

SMARTS XI

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11
“NEW NORMAL, NEW THINKING, NEW CHALLENGES”

ณ คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

24 มิถุนายน 2565

คำนำ

SMARTS คือ เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ 5 สถาบัน 6 คณะวิชา ได้แก่ อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (Faculty of Arts, Silpakorn University) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Faculty of Social Administration, Thammasat University) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Faculty of Liberal Arts, Thammasat University) และ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Faculty of Management Sciences, Kasetsart University)

เครือข่าย SMARTS ได้หมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดประชุมทางวิชาการระดับชาติเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณาจารย์ และนักศึกษาของสถาบันการศึกษาในเครือข่ายรวมทั้งนักวิชาการและนักศึกษาทั่วไป ได้นำเสนอผลงานวิจัยที่มีคุณภาพสูง ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์อันหลากหลายร่วมกัน อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์และต่อยอดผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืนและมั่นคงท่ามกลางกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงระดับภูมิภาคเอเชียหรือระดับโลกต่อไป

การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11 จัดขึ้นในวันศุกร์ที่ 24 มิถุนายน 2565 ณ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และการประชุมร่วมผ่านระบบออนไลน์ ด้วยโปรแกรม Zoom Meeting เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยการนี้คณะกรรมการดำเนินงานจึงได้มีการจัดทำหนังสือรวมบทความ (Proceeding) เพื่อเผยแพร่สู่แวดวงทางการศึกษาและชุมชนในวงกว้าง รวมทั้งเพื่อเป็นประจักษ์พยานแห่งความก้าวหน้าทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันทรงคุณค่าสืบต่อไป

คณะกรรมการดำเนินงานฯ

1 สิงหาคม 2565

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11
หัวข้อ “NEW NORMAL, NEW THINKING, NEW CHALLENGES”
วันศุกร์ที่ 24 มิถุนายน 2565 ณ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

1. ชื่อโครงการ การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11
หัวข้อ “NEW NORMAL, NEW THINKING, NEW CHALLENGES”

2. หลักการและเหตุผล

SMARTS เกิดขึ้นจากความร่วมมือทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา 6 สถาบัน คือ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันภาคีเห็นความสำคัญของการวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัยของคณาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไป จึงจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ขึ้นอย่างต่อเนื่องกันทุกปีมาเป็นเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จนถึงปี พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมามีเจ้าภาพจัดประชุม คือ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การจัดประชุมในแต่ละครั้งได้รับความสนใจจากกลุ่มนักวิชาการ นิสิตและนักศึกษาจากหน่วยงานต่าง ๆ เสมอมา

ในปี พ.ศ. 2565 นี้ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเป็นปีที่ 11 เพื่อเป็นเวทีเผยแพร่ผลงานวิจัยสำหรับให้คณาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ทั้งสถาบันเครือข่ายและจากสถาบันอื่น ๆ ได้เข้าร่วมนำเสนอผลงานวิจัยและผลงานวิชาการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นทางวิชาการระหว่างกัน รวมทั้งก่อให้เกิดการบูรณาการศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

3. วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัยของคณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา และบุคคลทั่วไป

3.2 เพื่อเปิดโอกาสให้มีการเสวนา แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ เกี่ยวกับการวิจัยระหว่างคณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา และบุคคลทั่วไป

3.3 เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของวิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระ

4. การนำผลการประเมินโครงการมาปรับปรุงการจัดโครงการในครั้งนี้

4.1 ชื่อโครงการที่นำผลมาใช้ปรับปรุงการจัดโครงการครั้งนี้

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 10 หัวข้อ อัตลักษณ์แห่งเอเชีย 2021

4.2 รายละเอียดการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการจัดโครงการครั้งนี้

ในการจัดโครงการที่ผ่านมา นั้น ผลประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับมาก จากจำนวนผู้ตอบแบบประเมิน 113 คน และได้นำข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมโครงการมาปรับปรุงการดำเนินงาน โดยปรับหัวข้อของการประชุมวิชาการให้เกี่ยวกับด้านการจัดการในยุค New normal โลกยุคหลังโควิด - 19 การจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ จึงเป็นหัวข้อ “New Normal, New Thinking and New Challenges”

5. กลุ่มเป้าหมาย รวม 200 คน

5.1 คณาจารย์ และคณะกรรมการดำเนินงาน	50 คน
5.2 ผู้นำเสนอผลงาน	80 คน
5.3 บุคคลทั่วไปที่เข้าร่วมงาน	70 คน

6. แผนการดำเนินงาน

กำหนดการ	ระยะเวลา	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.
		64	64	65	65	65	65	65	65
1. ประชุมเตรียมความพร้อมการจัดงาน		●							
2. ประชาสัมพันธ์			●	●					
3. เปิดรับบทความฉบับเต็ม					←————→				
4. ผู้นำเสนอผลงานลงทะเบียนและชำระเงิน					←————→				
5. ประชุมจัดสรรบทความ							●	●	
6. ประกาศรายชื่อผู้ลงทะเบียนเสนอผลงาน								●	
7. ส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา							←————→		
8. ประกาศผลตอบรับบทความฉบับเต็ม และส่งผลการพิจารณาให้ผู้นำเสนอผลงานปรับแก้ไข									●
9. ผู้นำเสนอผลงานส่งบทความฉบับสมบูรณ์ที่แก้ไขแล้ว									●
10. ส่งบทความย่อและบทความฉบับสมบูรณ์เพื่อจัดทำรวมเล่ม บทความย่อและรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ									●
11. จัดการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 11									●

7. ระยะเวลาและสถานที่ในการดำเนินการ

ระยะเวลาดำเนินงาน 9 เดือน เดือนพฤศจิกายน 2564 - กรกฎาคม 2565

วันจัดประชุมวิชาการ 1 วัน วันที่ 24 มิถุนายน 2565 เวลา 08.30 - 16.30 น.

ณ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

และรูปแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom

8. ผู้รับผิดชอบโครงการ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

9.1 ผู้เข้าร่วมประชุมได้เผยแพร่องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย

9.2 ผู้เข้าร่วมประชุมได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ทางการวิจัยระหว่างคณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา และบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง

9.3 ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ และพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานของวิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระ

10. การร่วมมือกับชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือหน่วยงานวิชาชีพ

10.1 ชื่อหน่วยงานที่มีความร่วมมือ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

10.2 ลักษณะและรายละเอียดความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

การดำเนินการจัดโครงการประชุมเวทีวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11 ได้มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน ดังนี้

หน้าที่รับผิดชอบ	SMARTS ครั้งที่ 11
ประชาสัมพันธ์	
- เว็บไซต์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
- Facebook	มหาวิทยาลัยทั้ง 6 สถาบัน
- จดหมาย (2 รอบ) และโปสเตอร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ลงทะเบียนและชำระเงิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
การประเมินบทความ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หน้าที่รับผิดชอบ	SMARTS ครั้งที่ 11
หนังสือรับรองการตีพิมพ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สถานที่จัดประชุม และอาหาร	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปาฐกถาพิเศษและของที่ระลึก	มหาวิทยาลัยศิลปากร
กระเป๋าเอกสาร	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประเมินผลโครงการ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
Proceedings (รวมเล่มบทความฉบับสมบูรณ์)	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ *โดยให้หน่วยงานที่พิจารณา ประเมินบทความช่วยตรวจสอบความเรียบร้อย เรื่อง Font และ รูปแบบก่อนส่งให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Abstract (รวมเล่มบทคัดย่อ)	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
เกียรติบัตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

11. ค่าลงทะเบียนผู้นำเสนอมผลงานวิชาการ

ประเภท	จำนวน (บาท)/คน	ค่าลงทะเบียนประกอบด้วย
บุคคลทั่วไป	2,000	หนังสือรับรองการตีพิมพ์ เล่มรวมบทคัดย่อ เกียรติบัตร กระเป๋าเอกสาร
บุคคลทั่วไป (ลงทะเบียนก่อน 14 ก.พ. 2565)	1,500	
นักศึกษาและบุคลากรเครือข่าย SMARTS	1,000	

กรณี 1 บทความ มีผู้นำเสนอมากกว่า 1 คน มีอัตราค่าลงทะเบียน ดังนี้

ประเภท	จำนวน (บาท)/คน		
	ลำดับ 1	ลำดับ 2	ลำดับ 3
บุคคลทั่วไป	2,000	1,000	500
บุคคลทั่วไป (ลงทะเบียนก่อน 14 ก.พ. 2565)	1,500	1,000	500
นักศึกษาและบุคลากรเครือข่าย SMARTS	1,000	500	500

12. สาขาวิชาที่เปิดรับผลงาน

รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน กฎหมาย สังคมวิทยา
มานุษยวิทยา สังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ภาษา ภาษาศาสตร์ วรรณคดี ศิลปกรรมศาสตร์
ประชากรศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ การบริหารและการจัดการ การบริหารทรัพยากร
มนุษย์ เศรษฐศาสตร์ การตลาด สื่อสารมวลชน การบัญชี การเงินและการธนาคาร ภูมิศาสตร์ การท่องเที่ยว
การจัดการโรงแรม การจัดการโลจิสติกส์ และการศึกษา

13. กำหนดการพิจารณาบทความ

กำหนดการ	ระยะเวลา
วันสุดท้ายของเปิดรับบทความฉบับเต็ม/ลงทะเบียนและชำระเงิน	6 พ.ค. 2565
ประกาศรายชื่อผู้ลงทะเบียนนำเสนอผลงาน	12 พ.ค. 2565
แจ้งผลการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ	1 มิ.ย. 2565
ส่งบทความฉบับสมบูรณ์ที่ปรับแก้แล้ว	8 มิ.ย. 2565
ประกาศผลตอบรับบทความฉบับเต็ม	13 มิ.ย. 2565
ส่งไฟล์วิดีโอการนำเสนอบทความ	17 มิ.ย. 2565
จัดการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11	24 มิ.ย. 2565

กำหนดการโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11
 หัวข้อ “NEW NORMAL, NEW THINKING, NEW CHALLENGES”
 วันศุกร์ที่ 24 มิถุนายน 2565 เวลา 08.30 - 16.30 น. ณ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เวลา	กิจกรรม
08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียนเข้าร่วมงาน
09.00 - 09.15 น.	พิธีเปิดและกล่าวต้อนรับ กล่าวรายงาน <ul style="list-style-type: none"> ● โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ลิ้มประเสริฐ คณบดีคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กล่าวเปิดงาน <ul style="list-style-type: none"> ● โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขาวรีย์ อรรถถังรอง รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ (รักษาการแทน)
09.15 - 10.15 น.	บรรยายพิเศษ หัวข้อ “การค้าและการพัฒนาไทยในฉากทัศน์โลกใหม่ : โอกาสและความท้าทาย” <ul style="list-style-type: none"> ● โดย คุณวิมล ปั่นคง ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและส่งเสริมการวิจัย สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน)
10.15 - 10.45 น.	<ul style="list-style-type: none"> ● กล่าวแนะนำประธานของสถาบันเครือข่าย 6 สถาบัน ● พิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และมอบของที่ระลึก ● กล่าวแนะนำผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้อง
10.45 - 11.00 น.	พัก
11.00 - 12.00 น.	นำเสนอผลงานกลุ่มย่อย (ช่วงที่ 1) (3 ผลงาน/ห้อง)
12.00 - 13.00 น.	พักรกลางวัน
13.00 - 15.00 น.	นำเสนอผลงานกลุ่มย่อย (ช่วงที่ 2) (6 ผลงาน/ห้อง)
15.00 - 15.10 น.	รับประทานอาหารว่าง
15.15 - 16.25 น.	นำเสนอผลงานกลุ่มย่อย (ช่วงที่ 3) (3 ผลงาน/ห้อง)
16.30 น.	จบการประชุมวิชาการ SMARTS ครั้งที่ 11
หมายเหตุ : ช่วงเช้า	พิธีเปิด กล่าวต้อนรับ และการบรรยายพิเศษ จัดที่คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ (ถ่ายทอดสดผ่าน Facebook Live) https://www.facebook.com/arts.su
ช่วงบ่าย	การนำเสนอผลงานกลุ่มย่อย ช่วงที่ 1-3 (รูปแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom)

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการประชุมทางวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11

หัวข้อ “NEW NORMAL, NEW THINKING, NEW CHALLENGES”

ในวันที่ 24 มิถุนายน 2565 ณ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

1. คณบดีคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	ที่ปรึกษา
2. คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ที่ปรึกษา
3. คณบดีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ที่ปรึกษา
4. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม	ที่ปรึกษา
5. คณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ที่ปรึกษา
6. คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ที่ปรึกษา
7. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิเศก ปั้นสุวรรณ
รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	ประธานกรรมการ
8. อาจารย์วิรัช ศิริวัฒนนะนาวัน
รองคณบดีฝ่ายบริหารและการพัฒนา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	กรรมการ
9. ศาสตราจารย์ ดร.กรกช อัตตวิริยะนุภาพ
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	กรรมการ
10. อาจารย์ ดร.ปวีรส มินา
รองคณบดีฝ่ายพัฒนาองค์กร คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	กรรมการ
11. อาจารย์ ดร.พิภู บุซบก
รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาและเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร	กรรมการ
12. อาจารย์ ดร.อาศิรัตน์ อับดุลกาเดร์
ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	กรรมการ
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันทิกานต์ สุญลี้นภัย
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	กรรมการ
14. นางสาวนันทพร มีศิริ
ผู้อำนวยการสำนักงานคณบดี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	กรรมการ
15. นางเบญจมาศ เขมาศักดาสรร์
หัวหน้างานบริการการศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	กรรมการ
16. อาจารย์ ดร.ศุภาภาส คำโดนด
รองคณบดีฝ่ายบริหารความเสี่ยงและกิจการพิเศษ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ

17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์
รองคณบดีฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
18. อาจารย์ธิดาศักดิ์ เตือดสันเทียะ
อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิเดช บำรุงทรัพย์
อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
20. อาจารย์รักสกุล ชีวะโกเศรษฐ
อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ถิรรัตน์ พิมพาภรณ์
อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิญาดา พิษญาศุกุล
อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
23. อาจารย์พิษญาดา ดอนสมจิต
อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
24. อาจารย์ทัชชกร สัมมะสุด
อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
25. อาจารย์สุดารัตน์ สุขเลิศ
อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
26. นางรัตติยาภรณ์ ต้นสุวรรณ
นักวิชาการศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภนา แซ่อึ้ง
รองคณบดีด้านวิชาการและวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม	กรรมการ
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ เล็กสุมา
รองคณบดีด้านบริหารและแผนงาน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม	กรรมการ
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ ลีละพัฒนา
รองคณบดีด้านกิจการนักศึกษาและบริการวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม	กรรมการ
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตรภณ สุนทร
ผู้ช่วยคณบดีด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม	กรรมการ
31. นางสาวจิราภรณ์ ชัยมงคล
นักวิชาการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม	กรรมการ

32. อาจารย์ ดร.วันชนะ ทองคำเภา กรรมการ
ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ปึกษาสุข กรรมการ
อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ มุรินทร์วงศ์ กรรมการ
อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรุณี ชัยทองศรี กรรมการ
อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
36. อาจารย์ ดร.สุภินดา รัตน์ตั้งตระกูล กรรมการ
อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
37. อาจารย์ ดร.ธนิษฐา สิรินิตย์ กรรมการ
อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
38. อาจารย์อนุรักษ์ อยู่วัง กรรมการ
อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
39. อาจารย์นิธิมา เนื่องจำนงค์ กรรมการ
อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
40. นางสาวยุภาลัย ปุชัยเคน กรรมการ
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
41. นายวิสันต์ ชำทิพย์พาทิ กรรมการ
นักวิชาการศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
42. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภุชงค์ เสนานุช กรรมการ
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
43. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปานรัตน์ นิ่มตลุง กรรมการ
หัวหน้าภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
44. นางสาวปิยภัทร คุณเจริญ กรรมการ
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปปฏิบัติการ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
45. นางสาวทองศิริ กำแดง กรรมการ
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปปฏิบัติการ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

46. นางสาววรรณมา วงษ์ธง กรรมการ
หัวหน้างานบริการวิชาการและเทคโนโลยี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
47. นางสาวนฤมล อุปริมพานิช กรรมการ
นักเทคโนโลยีสารสนเทศปฏิบัติการ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
48. นางสาวชุลีพรรณ เคารพธรรม กรรมการและเลขานุการ
นักวิชาการอุดมศึกษาปฏิบัติการ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
49. นางสาวญาณีศา แก้วสอดสีกรสิริ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นักวิชาการอุดมศึกษาปฏิบัติการ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและคัดกรองผลงาน
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11

1	อ. ดร.ณัฐรุจ วงศ์ทางสวัสดิ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3	อ. ดร.ปิยะนาถ อังความณีชกุล	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4	อ. ดร.สุธาทิพย์ ชวนะเวสสกุล	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5	รศ. ดร.หทัยรัตน์ บุญโยป๊ะภูมัมภ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6	รศ. ดร.ศิริพร ดาบเพชร	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7	ผศ. ดร.สุรีย์พร นิพัฐวิทยา	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
8	อ. ดร.สายชล ปัญญาชิต	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
9	อ. ดร.ธีรเวทย์ ลิ้มโกมลวิลาศ	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
10	อ. ดร.จิราพร ร่วมพงษ์พัฒนา	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
11	รศ. ดร.จารุวรรณ ข้าเพชร	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
12	อ. ดร.อัญชลี สุขในสิทธิ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
13	ผศ. ชัยวัชร พรหมจิตติพงศ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
14	อ. ดร.ธนภูมิ อติเวทิน	คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
15	ผศ. ดร.จพณี ตันตกุลานันท์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
16	ผศ. ดร.ทวีศักดิ์ กฤษเจริญ	บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
17	อ. ดร.อภิชา ชุตินพงศ์พิสิฐกุล	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
18	ผศ. ดร.ณัฐพร เงินยวง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
19	ผศ. ดร.กัญฐิกา ศรีอุดม	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
20	อ. ดร.กฤษฎา พรหมเวศ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
21	อ. ดร.ณัชพล ศิริสวัสดิ์	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
22	อ. ดร.ศรินยา ละอองอินทร์	คณะอุตสาหกรรมบริการและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
23	อ. ดร.ศานิต อรุณพลอด	ภาควิชาการรับรู้อย่างไกลและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย
24	ผศ. ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
25	ผศ. ดร.วิษยานนท์ สุทธิโส	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
26	รศ. อรพัช บวรรักษา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
27	ผศ. ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
28	ผศ. ดร.นาวิน โปษกรนันท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
29	ผศ. ดร.กรรณา บุญพิสุทธิศิลป์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

30	อ. อุดมลักษณ์ ฮุ่นตระกูล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
31	รศ. ดร.กนกพร นุ่มทอง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
32	รศ. ดร.บุรินทร์ ศรีสมถวิล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
33	รศ. ดร.โสภณา ศรีจำปา	มหาวิทยาลัยมหิดล
34	ผศ. ดร.อรวิ บุณนาค	มหาวิทยาลัยมหิดล
35	ผศ. ดร.วราภรณ์ เรืองศรี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
36	ผศ. ดร.ภาสพงศ์ ผิวพอใช้	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
37	ผศ. ดร.ศิริวัศฐ์ กาวิละนันท์	มหาวิทยาลัยพะเยา
38	อ. ดร.พิมพ์พิชชา คูประเสริฐ	มหาวิทยาลัยมหิดล
39	อ. ดร.จิณวัฒน์ แก่นเมือง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
40	อ. ดร.นารีฐา สุขประมาณ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
41	อ. ดร.วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
42	อ. ณรงค์ศักดิ์ สอนใจ	มหาวิทยาลัยมหิดล
43	ศ. ระพีพรรณ คำหอม	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
44	ศ. ดร.พงษ์เทพ สันติกุล	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
45	รศ. ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
46	ผศ. ดร.นิธินันท์ วิศเวศวร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
47	ผศ. ตะวัน วรณรัตน์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
48	อ. ดร.ศุภโชค ถกกลศรี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
49	ผศ. ดร.จากรุวรรณ เมืองเจริญ	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
50	รศ. ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
51	รศ. ภารดี มหาขันธ์	นักวิชาการอิสระ
52	ผศ. ดร.สุกัญญา สมไพบูลย์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
53	ผศ. ดร.ภาวิณี บุญเสริม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
54	ผศ. ดร.ชุติมา มณีวัฒนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
55	ผศ. ดร.อนรรฆ จรรย์ยานนท์	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
56	ผศ. ดร.ภูษา เรื่องชีวิน	มหาวิทยาลัยบูรพา
57	ผศ. ดร.ปรีชาวุฒิ อภิระติง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
58	ผศ. ดร.จิตชิน จิตติสุขพงษ์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
59	ผศ. ดร.วลีรัตน์ มั่นทราษ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
60	ผศ. ดร.อภิลักษณ์ เกษมผลกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
61	ผศ. ดร.กัญฐิกา ศรีอุดม	มหาวิทยาลัยรังสิต
62	ผศ. ดร.มนตรี วิวัฒน์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา

63	ผศ. ดร.วิเชียร แสนมณี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
64	ผศ. ดร.ณรงค์วรรษ บุญมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
65	อ. ดร.ยุทธศักดิ์ ฉัตรแก้วนภานนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
66	อ. ดร.พิมพ์ปฏิมา นเรศศิริกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
67	อ. ดร.ปิยนัส สุดี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
68	อ. ดร.สุธิดา สองสีดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
69	ดร. ศุภาภาส คำโตนด	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
70	ดร. ศิริวรรณ ไชยสุรยกานต์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
71	ผศ. ดร.ศิริวัตร ไทยแท้	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
72	ดร. พงศ์ศักดิ์ บานชื่น	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
73	ผศ. ดร.นิภา นิรุตติกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
74	ผศ. ดร.พรพรหม พรหมเพชร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
75	อ. ดร.ปรีห์ปราง ถนอมศักดิ์ชัย	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
76	รศ. ดร.กนกพร นุ่มทอง	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
77	ดร. ณ์ฐณาภรณ์ เดชราช	วิทยาลัยศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
78	ดร. สุพัตรา พรหมดำ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
79	อ. ดร.โชติกา เศรษฐธัญญการ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
80	ผศ. ดร.จิตติมา วงศ์อินตา	คณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา
81	ผศ. ว่าที่ร้อยตรี ดร.ชนภณ นิติเชาวกุล	คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา
82	รศ. อภิญญา เวชยชัย	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
83	รศ. ดร.ฐิยาพร กันตธานวัฒน์	คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
84	ผศ. ดร.พิชญาดา พันผา	คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
85	ผศ. ดร.วาสนี มีเครือเอี่ยม	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
86	ดร. นุชนาฏ ยูฮันเงาะ	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
87	อ. ดร.มนัสนันท์ นำสมบุญรณ์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
88	อ. ดร.กัลยา เทียนวงศ์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
89	อ. ดร.อารีรัตน์ แพทย์นุเคราะห์	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
90	ดร. อุดลย์ กำไลทอง	นักวิชาการอิสระ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
รายละเอียดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11	ข
กำหนดการ	ช
รายชื่อคณะกรรมการดำเนินงาน	ซ
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและคัดกรองผลงาน	ฅ
สารบัญ	ฉ
ตารางการนำเสนอผลงาน	น
หัวข้อ บริหารธุรกิจ	
❖ ผลกระทบของโครงสร้างอายุประชากรต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย <i>Sasawalai Tonsakunthaweeteam, Sudarat Sukloet, Pipattawade Wannaree</i>	2
❖ การลดความสูญเสียจากการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัดคลาดเคลื่อน กรณีศึกษาศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร <i>กนกกร กาญจนกันท์, นงนภัส แก้วพลอย</i>	15
❖ การพยากรณ์ความผันผวนของราคาสกุลเงินดิจิทัล: กรณีของ Bitcoin Ethereum และ Tether <i>ธารารัตน์ แซ่ย่อง, สิทธิเดช บำรุงทรัพย์, พชร สุขสุเมฆ, ฐิติศักดิ์ เตือดสันเทียะ</i>	26
❖ อิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเอเรชันแซด <i>พิตรารัตน์ สุนทรเทพวรากล, ตติญา จาดพันธ์อินทร์, อริสรา แมติตะ, จิณห์วรา กุศลลาภภาพ, จารุพร ตั้งพัฒน์กิจ</i>	35
❖ ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลยาลาที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลัง: กรณีศึกษาบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด <i>แพรวพรรณ สุทธิไพนันท์, ศศิประภา พันธนาเสวี</i>	50
❖ กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของบริษัท Axcel Thailand <i>ณัฐทริญา ศุภกาญจน์, ศศิประภา พันธนาเสวี</i>	61
❖ การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ กรณีศึกษาบริษัทโรงพิมพ์ภาคอีสานระบบดิจิทัล จำกัด <i>อัจฉรา พันแฮด, สุรพงศ์ อินทรภักดิ์, นภัสวรรณ คุ่มครอง</i>	73
❖ อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ <i>เสฏฐวุฒิ ภิรมย์คล้าย, อำนาจ อีระวนิช</i>	82

❖ ผลกระทบและการปรับตัวของธุรกิจในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019: กรณีศึกษาธุรกิจร้านอาหารและหอพักรอบมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ตะวัน วรณรัตน์, นาถทิวา เขียววัน, ประรณนา สิงหะ, ผกาแก้ว แก้วสุนทร, นันทน์ภัส ชิวเลิศสกุล	95
หัวข้อ ภาษาศาสตร์	
❖ การสื่อความหมายของหน่วยศัพท์ในชื่อพืชสมุนไพรไทยในจังหวัดจันทบุรี ภูเมศฐ์ เลขาบรรณศิริ, อมรวิดี เหล่าเขตกิจ, วาสนา กาญจนะคุหะ	104
❖ แรพหยาบ ๆ: การใช้คำหยาบในการดวลแรพสดไทย ปิติกัดดี บุญใส, สมชาย สำเนียงงาม	119
❖ กลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down รวีกานต์ ท่วมวรเดช, มนทร์ธัม พัทธ์	131
❖ กลวิธีการใช้ภาษาในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในประเทศไทย บุญณิศา ไวยดารา, มนทร์ธัม พัทธ์	144
❖ กลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย : กรณีศึกษารายการปกิณกะบันเทิง Sixth Sense ณัชชา เวียงวิเศษ, วิณา วุฒิจำนงค์	160
❖ “วันนี้กินข้าวที่ไหน” กลวิธีการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมือง เสาวรส มนต์วิเศษ	172
❖ การเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ Vanlyta Chan, สมชาย สำเนียงงาม	184
❖ การโน้มน้าวใจในภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต: การศึกษาโครงเรื่อง ZHOU JIE, สมชาย สำเนียงงาม	197
❖ ความกำกวมในคำแปลและคำประสมภาษาอังกฤษ บุลย์จีรา ชิริเวทย์	210
❖ วัจนกรรมที่ปรากฏบนสื่อคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ สุทธาพร คมขำ, สมชาย สำเนียงงาม	220
หัวข้อ ภาษาศาสตร์ วรรณคดี และศิลปะ	
❖ สถานภาพงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย دنุพล เฉลยสุข	232
❖ มโนทัศน์ “รัสเซียโพเปีย” (สภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย) ในภาษารัสเซีย: การศึกษาตามแนว ภาษาศาสตร์ปริชาน ปริตต์ อรุณโอษฐ์	242
❖ กลวิธีการแปลไม้ยมกในภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนาม จิตรนนท์ กลิ่นน้อย	254
❖ ความหมายการณลักษณะของ “-고 있(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ในภาษาเกาหลีปัจจุบัน อรษา สิทธิโชติอนันต์	266

- ❖ การแปลความหมายเชื่อมโยงภาษาจีนที่ถูกปรับเปลี่ยนในสังคมและวัฒนธรรมประเทศไทย 280
อัจฉรา ปกรณ์เรืองชัย
- ❖ กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีจากเสภาขุนช้างขุนแผนสู่บทละครโทรทัศน์ เรื่อง “วันทอง” 310
ภุชญา สกุลดำรงคพานิช, สิริชญา คอนกรีต
- ❖ สถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานวิชาการของไทย 322
พ.ศ. 2513-2564
อภิชัย จันทร์เกษ, พัชลินิจ จินนุ่น
- ❖ การถ่ายทอดสุนทรียะทางทัศนศิลป์: กรณีศึกษาจากผลงาน 3 ศิลปิน (ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม 338
นาศิริกษ รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง และผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย)
ปิยะนาถ อังควาณิชกุล
- ❖ คุณค่าสุนทรียะทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดียวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา สองชั้นของ 353
อาจารย์สหรัฐ จันทรเฉลิม
ลิปวิชญ์ กิ่งแก้ว, ชาคริต เฉลิมสุข

หัวข้อ ประวัติศาสตร์ และปรัชญา

- ❖ คติพระอินทร์กับการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว 365
สุรทิน พรหมลี, สิรินทร อินทร์ชะคราม, โสภาวรรณ มาลัย, พินธกร นามดี
- ❖ จาก ‘สำนัก’ สู่ ‘เมืองนอก’: การศึกษาของเจ้านายสตรีสมัยรัตนโกสินทร์ 374
วิระยุทธ ปีสาลี
- ❖ การจัดเก็บภาษีจากการทำเกษตรกรรมภายในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ 386
ระหว่าง พ.ศ.2372 - 2482
สมพงษ์ สุวรรณ, ชาคริต ชุ่มวัฒนะ, โดม ไกรปกรณ์
- ❖ อิทธิพลของกลุ่มเครือญาติแบบมาตุพงศ์ที่มีต่อบทบาทและสถานภาพของสตรีล้านนา 400
ด้านการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ.1839-2121)
มนรุจ สุสา, ปิยะนาถ อังควาณิชกุล
- ❖ ปัญหาชาวจีนหลังเหตุการณ์การสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียปี 1965-1966: การตีความ 413
จากเอกสารลับสหรัฐอเมริกา
ดวงทิพย์ พรหมเขต
- ❖ เฝมินิสต์ ปีตาธิปไตย: ความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ 424
วิรินทร อ่างคำ, ศิริพร ดาบเพชร
- ❖ อ่านโม้บ่นบ่าของพ็องซอล - ฮัน : การหายไปของความเป็นอื่นในสังคมเสรีนิยมใหม่ 435
ธัญญา ศรีธัญญา
- ❖ ความสำคัญของปัญหาอภิปรัชญาในพระสุตันตปิฎก 448
พิพัฒน์ สุยะ

หัวข้อ สังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์

- ❖ การทำงานและรายได้ของสตรีในในประเทศไทย
ณัฐพร สว่างศรี, รสธร วงศ์กิตติธร, รวีสรวิ จิตรมิ่งคลชัย, ธนดล สายด้วง, ตะวัน วรรณรัตน์

456
- ❖ แนวทางการพัฒนาด้วยกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางความเชื่อและวัฒนธรรม ตามสุริยะปฏิทิน
บนพื้นที่พระราชอุทยานเทิดพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร ด้วยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
กัลยาณี กุลชัย, พีรชัย กุลชัย

466
- ❖ การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการ
ในจังหวัดชลบุรี
หทัยรัตน์ บุญโยปัษฎัมภ์

480
- ❖ น้ำพุตกกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
นุรไวดา กาญ, ยุสรัน มีนา, ซูไรมี นอบู, สรียา หมัดอาด้า

493
- ❖ ความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางการเมืองการปกครองไทย
พระชลญาณมณี

504
- ❖ อิทธิพลของลัทธิบูชาตัวบุคคลต่อการเมืองการปกครองในลัทธิชิปิติน
กัณฐ์ศศดา พงษ์ศิริบุญ

518
- ❖ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานรองรับที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกักตักต่อขั้นตอนการปฏิบัติงาน
ที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure-SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจเรื่องการทำหนด
มาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ
ธมลวรรณ กิจก้อง

532
- ❖ การเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี
ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์
รักชนก แสงผดุง, พงษ์เทพ สันติกุล

548
- ❖ การรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก
ในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด
สุจรีต กันขุม, ฤกษ์ศักดิ์ เสนานุช

560
- ❖ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการรักษาพยาบาลด้วยความสมัครใจของ
ผู้ป่วยยาเสพติด: กรณีศึกษาโรงพยาบาลธัญญารักษ์ปัตตานี
รวีกานต์ ชาวสวน, วิไลภรณ์ โคตรบึงแก

572
- ❖ การจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
ภวิตา กิจสวัสดิ์, วิไลลักษณ์ อยู่สำราญ

583
- ❖ พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
*เสาวลักษณ์ มากแสง, คเน็ญนุช แยมช่วย, ทักษมาริน เกษม, ปภาวดี เพชรรัตน์, วรพจน์ ลอยแก้ว,
อุบลวรรณ ศรีชุมพวง, ศदानนท์ วัตตธรรม*

595

หัวข้อ การศึกษา บรรณารักษ์ และภูมิศาสตร์

- ❖ การเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมากรบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ทัศนียา วงศ์จันทร์

608
- ❖ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot
เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
ศุภกร กองเป้า, อัจฉริยา พรหมท้าว

619
- ❖ การใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ในการเรียนการสอนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ
พรกฤษ คำบุญมา, กรรช อุตตวิริยะนุภาพ

631
- ❖ แนวทางการจัดกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุของหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากร
Rasmey Ol, เลิศชัย วาสนานิกรกุลชัย, จุฑารัตน์ ช่างทอง

643
- ❖ สถิติเชิงพื้นที่กับอุบัติเหตุเสียชีวิตจากรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดนครปฐม
รัตนติกา วิเชียร, ภาณุพงศ์ วัชรพัฒน์พงษ์, พรเพิ่ม แซ่ไฉ่ว

653
- ❖ การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการลักลอบซื้อขายยาเสพติด กรณีศึกษา: เขตรับผิดชอบของ
สถานีตำรวจนครบาลหลักสอง กรุงเทพมหานคร
ศุภฤกษ์ โออินทร์, ณัฐกร สีหาพล

664
- ❖ การจำลองการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลางด้วยแบบจำลอง HEC-RAS
ปัญชিকা มุขรังษี, เอกกมล วรรมเมธี

674
- ❖ การวิเคราะห์ข้ออุปทานทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ : กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ
สายใจ บึงไกล, ปกรณ์ เมฆแสงสวย, อีร์เวทย์ ลิ้มโกลมลวิลาศ

688
- ❖ ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีคุณภาพน้ำกับข้อมูลการรับรู้จากกระยะไกลบริเวณแหล่งเพาะเลี้ยงหอยทะเล
ในพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
อดุลวิทย์ ชูเชิด, ชูเดช โลศิริ, อสมารมณ สิริธิ

702

บทความของนิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาตรี
หัวข้อ มนุษย์ศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์

- ❖ การจำแนกประเภทและการเปรียบเทียบสำนวนภาษาเกาหลีกับภาษาไทยที่มีคำว่า ‘ปาก’
สุชานันท์ จอกจอทอ, ศุภชัย ตีระวิชัย

713
- ❖ ความทรงจำของคนไทยช่วงเขมรอพยพ พ.ศ. 2518–2536 ในนวนิยายเรื่อง จำหลักไว้ในแผ่นดิน
ของ กฤษณา อโศกสิน
ณิชกร คำดี, สิริชญา คอนกรีต

726
- ❖ กลไกการปราบปรามของรัฐและบทบาทของประชาชนโซเวียตในสมัยตาลิน : การศึกษาจากนวนิยาย
อิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไมมอน ซีแบก มอนเตปีโอเร
ปิยะฉัตร การสมเจตน์, วัฒนะ คุ่นวงศ์

738
- ❖ การศึกษาแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครั้ง
ชนนิกานต์ บุญศรีทอง, อภิเศก ปันสุวรรณ

749

❖ พัฒนาการวัฒนธรรมแฟนคลับมวยไทย 2550-2564 สะท้อนผ่านซีรีส์มวยนับสิบจะจูบ วาสนา แซ่จั่น, ญานินี ไททวยวัฒน์	761
❖ พัฒนาการและความสำคัญของเชรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563 ภาวรินทร์ มีชาติ, ปิยะนาถ อังควาณิกกุล	770
❖ แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม ธนาภรณ์ ฮวบเอม, นาดยา วงษ์จำปา, ปณณรติ กุลเรือง, พรสวรรค์ สุทัศน์, ลักษิกา ธรรมราชภูร์, สุพรรณษา ใจวงศ์, ประรณนา แซ่อึ้ง	780
❖ แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี กมลทิพย์ ทองโสภา, จิราภรณ์ สุขนิพิฐพงษ์, มลฤดี จำปานิล, วรณิศา ทับแสง, หทัยรัตน์ ผึ้งอิน, อรพรรณ สิทธิไทย, ประรณนา แซ่อึ้ง	792
❖ แนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำหลักห้า อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ฐากร ฤทธิสวัสดิ์, ชาคริต ลำเลิศ, สรวงสุดา วิรุณพันธ์, พีรดา มณีโชติ, ธนพัฒน์ นิยมพงษ์, วัชรพล ปากดี, ประรณนา แซ่อึ้ง	801

บทความของนิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาตรี

หัวข้อ สังคมศาสตร์ และบริหารธุรกิจ

❖ สตรีเมเมอร์ผู้สร้างความบันเทิงบนโลกของเกมออนไลน์: อัตลักษณ์ที่หลากหลายของสตรีเมเมอร์ พงศธร พันธุ์สีดา, ภูเบศ สติรสिता, วรชกรรัฐ ภัทรพันธ์วิเชียร, ศุภิสรา ภูสุวรรณ, นาดยา อยู่คง	812
❖ การเปรียบเทียบการตีความความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย มัทมณฑา ยุพานิช, อาภากร หาญภาชีวิน	827
❖ การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านปงสนุก ภัทรพงษ์ ภูวสันติ, สุริเยศร์ เลิศกมลวรรณ, ปวิญญาพัฒน์ วรพันธ์	839
❖ ทักษะคติของประชาชนจังหวัดยะลาต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม ภายใต้สถานการณ์โควิด - 19 ถิรมนัส วิสุทธิคุณ	852
❖ “การตะอวะฮ์บลิฆ” ของมุสลิมชายแดนใต้ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 นัสรีน ยะหริ่ง	862
❖ สมดุลชีวิตใหม่: เรื่องเล่าของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผลมกา บุญทิพย์, พิมพ์ชนก เลียบทวี, ปุณยภา เพชรไพร, เบญญาภา ไชยณรงค์, ขวัญชีวา ชัยษา, ปรีร์ศม์ พัฒนชัยมงคล	873
❖ สุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด - 19 ปัทมพร เฉดจะโปะ, ศศิประภา บัณารถ, รัฐศาสตร์ รักภักดี, รุจิเรข คุมโสระ, ปาลีรัตน์ บุญประกอบ, สุพิชญ์มา ฐานหมั่น, ธนวัฒน์ พักวัด	886

- ❖ การปรับปรุงการจ้ดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง
กรณีศึกษา บริษัท AAA จำกัด 904
ฐิตียา อ่างสุวรรณ, นพทฤธี นุชิตประสิทธิ์ชัย, นาริน ลิตขบ, ปรมัตถ์ หมื่นละม้าย, สรวิต ทอมลินธุ์,
วราภรณ์ ตั้งจิตระเจริญ 914
- ❖ การศึกษาการปรับปรุงตำแหน่งจัดวางสินค้าในคลังสินค้า กรณีศึกษาบริษัทผู้จำหน่ายเครื่องพิมพ์ XYZ
กฤษติมา อรุณศรี, จุฑารัตน์ ธะคำวงษ์, ชุตติกาญจน์ สุวรรณระ, บุษยมาศ แก้วเหมือน,
สโรชา เขียดนิล, พิชญดา ดอนสมจิตร

ตารางนำเสนอผลงานการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11
วันศุกร์ที่ 24 มิถุนายน 2565 ณ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (รูปแบบออนไลน์)

ROOM 1	หัวข้อ “บริหารธุรกิจ”
เวลา	ชื่อบทความ/ผู้นำเสนอ
11.00 - 11.20 น.	ผลกระทบของโครงสร้างอายุประชากรต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย <i>ศศวลีย์ย์ ต้นสกุลทวีทีม สุदारัตน์ สุขเลิศ และพิพัทธ์เวศ วันนารี (S037)</i>
11.20 - 11.40 น.	การลดความสูญเสียจากการคิดค่ารักษาทางกายภาพ บำบัดคลาดเคลื่อน กรณีศึกษา ศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร <i>กนกกร กาญจนกันท์ (S007)</i>
11.40 - 12.00 น.	การพยากรณ์ความผันผวนของราคาสกุลเงินดิจิทัล กรณีของ : Bitcoin Ethereum และ Tether <i>ธรรารัตน์ แซ่ย่อง (S057)</i>
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 13.20 น.	อิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเอเรชันแซด <i>พิตรภรณ์ สุนทรเทพวรากล จินท์วรา กุศลสถานภาพ อริสรา แมติตะ และศติญา จาตพันธ์อินทร์ (S049)</i>
13.20 - 13.40 น.	ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลัง : กรณีศึกษาบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด <i>แพรวพรรณ สุทธิโพธิ์นันท์ (S015)</i>
13.40 - 14.00 น.	กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟน ของบริษัท Axcel Thailand <i>ณัฐธิญา ศุภกาญจน์ (S016)</i>
14.00 - 14.20 น.	การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ กรณีศึกษาบริษัทโรงพิมพ์ภาคอีสาน ระบบดิจิทัล จำกัด. <i>อัจฉรา พันแฮด (S004)</i>
14.20 - 14.40 น.	อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความฉลาดทางอารมณ์ที่มี ต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ <i>เสฏฐวุฒิ ภิรมย์คล้าย (S038)</i>
14.40 - 15.00 น.	ผลกระทบและการปรับตัวของธุรกิจ สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 : กรณีศึกษาธุรกิจร้านอาหารและหอพักรอบมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ <i>ตะวัน วรณรัตน์ (S026)</i>
สิ้นสุดการนำเสนอ	

ROOM 2	หัวข้อ “ภาษาศาสตร์”
เวลา	ชื่อบทความ/ผู้นำเสนอ
11.00 - 11.20 น.	การสื่อความหมายของหน่วยศัพท์ในชื่อพืชสมุนไพรไทยในจังหวัดจันทบุรี ภูวเมศร์ เลาบวรเศรษฐี (S002)
11.20 – 11.40 น.	แรงบันดาลใจ : การใช้คำหยาบในการดวลแรปสดไทย ปิติศักดิ์ บุญใส (S008)
11.40 – 12.00 น.	กลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down รวีกานต์ ท้วมวรเดช (S011)
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 13.20 น.	กลวิธีการใช้ภาษาในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในประเทศไทย บุญณิศา ไวยดารา (S013)
13.20 – 13.40 น.	กลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย: กรณีศึกษารายการปกิณกะบันเทิง Sixth Sense ณัชชา เวียงวิเศษ (S018)
13.40 – 14.00 น.	“วันนี้กินข้าวที่ไหน” : กลวิธีการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมือง เสาวรส มนต์วิเศษ (S022)
14.00 – 14.20 น.	การเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ Vanlyta Chan (S027)
14.20 – 14.40 น.	การโน้มน้าวใจในภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต : การศึกษาโครงเรื่อง JIE ZHOU (S030)
14.40 – 15.00 น.	การศึกษาความกำกวมในคำแปลและคำประสมในภาษาอังกฤษ บุลย์จีรา ชีรเวทย์ (S041)
15.00 – 15.15 น.	พัก
15.20 - 15.40 น.	วัจนกรรมที่ปรากฏบนสื่อคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ สุทธาพร คมขำ (S042)
สิ้นสุดการนำเสนอ	

ROOM 3	หัวข้อ “ภาษาศาสตร์ วรรณคดี และศิลปะ”
เวลา	ชื่อบทความ/ผู้นำเสนอ
11.00 - 11.20 น.	สถานภาพงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย <i>ดนุพล เฉลยสุข (S046)</i>
11.20 – 11.40 น.	มโนทัศน์ “รัฐโซฟิเปีย” (สภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย) ในภาษารัสเซีย: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน <i>ปริตต์ อรุณโอษฐ์ (S048)</i>
11.40 – 12.00 น.	กลวิธีการแปลไม่ยวมกในภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนาม <i>จิตรนันท์ กลิ่นน้อย (S051)</i>
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 13.20 น.	ความหมายการณัลักษณะของ “-고 있(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ ในภาษาเกาหลีปัจจุบัน <i>อรษา สิทธิโชติอนันต์ (S053)</i>
13.20 – 13.40 น.	การแปลความหมายเชื่อมซีภาษาจีนที่ถูกปรับเปลี่ยนในสังคมและวัฒนธรรมประเทศไทย <i>อัจฉรา ปกรณ์เรืองชัย (S006)</i>
13.40 – 14.00 น.	กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีจากเสภาขุนช้างขุนแผนสู่บทละครโทรทัศน์ เรื่อง “วันทอง” <i>ภูริชญา สกุลดำรงคัพพานิช (S014)</i>
14.00 – 14.20 น.	สถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ในงานวิชาการของไทย พ.ศ. 2513-2564 <i>อภิชัย จันทร์เกษ (S028)</i>
14.20 – 14.40 น.	การถ่ายทอดสุนทรียะทางทัศนศิลป์: กรณีศึกษาจากผลงาน 3 ศิลปิน (ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริภักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ เนติกร ชินโย) <i>ปิยะนาถ อังควาณิชกุล (S032)</i>
14.40 – 15.00 น.	คุณค่าสุนทรียะทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดี่ยวจะเข้เพลงเงินเก็บบุปผา สองชั้น ของอาจารย์สหัสรัฐ จันทร์เฉลิม <i>ลิปปวิชญ์ กิ่งแก้ว และชาคริต เฉลิมสุข (S034)</i>
สิ้นสุดการนำเสนอ	

ROOM 4	หัวข้อ “ประวัติศาสตร์และปรัชญา”
เวลา	ชื่อบทความ/ผู้นำเสนอ
11.00 - 11.20 น.	คติพระอินทร์กับการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สุรทิน พรหมลี สิรินทร อินทร์ชะคราม และโสภาวรรณ มาลัย (S010)
11.20 - 11.40 น.	จาก ‘สำนัก’ สู่ ‘เมืองนอก’: การศึกษาของเจ้านายสตรีสมัยรัตนโกสินทร์ วีระยุทธ ปีลาดี (S040)
11.40 - 12.00 น.	การจัดเก็บภาษีจากการทำเกษตรกรรมภายในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่าง พ.ศ.2372 - 2482 สมพงษ์ สุวรรณ (S012)
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 13.20 น.	อิทธิพลของกลุ่มเครือญาติแบบมาตุพงศ์ที่มีต่อบทบาทและสถานภาพของสตรีล้านนา ด้านการเมือง การปกครองในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ.1839-2121) ชนรุจ สุสา (S035)
13.20 - 13.40 น.	ปัญหาชาวจีนหลังเหตุการณ์การสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซีย ปี 1965 - 1966 การตีความจากเอกสารลับสหรัฐอเมริกา ดวงทิพย์ พรหมเขต (S024)
13.40 - 14.00 น.	เฟมินิสต์ ปีตาธิปไตย ความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ : วิรินทร์ อ่างคำ (S023)
14.00 - 14.20 น.	อ่านโมโมะบ่นบ่าของพย็อง - ซอล ฮัน : การหายไปของความเป็นอื่นในสังคมเสรีนิยมใหม่ ธัญญา ศรีธัญญา (S043)
14.20 - 14.40 น.	ความ (ไม่) สำคัญของปัญหาอภิปรัชญาในพระสุตตันตปิฎก พิพัฒน์ สุยะ (S045)
สิ้นสุดการนำเสนอ	

ROOM 5	หัวข้อ “สังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์”
เวลา	ชื่อบทความ/ผู้นำเสนอ
11.00 - 11.20 น.	การทำงานและรายได้ของสตรีมีเมอริในประเทศไทย <i>ณัฐพร สว่างศรี และรศธร วงศ์กิตติธร (S029)</i>
11.20 - 11.40 น.	แนวทางการพัฒนาด้วยกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางความเชื่อและวัฒนธรรมตามสุริยะปฏิทิน บนพื้นที่พระธาตุภูเพ็ก จังหวัดสกลนคร ด้วยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม <i>กัลยาณี กุลชัย (S052)</i>
11.40 - 12.00 น.	การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี <i>หทัยรัตน์ บุญยปรัชญ์ (S054)</i>
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 13.20 น.	น้ำบูดูกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี <i>นุรไวดา กายู (S047)</i>
13.20 - 13.40 น.	ความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางการเมืองการปกครองไทย <i>พระชลผาณมณี (S003)</i>
13.40 - 14.00 น.	อิทธิพลของลัทธิบูชาตัวบุคคลต่อการเมืองการปกครองในลัทธิบูดิน <i>กัญฐิตศา พงษ์ศิริ (S044)</i>
14.00 - 14.20 น.	ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานรองรับที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกักตักต่อขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure - SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ <i>ธมลวรรณ กิจก้อง (S019)</i>
14.20 - 14.40 น.	การเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม - อารมณ์ <i>รักชนก แสงผดุง (S031)</i>
14.40 - 15.00 น.	การรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด <i>สุจรีดี กันขุม (S033)</i>
15.00 - 15.15 น.	พัก -
15.20 - 15.40 น.	ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการรักษาพยาบาลด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด: กรณีศึกษาโรงพยาบาลธัญญารักษ์ปัตตานี <i>รวีกานต์ ชาวสวน (S055)</i>
15.40 - 16.00 น.	การจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด <i>ภาวิตา กิจสวัสดิ์ (S056)</i>
16.00 - 16.20 น.	พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้างอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา <i>เสาวลักษณ์ มากแสง (S009)</i>
สิ้นสุดการนำเสนอ	

ROOM 6	หัวข้อ “การศึกษา บรรณารักษ์ และภูมิศาสตร์”
เวลา	ชื่อบทความ/ผู้นำเสนอ
11.00 - 11.20 น.	การเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ <i>ทัศนีย์า วงศ์จันทร์ (S001)</i>
11.20 - 11.40 น.	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 <i>ศุภกร กองเป้า (S020)</i>
11.40 - 12.00 น.	การใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ในการเรียนการสอนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ <i>พรกฤษศ คำบุญมา (S036)</i>
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 13.20 น.	แนวทางการจัดกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุของหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากร <i>Rasmey Ol (S050)</i>
13.20 - 13.40 น.	สถิติเชิงพื้นที่กับอุบัติเหตุเสียชีวิตจาการถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดนครปฐม <i>รัตติกา วิเชียร ภาณุพงศ์ วัชรพัฒน์พงษ์ และพรเพิ่ม แซ่ใจั่ว (S021)</i>
13.40 - 14.00 น.	การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการลักลอบซื้อขายยาเสพติด กรณีศึกษา: เขตรับผิดชอบของ สถานีตำรวจนครบาลหลักสอง กรุงเทพมหานคร <i>ศุภฤกษ์ โออินทร์ (S025)</i>
14.00 - 14.20 น.	การจำลองการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลางด้วยแบบจำลอง HEC-RAS <i>ปัญชিকা มุสรังษี (S039)</i>
14.20 - 14.40 น.	การวิเคราะห์โซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ: กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ <i>สายใจ บึงไกล (S058)</i>
14.40 - 15.00 น.	ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีคุณภาพน้ำกับข้อมูลการรับรู้จากระยะไกลบริเวณแหล่งเพาะเลี้ยง หอยทะเล ในพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี <i>อดุลวิทย์ ชูเชิด (S059)</i>
สิ้นสุดการนำเสนอ	

ROOM 7	นิสิตระดับปริญญาตรี หัวข้อ “มนุษยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์”
เวลา	ชื่อบทความ/ผู้นำเสนอ
11.00 - 11.20 น.	การจำแนกประเภทและการเปรียบเทียบสำนวนภาษาเกาหลีกับภาษาไทยที่มีคำว่า ‘ปาก’ สุชานันท์ จอกจจอหอ
11.20 – 11.40 น.	ความทรงจำของคนไทยช่วงเขมรอพยพ พ.ศ.2518 - 2536 ในนวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดิน ของ กฤษณา อโศกสิน ณิชากร คำดี
11.40 – 12.00 น.	กลไกการปราบปรามของรัฐและบทบาทของประชาชนในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลิน : การศึกษา จากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง One Night in Winterv ของไซมอน ซีแบก มอนเตฟิโอเร ปิยะฉัตร การสมเจตน์
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 13.20 น.	การศึกษาแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ชนนิกานต์ บุญศรีทอง
13.20 – 13.40 น.	พัฒนาการวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทย 2550-2564 สะท้อนผ่านซีรีส์วายนับสิบจะจบ วาสนา แซ่จั้น
13.40 – 14.00 น.	พัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503 - 2563 ภาวรินทร์ มีชาลี
14.00 – 14.20 น.	แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม ธนาภรณ์ ฮวบเอม นาดยา วงษ์จำปา พรสวรรค์ สุทัศน์ ปิ่นฉวี กุลเรือง ลักษิกา ธรรมราษฎร์ และสุพรรณษา ใจวงศ์
14.20 – 14.40 น.	แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี จิราภรณ์ สุขนิพัทธ์พงษ์ หทัยรัตน์ ปิ่นอิน กมลทิพย์ ทองโสภา วรณิศา ทับแสง มลฤดี จำปานิล และอรพรรณ ลิทธิไทย
14.40 – 15.00 น.	แนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำหลักห้า อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี สรวงสุดา วิรุณพันธ์ พีรดา มณีโชติ วัชรพล ปากดี ชาคริต ล้ำเลิศ ธนพัฒน์ นิยมพงษ์ และฐากร ฤทธิสวัสดิ์
สิ้นสุดการนำเสนอ	

ROOM 8	นิสิตระดับปริญญาตรี หัวข้อ “สังคมศาสตร์และบริหารธุรกิจ”
เวลา	ชื่อบทความ/ผู้นำเสนอ
11.00 - 11.20 น.	สตรีมเมอร์ผู้สร้างความบันเทิงบนโลกของเกมออนไลน์: อັตลักษณ์ที่หลากหลายของสตรีมเมอร์ <i>ภูเบศ สติริลลิตา พงศธร พันธุ์ลีดา และววรรษกรฐ์ ภัทรพันธวิเชียร</i>
11.20 - 11.40 น.	การเปรียบเทียบการตีความความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย <i>มณฑนา ยุพานิช</i>
11.40 - 12.00 น.	การออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านปงสนุก <i>ภัทรพงษ์ ภูวสันติ สุริเยศร์ เลิศกมลวรรณ และรัชรากร หลานอา</i>
พักรับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 - 13.20 น.	ทศนคติของประชาชนจังหวัดยะลาต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 <i>ภิรมณ์ส วิสุทธิคุณ</i>
13.20 - 13.40 น.	“การตะอวะฮ์อับลีส” ของมุสลิมชายแดนใต้ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 <i>นัสรีน ยะหรีง</i>
13.40 - 14.00 น.	สมดุลชีวิตใหม่ : เรื่องเล่าของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 <i>เบญญาภา ไชยณรงค์ ขวัญชีวา ชัยษา พิมพ์ชนก เลียบทวี บุญยภา เพชรไพร่ ปรียรัตน์ พัฒนชัยมงคล และผลมกา บุญทิพย์</i>
14.00 - 14.20 น.	สุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 <i>รุจิเรช คุมโสระ ปัทมพร เฉดจะโปะ ศศิประภา บัณารถ ปาลีรัตน์ บุญประกอบ สุพิชญ์มา ฐานหมั่น ธนวัฒน์ พักวัด และรัฐศาสตร์ รักภักดี</i>
14.20 - 14.40 น.	การปรับปรุงการจัดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง กรณีศึกษา บริษัท AAA จำกัด <i>ปรมัตถ์ หมั่นละม้าย</i>
14.40 - 15.00 น.	การศึกษาการปรับปรุงตำแหน่งจัดวางสินค้าในคลังสินค้า กรณีศึกษาบริษัทผู้จำหน่ายเครื่องพิมพ์ XYZ <i>ชุตติกาญจน์ สุวรรณระ ฤทธิมา อรุณศรี จุฑารัตน์ ธะควังษ์ บุษยมาศ แก้วเหมือน และสโรชา เขียดนิล</i>
สิ้นสุดการนำเสนอ	

บริหารธุรกิจ

The Effect of Demographic Age Structure on Economic Growth in Thailand ผลกระทบของโครงสร้างอายุประชากรต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย

Sasawalai Tonsakunthaweeteam¹

Sudarat Sukloet²

Pipattawade Wannaree³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาถึงผลกระทบของโครงสร้างอายุประชากรต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งรวมถึง การค้าเสรี การสะสมทุนถาวร และอัตราการออม

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรม STATA-16 และ EView 10 ในการวิเคราะห์ข้อมูลอนุกรมเวลาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2533-2563 ผลวิจัยวิเคราะห์โดย Ordinary Least Squares (OLS) พบว่าโครงสร้างอายุมีผลลบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว ซึ่งผลดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่าโครงสร้างอายุในประชากรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ตั้งแต่ พ.ศ. 2545 (-2.618) จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2558 (-8.252) และ ปี พ.ศ. 2563 (-12.313) ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ในขณะที่ตัวแปรอิสระอื่นๆ เช่นการค้าเสรี การสะสมทุนถาวร และอัตราการออม มีผลบวกต่อเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้า การค้ามีอิทธิพลอย่างมากในการกระตุ้นเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ของประเทศ นอกจากนี้ Co-integration ทำให้เห็นว่าตัวแปรในสมการมีความสัมพันธ์ในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น

จากผลวิเคราะห์ดังนั้นรัฐบาลควรสนับสนุนด้านการศึกษา และทักษะแรงงาน ตระหนักถึงนโยบายด้านโครงสร้างประชากร ไม่ใช่จำนวนประชากรเป็นหลัก อีกทั้งควรที่จะกระตุ้นเศรษฐกิจ เพิ่มมูลค่าการค้า เพิ่มการออม และการลงทุนในการผลิตและทรัพย์สิน เพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว

คำสำคัญ: โครงสร้างอายุประชากร, ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว, การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ

Abstract

The study examines the effect of demographic age structure on economic growth, which includes trade openness, gross capital formation, and the saving rate in Thailand.

The methodology is used quantitative to estimate the model. Time series data from 1990 to 2020 is used to apply the advanced econometric tools of STATA-16 and EView 10. The DF-GLS and ADF unit root tests are used to investigate the stationary of data among the variables. The correlation of long-run and short-run in models is investigated using co-integration test and short-run dynamic (ADRL). Moreover, the ordinary least square is used to explore the effect of population age changes on economic growth in different time periods. To recheck the structural break in the model, the Chow test is applied in this part, and CUSUM is used to reveal the stable coefficient. The dependent variable is real GDP per capita, and

¹ Ph.D. Candidate in International Trade, Faculty of International Trade and Economics, University of International Business and Economics, People's Republic of China

² Lecturer in International business, Faculty of Management Sciences, Kasetsart University Sriracha Campus, Thailand

³ Lecturer in International business, Faculty of Management Sciences, Kasetsart University Sriracha Campus, Thailand

independent variables include the dependency ratio, trade openness, saving rate, and gross capital formation. All the data is collected by the World Bank and transformed into the natural logarithm form. The result reports that demographic age structure has been increased and has had a negative effect on economic growth since 2002 by -2.168 until 2015 by -8.252 and 2020 by -12.313. Meanwhile, other variables also have a positive effect on the economy, especially trade openness. The negative of the error correction term confirms that the long-run relationship is stronger than the short-run dynamic.

As a result, because of the demographic age structure changes, the government should support demographic and economic policies. The government should concentrate on the structure of aging through supporting education and skilled labor, facilitating economic growth, increasing trade, and increasing saving and productive capital. According to the result, it confirms that the demographic age structure has a huge long-term effect on economic growth. And trade openness, the saving rate, and capital formation can all support economic growth.

Keywords: *The Demographic age structure, Real GDP Per Capita, Economic Growth*

Introduction

The huge impact of demographic changes has been debated in many studies. Some evidence suggested that demographic age structure had a positive impact on economic growth (Mankiw, 1992; Solow, 1956). An increasing population led to oversupply, and a growing population was critical for fostering domestic economic growth. Keynes (1937) said that population changes could have an effect on capital's demand, not only in terms of technical changes or labor but also in life standards, which was the transition of the population's proportion too. But some said that a negative effect of population changes damaged the domestic economy (Grossman, 1991). Overpopulation was the main factor that brought pollution levels higher than in the past and damaged the environment (Dietz and Eugene, 1997). However, the previous studies are still inclusive and not up-to-date. Hence, this study will follow the findings of Gazi (2016) in Australia, which is nearly to the Thai population's changing situation to be analyzed in the study.

In addition, some studies revealed that demographic age structure was correlated with working-age, which dependency ratio is used to determine a definite aging structure. On the one hand, a low level of dependency ratio brings higher working age. On the other hand, lower working age is affected by high levels of dependency ratio or demographic aging changes (Wei 2010; Wang, 2005).

The average of Thai birthrate was lower than 2.1, which means that the average Thai labor force and income were not enough to boost the domestic economy. Additionally, because of the decreased fertility rate, Thailand was facing aging structure changes and an increase in aged society (Rakkanjanan, 2019).

Chaisang (2017) said that although the economy was growing, the population growth rate was still declining. Trade openness, including exports and foreign direct investment, had had a slight fluctuation for several years. And public debt was increasing while farmers' incomes were declining sharply. Those problems led to a balance of demand and supply changes.

Some studies reported that the number of workers 45 years old or older was higher than the average workforce age of 45 years old or below. Moreover, 45 percent of the workforce would be senior citizens in the future, which means Thailand would have more senior retirees than young labor. This problem will have an effect on productivity in the future (UNFPA, 2019). The age structure changes led the government to deeply consider senior age revenue, sanitation for seniors, and economic growth in the future. Because of the aging society, the government try to implemented numerous policies and provides more projects to prepare for and support the elderly.

The aging structure of demographics is an important issue for many countries. Thailand's population age structure is changing dramatically. This thesis really realizes that demographic age structure changes can have an influence on the economy. Many researchers have investigated the effect of demographics on domestic economics, but none has investigated how Thailand's age structure affects the economy. Hence, this thesis tried to use testing output combined with empirical data and outstripped the result to defeat the gap in research, which follows the finding of Gazi (2016).

Research objectives

Based on the following introduction and problems, the age structure and other variables are the important factors to foster the economy. Therefore, real GDP per capita refers to the economic growth in Thailand, while dependency ratio, saving rate, trade openness, and gross capital formation are independent variables. It seems that the changing of age structure is the challenge problem that cannot provide an absolute solution for Thailand for over decade. Hence, this thesis will examine the effect of demographic age structure on economic growth in Thailand. Therefore, the main objectives aim to find out the relationship between demographic age structure and economic growth in Thailand.

1. To investigate the long-run and short-run relationships between Thailand's age structure and its economy.
2. To find the important correlation of the demographic age structure by dividing time periods.

Conceptual framework

Figure 1 illustrates that the study found the problem of demographic age structure changes, which has a huge effect on economic growth. This paper tries to use economic variables, including dependency ratio, trade openness, saving rate, and gross capital formation, and applies the theory of neo-classical economics to analyze the model and find the effect of demographic age structure on economic growth. After testing, if the spurious problem and multicollinearity among variables have not occurred in the models, then diagnostic testing will be used to estimate in the next step. On the other hand, if the spurious problem and multicollinearity still occur, then economic variables have to be changed and suitable for finding the empirical results. When the problem and model are analyzed by diagnostic testing, if it finds the influence factors, such as increased population age changes or other implications, the study will apply the theory of

neo-classical economics, which is the main conceptual. The Theory reveals that population is still the main driving force in this theory, which leads to increased labor and consumption changes in the theory concept. In the end, it has an effect on marginal costs, productivity, and economic changes (Solow, 1955). Moreover, demographic policy will be applied with theory to solve the problem through finding a way to stimulate economic growth.

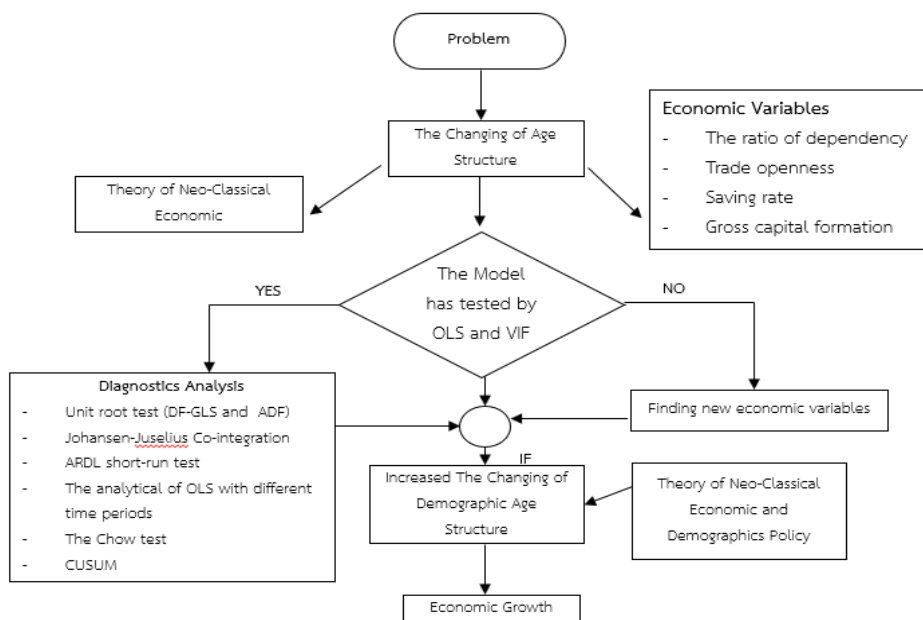

Figure 1 The Diagram of Conceptual and Framework

Source: Author

Research Methodology

According to many previous studies and problems, the dependency ratio will be used to explain demographic age structure. Real GDP per capita is not only one affecting factor but also other variables that also have an effect on demographic changes (Kaspura, 2011). Kar (2014) said that there are many economic variables that are key factors of economic growth, such as trade openness, financial development, and capital investment, etc. According to some researchers, saving rate is one of the economic variables that has a significant impact on dependency ratio and can lead to changes in working age (Prskawetz, 2004; Bloom, *et al.*, 2003; Coale, 1958). Moreover, trade openness also has a positive effect on economic growth (Brunner, 2003; Irwin, 2002; Wacziarg, 2001). Hence, real GDP per capita is used to estimate economic growth. And dependency ratio, trade openness, saving rate, and gross capital formation are used to be independent variables in the estimation.

This study will examine the effect of demographic age structure on economic growth. Time series data from 1990 to 2020 is used to apply the advanced econometric tools of STATA-16 and EViews 10, which consists of DF-GLS and ADF of Unit root test, Co-integration test, Short-run Dynamic (ADRL), the ordinary least square with different time periods, rechecked the structural break by the Chow test, and revealing the

stable coefficient by CUSUM. The variables include real GDP per capita, the ratio of dependency, the saving rate, trade openness, and gross capital formation. All the data is collected by the World Bank and transformed into the natural logarithm form.

The result of VIF is 2.46, which is not more than 10 (Hair, *et al.*, 1995). And the outcome of DW-Watson is 1.98, which is not more than 2.5. These results confirm that there is no multicollinearity among variables and the regression model is not faced with a spurious problem. After using research methodology and getting the analysis result, the recommendation will be explained in the discussion and conclusion in the final stage.

Table 1 illustrates the definition of dependent and independent variables which apply to the statistical data from World Bank data between 1988 and 2020.

Table 1 The Definition of Variables

Source: Author (the output of STATA-16)

Variables	Definitions	Unit
loggdp	Real GDP per capita	Current international \$
logage	Dependency ratio of total population (with average 15 years above to 65 years old, working age)	%
logsav	Gross saving of GDP	%
logtrade	Trade as share of GDP	%
loggfc	Gross capital formation of GDP	%

Table 2 reveals that the total of 31 observations is used to estimate the effect of demographic age structure on economic growth in Thailand from 1990 to 2020. The data has a normal distribution and has been transformed into the natural logarithm. The mean value of loggdp shows that the data for real GDP per capita is bigger than other variables, which means that real GDP per capita has a different unit from other variables.

Table 2 The Result of Descriptive Statistics

Source: Author (the output of STATA-16)

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
loggdp	31	9.208	.442	8.368	9.864
logage	30	4.349	.019	4.306	4.372
logsav	31	3.427	.085	3.304	3.582
logtrade	31	4.704	.201	4.328	4.945
loggfc	31	3.319	.25	2.999	3.758

Results

According to the main objectives, this part uses the advanced technique of STATA-16 and EViews 10 to estimate the models, which are separated into 6 stages as shown below, which consist of DF-GLS and ADF of Unit root test, Co-integration test, Short-run Dynamic (ADRL), the ordinary least square regression with different time periods, rechecked the structural break by the Chow test, and revealing the stable coefficient by CUSUM. Before testing, Table 3 shows that the coefficient of matrix correlation results is not greater than 0.7, which confirms the multicollinearity problem is not occurring among variables (Hopkins, 2005).

Table 3 Matrix of correlations

Source: Author (the output of STATA-16)

Variables	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(1) loggdp	1.000				
(2) logage	-0.618	1.000			
(3) logsav	-0.522	0.327	1.000		
(4) logtrade	0.688	-0.379	-0.673	1.000	
(5) loggfc	-0.590	0.528	0.605	-0.603	1.000

Note: loggdp: logarithm of real gdp per capita, logage: logarithm of dependency ratio, ...

1. The study uses DF-GLS and ADF unit root tests to test the stationary and avoid spurious problems in the data (Pesaran, *et al.*, 2001). Table 4 and 5 show that the DF-GLS and ADF unit root tests have mutually integrated orders of $I(0)$ and $I(1)$, respectively (Elliott, *et al.*, 1996). The variable is not stationary in nature, but after converting into the first different, the variables are stationary and integrated in both orders $I(0)$ and $I(1)$. Moreover, the maximum lags depend on the information criteria such as AIC and SBC, where the information criteria are suggested to use 4 lags.

Table 4 The Result of DF-GLS Unit Root Test

Source: Author (the output of STATA-16)

Variables	Levels			1st Differences		
	Test Statistic	Critical Value	Remarks	Test Statistic	Critical Value	Remarks
	Intercept					
loggdp	-0.801	-2.835	$I(1)$	-2.204	-2.874	$I(0)$
logage	-1.39	-2.874	$I(0)$	-3.77	-2.927	$I(1)$
logsav	-1.63	-2.835	$I(1)$	-1.489	-2.843	$I(0)$
logtrade	-2.127	-2.829	$I(1)$	-1.258	-2.877	$I(0)$
loggfc	-1.339	-2.962	$I(1)$	-3.631	-2.958	$I(0)$

Variables	Levels			1st Differences		
	Test Statistic	Critical Value	Remarks	Test Statistic	Critical Value	Remarks
Intercept and Trend						
loggdp	-1.513	-1.95	I(1)	-0.763	-1.95	I(0)
logage	-0.701	-1.95	I(0)	-1.191	-1.95	I(1)
logsav	-0.866	-1.95	I(1)	-1.957	-1.95	I(0)
logtrade	-2.586	-1.95	I(1)	-0.757	-1.95	I(0)
loggfc	-0.144	-1.95	I(1)	-3.059	-1.95	I(0)

Table 5 The Result of ADF Unit Root Test

Source: Author (the output of STATA-16)

Variables	Levels			1st Differences		
	Test Statistic	Critical Value	Remarks	Test Statistic	Critical Value	Remarks
Intercept						
loggdp	-2.097	-2.986	I(1)	-3.053	-2.989	I(0)
logage	-0.506	-2.989	I(0)	-5.313	-2.992	I(1)
logsav	-1.552	-2.986	I(1)	-4.004	-2.989	I(0)
logtrade	-1.868	-2.986	I(1)	-5.206	-2.989	I(0)
loggfc	-1.995	-2.986	I(1)	-4.938	-2.989	I(0)
Intercept and Trend						
loggdp	-1.964	-3.58	I(1)	-3.229	-3.584	I(0)
logage	-1.646	-3.584	I(0)	-5.364	-3.588	I(1)
logsav	-2.054	-3.58	I(1)	-3.9	-3.584	I(0)
logtrade	-0.109	-3.58	I(1)	-6.266	-3.584	I(0)
loggfc	-2.109	-3.58	I(1)	-4.933	-3.584	I(0)

2. Johansen-Juselius cointegration, is used to estimate the long-run relationship between the dependent variable and independent variables, as shown in Table 6. The result shows that all of the trace and max statistics are significantly, which means at least 1 equation has a co-integration with real GDP per capita at a 1% significance level. It concludes that there are long-term relationships among variables.

Table 6 Johansen-Juselius cointegration Results

Source: Author (the output of STATA-16)

Trace Statistic				
H0	Eigenvalue	Statistic	5% Critical value	Prob*
r=0	0.70	84.50	68.52	0.00
r≤1	0.66	51.04	47.21	0.04
r≤2	0.38	21.16	29.68	0.61
Max-Eigen Statistic				
r=0	0.70	33.47	33.46	0.01
r≤1	0.66	29.88	27.07	0.01
r≤2	0.38	13.28	20.97	0.73

Note: Standard errors significant at 1%, 5%, and 10% level.

3. Table 7 shows the short-run correlation dynamic, which is not concerned with the previous Table 6. ECT states error correction term. The result shows that the demographic age structure and saving rate are not significant, but the coefficient of ECT (-1) has a negative effect on real GDP per capita, which has a 0.54% magnitude disequilibrium among variables. Therefore, it concludes that trade openness has a short-run positive effect on real GDP per capita, while logsav and loggfc have a negative effect on loggdp in the short-run.

Table 7 ARDL model with ECT estimation

Source: Author (the output of STATA-16)

VARIABLES	ARDL
L.loggdp	0.940*** (0.028)
L.logage	0.270 (0.538)
L.logsav	-0.150 (0.102)
L.logtrade	0.255*** (0.067)
L.loggfc	-0.210*** (0.038)
ECT(-1)	-0.540*** (0.090)
Constant	0.858 (2.018)
Observations	29
R-squared	0.999
DW-Watson	1.98

Note: Standard errors in parentheses *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

4. The ordinary least square (OLS) is separated into three periods, which include 2008, 2015, and 2020 as shown in Table 8. The result reports that the demographic age structure always has a negative effect on real GDP per capita. It has a dramatic increase in the changing of demographic age structure trend, which means there is a change in the structural population aging in Thailand. The aging population is growing faster than other generations. The drawbacks of an aging society have a negative effect on real GDP per capita. A 1% increase in logage leads to a real GDP per capita decline of 2.618, 8.252, and 12.313, respectively. Meanwhile, other variables also have a positive effect on the economy, especially trade openness. The saving rate dropped to 0.583 in 2015 and will increase to 1.063 in 2020. The positive and significant effects of trade openness demonstrate that trade is a critical factor that can boost the economy and revenue. The result of the loggfc indicates that it has a fluctuating trend in gross capital formation or assets in Thailand. The coefficient rises dramatically from 2008 to 2015, but then falls in 2020.

Table 8 The Result of Ordinary Least Squares (OLS)

Source: Author (the output of STATA-16)

	(1)	(2)	(3)
VARIABLES	2008	2015	2020
logage	-2.618 (4.649)	-8.252* (4.120)	-12.313*** (1.995)
logsav	1.088* (0.540)	0.583 (0.832)	1.063 (0.650)
logtrade	1.663*** (0.199)	1.787*** (0.284)	1.806*** (0.268)
loggfc	0.175 (0.149)	0.280 (0.220)	0.248 (0.210)
Constant	8.265 (20.016)	33.700* (16.732)	49.764*** (9.225)
Observations	19	26	30
R-squared	0.899	0.821	0.862

Note: Standard errors in parentheses *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

$$F = \frac{[RSS - (RSS_1 + RSS_2)]/k}{(RSS_1 + RSS_2)/(T - 2k)} \quad (1)$$

5. The Chow test, is used to investigate and check the structural breaks in time series data of the linear regression model created by Chow (1960). Equation (1) shows that the value of the residual in the regression model is used to estimate the chow test (F). Whereas the model assumes a three-break structure for the hypothesis, the first structural break (RSS) refers to the normal residual, while RSS_1 and RSS_2 are denoted the other two breaks in the residual of $t < 100$ and $t > 100$ in the regression model, which is calculated by STATA-16 as shown in Table 9. RSS, RSS_1 , and RSS_2 are .756, .048, and .633, respectively. Moreover, T represents 31, which is the number of observations, and k refers to the degree of freedom (4). The value of Chow F is -0.887, which is less than the critical value (F_c) at the 5% significance level (4, 31 = 2.69). The null hypothesis shows that if $F < F_c$, then there is no problem with the structural breaks in the regression model. As a result, it cannot reject the null hypothesis that the coefficients are stable over the sample and there is no structural break problem.

Table 9 The Result of Residual value in regression model

Source: Author (the output of STATA-16)

VARIABLES	(1) RSS	(2) RSS_1	(3) RSS_2
logage	-12.313*** (1.995)	9.179 (20.060)	-12.961*** (2.268)
logsav	1.063 (0.650)	3.346 (3.160)	1.048 (0.780)
logtrade	1.806*** (0.268)	1.840 (0.866)	2.404*** (0.828)
loggfc	0.248 (0.210)	-0.643 (1.179)	-0.245 (0.665)
Constant	49.764*** (9.225)	-48.970 (92.73)	51.314*** (10.448)
Observations	30	8	22
R-squared	0.862	0.818	0.731
Residual	0.756	0.048	0.633

Note: Standard errors in parentheses *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

6. Figure 2 shows the result of the cumulative sum of recursive residuals (CUSUM), which is used to check the stability of the coefficient. The result shows that the plotted lies are inside the critical bounds at a 5% significance level, which means the statics of ADRL are stable.

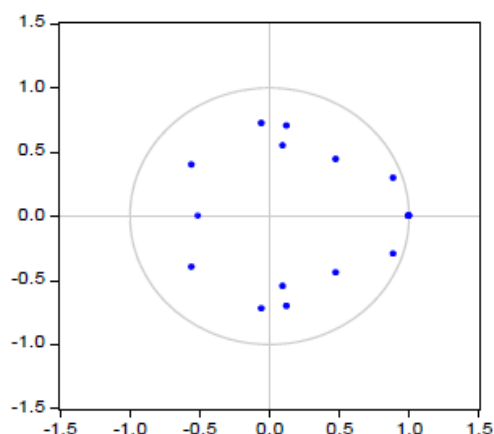

Figure 2 The Plotted lies result of Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial

Source: Author (the output of EViews 10)

Conclusion and Discussion

This study examines the effect of demographic age structure on economic growth, which includes economic variables such as saving rate, trade openness, and capital formation in Thailand. For over a decade, the relationship between the economy and structural demographics has been debated and inconclusive. To find the correlation, this study aims to estimate the model, which combines the ratio of dependency, saving rate, trade openness, and real GDP per capita to interact endogenously. The primary goal is to determine the correlation of dependency ratio changes and real GDP per capita while taking into account the saving rate, trade openness, and capital formation.

The estimation testing approaches long-run co-integration, short-run (ADRL), and ordinary least square (OLS) with different time periods by using time series data from 1990 to 2020 in Thailand. Theory of neoclassical economic is used as the study's conceptual framework and the method is divided into 6 stages are as follows.

1. DF-GLS and ADF unit root test. The results show that there is a mutually integrated series and stationary in the order of $I(0)$ and $I(1)$.

2. The trace and max-eigen statistic values show that at least one equation has a Johansen-Juselius cointegration or long-run relationship between variables.

3. The result of ADRL shows that the negative of the error correction term confirms the long-run relationship stronger than the short-run dynamic, which supports the finding that demographics is an economic growth factor in the neoclassical economic theory.

4. The different time periods in OLS estimation represent the important density ratio. The negative coefficient confirms that there is a huge change in the age structure in which an aging society has an increased trend and a negative effect on economic growth similar to Australia, Japan, Italy, and Greece with the findings of An and Jeon (2006) and follow the second objective. It also confirms that the changing of demographic age structure has an effect on the saving rate with the findings of Kidman (2012). Moreover,

trade is also an important factor that is concerned with income and economic growth. Therefore, it always has a positive and significant real GDP per capita.

5. The Chow test result shows that there are no structural breaks in the model.

6. The result of CUSUM shows the plotted lies are not over the critical bound, which has a stable coefficient at a 5% significance level.

Recommendation

As a result, the dependency ratio can support capital and income in the domestic economy. Hence, the government should support demographic and economic policies to control and increase the potential of the population, such as healthier, skilled labor, an educated population, or better job opportunities.

To increase the potential of demographic age structure, the government should support education and skilled labor. It should concentrate on the structure of aging, not the number of people and it should lead to solve the population age changes problem.

According to saving rate, the result shows that there is the fluctuate trend in model. The government should support saving channel or investment in people. Moreover, the government should encourage trade and increase gross capital formation, which are all can support economic growth in future.

Reference

An, C.B., & Jeon, S.H. (2006). Demographic change and economic growth: An inverted U-shape relationship. **Economic Letters**, 92(3), 447-454.

Bloom, D.E., Canning, D., & Graham, B. (2003). Longevity and life cycle savings. **Scandinavian Journal of Economics**, 105(3), 319-338.

Brunner, A. (2003). **The long-run effects of trade on income and income growth**. Washington, DC: IMF Institute.

Rakkanjanan, C. (2019). **The first one of developing countries that is moving to aging society I "Thailand"**. Retrieved from : <https://www.finnomena.com/mr-messenger/aged-society/>

Chaisang, C. (2017). **Does the economic is growing up in Thailand? Who should we ask to?** Bangkok: Post Today.

Chow, G.C. (1960). Tests of Equality Between Sets of Coefficients in Two Linear Regressions. **Econometrica**, 28(3), 591-605.

Coale, A. (1958). **Population growth and economic development in low-income countries**. New Jersey: Princeton University Press.

Dietz, T., & Eugene, A.R. (1997). Effects of population and affluence on CO2 emissions. **Ecology**, 94(1), 175-179.

Elliott, G., Thomas, J.R., & James, H.S. (1996). Efficient tests for an autoregressive unit root. **Econometrica**, 64(4), 813-836.

- Hair, J.F., Anderson, R.E., Tatham, R.L., & Black, W.C. (1995). **Multivariate data analysis**. New Jersey: Prentice-Hall.
- Hopkins, M. (2005). Book Review: Christian Decision-Making. **The Expository Times**, 116(7), 251.
- Gazi, U.A. (2016). **Population Changes and Implications for Economic Growth and the Environment in Australia**. Australia: University of Southern Queensland.
- Grossman, G. (1991). Quality ladders in the theory of growth. **The Review of Economic Studies**, 58(1), 557-586.
- Irwin, D. (2002). Does trade raise income: evidence from the twentieth century. **Journal of International Econometrics**, 58(1), 1-18.
- Kar, M.N. (2014). Trade openness, financial development and economic growth in Turkey: Linear and nonlinear causality analysis. **Bankacılık ve Finansal Piyasalar**, 8(1), 63-86.
- Kaspura, A. (2011). **A sustainable population strategy for Australia**. Canberra: Australian Academy of Technological Sciences and Engineering (ATSE).
- Keynes, J.M. (1937). Some economic consequences of a declining population. **Eugenics Review**, 29(1), 13-17.
- Kidman, M. (2012). **If our population does not grow, the economy stalls**. Retrieved from : <http://www.smh.com.au/business/if-our-population-doesnt-grow-the-economy-stalls-20120715-2246h.html>
- Mankiw, N.R. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. **Quarterly Journal of Economics**, 107(2), 407-37.
- Pesaran, M.H., Shin, Y. & Smith, R.J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. **Journal of Applied Econometrics**, 16(3), 289-326.
- Prskawetz, A.F. (2004). **The effects of age structure on economic growth: An application of probabilistic forecasting in India**. Vienna: Vienna Institute of Demography.
- Solow, R. (1956). A contribution to the theory of economic growth. **The Quarterly Journal of Economics**, 70(1), 65-94.
- Solow, R.M. (1955). The Production function and the Theory of Capital. **Review of Economic Studies**, 23(2), 101-108.
- UNFPA. (2019). **The influence of population changes in Thailand with situation and policy**. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Wacziarg, R. (2001). Measuring the dynamic gains from trade. **The World Bank Economic Review**, 15(3), 393-429.
- Wang, D. (2005). **Demographic transition: Implications for growth**. Canberra: ANU Press and Asia Pacific Press.
- Wei, Z. (2010). Demographic structure and economic growth: Evidence from China. **Journal of Comparative Economics**, 38(4), 472-491.

การลดความสูญเสียจากการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัดคลาดเคลื่อน กรณีศึกษาศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู
โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

Reducing the loss from inaccurate physiotherapy billing process: A study in one of
private hospitals in Bangkok

กนกกร กาญจนกันทร์¹

นงนภัส แก้วพลอย²

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัดและหาแนวทางแก้ไขเพื่อลดความคลาดเคลื่อนในเชิงระบบของศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟูโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง ทำการเก็บข้อมูลจากพนักงานศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 37 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติแบบร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านปัจจัยการทำงานของบุคลากรโดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แบ่งออกเป็น 4 ปัจจัย คือ ความรู้ความเข้าใจในการทำงานอยู่ในระดับมากที่สุด ความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงานอยู่ในระดับมาก สภาพแวดล้อมในการทำงานอยู่ในระดับมาก ขวัญและกำลังใจในการทำงานอยู่ในระดับมาก (2) ด้านวิธีปฏิบัติงานโดยรวมระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (3) ด้านวัสดุและอุปกรณ์โดยรวมระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (4) ด้านคอมพิวเตอร์และโปรแกรมโดยรวมระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยเพื่อนำไปพัฒนาการปฏิบัติงาน ได้แก่ แนวทางที่ 1 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการคิดค่ารักษา แนวทางที่ 2 การปรับปรุงกระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการคิดค่ารักษาตามหลัก 4M และแนวทางที่ 3 การสร้างแรงจูงใจและบทลงโทษในการทำงาน โดยใช้แบบประเมินกลยุทธ์ของ Richard Rumelt เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับองค์กรนี้ คือ แนวทางที่ 2 การปรับปรุงกระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัดตามหลัก 4M ในด้านปัจจัยการทำงานของบุคลากร [Man], วิธีปฏิบัติงาน [Method], วัสดุและอุปกรณ์ [Materials] และคอมพิวเตอร์และโปรแกรม [Machine] เนื่องจากต้นทุนในการจัดการตามแนวทางนี้ค่อนข้างต่ำ สามารถดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้เวลามาก และพนักงานในหน่วยงานสามารถปรับตัวต่อแนวทางนี้ได้ง่าย

คำสำคัญ: การลดความสูญเสียจากการคิดค่ารักษา, การคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัดคลาดเคลื่อน

Abstract

This independent study examines the causes and factors contributing to systemic discrepancies in the billing for physiotherapy at the Rehabilitation Center in a private hospital, and proposes solutions to reduce these systemic discrepancies. Information for this study was collected from the staff of the Rehabilitation Centre, thirty-seven of whom completed questionnaires and the resulting data were analyzed using percentages, averages, mean and standard deviation statistics. Ten of whom were interviewed in-depth. The results of the analysis are as follows. First, the staff's working factors were rated high. This

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

² อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

consists in four elements: (a) knowledge and understanding of the work, rated very high; (b) interpersonal relationship among staff, rated high; (c) working environment, rated high; (d) spirit and morale of staff, also rated high. Secondly, the staff's operational method is rated high. Thirdly, working materials and equipment are rated high. Finally, computers and computer programs are rated high. To reduce the systemic discrepancies in billing for physiotherapy, three alternative solutions from the result of this study to solve this problem. First, use information technology to improve billing. Secondly, improve the procedure and clarify factors in the billing for physiotherapy according to the principles of 4M. Thirdly, create incentives for and impose sanctions on staff in their preparation of bills for physiotherapy. Using Richard Rumelt's Strategic Assessment Scale to determine which of the three is most appropriate for this center, the second strategy is selected, namely, improve the process and clarify factors in the billing for physiotherapy in accordance with the principles of 4M: staff performance factors [Man]; improve working methods [Method]; materials and equipment [Materials]; computers and computer programs [Machine]. The advantages of this second strategy are that its cost to the hospital is relatively low, it can be immediately implemented, and existing staff can adapt to the improvements quite easily.

Keywords: Reduction of loss from treatment charges, Errors in the process of determining physiotherapy treatment fees

บทนำ

จากปัญหาที่พบในศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟูของโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งคือข้อร้องเรียนทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและทางวาจาของผู้รับบริการเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลบำบัด พบว่า มีจำนวนสูงเกินปกติที่เคยเป็น หรือค่ารักษาแต่ละครั้งไม่เท่ากันในขณะที่โปรแกรมการรักษาเหมือนกันทุกครั้ง รวมถึงการพบเจอความคลาดเคลื่อนดังกล่าวในการทำงาน จากการเก็บข้อมูลผู้ป่วยในตึกผู้สูงอายุ ที่รับการรักษาอยู่ในเดือนกรกฎาคม 2564 ทั้งหมด 40 คน พบว่า มีความคลาดเคลื่อนจากการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัดจำนวน 7 คน คิดเป็น 17.5% รวมเป็นจำนวนเงิน 4,300 บาท และนอกจากนี้จากการเก็บข้อมูลผู้ป่วยนอก ที่เข้ารับการรักษาทางกายภาพบำบัด ในปี 2560-2561 ตามข้อมูลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลการบันทึกค่ารักษาทางกายภาพบำบัดผู้ป่วยนอก (OPD) ในปี 2560 และ 2561

ที่มา: ข้อมูลจากศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู โรงพยาบาลเอกชนที่เข้าทำการศึกษา

ปี	จำนวนเข้ารับการรักษาทั้งหมด (ครั้ง)	ความคลาดเคลื่อนในการคิดค่ารักษา (ครั้ง)	เปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อน	ประมาณการจำนวนเงินที่ได้รับผลกระทบ (บาท)
2560	20,651	10	0.048	7,050
2561	23,014	15	0.065	13,395

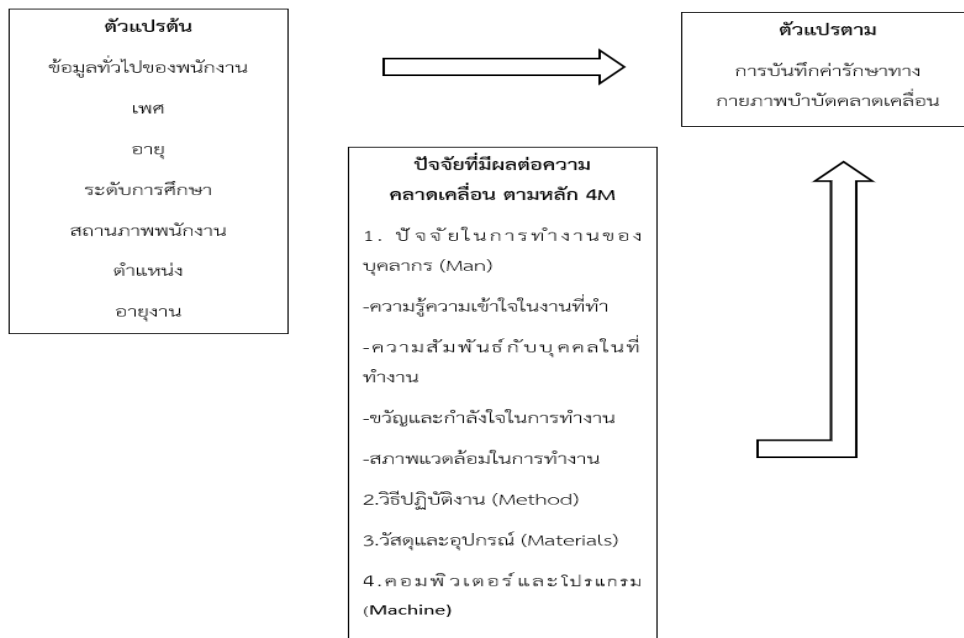
ความคลาดเคลื่อนในการบันทึกค่ารักษาทางกายภาพบำบัดที่เกิดขึ้น ส่งผลนำไปสู่การสูญเสียรายได้ รวมถึงส่งผลในแง่ลบต่อชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือขององค์กร นอกจากนี้เนื่องจากการไม่มีการติดตามหรือกระบวนการตรวจสอบอย่างจริงจัง ซึ่งในระยะยาวถ้าไม่ได้มีแก้ไขปัญหานี้ ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดเหล่านี้ได้อีกในอนาคต ส่งผลให้เกิดการสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีโอกาสทำให้เกิดความสูญเสียในมูลค่าที่สูงได้ในอนาคต ดังนั้นจึงควรแก้ไขปัญหาดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. หาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในกระบวนการบันทึกคำรักษาทางกายภาพบำบัด
2. ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหามาจากความคลาดเคลื่อนในกระบวนการบันทึกคำรักษาทางกายภาพบำบัด

กรอบแนวคิด

จากปัจจัยในกระบวนการผลิต 4 ด้าน (4M in Production Process) (เกียรตินพพงษ์ อุตมธนะธีระ, 2561) โดยให้ความสำคัญกับการควบคุมปัจจัยหลักที่สำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ Man, Method, Materials และ Machine หรือที่มักนิยมเรียกว่า 4M เพราะปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการทำงาน (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากบุคลากรศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟูทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการบันทึกคำรักษาทางกายภาพบำบัดของโรงพยาบาลเอกชนแห่งนี้

1. โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาตอบแบบสอบถามนั้นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปฏิบัติงานในการบันทึกคำรักษาทางกายภาพบำบัดของศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู ซึ่งรวมถึงนักกายภาพบำบัด พนักงานธุรการ และพนักงานผู้ช่วยนักกายภาพบำบัด จำนวน 40 คน โดยใช้สูตรทาโร ยามานะ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เท่ากับ 37 คน
2. พนักงานกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเลือกพนักงานจำนวน 10 คน ที่เกี่ยวข้องดังนี้
 - 2.1 หัวหน้านักกายภาพบำบัด 1 คน
 - 2.2 หัวหน้าทีมบริการและความเสี่ยงของหน่วยงาน 2 คน
 - 2.3 พนักงานธุรการจำนวน 3 คน

2.4 พนักงานผู้ช่วยนักกายภาพบำบัดจำนวน 2 คน

2.5 นักกายภาพบำบัดจำนวน 2 คน

แบบสอบถาม

โดยในแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. การหาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการบันทึกค่ารักษาทางกายภาพบำบัดในการทำงาน
3. ข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำจากผู้ทำแบบสอบถามเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

แบบสัมภาษณ์

สัมภาษณ์พนักงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 10 คน ลักษณะของแบบที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์
2. สัมภาษณ์ถึงสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการบันทึกค่ารักษาทางกายภาพบำบัด

รวมถึงประสบการณ์ที่พบในอดีตเกี่ยวกับปัญหาของความคลาดเคลื่อนนี้

3. สัมภาษณ์ถึงแนวทางแก้ไขที่จะช่วยให้ความคลาดเคลื่อนในการบันทึกค่ารักษาทางกายภาพบำบัดถูกขจัดไปหรือเกิดความคลาดเคลื่อนในน้อยลงที่สุดในการปฏิบัติงาน

4. ข้อเสนอแนะอื่นๆ จากผู้ถูกสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วนำมาคำนวณและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยรวบรวมแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 5 ข้อ แล้วนำมาสรุปและวิเคราะห์

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความคลาดเคลื่อนในการบันทึกค่ารักษาทางกายภาพบำบัดในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 64.90 อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 35.10 มีสถานภาพโสด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 70.30 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 81.10 มีสถานภาพเป็นพนักงานประจำ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 81.10 ตำแหน่งงานนักกายภาพบำบัด จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 67.60 มีอายุงาน 1-5 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 29.70

1. ปัจจัยในการทำงานของบุคลากร

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นด้านปัจจัยในการทำงานของบุคลากร

รายการ	ระดับผลกระทบ		
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
1. ความรู้ความเข้าใจในงาน			
1.1 การฝึกอบรมก่อนการปฏิบัติงานจริง	4.03	0.59	มาก
1.2 มีมาตรฐานของหน่วยงานในการปฏิบัติงาน	4.30	0.61	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นด้านปัจจัยในการทำงานของบุคลากร (ต่อ)

รายการ	ระดับผลกระทบ		
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
1.3 ให้ความสำคัญของงานที่กำลังทำอยู่	4.43	0.72	มากที่สุด
1.4 งานที่ทำตรงกับขอบเขตงานที่ต้องรับผิดชอบ	4.41	0.72	มากที่สุด
1.5 เข้าใจขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ	4.19	0.61	มาก
1.6 ลักษณะงานสามารถรับผิดชอบด้วยตนเอง	4.14	0.66	มาก
รวมความรู้ความเข้าใจในงาน	4.25	0.67	มากที่สุด
2. ความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงาน			
2.1 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน	4.27	0.50	มากที่สุด
2.2 การยอมรับจากเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน	4.11	0.61	มาก
2.3 ความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน	4.24	0.49	มากที่สุด
2.4 ได้รับความยุติธรรมจากเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน	4.08	0.63	มาก
รวมความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงาน	4.18	0.57	มาก
3. ขวัญและกำลังใจในการทำงาน			
3.1 ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความรู้และความสามารถ	3.62	0.71	มาก
3.2 ความมั่นคงในงานที่ทำ	3.89	0.08	มาก
3.3 สวัสดิการมีความเพียงพอเหมาะสม	3.73	1.00	มาก
3.4 เมื่อปฏิบัติงานคลาดเคลื่อนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นความผิดแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน	3.95	0.87	มาก
3.5 มีการปฏิบัติงานแบบช่วยเหลือกัน โดยไม่รู้สึกรู้ว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน	4.24	0.63	มากที่สุด
รวมขวัญและกำลังใจในการทำงาน	3.89	0.84	มาก
4. สภาพแวดล้อมในการทำงาน			
4.1 พื้นที่ปฏิบัติงานมีแสงสว่างเพียงพอ	4.30	0.69	มากที่สุด
4.2 พื้นที่ปฏิบัติงานมีอุณหภูมิที่เหมาะสม	3.89	0.8	มาก
4.3 พื้นที่ที่ปฏิบัติงานไม่มีสิ่งรบกวน	4.00	0.7	มาก
4.4 ทำงานหลายอย่างในเวลาเดียวกัน	3.54	0.86	มาก
4.5 งานแข่งขันกับเวลาและความเร่งรีบ	3.86	0.84	มาก
รวมสภาพแวดล้อมในการทำงาน	3.92	0.82	มาก
รวม	3.96	0.71	มาก

จากตารางที่ 2 ด้านปัจจัยในการทำงานของบุคลากรส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการบันทึกค่ารักษาทางกายภาพบำบัดในระดับมาก จากข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่าปัจจัยในการทำงานของบุคลากรด้านความรู้ความเข้าใจในการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.25 โดยมีความเห็นว่าการให้ความสำคัญของงานที่กำลังทำอยู่ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่

4.43 รองลงมาคืองานที่ทำตรงกับขอบเขตเนื้องานที่ต้องรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.41 ในเรื่องปัจจัยในการทำงานของบุคลากรในด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงาน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.18 โดยมีความเห็นว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.27 รองลงมาคือความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.24 ในเรื่องปัจจัยในการทำงานของบุคลากรในด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.92 โดยมีความเห็นว่าพื้นที่ที่ปฏิบัติงานมีแสงสว่างเพียงพอ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.30 รองลงมาคือพื้นที่ที่ปฏิบัติงานไม่มีสิ่งรบกวน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 และสุดท้าย คือ ปัจจัยในการทำงานของบุคลากรในด้านขวัญและกำลังใจในการทำงานอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.89 โดยมีความเห็นว่าการปฏิบัติงานแบบช่วยเหลือกันโดยไม่รู้สึกรู้ว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.24 รองลงมาคือเมื่อปฏิบัติงานคลาดเคลื่อนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นความผิดแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.95

2. วิธีการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นด้านวิธีการปฏิบัติงาน

รายการ	ระดับผลกระทบ		
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
1. วิธีปฏิบัติเป็นแบบแผนในทิศทางเดียวกัน	4.11	0.56	มาก
2. ทุกคนปฏิบัติตามขั้นตอนการทำงานที่เหมือนกัน	3.92	0.75	มาก
3. ฝึกฝนปฏิบัติจนชำนาญก่อนปฏิบัติงานจริง	3.86	0.66	มาก
4. การปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ตกลงร่วมกัน	4.27	0.50	มากที่สุด
5. การทวนสอบทุกครั้งที่ปฏิบัติงาน	3.92	0.63	มาก
6. การทวนถามเพื่อความถูกต้องทุกครั้งเมื่อพบความคลาดเคลื่อน	4.08	0.67	มาก
รวม	4.03	0.65	มาก

จากตารางที่ 3 ด้านวิธีการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.03 โดยมีความเห็นว่าการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ตกลงร่วมกัน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.27 รองลงมาคือวิธีปฏิบัติเป็นแบบแผนในทิศทางเดียวกัน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11

3. วัสดุและอุปกรณ์

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นด้านวัสดุและอุปกรณ์

รายการ	ระดับผลกระทบ		
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
1. การออกแบบเอกสารคิดค่าใช้จ่ายมีความเหมาะสม	3.46	0.79	มาก
2. รหัสที่ใช้ในการคิดค่าใช้จ่ายจดจำง่าย	3.65	0.85	มาก
3. การเขียนรหัสที่ใช้มีโอกาสคลาดเคลื่อนในการลงข้อมูล	3.43	0.86	มาก
4. จุดวางเอกสารในการส่งคิดค่าใช้จ่ายมีความเหมาะสม	3.73	0.79	มาก
รวม	3.57	0.83	มาก

จากตารางที่ 4 ด้านวัสดุและอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.57 โดยมีความเห็นว่าจุดวางเอกสารในการส่งคิค่าใช้จ่ายมีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.73 รองลงมาคือรหัสที่ใช้ในการคิค่าใช้จ่ายจดจำง่าย ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.65

4. คอมพิวเตอร์และโปรแกรม

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นด้านคอมพิวเตอร์และโปรแกรม

รายการ	ระดับผลกระทบ		
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
1. คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง			
1.1 ขนาดหน้าจอเหมาะสม	4.08	0.67	มาก
1.2 ตำแหน่งการจัดวางคอมพิวเตอร์เหมาะสม	3.84	0.72	มาก
1.3 ความสว่างหน้าจอมีความเหมาะสม	4.11	0.69	มาก
1.4 แก้วอิมมีระดับที่เหมาะสม	3.89	0.83	มาก
รวมด้านคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง	3.98	0.74	มาก
2. โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในหน่วยงาน			
2.1 โปรแกรมสะดวกต่อการใช้งาน	3.68	0.84	มาก
2.2 มีระบบในการป้องกัน/ตรวจสอบความผิดพลาด	3.27	1.00	ปานกลาง
2.3 การแสดงหรือประมวลผลของโปรแกรมชัดเจน	3.65	0.85	มาก
2.4 โปรแกรมคอมพิวเตอร์มีความทันสมัย	3.22	0.96	ปานกลาง
รวมด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในหน่วยงาน	3.45	0.94	มาก
รวม	3.74	0.88	มาก

จากตารางที่ 5 ด้านคอมพิวเตอร์และโปรแกรมรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.74 โดยแบ่งเป็น ส่วนของคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.98 โดยมีความเห็นว่า ขนาดหน้าจอเหมาะสม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.08 รองลงมาคือความสว่างหน้าจอมีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 ในส่วนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในหน่วยงาน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.45 โดยมีความเห็นว่าโปรแกรมสะดวกต่อการใช้งาน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68 รองลงมาคือการแสดงหรือประมวลผลของโปรแกรมชัดเจน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.65

โดยจากการสัมภาษณ์พนักงานศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟู จำนวน 10 คน ประกอบด้วย นักกายภาพบำบัด จำนวน 5 คน ชูรการ จำนวน 3 คน และผู้ช่วยนักกายภาพบำบัด จำนวน 2 คน ได้ผลการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ขั้นตอนที่มีความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการคิค่ารักษา ร้อยละ 80 คิดว่าความผิดพลาดในการบันทึกค่ารักษาเข้าระบบคอมพิวเตอร์ ร้อยละ 10 คิดว่าจุดวางเอกสารเพื่อคิเงินวางไม่ถูกต้อง ร้อยละ 10 คิดว่านักกายภาพบำบัดใส่รหัสคิเงินในเอกสารผิด

2. การแก้ไขในการลดสาเหตุที่ก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการคิค่ารักษา ร้อยละ 40 คิดว่าควรเน้นการทวนสอบในการทำงาน ร้อยละ 20 คิดว่าควรปรับปรุงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการคิค่ารักษา ร้อยละ 20 คิดว่าควรตรวจสอบข้อมูลค่ารักษาให้ตรงกันระหว่างนักกายภาพบำบัดและพนักงานที่บันทึกค่ารักษา ร้อยละ 20 คิดว่าควรปรับปรุงรหัสค่ารักษาและเอกสารให้สะดวกในการเขียนและมองเห็นได้ง่าย

3. การปฏิบัติต่อผู้รับบริการเมื่อเกิดความคลาดเคลื่อนในการคิดค่ารักษา ร้อยละ 60 คิดว่าควรกล่าวคำขอโทษต่อผู้รับบริการ ร้อยละ 30 คิดว่าอธิบายผู้รับบริการถึงข้อผิดพลาดและการแก้ไข ร้อยละ 10 คิดว่าแจ้งให้หัวหน้าทราบ
4. การปฏิบัติหลังเกิดความคลาดเคลื่อนในการคิดค่ารักษา ร้อยละ 80 คิดว่าแจ้งหัวหน้าและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ร่วมกันพิจารณาหาสาเหตุและการแก้ไข ร้อยละ 10 คิดว่าควรทบทวนข้อตกลงในการปฏิบัติงาน ร้อยละ 10 เห็นว่ากรณีผู้รับบริการไม่ยินยอมชำระนั้น ให้เก็บค่าใช้จ่ายกับพนักงานที่เกี่ยวข้องของความผิดพลาดนั้น
5. ระดับโอกาสหรือระดับความถี่ที่พบและระดับมูลค่าความเสียหายที่เป็นจำนวนเงิน จากสาเหตุทั้ง 4 ด้าน คือ
 - ด้านปัจจัยการทำงานของบุคลากร พนักงานคิดว่าโอกาสที่พบอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40 และมูลค่าความเสียหายอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 50
 - ด้านวิธีปฏิบัติงาน พนักงานคิดว่าโอกาสที่พบอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 50 และมูลค่าความเสียหายอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 70
 - ด้านวัสดุและอุปกรณ์ พนักงานคิดว่าโอกาสที่พบอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60 และมูลค่าความเสียหายที่อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 60
 - ด้านคอมพิวเตอร์และโปรแกรม พนักงานคิดว่าโอกาสที่พบอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 50 และมูลค่าความเสียหายอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 50

การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

โดยสามารถสรุปแผนผังก้างปลาแสดงถึงสาเหตุของความคลาดเคลื่อนในการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัด ดังนี้

ภาพที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัด

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อนำไปพัฒนาการปฏิบัติงาน 3 ทางเลือก ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศในกระบวนการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัด

มีการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ตรวจสอบค่ารักษาทางกายภาพบำบัดตลอดระยะเวลาที่แพทย์ส่งปรึกษาทางกายภาพบำบัด ข้อดีคือระบบมีการตรวจสอบและแจ้งเตือนก่อนการเกิดความผิดพลาดได้ดี ตอบสนองความต้องการได้ทันเวลา พนักงานทำงานได้สะดวกและมีความคล่องตัวมากขึ้น ส่วนข้อเสียคือมีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่สูง พนักงานต้องปรับตัวในการเรียนรู้ระบบโปรแกรมแบบใหม่ ใช้เวลานานในการติดตั้งระบบและการฝึกฝนพนักงาน

2. แนวทางการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการคิดคำรักษาทางกายภาพบำบัดตามหลัก

4M

โดยการปรับปรุงปัจจัยเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางกายภาพบำบัดตามหลัก 4M ข้อดีคือต้นทุนในการจัดการตามแนวทางนี้ต่ำ สามารถดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้เวลามาก พนักงานในหน่วยงานสามารถปรับตัวต่อแนวทางนี้ได้ง่าย ส่วนข้อเสียคือยังคงสามารถพบความผิดพลาดได้ถ้าพนักงานยังความระมัดระวังในการทำงาน การมีระบบตรวจจับที่น้อยอาจส่งผลให้ทราบถึงความผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้ล่าช้า

3. แนวทางการสร้างแรงจูงใจและบทลงโทษเพื่อลดข้อผิดพลาดในการคิดคำรักษาทางกายภาพบำบัด

มีการปรับระบบการให้ค่าตอบแทนของนักกายภาพบำบัดที่แบบ Incentive คือ การมีรายได้ตามส่วนแบ่งจากจำนวนผู้ป่วยที่ได้รับ แทนค่าตอบแทนที่เป็น และการใช้บทลงโทษอย่างจริงจังเข้ามาเพื่อลดข้อผิดพลาดในการทำงาน ข้อดีคือพนักงานมีความระมัดระวังในการทำงานมากขึ้นและมีบทลงโทษที่ชัดเจนเมื่อทำงานผิดพลาด ส่วนข้อเสียคือพนักงานอาจไม่เห็นด้วยกับการปรับเป็นระบบงานตามแนวทาง และต้องทำงานในสภาวะที่มีความกดดันมากขึ้น อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในหน่วยงานมากขึ้นระหว่างพนักงานเนื่องจากเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และค่าตอบแทน

การประเมินทางเลือกในแต่ละแนวทางสำหรับการแก้ไข้ปัญหา

การประเมินทางเลือกในแต่ละแนวทาง โดยใช้แบบประเมินของ Richard Rumelt (อัฐวุฒิ ฉายาวงศ์, 2563) โดยนำแนวทางทั้ง 3 ทางเลือกมาประเมินใน 4 ด้าน คือ ความสม่ำเสมอ ความสอดคล้อง ความเป็นไปได้และความได้เปรียบ

การกำหนดทางเลือกที่เสนอสำหรับการแก้ไข้ปัญหา

จากผลสรุปการประเมินกลยุทธ์แบบ Richard Rumelt ได้ข้อสรุปถึงแนวทางที่เหมาะสมในการนำมาแก้ไข้ปัญหาความคลาดเคลื่อนในการคิดคำรักษาทางกายภาพบำบัด เนื่องจากมีคะแนนสูงสุดที่สุทธรวม 18 คะแนน จากทั้ง 4 ด้าน คือแนวทางที่ 2 แนวทางการปรับปรุงแก้ไข้กระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการคิดคำรักษาทางกายภาพบำบัดตามหลัก 4M

สรุปและการอภิปรายผล

สรุปผลการศึกษา

1. ปัจจัยในด้านการทำงานบุคลากรที่ส่งผลต่อความคลาดเคลื่อนในการคิดคำรักษาทางกายภาพบำบัด โดยรวมระดับความคิดเห็นด้านอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96) โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ ความรู้ความเข้าใจในการทำงานอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25) ความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงานอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18) สภาพแวดล้อมในการทำงานอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92) ขวัญและกำลังใจในการทำงานอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89) ตามลำดับ

2. ด้านวิธีปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความคลาดเคลื่อนในการคิดคำรักษาทางกายภาพบำบัด โดยรวมระดับความคิดเห็นด้านวิธีปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03)

3. ด้านวัสดุและอุปกรณ์ที่ส่งผลต่อความคลาดเคลื่อนในการคิดคำรักษาทางกายภาพบำบัดโดยรวมระดับความคิดเห็นด้านวัสดุและอุปกรณ์อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57)

4. ด้านคอมพิวเตอร์และโปรแกรมที่ส่งผลต่อความคลาดเคลื่อนในการคิดคำรักษาทางกายภาพบำบัด โดยรวมระดับความคิดเห็นด้านคอมพิวเตอร์และโปรแกรมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74)

การสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงาน โดยส่วนใหญ่พนักงานร้อยละ 80 คิดว่าความผิดพลาดมักเกิดในขั้นตอนการบันทึกคำรักษาเข้าระบบคอมพิวเตอร์ ร้อยละ 40 คิดว่าการแก้ไข้ควรเน้นการทวนสอบในการทำงานเพื่อลดข้อผิดพลาด ร้อยละ 60

คิดว่าควรกล่าวคำขอโทษต่อผู้รับบริการเมื่อเกิดความคลาดเคลื่อนในการคิดค่ารักษา และร้อยละ 80 คิดว่าแจ้งหัวหน้าและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบร่วมกันพิจารณาหาสาเหตุและการแก้ไข

การอภิปรายผลการศึกษา

จากทฤษฎีปัจจัยในกระบวนการผลิต 4 ด้าน (4M in Production process) สอดคล้องกับการศึกษานี้ซึ่งพบว่าพนักงานมีความคิดเห็นต่อความคลาดเคลื่อนในการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัดทั้ง 4 ปัจจัย อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามความคิดเห็นตามค่าเฉลี่ยของผลการศึกษาดังนี้ วิธีปฏิบัติงานสูงสุด (Method) รองลงมาคือปัจจัยการทำงานของบุคลากร (Man) คอมพิวเตอร์และโปรแกรม (Machine) สุดท้ายคือวัสดุและอุปกรณ์ (Materials) ตามลำดับ

จากการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการทำงานของบุคลากรนั้น โดยเรียงค่าเฉลี่ยลำดับความคิดเห็นจากมากที่สุดไปน้อยสุดคือ ความรู้ความเข้าใจในการทำงาน ความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ขวัญและกำลังใจในการทำงาน ตามลำดับ ซึ่งจากงานวิจัยของพระมหาศานธิป จันทรสง่า (2561) ได้ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยมุ่งใจในการปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน การยอมรับนับถือ ด้านสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และลักษณะงานที่รับผิดชอบ ส่วนการศึกษาของอัครเดช ไม้จันทร์ (2560) พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรในจังหวัดสงขลานั้น มีความเห็นต่อสภาพแวดล้อมในการทำงานมากที่สุด รองลงมาคือความรู้ความเข้าใจในการทำงาน ความมั่นคงก้าวหน้าในงาน ขวัญและกำลังใจในการทำงาน และความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงาน และ ณัชพล งามธรรมชาติ (2559) ทำการศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานสายการผลิตบริษัท XYZ จำกัด พบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นโดยเรียงจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ในด้านปัจจัยมุ่งใจคือความสำเร็จในการทำงาน ความรับผิดชอบในงาน ลักษณะของงาน และการยอมรับนับถือ ตามลำดับ ส่วนปัจจัยค้ำจุนคือด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในที่ทำงาน ด้านความมั่นคงในการทำงาน ด้านนโยบาย และการบริหารองค์กร ตามลำดับ ส่วนของปัจจัยอื่นๆ อีก 3 ด้านคือ ด้านวิธีปฏิบัติงาน จากผลการสัมภาษณ์พนักงาน พบว่า ควรมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเพื่อให้โอกาสเกิดข้อผิดพลาดน้อยลง สอดคล้องกับการศึกษาของจักรพงษ์ เจริญวงศ์ใหญ่ (2559) ที่ว่าควรหาแนวทางแก้ไขกระบวนการ เช่น มีกระบวนการตรวจเช็คข้อมูล ลดเอกสารที่ไม่จำเป็น การอบรมพนักงานโดยการฝึกเขียนตัวอักษรให้ชัดเจน รวมถึงการสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรและการสื่อสารเพื่อยืนยันข้อมูลในการลดข้อผิดพลาดในการทำงาน ด้านวัสดุและอุปกรณ์ สอดคล้องกับ เมธี ไพโรชิต (2556) ที่ว่าควรจัดอุปกรณ์ในการทำงาน เครื่องมือต่างๆ ให้เพียงพอและปลอดภัยในการทำงาน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการทำงานให้กับพนักงาน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่สะดวก มีความคล่องตัวและสามารถตอบสนองต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สุดท้ายคือด้านคอมพิวเตอร์และโปรแกรม สอดคล้องกับการศึกษาของอภิลักษณ์ นวลศรี (2548) สรุปได้ว่าการสั่งยาจากหมอผู้ป่วยโดยการนำระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้สามารถลดความคลาดเคลื่อนจากการจ่ายยาของเภสัชกรได้ เพื่อเป็นการลดโอกาสเกิดความผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์อันมีสาเหตุมาจากความไม่พร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พนักงานส่วนใหญ่เห็นว่าความคลาดเคลื่อนจากการคิดค่ารักษาทางกายภาพบำบัดจะพบในขั้นตอนการบันทึกค่ารักษาลงในระบบคอมพิวเตอร์ แต่ในขณะเดียวกันผลการวิจัยจากแบบสอบถามเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยเรียงจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดคือ วิธีการปฏิบัติงาน ปัจจัยการทำงานของบุคลากร คอมพิวเตอร์และโปรแกรม วัสดุและอุปกรณ์ ตามลำดับ จากเหตุผลเนื่องมาจากองค์กรเป็นโรงพยาบาลเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร ส่งผลให้มีต้นทุนในการดำเนินงานที่จำกัด ดังนั้นโอกาสในการแก้ไขปัญหาโดยการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานมีโอกาที่จะเกิดขึ้นได้มากกว่า พนักงานสามารถปรับตัวได้ง่าย และมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างต่ำเมื่อ

เปรียบเทียบกับพัฒนาาระบบคอมพิวเตอร์และโปรแกรมของหน่วยงานซึ่งอาจจะไม่คุ้มค่ากับรายได้ที่สูญเสียไปจากข้อผิดพลาดดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานสามารถนำแนวทางการแก้ไขไปปรับปรุงกระบวนการทำงานให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง มีแบบแผนที่ชัดเจนรวมทั้งนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของพนักงานใหม่เพื่อลดข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ส่วนในระดับพนักงานควรพัฒนาความสามารถในการทำงานของพนักงานแต่ละบุคคล เพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพพร้อมที่จะปฏิบัติงานด้วยศักยภาพของตนเพื่อประสิทธิภาพในการทำงานและป้องกันความผิดพลาดในการทำงานที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

สำหรับการศึกษารั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการบริหารของหน่วยงาน (Management) การจัดการปัญหาที่ผ่านมารวมทั้งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสำหรับการศึกษานี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงวิธีการจัดการปัญหาที่ผ่านม่านั้น แต่ไม่ได้ศึกษาถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ ที่ผ่านมา

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติพงษ์ อดมธนะธีระ. (2561). ปัจจัยในกระบวนการผลิต 4 ด้าน (4M in Production Process). สืบค้นจาก <https://www.iok2u.com/index.php/article/e-book/210-4m-in-production-process-4>
- จักรพงษ์ เจริญวงศ์ใหญ่. (2559). การลดความผิดพลาดของกระบวนการทำงาน กรณีศึกษาบริษัท JK Banking จำกัด. การศึกษาค้นคว้าอิสระ, ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, กลุ่มวิชาโลจิสติกส์, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ณัชพล งามธรรมชาติ. (2559). แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานสายการผลิตบริษัท XYZ จำกัด. วิทยานิพนธ์, ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปัทมาพร ท่อชู. (2559). การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน. สาขาวิชาอุตสาหกรรมศิลป์และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- พระมหาคณาธิป จันทร์สง่า. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานเขตสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสยาม.
- เมธี ไพโรชิต. (2556). การหาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษาบริษัท สุธานี จำกัด. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย เกษตรบุรี.
- ศิลาวัลย์ ปันยะ. (2562). การศึกษาความพึงพอใจในการใช้บริการโรงพยาบาลเอกชนของคนวัยทำงานในจังหวัดเชียงใหม่. วิชาเอกบริหารธุรกิจ, สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดเชียงใหม่.
- อัครเดช ไม้จันทร์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อัฐวุฒิ ฉายาวงศ์. (2563). การศึกษาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาของลูกค้าเงินกู้เกษตรกรที่ไม่สามารถส่งชำระเงินกู้ได้ตามกำหนดของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาสระบุรี. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, กลุ่มวิชาการเงิน, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- อภิลักษณ์ นวลศรี. (2548). ความคลาดเคลื่อนทางยากกับการใช้ระบบสั่งยาทางคอมพิวเตอร์จากหมอผู้ป่วย. สงขลานครินทร์เวชสาร.

การพยากรณ์ความผันผวนของราคาสกุลเงินดิจิทัล: กรณีของ Bitcoin Ethereum และ Tether Forecasting Digital Currency Price Volatility: The Case of Bitcoin, Ethereum, and Tether

ธารรัตน์ แซ่ย่อง¹

สิทธิเดช บำรุงทรัพย์²

พชร สุขสุขเมฆ³

ฐิติศักดิ์ เตือดสันเทียะ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพยากรณ์ความผันผวนของราคาสกุลเงินดิจิทัลด้วยการสร้างแบบจำลอง GARCH (1,1) โดยเฉพาะในการศึกษานี้ทำการพยากรณ์ความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข และผลตอบแทนของ Bitcoin Ethereum และ Tether ใช้ข้อมูลราคาปิดรายวัน ในช่วงปี 2560 ถึง 2564 รวมจำนวน 1,856 ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ข่าวสาร หรือเหตุการณ์ที่ทำให้ค่าความแปรปรวนของราคาสกุลเงินดิจิทัลเหล่านี้สูงขึ้นในปัจจุบัน จะส่งผลให้ค่าความแปรปรวนของราคาสูงขึ้นในช่วงเวลาต่อมา หรือกล่าวได้ว่าความผันผวนของราคาสกุลเงินดิจิทัลในอนาคตขึ้นอยู่กับความผันผวนของราคาในปัจจุบัน นอกจากนี้พบว่าสถานการณ์ Covid มีผลทำให้ราคา Bitcoin ผันผวนมากขึ้นเพียงเล็กน้อย

คำสำคัญ: ความผันผวน, แบบจำลอง GARCH, สกุลเงินดิจิทัล

Abstract

This research aims to forecast digital currency price volatility by estimating GARCH (1,1) models. Specifically, the study forecasts conditional variance and returns of Bitcoin, Ethereum, and Tether, using daily closing prices from 2017 to 2022, and totalling 1,856 observations. The results show that news or events associated with larger current price variance of these currencies will result in higher price variance in subsequent periods. In other words, the volatility of future digital currency price is dependent on the current price volatility. Besides, the Covid situation has a negligible impact on the increase in price volatility of Bitcoin.

Keywords: Volatility, GARCH Model, Digital Currency

บทนำ

เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ถ้าพิจารณาในตลาดการเงิน สกุลเงินดิจิทัล หรือ คริปโทเคอร์เรนซี (cryptocurrency) เป็นตัวอย่างการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในตลาดการเงินปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยสกุลเงินดิจิทัลนี้สามารถใช้เป็นสื่อกลางในการทำธุรกรรมทางการเงินแบบไม่ระบุตัวตนและไร้ซึ่งตัวกลาง ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการทำ

¹ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

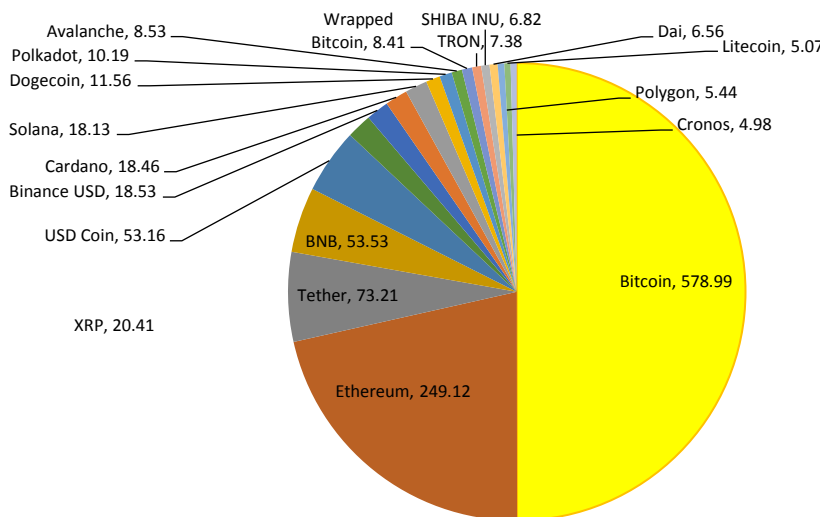
² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสถาบันวิชาการวิทยาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสถาบันวิชาการวิทยาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴ อาจารย์ประจำสถาบันวิชาการวิทยาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ธุรกรรมที่ต่ำ มีความรวดเร็วและโปร่งใส ดังนั้นสกุลเงินเหล่านี้จึงเป็นที่นิยมนำมาใช้ชำระเงินมากขึ้นในปัจจุบัน ประเภทของคริปโทเคอร์เรนซีมีอยู่หลากหลาย เช่น กลุ่มรักษามูลค่า (store of value) อย่าง Bitcoin หรือกลุ่มสัญญาอัจฉริยะ (smart contract) เช่น Ethereum หรือประเภท stablecoin ที่สร้างขึ้นเพื่อความมีเสถียรภาพโดยการอ้างอิงกับมูลค่าของสินทรัพย์ เช่น Tether stablecoin

สกุลเงินดิจิทัลได้รับการยอมรับและมีการลงทุนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันวัดจากมูลค่าตลาดของสกุลเงินดิจิทัล (จากภาพที่ 1) ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของราคาสกุลเงินดิจิทัล การผันผวนสูงของราคาสินทรัพย์แสดงถึงความเสี่ยงในการลงทุนมีสูงและโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนสูงจากการลงทุนเช่นกัน ผู้ลงทุนจึงสนใจพยากรณ์อัตราผลตอบแทนและความเสี่ยงหรือความผันผวนของราคาสินทรัพย์ในช่วงเวลาที่จะถือครอง แต่เนื่องจากสินทรัพย์ทางการเงินส่วนมากมักจะมี ความผันผวนแสดงโดยค่าความแปรปรวน (variance) ของราคาไม่คงที่ (heteroscedasticity) เมื่อพิจารณาในรูปอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนจะพบว่าในบางช่วงเวลาผลตอบแทนมีความผันผวนสูง และในบางช่วงเวลามีความผันผวนต่ำ (volatility clustering) และมักจะพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างค่ากำลังสองของผลตอบแทนในแต่ละเวลา t (positive autocorrelation) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่คงที่และรูปแบบที่มีเงื่อนไขของความผันผวน (conditional variance) กล่าวคือค่าความผันผวนของอัตราผลตอบแทนในวันนี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าความผันผวนของวันในอนาคต (Taylor, 2007) ซึ่งมีงานวิจัยจำนวนมาก ได้ศึกษารูปแบบของความผันผวนนี้โดยพบว่า ความผันผวนของอัตราผลตอบแทนในปัจจุบันมีเงื่อนไขขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ (shock) ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ดังนั้น การพยากรณ์ความผันผวนของสินทรัพย์ที่จะถือครองจึงมีความสำคัญในการตัดสินใจลงทุน และปรับกลยุทธ์การลงทุนในอนาคต

ภาพที่ 1 แสดงสัดส่วนของมูลค่าตลาดของสกุลเงินดิจิทัลที่ได้รับความนิยมซื้อขาย (หน่วย: พันล้าน USD)
ที่มา: ข้อมูลดิบจาก www.investing.com

การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะพยากรณ์ความผันผวนของราคาสินทรัพย์ที่กำลังได้รับความสนใจ ได้แก่ สกุลเงินดิจิทัล โดยได้เลือกเก็บตัวอย่างข้อมูลอนุกรมเวลาของราคา Bitcoin Ethereum และ Tether มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ และมุ่งหวังว่าจะเป็นประโยชน์ให้กับนักลงทุนสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบการวิเคราะห์และตัดสินใจในการลงทุน หรือปรับกลยุทธ์การลงทุนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างแบบจำลองพยากรณ์ความผันผวนของสกุลเงินดิจิทัล 3 สกุล ได้แก่ Bitcoin Ethereum และ Tether

สมมติฐานของการวิจัย

การศึกษานี้มีสมมติฐานหลักที่สำคัญ ดังนี้

1. H_0 : ข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ในปัจจุบันไม่ส่งผลกระทบต่อความผันผวนของราคาสกุลเงินดิจิทัลในคาบเวลาในอนาคต (persistence effect)

2. H_0 : ค่าความแปรปรวนในอดีตของราคาสกุลเงินดิจิทัลไม่ส่งผลกระทบต่อค่าความแปรปรวนในปัจจุบัน (และในทำนองเดียวกันค่าความแปรปรวนดังกล่าวในปัจจุบันไม่ส่งผลกระทบต่อค่าความแปรปรวนในอนาคต)

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้มีขอบเขตด้านตัวแปรและกลุ่มตัวอย่างของข้อมูล ดังนี้

1. เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการสร้างแบบจำลองพยากรณ์ข้อมูลอนุกรมเวลาด้วยกระบวนการ autoregressive (AR) และ autoregressive moving average (ARMA) ตัวแปรต้นจึงเป็นค่าอดีต (lag) ของข้อมูลอนุกรมเวลาที่ต้องการพยากรณ์ และตัวแปรตาม คือข้อมูลอนุกรมเวลาที่ต้องการพยากรณ์ ได้แก่ อัตราผลตอบแทนสกุลเงินดิจิทัล Bitcoin Ethereum และ Tether และค่าความผันผวน หรือความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไขของอัตราผลตอบแทน

2. ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษานี้เป็นข้อมูลอนุกรมเวลา ใช้ราคาปิดของสกุลเงินดิจิทัล 3 สกุล ได้แก่ Bitcoin Ethereum และ Tether เก็บรวบรวมข้อมูลรายวันของสกุลเงินดังกล่าวครอบคลุมตั้งแต่วันที่ 19 เมษายน 2561 ถึง 4 พฤษภาคม 2565 เป็นจำนวน 1,841 วัน เพื่อมาคำนวณอัตราผลตอบแทนใช้สำหรับสร้างแบบจำลองพยากรณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม 2565 ถึง 19 พฤษภาคม 2565 เป็นจำนวน 15 วัน เพื่อใช้สำหรับทดลองพยากรณ์ข้อมูลล่วงหน้าและวัดความแม่นยำ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลราคาปิดรายวันจาก www.investing.com

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

แบบจำลองในการพยากรณ์ข้อมูลโดยทั่วไปจะมีเงื่อนไขให้ค่าความคลาดเคลื่อนจากการพยากรณ์มีความแปรปรวนคงที่ (homoscedasticity) แต่ข้อมูลอนุกรมเวลาของราคา หรืออัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ทางการเงินส่วนมาก จะพบว่าในบางช่วงเวลาข้อมูลผลตอบแทนมีความผันผวนสูง และในบางช่วงเวลามีความผันผวนต่ำ (volatility clustering) มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างค่ากำลังสองของข้อมูลในแต่ละเวลา t (positive autocorrelation) อันเนื่องมาจากความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา (conditional variance) ดังนั้นข้อจำกัด homoscedasticity จึงไม่เหมาะสมที่จะใช้สร้างแบบจำลองสำหรับข้อมูลลักษณะนี้ อย่างไรก็ตามการพยากรณ์ข้อมูลอนุกรมเวลาที่มีลักษณะดังกล่าวสามารถทำได้ด้วยกระบวนการ Autoregressive Conditional Heteroskedasticity (ARCH) ตามที่ Engle (1982) ได้เสนอแบบจำลองเพื่อพยากรณ์ข้อมูลลักษณะนี้และค่าความแปรปรวนอย่างมีเงื่อนไข (conditional variance) ของข้อมูลนี้ไปพร้อมกันได้

ARCH process เหมาะสำหรับการพยากรณ์ข้อมูล เช่น อัตราผลตอบแทน (r_t) ที่มีลักษณะการกระจายตัว $r_t | r_{t-1}, r_{t-2}, \dots \sim N(\mu, h_t)$ กล่าวคือ การกระจายตัวของอัตราผลตอบแทน ณ เวลา t แบบมีเงื่อนไขกับข้อมูล ณ เวลาที่ผ่านมา มีการกระจายตัวใกล้เคียงแบบปกติ มีค่าเฉลี่ยคงที่คือ μ และมีค่าความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข (time-varying conditional variance) คือ h_t (Taylor, 2007) หากสมมติให้อัตราผลตอบแทน (r_t) พยากรณ์ด้วยกระบวนการ autoregressive ดังต่อไปนี้

$$r_t = a_1 + a_2 r_{t-1} + \epsilon_t \quad (1)$$

และค่าความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข (h_t) สามารถพยากรณ์ได้ด้วยกระบวนการ autoregressive หรือ AR ($q = \text{lag order}$) ที่สร้างจากผลรวมค่ากำลังสองของความคลาดเคลื่อนจากการพยากรณ์อัตราผลตอบแทนในสมการ (1) ณ เวลา $t-1$ ถึง $t-q$ (sum squares of estimated residuals: $\sum_{i=1}^q (r_{t-i} - \mu)^2 = \sum_{i=1}^q \epsilon_{t-i}^2$) นอกจากนี้ ประกอบกับการที่ $h_t = E(\epsilon_t^2)$ หรือเท่ากับค่าความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อน ϵ_t จึงสามารถแสดงตัวอย่างกระบวนการ AR (q) กรณีสมมติให้ lag order: $q = 1$ ซึ่งเรียกว่า AR (1) หรือ ARCH (1) ได้ดังนี้

$$h_t = E(\epsilon_t^2) = \omega + \alpha \epsilon_{t-1}^2 \quad (2)$$

หรือ

$$\epsilon_t^2 = \omega + \alpha \epsilon_{t-1}^2 + u_t \quad (3)$$

จากสมการ (3) u_t คือค่าความคลาดเคลื่อน ซึ่งเป็นกระบวนการสุ่มที่มีลักษณะเป็น white noise process $\sim N(0, 1)$ คือ มีค่าเฉลี่ย (mean) เป็นศูนย์ มีค่าความแปรปรวน (variance) คงที่เท่ากับ 1 และค่าความแปรปรวนร่วม (autocovariance) ระหว่างความคลาดเคลื่อนของแต่ละเวลา t เป็นศูนย์ ข้อกำหนดนี้จะรักษาให้ค่าเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อน ϵ_t ในกรณีแบบไม่มีเงื่อนไข (unconditional mean) ยังคงมีค่าเป็น 0 ค่าความแปรปรวน (unconditional variance) ยังคงที่ และค่าความแปรปรวนร่วม (autocovariance) ยังคงมีค่าเป็น 0 ซึ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขจำเป็นของแบบจำลอง ARCH นอกจากนี้ยังมีการกำหนดเงื่อนไขให้ parameter ω และ $\alpha \geq 0$ เพื่อแสดงว่าความแปรปรวนไม่เป็นค่าลบ และกำหนด $0 < \alpha < 1$ เพื่อคงให้กระบวนการมีคุณสมบัติเป็น stationary process หรือข้อมูลมีลักษณะนิ่ง ตามหลักการของ autoregressive process (Enders, 2004)

เมื่อพิจารณาสมการ (2) และ (3) จะเห็นได้ว่า หาก shocks ที่ทำให้ $\alpha \epsilon_{t-1}^2$ มีขนาดใหญ่ จะส่งผลให้ค่าความแปรปรวน h_t สูงตามไปด้วย จึงกล่าวได้ว่าความผันผวนของอัตราผลตอบแทนในเวลา t ขึ้นอยู่กับอัตราผลตอบแทนที่เกิดขึ้น ณ เวลาก่อนหน้า $[(r_{t-1} - \mu)^2 = \epsilon_{t-1}^2]$ ไม่ว่าจะอัตราผลตอบแทน r_{t-1} นั้นจะเป็นค่าบวกหรือลบก็ตาม (Taylor, 2007) ดังนั้นแบบจำลอง Autoregressive Conditional Heteroskedasticity (ARCH) จึงสามารถพยากรณ์ความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข (conditional variance) หรืออีกนัยหนึ่งคือสามารถอธิบายข้อมูลอนุกรมเวลาที่มีลักษณะ volatility clustering ได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติต้องใช้จำนวน lag order (q) ค่อนข้างมากเพื่อให้ได้ผลการประมาณค่า parameter ทั้งหมดเป็นค่าบวก และเพื่อให้แบบจำลองเป็น stationary process หรือข้อมูลมีลักษณะนิ่ง ผลรวมของค่าสัมประสิทธิ์ α ต้องอยู่ระหว่างศูนย์และหนึ่ง ($0 < \sum_{i=1}^q \alpha_i < 1$) ตามเงื่อนไขของแบบจำลอง และอีกทั้งเพื่อให้ความแปรปรวนมีค่าจำกัด (finite variance) จึงได้มีการเสนอแบบจำลอง Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity (GARCH) หรือ generalized ARCH โดย Bollerslev (1986) เพื่อช่วยลดความยุ่งยากเรื่องจำนวน lagged error term และเงื่อนไขต่างๆ ของแบบจำลอง

GARCH process นั้นได้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยกระบวนการ autoregressive moving average หรือ ARMA (p, q) process ซึ่งทำได้โดยการเพิ่ม lagged term ของ h_t เข้าไปในสมการ (2) ของแบบจำลอง ARCH โดยที่ $p = \text{lag order}$ ของ h_t และ $q = \text{lag order}$ ของ ϵ_t^2 ตัวอย่างเช่น กรณี ARMA (1,1) หรือ GARCH (1,1) สามารถแสดงได้ดังนี้

$$h_t = E(\epsilon_t^2) = \omega + \alpha \epsilon_{t-1}^2 + \beta h_{t-1} \quad (4)$$

สมการ (4) เรียกว่าสมการความแปรปรวน (variance equation) ประมาณขึ้นมาพร้อมกันกับสมการ (1) ซึ่งเรียกว่าสมการค่าเฉลี่ย (mean equation) เมื่อพิจารณาสมการความแปรปรวน จะเห็นว่าเราสามารถพยากรณ์ค่าความแปรปรวน

แบบมีเงื่อนไข h_t ได้จากค่าความคลาดเคลื่อนกำลังสองที่เกิดขึ้นในอดีต ε_{t-1}^2 รวมกับค่าพยากรณ์ในอดีต h_{t-1} ฉะนั้นในทางเดียวกันค่าพยากรณ์ความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข ณ เวลา $t+1$ แสดงได้ดังสมการ (5)

$$h_{t+1} = \omega + \alpha \varepsilon_t^2 + \beta h_t \quad (5)$$

ตามกระบวนการ GARCH เมื่อพยากรณ์ความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข h_t ได้ จะส่งผลกระทบต่อค่าความคลาดเคลื่อน ε_t ในสมการพยากรณ์อัตราผลตอบแทน r_t ผ่านกระบวนการ

$$\varepsilon_t = u_t \sqrt{h_t} \quad (6)$$

และ

$$r_t = \mu + u_t \sqrt{h_t} \quad (7)$$

u_t ในสมการ (6) และ (7) คือ ข้อมูลกระบวนการสุ่มในลักษณะ white noise process $\sim N(0, 1)$ คุณสมบัติเช่นเดียวกับแบบจำลอง ARCH แต่ค่า u_t ตามแบบจำลองนี้ถูกกำหนดมาในลักษณะการคูณ (multiplicative form) เข้ากับค่า $\sqrt{h_t}$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความคลาดเคลื่อน ε_t ในการพยากรณ์ค่า r_t เกิดขึ้นจากความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข h_t ร่วมกับกระบวนการสุ่ม u_t ซึ่งไม่สามารถสำรวจได้ล่วงหน้า (unobserved) แต่ทั้งนี้ เมื่อถึงเวลา t และทราบค่า r_t และ ε_t แล้วจะสามารถคำนวณค่าประมาณของ u_t ได้จาก $u_t = \varepsilon_t / \sqrt{h_t}$ ดังนั้น หากทดสอบปัญหาตัวคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กัน (serial correlation) ของชุดข้อมูล u_t นี้ไม่ควรจะพบปัญหาดังกล่าวถ้ากำหนดแบบจำลอง r_t ได้อย่างเหมาะสมแล้ว เนื่องจากได้ประมาณค่าความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข h_t ไปแล้ว นอกเหนือจากนี้แบบจำลอง GARCH ยังมีเงื่อนไขจำเป็นคือ parameter ทั้งหมดต้องมีค่าเป็นบวกเพื่อไม่ให้ความแปรปรวนมีค่าเป็นลบ และ $1-\alpha-\beta > 0$ เพื่อให้ค่าความแปรปรวนแบบไม่มีเงื่อนไข (unconditional variance) ยังคงที่

จากงานวิจัยจำนวนมากที่ใช้แบบจำลอง GARCH (p,q) Enders, 2004 กล่าวว่าแบบจำลอง GARCH (1,1) ได้รับความนิยมมาก และมีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับแบบจำลอง GARCH ที่เลือกใช้ lag order p, q ที่เหมาะสมที่สุด นอกจากนี้ GARCH ยังเหมาะสมกับการประมาณข้อมูลโดยเฉพาะข้อมูลทางการเงินที่ shocks มีผลกระทบต่อความผันผวนของข้อมูลอย่างมากและนาน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเลือกใช้แบบจำลอง GARCH (1,1) ในการพยากรณ์ความผันผวนของสกุลเงินดิจิทัลที่เลือกมา

มีงานวิจัยหลายงานได้ทำการศึกษาและอธิบายความผันผวนของสกุลเงินดิจิทัลเนื่องจากมักเกิดความผันผวนเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา เช่น การแยกตัวของสกุลเงินใหม่ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเสียชีวิตที่เกี่ยวข้อง หรือสถานะเศรษฐกิจ เป็นต้น พัชรารัตน์ เขียวทอง และ สุมาลี รามัญ (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความผันผวนที่เปลี่ยนแปลงนี้โดยใช้แบบจำลอง ARIMA กรณีศึกษาราคา Bitcoin และศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อราคา Bitcoin ด้วยวิธีการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation) นอกจากนี้ ไศภิน ถนอมเพชรสง่า (2561) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อราคาสกุลเงินดิจิทัล Bitcoin และ Ethereum ซึ่งเป็นเงินดิจิทัล 2 สกุลหลักที่มีส่วนแบ่งการตลาดมากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น ดัชนีหลักทรัพย์ ราคาทองในตลาดโลก และราคาน้ำมันในตลาดโลก ที่มีผลต่อราคาสกุลเงินดิจิทัล รวมถึงปัจจัยปริมาณการค้าค้นหาคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับสกุลเงินดิจิทัล ใน Google ปริมาณการทำธุรกรรมของเงินดิจิทัล และปริมาณธุรกิจที่ทำการเสนอขาย ผลพบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อราคาสกุลเงินเหล่านี้ เช่น ปริมาณการค้นหาคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องใน google ปริมาณเงินระดมทุนในการเสนอขายในระยะเริ่มต้น และปริมาณในการทำธุรกรรม

นอกจากนี้มีการศึกษาเกี่ยวกับสกุลเงินดิจิทัลที่ต่างไปในด้านเครื่องมือทางสถิติที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเพื่อพยายามอธิบายลักษณะข้อมูลให้ดียิ่งขึ้น เช่น การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความผันผวนของราคา Bitcoin และความสัมพันธ์กับจำนวนธุรกรรมต่อวัน จำนวนหมายเลขประจำตัวเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ไม่ซ้ำต่อวัน และค่าธรรมเนียมการทำธุรกรรม โดยใช้

แบบจำลอง multivariate GARCH ทั้งแบบ constant conditional correlation และ dynamic condition correlation พบว่าราคาในอดีต และค่าธรรมเนียมการทำธุรกรรมส่งผลกระทบต่อราคาของ Bitcoin และแบบจำลองที่เหมาะสมสำหรับข้อมูลคือแบบจำลอง multivariate GARCH แบบ DCC (พงศกร พัวพัฒนกุล, 2560)

สำหรับการศึกษาตัวแบบพยากรณ์ราคาการซื้อ-ขายสกุลเงินดิจิทัลที่มีกรณีพยากรณ์ Bitcoin โดย กิ่งกมล นรากรม (2562) ได้อาศัยสมการถดถอยเชิงเส้นในการศึกษาปัจจัยจำพวกอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ สินทรัพย์ปลอดภัย ราคาน้ำมันดิบ ปริมาณการซื้อ-ขาย ดัชนีหลักทรัพ์ ในการพยากรณ์ราคา Bitcoin ที่ใช้พบว่าสินทรัพย์ปลอดภัย อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ราคาน้ำมันดิบ ปริมาณการซื้อ-ขาย และดัชนีหลักทรัพ์หลายประเทศทั่วโลกมีผลต่อราคา Bitcoin

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ทำการสร้างแบบจำลองเพื่อพยากรณ์ความผันผวนของสกุลเงินดิจิทัล โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. จัดเตรียมข้อมูลราคาปิดสกุลเงินดิจิทัลรายวัน ได้แก่ Bitcoin Ethereum และ Tether ตั้งแต่วันที่ 19 เมษายน 2560 ถึง 4 พฤษภาคม 2565 เป็นจำนวน 1,841 วัน เพื่อใช้สำหรับประมาณการแบบจำลอง GARCH (1,1) และเตรียมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม 2565 ถึง 19 พฤษภาคม 2565 เป็นจำนวน 15 วัน เพื่อใช้สำหรับทดสอบการพยากรณ์ล่วงหน้า (แหล่งข้อมูล www.investing.com)

2. แปลงข้อมูลราคาเป็นอัตราผลตอบแทนดังนี้

$$r_t = \ln (P_t / P_{t-1})$$

โดยที่ r_t คือ อัตราผลตอบแทนรายวันของสกุลเงินดิจิทัล ณ เวลา t

P_t คือ ราคารายวันของสกุลเงินดิจิทัล ณ เวลา t

P_{t-1} คือ ราคารายวันของสกุลเงินดิจิทัล ณ เวลา $t-1$

3. ทดสอบความนิ่งของข้อมูลอัตราผลตอบแทน (unit root test) เพื่อให้ข้อมูลมีลักษณะตามเงื่อนไขของกระบวนการ ARMA ในการศึกษานี้ทดสอบด้วยวิธี Augmented Dickey-Fuller (ADF test)

4. ตรวจสอบ Correlogram ของข้อมูลอัตราผลตอบแทนเพื่อกำหนดแบบจำลอง AR ที่เหมาะสม ดังสมการ (1) หรือ mean equation

5. ตรวจสอบค่าความคลาดเคลื่อนกำลังสอง ϵ_t^2 ของ mean equation ว่ามี GARCH effect หรือไม่ ด้วย Correlogram และ ARCH LM test

6. สร้างแบบจำลอง GARCH (1,1) ดังสมการ (5) หรือ variance equation และในขั้นตอนนี้จะศึกษาเปรียบเทียบกับแบบจำลอง GARCH (1,1) ที่เพิ่มตัวแปรหุ่น (dummy variable) ของช่วงเวลาที่เกิด Covid crisis ช่วงปี 2563-2564 ที่มีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างมาก เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของสถานการณ์ Covid ที่มีต่อความผันผวนของอัตราผลตอบแทน ดังสมการนี้

$$h_{t+1} = \omega + \alpha \epsilon_t^2 + \beta h_t + \gamma_t \text{Covid}$$

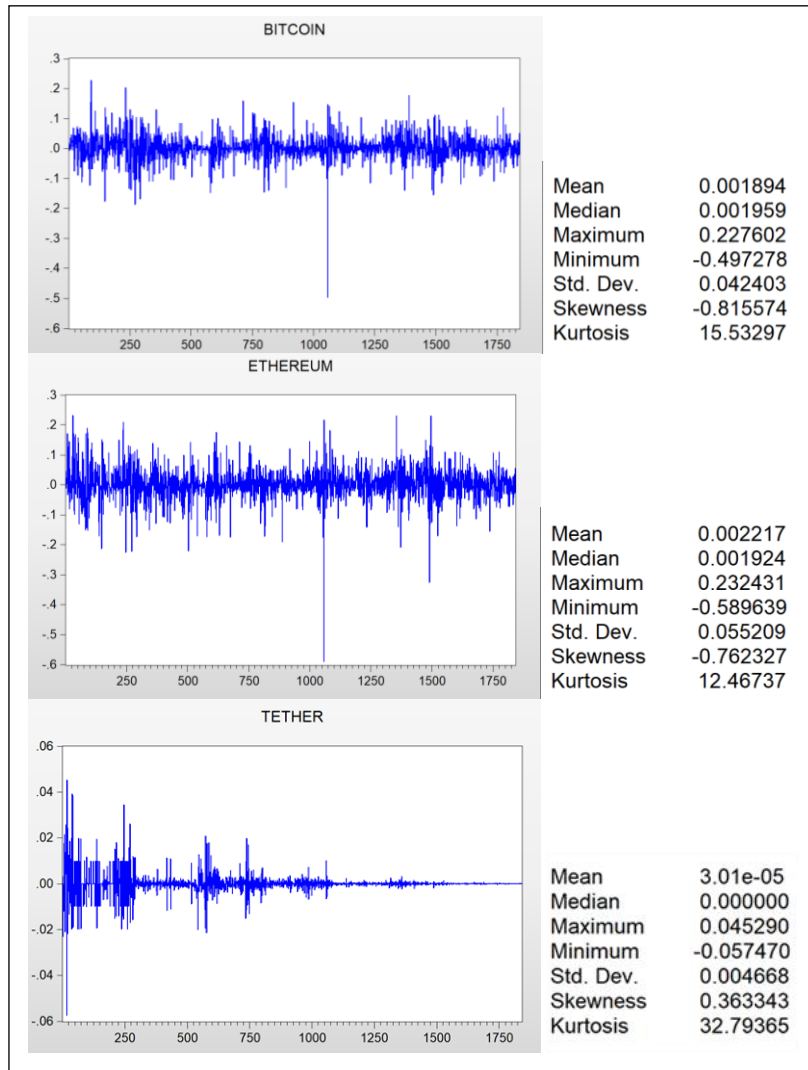
7. ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบจำลอง GARCH (1,1) ด้วย Correlogram และ ARCH LM test ของ squared standardized residuals (U_t)

8. พยากรณ์ค่าความแปรปรวนและอัตราผลตอบแทนด้วยแบบจำลองที่ได้ และเปรียบเทียบความแม่นยำของแบบจำลองด้วยวิธี Residual Sum of Squares (RSS) ดังนี้

$$RSS = \sum_t^T (e_t^2 - h_t)^2$$

ผลการวิจัย

หลังจากที่นำข้อมูลดิบราคาสกุลเงินดิจิทัลทั้ง 3 สกุลมาแปลงเป็นอัตราผลตอบแทนแล้ว พบลักษณะของข้อมูลอัตราผลตอบแทน ดังนี้

ภาพที่ 2 ลักษณะของข้อมูลอัตราผลตอบแทนของสกุลเงินดิจิทัล

ที่มา: จากผลการคำนวณอัตราผลตอบแทนของสกุลเงินดิจิทัล และข้อมูลดิบจาก www.investing.com

จากภาพที่ 2 พบว่าความผันผวนของอัตราผลตอบแทนของสกุลเงินดิจิทัลทั้ง 3 สกุลมีลักษณะ volatility clustering นอกจากนี้การกระจายตัวของข้อมูลมีค่า kurtosis สูง แสดงว่าข้อมูลมีความผันผวนสูงเกินกว่าการกระจายตัวแบบปกติ ดังนั้นจึงเริ่มดำเนินการตามกระบวนการของ GARCH

1. ผลการทดสอบ ADF test และการสร้าง mean equation ของสกุลเงินดิจิทัลทั้ง 3 พบว่าสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0 : ข้อมูลอัตราผลตอบแทนมี unit root) ดังนั้นข้อมูลอัตราผลตอบแทนมีลักษณะนิ่ง (stationary) สามารถดำเนินการสร้างสมการค่าเฉลี่ย AR (q) ที่เหมาะสมได้ด้วยวิธีกำลังสองน้อยสุด (OLS) และจากการตรวจสอบ Correlogram ของข้อมูลผลตอบแทนและระดับนัยสำคัญของตัวแปรในกระบวนการ AR (q) พบว่าทั้ง 3 สกุลมีตัวแบบที่เหมาะสมคือ AR (1)

2. การตรวจสอบ GARCH effect โดยตรวจสอบ Correlogram ของค่าความคลาดเคลื่อนกำลังสอง ε_t^2 ของ mean equation ในข้อ 2 พบว่า ทั้ง 3 สกุล มีค่า Q-Stat ของ ε_t^2 ในเกือบทุก lag มีนัยสำคัญที่ 5% แสดงว่ามี GARCH effect ในข้อมูล นอกจากนี้ผลการทดสอบ ARCH LM test ยังยืนยันผลเช่นเดียวกับ Correlogram คือมี GARCH effect เนื่องจากสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0 : No ARCH effect) ดังนั้นจึงสร้างแบบจำลอง GARCH (1,1)

3. ผลการสร้างแบบจำลอง GARCH (1,1) ของสกุลเงินดิจิทัลทั้ง 3 สกุล มีดังนี้

3.1 Bitcoin

$$h_t = 0.00010 + 0.08514 \varepsilon_{t-1}^2 + 0.86429 h_{t-1} \quad \text{P-value (0.0000) (0.0000) (0.0000)}$$

$$h_t = 0.00009 + 0.08365 \varepsilon_{t-1}^2 + 0.86396 h_{t-1} + 0.00002 \text{ Covid}_t \quad \text{P-value (0.0000) (0.0000)}$$

(0.0000) (0.0046)

3.2 Ethereum

$$h_t = 0.00016 + 0.09387 \varepsilon_{t-1}^2 + 0.85678 h_{t-1} \quad \text{P-value (0.0000) (0.0000) (0.0000)}$$

$$h_t = 0.00016 + 0.09428 \varepsilon_{t-1}^2 + 0.85667 h_{t-1} - 0.00001 \text{ Covid}_t \quad \text{P-value (0.0000)}$$

(0.0000) (0.0000) (0.7157)

3.3 Tether

$$h_t = 0.00000 + 0.16862 \varepsilon_{t-1}^2 + 0.87490 h_{t-1} \quad \text{P-value (0.9651) (0.0000) (0.0000)}$$

ทุกแบบจำลองที่แสดงในข้อ 3.1-3.3 เมื่อตรวจสอบ Correlogram ของค่าความคลาดเคลื่อนกำลังสอง ε_t^2 พบว่าค่า Q-Stat ของ ε_t^2 ทุก lag ไม่มีนัยสำคัญที่ 5% และไม่สามารถปฏิเสธ H_0 ของ ARCH LM test ได้ และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ในแบบจำลองส่วนใหญ่มีนัยสำคัญที่ 1% และเมื่อพิจารณาตัวแปรสถานการณ์ Covid ค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญที่ 1% ในแบบจำลองของ Bitcoin เท่านั้น และสำหรับสกุล Tether ไม่รายงานผลของแบบจำลองที่มีตัวแปรสถานการณ์ Covid เนื่องจากมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นศูนย์

4. เนื่องจากปัจจัยสถานการณ์ Covid มีผลต่อ Bitcoin อย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่มีผลต่อ Ethereum และ Tether จึงแสดงผลเปรียบเทียบการพยากรณ์ของ Bitcoin กรณีเดียว ด้วยวิธี Residual Sum of Squares (RSS) ได้ผลดังนี้

4.1 แบบจำลอง GARCH (1,1) – Bitcoin ค่า RSS = 0.0002881

4.2 แบบจำลอง GARCH (1,1) – Bitcoin (Covid) ค่า RSS = 0.0002873

สรุปและอภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาแบบจำลองทั้งหมดในข้อ 3.1-3.3 มีค่า α เป็นบวกและมีนัยสำคัญที่ระดับ 1% ดังนั้นสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ 1 หมายความว่า ข่าวสาร เหตุการณ์ในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อความผันผวนของราคาสกุลเงินดิจิทัลทั้ง 3 สกุลในคาบเวลาในอนาคต (persistence effect) เหตุการณ์ที่ส่งผลให้ความแปรปรวนของค่าคลาดเคลื่อนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ความแปรปรวนในอนาคตเพิ่มขึ้นตามไปด้วย และขึ้นกับขนาดของ α (Enders, 2004) โดยเฉพาะสกุลเงิน Tether มีค่า α ขนาดใหญ่ที่สุด หากมีข้อมูลข่าวสาร หรือเหตุการณ์ไม่คาดคิดจะส่งผลกระทบต่อความผันผวนของราคา terher มากกว่า Bitcoin และ Ethereum และผลกระทบจะส่งต่อไปยังคาบอนาคตได้นานกว่า

2. ในทำนองเดียวกันค่า β มีค่าเป็นบวกและมีนัยสำคัญที่ระดับ 1% สำหรับผลการศึกษาทุกแบบจำลองในข้อ 4.1-4.2 จึงสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ 2 แปลความได้ว่าค่าความแปรปรวนในอดีตของราคาสกุลเงินดิจิทัลทั้ง 3 สกุลมีผลต่อค่าความแปรปรวนในปัจจุบัน หรือค่าความแปรปรวนในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อค่าความแปรปรวนในอนาคต โดยถ้าความแปรปรวนของราคาสกุลเงินดิจิทัลในปัจจุบันมีค่าสูง จะทำให้ความแปรปรวนในอนาคตสูงขึ้นตามขนาดของ β (Enders,

2004) เมื่อพิจารณาทั้ง 3 สกุล ค่า β มีขนาดใกล้เคียงกัน ดังนั้นขนาดการเปลี่ยนแปลงของค่าความแปรปรวนของราคา Terher Bitcoin และ Ethereum จะใกล้เคียงกัน

3. จากผลการศึกษา แบบจำลองที่มีตัวแปร Covid มีเพียง Bitcoin เท่านั้นที่ค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญที่ 1% และมีความเป็นบวก 0.00002 กล่าวคือสถานการณ์ Covid มีผลให้ราคา Bitcoin ผันผวนมากขึ้นเพียงเล็กน้อย และแบบจำลอง GARCH (1,1) ที่เพิ่มปัจจัยสถานการณ์ Covid เข้ามามีความแม่นยำในการพยากรณ์มากกว่าเล็กน้อย เนื่องจากค่า RSS (0.0002873) มีค่าต่ำกว่าค่า RSS (0.0002881) ของแบบจำลองที่ไม่พิจารณาผลกระทบของสถานการณ์ดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่มีข้อสังเกตว่าสกุลเงินดิจิทัลประเภท stablecoin อย่าง Tether ที่น่าจะมี ความผันผวนของราคาต่ำกลับได้รับผลกระทบจาก shock มากกว่า Bitcoin และ Ethereum การศึกษาครั้งต่อไปอาจมุ่งหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของข้อค้นพบดังกล่าว นอกจากนี้อาจทดสอบและพยากรณ์สกุลเงินดิจิทัลอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อตรวจสอบลักษณะที่อาจต่างไปในบางกลุ่มบางประเภทของสกุลเงินดิจิทัลซึ่งมีหลากหลาย รวมไปถึงอาจพิจารณาแบบจำลองพยากรณ์อื่นๆ เช่น EGARCH ที่คำนึงถึงประเด็นข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ที่ไม่ดี อาจส่งผลกระทบต่อความผันผวนมากกว่ากรณีข่าวดี หรืออาจพิจารณาแบบจำลอง GARCH-M ที่คำนึงถึงส่วนชดเชยความเสี่ยงจากการถือครองสินทรัพย์เสี่ยง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กึ่งกมล นงงาม. (2562). **ตัวแบบการพยากรณ์ราคาการซื้อ-ขายบิทคอยน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสถิติประยุกต์, คณะสถิติประยุกต์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พงศกร พัวพัฒนกุล. (2560). **การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความผันผวนของราคา Bitcoin**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการเงิน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พัชรราวลัย เขียวทอง และสุมาลี รามันฎ. (2563). **ราคา Bitcoin ที่มีผลกระทบต่อค่านวนการเสียภาษี โดยใช้แบบจำลอง ARIMA ของนักลงทุนเงินสกุลดิจิทัลในประเทศไทย. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(1), 103-111.**
- โสภิน ถนอมเพ็ชรสง่า. (2561). **ปัจจัยที่มีผลต่อราคาสกุลเงินดิจิทัล (Cryptocurrency)**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- Bollerslev, T. (1986). Generalized autoregressive conditional heteroskedasticity. *Journal of Econometrics*, 31(3), 307-327.
- Enders, W. (2004). *Applied Econometric Time Series* (2nd ed.). USA: John Wiley & Sons.
- Engle, R.F. (1982). Autoregressive Conditional Heteroskedasticity with Estimates of the Variance of United Kingdom Inflation. *Econometrica*, 50(4), 987-1008.
- Taylor, S. (2007). *Asset Price Dynamics, Volatility, and Prediction*. USA: Princeton University Press.

อิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อ
ตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซต

The influencer of the Virtual Influencer that results in brand response behavior and
purchase on Generation Z customers

พิตรภรณ์ สุนทรเทพวรากุล¹

ตติญา จาดพันธ์อินทร์²

อริสรา แผลติตะ³

จันทวีรา กุศลสถานภาพ⁴

จารุพร ตั้งพัฒน์กิจ⁵

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซต 2. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซต 3. เพื่อศึกษาความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซต 4. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคที่ส่งผลให้เกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซต การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจโดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจเนอเรชันแซต ที่มีช่วงอายุ 18-24 ปี โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจำนวน 400 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยจากผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงอย่าง ปัจจัยด้านความน่าดึงดูดใจ ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสารและปัจจัยด้านการตอบสนองต่อตราสินค้าส่งผลให้เกิดการตอบสนองต่อตราสินค้าและสร้างความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค เจเนอเรชันแซต พบว่าตัวแปรทั้งหมดมีระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือด้านการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคมีค่าเฉลี่ย 4.03 (S.D. = 0.61) ด้านการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง 4.02 (S.D. = 0.63) ด้านความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง 4.02 (S.D. = 0.60) ด้านความตั้งใจซื้อ 4.02 (S.D. = 0.64) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำสุดคือด้านความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง 4.00 (S.D. = 0.50) ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความน่าดึงดูดใจ, รูปแบบการสื่อสาร, ความน่าเชื่อถือ, ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตศรีราชา

² นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตศรีราชา

³ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตศรีราชา

⁴ อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตศรีราชา

⁵ อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตศรีราชา

Abstract

This research study Objectives 1. To study the attractiveness of virtual influencers (Virtual Influence) resulting in response to the brand of Generation Z consumers 2. To study the communication style of virtual influencers (Virtual) Influence results in consumer brand response Generation Z 3. To study the credibility of virtual influencers resulting in brand response Generation Z consumers 4. To study the consumers' response to the brand that influences the purchase of Generation Z consumers, this study was a survey study in which the sample was Generation Z aged 18-24 using a simple random sampling. (Simple Random Sampling) of 400 people and used a questionnaire as a tool to collect data. The tools used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. Multiple regression analysis and Pearson's correlation coefficient. The hypothesis testing revealed that the factors from virtual influencers such as attractiveness factor reliability factor Communication style factors and brand response factors contribute to brand responsiveness and build consumer purchase intent. Generation Z found that all variables were of a high level of importance, with the value side. The highest average was 4.03 in consumer brand response (SD = 0.61), virtual influencer communication 4.02 (SD = 0.63), virtual influencer credibility 4.02 (SD. = 0.60), purchasing intention 4.02 (SD = 0.64) and the lowest mean level was 4.00 virtual influencers attractiveness (SD = 0.50), respectively.

Keywords: attractiveness, communication style, credibility, virtual influencer

บทนำ

ปัจจุบันในประเทศไทยมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลาย โดยมีอัตราผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตถึง 75% ของประชากรทั้งหมดเติบโตเป็น 4.7% ในช่วงต้นปี 2563 เป็นอัตราเฉลี่ย 9 ชั่วโมงต่อวัน (ศรัณย์ โจรนโสธ, 2563) ซึ่งเป็นช่องทางที่สามารถทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีได้ตลอดเวลา อีกทั้งนวัตกรรมและเทคโนโลยียังเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านทางสื่อโซเชียลมีเดียมากขึ้น (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564) จากกลุ่มตัวอย่างใน 77 จังหวัด 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ ภาคประชาชน ธุรกิจเอกชนและหน่วยงานภาครัฐที่ให้บริการปฐมภูมิแก่ประชาชน การสำรวจพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 85.1 มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตระยะเฉลี่ยอยู่ที่ 6-10 ชั่วโมงต่อวัน อาทิ รองรับการดำเนินงานและทำธุรกรรมซื้อขายสินค้าบริการออนไลน์ ขณะที่ภาคธุรกิจเอกชนพบว่ามีการใช้เทคโนโลยีในเรื่องของ Cloud และ Data Analytics สูงขึ้น และสำหรับหน่วยงานภาครัฐที่ให้บริการปฐมภูมิแก่ประชาชน การศึกษาพบว่า ร้อยละ 77.8 มีการใช้อินเทอร์เน็ตและร้อยละ 69.1 มีการให้บริการออนไลน์โดยมีเฟซบุ๊กเป็นช่องทางออนไลน์ที่นิยมมากที่สุด (We Are Social, 2565) ทำให้เกิดการสื่อสารแบบใหม่ที่เรียกว่า กลุ่มผู้มีอิทธิพล เข้ามามีบทบาทช่วยให้โฆษณาที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ สร้างความน่าเชื่อถือและเพิ่มความน่าดึงดูดใจให้กับตัวสินค้าหรือบริการ จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันกลุ่มผู้มีอิทธิพลก็ได้มีการพัฒนาในเรื่องของระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ขึ้นมาจนกลายมาเป็นผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงซึ่งถือว่าเป็นความแปลกใหม่ในยุคปัจจุบันที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และกลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญทางอุตสาหกรรมการสื่อสารเนื่องจากการใช้กลุ่มผู้มีอิทธิพลมีการเติบโตควบคู่กับสื่อดิจิทัล ทำให้กลุ่มเจนเอชแซดสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้หลากหลายและไร้รอยต่อ (เบญจวรรณ รัตนวิจิตร, 2564) โดยจะช่วยให้การควบคุมการทำงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม สามารถช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมทางด้านการสื่อสารรวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

เนื่องจากไม่จำเป็นต้องกังวลในเรื่องของภาพลักษณ์ในระยะยาว รวมถึงไม่คำนึงถึงสถานะทางอารมณ์ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายของมนุษย์ อีกทั้งยังไม่มีกำหนดเวลาในการทำงานและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่ลดลงอีกด้วย (กนกวรรณ มากเมฆ, 2021) ดังนั้นจากการศึกษาในครั้งนี้เพื่อให้รู้ว่าปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่ออิทธิพลของ Virtual Influencer ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด โดยในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อภาคธุรกิจ ทำให้ธุรกิจสามารถนำงานวิจัยนี้ไปต่อยอดหรือวางแผนธุรกิจต่อไปได้ในอนาคต เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์แบบใหม่ให้แก่ผู้บริโภค

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influence) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influence) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด
3. เพื่อศึกษาความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influence) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด
4. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคที่ส่งผลให้เกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. Virtual Influencer หมายถึง ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงที่ถูกสร้างขึ้นในรูปแบบ 3D จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้ในการแบบจำลองด้านนวัตกรรมที่ให้ประสบการณ์ใหม่ให้แก่ผู้บริโภค และด้านเทคโนโลยี 3D นอกเหนือจากบทบาทที่ทำได้แล้วยังมีการเสริมบุคลิกภาพและรสนิยมเพิ่มเข้ามาเพื่อให้เหมือนมนุษย์จริงๆ (Hea-soo Jang & Eunah Yoh, 2020)
2. Influencer หมายถึง กลุ่มผู้ที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมายดังนั้นการนำ Influencer มาใช้ในการตลาดก็เพื่อจะสื่อสารสิ่งที่แบรนด์อยากพูดไปถึงกลุ่มเป้าหมายผ่านพลังเสียงของบุคคลที่สาม ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการรับรู้ สนใจติดตามและสร้างความเชื่อมั่นได้มากกว่าการที่แบรนด์สื่อสารทางเดียว (Nathalie Zietek, 2016)

สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาอิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influence) ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด สามารถตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influence) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด

สมมติฐานที่ 2 ความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influence) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด

สมมติฐานที่ 3 รูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influence) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด

สมมติฐานที่ 4 พฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคที่ส่งผลให้เกิดความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด

ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจเนอเรชันแซต ที่มีช่วงอายุ 18-24 ปี ซึ่งเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตพื้นที่ปริมณฑล โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจำนวน (Simple random sampling) 400 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ อิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซต โดยนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภค แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความตั้งใจซื้อ

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาอิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซต ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยดังนี้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer)

Kang (2018) กล่าวว่า ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงเป็นโมเดลที่สร้างขึ้นมาแสดงผลในรูปแบบ 3D จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมแฟชั่นและเป็นแบบจำลองด้านนวัตกรรมที่ให้ประสบการณ์ใหม่แก่ผู้บริโภค ด้านเทคโนโลยี 3D นอกเหนือจากบทบาทที่ทำได้แล้วยังมีการเสริมบุคลิกและรสนิยมเพิ่มเข้ามาเพื่อให้เหมือนมนุษย์ จากการศึกษาของ Kim และ Son (2017) พบว่าการส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดโดยใช้ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง สามารถส่งผลให้ผู้บริโภคได้รับประสบการณ์และสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภคได้ โดย Lee (2019) ยังได้กล่าวอีกว่า ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงสามารถดึงดูดความน่าสนใจให้ผู้บริโภคติดตามได้อีกด้วย ดังนั้น ผู้ทรงอิทธิพลเสมือนจริงถือเป็นนวัตกรรมที่สร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่ผู้บริโภคด้วยบุคลิกภาพและรสนิยมของผู้บริโภคเมื่อเห็นผู้ทรงอิทธิพลเสมือนจริงผ่านสื่ออุตสาหกรรมแฟชั่นหรือบันเทิงในรูปแบบต่างๆ ที่ผู้ประกอบการนั้นต้องการสร้างความแปลกใหม่ให้แก่ผู้บริโภค

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer Attractiveness)

Bersheid และ Walater (1974) กล่าวว่า ความน่าดึงดูดใจในทางกายภาพสามารถสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและทัศนคติเชิงบวกได้ จากการศึกษาของ Burgess และ Blackwell (2001) พบว่า หากโปรโมทสินค้าโดยไม่ใช้กลุ่มผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงจะส่งผลให้ความน่าดึงดูดและความตั้งใจที่จะซื้อสินค้านั้นลดลง ซึ่งในปัจจุบันผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงได้เข้ามามีบทบาทในการโปรโมทสินค้าบนแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ เนื่องจากผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงสร้างมาจากเทคโนโลยีสมัยใหม่จึงสามารถสร้างความน่าดึงดูดใจให้แก่ผู้บริโภคที่ต้องการทราบถึงกระบวนการการทำงานและการดำเนินชีวิต (lifestyle) ของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ทำให้ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงสามารถดึงดูดให้ผู้บริโภคเข้ามาติดตามในอินสตาแกรมได้หลายล้านคน Till และ Busler (2000) จากการพัฒนาตั้งแต่ช่วงต้นปี 2000 สหรัฐอเมริกาได้มี Virtual Influencer คนแรกของโลกเกิดขึ้นในปี 2016 โดยบริษัท Brud ในสหรัฐอเมริกา เธอมีชื่อว่า Lil Miquela เป็นผู้หญิงสัญชาติ Brazilian-American อายุ 19 ปี รูปลักษณ์ของ Virtual Influencer มีโครงหน้าเก๋ และทรงผมทรงหน้าม้าเต๋อ เป็นทั้งนางแบบ นักร้อง และ Influencer ได้ร่วมงานกับแบรนด์ดังมากมาย ไม่ว่าจะเป็น Prada, Chanel, Supreme, Calvin Klein, Samsung เคยติดอันดับผู้ทรงอิทธิพลในอินเทอร์เน็ตของนิตยสาร Time และเคยออก Single เพลงของตัวเองด้วย และปัจจุบันเธอมียอด

ติดตามในอินสตาแกรมมากถึงสามล้านคน ซึ่งสิ่งที่ทำให้เธอโด่งดังเหมือนมนุษย์มากที่สุดคือการออกมาแสดงจุดยืนทางการเมือง อย่างเรื่อง Black Lives Matter, LGBTQ+ ถูกสร้างขึ้นโดยคอมพิวเตอร์กราฟิกขั้นสูง โดยได้แรงบันดาลใจจากมนุษย์ ตัวการ์ตูน หรือตัวละครแอนิเมชันที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ถูกออกแบบเพื่อให้เป็นตัวแทนของแบรนด์หรือสินค้า แคร็กเตอร์เหล่านั้นนอกจากจะสามารถสร้างให้มีรูปร่างหน้าตาที่เหมือนมนุษย์มากๆ แล้ว ยังลงรายละเอียดไปจนถึงระดับการกำหนดความชอบ ไลฟ์สไตล์ ลูกการแต่งตัว ลักษณะนิสัย การพูดจา อาชีพ หรือแม้กระทั่งทัศนคติที่ตรงตามที่แบรนด์ผู้สร้างกำหนดไว้ virtual influencers ยังสามารถไปออกงานอีเวนต์ต่างๆ ออกไปพบปะสังสรรค์ หรือทำงานร่วมกับมนุษย์คนอื่นๆ ได้ด้วย จึงไม่แปลกใจเลยที่ปัจจุบันการสร้างอินฟลูเอนเซอร์ในโลกเสมือนจริงนี้ เริ่มเป็นที่นิยมอย่างมากไปทั่วโลก ดังนั้น การที่ผู้ทรงอิทธิพลเสมือนจริงมีรูปลักษณ์ภายนอกที่มีความสมุดุดตา หรือมีความแปลกใหม่ สร้างภาพลักษณ์ความแปลกใหม่ให้แก่พื้นที่ซอ้มมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้ทรงอิทธิพลเสมือนจริงนั้นสามารถดึงดูดผู้บริโภคให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการซื้อสินค้าเพิ่มมากยิ่งขึ้น

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer Communication Style)

รูปแบบการสื่อสาร (Communication Style) หมายถึง การสื่อสารที่กลุ่มผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงใช้ในการนำเสนอข้อมูล โดยมีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ง่ายต่อการรับชม เช่น ภาพนิ่ง หรือวิดีโอที่น่าสนใจและน่าติดตาม ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ารูปแบบการสื่อสารของกลุ่มผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงจะสามารถโน้มน้าวใจและเกิดการตอบสนองของผู้บริโภคได้ (เมธรัตน์ สุขประเสริฐ, 2558) Homburg และ Koschat (2007) ได้กล่าวว่า กลุ่มผู้มีอิทธิพลเข้ามามีบทบาทกับผู้บริโภคมากขึ้นเนื่องจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้บริโภคที่หันมาใช้อินเทอร์เน็ตในการติดตามข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ของกลุ่มผู้มีอิทธิพล โดยรูปแบบการสื่อสารของกลุ่มผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงสร้างความดึงดูดใจให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้ในเชิงบวกและส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการตอบสนองต่อตัวสินค้ามากขึ้นเช่นกัน การขยายตัวของ virtual influencers เกิดขึ้นจากกระแสการตลาดผ่านอินฟลูเอนเซอร์ ซึ่งมีแนวโน้มเติบโตเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 40% ต่อปี โดย Tellscore แพลตฟอร์มการตลาดออนไลน์เปิดเผยว่า ปี 2564 influencer marketing ทั่วโลก มีอัตราขยายตัวสูงถึง 42% เฉพาะในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก influencer marketing เติบโตเฉลี่ย 40% ขณะที่การใช้จ่ายโฆษณาดิจิทัลในประเทศไทยในปี 2564 ขยายตัว 11% หรือมีมูลค่าประมาณ 23,315 ล้านบาท จะเห็นได้ว่าการเติบโตสูงมากเพราะเป็นมากกว่าการโฆษณาขายสินค้า คือ เป็นการสร้างช่องทางการตลาดใหม่ที่เข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น ในเดือนกุมภาพันธ์ 2565 ที่ผ่านมา Real Research Media ได้สำรวจความคิดเห็นผู้คนจำนวน 50,000 คน ใน 110 ประเทศทั่วโลก พบว่า 85.83% ของผู้ตอบแบบสอบถามเคยเห็นโฆษณาที่มี virtual influencers โดย 43.32% มองว่าการใช้ virtual influencers ช่วยให้เข้าใจวัตถุประสงค์ด้านการตลาด และ 47.47% มองว่าการตลาดที่ใช้ virtual influencers จะทำให้เกิดการลงทุนมหาศาลในเรื่องของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ดังนั้น การสื่อสารรูปแบบออนไลน์ของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงนั้นถือเป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างการดึงดูดให้เกิดความสนใจในตัวของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงโดยการสื่อสารรูปแบบออนไลน์จะสามารถสร้างการเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วและจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็วผ่านการนำเสนอของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer Credibility)

Patzer (1985) ได้กล่าวว่าความน่าเชื่อถือของกลุ่มผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงสำหรับผู้บริโภค เป็นความเชื่อมั่นที่เกิดจากแหล่งที่มาของข้อมูลหรือการรับรู้ข้อมูลผ่านการสื่อสารของกลุ่มผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงและได้รับการตอบสนองจากผู้บริโภคในรูปแบบของการตัดสินใจซื้อสินค้า ซึ่งในปัจจุบันความน่าเชื่อถือทางกายภาพของกลุ่มผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงนั้นประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากเนื่องจากข้อดีของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงโดย กนกวรรณ มากเมฆ (2564) ได้กล่าวถึงข้อดีของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงไว้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลที่ไร้ซึ่งข้อผิดพลาดใดๆ ต่างจากมนุษย์ทั่วไปที่มีแนวโน้มกระทำผิด มีข้อขัดแย้ง หรือมี

เรื่องอื้อฉาวที่อยากจะฟื้นฟูชื่อเสียงขึ้นมา ส่งผลให้ตราได้รับผลกระทบไปด้วย และข้อดีอีกอย่างคือเนื่องจากผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงสร้างขึ้น มาทำให้แบรนด์ไม่มีข้อจำกัดเรื่องสถานที่และไม่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของสินค้าที่ได้นำเสนอซึ่งต่างจากการใช้คนจริงที่อาจต้องออกกองถ่ายทำ มีข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่ เวลา อากาศ หากชิ้นงานผิดพลาดจึงยากที่จะแก้ไข ดังนั้นการใช้ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงมานำเสนอสินค้าจึงมีความน่าเชื่อถือในเรื่องของการทำงานและภาพลักษณ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Nugraha (2017) ที่กล่าวว่า เมื่อผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงเข้ามามีบทบาท ก็จะสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้ผู้บริโภคได้ ดังนั้น ความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer Credibility) มักเกิดจากภาพลักษณ์ของตัวผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงที่ไม่ใช่ชาวฉาวใดๆ เกิดขึ้น สามารถทำงานได้อย่างตรงต่อเวลาและรักษาภาพลักษณ์ความเป็นผู้ทรงอิทธิพลจึงทำให้เกิดผลดีต่อตราสินค้าที่ผู้ทรงอิทธิพลได้นำเสนอต่อผู้บริโภค

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้า (Brand response)

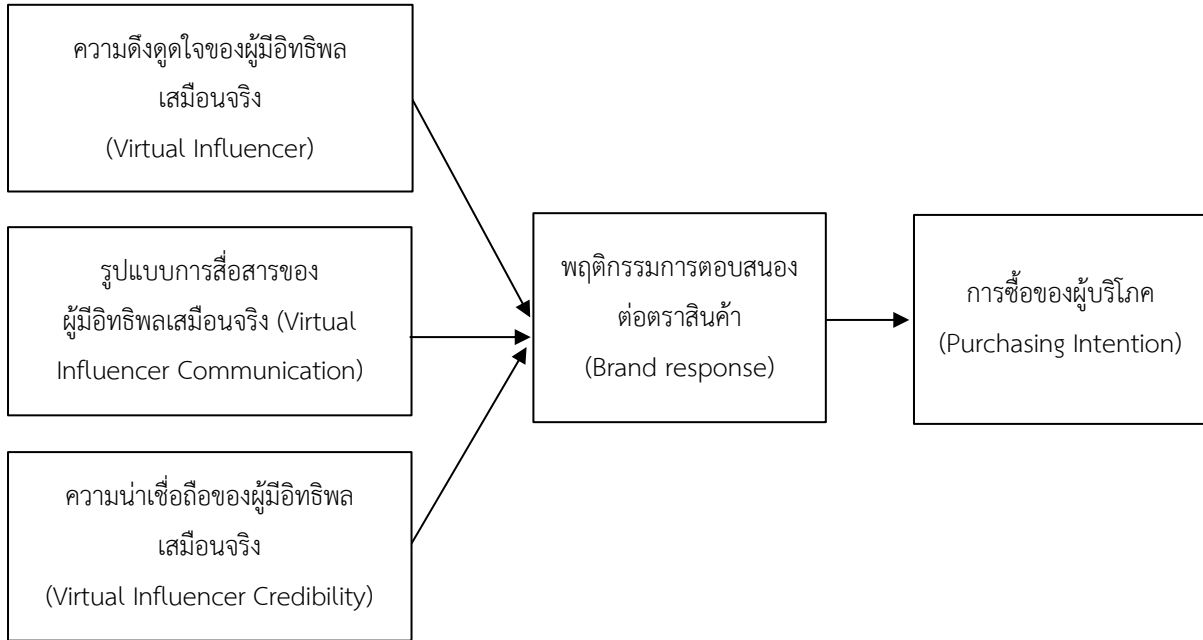
Lehmann (2006) ได้กล่าวว่า เมื่อผลิตภัณฑ์มีตราที่แข็งแกร่งจะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้ผู้บริโภคเกิดการตอบสนองได้เพิ่มขึ้น รวมไปถึงสร้างความน่าดึงดูดให้กับผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคยอมยินดีจ่ายเพื่อให้ได้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นๆ มาครอบครอง รัฐวิชัย พัฒนจิระรุจน์ (2556) กล่าวว่า การตอบสนอง (Response) เป็นผลลัพธ์จากอิทธิพลของปัจจัยและกลไกการทำงานของกระบวนการตัดสินใจซื้อที่อยู่ในกล่องคำของผู้บริโภค ถ้าการตอบสนองเป็นไปในทางบวก จะสังเกตเห็นผู้บริโภคไปเลือกผลิตภัณฑ์ที่จะซื้อ เลือกร้านค้าที่จะซื้อ เลือกจังหวะเวลาที่จะซื้อ และเลือกจำนวนที่จะซื้อ เป็นต้น และนอกจากนั้นยังมีสื่อทาง social media (สื่อสังคม, สื่ออิเล็กทรอนิกส์) ที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมทางการตลาดของโซเชียลมีเดียก็ได้กลายเป็นอีกหนึ่งปัจจัยหลักในการสร้างความต้องการให้ผู้บริโภคและผู้ที่มีโอกาสจะเป็นผู้บริโภค การสร้างตราให้มีความหมาย จะต้องเข้าใจถึงแรงกระตุ้นของผู้บริโภค แรงกระตุ้นของมนุษย์ ที่ต้องการการเติมเต็ม เพราะพฤติกรรมผู้บริโภคไม่ได้มีแค่เหตุผลพิจารณาเหตุผล (Conscious Rationality) จะต้องประกอบด้วยอารมณ์ที่เกิดขึ้น (Semiconscious Emotions) และส่วนลึกของจิตสำนึกหรือสัญชาตญาณที่เกิดขึ้น (Unconscious Biological Drives and “Hardwired” Instincts) (Batey, 2015) การศึกษาดรามามีอย่างกว้างขวางตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบันเนื่องจากเป็นส่วนสำคัญการแข่งขันในตลาด เมื่อการแข่งขันที่มากขึ้น องค์การจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพฤติกรรมของผู้บริโภคมากขึ้นไปด้วย เพื่อที่จะให้ผู้บริโภคตอบสนอง ทั้งในด้านขยายการซื้อ แนะนำสินค้า และยกระดับราคาให้สูงขึ้น (Belén del Río, Vazquez, & Iglesias, 2001) ซึ่งเมื่อทำการศึกษาในเชิงลึกทำให้ทราบได้ว่าการที่มีบุคคลทรงอิทธิพลต่อการตอบสนองของต่อตราเนื่องจากการซื้อสินค้าผ่านการตอบสนองต่อตราสินค้าจากผู้ทรงอิทธิพลแล้วนั้นในการมาซื้อผลิตภัณฑ์โดยชื่อเสียงของตราผลิตภัณฑ์บวกกับกิจกรรมทางการตลาดเหล่านี้จะช่วยเพิ่มการตอบสนองของผู้บริโภคในเชิงบวกและสร้างความตั้งใจซื้อให้กับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าได้มากยิ่งขึ้น (Kim & Ko, 2012) สุดท้ายแล้วผู้บริโภคก็จะเกิดความภักดีต่อตราต่อไปเรื่อยๆ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความตั้งใจซื้อ (Purchasing Intention)

Chaiken (1993) ได้กล่าวว่า ความตั้งใจซื้อคือแรงจูงใจของแต่ละบุคคลในการพยายามที่จะเลือกซื้อสินค้านอกจากนี้ความตั้งใจซื้ออาจหมายถึง การประเมินประโยชน์ของผลิตภัณฑ์นั้นว่าจะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากน้อยเพียงใด (Howard, 1994) ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ที่จะบ่งบอกถึงการตัดสินใจของผู้บริโภคที่มีความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ของตราสินค้านั้นๆ ในระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง โดยในความเป็นจริงแล้ว ผู้บริโภคที่มีความตั้งใจซื้อ ก็อาจจะไม่ได้ซื้อสินค้าจริงเสมอไป แต่ความตั้งใจจะซื้อนั้นมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อพฤติกรรมซื้อผลิตภัณฑ์ในอนาคตของผู้บริโภค (Eagly & Chaiken, 1978) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องส่งผลให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากตัวแปรที่ได้ศึกษาซึ่งสอดคล้องกับเรื่องที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influencer) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและการซื้อของผู้บริโภค

เจนเนอร์เรชันแซต ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงได้สร้างตัวแปรที่สามารถส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าสินค้าและส่งผลต่อการซื้อสินค้าของกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคเจนเนอร์เรชันแซต ซึ่งถือเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับอิทธิพลจากผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงผ่านสื่อรูปแบบออนไลน์และการนำเสนอสินค้าเพื่อจากแรงจูงใจในการตัดสินใจซื้อรวมไปถึงการสร้างพื้นที่สื่อให้แก่ตราสินค้า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey) และทำการเก็บข้อมูลในรูปแบบการวิจัยแบบตัดขวาง (Cross-Sectional Study) โดยประชากรเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาคือกลุ่มคนเจนเนอร์เรชันแซต (อายุตั้งแต่ 18-24 ปี) ซึ่งมีจำนวน 5,988,760 คน ของประชากรไทยทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ทราบจำนวนที่แน่นอนของประชากรของ (Yamane, 1997) ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 403 คน (Cochran, 1997) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างในรูปแบบเฉพาะเจาะจงโดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่รู้จักผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงและอาจเคยตอบสนองผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง โดยการติดตามรวมไปถึงการซื้อสินค้าที่ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงได้ทำการสื่อสาร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการจัดส่งแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ให้แก่ผู้บริโภคเจนเนอร์เรชันแซต เพื่อขอความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์และทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ซึ่งมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 403 ชุด ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการทำแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้วิธีมาตราวัด 5 ระดับคือ 5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยด้านความน่าดึงดูด, ด้านความน่าเชื่อถือ, ด้านรูปแบบการสื่อสารของ

ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ด้านพฤติกรรมการตอบสนองของผู้บริโภคและด้านความตั้งใจซื้อซึ่งแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นได้แบ่งเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือน

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงที่ส่งผลให้เกิดการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความน่าดึงดูด ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านรูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ด้านพฤติกรรมการตอบสนองของผู้บริโภคและด้านความตั้งใจซื้อ

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด ก่อนนำแบบสอบถามไปทำการเก็บจากกลุ่มตัวอย่างจริง ได้ทำการทดสอบแบบสอบถาม เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นเพื่อให้แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ใช้การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ในรูปแบบร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยด้านความน่าดึงดูด, ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ปัจจัยด้านพฤติกรรมการตอบสนองของผู้บริโภค ปัจจัยด้านความตั้งใจซื้อด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ในรูปแบบค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานคือ Multiple Regression Analysis (MRA) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความน่าดึงดูด ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง, ปัจจัยด้านพฤติกรรมการตอบสนองของผู้บริโภค ปัจจัยด้านความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด ขั้นตอนสุดท้ายคือ การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา การใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามและใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ทดสอบการมีอิทธิพลของตัวแปรต้นและตัวแปรตามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการคำนวณค่าสัมพัทธ์ระหว่างตัวแปรต้นที่เป็นปัจจัยด้านความน่าดึงดูด ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านรูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ส่งผลต่อตัวแปรตามที่เป็นการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยส่วนที่ 1 พบว่า กลุ่มนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ตอบแบบสอบถามเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 77.0 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 63.8 ซึ่งมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 32.8 ที่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 96.5 และรายได้ต่ำกว่า 15,001 บาท

ผลการวิจัยส่วนที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยด้านความน่าดึงดูด ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ปัจจัยด้านพฤติกรรมการตอบสนองของผู้บริโภค ปัจจัยด้านความตั้งใจซื้อด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ในรูปแบบค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานคือ Multiple Regression Analysis (MRA)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความสำคัญของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ระดับความสำคัญที่ผู้ใช้ที่มีต่อการสื่อสาร ผ่านผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง	\bar{x}	S.D.	ระดับความสำคัญ
1.1 ความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง	4.00	0.50	มาก
1.2 การสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง	4.02	0.63	มาก
1.3 ความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง	4.02	0.60	มาก
1.4 การตอบสนองต่อตราสินค้า	4.03	0.61	มาก
1.5 ความตั้งใจซื้อ	4.02	0.64	มาก

จากตารางที่ 1 สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ระดับของความน่าดึงดูดใจ ความน่าเชื่อถือ และการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงที่ส่งผลให้เกิดการตอบสนองต่อตราสินค้าและความตั้งใจซื้อของเจนเอเรชันแซด พบว่า ตัวแปรทั้งหมดมีระดับความสำคัญอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคมีค่าเฉลี่ย 4.03 (S.D. = 0.61) รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง 4.02 (S.D. = 0.63) ด้านความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง 4.02 (S.D. = 0.60) ด้านความตั้งใจซื้อ 4.02 (S.D. = 0.64) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำสุดคือด้านความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง 4.00 (S.D. = 0.50) ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบสมมติฐานด้วยการใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ระหว่างปัจจัยด้านตัวแปรต้นและตัวแปรตามดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

Correlation					
	ความน่าดึงดูด	รูปแบบการสื่อสาร	ความน่าเชื่อถือ	กาตอบสนองของผู้บริโภค	ความตั้งใจซื้อ
2.1 ความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง	1				
2.2 การสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง	.816**	1			
2.3 ความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง	.749**	.820**	1		
2.4 การตอบสนองต่อตราสินค้า	.778**	.808**	.813**	1	
2.5 ความตั้งใจซื้อ	.778**	.790**	.804**	.856**	1

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 N = 400

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้อมูลความสัมพันธ์แบบ Pearson Correlation จากข้อมูลในตารางปรากฏว่าค่านัยสำคัญน้อยกว่า 0.05 จึงสรุปได้ว่าตัวแปรนั้นมีความสัมพันธ์กันในระดับปกติจึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่าง

ตัวแปรพยากรณ์ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป ดังนั้นสามารถใช้ตัวแปรอิสระเหล่านี้ในการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณในขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 3 แสดงการทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณเชิงเส้นตรงในการศึกษาอิทธิพลต่อการตอบสนองต่อตราสินค้า

ตัวแปร	Unstandardized		Standardized	T	Collinearity	
	Coefficients		Coefficients		Statistics	
	B	Std.Error	Beta		Toleranc	VIF
					e	
ค่าคงที่	.122	.126		.971		
3.1 ความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (X_1)	.318	.056	.260	5.734***	.315	3.177
3.2 ความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (X_2)	.273	.053	.271	5.159***	.235	4.253
3.3 การสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (X_3)	.383	.044	.397	8.664***	.309	3.241
R = .862 ^a R Square = .744 R Adjust = .742 Durbin -Watson = 2.010 F = 383.115						

***มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.001

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ของค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปรอิสระแสดงค่า VIF แต่ละด้านมีค่าไม่เกิน 5 หมายความว่า ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีความคลาดเคลื่อนที่เป็นอิสระต่อกันจึงทำให้ไม่เกิดปัญหา multicollinearity โดยผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับการตอบสนองของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรได้ร้อยละ 74.4 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับที่ .01

สมการพยากรณ์การตอบสนองของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด โดยใช้คะแนนดิบสามารถเขียนได้ดังนี้

Unstandardized $\hat{Y} = 0.122 + 0.318X_1 + 0.273X_2 + 0.383X_3$ จากสมการถดถอย (\hat{Y}) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความน่าดึงดูดใจของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (X_1) มีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .001 ดังนั้นความน่าดึงดูดใจมีผลต่อการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

2. ความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (X_2) มีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .001 ดังนั้นความน่าเชื่อถือมีผลต่อการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

3. การสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (X_3) มีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .001 ดังนั้นรูปแบบการสื่อสารมีผลต่อการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

สมการพยากรณ์การตอบสนองของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด โดยใช้คะแนนมาตรฐานสามารถเขียนได้ดังนี้

Standardized $\hat{Y} = 0.260X_1 + 0.2712X_2 + 0.397X_3$

ดังนั้นสรุปได้ว่าความน่าดึงดูดความน่าเชื่อถือรูปแบบการสื่อสารมีอิทธิพลทางบวกต่อการตอบสนองของผู้บริโภค เจเนอเรชันแซด ที่ระดับนัยสำคัญ .01 จึงสรุปได้ว่าอิทธิพลความน่าดึงดูดความน่าเชื่อถือรูปแบบการสื่อสารส่งผลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด

ตารางที่ 4 แสดงการทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณเชิงเส้นตรงในการศึกษาอิทธิพลต่อการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Collinearity Statistics	
	B	Std.Error	Beta		Tolerance	VIF
ค่าคงที่	.386	.111		3.427		
4.1 การตอบสนองต่อตราสินค้า (x ₁)	.901	.027	.856	33.090***	1.000	1.000

R = .856^a R Square = .733 R Adjust = .733 Durbin-Watson = 2.107 F = 1094.944

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ของค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปรอิสระ แสดงค่า VIF แต่ละตัวมีค่าไม่เกิน 5 หมายความว่า ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีความคลาดเคลื่อนที่เป็นอิสระต่อกันจึงทำให้ไม่เกิดปัญหา multicollinearity โดยผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรได้ร้อยละ 73.3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

สมการพยากรณ์การตอบสนองของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด โดยใช้คะแนนดิบสามารถเขียนได้ดังนี้

$$\text{nstandardized } \hat{Y} = 0.386 + 0.901x_1$$

จากสมการถดถอย (\hat{Y}) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภค (x_1) มีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .001 ดังนั้นความน่าดึงดูดมีผลต่อการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด ซึ่งสอดคล้องสมการพยากรณ์การซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด โดยใช้คะแนนมาตรฐานสามารถเขียนได้ดังนี้ Standardized $\hat{Y} = 0.856$

สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยด้านความน่าดึงดูด ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือและปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสารมีอิทธิพลทางบวกต่อการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด ที่ระดับนัยสำคัญ .01 ซึ่งทำให้ทราบได้ว่าอิทธิพลความน่าดึงดูด ความน่าเชื่อถือและรูปแบบการสื่อสารส่งผลต่อการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์และการทดสอบสมมติฐานในงานวิจัย เรื่องอิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influence) ที่ส่งผลให้เกิดการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซด พบว่า ผลการทดสอบทั้งหมดยอมรับสมมติฐานโดยสามารถอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ความน่าดึงดูดของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซต จากการทดสอบพบว่า ความน่าดึงดูดของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงส่งผลให้เกิดการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคซึ่งเกิดจากความดึงดูดใจเป็นสิ่งแรก ที่กระทบความสนใจของผู้รับสาร (Burgess & Blackwell, 2001) เมื่อนำมาใช้ในโฆษณาอาจหมายถึงความสวยหล่อ มีเสน่ห์ รูปร่างดี สง่างาม ดึงดูดทางเพศ เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความคล้ายคลึงบุคลิกภาพ และความชอบที่ตรงกันกับของผู้รับสาร สิ่งนี้จะก่อให้เกิดทัศนคติทางบวกต่อผลิตภัณฑ์และเพิ่มการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางบวกขึ้น (Till & Busler, 2000) ก่อให้เกิดการตอบสนองต่อตรา การรับรองผลิตภัณฑ์จะเพิ่มประสิทธิภาพสูง ต้องอาศัยความน่าไว้วางใจและความดึงดูดใจของผู้แนะนำสินค้า ได้แก่ เพศ หน้าตา และรูปลักษณ์ภายนอก (Baker & Churchill, 1977)

สมมติฐานที่ 2 ความน่าเชื่อถือของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซต จากการทดสอบพบว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ทรงอิทธิพลนั้นเกิดจากการมีผู้ทรงอิทธิพลเสมือนจริงที่ไม่มีความเสียหายในด้านต่างๆ และมีภาพลักษณ์ที่ดีอยู่ตลอดเวลาซึ่งส่งผลให้เกิดความน่าเชื่อถือในการร่วมงานกับตราสินค้า โดยความเชื่อมั่นของเจ้าของธุรกิจ สอดคล้องกับบทความของกนกวรรณ มากเมฆ (2564) ที่ได้กล่าวถึงข้อดีของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงซึ่งเป็นตัวสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงว่าผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงยังไร้ซึ่งข้อผิดพลาดใดๆ ต่างจากมนุษย์ทั่วไป การใช้ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงในการรับรองสินค้าจะส่งผลต่อการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้กับสินค้า เนื่องจากผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวสินค้าและบริการรวมทั้งสร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้บริโภค Generation ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของการรับส่งสารที่ว่าผู้ที่รับสารจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง เมื่อได้รับสารผู้รับสารจะเกิดการตีความและการตอบสนองโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม และส่งปฏิกริยาตอบสนองกลับไปให้ผู้ส่งสาร เป็นไปตามงานวิจัยของอนัญญา อุทัยปรีดา (2556) ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตราสินค้า และภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ กรณีศึกษา: ตราสินค้า Coach EST.1941 New York พบว่า ด้านความน่าเชื่อถือมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ผลิตจากประเทศสเปน

สมมติฐานที่ 3 รูปแบบการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซต จากการทดสอบพบว่า ผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงมีการสร้างรูปแบบการสื่อสารผ่านทางสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่องสร้างความแปลกใหม่ให้แก่ผู้บริโภค สอดคล้องกับทฤษฎีของ Homburg และ Koschat (2007) ที่ได้กล่าวว่า กลุ่มผู้มีอิทธิพลเข้ามามีอิทธิพลกับผู้บริโภคมากขึ้นเนื่องจากพฤติกรรมการเปลี่ยนไปของผู้บริโภคที่นิยมหันมาใช้อินเทอร์เน็ตในการติดตามการนำเสนอเรื่องราว โดยการสื่อสารของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงในปัจจุบันจะทำออกมาในรูปแบบออนไลน์ ที่เป็นการสื่อสารภายใต้สภาพแวดล้อมเสมือนจริงนำเสนอข้อมูลโดยใช้ลักษณะของการสาดิตเพื่อโน้มน้าวใจผู้บริโภคให้เกิดการตอบสนองต่อตราสินค้า (Kim & Ko, 2012)

สมมติฐานที่ 4 พฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าของผู้บริโภคที่ส่งผลให้เกิดความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซต เกิดจากผู้มีอิทธิพลเสมือนจริงได้นำเสนอตราผ่านตัวตนของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ที่มีความน่าดึงดูด มีความเชื่อถือ อีกทั้งยังมีรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลายและแตกต่างจากการสื่อสารผ่านทางโฆษณาเพียงอย่างเดียว ซึ่งส่งผลในเชิงบวกที่จะทำให้ผู้บริโภคเกิดการตอบสนองและให้ความสนใจที่จะติดตาม สอดคล้องกับทฤษฎีของ Eagly และ Chaiken (1978) ที่กล่าวว่าผู้บริโภคเมื่อมีการตอบสนองกับตัวสินค้าแล้วก็อาจจะไม่ได้ซื้อสินค้าจริงเสมอไป แต่ความตั้งใจจะซื้อนั้นมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ในอนาคตของผู้บริโภค มีสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anselmsson et al. (2014) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ตราสินค้าและความเต็มใจในการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าประเภทอาหารในราคาระดับบนพบว่า คุณภาพของสินค้าเป็นปัจจัยที่สำคัญของราคา สินค้าระดับบนเพราะการรับรู้ในเรื่องคุณภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับราคาสินค้าระดับบนทั้ง พฤติกรรมการซื้อและความตั้งใจซื้อ ส่วนภาพลักษณ์ทางสังคม ความเป็นเอกลักษณ์ และแหล่งประเทศผู้ผลิตก็เป็นปัจจัยที่แข็งแกร่งของสินค้าอาหารที่มีราคาระดับบน เพราะภาพลักษณ์ทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนการตอบสนองของลูกค้าในการซื้อสินค้าระดับบนได้ดี การรับรู้ในตราสินค้ามีความสำคัญต่อความตั้งใจซื้อสินค้าในราคา

ระดับบน และความรับผิดชอบทางสังคมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีและความตั้งใจที่จะจ่ายสินค้าในราคาในระดับบนสำหรับกลุ่มสินค้าประเภทอาหาร

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยอิทธิพลของผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง (Virtual Influence) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อตราสินค้าและเกิดการซื้อของผู้บริโภคเจนเนอเรชันแซด ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะที่สามารถนำผลลัพธ์ไปต่อยอดกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับธุรกิจได้ดังนี้

1. เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้การสำรวจข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการตอบแบบสอบถามผ่านทางออนไลน์ซึ่งทำให้ขาดในส่วนของการสอบถามโดยการพูดคุยของผู้ทำวิจัยและผู้ตอบแบบสอบถามแบบตัวต่อตัวเพื่อทำการสังเกตพฤติกรรมในการวิจัยในครั้งต่อไปนั้นอาจต้องมีการเพิ่มแบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกของผู้ตอบแบบสอบถามโดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงกลุ่มโดยการฟังการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มและการสังเกตจากผู้ศึกษาวิจัย
2. งานวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างคนเจนเนอเรชันแซดที่มีช่วงอายุ 18-24 ปี หากมีการทดสอบในครั้งถัดไปควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขึ้นให้สามารถครอบคลุมกลุ่มคน Generation Y เนื่องจากสามารถนำข้อมูลดังกล่าวนั้นทำการเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างคนเจนเนอเรชันแซดที่มีช่วงอายุ 18-24 ปี ซึ่งอาจทำให้เห็นถึงข้อแตกต่างที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนที่เกิดใน Generation ที่แตกต่างกัน
3. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปนอกเหนือจากตัวแปรที่ได้ศึกษาไป ผู้วิจัยยังเล็งเห็นปัจจัยอื่นๆ อย่างการเปรียบเทียบความเหมือนของกลุ่มผู้มีอิทธิพลกับผู้มีอิทธิพลเสมือนจริง ที่อาจช่วยเพิ่มการตอบสนองต่อตราสินค้าและส่งผลให้เกิดการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคมากและทำให้ได้วิจัยที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ มากเมฆ. (2564). ‘มนุษย์เสมือน’ เทรนด์ล้ำที่อาจพลิกโฉมอนาคต Influencer Marketing. สืบค้นจาก <https://workpointtoday.com/virtual-influencer-can-disrupt-influencer-marketing-industry/>.(2564).
- ดารณี สังข์เจริญ. (2552). บุคคลที่มีชื่อเสียงในฐานะเป็นคุณค่าข่าวเพื่อเผยแพร่กิจกรรมการประชาสัมพันธ์เพื่อการตลาดของเครื่องสำอาง วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบ็ญจวรรณ รัตนวิจิตร. (2564). มายด์แชร์ (ประเทศไทย) เผย 5 เทรนด์ Influencer มาแรง. สืบค้นจาก <https://forbesthailand.com/news/marketing/>
- เมธนัน สุขประเสริฐ. (2558). ปัจจัยการใช้สื่อออนไลน์ยูทูปที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคในประเทศไทย กรณีศึกษา บิวตี้ บล็อกเกอร์. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐวัชร พัฒนจิระรุจน์. (2557). ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค. สืบค้นจาก <http://poundtv5.blogspot.com/2014/10/system-theory.html>
- ศรัณย์ โจนโสธร. (2563). We Are Social และ Hootsuite. สืบค้นจาก <https://www.thumbsup.in.th/digital-2020-q1>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). สถิติกลุ่มอายุในช่วง 18-24 ปี. สืบค้นจาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/home.aspx>
- อนัญญา อุทัยปรีดา. (2556). ความเชื่อมั่นในตราสินค้า และภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกรณีศึกษา: ตราสินค้า Coach EST.1941 New York. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Anselmsson, J., Bondesson, N. V., & Johansson, U. (2014). Brand image and customers' willingness to pay a price premium for food brands. *Journal of Product & Brand Management*, 23(2), 90-102.

- Berscheid E. & Walster. (1974). "Physical Attraction" pp. 157-215, *advance in Experimental Social Psychology*, vol 7, (ed) L. Berkowitz, New York: Academic Press.
- Bar-Tal & Saxe. (1976). Effect of Physical Attractiveness on the Perception of Couples. **The Journal of United States: Boston University.**
- Baker, M. J. & Churchill, G. A. (1977). The Impact of Physical Attractive Models on Advertising Evaluation. **Journal of Marketing Research**, 14 (November), 538-555.
- Burgess & Blackwell. (2001). Attractiveness, values, and evaluations of non-celebrities in print ads: An Exploratory study. **The Journal of United States of America: The Ohio State University.**
- Belén del Río, A., Vazquez, R., & Iglesias, V. (2001). The effects of brand associations on consumer response. **Journal of consumer marketing**, 18(5), 410-425.
- Batey, M. (2015). **Brand Meaning: Meaning, myth and mystique in today's brands**: Routledge.
- Koschate, N. (2007). Kundenzufriedenheit und Kundenbindung. In Sönke, A. and Herrmann, A. (eds.). **Handbuch Produktmanagement: Strategieentwicklung–Produktplanung–Organisation–Kontrolle**, pp. 844-867. 3rd ed. Wiesbaden: Gabler.
- Chaiken, S. (1979). Communicator Physical Attractiveness and Persuasion. **Journal of Personality and Social Psychology**, 37(2), 1387-97.
- Chaiken, S., & Lutz, S. (1993). **Time pressure and social judgment**. Paper presented at the Society of Experimental Social Psychology Meeting, Santa Barbara, CA.
- Cochran. (1997). การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย. **วารสารส่งเสริมวิจัยและพัฒนานวัตกรรม** (ธันวาคม 2551), 1-4.
- Dean, D.H. (1999). Brand endorsement, popularity, and event sponsorship as advertising cues affecting consumer pre-purchase attitudes. **Journal of Advertising**, 28(3), 1-12.
- Eagly, A.H., Wood, W., & Chaiken, S. (1978). Causal inferences about communicators and their effect on opinion change. **Journal of Personality and Social Psychology**, 36(4), 424.
- Econ, Digest. (2564). "Gen Z" First Jobber รุ่นใหม่เพื่อความเข้าใจ. สืบค้นจาก <https://kasikomresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Gen-Z-11-08-21.aspx> Homburg,
- Erdogan, B.Z. (1999). Celebrity Endorsement - A Literature Review. **Journal of Marketing Management**, 15, 291-314. Influencer.
- Howard, J.A. (1994). **Buyer behavior in marketing strategy**. Englewood Cliffs, NJ.: Prentice Hall.
- Homburg & Koschat (2007). **Menning Virtual Influencer Community Style**. สืบค้นจาก https://www.researchgate.net/publication/281781314_How_do_firms_benefit_from_customer_complaints
- Hsu & Forsey. (2019). **Role of the Appearance of the Virtual Influencers on Social Presence and Brand Attitude**. p. 18.
- Hea-soo Jang & Eunah Yoh. (2020). **Virtual Influencer**. สืบค้นจาก <https://db.koreascholar.com/article?code=398553>
- Kahle, L.R. & Homer, P.M. (1985). Physical attractiveness of the celebrity endorser: A social adaptation perspective. **Journal of Consumer Research**, 11(4), 954-961.
- Kang, M.Y. (2018). **Fashion consumers' networking types and brand salience perception**. Unpublished master's thesis, Hanyang University, Seoul, Korea.

- Kim A.J. & Ko E. (2012), Do Social Media Marketing Activities Enhance Customer Equity? Empirical Study of a Luxury Fashion Brand. *Journal of Business Research*, 65(10), 1480-1486.
- Kim & Son. (2017). **Robot or Human? The Marketing Phenomenon of Virtual Influencers: A Case Study About Virtual Influencers' Parasocial Interaction on Instagram.** (Independent thesis Advanced level degree of Master, Uppsala University, Sweden).
- Kosuke Sogo. (2020). **การตลาดด้วย Influencer ในประเทศไทยปี 2020.** สืบค้นจาก <https://anymindgroup.com/th/news/blog/7163/>
- Kym Kardashian & Kylie Jenner. (2019). **Jenner reportedly charging brands up to \$1 million per online post.** สืบค้นจาก https://brandinside.asia/kylie-jenner-sponsored-posts-1-million-usd/?fbclid=IwAR2IXy5mIXI4GB7bm-lRjD1YO7SqnN8HxAw91jQow6vQ8h4PDdYzQR_I
- Lehmann. (2006). **Brands and Branding: Research Findings and Future Priorities.** สืบค้นจาก https://www.researchgate.net/publication/227442467_Brands_and_Branding_Research_Findings_and_Future_Priorities
- Lee, J.H. (2019). **The effect of YouTube usage motive on brand attitude: Centered on mediated effect of influencer attributes.** Unpublished master's thesis, Hongik University, Seoul, Korea.
- Marketing Hub (2021). **Discover The Top 15 Virtual Influencers for 2021 Listed and ranked!** สืบค้นจาก <https://influencermarketinghub.com/virtualinfluencers/>
- Nathalie Zietek. (2016). **The Characteristics and Components of Fashion Influencer Marketing.** (Thesis for One-Year Master, 15 ECTS Textile Management, The Swedish School of Textiles, University of Borås).
- Nugraha, A. (2017). **Competitiveness vis-à-vis service quality as drivers of customer loyalty mediated by perceptions of regulation and stability in steady and volatile markets.** *Journal of Retailing and Consumer Services*, 36, 62-74.
- Ohanian. (1990). **Celebrity Athlete Endorser Effectiveness: Construction and Validation of a Scale.** (UNLV theses, University of Nevada, Las Vegas).
- Patzer. (1985). **Celebrity Athlete Endorser Effectiveness: Construction and Validation of a Scale.** (UNLV theses, University of Nevada, Las Vegas).
- Till & Busler. (2000). The Influence of Perceived Celebrity Endorser Credibility in Advertising on Purchase Intention of Thai Consumers. *Journal of Communication and Innovation NIDA*, 2, 122-123.
- Victoria Molin & Sofia Nordgren. (2019). **Robot or Human? The Marketing Phenomenon of Virtual Influencers.** (Master's Thesis 15 credits Department of Business Studies, Uppsala University).
- We Are Social. (2565). **Thailand Internet User 2022 โลกอินเทอร์เน็ตของคนไทย.** สืบค้นจาก <https://marketeeronline.com/archives/250184>
- Womma. (2007). **Press Release: Word of Mouth Marketing Is Here to Stay: WOMMA Reaches Member ship Milestone, Looks Forward to Industry Growth.** สืบค้นจาก <http://www.womma.org/news/008905.php> (7 February 2014)
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An introductory statistics.** Second Edition (2nd ed). New York: Harper & Row.

ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลัง:

กรณีศึกษา บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด

Factors of Halal International Standard Certification Affecting Purchasing Decisions on Tapioca Starch: A Case Study of Sakaew Charoen Co., Ltd.

แพรวพรรณ สุทธิโพธิ์พันธ์¹

ศศิประภา พันธนาเสวี²

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคต่อแป้งมันสำปะหลัง: กรณีศึกษา บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการที่เป็นคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 83 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression)

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 51-60 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ตำแหน่งในองค์กรอยู่ระดับพนักงานฝ่ายจัดซื้อ/ฝ่ายขาย ประเภทธุรกิจเป็นบริษัทจำกัด มีทุนจดทะเบียนมากกว่า 10 ล้านบาทขึ้นไป มีพนักงานในบริษัทมากกว่า 101 คน ส่วนใหญ่ที่ตั้งของธุรกิจอยู่ในภาคตะวันออก และมีพฤติกรรมเลือกซื้อแป้งมันสำปะหลังฮาลาลเพราะได้รับความสะดวกในการขนส่ง ความถี่ในการซื้อ 1-2 ครั้งต่อเดือน แหล่งข้อมูลที่ได้รับ คือ หน้าร้านของบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด วัตถุประสงค์ในการซื้อเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตในอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่อาหาร จำนวนเงินที่ซื้อมากกว่า 1,000,000 และรูปแบบการจ่ายชำระคือ เครดิต เช่น 14, 30 วัน และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านวัตถุดิบ ด้านกระบวนการผลิต ด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ขณะที่ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนา ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล ซึ่งสามารถอธิบายอิทธิพล ได้ร้อยละ 69.5 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล, การตัดสินใจซื้อ, แป้งมันสำปะหลัง

Abstract

The purpose of this study was to the factors of Halal certification that affect consumers' purchasing decisions towards cassava starch: a case study of Sakaeo Charoen Company Limited. Sa Kaeo Charoen Co., Ltd. by using a specific random sample of 83 participants and data analysis using descriptive statistics such as percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis.

The results of the study found that Most of the respondents were male, aged 51-60 years old, bachelor's degree. The position in the organization is at the level of purchasing/sales staff. Business type is

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

² รองศาสตราจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

a limited company with a registered capital of more than 10 million baht There are more than 101 employees in the company and most of the business is located in the Eastern Region. Most of them have the behavior of purchasing halal tapioca starch because of the convenience of transportation. Purchase frequency 1-2 times per month The source of information obtained is the storefront of Sakaeo Charoen Co., Ltd., for the purpose of purchasing it to be used as the main raw material for production in the non-food industry. The purchase amount is more than 1,000,000 and the payment form is credit, eg 14, 30 days. and the hypothesis testing results found that Factors for Halal International Standard Certification for Raw Materials production process Packaging And transportation affects the decision to buy cassava starch that has passed halal standards. Significantly at the 0.05 level, while the factor of halal certification for safety and hygiene according to religious principles does not affect the decision to buy cassava starch that has passed halal standards. explaining 69.5 percent of the influence at 0.05 level of significance.

Keywords: Factors of Halal International Standard Certification, Purchasing Decisions, Tapioca Starch

บทนำ

ศาสนาอิสลามจะเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดในโลกเมื่อสิ้นสุดศตวรรษที่ 21 โดยการวิเคราะห์แนวโน้มจากข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับประชากรโลกของสำนักวิจัยพิวของสหรัฐอเมริกา (Pew Research Center, 2560) ขณะที่ประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลามมากเป็นอันดับที่ 2 รองจากศาสนาพุทธ ข้อมูล พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีประชากรชาวมุสลิม จำนวนทั้งสิ้น 3,639,232 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ซึ่งจากปัจจัยด้านจำนวนชาวมุสลิมส่งผลถึงด้านของภาคธุรกิจที่ตลาดผู้บริโภคมุสลิมมีความสำคัญไม่แพ้ตลาดผู้บริโภคอื่นๆ ซึ่งในการเข้าถึงผู้บริโภคมุสลิมได้นั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการที่สินค้าได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาล อันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติตามหลักศาสนานั้น โดยผู้บริโภคที่เป็นมุสลิมต่างให้ความสำคัญกับมาตรฐานฮาลาลบนผลิตภัณฑ์ เพื่อลดการผิดพลาดตามบทข้อกำหนดของศาสนาให้น้อยที่สุด ผู้ประกอบการหรือโรงงานจำเป็นต้องจริงจังต่อการตรวจสอบรับรองมาตรฐานฮาลาล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นที่ดีให้กับผู้บริโภคชาวมุสลิม

จากข้อมูลของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (2564) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่ามีบริษัทที่ขอรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลมากกว่า 5,000 บริษัท มีสินค้าที่ขอรับการรับรองมาตรฐานฮาลาลมากกว่า 160,000 รายการ รวมถึงอุตสาหกรรมแปรรูปมันสำปะหลัง ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2562 ทั่วโลกมีผลผลิตมันสำปะหลัง ประมาณ 304 ล้านตัน โดยแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุดในโลกคือทวีปแอฟริกา มีผลผลิตคิดเป็น ร้อยละ 63.3 ของผลผลิตทั่วโลก รองมาคือทวีปเอเชีย ร้อยละ 28.0 โดยเมื่อแยกเป็นรายประเทศ ผู้ผลิตอันดับหนึ่งในโลกคือประเทศไนจีเรีย ขณะที่ประเทศไทยอยู่อันดับที่สาม คิดเป็นร้อยละ 10.2 (ศูนย์วิจัยกรุงศรี, 2564)

ในปี พ.ศ. 2564 มีจำนวนโรงงานแปรรูปมันสำปะหลังในประเทศไทยทั้งสิ้น 102 โรงงาน ซึ่งตั้งอยู่ใกล้แหล่งเพาะปลูกเพื่อความสะดวกและประหยัดต้นทุนการขนส่ง ส่งผลให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนโรงงานแปรรูปมันสำปะหลังมากที่สุด อาทิ จังหวัดสระแก้ว มีจำนวนโรงงานผลิตแปรรูปมันสำปะหลัง จำนวน 4 โรงงาน (สมาคมโรงงานผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทย, 2564) โดย บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด เป็นโรงงานผลิตแปรรูปมันสำปะหลังขนาดใหญ่ที่อยู่ในจังหวัดสระแก้ว มีผลิตภัณฑ์หลักคือแป้งมันสำปะหลังจำหน่าย โดยมีทุนจดทะเบียนรวม 3,370 ล้านบาท มีกำลังการผลิต 3,850 ตันต่อวัน หรือผลิตได้ 700,000 ตันต่อปี ขณะที่บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด จัดตั้งขึ้นด้วยทุนจดทะเบียน 50 ล้านบาท มีอัตรากำลังผลิต 180 ตันต่อวัน นอกจากนี้ บริษัทได้รับรองมาตรฐานการรับรองต่างๆ รวมถึงมาตรฐานฮาลาล โดยบริษัทมี

นโยบายมุ่งเน้นในการดำเนินผลิตแปรรูปเป็นแปงมันสำปะหลังที่มีคุณภาพที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับสุขอนามัยและความปลอดภัยตามหลักบทบัญญัติอิสลามและหลักวิทยาศาสตร์ (บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด, 2564)

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษาที่เกี่ยวข้องปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อ พบว่า ผู้บริโภคที่เป็นมุสลิมให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลในเขตพื้นที่หนองจอก กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก โดยที่ผู้บริโภคต่างกันยอมให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลแตกต่างกัน (อำไพภรณ์ เปรมาอำพล, 2563) เช่นเดียวกับปัจจัยในด้านทัศนคติกับกระบวนการผลิตที่ถูกตามหลักศาสนาอิสลามส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลมากที่สุด (วิริยา บุญมาเลิศ, 2560) นอกจากนี้ การจัดการด้านการรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาล มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการอาหารไทย โดยที่การจัดการในด้านวัตถุประสงค์ที่ส่งผลในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันมากที่สุด (อริยา ส่งแสงชัย, 2559) จากการศึกษาผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ในการศึกษาต่อไป

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า จำนวนชาวมุสลิมกำลังเพิ่มขึ้นกว่าในอดีตอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่าจำเป็นต้องให้ความสำคัญการรับรองมาตรฐานฮาลาลเพื่อตอบสนองกับผู้ประกอบการที่มีกลุ่มลูกค้าเป็นชาวมุสลิม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาปัจจัยด้านการจัดการการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังของผู้ประกอบการ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์แปงมันสำปะหลังพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการตอบสนองสินค้าให้กับกลุ่มลูกค้าที่เป็นผู้บริโภคมุสลิมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลัง: กรณีศึกษา บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการซื้อแปงมันสำปะหลัง: กรณีศึกษา บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด ของผู้ประกอบการที่เป็นคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลของผู้ประกอบการที่เป็นคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด ซึ่งมีพื้นที่ตั้งของสถานประกอบการทั่วประเทศไทย
 - 1.1 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล ด้านวัตถุประสงค์ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลของผู้ประกอบการที่เป็นคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด
 - 1.2 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล ด้านกระบวนการผลิต มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลของผู้ประกอบการที่เป็นคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด
 - 1.3 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล ด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลของผู้ประกอบการที่เป็นคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด
 - 1.4 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล ด้านสุขลักษณะ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลของผู้ประกอบการที่เป็นคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้ประกอบการที่เป็นคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด อยู่ในเครือข่ายกลุ่มชลเจริญกรุ๊ป จำนวน 500 คน (บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด, 2564)
2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล (อัสมัน แตอาลี, 2552) ประกอบด้วย ด้านวัตถุดิบ ด้านกระบวนการผลิต ด้านการบรรจุภัณฑ์และการขนส่ง และด้านสุขลักษณะ
 - 2.2 ตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลพัฒนาปัจจัยจากแนวคิดและทฤษฎีของ Kotler (2012) ประกอบด้วย การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อ
3. สถานที่ศึกษาที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ การติดต่อโดยตรงไปยังผู้ประกอบการที่เป็นคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด หากบริษัทคู่ค้ายินดีในการตอบแบบสอบถามผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามออนไลน์ โดยการส่งต่อ (Share) ลิงค์แบบสอบถามออนไลน์ผ่านช่องทางส่วนตัวทาง LINE และผ่านหน้าเฟซบุ๊กส่วนตัวของบริษัทคู่ค้า

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล

การรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ 4 ด้าน (อัสมัน แตอาลี, 2552) ประกอบด้วย

1. วัตถุดิบ ได้แก่ มันสำปะหลัง โดยแนวทางการเลือกวัตถุดิบ อิสลามสามารถใช้การผลิตที่มาจากพืชได้ รวมทั้งมันสำปะหลัง ยกเว้นดังนี้ 1) พืชที่มีอันตราย เช่น พืชที่มีพิษและมีอันตราย 2) พืชที่มีการปนเปื้อนของสิ่งสกปรก (นะญิส) และ 3) พืชที่มีส่วนประกอบของสารเสพติด โดยพืชทั้งสามชนิดดังกล่าวมาข้างต้น ซึ่งที่จริงแล้วนั้นการห้ามไม่ให้บริโภค เนื่องจากเป็นพืชที่มีภัย รวมถึงนะญิสหรือก็คือหากเป็นสิ่งที่ปนเปื้อนในมันสำปะหลัง แต่ถ้าหากสามารถดึงเอาสารพิษหรือมีการทำความสะอาดออกได้ ก็จะอนุญาตให้ถูกหลักตามฮาลาลได้

2. กระบวนการผลิต เป็นกระบวนการผลิตเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์แปงมันสำปะหลัง ตามมาตรฐานฮาลาลทุก ๆ ขั้นตอน จะผ่านกระบวนการตามมาตรฐานฮาลาลได้เมื่อเข้าใจเงื่อนไขที่กำหนด ประกอบด้วย 1) มันสำปะหลังสำหรับที่ใช้เป็นวัตถุดิบจะต้องไม่มีพิษหรือเป็นภัยต่อสุขภาพ ห้ามฉีดข้อห้ามตามหลักการทางศาสนาอิสลาม 2) ไม่มีมีการปนเปื้อน เว้นแต่ว่ามี การชำระสารพิษหรืออันตรายนั้นกำจัดออกในระหว่างกระบวนการผลิตแล้ว 3) พื้นที่อาคาร รวมถึงเครื่องมือ อุปกรณ์สำหรับ กระบวนการผลิตจะต้องปราศจากการเจือปนของนะญิส และ 4) การเก็บรักษานั้นต้องไม่เจือปนรวมถึงมีการสัมผัสกับเครื่องมือ ภาชนะสำหรับการบรรจุที่ไม่ถูกหลักศาสนา

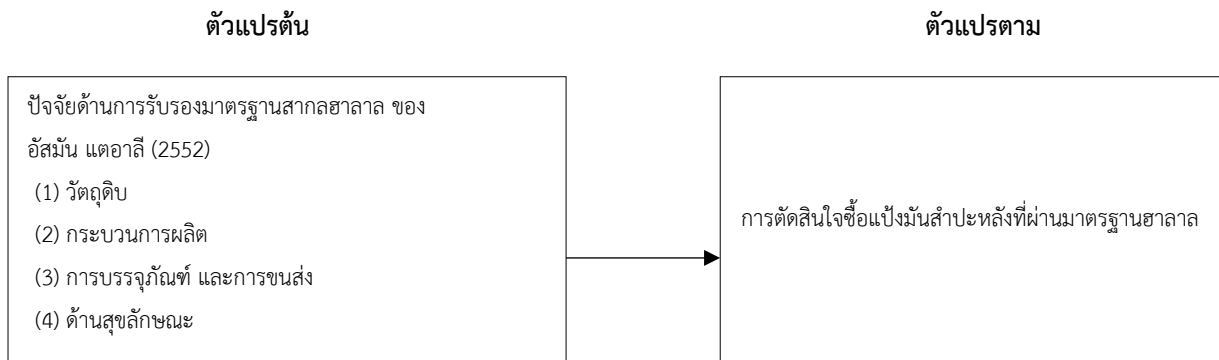
3. การบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง โดยการรับรองฮาลาลนั้นจะต้องมีการผ่านกระบวนการต่างๆ ตามข้อกำหนดตั้งแต่ เริ่มต้นเตรียมการผลิต การเลือกวัตถุดิบส่วนประกอบ สารปรุงแต่งต่างๆ ขั้นตอนการปรุงอาหาร ในตลอดสายการผลิต ซึ่ง จะต้องเป็นไปตามฮาลาลที่ถูกต้องและเป็นไปตามบัญญัติในศาสนาอิสลาม โดยปราศจากสิ่งหะรอมตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

4. ความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนา ประกอบด้วย เครื่องแบบของผู้ผลิตนั้น จะต้องถูกสุขลักษณะ ปลอดภัยจากความสกปรกที่เป็นเหตุทำให้เกิดการเจือปนอันตรายสู่ที่ผลิต และพนักงานต้องทำความสะอาดมือเป็นประจำ

จากการศึกษาแนวคิดทางด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล ทำให้เข้าใจได้ถึงในบทบาทและความสำคัญสำหรับ กระบวนการที่เป็นไปตามหลักสำคัญตามศาสนาอิสลามของอัสมัน แตอาลี (2552) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ วัตถุดิบ กระบวนการผลิต การบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง รวมถึงความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนา เพื่อให้ เกิดมาตรฐานสำหรับอาหารที่เป็นฮาลาลที่ดีนั้นและเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคให้กับชาวมุสลิม หรือคนทั่วไป

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

จากการทบทวนตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการรับรองมาตรฐานสากลหลาย มีปัจจัยสำคัญ 4 ข้อหลัก คือ วัตถุประสงค์ กระบวนการผลิต การบรรจุภัณฑ์และการขนส่ง และด้านสุขลักษณะ ซึ่งการสรุปดังกล่าวนำไปสู่สมมุติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากล กับการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานสากล โดยผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคต่อแปงมันสำปะหลัง: กรณีศึกษา บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด ผู้วิจัยนำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร: บริษัทคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด อยู่ในเครือข่ายกลุ่มชลเจริญกรุ๊ป มีจำนวนทั้งสิ้น 500 คน (บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด, 2564)

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการทำการศึกษา ได้แก่ บริษัทคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด อยู่ในเครือข่ายกลุ่มชลเจริญกรุ๊ป ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่าง ด้วยตารางของ Yamane (1967) กำหนดที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 รวมถึงกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ซึ่งเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยส่งแบบสอบถามไปยังบริษัทคู่ค้าที่มีความสะดวกและยินดีในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่พิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเองตามลักษณะของกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการเลือกเฉพาะบริษัทคู่ค้ากับบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผลที่ได้คือการใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 83 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประเภทธุรกิจ ระยะเวลาในการดำเนินการของธุรกิจ ขนาดของธุรกิจ และรายได้สุทธิต่อปี มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานสากล มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากล ประกอบด้วย ด้านวัตถุประสงค์ ด้านกระบวนการผลิต ด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง และด้านความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานสากล

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อ โดยเป็นข้อคำถามปลายปิด แบบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ เลือกตอบตามมาตรวัดของไลเคิร์ต (likert scale) ในการตั้งคำถาม มีตัวเลือกที่แบ่งเป็นระดับและการให้คะแนนแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับ 1 หมายถึง ค่าที่ระดับน้อยที่สุด และระดับ 5 หมายถึง ค่าที่ระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อและข้อเสนอแนะอื่นๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

3. การตรวจสอบเครื่องมือ

การตรวจสอบเนื้อหา ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นมานั้นต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้ในการตรวจสอบความครบถ้วนและความสอดคล้องกับเนื้อหาของแบบสอบถามที่ตรงกับในเรื่องที่จะศึกษา

การตรวจสอบความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้ทำการพิจารณาตามค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค อัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้เกณฑ์การยอมรับที่มีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งผลการทดสอบได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลโดยรวม เท่ากับ 0.94 แยกเป็น ด้านวัตถุประสงค์ เท่ากับ 0.94 ด้านกระบวนการผลิต เท่ากับ 0.96 ด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง เท่ากับ 0.85 และด้านความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนา เท่ากับ 0.95 ในส่วน 2) ด้านการตัดสินใจซื้อ เท่ากับ 0.88 จากสูตรของ Cronbach ของการยอมรับเครื่องมือจากกลุ่มผู้ทดสอบแบบสอบถาม (Try-out) 40 ชุด ซึ่งสอดคล้องตามเกณฑ์คะแนนของเครื่องมือที่ควรมีความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.70 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามในแบบสอบถามนี้ มีความน่าเชื่อถือในระดับสูง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยทำการโทรสอบถามล่วงหน้าถึงความยินยอมในการตอบแบบสอบถาม หากบริษัทผู้ค้ายินดีในการตอบแบบสอบถามผู้วิจัยจะดำเนินการแจกแบบสอบถามออนไลน์ เนื่องจากข้อจำกัดในช่วงสถานการณ์โควิด-19 โดยการส่งต่อ (Share) โดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ ผ่านเว็บไซต์กูเกิลฟอร์ม Google Forms ผ่าน URL: <https://forms.gle/HPypGfF1HqMXAfc7> ผ่านช่องทางส่วนตัวทาง LINE ไปยังบริษัทผู้ค้าที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้ท้าววิจัยนั้นได้ทำการกำหนดค่าสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้ คือ

1) สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ ความถี่ และค่าร้อยละ ใช้บรรยายในข้อมูลทั่วไปและคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง คือ ประเภทธุรกิจ ระยะเวลาในการดำเนินการของธุรกิจ ขนาดของธุรกิจ ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมตัดสินใจซื้อของธุรกิจ และการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานสากล โดยอธิบาย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) สถิติเชิงอ้างอิง เป็นการวิเคราะห์การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา คือ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) สำหรับการทดสอบข้อสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ในการศึกษา ระหว่างปัจจัยที่มีตัวแปรอิสระมากกว่า 1 โดยกำหนด ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากล ประกอบด้วย ด้านวัตถุประสงค์ ด้านกระบวนการผลิต ด้านการบรรจุภัณฑ์และการขนส่ง และด้านความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนา เป็นตัวแปรอิสระ กับตัวแปรตาม 1 ตัว คือ การตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานสากล ตัวแปรตาม หรือตัวถูกพยากรณ์ เพื่อทำการทดสอบสมมติฐานด้านการรับรองมาตรฐานสากลส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานสากล

ผลการวิจัย

1. จากข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างในส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีตำแหน่งในองค์กรอยู่ระดับพนักงานฝ่ายจัดซื้อ/ฝ่ายขาย ประเภทธุรกิจเป็นบริษัทจำกัด ขนาดของสถานประกอบการโดยมีทุนจดทะเบียนมากกว่า 10 ล้านบาทขึ้นไป มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานในองค์กรมากกว่า 11 ปี ประเภทผลิตภัณฑ์ของธุรกิจคือ แป้ง จำนวนพนักงานในบริษัทมากกว่า 101 คน และที่ตั้งของธุรกิจอยู่ในภาคตะวันออก

2. จากข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล พบว่า ระยะเวลาเป็นคู่ค้าบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด อยู่ในช่วงมากกว่า 4 ปีขึ้นไป ซื้อแป้งมันสำปะหลังฮาลาลเพราะได้รับความสะดวกในการขนส่ง ความถี่ในการเลือกซื้อแป้งมันสำปะหลังฮาลาลอยู่ในช่วง 1-2 ครั้งต่อเดือน แหล่งข้อมูลที่ได้รับข้อมูลแป้งมันสำปะหลังฮาลาลคือ หน้าร้านของบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด วัตถุประสงค์ในการซื้อเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตในอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่อาหาร จำนวนเงินที่ซื้อมากกว่า 1,000,0001 และรูปแบบการจ่ายชำระคือ เครดิต เช่น 14, 30 วัน

3. ผลวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลโดยรวมระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นแล้ว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลทั้ง 4 ด้าน โดยมากที่สุดในการบรรจุภัณฑ์และการขนส่ง รองลงมาคือ ด้านสุขลักษณะของพนักงาน ด้านวัตถุดิบ และน้อยที่สุดคือ ด้านกระบวนการผลิต

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล

ตัวแปรอิสระ	B	Beta	t	Sig
ค่าคงที่	0.401		1.049	0.298
ด้านวัตถุดิบ	-0.356	-0.484**	-2.641	0.010
ด้านกระบวนการผลิต	0.718	0.961**	4.893	0.000
ด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง	0.539	0.432**	4.927	0.000
ด้านสุขลักษณะของพนักงาน	0.014	0.016	0.108	0.914

$R^2 = 0.695$, Adjusted R Square = 0.680, F = 44.515, p < 0.00

จากตารางที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ค่า R^2 เท่ากับ 0.695 กล่าวได้ว่าการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล กรณีศึกษาบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด เป็นผลมาจากปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาล 69.5% ส่วนที่เหลืออีก 30.5% มาจากปัจจัยอื่นที่ไม่ได้นำมาพิจารณา

สมมติฐานย่อยที่ 1.1 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านวัตถุดิบส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ ค่า Sig. ที่ได้เท่ากับ 0.010 ซึ่งต่ำกว่าค่าระดับนัยสำคัญ 0.05 สรุปได้ว่า ด้านวัตถุดิบส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า มีค่าเท่ากับ -0.484 กล่าวได้ว่า ด้านวัตถุดิบส่งผลเชิงลบต่อการตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่าน

มาตรฐานฮาลาล กล่าวคือ หากด้านวัตถุดิบมีผลลดลง 1 หน่วย จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลเพิ่มขึ้น 0.484

สมมติฐานย่อยที่ 1.2 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านกระบวนการผลิตส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ ค่า Sig. ที่ได้เท่ากับ 0.000 ซึ่งต่ำกว่าค่าระดับนัยสำคัญ 0.05 สรุปได้ว่า ด้านกระบวนการผลิตส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.961 กล่าวได้ว่า ด้านกระบวนการผลิตส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล กล่าวคือ หากด้านกระบวนการผลิตมีผลเพิ่ม 1 หน่วย จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลเพิ่มขึ้น 0.961

สมมติฐานย่อยที่ 1.3 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ ค่า Sig. ที่ได้เท่ากับ 0.000 ซึ่งต่ำกว่าค่าระดับนัยสำคัญ 0.05 สรุปได้ว่า ด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.432 กล่าวได้ว่า ด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่งส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล กล่าวคือ หากด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่งมีผลเพิ่ม 1 หน่วย จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลเพิ่มขึ้น 0.432

สมมติฐานย่อยที่ 1.4 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนา ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ ค่า Sig. ที่ได้เท่ากับ 0.914 ซึ่งมากกว่าค่าระดับนัยสำคัญ 0.05 สรุปได้ว่า ด้านความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนา ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล ผู้วิจัยได้นำผลสรุปการวิเคราะห์มาเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถนำมาอภิปรายข้อมูลได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลของการผลิตสินค้าและบริการให้ความสำคัญด้วยกัน 4 ด้าน คือ ด้านวัตถุดิบปลอดภัยไม่มีสารพิษอันตราย การดำเนินการที่เน้นด้านกระบวนการผลิตแปงมันสำปะหลังที่ถูกหลัก โดยเป็นการจัดการและควบคุมกระบวนการผลิต ด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่งที่ไม่เจือปน และด้านความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนา การดำเนินงานของพนักงานภายในโรงงานมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นกระบวนการที่ยึดไปตามตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามของอัสมัน แตะอาลี (2552) สอดคล้องกับเรื่องมาตรฐานการดำเนินงานการผลิตอาหารภายใต้เครื่องหมายฮาลาลของผู้ประกอบธุรกิจอาหารในจังหวัดนันทบุรี ของ อารยาอายุเบน (2558) พบว่า การดำเนินงานด้านฮาลาลเป็นการบริหารที่เน้นถึงกระบวนการในด้านต่างๆ ประกอบด้วยด้านวัตถุดิบ ด้านกระบวนการผลิต และด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่งให้ดำเนินการอย่างมีคุณภาพ ซึ่งหากมีการเตรียมพร้อมและวางแผนในเรื่องเหล่านี้ให้สอดคล้องตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค

1.1 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านวัตถุดิบส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ วัตถุดิบในที่นี้คือมันสำปะหลัง บริษัทจะต้องมีการกำจัดสิ่งเจือปนอื่นๆ ออกก่อน โดยมันสำปะหลังจะต้องไม่มีสารปรุแต่งในวัตถุดิบที่ต้องห้ามตามหลักการอิสลาม ซึ่งในขั้นตอนหลังจากที่หัวมันสำปะหลังผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว จะถูกส่งเข้าสู่ตะแกรงร่อนดินและทราย เพื่อแยกเอาดินออกจากนั้นนำเข้าสู่เครื่องล้างเพื่อทำความสะอาดหัวมันอีกครั้ง โดยขั้นตอนเป็นไปตามหลักมาตรฐานฮาลาล ซึ่งเป็นสิ่งที่ลูกค้าให้ความสำคัญ หากผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นยอมส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องระบบการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์มุ่งสู่ฮาลาลของไชยวรรณ วัฒนจันทร์ (2555) พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจฮาลาลให้ความสำคัญกับวัตถุดิบที่ใช้ในสายการผลิตตามมาตรฐานฮาลาลจะช่วยเพิ่มโอกาสในการแข่งขันทางการตลาด

1.2 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านกระบวนการผลิตส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ การรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพในเรื่องของสถานที่ผลิตต้องมีความสะอาด ปลอดภัยจากสิ่งปนเปื้อนและแยกออกจากการผลิตที่ไม่ฮาลาล การเก็บรักษามันสำปะหลัง ที่เป็นวัตถุดิบต้องไม่มีการปะปนหรือต้องไม่มีการได้สัมผัสกับภาชนะบรรจุที่ต้องห้าม กระบวนการผลิตแปรรูปผลิตภัณฑ์แปงมันสำปะหลัง ตามมาตรฐานฮาลาลทุกๆ ขั้นตอน ผู้ประกอบการในประเทศไทยมีความเชื่อมั่นต่อเครื่องหมายฮาลาล เพราะการรับรองฮาลาลนั้นจะต้องมีการผ่านกระบวนการต่างๆ ตามข้อกำหนด สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการศึกษาความรู้ความเข้าใจในการประกอบธุรกิจอาหารฮาลาลของชุมชนบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของชนัณวรรค์ สุวรรณวัฒน์ (2560) พบว่า ผู้ประกอบการที่ขายอาหารฮาลาลมีความรู้ความเข้าใจในด้านกระบวนการผลิตอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกระบวนการผลิตอาหารฮาลาลต้องถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม

1.3 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากล ฮาลาลด้านการบรรจุภัณฑ์และการขนส่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ การรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง โดยการบรรจุภัณฑ์มีพนักงานควบคุมคุณภาพ ก่อนการบรรจุภัณฑ์กับการขนส่งใช้ระยะเวลาไม่นานที่ส่งผลต่อคุณภาพและการสูญเสียของผลิตภัณฑ์ ซึ่งการได้รับความสะดวกในการขนส่งนั้น เป็นสิ่งที่ลูกค้ามีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลของวิริยา บุญมาเลิศ (2560) พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับด้านบรรจุภัณฑ์ในข้อไม่ทำมาจากสิ่งที่ประกาศว่าเป็นนญิสตามศาสนาบัญญัติอิสลามในระดับมากที่สุด

1.4 ปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลฮาลาลในด้านความปลอดภัยด้านสุขลักษณะที่ถูกหลักศาสนาไม่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแปงมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล กล่าวคือ พนักงานที่ผลิตแปงมันสำปะหลังฮาลาลไม่จำเป็นต้องเป็นมุสลิม หรือการที่พนักงานที่อยู่ในสายการผลิตนั้นไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามไม่ได้มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า จากผลการศึกษาความคิดเห็นในงานวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นพบว่าพนักงานที่ผลิตแปงมันสำปะหลังฮาลาลไม่จำเป็นต้องเป็นมุสลิม มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด โดยลูกค้าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการที่กระบวนการปฏิบัติถูกตามข้อกำหนดของฮาลาล ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง การจัดการด้านการรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาลที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการอาหารไทยของอริยา ส่งแสงชัย (2558) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าผู้ประกอบการตระหนักถึงด้านการจัดการความปลอดภัยด้านสุขลักษณะให้เป็นไปตามแนวคิดฮาลาลในเรื่องของการฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามข้อกำหนดฮาลาล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ธุรกิจหรือองค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับแป้งมันสำปะหลัง สามารถนำผลการศึกษาเรื่องปัจจัยด้านการรับรองมาตรฐานสากลส่งผลกระทบต่อตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานสากล ไปใช้ได้ดังนี้

1. การรับรองมาตรฐานสากลในด้านวัตถุดิบ ธุรกิจที่เป็นผู้ผลิตควรให้ความสำคัญกับแนวทางการเลือกวัตถุดิบในการผลิตที่มาจากหัวมันสำปะหลังที่นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์แป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานสากล โดยกระบวนการจัดการด้านวัตถุดิบ มันสำปะหลังต้องมีการกำจัดสิ่งเจือปนอื่นๆ ออกก่อนมาจำหน่าย โดยที่ส่วนผสม ไม่มีสารปรุงแต่งในวัตถุดิบที่ต้องห้ามตามหลักการอิสลาม รวมถึงมันสำปะหลังผ่านการรับรองมาตรฐานสากลได้มีกระบวนการชำระล้างหรือดองสารพิษเสพติดออกก่อนกระบวนการผลิตในขั้นถัดไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญต่อการที่จะตัดสินใจซื้อ

2. การรับรองมาตรฐานสากลในด้านกระบวนการผลิต ธุรกิจที่เป็นผู้ผลิตควรให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการด้านกระบวนการผลิต โดยกระบวนการผลิตแปรรูปผลิตภัณฑ์แป้งมันสำปะหลัง กระบวนการในการจ่ายหัวมันเข้าผลิต การสับเหง้า การล้างก่อนส่งหัวมันสู่สายพานลำเลียงเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการสับหัวมัน จำต้องเน้นสถานที่ผลิตแป้งมันสำปะหลังต้องมีความสะอาด ปลอดภัยจากสิ่งปนเปื้อนและแยกออกจากฐานการผลิตที่ไม่ฮาลาลอย่างชัดเจน รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ผลิตต้องมีการล้างให้สะอาดตามบัญญัติศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ไม่ควรใช้รวมกับการผลิตที่ไม่ฮาลาล

3. การรับรองมาตรฐานสากลในด้านการบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง ธุรกิจที่เป็นผู้ผลิตควรให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการด้านบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง โดยการบรรจุภัณฑ์ที่มีการมีพนักงานควบคุมคุณภาพ ก่อนการบรรจุภัณฑ์ รวมถึงการขนส่งแป้งมันสำปะหลังจะต้องแยกสัดส่วนเฉพาะแป้งมันสำปะหลังที่ได้มาตรฐานฮาลาล ไม่ปะปนกับผลิตภัณฑ์ที่ไม่ฮาลาล และต้องใช้ระยะเวลาการขนส่งไม่นานเพื่อคงคุณภาพและการสูญเสียของผลิตภัณฑ์ ซึ่งการที่ลูกค้าได้รับความสะดวกในการขนส่งจะส่งผลกระทบต่อตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถขยายต่อไป โดยจะประโยชน์ในการอธิบายปรากฏการณ์และปัญหาทางด้านการรับรองมาตรฐานสากลที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาล หรือปัญหาอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกัน ผู้ทำวิจัยจึงขอเสนอแนะประเด็นสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้เป็นการศึกษาคู่ค้าของบริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นควรเลือกกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างจากการศึกษาในครั้งนี้ เช่น การศึกษาผู้ประกอบการที่มีการซื้อแป้งมันสำปะหลังที่ผ่านมาตรฐานฮาลาลของบริษัทอื่นๆ

2. การวิจัยครั้งนี้ใช้การศึกษาเชิงปริมาณ โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามออนไลน์ ซึ่งไม่สามารถถกเถียงในรายละเอียดได้มากตามที่ต้องการ ส่งผลให้ข้อมูลไม่มีความหลากหลาย เน้นความสำคัญที่คำถามของผู้ถามเท่านั้น ดังนั้น การศึกษาในครั้งต่อไปหากต้องการข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุม ควรใช้งานวิจัยเชิงคุณภาพมาร่วมด้วยจะทำให้ได้รับข้อมูลที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชนัญรักษ์ สุวรรณวัฒน์. (2560). การศึกษาความรู้ความเข้าใจในการประกอบธุรกิจอาหารฮาลาลของชุมชนบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. *วารสารสารสนเทศ*, 16(1), 99-112.

- ไชยวรรณ วัฒนจันทร์. (2555). ระบบการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์มุ่งสู่ฮาลาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บริษัท สระแก้วเจริญ จำกัด. (2564). ประชาสัมพันธ์ บจก.สระแก้วเจริญ. สืบค้นจาก <http://thaitapiocastarch.com/>
- วิริยา บุญมาเลิศ. (2560). ปัจจัยของกิจกรรมโลจิสติกส์ด้านการขนส่งและกระจายสินค้าที่มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าธุรกิจบริการโลจิสติกส์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ศุนย์วิจัยกรุงศรี. (2564). แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม 2565-2567: มันสำปะหลัง. สืบค้นจาก <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/agriculture/cassava/IO/io-cassava-21>
- สมาคมโรงงานผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทย. (2564). รายงานภาวะการค้ามันสำปะหลัง. สืบค้นจาก <http://thaitapioca.org/>
- สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. (2564). มาตรฐานอาหารฮาลาล. สืบค้นจาก www.halal.or.th/th/main//subindex.php?page=sub&category=1
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). สถิติผู้นับถืออิสลามในไทย. สืบค้นจาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/04.aspx>
- อริยา ส่งแสงชัย. (2558). การจัดการด้านการรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาลที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการอาหารไทย. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อัสมัน แดอาลี. (2552). อาหารฮาลาลในบทบัญญัติอิสลาม. เอกสารประกอบการบรรยาย ณ ห้องประชุม โรงพยาบาลปัตตานี. สืบค้นจาก https://d1.islamhouse.com//data/th/ih_articles/th_asman_atemah_halal_fi_syariat_alislam.pdf
- อารยา อายุบเคน. (2558). มาตรฐานการดำเนินงานการผลิตอาหารภายใต้เครื่องหมายฮาลาลของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารในจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อำไพภรณ์ เปรมอำพล. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภคในเขตพื้นที่หนองจอกกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกริก.
- Cronbach, L.J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Kotler. (2012). *Marketing Management*, Pearson Education. New Jersey: Prentice Hall.
- Pew Research Center. (2011). *The future of the global Muslim population: Projections for 2010-2030*. Retrieved from : http://www.euro-muslims.eu/future_global.pdf
- Taro Yamane. (1967). *Taro Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper & Row.

กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของ
บริษัท Axcel Thailand

Strategies of Business Alliances Affecting the Purchasing Decision of Smartphone
Accessories of Axcel Thailand

ณัฐพรียา ศุภกาญจน์¹

ศศิประภา พันธนาเสวี²

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นจากลูกค้าในประเทศไทยที่มีผลต่อกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจของบริษัท Axcel Thailand 2) เพื่อวิเคราะห์ความมีอิทธิพลของกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของแบรนด์ Axcel ของผู้บริโภคในประเทศไทย 3) เพื่อศึกษารูปแบบการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของผู้บริโภคผ่านทางคู่ค้าหรือพันธมิตรทางธุรกิจ ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ กลุ่มประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป ที่เคยซื้อสินค้าของแบรนด์มาใช้ โดยซื้อสินค้าผ่าน 7-11 ทุกสาขาในประเทศไทย โดยทำการแจกแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เครื่องมือแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้ทำการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ ด้วยวิธีการนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter Regression) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยย่อยของตัวแปรต้น ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีผลต่อกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจโดยรวมมีการรับรู้ในระดับมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทั้ง 4 ด้านส่งผลกระทบต่อตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟน ได้แก่ ด้านความร่วมมือ ด้านการผลิตและดำเนินงาน ด้านการตลาด ด้านการวิจัยและพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจ, การตัดสินใจซื้อ, อุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟน

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study opinions from customers in Thailand affecting Axcel Thailand's business alliance strategies; 2) to analyze the influence of business partnership strategies affecting purchasing decisions in the category of Consumer Axcel brand smartphone accessories in Thailand. 3) to study consumers' decision-making patterns in purchasing smartphone accessories through business partners or business alliances in Thailand. Demographics aged 14 years and over who used to buy branded products by purchasing products through any 7-11 branch in Thailand the questionnaires were distributed through online channels for 400 people. The research tool used questionnaires to collect data. and analyzed the percentage, mean, standard deviation. Simple regression analysis and multiple regression analysis. by

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

² รองศาสตราจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

entering all variables (Enter Regression) to analyze the sub-factors of the original variables The results showed that Consumer opinions affecting overall business partner strategy were perceived at the highest level. with a statistically significant level of 0.05 and when considering each aspect, it was found that all 4 aspects affected the purchase of smart phone accessory products, namely cooperation production and operation, marketing, research, and development with a statistical significance at the 0.05 level

Keywords: *business partner strategy, purchase decision, smartphone accessories*

บทนำ

อุปกรณ์เสริมสำหรับโทรศัพท์มือถือในปัจจุบันเป็นที่ต้องการอย่างมากสำหรับผู้ใช้งานสมาร์ทโฟนทั่วโลก ตลาดอุปกรณ์เสริมสำหรับโทรศัพท์มือถือส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการเติบโตของสมาร์ทโฟนทั่วโลก ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ตลาดสมาร์ทโฟนจะสามารถเติบโตได้อย่างก้าวกระโดด ซึ่งเป็นผลมาจากความจำเป็นและแนวโน้มทางด้านสื่อออนไลน์ที่เพิ่มขึ้นรวมถึงด้านราคาขายสมาร์ทโฟนที่ลดลงเนื่องจากการออกสมาร์ทโฟนรุ่นใหม่อยู่เสมอ ทำให้ราคารุ่นเก่าลดลงจนสามารถซื้อได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออัตราการเติบโตของตลาดอุปกรณ์เสริมสำหรับโทรศัพท์มือถือเช่นกัน ตลาดอุปกรณ์เสริมสำหรับโทรศัพท์มือถือทั่วโลกอยู่ที่ 81.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จากในปี 2562 คาดว่าจะถึง 152.03 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ คาดการณ์ว่าภายในปี 2572 ที่อัตรา CAGR 6.3% ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่คาดการณ์จากปี 2564 ถึง 2572 จะมีอัตราในการเติบโตของสมาร์ทโฟนที่เพิ่มขึ้นทำให้ตลาดอุปกรณ์เสริมสำหรับโทรศัพท์มือถือเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตจำนวนมาก (DUBLIN, 2564)

สำหรับสถานการณ์ในด้านของการแข่งขันของคู่แข่งอย่าง Rizz Thailand, Asaki และ Aukey ที่มีประสบการณ์ขายอุปกรณ์เสริมโทรศัพท์มาอย่างยาวนาน และนอกจากนั้นยังมีการผลิตสินค้าใหม่ๆ ตามยุคสมัยอยู่เสมอ ทำให้เป็นจุดดึงดูดลูกค้าให้ซื้อสินค้าเป็นอย่างดี กลยุทธ์ในการขายของทั้ง 3 บริษัท มีความแตกต่างกันไม่มากนัก เนื่องจากต่างก็เป็นคู่แข่งกัน อย่าง Rizz มีการจัดจำหน่ายผ่านทางคู่ค้าพันธมิตรมากมายไม่ว่าจะเป็น 24 Shopping, 7-11 ทั้งนี้ยังมีขายผ่านช่องทาง Shopee และ Lazada (Rizz Thailand, 2021) Asaki ก็จัดจำหน่ายผ่านคู่ค้าพันธมิตรเดียวกับ Rizz ในบางส่วน และมีเพิ่มเติมดังนี้ Tesco Lotus, Tops, ไทยวัสดุ และอื่นๆ (Asaki, 2016) Aukey การตลาดหลักๆ ที่ Aukey ทำตอนนี้ คือการจัดจำหน่ายและสร้างโปรโมชัน ร่วมกับคู่ค้าพันธมิตรอย่าง Shopee ซึ่งเป็นผู้นำแพลตฟอร์มด้าน E-commerce ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไต้หวันและกำลังจะขยายฐานลูกค้าสู่แพลตฟอร์ม E-commerce อย่างเต็มรูปแบบ (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) จากการที่บริษัทคู่แข่งข้างต้นทั้งหมดที่ได้กล่าวมา แน่ใจว่าการตลาดในรูปแบบกลยุทธ์พันธมิตรค่อนข้างสำคัญสำหรับการประกอบธุรกิจ เป็นผลให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดการณ์ไว้ หรืออาจจะเกิดแนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายใหม่ เพื่อพัฒนาให้ธุรกิจเกิดความก้าวหน้ายิ่งขึ้น

บริษัท AXCEL ELECTRONICS THAILAND จำกัด ก่อตั้งในประเทศไทยปี พ.ศ. 2556 เป็นบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวข้องกับการออกแบบและผลิตอุปกรณ์เสริมต่างๆ โดยผลิตจากจีน และส่งมาไว้โรงงานที่ไทย เพื่อเช็ค ทดสอบสินค้า ก่อนนำสินค้ากระจายให้ลูกค้า โดยทางบริษัทฯ จะมีการกระจายสินค้าให้ลูกค้าหลักๆ บริษัทฯ มีการจำหน่ายสินค้าผ่าน C Stores เช่น 7-11, Family mart เป็นต้น เนื่องจาก 7-11 และ Family mart ได้มีการดูแลทางด้านของการตลาดให้และ นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างความสะดวกต่อผู้บริโภคที่ต้องการซื้อปัจจุบัน 7-11 มีสาขาภายในประเทศประมาณ 10,268 สาขา สิ่งนี้ทำให้ผู้บริโภคสะดวกในการหาซื้อสินค้าได้ง่าย การทำธุรกิจดังกล่าวนี้ ถือเป็นการทำการตลาดผ่านกลยุทธ์พันธมิตรระหว่างบริษัทกับร้านค้าประเภทร่วมลงทุน ซึ่งการทำตลาดด้านพันธมิตรด้านพันธมิตรธุรกิจ (Partnership Marketing) ถือเป็นการเพิ่มศักยภาพเพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ หรือประโยชน์ที่จะได้รับจากผลิตภัณฑ์ของบริษัท (Karl, 1997)

งานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องพันธมิตรทางธุรกิจที่มีผลต่อคุณค่าและอิทธิพลที่ส่งต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค เช่น ฉันทน์ชนก เรืองภักดี (2558) ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าตราสินค้า คุณภาพการบริการ และความไว้วางใจที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ Power Bank ของผู้บริโภคที่ใช้ Smartphone และ Tablet ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ซื้อแบตเตอรี่สำรองไฟ (Power Bank) ส่วนใหญ่มีระดับการรู้จักคุณค่าตราสินค้าอยู่ในระดับมาก และมีจะมีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อแบตเตอรี่สำรองไฟ (Power Bank) ที่มีคุณสมบัติที่สูงกว่าทั้งในด้านการจดจำ การพบเห็น รวมไปถึงยังมีระดับในการรับรู้ตราสินค้า ศุภณัฐ วงศ์ไตรทิพย์ และ ชลิตา ศรีนวล (2559) ได้ศึกษาค้นคว้าการวิจัยเกี่ยวกับ คุณค่าตราสินค้าและการตัดสินใจซื้อสมาร์ตโฟนตราซัมซุงของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้เกิดความแตกต่างกันในปัจจุบันด้านคุณค่าตราสินค้ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสมาร์ตโฟนตราซัมซุง พรียพล ทวีคณารัตน์ (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ผลการวิจัยพบว่า แหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ และความง่ายในการใช้งานส่งผลต่อความตั้งใจซื้อโทรศัพท์มือถือในช่องทางออนไลน์ ส่วนภาพลักษณ์ของแบรนด์ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อโทรศัพท์มือถือในช่องทางออนไลน์ อัยรินทร์ นันทธีรพัฒน์ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการบริการหลังการขายที่มี อิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าของธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการบริการหลังการขายที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าของธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของบริษัท Axcel Thailand เนื่องมาจากงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาพบว่ามีผลงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์เสริมโทรศัพท์อย่าง Power bank เท่านั้น งานวิจัยในอดีตที่ผู้วิจัยได้นำมาจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตลาดด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม ที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสมาร์ตโฟน เนื่องจากสมาร์ตโฟนถือเป็นสิ่งสำคัญในยุคปัจจุบัน และยังเป็นผลทำให้เกิดการซื้ออุปกรณ์เสริมอีกด้วยแต่ในส่วนของงานวิจัยเกี่ยวกับด้านโทรคมนาคม ยังไม่พบการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพันธมิตรทางธุรกิจ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาในหัวข้อดังกล่าว โดยมีองค์ประกอบสำคัญแบ่งประเภทของกลยุทธ์ได้ดังนี้ กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านความร่วมมือ กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการดำเนินงาน กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการตลาด กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการวิจัยและพัฒนา โดยมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค เพื่อให้บริษัท Axcel Thailand สามารถรับรู้ถึงประโยชน์ของการทำกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ผ่านมาเกิดประโยชน์ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้จริงหรือไม่และสามารถสร้างคุณค่าให้กับสินค้าได้มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นจากลูกค้าในประเทศไทยที่มีต่อกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจของบริษัท Axcel Thailand
2. เพื่อวิเคราะห์ความมื่ออิทธิพลของกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของแบรนด์ Axcel ของผู้บริโภคในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษารูปแบบการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของผู้บริโภคผ่านทางคู่ค้าหรือพันธมิตรทางธุรกิจในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

1. กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่สำคัญส่งผลการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคทั่วประเทศไทย
 - 1.1 กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านความร่วมมือ ที่ส่งผลการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมผ่านทางคู่ค้าพันธมิตร 7-11 ทุกสาขาในประเทศไทย
 - 1.2 กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการผลิตและดำเนินงาน ที่ส่งผลการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมผ่านทางคู่ค้าพันธมิตร 7-11 ทุกสาขาในประเทศไทย

1.3 กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการตลาด ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมผ่านทางคู่ค้าพันธมิตร 7-11 ทุกสาขาในประเทศไทย

1.4 กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการวิจัยและพัฒนา ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมผ่านทางคู่ค้าพันธมิตร 7-11 ทุกสาขาในประเทศไทย

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้มีกลุ่มประชากร อายุ 15 ปีขึ้นไป โดยแบ่งเป็นเพศหญิงและเพศชาย ที่เคยซื้อสินค้าของทางแบรนด์มาใช้ โดยซื้อผ่านทาง 7-11 ทุกสาขาในประเทศไทย ทั้งนี้ทางผู้วิจัยจะศึกษาการวิจัยผ่าน Facebook กลุ่มเจ้าแม่เซเว่น โดยมีผู้ติดตาม 44,000 คน เนื่องจากกลุ่มเจ้าแม่เซเว่นเป็นกลุ่มที่รวมลูกค้าร้านสะดวกซื้อเซเว่นได้พูดคุยถึงสินค้าที่ซื้อมาจากเซเว่นเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเจ้าแม่เซเว่นเนื่องจากตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ (สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/7elevenqueen/>)

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

1. ตัวแปรต้น หมายถึง กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจ ที่เป็นคู่ค้าหรือพันธมิตรในการร่วมธุรกิจ ประกอบด้วย กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านความร่วมมือ กลยุทธ์พันธมิตรด้านการผลิตและการดำเนินงาน กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการตลาด และกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการวิจัยและพัฒนา (ประกายดาว ดีปาละ, 2561)

2. ตัวแปรตาม หมายถึง การตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนผ่านร้านสะดวกซื้อ 7-11 ทุกสาขาทั่วประเทศไทย (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) ประกอบด้วย รับรู้ถึงปัญหา การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ พฤติกรรมหลังการซื้อ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand ผ่านทาง 7-11 ทุกสาขาในประเทศไทย โดยกำหนดอายุในการศึกษาตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผ่านทางเพจ Facebook สาธารณะ เจ้าแม่เซเว่น (สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/7elevenqueen/> ปี 2564 มีผู้ติดตามอยู่ 44,000 คน)

2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือจำนวนประชากรในกลุ่ม Facebook เจ้าแม่เซเว่น 44,000 คน ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบใช้ความสะดวก (Convenience Sampling) โดยจัดทำแบบสอบถามออนไลน์ผ่านทาง Google Form และทำการแจกแบบสอบถามผ่านทาง Facebook เจ้าแม่เซเว่น (<https://www.facebook.com/7elevenqueen/> ปี 2564 มีผู้ติดตามอยู่ 44,000 คน) เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและรวมไปถึงการตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งหมด 396 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 400 คน แล้วนำผลการทดลองมาใช้คำนวณเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) และจะต้องมีค่ามากกว่า 0.7 จึงจะมีความน่าเชื่อถือ (Cronbach, 1990)

โดยแบบสอบถามจะจำแนกออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รวมไปถึงรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) และข้อมูลแบบจัดเรียงลำดับ (Ordinal Scale) โดยเป็นคำถามปลายปิดแบบให้เลือกตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลคำถามในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ได้แก่ ความเชื่อมั่นที่มีต่อ 7-11 ความคุ้มค่าของราคาและสินค้า ซื้อสินค้าบ่อยมากแค่ไหน ซึ่งลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบนามบัญญัติ (Nominal) โดยเป็นคำถามแบบปลายปิด

ส่วนที่ 3 ข้อมูลคำถามในส่วนที่เกี่ยวกับการรับรู้กลยุทธ์องค์ประกอบพันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้า โดยตั้งคำถามแบบจัดเรียงลำดับ โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด และตอบข้อความโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ต่ำสุดไปจนถึงมากที่สุด

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนผ่านทาง 7-11 โดยตั้งคำถามในลักษณะคำถามปลายปิด และตอบคำถามโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จากใน 5 ระดับ โดยเรียงจากน้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด

ส่วนที่ 5 พื้นที่สำหรับข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเสนอแนะต่อแบบสอบถามและผู้วิจัยได้

การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบสอบถามและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้ในการตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

การตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้ทำการนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน แล้วนำผลการทดลองมาใช้คำนวณเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) และจะต้องมีค่ามากกว่า 0.7 จึงจะมีความน่าเชื่อถือ (Cronbach, 1990) ซึ่งผลที่ได้จากการหาค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่น 0.968 ดังนั้นสรุปได้ว่าการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเป็นบวกและมีค่าใกล้ 1 และมีค่ามากกว่า 0.7 ทุกด้าน หมายความว่า แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยจำแนกเป็น 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ คือ

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ Google Form โดยโพสต์ผ่านทางเพจ Facebook สาธารณะ เจ้าแม่เซเวน ที่มีผู้ติดตาม 44,000 คน เป็นกลุ่มประชากรที่บอกหรือรู้เกี่ยวกับสินค้าใน 7-11

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูล ค้นคว้า จากวิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการประกอบการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง คือ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และข้อมูลเกี่ยวกับการซื้อสินค้า ความเชื่อมั่นต่อการใช้บริการ 7-11

2. สถิติเชิงอ้างอิง เป็นการวิเคราะห์การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่นำมาศึกษา คือ กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand ในประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression) ในการวิเคราะห์ตัวแปรต้น คือ กลยุทธ์

พันธมิตรทางธุรกิจ ส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจซื้อสินค้า และให้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยย่อยของตัวแปรต้น ดังต่อไปนี้

- ความสัมพันธ์ระหว่างพันธมิตรทางธุรกิจกับการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ
- ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตและการดำเนินงานกับการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ
- ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดกับการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ
- ความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัยและพัฒนากับการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาข้อมูลลักษณะประชากร พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 25-34 ปี มีสถานภาพโสด มีภูมิลำเนาอยู่ภาคกลาง มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 15,001-30,000 บาท และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน

2. จากการศึกษาข้อมูลพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค พบว่า ผู้บริโภคมีการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟน 101-300 บาท ส่วนใหญ่สาเหตุที่ทำให้เลือกซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel ผ่านร้านสะดวกซื้อ 7-11 คือ สามารถหาซื้อได้ง่าย เคยเป็นลูกค้าหรือซื้อสินค้าจากแบรนด์ Axcel น้อยกว่า 1 ปี สินค้าประเภทของ Axcel ที่ซื้อในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา คือ สายชาร์จ ค่าใช้จ่ายในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาซื้อสินค้าแบรนด์ Axcel ที่ร้านสะดวกซื้อ 501-1,000 บาท การซื้ออุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel ส่วนใหญ่คือ เมื่ออุปกรณ์เสริมเสียหาย ใช้งานไม่ได้ เหตุผลในการเลือกซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel คือ สินค้ามีความเหมาะสมกับราคา คุ่มค่า ผู้ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟน ส่วนใหญ่คือ ตนเอง

3. จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้องค์ประกอบพันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้า พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจ โดยรวมมีการรับรู้ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า กลยุทธ์องค์ประกอบพันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้าที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด อันดับแรกคือ ด้านความร่วมมือ รองลงมาคือ ด้านการผลิตและการดำเนินงาน ด้านการตลาด และด้านการวิจัยและพัฒนาตามลำดับ

4. จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนผ่านทาง 7-11 พบว่า โดยรวมมีการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนอยู่ในระดับมากที่สุด จากการพิจารณาในแต่ละข้อของผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนผ่านทาง 7-11 มากที่สุดอันดับแรก คือ เมื่อต้องการใช้อุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนหาซื้อแบรนด์ Axcel แบบกะทันหันได้ที่ร้าน 7-11 รองลงมาคือ มีความพึงพอใจในการซื้ออุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel ผ่านร้าน 7-11 และเมื่อเปรียบเทียบราคา คุณสมบัติของอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนไม่ลังเลใจเลยที่จะซื้อของแบรนด์ Axcel ที่วางขายในร้าน 7-11 ตามลำดับ

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของแบรนด์ Axcel Thailand

ตัวแปรอิสระ	การตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟน			
	B	Beta	t	p-value
ค่าคงที่ (Constant)	0.674		5.584	0.000*
กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจ	0.859	0.856	32.998	0.000*
R ² = 0.876, Adjust R ² = 0.732, F = 1088.89, p < .000				

*p < 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression) พบว่า ค่า Adjust R Square (R²) เท่ากับ 0.732 กล่าวคือ กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจสามารถอธิบายการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand ได้ร้อยละ 73.20 ส่วนที่เหลืออีก 26.80% มาจากปัจจัยอื่น

ผลการวิเคราะห์สมการการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย ค่า p-value ที่ได้เท่ากับ 0.000 ซึ่งต่ำกว่าค่าระดับนัยสำคัญ 0.05 สรุปได้ว่า กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta) มีค่าเท่ากับ .859 กล่าวคือ ถ้ากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand เพิ่มขึ้น 0.859 หน่วย

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจในแต่ละด้านที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค

กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจ	การตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟน			
	B	Beta	t	p-value
ค่าคงที่ (Constant)	0.681		5.336	0.000*
ด้านความร่วมมือ	0.211	0.238	4.535	0.000*
ด้านการผลิตและการดำเนินงาน	0.201	0.231	3.851	0.000*
ด้านการตลาด	0.268	0.278	2.985	0.003*
ด้านการวิจัยและพัฒนา	0.177	0.173	2.029	0.043*
R ² = 0.856, Adjust R ² = 0.733, F = 270.539, p-value < .000				

*p < 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า ด้านความร่วมมือด้านการผลิตและการดำเนินงาน ด้านการตลาด และด้านการวิจัยและพัฒนา มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีค่า Adjust R Square (R²) เท่ากับ 0.733 อธิบายได้ว่ากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจทั้ง 4 ด้าน สามารถอธิบาย

การตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand ได้ร้อยละ 73.30 ส่วนที่เหลืออีก 26.70% มาจากปัจจัยอื่นที่ไม่ทราบได้

สมมติฐานที่ 1.1 กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านความร่วมมือ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand

จากการทดสอบสมมติฐานย่อยที่ 1 พบว่าค่า $p < 0.05$ สรุปได้ว่ากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านความร่วมมือ ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta) มีค่าเท่ากับ 0.238 ซึ่งหมายความว่า ถ้ากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านความร่วมมือเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand เพิ่มขึ้น 0.238 หน่วย

สมมติฐานที่ 1.2 กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจในด้านของการผลิตและดำเนินงาน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand

จากการทดสอบสมมติฐานย่อยที่ 2 พบว่าค่า $p < 0.05$ สรุปได้ว่ากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจในด้านของการผลิตและดำเนินงาน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta) มีค่าเท่ากับ 0.238 กล่าวคือ ถ้ากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านของการผลิตและดำเนินงาน เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand เพิ่มขึ้น 0.231 หน่วย

สมมติฐานที่ 1.3 กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand

จากการทดสอบสมมติฐานย่อยที่ 3 พบว่าค่า $p < 0.05$ สรุปได้ว่ากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการตลาด ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta) มีค่าเท่ากับ 0.238 กล่าวคือ ถ้ากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการตลาด เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand เพิ่มขึ้น 0.278 หน่วย

สมมติฐานที่ 1.4 กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการวิจัยและพัฒนา มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand

จากการทดสอบสมมติฐานย่อยที่ 4 พบว่าค่า $p < 0.05$ ดังนั้น กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการวิจัยและพัฒนา ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta) มีค่าเท่ากับ 0.238 กล่าวคือ ถ้ากลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการวิจัยและพัฒนา เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนแบรนด์ Axcel Thailand เพิ่มขึ้น 0.173 หน่วย

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่องกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนของแบรนด์ Axcel Thailand ผู้วิจัยได้นำผลสรุปการวิเคราะห์มาเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์โฟนของบริษัท Axcel Thailand จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายได้จากสิ่งที่เรียกว่า การเกิดผนึกกำลัง (Synergy) กล่าวคือ กลยุทธ์พันธมิตรธุรกิจนั้นเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับคู่พันธมิตร เนื่องจากการสนับสนุนธุรกิจคู่พันธมิตรโดยให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกิดการร่วมมือในการทำงานซึ่งกันและกัน มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทรัพยากร รวมไปถึง

จนถึงการร่วมลงทุน โดยเป็นการเติมเต็มศักยภาพให้กับองค์กรคู่พันธมิตรนอกจากนั้นยังเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ช่วยลดความเสี่ยงทางธุรกิจ ลดต้นทุน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีของชินจิตต์ แจ่มเจนกิจ (2546) ที่อธิบายว่า องค์กรต่างๆ มองว่าการสื่อสารการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญ เนื่องจากสามารถทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงผลิตภัณฑ์ โดยสิ่งนี้จะทำให้ผู้บริโภคได้รับรู้ข่าวสาร (Attention) และเมื่อผู้บริโภครับรู้ถึงข่าวสาร ก็จะส่งผลให้เกิดความสนใจในสินค้าและบริการ (Desire) และนำไปสู่การซื้อ (Action) ในท้ายที่สุด โดยทฤษฎีนี้คล้ายกันกับงานวิจัยของกัลยา สว่างคง และวิโรจน์ เจริญลักษณ์ (2561) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ปัจจุบันการดำเนินธุรกิจต่างได้รับผลกระทบจากทั้งด้านของ สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และ พฤติกรรมของผู้บริโภค เนื่องจากทั้งหมดที่กล่าวมานี้มีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างรวดเร็วในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้การที่พยายามสร้างให้เกิดความร่วมมือกันกับทุกฝ่ายจึงเป็นผลประโยชน์ที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนและช่วยพัฒนาจุดแข็งของแต่ละองค์กร เพื่อพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันต่อการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

สมมติฐานย่อยที่ 1.1 พบว่า กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านความร่วมมือ ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ 1 หมายความว่า กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านความร่วมมือ ช่วยทำให้อุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้บริโภคมากขึ้น เนื่องจากมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่างๆ ระหว่างกันขององค์กรและยังรวมถึงทักษะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานในรูปแบบที่ใหม่ๆ หรือแตกต่าง รูปแบบการทำงาน ทรัพยากรด้านการเงิน การลงทุน และรวมไปถึงทรัพย์สินทางปัญญาขององค์กร โดยมีความคล้ายกันกับการศึกษาของประกายดาว ดีปาละ (2561) และ นลิน ณีรัฐดีสวัสดิ์ (2561) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาองค์การโดยใช้พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ โดยในการศึกษากล่าวว่า ประโยชน์ที่ได้จากกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านความร่วมมือทรัพยากรเชิงกลยุทธ์นั้นมีหลายอย่าง ไม่ได้มีเพียงในด้านของรูปแบบหรือทักษะการบริหาร ทรัพย์สินทางปัญญา รวมไปถึงทรัพยากรทั้งทางด้านการเงินและบุคลากร แต่ยังได้ประโยชน์ในด้านของความน่าเชื่อถืออีกด้วย เนื่องจากความน่าเชื่อถือจะเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดความไว้วางใจของผู้บริโภค รวมไปถึงสร้างความเชื่อมั่นต่อองค์กรอื่นๆ ที่ต้องการเข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางธุรกิจด้วยเช่นกัน

สมมติฐานย่อยที่ 1.2 พบว่า กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจในด้านของการผลิตและดำเนินงาน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจในด้านของการผลิตและดำเนินงานส่งผลให้เกิดการร่วมมือในการดำเนินงาน ระหว่างแบรนด์ Axcel Thailand และคู่พันธมิตรทางธุรกิจที่แสดงถึงศักยภาพความร่วมมือกันของทั้งคู่ เช่น แบรนด์ Axcel มีการกระจายสินค้าอย่างทั่วถึง หาซื้อได้ง่ายสินค้าไม่ขาดตลาด ทำให้มั่นใจในการหาซื้อสินค้าแบรนด์ Axcel ได้ที่ร้าน 7-11 ทุกแห่ง และมีช่องทางการชำระเงินที่หลากหลายมากที่สุด โดยผลการศึกษารั้งนี้สอดคล้องกับประกายดาว ดีปาละ (2561) และ นลิน ณีรัฐดีสวัสดิ์ (2561) ที่กล่าวว่า พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ในด้านการร่วมมือ ด้านการผลิตและการดำเนินงาน ทำให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมไปถึงการถ่ายทอดความรู้ทางด้านเทคโนโลยี เพื่อขยายส่วนแบ่งทางการตลาดของบริษัทคู่พันธมิตร

สมมติฐานย่อยที่ 1.3 พบว่า กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการตลาด ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ 3 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการตลาด ที่แบรนด์ Axcel Thailand ได้นำมาใช้ กล่าวคือการทำงานร่วมกันกับร้านค้าพันธมิตร ได้แก่ 7-11 โดยมีการร่วมมือกันจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดโปรโมชั่นของสินค้าหรือดึงดูดความสนใจจากลูกค้า โดยการจัดแคมเปญส่วนลด ซึ่งการร่วมมือในครั้งนี้ถือว่าประสบความสำเร็จเนื่องจากสามารถดึงดูดความสนใจและกระตุ้นให้เกิดความอยากซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand ให้กับผู้บริโภคได้ นอกจากนี้กลยุทธ์พันธมิตรทาง

ธุรกิจด้านการตลาดยังสร้างให้เกิดช่องทางใหม่ๆ ที่สามารถนำสินค้าเข้าสู่ท้องตลาดได้ง่ายมากขึ้นและยังส่งผลประโยชน์ต่อร้านค้าคู่พันธมิตรในการขยายฐานลูกค้าอีกด้วย ทั้งหมดที่กล่าวมานี้สอดคล้องกันกับประกายดาว ดีปาละ (2561) และนลินีนัฐ ดีสวัสดิ์ (2561) ที่กล่าวว่า การร่วมมือกันทางการตลาด ทั้งในแง่มุมมองของการสร้างการตระหนักรู้ของผู้บริโภคด้วยวิธีการเปิดตัวของสินค้าใหม่ๆ รวมถึงการสร้างโปรโมชั่นสำหรับสินค้าใหม่เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค โดยสิ่งนี้เปรียบเสมือนทางลัดในการนำสินค้าเข้าสู่ท้องตลาด ยิ่งไปกว่านั้นหากมองในมุมธุรกิจของทางภาครัฐหรือภาคเอกชนยังสามารถสร้างประโยชน์ได้อีก ยกตัวอย่างเช่น การจัดซื้อ ทั้งในแง่ของซื้อสินค้าเข้าและออก ภาคเอกชนอาจได้รับสิทธิพิเศษเพิ่มเติมที่สามารถลดต้นทุนต่างได้ดียิ่งขึ้นด้วย

สมมติฐานย่อยที่ 1.4 พบว่า กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจด้านการวิจัยและพัฒนา ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนแบรนด์ Axcel Thailand อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานย่อยที่ 4 กล่าวคือ การระดมความรู้ความสามารถของแต่ละแผนกหรือแต่ละฝ่ายขององค์กรในการช่วยกันวิจัยหรือพัฒนา สามารถช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคและตามทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในท้องตลาด นอกจากนี้ยังเป็นการรักษามาตรฐานการผลิตให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องรวมถึงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ ในแง่มุมมองของงบประมาณยังสามารถช่วยลดต้นทุน เนื่องจากในการวิจัยสิ่งใหม่แต่ละครั้งมีงบประมาณค่อนข้างสูง หากได้รับความร่วมมือหรือช่วยเหลือจากอีกองค์กรก็จะสามารถลดความเสี่ยงต่อการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประกายดาว ดีปาละ (2561) และนลินีนัฐ ดีสวัสดิ์ (2561) ที่กล่าวว่า การร่วมมือร่วมแรงช่วยกันในการกระบวนการวิจัยหรือพัฒนาระหว่างองค์กรสองแห่งจะสามารถสร้างสินค้า และการบริการที่ตอบโจทย์ต่อความต้องการของท้องตลาดและยังสามารถก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ และเกิดความหลากหลายให้กับธุรกิจ

ข้อเสนอแนะและสำหรับการนำไปใช้

ผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของแบรนด์ Axcel Thailand ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. กลยุทธ์พันธมิตรธุรกิจ ด้านความร่วมมือ มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟน ของบริษัท Axcel Thailand ดังนั้น จึงเป็นที่ชัดเจนว่าการที่จะพัฒนาให้บริษัทมีความแข็งแกร่งนั้นบริษัทควรที่จะให้ความสำคัญในการเลือกบริษัทคู่ค้าเพื่อเข้ามาช่วยเหลือในด้านธุรกิจ และควรให้ความสำคัญในด้านของวิสัยทัศน์ขององค์กร ให้มีความคล้ายคลึงกันเพื่อการร่วมมือกันในระยะยาว

2. กลยุทธ์พันธมิตรธุรกิจ ด้านของการผลิตและดำเนินงาน มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของ บริษัท Axcel Thailand ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่า บริษัทควรหันมาให้ความสนใจกลยุทธ์ด้านนี้มากขึ้น เนื่องจากจะสามารถเพิ่มยอดขายสินค้าของทางบริษัทให้สูงขึ้นได้ เพราะหากบริษัทสามารถสร้างคุณภาพให้กับสินค้าและบริการได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคก็จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจและเชื่อมั่นในสินค้าและบริษัทเช่นกัน

3. กลยุทธ์พันธมิตรธุรกิจ ด้านการตลาด มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของบริษัท Axcel Thailand ดังนั้น บริษัทควรเน้นถึงกลยุทธ์ด้านนี้ด้วยเนื่องจากเป็นกลยุทธ์ด้านที่ช่วยการโปรโมทสินค้าและบริการของบริษัท การร่วมจัดกิจกรรมระหว่างคู่พันธมิตรไม่ว่าจะเป็น การแจกส่วนลด การทำโฆษณา ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ผู้บริโภคตระหนักถึงและรับรู้สินค้าของบริษัท ยิ่งไปกว่านั้นจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้บริโภคให้ความสนใจและเกิดการซื้อสินค้าที่มากขึ้นด้วย

4. กลยุทธ์พันธมิตรธุรกิจ ด้านการวิจัยและพัฒนา มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของบริษัท Axcel Thailand ดังนั้น บริษัท Axcel Thailand ควรให้ความสำคัญการปรับปรุงพัฒนาและแนวคิดเรื่องโครงการวิจัยโดย

ควรที่จะร่วมมือกับบริษัทคู่พันธมิตรที่มีความเชี่ยวชาญ เนื่องจากการร่วมมือกับองค์กรอื่นที่มีความเชี่ยวชาญอาจทำให้เกิดองค์ความรู้หรือผลการวิจัยใหม่ๆ เกิดขึ้น ซึ่งสิ่งนี้จะเป็นผลประโยชน์ที่ดีต่อองค์กรในการสรรสร้างนวัตกรรมหรือสินค้าใหม่ที่จะทำให้ได้รับความไว้วางใจจากผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเพิ่มยอดขายของบริษัท

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ควรเพิ่มการศึกษาด้านคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เข้าใจและเจาะลึกถึงความคิดและพฤติกรรมของผู้บริโภคมากขึ้น โดยในครั้งถัดไปอาจมีการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยใช้อุปกรณ์เสริมสมาร์ตโฟนของบริษัท Axcel Thailand เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการปรับปรุงคุณภาพในตัวสินค้าต่อไป
2. การศึกษาครั้งถัดไปอาจคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ รวมถึงกลยุทธ์พันธมิตรธุรกิจเพิ่มเติม ยกตัวอย่างเช่น การบริการหลังการขาย คุณภาพของสินค้า เนื่องจากกลยุทธ์เหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกและตัดสินใจซื้อในสินค้าของบริษัท
3. การค้นคว้าในครั้งนี้ทำการศึกษากับกลุ่มคนที่ซื้อสินค้าอุปกรณ์เสริมแบรนด์ Axcel Thailand ผ่านทางพันธมิตรอย่าง 7-11 เท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับการทำพันธมิตรในครั้งถัดไป ควรทำการศึกษากับพันธมิตรอื่นๆ เช่น Family mart เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลลัพธ์และความแตกต่างให้เกิดการรับรู้ถึงข้อดีของการทำพันธมิตรทางธุรกิจ

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา ฉลาดแย้ม. (2560). การรับรู้ประโยชน์ แรงจูงใจด้านอารมณ์ความรู้สึก ความคุ้มค่าของเงิน สนุกทริยภาพในการออกแบบและการใส่ใจในสุขภาพที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อแอปเปิ้ล วอทช์ (Apple Watch) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ฉันทชนก เรืองภักดี. (2558). คุณค่าตราสินค้า คุณภาพการบริการ และความไว้วางใจที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ Power Bank ของผู้บริโภคที่ใช้ Smartphone และ Tablet ในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นายโจอี้. (2550). partnership Marketing ทางออกของตลาดในยุคเศรษฐกิจพอเพียง ตอน partnership marketing กลยุทธ์ 1+1 เป็นได้มากกว่า 2. สืบค้นจาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/mrjoey/2007/05/15/entry-1>.
- นิศาชล รัตนมณี, เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน และนลินณัฐ ดีสวัสดิ์. (2561). การพัฒนาองค์การโดยใช้พันธมิตรเชิงกลยุทธ์. *วิชาการ*, 12(27), 175-186.
- ประกายดาว ดีปาละ. (2561). กลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้ Grab Application ของผู้ใช้ในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ผู้จัดออนไลน์. (2563). ‘ออคีย์’ ปรับกลยุทธ์ลุยตลาดอีคอมเมิร์ซ. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/business/detail/9630000089339>
- “พันธมิตรทางธุรกิจ” ความสำเร็จเปรียบทางการค้าที่ยั่งยืน. (2556). สืบค้นจาก <https://www.moneywecan.com/business-related/great-business-partners-to-prolong-business-competitive-advantage/>
- พงศกร ดีแสน. (2560). คุณสมบัติผลิตภัณฑ์ ความภักดีต่อตราสินค้า คุณค่า การบอกต่อแบบปากต่อปากทางอิเล็กทรอนิกส์และการรับประกันสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟนของผู้บริโภค Gen Y ในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- พีรพล ทวีคณารัตน์. (2562). อิทธิพลของแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ความง่ายในการใช้งาน และภาพลักษณ์ของแบรนด์ ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อโทรศัพท์มือถือในช่องทางออนไลน์ในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เพชรรา บุตสีทา. (2021). พันธมิตรทางธุรกิจ. ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง พันธมิตรทางธุรกิจ (Alliance): ทางเลือกของมหาวิทยาลัยราชภัฏครั้งที่ 1 (น. 452-460). สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ระบบสารสนเทศทางธุรกิจ. (2556). พันธมิตรทางธุรกิจ (Business Alliance). สืบค้นจาก <http://jannyjune.blogspot.com/2013/09/business-alliance.html>
- ราช ศิริวัฒน์. (2017). ทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อ. สืบค้นจาก <https://doctemple.wordpress.com/2017/01/25/%E0%B8%97%E0%B8%A4%E0%B8%A9%E0%B8%8E%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%95%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%AA%E0%B8%B4/>
- ศุภณัฐ วงศ์ไตรทิพย์ และชลิตา ศรีนวล. (2559). คุณค่าตราสินค้าและการตัดสินใจซื้อสมาร์ทโฟนตราซัมซุงของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุภวัฒน์ ตระกูลวีรศักดิ์. (2558). การศึกษาถึงอิทธิพลของกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่มีต่อความภักดีของพันธมิตรทางธุรกิจ: กรณีศึกษาธุรกิจบริการขนส่งสาธารณะผ่านเครือข่าย Online Application. *วิชาการ*, 7(1), 135-152.
- อัยรินทร์ นันทธีรพัฒน์. (2563). แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการบริการหลังการขายที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าของธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทย. *วิชาการ*, 5(8), 370-389.
- Asaki. (2022). **เกี่ยวกับ Asaki**. สืบค้นจาก <https://www.asakithai.com/th/about-us>.
- DUBLIN. (2021). **Global Mobile Phone Accessories Market (2021 to 2029)-Featuring Sony, Samsung and Apple Among Others-Research and Marketing, Businesswire**. Retrieved from : <https://www.businesswire.com/news/home/20210714005446/en/Global-Mobile-Phone-Accessories-Market-2021-to-2029---Featuring-Sony-Samsung-and-Apple-Among-Others---ResearchAndMarkets.com>

การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ กรณีศึกษาบริษัทโรงพิมพ์ภาคอีสานระบบดิจิทัล จำกัด
Printer maintenance planning case study of Digital isan printing company limited.

อัจฉรา พันแฮต¹

สุรพงศ์ อินทรภักดี²

นภัศวรณ คุ่มครอง³

บทคัดย่อ

นักวิจัยศึกษาปัญหาที่เกิดจากกระบวนการผลิต Break down เครื่องพิมพ์เกิดความแปรปรวน ผลต่อการผลิตหยุดชะงัก ทำให้การส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้าไม่ทันต่อเวลาที่ได้กำหนดไว้ การศึกษาครั้งนี้ใช้การเก็บข้อมูล สถิติความเสียหายของเครื่องพิมพ์ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2565 Break down รวม 26 ครั้ง และเวลารวมทั้งหมด 780 นาที หรือ 13 ชั่วโมง และวิเคราะห์ข้อมูล พบสาเหตุเกิดจากการไม่มีการวางแผนการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ แก้ไขโดยการทำการจัดตารางการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ และสรุปตามวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของความล่าช้าในการส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้า พบว่าสาเหตุเกิดจากหัวพิมพ์อุดตัน ชับหมึกเต็ม เปลี่ยนตลับหมึก หัวพิมพ์เสีย เมื่อเครื่องพิมพ์หยุดผลิตช่างเทคนิคเข้าซ่อมแซมเครื่องพิมพ์อย่างเร่งรีบ ในการผลิตปัจจุบันประสบกับปัญหาต่างๆ จึงไม่สามารถวางแผนการผลิตและวางแผนซ่อมแซมบำรุงได้ จากการศึกษาปัญหา นักวิจัยจึงต้องวางแผนซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์เป็นลำดับแรก 2) เพื่อเสนอแผนการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์แก้ปัญหาความล่าช้าในการส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้า นักวิจัยได้แก้ปัญหาโดยวางแผนการซ่อมบำรุง Preventive Maintenance ตามแผนจัดทำเอกสารตารางการและกำหนดเวลาซ่อมบำรุง โดยจุดมุ่งหมายเพื่อยืดอายุการใช้งานของเครื่องจักร และเพิ่มผลผลิต และเพื่อให้ผู้คนและทรัพย์สินปลอดภัยจากอันตรายจากอุปกรณ์ต่างๆ ของเครื่องพิมพ์ 5 รุ่น เมื่อจัดตารางการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์แล้ว สรุปหลังปรับปรุงในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 Break down เกิด Break down เท่ากับ 3 ครั้ง และเวลาหยุดเครื่อง รวมทั้งหมด 90 นาที เปรียบเทียบก่อน-หลัง Break down ลดลง 23 ครั้ง และเวลาลดลง 690 นาที คิดเป็นร้อยละ 88.46

คำสำคัญ: สื่อสิ่งพิมพ์, ธุรกิจโรงพิมพ์, การซ่อมบำรุง

Abstract

Researchers study the problem caused by the break down production process. Printer variability effect on production interruption causing the delivery of the product to the customer on time This study used data collection. Statistics of printer damage in January 2022, a total of 26 break downs and a total time of 780 minutes or 13 hours were analyzed. The cause was found because the printer repair was not planned. Fixed by scheduling printer repair. and summarize the objectives as follows: 1) to analyze problems and causes of delays in delivering products to customers; Found that the cause is a clogged print head, a full ink absorber, replace the ink cartridges, a defective print head when the printer stops producing. The technician hastily repaired the printer. In the current production faced with various problems. There

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ ศูนย์การศึกษาจังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

² อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการโลจิสติกส์ ศูนย์การศึกษาจังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

³ อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการโลจิสติกส์ ศูนย์การศึกษาจังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

fore unable to plan production and plan for maintenance from the study of the problem Researchers therefore need to plan for printer maintenance first. 2) To propose a printer repair plan to solve the problem of delays in delivery of products to customers. Researchers solved the problem by planning Preventive Maintenance. with the aim of prolonging the service life of the machine and increase productivity and to keep people and property safe from the dangers of various equipment of 5 printer models. Once the printer maintenance schedule is scheduled Summary after improvement in February 2022, break down occurred. Break down was equal to 3 times and total downtime of 90 minutes. Compared to before-after Break down, it decreased 23 times and decreased time of 690 minutes or 88.46 percent.

Keywords: Publishing, Printing business, Maintenance

บทนำ

บริษัทโรงพิมพ์ภาคอีสานระบบดิจิทัล จำกัด ดำเนินธุรกิจการพิมพ์ เป็นผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์การพิมพ์สกรีน เช่น กาวอัด หมึกพิมพ์สกรีน และเคมีภัณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในการพิมพ์สกรีนทุกชนิดแบบครบวงจรมานานกว่า 10 ปี โดยการบริการให้ครอบคลุมทั่วทุกภาค ทุกจังหวัดของประเทศ สำหรับในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีบริการจัดอบรมการพิมพ์สกรีน และการแก้ไขปัญหาทั้งในและนอกสถานที่โดยทีมงานผู้เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ โดยปัจจุบันทางธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศไทย คาดว่าจะขยายตัวต่อไป แต่การพิมพ์ในกระดาษจะมีแนวโน้มลดลง แต่จะไปพิมพ์ใน tablet ; smartphone หรือ online มากขึ้น ในการนี้ สื่อสิ่งพิมพ์ ต้องปรับตัวให้เป็น Content Provider ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลไปในทุก platform หนึ่ง สำหรับธุรกิจ สื่อสิ่งพิมพ์นั้น content ถือเป็นหัวใจสำคัญหลักของธุรกิจ ถ้าคอนเทนต์ดี มีคุณภาพก็จะสามารถอยู่ได้บนทุกแพลตฟอร์ม ไม่ว่าจะป็นโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ นอกจากนี้สื่อสิ่งพิมพ์ยังต้องปรับตัวสู่ digital version ควบคู่ไปกับหนังสือเล่ม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับระบบการดำเนินงานตามคำสั่งซื้อของลูกค้าของบริษัทโรงพิมพ์ภาคอีสานระบบดิจิทัล จำกัด

ในการดำเนินงานปัจจุบัน ขั้นตอนการผลิตงานสิ่งพิมพ์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ลูกค้าได้รับใบเสนอราคาและตกลงสั่งพิมพ์งานกับทางโรงพิมพ์ 2) ขั้นตอนการทำอาร์ตเวิร์ค (Art Work) รูปแบบงานให้ลูกค้าตรวจก่อน การทำอาร์ตเวิร์คมี 2 กรณี กรณีลูกค้ามีไฟล์งานเรียบร้อยแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไฟล์ .ai หากลูกค้ามีโปรแกรมอื่นช่างจะทำการตรวจเช็คไฟล์ให้ก่อนว่าสามารถใช้ได้หรือไม่ กรณีลูกค้าไม่มีไฟล์งาน ไม่มีแบบ ทางโรงพิมพ์จะให้ช่างออกแบบงานตามความต้องการของลูกค้า และส่งไฟล์งานให้ลูกค้าตรวจ 3) ขั้นตอนการปริ้นท์สกรีน กรณีที่เป็นงานออฟเซ็ททางโรงพิมพ์จะปริ้นท์ปริ้นท์ดิจิทัลให้ลูกค้าตรวจก่อนพร้อมเซ็นอนุมัติให้ผลิตงานได้ กรณีเป็นงานซิลค์สกรีน จะมีการส่งอาร์ตเวิร์ค และแพนโทนสีให้ลูกค้าเลือก และเซ็นตกลงอนุมัติให้ผลิตงานพิมพ์ 4) ขั้นตอนจัดหัววัสดุในการผลิต ทำการจัดเตรียมวัสดุที่ใช้ในการผลิตงานนั้นๆ เช่น กระดาษ เชือกยาง ยืด หัวพลาสติกสำหรับเข้าเล่ม เป็นต้น 5) ขั้นตอนการผลิตงานพิมพ์ ทำบล็อกแม่พิมพ์เพื่อพิมพ์งาน เมื่อพิมพ์งานเสร็จเรียบร้อยแล้วจะเข้าสู่กระบวนการผลิตในรูปแบบต่างๆ ที่ลูกค้าระบุมา เช่น เคลือบเงา เคลือบด้าน สปอथูวี ปั้นทอง ปั้นนูน เป็นต้น 6) ขั้นตอนได้คัท/ตัดเจียน เป็นการตัดงานให้เป็นชิ้นๆ 7) ขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพ (Q.C) และบรรจุหีบห่อ จะทำการตรวจสอบงานพิมพ์ และบรรจุหีบห่อสำหรับเตรียมพร้อมส่งให้ลูกค้า 8) งานเสร็จพร้อมส่งให้ลูกค้า

ปัญหาที่เกิดขึ้นของบริษัท เกิดจากการส่งมอบสินค้าไม่ทันเวลา การปัญหาหลักเกิดขึ้นในขั้นตอนที่ 5 การผลิตงานพิมพ์ การทำงานของเครื่องพิมพ์เกิดความแปรปรวน การผลิตดำเนินไปอย่างรวดเร็วในเวลาจำกัด และก่อให้เกิดความไม่เสถียรภาพในการทำงาน ส่งผลต่อการผลิตหยุดชะงัก สาเหตุมาจากการไม่มีการวางแผนในการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ และ

คู่มือการทำงานที่ดี หัวพิมพ์อุดตัน ชั้หมึกเต็ม เปลี่ยนตลับหมึก หัวพิมพ์เสีย กระดาษชำรุด เนื่องจากกระบวนการการผลิตเกิดความติดขัด ล่าช้า มีผลทำให้กระบวนการผลิตส่วนอื่นล่าช้าไปด้วย การส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้าไม่ทันต่อเวลาที่ได้กำหนดไว้ สาเหตุเกิดจากเครื่องพิมพ์เสีย หัวหมึกพิมพ์อุดตันและชั้หมึกเต็ม เมื่อเครื่องพิมพ์หยุดผลิต ช่างเทคนิคเข้าซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ ในการผลิตปัจจุบันประสบกับปัญหาต่างๆ จึงไม่สามารถวางแผนการผลิตและวางแผนซ่อมแซมบำรุงได้จากการศึกษาปัญหา นักวิจัยจึงต้องวางแผนซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์เป็นลำดับแรก ดังนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและแก้ไขปัญหามีผลต่อการดำเนินงานที่ล่าช้า ที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย จะส่งผลดำเนินงานปฏิบัติงานที่ดีมีประสิทธิภาพจะทำให้กิจกรรมการผลิตมีความราบรื่นและมีการตอบสนองต่อลูกค้าได้ทันเวลามากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสนธยา สุขตะ (2563).

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของความล่าช้าในการส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้า
2. เพื่อเสนอแผนการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์แก้ปัญหาล่าช้าในการส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้า

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ทำให้กระบวนการการผลิตกลับมาใช้งานได้ตามปกติ
2. การส่งมอบที่รวดเร็วและเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การวางแผน แก้ไข การปฏิบัติงานที่เป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อยืดอายุการใช้งานของเครื่องจักร และเพิ่มผลผลิต เพื่อให้ผู้คนและทรัพย์สินปลอดภัยจากอันตรายจากอุปกรณ์ต่างๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมการสัมภาษณ์และการสังเกต ข้อมูลสถิติความเสียหายของเครื่องพิมพ์ในแต่ละเดือน บริษัทโรงพิมพ์ภาคอีสานระบบดิจิทัล จำกัด เพื่อตั้งคำถามสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของพนักงานในขณะปฏิบัติงาน จดบันทึกข้อมูลไว้และได้สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานตามหลัก 4M 1E วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาสาเหตุและปัญหา คือ แผนผังก้างปลา (fishbone diagram) และเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาด้านคุณภาพซึ่งช่วยศึกษาสภาพทั่วไปของปัญหา คัดเลือกปัญหา ค้นหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่แท้จริง เพื่อทำการแก้ไขอย่างถูกต้องและป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำ มีขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้การเก็บข้อมูล นักวิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตต่างๆ โดยการเก็บข้อมูลใช้หลัก 4M 1E โดยข้อมูลที่เก็บได้สรุปดังนี้

1) M - Man การสัมภาษณ์พนักงานหน้างาน พนักงานมีจำนวนน้อย 1 คน ควบคุมเครื่องจักร 2 เครื่อง มีประสบการณ์การทำงานน้อย เฉลี่ย 1 ปี การรับพนักงานใหม่เข้ามาไม่มีการอบรมก่อนเริ่มงาน จะมีหัวหน้างาน 1 คน มีประสบการณ์ 4 ปี สอนหน้างาน และสังเกตพฤติกรรมของพนักงานแต่ละคน มีการทำงานที่เร่งรีบ ไม่มีการลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน อาศัยการทำงานในรูปแบบเคยชิน

2) M - Machine เครื่องจักรหรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ เครื่องจักรมีทั้งหมด 5 ชนิด ชนิดละ 1 เครื่อง ผู้วิจัยสัมภาษณ์และให้ข้อมูลของพนักงาน เนื่องจากเครื่องจักรเดินเครื่อง 24 ชั่วโมง เกิดความผิดปกติที่ทำให้เครื่องจักรหยุดเครื่อง คือ หัวพิมพ์อุดตัน ซับหมึกเต็ม เปลี่ยนถลับหมึก หัวพิมพ์เสีย เป็นต้น จากการเก็บสถิติความเสียหายของเครื่องพิมพ์ในแต่ละเดือนของบริษัทโรงพิมพ์ภาคอีสานระบบดิจิทัล สถิติความเสียหายของเครื่องพิมพ์ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2565 Break down รวม 26 ครั้ง และเวลารวมทั้งหมด 780 นาที หรือ 13 ชั่วโมง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สถิติความเสียหายของเครื่องพิมพ์ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2565

ลำดับ	ชนิดเครื่อง	Break down	รวมเวลา Break down	หมายเหตุ
1	เครื่องพิมพ์ออฟเซต 4 สี	5 ครั้ง	150 นาที	
2	เครื่องพิมพ์ออฟเซต 1 สี	6 ครั้ง	180 นาที	
3	เครื่องพิมพ์ดิจิทัลออฟเซต 4 สี	3 ครั้ง	100 นาที	
4	เครื่องพิมพ์ระบบซิลค์	7 ครั้ง	200 นาที	
5	เครื่องพิมพ์ระบบอิงค์เจ็ท	5 ครั้ง	150 นาที	
	รวมทั้งหมด	26 ครั้ง	780 นาที	

3) M - Material หรืออะไหล่ อุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ในกระบวนการ วัสดุหลักของการผลิตสิ่งพิมพ์ คือน้ำหมึก โดยน้ำหมึกจะมี 4 สี ด้วยกัน สีดำ สีแดง สีน้ำเงิน สีเหลือง โดยจัดซื้อมาจาก supplier จากการสังเกตการรับ วัสดุ ถึงสีบางถึงมีรอยกระแทก ทำให้ถึงสีเสียรูป พื้นที่เก็บของถึงสีจะมีความชื้นและรอยบูบจะเริ่มสนิมขึ้นมา ถ้าเก็บไว้นาน

4) M - Method กระบวนการผลิตสิ่งพิมพ์ ไม่มีขั้นตอนในการปฏิบัติที่เป็นเอกสาร การสั่งงานและวิธีการทำงานสั่งมาจากหัวหน้างาน ไม่มีการวางแผน ไม่มีกับเอกสารการปฏิบัติงาน และแผนการซ่อมบำรุงเครื่องจักร จะสอดคล้องกับการสัมภาษณ์พนักงานที่บอกว่าโดยอาศัยประสบการณ์จากหัวหน้างาน

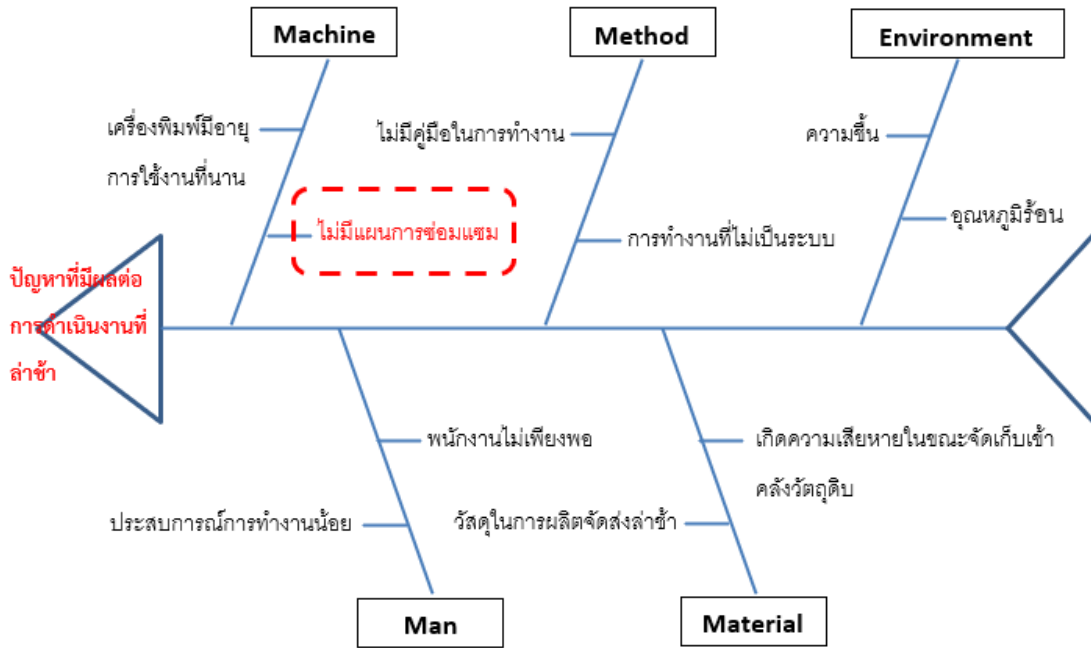
5) E - Environment นักวิจัยเข้าไปสำรวจในพื้นที่ต่างๆ ในบริเวณเครื่องจักร มีแสงสว่างได้มาตรฐาน มีอากาศถ่ายเทดี และในบริเวณพื้นที่เก็บของถึงสีจะมีความชื้นและรอยบูบจะเริ่มสนิมขึ้นมาบ้างถึง จากการสังเกตพื้นที่ที่มีน้ำขังมีความชื้น เกิดจากหลังคามีรอยรั่ว และอากาศไม่ถ่ายเท เมื่อเวลาตอนเที่ยงและตอนบ่ายอุณหภูมิร้อนเกิน 37 องศาเซลเซียส

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาสาเหตุและปัญหา คือ แผนผังก้างปลา (fishbone diagram) เป็นผังที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับสาเหตุของปัญหาทั้งหมด จากการเข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในสถานประกอบการ นักวิจัยและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นการวิเคราะห์โดยการระดมความคิดเห็น ผังที่มีลักษณะคล้ายปลาที่ตามชื่อเป็นแผนภาพที่เลียนแบบโครงกระดูกปลา ปัญหาพื้นฐานถูกวางไว้ ประกอบด้วย กำหนดปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินงานที่ล่าช้า ส่วนหัวของปลา, โครงร่างกระดูก แกนกลาง และก้างปลา กำหนด 5 ก้าง ตามปัจจัย 4M 1E ก้างที่ 1 Man ก้างที่ 2 Machine ก้างที่ 3 Material ก้างที่ 4 Method ก้างที่ 5 Environment สรุปการวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุดังภาพที่ 1

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและสาเหตุของปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินงานที่ล่าช้า ระดมความคิดหาสาเหตุหลัก เมื่อพบว่าสาเหตุเกิดจากไม่มีการวางแผนในการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์แบบเป็นระบบ จึงเกิดความล่าช้าในการทำงาน และอาจทำให้สินค้าเกิดความเสียหายในระหว่างการผลิตได้ สาเหตุรอง เกิดจากการไม่มีคู่มือในการทำงานที่ดี ไม่มีการวางแผนในการทำงาน

ล่วงหน้าอาจทำให้เกิดปัญหาในการประสานงานกับพนักงานภายในองค์กร นักวิจัยมีข้อสรุปจะแก้ไขสาเหตุไม่มีการวางแผนในการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ สอดคล้องกับงานวิจัย ปิยฉัตร จันทิวา, วรณลักษณ์ เหล่าทิวทรัพย์ และสุพิชชา ชิวพุกษ์. (2558)

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลและสาเหตุของปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินงานที่ล่าช้า

3. แก้ไขและสรุปประเด็นปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินงานที่ล่าช้า

นักวิจัยใช้ทฤษฎีการวางแผนการซ่อมบำรุง Preventive Maintenance เพื่อแก้ไขปัญหาจากการไม่มีการวางแผนในการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ ที่ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการทำงาน ไม่ทันต่อเวลา ในการวางแผนการซ่อมบำรุงมีทั้งหมด 5 เครื่องด้วยกัน เครื่องที่ 1 เครื่องพิมพ์ออฟเซต 4 สี เครื่องที่ 2 เครื่องพิมพ์ออฟเซต 1 สี เครื่องที่ 3 เครื่องพิมพ์ดิจิตอลออฟเซต 4 สี เครื่องที่ 4 เครื่องพิมพ์ระบบซิลค์ เครื่องที่ 5 เครื่องพิมพ์ระบบอิงค์เจ็ท ในหลักการการบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพ ต้องถอด การรื้อ เปลี่ยนอะไหล่ด้านใน แล้วประกอบกลับมาใช้ให้เหมือนเดิม และต้องซ่อม เปลี่ยนอะไหล่ก่อนที่จะเกิดความเสียหาย เกิดความผิดปกติที่ทำให้เครื่องจักรหยุดเครื่อง คือ หัวพิมพ์อุดตัน ชับหมึกเต็ม เปลี่ยนตลับหมึก หัวพิมพ์เสีย นักวิจัยจัดตารางการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ จากข้อมูลสถิติความเสียหายของเครื่องพิมพ์ในแต่ละเดือนเฉลี่ยระยะเวลาความเสียหาย กำหนดระยะเวลาการวางแผนซ่อมบำรุงรักษา ก่อนเสียหาย สรุปดังตารางที่ 2, 3, 4, 5, 6

ตารางที่ 2 การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ออฟเซต 4 สี

ตารางการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ออฟเซต 4 สี (Offset Printing Heidelberg 4 Colors)				
ปัญหา / ระยะเวลา (ทุก 1 เดือน)	สัปดาห์ที่ 1	สัปดาห์ที่ 2	สัปดาห์ที่ 3	สัปดาห์ที่ 4
หัวพิมพ์อุดตัน				
ชับหมึกเต็ม				
เปลี่ยนตลับหมึก				
หัวพิมพ์เสีย				

จากตารางที่ 1 การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ในทุก 1 เดือน ของการวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ออฟเซ็ท 4 สี โดยจะแบ่งการวางแผนการซ่อมบำรุงเป็นรายสัปดาห์ ในสัปดาห์แรกของเดือน (สัปดาห์ที่ 1) จะประสบกับปัญหาหัวหมึกพิมพ์อุดตันและซับหมึกเต็ม และในสัปดาห์สุดท้ายของเดือน (สัปดาห์ที่ 4) จะทำการเปลี่ยนตลับหมึก และเปลี่ยนหัวพิมพ์ที่เสีย

ตารางที่ 3 การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ออฟเซ็ท 1 สี

ตารางการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ออฟเซ็ท 1 สี (Offset Printing Heidelberg 1 Color)				
ปัญหา / ระยะเวลา (ทุก 1 เดือน)	สัปดาห์ที่ 1	สัปดาห์ที่ 2	สัปดาห์ที่ 3	สัปดาห์ที่ 4
หัวพิมพ์อุดตัน				
ซับหมึกเต็ม				
เปลี่ยนตลับหมึก				
หัวพิมพ์เสีย				

จากตารางที่ 2 การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ในทุก 1 เดือน ของการวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ออฟเซ็ท 1 สี โดยจะแบ่งการวางแผนการซ่อมบำรุงเป็นรายสัปดาห์ ในสัปดาห์แรกของเดือน (สัปดาห์ที่ 1) จะประสบกับปัญหาหัวพิมพ์เสีย (สัปดาห์ที่ 2) เปลี่ยนซับหมึกที่เต็ม (สัปดาห์ที่ 3) เปลี่ยนตลับหมึกและในสัปดาห์สุดท้าย ของเดือน (สัปดาห์ที่ 4) จะทำการเปลี่ยนหัวพิมพ์ที่อุดตัน

ตารางที่ 4 การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ดิจิตอลออฟเซ็ท 4 สี

ตารางการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ดิจิตอลออฟเซ็ท 4 สี (Digital Offset Printing 4 Color)				
ปัญหา / ระยะเวลา (ทุก 1 เดือน)	สัปดาห์ที่ 1	สัปดาห์ที่ 2	สัปดาห์ที่ 3	สัปดาห์ที่ 4
หัวพิมพ์อุดตัน				
ซับหมึกเต็ม				
เปลี่ยนตลับหมึก				
หัวพิมพ์เสีย				

จากตารางที่ 3 การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ในทุก 1 เดือน ของการวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ดิจิตอลออฟเซ็ท 4 สี โดยจะแบ่งการวางแผนการซ่อมบำรุงเป็นรายสัปดาห์ ในสัปดาห์แรกของเดือน (สัปดาห์ที่ 1) จะประสบกับปัญหาหัวหมึกพิมพ์อุดตัน (สัปดาห์ที่ 2) เปลี่ยนตลับหมึกใหม่ (สัปดาห์ที่ 3) เปลี่ยนที่หัวพิมพ์เสียและในสัปดาห์สุดท้ายของเดือน (สัปดาห์ที่ 4) จะทำการเปลี่ยนซับหมึกที่เต็มแล้วเป็นอันใหม่

ตารางที่ 5 การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ระบบซิลค์

ตารางการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ระบบซิลค์ (Silk Screen Printing)				
ปัญหา / ระยะเวลา (ทุก 1 เดือน)	สัปดาห์ที่ 1	สัปดาห์ที่ 2	สัปดาห์ที่ 3	สัปดาห์ที่ 4
หัวพิมพ์อุดตัน				
ซับหมึกเต็ม				
เปลี่ยนตลับหมึก				
หัวพิมพ์เสีย				

จากตารางการวางแผนการซ่อมบำรุงแซมเครื่องพิมพ์ใน ทุก 1 เดือน ของการวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ระบบซิลค์ โดยจะแบ่งการวางแผนการซ่อมบำรุงเป็นรายสัปดาห์ ในสัปดาห์แรกของเดือน (สัปดาห์ที่ 1) จะประสบกับปัญหาหัวหมึกพิมพ์อุดตัน (สัปดาห์ที่ 2) เปลี่ยนหัวพิมพ์เสียแล้วเป็นหัวใหม่ (สัปดาห์ที่ 3) เปลี่ยนตลับหมึกใหม่และในสัปดาห์สุดท้ายของเดือน (สัปดาห์ที่ 4) จะทำการเปลี่ยนซับหมึกที่เต็มแล้วเป็นอันใหม่

ตารางที่ 6 การวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ระบบอิงค์เจ็ท

ตารางการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ระบบอิงค์เจ็ท Indoor /Outdoor (InkJet Printing)				
ปัญหา / ระยะเวลา (ทุก 1 เดือน)	สัปดาห์ที่ 1	สัปดาห์ที่ 2	สัปดาห์ที่ 3	สัปดาห์ที่ 4
หัวพิมพ์อุดตัน				
ซับหมึกเต็ม				
เปลี่ยนตลับหมึก				
หัวพิมพ์เสีย				

จากตารางการวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ใน ทุก 1 เดือน ของการวางแผนการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์ระบบอิงค์เจ็ท โดยจะแบ่งการวางแผนการซ่อมบำรุงเป็นรายสัปดาห์ ในสัปดาห์แรกของเดือน (สัปดาห์ที่ 1) เปลี่ยนหัวพิมพ์เสียแล้วเป็นหัวใหม่ (สัปดาห์ที่ 2) เปลี่ยนตลับหมึกใหม่ (สัปดาห์ที่ 3) จะทำการเปลี่ยนหัวพิมพ์ที่อุดตันและในสัปดาห์สุดท้ายของเดือน (สัปดาห์ที่ 4) จะทำการเปลี่ยนซับหมึกที่เต็มแล้วเป็นอันใหม่

ตารางที่ 7 สถิติเปรียบเทียบความเสียหายของเครื่องพิมพ์ ก่อน-หลัง ปรับปรุง

ลำดับ	ชนิดเครื่อง	ก่อนปรับปรุง เดือนมกราคม 2565		หลังปรับปรุง เดือนกุมภาพันธ์ 2565	
		Break down	Time	Break down	Time
1	เครื่องพิมพ์ออฟเซ็ท 4 สี	5 ครั้ง	150 นาที	1 ครั้ง	30 นาที
2	เครื่องพิมพ์ออฟเซ็ท 1 สี	6 ครั้ง	180 นาที	0 ครั้ง	0 นาที
3	เครื่องพิมพ์ดิจิตอลออฟเซ็ท 4 สี	3 ครั้ง	100 นาที	0 ครั้ง	0 นาที
4	เครื่องพิมพ์ระบบซิลค์	7 ครั้ง	200 นาที	1 ครั้ง	30 นาที
5	เครื่องพิมพ์ระบบอิงค์เจ็ท	5 ครั้ง	150 นาที	1 ครั้ง	30 นาที
	รวมทั้งหมด	26 ครั้ง	780 นาที	3 ครั้ง	90 นาที

จากตารางที่ 7 การวางแผนการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ นักวิจัยได้เก็บข้อมูลสถิติเปรียบเทียบความเสียหายของเครื่องพิมพ์ ก่อน-หลัง ปรับปรุง การวางแผนการซ่อมบำรุง Preventive Maintenance ตามแผนจัดทำเอกสารและกำหนดเวลาไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยจุดมุ่งหมายของการบำรุงรักษา เพื่อยืดอายุการใช้งานของเครื่องจักร และเพิ่มผลผลิต และเพื่อให้ผู้คนและทรัพย์สินปลอดภัยจากอันตรายจากอุปกรณ์ต่างๆ ผลจากได้รับการบำรุงรักษาผ่านการบำรุงรักษาเชิงป้องกันของเครื่องพิมพ์ 5 ชนิด ก่อนการวางแผนสถิติความเสียหายของเครื่องพิมพ์ ในเดือน มกราคม พ.ศ. 2565 Break down รวม 26 ครั้ง และเวลารวมทั้งหมด 780 นาที สรุปหลังการวางแผนสถิติความเสียหายของเครื่องพิมพ์ ในเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 เกิด Break down เท่ากับ 3 ครั้ง และเวลา Break down รวมทั้งหมด 90 นาที เปรียบเทียบก่อน-หลัง Break down ลดลง 23 ครั้ง และเวลาลดลง 690 นาที คิดเป็นร้อยละ 88.46

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการไม่มีการวางแผนในการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ นักวิจัยผลสรุปการศึกษาปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินงานที่ล่าช้า การทำงานของเครื่องพิมพ์เกิดความแปรปรวน การผลิตใช้เวลาที่จำกัด และความไม่เสถียรภาพในการทำงาน ส่งผลต่อการผลิตหยุดชะงัก จากการวิเคราะห์ ก้างปลา พบว่าสาเหตุเกิดจากหัวพิมพ์อุดตัน ชับหมึกเต็ม เปลี่ยนตลับหมึก หัวพิมพ์เสีย เมื่อเครื่องพิมพ์หยุดผลิต ช่างเทคนิคเข้าซ่อมแซมเครื่องพิมพ์อย่างเร่งรีบ ในการผลิตปัจจุบันประสบกับปัญหาต่างๆ จึงไม่สามารถวางแผนการผลิตและวางแผนซ่อมบำรุงได้ จากการศึกษาปัญหา นักวิจัยจึงต้องวางแผนซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์เป็นลำดับแรก

2. เพื่อแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อการดำเนินงานที่ล่าช้า ที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย นักวิจัยได้แก้ปัญหาโดยวางแผนการซ่อมบำรุง Preventive Maintenance ตามแผนจัดทำเอกสารตารางการและกำหนดเวลาซ่อมบำรุง โดยจุดมุ่งหมายของการเพื่อยืดอายุการใช้งานของเครื่องจักร และเพิ่มผลผลิต และ เพื่อให้ผู้คนและทรัพย์สินปลอดภัยจากอันตรายจากอุปกรณ์ต่างๆ ของเครื่องพิมพ์ 5 รุ่น เมื่อจัดทำตารางการซ่อมบำรุงเครื่องพิมพ์แล้ว สรุปหลังปรับปรุงในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 Break down เกิด Break down เท่ากับ 3 ครั้ง และเวลาหยุดเครื่อง รวมทั้งหมด 90 นาที เปรียบเทียบก่อน-หลัง Break down ลดลง 23 ครั้ง และเวลาลดลง 690 นาที คิดเป็นร้อยละ 88.46

สรุปและอภิปรายผล

1. ดำเนินงานการแก้ไขปัญหาไม่มีการวางแผนในการซ่อมแซมเครื่องพิมพ์ โดยการวางแผนการซ่อมแซมบำรุงเครื่องพิมพ์ในแต่ละเดือน การดำเนินงานปฏิบัติงานที่ดีมีประสิทธิภาพจะทำให้กิจกรรมการผลิตมีความราบรื่นและมีการตอบสนองต่อลูกค้าได้ทันเวลามากที่สุด ได้รับการบำรุงรักษาตามปกติผ่านการบำรุงรักษาเชิงป้องกันของเครื่องพิมพ์ 5 ชนิด สอดคล้องกับงานวิจัยของสนธยา สุขตะตะ (2563)

2. ในการบำรุงรักษาเชิงป้องกันคุณอาจจะต้องเตรียมทรัพยากร แผนรับมือ ซึ่งคือต้นทุนทั้งสิ้นจะเป็นการใช้ต้นทุนในระยะกลางและระยะยาว แต่การซ่อมบำรุงหลังเกิดเหตุไปแล้วในอุปกรณ์บางชนิดจะช่วยลดต้นทุนส่วนนี้ และนำทรัพยากรไปบริหารจัดการส่วนที่มีมูลค่าหรือสำคัญต่อกระบวนการผลิตที่มากกว่าได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของดุสิตสิงห์ พรหมมาศ (2555)

ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินธุรกิจโรงพิมพ์นอกเหนือจากเงินทุนที่ผู้ประกอบการจะต้องมีการเตรียมความพร้อมเป็นลำดับต้นๆ แล้ว ยังจะต้องมีปัจจัยอื่นๆ อีกหลายประการที่เข้ามาสนับสนุนและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้ธุรกิจประสบผลสำเร็จและอยู่รอดอย่างยั่งยืน

1. สาเหตุรองจากการวิเคราะห์ การไม่มีคู่มือในการทำงานที่ดี ลำดับต่อมาควรจัดทำเอกสารในการปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน จริงๆ แล้วคู่มือมีหลากหลายประเภท แต่โดยหลักที่ใช้กันคือ “คู่มือการปฏิบัติงาน” คู่มือการปฏิบัติงาน

2. เนื่องจากเครื่องจักรผลิต 24 ชั่วโมง ควรเพิ่มกิจกรรมการบำรุงรักษาด้วยตนเอง (Self Maintenance; SM) โดยเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พนักงานในระดับปฏิบัติการ หรือพนักงานประจำเครื่องจักรทำการบำรุงรักษาเครื่องจักรและอุปกรณ์ของตนเองในเบื้องต้น โดยไม่ปล่อยให้เป็นที่ของแผนกซ่อมบำรุงเท่านั้น ถือเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มที่รวมตัวกันจากพนักงานในแผนกต่างๆ พนักงานประจำเครื่องมีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบการบำรุงรักษาเครื่องจักรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรียา ชุมขำ และธีรโรจน์ แว่ลือ (2563)

เอกสารอ้างอิง

- ดุสิตสิงห์ พรหมมาศ. (2555). การเพิ่มประสิทธิผลโดยรวมของเครื่องมือกลด้วยระบบงานบำรุงรักษาเชิงป้องกันกรณีศึกษา โรงงานผลิตน้ำอัดลม. Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. คณะวิศวกรรมศาสตร์. สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม.
- ธีรวัช บุญโสภณ, สักรินทร์ อยู่ผ่อง และปรีดาอัทธ วิจิตรระการ. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานซ่อมบำรุงรักษาในอุตสาหกรรมการผลิตขนาดกลางและขนาดย่อม: กรณีศึกษาโรงงานเครื่องปรับอากาศ. วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 24(3), 657-666.
- ปิยฉัตร จันทิวา, วรณลักษณ์ เหล่าทวีทรัพย์ และสุพิชชา ชิวพฤกษ์. (2558). การเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผลิตจากการวิเคราะห์การซ่อมบำรุงฉุกเฉิน เมื่อเครื่องขัดข้อง. วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 25(3), 485-492.
- วิศรุต สุวรรณไตรย์ และนุชสรุา เกรียงกรกฎ. (2557). การพัฒนาระบบการซ่อมบำรุงของโรงงานผลิตบรรจุภัณฑ์ทางการแพทย์ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา. UBU Engineering Journal, 7(2), 23-33.
- สนธยา สุขคตะ. (2563). การพัฒนาระบบการดำเนินงานซ่อมบำรุงช่วงเครื่องจักรหยุดกระบวนการผลิต. Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุรียา ชุมขำ และธีรโรจน์ แว่ลือ. (2563) ระบบแผนการซ่อมบำรุงรักษาโรงผลิตน้ำประปา. Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Triamwechwootikrai, T., Sethanan, K., Jamrus, T., & Pattanapairoj, S. (2021). เมตะฮิวริสติกส์ สำหรับการวางแผนการทำงานของพนักงานซ่อมบำรุงรถตัดอ้อย กรณีศึกษาอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลในเขตพื้นที่ภาคตะวันตก ของประเทศไทย. KRU Research Journal (Graduate Studies), 21(1), 145-161.

อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความฉลาดทางอารมณ์
ที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์

ในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

Influence of Organizational Culture, Transformational Leadership and Emotional
Intelligence on Employees Performance of Electronic Industries in
Bang Pu Industrial Estate, Samutprakan Province

เสถียรวุฒิ ภิรมย์คล้าย¹

อำนาจ ธีระวณิช²

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมองค์การ ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน ความฉลาดทางอารมณ์ ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน และวิเคราะห์อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความฉลาดทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ภายในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า องค์การมีวัฒนธรรมองค์การเป็นแบบปรับตัว แบบการมีส่วนร่วม แบบมุ่งเน้นภารกิจ และแบบมั่นคงในระดับมาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานอยู่ในระดับมาก ความฉลาดทางอารมณ์และผลการปฏิบัติงานของพนักงานอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานโดยรวมของพนักงาน พบว่า รูปแบบวัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน และความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรทั้งสามสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการปฏิบัติงานได้ร้อยละ 64.2

คำสำคัญ: วัฒนธรรมองค์การ, ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ความฉลาดทางอารมณ์ ผลการปฏิบัติงาน

Abstract

The objectives of this research were to study organizational culture, the level of supervisors' transformational leadership, employees' emotional intelligence and employee performance, and to analyse the influence of organizational culture, transformational leadership, and emotional intelligence on the performance of employee in electronic industries in Bang Pu Industrial Estate, Samutprakan province. A questionnaire was used as the research tool. The sample size was 385 employees. The statistics used for

¹ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาอุตสาหกรรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

² รองศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

analyzing the data were frequency, mean, percentage, standard deviation, Pearson's correlation, and multiple linear regression.

The study found that the organizational culture types of adaptability culture, involvement culture, mission culture, and consistency culture were at high level. Supervisors' transformational leadership was at high level. Employees' emotional intelligence and performance were overall at a high level. The result from the analysis of the influences of these factors on performance revealed that consistency culture, transformational leadership, and emotional intelligence have positive influences on employee performance with statistical significance at the 0.05 level. These variables can explain the variance of an employee's performance by 64.2 percent.

Keywords: Organizational Culture, Transformational Leadership, Emotional Intelligence, Employees Performance

บทนำ

การศึกษาผลการปฏิบัติงาน (Performance) เป็นตัวแปรหนึ่งที่นักวิจัยและนักวิชาการทางการจัดการธุรกิจให้ความสนใจ และเล็งเห็นถึงความสำคัญของผลการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อองค์การที่สูงขึ้น โดยนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาเรื่องของการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง และได้พัฒนาเครื่องมือรวมถึงปัจจัยที่ส่งผลกับผลการปฏิบัติงานออกเป็นหลายมิติ โดยผลการปฏิบัติงานยังเป็นตัวบ่งชี้ถึงผลลัพธ์ของการทำงานของพนักงานทั้งคุณภาพและปริมาณ ดังนั้นแล้วตัวแปรหลักสำคัญที่ทำให้ภารกิจขององค์การดำเนินไปได้ ไม่ได้มีเพียงแค่การจัดการที่ดีเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงประสิทธิภาพของพนักงานภายในองค์การ ซึ่งพนักงานเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์การสามารถพัฒนาศักยภาพไปได้อย่างต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายที่องค์การเป็นผู้กำหนดไว้ได้ ดังนั้นการวัดผลปฏิบัติงานของพนักงานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะพิสูจน์ถึงผลการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ของพนักงานว่าสามารถดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และมีผลการปฏิบัติงานตามที่กำหนดได้หรือไม่ ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะทำให้องค์การสามารถแข่งขันภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้

วัฒนธรรมองค์กรถือเป็นหัวใจหลักสำคัญในการทำให้องค์การเป็นองค์กรที่มีประสิทธิผลเนื่องจากวัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การอย่างเป็นรูปธรรม (Denison, 1990) จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารให้ความสำคัญเพื่อใช้ในการจัดการองค์การ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การ นอกจากนี้วัฒนธรรมองค์กรยังทำหน้าที่ในการสร้างกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ความเชื่อ และค่านิยม ทำให้พนักงานแต่ละคนต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมเหล่านั้น พร้อมกระตุ้นความพยายามที่จะนำไปสู่การยึดถือปฏิบัติ (Robbin, 2005) และยังเป็นเครื่องมือที่คอยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์การ เพื่อให้ให้องค์การสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ได้และเป็นเหตุให้องค์การสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด จนนำไปสู่ความสำเร็จขององค์การ จึงเห็นได้ว่าวัฒนธรรมองค์กรมีผลทำให้ผลการปฏิบัติงานขององค์การสูงขึ้น

ในทุกๆ องค์การต่างก็ต้องมีผู้จัดการคอยเป็นผู้นำขององค์การ และผู้นำหรือผู้จัดการที่กล่าวมาจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการขับเคลื่อนการทำงานของพนักงานในองค์การ และหากว่าผู้นำขององค์การเป็นแบบผู้นำการเปลี่ยนแปลงแล้ว จะทำให้รูปแบบของการปฏิบัติงานของพนักงานสามารถเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้จากการนำของผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลงทำให้องค์การให้ความสำคัญกับสิ่งทีนอกเหนือจากวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งผู้นำมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจหรือแรงบันดาลใจให้กับพนักงานสามารถทำงานได้ลุล่วงตามเป้าหมายขององค์การ

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานขององค์การสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องก็คือพนักงานภายในองค์การ ดังนั้นแล้วทรัพยากรมนุษย์เหล่านั้นจำเป็นต้องทำงานร่วมกันภายในองค์การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์การ

ตั้งเป้าหมายไว้ นอกจากต้องมีความฉลาดทางสติปัญญาเพื่อใช้ในการทำงานแล้ว พนักงานจำเป็นต้องความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence: EQ) เพื่อช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองหรือเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานได้อย่างประสบความสำเร็จ จากความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น สามารถบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากอารมณ์ที่เกิดขึ้น อันเกิดจากการประสานงานระหว่างอารมณ์ (Emotion) และเหตุผล (Rational) หรือการทำงานจิตใจและสมองของบุคคลนั้น (Goleman, 1995)

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน และความฉลาดทางอารมณ์ ที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากเห็นว่า อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ของไทยเป็นหนึ่งในศูนย์กลางการผลิตที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในอาเซียน และได้รับการยอมรับทั่วโลกถึงความเชี่ยวชาญในการผลิตสินค้าประเภทอิเล็กทรอนิกส์ และแนวโน้มในอนาคตคาดว่าจะมีดัชนีผลผลิตและมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่อาจส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน จะเป็นส่วนหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาความสามารถของพนักงานให้เพิ่มสูงขึ้นเพื่อการแข่งขันในสภาพแวดล้อมดังกล่าวได้

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

นักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformation Leadership) เช่น Burns (1978: 20) กล่าวว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือ การที่ผู้นำและผู้ติดตามมีปฏิสัมพันธ์กัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสองฝ่าย โดยผู้นำจะตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม และผู้นำพยายามที่จะกระตุ้นผู้ตามให้เกิดความสำนึก พร้อมยกระดับความต้องการเหล่านั้นให้สูงขึ้น Bennis และ Nanus (1985) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือ ผู้นำเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการเสริมสร้างทางความคิดริเริ่ม เป็นผู้เปลี่ยนแปลงองค์การให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ตาม นอกจากนี้ Bass และ Avolio (1994) กล่าวว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถเห็นได้จากผู้นำที่มีพฤติกรรมกระตุ้นความสนใจแก่สมาชิกให้ตระหนักถึงเรื่องภารกิจและวิสัยทัศน์ขององค์การ โดยการพัฒนาทักษะและขีดความสามารถของสมาชิกทำให้เป็นที่ยกย่อง เคารพนับถือ และเกิดความไว้วางใจจากสมาชิกภายในองค์การ ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือ ลักษณะของผู้นำที่มีบทบาทในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ติดตาม และมีแนวคิดริเริ่มที่จะเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับองค์การ

ความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) หรือ อีคิว (Emotional Quotient) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและผู้อื่น อีกทั้งเป็นส่วนช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข (กรมสุขภาพจิต, 2543) โดยมีนักวิจัยหลายท่านกล่าวถึงความฉลาดทางอารมณ์ไว้หลายความหมาย ดังเช่น Salovey และ Mayer (1990) กล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถในการรับรู้ และการจัดการกับอารมณ์โดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจถึงอารมณ์เหล่านั้นที่เกิดขึ้นกับตน เป็นการทำความเข้าใจและจัดการกับอารมณ์โดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้สึกสบายหรือมีประสบการณ์กับสิ่งนั้น และ Goleman (1998) กล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับช่วงอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง ความสามารถในการรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเองได้ดีกว่าคนอื่น สามารถกระตุ้นอารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์คือ การควบคุมและจัดการกับอารมณ์โดยไม่จำเป็นต้องรู้สึกเข้าใจถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้น มีจิตใจที่มั่นคง สามารถเข้าใจและรับรู้ในอารมณ์ของผู้อื่นได้ รวมถึงสามารถปรับเปลี่ยนอารมณ์ให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้้อย่างเหมาะสม

วัฒนธรรมองค์การ

นักวิชาการ รวมถึงนักวิจัยได้ให้ความสนใจ และศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การมายาวนาน พร้อมทั้งให้ความหมายที่ต่างกันมากมาย เช่น Hofstede (1991) กล่าวว่าวัฒนธรรมองค์การ คือ กลุ่มของพนักงานภายในองค์การที่มีความคิด

ความเชื่อ และพฤติกรรมที่แตกต่างกันเมื่อเทียบบุคคลภายนอกองค์กร และ Schein (1992) กล่าวว่าไว้ว่าวัฒนธรรมองค์กร เป็นแบบแผนหรือแนวทางการปฏิบัติ ซึ่งได้รับสืบทอดต่อกันมาภายในองค์กรเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และฝังลึกอยู่ในพฤติกรรมของสมาชิกภายในองค์กร รวมถึงสามารถแสดงให้เห็นได้จากบุคคลภายใน นอกจากนี้ Denison (1997) ยังกล่าวว่าวัฒนธรรมองค์กรหมายถึงค่านิยม ความเชื่อ และหลักการที่ใช้เป็นรากฐานสำหรับการจัดการระบบขององค์กร และกลุ่มพฤติกรรมออกจากกัน ซึ่งการจัดการนี้แพร่ขยายออกและเสริมความแข็งแกร่งให้กับองค์กร เมื่อพิจารณาถึงความหมายของนักวิชาการที่กล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่าวัฒนธรรมองค์กรหมายถึง หลักการ ความเชื่อ ค่านิยม และแนวคิดภายในที่มีรูปแบบตามลักษณะของสภาพแวดล้อมขององค์กร ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวมีการสืบทอดต่อกันเรื่อยมาแก่สมาชิกภายในองค์กรรุ่นต่อไป

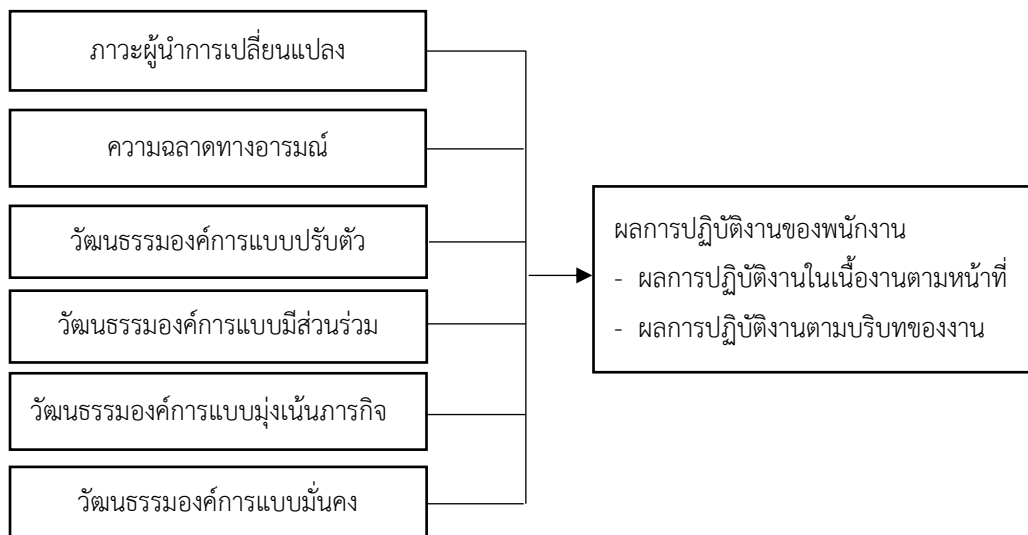
ผลการปฏิบัติงาน

ผลการปฏิบัติงานเป็นที่สนใจแก่นักวิชาการที่ทำการศึกษ โดยให้ความหมายที่แตกต่างกัน เช่น Bovee (1993) กล่าวว่าผลการปฏิบัติงานคือ ระดับของความสำเร็จ โดยการบรรลุเป้าหมายขององค์กรด้วยความมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล นอกจากนี้ Muchinsky (2006) กล่าวว่าผลการปฏิบัติงานหมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่สามารถพิสูจน์ได้ว่า สิ่งทีบุคคลนั้นได้กระทำเป็นความจริง ซึ่งสามารถพิสูจน์จากการสังเกต และประเมินหรือวัดได้ โดยพฤติกรรมดังกล่าวต้องสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร และต้องวัดผลสำเร็จระดับบุคคลได้ และ Beach (1970) กล่าวว่าผลการปฏิบัติงานคือ ผลการทำงานของบุคคลที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพตนเอง ศักยภาพทางความรู้ และศักยภาพทางการทำงาน จึงสามารถสรุปได้ว่า ผลการปฏิบัติงานคือ ผลลัพธ์ที่แสดงถึงพฤติกรรมของบุคคลที่ทำงานตามบทบาทและหน้าที่ โดยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร และทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมองค์กร ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน ความฉลาดทางอารมณ์ ผลการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ภายในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน และความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงาน ที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ภายในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

- H1: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานมีอิทธิพลเชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน
- H2: ความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานมีอิทธิพลเชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน
- H3: วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัวมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงาน
- H4: วัฒนธรรมองค์การแบบมีส่วนร่วมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงาน
- H5: วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงาน
- H6: วัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานระดับปฏิบัติการอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ นิคมอุตสาหกรรมบางปู โดยกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ นิคมอุตสาหกรรมบางปู ได้ทำการเลือกบริษัทจำนวน 11 แห่ง ได้แก่ 1) บริษัท อาบาเทก (เอเชีย) จำกัด (มหาชน) จำนวนพนักงาน 209 คน 2) บริษัท ยามาฮาดะ (ประเทศไทย) จำกัด จำนวนพนักงาน 308 คน 3) บริษัท เดลต้า อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) จำนวนพนักงาน 11,197 คน 4) บริษัท จีพีวี เอเชีย (ประเทศไทย) จำกัด จำนวนพนักงาน 228 คน 5) บริษัท เกรทแลนด์ อิเล็กทรอนิกส์ ไต้หวัน จำกัด จำนวนพนักงาน 92 คน 6) บริษัท ซิน อี เมลทัล จำกัด จำนวนพนักงาน 498 คน 7) บริษัท เดโคพลาส อินดัสทรี จำกัด จำนวนพนักงาน 227 คน 8) บริษัท นากาโนะเทค (ไทยแลนด์) จำกัด จำนวนพนักงาน 91 คน 9) บริษัท ฮีสเทอร์ลี อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด จำนวนพนักงาน 45 คน 10) บริษัท เคเบิล คอนเน็คเตอร์ส จำกัด จำนวนพนักงาน 64 คน และ 10) บริษัท ทีซีเอ เมทัล จำกัด จำนวนพนักงาน 306 คน รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 13,265 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 388 คน ในการเก็บข้อมูลทำการเก็บเมื่อร้อยละ 10 จึงได้เก็บแบบสอบถามทั้งหมด 427 ชุด จากนั้นทำการตรวจสอบความครบถ้วนของการกรอกข้อมูล และตรวจสอบค่าความผิดปกติ (Outlier) โดยใช้ Mahanobis Distance ได้แบบสอบถามที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เท่ากับ 385 คน คิดเป็นร้อยละ 90.16 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบสอบถาม ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ อายุงาน ภายใต้องค์กร และตำแหน่งงานในปัจจุบัน เป็นคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความเห็นเกี่ยวกับประภทวัฒนธรรมองค์การของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ จากแนวคิดของ Denison และ Mishra (1995) แบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว วัฒนธรรมองค์การแบบการมีส่วนร่วม วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจ และวัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของพนักงานระดับปฏิบัติการเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานใน 4 องค์ประกอบได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา และการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานระดับปฏิบัติการ ซึ่งได้ใช้แนวคิดของ Goleman (1998) แบ่งความฉลาดทางอารมณ์ออกเป็น 5 ด้าน คือ ความตระหนักรู้ในตนเอง การควบคุมตนเอง แรงจูงใจจากภายใน การเอาใจใส่ และทักษะทางสังคม

ส่วนที่ 2 ถึงส่วนที่ 5 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (5-point Likert scale) โดย 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด 2 หมายถึง ระดับน้อย 3 หมายถึง ระดับปานกลาง 4 หมายถึง ระดับมาก และ 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ทั้งนี้ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้ได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบข้อคำถาม วิเคราะห์ด้วยค่า IOC ข้อคำถามที่นำมาใช้มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.50 - 1.00 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.5 หมายถึงมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเพียงพอที่จะนำไปใช้ได้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2544) และทำการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับประชากรที่ทำการศึกษ จำนวน 30 ราย วิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค อยู่ระหว่าง 0.885 - 0.978 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.7 หมายถึง มีความเชื่อมั่นเพียงพอที่จะนำไปใช้ได้ (กัลยา วาณิชยบัญชา, 2556) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบแบบสอบถาม

	จำนวนข้อคำถาม	ค่า IOC	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	20	18.68	0.978
ฉลาดทางอารมณ์	25	24.67	0.922
วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว	5	4.67	0.879
วัฒนธรรมองค์การแบบมีส่วนร่วม	5	3.68	0.850
วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจ	5	4.34	0.791
วัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง	4	3.67	0.885

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการศึกษาวัฒนธรรมองค์การ ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน ความฉลาดทางอารมณ์ และผลการปฏิบัติงานของพนักงานตามวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1 โดยแปลความระดับเป็น 5 ระดับตามเกณฑ์ของ Best และ Kahn (1993) ดังนี้ 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก และ 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

3.2 ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการวิเคราะห์อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน ความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานตามวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 2 โดยเสนอตารางถดถอยพหุคูณรูปแบบ Enter และทำการตรวจสอบเงื่อนไขเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพิจารณาจากค่าความคงทนต่อการยอมรับ (Tolerance) ต้องมีค่าต่ำกว่า 10 และค่าปัจจัยการขยายตัวของความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) ต้องมีค่ามากกว่า 0.100 จะแสดงว่าไม่มีปัญหาด้านความสัมพันธ์ภายในกันเองของตัวแปร (Multicollinearity) (กัลยา วาณิชยบัญชา, 2550) และค่าสถิติ Durbin - Watson อยู่ระหว่าง 1 ถึง 3 แสดงว่าค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกัน (Field, 2009)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีจำนวนของเพศหญิงสูงกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 64.7 โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.7 มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.1 ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามมีตำแหน่งงานเป็นสายสนับสนุนมากกว่าสายปฏิบัติการ คิดเป็นร้อยละ 54 และระยะเวลาในการทำงานที่ผ่านมามีส่วนใหญ่อยู่ในช่วงมากกว่า 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 51.7

2. วัฒนธรรมองค์การ ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน และระดับความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

จากตารางที่ 2 พบว่าพนักงานประเมินรูปแบบวัฒนธรรมองค์การอยู่ในระดับมากทุกประเภท โดยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจ และวัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่เท่ากัน (\bar{x} = 3.70, S.D. = 0.560 และ S.D. = 0.594 ตามลำดับ) วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว (\bar{x} = 3.63, S.D. = 0.566) และวัฒนธรรมองค์การแบบมีส่วนร่วม (\bar{x} = 3.59, S.D. = 0.582) พนักงานผู้ตอบแบบสอบถามประเมินภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 3.73, S.D. = 0.604) ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 3.79, S.D. = 0.435) สำหรับผลการปฏิบัติงานของตน พนักงานประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 3.85, S.D. = 0.499) โดยเมื่อพิจารณาผลการปฏิบัติงานออกเป็น 2 ด้าน พบว่า ได้แก่ ผลการปฏิบัติงานในเนื้องานตามหน้าที่อยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 3.86, S.D. = 0.547) และผลการปฏิบัติงานตามบริบทของงานอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 3.83, S.D. = 0.546) เช่นกัน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของวัฒนธรรมองค์การทั้ง 4 ประเภท ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความฉลาดทางอารมณ์ และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

	\bar{x}	S.D.	ระดับ
วัฒนธรรมองค์การ			
วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว	3.63	0.566	มาก
วัฒนธรรมองค์การแบบการมีส่วนร่วม	3.59	0.582	มาก
วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจ	3.70	0.560	มาก
วัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง	3.70	0.594	มาก
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง			
	3.73	0.604	มาก
ความฉลาดทางอารมณ์			
	3.79	0.435	มาก
ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน			
	3.85	0.499	มาก
ผลการปฏิบัติงานในเนื้องานตามหน้าที่	3.86	0.547	มาก
ผลการปฏิบัติงานตามบริบทของงาน	3.83	0.546	มาก

3. ผลวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณของวัฒนธรรมองค์การทั้ง 4 ประเภท ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน และความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความฉลาดทางอารมณ์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานโดยรวมของพนักงาน

ตัวแปร	B	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.280	0.140		2.001	0.046		
วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว	0.011	0.037	0.000	0.001	0.999	0.528	1.869
วัฒนธรรมองค์การแบบการมีส่วนร่วม	0.039	0.041	0.046	0.958	0.339	0.404	2.477
วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจ	0.104	0.047	0.116	2.201	0.125	0.333	3.002
วัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง	0.063	0.041	0.076	1.538	0.028*	0.378	2.464
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	0.078	0.037	0.095	2.102	0.036*	0.461	2.169
ความฉลาดทางอารมณ์	0.663	0.049	0.578	13.528	0.000**	0.510	1.961

R = 0.805, R² = 0.648, R²_{adj} = 0.642, SSE = 0.299, F = 115.878, df = 6

Durbin - Watson = 1.410

หมายเหตุ: * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า วัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานโดยรวมของพนักงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 คือ วัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง โดยมีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.063 นอกจากนี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน และความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงาน มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 โดยมีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.078 และ 0.663 ตามลำดับ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.805 และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 64.2 (R²_{adj} = 0.642)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความฉลาดทางอารมณ์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานในเนื้องานตามหน้าที่

ตัวแปร	B	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.252	0.173		1.458	0.146		
วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว	0.014	0.046	0.014	0.300	0.764	0.528	1.896
วัฒนธรรมองค์การแบบการมีส่วนร่วม	0.037	0.051	0.040	0.733	0.464	0.404	2.477
วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจ	0.170	0.058	0.174	2.923	0.004**	0.333	3.002
วัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง	0.087	0.051	0.095	1.704	0.089	0.378	2.646
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	0.054	0.046	0.059	1.168	0.244	0.461	2.169
ความฉลาดทางอารมณ์	0.600	0.060	0.477	9.918	0.000**	0.510	1.961

R = 0.744, R² = 0.554, R²_{adj} = 0.547, SSE = 0.368, F = 78.233, df = 6

Durbin - Watson=1.030

หมายเหตุ: * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 พบว่า วัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานในเนื้องานตามหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 คือ วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจ โดยมีค่า F เท่ากับ 0.170 นอกจากนี้ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานในเนื้องานตามหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 โดยมีค่า F เท่ากับ 0.600 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.744 และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 54.7 ($R^2_{adj} = 0.547$)

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ ความฉลาดทางอารมณ์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานตามบริบทของงาน

ตัวแปร	B	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.309	0.178		1.738	0.083		
วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว	-0.014	0.047	-0.014	-0.291	0.771	0.528	1.896
วัฒนธรรมองค์การแบบการมีส่วนร่วม	0.042	0.052	0.044	0.797	0.426	0.404	2.477
วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจ	0.037	0.060	0.038	0.628	0.530	0.333	3.002
วัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง	0.040	0.052	0.044	0.768	0.443	0.378	2.646
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	0.103	0.047	0.113	2.182	0.030*	0.461	2.169
ความฉลาดทางอารมณ์	0.726	0.062	0.577	11.696	0.000**	0.510	1.961

$R = 0.729$, $R^2 = 0.531$, $R^2_{adj} = 0.524$, $SSE = 0.378$, $F = 71.424$, $df = 6$

Durbin - Watson = 1.874

หมายเหตุ: * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน และความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานตามบริบทของงาน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 และมีนัยสำคัญที่ 0.01 ตามลำดับ โดยมีค่า F เท่ากับ 0.103 และ 0.726 ตามลำดับ สำหรับวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานตามบริบทของงานอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.729 และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 52.4 ($R^2_{adj} = 0.524$)

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความฉลาดทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. พนักงานประเมินรูปแบบวัฒนธรรมองค์การทั้ง 4 ประเภทอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจและวัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่เท่ากัน ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.560 และ S.D. = 0.594 ตามลำดับ) วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.566) และ วัฒนธรรมองค์การแบบมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.582) พนักงานผู้ตอบแบบสอบถามประเมินภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.604) ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.435) และผลการปฏิบัติงานของตนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.499)

2. การวิเคราะห์อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การทั้ง 4 ประเภท ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน และ ความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน และการทดสอบสมมติฐานการวิจัย สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลเชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ผลการวิจัย พบว่าเป็นไปตามสมมติฐาน โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานโดยรวมของ พนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Shahhosseini, Silong และ Ismail (2013), Pourbarkhordari, Zhou และ Pourkarimi (2016), Risambessy, Swasto, Thoyib และ Astuti (2012) และ Thamrim (2012) กล่าวได้ว่า ผู้นำที่ใช้แนวทางของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมากำกับ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของผล การปฏิบัติงานได้ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพนักงานบังคับบัญชาด้วยการกระทำที่มุ่งแก่ประโยชน์ของผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล มากกว่าประโยชน์ของตนเอง ทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาภูมิใจที่ได้ร่วมงาน พร้อมทั้งให้ความร่วมมือในการทำงานเพิ่มมากขึ้น (Bass, 1985) นอกจากนี้ยังส่งผลถึงแนวคิด ค่านิยม และความเชื่อ อีกทั้งยังสามารถกำหนดทิศทางในการดำเนินงานของ กลุ่มได้ และยังสอดคล้องกับทฤษฎีของ Bass (1985) และ Bass และ Avolio (1994) ซึ่งผู้นำที่เน้นการพัฒนาสามารถ เปลี่ยนแปลงนั้น หมายถึงผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการนำทางให้กับองค์กรไปในเส้นทางที่ดีขึ้น

สมมติฐานข้อที่ 2 ความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานมีอิทธิพลเชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ผลการวิจัยพบว่าเป็นไปตามสมมติฐาน โดยความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานมีอิทธิพลเชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของ พนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mafuzah และ Juraifa (2016), Yozgat, Yurtkoru และ Bilginoglu (2013) และ Krishnan, Mahphoth et al. (2018) ทั้งนี้ความฉลาดทางอารมณ์จะ กลายเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการทำนายถึงความสำเร็จของพนักงาน (Goleman, 1995) กล่าวได้ว่าหากพนักงานมี ความฉลาดทางอารมณ์ที่สูงจะสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ ทำให้สามารถประเมินอารมณ์ของเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหา และ จัดการกับปัญหาทางด้านอารมณ์ที่เกิดขึ้นให้มีผลลัพธ์ไปในทิศทางบวกได้ อีกทั้งพนักงานที่มีความฉลาดทางอารมณ์ที่สูงจะ สามารถจัดการกับอารมณ์ และความรู้สึกเชิงลบของตนเอง พร้อมทั้งสร้างกับความรู้สึกเชิงบวก ทำให้บรรยากาศการทำงาน เป็นไปในเชิงบวกเช่นเดียวกัน

สมมติฐานข้อที่ 3 ถึงสมมติฐานข้อที่ 6 ถึงรูปแบบวัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของ พนักงาน ผลการศึกษาพบว่า แม้วัฒนธรรมองค์การทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ วัฒนธรรม องค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจ และวัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่เท่ากัน รองลงมาคือ วัฒนธรรมองค์การแบบ ปรับตัว และสุดท้ายคือ วัฒนธรรมองค์การแบบมีส่วนร่วมตามลำดับ แต่วัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อผล การปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ วัฒนธรรมแบบมั่นคง ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Omondi (2014) พบว่าองค์การที่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งมีแกนหลักขององค์การคือ ความมั่นคง เพื่อให้องค์การสามารถ ดำเนินงานได้อย่างราบรื่น จำต้องทำให้ค่านิยมของพนักงาน และองค์การสอดคล้องซึ่งกันและกัน จากการรักษารูปแบบ วัฒนธรรมองค์การแบบมั่นคงด้วยการสรรหาพนักงานที่มีคุณสมบัติที่องค์การต้องการอย่างแท้จริง เพื่อให้้องค์การนั้นสามารถ ถ่ายทอดค่านิยม และแบบแผนที่ทำต่อกันมาภายในองค์กรได้ง่าย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาวัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อผล การปฏิบัติงานของพนักงานในเนื้องานตามหน้าที่ พบว่า วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งเน้นภารกิจมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงาน ของพนักงานในเนื้องานตามหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pawirosumarto, Sarjana และ Gunawan (2017) กล่าวได้ว่าเมื่อระดับของภารกิจขององค์การที่สูงมากขึ้นจะส่งผลให้ระดับของการปฏิบัติงาน ของพนักงานเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตามเพื่อให้ภารกิจขององค์การดำเนินไปอย่างถูกต้อง จำเป็นที่จะต้องจัดทำ วัตถุประสงค์ของภารกิจ และคอยติดตามเพื่อรวมผลลัพธ์ที่ได้ดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. องค์กรควรให้ความสำคัญและส่งเสริมการฝึกอบรมด้านความฉลาดทางอารมณ์แก่พนักงาน เพื่อให้พนักงานสามารถรับรู้ถึงการจัดการกับความรู้สึกด้านต่างๆ และจัดการกับความรู้สึกเหล่านั้นเพื่อไม่ให้ส่งผลด้านลบต่อผลลัพธ์ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งทำให้พนักงานมองเห็นถึงจุดแข็งและจุดด้อยของตนเองทำให้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานเช่นกัน เนื่องจากผลการวิจัยระบุว่าความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานมากที่สุด

2. ผู้นำสูงสุดขององค์กรควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของตนและผู้จัดการทุกระดับตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมหรือวัฒนธรรม และเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้แก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาสำหรับการปฏิบัติในทางที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร รวมถึงส่งเสริมความสามารถแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเนื่องด้วยการวิจัยบ่งชี้ว่าภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานโดยรวม และตามบริบทของงาน

3. องค์กรควรยึดมั่นในกฎระเบียบ และแบบแผนที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งปลูกฝังและเผยแพร่แบบแผนดังกล่าวให้แก่พนักงานภายในองค์กรได้รับรู้ เพื่อให้พนักงานเข้าใจทิศทางในการปฏิบัติขององค์กร รวมทั้งหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรแบบมั่นคงให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพบว่าวัฒนธรรมองค์กรแบบมั่นคงมีอิทธิพลเชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของพนักงานโดยรวม

4. องค์กรควรมุ่งเน้น และตระหนักถึงเป้าหมายที่องค์กรเป็นผู้กำหนดไว้ เพื่อเป็นส่วนช่วยให้พนักงานภายในองค์กรทราบและรับรู้ถึงภารกิจที่จะต้องลงมือปฏิบัติ พร้อมทั้งมีการกำหนดให้พนักงานได้มีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบของภารกิจ แผน หรือโครงการที่องค์กรออกแบบไว้ รวมถึงแจกแจงข้อตกลงแก่พนักงานให้สามารถปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด โดยพบว่าวัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งเน้นภารกิจมีอิทธิพลเชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานตามบริบทของงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยการเก็บแบบสอบถามจากพนักงานภายในอุตสาหกรรมอื่นๆ เพื่อทราบถึงผลการศึกษามีขอบเขตกว้างมากยิ่งขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมปัจจัยต่างๆ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรที่จะเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพหรือผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนมากขึ้น

3. ควรมีการศึกษาในปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติมที่อาจจะมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน หรือวัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความฉลาดทางอารมณ์ มีผลต่อปัจจัยอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2543). **สุขภาพจิตดีด้วยอิคิว**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี.

กรุงเทพมหานคร.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2550). **สถิติสำหรับงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2544). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: เทพนิมิตรการพิมพ์.

Burns, J.M. (1978). **Leadership**. Harper & Row.

Bass, B.M. (1985). **Leadership and Performance beyond Expectations**. New York: Free Press.

- Bass, B.M., & Avolio, B.J. (1994). **Improving Organizational Effectiveness through Transformational Leadership**. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Best, J., & Kahn, J.V. (1993). **Research in Education** (7th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Bennis, W.G. & B. Nanus (1985). **Leaders: the strategies of taking charge**. New York: Harper and Row.
- Beach, D.S. (1970). **Personnel: The management of people at work**. New York: The Macmillan Publishing."
- Bovée, C.L. (1993). **Management**. New York: McGraw-Hill.
- Daniel R.D. 1997. **Corporate Culture and Organizational Effectiveness**. (2nd ed). Denison Consulting.
- Denison, D.R. (1990). **Corporate Culture and Organizational Effectiveness**. Oxford, England: John Wiley & Sons.
- Denison, D.R., & Mishra, A.K. (1995). Toward a theory of organizational culture and effectiveness. **Organization Science**, 6(2), 204-223.
- Field, A. (2009). **Discovering Statistics Using SPSS**. London: Sage Publications Ltd.
- Goleman, D. (1998). **Working with Emotional Intelligence**. New York: Bantam Books.
- Hofstede, G. (1991). **Cultures and organizations: software of the mind**. London; New York: McGraw-Hill.
- Krishnan, R., Mahphoth, M.H., Ahmad, N.A.F. & A'yudin, N.A. (2018). The Influence of Emotional Intelligence on Employee Job Performance: A Malaysian Case Study. **International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences**, 8(5), 234-246.
- Mohamad, M., & Jais, J. (2016). **Emotional Intelligence and Job Performance: A Study among Malaysian Teachers**. *Procedia Economics and Finance*, 35, 674-682.
- Muchinsky, P.M. (2006). **Psychology applied to work: an introduction to industrial and organizational psychology**. Belmont, Calif., Thomson/Wadsworth.
- Omondi, D.O. (2014). **The influence of organizational culture on employee job performance: A case study of Pacis Insurance Company Limited**. Master of Science thesis, Chandaria School of Business, United States International University.
- Pawirosumarto, S., Sarjana, P.K., & Gunawan, R. (2017). The effect of work environment, leadership style, and organizational culture towards job satisfaction and its implication towards employee performance in Parador Hotels and Resorts, Indonesia. **International Journal of Law and Management**, 59(6), 1337-1358.
- Pourbarkhordari, A., Zhou E.H. I., & Pourkarimi, J. (2016). How individual-focused transformational leadership enhances its influence on job performance through employee work engagement. **International Journal of Business and Management**, 11(2), 249-261.
- Risambessy, A., Swasto, B., Thoyib, A., & Astuti, E.S. (2012). The influence of transformational leadership style, motivation, burnout towards job satisfaction and employee performance. **Journal of Basic and Applied Scientific Research**, 2(9), 8833-8842.
- Robbins, S.P. (2005). **Essentials of Organizational Behavior**. Upper Saddle River, New Jersey: Harlow (Essex).
- Schein, E.H. (1992). **Organizational culture and leadership**. San Francisco: Jossey-Bass.

- Shahhosseini, M., Silong, A.D., & Ismail, I.A. (2013). Relationship between transactional, transformational leadership styles, emotional intelligence and job performance. **Journal of Arts, Science & Commerce**, 4(1), 15-22.
- Salovey, P. & J.D. Mayer. (1990). **Emotional intelligence**. Imagination, cognition and personality: 1989-1990.
- Thamrin, H.M. (2012). The influence of transformational leadership and organizational commitment on job satisfaction and employee performance. **International Journal of Innovation, Management and Technology**, 3(5), 566-572.
- Yamane, T. (1967). **Statistics: An Introductory Analysis**, New York: Harper and Row.
- Yozgat, U., Yurtkoru, S.E., & Bilginoglu, E. (2013). Job stress and job performance among employees in public sector in istanbul: examining the moderating role of emotional intelligence. **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, 75, 518-524.

ผลกระทบและการปรับตัวของธุรกิจในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019: กรณีศึกษา
ธุรกิจร้านอาหารและหอพักรอบมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์¹

Impact and adaption of businesses in the Coronavirus Disease 2019 pandemic situation:
A Case Study of Restaurant and Dormitory Businesses Around Silpakorn University

SanamChandra Palace Campus

ตะวัน วรณรัตน์²

นาถทิwa เขียววัน³

ปรารถนา สิงหะ⁴

ผกาแก้ว แก้วสุนทร⁵

นันทน์ภัท ชิวเลิศสกุล⁶

บทคัดย่อ

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก ธุรกิจรอบมหาวิทยาลัยเป็นอีกกลุ่มที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากสถานการณ์แพร่ระบาดและมาตรการของกรมควบคุมโรค ส่งผลให้ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ ในบทความนี้เลือกเก็บข้อมูลจากธุรกิจร้านอาหารและธุรกิจหอพักรอบมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และจากการศึกษา พบว่า ธุรกิจรอบมหาวิทยาลัย ได้รับผลกระทบด้านรายได้จากการที่นักศึกษาในกลุ่มลูกค้าหลักหายไปจำนวนมาก ส่งผลให้ธุรกิจมีการปรับตัวในรูปแบบที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การปรับตัว, โควิด 2019, ธุรกิจ

Abstract

The pandemic of Coronavirus disease 2019 has huge impact on Thai economy. Businesses around the university are another group that has been heavily affected by the epidemic situation and measures of the Department of Disease Control. As a result, adjustments must be made in order to continue operating the business. In this article, we collect data from restaurants and dormitory businesses around Silpakorn University. Sanam Chandra Palace Campus. The method of collecting data from interviews and non-participant observations. And from the study, it was found that businesses around the university Affected by the income of the students, the main customer group is missing a lot. As a result, businesses have to adapt in different ways.

Keywords: adaptation, Covid 2019, business

¹ บทความนี้สังเคราะห์ขึ้นจากสารนิพนธ์เรื่อง ผลกระทบและการปรับตัวของธุรกิจในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019: กรณีศึกษาธุรกิจร้านอาหารและหอพักรอบมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ และสารนิพนธ์เรื่อง ผลกระทบจาก COVID-19 ต่อเศรษฐกิจประเทศไทย

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ นักศึกษาคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁴ นักศึกษาคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁵ นักศึกษาคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁶ นักศึกษาคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

ปลายปี พ.ศ. 2562 โลกได้รับรู้ถึงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) ซึ่งถือได้ว่าเป็นโรคระบาดที่เกิดขึ้นใหม่ โรคดังกล่าวได้แพร่ระบาดไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว โดยการระบาดของ COVID 19 ในประเทศไทย เริ่มขึ้นในช่วงเดือนมกราคม 2563 โดยมีจำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และมีจำนวนผู้ป่วยติดเชื้อรายใหม่สูงสุดในวันที่ 15 มีนาคม 2563 ส่งผลให้รัฐบาลดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส เริ่มจากการกำหนดมาตรการปิดสถานที่และจำกัดกิจกรรมที่มีการรวมตัวของกลุ่มคนจำนวนมาก ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล กำหนดเวลาออกนอกเคหสถานหรือเคอร์ฟิวทั่วประเทศและให้ประชาชนชะลอการเดินทางข้ามจังหวัด จนกระทั่งสถานการณ์โดยรวมดีขึ้นเป็นลำดับและรัฐบาลก็ได้เริ่มผ่อนคลายนโยบายมาตรการต่างๆ ลง อย่างไรก็ตามหลังพบการแพร่ระบาดระลอกใหม่ในช่วงปลายเดือนธันวาคม 2563 ที่ตลาดกลางกุ้ง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งส่งผลให้เกิดการระบาดหลายกลุ่มใหญ่ในหลายจังหวัด รัฐบาลจึงได้ยกระดับมาตรการควบคุมการระบาดขึ้นจากเดิม จนกระทั่งช่วงปลายเดือนมีนาคม 2564 ก็ได้พบคลัสเตอร์การระบาดใหม่จากสถานบันเทิงพื้นที่ทองหล่อ-เอกมัย รัฐบาลจึงได้กลับไปดำเนินกำหนดมาตรการอย่างเข้มงวด ตัวอย่างเช่นปิดสถานบันเทิง กำหนดเวลาเปิด-ปิดห้างสรรพสินค้า กำหนดเวลาออกนอกเคหสถานในระหว่างเวลา 21.00 ถึง 04.00 น. งดการเดินทางออกนอกเขตพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวดไปยังพื้นที่อื่น ห้ามการจัดกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีจำนวนรวมกันมากกว่า 5 คน อาทิ สถานับการศึกษา และห้ามการรับประทานอาหารในร้าน โดยร้านอาหารสามารถเปิดบริการได้ไม่เกิน 20.00 น และต้องนำกลับไปบริโภคที่อื่นหรือใช้บริการผ่านระบบ Delivery service เท่านั้น (ยังยุทธ์ แฉล้มวงษ์, 2564)

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดในเขตพื้นที่ปริมณฑลและถูกจัดเป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุดตั้งแต่การแพร่ระบาดระลอกแรก ตามประกาศคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดนครปฐม ฉบับที่ 11/2563 จังหวัดนครปฐมได้ดำเนินมาตรการการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดตามประกาศกรมควบคุมโรค โดยการงดกิจกรรมการรวมคนจำนวนมาก และปิดสถานที่ต่างๆ เป็นการชั่วคราว รวมถึงปิดพื้นที่นั่งหรือยืนรับประทานอาหารในร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ ร้านเครื่องดื่ม และซูเปอร์มาเก็ต มีการกำหนดเวลาเปิด-ปิดสถานที่ต่างๆ และกำหนดเวลาออกนอกเคหสถาน ซึ่งมาตรการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก รวมถึงทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ โดยเฉพาะร้านอาหารไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ นอกจากนี้จังหวัดนครปฐมได้ประกาศห้ามการจัดกิจกรรมที่มีการรวมตัวกันเป็นจำนวนมากอย่างไม่เว้นแม้แต่การเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาด้วย ดังนั้นมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม จึงได้มีการออกประกาศมหาวิทยาลัยศิลปากรในเรื่องที่เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อ COVID - 19 ออกมาอย่างต่อเนื่องหลายฉบับตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2563 จนถึงเดือนพฤษภาคม 2563 ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปคือการปิดสถานที่ทำการและให้บุคลากรทำงานที่บ้าน (work from home)

จนกระทั่งมีการประกาศให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากการสอนแบบปกติในที่ตั้งเป็นการเรียนการสอนแบบออนไลน์ตั้งแต่ภาคการศึกษาต้นของปีการศึกษา 2563 ทำให้นักศึกษาบางส่วนเลือกที่จะกลับไปเรียนออนไลน์ที่ภูมิลำเนาของตนเองเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ในขณะที่บางส่วนยังคงเรียนออนไลน์ที่หอพักในจังหวัดนครปฐม ด้วยเหตุนี้ทำให้อุจรกิจรอบมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะธุรกิจหอพักและธุรกิจร้านอาหารได้รับผลกระทบอย่างหนักจากรายได้ที่ลดน้อยลงเพราะกลุ่มลูกค้าหลักอย่างนักศึกษาลดจำนวนลงมาก แม้ว่าสถานการณ์โดยรวมจะดีขึ้นเป็นลำดับจนกระทั่งสามารถกลับมาทำการเรียนการสอนได้ตามปกติในช่วงเริ่มต้นภาคการศึกษาปลายของปีการศึกษา 2563 แต่ในเดือนธันวาคม 2563 ก็เกิดเหตุการณ์แพร่ระบาดระลอกใหม่ที่มีจุดเริ่มต้นจากจังหวัดสมุทรสาครซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ติดกับจังหวัดนครปฐม ทำให้อมหาวิทยาลัยต้องออกประกาศให้ทำการเรียนการสอนแบบออนไลน์อีกครั้ง ซึ่งการระบาดใหม่ในครั้งนี้กินเวลาต่อเนื่องยาวนานจนทำให้นักศึกษาเกือบทั้งหมดยกเลิกสัญญากับหอพักและเดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาของตนเอง

อย่างไรก็ตามจากการสังเกตพบว่าธุรกิจต่างๆ บริเวณรอบมหาวิทยาลัยนั้นมีการปรับตัวที่แตกต่างกันอยู่ด้วย กล่าวคือบางร้านไม่สามารถให้บริการต่อได้และต้องปิดกิจการไป ในขณะที่บางร้านมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการขาย ดังนั้นบทความนี้จึงต้องการศึกษาว่าธุรกิจรอบมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะหอพักและร้านอาหารได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดอย่างไรบ้าง และแต่ละธุรกิจมีวิธีการปรับตัวอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีต่อธุรกิจรอบมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของธุรกิจร้านค้าและหอพักรอบมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

ขอบเขตการศึกษา

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเพื่อทำการศึกษาอยู่ในช่วงภาคปลายของปีการศึกษา 2563 จนถึงภาคต้นของปีการศึกษา 2564 หรือเดือนพฤศจิกายน 2563 จนถึงเดือนตุลาคม 2564

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและการปรับตัวของธุรกิจรอบมหาวิทยาลัยศิลปากรจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

วิธีการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย

ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบและการปรับตัวของธุรกิจที่เกิดจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19)

ตัวอย่างของธุรกิจบริเวณรอบมหาวิทยาลัยที่เลือกมาทำการศึกษาได้มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้กระจายครอบคลุมพื้นที่ในการศึกษารวมไปถึงการแบ่งประเภทและขนาดของธุรกิจให้มีความหลากหลาย โดยในงานวิจัยนี้จะเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการร้านอาหารจำนวน 7 แห่ง และหอพักจำนวน 5 แห่ง

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการตามประเด็นที่ต้องการศึกษา

ผลการศึกษา

ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ธุรกิจร้านอาหารและธุรกิจหอพักได้รับ คือ การที่ผู้ประกอบการมีรายได้ลดลงและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น โดยปัจจัยหลักมาจากกลุ่มลูกค้าที่เป็นนักศึกษาหายไป จากมาตรการการเรียนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยศิลปากรที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับประกาศกรมควบคุมโรค โดยการงดกิจกรรมการรวมคนจำนวนมาก และปิดสถานที่ต่างๆ เป็นการชั่วคราว นอกจากนี้มาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก็ทำให้วิถีชีวิตของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป การที่ผู้บริโภคมีกำลังซื้อลดลง และความหวาดกลัวจากภัยโรคระบาด ทำให้ธุรกิจร้านอาหารได้รับผลกระทบจากรายได้ที่ลดลงอย่างมาก สำหรับธุรกิจหอพักได้รับผลกระทบจากการที่นักศึกษาส่วนใหญ่กลับภูมิลำเนา และเลือกเรียนออนไลน์ที่บ้านพักของตน การที่นักศึกษาคืนห้องพักลงส่งผลให้หอพักได้รับผลกระทบทางด้านรายได้จากส่วนนี้เป็นอย่างมาก เพราะนอกจากการที่นักศึกษา

หายไปแล้วนั้นรายได้เสริมของหอพักที่ได้จากการให้เช่าพื้นที่บริเวณรอบหอพักสำหรับการทำธุรกิจก็ได้ลดน้อยลงไปด้วยเพราะทางหอพักมีการลดค่าเช่าให้กับผู้เช่าทำธุรกิจ อีกทั้งการที่นักศึกษาส่วนหนึ่งกลับภูมิลำเนา และการคืนห้องพักนี้ทำให้หอพักดำเนินนโยบายส่งเสริมการขายด้วยการลดราคาเช่าห้องเพื่อรั้งผู้พักเก่าและดึงดูดผู้พักใหม่ เป็นวิธีที่จะทำให้หอพักยังคงมีรายได้อยู่ นอกจากนี้ ธุรกิจร้านอาหารและธุรกิจหอพักได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจากมาตรการการรักษาความสะอาด ที่ธุรกิจร้านอาหารและหอพักต้องสร้างความเชื่อมั่น และความปลอดภัยให้แก่ลูกค้าและผู้พัก โดยการซื้อเจลแอลกอฮอล์สำหรับทำความสะอาด และน้ำยาทำความสะอาดที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ อีกทั้งต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของธุรกิจร้านอาหารในส่วนค่าบรรจุภัณฑ์จากรูปแบบที่ต้องปรับเปลี่ยนเป็นการขายแบบนำกลับไปทานที่บ้านมากขึ้น และต้นทุนค่าบริการในการเข้าร่วมแพลตฟอร์มอาหารเดลิเวอรี่อีกด้วย

ผลกระทบด้านรายได้ รายจ่าย และการปรับตัวของผู้ประกอบการร้านอาหาร

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารพบว่า ผู้ประกอบการทุกรายมีรายได้ลดลงและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากในช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโควิด อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการแต่ละรายได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันอยู่บ้าง บางรายได้รับผลไม่มากนักยอดขายลดลงประมาณ 20% ในขณะที่บางรายที่ได้รับผลกระทบมากมียอดขายลดลงมากกว่า 50%

ร้านเตี้ยวก่อนซึ่งเป็นร้านอาหารขนาดกลางตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามมหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่าลูกค้าของร้านส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา ดังนั้นเมื่อนักศึกษาส่วนหนึ่งเรียนออนไลน์ทำให้ลูกค้ากลุ่มนี้ลดลงทำให้รายได้ลดลงไปประมาณ 40% ในขณะที่การขายแบบใส่ห่อกลับบ้านและเดลิเวอรี่รับแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ต่างๆ ทำให้มีต้นทุนค่าบรรจุภัณฑ์เพิ่มขึ้น รวมถึงการใช้แอลกอฮอล์และเจลล้างมือก็เป็นต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าเมื่อก่อนด้วย ผู้ประกอบการจึงต้องใช้วิธีสั่งจากร้านออนไลน์และซื้อครั้งละมากๆ จะทำให้ได้ราคาถูกกว่าการไปซื้อตามห้างสรรพสินค้า

ร้านตามสั่งป่ากิมเป็นร้านขนาดกลาง อยู่ใกล้กับหอพักหลายแห่ง ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่าจากเดิมในช่วงก่อนโควิดลูกค้าเกือบทั้งหมดเป็นนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในหอพักในบริเวณใกล้เคียง รายได้ก่อนหักค่าใช้จ่ายอยู่ที่ประมาณ 4,000-5,000 บาทต่อวัน แต่ในช่วงโควิดรายได้ลดลงเหลือวันละประมาณ 1,000 บาทเท่านั้น และเนื่องจากยอดขายที่น้อยลงมาก ทำให้ผู้ประกอบการต้องลดเมนูอาหารตามสั่งลงเหลือไม่กี่อย่างเพื่อไม่ให้ต้องซื้อวัตถุดิบมาเก็บไว้มากเกินไป

ร้านส้มตำใต้หอพักหญิงอนงค์เป็นร้านขนาดกลาง ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่าก่อนโควิดระบอบสามารถขายได้กำไรเดือนละประมาณ 50,000 บาท แต่ในช่วงโควิดเหลือกำไรเพียงเดือนละ 20,000 บาท ผู้ประกอบการเล่าให้ฟังว่าตนเองพยายามจะใช้แอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ต่างๆ แต่ไม่ถนัดในการใช้ อีกทั้งยังถูกหักรายได้จากแอปพลิเคชันด้วย

ร้านคาเฟ่เดียมซึ่งเป็นร้านขายเครื่องดื่มและเบเกอรี่ ทำเลที่ตั้งของร้านค่อนข้างดีเพราะอยู่ใกล้หอพักหลายแห่ง และใกล้แหล่งชุมชน จึงทำให้ร้านได้รับผลกระทบไม่มากนัก เพราะยังมีลูกค้าที่เป็นคนในพื้นที่และมักจะมีลูกค้าชาวกรที่เป็นนักท่องเที่ยวแวะมาอยู่เสมอ ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่าร้านมีรายได้ลดลงประมาณ 20% เท่านั้น

ร้านแซลมอน 59 เป็นร้านอาหารญี่ปุ่น ถือเป็นร้านอาหารขนาดใหญ่ตั้งอยู่ใกล้กับร้านคาเฟ่เดียมจึงถือว่าเป็นร้านที่มีทำเลที่ตั้งค่อนข้างดี ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่ายอดขายลดลงแต่ไม่มากนัก เพราะลูกค้าประจำยังคงสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่อยู่ อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการให้ข้อมูลด้วยว่ารายจ่ายหลักๆ ของร้านคือค่าเช่าสถานที่ ค่าจ้างบุคลากรไม่ได้ลดลงเนื่องจากไม่ต้องการลดจำนวนพนักงานลง แต่กลับมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นจากการที่ต้องใช้แอลกอฮอล์และเจลล้างมือ ดังนั้นผู้ประกอบการร้านแซลมอน 59 จึงไม่เพียงปรับตัวด้วยการขายผ่านแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่เท่านั้น แต่ยังทำการโฆษณาร้านในเฟซบุ๊กด้วย ซึ่งผู้ประกอบการเห็นว่ามีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จักและทำให้ลูกค้าเข้าถึงได้ง่าย ทำให้อยอดขายไม่ลดลงมากนัก

ร้านวานิลลาสกายเป็นร้านอาหารขนาดใหญ่ที่ขายอาหารและเครื่องดื่มที่หลากหลายแบบฟิวชั่นและมีการขายคราฟ เบียร์ในช่วงเย็น ร้านจึงได้รับผลกระทบค่อนข้างมากจากการประกาศห้ามการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในร้าน ผู้ประกอบการ ไม่ได้ให้รายละเอียดเรื่องยอดขายและรายได้ที่ลดลงว่าลดลงมากแค่ไหน

อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่ารายจ่ายที่เป็นค่าเช่าสถานที่ ค่าสาธารณูปโภคและค่าจ้างพนักงานแทบจะ ไม่ได้ลดลงเลย ผู้ประกอบการร้านวานิลลาสกายจึงต้องปรับตัวค่อนข้างมาก ไม่เพียงปรับตัวด้วยการขายผ่านแอปพลิเคชัน ฟู้ดเดลิเวอรี่ แต่ยังทำการโฆษณาร้านในแอปพลิเคชันออนไลน์ต่างๆ หลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม และ google biz

ร้านวาฟเฟิล ฮ่องกงเป็นร้านขนาดเล็ก ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่าร้านได้รับผลกระทบด้านยอดขายค่อนข้างมาก แต่ยังสามารถดำเนินธุรกิจอยู่ได้ก็เพราะเป็นธุรกิจที่เจ้าของทำด้วยตัวเองคนเดียว ไม่มีลูกจ้าง จึงไม่มีภาระค่าใช้จ่ายด้านค่าจ้าง

ผลกระทบด้านรายได้ รายจ่าย และการปรับตัวของผู้ประกอบการหอพัก

หอพัก A ตั้งอยู่ในซอยทรงพล 3 จากเดิมมีนักศึกษาพักอาศัยอยู่ประมาณร้อยละ 70 ในช่วงโควิดที่นักศึกษาเรียนออนไลน์ทำให้เหลือผู้เช่าเพียงร้อยละ 35 ถือเป็นหอพักที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ค่อนข้างมาก จึงทำให้ต้องนำเงินทุนสำรองมาใช้หมุนเวียนในการบริหารจัดการหอพักในช่วงนี้

ในส่วนของการปรับตัวผู้ประกอบการมีมาตรการลดค่าเช่าลง 50% และไม่คิดค่าน้ำสำหรับผู้ที่ไม่ได้มาอยู่ ปกติจะคิดแบบเหมาจ่าย) เช่นเดียวกับลดค่าเช่าให้ร้านค้าที่มาเช่าพื้นที่ของหอพัก และสำหรับบางร้านที่ยังไม่มีเงินจ่ายก็ให้ค้างชำระได้ ในขณะที่รายจ่ายสำหรับแม่บ้านและ รมภ. ยังคงเท่าเดิม และมีค่าใช้จ่ายในเรื่องของการทำความสะอาดเพิ่มขึ้น

หอพัก B ตั้งอยู่ในซอยจันทคามพิทักษ์ จากเดิมมีผู้เข้าพักประมาณ ร้อยละ 80 ในช่วงโควิดมีผู้เข้าพักเหลือ ร้อยละ 50 ผู้ประกอบการปรับตัวด้วยการลดค่าเช่าห้องให้กับผู้เข้าพักเป็นรายกรณีที่ยื่นขอ โดยจะพิจารณาเป็นรายๆ ไป นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังมีการลดค่าเช่าให้กับร้านค้าที่มาเช่าเป็นที่ประกอบธุรกิจ และในบางรายก็ไม่คิดค่าเช่าพื้นที่เลยเช่นกรณีของร้านซักรีด

หอพัก C ตั้งอยู่ในซอยทรงพล 3 ในช่วงปกติจะมีผู้เข้าพักเกือบเต็ม แต่ในช่วงโควิดเหลือผู้เข้าพักประมาณร้อยละ 60 ผู้ประกอบการมีการลดค่าเช่าให้สำหรับผู้เช่าที่ไม่ได้มาพักอยู่แต่ยังไม่ย้ายออก และในกรณีที่ปกติผู้เช่าอยู่กันสองคน แต่ในช่วงโควิดมาอยู่คนเดียวผู้ประกอบการก็จะลดค่าอินเทอร์เน็ตให้ ในส่วนของร้านเช่าผู้ประกอบการได้ทำการยกเว้นค่าเช่าให้ทั้งหมด

หอพัก D ตั้งอยู่ในซอยจันทคามพิทักษ์ ในช่วงปกติจะมีผู้เข้าพักประมาณร้อยละ 80 ในช่วงโควิดเหลือผู้เข้าพัก ร้อยละ 40 ผู้ประกอบการใช้วิธีการลดค่าเช่าให้กับทุกคนเท่ากันทั้งหมด เช่นเดียวกับผู้เช่าพื้นที่เพื่อประกอบธุรกิจด้วย ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่าตนเองมีการประกอบธุรกิจอื่นนอกจากธุรกิจหอพักด้วย จึงสามารถใช้แหล่งรายได้จากธุรกิจอื่นมาใช้หมุนเวียนในการบริหารหอพักในช่วงนี้

หอพัก E ตั้งอยู่บนถนนสนามจันทร์ ปกติมีผู้เช่าร้อยละ 80 ในช่วงโควิดเหลือร้อยละ 50 ผู้ประกอบการมีมาตรการลดค่าเช่าห้องและให้ผู้เช่าผ่อนชำระได้

อภิปรายและวิเคราะห์ผลการศึกษา

แม้ว่าผู้ประกอบการทั้งร้านอาหารและหอพักจะต้องประสบปัญหาในลักษณะเดียวกันคือมีจำนวนลูกค้าลดน้อยลง อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอนแบบออนไลน์ แต่ผู้ประกอบการแต่ละรายก็มีการปรับตัวที่แตกต่างกันด้วยขึ้นอยู่กับทุนที่ผู้ประกอบการแต่ละรายมีแตกต่างกัน

วิเคราะห์การปรับตัวของผู้ประกอบการร้านอาหาร

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ธุรกิจต่างๆ ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และตอบสนองกับพฤติกรรมของผู้บริโภค ธุรกิจต่างๆ จึงต้องหาช่องทางเพื่อสร้างรายได้หรือพยุงให้ธุรกิจยังสามารถดำเนินต่อไปได้

ซึ่งการปรับตัวมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับทุนที่เจ้าของธุรกิจมีไม่เท่ากันและจากการรวบรวมข้อมูลพบว่า ธุรกิจร้านอาหารมีการปรับตัวที่หลากหลาย ดังนี้

การปรับตัวโดยใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์

ผู้ประกอบการที่ปรับตัวโดยใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ร้าน แชลมอน 59 และร้านวานิลลาสกาย ซึ่งเป็นร้านอาหารขนาดใหญ่ มีการใช้เฟซบุ๊กแฟนเพจและใช้อินสตาแกรมรวมถึง google biz ในการประชาสัมพันธ์อาหารของตนเอง ซึ่งผู้ประกอบการที่ปรับตัวด้วยวิธีนี้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียด้วย

การปรับตัวโดยใช้แอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่เพื่อเพิ่มช่องทางการขาย

ผู้ประกอบการร้านอาหารทุกคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้นำร้านของตนเองเข้าไปขายในแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ รวมถึงการเปิดไลน์โอเพนแชทและจัดส่งเดลิเวอรี่ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามแต่ละร้านก็ยังคงมีความแตกต่างในการเลือกใช้แอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ที่แตกต่างกันอยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น ร้านเต๋ยวก่อนเข้าร่วมแอปพลิเคชันฟู้ดแพนด้า (foodpanda) แกร็บฟู้ด (GrabFood) และไลน์แมน (LINE MAN) ซึ่งแอปพลิเคชันเหล่านี้มีการหักเปอร์เซ็นต์จากราคาขายด้วย ทำให้ผู้ประกอบการต้องขึ้นราคาขายเล็กน้อย ในขณะที่ร้านคาเปเตียม เข้าร่วมแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่โรบินฮู้ดเท่านั้น เนื่องจากผู้ประกอบการร้านคาเปเตียมให้เหตุผลว่าแอปพลิเคชันโรบินฮู้ดไม่หักเปอร์เซ็นต์จากการขาย ทำให้ไม่ต้องขึ้นราคาขายสินค้าของตน ซึ่งผู้ประกอบการที่เลือกใช้การปรับตัวในลักษณะนี้จะต้องสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและสามารถคำนวณต้นทุนที่เพิ่มขึ้นเพื่อทำการตัดสินใจว่าจะบวกเพิ่มราคาอาหารหรือไม่

การปรับตัวโดยการเพิ่ม-ลดเมนูอาหาร

ผู้ประกอบการที่เพิ่มเมนูอาหารเพื่อเพิ่มความหลากหลายให้ลูกค้า ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านเต๋ยวก่อนซึ่งได้เพิ่มเมนูอาหารที่ขายภายในร้านให้หลากหลายมากขึ้น โดยเพิ่มจากการขายก๋วยเตี๋ยวและข้าวต้มเป็นการขายอาหารตามสั่งเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มยอดขายและทางเลือกในการสั่งอาหารแก่ลูกค้า ในขณะที่ผู้ประกอบการร้านอาหารตามสั่งป่ากิมทำการลดเมนูอาหารเพราะต้องการควบคุมชนิดและปริมาณการซื้อวัตถุดิบเข้าร้าน

การปรับตัวด้วยการย้ายสถานที่ขายอาหาร

ผู้ประกอบการที่ทำการปรับตัวด้วยการย้ายสถานที่ขายอาหาร ได้แก่ ร้านส้มตำใต้หอพักหญิงอนงค์ ซึ่งได้ย้ายสถานที่ขายไปขายบริเวณข้างซีเจลำพญา เพราะได้รับคำแนะนำจากญาติ และเนื่องจากเป็นที่ของญาติจึงทำให้คุณสุนทร เจ้าของร้านส้มตำใต้หอพักหญิงอนงค์ ไม่ต้องเสียค่าเช่าที่ซึ่งถือเป็นการลดรายจ่ายของร้านได้อีกด้วย การที่ผู้ประกอบการสามารถเลือกปรับตัวด้วยวิธีการเช่นนี้เป็นเพราะผู้ประกอบการมีทุนทางสังคมทำให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับการประกอบธุรกิจของตน อีกทั้งยังได้รับความไว้วางใจจึงสามารถลดต้นทุนด้วยการย้ายที่ตั้งของร้านได้

วิเคราะห์การปรับตัวของผู้ประกอบการธุรกิจหอพัก

สำหรับการปรับตัวของธุรกิจหอพักมีการปรับตัวที่ไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหอพักที่ขึ้นทะเบียนไว้กับหน่วยงานราชการ เนื่องด้วยข้อจำกัดของหอพักเอกชนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับหน่วยงานราชการจะไม่สามารถรับผู้พักที่ไม่ใช่ นักเรียน/นักศึกษาให้เข้าพักปะปนกับผู้พักที่เป็นนักเรียน/นักศึกษาในหอพักเดียวกันได้ ส่งผลให้หอพักมีทางเลือกในการปรับตัวได้น้อยลง

การปรับตัวโดยการนำเงินทุนสำรองมาประคับประคองธุรกิจหอพัก

ผู้ประกอบการหอพักบางรายมีเงินทุนสำรองอยู่พอสมควร จึงสามารถนำเงินทุนสำรองมาใช้หอพัก A นำเงินทุนสำรองมาใช้ประคองธุรกิจ ในขณะที่ผู้ประกอบการหอพัก D นำเงินจากธุรกิจอื่นของตนมาหมุนเวียนใช้จ่ายทดแทนรายได้ที่หายไป เพื่อให้หอพักสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ การที่ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวเช่นนี้ได้เพราะผู้ประกอบการมีทุนทางเศรษฐกิจจึงสามารถนำเงินจากธุรกิจอื่นๆ ของตนมาหมุนเวียนใช้จ่ายได้

การปรับตัวโดยการลดค่าเช่าให้กับผู้เช่า

ทุกหอพักมีมาตรการในการลดราคาเช่าให้กับผู้เช่าเพื่อดึงดูดให้ผู้เช่ายังคงเช่าอยู่ต่อไป เพราะถึงแม้ว่านักศึกษาจำนวนหนึ่งจะกลับไปเรียนออนไลน์ที่ภูมิลำเนาของตนเอง แต่ก็มีนักศึกษาบางส่วนไม่ต้องการขยับย้ายสัมภาระออกจากหอพัก เนื่องจากคาดการณ์ว่าการเรียนออนไลน์จะเป็นแค่สถานการณ์ชั่วคราว ผู้ประกอบการทราบในจุดนี้จึงลดค่าเช่าเพื่อดึงดูดให้นักศึกษากลุ่มนี้ไม่ย้ายออก เพราะการเก็บค่าเช่าได้น้อยลงย่อมดีกว่าการไม่ได้รับค่าเช่าเลย

อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการแต่ละหอพักก็มีรูปแบบในการลดค่าเช่าที่แตกต่างกัน ดังนี้

หอพัก A ลดราคาเช่าห้องพักให้กับผู้พักทุกห้อง 50 เปอร์เซ็นต์ และไม่เก็บค่าน้ำสำหรับผู้พักที่ไม่ได้มาอยู่ที่หอพัก

หอพัก B ลดราคาเช่าห้องพักให้กับผู้พักโดยจะลดราคาเช่าห้องพักให้ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

หอพัก C ลดราคาเช่าห้องพักและค่าอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้พักที่ยังคงเช่าห้องพักอยู่แต่ไม่ได้มาอยู่ที่หอพัก

หอพัก D ลดราคาเช่าห้องพักให้เท่ากันทุกห้อง ทั้งลูกค้าใหม่และลูกค้าเก่า

หอพัก E ลดราคาเช่าห้องพักให้แก่ผู้พักทุกห้อง ห้องละ 500 บาท ในช่วงแรกเป็นเวลา 3 เดือน และช่วงการระบาดของโควิดสายพันธุ์เดลต้าเป็นเวลา 6 เดือน

ภาพรวมของหอพักทั้ง 5 แห่งพบว่า มีผู้เช่าพักลดลงประมาณร้อยละ 40-60 โดยผู้ประกอบการทุกหอพักจะมีมาตรการในการลดค่าเช่าให้กับผู้เช่าและร้านเช่า แต่ก็จะมีรายละเอียดของส่วนลดที่แตกต่างกันออกไปบ้าง และผู้ประกอบการทุกรายจะมีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการที่เพิ่มสูงขึ้นจากเรื่องของการใช้แอลกอฮอล์และน้ำยาฆ่าเชื้อในการทำความสะอาด

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ประกอบการหอพักใช้การลดราคาเช่าให้กับผู้เช่าและร้านเช่าเนื่องจากการมีผู้เช่ามาเช่าอยู่แทบจะไม่ได้ทำให้หอพักมีต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากต้นทุนของผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนคงที่ ไม่ว่าจะเป็นค่าจ้าง ปรก. ค่าไฟส่วนกลาง ฯลฯ ในทางตรงกันข้ามหากผู้เช่าย้ายออกผู้ประกอบการก็จะสูญเสียรายได้ทั้งหมดไปเลย ผู้ประกอบการจึงต้องพยายามที่จะออกมาตรการต่างๆ เพื่อจูงใจให้ผู้เช่ายังคงเช่าอยู่ต่อไป ในขณะที่เดียวกันทางฝ่ายผู้เช่าที่ยังพอจะสามารถจ่ายค่าเช่าได้ก็ไม่ต้องการที่จะย้ายออกเนื่องจากการย้ายออกจะต้องมีภาระเรื่องการขนย้ายสัมภาระกลับบ้าน และในกรณีที่สถานการณ์ของโรคระบาดดีขึ้นก็จะต้องมีภาระในการขนย้ายสัมภาระต่างๆ กลับมาที่หอใหม่อีกครั้ง

เช่นเดียวกับกรณีของผู้ประกอบการร้านค้า/ร้านซักรีดที่มาเช่าพื้นที่หอพักในการทำธุรกิจ ผู้ประกอบการที่มาเช่าเองก็ไม่ต้องการย้ายออกเพราะจะมีต้นทุนในการดำเนินการย้ายอุปกรณ์สูง แต่หากหอพักไม่ลดค่าเช่าลงบ้างผู้ประกอบการก็อาจจะจำเป็นต้องย้ายออกเนื่องจากมีรายได้ไม่คุ้มกับรายจ่าย ในขณะที่ผู้ประกอบการหอพักก็ไม่ได้เสียต้นทุนเพิ่มขึ้นในการที่มีร้านค้ามาเช่าอยู่ ผู้ประกอบการหอพักจึงยินยอมที่จะลดค่าเช่าหรือไม่เก็บค่าเช่าเลยเพื่อหวังว่าในกรณีที่สถานการณ์โรคระบาดดีขึ้นก็จะสามารถเก็บค่าเช่าจากร้านเช่าเหล่านี้ได้ใหม่ จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ประกอบการหอพักให้ความสำคัญกับการสร้างทุนทางสังคมให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบการกับผู้เช่าทั้งผู้เช่าที่เป็นร้านค้าและผู้เช่าที่เป็นนักศึกษา

สรุปผลการศึกษา

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ ในวงกว้าง ทั้งจากการที่ผู้บริโภคโดยทั่วไปมีกำลังซื้อลดลงอันเนื่องมาจากการตกงานหรือถูกลดค่าจ้าง รวมถึงประกาศฉบับต่างๆ ที่ภาครัฐกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมโรคไม่ว่าจะเป็นการห้ามนั่งรับประทานอาหารในร้าน ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ฯลฯ

ธุรกิจที่เปิดดำเนินการอยู่ในบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยก็เป็นกลุ่มธุรกิจหนึ่งที่ได้รับผลกระทบค่อนข้างรุนแรงมากเป็นพิเศษเนื่องจากกลุ่มลูกค้าหลักคือนักศึกษาที่มาใช้ชีวิตประจำวันที่มหาวิทยาลัยลดจำนวนลงอย่างมาก เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ได้ตัดสินใจที่จะกลับไปเรียนออนไลน์ในภูมิลำเนาของตนเอง

แม้ว่าจะมีผู้ประกอบการบางรายที่ไม่สามารถปรับตัวได้และต้องเลิกกิจการไป แต่ก็มีผู้ประกอบการที่สามารถปรับตัวได้และยังสามารถเปิดดำเนินกิจการอยู่ได้ อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้ช่องทางการขายใหม่ๆ เพิ่มขึ้นจากเดิม ทำให้อาจคาดหมายได้ว่าหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดหยุดลงและนักศึกษาสามารถกลับไปเรียนและใช้ชีวิตประจำวันที่มหาวิทยาลัยได้ตามปกติ ผู้ประกอบการเหล่านี้ก็จะสามารถต่อยอดและพัฒนาธุรกิจของตนให้เติบโตมากขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดนครปฐม. (27 มีนาคม 2563). ประกาศปิดสถานที่เป็นการชั่วคราว และงดกิจกรรมรวมคนจำนวนมาก.
- จังหวัดนครปฐม. (5 มกราคม 2564). ประกาศเรื่อง การกำหนดระยะเวลาเปิด-ปิด การให้บริการของสถานประกอบการบางประเภท.
- พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548. (6 มกราคม 2564). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138 ตอนที่ 4 ง. หน้า 1-3.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (23 ธันวาคม 2563). ประกาศมหาวิทยาลัยศิลปากรเรื่อง มาตรการการปฏิบัติงานของบุคลากร อันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) ฉบับที่ 2.
- ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์. (2564). สถานการณ์ระบาด COVID 19 รอบ 1 ถึง 3 โดยสังเขป. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2021/04/covid-19-2-3-affected-thai-labor-market/>

ภาษาศาสตร์

การสื่อความหมายของหน่วยศัพท์ในชื่อพืชสมุนไพรไทยในจังหวัดจันทบุรี

The Interpretation of Lexemes in Thai Herbs Names in Chanthaburi Province

ภูเมศร์ เลาบวรเศรษฐี¹อมรวดี เหล่าเขตกิจ²วาสนา กาญจนะคุหะ³

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อความหมายในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรแบบพื้นบ้านไทย โดยมุ่งศึกษาถึงชื่อพืชสมุนไพรที่เรียกกันในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้รวบรวมคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรจำนวน 151 ชื่อ จากตำราและเอกสารต่างๆ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ชื่อพืชสมุนไพรในแง่มุมมองของการสื่อความหมายและมโนทัศน์การเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย

ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่าชื่อพืชสมุนไพรที่ปรากฏในด้านการสื่อความหมายและมโนทัศน์คำเรียกชื่อพืชสมุนไพรพบการสื่อความหมายทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ ความหมายเฉพาะ ความหมายเชิงนามนัย และความหมายเชิงอุปลักษณ์ โดยที่ความหมายเชิงนามนัย พบการปรากฏมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.64 รองลงมาคือ ความหมายเชิงอุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 25.82 และความหมายเฉพาะ คิดเป็นร้อยละ 25.53 ตามลำดับ

คำสำคัญ: หน่วยศัพท์, จังหวัดจันทบุรี, พืชสมุนไพรไทย

Abstract

This research study aimed to study the conveying meanings and concepts in Thai traditional herbs named by focusing on studying the names of herbs known locally in Chanthaburi. The researchers collected 151 names of herbs and analyzed them in terms of meaning and concepts of the traditional Thai plant names.

As a result, the researchers found that all the names of herbs which appeared in the interpretations and concepts of herbs have 3 meanings which are specific meaning, noun meaning and metaphorical meaning. By the most appearing was noun meaning with 53.64%, following with metaphorical meaning with 25.82% and specific meaning with 25.53% respectively.

Keywords: Lexemes, Thai Herbs, Chanthaburi

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต วิทยาเขตร่มเกล้า

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทยสำหรับชาวต่างประเทศ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต วิทยาเขตร่มเกล้า

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสมัยใหม่ (หลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต วิทยาเขตร่มเกล้า

บทนำ

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของผู้คนทุกยุคทุกสมัย ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด และความสามารถของคนในท้องถิ่นเอง ซึ่งภูมิปัญญาต่าง ๆ ได้ปรากฏผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ

การนำสมุนไพรมาใช้เพื่อบำบัด และรักษาโรค ถือว่าเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่ง ที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นได้ และกลายเป็นปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิต อีกทั้งยังถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีค่า ในขณะเดียวกันสมุนไพรที่นำมาใช้ก็มีหลายชนิดทั้งสมุนไพรที่มาจากพืช สัตว์ และแร่ธาตุ อีกทั้งวิธีการใช้ที่แตกต่างกันออกไป ทำให้การศึกษาในเรื่องของสมุนไพรมีความหลากหลายและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของ “สมุนไพร” ว่าหมายถึง “ยาที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุ ซึ่งยังมิได้ผสมหรือแปรสภาพ เช่น พืชที่ยังเป็นส่วนของราก ลำต้น ใบ ดอก ผล ฯลฯ”

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สมุนไพร” ว่า “สมุนไพร น. ผลผลิตธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุงร่างกาย หรือใช้เป็นยาพิษ เช่น กระจี้ยม น้ำผึ้ง รากดิน (ไส้เดือน) เขากวางอ่อน กำมะถัน ยางน่อง โล่ตีน.”

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (2545) ให้ความหมายของสมุนไพรไว้ว่า “สมุนไพร หมายถึง ชิ้นส่วนของพืช สัตว์ หรือแร่ ที่ยังมิได้แปรรูป ซึ่งอาจอยู่ในสภาพสดหรือแห้ง มีการนำมาใช้ประโยชน์ทั้งใช้เป็นอาหาร และใช้เป็นยา”

จากคำนิยามทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้ยกมานี้ สามารถสรุปความหมายได้ดังนี้

สมุนไพร หมายถึง ผลผลิตจากธรรมชาติที่ได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่ยังมีได้แปรรูปหรือแปรสภาพ อาทิ ส่วนต่างๆ ของพืช เช่น ราก กิ่ง ก้าน ใบ ดอก เกสร ผล เปลือกไม้ เป็นต้น อวัยวะต่าง ๆ ของสัตว์ เช่น กระจี้ม หนั่ง เนื้อ เลือด ตับ ไต ดี เป็นต้น หรือแร่ธาตุชนิดต่าง ๆ ซึ่งอาจอยู่ในสภาพสดหรือแห้ง สามารถนำมาใช้ประโยชน์โดยเป็นทั้งอาหารและยา หรือผสมกับสารชนิดอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุงร่างกาย หรือใช้เป็นยาพิษ

นอกจากนี้ สมุนไพรยังมีประโยชน์ที่หลากหลายแตกต่างกันไปคือ นอกจากจะใช้ในการทำยาแล้ว ยังสามารถใช้เป็นวัตถุดิบเบื้องต้นในการสกัดสารเคมีต่าง ๆ เพื่อใช้ในการผลิตยาแผนโบราณต่อไป นอกจากนั้นยังใช้ในการปรุงแต่งรส กลิ่น สี ในอาหาร และใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น เครื่องดื่ม เครื่องสำอาง อาหาร และสิ่งทอ เป็นต้น

องค์ประกอบที่สำคัญของสมุนไพร 5 ส่วน คือ ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล ส่วนของพืชเหล่านี้ มีรูปร่าง ลักษณะ โครงสร้าง และบทบาทต่อพืชที่แตกต่างกัน ส่วนของสมุนไพรที่ใช้เป็นยามี 5 ส่วน คือ รากและหัว (เหง้า, ลำต้นใต้ดิน) ใบ หรือ ลำต้น เปลือกต้นและเปลือกกราก ดอก ผลและเมล็ด สรรพคุณส่วนต่าง ๆ ของพืชสมุนไพรในแต่ละส่วนของพืชต้นเดียวกันจะมีสรรพคุณต่างกันไป ถึงแม้ว่าในส่วนทั้ง 5 จะมีรสเดียวกันก็ตาม เพื่อให้การปรุงยาเป็นไปอย่างมีสรรพคุณที่ดีของสมุนไพร (จิตระพี บัวผัน, 2548)

เมื่อกล่าวถึงจังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา มีลักษณะภูมิประเทศอันประกอบด้วยภูเขาและเนินสูง ที่ราบสูงและที่ราบเชิงเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำและชายฝั่งทะเล (หอมรดกไทย, 2564) อุดมไปด้วยป่าไม้และพืชพรรณธัญญาหาร ทำให้เอื้อต่อการปลูกผลไม้หลายชนิด โดยเฉพาะเงาะทุเรียน และมังคุด และพืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ รวมทั้งพืชสมุนไพรด้วย เช่น พริกไทย ยางพารา เป็นต้น โดยเฉพาะบริเวณรอยต่อระหว่างจันทบุรีและตราด ถือเป็นแหล่งของป่าและสมุนไพรที่อุดมสมบูรณ์ และเนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าที่เป็นส่วนหนึ่งของป่าชุมชนภาคตะวันออก อีกทั้งเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และชาวบ้านยังสามารถใช้ประโยชน์จากในป่าชุมชนได้ด้วย จึงเอื้อต่อแพทย์พื้นบ้านที่จะนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ด้านการรักษาโรคอย่างมาก ทำให้มีแพทย์พื้นบ้านที่มีความชำนาญในการรักษาเป็นจำนวนมากที่ยังมีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรท้องถิ่นหลากหลายรูปแบบตามชุมชนต่าง ๆ รวมทั้งพระสงฆ์หลายรูปก็มีความเชี่ยวชาญในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรรักษาโรคตามวัดอีกหลายแห่ง (สมสุข มัจฉาชีพ และสุนันทา โอศิริ, 2552)

นอกจากจังหวัดจันทบุรีจะเป็นพื้นที่แหล่งเพาะปลูกที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศแล้ว ภาครัฐยังส่งเสริมให้ปลูกพืชสมุนไพรตามสวนผัก สวนผลไม้ และสวนยางพารา เพื่อให้จังหวัดจันทบุรีเป็นศูนย์รวมพืชสมุนไพร (Herb Hub) ในอนาคต (ฐานเศรษฐกิจ, 2564) และยังพบว่าพื้นที่แห่งนี้มีสมุนไพรหลากหลายชนิดซึ่งเป็นสมุนไพรกลุ่มภาคตะวันออก เช่น กระวาน เร่ว เป็นต้น ซึ่งก็มีชื่อภาษาถิ่นและคำเรียกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ยิ่งกว่านั้น ในปัจจุบันผู้คนหันมาดูแลสุขภาพกันมากขึ้น รวมทั้งสนใจบำบัดโรคด้วยยาสมุนไพรแทนการใช้ยาแผนปัจจุบันก็มีอยู่ไม่น้อย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงภูมิปัญญาการตั้งชื่อสมุนไพรในจังหวัดนี้ และยังคงครอบคลุมไปถึงเรื่องประวัติความเป็นมาของคำเรียกชื่อสมุนไพรต่างๆ ในแง่มุมของการสื่อความหมายและมโนทัศน์ในการเรียกชื่อสมุนไพร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงการสื่อความหมายของหน่วยศัพท์ในชื่อพืชสมุนไพรไทยในจังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะชื่อพืชสมุนไพรในจังหวัดจันทบุรีเท่านั้น

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การศึกษาคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย นอกจากจะสะท้อนระบบการจัดหมวดหมู่พืชแบบอนุกรมวิธานพื้นบ้านไทยอันทรงภูมิปัญญาแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของความรู้ที่เป็นอุดมคติหรือเหมาะสมที่สุด (Idealized Cognitive Models) เกี่ยวกับความคิดและการปฏิบัติต่อพืชของคนไทย อันเป็นแนวความคิดหรือมโนทัศน์พื้นบ้าน (Folk Conceptualization) ที่หล่อหลอมมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วิธีการดำเนินชีวิตในสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ จากการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาของชนชาติไทย (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557)

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557) ศึกษาถึงเรื่องการวิเคราะห์โครงสร้างภาษาของคำเรียกชื่อพืชไทย พบว่าอนุกรมวิธานพืชแบบพื้นบ้านไทยปรากฏ 9 ระดับชั้น ได้แก่ หมวดหมู่ชั้นที่ 1 คือชั้นอาณาจักรพืช จัดเป็นหมวดหมู่แรกเริ่มที่เป็นเอกลักษณ์ของการจัดจำพวกชีวภาพชาติพันธุ์ ซึ่งบ่งความเป็นพืชหรือจำแนกพืชออกจากสัตว์หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ หมวดหมู่ชั้นที่ 2, 3, 4, 5 และ 6 คือ ชั้นส่วนประกอบพืช ชั้นกลุ่มก้อนพืช ชั้นหน้าที่พืช ชั้นผลพืช และชั้นเพศสภาพพืช ตามลำดับจัดเป็นหมวดรูปแบบชีวิตในลักษณะต่างๆ ที่มนุษย์รับรู้ได้ดีที่สุดในพืชชนิดนั้น ซึ่งในมุมมองพื้นบ้านไทย ได้แก่ ส่วนประกอบ การเป็นกลุ่มก้อน หน้าที่ หรือวิธีการในการนำมาใช้ประโยชน์ การเป็นพืชให้ผล และ/หรือเพศสภาพ หมวดหมู่ชั้นที่ 7 คือ ชั้นชนิดพืช ที่บ่งความแตกต่างจากพืชชนิดอื่นๆ หมวดหมู่ชั้นที่ 8 คือ ชั้นชนิดพืชเฉพาะ และหมวดหมู่ชั้นที่ 9 ชั้นชนิดพืชแปรถือเป็นหมวดหมู่ลำดับสุดท้าย

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557) ยังกล่าวว่า มโนทัศน์พื้นบ้านไทยที่สะท้อนจากคำเรียกชื่อพืชนั้น ศึกษาได้จากการสื่อความหมายของคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย นั่นคือ เป็นความหมายของหน่วยศัพท์หรือหน่วยความหมาย (Lexeme) ที่แสดงความหมายในลักษณะต่าง ๆ ส่วนประกอบในคำเรียกชื่อพืชที่มีสถานภาพเป็นหน่วยศัพท์ ได้แก่ แก่นชื่อพืช และส่วนขยาย (ส่วนคำบ่งกลุ่มพืชและตัวบ่งกลุ่มพืชจัดเป็นหน่วยไวยากรณ์ ไม่ใช่หน่วยศัพท์) ยกตัวอย่างเช่น คำเรียกชื่อพืช “มะเขือกรอบลาย” มีจำนวนหน่วยศัพท์ปรากฏ 3 หน่วย คือ “เขือ” ซึ่งเป็นแก่นชื่อ “กรอบ” ซึ่งเป็นส่วนขยายลำดับแรก และ “ลาย” ซึ่งเป็นส่วนขยายลำดับถัดไป คำเรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่ง เช่น มะเขือกรอบลาย มะเขือกรอบ มะเขือคางกบ มะเขือพวง มะเขือห้าผ่า มะเขือยาว และมะเขือขึ้น มีหน่วยศัพท์นับได้เป็น 8 หน่วย คือ เขือ กรอบ ลาย คางกบ พวง ห้าผ่า ยาว และขึ้น พืชชนิดหนึ่งๆ อาจมีคำเรียกชื่อพืชได้หลายคำแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น เช่น กะทกรก ในภาษาไทยมาตรฐาน มีคำเรียกชื่อพืชปรากฏใช้หลายคำในท้องถิ่นต่างๆ ในเขตภาคเหนือ ได้แก่ กะทกรก หมักที่หมอย มะปางเคอ

มะนาวเคอ ผ่าลายห่อทอง ผักเค้า ผักแคบน้ำ สลกบาตร ยอดองุ่น และถอกลาน ตามลำดับ ซึ่งต่างก็เป็นหน่วยศัพท์ที่มีความหมายแตกต่างกันไป แต่ล้วนเป็นความหมายของพืชชนิดเดียวกันหมด นอกจากนี้หน่วยศัพท์ที่แตกต่างเป็นคนละหน่วยศัพท์กัน อาจมีรูปเหมือนกันก็ได้ เช่น เชื้อ เป็นรูปเหมือนของหน่วยศัพท์ที่แสดงชนิดพืช 2 ชนิด คือ 1) ชื่อไม้พุ่มหลายชนิดในสกุล Solanum วงศ์ Solanaceae ที่ผลกินได้ และมีหลายพันธุ์ เช่น มะเขือไข่เต่า มะเขือเจ้าพระยา มะเขือยาว ฯลฯ และ 2) *Abelmoschus Esculentus* (L.) Moench หรือ “กระเจี๊ยบ” เช่น มะเขือมอญ และมะเขือหวาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) โดยแบ่งลักษณะการสื่อความหมายได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) การสื่อความหมายเฉพาะ ชั้นแรกเป็นการสื่อความหมายโดยตรงไปตรงมาตามชนิดพืชนั้น ๆ หรือเรียกว่าความหมายเฉพาะ (Proper Meaning) เช่น กระเจี๊ยบ กระชาย ขิง ข่า ข่อย ขุนน ลำตวน พุทรา ไทร กุหลาบ ชงโค กรรมกร์ ฯลฯ

2) การสื่อความหมายเชิงนามนัย ชั้นที่ 2 เป็นการสื่อความหมายที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ต้องอาศัยการตีความ 2 ชั้น นั่นคือใช้หน่วยศัพท์ที่มีความหมายที่เป็นเพียงคุณสมบัติ หรือองค์ประกอบหนึ่ง ๆ ของพืช แทนทั้งองค์รวมของพืชชนิดนั้น หรือเรียกว่า ความหมายเชิงนามนัย (Metonymical Meaning) เช่น ผักหนาม ผักเสี้ยน หล้าขน ฯลฯ

3) การสื่อความหมายเชิงอุปลักษณ์ ชั้นที่ 3 เป็นการสื่อความหมายที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก กล่าวคือ จากคุณสมบัติ นั้น ๆ ของพืชซึ่งเป็นการใช้ความหมายเชิงนามนัย (ความหมายในชั้นที่ 2) นำไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น เพื่อสื่อถึงชนิดพืชนั้น ๆ (ความหมายในชั้นที่ 3) หรือที่เรียกว่า ความหมายเชิงอุปลักษณ์ (Metaphorical Meaning) ยกตัวอย่างเช่น ต้นหงอนไก่ ต้นหน้าวัว ต้นดาวกระจาย ต้นหม้อแกงลิง ฯลฯ ซึ่งเป็นการสร้างคำเรียกชื่อพืชโดยการข้ามความหมายเฉพาะในชั้นที่ 1 ไปใช้หน่วยศัพท์ความหมายเชิงนามนัยในชั้นที่ 2 ซึ่งเป็นการยกส่วนประกอบหนึ่งของพืชเหล่านี้ คือ “ดอก” ไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ๆ ว่าดอกของพืชแต่ละชนิดนั้นคล้ายกับสิ่งใด ซึ่งก็คือเปรียบคล้ายกับหงอนไก่ หน้าวัว ดาวกระจาย และ หม้อแกงลิง ตามลำดับ หน่วยศัพท์ชื่อพืชเหล่านี้จึงมีความหมายเชิงอุปลักษณ์ในชั้นที่ 3

การสื่อความหมายในคำเรียกชื่อพืชแต่ละประเภทดังกล่าวมีอัตราส่วนที่แตกต่างกัน ในภาพรวมแล้ว หน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสื่อความหมายเฉพาะมากที่สุด รองลงมาเป็นความหมายเชิงนามนัย และความหมายเชิงอุปลักษณ์ ตามลำดับ ซึ่งเป็นระบบที่สอดคล้องกับหลักธรรมชาติคือ สิ่งใดก็ตาม ถ้ายังมีความซับซ้อนมากเท่าไร ก็ยิ่งปรากฏน้อยมากเท่านั้น จึงจัดเป็นระบบหลักซึ่งใช้แยกแยะพืชแต่ละชนิดให้แตกต่างกัน

หากพิจารณาหน่วยศัพท์ในแต่ละประเภท หน่วยศัพท์แก่นชื่อพืช สื่อความหมายเฉพาะมากกว่าความหมายที่แสดงภาพพจน์ทั้ง 2 ประเภท ส่วนหน่วยศัพท์ส่วนขยาย สื่อความหมายที่แสดงภาพพจน์มากกว่าความหมายเฉพาะมาก ซึ่งเป็นไปตามความคาดหมาย นั่นคือ ส่วนขยายเมื่อเพิ่มเข้ามาในพืช นอกจากจะทำให้โครงสร้างคำซับซ้อนขึ้นแล้ว ยังทำให้ความหมายซับซ้อนขึ้นด้วย

การศึกษาคำเรียกชื่อพืชในประเทศไทย ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับคำเรียกชื่อพืชในภาษาไทยนั้นมีจำนวนไม่มากนัก งานวิจัยที่สำคัญดังจะกล่าวโดยสรุปต่อไปนี้

สุรางคนา แก้วน้ำดี (2536) ศึกษาการแปรของคำเรียกชื่อพืชกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นและภาษาไทยถิ่นย่อย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรของคำเรียกชื่อพืชในภาษาถิ่นย่อยของภาษาคำเมือง ภาษาถิ่นย่อยของภาคอีสาน ภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นใต้ ว่ามีการใช้คำศัพท์ในการเรียกชื่อพืชเหมือนกันหรือต่างกัน ในลักษณะใดบ้าง และนำผลการศึกษามาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นและภาษาไทยถิ่นย่อย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การแปรตามถิ่นของคำเรียกชื่อพืช สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นคำนำหน้า กับส่วนที่เป็นชื่อพืช การแปรในแต่ละส่วนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ในมุมมองที่ต่างกัน

ณชลกร แสงแก้ว (2552) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกชื่อสมุนไพรภาคใต้จากหนังสือชุดกับภาษาไทยมาตรฐาน” โดยศึกษาเพื่อเปรียบเทียบคำเรียกชื่อสมุนไพรในหนังสือชุดกับภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคำเรียกชื่อสมุนไพรภาคใต้ เพื่อศึกษาการใช้สมุนไพรในภาคใต้ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น โดยศึกษาชื่อสมุนไพรที่ปรากฏในตำรายกหนังสือชุดจำนวน 10 เล่ม ประการแรก ได้ผลการเปรียบเทียบคำเรียกชื่อสมุนไพร โดยพบประเภทของคำ 4 กลุ่ม คือ จำนวนรูปคำเรียกชื่อสมุนไพร พบจำนวน 1 รูปคำมากที่สุด จำนวนพยางค์ของคำเรียกชื่อสมุนไพร พบจำนวน 2 พยางค์มากที่สุด

สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย (2552) ศึกษาคำเรียกชื่อพืชในภาษาท้องถิ่นและการแปรของคำเรียกชื่อพืชในเขตพื้นที่รอยต่อ 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ผลการศึกษาพบว่า คำเรียกชื่อพืชท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างมีความแตกต่างไปจากภาษาไทยมาตรฐานถึงร้อยละกว่า 83 ของคำเรียกชื่อพืชที่ศึกษาทั้งหมด และยังมีความแตกต่างกันระหว่างถิ่นต่าง ๆ ในบริเวณภาคเหนือตอนล่างอีกด้วย โดยพบทั้งในกรณีการใช้คำศัพท์คนละคำและการใช้คำศัพท์คำเดียวกัน ในด้านการใช้คำศัพท์คำเดียวกัน มีทั้งการใช้คำเหมือนกันทุกประการ และใช้คำศัพท์คำเดียวกัน แต่มีการแปรไปแตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังพบวิธีการสร้างคำเรียกชื่อพืชที่ซับซ้อน โดยพบว่า คำเรียกชื่อพืชในบริเวณภาคเหนือตอนล่างนี้ เป็นคำประสมที่เกิดจากการนำคำเดิมจำนวน 5-6 คำมาประกอบกัน โดยมีคำประกอบส่วนหนึ่งเป็นคำบ่งกลุ่มนามและอีกส่วนหนึ่งเป็นชื่อเฉพาะ

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา และสุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ (2556) เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาลักษณะไวยากรณ์ของคำเรียกชื่อพืชในกลุ่มภาษาชาติพันธุ์ไทยในเขตภาคเหนือ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะและการใช้คำเรียกชื่อพืชระหว่างภาษาไทยมาตรฐานและภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยในเขตภาคเหนือ และระหว่างภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทด้วยกัน เพื่อศึกษาระบบการจำแนกและมโนทัศน์พื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือจากคำเรียกชื่อพืช โดยมีพื้นที่ศึกษาครอบคลุม 20 กลุ่ม โดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์แนวหน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษาวเคราะห์โครงสร้างภาษาของคำเรียกชื่อพืช และใช้ภาษาศาสตร์ปริชานวิเคราะห์ความหมาย

เนื่องด้วยการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาถึงความหมายของหน่วยศัพท์ในชื่อพืชสมุนไพรไทย จึงได้นำแนวคิดในการสื่อความหมายในคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย อันได้แก่ ความหมายเฉพาะ ความหมายเชิงนามนัย และความหมายเชิงอุปลักษณ์ของอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ของงานวิจัยนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาการสื่อความหมายและมโนทัศน์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรไทยในจังหวัดจันทบุรี เป็นการศึกษาวิเคราะห์จากคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรที่รวบรวมไว้ จากนั้นจึงใช้หลักการวิจัยเชิงพรรณนาซึ่งจะมีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การทบทวนวรรณกรรม โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยจะนำแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยเรื่องภูมิปัญญา วัฒนธรรม และความเป็นมาของชุมชน ตลอดจนศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อสมุนไพรในแต่ละท้องถิ่น การจำแนกประเภทของสมุนไพรตามอาการของโรค และความหมายของชื่อสมุนไพรเพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลตามขอบเขตที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

2.1 ขอบเขตของแหล่งข้อมูลผู้วิจัยจะทำการค้นคว้านี้มุ่งศึกษาเฉพาะชื่อเรียกพืชสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยการรวบรวมข้อมูลชื่อพืชสมุนไพรที่ปรากฏข้อมูลเอกสาร จากตำรา สารานุกรมสมุนไพรไทย และฐานข้อมูลเว็บไซต์สมุนไพรไทย ดังนี้

- สารานุกรมสมุนไพร ของ วุฒิ วุฒิธรรมเวช
- คู่มือการใช้สมุนไพร ของ ศาสตราจารย์เพียว เหมือนวงษ์ญาติ
- เว็บไซต์ฐานข้อมูลสมุนไพรไทย <https://www.samunpri.com>
- เว็บไซต์ฐานข้อมูลสมุนไพรไทย <https://thaiherbtherapy.com>
- เว็บไซต์ฐานข้อมูลสมุนไพรไทย <http://www.medplant.mahidol.ac.th/index.asp>

2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะสมุนไพรที่อยู่ในหมวดชื่อพืช และเก็บข้อมูลเฉพาะรายชื่อสมุนไพรที่อยู่ในจังหวัดจันทบุรีเท่านั้น ทั้งนี้ชื่อสมุนไพรได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 151 ชื่อ โดยใช้วิธีคัดเลือกจากรายชื่อพืชสมุนไพรที่พบการปรากฏเป็นคำภาษาถิ่นของจังหวัดจันทบุรีโดยเฉพาะจากตำรา เอกสาร และฐานข้อมูลข้างต้น โดยมีเงื่อนไขว่าจะไม่พบการใช้คำเรียกเหล่านี้ในภูมิภาคอื่นนอกจากจังหวัดจันทบุรีเท่านั้น

3. การจัดระเบียบข้อมูล กระทำโดยการนำชื่อสมุนไพรมาจัดกลุ่มวิเคราะห์ความหมายในเชิงอรรถศาสตร์ อันประกอบด้วย ความหมายเฉพาะ ความหมายเชิงนามนัย และความหมายเชิงอุปลักษณ์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาชื่อสมุนไพรที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 151 ชื่อ ผลการศึกษาพบว่า คนไทยสร้างคำเรียกชื่อพืชที่สามารถสื่อความหมายได้ 3 ชั้น ได้แก่ การสื่อความหมายเฉพาะ การสื่อความหมายเชิงนามนัย และการสื่อความหมายเชิงอุปลักษณ์ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

การสื่อความหมายเชิงนามนัย

การสื่อความหมายเชิงนามนัยสามารถแบ่งกล่าวได้ใน 2 ประเด็นดังนี้ (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557)

1) เป็นการสื่อความหมายโดยใช้คุณสมบัติด้านใดด้านหนึ่งที่เด่นเป็นตัวแทนของสิ่งนั้น ๆ ในองค์รวม ในคำเรียกชื่อพืช เช่น บานบุรี ตั้งเป็นชื่อโดยนำเอาคุณสมบัติที่เด่น คือการบานเด่นสวยงามของดอกคือ บานบุรี มาเป็นแก่นชื่อ หรือไทรต่าง โดยนำเอาคุณสมบัติของต้นไทรชนิดหนึ่งที่มีใบเป็นลักษณะ “ต่าง” มาเป็นส่วนขยาย

2) การนำส่วนประกอบที่มีลักษณะเด่นของสิ่งนั้นๆ มากล่าวแทนองค์รวมของสิ่งนั้น บางครั้งก็เรียกว่า อนุนามนัย (Synecdoche) เช่น ผักหนาม เป็นคำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านของผักขอมที่มีส่วนประกอบที่เด่นคือ หนาม จึงนำส่วนประกอบนี้มาใช้เรียกพืชชนิดนี้ หรือ ต้นเข็มใบ เป็นคำเรียกชื่อต้นเข็มชนิดหนึ่งที่มีใบเด่นกว่าเข็มชนิดอื่น (ซึ่งมีดอกเด่น) จึงนำส่วนประกอบนี้มาเป็นคำขยายของต้นเข็มชนิดนี้

จากการศึกษาพบว่าหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชแสดงความหมายเชิงนามนัยซึ่งเป็นคุณสมบัติต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ได้แก่ รูปแบบ ขนาด สี ลวดลาย รส กลิ่น น้ำหนัก อุณหภูมิ สภาพผิว ลักษณะเนื้อใน ส่วนประกอบเด่น จำนวนหรือกลุ่มก้อน อายุหรือช่วงอายุ เพศสภาพ สถานที่ เจ้าของ วัตถุประสงค์ คุณภาพ ลักษณะ+อาการ และกรรมวิธี ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช โดยสถานที่ ส่วนประกอบเด่น และสี ปรากฏมากที่สุดเป็น 3 อันดับแรก นอกนั้นเป็นคุณสมบัติด้านอื่นๆ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. สถานที่ คนทั่วไปเรียกชื่อพืชตามสถานที่ (Location) มากที่สุด ซึ่งสถานที่ที่แบ่งกล่าวได้ 2 ลักษณะ คือ ภูมิประเทศ (Terrain) และแหล่งที่มา (Source)

1.1 ภูมิประเทศ ผู้คนเรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามสภาพภูมิประเทศที่ปรากฏพืชชนิดนั้น ซึ่งอาจเป็นการปรากฏจริงในสภาพภูมิประเทศที่เป็นธรรมชาติแวดล้อม หรือเป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา เช่น น้ำ หนอง ทะเล ดิน บก เนิน โคนเขา ดอย ม่อน ป่า พง เลื่อน พุง ฟ้า ฯลฯ ซึ่งมักมีหน่วยศัพท์ที่เป็นส่วนขยาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนขยาย: อ้อยน้ำ, ยางเนิน, สลอดน้ำ, แคทะเล, มะเดื่อดิน, มะกรูดป่า, สะเดาดิน

1.2 แหล่งที่มา ผู้คนเรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามแหล่งที่มาที่มักปรากฏพืชชนิดนั้น ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ พืชประจำถิ่นต่างๆ (Regular Plants) พืชในท้องถิ่น (Local Plants) และพืชต่างถิ่น (Foreign Plants) ดังนี้

1.1.2.1 พืชประจำถิ่นต่างๆ (Regular Plants) เป็นชื่อเฉพาะของสถานที่ที่เป็นถิ่นของพืชนั้นๆ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับประเทศหรือไม่ก็ตาม เช่น ไทย สยาม ลาว จีน แวก มอญ ขอม ฝรั่งเศส/หรั่ง อเมริกัน แกว ญวน เมืองกาญจน์ ภูเก็ต นครา สงขลา ใต้ บูรพา ฯลฯ คำแสดงแหล่งมักปรากฏเป็นส่วนขยาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนขยาย: ผักเสี้ยนไทย, ตำลึงฝรั่ง, สุรามะริด, มะพลับไทย, อังกาบฝรั่ง, หูเสือไทย, หญ้าฝรั่งเศส, ดอกไม้จีน

1.1.2.2 พืชในท้องถิ่น (Local Plants) อย่างน้อยปรากฏในคำเรียกชื่อพืช เช่น บ้าน สวน นา คันทนา โรงเรียน เมือง ใน ถิ่น ดง ฯลฯ คำแสดงพืชในถิ่นมักปรากฏเป็นส่วนขยาย ตัวอย่างดังต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: เมืองมอน

ส่วนขยาย: ถั่วนา, กะบังนอก, เทียนนา, ชะมटना, ผักหวานดง, เร่วดง

2. ส่วนประกอบเด่น เรียกชื่อพืชตามส่วนประกอบเด่น (Salient Parts) ของพืชชนิดนี้ ซึ่งอาจเด่นในเรื่องรูปร่างหรือการนำไปใช้ประโยชน์ อย่างน้อยมีหน่วยศัพท์ปรากฏในคำเรียกชื่อพืช เช่น ต้น ดอก ก้าน กิ่ง หนาม เสี้ยน ขน หัว หน่อ แกน เครือ เถา เปลือก ยอด ข่อ ปลี ยาง ฯลฯ ตัวอย่างดังต่อไปนี้

แก่นชื่อ: หนามรอบข้อ, หนามรอบตัว, หนามรอบต้น, ยางเหียง, เถาดอกบานตูม, เถาวัลย์ปริง

3. สี เรียกชื่อพืชตามสี (Colors) ของพืชชนิดนั้นที่รับรู้ได้ด้วยตาเปล่า อย่างน้อยปรากฏหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น สี ขาว ดำ แดง ชมพู เขียว เหลือง ส้ม แสด ม่วง เทา คราม น้ำเงิน กล่ำ หม่น แล่ (สีขาวๆ) สีไพร สีนวล สีทอง สีชาติ เผือก สามสี ฯลฯ ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ส่วนขยาย: ยาเขียว, ถั่วแดง, มหาภาพแดง, อีгимแดง, ยางขาว, ระย่อมแดง, ปองดำ, หนามแดง

4. เจ้าของ เรียกชื่อพืชตามเจ้าของ (Processors) ของพืชชนิดนั้น ซึ่งอาจเป็นข้อเท็จจริงหรือความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา หรืออาจเป็นการให้เกียรติแก่บุคคลต่างๆ อย่างน้อยปรากฏหน่วยศัพท์ เช่น หลวง สิรินคร พระ ฝี่ ปู่ พราน อ้ายพอน ตาคลอย ยายทาย อุทุมพร ชาญชัย มหาวัน วิกตอเรีย พญา หมออ่อนย ฯลฯ มักปรากฏเป็นส่วนขยายในคำเรียกชื่อพืช ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: พญาอ, พญาดาบหัก

ส่วนขยาย: หญ้าหมอน้อย

5. ลักษณะอาการ เรียกชื่อพืชตามลักษณะอาการ (Manners) หรือความเป็นอยู่ ความเป็นไป สภาพ และกิริยาท่าทางของพืชชนิดนั้นๆ เป็นการรับรู้ทั้งในแบบที่เคลื่อนไหวได้และไม่ได้ ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น พฤติกรรม (Behavior) สภาพ (State) ท่าทาง (Posture) และผลกระทบ (Effects)

5.1 พฤติกรรม เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามพฤติกรรม (Behavior) ของพืช ซึ่งเป็นอาการประจำในมิติที่เคลื่อนไหวได้ จากประสบการณ์ของผู้คนที่สัมผัสหรือจากจินตนาการ อย่างน้อยพบหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น ขวนขม ผัด ไหว โลด แจว ลอย ล้อม ละ หล่น ตูม จับ ทาน วาย พองแวบ บ้า ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: ไปนิพพานไม่กลับ

ส่วนขยาย: ผักติด, ผักนุ่ง, เพลาะแพละ, ปิงปิง, หนามหญ้าราบ, หญ้าละออง

5.2 สภาพ เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามสภาพของพืช (State) ซึ่งเป็นอาการในมิติที่เคลื่อนไหวไม่ได้ อย่างน้อยพบหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น ห้อย ย้อย เรียง เกลื่อน พู เฟื่อง ค้าง ชี โดเต ฯลฯ ตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนขยาย: มะม่วงเถ็ดล่อ

5.3 ผลกระทบ เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามผลกระทบ (Effects) ที่เกิดจากการสัมผัสหรือมีปฏิสัมพันธ์กับพืชจนเกิดอาการต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นผลกระทบหรืออาการที่เกิดกับผู้คนหรือพืชดังนี้

5.3.1 ผลกระทบต่อผู้คน ผลกระทบต่อคนเป็นผลที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่ผู้คนมีต่อพืชและส่งผลให้เกิดกับผู้คน ทำให้มีอาการต่าง ๆ อย่างน้อยปรากฏหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น คัน คาย ชะเลือด กัดลิ้น ฯลฯ ดังตัวอย่าง

แก่นชื่อพืช: โปนิพพานไม่กลับ, กัดลิ้นลิง, โลดทะนง, คันทรง

ส่วนขยาย: มะม่วงยางหุย

5.3.2 ผลกระทบต่อพืช ผลกระทบต่อพืชเป็นผลที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่ผู้คนมีต่อพืชและส่งผลให้เกิดกับผู้คน ทำให้มีอาการต่าง ๆ อย่างน้อยปรากฏหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น กระจิบยวบ ต่อยหุบ ต่อยหุบ อ่วม ฯลฯ ดังตัวอย่าง

ส่วนขยาย: หนามหญ้าราบ

6. รูปแบบ ผู้คนเรียกชื่อพืชจำนวนมากตามรูปแบบ (Forms) ของพืช หรือรูปแบบของส่วนประกอบพืช ซึ่งเป็นมิติสัมพันธ์หรือความรู้สึกเชิงปริภูมิ (Spatial Sense) ของผู้คนที่สัมผัสพืชชนิดนั้นๆ แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดทางเรขาคณิต การให้เหตุผลแบบต่างๆ และการนำแนวคิดทางเรขาคณิตไปใช้ในชีวิตประจำวัน รูปแบบพืชที่ผู้คนรับรู้ได้และนำไปเป็นแก่นชื่อพืชและส่วนขยายนั้นมีมากมาย ทั้งที่เป็นรูปแบบที่เรียกว่า รูปทรงเรขาคณิต (Geometric Forms) และรูปอิสระ (Free Forms) ดังนี้

6.1 รูปทรงเรขาคณิต เป็นรูปที่แน่นอน เป็นมาตรฐาน สามารถคำนวณวัดได้ง่าย เป็นรูปที่ประกอบด้วยจุด เส้นตรง ส่วนโค้งต่างๆ มีทั้งรูประนาบและรูปทรง 2-3 มิติ ที่มีความหนา ความลึก และความสูง ปรากฏดังต่อไปนี้

6.1.1 รูประนาบหรือรูปทรง 2 มิติ เป็นรูปทรง จุด เส้นตรง (ซึ่งเป็นการเคลื่อนที่ของจุด เส้นโค้ง และเส้นเหลี่ยมที่อยู่ในระนาบเดียวกัน อย่างน้อยปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น เหลี่ยม ัง โค้ง สาย ขนาน เป็นต้น หรือรูปทรงที่แสดงความกว้างและความยาวหรือขอบของรูปนั้น เช่น รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยม รูปหลายเหลี่ยม หรือรูปวงกลม รูปทรงนี้ปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น สี่เหลี่ยม กลม ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนขยาย: ปรงเหลี่ยม

6.1.3 รูปทรง 3 มิติ เป็นรูปทรงที่นอกจากจะแสดงความกว้าง ความยาวแล้ว ยังมีความลึกหรือความหนาและนูน เช่น รูปทรงกลม ทรงสามเหลี่ยม ทรงกระบอก ให้ความรู้สึกมีปริมาตร ความหนาแน่น และมีมวลสาร รูปทรงนี้ปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น ตอน ท่อน แวน แท่ง ปุก ป้อม ปล้อง หนอก แป้น บ้าน ฯลฯ

ส่วนขยาย: หัวปลอก, หัวบ้องขวาน

6.2 รูปอิสระ เป็นรูปที่เกิดจากรูปเรขาคณิต ที่ถูกระทำจนมีรูปลักษณะเปลี่ยนไปจากเดิมจนอาจไม่เหลือสภาพปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น งอ บิด คด หยิก แปะ แปะ แต่ ตูบ ทุ่ ฝ่อ ชะลูด อวบ ซ้อน เลี้ยว กั่ว ฯลฯ ดังนี้

ส่วนขยาย: เครือหุนแป

นอกจากนี้ยังเรียกตามรูปอิสระของส่วนประกอบพืช เช่น ใบทุ่ ฯลฯ ซึ่งมักปรากฏเป็นส่วนขยาย

7. กลิ่น เรียกชื่อตามกลิ่น (Smell) ที่รับรู้ได้จากพืชชนิดนั้น ปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ เช่น หอม หอม-นวล เหม็น ฉุน หื่น ฯลฯ

ส่วนขยาย: ยาฉุน, หมี่เหม็น, หนามเหม็น, สนหอม, ไม้หอม

นอกจากนี้ยังเรียกชื่อพืชตามกลิ่นของส่วนประกอบพืชนั้น เช่น ดอกหอม ฯลฯ ปรากฏเป็นส่วนขยายชื่อพืช ดังตัวอย่าง

แก่นชื่อพืช: หนามเหม็น

8. วัตถุประสงค์ เรียกชื่อพืชตามวัตถุประสงค์ (Purposes) ที่คนนำไปทำอาหารหรือใช้ประโยชน์อื่น เช่น ต้นแกงนำไปใช้ทำแกงต่างๆ กล้วยกินดิบ นำไปกินในขณะดิบ ปรากฏหน่วยศัพท์ที่แสดงกิจกรรม เช่น แกง ลาบ กินหัว กินดิบ เสวย สุก ผูก แต่งงาน กัณฐ์ ดับพิษ ดับไฟ ย้อมผ้า เปื่อ (นำไปเปื่อสัตว์) กำจัด ร่วง (นำไปเป็นยาแก้ท้องร่วง) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนขยาย: ผักเสี้ยนดอง, ยาตั้ง, พรหมดอง

นอกจากนี้ หน่วยศัพท์ที่แสดงวัตถุประสงค์ ยังปรากฏเป็นสิ่งที่ต่างๆ ที่พืชนำไปใช้ทำหรือใช้สำหรับสิ่งนั้นๆ เช่น กาแฟ เสาว สบู่ เต้าฮู้ สาลี โก๋ (สำหรับเลี้ยงโก๋) น้ำมัน พืช คา (หลังคา) ฯลฯ

9. สภาพผิว เรียกชื่อพืชตามสภาพผิว (Skin Condition) หรือเปลือกของพืชชนิดนั้น ที่รู้สึกได้จากการมองเห็นหรือการสัมผัส อย่างน้อยปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น เปีย ตึง เตียน เกลี้ยง ราบ เลื่อม ลื่น มัน ฝ้า ปรุ ฯลฯ

นอกจากนี้ยังเรียกชื่อพืชตามสภาพผิวของส่วนประกอบพืชชนิดนั้น เช่น ใบเลื่อม ฯลฯ ปรากฏเป็นส่วนขยายชื่อพืช ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนขยาย: หนามหญ้าราบ

10. จำนวนหรือกลุ่มก้อน เรียกชื่อพืชตามจำนวน (Number) หรือกลุ่มก้อน (Cluster) ที่เป็นลักษณะเด่นของพืชชนิดนั้น อย่างน้อยปรากฏหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น โทน สามสิบ สามร้อย สามสิบสอง สามกอ สามสิบสองหาบ ดอกเดียว มาก กำ กลุ่ม พวง ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: สามสิบ

นอกจากนี้ยังเรียกชื่อพืชตามจำนวนหรือกลุ่มก้อนของส่วนประกอบพืชชนิดนั้น เช่น สองใบ สามใบ พันลำ สามซี่ ร้อยหวี สามร้อยราก สามกอ ดอกเดียว ฯลฯ

11. เพศสภาพ เรียกชื่อพืชตามเพศสภาพ (Gender) จากมโนทัศน์ที่มีต่อพืชชนิดนั้นๆ อย่างน้อยปรากฏหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น ผู้ เมีย ผู้เมีย ตัวผู้ ตัวเมีย เพศผู้ ตัวแม่ อี ซ่อง ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: อีกิมแดง, อีไหลหลัง, ซ่องรำพัน

ส่วนขยาย: ผักเสี้ยนตัวผู้, เสลดพังพอนตัวเมีย, ซ่องสามย่านตัวผู้, ซัดมอนตัวผู้, ลายตัวผู้, หูปลาซ่อนตัวผู้

12. น้ำหนัก เรียกชื่อพืชตามน้ำหนัก (Weight) ที่สัมผัสได้จากพืชชนิดนั้น อย่างน้อยปรากฏหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช เช่น หนัก เบา ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนขยาย: กระเบาตึก

13. ลวดลาย เรียกชื่อพืชตามลวดลายหรือลายเส้นในรูปแบบต่าง ๆ (Pattern) เช่น เส้น ลาย ต่าง ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนขยาย: ยาเส้น

การสื่อความหมายเชิงอุปลักษณ์

ความหมายเชิงอุปลักษณ์ในทางภาษาศาสตร์ เป็นมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอด ไม่ใช่แต่เพียงเป็นเรื่องของการใช้ภาษาเท่านั้น นั่นคือ เป็นมุมมองและความคิดที่ผู้คนมีต่อโลกกายภาพแวดล้อมภายใต้กรอบสังคมวัฒนธรรมหนึ่งๆ แบบอย่างเชิงอุปลักษณ์ (Metaphorical Models) นับเป็นหนทางหนึ่งในการแก้ปัญหาเชิงวัฒนธรรมที่แท้จริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้คนเข้าใจบางสิ่งบางอย่างได้โดยอาศัยสิ่งอื่นที่เป็นที่เข้าใจดีอยู่แล้วในการสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจได้ดีจะใช้วิธีการเปรียบเทียบสิ่งนั้นกับสิ่งอื่น ยกตัวอย่างในคำเรียกชื่อพืช เช่น หม้อข้าวหม้อแกงลิง เป็นพืชที่ดอกเหมือนหม้อข้าวหรือหม้อแกง และเนื่องจากมีขนาดเล็กจึงเปรียบเป็นหม้อข้าวหม้อแกงของลิง ซึ่งเป็นสัตว์ที่พบได้ทั่วไปในประเทศไทย และคนไทยก็รู้จักกันดี จึงนำคำว่า “หม้อข้าวหม้อแกงลิง” มาตั้งเป็นชื่อพืชโดยให้เป็นแก่นชื่อ เพื่อสื่อความหมายถึงพืชชนิดนี้ ผู้ที่ไม่รู้จักพืชชนิดนี้มาก่อนก็สามารถมองเห็นภาพลักษณ์ และคาดเดาได้เมื่อพบเห็น

นอกจากหน่วยศัพท์ที่เป็นแก่นชื่อแสดงความหมายเชิงอุปลักษณ์แล้ว หน่วยศัพท์ส่วนขยายก็แสดงชนิดพืชเฉพาะที่มีความหมายเชิงอุปลักษณ์เช่นกัน เช่น ปาล์มขวด แสดงชนิดของปาล์มว่าเป็นชนิดที่มีลักษณะลำต้นคล้ายขวด หน่วยศัพท์ที่มีความหมายเชิงอุปลักษณ์แสดงการเปรียบเทียบกับสิ่งหรือการกระทำอื่นอย่างหลากหลาย ได้แก่ พืชชนิดอื่น สัตว์และอวัยวะสัตว์ คนและอวัยวะคน วัสดุสิ่งของ ที่อยู่อาศัยหรือสิ่งก่อสร้าง ธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ อาหาร สิ่งปฏิภนมูลฝอย กิริยาอาการหรือพฤติกรรมของคนหรือสัตว์ และความเป็นสิริมงคล

จากการศึกษาพบว่า สิ่งที่น่าสนใจมาเปรียบเทียบดังกล่าวปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืช โดยสัตว์และอวัยวะสัตว์ วัสดุสิ่งของ และคนและอวัยวะคน ปรากฏมากที่สุดเป็น 3 อันดับแรก ดังสาระสำคัญดังนี้

1. สัตว์และอวัยวะสัตว์ เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามลักษณะของสัตว์ (Animal) ที่เป็นที่รู้จักกันดีหรือพบเห็นได้ทั่วไปในประเทศไทย และอวัยวะของสัตว์หนึ่งๆ (Animal Organ)

1.1 สัตว์ (Animal) ที่นำมาเป็นแบบอย่างเชิงอุปลักษณ์ปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ เช่น หมา ปลาไหล ค้างคาว กระตัง ช้าง นก ไก่ แมว มด หนู งู เข็บ ตะขาบ ลิง วอก ลา ม้า คางคก หมู เต่า แมลง เสือ สิงห์ กวาง ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: กาบินหนี, หมี่เหม็น, โคลกลาน, อินทรี, กวางล่ามา, หูปลาซ่อนตัวผู้, หมาตายไม่พังกาก, ชะมดนา, กระรอก, อินทรี

ส่วนขยาย: กะเพียดหนู, สาบแรังสาบกา, ตีปลวก, ผักหมกข้าง, กัดลิ้นลิง, ยางขนุนนก, ประดู่เสน, สาบเสือ

1.2 อวัยวะของสัตว์ (Animal Organs) ที่นำมาเป็นแบบอย่างเชิงอุปลักษณ์ปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ เช่น เขา เขาควาย หนอกกำมู หงอนไก่ เตี้ยไก่ หัวหมู นิ้วหมู ตาเสือ หูเสือ ไล่เสือ หำม้า โคยงู กะตอลิง หางนกยูง ตีนตุ๊กแก คางกบ คางเขียด หาง ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: หูกวาง, ตาปลา, หญ้าหนวดแมว, (ผัก) หูเสือ, แดดลิง, หางรอก, ก้างปลา

2. วัสดุสิ่งของ ผู้คนเรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามวัสดุสิ่งของแวดล้อม (Material and Things) วัสดุที่นำมาเป็นแบบอย่างเชิงอุปลักษณ์ปรากฏในคำเรียกชื่อพืช เช่น แก้ว ทอง คำ เงิน เพชร นิล ผ้า กำมะหยี่ ด้าย เข็ม กระดาก กระดุม กระเบื้อง กระโปรง ขวาน เฟือง กระจับ สายเสื่อ สร้อย ฉัตร ช้อง กลอง โคม ร่ม เต่า หม้อ ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: จักรนารายณ์, พรหมดอง, ต้นก้านธูป, ผักแว่น

ส่วนขยาย: โคนดินสอ, หามกลอง, เคียนทราย

3. คนและอวัยวะคน เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามบุคคลที่เป็นที่รู้จักกัน ในวงกว้างหรือในวงเฉพาะชุมชนนั้นๆ ดี (Famous Persons) และอวัยวะของคน (Human Organs) ปรากฏในหน่วยศัพท์คำเรียกชื่อพืช เช่น นม ปอด นิ้ว หีหมอย เป้า ขะตุ้ม เท้า ตีน ลิ่น กระดุก เครา มือ โป่ง ผม เลือด ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: พุงทะลาย, ตูดโมง, มโหระ

ส่วนขยาย: วานเลือด

4. พืชชนิดอื่น เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามลักษณะ (Appearance) ที่คล้ายพืชชนิดอื่นที่เป็นที่รู้จักดีกว่าพืชชนิดนั้น (Other Similar Plants) พืชที่นำมาเป็นแบบอย่างเชิงอุปลักษณ์ปรากฏเป็นหน่วยศัพท์ เช่น ข้าว ถั่ว บัว แห้ว ขนุน เห็ด ฟัก ฝ้าย หญ้า กล้วย ส้ม ตะไคร้ มะกอก มะพร้าว ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: จำปาเครือ, ตาลอ้อย, พริกป่า

ส่วนขยาย: ยางขนุนนก

5. สิ่งปฏิภนมูลฝอย เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามสิ่งปฏิภนและมูลฝอย (Excretion) ที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปในสภาพแวดล้อม ที่พบมากคือมูลสัตว์ เช่น ชีไก่ ชีขี้ก ขี้วัว ขี้ควาย ขี้หมู ขี้แพะ ขี้แมว ขี้หนู ขี้เต่า ขี้ล่อ ขี้เหล็ก ขี้ไต้ ขี้เตรย ขี้คาก ฯลฯ นอกนั้นเป็นสิ่งปฏิภนอื่นๆ เช่น ขี้พระร่วง น้ำลาย เสดด มัน มูก เกล็ดอน ตะกอน ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: เสลดพังพอนตัวเมีย

6. ธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามธรรมชาติแวดล้อม (Nature) หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ (Natural Phenomenon) เช่น น้ำ ไฟ ดิน หิน ทราย ฟ้า ลม อาทิตย์ จันทร์ ฯลฯ มีดังต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: ไฟเดือนห้า, น้ำนอง

ส่วนขยาย: สอยดาว, ผักหมกข้าง, หญ้าติดไฟ, วานไฟ

7. กิริยาอาการหรือพฤติกรรมของคนหรือสัตว์ เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามกิริยาอาการหรือพฤติกรรมของคนหรือสัตว์ (Human and Animal Behavior) ที่นำมาเป็นแบบอย่างเชิงอุปลักษณ์ปรากฏในคำเรียกชื่อพืช เช่น ควบ ค่นองม้า บ้า ถอน จาม เยี่ยว หมอบ ตืด เหงน เลื้อย ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนขยาย: โคลลาน

8. อาหาร เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามอาหาร (Food) ที่บริโภคในชีวิตประจำวัน อาหารที่นำมาเป็นแบบอย่างเชิงอุปลักษณ์ เช่น ข้าว ไข่ ปลา ร้า หมี่ เกลือ กะทิ ฯลฯ ดังตัวอย่างดังนี้

ส่วนขยาย: มักเกลือ

9. ที่อยู่อาศัยหรือสิ่งก่อสร้าง เรียกชื่อพืชจำนวนหนึ่งตามที่อยู่อาศัย (Home and Building) ของสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ หรือสิ่งก่อสร้าง เช่น ทับ ชุ่ม กรง กำแพง เส้า ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แก่นชื่อพืช: รั้งนกระสา

การสื่อความหมายเฉพาะ

การสื่อความหมายเฉพาะ ไม่ได้ให้ความหมายที่เป็นภาพพจน์อะไรมากไปกว่าข้อมูลองค์รวมของพืชชนิดนั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น ชิง พจนานุกรมก็จะบอกว่า “ชิง น. ชื่อไม้ล้มลุกชนิด *Zingiber Officinale* Roscoe ในวงศ์ *Zingiberaceae* เหง้ามีกลิ่น รสเผ็ด ใช้ประกอบอาหารและทำยาได้, ชิงแกลง หรือชิงแครง ก็เรียก.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรที่สอดคล้องกับหมวดนี้ ได้แก่ กะเพียด ชิงชอง สัมเนรา พลับ ชะแมบ ประโยค แร่ มะ ชวด กาล้า เบญจมาศ ตะบัน ขนุ สะเน่มระกา ตะกร้อม กะต่าพะชะนาย ดุง กันโตด กำทวด กำทอด แผลก สัตบรรณ เจก ลำบับงา ลำมะสีงา ลำมะติงา ลำปะงา ลำสีงา บา จุ่มร่วมพนม และหนาด

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาแสดงเป็นอัตราส่วนของการปรากฏหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 อัตราส่วนร้อยละการปรากฏของหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรไทยของจังหวัดจันทบุรีที่แสดงความหมายเชิงนามนัยประเภทต่างๆ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

อันดับ	ความหมายเชิงนามนัย	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1	สถานที่	20	24.69
2	ลักษณะอาการ	13	16.05
3	ส่วนประกอบเด่น	10	12.35
4	เพศสภาพ	9	11.11
5	สี	8	9.88
6	รูปแบบ	5	6.17
7	กลิ่น	6	7.41
8	เจ้าของ	3	3.70

ตารางที่ 1 อัตราส่วนร้อยละการปรากฏของหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรไทยของจังหวัดจันทบุรีที่แสดงความหมายเชิงนามนัยประเภทต่างๆ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย (ต่อ)

อันดับ	ความหมายเชิงนามนัย	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
9	วัตถุประสงค์	3	3.70
10	สภาพผิว	1	1.23
11	จำนวนหรือกลุ่มก้อน	1	1.23
12	น้ำหนัก	1	1.23
13	ลวดลาย	1	1.23
รวม		81	100

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าพบการปรากฏคำเรียกที่เป็นสถานที่ในชื่อพืชสมุนไพรมากที่สุด รองลงมาเป็นลักษณะอาการ ส่วนประกอบเด่น เพศสภาพ สี รูปแบบ กลิ่น ในส่วนของเจ้าของและวัตถุประสงค์ พบคำเรียกจำนวนเท่ากัน สำหรับสภาพผิว จำนวนหรือกลุ่มก้อน น้ำหนัก และลวดลาย พบน้อยที่สุด โดยพบเพียงประเภทละ 1 ชื่อ

ตารางที่ 2 อัตราส่วนร้อยละการปรากฏของหน่วยศัพท์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรไทยของจังหวัดจันทบุรีที่แสดงความหมายเชิงอุปลักษณะประเภทต่างๆ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

อันดับ	ความหมายเชิงอุปลักษณะ	จำนวนที่ปรากฏ	ร้อยละ
1	สัตว์และอวัยวะสัตว์	24	44.44
2	คนและอวัยวะคน	10	18.52
3	วัสดุสิ่งของ	6	11.11
4	ธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ	6	11.11
5	พืชชนิดอื่น	4	7.41
6	สิ่งปฏิกูลมูลฝอย	1	1.85
7	กิริยาอาการหรือพฤติกรรมของคนหรือสัตว์	1	1.85
8	อาหาร	1	1.85
9	ที่อยู่อาศัยหรือสิ่งก่อสร้าง	1	1.85
รวม		54	100

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า คำเรียกชื่อพืชที่มีความหมายเป็นสัตว์และอวัยวะสัตว์ พบการปรากฏมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ คนและอวัยวะคน ในส่วนของวัสดุสิ่งของกับธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติพบการปรากฏเท่ากัน ลำดับต่อมาคือ พืชชนิดอื่น และความหมายที่พบน้อยที่สุด โดยพบเพียง 1 ความหมาย ได้แก่ สิ่งปฏิกูลมูลฝอย กิริยาอาการหรือพฤติกรรมของคนหรือสัตว์ อาหาร และที่อยู่อาศัยหรือสิ่งก่อสร้าง

ด้านการสื่อความหมายเชิงนามนัย พบการปรากฏคำเรียกทั้งหมด 81 คำ คิดเป็นร้อยละ 53.64 จากจำนวนคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรจำนวน 151 คำ

ในส่วนของ การสื่อความหมายเชิงอุปลักษณะ พบการปรากฏคำเรียกทั้งหมด 39 คำ คิดเป็นร้อยละ 25.82 จากจำนวนคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรจำนวน 151 คำ

สำหรับการสื่อความหมายเฉพาะ พบการปรากฏคำเรียกทั้งหมด 31 คำ คิดเป็นร้อยละ 20.53 จากจำนวนคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรจำนวน 151 คำ

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาถึงการสื่อความหมายและมโนทัศน์ในคำเรียกชื่อพืชสมุนไพรไทยในจังหวัดจันทบุรีนั้น เมื่อพิจารณาแต่ละชื่อของพืชสมุนไพร ผู้วิจัยพบว่าสมุนไพรแต่ละชนิดล้วนมีชื่อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งพอสรุปโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้ เรียกตามลักษณะที่โดดเด่นของสมุนไพรชนิดนั้น ได้แก่ หนามรอบข้อ หนามรอบตัว หนามรอบต้น ยางเหียง เกดอกบานตูม เถาวัลย์เปรียง; เรียกตามถิ่นกำเนิด ได้แก่ ผักเสี้ยนไทย ตำลึงฝรั่ง สุรามะริด มะพลับไทย อังกาบฝรั่ง หูเสือไทย หนุ่ยฝรั่งเศส ดอกไม้จีน; มีที่มาจากตำนาน วรรณคดี หรือเรื่องเล่า ได้แก่ พญาฮอ พญาดาบหัก หนุ่ยหมอน้อย ซึ่งอาจมีสรรพคุณเปรียบเสมือนดังตัวละครในแต่ละเรื่อง; หรือชื่อของเครื่องใช้ ของวิเศษต่างๆ ที่อยู่ในเรื่องราวเหล่านั้น ได้แก่ จักรนารายณ์ พรหมตอง ต้นก้านรูป ผักแว่น โคนดินสอ หามกลอง รายชื่อสมุนไพรที่ได้รวบรวมมาศึกษา มีความสอดคล้องกับหลักแนวคิดและทฤษฎีของอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา ในการวิเคราะห์เรื่อง “การจัดหมวดหมู่พืชแบบอนุกรมวิธานพื้นบ้านไทย” โดยที่พบชื่อพืชสมุนไพรในชั้นชนิดพืชมากที่สุด รองลงมาคือชื่อในชั้นชนิดพืชเฉพาะ ผู้วิจัยพบว่า แม้จะมีคำที่ใช้เรียกกันในหมวดนี้ นั่นคือ “ต้น” ก็ตาม แต่คนไทยไม่นิยมนำมาพูดกันด้วยเหตุที่เมื่อกล่าวถึงชื่อพืชสมุนไพรออกไปแล้ว ก็จะเป็นที่ทราบและเข้าใจในทันที จะมีปรากฏคำ “ต้น” อยู่บ้างก็เป็นบางชนิดเท่านั้น เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนของผู้ฟัง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ “ต้นก้านรูป” หากกล่าวเพียงคำ “ก้านรูป” ผู้ฟังอาจตีความว่าเป็นสิ่งที่ต้องจุดไฟเพื่อใช้ประกอบการบูชาพระพุทธรูป เจ้าที่ หรือรูปเคารพต่างๆ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีคำ “ต้น” ประกอบอยู่ด้านหน้า ในส่วนของชั้นส่วนประกอบพืช ชั้นกลุ่มก้อนพืช และชั้นผลพืชนั้น ผู้วิจัยพบว่า คนไทยสมัยโบราณจะสังเกตสิ่งที่พวกเขาคิดว่าสะดุดตาที่สุดสิ่งแรกของพืชสมุนไพรชนิดนั้น แล้วนำมาตั้งชื่อโดยขึ้นต้นเป็นพยางค์แรก อาทิ หากพืชสมุนไพรชนิดนั้นมีความโดดเด่นที่ตัวดอก ก็จะนำคำ “ดอก” มาเรียกเป็นพยางค์แรก หากพืชสมุนไพรชนิดนั้นมีลักษณะเป็นไม้เลื้อยที่ก้านทั้งแข็งและใหญ่ ก็จะนำคำ “เถา” มาเรียกเป็นพยางค์แรก ถ้าพืชสมุนไพรชนิดนั้นตามต้นเต็มไปด้วยหนามแหลม ก็จะนำคำ “หนาม” มาพูดเป็นพยางค์แรก สำหรับพืชสมุนไพรที่บนต้นออกดอกหรือมีผลติดกันเป็นกลุ่มใหญ่ จะกล่าวคำ “เครือ” เป็นพยางค์แรก หรือถ้าพืชสมุนไพรใดที่มีหัว หรือเหง้าอยู่ใต้ดิน หรือตามลำต้นมีแต่เพียงใบแตกออกมา มักจะใช้คำ “ว่าน” เรียกเป็นพยางค์แรก และหากพืชสมุนไพรที่สามารถนำผลมารับประทานได้ จะมีคำ “มะ” “หมาก” หรือ “มัก” อยู่เป็นพยางค์แรก

ผู้วิจัยพบว่า ชื่อพืชสมุนไพรที่ขึ้นต้นด้วยคำ “หญ้า” นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นพืชไร่ประโยชน์เสมอไป เหมือนตามชื่ออัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา ได้กล่าวเอาไว้ ผู้วิจัยกลับพบว่า ชื่อที่มีคำ “หญ้า” ขึ้นต้นนั้นก็มิประโยชน์เช่นกัน สามารถนำมาเป็นสมุนไพรรักษาโรคและอาการต่างๆ ได้ ดังที่ปรากฏในงานวิจัย ได้แก่ หญ้าหนวดแมว หญ้าฝรั่งเศส หญ้าหมอน้อย หญ้าละออง และหญ้าตัดไฟ ในส่วนนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการแยกประเภทย่อยออกมาต่างหากอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อแสดงให้เห็นว่าชื่อพืชสมุนไพรที่ขึ้นต้นด้วยคำ “หญ้า” บางชนิดนั้นมีคุณประโยชน์ สามารถนำมาใช้รักษาได้จริง

ในด้านการสื่อความหมาย ผู้วิจัยพบว่า การสื่อความหมายและมโนทัศน์ ประกอบด้วย ความหมายเฉพาะ ความหมายเชิงนามนัย และความหมายเชิงอุปลักษณ์ โดยพบว่า ความหมายเชิงนามนัย พบมากที่สุด รองลงมาคือความหมายเชิงอุปลักษณ์ และความหมายเฉพาะ พบน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่า บริบททางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในจังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องของคุณสมบัติหรือลักษณะเด่นของพืชสมุนไพรแต่ละชนิด ในอีกด้านหนึ่งก็แสดงให้เห็นว่า ผู้คนยังนิยมเรียกชื่อพืชสมุนไพรอยู่หลายคำที่เป็นการเปรียบเทียบพืชสมุนไพรเป็นสิ่งที่อื่น เนื่องจากมีลักษณะที่คล้ายคลึงหรือมีความโดดเด่นเทียบเท่ากับสิ่งนั้น หรือแม้แต่นำมาเปรียบเทียบกับการกระทำอันหลากหลายของอีกหลายสิ่งทั้งคน สัตว์ สิ่งของ หรือพืชอื่นๆ ดังปรากฏในผลการวิจัย ในส่วนของการสื่อความหมายเฉพาะ พบว่ามีปรากฏจำนวน

น้อยที่สุด เมื่อพิจารณาแล้วอาจเป็นเพราะในภูมิภาคตะวันออกซึ่งรวมถึงจังหวัดจันทบุรีพบคำเรียกในลักษณะดังกล่าวจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นในประเทศไทย โดยเฉพาะภาคเหนือและภาคอีสาน ซึ่งพบชื่อที่เป็นความหมายเฉพาะและเป็นภาษาถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะพบคำเรียกเฉพาะในภาษาชาวของ ซึ่งเป็นชนกลุ่มดั้งเดิมในพื้นที่ ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557) ที่ศึกษาคำเรียกชื่อพืชของภาคเหนือ พบการปรากฏชื่อพืชที่เป็นความหมายเฉพาะสูงที่สุด และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Frake (1961 อ้างถึงใน อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557) ซึ่งได้วิเคราะห์ไว้ว่า การที่เราศึกษาคำในวัฒนธรรมใดๆ ก็ตาม นอกจากจะทราบความหมายของคำนั้นโดยเปรียบเทียบกับภาษาของเราแล้ว ยังสามารถทราบถึงการมีหรือไม่มีของสิ่งต่างๆ ในแต่ละวัฒนธรรมได้ เพราะคำเหล่านั้นจะเป็นสิ่งที่สื่อให้เราทราบว่าในแต่ละวัฒนธรรม ผู้คนมองเห็นความสำคัญและเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างไร

จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า การรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในพื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานี้ส่วนใหญ่จะสังเกตลักษณะ พฤติกรรมของพืช สัตว์ รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เพื่อนำมาเปรียบและตั้งชื่อพืชตามลักษณะที่คล้ายกับสิ่งมีชีวิตอื่น ปรากฏการณ์ธรรมชาติ และสิ่งของรอบตัวนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

สมุนไพรแต่ละชนิดล้วนมีชื่อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยมีการเรียกตามลักษณะที่โดดเด่นของสมุนไพรชนิดนั้น เรียกตามถิ่นกำเนิดท้องถิ่น หรือชื่อสมุนไพรนั้นอาจมีที่มาจากตำนาน วรรณคดี หรือเรื่องเล่าต่างๆ ตลอดจนอาจมีสรรพคุณเปรียบเสมือนดังตัวละครหรือข้าวของเครื่องใช้ หรือแม้แต่ของวิเศษต่างๆ ที่อยู่ในเรื่องราวเหล่านั้น การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชื่อสมุนไพรในบริบททางภาษาศาสตร์มีการเชื่อมโยงไปกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและศาสตร์ต่างๆ ที่ช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการความต้องการและอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนได้อีกประการหนึ่ง

ประการต่อมา ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และแพทย์พื้นบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลการใช้จริงในปัจจุบันของคำศัพท์พืชสมุนไพรนั้นๆ ในท้องถิ่น จะเป็นประโยชน์และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ เนื่องจากบทความดังกล่าวเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของหน่วยศัพท์ในชื่อพืชสมุนไพรไทย ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์ในเรื่องของการเปรียบเทียบระหว่างหน่วยศัพท์ของชื่อพืชสมุนไพรกับสรรพคุณทางยาว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกันในด้านใดบ้าง และสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเพราะเหตุใดคนโบราณจึงตั้งชื่อพืชสมุนไพรเช่นนี้ ทั้งนี้ ผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากบทความนี้ได้แก่ กรมการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และรวมไปถึงสวนสมุนไพรต่างๆ โดยสร้างเป็นชุดข้อมูลสำหรับนักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปสามารถมาศึกษาเรียนรู้ได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จิตรระพี บัวผัน. (2548). **เรียนรู้เรื่องสมุนไพร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2564). **รัฐ-เอกชนหนุน สร้างมูลค่าเพิ่ม สมุนไพรลุยโลก**. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/business/502209>
- ณชลกร แสงแก้ว. (2552). **การศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกชื่อสมุนไพรภาคใต้จากหนังสือชุดกับภาษาไทยมาตรฐาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย, สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊ค.
- สมสุข มัจฉาชีพ และสุนันทา โอศิริ. (2552). **แพทย์พื้นบ้านกับการใช้พืชสมุนไพร ในจังหวัดจันทบุรี** (รายงานวิจัย). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2545). พระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2542/A/039/28.PDF>
- สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย. (2552). คำเรียกชื่อพืชในภาษาท้องถิ่นและการแปรของคำเรียกชื่อพืชในเขตพื้นที่รอยต่อ 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 6(2), 67-84.
- สุรางคณา แก้วน้ำดี. (2536). การแปรของคำเรียกชื่อพืชกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นและภาษาไทยถิ่นย่อย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หอมรดกไทย. (2564). สมุนไพรไทย. สืบค้นจาก <http://thaiheritage.net/>
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย: การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พจนานุกรมศาสตร์ชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา และสุพัตรา จิรนนทนาภรณ์. (2556). การศึกษาคำเรียกชื่อพืชในกลุ่มภาษาชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือ. วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(1), 72-92.

แร็ปหยาบ ๆ: การใช้คำหยาบในการดวลแร็ปสดไทย¹

Dirty Rap: Profanity in Thai Improvised Rap Battle

ปิติกศักดิ์ บุญใส²

สมชาย สำเนียงงาม³

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาการใช้คำหยาบในการดวลแร็ปสดไทย จากการวิเคราะห์เพลงแร็ปในการดวลแร็ปสดไทย เดอะวอร์อิส ออน ครั้งที่ 3 และ 4 ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ YouTube (www.youtube.com/rapisnow) จำนวน 252 เพลง ผลการศึกษาพบว่า คำหยาบที่แร็ปเปอร์ใช้แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ คำที่มีความหมายไม่ดี คำที่ใช้คำสุภาพแทนได้ และคำเรียกบุพการี ส่วนจุดประสงค์ในการใช้คำหยาบมี 5 ข้อ ได้แก่ การใช้คำหยาบเพื่อบรรยาย เพื่อปรับแต่งถ้อยคำ เพื่อบริภาษ เพื่อเน้นความ และเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึก นอกจากนี้ แร็ปเปอร์ยังใช้กลวิธีเสริมการใช้คำหยาบ คือการใช้คำเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพ แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำสรรพนาม การใช้นำหน้า และการใช้คำลงท้าย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแร็ปเปอร์ใช้คำหยาบเป็นอาวุธสำหรับการต่อสู้กันทางภาษา อีกทั้งยังแสดงให้เห็นความพยายามท้าทายกฎเกณฑ์และแบบแผนของสังคมด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ: คำหยาบ, กลวิธีทางภาษา, การดวลแร็ปสดไทย, แร็ปเปอร์ ฮิปฮอป

Abstract

This article investigates the profanity used by rappers in Thai improvised rap battle. By analyzing 253 rap songs in “THE WAR IS ON III and IV” published on YouTube (www.youtube.com/rapisnow), the study shows that there are three groups of the profanity: negative word, impolite word, and ancestry terminology. The rappers adopt five purposes of profanity: descriptively, idiomatically, abusively, emphatically, and cathartically. The rappers also adopt the status indicating words: pronoun, title, and final particle. The result projects that the profanity is used as weapon for verbal battle. Moreover, the rappers might challenge the social rule or norm by freely using the profanity.

Keyword : profanity, linguistic strategies, Thai improvised rap battle, rapper, hip hop

บทนำ

ปัจจุบันเพลงแร็ป⁴ (rap song) ได้รับความนิยมอย่างสูงในวงการเพลงไทย สังเกตได้จากอันดับเพลงยอดนิยมที่มีจะมีเพลงแร็ปหรือเพลงที่มีท่อนแร็ป ด้วยเหตุนี้ แร็ปเปอร์ (rapper) จึงเริ่มได้รับการยอมรับ และกลายเป็นที่ชื่นชอบ จากเดิมที่แร็ปเปอร์มักจะถูกมองในแง่ลบ จนกระแสเพลงแร็ปเจียบหายไปอยู่ช่วงหนึ่ง ทั้งนี้ ได้รับความนิยมที่เพิ่มขึ้นมีจุดเริ่มต้นมาจากการจัด

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนออัตลักษณ์แร็ปเปอร์ผ่านกลวิธีทางภาษาในการดวลแร็ปสดไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

⁴ งานวิจัยนี้สะกดคำว่า “rap” ในภาษาอังกฤษ เป็นคำว่า “แร็ป” ในภาษาไทยตามหลักเกณฑ์การเขียนคำทับศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2558) แต่จะคงการสะกดคำว่า “แร็ปฮีสนาว” ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะไว้ตามต้นฉบับเดิม

รายการดวลแร็ปสด (rap battle) ของกลุ่ม “แร็ปไอสนาว (RAP IS NOW)” ชื่อรายการว่า “เดอะวอร์อิสออน (THE WAR IS ON)” (กันติศ ป่านทอง, 2559)

รายการดังกล่าวมีลักษณะเป็นงานเลี้ยงสังสรรค์ของกลุ่มผู้ชื่นชอบและสนใจวัฒนธรรมฮิปฮอป (hip hop) ภายในงานมีการแสดงของแร็ปเปอร์และดีเจ (DJ) ส่วนจุดเด่นของงานคือ “การดวลแร็ปสดไทย” ซึ่งบันทึกเป็นวิดีโอเผยแพร่ในเว็บไซต์ยูทูปช่อง RAP IS NOW (www.youtube.com/rapisnow) นับจากนั้น จึงเริ่มมีการกล่าวถึงแร็ปเปอร์มากขึ้นในสังคมออนไลน์ (social media) แต่สิ่งที่น่าสนใจคือในรายการดังกล่าวมีการใช้ภาษาหยาบคาย อีกทั้ง ยังกล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมาและเปิดเผย เช่น เรื่องเพศ ความรุนแรง และสิ่งผิดกฎหมาย (ไทยรัฐออนไลน์, 2559)

การดวลแร็ปสดไทย “เดอะวอร์อิสออน” เป็นการสื่อสารที่มีบริบทเฉพาะ แร็ปเปอร์ที่เข้าแข่งขันทั้งสองฝ่ายจะอยู่บนเวทีที่ล้อมรอบด้วยผู้ชมเพื่อผลักดันแร็ปคนละสองรอบ โดยมีพิธีกรคอยดำเนินการแข่งขันตั้งแต่เริ่มจนตัดสินหาแร็ปเปอร์ผู้ชนะได้ ในการแร็ปแต่ละรอบ แร็ปเปอร์สามารถใช้ภาษาได้อย่างอิสระ ในขณะเดียวกัน ผู้ชมก็สามารถส่งเสียงเพื่อชื่นชมหรือแสดงความพอใจต่อการแร็ปได้ตลอดเวลา การดวลแร็ปสดไทยจึงมีบรรทัดฐานในการใช้ภาษาที่ไม่เหมือนกับในสถานการณ์สื่อสารทั่วไป กล่าวคือแร็ปเปอร์สามารถใช้คำหยาบได้ และจะไม่ถือโทษโกรธเคืองกันเมื่อการแข่งขันสิ้นสุดลง

แม้ว่าในช่วงแรก จะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการนี้ในแง่ลบ เนื่องจากจับไม่ได้กับการใช้ภาษาในรายการซึ่งขัดกับบรรทัดฐานการใช้ภาษาในบริบททั่วไป แต่ก็ยังคงมีบางความคิดเห็นที่แสดงการยอมรับ และพยายามอธิบายว่าการใช้ภาษาลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะที่ปรากฏอยู่แล้วในวัฒนธรรมฮิปฮอป (Pantip, 2559) และเนื่องจากแร็ปเปอร์ก็เป็นการแสดงตัวตนลักษณะหนึ่งว่าอยู่ในวัฒนธรรมฮิปฮอป แร็ปเปอร์จึงใช้ภาษาลักษณะดังกล่าวเช่นกัน ความคิดเห็นลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าเริ่มมีการยอมรับแร็ปเปอร์และการใช้ภาษาของแร็ปเปอร์มากขึ้น

ในงานวิจัยของสาริตา สวัสดิ์กัธ (2549) พบว่าประเด็นการเล่าเรื่องในเพลงแร็ปไทยแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตของวัยรุ่น 2) การวิพากษ์วิจารณ์สังคม เสียดสีสังคม สะท้อนปัญหาสังคม 3) การถ่ายทอดเรื่องราวของความรัก 4) การถ่ายทอดอุดมการณ์ชีวิต และ 5) การถ่ายทอดเรื่องราวทางเพศ โดยมักจะใช้คำหยาบ และคำสแลง เพื่อถ่ายทอดประเด็นเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสังเกตว่าการใช้คำหยาบของแร็ปเปอร์ในการดวลแร็ปสดไทยเปิดเผย ตรงไปตรงมา และรุนแรงกว่าเพลงแร็ปไทยในงานของสาริตา สวัสดิ์กัธ (2549) ยกตัวอย่างเช่น การใช้ถ้อยคำว่า “ไอ้/khuaj⁰”⁵ เพื่อบริภาษซึ่งหน้าด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจการใช้คำหยาบของแร็ปเปอร์ซึ่งเป็นลักษณะภาษาเด่นที่สุดในการดวลแร็ปสดไทย โดยตั้งคำถามว่าแร็ปเปอร์มีการใช้คำหยาบอย่างไร อนึ่ง คำถามดังกล่าวอาจแสดงให้เห็นเป้าหมายการใช้คำหยาบของแร็ปเปอร์ และอาจแสดงให้เห็นการแสดงตัวตนบางประการของแร็ปเปอร์ด้วยเช่นกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการใช้คำหยาบในการดวลแร็ปสดไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมฮิปฮอป การแร็ป และการดวลแร็ปสดไทย และศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำหยาบในภาษาไทย

⁵ งานวิจัยนี้ใช้สัญลักษณ์แทนคำหยาบที่มีความหมายเกี่ยวกับเพศในภาษาไทย โดยใช้เลขตัวยกแทนเสียงวรรณยุกต์ ดังนี้ ⁰ แทนเสียงสามัญ ⁻¹ แทนเสียงเอก ⁻² แทนเสียงโท ⁻³ แทนเสียงตรี และ ⁻⁴ แทนเสียงจัตวา

2. การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยคัดเลือกวิดีโอการดวลแรปสดไทย “เดอะวอร์ฮีสออน” ครั้งที่ 3 และครั้งที่ 4 เนื่องจากเป็นสองครั้งล่าสุดที่ได้รับความนิยมอย่างสูง ดังจะเห็นได้ว่าการได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในอินเทอร์เน็ต โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิดีโอการแข่งขันทั้งหมดของการดวลแรปสดไทยทั้งสองครั้งที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ยูทูป ช่อง “Rap is now” (www.youtube.com/rapisnow) จำนวน 62 วิดีโอ จากนั้นจึงดำเนินขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

(1) ถ่ายถอดเสียงเพลงแรป ทั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาขอบเขตของ “เพลงแรป” จากการประกาศเริ่มแข่งขันของพิธีกร และการเริ่มมีดนตรีประกอบจังหวะ มีข้อมูลเพลงแรปทั้งสิ้น 252 เพลง

(2) วิเคราะห์การใช้คำหยาบใน “เพลงแรป” ที่ถ่ายถอดเสียงออกมา โดยพิจารณาทั้งประเภท และจุดประสงค์ของการใช้คำหยาบ ตลอดจนกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ ที่อาจช่วยเสริมหรือเกี่ยวข้องกับคำหยาบ ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของ แฮมมิง โคล่า (2533) ในการพิจารณาว่าคำใดเป็นคำหยาบ โดยยึดบริบทการสนทนาทั่วไปหรือการสนทนาในที่สาธารณะเป็นบริบทอ้างอิง ดังนั้น คำบางคำ เช่น ผัว เมีย ตีน ตูด จึงถือเป็นคำหยาบในงานวิจัยนี้ด้วยเช่นกัน

(3) สรุปและอภิปรายผล

3. การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาการใช้คำหยาบในการดวลแรปสดไทยเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ประเภทของคำหยาบ จุดประสงค์ของการใช้คำหยาบ และการใช้กลวิธีเสริมการใช้คำหยาบ มีรายละเอียดดังนี้

1. ประเภทของคำหยาบ

คำหยาบ คือ ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมในสถานการณ์สื่อสารทั่วไป อาจมีความหมายประจำรูปคำเชิงลบ หรือผ่านการเปรียบเทียบจนคนในสังคมทราบร่วมกันว่ามีความหมายเชิงลบ (สมชาย สำเนียงงาม, 2559) การตัดสินว่าคำใดเป็นคำหยาบหรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของผู้พูดและผู้ฟังหลายด้าน (รุ่งอรุณ ทิมชุมทเถียร, 2529) อย่างไรก็ตาม แฮมมิง โคล่า (2533) ได้ให้เกณฑ์การพิจารณาคำหยาบ 4 ประการ คือ 1) มีการหลีกเลี่ยงหรือไม่กล้าเอ่ยปากพูดคำนั้น 2) มีการใช้ภาษาอ้อม 3) มีการสร้างคำใหม่ขึ้นมาแทนคำนั้น และ 4) ยืมคำมาจากภาษาบาลีสันสกฤตเพื่อแทนคำนั้น

จากการศึกษาพบว่าคำหยาบในการดวลแรปสดไทยแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) คำที่มีความหมายไม่ดี 2) คำที่ใช้คำสุภาพแทนได้ และ 3) คำเรียกบุพการี

1.1 คำที่มีความหมายไม่ดี

คำที่มีความหมายไม่ดี หมายถึงคำที่สื่อถึงสิ่งไม่ดี สิ่งอัปมงคล รวมถึงพฤติกรรมหรือลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ คำที่มีความหมายไม่ดีถือเป็นคำหยาบเนื่องจากคำเหล่านี้สื่อถึงสิ่งที่คนในสังคมต่างเห็นพ้องต้องกันว่าไม่ดี ไม่พึงประสงค์ หรือไม่เหมาะสม คำเหล่านี้จึงไม่ควรใช้พูดในบริบททั่วไปหรือบริบทการสื่อสารที่เป็นสาธารณะ

คำที่มีความหมายไม่ดีอาจเป็นคำที่มีความหมายประจำรูปคำเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดี ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 มึงแรปแต่เรื่องระยำมึงก็เลยย่ำอยู่กับที่

ตัวอย่างที่ 2 ไอ้เหี้ยอยู่บนตึกสิบชั้น มองมายังรู้เลยมึงต่อแหล

ตัวอย่างที่ 3 และมึงอย่าเสือกเสนอหน้า เดี่ยวหมัดขวา กูจะจ้วงเอา

ตัวอย่างที่ 4 จะปากดีแค้ไหนก็เชิญ เพราะเดี๋ยวก็ตายห่าละ

ตัวอย่างที่ 1 ถึงตัวอย่างที่ 4 ปรากฏการใช้คำที่หมายถึงลักษณะเลวทราม คือ “ระยำ” คำที่หมายถึงการกล่าวเท็จ คือ “ต่อแหล” คำที่หมายถึงการกระทำที่ไม่ใช่ธุระของตน คือ “เสือก” คำที่หมายถึงสิ่งอัปมงคล คือ “ห้า” ซึ่งเป็นคำเรียกผีประเภทหนึ่งอันเชื่อกันว่าทำให้เกิดโรคร้ายแรง (รุ่งอรุณ ทีฆชุนหเถียร, 2529) คำเหล่านี้ล้วนเป็นคำที่มีความหมายไม่ดีในตัวเอง หากพิจารณาแล้วจะพบว่ามีความหมายเกี่ยวกับลักษณะที่ไม่ดี ไม่พึงประสงค์ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และสิ่งอัปมงคล อีกทั้ง คำเหล่านี้มักใช้เป็นคำบริภาษเท่านั้น คนในสังคมจึงถือว่าเป็นคำหยาบ ดังนั้น การสนทนาในบริบททั่วไป ผู้พูดจึงมักจะหลีกเลี่ยงหรือไม่กล้าเอ่ยปากพูดคำเหล่านี้

ในบางครั้ง คำที่มีความหมายไม่ดีอาจเป็นคำซึ่งเดิมมีความหมายประจำรูปคำเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ เช่น สัตว์ เครื่องใช้ อาวุธ แต่ผ่านการเปรียบเทียบจนในสังคมรับรู้กันว่ามีความหมายไม่ดี ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 5 คาใจคำถามเดียวไอ้สัตว์

แม่มึงได้กะเต่าสมชายเข้มกลัดเธอ

ถ่ายรูปเป็นเหยี่ยวอะไรต้องทำมือแบบนี้

ตัวอย่างที่ 6 เสือกทำกาก โถไอ้หอก พวกมึงมันซี้ก้อป

ตัวอย่างที่ 5 และตัวอย่างที่ 6 ปรากฏการใช้คำที่ผ่านการเปรียบเทียบ ได้แก่ คำที่มีความหมายประจำรูปคำเกี่ยวกับสัตว์ คือ “สัตว์” และ “เหยี่ยว” คำทั้งสองสื่อถึงสถานภาพที่ต่ำกว่ามนุษย์จึงถือว่าเป็นคำหยาบ โดยเฉพาะคำว่า “เหยี่ยว” ซึ่งหมายถึงสัตว์เลื้อยคลานที่มีความอัปมงคล (รุ่งอรุณ ทีฆชุนหเถียร, 2529) และคำที่มีความหมายประจำรูปคำเกี่ยวกับอาวุธ คือ “หอก” ซึ่งน่าจะมีเหตุผลมาจากรูปร่างที่คล้ายอวัยวะเพศชาย จึงทำให้มีความหมายในทางหยาบคาย (รุ่งอรุณ ทีฆชุนหเถียร, 2529) คำเหล่านี้ล้วนมีความหมายประจำรูปคำเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ แต่ผ่านการเปรียบเทียบจนคนในสังคมเห็นตรงกันว่ามีความหมายไม่ดี หากพิจารณาแล้วจะพบว่าในการเปรียบเทียบให้เป็นคำหยาบ คำเหล่านี้มักจะมีคำที่มีความหมายประจำรูปคำเกี่ยวข้องกับลักษณะไม่ดี ไม่พึงประสงค์ หรือสิ่งอัปมงคล สิ่งที่ไม่ควรพูด คำเหล่านี้จึงมักใช้เป็นการบริภาษและกลายเป็นคำหยาบ

1.2 คำที่ใช้คำสุภาพแทนได้

คำที่ใช้คำสุภาพแทนได้ หมายถึงคำที่สามารถใช้คำสุภาพที่มีความหมายเหมือนกันแทนได้ คำประเภทนี้ถือเป็นคำหยาบเนื่องจากคนในสังคมรับรู้ร่วมกันว่าเป็นคำระดับต่ำ ไม่สุภาพและไม่เหมาะสมที่จะใช้ในบริบทการสื่อสารทั่วไป หรือบริบทการสื่อสารที่เป็นสาธารณะ ผู้พูดจึงมักจะเลือกใช้คำที่มีความหมายเหมือนกัน แต่มีความสุภาพมากกว่ามาใช้แทน

คำที่มีความหมายเกี่ยวกับกามกิริยา เพศสัมพันธ์ หรืออวัยวะเพศ มักจะมีการเลือกใช้คำให้สุภาพ หรือใช้ภาษาอ้อมเพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวคำอย่างตรงไปตรงมา เนื่องจากสังคมไทยถือว่าเรื่องเพศเป็นสิ่งที่ไม่ควรกล่าวอย่างเปิดเผย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 7 วัดกันวัด วัดกันมัยใคร/khuaj⁰/เล็ก

เอา/khuaj⁰/ฟาดปากกันเลยมัยไอ้หน้า/jet³/เปิด

ตัวอย่างที่ 8 กูมันโรคจิต เห็นมึงและ/ŋian²/เลย

ตัวอย่างที่ 7 และตัวอย่างที่ 8 ปรากฏการใช้คำที่หมายถึงอวัยวะเพศชาย คือ “/khuaj⁰/” และคำที่หมายถึงกามกิริยา ได้แก่ “/jet³/” และ “/ŋian²/” คำเหล่านี้ล้วนเป็นคำหยาบเนื่องจากคนในสังคมรับรู้ร่วมกันว่าเป็นคำต่ำ ในบริบทการสื่อสารที่เป็นสาธารณะ ผู้พูดจึงมักจะหลีกเลี่ยงคำเหล่านี้ หรือใช้คำอื่นแทน หรือใช้ภาษาอ้อม ยกตัวอย่างเช่นการใช้คำว่า “อวัยวะเพศชาย” แทนคำว่า “/khuaj⁰/” การกล่าวว่า “การมีเพศสัมพันธ์” แทนคำว่า “/jet³/” และการกล่าวว่า “มีอารมณ์ทางเพศ” แทนคำว่า “/ŋian²/”

คำที่มักจะมีคำอื่นมาแทนอีกประเภทหนึ่งคือคำที่มีความหมายประจำรูปคำเกี่ยวกับอวัยวะที่ต่ำกว่าลำตัวลงไป คำประเภทนี้แสดงให้เห็นความเป็น “ของต่ำ” จึงมักจะมีการเลือกใช้คำให้สุภาพเพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวคำเหล่านี้โดยตรงไปตรงมา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 9 พี่รู้อยู่แล้วว่างแม่งชอบเอาไม่ค์มาซุกตูดอะ

ตัวอย่างที่ 10 แต่ถ้าปากกว้างมาก ๆ มา เอาตีนกูไปอม

ตัวอย่างที่ 9 และตัวอย่างที่ 10 ปรากฏการใช้คำที่หมายถึงอวัยวะเบื้องต่ำ ได้แก่ “ตูด” และ “ตีน” คำเหล่านี้ถือเป็นคำต่ำที่ควรใช้คำอื่นซึ่งมีความหมายเหมือนกันแต่มีสุภาพกว่ามาใช้แทน ในบริบทสนทนาทั่วไป ผู้พูดจึงมักจะหลีกเลี่ยงคำเหล่านี้ และใช้คำอื่นแทน ยกตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า “ก้น” หรือ “บั้นท้าย” ซึ่งสุภาพกว่าคำว่า “ตูด” และการใช้คำว่า “เท้า” ซึ่งสุภาพกว่าคำว่า “ตีน” นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่าการนำอวัยวะเบื้องล่างเหล่านี้เทียบไว้ระดับเดียวกับอวัยวะที่อยู่สูงกว่า โดยเฉพาะ “ส่วนหัว” ซึ่งเป็น “ของสูง” ก็ยิ่งทำให้คำเหล่านี้หยาบคายยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ 10 ว่า “เอาตีนกูไปอม”

นอกจากนี้ คำบางคำที่มีความหมายเกี่ยวกับคนในครอบครัวก็อาจเป็นคำต่ำ จึงทำให้ผู้พูดต้องใช้คำอื่นซึ่งมีความหมายเหมือนกันแต่สุภาพกว่ามาพูดแทน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 11 เพราะถ้าเราเป็นเมีย นาย เราก็จะเป็นเมียที่ไม่ให้ผัวเอา

ตัวอย่างที่ 11 ปรากฏการใช้คำที่หมายถึงคนในครอบครัว ได้แก่ “เมีย” และ “ผัว” คำทั้งสองถือเป็นคำหยาบเนื่องจากเป็นคำต่ำที่ไม่ควรใช้ในบริบทการสนทนาที่เป็นสาธารณะ ผู้พูดจึงมักจะใช้คำซึ่งมีความสุภาพกว่าแทน ได้แก่ “ภรรยา” และ “สามี”

1.3 คำเรียกบุพการี

คำเรียกบุพการี หมายถึงคำที่ใช้เรียกสมาชิกในวงศ์ตระกูลที่เป็นต้นตระกูลหรือญาติผู้ใหญ่ โดยปกติคำประเภทนี้ไม่ใช่คำหยาบ แต่จะถือเป็นคำหยาบเมื่อคำเหล่านี้สื่อถึงสมาชิกวงศ์ตระกูลของผู้ฟังหรือผู้ที่ถูกกล่าวถึง คำเหล่านี้จึงมักจะใช้ร่วมกับคำสรรพนามบุรุษที่สองและสาม ในสังคมไทย การกล่าวถึงบุพการีของผู้อื่นถือว่าไม่เหมาะสม ไม่สุภาพ และไม่มีการยอ หรืออาจแสดงให้เห็นการไม่ให้เกียรติผู้ฟังหรือผู้ที่ถูกกล่าวถึง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 12 ความแปลกใหม่ในวงการแบท แม่งโคตรจะอัดคัต

ตัวอย่างที่ 13 ที่กูน่ะตัวอ้วนเพราะแดกพ่อมึงเข้าไป

ที่กูน่ะตัวอ้วนเพราะแดกแม่มึงเข้าไป

ที่กูน่ะตัวอ้วนเพราะแดกยายมึงเข้าไป

แต่กูก็แดกยาถ่ายทำไมยังอ้วนกูไม่เข้าใจ

ตัวอย่างที่ 12 และตัวอย่างที่ 13 ปรากฏการใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวกับวงศ์ตระกูล ได้แก่ “แม่ง” ซึ่งเป็นคำที่เกิดจากการกลมกลืนเสียงของคำว่า “แม่มึง” (สมชาย สำเนียงงาม, 2559) “โคตร” “พ่อมึง” และ “ยายมึง” คำเหล่านี้ล้วนเป็นคำหยาบเนื่องจากมีนัยสื่อถึงบุพการีของผู้ที่ถูกรับใช้ ทั้งนี้ บุพการีถือเป็นที่เคารพและสำคัญที่สุดในระบบครอบครัวของคนไทย การกล่าวถึงบุพการีของผู้ถูกรับใช้จึงเป็นการล่วงเกินไปถึงผู้ที่ถูกรับใช้ให้ความเคารพ และทำให้ผู้ถูกรับใช้เจ็บช้ำใจ

การแบ่งประเภทคำหยาบแสดงให้เห็นว่าคำหยาบมักมีความหมายหรือที่มาเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ไม่ดี สิ่งอัปมงคล สิ่งที่ไม่พึงประสงค์ หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการล่วงเกินผู้ฟังหรือผู้ที่ถูกกล่าวถึง ด้วยเหตุนี้คำเหล่านี้จึงไม่ใช่สิ่งที่ควรพูดโดยตรงไปตรงมาและเปิดเผยในบริบทการสนทนาที่เป็นสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ในการตรวจแปลสดไทยคนแรกกลับใช้คำหยาบโดยตรงไปตรงมาและเปิดเผย โดยมีจุดประสงค์ต่าง ๆ ดังจะอธิบายในหัวข้อถัดไป

2. จุดประสงค์ของการใช้คำหายาบ

ในการศึกษาจุดประสงค์ของการใช้คำหายาบ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของพิงเกอร์ (Pinker, 2008) แบ่งเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำหายาบเพื่อบรรยาย การใช้คำหายาบเพื่อปรับแต่งถ้อยคำ การใช้คำหายาบเพื่อบริภาษ การใช้คำหายาบเพื่อเน้นความ และการใช้คำหายาบเพื่อลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึก

2.1 การใช้คำหายาบเพื่อบรรยาย (Descriptively)

การใช้คำหายาบเพื่อการบรรยาย หมายถึงการใช้คำหายาบเพื่อบรรยายถึงสิ่งที่ต้องการจะกล่าวอย่างตรงไปตรงมา เช่น อวัยวะเพศ กิจกรรมทางเพศ โดยปกติคำหายาบเหล่านี้สามารถหาคำสุภาพมาสื่อความหมายแทนได้ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 14 กูมาเป็นกองทัพ และกูทำมึงร้องไห้
/khuaj⁰/กูเล็ก กูยอมรับ แต่/jet³/แม่มึงท้องได้

ตัวอย่างที่ 15 มึงอะช่างหงสาจะวัดอะไรกะก้านกล้วยวะ
ไม่ใช่แค่เมียมึง/ η ian²/กูเขียนวงเล็บว่าร้านด้วย

ตัวอย่างที่ 16 กูอะมีเกลียวแต่ไม่ให้มึงมาป็น
มึงมันอยู่ไม่นิ่งเสือกแกว่งหน้ามาหาสันตีน

ในตัวอย่างที่ 14 ถึงตัวอย่างที่ 16 คนแรกใช้คำหายาบอย่างตรงไปตรงมาเพื่อสื่อความถึงอวัยวะเพศหรือกิจกรรมทางเพศ ได้แก่ “/khuaj⁰/” “/jet³/” “/ η ian²/” และ “ร้าน” ในตัวอย่างที่ 15 คนแรกใช้คำหายาบเกี่ยวกับครอบครัวคือคำว่า “เมีย” ส่วนในตัวอย่างที่ 16 คนแรกใช้คำหายาบเพื่อกล่าวถึงการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ คือคำว่า “เสือก” ซึ่งหมายถึงการเข้าไปยุ่งเรื่องของคนอื่นที่ไม่ใช่กิจธุระของตน และในตัวอย่างที่ 16 คนแรกใช้คำหายาบเพื่อกล่าวถึงอวัยวะเบื้องต้นได้แก่ “ตีน” และ “สันตีน”

2.2 การใช้คำหายาบเพื่อปรับแต่งถ้อยคำ (Idiomatically)

การใช้คำหายาบเพื่อปรับแต่งถ้อยคำ หมายถึงการแทรกคำหายาบระหว่างถ้อยคำ มักจะอยู่ต่อจากคำกริยาและตามด้วยคำว่า “อะไร” คำหายาบดังกล่าวจะช่วยปรับแต่งถ้อยคำให้รุนแรงหรือหายาบคายมากขึ้น ในบางครั้งจึงสามารถหาคำหายาบอื่น ๆ มาแทนที่หรือตัดคำหายาบนั้นออกได้โดยที่ความหมายไม่เปลี่ยนไป ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 17 ป็น มึงบอกกูอ่อนนี้กูไม่เกลียด
ใช่ กูระจอก กูบ้านนอก กูไม่มีเหี้ยไรจะเสียด

ตัวอย่างที่ 18 ตบนมทำเหี้ยอะไร
เดี๋ยวกูตบน้ำหมากระจ่ายเลยส์ตัว

ตัวอย่างที่ 19 เป็น/khuaj⁰/อะไรของมึง ทำไมมึงต้องตะคอกอะ
มึงขึ้นมาแบทกะกูเนี่ย มึงคิดว่ามึงจะรอดมะ
ถ้ามึงคิดจะเป็นแซมป้อะ บอกเลยว่ามึงมาผิตละ

ตัวอย่างที่ 17 ถึงตัวอย่างที่ 19 แสดงให้เห็นการใช้คำหายาบเพื่อปรับแต่งถ้อยคำ ได้แก่คำว่า “เหี้ย” ในถ้อยคำว่า “กูไม่มีเหี้ยไรจะเสียด” และ “ตบนมทำเหี้ยอะไร” และคำว่า “/khuaj⁰/” ในถ้อยคำว่า “เป็น/khuaj⁰/อะไรของมึง”

⁶ งานวิจัยนี้จะแบ่งแรปเปอร์ที่กำลังแข่งขันกันบนเวทีออกเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ คนแรป หมายถึง แรปเปอร์ที่กำลังแรป และคู่แข่ง หมายถึง แรปเปอร์อีกคนบนเวทีที่กำลังรอให้ถึงช่วงการแรปของตัวเอง หรืออาจรอให้คนแรปแรปจบเพื่อให้การแข่งขันสิ้นสุดลงโดยสมบูรณ์ เนื่องจากในการควอลแรปสดไทยแต่ละคู่ แรปเปอร์ 2 คน จะต้องผลัดกันแรปคนละ 2 รอบ ดังนั้นระหว่างการควอล แรปเปอร์ทั้งสองคนจะสลับบทบาทกันไปมา

หากพิจารณาจะพบว่าคำว่า “เหี้ย” และ “/khuaj⁰/” ไม่มีผลต่อความหมายในถ้อยคำดังกล่าว แต่ช่วยปรับแต่งถ้อยคำให้มีความก้าวร้าวรุนแรงและหยาบคาย ด้วยเหตุนี้ หากตัดคำหยาบออกไปหรือแทนที่ด้วยคำหยาบคำอื่น ความหมายของถ้อยคำก็ยังคงเหมือนเดิม ตัวอย่างเช่น “กูไม่มีเหี้ยอะไรจะเสีย” “กูไม่มีห่าอะไรจะเสีย” และ “กูไม่มีอะไรจะเสีย” มีความหมายเหมือนกัน หรือ “ตบนมทำเหี้ยอะไร” “ตบนมทำ/khuaj⁰/อะไร” และ “ตบนมทำอะไร” ต่างก็มีความหมายว่า “ตบนมทำไม” ทั้งสิ้น แต่การเพิ่มคำหยาบเข้าไปในถ้อยคำก็ช่วยปรับแต่งถ้อยคำดังกล่าวให้มีความก้าวร้าวและหยาบคาย

2.3 การใช้คำหยาบเพื่อบริภาษ (Abusively)

การใช้คำหยาบเพื่อบริภาษ หมายถึงการใช้คำหยาบเพื่อตำหนิหรือต่อว่าด้วยความมุ่งหวังให้ผู้ที่ถูกบริภาษเจ็บช้ำน้ำใจ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 20 คำพูดเหมือนงั่งไถ้แว

อยากโดนทอด้ดตบ เตี้ยวกูเป็นทอด้ดให้เอง

ตัวอย่างที่ 21 รอบต่อไปถ้ากูได้แหวน กูจะเอาลนไฟและเอามาจี้แต่ด พี่

แสบ/hi:⁴/ละสิอิหอก กูไม่หล่อหรือกัไอ้แวแต่เหมือนมึงสวยอะอิดอก

ตัวอย่างที่ 22 ปีน กูไม่กลัวพวกมึงหรือ มึงจะด่ากันในยุท

กูไม่กลัวหรือ ไอ้นักเลงคีย์บอร์ด ไอ้หน้าสันตีน กูไม่กลัวหรือ

ในตัวอย่างที่ 20 คนแรบบริภาษคู่แข่งโดยใช้คำหยาบที่มีความหมายถึงสิ่งที่ไม่ดี ได้แก่คำว่า “ไอ้แว” ส่วนในตัวอย่างที่ 21 คนแรบบริภาษคู่แข่งโดยใช้คำหยาบที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งของที่ผ่านการเปรียบเทียบจนคนในสังคมเห็นว่ามีคามหมายไม่ดี ได้แก่ คำว่า “อิหอก” และ “อิดอก” และในตัวอย่างที่ 22 คนแรบบริภาษคู่แข่งโดยใช้คำหยาบที่มีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะเบี่ยงต่ำ คือคำว่า “ไอ้หน้าสันตีน”

2.4 การใช้คำหยาบเพื่อเน้นความ (Emphatically)

การใช้คำหยาบเพื่อเน้นความ หมายถึงการใช้คำหยาบเป็นคำขยายเพื่อเน้นข้อความให้มีน้ำหนักมากขึ้นได้ มักจะวางไว้ด้านหน้าหรือด้านหลังคำกริยากรรม หรือคำวิเศษณ์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 23 เพลงผม มีไม่กี่เพลง

แต่เพลงเดียวก็โคตรดัง พวกมึงก็เคยฟังกันเองนิ

ตัวอย่างที่ 24 เสื่อกูใหม่กริบ พี่แม่งโคตรเท่

กางเกงกูใหม่สัตว์ พี่แม่งโคตรเท่

ตัวอย่างที่ 25 ไร้มก็โคตรฮา ไร้มก็โคตรเหี้ย ทำไมกูต้องเจออะคนที่เป็โรคเบลิย

ไร้มก็โคตรมา เพราะไร้มก็โคตรชัง แต่ฟังมึงแรบแล้วกูโคตรวังง

ในตัวอย่างที่ 23 ถึงตัวอย่างที่ 25 คนแรบใช้คำหยาบเพื่อเน้นความหมาย ได้แก่ คำว่า “โคตร” และ “สัตว์” ซึ่งมีความหมายว่า “มาก” ในถ้อยคำดังกล่าว ดังนั้น ถ้อยคำ “โคตรดัง” “โคตรเท่” “ใหม่สัตว์” “โคตรฮา” “โคตรเหี้ย” “โคตรมา” และ “โคตรวังง” จึงมีความหมายว่า “ดังมาก” “เท่มาก” “ใหม่มาก” “ฮามาก” “เหี้ยมาก” “มาไม่มาก” และ “วังงมาก” ตามลำดับ

2.5 การใช้คำหยาบเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึก (Cathartically)

การใช้คำหยาบเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึก หมายถึงการเปล่งคำหยาบที่เป็นการสพถออกมาเพื่อระบายความรู้สึก ไม่มีผลต่อความหมายในถ้อยคำ อาจปรากฏในตำแหน่งต้นหรือท้ายของถ้อยคำ หรือปรากฏเพียงลำพังได้อันึ่ง คำหยาบที่เปล่งออกมาไม่ได้หมายถึงคู่สนทนา จึงไม่ใช่การบริภาษ ดังตัวอย่าง

⁷ มา เป็นคำสแลงมีความหมายว่าเป็นที่นิยม

ตัวอย่างที่ 26 /jet³/แม่ อันเนียมาเจอกับยังโอม (ถอยห่างออกมาจากคู่แข่ง)

ไอ้คนที่โหดกว่ามึง กูบอกเลยก็ยังไม่โดนหวะ

ตัวอย่างที่ 27 มึง(?)ให้โวดิ ยีนไม่โครโฟนให้ไป

เหี้ย หัวมึงก็โจน แต่มึงโจนได้โงอะ (น้ำเสียงแสดงความประหลาดใจ)

ตัวอย่างที่ 28 ตอนมึงกระโดด คนแม่งว่าวเลย

ไม่ใช่เพราะแม่งดูเท่ แต่/jet³/เซ้ เวทีแม่งร้าวเลย

(น้ำเสียงแสดงความประหลาดใจ มองและชี้พื้นเวที)

ในตัวอย่างที่ 26 คนแร็ปสลับคำหยาบออกมาเพื่อระบายอารมณ์โกรธที่อัดอั้น โดยใช้คำว่า “ไอ้สัตว์” และ “/jet³/แม่” ส่วนในตัวอย่างที่ 27 และตัวอย่างที่ 28 คนแร็ปอุทานคำหยาบออกมาเพื่อแสดงอารมณ์ประหลาดใจ โดยใช้คำว่า “เหี้ย” และ “/jet³/เซ้” ในการสลับคำหยาบเหล่านี้ คนแร็ปอาจไม่ได้มองคู่แข่ง ถอยห่างออกจากคู่แข่ง หรือใช้น้ำเสียงลักษณะอื่น ๆ ที่ไม่ได้แสดงถึงการบริภาษ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ทราบได้ว่าคนแร็ปใช้คำหยาบเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึกเท่านั้น

ในการดวลแร็ปสดไทย คนแร็ปใช้คำหยาบได้อย่างตรงไปตรงมาและเปิดเผยโดยมีจุดประสงค์ต่าง ๆ ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งนี้ คนแร็ปไม่ได้ใช้คำหยาบเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่คนแร็ปใช้คำหยาบร่วมกับคำเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพ น้ำเสียงที่แสดงถึงความหยาบคายจึงหนักแน่นและเป็นธรรมชาติมากขึ้น

3. การใช้กลวิธีเสริมการใช้คำหยาบ

ในการดวลแร็ปสดไทยมักจะปรากฏกลวิธีที่ช่วยเสริมการใช้คำหยาบ โดยการใช้คำเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพของคู่แข่ง ทั้งนี้ ในการใช้ภาษา ผู้พูดต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้ฟังเพื่อใช้ภาษาให้เหมาะสม ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากปัจจัยทางสังคม เช่น เพศ อายุ อาชีพ หรือบทบาทอื่น ๆ ดังนั้น รูปภาษาบางชนิดจึงมีนัยเกี่ยวข้องกับสถานภาพ และแสดงให้เห็นสถานภาพระหว่างผู้พูดและผู้ฟังได้ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561)

จากการวิเคราะห์พบว่าคนแร็ปใช้คำที่มีนัยเกี่ยวกับสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังเพื่อเพิ่มสถานภาพให้ตนเองและลดสถานภาพคู่แข่งในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาการใช้คำหยาบจะพบว่า ยิ่งผู้พูดมีสถานภาพสูงกว่าเท่าไร ก็จะสามารถใช้คำหยาบคายกับผู้ฟังได้เท่านั้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546) การใช้คำเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพนี้จึงเป็นอีกหนึ่งกลวิธีที่คนแร็ปใช้ร่วมกับคำหยาบ

3.1 การใช้คำสรรพนามเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพ

คำสรรพนาม คือคำที่ใช้อ้างถึงผู้พูด ผู้ฟัง หรือผู้ที่ถูกกล่าวถึง ประกอบด้วยคำบุรุษสรรพนาม เช่น คุณ เขา เรา ท่าน และคำนามอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่แทน ได้แก่ คำเรียกญาติ เช่น พี่ น้อง คำเรียกยศหรือตำแหน่ง เช่น ครู หมอ และชื่อเฉพาะ เช่น แป๊ะ ต้ม เป็นต้น ผู้พูดจำเป็นต้องเลือกใช้คำสรรพนามให้สอดคล้องกับบริบทในการสนทนา ดังนั้น คำสรรพนามจึงแสดงให้เห็นสถานภาพระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังได้ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561)

ตัวอย่างที่ 29 คนแร็ป: KENNOI (อายุน้อยกว่า) คู่แข่ง: MODEVAN (อายุมากกว่า และมีอาชีพ

ตำรวจ)

เฮี้ยว ๆ เซกกะเต้าเฮี้ยว

มันบอกว่ามันจะฟาดกับลาบเลี้ยว

ในตัวอย่างที่ 29 คนแร็ปหันไปพูดกับผู้ชม โดยใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 3 ว่า “มัน” เพื่ออ้างถึงคู่แข่ง จะเห็นได้ว่าแม้คู่แข่งจะมีอายุมากกว่า และเป็นตำรวจ ซึ่งทำให้มีสถานภาพสูงกว่าคนแร็ป แต่คนแร็ปกลับใช้คำว่า “มัน” เพื่อลดสถานภาพเหล่านั้น

ตัวอย่างที่ 30 **คนแรก:** MODEVAN (อายุมากกว่า) **คู่แข่ง:** P-HOT (อายุน้อยกว่า)

/khuaj⁰/เหอะปอนด์ /khuaj⁰/เหอะปอนด์

มึงแรบแต่ละที แม่งทำคนดูเค้าหงอยเหงา

กูเป็นผู้หญิง กูไม่/jet³/มึง แน่ แน่นอน

เพราะมึง/jet³/แต่ละทีมึงทำกูหงอยเหงา

ในตัวอย่างที่ 30 คนแรกใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “กู” เพื่ออ้างถึงตนเอง และใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 เพื่ออ้างถึงคู่แข่ง เดิมคนแรกก็มีสถานภาพสูงกว่าคู่แข่งอยู่แล้วเนื่องจากมีอายุมากกว่า แต่การใช้คำบุรุษสรรพนาม “กู” กับ “มึง” แสดงให้เห็นว่าคนแรกต้องการเพิ่มสถานภาพของตน พร้อมกับลดสถานภาพของคู่แข่งให้ต่ำลงไปอีก

ตัวอย่างที่ 31 **คนแรก:** SUPER-B (อายุเท่ากัน) **คู่แข่ง:** PEE CLOCK (อายุเท่ากัน)

น้ำกระท่อมมันก็ดี แต่เก็บไว้กินที่บ้าน

อยากกระเทียมหน้าน้องซึกทีพอดีสันตีนที่ว่างอะ

ในตัวอย่างที่ 31 คนแรกใช้คำว่า “พี่” เพื่ออ้างถึงตัวเอง ในขณะที่ใช้คำว่า “น้อง” เพื่ออ้างถึงคู่แข่ง จะเห็นได้ว่าแม้คนแรกกับคู่แข่งจะมีอายุเท่ากัน แต่คนแรกกลับพยายามเพิ่มสถานภาพของตัวเองให้เหนือกว่าคู่แข่ง โดยใช้คำว่า “พี่” ที่สื่อถึงการมีอายุและประสบการณ์ที่มากกว่า ในทางกลับกัน คำว่า “น้อง” สื่อถึงการมีอายุและประสบการณ์ที่น้อยกว่า

3.2 การใช้คำนำหน้าเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพ

คำนำหน้า หมายถึงคำที่ไม่สามารถปรากฏเพียงลำพังได้ แต่จะใช้นำหน้าคำสรรพนามเท่านั้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 32 **คนแรก:** MODEVAN (อายุมากกว่า) **คู่แข่ง:** P-HOT (อายุน้อยกว่า)

อะไรไ้ปอนด์ อะไรไ้ปอนด์ กูแข็งเหมือนเหล็กกลิ้ง

จะแตกสันตีนหรือเต้าทึง

ในตัวอย่างที่ 32 คนแรกใช้คำว่า “ไอ้” นำหน้าชื่อของคู่แข่ง เพื่อแสดงความดูหมิ่น เหยียดหยาม ดังนั้นการใช้คำนำหน้าของคนแรกจึงแสดงให้เห็นว่าคนแรกมีสถานภาพสูงกว่าคู่แข่ง ในบางครั้ง คำเรียกญาติอาจทำหน้าที่เป็นคำนำหน้าได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 33 **คนแรก:** TAHMAG (อายุเท่ากัน) **คู่แข่ง:** D3 (อายุเท่ากัน)

ยีนเอี้ย คิดได้ใจถึงมาจับกับกู ทาแม็ก(?)นะมันจะไปต่อ

ส่วนน้องยีนควรกลับไปฝึกหัดแรบอีกที ในระดับไฮสคูล

มันอาจจะยากแต่หนูยีนต้องตั้งใจ ทำการบ้านมาให้ดี

อย่ามาตีแต่ปาก รอบนี้กูไปต่อ ส่วนมึงเข้ามาเพราะจะเอาน้ำ เอาข้าวฟรี

ในตัวอย่างที่ 33 คนแรกใช้คำว่า “น้อง” และ “หนู” นำหน้าชื่อของคู่แข่ง คำดังกล่าวมีนัยสื่อถึงอายุน้อยกว่า หรือสถานภาพที่ต่ำกว่าในด้านอาวุโส แม้ว่าคนแรกและคู่แข่งจะมีอายุเท่ากัน สถานภาพที่คำนึงจากความอาวุโส จึงเท่ากัน แต่การใช้คำนำหน้าทำให้คนแรกเพิ่มสถานภาพของตนเองให้เหนือกว่าคู่แข่งได้

3.3 การใช้คำลงท้ายเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพ

คำลงท้ายคือคำปรากฏในตำแหน่งท้ายสุดของถ้อยคำเพื่อช่วยให้ประโยคสนทนาเป็นธรรมชาติ และสามารถสื่ออารมณ์ความรู้สึกที่ผู้พูดมีต่อเนื้อความหรือคู่สนทนา นอกจากนี้ คำลงท้ายยังแสดงสถานภาพของผู้พูดและผู้ฟังได้เช่นกัน (วิจิตร ภาณุพงศ์, 2532)

ตัวอย่างที่ 34 **คนแรป: 8BOTSBOYZ** (อายุน้อยกว่า) **คู่แข่ง: TORDED** (อายุมากกว่า)

อยู่บนเวทีอะแสงไฟมันทำให้หน้าใส
แต่พี่มีแสงอะไรทำไมมันทำให้หน้า/hi:/วะ

ตัวอย่างที่ 35 **คนแรป: LIL ICE** (อายุใกล้เคียงกัน) **คู่แข่ง: OZMOSISZ** (อายุใกล้เคียงกัน)

เฮ้ยกูไม่อยากจะพูดมาก
ถึงเวลาถึงตายมึงก็เตรียมชะตาขาดเว้ย
มึงมันลูกตุ้ต่าผู้หญิง
มาสู้อะไร กูเนี่ยลูกชุสเว้ย
มึงแค่เด็กสะพานพุทธเว้ย
กูเนี่ยรุ่นใหญ่เว้ย กูจอร์จดับเบิลยูเว้ย

ในตัวอย่างที่ 34 และตัวอย่างที่ 35 คนแรปใช้คำลงท้าย “วะ” และ “เว้ย” เพื่อแสดงอารมณ์ที่ก้าวร้าวรุนแรง อีกทั้งยังสื่อให้เห็นการเพิ่มสถานภาพของตนจากที่มีสถานภาพต่ำกว่าหรือเท่ากันให้ขึ้นมามีสถานภาพสูงกว่าคู่แข่ง

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยจะสรุปและอภิปรายผลเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) คำหยาบ: อาวุธในสงครามแรปสด และ 2) “แรปหยาบ ๆ” กับการท้าทายกฎเกณฑ์และแบบแผน

1. คำหยาบ: อาวุธในสงครามแรปสด

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าคนแรปสามารถใช้คำหยาบได้อย่างอิสระ ทั้งคำที่ถือเป็นคำหยาบเนื่องจากมีความหมายไม่ดี คำที่มีความหมายเกี่ยวกับเครือญาติ คำที่มีความหมายเกี่ยวกับเพศ คำที่มีความหมายเกี่ยวกับอวัยวะเบื้องล่าง และคำที่ผ่านการเปรียบเทียบจนมีความหมายไม่ดี คนแรปใช้คำเหล่านี้เพื่อบรรยาย เพื่อปรับแต่งถ้อยคำ เพื่อบริภาษ เพื่อเน้นความ และเพื่อปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึก รวมถึงการใช้คำสรรพนาม คำนำหน้า และคำลงท้ายที่เพิ่มหรือลดสถานภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการใช้คำหยาบ ทั้งนี้ หากพิจารณาบริบทการใช้ภาษาในการดวลแรปสดไทย จะพบว่าแรปเปอร์ใช้คำหยาบเป็นอาวุธในสงครามแรปสด

การดวลแรปสดไทยเป็นบริบทการใช้ภาษาที่แตกต่างกับบริบทการใช้ภาษาทั่วไป กล่าวคือ การดวลแรปสดไทยเป็นการแข่งขัน ดังนั้น คนแรปในฐานะผู้เข้าแข่งขันจึงมีเป้าหมายในการสื่อสารคือการเป็นแรปเปอร์ผู้ชนะ ด้วยเหตุนี้ คนแรปจึงพยายามสรรหากลวิธีในการแรปที่จะแสดงให้เห็นความสามารถของตน และด้วยบรรทัดฐานการใช้ภาษาในการดวลแรปสดไทยเอื้อให้สามารถใช้คำหยาบได้อย่างอิสระและเปิดเผย คนแรปจึงเลือกใช้คำหยาบคายเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ แต่เป้าหมายหลักคือการทำให้คู่แข่งเจ็บช้ำน้ำใจ เป็นการข่มขวัญคู่แข่งให้คู่แข่งยอมรับความพ่ายแพ้

ในกรณีนี้ การใช้คำหยาบเพื่อบริภาษน่าจะแสดงให้เห็นว่าคำหยาบเปรียบเสมือนอาวุธในสงครามแรปสดได้ดีที่สุด เนื่องจากในการบริภาษ ผู้พูดต้องการทำร้ายจิตใจผู้ฟังที่เป็นเป้าหมายในการบริภาษ และหากพิจารณาที่มาและความหมายของคำหยาบร่วมด้วยจะพบว่าคำหยาบเกี่ยวข้องกับสิ่งไม่ดีและไม่พึงประสงค์ตามค่านิยมของสังคมไทย การใช้คำหยาบในการบริภาษเป็นการโอนความหมายเหล่านั้นไปสู่ผู้ถูกบริภาษ ผู้ถูกบริภาษจึงสูญเสียสถานภาพ อยู่ในสถานะที่ไม่มีเกียรติ กลายเป็นผู้ที่สังคมไม่ยอมรับ ขาดคุณสมบัติของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และถูกกีดกันออกจากกลุ่ม (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2547) ด้วยเหตุนี้ คำหยาบจึงมีอำนาจในการทำร้ายเป้าหมายไม่ต่างกับ “อาวุธ” อย่างไรก็ตาม การใช้คำหยาบด้วยจุดประสงค์อื่นร่วมด้วยก็ช่วยให้น้ำเสียงในการบริภาษเด่นชัดขึ้น ทำให้อำนาจของ “คำหยาบ” รุนแรงขึ้นด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ การใช้คำหยาบยังเป็นการแสดงสถานภาพที่สูงกว่า ยิ่งผู้พูดมีสถานภาพสูงกว่าเท่าไร ก็จะสามารถใช้คำหยาบคายกับผู้ฟังได้เท่านั้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546) สอดคล้องกับการใช้คำเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพซึ่งในบางครั้งคำเหล่านี้จะถูกมองว่าเป็นคำหยาบ (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2547) คนเรปรพยายามแสดงให้เห็นว่าตนมีสถานภาพสูงกว่าคู่แข่ง การเปรียบเทียบให้ผู้ชมเห็นว่าตนมีสถานภาพสูงกวานี้เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่คนเรปรใช้เพื่อให้ผู้ชมเห็นว่าตนมีความเหมาะสมในการเป็นเรปรเปอร์ผู้ชนะ เนื่องจากการมีสถานภาพสูง หมายถึงการเป็นที่ยอมรับจากสังคม ขณะเดียวกัน คู่แข่งที่ถูกลดสถานภาพลงไปก็ถูกมองว่าขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมในการเป็นเรปรเปอร์ผู้ชนะ ในกรณีนี้คู่แข่งก็ย่อมจะเจ็บช้ำน้ำใจด้วยเช่นกัน จะเห็นได้ว่าแม้บริบทการใช้ภาษาในการดวลเรปรสโตไทยจะให้อิสระกับการใช้คำหยาบ แต่ก็ยังถูกรอบคลุมด้วยบริบทการใช้ภาษาไทยที่ยังให้ความสำคัญกับสถานภาพอยู่

ด้วยเหตุนี้ ในการดวลเรปรสโตไทย เรปรเปอร์จึงใช้คำหยาบ และใช้คำเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพเป็นกลวิธีเสริมการใช้คำหยาบ เพื่อให้คู่แข่งเจ็บช้ำน้ำใจ และลดสถานภาพของคู่แข่งลงไป การใช้คำหยาบของเรปรเปอร์จึงเปรียบเสมือนการใช้อาวุธทางวาจาเพื่อต่อสู้กันในสงครามเรปรสโตซึ่งผู้ชมจะพิจารณาจากการเรปรอันจำเป็นต้องอาศัยทักษะทางภาษาเป็นสำคัญ

2. “เรปรหยาบ ๆ” กับการทำท่ายกภูเกณท์และแบบแผน

การใช้คำหยาบเพื่อเป้าหมายในการเป็นเรปรเปอร์ผู้ชนะแสดงให้เห็นมิติการใช้ภาษาในบริบทการดวลเรปรสโตไทยอย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในมิติที่ใหญ่ขึ้นจะพบว่าการใช้คำหยาบของเรปรเปอร์แสดงให้เห็นความพยายามในการทำท่ายกภูเกณท์และแบบแผนการใช้ภาษาในบริบททั่วไปด้วยเช่นกัน

ในบริบททั่วไป ผู้ใช้ภาษาจำเป็นต้องคำนึงถึงความสุขและความเหมาะสมในการใช้ภาษา ดังนั้น การใช้คำหยาบที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ควรกล่าวถึงในที่สาธารณะ เช่น เรื่องเพศ สิ่งอัปมงคล จึงขัดกับบริบทการใช้ภาษาโดยทั่วไป แต่ในการดวลเรปรสโตไทย เรปรเปอร์กลับใช้ภาษาลักษณะดังกล่าวจนกลายเป็นลักษณะเด่น แม้ว่าการดวลเรปรสโตไทยจะเป็นบริบทการใช้ภาษาเฉพาะที่เอื้อให้ใช้ภาษาลักษณะดังกล่าว แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการดวลเรปรสโตไทยได้รับการเผยแพร่สู่สังคมภายนอกด้วยเช่นกัน การใช้ภาษาลักษณะดังกล่าวจึงถูกนำเสนอให้สาธารณชนรับรู้ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้อภาษาในการดวลเรปรสโตไทยกับความคิดเห็นของสังคม น่าสังเกตว่าการใช้ภาษาที่ขัดต่อบริบทการใช้ภาษาในสังคมอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมหันมาสนใจรายการดังกล่าวมากขึ้นด้วย

ความคิดในสังคมที่มีต่อเรปรเปอร์มักจะเป็นแง่ลบ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการใช้ภาษาของเรปรเปอร์ที่มีความก้าวร้าวรุนแรงและหยาบคาย (สาริตา สวัสดิ์กัธ, 2549) การใช้ภาษาในการดวลเรปรสโตไทยจึงกลายเป็นการตอกย้ำความคิดดังกล่าวอย่างไรก็ตาม หากพิจารณาการใช้คำเพื่อเพิ่มหรือลดสถานภาพร่วมด้วย จะพบว่าเรปรเปอร์ไม่ได้ต้องการนำเสนอว่าตนเองมีความก้าวร้าวรุนแรง แต่อาจต้องการนำเสนอลักษณะการทำท่ายกภูเกณท์และแบบแผนการใช้ภาษาเดิม กล่าวคือการใช้ภาษาจำเป็นต้องคำนึงถึงสถานภาพระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง แต่เรปรเปอร์ในฐานะผู้พูดกลับเลือกที่จะทำท่ายกภูเกณท์การใช้ภาษาดังกล่าว โดยไม่ใช้คำสรรพนาม คำนำหน้า และคำลงท้าย ตามขนบที่ควรใช้

หากพิจารณาในการดวลเรปรสโตไทยจะพบว่าเรปรเปอร์ต่างใช้คำหยาบคายเพื่อทำให้อีกฝ่ายเจ็บช้ำน้ำใจเฉพาะในการแข่งขันเท่านั้น และจะไม่ถือโทษโกรธเคืองกันเมื่อการแข่งขันสิ้นสุดลง (กันติศ ป่านทอง, 2559) ในกรณีนี้แสดงให้เห็นว่าเรปรเปอร์ไม่ได้ต้องการนำเสนอความก้าวร้าวรุนแรง แต่การใช้คำหยาบเป็นเพียงกลวิธีการใช้ภาษาที่ใช้ในการแข่งขันเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าการใช้คำหยาบน่าจะแสดงให้เห็นความพยายามในการทำท่ายกภูเกณท์การใช้ภาษามากกว่า

นอกจากนี้ การทำท่ายกภูเกณท์และแบบแผนยังเป็นลักษณะสำคัญที่มักจะมีพบในวัฒนธรรมฮิปฮอปอีกด้วย ดังที่มักจะปรากฏในความคิดเห็นของสังคมที่มีต่อเรปรเปอร์หรือผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมฮิปฮอปว่ามีลักษณะ “แหกคอก” และ “ทำลายภูเกณท์” ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะกลุ่มผู้ที่สนใจวัฒนธรรมดังกล่าวมักจะเป็นกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีความคะนอง ต้องการแสดง

ตัวตน และไม่ชอบการถูกบังคับ (สาริตา สวัสดิ์คำธร, 2549) อย่างไรก็ตาม คงต้องกล่าวว่าการกระทำของแร็ปเปอร์เป็นเพียงความพยายามในการตั้งคำถามและท้าทายกฎเกณฑ์เท่านั้น เพราะวัฒนธรรมฮิปฮอปที่แร็ปเปอร์อยู่นั้นเป็นเพียงวัฒนธรรมย่อย และตราบไคที่แร็ปเปอร์ยังคงอยู่ในสังคม แร็ปเปอร์ก็ยังคงต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และแบบแผนของสังคมซึ่งคนส่วนใหญ่ยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

การใช้คำหยาบถือเป็นลักษณะสำคัญในการใช้ภาษาของแร็ปเปอร์ จึงน่าสนใจว่าในบริบทอื่น นอกเหนือไปจากการดวลแร็ปสดไทย แร็ปเปอร์มีใช้คำหยาบอย่างไร นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการศึกษาคำหยาบในภาษาไทยมักจะเป็นการศึกษาเนื้อหา และชนิดของคำในโครงสร้างไวยากรณ์ ดังนั้น การศึกษาการใช้คำหยาบตามเกณฑ์วัตถุประสงค์ในแง่มุมอื่น น่าจะช่วยขยายองค์ความรู้ภาษาไทยยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Pantip. (2559). **รายการrap is now เพื่อนๆคิดไปบ้างกับรายการนี้**. สืบค้นจาก <https://pantip.com/topic/34806924>
- Pinker, S. (2008). **The Stuff of Thought: Language as a Window into Human Nature**. New York: Penguin.
- กันติ ศ บำ นทอง. (2559). **Rap is now: The New Beginning**. สืบค้นจาก https://www.funjaizine.com/feature/head_talk/rap-is-now
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559). **ขี้อารมณ์ ผสมปากจัด! สัมผัสทุกซอกจังหวะ Rap is Now ผู้เขย่าวงการแร็ปไทย**. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/596231>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2546). (ต่าง) **คิดในคอก (ตน)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2558). **การทับศัพท์**. สืบค้นจาก http://legacy.orst.go.th/?page_id=617
- รุ่งอรุณ ทีฆชุนหเถียร. (2529). "ที่ว่าหยาบนั้นฉันใด." **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์**, 5(2), 110-119.
- วิจิตร ภาณุพงศ์. (2532). **โครงสร้างภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2547). **วัจนกรรมกรบริหารภาษาในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, ภาควิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2561). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย สำเนียงงาม (2559). "Swear Words in Thai: Changes in Thai Society. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ The International Conference Commemorating the 50th Anniversary of the Department of Thai, Hankuk University of Foreign Studies, Republic of Korea, 27 ตุลาคม.
- สาริตา สวัสดิ์คำธร. (2549). **เนื้อหาเพลงและอัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แฮมม โฆล่า. (2533). **คำหยาบ: ที่มาและบทบาทของคำหยาบในภาษาไทยกลาง**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.

กลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down

Strategies for using language in the songs of the band Three Man Down

รวีกานต์ ท้วมวระเดช¹มนตร์ตม์ พิทักษ์²

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีเพลงหลากหลายรูปแบบเกิดขึ้น ในแต่ละบทเพลงต่างก็ใช้กลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกันไป บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้กลวิธีทางภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down โดยรวบรวมเนื้อเพลงของวง Three Man Down ที่เผยแพร่ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2558 - เดือนกุมภาพันธ์ 2565 จำนวนทั้งหมด 28 เพลง ซึ่งเพลงที่รวบรวมมาไม่ใช่เพลง Cover หรือเพลง Remake ผลการวิเคราะห์พบว่า วง Three Man Down ได้ใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายในการแต่งเพลง แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ กลวิธีที่ใช้คำและกลวิธีที่ใช้ภาพพจน์ กล่าวคือ กลวิธีที่ใช้คำประกอบด้วย 11 กลวิธี ได้แก่ 1) การเล่นเสียงสัมผัส 2) การเล่นคำ 3) การซ้ำคำ 4) การซ้ำความ 5) การซ้ำโครงสร้าง 6) การใช้คำซ้ำ 7) การใช้คำซ้อน 8) การใช้คำอุทาน 9) การใช้คำสแลง 10) การใช้คำภาษาต่างประเทศ และ 11) การใช้คำภาษาปาก ส่วนกลวิธีที่ใช้ภาพพจน์ประกอบด้วย 8 กลวิธี ได้แก่ 1) อุปมา 2) อุปลักษณะ 3) อติพจน์ 4) บุคลาธิษฐาน 5) ปฏิทรรศน์ 6) นามนัย 7) สัญลักษณ์ และ 8) ปฏิปุจฉา ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงกลวิธีการใช้ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ของ Three Man Down ที่สามารถนำมาปรับใช้กับเนื้อเพลงและความหมายอย่างลงตัว นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าภาษาได้พัฒนาไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

คำสำคัญ: กลวิธีการใช้ภาษาไทย, ภาษาในบทเพลง, วง Three Man Down

Abstract

There are a lot of songs in nowadays Songs have different strategies for using language. This article aims to analyze language strategies in the 28 songs of the Three Man Down band launched from September 2015 to February 2022. These songs are not the covered nor the remade. The results show two types of strategies employed in the songs: lexical strategy and the use of figurative language. The lexical strategy can be sub-divided into 11 subcategories: 1) rhymes, 2) puns, 3) reduplications, 4) sentence repetitions, 5) structure repetitions, 6) word repetitions, 7) synonymous compound words, 8) interjections, 9) slangs, 10) foreign words, and 11) colloquialism. The figurative language comprises 8 sub-categories: 1) similes, 2) metaphors, 3) hyperboles, 4) personification, 5) paradox, 6) metonymy 7) symbols, and 8) rhetorical questions. The results show how this musical band effectively employs these strategies in the songs. Consequently, the results of this study reveal the dynamic of the Thai language at the current time.

Keywords: Strategies for using Thai language, language in songs, Three Man Down

¹ นักศึกษาลัทธิอักษรศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

ดนตรีเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ เริ่มจากการที่มนุษย์ปรบมือ ผีวปาก เคาะหิน และนำไม้มาตีกระทบกันเป็นจังหวะ จากนั้นมนุษย์ก็เริ่มสร้างเครื่องดนตรีจากวัสดุธรรมชาติรอบตัว เมื่อเวลาผ่านไปเครื่องดนตรีจากยุคแรกเหล่านี้ก็ถูกวิวัฒนาการไปเป็นเครื่องดนตรีหลากหลายชนิดที่แตกต่างกันไปตามการใช้งาน นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มท่วงทำนองและเรียงร้อยเนื้อร้องเข้าไป ‘เพลง’ จึงกลายเป็นภาษาสากลที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เพลงล้วนมีอิทธิพลมาจากมนุษย์และสังคมทั้งสิ้น เพราะเพลงคือเครื่องมือสื่อสารชนิดหนึ่งที่เกิดจากประสบการณ์ เหตุการณ์ อารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ในยุคนั้น บทเพลงในแต่ละยุคสมัยจึงแตกต่างกันไปตามกาลเวลา มนุษย์จึงสามารถเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ผ่านบทเพลงได้อย่างไร้ขีดจำกัด

เพลงที่มีท่วงทำนองที่ไพเราะจะต้องมีเนื้อร้องที่น่าประทับใจและเข้าถึงอารมณ์ผู้ฟัง สิ่งสำคัญของการแต่งเพลง คือ การสื่อข้อความและสื่ออารมณ์ไปให้ผู้ฟังได้อย่างชัดเจน ดังนั้นผู้ประพันธ์จึงต้องคัดสรรถ้อยคำและภาษาที่สละสลวยมาเรียงร้อยเป็นบทเพลงที่มีความหมายตามความต้องการ ผู้ประพันธ์บทเพลงนอกจากจะต้องมีความรู้ทางดนตรีที่ดีแล้ว จะต้องมีความรู้ทางภาษาที่ดีอีกด้วย จึงจะสามารถประพันธ์เพลงที่สื่อความหมายและความรู้สึกไปยังผู้ฟังได้

อิสราพร อนันตสุข (2561, น. 212) กล่าวว่า เพลงเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรม ซึ่งเกิดจากการใช้ศิลปะในการเรียงร้อยถ้อยคำความคิด ผสมผสานกับเสียงหรือท่วงทำนองเพื่อช่วยให้เกิดความไพเราะและช่วยสื่อเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนช่วยสร้างความจรรโลงใจให้แก่ผู้ฟัง การใช้กลวิธีทางภาษาในรูปแบบต่าง ๆ จึงไม่ได้ปรากฏอยู่เพียงแคในวรรณคดีหรือวรรณกรรมเท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ในบทเพลงเช่นเดียวกัน

ปัจจุบันเพลงที่นิยมในสังคมไทยคือเพลงไทยสากล (อวีสตาคานต์ ภูมิ, 2555, น. 2) เพลงไทยสากลนั้นให้ความสำคัญกับบทร้อง โดยแต่งด้วยลีลาภาษากริ คือ มีความไพเราะและเต็มไปด้วยคุณค่าทางวรรณศิลป์ และยังสะท้อนเรื่องราวในสังคมได้เป็นอย่างดี บทเพลงไทยสากลมักกล่าวถึงเรื่องราวความรักหรือวนเวียนอยู่กับผลแห่งความรัก (อวีสตาคานต์ ภูมิ, 2555, น. 2) เนื้อเพลงที่ปรากฏในเพลงไทยสากลจึงเต็มไปด้วยกลวิธีทางภาษาตามจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์

Three Man Down คือหนึ่งในวงดนตรีที่สร้างสรรค์ผลงานเพลงไทยสากล มีสมาชิกทั้งหมด 5 คน ประกอบด้วย ‘กิต’ กฤตย์ จีระพัฒนานวนศ์ (นักร้องนำ) ‘ตูน’ พีรพล เอี่ยมจรัส (กีตาร์) ‘โอม’ กิจภูเมธ ชาญพานิช (เบส) ‘เต’ เตธนันท์ วงศ์ปริชาโชค (กลอง) และ ‘เส็ง’ วิศรุต ปฐมศิริไพศาล (คีย์บอร์ด) วง Three Man Down นั้นโดดเด่นในด้านของการเป็นผู้สร้างสรรค์ทั้งเนื้อร้องและทำนองเองทั้งหมด เพลงของวง Three Man Down ล้วนเป็นที่นิยมในสังคม ทุกเพลงมียอดผู้เข้าชมใน YouTube เป็นจำนวนมาก อีกทั้งในปี พ.ศ. 2564 Three Man Down ยังได้รับรางวัลศิลปินแห่งปี เวที JOOX Thailand Music Award 2021 และรางวัลสาขา Top USAGE (เพลงฝนตกไหม) ในงาน LINE THAILAND PEOPLE’S CHOICE AWARD 2020 อีกด้วย เพลงของวง Three Man Down เกิดจากการเรียงร้อยท่วงทำนองและคำร้องออกมาอย่างไพเราะ ผสมผสานเข้ากันอย่างมีความหมาย เข้าถึงจิตใจผู้ฟังจนกลายเป็นกระแสนิยมในสังคมอย่างกว้างขวาง

ตัวอย่างเนื้อเพลงของวง Three Man Down เช่น “แค่อายากจะรู้ว่าตรงที่เธอยืนนั้น มีฝนตกไหม สบายดีไหม เธอกลัวฟ้าร้องหรือเปล่า ถ้าหากตรงนั้นไม่มีใคร ฉันพร้อม ฉันพร้อมจะไป” (เพลงฝนตกไหม) เนื้อเพลงท่อนนี้แสดงให้เห็นการใช้ภาษาระดับภาษาสนทนา ซึ่งเหมาะสมกับเนื้อหาของบทเพลงที่สื่อถึงผู้ชายคนหนึ่งที่กำลังคิดถึงคนรักเก่าในคืนที่ฝนตกจึงเผลอกดโทรศัพท์ที่ไปหาโดยไม่ได้ตั้งใจ เพื่อถามว่าฝนตกหรือไม่ สบายดีหรือไม่ กลัวฟ้าร้องหรือไม่ รูปประโยคเป็นประโยคคำถามสื่อถึงความรักความห่วงใยแม้จะเลิกรากันไปแล้ว การใช้โครงสร้างประโยคคู่ขนานไหม ...ไหม ...หรือเปล่า ช่วยเน้นย้ำถึงความรักความห่วงใย การใช้การซ้ำคำ ฉันพร้อม ฉันพร้อม... สื่อถึงความตั้งใจจริงของชายในเพลงที่พร้อมจะปกป้องดูแล “เธอ” เสมอ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down โดยจะศึกษากลวิธีที่ใช้คำและกลวิธีที่ใช้ภาพพจน์ที่ปรากฏในบทเพลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้กลวิธีใช้คำในบทเพลงของวง Three Man Down
2. เพื่อศึกษาการใช้กลวิธีใช้ภาพพจน์ในบทเพลงของวง Three Man Down

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมเนื้อเพลงของวง Three Man Down ทั้งหมด 28 เพลงจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ได้แก่ 1) www.youtube.com 2) www.sanook.com 3) www.memodel.com 4) www.siamzone.com 5) www.musicsatation.kapook.com และ 6) www.music.trueid.net
3. ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อเพลงโดยการฟังเพลงเทียบกับเนื้อเพลง
4. วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในเนื้อเพลง โดยแบ่งเป็นกลวิธีใช้คำ และกลวิธีใช้ภาพพจน์
5. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา
6. นำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กลวิธีที่ใช้ภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down ทั้งหมด 28 เพลง พบว่าสามารถจำแนกกลวิธีที่ใช้ภาษาในบทเพลงออกเป็น 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีใช้คำ และกลวิธีใช้ภาพพจน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลวิธีใช้คำ พบกลวิธีย่อยในงานวิจัย 11 กลวิธี ดังนี้

1.1 การใช้คำภาษาปาก คือการใช้ภาษาพูดที่ไม่ใช่ภาษาเขียนอย่างเป็นทางการ เมื่อนำคำภาษาปากมาใช้ในบทเพลง จะทำให้เข้าถึงอารมณ์ของผู้ฟังได้มากยิ่งขึ้น เพราะเนื้อเพลงจะให้ความรู้สึกที่ผู้ร้องกำลังสนทนากับผู้ฟังอย่างเป็นกันเองผ่านเนื้อเพลงและทำนอง พบ 21 บทเพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เมื่อนี้ไม่เหงาอีกต่อไป”

(เพลง ช้างกัน)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้คำภาษาปากคือคำว่า เหงา หมายถึง เปลี่ยวใจ เปล่าเปลี่ยว ไม่คิดคัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เมื่อนำมาใช้ในบทเพลงจะแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ของบทเพลงที่เข้าใจมากขึ้น อีกทั้งคำยังกระชับและใช้กันอย่างแพร่หลายจนเป็นคำติดปากในสังคม

“ให้คุยคนเดียวก็ไม่เป็นไร”

(เพลง คุยคนเดียวเก่ง)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้คำภาษาปากคือคำว่า คุย หมายถึง การพูดจาสนทนากัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เมื่อนำมาใช้ในบทเพลงจะแสดงให้เห็นถึงการกระชับคำ เป็นการเลือกสรรคำมาใช้ในบทเพลงเพื่อให้เนื้อร้องมีความลื่นไหล

“มีคนเข้ามาจีบเธอมากมาย”

(เพลง Friend Zone)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้คำภาษาปากคือคำว่า จีบ หมายถึง เกี่ยวพาราสิ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) กล่าวคือ คำว่าจีบคือภาษาปากที่นิยมใช้ในสังคมไทยมากกว่าคำว่าเกี่ยวพาราสิ เมื่อนำคำว่าจیبมาใช้ในเนื้อเพลงจึงทำให้ผู้ฟังเข้าใจถึงความหมายที่ต้องการจะสื่อได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังเป็นการกระชับและปรับเนื้อร้องให้เข้ากับสังคมในปัจจุบันอีกด้วย

1.2 การใช้คำซ้ำ คือ การซ้ำคำเดิมหนึ่งครั้ง เพื่อเน้นย้ำความหมายหรือกิริยาที่กระทำอยู่ให้มีลักษณะที่เปลี่ยนไป เป็นกว้างออกไปหรือแคบเข้า พบ 16 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แต่ทำได้แค่ผ่าน ๆ ตา”

(เพลง ทีมรอเธอ)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้คำซ้ำคือคำว่า ผ่าน ๆ จากปกติ ผ่าน หมายถึง การเคลื่อนที่จากจุดใดจุดหนึ่งไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เมื่อซ้ำคำว่าผ่านอีกครั้ง กลายเป็น ผ่าน ๆ แสดงให้เห็นว่า ผ่านผ่านไปอย่างรวดเร็วจนไม่ได้สนใจ

“สองสตอรี่เธอบ่อย ๆ”

(เพลง หมุดไอจี)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้คำซ้ำคือคำว่า บ่อย ๆ ปกติ บ่อย หมายถึง หลายครั้งหลายหนไม่ห่างกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เมื่อซ้ำคำว่า บ่อย อีกครั้ง กลายเป็น บ่อย ๆ แสดงถึงการกระทำหลายครั้งหลายหนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือเพิ่มความถี่ของการกระทำมากขึ้น

1.3 การใช้คำภาษาต่างประเทศ คือการใช้คำทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศเพราะความเคยชินและคุ้นเคยกับคำศัพท์นั้น และการใช้ประโยคภาษาต่างประเทศในบทเพลงเพื่อเพิ่มความหมายของเนื้อเพลงที่ต้องการจะสื่อ พบ 12 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“และพร้อมที่จะจากฉันไป โดยไม่ต้องแคร์อะไร”

(เพลง ของที่เธอไม่ต้องการ)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศคือคำว่า แคร์ เป็นการทับศัพท์ภาษาอังกฤษ care หมายถึง สนใจ คำว่าไม่ต้องแคร์ในบทเพลง จึงหมายถึงไม่ต้องสนใจ

“วันเกิดฉันปีนี้ขอเธอ กลับมาได้ไหมเธอ กอดฉันเอาไว้อีกครั้ง

เหมือนวันที่เราเคยรักกัน Happy birthday to me ฉันยังรอเธอตรงนี้”

(เพลง วันเกิดฉันปีนี้)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้ประโยคภาษาอังกฤษในบทเพลง คือประโยค Happy birthday to me. แปลว่า สุขสันต์วันเกิดตัวฉัน ซึ่งปรับมาจากบทเพลง Happy birthday

1.4 การใช้คำซ้อน คือคำที่เกิดจากการสร้างคำโดยนำคำมูลที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน ตรงข้ามกัน หรือมีความเกี่ยวข้อง มาเรียงต่อกัน แล้วทำให้เกิดคำใหม่ที่มีความหมายเหมือนเดิม โกล้เคียงกับคำเดิม หรือต่างไปจากเดิม (ผกาศรี เย็นบุตร และคณะ, 2558: 6) พบ 12 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ท้องฟ้าแปรเปลี่ยนไปทุกวัน"

(เพลง พาเธอหนีไป)

จากบทเพลงข้างต้น พบคำซ้อนคือคำว่า แปรเปลี่ยน เป็นการนำคำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกันมาซ้อนกัน และเกิดเป็นคำที่มีความหมายคงเดิม กล่าวคือ แปร มีความหมายว่าเปลี่ยนกลายเป็นจากลักษณะหรือภาวะเดิม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) และ เปลี่ยน มีความหมายว่า แปรหรือกลายเป็นจากลักษณะหรือภาวะเดิม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เมื่อนำคำว่าแปร และ เปลี่ยน มาซ้อนกันเป็นคำว่า แปรเปลี่ยน ก็ยังคงความหมายเหมือนเดิม

“เมื่อเธอครอบครองฉัน”

(เพลง ช่างกัน)

จากบทเพลงช่างกัน พบคำซ้อนคือคำว่า ครอบครอง เป็นการนำคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือใกล้เคียงกัน มาซ้อนกัน ทำให้เกิดคำใหม่เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำเดิม กล่าวคือ ครอบ หมายถึง เอาของที่มีลักษณะคลุม ๆ คล้ายชั้นคำว่า เป็นต้น ปิดงำไว้ เช่น เอาฝาชีครอบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) และคำว่า ครอบ หมายถึง ปกครองรักษาโดย ความเป็นใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เมื่อนำคำว่า ครอบและครอบ มาซ้อนกัน จึงกลายเป็นคำว่า ครอบครอง หมายถึง ยึดถือไว้ มีสิทธิปกครอง

“เมื่อความรักไม่มีเหตุผล คนแพ้ก็ต้องทน”

(เพลง ไปเถอะเธอ)

จากบทเพลงช่างกัน พบคำซ้อนคือคำว่า เหตุผล เป็นการนำคำที่มีความหมายตรงข้ามกันมาซ้อนกัน โดยคำ ใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำเดิม กล่าวคือ เหตุ หมายถึง สิ่งหรือเรื่องที่ทำให้เกิดผล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) และ ผล หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการกระทำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เมื่อนำคำว่าเหตุ และผล มาซ้อนกัน จึงเป็นคำ ว่า เหตุผล หมายถึง เหตุ เหตุและผล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

“หรือว่าเธอนั้นได้โอบบิ้นขึ้นไป”

(เพลง รถฉันบินไม่ได้)

จากบทเพลงช่างกัน พบคำซ้อนคือคำว่า โอบบิ้น เป็นการนำคำที่มีความหมายต่างกันแต่มีเสียงพยัญชนะต้น เดียวกันมาซ้อนกันคือ โอบ หมายถึง เหยียดด้วยหยาบ เป็นต้น เป็นการลงโทษ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) และ บิ้น หมายถึง ไปในอากาศด้วยกำลังปีกหรือเครื่องยนต์ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ทำให้เกิดความคล้องจองและไพเราะ โดย ความหมายยังคงใกล้เคียงกับคำเดิมคือคำว่า บิ้น โดย โอบบิ้น หมายถึง บินร่อนไปมาอย่างมีเสื่อ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

1.5 การซ้ำความ คือการซ้ำประโยคหรือวลีเดิม เพื่อเน้นย้ำความหมายและสื่ออารมณ์ของบทเพลงให้ชัดเจน ยิ่งขึ้น พบ 15 บทเพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“มันทรมาณ รู้สึกเหมือนว่านานตลอดกาล มันทรมาณ รู้สึกเหมือนว่านานตลอดกาล”

(เพลง อีกไม่นาน นานแค่ไหน)

จากบทเพลงช่างกัน พบการซ้ำความว่า มันทรมาณ รู้สึกเหมือนว่านานตลอดกาล เพื่อเน้นย้ำอารมณ์ความ ทรมาณของฉัน ที่รู้สึกว่ามันเหมือนนานตลอดกาล

“ว่าเธอนั้นจะมองกลับมา จะมองกลับมาที่ฉันสักหน่อย”

(เพลง หมดใจ)

จากบทเพลงช่างกัน พบการซ้ำความว่า จะมองกลับมา เพื่อเน้นย้ำความหวังของฉัน ที่หวังว่าเธอจะมอง กลับมาที่ฉันสักครั้ง

1.6 การซ้ำคำ คือการซ้ำคำเดิมหลายครั้งเพื่อเน้นย้ำความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พบ 9 บทเพลง ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

“ฉันลองที่จะลบ ลองที่จะลืม ลองกลั้นใจลืมเธอไปแล้วไปพักคนอื่น แต่ก็ทำไม่ไหว ฉันลืมเธอไม่ไหว”

(เพลง เก็บไว้ในใจไม่พอ)

จากบทเพลงช่างกัน พบการซ้ำคำคือคำว่า ลอง และ ลืม เพื่อสื่อความหมายและเน้นย้ำว่า “ฉันลองหมด ทุกทางแล้ว แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถลืมเธอได้”

“อะไรที่ทนไม่ได้อย่าทน ทนเพื่อใคร โดยเฉพาะทนเพื่อคนอื่น อย่าทน”

(เพลง หยุดหัวใจ)

จากบทเพลงข้างต้น พบการซ้ำคำคือคำว่า ทน เพื่อสื่อความหมายว่า สิ่งใดที่เรากำลังทนอยู่ ไม่ต้องทน

1.7 การเล่นเสียงสัมผัส คือการใช้คำที่มีเสียงสัมผัสพยัญชนะ สระ หรือตัวสะกดเดียวกันแต่ให้ความหมายแตกต่างกัน การเล่นเสียงสัมผัสสามารถช่วยให้เพลงมีความไพเราะมากยิ่งขึ้น พบ 7 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.7.1 สัมผัสพยัญชนะ

“เธอพบเพียงความพ่ายแพ้ของเธอ”

(เพลง คำทำนาย)

จากบทเพลงข้างต้น พบการเล่นเสียง พ /pʰ/ ในคำว่า พบเพียง และ พ่ายแพ้

“อากาศชั้นนะคินนี้ ระวังหนาวนะแบบนี้”

(เพลง ฝนตกใหม่)

จากบทเพลงข้างต้น พบการเล่นเสียง น /n/ ในคำว่า นะ นี้ และ หนาว

1.7.2 สัมผัสสระ

“โลกให้รู้ว่ารักแล้วอีกสักพักฉันคงจะทักไป”

(เพลง หมดใจ)

จากบทเพลงข้างต้น พบการเล่นเสียงสระอะ [a] และเสียงพยัญชนะท้ายพยางค์ ก [k] ในคำว่า รัก สักพัก และ ทัก

1.8 การซ้ำโครงสร้าง คือ การซ้ำโครงสร้างประโยคเดิมมากกว่าหนึ่งครั้ง เพื่อเน้นย้ำความหมาย และเพิ่มความไพเราะให้กับเพลง พบ 4 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ถ้าฉันทักไปคงดี ถ้าบอกว่าชอบไปคงดี ถ้าเรารักกันคงดี สุดท้ายฉันยอมแพ้อยู่ดี”

(เพลง ทิมรอเธอ)

จากบทเพลงข้างต้น พบการซ้ำโครงสร้างคือ ถ้า...คงดี เพื่อเน้นย้ำถึงสิ่งที่ไม่ได้ทำในอดีต หากได้ทำในปัจจุบันก็คงจะดีกว่านี้ เป็นการแสดงความรู้สึกเสียดายที่ในอดีตไม่ได้ทำสิ่งที่อยากทำ

“ถ้าเขาไม่รักเธอควรจะพักก่อนดีไหม ถ้าเขาไม่รักฉันว่าเธอควรจะไป
ให้ฉันคนนี้ ให้ฉันคนนี้กอดเธอไว้”

(เพลง เลือกคนที่เขารักเรา)

จากบทเพลงข้างต้น พบการซ้ำความคือ ถ้าเขาไม่รัก...ถ้าเขาไม่รัก เพื่อเน้นย้ำให้เธอรู้ว่า เขาไม่ได้รักเธอ ดังนั้นเธอควรหยุดได้แล้ว ไปปล่อยเขาไป ให้ฉันเป็นคนดูแลเธอเอง

1.9 การใช้คำสแลง คือถ้อยคำหรือสำนวนที่ใช้เข้าใจกันเฉพาะกลุ่มหรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง ไม่ใช่ภาษาที่ยอมรับกันทั่วถูกต้อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เนื่องจากคำสแลงจะเป็นที่นิยมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ระยะเวลาหนึ่งที่แต่งเพลงออกมา การใช้คำสแลงในบทเพลงจึงทำให้ผู้ฟังเข้าใจและเป็นจุดเด่นที่ทำให้จดจำเนื้อร้องได้ พบ 4 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แซทนี่มันหนักขวา แต่ฉันยังไม่อ่อนล้า”

(เพลง คุยคนเดียวเก่ง)

จากบทเพลงข้างต้น พบคำสแลงคือคำว่า หนักขวา เป็นคำศัพท์ที่วัยรุ่นนิยมใช้กัน โดยมีความหมายว่า คุยกับอีกฝ่ายในโลกออนไลน์ แล้วฝ่ายตรงข้ามไม่ตอบข้อความของเรา เป็นการสนทนาอยู่ฝ่ายเดียว ข้อความสนทนา (ช่องทางออนไลน์) จึงเกิดความหนักขวา เพราะว่าฝ่ายตรงข้ามไม่ตอบข้อความ

“ส่วนฉันมันยังมูฟออนไม่ได้ ยังหม่นเป็นวงกลมรอ”

(เพลง เก็บไว้ในใจไม่พอ)

จากบทเพลงข้างต้น พบคำสแลงคือคำว่า มูฟออน เป็นคำศัพท์ที่วัยรุ่นนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย มาจากภาษาอังกฤษคือคำว่า Move on ที่แปลว่า ก้าวต่อไป วัยรุ่นไทยนิยมนำมาใช้ในความหมายว่า ตัดใจ ยังมูฟออนไม่ได้ จึงแปลว่า ยังตัดใจไม่ได้

1.10 การเล่นคำ คือการสรุปรวมคำมาใช้เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความหมาย หรือลีลาที่ต่างไปจากปกติ พบ 3 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ฝันถึงแฟนเก่า ในฝันมันช่างดี เหมือนไม่เคยเก่า และเหมือนว่าเธอยังอยู่ตรงนี้”

(เพลง ฝันถึงแฟนเก่า)

จากบทเพลงข้างต้น พบการเล่นคำว่า แฟนเก่า...ไม่เคยเก่า เพื่อบอกว่าสำหรับฉัน ยังรักและคิดถึงเธออยู่ เหมือนเดิม เธอเป็นแฟนเก่าที่ยังคงอยู่ในใจฉันเสมอ เป็นแฟนเก่าที่ไม่เคยเก่า

“เพราะด้วยเรื่องต่าง ๆ มากมายในวันนั้น ที่ทำให้เราไม่ได้ไปกันต่อจนถึงวันนี้”

(เพลง ฝันถึงแฟนเก่า)

จากบทเพลงข้างต้น พบการเล่นคำว่า วันนั้น...วันนี้ เพื่อบอกเรื่องราวปัญหาในวันนั้น ทำให้เราต้องเลิกกัน ในวันนี้ แสดงให้เห็นถึงระยะเวลาและผลของการกระทำที่ต่อเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

1.11 การใช้คำอุทาน คือการใช้คำที่แสดงอารมณ์ เช่น ตกใจ ประหลาดใจ ดีใจ พบ 3 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“โ๊ะ! เมืองทั้งเมืองไม่สวยเท่าเธอ”

(เพลง ผ่านตา)

จากบทเพลงข้างต้น พบคำอุทานคือคำว่า โ๊ะ! แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ประหลาดใจและตกใจ โดยสังเกตจากเนื้อเพลงก่อนหน้า คือ เมืองทั้งเมืองไม่สวยเท่าเธอ คำว่า โ๊ะ! จึงสื่ออารมณ์ตกใจและประหลาดใจที่เมืองทั้งเมืองไม่สวยเท่าเธอ

2. กลวิธีการใช้ภาพพจน์ พบกลวิธีย่อยในงานวิจัย 8 กลวิธี ดังนี้

2.1 ปฏิพจน์ คำถามเชิงวาทศิลป์ เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ และในเนื้อเพลงก็ไม่มีคำตอบของคำถาม แต่เป็นการถามเพื่อให้ผู้ฟังคิดตามและเกิดความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อเพลง พบ 20 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แต่อยากจะทำตรงที่เธอยืนนั้น มีฝนตกไหม สายตีสวย เธอกลับฟ้าร้องหรือเปล่า”

(เพลง ฝนตกไหม)

จากบทเพลงข้างต้น พบปฏิพจน์คือ ฝนตกไหม สายตีสวย และ เธอกลับฟ้าร้องหรือเปล่า ซึ่งการถามคำถามเหล่านี้ไม่ได้ต้องการคำตอบ แต่แสดงถึงความห่วงใยที่มีต่อเธอ

“ตอนที่เธอหลบมัน เธอคิดถึงใจของฉันบ้างหรือเปล่า”

(เพลง เก็บไว้ในใจไม่พอ)

จากบทเพลงข้างต้น พบปฏิพจน์คือ เธอคิดถึงใจของฉันบ้างหรือเปล่า เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่แสดงถึงอาการตัดพ้อที่มีต่อเธอ

2.2 อติพจน์ คือการกล่าวเกินความเป็นจริง เพื่อแสดงให้เห็นความรู้สึกของผู้ร้อง และเน้นย้ำความหมายที่ต้องการจะสื่อ พบ 14 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แค่เธอทักทาย ฉันคงจะละลาย”

(เพลง ผ่านตา)

จากบทเพลงข้างต้น พบอดีพจน์คือ แค่เธอทักทาย ฉันคงจะละลาย ซึ่งเป็นกรกล่าวเกินจริง เพราะมนุษย์ไม่สามารถละลายได้ แต่เนื้อเพลงท่อนนี้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของตัวฉันที่เห็นเธอเป็นคนสำคัญ และตัวเธอมีอิทธิพลต่อตัวของฉันเป็นอย่างมาก

“ร้องให้อยู่คนเดียวทุกวัน จมอยู่ในกองน้ำตา”

(เพลง หุดหวิดใจ)

จากบทเพลงข้างต้น พบอดีพจน์คือ จมอยู่ในกองน้ำตา เป็นการกล่าวเกินจริงเพราะมนุษย์ไม่สามารถร้องไห้จนจมอยู่ในน้ำตาได้ แต่เนื้อเพลงท่อนนี้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของตัวฉันที่เศร้ามาก การร้องไห้จนสามารถจมไปในน้ำตาได้นั้นหมายความว่าต้องเป็นเรื่องเศร้าที่ทำให้ร้องไห้ไม่หยุด

2.3 บุคลาธิษฐาน คือการที่สิ่งไม่มีชีวิต หรือสิ่งที่มีชีวิตแต่ไม่ใช่มนุษย์กระทำการเหมือนมนุษย์ เพื่อสื่ออารมณ์ของผู้ร้องและเน้นย้ำความหมายของบทเพลงให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น พบ 9 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“หัวใจของฉันก็ไม่ต้องตามหาใคร”

(เพลง ข้างกัน)

จากบทเพลงข้างต้น พบบุคลาธิษฐาน คือ หัวใจของฉันไม่ต้องตามหาใคร หัวใจคืออวัยวะในร่างกายของมนุษย์ ไม่สามารถกระทำการ ‘ตามหา’ เหมือนมนุษย์ได้ แต่เนื้อเพลงต้องการจะสื่อว่าฉันไม่ต้องตามหาความรัก ดังนั้นหัวใจจึงไม่ต้องตามหาใครสักคนเพื่อมาเป็นคนรัก เพราะฉันเจอเธอแล้ว

“ขอให้ดาวได้โปรดช่วยฉันหน่อยได้ไหม ช่วยให้ผู้ชายคนนี้สมหวังสักครั้ง”

(เพลง อยู่ในสาย)

จากบทเพลงข้างต้น พบบุคลาธิษฐาน คือ ดาวได้โปรดช่วยฉันหน่อยได้ไหม ซึ่งดาวบนท้องฟ้าไม่สามารถกระทำการ ‘ช่วย’ เหมือนมนุษย์ได้ แต่เนื้อเพลงต้องการจะสื่อถึงความหวังว่าตัวฉันยังมีความหวังอยู่ ขอร้องให้ดวงดาวได้โปรดเห็นใจและช่วยฉันให้สมหวัง

2.4 อุปลักษณ์ คือการเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งหนึ่ง เพื่อแสดงให้เห็นภาพของความหมายที่ต้องการจะสื่อผ่านเนื้อเพลงมากยิ่งขึ้น พบ 5 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เธอพบเพียงความพ่ายแพ้ของเธอ เป็นทุกอณูที่ติดตัวเธอไว้”

(เพลง คำทำนาย)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้อุปลักษณ์คือ ความพ่ายแพ้ของเธอเป็นทุกอณูที่ติดตัวเธอไว้ หมายถึงความพ่ายแพ้เป็นสิ่งที่ติด อดครั้งเธอไว้ไม่ให้ไปไหน

“รู้ไหมความเศร้าเป็นเพียงสีส่นส่วนหนึ่งจากเรื่องต่าง ๆ มากมาย”

(เพลง พาเธอหนีไป)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้อุปลักษณ์คือ ความเศร้าเป็นเพียงสีส่น หมายถึง ความเศร้าที่เธอกำลังเผชิญเป็นสีส่นที่ทำให้ชีวิตดำเนินต่อไป

2.5 อุปมา คือการเปรียบสิ่งหนึ่งเหมือนสิ่งหนึ่ง เพื่อแสดงให้เห็นภาพของความหมายที่ต้องการจะสื่อผ่านเนื้อเพลงมากยิ่งขึ้น พบ 4 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คงเหลือแค่ฉันที่ทรمان อยู่กับข้าวของที่เธอไม่ต้องการ เปรียบเช่นเดียวกับฉัน ที่เธอต้องการลา”

(เพลง ของที่เธอไม่ต้องการ)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้อุปมาคือ ข้าวของที่เธอไม่ต้องการ เปรียบเช่นเดียวกับฉัน หมายความว่า ข้าวของที่เธอไม่ต้องการก็เหมือนฉันที่เธอไม่ต้องการเช่นกัน

“แต่ที่เธอทำมันดูเหมือนง่าย เหมือนกลืนน้ำลายให้ลงคอ”

(เพลง เก็บไว้ในใจไม่พอ)

จากบทเพลงข้างต้น พบการใช้อุปมาคือ ที่เธอทำมันดูเหมือนง่าย เหมือนกลืนน้ำลาย หมายความว่า สิ่งที่ทำนั้นดูง่ายเหมือนกลืนน้ำลาย

2.6 นามนัย คือ การใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2558: 71) เป็นการนำจุดเด่นหรือลักษณะเด่นของคำหรือวลีนั้นมาใช้เพื่อแทนความหมาย พบ 3 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อย่ามัวแต่เสียน้ำตา”

(เพลง ไปเถอะเธอ)

จากบทเพลงข้างต้น พบนามนัย คือ น้ำตา ซึ่งลักษณะเด่นของน้ำตาหมายถึงความเศร้าและเสียใจ ในเนื้อเพลงต้องการจะสื่อว่า “อย่ามัวแต่เสียใจ”

2.7 สัญลักษณ์ คือ การเปรียบเทียบที่เรียกสิ่งหนึ่งโดยใช้คำอื่นแทน คำที่ใช้เรียกนั้นเกิดจากการเปรียบเทียบและตีความซึ่งใช้กันมานานโดยเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไป (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2558: 70) กล่าวคือการใช้สิ่งหนึ่งแทนความหมายของสิ่งหนึ่ง พบ 2 เพลง คือ

“ฉันก็เพิ่งจะรู้ว่าใจของคนอย่างเธอค่า”

(เพลง เก็บไว้ในใจไม่พอ)

จากบทเพลงข้างต้น พบสัญลักษณ์ คือ ใจของคนอย่างเธอค่า คำว่าใจค่า ไม่ได้หมายถึงหัวใจของเธอมีสีค่า แต่เป็นสัญลักษณ์ ใจค่าจึงหมายถึง เธอเป็นคนใจร้าย โหดร้าย ไม่มีน้ำใจ

“มนุษย์นะมันเกิดมาเพื่อเป็นคน มันไม่ได้เกิดมาเพื่อเป็นหิน”

(เพลง อีกไม่นาน นานแค่วัน)

จากบทเพลงข้างต้น พบสัญลักษณ์ คือ มันไม่ได้เกิดมาเพื่อเป็นหิน คำว่าหิน ไม่ได้หมายถึงก้อนหิน แต่เป็นสัญลักษณ์ หินจึงหมายถึง ความแข็งแกร่ง ทนทาน และไร้ความรู้สึก เนื้อเพลงท่อนนี้ต้องการจะสื่อความหมายว่า มนุษย์เกิดมาเป็นคนที่มีความรู้สึก ไม่ได้เกิดมาเพื่อแข็งแกร่ง ทนทานกับทุกสิ่ง และไม่รู้สึกรับอะไรทั้งสิ้น

2.8 ปฏิทรรศน์ คือ การใช้ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายตรงข้ามหรือขัดแย้งกันมากกล่าวเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความหมายที่ชัดเจน (จุไรรัตน์, 2558: 72) พบ 2 เพลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ฉันยังใช้ชีวิตตรงนี้ ในห้องเล็ก ๆ บนเมืองใหญ่”

(เพลง This city won't be lonely anymore)

จากบทเพลงข้างต้น พบปฏิทรรศน์คือ ห้องเล็ก ๆ บนเมืองใหญ่ ซึ่ง เล็ก และ ใหญ่ เป็นคำขัดแย้งกัน เนื้อเพลงข้างต้นแสดงการเปรียบเทียบให้เห็นว่า ห้องเล็ก ๆ ที่ฉันอาศัยอยู่นี้ เล็กมากเมื่อเทียบกับเมืองใหญ่

จากตัวอย่างของกลวิธีการใช้คำ และกลวิธีการใช้ภาพพจน์ข้างต้น สังเกตได้ว่า ในหนึ่งบทเพลง ปรากฏกลวิธีการใช้ภาษามากกว่า 1 กลวิธีประกอบกัน เช่น เพลงวันเกิดฉันปีนี้ พบการใช้คำภาษาต่างประเทศ คือ “กลับมาที่ห้องนอนกับเค้กหนึ่งปอนด์” ซึ่งการใช้คำทับศัพท์นี้เพราะคนไทยนิยมเรียกเค้กโดยใช้หน่วยว่าปอนด์ การซ้ำความ คือ “อยากให้เธออยู่ด้วยกัน อยากให้เธออยู่ด้วยกันเหมือนเคย” เพื่อแสดงอารมณ์ของตัวฉันที่อยากให้เธออยู่ด้วยกัน การใช้อุปมาคือ “ก็ไม่ว่าความฝันของเธอเหมือนเดิมไหม ฉันวิ่งไล่ตามมันอย่างตั้งใจ” เป็นการกล่าวเกินจริงว่าฉันกำลังวิ่งไล่ตามความฝันของเธออยู่ เพื่อแสดง

ให้เห็นถึงความพยายามของฉันทน์ที่มีต่อเธอ และการใช้ปฏิปจน์คือ “เพียงคำขอเดียวในวันเกิดฉันทน์จะเป็นจริงได้ไหม” เป็นการถามคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่แสดงให้เห็นถึงความคิดถึงและห่วงหา อยากให้เธอกลับมาหาฉันทน์ การใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายในบทเพลง ทำให้บทเพลงมีมิติในการถ่ายทอดเรื่องราวและความหมาย สามารถช่วยให้ผู้ฟังรู้สึกและเข้าใจถึงความหมายของบทเพลงมากยิ่งขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

ตารางแสดงจำนวนเพลงและร้อยละของกลวิธีการใช้ภาษาต่าง ๆ

ตารางที่ 1 ร้อยละของการปรากฏการใช้กลวิธีการใช้คำและจำนวนเพลงที่พบ

กลวิธีการใช้คำ	จำนวนเพลงที่พบ	คิดเป็นร้อยละ
1. การใช้คำภาษาปาก	21	20.59
2. การใช้คำซ้ำ	16	15.69
3. การใช้คำภาษาต่างประเทศ	12	11.76
4. การใช้คำซ้อน	12	11.76
5. การซ้ำความ	12	11.76
6. การซ้ำคำ	8	7.84
7. การเล่นเสียงสัมผัส	7	6.86
8. การซ้ำโครงสร้าง	4	3.92
9. การใช้คำสแลง	4	3.92
10. การเล่นคำ	3	2.95
11. การใช้คำอุทาน	3	2.95

ตารางที่ 2 ร้อยละของการปรากฏการใช้กลวิธีการใช้ภาพพจน์และจำนวนเพลงที่พบ

กลวิธีการใช้ภาพพจน์	จำนวนเพลงที่พบ	คิดเป็นร้อยละ
1. ปฏิปจน์	20	33.90
2. อดีพจน์	14	23.74
3. บุคลาธิษฐาน	9	15.25
4. อุปลักษณ์	5	8.47
5. อุปมา	4	6.78
6. นามนัย	3	5.08
7. สัญลักษณ์	2	3.39
8. ปฏิทรรศน์	2	3.39

จากการศึกษาการใช้กลวิธีทางภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down ทั้ง 28 บทเพลง พบกลวิธีการใช้ภาษาดังต่อไปนี้

กลวิธีการใช้คำ พบ 1) การใช้คำภาษาปาก (ร้อยละ 20.59) 2) การใช้คำซ้ำ (ร้อยละ 15.69) 3) การใช้คำภาษาต่างประเทศ (ร้อยละ 11.76) 4) การใช้คำซ้อน (ร้อยละ 11.76) 5) การซ้ำความ (ร้อยละ 11.76) 6) การซ้ำคำ (ร้อยละ 7.84) 7) การเล่นเสียงสัมผัส (ร้อยละ 6.86) 8) การซ้ำโครงสร้าง (ร้อยละ 3.92) 9) การใช้คำสแลง (ร้อยละ 3.92) 10) การเล่นคำ (ร้อยละ 2.95) และ 11) การใช้คำอุทาน (ร้อยละ 2.95)

กลวิธีการใช้ภาพพจน์ พบ 1) การใช้ปฏิเสธ (ร้อยละ 33.90) 2) การใช้อดีตพจน์ (ร้อยละ 23.74) 3) การใช้บุคลาธิษฐาน (ร้อยละ 15.25) 4) การใช้อุปสรรค (ร้อยละ 8.47) 5) การใช้อุปมา (ร้อยละ 6.78) 6) การใช้นามนัย (ร้อยละ 5.08) 7) การใช้สัญลักษณ์ (ร้อยละ 3.39) และ 8) การใช้ปฏิทรรศน์ (ร้อยละ 3.39)

จากการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down ในด้านการใช้คำและการใช้ภาพพจน์ พบว่าวง Three Man Down ได้มีการเลือกสรรคำและภาพพจน์มาใช้ในการแต่งเพลงหลากหลายกลวิธี ทั้งการเล่นเสียงสัมผัสเพื่อเพิ่มความไพเราะ การเล่นคำเพื่อเพิ่มจุดเด่นของเนื้อเพลงให้ผู้ฟังจดจำได้ การซ้ำคำ การซ้ำความ และการซ้ำโครงสร้างเพื่อเน้นย้ำความหมายของบทเพลง การใช้คำซ้ำเพื่อเน้นย้ำความหมายให้กว้างออกหรือแคบเข้า การใช้คำอุทานเพื่อแสดงอารมณ์และความรู้สึก การใช้คำสแลง การใช้คำภาษาต่างประเทศและการใช้คำภาษาปากเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของศรีวิไล ชูวิจิตร (2549) ซึ่งได้ศึกษา “การวิเคราะห์การใช้ภาษาในเพลงไทยสากลของบริษัท อาร์.เอส. โปรโมชั่น 1992 จำกัด ช่วงปี พ.ศ. 2542-2546” พบว่าเพลงไทยสากลของบริษัทอาร์.เอส.โปรโมชั่น 1992 จำกัด มีการใช้กลวิธีการใช้คำจำนวน 9 ประเภท ได้แก่ การใช้คำภาษาต่างประเทศ การใช้คำสแลง การใช้ภาษาปาก การใช้คำอุทาน การใช้คำกำกวม การใช้คำหยาบ การใช้คำกระตุ้ การเล่นคำ และการซ้ำคำ กลวิธีการใช้คำที่เหมือนคือ การใช้คำภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาปาก การใช้คำอุทาน การเล่นคำ และการซ้ำคำ เพราะเป็นกลวิธีที่พบบ่อยในบทเพลงทั่วไป ส่วนกลวิธีที่ไม่พบคือ การใช้คำสแลง การใช้คำกำกวม การใช้คำหยาบ และการใช้คำกระตุ้ เนื่องจากวง Three Man Down เป็นวงดนตรีที่นิยมใช้เนื้อร้องที่เป็นภาษาง่าย ๆ เข้าถึงผู้ฟังในกลุ่มช่วงวัยรุ่นได้ดี

กลวิธีการใช้คำที่พบมากที่สุดคือการใช้คำภาษาปาก เนื่องด้วยการใช้คำภาษาปากสามารถสร้างความรู้สึกเป็นกันเองกับผู้ฟังได้ สามารถสื่อสารความหมายที่ต้องการจะสื่อโดยไม่ต้องใช้คำยาก แต่ใช้คำภาษาปากที่พบได้ในชีวิตประจำวัน ผู้ฟังจึงสามารถมีความรู้สึกร่วมไปกับบทเพลงได้โดยไม่ต้องแปลเนื้อเพลง แต่สามารถฟังแล้วเข้าใจได้ทันที

ส่วนกลวิธีการใช้ภาษาที่พบน้อยที่สุดคือการใช้คำอุทาน วง Tree Man Down เป็นวงดนตรีที่เน้นความหมายมากกว่าการใช้คำอุทาน เนื้อเพลงเป็นการเล่าเรื่องผ่านบทเพลง ส่วนมากจะเป็นเพลงเศร้ามากกว่าเพลงมีความสุข คำอุทานจึงพบน้อยมากเพราะคำอุทานที่สื่ออารมณ์ถึงความเศร้ามีน้อย

นอกจากกลวิธีการใช้คำแล้ว วง Three Man Down ยังมีการใช้ภาพพจน์ที่หลากหลาย ทั้งการใช้อุปมาเพื่อเปรียบสิ่งหนึ่งเหมือนสิ่งหนึ่ง การใช้อุปสรรคเพื่อเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่หนึ่ง การใช้อดีตพจน์และบุคลาธิษฐานเพื่อสื่อความรู้สึกของเนื้อเพลงให้ชัดเจน การใช้นามนัยและปฏิเสธเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดเจน และการใช้ปฏิเสธเพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังติดตามเข้าถึงอารมณ์และความหมายของเนื้อเพลงอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของปุ่น ชมภูพระ, ปพิชญา พรหมกันธา และพัทธนันท์ พาป้อ (2564) ซึ่งได้ศึกษา “กลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงเพื่อชีวิตของ “พงษ์สิทธิ์ คำภีร์”” พบว่ามีการใช้ภาพพจน์ 8 ประเภท ได้แก่ ปฏิพจน์ นามนัย สัญลักษณ์ อุปมา บุคลาธิษฐาน อุปสรรค อดีตพจน์ และสัทพจน์ สาเหตุที่งานวิจัยชิ้นนี้ไม่พบกลวิธีการใช้สัทพจน์เพราะแนวเพลงต่างกัน เนื้อเพลงของวง Three Man Down เป็นเนื้อเพลงที่มีความหมายเกี่ยวกับความรัก เป็นเพลงแนวไทยสากล แต่เพลงของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ คือเพลงแนวเพื่อชีวิต ในเนื้อเพลงจึงมักมีการเลียนเสียงธรรมชาติเพื่อเพิ่มความสมจริงให้กับเนื้อเพลง

กลวิธีการใช้ภาพพจน์ที่พบมากที่สุดคือปฏิเสธ เนื่องด้วยเป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ และในเนื้อเพลงก็ไม่มีความจำเป็นต้องให้คำตอบเหล่านี้ แต่คำถามเหล่านี้ต้องการจะกระตุ้นให้ผู้ฟังติดตามและมีความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อเพลง

ส่วนกลวิธีการใช้ภาพพจน์ที่พบบ่อยที่สุดคือ ปฏิพจน์ เนื่องจากการใช้คำขัดแย้งแม้จะเปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น แต่ก็ต้องใช้ความเข้าใจในการตีความมากพอสมควร วง Three Man Down เป็นวงดนตรีที่นิยมใช้ภาษาง่าย ๆ ในการสื่อความถึงผู้ฟัง จึงพบการใช้ปฏิพจน์ในบทเพลงน้อย

นอกจากนี้ก็จะสังเกตได้ว่าในหนึ่งบทเพลง มีการใช้กลวิธีทางภาษามากกว่า 1 กลวิธีมาประกอบกัน เพื่อเพิ่มมิติของบทเพลงให้มีความหลากหลาย ส่งผลให้ผู้ฟังสามารถเข้าถึงอารมณ์ของบทเพลงได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายในหนึ่งบทเพลงก็สามารถทำให้บทเพลงนั้นเกิดความไพเราะ กลวิธีทางภาษาที่เหมาะสม เมื่อรวมกับความหมายและเนื้อเพลงแล้ว ก็จะทำให้บทเพลงนั้นไพเราะน่าฟังมากยิ่งขึ้น

กลวิธีทางภาษาอื่นๆ ที่ไม่ปรากฏในการศึกษาคครั้งนี้ เช่น การใช้คำหยาบ การใช้คำกำกวม และการใช้สำนวนเหมือนในงานวิจัยของศิริไล ชูวิจิตร, (2549) ที่ได้ศึกษา “การวิเคราะห์การใช้ภาษาในเพลงไทยสากลของบริษัท อาร์. เอส. โปรโมชัน 1992 จำกัด ช่วงปี พ.ศ. 2542-2546” สาเหตุเพราะการศึกษาคของศิริไล ชูวิจิตร ได้ศึกษาเพลงไทยสากลของ บริษัท อาร์. เอส. โปรโมชัน 1992 จำกัด ซึ่งในบริษัทมีศิลปินที่แตกต่างกันเป็นจำนวนมาก รูปแบบการเรียบเรียงเนื้อเพลงของศิลปินแต่ละคนก็แตกต่างกันออกไป อีกทั้งแนวเพลงก็ต่างกันตามรูปแบบของศิลปินคนนั้นๆ ดังนั้นจึงพบกลวิธีการใช้คำหยาบ การใช้คำกำกวม และการใช้สำนวนเพิ่มเข้ามา แต่การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down นั้น ศึกษาเพียงแค่เพลงของวง Three Man Down รูปแบบการเรียบเรียงบทเพลงของวง Three Man Down นั้นมีเอกลักษณ์อยู่ที่การใช้คำภาษาปาก และการใช้ปฏิพจน์ วง Three Man Down ไม่นิยมการใช้คำหยาบ การใช้คำกำกวม และการใช้สำนวน เนื้อเพลงส่วนมากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความรักที่มีจุดมุ่งหมายในการสื่ออารมณ์และความหมายของบทเพลงไปให้ผู้ฟังอย่างไม่ซับซ้อน

จากการศึกษาคการใช้กลวิธีทางภาษาในบทเพลงของวง Three Man Down แสดงให้เห็นว่าวง Three Man Down เป็นวงดนตรีสมัยใหม่ที่มีความสามารถ มีเอกลักษณ์โดดเด่น ทั้งการแต่งเพลง การเล่นดนตรี และการร้องเพลงที่ไพเราะจนเป็นที่นิยมในสังคมไทย ในด้านการเขียนเพลง วง Three Man Down รังสรรค์บทเพลงที่หลากหลาย ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับความรักผ่านบทเพลง ทั้งความสุข ความเศร้า มีความหวัง ผิดหวัง และให้กำลังใจ เนื้อหาของบทเพลงส่วนใหญ่ใช้คำภาษาที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย แม้จะเป็นภาษาที่ไม่ได้สลับซับซ้อนแต่เต็มไปด้วยอารมณ์และความหมายที่ลึกซึ้ง จึงสามารถเข้าถึงอารมณ์ของผู้ฟังได้ ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดไปพร้อมกับเนื้อเพลงและท่วงทำนอง นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านภาษาที่มีการสร้างคำใหม่ขึ้นมาตามยุคสมัยนิยม ทำให้บทเพลงมีความทันสมัย แม้ว่ากลวิธีการใช้คำจะไม่ใช้คำที่สวยงามตรงจริงใจ แต่การใช้คำง่ายๆ ที่สามารถได้ยินในชีวิตประจำวันก็สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้ฟังได้เช่นกัน นอกจากนี้การใช้คำที่ทำให้ฟังง่ายก็สามารถทำให้ผู้ฟังจดจำเนื้อเพลงได้ อีกทั้งยังมีการใช้ภาพพจน์เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพของเนื้อเพลง และกระตุ้นให้ผู้ฟังคิดไปพร้อมกับเนื้อเพลงจนเกิดความรู้สึกร่วม ด้วยเหตุนี้วง Tree Man Down จึงเป็นวงดนตรีสมัยใหม่ที่ประสบความสำเร็จในวงการดนตรีได้อย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาคครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาคือ กลวิธีการใช้คำ และกลวิธีการใช้ภาพพจน์ ผู้ที่สนใจอาจจะศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงของศิลปินอื่น ๆ ร่วมได้

เอกสารอ้างอิง

- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2558). **ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปุ่น ชมพูพระ, ปพิชญา พรหมกันธา และพัทธนันท์ พาป้อ. (2564) **กลวิธีการใช้ภาษาในบทเพลงเพื่อชีวิตของ “พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์”**. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตทัศน์เชิงสังคม ถิ่นนาในสังคมวิถีใหม่” ครั้งที่ 7/2564, 28 กุมภาพันธ์.
- ผกาศรี เข็นบุตร และคณะ. (2558). **หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย 4 เล่ม 2**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ เอ็มพันธ์
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2556.
- ศิริไล ชูวิจิตร. (2549). “การวิเคราะห์การใช้ภาษาในเพลงไทยสากลของบริษัท อาร์. เอส. โปรโมชัน 1992 จำกัด ช่วงปี พ.ศ. 2542-2546.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อวิสดากานต์ ภูมิ. (2555). “การแสดงผลลักษณะสตรีในบทเพลงไทยสากล: กรณีศึกษาบทเพลงที่ขับร้องโดยธนพร แวกประยูร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษาศาสตร์และพัฒนาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อิสราพร อนันตสุข. (2561). **กลวิธีการใช้คำและการใช้ภาพพจน์ในเพลงของศิลปินนิวจิ๋ว**. การนำเสนอโครงการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติของนักศึกษา ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1/2561, 15 กันยายน 2561.

กลวิธีการใช้ภาษาในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในประเทศไทย Language Strategies in the Slogans of Thai Universities

ปญญิตา ไวยตารา¹

มนตรีตรี พัทธ์ชัย²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในการสร้างคำขวัญประจำมหาวิทยาลัย 2) เพื่อศึกษาเนื้อหาของคำขวัญประจำมหาวิทยาลัย และ 3) เพื่อเปรียบเทียบกลวิธีการใช้ภาษาและเนื้อหาของคำขวัญระหว่างมหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน โดยเก็บข้อมูลจากเว็บไซต์ของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมจำนวนทั้งสิ้น 84 คำขวัญ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการใช้ภาษาในการสร้างคำขวัญ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กลวิธีเดี่ยวและกลวิธีรวม กล่าวคือ กลวิธีเดี่ยวประกอบด้วยกลวิธีย่อย 8 ประเภท ได้แก่ 1) การซ้ำคำ 2) การใช้คำคล้องจอง 3) การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว 4) การแปลจากภาษาต่างประเทศ 5) การใช้อุปมาอุปไมย 6) การใช้คำบุพบท 7) การใช้คำสันธาน 8) การใช้สัมผัสอักษร ส่วนกลวิธีรวมคือกลวิธีที่ประกอบด้วยกลวิธีย่อยตั้งแต่ 2 กลวิธีขึ้นไป ในด้านเนื้อหาพบเนื้อหา 2 ประเภท คือ 1) เนื้อหาเดี่ยว 2) เนื้อหาร่วม เนื้อหาเดี่ยว แบ่งเป็นประเภทย่อยได้ 5 ประเภท ได้แก่ 1) เนื้อหาด้านจริยธรรม 2) เนื้อหาด้านการศึกษา 3) เนื้อหาด้านการส่งเสริมธุรกิจ 4) เนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม 5) เนื้อหาด้านคุณลักษณะของนักศึกษาหรือบัณฑิต ส่วนเนื้อหาร่วมประกอบด้วยเนื้อหาประเภทย่อยตั้งแต่ 2 ประเภทขึ้นไป เมื่อเปรียบเทียบการใช้คำขวัญของมหาวิทยาลัยพบว่า มหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชนใช้คำขวัญที่มีกลวิธีเดี่ยวมากกว่าคำขวัญที่มีกลวิธีรวมเช่นเดียวกัน ด้านเนื้อหา มหาวิทยาลัยรัฐใช้คำขวัญที่มีเนื้อหาเดี่ยวมากกว่าคำขวัญที่มีเนื้อหาร่วม ในขณะที่มหาวิทยาลัยเอกชนใช้คำขวัญที่มีเนื้อหาร่วมมากกว่าคำขวัญที่มีเนื้อหาเดี่ยว นอกจากนี้ยังพบว่าคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐไม่มีเนื้อหาในด้านการส่งเสริมธุรกิจ

คำสำคัญ: คำขวัญ, กลวิธีการใช้ภาษา, มหาวิทยาลัย

Abstract

The objectives of this article are: 1) to study the language strategies in the university slogans, 2) to examine the content of the university slogans, and 3) to compare the strategies of language usage and the content of the slogans of public universities and those of private universities, by analyzing 84 slogans collected from websites of various institutions. The research's results reveal two language strategies for employed in the university slogans: a single strategy and a combination of strategies. A single strategy consists of 8 sub-types: 1. the repetition of words, 2. the use of rhymes, 3. prose arrangement, 4. translation from foreign languages, 5. metaphors, 6. the use of prepositions, 7. the use of conjunctions, and 8. the use of alliteration. A combined strategy refers to the combination of two or more sub-types of strategies. In terms of contents, two types of contents were found: single contents and combined contents. The single content is related to 5 aspects: 1. ethics, 2. education, 3. marketing promotion, 4. social development, and

¹ นักศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

5. characteristics of current students and graduates. Combined content comprises two or more contents. Moreover, the slogans of usage of the university reveal that both public and private universities used more single strategic than the combined strategic in their slogans. In terms of content, public universities use single content slogans rather than combined content slogans. On the other hand, private universities use combined content slogans rather than single content slogans. In addition, the content related to marketing promotion was not found in the slogans of public universities.

Keywords: slogans, linguistic strategies, universities

บทนำ

“ชาติไทยมีถ้อยคำภาษาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน สามารถนำถ้อยคำสร้างสรรค์ได้หลายรูปแบบเป็นทั้งทางศิลปะและศาสตร์ในขณะเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวอาจจำแนกมาพิจารณาได้หลายประเภท เช่น คำขวัญ คำคม คำพังเพย คำสุภาษิต ซึ่งแต่ละชนิดนั้นเป็นการสร้างสรรค์มรดกจากภูมิปัญญาทั้งสิ้น” (บุญยงค์ เกศเทศ, 2535, น. 189 อ้างถึงใน กวินทรานนสรธรรม, กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ และวิมลวรรณ ขอบเขต, 2562, น. 271) กล่าวได้ว่าภาษาคือมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อสาร ถ่ายทอดข้อความ หรือแสดงความรู้สึก

คำขวัญเป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากคำขวัญเป็นถ้อยคำขนาดสั้นที่มีเนื้อหาให้ข้อคิดเตือนใจหรือมุ่งเสนอแนวคิดบางอย่างให้แก่ผู้อ่าน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556) ได้ให้ความหมายของคำขวัญว่า “ถ้อยคำที่แต่งขึ้นเพื่อเตือนใจหรือเพื่อให้เป็นศิริมงคล” และอวยพร พานิช (2533) ได้ให้ความหมายของคำขวัญว่า “คำขวัญ (slogan) คือถ้อยคำขนาดสั้นที่ได้รับการประดิษฐ์ขึ้น เพื่อประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ (image) ของสถาบัน ปลุกฝังหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อสถาบันและเพื่อประโยชน์ในการโฆษณา ผนึกความคิดรวบยอดให้ผู้บริโภคสะดุดตา และจดจำชื่อและคุณสมบัติของสินค้าได้” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยสร้างสรรค์

(มหาวิทยาลัยกรุงเทพ)

แสดงให้เห็นถึงการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของสถาบันว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการสร้างสรรค์และรวบรวมความรู้ที่สามารถสร้างสรรค์ไม่อยู่ในกรอบเพื่อจูงใจนักเรียนนักศึกษาที่สนใจในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์

นอกจากนี้คำขวัญยังมีส่วนสัมพันธ์กับนโยบายของผู้บริหารหรือองค์กรและกระแสสังคมที่เกิดขึ้นขณะนั้น (ธีระพงษ์ นิพัทธศักดิ์, 2547, น. 3) มหาวิทยาลัยก็เป็นหนึ่งในองค์กรที่ใช้คำขวัญในการนำเสนอภาพลักษณ์และแสดงถึงนโยบายทางการศึกษาเพื่อเป็นแรงจูงใจต่อนักเรียนนักศึกษา

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในประเทศไทย และวิเคราะห์คำขวัญในด้านกลวิธีและด้านเนื้อหา พร้อมทั้งเปรียบเทียบข้อมูลคำขวัญระหว่างคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐและคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยเอกชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในการสร้างคำขวัญประจำมหาวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาเนื้อหาของคำขวัญประจำมหาวิทยาลัย
3. เพื่อเปรียบเทียบกลวิธีการใช้ภาษาและเนื้อหาของคำขวัญระหว่างมหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบกลวิธีการใช้ภาษาและเนื้อหาของคำขวัญประจำมหาวิทยาลัย
2. ทำให้ทราบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐกับคำขวัญประจำมหาวิทยาลัย

เอกชน

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในด้านกลวิธีการใช้ภาษาและด้านเนื้อหา พร้อมทั้งเปรียบเทียบคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐบาลกับมหาวิทยาลัยเอกชน โดยมีขอบเขตข้อมูลคือ คำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในประเทศไทย แบ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล 30 มหาวิทยาลัย พบคำขวัญที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจำนวน 47 คำขวัญ และมหาวิทยาลัยเอกชน 30 มหาวิทยาลัย พบคำขวัญที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจำนวน 37 คำขวัญ รวมทั้งสิ้น 84 คำขวัญ โดยเกณฑ์การแบ่งประเภทคำขวัญที่เป็นทางการได้จากข้อมูลคำขวัญที่สืบค้นจากเว็บไซต์มหาวิทยาลัย แต่บางมหาวิทยาลัยไม่ปรากฏข้อมูลคำขวัญในเว็บไซต์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงสืบค้นจากเว็บไซต์รวบรวมคำขวัญที่ใช้คำเรียกถ้อยคำตรงกัน ซึ่งจะปรากฏคำขวัญที่ไม่เป็นทางการแต่เป็นถ้อยคำที่นิยมกันในหมู่นักศึกษา จำนวน 2 เว็บไซต์ ดังนี้

1. <https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=yyswim&month=03-2010&group=21&date=09&gblog=81>
2. <https://www.scholarship.in.th/>

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำขวัญ
2. รวบรวมคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในประเทศไทย
 - 2.1 ค้นหาคำขวัญจากเว็บไซต์รวบรวมคำขวัญ และเลือกเว็บไซต์ที่มีข้อมูลตรงกันจำนวน 2 เว็บไซต์ ได้แก่
 1. <https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=yyswim&month=03-2010&group=21&date=09&gblog=81>
 2. <https://www.scholarship.in.th/>
 - 2.2 ตรวจสอบข้อมูลคำขวัญจากเว็บไซต์มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งอีกครั้ง พบว่าบางมหาวิทยาลัยคำเรียกคำขวัญแตกต่างกัน บางมหาวิทยาลัยใช้ว่า คำขวัญ บางมหาวิทยาลัยใช้ว่า ปรัชญา บางมหาวิทยาลัยใช้ว่า คติพจน์ และบางมหาวิทยาลัยใช้ว่า อุดลัทธิ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมถ้อยคำที่มีลักษณะตรงตามนิยามของคำขวัญแต่มีคำเรียกต่างกันได้ทั้งสิ้น 84 คำขวัญ
3. วิเคราะห์ข้อมูล
 - 3.1 จัดประเภททางกลวิธีการใช้ภาษาของคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐและคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยเอกชน
 - 3.2 จัดประเภทด้านเนื้อหาของคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐและคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยเอกชน
 - 3.3 เปรียบเทียบคำขวัญมหาวิทยาลัยรัฐกับมหาวิทยาลัยเอกชนทั้งด้านกลวิธีการใช้ภาษาและด้านเนื้อหา
4. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากข้อมูลคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในประเทศไทยแบ่งเป็นคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลจำนวน 47 คำขวัญ และมหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 37 คำขวัญ รวม 84 คำขวัญ พบกลวิธีในการสร้างคำขวัญ 2 ประเภท

คือ กลวิธีเดี่ยวและกลวิธีร่วม ซึ่งจำแนกออกเป็น 8 กลวิธี ประกอบด้วย 1. การซ้ำคำ 2. การใช้คำคล้องจอง 3. การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว 4. การแปลจากภาษาต่างประเทศ 5. การใช้อุปมาอุปไมย 6. การใช้คำบุพบท 7. การใช้คำสันธาน และ 8. การใช้สัมผัสอักษร

ด้านเนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เนื้อหาเดี่ยวและเนื้อหาพร้อม สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภทย่อย ประกอบด้วย 1. เนื้อหาด้านจริยธรรม 2. เนื้อหาด้านการศึกษา 3. เนื้อหาด้านการส่งเสริมธุรกิจ 4. เนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม และ 5. เนื้อหาด้านคุณลักษณะของนักศึกษาหรือบัณฑิต

คำขวัญของมหาวิทยาลัยรัฐบาล 47 คำขวัญ

1. ด้านกลวิธีการใช้ภาษา มี 2 ลักษณะ คือ 1) กลวิธีเดี่ยว แบ่งเป็น 6 กลวิธีย่อย 2) กลวิธีร่วม ประกอบด้วย คำขวัญที่ใช้ 2 กลวิธีย่อย และคำขวัญที่ใช้มากกว่า 2 กลวิธีย่อย

1.1 กลวิธีเดี่ยว คือ กลวิธีที่ประกอบด้วยกลวิธีย่อยลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้ พบ 31 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 65.95 ได้แก่

1.1.1 การซ้ำคำ คือ การใช้คำเดียวกันในหลายตำแหน่งเพื่อย้ำคำให้หนักแน่นขึ้น จัดเป็นการซ้ำคำในแง่วรรณศิลป์ที่มักซ้ำคำที่สำคัญ ที่จะช่วยสร้างความชัดเจนหนักแน่นของสาร (บุญญาภา อักษรกาญจน์, 2556: 86) พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 6.45

เรียนอย่างมีความสุข จบอย่างมีคุณภาพ

(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าการซ้ำคำว่า “อย่างมี” ในวรรคแรกและวรรคที่สอง เป็นการซ้ำคำเพื่อบรรยายให้หนักแน่นขึ้น การซ้ำคำว่า “อย่างมี” ซ้ำเพื่อขยายความว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีแนวทางให้บัณฑิตเชื่อมั่นในแนวทางของมหาวิทยาลัย

1.1.2 การใช้คำคล้องจอง คือ การใช้ถ้อยคำที่มีเสียงสัมผัสกัน ทั้งสระ หรือตัวสะกดที่ต้องอยู่ในมาตราเดียวกัน เพื่อให้ไพเราะจดจำง่าย (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2552, น. 88 อ้างถึงใน บุญญาภา อักษรกาญจน์, 2556, น. 82) พบ 17 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 54.83

ความรู้คู่คุณธรรม

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า มีการใช้คำคล้องจองในรูปแบบสัมผัสสระในคำว่า “รู้” กับ “คู่” และมีการใช้สัมผัสอักษรในคำว่า “ความ” “คู่” “คุณ” เพื่อให้คล้องจองกันและจดจำง่าย

1.1.3 การแปลจากภาษาต่างประเทศ คือ คำขวัญที่มาจากภาษาต่างประเทศ พบ 9 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 29.03 ได้แก่

1.1.3.1 แปลจากภาษาอังกฤษ พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 3.22

Wisdom of the Land ปัญญาของแผ่นดิน

(มหาวิทยาลัยมหิดล)

1.1.3.2 แปลจากภาษาอิตาลี พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 3.22

Ars longa vita brevis ศิลปะยืนยาว ชีวิตสั้น

(มหาวิทยาลัยศิลปากร)

1.1.3.3 แปลจากภาษาบาลี-สันสกฤต พบ 7 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 22.58

อตตन्नํ อูปมํ เกร พิงฺปฏิบัติตฺตํ อื่น เหมือนดั่งปฏิบัติตตนเอง

(มหาวิทยาลัยมหิดล)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าบางมหาวิทยาลัยมักนำข้อความจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นถ้อยคำที่ใช้เตือนใจหรือให้เป็นมงคลแก่จิตใจ ซึ่งภาษาที่นิยมนำมาใช้มักเป็นภาษาบาลี-สันสกฤตเนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้ในพุทธศาสนาจึงมีความศักดิ์สิทธิ์และน่ายกย่องเปี่ยมด้วยคุณค่าในภาษา มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จึงเลือกพุทธสุภาษิตในภาษาบาลี-สันสกฤตมาเป็นคำขวัญเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและเตือนใจให้แก่บัณฑิตที่เข้ารับการศึกษา ขณะที่ภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาอิตาลี (Ars longa vita brevis ศิลปะยืนยาว ชีวิตสั้น) มีที่มาจากอาจารย์ศิลป์ พีระศรี หรือ ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเป็นชาวอิตาลีได้ให้โอวาทเป็นคำกล่าวข้างต้น ทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรได้ยึดคากล่าวนี้เป็นหนึ่งในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัย

1.1.4 การใช้อุปลักษณ์ คือ คำขวัญที่มีการใช้คำที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักมีคำเปรียบว่าเป็น คือ หรือละคำทั้งสองนี้ได้ พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 3.22

การศึกษาคือความเจริญงอกงาม

(มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีกรเปรียบเทียบ โดยมีคำว่า “คือ” เป็นคำที่แสดงการเปรียบเทียบ ซึ่งเปรียบเทียบการศึกษาคือความเจริญงอกงาม เพื่อแสดงถึงเจตจำนงของสถาบันว่ายึดมั่นในการศึกษาและเชื่อมั่นว่าการศึกษานำพาความเจริญงอกงามมาสู่ตัวผู้เรียน

1.1.5 การใช้คำบุพบท คือ คำขวัญที่ใช้คำนำหน้าคำนาม คำสรรพนาม คำกริยา หรือคำวิเศษณ์ ทำหน้าที่เชื่อมคำหรือกลุ่มคำให้สัมพันธ์กัน พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 3.22

ศาสตร์แห่งแผ่นดิน

(มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีกรใช้คำบุพบท “แห่ง” เป็นการบอกความเป็นเจ้าของว่าศาสตร์หรือวิชาความรู้นั้นมีรากฐานจากผืนแผ่นดิน

1.1.6 การใช้สัมผัสอักษร คือคำขวัญที่ใช้คำที่มีสัมผัสสลับกันในด้านพยัญชนะ พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 3.22

งานหนักไม่เคยฆ่าคน

(มหาวิทยาลัยแม่โจ้)

จากตัวอย่างข้างต้นใช้สัมผัสอักษรในคำว่า “เคย” กับ “คน” เพื่อสร้างเสียงที่สัมผัสกันทำให้คำขวัญน่าจดจำมากขึ้น

1.2 กลวิธีร่วม คือกลวิธีที่ประกอบด้วยกลวิธีย่อยตั้งแต่ 2 กลวิธีขึ้นไป แต่ผู้วิจัยสังเกตพบว่าไม่ปรากฏกลวิธีการใช้ภาษา 4 กลวิธีเหล่านี้ในกลวิธีเดี่ยว ได้แก่ การใช้คำสันธาน คือ การใช้คำที่ทำหน้าที่เชื่อมคำ ประโยค หรือข้อความ เพื่อแสดงความคล้ายตาม ความขัดแย้ง ความเป็นเหตุเป็นผล หรือเพื่อเชื่อมความให้สละสลวย การซ้ำโครงสร้าง คือ การใช้โครงสร้างประโยคที่มีคำซ้ำกัน การใช้คำย่อ คือ การใช้ตัวอักษรหรือคำขนาดสั้นแทนคำเต็มที่มีความยาว มักเป็นคำที่ใช้เฉพาะกลุ่มเพื่อสื่อสารอย่างรวดเร็ว การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว คือ คำขวัญที่เรียงเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้วไม่มีสัมผัสคล้องจอง จากการศึกษาพบคำขวัญที่ใช้กลวิธีร่วมจำนวน 17 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 36.17 ดังนี้

1.2.1 กลวิธีร่วมที่ประกอบด้วยกลวิธีย่อย 2 กลวิธีพบ 11 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 64.71 ได้แก่

การซ้ำโครงสร้าง+การใช้สัมผัสอักษร พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 18.18 การซ้ำคำ+การใช้คำคล้องจอง พบ 5 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 45.45 การซ้ำคำ+การใช้อุปลักษณ์ พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 18.18 การใช้คำคล้องจอง+การใช้บุพบท พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 9.09 และประการสุดท้าย การใช้คำคล้องจอง+การใช้คำย่อ พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 9.09 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สร้างคน สร้างความรู้ สร้างคุณภาพ สร้างคุณธรรม

(มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีมีการใช้การซ้ำโครงสร้างและการใช้คำคล้องจอง เนื่องจากมหาวิทยาลัยต้องการซ้ำคำขวัญให้หนักแน่นและชัดเจน อีกทั้งยังเพิ่มสัมผัสอักษรในคำว่า “คน” “ความ” และ “คุณ” เพื่อสร้างเสียงสัมผัสและให้จดจำได้ง่าย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงซ้ำโครงสร้างคำว่า “สร้าง” บ่งบอกถึงมหาวิทยาลัยให้น้ำหนักกับการสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ มีคุณภาพ และมีคุณธรรม

ชื่อตรง สุภาพ สะอาด ประหยัด คือ จริยวัตร ของ มทส

(มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีมีการใช้คำคล้องจองและการใช้คำย่อ คำขวัญประจำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีใช้คำคล้องจองในคำว่า “ประหยัด” และ “จริยวัตร” ทำให้คำขวัญนี้คล้องจองกันและช่วยให้ถ้อยคำมีเสียงรับสัมผัสกัน นอกจากนี้ยังใช้คำย่อของชื่อมหาวิทยาลัยคือ มทส เพื่อให้ชื่อของมหาวิทยาลัยเป็นที่จดจำได้ดียิ่งขึ้น และการใช้อักษรย่อ ช่วยให้คำขวัญกระชับและเกิดจังหวะที่สอดคล้องกับกลวิธีการใช้คำคล้องจอง

1.2.2 กลวิธีร่วมที่ประกอบด้วยกลวิธีย่อยมากกว่า 2 กลวิธี พบ 6 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 35.29 ได้แก่

การใช้คำคล้องจอง+การใช้บุพบท+การซ้ำคำ พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 16.66 การใช้คำคล้องจอง + การใช้สัมผัสอักษร + การใช้คำสันธาน พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 16.66 การซ้ำคำ+การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว+การใช้คำสันธาน พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 16.66 การซ้ำคำ+การใช้คำคล้องจอง+การใช้สัมผัสอักษร พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 16.66 การใช้คำคล้องจอง+การใช้อุปสรรค+การซ้ำโครงสร้าง พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 16.66 และประการสุดท้าย การซ้ำโครงสร้าง+การใช้อุปสรรค+การใช้บุพบท+การใช้คำคล้องจอง พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 16.66 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ศิลป์และศาสตร์ สร้างสรรค์ชาติยั่งยืน

(มหาวิทยาลัยศิลปากร)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีมีการใช้คำคล้องจอง การใช้สัมผัสอักษร และการใช้คำสันธาน คำขวัญนี้ใช้คำคล้องจองในคำว่า “ศาสตร์” และ “ชาติ” เพื่อให้เกิดเสียงสัมผัสคล้องจองกัน ช่วยให้จดจำคำขวัญได้ง่าย และใช้สัมผัสอักษร ศ / ส ในคำว่า ศิลป์ - ศาสตร์ - สร้าง - สรรค์ ช่วยเพิ่มความไพเราะของคำขวัญ นอกจากนี้ยังใช้คำสันธาน ได้แก่ คำว่า “และ” เพื่อเชื่อมความระหว่าง ศิลป์สร้างสรรค์ชาติอย่างยั่งยืน กับ ศาสตร์สร้างสรรค์ชาติอย่างยั่งยืน

ฉันรักธรรมศาสตร์ เพราะธรรมศาสตร์สอนให้ฉันรักประชาชน

(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

จากตัวอย่างข้างต้นมีการใช้กลวิธีการซ้ำคำ การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว การใช้คำสันธาน เห็นได้ว่าการซ้ำคำว่า “ฉัน” “รัก” “ธรรมศาสตร์” เพื่อเน้นสารให้หนักแน่นและเต็มไปด้วยความรู้สึกในสถาบัน นอกจากนี้มีการใช้คำสันธานแสดงความเหตุเป็นผล คือใช้คำว่า “เพราะ” เพื่อบอกเหตุผลที่รักธรรมศาสตร์ และเรียบเรียงประโยคเป็นรูปแบบร้อยแก้วที่ไม่มีสัมผัสคล้องจอง

เหลือของเรา คือ ธรรมประจำจิต แดงของเรา คือ โลหิตอุทิศให้

(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีมีการใช้การซ้ำโครงสร้าง การใช้อุปสรรค การใช้คำบุพบท และการใช้คำคล้องจองในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยใช้โครงสร้างประโยคที่มีคำซ้ำกัน คำว่า “ของเรา” และ “คือ” เพื่อเน้นถ้อยคำในคำขวัญให้ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการใช้อุปสรรค โดยใช้คำว่า “คือ” เปรียบสีประจํามหาวิทยาลัยเป็นตั้ง

ธรรมและสายเลือดที่หล่อเลี้ยงชาวธรรมศาสตร์ มีการใช้คำคล้องจองเพื่อเพิ่มความไพเราะและน่าจดจำในคำว่า “हित” กับ “อุทิศ” และใช้คำว่า “ของ” ที่เป็นคำบุพบทเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของ

2. ด้านเนื้อหา แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) คำขวัญที่มีเนื้อหาประเภทเดียว แบ่งเป็นประเภทย่อย 5 ด้าน 2) คำขวัญที่มีเนื้อหาร่วม แบ่งเป็นคำขวัญที่มีเนื้อหา 2 ด้าน และคำขวัญที่มีเนื้อหา 3 ด้าน ดังนี้

2.1 คำขวัญที่มีเนื้อหาประเภทเดียว แบ่งเป็นประเภทย่อย 4 ด้าน ได้แก่ เนื้อหาด้านจริยธรรม เนื้อหาด้านการศึกษา เนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม และเนื้อหาด้านคุณลักษณะของนักศึกษาหรือบัณฑิต **พบ 26 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 55.31**

2.1.1 เนื้อหาด้านจริยธรรม หมายถึง คำขวัญที่ยึดหลักปฏิบัติว่าดีงาม มีแนวทางที่เป็นไปตามกรอบศีลธรรม แบ่งตามเกณฑ์องค์ประกอบจริยธรรมโดยกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 26-27) ได้ดังนี้ 1. ด้านความรับผิดชอบ 2. ด้านความซื่อสัตย์ 3. ด้านความมีเหตุผล 4. ด้านความกตัญญูกตเวทีย 5. ด้านการรักษาระเบียบวินัย 6. ด้านความเสียสละ 7. ด้านการประหยัด 8. ด้านการยุติธรรม 9. ด้านความอดุสาหะ 10. ด้านความเมตตา กรุณา จัดเป็นคำขวัญที่มีเนื้อหามุ่งเน้นด้านจริยธรรมตามองค์ประกอบข้างต้น **พบ 4 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 15.38**

ชื่อตรง สุภาพ สะอาด ประหยัด คือจริยวัตร ของ มทส

(มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีเนื้อหาด้านจริยธรรมที่เด่นชัดคือ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ด้านความรักษาระเบียบวินัยความสะอาด และด้านการประหยัด แสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีมีแนวทางในด้านจริยธรรมส่งเสริมให้บัณฑิตมีความซื่อตรง สุภาพ สะอาดและประหยัด

2.1.2 เนื้อหาด้านการศึกษา หมายถึง คำขวัญที่แสดงถึงแนวทางเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้และการเพิ่มพูนสติปัญญาในการเรียน **พบ 16 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 61.53**

เก่งวิชาการ เชี่ยวชาญการปฏิบัติ

(มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีเนื้อหาด้านการศึกษา โดยเน้นทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากคำว่า “วิชาการ” และ “การปฏิบัติ” แสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์มีแนวทางในการศึกษาที่เน้นให้บัณฑิตเก่งทั้งทางวิชาการและเชี่ยวชาญในการปฏิบัติ

2.1.3 เนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม หมายถึง คำขวัญที่แสดงถึงความมุ่งหวังให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาสังคม **พบ 4 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 15.38**

เกียรติภูมิจุฬาฯ คือเกียรติแห่งการรับใช้ประชาชน

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม โดยเน้นที่คำว่า “ประชาชน” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีแนวทางและความภาคภูมิใจในเกียรติที่มีและการได้รับใช้ประชาชน

2.1.4 เนื้อหาด้านคุณลักษณะของนักศึกษาหรือบัณฑิต หมายถึง คำขวัญที่แสดงถึงคุณลักษณะของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยคาดหวัง **พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 7.69**

จะมีซึกก็ครุฑที่ลุยโคลน

(มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าคำขวัญดังกล่าวมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พร้อมจะ
 ลุยงาน สู้งาน ลงมือปฏิบัติงานจริง โดยไม่กลัวความยากลำบาก แม้จะต้องลงพื้นที่ที่มีดินโคลนก็ไม่หวั่น เป็นวลีที่สร้างขึ้น
 ภายหลังเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในสถาบัน

2.2 คำขวัญที่มีเนื้อหาร่วม คือคำขวัญที่ประกอบด้วยเนื้อหาย่อยตั้งแต่ 2 เนื้อหาขึ้นไป พบ 21 คำขวัญ คิดเป็น
 ร้อยละ 44.68

2.2.1 คำขวัญที่มีเนื้อหา 2 ด้าน พบ 14 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 66.66

2.2.1.1 เนื้อหาด้านจริยธรรม+เนื้อหาด้านการศึกษา พบ 8 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 57.14

วิทยา จริยา ปัญญา

(มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีเนื้อหาด้านจริยธรรมและด้านการศึกษา โดยส่งเสริมบัณฑิตมี
 ความรู้ในด้านการศึกษา ศาสตร์ต่าง ๆ พร้อมด้วยปัญญา และให้บัณฑิตมีจริยาหรือหลักปฏิบัติในทางที่ดี

2.2.1.2 เนื้อหาด้านจริยธรรม+เนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 7.14

เป็นเลิศ เป็นธรรม ร่วมนำสังคม

(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีเนื้อหาด้านจริยธรรมและด้านพัฒนาสังคม โดยส่งเสริม
 บัณฑิตให้มีจริยธรรม เป็นธรรมในทุกเรื่อง เพื่อร่วมเป็นหนึ่งในการพัฒนาสังคมและประเทศ

2.2.1.3 เนื้อหาด้านการศึกษา+เนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม พบ 5 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 35.71

การศึกษา วิจัย ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นรากฐานที่ดีของการพัฒนาประเทศ

(สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีเนื้อหาด้านการศึกษา โดยส่งเสริมบัณฑิตเด่นในด้านการศึกษา
 การวิจัย ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสร้างเป็นรากฐานในการความรู้ไปพัฒนาสังคมและประเทศได้ในอนาคต

2.2.2 คำขวัญที่มีเนื้อหา 3 ด้าน พบ 7 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 33.33

2.2.2.1 เนื้อหาด้านจริยธรรม+เนื้อหาด้านการศึกษา+เนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม พบ 7 คำขวัญ

คิดเป็นร้อยละ 100

วิชาการเด่น เน้นคุณธรรม นำสังคม

(มหาวิทยาลัยนเรศวร)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีเนื้อหาด้านการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้บัณฑิตเด่นในด้านการศึกษา
 และวิชาการ เนื้อหาด้านจริยธรรมเป็นเนื้อหาที่มหาวิทยาลัยนเรศวรให้ความสำคัญว่าบัณฑิตต้องมีคุณธรรม อีกทั้งนำความรู้ไป
 พัฒนาสังคมได้ กล่าวคือ มหาวิทยาลัยนเรศวรมีแนวทางให้บัณฑิตถึงพร้อมด้วยการศึกษา คุณธรรม และร่วมพัฒนาสังคม

คำขวัญของมหาวิทยาลัยเอกชน 37 คำขวัญ

1. ด้านกลวิธีการใช้ภาษา มี 2 ลักษณะ คือ 1) กลวิธีเดี่ยว แบ่งเป็น 5 กลวิธีย่อย 2) กลวิธีร่วม ประกอบด้วย
 คำขวัญที่ใช้ 2 กลวิธีย่อย และคำขวัญที่ใช้มากกว่า 2 กลวิธีย่อย

1.1 กลวิธีเดี่ยว คือ กลวิธีที่ประกอบด้วยกลวิธีย่อยลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้ พบ 25 คำขวัญ คิดเป็น
 ร้อยละ 67.56

1.1.1 การซ้ำคำ คือการใช้คำเดียวกันในหลายตำแหน่งเพื่อย้ำคำให้หนักแน่นขึ้น จัดเป็นการซ้ำคำในแง่วรรณศิลป์ที่มักซ้ำคำที่สำคัญ ที่จะช่วยสร้างความชัดเจนหนักแน่นของสาร (บุญญาภา อักษรกาญจน์, 2556, น. 86) พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 8

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยสร้างสรรค์

(มหาวิทยาลัยกรุงเทพ)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า มีการซ้ำคำว่า “มหาวิทยาลัย” โดยเน้นย้ำคำตรงคำว่ามหาวิทยาลัยเพื่อแสดงถึงความสำคัญของมหาวิทยาลัยแห่งการสร้างสรรค์

1.1.2 การใช้คำคล้องจอง คือการใช้ถ้อยคำที่มีเสียงรับสัมผัสกัน ทั้งสระ หรือตัวสะกดที่ต้องอยู่ในมาตราเดียวกัน เพื่อให้ไพเราะจดจำง่าย (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2552, น. 88 อ้างถึงใน บุญญาภา อักษรกาญจน์, 2556, น. 82) พบ 15 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 60

วิชาการเป็นเลิศ เชิดชูคุณธรรม ก้าวนำเทคโนโลยี

(มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการใช้คำคล้องจองในด้านสัมผัสสระ โดยสัมผัสคำว่า “เลิศ” กับ “เชิด” และ “คุณธรรม” กับ “นำ” เพื่อสร้างคำขวัญให้จดจำง่ายและมีเสียงสัมผัสรับกัน

1.1.3 การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว คือคำขวัญที่เรียงเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้วไม่มีสัมผัสคล้องจอง พบ 4 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 16

มุ่งสู่ความเป็นเลิศด้วยพลังความคิด

(มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว เป็นคำขวัญที่ไม่มีสัมผัสคล้องจองกัน แต่เลือกคำที่มีความสละสลวยจึงทำให้คำขวัญนี้จำได้ง่าย

1.1.4 การแปลจากภาษาต่างประเทศ คือคำขวัญที่มาจากภาษาต่างประเทศ พบ 3 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 12

1.1.4.1 แปลจากภาษาละติน พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 33

Labor Omnia Vincit อุปสรรคทั้งปวงสามารถเอาชนะได้ด้วยความอุตสาหะวิริยะ

(มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ)

1.1.4.2 แปลจากภาษาบาลี-สันสกฤต พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 67

ปัญญา นรานํ รตนํ ปัญญาเป็นรัตนะของนรชน

(มหาวิทยาลัยสยาม)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า บางมหาวิทยาลัยมักนำข้อความจากภาษาต่างประเทศมาใช้เป็นถ้อยคำที่ใช้เตือนใจหรือให้เป็นมงคลแก่จิตใจ ซึ่งภาษาที่นิยมนำมาใช้มักเป็นภาษาบาลี-สันสกฤตเนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้ในพุทธศาสนาจึงมีความศักดิ์สิทธิ์และน่ายกย่องเปี่ยมด้วยคุณค่าในภาษา มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จึงเลือกพุทธสุภาษิตในภาษาบาลี-สันสกฤตมาเป็นคำขวัญเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและเตือนใจให้แก่บัณฑิตที่เข้ารับการศึกษา ขณะที่ภาษาอื่นๆ เช่น การนำสุภาษิตในภาษาละตินมาเป็นคำขวัญ

1.1.5 การใช้อุปลักษณ์ คือคำขวัญที่มีการใช้คำที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักมีคำเปรียบว่าเป็น คือ หรือละคำทั้งสองนี้ได้ พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 4

นักธุรกิจเป็นผู้สร้างชาติ

(มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการใช้คำอุปสรรคในการเปรียบระหว่างนักธุรกิจกับผู้สร้างชาติ โดยใช้คำว่า “เป็น” ในการเปรียบเทียบว่า นักธุรกิจเป็นผู้สร้างชาติ

1.2 กลวิธีร่วม คือกลวิธีที่ประกอบด้วยกลวิธีย่อยตั้งแต่ 2 กลวิธีขึ้นไป แต่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าไม่ปรากฏกลวิธีการใช้ภาษา 4 กลวิธีเหล่านี้ในกลวิธีเดี่ยว ได้แก่ การใช้คำสันธาน คือ การใช้คำที่ทำหน้าที่เชื่อมคำ ประโยค หรือข้อความ เพื่อแสดงความคล้ายตาม ความขัดแย้ง ความเป็นเหตุเป็นผล หรือเพื่อเชื่อมความให้สละสลวย การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว คือ คำขวัญที่เรียงเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้วไม่มีสัมผัสคล้องจอง การใช้คำบุพบท เป็นการใช้คำที่ใช้นำหน้าคำนาม คำสรรพนาม คำกริยา หรือคำวิเศษณ์ ทำหน้าที่เชื่อมคำหรือกลุ่มคำให้สัมพันธ์กัน การใช้สัมผัสอักษร เป็นการใช้อยู่คำที่มีสัมผัสรับกันในด้านพยัญชนะ จากการศึกษาพบคำขวัญที่ใช้กลวิธีร่วมจำนวน 12 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 32.43

1.2.1 กลวิธีร่วมที่ประกอบด้วยกลวิธีย่อย 2 กลวิธี พบ 8 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 66.66 ได้แก่

การซ้ำคำ+การใช้คำคล้องจอง พบ 4 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 50 การซ้ำคำ+การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 25 การใช้สัมผัสอักษร+การใช้บุพบท พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 25 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รู้คิด รู้ธรรม รู้สำเร็จ

(มหาวิทยาลัยหาดใหญ่)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการใช้ซ้ำคำและการใช้คำคล้องจอง โดยซ้ำคำว่า “รู้” เพื่อย้ำสารให้หนักแน่น และใช้คำคล้องจองให้มีสัมผัสสระรับกันในประโยคเพื่อให้คำขวัญจำได้ง่ายและมีความไพเราะ

ทักษะวิชาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะสร้างสรรค์

(มหาวิทยาลัยเนชั่น)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการใช้ซ้ำคำและการเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว โดยซ้ำคำว่า “ทักษะ” เพื่อย้ำให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยเนชั่นมุ่งพัฒนาทักษะด้านต่างๆ นอกจากนี้เป็นการเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้วที่ไม่มีคำคล้องจอง แต่เมื่อซ้ำคำในประโยคจึงทำให้จดจำคำขวัญง่าย

สร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้แก่อสังคม

(มหาวิทยาลัยรังสิต)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีทำให้คล้องจองกันโดยใช้สัมผัสอักษรในคำว่า “สร้างสรรค์” “สิ่ง” “สังคม” เพื่อให้จดจำง่าย และใช้คำบุพบทออกฐานะเป็นผู้รับในคำว่า “แก่” เพื่อบ่งบอกว่าสังคมจะได้รับสิ่งที่สร้างสรรค์สิ่งที่ดีจากบัณฑิตมหาวิทยาลัยรังสิต

1.2.2 กลวิธีร่วมที่ประกอบด้วยกลวิธีย่อยมากกว่า 2 กลวิธี พบ 4 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 33.33 ได้แก่

การใช้คำคล้องจอง+การใช้บุพบท+การใช้อุปสรรค พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 50 การซ้ำคำ+การใช้คำสันธาน+การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 25 การซ้ำคำ+การใช้บุพบท+การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 25 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มหานคร ความรู้คือพลัง ปลูกฝังทักษะที่จำเป็นเพื่อยุคปัจจุบันและอนาคต

(มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร)

จากตัวอย่างข้างต้นมีการใช้คำคล้องจอง การใช้บุพบท และการใช้อุปสรรค คำขวัญประจำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานครมีการใช้คำคล้องจองคำว่า “พลัง” กับ “ฝัง” และมีสัมผัสอักษรในคำว่า “นคร” กับ “ความรู้”

เพื่อให้คล้องจองและจดจำง่าย การใช้คำบุพบทคำว่า “เพื่อ” เป็นการบอกฐานะเป็นผู้รับ นอกจากนี้มีการใช้อุปลักษณะว่า “ความรู้คือพลัง” เป็นการเปรียบว่ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานครเชื่อว่าความรู้เป็นพลังที่นำพาบัณฑิตก้าวเดินในปัจจุบัน และมุ่งสู่นาคต

บัณฑิตต้องถึงพร้อมทั้งคุณธรรมและคุณวุฒิ

(มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการใช้การซ้ำคำ การใช้คำสันธาน และการเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว โดยซ้ำคำว่า “คุณ” ในคุณธรรม และซ้ำคำว่า “คุณ” ในคุณวุฒิ บ่งบอกว่ามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตเน้นย้ำที่คุณธรรมและคุณวุฒิเป็นหลัก และใช้สันธาน “และ” เชื่อมความเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังเรียงรูปแบบประโยคแบบร้อยแก้วเพื่อถ่ายทอดการอ่านและทำให้คำขวัญกระชับมากขึ้น

มหาวิทยาลัยแห่งคุณภาพและคุณธรรม

(มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการใช้การซ้ำคำ การใช้คำบุพบท และการเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว โดยซ้ำคำว่า “คุณ” ในคุณภาพ และซ้ำคำว่า “คุณ” ในคุณธรรม บ่งบอกว่ามหาวิทยาลัยราชพฤกษ์เน้นย้ำที่คุณภาพและคุณธรรมเป็นหลัก นอกจากนี้มีการใช้คำบุพบทแสดงความเป็นเจ้าของคือคำว่า “แห่ง” และเรียงเรียงตามรูปแบบร้อยแก้วเพื่อให้อ่านง่าย

2. ด้านเนื้อหา แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) คำขวัญที่มีเนื้อหาประเภทเดียว แบ่งเป็นประเภทย่อย 5 ด้าน 2) คำขวัญที่มีเนื้อหาร่วม แบ่งเป็นคำขวัญที่มีเนื้อหา 2 ด้าน และคำขวัญที่มีเนื้อหา 3 ด้าน ดังนี้

2.1 คำขวัญที่มีเนื้อหาประเภทเดียว แบ่งเป็นประเภทย่อย 5 ด้าน พบ 15 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 40.54

2.1.1 เนื้อหาด้านจริยธรรม หมายถึงคำขวัญที่ยึดหลักปฏิบัติว่าดีงาม มีแนวทางที่เป็นไปตามกรอบศีลธรรม แบ่งตามเกณฑ์องค์ประกอบจริยธรรมโดยกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 26-27) ได้ดังนี้ 1. ด้านความรับผิดชอบ 2. ด้านความซื่อสัตย์ 3. ด้านความมีเหตุผล 4. ด้านความกตัญญูตเวที 5. ด้านการรักษาระเบียบวินัย 6. ด้านความเสียสละ 7. ด้านการประหยัด 8. ด้านการยุติธรรม 9. ด้านความอดุสาหะ 10. ด้านความเมตตากรุณา จัดเป็นคำขวัญที่มีเนื้อหามุ่งเน้นด้านจริยธรรมตามองค์ประกอบข้างต้น พบ 4 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 26.66

ชื่อตรง ขยัน เทียงธรรม

(มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าเนื้อหาด้านจริยธรรม เป็นจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดุสาหะ และด้านการยุติธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่มุ่งให้บัณฑิตมีจริยธรรมที่ซื่อสัตย์ อดุสาหะและมีความยุติธรรม

2.1.2 เนื้อหาด้านการศึกษา หมายถึงเนื้อหาที่แสดงถึงแนวทางเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้และการเพิ่มพูนสติปัญญาในการเรียน พบ 7 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 46.66

ปัญญาเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต

(มหาวิทยาลัยเนชั่น)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าเนื้อหาด้านการศึกษา โดยมุ่งเสนอว่าสิ่งที่เพิ่มพูนคุณภาพชีวิตนั้นคือปัญญา ซึ่งมหาวิทยาลัยเนชั่นมุ่งผลิตบัณฑิตให้ถึงพร้อมด้วยปัญญาความรู้ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตได้ในอนาคต

2.1.3 เนื้อหาด้านการส่งเสริมธุรกิจ หมายถึงคำขวัญที่แสดงถึงการมุ่งเน้นในด้านธุรกิจ พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 6.66

นักธุรกิจเป็นผู้สร้างชาติ

(มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต)

จากตัวอย่างข้างต้นพบเนื้อหาด้านการส่งเสริมธุรกิจ ซึ่งกล่าวถึงนักธุรกิจว่าเป็นผู้สร้างชาติ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดและมุมมองด้านธุรกิจของมหาวิทยาลัยว่า มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตพร้อมผลิตบัณฑิตให้เรียนรู้ในด้านธุรกิจ

2.1.4 เนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม หมายถึงคำขวัญที่แสดงถึงความมุ่งหวังให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาสังคม พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 13.33

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

(มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ)

จากตัวอย่างข้างต้นพบเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม โดยมีคำที่บอกอย่างชัดเจนคือ “รับใช้สังคม” สื่อถึงการเรียนรู้เพื่อไปรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติผลิตบัณฑิตให้เรียนรู้และพร้อมรับใช้สังคม

2.1.5 เนื้อหาด้านคุณลักษณะของนักศึกษาหรือบัณฑิต หมายถึงคำขวัญที่แสดงถึงคุณลักษณะของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยคาดหวัง พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 6.66

ชายจริง หญิงเฉียบ

(มหาวิทยาลัยภาคกลาง)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงคุณลักษณะเด่นของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ว่ามีความเป็น “ชายจริง” ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นสุภาพบุรุษ เป็นคนมุ่งมั่น ทำอะไรจริงจัง ส่วนนักศึกษาหญิงก็มีความเป็น “หญิงเฉียบ” ซึ่งอาจตีความได้ว่า เป็นผู้หญิงที่มีคุณลักษณะดีเยี่ยม ทั้งสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ไหวพริบปฏิภาณ ตลอดจนความประพฤติ

2.2 คำขวัญที่มีเนื้อหารวม คือคำขวัญที่ประกอบด้วยเนื้อหาย่อยตั้งแต่ 2 เนื้อหาขึ้นไป พบ 22 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 59.45

2.2.1 คำขวัญที่มีเนื้อหา 2 ด้าน พบ 19 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 86.36

2.2.1.1 เนื้อหาด้านจริยธรรม+เนื้อหาทางการศึกษา พบ 15 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 78.94

รู้วิชาการ รู้คุณธรรม นำปฏิบัติได้

(มหาวิทยาลัยปทุมธานี)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าเนื้อหาด้านจริยธรรมและด้านการศึกษา ในด้านจริยธรรมมหาวิทยาลัยต้องการให้บัณฑิตรู้และตระหนักในคุณธรรม ในด้านการศึกษา มหาวิทยาลัยต้องการให้บัณฑิตมีความรู้ในวิชาการพร้อมนำไปปฏิบัติได้

2.2.1.2 เนื้อหาด้านจริยธรรม+เนื้อหาการพัฒนาสังคม พบ 1 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 5.26

จิตอาสาพัฒนาสังคม

(มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าเนื้อหาด้านจริยธรรมและเนื้อหาการพัฒนาสังคม โดยเน้นคุณธรรมตามเกณฑ์องค์ประกอบจริยธรรมโดยกระทรวงศึกษาธิการในด้านการมีจิตอาสา มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และพัฒนาสังคม

2.2.1.3 เนื้อหาทางการศึกษา+เนื้อหาการพัฒนาสังคม พบ 2 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 10.52

การศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ

(มหาวิทยาลัยศรีปทุม)

จากตัวอย่างข้างต้นพบเนื้อหาทางการศึกษาและเนื้อหาทางการพัฒนาสังคม โดยมหาวิทยาลัยศรีปทุมเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาว่า “การศึกษาสร้างคน” คือสร้างบัณฑิตให้พร้อมด้วยความรู้ และเพื่อนำความรู้ไปสร้างหรือต่อยอดได้ในสังคม

2.2.1.4 เนื้อหาทางการส่งเสริมธุรกิจ+เนื้อหาทางการพัฒนาสังคม พบ 1 คำขวัญ คิดเป็น ร้อยละ 5.26

นำนวัตกรรมสู่การค้า เพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาไทย
(มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมธุรกิจและเนื้อหาทางการพัฒนาสังคม โดยสนับสนุนและส่งเสริมนวัตกรรม การค้า เพื่อนำภูมิปัญญาของไทยหรือสินค้าของไทยไปเพิ่มมูลค่าและส่งออกสู่สากล

2.2.2 คำขวัญที่มีเนื้อหา 3 ด้าน พบ 3 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 13.63

2.2.2.1 เนื้อหาด้านจริยธรรม+เนื้อหาทางการศึกษา+เนื้อหาทางการพัฒนาสังคม พบ 3 คำขวัญ คิดเป็นร้อยละ 100

คุณธรรมนำใจ รับผิดชอบต่อสังคม วิชาการก้าวหน้า พัฒนาสู่สากล
(มหาวิทยาลัยพายัพ)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าเนื้อหาทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้บัณฑิตก้าวหน้าทางการศึกษา และวิชาการ เนื้อหาด้านจริยธรรมคือเนื้อหาที่ให้ความสำคัญว่าบัณฑิตต้องมีคุณธรรมเป็นเครื่องนำใจ อีกทั้งนำความรู้ไปพัฒนาสังคมและก้าวไปสู่สากล

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์คำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในประเทศไทยจำนวน 84 คำขวัญ ซึ่งรวบรวมจากเว็บไซต์ของแต่ละมหาวิทยาลัยและเว็บไซต์ออนไลน์ 2 แหล่ง สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

คำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐบาลมีกลวิธีการใช้ภาษา 2 ประเภท คือ กลวิธีเดี่ยวและกลวิธีร่วม

1. กลวิธีเดี่ยวพบร้อยละ 65.95 มีกลวิธีย่อย 6 วิธี กลวิธีที่พบมากที่สุด คือ การใช้คำคล้องจอง ซึ่งอาจเป็นเพราะคำคล้องจองมีความไพเราะและจดจำได้ง่าย รองลงมาคือ การแปลจากภาษาต่างประเทศ ซึ่งภาษาที่นิยมนำมาแปลเป็นคำขวัญมักเป็นภาษาบาลี-สันสกฤต การซ้ำคำ เพื่อให้จดจำง่ายและเป็นการเน้นถ้อยคำเพื่อสร้างภาพจำของมหาวิทยาลัย ที่มีจำนวนเท่ากันคือ การใช้อุปสรรค การใช้คำบุพบท และการใช้สัมผัสอักษร กลวิธีที่ไม่พบในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐบาลคือ การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้วและการใช้คำสันธาน อย่างไรก็ตามกลวิธีดังกล่าวพบในกลวิธีร่วม

2. กลวิธีร่วมพบร้อยละ 36.17 แบ่งเป็น กลวิธี 2 ประเภท และกลวิธีมากกว่า 2 ประเภทขึ้นไป ด้านกลวิธี 2 ประเภทพบการใช้การซ้ำคำและการใช้คำคล้องจองมากที่สุด เนื่องจากคำคล้องจองมีความไพเราะและจดจำง่าย มีการเน้นถ้อยคำด้วยการซ้ำคำซึ่งทำให้ถ้อยคำหนักแน่นน่าเชื่อถือเพื่อจูงใจและเตือนใจบัณฑิต กลวิธีรองลงมาที่พบเท่ากันคือ การซ้ำคำและการใช้อุปสรรค การซ้ำโครงสร้างและการใช้สัมผัสอักษร ซึ่งกลวิธีดังกล่าวช่วยให้เห็นถึงความหนักแน่นของถ้อยคำที่มหาวิทยาลัยต้องการจะสื่อ ลำดับต่อมาคือการใช้คำคล้องจองและการใช้คำบุพบท และการใช้คำคล้องจองและการใช้คำย่อ ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน ด้านกลวิธีร่วมมากกว่า 2 ประเภทขึ้นไปพบจำนวนเท่ากัน ได้แก่ การใช้คำคล้องจอง การใช้คำบุพบทและการซ้ำคำ การใช้คำคล้องจอง การใช้สัมผัสอักษรและการใช้คำสันธาน การซ้ำคำ การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้วและการใช้คำสันธาน การซ้ำคำ การใช้คำคล้องจองและการใช้สัมผัสอักษร การใช้คำคล้องจอง การใช้อุปสรรคและการซ้ำโครงสร้าง ประเภทสุดท้ายคือ การซ้ำโครงสร้าง การใช้อุปสรรค การใช้บุพบทและการใช้คำคล้องจอง

3. ด้านเนื้อหาพบเนื้อหา 2 ประเภท คือ เนื้อหาเดี่ยวและเนื้อหาพร้อม เนื้อหาเดี่ยวพบร้อยละ 55.31 เนื้อหาที่พบมากที่สุดคือ เนื้อหาด้านการศึกษา ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นเพราะมหาวิทยาลัยมุ่งหวังให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถ และสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมาก รองลงมาคือ เนื้อหาด้านจริยธรรม เนื่องด้วยประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จึงเน้นด้านจริยธรรมตามขนบความคิดความเชื่อทางศาสนาและเป็นหนึ่งในอุดมคติที่คนไทยพึงมี ส่งผลให้มหาวิทยาลัยเลือกเนื้อหาด้านจริยธรรมเพื่อกล่อมเกลานักศึกษาให้เป็นไปในทางที่ดี เนื้อหาด้านพัฒนาสังคม เป็นเนื้อหาที่พบเท่ากับเนื้อหาด้านจริยธรรมแสดงให้เห็นว่าสถาบันศึกษามุ่งหวังให้บัณฑิตสามารถนำความรู้มาพัฒนาประเทศให้ดีขึ้น รองลงมาคือ เนื้อหาด้านคุณลักษณะของนักศึกษาหรือบัณฑิต เนื่องจากมหาวิทยาลัยต้องการให้นักศึกษามีคุณลักษณะตามที่สถาบันมุ่งหวัง

4. ด้านเนื้อหาพร้อมพบร้อยละ 44.68 แบ่งเป็น เนื้อหา 2 ประเภทและเนื้อหา 3 ประเภท ด้านเนื้อหา 2 ประเภทพบเนื้อหาด้านจริยธรรมและการศึกษามากที่สุด เนื่องจากเนื้อหาด้านจริยธรรมกับการศึกษาเป็นเนื้อหาที่มหาวิทยาลัยรัฐให้ความสำคัญเพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถพร้อมด้วยจริยธรรมอันดีงาม รองลงมาคือ เนื้อหาด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคม และเนื้อหาด้านจริยธรรมและการพัฒนาสังคม ด้านเนื้อหา 3 ประเภทพบเฉพาะเนื้อหาด้านจริยธรรมและการศึกษาและการพัฒนาสังคม เนื้อหา 3 ประเภทดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่มหาวิทยาลัยรัฐต้องการให้เกิดขึ้นกับตัวบัณฑิต คือ การมีจริยธรรม มีความรู้ความสามารถพร้อมนำไปพัฒนาสังคมและประเทศได้

คำขวัญประจำมหาวิทยาลัยเอกชนมีกลวิธี 2 ประเภท คือ กลวิธีเดี่ยวและกลวิธีร่วม

1. กลวิธีเดี่ยวพบร้อยละ 67.56 มีกลวิธีย่อย 5 กลวิธี กลวิธีที่พบมากที่สุด คือ การใช้คำคล้องจอง รองลงมาคือ การเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว เป็นการใช้อ้อยคำที่ไม่มีสัมผัสสลับกันแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้คำขวัญร้อยแก้วนั้นต้องการสื่อความโดยตรงไปตรงมาและไม่ซับซ้อน การแปลจากภาษาต่างประเทศ การแปลภาษาที่พบมากที่สุดเป็นการแปลจากภาษาบาลี-สันสกฤต การซ้ำคำ และกลวิธีสุดท้ายคือ การใช้อุปลักษณ์ กลวิธีที่ไม่พบในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยเอกชนคือ การใช้คำบุพบท การใช้คำสันธาน และการใช้สัมผัสอักษร อย่างไรก็ตามทั้งสามกลวิธีดังกล่าวพบในกลวิธีร่วม

2. กลวิธีร่วมแบ่งเป็น กลวิธี 2 ประเภท และกลวิธีมากกว่า 2 ประเภทขึ้นไป กลวิธี 2 ประเภทพบการใช้การซ้ำคำและการใช้คำคล้องจองมากที่สุด รองลงมามีจำนวนข้อมูลเท่ากันคือ การซ้ำคำและการเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว การใช้สัมผัสอักษรและการใช้คำบุพบท ส่วนกลวิธีมากกว่า 2 ประเภทขึ้นไปนั้นพบการใช้คำคล้องจอง การใช้คำ บุพบทและการใช้อุปลักษณ์มากที่สุด รองลงมาที่พบเท่ากันคือการใช้คำ การใช้คำสันธานและการเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว และประเภทสุดท้ายคือ การซ้ำคำ การใช้คำบุพบทและการเรียงคำตามรูปแบบร้อยแก้ว

3. ด้านเนื้อหาพบเนื้อหา 2 ประเภท คือ เนื้อหาเดี่ยวและเนื้อหาพร้อม เนื้อหาเดี่ยวพบร้อยละ 40.54 เนื้อหาที่พบมากที่สุดคือ เนื้อหาด้านการศึกษา รองลงมาคือ เนื้อหาด้านจริยธรรม เนื้อหาด้านพัฒนาสังคม เนื้อหาที่พบเท่ากันคือเนื้อหาด้านการส่งเสริมธุรกิจ และเนื้อหาด้านคุณลักษณะของนักศึกษาหรือบัณฑิต

4. ด้านเนื้อหาพร้อมพบร้อยละ 59.45 แบ่งเป็น เนื้อหา 2 ประเภทและเนื้อหา 3 ประเภท ด้านเนื้อหา 2 ประเภทพบเนื้อหาด้านจริยธรรมและการศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ เนื้อหาด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคม เนื้อหาด้านจริยธรรมและการพัฒนาสังคม เนื้อหาด้านการส่งเสริมธุรกิจและการพัฒนาสังคม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเรียนรู้เนื้อหาด้านธุรกิจของมหาวิทยาลัยเอกชนก็สามารถนำไปพัฒนาสังคมได้เช่นเดียวกับการเรียนรู้เนื้อหาด้านการศึกษา ซึ่งมหาวิทยาลัยเอกชนให้ความสำคัญเนื้อหาด้านการส่งเสริมธุรกิจและการพัฒนาสังคมผ่านการสร้างคำขวัญดังกล่าว ด้านเนื้อหา 3 ประเภทพบเฉพาะเนื้อหาด้านจริยธรรม การศึกษาและการพัฒนาสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ทฤษฎีการใช้ภาษาในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชนจะเห็นว่า มหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชนมุ่งเสนอคำขวัญที่มีกลวิธีเดียวกัน โดยเน้นกลวิธีการใช้คำคล้องจองเนื่องจากมีสัมผัสสลับกันในด้านสระและพยัญชนะทำให้จดจำได้ง่าย ในด้านเนื้อหา มหาวิทยาลัยรัฐมุ่งเสนอเนื้อหาเดียว โดยเสนอเนื้อหา ด้านการศึกษามากที่สุด เนื่องจากมหาวิทยาลัยรัฐมีแนวทางและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในด้านการพัฒนาทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน รองลงมาคือสนับสนุนให้บัณฑิตมีจริยธรรมและพร้อมนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาสังคมต่อไป ซึ่งสังเกตจากเนื้อหาใน คำขวัญที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมอันดี ส่งเสริมการเรียนรู้ของบัณฑิตและมุ่งหวังให้บัณฑิตพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ เนื้อหาที่ไม่พบในคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐคือเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมธุรกิจ

ผู้วิจัยเห็นว่าการที่คำขวัญประจำมหาวิทยาลัยรัฐไม่มีเนื้อหาในด้านการส่งเสริมธุรกิจนั้นเป็นเพราะว่ามหาวิทยาลัยรัฐ ไม่มีแนวทางในการพัฒนาบัณฑิตในด้านธุรกิจเป็นหลัก จากนโยบายทางการศึกษารวมถึงเนื้อหาของคำขวัญที่ไม่เน้นด้านธุรกิจ มากนัก แต่ในปัจจุบันมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับธุรกิจในมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นจำนวนมาก ในทางกลับกันมหาวิทยาลัย เอกชนมีการเรียนการสอนเนื้อหาที่หลากหลายมากกว่าจึงมุ่งเน้นเนื้อหาพร้อม โดยเนื้อหาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือเนื้อหา ด้านจริยธรรมและเนื้อหาทางการศึกษา เนื่องจากมหาวิทยาลัยเอกชนมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาบัณฑิตในด้านจริยธรรมและ ด้านการศึกษาไปพร้อม ๆ กัน รวมถึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมธุรกิจทั้งในเนื้อหาเดียวและเนื้อหาพร้อมผู้วิจัยเห็นว่า มหาวิทยาลัยเอกชนมีความพร้อมที่จะรองรับนักศึกษาที่สนใจในด้านธุรกิจโดยเฉพาะและเห็นถึงความสำคัญของธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่าประเภทของมหาวิทยาลัยมีผลต่อการสร้างคำขวัญ เนื่องจากมหาวิทยาลัยรัฐมีแนวทางและ นโยบายที่อยู่ในกรอบที่รัฐบาลได้กำหนด ส่วนใหญ่จะมีแนวทางที่เหมือนกันคือเน้นในเรื่องการศึกษาและจริยธรรมพร้อมนำสิ่ง นั้นไปพัฒนาสังคมได้ เนื่องจากมหาวิทยาลัยรัฐส่วนใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน แนวทางและนโยบายจึงถูกสร้างตาม แนวคิดของบุคคลในเวลานั้นโดยเฉพาะแนวคิดในด้านจริยธรรม การศึกษา และการพัฒนาสังคมที่อยู่คู่กับสถาบันการศึกษามา อย่างยาวนานจนกลายเป็นแนวทางที่แต่ละสถาบันการศึกษาของรัฐยึดถือ ในขณะที่มหาวิทยาลัยเอกชนส่วนใหญ่ก่อตั้งใน ช่วงเวลาปัจจุบันทำให้มีนโยบายที่กว้างกว่าในเรื่องของธุรกิจเพื่อให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกและ ตอบสนองความต้องการของสังคม จึงเป็นทางเลือกหนึ่งให้นักศึกษาได้เลือกในสิ่งที่ตนสนใจศึกษา จะเห็นได้ว่าทั้งมหาวิทยาลัย รัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน มีแนวทางสร้างคำขวัญที่เหมือนกันคือการเน้นย้ำถ้อยคำและให้จำจดคำขวัญได้ง่ายโดยใช้การซ้ำ คำและการใช้คำคล้องจองที่พบได้บ่อยที่สุด เนื่องจากคำขวัญต้องสั้นกระชับและมุ่งเตือนใจหรือจูงใจผู้รับสาร สร้างความสำนึก ในหน้าที่สิทธิของสถาบันหรือองค์กร อันแสดงให้เห็นถึงความมุ่งหวังในการผลิตบัณฑิตของแต่ละมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูลคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาการใช้ภาษาและศึกษาด้าน เนื้อหา รวมถึงเปรียบเทียบการใช้คำขวัญมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลและมหาวิทยาลัยเอกชนเท่านั้น หากมีผู้สนใจศึกษา คำขวัญประจำมหาวิทยาลัย สามารถศึกษาการใช้คำขวัญของมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทยด้านกลวิธีที่ใช้ภาษาและ ด้านเนื้อหาอันจะทำให้เข้าใจความคิดและทัศนคติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา. (2560). **การศึกษาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ**. รายงานการวิจัย สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กวินทรา นนัสธรรม, กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ และวิมลวรรณ ขอบเขต. (มกราคม-มิถุนายน 2562). การศึกษาการวิเคราะห์คำขวัญประจำอำเภอ 8 จังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วารสาร “ศึกษาศาสตร์ มมร”, 7(1), 269-282.
- คำขวัญแต่ละมหาวิทยาลัย. (2553). สืบค้นจาก <https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=yyswim&month=2010&group=21&date=09&gblog=81>
- ธีระพงษ์ นิพัทธ์ศักดิ์. (2547). **กลวิธีทางภาษาของคำขวัญกับการสร้างภาพลักษณ์ของบริษัทประกันวินาศภัยในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญญาภา อักษรกาญจน์ศักดิ์. (2556). **คำขวัญวันเด็กของนายกรัฐมนตรีไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สุดา กุศลสารทูล. (2541). **วิเคราะห์เนื้อหาของคำขวัญประจำจังหวัด**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อวยพร พานิช . (2533). **พัฒนาการของคำขวัญในงานโฆษณาและงานประชาสัมพันธ์ในสื่อสิ่งพิมพ์**. รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพมหานคร, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Scholarship. (2557). **มาดูกัน 29 คำขวัญจาก 29 มหาวิทยาลัย**. สืบค้นจาก <https://www.scholarship.in.th/yyswim@hotmail.com>.

กลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย: กรณีศึกษารายการปกิณกะบันเทิง Sixth Sense
Translation Strategies of Korean Exclamations into Thai: A Case Study of
Korean Variety Show “Sixth Sense”

ณัชชา เวียงวิเศษ¹

วีณา วุฒิจำนงค์²

บทคัดย่อ

คำอุทาน คือ ถ้อยคำที่ทำหน้าที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกของผู้พูด กลวิธีการแปลคำอุทานจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งจึงช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้ส่งสารได้อย่างชัดเจน บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย โดยใช้แนวคิดเรื่องการแปล ข้อมูลมาจากคำอุทานภาษาเกาหลีที่ปรากฏในรายการปกิณกะบันเทิง Sixth Sense ภาค 1 และภาค 2 รวมจำนวน 22 ตอน มีคำอุทานจำนวนทั้งสิ้น 304 คำ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยมี 6 กลวิธี ได้แก่ การแปลด้วยการเทียบเคียง การแปลตรงตัว การแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออก การแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำ การแปลด้วยการเพิ่มความ และ การแปลด้วยการทับศัพท์ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าบริบทอาจมีผลต่อกลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย และทำให้ผู้แปลสามารถแปลคำอุทานจากภาษาต้นฉบับเป็นภาษาฉบับแปลได้อย่างเหมาะสมกับผู้พูดและสถานการณ์ต่างๆ

คำสำคัญ: การแปล, คำอุทาน, คำอุทานภาษาเกาหลี, Sixth Sense

Abstract

Exclamation is an utterance that expresses the speaker's emotions and feelings. Translating exclamations from one language to another lets the hearers clearly understand the speaker's emotions and feelings. This article aimed to analyze translation strategies from Korean exclamations into Thai using the concept of translation. The data elicited from twenty-two episodes of a Korean variety show named “Sixth sense Season 1” and “Sixth sense Season 2”. There were 304 exclamations in total. The results revealed that there were six translation strategies: translating analogy, translating literal, considering the speaker's context, translating into Thai exclamation by changing its part of speech, translating with amplification, and transliterating. The findings indicated that context affected translation strategies of Korean exclamations into Thai and allowed translators to translate exclamations appropriately with the speakers and the situations.

Keywords: translation, exclamation, Korean exclamation, Sixth Sense

¹ นักศึกษาลัทธิอักษรศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเอเชียศึกษา (ภาษาเกาหลี) คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

คำอุทาน คือ คำหรือกลุ่มคำที่เปล่งออกมาเพื่อแสดงอารมณ์ของผู้พูด ซึ่งเป็นคำที่ไม่จัดเข้าเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยค และไม่เป็นส่วนของภาคประธานหรือภาคแสดง คำอุทานจึงเป็นเพียงคำที่ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านรับรู้ว่าคุณผู้พูดมีความรู้สึกอย่างไร เช่น ตีใจ เสียใจ ประหลาดใจ ตกใจ (เปรมจิต ชนะวงศ์, 2538) ทั้งนี้ พระยาอุปกิตศิลปสาร (2499) ได้จำแนกคำอุทานออกเป็น 2 ชนิด คือ คำอุทานบอกอาการ และคำอุทานเสริมบท

นอกจากบทบาทในการแสดงอารมณ์และเจตนาของผู้ส่งสารแล้ว คำอุทานในแต่ละภาษายังสามารถสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ ได้อีกด้วย เช่น ในภาษาไทย คำว่า “เวรกรรม” หรือ “กรรมเวร” เป็นคำอุทานที่ใช้แสดงความรู้สึกเหน็บใจหรือปลงที่ได้ประสบเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง คำอุทานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมวัฒนธรรมไทยมีความเชื่อเรื่องเวรกรรม หรือในภาษาอังกฤษ คำว่า “OMG” ซึ่งย่อมาจาก “Oh my god” นั้น เป็นคำอุทานที่ใช้แสดงความรู้สึกประหลาดใจหรือตกใจ คำอุทานดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นได้ว่าผู้ใช้ภาษาอังกฤษนั้นเคารพนับถือพระเจ้า

หากพิจารณาการใช้คำอุทานในภาษาต่าง ๆ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าภาษาเกาหลีนั้นเป็นภาษาหนึ่งที่ใช้ปรากฏการใช้คำอุทานอยู่บ่อยครั้ง อาจเนื่องมาจากการที่ชาวเกาหลีมักจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ และมีลักษณะนิสัยที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกออกมาอย่างชัดเจน (Rhee, 1995) ทั้งนี้ ในการใช้คำอุทานนั้น ผู้ฟังต้องฟังน้ำเสียงของผู้พูดด้วยว่าผู้พูดต้องการสื่ออารมณ์อะไร เนื่องจากคำอุทานในภาษาเกาหลีนั้นสามารถสื่อได้หลายความหมาย (ยวดี, 2018)

หากกล่าวถึงข้อมูลการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของชาวเกาหลี ข้อมูลประเภทหนึ่งที่น่าสนใจก็คือรายการโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการปิกนิกะบันเทิง (variety show) เนื่องจากในการถ่ายทำรายการดังกล่าว ผู้ผลิตรายการจะกำหนดเพียงรูปแบบของรายการโดยสังเขปเท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดบทพูดที่แน่นอนเหมือนบทละครโทรทัศน์ ดังนั้น ถ้อยคำที่ปรากฏในรายการปิกนิกะบันเทิงส่วนใหญ่จึงมักเป็นถ้อยคำของผู้ร่วมรายการเอง ด้วยเหตุนี้ รายการโทรทัศน์ประเภทรายการปิกนิกะบันเทิงจึงนับเป็นตัวอย่างที่ดีตัวอย่างหนึ่งที่สามารถแสดงให้เห็นลักษณะการใช้ภาษาที่เป็นธรรมชาติของชาวเกาหลีได้

อนึ่ง รายการปิกนิกะบันเทิงเกาหลีรายการหนึ่งที่ได้รับคามนิยมมากก็คือรายการ Sixth Sense ในภาคแรก รายการดังกล่าวได้รับคะแนนมาตรฐานความนิยม (rating) สูงถึง 3.768 ในการออกอากาศของตอนแรก (Nielsen Korea, 2563) นอกจากนี้ ตอนอื่น ๆ ของรายการก็ยิ่งได้รับความนิยมสูงอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ผู้ผลิตรายการผลิตรายการ Sixth Sense ภาค 2 ขึ้นเพิ่มเติม รายการ Sixth Sense เป็นรายการที่มุ่งนำเสนอความบันเทิงให้แก่ผู้ชม เนื้อหาของรายการเกี่ยวข้องกับการออกตามหา “ของจริง” และ “ของปลอม” โดยผู้ร่วมรายการจะต้องวิเคราะห์ว่าโจทย์ที่ผู้ผลิตรายการกำหนดให้สิ่งใดเป็นของจริงและสิ่งใดเป็นของปลอม เช่น ร้านอาหาร เมนูอาหาร หมอคู และเศรษฐกิจ (ปรานเฒ่าปราน, 2564) ด้วยลักษณะเนื้อหาดังกล่าว ในทุกตอนของรายการ Sixth Sense จึงปรากฏเหตุการณ์ที่น่าประหลาดใจหรือเหตุการณ์ที่ผิดไปจากความคาดหมายหลายเหตุการณ์ ผู้ร่วมรายการหลายคนมักแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตน ตลอดจนกล่าวคำอุทานออกมาอย่างไม่เจตนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ผู้ร่วมรายการได้ทราบคำตอบแล้วว่าสิ่งใดเป็นของปลอม

นอกจากรายการ Sixth Sense จะได้รับความนิยมอย่างมากในสาธารณรัฐเกาหลีแล้ว รายการดังกล่าวก็ยังได้รับการเผยแพร่ไปยังต่างประเทศ รวมถึงประเทศไทยก็ได้ซื้อลิขสิทธิ์รายการมาเผยแพร่ย้อนหลังผ่านเว็บไซต์ www.viu.com และแอปพลิเคชัน VIU อีกทั้งยังได้เพิ่มบทบรรยายภาษาไทยเพื่อให้ผู้ชมรายการชาวไทยสามารถเข้าใจเนื้อหาของรายการ ตลอดจนเข้าใจบทสนทนาของผู้ร่วมรายการได้อีกด้วย ดังนั้น การแปลบทบรรยายภาษาไทยจึงนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้ชมรายการเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาต้นฉบับ และทำให้สามารถชมรายการได้อย่างสนุกสนาน

สัญญาวิ สายบัว (2542) อธิบายว่า “การแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมายของบทต้นฉบับลงสู่บทที่เป็นฉบับแปล ความหมายจึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องเก็บให้ได้จากต้นฉบับ” กล่าวคือ การแปลที่ดีคือการแปลที่คงความหมายของต้นฉบับไว้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ โนดา (1964 อ้างถึงใน สัญญาวิ สายบัว, 2542) ยังกล่าวด้วยว่า “การแปลเป็นทั้ง

ศาสตร์และศิลป์” เนื่องด้วยการแปลเป็นเรื่องของศิลปะที่ต้องการประสบการณ์ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นเรื่องของทฤษฎีที่ต้องศึกษา ผู้แปลจึงควรวางแนวทางสำหรับการแปล ควบคู่ไปกับการสังมประสบการณ์ในงานแปลด้วย

ในรายการ Sixth Sense ที่เผยแพร่ในประเทศไทย ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการแปลบทบรรยายภาษาไทยของรายการนั้น น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแปลคำอุทาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

아이고!

โ้!

คำอุทานภาษาเกาหลี: 아이고

คำอ่าน: อา-อี-โก

ความหมายประจำคำ: เฮ้อ

คำแปลในบทบรรยายภาษาไทย: โ้

(Sixth Sense ภาค 1 ตอนที่ 6 ออกอากาศวันที่ 15 ตุลาคม 2563)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “아이고” /อา-อี-โก/ ซึ่งมีความหมายว่า “เฮ้อ” เป็นคำอุทานที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงความรู้สึกเหนื่อยใจ ส่วนในบทบรรยายภาษาไทยแปลคำดังกล่าวว่า “โ้” ซึ่งเป็นคำอุทานที่ใช้แสดงความรู้สึกตกใจ เนื่องจากในสถานการณ์นี้ ผู้ร่วมรายการคนหนึ่งตกใจที่ผู้ร่วมรายการอีกคนหนึ่งกล่าวถึงชื่อรถยนต์ที่ออกเสียงคล้ายกับคำหยาบออกมา จึงทำให้ผู้ร่วมรายการคนอื่น ๆ ต่างพากันตกใจ ตัวอย่างที่ 1 นี้ใช้กลวิธีการแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออก กลวิธีดังกล่าวทำให้ผู้รับสารเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้พูดได้อย่างชัดเจน ทั้งยังเหมาะสมกับสถานการณ์ที่ผู้พูดประสบอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 2

대박!

ว้าว!

คำอุทานภาษาเกาหลี: 대박

คำอ่าน: แท-บัค

ความหมายประจำคำ: สุดยอด

คำแปลในบทบรรยายภาษาไทย: เหลือเชื่อ

(Sixth Sense ภาค 1 ตอนที่ 5 ออกอากาศวันที่ 8 ตุลาคม 2563)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “대박” /แทย-บัค/ ซึ่งมีความหมายว่า “สุดยอด” นั้น จัดอยู่ในหมวดคำวิเศษณ์ ส่วนในบทบรรยายภาษาไทยแปลคำดังกล่าวว่า “เหลือเชื่อ” ซึ่งเป็นคำอุทานที่ใช้เพื่อแสดงความรู้สึกประหลาดใจ เนื่องจากในสถานการณ์นี้ ผู้ร่วมรายการประหลาดใจที่ได้เห็นอาหารที่มีปริมาณมากและเห็นภาชนะที่ใส่อาหารนั้นมีขนาดใหญ่กว่าภาชนะทั่วไป ตัวอย่างที่ 2 นี้ใช้กลวิธีการแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำ กลวิธีดังกล่าวทำให้ผู้รับสารเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดได้อย่างชัดเจน ทั้งยังช่วยสร้างสัมพันธภาพในบทสนทนา ทำให้บทสนทนานั้นต่อเนื่องและสละสลวยยิ่งขึ้นอีกด้วย

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยนั้น มีกลวิธีที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลคำอุทานภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยเท่าที่ผู้วิจัยสำรวจพบกลับมีเพียงงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคำอุทานในหนังสือการ์ตูนของวอลท์ ดิสนีย์เป็นภาษาไทย (สมภพ ใหญ่โสมานัง, 2544) และงานวิจัยที่ศึกษาการแปล

คำอุทานในวรรณกรรมเรื่อง Harry Potter and the order of the phoenix และ Harry Potter and the half-blood prince (เบญจมา บุญเต็ม, 2552) เท่านั้น ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคำอุทานเป็นภาษาอื่น ๆ พบงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคำอุทานภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซีย (Pusandha, 2008) งานวิจัยที่ศึกษาการแปลคำอุทานภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาอังกฤษ (Nadyah, 2019) และงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคำอุทานภาษาอังกฤษเป็นภาษาโปแลนด์ (Drzazga, 2021) แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการแปลคำอุทานที่ปรากฏในรายการปกิณกะบันเทิง Sixth Sense เพื่อมุ่งตอบคำถามวิจัยว่า การแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยนั้น ใช้กลวิธีการแปลกลวิธีใดบ้าง

บทความนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ส่วน คือ 1) วัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) สมมติฐานของการวิจัย 3) ขอบเขตของการวิจัย 4) วิธีดำเนินการวิจัย 5) ผลการวิจัยเรื่องกลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย 6) สรุปและอภิปรายผล และ 7) ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย

สมมติฐานของการวิจัย

การแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยมีกลวิธีการแปลที่หลากหลาย กลวิธีที่ปรากฏใช้มากที่สุดคือกลวิธีการแปลด้วยการเทียบเคียง กลวิธีการแปลตรงตัว และกลวิธีการแปลด้วยการเพิ่มความ

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะคำอุทานภาษาเกาหลีและคำอุทานภาษาเกาหลีที่แปลเป็นภาษาไทย ที่ปรากฏในบทบรรยายภาษาไทยของรายการ Sixth Sense ภาค 1 และรายการ Sixth Sense ภาค 2 ซึ่งนำมาออกอากาศย้อนหลังทางเว็บไซต์ www.viu.com รวมจำนวน 22 ตอน ดังนี้

Sixth Sense ภาค 1 ตอนที่ 1 ออกอากาศวันที่ 3 กันยายน 2563

ตอนที่ 2 ออกอากาศวันที่ 10 กันยายน 2563

ตอนที่ 3 ออกอากาศวันที่ 17 กันยายน 2563

ตอนที่ 4 ออกอากาศวันที่ 24 กันยายน 2563

ตอนที่ 5 ออกอากาศวันที่ 8 ตุลาคม 2563

ตอนที่ 6 ออกอากาศวันที่ 15 ตุลาคม 2563

ตอนที่ 7 ออกอากาศวันที่ 22 ตุลาคม 2563

ตอนที่ 8 ออกอากาศวันที่ 29 ตุลาคม 2563

Sixth Sense ภาค 2 ตอนที่ 1 ซีซั่นสองมาแล้ว ออกอากาศวันที่ 25 มิถุนายน 2564

ตอนที่ 2 ไอเดียร้านอาหารแปลกใหม่ ออกอากาศวันที่ 2 กรกฎาคม 2564

ตอนที่ 3 ร้านอาหาร 100 ต่อ 1 ออกอากาศวันที่ 9 กรกฎาคม 2564

ตอนที่ 4 ฮาซอกจิน ออกอากาศวันที่ 16 กรกฎาคม 2564

ตอนที่ 5 เมฆนี้มันไม่บ้าไปไหนหรอก ออกอากาศวันที่ 23 กรกฎาคม 2564

ตอนที่ 6 เศรษฐีเจ้าของร้านอาหารตัวปลอม ออกอากาศวันที่ 30 กรกฎาคม 2564

ตอนที่ 7 อาหารชูกำลังทำหน้าร้อน ออกอากาศวันที่ 6 สิงหาคม 2564

ตอนที่ 8 งานแบบนี้ก็มีด้วยเธอ ออกอากาศวันที่ 13 สิงหาคม 2564

ตอนที่ 9 บะหมี่เย็นเจี๊ยบ ออกอากาศวันที่ 20 สิงหาคม 2564

ตอนที่ 10 อาหารสุดเผ็ด ออกอากาศวันที่ 27 สิงหาคม 2564

ตอนที่ 11 ผู้ให้คำปรึกษาที่ไม่ธรรมดา ออกอากาศวันที่ 3 กันยายน 2564

ตอนที่ 12 อาหารหน้าตาน่ากิน ออกอากาศวันที่ 10 กันยายน 2564

ตอนที่ 13 หมอดูตัวปลอม ออกอากาศวันที่ 17 กันยายน 2564

ตอนที่ 14 ปลอมบ้านทั้งหลัง ออกอากาศวันที่ 24 กันยายน 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแปลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลคำอุทานในภาษาต่าง ๆ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลคำอุทานภาษาเกาหลีและคำอุทานภาษาเกาหลีที่แปลเป็นภาษาไทย ที่ปรากฏในบทบรรยายภาษาไทยของรายการ Sixth Sense ภาค 1 และรายการ Sixth Sense ภาค 2 ตามที่ระบุไว้ในขอบเขตของการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยตามแนวคิดเรื่องการแปล โดยพิจารณาความหมายประจำคำของคำอุทานในภาษาต้นฉบับเปรียบเทียบกับในภาษาฉบับแปล และใช้ผลการวิจัยของงานวิจัยที่มีมาก่อนเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ ในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอในรูปแบบดังนี้

บรรทัดที่ 1 คือถ้อยคำของผู้ร่วมรายการ

세상에! 저게 있어.

บรรทัดที่ 2 คือถ้อยคำของผู้ร่วมรายการ แยกเป็นรายคำ

세상에 저게 있어

บรรทัดที่ 3 คือคำอ่านของคำภาษาเกาหลี

เซ-ซัง-เง ซอ เก อิด-ซอ

บรรทัดที่ 4 คือความหมายประจำคำของคำภาษาเกาหลีแต่ละคำ ตายแล้ว

โน้น ตรงนั้น อยู่/มี

บรรทัดที่ 5 คือคำแปลในบทบรรยายภาษาไทย

โอ้! มันอยู่ตรงนั้น

4. การสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัยเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่มีมาก่อนหน้า

กลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย

ข้อมูลคำอุทานที่ใช้ในงานวิจัยนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 304 คำ ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย โดยพิจารณาความหมายประจำคำของคำอุทานภาษาเกาหลีเปรียบเทียบกับคำแปลในบทบรรยายภาษาไทยของรายการ Sixth Sense ภาค 1 และรายการ Sixth Sense ภาค 2 ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้ปรากฏกลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยจำนวน 6 กลวิธี เรียงตามลำดับความถี่ในการปรากฏได้ดังนี้

1. การแปลด้วยการเทียบเคียง
2. การแปลตรงตัว
3. การแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออก

4. การแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำ
5. การแปลด้วยการเพิ่มความ
6. การแปลด้วยการทับศัพท์

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การแปลด้วยการเทียบเคียง

การแปลด้วยการเทียบเคียงคือการแปลที่นำคำอุทานภาษาเกาหลีมาแปลเป็นคำอุทานภาษาไทย คำแปลภาษาไทยนั้นยังคงเป็นคำในหมวดคำอุทาน และยังคงความหมายที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับความหมายของคำอุทานภาษาเกาหลี การแปลด้วยการเทียบเคียงเป็นกลวิธีการแปลที่รักษาความหมายและโครงสร้างของภาษาต้นฉบับไว้ให้มากที่สุด ในขณะที่ผู้รับสารก็จะเข้าใจความหมายและคุ้นเคยกับคำแปลในภาษาฉบับแปลเป็นอย่างดีอีกด้วย ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้พบกลวิธีการแปลด้วยการเทียบเคียงจำนวน 114 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 37.5 ของข้อมูลทั้งหมด เช่น

ตัวอย่างที่ 3

어머! 고마워.

어머 고마워

ออ-มอ โค-มา-วอ

อึ้ยขอบคุณ

โอ้โฮ! ขอขอบคุณนะคะ

(Six Sense ภาค 2 ตอนที่ 8 งานแบบนี้ก็มีด้วยหรือ ออกอากาศวันที่ 13 สิงหาคม 2564)

ตัวอย่างที่ 3 แสดงสถานการณ์ที่ผู้ร่วมรายการคนหนึ่งลงจากรถแล้วรีบมาเปิดประตูให้กับผู้ร่วมรายการคนอื่น จึงทำให้บุคคลอื่นนั้นประทับใจ ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้คำว่า “어머” /ออ-มอ/ ซึ่งเป็นคำอุทานแสดงความรู้สึกตกใจหรือประหลาดใจ ในภาษาเกาหลี คำว่า “어머” หมายถึง “อึ้ย” ส่วนในบทบรรยายภาษาไทยแปลคำดังกล่าวว่า “โอ้โฮ” คำแปลภาษาไทยเทียบเคียงได้กับคำอุทาน “โอ้โฮ” ในภาษาไทย ซึ่งเป็นคำที่เปล่งออกมาแสดงความตกใจหรือประหลาดใจ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ทั้งคำในภาษาต้นฉบับและคำในภาษาฉบับแปลต่างเป็นคำอุทานแสดงความรู้สึกตกใจหรือประหลาดใจของผู้พูดเช่นเดียวกัน ตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นการแปลด้วยการเทียบเคียง

2. การแปลตรงตัว

การแปลตรงตัวคือการแปลที่คงความหมายเดิมของคำอุทานภาษาเกาหลีไว้ทุกประการ ไม่เพิ่มคำ ลดคำ หรือเปลี่ยนแปลงคำใดๆ การแปลตรงตัวเป็นกลวิธีการแปลที่รักษาความหมายและโครงสร้างของภาษาต้นฉบับไว้ให้มากที่สุด ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายประจำคำของคำอุทานได้อย่างชัดเจน ทั้งจากภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปล ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้พบกลวิธีการแปลตรงตัวจำนวน 97 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 31.91 ของข้อมูลทั้งหมด เช่น

ตัวอย่างที่ 4

우와! 김밥 맞아?

우와 김밥 맞아

อู-วา คิม-บับ มา-จา

ว้าว ข้าวห่อสาหร่ายถูกต้อง

ว้าว! คิมบับจริงหรือ

(Six Sense ภาค 2 ตอนที่ 6 เศรษฐีเจ้าของร้านอาหารตัวปลอม ออกอากาศวันที่ 30 กรกฎาคม 2564)

ตัวอย่างที่ 4 แสดงสถานการณ์ที่ผู้ร่วมรายการไปร้านขายคิมบับ แล้วรู้สึกประหลาดใจเมื่อได้เห็นคิมบับที่มีขนาดใหญ่กว่าปกติ ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้คำว่า “우와” /อุ-วา/ ซึ่งเป็นคำอุทานแสดงความรู้สึกประหลาดใจ ในภาษาเกาหลี คำว่า “우와” หมายถึง “ว้าว” ส่วนในบทบรรยายภาษาไทยก็แปลคำดังกล่าวว่า “ว้าว” เช่นเดียวกัน คำแปลภาษาไทยรักษาความหมายของคำในภาษาต้นฉบับไว้อย่างสมบูรณ์ ตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นการแปลตรงตัว

3. การแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออก

การแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออกคือการแปลที่ไม่คำนึงถึงความหมายประจำคำของคำอุทานภาษาเกาหลี แต่เน้นคำนึงถึงบริบทสถานการณ์ที่ปรากฏการใช้คำอุทานว่าในขณะที่ผู้พูดกล่าวคำอุทานนั้น ผู้พูดมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร และแสดงอารมณ์ความรู้สึกนั้นออกมาอย่างไร การแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออกเป็นกลวิธีการแปลที่ทำให้ผู้รับสารเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกที่ผู้พูดแสดงออกในสถานการณ์นั้นๆ ได้อย่างชัดเจน ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้พบกลวิธีการแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออกจำนวน 43 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 14.14 ของข้อมูลทั้งหมด เช่น

ตัวอย่างที่ 5

헐! 나 왜 가짜 같지?

헐 나 왜 가짜 같지

ฮอล นา แว คา-จา กัทจี

เฮ้อ ฉันททำไม ปลอม เหมือน คำไวยากรณ์แสดงคำถาม

ไอโโฮ! ฉันทนี่นี่เป็นของปลอมแล้วแหละ

(Six Sense ภาค 2 ตอนที่ 9 บะหมี่เย็นเจี๊ยบ ออกอากาศวันที่ 20 สิงหาคม 2564)

ตัวอย่างที่ 5 แสดงสถานการณ์ที่ผู้ร่วมรายการคนหนึ่งกล่าวอุทานออกมาเมื่อคิดขึ้นได้ว่าร้านอาหารที่นางสงสัยนั้นน่าจะเป็นร้านอาหารปลอมที่กลุ่มผู้ผลิตรายการสร้างขึ้นมา ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้คำว่า “헐” /ฮอล/ ซึ่งเป็นคำอุทานแสดงความผิดหวัง ในภาษาเกาหลี คำว่า “헐” หมายถึง “เฮ้อ” ส่วนในบทบรรยายภาษาไทยแปลคำดังกล่าวว่า “ไอโโฮ” ซึ่งเป็นคำอุทานแสดงความรู้สึกประหลาดใจ คำแปลภาษาไทยแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออกมา โดยไม่คำนึงถึงความหมายที่แท้จริง แม้ว่าคำอุทานในภาษาต้นฉบับจะมีความหมายอีกอย่างหนึ่งก็ตาม ตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นการแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออก

4. การแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำ

การแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำคือการแปลที่นำคำศัพท์ภาษาเกาหลีหมวดคำอื่นๆ ที่ไม่ใช่หมวดคำอุทาน เช่น หมวดคำนาม หมวดคำวิเศษณ์ มาแปลเป็นคำอุทานภาษาไทย กลวิธีดังกล่าวปรากฏในกรณีที่คำอุทานในภาษาเกาหลินั้นเป็นคำอุทานที่ไม่ใช่คำอุทานแท้ การแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำเป็นกลวิธีการแปลที่ทำให้ผู้รับสารเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกที่ผู้พูดแสดงออกในสถานการณ์นั้นๆ ได้อย่างชัดเจน ตลอดจนช่วยสร้างสัมพันธภาพในบทสนทนา ทำให้บทสนทนานั้นต่อเนื่องและสละสลวยยิ่งขึ้นอีกด้วย ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้พบกลวิธีการแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำจำนวน 37 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 12.17 ของข้อมูลทั้งหมด เช่น

ตัวอย่างที่ 6

진짜!

진짜

ชิน-จา

จริง
ให้ตายเถอะ!

(Six Sense ภาค 1 ตอนที่ 8 ออกอากาศวันที่ 29 ตุลาคม 2563)

ตัวอย่างที่ 6 แสดงสถานการณ์ที่ผู้ร่วมรายการคนหนึ่งจับแก้มของผู้ร่วมรายการอีกคนหนึ่ง ผู้ที่ถูกจับแก้มจึงกล่าวอุทานออกมาด้วยความหงุดหงิดเล็กน้อย ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้คำว่า “진짜” /จิน-จา/ ซึ่งเป็นคำที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงความรู้สึกไม่พอใจ ในภาษาเกาหลี คำว่า “진짜” หมายถึง “จริง” ส่วนในบทบรรยายภาษาไทยแปลคำดังกล่าวว่า “ให้ตายเถอะ” จะเห็นว่าคำว่า “진짜” เป็นคำอุทานที่เกิดจากการนำคำวิเศษณ์มาใช้เป็นคำอุทาน ตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นการแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำ

5. การแปลด้วยการเพิ่มความ

การแปลด้วยการเพิ่มความคือการแปลที่เพิ่มคำหรือข้อความบางส่วนที่นอกเหนือไปจากความหมายประจำคำของคำอุทานภาษาเกาหลี การแปลด้วยการเพิ่มความ เป็นกลวิธีการแปลที่ทำให้ผู้รับสารเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยเพิ่มอรรถรสระหว่างการเล่นได้มากยิ่งขึ้นอีกด้วย ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้พบกลวิธีการแปลด้วยการเพิ่มความจำนวน 8 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.63 ของข้อมูลทั้งหมด เช่น

ตัวอย่างที่ 7

어맛! 시작부터 미쳐다.

어맛 시작부터 미쳐 다

อ-มช ซี-จัก บู-ทอ มิช-ชยอ ดา

อ๊ย เริ่ม ตั้งแต่ สติหลุด ค้างท้าย

อ๊ย! ตายแล้ว เลิกตั้งแต่ประโยคแรกเลย

(Six Sense ภาค 2 ตอนที่ 6 เศรษฐีเจ้าของร้านอาหารตัวปลอม ออกอากาศวันที่ 30 กรกฎาคม 2564)

ตัวอย่างที่ 7 แสดงสถานการณ์ที่ผู้ร่วมรายการ 4 คนกำลังเล่นเกมแต่งประโยค แล้วประโยคที่ผู้ร่วมรายการคนหนึ่งพูดขึ้นมานั้นทำให้ผู้ร่วมรายการอีกคนหนึ่งกล่าวอุทานออกมาด้วยความรู้สึกตกใจ ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้คำว่า “어맛” /อ-มช/ ซึ่งเป็นคำอุทานแสดงความรู้สึกตกใจ ในภาษาเกาหลี คำว่า “어맛” หมายถึง “อ๊ย” ส่วนในบทบรรยายภาษาไทยแปลคำดังกล่าวว่า “อ๊ย ตายแล้ว” เมื่อพิจารณาบริบทสถานการณ์แล้วพบว่าคำว่า “อ๊ย” นั้นยังสื่อความรู้สึกของผู้พูดได้ไม่ชัดเจนนัก จึงเพิ่มคำว่า “ตายแล้ว” ซึ่งเป็นคำอุทานที่ใช้แสดงความรู้สึกตกใจเข้ามา กลวิธีดังกล่าวช่วยสื่อให้การแสดงความรู้สึกตกใจของผู้พูดนั้นมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นการแปลด้วยการเพิ่มความ

6. การแปลด้วยการทับศัพท์

การแปลด้วยการทับศัพท์คือการแปลที่ไม่คำนึงถึงความหมายประจำคำของคำอุทานภาษาเกาหลี แต่เน้นที่การถอดเสียงคำตามวิธีการออกเสียงคำคำนั้นในภาษาเกาหลี การแปลด้วยการทับศัพท์เป็นกลวิธีการแปลที่รักษาวิธีการออกเสียง ทำให้ผู้รับสารเข้าใจวิธีการออกเสียงคำตามภาษาต้นฉบับ ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้พบกลวิธีการแปลด้วยการทับศัพท์จำนวน 5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.64 ของข้อมูลทั้งหมด เช่น

ตัวอย่างที่ 8

음! 알랐다.

음 알랐다

อิม อา-รัช ดา

อ้อ ฐ์ คำลงท้าย

อิม! เข้าใจแล้ว

(Six Sense ภาค 2 ตอนที่ 2 ไอเดียร้านอาหารแปลกใหม่ ออกอากาศวันที่ 2 กรกฎาคม 2564)

ตัวอย่างที่ 8 แสดงสถานการณ์ที่ผู้ร่วมรายการคนหนึ่งกล่าวอุทานขึ้นมาหลังจากที่ได้ทราบว่าแขกรับเชิญคนหนึ่งที่มาร่วมรายการนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดปทุมธานี จึงเข้าใจว่าเหตุใดแขกรับเชิญคนนั้นจึงพูดภาษาเกาหลีด้วยสำเนียงท้องถิ่น ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้คำว่า “อิม” /อิม/ ซึ่งเป็นคำอุทานแสดงความเข้าใจหรือการรับรู้ในภาษาเกาหลี คำว่า “อิม” หมายถึง “อ้อ” ส่วนในบทบรรยายภาษาไทยแปลคำดังกล่าวว่า “อิม” ในบริบทนี้ คำว่า “อิม” /อิม/ ในภาษาเกาหลีพ้องกับคำว่า “อิม” ในภาษาไทย คำแปลภาษาไทยจึงยังคงรักษาคำเดิมในภาษาต้นฉบับไว้ ตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นการแปลด้วยการทับศัพท์

กล่าวโดยสรุป ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้ปรากฏกลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยจำนวน 6 กลวิธี ได้แก่ การแปลด้วยการเทียบเคียง การแปลตรงตัว การแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออก การแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำ การแปลด้วยการเพิ่มความ และการแปลด้วยการทับศัพท์

กลวิธีการแปลด้วยการเทียบเคียงมักพบในคำอุทานแสดงความรู้สึกตกใจและคำอุทานแสดงความรู้สึกประหลาดใจ เนื่องจากการใช้คำอุทานในภาษาไทยสามารถสื่ออารมณ์ให้ผู้ชมเข้าใจและรู้สึกตามได้มากกว่า รวมถึงสามารถสร้างความเป็นธรรมชาติให้กับบทสนทนาได้มากยิ่งขึ้นด้วย กลวิธีการแปลตรงตัวมักพบในคำอุทานแสดงความรู้สึกตกใจ เนื่องจากเมื่อแปลออกมาอย่างตรงตัวแล้ว คำอุทานแสดงความรู้สึกตกใจสามารถทำให้คำในภาษาฉบับแปลยังคงสื่อความรู้สึกได้ เช่นเดียวกับคำในภาษาต้นฉบับ กลวิธีการแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออกมักพบในกลุ่มคำอุทานบอกความรู้สึกต่างๆ เนื่องจากการแปลด้วยวิธีนี้สามารถเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของคำอุทานให้เหมาะสมกับบริบทสถานการณ์ได้ กลวิธีการแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำมักพบในคำอุทานแสดงความรู้สึกตกใจ เนื่องจากเวลาตกใจ ผู้พูดอาจกล่าวอุทานเป็นคำในหมวดคำอื่นออกมาอย่างไม่เจตนา คำเหล่านั้นจึงสามารถเปลี่ยนหมวดคำมาเป็นคำอุทานได้ กลวิธีการแปลด้วยการเพิ่มความมักพบในคำอุทานแสดงความรู้สึกประหลาดใจ เพื่อให้ภาษาฉบับแปลสื่อความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยเพิ่มอารมณ์สในการรับชมรายการอีกด้วย ส่วนกลวิธีการแปลด้วยการทับศัพท์ส่วนใหญ่พบในคำอุทานแสดงความเข้าใจหรือการรับรู้ อาจเนื่องมาจากเสียงที่ผู้พูดภาษาต้นฉบับกล่าวออกมานั้นคล้ายคลึงกับคำอุทานแสดงความเข้าใจหรือการรับรู้ในภาษาฉบับแปล จึงสามารถแปลด้วยการถอดเสียงออกมาได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง

สรุปและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบกลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยจำนวนทั้งหมด 6 กลวิธี ได้แก่ การแปลด้วยการเทียบเคียง การแปลตรงตัว การแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออก การแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำ การแปลด้วยการเพิ่มความ และการแปลด้วยการทับศัพท์ กลวิธีที่พบมากที่สุดคือกลวิธีการแปลด้วยการเทียบเคียง อาจเนื่องมาจากกลวิธีดังกล่าวเป็นการใช้คำที่เทียบเคียงได้กับคำในภาษาฉบับแปล และเป็นคำที่สามารถสื่อความหมายได้เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้รับสารจึงสามารถเข้าใจความหมายของสารได้อย่างชัดเจน ส่วนกลวิธีที่พบน้อยที่สุดคือกลวิธีการแปลด้วยการทับศัพท์ อาจเนื่องมาจากกลวิธีดังกล่าวเป็นกลวิธีที่ต้องคงเสียงของคำในภาษาเกาหลีไว้ โดยไม่พิจารณาความหมายของคำในภาษาต้นทางมากนัก จึงอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการสื่อความหมายได้ นอกจากนี้บางครั้งคำแปลยังอาจทำให้ผู้ชมเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดได้ไม่ชัดเจนเท่ากับการใช้กลวิธีการแปลกลวิธีอื่นอีกด้วย

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 งานวิจัยนี้พบว่าข้อมูลคำอุทานที่ปรากฏในรายการปกิณฑกะบันเทิง Sixth Sense สามารถทำหน้าที่สื่อความหมายได้ 2 หน้าทีคือ

1) หน้าที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกของผู้พูด เช่น ตกใจ เข้าใจหรือรับรู้ สงสาร ตีใจ เจ็บปวด เนื่องจากคำอุทานเพียงหนึ่งคำสามารถสื่อความหมายได้เท่ากับคำพูดทั้งประโยค จึงทำให้ผู้ฟังสามารถรับรู้หรือเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดได้

2) หน้าที่แสดงเจตนาของผู้พูด การกล่าวคำอุทานช่วยแสดงเจตนาว่าผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังรู้สึกเช่นไร หรือต้องการให้ผู้ฟังทำอะไร เช่น การอุทานว่า “เฮ้” อาจแสดงเจตนาว่าผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังสนใจ หรืออาจต้องการทักท้วงผู้ร่วมสนทนาก็ได้

2.2 จากข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบว่าบริบทและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ อาจมีผลต่อการเลือกใช้คำแปลคำอุทาน กล่าวคือ นอกจากเรื่องหน้าที่ของคำ ความหมายประจำคำ รวมถึงประเภทของคำอุทานแล้ว ผู้แปลยังต้องคำนึงถึงบริบทและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ประกอบด้วย ดังนี้

1) บริบททางสถานการณ์ สถานการณ์ที่ผู้พูดประสบอาจส่งผลต่อการเลือกใช้คำแปล เช่น ในสถานการณ์ที่ผู้ร่วมรายการตกใจอย่างมากเมื่อได้ทราบว่าร้านอาหารที่ตนทายว่าเป็นร้านอาหารจริงนั้นกลับเป็นร้านอาหารปลอม ผู้ร่วมรายการอุทานออกมาว่า “아이고” /อา-อี-โก/ ซึ่งแปลว่า “โธ่เอ๊ย” ในภาษาเกาหลี คำว่า “아이고” เป็นคำอุทานแสดงความรู้สึกผิดหวัง ในขณะที่บทบรรยายภาษาไทยแปลว่า “ตายแล้ว” ซึ่งเป็นคำอุทานแสดงความรู้สึกตกใจของผู้พูดในสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้ร่วมรายการไม่ได้แสดงความรู้สึกผิดหวัง แต่แสดงความรู้สึกตกใจที่ความจริงไม่เป็นไปตามที่ตนคาดไว้ ดังนั้นภาษาฉบับแปลจึงแปลเป็นคำอุทานแสดงความรู้สึกตกใจ ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้แปลคำนึงถึงบริบททางสถานการณ์ จึงสามารถเลือกคำแปลได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่ผู้พูดประสบ หากแปลตรงตัวหรือใช้คำแปลคำอื่นอาจทำให้คำแปลนั้นไม่เหมาะสมกับสถานการณ์หรือทำให้ผู้ฟังเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ไม่ชัดเจน

2) ปัจจัยทางสังคมของผู้พูด ปัจจัยทางสังคมของผู้พูดที่ส่งผลต่อการเลือกใช้คำแปล ได้แก่ เพศ อายุ บุคลิกภาพ ผู้แปลต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมของผู้พูดเพื่อพิจารณาการเลือกใช้คำแปลให้เหมาะสม เช่น ปัจจัยเรื่องเพศ โอนารา สมาชิกผู้หญิงคนหนึ่งในรายการอุทานว่า “어머나” /อ-มอ-นา/ ซึ่งแปลว่า “คุณพระ” บทบรรยายภาษาไทยแปลว่า “อ๊วย” ซึ่งเป็นคำที่ส่วนใหญ่มักปรากฏในการใช้ภาษาของเพศหญิง หากผู้พูดเป็นเพศชาย คำแปลดังกล่าวก็อาจดูไม่ค่อยเหมาะสม ผู้แปลจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวเพื่อเลือกใช้คำแปลให้เหมาะสมกับความหมายและเพศของผู้พูดด้วย ด้านปัจจัยเรื่องอายุ อิมิจู สมาชิกที่อายุน้อยที่สุดในรายการอุทานว่า “이야” /อี-ยา/ ซึ่งแปลว่า “ว้าว” บทบรรยายภาษาไทยแปลว่า “ว้าว ปังมาก” การเพิ่มคำว่า “ปังมาก” ซึ่งเป็นคำที่กำลังเป็นที่นิยมพูดกันในหมู่วัยรุ่นเข้ามาทำให้คำแปลนั้นเหมาะสมกับวัยของผู้พูดซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่น ส่วนปัจจัยเรื่องบุคลิกภาพ เจสซี่ สมาชิกที่ชอบพูดภาษาอังกฤษในรายการอุทานว่า “와” /วา/ ซึ่งแปลว่า “โ้อ” บทบรรยายภาษาไทยแปลว่า “โ้อก๊อด” คำว่า “ก๊อด” ในที่นี้คือคำว่า “God” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลว่า “พระเจ้า” เนื่องจากเจสซี่เคยไปอาศัยอยู่ที่สหรัฐอเมริกา จึงมักจะพูดภาษาเกาหลีปนกับภาษาอังกฤษ และอาจมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกับคนเกาหลีส่วนใหญ่ ดังนั้นการแปลคำอุทานดังกล่าวจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมของผู้พูดประกอบด้วย

3) บริบททางวัฒนธรรม คำอุทานในภาษาต้นทางสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาหรือวิถีชีวิตของคนในสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ ได้ ในกรณีนี้ คำอุทานภาษาเกาหลีที่ปรากฏในรายการปกิณฑกะบันเทิง Sixth Sense สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาของชาวเกาหลีในเรื่องของพระเจ้า เช่น คำว่า “맙소사” /มัป-โซ-ซา/ ซึ่งแปลว่า

“ไอ้พระเจ้า” มักใช้คู่กับคำว่า “하느님” /ฮา-นือ-นิม/ ซึ่งแปลว่า “พระเจ้า” เมื่อนำมาแปลรวมกันแล้วจะมีความหมายว่า “พระเจ้าช่วย” ซึ่งเป็นคำอุทานที่แสดงถึงความเชื่อเรื่องพระเจ้าในวัฒนธรรมของภาษาต้นทาง ด้วยเหตุนี้ ผู้แปลจึงเลือกใช้คำอุทานในภาษาฉบับแปลเป็นคำว่า “คุณพระช่วย” เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของภาษาปลายทาง

2.3 ผลการวิจัยของงานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของเบญจมา บุญเติม (2552) บางส่วน ในแง่ที่ว่ากลวิธีการแปลด้วยการเทียบเคียง กลวิธีการแปลตรงตัว กลวิธีการแปลเป็นคำอุทานภาษาไทยด้วยการเปลี่ยนหมวดคำ กลวิธีการแปลด้วยการเพิ่มความ และกลวิธีการแปลด้วยการทับศัพท์ ซึ่งพบในงานวิจัยนี้ก็ปรากฏในผลการวิจัยของเบญจมา บุญเติม (2552) ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม กลวิธีการแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออกซึ่งพบในงานวิจัยนี้นั้นไม่ปรากฏในผลการวิจัยของเบญจมา บุญเติม (2552) อาจเนื่องมาจากข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้เป็นข้อมูลการสนทนาในรายการโทรทัศน์ ส่วนข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยของ เบญจมา บุญเติม (2552) เป็นข้อมูลตัวบทวรรณกรรมแปล ลักษณะของข้อมูลการสนทนาในรายการโทรทัศน์อาจเอื้อให้เห็นการแสดงออกของผู้พูดได้ชัดเจนกว่าข้อมูลที่เป็นตัวบทเอกสาร จึงอาจทำให้กลวิธีการแปลตามบริบทที่ผู้พูดแสดงออกปรากฏในข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้ แต่ไม่ปรากฏในงานวิจัยของเบญจมา บุญเติม (2552)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องกลวิธีการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย: กรณีศึกษารายการปกิณกะบันเทิง Sixth Sense นี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามีข้อเสนอแนะบางประการที่อาจใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปได้ ดังนี้

- 1) ควรศึกษาการแปลคำอุทานภาษาเกาหลีที่ปรากฏในข้อมูลประเภทอื่น เช่น นวนิยาย ภาพยนตร์ หรือวรรณกรรม เพื่อศึกษาและรวบรวมกลวิธีการแปลแบบต่างๆ ว่าคำอุทานแต่ละคำสามารถเลือกใช้กลวิธีการแปลหรือใช้คำแปลใดได้บ้าง อันจะช่วยนำเสนอแนวทางในการแปลคำอุทานให้กับนักแปลที่สนใจได้
- 2) ควรศึกษาการแปลคำอุทานภาษาอื่นๆ เป็นภาษาไทย เนื่องจากงานวิจัยเกี่ยวกับการแปลคำอุทานภาษาต่าง ๆ เป็นภาษาไทยนั้นยังมีค่อนข้างน้อย และคำอุทานในภาษาต่างๆ บางคำสามารถสื่อความหมายได้หลายความหมาย อีกทั้งบริบททางสังคมวัฒนธรรมก็อาจมีผลต่อการแปลคำอุทานในภาษาต่างๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เบญจมา บุญเติม. (2552). การแปลคำอุทานในวรรณกรรมเรื่อง Harry Potter and the order of the phoenix และ Harry Potter and the half-blood prince. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 27(2), 75-89.
- ปรางเอ็มปราง [นามแฝง]. (2564). *Sixth Sense วาไรตี้คอนเสิร์ตเล่นใหญ่ที่ชวนคุณเชื่อในสัมผัสที่ 6 จับผิดว่าอันไหน ‘ปลอม’*. สืบค้นจาก <https://www.korseries.com/Sixthth-sense-variety-show/>
- เปรมจิต ชนะวงศ์. (2538). *หลักภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). นครศรีธรรมราช: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ยุวดี [นามแฝง]. (2018). *ฝึกคำอุทานน่ารักๆ แบบเกาหลี ไม่ยากอย่างที่คิด*. สืบค้นจาก <https://teen.mthai.com/education/161918.html>
- สมภพ ไหญุโสมานัง. (2544). *การศึกษาการแปลคำอุทานในหนังสือการ์ตูนของวอลท์ ดิสนีย์เป็นภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สัญญาวิ สายบัว. (2542). *หลักการแปล* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. (2499). *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

Drzazga, A. (2021). The English interjection “oh” in specialist literature and translation. *Linguistica Silesiana*, 42, 239-259.

Nadyah, I. (2019). **An analysis of interjection translation technique and its meaning on 5 cm film.** Diploma thesis, Faculty of Adab and Humanities, State Islamic University.

Pusandha, R. (2008). **Translation analysis of English interjection in Danielle Steel’s Fine Things into Indonesian version: Yang Terindah.** Diploma thesis, Subject of Language and Literature. Faculty of Teacher Training and Education, Universitas Muhammadiyah Surakarta.

Rhee, K. H. (1995). A study on the social character of Koreans. *Ewha Medical Journal*, 4(18), 383-389.

케이블 일일 - TOP 10 LIST FOR TV PROGRAMS. (2020). Retrieved from : http://www.nielsenkorea.co.kr/tv_terrestrial_day.asp

“วันนี้กินข้าวที่ไหน”: กลวิธีการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมือง¹

Where Are We Going to Eat Today?: Word Formation Strategies Used in Political Demonstrations

เสาวรส มนต์วิเศษ²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์วิธีการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 และวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มความหมายประจำรูปของศัพท์ที่สร้างขึ้น ผู้วิจัยรวบรวมคำศัพท์จากบทความข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 จำนวน 18 บทความ ได้คำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 45 หน่วยศัพท์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 มีวิธีการสร้างศัพท์เพื่อใช้ในการชุมนุม 5 วิธี โดยวิธีที่นิยมมากที่สุดคือการสร้างศัพท์โดยการยืมคำ ความหมายประจำรูปของศัพท์ที่นำมาใช้ในการชุมนุมทางการเมืองพบว่า สามารถจำแนกกลุ่มได้เป็น 3 หมวด หมวดความหมายที่มีจำนวนศัพท์มากที่สุดคือ หมวดอาหาร/เครื่องดื่ม/ผักผลไม้

คำสำคัญ: การสร้างศัพท์, การชุมนุมทางการเมือง

Abstract

This article aims to study and analyze word formation strategies used in political demonstrations during 2020-2021, and analyze words' denotative meaning to classify their semantic domains. The data were collected from eighteen news articles about political protests during 2020-2021. There were forty-five lexical items in total. The findings reveal that there are five strategies that demonstrators used for forming words. The most frequently used strategy is borrowing. Denotative meanings of words used in political demonstrations can be classify into three domains. The domain which contains the largest amount of vocabulary is foods/ beverages/fruits and vegetables.

Keywords: word formation, political demonstrations

บทนำ

นับแต่ปลายปี 2563 เป็นต้นมา มีการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนเกิดขึ้นหลายครั้งในประเทศไทย ทั้งการชุมนุมแบบค่อย ๆ กระจายไปในหลายพื้นที่ทั่วกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มีอ้อยอัย มีอบใหญ่ หรือมีอบที่มาจากกลับไว เคลื่อนที่ไว เช่น “แฟลชม็อบ” เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ประชาชนทั่วไปได้เห็นรูปแบบการใช้ภาษาของเยาวชนที่คนต่างวัยไม่เข้าใจอย่าง “ภาษาม็อบ”

ภาษาม็อบ หรือในที่นี้หมายถึง “ภาษาที่ใช้ในการชุมนุม” ถือเป็นวิธภาษาหนึ่งซึ่งมีลักษณะแตกต่างกับชนิดอื่น ๆ มาณะ ตรีรยาภิวัดน์ (ผู้จัดการออนไลน์, 20 ต.ค. 63) นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนกล่าวถึงการใช้ภาษาของกลุ่มผู้ชุมนุมที่เป็นเยาวชนไว้สรุปความได้ว่า การชุมนุมในครั้งนี้มีตั้งแต่เด็กนักเรียน นิสิต นักศึกษา เยาวชนคนรุ่นใหม่ รวมถึงประชาชนทั่วไป

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “กลวิธีการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564”

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

จำนวนมาก ทำให้การชุมนุมในครั้งนี้มีหลากหลายช่วงวัยมากกว่าการชุมนุมในหลายครั้งที่ผ่านมา การใช้ภาษาในกลุ่มผู้ชุมนุมจึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในยุคนี้ โดยเฉพาะแนวคิดในการสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในการชุมนุมซึ่งแท้จริงแล้วคำต่าง ๆ เหล่านั้นมีการใช้อยู่แล้วในโลกออนไลน์ในกลุ่มเพื่อน เพียงแต่เขาแปลงจากในออนไลน์มาอยู่ในออฟไลน์ และก็มาใช้ในการชุมนุมครั้งนี้

ลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารในการชุมนุมทางการเมืองพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม การชุมนุมในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ใช่การชุมนุมที่มีการปักหลักอยู่กับที่แบบยึดเยื้อยาวนาน หากแต่มีลักษณะเป็นแฟลชม็อบ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) รวมตัวในที่สาธารณะอย่างฉับพลัน 2) ช่วงเวลาสั้น สลายตัวเร็ว และ 3) นัดหมายกันทางโซเชียลมีเดีย ในต่างประเทศใช้คำว่า flash mob เรียกการรวมตัวกันทำอะไรแปลก ๆ แล้วแยกย้ายอย่างรวดเร็ว ซึ่งการกระทำนั้นดูเหมือนไม่มีจุดประสงค์ และไม่ับรวมการชุมนุมทางการเมือง แต่สำหรับประเทศไทย แฟลชม็อบถูกนำมาใช้เรียกการชุมนุมทางการเมืองด้วย (workpointTODAY, 2562) และสาเหตุที่ทำให้ลักษณะการแสดงออกหรือการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้ชุมนุมนี้เป็นเช่นนั้น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการที่ปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัลซึ่งเป็นยุคที่กลุ่มผู้ชุมนุมใช้เครื่องมือสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการส่งต่อข่าวสารและการนัดพบ จึงเกิดปรากฏการณ์ที่รวดเร็วแบบ ที่เห็น (บุญเลิศ วิเศษปรีชา อ้างถึงใน วรพล กิตติธิตวรางกูร, 2563)

หากพิจารณาการชุมนุมทางการเมืองในแง่ของการเคลื่อนไหวทางสังคม แฟลชม็อบสะท้อนให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของคนที่มีความไม่พอใจร่วมกัน มีการแสดงออกร่วมกัน บนเป้าหมายที่ยังไม่ชัดเจนว่าคืออะไร และต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องอะไร (บุญเลิศ วิเศษปรีชา อ้างถึงใน วรพล กิตติธิตวรางกูร, 2563) หากมองในมุมมองของนักภาษาศาสตร์ที่น่าสนใจประการหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เราเรียกตนเองว่า “คนละครึ่ง” และกลุ่ม “เยาวชนปลดแอก” ก็คือ ปรากฏการณ์การใช้ภาษาที่คนนอกไม่รู้จักความหมาย ศัพท์สร้างใหม่ที่ใช้ในการชุมนุมของกลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนนั้นสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสื่อสารถึงหรืออ้างอิงถึงสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง โดยลักษณะของศัพท์สร้างใหม่จะไม่ใช่วรรณคดีที่ตรงไปตรงมา แต่จะเป็นการนำศัพท์เฉพาะกลุ่มที่โดยปกตินิยมใช้ติดต่อกันในสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ มาใช้ในการสื่อสารทางการเมือง และการสร้างสรรค์ศัพท์ใหม่ๆ ของผู้ชุมนุมกลุ่มนี้มีขึ้นตลอดเวลาเพื่อเป็นแหล่งหลีกหนีจากสื่อที่ตำรวจด้วยเกรงว่าจะมีการเคลื่อนกำลังของเจ้าหน้าที่เข้าสลายการชุมนุม (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

จากการสังเกตข้อความที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ของกลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนในเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า เป็นข้อความที่ต้องอาศัยการตีความค่อนข้างมาก ยกตัวอย่างข้อความที่ใช้ในนัดหมายในการชุมนุม เช่น “CIA พร้อมรียัง? นาดาชาพร้อมมัย? 17:50 ที่สถานีรถไฟทุกสถานี ...” คำว่า “CIA” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง Central Intelligence Agency หรือหน่วยงานข่าวกรองฝ่ายพลเรือนของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา แต่หมายถึง ‘รถเข็นขายของ รถขายลูกชิ้นทอด รถขายหมึกย่าง ฯลฯ’ หรือบางครั้งก็เรียก “หน่วยข่าวกรอง” หรือ “หน่วยข่าวแกง” ส่วน “นาดาชา” หมายถึง ‘สายลับที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ ส่งมาสังเกตการณ์มีอบ’ โดยคำนี้มีที่มาจากภาพยนตร์ซูเปอร์ฮีโร่เรื่องอเวนเจอร์ส (Avengers) และอีกข้อความหนึ่ง “แกงหม้อใหญ่ มุ่งหน้ายึดทำเนียบ” คำว่า “แกงหม้อใหญ่” ในประโยคนี้ หมายถึง ‘การแกงหลอกตำรวจ’ โดยคำว่า “แกง” หมายถึง ‘แกง’ ในประโยคนี้กลุ่มผู้ชุมนุมแกงหลอกตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนว่าจะไปรวมตัวชุมนุมกัน ณ สถานที่หนึ่ง แต่แท้จริงแล้วไม่ไปที่แห่งนั้น กลับเปลี่ยนไปที่อื่นแทน ซึ่งในที่นี้ก็คือการเปลี่ยนไปชุมนุมที่ทำเนียบรัฐบาลแทน หรือประโยคคำถามที่ว่า “วันนี้กินข้าวที่ไหน” ซึ่งกลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนใช้ในความหมายว่า ‘วันนี้จะมีมีอบที่ไหน’ เป็นลักษณะของการถามที่ไม่ได้ต้องการคำตอบโดยตรงว่า “วันนี้จะไปกินข้าวที่ไหน” แต่เป็นการใช้ประโยคคำถามซึ่งโดยปกติมีความหมายอื่นแทนการถามถึงสถานที่ชุมนุมโดยตรง เนื่องจากการนัดหมายชุมนุมในบางครั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อ “แกง” (‘แกง’) ฝ่ายเจ้าหน้าที่โดยเปลี่ยนสถานที่ชุมนุมไปเรื่อยๆ นั่นเอง

ผู้วิจัยสังเกตว่า กลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนยุคนี้มีแนวคิดในการสร้างคำเพื่อใช้ในการชุมนุมแตกต่างกับการชุมนุมในยุคก่อน บางประการ ยกตัวอย่างเช่น การชุมนุมในยุคก่อนส่วนใหญ่แนวคิดเรื่อง “สี” มาเปรียบเทียบกับ “ของใช้” แล้วนำมาตั้งชื่อเรียกกลุ่มผู้มีความคิดทางการเมืองแต่ละรูปแบบ เช่น เสื้อเหลือง เสื้อแดง เสื้อหลากสี แต่การชุมนุมในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ผู้ชุมนุมมักนำแนวคิดเรื่อง “สี” มาเปรียบเทียบกับ “ของกิน” แล้วนำมาตั้งชื่อเรียกกลุ่มผู้ชุมนุมแต่ละฝ่าย เช่น บรอกโคลี แครอท มะเขือเทศ โอวาคาโด โอลี๊วย ฯลฯ นอกจากนี้การชุมนุมในยุคก่อนส่วนใหญ่จะใช้เพียงสีสันของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายภายนอกมาเป็นเครื่องจำแนกแนวความคิดทางการเมืองหรือการแบ่งฝ่ายทางการเมืองเท่านั้น เช่น เสื้อเหลือง เสื้อแดง เสื้อส้ม แต่การชุมนุมในยุคปัจจุบันมีการนำรูปลักษณะภายนอกของกลุ่มบุคคลมาใช้ในการจำแนกกลุ่มแนวความคิดทางการเมืองในเบื้องต้นด้วย ยกตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า “มินเนียน” เรียกกลุ่มคนเสื้อเหลืองที่มีลักษณะหัวเกรียน ซึ่งหมายถึงกลุ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่ตัดผมเกรียนแต่ใส่เสื้อสีเหลือง จะเห็นว่าแม้ลักษณะเด่นที่ใช้ในการเปรียบเทียบ (salient features) จะเป็นเรื่อง “สี” เหมือนกัน แต่ศัพท์สร้างใหม่ที่ใช้ในแพลตฟอร์มออนไลน์มีการเชื่อมโยงมโนทัศน์ถึง 2 เรื่องในคราวเดียวกัน ประการแรก คือ การนำเรื่องสีไปผูกโยงกับลักษณะกายภาพของตัวการ์ตูนที่มีชื่อว่า “มินเนียน” ในภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง Minions ซึ่งมีผิวสีเหลือง และมีผมสั้นเกรียน อีกประการหนึ่งคือการนำลักษณะผมของมินเนียนไปเชื่อมโยงกับลักษณะกายภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ตัดผมสั้นเกรียนเหมือนกัน ซึ่งการตั้งชื่อกลุ่มบุคคลเช่นนี้ทำให้ใครก็ตามที่ไม่เคยรับชมภาพยนตร์เรื่องนี้หรือไม่เคยรู้จัก “มินเนียน” มาก่อน ไม่สามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์ได้ว่าการที่กลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนพูดว่า “มินเนียน” นั้นมีความหมายว่าอย่างไร และด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิธีการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์วิธีการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564
2. วิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มความหมายประจำรูปของศัพท์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการชุมนุมทางการเมือง พ.ศ. 2563-2564

สมมุติฐานของการวิจัย

1. วิธีการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ที่พบมากที่สุดคือ การยืมคำ
2. ศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 มีความหมายประจำรูปอยู่ในหมวดอาหารการกินมากที่สุด

ขอบเขตของการวิจัย

ศัพท์สร้างใหม่ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในปัจจุบันมีจำนวนมากเนื่องมาจากมีการสร้างศัพท์ใหม่ขึ้นใช้ตามสภาวะการณ์ของการชุมนุมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ที่ปรากฏเผยแพร่เป็นข่าวในเว็บไซต์สาธารณะในลักษณะของการให้รายการคำศัพท์และนิยามความหมายไว้แล้วเท่านั้น โดยผู้วิจัยสุ่มเลือกบทความข่าวที่รวบรวมศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมือง 10 ลำดับแรกที่ปรากฏในเว็บไซต์ google.com โดยใช้คำค้น 4 คำ ได้แก่ “ศัพท์มีอบ 2020” “ศัพท์มีอบ 2021” “ศัพท์มีอบ 63” และ “ศัพท์มีอบ 64” ได้บทความข่าวที่ไม่ซ้ำกันจำนวนทั้งสิ้น 18 เรื่อง จาก 17 เว็บไซต์ ดังนี้

bangkokbiznews.com, banmuang.co.th, board.postjung.com, hilight.kapook.com, komchadluek.net, mgronline.com, news.trueid.net, true4u.com, www.amarintv.com, www.blockdit.com, www.brighttv.co.th, www.khaosod.co.th, www.matichon.co.th, www.prachachat.net, www.sanook.com, www.springnews.co.th และ www.thairath.co.th

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างคำ และความหมายของคำ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างคำ

การสร้างคำ (word formation) หมายถึง กระบวนการทำให้เกิดคำใหม่ในภาษา (พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2560: 476) Yule (2010) อธิบายเรื่องการสร้างคำไว้สรุปได้ว่า การสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาสามารถทำได้หลายวิธีและเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ซึ่งผู้ที่ใช้ภาษานั้น ๆ ณ ช่วงเวลานั้นจะเข้าใจความหมายของคำใหม่ได้โดยง่าย การสร้างคำตามแนวคิดของ Yule มี 9 วิธี ดังนี้

1. **Coinage** การบัญญัติศัพท์ เป็นการสร้างศัพท์ขึ้นมาใหม่ทั้งคำโดยการนำเสียงของคำที่มีอยู่แล้วในภาษามาสร้างเป็นคำใหม่ เช่น aspirin, nylon, Vaseline

2. **Borrowing** การยืมคำ เป็นการสร้างคำโดยยืมมาจากภาษาต่างประเทศซึ่งเป็นผลมาจากการสัมผัสภาษา (language contact) คำสร้างใหม่ที่เกิดจากการยืมคำเรียกว่า คำยืม (loanword) เช่น piano (Italian), sofa (Arabic), tattoo (Tahitian)

3. **Compounding** การประสม เป็นการสร้างคำโดยนำคำที่มีในภาษามารวมเป็นคำใหม่ เช่น bookcase, fingerprint, sunburn, textbook การประสมคำนั้นอาจเกิดจากคำต่างชนิดกันก็ได้ เช่น fast-food restaurant (adj.+n.) และ full-time job (adj.+n.)

4. **Blending** การรวมคำ เป็นการนำบางส่วนของคำในภาษามารวมกัน โดยปกติจะเป็นการสร้างคำโดยการนำส่วนต้นของคำหนึ่งผสมกับส่วนท้ายของอีกคำหนึ่ง เช่น smoke + fog = smog, television + marathon = telethon, French + Anglais= Franglais

5. **Clipping** การตัดคำ เป็นการตัดบางส่วนของคำเพื่อให้มีจำนวนพยางค์น้อยลง เช่น ad (advertisement), bra (brassiere), condo (condominium), flu (influenza)

6. **Backformation** การสร้างคำย้อนกลับ เป็นการสร้างคำใหม่โดยการเปลี่ยนชนิดของคำจากชนิดหนึ่งเป็นอีกชนิดหนึ่ง ส่วนมากเป็นการเปลี่ยนจากคำนามไปเป็นคำกริยา เช่น televise (from “television”), donate (from “donation”), emote (from “emotion”)

7. **Conversion / category change / functional shift** การเปลี่ยนหน้าที่ของคำ เป็นการนำคำที่มีอยู่ในภาษามาเปลี่ยนหน้าที่ของคำโดยที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปศัพท์ ยกตัวอย่างเช่น คำนามเปลี่ยนไปเป็นคำกริยา เช่น คำว่า “vacation” ในประโยค They’re vacationing in Florida.

8. **Acronyms** การประสมอักษรย่อ เป็นการสร้างคำใหม่โดยการนำอักษรตัวแรกของคำแต่ละคำมารวมกันและออกเสียงเป็นคำใหม่ เช่น radar (“radio detecting and ranging”) CD (“compact disk”) ATM (“automatic teller machine”) PIN (“personal identification number”)

9. **Derivation** การเติมหน่วยคำแปลง เป็นการสร้างคำโดยการเติมหน่วยคำแปลงของรากศัพท์เพื่อให้ได้คำใหม่ที่มีความหมายต่างไปจากเดิม สามารถทำได้โดยการเติม 1) หน่วยคำเติมหน้า (prefix) เช่น unhappy 2) หน่วยคำเติมท้าย (suffix) เช่น careless นอกจากนี้ยังมี 3) การเติมทั้งหน่วยคำเติมหน้าและหน่วยคำเติมท้ายในคำเดียว เช่น “disrespectful” 4) หน่วยคำเติมกลาง (infix) เช่น Hallebloodylujah!, “absogoddamlutely!” และยังมี 5) หน่วยคำเติมกลางพิเศษ (Kamhmu) ซึ่งเป็นการเติมเพื่อทำให้คำกริยากลายเป็นคำนามซึ่งมักเป็นคำที่ใช้ในประเทศที่อยู่ในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เช่น คำว่า hiip (“to eat with a spoon”) ซึ่งเป็นคำกริยา เติมหน่วยคำเติมกลาง “-rn-” เพื่อให้กลายเป็น คำนาม hriip (“a spoon”) เป็นต้น

นอกจากนี้ Yule ยังอธิบายเพิ่มว่า การสร้างคำขึ้นใหม่ในภาษานั้นสามารถมีกระบวนการสร้างคำได้มากกว่าหนึ่งวิธี ยกตัวอย่างเช่นคำว่า “ฟิน” มีกระบวนการสร้างสองวิธี กล่าวคือ เป็นการยืมคำในภาษาอังกฤษ “finale” เมื่อนำมาใช้เป็น สแลงในภาษาไทยจะใช้วิธีตัดคำในพยางค์หลัง กลายเป็น “ฟิน” คำเดียว หรือในคำว่า “น้ำาา” เดิมมาจากคำว่า “นะ” เกิดกระบวนการสร้างคำโดยเปลี่ยนเสียงสระจาก “-ะ” เป็นสระ “-า” และมีการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ อีกทั้งยังมีการพิมพ์ ลักษณะพิเศษคือ การเพิ่มจำนวนสระเพื่อแสดงลักษณะการลากเสียงยาวในภาษาพูดอีกด้วย (กัญญนัช ชะนะจิตร, 2560, น. 29)

สำหรับภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาในตระกูลคำโดด (isolating language) คำในภาษามีทั้งคำพยางค์เดียว คำสองพยางค์ และคำหลายพยางค์ ก็มีวิธีการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาหลายวิธีเช่นกัน สุนันท์ อัญชลินุกูล (2562) อธิบายถึงการสร้างคำ ในภาษาไทยไว้ความว่า เมื่อสังคมเจริญขึ้น คำมูลหรือคำพื้นฐานเท่าที่ใช้อยู่ไม่เพียงพอ ประกอบกับภาษาไทยเป็นภาษาที่ไม่มี การเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อทำให้เกิดคำใหม่ จึงต้องมีระบบการสร้างคำใหม่ ๆ ขึ้นใช้ได้แก่ การซ้ำคำ การซ้อนคำ การประสม คำ การผสมคำ การแผลงคำ และการบัญญัติศัพท์ นอกจากนี้การที่ประเทศไทยมีการติดต่อกับต่างประเทศทั้งทางด้าน ศาสนา ด้านธุรกิจการค้า การเมือง ตลอดจนการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ยังทำให้เกิดการนำคำภาษาต่าง ๆ มาใช้ในภาษาไทย คำต่างประเทศจึงเป็นคำอีกประเภทหนึ่งที่มีส่วนเพิ่มคำในภาษาไทยด้วย

วิธีการสร้างคำในภาษาไทย มีดังนี้

1. **การซ้ำคำ** ซึ่งทำให้เกิดเป็น คำซ้ำ (reduplication) เป็นวิธีการสร้างคำขึ้นใหม่โดยการนำคำเดียวกันมาซ้ำกัน บางครั้งเวลาออกเสียงจะมีการลงน้ำหนักเสียงที่คำใดคำหนึ่งในคำซ้ำซึ่งการลงน้ำหนักเสียงนี้ส่งผลต่อความหมายของคำซ้ำที่ เกิดใหม่ด้วย ส่วนการเขียนนิยมใช้เครื่องหมายไม้ยมก (๗) แทนการเขียนซ้ำรูปคำเดิม เช่น เด็ก ๆ, เพื่อน ๆ, นิ่ง ๆ นอน ๆ, ร้องกรี๊ด ๆ เป็นต้น (สุนันท์ อัญชลินุกูล, 2562)

2. **การซ้อนคำ** ซึ่งทำให้เกิดเป็น คำซ้อน (synonymous compound) เป็นการสร้างคำใหม่โดยการนำคำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือตรงกันข้ามกัน ตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาวางเรียงต่อกัน เช่น บ้านเรือน เลือ่สาด เท็จจริง ผิดชอบชั่วดี เป็นต้น คำซ้อนมี 2 ชนิด คือ คำซ้อนเพื่อความหมาย และคำซ้อนเพื่อเสียง คำซ้อนในชนิดหลังนี้เกิดจากการนำ คำพยางค์เดียวหรือคำหลายพยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นเหมือนกันและเสียงพยัญชนะตัวสะกดอาจเหมือนกันหรือต่างกัน แต่ประสมด้วยเสียงสระต่างกันมาซ้อนกัน ความหมายของคำซ้อนเพื่อเสียงนั้นจะอยู่ที่พยางค์ใดพยางค์หนึ่ง หรืออยู่ที่ ทุกพยางค์รวมกัน เช่น จุกจิก โครมคราม เก้งก้าง ซุกซน อึ้งตึ้งนึ่ง หนักนิดเบาหน่อย ทั้งนี้คำที่เกิดจากการซ้อนคำอาจมี ความหมายเหมือนคำเดิมหรือมีความหมายใหม่ก็ได้ (สุนันท์ อัญชลินุกูล, 2562)

3. **การประสมคำ** ซึ่งทำให้เกิดเป็น คำประสม (compound word) เป็นวิธีการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษา โดยนำหน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไป มาประสมกันและเกิดคำใหม่ที่มีความหมายใหม่ 1 หน่วยความหมาย หรือเกิด สิ่งใหม่อีก 1 ชนิด โดยคำประสมที่เกิดขึ้นใหม่นั้นอาจมีเค้าความหมายเดิมอยู่มากหรือน้อยก็ได้ เช่น ของว่าง (อาหารขบเคี้ยว) ลูกน้ำ (ลูกอ่อนของยุงที่ยังอาศัยอยู่ในน้ำ) ทอดมัน (อาหารคาวชนิดหนึ่ง) ข้าวเหนียว (ชื่อข้าวพันธุ์หนึ่ง เนื้อเมล็ดขุ่นกว่า ข้าวเจ้า) ลอดช่อง (ชื่อขนมอย่างหนึ่งทำด้วยแป้ง กินกับน้ำกะทิ) เป็นต้น (สุนันท์ อัญชลินุกูล, 2562)

4. **การผสมคำหรือการประสานคำ** ซึ่งทำให้เกิดเป็น คำผสม (complex word) เป็นวิธีการสร้างคำในภาษาไทย อีกรูปแบบหนึ่งคล้ายกับการสร้างคำประสม กล่าวคือ เป็นการนำหน่วยคำอย่างน้อย 2 หน่วย ซึ่งต้องเป็นหน่วยคำไม่อิสระ อย่างน้อย 1 หน่วย มาประกอบกัน คำผสมชนิดหน่วยคำไม่อิสระ + หน่วยคำไม่อิสระ เช่น เกียจคร้าน เร็งร่า นักเขียน ผู้เล่น ความดี คำผสมชนิดหน่วยคำไม่อิสระ + หน่วยคำอิสระ เช่น ขาวนา เครื่องมือ การไฟฟ้า ช่างไม้ (สุนันท์ อัญชลินุกูล, 2562)

5. การแผลงคำ ซึ่งทำให้เกิดเป็น คำแผลง เป็นการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาไทยโดยการเปลี่ยนแปลงตัวอักษรในคำต่าง ๆ ทั้งที่เป็นคำไทยหรือคำยืมด้วยวิธีต่าง ๆ ให้ผิดจากรูปคำเดิมเพื่อประโยชน์ในการแต่งคำประพันธ์หรือการเรียบเรียงคำพูดให้สละสลวย โดยที่รูปคำใหม่ที่เกิดจากการแผลงคำสามารถใช้เป็นคำไวพจน์ของรูปคำเดิมได้ การสร้างคำแผลงในภาษาไทยมี 3 วิธี ได้แก่ 1) การแผลงสระ เช่น พืช >> เพชร, ยว >> เยาว์, นิติ >> เนติ 2) การแผลงพยัญชนะ เช่น ผชุม >> ประชุม, เกิด >> กำเนิด, อนุโมทนา >> โมทนา และ 3) การแผลงวรรณยุกต์ เช่น จิ่ง >> จิ้ง, สร้าง >> ซ่าง, เล่น >> เหล้น เป็นต้น (สุนันท์ อัญชลินุกูล, 2562)

6. การทับศัพท์ เป็นการนำคำภาษาอื่นมาใช้สื่อความหมายโดยการถ่ายเสียงตัวอักษรทุกตัวเป็นอักษรไทยที่มีเสียงใกล้เคียงกับคำเดิมมากที่สุด แต่เนื่องจากระบบเสียงของภาษาต่าง ๆ แตกต่างกัน การถ่ายเสียงจึงมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับระบบเสียงของภาษาที่นำศัพท์นั้นมาใช้ ดังนั้นการทับศัพท์ในภาษาไทยจึงมีหลายวิธี ได้แก่ 1) การทับศัพท์ที่ใกล้เคียงกับศัพท์เดิม เช่น ฮันนีมูน (honey moon) 2) การทับศัพท์ที่มีการเปลี่ยนแปลงเสียงสระ เช่น แซลมอน (salmon) 3) การทับศัพท์แบบลากเข้าความ ซึ่งมักเกิดในกรณีนำคำของภาษาที่เรายังไม่คุ้นหูเข้ามาใช้ในประเทศไทย เช่น กัดฟันมัน (Government) ในสมัยรัชกาลที่ 3 4) การทับศัพท์แบบตัดคำให้สั้นลง เช่น บอล (football) และ 5) การทับศัพท์บางส่วน หมายถึงการทับศัพท์คำเดิมเฉพาะในส่วนที่ยังไม่มีคำไทยใช้ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) เป็นต้น (สุนันท์ อัญชลินุกูล, 2562)

7. การบัญญัติศัพท์ (coinage) เป็นการรับเอาคำภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ในภาษาไทยโดยใช้คำไทยที่มีความหมายเทียบเท่าคำภาษาต่างประเทศ แต่ถ้าไม่มีคำไทยในความหมายนั้น ๆ ให้เลือกใช้ ก็ต้องคิดคำใหม่ขึ้น คำที่ได้จากกระบวนการเช่นนี้เรียกว่า ศัพท์บัญญัติ (coined word) เช่น กรด (acid) ความร้อน (heat) โรคริดสีดวงตา (Trachoma / Granular Ophthalmia) (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547)

การสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษา นอกจากจะมีส่วนทำให้มีการเปลี่ยนรูปคำ (change in form) การเปลี่ยนแปลงการออกเสียง (change in pronunciation) และการเปลี่ยนหน้าที่ทางไวยากรณ์ (change in the part of speech) ของคำแล้ว การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนความหมาย (change in meaning)

แนวคิดเกี่ยวกับความหมาย

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีอรรถศัพท์ (Lexical Semantics) ในการอธิบายความหมายของศัพท์ที่ใช้สื่อสารในการชุมนุมทางการเมือง เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่ทำให้สามารถเข้าใจความหมายและความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ และสามารถทำให้เข้าใจแก่นของศัพท์ได้ดียิ่งขึ้น

ทฤษฎีอรรถศัพท์ เป็นทฤษฎีที่ศึกษาความหมายและความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ ทฤษฎีนี้เสนอความคิดว่า คำหรือหน่วยศัพท์ (lexeme) มีความสำคัญต่อการศึกษาความหมายและแก่นของสรรพสิ่ง มนุษย์ใช้ศัพท์ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งศัพท์ทั้งหลายต่างเกิดขึ้นใหม่ทุกวัน โดยความหมายและโครงสร้างของคำศัพท์เหล่านั้นเกิดจากกฎเกณฑ์ที่ผู้ใช้ภาษาเข้าใจ และตกลงร่วมกัน ดังนั้น การเข้าใจความหมายของศัพท์จะทำให้เข้าใจความหมายของภาษาได้อย่างถ่องแท้ ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ ความหมายของคำมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายและไม่สามารถแยกจากกันได้อย่างอิสระ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในศัพท์ต่าง ๆ นั้นไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่ง และการจะเข้าใจความหมายของคำที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันนั้นทำได้จากการทำความเข้าใจความหมายประจำคำกับการตีความจากบริบท ทั้งที่เป็นบริบททางภาษาและบริบทที่นอกเหนือจากตัวภาษา เช่น วัฒนธรรม สภาพสังคม หรือเหตุการณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ แนวคิดทฤษฎีนี้ยังครอบคลุมถึงการจำแนกประเภทขององค์ประกอบทางความหมายของคำ ความแตกต่าง ความคล้ายคลึงในโครงสร้างของความหมายของคำศัพท์ระหว่างภาษาต่าง ๆ ตลอดจนความสัมพันธ์ของคำที่เกิดขึ้นในประโยค ทฤษฎีนี้จึงอาศัยการวิเคราะห์หรือรากลักษณะในบางส่วนเพื่อแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำด้วย (ชัชวดี ศรีลัมภ์, 2550, น. 84-87)

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ความหมายของศัพท์สร้างใหม่ที่กลุ่มเยาวชนใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 โดยพิจารณาจากประเภทของความหมายตามเกณฑ์ดังนี้ ความหมายตรง (denotative meaning / denotation) หรือ ความหมายอ้างอิง (referential meaning) หรือ ความหมายมโนทัศน์ (conceptual meaning) หรือ ความหมายประจำรูปภาษา (literal meaning) โดยในงานวิจัยนี้เรียกว่า ความหมายประจำรูป หมายถึง ความหมายที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษากับสรรพจน์ต่าง ๆ ในโลก ถึงแม้จะไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมแต่เจ้าของภาษาที่สามารถเข้าใจความหมายของคำเหล่านั้นได้เนื่องจากการเชื่อมโยงความคิดของสิ่งนั้น ๆ (กัญญนัช ชะนะจิตร์, 2560: 17) โดยในการวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มความหมาย ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ในพาดหัวข่าว “วิวัฒนาการ ‘มินเนียน’ บ่อมปรากการ หน้าค่าย ‘ราบ 1 - ราบ 11’” (VOICE online, 2564) คำว่า “มินเนียน” (minion) มีความหมายประจำรูป หมายถึง ลูกมือ คนรับใช้ (<https://dict.longdo.com/search/minion>) ในภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง Minions มินเนียนเป็นตัวการ์ตูนที่มีผิวสีเหลืองและมีผมสั้นเกรียน แต่ในบริบทของการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 มินเนียน หมายถึง กลุ่มคนเสื้อเหลืองที่มีลักษณะหัวเกรียน แต่ในประโยค “วิวัฒนาการ ‘มินเนียน’ บ่อมปรากการ หน้าค่าย ‘ราบ 1-ราบ 11’” นี้ มินเนียน ไม่ได้หมายถึง ตัวการ์ตูน แต่เป็นความหมายเปรียบเทียบหมายถึง กลุ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ที่ตัดผมสั้นเกรียนและใส่เสื้อสีเหลือง เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บและรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสืบค้นข้อมูลศัพท์สร้างใหม่ที่กลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ในเว็บไซต์ google.com โดยกำหนดคำค้น 4 คำ ได้แก่ “ศัพท์มีอบ 2020” “ศัพท์มีอบ 2021” “ศัพท์มีอบ 63” และ “ศัพท์มีอบ 64”
3. การคัดเลือกข้อมูล ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะบทความข่าวที่ปรากฏในหน้าสืบค้นในเว็บไซต์ google.com 10 ลำดับแรกเท่านั้น ทั้งนี้ไม่รวมเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข้อมูลเป็นคลิปวิดีโอ เช่น YouTube.com โดยในเบื้องต้นได้รายชื่อบทความข่าวที่รวบรวมศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 จำนวนทั้งสิ้น 40 บทความ จากนั้นผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองเฉพาะบทความที่มีชื่อไม่ซ้ำกัน ได้บทความรวบรวมคำศัพท์จำนวนทั้งสิ้น 18 บทความ รวมจำนวนศัพท์สร้างใหม่ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ทั้งสิ้น 45 หน่วยศัพท์ (ความถี่ 390 ครั้ง)
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์วิธีการสร้างศัพท์ใหม่เพื่อใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 จากนั้นวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มความหมายประจำรูปของศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ทั้ง 45 หน่วยศัพท์
5. สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. วิธีการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564

จากการศึกษาศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 พบศัพท์สร้างใหม่จำนวนทั้งสิ้น 45 หน่วยศัพท์ เมื่อนำมาศึกษาวิธีการสร้างคำพบว่า กลุ่มผู้ชุมนุมมีวิธีการสร้างศัพท์เพื่อใช้ในการชุมนุมทางการเมือง 5 วิธี ได้แก่ การยืมคำ การประสมคำ การใช้คำไทยที่มีอยู่เดิมแต่แปลงความหมาย การประสมอักษรย่อ และการซ้ำคำ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การยืมคำ (Borrowing)

การยืมคำภาษาต่างประเทศหรือการทับศัพท์ เป็นการนำคำภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ในภาษาไทยโดยไม่เปลี่ยนแปลงการออกเสียงเลย หรืออาจเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย และเขียนคำนั้นด้วยอักษรภาษาไทย (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547) จากข้อมูลพบการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมด้วยวิธียืมคำภาษาต่างประเทศมากที่สุด จำนวน 26 ศัพท์ คิดเป็นร้อยละ 57.78 โดยเป็นการยืมคำภาษาอังกฤษแล้วนำมาเขียนทับศัพท์ด้วยตัวอักษรไทยมากที่สุด

ตัวอย่าง “แครอท” หมายถึง พระสงฆ์ที่มาร่วมชุมนุมกับมีอบคณะราษฎร

คำว่า “แครอท” เป็นการยืมคำในภาษาอังกฤษ “carrot” โดยนำมาเขียนทับศัพท์เป็นภาษาไทยด้วยอักษรไทย และนำมาใช้ในความหมายใหม่ในเชิงเปรียบเทียบ คือเดิม “carrot” มีความหมายประจำรูปหมายถึง ‘a long pointed orange root vegetable’ (สืบค้นจาก www.dictionaries.com) เมื่อนำมาใช้ในการชุมนุมทางการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ความหมายเปลี่ยนแปลงไปเป็นหมายถึง ‘พระสงฆ์ที่มาร่วมชุมนุมกับมีอบคณะราษฎร’ ด้วยเหตุที่สีส้ม/จีวรของพระสงฆ์มีสีเหลืองหรือส้มคล้ายกับสีของแครอท

1.2 การประสมคำ (Compounding)

การประสมคำ เป็นการสร้างคำโดยนำคำที่มีในภาษามารวมเป็นคำใหม่ และมีความหมายใหม่โดยอาจมีคำความหมายเดิมอยู่มากหรือน้อยก็ได้ จากข้อมูลพบการสร้างศัพท์ที่มีการนำวิธีการประสมคำไปใช้ร่วมกับวิธีการสร้างศัพท์แบบอื่นจำนวนมาก

ตัวอย่าง “ข้าวโพดดิบ” หมายถึง ผู้ชุมนุมที่สวมเสื้อสีเหลือง, คนเสื้อเหลือง

คำว่า “ข้าวโพดดิบ” เกิดจากการประสมระหว่างคำไทย 2 คำ คือ “ข้าวโพด + ดิบ” เดิม “ข้าวโพด” มีความหมายประจำรูปหมายถึง ‘ชื่อไม้ล้มลุกชนิด Zea mays L. ในวงศ์ Gramineae ลำต้นสูงคล้ายอ้อยหรือข้าวฟ่าง เมล็ดเรียงชิดกันแน่นรอบซังเป็นฝักกลม ๆ ยาว ๆ มีกาบหุ้มหลายชั้น.’ ส่วน “ดิบ” มีหลายความหมาย ได้แก่ (1) ว. ยังไม่สุก เช่น มะม่วงดิบ, ยังไม่สุกด้วยไฟ เช่น เนื้อดิบ ปลาดิบ (2) ว. ยังไม่ได้ขัดเกลา เช่น สันดานดิบ (3) ว. เรียกสิ่งที่ยังไม่ได้ทำให้สำเร็จรูปหรือยังไม่ได้เปลี่ยนรูปและลักษณะเดิม ว่า วัตถุดิบ, เรียกถ่ายที่ยังไม่ได้ฟอก ว่า ด้ายดิบ, เรียกผ้าที่ทำด้วยด้ายดิบ ว่า ผ้าดิบ (4) ว. โดยปริยายเรียกชายที่ยังไม่ได้บวชเป็นพระภิกษุ ว่า คนดิบ, (โ) เรียกศพที่ฝังไว้ไม่นิยมเผาเช่นผีตายโหง ว่า ผีดิบ, เรียกผีชนิดหนึ่งเป็นศพเดินได้ ว่า ผีดิบ, เรียกคดที่มีต้นไม้หนาแน่นเขียวชอุ่มอยู่ทั้งปี ว่า ดงดิบ. (<https://dictionary.orst.go.th/>)

“ข้าวโพดดิบ” ที่นำมาใช้ในการชุมนุมทางการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2563-2564 มีที่มาจากการนำลักษณะของ “ข้าวโพด” ที่มีเมล็ดสีเหลืองและมีเปลือกหุ้มหลายชั้นมาเปรียบเทียบกับผู้ชุมนุมที่ใส่เสื้อสีเหลือง ส่วน “ดิบ” ถูกนำไปเปรียบเทียบกับลักษณะนิสัยหรือการกระทำที่ยังไม่ได้ขัดเกลา ดังนั้นความหมายที่แท้จริงของ “ข้าวโพดดิบ” ที่ใช้ในการชุมนุมก็คือ ‘พวกเสื้อเหลืองที่ป่าเถื่อน’ ดังจะเห็นได้จากมีการเอ่ยถึงคนกลุ่มนี้ว่า “แก๊งข้าวโพดดิบ” เป็นต้น

ตัวอย่าง “ลูกซุบ” หมายถึง ดาราหรือเซเลบริตี้ที่แต่ก่อนอาจมีแนวคิดทางการเมืองชั่วคราวข้าม แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเห็นด้วยกับมีอบคณะราษฎร เป็นการใช้เหตุการณ์การชุมนุมเพื่อสร้างกระแสให้ตัวเอง

คำว่า “ลูกซุบ” เกิดจากการประสมระหว่างคำไทย 2 คำ คือ “ลูก + ซุบ” หมายถึง ‘ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยถั่วเขียวกวน ปั้นเป็นรูปต่าง ๆ เช่น พริก มังคุด มะยม แล้วระบายสี และเคลือบด้วยวุ้นให้เป็นมัน.’ (<https://dictionary.orst.go.th/>) คำว่า “ลูกซุบ” เมื่อนำมาใช้ในการชุมนุมทางการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2563-2564 มีการขยายความหมายไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ กลายเป็นคำเรียกดาราที่เคยแสดงความคิดเห็นกับการเมืองครวก่อน ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นมาเห็นด้วยกับทิศทางของมีอบคณะราษฎรว่าเป็นการซุบตัวเหมือนกับขนมลูกซุบที่ในกระบวนการทำต้องนำถั่วเขียวกวนมาปั้นเป็นรูปต่างๆ ระบายสี แล้วนำไปซุบในน้ำวุ้น

1.3 การใช้คำไทยที่มีอยู่เดิมแต่แปลงความหมาย

การใช้คำไทยที่มีอยู่เดิมแต่แปลงความหมาย คือ การสร้างศัพท์ใหม่โดยการนำคำเดิมมาใช้ในความหมายใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ

ตัวอย่าง “แกง” หมายถึง หลอก แก้ง หลอกให้เชื่อ หลอกให้ขายหน้า (<https://dict.longdo.com/>)

คำว่า “แกง” ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นคำที่มีใช้อยู่แล้วในภาษาไทย คือเป็นคำเดียวกับ “แกง” ที่มีความหมายประจำรูปหมายถึง น. กับข้าวประเภทที่เป็นน้ำ มีชื่อต่างๆ ตามวิธีปรุงและเครื่องปรุง เช่น แกงจืด แกงเผ็ด แกงส้ม (ดูที่คำนั้นๆ) ก. ทำกับข้าวประเภทที่เป็นแกง (<https://dictionary.orst.go.th/>) แต่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเมื่อนำไปใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 โดยมีการเทียบเคียงความหมายกับคำที่อยู่ในหมวดวิธีการประกอบอาหารเหมือนกันคือคำว่า “ต้ม” ซึ่งมีความหมายประจำรูปว่า ก. ทำให้ของเหลว เช่น น้ำ หรือสิ่งอื่นที่อยู่ในของเหลวร้อน เดือด หรือสุก เช่น ต้มน้ำ ต้มข้าว (ปาก) ว. โดยปริยายใช้ว่าล่อลวงให้หลงเชื่อเพื่อเอาทรัพย์สินสิ่งของ. และมีลูกคำ ว่า “ต้มจนสุก, ต้มเสียสูก” (ปาก) ก. ล่อลวงให้หลงเชื่อได้สำเร็จ ปัจจุบันนิยมใช้ว่า “ถูกต้มจนเปื่อย” เพื่อเป็นการเน้นความหมายว่าถูกล่อลวงให้หลงเชื่อมาเป็นเวลานาน ดังนั้น “แกง” ที่ใช้ในบริบทของการชุมนุมจึงหมายถึง ‘หลอก แก้ง หลอกให้เชื่อ หลอกให้ขายหน้า’ คล้ายกับคำว่า “ต้ม” ที่หมายถึง ‘ล่อลวงให้หลงเชื่อ’

1.4 การประสมอักษรย่อ (Acronyms)

การประสมอักษรย่อ เป็นการสร้างคำใหม่โดยการนำอักษรตัวแรกของคำแต่ละคำมารวมกันและออกเสียงเป็นคำใหม่

ตัวอย่าง “FBI” หมายถึง หน่วยงาน (ประชาชน) ที่สนับสนุนน้ำและอาหารในมือ

คำว่า “FBI” ย่อมาจาก Food & Beverage Institute ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า “FBI” ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ซึ่งหมายถึงหน่วยงานที่สนับสนุนน้ำและอาหารให้กลุ่มผู้ชุมนุมนั้นดัดแปลงมาจาก Federal Bureau of Investigation (FBI) ที่หมายถึง สำนักงานสอบสวนและสืบสวนของกรมตำรวจ (สหรัฐอเมริกา) โดยวิธีการเทียบเสียงพยัญชนะต้นของคำ แล้วดัดแปลงคำเต็มให้เห็นคำที่ต้องการและสอดคล้องกับบริบทของการชุมนุมทางการเมือง

1.5 การซ้ำคำ

การซ้ำคำ เป็นวิธีการสร้างคำขึ้นใช้ใหม่โดยการนำคำเดียวกันมาซ้ำกัน บางครั้งเวลาออกเสียงจะมีการลงน้ำหนักเสียงที่คำใดคำหนึ่งในคำซ้ำซึ่งการลงน้ำหนักเสียงนี้ส่งผลต่อความหมายของคำซ้ำที่เกิดขึ้นใหม่ด้วย

ตัวอย่าง “แง่งแง่งแง่งแง่งแง่ง” หมายถึง เสียงที่ใช้ในการตอบโต้ฝ่ายตรงข้าม

ในภาษาไทยคำว่า “แง่งๆ” หมายถึง ‘ว. เสียงขู่ของหมาเมื่อจะกัดกันในเวลาแย่งอาหารกัน เป็นต้น’ (<https://dictionary.orst.go.th/>) ในการชุมนุมทางการเมือง มีการนำคำว่า “แง่งๆ” มากล่าวซ้ำเสียงติดกันหลายๆ ครั้ง สื่อถึงการ(พูด)ตอบโต้ฝ่ายตรงข้าม เดิมคำ “แง่งแง่งแง่งแง่ง” นิยมใช้กันในกลุ่มแฟนคลับศิลปินเกาหลี ว่ากันว่าเป็นเสียงของ เจโน่ วง NCT ในคลิปหนึ่งที่ไลฟ์คุยกับแฟนคลับ และมีคนเริ่มใช้คำนี้มากขึ้นหลังจากมีแท็กที่เกี่ยวกับ “म्मหมี่” ซึ่งหมายถึง ‘กลุ่มแฟนคลับของศิลปินชายเกาหลีชื่อเจโน่ ที่ออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในมือบคณะราษฎร’ (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) ติดเทรนด์ในทวิตเตอร์ โดยบางคนนำคำนี้ไปใช้ในการตอบโต้กับฝ่ายตรงข้ามด้วย (K@POOK!, 2563)

จากการศึกษาศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 จะเห็นว่ามีการสร้างศัพท์หลากหลายวิธี ทั้งวิธีการสร้างคำแบบไทยและแบบเทศ โดยที่ความหมายของศัพท์สร้างใหม่ที่นำไปใช้ในการชุมนุมทางการเมืองมักเป็นความหมายเปรียบเทียบ (metaphorical meaning)

2. การจัดกลุ่มความหมายประจำรูปของศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564

จากการศึกษาความหมายประจำรูปของศัพท์ที่นำมาใช้ในการชุมนุมทางการเมืองทั้ง 45 หน่วยศัพท์ สามารถจัดกลุ่มความหมายประจำรูปได้ 3 หมวดใหญ่ ได้แก่ 1) หมวดอาหาร/เครื่องดื่ม/ผักผลไม้ 2) หมวดชื่อในภาพยนตร์การ์ตูน/ภาพยนตร์สายลับ และ 3) หมวดความหมายที่ระบุเกี่ยวกับมือบึ้ง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ของหมวดความหมายประจำรูปของศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมือง พ.ศ. 2563-2564

ศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมือง พ.ศ. 2563-2564			
หมวดความหมาย	ตัวอย่างศัพท์สร้างใหม่	ความถี่	ร้อยละ
เกี่ยวกับอาหาร/ เครื่องดื่ม/ผักผลไม้	FBI (Food & Beverage Institute), แกง, แกงเทโพ, แกงหม้อใหญ่, โดนแกง, หน่วยข่าวแกง, ออย่าแกงน้อง, วันนีนกินข้าวที่ไหน, ลูกซุบ, มอคค่า/กาแฟ, โอเลี้ยง, โอยัวะ, แครอท, มะเขือเทศ, หัวไชเท้า, อโวคาโด, ข้าวโพดดิบ, แก๊งบลูเบอร์รี่	220	56.41
เกี่ยวกับชื่อใน ภาพยนตร์การ์ตูน/ ภาพยนตร์สายลับ	มินเนี่ยน, โดราเอมอน/โดเรมอน, โดนัล Dumb, สเมิร์ฟ, Smurf, ประตูโดเรมอน/ประตูโดราเอมอน, CIA, นาดาชา โรมานอฟ	92	23.59
การระบุเกี่ยวกับ มือบึ้ง	ออร์แกนิกมือบึ้ง (ORGANIC MOB), มือบึ้ง, มือบึ้งก้านกล้วย	4	1.03
อื่น ๆ	เกียม, โอเค! นัมเบอร์วัน!, เบบี้คริสตัล, บังเกอร์, ปฏิบัติการจุก, บิกเซอร์ไพรส์ (Big Surprise), มัมหมี่, รถไฟฟ้า, แงงแงแงแงแงแง	74	18.97
รวม		390	100

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าศัพท์ที่ถูกนำมาดัดแปลงความหมายเพื่อใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 เป็นศัพท์ที่มีความหมายประจำรูปอยู่ในหมวดอาหาร/เครื่องดื่ม/ผักผลไม้ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.41 โดยเป็นศัพท์ที่มีความหมายประจำรูปอยู่ในกลุ่ม “แกง” ซึ่งหมายถึง ‘น. กับข้าวประเภทที่เป็นน้ำ มีชื่อต่างๆ ตามวิธีปรุงและเครื่องปรุง เช่น แกงจืด แกงเผ็ด แกงส้ม (ดูที่คำนั้น ๆ) ก. ทำกับข้าวประเภทที่เป็นแกง.’ (<https://dictionary.orst.go.th/>) มากที่สุด จำนวน 6 คำ คิดเป็นร้อยละ 13.33 ของจำนวนคำที่ใช้ในการวิจัย โดยศัพท์ที่มีความหมายประจำรูปอยู่ในกลุ่ม “แกง” เมื่อนำไปใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 จะมีความหมายดังนี้

“แกง” หมายถึง แก่ถึง “แกงเทโพ” หมายถึง แก่ถึงตำรวจ

“แกงหม้อใหญ่” หมายถึง แก่ถึงหนักมาก “โดนแกง” หมายถึง โดนแก่ถึง

“ออย่าแกงน้อง” หมายถึง ออย่าแก่ถึงน้อง “หน่วยข่าวแกง” หมายถึง การปล่อยข่าวหลอกฝ่ายรัฐบาล

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาศัพท์สร้างใหม่ที่กลุ่มเยาวชนใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ทั้ง 45 หน่วยศัพท์ พบว่ามีการสร้างศัพท์โดยใช้วิธียืมคำมากที่สุด (สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1) ในส่วนของการจัดกลุ่มความหมายประจำรูปของศัพท์ที่นำมาใช้ในการชุมนุมทางการเมืองทั้ง 45 หน่วยศัพท์ สามารถจัดกลุ่มความหมายประจำรูปได้ 3 หมวดใหญ่ โดยหมวดความหมายที่มีจำนวนศัพท์มากที่สุดคือ หมวดอาหาร/เครื่องดื่ม/ผักผลไม้ (สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2)

จากผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า อาหารเป็นมโนทัศน์สำคัญที่ผู้ใช้ภาษามักนำมาใช้ในการแสดงความต้องการด้านต่าง ๆ ในชีวิต รวมถึงการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองด้วยนั้น สอดคล้องกับ Lakoff และ Johnson (1980, pp. 46-47, อ้างถึงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2561, น. 108) ที่กล่าวถึงผู้ใช้ภาษาอังกฤษว่า มักใช้คำที่เกี่ยวข้องกับอาหาร (Food) เมื่อต้องการพูดถึงความคิด (Ideas) เช่น raw facts, half-baked ideas, and warmedover theories, food for thought. ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะ “อาหาร” คือ เครื่องค้ำจุนและหล่อเลี้ยงชีวิต ในแง่ของปัจจัยสี่ อาหารจัดเป็นปัจจัยสำคัญสุดข้อแรก สรรพชีวิตทุกสายพันธุ์บนโลก ล้วนเจริญเติบโตขึ้นมาได้ด้วยอาหาร ในทางวิทยาศาสตร์ “อาหารเป็นพลังงาน” ที่แปลงมาจากสารอาหาร และจากนิยามนี้ มนุษย์ก็คงไม่ต่างจากรยนต์ เพราะรถยนต์จะเคลื่อนที่ได้ก็ต้องมีน้ำมันเป็นเชื้อเพลิงเผาผลาญให้เครื่องยนต์กลไกเกิดพลังงานที่จะขับเคลื่อนไปได้ และสำหรับนกรบ ในขณะที่มีการรบพุ่งทำกันทำสงครามกันอยู่ อาหารถือเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ผลแพ้ชนะในศึกใดก็ตามล้วนขึ้นอยู่กับอาหาร ครั้งหนึ่ง โนโปเลียน โบนาปาร์ต จอมกษัตริย์ผู้ลือนามแห่งฝรั่งเศส เคยกล่าวไว้ว่า “กองทัพต้องเดินด้วยท้อง” เพราะถ้าเหล่าทหารหิวโหย จะเอาเปรียบที่ไหนมาสู้รบ (ผู้จัดการออนไลน์, 2559) การต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนรุ่นใหม่ก็ย่อมไม่แตกต่างกัน ดังนั้นคำศัพท์เกี่ยวกับอาหารการกินจึงเป็นศัพท์ใกล้ตัวที่ถูกหยิบยกมาดัดแปลงความหมายและใช้ในการชุมนุมได้ง่ายกว่าศัพท์ในหมวดอื่น

การศึกษาการสร้างศัพท์ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ทำให้เห็นว่า กลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนมักใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ มีการใช้ภาษาในลักษณะยั่วล้อ ที่เล่นที่จริง ดังจะเห็นอย่างชัดเจนจากการใช้คำในกลุ่ม “แกง” ที่มีความหมายประจำรูปแบบหนึ่ง แต่เมื่อนำมาใช้ในการชุมนุมทางการเมือง ความหมายของ “แกง” จะเปลี่ยนไปเป็น “แก๊ง” แทนที่ เช่นเดียวกับในการนัดหมายการชุมนุมที่ผู้ชุมนุมเลือกใช้ประโยคคำถามว่า “วันนี้กินข้าว ที่ไหน” แทนการสอบถามตรง ๆ ว่า “วันนี้มีมือที่ไหน” เพื่อป้องกันไม่ให้คนนอกกลุ่มเข้าใจได้ว่ากลุ่มผู้ชุมนุมกำลังจะสื่อสารอะไรกัน กำลังนัดหมายชุมนุมกันที่ใด เมื่อใด เป็นการป้องกันหรือถ่วงเวลาการเดินทางมาสายการชุมนุมของเจ้าหน้าที่

การใช้ภาษาของกลุ่มผู้ชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ที่มีลักษณะเฉพาะดังกล่าวข้างต้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็คือเป็นการทำให้ฝ่ายตรงข้ามคาดการณ์ไม่ได้ว่าฝ่ายผู้ชุมนุมเยาวชนจะทำอะไรต่อไป จะเดินทางไปชุมนุม ณ สถานที่ใด เวลาใด และที่สำคัญจะชุมนุมเรียกร้องเรื่องอะไร เป็นการตัดโอกาสฝ่ายตรงข้ามเรื่องเวลาของการเตรียมตัวตั้งรับ การชุมนุม เพราะคนนอกกลุ่มไม่สามารถเข้าใจสิ่งที่ผู้ชุมนุมสื่อสารกันได้อย่างทันท่วงทีดังได้กล่าวไปแล้ว นอกจากนี้การใช้ภาษาในลักษณะที่ดูเหมือนไร้สาระ เป็นคำพูดที่ติดตลก มีความหมายแฝงนัยที่ผู้ฟังต้องตีความ ยังทำหน้าที่ในการกล่าวต่าหาญ โดยอ้อม ลดความรุนแรงในการวิพากษ์วิจารณ์ โดยสอดแทรกอารมณ์ขัน และที่สำคัญการใช้ภาษาในลักษณะ “ตลกร้าย” ยังเป็นการช่วยหลีกเลี่ยงความผิดในกรณีถูกฟ้องร้องในข้อหาหมิ่นประมาทจากผู้ที่ถูกพาดพิงถึงได้ (ชาลีนิ สารานุกรมอินทร์, พิมพ์ภาพรณ์ บุญประเสริฐ และชัยญา ลีศัตร์พายุ, 2557) แต่ข้อเสียก็คือ การใช้ภาษาในลักษณะที่เล่นที่จริงของกลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนแสดงให้เห็นถึงความไม่หนักแน่น/ชัดเจนของประเด็นในการชุมนุมว่ามารวมตัวกันเพื่อเรียกร้องเรื่องอะไร กลุ่มคนที่มาร่วมชุมนุมไม่ได้มีข้อมูลมากพอ แต่มาร่วมชุมนุมกันด้วยอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาในเชิงเชื่อใจเชื่อใจให้ไปร่วมสนุกกับกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามวันเวลาที่นัดหมาย การมาร่วมชุมนุมในลักษณะนี้จึงอาจมองได้ว่าเป็นเพียงการมาร่วมสนุก หรือมาร่วมระบายอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่ออะไรบางอย่างที่อัดอั้นพรั่งพล่านอยู่ในใจเท่านั้น ไม่ใช่เรื่องจริงจังที่ฝ่ายผู้มีอำนาจต้องใส่ใจ สอดคล้องกับที่ ผศ.ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แสดงทัศนะต่อปรากฏการณ์แฟลชม็อบของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งทั่วประเทศไว้ว่าเป็น “การเคลื่อนไหว...บนเป้าหมายที่อาจจะยังไม่ชัดเจนว่าคืออะไร และต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่อะไร แต่เราเห็นถึงความไม่พอใจของพวกเขาที่ชัดเจนบางแง่... อย่างไรก็ตามก็ดี กลุ่มนักศึกษาที่ยังไม่ได้พูดชัดๆ ว่าเรียกร้องอะไร” (วรพล กิตติธรรมากร, 2563) ซึ่งอาจทำให้เงื่อนไขหรือข้อเรียกร้องต่างๆ ที่กลุ่มผู้ชุมนุมเยาวชนสื่อสารออกมาไม่บรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาคำศัพท์สร้างใหม่ที่ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเป็นการสร้างศัพท์ขึ้นมาเพื่อใช้อ้างอิงถึงกลุ่มคนหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง/เกิดขึ้นระหว่างการชุมนุม ดังนั้นผู้วิจัยเสนอว่าควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำอ้างอิง (reference) คน/สัตว์/สิ่งของ/เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมืองต่างสมัย เช่น ศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำอ้างอิงในการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2549-2557 กับการชุมนุมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2565 เป็นต้น เพื่อให้ทราบลักษณะการใช้ภาษาในการชุมนุมทางการเมืองของผู้ชุมนุมทางการเมืองแต่ละยุคสมัยว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กัญญนันท์ ชนะจิตร. (2560). **การสร้างคำและความหมายของสแลงในเฟซบุ๊ก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัชวดี ศรีลัมภ์. (2550). **อรรถศาสตร์**. ภาควิชาภาษาศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาสินี สำราญอินทร์, พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ และชญญา ลีศัตรูพ่าย. (2557). กลวิธีการใช้ภาษาเสียดสีในรายการ “เจาะข่าวตื่น”. ใน **Proceedings รวมบทความการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 5**, (น. 190-204, วันที่ 16 พฤษภาคม 2557 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่).
- ไทยรัฐออนไลน์. (21 ตุลาคม 2563). **25 คำศัพท์มีอบ 63 รวมตั้งแต่ “แกง” ถึง “นาตาชา” คืออะไร**. ไทยรัฐออนไลน์ สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/1958340>
- นันทนา วงษ์ไทย. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561). มโนทัศน์ “ความเจ็บป่วย” ที่ใช้เป็นอุปลักษณ์ในภาษาไทย. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**, 37(2), 105-127.
- ผู้จัดการออนไลน์. (3 พฤษภาคม 2559). **ธรรมะกับชีวิตประจำวัน: กองทัพต้องเดินด้วยท้อง และพวกพ้องสารพัดอาหาร**. MGR online. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/dhamma/detail/9590000044734>
- ผู้จัดการออนไลน์. (ตุลาคม 20 2563). **ถอดรหัส 23 ศัพท์ฮิต “มีอบขู 3 นิ้ว**. MGR online. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/live/detail/9630000106991>
- วรพล กิตติรัตน์วรการ. (8 มีนาคม 2563). **แฟลชม็อบ จุดเริ่มต้นของการต่อสู้**. ไทยโพสต์. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/59111>
- สุนันท์ อัญชลินุกูล. (2562). **ระบบคำภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2547). วิวัฒนาการของการยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทย. **วารสารอักษรศาสตร์**, 33(1), 185-212.
- K@POOK!. (22 ตุลาคม 2563). **เปิดคำศัพท์มีอบ 2020 ! แม้เครียดแต่ยังยิ้มได้ ขับเคลื่อนการชุมนุมแบบมีไค้ดลับ**. Kapook. สืบค้นจาก <https://highlight.kapook.com/view/207592>
- VOICE online. (5 พฤษภาคม 2564). **วิวัฒนาการ ‘มินเนียน’ ป้อมปราการ หน้าค่าย ‘ราบ 1-ราบ 11**. VOICE online. สืบค้นจาก <https://voicetv.co.th/read/zHeNXMLZo>
- workpointTODAY. (15 ธันวาคม 2562). **ที่มาที่ไปคำว่า แฟลชม็อบ**. today. สืบค้นจาก <https://workpointtoday.com/flashmob/>
- Yule, G. (2010). **The Study of Language**. (4th ed). New York: Cambridge University Press.

การเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ
Language choice in Facebook by Cambodian students learning Thai as a foreign language

Vanlyta Chan¹

สมชาย สำเนียงงาม²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตกัมพูชาระดับปริญญาตรีที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ณ ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยกัมพูชาตามปัจจัยแวดล้อมการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน 2 แวดวง ได้แก่ 1) แวดวงการใช้ภาษาในกลุ่มเฟซบุ๊กปริญญาตรีภาษาไทย และ 2) แวดวงการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลของนิสิต ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการใช้ภาษาจำนวน 250 ข้อความ และวิเคราะห์ทั้งจำนวนภาษาและรูปแบบการเขียนภาษาที่เลือก ผลการวิจัยพบว่านิสิตกัมพูชาเลือกภาษาจำนวน 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาอังกฤษ โดยแวดวงที่ 1 ปรากฏการเลือกใช้ภาษา 2 รูปแบบ ได้แก่ การเลือกภาษาเดียว และการเลือกใช้ปน 2 ภาษา และแวดวงที่ 2 ปรากฏการเลือก 3 รูปแบบ โดยปรากฏการเลือกใช้ปน 3 ภาษา เพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง ส่วนการเลือกรูปแบบการเขียนภาษาของทั้งสองแวดวงมีหลากหลายรูปแบบ เช่น เขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทย เขียนภาษาไทยด้วยอักษรเขมร และเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรโรมัน โดยรูปแบบการเขียนในแวดวงที่ 2 มีความหลากหลายกว่าแวดวงที่ 1 ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า นิสิตกัมพูชาเลือกภาษาโดยคำนึงถึงความเข้าใจของผู้ร่วมสนทนาในแต่ละแวดวง กล่าวคือนิสิตจะเลือกภาษาและรูปแบบการเขียนภาษาที่คู่สนทนาสามารถเข้าใจได้ชัดเจนในบรรทัดฐานเดียวกัน

คำสำคัญ: การเลือกภาษา, การปนภาษา, เฟซบุ๊ก, ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

Abstract

This article aims to study language choice in Facebook used by Cambodian bachelor's degree students who learned the Thai language as a foreign language at the Department of Thai Language, Royal University of Phnom Penh, by collecting data from 2 different domains of language use: domain 1, which is the Thai bachelor's degree Facebook private group, and domain 2, which is students' personal Facebook accounts. 250 texts were collected, including posts and comments, and the numbers of language and language writing patterns utilized by students in both domains of language use were studied. The result showed that 3 languages were chosen: Thai, Khmer, and English. There were two types of language choice in domain 1: single language use exclusively and two code-mixing use, while domain 2 offered a third option: 3 code-mixing use. Regarding the language writing pattern in both domains, students wrote in a variety of patterns, such as writing in Thai using Thai alphabets, writing the Thai language with Khmer alphabets and the Khmer language with Roman alphabets, and so on. On the other hand, domain 2 had

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

more writing patterns than domain 1. This finding shows that students choose languages based on participants' language and writing pattern comprehension in each domain of language use.

Keywords: Language choice, Code-mixing, Facebook, Thai as a foreign language

บทนำ

การเลือกภาษา (language choice) คือการตัดสินใจใช้ภาษาหนึ่งหรือวิธภาษาหนึ่งในการสื่อสาร กล่าวคือผู้รู้สองภาษาหรือหลายภาษาจะต้องตัดสินใจว่าเมื่อใดจะใช้ภาษาหนึ่งและเมื่อใดจะใช้อีกภาษาหนึ่ง ขึ้นอยู่กับหน้าที่ของแต่ละภาษาหรือวิธภาษาและแวดวงการใช้ภาษา (domain of language use) เช่น แวดวงการศึกษา แวดวงครอบครัว และแวดวงการทำงาน ในแต่ละแวดวงประกอบด้วย สถานที่ เรื่องที่พูด และผู้ร่วมสนทนาที่แตกต่างกันไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557, น.140, 238) อย่างไรก็ตาม การเลือกภาษาไม่จำเป็นต้องเลือกใช้แต่ภาษาหนึ่งหรือวิธภาษาหนึ่งเสมอไป ผู้รู้หลายภาษาอาจจะเลือกใช้ภาษาหรือวิธภาษาที่แตกต่างกันมากกว่าหนึ่งภาษาในรูปแบบการปนภาษา (code-mixing) หรือการสลับภาษา (code-switching) (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548, น. 94-97; จรัลวิไล จรุงญโรจน์, 2563, น. 3)

ปรากฏการณ์การเลือกภาษาจะเกิดขึ้นในสังคมหรือ บุคคลที่มีภาวะหลายภาษา ดังอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548, น. 63-64) ได้กล่าวว่า ภาวะหลายภาษาเป็นภาวะที่คนใดคนหนึ่งมีความรู้หรือสามารถพูดได้มากกว่าหนึ่งภาษา เรียกว่า คนหลายภาษา หรือผู้รู้หลายภาษา และยังได้อธิบายอีกว่า ผู้รู้หลายภาษาอาจจะเป็นบุคคลที่สามารถใช้ภาษาที่รู้ได้ดีเท่าๆ กัน หรืออาจเป็นบุคคลใดก็ตามที่รู้หลายภาษาแต่ไม่จำกัดว่าจะพูดได้ดีเท่าๆ กัน กล่าวได้ว่าถ้าเพียงเข้าใจ แต่ไม่พูดก็ถือว่าเป็นภาวะหลายภาษาเหมือนกัน

นิสิตกัมพูชานับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีภาวะหลายภาษา เพราะนอกจากสามารถใช้ภาษาเขมรที่เป็นภาษาแม่และภาษาประจำชาติแล้ว ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่ 2 และ 3 ที่นิสิตได้เรียนและฝึกฝนตั้งแต่มัธยมศึกษาจนถึงอุดมศึกษาตามนโยบายภาษาของกระทรวงศึกษาธิการกัมพูชาที่จัดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1996 จนถึงปัจจุบัน ในระดับมัธยมศึกษาที่มีระยะเวลา 6 ปี นักเรียนสามารถเลือกเรียนภาษาใดภาษาหนึ่งระหว่างภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส และในระดับอุดมศึกษานิสิตก็ยังต้องเรียนภาษาอังกฤษ หรือภาษาฝรั่งเศสตามหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้ เช่น หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยภูมิพนมเปญ นิสิตต้องเรียนภาษาอังกฤษในระยะเวลา 3 ปี และหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยสาธารณสุข (University of Health Sciences, Cambodia) นิสิตต้องเรียนภาษาฝรั่งเศสในระยะเวลา 4 ปี (Clayton, 2006, น. 158, 167)

ในสังคมไทยมีผู้ศึกษาการเลือกภาษาเช่น จรัลวิไล จรุงญโรจน์ (2563) ศึกษาการเลือกภาษาในหนังสือที่จัดพิมพ์จำหน่ายในประเทศไทย พบว่าภาษาที่มีการเลือกใช้มีถึง 8 ภาษา แต่ภาษาที่เลือกส่วนมากคือภาษาไทย รองลงมาคือภาษาอังกฤษและภาษาจีน และยังพบว่าหนังสือสำหรับเด็กและหนังสือบันเทิงคดีเป็นหนังสือที่ใช้ภาษาที่หลากหลายมากกว่าหนังสือผู้ใหญ่และหนังสือสารคดี ในเวลาเดียวกันมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเลือกภาษาในสังคมกัมพูชาคือ ภิรมพัลลภ เตชะราชันย์ และคณะ (2563) ศึกษาการเลือกภาษา การแปล และภูมิทัศน์ภาษาในแวดวงการใช้ภาษา 5 แวดวงสำคัญในสังคมกัมพูชา ได้แก่ แวดวงกฎหมาย การเมือง การศึกษา วรรณกรรมและสื่อ พบว่า ภาษาที่มีการเลือกใช้เสมอในทุกแวดวงและทุกบริบทการใช้ภาษาของกัมพูชามีสามภาษาคือภาษาเขมรซึ่งมีสถานะเป็นภาษาประจำชาติและภาษาราชการ ภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นภาษาของประเทศเจ้าอาณานิคม และภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากล ส่วนภาษาอื่นๆ ที่มีการใช้แต่ไม่สม่ำเสมอ ได้แก่ ภาษาจีน ภาษาเวียดนาม ภาษาลาว และภาษาไทย

ในประเทศกัมพูชา เฟซบุ๊กเป็นเครือข่ายออนไลน์ที่คนนิยมใช้มากที่สุดในการสื่อสารเมื่อเทียบกับการใช้สื่อออนไลน์อื่น ๆ (StatCounter, 2022) และนับได้ว่าเป็นพื้นที่ที่ปรากฏการใช้ภาษาอย่างหลากหลาย เห็นได้จากการใช้ภาษาของนิสิตกัมพูชาซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกภาษาเขมร หรือบางทีอาจจะเลือกภาษาอังกฤษในการสื่อสารกันในเฟซบุ๊ก นอกจากนี้การสื่อสารในเฟซบุ๊กเป็นการสื่อสารผ่านการเขียนเป็นหลัก ดังนั้นผู้ที่รู้หลายภาษา นอกจากจะเลือกภาษาในการสื่อสารแล้ว ยังต้องเลือกรูปแบบการเขียนอีกด้วย การศึกษาการเลือกรูปแบบการเขียนมีการศึกษาของนักวิชาการต่างประเทศคือ Farouk (2019) ศึกษาการปนภาษาในสื่อออนไลน์ของชาวอิยิปต์ที่เป็นผู้รู้สองภาษาคือภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า นอกจากมีการปนภาษาแล้ว ยังพบการเลือกรูปแบบการเขียน 2 รูปแบบคือ การเขียนปนหลายภาษาด้วยอักษรตรงตามภาษาเดิมเรียกว่า multiple Code-mixed Texts (MCMTs) เช่น ‘doctor **كله بيبتي أحلي** group **ال منوره**’ เป็นการปนภาษาอังกฤษกับภาษาอาหรับ และมีการเขียนภาษาอังกฤษและภาษาอาหรับด้วยอักษรของภาษานั้น ๆ ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคือการเขียนปนภาษาโดยเปลี่ยนอักษรจากภาษาเดิมเป็นอีกภาษาหนึ่ง เรียกว่า Transliterated Code-mixed Texts (TCMTs) เช่น ‘nkhaleeha’ (หมายถึง we make it) เป็นการเขียนภาษาอาหรับด้วยอักษรโรมัน

งานวิจัยเกี่ยวกับการเลือกภาษาในบริบทสังคมไทยและกัมพูชาเป็นการศึกษาด้านบทบาทของภาษาประจำชาติและภาษาต่างประเทศ แต่ยังไม่มีการศึกษาการเลือกภาษา และการเลือกรูปแบบการเขียนในสื่อออนไลน์ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า กลุ่มนิสิตกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในระดับปริญญาตรี เป็นผู้รู้หลายภาษามากกว่ากลุ่มนิสิตกัมพูชาอื่น ๆ เนื่องจากนิสิตกลุ่มนี้ นอกจากรู้ภาษาเขมร ภาษาอังกฤษ หรืออาจจะรู้ภาษาฝรั่งเศสแล้ว ยังมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยด้วย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศว่ามีการเลือกภาษาอย่างไรในแวดวงการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการเลือกภาษาทั้งจำนวนภาษาที่เลือกและรูปแบบการเขียน ในเฟซบุ๊กของนิสิตกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ตามปัจจัยแวดวงการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัย

แวดวงการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลของนิสิตกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีการเลือกภาษาที่หลากหลายกว่าแวดวงเฟซบุ๊กกลุ่มปริญญาตรีภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยภูมิพนมเปญทั้งจำนวนภาษาที่เลือกและรูปแบบการเขียน

วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. รวบรวมเอกสารแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกภาษา
2. กำหนดขอบเขตของข้อมูล ดังนี้

2.1 ขอบเขตแวดวงการใช้ภาษา ผู้วิจัยกำหนดแวดวงการใช้ภาษา 2 แวดวง โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเป็นผู้ที่ให้ความยินยอมในการเก็บข้อมูล ได้แก่

1) **แวดวงการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กกลุ่ม “ปริญญาตรีภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยภูมิพนมเปญ”** ซึ่งเป็นกลุ่มเฟซบุ๊กปิด (private group) ที่ภาควิชาภาษาไทยสร้างขึ้นเพื่อประสานงาน และติดต่อสื่อสารกับนิสิตบุคคลภายนอกไม่สามารถเข้าร่วมในกลุ่มนี้ได้ถ้าไม่ได้รับการอนุญาตจากผู้ดูแลกลุ่ม ประกอบด้วยผู้ร่วมการสื่อสาร ได้แก่

คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยทั้งชาวักมพูชาและชาวไทย และนิสิตระดับปริญญาตรีชาวักมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4

2) **แนวทางการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลของนิสิตระดับปริญญาตรีชาวักมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ** ซึ่งเป็นเฟซบุ๊กส่วนบุคคลที่ตั้งค่าเป็นสาธารณะ (public) ผู้ใช้เฟซบุ๊กทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ประกอบด้วยผู้ร่วมการสื่อสารที่เป็นเพื่อนเฟซบุ๊กของเจ้าของเฟซบุ๊กนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นครอบครัว เพื่อนในมหาวิทยาลัย และเพื่อนสมัยเรียนมัธยมศึกษา รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ที่เข้าถึงเฟซบุ๊กนั้น ๆ ซึ่งมีทั้งผู้รู้และไม่รู้ภาษาไทย

2.2 **ขอบเขตระยะเวลา** ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 12 ถึง 25 กันยายน 2564 รวม 14 วัน

3. เก็บข้อมูลภาษาที่ปรากฏในกลุ่มข้อมูลที่กำหนดตามข้อ 2 โดยเก็บข้อมูลทั้งส่วนที่เป็นข้อความโพสต์ของเจ้าของเฟซบุ๊ก และข้อความแสดงความคิดเห็น (comment) ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้ข้อความโพสต์ หรือข้อความแสดงความคิดเห็น 1 ครั้ง เท่ากับ 1 ข้อความ ได้ข้อมูลทั้งสิ้น 250 ข้อความ ได้แก่ ข้อความจากกระดานสนทนาเฟซบุ๊กกลุ่มปริญญาตรีภาษาไทย จำนวน 68 ข้อความ และข้อความจากเฟซบุ๊กส่วนบุคคลของนิสิต จำนวน 182 ข้อความ

4. วิเคราะห์การเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตชาวักมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ตามแนวคิดของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548) โดยจำแนกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

4.1 **ขั้นตอนแรก** วิเคราะห์การเลือกภาษาของนิสิตชาวักมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ตามแนวคิดการเลือกภาษา ซึ่งอาจจะเป็นการเลือกภาษาหนึ่งหรือวิธภาษาหนึ่ง หรืออาจจะเป็นการเลือกภาษาหรือวิธภาษามากกว่าหนึ่งภาษา

4.2 **ขั้นตอนที่ 2** วิเคราะห์การเลือกรูปแบบการเขียนของนิสิตชาวักมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า การสื่อสารในเฟซบุ๊กเป็นการสื่อสารผ่านการเขียน ดังนั้นนิสิตที่เป็นผู้รู้หลายภาษา อาจจะมีการเลือกรูปแบบการเขียนที่แตกต่างกันได้เช่นเดียวกัน

5. สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์การเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตชาวักมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ พบว่าการเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตปริญญาตรีชาวักมพูชาในแนวทางการใช้ภาษาทั้ง 2 แนวค้งมีการเลือกภาษาเหมือนและแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **การเลือกภาษาในแนวทางการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กกลุ่ม “ปริญญาตรีภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยภูมิรินทร์พนมเปญ”**

ผลการวิจัยพบว่า จากข้อมูลภาษาจำนวน 68 ข้อความ การเลือกภาษาของนิสิตชาวักมพูชาในกลุ่มปริญญาตรีภาษาไทย ประกอบด้วยการเลือกภาษา 2 ลักษณะได้แก่ การเลือกภาษาเดียว ได้แก่ การเลือกภาษาไทย การเลือกภาษาเขมร และการเลือกภาษาอังกฤษ และการเลือกใช้ปน 2 ภาษา ได้แก่ การเลือกภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษ ดังต่อไปนี้

1.1 **การเลือกภาษาเดียว** เป็นการเลือกภาษาใดภาษาหนึ่งเพียงภาษาเดียวเท่านั้นมาใช้ในการสื่อสารในแนวทางการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กกลุ่มปริญญาตรีภาษาไทยฯ นิสิตมีการเลือกภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาอังกฤษ ดังนี้

1.1.1 **การเลือกภาษาไทย** เป็นการเลือกภาษาที่พบมากที่สุด มีจำนวน 56 ข้อความ โดยนิสิตเลือกรูปแบบการเขียน ภาษาไทยด้วยอักษรไทยทั้งหมด ดังตัวอย่าง

- 1) รับประทานครับ ขอขอบคุณมากครับอาจารย์
- 2) ขอขอบคุณค่ะอาจารย์ หวังว่าอีกนาน จริง ๆ แล้วหนูอยากเรียนที่มหาลัยมากกว่า แต่ถ้าเรียนตอนนี้ หนูคงไปไม่ได้
- 3) อาจารย์คะ หนูอยากไป แต่ไปวันไหนก็ได้ใช้ไหมคะ แล้วถ้าไปต้องการมีบัตรนิสิตอะไรไหมคะ เมื่อสังเกตการเลือกภาษาของอาจารย์ในกลุ่มเฟซบุ๊กปริญญาตรีภาษาไทยฯ พบว่ามีการเลือกในลักษณะเดียวกัน ดังตัวอย่าง

1.1.2 การเลือกภาษาเขมร พบการเลือกภาษาเขมรของนิสิตในกลุ่มปริญญาตรีฯ เพียง 1 ข้อความเท่านั้น โดยนิสิตเลือกรูปแบบการเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรเขมร คือ

- 4) **មិនទាន់ដល់អាយុ** 555+ (อายุยังไม่ถึงเกณฑ์ 555+)

1.1.3 การเลือกภาษาอังกฤษ พบการเลือกภาษาอังกฤษจำนวน 2 ข้อความ โดยเลือกรูปแบบการเขียนภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมันทั้งหมด ได้แก่

- 5) I want, teacher
6) Model

1.2. การเลือกใช้ปน 2 ภาษา เป็นการเลือกภาษา 2 ภาษามาใช้ปนกัน โดยใช้คำ หรือวลีสั้นๆ ในภาษาหนึ่ง ปนกับข้อความในอีกภาษาหนึ่ง ในแวดวงการใช้ภาษาในกลุ่มปริญญาตรีฯ พบการเลือกภาษา 2 ภาษามาใช้ปนกันเพียงลักษณะเดียว คือการเลือกภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษ มีจำนวน 9 ข้อความ โดยเลือกรูปแบบการเขียน 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

1.2.1 การเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยอักษรไทย ดังตัวอย่าง

- 7) เห็นครับผมเห็นอาจารย์สุดหล่อในวิดีโอ
8) ยังเรียนออนไลน์อยู่ใช้ไหมคะอาจารย์

1.2.2 การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทยและเขียนภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

- 9) รับประทานค่ะ และมี Deadline ไหมคะอาจารย์
10) **condition** เยอะ

1.2.3 การเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

- 11) I'm done khrab ajan
12) Done Krab Ajan, 1 minute only

2. การเลือกภาษาในแวดวงการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลของนิสิตระดับปริญญาตรีชาวักมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

จากการวิเคราะห์การเลือกภาษาในแวดวงการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลของนิสิตระดับปริญญาตรีชาวักมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ 182 ข้อความ ผลการวิจัยพบว่า การเลือกภาษาของนิสิตักมพูชาในกระดานสนทนาส่วนบุคคล ประกอบด้วยการเลือกภาษา 3 ลักษณะ ได้แก่ การเลือกภาษาเดียว การเลือกใช้ปน 2 ภาษา และการเลือกใช้ปน 3 ภาษา ดังต่อไปนี้

2.1 การเลือกภาษาเดียว พบว่ามีจำนวน 133 ข้อความ ได้แก่ การเลือกภาษาไทยจำนวน 112 ข้อความ การเลือกภาษาเขมร จำนวน 14 ข้อความ และการเลือกภาษาอังกฤษจำนวน 7 ข้อความ โดยมีการเลือกรูปแบบการเขียนที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

2.1.1 การเลือกภาษาไทย การเลือกภาษาไทยมาใช้ในแวดวงการใช้สื่อสาร นิสิตเลือกรูปแบบการเขียน 4 รูปแบบคือ

2.1.1.1 การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทย ดังตัวอย่าง

- 13) ถ้าบ้านเรา ติดคอกไปแล้วหนึ่ง
- 14) หัวข้องานวิจัย วิทยานิพนธ์ถึงไหนแล้ว

2.1.1.2 การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

- 15) E ni (อีนี่)
- 16) meoung phut mai ru kwam (มิ่งพุดไม่รู้ความ)

2.1.1.3 การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรเขมร ดังตัวอย่าง

- 17) ឡែក លើក ហៃ លុង ប៉ៃ ដាយ វី ចារ (แล้วเลือกให้ลุงไปได้รึป่าว)
- 18) ថា ហៃលើក ដាយ ក៏តង ហៃខោ ប៉ៃ សិខា (ถ้าให้เลือกได้ก็ต้อง

ให้เขาไปสิคะ)

2.1.1.4 การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทยปนกับอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

- 19) ชีวิตสาว Y เห็นแล้ว คือ.... (สาววาย)
- 20) Su su เป็นกำลังใจให้ (สู้ สู้)

2.1.2 การเลือกภาษาเขมร จากผลการวิเคราะห์ พบว่าการเลือกภาษาเขมรมีจำนวน 14 ข้อความ ปรากฏการเลือกรูปแบบการเขียน 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

2.1.2.1 การเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรเขมร ดังตัวอย่าง

- 21) ចាប់អារម្មណ៍ទេ? (สนใจไหม)
- 22) ហើយមករិក្ខនៅភ្នឹង? (แล้วกลับมาหรือยัง)

2.1.2.2 การเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

- 23) tmenh mean marn khernh tang os (ធ្មេញមានប៉ុន្មាន បើញទាំងអស់) (พินมีเท่าไร เห็นทั้งหมด)
- 24) men 5 té 6 dong hz, 555+ (មិនមែន 5 ទេ 6 ដងហើយ 555+) (ไม่ใช่ 5 หรือ 6 ครั้งแล้ว, 555+)

2.1.2.3 การเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรโรมันปนกับอักษรเขมร ดังตัวอย่าง

- 25) Eng kor doch knea payat ja lom tov merl ការដ្ឋាន
(ឯងក៏ដូចគ្នា ប្រយ័ត្នច្រលំនៅមើលការដ្ឋាន) (เธอก็เหมือนกัน
ระวังหลงไปดูงานก่อสร้าง)
- 26) ke ស្រណោះ (គេស្រណោះ) (ฉันสงสาร)

2.1.3 การเลือกภาษาอังกฤษ พบว่ามีการเลือกภาษาอังกฤษจำนวน 7 ข้อความ ปรากฏการเลือกรูปแบบการเขียนด้วยอักษรโรมันทั้งหมด ดังตัวอย่าง

- 27) wtf issa dis? (What the fuck is this)
- 28) thanks for the info (thanks for the information)

2.2 การเลือกใช้ปน 2 ภาษา ในแวดวงการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลของนิสิตระดับปริญญาตรีชาวกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ พบว่ามีการเลือกใช้ปน 2 ภาษา จำนวน 45 ข้อความ จำแนกการปนเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การเลือกภาษาไทยปนกับภาษาเขมร จำนวน 4 ข้อความ การเลือกภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษ จำนวน 30 ข้อความ และการเลือกภาษาเขมรปนกับภาษาอังกฤษ จำนวน 11 ข้อความ ดังต่อไปนี้

2.2.1 การเลือกภาษาไทยปนกับภาษาเขมร ปรากฏในรูปแบบการเขียน 2 ลักษณะ คือ

2.2.1.1 การเขียนภาษาไทยและภาษาเขมรด้วยอักษรเขมร ดังตัวอย่าง

29) នៅ ក្រុង ថេបមណ្ណក៍ខន (อยู่ที่ กรุงเทพมหานคร)

2.2.1.2 การเขียนภาษาไทยและภาษาเขมรด้วยอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

30) nang ek ke tvr ey kor som der (นางเอก เขาทำอะไรก็ดูดีหมด)

31) lung jung ja roeun mok deu 9 (ลุงจุงเจริญ หน้าโคตรต้อ)

2.2.2 การเลือกภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษ พบว่ามีการเลือกรูปแบบการเขียน 5 ลักษณะ คือ

2.2.2.1 การเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยอักษรไทย ดังตัวอย่าง

32) ไส้ฟิลเตอร์เพิ่มความน่ารัก อธิ

33) กุ๊กจี้จะ มึงใช้คำคล้าย บิวก็นพีพีเลยนะ ซึ่งอะจะร้องไห้แล้วเนี่ย

2.2.2.2 การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทยและเขียนภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

34) กูเอาด้วย รอ covid ไปก่อน

35) อยากรเล่น surfskate

2.2.2.3 การเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

36) E animal (อีสัตว์)

37) covid rod kor jing, té sati na ja mai rod lew 6 krang

(โควิดรอกก็จริง แต่สตินะจ๊ะไม่รอดแล้ว 6 ครั้ง)

จากตัวอย่าง 36) เป็นการเขียนคำภาษาไทยโดยใช้อักษรโรมันแทนเสียงคำในภาษาไทย

(E แทนให้คำว่า อี) และเขียนคำภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมันเพื่อแทนความหมายในภาษาไทย (animal แทนให้คำว่า สัตว์)

2.2.2.4 การเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยอักษรเขมร ดังตัวอย่าง

38) អូខេ ណាចាស់ (โอเคนะจ๊ะ)

2.2.2.5 การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรโรมันปนกับอักษรไทยและเขียนภาษาอังกฤษด้วยอักษร

โรมัน ดังตัวอย่าง

39) J happy birthday na jub jub Wish เหมือนเดิมนะ

2.2.3 การเลือกภาษาเขมรปนกับภาษาอังกฤษ พบการเลือกจำนวน 11 ข้อความ โดยนิสิตมีการเลือกรูปแบบการเขียน 3 รูปแบบ คือ

2.2.3.1 การเขียนภาษาเขมรและภาษาอังกฤษด้วยอักษรเขมร ดังตัวอย่าง

40) អត់ខ្លាច កូវីត (ไม่กลัวโควิด)

2.2.3.2 การเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรเขมร และเขียนภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

41) ស្រមៃអត់ចេញទេ SWEB 5 ដង (นี่ไม่ถึง SWEB 5 ครั้ง)

42) Share វិវាយអ្នកពាក់ធ្មេញមើល #sharingiscaring#

(แชร์ให้คนที่จัดฟันดู #sharingiscaring#)

2.2.3.3 การเขียนภาษาเขมรและภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

43) drunk hz dek tov, nov cmt ey tt (เมาแล้ว ไปนอนไป ยังคอมเมนต์อะไรอีก)

44) Ja orkun, eng kor take care doch knea nh ba rom

(คะ ขอคุณคะ เธอก็ต้องดูแลตัวเองเหมือนกัน ฉันทเป็นห่วง)

45) edit check in te lol (อีดิทเช็คอินเอง lol)

จากผลการศึกษาการเลือกภาษาเขมรปนกับภาษาอังกฤษเห็นได้ว่า นิสิตมีการเลือกรูปแบบการเขียนที่แตกต่างกันดังกล่าว แต่ลักษณะของการปนภาษาเป็นลักษณะเหมือนกันคือ ภาษาที่ใช้เป็นหลักเป็นภาษาเขมร ส่วนภาษาที่นำมาปนในระดับคำเป็นภาษาอังกฤษ

2.3 การเลือกใช้ปน 3 ภาษา การเลือกใช้ปน 3 ภาษาในแวดวงการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลของนิสิตระดับปริญญาตรีชาวกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ พบว่ามีการเลือกภาษาไทยปนกับภาษาเขมรและภาษาอังกฤษจำนวน 4 ข้อความปรากฏในรูปแบบการเขียน 3 รูปแบบ คือ

2.3.1 การเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรเขมร เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยอักษรไทย ได้แก่

46) **លទ្ធផលសម្រាកនៅផ្ទះយូរពេក** ดูแลเก็บเอาไว้พิจารณาได้นะ อยู่บ้านว่างๆ ลองทำดูเพื่อแก้เหงา เชื้อเจ๊ แคปรับบทบาทจาก**แอร์โฮสเตส**มาเป็นอาจารย์ก็ได้แล้ว ปล. ดูแลตัวเองดีๆ ด้วยนะ

(ผลจากการที่พักผ่อนที่บ้านนานเกิน ดูแลเก็บเอาไว้พิจารณาได้นะ อยู่บ้านว่างๆ ลองทำดูเพื่อแก้เหงา เชื้อเจ๊ แคปรับบทบาทจาก**แอร์โฮสเตส**มาเป็นอาจารย์ก็ได้แล้ว ปล. ดูแลตัวเองดีๆ ด้วยนะ)

จากตัวอย่างนี้เห็นว่า ภาษาที่นิสิตเลือกเป็นหลักคือภาษาไทย ส่วนภาษาที่นำมาปนคือภาษาเขมรที่เป็นวลีสั้นๆ ในส่วนแรก และภาษาอังกฤษที่เป็นคำว่า แอร์โฮสเตส

2.3.2 การเขียนภาษาไทย ภาษาเขมรและภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน ได้แก่

47) eng ha, ke nang ek ke mean **check in** tt (เฮอ! เขาเป็นนางเอก มีเช็किनอีก)

48) nang ek nas! Nov sok sok ke mok **block** (ทำตัวเป็นนางเอกมาก อยู่ๆ เขามาบล็อก)

จากตัวอย่าง 47) และ 48) ภาษาหลักที่นิสิตเลือกใช้คือภาษาเขมร ส่วนอีกสองภาษาคือภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่นำมาปน นอกจากนี้ รูปแบบการเขียนจากตัวอย่าง 50) ยังปรากฏการเขียนคำภาษาเขมรที่เขียนด้วยอักษร tt เป็นการเขียนย่อมาจาก teat (ទៅ) หมายถึง ‘อีก’

2.3.3 การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทย เขียนภาษาอังกฤษและภาษาเขมรด้วยอักษรโรมัน ได้แก่

49) I will watch it tmr XD now drunk hoy anw, ขอบคุณนะเจ๊ที่เป็นห่วง

(ฉันจะดูวันพรุ่งนี้ ตอนนี่เมาแล้ว อย่งไรก็ตาม ขอบคุณนะเจ๊ที่เป็นห่วง)

จากตัวอย่าง 49) เป็นการปนภาษา 3 ภาษาคือภาษาไทย เขมรและอังกฤษ ในข้อความนี้ ส่วนแรกเริ่มด้วยการใช้ภาษาอังกฤษคือ I will watch it tmr ในส่วนที่สองคือ now drunk hoy (ตอนนี่เมาแล้ว) เป็นการเลือกภาษาอังกฤษปนกับภาษาเขมรและเขียนด้วยอักษรโรมัน ซึ่งในส่วนนี้คำภาษาอังกฤษคือ now drunk ปนกับภาษาเขมร คือคำว่า hoy หมายถึง ‘แล้ว’ และในส่วนที่ 3 คือ ขอบคุณนะเจ๊ที่เป็นห่วง เป็นการเลือกภาษาไทยซึ่งเขียนด้วยอักษรไทย

สรุป และอภิปรายผล

การศึกษากการเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตชาวกัมพูชาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศตามปัจจัยแวดวงการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน 2 แวดวง พบว่านิสิตเลือกภาษาและรูปแบบการเขียนที่เหมือนและแตกต่างกันในแวดวงการใช้ภาษาทั้ง 2 แวดวง โดยสามารถสรุปดังในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปการเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตปริญญาตรีภาษาไทยชาวกัมพูชาตามปัจจัยแวดล้อมการใช้ภาษาที่ต่างกัน

การเลือกภาษา		การเลือกรูปแบบการเขียน	แวดวง 1		แวดวง 2		
			ค่าร้อยละตามรูปแบบการเขียน	ค่าร้อยละตามจำนวนภาษา	ค่าร้อยละตามรูปแบบการเขียน	ค่าร้อยละตามจำนวนภาษา	
การเลือกภาษาเดียว	ภาษาไทย	การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทย	82.40	82.40	44.50	61.00	
		การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรโรมัน	-		11.50		
		การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรเขมร	-		3.80		
		การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทยปนกับอักษรโรมัน	-		1.10		
	ภาษาเขมร	การเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรเขมร	1.50	1.50	2.20	7.70	
		การเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรโรมัน	-		4.40		
		การเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรโรมันปนกับอักษรเขมร	-		1.10		
	ภาษาอังกฤษ	การเขียนภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน	2.90	2.90	3.80	3.80	
	สรุปค่าร้อยละการเลือกภาษาเดียว			86.80		72.50	
	การเลือกใช้ 2 ภาษา	ภาษาไทย ปนกับ ภาษาอังกฤษ	การเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษอักษรไทย	2.90	13.20	4.40	17.00
การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทยและเขียนภาษาอังกฤษอักษรโรมัน			2.90	6.00			
การเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน			7.40	5.50			
การเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยอักษรเขมร			-	0.50			
การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรโรมันปนกับอักษรไทยและเขียนภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน			-	0.50			
ภาษาไทย ปนกับภาษา เขมร			การเขียนภาษาไทยและภาษาเขมรด้วยอักษรเขมร	-		-	
การเขียนภาษาไทยและภาษาเขมรด้วยอักษรโรมัน		-	-	1.60			
ภาษาเขมร ปนกับ ภาษาอังกฤษ		การเขียนภาษาเขมรและภาษาอังกฤษด้วยอักษรเขมร	-	-	0.50	6.00	
		เขียนภาษาเขมรด้วยอักษรเขมร และเขียนภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน	-		1.10		
		เขียนภาษาเขมรและภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน	-		4.40		
		สรุปค่าร้อยละการเลือกใช้ 2 ภาษา			13.20		25.30
การเลือกใช้ 3 ภาษา		ภาษาไทย ปนภาษา เขมรและ ภาษาอังกฤษ	การเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรเขมร เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยอักษรไทย	-	-	0.50	2.20
			การเขียนภาษาไทย ภาษาเขมรและภาษาอังกฤษด้วยอักษรโรมัน	-		1.20	
			การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทย เขียนภาษาอังกฤษและภาษาเขมรด้วยอักษรโรมัน	-		0.50	
สรุปค่าร้อยละการเลือกใช้ 3 ภาษา			-		2.20		
สรุป			100		100		

จากตารางที่ 1 เห็นได้ว่า ทั้ง 2 แวดวง มีการเลือกภาษาเดียว และการเลือกใช้ปน 2 ภาษา เหมือนกัน **การเลือกภาษาเดียว** ทั้ง 2 แวดวงเลือกใช้ภาษาไทยมากที่สุด โดยแวดวงที่ 1 เลือกใช้ร้อยละ 82.4 ส่วนในแวดวงที่ 2 เลือกใช้ร้อยละ 61 ส่วนภาษาเดียวที่เลือกใช้น้อยที่สุดในแวดวงที่ 1 คือ ภาษาเขมร คิดเป็นร้อยละ 1.50 และแวดวงที่ 2 คือภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 3.80 **การเลือกใช้ปน 2 ภาษา** แวดวงที่ 2 เลือกใช้ร้อยละ 25.30 ส่วนแวดวงที่ 1 เลือกใช้ร้อยละ 13.20 โดยทั้ง 2 แวดวงที่เลือกใช้ภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษมากที่สุด ส่วน **การใช้ปน 3 ภาษา** ปรากฏเฉพาะในแวดวงที่ 2 เท่านั้น ซึ่งมีการเลือกใช้ร้อยละ 2.20

เมื่อพิจารณารูปแบบการเขียน เห็นว่า การเลือกภาษาเดียวของแวดวงที่ 1 มักเลือกภาษาและใช้รูปแบบการเขียนที่สอดคล้องกัน เช่น เมื่อเลือกใช้ภาษาไทย นิสิตจะเลือกเขียนด้วยอักษรไทย เมื่อเลือกใช้ภาษาเขมร นิสิตจะเลือกเขียนด้วยภาษาเขมร ในขณะที่แวดวงที่ 2 ทั้งในการเลือกภาษาเดียว การเลือกใช้ปน 2 ภาษา และ 3 ภาษา ปรากฏรูปแบบการเขียนหลากหลายกว่าแวดวงที่ 1

1. ผลการวิจัยตรงกับสมมติฐานที่ว่าแวดวงการใช้ภาษาในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลของนิสิตกลุ่มภาษาที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีการเลือกภาษาที่หลากหลายกว่าแวดวงเฟซบุ๊กกลุ่มปริญญาตรีภาษาไทยฯ ทั้งภาษาที่เลือกและรูปแบบการเขียน ทั้งนี้ เป็นเพราะในเฟซบุ๊กกลุ่มปริญญาตรีภาษาไทยมีคณาจารย์ผู้สอนภาษาไทยโดยเฉพาะอาจารย์ชาวไทยอยู่ในกลุ่มด้วย และเมื่ออาจารย์สื่อสารในกลุ่มก็เลือกใช้ภาษาไทย นิสิตจึงเลือกภาษาไทยและเขียนด้วยอักษรไทยเป็นหลัก เพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาเข้าใจกันได้ ส่วนในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลมีการเลือกภาษาและรูปแบบการเขียนที่หลากหลายกว่า อาจเป็นเพราะในเฟซบุ๊กส่วนบุคคล ผู้ที่มาร่วมสื่อสารกับนิสิตเป็นผู้ที่มีภาวะหลายภาษาเหมือนกัน ดังนั้นแม้จะมีการเลือกภาษาและรูปแบบการเขียนหลายรูปแบบ ก็ยังสามารถทำความเข้าใจกันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพล ชาริรักษ์ และวิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา (2564) ที่ศึกษาเรื่องการเลือกใช้ภาษาของวัยรุ่นผู้ไทตามแวดวงการใช้ภาษาในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ซึ่งกลุ่มวัยรุ่นผู้ไทกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีภาวะหลายภาษา กล่าวคือวัยรุ่นกลุ่มนี้มีความสามารถในการใช้ภาษาแม่ของตนเองซึ่งเป็นภาษาผู้ไท ภาษาไทยอีสานที่เป็นภาษาประจำภูมิภาค และภาษาไทยมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้นในแวดวงโรงเรียนโดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เป็นทางการ เห็นได้จากเมื่อมีการพูดคุยกับครูในห้องเรียน นักเรียนก็จะเลือกใช้ภาษาไทยมากที่สุด

2. การเลือกภาษาของนิสิตในเฟซบุ๊กส่วนบุคคลมีการปนภาษาและมีลักษณะการเขียนหลายรูปแบบ ทั้งการปน 2 ภาษา และ 3 ภาษาเข้าด้วยกัน การใช้ภาษาลักษณะนี้เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาในสื่อออนไลน์ที่ผู้ใช้ภาษาที่มีภาวะหลายภาษานิยมใช้สื่อสารกันเพื่อแสดงความคิดเห็นมากที่สุด โดยอาจเขียนในลักษณะการสลับภาษา (code-switching) หรือการปนภาษา (code-mixing) (Cádenas-Claros & Isharyanti, 2009, Shafie & Nayan, 2013 อ้างถึงใน Barman et al., 2014; Kongkerd, 2015; Crystal, 2001, pp. 7-8, อ้างถึงใน Farouk Gad, 2019) ทั้งนี้ การปนภาษายังช่วยให้ผู้ร่วมสนทนาสื่อสารได้สะดวกรวดเร็วโดยไม่จำเป็นต้องสรรหาคำมาแทนหรือต้องแปลศัพท์ของภาษาที่นำมาปน และยังมีความหมายตรงตามตัวภาษา พร้อมทั้งแสดงถึงความเป็นกลุ่มเดียวกันของผู้ร่วมสนทนาในแวดวงการใช้ภาษาอีกด้วย (นภัสสรณ์ นาคแก้ว, 2556; Suryadi, 2016)

3. การเลือกรูปแบบการเขียนด้วยอักษรโรมันเพื่อแทนเสียงคำพูดในภาษาไทย ภาษาเขมร ภาษาอังกฤษหรือในการใช้ภาษาไทย ภาษาเขมรและภาษาอังกฤษปนกัน อาจเป็นความเคยชินในการเขียนภาษาเขมรด้วยอักษรโรมันที่นิยมใช้ในสื่อออนไลน์โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก เนื่องมาจากการพิมพ์ภาษาเขมรด้วยอักษรเขมรมีความยุ่งยาก ไม่สะดวกในการสื่อสารในสื่อออนไลน์ และเนื่องจากอิทธิพลมาจากการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสส่งผลให้มีการใช้ภาษาที่มีลักษณะดังกล่าว (Heng, 2020) สอดคล้องกับ Barman และคณะ (2014) ที่ศึกษาเรื่อง การปนภาษาในสื่อออนไลน์ของนิสิตชาวอินเดีย พบว่ามีการเลือกภาษา 3 ภาษามาใช้ปนกันและเขียนด้วยอักษรโรมันเช่น yaar tu to,GOD hain. tui JU te ki korchis? Hail u

man! ในข้อความนี้มีการใช้อักษรปนกับภาษาฮินดี (ตัวเอียง) และภาษาเบงกาลี (ตัวหนา) แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Buddy you are GOD. What are you doing in JU? Hail u man! Barman และคณะได้อธิบายว่า ผู้พูดที่ภาษาแม่มีระบบการเขียนไม่ใช่อักษรโรมัน (non-roman alphabet) จะนิยมใช้อักษรโรมันในการเขียนเนื่องจากมีความสะดวกและมีความรวดเร็ว และสังเกตเห็นว่าการใช้ภาษาในรูปแบบนี้จะปรากฏเป็นจำนวนมากในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South-East Asia) และในอนุทวีปอินเดีย (Indian subcontinent) ผลการวิจัยยังพบอีกว่ามี การเขียนภาษาอังกฤษด้วยเสียงตามสำเนียงคนกัมพูชา ดังในข้อความ 30) wtf issa dis? มาจากประโยค what the fuck is this? ซึ่งส่วนที่มีการเลียนเสียงคือ is this เป็น issa dis อาจจะเป็นการเลียนเสียงเพื่อสร้างความตลกขบขัน นอกจากนี้การเลือกภาษาที่เขียนด้วยอักษรโรมัน ในบางข้อความก็อาจจะช่วยในการลดระดับความไม่สุภาพได้เหมือนกันเช่นในข้อความ 15) E ni (อีนี่) 16) meoung phut mai ru kwam (มึงพูดไม่รู้ความ) 36) E animal (อีสัตว์) และ 27) wtf ย่อมาจาก ‘what the fuck’ ซึ่งอาจจะเป็นการย่อเพื่อลดความไม่สุภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของวิภาพรรณ แจ่มจร (ม.ป.ป.) ที่พบว่า การสะกดคำด้วยภาษาอังกฤษ เป็นกลวิธีหลีกเลี่ยงการใช้คำไม่สุภาพอย่างหนึ่งของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตบนกระดานสนทนา

4. การเลือกภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษ เช่น ข้อความ 32) ใส่ฟิลเตอร์ เพิ่มความน่ารัก อีอิ และ 35) อยากเล่น surfskate ข้อความเหล่านี้มีการปนคำภาษาอังกฤษในข้อความที่เป็นภาษาไทย คำที่ปนมีทั้งในรูปแบบการเขียนโดยตัวอักษรไทย คือ ฟิลเตอร์ (filter) และรูปแบบการเขียนเหมือนภาษาอังกฤษคือ surfskate การใช้ลักษณะนี้ Kim (2006) ได้ อธิบายว่าเนื่องจากในภาษาที่ผู้พูดหรือผู้เขียนใช้ไม่มีคำศัพท์เหล่านี้ในภาษานั้นๆ จึงต้องยืมศัพท์จากภาษาต่างประเทศมาใช้ปนเพื่อแทนมโนทัศน์ที่ผู้พูดหรือผู้เขียนต้องการจะสื่อ กล่าวได้ว่าเป็นการเลือกปนภาษาที่เกิดจากการยืมภาษา

5. การเลือกภาษาไทยและเขียนด้วยอักษรเขมร ถึงแม้มีการกล่าวว่า การพิมพ์อักษรเขมรมีความยุ่งยากและใช้เวลานานในการพิมพ์ซึ่งไม่สะดวกในบริบทการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ การเลือกภาษาหนึ่งในการสื่อสารและเลือกเขียนด้วยอักษรของอีกภาษาหนึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างคู่สนทนา เนื่องจากในกรณีนี้คู่สนทนาเป็นชาวกัมพูชามีภาษาแม่เป็นภาษาเขมร และเป็นผู้ที่รู้ภาษาไทยเหมือนกัน ดังนั้นแม้จะมีการเขียนภาษาไทยด้วยอักษรเขมร คู่สนทนายังสามารถทำความเข้าใจกันได้ ปรากฏการณ์การใช้ภาษาในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์การใช้ภาษาของกลุ่มสนทนาและยังเป็นการเจาะจงผู้ฟังหรือผู้อ่าน พร้อมทั้งเป็นการกีดกันคนนอกจากวงสนทนาได้อีกด้วย (Grosjeans, 1982 อ้างถึงใน ปรรารถนา กาลเนากุล, 2544, น. 11)

6. การเลือกภาษาในเฟซบุ๊กของนิสิตกัมพูชาในแวดวงการใช้ภาษาทั้ง 2 แวดวงไม่ปรากฏการเลือกภาษาฝรั่งเศส แต่พบการใช้เครื่องหมาย ‘ เรียกว่าอ็อกของ เตกู (Accent aigu) ในภาษาฝรั่งเศสที่ใช้เพื่อเปลี่ยนเสียงสระ เออ e เป็น เออ é ดังตัวอย่าง 37) covid rod kor jing. té sati na ja mai rod lew 6 krang (โควิดรอตก็จริง แต่สตินะชะไม่รอดแล้ว 6 ครั้ง) มีการเขียน té แทนให้คำว่า แต่ ในภาษาไทย และใน 24) men 5 té 6 dong hz, 555+ (ไม่ใช่ 5 หรอก 6 ครั้งแล้ว, 555+) มีการเขียน té แทนให้คำว่า โธ (หรอก) ในภาษาเขมร ทั้งนี้ การไม่ปรากฏการใช้ภาษาฝรั่งเศสในการใช้ภาษาทั้ง 2 แวดวง อาจเนื่องมาจากภาษาฝรั่งเศสในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการกัมพูชาปรากฏเป็นวิชาเลือก และนักศึกษาส่วนใหญ่เลือกเรียนภาษาอังกฤษมากกว่า ส่วนในระดับอุดมศึกษา ภาษาฝรั่งเศสเป็นวิชาบังคับเฉพาะนักศึกษาที่เรียนวิชาเอกทางการแพทย์ วิศวกรรมศาสตร์ กฎหมาย และภาษาฝรั่งเศสเท่านั้น นิสิตกัมพูชาส่วนใหญ่จึงคุ้นเคยกับภาษาอังกฤษ และเลือกใช้การปนภาษาอังกฤษในการสื่อสารมากกว่า ส่วนนิสิตที่เรียนภาษาไทยก็เลือกใช้การปนภาษาไทยเพื่อฝึกฝนภาษา และแสดงความเป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้เรียนภาษาไทยด้วยกัน

7. การเลือกภาษาเขมรปนกับสัญลักษณ์ทางภาษาในภาษาไทย เช่น การใช้ตัวเลข 555 (ฮาฮาฮา) เป็นการใช้เฉพาะในวัฒนธรรมไทยเพื่อแทนเสียงหัวเราะ แต่มีการนำมาใช้ปนในข้อความที่เป็นภาษาเขมรเช่น 15) មិនទាន់ដល់អាយុ 555+ (อายุยังไม่ถึงเกณฑ์ 555+) และ 24) men 5 té 6 dong hz, 555+ (ไม่ใช่ 5 แต่ 6 ครั้งแล้ว, 555+)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเลือกภาษาของนิสิตกัมพูชาสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกภาษาด้วยคำนึงถึงความเข้าใจของผู้ร่วมสนทนาในแวดวงการใช้ภาษาในแต่ละแวดวง กล่าวคือเป็นการเลือกภาษาที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถเข้าใจได้ชัดเจนในบรรทัดฐานเดียวกันทั้งภาษาและรูปแบบการเขียนที่เลือกในการสื่อสารนั้น

ข้อเสนอแนะ

อาจพิจารณาตัวแปรสังคมอื่น ๆ เช่น เพศ วัย เรื่องที่พูด ทักษะติดต่อภาษา ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการเลือกภาษา และการปนภาษาในลักษณะที่แตกต่างกันไป

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพล ชาริรักษ์ และวิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา. (2564). การเลือกใช้ภาษาของวัยรุ่นผู้ไทในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. **วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 11(1), 1-24.
- กิมพลีสิทธิ์ เตชะราชันย์ และคณะ. (2563). **สถานการณ์ภาษาสามประสานในกัมพูชา: ภาษาประจำชาติ ภาษาโลก และภาษาเจ้าอาณานิคมเดิม**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- นภัตสรณ์ นาคแก้ว. (2556). **การปนภาษาอังกฤษในภาษาไทย: กรณีศึกษารายการเที่ยวไทย**. การค้นคว้าอิสระปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรารธนา กาลเนาวกุล. (2544). **การปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยของรายการโทรทัศน์: ลักษณะ ทักษะการรับรู้และแรงจูงใจ**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการ การปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยของรายการโทรทัศน์: ลักษณะ ทักษะการรับรู้และแรงจูงใจ. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จรัลวิไล จรุงวิโรจน์. (2563). การเลือกภาษาในหนังสือที่จัดพิมพ์จำหน่ายในประเทศไทย. **วารสารภาษาและภาษาศาสตร์**, 38(1), 1-26.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2557). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์(ภาษาศาสตร์ประยุกต์)** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิภาพรรณ แจ่มจร. (ม.ป.ป.). **วิธีการหลีกเลี่ยงการใช้คำไม่สุภาพของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตบนทวิตเตอร์**. **วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**, 42-59.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). **ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Barman, U., Das, A., Wagner, J. & Foster, J. (2014). Code Mixing: A Challenge for Language Identification in the language of Social Media. **Proceeding of the first Workshop on Computational Approaches to Code Switching**, pp. 13-23.
- Clayton, T. (2006). **Language Choice in a Nation Under Transition: English Language Spread in Cambodia**. United States of America: Springer Science + Business Media, Inc.
- Farouk Gad, R. (2019). A Sociolinguistic Study of the Use of Code Mixing in Social Media by Egyptian Bilingual Users. **Egyptian Journal**, 8(2), 111-136. Retrieved from: https://journals.ekb.eg/article_68219.html
- Heng, K. (2020). **The Romanization of Khmer Language: Should We Stop it?**. Retrieved from : <https://cambodianess.com/article/the-romanization-of-khmer-language-should-we-stop-it>
- Kim, E. (2006). Reasons and Motivations for Code-Mixing and Code-Switching. **TESOL Journal**, 4(1), 43-61.

- Kongkerd, W. (2015). Code Switching and Code Mixing in Facebook Conversations in English among Thai Users. *Executive Journal*, 35(1), 126-132.
- Statcounter. (2022). **Social Media Stats Cambodia**. Retrieved from : <https://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/cambodia>
- Suryadi. (2016). **Language Choice Used by Students of English Department at Faculty of Arts and Humanities State Islamic University Sunan Ampel Surabaya**. Undergraduate Thesis Faculty of Letters and Humanities State Islamic University of Sunan Ampel Surabaya.

การโน้มน้าวใจในภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต: การศึกษาโครงเรื่อง¹

Persuasion in Advertising Film of Thai Life Insurance: A Study of The Plot

ZHOU JIE²สมชาย สำเนียงงาม³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตกับทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร โดยใช้กลุ่มข้อมูลในการศึกษาจากภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตของบริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัดที่จัดทำขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553-2563 จำนวน 30 เรื่อง

ผลการศึกษาโครงเรื่องด้านการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่องพบว่าการเปิดเรื่องในภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตมีทั้งหมด 6 ประเภท ได้แก่ การเปิดเรื่องด้วยการบอกเล่าชีวิตประจำวันของตัวละคร การเปิดเรื่องด้วยการสัมภาษณ์ การเปิดเรื่องด้วยการกล่าวอ้างคำพูดหรือคำคม การเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์อุบัติเหตุ การเปิดเรื่องด้วยความขัดแย้ง และการเปิดเรื่องด้วยการแนะนำบริษัทไทยประกันชีวิต ด้านการดำเนินเรื่องมี 2 ประเภท ได้แก่ การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งและการดำเนินเรื่องด้วยการคลี่คลายปมปัญหา และการปิดเรื่องมี 3 ประเภท ได้แก่ การปิดเรื่องแบบสุกนาฏกรรม การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม และการปิดเรื่องแบบทิ้งให้ผู้ชมคิด ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องกับทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโรพบว่า การเปิดเรื่อง สอดคล้องกับขั้นความตั้งใจ การดำเนินเรื่องสอดคล้องกับขั้นความต้องการสนองความต้องการ และพรรณนาให้เห็นความชัดเจน ส่วนการปิดเรื่องสอดคล้องกับขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน

คำสำคัญ: โครงเรื่อง, การโน้มน้าวใจ, ภาพยนตร์โฆษณา, บริษัทไทยประกันชีวิตจำกัด

Abstract

The purposes were to 1) study the plot in advertising films of Thai Life Insurance and 2) study the relationship between the plot in advertising films of Thai Life Insurance and Monroe's Motivated Sequence. The data has been collected the information from 30 advertising films of Thai Life Insurance Company Limited that conducted from 2010 to 2020.

The results of the plot which including Beginning, Developing, and Endings founded that the beginning of advertising films of Thai Life Insurance has been divided into 6 categories including the beginning by telling some characters' routines or daily life, interviewing some characters, citing others' words or some quotations, being in accident circumstances, being in some conflict circumstances, and introducing Thai Life Insurance Company Limited. The developing of advertising films of Thai Life Insurance has been

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง “ภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตกับการโน้มน้าวใจ” ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

divided into 2 categories including Conflict Developing, and Resolution (or Denouement) Developing. The ending of advertising films of Thai Life Insurance has been divided into 3 categories including Happy Ending, Tragic Ending, and Realistic Ending. As the results of analyzing the relationship between the plot and Monroe's Motivated Sequence, showed that he beginning of advertising films of Thai Life Insurance was related to Attention Step, the developing of advertising films of Thai Life Insurance was related to Need Step, Satisfaction Step, and Visualization Step and the ending of advertising films of Thai Life Insurance was related to Visualization Step.

Keywords: plot, persuasion, advertising film, Thai Life Insurance Co. Ltd.

บทนำ

การโฆษณานับเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างเจ้าของสินค้าและผู้รับสาร ที่อาศัยกลวิธีต่าง ๆ ในการนำเสนอสินค้าหรือบริการให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้คนในสังคม เจ้าของสินค้าทำโฆษณาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอคุณภาพและแนวคิดของสินค้า โน้มน้าวใจผู้รับสาร และนำไปสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้รับสารในที่สุด โฆษณาจึงมีความสำคัญอย่างมากทางด้านการตลาด ดังที่ วงหทัย ต้นชีวะวงศ์ (2554) กล่าวว่า โฆษณาเป็นการสื่อสารการตลาดที่ทำอย่างมีวัตถุประสงค์ มีความคาดหวังในผลสำเร็จในการสื่อสาร โฆษณามีหน้าที่เพื่อส่งเสริมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ระบุตราสินค้า ดังนั้น การทำโฆษณาจึงเป็นภารกิจสำคัญของเจ้าของสินค้าที่ต้องทุ่มเทกำลังหลายฝ่ายในการสร้างสรรค์โฆษณาให้เป็นที่จับตามองและจูงใจผู้รับสาร เป็นผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยวิธีการอย่างพิถีพิถัน

ความเจริญรุ่งเรืองของเศรษฐกิจทำให้ความต้องการทำโฆษณามีเพิ่มมากขึ้น ผนวกกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของผู้ผลิตโฆษณาที่มีมากขึ้น จึงส่งผลให้อุตสาหกรรมโฆษณาพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และทำให้เกิดรูปแบบการโฆษณาที่หลากหลาย ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ภาพเคลื่อนไหว รวมไปถึงการทำภาพยนตร์สั้นในการโฆษณา ซึ่งได้รับความนิยมและเป็นที่สนใจเป็นอย่างมาก เพราะทำให้ผู้รับสารสามารถจดจำโฆษณาสินค้านั้นได้เป็นอย่างดี มีสินค้าและบริการจำนวนมากไม่น้อยที่ใช้กลวิธีการสร้างโฆษณาในรูปแบบภาพยนตร์สั้น หนึ่งในนั้นคือบริษัทไทยประกันชีวิต จำกัด ซึ่งดำเนินธุรกิจมายาวนานมากกว่า 78 ปี และเคยได้รับรางวัลเกี่ยวกับองค์กรธุรกิจระดับนานาชาติ คือ ได้รับรางวัล International Business Awards 2019 จัดโดยสถาบัน International Business Awards ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2562 การสร้างโฆษณาของบริษัทไทยประกันชีวิต มีรูปแบบภาพยนตร์สั้นจำนวนมาก และถือว่าประสบความสำเร็จด้านภาพยนตร์โฆษณา โดยได้รับรางวัลการประกวดภาพยนตร์โฆษณาจากเวทีประกวดภาพยนตร์โฆษณาต่าง ๆ มากมาย ทั้งเวทีระดับโลกและระดับประเทศ เช่น ภาพยนตร์โฆษณา Mother Knows Best หรือ แม่รู้อะไรบ้าง ได้รับรางวัล Bronze Lion ประเภทภาพยนตร์จากเวที Cannes Lion 2019 และแคมเปญ “ให้รักดูแลชีวิต” ได้รับรางวัลในระดับทอง 3 รางวัล ได้แก่ รางวัล Motivational รางวัล Viral Marketing Campaign of the Year และรางวัล Viral Marketing Campaign of the Year และรางวัลระดับเงินอีก 1 รางวัล คือ Communication or PR Campaign of the Year-Corporate Responsibility จากโครงการ “ปันน้ำใจ ชาวไทยประกันชีวิต Episode: สานฝัน ปันสุข” ทำให้เห็นว่า บริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด เป็นบริษัทที่มีความโดดเด่นในด้านการทำภาพยนตร์โฆษณา และเป็นองค์กรดีเด่นในวงการประกันที่เข้าถึงจิตใจของผู้รับสารได้ดี

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการทำภาพยนตร์โฆษณาของบริษัทไทยประกันชีวิต พบว่าลักษณะของการโฆษณานั้น ไม่ได้เน้นไปที่การขายตัวผลิตภัณฑ์โดยตรง แต่เป็นลักษณะของการโฆษณาแฝงที่อาศัยโครงเรื่อง ได้แก่ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ที่มีเจตนาให้ผู้รับสารรับรู้เรื่องราว เข้าถึงความรู้สึก เข้าใจ และเกิดอารมณ์ร่วมกับเรื่องเล่า

อันจะกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ตามมา โครงเรื่องดังกล่าวถือว่าเป็นรูปแบบของการโน้มน้าวใจอย่างหนึ่งที่สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นแห่งการจูงใจของอลัน มอนโร ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นคือ 1. ขั้นความตั้งใจ (ATTENTION) คือ การจัดเรียงเรียงสารเพื่อเรียกร้องให้ผู้รับสารสนใจ 2. ขั้นความต้องการ (NEED) คือ การกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่ผู้ส่งสารเชิญชวนหรือโน้มน้าวใจเป็นสิ่งที่เขาต้องการหรืออยากกระทำ โดยมักเป็นการเสนอให้เห็นปัญหา 3. ขั้นสนองความต้องการ (SATISFACTION) คือ การแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ถูกโน้มน้าวใจนั้นสามารถเติมเต็มความต้องการได้อย่างไร โดยการให้ทางออกในการแก้ไขปัญหา 4. ขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน (VISUALIZATION) คือ การบรรยายภาพให้ผู้ฟังเกิดความกระจ่างว่าสิ่งนั้นหรือกระบวนการนั้น ทำอะไรหรือเกิดขึ้นได้อย่างไร และ 5. ขั้นนำไปสู่การกระทำ (ACTION) คือ กระตุ้นให้ผู้รับสารต้องทำสิ่งนั้นหรือเสาะแสวงหาสิ่งนั้นมาอุปโภคบริโภค

ตัวอย่างโฆษณาเรื่อง The Last Call-Tan ซึ่งมีตัวละครหลักเป็นผู้ชายประกอบอาชีพเป็นผู้กำกับที่ทำงานหนักมาก เนื่องจากต้องการเก็บเงินดูแลบิดาที่สูงอายุ ภาพยนตร์เรื่องนี้มีโครงเรื่องที่น่าสนใจคือ เปิดเรื่องด้วยอุบัติเหตุรถชนที่เกิดขึ้นที่สี่แยกไฟแดงในช่วงกลางดึกเนื่องจากตัวละครหลักขับรถฝ่าไฟแดง ทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจว่าเรื่องนี้มีความเป็นมาอย่างไร เหตุผลที่ต้องรีบขับคืออะไร แล้วจะเป็นอย่างไรต่อไป การเปิดเรื่องนี้ตรงกับลำดับการโน้มน้าวใจตามทฤษฎีของอลัน มอนโร ขั้นความตั้งใจ ต่อจากนั้นจึงดำเนินเรื่องโดยการสร้างปมความขัดแย้งในความคิดของตัวละครหลัก กล่าวคือ คิดขัดแย้งในใจว่าจะทำงานหนักเพื่อเก็บเงินหรือให้เวลาดูแลบิดา และต่อมาตัวละครหลักได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถชนทำให้ต้องรักษาตัวในโรงพยาบาล จึงไม่สามารถทำงานได้ปกติและมีค่ารักษาพยาบาลสูง การดำเนินเรื่องในช่วงนี้สัมพันธ์กับขั้นความต้องการ คือ การกล่าวถึงปัญหาเพื่อให้ต้องการหาวิธีแก้ไขปัญหาให้ได้ จากนั้นจึงดำเนินเรื่องโดยการคลี่คลายปมปัญหาว่าตัวละครหลักได้รับคำรักษา ค่าชดเชย และค่าปลอบขวัญจากบริษัทประกันชีวิต การดำเนินเรื่องนี้ตรงกับขั้นสนองความต้องการ ภาพยนตร์โฆษณาเรื่องนี้ปิดเรื่องด้วยการที่ตัวละครหลักสามารถรักษาตัวจนหายดีและกลับมาทำงานได้เช่นเดิม รวมทั้งตระหนักถึงการรู้จักแบ่งเวลาโดยทำงานและกลับบ้านมารับประทานอาหารเย็นกับบิดาทุกวัน ซึ่งตรงกับขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นความสอดคล้องกันระหว่างโครงเรื่องของภาพยนตร์ โฆษณาและขั้นตอนการจูงใจของอลัน มอนโร ที่ทำให้ผู้ชมเห็นถึงปัญหาความไม่แน่นอนของชีวิต และประโยชน์ของการทำประกันชีวิตซึ่งเป็นทางออกในการแบ่งเบาภาระยามที่ชีวิตเกิดวิกฤต เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมซื้อประกันในที่สุด

จะเห็นได้ว่าโครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตมีลักษณะที่น่าสนใจ และสามารถโน้มน้าวใจผู้รับสารได้ตามขั้นตอนการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร ผู้วิจัยจึงมีคำถามว่า ภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตเรื่องอื่น ๆ มีโครงเรื่องอย่างไรบ้าง และกระตุ้นความต้องการให้แก่ผู้รับสารโดยดำเนินไปอย่างมีลำดับขั้นตอน สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นแห่งการจูงใจของอลัน มอนโรเหมือนตัวอย่างที่กล่าวไปหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตกับทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร

สมมุติฐานของการวิจัย

โครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตสอดคล้องกับ 4 ขั้นตอนแรกของทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร คือ ขั้นความสนใจ ขั้นความต้องการ ขั้นสนองความต้องการ และขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาโครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต โดยเก็บข้อมูลจากเว็บไซต์ของบริษัทไทยประกันชีวิต www.thailife.com ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2563 ทั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลแบบเจาะจงโดยคัดเลือกเฉพาะภาพยนตร์โฆษณาที่เป็นเรื่องเล่าเพื่อศึกษาโครงเรื่องเท่านั้น จำนวนทั้งหมด 30 เรื่อง ได้แก่

1. บุตรสุดที่รัก (ปี 2553)
2. Insurance Moment-พิง (ปี 2553)
3. Insurance Moment-แวร์โซ เรื่องที่ 1 (ปี 2553)
4. Insurance Moment-แวร์โซ เรื่องที่ 2 (ปี 2553)
5. Insurance Moment-ปารีชาต เรื่องที่ 1 (ปี 2553)
6. Insurance Moment-ปารีชาต เรื่องที่ 2 (ปี 2553)
7. ไม่เคลมมีคืน (ปี 2554)
8. Silence of Love (ปี 2554)
9. ประกันไม่มะเร็ง มีคืน (ปี 2555)
10. Forget Me Not (ปี 2555)
11. Total Life Solutions-หัตถยา (ปี 2556)
12. Total Life Solutions-สายชล (ปี 2556)
13. Total Life Solutions-พลอย (ปี 2556)
14. Total Life Solutions-ธาดา (ปี 2556)
15. Unsong Hero (ปี 2557)
16. TGS Street Concert (ปี 2557)
17. ประกันสุขภาพ Gold-โรคมะเร็งเต้านม (ปี 2557)
18. ประกันสุขภาพ Gold-โรคหัวใจ (ปี 2557)
19. ประกันสุขภาพ Gold-อุบัติเหตุ (ปี 2557)
20. TGS ลูกชายคนกวาดขยะ (ปี 2558)
21. The Reason (ปี 2559)
22. Follow the Father (ปี 2558)
23. โอกาส (ปี 2560)
24. 2561 ชีวิตต้องมีแผน (ปี 2561)
25. แม่รู้อะไรบ้าง (ปี 2561)
26. เต็มเงินยามป่วย ชุด ทำเลย (ปี 2562)
27. เพื่อลูกสุดรัก ชุด เพื่อลูกสุดรัก (ปี 2562)
28. เพื่อลูกสุดรัก ชุด เล็กจนโต (ปี 2562)
29. The Last Call-Mon (ปี 2562)
30. The Last Call-Tan (ปี 2562)

อนึ่ง เนื่องจากภาพยนตร์โฆษณา insurance moment-พิง กับ เพื่อลูกสุดรัก ชุด เล็กจนโต ที่อยู่ในเว็บไซต์ของบริษัทไทยประกันชีวิตไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้ค้นหาข้อมูลที่สมบูรณ์จากเว็บไซต์ www.youtube.com แทน

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์โครงเรื่องโดยใช้แนวคิดของอิรวาตี ไตลังคะ (2546) ที่ให้ความหมายโครงเรื่องว่าเป็นลักษณะการเล่าที่ผู้เขียนนำเสนอต่อผู้อ่าน เป็นการจัดลำดับของเหตุการณ์ เรียงตามลำดับเวลาที่เกิด หรือเรียงตามลำดับใหม่ตามที่ผู้เขียนต้องการจะนำเสนอ ประกอบด้วย การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง

ผู้วิจัยใช้แนวคิดลำดับขั้นการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร (Alan Monroe 1930 อ้างถึง อรวรรณ ปิลาณธนโสภา 2554) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของโครงเรื่องกับการโน้มน้าวใจ มอนโรเสนอขั้นตอนการจัดองค์ประกอบของสารบนพื้นฐานของ “ลำดับขั้นแห่งการจูงใจ” โดยอาศัยหลักทางจิตวิทยาไว้ 5 ขั้น ดังนี้

- 1) ขั้นความตั้งใจ (ATTENTION) คือ การจัดเรียงเรียงสารเพื่อเรียกร้องให้ผู้รับสารสนใจ
- 2) ขั้นความต้องการ (NEED) คือ การกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่ผู้ส่งสารเชิญชวนหรือโน้มน้าวใจเป็นสิ่งที่เขาต้องการหรืออยากกระทำ
- 3) ขั้นสนองความต้องการ (SATISFACTION) คือ การแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ถูกโน้มน้าวใจนั้นสามารถเติมเต็มความต้องการได้อย่างไร
- 4) ขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน (VISUALIZATION) คือ การบรรยายภาพให้ผู้ฟังเกิดความกระจ่างว่าสิ่งนั้นหรือกระบวนการนั้นทำอะไรหรือเกิดขึ้นได้อย่างไร
- 5) ขั้นนำไปสู่การกระทำ (ACTION) คือ กระตุ้นให้ผู้รับสารต้องทำสิ่งนั้นหรือแสวงหาสิ่งนั้นมาอุปโภคบริโภค

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. คัดเลือกกลุ่มข้อมูลจากเว็บไซต์ของบริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด
3. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์โดยวิเคราะห์โครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องกับลำดับขั้นการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร
4. สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การศึกษาวเคราะห์โครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตและความสัมพันธ์ของโครงเรื่องกับการโน้มน้าวใจสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. โครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต

ผู้วิจัยศึกษาโครงเรื่องจากการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ดังรายละเอียดดังนี้

1.1 การเปิดเรื่อง ผลการศึกษาพบว่า การเปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตจำแนกได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ การเปิดเรื่องด้วยการบอกเล่าชีวิตประจำวันของตัวละคร การเปิดเรื่องด้วยการสัมภาษณ์ การเปิดเรื่องด้วยการกล่าวอ้างคำพูดหรือคำคม การเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์อุบัติเหตุ การเปิดเรื่องด้วยความขัดแย้ง และการเปิดเรื่องด้วยการแนะนำบริษัทไทยประกันชีวิต

1.1.1 การเปิดเรื่องด้วยการบอกเล่าชีวิตประจำวันของตัวละคร คือ การเปิดเรื่องโดยเล่าถึงการกระทำต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของตัวละครที่เห็นได้ทั่วไปในชีวิตจริง ผลการศึกษาพบว่า การเปิดเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 17 เรื่อง เช่น เรื่อง Forget Me Not เปิดเรื่องด้วยชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุคนหนึ่ง ตัวละครที่เป็นคุณตากำลังช่วยคุณยายใส่ถุงเท้าแต่คุณยายกลับถามคุณตาว่า “คุณชื่ออะไร” และเรื่อง TGS Street Concert เปิดเรื่องด้วยชีวิตประจำวันของนักเรียนที่

โรงเรียนแห่งหนึ่ง โดยเล่าถึงนักเรียนที่กำลังมาถึงโรงเรียน และรวมตัวกันเคารพธงชาติ บางคนเข้าแถวเรียบร้อยแล้ว แต่บางคนถูกครูจับให้อยู่ที่ท้ายสุดเนื่องจากมาสาย

1.1.2 การเปิดเรื่องด้วยการสัมภาษณ์ คือ การเปิดเรื่องโดยแสดงให้เห็นการให้สัมภาษณ์ของบุคคล และมักมีตัวอักษรระบุชื่อนามสกุลและอาชีพของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ด้วย ผลการศึกษาพบว่า การเปิดเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 6 เรื่อง เช่น เรื่อง Total Life Solutions-สายชล เปิดเรื่องโดยตัวละครที่ชื่อสายชล ระดมกิจ อยู่ในสถานที่ที่จัดขึ้นเพื่อการสัมภาษณ์ ฉากหลังสีดำ ผู้ให้สัมภาษณ์นั่งบนเก้าอี้ กำลังตอบคำถามของผู้สัมภาษณ์ซึ่งไม่ปรากฏตัว โดยพูดว่า “ต้องไปแสดงดนตรีต่างจังหวัด ก็มีความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา นั่งรถมันอาจจะเกิดอุบัติเหตุก็ได้ แต่ว่าก็โชคดีที่มันไม่เคยเกิด ก็ต้องคอยบอกลูกว่าถ้ามีอะไรเกิดขึ้น เราก็ต้องยอมรับในสิ่งที่มันเกิดขึ้นให้ได้ ไม่งั้นเราก็คืออยู่บนโลกนี้อย่างไม่มีความสุขหรอก”

1.1.3 การเปิดเรื่องด้วยการกล่าวอ้างคำพูดหรือคำคม คือ การเปิดเรื่องโดยใช้คำหรือประโยคที่อ้างอิงมาจากแหล่งข้อมูลใด ๆ โดยอาจปรากฏเป็นตัวอักษรหรือคำพูดก็ได้ ผลการศึกษาพบว่า การเปิดเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 3 เรื่อง เช่น เรื่อง Insurance Moment-แวโร เรื่องที่ 1 เปิดเรื่องด้วยคำคมที่อยู่ในคำภีร์อัลกุรอานที่เขียนว่า “ลูกเป็นของขวัญจากพระเจ้า” และเรื่อง Insurance Moment-ปาริชาต เรื่องที่ 1 เปิดเรื่องด้วยการกล่าวอ้างถึงคำพูดของนายแพทย์เซอร์วิน นูแลนด์ที่ว่า “เมื่อความตายมาเยือน เราต่างล้วนไม่มีสิทธิ์และอำนาจที่จะต่อรอง”

1.1.4 การเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์อุบัติเหตุ คือ การเปิดเรื่องด้วยอุบัติเหตุประเภทต่าง ๆ ในสถานที่ต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า การเปิดเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 2 เรื่อง เช่น เรื่อง Insurance Moment - ปาริชาต เรื่องที่ 2 เปิดด้วยตัวละครที่เป็นพ่อกำลังขับรถไปร่วมคอนเสิร์ตของลูกชาย แต่ถูกรถบรรทุกขนาดใหญ่ชนระหว่างทาง ทำให้ตัวละครเสียชีวิตในที่เกิดเหตุทันที

1.1.5 การเปิดเรื่องด้วยความขัดแย้ง คือ การเปิดเรื่องโดยเข้าสู่ความขัดแย้งระหว่างตัวละครโดยตรง ผลการศึกษาพบว่า การเปิดเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 1 เรื่อง คือ เรื่อง แม่รู้อะไรบ้าง เปิดเรื่องด้วยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ คือ ตัวละครเป็นแม่ลูก 2 คน มีปากเสียงกันเพราะแม่เร่งให้ลูกรีบประทานอาหาร แต่ลูกกำลังสนุกกับการเล่นเกมในโทรศัพท์มือถือ และไม่ยอมเชื่อฟังแม่

1.1.6 การเปิดเรื่องด้วยการแนะนำบริษัทไทยประกันชีวิต คือ การเปิดเรื่องโดยพูดถึงข้อมูลบริษัทไทยประกันชีวิต ผลการศึกษาพบว่า การเปิดเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 1 เรื่อง คือ เรื่อง ไม่เคลมมีคืน เปิดเรื่องด้วยการกล่าวยกย่องบริษัทไทยประกันชีวิตว่าเป็นองค์กรที่ก้าวทันทุกความต้องการ เป็นเพื่อนคู่คิดของลูกค้า และตามด้วยรายละเอียดสินค้าประกัน

การเปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ประเภทการเปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต

ประเภทการเปิดเรื่อง	การบอกเล่าชีวิตประจำวันของตัวละคร	การสัมภาษณ์	การกล่าวอ้างคำพูดหรือคำคม	เหตุการณ์อุบัติเหตุ	ความขัดแย้ง	การแนะนำบริษัทไทยประกันชีวิต	จำนวนรวม
จำนวนเรื่อง	17	6	3	2	1	1	30

1.2 การดำเนินเรื่อง ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินเรื่องในภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งและการดำเนินเรื่องด้วยการคลี่คลายปมปัญหา

1.2.1 การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้ง คือการดำเนินเรื่องโดยกล่าวถึงปมปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้งของตัวละครในเรื่องกับสิ่งต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งภายในใจมนุษย์ การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และการดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม รายละเอียดดังนี้

1.2.1.1 การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งภายในใจมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 10 เรื่อง เช่น เรื่อง Total Life Solutions-สายชล ตัวละครต้องไปทำงานต่างจังหวัด จึงมีความเสี่ยงที่อาจประสบอุบัติเหตุได้ ถึงแม้ว่าตัวละครทราบถึงความเสี่ยงของการเดินทาง แต่ก็ยังต้องไปเนื่องจากเขาเป็นนักดนตรี รู้สึกมีความสุขเมื่อได้ร้องเพลง ใจหนึ่งที่กังวลอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นขัดแย้งกับอีกใจที่ยอมเดินทางเพราะอยากร้องเพลง

1.2.1.2 การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 10 เรื่อง เช่น เรื่อง Insurance Moment-ปารีสชาติเรื่องที่ 1 ตัวละครในเรื่องชื่อปารีสชาติ เธอเสียชีวิต มารดา และน้องสาว 2 คนในวันเดียวกัน เนื่องจากเหตุการณ์สึนามิ ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นทำให้สูญเสียคนที่รักอย่างไม่มีทางกลับคืนมาได้ จึงนับเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ

1.2.1.3 การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 8 เรื่อง เช่น เรื่อง Insurance Moment-ปารีสชาติเรื่องที่ 2 ตัวละครหลักที่เป็นพ่อ เลี้ยงลูกชายมาตั้งแต่เด็ก แต่ความรักที่เข้มงวดของพ่อและการไม่สนับสนุนลูกชายเล่นดนตรีทำให้ลูกชายไม่เข้าใจพ่อและทั้งสองก็ทะเลาะกันบ่อยครั้ง เป็นความขัดแย้งระหว่างพ่อลูกสองคนทำให้ลูกชายย้ายออกจากบ้านไปในที่สุด

1.2.1.4 การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 1 เรื่อง คือ เรื่อง Insurance Moment-แวร์โซ เรื่องที่ 1 ตัวละครหลักเป็นดารานักแสดง ทราบตนเองตั้งครรภ์หลังเลิกกับคู่รัก จึงต้องกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว การที่ตั้งครรภ์ก่อนแต่งงานโดยเฉพาะเป็นคนที่ชื่อเสียงขัดแย้งกับความคิดทางสังคม

1.2.2 การดำเนินเรื่องด้วยการคลี่คลายปมปัญหา คือการดำเนินเรื่องด้วยเหตุการณ์ต่อมาหลังจากเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้วซึ่งมักเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ความขัดแย้งนั้นเบาบางลง ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินเรื่องประเภทนี้มีทั้งหมด 1 เรื่อง คือ เรื่อง แม่รู้อะไรบ้าง เรื่องนี้เปิดเรื่องด้วยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ตัวละครแม่ลูกสองคนเกิดปากเสียงกันตอนเปิดเรื่อง ลูกชายไม่ยอมฟังแม่ขณะที่ทานข้าวด้วยกัน และลูกถือตัวว่ามีความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดำเนินเรื่องด้วยการคลี่คลายปมปัญหา โดยตัวละครที่เป็นแม่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับลูกทุกอย่าง ทำให้ลูกเข้าใจว่าแม่ไม่ใช่ไม่มีความรู้แต่มีความรู้ด้านอื่น แม่ลูกทั้งสองคนมีความรู้ไม่เหมือนกันเท่านั่นเอง

การดำเนินเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ประเภทการดำเนินเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต

ประเภทการดำเนินเรื่อง	ความขัดแย้ง				การคลี่คลายปมปัญหา	จำนวนรวม
	ความขัดแย้งภายในใจมนุษย์	ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ	ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์	ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม		
จำนวนเรื่อง	10	10	8	1	1	30

1.3 การปิดเรื่อง จากการวิเคราะห์ภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต พบการปิดเรื่องจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ แบบสุขนานุกรม แบบโคกนาุกรม และแบบทิ้งให้ผู้ขมคิด

1.3.1 แบบสุขนานุกรม ผลการศึกษาพบว่า การปิดเรื่องที่เป็นประเภทนี้มีทั้งหมด 25 เรื่อง เช่น เรื่องประกันไม่ม่ะเร็งมีคืน ตัวละครหลักเป็นผู้ชาย ครอบครัวเพิ่งได้ย้ายเข้าบ้านใหม่ แต่ร่างกายเริ่มมีอาการที่สงสัยอาจเป็นมะเร็ง จึงไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาล ผลการตรวจพบว่าเขาไม่ได้เป็นมะเร็ง จึงเป็นข่าวดีสำหรับทั้งตัวละครหลักเองและครอบครัว สุดท้ายปิดเรื่องด้วยครอบครัวการกอดกันอย่างอบอุ่น

1.3.2 แบบโคกนาุกรม ผลการศึกษาพบว่า การปิดเรื่องที่เป็นประเภทนี้มีทั้งหมด 3 เรื่อง เช่น เรื่อง Insurance Moment-ปารีชาตเรื่องที่ 2 ปิดเรื่องด้วยตัวละครหลักที่เป็นพ่อเสียชีวิตระหว่างทางที่ไปร่วมคอนเสิร์ตของลูกชาย ซึ่งสองคนทะเลาะกันรุนแรงมาก่อนและลูกชายย้ายออกจากบ้านไป พ่อจึงถือโอกาสนี้คุยกับลูกเพื่อให้เข้าใจกัน แต่พ่อเกิดประสบอุบัติเหตุก่อนพบกับลูกชาย

1.3.3 แบบทิ้งให้ผู้ขมคิด ผลการศึกษาพบว่า การปิดเรื่องที่เป็นประเภทนี้มีทั้งหมด 2 เรื่อง เช่น เรื่องโอกาส ปิดเรื่องโดยคำถามของนายจ้างคือ “คุณคิดว่าโอกาสมาจากไหน” ในเรื่องได้ยกตัวอย่างคำตอบของผู้เขียนหลายข้อ แต่ไม่ได้นิยามว่าโอกาสมาจากไหน และทิ้งคำถามให้ผู้ขมคิดตามในตอนท้าย เพื่อเรียกร้องความสนใจและสร้างความประทับใจ

การปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ประเภทการปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต

ประเภทการปิดเรื่อง	แบบสุขนานุกรม	แบบโคกนาุกรม	แบบทิ้งให้ผู้ขมคิด	จำนวนรวม
จำนวนเรื่อง	25	3	2	30

2. ความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตกับทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร

จากการศึกษาโครงเรื่องซึ่งประกอบด้วย การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ผลการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องกับทฤษฎีการโน้มน้าวใจพบว่า การเปิดเรื่องสอดคล้องกับขั้นความตั้งใจ การดำเนินเรื่องสอดคล้องกับขั้นความต้องการ ขั้นสนองความต้องการ และขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน ส่วนการปิดเรื่องสอดคล้องกับขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน รายละเอียดดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเรื่องกับทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร การเปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตไม่ว่าจะด้วยการบอกเล่าชีวิตประจำวันของตัวละคร การสัมภาษณ์ตัวละคร การกล่าวอ้างคำพูดหรือคำคม เหตุการณ์อุบัติเหตุ หรือความขัดแย้ง ล้วนเป็นการเรียกร้องให้ผู้ชมภาพยนตร์โฆษณาสนใจและตั้งใจชมต่อไป เพราะ

ต้องการทราบว่าเรื่องราวเหล่านั้นจะดำเนินไปอย่างไร สอดคล้องกับขั้นตอนความตั้งใจ ของลำดับขั้นการโน้มน้าวใจของมอนโร ตัวอย่างเช่นเรื่อง โอกาส เปิดเรื่องด้วยการบอกเล่าชีวิตประจำวันของตัวละคร ตัวละครกำลังสัมภาษณ์งานเป็นตัวแทนประกันชีวิต นายจ้างลงนามในเอกสารอนุมัติรับเข้าทำงาน จะเห็นได้ว่าการสัมภาษณ์งานเป็นเรื่องใกล้ตัวในชีวิตจริง การเปิดเรื่องด้วยการสัมภาษณ์งานเพื่อเป็นตัวแทนประกันชีวิตอาจทำให้คนสนใจว่าเหตุการณ์นี้มีความเป็นมาอย่างไร และจะดำเนินต่อไปอย่างไร รวมทั้งผู้ที่สนใจเป็นตัวแทนประกันชีวิตก็อาจสนใจติดตามเพื่อดูว่าลักษณะการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตเป็นอย่างไรหรือต้องการคุณสมบัติอะไรบ้าง นับว่าเป็นการเรียกร้องความสนใจจากผู้รับสารให้ตั้งใจชมภาพยนตร์โฆษณาต่อไป

นอกจากนี้การเปิดเรื่องด้วยการบอกเล่าชีวิตประจำวันของตัวละคร ยังมักใช้ตัวละครที่มีลักษณะสมจริง มีวัย และอาชีพที่หลากหลายเพื่อเรียกร้องผู้ชมกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้สนใจชมภาพยนตร์โฆษณาต่อไป เช่นตัวละครในเรื่อง Forget Me Not เป็นตัวละครผู้สูงอายุที่เป็นสามีภรรยา และตัวละครในเรื่อง TGS Street Concert เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ทำให้ผู้รับสารรู้สึกใกล้ชิด และเกิดความคุ้นเคยได้ง่ายขึ้น และการเปิดเรื่องด้วยสัมภาษณ์ที่ใช้บุคคลจริงที่มีชื่อเสียงหรือได้รับการศึกษาสูง ก็ยังช่วยสร้างความน่าเชื่อถือได้ให้แก่ผู้รับสารและเรียกร้องให้ตั้งใจชมภาพยนตร์โฆษณาต่อไปได้ด้วย

ส่วนการเปิดเรื่องด้วยการแนะนำบริษัทไทยประกันชีวิต แม้จะเป็นการเปิดเรื่องที่ต้องการบอกคุณสมบัติของสินค้าโดยตรง แต่ก็ใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้ชมสนใจใคร่รู้ต่อไปเพราะอาจจะช่วยทำให้ผู้ที่เป็นลูกค้าหรือผู้ที่สนใจทำประกันติดตามได้ง่ายขึ้น เพื่อรับรู้ถึงข้อมูลได้โดยตรงได้ เช่น เรื่องไม่เคลมมีคืน เปิดเรื่องด้วยคำบรรยายแนะนำบริษัทว่า “ยุคที่จังหวะชีวิตเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง จะดีแค่ไหนจะมีหนึ่งองค์กรชั้นนำไม่หยุดคิดค้นสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์แบบประกันและบริการที่มากกว่า การประกันชีวิตให้ก้าวทันทุกความต้องการ ทุกสถานการณ์ เป็นเพื่อนคู่คิดที่สร้างความมั่นคงแก่ทุกชีวิต ด้วยความเชื่อมั่นไว้วางใจของลูกค้าไทยประกันชีวิต จึงผลักดันให้ไทยประกันชีวิตสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อเติมเต็มความมั่นคงให้ทุกชีวิตทั้งในวันนี้และอนาคต” การเปิดเรื่องดังกล่าวเรียกร้องให้ผู้ชมสนใจว่าผลิตภัณฑ์ที่บริษัทสร้างสรรค์ขึ้นมานั้นคืออะไร มีคุณสมบัติหรือประโยชน์ต่อผู้รับสารอย่างไร โดยใช้คำที่เรียกร้องความสนใจ เช่น “คิดค้น” “สร้างสรรค์” “บริการที่มากกว่า” และ “เติมเต็มความมั่นคง” นอกจากนี้การบรรยายให้เห็นว่า ปัจจุบันเป็น “ยุคที่จังหวะชีวิตเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง” แต่บริษัทไทยประกันชีวิตก็จะ “ก้าวทันทุกความต้องการ” ก็ยังเรียกร้องความเชื่อมั่นของผู้รับสาร กระตุ้นให้สนใจ และตั้งใจติดตามข้อมูลเพิ่มเติมต่อไปได้เป็นอย่างดี

กล่าวได้ว่าการเปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตสอดคล้องกับขั้นตอนความตั้งใจของลำดับขั้นการโน้มน้าวใจของมอนโร โดยจัดเรียงเรียงสารต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้ผู้รับสารสนใจ และตั้งใจติดตามชมภาพยนตร์โฆษณาต่อไป

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินเรื่องกับทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร การดำเนินเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตประกอบด้วยการดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้ง และการดำเนินเรื่องด้วยการคลี่คลายปมปัญหา ทั้ง 2 ประเภทยังช่วยทำให้เรื่องราวสืบหน้า ทราบถึงรายละเอียดของปมปัญหาและการคลี่คลายปัญหา จึงสอดคล้องกับขั้นตอนความต้องการ ขั้นสนองความต้องการ และขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน เช่น เรื่อง โอกาส เรื่องนี้ดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ กล่าวคือตัวละครหลักที่เป็นเพศหญิงวัยผู้ใหญ่พยายามต่อสู้กับชะตากรรมจนสร้างตัวขึ้นมาได้ เธอเคยถูกสามีทิ้ง ลูกชายป่วยแต่ไม่มีคนช่วยส่งโรงพยาบาล ใช้ชีวิตอย่างยากลำบากจนบางครั้งเหลือซาลาเปาแค่ลูกเดียวเพื่อประทังชีวิต เหตุการณ์นี้สอดคล้องกับขั้นตอนความต้องการ คือใช้เรื่องราวของตัวละครเป็นตัวอย่งของการดำเนินชีวิตที่กระตุ้นให้ผู้รับสารมองเห็นปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิต และกระตุ้นให้ต้องการที่จะหลุดพ้นออกจากปัญหานั้น การดำเนินเรื่องดำเนินต่อไปโดยเล่าว่า แม้เธอจะประสบปัญหามากมาย แต่เธอไม่เคยท้อแท้ กลับช่วยเหลือคนจรจัดที่ยากจนกว่า พยายามติดต่อหางาน จนได้รับโอกาสเป็นตัวแทนบริษัทไทยประกันชีวิต เธอตั้งใจทำงาน และ

ช่วยเหลือลูกค้าอย่างเต็มที่ จนได้รับความชื่นชมจากลูกค้า เหตุการณ์นี้สอดคล้องกับขั้นสนองความต้องการ นอกจากนี้ยังได้ให้ภาพที่ชัดเจนของผลของกระทำของตัวละครในเรื่องและผลที่ได้รับโอกาสจากบริษัทไทยประกันชีวิตอย่างชัดเจนด้วย คือแสดงให้เห็นว่านอกจากความอดทนไม่ยอมแพ้ของตัวละครแล้ว บริษัทไทยประกันชีวิตยังช่วยให้ทุกคนหลุดพ้นจากปัญหาต่างๆ ได้ กล่าวคือ ตัวละครหญิงสามารถต่อสู้กับปัญหาชีวิตจนหลุดพ้นจากปัญหาได้เพราะบริษัทไทยประกันชีวิตให้โอกาสเธอ และเมื่อเธอได้เป็นตัวแทนของบริษัทไทยประกันชีวิตก็ได้เป็นผู้ช่วยเหลือลูกค้าของบริษัทให้หลุดพ้นจากปัญหาด้วย การดำเนินเรื่องนี้สอดคล้องกับขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน

กล่าวได้ว่าการดำเนินเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตสอดคล้องกับลำดับขั้นการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร 3 ขั้น คือ ขั้นความต้องการ ขั้นสนองความต้องการ และขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการปิดเรื่องกับทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร การปิดเรื่องประกอบด้วยแบบสุขนาฏกรรม แบบโศกนาฏกรรม และแบบทิ้งให้ผู้ชมคิด ทั้ง 3 ประเภทนี้ทำให้ผู้รับสารเห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การปิดเรื่องแบบสุขนาฏกรรมทำให้ผู้รับสารเห็นถึงตอนจบของเรื่องว่าการทำแผนสำรองไว้เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตโดยการซื้อประกัน มีผลอย่างไร เช่น เรื่องประกันไม่ม่ะเร็งมีคืน ตัวละครหลักกังวลว่าตัวเองจะเป็นม่ะเร็ง จึงไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลเพราะได้ทำประกันสุขภาพไว้ ผลการตรวจพบว่าเขาไม่ได้เป็นม่ะเร็ง ซึ่งเป็นข่าวดีสำหรับทั้งตัวละครหลักเองและครอบครัว และปิดเรื่องด้วยอ้อมกอดอันอบอุ่นของครอบครัว ส่วนการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากชีวิตอันไม่มั่นคง เช่น เรื่องเติมงานยามป่วย ชุดทำเลย ปิดเรื่องโดยตัวละครที่เป็นพ่อเสียชีวิต เหลือภรรยากับลูกสาวที่ยังเป็นนักเรียนมัธยมปลายอยู่บนโลก ซึ่งอาจต้องใช้ชีวิตที่ลำบากกว่าเดิม เพื่อแสดงให้เห็นว่าหากไม่ทำประกันอาจเกิดผลกระทบกับบุคคลรอบข้างได้ การทำประกันไม่ใช่เป็นผลประโยชน์สำหรับใครบางคนคนเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีช่วยบรรเทาภาระของผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ทำประกันได้อีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการทำประกันเพื่อเตรียมความพร้อม และอาจช่วยโน้มน้าวใจผู้รับสารทำตามได้ง่ายขึ้น

กล่าวได้ว่าการปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตสอดคล้องกับขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจนของลำดับขั้นการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร

สรุปและอภิปรายผล

1. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต จำนวน 30 เรื่อง สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้ ผลการศึกษาด้านโครงเรื่อง แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ซึ่งโครงเรื่องในแต่ละส่วนของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตนั้นมีส่วนกระตุ้นให้ผู้ชมต้องการซื้อประกัน และสอดคล้องกับทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโร ตามลำดับขั้นแห่งการจูงใจ ได้แก่ การเปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตมีทั้งหมด 6 ประเภท ประกอบด้วย การเปิดเรื่องด้วยการบอกเล่าชีวิตประจำวันของตัวละคร การเปิดเรื่องด้วยการสัมภาษณ์ การเปิดเรื่องด้วยการกล่าวอ้างคำพูดหรือคำคม การเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์อุบัติเหตุ การเปิดเรื่องด้วยความขัดแย้ง และการเปิดเรื่องด้วยการแนะนำบริษัทไทยประกันชีวิต จากการวิเคราะห์พบว่า การเปิดเรื่องสอดคล้องกับขั้นความตั้งใจ ส่วนด้านการดำเนินเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตมีทั้งหมด 2 ประเภท ประกอบด้วย การดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งและการดำเนินเรื่องด้วยการคลี่คลายปมปัญหา จากการวิเคราะห์พบว่า การเปิดเรื่องสอดคล้องกับขั้นความต้องการ ขั้นสนองความต้องการ และขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน และส่วนการปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตมีทั้งหมด 3 ประเภท ประกอบด้วยแบบสุขนาฏกรรม แบบโศกนาฏกรรม และแบบทิ้งให้ผู้ชมคิด จากการวิเคราะห์พบว่า การเปิดเรื่องสอดคล้องกับขั้นพรรณนาให้เห็นความชัดเจน

2. อภิปรายผลการศึกษา

2.1 ผลการศึกษาโครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาพบว่า การเปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตมีการใช้การเปิดเรื่องด้วยการบอกเล่าชีวิตประจำวันของตัวละครมากที่สุด อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มเป้าหมายของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตเป็นบุคคลทั่วไปในสังคม การนำสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปมาสร้างเป็นโฆษณา ทำให้เรื่องราวโฆษณามีความหลากหลายและสมจริง ช่วยดึงดูดผู้ชมที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันได้ รองลงมาเป็นการเปิดเรื่องด้วยการสัมภาษณ์ตัวละคร โดยใช้ตัวละครและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาถ่ายทอดให้ผู้รับสารรับทราบ เสมือนตัวละครกำลังเล่าประสบการณ์ให้ฟังแบบหน้าต่อหน้ากัน สร้างความสนิทได้ง่ายขึ้น และทำให้โฆษณามีความน่าเชื่อถือได้มากยิ่งขึ้น การเปิดเรื่องดังกล่าวช่วยดึงดูดให้ผู้ชมตั้งใจชมภาพยนตร์โฆษณาตั้งแต่แรก

ด้านการดำเนินเรื่อง ไม่ว่าจะดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งภายในใจมนุษย์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม ล้วนแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้กับปัญหาชีวิตของตัวละครทั้งกับภายในตนเอง และคนหรือสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ตัดสินใจไม่ได้ว่าจะเลือกดำเนินชีวิตอย่างไร เจ็บป่วยจากโรคหรือได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทำให้ต้องเข้ารักษาที่โรงพยาบาล ตกงาน และการที่ต้องทำงานหาเงินทำให้ไม่มีเวลาดูแลครอบครัว ความขัดแย้งทั้งหมดนี้เป็นการสร้างความต้องการโดยการแสดงให้เห็นปัญหาโดยเฉพาะในเวลาฉุกเฉิน เพื่อให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมและต้องการหาทางออกจากปัญหานั้น เพราะเป็นปัญหาที่บุคคลทั่วไปสามารถประสบได้ด้วยตนเอง จากนั้นภาพยนตร์โฆษณาจึงเสนอทางออกจากปัญหาว่าสามารถทำได้ไม่ยากโดยการซื้อประกันรวมทั้งพรรณนาให้เห็นความชัดเจนของประโยชน์จากการซื้อประกันด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้ชมเห็นภาพและคล้อยตาม

ส่วนการปิดเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต พบการปิดเรื่องแบบสุขนาฏกรรมมากที่สุดถึง 25 เรื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมเห็นถึงอนาคตที่ดั่งมาสดสี แม้จะต้องผ่านกระบวนการแก้ไขปัญหาลำบากก็ตาม นับเป็นการสร้างความรู้สึกเชิงบวกและความมั่นใจในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้ชมตัดสินใจลงมือกระทำตามสิ่งที่ได้โน้มน้าวใจในที่สุดคือการซื้อประกัน การปิดเรื่องเช่นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของวารุณี สุวรรณพิสิทธิ์ (2543) ที่ศึกษาเรื่องการสื่อสารระหว่างตัวแทนประกันชีวิตกับการรับรู้ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ทำประกันชีวิตว่ากลวิธีสื่อสารของตัวแทนประกันชีวิตคือ การกล่าวถึงสิ่งที่ถูกต้องดีงาม การสร้างความรู้สึกที่ดี การคาดถึงอนาคตที่ดี

2.2 การศึกษาโครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต ทั้ง 30 เรื่องนั้น พบว่า โครงเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตสอดคล้องกับ 4 ขั้นตอนแรกของทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอลัน มอนโรอย่างชัดเจน สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการศึกษาดังกล่าว ทำให้เห็นว่า การจะสร้างการโน้มน้าวใจให้แก่ผู้รับสารนั้นจำเป็นต้องเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน และมีกระบวนการในการร้อยเรียงเรื่องราวที่แยบยล อันเป็นส่วนช่วยทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจความเข้าใจถึงอารมณ์ในเรื่องราวต่างๆ และกระตุ้นความต้องการของผู้รับสารให้เป็นไปตามเจตนาของผู้ส่งสารได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต เห็นได้ว่าการโฆษณาดังกล่าว ไม่ได้มีเจตนาในการขายผลิตภัณฑ์โดยตรง เหมือนกับการขายผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น ๆ หากแต่เป็นเพียงการโฆษณาที่ต้องการให้ผู้รับสารเข้าใจถึงความหมายและคุณค่าของชีวิตทั้งของตนเองและคนรอบข้าง แต่ในทางอ้อมนั้นได้แฝงด้วยเจตนาที่ต้องการให้ผู้รับสารซื้อผลิตภัณฑ์ของไทยประกันชีวิต โดยอาศัยการเล่าเรื่องเพื่อกระตุ้นความต้องการของผู้รับสารเป็นขั้นตอนโดยใช้หลักจิตวิทยา ผลการศึกษานี้สอดคล้องบางส่วนกับผลการศึกษาของปรัชญา ทีชะกุล (2554) เรื่องกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจของตัวแทนประกันชีวิตเพศหญิง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภาษาสุภาพกับความถี่และลำดับในการใช้ขั้นตอนการโน้มน้าวใจของตัวแทนประกันชีวิตเพศหญิงในการเสนอขาย ผลการศึกษาด้านการใช้ขั้นตอนการโน้มน้าวใจ (The Motivated Sequence) ของอลัน มอนโร (Alan H. Monroe, 1930) พบว่ามีการใช้ครบ 5 ขั้นตอน แต่ไม่ได้ใช้ตามลำดับ ลำดับในการใช้นั้นขึ้นอยู่กับ

ความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ขั้นตอนการสร้างแรงจูงใจที่พบมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ การสร้างความสนใจ การตอบสนองความต้องการ จะเห็นได้ว่าผู้ที่ต้องการโฆษณาหรือโน้มน้าวใจมักใช้ขั้นตอนการโน้มน้าวใจตามหลักจิตวิทยา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า โครงเรื่องซึ่งประกอบด้วยการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ไม่ได้สัมพันธ์กับขั้นตอนนำไปสู่การกระทำ แต่จบเพียงแค่ขั้นพรรณนาให้เห็นภาพหรือผลที่ชัดเจนเพื่อกระตุ้นให้ผู้รับสารต้องการใช้สินค้าหรือบริการเท่านั้น แต่จะเน้นย้ำเพื่อกระตุ้นให้ไปแสวงหาสินค้าหรือบริการนั้นๆ ในส่วนท้ายของการโฆษณาซึ่งมักเป็นโลโก้และชื่อสินค้าแทนซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับโครงเรื่องของเรื่องเล่า ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโฆษณาไทย ประกันชีวิตต้องการเร้าอารมณ์ของผู้รับสารเพื่อนำไปสู่การซื้อสินค้า มากกว่าการเชิญชวนให้ซื้อสินค้าแบบตรงไปตรงมา จึงใช้ส่วนท้ายของการโฆษณานำเสนอ เน้นย้ำสินค้า และเชื่อมโยงโครงเรื่องให้ไปสู่ขั้นนำไปสู่การกระทำตามทฤษฎีการโน้มน้าวใจคือการซื้อสินค้าในที่สุด

2.3 การโน้มน้าวใจในโฆษณา นอกเหนือจากการร้อยเรียงเรื่องราวให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนแล้ว ผู้วิจัยยังมีความคิดเห็นอีกว่า ในเรื่องการใช้ภาษาในโฆษณาก็นับเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ และส่งผลต่อแรงกระตุ้นความต้องการในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ด้วยเช่นกัน เช่น การใช้คำเกี่ยวกับโรคและอันตราย ตัวอย่างเช่นคำว่า มะเร็ง โรคหัวใจ เสี่ยงและอุบัติเหตุ ทำให้ผู้รับสารทั้งที่เคยหรือไม่เคยประสบปัญหาเหล่านี้เกิดความหวาดกลัว อาจชวนให้ผู้รับสารคิดถึงสภาพการใช้ชีวิตของตนเอง หรือการใช้ประโยคแจ้งให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า ทำให้ผู้รับสารทราบถึงรายละเอียดสินค้าประกันอย่างชัดเจน รวมทั้งผลประโยชน์ที่ได้รับ เจือใจในการทำและเบี้ยประกัน เป็นต้น ทำให้ผู้รับสารได้รับข้อมูลอย่างครบถ้วน อาจช่วยทำให้การตัดสินใจได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตกับการโน้มน้าวใจ ผู้วิจัยพบประเด็นอื่นที่น่าสนใจต่อการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความประทับใจของผู้รับสารที่ต่อภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต โดยอาจทำแบบสอบถามเพื่อรวบรวมความคิดเห็นหลังจากรับชมภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิต เพื่อให้ทราบว่ากลวิธีการเล่าเรื่องในการใช้ภาษาโน้มน้าวใจในภาพยนตร์โฆษณาไทยประกันชีวิตประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด
2. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับภาพยนตร์โฆษณาประกันของบริษัทอื่นหรือโฆษณาประกันที่นำเสนอด้วยช่องทางอื่น เพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของกลวิธีการนำเสนอสินค้าประเภทประกัน หรือทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างโฆษณาประกันของประเทศไทยกับต่างประเทศ เนื่องจากสินค้าประกันเป็นสินค้าที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์อย่างใกล้ชิด โฆษณาประกันจึงอาจสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางทัศนคติต่อชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพสังคมได้

เอกสารอ้างอิง

- กันทิมา วัฒนประเสริฐ และคณะ. (2550). **ภาษากับการสื่อสาร** (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เพรส จำกัด.
- กุลนิจ คณะฤกษ์ และคณะ. (2547). **การใช้ภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เพรส จำกัด.
- บริษัทไทยประกันชีวิต. (ม.ป.ป.). **ผลงานโฆษณาไทยประกันชีวิต**. สืบค้นจาก <http://www.thailife.com>
- ปรัชญา ทีชะกุล. (2554). **กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจของตัวแทนประกันชีวิตเพศหญิง**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วงหทัย ดันชีวะวงศ์. (2554). **การโฆษณาข้ามวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วารุณี สุวรรณาทิสิตธี. (2543). การสื่อสารระหว่างบุคคลในการสนับสนุนให้เกิดการทำประกันชีวิต. วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวาริชวิทยา, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรธรณ ปิรันธน์โอวาท. (2554). การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อิรวดี ไตลังคะ. (2546). ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุษา แซ่จิว. (2560). กลวิธีการเล่าเรื่องของบทเพลงประกอบละครในละครโทรทัศน์ไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์และนวัตกรรม, คณะนิเทศศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Jiang Nannan. (2555). กลวิธีการแต่งและแนวคิดในนวนิยายชุด ความสุขของกะทิ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Orawan Marketeer. (2562). ไม่ใช่ใครก็ได้ ลูกขึ้นมาทำ Emotional Advertising แล้วประสบความสำเร็จ. สืบค้นจาก
<https://marketeeronline.co/archives/129611>
- WEALTH+TODAY. (2562). ไทยประกันชีวิตปลื้ม กวาด 12 รางวัลระดับโลก จาก International Business Awards
สหรัฐอเมริกา. สืบค้นจาก <https://www.wealthplustoday.com/post/thailife-international-business-awards-usa>.

ความกำกวมในคำแปลและคำประสมภาษาอังกฤษ Ambiguity in English Derivatives and Compounds

บุลย์จิรา ชिरเวทย์¹

บทคัดย่อ

ความกำกวมเป็นประเด็นหนึ่งที่อภิปรายกันอย่างกว้างขวางในการศึกษาเรื่องความหมายในภาษา โดยทั่วไปแล้ว คำ/ประโยคที่สื่อความหมายได้มากกว่า 1 ความหมาย เรียกได้ว่าเป็น คำ/ประโยคกำกวม บทความนี้อภิปรายความกำกวม โดยอาศัยกรอบแนวคิดที่ว่า ความกำกวมจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความกำกวมเชิงคำศัพท์กับความกำกวมเชิงโครงสร้าง พร้อมทั้งเสนอว่า ในภาษาอังกฤษ มีคำแปลและคำประสมกำกวม โดยความกำกวมนี้มีลักษณะเฉพาะ จึงควรนำแนวคิดทางอรรถศาสตร์มาอธิบายเพิ่มเติมจากกรอบแนวคิดที่เคยใช้

คำสำคัญ: อรรถศาสตร์, ความกำกวม, คำแปล, คำประสม

Abstract

In the study of meaning in language, ambiguity is one of the topics being widely discussed. Generally, a word/sentence is considered ambiguous if it has more than one possible distinct meaning. Based on the classification of ambiguity into two types (lexical ambiguity and structural ambiguity), this article discusses ambiguity in derivatives and compounds and argues that the ambiguity found in the derivatives and compounds is different from the two types of ambiguity earlier accounted for. To account for the ambiguity in the derivatives and compounds, additional semantic concepts are required.

Keywords: Semantics, Ambiguity, Derivatives, Compounds

บทนำ

คำ (word) และ ประโยค (sentence) ล้วนเป็นหน่วยในภาษาที่มีความหมาย (meaningful linguistic unit) การศึกษาความหมายในภาษา (meaning in language) เรียกว่า อรรถศาสตร์ (semantics) ประเด็นหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจ และมีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ได้แก่ ความกำกวม (ambiguity) โดยทั่วไป หาก คำ/ประโยค ใดสามารถตีความได้มากกว่า 1 อย่าง หรือสื่อความหมายได้มากกว่า 1 ความหมาย กล่าวได้ว่าคำ/ประโยค นั้นมีความกำกวม (สุวิชา ถาวร, 2554, น. 9)

บทความนี้อภิปรายความกำกวม (ambiguity) โดยอาศัยกรอบแนวคิด (framework) ที่ว่า ความกำกวมจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความกำกวมเชิงคำศัพท์ (lexical ambiguity) กับความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity) พร้อมทั้งเสนอว่า ในภาษาอังกฤษ มีคำแปล (derivative) และคำประสม (compound) ที่กำกวม โดยมีลักษณะเฉพาะและการอธิบายความกำกวมนี้ต้องอาศัยแนวคิดอื่นเพิ่มเติมจากการอธิบายความกำกวม 2 ประเภทข้างต้น

¹ รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

การแปลง (derivation) และการประสม (compounding) เป็นกระบวนการสร้างคำ (word-formation) ในภาษาอังกฤษนั้น โดยคำที่สร้างขึ้นนั้น เรียกว่า คำแปลง (derivative) และคำประสม (compound) ตามลำดับ การศึกษาความกำกวม (ambiguity) ของคำแปลง (derivative) และคำประสม (compound) มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. ความกำกวม (Ambiguity)

ความกำกวม (ambiguity) เป็นหัวข้อหนึ่งที่นักภาษาศาสตร์ให้ความสนใจ โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่า เมื่อประโยคมีความกำกวม หมายความว่า ประโยคนั้นสามารถตีความได้มากกว่า 1 อย่าง หรือสื่อความหมายได้มากกว่า 1 ความหมาย ทั้งนี้ ความกำกวมแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความกำกวมเชิงคำศัพท์ (lexical ambiguity) กับความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity) ดังจะกล่าวต่อไป

1.1 ความกำกวมเชิงคำศัพท์ (Lexical ambiguity)

ความกำกวมเชิงคำศัพท์ (lexical ambiguity) หมายถึง การที่คำ 2 (หรือมากกว่า 2) คำ มีความหมายแตกต่างกัน (different meanings) แต่ออกเสียงเหมือนกัน (same pronunciation) และสะกดเหมือนกัน (same spelling) หรือ อาจกล่าวได้ว่าคำ 2 (หรือ มากกว่า 2) คำนั้นมีรูปทางเสียงเหมือนกัน (same phonetic form) และรูปทางการเขียนเหมือนกัน (same orthographic form) โดยเรียกคำลักษณะนี้ว่าเป็น คำพ้องรูป (homonym) ดังตัวอย่างใน (1)-(4)

- (1) ก. bear₁ 'can give birth to'
 ข. bear₂ 'tolerate'
- (2) ก. bank₁ 'a business that provides other financial services'
 ข. bank₂ 'land along the side of a river or lake'
- (3) ก. punch₁ 'blow with a fist'
 ข. punch₂ 'kind of fruity alcoholic drink'
- (4) ก. mug₁ 'drinking vessel'
 ข. mug₂ 'gullible person'

คำพ้องรูป (homonym) อาจทำให้เกิดความกำกวม (ambiguity) ขึ้นในการใช้ภาษา เช่น ประโยค She can't bear children (ตัวอย่างจาก Fromkin, Rodman & Hyams 2003, p. 223) มี 2 ความหมาย ได้แก่ 'She can't give birth to children' กับ 'She can't tolerate children' เนื่องจาก bear ในประโยคดังกล่าว อาจเป็นได้ทั้งคำว่า bear₁ ที่หมายถึง 'can give birth to' หรือ bear₂ ที่หมายถึง 'tolerate' ดังใน (1ก) และ (1ข) ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ในภาษาอังกฤษ ยังมีกรณีที่คำ 2 (หรือมากกว่า 2) คำ พ้องกันเพียงด้านใดด้านหนึ่ง โดยคำที่พ้องด้านการออกเสียง (ออกเสียงเหมือนกัน) แต่ไม่พ้องด้านการเขียน (สะกดต่างกัน) เรียกว่า คำพ้องเสียง (homophone) ส่วนคำที่พ้องด้านการเขียน (สะกดเหมือนกัน) แต่ไม่พ้องด้านการออกเสียง (ออกเสียงต่างกัน) เรียกว่า คำพ้องตัวเขียน (homograph) ดังตัวอย่างใน (5)-(6) และ (7)-(8) ตามลำดับ

- (5) ก. jeans (N) 'trousers made of denim'
 ข. genes (N) 'a part of a cell in a living thing that controls how it develops'
- (6) ก. sun (N) 'the large bright object in the sky around which the Earth moves'
 ข. son (N) 'someone's male child'
- (7) ก. lead (N) 'a soft heavy grey metal that melts easily and is poisonous'
 ข. lead (V) 'to take someone somewhere by going in front of them while they follow'

- (8) ก. wind (N) ‘moving air, especially when it moves strongly or quickly in a current’
 ข. wind (V) ‘to turn or twist something several times around something else’

ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีการใช้คำพ้องเสียง (homophone) ในแง่ของการสร้างความขบขันในภาษา (humor) เช่น jeans vs genes ใน (9) และ sun vs son ใน (10)

(9) Wife: I lost the house key again.

Husband: It’s in your jeans.

Wife: Don’t drag my family into this.

(10) Son: Dad, can you explain to me what a solar eclipse is?

Father: No sun.

1.2 ความกำกวมเชิงโครงสร้าง (Structural ambiguity)

ความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity) เกิดขึ้นจากการจัดกลุ่ม (grouping) ได้มากกว่า 1 แบบ เช่น ในประโยค (11) on the deck อาจเป็นส่วนขยาย (modifier) ของ we watched the children playing ดังใน (11ก) หรือเป็นส่วนขยาย (modifier) ของ the children playing ดังใน (11ข) ในทำนองเดียวกัน ในประโยค (12) beautiful อาจเป็นส่วนขยาย (modifier) ของ teacher’s niece ดังใน (12ก) หรือเป็นส่วนขยาย (modifier) ของ teacher ดังใน (12ข)

(11) We watched the children playing on the deck.

ก. We [[watched the children playing] [on the deck]].

‘On the deck, we watched the children playing.’

ข. We watched [the children [playing on the deck]].

‘We watch the children who were playing on the deck.’

(12) John is going out with the beautiful teacher’s niece.’

ก. John is going out with the [beautiful [teacher’s niece]].

‘John is going out the beautiful niece of the teacher.’

ข. John is going out with the [[beautiful teacher]’s niece].

‘John is going out with the niece of the beautiful teacher.’

นอกจากนี้ ความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity) อาจเกิดจากการที่คำกริยา (verb) สามารถใช้ได้มากกว่า 1 แบบ เช่น คำกริยา read สามารถใช้เป็นสกรรมกริยา (transitive verb) เช่น She is reading detective stories หรือใช้เป็นอกรรมกริยา (intransitive verb) เช่น She is reading ทำให้ประโยคอย่าง (13) เป็นประโยคที่มี 2 ความหมาย โดยในความหมาย (13ก) reading เป็นสกรรมกริยา (transitive verb) เช่นเดียวกับ writing โดยต่างมี detective stories เป็นส่วนเติมเต็ม (complement) ส่วนในความหมาย (13ข) reading เป็นอกรรมกริยา (intransitive verb) โดย detective stories เป็นส่วนเติมเต็ม (complement) ของ writing เท่านั้น

(13) She enjoys reading and writing detective stories.

ก. She enjoys [[reading and writing] [detective stories]].

‘She enjoys reading detective stories and writing detective stories.’

ข. She enjoys [[reading] and [writing detective stories]].

‘She enjoys writing detective stories and reading.’

การที่คำในประโยค 1 ประโยคสามารถจัดกลุ่ม (grouping) ได้มากกว่า 1 แบบ ทำให้ประโยค 1 ประโยคมีโครงสร้างลำดับชั้น (hierarchical structure) ได้มากกว่า 1 โครงสร้าง ซึ่งทำให้ประโยคนั้นสามารถสื่อความหมายได้มากกว่า 1 ความหมาย หรือเป็นประโยคที่มีความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity)

2. การสร้างคำ (Word-formation)

กระบวนการสร้างคำ (word-formation process) ในภาษาอังกฤษมีหลายกระบวนการด้วยกัน ในที่นี้จะกล่าวถึงการแปลง (derivation) และการประสม (compounding) โดยจะเริ่มจากแนวคิดเกี่ยวกับคำและหน่วยคำ (word and morpheme) จากนั้นจะกล่าวถึงการแปลงและการประสมในลำดับถัดไป

2.1 คำและหน่วยคำ (Word and morpheme)

คำ (word) ในภาษานั้น มีทั้งที่ประกอบด้วยหน่วยเดียวโดยไม่สามารถแยกออกเป็นหน่วยย่อยๆ ที่มีความหมายได้ เช่น (14ก) และคำที่ประกอบด้วยหลายหน่วยโดยสามารถแยกออกเป็นหน่วยย่อยๆ ที่มีความหมายได้ เช่น (14ข)

(14) ก. ant, buffalo, dive, judge, calm, fast

ข. books (desk-s), darkness (dark-ness), judged (judge-d), misspell (mis-spell)
unaware (un-aware), movable (move-able), nicely (nice-ly)

หน่วยย่อยๆ ที่มีความหมายและทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของคำดังใน (14ข) นั้น เรียกว่าหน่วยคำ (morpheme) คาทามบาและสโตนแฮม (Katamba & Stonham, 2006, p. 20) ให้คำจำกัดความว่า หน่วยคำ (morpheme) หมายถึง ‘หน่วยที่เล็กที่สุดที่มีความหมาย (semantic content) หรือมีหน้าที่ทางไวยากรณ์ (grammatical function) โดยคำหนึ่งคำอาจประกอบด้วย 1 หน่วยคำ หรือมากกว่า 1 หน่วยคำ เช่น work (1 หน่วยคำ), work-er (2 หน่วยคำ), work-er-s (3 หน่วยคำ)

หน่วยคำ (morpheme) แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก รากศัพท์ (root) ซึ่งหมายถึงหน่วยที่สื่อความหมายหลักของคำนั้นๆ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ รากศัพท์อิสระ (free root) และรากศัพท์ไม่อิสระ (bound root) รากศัพท์อิสระสามารถปรากฏได้โดยลำพัง ดังตัวอย่างใน (15ก) ในทางตรงกันข้าม รากศัพท์ไม่อิสระจะไม่สามารถปรากฏได้โดยลำพัง ต้องใช้ประกอบกับหน่วยคำอื่น ดังเห็นได้จากรากศัพท์ภาษาละติน เช่น -dict ‘พูด กล่าว’ -ject ‘โยน ขว้าง’ -tain ‘ถือ’ ดังใน (15ข) (Jotikasthira, 1999, pp. 90-98)

(15) ก. ant, buffalo, dive, judge, calm, fast, in, on, or, but

ข. -dict (predict, contradict), -ject (reject, inject), -tain (sustain, retain)

หน่วยคำอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ หน่วยคำเติม (affix) หน่วยคำประเภทนี้ไม่สามารถปรากฏได้โดยลำพัง ต้องปรากฏร่วมกับรากศัพท์ (root) โดยมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงความหมายหรือลักษณะทางไวยากรณ์ของรากศัพท์ที่เป็นฐาน (base) หน่วยคำที่ใช้เติมหน้า เรียกว่า หน่วยคำเติมหน้า (prefix) และหน่วยคำที่ใช้เติมท้าย เรียกว่า หน่วยคำเติมท้าย (suffix) ดังใน (16ก) และ (16ข) ตามลำดับ

(16) ก. un-aware, re-create, mis-spell, ex-president

ข. move-able, dark-ness, pure-ify, child-ish, nice-ly, book-s, work-ed, short-er

ในด้านความหมาย หน่วยคำเติมมีทั้งประเภทที่มีความหมายเชิงศัพท์ (lexical meaning) และประเภทที่มีความหมายเชิงไวยากรณ์ (grammatical meaning) ดังใน (9) และ (10) ตามลำดับ (บุลย์จิรา ชิริเวทย์, 2561, น. 12)

(17) ก. un- (unaware) ‘ไม่’, re-(recreate) ‘ซ้ำอีกครั้ง’, mis- (misspell) , ‘ไม่ถูกต้อง’, ex-(ex-president) ‘ก่อนหน้า’, -able (movable) ‘สามารถ...ได้’, -ness (darkness) ‘สภาพ คุณสมบัติ’, -ify (purify), ‘ทำให้ ...’, -ish (childish), ‘เหมือน...’, -ly (nicely) ‘อย่าง...’

ข. -s (She has two books.) ‘พหูพจน์’ (plural), -ed (I worked from home.) ‘อดีตกาล’ (past tense), -er (She is shorter than me.) ‘...กว่า’ (comparative degree)

หน่วยคำเติมที่มีความหมายเชิงศัพท์ ดังใน (17ก) เรียกว่า หน่วยคำแปลง (derivational affix) และหน่วยคำเติมที่มีความหมายเชิงไวยากรณ์ ดังใน (17ข) เรียกว่า หน่วยคำผัน (inflectional affix) (Plag, 2003, p. 17)

2.2 การแปลงและการประสม (Derivation and compounding)

การแปลง (derivation) และการประสม (compounding) เป็นกระบวนการสร้างคำ (word-formation) ในภาษาอังกฤษ (Plag, 2003, p. 17) โดยทั่วไป การแปลง (derivation) คือ การนำหน่วยคำแปลง (derivational affix) มาเติมหน้า/ท้ายรากศัพท์อิสระ (free root) เช่น (18ก) หรือ รากศัพท์ไม่อิสระ (bound root) เช่น (18ข) โดยทำให้เกิดคำใหม่ขึ้น คำใหม่ที่มีหน่วยคำแปลงเป็นส่วนประกอบนั้น เรียกว่า คำแปลง (derivative)

(18) ก. unaware, recreate, misspell, ex-president, darkness, purify, movable, childish, quickly

ข. predict, contradict, reject, inject, sustain, retain

ส่วนคำประสม (compound) หมายถึง คำที่ประกอบด้วยฐาน (base) อย่างน้อย 2 ฐานที่มีสถานะเป็นรากศัพท์ (root) หรือคำ (word) (Katamba & Stonham, 2006, p. 55) ดังตัวอย่างใน (19ก) และ (19ข)

(19) ก. football, seatbelt, stone-cold, knee-deep, hand wash, chain smoke

ข. truck driver, meal-preparation, short-lived, awe-inspiring

คำประสมอาจแบ่งประเภทตามการมี/ไม่มีส่วนหลักทางความหมาย (semantic head) ได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ คำประสมที่มีส่วนหลักทางความหมาย และคำประสมที่ไม่มีส่วนหลักทางความหมาย

คำประสมที่มีส่วนหลักทางความหมาย (with a semantic head) อาจเรียกว่า หรือคำประสมวงใน หรือ คำประสมเข้าสู่ศูนย์ (endocentric compound) ความหมายของคำประสมประเภทนี้เกิดจากความหมายของคำที่มาประสมกันโดยหน่วยหนึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนหลักทางความหมายและอีกหน่วยหนึ่งเป็นส่วนขยาย โดยทั่วไปความสัมพันธ์แบบ ส่วนหลัก-ส่วนขยายนี้จะเป็นการบอกประเภทย่อย (sub-grouping) (Katamba & Stonham, 2006, p. 318) โดยหน่วยที่เป็นส่วนขยายจะบอกประเภทย่อยของหน่วยที่เป็นส่วนหลัก เช่น glass bowl มี bowl ‘ชาม’ เป็นส่วนหลัก และมี glass ‘แก้ว’ เป็นส่วนขยายโดยบอกประเภทย่อยของชาม ดังนั้น glass bowl จึงหมายถึง ‘ชามที่ทำจากแก้ว’ คำประสมประเภทนี้อาจเรียกว่าเป็น คำประสมแบบแอททริบิวทีฟ (attributive compound) (Lieber, 2010, pp. 47-48) ดังตัวอย่างอื่นๆ ใน (20)

(20) ก. moonlight, swimming pool, rice cooker (N)

ข. blood-red, sky-blue, sea-green (Adj)

ค. proof-read, ghost-write (V)

คำประสมอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ คำประสมที่ไม่มีส่วนหลักทางความหมาย (without a semantic head) โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ คำประสมแบบคอปูเลทีฟ (copulative compound) และคำประสมวงนอก (exocentric compound) (Katamba & Stonham, 2006, p. 331)

สำหรับคำประสมประเภทคอปูเลทีฟ (copulative compound) 2 ส่วนที่มาประสมกันจะมีความบทบาทต่อความหมายของคำประสมนั้นเท่าเทียมกัน ตามแนวคิดของแพลค (Plag, 2003, pp. 146-147) คำประสมประเภทนี้แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ประเภทแรก ได้แก่ คำประสมแบบแอฟโพซิชันนอล (appositional compound) คำประสมประเภทนี้อ้างถึง 2 สิ่ง/คุณสมบัติ/การกระทำ ควบคู่กัน เช่น actor-manager หมายถึง ‘a person who is both an actor and a manager’ และ bittersweet หมายถึง ‘both sweet and bitter at the same time’ เช่นเดียวกับตัวอย่างอื่นๆ ใน (21)

- (21) ก. poet-translator, physicist-astrologist (N)
 ข. sweet-sour, brown-grey, tall-dark (Adj)
 ค. dry-clean, sleep-walk, stir-fry (V)

อีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ คำประสมแบบโคออร์ดิเนทีฟ (coordinative compounds) คำประสมประเภทนี้จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง 2 สิ่ง เช่น nature-nurture debate หมายถึง ‘a debate on the relationship between nature and nurture เช่นเดียวกับตัวอย่างอื่นๆ ใน (22) (ตัวอย่างจาก Plag, 2003, p. 220)

- (22) ก. author-reader (exchange) ‘a particular relation between reader and author’
 ข. man-machine (interaction) ‘a particular relation between man and machine’

สำหรับคำประสมวงนอก หรือคำประสมไรศูนย์กลาง (exocentric compounds) นั้น ประกอบด้วย 2 ส่วน แต่ความหมายของคำประสมจะอยู่นอกเหนือความหมายของ 2 ส่วนที่มาประสมกัน ดังใน (23) รวมทั้งคำประสมที่อ้างถึงบุคคลที่มีลักษณะประจำตัวต่างๆ ดังใน (24) (บุลย์จิรา ชีรเวทย์ 2561, น. 70-71)

- (23) ก. bigwig ‘an important person’
 ข. swansong ‘the last piece of work that an artist or writer produces, or the last time someone gives a performance’
 (24) ก. hothead ‘someone who does things too quickly without thinking,’
 ข. bigmouth ‘someone who cannot be trusted to keep secrets’

3. ความกำกวมในคำแปลและคำประสม

ในภาษาอังกฤษ มีคำแปล (derivative) และคำประสม (compound) ที่มีความกำกวม (ambiguity) ในหัวข้อนี้ จะอภิปรายว่า ความกำกวมที่พบในคำแปลและคำประสมนี้มีลักษณะเฉพาะ และการอธิบายความกำกวมนี้จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดอื่นนอกเหนือไปจากที่ใช้ในการอธิบายความกำกวมเชิงศัพท์ (lexical ambiguity) และความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity) ดังกล่าวข้างต้น

3.1 คำแปล (Derivative)

คำแปล (derivative) อาจประกอบด้วย 2 ส่วน (เช่น dis-honest, depend-ent) หรือมากกว่า 2 ส่วน (เช่น dis-honest-y, in-depend-ent) คำแปลที่ประกอบด้วย 3 ส่วน (trimorphemic word) บางคำเป็นคำกำกวม (ambiguous word) เช่น คำว่า unlockable (un-lock-able) เนื่องจากหน่วยคำ un- อาจเป็นได้ทั้ง un₁- ซึ่งใช้เติมหน้าคุณศัพท์ (Adj) หมายถึง ‘ไม่’ (not) และ un₂- ซึ่งใช้เติมหน้าคำกริยา (V) ซึ่งหมายถึง ‘ย้อนกลับไปสภาพเดิม’ (reversive) ดังใน (25ก) และ (25ข) ตามลำดับ

- (25) ก. un₁- ‘not’ (เช่น unaware, unkind, unfair, unhappy)
 ข. un₂- ‘reversive’ (เช่น untie, unfold, unpack, unwrap)

การที่ un- เป็น 2 หน่วยคำที่พ้องรูปกันนี้ (homonymous affix) ทำให้คำว่า unlockable เป็น คำกำกวม (ambiguous word) หรือเป็นคำที่มี 2 ความหมาย ดังแสดงใน (26)

(26) ก. 'cannot be locked'

ข. 'can be unlocked'

ความหมาย (26ก) เกิดจาก un₁- ที่ใช้เติมหน้าคำคุณศัพท์ (Adj) lockable โดยทำหน้าที่เป็น หน่วยคำแสดงการปฏิเสธ (not) ในขณะที่ความหมาย (26ข) เกิดจาก un₂- ที่ใช้เติมหน้าคำกริยา (V) lock ซึ่งทำหน้าที่เป็น หน่วยคำแสดงการย้อนกลับ (reversive) ดังนั้นคำว่า unlockable จึงมีการจัดกลุ่ม (grouping) 2 แบบ หรือมีโครงสร้างลำดับ ชั้น (hierarchical structure) 2 โครงสร้าง ดังใน (27ก) และ (27ข)

(27) ก. [un₁ - [lock -able]]

ข. [[un₂ - lock] -able]

การที่ unlockable มีโครงสร้างลำดับชั้น (hierarchical structure) 2 โครงสร้าง ดังแสดงใน (27ก) และ (27ข) ทำให้ unlockable เป็นคำกำกวม (ambiguous word) หรือมี 2 ความหมาย ดังใน (26ก) และ (26ข) เช่นเดียวกับ untieable, unfoldable, unpackable, unwrapable และ unfastenable (ตัวอย่างจาก Pollatsek et al., 2010) ดังแสดงใน (28)

(28) ก. untieable 'cannot be tied', 'can be untied'

ข. unfoldable 'cannot be folded', 'can be unfolded'

ค. unpackable 'cannot be packed', 'can be unpacked'

ง. unwrapable 'cannot be wrapped', 'can be unwrapped'

จ. unfastenable 'cannot be fastened', 'can be unfastened'

โดยสรุป ความกำกวม (ambiguity) ในตัวอย่าง unlockable เป็นผลจากทั้งการที่ un₁- และ un₂- เป็นหน่วยคำพ้องรูป (homonymous affix) ที่มีข้อจำกัดด้านประเภทของคำ (word class) ที่เป็นราก (root) แตกต่างกัน ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวทำให้คำแปลงนี้มีโครงสร้างลำดับชั้น (hierarchical structure) มากกว่า 1 โครงสร้าง และมีความหมาย มากกว่า 1 ความหมาย ดังนั้นความกำกวม (ambiguity) ที่ปรากฏในคำแปลงประเภทนี้จึงมีทั้งลักษณะของความกำกวมเชิงศัพท์ (lexical ambiguity) และ ความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity) ประกอบกัน

3.2 คำประสม (Compound)

ดังกล่าวข้างต้นว่าคำประสมแบ่งเป็นประเภทต่างๆ สำหรับคำประสมกำกวมนั้นพบในคำประสมแบบ แอททริบิวทีฟ (attributive compound) และคำประสมแบบคอปูเลทีฟ (copulative compound) ดังจะกล่าวต่อไป

3.2.1 คำประสมแบบแอททริบิวทีฟ (Attributive compound)

ดังกล่าวข้างต้นว่า ความหมายของคำประสมแบบแอททริบิวทีฟ (attributive compound) นั้นเกิด จากความหมายของคำที่มาประสมกันโดยหน่วยหนึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนหลักและอีกหน่วยหนึ่งเป็นส่วนขยาย โดยทั่วไป ความสัมพันธ์แบบส่วนหลัก-ส่วนขยายนี้จะเป็นการบอกระเภทย่อย (sub-grouping) (Katamba & Stonham, 2006, p. 318) โดยหน่วยที่เป็นส่วนขยายจะบอกระเภทย่อยของหน่วยที่เป็นส่วนหลัก ซึ่งปรากฏในหลากหลายรูปแบบ เช่น จุดประสงค์ (เช่น arms budget, writing desk) รูปลักษณะ (เช่น square bracket, star fish) สถานที่ (เช่น field mouse, garden chair) แหล่งที่มา (เช่น olive oil, chicken meat) (ณัฐมา พงศ์ไพโรจน์, 2554, น. 95) สาเหตุ (เช่น withdrawal symptom, heat rash) (Bauer, 1998, p. 20) รวมถึง การเปรียบเทียบ (เช่น dog-lean, dog-tired) (Plag, 2003, p. 152; Schmid, 2015, p. 93)

ด้วยเหตุที่การบอกประเภทย่อย (sub-grouping) มีหลากหลายรูปแบบดังกล่าวข้างต้น ในบางกรณี คำประสมแบบแอททริบิวทีฟ จึงเป็นคำกำกวม (ambiguous) หรือมีความหมาย 2 ความหมาย เช่น a snake girl ซึ่งโดยทั่วไป หมายถึง ‘a girl that has extremely flexible limbs’ อาจสื่อความหมายแตกต่างอย่างสิ้นเชิงเมื่อปรากฏใน พาดหัวข่าว (headline) เช่น Snake girls’ record! Two Chinese girls set record living for 12 days in a room with 888 snakes (ตัวอย่างจาก Adams, 2001, p. 88) ในกรณีนี้ snake girls หมายถึง ‘girls living with snakes’ ดังนั้น คำประสมแบบแอททริบิวทีฟ (attributive compound) จึงอาจเป็นคำกำกวม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยบริบท (context) ในการตีความ

ในการทำงานเดียวกับ snake girls คำประสมอย่าง marble museum และ stone wall (Plag, 2003, p. 150) เป็นคำประสมแบบแอททริบิวทีฟ (attributive compound) ที่มีความหมายมากกว่า 1 ความหมายเช่นกัน ดังแสดง ใน (29) และ (30) ตามลำดับ

(29) marble museum

ก. ‘a museum where marble objects are on display’

ข. ‘a museum building made of marble’

(30) stone wall

ก. ‘a wall made out of stone’

ข. ‘a wall against which a stone was flung’

ค. ‘a wall painted with a graffiti showing a stone’

ดังนั้น กล่าวได้ว่า การที่คำประสมแบบแอททริบิวทีฟอาจมีความกำกวม (ambiguity) นั้น เป็นผลจากการที่การบอกประเภทย่อย (sub-grouping) มีหลากหลายรูปแบบ ทำให้คำประสมดังกล่าวอาจมีมากกว่า 1 ความหมาย ซึ่งแตกต่างจากความกำกวมเชิงคำศัพท์ (lexical ambiguity) และความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity) ดังกล่าวข้างต้น

3.2.2 คำประสมแบบคอปูเลทีฟ (Copulative compound)

สำหรับคำประสมแบบคอปูเลทีฟ (copulative compound) นั้น 2 ส่วนที่มาประสมกันจะมีความบทรابطต่อความหมายของคำประสมนั้นเท่าเทียมกัน (ไม่มีส่วนใดเป็นส่วนขยายหรือส่วนหลักทางความหมาย) โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ คำประสมแบบแอฟโพซิชันนอล (appositional compounds) เช่น actor-manager กับ คำประสมแบบโคออร์ดิเนทีฟ (coordinative compounds) เช่น nature-nurture (debate)

อย่างไรก็ตาม ในภาษาอังกฤษ มีคำประสมแบบคอปูเลทีฟ (copulative compound) ที่สามารถตีความได้ทั้งในลักษณะแอฟโพซิชันนอล (apposition) และโคออร์ดิเนทีฟ (coordinative) กล่าวได้ว่า มีความหมาย 2 ความหมาย หรือเป็นคำประสมกำกวม (ambiguous) เช่น German-English (ตัวอย่างจาก Plag, 2003, p. 220) ดังแสดงใน (31)

(31) German-English

ก. German-English ‘ระหว่างเยอรมนีกับอังกฤษ’ (coordinative)

เช่น German-English contact

ข. German-English ‘ที่มีทั้งความเป็นเยอรมนีและอังกฤษ’ (appositional)

เช่น German-English family

German-English อาจแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ฝ่าย หรือแสดงการมีคุณสมบัติ 2 คุณสมบัติควบคู่กัน การที่ German-English สามารถตีความได้ทั้งในเชิงความสัมพันธ์และคุณสมบัตินั้น เนื่องจาก German-English ใช้เป็นส่วนขยาย (modifier) ซึ่งต้องอาศัยส่วนหลัก (head) เป็นตัวกำกับความหมาย ทั้งนี้ อาจสังเกตได้ว่า เมื่อ German-English ปรากฏร่วมกับส่วนหลัก (head) ซึ่งได้แก่ contact และ family จะไม่มีความกำกวมเกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ (semantic properties) ของ contact และ family เข้ามากำกับความหมายของ German-English กล่าวคือ ความหมายของ contact (การประกอบด้วย 2 ฝ่าย) สอดคล้องกับการตีความ German-English ในเชิงความสัมพันธ์ (coordinative) ในขณะที่ความหมายของ family (สมุหนาม) สอดคล้องกับการตีความ German-English ในเชิงคุณสมบัติทาง (appositional)

การอธิบายความหมายของคำประสมโดยอาศัยแนวคิดด้านความสอดคล้องทางความหมายของส่วนหลัก-ส่วนขยาย (head-modifier) นี้ มิได้จำกัดอยู่เพียงกรณีของ German-English contact และ German-English family เท่านั้น แต่สามารถอธิบายความหมายของคำประสมอื่นๆ ในลักษณะนี้ได้ด้วย อาทิ mind-body problem, doctor-patient gap และ predator-prey battle ซึ่งมี problem, gap และ battle เป็นส่วนหลัก (head) ที่สื่อความหมายในลักษณะเดียวกับ contact (การประกอบด้วย 2 ฝ่าย) ทำให้ส่วนขยาย (modifier) ด้านหน้าแสดง ‘a between relation between its members’ ในขณะที่ a man-wife team ซึ่งมี team เป็นส่วนหลัก (head) ที่สื่อความหมายในลักษณะเดียวกับ family (สมุหนาม) ทำให้ตีความได้ว่า ‘a team made up by a man and his wife’

ดังนั้น ความกำกวม (ambiguity) ที่ปรากฏในคำประสมแบบคอปูเลทีฟ (copulative compound) จึงแตกต่างจากความกำกวมเชิงคำศัพท์ (lexical ambiguity) และความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity) การอธิบายความกำกวมในคำประสมแบบคอปูเลทีฟ (copulative compound) นี้ไม่สามารถอาศัยแนวคิดด้านการพ้องรูป (homonymy) และโครงสร้างลำดับชั้น (hierarchical structure) ได้ ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายความกำกวม 2 ประเภทข้างต้น ความกำกวมในคำประสมประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดด้านความสอดคล้องทางความหมายของส่วนหลัก-ส่วนขยาย (head-modifier) ในการอธิบาย

สรุป

โดยสรุป บทความนี้อภิปรายความกำกวม (ambiguity) โดยอาศัยกรอบแนวคิด (framework) ที่ว่า ความกำกวมจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความกำกวมเชิงคำศัพท์ (lexical ambiguity) กับความกำกวมเชิงโครงสร้าง (structural ambiguity) พร้อมทั้งเสนอว่า ในภาษาอังกฤษ มีคำแปล (derivative) และคำประสม (compound) ที่กำกวม โดยความกำกวมนี้มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากความกำกวม 2 ประเภทข้างต้น

การอธิบายความกำกวมของคำแปล (derivative) จำเป็นต้องอาศัยทั้งแนวคิดด้านการพ้องรูป (homonymy) และโครงสร้างลำดับชั้น (hierarchical structure) ประกอบกัน ส่วนการอธิบายความกำกวมของคำประสม (compound) ไม่สามารถอาศัยแนวคิดด้านการพ้องรูป (homonymy) และโครงสร้างลำดับชั้น (hierarchical structure) ได้ แต่ต้องใช้แนวคิดด้านการบอกประเภทย่อย (sub-grouping) และความสอดคล้องทางความหมายของส่วนหลัก-ส่วนขยาย (head-modifier)

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐมา พงศ์ไพโรจน์. (2554). **ระบบหน่วยคำในภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญยจีรา ชีรเวทย์. (2561). **ระบบหน่วยคำภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิชา ถาวร (2554). **การตีความความกำกวมทางวากยสัมพันธ์ในประโยคภาษาอังกฤษโดยนักเรียนไทยที่มีประสบการณ์ทางภาษาอังกฤษสูงและต่ำ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Adams, V. (2001). **Complex Words in English**. Harlow: Longman.
- Bauer, L. (1998). **Vocabulary**. London: Routledge.
- Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2011). **An Introduction to Language**. Massachusetts: Wadsworth, Cengage Learning.
- Jotikasthira, P. (1999). **Introduction to the English Language: System and Structure**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Katamba, F. & Stonham, J. (2006). **Morphology**. New York: Palgrave
- Lieber, R. (2010). **Introducing Morphology**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Plag, I. (2003). **Word-formation in English**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pollatsek, A., Drieghe, D., Stockall, L. & Almeida R. (2010). The Interpretation of Ambiguous Trimorphemic Words in Sentence Context. **Psychonomic Bulletin & Review**, 17(1), 88-94.
- Schmid, H.J. (2015). Morphology. In Bauer, N., Cummings, L. & Morrish, L. (Eds.). **Exploring Language and Linguistics**. Cambridge: Cambridge University Press, 77-110.

วจนกรรมที่ปรากฏบนเสื้อคริสตศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์¹

Speech Acts on Thai Protestant Christianity T-shirt

สุทธาพร คมขำ²สมชาย สำเนียงงาม³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วจนกรรมที่ปรากฏบนเสื้อคริสตศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ จำนวน 500 ตัว ได้ข้อความที่ใช้วิเคราะห์ 515 ข้อความ โดยใช้ทฤษฎีวจนกรรมของเซิร์ล (Searle, 1976) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบวจนกรรมบนเสื้อคริสตศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มวจนกรรมบอกกล่าว ได้แก่ วจนกรรมบอกสถานะและวจนกรรมบอกเรื่องราว 2) กลุ่มวจนกรรมชี้แนะ ได้แก่ วจนกรรมแนะนำ วจนกรรมเชิญชวน วจนกรรมขอร้อง และวจนกรรมสั่ง วจนกรรมที่พบมากที่สุดคือวจนกรรมสั่ง จำนวน 298 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 57.86 รองลงมา คือ วจนกรรมบอกสถานะ จำนวน 137 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 26.6 วจนกรรมที่พบน้อยที่สุดคือวจนกรรมบอกเรื่องราว จำนวน 2 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 0.38 ผลการศึกษาทำให้เห็นว่าวจนกรรมที่ปรากฏบนเสื้อมีคริสตศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์มีความสำคัญในฐานะเป็นสื่อหนึ่งในการเน้นย้ำคำสอนของศาสนาซึ่งเป็นหน้าที่ที่คริสตศาสนิกชนต้องปฏิบัติ

คำสำคัญ: วจนกรรม, คริสตศาสนิกชนไทย, เสื้อยืด

Abstract

The aim of this article is to analyze the speech acts appearing on Thai Protestant Christianity t-shirt. The data elicited is from 500 Thai Protestant Christianity t-shirts, containing 515 messages. John R. Searle's theory of speech acts (Searle, 1976) is a conceptual framework of this article. The analysis shows that there are 2 categories of speech acts on Thai Protestant Christianity t-shirt; 1) Representative speech acts which include self-introducing and stating. 2) Directive speech acts which include recommending, inviting, requesting and commanding. The most used speech act is commanding with 298 uses (57.86%), followed by self-introducing with 137 uses (26.6%). The least used speech act is stating with 2 uses (0.38%). The result implies that the speech acts appearing on the t-shirt are important as a media Thai Protestant Christianity used to emphasize God's word to others which is a duty of all Christianity.

Keywords: Speech Acts, Christianity, T-shirt

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาษาที่ปรากฏบนเสื้อคริสตศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

เสื้อเป็นเครื่องแต่งกายที่มนุษย์สวมใส่เพื่อใช้ปกคลุมร่างกายและให้ความอบอุ่นแก่ผู้สวมใส่ นอกจากนี้เสื้อยังเป็นเครื่องแบบที่ใช้แสดงถึงตำแหน่งหน้าที่การงานและการเป็นสมาชิกของหน่วยงานหรือองค์กรหนึ่ง ๆ รวมถึงแสดงถึงตัวตนของผู้สวมใส่ด้วยดังที่ ลูอิส ฮิล (Louis Hill, 1988 อ้างถึง Donna and Steven, 2010) กล่าวว่า เสื้อเป็นชิ้นงานศิลปะ เป็นสื่อโฆษณา เป็นถ้อยแถลงทางการเมือง เป็นการแสดงตัวตน หรืออาจเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ผู้สวมใส่อยากจะทำให้เป็น

จอห์นสโตน (Johnstone, 2009) ได้ศึกษาเสื้อยืดของผู้ใช้ภาษาพิตต์เบิร์ก (Pittsburghese) ซึ่งเป็นภาษาถิ่นภาษาหนึ่งของภาษาอังกฤษในรัฐเพนซิลเวเนียแถบตะวันตก ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า มีการนำภาษาถิ่นของชาวพิตต์เบิร์กมาสกรีนเป็นลวดลายบนเสื้อและจำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว เสื้อยืดเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงสินค้าประจำท้องถิ่น แต่ยังเป็นสื่ออีกรูปแบบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงภาษาถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะตัวของชาวพิตต์เบิร์ก เสื้อที่มีการสกรีนลวดลายเป็นภาษาพิตต์เบิร์กมีความสัมพันธ์กับสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ภาษาถิ่นที่ปรากฏบนเสื้อสามารถดึงดูดผู้ที่เข้าใจและคุ้นเคยกับภาษาพิตต์เบิร์ก ในขณะที่เดียวกันก็สามารถทำให้ผู้คนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเมืองพิตต์เบิร์กได้เห็นภาษาพิตต์เบิร์กจนคุ้นตาเช่นเดียวกับที่เห็นตามป้ายร้านค้า ตามทางเดิน หรือตามร่างกายของชาวพิตต์เบิร์ก ข้อความภาษาพิตต์เบิร์กที่ปรากฏบนเสื้อจึงมีความสำคัญในฐานะเครื่องหมายที่แสดงออกถึงความเป็นพิตต์เบิร์ก เมื่อชาวพิตต์เบิร์กสวมใส่เสื้อที่มีข้อความภาษาของตนก็จะเป็นการแสดงออกถึงความภูมิใจในถิ่นของตน เมื่อนักท่องเที่ยวซื้อเสื้อกลับไปใส่ก็จะเป็นที่ระลึกว่าเคยมาเที่ยวในถิ่นที่มีภาษาเฉพาะของตนเอง

กลุ่มคริสต์ศาสนิกชนไทยนิกายโปรเตสแตนต์มีการจัดทำเสื้อเพื่อใช้สวมใส่ในโอกาสที่หลากหลาย ทั้งเทศกาลสำคัญประจำปีของคริสตศาสนาอย่างเทศกาลอีสเตอร์และเทศกาลคริสต์มาส รวมทั้งกิจกรรมเฉพาะขององค์กรทางศาสนา เช่น การจัดกิจกรรมฟื้นฟูชีวิตฝ่ายจิตวิญญาณ⁴ ของคริสต์ศาสนิกชนในประเทศไทย และการจัดงานประกาศพระกิตติคุณ⁵ ผู้ที่ไปนมัสการในแต่ละคริสตจักรจะถือว่าเป็นสมาชิกของคริสตจักรนั้น สมาชิกของคริสตจักรโดยเฉพาะคริสตจักรที่มีจำนวนสมาชิกมากจะถูกจัดเป็นกลุ่ม ๆ ตามช่วงอายุ ได้แก่ ยุวชน อนุชน และแบ่งตามเพศในกลุ่มคนวัยทำงานได้แก่ สตรี บุรุษ ในกลุ่มย่อยเหล่านี้ยังมีการจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม เช่น การจัดค่ายประจำปีในหัวข้อต่าง ๆ ของอนุชนคริสตจักร การจัดกิจกรรมของกลุ่มสตรีในฐานะแม่และภรรยาของครอบครัว กิจกรรมดังกล่าวข้างต้นมักมีการจัดทำเสื้อที่มีข้อความเกี่ยวกับคริสตศาสนา เช่น ข้อความที่บอกว่ามีพระเจ้า ข้อความแสดงตนว่าผู้สวมเสื้อเป็นคริสต์ศาสนิกชน คำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ การสวมใส่เสื้อที่มีข้อความเกี่ยวกับคริสตศาสนาปรากฏอยู่บนตัวเสื้อจึงเป็นการส่งสารให้แก่ผู้พบเห็นทั้งที่เป็นคริสต์ศาสนิกชนและไม่ใช่วิวชาตินิกชน จากการสังเกตข้อความที่ปรากฏบนเสื้อของคริสต์ศาสนิกชนพบว่าข้อความบางข้อความมีเจตนาเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้รับสาร ในขณะที่บางข้อความมีเจตนาเพื่อให้ผู้รับสารทำบางสิ่งบางอย่าง จึงน่าสนใจว่าข้อความเหล่านั้นสื่อเจตนาใดบ้าง

ดังได้กล่าวข้างต้น ข้อความบนเสื้อของคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์มีหลากหลาย น่าสนใจ และยังไม่มีการศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวัฒนธรรมของข้อความที่ปรากฏบนเสื้อคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ โดยใช้แนวคิดเรื่องเงื่อนไขและประเภทของวัฒนธรรมของเซิร์ล (Searl, 1969) มาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงเจตนาของคริสต์ศาสนิกชนไทยที่สื่อสารผ่านข้อความบนเสื้อได้อย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมของข้อความที่ปรากฏบนเสื้อของคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์

⁴ ชีวิตในศาสนาคริสต์แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ชีวิตฝ่ายเนื้อหนัง (flesh) หมายถึง ร่างกายที่เจริญเติบโตขึ้นด้วยอาหาร และชีวิตฝ่ายจิตวิญญาณ (spirit) หมายถึง ความคิดและจิตที่เติบโตขึ้นด้วยการเชื่อฟังและปฏิบัติตามพระวจนะของพระเจ้า อันนำไปสู่การเป็นหนึ่งเดียวกันกับพระวิญญาณบริสุทธิ์ (God the Holy Spirit) ที่อยู่ในชีวิตของคริสต์ศาสนิกชนทุกคน

⁵ หมายถึง เรื่องที่พระเยซูคริสต์เป็นพระบุตร (God the Son) ของพระเจ้าพระบิดา (God the Father) พระเจ้าพระบิดาได้ทรงส่งพระบุตรองค์เดียวของพระองค์ลงมาบังเกิดบนโลกมนุษย์ เพื่อที่พระบุตรจะถูกตรึงที่ไม้กางเขนเป็นการไถ่บาปแทนมนุษย์ทั้งปวงที่เชื่อในพระบุตร การไถ่บาปนี้เป็นเหมือนการไถ่บาปด้วยสัตว์ที่บริสุทธิ์และไม่มีตำหนิที่เรียกว่าสัตว์บูชาในสมัยก่อนคริสตกาล เช่น การใช้ลูกแกะที่ไม่มีตำหนิเพื่อบูชาพระเจ้าเป็นการไถ่บาปแทนมนุษย์ที่ทำผิดต่อพระเจ้า

สมมติฐานของการวิจัย

วัจนกรรมที่ปรากฏบนสื่อของคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ส่วนใหญ่เป็นวัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ

ขอบเขตของการวิจัย

ข้อความบนสื่อที่ใช้ในการวิจัยคือข้อความภาษาไทยบนสื่อทุกประเภทที่ผลิตและจัดจำหน่ายโดยคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ในปี พ.ศ. 2552-2562 จำนวน 500 ตัว ได้ข้อความที่ใช้วิเคราะห์ 515 ข้อความ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ 1. คริสตจักรนิกายโปรเตสแตนต์ 2. หน่วยงานต่างในสังกัดของสภาคริสตจักรในประเทศไทย สหกิจคริสเตียนแห่งประเทศไทย และสหคริสตจักรแบปติสต์ในประเทศไทย 3. ร้านสกรีนสื่อและร้านค้าที่จัดจำหน่ายสื่อที่จัดทำโดยคริสต์ศาสนิกชน นิกายโปรเตสแตนต์บนสื่อสังคมออนไลน์ 4. แหล่งข้อมูลรายบุคคล ในการจำแนกข้อความที่ใช้ในการวิเคราะห์ หากสื่อหนึ่งตัวมีข้อความมากกว่าหนึ่งข้อความ เช่น ด้านหน้าของสื่อมีข้อความชื่อคริสตจักร ด้านหลังของสื่อมีชื่อพระคัมภีร์ ผู้วิจัยจะนับเป็น 2 ข้อความ และกรณีที่สื่อมีข้อความซ้ำกันกับสื่อตัวอื่น แต่มีวัจนภาษาไม่เหมือนกันผู้วิจัยจะนับเป็นคนละข้อความ

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเรื่องวัจนกรรม (Speech Acts) ของจอห์น อาร์ เซิร์ล (John R. Searle, 1969) เซิร์ลได้เสนอเงื่อนไขวัจนกรรม ยึดคำแปลภาษาไทยตาม ญัฐพร พานโพธิ์ทอง (2555) 4 ข้อ ได้แก่ เงื่อนไขเนื้อความ (propositional condition) คือ เงื่อนไขที่บอกเนื้อหาของถ้อยคำ เงื่อนไขเบื้องต้น (preparatory precondition) คือ เงื่อนไขที่บอกความคิดความเชื่อพื้นฐานของผู้พูดและผู้ฟังก่อนกล่าวถ้อยคำนั้น ๆ เงื่อนไขความจริงใจ (sincerity condition) คือ เงื่อนไขที่บอกความต้องการที่แท้จริงของผู้พูด เงื่อนไขจำเป็น (essential condition) คือ เงื่อนไขที่บอกจุดมุ่งหมายของการกล่าวถ้อยคำของผู้พูดว่าต้องการให้เกิดการกระทำใด

เซิร์ล (Searl, 1969) จำแนกประเภทวัจนกรรมตามเจตนาของผู้ส่งสาร ลักษณะคำกริยาที่บ่งการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างความหมายออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มวัจนกรรมบอกกล่าว (representatives) เป็นข้อความบอกเหตุการณ์ที่ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังทราบข้อมูลหรือบอกเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง 2. กลุ่มวัจนกรรมชี้แนะ (directives) เป็นข้อความแสดงถึงความพยายามของผู้พูดที่ต้องการให้ผู้ฟังกระทำการใดสิ่งหนึ่ง 3. กลุ่มวัจนกรรมผูกมัด (commissive) เป็นข้อความที่กำหนดให้ตัวผู้พูดเป็นผู้กระทำ ผู้พูดจะต้องลงมือทำตามที่ได้พูดไว้ มิเช่นนั้นจะถือว่าผู้พูดไม่จริงใจหรือไม่ซื่อสัตย์ต่อคำพูดของตนเอง 4. กลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก (expressive) เป็นข้อความบ่งบอกถึงอารมณ์ความรู้สึกและทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟังหรือสิ่งที่อยู่ในบริบทรอบข้าง โดยทั่วไปแล้ววัจนกรรมกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นให้ผู้อื่นทราบว่าผู้พูดชอบ ไม่ชอบ ชื่นชม ในตัวผู้ฟังหรือในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้ฟังเท่านั้น ทั้งนี้ผู้พูดไม่มีความประสงค์จะให้ผู้ฟังกระทำการใดหรือให้ผู้ฟังได้ทราบถึงข้อมูลที่มีสาระสำคัญใดๆ และ 5. กลุ่มวัจนกรรมประกาศ (declaratives) เป็นข้อความแสดงให้เห็นถึงเจตนาของผู้พูดอย่างแจ่มแจ้งเกิดขึ้นในบริบทที่มีความเป็นทางการสูง คู่สนทนาและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องต้องมีหน้าที่ชัดเจนในบริบทดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. คัดเลือกแหล่งข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อความบนสื่อ ผู้วิจัยรวบรวมรายชื่อคริสตจักร หน่วยงานต่างๆ ของศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ ร้านสกรีนสื่อและร้านค้าที่จัดจำหน่ายสื่อบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีเจ้าของร้านเป็นคริสต์ศาสนิกชน นิกายโปรเตสแตนต์ เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อความบนสื่อต่อไป รายละเอียดมีดังนี้

2.1 แหล่งข้อมูลคริสตจักร เนื่องจากจำนวนคริสตจักรมีจำนวนมากจึงใช้การคัดเลือกแหล่งข้อมูลโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ด้วยการจับฉลากคริสตจักร นิกายโปรเตสแตนต์ จาก 6 ภาคของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 5,888 แห่ง ได้คริสตจักรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจำนวน 50 แห่ง

2.2 แหล่งข้อมูลหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดของสภาคริสตจักรในประเทศไทย สหกิจคริสเตียนแห่งประเทศไทย และสหคริสตจักรแบปติสต์ในประเทศไทย จำนวน 20 หน่วยงาน

2.3 แหล่งข้อมูลร้านสกรีนเสื้อและร้านค้าที่จัดจำหน่ายเสื้อบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยการค้นหาร้าน 20 ร้านแรกที่ปรากฏเรียงลำดับในสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 20 ร้าน

2.4 แหล่งข้อมูลรายบุคคล ซึ่งได้จากการแนะนำของแหล่งข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ข้างต้น จำนวน 50 คน

3. คัดเลือกสื่อที่มีข้อความภาษาไทยปรากฏอยู่ส่วนใดส่วนหนึ่งของเสื้อจำนวน 500 ตัว และต้องเป็นสื่อที่ผลิตและจัดจำหน่ายในปี พ.ศ. 2552-2562 เพื่อให้ได้มีข้อมูลภาษาที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ จากนั้นจึงคัดข้อความที่ปรากฏบนเสื้อที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวเพื่อใช้เป็นข้อมูลภาษา โดยคัดเลือกเฉพาะข้อความที่ไม่ซ้ำกัน ได้ทั้งหมด 500 ข้อความ

4. วิเคราะห์ข้อมูลตามเงื่อนไขของวัจนกรรมเพื่อจัดกลุ่มประเภทวัจนกรรมโดยใช้ทฤษฎีวัจนกรรมของจอห์น อาร์ เซิร์ล (John R. Searle, 1969) เป็นกรอบความคิด

5. นำเสนอผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวัจนกรรมที่ปรากฏบนเสื้อคริสตศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ พบว่ามีการใช้วัจนกรรม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัจนกรรมบอกกล่าว (representatives) และกลุ่มวัจนกรรมชี้แนะ (directives) รายละเอียดมีดังนี้

1. กลุ่มวัจนกรรมบอกกล่าว (representatives)

กลุ่มวัจนกรรมบอกกล่าวเป็นวัจนกรรมที่บอกเล่าหรือนำเสนอข้อเท็จจริงต่าง ๆ ให้ผู้รับสารได้รับรู้ วัจนกรรมที่พบในกลุ่มนี้ได้แก่ วัจนกรรมบอกสถานะ และวัจนกรรมบอกเรื่องราว รายละเอียดมีดังนี้

1.1 วัจนกรรมบอกสถานะ หมายถึง วัจนกรรมที่ใช้ถ้อยคำบอกว่าผู้สวมเสื้อมีสถานภาพทางศาสนาเป็นคริสตศาสนิกชน หรือเป็นสมาชิกคริสตจักรใดคริสตจักรหนึ่ง หรือเป็นหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งในสังกัดของศาสนาคริสต์ วัจนกรรมบอกสถานะเป็นถ้อยคำที่มีเงื่อนไขวัจนกรรมดังต่อไปนี้

เงื่อนไขเนื้อความ: สถานภาพทางศาสนาคริสต์ของผู้ส่งสาร

เงื่อนไขเบื้องต้น: ผู้ส่งสารมักเชื่อว่าผู้รับสารไม่ทราบข้อมูลนั้น

เงื่อนไขความจริงใจ: ผู้ส่งสารต้องการบอกสถานภาพทางศาสนาคริสต์ของตนให้ผู้รับสารทราบ

เงื่อนไขจำเป็น: ผู้ส่งสารพยายามให้ผู้รับสารทราบว่าตนเป็นคริสตศาสนิกชน นิกายโปรเตสแตนต์

ตัวอย่างที่ 1

ภาพที่ 1 ฉับเป็นคริสเตียน

จากตัวอย่างที่ 1 ข้อความว่า “ฉันเป็นคริสเตียน” เป็นข้อความที่มีเจตนาเพื่อบอกสถานภาพทางศาสนาของผู้สวมเสื้อว่าเป็นคริสต์ศาสนิกชน นิกายโปรเตสแตนต์ โดยใช้คำภาษาไทยว่า คริสเตียน หมายถึง คริสต์ศาสนิกชน นิกายโปรเตสแตนต์ (หากเป็นคำว่า คริสตัง จะหมายถึง คริสต์ศาสนิกชน นิกายโรมันคาทอลิก)

ตัวอย่างที่ 2

ภาพที่ 2 อนุชนร่มเกล้า

จากตัวอย่างที่ 2 ข้อความว่า “อนุชนร่มเกล้า” เป็นข้อความที่บอกว่าผู้สวมเสื้อเป็นคริสต์ศาสนิกชน คำว่า “อนุชน” เป็นคำที่ใช้ในศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เพื่อเรียกกลุ่มสมาชิกในคริสตจักรที่แบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ตามช่วงวัย ได้แก่ อนุชน อนุชน สตรี บุรุษ ข้อความว่า “อนุชนร่มเกล้า” หมายความว่าผู้สวมเสื้อเป็นคริสต์ศาสนิกชนและเป็นสมาชิกกลุ่มอนุชนของคริสตจักรร่มเกล้า

1.2 วัจนกรรมบอกเรื่องราว หมายถึง วัจนกรรมที่บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับคริสตศาสนา เช่น การบังเกิดของพระเยซู เพื่อให้ผู้รับสารทราบ วัจนกรรมบอกเรื่องราวเป็นถ้อยคำที่มีเงื่อนไขวัจนกรรมดังต่อไปนี้

เงื่อนไขเนื้อความ: ข้อความใด ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาคริสต์

เงื่อนไขเบื้องต้น: ผู้ส่งสารเชื่อว่าผู้รับสารไม่ทราบข้อมูลนั้น

เงื่อนไขความจริงใจ: ผู้ส่งสารเชื่อว่าข้อความนั้นเป็นจริง

เงื่อนไขจำเป็น: ผู้ส่งสารพยายามให้ผู้รับสารทราบเรื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนาคริสต์นั้นๆ

ตัวอย่างที่ 3

ภาพที่ 3 พระเยซูบังเกิดในรางหญ้า

จากตัวอย่างที่ 3 ข้อความว่า “พระเยซูบังเกิดในรางหญ้า” เป็นข้อความที่บอกถึงการบังเกิดเป็นมนุษย์ของพระเยซูคริสต์ที่เมืองเบธเลเฮม ประเทศปาเลสไตน์ เสื้อตัวนี้เป็นเสื้อที่ทำขึ้นเพื่อสวมใส่ในช่วงคริสต์มาส จึงเป็นความตั้งใจของผู้ส่งสารที่จะบอกให้ผู้รับสารทราบช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาการประสูติของพระเยซูคริสต์ ผู้เป็นศาสดาของศาสนาคริสต์ และทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการประสูติ

2. กลุ่มวจนกรรมชี้หน้า (directives)

กลุ่มวจนกรรมชี้หน้าเป็นกลุ่มวจนกรรมที่ผู้ส่งสารพยายามให้ผู้รับสารกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง วจนกรรมที่พบ ได้แก่ วจนกรรมแนะนำ วจนกรรมเชิญชวน วจนกรรมขอร้อง และวจนกรรมสั่ง รายละเอียดมีดังนี้

2.1 วจนกรรมแนะนำ

วจนกรรมแนะนำ หมายถึง วจนกรรมที่ผู้ส่งสารต้องการบอกสิ่งที่ เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้รับสารกระทำตาม ในอนาคต วจนกรรมแนะนำบนเสื้อมักเป็นวจนกรรมอ้อม กล่าวคือมักไม่บอกตรงไปตรงมาว่าต้องการให้ผู้รับสารทำอะไร แต่ใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงพระเจ้าหรือสิ่งที่พระเจ้าทรงกระทำเพื่อต้องการให้ผู้รับสารเชื่อว่าพระเจ้านั้นจริง หากผู้รับสารไม่ใช่ คริสต์ศาสนิกชน เจตนาของการสื่อสารนี้จะนำไปเพื่อต้องการให้ผู้รับสารกลับใจ⁶ แต่สำหรับผู้รับสารที่เป็นคริสตศาสนิกชน เจตนาของผู้ส่งสารเป็นไปเพื่อให้ผู้รับสารมีความเชื่อที่มั่นคงต่อพระเจ้าที่ตนนับถือ วจนกรรมแนะนำบนเสื้อมักเป็นถ้อยคำที่มี เจื่อนไหววจนกรรมดังต่อไปนี้

เจื่อนไหวเนื้อความ: การกระทำของผู้รับสารในอนาคต

เจื่อนไหวเบื้องต้น: การกระทำดังกล่าวให้ประโยชน์แก่ผู้รับสาร ผู้รับสารต้องไม่ตั้งใจไว้ก่อนว่าจะทำตามของผู้ส่ง สารแนะนำ

เจื่อนไหวความจริงใจ: ผู้ส่งสารเชื่อว่าผู้รับสารจะได้รับประโยชน์จากการกระทำนี้จริงๆ

เจื่อนไหวจำเป็น: ผู้ส่งสารเชื่อว่าการกระทำที่ผู้ส่งสารแนะนำให้ประโยชน์แก่ผู้รับสาร

ตัวอย่างที่ 4

ภาพที่ 4 รับแอดพระเยซู

จากตัวอย่างที่ 4 ข้อความว่า “รับแอดพระเยซู?” เป็นข้อความที่ผู้ส่งสารบอกให้ผู้รับสารที่ไม่ใช่ คริสต์ศาสนิกชนรับพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้าของตนด้วย โดยใช้ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยคำกริยา “รับ” เพื่อแนะนำการกระทำของ ผู้รับสารในอนาคต อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องหมายปริศนีย์ท้ายข้อความก็เป็นการแนะนำแบบสร้างทางเลือกให้ผู้รับสารคิดว่า จะกระทำตามที่แนะนำหรือไม่ ทั้งนี้ผู้ส่งสารที่เป็นคริสตศาสนิกชนเชื่อมั่นว่าการรับพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้าเป็นประโยชน์แก่ ผู้รับสารเพราะคริสตศาสนิกชนเชื่อว่าพระเยซูคริสต์ช่วยให้ผู้เชื่อทุกคนรอดจากความตายนิรันดร์ และผู้ส่งสารรู้ว่าผู้รับสารที่ ไม่ใช่คริสตศาสนิกชนยังไม่ได้รับพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้าจึงบอกให้ผู้รับสารทำตามที่ผู้ส่งสารบอกด้วยเชื่อว่าการกระทำนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับสาร

2.2 วจนกรรมเชิญชวน

วจนกรรมเชิญชวน หมายถึง วจนกรรมที่ใช้ถ้อยคำแสดงเจตนาเชิญชวนให้ผู้รับสารกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ร่วมกับผู้ส่งสารโดยมีถ้อยคำบ่งชี้ เช่น “ด้วยกัน”, “ร่วม” และการใช้คำกริยาใดๆ ร่วมกับคำลงท้ายที่แสดงถึงการกระทำ ร่วมกัน วจนกรรมเชิญชวนเป็นถ้อยคำที่มีเจื่อนไหววจนกรรมดังต่อไปนี้

⁶ หมายถึง สำนึกและยอมรับความบาปที่ตัวเองได้ทำและหันกลับมาเชื่อพระเยซู เพราะเชื่อว่าพระเยซูเป็นพระผู้ไถ่มนุษย์จากความบาป

เงื่อนไขเนื้อความ: การกระทำของผู้รับสารในอนาคต

เงื่อนไขเบื้องต้น: ผู้ส่งสารเชื่อว่าผู้รับสารสามารถทำสิ่งนั้นได้

เงื่อนไขความจริงใจ: ผู้ส่งสารต้องการให้ผู้รับสารกระทำการใดสิ่งหนึ่งร่วมกับผู้ส่งสาร

เงื่อนไขจำเป็น: ผู้ส่งสารพยายามที่จะให้ผู้รับสารทำตามที่ผู้ส่งสารเชิญชวน

ตัวอย่างที่ 5

ภาพที่ 5 เดินด้วยกัน

จากตัวอย่างภาพที่ 5 ข้อความว่า “เดินด้วยกัน” ปรากฏถ้อยคำบ่งชี้ “ด้วยกัน” แสดงเจตนาเชิญชวนให้ผู้รับสารเดินอยู่บนทางของพระเจ้าด้วยกันสำหรับผู้รับสารที่ไม่ใช่คริสตศาสนิกชนนั้น การเชิญชวนให้อยู่บนทางของพระเจ้าหมายถึงการเชิญชวนให้มานับถือพระเยซู ส่วนผู้รับสารที่เป็นคริสตศาสนิกชนหมายความว่าความถึงการเชิญชวนมารักษาชีวิตให้อยู่ในทางธรรมและทำงานรับใช้พระเจ้าด้วยกัน

2.3 วจนกรรมขอร้อง

วจนกรรมขอร้อง หมายถึง วจนกรรมที่ใช้ถ้อยคำแสดงเจตนาขอให้ผู้รับสารกระทำการใดสิ่งหนึ่งที่ผู้ส่งสารต้องการ โดยมีถ้อยคำบ่งชี้แสดงการขอร้อง เช่น “กรุณา”, “โปรด”, “ขอ” วจนกรรมขอร้องเป็นถ้อยคำที่มีเงื่อนไขวจนกรรมดังต่อไปนี้

เงื่อนไขเนื้อความ: การกระทำของผู้รับสารในอนาคต

เงื่อนไขเบื้องต้น: ผู้ส่งสารเชื่อว่าผู้รับสารสามารถทำสิ่งที่ขอนั้นได้ และผู้รับสารอาจจะไม่ทำสิ่งนั้นหากผู้รับสารไม่ขอ

เงื่อนไขความจริงใจ: ผู้ส่งสารต้องการให้ผู้รับสารทำตามที่ขอ

เงื่อนไขจำเป็น: ผู้ส่งสารอยากให้ผู้รับสารกระทำตามคำร้องขอ

ตัวอย่างที่ 6

ภาพที่ 6 กรุณารัก

จากตัวอย่างภาพที่ 6 ข้อความว่า “กรุณารัก” แสดงเจตนาขอให้ผู้รับสารปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยรักซึ่งกันและกันได้ ถ้อยคำว่า กรุณารัก คือข้อพระคัมภีร์พระธรรมสุภาพิต บทที่ 17 ข้อ 17 ความว่า “เพื่อนมีความรักความหวังดีให้ทุกเวลา

และพี่น้องก็เกิดมาเพื่อช่วยเหลือกันในยามทุกข์ยาก” ดังนั้น ข้อความดังกล่าวจึงเป็นการขอร้องให้รักผู้อื่นและปฏิบัติต่อผู้อื่นแบบที่เพื่อนหรือพี่น้องพึงปฏิบัติต่อกัน

ตัวอย่างที่ 7

ภาพที่ 7 ขอใจของเจ้าให้เราเกิด สภษ.23:26

จากตัวอย่างภาพที่ 7 ข้อความว่า “ขอใจของเจ้าให้เราเกิด สภษ. 23 : 26” เป็นข้อความที่มาจากพระธรรมสุภาษิต บทที่ 23 ข้อ 26 หมายถึงพระเจ้าขอให้มนุษย์มอบหัวใจให้พระเจ้าและปิดยิตินในชีวิตที่มีพระเจ้าเป็นเจ้าของชีวิต เมื่อมนุษย์มอบหัวใจให้พระเจ้า มนุษย์ก็จะดำเนินชีวิตตามพระคำของพระองค์เช่นกัน และนั่นเป็นชีวิตที่พระเจ้าพอพระทัย ข้อความว่า ขอใจให้เราเกิด จึงเป็นการแสดงวจนกรรมเพื่อขอร้องให้ผู้รับสารเชื่อพระเจ้าและทำตามคำสอนของพระองค์ด้วยสุดจิตสุดใจ

2.4 วจนกรรมสั่ง

วจนกรรมสั่ง หมายถึง วจนกรรมที่ใช้ถ้อยคำแสดงเจตนาให้ผู้รับสารปฏิบัติตาม โดยมีถ้อยคำบังคับซึ่งแสดงการสั่ง เช่น “จง”, “อย่า” หรือการใช้คำกริยาขึ้นต้นถ้อยคำโดยละประธาน วจนกรรมสั่งเป็นถ้อยคำที่มีเงื่อนไขวจนกรรมดังต่อไปนี้

เงื่อนไขเนื้อความ: การกระทำของผู้รับสารในอนาคต

เงื่อนไขเบื้องต้น: ผู้ส่งสารเชื่อว่าผู้รับสารสามารถทำสิ่งนั้นได้และผู้ส่งสารต้องทำตามนั้น

เงื่อนไขความจริงใจ: ผู้ส่งสารต้องการให้ผู้รับสารทำตามและผู้ส่งสารสั่ง

เงื่อนไขจำเป็น: ผู้ส่งสารพยายามให้ผู้รับสารทำตามคำสั่งนั้น

ตัวอย่างที่ 8

ภาพที่ 8 จงออกไป

จากตัวอย่างภาพที่ 8 ข้อความว่า “จงออกไป” แสดงเจตนาสั่งให้ผู้รับสารที่เป็นคริสต์ศาสนิกชนบอกเรื่องราวพระกิตติคุณ⁷ และเผยแผ่ศาสนา เนื่องจากการทำพันธกิจทางศาสนาดังกล่าว มีเพียงคริสต์ศาสนิกชนเท่านั้นที่จะ

⁷ หมายถึง เรื่องที่พระเยซูถูกตรึงสิ้นพระชนม์ที่ไม้กางเขน ในวันที่สามพระองค์ทรงฟื้นและเสด็จขึ้นประทับ ณ เบื้องขวาของพระเจ้าพระบิดา การสิ้นพระชนม์ของพระเยซูเป็นการหลั่งพระโลหิตลงบนแผ่นดินโลกเพื่อไถ่บาปให้มนุษย์ที่เชื่อและวางใจในพระเยซู ผู้ที่เชื่อในพระเยซูจะไม่ตกนรกเมื่อถึงวันที่พระเจ้าทรงพิพากษาโลก

กระทำได้ ผู้รับสารของสารนี้จึงเฉพาะเจาะจงว่าเป็นคริสตศาสนิกชน คำสั่งดังกล่าวถือเป็นพระมหาบัญชาที่พระเยซูคริสต์สั่งสาวกของพระองค์ไว้ก่อนที่พระองค์จะเสด็จขึ้นประทับบนสวรรค์ ดังในพระธรรมมัทธิวบทที่ 28 ข้อ 19 ถึง 20 ความว่า “เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายจงออกไปและนำชนทุกชาติมาเป็นสาวกของเรา จงบัพติศมาพวกเขาในพระนามของพระบิดาพระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์ และสอนพวกเขาให้ถือรักษาสิ่งสารพัดที่เราสั่งพวกท่านไว้ และนี่แน่ะ เราจะอยู่กับท่านทั้งหลายเสมอไปจนกว่าจะสิ้นยุค”

ตัวอย่างที่ 9

ภาพที่ 9 ข้าฯนิยม

จากตัวอย่างภาพที่ 9 ข้อความว่า “อย่าประพฤติตามอย่างคนในยุคนี้ แต่จงรับการเปลี่ยนแปลงจิตใจ แล้วอุปนิสัยของท่านจึงจะเปลี่ยนใหม่ เพื่อท่านจะได้ทราบน้ำพระทัยของพระเจ้า จะได้ว่าอะไรดี อะไรเป็นที่ชอบพระทัยและอะไรดียอเดียม โรม12:2” แสดงเจตนาสั่งห้ามไม่ให้มนุษย์ปฏิบัติตัวตามค่านิยมของโลกในปัจจุบัน และสั่งให้ยึดมั่นและปฏิบัติตามคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ คริสตศาสนิกชนเชื่อว่าเมื่อผู้ได้รับบัพติศมา⁸ แล้วผู้นั้นจะถือเป็นคนใหม่ที่ปราศจากความผิดบาปทั้งปวง พระเจ้าจะเปลี่ยนแปลงผู้นั้นให้เป็นดังพระเยซูคือเป็นคนที่มิชีวิตเปี่ยมด้วยผลแห่งพระวิญญาณ ชีวิตเปี่ยมด้วยผลแห่งพระวิญญาณส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ดียิ่งขึ้น ดังในพระธรรมยอห์น บทที่ 15 ข้อที่ 5 กล่าวว่า “เราเป็นเถาองุ่น พวกท่านเป็นแขนง คนที่ติดสนิทอยู่กับเราและเราติดสนิทอยู่กับเขา คนนั้นจะเกิดผลมาก เพราะว่าถ้าแยกจากเราแล้วพวกท่านจะทำได้ไม่ได้เลย”

จากการศึกษาวิจัยกรมบนเสื้อคริสตศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ สามารถนำความถี่ของการใช้วิจัยกรมทั้งหมดมาแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความถี่ของวิจัยกรมที่พบบนเสื้อคริสตศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์

กลุ่มวิจัยกรม	วิจัยกรม	จำนวน (ข้อความ)	ร้อยละ
บอกกล่าว	บอกสถานะ	137	26.6
	บอกเรื่องราว	2	0.38
ชี้แนะ	แนะนำ	55	10.67
	เชิญชวน	15	2.91
	ขอรับรอง	8	1.55
	สั่ง	298	57.86
รวม		515	100

⁸ หมายถึง พิธีประกาศตนเป็นคริสตศาสนิกชน เมื่อผ่านพิธีนี้จะถือว่ามนุษย์ได้บังเกิดใหม่ฝ่ายจิตวิญญาณ

ผลการศึกษาวัจจนกรรมบนสื่อคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ วัจจนกรรมที่พบมากที่สุด คือ วัจจนกรรมสั่ง จำนวน 298 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 57.86 รองลงมาคือวัจจนกรรมบอกสถานะ จำนวน 137 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 26.6 วัจจนกรรมที่พบน้อยที่สุด คือ วัจจนกรรมบอกเรื่องราว จำนวน 2 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 0.38

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวัจจนกรรมที่ปรากฏบนสื่อคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์พบวัจจนกรรม 2 กลุ่มคือ 1. วัจจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว ได้แก่ วัจจนกรรมบอกสถานะ และวัจจนกรรมบอกเรื่องราว 2. วัจจนกรรมกลุ่มชี้แนะ ได้แก่ วัจจนกรรมแนะนำ วัจจนกรรมเชิญชวน วัจจนกรรมขอร้อง และวัจจนกรรมสั่ง ความถี่ของการใช้วัจจนกรรมจากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่าวัจจนกรรมที่ปรากฏบนสื่อของคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ส่วนใหญ่เป็นวัจจนกรรมกลุ่มชี้แนะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำสื่อของคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งสารให้ผู้รับสาร ทำบางสิ่งบางอย่าง โดยเฉพาะผู้รับสารที่เป็นคริสต์ศาสนิกชนให้ตระหนักในหน้าที่ของตนในฐานะคริสต์ศาสนิกชนคนหนึ่ง ดังที่ปรากฏมีการใช้วัจจนกรรมสั่งซึ่งเป็นการสั่งผู้ที่เป็นคริสต์ศาสนิกชนเท่านั้นมากที่สุดโดยยกข้อความที่ปรากฏในพระคริสตธรรมคัมภีร์มาใช้ เช่น “จงอธิษฐานอย่างสม่ำเสมอ” ซึ่งเป็นข้อความที่มาจากพระธรรม 1 เธสะโลนิกา บทที่ 5 ข้อที่ 17 เพื่อให้คริสต์ศาสนิกชนอธิษฐานต่อพระเจ้าเป็นประจำทุกวันทุกสถานการณ์ ส่วนวัจจนกรรมบอกสถานะว่าตนเป็นคริสต์ศาสนิกชนซึ่งมีความถี่รองลงมาถือเป็นสิ่งที่คริสต์ศาสนิกชนพึงกระทำเป็นการยอมรับต่อสาธารณชนด้วยความภาคภูมิใจว่าตนเป็นผู้ที่เชื่อและนับถือพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้า

วัจจนกรรมทั้ง 2 กลุ่มที่พบคือ วัจจนกรรมกลุ่มบอกกล่าวและวัจจนกรรมกลุ่มชี้แนะมีความสอดคล้องกับขั้นตอนการประกาศข่าวประเสริฐหรือการเผยแผ่ศาสนาของคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ กล่าวคือ การเผยแผ่ศาสนาทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กรจะมีขั้นตอนดังนี้ การแนะนำตัวว่าเป็นใคร อาจจะบอกทั้งชื่อบุคคล ชื่อคริสตจักรหรือหน่วยงานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างและต้องแสดงตัวอย่างชัดเจนว่าเป็นคริสต์ศาสนิกชน การบอกว่าพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้าเพียงพระองค์เดียวที่ช่วยให้มนุษย์มีชีวิตนิรันดร์และผู้เชื่อในพระองค์นั้นจะได้รับชีวิตนิรันดร์ การเชิญชวนให้ผู้ที่ยังไม่เป็นคริสต์ศาสนิกชนอธิษฐานเปิดใจให้พระเยซูคริสต์เข้ามาในชีวิตเพื่อให้พระองค์เป็นพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของชีวิต หลังจากการอธิษฐานต้อนรับพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้า ผู้ที่อธิษฐานจะเริ่มเข้าสู่การเป็นคริสต์ศาสนิกชนซึ่งต้องดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์เพื่อขัดเกลาชีวิตให้เป็นคริสต์ศาสนิกชนที่ดี คริสต์ศาสนิกชนผู้ปฏิบัติตามหลักการดำเนินชีวิตของคริสต์ศาสนิกชนที่ดีต้องสร้างสาวกซึ่งก็คือการเผยแผ่ศาสนาด้วยการทำให้ผู้ที่ยังไม่เชื่อว่าพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้ากลับใจเชื่อและยอมรับให้พระองค์เป็นพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของชีวิต เมื่อเปรียบเทียบการเผยแผ่ศาสนากับวัจจนกรรมที่พบบนสื่อของคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์ พบว่าสอดคล้องกันดังนี้การแนะนำตัวว่าเป็นคริสต์ศาสนิกชนสอดคล้องกับวัจจนกรรมบอกสถานะเป็นการบอกให้ผู้พบเห็นรู้ว่าตัวเองเป็นคริสต์ศาสนิกชนและยังเป็นการบอกว่ามีศาสนาคริสต์อยู่ในสังคมนั้นๆ ด้วย การบอกข่าวประเสริฐสอดคล้องกับวัจจนกรรมแนะนำและวัจจนกรรมบอกเรื่องราวเป็นการบอกว่าพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้า ผู้ที่เชื่อในพระองค์จะมีชีวิตนิรันดร์ การเชิญชวนให้อธิษฐานเปิดใจต้อนรับพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้าสอดคล้องกับวัจจนกรรมเชิญชวน การปฏิบัติตนในทางธรรม ทั้งการอธิษฐาน ฝ่าเดี่ยว สามัคคีธรรม เป็นพยาน (พัฒนาวิทย์ องค์กรเจริญ, 2018) รวมทั้งการประกาศข่าวประเสริฐและดูแลผู้เชื่อให้เป็นคริสต์ศาสนิกชนที่ดีสอดคล้องกับวัจจนกรรมเชิญชวน วัจจนกรรมขอร้อง และวัจจนกรรมสั่ง

วัจจนกรรมสั่งเป็นวัจจนกรรมที่พบมากที่สุด หากพิจารณาถึงหลักความสุภาพของข้อความจะพบว่าคำสั่งขัดต่อหลักความสุภาพที่กำหนดให้การใช้ภาษาจำเป็นต้องแสดงความสุภาพเพื่อให้เกียรติคู่สนทนา ในกรณีวัจจนกรรมสั่งที่ปรากฏบนสื่อคริสต์ศาสนิกชนไทยเป็นการแสดงเจตนาสั่งผู้รับสารที่เป็นคริสต์ศาสนิกชน เมื่อพิจารณาว่าผู้ส่งสารที่เป็นคริสต์ศาสนิกชนสั่งให้

ผู้รับสารซึ่งเป็นคริสต์ศาสนิกชนด้วยกันกระทำการบางอย่างภายใต้ขอบเขตของคำสั่งในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ทำให้ผู้รับสารไม่ได้รับรู้ถึงการออกคำสั่งนั้นเป็นการใช้ภาษาที่ไม่สุภาพและไม่ได้รับรู้เสียหน้าจากการที่ผู้ส่งสารใช้ภาษาในลักษณะของการสั่ง เพราะการสั่งให้กระทำการใดๆ ตามที่พระเจ้าตรัสสั่งไว้ถือเป็นการช่วยเหลือดูแลกันในทางของพระเจ้าและถือเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของพระเจ้าดังที่ปรากฏในพระธรรม 2 ทิโมธี บทที่ 3 ข้อที่ 16-17 ความว่า “พระคัมภีร์ทุกตอนได้รับการดลใจจากพระเจ้า และเป็นประโยชน์ในการสั่งสอน การว่ากล่าวตักเตือน การแก้ไขข้อบกพร่อง และการฝึกฝนในความชอบธรรมเพื่อเตรียมคนของพระเจ้าให้พร้อมสำหรับการดีทุกอย่าง”

การเผยแผ่ศาสนาที่สำคัญที่สุดของคริสต์ศาสนาคือการทำให้ทุกคนเชื่อว่าพระเยซูคริสต์มาบังเกิดเป็นมนุษย์เพื่อถูกตรึงตายบนไม้กางเขน แต่ในวันที่สามพระองค์ทรงฟื้นจากความตายแล้วเสด็จกลับสู่สวรรค์ประทับ ณ เบื้องขวาของพระเจ้า ผู้ทรงฤทธิ์ การสิ้นพระชนม์ของพระเยซูคริสต์เป็นการตายเพื่อไถ่บาปให้แก่มนุษย์ทุกคนที่เชื่อข่าวประเสริฐนี้ การเชื่อนำไปสู่การกลับใจมาหาพระเจ้า การอธิษฐานเพื่อยอมรับว่าพระเยซูคริสต์เป็นพระเจ้า การปฏิบัติตามคำสอน และการเผยแผ่ศาสนา ในฐานะสาวกคนหนึ่ง ข้อความต่างๆ ที่ปรากฏบนเสื้อของคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์เป็นสารที่สื่อออกมาเพื่อให้ผู้รับสารเห็นว่ามิคริสต์ศาสนิกชนอยู่ในสังคมไทย อีกทั้งข้อความยังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคริสต์ศาสนิกชนทั้งเรื่องการรักษาชีวิตในทางธรรม การทำตามคำสอนของศาสนา ทำให้ผู้ที่ไม่ใช่คริสต์ศาสนิกชนได้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของคริสต์ศาสนิกชน ข้อความปรากฏบนเสื้อของคริสต์ศาสนิกชนไทย นิกายโปรเตสแตนต์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นสื่อในการเผยแผ่ศาสนาอีกสื่อหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2555). เอกสารคำสอนรายวิชา 2201 783 การวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง). ภาควิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).
- พัฒนวิทย์ องค์กรเจริญ. (2561). **ชีวิตคริสเตียนพื้นฐาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: องค์กรเยาวชนไทยเพื่อพระคริสต์ YFC.
- องค์กรอมตธรรมเพื่อชีวิต. (2544). **พระคริสตธรรมคัมภีร์สองภาษา ไทย-อังกฤษ ฉบับอมตธรรมร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: ไอบีเอส พับลิชชิ่ง
- องค์กรอมตธรรมเพื่อชีวิต. (2544). **พระคัมภีร์อมตธรรมร่วมสมัย ฉบับอธิบาย**. กรุงเทพมหานคร: ไอบีเอส พับลิชชิ่ง
- Donna, K. Darden and Steven, K. Worden. (2010). Identity Announcement in Mass Society: The T-shirt. **Sociological Spectrum**, 11, 67-79.
- Jonestone, B. (2014). **The Discourse Reader**. London: Routledge.
- Searle, J.R. (1969). **Speech Acts**. Cambridge: Cambridge University Press.

ภาษาศาสตร์ วรรณคดี และศิลปะ

สถานภาพงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย
The status of Russian language and literature research in Thailand

ดนุพล เฉลยสุข¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและสังเคราะห์ทิศทางของงานวิจัยภาษารัสเซียและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย ซึ่งสืบค้นจากฐานข้อมูล Thai Journals Online (ThaiJO) และ ThaiLIS ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518-2565

ผลการศึกษาพบว่า งานวิจัยภาษารัสเซียมีจำนวน 14 เรื่อง ขณะที่งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียมีจำนวน 8 เรื่อง และเมื่อสังเคราะห์ทิศทางของงานวิจัยภาษารัสเซีย พบว่า หลังปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ทิศทางของงานวิจัยภาษารัสเซียในประเทศไทย เปลี่ยนแปลงจากการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ภาษารัสเซีย ได้แก่ วิทยาทน่วยคำ สู่การศึกษาด้านภาษาศาสตร์ประยุกต์ ไม่ว่าจะเป็น ภาษาศาสตร์ปริชาน การสอนภาษา และภาษากับวัฒนธรรม ขณะที่ทิศทางของงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย หลังปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา เปลี่ยนแปลงจากการศึกษาประวัติวรรณกรรมรัสเซีย ได้แก่ ประวัติวรรณกรรมสมัยโซเวียต สู่การศึกษาตัวบทและบริบทของวรรณกรรมรัสเซีย ไม่ว่าจะเป็น วรรณกรรมกับจิตวิทยา การแปลวรรณกรรม และวรรณกรรมกับสังคม ซึ่งมีผลจากความเชี่ยวชาญของนักวิชาการหรือผู้สนใจศึกษารัสเซียและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทยที่มีความหลากหลายมากขึ้น

คำสำคัญ: ภาษารัสเซีย, วรรณกรรมรัสเซีย, สถานภาพงานวิจัย

Abstract

This research article aimed to explore and research direction on Russian language and Russian literature in Thailand, which searched from Thai Journals Online (ThaiJO) and ThaiLIS databases during 1975-2022

The results found that there were 14 studies in Russian language, 8 studies in Russian literature. This study discovered that the research direction on Russian language, it was found that have changed in 2015, from the study of Russian linguistics, namely morphology, to study of applied linguistics, such as cognitive linguistics, language teaching, and language and culture. While the research direction on Russian literature in Thailand have changed in 2005, from the study of history of Russian literature, namely the history of Soviet literature, to study the literary analyses and social contexts of Russian literature, such as literature and psychology, literary translation, and literature and society. This is a result of the expertise of academics or those interested in studying Russian language and literature in Thailand that is more diverse.

Keywords: Russian language, Russian literature, research status

¹ อาจารย์ประจำโครงการรัสเซียศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

ภาษาและวรรณกรรมรัสเซียเริ่มเข้ามามีบทบาทครั้งแรกในประเทศไทยจากการเรียนการสอนของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดย รมย์ ภีรมนตรี (2546) กล่าวว่า คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดการเรียนการสอนภาษารัสเซียเป็นวิชาโทในปี พ.ศ. 2518 และขยายเป็นวิชาเอกในปี พ.ศ. 2536 พร้อมทั้งมีมหาวิทยาลัยแห่งที่สองของไทยที่เปิดการเรียนการสอนภาษารัสเซียเป็นวิชาโทและวิชาเอกคือมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ เริ่มเปิดสอนภาษารัสเซียเป็นวิชาโทในปี พ.ศ. 2519 และเป็นวิชาเอกในปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา

ในปัจจุบันการศึกษาด้านภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในสถาบันการศึกษาของไทย กล่าวคือ ในระดับอุดมศึกษา มีการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนี้ 1) สาขาวิชาภาษารัสเซีย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2) สาขาวิชาภาษารัสเซีย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 3) สาขาวิชาภาษารัสเซียศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ 4) วิชาโทภาษารัสเซีย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากนี้ในระดับมัธยมศึกษา มีการเปิดการเรียนการสอนวิชาภาษารัสเซียในหลากหลายแห่ง เช่น โรงเรียนวัดราชบพิธ และโรงเรียนกมลลาไสย เป็นต้น นอกจากนี้ บุญญฤทธิ์ วิเชียรพันธุ์ (2560) ยังพบว่าทางรัฐบาลรัสเซียก็ให้ทุนการศึกษานักศึกษาไทยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยอดีตสหภาพโซเวียตในสาขาภาษารัสเซียและสาขาอื่นรวมทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จากการขยายตัวของการเรียนการสอนภาษารัสเซียในสถาบันการศึกษาและการสนับสนุนทุนการศึกษาจากรัฐบาลรัสเซียให้กับนักศึกษาไทย ก่อให้เกิดจำนวนนักวิชาการหรือผู้ศึกษาด้านภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้องค์ความรู้ด้านภาษาและวรรณกรรมรัสเซียเกิดการแพร่กระจาย เช่นเดียวกับงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียที่ปรากฏให้เห็นแนวทางการวิจัยที่หลากหลายมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากการสืบค้นข้อมูลพบว่า ยังไม่มีงานวิจัยใดหรือหน่วยงานใดที่สำรวจงานวิจัยด้านภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย หากแต่มีงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น สำรององค์ความรู้ด้านไทยศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศรัสเซีย กรณีศึกษางานวิจัยดุซกวีนิพนธ์ (دنุพล เฉลยสุข, 2563) สถานภาพงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมพม่าในประเทศไทย (อัมพิกา รัตนพิทักษ์, 2557) สถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540-2560) (พัชลินจ์ จินนุ่น, 2564)

ดังนั้นงานวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งสำรวจภาพรวมของงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซีย และสังเคราะห์ทิศทางของงานวิจัยด้านภาษารัสเซียและด้านวรรณกรรมรัสเซีย ตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซีย ซึ่งครอบคลุมเฉพาะงานวิจัยที่มีเนื้อหาหรือใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องด้านภาษาและด้านวรรณกรรมเป็นหลักเท่านั้น เพื่อเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นด้านภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย ตลอดจนเป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยด้านภาษาและวรรณกรรมรัสเซียต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย
2. เพื่อสังเคราะห์ทิศทางของงานวิจัยด้านภาษารัสเซียและด้านวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของงานวิจัยด้านภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา: ศึกษางานวิจัยภาษารัสเซียและงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย

2. ขอบเขตด้านพื้นที่: ศึกษางานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย ภายใต้ฐานข้อมูล Thai Journals Online (ThaiJO) คือระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย และ ThaiLIS คือโครงการพัฒนาระบบเครือข่ายห้องสมุดอุดมศึกษาในประเทศไทย

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา: ศึกษางานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518-2565 โดยเริ่มนับจากปี พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการเรียนการสอนภาษารัสเซียในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลการสำรวจงานวิจัยภาษารัสเซีย และส่วนที่ 2 แบบบันทึกการสำรวจงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย พร้อมทั้งจำแนกรายละเอียดของงานวิจัยร่วมกันดังนี้ เนื้อหาของงานวิจัย ปีที่ตีพิมพ์ รูปแบบการตีพิมพ์ และช่องทางการตีพิมพ์

2. การสืบค้นข้อมูล: งานวิจัยนี้สืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูล Thai Journals Online (ThaiJO) และ ThaiLIS โดยกำหนดข้อมูลในการสืบค้น “ภาษารัสเซีย” “รัสเซีย” และ “โซเวียต”

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล: ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

3.1 สืบค้นข้อมูลงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทยจากฐานข้อมูล Thai Journals Online (ThaiJO) และ ThaiLIS ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2518-2565

3.2 ตรวจสอบข้อมูลที่ได้อาจการสืบค้นงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซีย โดยผู้วิจัยดำเนินการคัดงานวิจัยที่มีความซ้ำซ้อนออก

3.3 คัดเลือกข้อมูลงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซีย โดยพิจารณาเฉพาะงานวิจัยที่มีเนื้อหาหรือใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องด้านภาษาและวรรณกรรมเท่านั้น

3.4 สืบค้นรายละเอียดงานวิจัยเพิ่มเติม ตามแบบบันทึกข้อมูลการสำรวจ ไม่ว่าจะเป็น เนื้อหาของงานวิจัย ปีที่ตีพิมพ์ รูปแบบการตีพิมพ์ และช่องทางการตีพิมพ์ พร้อมทั้งจัดบันทึกข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล:

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซีย จากแบบบันทึกการสำรวจข้อมูล ไม่ว่าจะเป็น ส่วนที่ 1 แบบบันทึกการสำรวจงานวิจัยภาษารัสเซีย และส่วนที่ 2 แบบบันทึกการสำรวจงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย ด้วยเครื่องมือทางสถิติ นั่นคือ การแจกแจงค่าความถี่

4.2 สังเคราะห์ทิศทางของงานวิจัยออกเป็น 2 ส่วนคือ งานวิจัยภาษารัสเซีย และงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย พร้อมทั้งจำแนกข้อมูลออกเป็น เนื้อหาของงานวิจัย ปีที่ตีพิมพ์ รูปแบบการตีพิมพ์ และช่องทางการตีพิมพ์

ผลการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมรัสเซียในประเทศไทย โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นการสำรวจและสังเคราะห์ทิศทางของงานวิจัยภาษารัสเซียและงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียที่ปรากฏในฐานข้อมูลของ Thai Journals Online (ThaiJO) และ ThaiLIS ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2518-2565 พร้อมทั้งดำเนินการสังเคราะห์ทิศทางของงานวิจัยออกเป็น 2 ส่วนคือ งานวิจัยภาษารัสเซีย และงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย โดยจำแนกข้อมูลออกเป็น เนื้อหาของงานวิจัย ปีที่ตีพิมพ์ รูปแบบการตีพิมพ์ และช่องทางการตีพิมพ์ โดยมีรายละเอียดตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลงานวิจัยภาษารัสเซีย

งานวิจัยภาษารัสเซีย (จำนวน 14 เรื่อง)			
เนื้อหาของงานวิจัย	ปีที่ตีพิมพ์	รูปแบบการตีพิมพ์	ช่องทางการตีพิมพ์
วิทยาหน่วยคำ จำนวน 5 เรื่อง	พ.ศ. 2542-2553	บทความในวารสาร (4) ทูลวิจัย มธ. (1)	วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์ (4) หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (1)
ภาษาศาสตร์ปริชาน จำนวน 6 เรื่อง	พ.ศ. 2558-2563	บทความในวารสาร (3) ทูลวิจัย มธ. (1) วิทยานิพนธ์ (2)	วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์ (2) วารสารภาษาและภาษาศาสตร์ (1) สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง (1) วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต มธ. (1) วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาฯ (1)
การสอนภาษา จำนวน 2 เรื่อง	พ.ศ. 2560-2561	บทความในวารสาร (2)	วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี (1) วารสารช่อพะยอม (1)
ภาษากับวัฒนธรรม จำนวน 1 เรื่อง	พ.ศ. 2564	บทความในวารสาร (1)	วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (1)

ผู้วิจัย, 2565.

จากตารางที่ 1 พบว่า งานวิจัยภาษารัสเซียในประเทศไทยมีจำนวน 14 เรื่อง ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของข้อมูลงานวิจัยได้ดังนี้

1. เนื้อหาของงานวิจัย: ผู้วิจัยสามารถแบ่งเนื้อหาของงานวิจัยออกเป็น 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านวิทยาหน่วยคำ จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ หัวข้อกริยาเคลื่อนไหวในภาษารัสเซีย หัวข้อเทคนิคการใช้กริยาเคลื่อนไหวในภาษารัสเซีย หัวข้อกริยาในรูปคำคุณศัพท์ในภาษารัสเซียขั้นพื้นฐาน หัวข้อการสร้างกริยาในรูปคำสั่งหรือคำขอร้องในภาษารัสเซีย **Образование форм императива в русском языке** และหัวข้อคำกริยาในรูปคำกริยาวิเศษณ์ **Деепричастие** 2) ด้านภาษาศาสตร์ปริชาน จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ หัวข้ออุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ “ชีวิต” ในภาษารัสเซียตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน หัวข้ออุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของคำว่า “**счастье**” ในภาษารัสเซีย ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน หัวข้อพหุของคำกริยาเคลื่อนไหวที่ **идти /idti/ - ходить /xodit/** ‘เดิน’ ในภาษารัสเซีย ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน หัวข้อการศึกษาคำกริยาในภาษารัสเซียที่บ่งชี้การเคลื่อนที่เชิงอรรถศาสตร์ปริชาน หัวข้อปรากฏการณ์พหุของชุดคำกริยาเคลื่อนไหวที่ด้วยเท้าในภาษารัสเซีย: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน และหัวข้ออิทธิพลของเพศทางไวยากรณ์ต่อระบบปริชานของผู้พูดสองภาษารัสเซีย-อังกฤษเปรียบเทียบกับผู้พูดภาษารัสเซียและผู้พูดภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียว 3) ด้านการสอนภาษา จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ หัวข้อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษารัสเซียขั้นพื้นฐานสำหรับพยาบาลวิชาชีพ กรณีศึกษา : โรงพยาบาลกรุงเทพ พญา จังหวัดชลบุรี และหัวข้อการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนวิชาภาษารัสเซียเบื้องต้น สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยนานาชาติ การท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ส่วน 4) ด้านภาษากับวัฒนธรรม จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ กรอบความคิดเกี่ยวกับ “ไทย” ที่นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รัสเซีย: กรณีศึกษา “Izvestia” และ “Komsomolskaya Pravda”

2. ปีที่ตีพิมพ์: ผู้วิจัยพบว่า ปีที่ตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับหัวข้อของงานวิจัย กล่าวคือ หัวข้อวิทยาหน่วยคำ ตีพิมพ์ช่วงปี พ.ศ. 2542-2553 หัวข้อภาษาศาสตร์ปริชาน ตีพิมพ์ช่วงปี พ.ศ. 2558-2563 หัวข้อการสอนภาษา ตีพิมพ์ช่วงปี พ.ศ. 2560-2561 และหัวข้อภาษากับวัฒนธรรม ตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2564

3. รูปแบบการตีพิมพ์: ผู้วิจัยพบว่า ทุกหัวข้อมีการเผยแพร่ในบทความวารสาร ขณะที่บางหัวข้อมีการเผยแพร่ในวิทยานิพนธ์ และทุนสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัย

4. ช่องทางการตีพิมพ์: ผู้วิจัยสามารถแบ่งช่องทางการตีพิมพ์ได้ดังนี้ ตีพิมพ์ในวารสาร ได้แก่ วารสารรวมคำแห่งฉบับมนุษยศาสตร์ จำนวน 6 เรื่อง ขณะที่วารสารภาษาและภาษาศาสตร์ วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี วารสารช่อพะยอม และวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อย่างละ 1 เรื่องเท่ากัน ขณะที่ทุนสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัย ได้รับการตีพิมพ์ในหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างละ 1 เรื่องเท่ากัน นอกจากนี้ยังพบวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างละ 1 เรื่องอีกเช่นกัน

ตารางที่ 2 ข้อมูลงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย

งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย จำนวน 8 เรื่อง			
เนื้อหาของงานวิจัย	ปีที่ตีพิมพ์	รูปแบบการเผยแพร่	ช่องทางการเผยแพร่
ประวัติวรรณกรรม จำนวน 4 เรื่อง	พ.ศ. 2533-2540	บทความในวารสาร (4)	วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (3) วารสารประวัติศาสตร์ (1)
วรรณกรรมกับ จิตวิทยา จำนวน 1 เรื่อง	พ.ศ. 2548	วิทยานิพนธ์ (1)	วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาฯ (1)
การแปลวรรณกรรม จำนวน 2 เรื่อง	พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2558	บทความในวารสาร (1) วิทยานิพนธ์ (1)	วารสารรัสเซียศึกษา (1) วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มม. (1)
วรรณกรรมกับสังคม จำนวน 1 เรื่อง	พ.ศ. 2558	บทความในวารสาร (1)	วารสารยุโรปศึกษา (1)

ผู้วิจัย, 2565.

จากตารางที่ 2 พบว่า งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทยมีจำนวน 8 เรื่อง ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของข้อมูลงานวิจัยได้ดังนี้

1. เนื้อหาของงานวิจัย: ผู้วิจัยสามารถแบ่งเนื้อหาของงานวิจัยออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านประวัติวรรณกรรม จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ หัวข้อวรรณกรรมโซเวียตสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่าน ค.ศ. 1925-1934 หัวข้อวรรณกรรมโซเวียตสมัยแนวคิดลัทธิชตานอฟ ค.ศ. 1946-1953 หัวข้อวรรณกรรมโซเวียต สมัยทอร์ ค.ศ.1953-1963 และหัวข้อการเมืองกับวรรณกรรมโซเวียต ค.ศ. 1964-1985 2) ด้านวรรณกรรมกับจิตวิทยา จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ หัวข้อความเป็นมนุษย์ในนวนิยายของดอสโตเยฟสกี: การศึกษาแนวคิดวิเคราะห์ 3) ด้านการแปลวรรณกรรม จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ หัวข้อการเปรียบเทียบงานแปลวรรณกรรมรัสเซียเรื่อง “แม่” ของจิตร ภูมิศักดิ์ และกุหลาบ สายประดิษฐ์ และหัวข้อกระบวนการแปลเรื่องสั้นของลีโอตอสตอยฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง “How much land does a man need?” และ 4) ด้านวรรณกรรมกับสังคม จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ จะทำอย่างไรกัน?: นวนิยายเล่มโปรดของเลนิน

2. ปีที่ตีพิมพ์: ผู้วิจัยพบว่า ปีที่ตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับหัวข้อของงานวิจัย กล่าวคือ หัวข้อประวัติวรรณกรรม ตีพิมพ์ช่วงปี พ.ศ. 2533-2540 หัวข้อวรรณกรรมกับจิตวิทยา ตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2548 หัวข้อการแปลวรรณกรรม ตีพิมพ์ช่วงปี พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2558 และหัวข้อวรรณกรรมกับสังคม ตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2558

3. รูปแบบการตีพิมพ์: ผู้วิจัยพบว่า มีการเผยแพร่ในบทความวารสารเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่เหลือมีรูปแบบการเผยแพร่วิทยานิพนธ์

4. ช่องทางการตีพิมพ์: ผู้วิจัยสามารถแบ่งช่องทางการตีพิมพ์ได้ดังนี้ ในวารสารวิชาการ ได้แก่ วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 3 เรื่อง ขณะที่วารสารประวัติศาสตร์ วารสารรัสเซียศึกษา และวารสารยุโรปศึกษา อย่างละ 1 เรื่องเท่ากัน นอกจากนี้ยังพบวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยมหิดล และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างละ 1 เรื่อง

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาสถานภาพงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจและรวบรวมงานวิจัยจากฐานข้อมูลของ Thai Journals Online (ThaiJO) และ ThaiLIS ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2518-2565 พบข้อมูลดังนี้

1. จากการสำรวจงานวิจัยภาษารัสเซียและด้านวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย พบว่า งานวิจัยภาษารัสเซียมีจำนวน 14 เรื่อง ขณะที่งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียมีจำนวน 8 เรื่อง

2. จากการสังเคราะห์ทิศทางของงานวิจัยด้านภาษารัสเซียและด้านวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลออกเป็น เนื้อหาของงานวิจัย ปีที่ตีพิมพ์ รูปแบบการตีพิมพ์ และช่องทางการตีพิมพ์ สามารถสังเคราะห์ทิศทางตามบริบทได้ดังนี้

2.1 บริบทด้านเนื้อหา

2.1.1 งานวิจัยภาษารัสเซีย: เนื้อหาของงานวิจัยแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา กล่าวคือ ในช่วงแรกของงานวิจัยภาษารัสเซียในประเทศไทย ให้ความสนใจศึกษาด้านวิทยานวาคำของภาษารัสเซียเป็นหลัก เช่น หัวข้อการศึกษากริยาบุคคำสั่ง หัวข้อกริยาเคลื่อนที่ และหัวข้อกริยาในรูปคำคุณศัพท์ เป็นต้น ต่อมางานวิจัยภาษารัสเซีย เริ่มให้ความสนใจในการขยายการศึกษาในมิติอื่นๆ มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น เนื้อหาภาษาศาสตร์ปริชาน เช่น หัวข้อ อุลักษณ์เชิงมนทัศน์ หัวข้อกริยาเคลื่อนที่ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน และหัวข้ออิทธิพลของเพศทางไวยากรณ์ต่อระบบปริชาน เป็นต้น ขณะที่งานวิจัยที่ให้ความสนใจเนื้อหาการสอนภาษา เช่น หัวข้อการพัฒนาหลักสูตรภาษารัสเซีย และหัวข้อการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนภาษารัสเซีย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ให้ความสนใจเนื้อหาภาษากับวัฒนธรรม หัวข้อวาทกรรม “ไทย” ในหนังสือพิมพ์รัสเซีย เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นทิศทางและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงงานวิจัยภาษารัสเซียในประเทศไทย ที่เริ่มจากการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ภาษารัสเซีย สู่การขยายการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ประยุกต์

2.1.2 งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย: เนื้อหาของงานวิจัยแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลาเช่นกัน กล่าวคือ ในช่วงแรกของงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย ให้ความสนใจเนื้อหาประวัติศาสตร์วรรณกรรมรัสเซียเป็นหลัก โดยเน้นประวัติศาสตร์วรรณกรรมโซเวียตในช่วงต่างๆ เช่น หัวข้อวรรณกรรมโซเวียตช่วงปี ค.ศ. 1925-1934 หัวข้อวรรณกรรมโซเวียตช่วงปี ค.ศ. 1946-1953 หัวข้อวรรณกรรมโซเวียตช่วงปี ค.ศ. 1953-1964 และหัวข้อวรรณกรรมโซเวียตช่วงปี ค.ศ. 1964-1985 ต่อมางานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียให้ความสนใจทั้งในตัวบทและบริบทของวรรณกรรมมากขึ้น โดยมีเนื้อหาวรรณกรรมกับจิตวิทยา ได้แก่ หัวข้อความเป็นมนุษย์ในนวนิยายของดอสโต-เยฟสกี และเนื้อหาวรรณกรรมกับสังคม ได้แก่ หัวข้อนวนิยายเล่มโปรดของเลนิน นอกจากนี้ยังให้ความสนใจเนื้อหาการแปลวรรณกรรม ได้แก่ หัวข้อเปรียบเทียบงานแปลวรรณกรรมรัสเซียเรื่อง “แม่” และหัวข้อกระบวนการแปลเรื่องสั้นของลิโอ ตอลสตอย เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นทิศทางและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย ที่เริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์วรรณกรรม สู่การขยายการศึกษาด้านตัวบทและบริบทของวรรณกรรมรัสเซีย

2.2 บริบทด้านเวลา

2.2.1 งานวิจัยภาษารัสเซีย: ปัจจัยด้านเวลาที่มีผลให้ทิศทางของงานวิจัยภาษารัสเซียมีความหลากหลายมากขึ้นกล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ. 2542-2553 งานวิจัยภาษารัสเซียจะกระจุกในเนื้อหาด้านวิทยาคำของภาษารัสเซียเป็นหลัก ขณะที่ภายหลังปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา งานวิจัยภาษารัสเซีย เริ่มมีจำนวนงานวิจัยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ พร้อมทั้งมีการขยายขอบเขตการศึกษาสู่มิติภาษาศาสตร์ประยุกต์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาด้านภาษาศาสตร์ปริชาน ที่ปรากฏชัดเจนตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2558-2563 เนื้อหาด้านการสอนภาษา ที่เริ่มปรากฏงานวิจัยขึ้นในปี พ.ศ. 2560-2561 ขณะที่เนื้อหาด้านภาษากับวัฒนธรรม มีการเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งสะท้อนให้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้งานวิจัยภาษารัสเซีย เริ่มมีความหลากหลายสู่การศึกษาภาษาศาสตร์ประยุกต์มากขึ้น รวมทั้งเริ่มปรากฏนักวิชาการด้านภาษารัสเซียหรือผู้ศึกษาภาษารัสเซียที่หลากหลายมากขึ้นในประเทศไทยเช่นกัน

2.2.2 งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย: ปัจจัยด้านเวลาที่มีผลให้ทิศทางของงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียมีความหลากหลายมากขึ้นเช่นกัน กล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2540 งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียมุ่งเน้นเนื้อหาด้านประวัติวรรณกรรมของสหภาพโซเวียตเป็นหลัก อย่างไรก็ตามหลังปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย เริ่มปรากฏให้เห็นความสนใจไปที่ตัวบทและบริบทของวรรณกรรมรัสเซียมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวรรณกรรมกับจิตวิทยาที่เริ่มปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 2548 เนื้อหาการแปลวรรณกรรมที่ปรากฏในปี พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2558 และเนื้อหาวรรณกรรมกับสังคมที่มีการตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของงานวิจัยดังกล่าว มีผลตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา โดยเริ่มปรากฏนักวิชาการหรือผู้ศึกษาวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งเดิมที่เป็นนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องดังกล่าว

2.3 บริบทด้านพื้นที่

2.3.1 งานวิจัยภาษารัสเซีย: จากการศึกษาของงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ พบว่า งานวิจัยภาษารัสเซียได้รับการตีพิมพ์ในช่องทางของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นหลัก เช่น วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์ และสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 7 เรื่อง ขณะที่ช่องทางของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่ในลำดับถัดมา จำนวน 4 เรื่อง เช่น วารสารภาษาและภาษาศาสตร์ วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยานิพนธ์ และหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีช่องทางอื่น เช่น วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี วารสารช่อพะยอม และวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาฯ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ช่องทางของมหาวิทยาลัยรามคำแหงและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีการเผยแพร่งานวิจัยภาษารัสเซียมากกว่าช่องทางอื่น เนื่องจากสถาบันดังกล่าวมีนักวิชาการภาษารัสเซียหรือผู้ศึกษาภาษารัสเซียสังกัด พร้อมทั้งยังเปิดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษารัสเซียและสาขาวิชารัสเซียศึกษาที่ส่งผลให้ปรากฏงานวิจัยภาษารัสเซีย

2.3.2 งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย: จากการศึกษาของงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ พบว่า งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียถูกตีพิมพ์ในช่องทางของมหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ขณะที่ช่องทางของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 เรื่องเช่นกัน เช่น วารสารรัสเซียศึกษา วารสารยุโรปศึกษา และวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต นอกจากนี้ยังมีช่องทางอื่นๆ เช่น วารสารประวัติศาสตร์ และวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ช่องทางของมหาวิทยาลัยศิลปากรและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการเผยแพร่งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียมากกว่าช่องทางอื่น เนื่องจากสถาบันทั้งสองแห่ง มีวารสารวิชาการหรือหลักสูตรปริญญาโทที่เอื้อให้นักวิชาการหรือผู้ศึกษาวรรณกรรมรัสเซีย สามารถศึกษาและเผยแพร่ผลงานวิจัยได้

3. จากการวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของงานวิจัยด้านภาษาและวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย สามารถแบ่งการวิเคราะห์งานวิจัยภาษารัสเซียและงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียได้ดังนี้

3.1 งานวิจัยภาษารัสเซีย: จากการศึกษาภาพรวมงานวิจัยภาษารัสเซีย พบว่า ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2558 งานวิจัยภาษารัสเซีย อยู่ภายใต้กรอบงานวิจัยภาษาศาสตร์รัสเซียเป็นหลัก นั่นคือ วิทยานิพนธ์ค่า ซึ่งส่งผลให้ปัญหาของงานวิจัยภาษารัสเซียในประเทศไทยไม่เกิดมิติที่หลากหลาย โดยผู้วิจัยมองว่าปัญหาดังกล่าวมาจาก 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยจากผู้เชี่ยวชาญภาษารัสเซียในประเทศไทยที่มีจำนวนจำกัด และ 2) ปัจจัยจากองค์ความรู้ด้านภาษารัสเซียในประเทศไทยที่เน้นการศึกษาภาษารัสเซียในระดับพื้นฐานเท่านั้น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนด้านภาษารัสเซียในประเทศไทยเพียง 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ภายหลังกปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา พบว่างานวิจัยภาษารัสเซียเน้นการศึกษาภาษาศาสตร์ประยุกต์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ภาษาศาสตร์ปริชาน การสอนภาษา และภาษากับวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นโอกาสของนักวิจัยรุ่นใหม่ในการขยายโอกาสของงานวิจัยภาษารัสเซียในมิติที่หลากหลาย โดยผู้วิจัยมองว่าโอกาสดังกล่าวมาจาก 2 ปัจจัยหลักดังนี้ 1) ปัจจัยจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษารัสเซียหรือนักวิจัยรุ่นใหม่ในประเทศไทยที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งได้รับการผลักดันและสนับสนุนทุนการศึกษาด้านภาษารัสเซียจากทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลรัสเซีย และ 2) ปัจจัยจากความก้าวหน้าของงานวิจัยภาษาศาสตร์ประยุกต์ที่มีความหลากหลาย ส่งผลให้ผู้เชี่ยวชาญภาษารัสเซียหรือนักวิจัยรุ่นใหม่ในประเทศไทย สามารถผลิตผลงานวิจัยภาษารัสเซียที่สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญของตนเองในแขนงสาขาวิชาต่างๆ ตลอดจนยัง สามารถต่อยอดงานวิจัยด้านภาษารัสเซียทั้งจากแนวคิดภาษาศาสตร์ประยุกต์และมุมมองการประยุกต์ข้ามศาสตร์สาขาวิชาได้

3.2 งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย: จากการศึกษาภาพรวมงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย พบว่า ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2548 งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย อยู่ภายใต้กรอบประวัติวรรณกรรมรัสเซียเป็นหลัก โดยเน้นไปที่ประวัติวรรณกรรมโซเวียตในช่วงต่างๆ ซึ่งส่งผลให้ปัญหาของงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียในช่วงแรก จึงอยู่ภายใต้กรอบของการศึกษาประวัติศาสตร์เพียงด้านเดียว โดยปัญหาดังกล่าวมาจาก 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยจากการขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย และ 2) ปัจจัยจากองค์ความรู้ด้านวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย ที่ถูกผลิตขึ้นจากมุมมองของนักประวัติศาสตร์เป็นหลัก แต่ภายหลังกปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา พบว่างานวิจัยวรรณกรรมรัสเซีย เน้นการศึกษาตัวบทและบริบทของวรรณกรรมรัสเซียมากขึ้น ซึ่งถือเป็นโอกาสของนักวิจัยรุ่นใหม่ในการขยายกรอบของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมกับจิตวิทยา การแปลวรรณกรรม และวรรณกรรมกับสังคม โดยผู้วิจัยมองว่าโอกาสดังกล่าวมาจาก 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยจากผู้เชี่ยวชาญวรรณกรรมรัสเซียหรือนักวิจัยรุ่นใหม่ในประเทศไทยที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อันมีผลมาจากการสนับสนุนทุนการศึกษาจากทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลรัสเซีย และ 2) ปัจจัยจากองค์ความรู้ด้านวรรณกรรมรัสเซีย ที่ถูกผลิตขึ้นจากมุมมองของนักวรรณกรรมหรือนักวิจัยรุ่นใหม่ในสาขาวรรณกรรมโดยตรง ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายโอกาสด้วยการนำทฤษฎีทางวรรณกรรมมาต่อยอดในการประยุกต์และวิเคราะห์วรรณกรรมรัสเซียให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยภาษารัสเซียภายหลังกปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา มีเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงจากการศึกษาภาษาศาสตร์รัสเซียสู่การศึกษาภาษาศาสตร์ประยุกต์มากขึ้น ซึ่งถือเป็นการขยายองค์ความรู้ของงานวิจัยภาษารัสเซีย รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่ในการผลิตผลงานวิจัยให้มีมิติที่หลากหลาย ขณะที่งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียภายหลังกปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาประวัติวรรณกรรมรัสเซียสู่การศึกษาตัวบทและบริบทของวรรณกรรมรัสเซียมากขึ้น ซึ่งถือเป็นการขยายองค์ความรู้งานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทย ตลอดจนเป็นการเปิดโอกาสสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่ในการขยายกรอบของการศึกษาวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทยให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรผลักดันงานวิจัยภาษารัสเซียและงานวิจัยวรรณกรรมรัสเซียในประเทศไทยให้เกิดความหลากหลายมากขึ้นโดยอาศัยการสนับสนุนงานวิจัยในสาขาดังกล่าว รวมทั้งควรผลักดันบุคลากรหรือนักวิชาการด้านนี้เพิ่มเติม ซึ่งถือเป็นบุคลากรที่ยังขาดแคลนในประเทศไทย

1.2 ควรส่งเสริมงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซียให้สอดคล้องกับบริบทไทยหรืองานวิจัยที่เน้นการเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมของสังคมไทยมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งถัดไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาสถานภาพงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมรัสเซีย เช่น ภาคนิพนธ์ระดับปริญญาตรี หรือจากฐานข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติม

2.2 ควรขยายขอบเขตการศึกษาสถานภาพงานวิจัยด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น สาขาประวัติศาสตร์รัสเซีย สาขาการเมืองและการระหว่างประเทศรัสเซีย และสาขาสังคมและวัฒนธรรมรัสเซีย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กุลนิษฐ เปี่ยมอุดมสุข. (2558). การเปรียบเทียบงานแปลวรรณกรรมรัสเซียเรื่อง “แม่” ของ จิตร ภูมิศักดิ์ และกุหลาบ สายประดิษฐ์. *วารสารรัสเซียศึกษา*, 6(2), 75-111.
- กฤษมา ทองเนียม. (2560). อิทธิพลของเพศทางไวยากรณ์ต่อระบบปริชานของผู้พูดสองภาษารัสเซีย-อังกฤษเปรียบเทียบกับผู้พูดภาษารัสเซียและผู้พูดภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียว. *ปริญญาานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- دنุพล เฉลยสุข. (2563). สำนวจองค์ความรู้ด้านไทยศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย กรณีศึกษางานวิจัยดุชฎีนิพนธ์. *วารสารศิลปศาสตร์*, 20(2), 315-349.
- ดิน บัวแดง. (2558). จะทำอย่างไรกัน?: นวนิยายเล่มโปรดของเลนิน. *วารสารยุโรปศึกษา*, 23(2), 59-81.
- บุญญฤทธิ์ วิเชียรพันธุ์. (2560) *การกระชับความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียในกรอบความร่วมมือระหว่างประชาชน*. สืบค้นจาก <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt9/IS/9025.pdf>
- ปริตต์ อรุณโอษฐ์. (2564). กรอบความคิดเกี่ยวกับ “ไทย” ที่นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รัสเซีย: กรณีศึกษา “Izvestia” และ “Komsomolskaya Pravda”. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 21(1), 330-362.
- ประภัสรา โกเมศมุณีบริรักษ์. (2542). *กริยาเคลื่อนไหวในภาษารัสเซีย*. [ม.ป.พ.].
- พัชลินจ์ จินนุ่น. (2564). *สถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540-2560)*. *วารสารศิลปศาสตร์*, 21(1), 214-237.
- ภาณุภักดิ์ ผ่องอำพันธ์. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษารัสเซียขั้นพื้นฐานสำหรับพยาบาลวิชาชีพ กรณีศึกษา: โรงพยาบาลกรุงเทพพญาจันทวิลิตชลบุรี. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 14(2), 86-95.
- มัณฑนันทน์ ขุนฤทธิ์. (2561). การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนวิชาภาษารัสเซียเบื้องต้น สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยนานาชาติ การท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. *วารสารช่อพะยอม*, 29(2), 257-265.
- รมย์ ภิรมนตรี. (2546). จากภาษารัสเซียถึงรัสเซียศึกษา: ความเป็นมาและความจำเป็น. *วารสารศิลปศาสตร์*, 3(2), 66-84.

- ศรีวรา ผาสุขดี. (2558). อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “ชีวิต” ในภาษารัสเซียตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน Conceptual Metaphor “life” in Russian Language in Cognitive Linguistics. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 34(2), 85-96.
- ศรีวรา ผาสุขดี. (2561). พหุณัยของคำกริยาเคลื่อนที่ *идти* /iditi/ - *ходить* /xodit/ ‘เดิน’ ในภาษารัสเซีย ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 37(2), 23-38.
- ศรีวรา ผาสุขดี. (2561). **ปรากฏการณ์พหุณัยของชุดคำกริยาเคลื่อนที่ด้วยเท้าในภาษารัสเซีย: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน**. ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีวรา ผาสุขดี. (2562). อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคำว่า “*счастье*” ในภาษารัสเซีย ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, 37(1), 31-73.
- ศรีวรา ผาสุขดี. (2563). **การศึกษาคำกริยาในภาษารัสเซียที่บ่งชี้การเคลื่อนที่เชิงอรรถศาสตร์ปริชาน**. [ม.ป.พ.].
- สมภักดิ์ จันทร์สุกรี. (2549). เทคนิคการใช้กริยาเคลื่อนที่ในภาษารัสเซีย. *วารสารรามคำแหง*, 26(1), 185-198.
- สมภักดิ์ จันทร์สุกรี. (2552). กริยาในรูปคำคุณศัพท์ในภาษารัสเซียขั้นพื้นฐาน. *วารสารรามคำแหง*, 28(1), 131-144.
- สมภักดิ์ จันทร์สุกรี. (2553). คำกริยาในรูปคำกริยาวิเศษณ์ *Деепричастие*. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 29(1), 174-184.
- สัณชัย สุวังบุตร. (2533). วรรณกรรมโซเวียตสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่าน ค.ศ.1925-1934. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(2), 59-81.
- สัณชัย สุวังบุตร. (2540). การเมืองกับวรรณกรรมโซเวียต ค.ศ. 1964-1985. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 19(1-2), 140-160.
- สัณชัย สุวังบุตร. (2534). วรรณกรรมโซเวียตสมัยแนวคิดลัทธิชิตานอฟ ค.ศ. 1946-1953. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 13(2), 35-52.
- สัณชัย สุวังบุตร. (2536). วรรณกรรมโซเวียต สมัยทอร์ ค.ศ.1953-1963. *วารสารประวัติศาสตร์*, 80-94.
- สุรัชย์ ใจสูงเนิน. (2548). **ความเป็นมนุษย์ในนวนิยายของดอลโตเยฟสกี: การศึกษาแนวจิตวิเคราะห์**. ปรินญาณิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังศุมารินทร์ ชลธนานารถ. (2543). **กระบวนการแปลเรื่องสั้นของลีโอ ตอลสตอยฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง "How much land does a man need?"** ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา, สถาบันภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัมพิกา รัตน์พิทักษ์. (2557). สถานภาพงานวิจัยภาษาและวรรณกรรมพม่าในประเทศไทย. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 33(1), 31-55.
- Irina Mezentseva. (2553). การสร้างกริยาในรูปคำสั่งหรือคำขอร้องในภาษารัสเซีย *Образование форм императива в русском языке*. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 29(1), 163-173.

มโนทัศน์ “รัสเซียโฟเบีย” (สภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย) ในภาษารัสเซีย: การศึกษา
ตามแนวภาษาศาสตร์ ปริชาณ

The Concept of Russophobia in the Russian Language: A Cognitive Semantic Study

ปริตต์ อรุณโอษฐ์¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์ “รัสเซียโฟเบีย” (สภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย) ในภาษารัสเซียตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาณ โดยเน้นศึกษาถ้อยคำเชิงอุปลักษณ์ที่กฎเป็นมโนทัศน์ของคำว่า “Русофобия” จากหลากหลายแหล่งข้อมูลที่เป็นหนังสือพิมพ์บนฐานคลังข้อมูลภาษารัสเซียแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์รัสเซียโฟเบียหรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย ได้แก่ [รัสเซียโฟเบีย คือ เครื่องมือทางการเมือง] [รัสเซียโฟเบีย คือ มนุษย์] [รัสเซียโฟเบีย คือ สินค้า] [รัสเซียโฟเบีย คือ อุดมการณ์] [รัสเซียโฟเบีย คือ โรค] [รัสเซียโฟเบีย คือ มรดก] มโนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนมุมมองของชาวรัสเซียที่มีต่อชาวต่างชาติจากประเทศต่างๆ โดยเฉพาะจากโลกตะวันตกและประเทศยูเครน ซึ่งมีลักษณะเป็นแนวคิดเชิงลบและสามารถส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างรัสเซียและประเทศต่างๆ ได้ในเวลาถัดมา งานวิจัยดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกรณีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความคิด หรือภาษากับวัฒนธรรมรัสเซียได้

คำสำคัญ: สภาวะเกลียดกลัวรัสเซีย, ภาษารัสเซีย, ภาษาศาสตร์ปริชาณ, อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์

Abstract

This article uses cognitive linguistic theory to examine the concept of Russophobia in the Russian language by focusing on a metaphorical expression of the word Rusofobija in diverse newspaper sources from the Russian National Corpus of the Institute of Russian language, Russian Academy of Sciences. Results were that metaphorical expressions revealed concepts such as [Russophobia is a political instrument]; [Russophobia is a human being]; [Russophobia is a product]; [Russophobia is an ideology]; [Russophobia is a disease]; and [Russophobia is an inheritance]. These concepts reflect perceptions and understanding of Russophobia especially from the Western world and Ukraine among Russian citizens, offering a negative connotations and potentially affecting international relations and cooperation with Russia. These findings may represent a case study in the study of language and thought as well as language and culture.

Keywords: Russophobia, Russian language, Cognitive linguistics, Conceptual metaphor.

บทนำ

ภาษาศาสตร์ปริชาณมีคำปรากฏที่สำคัญคือคำว่า “ปริชาณ” ซึ่งได้รับคำนิยามว่าเป็น ระบบความรู้ ความคิดเชิงมโนทัศน์ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2529) หรืออาจหมายถึง การคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล ความรู้ต่างๆ ที่เกิดจากการสร้างมโนทัศน์ของผู้พูด (ทัศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา, 2553) ภาษาศาสตร์ปริชาณพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับโลก

¹ อาจารย์ประจำโครงการรัสเซียศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภายนอกที่มนุษย์รับรู้ และมีการคำนึงในประเด็นด้านความหมายในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการศึกษา โดยตัวความหมายเองสามารถสร้างมโนทัศน์ที่ผูกติดไปกับรูปภาพได้ ภาษามีลักษณะที่จำกัด โดยสามารถพิจารณาจำนวนคำได้ว่ามีประมาณเท่าใด แต่สิ่งที่มนุษย์รับรู้หรือสร้างภาพความเข้าใจนั้นไม่มีจำกัด สิ่งที่ภาษาเข้ารหัสไว้จึงไม่ใช่ทั้งหมดของความคิดแต่เป็นคำสั่งพื้นฐานสำหรับการสร้างมโนทัศน์ที่ซับซ้อนขึ้น (วิโรจน์ อรุณมานะกุล, 2565, น. 83) จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ปริชานจึงมีความเชื่อว่าระบบของภาษาสามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ได้ จึงมีผลให้เราสามารถเข้าใจระบบความคิดของมนุษย์ผ่านการพิจารณารูปภาษาได้ หนึ่งในรูปแบบของการศึกษาระบบความคิดผ่านความหมายที่ปรากฏในภาษา คือการศึกษาอุปลักษณ์

อุปลักษณ์เป็นการสร้างความเข้าใจของสิ่งหนึ่งด้วยกับอีกสิ่งหนึ่ง ดังนั้นโครงสร้างพื้นฐานของความหมายที่เกิดจากการใช้อุปลักษณ์อาศัยองค์ประกอบสองส่วน ได้แก่ สิ่งที่ถูกเปรียบ (Tenor) กับสิ่งที่นำมาเปรียบ (Vehicle) องค์ประกอบทั้งสองข้างต้นมีลักษณะทางความหมายที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติ อากา หรือเกณฑ์อื่นๆ ทำให้รูปภาพที่ถูกเปรียบเกิดความหมายใหม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการขยายความหมายภาษาที่ถูกเปรียบเพื่ออธิบายถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมและให้ความหมายที่สื่อต่างไปจากเดิม (พระยาอนุมาตราชชน, 2499, น. 45) การศึกษาอุปลักษณ์แบบดั้งเดิมยังไม่มีความเชื่อมโยงกับระบบความคิด แต่เน้นไปที่การใช้โวหารภาพพจน์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชนชั้นสูงในอดีตหรือถูกใช้วัตถุประสงค์เฉพาะนั้นๆ เช่น ทางการเมืองเพื่อการโน้มน้าวผู้คน มีการเน้นการเปรียบเทียบแบบการแทนที่ (Substitution) ที่ไม่มีการใช้คำเชื่อมแบบอุปมา (Black, 1979) ก่อนที่ในระยะเวลต่อมาอุปลักษณ์ได้ถูกนำมาเชื่อมกับระบบคิดผ่านแนวคิดของภาษาศาสตร์ปริชานซึ่งเป็นทิศทางการศึกษารูปแบบใหม่

อุปลักษณ์ตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานพิจารณาการเชื่อมโยงแบบเปรียบเทียบความหมายประจำรูปภาพหนึ่งไปสู่ดวงความหมายหนึ่ง เพื่อเน้นความหมายให้เด่นชัดขึ้นหรือทำให้เกิดอารมณ์คล้ายตาม กระบวนการถ่ายโอนความหมายอาศัยประสบการณ์ ความรู้ ความคิดที่สั่งสมมาของผู้คนนั้นๆ (พระมหาอรุณพงษ์, 2561, น. 325) จากข้อสังเกตของเลคอฟและจอห์นสัน มนุษย์ตามธรรมชาติมีความคิดเชิงเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์โดยอัตโนมัติ อีกทั้งระบบการสร้างมโนทัศน์ของมนุษย์จากประสบการณ์การรับรู้ภายนอกร่างกายและสังคมได้รับอิทธิพลจากอุปลักษณ์ด้วย (Lakoff & Johnson, 1980) ทั้งนี้เนื่องจากการเปรียบเทียบในเชิงอุปลักษณ์ที่พบได้บ่อยในชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมจะกลายเป็นมโนทัศน์ที่จะถูกบรรจุไว้ในระบบปริชาน โคเวกเซสมีมุมมองว่าอุปลักษณ์ไม่ได้จำกัดการใช้แคในกลุ่มของผู้ที่มีพรสวรรค์ด้านการใช้ภาษาอย่างที่ปรากฏในหมู่ชนชั้นสูงในอดีตเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงบุคคลทั่วๆ ไปที่ใช้ภาษาในชีวิตประจำวันด้วย (Kövecses, 2002, p. 10) เลคอฟและจอห์นสันเรียกทฤษฎีในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณ์ผ่านภาษากับระบบความคิดนี้ว่าการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ การศึกษาประเด็นข้างต้นสามารถใช้เกณฑ์ในการพิจารณาจากภาษาที่แสดงการเปรียบเทียบหรือวงความหมายต้นทาง (Source Domain) กับภาษาที่ถูกเปรียบหรือวงความหมายปลายทาง (Target domain) ผ่านการใช้คำที่แสดงลักษณะการเปรียบเทียบ เช่น “คือ” จากตัวอย่าง ความรัก คือ การเดินทาง ทั้งนี้ในบทความวิจัยดังกล่าวจะพิจารณาสิ่งที่ถูกเปรียบคือคำว่า “Русофобия” หรือ “รัสเซียโฟเบีย” ในภาษารัสเซีย

รัสเซียโฟเบีย หรือ “สภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย” ตามความหมายในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ หมายถึง ความรู้สึกที่ไม่ชอบ ความรู้สึกเกลียดที่มีต่อประเทศรัสเซียหรือสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศรัสเซียโดยเฉพาะระบบการเมือง นโยบายการเมืองในยุคสมัยอดีตสหภาพโซเวียต (Lexico, 2022; Merriam-webster, 2022; Collinsdictionary, 2022) ในขณะที่คำดังกล่าวในพจนานุกรมภาษารัสเซียมีการนิยามเพิ่มเติมความรู้สึกที่ไม่ชอบหรือความเป็นปรปักษ์ที่ครอบคลุมไปถึงผู้คนชาวรัสเซียทั้งหมดโดยเปรียบเป็นชนชาติที่แปลกแยกและเป็นอันตรายกับชาติอื่นๆ (Большой толковый словарь русско-го языка Кузнецова, 1998; Толковый онлайн-словарь русского языка Ефремовой Т. Ф., 2021) อาจกล่าวได้ว่า “รัสเซียโฟเบีย” เป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมทางการเมืองที่ถูกนำเสนอโดยฟิโอดอร์ ทูตเชฟ

(Fyodor Tyutchev) ซึ่งเป็นนักการทูต นักกวี และที่ปรึกษาของกรมพระเจ้าซาร์ในช่วงศตวรรษที่ 19 เพื่อสนับสนุนรัฐภายใต้การปกครองของซาร์ในยุคจักรวรรดิรัสเซีย แนวคิดดังกล่าวอยู่เบื้องหลังการกำหนดนโยบายต่างประเทศของจักรวรรดิซึ่งครอบคลุมไปถึง การปกป้องค่านิยมของศาสนาคริสต์ (นิกายออร์ทอด็อกซ์) และสนับสนุนอุดมการณ์รวมกลุ่มชาวสลาฟ (Pan-slavism) นอกจากนี้ แนวคิดรัสเซียเฟเบียของทยูตเชฟเชื่อมโยงกับผู้คนสองกลุ่มหลัก กลุ่มแรก คือ ชาวรัสเซียที่นิยมในวัฒนธรรมของโลกตะวันตกและวิพากษ์วิจารณ์ถึงระบบการปกครองของซาร์และการไร้ซึ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น กลุ่มที่สอง หมายถึง ชาติดะวันตกที่ต่อต้านรัสเซีย (Darczewska & Zochowski, 2015, pp. 9-10)

ตามมุมมองของนักวิชาการตะวันตก รัสเซียเฟเบียเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่รัฐบาลรัสเซียแต่ละยุคนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตน คำว่า “รัสเซียเฟเบีย” หรือคำในรากคำศัพท์เดียวกันได้เข้ามาอยู่ในฐานข้อมูลภาษารัสเซียเป็นครั้งแรกในยุคสหภาพโซเวียตภายใต้การปกครองของสตาลิน อาทิ ในพจนานุกรมภาษารัสเซียฉบับโอเชคอฟ โดยมีส่วนในการสนับสนุนโฆษณาชวนเชื่อของสตาลินเพื่อต่อต้านศัตรูและสนับสนุนแนวคิดชาตินิยมแบบสุดโต่ง (ibid., p. 11) โรบินสัน นักวิชาการชาวไอร์แลนด์ได้นำเสนอปรากฏการณ์ของการใช้คำว่า “รัสเซียเฟเบีย” ในสื่อของเว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียที่มีการเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000-2018 พบว่ามีการเพิ่มขึ้นของการใช้หลายเท่าตัวตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในแต่ละปีเช่นเดียวกัน (Robinson, 2019, p. 64) นักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่ารัสเซียเฟเบียถูกนำมาใช้เป็นวาทกรรมทางการเมืองของรัฐบาลกลางภายใต้การปกครองของปูตินเพื่อใช้ในการสนับสนุนแนวความคิดอนุรักษนิยมเชิงวัฒนธรรม ปกป้องค่านิยมทางวัฒนธรรมจากอันตรายของกระแสโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม

นักวิชาการชาวรัสเซียได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับรัสเซียเฟเบียในโลกตะวันตกผ่านบริบททางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในประเด็นด้านความแตกต่างทางอารยธรรม แนวคิด ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เป็นสิ่งที่จุดชนวนความเกลียดชัง ความมึนงงของโลกตะวันตกที่มีต่อผู้คน การเมือง ภาษา วัฒนธรรม หรือประเทศรัสเซีย ตามมุมมองของคูกิน นักปรัชญา นักรัฐศาสตร์ และนักสังคมวิทยาชาวรัสเซีย สังคมตะวันตกที่มีรากฐานมาจากอารยธรรมกรีกและโรมันให้ความสำคัญกับความเป็นสากล (Universalism) ตามแบบประชาธิปไตยและเสรีนิยม อีกทั้งยังมีการผูกขาดความจริง นำมาซึ่งแนวคิดจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมและรากฐานความคิดที่ว่าเฉพาะวัฒนธรรมของตนเท่านั้นที่เป็นเจ้าแห่งอารยธรรม ในขณะที่วัฒนธรรมอื่นๆ มีความจำเป็นต้องยึดตามแบบหรือปฏิบัติตามโลกแห่งอารยธรรมดังกล่าว (Дугин, 2011, c. 89) รัสเซียแม้ว่าจะมีการรับอารยธรรมจากตะวันตกมาในหลายช่วงเวลา แต่ในปัจจุบันเกิดความกังวลเกี่ยวกับกระแสการหลังไหลของอารยธรรมอื่นที่สามารถส่งผลเสียต่อมรดกทางวัฒนธรรมของชาติซึ่งมีนัยต่อความมั่นคงของชาติตามมา การรักษาวัฒนธรรมของตน ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ และความรักชาติจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ (Ильин, 2019, c. 40) คูโรปตคินได้นำเสนอชนวนความแตกต่างทางความคิดผ่านมิติทางศาสนาที่เป็นรากเหง้าของอคติและความเกลียดชังของตะวันตกที่มีต่อรัสเซีย กล่าวคือ ความแตกต่างระหว่างคริสตจักรตะวันตก (โรมันคาทอลิกแบบตะวันตก) และตะวันออก (ออร์ทอด็อกซ์แบบรัสเซีย) ที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งผ่านสงครามครูเสดในยุโรปเหนือ นอกจากนี้ยังมีประเด็นด้านภาพลักษณ์ของรัสเซียในอดีตที่ชาวยุโรปมองว่าเป็นความโหดร้าย และการสะท้อนอารยธรรมความเป็นเอเชีย เช่น ยุคสมัยการปกครองของซาร์อีวานที่ 4 ผู้เหยียดหยาม การที่รัสเซียถูกปกครองโดยมองโกล จุดยืนด้านการปกป้องคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นของรัสเซียซึ่งต่างจากจุดยืนของยุโรป เป็นต้น (Куропаткина, 2015)

จากประเด็นเกี่ยวกับรัสเซียเฟเบียของนักวิชาการหลายฝ่ายข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองความเข้าใจเกี่ยวกับรัสเซียเฟเบียหรือสถานะการเกลียดกลัวรัสเซียที่อยู่ในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ แนวคิด และผลประโยชน์ของชาตินั้นๆ ที่มีความต่างกัน เป็นผลให้เกิดอุปสรรคด้านความร่วมมือระหว่างรัฐต่างๆ ได้ ในงานวิจัยดังกล่าวมุ่งเน้นการนำเสนอโมโนทัศน์ “รัสเซียเฟเบีย” ในแง่มุมของของสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ของรัสเซียตามแนวทางของภาษาศาสตร์ปริชาน โดยพิจารณาการใช้ภาษาเชิงอุปลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นมโนทัศน์หรือตามทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เพื่อทำความเข้าใจ

เข้าใจเกี่ยวกับความคิดและการรับรู้ของผู้คนชาวรัสเซียที่มีต่อประเด็นรัสเซียเฟเบียซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ในด้านกรณศึกษาของการศึกษาอุปลักษณเชิงมโนทัศน์แล้วยังสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการทำความเข้าใจการรับรู้เรื่องราวของสังคมรัสเซียในมิติที่หลากหลายมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

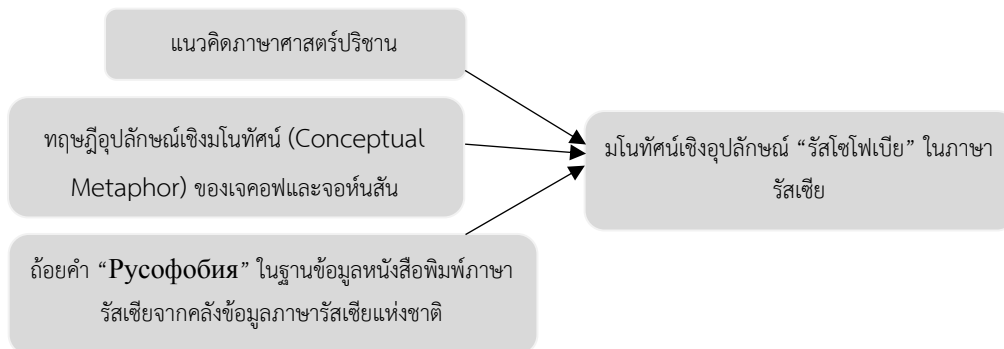
บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์ “รัสเซียเฟเบีย” (สภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย) ในภาษารัสเซีย หรือ “Русофобия” ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชานผ่านทฤษฎีอุปลักษณเชิงมโนทัศน์

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษามโนทัศน์ “รัสเซียเฟเบีย” ในภาษารัสเซียผ่านแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานพิจารณาฐานข้อมูลประกอบ การวิเคราะห์จากคลังข้อมูลภาษารัสเซียแห่งชาติ (Russian National Corpus) โดยคัดเลือกเฉพาะข้อมูลประเภทหนังสือพิมพ์ ทั้งหมดที่อยู่ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2006-2020 เป็นสำคัญ

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความคิดในประเด็นด้านรัสเซียเฟเบีย ทั้งนี้ภาษาในบริบทดังกล่าวพิจารณาผ่านการใช้คำอุปลักษณในทฤษฎีอุปลักษณเชิงมโนทัศน์ของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) ที่เน้นถึงการศึกษาภาษาที่แสดงการเปรียบเทียบหรือวงความหมายต้นทาง (Source domain) กับภาษาที่ถูกเปรียบหรือวงความหมายปลายทาง (Target domain) ในบริบทนี้คือคำว่า “รัสเซียเฟเบีย” หรือ “Русофобия” ที่ปรากฏในฐานข้อมูลหนังสือพิมพ์ภาษารัสเซียจากคลังข้อมูลภาษารัสเซียแห่งชาติตามที่แสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาอุปลักษณเชิงมโนทัศน์ของ “Русофобия” หรือ “รัสเซียเฟเบีย” ในภาษารัสเซียมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียเฟเบียหรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย แนวคิดภาษาศาสตร์ปริชาน และอุปลักษณเชิงมโนทัศน์

1.2 เก็บรวบรวมประโยคต่างๆ ที่สะท้อนการใช้ถ้อยคำอุปลักษณของ “รัสเซียเฟเบีย” ในภาษารัสเซีย จากคลังข้อมูลภาษารัสเซียแห่งชาติในเว็บไซต์ <https://ruscorpora.ru> โดยใส่คำสำคัญในการค้นหาเป็นคำว่า “Русофобия” ในประเภทข้อมูลที่เป็นหนังสือพิมพ์ช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2006-2020

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

บทความวิจัยนี้เป็นการนำเสนอผ่านการพรรณนาวิเคราะห์และจัดเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์อุปลักษณะเชิงมนทัศน์ของคำว่า “Русофобия” โดยพิจารณาจากการถ่ายโยงความหมายจากหรือวงความหมายต้นทาง (Source Domain) หรือภาษาที่แสดงการเปรียบเทียบกับวงความหมายปลายทาง (Target Domain) หรือภาษาที่ถูกเปรียบตามทฤษฎีอุปลักษณะเชิงมนทัศน์

2.2 จำแนกกลุ่มมนทัศน์ต่างๆ ซึ่งประกอบไปด้วย 6 กลุ่มหลัก คือ [รัสเซียโพเบีย คือ เครื่องมือทางการเมือง] [รัสเซียโพเบีย คือ มนุษย์] [รัสเซียโพเบีย คือ สินค้า] [รัสเซียโพเบีย คือ อุดมการณ์] [รัสเซียโพเบีย คือ โรค] และ [รัสเซียโพเบีย คือ มรดก] ทั้งนี้เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณากลุ่มมนทัศน์ต่างๆ จะมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ เน้นการเปรียบเทียบในเชิงอุปลักษณะมากกว่าหนึ่งตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม โดยเปรียบเทียบระหว่าง “รัสเซียโพเบีย” ในฐานะที่เป็นวงความหมายปลายทางกับวงความหมายต้นทางอื่นๆ ที่มีค่าแสดงการเปรียบเทียบ เช่น “เป็น” “คือ” “เหมือน” “ในฐานะที่เป็น” เป็นต้น และมีการพิจารณาคำศัพท์จากวงความหมายต้นทางที่ความหมายเดิมใช้ในแวดวงหนึ่งเกิดการขยายและเชื่อมโยงไปสู่แวดวงความหมายของสิ่งที่ถูกเปรียบ กล่าวคือ คำว่า “Русофобия” หรือ “รัสเซียโพเบีย” ในภาษารัสเซีย

2.3 อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย

ในการศึกษามนทัศน์ “รัสเซียโพเบีย” หรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียผ่านทฤษฎีอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ในคลังข้อมูลภาษารัสเซียแห่งชาติด้านสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ผู้วิจัยพบถ้อยคำอุปลักษณะจำนวน 41 ถ้อยคำ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มมนทัศน์ได้เป็น 6 ชุด โดยพิจารณาในการเรียงลำดับตามความถี่ของการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะได้ดังต่อไปนี้ [รัสเซียโพเบีย คือ เครื่องมือทางการเมือง] [รัสเซียโพเบีย คือ มนุษย์] [รัสเซียโพเบีย คือ สินค้า] [รัสเซียโพเบีย คือ อุดมการณ์] [รัสเซียโพเบีย คือ โรค] และ [รัสเซียโพเบีย คือ มรดก] สามารถนำเสนอผ่านตารางที่ 1 ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1: อุปลักษณะเชิงมนทัศน์ของคำว่า “Русофобия” หรือรัสเซียโพเบีย

ที่มา: ผู้เขียน

ลำดับที่	อุปลักษณะเชิงมนทัศน์ของคำว่า “Русофобия”	จำนวนถ้อยคำอุปลักษณะ
1	[รัสเซียโพเบีย คือ เครื่องมือทางการเมือง]	14 ถ้อยคำ
2	[รัสเซียโพเบีย คือ มนุษย์]	8 ถ้อยคำ
3	[รัสเซียโพเบีย คือ สินค้า]	7 ถ้อยคำ
4	[รัสเซียโพเบีย คือ อุดมการณ์]	5 ถ้อยคำ
5	[รัสเซียโพเบีย คือ โรค]	5 ถ้อยคำ
6	[รัสเซียโพเบีย คือ มรดก]	2 ถ้อยคำ

1. [รัสเซียโพเบีย คือ เครื่องมือทางการเมือง] “РУСОФОБИЯ – ИНСТРУМЕНТ ПОЛИТИКИ”

ในการศึกษาอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ “รัสเซียโพเบีย” ในภาษารัสเซีย ผู้วิจัยพบการเปรียบเทียบถ้อยคำดังกล่าวกับเครื่องมือทางการเมืองจำนวน 14 ถ้อยคำ ซึ่งถือเป็นการเปรียบเทียบที่มีสัดส่วนการใช้มากที่สุด โดยปรากฏคำที่แสดงการเปรียบเทียบที่สามารถพบได้ส่วนใหญ่ คือ являться “เป็น” становиться / стать “กลายเป็น” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) **Русофобия** стала одним из главных инструментов информационной войны, развязанной против нашей страны. (รัสเซียโฝเบียกลายเป็นหนึ่งในเครื่องมือหลักด้านสงครามข้อมูลที่ถูกปล่อยออกมาเพื่อต่อต้านประเทศของเรา)

2) Все они ориентированы на жесткую конфронтацию с Россией, **русифобия** - основной козырь этой политической силы. (พวกเขาทั้งหมดพุ่งเป้าไปที่การปะทะกับประเทศรัสเซียอย่างแข็งขัน รัสเซียโฝเบีย ถือเป็นไพ่ตายหลักของอำนาจทางการเมืองนี้)

3) **Русофобия** в различных ее проявлениях становится на Украине государственной политикой, что приводит к притеснению части населения за использование русского языка. (รัสเซียโฝเบียในหลายรูปแบบกลายเป็นนโยบายของรัฐในประเทศยูเครนที่นำมาซึ่งการกดขี่ประชาชนบางส่วนที่ใช้ภาษารัสเซียในการสื่อสาร)

4) **Русофобия** Запада в ее нынешнем виде является инструментом подготовки США к войне против России. (รัสเซียโฝเบียของตะวันตกในยุคปัจจุบันเป็นเครื่องมือสำหรับการเตรียมสหรัฐอเมริกาไปสู่การทำสงครามต่อต้านรัสเซีย)

5) **Русофобия** всегда использовалась в качестве электорального инструмента в США. (รัสเซียโฝเบียมักถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกา)

6) Американская **русифобия** является продуктом политической повестки дня. (รัสเซียโฝเบียในแบบสหรัฐอเมริกาเป็นผลผลิตของวาระของนโยบายทางการเมือง)

7) Антисоветизм, **русифобия** и национализм – три главных орудия, из которых расстреливали советскую державу. (ลัทธิต่อต้านโซเวียต สภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย และชาตินิยม เป็นอาวุธสามชนิดหลักที่ถูกนำมาใช้ในการประหารรัฐแห่งโซเวียต)

8) **Русофобия** является в Европе легитимной формой расизма. (รัสเซียโฝเบียเป็นรูปแบบของการเหยียดเชื้อชาติที่ถูกต้องตามกฎหมายในยุโรป)

จากตัวอย่างของสื่อประเภทหนังสือพิมพ์รัสเซียข้างต้นมีการนำเสนอประเด็นรัสเซียโฝเบียหรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองของต่างชาติเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตน หรือเพื่อการปะทะหรือต่อต้านประเทศรัสเซียมาตั้งแต่ในอดีต ดังจะเห็นได้จากการปรากฏตัวอย่างของคำว่ารัฐแห่งโซเวียต สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองเชิงลบของสื่อรัสเซียที่มีต่อประเด็นดังกล่าว สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง (Source Domain)	วงความหมายปลายทาง (Target Domain)
[เครื่องมือทางการเมือง]	[รัสเซียโฝเบีย]
นโยบายของรัฐ	→ รัสเซียโฝเบียได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการ
เครื่องมือสำหรับการเลือกตั้ง	→ รัสเซียโฝเบียมีประโยชน์ในการใช้งาน
การเหยียดเชื้อชาติที่ถูกต้องตามกฎหมาย	→ รัสเซียโฝเบียกลายเป็นความชอบธรรม
ไพ่ตายหลักของอำนาจทางการเมือง	→ รัสเซียโฝเบียมีอำนาจ

2. [รัสเซียโฝเบีย คือ มนุษย์] “РУСОФОБИЯ - ИНДИВИД”

อาจกล่าวได้ว่าในสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ของรัสเซียมีการใช้อุปลักษณ์ในการเปรียบรัสเซียโฝเบียเป็นมนุษย์ที่มีความสามารถในการกระทำการใดๆ มีชีวิตจิตใจ หรือความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ สังเกตได้จากการใช้คำกริยา เช่น **жить** “อาศัยอยู่” **вернуться** “กลับ” **убедить** “โน้มน้าว” **страдать** “ทนทุกข์” มีการใช้ถ้อยคำรวมทั้งสิ้น 8 ถ้อยคำดังตัวอย่างต่อไปนี้

9) А активно продвигаемая **русофобия**, по его словам, «должна убедить мир, что виновата в кризисе Россия», - объяснял он логику Запада. (ตามคำกล่าวของเขา **รัสเซียโฝเบีย**ที่ได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันควรโน้มน้าวให้โลกได้รู้ว่ารัสเซียเป็นฝ่ายผิดในกรณีเกิดวิกฤติ)

10) Россия устами своего президента дает свое видение истоков этих проблем: санкции и **русофобия** живут своей жизнью. (ตามคำกล่าวของประธานาธิบดีประเทศรัสเซียได้ฉายให้เห็นถึงภาพของต้นตอปัญหาเหล่านี้ การคว่ำบาตรและ**รัสเซียโฝเบีย**อยู่ได้ด้วยตนเอง)

11) Часть этой критики справедлива, однако в целом она страдает огромной предвзятостью. **Русофобия** вернулась. (การวิพากษ์วิจารณ์ในบางมิติมีความชอบธรรม แต่โดยภาพรวมแล้วยังเต็มไปด้วยอคติ **รัสเซียโฝเบีย**ได้กลับมาอีกครั้ง)

12) Польская **русофобия** страдает раздвоением личности. (**รัสเซียโฝเบีย**ในแบบโปแลนด์มีอาการป่วยเป็นโรคหลายบุคลิก)

13) И **русофобия** живет внутри самой России. Это явление было у нас при всех режимах: сейчас, при коммунистах, да и в царское время тоже. (และ**รัสเซียโฝเบีย**ก็อาศัยอยู่ในประเทศรัสเซียเอง ปรากฏการณ์ดังกล่าวอยู่ในทุกระบบการปกครองของพวกเขา ทั้งในตอนนี้ ยุคของคอมมิวนิสต์ และในยุคสมัยซาร์ก็เช่นกัน)

จากตัวอย่างของอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ “รัสเซียโฝเบีย” ข้างต้นสามารถแสดงให้เห็นถึงการมีอยู่ของ**รัสเซียโฝเบีย** หรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียในประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรปโดยเฉพาะในรัสเซียตั้งแต่อดีตจนถึงศตวรรษปัจจุบัน **รัสเซียโฝเบีย** มีบทบาทเชิงลบที่สามารถสร้างผลเสียให้กับรัสเซียได้ ทั้งนี้สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง (Source Domain)	วงความหมายปลายทาง (Target Domain)
[มนุษย์]	[รัสเซียโฝเบีย]
มนุษย์อาศัยอยู่	→ รัสเซียโฝเบียยังมีอยู่
มนุษย์มีอาการป่วยโรคหลายบุคลิก	→ รัสเซียโฝเบียทั้งส่งผลและไม่ส่งผลกระทบ
มนุษย์โน้มน้าวบางสิ่ง	→ รัสเซียโฝเบียทำให้เกิดความเชื่อ

3. [รัสเซียโฝเบีย คือ สินค้า] “РУСОФОБИЯ – ТОВАР”

ในหลายกรณีของสื่อประเภทหนังสือพิมพ์รัสเซียพบการเปรียบเทียบรัสเซียโฝเบียหรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียกับสินค้า โดยพบถ้อยคำอุปลักษณ์ 7 ถ้อยคำ ดังจะสังเกตได้จากตัวอย่างของการใช้คำว่า **товар** “สินค้า” หรือบริบทที่พบคำว่า **покупатель** “ผู้ซื้อ ผู้บริโภค” จากกรณีตัวอย่างต่อไปนี้

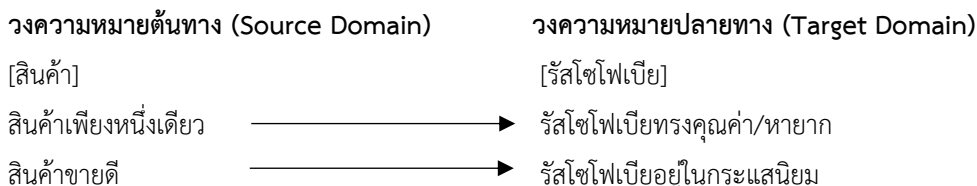
14) У Киева остался только один товар, которым страна успешно торгует. «Это **русофобия**», - отметил Путин. (รัฐบาลกรุงเคียฟเหลือเพียงสินค้าชิ้นเดียวที่สามารถทำการค้าได้ประสบความสำเร็จ ก็คือ**รัสเซียโฝเบีย** บุตินกล่าว)

15) Главной чертой украинской элиты сейчас является “злоба и ненависть к России”, а **русофобия** на Украине - «ходовой товар». (คุณลักษณะที่สำคัญของกลุ่มผู้มีฐานะหรือชนชั้นสูงยูเครนในตอนนี้คือ “ความพยาบาทและความเกลียดชังที่มีต่อรัสเซีย” และ**รัสเซียโฝเบีย**ในยูเครนก็เป็น “สินค้าที่ขายดี”)

16) По словам российского лидера, **русофобия** пользуется успехом у ряда «покупателей» на Западе. (ตามคำกล่าวของผู้นำรัสเซีย **รัสเซียโฝเบีย**เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้ซื้อจากตะวันตก)

17) **Русофобия** – единственный товар, оставшийся у властей Украины. (รัสเซียโปเบีย เป็นสินค้าเพียงชิ้นเดียวที่ยังคงเหลืออยู่ ณ รัฐบาลกรุงเคียฟ)

จากตัวอย่างข้างต้นมีการเปรียบเทียบรัสเซียโปเบียเป็นสินค้าสำหรับการซื้อขายของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะยูเครนผ่านมุมมองของผู้นำรัสเซีย สภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียดังกล่าวมีบทบาทในฐานะที่เป็นแนวคิด ข้อมูล หรือเรื่องราวที่สามารถส่งต่อไปยังผู้คนหรือสังคมในรัฐของประเทศต่างๆ ซึ่งสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลต่างชาติอื่นๆ ในการออกนโยบายหรือกระทำการใดๆ ที่สามารถส่งผลเสียหรือภาพลักษณ์เชิงลบต่อผู้คน ภาษา วัฒนธรรม หรือการเมืองของรัสเซียได้ สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

4. [รัสเซียโปเบีย คือ อุดมการณ์] “**РУСОФОБИЯ – ИДЕОЛОГИЯ**”

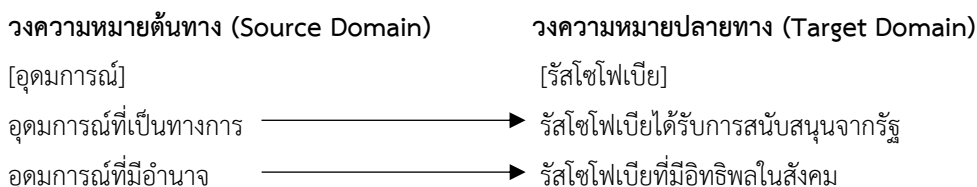
รัสเซียโปเบียได้รับการเปรียบเทียบเป็นอุดมการณ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ของรัสเซีย โดยสามารถพบถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่แสดงการเปรียบเทียบทั้งสิ้น 5 ถ้อยคำ พิจารณาจากการใช้คำแสดงการเปรียบเทียบ คือ *статья* “เป็นกลายเป็น” *как* “เหมือน/ในฐานะที่เป็น” กับคำว่า *идеология* “อุดมการณ์” จากตัวอย่างต่อไปนี้

18) **Русофобия** в современной Польше стала официальной идеологией, и выражать альтернативные мнения запрещается. (รัสเซียโปเบียในโปแลนด์สมัยใหม่กลายเป็นอุดมการณ์อย่างเป็นทางการและการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างออกไปเป็นสิ่งต้องห้าม)

19) **Русофобия** существовала во Франции как основная политическая идеология вплоть до конца XIX века. (รัสเซียโปเบียปรากฏขึ้นในฝรั่งเศสในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองหลักไปจนกระทั่งถึงปลายศตวรรษที่ 19)

20) **Русофобия** стала доминирующей идеологией в Прикарпатье. (รัสเซียโปเบียกลายเป็นอุดมการณ์ที่มีอำนาจในบริเวณเชิงเขาคาร์เพเทียน)

จากตัวอย่างข้างต้นพบการเปรียบเทียบรัสเซียโปเบียกับอุดมการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอุดมการณ์ทางการเมืองที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐไม่เพียงในพื้นที่ของยุโรปตะวันตก แต่ยังรวมถึงยุโรปตะวันออกที่มีอาณาเขตใกล้เคียงกับรัสเซีย เช่น ในบริเวณเชิงเขาคาร์เพเทียนอันเป็นเขตแดนของประเทศเช็ก โปแลนด์ ยูเครน และโรมาเนีย โดยสามารถส่งผลกระทบต่อ การรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับรัสเซียในเชิงลบของผู้คนในรัฐนั้นๆ ได้ ทั้งนี้สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดความหมายได้ดังนี้

5. [รัสเซียโปเบีย คือ โรค] “**РУСОФОБИЯ – БОЛЕЗНЬ**”

ในสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ของรัสเซียพบการเปรียบเทียบเชิงอุปมาอุปไมยของรัสเซียโปเบียกับโรคต่างๆ 5 ถ้อยคำอุปมาอุปไมย โดยจะสังเกตได้จากการใช้คำว่า *болезнь* “โรค” เป็นคำหลักและมีคำคุณศัพท์ต่างๆ ขยายคำนามดังกล่าว ดังที่ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

21) **Русофобия** сегодня является слишком тяжёлой и заразной болезнью, чтобы быстро от неё исцелиться. (รัสเซียโฟเบียในทุกวันนี้เป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรงมากเกินกว่าที่จะรักษาให้หายได้อย่างทันท่วงที)

22) А вот **русофобия** – это как СПИД, болезнь неизлечимая и смертельная. (รัสเซียโฟเบียก็เหมือนกับโรคเอดส์ซึ่งก็คือโรคที่รักษาไม่หายและมีอันตรายถึงชีวิต)

23) В Англии зависть и ненависть к России сильна, **русофобия** - их старая болезнь. (ในประเทศอังกฤษความอิจฉาริษยาและความเกลียดชังที่มีต่อรัสเซียนั้นมีสูง ส่วนรัสเซียโฟเบียเป็นโรคที่เก่าแก่ของพวกเขา)

จากตัวอย่างการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เพื่อเปรียบเทียบรัสเซียโฟเบียกับโรคต่างๆ สะท้อนให้เห็นถึงการนำเสนอบทบาทเชิงลบของสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียที่ได้แพร่กระจายไปในสังคมต่างชาติเป็นวงกว้าง ควบคุมได้ยาก และไม่สามารถขจัดให้หมดไปได้ ถือว่าเป็นอันตรายต่อสังคม เนื่องจากการบ่มเพาะความเกลียดชังสามารถสร้างผลกระทบต่อสภาพลักษณะของชาวรัสเซียและยังเป็นต้นตอของการสร้างความรุนแรงซึ่งสามารถเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือต่างๆ ในอนาคตระหว่างรัสเซียและประเทศต่างๆ ได้ โดยสามารถนำเสนอผ่านการถ้อยความหมายได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง (Source Domain)	วงความหมายปลายทาง (Target Domain)
[โรค]	[รัสเซียโฟเบีย]
โรคติดต่อที่ร้ายแรงมาก	รัสเซียโฟเบียแพร่กระจายได้เร็ว
โรคเอดส์	รัสเซียโฟเบียมีอันตรายและไม่หายไป
โรคที่เก่าแก่	รัสเซียโฟเบียมีในสังคมมานาน

6. [รัสเซียโฟเบีย คือ มรดก] “**РУСОФОБИЯ – НАСЛЕДВСИЕ**”

ในกรณีดังกล่าวผู้วิจัยพบการเปรียบเทียบรัสเซียโฟเบียหรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียกับการเป็นมรดกตกทอด 2 ถ้อยคำอุปลักษณ์ในสื่อประเภทหนังสือพิมพ์รัสเซีย สังเกตได้จากการใช้คำกริยาว่า **унаследовать** “สืบทอด” หรือคำคุณศัพท์ **наследственный** “ซึ่งสืบทอดมา” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

26) По словам Патрушева, **русофобия**, которую эти организации унаследовали от украинских пособников фашистов 1930-1940 годов, навязывается братскому народу. (ตามคำกล่าวของปาตรูเชฟ รัสเซียโฟเบียที่องค์กรเหล่านี้สืบทอดมาจากผู้สมคบคิดที่นิยมลัทธิฟาสซิสต์ชาวยูเครนในปี 1930-1940 ถูกยึดเหนี่ยวให้กับพี่น้องประชาชน)

27) Болезнь под названием «**русофобия**» стала наследственной уже для нескольких поколений политиков. (โรคที่มีชื่อว่า “รัสเซียโฟเบีย” กลายเป็นสิ่งที่ตกทอดมา (โรคทางพันธุกรรม) สำหรับนักการเมืองในหลายชั่วอายุคน)

จากตัวอย่างข้างต้นมีการเปรียบเทียบรัสเซียโฟเบียเป็นมรดกที่มีความสำคัญในการสืบทอดไปยังยุคสมัยต่างๆ ดังนั้นรัสเซียโฟเบียหรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียจึงยังคงไม่หายไปจากสังคมนั้นๆ ลักษณะการสร้าง ความเกลียดชังรัสเซียมีในหลายประเทศในยุโรปและยังคงได้รับการสนับสนุนอยู่อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะนักการเมืองที่มีส่วนช่วยในการผลักดันกระแสต่างๆ ตามมุมมองของสื่อรัสเซีย โดยสามารถแสดงการถ้อยความหมายได้ดังต่อไปนี้

วงความหมายต้นทาง (Source Domain)	วงความหมายปลายทาง (Target Domain)
[มรดก]	[รัสเซียโฟเบีย]
มรดกตกทอด	รัสเซียโฟเบียอยู่ในยุคสมัยต่างๆ
มรดกที่สืบทอดต่อกันมา	รัสเซียโฟเบียอยู่ในยุคสมัยต่างๆ

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการศึกษามโนทัศน์ “รัสเซียโฟเบีย” (สภาวะการเกลียดกลัวรัสเซีย) หรือ “Русофобия” ในภาษารัสเซียตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาณผ่านทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของเลคอฟและจอห์นสัน ผลการศึกษาพบว่า รัสเซียโฟเบียโดยสรุป หมายถึง ความรู้สึกเกลียด ไม่ชอบ ความเป็นปรปักษ์ หรือการมีทัศนคติที่เต็มไปด้วยอคติที่มีต่อผู้คน ภาษา วัฒนธรรม ระบบการเมือง หรือสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศรัสเซีย จากฐานข้อมูลสี่ประเภท หนังสือพิมพ์ของคลังข้อมูลภาษารัสเซียแห่งชาติ (Russian National Corpus) ในช่วงปี ค.ศ. 2006-2020 พบว่าหนังสือพิมพ์ของรัสเซียใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับรัสเซียโฟเบีย 6 มโนทัศน์หลัก คือ รัสเซียโฟเบีย คือ เครื่องมือทางการเมือง (14 ถ้อยคำอุปลักษณ์) [รัสเซียโฟเบีย คือ มนุษย์] (8 ถ้อยคำอุปลักษณ์) [รัสเซียโฟเบีย คือ สินค้า] (7 ถ้อยคำอุปลักษณ์) [รัสเซียโฟเบีย คือ อุดมการณ์] (5 ถ้อยคำอุปลักษณ์) [รัสเซียโฟเบีย คือ โรค] (5 ถ้อยคำอุปลักษณ์) และ [รัสเซียโฟเบีย คือ มรดก] (2 ถ้อยคำอุปลักษณ์) สามารถอภิปรายผลการศึกษานี้ผ่านประเด็นสำคัญต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. รัสเซียโฟเบียกับกลุ่มประเทศต่างๆ ที่ถูกกล่าวถึง กล่าวคือ แม้ว่ารัสเซียโฟเบียหรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียจะสามารถพบได้ในทุกสังคมทั่วโลก แต่จากบริบทของประโยคที่ปรากฏในสี่หนังสือพิมพ์ในยุคปัจจุบันมีการนำเสนอสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียเฉพาะในประเทศยูเครนและโลกตะวันตกเป็นหลัก สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้ง ความแปลกแยก ความเป็นปรปักษ์ของประเทศรัสเซียและโลกตะวันตกอย่างมีนัยสำคัญ รัสเซียโฟเบียปรากฏอยู่ในบริบทของการเมืองของยูเครนผ่านการใช้อุปลักษณ์มากที่สุดหากเทียบกับประเทศตะวันตกอื่นๆ สอดคล้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนที่เริ่มทวีความรุนแรงขึ้นในปัจจุบันจากความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมืองและการขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ อาจกล่าวได้ว่า รัสเซียโฟเบียที่พบในโลกตะวันตกเป็นหลักในฐานข้อมูลด้านหนังสือพิมพ์รัสเซียมีความเชื่อมโยงกับความรู้สึกเชิงลบที่กลุ่มประเทศต่างๆ เหล่านี้มีต่อรัสเซียได้เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ สังเกตได้จากสถิติแบบสำรวจความเห็นรายประเทศเกี่ยวกับมุมมองที่มีต่อรัสเซียในบริบทโลกในปี ค.ศ. 2014 ของ BBC ซึ่งสัดส่วนมุมมองเชิงลบมากกว่าร้อยละ 50 พบได้ในผู้คนจากฝรั่งเศส อิสราเอล เยอรมัน สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย สเปน (BBC World Service Poll, 2014) สอดคล้องกับผลสำรวจจาก Cambridge และสำนักวิจัยพิวในปี ค.ศ. 2020 ที่สัดส่วนมุมมองเชิงลบต่อรัสเซียมากกว่าร้อยละ 50 อยู่ในบรรดาผู้คนจากหลายประเทศต่างๆ ตามที่กล่าวข้างต้น และยังคงรวมถึงมุมมองเชิงลบจากประเทศอื่นๆ ในยุโรปเหนือ ยุโรปตะวันออก และเอเชีย ได้แก่ เดนมาร์ก โปแลนด์ สวีเดน เนเธอร์แลนด์ ลิทัวเนีย ญี่ปุ่น (YouGov Cambridge Globalism, 2020; Pew Research Center, 2020) อาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ต่างๆ ข้างต้นตามคำจำกัดความของรัสเซียโฟเบียในการรับรู้ของชาวต่างชาติโดยเฉพาะจากโลกตะวันตกจึงมีความใกล้เคียงกับความเกลียดชังหรือความรู้สึกไม่ชอบมากกว่าความรู้สึกกลัวจากความเป็นศัตรูทางการเมือง ความแตกต่างในด้านอารยธรรม ตลอดจนการประเมินคุณค่าทางอุดมการณ์ทางการเมืองและปรัชญาความคิด

2. รัสเซียโฟเบียในมุมมองของรัสเซีย อาจกล่าวได้ว่า รัสเซียโฟเบียหรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียสามารถพบได้ทั้งในประเทศรัสเซียในหมู่ชาวรัสเซียที่สนับสนุนอุดมการณ์และแนวคิดแบบโลกตะวันตก และคัดค้านระบอบหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนตั้งแต่ในยุคจักรวรรดิ ยุคสหภาพโซเวียต และยุคสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบในต่างประเทศโดยเฉพาะในโลกตะวันตก เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ สหรัฐอเมริกา โปแลนด์ เป็นต้น ตามมุมมองของรัสเซีย สภาวะการเกลียดกลัวข้างต้นถือว่ามี ความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ถูกขับเคลื่อนโดยนักการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของรั้วนั้นๆ และมีการส่งต่อ แนวโนบายต่างๆ ไปยังรุ่นต่อๆ ไป การที่รัสเซียโฟเบียถูกทำให้เป็นสินค้าในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารที่สามารถสร้างความเข้าใจที่ผิดหรือสร้างความเกลียดชังที่มีต่อรัสเซียดังที่ปรากฏในกรณีของตัวอย่างประเทศยูเครน อีกทั้งท่ามกลางมุมมองเชิงลบที่มีต่อรัสเซียในบรรดาผู้คนในสังคมของโลกตะวันตก รัสเซียโฟเบียยังเป็นประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งของนักการเมืองดังปรากฏในตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า รัสเซียโฟเบียเป็นภัยคุกคามที่สามารถสร้างผลเสียหายและเป็นอันตรายไม่เพียงกับทางภาคประชาชนชาวรัสเซีย (เช่น การถูกเลือกปฏิบัติและการถูกทำลายของชาวรัสเซีย

หรือผู้ใช้ภาษารัสเซียในหลายสังคมของยุโรป เป็นต้น) ตลอดจนภาครัฐหรือระดับชาติซึ่งครอบคลุมถึงค่านิยมทางวัฒนธรรมของประเทศ ตลอดจนประเด็นด้านความมั่นคงของชาติ

จากการสรุปและอภิปรายผลข้างต้นทำให้พบถึงสาเหตุที่ทำให้หมโนทัศน์ของรัสเซียโพเปียที่ปรากฏในสื่อหนังสือพิมพ์รัสเซียมีความเชื่อมโยงทางการเมืองในหลากหลายลักษณะอย่างมีนัยสำคัญ อาทิ อุดมการณ์ เครื่องมือทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง อากาเรเกลียดกลัวชาวรัสเซียและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประเทศรัสเซียได้กลายเป็นวาทกรรมที่ถูกหยิบยกมาใช้ทั้งจากฝ่ายรัสเซียและฝ่ายที่ต่อต้านรัสเซียเพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างความชอบธรรมและเพื่อผลประโยชน์ของชาติในการดำเนินนโยบายและการตัดสินใจทางการเมืองต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในประเด็นดังกล่าวทั้งจากวงวิชาการรัสเซียและโลกตะวันตกที่ต่างฝ่ายต่างนำเสนอมุมมองและชุดคำอธิบายถึงข้อจำกัดของฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองผ่านประเด็นรัสเซียโพเปีย

ในท้ายที่สุดการศึกษาในประเด็นดังกล่าวสามารถสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความคิดตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจการรับรู้และความคิดของชาวรัสเซียที่มีต่อประเด็นรัสเซียโพเปียหรือสภาวะการเกลียดกลัวรัสเซียในปัจจุบันได้ อย่างไรก็ตามก็ตีความเข้าใจและความคิดทางการเมืองผ่านสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ของรัสเซียอาจมีความเอนเอียงตามอุดมการณ์และนโยบายที่ได้รับการผลักดันและสนับสนุนจากภาครัฐ รัสเซียโพเปียซึ่งมีความเชื่อมโยงกับประเด็นทางการเมืองจึงควรมีการศึกษาจากในหลากหลายมุมมอง เช่น สื่อของโลกตะวันตก สื่อจากประเทศที่ไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้งโดยตรง ทั้งนี้เพื่อนำมาสู่ความเข้าใจในมิติที่ลึกซึ้งขึ้น หรือการเทียบเคียงทัศนคติหรือมุมมองที่หลากหลายต่างๆ ที่มีต่อประเด็นด้านรัสเซียโพเปียได้

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาในประเด็นด้าน “รัสเซียโพเปีย” ในแวดวงวิชาการไทยยังมีค่อนข้างจำกัด นอกจากกรอบการศึกษาด้านอุปถัมภ์เชิงหมโนทัศน์แล้ว ควรมีการศึกษาในมิติทางภาษาศาสตร์อื่นๆ อาทิ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ หรือเน้นเจาะลึกการศึกษาในมิติหรือศาสตร์อื่นๆ มากขึ้น เช่น รัสเซียโพเปียในมิติด้านประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือมุมมองแบบเชิงสหวิทยาการ เป็นต้น
2. จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียโพเปียหรือสภาวะการหวาดกลัวรัสเซียมักเน้นการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวในโลกตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ จึงเห็นควรให้มีการศึกษาประเด็นดังกล่าวในพื้นที่ศึกษาอื่นเพิ่มเติม เช่น รัสเซียโพเปียในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของกรณีความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนที่สามารถส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของรัสเซียที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจในการสร้างความร่วมมือระหว่างไทยและรัสเซียในอนาคตได้
3. “รัสเซียโพเปีย” เป็นหนึ่งในหมโนทัศน์ที่มีความเชื่อมโยงกับวาทกรรมทางการเมืองของรัสเซียที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในยุคปัจจุบัน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจในวัฒนธรรมหรือแนวความคิดทางการเมืองในบริบทของรัสเซียมากขึ้น ควรมีการศึกษาในหมโนทัศน์อื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ความรักชาติ (Patriotism) อุดมการณ์รวมกลุ่มชาวสลาฟ (Pan-slavism) ลัทธิยูเรเชียนิยม (Eurasianism) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ปริชาน และวัฒนธรรม. *วารสารศิลปศาสตร์*, 2(2), 151-171.
- พระมหาทอรณพงษ์ อดตญาโณ. (2561). ความแตกต่างของอุปถัมภ์ตามแนวคิดโวหารภาพพจน์ ภาษาศาสตร์ปริชาน และอรรถศาสตร์ปริชาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 6(2), 321-332.
- วิโรจน์ อรุณมานะกุล. (2565). *กลุ่มวैयाกรณ์หน้าทีและปริชาน: ทฤษฎีภาษาศาสตร์ 3*. สืบค้นจาก <https://www.arts.chula.ac.th/~ling/contents/File/Ling%20Theo%20III.pdf>

- อนุমানราชชน, พระยา. (2499). **นิรุกติศาสตร์ ภาค 2**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2529). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม. **ศาสตร์แห่งภาษา**, 6, 40-54.
- BBC World Service poll. (2014). **Negative views of Russia on the Rise: Global Poll**. Retrieved from : <https://downloads.bbc.co.uk/mediacentre/country-rating-poll.pdf#page=11>
- Black, M. (1979). **More about Metaphor**. in A. Ortony (Ed.), *Metaphor & Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Collinsdictionary. (2022). **Definition of 'Russophobia'**. Retrieved from : <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/russophobia>
- Darczewska, J., & Zochowski, P. (2015). **Russophobia in the Kremlin's Strategy a Weapon of Mass Destruction**. Poland: Centre for Eastern Studies.
- Kövecses, Z. (2002). **Metaphor: A practical introduction**. USA: Oxford University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). **Metaphors We Live By**. The University of Chicago Press.
- Lexico. (2022). **Russophobia**. Retrieved from <https://www.lexico.com/definition/russophobia>
- Merriam-webster. (2022). **Russophobia**. Retrieved from : <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Russophobia>
- Pew Research center. (2020). **Topline questionnaire: Pew Research Center Spring 2019 Global Attitudes Survey**. Retrieved from : https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/2020/02/Views-of-Russia-Topline-for-Release_UPDATED.pdf
- Robinson, N. (2019). "Russophobia" in Official Russian Political Discourse. **De Europa**, 2(2), 61-77.
- YouGov Cambridge Globalism. (2020). **Views of Russia's influence by country**. Retrieved from : <https://docs.cdn.yougov.com/kkh07ajgn8/Globalism2020%20TBI%20China%20Reputation%20Annual%20Comparison.pdf>
- Большой толковый словарь русского языка. (1998). **Русофобия**. СПб.: Норинт.
- Дугин, А. Г. (2011). Геополитическое будущее России: многополярность и основные стратегические перспективы в XXI в. Вестник Московского университета. Серия 18: **Социология и политология**, № 2, 68–97.
- Ильин, А. Ю. (2019). Русофобия Запада, построенная на современных событиях: когда идеологемы противостоят реальности. **Горизонты гуманитарного знания**, № 1, 14-41.
- Куропаткина, О. (2015). **Русофобия Запада: краткая история**. Режим доступа. Retrieved from : <https://syg.ma/@okuropatkina/rusofobiia-zapada-kratkaia-istoriia>
- Национальный корпус русского языка. (2022). **Русофобия**. Режим доступа. Retrieved from : <https://ruscorpora.ru>
- Толковый онлайн-словарь русского языка Ефремовой Т. Ф. (2021). **Русофобия**. Режим доступа. Retrieved from : <https://lexicography.online/explanatory/efremova/p/русoфoбия>

กลวิธีการแปลไม่ยวมกในภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนาม

A Study of Translation Reduplicative Words (Mai Yamok) from Thai to Vietnamese

จิตรนนท์ กลิ่นน้อย¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการแปลคำซ้ำที่ใช้ไม่ยวมกจากภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนามโดยเก็บข้อมูลจากนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ คู่กรรม ข้างหลังภาพ และเวลาในขวดแก้ว เรื่องสั้นจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ มากับลมฝน ของ นิคม รายยวา คล้ายว่าเริ่มจากฝน ของ จเด็จ กำจรเดช เด็กชายสามตาผู้บังเอิญตกลงมาบนโลก ของ มหรรณพ โฉมเฉลา สะพาน ของ วัฒน์ ยวงแก้ว และ เสียดยมือ ของ อรุณา โควินท์ แนวทางการวิเคราะห์ความหมายของไม่ยวมกใช้ตามหลักการของหนังสือบรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 คำ การสร้างคำและการยืมคำ จากนั้นจึงวิเคราะห์กลวิธีการแปล ผลการศึกษาพบว่า เครื่องหมายไม่ยวมกนอกจากเป็นเครื่องมือสำหรับผลิตคำซ้ำแล้วยังทำให้คำซ้ำมีความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย ความหมายที่เปลี่ยนไปปรากฏในหลายรูปแบบ ทั้งความหมายเป็นพหูพจน์ ความหมายเบาลง ความหมายเน้น ความหมายไม่เฉพาะเจาะจง ความหมายแยกเป็นส่วนๆ ความหมายหลายครั้งต่อเนื่อง และความหมายสลับซ้ำไปซ้ำมา เมื่อศึกษาวิธีการแปลในภาษาเวียดนามจำแนกตามความหมายประเภทต่างๆ สามารถสรุปกลวิธีการแปลไม่ยวมกได้ 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การเติมคำเพื่อระบุความเป็นพหูพจน์ 2) การใช้คำซ้ำ 3) การอธิบายความเพิ่มเติม 4) การใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียง 5) การแปลตรงตัว และ 6) การละไม่แปล

คำสำคัญ: ไม่ยวมก, คำซ้ำ, การแปล

Abstract

This article aims to study the technique of translating repetitive words (Mai Yamok) from Thai to Vietnamese. The data was collective from 3 novels, namely Khu Karma Kang Lang Phab and Wela Nai Khuat Kaew. 5 short stories, namely, Come with the Rain, As if it began from the rain, The three-eyed boy who happened to fall down the, The bridge, and Those poor hands. The results of this study found that in Thai Mai Ymok is repetitive marker, it can also change the meaning of repetitive words. The changing meaning appears in many forms; Plurality, Decreased, Emphasized, Impreciseness, individuality, Continuity, and Alternation. The result indicated 6 strategies of translation repetitive words that marked by repetitive marker (Mai Ymok) as 1) Adding plural words 2) Reduplication 3) Explanation 4) Non-equivalence, 5) literal translations, and 6) Omission

Keywords: Repetitive marker, Mai Ymok, Reduplication, Translation

บทนำ

การซ้ำคำเป็นวิธีการสร้างคำใหม่รูปแบบหนึ่ง ทำให้เกิดคำประเภท “คำซ้ำ” (Reduplication) ขึ้นในภาษา Sophana Srichampa (2002, p. 37) กล่าวว่า การซ้ำคำเป็นลักษณะทางภาษาที่พบมากในกลุ่มภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ภาษาจีนกลาง ภาษาจีนกวางตุ้ง ภาษาไทย และภาษาเวียดนาม ในภาษาไทยการเขียนคำซ้ำสามารถทำได้โดยการใช้เครื่องหมาย “ไม่ยวมก” แทนคำซ้ำที่อยู่ข้างหลัง เช่น เพื่อนเพื่อน เขียนเป็น เพื่อนๆ ไกล่ใกล้ เขียนเป็น

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาปัจจุบันตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ใกล้ๆ เป็นต้น (ราตรี แจ่มนิยม, 2549, น. 103) สำหรับคนไทยส่วนใหญ่ไม่ยกเป็นเครื่องหมายที่ใช้เป็นปกติ และมีความถี่ในการใช้ค่อนข้างสูง (ปัทมา อัดนโธ 2544, น. 43) นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์แล้วยังพบว่าการใช้ไม่ยกกำกับยังมีผลต่อระดับการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำมูลเดิมอีกด้วย เช่น ทำให้มีความหมายเป็นพหูพจน์ ทำให้มีความหมายเน้น ทำให้มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจง ทำให้มีความหมายแยกที่ละส่วน ทำให้มีความหมายเบาลง เป็นต้น

ภาษาเวียดนามเป็นภาษาที่มีการสร้างคำซ้ำเช่นเดียวกับภาษาไทย แต่ไม่มีการกำกับด้วยเครื่องหมายเพื่อแสดงการซ้ำ การสร้างคำซ้ำในภาษาเวียดนามทำได้หลายวิธี เช่น การซ้ำทั้งคำ ตัวอย่างเช่น rành /za:ŋ²/² “รู้ละเอียดลึกซึ้ง” เป็น rành rành / za:ŋ² za:ŋ²/, การซ้ำบางส่วน ตัวอย่างเช่น ho he / hɔ¹ hɛ¹/ “ต่อต้าน, ขัดขืน” เป็นการซ้ำพยัญชนะต้น bìn rìn /bin⁶ zin⁶/ “เหนียวแน่น” เป็นการซ้ำสระ เป็นต้น

ในการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอื่น ปัทมา อัดนโธ (2544, น. 43) ได้กล่าวไว้ว่า นอกเหนือจากคำศัพท์ ส่วนนวน ไวยากรณ์ ตลอดจนรูปประโยคแล้ว ผู้แปลควรจะต้องสนใจต่อเครื่องหมายต่างๆ ด้วย และเครื่องหมายหนึ่งที่มีความหมายมากมายและมีความถี่ในการใช้ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาษาพูด จนถือว่าเป็นเครื่องหมายที่ต้องแปล คือเครื่องหมาย “ๆ” หรือ “ไม่ยก” นั่นเอง จากข้อแตกต่างของภาษาไทยและภาษาเวียดนามเรื่องวิธีการสร้างคำซ้ำในภาษาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้น่าสนใจว่ามีกลวิธีการแปลไม่ยกจากภาษาต้นฉบับ (ภาษาไทย) เป็นภาษาฉบับแปล (ภาษาเวียดนาม) อย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการแปลระหว่างภาษาไทยและภาษาเวียดนาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีการแปลคำซ้ำที่ใช้เครื่องหมายกำกับ (ไม่ยก) จากภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนาม

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารเกี่ยวกับคำซ้ำ

หนังสือบรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 คำ การสร้างคำและการยืมคำ (2549, น. 62) ให้ความหมายของคำซ้ำไว้ว่า คำซ้ำ หมายถึง คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 2 หน่วย ซึ่งเหมือนกันทุกประการ หรืออีกนัยหนึ่ง การพูดหรือเขียนคำใดคำหนึ่ง อีกครั้งทำให้เกิดคำซ้ำ เช่น เต็กๆ สาวๆ หนุ่มๆ หลานๆ ต่างๆ แดงๆ สวยๆ ดีๆ ในการเขียนคำซ้ำจะใช้ไม่ยกแทนคำที่ซ้ำ พู่ เจริญย่อ (2549, น. 2) อธิบายเพิ่มเติมว่าการนำคำใดคำหนึ่งมากล่าวซ้ำ 2 ครั้งทำให้ความหมายเปลี่ยนแปลงไปไม่มากก็น้อย เช่น คำว่า ชาวๆ เป็นคำซ้ำที่เกิดจากการกล่าวคำว่า ชาว ซ้ำกันสองครั้ง เป็น ชาวๆ จะมีความหมายว่า ค่อนข้างชาว

1.1 คำซ้ำในภาษาไทย

หนังสือบรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 คำ การสร้างคำและการยืมคำ (2549, น. 64-69) ได้อธิบายชนิดของคำ และลักษณะความหมายของคำซ้ำไว้ว่า คำที่นำมาซ้ำกันมีชนิดคำต่างๆ คำที่ซ้ำแล้วจะมีความหมายต่างไปจากเดิมขึ้นกับบริบท คำซ้ำคำเดียวกันในบริบทหนึ่งอาจมีความหมายเป็นพหูพจน์ แต่ในอีกบริบทหนึ่งอาจมีความหมายเป็นลักษณะกลางๆ ก็ได้ โดยสามารถสรุปความหมายคำซ้ำได้ดังนี้

1) มีความหมายเป็นพหูพจน์ พบในการซ้ำคำนาม เช่น เช่น พี่ๆ ฉันอยู่ต่างจังหวัด คำสรรพนาม บริกรรมมาแล้ว คุณๆ จะกินอะไรกันจ๊ะ คำลักษณนาม เช่น คนสมัยก่อนเก็บทองเป็นทีบๆ เป็นต้น

² หมายเลขที่กำกับบนสัญลักษณ์เสียงวรรณยุกต์ในภาษาเวียดนาม (Vietnamese Tones) ตามที่ Sophana Srichampa (2002, p. 39) ได้สรุปไว้ดังนี้

หมายเลข 1 ngang (Mid-high level)

หมายเลข 2 huyền (Low falling)

หมายเลข 3 hỏi (Mid falling-rising)

หมายเลข 4 ngã (Mid to high rising with glottal stop)

หมายเลข 5 sắc (Mid-high rising)

หมายเลข 6 nặng (Low falling with glottal stop)

- 2) มีความหมายคล้ายอย่างนั้น ทำนองนั้น เช่น อายุมากแล้วยังแต่งตัวเหมือนสาว ๆ
- 3) มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจง กล่าวคือ มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจง ไม่กำหนดบริเวณแน่ชัด เช่น เขาไปซื้อหนังสือแถวๆ ศูนย์การค้าที่เปิดใหม่ เขานัดให้ฉันไปเช้าๆ นั่งแถวหน้าๆ ถึงบ้านราวๆ 3 ทุ่ม เขาขับรถไป 2 ชั่วโมงกว่าๆ เป็นต้น
- 4) มีความหมายเน้น เช่น ตักเอาแต่น้ำๆ นะ หรือการเน้นกริยา เช่น เร็วๆ เข้าเดี๋ยวไปไม่ทัน บอกการเกิดซ้ำทำซ้ำ เช่น ฉันทเคาะๆ ๆ รวมถึงคำหลังจำนวน เช่น เขาป่วยอยู่ 2 อาทิตย์เต็มๆ
- 5) มีความหมายแยกทีละส่วนและเป็นพหูพจน์ เช่น แม่ครัวหันเนื้อเป็นชิ้นๆ
- 6) มีความหมายหลายครั้งต่อเนื่อง เช่น ฉันทเดินๆ อยู่เขาก็วิ่งมาหา
- 7) มีความหมายว่าหลายครั้ง เช่น เตือนๆ เขาหน่อย
- 8) มีความหมายเบาลง เช่น คุณแม่ยังโกรธๆ อยู่ ค่อยๆ เดิน เป็นต้น

นอกจากนี้ ปัทมา อัดนโธ (2544, น. 44-60) ยังได้กล่าวถึงความหมายของเครื่องหมายไม้ยมกเพิ่มเติมไว้ดังนี้

- 1) มีความหมายในลักษณะสลับหรือซ้ำไปซ้ำมา มักให้ความหมายว่า “ไม่พอดี” หรือ “ครึ่งๆ กลางๆ” เช่น สูงๆ ต่ำๆ, สั้นๆ ยาวๆ เป็นต้น
- 2) มีความหมายอื่น สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ การแนะนำแกมบังคับ เช่น แต่งๆ ไปเถอะ (อีกหน่อยก็รักกันไปเอง) แสดงการทำซ้ำหลายครั้ง เช่น ฉันทเคาะๆ ๆ ๆ ๆ ก็ไม่มีใครมาเปิดประตูสักที และแสดงอารมณ์ไม่พอใจ การใช้ไม้ยมกในลักษณะนี้อาจใช้ตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป เพื่อแสดงความไม่พอใจต่อการกระทำของผู้อื่นหรือการกระทำของตนเอง เมื่อใช้ไม้ยมกกำกับจะแสดงระดับความไม่พอใจที่สูงกว่าการไม่มีไม้ยมกกำกับ

1.2 คำซ้ำในภาษาเวียดนาม

Sophana Srichampa (2002, p. 37) อธิบายคำซ้ำในภาษาเวียดนามไว้ สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1.2.1 คำซ้ำแบบซ้ำทั้งคำ (Full Reduplication) ทั้งที่เป็นการซ้ำคำพยางค์เดียว และการซ้ำคำหลายพยางค์ การซ้ำคำพยางค์เดียว เช่น búng /bʉŋ²/ “ลูกไหม้ขึ้นอีก, รู้สึก (โกรธ ร้อน รุนแรง) มากยิ่งขึ้น” เป็น búng búng /bʉŋ²bʉŋ²/ ซึ่งยังมีความหมายว่า “ลูกไหม้ขึ้นอีก, รู้สึก (โกรธ ร้อน รุนแรง) มากยิ่งขึ้น” เป็นการซ้ำทั้งคำ และซ้ำความหมาย (Repetitive meaning) ส่วนคำว่า quèn /kwɛn²/ “เฉยเมย, ไม่สนใจ” เป็น quèn quèn /kwɛn² kwɛn²/ “ค่อนข้างเฉยเมย, ค่อนข้างไม่สนใจ” เป็นการซ้ำทั้งคำแต่ความหมายลดลง (Diminutive meaning)

การซ้ำสองพยางค์ ใช้โครงสร้างการซ้ำแบบ AABB เช่น biéng nhác /biəŋ⁵ ɲa:k⁵/ “เกียจคร้าน” เป็น biéng biéng nhác nhác /biəŋ⁵ biəŋ⁵ ɲa:k⁵ ɲa:k⁵/

- 1.2.2 การซ้ำบางส่วน (Partial reduplication) สามารถจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การซ้ำเสียงพยัญชนะต้น และ 2) การซ้ำเสียงสระ

การซ้ำบางส่วนในคำพยางค์เดียว สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ซ้ำแบบเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้น กล่าวคือ สระและพยัญชนะท้ายเหมือนกัน (บางครั้งเสียงวรรณยุกต์เหมือนกัน) ต่างกันที่พยัญชนะต้น เช่น bũn rún /bũn³ zun³/ “อ่อนเปลี้ย, หดแรง” , sách bách /sa:c⁶ ba:c⁵/ “สะอาดมาก” 2) ซ้ำแบบเปลี่ยนเสียงสระ กล่าวคือ มีพยัญชนะต้นเหมือนกัน แต่สระ พยัญชนะท้ายและเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน เช่น ngu ngơ /ŋu¹ ŋə¹/ “โง่งเง่า” 3) ซ้ำแบบเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ เช่น kho khó /xɔ¹ xɔ⁵/ “ยาก”

การซ้ำบางส่วนในคำสองพยางค์ สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ซ้ำแบบเปลี่ยนสระและเสียงวรรณยุกต์ เช่น gập ghềnh /ɣʌp⁶ ɣeŋ²/ “ขรุขระ” เป็น gập gập ghềnh /ɣʌp⁶ ɣa:² ɣʌp⁶ ɣeŋ²/ “ขรุขระมาก” 2) ซ้ำแบบเปลี่ยนเสียงสระ เช่น bông lòng /bɔŋ¹ loŋ¹/ “ไร้จุดหมาย” bông lòng bang lang /bɔŋ¹

loŋ¹ bɑːŋ¹ laːŋ¹/ “ไร้จุดหมายโดยสิ้นเชิง” 3) ซ้ำแบบเปลี่ยนสระและ/หรือเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่สอง เช่น khăm lăm /xam⁵ lam⁶/ “มีกลิ่นเหม็นเกินทน” เป็น khăm lăm lăm /xam⁵ lam³ lam⁶/ ซึ่งทำให้ความหมายเพิ่มขึ้น

2. เอกสารเกี่ยวกับหลักการแปล

พิมพ์นัฐ เวสสะโกศล (2558, น. 46-55) ได้สรุปกลวิธีการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษไว้ดังนี้

1. การแปลโดยการทับศัพท์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) การถ่ายเสียง (transcription) คือ การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันโดยให้ออกเสียงตรงกับภาษาไทย (ภาษาต้นฉบับ) เช่น อยู่ไฟ yu fai , เจ้าจอม Chao Chom, ผ่าnung pa-nung เป็นต้น (2) การถอดอักษร (transliteration) คือ การแทนตัวอักษรอย่างตรงตัว สามารถถอดกลับไปกลับมาได้สะดวกแต่อ่านไม่ได้ เช่น มหิดล Mahidol ออกเสียง don แต่ใช้อักษร l แทน ล การทับศัพท์เป็นวิธีที่ใช้สำหรับชื่อเฉพาะ

2. การใช้คำหรือสำนวนภาษาอังกฤษที่มีความหมายเหมือนกัน (equivalence) เป็นการแปลโดยใช้ภาษาอังกฤษ (ภาษาฉบับแปล) ที่มีความหมายเหมือนกับความหมายภาษาไทย (ภาษาต้นฉบับ) เช่น พระบรมราชองค์การ ใช้คำว่า decree, โรคไข้ทรพิษ ใช้คำว่า smallpox เป็นต้น

3. การใช้คำหรือสำนวนภาษาอังกฤษที่มีความหมายใกล้เคียง (non- equivalence) สามารถจำแนกเป็นวิธีย่อยได้ดังนี้

3.1 ใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่า (Generic Word) เช่น wife = พระมเหสี และเจ้าจอม ซึ่งคำว่า wife ในภาษาอังกฤษมีความหมายกว้าง คือ หญิงที่เป็นภริยาพระเจ้าแผ่นดิน

3.2 ใช้คำที่มีความหมายแคบกว่า (Specific Word) เช่น picnic = การเสด็จประพาส ในภาษาอังกฤษ picnic หมายถึง การรับประทานอาหารกลางแจ้ง แต่ในเหตุการณ์ที่ผู้เขียนกล่าวถึง คือ การเสด็จประพาส (ท่องเที่ยว) ออกจากพระราชวังโดยทางเรือและแวะเสวยอาหารตามที่ตั้งต่างๆ

3.3 ใช้คำที่หมายถึงสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกัน เช่น bowl = บาตร บาตรมีลักษณะเป็นชามอ่างตามความหมายของ bowl

4. การใช้การอธิบายเพิ่มเติม (Explanation) ในกรณีที่ไม่มีความหมายตรงกันของคำหรือสำนวนภาษาอังกฤษ (ภาษาฉบับแปล) ที่มีความหมายตรงกับภาษาไทย (ภาษาต้นฉบับ) การใช้คำเพียงคำเดียวจึงไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการอธิบายขยายความด้วยรูปแบบต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.1 คำขยาย (Modifier) ทั้งการขยายคำนามด้วยคำคุณศัพท์ เช่น บาตร = begging bowl และการขยายคำกริยาด้วยคำวิเศษณ์ เช่น การหมอบคลาน = bodily prostration

4.2 การอธิบาย (Explanation) สำหรับสิ่งที่ไม่มีความหมายตรงกันของคำหรือสำนวนภาษาอังกฤษ (ภาษาฉบับแปล) ผู้แปลอาจต้องอธิบายเพิ่มเติมด้วยโครงสร้างที่ใหญ่กว่าระดับคำ หรือวลี ได้แก่ โครงสร้างอนุประโยค หรือประโยค

5. การใช้การแปลตรง (Literal translation) คือ การใช้คำภาษาอังกฤษแปลตรงตามคำภาษาไทย เช่น กลองชนะ = Drums of Victory, ปีกรุน = the year of the pig

สำหรับการแปลไม่ยืม พบว่ามีผู้ศึกษาการแปลความหมายของไม่ยืมมาจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษไว้คือ ปัทมา อัตนโถ (2544, น. 45-60) โดยอธิบายวิธีการแปลไม่ยืมในความหมายต่างๆ จากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษไว้ดังนี้

1. ความเป็นพหูพจน์ การถ่ายทอดไม่ยืมที่มีความหมายแสดงความเป็นพหูพจน์ จะต้องใช้คำนามในรูปพหูพจน์ด้วยเช่นกัน เช่น เพื่อนๆ หนูชอบขนมเค้กที่แม่ทำ แปลว่า My friends loved your cakes

2. ลักษณะใกล้เคียง เป็นการใช้อยู่ในความหมาย “กะประมาณ” “ใกล้เคียง” “ในทำนอง” วิธีแปลไม่ยืมในความหมายนี้ คือ 1) ใช้คำว่า sort of, kind of เช่น วันนี้เขาใส่เสื้อแดงๆ แปลว่า Today she's wearing a blouse, sort of

red in color. 2) ใช้รูปคุณศัพท์ -ish หรือ -y หรือ -like เช่น ขนมนี้รสเป็นเนยๆ แปลเป็น This pastry has a cheesy taste. 3) ใช้คำที่เป็นคู่เทียบ (หากมี) หรือคำเปรียบ เช่น สีเหลืองๆ ส้มๆ แปลเป็น ocher (a yellowish orange color)

3. ลักษณะไม่เจาะจง เช่น กลางๆ เดือนมีสอบอีก แปลเป็น We're having another exam around the middle of the month.

4. ลักษณะแยกเป็นหน่วยๆ บ่งบอกความเป็นปัจเจก ไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มหรือประเภทของตน ทั้งยังให้ความหมายของความเป็นเอกพจน์แฝงอยู่ในพหูพจน์ เช่น ต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไป แปลว่า All these cases will be examined หรือ They will be examined case by case.

5. ลักษณะสลับหรือเข้าไปเข้ามา ไม่ยอมที่กำกับมีความหมาย “ไม่พอดี” หรือ “ครึ่งๆ กลางๆ” การแปลไม่ยอมในความหมายนี้ไม่ควรแปลตรง เช่น กระดาษปีกลีนี้สั้นๆ ยาวๆ แปลว่า These papers are of different sizes.

6. ความหมายอื่น ไม่ยอมที่กำกับสามารถแสดงอารมณ์ของผู้พูดได้ทั้ง 1) การแนะนำแกมบังคับ มักใช้คำว่า just เช่น กินๆ ไปเถอะ แปลว่า Just eat (this/it) 2) แสดงการกระทำซ้ำหลายครั้ง ในภาษาไทยสามารถใช้ไม่ยอมซ้ำหลายครั้งได้ ต่างกับภาษาอังกฤษที่นิยมซ้ำเพียง 2 หรือ 3 ครั้ง ดังนั้น การแปลอาจแปลแบบตีความและเพิ่มคำให้เกินจริงภายหลังจากที่จับความได้ว่าเป็นการกระทำซ้ำหลายครั้ง เช่น I knocked a thousand times but nobody answer the door., I knocked till I was almost blue in the face but nobody answer the door. แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “เคาะไม่รู้กี่หน” “เคาะจนหน้ามืด” เป็นต้น 3) แสดงอารมณ์ไม่พอใจ เช่น กินๆๆ แล้วก็ไปกินหมดปล่อยให้ล้างจานอยู่คนเดียว แปลว่า They shoveled / gulped their food down and all disappeared: here I am, doing the dishes.

7. ความหมายใหม่ มีกลุ่มคำที่ต้องมีไม่ยอมกำกับเสมอในความหมายเฉพาะ ในการแปลต้องเข้าใจความหมายอย่างถ่องแท้แล้วจึงหาคำเทียบหรือสำนวนในภาษาฉบับแปลมาใช้ก็ได้ เช่น อยู่ๆ ก็พรวดพราดออกไป แปลเป็น All of a sudden, he dashed out.

วิธีดำเนินการศึกษา

1. เก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ไม่ยอมที่ปรากฏนวนิยายและเรื่องสั้นที่มีการแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนาม โดยเลือกนวนิยายและเรื่องสั้นที่มีผู้เขียนและผู้แปลหลากหลาย เพื่อไม่ใช่ลักษณะการใช้ภาษามีความเป็นปัจเจกบุคคลมากเกินไป นวนิยายที่เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ นวนิยาย 3 เรื่อง ได้แก่

- 1) คู่กรรม ของ ทมยันตี ฉบับแปล Nghiệt duyên โดย Trần Cẩm Tú
 - 2) ข้างหลังภาพ ของ ศรีบูรพา ฉบับแปล Đàng sau bức tranh โดย Trần Quỳnh Trang
 - 3) เวลาในขวดแก้ว ของ ประภัสสร เสวิกุล ฉบับแปล Chai thời gian โดย May- Hoàng Uyên
- เรื่องสั้น 5 เรื่อง จากหนังสือดอกบัวบานในธารวรรณกรรม ได้แก่

- 1) มากับลมฝน ของ นิคม รายยวา ฉบับแปล Gió trước cơn mưa Đỗ Thúy Hà
- 2) คล้ายว่าเริ่มจากฝน ของ จเด็จ กำจรเดช ฉบับแปล Đường như là bắt đầu từ cơn mưa โดย Trần Cẩm Tú
- 3) เด็กชายสามตาผู้บังเอิญตกลงมาบนโลก ของ มหรรณพ โฉมเฉลา Cậu bé ba mắt lạc xuống trần gian

โดย Đặng Trần Thực Doan

- 4) สะพาน ของ วัฒน์ ยวงแก้ว Cây cầu โดย Đỗ Thúy Hà
- 5) เสียดยามมือ ของ อรุณา โควินท์ Tiếc đôi bàn tay โดย Nguyễn Mai Phương

2. คัดเลือกคำแปลไม่ยอมจากภาษาไทยในภาษาเวียดนาม

3. วิเคราะห์กลวิธีการแปล

ผลการศึกษา

กลวิธีการแปลไม่ยืมในความหมายต่างๆ จากภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนามมีหลายกลวิธี ผลการศึกษาจะแสดงเป็นข้อตามประเภทความหมายคำซ้ำที่ใช้ไม่ยืมกับในภาษาไทยดังต่อไปนี้

1. ความหมายพหูพจน์ คำที่ใช้ไม่ยืมและทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนเป็นพหูพจน์ เช่น เพื่อนๆ น้องๆ หลายนๆ เป็นต้น จากการศึกษพบกลวิธีที่ใช้ในการแปล 4 กลวิธี ได้แก่

1.1 แปลโดยเติมคำแสดงความเป็นพหูพจน์หรือคำแสดงจำนวนมากหน้าคำนาม เช่น lữ, các, những, đám, đội “พวก, บรรดา, กลุ่ม” nhiều, mọi, hàng, tất cả “มาก, ทั้งหมด, หลายน”

ตัวอย่าง (1) “เพื่อนๆ มันตั้งสมญาให้หนูแล้วว้ายายกุง” (คู่กรรม หน้า 4)

“Lữ bạn còn đặt biệt hiệu cho con là Nàng Tôm đấy” (Nghịệt duyên หน้า 6)

คำว่า lữ มีความหมายว่า พวก แสดงความเป็นพหูพจน์ ประกอบหน้าคำนาม bạn มีความหมายว่า เพื่อน

ตัวอย่าง (2) ...เรียกเสียงหัวเราะจากฝ่ายตรงข้ามและเพื่อนๆ (เวลาในขวดแก้ว หน้า 26)

...kiến đối phương cùng đội mình cười nhạo (Chai thời gian, online)

คำว่า đội มีความหมายว่า กลุ่ม พวก แสดงความเป็นพหูพจน์ ประกอบหน้าคำสรรพนาม mình ซึ่งในที่นี้หมายถึง เพื่อนกลุ่มเดียวกัน

ตัวอย่าง (3) ... จำที่พ่อทิ้งเราให้อยู่กันตามลำพังเป็นเดือนๆ ได้ไหม (เวลาในขวดแก้ว หน้า 105)

... Mà còn nhớ những lần bố mẹ biến mất hàng tháng trời bỏ lại ba mẹ con một mình?

(Chai thời gian, online)

คำว่า hàng มีความหมายว่า จำนวนมาก ใช้ประกอบหน้าคำนาม tháng ที่มีความหมายว่า เดือน

1.2 แปลโดยใช้คำสรรพนามที่แสดงความเป็นพหูพจน์ เช่น họ “พวกเขา”

ตัวอย่าง (1) “...แต่สุดท้ายเขาก็ไม่ตีไปกว่าใครๆ สักนิดเดียว” (คู่กรรม หน้า 64)

“... nhưng cuối cùng, anh cũng chẳng được hơn họ một chút nào.” (Nghịệt duyên หน้า 43)

คำว่า ใครๆ ในต้นฉบับแปลเป็นคำว่า họ ซึ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 เป็นพหูพจน์ มีความหมายว่า “พวกเขา”

1.3 แปลโดยใช้ตัวย่อ ในที่นี้คือ v.v ย่อมาจาก vân vân มีความหมายว่า “อื่นๆ, และอื่นๆ”

ตัวอย่าง (2) “... เครื่องกระป๋องต่างๆ มาแจกจ่ายแล้วแต่จะตกลงกัน” (คู่กรรม หน้า 149)

“...đồ hộp, v.v. đến phân phát, trao đổi tùy theo hai bên thảo thuận” (Nghịệt duyên หน้า 93)

1.4 ละไม่แปล

ตัวอย่าง (3) เด็กๆ ไม่เป็นคนขี้เกียจซิมเซา (ข้างหลังภาพ หน้า 73)

Trẻ nhỏ thường không lười biếng, (Đằng sau bức tranh, online)

2. ความหมายบาลง

คำที่ใช้ไม่ยืมและทำให้ความหมายของคำบาลงหรือมีน้ำหนักอ่อนลง เช่น จางๆ เล็กๆ เตี้ยๆ เป็นต้น

จากการศึกษาพบกลวิธีที่ใช้ในการแปล 4 กลวิธี ได้แก่

2.1 แปลโดยใช้คำซ้ำ

การถ่ายทอดความหมายของไม่ยืมที่ทำให้คำมีความหมายบาลงหรืออ่อนลงโดยการใช้คำซ้ำพบทั้งการซ้ำคำพยางค์เดียว ตัวอย่าง (1) “ร่างขาวๆ ที่เดินฝ่าหมอกมานั้น...” (คู่กรรม หน้า 2)

“Dáng người trắng trắng đang đi xuyên qua...” (Nghịệt duyên หน้า 5)

จากตัวอย่างภาษาฉบับแปลใช้กลวิธีการแปลแบบใช้คำซ้ำ โดยซ้ำคำว่า trắng ที่มีความหมายว่า “ขาว”

ตัวอย่าง (2) “ครั้นพอได้ยินเสียงฝีเท้าเบาๆ” (คู่มือ หน้า 218)

“Nghe thấy tiếng bước chân khe khẽ” (Nghị luận văn 132)

จากตัวอย่างภาษาฉบับแปลแปลคำว่า เบาๆ ด้วยคำซ้ำบางส่วน คือ khe khẽ ที่มีความหมายว่า เบาๆ หรือ เจียบๆ

จากการศึกษาพบว่าคำว่า เบาๆ ในภาษาไทย ผู้แปลมักแปลด้วยคำว่า khẽ, khe khẽ, nhẹ nhàng เช่น บ่นเบาๆ แปลว่า khẽ phàn nàn หัวเราะเบาๆ แปลว่า khẽ cười พูดต่อเบาๆ แปลว่า nhẹ nhàng nói เขาใช้ภาษาอังกฤษ เบาๆ แปลว่า Anh ta nói khe khẽ bằng tiếng Anh. เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบการซ้ำบางส่วนในคำพยางค์เดียว เช่น “แสงแดดอ่อนๆ” แปลเป็น “nắng bắt đầu nhẹ nhẹ” เป็นการซ้ำแบบเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ “ท่ามกลางกระแสลมหนาวอ่อนๆ” แปลเป็น “giữa những ngọn gió nhẹ nhàng” เป็นการซ้ำแบบเปลี่ยนเสียงสระและวรรณยุกต์ “ดาวดวงหนึ่งค่อยๆ เคลื่อนไปช้าๆ” แปลเป็น “Một ngôi sao chậm chậm rời” เป็นการซ้ำคำแบบเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์

2.2 แปลโดยอธิบายความเพิ่มเติม

จากการศึกษาพบว่ากลวิธีการแปลโดยอธิบายความเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลเข้าใจนั้นสามารถอธิบายเพิ่มเติมโดยใช้คำขยาย ตัวอย่าง (3) “ใบหน้าขาวๆ นั้นผลุบหายลงไปอีก” (คู่มือ หน้า 3)

“khuôn mặt trắng xanh đã lại biến mất dưới mặt sông” (Nghị luận văn 6)

จากตัวอย่างฉบับแปล แปลคำว่า ขาว เป็น trắng “ขาว” และขยายความด้วยคำว่า xanh “ซีด”

ตัวอย่าง (4) “...ค่อยๆ วางมันลงในโพรงก้ามปู” (เวลาในขวดแก้ว หน้า 62)

“nó chậm rãi đặt vào hốc cây me tây.” (Chai thời gian, online)

จากตัวอย่างฉบับแปล แปลคำว่า ค่อยๆ ซึ่งเป็นคำช่วยกริยา “วาง” โดยใช้คำคุณศัพท์ chậm rãi ที่มีความหมายว่า อย่างช้าๆ

ตัวอย่าง (5) “คราวนี้ค่อยๆ ไปโผล่ลอยคอกอยู่ภายใต้สะพานอย่างเจียบๆ” (คู่มือ หน้า 2)

“rồi từ từ ngoi lên, lần này chỉ thấy mỗi gương mặt từ cổ trở lên nổi trên mặt nước phía dưới cây cầu, không để phát ra tiếng động.” (Nghị luận văn 5)

จากตัวอย่างฉบับแปล แปลโดยการอธิบายคำว่า เจียบๆ ว่า không để phát ra tiếng động มีความหมายว่า “ไม่ให้ส่งเสียง”

นอกจากนี้ จากตัวอย่างจะพบคำว่า ค่อยๆ ซึ่งมีวิธีการแปลที่ต่างกับตัวอย่าง (4) กล่าวคือ ในตัวอย่าง (5) แปลโดยใช้คำว่า từ từ ที่มีความหมายว่า ช้าๆ

2.3 การแปลโดยใช้ความหมายใกล้เคียง

ตัวอย่าง (6) “บ้านเรือนทั้งสองฟากถูกปกคลุมด้วยหมอกควันจางๆ” (คู่มือ หน้า 3)

“Nhà cửa hai bên bờ sông cũng bị lớp sương mỏng che phủ,” (Nghị luận văn 5)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าฉบับแปลใช้คำว่า mỏng ที่มีความหมายว่า “บาง” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเทียบเคียงกับคำว่า “จาง” ในบริบทนี้ได้

2.4 ละไม่แปล

ตัวอย่าง (7) “ตอนแม่ยุ่งๆ จะเตรียมของไปช่วยบ้านได้” (คู่มือ หน้า 452)

“Lúc mẹ chuẩn bị đồ đi phụ giúp người ta.” (Nghị luận văn 264)

จากตัวอย่าง ฉบับแปลละไม่แปลคำว่า ยุ่งๆ โดยอธิบายเฉพาะเหตุการณ์ว่าแม่เตรียมของเท่านั้น

3. ความหมายไม่เฉพาะเจาะจง

คำซ้ำที่มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจงในที่นี้หมายถึง คำที่เมื่อซ้ำแล้วมีความหมายไม่เฉพาะเจาะจงเฉพาะสิ่ง ไม่กำหนดบริเวณแน่ชัด ไม่กำหนดลำดับแน่ชัด เช่น แฉวๆ, แรกๆ, กว่ๆ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่าคำซ้ำที่มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจงนี้มีวิธีการแปล 2 วิธี ดังนี้

3.1 แปลโดยใช้คำซ้ำ

การถ่ายทอดความหมายของไม้ยมกที่ทำให้คำมีความหมายไม่เฉพาะเจาะจงโดยการใช้คำซ้ำพบการซ้ำคำพยางค์เดียว ตัวอย่าง (1) “เรียนให้สูงๆ ใครๆ เขาจะให้เห็น” (คู่มือ หน้า 16)

“Học lên cao vào để ai ai người ta cũng thấy rằng mẹ đây có thể nuôi con không kém cạnh gì người khác.” (Nghịệt duyên หน้า 13)

จากตัวอย่าง ใครๆ เป็นคำซ้ำที่มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจง หมายถึงใครก็ได้ ไม่ระบุ ภาษาฉบับแปลใช้กลวิธีการแปลแบบใช้คำซ้ำ โดยซ้ำคำว่า ai ที่มีความหมายว่า “ใคร” เป็น ai ai

3.2 แปลแบบอธิบายความเพิ่มเติม

ตัวอย่าง (2) “จนกระทั่งถึงหน้าหลังๆ จึงเป็นภาพชายหนุ่มผู้หนึ่ง” (คู่มือ หน้า 10)

“Đến gần cuối mới thấy tấm ảnh một người đàn ông trẻ” (Nghịệt duyên หน้า 10)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าฉบับแปลได้แปลความหมายของไม้ยมก กล่าวคือ ต้นฉบับกล่าวถึงตอนที่อังศุมาลินเปิดอัลบั้มรูปดูเรื่อยๆ จนถึงหน้าใกล้สุดท้ายโดยต้นฉบับใช้คำว่า หลังๆ ซึ่งแสดงความไม่เฉพาะเจาะจง ฉบับแปลเลือกอธิบายความว่า gần cuối ซึ่ง gần หมายถึง “ใกล้” และ cuối หมายถึง “สุดท้าย” (ใกล้หน้าสุดท้ายของอัลบั้มรูป) ซึ่งแสดงความไม่เฉพาะเจาะจงเช่นเดียวกับต้นฉบับ

นอกจากนี้ยังพบลักษณะการถ่ายทอดความหมายไม่เฉพาะเจาะจงโดยใช้คำขยาย เช่น nhũng, bất kỳ

ตัวอย่าง (3) “ในวันแรกๆ ซัยก็ยิ่งอารมณ์ดี” (เวลาในขวดแก้ว หน้า 50)

“Nhũng ngày đầu Chai vẫn còn tâm trạng để vui vẻ với chúng tôi.” (Chai thời gian, online)

จากตัวอย่าง แรกๆ เป็นคำซ้ำที่มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นวันไหน ผู้แปลถ่ายทอดความหมายโดยใช้ ngày đầu ที่มีความหมายว่าวันแรก และเติมคำว่า nhũng เข้าไปเพื่ออธิบายให้ผู้อ่านฉบับแปลเข้าใจมากขึ้นว่าไม่ใช่วันแรกแต่เป็นช่วงแรกๆ ไม่เฉพาะเจาะจง

ตัวอย่าง (4) “มีความเอาใจใส่ในตัวข้าพเจ้าไม่น้อยกว่าใครๆ” (ข้างหลังภาพ หน้า 140)

“cô ấy quan tâm tới tôi không kém những người khác.” (Đăng sau bức tranh, online)

จากตัวอย่าง ใครๆ เป็นคำซ้ำที่ไม่เฉพาะเจาะจง ผู้แปลแปลโดยใช้คำว่า nhũng ซึ่งมีความหมายเป็นพหูพจน์ประกอบหน้าคำว่า người khác ที่มีความหมายว่า คนอื่น เพื่อแสดงความไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นใคร แต่หมายความว่าคนอื่น ๆ หลายคน

ตัวอย่าง (5) “ฉันฉลาดกว่าเธอหรือใครๆ ” (ข้างหลังภาพ หน้า 84)

“Ta thông minh hơn cậu hay bất kỳ ai.” (Đăng sau bức tranh, online)

จากตัวอย่าง ผู้แปลแปลโดยใช้คำว่า bất kỳ มีความหมายว่า ไต, ไม่ว่า... ซึ่งเป็นคำแสดงความไม่เฉพาะเจาะจง ประกอบกับคำว่า ai ที่แปลว่า ใคร

4. ความหมายเน้น

จากการศึกษาพบว่าการถ่ายทอดไม้ยมกที่ทำให้คำมีความหมายเน้นมี 2 วิธี

4.1 แปลโดยใช้คำซ้ำ

พบทั้งการซ้ำคำพยางค์เดียว ตัวอย่าง “ลงเรื่อยๆ เร็วๆ เข้า” (คู่มือ หน้า 20)

“Xuống chuaaa? Nhanh nhanh lên.” (Nghịệt duyên หน้า 16)

จากตัวอย่าง เร็วๆ เป็นคำซ้ำที่มีความหมายเน้นให้ทำกริยานั้นเร็วๆ ภาษาฉบับแปลแปลโดยซ้ำคำว่า nhanh ที่มีความหมายว่า “เร็ว” เป็น nhanh nhanh

อีกทั้งยังพบว่ามีกรการแปลโดยใช้การซ้ำบางส่วนของคำพยางค์เดียว โดยการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ เช่น

“หญิงสาวหันกลับมาซ้ำๆ” (คู่มือ หน้า 40)

“Cô gái chậm chậm quay lại” (Nghịệt duyên หน้า 27)

นอกจากนี้ยังพบการแปลโดยใช้วิธีการซ้ำบางส่วนของคำสองพยางค์ ในคำว่า nhấp nháy ที่มีความหมายว่า “เรื่อง, กระทบ” เป็น nhấp nha nhấp nháy มีความหมายว่า “เรื่องๆ”

ตัวอย่าง “หน้าขาวवलเห็นเป็นเงาๆ อยู่ท่ามกลางแสงสว่างสีเขียวवलเรื่องๆ” (คู่มือ หน้า 67)

“Khuôn mặt trắng trẻo của cô chỉ hiện lên thấp thoáng giữa ánh sáng vàng xanh diu diu nhấp nha nhấp nháy từng đợt.” (Nghịệt duyên หน้า 44)

4.2 แปลโดยการอธิบายเพิ่มเติม

จากการศึกษาพบว่ากรการแปลด้วยวิธีนี้จะใช้คำขยายประกอบหน้าคำคุณศัพท์เพื่อเน้นความหมายของคำคุณศัพท์นั้นว่ามีความหมายมากขึ้น เช่น “เราต้องเดินอยู่ในทางแคบๆ ตามจารีตประเพณีขนบธรรมเนียม” (ข้างหลังภาพ หน้า 84) แปลเป็น “ta đi theo con đường mà họ đã định sẵn, một con đường rất hẹp theo phong tục tập quán truyền thống” (Đằng sau bức tranh, online) จากตัวอย่างฉบับแปลใช้คำว่า rất ที่มีความหมายว่า “มาก” มาขยายคำว่า hẹp ที่หมายถึง “แคบ” เป็นการเน้นว่า “แคบมาก”

5. ความหมายแยกเป็นส่วนๆ

จากการศึกษากรการแปลคำซ้ำแบบมีความหมายแยกเป็นส่วนๆ พบว่า ฉบับแปลจะใช้กรการอธิบายความเพิ่มเติมโดยใช้คำว่า từng ที่มีความหมายว่า “แต่ละ, ทีละ” คำว่า nhiều ที่มีความหมายว่า “มาก” มาประกอบหน้าคำนาม

ตัวอย่าง (1) “เสื้อแขนรัดตั้งแต่ข้อมือจรดข้อศอก สูงขึ้นไปพองกลมเป็นชั้นๆ” (คู่มือ หน้า 11)

“tay áo bó sát từ cổ tay đến khuỷu, rồi bông từng lớp từ cánh tay đến vai, ngực áo trang trí” (Nghịệt duyên หน้า 11)

จากตัวอย่าง ชั้นๆ เป็นคำซ้ำที่แสดงความหมายแยกส่วน ในฉบับแปลจึงใช้คำว่า từng lớp ที่มีความหมายว่า “แต่ละชั้น, ทีละชั้น, เป็นชั้นๆ”

ตัวอย่าง (2) “เห็นชัดว่าเป็นสถานที่ทำงานเพราะแบ่งออกเป็นห้องๆ” (คู่มือ หน้า 299)

“...vì chia thành nhiều phòng.” (Nghịệt duyên หน้า 175)

จากตัวอย่างคำว่า ห้องๆ มีลักษณะว่าเป็นพหูพจน์และแยกออกเป็นส่วนๆ ผู้แปลเลือกใช้คำว่า nhiều ที่มีความหมายว่า มาก เพื่อแสดงว่ามีห้องหลายห้อง นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้กรการแปลแบบซ้ำคำสองพยางค์

ตัวอย่าง (3) “เห็นยอดเขาที่สลับกันเป็นชั้นๆ เรียงกันไปสุดสายตา” (คล้ายเริ่มจากฝน หน้า 20)

“những ngọn núi trùng trùng điệp điệp” (คล้ายเริ่มจากฝน หน้า 253)

จากตัวอย่าง trùng điệp มีความหมายว่าเป็นชั้นต่อเนื่องไป เมื่อนำมาซ้ำทั้งสองพยางค์จึงทำให้มีความหมายแยกเป็นส่วนๆ และแสดงความเป็นพหูพจน์ด้วย

6. ความหมายสลับซ้ำไปซ้ำมา

คำซ้ำที่มีความหมายสลับซ้ำไปซ้ำมา เช่น สูงๆ ต่ำๆ, ก้มๆ เงยๆ เป็นต้น

กรการแปลที่ใช้สามารถจำแนกได้ 3 วิธี ได้แก่

6.1 การแปลตรงตัว

ตัวอย่าง (1) “อังศุมาลินเดินก้มๆ เงยๆ” (คู่กรรม หน้า 16)

“Angsumalin vào vườn, cúi lúc ngẩng lúc cúi” (Nghịệt duyên หน้า 14)

คำว่า ก้มๆ เงยๆ แปลเป็น lúc ngẩng lúc cúi ซึ่ง ngẩng มีความหมายว่า “เงยหน้า” ส่วน cúi มีความหมายว่า “ก้ม, ค้อมศีรษะ”

6.2 การแปลแบบอธิบายความเพิ่มเติม

ตัวอย่าง (2) ...ฟังเพลงเวลาในขวดแก้วซ่าๆ ซากๆ (เวลาในขวดแก้ว หน้า 26)

...nghe đi nghe lại “Chai thời gian”. (Chai thời gian, online)

จากตัวอย่าง ผู้แปลแปลคำว่า ซ่าๆ ซากๆ โดยใช้โครงสร้าง đi...lại ซึ่งเป็นโครงสร้างในภาษาเวียดนามที่แสดงว่าประธานของประโยคทำกริยานั้นซ้ำไปซ้ำมา คำว่า đi มีความหมายว่า ไป ส่วน lại มีความหมายว่า กลับ, ถึง, มา เมื่อประกอบกับกริยาของประโยคคือ nghe “ฟัง” ทำให้เข้าใจว่าเป็นการฟังสิ่งใดสิ่งหนึ่งซ้ำๆ

6.3 การแปลโดยใช้คำซ้ำ จากการศึกษาพบว่ามีการแปลโดยใช้คำซ้ำสองพยางค์ เช่น คำว่า ไปๆ กลับๆ แปลเป็น

đi đi về về โดย đi về มีความหมายว่า “ไปกลับ”

7. ความหมายหลายครั้งต่อเนื่อง

7.1 การแปลโดยใช้คำซ้ำ

ตัวอย่าง (1) “แกกแล้วเสียลงนั่งไหว้ปะหลกๆ เลย” (คู่กรรม หน้า 253)

“lão ấy sợ quá ngồi thụp xuống vái lia lia ạ.” (Nghịệt duyên หน้า 150)

จากตัวอย่างคำว่า ปะหลก เป็นคำที่แสดงความหมายหลายครั้ง ถี เมื่อนำมาซ้ำเป็น ปะหลกๆ จึงมีความหมายแสดงถึงอาการยกมือไหว้ถี่ๆ ในภาษาดั้งเดิมใช้คำว่า lia lia ที่มีความหมายว่า “เร็วและต่อเนื่องไม่หยุด” มาขยายคำว่า vái ที่มีความหมายว่า “ไหว้, แสดงความเคารพ”

7.2 การแปลแบบอธิบายความเพิ่มเติม

ตัวอย่าง (2) “ที่นั่นเรามีนิยายปรัมปรา เล่าต่อๆ กันว่า...” (คู่กรรม หน้า 287)

“Ở vùng Nikkou có một truyền thuyết cổ xưa kể lại rằng...” (Nghịệt duyên หน้า 169)

จากตัวอย่างคำว่า เล่าต่อๆ หมายถึงการเล่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากคนหนึ่งสู่คนอื่นไปเรื่อยๆ ผู้แปลแปลโดยใช้คำว่า kể เป็นคำกริยาที่มีความหมายว่า เล่า ประกอบกับคำว่า lại ที่มีความหมายว่า อีกครั้ง เพื่ออธิบายลักษณะอาการว่าเป็นการเล่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งอีกครั้ง

จากผลการศึกษาทั้งหมดสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 กลวิธีการแปลคำซ้ำที่ใช้ไม่ยืมมากำกับ จำแนกตามความหมายของไม่ยืม

ความหมายของไม่ยืม	กลวิธีการแปลไม่ยืม
1. ความหมายพหูพจน์	1. คำแสดงความเป็นพหูพจน์ 2. การใช้คำสรรพนาม 3. การใช้ตัวย่อ 4. การละไม่แปล
2. ความหมายเบาลง	1. การแปลโดยใช้คำซ้ำ 2. การอธิบายความเพิ่มเติม 3. การใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียง 4. การละไม่แปล

ตารางที่ 1 กลวิธีการแปลคำซ้ำที่ใช้ไม่ยมกกำกับ จำแนกตามความหมายของไม่ยมก (ต่อ)

ความหมายของไม่ยมก	กลวิธีการแปลไม่ยมก
3. ความหมายไม่เฉพาะเจาะจง	1. การแปลโดยใช้คำซ้ำ 2. การอธิบายความเพิ่มเติม
4. ความหมายเน้น	1. การแปลโดยใช้คำซ้ำ 2. การอธิบายความเพิ่มเติม
5. ความหมายแยกเป็นส่วนๆ	1. การอธิบายความเพิ่มเติม 2. การแปลโดยใช้คำซ้ำ
6. ความหมายสลับ ซ้ำไปซ้ำมา	1. การแปลตรงตัว 2. การอธิบายความเพิ่มเติม 3. การแปลโดยใช้คำซ้ำ
7. ความหมายหลายครั้งต่อเนื่อง	1. การแปลโดยใช้คำซ้ำ 2. การอธิบายความเพิ่มเติม

สรุปและอภิปรายผล

ในภาษาไทยพบการใช้ไม่ยมกจำนวนมากและมีความถี่สูง ทั้งนี้เครื่องหมายไม่ยมกนอกจากเป็นเครื่องมือสำหรับผลิตคำซ้ำแล้วยังทำให้คำซ้ำมีความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย ความหมายที่เปลี่ยนไปปรากฏในหลายรูปแบบ ทั้งความหมายเป็นพหูพจน์ ความหมายเบาลง ความหมายเน้น ความหมายไม่เฉพาะเจาะจง ความหมายแยกเป็นส่วนๆ ความหมายหลายครั้งต่อเนื่อง และความหมายสลับซ้ำไปซ้ำมา

เนื่องด้วยไม่ยมกสามารถทำให้ความหมายของคำซ้ำเปลี่ยนได้ ดังนั้นจึงส่งผลต่อการแปล จากการศึกษาวิธีการแปลคำซ้ำที่ใช้ไม่ยมกจากภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนามพบว่ากลวิธีการแปลไม่ยมกที่ถูกนำมาใช้แปลไม่ยมกในทุกความหมาย (ยกเว้นความหมายพหูพจน์) ได้แก่ การแปลโดยใช้คำซ้ำ แม้ภาษาเวียดนามจะไม่มีการใช้ไม่ยมกเช่นเดียวกับภาษาไทย แต่ภาษาเวียดนามมีวิธีการสร้างคำซ้ำในรูปแบบต่างๆ ดังที่ Sophana Srichampa (2002, p. 37) ได้ศึกษารูปแบบการซ้ำคำของภาษาเวียดนามไว้ ดังนั้นวิธีการสร้างคำซ้ำจึงถูกนำมาใช้เป็นหนึ่งกลวิธีการแปลคำซ้ำจากภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนามด้วย ซึ่งการแปลโดยใช้คำซ้ำมีทั้งการแปลด้วยการซ้ำคำพยางค์เดียว การซ้ำคำสองพยางค์ การซ้ำบางส่วนในคำพยางค์เดียว และการซ้ำบางส่วนในคำสองพยางค์ แสดงให้เห็นว่าผู้แปลยังคงรักษารูปแบบการใช้คำซ้ำตามต้นฉบับภาษาไทยไว้

กลวิธีที่พบการใช้มากอีกกลวิธีหนึ่งคือ การแปลโดยการอธิบายความเพิ่มเติม ทั้งการเติมคำขยายและการอธิบายเป็นประโยค กลวิธีนี้นับเป็นกลวิธีสำคัญในการแปลเนื่องจากหลายครั้งภาษาฉบับแปลไม่สามารถหาคำที่เท่าเทียมมาอธิบายคำในภาษาต้นฉบับได้ จึงต้องมีการอธิบายเพิ่มเติม ดังที่ พิมพันธุ์ เวสสะโกศล (2558, น. 46-55) กล่าวไว้ว่า การใช้การอธิบายความเพิ่มเติมจะใช้ในกรณีไม่มีคำหรือสำนวนในภาษาฉบับแปลตรงกับภาษาต้นฉบับ การใช้คำเพียงคำเดียวจึงไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการอธิบายความ

นอกจากนี้ยังพบการแปลตรงตัว ซึ่งพบการใช้เพียงการแปลไม่ยมกที่ทำให้คำมีความหมายสลับซ้ำไปซ้ำมา อีกทั้งยังพบการแปลด้วยวิธีการเติมคำต่างๆ หน้าคำนาม เช่น คำบอกความเป็นพหูพจน์ คำบอกปริมาณมาก คำบอกความแยกส่วน

จากการศึกษายังพบการแปลด้วยกลวิธีอื่น เช่น การแปลด้วยคำสรรพนาม และการแปลด้วยการใช้ตัวย่อ ในกรณีที่แปลคำซ้ำที่มีความหมายเป็นพหูพจน์ ซึ่งพบเพียงตัวอย่างเดียว กล่าวได้ว่าอาจเป็นกลวิธีเฉพาะของผู้แปล ที่เลือกใช้ในงานบริบทเท่านั้น จากการศึกษายังพบอีกว่าในบางครั้งคำซ้ำที่ใช้ไม่ยมกถูกละไม่แปล หรือแปลโดยใช้วิธีอื่นที่ไม่ได้ถ่ายทอดความหมายของไม่ยมกด้วย

นอกจากนี้ยังพบประเด็นน่าสนใจเพิ่มเติม คือ คำจำนวนหนึ่งที่ปรากฏในตัวบทต้นฉบับบ่อยครั้ง จะมีกลวิธีการแปลที่สามารถสรุปเป็นรูปแบบได้ เช่น คำว่า ค่อยๆ เป็นคำช่วยกริยาที่พบบ่อย ปรากฏหน้าคำกริยา ผู้แปลเลือกแปลคำว่า ค่อยๆ โดยใช้คำภาษาเวียดนามว่า *chậm rãi* และ *từ từ* คำว่า เบาๆ ผู้แปลมักใช้คำว่า *khe, khe khẽ* และ *nhẹ nhàng* คำว่า จริงๆ ผู้แปลเลือกใช้คำว่า *thật* และ *đúng* คำว่า ซ้ำๆ ผู้แปลมักใช้คำว่า *chấm chấm, từ từ* และ *chấm chạp* จะเห็นว่าเมื่อต่างผู้แปล ในการแปลคำหนึ่งคำจากภาษาต้นฉบับ (ภาษาไทย) ผู้แปลสามารถเลือกคำภาษาฉบับแปล (ภาษาเวียดนาม) ได้หลายคำ ในทางกลับกันคำภาษาฉบับแปล (ภาษาเวียดนาม) หนึ่งคำสามารถใช้ในความหมายของคำภาษาต้นฉบับ (ภาษาไทย) หลายความหมายตามแต่การตัดสินใจของผู้แปล

กล่าวโดยสรุป ภาษาไทยและภาษาเวียดนามมีความใกล้เคียงกัน คำซ้ำนับเป็นลักษณะทางภาษาอย่างหนึ่งที่ไทยและเวียดนามมีเหมือนกัน ต่างกันที่กลวิธีการซ้ำคำของภาษาไทยสามารถใช้เครื่องหมายกำกับได้แต่ภาษาเวียดนามไม่มีการใช้เครื่องหมายกำกับ อย่างไรก็ตามภาษาเวียดนามก็มีกลวิธีการผลิตคำซ้ำด้วยกลวิธีอื่น เช่น การซ้ำคำมูลแบบซ้ำทั้งคำ หรือซ้ำบางส่วน ในการแปล ผู้แปลยังคงเลือกถ่ายทอดความหมายของไม้ยมกจากภาษาต้นฉบับมาเป็นภาษาฉบับแปลด้วยกลวิธีการต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

ศึกษาการแปลคำชนิดอื่นๆ จากภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนามเพื่อดูกลวิธีการแปลและการสร้างคำเพื่อนำเสนอสารจากต้นฉบับเป็นภาษาฉบับแปล

เอกสารอ้างอิง

- กรกช อัดทวีริยะนุภาพ. (2557). คำซ้ำในภาษาไทยและคำเทียบเคียงภาษาเยอรมัน (รายงานการวิจัย). ม.ป.พ. ทยันต์. (2558). **คู่กรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: ณ บ้านวรรณกรรม พรินต์ติ้ง.
- ทยันต์. (2558). *Nghiệt duyên* [คู่กรรม] (Trần Cẩm Tú, แปล). Ha Noi: Thanh nien.
- ปทมา อตโน. (2544). ไม้ยมกกับการแปล. *วารสารอักษรศาสตร์*, 30, 42-61.
- ประภัสสร เสวิกุล. (2544). **เวลาในขวดแก้ว**. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: นิลุบล.
- ประภัสสร เสวิกุล และคณะ. (2556). **ดอกบัวบานในธารวรรณกรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภัสสร เสวิกุล. (2565). *Chai thời gian*. [เวลาในขวดแก้ว] (May- Hoàng Uyên, แปล). สืบค้นจาก <https://docsach24.co/doc-sach/chai-thoi-gian/gioi-thieu-408000.html>
- พิมพ์พันธุ์ เวสสะโกศล. (2558). **การแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฟู เจิงโฮยว. (2549). **คำซ้ำในภาษาจีนและภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีบูรพา. (2557). *Đặng sau bức tranh* [ข้างหลังภาพ] (Trần Quỳnh Trang, แปล). สืบค้นจาก <https://truyenhayhoan.com/doc-truyen/dang-sau-buc-tranh-3736155/chuong-1.html>
- ศรีบูรพา. (2564). **ข้างหลังภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 49. นนทบุรี: ดอกหญ้า.
- สถาบันภาษาไทย. (2549). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- Sophana Srichampa. (2002). **Vietnamese Verbal Reduplication**. Collected papers on Southeast Asian and Pacific languages, pp. 34-37.

ความหมายการณัลักษณะของ “-고 있(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ในภาษาเกาหลีปัจจุบัน
Aspectual Meaning of “-고 있(-go iss-)” Combined with Adjectives in Modern Korean

อรษา สิทธิโชคอินันต์¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายการณัลักษณะของ “-고 있(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ในภาษาเกาหลีปัจจุบัน โดยใช้ข้อมูลสื่ออิเล็กทรอนิกส์ภาษาเกาหลีของสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยโครยอ มหาวิทยาลัยโซล และมหาวิทยาลัยยอนเซ ผลการศึกษาพบว่า ความหมายการณัลักษณะ “-go iss-” ที่ผันร่วมกับคุณศัพท์ มีลักษณะความหมายการณัลักษณะเช่นเดียวกับคำกริยาในความหมาย “การณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่ (กำลัง)” เช่น 1) “형은 마음이 조마조마하고 있다. (พี่ชายกำลังกระวนกระวายใจ)” คำว่า “조마조마하다 (กระวนกระวาย, กังวล)” หมายถึงลักษณะที่กระวนกระวายใจหรือไม่แน่ใจเพราะกังวลกับเรื่องที่ใกล้เข้ามาข้างหน้า เมื่อผันร่วมกับ “-go iss-” มีความหมายเน้นว่าในช่วงเวลานั้นกำลังตกอยู่ในสถานการณ์ที่กระวนกระวายใจ 2) “손이 저리고 있다. (มือกำลังชา)” ความหมายการณัลักษณะประจำคำของ คำว่า “저리다 (ชา)” หมายถึง ความรู้สึกชาส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย อาการชาเป็นอาการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่สามารถรู้สึกสิ้นสุดของอาการชาได้ เมื่อผันร่วมกับ “-go iss-” จึงเน้นความหมายของการดำเนินอยู่ของสภาพอาการชา ณ เวลานั้น ได้ชัดเจนมากขึ้น การมีสภาพอย่างต่อเนื่องนี้จึงมีส่วนทำให้ส่งผลต่อความหมายของการณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่ของ “-go iss-” เช่นกัน ภาวะการณัดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะเป็นการใช้ “-go iss-” ที่ผิดหลักไวยากรณ์มาตรฐานภาษาเกาหลี แต่ปัจจุบันมีการใช้อยู่จริงและมีแนวโน้มว่าจะใช้ต่อไปอย่างต่อเนื่องในอนาคต

คำสำคัญ: การณัลักษณะ “-고 있(-go iss-)”, การผันคำร่วมกับคำคุณศัพท์, ภาษาเกาหลีปัจจุบัน

Abstract

This article aims to study the aspectual meaning of a sentence having “-고 있(-go iss-)” combined with adjectives in Modern Korean. The data cited is based on Korean sentences from Korean Corpus on website of Center for Digital Humanities, Korea University, Intelligent Data Systems Laboratory, Seoul University and Natural Language Processing Lab, Yonsei University. The results indicate that the meaning of “-go iss-” combine with adjectives it has the same verbal semantic (Progressive aspect, /kamlang/). For example, 1) “형은 마음이 조마조마하고 있다. (Brother is anxious)” “조마조마하다 (anxious, nervous)” refers to the appearance of being anxious or uncertain because of worrying about what is coming. When combined with “-go iss-”, it emphasizes that at that moment you were in an anxious situation. 2) “손이 저리고 있다. (Hand is numb.)” “저리다 (numb)” refers to the feeling of numbness in any part of the body. Numbness is a persistent symptom that the end of the numbness cannot be known. The continuity of this condition also contributes to the meaning of the ongoing nature of “-go iss-”. Although

¹ นักศึกษาปริญญาโทภาควิชาภาษาปัจจุบันตะวันออกเฉียงใต้ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

the use of “-go iss-” is a violation of standard Korean grammar. But it’s actually used today and is likely to continue to be used in the future.

Keywords: Aspect, “-고 있(-go iss-)”, Combined with Adjectives, Modern Korean

บทนำ

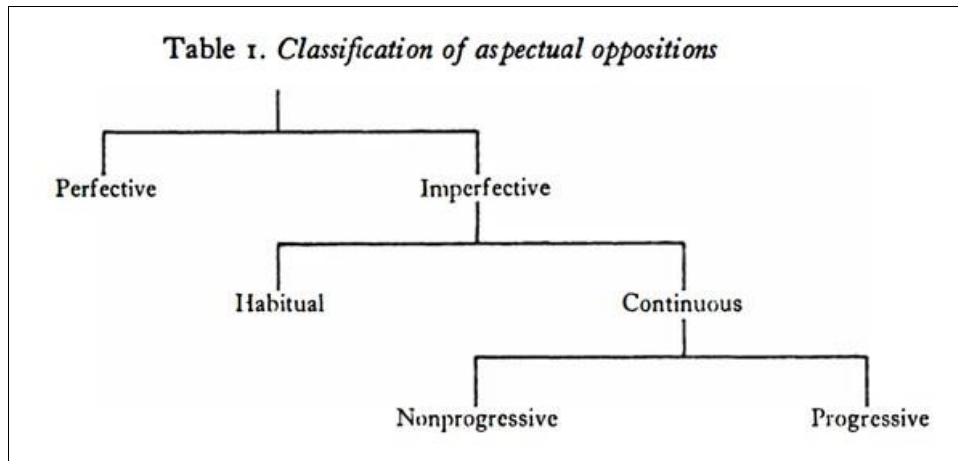
การณลักษณะ (상², aspect) หมายถึง ประเภททางไวยากรณ์ที่ระบุลักษณะหรือสภาพของเหตุการณ์ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งแสดงโดยไวยากรณ์หรือคำกริยา เป็นต้น การณลักษณะ (aspect) ถือเป็นประเภททางไวยากรณ์ (grammatical category) พบได้ในทุกภาษา การณลักษณะใช้บ่งบอกว่าผู้พูดมีมุมมองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นลักษณะอย่างไร เมื่อผู้พูดพิจารณาว่าสถานการณ์หนึ่งในลักษณะโดยรวมซึ่งมีการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของเหตุการณ์นั้น เรียกการณลักษณะชนิดนี้ว่า การณสมบูรณ์ (perfective aspect) เช่น “영희가 학교에 갔었다.” (ยองฮีไปโรงเรียนแล้ว) การไปได้เกิดขึ้นและเสร็จสมบูรณ์แล้ว แต่ถ้าหากผู้พูดพิจารณาว่าสถานการณ์หรือการกระทำที่ไม่ได้มองจุดเริ่มต้นและการสิ้นสุดของเหตุการณ์ เรียกว่า การณลักษณะไม่สมบูรณ์ (imperfective aspect) ตัวอย่างเช่น “비가 오고 있다.” (ฝนกำลังตก) ตอนที่ฝนตกไม่ได้พิจารณาถึงจุดเริ่มต้นและจะสิ้นสุดแต่ต้องการพูดถึงว่า ณ เวลานั้นฝนกำลังตกอยู่ การแสดงการณสมบูรณ์และการณไม่สมบูรณ์ของประโยคข้างต้น นับเป็นประเภทหนึ่งของการณลักษณะทางไวยากรณ์ (grammatical aspect) โดยการณลักษณะทางไวยากรณ์สามารถแสดงในประโยคได้โดยการเติมวิภัติปัจจัย ซึ่งการเติมวิภัติปัจจัยแต่ละภาษามีวิธีการแสดงการณลักษณะที่แตกต่างกัน โดยการเติมหน่วยคำเติม (affix) คำช่วยกริยา (auxiliary) และการเรียงลำดับคำ (word order) เป็นต้น (คเชนทร์ ตัญศิริ, 2548) นอกจากการณลักษณะทางไวยากรณ์มีการณลักษณะอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ การณลักษณะประจำคำ (lexical aspect) หมายถึง คำนั้นมีคุณสมบัติหรือลักษณะของเหตุการณ์เป็นอย่างไร ตัวอย่าง เช่น คำว่า “흐르다 (ไหล)” เป็นคำกริยา หมายถึงการเคลื่อนที่ไปอย่างของเหลวเช่นน้ำ เช่น “물이 흐르다. (น้ำไหล)” หรือ “눈물이 흐르다. (น้ำตาไหล)”

การณลักษณะทางไวยากรณ์ (문법상, grammatical aspect) ของภาษาเกาหลี โดยทั่วไปนิยมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การณลักษณะสมบูรณ์ (완료상, perfect aspect) และการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่ (진행상, progressive aspect) นอกจากนี้ 남기심 และ 고영근 (2008) ได้แบ่งการณลักษณะทางไวยากรณ์ เป็น 3 ประเภท ได้แก่ การณลักษณะสมบูรณ์ (완료상, perfect aspect), การณลักษณะไม่สมบูรณ์ (진행상, imperfective aspect) และการณลักษณะคาดหวัง (예정상, prospective aspect) นอกจากนี้ยังมีการณลักษณะประจำหรือนิสัย (반복상, iterative aspect/ 습관상, habitual aspect) ใช้กรณีที่ผู้พูดพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำที่เป็นกิจวัตรหรือทำประจำ จนเป็นนิสัย แม้ว่ากรณลักษณะภาษาเกาหลีแบ่งออกเป็นประเภทย่อยที่หลากหลายตามหลักเกณฑ์ของนักวิชาการแต่ละท่าน แต่ “예정상 (prospective aspect)”, “반복상 (iterative aspect)” หรือ “습관상 (habitual aspect)” นั้น ไม่นิยมกล่าวถึงในการเรียนการสอนภาษาเกาหลีมากนัก โดยทั่วไปหากกล่าวถึงการณลักษณะภาษาเกาหลีจะมุ่งเน้น

² ไวยากรณ์ดั้งเดิมภาษาเกาหลีและหนังสือไวยากรณ์หลายเล่ม ใช้คำว่า 동작상 (aspect) แทนคำว่า 상 (aspect) ในการอธิบายการณลักษณะ เนื่องจากการใช้คำว่า 상 (aspect) ยากที่จะเข้าใจ ทำให้ใช้คำว่า 동작상 (aspect) เพื่อให้เข้าใจความหมายได้ง่ายขึ้น แต่ 구분관 และคณะ (2018); 박덕유 (2007) กล่าวว่า มีคำคุณศัพท์บางคำที่มีลักษณะของการณลักษณะอยู่ทำให้การใช้ คำว่า 동작상 (aspect) เป็นคำนิยามที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่ครอบคลุมการณลักษณะประจำคำของคุณศัพท์บางคำได้

อธิบายถึงการลักษณะ 2 ประการ คือ การณ์ลักษณะสมบูรณ์ และการณ์ลักษณะกำลังดำเนินอยู่ การณ์ลักษณะทั้ง 2 ประเภทนี้ แสดงโดยใช้คำกริยาหรือ คำคุณศัพท์บุรุษที่เชื่อมกับคำกริยาหลักเพื่อช่วยเสริมความหมายของกริยานั้นๆ (교육과학기술부, 2009)

หากเปรียบเทียบกับ การแบ่งการณ์ลักษณะทางไวยากรณ์ข้างต้นจะเห็นว่ามีความแตกต่าง เนื่องจากการแบ่งประเภทข้างต้นเป็นการแบ่งที่เป็นลักษณะสากลทั่วไปโดยอ้างอิงทฤษฎีจากตะวันตก เช่น การแบ่งประเภทการณ์ลักษณะทางไวยากรณ์ตามแนวคิดของ Comrie (1976) โดยได้แบ่งการณ์ลักษณะทางไวยากรณ์ดังนี้

ภาพที่ 1 ประเภทของการณ์ลักษณะทางไวยากรณ์ตามแนวคิดของ Comrie

ที่มา: Comrie (1976)

โดยงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาการณ์ลักษณะทางไวยากรณ์ภาษาเกาหลี คำว่า “-고 있다 (-go iss-, กำลัง)”³ การณ์ลักษณะกำลังดำเนินอยู่ ในบรรดาวิภัติปัจจัยที่บ่งชี้การณ์ลักษณะกำลังดำเนินอยู่ “-go iss-” ถือได้ว่าเป็นไวยากรณ์ที่เป็นตัวแทนของการณ์ลักษณะดำเนินอยู่ เนื่องจากหากกล่าวถึงการณ์ลักษณะประเภทนี้ไวยากรณ์ที่มีถูกกล่าวถึง คือ คำว่า “-go iss-” สามารถเห็นได้จากมีการใช้ในชีวิตประจำวันของคนเกาหลีหรือสื่อต่างๆ กล่าวคือ จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการณ์ลักษณะกำลังดำเนินอยู่ในภาษาเกาหลีปัจจุบันพบว่า การใช้ “-go iss-” (กำลัง) ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ “-go iss-” ผันร่วมกับคำกริยาทำหน้าที่เป็นภาคแสดงในประโยค อาจเนื่องจากทฤษฎีทางด้านไวยากรณ์ดั้งเดิม (traditional grammar)⁴ ของเกาหลีได้ระบุไว้ว่า “-go iss-” เป็นวิภัติปัจจัยที่ใช้เดิมหลังคำกริยา ไม่สามารถใช้ร่วมกับคำคุณศัพท์ได้ จึงไม่ปรากฏการศึกษาที่ “-go iss-” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ แต่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นจำนวนคำคุณศัพท์จำนวนไม่น้อยที่ใช้ร่วมกับ “-go iss-” ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “-go iss-” เมื่อผันร่วมกับคำคุณศัพท์แล้ว ความหมายการณ์ลักษณะในประโยคจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ หากมีการเปลี่ยนแปลงจะมีความหมายการณ์ลักษณะอย่างไร

³ นอกจาก “-go iss-” เป็นการณ์ลักษณะทางไวยากรณ์ความหมายกำลังดำเนินอยู่แล้ว ยังมีวิภัติปัจจัยที่บ่งชี้การณ์ลักษณะกำลังดำเนินอยู่อีก เช่น คำว่า “-(아/어) 가다/오다” (ไป/มา), “-(으)면서” (ขณะที่) ก. 환경 오염 문제는 점점 심해 간다. (ปัญหามลภาวะทางสิ่งแวดล้อมค่อยๆ รุนแรงขึ้นไปเรื่อยๆ) ข. 나는 음악을 들으면서 운동한다. (ขณะที่ฉันฟังเพลงก็ออกกำลังกายไปด้วย) เป็นต้น

⁴ ไวยากรณ์ดั้งเดิมภาษาเกาหลี (국어 전통 문법, Korean traditional grammar) หรือ เรียกอีกชื่อว่า ไวยากรณ์โรงเรียนภาษาเกาหลี (국어 학교 문법, Korean school grammar) จัดทำขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (교육과학기술부, Ministry of Education, Science and Technology (MEST)) ของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นไวยากรณ์ที่ได้มีการรวบรวมหลักเกณฑ์ระเบียบของภาษาเกาหลีไว้เป็นมาตรฐานเดียวกัน สำหรับใช้สอนในโรงเรียนเพื่อให้ใช้ภาษาเกาหลีได้อย่างถูกต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความหมายการณัลักษณะของประโยคที่มีวิภัตติปัจจัย “-고 있- (-go iss-)” ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ในภาษาเกาหลีปัจจุบัน

สมมติฐานการวิจัย

ความหมายการณัลักษณะ “-고 있- (-go iss-)” ที่มีการผันร่วมกับคำคุณศัพท์ มีความหมายเช่นเดียวกับ “-go iss-” ต่อท้ายคำกริยาในภาษาเกาหลีปัจจุบันมีความหมายการณัลักษณะดำเนินอยู่ “-go iss-” แปลว่า “กำลัง” ในภาษาไทย

ขอบเขตการวิจัย

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการณัลักษณะทางไวยากรณ์ของวิภัตติปัจจัย “-go iss-” ที่ใช้กับคำคุณศัพท์ในภาษาเกาหลีปัจจุบันเท่านั้นไม่ครอบคลุมภาษาเกาหลียุคกลาง (Middle Korean)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ และบทความ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเก็บรวบรวมข้อมูลคำคุณศัพท์ที่มีการเติมวิภัตติปัจจัยแสดงความหมายของการณัลักษณะ
2. นำคำคุณศัพท์เหล่านั้นมาค้นหาจากคลังข้อมูล (corpus) ภาษาเกาหลี ที่จัดทำโดยสถาบันวิจัยจากหลากหลายองค์กรของมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เพื่อให้เห็นตัวอย่างประโยคที่มีการใช้จริงจากผู้ใช้ภาษาเกาหลี คลังข้อมูลที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยนี้ได้แก่ คลังข้อมูลศูนย์วิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์ทางดิจิทัล ของมหาวิทยาลัยโครยอ (Center for Digital Humanities, Korea University), คลังข้อมูลสถาบันวิจัย IDS ของมหาวิทยาลัยโซล (Intelligent Data Systems Laboratory, Seoul University) และคลังข้อมูลสถาบันวิจัย KAIST ของมหาวิทยาลัยยอนเซ (Natural Language Processing Lab, Yonsei University) เนื่องจากข้อมูลที่ได้มามีจำนวนมากจึงได้คัดเลือกประโยคที่มีใจความสมบูรณ์และเข้าใจง่ายมาใช้ในการประกอบการวิจัย
3. วิเคราะห์ประเภทและความหมายการณัลักษณะของ “-go iss-” และวิเคราะห์ความหมายของ “-go iss-” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์
4. สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับการณัลักษณะของ คำว่า “-go iss-” ของภาษาเกาหลีปัจจุบัน ตามที่กล่าวข้างต้น คำว่า “-go iss-” เป็นการณัลักษณะทางไวยากรณ์ภาษาเกาหลี โดยทั่วไปหากกล่าวถึงไวยากรณ์ตัวนี้ ความหมายแรกของผู้ศึกษาภาษาเกาหลีนี้ก็คือ “กำลัง” ซึ่งแสดงความหมายการณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่ “-go iss-” เป็นไวยากรณ์ที่เกิดจากการรวมคำระหว่างวิภัตติปัจจัยเชื่อมประโยค “-고” และคำกริยานุเคราะห์ “있다” เพื่อแสดงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่ากำลังดำเนินอยู่

ตารางที่ 1 ความหมายการณัลักษณะของวิภัตติปัจจัย “-고 있(-go iss-)”

ชื่อผู้วิจัย/ปี	ความหมายการณัลักษณะ “-go iss-”	
	การณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่ (진행상, progressive aspect)	การณัลักษณะสมบูรณ์ (완료상, perfect aspect)
최현배 (1961)	✓	-
장석진 (1973)	✓	-
정문수 (1981)	✓	✓
옥태권 (1988)	✓	-
이필영 (1989)	✓	-
김성화 (1990)	✓	✓
이호승 (1997)	✓	-
박덕유 (1998)	✓	✓
국립국어원 (2005)	✓	✓
남기심 และ 고영근 (2008)	✓	-
나찬연 (2009)	✓	-
교육과학기술부 (2009)	✓	-
구본관 และคณะ (2018)	✓	✓

ตารางข้างต้น แสดงการณัลักษณะทางไวยากรณ์ของคำว่า “-go iss-” พบว่า **박덕유 (1998); 김성화 (1990); 국립국어원 (2005); 구본관 และคณะ (2018)** ได้ให้ความหมายการณัลักษณะของ “-go iss-” คือ การณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่และการณัลักษณะสมบูรณ์ ส่วนงานวิจัยและตำราอื่นๆ ได้ให้ความหมายของ “-go iss-” มีความหมายการณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่เท่านั้น อาจเนื่องจากการณัลักษณะของทั้งสองความหมายนี้มีความต่อเนื่องของการกระทำที่คล้ายคลึงกันจึงให้ความหมายของ “-go iss-” แบบโดยรวม (**정문수, 1981**)

1. ประเภทและความหมายของการณัลักษณะทางไวยากรณ์ของ “-go iss-”

การณัลักษณะของการณัลักษณะทางไวยากรณ์ของ “-go iss-” แบ่งได้ 2 ประเภท คือ การณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่ และการณัลักษณะสมบูรณ์

1.1 การณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่ (진행상, progressive aspect)

การณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่ (progressive aspect) หมายถึง ลักษณะของเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น ณ เวลาใดเวลาหนึ่งอย่างต่อเนื่อง โดยไม่รู้จุดสิ้นสุดของเหตุการณ์ว่าเกิดขึ้นและสิ้นสุดเมื่อใด ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการผัน “-go iss-” ต่อท้ายคำกริยาและคำคุณศัพท์

- (1) ก. 철수가 밥을 먹고 있다.
 ข. 아이가 자고 있다.
- (2) ก. * 그 학생이 예쁘고 있다.
 ข. * 옷이 작고 있다.
- (3) ก. 한국 여성들이 점점 예뻐지고 있다.
 ข. 기후 변화로 새들이 작아지고 있다.

ตัวอย่างประโยคที่ (1) เป็นประโยคที่เกิดจากการผันคำกริยาโดยการเติม “-go iss-” ตรงท้ายคำกริยา เพื่อต้องการสื่อให้รู้สถานการณ์ในเวลานั้นกำลังทำอะไร ดังตัวอย่าง (1ก) มีความหมายว่า “ชอลซูกำลังกินข้าว” และ (1ข) “เด็กกำลังนอน”

ตัวอย่างประโยคที่ (2) “예쁘다 (สวย)” และ “작다 (เล็ก)” เป็นคำคุณศัพท์ผันร่วมกับ “-go iss-” จึงทำให้ประโยคนี้เป็นประโยคที่ไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาเกาหลี เนื่องจากไวยากรณ์ดั้งเดิมภาษาเกาหลีได้ระบุไว้ว่า “-go iss-” ไม่สามารถผันร่วมกับคำคุณศัพท์ได้ เนื่องจากคำคุณศัพท์แสดงถึงลักษณะหรือสภาพของคำนามที่ปรากฏข้างหน้า การเติม “-go iss-” เข้าไปทำให้ไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาเกาหลี

ตัวอย่างประโยคที่ (3) หากพิจารณาอย่างไม่ลึกซึ้งอาจคิดว่าเป็นคำคุณศัพท์ผันร่วมกับคำว่า “-go iss-” แต่ “예뻐지다 (สวยขึ้น)” และ “작아지다 (เล็กลง)” ไม่ใช่คำคุณศัพท์ แต่เป็นคำคุณศัพท์ที่ผันร่วมกับ “-(아/어) 지다” เพื่อเปลี่ยนความหมายและหน้าที่ของคำ ทำให้คำคุณศัพท์ที่เติม “-(아/어) 지다” เปลี่ยนเป็นคำกริยา จึงทำให้ “예뻐지다 (สวยขึ้น)” และ “작아지다 (เล็กลง)” สามารถใช้ร่วมกับ “-go iss-” ได้ เป็น “예뻐지고 있다, 작아지고 있다” ได้ (3ก) ผู้หญิงเกาหลีกำลังค่อยๆ สวยขึ้น (3ข) เพราะอากาศเปลี่ยนแปลงนกจึงตัวเล็กลง ซึ่งการผันลักษณะของประโยคที่ (3) มีความหมายว่าเหตุการณ์นี้กำลังเกิดขึ้นแบบมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแบบค่อยเป็นค่อยไป

- (4) ก. 지영이 영화를 보고 있다.
 ข. 지영이 영화를 본다.

ตัวอย่างประโยคที่ (4) เป็นการเปรียบเทียบความหมายของ “-go iss-” และรูปลงท้ายวิภัติปัจจัย “-L - (-n-)” ซึ่งแสดงการกระทำเกิดขึ้นในปัจจุบัน (4ก) มีความหมายว่า “จียองกำลังดูหนัง” (4ข) “จียองดูหนัง” ทั้งสองประโยคสามารถแสดงว่าการกระทำเกิดขึ้นในปัจจุบันและทำต่อไปยังไม่มีสิ้นสุดจึงสามารถใช้แทนกันได้ แต่หากเปรียบเทียบประโยค (4ก) และประโยค (4ข) แล้ว ประโยค (4ก) ให้ความหมายของการกระทำที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องไปเรื่อยๆ มากกว่า

- (5) ก. 극장에서 영화를 보고 있었어요. 그때 전화가 왔어요.
 ข. 생일 파티를 준비하고 있었어요. 그때 친구들이 왔어요.
- (6) ก. A: 어제 뭐 했어요?
 B: * 극장에서 영화를 보고 있었어요.
 ข. A: 어제 뭐 했어요?
 B: 극장에서 영화를 봤어요.

ประโยคตัวอย่างที่ (5)-(6) เป็นประโยคที่ใช้กับวิภัติปัจจัยที่บ่งชี้รูปกาลอดีต “-았-, (-eoss-, แล้ว)” เพื่อแสดงให้เห็นว่าได้ทำอะไรเมื่อใด (5ก) “ฉันกำลังดูหนังอยู่ที่โรงหนัง ตอนนั้นมีโทรศัพท์เข้ามา” ผู้พูดต้องการสื่อว่าตอนที่โทร

เข้ามานั้น เป็นช่วงเวลาที่กำลังดูหนังอยู่โดยไม่ได้เน้นบอกช่วงเวลาชัดเจน ในความหมายนี้สามารถใช้ “-go iss-” ร่วมกับวิภัติปัจจัยบ่งชี้รูปกาลอดีต “-으- (-eoss-)” เพื่อแสดงว่าในอดีตช่วงเวลานั้นกำลังทำอะไรอยู่อย่างต่อเนื่อง (5ข) “ฉันกำลังเตรียมปาร์ตีวันเกิดอยู่ ตอนนั้นเพื่อนๆ ก็มาถึง” ประโยคนี้แสดงให้เห็นว่าตอนเพื่อนมาถึง ตอนนั้นฉันกำลังเตรียมปาร์ตีวันเกิดอยู่

ตัวอย่างประโยคที่ (6 ก-ข) เป็นประโยคที่ถามว่า “เมื่อวานทำอะไร” (6 กA) “(เมื่อวาน) กำลังดูหนังอยู่ที่โรงหนัง” ผู้พูดต้องการถามว่าทำอะไรเมื่อวานนี้ หมายถึงเวลาที่ผ่านมาแล้วและมีความชัดเจนของเวลาว่าได้สิ้นสุดลงแล้ว ทำให้การตอบ (6 กB) “(เมื่อวาน) กำลังดูหนังที่โรงหนัง” จึงเป็นประโยคที่ใช้ในการตอบไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่ได้ถามช่วงหนึ่งของเวลานั้นทำอะไร ประโยคถามว่า “เมื่อวานทำอะไร” ตอบว่า (6 กB) “(เมื่อวาน) ดูหนังที่โรงหนัง” จึงเป็นประโยคที่เหมาะสม ดังนั้นหากต้องการพูดถึงอดีตที่มีการระบุเวลาชัดเจนจึงควรใช้ “-으- (-eoss-)” จึงจะเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

ตัวอย่างประโยค (1)-(6) พบว่า “-go iss-” สามารถผันต่อท้ายคำกริยาหรือคำคุณศัพท์ที่เติมวิภัติปัจจัยเข้าไปเพื่อทำให้เป็นคำกริยา แต่ไม่สามารถผันร่วมกับคำคุณศัพท์ได้ และการใช้ “-go iss-” ไม่ว่าจะผันร่วมกับวิภัติปัจจัยรูปกาลปัจจุบันหรือรูปกาลอดีต ความหมายของ “-go iss-” ที่แสดงความต่อเนื่องไม่สิ้นสุด ไม่มีขีดจำกัดของเวลายังคงอยู่

1.2 การณ์ลักษณะสมบูรณ์ (완료상, perfect aspect)

ตารางที่ 1 สรุปความหมายของ “-go iss-” 박덕유, 1998; 김성화, 1990; 구분관 และคณะ, 2018 ระบุว่า “-go iss-” มีความหมายการณ์ลักษณะกำลังดำเนินอยู่ และการณ์ลักษณะสมบูรณ์ การณ์ลักษณะสมบูรณ์ (perfect aspect) หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วและยังคงมีสภาพเดิมไม่เปลี่ยนแปลง⁵ นักวิชาการบางท่านใช้คำว่า “결과상태상 (resultative aspect)” แทนคำว่า “완료상 (perfect aspect)” (구분관 และคณะ, 2018) ผู้วิจัยคิดว่าอาจเนื่องจาก คำว่า “결과상태상 (resultative aspect)” หมายถึง การณ์ลักษณะสมบูรณ์ในแง่ของผล นักวิชาการท่านนั้นให้ความสำคัญกับสภาพของเหตุการณ์มากกว่าการเสร็จสิ้นของเหตุการณ์จึงใช้คำนี้แทนคำว่า “완료상 (perfect aspect)”

(7) ก. 민석이 검은 티셔츠를 입고 있다.

ข. 지영이 구두를 신고 있다.

ค. 민수가 넥타이를 매고 있다.

ตัวอย่างประโยค (7) “-go iss-” มิได้มีความหมายแค่การณ์ลักษณะกำลังดำเนินอยู่เท่านั้น แต่ยังมี ความหมายการณ์ลักษณะสมบูรณ์ที่ดำเนินสิ้นสุดแล้วอีกด้วย (7ก) มีความหมายว่า “พี่ชายสวมเสื้อเชิ้ตสีดำ” (7 ข) “จียองสวมรองเท้า” (7 ค) “มินซูผูกเนคไท” หลังจากที่ได้สวมเสื้อ สวมรองเท้า และผูกเนคไทแล้ว ยังคงสภาพการสวมสิ่งเหล่านั้นอยู่ ทำให้เมื่อ “-go iss-” ต่อท้ายคำว่า “입다, 신다, 매다” มีความหมายการณ์ลักษณะสมบูรณ์

นอกจากคำข้างต้น มีคำที่มีความหมายว่า “สวม, ใส่” อื่นๆ อีก เช่น “장갑을 끼다 (สวมถุงมือ), 시계를 차다 (สวมนาฬิกา), 목걸이를 하다 (สวมสร้อยคอ), 모자를 착용하다 (สวมหมวก), 공을 가지다 (ถือบอล)” เป็นต้น นอกจากคำว่า “สวม, ใส่” คำว่า “ถอด” ก็สามารถใช้กับ “-go iss-” และความหมายการณ์ลักษณะสมบูรณ์ได้เช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

⁵ นอกจาก “-go iss-” แล้ว วิภัติปัจจัยที่แสดงการณ์ลักษณะสมบูรณ์ในภาษาเกาหลี ได้แก่ “-어 으- (อยู่), -으- (แล้ว) เช่น “철수가 의자에 앉아 있다 (ชอลซุนนั่งอยู่บนเก้าอี้)”, “고기가 익었다 (เนื้อสุกแล้ว)” ทั้งสองประโยคให้เห็นว่า เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วและยังคงสภาพเดิมอยู่

- (8) ก. 형이 코트를 벗고 있다.
 ข. 미진이 반지를 빼고 있다.
 ค. 철수가 단추를 풀고 있다.

ตัวอย่างที่ (8 ก) มีความหมายว่า “พี่ชายถอดเสื้อโค้ด” (8 ข) “มีจินถอดแหวน” (8 ค) “ซอลซูปลดกระดุมออก” หลังจากที่ได้ถอดเสื้อ เอาแหวนออก หรือ ปลดกระดุมออกแล้ว ลักษณะที่ถูกถอดออกโดยไม่ได้สวมใส่สิ่งของยังคงสภาพเช่นเดิม ทำให้ ตัวอย่างที่ (8) “-go iss-” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ที่มีความหมายการณลักษณะสมบูรณ์

ความหมายทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ความหมายของการณลักษณะทางไวยากรณ์ของ “-go iss-” ได้แก่ ความหมายการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่ และการณลักษณะสมบูรณ์ ดังนั้นประโยคตัวอย่าง (7)-(8) สามารถใช้ในความหมายการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่ได้เช่นกัน (7 ก) มีความหมายว่า “พี่ชายกำลังสวมเสื้อเชิ้ตสีดำ” (7 ข) “จียองกำลังสวมรองเท้า” (7 ค) “มินซูกำลังผูกเนคไท” (8 ก) มีความหมายว่า “พี่ชายกำลังถอดเสื้อโค้ด” (8 ข) “มีจินกำลังถอดแหวน” (8 ค) “ซอลซูกำลังปลดกระดุมออก” ดังนั้นประโยคตัวอย่าง (7)-(8) เป็นประโยคที่สามารถวิเคราะห์ได้ 2 ความหมาย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทแวดล้อมที่เกิดขึ้นจึงจะวิเคราะห์ความหมายของการณลักษณะได้อย่างถูกต้อง

- (9) ก. A: 사진에서 누가 영희 씨의 아버지예요?
 B: 안경을 쓰고 있는 사람이에요.
 ข. A: 사진에서 누가 철수 씨의 여자 친구예요?
 B: 빨간 가방을 들고 있는 사람이에요.

ตัวอย่าง (7)-(8) ภาคแสดงของประโยคเป็นคำกริยาที่มีความหมายถึงการสวม, ใส่ หรือถือสิ่งของบางสิ่งกับร่างกาย เมื่อใช้ร่วมกับ “-go iss-” แล้ว “-go iss-” เป็นได้ทั้งความหมายการณลักษณะสมบูรณ์และการณลักษณะกำลังดำเนิน แต่ตัวอย่างประโยคที่ (9) ไม่เป็นเช่นนั้น ตัวอย่าง (9) เป็นบทสนทนาที่มีส่วนหนึ่งเป็นภาคแสดงที่เป็นคำกริยาตามด้วย “-go iss-” (9 กA) มีความหมายว่า “ในรูปใครคือพ่อของยองฮีหรือคะ” (9 กB) “คนที่สวมแว่นอยู่คะ” หากพิจารณาจากในรูปถ่ายแสดงว่าเป็นรูปที่พ่อสวมแว่นเสร็จแล้วตอนที่ถ่ายรูปสภาพที่สวมแว่นก็ยังคงอยู่ (9 ขA) “ในรูปใครคือแฟนสาวของคุณซอลซูหรือคะ” (9 ขB) “คนที่ถือกระเป๋าสีแดงอยู่” คนที่ถือกระเป๋าสีแดงในรูปที่ถ่ายนั้น ได้จับกระเป๋าแล้วเอามาถือไว้ข้างตัวแล้ว ตอนที่ถือกระเป๋าอยู่จึงถ่ายรูปทำให้ในประโยคนี้เห็นสภาพถือกระเป๋า ดังนั้นจากสถานการณ์ดังกล่าว ประโยคที่ (9) จึงมีความหมายการณลักษณะสมบูรณ์เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ได้ทำการสวมหรือถือแล้ว สภาพที่สวมหรือถือนั้นก็ยังคงต่อเนื่องไปเรื่อยๆ

- (10) ก. 언니가 동생을 안고 있다.
 ข. 언니가 동생을 계속 안고 있다.

ตัวอย่างประโยคที่ (10) เป็นการผัน “-go iss-” ต่อท้ายคำว่า “안다 (กอด)” (10 ก) มีความหมายว่า “พี่สาวกอดน้องอยู่” คำว่า “กอด” เป็นการกระทำที่เกิดในชั่วขณะระยะเวลาสั้นๆ (순간동사, semelfactive verb) หลังจากทำแล้วคงสภาพการกอดไว้ ทำให้มองว่าเป็นการณลักษณะสมบูรณ์ที่เกิดขึ้นแล้วยังคงสภาพอยู่มากกว่าการณลักษณะกำลังดำเนินที่มีความหมายว่ากำลัง (정문수, 1981; 구분관 และคณะ, 2018) ตัวอย่าง (10 ข) “พี่สาวกอดน้องอย่างต่อเนื่อง” ประโยคนี้มองว่า “-go iss-” มีความหมายการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่ เนื่องจากมีการเติม คำว่า “계속 (ต่อเนื่อง)” หน้าภาคแสดง คำว่า “계속 (ต่อเนื่อง)” เป็นคำวิเศษณ์ที่แสดงความต่อเนื่องของการกระทำ เมื่อนำมาขยายภาคแสดงแล้วทำให้แสดงความหมาย “-go iss-” มีความหมายการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่

วิภัตติปัจจัย “-go iss-” เป็นประเภททางไวยากรณ์ที่มีความหมายการณลักษณะ 2 ประเภท ได้แก่ (1) การณลักษณะกำลังดำเนินอยู่ (진행상, progressive aspect) โดยแสดงให้เห็นถึงลักษณะของเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น ณ เวลาใดเวลาหนึ่งอย่างต่อเนื่อง โดยไม่รู้จุดสิ้นสุด ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและสิ้นสุดเมื่อใด มีความหมายว่า “กำลัง” และ (2) การณลักษณะสมบูรณ์ (완료상, perfect aspect) หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วและยังคงมีสภาพเดิมไม่เปลี่ยนแปลง มีความหมายว่า “อยู่” ประโยคที่ผัน “-go iss-” ต่อท้ายคำกริยา สามารถวิเคราะห์ได้ 2 ความหมาย ตามที่กล่าวมาข้างต้น โดยพิจารณาจากเหตุการณ์ บริบทแวดล้อม หรือคำที่เป็นส่วนขยายในประโยค เช่น คำวิเศษณ์ หากมีการเติมคำวิเศษณ์ที่มีแสดงความต่อเนื่อง ก็สามารถวิเคราะห์ได้ว่าประโยคนั้นมีความหมายการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่ เป็นต้น

2. ความหมายการณลักษณะของ “-고 있-(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์

หลักไวยากรณ์มาตรฐานภาษาเกาหลีได้ระบุไว้ว่า วิภัตติปัจจัย “-go iss-” ใช้ผันกับคำกริยาเท่านั้น ไม่สามารถผันร่วมกับคำคุณศัพท์ได้ แต่หลังจากที่ได้ค้นหาข้อมูลจากคลังข้อมูลพบว่า มีประโยคตัวอย่าง “-go iss-” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์จากทุกคลังข้อมูลที่ใช้เป็นเครื่องมือในงานวิจัยมีจำนวนไม่น้อยที่ใช้อยู่จริง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า นอกจากความหมายของ “-go iss-” จึงจำเป็นที่จะศึกษาและวิเคราะห์ความหมายการณลักษณะประจำคำของคำคุณศัพท์ เพื่อให้เข้าใจความหมายการณลักษณะของ “-go iss-” มากขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การณลักษณะประจำคำของคำคุณศัพท์

คำคุณศัพท์ (adjective) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คำกริยาบอกสภาพ (state verb) หมายถึง คำที่แสดงลักษณะ สภาพ หรือการมีอยู่ของบุคคลหรือสิ่งของ ก่อนหน้านั้นมีการแบ่งคำกริยาบอกสภาพเป็นประเภทหนึ่งของคำกริยา 구분관 และคณะ (2018) ได้ใช้คุณสมบัติทางด้านความหมาย 3 ประการ ได้แก่ ลักษณะสภาพ (± state) ความฉับพลัน (± dynamicity) และการมีจุดสิ้นสุด (± culmination) มาใช้แบ่งคำกริยาออกเป็น 5 ประเภท แต่ละประเภทมีความหมายดังต่อไปนี้

- (11) ก. 상태 동사 (state verb, 높다/작다) : (+ state), (- dynamicity), (- culmination)
- ข. 과정 동사 (process verb, 걷다, 앓다) : (- state), (- dynamicity), (- culmination)
- ค. 완성 동사 (accomplishment verb, 먹다) : (- state), (- dynamicity), (+ culmination)
- ง. 순간 동사 (semelfactive verb, 죽다) : (- state), (+ dynamicity), (+ culmination)
- จ. 심리 동사 (psychological verb, 믿다) : (- state), (- dynamicity), (- culmination)

ตัวอย่างที่ (11) การณลักษณะประจำคำของคำคุณศัพท์หรือคำกริยาบอกสภาพ คือ (+ state), (- dynamicity), (- culmination) สถานการณ์ที่มีลักษณะสภาพ แต่ไม่มีความฉับพลัน และจุดสิ้นสุดของสภาพ เช่น “**높다** (สูง), **작다** (เตี้ย)” เป็นต้น จากตัวอย่าง มีคำคุณศัพท์หรือคำกริยาบอกสภาพ (state verb) เท่านั้น ที่มีการณลักษณะสภาพอยู่ ดังนั้น หาก “-go iss-” ผันต่อท้ายคำคุณศัพท์ การณลักษณะประจำคำของคำคุณศัพท์ คือ แสดงสภาพหรือลักษณะของบุคคลหรือสิ่งของ

2.2 ความหมายการณลักษณะของ “-고 있-(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์

การณลักษณะทางไวยากรณ์ (grammatical aspect) เป็นการแสดงออกของผู้พูดต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนการณลักษณะประจำคำ (lexical aspect) คือ ลักษณะของสถานการณ์ที่ถูกกำหนดขึ้นโดยความหมายของคำกริยาวลี (verb phrase) หรือเป็นภาคแสดงของประโยค เพื่อที่จะวิเคราะห์ความหมายเชิงการณลักษณะของ “-고 있- (-go iss-)” ที่

ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ ผู้วิจัยได้คัดเลือกประโยคที่มีใจความสมบูรณ์และเข้าใจง่ายมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประโยคที่มีตัวบ่งชี้ “-go iss-” ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ มีดังต่อไปนี้

(12) 끓어앉은 다리가 저리고 있다. (연세대학교, 2013) (ขาที่ได้นั่งคุกเข่ากำลังขา)

(13) 많은 양을 값싸게 공급하는데 급급하고 있는 것이다. (연세대학교, 2013)
(กำลังขวนขวายการจัดหาสินค้าปริมาณมากในราคาที่ถูก)

(14) 아버지도 나처럼 조마조마하고 있는 것처럼 느꼈다. (연세대학교, 2013)
(ฉันรู้สึกเหมือนพ่อที่กำลังกระวนกระวายใจเหมือนฉัน)

(15) 우리 대한민국국민들은 어리둥절하고 있지요. (연세대학교, 2013)
(ประชาชนชาวเกาหลีใต้กำลังงงง)

(16) 어미 벌은 그 널찍한 집 구멍을 앞에 두고, 애벌레 그놈을 앞에 두고, 출입구를 찾는 데만 골똘하고 있다. (고려대학교, 2022) (แม่ผึ้งวางรังผึ้งที่กว้างแล้ววางตัวอ่อนไว้และกำลังหมกหมุ่นแค่การหาทางเข้า)

ตัวอย่างประโยคที่ (12) คำว่า “저리다 (ขา)” เป็นคำคุณศัพท์ที่แสดงความรู้สึกขาและเจ็บแปลบเนื่องจากส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายถูกกดทับเป็นระยะเวลาานทำให้เลือดไหลเวียนไม่สะดวก **도원영** (2002) กล่าวว่า “저리다 (ขา)” เป็นคำกริยาบอกสภาพ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าการเป็นคำที่เปลี่ยนแปลงสภาพทำให้มีการแสดงความหมายที่คล้ายคลึงกับคำกริยา เมื่อเกิดอาการขาแล้วยังไม่สิ้นสุดทันทีหรือไม่สามารถบอกเวลาสิ้นสุดได้จนกว่าอาการขาจะหายไป จึงทำให้เกิดสภาพการขานั้นดำเนินอย่างต่อเนื่องไปเรื่อยๆ “저리다 (ขา)” เมื่อผันกับ “-go iss-” แล้วทำให้มีความหมายว่า (ขาที่ได้นั่งคุกเข่ากำลังขา) ผู้พูดต้องการสื่อว่าตอนนั้นกำลังอยู่สภาพขาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ “-go iss-” ในประโยค มีความหมายการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่

ประโยคตัวอย่าง (13)-(16) คล้ายคลึงกับประโยคที่ (12) สภาพที่ขวนขวาย สภาพที่กระวนกระวายใจ สภาพที่งงงเพราะไม่รู้ว่าจะสถานการณ์ต่อไปจะเป็นอย่างไร หรือสภาพที่หมกหมุ่นกับเรื่องใดบางเรื่อง คำเหล่านี้เป็นการบอกสถานการณ์ตอนนั้นว่าอยู่ในสภาพอย่างไร สภาพเหล่านี้มีอาจมีจุดเริ่มต้นที่เกิดขึ้นได้หลังจากเหตุการณ์บางอย่าง แล้วทำให้รู้สึกเช่นนี้แต่ยากที่จะบอกเวลาที่ชัดเจนได้เช่นเดียวกับคำกริยาที่บอกได้ว่าเรียนก็โงง ตื่นก็โงง และไม่สามารถจะกำหนดจุดสิ้นสุดของสภาพได้ จึงทำให้สภาพนั้นยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องในระยะเวลาหนึ่งเกิดขึ้นและสิ้นสุด แต่ “-go iss-” เมื่อผันร่วมกับคำคุณศัพท์เหล่านี้ เพื่อต้องการสื่อว่าในช่วงเวลานั้นกำลังเกิดสภาพที่ขวนขวาย กระวนกระวายใจ งงงง หรือสภาพที่หมกหมุ่นอย่างต่อเนื่องโดยไม่ได้เน้นจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของเวลา ดังนั้น “-go iss-” จึงมีความหมายการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่

(17) 갈등이 생기고 원만한 상태가 못되고 있다. (연세대학교, 2013) (เกิดความขัดแย้งขึ้นสภาพความสัมพันธ์ก็ไม่ดี)

(18) 자기는 국가 관리를 맡은 엘리트공무원이기 때문에 청백리로 독야청청하고 있다. (연세대학교, 2013) (เพราะตัวเองเป็นข้าราชการชั้นสูงที่ทำหน้าที่บริหารประเทศจึงยึดมั่นอย่างแน่วแน่ในฐานะที่เป็นข้าราชการที่ซื่อสัตย์สุจริต)

(19) 현재 주어진 자기 일에 충실하고 있다. (연세대학교, 2013) (ฉันซื่อสัตย์ต่องานของตัวเองที่ได้รับมอบหมายในปัจจุบัน)

(20) 은밀하고 조용하고 있는 그대로이다. (연세대학교, 2013) (เป็นไปตามที่ปิดบัง และสงบเรียบร้อย)

ประโยคที่ (17) คำว่า “못되다” หากพิจารณาไม่ลึกซึ้ง อาจคิดได้ว่าคำนี้มีคำว่า “되다 (กลายเป็น)” ต่อท้ายเป็นรูปประโยคภาคแสดงเป็นกริยาลี เพราะ “되다 (กลายเป็น)” เมื่อใช้ร่วมกับคำนามจะทำให้กลายเป็นคำนามคำ นั้น เช่น “생생님이 된다 (กลายเป็นอาจารย์)” หรือ “-되다 (ถูก)” ที่เป็นหน่วยคำเติมท้ายคำ (접미사, suffix) เติม หลังคำนามเพื่อให้มีความหมาย 'กรรมวาจก' และทำให้เปลี่ยนเป็นคำกริยา เช่น “소개되다 (ถูกแนะนำ)” แต่คำว่า “못되다” แตกต่างจากสองกรณีที่กล่าวมา คำนี้เป็นคำคุณศัพท์ เกิดจากการรวมคำว่า “못 (ไม่ถึง, ไม่พอ)” ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์ กับคำว่า “-되다 (เป็น)” เป็นหน่วยคำเติมท้ายทำให้เปลี่ยนเป็นคำคุณศัพท์ หมายถึง เรื่องที่ไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็น เมื่อตามหลังด้วย “-go iss-” (17) จึงมีความหมายว่า “เกิดความขัดแย้งขึ้นสภาพความสัมพันธ์ก็ไม่ดี” แม้ว่าจะไม่มีความ “กำลัง” ในประโยคที่แปลภาษาไทย แต่เมื่อเติม “-go iss-” แล้วสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เกิดความขัดแย้งขึ้นสภาพ ความสัมพันธ์ก็กำลังไม่ดีในช่วงนั้น เป็นการเน้นว่ากำลังเกิดสภาพไม่ดีในช่วงเวลานั้น ทำให้ “-go iss-” ของประโยคนี้ มีความหมายการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่ของสภาพนั้นอย่างต่อเนื่อง ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง

ตัวอย่างประโยคที่ (18)-(20) เป็นตัวอย่างของคำคุณศัพท์ ที่เกิดจากการรวมกันของคำนามหรือรากคำกับ หน่วยคำเติม “하다” เพิ่มเข้าไปในคำเพื่อให้มีความหมายว่า “การเป็นสภาพดังกล่าวหรือมีลักษณะแบบนั้น” และทำให้ เปลี่ยนชนิดของคำเป็นคำคุณศัพท์ ทำให้มีความหมาย (18) มีลักษณะที่ยึดมั่นอย่างแน่วแน่ (19) มีความซื่อสัตย์ (20) เป็น สภาพที่เจียบ การเติม “-go iss-” เข้าไปหลังคำคุณศัพท์เหล่านี้ก็เช่นกัน ผู้พูดต้องการสื่อให้ถึงสถานการณ์ตอนนั้นว่าเป็น สภาพหรือลักษณะที่กำลังเกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ทำให้ “-go iss-” มีความหมายการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง ของสภาพนั้น

(21) 1920 년대의 노동 조건이 여전히 건재하고 있다. (연세대학교, 2013) (เงื่อนไข การทำงานในช่วงปี 1920 ยังคงเหมือนเดิม)

(22) 이 씨름이 있기 때문인지 다른 스포츠 종목들은 이미 개화기에 들어 왔는데 레슬링만은 굉장히 뒤늦고 있다. (고려대학교, 2022) (น่าจะเป็นเพราะมวยปล้ำแบบเกาหลีจึง ทำให้รายการกีฬาอื่นเข้ามาในยุคสมัยแห่งความเจริญก้าวหน้าแล้วแต่มีแค่กีฬามวยปล้ำช้าอย่างมาก)

(23) 첫째는 언제까지나 잠잠하고 있다. (고려대학교, 2022) (ลำดับแรกเจียบตลอด)

ประโยคตัวอย่างที่ (21)-(23) เป็นการผัน “-go iss-” ร่วมกับคำคุณศัพท์ทำให้เป็นภาคแสดงของประโยค โดยทั้ง 3 ประโยคนี้ มีคำวิเศษณ์ขยายภาคแสดง (21) สื่อว่า ณ ตอนนี้อยู่ที่กล่าวถึงกำลังคงเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ (22) เป็นการเน้นว่าการเข้ามาของกีฬามวยปล้ำเรื่องที่ช้าช้ามาก ณ ตอนนี้อยู่ (23) สื่อความหมายว่าเป็นสภาพที่เจียบตลอด ต่อเนื่องไปไม่สิ้นสุด

ตัวอย่างคำคุณศัพท์ที่นำมาจากคลังข้อมูลที่สามารถผันร่วมกับการณลักษณะทางไวยากรณ์ “-고 있- -go iss-” ได้นั้น ประกอบด้วย “저리다 (ช้า), 급급하다 (่วนวาย), 조마조마하다 (กระวนกระวาย), 어리둥절하다 (งวยงง), 골똘하다 (หมกมุ่น), 못되다 (ไม่ดี), 독야청청하다 (แน่วแน่), 충실하다 (ซื่อสัตย์), 조용하다 (เจียบ, สงบ)” ความหมายของคุณศัพท์เหล่านี้มีลักษณะร่วมกัน คือ แสดงสภาพหรือบอกลักษณะของบุคคลหรือสิ่งของ เมื่อผันร่วมกับ “-go iss-” ซึ่งมีความหมายของการณลักษณะกำลังดำเนินอยู่ ทำให้แสดงถึงสภาพที่เกิดขึ้นต่อเนื่องในช่วงเวลาใด เวลาหนึ่ง โดยไม่ทราบจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของเวลาที่ชัดเจน แต่เพื่อนั้นสภาพหรือลักษณะที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ

สรุปและอภิปรายผล

ความหมายการณัลักษณะของ “-고 있(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ในภาษาเกาหลีปัจจุบัน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ 2 ประเด็น กล่าวคือ 1. ประเภทและความหมายการณัลักษณะของ “-고 있(-go iss-)” ได้แก่ 1) “การณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่” เช่น “철수가 밥을 먹고 있다. (ชอลซูกำลังกินข้าว)” 2) “การณัลักษณะสมบูรณ์” เช่น “이 사진에서 안경을 쓰고 있는 사람은 제 아버지이다. (คนที่สวมแว่น(แล้ว)ในรูปนี้คือพ่อของฉัน)” เนื่องจาก “-go iss-” มีความหมาย การณัลักษณะ 2 ประการ ดังนั้น หากต้องการทราบว่ามีความหมายการณัลักษณะประเภทใดในประโยคจึงต้องพิจารณาสถานการณ์หรือบริบทประกอบ จึงสามารถวิเคราะห์ความหมายของการณัลักษณะได้อย่างถูกต้อง เช่น “동생은 검은 옷을 입고 있다.” สามารถวิเคราะห์ที่ได้ 2 ความหมาย คือ 1) “น้องกำลังสวมเสื้อสีดำ” หมายถึง น้องคือคนที่กำลังทำท่าทางสวมเสื้อสีดำอยู่ ประโยคนี้ “-go iss-” จึงมีความหมาย “การณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่” 2) หมายถึง “น้องสวมเสื้อสีดำ” กรณีเพื่อนถามว่าน้องของเธอคือคนไหน การตอบประโยคนี้ทำให้ทราบได้ว่าในกลุ่มคนที่ยืนคุยกันอยู่น้องคือคนที่สวมเสื้อสีดำไม่ใช่คนใส่เสื้อสีอื่น “-go iss-” ในสถานการณ์นี้จึงมีความหมาย “การณัลักษณะสมบูรณ์” 2. ความหมายของการณัลักษณะของ “-go iss-” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ เป็นความหมายการณัลักษณะเช่นเดียวกับการผันร่วมกับคำกริยา ในความหมาย “การณัลักษณะดำเนินอยู่” เช่น “그 일은 못되고 있다. (งานนั้นกำลังแย่)” หมายถึง ผู้พูดต้องการเน้นว่าช่วงเวลาที่กำลังพูดถึงอยู่นั้นงานกำลังอยู่ในสภาพที่แย่ นอกจากนี้การณัลักษณะประจำคำของคำคุณศัพท์บางคำมีความหมายการณัลักษณะแสดงสภาพอย่างต่อเนื่องซึ่งไม่สามารถบอกจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุดได้ เช่น “다리가 저리고 있다. (ขากำลังชา)” คำว่า “저리다 (ชา)” เมื่อผันร่วมกับ “-go iss-” มีความหมายเน้นในช่วงเวลา ณ ตอนนั้น ขาอยู่ในสภาพชา ความหมายของ “-go iss-” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ชนิดนี้ จึงมีความหมาย “การณัลักษณะกำลังดำเนินอยู่”

ความหมายการณัลักษณะของ “-고 있(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ในภาษาเกาหลีปัจจุบัน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ คือ การใช้ “-go iss-” ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ในภาษาเกาหลีปัจจุบัน ไม่ได้รับการอธิบายหรือใช้ในแวดวงทางการศึกษาไวยากรณ์ภาษาเกาหลี ผู้วิจัยเห็นว่าด้านการศึกษาไวยากรณ์ภาษาเกาหลีควรอธิบายการใช้ “-go iss-” ตามหลักไวยากรณ์มาตรฐานภาษาเกาหลีที่จัดทำขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (교육과학기술부, Ministry of Education, Science and Technology (MEST)) ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี อีกทั้งควรอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ “-go iss-” ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ว่ามีการใช้จริงในปัจจุบัน ดังเห็นได้จากประโยคตัวอย่างจากคลังข้อมูลที่สืบค้นข้างต้น ในปัจจุบันพบว่าการใช้คำคุณศัพท์ผันร่วมกับไวยากรณ์ภาษาเกาหลีที่เป็นกลุ่มไวยากรณ์ที่ผันได้เฉพาะกับคำกริยาเท่านั้น กรณีของ “-go iss-” ไม่ใช่ตัวอย่างแรกที่ให้เห็นว่ามีการใช้ภาษาเกาหลีผิดหลักไวยากรณ์มาตรฐาน แต่มีการใช้ผิดหลักไวยากรณ์แบบนี้อย่างแพร่หลายในปัจจุบันจนนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น “행복하세요. (haeng bok ha se you, ขอให้มีความสุข)”, “건강하세요. (geon gang ha se yo, ขอให้สุขภาพแข็งแรง)”, “조용하세요. (jo yong ha sae yo, จงเงียบ)”⁶ ดังนั้น ถ้าหากเราสามารถหาคำตอบได้ว่าทำไมถึงใช้ภาษาเกาหลีผิดหลัก

⁶ การใช้ชีวิตปัจจุบัน “세요 (se yo, จง, ให้)” ต่อท้ายคำคุณศัพท์ แม้ว่าจะมีการใช้จริงในปัจจุบัน แต่เป็นประโยคที่ใช้ผิดตามหลักไวยากรณ์มาตรฐานภาษาเกาหลี ดังนั้นหากต้องการใช้ประโยคเหล่านี้ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาเกาหลีสามารถเปลี่ยนเป็นการใช้ประโยคเหล่านี้แทนได้

ก. “행복하세요. (haeng bok ha se you, ขอให้มีความสุข)” เปลี่ยนเป็น “행복하시기 바랍니다. (haeng bok ha si gi ba ram ni da, ขอให้มีความสุข)”

ข. “건강하세요. (geon gang ha se yo, ขอให้สุขภาพแข็งแรง)” เปลี่ยนเป็น, “건강하시기 바랍니다. (geon gang ha si gib a ram ni da, ขอให้สุขภาพแข็งแรง)”

ค. “조용하세요. (jo yong ha sae yo, จงเงียบ)” เปลี่ยนเป็น “조용히 하세요. (jo yong young hi ha sae yo, จงเงียบ)”

ไวยากรณ์ก็จะทำให้เข้าใจและใช้ภาษาเกาหลีได้อย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อไม่เป็นการปิดโอกาสให้ผู้พูดแสดงความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้นออกมา และในอนาคตผู้วิจัยคิดว่าจะมีการใช้ “-go iss-” ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ในภาษาเกาหลีมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษารณลักษณะของ “-고 있(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากอนาคตอาจจะมีการใช้ที่แพร่หลายมากขึ้น
2. ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลประโยคภาษาเกาหลีที่ใช้จริงและเก็บรวบรวมไว้ในคลังข้อมูล (corpus) อย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเกี่ยวกับการรณลักษณะของ “-고 있(-go iss-)” ที่ผันร่วมกับคำคุณศัพท์ หากได้ตัวอย่างข้อมูลที่มีมากพออาจนำไปสู่การวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ประเภทของคำคุณศัพท์ที่ผันร่วมกับ “-고 있(-go iss-)” ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คเชนทร์ ตัญศิริ. (2548). ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการรณลักษณะทางไวยากรณ์กับการรณลักษณะประจำคำ: กรณีศึกษา โครงสร้างกรรมแบบสลบในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- Comrie, B. (1976). *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 고려대학교 민족문화연구원 전자인문학센터. (2022). 「물결 21 코퍼스」 . <http://corpus.korea.ac.kr/>
- 교육과학기술부. (2009). 『고등학교 문법』, 두산.
- 구본관 외. (2018). 『한국어 문법 총론 1』, 집문당.
- 국립국어원. (2022). 한국어교수학습센터(Center for Teaching and Learning Korean, <https://kcenter.korean.go.kr/kcenter/search/dgrammar.do#none>)
- 국립국어원. (2005). 『외국인을 위한 한국어 문법 2-용법 편』, 커뮤니케이션북스.
- 국립국어원편. (2021). 『표준국어대사전』, 두산동아. <https://stdict.korean.go.kr/main/main.do>
- 김성화. (1990). 『현대 국어의 상 연구』, 한신문화사.
- 김정남. (2005). 『국어 형용사의 연구』, 역락.
- 나찬연. (2009). 『현대 국어 문법의 이해』, 월인.
- 남경완. (2008). 『국어 용언의 의미 분석』, 태학사.
- 남기심·고영근. (2008). 『표준국어문법론』, 탑출판사.
- 남길임. (2004). 「활용 양용 용언 연구-말뭉치 용례를 중심으로-」, 『형태론』, 제6권, 제2호, 220-235.
- 남승호. (2004). 「한국어 술어의 사건 구조와 상적 의미」, 『인문논총』, 52.

- 도원영. (2002). 「국어 형용성 동사 연구」, 고려대학교 박사학위논문.
- 박덕유. (1998). 『국어의 동사상 연구』, 한국문화사.
- 박덕유. (1999). 「상의 본질적 의미와 동사의 자질에 대한 재고찰」, 『국어학』, 33, 177-212.
- 박덕유. (2007). 『한국어의 상 이해』, 제이앤씨.
- 박진호. (2003). 「한국어 동사와 문법요소의 결합 양상」, 서울대학교, 박사학위논문.
- 박진호. (2011). 「시제, 상, 양태」, 『국어학』, 제60회.
- 서울대학교 IDS (Intelligent Data Systems) 연구실. (2022). 「꼬꼬마 세종 말뭉치」 .
<http://kkma.snu.ac.kr/>
- 연세대학교 카이스트 (KAIST) 자연언어처리연구실. (2013). 「카이스트 말뭉치」 ,
<http://morph.kaist.ac.kr/>
- 옥태권. (1988). 「국어 상조동사의 의미 연구」, 부산대 박사학위논문.
- 유현경. (1996). 「국어 형용사 연구」, 연세대학교 박사학위논문.
- 유현경. (2008). 「한국어 형용사의 시간구조 연구」, 배달말 43, 배달말학회, 211-238.
- 이선웅. (2012). 『한국어 문법론의 개념어 연구』, 월인.
- 이필영. (1989). 「상 형태와 동사의 상적 특성을 통한 상의 고찰」, 『주시경학보』, 3.
- 이호승. (1997). 「현재국어의 상활 유형 연구」, 서울대학교, 박사학위논문.
- 장석진. (1973). 「사상의 양상」, 『어학연구』, 9.
- 정문수. (1981). 「한국어 풀이씨의 상적 속성에 관한 연구」, 서울대학교, 석사학위논문.
- 조민정. (2000). 「국어의 상에 대한 연구」, 연세대학교, 박사학위논문.
- 최현배. (1961). 『우리말본』, 정음문화사.

การแปลความหมายเซียมซีภาษาจีนที่ถูกปรับเปลี่ยนในสังคมและวัฒนธรรมประเทศไทย

The Change in Translation of Chinese Oracle Poetry in Social and Culture in Thailand

อัจฉรา ปกรณ์เรืองชัย¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทประพันธ์ในการแปลความหมายเซียมซีภาษาจีนที่ถูกปรับเปลี่ยนไปในประเทศไทย ที่ปรากฏอยู่บนใบเซียมซี 28 ใบ ซึ่งถูกแปลจากเซียมซีตู้ตั้ง ประเทศจีนและพบในประเทศไทยบ่อยที่สุด

ในสังคมจีนตามวัดและสถานที่สำคัญต่างๆ ทางศาสนา “เซียมซี” ถูกใช้เป็นเครื่องมือทำนายดวงชะตาดีร้ายในรูปแบบข้อความบนแผ่นกระดาษของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธหรือผู้ที่นับถือลัทธิเต๋า ซึ่งบทความบนใบเซียมซีแต่ละใบจะถูกประพันธ์และสื่อสารออกมาเป็นลักษณะของบทกลอน ปัจจุบันเซียมซีได้แพร่หลายไปทั่วทุกส่วนของประเทศไทย และมีการปรับเปลี่ยน จนเข้ากับวัฒนธรรมไทย

ผลการวิจัย พบว่าการแปลบนใบเซียมซีจีน ผู้แปลใช้กลวิธีการปรับบทแปลเป็นบทกลอน โดยใช้ภาษาไทยที่ง่ายแก่การเข้าใจ มีความสมจริง เพื่อให้คนไทยทั่วไปสามารถเข้าใจได้ทันที โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นบทเซียมซีที่ถูกแปลมาจากภาษาอื่นอีกที และระหว่างภาษาจีนและภาษาไทยที่มีความแตกต่างกันหลายๆ ด้าน ในการแปลความหมายจากภาษาหนึ่งมาเป็นอีกภาษาหนึ่ง จะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ นี้ในทุกๆ มิติ เพื่อให้การแปลถูกดำเนินไปอย่างถูกต้อง หรือใกล้เคียงข้อความต้นฉบับให้มากที่สุด

คำสำคัญ: ใบเซียมซี, การแปล, ภาษาจีน, ภาษาไทย

Abstract

The objective of this research is to study the change in translation of Chinese oracle poetry on Seamsi and their meanings that have changed in society and culture in Thailand. These poems on 28 Seamsi are translated from the shrine of Tu Di China (God of Earth) in China and is found most often in Thailand.

In Chinese society especially in temples and religious landmarks, “Seamsi” is used as a tool for fortune-telling in the form of text on a piece of paper by Buddhists or Taoists. Article on each sheet of Seamsi is written and communicated in the form of a poem. At present, Seamsi has spread to all parts of Thailand and has been adapted, translated, and changed to match the Thai culture.

The result of the research shows the text on the Chinese Seamsi when translated and rewritten into a poem, using Thai language is easier for the Thai People to understand, realistic, so that Thai people can understand immediately without the feeling that it has been translated from another language. By translating back and forth between Chinese and Thai, many aspects need to be taken into account so the message is carried out correctly and as close to the original text as possible.

Keywords: Seamsi, Translation, Chinese, Thai

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาปัจจุบันตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

ภูตี้กง (土地公) ถูกขนานนามว่า ผู้ต่อเจิ้งเสิน (福德正神) และมีชื่อเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า จางฝูเต๋อ (张福德) ตามตำนานจีนโบราณเล่าว่าจางฝูเต๋อเคยเป็นขุนนางที่ดูแลภาษีให้แก่ราชสำนัก เนื่องจากเป็นคนที่มีจิตใจดีงาม เห็นอกเห็นใจผู้อื่น จึงนำภาษีที่ได้มามาทำประโยชน์มากมายเพื่อประชาชน จางฝูเต๋อถึงอายุถึง 102 ปี เมื่อเสียชีวิตแล้วร่างกายไม่เน่าเปื่อย ผู้คนต่างทราบซึ่งในความดีที่ท่านทำไว้ จึงสร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อกราบไหว้และระลึกถึงท่าน จากนั้นจึงขนานนามท่านว่า ผู้ต่อเจิ้งเสิน ผู้คนเชื่อว่าท่านคือ เทพเจ้าที่ดูแลให้การค้าราบรื่น มีความมั่งคั่ง มีผลผลิตอุดมสมบูรณ์²

ทางด้านวรรณกรรมจีน ภูตี้กงเป็นตัวแทนของความยุติธรรม ความมั่งคั่ง การล่วงรู้ถึงเหตุการณ์ในอนาคต ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องไซอิ๋ว 《西游记》 หรือโซวเสินจี 《搜神记》 ซึ่งตามหลักความเชื่อของลัทธิเต๋าภูตี้กงเป็นเพียงเทพเจ้าธรรมดาองค์หนึ่ง แต่ในด้านสังคมโดยเฉพาะด้านการเกษตรแล้ว ภูตี้กง คือ เทพเจ้าที่ผู้คนนับถือศรัทธาเป็นอย่างมาก เชียมซีภูตี้กง (土地公灵签) เป็นการพยากรณ์ชะตาชีวิตอย่างหนึ่ง ที่ถูกสร้างขึ้นจากศาสตร์การทำนายดวงชะตาผสมผสานกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้ที่ศรัทธาที่ต้องการไปทำนายดวงชะตา จะต้องไปเขย่าเชียมซีด้วยตัวเอง จะต้องมีความตั้งใจหนักแน่นและศรัทธา เวลาที่จะเขย่าตัวทำนายดวงชะตาประมาณเที่ยงวันหรือเที่ยงคืน ก่อนเขย่าตัวจะต้องล้างมือร่างกายต้องสะอาด ถ้าเพิ่งผ่านเรื่องบนเตียงหรือกำลังมีฝนฟ้าคะนองไม่สามารถดูเชียมซีได้ ก่อนเริ่มเขย่าตัวจะต้องนั่งสมาธิภาวนา 2 นาทีและสัญญาว่าจากนี้ไปจะทำสิ่งที่ดีๆ

เชียมซีภูตี้กงที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในประเทศจีนมี 28 ใบ ได้รับการขนานนามว่า เชียมซี 28 ดวงดาว (廿八星宿签诗 หรือ 二十八宿感应签诗) ในอดีตชาวจีนโบราณจะทำนายอนาคตที่ดีร้ายโดยการสังเกตกลุ่มดาว เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และดวงดาว ประกอบกับคัมภีร์โจอี้ (周易) 4 ส่วน (四象) ได้แก่ หยินแก่ (老阴) หยางแก่ (老阳) หยินอ่อน (少阴) หยางอ่อน (少阳) และหลักฮวงจุ้ยพื้นฐาน ได้แก่ ซ้ายมังกรหยก ขวาเสือขาว หน้าหงส์แดง หลังเต่าดำ³ นอกจากนี้แล้ว คำแรกของบทกลอนบนใบเชียมซีแต่ละใบจะขึ้นต้นด้วยชื่อดวงดาว ได้แก่ มังกรหยกแห่งบูรพา ประจำฤดูใบไม้ผลิ คือ เขาสัตว์ (角) คอ (亢) รากไม้ (氏) ห้อง (房) หัวใจ (心) หางสัตว์ (尾) กระดังผีดข้าว (箕) เต่าดำแห่งอุดรประจำฤดูหนาว คือ กระบวย (斗) วัว (牛) เด็กหญิง (女) ความว่างเปล่า (虚) หลังคา (危) ค่ายรบ (室) กำแพง (壁) เสือขาวแห่งประจิมประจำฤดูใบไม้ร่วง คือ แข้ง (奎) ชายเสื้อ (楼) กระเพาะ (胃) ผมหงอก (昂) ตาข่ายน้อย (毕) หัวเต่า (觜) โสม (参) หงส์แดงแห่งทักษิณ ประจำฤดูร้อน คือ บ่อน้ำ (井) ผี (鬼) ต้นหลิว (柳) ดาวโหด (星) ตาข่ายใหญ่ (张) ปีกนก (翼) สารถิ (軫)⁴

ผู้วิจัยคัดลอกบทประพันธ์เชียมซีภูตี้กงของประเทศจีนทั้ง 28 ใบจาก <https://wenku.baidu.com> และสรุปความหมายของเชียมซีแต่ละใบ ดังนี้

ใบที่ 1

ต้นฉบับ: 角声三弄向, 无雪心自寒; 劝君休愁虑, 合营人马安。

² 《土地公灵签占卜 - 民间占卜》. <http://www.cidu.com.cn/minjianzhanbu/2012/0315/271.html>

³ 尚建明. (2013), 风水学的天文理论--二十八星宿, 南昌: 易学与建筑文化高层论坛十周年峰会

⁴ 雷星岩. (2009), 《二十八星宿斗法》, 北京: 第三届中国民俗钱币研讨会

ความหมาย: มีความจริงใจและสามัคคี มีबारมีมาก เข้ากับผู้อื่นได้ง่าย มีความเป็นกันเอง มีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลาย ตัดสินใจได้ดี มีระเบียบ แต่ถ้าเห็นแก่ตัวเกินไป จะเกิดปัญหา

ใบที่ 2

ต้นฉบับ: 亢宿属金龙 · 常行子申宫 ; 暗藏身在未 · 急急游他乡 。

ความหมาย: ฉลาดในการตัดสินใจ สามารถโน้มน้าวใจคนได้ แต่มักจะวางแผนได้ไม่ดี ง่ายที่จะถูกครอบงำ มีจิตวิญญาณการต่อสู้แต่มีอารมณ์ฉุนเฉียว มักได้รับความเสียหายจากความเย่อหยิ่งและความทะนงตัว

ใบที่ 3

ต้นฉบับ: 低头偷举眼 · 暗想好佳人 ; 君与相谈话 · 只恐不成亲 。

ความหมาย: มีน้ำใจ มักได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นอย่างง่ายๆ เป็นวางแผนเก่ง มีความเฉลียวฉลาดและทะเยอทะยาน ทำการใดมีความแน่วแน่แต่อ่อนโยน แต่บ่อยครั้งจะหลงทางเพราะไม่ยอมถูกผูกมัด

ใบที่ 4

ต้นฉบับ: 房中生瑞草, 孕妇喜临盆 ; 合脊皆来庆 · 麒麟是子孙 。

ความหมาย: เกิดมาโชคดี มีความร่ำรวย ต้องทำตัวดีติดดิน ไม่อย่างนั้นอาจจะผิดหวัง ไม่มากใหญ่ไฝสูง เพื่อไม่ให้ผู้อื่นเกิดความริษยา อย่าเย่อหยิ่งหรือใจร้อนเพื่อความสำเร็จในอนาคต

ใบที่ 5

ต้นฉบับ: 心事未分明, 又恐鬼神惊 ; 祸患难解救 · 暗路失明灯 。

ความหมาย: มีความพากเพียร ต้องทำความดีละเว้นความชั่ว เป็นผู้ไม่กลัวความทุกข์ยาก มีความยุติธรรม เป็นผู้ที่มีความสามารถ ทำงานหนักได้ ข้อเสียคือขี้สงสัยมากเกินไป ซึ่งบางครั้งก็ขัดขวางการพัฒนาความสามารถและอาชีพ

ใบที่ 6

ต้นฉบับ: 尾与头相似 · 不寒亦不温 ; 行人须且止 · 宿客便寻村 。

ความหมาย: เป็นผู้มีบุคลิกที่จริงจัง มีความสามารถและรอบคอบ ชอบที่จะแข่งขัน ต้องใส่ใจฝึกฝนตนเอง เพื่อจะได้มาซึ่งความมั่งคั่ง สิ่งสำคัญคือ เป็นผู้ที่ภายนอกดูเย็นชา เข้าถึงยาก แต่แท้ที่จริงเป็นคนมีใจอบอุ่น เข้าถึงได้ง่าย ชอบให้อวด แสดงความฉลาดออกมา สุดท้ายกลับกลายเป็นการแสดงความโม่งเขลา ซึ่งจะทำให้ผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่หวัง

ใบที่ 7

ต้นฉบับ: 箕帚是夫妻, 扫尽垢浊泥 ; 一朝入皇殿 · 便得贵人扶 。

ความหมาย: เป็นผู้มีปัญญาและความสามารถ ไม่เกรงกลัวอำนาจ รักอิสระ ไม่ชอบถูกจำกัด จะไม่มองโลกในแง่ร้าย เมื่อต้องเผชิญกับความพ่ายแพ้ แต่ถ้าใจกว้างเกินไปในสังคมปัจจุบัน อาจนำไปสู่แนวคิดทางครอบครัวที่อ่อนแอ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรระวัง

ใบที่ 8

ต้นฉบับ: 斗秤虽公平 · 恐他不至诚 ; 两边交易了 · 到底亦相争 。

ความหมาย: เมื่อพบคู่แข่งที่แข็งแกร่งจะกลายเป็นที่แข็งแกร่งกว่าเดิม เมื่อเจอคู่แข่งที่อ่อนแอจะอ่อนแอกว่าเดิม อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีพลังที่จะฝ่าฟันอุปสรรค มีความคิดสร้างสรรค์ บุคลิกเก็บตัว ทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดง่าย ต้องมีจิตใจที่มั่นคง

ใบที่ 9

ต้นฉบับ: 牛饱栏中眠，牧童在眼前；若人知得我，快乐似神仙。

ความหมาย: มีนิสัยดีอร่าม แต่ชอบช่วยเหลือคน ซื่อสัตย์ ชอบความสัจจริง ไม่พูดเพ้อเจ้อ ทำงานรอบคอบ ประสบความสำเร็จในธุรกิจง่าย แต่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์มาก เหมาะกับการบริหารงานและงานเฉพาะทาง

ใบที่ 10

ต้นฉบับ: 女不觉良媒，遁暗便得成；相见谈未了，好事自天来。

ความหมาย: ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เหมาะที่จะเรียนรู้ทักษะเฉพาะทาง คิดเร็ว ตั้งใจทำงานเพื่อความเชื่อของตนเอง สาเหตุของความพ่ายแพ้มักเกิดจากบุคลิกที่แข็งกร้าว ขาดอารมณ์อ่อนไหว หรือพูดตรงเกินไป

ใบที่ 11

ต้นฉบับ: 虚心多鸿应，汝必用虔诚；所求皆称遂，颇知有汝情。

ความหมาย: เกิดมาพร้อมกับความมั่งคั่ง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คน มีความอดทน สนใจปรัชญา อยากรู้อยากเห็น แต่เนื่องจากมีความคิดเป็นของตัวเองสูงชอบโต้แย้ง จึงทำให้มีความเครียด

ใบที่ 12

ต้นฉบับ: 危途困思忧，未免得无愁；细思千里外，山水两悠悠。

ความหมาย: อารมณ์ร้อนง่าย บุคลิกแข็งกร้าว ธรรมชาติเป็นคนใจดีไม่เจ้าเล่ห์ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มักจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบเสมอ เป็นผู้ที่มีความดีที่สุดในสายตาคนอื่น แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีความซุกซนก็จะซุกซนสุดๆ เพราะเป็นผู้ที่มีความสามารถ ฉะนั้นต้องเลือกทางเดินตัวเองให้ดี

ใบที่ 13

ต้นฉบับ: 室家事既成，四书寒和平；若要心头快，青云足下生。

ความหมาย: แข็งแกร่ง มีจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้และการแข่งขัน ความปรารถนาที่แรงกล้า คิดในเชิงบวกและมองโลกในแง่ดี ข้อเสียคือชอบตัดสินใจทำอะไรพลการโดยไม่ปรึกษาความเห็นผู้อื่น ประมาทและใจร้อน จะต้องคิดให้รอบคอบ รู้จักอ่อนโยน หากกล้าหาญมากเกินไปจะนำไปสู่ความล้มเหลว

ใบที่ 14

ต้นฉบับ: 壁月挂云间，鱼跃上高滩；欲捉鱼与月，上下两难难。

ความหมาย: เป็นสงบเยือกเย็น มีความคิด ทำงานรอบคอบ เป็นที่วางใจของเจ้านาย แต่ไม่มีโชคด้านเพื่อน ดีอร่ามและชอบอยู่คนเดียว ทำให้ผู้อื่นไม่เข้าใจ ควรหลีกเลี่ยงการทะเลาะเบาะแว้ง

ใบที่ 15

ต้นฉบับ: 奎星报与君，汝且听知闻；上看十一口，下看十八分。

ความหมาย: มีหลายอารมณ์ มีความซื่อสัตย์และเป็นมิตร ใฝ่หาความสมบูรณ์แบบ ชีวิตค่อนข้างโชคดี แต่ขาดความกล้าหาญและความอดทน ละทิ้งความดีอร่าม ความสุขจะอยู่ไม่ไกล

ใบที่ 16

ต้นฉบับ: 娄氏头戴米，身穿子路衣；人人皆自是，我且犹堪疑。

ความหมาย: คิดเร็ว ทำงานมีประสิทธิภาพ กระฉับกระเฉง อยากรู้อยากเห็น ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ลึกๆเป็นคนดีอร่าม ถ้าแสดงความเยือกเย็นเพิ่มขึ้น จะเพิ่มสีสันให้กับตัวเอง

ใบที่ 17

ต้นฉบับ: 胃肚脉和调，安乐睡一宵；任他兵马动，我且亦无聊。

ความหมาย: แข็งแกร่งและแน่น ด้วยจิตใจที่ไม่ย่อท้อ สามารถขึ้นสู่ตำแหน่งสูงได้โดยไม่เปลืองแรง แต่เพราะเป็นคนเย็นชาไร้น้ำใจ ทำให้ชีวิตมีขึ้นมีลงมากมาย พยายามสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นให้ดี ถึงจะสู้กับคนอื่น ๆ ได้

ใบที่ 18

ต้นฉบับ: 昂星头戴日，炎威亦不多；欲过附雨热，终久被他磨。

ความหมาย: ใจกว้างและใจดี ขยันหมั่นเพียร พุดจาโน้มมน้ำใจคนเก่ง มีความแกร่งและความอ่อนที่เข้ากัน อย่างไรก็ตามยังขาดไหวพริบ มีบุคลิกภายในที่แข็งแกร่ง ยังมีความสามารถโดดเด่นมากเท่าไร ก็ยิ่งถ่อมตัวมากขึ้นเท่านั้น

ใบที่ 19

ต้นฉบับ: 毕竟西风起，定拂远客情；秋来休嫌冷，唯有月华明。

ความหมาย: มีความพากเพียรและมั่นคง สง่าผ่าเผย มีอุดมการณ์ มีความมุ่งมั่นและรู้จักวางแผน ต้องใส่ใจกับการพัฒนาความสามารถ ทำงานมีเริ่มต้องรีบ เพื่อไม่ให้คนอื่นมองว่ามีสายตาก้าวไกลแต่ไร้ความสามารถ

ใบที่ 20

ต้นฉบับ: 嘴占崑山玉，凡人知吉凶；劝君且退步，恐久坠坑中。

ความหมาย: เป็นคนรอบคอบทั้งวาจาและการกระทำ มีหลักการ กล้าแสดงออก ไม่ชอบความรุนแรง มีใจดีที่เปี่ยมไปด้วยความรัก ซื่ออกปรอง คือ มีความมั่นใจมากเกินไปอาจสร้างศัตรูได้ง่าย มีความสัมพันธ์ที่จำกัดจึงล้มเหลว

ใบที่ 21

ต้นฉบับ: 参宿元来吉，劝君不用疑；所求皆称遂，好事大家知。

ความหมาย: มีความและไว้วางใจได้ ไม่ตื่นตกใจเมื่อเผชิญปัญหา ใจร้อน หุนหันพลันแล่น เมื่อไม่สามารถทนต่อคำวิจารณ์และคำกล่าวหาของผู้อื่น จะถูกทิ้งให้โดดเดี่ยว

ใบที่ 22

ต้นฉบับ: 井泉清且甘，薰风便是南；呼童来取水，跃出上高岩。

ความหมาย: เป็นคนน่ารัก มีอารมณ์ขัน ซื่อสัตย์ เป็นคนสองบุคลิก ร่าเริงแต่มั่นคง บางครั้งเพราะนึกถึงตนเองมากเกินไป ไม่รู้จักปรับเปลี่ยน

ใบที่ 23

ต้นฉบับ: 鬼崇作灾殃，关防守看祥；火中跃出马，四蹄却无伤。

ความหมาย: เข้ากับคนอื่นได้ง่าย ชอบความเป็นธรรม เป็นที่รักของคนอื่น มีอารมณ์ความรู้สึกที่เปี่ยมล้น มีการเปลี่ยนแปลงใหญ่ๆ ในชีวิต สามารถลืมเรื่องไม่ได้เร็ว เกลียดการถูกจำกัด ความอดทนไม่พอทำให้เสียโอกาส

ใบที่ 24

ต้นฉบับ: 柳絮笑春风，向西又向东；行人开口笑，可作老来翁。

ความหมาย: แยกดีชั่วอย่างชัดเจน บุคลิกแข็งแกร่ง เมื่อโกรธไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ระวังอย่าหุนหันพลันแล่น จะทำให้ถูกหลอก ภายนอกดูอ่อนโยนและเรียบง่าย ภายในเป็นคนหยิ่งโส หากนึกถึงแต่ตัวเอง จะถูกทิ้งให้เดียวดาย

ใบที่ 25

ต้นฉบับ: 星辰光灿烂，河汉一路通；牛女纔相见，流后各西东。

ความหมาย: เป็นคนเก่งและฉลาด ขยันหมั่นเพียร รักอิสระและการเปลี่ยนแปลง เป็นคนมีความสามารถแต่ต้องใช้เวลากว่าที่จะประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงได้ หยิ่ง ไม่ชอบยกยอผู้อื่น ทำให้มีความสัมพันธ์ไม่ดี ทำให้ไม่สามารถแสดงความสามารถของตัวเองได้

ใบที่ 26

ต้นฉบับ: 张舍出贤人，流传代代新；到头当涧谷，此事实为真。

ความหมาย: รู้วิธีทำให้คนอื่นชื่นชอบ รู้จักวางแผน ชอบชีวิตที่สะดวกสบาย และชอบศึกษาหาความรู้ หากไม่รู้จักรักความพ่ายแพ้ ชีวิตจะขึ้นๆ ลงๆ เสมอ มีเงื่อนไขสำหรับความสำเร็จในชีวิต ต้องรักษาคว้าโอกาสให้ได้

ใบที่ 27

ต้นฉบับ: 翼飞万里程，引志在云霄；一旦风云起，身归异路漂。

ความหมาย: มีอารมณ์ศิลปะ ไม่ชอบการแข่งขัน หลงระเหิงในโลกของตัวเอง อยู่ต่างถิ่นจะพัฒนาและได้ประโยชน์ เนื่องจากมีความคิดส่วนตัวสูงและมีคำพูดที่เฉียบแหลม จึงง่ายที่จะถูกเข้าใจผิด

ใบที่ 28

ต้นฉบับ: 軫当念末位，思想不甘心；有话无相合，依然口自吟。

ความหมาย: คิดเร็ว ปรับตัวได้ดี มีความมั่นคง ชอบซ่อนเร้น ซึ่งอาจกลายเป็นเรื่องใหญ่ เนื่องจากเป็นคนถ่อมตัวในสังคม เหมาะที่จะทำงานเบื้องหลังหรือทำงานที่เกี่ยวกับการวางแผน

หลังจากที่ค้นหาข้อมูลเชื่อมโยงในประเทศจีนจาก <https://wenku.baidu.com> ผู้วิจัยพบว่า ในประเทศจีนแต่ละเมืองเชื่อมโยงดีดั่งก หรือเชื่อมโยง 28 ดวงดาวจะมีความแตกต่างกันไปบ้าง บ้างก็จะแตกต่างกันที่บทกลอน บ้างก็จะแตกต่างกันที่ความหมาย เหตุผลที่เกิดความแตกต่าง ทำไม่ถึงแตกต่าง ผู้วิจัยไม่สามารถหาคำตอบได้ เชื่อมโยง 28 ใบที่เผยแพร่ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน มีบ้างที่ใช้คำต่างกันหรือเนื้อหาผิดไปจากกัน ผู้วิจัยเข้าใจว่า สาเหตุอาจจะเกิดจากเมื่อก่อนขณะที่คนจีนกำลังอพยพ ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร จะใช้วิธีการเขียนเป็นส่วนมากหรือเป็นการบอกเล่าต่อกันมา เมื่อเวลาผ่านไปนานๆ อาจเกิดความผิดพลาดขึ้น จึงเป็นการยากที่จะแน่ใจในความถูกต้อง ดังจะเห็นได้จาก

ใบที่ 1

角声三弄响，无雪心自寒，劝君休愁虑，合营人马安。

解曰：贵人扶持，诸事有礼。服前未遂，向后遇时。前程有路，喜得平安。

骨肉和顺，到老双全。

断曰：病人安、行人到、求财有、婚姻成。

ใบที่หนึ่งสมสมตรปรารถนา

ทายไว้ว่ามีคนซุบซิบลัทธิ

หมายสิ่งใดที่ในจิตจะคิดทำ

ว่าสำเร็จการประมาณมี

แต่ข้าๆ จึงจะสมอารมณ์ปอง

ทั้งพวกพ้องปรีเปรมเกษมศรี

ว่าอยู่เย็นเป็นสุขทุกเดือนปี

แม่นใบนี้ถามโรคที่ไศกกาย

ว่าคงจะเบาบางเหมือนอย่างว่า

หรือถามหาลูกหนี่พี่น้องหาย

ว่าคงจะพบประสบพัศตร์เหมือนทักทาย

หรือถามหมายหาลาภไม่หยาบคำ

ว่าข้าฯ คงจะสมอารมณ์นึก ได้ตรงตริกเหล่ากอเป็นข้อข้า
 ถามหาคุตินิกเหมือนชักนำ ขอจบคำที่หนึ่งรำพึงเอ๋ย
 ใบที่ 2

亢宿属金龙 · 常行子丑宫 · 暗藏身左未 · 急急避他乡。

解曰：月缺团员，枯木再生。漫行三步，诸事宜成。千年古镜，改旧重新。

三人和顺，自然收成。

断曰：病人安、行人到、求财有、婚姻不成。

ใบที่สองต้องกันเหมือนจันทร์ฉาย	เปรียบกับต้นพฤกษ์ครวที่ตาย
แล้วกลับกลายเป็นเหมือนเช่นเดิม	ได้ผลดอกออกใบไสวสว่าง
ต้องนำค้ำลมเขยร่ำเพยเสริม	เหมือนกระจกบานเก่าเมื่อคราวเดิม
ต้องเพิ่มเติมซัดถูจึงดูงาม	จะทำการสิ่งใดพร้อมใจกัน
จงผ่อนผันหรือนับถือถาม	จงสมจิตสมปองทำนองความ
ใบนี้ถามคนไข่ว่าได้คลาย	ถามลูกหนี้พวกฟ้องว่าต้องพบ
ถามเรื่องคู่รู้จบมาสมหมาย	ถามหลาภว่าดีพาที่หาย
จบภิปรายเลขที่สองทำนองเอ๋ย	

ใบที่ 3

依头偷举眼 · 暗思好佳人 · 君与相谈话 · 只恐未成亲。

解曰：往去心事，劳心费力。求财问事，退步回头。家门无气，财散身安。

求食不足，求居不安。

断曰：讼吉、求财无、婚姻难成、行人未到。

ใบที่สามความยากลำบากล้น	จะทำการก็จะป่วยการรำคาญตน
ว่ามีคนปองร้ายไม่วายวัน	กินไม่อิ่มนอนไม่หลับให้กลับทุกข์
ไม่มีสุขสักเวลาแทบอาสัญ	แต่ถามว่าเป็นความไม่คร้ามกัน
คงผ่อนผันสู้ได้เป็นไรมี	จะไปหาผู้ใดก็ไม่ยาก
ถามลูกหนี้ที่จากพลัดพรากหนี	ว่ายังไม่พบกันในทันที
ถามหลาภใบนี้ว่ายากลำบากกาย	ถามเรื่องคู่รู้สมภิมภิมพัคตร์
ว่าร้ายนักพินเพื่อนไม่เหมือนหมาย	จงสงบไว้ก่อนค่อยผ่อนคลาย
หมดคำทายที่สามหมดความเอ๋ย	

ใบที่ 4

房中生瑞草， 孕妇喜临盆， 合眷皆来庆， 麒麟是子孙。

解曰：牛郎织女，难会佳期。七夕相见，从来分明。好事难得，不可进前。

向东望月，日落西山。

断曰：讼吉、病人安、六甲男、行人未到。

ใบที่สี่นี้ไซ้เหมือนไกลคู่	มิได้รู้ปะพบประสบบสอง
เหมือนลูกไก่ฝูงเดียวเที่ยวคะนอง	ตัวหนึ่งต้องจากไกลกัน
ต่อนานจึงจะพบประสบบพักรตร์	ได้สมศักดิ์สุขี่เป็นศรีสันต์
จะทำการสิ่งใดพร้อมใจครั้น	แต่ชื่อนั้นทวายไว้ทีในที่
อย่าดำเนินเดินหน้าท่านว่าร้าย	เราต้องหมายตามหลังระวังหนี
เหมือนพระจันทร์ร้อนเรขึ้นเมฆี	พระแสงศรีสุริยงต้องลงดิน
ถามคนเจ็บว่าหายสบายจิต	ถ้าต้องคิดเป็นความตามกระสินธุ์
คงชนะเจียวหนอย่าราकिन	แม่นตามถิ่นคนลี้หลบหนีกาย
ยังไม่พบประสบบพักรตร์	ถามลูกรักในครรรค์เหมือนหมั้นหมาย
ว่าคงรู้เห็นว่าเป็นชาย	จบคำทวายที่สี่เท่านี้เอย

ใบที่ 5

心事未分明， 又恐被鬼惊， 细思难解救， 暗路失明灯。

解曰：人逢十喜，恶事无做。劳心费力，自有贵人。作事如何，不必忧愁。

休贪他牛，失了己马。

断曰：求财无、婚姻不成、行人未到、六甲女。

ใบที่ห้าว่าไว้ในอักษร	ไม่มีใครทำร้ายขจายจร
อย่าทุกซรีอนไปเลยไม่เคยการ	ถ้ารักนักมักได้ควายของเขา
ม้าของเราจะต้องพรากจากสถาน	ถ้าจะคบคนผู้ให้ดูการ
ถือบุราณแบบเก่าอย่าเบาความ	แม่นถามหาเนื้อคู่ว่าอยู่ไกล
ยังไม่ได้เหมือนจิตจงคิดขาม	ถามลูกหนี่ที่หนีไปในใจความ
จะติดตามไม่พบประสบบกัน	ถามหาลาภนี้ไซ้รักก็ได้ยาก
ต้องลำบากทุกซรีอนจงผ่อนผัน	แม่นถามบุตรสุดใจทีในครรรค์
เลขห้านี้ว่าเป็นหญิงทุกสิ่งเอย	

ใบที่ 6

尾与头相似，不寒亦不温，行人须且止，宿客便寻村。

解曰：闲事迟疑，言三语四。眼前未遂，日后遇时。失取其长，后取其短。

云开见月，依旧光辉。

断曰：求财有、婚姻好、行人利、病人安。

ใบที่หกโชคดีเป็นศรีสันต์	จะทำการสิ่งใดได้ทุกวัน
คงสมขวัญสมสุขทุกประการ	ถามหาคู่ร่วมเรียงไว้เคียงห้อง
ว่าได้คล่องหนักหนาฟังว่าขาน	แสนจะสุขทุกอย่างทางกันดาร
ไม่พบพานปะพบประสบเลย	ทั้งคนเจ็บก็หายสบายด้วย
คงไม่ม้วยชีวานะท่านเอ๋ย	หมอยอยู่ที่ศอูตรแต่ก่อนเคย
ไม่ละเลยคงมารักษาเรา	ใครขอได้ใบนี้เป็นที่ขึ้น
ความทุกข์อื่นห่างไกลไม่โหดเขลา	จงถวายเป็นเงินตราค่าของเรา
อุทิศเข้าทำบุญในวัดสวัสดิ์เอ๋ย	

ใบที่ 7

箕帚是夫妻，搬尽垢浊泥，一朝入宫殿，便得贵人特。

解曰：家人见好，身闲不闲。求神作福，老少平安。知足常足，自然有福。

有种有收，失物有寻。

断曰：求财有、婚姻好、病人安、事已成。

ใบที่เจ็ดเสร็จทุกข์เป็นสุขี	ทั้งบ้านเรือนเพื่อนกนก็ยินดี
แต่ตัวเรานี้เคื่องขุ่นดูุ่นวาย	จงทำบุญให้ทานประมาณจิต
คงสมคิดแสนสมอารมณ์หมาย	อย่าอ้อมโอบโลกมากจะยากกาย
ฟังภิปรายพาที่คงดีจริง	เหมือนปลูกต้นผลไม้ไว้ใกล้บ้าน
คงเป็นการอยู่สุขสันต์ทุกสิ่ง	ถามหาลาภใบนี้ว่าดีจริง
หรือถามสิ่งของหายว่าได้คืน	ถามหาคู่สู่สมภรมย์พัคตร์
ว่าดีนักแสนดีเป็นที่ขึ้น	ถามคนเจ็บว่าสบายคืน
ถามเรื่องอื่นก็ดีเท่านี้เอ๋ย	

ใบที่ 8

斗秤不公平，恐他不至成，两相交易了，到底亦相争。

解曰：凡事如求，摘来在手。无根之物，如何得久。免生和气，不遂春时。

人言口后，宜且退步。

断曰：求财无、讼凶、失物难寻、婚姻不成。

ใบที่แปดนี้ไซ้ไร้แม่นได้สม	คงขึ้นชมสุชีเป็นที่สอง
เปรียบเหมือนต้นพฤษชาติพาทอง	รากแก้วต้องขาดไปอยู่ไม่ทน
เวลานี้ก็แล้งแม่นแบ่งรับ	จงเปลี่ยนกลับย้ายที่จึงจะมีผล
ถามของหายหายากลำบากตน	ถามหาคนเนื้อคู่ไม่สู้ดี
แม่นถามเรื่องเป็นความต้องขามเข็ด	ไม่สำเร็จสู้ยากลำบากหนี
ถามหาลาภเล่าไซ้ไร้ว่าไม่ดี	จบที่แปดเท่านี้ไม่ดีเออย

ใบที่ 9

牛饱栏中眠，牧童在眼前，若人知得吾，快乐似神仙。

解曰：一尾金鳞，变化成龙。西南有路，直上青天。半路骑马，顺风行船。

龙蛇有变，清水成田。

断曰：求财有、婚姻不成、病人凶、行人到。

ใบที่เก้าซัดตัวมีจรรยา	จะกลายเป็นมังกรเหมือนก่อนมา
คิดไปหาลาภด้วยกลใด	ทิศทักษิณปราจิมริมวิถี
ว่าไปดีมาดีเป็นศรีใส	เปรียบเหมือนนาวาที่คลาไคล
ได้แล่นใบไปตามลมค่อยสมปอง	ว่ามังกรกับรูปร่างยังรู้แปลง
เหมือนนาแล้งวิดน้ำสักสามสอง	คงจะได้ฟุ้งเฟื่องเนื่องนอง
ถามคนที่พลัดพรากจากไป	ว่าคงจะพบประสบพักตร์
ถามคู่รักร่วมชีวิตพิสมัย	ว่ายังไม่ได้กันไหนทันใด
ถามคนไข้ว่าช่วยบอกตัวเอง	ถามหาลาภใบนี้ว่าดีนัก
คงจะสมจิตคิดประสงค์	จงอุตส่าห์หมั่นทำในจ้านงค์
ที่เก้าคงว่าดีเท่านี้เออย	

ใบที่ 10

女子觅良媒，通情便得成，相看谈未了，好事有天成。

解曰：哑子得梦，有口难言。病者难好，失物难寻。暗处穿针，自不知音。

虽然有路，由得小心。

断曰：六甲女、求财无、婚姻好、失物难寻。

ใบที่สิบหยิบยกตกกับใบ	เหมือนคนไปนอนหลับแล้วกลับฝัน
จะพูดจาแสนยากลำบากครั้น	ไม่รู้วันตายวายชีวา
แม้้นถามลูกในท้องว่าต้องเป็นหญิง	แม้้นถามสิ่งของหายอย่าหมายหา
แสนยากที่จะพบประสบตา	ถามใช้ว่าหายลำบากกาย
ถามหาคู่สู่มิถิรมย์พักตร์	ว่าคงจักได้สมอารมณ์หมาย
ถามหาลาภว่าไม่ดีเป็นทีคล้าย	ระวังกายไว้มันระวังเอย

ใบที่ 11

虚心多感应，尔心用虔诚，所求皆称遂，颇知有汝情。

解曰：皎月当天，却被云遮。云开见月，依旧光辉。前世姻缘，万物求生。

今生得乐，子母相生。

断曰：讼吉、求财有、行人到、婚姻成。

ใบที่สิบเอ็ดเหมือนกับพระจันทร์ฉาย	ชี้เมฆปิดมิดไว้เคียงกาย
แล้วฝันผายออกห่างสว่างเดิม	ชาติปางก่อนทำเท่าไรได้เท่า นั้น
พอสมกันสมบุญไม่พูนเพิ่ม	ช่างฝ่ายหน้าว่าดีทวีเดิม
แม้้นความคิดเดิมแม่ลูกไม่ถูกกัน	ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดคงได้สม
ถามคู่ชมาดีเป็นศรีสันต์	ถามลูกหนี้พวกพ้องพี่น้องกัน
จงผ่อนผันได้สมอารมณ์ปอง	ถามหาลาภว่าดีเป็นที่ยิ่ง
ถามถึงสิ่งคู่ความว่างามพอง	ดีทั้งนั้นใบนี้เหมือนสีทอง
จงตริกรตรงอ่อนน้อมให้พร้อมเอย	

ใบที่ 12

危途实可忧，未免得无愁，细思千里外，山水两悠悠。

解曰：他欲进前，你欲退后。事有难言，大家相操。梦中得宝，醒来全无。

水里摸金，费尽工夫。

断曰：讼吉、求财无、行人到、婚姻不成。

ใบที่สิบสองคนหนึ่งเดินนำหน้า	คนหนึ่งว่าตามหลังมาทั้งสอง
เปรียบเหมือนใบในใจปอง	พูดไม่คล่องแสนยากลำบากครั้น
ว่ามีคนซุบซิบถ่มถ้ำ	เหมือนถ้อยคำพาที่คนที่ฝัน
เวลาตื่นหายไประ้อนใจครั้น	ให้ปวดบั่นเปล่าๆ ไม่เข้าการ
ถามหาคู่สุภิรมย์พักตร์	ว่าสมศักดิ์แสนสมอารมณ์ขาน
ถามเป็นความว่าดีไม่มีปาน	ถามถึงการเพื่อนรักประจักษ์ใจ
ว่าจะสมอารมณ์นีก	ที่ต้นลึกจงแจ้งแกลงไข
พบป่าลุงน้ำเพื่อนอาลัย	ถามหาลาภไม่สู้ดีเท่านี้เอ๋ย

ใบที่ 13

家室事已成，四序尽和平，若要心头快，青云足下生。

解曰：好谈花柳，雪里逢避。冬天开花，不遇春时。且宜退后，不宜进前。

只宜守旧，免得灾殃。

断曰：子未、行人到、求财有、婚姻不成。

ใบที่สิบสามเปรียบคนเหมือนต้นไม้	ยังไม่ได้ผลดอกหรือออกผล
เหมือนรุกขาหน้าแล้งต้องแฝงตน	ไร่น้ำฝนยังมีได้มี
อย่าถูกต้องน้ำค้างที่กลางแจ้ง	อย่าเคลือบแคลงจากให้ไกลที่
จงรอรังฟังคำพาที่	แม้การมีค่อยคิดตามกิจการ
คงจะไม่เสียเรื่องให้เคืองแค้น	ถ้ามาตรมั่นขอบุตรสุดสงสาร
ว่ายังไม่มีมาในอาการ	ถามพบพานพวกพ้องพี่น้องดี
ถามหาลาภว่าสมอารมณ์หมาย	ถามถึงรายเรื่องคุณันจู้จี้
ว่ายังไม่ได้กันในทันที	จบใบที่สิบสามหมดความเอ๋ย

ใบที่ 14

璧月挂云间，游鱼上急滩，欲特鱼与月，上下两艰难。

解曰：天地有变，龙门未开。劝人守待，好事未成。金龙未变，守在江湖。

东风不顺，又遇南阴。

断曰：病人吉、求财无、行人到、婚姻不成。

ใบที่สิบสี่นี้ว่าเหมือนฟ้าดิน	ยังราคะต่าง ๆ ระคายเคือง
จะไปหาผู้ใดให้ผจญ	เป็นการเกินทวารปิดไว้ขัดบัง
จะเรียกร้องก็ขามให้คร่ำมจิต	เราต้องคิดคอยก่อนฟังสอนสั่ง
ว่ายังไม่กลายชัดเป็นสัจจัง	เหมือนอยู่ในวนชลธาร
ในอารมณ์ไม่สมความคิดเลย	ถามคู่เขยนั้นหนาฟังว่าขาน
ไม่สู้ดีดอกคะจะระราน	ถามอาการเจ็บไข้ว่าได้คลาย
ถามเพื่อนฝูงน้องที่ลูกหนั้น	ว่าพบกันแสนสมอารมณ์หมาย
ถามหาลาภว่าไม่ดีพาที่หาย	หมดภิปรายเท่านี้หนาท่านเอ๋ย

ใบที่ 15

奎星报与君，汝且听知闻，上看十一口，下看十八分。

解曰：劝读诗书，功名不误。今朝得喜，青云得路。开山得宝，经纪得财。

六甲生男，缘分终成。

断曰：病人安、行人到、求财有、失物见。

ใบที่สิบห้าว่าไม่เหมือนนิก	จำทำการสิ่งใดให้ตรงตริก
ทั้งต้นลึกหนาบางเยี่ยงอย่างมา	จงฝึกใฝ่ใถ่ถามซึ่งพ่อแม่
ผู้เฒ่าแก่หารืออย่าถือสา	ค่อยๆ ตรงคงสมปองสักเวลา
นานข้างหน้าคงจะสวยรุ่งรวยครัน	เวลานี้แสนที่จะอากั๊พ
ยังสับปลั๊กกลับกลายคล้ายจิ้งห็น	สุดแต่ลมหมนมมากก็พากัน
จิตป่วนปั่นตามลระบมไป	ใครขอได้ใบนี้จึงตรงตริก
คำเตือนลึกมีอยู่หนาฟังปราศรัย	ค่อยปรึกษาตรงดูอยู่รำไป
คงรวยใหญ่แน่นักฟังว่าขานเอ๋ย	

ใบที่ 16

娄氏头载米，身穿子路衣，人人皆道是，吾且犹堪疑。

解曰：人生作事，日月无私。贵人和合，可遇公侯。终日期会，用力有功。

前程有路，营谋皆通。

断曰：讼吉、婚姻好、病人安、求财有。

ใบที่สิบหกกว่าสมอารมณ์นั้ก	คงพบพั้กั้รคนชูปอุปถัมภ์
กับคนที่มีบุญการุณย์ธรรม	เสมอรั้่าๆ ไปด้วยใจดี
ว่าข้างหน้าจะถาวรเจริญสุข	ไม่มีทุกข์ขุ่นข้องหมองศรี
จะสมความปรารถนาเหมือนพาที	แม่นใ้บนี้ถามใ้ว่าได้คลาย
ถามหาคู่สู้สมภิมิรั้พั้กั้ร	ว่าสมคั้กั้แสนสมอารมณ์หมาย
ถามหาลากั้กว่าตีพาทีพาย	หรือถามหมายเป็นความไม่ถลลวน
คงจะสู้ได้แท้เป็นแน้หนัก	ถึงจะชั้กใ้ใ้ไ้สวาน
จงตอบต่อข้อความตามกระบวน	ขอจบถั้วันใ้บนี้ว่าดีเอย

ใบที่ 17

胃肚脉和调，安身睡一宵，任他兵马动，吾且自无聊。

解曰：凡事悠悠，未能成就，只有奈心，依然如旧。宽心宽怀。福禄当来。

守旧当强，宿客寻村。

断曰：讼吉、病人安、求财有、行人未到。

ใบที่สิบเจ็ดไม่เสร็จเหมือนใจหมาย	คิดทำการว่านจุนดูุ่นวาย
จะหารั้ยใ้สั้ตัวจงกลั้วเกรง	อยั้ารั้อนใจไปเลยไม่เคยนึก
ค่อยๆ ตรี้กเจาะจงใ้ให้เหมาะเหม็ง	คงสมหมายชมชื่นได้ครั้้นเครง
ตัวเราเองต้องเจียมเส็งี่ยมตัว	ว่าเชือดเนื้อเถือหนงเราทั้งสิ้น
จะผั้นผิมมองแผลมีแต่ขั้ว	ถามคนเจ็้บว่าทายสบายตัว
หรือพันพั้วเรื่องความที่ถามมา	คงชนะสิน้อยากินแทนง
ถามเคลือบแคลงลูกหนั้ไม่ตีหนา	ทั้งเพือ่ณฝู้งก็ไม้พบประสบตา
แต่ถามหาลากั้ใ้บนี้ว่าดีเอย	

ใบที่ 18

昂星头戴日，炎威亦不多，欲起去附然，终久被他磨。

解曰：打石得玉，淘沙见金，金炉焰火，气象皆新。工夫艰难，小船过渡。

前程有路，贵人相投。

断曰：讼凶、病人安、六甲男、求财无。

ใบที่สิบแปดเห็นทรัพย์ติดกับหิน	เปรียบเหมือนเราจะหาเป็นราคิน
ก็สุดสิ้นแสนยากลำบากกาย	ว่าป่วยการเปล่าๆ ไม่เข้าข้อ
เหมือนถ่อเรือทวนลมระบมหมาย	จะไปหากี่ยากลำบากกาย
ต่อนานคลายคนเหมาะสงเคราะห์มี	ถามคนเจ็บว่าหายสบายจิต
ถามเป็นความตามติดต้องคิดหนี	ถามหาลาภบอกว่าไม่ดี
ถามบุตรที่ในครรภ์นั้นเป็นชาย	ใครขอได้ใบนี้เป็นที่ยิ่ง
เราต้องตั้งอารมณ์คงสมหมาย	ขอจบคำเท่านั้นพาที่พาย
ข้างต้นนั้นว่าวายปลายตกเอย	

ใบที่ 19

毕竟秋风起，定招远宣京，秋来休嫌刊，惟有月华明。

解曰：人生老弱，秋后凉扇。虽然命好，马瘦毛长。今生得乐，子母相生。

积善之家，到老双全。

断曰：病人安、行人未到、求财有、讼凶。

ใบที่สิบเก้าเกิดมาเป็นมนุษย์	เวลาดีก็แสนดีเป็นที่สุด
จะยังหยุดตรึกตรองทำนองการ	ช้าๆ หน้อยคงสมอารมณ์ปอง
ทั้งพวกพ้องปรีดีเปรมเกษมศานต์	อยู่จนแก่จนคร่ำไม่รำคาญ
แม้ถามการเจ็บกายว่าหายดี	ถามหาลาภก็ได้เหมือนใจนึก
จะครั้นครึกเปลื้องทุกข์เป็นสุขี	ถามเป็นความนั้นไซ้ไรไม่สู้ดี
ถามถึงที่ไปมาจะหาใคร	ก็ไม่สมอารมณ์เหมือนใจจิต
สุดจะคิดจะแจ้งแกลงไซ	แต่ปลายมือว่าดีไม่มีภัย
ขอจบใบที่สิบเก้าเท่านั้นเอย	

ใบที่ 20

嘴占昆山玉，凡人知吋凶，劝君急退步，恐久堕坑中。

解曰：神灵感诚，其血玄黄。吉者得之，难免灾殃。北斗终临，诸事迟疑。

行人未到，词讼可进。

断曰：病人安、子未、求财无、行人未到。

ใบที่ยี่สิบนับถือไม่เชื่อตรง	แน่นมั่นคงคงสมอารมณ์บ้าง
ระวังตัวไว้ให้ดีในที่ทาง	ด้วยเราว่าคนซึ่งจะพึงพา
ใครขอได้ใบนี้เป็นที่เคราะห์	ต้องเสตาะด้วยน้ำมันพึงปัญญา
เดิมตะเกียงไฉนที่บูชา	ไปข้างหน้าคงสมอารมณ์ป้อง
ถามคนเจ็บว่าหายสบายจิต	แน่นถามคิดขอบุตรเป็นที่สุดสมอง
ยังไม่ได้สมนึกที่ตรีกตรอง	แต่ถามปองหาลาภไม่หยาบคาย
ว่ายังไม่ได้มีเป็นที่เห็น	แต่ถามเป็นความกันที่มั่นหมาย
คงชนะเหมือนคำที่ทำนาย	ต้องถวายน้ำมันเท่านั้นเอ๋ย

ใบที่ 21

参宿元来吉，劝君不用疑，所求皆称遂，好事大家知。

解曰：一枝好花，风菲烂蔓。未尝结实，狂风吹散。贪生怕死，用力有功。

久远多年，作事和合。

断曰：讼吉、病人安、求财有、婚姻不成。

ใบที่ยี่สิบเอ็ดซุซุเหมือนบุปผา	ต้องลมแดดแผดส่องทำนองมา
แต่ทว่าไม่แห้งอย่าแหยงเลย	เหมือนลูกนกสอนบินเที่ยวผินผ่น
ถูกลมหันพลัดตกไ้ออกเอ๋ย	แต่ข้างหน้าร้อนรมย์ได้ชมเชย
คงสะบายแสนสบายไม่วายวัน	ถามคนเจ็บว่าเบาบรรเทาจิต
ถามหามิตรคู่ชมภริมย์ขวัญ	ว่ายังอยู่ห่างไกลไม่ได้กัน
ถามความสั้ยากลำบากการ	แต่มีลากบ้างเหมือนอย่างทนาย
คงสมหมายปรีดีเปรมเกษมศานต์	ใครขอได้ใบนี้มั่นมีการ
ไม่ช้านานคงสมอารมณ์เอ๋ย	

ใบที่ 22

井泉清且甘，熏风便是南，呼童来取水，跃出步高岩。

解曰：前程作事，虎相龙呼。饶人一步，不可进前。作事相信，不须烦恼。

若要事好，须向月老。

断曰：讼凶、病人安、求财有、行人到。

ใบที่ยี่สิบสองต้องตามหลังเขา	จะทำการสิ่งใดอย่าใจเบา
ตัวของเราต้องหาปรึกษาการ	ให้มีผู้ชี้แจงแสดงกิจ
คงสมคิดดอกหนาฟังว่าขาน	อย่าเป็นทุกข์ไปเลยไม่เคยการ
ถือโบราณเอาไว้คงจะได้ดี	ถามคนเจ็บว่าหายเหมือนทายทัก
คงจะบรรเทาทุกข์เป็นสุขชี	ถามเป็นความท่านดูไม่สู้ดี
ถามหาลาภมีมากมายเหมือนหมายปอง	ถามไปหาผู้ใดที่ในจิต
คงสมคิดแสนสมภิรมย์สอง	ใครขอได้ใบนี้เหมือนสีทอง
ที่ยี่สิบสองจบกันเท่านั้นเอ๋ย	

ใบที่ 23

鬼崇作灾殃，关防守看羊，火中跃出马，四蹄却无伤。

解曰：家门和好，得财逢吉。病者安身，因祸得福。知则心正，远路得蹄。

老者得福，少者得禄。

断曰：讼吉、病人安、求财有、行人到。

ใบที่ยี่สิบสามความดีเป็นศรีสุข	ถึงใครต้องเจ็บไข้อย่าได้ทุกข์
คงเป็นสุขทั้งบ้านเรือนไม่เคยเลื่อนคลาย	ทั้งจะมีลาภด้วยอย่างวางง
สมประสงค์แสนสมอารมณ์หมาย	ไปทางไกลได้ตามความสบาย
แม้ถามหมายสิ่งใดๆ คงได้การ	ถามคนเจ็บว่าหายสบายจิต
แม้ถามคิดเรื่องความที่ตามศาล	คงชนะเป็นแน่แก่การ
เกษมศานต์แสนสมอารมณ์ปอง	ถามหาลาภก็ดีเป็นที่ยิ่ง
สิ้นทุกสิ่งดีพร้อมไม่มอมหมอง	เหมือนโกสุมนบุปผาณฑาทอง
ในทำนองใบนี้ว่าดีเอ๋ย	

ใบที่ 24

风柳絮舞春，向西又向东，行人开口笑，可做老东翁。

解曰：远望衣人，千山万水。三朝五日，终久相逢。若问前路，得遇贵人。

好人相逢，时事得成。

断曰：病人安、求财有、行人到、讼凶。

ใบที่ยี่สิบสี่ตีแต่นักหนา	ด้วยเมื่อคราวตกระกำลำบาก
คนจะมาช่วยอำนวยพร	ว่าอยู่ที่ศบุรีพามารักษาท่าน
จะมอบขวัญมอบเงินตราค่าสลอน	ทั้งคนป่วยก็หายวายทุกข์ร้อน
มีแต่ผ่อนความสุขทุกราตรี	ถามหาคู่ผู้สมภิมภิมสนิท
อยู่ใกล้ทิศทางประจิมริมวิถี	แสนรุ่มรวยสวายนักประจักษ์มี
ปานเศรษฐีพูนซึ่งทรัพย์นับประมาณ	ถามถึงบุตรสุดใจที่ในครรภ์ด้วย
ว่าแสนสวายเป็นชายหนาฟังว่าขาน	ว่าไม่ยากปากไม่กล้าใจสามานย์
ขอจบสารยี่สิบสี่เท่านี้เอย	

ใบที่ 25

星辰光灿烂，河汉一路通，牛女绕相见，泪后各东西。

解曰：凡事烦恼，如船过滩。虽然得过。见尽艰难。西南有路，然不相亲。

病者难救，失物难寻。

断曰：病人凶、讼吉、求财无、行人未到。

ใบที่ยี่สิบห้าว่าไว้ในอักษร	เหมือนเรือเล็กโคลคลากกลางสาคร
พายุดันทวนลมระบมใจ	จะข้ามฝาก็ลำบากยิ่ง
สิ้นทุกสิ่งจงแจ้งแฉ่งไข	แม้ถามการไปมาจะคลาไคล
ท่านบอไว้ตามคำทำนาย	ทิศทักษิณทิศประจิมริมวิถี
หนทางนี้ท่านควรจะผันผาย	ถามคนเจ็บว่าหายยากลำบากกาย
ถึงถามหมายฟังใครก็ไม่มี	ถามหาลาภว่าเลวนักเหลวเลื่อน
ถามของเคลื่อนหายไปจากในที่	สุดแสนยากจะพบประสมมี
แต่เป็นความว่าดีเท่านี้เอย	

ใบที่ 26

张舍出贤人，流传代代新，到头归阔谷，此事实为真。

断曰：喜遇春时，好花正开。大凡诸事，万事进疑。前人种菜，后人得收。

当时前进，退后难留。

解曰：六甲女，讼平，求财无，行人未到。

ใบที่ยี่สิบหกเปรียบใกล้ดอกไม้บาน	ถึงมีการทุกซักร้อนจงผ่อนผัน
สุดแท้แต่บุญกรรมเป็นสำคัญ	ตัวเรานั้นต้องเจียมเสียมตัว
จะทำการสิ่งใดอย่าได้หาญ	ขึ้นราคาญฮึกฮักว่าจักชั่ว
ต่อภายหลังจะต้องหมองมัว	คิดถึงตัวถึงกายไม่วายวัน
เปรียบเหมือนเราปลูกต้นผลไม้	คนอื่นได้เก็บกินไม่ผินผัน
แม้้นถามบุตรสุดใจทีในครรรภ์	ว่าคนนั้นเป็นหญิงอย่างจริงใจ
ถามเป็นความว่าเห็นเป็นอย่างกลาง	ถามคนพิ้งว่าห่างกระจ่างใส
ถามหาลากได้ยากลำบากใจ	ขอจบใบนี้พล้นเท่านั้นเอ๋ย

ใบที่ 27

冀飞万里程，引去在云霄，一旦风雷起，身归黑里漂。

解曰：喜气欣欣，宅舍兴隆。枯木再生，又遇东风。开花结子，枝枝相宜。

星辰初出，有功之日。

断曰：讼吉、求财有、病人安、行人到。

ใบที่ยี่สิบเจ็ดเจ็ดเสร็จสมอารมณ์หมาย	เปรียบเหมือนต้นรุกขาเวลาตาย
ต้องสาดสายน้ำค้างในเวลากลางคืน	แตกใบอ่อนได้จริงทุกกิ่งก้าน
ก็เหมือนการสาวหนุ่มได้ชุ่มชื่น	คงจะสมคิดอยู่บ้างอยู่ยั่งยืน
บ้านเรือนรื่นสุขขียนดีครัน	แม้้นถามเป็นความไม่ขามเข็ด
ชนะเสร็จดับร้อนได้ผ่อนผัน	ถามหาลากใบนี้ว่าดีครัน
ถามคนเจ็บนั้นว่าหายสบายเบา	อีกทั้งคนเหมาะสงเคราะห์ก็มีอยู่
เหมือนบุญช่วยให้พบประสบเขา	จบภิปรายคำทายในสำเนา
ต้องจัดเอาว่าดีเท่านั้นเอ๋ย	

ใบที่ 28

軫当廿八位，思想不甘心，有话无相合，依然口自吟。

解曰：凡事朦胧，支理分明。劝君遲延，且待实心。山高水深，日照在厅。

人在其中，诸事宜成。

断曰：讼凶、病人凶、行人到、求财有。

ใบที่ยี่สิบแปดบอกความไปตามคิด	สองสามจิตตริกครองทำนองหมาย
ไปข้างหน้าว่าดีพาที่พาย	คงสมหมายสมปองทำนองใน
ภูเขาสูงน้ำลึกจงตริกตรา	สุรียาสองแจ้จตุแสงใส
คนดีอยู่เคียงข้างไม่ห่างไกล	คงจะได้สมคิดเหมือนจิตจง
แม้ันดูใบนี้ถ้าถามเป็นความกัน	อันนั้นว่าร้ายนะอย่าประสงค์
ถามคนที่เจ็บซ้ำในจำนงค์	ท่านบอกตรงว่าหนักเหมือนทักทาย
ถามหาลาภใบนี้ว่าดีแท้	ถามคนแน่ที่เหมาะสงเคราะห์หมาย
มีอยู่ด้วยนั่งเรียงมาเคียงกาย	จบคำทายทำนายพาที่เท่านี้เอย

ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจภาษาจีน หรือแม้แต่คนไทยเชื้อสายจีนเองก็มีน้อยคนที่เข้าใจตัวอักษรจีน ในขณะที่หาข้อมูลวิจัยนี้ ผู้เขียนพบว่า ผู้ที่เข้าไปเสี่ยงเซียมซีไม่เข้าใจภาษาจีน รู้เพียงว่าเซียมซีเป็นวัฒนธรรมจีนที่เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทย แต่ถึงปัจจุบันใบเซียมซีในวัดไทยต่างๆ ยังคงมีภาษาจีนแสดงให้เห็น ดังจะเห็นได้จากคำแปลใบเซียมซีที่ผู้วิจัยคัดลอกมาจากใบเซียมซีวัดเพชรสมุทรวรวิหาร (วัดบ้านแหลม แม่กลอง) ผู้เขียนมองว่าสาเหตุที่ยังปรากฏภาษาจีนอาจเป็นเพราะต้องการให้ผู้คนรู้ถึงที่มาของเซียมซี

เซียมซี คือ ศาสตร์การดูดวงชะตาที่เก่าแก่ที่สุดแขนงหนึ่ง มีต้นกำเนิดจากประเทศจีนช่วงสมัยราชวงศ์ซ้อง (宋朝) ประมาณ 1000 กว่าปีมาแล้ว หรือประมาณ พ.ศ. 1502-1822 เซียมซีหนึ่งชุดประกอบด้วยไม้เท้า หรือแท่งเซียมซี มักทำมาจากไม้ไผ่เหลา ปลายสุดเขียนหมายเลข ใบเซียมซี คือ ใบที่ระบุคำทำนายตามตัวเลขที่ทำนายจากไม้เท้า ปัจจุบันตามวัดและศาลเจ้าจีนหลายแห่งได้จารึกหรือเขียนคำทำนายเป็นข้อๆ ของเซียมซีลงบนแผ่นไม้ หรือฝาผนังศาลเจ้าเป็นภาษาจีน

เซียมซีถูกเผยแพร่เข้ามาที่ประเทศไทยเมื่อไหร่ ไม่ปรากฏหลักฐานบันทึกไว้อย่างชัดเจน มีผู้สันนิษฐานว่าเซียมซีได้แพร่หลายเข้ามาประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่เริ่มมีการติดต่อค้าขายกับชาวจีน บ้างก็สันนิษฐานว่าน่าจะถูกเผยแพร่เข้าสู่ประเทศไทยช่วงสมัยอยุธยา ในประเทศไทยเซียมซีแต่ละสถานที่จะมีจำนวนใบเซียมซีไม่เท่ากัน บ้างก็ 60 ใบ บ้างก็มี 50 ใบ แต่ที่พบมากที่สุด คือ 28 ใบ

การแปลเป็นการถ่ายทอดความหมายของข้อความในภาษาหนึ่งๆ ที่ใช้สื่อสาร ไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยข้อความที่ถ่ายทอดเป็นภาษาอื่นแล้วจะมีใจความเหมือนกับข้อความในภาษาต้นฉบับ การแปลภาษาอาจมีประโยชน์เชิงพัฒนาการต่อภาษาเป้าหมาย แม้ว่าผู้แปลย่อมเพิ่มความเสี่ยงต่อการนำคำศัพท์ ไวยากรณ์ของภาษาต้นทางไปผสมกับภาษาเป้าหมายโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่ผลของความไม่ได้ตั้งใจนี้อาจเป็นการพัฒนาภาษาเป้าหมายไปในตัว เพราะบางครั้งอาจทำให้ภาษาเป้าหมายมีคำแปลแบบตรงตัว (calque) และคำยืมหลายคำที่มีประโยชน์ต่อภาษาเป้าหมาย โดยอาจกลายเป็นคำที่มีการใช้บ่อยในภาษาเป้าหมาย นักแปล รวมทั้งนักแปลโบราณ ผู้แปลเอกสารศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น คัมภีร์โบราณ อาจได้มีบทบาทในการช่วยพัฒนาภาษาเป้าหมายให้สมบูรณ์แบบมากขึ้น Christopher Kasparek. (1983, pp. 84-87)

แคทฟอร์ด (Catford, 1965, p. 1) อธิบายการแปลไว้ว่า การแปล คือ ปฏิบัติการที่กระทำต่อภาษา นั้นหมายถึง ผู้แปลจะต้องพยายามในการนำเนื้อหาจากภาษาหนึ่งไปแทนที่เนื้อหาในอีกภาษาหนึ่งให้ผู้อ่านได้เข้าใจในสิ่งเดียวกันกับผู้อ่านข้อความจากต้นฉบับ

ไนดาและเทเบอร์ (Nida and Taber, 1982, p. 12) อธิบายการแปลว่า การแปลมีองค์ประกอบ คือ การหา ความหมายในภาษาของผู้รับสารให้มีความใกล้เคียงเป็นธรรมชาติมากที่สุด เทียบเท่ากับภาษาต้นฉบับ อันดับแรก คือ ความหมายต้องถูกต้องใกล้เคียง อันดับที่สอง คือ รูปแบบการใช้ภาษาต้องใกล้เคียง

นิวมาร์ค (Newmark, 1995, p. 5) อธิบายการแปลว่า การแปลว่าเป็นการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปเป็น อีกภาษาหนึ่งให้ตรงตามความหมายของผู้เขียน แม้ว่าโดยธรรมชาติแล้วการแปลควรจะเป็นสิ่งที่กระทำได้โดยเรียงง่ายธรรมดา เช่นเดียวกับผู้พูดในภาษาหนึ่งพูดอีกภาษาหนึ่งให้ได้ความหมายอย่างเดียวกัน อย่างไรก็ตามการแปลก็อาจจะเป็นเรื่องยุ่งยาก ซับซ้อน ไม่เป็นธรรมชาติ ในเมื่อการใช้ภาษาอื่นนั้นเราต้องเสสร่างทำตัวเป็นบุคคลอื่นที่มีชีวิตของตัวเอง ในการแปลเนื้อหา หลากประเภท (เช่น กฎหมาย การบริหาร ภาษาถิ่น ท้องถิ่น วัฒนธรรม) เรามักมีแนวโน้มที่จะถ่ายทอดคำในภาษาต้นฉบับไปสู่ คำในภาษาแปลให้ได้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้ แต่อย่างไรก็ตามเราไม่สามารถจำลองแบบมา หรือเป็นบทเดียวกับต้นฉบับ ตั้งเดิมได้

มารีอานน์ เลเดอแรร์ (2540, น. 26) อธิบายการแปลว่า “การแปล คือ การถ่ายภาษาคำต่อคำ ทุกคนเลิกเชื่อหลักการ นี้ และไม่มีใครยอมออกมาสนับสนุนหลักการดังกล่าวอีกต่อไป” ผู้แปลควรแปลตามความหมายที่แท้จริง ต้องไม่ปฏิบัติผิดวิธี ด้วยการหันไปใช้วิธีเทียบภาษา ซึ่งไม่มีความหมายอะไรเลย ดังนั้นการแปลสำหรับเลเดอแรร์ จึงได้แก่ การถ่ายทอดความหมาย มิใช่การถ่ายภาษา หรือการแปลคือ การสื่อความหมายอย่างแท้จริงทีเดียว มิใช่จำกัดอยู่แค่การค้นหาคำ หรือโครงสร้างทาง ไวยากรณ์ในภาษาหนึ่งให้ตรงกับคำหรือโครงสร้างทางไวยากรณ์ในอีกภาษาหนึ่งเท่านั้น (อินทิตรา กุลวณิชย์, 2557)

กนกพร นุ่มทอง (2563, น. 10) อธิบายการแปลว่า การแปลเป็นกิจกรรมทางภาษาที่ใช้ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่ผู้แปลทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ใช้ภาษาต่างกัน หัวใจหลักของการแปลคือ “ความหมาย” ซึ่งต้องอาศัย ความเข้าใจในต้นฉบับและความสามารถในการถ่ายทอดความหมายให้ผู้อ่านฉบับแปลเข้าใจ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การแปล คือ การเปลี่ยนรูปจากภาษาต้นฉบับ (Source Language) มาเป็นภาษาแปลหรือภาษา ปลายทาง (Receptor Language) โดยคงความหมายของภาษาต้นฉบับเอาไว้ผ่านความหมายและการเลือกใช้คำ นอกจากนี้ การแปลยังเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้บริบทและวัฒนธรรมของภาษานั้นๆ

วรรณคดีเปรียบเทียบเป็นการศึกษาวรรณกรรมที่ใช้มุมมองข้ามประเทศ ข้ามภาษา ข้ามวัฒนธรรม และข้าม สาขาวิชา ในเชิงเปรียบเทียบ การแปลภาษาบนใบเขียนซีจากภาษาจีนมาเป็นภาษาไทยเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็น การเปรียบเทียบข้ามภาษาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมายาวนาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการแปลภาษาจากบทเขียนซีต้นฉบับภาษาจีนมาเป็นภาษาไทย
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาและสะท้อนสังคมวัฒนธรรมไทยบนใบเขียนซี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ศึกษาวิธีการแปลภาษาบนใบเขียนซีจากภาษาจีน (ภาษาต้นทาง) เป็นภาษาไทย (ภาษาปลายทาง) การวิจัยนี้เป็น การอธิบายข้อมูลแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. คัดเลือกและเก็บรวบรวมข้อมูลฉบับใบเซียมซี
3. ศึกษากลวิธีการแปลใบเซียมซี
4. สรุปผลการวิจัยและนำเสนอเป็นผลการวิจัย เพื่อสรุปให้เห็นถึงกลวิธีการแปลภาษาบนใบเซียมซีที่ปรากฏในบทบรรยายแต่ละใบ ตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาข้อมูลจากข้อความบนใบเซียมซีภาษาไทยที่แปลจากใบเซียมซีต้นฉบับภาษาจีน 28 ใบ ที่พบบ่อยที่สุดในวัดของประเทศไทย
2. ศึกษาและวิเคราะห์กลวิธีการแปลใบเซียมซีต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย วิเคราะห์ความแตกต่างที่เกิดขึ้นควบคู่กับบริบทสถานการณ์

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

เซียมซี (Seamsi) คือ แผ่นพิมพ์คำทำนาย มักพบได้ที่วัดหรือศาลเจ้าหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ใบเซียมซี 28 ใบ ที่พบบ่อยที่สุดในวัดของประเทศไทย ที่แปลมาจากเซียมซีตู้ตั้ง ประเทศจีน

การแปล (Translation) คือ การแปลว่าเป็นการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง

วรรณคดีเปรียบเทียบ (Comparative Literature) คือ การศึกษาวรรณกรรมที่ข้ามมุมมองข้ามประเทศ ข้ามภาษา ข้ามวัฒนธรรม และข้ามสาขาวิชา ในเชิงเปรียบเทียบ

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การวิจัยฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทความ (คำทำนาย) บนใบเซียมซีภาษาไทยที่แปลจากใบเซียมซีต้นฉบับภาษาจีน 28 ใบ ที่พบบ่อยที่สุดในวัดของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (归化翻译)

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ในขณะที่อุตสาหกรรมพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้กลายเป็นเรื่องปกติ นักแปลชาวเยอรมัน ฟรีดริช ดานีเอล แอนส์ท์ ชไลเออร์มัคเคอร์ (Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher) ได้เสนอกลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication) และกลยุทธ์การแปลแบบรักษาความแตกต่าง (Foreignization) กล่าวคือ การแปลแบบทำให้กลมกลืน เป็นการแปลที่ใช้แนวความคิดของภาษาปลายทางเป็นหลัก หรือกล่าวได้ว่าเป็นการแปลที่เน้นผู้อ่านเป็นหลัก ส่วนการแปลแบบรักษาความแตกต่าง เป็นการแปลที่ใช้แนวคิดภาษาต้นฉบับเป็นหลัก โดยไม่สนใจว่าผู้อ่านจะเข้าใจความหมายหรือวัฒนธรรมของต้นฉบับหรือไม่ก็ตาม และหลักการแปลตามวิธีนี้ก็เป็น การแปลที่ตรงข้ามกับการแปลแบบทำให้กลมกลืน แรงจูงใจหลักในการแปลแบบทำให้กลมกลืน คือ การกำจัดความแตกต่างและอุปสรรคระหว่างสองวัฒนธรรม และการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการแปลและวัตถุประสงค์ของการแปล เพื่อให้แน่ใจว่าข้อความที่สื่อสารรักษาระดับความเท่าเทียมกัน

ความหมายของข้อความในใบเซียมซี แสดงถึง ความหมายดั้งเดิมเป็นพื้นฐาน แต่ในมุมมองของความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยจีนกับการนึกคิดที่แตกต่างกัน ความหมายดั้งเดิมในการแปลข้ามวัฒนธรรม ไม่ได้มีความสัมพันธ์ที่

สอดคล้องกันอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงเกิดการแปลคำทำนายบนใบเซียมซีด้วยวิธีการแปลแบบทำให้กลมกลืน โดยการใช้แนวคิดการใช้ภาษาที่แตกต่างกันมาแสดงความหมายที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน

เซียมซีเป็นเครื่องมือสำหรับทำนายโชคชะตาดีร้ายให้แก่ผู้ดวง หรือโชคชะตาในด้านชื่อเสียง โชคลาภ ครอบครัวยุติธรรม งานราชการ การแต่งงาน งาน การเจ็บป่วย บุคคลและสิ่งของ การอพยพ ฮวงจุ้ย การเดินทาง โครงสร้างรูปแบบเซียมซีภาษาจีนประกอบด้วยบทคำทำนาย ปฏิทินดาราศาสตร์ นิทาน บทอธิบาย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่โครงสร้างรูปแบบในใบเซียมซีภาษาไทยหลักๆ มีเพียงบทอธิบายส่วนนี้ส่วนเดียวเท่านั้น โดยใช้ 3-5 บทกลอนภาษาไทยอธิบายคำทำนายใบเซียมซีภาษาจีน การแปลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เป็นส่วนที่ผู้ดวงคนไทยได้รับ “คำตอบ” หรือ “แรงบันดาลใจ” การแปลแบบทำให้กลมกลืนคือ การตั้งผู้อ่านไปหาผู้เขียน หรือการทำให้ผู้ดวงได้อ่านใบเซียมซีอย่างราบรื่น เข้าใจง่าย ไม่รู้สึกติดขัด ไม่รู้สึกถึงว่างานแปลเป็นเรื่องการข้ามภาษาข้ามวัฒนธรรม

1.1 ใบเซียมซีใบที่ 1 ของศาลเจ้าผู้ดี อธิบายว่า

贵人扶持，诸事有礼。服前未遂，向后遇时。

前程有路，喜得平安。骨肉和顺，到老双全。

ใบที่หนึ่งสมมาตรปรารถนา ทายไว้ว่ามีคนซุบซิบลั้มน้ำ
 หมายสิ่งใดในจิตคิดจะทำ ว่าคงสำเร็จการประมาณมี
แต่ข้าข้าจึงจะสมอารมณ์ปอง ทั้งพวกพ้องปรีเปรมเกษมศรี
ว่าอยู่เย็นเป็นสุขทุกเดือนปี

“服前未遂，向后遇时” ผู้แปลได้แปลเอาไว้ว่า “แต่ข้าข้าจึงจะอารมณ์สมปอง ทั้งพวกพ้องปรีเปรมเกษมศรี ว่าอยู่เย็นเป็นสุขทุกเดือนปี.....” ซึ่งเป็น “ทฤษฎีตั้งผู้เขียนไปหาผู้อ่าน” (归化) กับ “ทฤษฎีสร้างสรรค์” (创造性叛逆) แบบสมบูรณ์ โดยใช้ภาษาที่คนไทยทั่วไปสามารถเข้าใจได้ และเป็นคำศัพท์ที่ใช้สามารถสื่อตามความหมายได้ สามารถเตือนผู้ดวงว่าไม่ต้องใจร้อน แนะนำให้ทำตามแผนในใจทีละขั้นทีละตอน อีกตัวอย่างหนึ่ง “到老双全” ความหมายดั้งเดิมของคำในภาษาจีนคือ “จะจบด้วยดีได้ทั้งชื่อเสียงและโชคลาภ” แต่แปลเป็นภาษาไทยว่า “จะปลอดภัยในทุกเดือนปี” แม้ว่าโดยรวมจะเป็นการถ่ายทอดหรือสื่อสารในทางบวก แต่แบบการแปลเซียมซีภาษาไทยกลับเป็นวิธีการแปลแบบทำให้กลมกลืน เพื่อถ่ายทอดแนวคิดและความหมายแฝงด้วยความหมายตามวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม

1.2 ใบเซียมซีใบที่ 2 ของศาลเจ้าผู้ดี อธิบายว่า

月缺团员，枯木再生。慢行三步，诸事宜成。

千年古镜，改旧重新。三人和顺，自然收成。

เหมือนกระจกบานเก่าเมื่อคราวเดิม ต้องเพิ่มเติมขัดถูจึงดูงาม
 จะทำการสิ่งใดพร้อมใจกัน จงผ่อนผันหรือรอรับถือถาม
 คงสมจิตสมปองทำนองความ

คำทำนายส่วนนี้ตามธรรมเนียมจีนแล้ว “สาม” (三) โดยทั่วไปจะเป็นการประมาณ หมายถึง ความหมายทั่วไปที่ไม่เฉพาะเจาะจง มีความหมายเชิงอุปมาอุปไมยในทางด้านวัฒนธรรม ในมุมมองของภาษาศาสตร์การรับรู้ การเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ของความแตกต่างระหว่างภาษาและสัญลักษณ์เท่านั้น โดยทั่วไปแล้วมันเกี่ยวข้องกับความแตกต่างของการรับรู้ของผู้คนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมเบื้องหลัง อันที่จริงในภาษาและ

วัฒนธรรมจีน “สาม” (三) จะใช้แทนจำนวนน้อยหรือใช้แทนจำนวนมากก็ได้ หรือจะใช้แทนสิ่งที่จริงหรือจินตภาพก็ได้ ซึ่งต้องพิจารณาตามบริบทแวดล้อม ถ้าจะแสดงถึงจำนวนมากหรือหลายครั้ง เช่น “再三” ซ้ำแล้วซ้ำเล่า หรือ “三顾茅庐” ความหมายของสำนวนนี้ไม่ได้หมายถึงคุณต้องไปที่บ้านของขงเบ้งเพียงสามครั้ง แต่หมายความว่าฉันได้ไปเยี่ยมหลายครั้งแล้ว และ “สาม” ใน “孟母三迁” และ “大禹治水三过家门而不入” ต่างหมายถึงหลายครั้ง “三思而行” หมายถึง คิดให้รอบคอบก่อนทำสิ่งใด ดังเช่นบทเขียมซีตามตัวอย่างที่กล่าวมา ความหมายของ “三步” หมายถึง คิดให้มากขึ้น ตัดสินใจอย่างรอบคอบ “三人” หมายถึง สถานการณ์สมมติหรือความสัมพันธ์ในการสื่อสารของคนหลายคน ไม่ใช่ “สาม” ในความหมายเชิงตัวเลข

“สาม” ที่กล่าวถึงข้างต้นซึ่ง หมายถึง จำนวนมาก จากเต๋าเต๋อจิง (道德经) ที่เขียนโดยเหล่าจื้อ (老子) ผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋าจีนโบราณ ที่ว่า “道生一，一生二，二生三，三生万物。万物负阴而抱阳，冲气以为和” ประโยคนี้ตีความว่าเป็นแนวคิดเชิงปรัชญาว่า “เต๋าให้กำเนิดหนึ่ง “一” หนึ่งคือต้นกำเนิดพลัง ฉะนั้นจึงพูดว่า “เต๋าให้กำเนิดหนึ่ง” ทุกสิ่งมีทั้งหยินและหยาง จึงมี “หนึ่งให้กำเนิดสอง” (一生二) ความกลมกลืนของหยินและหยางทำให้สิ่งต่างๆ ดำรงอยู่ได้ และคุณลักษณะของหยินหยางรวมอยู่ด้วยกันทำให้เกิดสิ่งต่างๆ จึงเป็น “สองให้กำเนิดสาม” สาม “三” สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากหยินหยาง ดังนั้นจึงพูดว่า “สองให้กำเนิดสาม” (二生三) แต่ว่าสรรพสิ่งมีการผสมผสานของหยินหยางถึงจะคงอยู่ได้ ดังนั้นจึงพูดว่า สามให้กำเนิดสรรพสิ่ง (三生万物) นี้คือที่มาของ “สาม” ในวัฒนธรรมจีนโบราณที่อธิบายถึงจำนวนมาก

แต่ในวัฒนธรรมไทยไม่มีความเป็นมาที่เป็นนัยทางวัฒนธรรมและอุปลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบนี้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมการรับรู้และการถ่ายทอดของคนไทย จึงแปล “สาม” เป็นจำนวน “สาม” ในภาษาไทย การแปลลักษณะนี้ก็คือการแปลแบบทำให้กลมกลืนนั่นเอง

ตามบทเขียมซีจากตัวอย่างเดียวกัน “千年古镜” ไม่ได้แปลเป็น “กระจกเก่าอายุหนึ่งพันก่อน” แบบตามตัวอักษร แต่กลับใช้ “ความหมายแฝงของคำ” (引申义) แปลเป็น “กระจกเก่า”

1.3 ใบเขียมซีใบที่ 4 ของศาลเจ้าฉู่ อธิบายว่า

牛郎织女，难会佳期。七夕相见，后来分明。

好事难得，不可迟疑。向东望西，日落西山。

ใบที่สี่ชี้ชัดความพลัดพราก เหมือนต้องจากคู่ไปไกลสถาน

ดังลูกไก่พลัดหลงไปนาน กว่าจะพบหน้าพี่ข้าง

ต้องอุตส่าห์อดกลั้นถึงนานหน่อย แล้วจึงค่อยเป็นสุขในยุคนั้น

“หนุ่มเลี้ยงโคกับสาวทอผ้า” (牛郎织女) เป็นหนึ่งในเรื่องราวความรักที่น่าเศร้าในวัฒนธรรมจีนโบราณ เป็นเรื่องราวโคกนาฏกรรมความรักของคู่หนุ่มสาวที่ถูกเหตุสุดวิสัยจึงไม่สามารถอยู่ด้วยกันและรักกันอย่างอิสระได้ เมื่อมองจากมุมมองภาษาศาสตร์ การเล่าเรื่องราววัฒนธรรมได้สร้างเขียมซีขึ้นในบริบททางวัฒนธรรมในเชิงอุปลักษณ์ ซึ่งคล้ายกับโรมิโอและจูเลียตในสังคมตะวันตก ที่แสดงถึงความปรารถนาในความรักและต้องการความรักที่เสรี แต่กลับถูกปัจจัยบางอย่างบีบบังคับ ทำให้ไม่สามารถหลุดออกมาจากสถานการณ์อึดอัดได้ น่าเสียดายที่ในสังคมวัฒนธรรมไทยไม่มีการเล่าเรื่องแบบนี้ ดังนั้นนักแปลทั้งหลายจึงใช้การแปลแบบทำให้กลมกลืน ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงข้อความได้ โดยการนำเขียมซีฉบับภาษาจีนต้นฉบับมาตัดส่วนอุปมาอุปไมยออก และตัดเรื่องราวหนุ่มเลี้ยงโคกับสาวทอผ้าออกอีก แล้วใช้วิธีการแสดงออกถึงความหมายหลักของเขียมซีต้นฉบับ นั่นคือคนสองจะแยก

ทางกัน ต่างคนก็ต่างต้องห่างกันไปไกล และไม่สามารถกลับมาเจอกันอีก เหมือนไก่ที่แยกจากฝูงและอาจต้องใช้เวลานานเพื่อจะได้พบกันอีก แสดงถึงคนสองคนต้องแยกจากกัน รอกันอย่างอดทนก่อน แล้วจึงจะมีความสุขด้วยกันได้

1.4 ใบเซียมซีใบที่ 5 ของศาลเจ้าผู้ดี อธิบายว่า

人逢十喜，恶事无傲。劳心费力，自有贵人。

做事如何，不必忧愁。休贪他牛，免失己马。

การทุกใจไปเปล่าไม่เข้าการ ถือโบราณทำนองจะผ่องใส

จะคบคนดูหน้าอย่าเบาใจ อย่าโลภมากอยากได้ของเขามา

จากเซียมซีต้นฉบับ “休贪他牛，免失己马” ผู้แปลใช้วิธีการ “เปรียบเทียบ” เพื่อแนะนำให้

ผู้ดวงไม่โลภมาก ควาย “牛” และม้า “马” เป็นเพียงสัญลักษณ์เท่านั้น และในเซียมซีภาษาไทย ประโยคนี้แปลเป็น “อย่าโลภอยากได้ของเขามา” ในส่วนนี้ผู้แปลยังคงใช้หลักการแปลแบบทำให้กลมกลืน เป็นหลักที่พิจารณาถึงผู้อ่านเป็นหลัก ใช้วิธีปรับเปลี่ยนภาษาเพื่อการสื่อสาร

1.5 ลักษณะการแปลแบบนี้ยังปรากฏในใบเซียมซีใบที่ 8 ของศาลเจ้าผู้ดี ที่อธิบายว่า

凡是如求，摘来在手。无根之物，如何得久。

免生和气，不逢春时。人言口后，宜且退步。

ดูจุดนั้นมหาพฤกษาชาติ รากแก้วขาดเสียไปไม่งามสี

ฤดูแล้งน้ำลดดอกควารี แม่น้ำย้ายที่ขึ้นสตรจนา

และ

1.6 ใบเซียมซีใบที่ 13 ของศาลเจ้าผู้ดี ที่อธิบายว่า

好谈花柳，雪衣逢迟。冬天开花，不遇春时。

且宜退后，不宜前进。只宜守旧，免得灾殃。

ที่ลิบสามความเปรียบเทียบพฤกษา ในเวลาคราวครั่งยังไร้ผล

ฤดูแล้งแห้งน้ำบารุงตน เป็นเพราะฝนขาดไปยังไม่มา

บทเซียมซี 2 บท “不逢春时” และ “不遇春时” กับการแบ่งเป็น 24 ช่วงเวลาตามวัฒนธรรมจีนโบราณ และวัฒนธรรมฤดูใบไม้ผลิ มีการเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด “ฤดูใบไม้ผลิ” ในสังคมวัฒนธรรมจีน แสดงถึง การเริ่มต้นใหม่ของปี ที่เต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวาของทุกสิ่งและความเป็นไปได้ ในสังคมจีนเรื่องราวที่เกี่ยวหรือเปรียบเทียบกับ “ฤดูใบไม้ผลิ” (春) โดยส่วนมากจะมีความหมายเกี่ยวกับการเติบโตและความเจริญรุ่งเรือง เมื่อดูคำว่า “春时” จากบทเซียมซี 2 บทที่กล่าวมาด้านบน ดูผิวเผินความหมายของคำควรจะเกี่ยวกับ “ฤดูใบไม้ผลิ” หรือ “ฤดูกาล” และมีความหมายเป็นนัยคือ “โอกาส” และ “โอกาสที่ดี” แต่หากมองในมุมมองของวัฒนธรรมไทย ประเทศไทยมีสภาพอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ในหนึ่งปีแบ่ง 3 ฤดูกาล คือ “ฤดูร้อน”, “ฤดูฝน” และ “ฤดูหนาว” ซึ่งแตกต่างจากประเทศจีนที่มี 4 ฤดูกาล คือ “ฤดูใบไม้ผลิ”, “ฤดูร้อน”, “ฤดูใบไม้ร่วง” และ “ฤดูหนาว” กับการแบ่ง 24 ช่วงเวลาตามวัฒนธรรมจีน ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีคำว่า “春天” (ฤดูใบไม้ผลิ) ในการบอกความเป็นนัย ดังนั้น ในมุมมองของการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมนี้ นักแปลจึงได้ใช้วิธีการแปลแบบทำให้กลมกลืนอย่างเห็นได้ชัด โดยแปลว่า “春季” เป็น “ฤดูร้อน” หรือ “ฤดูที่มีน้ำน้อย” เพื่อให้ผู้ดวงเข้าใจความหมายที่แท้จริงของบทแปลเซียมซีได้

2. ทฤษฎีอย่างสร้างสรรค์ (创造性叛逆)

ทฤษฎีอย่างสร้างสรรค์ คือ ทฤษฎีที่ โรแบร์ต เอสคาปรีต์ (Robert Escarpit) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสเป็นผู้เสนอว่า การแปลเป็น “ทฤษฎีที่สร้างสรรค์เสมอ” การแปลคือการสร้างสรรค์ และผลของการสร้างคือการทฤษฎี ทฤษฎีอย่างสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากการแปลไม่ได้เกิดขึ้นในอากาศ แต่เป็นการแปลจากสภาพแวดล้อม การแปลนี้หมายถึงปัจจัยการแปลหลายอย่าง เช่น ข้อความต้นฉบับ ผู้เขียน วัฒนธรรมภาษาต้นฉบับ วัฒนธรรมภาษาเป้าหมาย ผู้อ่าน ภาษาเป้าหมาย และผู้แปล เพื่อการแปลและความต้องการที่แตกต่างกันของผู้อ่าน ผู้แปลใช้วิธีการแปลที่แตกต่างกัน ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ผสมผสานเข้ากับรูปแบบการแปลของตนเอง ลบหรือเพิ่มเนื้อหาบางอย่างโดยไม่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัว

ส่วนสำคัญของวรรณคดีเปรียบเทียบ คือ “การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม” ตามทฤษฎีมิติทางวัฒนธรรมของ ฮอฟสตีต (Hofstede Cultural Dimensions Theory) ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบวรรณกรรมหรือการสร้างการจัดการข้ามวัฒนธรรม การพัฒนาแนวทางการแปลจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ “ความเหลื่อมล้ำของอำนาจ” “การหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน” “ความเป็นปัจเจกนิยม การรวมกลุ่ม” “ความเป็นชาย ความเป็นหญิง” และ “การมองการไกล หรือ มุมมองต่อเรื่องระยะยาว” ด้วยเทคนิคการแปลจัดการกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม เมื่อประมวลจาก “ความแตกต่าง” นี้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทที่แตกต่างกัน คือ เนื่องจากปัจจัยในการดำเนินการแปลของผู้แปล (เช่น ระดับความรู้ที่จำกัด คุณค่าการแปล ตำแหน่งทางวัฒนธรรม) “จงใจ” ดำเนินการ “ทฤษฎีอย่างสร้างสรรค์” ต่อข้อความต้นฉบับ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในสัญลักษณ์ทางภาษาและความหมายแฝงทางวัฒนธรรม และเนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างสองวัฒนธรรม เช่น ประเทศต่างกัน ภูมิทัศน์ธรรมชาติต่างกัน ความแตกต่างในนิสัยทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของความเชื่อทางศาสนา ยังคงมีอยู่ จึงทำให้เกิด “ทฤษฎีอย่างสร้างสรรค์”

“ทฤษฎีอย่างสร้างสรรค์” เกิดจาก “การแสดงออกทางสัญลักษณ์ทางภาษา” และ “ความหมายแฝงทางวัฒนธรรม” ที่แตกต่างกัน ทำให้เกิด “การแปลผิดพลาด” หรือ “การแปลตกหล่น” และยังมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างระหว่างจีนและไทยในด้านประเพณีและทางด้านศาสนา ในที่นี้ งานวิจัยนี้ต้องการอธิบายการแปลต่อไปนี้

2.1 ใบเชื่อมโยงใบที่ 3 ของศาลเจ้าฤดูที่ อธิบายว่า

往去心事，劳心费力。求财问事，退步问颈。

家门无气，财散身亡。食无求饱，居无求安。

ใบที่สามความว่าไม่ผาสุก จะได้ทุกซักร้อนใจตั้งไฟผลาญ

ประกอบกิจจิตขุนรู้น่าคาญ กลับป่วยการโทษระคนผลไม่มี

“劳心费力” เดิมที่มีความหมายว่าคนคนหนึ่งกังวลเกี่ยวกับอดีตมากเกินไปซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึก “เหนื่อยล้า” และ “เหนื่อยล้าทางร่างกายและจิตใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้” บอกเป็นนัยว่าไม่ควรทำอะไรที่ไร้ประโยชน์ ควรเอาใจไปใส่กับการงานและพยายามกับสิ่งที่สร้างสรรค์ แต่ในบทเชื่อมโยงภาษาไทยแปลเป็น “จะได้ทุกซักร้อนใจตั้งไฟผลาญ” จะเห็นได้ว่า “การทฤษฎีอย่างสร้างสรรค์” เกิดขึ้นทั้งในความหมายเชิงสัญลักษณ์ของการแสดงออกทางวัฒนธรรมและในระดับที่ลึกกว่า “ความหมายแฝงทางวัฒนธรรม” นอกจากนี้ “劳心费力” ยังปรากฏในเชื่อมโยงใบที่ 5 อีกด้วย

人逢十喜，恶事无傲。劳心费力，自有贵人。

作事如何，不必忧愁。休贪他牛，失了己马。

ใบที่ห้าว่าไว้ให้เห็นชัด อย่าอึดอัดอกใจไปเลยหนอ

ไม่ควรคิดเกินเขตเหตุไม่พอ ไม่มีข้อคิดร้ายในตัวใคร

การทุกขใจไปเปล่าไม่เข้าการ ถือโบราณทำนองจะผ่องใส
จะคบคนดูหน้าอย่าเบาใจ อย่าโลกมากอยากได้ของเขามา

เซียมซีใบที่ 5 “劳心费力” ไม่ได้แปลว่า “จะได้ทุกข์ร้อนใจตั้งไฟผลาญ” เหมือนเซียมซีใบที่ 3 แต่กลับแปลเป็น “ไม่ต้องคิดมาก ยิ่งคิดมากยิ่งทำให้รู้สึกอึดอัด และจะทำให้ อึดอัดมากขึ้นไปอีก” เพื่อชี้แนะให้ผู้ดวง “มีใจที่สงบ” สะสมบุญไว้ให้มาก แล้วเทพแห่งโชคชะตาจะดูแลผู้ดวงเอง จะเห็นได้จากการใช้วิธีการแปลที่แตกต่างกัน “劳心费力” จากเซียมซีใบที่ 3 และใบที่ 5 สามารถเห็นได้ชัดว่า การแปลข้ามวัฒนธรรมยังคงมี “การขยาย”, “การเปลี่ยนแปลง” และ “การทรยศ” อย่างแพร่หลายจากการแสดงออกทางสัญลักษณ์ภาษาและความหมายแฝงซึ่งแตกต่างจากข้อความต้นฉบับ จากมุมมองของทฤษฎีการแปล เนื่องจากผู้แปลให้ความสำคัญกับ “ความเหมือนกันในการใช้งานจริง” ของข้อความมากกว่า “ความเหมือนกันทางภาษา” ดังนั้น “การทรยศอย่างสร้างสรรค์” จึงจะปรากฏในการแปลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.2 ใบเซียมซีใบที่ 23 ของศาลเจ้าผู้ดี ที่อธิบายว่า

家门和好，得财逢吉。福者安身，因祸得福。

知则心正，得病远归。老者得福，少者得禄。

ทั้งครอบครัวทั่วหน้าล้วนผาสุก ไม่มีทุกข์บุญเจออยู่เหลือหลาย

ลากจะมีดีงามดังคำทาย แสน่จ่ายตายอยู่หลังหนทางไกล

“因祸得福” หมายถึง “ทุกข์ลาภ” มีต้นกำเนิดมาจากลัทธิเต๋าของจีน เป็นความคิดของเล่าจื้อผู้สร้าง “โจ้อ” (周易) “祸兮福之所倚，福兮祸之所伏” หมายถึง “มีทุกข์ก็มีสุขได้ มีสุขก็มีทุกข์ได้เช่นกัน” หรือ “สุขทุกข์เป็นสิ่งไม่เที่ยง” เป็นนิทานเตือนให้ผู้คนเข้าใจระหว่าง “ความทุกข์” และ “ความสุข” ที่จะเปลี่ยนแปลงในเวลาที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มเติมความเป็นอยู่ที่เป็นสุขที่สุดของมนุษย์ ในสังคมจีนยังมีนิทาน “塞翁失马，焉知非福” หมายถึง “ชายชราสูญเสียม้า แต่กลับเป็นโชคอันยิ่งใหญ่” ได้ตีความความคิดของการเปลี่ยนแปลงระหว่างความทุกข์และ ความสุขในรายละเอียดมากขึ้น แต่เนื่องจากในสังคมไทยยังขาดนิทานประเภทนี้ ดังนั้นเพื่อปรับให้เข้ากับการสื่อสารทาง วัฒนธรรม ผู้แปลจึงแปลประโยคนี้ว่า “ไม่มีทุกข์บุญเจออยู่เหลือหลาย” ในกระบวนการของการแปลประโยคนี้สามารถเห็น ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมจีนและไทยอย่างเป็นรูปธรรม และยังมีปัจจัยอื่นๆ เช่น ความรู้ของผู้แปลและความสามารถ ของผู้แปลทำให้เวลาแปลเกิด “ทรยศอย่างสร้างสรรค์” ทำให้บทแปลการแสดงออกทางภาษาและความหมายแฝงของเซียมซี เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

3. การเปลี่ยนความหมายของคำ

ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ภาษาเป้าหมายและวัฒนธรรมมักถูกปัจจัยบางอย่าง ทำให้การแปลความหมายทั้ง คำศัพท์ แนวคิด ความหมายแฝงถูกปรับเปลี่ยนไป โดยเฉพาะคำว่า “行人” ที่ปรากฏในเซียมซีผู้ดีก ในวัฒนธรรมจีน โบราณคำว่า “行人” ในนิทานเรื่องเล่าที่ต่างกันความหมายของคำก็จะแตกต่างกันไปด้วย โดยทั่วไป “行人” หมายถึง คนที่กำลังจะออกจากบ้านไป คนเดินเท้า หรือคนที่อยากพบเจอ เช่นญาติ คนรัก หรือเพื่อนฝูง ตามบทสรุปของนักวิชาการ คำว่า “行人” สามารถสรุปความหมายได้ดังนี้

3.1 “行人” หมายถึง คนเดินทางหรือนักบวช เช่น GuanZi QingZhongji (管子轻重己) บันทึกไว้ ว่า ภายในสิบวัน ในบ้านต้องไม่มีผู้หญิงพรหมจรรย์ บนถนนต้องไม่มีคนสัญจรไปมา (十日之内，室无处女，路无“行人”) แต่ใน Bin Che Xing (兵车行) กวีจีนสมัยราชวงศ์ถังผู้ (Du Fu : 杜甫) แต่งไว้เขียน

ไว้ รถรบ ม้ารบ นักรบมีคันธนูและลูกธนูอยู่ที่เอว (车辚辚，马萧萧，行人弓箭各在腰) ในที่นี้ “行人” หมายถึง นักรบ⁵

3.2 “行人” หมายถึง แม่สื่อ เช่น นิยายเรื่อง The Scholars (儒林外史) บทประพันธ์ของนักเขียนสมัยราชวงศ์ชิงอู๋จิ้งจี้ (吴敬梓) ตอนที่ 21 กล่าวว่า ห่างกันแค่กำแพงกัน เปิดประตูจึงเข้ามา ค่าแม่สื่อก็ประหยัดได้แล้ว (一墙之隔，打开一个门就搀了过来，行人钱都可以省得的。)

3.3 “行人” หมายถึง การมีชีวิต เช่น Lie Zi Tian Rui (列子天瑞篇) บทประพันธ์ของเสี่ยจี้ 列子) กล่าวว่า สามีบอกว่าคนตายคือคนที่กลับมา ผู้ที่หายใจคือคนมีชีวิต (夫言死人为归人，则生人为行人矣。)⁶

อย่างไรก็ตาม ในการแปล “行人” ในภาษาไทย ผู้แปลแปลความหมายนอกเหนือไปจากความหมายเดิมในภาษาจีน ในหลายๆ สถานการณ์จะแปลว่า ลูกหนี้

ตารางที่ 1 คำแปลภาษาจีนไทยบนใบเขียนซี

ใบที่	คำภาษาจีน	คำแปลภาษาไทย
1	行人到	จะพบกับลูกหนี้ พี่น้อง
2	行人到	จะพบกับลูกหนี้ เพื่อน
3	行人未到	ไม่พบลูกหนี้
4	行人未到	ไม่พบลูกหนี้
5	行人未到	ไม่พบลูกหนี้
6	行人到	จะพบกับลูกหนี้ เพื่อน
7	-	-
8	-	-
9	行人到	จะพบกับผู้ที่ตายไปแล้ว
10	-	-
11	行人到	จะพบกับลูกหนี้ เพื่อน พี่น้อง
12	行人到	จะพบกับญาติ
13	行人到	จะพบกับคนที่อยากเจอ
14	行人到	จะพบกับผู้ที่ตายไปแล้ว
15	行人到	จะพบกับลูกหนี้
16	-	-
17	行人未到	ไม่พบลูกหนี้
18	-	-
19	行人未到	ไม่พบกับคนตัวเองที่อยากเจอ

⁵ ความหมาย “行人” 《行人的意思 - 查字典》 สืบค้นจาก https://www.chazidian.com/r_ci_1c99874a50ee2fae3d01dbb984575e5c/

⁶ ความหมาย “行人” สืบค้นจาก <https://upimg.baik.com/doc/5755533-5968295.html>

ตารางที่ 1 คำแปลภาษาจีนไทยบนใบเซียมซี (ต่อ)

ใบที่	คำภาษาจีน	คำแปลภาษาไทย
20	行人未到	ไม่ได้แปล
21	-	-
22	行人到	จะพบกับคนตัวเองที่อยากเจอ
23	行人到	ไม่ได้แปล
24	行人到	ไม่ได้แปล
25	行人未到	ไม่ได้แปล
26	行人未到	ไม่ได้แปล
27	行人到	จะพบกับคนที่สามารถช่วยเหลือได้
28	行人到	จะพบกับผู้เมตตา

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบเซียมซีถูกตั้ง 28 ใบฉบับภาษาจีนและภาษาไทยแปลแล้ว มี 6 ใบที่
ไม่ได้เอ่ยถึงคำว่า “行人” และมีการแปล “行人” แตกต่างออกไปจากความหมายเดิมของคำศัพท์ เช่น แปลว่า ลูกหนี้
หรือผู้เมตตา

ผลการวิจัย

1. การแปลใบเซียมซีภาษาจีน นอกจากผู้แปลจะใช้วิธีการแปลแบบตรงตัวแล้ว ผู้แปลยังใช้กลยุทธ์การแปลอีก 3
แบบ คือ การทำให้กลมกลืน การทรยศอย่างสร้างสรรค์ และการเปลี่ยนความหมายของคำ จุดประสงค์เพื่อให้คนไทยหรือ
ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายของบทเซียมซีได้โดยทันที และไม่รู้สึกรู้สึว่าเป็นบทเซียมซีถูกแปลมาจากภาษาอื่นอีกที
2. การแปลความหมายบนใบเซียมซีเป็นเรื่องยากที่จะแปลความหมายได้อย่างถูกต้อง แต่ผู้แปลยังต้องเผชิญกับ
อุปสรรคในการใช้คำภาษาไทยให้ถูกต้องและคล้องจองกันเป็นบทกลอนในเซียมซีฉบับภาษาไทยอีก ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่
ผู้แปลจะตัดหรือเพิ่มคำบางคำลงในข้อความ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความหมายในใบเซียมซีฉบับภาษาไทยถูกปรับเปลี่ยนไปจาก
ภาษาต้นฉบับ
3. การแปลบทความจากภาษาหนึ่งมาเป็นอีกภาษาหนึ่ง ผู้แปลจะมีความรู้ทางด้านภาษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้
แต่จะต้องเข้าใจถึงแก่นแท้ของประเทศเจ้าของภาษาปลายทางด้วย เพื่อสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างภาษาต้นฉบับและ
ภาษาปลายทางได้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการผิดพลาดในการแปล

สรุปและอภิปรายผล

เซียมซี มีต้นกำเนิดจากประเทศจีน ซึ่งเดิมทีคนจีนจะเสี่ยงทายโชคชะตากันตามวัดหรือศาลเจ้าที่พวกเขา
มีความเคารพนับถือ จากการศึกษาพบว่า เซียมซีแต่ละวัดหรือศาลเจ้ามีจำนวนไม่เท่ากัน แต่จำนวนที่พบบ่อยที่สุดของประเทศ
ไทย คือ 28 ใบ ซึ่งถูกแปลจากเซียมซีตั้ง 28 ประเทศจีน

หลังจากที่ชาวจีนเดินทางเข้ามาถึงประเทศไทยในช่วงกรุงสุโขทัยและสมัยกรุงศรีอยุธยา คนจีนได้นำเอาเซียมซีเข้ามา
เผยแพร่ในประเทศไทยด้วย เพื่อให้ผู้ที่ต้องการทำนายโชคชะตาสามารถมาเสี่ยงทายโชคชะตาได้ และคำทำนายที่เดิมทีเป็น
ต้นฉบับภาษาจีน ได้ถูกแปลและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย โดยจะใช้ภาษาไทยที่เข้าใจง่าย โดย
คำทำนายจะมีทั้งด้านดีและด้านไม่ดีผสมกันไป

การแปล คือ ญุณแจสำคัญที่ใช้ถ่ายถอดความหมายจากภาษาต้นฉบับไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง ให้ภาษาต้นฉบับและภาษาปลายทางมีความหมายเท่ากัน หรือใกล้เคียงมากที่สุด การแปลไบเซียมซี ผู้แปลไม่เพียงแต่จะต้องมีความรู้ทางด้านภาษาจีนเท่านั้น แต่ยังต้องมีความรู้ความสามารถทางด้านภูมิประเทศ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนจีนด้วย ด้วยกลวิธีการแปลแบบทำให้กลมกลืนและแบบทรยศอย่างสร้างสรรค์ทำให้การแปลไบเซียมซีเป็นไปอย่างกลมกลืน และทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกรู้ว่าคำทำนายเกิดจากการแปลมาอีกที

เอกสารอ้างอิง

กนกพร นุ่มทอง. (2563). **ทักษะการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ความหมาย “**行人**” 《**行人的意思 - 查字典**》. สืบค้นจาก https://www.chazidian.com/r_ci_1c99874a50ee2fae3d01dbb984575e5c/

ความหมาย “**行人**”. สืบค้นจาก <https://upimg.baikso.com/doc/5755533-5968295.html>

จินตนา ธันวานิวัฒน์. (2542). **ภาษาเซียมซี**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาคริต อนันทรารวัน. (2547). **วรรณกรรมไบเซียมซี**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิชจำกัด.

พรทิพย์ ไวแสง. (2535). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมที่ปรากฏในคำทำนายของไบเซียมซี**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มะลิ จรุงเกียรติ. (2549). **การศึกษาวรรณกรรมไบเซียมซีของดในจังหวัดภาคกลาง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อินทรีรา กุลวเชียร. (2557). **การแปลคืออะไร (นิยาม)**. สืบค้นจาก http://pws.npru.ac.th/intrira/index.php?act=6a992d5529f459a44fee58c733255e86&lntype=extmod&sys=sys_article&dat=index&mac_id=294

Christopher Kasparek. (1983). The Translator's Endless Toil. **The Polish Review**, vol. XXVIII, 2, pp. 84-87.

陈福康. (1992), 《**中国译学理论史稿**》, 上海: 上海外语教育出版社

董明. (2006), 《**翻译: 创造性叛逆**》, 北京: 中央编译出版社

雷星岩. (2009), 《**二十八星宿斗法**》, 北京: 第三届中国民俗钱币研讨会

崔钟雷. (2010), 《**老子庄子**》, 哈尔滨: 哈尔滨出版社

尚建明. (2013), 《**风水学的天文理论--二十八星宿**》, 南昌: 易学与建筑文化高层论坛十周年峰会

许钧. (2014), 《**从翻译出发--翻译与翻译研究**》, 上海: 复旦大学出版社

老子. 《**老子道德经全文**》. สืบค้นจาก <http://www.shixiu.net/nanshi/zhuzuo/lzts/4294.html>

《**土地公签卦与福德老爷灵签 28 土地公灵签**》. สืบค้นจาก <https://wenku.baidu.com/view/2409c09866ce0508763231126edb6f1aff0071f1.html>

กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีจากเสภาขุนช้างขุนแผนสู่ละครโทรทัศน์ เรื่อง “วันทอง”
Presentation Strategies of the Concepts of Women from the Tale of *Khun Chang-Khun Phaen* to the TV drama, *Wanthong*

ภูริชญา สกุลดำรงคัพพานิช¹

สิริชญา คอนกรีต²

บทคัดย่อ

ละครโทรทัศน์เรื่อง *วันทอง* เผยแพร่ในช่อง one 31 เมื่อ พ.ศ. 2563 ละครโทรทัศน์เรื่องนี้ดัดแปลงจากเสภาขุนช้างขุนแผน เพื่อนำเสนอแนวคิดสตรีนิยม บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบกับการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีและเพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีจากเสภาขุนช้างขุนแผนมาสู่ละครโทรทัศน์เรื่อง *วันทอง* รวมทั้งเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในบทละครโทรทัศน์เรื่อง *วันทอง*

ผลการศึกษาพบว่าละครโทรทัศน์เรื่อง *วันทอง* มีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรี ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นของสตรี บทบาทของสตรีตามค่านิยมของสังคม และพลังการรวมกลุ่มของสตรีเพื่อสตรี ผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านการนำเสนอ ทั้งลำดับเรื่องและเล่าเรื่อง รวมไปถึงการเพิ่มตัวละคร และการเปลี่ยนแปลงลักษณะตัวละคร อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสตรีที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้พบว่า ยังมีปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดสตรี ได้แก่ ปัจจัยด้านบริบทสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ปัจจัยด้านการผลิตที่เปลี่ยนจากการแต่งเพื่อราชูปโภคเป็นแต่งเพื่อมวลชน และปัจจัยด้านผู้แต่งจากบทเสภาขุนช้างขุนแผนซึ่งผู้แต่งเป็นกลุ่มผู้ชาย เป็นละครโทรทัศน์เรื่อง *วันทอง* ซึ่งผู้แต่งเป็นกลุ่มผู้หญิง

คำสำคัญ: ขุนช้างขุนแผน, วรรณกรรมเปรียบเทียบ, บทละครโทรทัศน์วันทอง, สตรีนิยม

Abstract

The TV series, *Wanthong*, was released on *One 31* channel in 2020. The series is adapted from the Tale of *Khun Chang-Khun Phaen* and presents the concept of feminism. This study aims to compare the presentation of women in the tale and the series and identify the strategies and the external factors that affected the change in the concept of women in *Wanthong*. The study revealed the TV series, *Wanthong*, presented women's freedom of expression, roles of women in society, and the power of women's collective solidarity through television drama elements. These elements include the modifications to the order of the plot and narrative strategies, additional characters, and the alteration of characters' traits. The theme is also changed to accommodate the changing concept of women. The study also revealed the external factors that affect the change in the presentation of women. These factors are the social contexts that have changed over time, the shift in the production focus, from the production for royal patronage to one for the masses, and the change in authors from male authors in the Tale of *Khun Chang-Khun Phaen* to female authors in *Wanthong*.

Keywords: *Khun Chang-Khun Phaen*, comparative literature, *Wanthong*, feminist

¹ นักศึกษาลัทธิปริญาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

แนวคิดสตรีนิยม คือ แนวคิดสตรีนิยมเป็นแนวคิดของกลุ่มสตรีที่ตระหนักและต้องการขจัดปัญหาของความไม่เท่าเทียมทางเพศระหว่างเพศหญิงและเพศชายให้หมดไป (ปีเตอร์ แบร์รี่ อังถึงโน ออร์ทัย เพียยูระ, 2562 น. 45) โดยในปัจจุบันสังคมได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิความเท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและเพศชายมากขึ้นซึ่งสามารถเห็นได้จากการประท้วงและออกมาเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ รวมไปถึงการที่สื่อต่างๆ มีการนำแนวคิดสตรีนิยมเข้ามาใช้ เช่น หนังสื เพลง และละครโทรทัศน์

ในปี พ.ศ. 2563 ได้มีบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง เขียนบทโดย พิมพ์มาดา พัฒนอลงกรณ์, พิมพ์รินทร์ พงษ์วานิชสุข, จุติมา แยมศิริ ซึ่งมีการสอดแทรกแนวคิดสตรีนิยมและยังมีการดัดนักแสดงที่มีชื่อเสียงซึ่งก็คือ ดาวิกา โฮร์เน่ มารับบทเป็น วันทอง ที่เป็นตัวละครหลัก ทำให้ละครโทรทัศน์เรื่องนี้ได้รับความสนใจจากสังคม ดังจะเห็นได้จาก มียอดผู้เข้าชมสดทุกตอนทั่วประเทศ 3.52 และมีเรตติ้งตอนจบวันทอง 7.9 ซึ่งเป็นละครที่มียอดผู้เข้าชมสูงสุดในบรรดาละครช่องวัน (ดินสอเขียนฟ้า, 2564)

จากบทสัมภาษณ์นักเขียนในบทความ “วันทอง” เรื่องของหญิงสองใจ? สัมภาษณ์ทีมเขียนบทละครตีความ วันทอง 2021 (2564) ผู้แต่งได้กล่าวว่า ละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง เป็นการนำวรรณคดี ขุนช้างขุนแผนมาตีความใหม่ และเล่าในมุมมองของวันทอง ถึงแม้ว่าวรรณคดีขุนช้างขุนแผนจะเป็นวรรณคดีโบราณที่ถูกแต่งในยุคสมัยปีตาธิปไตย แต่ก็มีกระแสต่อต้านชะตากรรมของสตรีที่ถูกกดทับโดยอำนาจของระบบชายเป็นใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นางวันทอง ซึ่งเป็นนางเอกที่ไม่สามารถเลือกชะตากรรมของตนได้ อีกทั้งยังถูกประณามด้วยวาจากรรม “วันทองสองใจ” ละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง มีการแปรรูปวรรณกรรม* ตลอดจนตีความใหม่โดยมีการนำแนวคิดสตรีนิยมมาใช้

ถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาเรื่องแนวคิดสตรีนิยมกับสื่อต่างๆ เช่น ละครโทรทัศน์ วรรณคดีไทย เพลง ไว้ในหลายแง่มุม แต่ยังไม่มีการศึกษาการแปรรูปวรรณกรรมจากวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผนไปสู่บทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง เนื่องจากเป็นบทละครโทรทัศน์ที่ค่อนข้างทันสมัยและมีจุดเด่นในการนำเสนอแนวคิดสตรีนิยม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาในหัวข้อนี้ โดยศึกษากลวิธีการนำเสนอแนวคิดสตรีนิยมระหว่างเสภาขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดวชิรญาณ กับบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในวรรณกรรมเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ซึ่งนำไปสู่การตระหนักถึงอิทธิพลทางสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในตัวบทวรรณกรรมที่ก่อให้เกิดความเท่าเทียมในสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในเสภาขุนช้างขุนแผน และละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกบทที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน

สมมติฐานของการวิจัย

ละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง ในปี พ.ศ. 2563 ได้แปรรูปจากวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน เพื่อนำเสนอแนวคิดสตรีนิยมด้านสิทธิการแสดงความคิดเห็น โดยมีปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการนำเสนอแนวคิดสตรีนิยม ได้แก่ กลวิธีการสร้าง ตัวละคร การลำดับเหตุการณ์ เช่น การเปิดเรื่องด้วยฉากท้องพระโรงซึ่งเป็นฉากที่ตัดสินความเป็นความตายของนางวันทอง เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป อีกทั้งยังในปัจจัยจากผู้แต่ง สื่อ หรือแม้กระทั่งบริบทสังคมที่ส่งผลแนวคิดเกี่ยวกับสตรีที่เปลี่ยนไป

* การแปรรูปวรรณกรรม (Literary adaptation) หมายถึง กระบวนการในการปรับเปลี่ยนวรรณกรรมต้นฉบับจากสื่อประเภทหนึ่งไปเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่ง ด้วยวิธีการทางวรรณศิลป์ เช่น การตัด การเพิ่ม การสลับ ทำให้มีงานชิ้นใหม่ที่แตกต่างจากงานต้นแบบ (วิศปัดย์ ชัยช่วย, 2557)

ขอบเขตของการวิจัย

1. เสภาขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดวชิรญาณ จำนวน 43 ตอน
2. ละครโทรทัศน์ วันทอง จำนวน 16 ตอน โดยศึกษาเฉพาะบทสนทนา

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

1. แนวคิดสตรีนิยมของปีเตอร์ แบร์รี (อ้างถึงใน อรทัย เพ็ญยุระ, 2562, น. 45) ระบุว่าแนวคิดสตรีนิยมเป็นแนวคิดของกลุ่มสตรีที่ตระหนักและต้องการขจัดปัญหาของความไม่เท่าเทียมทางเพศระหว่างเพศหญิงและเพศชายให้หมดไป
2. การเปรียบเทียบระหว่างวรรณคดีลายลักษณ์และสื่อภาพยนตร์ โดยนำลักษณะองค์ประกอบที่เหมือนกันมาพิจารณาเพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสตรีที่เปลี่ยนไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง และ เสภาขุนช้างขุนแผน
 - 1.2 คัดเลือกหัวข้อที่จะศึกษาในละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง และ เสภาขุนช้างขุนแผน
 - 1.3 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเสภาขุนช้างขุนแผน
 - 1.4 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง
 - 1.5 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสตรีนิยม
2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.1 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับสตรีที่ปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่อง วันทองและเสภาขุนช้างขุนแผน
 - 2.2 สรุปและอภิปรายผล
3. ขั้นนำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดสตรีนิยมระหว่างเสภาขุนช้างขุนแผน และ ละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสตรีระหว่างเสภาขุนช้างขุนแผนและละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง

ในเสภาขุนช้างขุนแผนและบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับสตรีซึ่งเปลี่ยนแปลงผ่านการเล่าเรื่องและเหตุการณ์ต่างๆ รวมไปถึงตัวละคร เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีที่เปลี่ยนไป ดังนี้

1.1 เสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นของสตรี

ในเสภาขุนช้างขุนแผน มีการแสดงให้เห็นถึงการแสดงออกของสตรีคือ ผู้หญิงในยุคสมัยก่อนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นออกมาได้โดยตรง ผ่านตัวละครต่างๆ เช่น นางบัวคลี่ที่ถูกยกให้เป็นภรรยาของขุนแผนและกลับถูกพ่อของเธอสั่งให้ไปฆ่าสามีของเธอแต่กลับไม่เห็นการแสดงความคิดเห็นของเธอเลย แม้กระทั่งนางวันทองซึ่งเป็นผู้หญิงที่มีความปากจัดหรือกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากที่สุด แต่กลับสามารถความคิดเห็นหรือแสดงออกได้เพียงแค่นี้ในครอบครัวเท่านั้น เช่น การตำท้อและตบตีนางลาวทอง แต่เธอก็กลับไม่สามารถแสดงออกทางความคิดเห็นของเธอได้อย่างเต็มที่ เมื่ออยู่ต่อหน้าพระพันวษาด้วยอิทธิพลของกษัตริย์และบริบทสังคมที่จำกัดสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของเธอ ในทางกลับกัน ในละคร

โทรทัศน์ วันทอง ได้มีการสนับสนุนให้สตรีนั้นลุกขึ้นจากการถูกกดขี่ผ่านการพัฒนาของตัวละครน้อยที่ถูกกดขี่จากสามีของตน จนต้องลุกขึ้นมาต่อสู้ หรือการเปลี่ยนแปลงตัวละครวันทองให้เป็นตัวละครที่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองและมีอุดมการณ์ที่จะช่วยเหลือสตรีที่ถูกกดขี่จากบุรุษซึ่งต่างจากเสภาขุนช้างขุนแผน จากคำพูดของวันทองว่า “ความตายของข้าในวันนี้จะไม่เสียเปล่า ... ถ้ามันช่วยทำให้ผู้หญิงกล้าลุกขึ้นมาสู้และมีสิทธิมีเสียงบ้าง” (วันทองตอนที่ 15) จากข้อความแสดงให้เห็นถึงการที่นางวันทองยอมที่จะเสียสละตัวเองเพื่อการเรียกร้องให้สตรีนั้นมีสิทธิในการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดการแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างเห็นได้ชัด

1.2 บทบาทของสตรีตามค่านิยมของสังคม

จากเสภาขุนช้างขุนแผน มีการแสดงให้เห็นถึงเพศภาวะซึ่งก็คือบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายที่สังคมคาดหวัง โดยมีการแบ่งเพศภาวะอย่างชัดเจนจากวิจัยเรื่อง เพศภาวะและเพศวิถีในเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ของ ดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง และอรทัย เพ็ญยุระ (2563) เห็นได้ว่าจาก เสภาขุนช้างขุนแผน ได้กล่าวถึงเพศภาวะ ในเสภาขุนช้างขุนแผน เพศหญิงนั้นรับหน้าที่บริหารจัดการทุกอย่างในครัวเรือน การประกอบอาหาร การแกะสลัก จากข้อความที่ยกมาแสดงให้เห็นถึงการจำกัดบทบาทระหว่างบุรุษและสตรีซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในสมัยก่อน ในบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง ได้มีการแสดงให้เห็นผ่านตัวละครที่อยู่เนื้อเรื่องแสดงมุมมองของสตรีที่ถูกสังคมกดขี่อย่างชัดเจนจากคำพูดของบุโรหิตที่กล่าวถึงการที่เพื่อนของน้อยซึ่งเป็นโสเภณีมาขอความเป็นธรรมให้น้อยว่า “เรื่องนั้นมันไม่เกี่ยวกับผู้หญิงที่จะมากำก่าย กลับไปในที่ของพวกเอ็งและทำหน้าที่ของพวกเอ็งไปเถิด” (วันทองตอนที่ 15) จากบทประพันธ์แสดงให้เห็นการจำกัดบทบาทของสตรีหรือ เพศภาวะ แต่เขาก็กลับดูถูกพวกเธอเพียงเพราะเป็นหญิง นอกจากนั้นจะเห็นถึงการแบ่งแยกบทบาทและพื้นที่ของสตรี หลังจากนั้นนางวันทองซึ่งเป็นตัวละครที่น่าเสนอดังแนวคิดสตรีนิยมได้กล่าวถึงเพศภาวะดังนี้ “หน้าที่ที่ท่านหมายถึงนั่นคือทำกับข้าวอยู่หลังครัวเลี้ยงลูกบนเรือนและคอยปรนนิบัติสามีเท่านั้นฤเจ้าคะ ... เหตุใดต้องจำกัดว่าผู้หญิงทำอะไรได้ หรือไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย ทั้งที่ก็เป็นคนเยี่ยงเดียวกัน” (วันทองตอนที่ 15) จากคำพูดที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึง เพศภาวะของสตรีที่ถูกจำกัดทางพื้นที่และบทบาทที่เปลี่ยนไปในสังคมนั้นก็คือผู้หญิงนั้นไม่ถูกจำกัดบทบาทเพียงแค่ว่าอาหารและเลี้ยงลูกอีกต่อไป

1.3 พลังการรวมกลุ่มของสตรีเพื่อสตรี

แนวคิดนี้ไม่ปรากฏในเสภาขุนช้างขุนแผนแต่มีการเพิ่มขึ้นมาในละครโทรทัศน์ วันทอง เนื่องจากแก่นเรื่องที่เปลี่ยนไป คือการรวมกลุ่มของสตรี ในละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง จะมีการช่วยเหลือกันระหว่างสตรี เช่น สุริยงเทวีที่คอยช่วยเหลือเป็นกระบอกเสียงที่มีอำนาจในวันทองหรือในช่วงแรกที่น้อยมีวันทองคอยช่วยเหลือและปกป้องน้อยจากการกดขี่ของผิน อีกหนึ่งเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการรวมตัวของสตรีคือการรวมกลุ่มของสตรีที่โรงชำเราบุรุษเพื่อแสดงให้เห็นถึงพลังที่อยากเปลี่ยนแปลงและเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีซึ่งตรงกับความคิดสตรีนิยมที่มีการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องสิทธิในการเปลี่ยนแปลงซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของการเรียกร้องสิทธิของสตรีในแนวคิดสตรีนิยมที่มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจและการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดของคนในสังคม

จากการวิเคราะห์ข้างต้น พบว่า บทเสภาขุนช้างขุนแผนมีการนำเสนอบทบาทและสิทธิเสรีภาพของสตรีที่ถูกกดขี่จากระบบปิตาธิปไตยที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น ผ่านบทบาทของนางวันทองที่ไม่มีสิทธิเลือก ซ้ำยังถูกจำกัดบทบาทในทางกลับกันละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง มีการเพิ่มเติมเนื้อหาและมีการเปลี่ยนแปลงตัวละครอย่างเด่นชัด โดยเป็นความตั้งใจของผู้แต่งที่ต้องการจะขับเคลื่อนถึงแนวคิดเกี่ยวกับสตรีผ่านตัวละครวันทองโดยตรง แนวคิดดังกล่าวนี้ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงตัวละครอื่นในเรื่องไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง เช่น น้อย และ วันทอง ที่เปลี่ยนจากผู้ถูกกระทำมาเป็นผู้เรียกร้องสิทธิของตน หรือแม้กระทั่งในฉากจบของเรื่องที่เปลี่ยนแปลงการตายของวันทอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จของการเรียกร้องสิทธิของคนคืออย่างน้อยในบั้นปลายชีวิตเธอมีสิทธิเลือกที่จะบวชและอาศัยอยู่อย่างสันโดษซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวคิดสตรีอย่างชัดเจน

2. กลวิธีการนำเสนอแนวคิดสตรี

2.1 การลำดับเรื่องและการเล่าเรื่อง

ในเสภาขุนช้างขุนแผน มีการลำดับเรื่องเป็นแนวเส้นตรงกล่าวคือเรียงไปตั้งแต่เหตุการณ์แรกจนเหตุการณ์สุดท้าย อีกทั้งการเล่าเรื่องที่เป็นการเล่าเรื่องมุมมองบุคคลที่สาม และเล่าเรื่องผ่านตัวเอกของเรื่องอย่างขุนแผนและขุนช้าง ซึ่งเป็นตัวละครชาย ซึ่งจะเห็นถึงบทบาทหน้าที่ สภาพสังคม และค่านิยมที่เกิดขึ้น ผ่านตัวละครชายเป็นหลัก ในทางกลับกันละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง การลำดับเรื่องที่แตกต่างไปจากต้นฉบับ การเปิดเรื่องด้วยฉากพิพากษานางวันทอง ซึ่งเป็นฉากที่สำคัญต่อนางวันทองอีกทั้งยังขับเน้นแก่นเรื่องที่ว่าด้วยการแสดงออกทางความคิดของสตรี ให้มีการแสดงออกมากขึ้น อีกทั้งยังมีการเล่าเนื้อเรื่องผ่านคำให้การของตัวละครต่างๆ ระหว่างการพิจารณาคดีซึ่งแสดงให้เห็นถึงมุมมองและความคิดของตัวละคร และนอกจากนั้นยังมีการนำการประหารวันทองมาเป็นจุดสุดยอดของเนื้อเรื่องซึ่งมาจากการตัดสินใจของนางวันทองเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงนอกจากนั้นยังมีการให้จุดสนใจของเรื่องไปที่ตัวละครหญิงเป็นหลัก เช่น นางวันทอง น้อย เพื่อนำเสนอแก่นเรื่องที่ว่าด้วยสิทธิสตรี การปิดเรื่องของละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากต้นฉบับอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ในบทเสภาขุนช้างขุนแผนซึ่งแสดงให้เห็นถึงชะตากรรมของสตรีที่ถูกกดขี่โดยระบบปิตาธิปไตย แต่ในละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง นางวันทองได้เปลี่ยนจาก “ผู้ถูกระงับ” มาเป็น “ผู้เรียกร้องสิทธิของตน” ทำให้จุดจบของเรื่องนั้นเปลี่ยนไป การที่วันทองยังมีชีวิตอยู่แสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เปลี่ยนไปจากการเคลื่อนไหวของวันทองและยังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของตัวละครชายที่อยู่ในระบบปิตาธิปไตยอย่างขุนแผนที่เปลี่ยนไปและยอมรับความคิดในเรื่องสิทธิความเท่าเทียมระหว่างชายและหญิงซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของวันทองมีความหมายและเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม

ละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง มีการแทรกโครงเรื่องย่อยเพื่อแสดงให้เห็นถึงแก่นเรื่องที่ว่าด้วยแนวคิดสตรีอย่างเด่นชัด ผ่านการแทรกโครงเรื่องย่อยของน้อย ซึ่งเป็นสาวชาวบ้าน ที่มีความสนใจในการตัดสินใจของนางวันทอง เนื่องจากการช่วยเหลือวันทองโดยการเอาเครื่องปั้นดินเผาฟาตใส่ผืน ซึ่งเป็นสามีของเธอที่กดขี่ทั้งทางร่างกาย เช่น การทุบตี น้อยเวลาที่เขาดื่มเหล้า และการทำร้ายจิตใจ เช่น การตำหนิ หรือการมีจวง ภรรยาอีกคนเข้ามาโดยไม่ถามความสมัครใจของน้อย อีกทั้งยังปิดกั้นสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เช่น “...กูก็ไม่ให้มึงไปฟังคดีวันทองแน่” “กูบอกให้มึงอยู่อย่างเงียบๆ” การเพิ่มของเหตุการณ์น้อยแสดงให้เห็นถึงปัญหาของระบบชายเป็นใหญ่ที่ผู้หญิงถูกกดขี่และทำร้ายร่างกายในครอบครัว อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการลุกขึ้นมาต่อสู้ของน้อย การนำเครื่องปั้นดินเผาฟาตใส่ผืน เพื่อปกป้องตัวเอง

การกระทำของวันทองได้ส่งผลกับตัวของน้อยให้ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อตัวเอง จากคำพูดของน้อยว่า “แม่วันทองไม่เคยใครที่จะมีชีวิตเช่นนี้ตั้งแต่เขาเลือกไม่ได้ เขาเคยช่วยชีวิตฉัน เขาเป็นคนแรก ที่เห็นฉันเป็นคนเหมือนคนอื่น ๆ เขาสอนให้ฉันกล้าที่จะลุกขึ้นสู้เพื่อตัวเอง” (วันทองตอนที่ 12) นอกจากนั้นเหตุการณ์ของน้อยยังแสดงให้เห็นถึงการรวมกลุ่มของผู้หญิงที่สามารถสร้างอิทธิพลและแรงกระเพื่อมให้กับสังคมได้จากการที่น้อยได้ไปหลบในโรงชำเราบุรุษ ซึ่งเป็นย่านของ โสเภณี กลุ่มคนที่ถูกสังคมกดขี่ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้สิทธิสตรี ยิ่งไปกว่านั้นเหตุการณ์ของน้อยยังแสดงให้เห็นถึงการประหารของวันทองได้สร้างแรงกระเพื่อมให้สตรีที่ถูกกดขี่ในสังคมผ่านฉากจบของน้อยซึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงกฎหมายการหย่าร้างซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงให้ผู้หญิงสิทธิที่เลือกจะหย่าร้างได้

อีกหนึ่งโครงเรื่องย่อยที่ถูกแทรกเข้ามาคือโครงเรื่องของสุริยงเทวี พระมเหสีของพระพันวษา ซึ่งเป็นโครงเรื่องย่อยที่แทรกมาในเนื้อเรื่องหลัก โครงเรื่องแสดงให้เห็นถึงกดขี่ของผู้หญิงในสตรีชั้นสูง “ที่ผ่านมาม่อมฉันพยายามเงียบมาตลอด แต่ยิ่งเงียบ ยิ่งนานวัน พระองค์ก็ยังไม่สนใจหม่อมฉัน” (วันทองตอนที่ 6) ซึ่งแสดงให้เห็นภาพของสตรีชั้นสูงที่ถูกกดขี่ ทำให้เธอต้องอดทน เก็บความรู้สึกจนสุดท้ายก็นำไปสู่การสูญเสียลูก จนทำให้เธอเปลี่ยนแปลงความคิดและมาเป็น

กระบอกให้นางวันทอง ดังคำพูดว่า “การที่ให้ผู้หญิงคนนึงได้อธิบายอย่างไม่เคยไม่ทำ ก็ถือก้าวแรกที่ดิ้นเพคะ” (วันทอง ตอน 6)

สิ่งหนึ่งที่ละครโทรทัศน์ วันทอง มีการดัดแปลงที่น่าสนใจคือการเปลี่ยนแปลงตัวละครบางตัวให้แสดงความคิดสตรีนิยม เช่น น้อย สุริยงเทวี แต่กลับเลือกคงฉากหลังของระบอบปิตาธิปไตยซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปะทะและการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดระหว่างแนวคิดปิตาธิปไตยและแนวคิดสตรีนิยม ซึ่งเห็นได้ชัดผ่านตัวละครวันทองที่เป็นตัวแทนของแนวคิดสตรีที่ได้ต่อสู้กับความคิดของคนในสังคมรอบๆ ไม่ว่าจะเป็นการที่สร้างอำนาจปิตาธิปไตยที่เคยครอบงำตัวละครหญิงไม่ว่าจะเป็นน้อย วันทอง หรือ สุริยงเทวี โดยเราจะเห็นจากตัวละครน้อยที่ถูกจำกัดความคิดเห็นของเธอจากผืนสามีมของเธอ หรือแม้กระทั่งวันทองที่พยายามพูดถึงแนวคิดสตรีนิยม แต่กลับกลายเป็นเสียงส่วนน้อยที่ดูเหมือนยากที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดของคนในสังคมได้ แต่ด้วยแนวคิดสตรีนิยมที่สนับสนุนให้สตรีกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นโดยการใช้อากทองพระโรงจากการตัดสินใจของนางวันทองที่มีความจริงใจมาสร้างน้ำหนักคำพูดและความคิดของตัวละครเพื่อต่อสู้กับอำนาจปิตาธิปไตย หรือแม้กระทั่งคำพูดอย่าง “วันทองสองใจ” “คนทั่วกรุงศรีเค้าลือว่าเอ็ง อีวันทองสองใจ” “อีร้อยซอมนักผัวเยี่ยงนี้” (วันทองตอนที่ 6) จากคำพูดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการที่วันทองลุกขึ้นสู้กับความคิดของคนในสังคมรอบๆ ดังคำพูดว่า “ทุกคนตราหน้าข้าว่าเป็นหญิงสองใจ ทั้งๆ ที่ไม่รู้จักข้าด้วยซ้ำ” คำพูดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของวันทองและยังแสดงให้เห็นถึงการแสดงออกของสตรีที่มีสิทธิที่จะลุกขึ้นมาพูดถึงความคิดเห็นของตนเอง จนสุดท้ายความพยายามที่วันทองพยายามที่ต่อสู้รวมไปถึงเสียสละเพื่อการเปลี่ยนแปลงในสิทธิสตรีสำเร็จผ่านการเปลี่ยนแปลงกฎหมายส่งผลให้มุมมองของสตรีและคนในสังคมที่มองสตรีเปลี่ยนไป

2.2 ตัวละคร

ในบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทองมีการเปลี่ยนแปลงในการสร้างตัวละครที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดสตรีที่แตกต่างจากต้นฉบับแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ การเพิ่มตัวละคร และการเปลี่ยนแปลงลักษณะของตัวละคร โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 การเพิ่มตัวละคร พบว่า ในบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง มีการเพิ่มตัวละครจากเสภาขุนช้างขุนแผน ได้แก่ น้อย และ สุริยงเทวี

2.2.1.1 น้อย เป็น ตัวละครหญิงชาวบ้านอายุราวๆ ยี่สิบต้นๆ ที่ไม่ปรากฏบทบาทในเสภาขุนช้างขุนแผน แต่กลับถูกเพิ่มในบทบาทตัวละครเรื่อง “วันทอง” ผู้แต่งได้นำเสนอการลุกขึ้นสู้ของสตรีผ่าน การกระทำและพัฒนาการของตัวละครน้อย ในช่วงแรกของบทละคร น้อยจะรับบทเป็นผู้ถูกกระทำ เธอถูกทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจจากผืนสามีมของเธอซึ่งเป็นเสมือนภาพแทนของระบบปิตาธิปไตยที่ปิดกั้นและครอบงำน้อย ซึ่งจะเห็นได้ว่าตัวละครแสดงให้เห็นถึงความเป็นสตรีนิยมทำให้เธอลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อปกป้องตัวเอง การเรียกร้องสิทธิตัวเอง รวมไปถึงการขึ้นศาลพิจารณาคดีทำร้ายผืน ซึ่งนำไปสู่จุดจบในการเปลี่ยนแปลงกฎหมายการที่ให้สิทธิสตรีในการเลือกที่จะหย่ากับคู่ครองได้ซึ่งแสดงถึงความเป็นสตรีนิยมที่เป็นการต่อสู้กับความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและเพศชาย

น้อยจึงเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง น้อยในสายตาของนางวันทองเป็นเหมือนภาพในอดีตของวันทอง จากคำพูดว่า “เลือกทางชีวิตของเอ็ง ในวันที่เอ็งยังเลือกได้เกิด อย่าเป็นเช่นข้า” จะเห็นได้ว่าเรื่องราวของนางวันทองกับน้อยมีความคล้ายเหมือนเส้นขนานกัน ได้รับความไม่เป็นธรรมจากสามีของตนและทั้งสองคนก็มีการหนีคดีความเหมือนกัน ด้วยเหตุนี้วันทองจึงพยายามช่วยปกป้องน้อยและไม่ต้องการให้น้อยมีชะตากรรมเดียวกับตน ทำให้จุดจบของน้อยต่างจากวันทองซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลง

2.2.1.2 สุริยงเทวี เป็น ตัวละครหญิงอายุราวๆ สามสิบปลายๆ ที่ไม่มีบทบาทในเสภาขุนช้างขุนแผน แต่กลับถูกเพิ่มในบทบาทตัวละครเรื่อง “วันทอง” เป็นมเหสีของพระพันวษา ในช่วงแรกของเรื่อง สุริยงเทวีก็มีความคิดแบบ

เดียวกับผู้ชายในสมัยนั้นคือผู้หญิงเป็นสมบัติของผู้ชาย ดังคำพูดว่า “ได้ชื่อว่าเป็นเมีย ก็คือสมบัติของผัว” (วันทองตอนที่ 4) ถึงแม้ว่าจะพูดหรือถูกปลุกฝังความคิดเช่นนั้น แต่ความจริงเธอก็ทุกข์ทนจากระบบชายเป็นใหญ่ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งหมายถึงการสูญเสียสถานภาพความเป็นแม่ ซึ่งคือการพังทลายกรอบของผู้หญิงในระบบปิตาธิปไตยคือบทบาทแม่และเมีย ทำให้เธอมีความตั้งใจแรงกล้าที่จะทำลายกรอบทั้งสอง ซึ่งเห็นจากการตอบโต้กับพระพันวษา เห็นได้ชัดว่าตัวละครตัวนี้ไม่ยอมรับในแนวคิดปิตาธิปไตยและไม่รับสถานะที่ได้รับมาและพยายามที่จะเรียกร้องและช่วยเหลือให้สตรีนั้นมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น โดยเธอเป็นหนึ่งในตัวละครที่แสดงสตรีนิยมอย่างชัดเจนทั้งการต่อสู้กับระบบปิตาธิปไตย อีกทั้งยังช่วยเหลือสตรีให้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นของตนเองอีกด้วย

2.2.2 การเปลี่ยนแปลงลักษณะตัวละคร พบว่า ในบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของตัวละครจากเสภาขุนช้างขุนแผน ดังนี้

2.2.2.1 วันทอง เป็นตัวละครเอกหญิง ในเสภาขุนช้างขุนแผน มีส่วนเหมือนกับละครโทรทัศน์ วันทอง เช่น เป็นคนพูดตรงๆ ปากค่อนข้างจัด เช่น ฉากด้านางลาวทอง ที่นางวันทองก็มีการปะทะคารมกับนางลาวทอง ดังบทประพันธ์ว่า “พูดอีลาวชาวป่าขึ้นหน้าลอย แม่จะต้อยเอาเลือดลงล้างตีน” (เสภาขุนช้างขุนแผนตอนที่ 13) นอกจากนั้นนางยังเป็นคนที่ไปในชีวิตไม่ได้เลือกอะไรได้ในชีวิตหรือจะเรียกได้เป็นผู้ถูกระงับโดยตลอด ทั้งการถูกบังคับให้แต่งงานกับขุนช้าง การถูกแย่งตัวไปจากขุนแผน หรือแม้กระทั่ง การตัดสินใจประหารที่ถูกตัดสินโทษที่ไม่มีโอกาสแก้ต่างให้ตนเอง เมื่อมีการให้เลือกครั้งสำคัญพร้อมกับสภาพสังคมสมัยนั้นที่ผู้หญิงไม่ค่อยมีโอกาสได้พบพระมหากษัตริย์ทำให้นางแสดงอาการหวาดกลัวดังคำประพันธ์

“คิดคะนึ่งตะลึงตะลานอก ดังตัวตลกพระสุเมรุภูผา

ให้อุทัจ้อตอันตันอุรา เกรงผิดกายหน้าก็สุดคิด”

เสภาขุนช้างขุนแผนตอนที่ 35

ถึงแม้ว่านางวันทองนั้นจะเป็นตัวละครที่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างตรงไปตรงมาและมีการเรียกร้องสิทธิของตนแต่ก็เป็นเพียงแค่นั้นในสถาบันครอบครัวเท่านั้น เช่น การพูดจาตำหนินางลาวทอง และขุนแผน นอกจากนั้นยังมีการตบตี แต่ยังไม่มีการแสดงการเรียกร้องถึงสิทธิของสตรีในสังคม นอกจากนั้นนางวันทองในเสภาขุนช้างขุนแผนยังแทบจะไม่สิทธิในการเลือกในชีวิต แม้กระทั่งจากการตายของเธอ แต่ในบทละครโทรทัศน์ วันทอง ตัวละครวันทองนั้นมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเอง และมีสิทธิที่จะเล่าเรื่องราวของเธอเลือกที่จะไม่อยู่กับใคร และเลือกที่จะถูกประหารซึ่งมาจากแนวคิดที่สนับสนุนการลุกขึ้นออกมาสู้เพื่อสิทธิของสตรีหรือคุณค่าของสตรีจากคำพูดของนางวันทองดังนี้ “ข้าแต่ต้องการให้คนเห็นคุณค่าในตัวของผู้หญิงบ้าง ความตายของข้าในวันนี้จะไม่เสียเปล่า ถ้ามันช่วยทำให้ผู้หญิงกล้าลุกขึ้นมาสู้และมีสิทธิมีเสียงบ้าง” (วันทองตอนที่ 15) จากคำพูดนี้จะเห็นถึงอุดมการณ์อันแรงกล้าของนางวันทองที่ยอมแม้กระทั่งสละชีวิตของเธอเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนตอนจบของบทละครโทรทัศน์ เรื่องวันทองที่ให้นางวันทองยังมีชีวิตอยู่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงถึงสิทธิของนางวันทองที่สามารถเลือกที่จะบวชในบั้นปลายชีวิตของเธอ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความของสตรีนิยมที่สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับตัวละครนี้ผ่านจุดจบของเธอ จะเห็นได้ว่าตัวละครนี้แสดงให้เห็นถึงระบบปิตาธิปไตยคือแสดงภาพของนางวันทองที่ไม่มีสิทธิเลือกทุกอย่างให้เป็นภรรยาของขุนช้างที่ตนไม่สมยอมและถูกบังคับขืนใจ หรือการถูกขุนแผนชิงตัวไป

ตัวละครวันทองในบทละครโทรทัศน์ วันทอง ถูกตีความจากผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ว่าเป็นคนที่เกิดผิดยุคเห็นจากแนวคิดสตรีนิยมถูกพูดผ่านตัววันทองในสังคมที่พื้นหลังเป็นสังคมที่มีแนวคิดชายเป็นใหญ่ เห็นได้จากเหตุการณ์แรกที่น้อยถูกผินทำร้ายมีเพียงแค่นางวันทองที่เข้าไปช่วยเหลือน้อย นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ

ความยุติธรรม และความกล้าหาญของวันทอง ในขณะที่คนอื่นนั้นเฝ้ามองอยู่เฉยๆ และยังเห็นถึงการช่วยเหลือน้อยในฐานะเพื่อนสตรีด้วยกันเพื่อให้รอดพ้นจากการกดขี่ของสามี เห็นได้จากการที่นางวันทองคอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำน้อยตลอดจน การเสียสละของวันทอง ก็นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสิทธิของสตรีในตอนจบของเรื่อง นอกจากนี้คุณธรรมของนางวันทองยังแสดงผ่านการตัดสินใจครั้งสุดท้าย “นี่เป็นการเริ่มต้นใหม่ของผู้หญิงบนแผ่นดิน ผู้หญิงไม่ควรอยู่ภายใต้อุ้งเท้าผู้ชาย และสนับสนุนคนรักอย่างเต็มภาคภูมิ”

2.3 แก่นเรื่อง

ขุนช้างขุนแผนมักจะมีเนื้อหาที่ว่าด้วยความรักทั้งการพลัดพรากและการพบเจอและการดับไป โดยมี การกล่าวถึงแก่นเรื่องในนวนิยายพันเรื่อง “คุณค่าเชิงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน” (2517) ของศักดิ์ ปั่นแห่งเพชร ที่ได้กล่าวถึงแก่นเรื่องของขุนช้างขุนแผนที่ว่าด้วยเรื่องคำสอนของพระพุทธศาสนาเรื่องความไม่เที่ยงแท้ของมนุษย์ ไม่มีสิ่งใดคงทนถาวร ซึ่งจะได้อธิบายผ่านเนื้อเรื่องหรือชะตากรรมของตัวละคร มีเหตุการณ์ที่เป็นจุดพลิกผันซึ่งเป็นจุดเด่นของวรรณคดีเรื่องนี้ โดยจะสะท้อนผ่านชะตากรรมของวันทอง ที่เคยสุขสบายแต่กลับตกระกำลำบาก พลัดพรากจากคนรักและกลับมาเจออีกครั้ง ซึ่งแสดงถึงการสอดแทรกหลักการของพระพุทธศาสนาในวรรณคดี

ในทางกลับกันละครโทรทัศน์ วันทอง ได้มีแก่นเรื่องที่แตกต่างออกไปซึ่งก็คือการเรียกร้องเรื่องความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิของสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิทธิด้านการแสดงออกทางความคิดเห็นและสิทธิในการตัดสินใจของสตรี ซึ่งจะเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดผ่านการลำดับเรื่องและการเล่าเรื่องที่มีการนำเหตุการณ์ การตัดสินใจของนางวันทองมาเล่าในช่วงแรกของเรื่องซึ่งเป็นฉากที่สำคัญต่อชีวิตของนางวันทองและเป็นฉากที่แสดงให้เห็นสิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่วันทองจะมีโอกาสที่จะอธิบายและเล่าเรื่องราวของตน ยิ่งไปกว่านั้นยังแสดงการเปลี่ยนแปลงแก่นเรื่องผ่านตัวละครวันทอง ที่มีการเปลี่ยนแปลงตัวละครให้กล้าที่จะแสดงออกทางความคิดเห็นรวมไปถึงมีแนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม

3. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดสตรี

ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมแต่ละเรื่อง จะเห็นว่าสังคมนั้นๆ ตัวผู้เขียนนั้นมีผลต่อวรรณกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมา เสนาขุนช้างขุนแผน และบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง นอกจากจะมีความแตกต่างจากกลวิธีการนำเสนอแนวคิดสตรีที่ยังพบความแตกต่างจากปัจจัยภายนอก โดยผู้วิจัยพบว่ามาจาก 3 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านบริบทสังคม ปัจจัยด้านการผลิต และปัจจัยด้านผู้แต่ง

3.1 ปัจจัยด้านบริบททางสังคม

ในเสนาขุนช้างขุนแผน ถูกสันนิษฐานเป็นเรื่องรวมๆ ข้าราชการถูกแต่งเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และถูกเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น อีกทั้งยังมีการระบุในคำนำของเสนาขุนช้างขุนแผนฉบับหอสมุดวชิรญาณ (ม.ป.ป.) ว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่องขุนช้างขุนแผนนี้สันนิษฐานว่าเคยเกิดขึ้นจริง แล้วมีผู้จดจำเล่าสืบต่อกันมา ในสภาพสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายไม่ได้มีความแตกต่างกันมากเนื่องจากเป็นช่วงคาบเกี่ยวกันของยุคสมัย และยังไม่มีการแทรกแซงจากชาติตะวันตก

ในเสนาขุนช้างขุนแผน เพศชายจะเป็นเพศที่ได้รับโอกาสมากกว่าเพศหญิง ไม่ว่าจะเป็สิทธิในการศึกษาสิทธิในการทำงานรับราชการ สิทธิในการเลือกคู่ครอง ในทางกลับกันเพศหญิงนั้นถูกจำกัดสิทธิในการเลือกโดยการเลือกคู่ครองจะเป็นการตัดสินใจของพ่อแม่ของฝ่ายหญิง เห็นได้จากการที่นางศรีประจันยกนางวันทองให้ขุนช้าง หรือการที่หมื่นหาญยกบัวคลีให้ขุนแผน นอกจากนี้ในวิจัยเรื่อง “ภาพแทนผู้หญิงไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมกฎหมายตราสามดวง บทพระไอยการลักษณะผ้าห่ม” ของ อภิขญา แก้วอุทัย (2562) การที่บิดาและมารดาชายลูกสาวยังมีปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ความว่า “139 มาตราหนึ่ง บิดามารดาหญิงเลี้ยงหญิงบุตรมาเติบโตใหญ่ ไต่ทุกขยากประการใด จเอาบุตรสาวไปขาย

เอาเงินแก่ความยาก” นอกจากนั้นสภาพสังคมในกรุงศรีอยุธยาจากวิจัยเรื่อง สตรีไทยในด้านสังคม ของ พวงเพชร สุรัตน์วิกุล (2525) กล่าวถึง กฎหมายตราสามดวงที่สามีจะมีสิทธิเหนือตัวภรรยาแล้วคือสามารถขายภรรยาไปเป็นทาสได้

นอกจากนั้นสามียังสามารถใช้กำลังเพื่อสั่งสอนภรรยาได้ และการมีภรรยาหลายคนถือเป็นเรื่องปกติ ดังที่ปรากฏในขุนช้างขุนแผนที่ขุนแผนนั้นมีภรรยาหลายคน หรือหลายงามที่มีทั้งสร้อยฟ้าและศรีมาลา ค่านิยมการมีภรรยาเยอะเท่าไร ยิ่งส่งเสริมอำนาจดังจะเห็นจากบทประพันธ์ที่พระพันวษากล่าวถึงการมีภรรยา ดังนี้ “มีเมียมากสักเท่าไรก็ควรที่ได้สักสิบคนนั้นมันยิ่งดี” (เสภาขุนช้างขุนแผนตอนที่ 32) ในทางกลับกันนางวันทองมีสามีถึงสองคนซึ่งเป็นสิ่งที่นางไม่ได้เลือกตั้งแต่ต้นกลับถูกพระพันวษาดำเนินด้วยถ้อยคำที่รุนแรงดังคำประพันธ์ว่า “จะว่ารักข้างไหนไม่ว่าได้ น้ำใจจะประดั่งเข้าทั้งสอง” (เสภาขุนช้างขุนแผนตอนที่ 35) สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศอย่างเห็นได้ชัด อีกหนึ่งแนวคิดใน ขุนช้างขุนแผนที่แสดงให้เห็นถึงระบบชายเป็นใหญ่ที่ชัดเจนนั้นก็คือ การที่ภรยานั้นต้องมีความเคารพยำเกรงต่อสามีดังบทประพันธ์ที่นางอัปสร ซึ่งเป็นแม่ของสร้อยฟ้าสอนสร้อยฟ้า ดังนี้ “ธรรมดาสตรีที่มีผัว ต้องเกรงยำจำกลัวผัวเข้มแข็ง ... จงเคารพบนอบต่อสามี กิริยาพาทีอย่าองขนาง” (เสภาขุนช้างขุนแผนตอนที่ 32) ซึ่งบทประพันธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภรรยาที่ดีในยุคสมัยนั้น จนกระทั่งในรัชกาลที่ 4 กฎหมายที่มีความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมต่อสตรีถูกยกเลิกเนื่องจากการเข้ามาของตะวันตกในประเทศไทยได้มีการเผยแพร่แนวคิดสตรีนิยมในบทความวิจัย “แนวคิดสตรีนิยมและขบวนการทางสังคมของผู้หญิงในประเทศไทย: วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อถกเถียงและยุทธศาสตร์” ของ ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ (2560) เหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2410 มีการเข้ามาของแนวคิดสตรีนิยมในประเทศไทยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ในรัชกาลที่ 4-6 ที่มีต่างชาติเข้ามาล่าอาณานิคมและยังเผยแพร่แนวคิด “ผัวเดียวเมียเดียว” และมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิทธิสตรี เช่น การห้ามขายภรรยาหรือบุตรสาว การที่สตรีสามารถเลือกคู่ครองด้วยตัวเองได้ เปิดโอกาสให้สตรีมีสิทธิในการศึกษา นอกจากนั้นยังมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสตรี ที่เกิดมาจากการปรับตัวจากเข้ามาของโลกตะวันตก โดยมีการก่อตั้งเพื่อช่วยเหลือสตรีและกระตุ้นให้สตรีออกมาทำประโยชน์เพื่อสังคม และขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสังคม ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าแนวคิดสตรีนิยม ไม่ได้เป็นเพียงแค่ทฤษฎีแต่เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีที่ถูกกดทับ

สตรีในปัจจุบันนั้นมีสิทธิจะได้รับทางการศึกษาและสิทธิการเลือกคู่ครองด้วยตัวเอง นอกจากนั้นบทบาทของสตรีก็เปลี่ยนไปจากเดิมจากการจำกัดพื้นที่ของสตรีไว้เพียงในบ้านหรือพื้นที่ครัว เช่น การทำอาหาร การปรนนิบัติสามี เป็นการงานหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเองและไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสามีเหมือนสมัยก่อน ในเนื้อเรื่องละครโทรทัศน์ วันทอง จะมีแก่นเรื่องที่ค่อนข้างย่ำไปใน “สิทธิสตรี” ที่ควรจะทำเท่าเทียมกับบุรุษ จะเห็นได้ชัดเจนจากคำพูดของตัวละครวันทองว่า “ผู้หญิงเราควรมีสิทธิเสรีภาพ ที่จะเลือกกระทำ หรือไม่กระทำสิ่งใดก็ได้” (วันทองตอนที่ 15) หรือการที่ปรับเปลี่ยนให้วันทองนั้นมีโอกาสและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเอง หรือมีโอกาสได้เห็นหรือรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นยังเห็นถึงความแตกต่างของนางวันทองที่มีความยึดมั่นในอุดมการณ์ของตัวเอง อุดมการณ์ของนางวันทองนั้นได้สอดแทรกแนวคิดสตรีนิยมอย่างชัดเจน

3.2 ปัจจัยด้านการผลิต

ในสมัยยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น กวีส่วนใหญ่อยู่ภายใต้พระราชอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านงานวรรณคดีที่ถูกผลิตมีความเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ทั้งทางตรง เช่น โคลงยอพระเกียรติ และทางอ้อม เช่น การสอดแทรกแนวคิดหรือค่านิยมบางอย่างในวรรณคดีอย่างที่ปรากฏในวรรณคดี ขุนช้างขุนแผน ซึ่งเห็นได้จากการสร้างตัวละครขุนแผนที่ได้สอดแทรกความรักชาติและความซื่อสัตย์ต่อพระมหากษัตริย์จากบทประพันธ์ดังนี้

“เพียงถือสัตย์สุจริตไม่คิดหนี แต่เท่านี้ก็พอจะเป็นผล
ไม่คิดคดต่อเจ้าข้าแดงตน ก็เป็นคนเลิศโลกย์อมฤชา”

เสภาขุนช้างขุนแผนตอนที่ 23

จากบทประพันธ์ขุนแผนนั้นสามารถสะเดาะกลอนและหนีคุกออกมาได้ แต่กลับไม่ทำเนื่องจากสำนักในบุญคุณของ “จ้าวข้าวแดง” หรือก็คือพระมหากษัตริย์ นอกจากนั้น จะเห็นว่าความซื่อสัตย์และภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ถูกถ่ายทอดผ่านตัวละครขุนแผน เช่น “ชีวิตอยู่ใต้พระบาท ขอบาสาพระองค์ผู้ทรงชัย ... ให้สมพระทัยปองให้จงได้” (เสภาขุนช้างขุนแผนตอนที่ 23) โดยจะเห็นถึงการยกพระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนเจ้าชีวิต และพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อพระมหากษัตริย์

หนึ่งสาเหตุที่วันทองถูกประหารในขุนช้างขุนแผน คือ การที่ความสัมพันธ์แบบหนึ่งหญิงสองชาย ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมไทยในขณะนั้น และอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้วันทองถูกคือการแสดงอำนาจของกษัตริย์ผ่านการตัดสินคดีความ มุมมองของพระพันวษาทั้งขุนช้างและขุนแผนก็ต่างแสดงถึงการไม่เคารพต่อกฎหมายและพระมหากษัตริย์ทั้งการสร้าง ความเดือดร้อน เช่น การพลายงามไปลักเอาตัววันทองออกจากเรือนขุนช้าง หรือการที่ขุนช้างดำเนินาถวายฎีกา เกิดขึ้นมาจาก วันทองซึ่งเห็นผ่านบทประพันธ์ว่า “มันเกิดเหตุทั้งนี้ก็เพราะหญิง จึงหึงหวงช่วงชิงยุ่งยงอยู่” (เสภาขุนช้างขุนแผนตอนที่ 35) ถึงแม้ว่าตัวนางวันทองจะไม่ได้ตั้งใจให้เหตุการณ์เกิดขึ้นแต่กลับถูกดิงและพัวพันกับเหตุการณ์นี้ และกลับถูกมองเป็นชนวนเหตุ

ต่างๆ ที่เหตุการณ์เกิดจากความปรารถนาของชายทั้งสองคน แต่คนที่ถูกกล่าวโทษมากที่สุดกลับกลายเป็นสตรีอย่างนางวันทอง เหตุการณ์วุ่นวายกล่าวข้างต้นจะสะท้อนให้เห็นถึงการปกครองที่ไม่สามารถควบคุมจนก่อให้เกิดเหตุการณ์ วุ่นวาย “การประหารวันทอง” จึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการแสดงให้เห็นถึงอำนาจของกษัตริย์ในการตัดสินคดีและยุติความ เดือดร้อน แต่นางวันทองนั้นถูกขุนแผนและขุนช้างดึงมาเป็นสาเหตุในการต่อสู้กัน ซึ่งความเดือดร้อนของผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง นั้นสะท้อนไปถึงการปกครองของพระมหากษัตริย์ ผู้วิจิตรได้สืบค้นและค้นพบบทความที่ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าว ซึ่งเป็น บทความ “ทำไมต้องฆ่าวันทอง? วิเคราะห์ “นางวันทองสองใจ” จริงหรือ แล้วผิดข้อหาอะไร” (2564) ของ คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2564) ได้กล่าวถึงการตายของนางวันทอง ว่าเป็นการกระทำเพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะกับขุนแผนโดยตรง เนื่องจากขุนแผนนั้นมีความสามารถและมีอำนาจที่สามารถเป็นอุปสรรคต่อการปกครอง จะเห็นได้ว่าเสภาขุนช้างขุนแผนนั้น ไม่ได้สร้างเพียงแค่ความบันเทิงแต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของกษัตริย์ที่ได้เคลือบแฝงมาด้วยผ่านวรรณกรรม อีกหนึ่งสิ่ง ที่สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของกษัตริย์คือการประหารวันทอง

ในบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง ที่ควบคุมการผลิตโดยช่องวัน 31 ซึ่งเห็นถึงกลยุทธ์และนโยบายของช่องวัน จาก บทความ “ช่องวัน 31 รุกกลยุทธ์ one Expansion เพิ่มมูลค่าทีวี รุกดิจิทัล กำไรเติบโต 100%” (2562) นายนิพนธ์ ผิวเนตร ผู้บริหารด้านการผลิตสื่อของช่องวัน 31 ได้กล่าวถึงการผลิตสื่อให้เข้าถึงคนดูทั่วประเทศ ต้องมีการแบ่งกลุ่มเป้าหมาย ที่ชัดเจน การศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงมีความสดใหม่เข้ากับยุคสมัยและการสื่อสารกับ คนดูเป็น สิ่งสำคัญ ในปัจจุบันแนวคิดสตรีนิยมที่รณรงค์เรื่องความเท่าเทียมทั้งบุรุษและสตรี ได้รับความสนใจจึงได้นำแนวคิดสตรีนิยม เข้ามามีบทบาททั้งตัวละคร เหตุการณ์ หรือ แม้กระทั่งแก่นเรื่องหลักที่มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยและ สังคมที่เปลี่ยนไป

3.3 ปัจจัยด้านผู้แต่ง

เสภาขุนช้างขุนแผน แต่งโดยกวีหลายคนที่กล่าวไว้ในเสภาขุนช้างขุนแผนฉบับหอสมุดวชิรญาณ (ม.ป.ป.) ว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ มีรับสั่งแก่ข้าพเจ้าว่า “ทรงพระราชนิพนธ์จริง ไม่ทรงอย่างเปิดเผย แต่ช่วยกันแต่งหลายคน” นอกจากนั้นผู้แต่งเสภาขุนช้างขุนแผน ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายเนื่องจากการศึกษาในยุคสมัยนั้นเข้าถึงผู้ชายได้ง่ายกว่าผู้หญิง เนื่องจากผู้ชายจะสามารถเข้าถึงการศึกษาผ่านการบวชเรียน ในทางกลับกันผู้หญิงจะเข้าถึงการศึกษาได้ก็ต่อเมื่อเป็นสตรีชั้นสูง เท่านั้น จากเรื่องราวของบทเสภาขุนช้างขุนแผนจะให้ความสนใจกับตัวละครขุนแผน นอกจากนั้นยังเห็นบทบาทของผู้หญิงที่ แสดงผ่านมุมมองของผู้ชายในสมัยนั้น เช่น บทบาทความเป็นแม่ของนางวันทอง การอบรมพลายงาม บทบาทเรื่องงานในบ้าน และ บทบาทความเป็นภรรยาที่ต้องปรนนิบัติสามี

แต่ในทางกลับกัน ละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง มีนักเขียนบทละครโทรทัศน์ 3 คน คือ พิมพมาดา พัฒนอลงกรณ์, พิมสิรินทร์ พงษ์วานิชสุข และจตุมา แยมศิริ ซึ่งเป็นผู้หญิงทั้งหมด จากบทสัมภาษณ์ ‘วันทอง’ เรื่องของหญิงสองใจ? สัมภาษณ์นักเขียนบทละครตีความ วันทอง 2021 ของกัณฑ์พงศ์ ก้อนนาค (2564) พิมพมาดากล่าวถึงมุมมองของผู้หญิงในวรรณคดี ขุนช้างขุนแผน ว่า ผู้หญิงไม่มีสิทธิอธิบายอะไรทั้งนั้น มีหน้าที่เพียงแค่ว่าทำตามคำสั่งของผู้ชายซึ่งสะท้อนผ่านการที่ผู้หญิงถูกกดขี่ทั้งทางร่างกายและทางความคิดอย่างเด่นชัดในเรื่อง วันทอง นอกจากนี้พิมพมาดา ยังกล่าวถึงแก่นเรื่องที่เปลี่ยนไปว่า “สิ่งที่เราคิดมาดีและไม่ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ก็จงปฏิบัติและทำไปอย่าลังเล” ซึ่งแสดงผ่านฉากที่นางวันทองเลือกที่จะถูกประหารแสดงให้เห็นถึงแก่นเรื่องนี้ชัดเจนซึ่งแก่นเรื่องนี้สามารถใช้ได้ทั้งชายและหญิง ซึ่งไปสนับสนุนกับแนวคิดของชองวัน 31 ที่มีความตั้งใจในการผลิตสื่อให้ทุกเพศทุกวัย

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การดัดแปลงบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง จากเสภาขุนช้างขุนแผน ผู้วิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงในด้านแนวคิดสตรีถึง 3 แนวคิด ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นของสตรี ซึ่งในเสภาขุนช้างขุนแผน สตรีจะถูกปิดกั้นสิทธิในการตัดสินใจและการแสดงความคิดเห็น ผ่านตัวละครวันทองและบัวคลีแต่ในละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง ตัวละครอย่างนางวันทองมีโอกาที่จะได้พูดและอธิบายความคิดตัวเอง บทบาทของสตรีตามค่านิยมของสังคมที่สตรีนั้นถูกจำกัดทั้งพื้นที่และบทบาทให้อยู่ในครัว แต่ในละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง ผู้หญิงนั้นไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดพื้นที่และบทบาทผ่านการกระทำและความคิดของนางวันทอง และพลังการรวมกลุ่มของสตรีเพื่อสตรีที่มีการรวมตัวเพื่อแสดงให้เห็นถึงอำนาจที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงด้านสิทธิสตรี ซึ่งไม่ได้ถูกกล่าวถึงในเสภาขุนช้างขุนแผน แต่กลับมีปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง

กลวิธีการนำเสนอแนวคิดสตรี ผู้วิจัยพบว่ามี 3 หัวข้อ ซึ่งประกอบไปด้วย ลำดับเรื่องและการเล่าเรื่อง มีการเปลี่ยนแปลงลำดับการเล่าเรื่องจากการเล่าแบบจุดเริ่มต้นถึงจุดสุดท้ายเป็นการเล่าที่เริ่มจากฉากตัดสินใจคิดความของนางวันทอง เพื่อแสดงให้เห็นถึงแก่นของเรื่อง อีกทั้งฉากปิดเรื่องที่เน้นย้ำแนวคิดสตรีนิยมในการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงบุคคลรอบตัวอย่างขุนแผนและความหวังในการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ในการเล่าเรื่องเพิ่มเหตุการณ์ต่างๆ เช่น เหตุการณ์ของน้อย เหตุการณ์ของสุริยงเทวี เพื่อนำเสนอแก่นเรื่องและแนวคิดเกี่ยวกับสตรีที่เปลี่ยนไป และการดัดแปลงตัวละคร ที่มีทั้งการเพิ่มตัวละคร เช่น ผิน น้อย และสุริยงเทวี เพื่อช่วยส่งเสริมแก่นเรื่องที่ว่าด้วยแนวคิดสตรี และการเปลี่ยนแปลงตัวละคร เช่น นางวันทอง เนื่องจากการสอดแทรกแก่นเรื่องหรือแนวคิดหลัก อีกหนึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านการนำเสนอในตัวบทที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสตรี คือ แก่นเรื่อง จากเรื่องพระพุทธรศาสนาเปลี่ยนเป็นการเรียกร้องเรื่องความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิของสตรี

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดสตรี ผู้วิจัยพบว่ามี 3 ปัจจัยดังนี้ ปัจจัยด้านบริบทสังคม ซึ่งก็คือสังคมที่เปลี่ยนไป ในเสภาขุนช้างขุนแผน ที่ถูกสันนิษฐานว่าถูกแต่งสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีแนวคิดปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่ครอบงำสังคมซึ่งสะท้อนผ่านคำพูด ซึ่งสามารถเห็นจากบทบาทของตัวละครชายและหญิงที่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจน ในทางกลับกันละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง ถูกแต่งในสมัยที่แนวคิดสตรีนิยมได้มีการเข้ามาทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของตัวละครที่พยายามจะเรียกร้องให้ผู้หญิงลุกขึ้นมาแสดงความคิดเห็นของตนเอง ปัจจัยด้านการผลิตที่เสภา ขุนช้างขุนแผน มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้อุปถัมภ์กวีโดยแฝงเนื้อหาบางอย่าง เช่น ความจงรักภักดีต่อกษัตริย์และอำนาจของกษัตริย์ ในขณะที่บทละครโทรทัศน์ วันทอง มีผู้อำนวยการผลิตเป็นชองวัน 31 ซึ่งนำเสนอแนวคิดสตรีนิยมที่ได้รับความสนใจจากผู้คนและสังคมที่เปลี่ยนไป ปัจจัยด้านผู้แต่ง เนื่องจากเสภาขุนช้างขุนแผนนั้น ผู้แต่งส่วนมากเป็นผู้ชายเนื่องจากการศึกษานั้นเข้าถึงผู้ชายมากกว่าผู้หญิง และเห็นถึงการจำกัดบทบาทระหว่างสตรีและบุรุษ แต่ในบทละครโทรทัศน์เรื่อง วันทอง ผู้แต่งทุกคนเป็นผู้หญิงและจะเห็นถึงการตีความตัวละครที่เปลี่ยนไปจากเดิม สภาพสังคมที่ผู้หญิงที่กดขี่อย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่าบทเสภาขุนช้างขุนแผนมีการนำเสนอถึงประเด็นสตรีที่ถูกกดทับด้วยปิตาธิปไตยตามความจริงในขณะนั้น แต่ในละครโทรทัศน์เป็นการนำเสนอภาพของสตรีที่ออกมาเรียกร้องสิทธิโดยตรง ถึงแม้ว่าจะมีการวรรณกรรมตะวันออกมาเล่า ในมุมมองสตรีนิยม เช่น มหาภารตะ และรามายณะที่มีแนวคิดสตรีนิยมชัดเจนกว่ารูปแบบอื่น แต่ช่องทางส่วนใหญ่กลับเป็น ช่องทางเลือกทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าละครโทรทัศน์เรื่องวันทองจะไม่ได้ฉายในช่องทางกระแสหลัก แต่ก็ได้ผลตอบรับที่ดีอย่างที่ ได้กล่าวไว้ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมการรับสารของคนไทยที่ให้ความสนใจแนวคิดสตรีนิยมและตระหนักถึง ความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมอื่นที่มีการดัดแปลงมาจากวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน เพื่อให้ได้รับแง่มุมที่ มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กันตพงศ์ ก้อนนาค. (2564). “วันทอง” เรื่องของหญิงสองใจ? สัมภาษณ์ทีมเขียนบทละครตีความ วันทอง 2021. สืบค้น จาก https://www.silpamag.com/article/article_64167
- คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2564). ทำไมต้องฆ่าวันทอง? วิเคราะห์ “นางวันทองสองใจ” จริงหรือ แล้วผิดข้อหาอะไร”. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/history/article_22380
- ช่องวัน31 รุกกฤษฎ์ one Expansion เพิ่มมูลค่าทีวี รุกดิจิทัล กำไรเติบโต 100%. (2562). สืบค้นจาก <https://www.one31.net/news/detail/11315>
- ดวงหทัย บูรณเจริญกิจ. (2560). แนวคิดสตรีนิยมและขบวนการทางสังคมของผู้หญิงในประเทศไทย: วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อถกเถียงและยุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.
- ดินสอเขียนฟ้า. (2564). สรุปรדתั้งละครตอนจบปี2021เรื่องไหนยีนหนึ่งช่องไหนไม่มีที่อื่น. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/entertain/news/2268096>
- ดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง และ อรทัย เพ็ญยุระ. (2563). เพศภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน. วารสาร สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(3), 20-33.
- พวงเพชร สุรัตน์ภักดิ์. (2525). สตรีไทยในด้านสังคม. วารสารวารสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์, 3(1-2), 1-14.
- วิศปัติย์ ชัยช่วย. (2557). กระบวนการสร้างสรรค์บทการแสดงประกอบแสง เสียง เรื่อง อรุณชาติอนุกรม. วารสารศิลปกรรม ศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 6(1), 130-155.
- ศักดิ์ดา ปั่นแห่งเพชร. (2517). คุณค่าเชิงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. แผนกวิชา มัธยมศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสภาขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดวชิรญาณ. (ม.ป.ป.) สืบค้นจาก <https://vajirayana.org>
- อภิขญา แก้วอุทัย. (2562). ภาพแทนผู้หญิงไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมกฎหมายตราสามดวงบทพระไอยการ ลักษณะฝ่าฝืน. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาดิลปากร, 42(2), 116-140.
- อรทัย เพ็ญยุระ. (2562). ทฤษฎีตะวันตกกับการวิจารณ์วรรณกรรม. ม.ป.พ.

สถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานวิชาการของไทย
พ.ศ. 2513-2564

Royal Written Work Status of Phra Maha Samana Chao Krom Phra Paramanuchitchinorot
in the Academic Field of Thailand 1970–2021

อภิชัย จันทรเกษ¹

พัชลินจ์ จินนุ่น²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์สถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานวิชาการของไทย พ.ศ. 2513-2564 โดยรวบรวมจากผลงานวิชาการไทย ได้แก่ บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือและตำรา นำเสนอผลการศึกษด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ผลงานวิชาการไทยที่ศึกษางานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสอยู่ในช่วง พ.ศ. 2513-2564 พบทั้งหมด 38 เรื่อง โดยประเภทผลงานทางวิชาการที่ปรากฏ ได้แก่ บทความวิจัย พบ 18 เรื่อง รองลงมาคือวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา พบ 15 เรื่อง บทความวิชาการ พบ 3 เรื่อง รายงานวิจัย พบ 1 เรื่อง และหนังสือหรือตำรา พบ 1 เรื่อง สำหรับสถาบัน ที่นิพนธ์พระนิพนธ์มาศึกษามากที่สุดคือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในส่วนของหลักสูตรที่ใช้ผลงานดังกล่าว พบว่ามี 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มภาษาไทย วรรณคดีไทย วรรณคดีเปรียบเทียบ 2. กลุ่มภาษาบาลีสันสกฤต 3. กลุ่มบริหารการศึกษา หลักสูตรและการสอน และการจัดการเรียนการสอน 4. กลุ่มภาษาศาสตร์ 5. กลุ่มงานวิจัยอื่นๆ ที่เลือกใช้แนวคิดหรือประเด็นที่เหมาะสมกับกลุ่มรายวิชาในด้านผลงานวรรณกรรมที่นำมาศึกษาพบ 5 ประเภท ได้แก่ วรรณคดีประเภทฉันทน์ พบจำนวน 15 เรื่อง วรรณคดีประเภทลิลิต พบจำนวน 13 เรื่อง วรรณคดีประเภทร้อยแก้ว พบจำนวน 4 เรื่อง วรรณคดีประเภทโคลงและร่าย พบจำนวน 2 เรื่อง และวรรณคดีประเภทผสมผสาน พบ 2 เรื่อง ในขณะที่แนวคิดหรือประเด็นที่ใช้ศึกษา มีทั้งหมด 9 แนวคิด ได้แก่ 1. การวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรม พบ 9 เรื่อง 2. การวิเคราะห์เชิงสุนทรียศาสตร์ พบ 6 เรื่อง 3. แนวคิดเชิงภาษาศาสตร์ พบ 6 เรื่อง 4. แนวคิดเชิงนวัตกรรมการศึกษา พบ 4 เรื่อง 5. แนวคิดเชิงดัดแปลง พบ 2 เรื่อง 6. แนวคิดเชิงเปรียบเทียบ พบ 3 เรื่อง 7. แนวคิดเชิงประพันธศาสตร์ พบ 3 เรื่อง 8. แนวคิดเชิงพุทธปรัชญา พบ 3 เรื่อง และ 9. แนวคิดทางการศึกษาพระประวัติและพระปรีชาญาณผู้พระนิพนธ์ พบ 2 เรื่อง ผลงานทางวิชาการทั้งหมดแสดงให้เห็นถึงทิศทางการศึกษาที่มุ่งเน้นด้านสุนทรียศาสตร์มากที่สุดเพราะมีการทำอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ในขณะที่การใช้แนวคิดหลังสมัยใหม่และการบูรณาการศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ยังไม่ค่อยปรากฏมากนัก

คำสำคัญ: สถานภาพ, งานพระนิพนธ์, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, งานวิชาการไทย

Abstract

This article proposes to synthesize the status of Somdet Phra Maha Samana Chao Krom Phra Paramanuchitchinorot's written works in the academic field of Thailand from 1970 to 2021. The collected data comprises Thai academic papers: academic articles, research, dissertations, books, and textbooks. The

¹ นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ

² รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

descriptive analysis method is employed. The findings present thirty-eight written works of Somdet Phra Maha Samana Chao Krom Phra Paramanuchitchinorot from 1970 to 2021. Those are categorized as follows: 18 research articles, 15 bachelor thesis, three academic articles, a research paper, and a book or textbook, respectively. By observing, Chulalongkorn University is the organization that carries his written works the most as their case studies. In accordance with the application of those written works to the curriculum, it is found that there are five groups of branches: 1. Thai language, Thai literature, and comparative literature, 2. Pali – Sanskrit language, 3. educational administration, program courses and courses, and learning and teaching management, 4. linguistics, and 5. other research papers by which it employs the proper concepts and aspects for the subjects. For literary work observation, it consists of five types of literature which are 15 titles of Chan literature, 13 titles of Lilit, four titles of prose literature, two titles of Khlong and Rai literature, and two titles of hybrid literature. In terms of used concepts for studies, it contains nine aspects. It is established as follows: 1. analysis of literary elements, including nine titles, 2. the aesthetic analysis, including six titles, 3. linguistics, including six titles, 4. innovative education, including four titles. 5. adaptation, including four titles, 6. the comparative concept, including 3 titles, 7. poetry, including three subjects, 8. Buddhist philosophy, including three titles, and 9. the study concept of the author's biography and his wisdom. With these academic papers, it is apparent that the research direction pinpoints the aesthetic approach due to continuity in studying by using the particular concept. Nonetheless, the postmodern approach and the integration of disciplines approach are less observable in the present day.

Keywords: status, royal written works, Somdet Phra Maha Samana Chao Krom Phra Paramanuchitchinorot, academic field of Thailand

บทนำ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงเป็นรัตนกวีของกรุงรัตนโกสินทร์ที่ทรงพระปรีชาญาณด้านอักษรศาสตร์จนสามารถร้อยกรองคำประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างลุ่มลึกและอímเอมใจ ซึ่งนับว่าพระปรีชาญาณ ด้านภาษาและวรรณคดีของพระองค์ได้รับการยอมรับว่าไพเราะทั้งรสคำและรสความ ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรองที่สร้างความนิยมแพร่หลายและเป็นที่ยกย่องของนักปราชญ์ราชบัณฑิต นักภาษาและวรรณคดี ตลอดจนบุคคลทั่วไป เมื่อได้อ่านหรือได้ฟังเสียงเสนาะจากพระนิพนธ์ก็ทราบได้ทันทีว่าเป็นลายลักษณ์ลิขิตของสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส

พระปรีชาญาณด้านอักษรศาสตร์เหลือคณานับ ตลอดจนสหวิทยาการอันกว้างไกลของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งพระนิพนธ์หลายเรื่องยังคงตรึงใจนักอ่านจำนวนไม่น้อยทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น ในพระธรรมเทศนาพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา กลอนเพลงยาวเจ้าพระยาลิลาตตะเลงพ่าย ปฐมสมโพธิกถา ฉันทมาตราพฤติฉันทวรรณพฤติ สมุทรโฆษคำฉันท์ตอนปลาย เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระอัจฉริยภาพด้านภาษาและวรรณคดีของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสมีความแยบยลในเทคนิค กลวิธีการสร้างเสียง สร้างศัพท์ สรรพคำ และร้อยเรียงความ ซึ่งส่งผลให้อรรถของคำประพันธ์สามารถสื่อสารมายังผู้อ่านได้อย่างดี ด้วยเหตุนี้องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์

และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้ประกาศยกย่องสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสเป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมระดับโลก ประจำปี พ.ศ. 2533 (คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ, 2552)

ปัจจุบันนี้จะเห็นว่า “วรรณคดี” ประเภทร้อยกรองพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ได้รับการคัดเลือกให้เป็นแบบเรียนภาษาไทย ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตลอดจนวรรณคดีหลายๆ เรื่องมีรายละเอียดที่น่าค้นหาคำตอบ จึงทำให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ตลอดจนจัดกิจกรรมรำลึกถึงพระเกียรติคุณและพระคุณูปการต่อภาษา วรรณคดี และศาสนา ในทุกวันที่ 9-11 ธันวาคม ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นประจำทุกปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้เวลาจะเปลี่ยนผ่านไปนานสักเพียงใด งานพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ยังทำหน้าที่สะท้อนสุนทรียรสแห่งเสียง ศัพท์ และความแก่ผู้อ่านเสมอ ทำให้มีนักวิชาการ นักวิจัย หรือนิสิต นักศึกษาต่างให้ความสนใจในการศึกษางานพระนิพนธ์เรื่องต่างๆ กว้างขวางมากยิ่งขึ้น มีทั้งการทำสารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ วิจัยอิสระ บทความวิชาการ หนังสือ ตำรา

จากการทบทวนงานวิชาการ พบว่า มีผู้ศึกษางานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส โดยเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีพัฒนาการความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยไม่ได้จำกัดเพียงนิสิต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย วรรณคดีไทย วรรณคดีเปรียบเทียบเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสาขาหรือหลักสูตรอื่นๆ ที่ต่างมุ่งสังเคราะห์คุณค่าด้านต่างๆ ที่เด่นชัดจากงานพระนิพนธ์นำไปสู่การบูรณาการกับศาสตร์สาขาที่สนใจ หรือเกี่ยวข้อง ทำให้ทิศทางของการศึกษางานพระนิพนธ์มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่ในระยะหลังยังไม่มีผู้ใดจัดระบบงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส นอกจาก สุกัญญา ภัทรราชย์ (2533) ที่ได้เขียนสังเคราะห์งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสไว้ในหนังสือชื่อว่า “200 ปีวิแก้ว: กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส” ทั้งนี้เมื่อกระแสการเสพข้อมูลคลังความรู้แปรเปลี่ยนไป งานทางวิชาการได้เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ทำให้สถานภาพของงานวิจัยอาจขาดความต่อเนื่อง การสังเคราะห์งานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานวิชาการของไทย พ.ศ.2513-2564 ในครั้งนี้จึงเป็นการสังเคราะห์งานวิชาการไทยตั้งแต่ พ.ศ.2513-2564 ที่ปรากฏในเว็บไซต์ต่างๆ ได้แก่ Google Scholar เว็บไซต์ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ (TDC-ThaiLIS) เพื่อให้เห็นทิศทางของการศึกษางานพระนิพนธ์และเป็นฐานข้อมูลในการวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสังเคราะห์สถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานวิชาการของไทย พ.ศ. 2513-2564

ขอบเขตของการวิจัย

การสังเคราะห์สถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานวิชาการของไทย เป็นการสังเคราะห์สถานภาพจากผลงานวิชาการไทยที่ใช้ข้อมูลพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ในแง่มุมต่างๆ ทั้งที่เป็นพระประวัติส่วนพระองค์และผลงานประเภทวรรณกรรม โดยเน้นเก็บข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นสำคัญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เรื่องสถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานวิชาการของไทย มีวิธีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนแรก คือ

การรวบรวมและการเลือกแหล่งข้อมูลที่ปรากฏในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ชั้นตอนที่ 2 คือ การศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ชั้นตอนที่ 3 คือ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลงานทางวิชาการอย่างละเอียด และชั้นตอนที่ 4 คือ การนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์สถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานวิชาการไทย พบว่ามีการนำผลงานพระนิพนธ์ไปศึกษาในช่วง พ.ศ. 2513-2564 ซึ่งพบทั้งหมด 38 เรื่อง โดยผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ผลงานพระนิพนธ์ใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1. ประเภทผลงานวิชาการ 2. สถาบันและสาขาวิชา 3. ผลงานวรรณกรรมที่นำมาศึกษา 4. แนวคิดหรือประเด็นที่ใช้ศึกษา และ 5. ทิศทางการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประเภทผลงานวิชาการที่ศึกษาพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

ประเภทผลงานวิชาการที่ศึกษางานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสสามารถจัดได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ บทความวิชาการ บทความวิจัย รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา และหนังสือหรือตำรา ดังนี้

1.1 บทความวิชาการเป็นเอกสารงานเขียนทางวิชาการของคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆ และได้ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ ทั้งนี้พบ 3 เรื่อง ได้แก่ ยุพร แสงทักษิณ (2522) ได้ศึกษาเรื่องพระมหาอุปราชาในลิลิตตะเลงพ่าย โดยเริ่มต้นที่การศึกษาตัวละครสำคัญคือพระมหาอุปราชาแห่งกรุงหงสาวดีเพื่อให้เห็นภาพลักษณ์สำคัญ โดยเฉพาะการตีความพระมหาอุปราชาให้แตกต่างไปจากพระราชพงศาวดารหรือประวัติศาสตร์โดยให้พระมหาอุปราชามีเลือด เนื้อ จิตวิญญาณ สามารถสื่อสารอารมณ์ผ่านเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างดียิ่ง อูบล เทศทอง (2542) ได้ศึกษาเรื่องคำยืมภาษาเขมรจากลิลิตตะเลงพ่าย ซึ่งจะเห็นว่าทิศทางในการวิเคราะห์พระนิพนธ์เริ่มมีการนำแนวภาษาศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์ ทำให้เห็นลักษณะการศึกษาที่แตกต่างไปจากเดิมมากขึ้น และประสิทธิ์ ศรีสมุทร (2545) ได้เขียนบทความเรื่องเทิดพระเกียรติกวีแก้ว... วาสกรี ซึ่งทำให้เห็นพระเกียรติคุณและพระปรีชาญาณด้านภาษาและวรรณคดีอย่างลุ่มลึกมากขึ้น

1.2 บทความวิจัยเป็นบทความจากการทำวิจัยของนิสิต นักศึกษา นักวิชาการจากสถาบันต่างๆ และตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ ซึ่งจากการสำรวจงานเขียนประเภทบทความวิจัย พบ 18 เรื่อง ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เรื่องยา โดยเริ่มต้นที่บทความวิจัยของชโล รอดลอย (2538) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสเพื่อการสอนภาษาไทย โดยเป็นการศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดี ทั้งในด้านโครงเรื่อง ตัวละคร ภาษา แนวคิด และรูปแบบ นับเป็นการศึกษาตามขนบของการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรม ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2540-2548 ไม่ปรากฏการทำบทความวิจัยเกี่ยวกับงานพระนิพนธ์จนกระทั่ง พ.ศ. 2550 ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2550) ได้ศึกษาเรื่องความรักหลายมิติในลิลิตตะเลงพ่ายกับภาพลักษณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช วีรบุรุษต้นแบบ หลังจากนั้นกระแสและทิศทางของการทำบทความวิจัยงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสได้รับความหลากหลายมิติมากยิ่งขึ้น โดยแสดงให้เห็นถึง การนำแนวคิด ประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจเข้ามาวิเคราะห์ตัวบท รวมทั้งนำงานพระนิพนธ์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้วยนวัตกรรมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากบทความวิจัยที่มีจำนวนถึง 17 เรื่อง ดังเช่น มารศรี เมืองโคตร (2554) บทความวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการคิดและการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีการคิดแบบหมวกหกใบ แม้ว่าจะยังมีความแพร่หลายของการผลิตซ้ำวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ในทางกลับกันมุมมองของการวิเคราะห์วิจารณ์ตัวละครได้รับอิทธิพลจากแนวคิดตะวันตกอย่างเห็นได้ชัดจากการวิเคราะห์ “ภาพลักษณ์” ของตัวละครอย่าง “สมเด็จพระ

พระนเรศวรมหาราช” อีกทั้งยังมีบทความวิจัยของพรทิพา นิสสะ (2559) ได้ศึกษาเรื่องการสืบสานและสร้างสรรค์ศิลปะการประพันธ์ในสมุทรโฆษคำฉันท์ ซึ่งเห็นถึงแนวโน้มในการศึกษาพระนิพนธ์เรื่องอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ในด้านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน นับว่ามีความแพร่หลายมากยิ่งขึ้น เนื่องจากงานพระนิพนธ์ได้รับการคัดเลือกให้เป็นวรรณคดีที่นักเรียนควรเรียน ซึ่งทำให้เห็นว่างานพระนิพนธ์มีคุณค่าทั้งในด้านภาษาและประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง ดังเห็นได้จากการที่ครูผู้สอนพยายามพัฒนานวัตกรรมการใช้ในการจัดการเรียนรู้ในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ดังเช่น อังคณา ขจร (2560) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดการสอนที่เสริมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ส่วนบทความวิจัยอื่นๆ ต่างนำเสนอมุมมองที่ต่างจากอดีต ดังเช่น สัพพัญญู สุขพิระวัฒนกุล (2563) มุ่งนำแนวคิดด้านภาษาศาสตร์อย่างเกณฑ์การคุกคามหน้าของบราวน์และเลวินสันมาใช้ในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังปรากฏการศึกษาด้วยทฤษฎีวรรณคดีเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทยในเชิงบูรณาการ ดังเช่นบทความวิจัยของอภิชัย จันทร์เกษ (2564) เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับการแสดงละครของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นับว่าเป็นแรงกระเพื่อมสำคัญในการศึกษาวรรณคดีเพื่อนำมาพัฒนาทักษะผู้เรียน และส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในระยะต่อมา

1.3 รายงานวิจัย เป็นเอกสารรายงานวิจัยของคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆ พบจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ รายงานวิจัยของรัชนิกร รัชตกรตระกูล (2564) เรื่อง การดัดแปลงพระนิพนธ์ลิลิตตะเลงพ่ายเป็นหุ่นกระบอกจักรพันธ์เรื่องตะเลงพ่าย ซึ่งทำให้เห็นว่า วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส มีการดัดแปลงสู่หุ่นกระบอกจักรพันธ์เรื่องตะเลงพ่าย ด้วยกลวิธี 4 ประการ ได้แก่ 1) การดัดแปลงเนื้อหา ได้แก่ การเพิ่มเหตุการณ์ซึ่งเป็นภูมิหลังของศึกยุทธหัตถี การตัดเหตุการณ์ และการสลับเหตุการณ์ 2) การดัดแปลงตัวละคร ได้แก่ การเพิ่มตัวละคร การดัดแปลงอุปนิสัยของตัวละคร และการรวบบทบาทของตัวละครประกอบ 3) การดัดแปลงด้านรูปแบบ ได้แก่ การเปลี่ยนคำประพันธ์จากลิลิตเป็นกลอนแปดซึ่งเหมาะสมกับการทำทางร้อง การแทรกบทเจรจาทั้งภาษาไทยและภาษาพม่า รวมทั้งการบรรจุเพลง และ 4) การดัดแปลงการนำเสนอ คือการนำเสนอด้วยท่าเชิดหุ่นกระบอก การนำเสนอด้วยความประสานกลมกลืนของเพลง และการนำเสนอด้วยบรรยากาศ ซึ่งจะเห็นว่านอกจากนำเสนอแนวคิดเรื่องการดัดแปลงมาใช้แล้ว ทำให้เห็นคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรมในงานพระนิพนธ์ด้วย

1.4 วิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา เป็นงานวิทยานิพนธ์ที่เผยแพร่ของนิสิต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก พบจำนวน 15 เรื่อง โดยในช่วงสองทศวรรษแรก (พ.ศ.2513-2533) พบ 3 เรื่อง ได้แก่ งานของเอมอร ชิตตะโสภณ (2513) เรื่อง พระนิพนธ์ประเภทฉันทของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ต่อมาชลดา ศิริวิทย์เจริญ (2519) เรื่อง การศึกษาลิลิตตะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์ และนิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต (2523) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลิลิตกระบวนแห่งพระกฐินพยุหยาตราฯ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ดังจะเห็นว่าทิศทางของการทำวิทยานิพนธ์ในสองทศวรรษแรกนั้น มีการทำในประเด็นและตัวบทที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะชลดา ศิริวิทย์เจริญ (2519) ที่นับว่าเป็นผู้บุกเบิกในการศึกษาลิลิตตะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์ ซึ่งส่งอิทธิพลสำคัญในการศึกษาวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายต่อมาในยุคหลัง

ในช่วงสองทศวรรษหลัง (พ.ศ.2533-2563) งานวิทยานิพนธ์มีความแพร่หลายมากยิ่งขึ้น พบจำนวน 12 เรื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสมีผู้ให้ความสนใจในการศึกษางานพระนิพนธ์ในประเด็นหรือมุมมองที่แตกต่างกันมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากมีการนำแนวคิดพุทธปรัชญามาใช้ในการศึกษางานพระนิพนธ์มากยิ่งขึ้น ดังเช่น วิง อัจใจ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมจากพระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส และพระมหาสุชาติ สุขชาติ (สมมาตร) (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและ

วิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย นอกจากนี้ยังเห็นการนำทฤษฎีทางภาษาและวรรณคดีหลังสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการวิเคราะห์พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสมากขึ้น ดังงานของ คิน เฮ ซิน (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนสตรีของไทยและเกาหลี ซึ่งทำให้เห็นปรากฏการณ์การศึกษาวรรณคดีเชิงเปรียบเทียบในฐานะที่เป็นข้อมูลในด้านคำสอนเช่นเดียวกัน อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (2546) เรื่อง ปฐมสมโพธิกถาฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส: ความสัมพันธ์ด้านสารัตถะกับวรรณกรรมพุทธประวัติอื่น ดังจะเห็นว่าทิศทางของการศึกษาตัวบทมีความละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการสืบค้น ปรีวรรตตัวบท เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความสัมพันธ์ของวรรณคดีเรื่องพระปฐมสมโพธิฉบับต่างๆ

ผลงานวิทยานิพนธ์ข้างต้นเน้นวิจัยเชิงเอกสาร และมุ่งวิเคราะห์วิจารณ์ตามแนวขนบ กล่าวคือ เป็นการศึกษาวิธีการแต่งผ่านการวิเคราะห์ห้องคำประกอบวรรณกรรม ประกอบด้วยโครงเรื่อง ตัวละคร แนวคิด ฉาก ตัวละคร ซึ่งสิ่งสำคัญที่งานวิทยานิพนธ์ทุกเล่มมุ่งนำเสนอคือคุณค่าด้านความงามของคำประพันธ์ไม่ว่าจะเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ ดังเช่น งานของ สายใจ ตระกูลสันติ (2541) วราภคณา ศรีกำเหนิด (2543) วีรวัฒน์ อินทรพร (2548) ธงชัย แซ่เจี๋ย (2556) พรทิพา นิสสะ (2559) วิชุนี พันธุ์น้อย (2559) ซึ่งทำให้เห็นว่างานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในทุกเรื่อง มีความโดดเด่นในด้านการสืบขนบวรรณศิลป์เป็นพิเศษ ส่งผลต่อความสนใจของนักวิจัยในการศึกษาวิเคราะห์ โดยอาศัยการวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบของเรื่องเป็นสำคัญ เพื่อให้เห็นจินตภาพที่ผู้พระนิพนธ์มุ่งสื่อสารรสคำและรสความไปยังผู้เสพงาน นอกจากนี้ ยังมีผู้นำการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดอื่นๆ เข้ามาประกอบ ดังเช่น ปทิตตา พุเพณียด (2553) เรื่อง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส: การแปลเพื่อการรับรู้

1.5 ตำราหรือหนังสือที่นำเสนองานพระนิพนธ์มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ หนังสือของเสาวณิต วิงวอน (2559) เรื่อง สหวิทยาการวิศาลศิลป์: พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส โดยมุ่งนำเสนอให้เห็นมุมมองความงามในพระนิพนธ์และพระปรีชาญาณด้านอักษรศาสตร์ และศิลปศาสตร์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ ปรมานุชิตชิโนรสที่มีความหลากหลายจนชื่อว่า “สหวิทยาการ” ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าพระปรีชาญาณของพระองค์นับว่าเป็นภูมิปัญญาแห่งกวีแก้วทั้งทางคติโลกและคติธรรมนำมาปรับผสานกับความเจนจัดในด้านอักษรศัพท์ และกระบวนการประพันธ์อย่างมีศาสตร์และศิลป์ครบถ้วน นับได้ว่างานพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสควรค่าแก่การศึกษา สืบสาน และอนุรักษ์ ดังแผนภาพนี้

แผนภูมิที่ 1 ประเภทของงานวิชาการ

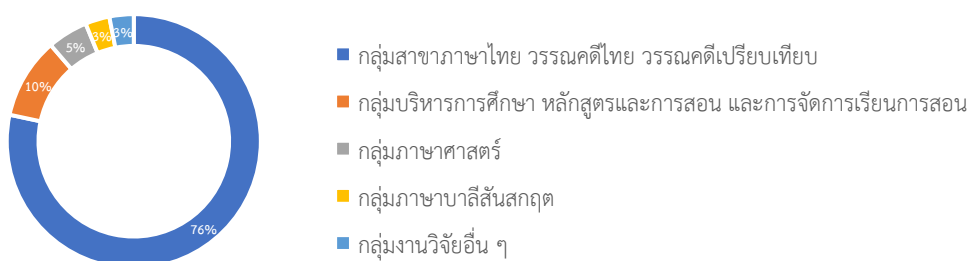
ประเภทของงานวิชาการไทยที่ศึกษางานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส จำนวน 38 เรื่องดังกล่าวมาข้างต้นพบว่า มีการศึกษาและนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบบทความวิจิตรมากที่สุด จำนวน 18 เรื่อง รองลงมาคือวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 15 เรื่อง บทความวิพากษ์ จำนวน 3 เรื่อง รายงานวิจัย จำนวน 1 เรื่อง และหนังสือหรือตำรา จำนวน 1 เรื่อง ตามลำดับ ซึ่งทำให้เห็นว่างานพระนิพนธ์ได้รับความนิยมนำมาศึกษาในวงวิชาการมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากช่วงสองทศวรรษหลัง พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา

2. สถาบันและสาขาวิชา

สถาบันที่มีนิสิตศึกษานำผลงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระพรหมราชูปถัมภ์ไปศึกษาพบจำนวน 16 สถาบัน ทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก โดยมหาวิทยาลัยที่มุ่งศึกษางานพระนิพนธ์มากที่สุด ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเปิดสอนในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ลำดับถัดมาเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยมหิดล ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีมหาวิทยาลัยในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอื่นๆ ที่ศึกษางานพระนิพนธ์เช่นเดียวกัน ทั้งนี้จะเห็นว่าความแพร่หลายในการศึกษางานพระนิพนธ์จะอยู่ในกลุ่มมหาวิทยาลัยส่วนกลาง เนื่องจากมีการเปิดการเรียนการสอนรายวิชาเกี่ยวกับงานพระนิพนธ์โดยเฉพาะ ส่วนมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคอาจยังไม่แพร่หลายนัก เนื่องจากแต่ละมหาวิทยาลัยในแต่ละที่ล้วนมีจุดเน้น อัตลักษณ์เฉพาะตน จึงไม่มีเหตุจำเป็นในการศึกษางานพระนิพนธ์อย่างเฉพาะและลุ่มลึก หรืออาจเกิดจากยังขาดนิสิต นักศึกษาที่ให้ความสนใจกับวรรณคดีโบราณ อันเนื่องมาจากอักษรศัพท์ หรือสำนวนภาษาที่ค่อนข้างยาก

ในส่วนของกลุ่มสาขาวิชาที่มีการนำผลงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระพรหมราชูปถัมภ์ไปศึกษาพบ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มภาษาไทย วรรณคดีไทย วรรณคดีเปรียบเทียบ 2) กลุ่มภาษาบาลีสันสกฤต 3) กลุ่มบริหาร การศึกษา หลักสูตรและการสอน และการจัดการเรียนการสอน 4) กลุ่มภาษาศาสตร์ 5) กลุ่มงานวิจัยอื่นๆ ที่เลือกใช้แนวคิด ทฤษฎีวิเคราะห์ตามความถนัด สาขาวิชาที่วิจัยเกี่ยวกับงานพระนิพนธ์มากที่สุด คือ สาขาภาษาไทย รวมไปถึงวรรณคดีไทย วรรณคดีเปรียบเทียบ ซึ่งมีการเปิดสอนในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยบูรพา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในส่วนกลางและปริมนทลทำให้พบงานวิจัยแนวนี้นี้มากกว่าปกติ

ทั้งนี้ ความนิยมในการทำวิจัยของกลุ่มสาขาต่างๆ สามารถจัดเรียงตามลำดับมากน้อย ดังนี้ กลุ่มสาขาภาษาไทย วรรณคดีไทย วรรณคดีเปรียบเทียบพบ 29 เรื่อง เนื่องจากเป็นสาขาที่ต้องอาศัยการศึกษาตัวบทวรรณคดี และอาศัยแนวคิดทางภาษาและวรรณคดีในการวิเคราะห์ตัวบทมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ถัดมาเป็นกลุ่มบริหารการศึกษา หลักสูตรและการสอน และการจัดการเรียนการสอนพบ 4 เรื่อง กลุ่มภาษาบาลีสันสกฤตพบ 1 เรื่อง กลุ่มภาษาศาสตร์พบ 2 เรื่อง และกลุ่มงานวิจัยอื่นๆ พบ 2 เรื่อง ซึ่งเป็นสาขาจริยศาสตร์และพระพุทธศาสนา ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 สาขาที่ศึกษางานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า

3. ผลงานวรรณกรรมที่นำมาศึกษา

ผลงานวรรณกรรมที่นำมาศึกษา พบจำนวน 6 ประเภท ได้แก่ ฉันท์ ลิลิต โคลง ร่าย ร้อยแก้ว และผสมผสาน ดังนี้

3.1 วรรณคดีประเภทฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระพรหมราชูปถัมภ์ มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและคำสอน โดยพบการศึกษาในมิติที่หลากหลาย และมักนิยมศึกษาเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์มากที่สุด วรรณคดีประเภทฉันท์ พบจำนวน 15 เรื่อง ได้แก่ งานวิทยานิพนธ์ของเอมอร ชิตตะโสภณ (2513) เรื่อง พระนิพนธ์ประเภทฉันท์ของสมเด็จพระ

พระมหาสถมนเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส งานวิทยานิพนธ์ของสายใจ ตระกูลสันติ (2541) เรื่อง ภาพพจน์ในสมุทรโฆษ คำฉันท์ งานวิทยานิพนธ์ของวรางคณา ศรีกำเนิด (2543) เรื่อง สุนทรียภาพในคำประพันธ์กลบทในพระนิพนธ์ของ สมเด็จพระมหาสถมนเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส งานวิทยานิพนธ์ของคิน เฮ ซิน (2543) เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนสตรีของไทยและเกาหลี งานวิทยานิพนธ์ของธเนศ เวศร์ภาดา (2543) เรื่อง ตำราประพันธ์ศาสตร์ไทย: แนวคิดและความสัมพันธ์กับขนบวรรณศิลป์ไทย งานวิทยานิพนธ์ของบัวพร มาลัยคำ (2544) เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนสตรีของไทยและลาว บทความวิชาการของอภิรักษ์ ชัยปัญญา (2548) เรื่อง บทบาทและลักษณะสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานของสมเด็จพระมหาสถมนเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส บทความวิชาการของธงชัย แซ่เจี๋ย (2556) เรื่อง รสวรรณกรรมในสรรพสิทธิ์คำฉันท์ บทความวิชาการของพรทิพา นิสสะ (2559) เรื่อง การสืบสานและสร้างสรรค์ศิลปะการประพันธ์ในสมุทรโฆษคำฉันท์ บทความวิชาการของวิษุณี พันธุ์น้อย (2559) เรื่อง วสันตดิถีคำฉันท์: นาฏการและการเปลี่ยนแปลง บทความวิชาการของอาทิตย์ ดรุษย์ธร (2562) เรื่อง สรรพสิทธิ์คำฉันท์: กลวิธีการดัดแปลงชาดกเป็นวรรณคดีชาดก บทความวิชาการของมิรันตี นาคสวัสดิ์ (2564) เรื่อง คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์: การวิเคราะห์รูปคำและความหมาย งานวิทยานิพนธ์ของวิง อางใจ (2542) เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมจาก พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสถมนเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส บทความวิชาการของโซซิดา มณีใส (2552) เรื่อง การศึกษาภุชฌนาสอนน้องคำฉันท์เชิงประวัติและวิจารณ์ทัศนเรื่องการเมือง และบทความวิชาการของพระมหาวิเชียร สิริวฑฒโน (2564) เรื่อง อกติ 4: หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในตำราฉันท์วรรณคดีพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสถมนเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส (พระองค์เจ้าवासูกกรี) สมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ 7

3.2 วรรณคดีประเภทลิลิต พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสถมนเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส เป็นคำประพันธ์ที่มีการพบรองลงมา โดยส่วนใหญ่แล้วมักนำคำประพันธ์ประเภทลิลิตมาใช้ในการพระนิพนธ์วรรณคดีของพระเกียรติและวรรณคดีประกอบพระราชพิธี 2 เรื่อง ได้แก่ ลิลิตตะเลงพ่าย และลิลิตกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคและชลมารค โดยพบงานทางวิชาการ จำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ งานวิทยานิพนธ์ของชลดา ศิริวิทย์เจริญ (2519) เรื่อง การศึกษาลิลิตตะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์ บทความวิชาการของยุพร แสงทักษิณ (2522) เรื่อง พระมหาอุปราชาในลิลิตตะเลงพ่าย งานวิทยานิพนธ์ของนิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต (2523) เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลิลิตกระบวนแห่งพระกฐินพยุหยาตรา พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสถมนเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส บทความวิชาการของชลอ รอดลอย (2538) เรื่อง การศึกษาวรรณคดี เรื่องลิลิตตะเลงพ่ายพระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสถมนเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส เพื่อการสอนภาษาไทย บทความวิชาการของอุบล เทศทอง (2542) เรื่อง คำยืมภาษาเขมรจากลิลิตตะเลงพ่าย งานวิทยานิพนธ์ของพระมหาสุชาติ สุชาติ (2548) เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย บทความวิชาการของชลดา เรื่องรักษ์ลิลิต (2550) เรื่อง ความรักหลายมิติในลิลิตตะเลงพ่ายกับภาพลักษณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช วีรบุรุษต้นแบบ บทความวิชาการของมารศรี เมืองโคตร (2554) เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดและการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีการคิดแบบหมวกหกใบ บทความวิชาการของธานีรัตน์ จตุทะศรี (2555) เรื่อง ลิลิตกระบวนพยุหยาตราสถลมารคและชลมารค: จากพระราชพิธีสุวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ งานวิจัยของมารวย ปณะราช (2559) เรื่อง การศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำและหลักการบริหารจากวรรณคดีลิลิตตะเลงพ่าย บทความวิชาการของอังคณา ขจร (2560) เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนที่เสริมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้ เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 งานวิจัยของรัชนิกร รัชตกรตระกูล (2564) เรื่อง การดัดแปลงพระนิพนธ์ลิลิตตะเลงพ่ายเป็นหุ่นกระบอกจักรพันธ์เรื่องตะเลงพ่าย และบทความวิชาการของอภิชัย จันท์เกษ (2564) เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับการแสดงละครของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทั้งนี้ เห็นได้ชัดว่ากระแสนิยมในการศึกษาเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย มีความนิยมสูงสุดและมีการศึกษาในหลากหลายมิติ อีกทั้งลิลิตตะเลงพ่ายยังได้รับการบรรจุในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

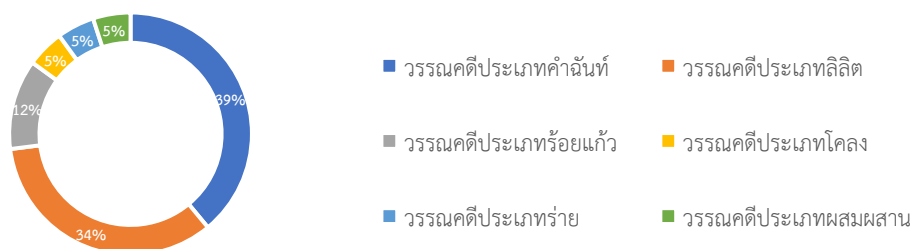
3.3 วรรณคดีประเภทโคลง พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส มีทั้งการศึกษาแนวสุนทรียภาพ และการศึกษาตัวบทวรรณคดีเฉพาะเรื่อง พบจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ งานวิทยานิพนธ์ของวีรวัฒน์ อินทรพร (2548) เรื่อง สุนทรียภาพของโคลงในวรรณคดีไทย: การสร้างสรรค์วรรณศิลป์จากธรรมชาติของภาษาไทย และงานวิทยานิพนธ์ ของสมใจ โพธิ์เขียว (2550) เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์โคลงต้นเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

3.4 วรรณคดีประเภทร้อยแก้ว พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส มีผู้นิยมศึกษาเรื่องมหาเวสสันดรชาดกมากที่สุด พบจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ งานวิทยานิพนธ์ของปทิตตา พุเพนียด (2553) เรื่อง ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส: การแปลเพื่อการรับรู้สาร และบทความวิชาการของสัพพัญญ์ สุขพิระวัฒน์กุล (2563) เรื่อง การคุกคามหน้าคู่สนทนาของชูชก ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ฉบับเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

3.5 วรรณคดีประเภทร้อยแก้ว พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นคำประพันธ์ลักษณะหนึ่งที่พบในงานพระนิพนธ์ โดยเฉพาะเรื่องพระปฐมสมโพธิกถาที่มีผู้นำมาศึกษา 4 เรื่อง ได้แก่ งานวิทยานิพนธ์ของพระมหาสุรพล สิงศิริรัตน์ (2541) เรื่อง ปฐมสมโพธิ ปริจเฉทที่ 1-7: การตรวจชำระและศึกษาวิเคราะห์ งานวิทยานิพนธ์ของอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (2546) เรื่อง ปฐมสมโพธิกถาภาษาไทยฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส: ความสัมพันธ์ด้านสารัตถะกับวรรณกรรมพุทธประวัติอื่น งานวิจัยของสมิทธิ์ชาติ พุมมา, อนันต์ อารีย์พงศ์ และ ฉันทัสทองช่วย (2560) เรื่อง โครงสร้างของการซ้อนคำในพระปฐมสมโพธิกถา และบทความวิชาการของวิมุตตา กุลสุวรรณ (2561) เรื่อง โครงสร้างสัมพันธ์สารในพระปฐมสมโพธิกถาฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทั้งนี้จะเห็นว่าแม้งานพระนิพนธ์จะมีลักษณะเป็นร้อยแก้ว แต่ก็ยังคงความไพเราะจากการใช้ความงามทางภาษาตั้งแต่ระดับเสียงไปจนถึงระดับความ

3.6 วรรณคดีประเภทผสมผสาน พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นการศึกษาวรรณคดีที่พบ 2 เรื่อง โดยเป็นหนังสือและตำราที่มุ่งศึกษาและนำเสนองานพระนิพนธ์ในหลากหลายรูปแบบ และอาศัยแนวคิดหรือประเด็นศึกษาที่หลากหลาย ได้แก่ ประสิทธิ์ ศรีสมุทร (2545) เรื่อง เท็ดพระเกียรติกวีแก้ว... วาสูกวี ถัดมาคือเสาวณิต วิงวอน (2559) เรื่อง สหวิทยาการวิศาลศิลป์: พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

ผลงานวรรณกรรมที่นำมาศึกษาทั้ง 6 ประเภท พบวรรณกรรมประเภทฉันทมากที่สุด เช่น สมุทรโฆษคำฉันท์ กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ และสรรพลีลิตคำฉันท์ งานวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรมประเภทฉันทมากที่สุดศึกษาแบบแผนฉันทลักษณ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้ด้านประพันธ์ศาสตร์ รองลงมาคือการศึกษาวรรณคดีประเภทลิลิต โดยนักวิจัยมักศึกษาเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายเป็นสำคัญ โดยการวิเคราะห์ด้านสุนทรียศาสตร์ และการนำตัวบทไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ถัดมาคือวรรณคดีประเภทร้อยแก้วที่ศึกษาเรื่องพระปฐมสมโพธิกถาด้านองค์ประกอบวรรณกรรมและภาษาศาสตร์ ถัดมาคือวรรณคดีประเภทโคลง ร่าย และผสมผสาน ตามลำดับ ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 ผลงานวรรณกรรมที่นำมาศึกษา

4. แนวคิดหรือประเด็นที่ใช้ศึกษา

นักวิชาการที่นำผลงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสไปศึกษาใช้แนวคิดหรือประเด็นในการศึกษาทั้งหมด 9 แนวคิด ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรม ทั้งรูปแบบ เนื้อหา ความเป็นมาสำนวนภาษาฉบับต่างๆ ตัวละครฉาก คุณค่าด้านต่างๆ ซึ่งนับว่าเป็นการศึกษาแนวขนบอยู่ในระยะแรก โดยอาจยังไม่สร้างความรู้หรือนำทฤษฎีสัมัยใหม่มาวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีให้เห็นเด่นชัดมากนัก และเป็นลักษณะการผลิตซ้ำการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดีลักษณะเดิม เพียงแต่ผู้วิจัยปรับเปลี่ยนตัวบทวรรณคดีที่นำมาใช้วิเคราะห์ ดังเช่น ยุพร แสงทักษิณ (2522) ได้ศึกษาเรื่อง พระมหาอุปราชาในลิลิตตะเลงพ่าย นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต (2523) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลิลิตกระบวนแห่งพระภคินีพยุหยาตรา พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ชลอ รอดลอย (2538) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายพระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เพื่อการสอนภาษาไทย อภิรักษ์ ชัยปัญหา (2548) เรื่อง บทบาทและลักษณะสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทาน ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ชลดา เรื่องรักษัลลิต (2550) เรื่อง ความรักหลายมิติในลิลิตตะเลงพ่ายกับภาพลักษณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช วีรบุรุษต้นแบบ

4.2 การวิเคราะห์เชิงสุนทรียศาสตร์ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาความงดงามทางภาษาซึ่งเกิดจากการร้อยเรียงเสียงพยางค์ คำ ประโยค หรือความ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ ซึ่งจะเห็นว่าการศึกษาในเชิงสุนทรียศาสตร์ตั้งแต่ปี 2513-2564 มีเนื้อหาไม่ต่างกันมากนัก เช่น การเล่นเสียง คำ ความ ภาพพจน์ รสวรรณคดีสันสกฤต ดังเช่น ชลดา ศิริวิทย์เจริญ (2519) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาลิลิตตะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์ สายใจ ตระกูลสันติ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพพจน์ในสมุทรโฆษ คำฉันท์ วรรณคดี ศรีกำเนิด (2543) ได้ศึกษาเรื่อง สุนทรียภาพในคำประพันธ์กลบทในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

4.3 แนวคิดเชิงภาษาศาสตร์ เป็นการศึกษาลักษณะทางภาษา การสื่อสารความหมายของภาษา โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีและวิธีการพิจารณาภาษาอย่างวิทยาศาสตร์ ซึ่งการศึกษาในเชิงภาษาศาสตร์ในงานพระนิพนธ์มีการศึกษาที่หลากหลาย ดังเช่น อุบล เทศทอง (2542) ได้ศึกษาเรื่อง คำยืมภาษาเขมรจากลิลิตตะเลงพ่าย ปัทมิตา พุเพนียด (2553) ได้ศึกษาเรื่องร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส: การแปลเพื่อการรับรู้สารสมิทซ์ชาติ พุมมา, อนันต์ อารีพงษ์ และ ฉันทัส ทองช่วย (2560) ได้ศึกษาเรื่อง โครงสร้างของการซ้อนคำในพระปฐมสมโพธิกา สัพพัญญู สุขพิระวัฒนกุล (2563) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความหมายคำสนทนาของชูชก ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดกฉบับเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ นอกจากนี้ยังปรากฏการศึกษาภาษาต่างประเทศ อย่างภาษาบาลีสันสกฤต โดยมีการวิเคราะห์ทั้งรูปคำ ความหมาย และกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษา ดังเช่นงานของมิรันตี นาคสวัสดิ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์: การวิเคราะห์รูปคำและความหมาย

4.4 แนวคิดเชิงนวัตกรรมการศึกษา โดยผู้วิจัยมักนำตัวบทวรรณคดี อย่างเช่น เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยนำนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเข้ามาปรับประยุกต์ เช่น เทคนิคหมวกหกใบ เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้ เทคนิคการแสดงละคร ดังเช่น บทความของมารศรี เมืองโคตร (2554) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดและการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีการคิดแบบหมวกหกใบ บทความของอภิชัย จันทร์เกษ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับการแสดงละครของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นอกจากนี้ยังปรากฏการศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำและหลักการบริหารผ่าน

การพิจารณาตัวบทวรรณคดีเพื่อสังเคราะห์ความรู้มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ได้แก่งานวิจัยของมารวย ฝนระชา (2559) เรื่อง การศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำและหลักการบริหารจากวรรณคดีลิลิตเตลงพ่าย

4.5 แนวคิดเชิงตัดแปลง พบว่ามีการศึกษาการตัดแปลงที่อยู่ในวงจำกัด โดยพบเพียง 2 เรื่อง ได้แก่ อาทิตย์ ดรุษย์ธร (2562) เรื่องสรรพลีลิตคำฉันท์: กลวิธีการตัดแปลงชาดกเป็นวรรณคดีชาดกัชนีกร รัชตรัตระกุล (2564) เรื่อง การตัดแปลงพระนิพนธ์ลิลิตเตลงพ่ายเป็นหุ่นกระบอกจักรพันธ์เรื่องเตลงพ่าย ทั้งนี้ ผลงานพระนิพนธ์ ในระยะหลังมีการตัดแปลงไปสู่สื่อสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น หากมีการศึกษาการตัดแปลงงานพระนิพนธ์สู่สื่อสมัยใหม่น่าจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการมากยิ่งขึ้น

4.6 แนวคิดเชิงประพันธศาสตร์ พบว่าผู้วิจัยมักนำคำประพันธ์ที่เป็นวรรณคดีแบบฉบับมาศึกษาวิเคราะห์ในเรื่อง ขนบ การประพันธ์ ชนิดของคำประพันธ์ และวิวัฒนาการของคำประพันธ์ประเภทต่างๆ โดยเฉพาะคำประพันธ์ประเภทฉันทน์ ดังเช่นวิทยานิพนธ์ของเอมอร ชิตตะโสภณ (2513) เรื่อง พระนิพนธ์ประเภทฉันทน์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมา นุชิตชิโนรส งานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของธนศ เวศร์ภาดา (2543) เรื่อง ตำราประพันธศาสตร์ไทย: แนวคิด และความสัมพันธ์กับขนบวรรณศิลป์ไทย และบทความวิชาการของวิษุณี พันธุ์น้อย (2559) เรื่อง วสันตดิถีฉันทน์: นาฏการและการเปลี่ยนแปลง

4.7 แนวคิดเชิงเปรียบเทียบ เป็นการมุ่งเปรียบเทียบคำสอนที่ปรากฏในงานพระนิพนธ์ โดยเฉพาะเรื่องกฤษณา สอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมา นุชิตชิโนรสกับคำสอนของวรรณกรรมต่างชาติ ได้แก่ เกาหลี และลาว ดังเช่นงานวิทยานิพนธ์ของคิน เฮ ซิน (2543) เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนสตรีของไทย และเกาหลี งานวิทยานิพนธ์ของบัวพร มาลัยคำ (2544) เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนสตรีของไทยและลาว นอกจากนี้ยังพบการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างงานพระนิพนธ์กับวรรณคดีพระพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆ ในแนวเดียวกัน ดังเช่น วิทยานิพนธ์ของอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (2546) เรื่อง ปฐมสมโพธิกถาภาษาไทยฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมา นุชิตชิโนรส: ความสัมพันธ์ด้านสารัตถะกับวรรณกรรมพุทธประวัติอื่น

4.8 แนวคิดเชิงพุทธปรัชญา เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาตัวบท โดยอาศัยการนำหลักธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนาเข้ามาวิเคราะห์ตัวบท ซึ่งงานวิจัยลักษณะดังกล่าวมักพบในกลุ่มที่มีการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรจริย ศาสตร์ พุทธศึกษา โดยมักนำตัวบทวรรณคดีพระพุทธศาสนาวิเคราะห์ ดังเช่นงานของวิง อางใจ (2542) เรื่อง การศึกษา วิเคราะห์หลักจริยธรรมจากพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมา นุชิตชิโนรส พระมหาสุชาติ สุชาติ (2548) เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิถีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิต เตลงพ่าย และพระมหาวีเชียร ไกรฤกษ์ศิลป์ (2564) เรื่อง อกติ 4: หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในตำราฉันทวรรณคดีพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหา สมณเจ้า กรมพระปรมา นุชิตชิโนรส (พระองค์เจ้าवासูกกรี) สมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ 7

4.9 แนวการศึกษาพระประวัติและพระปรีชาญาณผู้พระนิพนธ์ เป็นการศึกษาพระประวัติและพระปรีชาญาณ ด้านภาษา วรรณคดีไทย และด้านอื่นๆ ที่เป็นพระคุณูปการต่อประเทศชาติ โดยปรากฏทั้งบทความวิชาการและหนังสือ ดังเช่น บทความวิชาการของประสิทธิ์ ศรีสมุทร (2545) เรื่อง เทิดพระเกียรติกวีแก้ว...वासูกกรี และหนังสือของภาควิชาวรรณคดีไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2559) เรื่อง สหวิทยาการวิศาลศิลป์: พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมา นุชิตชิโนรส ซึ่งทำให้เห็นพระปรีชาญาณด้านอักษรศัพท์ ด้านวรรณคดี และด้านทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็น อย่างดี

กล่าวโดยสรุป แนวคิดหรือประเด็นที่ใช้ศึกษาที่ใช้ในการทำวิจัยพบว่านักวิจัยใช้แนวคิดในการวิจัยที่มีปริมาณ แตกต่างกัน โดยพบการวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรมมากที่สุด พบ 9 เรื่อง รองลงมาคือการศึกษาวิเคราะห์เชิงสุนทรียศาสตร์ และแนวคิดเชิงภาษาศาสตร์ พบ 6 เรื่อง ต่อมาคือแนวคิดเชิงนวัตกรรมการศึกษา พบ 4 เรื่อง ต่อมาแนวคิดเชิงเปรียบเทียบ

ประพันธศาสตร์ และพุทธปรัชญา พบ 3 เรื่อง และพบแนวคิดเชิงตัดแปลง และการศึกษาเชิงประวัติและพระปรีชาญาณผู้พระนิพนธ์ พบ 2 เรื่อง ตามลำดับ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ยังไม่มีการนำแนวคิดทฤษฎีสัมัยใหม่มาใช้วิเคราะห์ เช่น วาทกรรมอัตลักษณ์ สัมพันธบท ซึ่งน่าจะมีการศึกษาวิจัยต่อไป เช่น การตัดแปลงเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายสู่ภาพยนตร์ตำนานสมเด็จพระนเรศวร หรือการตัดแปลงวรรณคดีประเภทต่างๆ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสสู่สื่อสมัยใหม่ โดยใช้แนวคิดสัมพันธบท ซึ่งหากมีการศึกษาลักษณะดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์กับผู้สนใจ ตลอดจนนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ใช้ตัวบทวรรณคดีเรื่องนี้ในการจัดการเรียนการสอนด้วย ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 แนวคิดหรือประเด็นที่ใช้ศึกษา

5. ทิศทางการศึกษา

ทิศทางการศึกษางานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส พบว่า สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก พ.ศ. 2513-2543 ระยะที่ 2 พ.ศ. 2544-2559 และระยะที่ 3 พ.ศ. 2560-2564 ดังนี้

ระยะแรก พ.ศ. 2513-2543: การมุ่งศึกษาองค์ประกอบของวรรณกรรม ช่วงนี้พบข้อมูลวรรณคดีที่หลากหลาย ทั้งวรรณคดีของพระเกียรติ วรรณคดีศาสนาและคำสอน หรือแม้กระทั่งการศึกษาวรรณคดีในฐานะตำราประพันธศาสตร์ไทย แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์จะอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยเป็นการมุ่งศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา ภาษา คุณค่าของวรรณคดีที่สำคัญ ถัดมาเป็นการวิเคราะห์เชิงสุนทรียศาสตร์ที่มุ่งศึกษาความงามของการใช้เสียง คำ และระดับความ (ภาพพจน์) ถัดมาคือแนวคิดเชิงประพันธศาสตร์ พุทธปรัชญา ภาษาศาสตร์ และวรรณคดีเปรียบเทียบตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่ายังไม่มีการนำแนวคิดทฤษฎีสัมัยใหม่มาวิเคราะห์

ระยะที่ 2 พ.ศ. 2544-2559: การมุ่งศึกษาเชิงสุนทรียศาสตร์พบข้อมูลวรรณกรรมประเภทลิลิต และพบว่ามี การวิเคราะห์ในเชิงสุนทรียศาสตร์มากที่สุด รวมทั้งมีการศึกษาเกี่ยวกับด้านการเปรียบเทียบ ด้านพุทธปรัชญา ด้าน ประวัติ ผู้แต่ง แต่ยังมีกรวิจัยในเชิงองค์ประกอบอยู่พอสมควร เช่น ชลดา เรื่องรักษลิลิต (2550) เรื่อง ความรักหลายมิติในลิลิตตะเลงพ่ายกับภาพลักษณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช วีรบุรุษต้นแบบ นอกจากนี้ในระยนี้มีกรนำตัวบทวรรณคดีมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะด้านการคิดและการอ่านตีความมากขึ้น ทำให้เห็นทิศทางของการปรับประยุกต์งานพระนิพนธ์ให้เข้าถึงสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่ครูผู้สอนใช่นวัตกรรมที่หลากหลายเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงตัวบทวรรณคดีได้อย่างลุ่มลึกขึ้น

ระยะที่ 3 พ.ศ. 2560-2564: การมุ่งศึกษาเชิงตัดแปลง ช่วงนี้มีการใช้ข้อมูลวรรณกรรมประเภทฉันทและลิลิต แม้มีห้วงเวลาไม่มากนัก แต่การศึกษางานพระนิพนธ์เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น การวิเคราะห์งานพระนิพนธ์ตามแบบขนบและการผลิตซ้ำกลวิธีอย่างเดิมลดลง เนื่องจากนักวิจัยทดลองใช้ที่มีความแตกต่างจากเดิมมากขึ้น เช่น การตัดแปลง ซึ่งมีทั้งการตัดแปลงจากชาดกเป็นวรรณคดีชาดก และการตัดแปลงจากตัวละครเป็นการแสดงละครหุ่น รวมทั้งมีการศึกษาในด้าน

ภาษาศาสตร์มากยิ่งขึ้น โดยวิเคราะห์ถ้อยคำ สำนวน กระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษาจากเอกสาร ตัวบทที่ปริวรรต นอกจากนี้ยังพบการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมที่มีความทันสมัยมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

จากการสังเคราะห์สถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานวิชาการไทย พ.ศ. 2513-2564 พบว่างานวิชาการทั้งหมด 38 เรื่อง โดยนำมาจัดกลุ่มประเภทของงานวิชาการได้ 5 ประเภท ได้แก่ บทความวิจัยมากที่สุด จำนวน 18 เรื่อง รองลงมาคือวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 15 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง รายงานวิจัย จำนวน 1 เรื่อง และหนังสือหรือตำรา จำนวน 1 เรื่อง ตามลำดับ ส่วนสถาบันและสาขาวิชาที่มุ่งงานวิชาการในการศึกษางานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส จำนวน 16 สถาบัน สถาบันที่พบการศึกษามากที่สุด ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งพบว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่มีทิศทางในการศึกษางานพระนิพนธ์มากที่สุดในรอบ 4 ทศวรรษ กลุ่มสาขาหลักสูตรที่นิยมศึกษางานพระนิพนธ์มากที่สุด ได้แก่ กลุ่มสาขาภาษาไทย วรรณคดีศึกษา วรรณคดีเปรียบเทียบ จำนวน 22 เรื่อง และรองลงมาคือ กลุ่มสาขาบริหารการศึกษา หลักสูตรและการสอน การจัดการเรียนการสอน 4 เรื่อง กล่าวในด้านผลงานวรรณกรรมที่นำมาศึกษา พบว่ามีผู้ศึกษาวรรณคดีประเภทคำฉันท์มากที่สุด จำนวน 15 เรื่อง รองลงมาคือประเภทลิลิต จำนวน 13 เรื่อง รองลงมาคือประเภทร้อยแก้ว จำนวน 4 เรื่อง และพบผลงานวรรณกรรมประเภทโคลงและร่าย จำนวน 2 เรื่อง นอกจากนี้ยังพบการศึกษาพระอัฐิประวัติ จำนวน 2 เรื่อง กล่าวในด้านแนวคิดหรือประเด็นที่ใช้ศึกษา พบว่ามีกรณีวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรมมากที่สุด จำนวน 9 เรื่อง รองลงมาคือกรณีวิเคราะห์เชิงสุนทรียศาสตร์และเชิงภาษาศาสตร์ จำนวน 6 เรื่อง ต่อมาคือแนวคิดเชิงนวัตกรรมการศึกษา จำนวน 4 เรื่อง ถัดมาเป็นแนวคิดเชิงเปรียบเทียบ ประพันธศาสตร์ และพุทธปรัชญา จำนวน 3 เรื่อง และพบแนวการศึกษาเชิงประวัติและพระปรีชาญาณผู้พระนิพนธ์ และแนวคิดเชิงดัดแปลง จำนวน 2 เรื่อง

จากการศึกษาทิศทางทางการศึกษางานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส พบว่า สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก พ.ศ. 2513-2543 งานวิชาการจะเน้นไปที่การศึกษาองค์ประกอบเป็นส่วนใหญ่ และมักจะนำวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ซึ่งเป็นวรรณคดีประเภทยอพระเกียรติมาวิเคราะห์ในด้านองค์ประกอบหรือประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ แต่การวิเคราะห์ในระยะนี้อาจยังไม่เห็นความหลากหลายของข้อมูล และยังคงยึดขนบเดิมของการวิเคราะห์ระยะที่ 2 พ.ศ. 2544-2559 มีความหลากหลายของการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น ทั้งในด้านข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ แนวคิดหรือประเด็นที่ใช้ศึกษา รวมทั้งมีการนำเอาประเด็นอื่นๆ นอกเหนือจากการวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรมเข้ามาวิเคราะห์ ตัวบทให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังเริ่มมีการนำวรรณคดีอย่าง “ลิลิตตะเลงพ่าย” ที่เป็นที่ยอมรับในการศึกษาวิเคราะห์ช่วงแรกมาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้บูรณาการกับการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ตัวบทวรรณคดีได้ดีขึ้น และระยะที่ 3 พ.ศ. 2560-2564 เป็นระยะเวลาที่มีการนำแนวคิดการดัดแปลงเข้ามาศึกษา อีกทั้งยังพบการศึกษาในด้านภาษาศาสตร์ ทั้งระดับคำ จนกระทั่งระดับสัมพันธ์สารและการแปลความ การรับรู้มากยิ่งขึ้น ทำให้เห็นทิศทางที่แปรเปลี่ยนไปจากเดิมอยู่พอสมควร นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการนำงานพระนิพนธ์ลงสู่ชุมชน โดยผ่านการจัดกิจกรรมเนื่องในวันคล้ายวันประสูติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส โดยคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยนำตัวบทวรรณคดีเรื่องต่างๆ เช่น โคลงตันปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ ลิลิตตะเลงพ่าย กลุณาสอนน้องคำฉันท์ สมุทรโฆษคำฉันท์ สรรพสิทธิ์คำฉันท์ มาเป็นตัวบทให้นักเรียนได้ศึกษาอีกด้วย

นับว่าพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ได้รับความสนใจจากนักภาษาและวรรณคดีตลอดจนนักวิชาการต่างสาขาที่ต่างนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสาขามาเป็นอุปกรณ์ในการวิเคราะห์พระนิพนธ์อย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เห็นมิติที่แตกต่างและแปลกใหม่กว่าที่เป็นอยู่ ในทางกลับกันการศึกษาดังกล่าวตามขนบวรรณกรรมก็ยังคงแพร่หลายเช่นเดิม

แต่อาจมีปริมาณลดลงเมื่อเทียบกับช่วง 3 ทศวรรษแรก งานพระนิพนธ์จึงมีการขับเคลื่อนที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพความสนใจของคนในสังคมที่จะมองวรรณคดีอย่างพินิจพิจารณา แต่ที่สนใจมากกว่านั้น หากมีการศึกษางานพระนิพนธ์เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปบูรณาการในเชิงพื้นที่ได้ น่าจะช่วยให้ “งานพระนิพนธ์รัตนกวี” ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างสง่างาม

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าในปัจจุบันมีการนำผลงานพระนิพนธ์ไปเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสสู่ชุมชน ดังในวันที่ 11 ธันวาคม ซึ่งเป็นวันคล้ายวันประสูติ จะมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านภาษาและวรรณคดีจัดกิจกรรมงาน “วันกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส” เป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม จัดพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล “วันกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส” โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 เป็นต้นมา รวมทั้งมีการเผยแพร่ผลงานและพระเกียรติคุณพระองค์ผ่านกิจกรรมการเสวนาทางวิชาการ การแสดงละคร รวมทั้งมีการประกวดทักษะทางภาษาและวรรณคดีไทยของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่สนใจ ซึ่งทำให้งานพระนิพนธ์ซึ่งเป็นอัญมณีแห่งวรรณกรรมอันล้ำค่าได้ผ่านการเจียรไนอย่างดียิ่งส่งต่อไปยังสาธารณชนมาอย่างยาวนาน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรวิจัยสถานภาพงานพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้เห็นเด่นชัดมากยิ่งขึ้น
2. ควรปรับเปลี่ยนวิธีการวิเคราะห์แบบขนบ หรือมุ่งผลิตซ้ำแนวทางการวิเคราะห์วิจารณ์ลักษณะเดิมๆ โดยอาจนำวิธีการใหม่ๆ โดยเฉพาะแนวคิดทฤษฎีสถิตนิยมใหม่มาใช้วิเคราะห์ลักษณะเด่นในงานพระนิพนธ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. (2552). **พระราชพงศาวดารสังเขป พระราชพงศาวดารย่อและพระธรรมเทศนา พระราชพงศาวดารสังเขป**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- คีน เฮ ซิน. (2543). **การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนสตรีของไทยและเกาหลี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลดา ศิริวิทย์เจริญ. (2519). **การศึกษาลิลิตตะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลดา เรื่องรักษ์ลิลิต. (2550). ความรักหลากหลายมิติในลิลิตตะเลงพ่ายกับภาพลักษณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชวีรบุรุษต้นแบบ. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**, 32(3), 611-628.
- ชลอ รอดลอย. (2538). การศึกษาวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมปรมานุชิตชิโนรส เพื่อการสอนภาษาไทย. **วารสารวิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์**, 16(2), 125-130.
- โซซิดา มณีใส. (2552). การศึกษาภุชญาสอนน้องคำฉันท์เชิงประวัติและวิจารณ์ทัศนเรื่องการเมือง. **วรรณวิทัศน์**, 9(1), 1-25.
- ธงชัย แซ่เจี๋ย. (2556). รสวรรณกรรมในสรรพสิทธิ์คำฉันท์. **วรรณวิทัศน์**, 13(1), 49-75.
- ธเนศ เวศร์ภาดา. (2543). **ตำราประพันธ์ศาสตร์ไทย: แนวคิดและความสัมพันธ์กับขนบวรรณศิลป์ไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานีรัตน์ จตุทศศรี. (2555). ลิลิตกระบวณพยุหยาตราสถลมารคและชลมารค: จากพระราชพิธีสู่วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ. **วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ**, 19(1), 39-62.

- นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต. (2523). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลิลิตกระบวนแห่งพระกฐินพยุหยาตราฯ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัวพร มาลัยคำ. (2544). การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนสตรีของไทยและลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสิทธิ์ ศรีสมุทร. (2545). เทิดพระเกียรติกวีแก้ว...วาสูกกรี. วารสารปาริชาติ, 14(2), 48-54.
- ปทิตตา พุเพนียด. (2553). ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส: การแปลเพื่อการรับรู้อสาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรทิพา นิสสะ. (2559). การสืบสานและสร้างสรรค์ศิลปะการประพันธ์ในสมุทรโฆษคำฉันท์. วารสารปาริชาติ, 29(2), 49-70.
- พระมหาวิเชียร สิริวิฑฒโน (ไกรฤกษ์ศิลป์). (2564). อดติ 4: หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในตำราฉันท์วรรณพฤติพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส (พระองค์เจ้าवासูกกรี) สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ 7. วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์, 1(1), 15-30.
- พระมหาสุชาติ สุชาโต (สมมาตร). (2548). การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวรรณคดีไทย, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหาสุรพล สิงค์รัตน์. (2541). ปฐมสมโพธิ ปริเฉทที่ 1-7: การตรวจชำระและศึกษาวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาบาลีสันสกฤต, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มารวย ปณะราช. (2559). การศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำและหลักการบริหารจากวรรณคดีลิลิตตะเลงพ่าย. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 11(2), 186-197.
- มารศรี เมืองโคตร. (2554). การพัฒนาความสามารถในการคิดและการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีการคิดแบบหมวกหกใบ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 34(1-2), 146-153.
- มิรันตี นาคสวัสดิ์. (2564). คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในสมุทรโฆษคำฉันท์: การวิเคราะห์รูปคำและความหมาย. วิจิตรวิจารณ์, 5(2), 237-254.
- ยุพร แสงทักษิณ. (2522). พระมหาอุปราชาในลิลิตตะเลงพ่าย. วารสารคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 3(1), 76-103.
- รัชนิกร รัชตกรตระกูล. (2564). การดัดแปลงพระนิพนธ์ลิลิตตะเลงพ่าย เป็นบทหุ่นกระบอกจักรพันธ์เรื่องตะเลงพ่าย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรางคณา ศรีกำเนิด. (2543). สุนทรียภาพในคำประพันธ์กลบทในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิง อาจใจ. (2542). การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมจากพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิษุณี พันธุ์น้อย. (2559). วสันตติลกฉันท์: นาฏการและการเปลี่ยนแปลง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 8(3), 49-76.

- วิมุตตา กุลสุวรรณ. (2561). โครงสร้างสัมพันธ์สารในพระปฐมสมโพธิกถาฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 12(2), 459-466.
- วีรวัฒน์ อินทรพร. (2548). *สุนทรียภาพของโคลงในวรรณคดีไทย: การสร้างสรรค์วรรณศิลป์จากธรรมชาติของภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมใจ โพธิ์เขียว. (2550). *การศึกษาวิเคราะห์โคลงต้นเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวรรณคดีไทย, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมิทธิ์ชาติ พุมมา, อนันต์ อารีย์พงศ์ และฉันทัส ทองช่วย. (2560). *โครงสร้างของการซ้อนคำในพระปฐมสมโพธิกถา*. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติทางศิลปศาสตร์ประยุกต์ครั้งที่ 6 สถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. (หน้า 116-124). วันที่ 19 พฤษภาคม 2560. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สัพพัญญู สุขพิระวัฒนกุล. (2563). การคุกคามหน้าคู่สนทนาของชุก ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ฉบับเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์. *วารสารวจนะ*, 1(1), 94-118.
- สายใจ ตระกูลสันติ. (2541). *ภาพพจน์ในสมุทรโฆษคำฉันท์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุกัญญา ภัทรราชย์. (2533). *200 ปี กวีแก้ว: กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวณิต วิงวอน. (2559). *สหวิทยาการวิศาลศิลป์: พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. (2546). *ปฐมสมโพธิกถาภาษาไทยฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส: ความสัมพันธ์ด้านสารัตถะกับวรรณกรรมพุทธประวัติอื่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชัย จันท์เกษ. (2564). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องลิลิตตะเลงพ่ายโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับการแสดงละครของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 4(2), 221-247.
- อภิรักษ์ ชัยปัญญา. (2548). บทบาทและลักษณะสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 13(18), 126-151.
- อังคณา ขจร. (2560). การพัฒนาชุดการสอนที่เสริมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้ เรื่องลิลิตตะเลงพ่ายกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 11(1), 48-56.
- อาทิตย์ ดรุษย์ธร. (2562). *สรรพสิทธิคำฉันท์: กลวิธีการดัดแปลงชาดกเป็นวรรณคดีชาดก*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 1(1), 99-123.
- อุบล เทศทอง. (2542). คำยืมภาษาเขมรจากลิลิตตะเลงพ่าย. *วารสารคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 22(1), 175-188.
- เอมอร ชิตตะโสภณ. (2513). *พระนิพนธ์ประเภทฉันท์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การถ่ายทอดสุนทรียะทางทัศนศิลป์: กรณีศึกษาจากผลงาน 3 ศิลปิน (ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาคีรักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง และผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย)

Deployment of Aesthetic of Visual Art: A Case Study of 3 Artists (Adj. Prof. Nakirak, C.,
Assoc. Prof. Dr.Thimwatbunthong, S., & Asst. Prof. Chinyo, N.)

ปิยะนาถ อังควาณิชกุล¹

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การศึกษาในบทความนี้ คือ ศึกษาปัจจัยในการถ่ายทอดสุนทรียะทางทัศนศิลป์ โดยศึกษาจากผลงานศิลปินทั้ง 3 ท่าน และศึกษาเอกลักษณ์ในผลงานการถ่ายทอดสุนทรียะทางทัศนศิลป์ของศิลปินทั้ง 3 ท่าน จากการศึกษาทำให้ทราบว่า มีปัจจัยที่ทำให้ศิลปินสร้างงานที่โดดเด่นและมีความแตกต่างกันหลายประการ ประการแรก ภูมิหลังด้านการศึกษาและพรสวรรค์ของศิลปิน ประการที่สอง ความถนัดในการใช้สีและเทคนิคของศิลปิน ประการที่สาม ความประทับใจและประสบการณ์ของศิลปิน ประการสุดท้าย การสร้างอัตลักษณ์ของศิลปิน

บทความนี้เป็นการศึกษาจากประวัติและผลงานศิลปินทางทัศนศิลป์ 3 ท่าน โดยปรากฏผลงานทัศนศิลป์ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ดังนี้ ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาคีรักษ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) พ.ศ.2531 ผลงานสำคัญของท่าน คือ ชุดภาพประเพณีไทยประยุกต์ (Thai Contemporary Art) ภาพ “เซ็งบั้งไฟ” เป็นการใช้น้ำมันตัดเส้นที่มีความสวยงาม รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง ผลงานสำคัญของท่านได้รับรางวัลการประกวดศิลปกรรมกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ.2525 ในชื่อภาพ (ผู้เขียน: รัชกาลที่ 9) “เสด็จเยี่ยมชาวจีนที่สำเพ็ง” และผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย ศิลปินผู้ได้รับรางวัลในงานศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 40 พ.ศ.2537 ครั้งที่ 60 พ.ศ.2557 ชื่อภาพชุด “ปฐิมา”

คำสำคัญ: สุนทรียะทางทัศนศิลป์, ศ.พิเศษ เฉลิม นาคีรักษ์, รศ.ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง, ผศ.เนติกร ชินโย

Abstract

The objectives of this research were to: investigate factors affecting development of aesthetic of visual art from the work of 3 artists, and study uniqueness of those pieces of work. The results showed that there were several factors making the artists create distinguished work. The first factor was their study background and gift. The second was fluency and coloring technique. The third factor was impression and experience of artists. The last was the artists' uniqueness.

This research aimed to study biographies and works of from 3 artists in visual art. Those pieces of visual art related to history, and art and culture. The first artist was Adj. Prof. Nakirak, C., national artist in visual art (painting) in 1988. His significant artwork was a series of applied traditions in which “rocket festival dance” showed beautiful oil painting with the bold drawing lines. The second artist was Assoc. Prof. Dr. Thimwatbunthong, S. whose important work was awarded in Fine Art Contest for Rattanakosin Bicentennial in 1982 in the title (author: King Rama IX) “visited Chinese at Sampeng”. The third artist was Asst. Prof. Chinyo, N. whose work “Statue” was awarded in 40th (1904) and 60th (2014) National Fine Art Exhibitions.

Keywords: Aesthetic of Visual Art, Adj. Prof. Nakirak, C., Assoc. Prof. Dr.Thimwatbunthong, S., Assist. Prof. Chinyo, N.

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

สุนทรียะเป็นศาสตร์ที่เกิดขึ้น โดยเป็นผลจากศาสตร์หลายศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องกัน (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556 น. 4) คือ ปรัชญา (รวมถึงศาสนาและลัทธิความเชื่อ) มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เมื่อมารวมกัน เรียกว่า “สุนทรียศาสตร์” สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของความงาม หรือสุนทรียภาพ ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งในวิชาปรัชญาคุณค่า หรืออรรถวิทยา (Axiology) มีวิธีวิทยา (Methodology) ด้วยทฤษฎีแห่งความรู้หรือญาณวิทยา ซึ่งเป็นปรัชญาที่ว่าด้วยบ่อเกิด ลักษณะหน้าที่ ประเภท ระเบียบวิธี และความสมเหตุสมผลของความรู้ สุนทรียศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ประเภทปรัชญาประยุกต์ มีการนำหลักปรัชญาบริสุทธิ์มาใช้บ้างในการสอบสวน วิเคราะห์ และการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาสุนทรียภาพทุกแห่งทุกมุม ที่มาจากผลของแหล่งกำเนิด 2 แหล่ง คือ สุนทรียภาพจากธรรมชาติ และสุนทรียภาพจากผลงานศิลปะทุกสาขา (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556 น. 39)

สุนทรียะทางทัศนศิลป์ เป็นการสร้างความงามให้ปรากฏต่อสายตาผู้ชมหรือผู้เสพงานทางทัศนศิลป์ ในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาสุนทรียะทางทัศนศิลป์จากภาพวาดเป็นสำคัญ โดยผลงานของศิลปินทั้งสามท่านมีการเชื่อมโยงกันในด้านความเป็นไทย ผลงานได้สื่อหรือบอกเล่าอัตลักษณ์ความเป็นไทยในหลากหลายมิติ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ พุทธศาสนา ขนบประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และให้คุณค่าความงามทางศิลปะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยในการถ่ายทอดสุนทรียะทางทัศนศิลป์ โดยศึกษาจากผลงานศิลปิน 3 ท่าน
2. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ในผลงานการถ่ายทอดสุนทรียะทางทัศนศิลป์ของศิลปิน 3 ท่าน

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาจากประวัติและผลงานของศิลปินทางทัศนศิลป์ จำนวน 3 ท่าน คือ ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาคีรักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง และผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย จากผลงานภาพวาดทางทัศนศิลป์ของทั้งสามท่าน โดยผลงานดังกล่าวมีการแสดงออกถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) มีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาจากผลงานทางทัศนศิลป์ของศิลปินทั้ง 3 ท่าน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) โดยทำการสัมภาษณ์ศิลปินและทายาทศิลปิน นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ ตีความ สังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการศึกษา

ผลการวิจัย

ความหมายของสุนทรียะทางทัศนศิลป์

ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ ได้ให้นิยามคำที่เกี่ยวข้องกับความงามไว้ 3 คำ คือ สุนทรียะ สุนทรียภาพ และสุนทรียศาสตร์ ดังนี้ สุนทรียะ หมายถึง ความงาม สุนทรียภาพ หมายถึง ความรู้สึกในความงาม และสุนทรียศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์หรือวิชาที่เกี่ยวกับความงาม วิรุณ ตั้งเจริญ (2546, น. 28) ทัศนศิลป์ (Visual Art) เป็นงานศิลปะที่สื่อสารด้วยตาสามารถมองเห็นได้ หรือสัมผัสได้ด้วยจักขุประสาท นอกจากนั้นทัศนียายังหมายถึงการสร้างสรรคจากสื่อจิตใจ (Inspiration) ที่มองเห็นได้ ประจักษ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม งานทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปะ ภาพพิมพ์ และศิลปะภาพถ่าย ถูกจัด

ให้อยู่ในศิลปะประเภททัศนศิลป์ วิรุณ ตั้งเจริญ (2547, น. 31) การสร้างผลงานทางทัศนศิลป์ของศิลปินมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ภูมิหลังด้านการศึกษาและพรสวรรค์ของศิลปิน

เส้นทางสู่การเป็นศิลปินในการสร้างงานทัศนศิลป์ ส่วนใหญ่เริ่มต้นจากความชอบวาดรูปมาตั้งแต่เด็ก เป็นพรสวรรค์ติดตัวมาตั้งแต่เกิด โดยที่ยังไม่ได้เข้าเรียนทางศิลปะโดยเฉพาะ จากการสัมภาษณ์ศิลปินและทายาทของศิลปิน ศิลปินทั้ง 3 ท่าน มีความถนัดและชอบวาดรูปมาตั้งแต่วัยเยาว์

ศิลปินท่านแรก ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์ ศิลปินมีความสนใจในเรื่องของงานด้านศิลปะมาตั้งแต่เด็กเกิดและเติบโตที่จังหวัดอุบลราชธานี แต่เนื่องด้วยมีฐานะยากจน เพราะฉะนั้นการวาดรูปจึงเริ่มต้นจากการใช้เพียงดินสอดำในการหัดวาดบรรยากาศหรือสิ่งของรอบๆ ตัว คุณพ่อของศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์ ได้เห็นแววของลูก จึงพยายามที่จะส่งเสริมการศึกษาเบื้องต้น โดยให้มาเรียนในโรงเรียนประจำที่จังหวัด พานักอยู่ที่วัด พระภิกษุที่วัดรูปหนึ่งจึงชี้แนะว่า ถ้าสนใจในเรื่องของงานศิลปะ ให้เข้ามาเรียนต่อที่โรงเรียนเพาะช่างในกรุงเทพฯ ดังนั้นเมื่อศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์จบชั้นมัธยมศึกษาที่จังหวัดอุบลราชธานี จึงได้เดินทางเข้ามาเรียนที่โรงเรียนเพาะช่างโดยพระได้ฝากให้พำนักอาศัยอยู่ที่วัดพิชัยญาติ ในขณะที่เรียนอยู่ที่โรงเรียนเพาะช่าง ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์ ได้พยายามฝึกฝนฝีมือทางด้านศิลปะเพื่อที่จะมีโอกาสหารายได้เพิ่ม และนำเงินมาเป็นเงินอุดหนุนซื้อสีและอุปกรณ์ จากการที่มีฐานะยากลำบากจึงทำให้ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์ มีความตั้งใจในการฝึกฝนฝีมือมาก จนมีฝีมือเป็นที่ยอมรับทั้งบรรดาครูบาอาจารย์และเพื่อนที่โรงเรียนเพาะช่างเมื่อศึกษาจบ จึงได้เข้ารับบรรจุเป็นครูชั้นจัดว่าที่โรงเรียนเพาะช่างทันที (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาศิริรักษ์, สัมภาษณ์ 25 พฤศจิกายน 2557) ต่อมาศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์ มีลูกศิษย์เป็นศิลปินทางทัศนศิลป์ที่มีชื่อเสียงหลายท่าน ลูกศิษย์ที่เป็นนักวิชาการ สาขาทัศนศิลป์ ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ และรองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง

รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง ศิลปินท่านที่สอง ท่านเล่าความทรงจำในวัยเด็กให้ฟังว่า เริ่มวาดภาพเป็นเรื่องเป็นราวครั้งแรกประมาณชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หรือปีที่ 6 ภาพแรกเป็นภาพดินสอ อาจารย์ที่โรงเรียนเพชรพิทยาคม จังหวัดชลบุรี ได้มอบหมายให้วาดรูปเกาะลอย อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ระบายไปเข้าแคมป์ที่ค่ายวิชราวุธ ปรากฏว่าผลงานของอาจารย์ได้รับการตัดสินให้ได้รับรางวัลชนะเลิศ และได้รับการติดป้ายนิเทศ หลังจากนั้นเมื่อมาเรียนระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสุวรรณรังสฤษฎ์วิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี มีการหาคนวาดภาพประกวดสีโปสเตอร์ ให้วาดเนื้อหาเกี่ยวกับเขาวัง ผลปรากฏว่าภาพของอาจารย์ได้รับรางวัลชนะเลิศอีกครั้ง หลังจากนั้นอาจารย์จึงมุ่งมั่นมาสอบเพื่อเข้าเรียนด้านศิลปะที่โรงเรียนเพาะช่างในกรุงเทพฯ และศึกษาต่อด้านศิลปศึกษาที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ต่อมาได้เข้ารับบรรจุเป็นอาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และได้สร้างผลงานทางทัศนศิลป์อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ใน พ.ศ.2559 รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง ได้รับรางวัลอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ สาขามนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จากที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ใน พ.ศ.2560 หนังสือ *ศิลปะจินตทัศน์...เพื่อสังคม* ของรองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานจิตรกรรมย้อนหลัง 40 ปี สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง ได้รับรางวัลชมเชย หนังสือสวยงาม ประเภททั่วไป จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

สำหรับศิลปินท่านที่สาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย (ขณะสัมภาษณ์เป็นอาจารย์) เริ่มมีความชอบและสนใจที่จะทำงานศิลปะตั้งแต่ระดับประถมศึกษา อาจารย์เกิดที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลกาฬสินธุ์ เนื่องด้วยมารดาเป็นครูอยู่ที่โรงเรียนนี้ จึงทำให้มีโอกาสเดินดูผลงานของนักเรียนตามห้องพักครู ขณะที่เรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้น ได้มีโอกาสเห็นผลงานของรุ่นพี่ประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นงานปั้นจากดินเหนียว มีทั้งการปั้นรูปคน ขาวนา สัตว์ต่างๆ ความรู้สึกในวัยเด็กทำให้ศิลปินประทับใจในผลงานนั้นมากจนเกิดความรู้สึกอยากทำบ้าง นอกจากงานปั้นนั้นแล้ว อาจารย์เนติกร ชินโยยังมีโอกาสเห็นภาพลายเส้นแบบไทยของรุ่นพี่ระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนอื่นที่เพื่อนนำมาให้ดู เป็นภาพหุ่นมาน ภาพนกมวยไทย ทำให้อาจารย์รู้สึกว่ามันน่าสนใจมากสำหรับคนที่มีความสามารถพิเศษกว่าคนอื่นในการวาดภาพศิลปะสวยๆ ออกมา จึงหัดวาดบ้างเมื่อมาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ฝีมือการวาดรูปเก่งกว่าเพื่อนในวัยเดียวกัน จนเพื่อนต้อง

มาขอให้ช่วยวาดรูปให้ในวิชาวาดเขียน และได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนประกวดวาดภาพอยู่บ่อยๆ หลังจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อาจารย์เนติกร ชินโย ต้องติดตามคุณแม่ซึ่งเข้ามาทำงานที่กรุงเทพฯ จึงเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนอนุบาลวัดปรีดิยาศ และศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนวัดนวลนรดิศ จากนั้นมีความมุ่งมั่นในการสอบเข้าเรียนที่โรงเรียนช่างศิลป์ จนกระทั่งศึกษาต่อทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท สาขาจิตรกรรม ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร และเข้าเป็นอาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต (อาจารย์เนติกร ชินโย, สัมภาษณ์ 25 พฤศจิกายน 2557)

นอกจากพรสวรรค์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กแล้ว สำหรับผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย เกิดในครอบครัวที่คุณแม่และคุณตาเป็นครู คุณพ่อเป็นศึกษานิเทศก์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย จึงได้รับการสนับสนุนในการมุ่งมั่นที่จะเรียนศิลปะอย่างเต็มที่ จากการสัมภาษณ์ได้แสดงให้เห็นว่าทัศนคติของคุณพ่อคุณแม่ของผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย ไม่เหมือนกับทัศนคติแบบโบราณในบางครอบครัวที่เมื่อลูกอยากวาดรูปหรืออยากเป็นศิลปินจะไม่สนับสนุน เพราะกังวลว่าจะไปทำงานอะไร จะมีความเจริญก้าวหน้าหรือไม่ หรือจะหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวเพียงพอ สำหรับครอบครัวผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย คุณพ่อคุณแม่สนับสนุนเต็มที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย เล่าว่า “...เหมือนกับพ่อแม่ไม่เคยบอกลูกคนไหนเลยว่า จะต้องเรียนอะไร ใครชอบเรียนอะไรก็เรียน...อย่างผมพอเห็นโรงเรียนช่างศิลป์ ผมก็รู้แล้วว่าผมจะต้องเข้าอันนี้แหละ ผมจะต้องเรียนอันนี้ เขาก็สนับสนุนเต็มที่ อยากจะเรียนอะไรก็เรียน...” และเมื่อเวลาอาจารย์เดินทางกลับไปเยี่ยมคุณตาคุณยายที่กาฬสินธุ์ คุณตาจะหาภาพมาให้วาด เช่น ภาพหงส์ ภาพมังกร บนกระเบื้องขนมปัง ในความมุ่งมั่นที่จะเรียนวิชาศิลปะที่โรงเรียนช่างศิลป์ ก็เป็นการชี้แนะของคุณแม่ เมื่อตอนยังเด็กเดินผ่านโรงเรียนช่างศิลป์ คุณแม่ของอาจารย์ได้กล่าวว่า “...นี่นะ ต่อไปลำบากแล้ว ก็มาเข้าโรงเรียนนี้ได้ เขาจะวาดรูปกันทั้งหมดเลย” ส่วนคุณพ่อของอาจารย์ ก็เป็นผู้พาชมแหล่งวิชาการในย่านบางลำพู ซึ่งใกล้ที่พักอาศัย ทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย เข้าชมงานศิลปะที่หอศิลป์เจ้าฟ้าเองมาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 (อาจารย์เนติกร ชินโย, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2557)

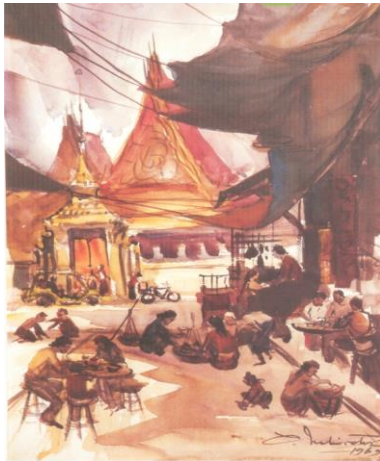
สี เทคนิค และความถนัดของศิลปิน

เมื่อเข้าเรียนเฉพาะทางในวิชาศิลปะทั้งโรงเรียนช่างศิลป์ โรงเรียนเพาะช่าง และมหาวิทยาลัยศิลปากร ศิลปินทั้งสามท่านต้องได้รับการเรียนการสอนตั้งแต่พื้นฐานทางด้านศิลปะ ในงานทัศนศิลป์ทุกคนต้องเริ่มต้นจากการเขียนภาพด้วยดินสอ ตั้งแต่เป็นภาพร่าง ภาพสเก็ต ภาพ drawing จากนั้นเป็นการฝึกใช้สี สีในทัศนศิลป์มีหลายประเภท ได้แก่ สีไม้ สีน้ำ สีน้ำมัน สีอะคริลิก สีไม้ใช้เพื่อวาดลายเส้นทั่วไป เมื่อศิลปินเรียนศิลปะในเชิงลึกมากขึ้น จะไม่ค่อยได้ใช้สีไม้ การวาดเส้นแบบเกรยอง (crayon) หมายถึงแท่งสีเปลือก ไม้มีไม้ประกบเหมือนดินสอ เช่น สีชอล์กแท่งที่ใช้สารสีผสมชอล์ก แท่งถ่านคองเต้ (Conte' crayon) สีเขียนแท่ง (pastel) เป็นต้น (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556, น. 221) คุณสมบัติของสีน้ำ สีน้ำมัน สีอะคริลิก มีความแตกต่างกันดังนี้ ลักษณะของสีน้ำ คือโปร่งใสและเบาบาง เป็นหน้าที่ของศิลปินที่จะพยายามทำให้สีน้ำมีความโปร่งใสและเบาบาง ส่วนคุณสมบัติของสีน้ำมัน เป็นสีทึบและตัน สามารถทำการผสมผสานสีได้มาก กำจร สุนพงษ์ศรี ได้อธิบายคุณสมบัติของสีน้ำมันว่า เป็นสีเนกประสงค์ มีความหลากหลายในเทคนิควิธี เมื่อสีแห้งแล้วไม่เปลี่ยนสี ผสมสีอ่อนแก่หรือให้เข้มขึ้นเจือจางได้ง่ายและมากระดัด สามารถทำให้สีเป็นแบบทึบแสงหรือโปร่งใสได้ เมื่อเกิดผิดพลาดก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงง่าย สร้างงานได้หลายขนาด และมีความทนทานถาวรดีเยี่ยม (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556, น. 269) ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวจึงทำให้ศิลปินจำนวนมากชอบวาดภาพด้วยสีน้ำมัน ส่วน สีอะคริลิก เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ มีคุณสมบัติคล้ายสีน้ำ สามารถใช้น้ำผสมได้ เลเยอร์หรือชั้นของสีมีน้อย (รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2557) สีอะคริลิกจะไม่เปลี่ยนสีคล้ำลงแห้งเร็ว ล้างออกได้ง่าย มีความยืดหยุ่นตัวดี จึงทำให้แก้ปัญหาการแตกร้าวได้ (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556, น. 273)

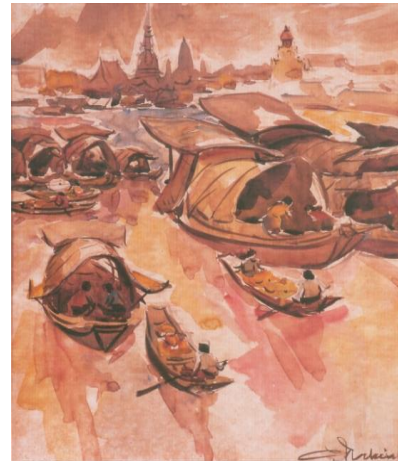
ศิลปินทางทัศนศิลป์จะได้รับการฝึกใช้สีมาหมดทุกประเภทที่กล่าวมา แต่ในความถนัดของศิลปินย่อมมีความแตกต่างกัน ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์ เป็นศิลปินที่มีความถนัดและชำนาญในการใช้สีน้ำเป็นอย่างยิ่ง จนท่านได้รับฉายาว่า

“ราชาสีน้ำ” อันเนื่องจากท่านสามารถบังคับพู่กันและสีให้เป็นไปตามใจนึกได้รวดเร็ว ฉับไว จนกระทั่งผลงานของท่านเป็นที่ชื่นชอบจากผู้สะสมงานศิลปะทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ปิยะนาล อังควาณิชกุล (2558, น. 106-119) ซึ่งศิลปินที่ชำนาญการใช้สีน้ำ สามารถทำให้สีเรียบ ดูบางเบา และที่สำคัญกระดาษต้องไม่เป็นขุย

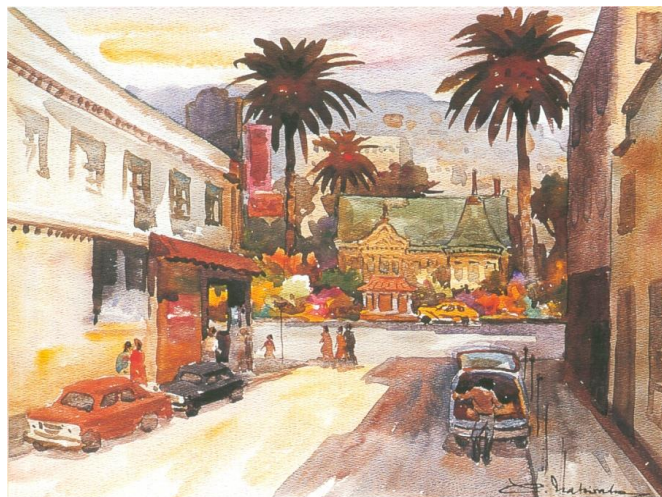
ตัวอย่างผลงานภาพสีน้ำของศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาคีรักษ์

ภาพที่ 1 ทำเทียน (บริเวณวัดโพธิ์)

ภาพที่ 2 เรือต่างๆ ปากคลองตลาด

ภาพที่ 3 ถนน Hollywood California U.S.A.

ที่มา: คณะกรรมการบริหารสมาคมศิษย์เก่าเพาะช่าง. (2543). 84 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์เฉลิม นาคีรักษ์ ศิลปินแห่งชาติ.

ผลงานของ รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง โดดเด่นด้วยการใช้สีหลายสีผสมผสาน นอกจากผลงานภาพวาดที่ใช้สีน้ำมัน ศิลปินได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการ workshop กับบริษัทปูนซิเมนต์ไทย โดยมีการทดลองนำปูนสีต่างๆ เป็นนวัตกรรมใหม่ที่นำมาสร้างผลงานศิลปะ ซึ่งศิลปินเป็นผู้นำเสนอไอเดียกับทางบริษัท จึงเกิดแนวคิดตรงกัน ทำการสร้างเม็ดสี (pigment) นำมาสร้างสรรค์งานศิลปะ อาทิ ภาพเสือ ภาพช้าง ภาพทิวทัศน์

ตัวอย่างภาพ “เสือ” ภาพศิลปะที่ใช้สีปูนซีเมนต์
ที่มา: สาคิต ทิมวัฒนบรรเทิง. (2556). *Asean Identify in Paintings: Retrospective Exhibition (1998 – 2012)*.

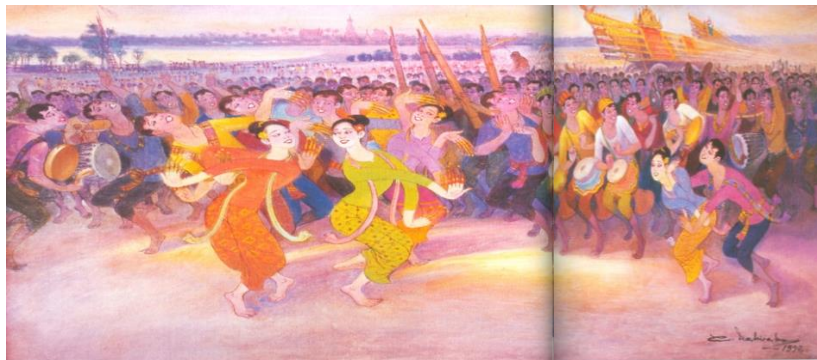
สำหรับการเลือกใช้สีในทัศนศิลป์ของศิลปินในการที่จะกำหนดไปในภาพว่าจะลงสีขาว สีดำ สีแดง สีเหลือง สีเขียว สีฟ้า หรือสีอะไรก็ตาม ทั้งทางพื้นฐานศิลปะและค่านิยมในสังคมไทยนั้น มักจะเลือกใช้สีแทนสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งศาสตราจารย์ ดร. วิรุณ ตั้งเจริญ ได้อธิบายถึงการใช้สีทางทัศนศิลป์ว่าสามารถจัดแบ่งได้เป็น 6 ประเภท คือ ประเภทแรก สีเชิงจิตวิทยา ลักษณะเดียวกับสีวรรณะร้อนและสีวรรณะเย็น ที่จะทำให้ความรู้สึกแก่ผู้มองว่า สนุกสนาน สงบ สมาน สุข ทุกข์ ร้อนใจ เร่าร้อน สียังเพิ่ม มิติ ความสว่าง ความมืดด้วย ประเภทที่ 2 สีเป็นสัญลักษณ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มคนตามสถานที่และยุคสมัย สัญลักษณ์อาจ เปลี่ยนไป เช่น ศิลปะยุโรปสมัยเดิม สีน้ำเงินเป็นสีของสถาบันพระมหากษัตริย์ สีเหลืองเป็นสัญลักษณ์ของพุทธธรรม ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ ได้อธิบายว่าเป็นความเข้าใจที่ผิด แท้จริงแต่เดิมจักรพรรดิส่งขงเป็นสียอมผาดออกเหลือง ที่ให้ ทรชนกถึงขาวนา ประเภทที่ 3 สีแสดงออกทางอารมณ์ สีสดใสแสดงอารมณ์เบิกบาน สีมืดครึม ได้ทั้งความสงบนิ่งและ ความเศร้า ประเภทที่ 4 สีแสง คือสีที่เกี่ยวกับแสง สเปกตรัม 7 สี บอกช่วงเวลา เช้า บ่าย เย็น ค่ำ เป็นการเสริมบรรยากาศใน ภาพ ประเภทที่ 5 สีตามธรรมชาติ สีที่มีหน้าที่เลียนแบบธรรมชาติให้ใกล้เคียงที่สุด ประเภทที่ 6 สีคือสี คือไม่มีเงื่อนไขใน การใช้สี อยากรจะระบายสี ผสมสีอย่างไรตามศิลปินจินตนาการให้เป็น นิยมกันในกลุ่มศิลปะโพวิสม์และกลุ่มศิลปะป้อปอาร์ต (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2552, น. 37-47)

ความประทับใจและประสบการณ์ของศิลปิน

ความสุนทรีย์ทางทัศนศิลป์ของศิลปินส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์จากชีวิตจริง บางประสบการณ์พบเห็นมา ตั้งแต่เด็ก เป็นประเพณีและวิถีชีวิตที่คุ้นเคย เช่น ประเพณีวิถีชีวิตทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นจุดเริ่มต้นในการถ่ายทอด ภาพประเพณีประยุกต์ของศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาครีกษ์ เนื่องจากท่านเกิดและโตที่จังหวัดอุบลราชธานี ท่านได้ถ่ายทอด ภาพแห่งเทียนพระราชของชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นประเพณีที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุบลราชธานี ภาพชุด ประเพณีที่มีชื่อเสียงมาก เป็นที่รู้จักและจดจำผลงานของท่าน คือ ภาพเซ็งบั้งไฟ (ปิยะนาถ อังควาณิษฐกุล, 2558, น. 116)

ภาพที่ 4 แห่เทียนพรรษา

ภาพที่ 5 แข่งบั้งไฟ

ที่มา: คณะกรรมการบริหารสมาคมศิษย์เก่าเพาะช่าง. (2543). 84 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์เฉลิม นาศิริกษั ศิลปินแห่งชาติ.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย ได้เล่าความทรงจำในวัยเยาว์ที่เคยอยู่กับคุณตาคุณยายที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย ชอบเขียนภาพแนวประเพณีวิถีชีวิตของคนในชนบทมาตั้งแต่เริ่มทำผลงานในระดับปริญญาตรี เป็นการผสมผสานวิถีชีวิตชนบทที่เคยพบเห็นผสมผสานกับจินตนาการ เลียนแบบการทำภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นองค์ประกอบในภาพชุดสถาปัตยกรรมไทย แต่เป็นการวาดลงบนพื้นผ้าใบ

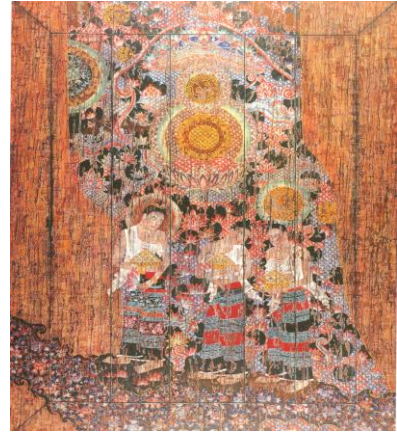
ภาพที่ 6 เลียนแบบจิตรกรรมฝาผนังที่วาดลงบนผืนผ้าใบของผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย

ที่มา: ภาพถ่ายผลงานส่วนตัวของผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย

ในบางครั้งเมื่อศิลปินจะวาดในสิ่งที่ยังไม่มีประสบการณ์ หรือศิลปินต้องการค้นหาแนวทางของตัวเอง ศิลปินก็ต้องเดินทางไปค้นหาประสบการณ์เพิ่มเติม เช่นกรณีผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย เดินทางไปเก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่ภาคเหนือ โดยอาจารย์ต้องการค้นหาสถานที่ที่มีอาคารเก่า ประมาณสมัยรัชกาลที่ 5 อาจารย์จึงเดินทางไปภาคเหนือ ไปจังหวัดลำพูน ลำปาง น่าน เชียงใหม่ เพื่อไปดูวัดที่เป็นบ้าน เป็นไม้เก่าๆ เป็นการไปเก็บข้อมูล ทำให้ผลงานของผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย ในชุดภาพประเพณีวิถีชีวิต มักจะแสดงบรรยากาศภายในของบ้านเรือนและวัดตามชนบท และเป็นชุมชนในบ้านเรือนไทย ซึ่งอาจไม่มีจริงเป็นการผสมผสานบรรยากาศจริงกับจินตนาการ นอกจากนั้นแล้วโครงหน้าของบุคคลและการแต่งกาย จะปรากฏกลิ่นอายภาคเหนืออยู่บ่อยครั้ง ดังที่ปรากฏในภาพสายธารและภาพเนรัญชรา

ภาพที่ 7 สายธาร

ภาพที่ 8 เนรัญชรา

ที่มา: ภาพถ่ายผลงานส่วนตัวของผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย

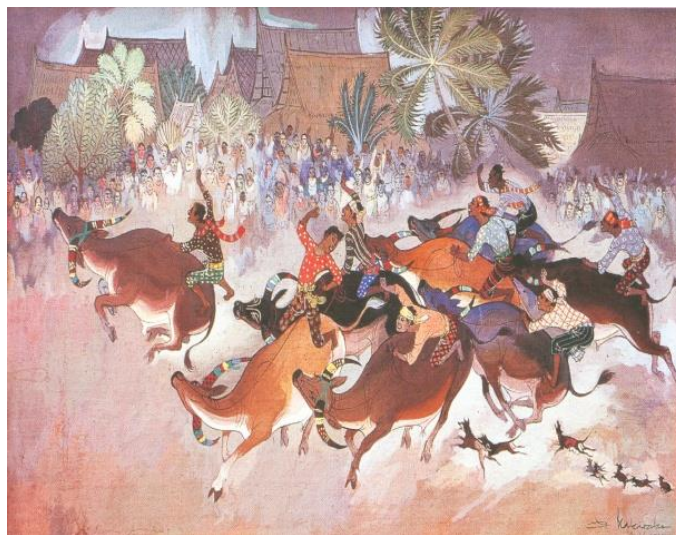
ในชุดภาพประเพณีของศาสตราจารย์พิเศษ เถลิ้ม นาศิริรักษ์ บางภาพมีผู้มาขอให้วาดและมีรายละเอียดมาก ศาสตราจารย์พิเศษ เถลิ้ม นาศิริรักษ์ จะทำการค้นคว้าอย่างจริงจังด้วยการไปชมของจริงที่พิพิธภัณฑ์เพื่อดูรายละเอียดแล้ว สเก็ตภาพเก็บไว้ เช่น ภาพเรือสุพรรณหงส์ ภาพพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นต้น ตามที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาศิริรักษ์ ได้ถ่ายทอดความทรงจำเกี่ยวกับการทำงานของคุณพ่อให้ฟังว่า “...คุณพ่อจะไปสเก็ตภาพจากอิริยาบถต่างๆ...อย่างในพิธีแรกนาขวัญ คุณพ่อไม่ได้ไปที่สนามหลวง แต่ขณะนั้นมันมีการถ่ายทอดทางสถานีโทรทัศน์ ถ้าถ่ายทอด คุณพ่อก็จะมานั่งสเก็ตภาพ คุณพ่อจะไปหาความรู้เกี่ยวกับเครื่องทรงเครื่องสูง คุณพ่อจะเข้าไปในพิพิธภัณฑ์ สมัยก่อนยังไม่มีกล้อง เขาห้ามเอากล้องเข้าไป คุณพ่อจะไปสเก็ตจากของจริงว่าเป็นยังไง... (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาศิริรักษ์, สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2557) ภาพการเสด็จทางสถลมารคของในหลวงรัชกาลที่ 9 นอกจากรายละเอียดของภาพที่ศิลปินได้เก็บข้อมูลมาอย่างละเอียดแล้ว ผลงานของศิลปินยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของศิลปินตามลักษณะความโดดเด่นในผลงานของศาสตราจารย์พิเศษ เถลิ้ม นาศิริรักษ์ คือ กลุ่มคนที่อยู่ในภาพจะไม่มีใครยืนตรง อันเป็นการแสดงควมมีชีวิตชีวาของกลุ่มบุคคลในภาพ ทั้งกลุ่มทหาร กลุ่มข้าราชการ พราหมณ์ ทุกคนจะต้องมีอิริยาบถที่มีการเอนตัวอันเป็นธรรมชาติของคนในขณะเคลื่อนไหว

ภาพที่ 9 ขบวนเสด็จสถลมารคของในหลวง รัชกาลที่ 9

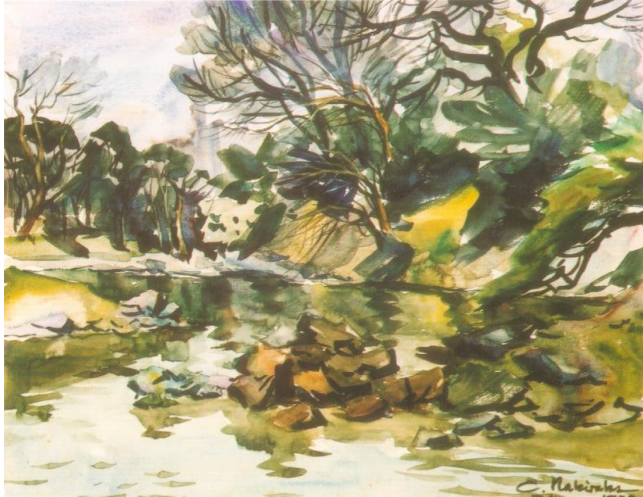
ที่มา: คณะกรรมการบริหารสมาคมศิษย์เก่าพะวงช้าง. (2543). 84 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์เฉลิม นาคีร์รักษ์ ศิลปินแห่งชาติ.

ผลงานหลายภาพของศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาคีร์รักษ์ ได้เกิดขึ้นจากการเดินทางไปเพื่อสังเกตภาพจากบรรยากาศที่เกิดขึ้นจริง เช่น ภาพประเพณีวิ่งควาย จังหวัดชลบุรี การเดินทางไปอบรมศึกษาดูงานหรือการไปท่องเที่ยวสร้างแรงบันดาลใจให้ศิลปินวาดภาพทัศนศิลป์ที่สวยงามมากมายหลายภาพ มีทั้งภาพทิวทัศน์บรรยากาศบ้านเมือง นอกจากทัศนียภาพที่สวยงามแล้ว ศิลปินยังทำหน้าที่ถ่ายทอดบรรยากาศในช่วงเวลานั้น ซึ่งเปรียบเสมือนบันทึกทางประวัติศาสตร์ประเภทหนึ่ง เช่น ชุดภาพสีน้ำมันหานครโตเกียว และเมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น ของศาสตราจารย์พิเศษเฉลิม นาคีร์รักษ์ ที่เกิดขึ้นจากการที่ท่านได้ไปอบรมที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลา 6 เดือน ตามที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาคีร์รักษ์ได้เล่าว่า “...คุณพ่อตอนนั้นอายุประมาณ 41-42 ซึ่งกำลังไฟแรง ได้วาด บันทึกภาพญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม ที่อยู่ในช่วงการเริ่มบูรณะ ซึ่งหลังจากนั้นอีก 10 ปี บรรยากาศแบบนั้นของญี่ปุ่นไม่เหลือแล้ว และช่วงนั้นเป็นช่วงที่คุณพ่อเขียนได้อย่างไฟแรงมาก เพราะว่ากระดาศที่ญี่ปุ่นเป็นกระดาศขั้นดี...” (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาคีร์รักษ์, สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 10 ประเพณีวิ่งควาย

ที่มา: คณะกรรมการบริหารสมาคมศิษย์เก่าพะวงช้าง. (2543). 84 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์เฉลิม นาคีร์รักษ์ ศิลปินแห่งชาติ.

ภาพที่ 11 โตเกียว 2501 ภาพ โอซากา 2501

ที่มา: ครอบครวัณาศิริรักษ์. (2546). *ศาสตราจารย์เฉลิม นาศิริรักษ์ ศิลปินแห่งชาติ ทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) 2531*.

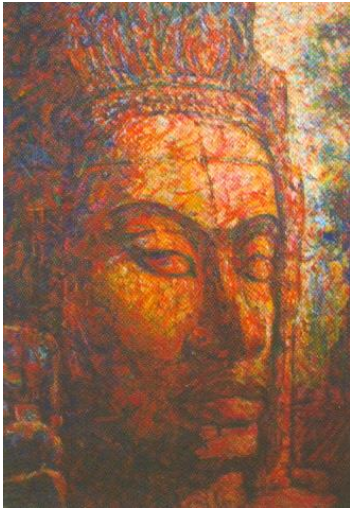
การเปลี่ยนจากการวาดภาพสีน้ำมันมาเป็นการเขียนภาพแบบเกรยองของผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย ก็เกิดจากประสบการณ์จริงในช่วงน้ำท่วมปลายปี 2554-2555 ขณะนั้นกำลังสร้างงานประติมากรรมพระพุทธรูป ซึ่งเป็นความประทับใจหลังจากที่ได้เดินทางไปทัศนศึกษาที่ประเทศอินเดีย ประเทศเนปาล และเมืองบรูซุทโท ประเทศอินโดนีเซีย ได้ไปเห็นประติมากรรมในพุทธศาสนาที่มีความงามและแตกต่างจากที่เคยพบเห็นในประเทศไทย จึงกลับมาสร้างงานประติมากรรมระหว่างที่กำลังปั้นพระพุทธรูปอยู่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วม อาจารย์จึงนำพระพุทธรูปวางไว้บนโต๊ะเพราะคิดว่าน้ำท่วมไม่เกินเข่าปรากฏว่าน้ำท่วมมากในปีนั้น อาจารย์ได้จ้างเรือพายเข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อกลับเข้าบ้านได้เห็นสภาพประติมากรรมที่เห็นแต่บริเวณเศียรพระที่มีสีขาวเนื่องจากหล่อด้วยปูนปลาสเตอร์ ลอยเด่นอยู่กลางน้ำสีดำ เป็นสิ่งที่ตัดกันอย่างสวยงาม เด่นอยู่ท่ามกลางน้ำอย่างเรียบง่าย (อาจารย์เนติกร ชินโย, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2557) ศิลปินจึงเกิดแรงบันดาลใจในการทำภาพเกรยอง หนึ่งในผลงานชุดนี้ทำให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย ได้รับรางวัลศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 60 พ.ศ.2557 ชื่อภาพชุด “ปฐิมา” ซึ่งเป็นความงามผสมผสานกับหลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น ภาพม้ากับพระพุทธรเจ้า ม้าเป็นสัญลักษณ์หมายถึง สังขาร การเปลี่ยนแปลง และการเดินทาง

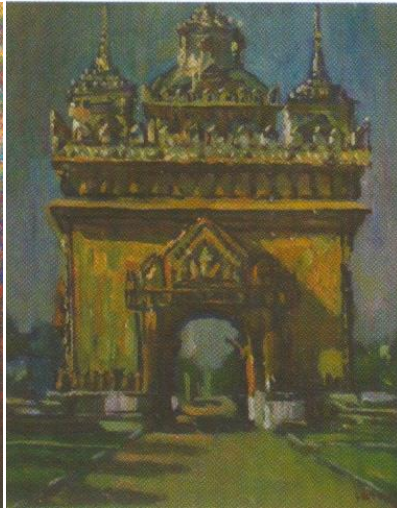
ภาพที่ 12 เขียนแบบเกรยอง ชุด “ปฐิมา”

ที่มา: ภาพถ่ายผลงานส่วนตัวของผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย

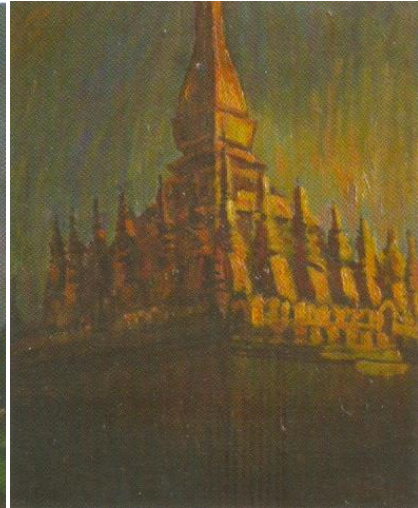
ความสนใจในด้านประวัติศาสตร์ทำให้รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง ได้สร้างผลงานเขียนภาพศิลปะในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมหลายชุดและได้รวบรวมนำมาจัดแสดงในงาน Asean Identify in Paintings: Retrospective Exhibition (1998 - 2012) ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะเชียงราย จังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน - 31 สิงหาคม 2556 ประกอบไปด้วยงาน ชุด Vietnamese Inspiration, Myanmar Inspiration, Cambodian Inspiration, Lao Inspiration, Chinese Inspiration, Iran Inspiration, Sri Lanka Inspiration และ Dubai Inspiration ผลงานดังกล่าวเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์จริงของศิลปินออกมาเป็นงานบันทึกทางประวัติศาสตร์ เช่น ชื่อภาพ “Bayon 1” เป็นภาพบรรยายประติมากรรมศิลปะแบบเขมร ประเทศกัมพูชา ภาพ “The Great of victory” เป็นภาพประตูดุ้ยและภาพ “Pha That Luang” เป็นภาพพระธาตุหลวง หรือเจดีย์โลกะจุฬามณี ที่เมืองเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 13 Bayon 1

ภาพที่ 14 The Great of Victory

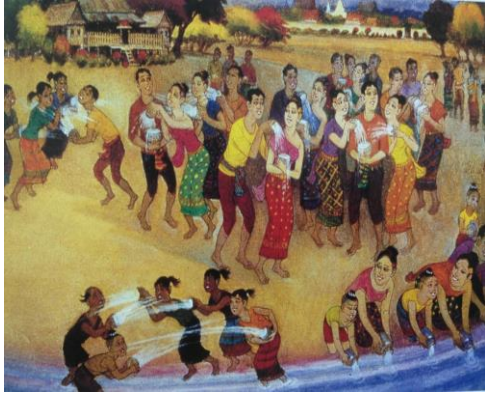
ภาพที่ 15 Pha That Luang

ที่มา: สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง. (2556). Asean Identify in Paintings: Retrospective Exhibition (1998 - 2012).

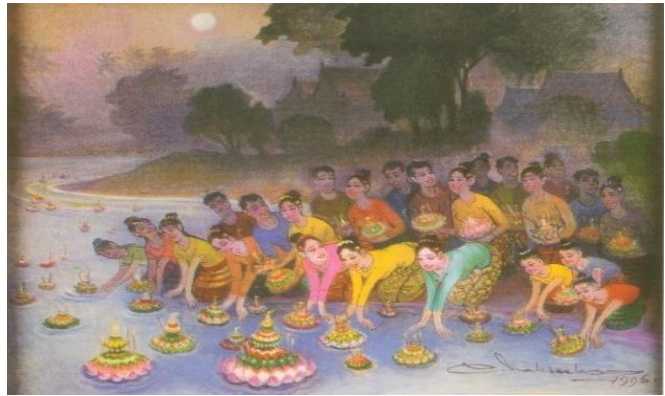
การสร้างอัตลักษณ์ของศิลปิน

เมื่อศิลปินสามารถสร้างผลงานจนมีชื่อเสียงแล้ว ส่วนใหญ่ศิลปินจะค้นพบในสิ่งที่ตนเองถนัดที่สุด ชอบที่สุด หรือ บางครั้งก็สามารถสร้างเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของศิลปินท่านนั้น การค้นพบที่ว่่านี บางครั้งก็เป็นการค้นพบด้วยการทดลองทำ เปลี่ยนแปลงเทคนิคการใช้สี เปลี่ยนสไตล์ในการวาด จนกลายเป็นแบบใหม่ที่ศิลปินท่านนั้นเป็นผู้ริเริ่ม กรณีตัวอย่างเช่น การสร้างงานภาพประเพณีประยุกต์ของศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์ ในยุคสมัยของท่านเป็นช่วงศิลปะร่วมสมัย ส่วนภาพแบบประเพณีไทย ยังคงยึดแบบอย่างตามสมัยจารีต เดิมการเขียนภาพประเพณีมี 2 มิติ คือเส้นและสีแบน ภาพคนจะมีลีลาอ่อนช้อยและแสดงความรู้สึกด้วยท่าทางเท่านั้น ใบหน้าไม่แสดงความรู้สึก แต่แนวการเขียนภาพประเพณีของท่าน คือ ยังคงไว้ 2 มิติ ลีลาอ่อนช้อยมาก เพิ่มการแสดงออกทางใบหน้า การแสดงความรู้สึกถ่ายทอดอารมณ์ และเติมบรรยากาศอย่างแบบบาง นอกจากนั้นแล้ว การเขียนภาพประเพณีแบบเดิม มีอุดมคติการจัดวางภาพแบบตานก เล่าเรื่องจากบนลงล่าง หรือ ซ้ายไปขวา ซึ่งศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์ ท่านมีความคิดเห็นว่า เป็นการขัดกับความรู้สึก และธรรมชาติการมองเห็น จึงทำให้สับสนและเข้าใจยากซึ่งความงามในศิลปะวัฒนธรรมไทยได้ไม่รวดเร็ว ควรประยุกต์บางส่วนที่สับสนให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น การจัดวางภาพที่เป็นประธานของเรื่องให้เด่นกว่าภาพส่วนอื่นๆ ส่วนรองลงไปให้จัดเป็นส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาพประธานเด่นขึ้น และให้คงรักษาการจัดภาพแบบตานกไว้ แต่เพิ่มความมีชีวิตชีวาขึ้นบ้าง (ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, 2558, น. 114)

สิ่งที่แสดงอัตลักษณ์อย่างโดดเด่นในผลงานของศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาคีรักษ์ เป็นการแสดงให้เห็นลีลา ท่าทาง และสีหน้าของบุคคลในภาพ ทั้งภาพชุดประเพณี ภาพชุดการละเล่นไทย และภาพชุดพุทธประวัติ งานของท่านในแนวนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นภาพบุคคลกลุ่มที่แสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกอย่างชัดเจน เช่น มีความสุข มีความสนุกสนาน มีความสามัคคี เป็นต้น ลักษณะงานเช่นนี้ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า ศิลปินมีความคิดนอกรอบจากค่านิยมในสมัยนั้นและในช่วงแรกที่สร้างผลงานเช่นนี้ ได้รับทั้งคำวิจารณ์และกระแสการต่อต้าน แต่ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาคีรักษ์ ยังคงวาดภาพในสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองจนกลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของท่าน

ภาพที่ 16 สงกรานต์

ภาพที่ 17 ลอยกระทง

ที่มา: คณะกรรมการบริหารสมาคมศิษย์เก่าเพาะช่าง. (2543). 84 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์เฉลิม นาคีรักษ์ ศิลปินแห่งชาติ.

ส่วนอัตลักษณ์ของรองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง การใช้สีในผลงานของท่านมีจุดเด่น คือเน้นการใช้สีที่สดใสและหลากหลาย ไม่เน้นสีทางใดทางหนึ่ง “...ผมเป็นคนที่ถูกสังคมบอกว่าผมเป็นคนเล่นเรื่องสี เพราะฉะนั้นโทนสีผมจะสดใส และเร้าร้อน เจิดจ้า อลังการ แพรพราว แวววาว ...” นอกจากนั้นแล้วอาจารย์มีสไตล์การเขียนภาพแบบหนาแน่น ที่ตัวศิลปินเองเรียกผลงานท่านว่า แบบรกๆ ยุ่งๆ อาจารย์สาธิตรู้สึกมีความถนัดในการเขียนภาพสไตล์นี้ และยังตอกย้ำความชัดเจนเมื่ออาจารย์ของท่าน ชื่อว่า อาจารย์สันติ สายพุทธิกสิกร เป็นอาจารย์ที่โรงเรียนเพาะช่าง บอกกับอาจารย์ ซึ่งรองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ยังจำมาจนถึงทุกวันนี้ว่า “สาธิต คุณต้องเขียนสิ่งรกๆ คุณต้องเขียนของยุ่งๆ ... เธอเขียนอะไรรกๆ เธอเขียนได้ดี เธอเขียนอะไรที่มันและๆ เทะๆ มั่วๆ เธอเขียนได้ดี” ซึ่งศิลปินเองก็รู้ตัวและวิเคราะห์ตัวเองว่าถ้าเขียนภาพสลับเขียนบ้านปรักหักพัง เขียนเขาวราช จะเป็นผลงานที่ออกมาดีและมีความโดดเด่น “...ให้ผมมานั่งเขียนอะไรที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ผมเขียนไม่ดี ไม่ถูกตัวผม...” ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของผลงานที่ได้รับรางวัลชมเชย การประกวดศิลปกรรมกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ.2525 ในชื่อภาพ “เสด็จเยี่ยมชาวเงินที่สำเพ็ง” ปัจจุบันธนาคารกสิกรไทยเป็นผู้จัดเก็บภาพ ภาพเสด็จเยี่ยมชาวเงินที่สำเพ็ง นับเป็นภาพที่สร้างชื่อเสียงให้แก่รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง ผลงานที่มีชื่อเสียงตามมา ได้แก่ ภาพ “5 ธันวาคม” และภาพ “รัชกาลที่ 9 เสด็จเลียบพระนครทางสถลมารค” นอกจากลักษณะสีที่บอกความเป็นตัวตนของรองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิงแล้ว อาจารย์มักจะใส่รายละเอียดทั้งรูปแบบอาคาร สถาปัตยกรรมโดยรอบ การแต่งกายของผู้คนในภาพ ชื่อร้านค้า ทำให้ผลงานของอาจารย์บอกเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เกิดทั้งความงาม มีเสน่ห์ และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เช่น การใส่ป้ายชื่อร้านบาจา โรงแรมรังนกใต้ เป็นต้น (รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 18 เสด็จเยี่ยมชาวจีนที่สำเพ็ง

ภาพที่ 19 5 ธันวาคม

ที่มา: วิโชค มุกดามณี. (2547). 6 ทศวรรษศิลปกรรมไทยร่วมสมัยในประเทศไทย.

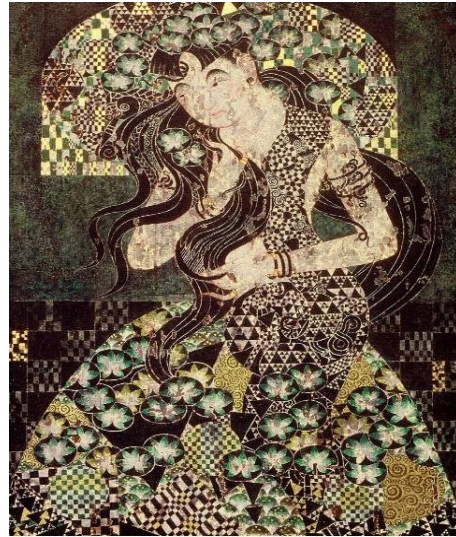
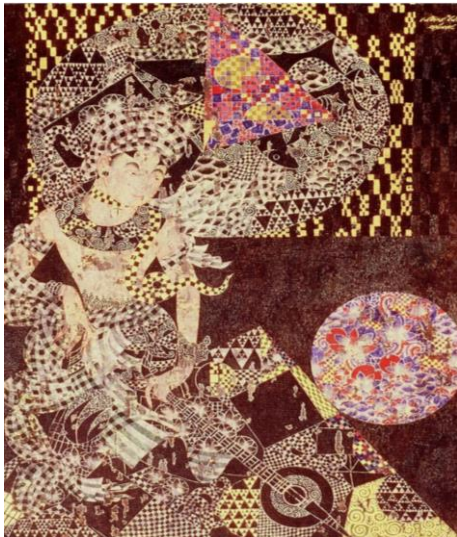
ภาพที่ 20 รัชกาลที่ 9 เสด็จเลียบพระนครทางสถลมารค

ที่มา: บุญชัย เบญจรงค์กุล. (2555). พิพิธภัณฑศิลปปะไทยร่วมสมัย.

สรุปและอภิปรายผล

การเกิดผลงานทัศนศิลป์ของศิลปินแต่ละท่าน มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้เกิดสุนทรียะทางทัศนศิลป์ ภูมิหลังการศึกษาทางศิลปะที่เรียนและฝึกฝนวิชามาโดยเฉพาะ พรสวรรค์ที่แสดงออกมาตั้งแต่วัยเด็ก แรงสนับสนุนจากครอบครัว เป็นพื้นฐานสำคัญเบื้องต้นที่ทำให้เกิดศิลปินขึ้น ในด้านสี เทคนิค และความถนัดของศิลปิน ขึ้นอยู่กับความชอบและชำนาญการของศิลปินแต่ละท่านในการสร้างผลงานทางทัศนศิลป์ ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาคีรักษ์ มีความถนัดในการใช้สีน้ำจนเป็น “ราชาสีน้ำ” มีอัตลักษณ์ในผลงานที่โดดเด่นในชุดภาพประเพณีประยุกต์ แสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวจากท่าทางของกลุ่มบุคคลในภาพ เป็นการสร้างสุนทรียะทางทัศนศิลป์ที่ทำให้ผู้ชมงานทัศนศิลป์สามารถเข้าถึงและมีอารมณ์สนุกสนานร่วมไปตามบรรยากาศของงานประเพณี รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง มีความถนัดในการใช้สีน้ำมันหลากหลายสีในภาพเดียวกัน จนกลายเป็นอัตลักษณ์ในผลงานที่มีการลงสีที่ซับซ้อนภายใต้การบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตผู้คนในแบบฉบับของศิลปิน เป็นผลงานที่แสดงออกของอารมณ์ แสดงเนื้อหาและเรื่องราวที่เป็นประสบการณ์ชีวิต ลักษณะเด่นคือใช้ฝีแปรงเคลื่อนไหวรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันศิลปินมีการเรียนรู้ในการใช้เทคนิคใหม่สร้างผลงานทางทัศนศิลป์ เช่น การทำ

workshop กับบริษัทปูนซิเมนต์ ตราเสือ ของรองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง ทำให้อาจารย์ได้สร้างผลงานใหม่เป็นงานปูนที่ต้องอาศัยคนในการผสมปูนและผสมสีหลายคน ทำให้ได้ผลงานทางทัศนศิลป์ในรูปแบบใหม่ อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นอัตลักษณ์ในผลงานของรองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง คือการใส่รายละเอียดของสถานที่จริงในช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าศิลปินมีความสนใจและให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ สำหรับผู้ช่วยศาสตราจารย์ เนติกร ชินโย ปรากฏผลงานทั้งการใช้สีน้ำ สีน้ำมัน และสีอะคริลิก ผลงานระยะแรกได้รับแรงบันดาลใจจากสถาปัตยกรรมและภาพจิตรกรรมฝาผนัง ใช้โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมแสดงบรรยากาศและความรู้สึก ต่อมาผลงานของศิลปินถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตชนบประเพณีความเป็นไทย มีการเสนอแนวจินตนาการด้วยรูปทรง สี และพื้นผิว รวมทั้งนำพุทธประวัติมาเล่าถ่ายทอดตัวอย่างเช่น ภาพชุดพุทธประวัติที่วัดพระรามเก้า แต่ผลงานที่สร้างชื่อเสียงในภาพชุด “ปฏิม่า” เป็นการใช้เทคนิคสีเกรยอง และเป็นภาพปริศนาธรรมที่แฝงปรัชญาในมุมมองทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ ผลงานภาพถ่ายชุดของผู้ช่วยศาสตราจารย์ เนติกร ชินโย ได้สื่อถึงการที่ศิลปินให้ความสำคัญกับท้องถิ่น ดังนั้นศิลปินจึงได้สร้างผลงานที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอยู่เสมอ โดยเกิดจากการที่ศิลปินได้รับประสบการณ์ตรง มีการเดินทางไปเพื่อศึกษาหาข้อมูล จนทำให้ศิลปินเกิดแรงบันดาลใจในการผลักดันให้ศิลปินสร้างผลงาน เป็นการถ่ายทอดความทรงจำในสมองของตนออกมาเป็นชิ้นงานและเปรียบเสมือนบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านการถ่ายทอดจากศิลปินทางทัศนศิลป์เพื่อให้คนอื่นได้เห็นภาพที่ตัวเองจดจำมา และรวมไปถึงการถ่ายทอดภาพทางจินตนาการด้วย

ภาพที่ 21 ถ่ายทอดทางจินตนาการที่แฝงวิถีชีวิต

ที่มา: ภาพถ่ายผลงานส่วนตัวของผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย

สุดท้ายเมื่อศิลปินมีความชำนาญการ รู้ชัดว่าตนเองชอบอะไรถนัดอะไร ศิลปินจะสร้างผลงานที่มีความเป็นอัตลักษณ์ในตนเอง อาจกล่าวได้ว่า การชมผลงานของศิลปินแต่ละท่าน นอกจากผู้ชมจะได้รับสุนทรียะทางทัศนศิลป์ ศิลปินยังมีการสื่อสารทางความคิด การถ่ายทอดความทรงจำ อารมณ์และความรู้สึกผ่านผลงาน ซึ่งการถ่ายทอดความทรงจำของศิลปินแต่ละท่านในเหตุการณ์เดียวกัน ก็อาจถ่ายทอดมาในลักษณะรายละเอียด และอารมณ์ที่แตกต่างกันดังเช่น ภาพขบวนเสด็จ สดถาวรของในหลวงรัชกาลที่ 9 ผลงานของ ศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริกษ กับ ภาพรัชกาลที่ 9 เสด็จเลียบพระนคร ทางสดถาวร ผลงานของรองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง จะเห็นได้ว่าศิลปินทั้งสองท่านมีการถ่ายทอดความทรงจำในรายละเอียด เทคนิค สีและอารมณ์ที่แตกต่างกัน และผลงานนั้นได้สื่ออัตลักษณ์การเป็นตัวตนของศิลปิน การศึกษาชีวประวัติและผลงานของศิลปิน จึงทำให้เราเข้าใจการสื่อสารในผลงานที่ศิลปินได้ถ่ายทอดออกมามากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น

สุนทรียะทางทัศนศิลป์ของแต่ละคนอาจมีความแตกต่างกัน โดยมีจุดเริ่มต้นจากการรับรู้สุนทรียะทางสายตา มองเห็นความสวยงามในผลงานของศิลปิน แต่เมื่อเข้าใจการถ่ายทอดทางความคิดหรือการสื่อสารของศิลปิน ผู้ชมหรือผู้เสพงานศิลปะอาจได้รับสุนทรียะทางทัศนศิลป์มากขึ้นกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

สนใจสอบถามรายละเอียดได้ที่ piyanardu@swu.ac.th

เอกสารอ้างอิง

- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). **สุนทรียศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการบริหารสมาคมศิษย์เก่าเพาะช่าง. (2543). **84 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์ เฉลิม นาศิริรักษ์ ศิลปินแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมศิษย์เก่าเพาะช่าง.
- ครอบครัววนาศิริรักษ์. (2546). **ศาสตราจารย์เฉลิม นาศิริรักษ์ ศิลปินแห่งชาติ ทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) 2531**. ม.ป.พ.
- ชมพูท นาศิริรักษ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์. (2557, 13 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, ที่คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เนติกร ชินโย. (2557, 25 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, ที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (ปีที่สัมภาษณ์ ยังเป็นตำแหน่งอาจารย์ ปัจจุบันมีตำแหน่งทางวิชาการเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์)
- บุญชัย เบญจรงค์กุล. (2555). **พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ปิยะนาถ อังควาณิชกุล. (2558). **ความคิดนอกกรอบทางทัศนศิลป์ของศิลปินไทย: กรณีศึกษาผลงานของศาสตราจารย์พิเศษ เฉลิม นาศิริรักษ์**. รวมบทความวิจัย การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 5 อัครลักษณ์แห่งเอเชีย. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2552). **วิสัยทัศน์ศิลปะวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2547). **ศิลปะหลังสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). **สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อีแอนด์ไอคิว.
- วิโชค มุกตามณี. (2547). **6 ทศวรรษศิลปกรรมไทยร่วมสมัยในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทง. (2559). **ศิลปะจินตทัศน์...เพื่อสังคม**. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทง. (2557). **รายงานการวิจัย เรื่อง การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพคน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมจากการศึกษาผลงานจิตรกรรมของศิลปินสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิโพธิสต์และลัทธิเยอรมันเอ็กซ์เพรสชันนิสม์**. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทง. สัมภาษณ์ (17 พฤศจิกายน 2557). โดย ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, ที่คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทง. (2556). **Asean Identify in Paintings: Retrospective Exhibition (1998-2012)**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิซีเมนต์ไทย.

คุณค่าสุนทรียะทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดี่ยวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา สองชั้น
ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม

Musical Aesthetic Value of Jakae solo playing in Saharat Chanchalerm's
Chin Kep Buppha Song Chan

ลีปวิชญ์ กิ่งแก้ว¹

ชาคริต เฉลิมสุข²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง คุณค่าสุนทรียะทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดี่ยวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา สองชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าสุนทรียะทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดี่ยวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา 2 ชั้นของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม โดยใช้หลักการตัดสินเชิงสุนทรียภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านจะเข้ ได้แก่ อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้หลักสุนทรียศาสตร์ว่าด้วยการตัดสินเชิงสุนทรียภาพของ Lewis Eugene Rowell ผลการศึกษาพบว่า สุนทรียะทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดี่ยวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา 2 ชั้นของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม มีความสมบูรณ์ตามหลักสุนทรียศาสตร์ว่าด้วยการตัดสินเชิงสุนทรียภาพ โดยใช้เกณฑ์ขนบนิยมทางศิลปะตะวันตก ของ Lewis Eugene Rowell ประกอบด้วย ความกลมกลืน ส่วนประกอบที่พอดี ความกระฉับกระเฉง ความเข้มข้น ความมีเอกภาพ ความหลากหลาย ความเสรีสมบูรณ์ ความลร่อย ความเคลื่อนไหว ภาวะขัดแย้งแล้วคลี่คลาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณค่าสุนทรียะทางดนตรีของทำนองทางเดี่ยวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา สองชั้น ที่ได้ประพันธ์ขึ้นตามหลักทฤษฎีดนตรีไทยและมีความสอดคล้องกับเกณฑ์ขนบนิยมทางศิลปะตะวันตกของ Lewis Eugene Rowell

คำสำคัญ: คุณค่าสุนทรียะทางดนตรี, สุนทรียศาสตร์, เพลงเดี่ยว, จะเข้, สหรัฐ, จันทร์เฉลิม

Abstract

The purpose of this research is to study the musical aesthetic value of Jakae solo playing in Saharat Chanchalerm's Chin Kep Buppha Song Chan by aesthetic judgement. The research methods used are literature review, interview from a professional Jakae player—Saharat Chanchalerm, and data analysis based on Lewis Eugene Rowell's aesthetic value judgement. The result indicates that the musical aesthetic value of Jakae solo playing in Saharat Chanchalerm's Chin Kep Buppha Song Chan is completely in accordance with aesthetic value judgement. Lewis Eugene Rowell's aesthetic judgement contains western art convention criteria, which include harmony, proportion, clarity, intensity, unity, variety, completeness, consistency, mobility, and conflict-resolution. These criteria illustrate that the musical aesthetic value of Jakae solo playing in Saharat Chanchalerm's Chin Kep Buppha Song Chan, which was composed in consonance with Thai musical theory, agrees with Lewis Eugene Rowell's western aesthetic value judgement.

Keywords: Musical aesthetic value, Aesthetic, Solo playing, Jakae, Saharat Chanchalerm

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชานาฏยสังคีต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทนำ

การให้คุณค่าสุนทรียะทางดนตรี ความงาม ความไพเราะ หรือที่นักดนตรีเรียกว่า “รส” ทางดนตรี ในดนตรีไทยยังไม่ได้มีการกำหนดไว้เป็นกฎเกณฑ์ที่แน่ชัด แต่ดนตรีไทยมีระเบียบแบบแผนในเรื่องรูปแบบการปฏิบัติเครื่องดนตรีในแต่ละประเภท การประพันธ์ทำนอง การบรรเลงรวมวงรวมถึงการขับร้อง ดังนั้นหากเราต้องการที่จะทราบกฎเกณฑ์การประเมินคุณค่าสุนทรียะทางดนตรีไทย จึงจำเป็นต้องหาหลักทฤษฎีที่สามารถอธิบายและชี้ให้เห็นถึงความงามในแต่ละประเภทรูปแบบได้อย่างสมเหตุสมผล สามารถสะท้อนกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนั้นได้อย่างชัดเจน

การให้คุณค่าสุนทรียะทางดนตรีไทยในปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน และยังไม่มีการใช้หลักการประเมินใดมาเป็นหลักสำหรับประเมินคุณค่าความงาม มีนักวิชาการคนไทยหลายท่านที่ได้นำหลักฐาภิภาวะ 9 ประการ ในคัมภีร์สุโธลาหลังการ ได้แก่ สิ่งคารรส (รสรัก) หัสสรส (รสหรรษา) กรุณรส (รสสงสาร) รุทธรส (รสแค้น) วีรรส (รสกล้า) ทยานกรส (รสสยดสยอง) วิภัจฉรส (รสขยแหยง) อัพภูตรส (รสประหลาด) สันตรส (รสระงับ) (อุดม อรุณรัตน์, 2526, น. 19) ซึ่งเป็นความงาม ความไพเราะที่เกิดจากรสทางวรรณกรรมมาใช้เปรียบเทียบกับทำนองเพลงไทย หลักการนี้ยังมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยและให้เหตุผลว่าเป็นการให้คุณค่าความงามหรือรสอันเกิดจากบทประพันธ์คำร้องมากกว่าเสียงของเครื่องดนตรี

นอกจากนี้เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี ยังได้เขียนบทความเรื่องรสในดนตรี เผยแพร่ในหนังสือชื่อ สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย โดยกล่าวว่าเราสามารถรับรู้ถึงรสแห่งความงามในดนตรีไทยจากลักษณะที่สำคัญที่เกิดจาก 1) รสที่เกิดจากเครื่องดนตรี 2) รสที่เกิดจากลักษณะของบทเพลง 3) รสที่เกิดจากการบรรเลงรวมวง 4) รสที่เกิดจากหน้าที่และสิทธิของเครื่องดนตรี และ 5) รสที่เกิดจากลีลาการขับร้อง (เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี, 2542, น. 147) รสที่เกิดขึ้นทั้ง 5 เป็นการอธิบายถึงองค์ประกอบของความไพเราะที่จะเกิดขึ้นโดยอาศัยรสต่างๆ ทั้ง 5 ประเภท รวมประสมเป็นสุนทรียะทางดนตรีโดยภาพรวมที่บรรเลงประสมเป็นวงดนตรีไทย

การให้คุณค่าสุนทรียะทางดนตรีไทย ควรกล่าวถึงคุณค่าสุนทรียะของทำนองที่ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบด้วยวรรคเพลงหรือกลอนเพลงลักษณะเช่นใด ถึงแม้ว่าทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทยจะมีการกำหนดเครื่องมือสำหรับการประพันธ์เพลงเพื่อให้เกิดความไพเราะแล้วก็ตาม แต่ก็ยังขาดการอธิบายเชิงปรัชญาที่จะสามารถช่วยอธิบายถึงความงามของดนตรีไทย รวมถึงการให้คุณค่าสุนทรียะทางดนตรีอย่างชัดเจน ที่สามารถอธิบายให้ชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยอาศัยหลักสุนทรียศาสตร์

ผู้เขียนตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้จึงได้เขียนบทความวิชาการนี้ขึ้น เพื่ออธิบายการประเมินคุณค่าสุนทรียะทางดนตรีไทย โดยใช้หลักสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาหนึ่งในปรัชญาตะวันตก โดยใช้ทางเดียวจะเข้าเพลงจีนเก็บบุปผา 2 ชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันท์เฉลิม เป็นตัวอย่างสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามหลักการตัดสินเชิงสุนทรียภาพ (aesthetic judgement) การศึกษาดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของทำนองเพลงไทยอีกหลายประเภทที่มีทำนองสมบูรณ์พร้อมตามหลักดุริยางคศาสตร์และครบถ้วนตามหลักการตัดสินเชิงสุนทรียภาพดังกล่าว เพียงแต่ยังไม่ได้นำมากล่าวอธิบายให้ชัดเจน เมื่อเราทราบและเข้าใจในความงามที่ปรากฏอยู่ภายในทำนองเพลงไทย เมื่อมีการนำมาพิสูจน์และอธิบายด้วยหลักสุนทรียศาสตร์เพื่อให้เป็นที่รับรู้และเข้าใจง่ายสำหรับคนที่ยังอยู่นอกวัฒนธรรมไทยแล้ว จะทำให้คนในชาติเกิดความรักและหวงแหนดนตรีไทยมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมดนตรีไทยให้เป็นที่แพร่หลายสู่สากลอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาคุณค่าสุนทรียะทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดียวจะเข้าเพลงจีนเก็บบุปผา 2 ชั้นของอาจารย์สหรัฐ จันท์เฉลิม โดยใช้หลักการตัดสินเชิงสุนทรียภาพ (aesthetic judgement)

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาและอธิบายถึงคุณค่าสุนทรียะทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดียวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา 2 ชั้น ของอาจารย์สหัสรัฐ จันทร์เฉลิม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณค่าสุนทรียะทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดียวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา สองชั้น ของอาจารย์สหัสรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ งานวิจัย บทความวิชาการ หนังสือ วารสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อให้ได้ ข้อมูลด้านปรัชญา สุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีดนตรี และวัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร (พระราชวังสนามจันทร์) สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หอสมุดและคลัง ความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล หอสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

2. การสัมภาษณ์อาจารย์สหัสรัฐ จันทร์เฉลิม ผู้ประพันธ์ทางเดียวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา สองชั้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้หลักสุนทรียศาสตร์ว่าด้วยการตัดสินเชิงสุนทรียภาพของ Lewis Eugene Rowell มาอธิบายลักษณะของ กลอนเพลงที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ รวมถึงกลวิธีการบรรเลงที่นำมาใช้สำหรับการบรรเลงจะเข้ แล้วสรุปข้อมูล นำมาเขียนเป็นบทความ

ผลการวิจัย

การประเมินหรือตัดสินคุณค่าสุนทรียภาพใดๆ จำเป็นต้องอาศัยหลักสุนทรียศาสตร์ (aesthetics) สุนทรียศาสตร์ คือ ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ศึกษาคุณค่าทางความรู้สึกอันเกิดจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสเกี่ยวกับความงามทางศิลปะและความงามในธรรมชาติที่เรียกว่า คุณค่าทางสุนทรียภาพ (aesthetic value) แบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือความสวยงาม (beautiful) ความติดตาติดใจ (picturesqueness) และความเลอเลิศ (sublimity) รวมถึงศึกษาประสบการณ์ด้านคุณค่าทางสุนทรียภาพ สุนทรียเจตคติ (aesthetic attitude) และการตัดสินเชิงสุนทรียภาพ (aesthetic judgement) นั้นด้วย (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, น. 7) อย่างไรก็ตามคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ทั้ง 3 ด้านนี้ก็ยังเป็นข้อถกเถียงกันมายาวนานในหมู่นักปรัชญาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งมีหลากหลายแนวคิดและยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัด

จากการศึกษาพบว่า การประเมินคุณค่าทางสุนทรียภาพทางดนตรีไทยนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้พยายามอธิบาย เพื่อให้คนภายในและคนภายนอกวัฒนธรรมดนตรีไทยสามารถเข้าถึงคุณค่าทางสุนทรียะหรือความงาม (beautiful) ของดนตรีไทยได้ในลักษณะองค์ประกอบรวม ซึ่งเป็นความงามหรือรสที่เกิดขึ้นในลักษณะองค์ประกอบรวม เช่น รสที่เกิดจากเครื่องดนตรี รสที่เกิดจากลักษณะของบทเพลง รสที่เกิดจากการบรรเลงรวมวง รสที่เกิดจากหน้าที่และสีของเครื่องดนตรี รสที่เกิดจากลีลาการขับร้อง ซึ่งผู้ฟังจะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีไทยมาพอสมควรแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะตีกรอบหรืออธิบายความงาม รวมถึงคุณภาพของทำนองเพลงที่เกิดจากการประพันธ์ของคีตกวีในอดีตหรือคีตกวีรุ่นหลังได้อย่างชัดเจนเท่าใดนัก

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทดลองนำเกณฑ์ขนบนิยมทางศิลปะตะวันตก (Western Traditional Of Classical Art) ของ Lewis Eugene Rowell มาใช้เป็นเกณฑ์วัดคุณภาพของทำนองเพลงไทย เกณฑ์ขนบนิยมทางศิลปะตะวันตกได้กำหนดเกณฑ์ การประเมินคุณค่างานศิลปะไว้ 10 ประการ ดังนี้ 1) ความกลมกลืน (Harmony) 2) ส่วนประกอบที่พอดี (Proportion) 3) ความกระจ่างชัด (Clarity) 4) ความเข้มข้น (Intensity) 5) ความมีเอกภาพ (Unity) 6) ความหลากหลาย (Variety) 7) ความเสร็จสมบูรณ์ (Completeness) 8) ความลงรอย (Consistency) 9) ความเคลื่อนไหว (Mobility) 10) ภาวะขัดแย้งแล้วคลี่คลาย (Conflict-Resolution)

เกณฑ์การประเมินคุณค่างานศิลปะทั้ง 10 ประการนี้ Lewis Eugene Rowell ใช้เป็นเกณฑ์สำหรับประเมินคุณค่าทางศิลปะ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ดนตรี เป็นต้น Lewis Eugene Rowell ได้อธิบายและให้รายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์ดังกล่าวไว้เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานจิตรกรรม ประติมากรรม การนำเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้กับดนตรีจะต้องอาศัยการตีความบนพื้นฐานธรรมชาติของวัฒนธรรมดนตรีและทฤษฎีดนตรีในแต่ละพื้นที่ การจะอธิบายความงามของดนตรีซึ่งเป็นเรื่องนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมนั้นเป็นเรื่องยาก แต่เมื่อนำมาอธิบายความงามในเรื่องการสร้างทำนองเพลงไทย จะทำให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของทำนองที่ประกอบด้วยเครื่องมือในการประพันธ์เพลงไทยที่ได้นำมาสร้างสรรค์ไว้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงการนำกลวิธีพิเศษในแต่ละเครื่องดนตรีมาใช้ถ่ายทอดสุนทรียรส เกณฑ์การประเมินคุณค่างานศิลปะของ Lewis Eugene Rowell จึงเป็นเครื่องพิสูจน์หรือตัดสินเชิงสุนทรียภาพ (aesthetic judgement) ได้อย่างเที่ยงตรงในด้านองค์ประกอบของทฤษฎีดนตรีไทยที่ทำนองเพลงไทยควรมี

การศึกษาในครั้งนี้ได้นำตัวอย่างทางเดี่ยวจะเข้เพลงจันทน์บุปผา สองชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม มาเป็นตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสมบูรณ์ขององค์ประกอบทางดนตรีโดยเทียบเคียงกับเกณฑ์ประเมินคุณค่างานศิลปะของ Lewis Eugene Rowell

อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม มีความเชี่ยวชาญด้านทฤษฎีดนตรีไทยและการปฏิบัติเครื่องสายไทยทุกชนิด โดยเฉพาะจะเข้ อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิมเริ่มเรียนดนตรีกับครูประสาท สอนขวัญ ครูวัน อ่อนจันทร์ และครูทองดี สุจริตกุล นอกจากนี้ยังได้เรียนทฤษฎีดนตรีตะวันตกและฝึกปฏิบัติเปียโนขั้นสูงกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันเอก (พิเศษ) ชูชาติ พิทักษ์การ (ศิลปินแห่งชาติ) ปัจจุบัน อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิมเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาพที่ 1 อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม

ที่มา: ชاکริต เฉลิมสุข, 2565.

เมื่อได้ศึกษาทางเดี่ยวจะเข้เพลงจันทน์บุปผา สองชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม โดยพิจารณาจากลักษณะการประพันธ์ทำนองและกลวิธีพิเศษของจะเข้ เมื่อนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยง โดยยึดเกณฑ์ขนบนิยมทางศิลปะตะวันตก (Western Traditional of Classical Art) 10 ประการ พบคุณลักษณะที่แสดงออกทางงานศิลปะครบทั้ง 10 ประการ ดังจะได้อธิบายรายละเอียดของการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างทำนองหลัก (ทางฆ้อง) ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร กับทางเดี่ยวจะเข้ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม โดยวิเคราะห์จากประโยคเพลงที่มีการใช้กลวิธีพิเศษ หรือการดำเนินทำนองที่ปรากฏความเด่นชัดตามคุณลักษณะที่แสดงออกทางศิลปะ 10 ประการ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 โน้ตทางเดี่ยวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา สองชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม
ที่มา: ชาคริต เฉลิมสุข (2565)

ทางเดี่ยวจะเข้ (อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม)
เพลง จีนเก็บบุปผา

ท่อน 1 เกี่ยวแรก

ท่อน 2 เกี่ยวแรก

ท่อน 2 เกี่ยวกลับ

ท่อน 3 เกี่ยวแรก

1. ความกลมกลืน (Harmony) หมายถึง โครงสร้างของทำนองทางเดี่ยวที่สอดคล้องและกลมกลืนกับทำนองหลัก เช่น ทางเดี่ยวจะเข้ ท่อน 1 เกี่ยวแรก ประโยคเพลงที่ 3

--- ด	- ต ร ม	- ร - ช	ม ม ม ม ม	ด ล ช ม	- ร - -	- ด - ด
- ช ล ด					- - - ช	ทลช ล ด
ม - - ด						- ด - -

ทำนองหลัก

- ช - ตั	- - รี่ มี่	- รี่ - -	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ช	- ล - ตั	- - - -
- ร - ด	- - - ม	- ร - ม	- - - -	- ช - ม	- ร - ร	- ม - ด	- - - -

ลักษณะของทำนองหลักเคลื่อนที่ขึ้นไปเสียงสูง ส่วนการเคลื่อนที่ในทางเดี่ยวจะขึ้นนั้นเคลื่อนที่สวนทางลงมาสู่เสียงต่ำ เนื่องจากผู้ประพันธ์คำนึงถึงการใช้กลวิธีพิเศษในการตีกระทบสามสาย ในห้องเพลงที่ 1 และ 8 ซึ่งสามารถสื่อความเป็นสำเนียงจีนได้ดีจากการตีกระทบสามสายนี้ การใช้กลวิธีสลับเสียงในห้องที่ 4 และ 7 เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของจะเข้ ส่วนการดำเนินทางเดี่ยวได้ยึดระดับเสียงทางเพียงออบนและลูกตกสำคัญไว้อย่างถูกต้องตรงตามทำนองหลักทุกประการ ด้วยลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นถึงแม้ว่าทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองในทางเดี่ยวจะสวนทางกับทำนองหลัก แต่รูปแบบการดำเนินกลอนและการเลือกใช้กลวิธีพิเศษในทางเดี่ยวมีลักษณะที่สอดคล้องประสานกลมกลืนเพื่อให้สื่อถึงสำเนียงจีนได้ ทำให้คุณลักษณะในเรื่องความกลมกลืน (HARMONY) ปรากฏเด่นชัดในประโยคเพลงนี้

2. ส่วนประกอบที่พอดี (Proportion) หมายถึง โครงสร้างทำนองของทางเดี่ยวที่มีกลวิธีหลากหลายแต่ยังคงความเหมาะสมกับทำนองหลัก เช่น ทางเดี่ยวจะเข้ ท่อน 2 เที้ยวแรก ประโยคเพลงที่ 1

- - - -	- - - ด	- - ดด	- ด - -	- - ธรรม	- ช - ล	ตั รี่ ตั รี่ ล	- ช - ลม
	- - - ด		- ด - -				
	- - - ด		- ด - -				

ทำนองหลัก

- - - -	- - - ตั	- ตั ตั ตั	- ตั - ตั	- - ร ม	- ช - ล	- ตั - ล	- ช - ม
- - - -	- - - ด	- ด ด ด	- ด - ด	- ด - -	- ช - ล	- ด - ล	- ช - ทุ

ลักษณะของทางเดี่ยวจะเข้เคลื่อนที่แนววิถีเดียวกับทิศทางของทำนองหลัก แต่ผู้ประพันธ์เลือกใช้เสียงต่ำสำหรับกระทบสามสายที่ลูกเท่าเสียงโด เกิดเป็นเสียงว่างตอนขึ้นต้นท่อนเพลง พบกลวิธีสลับเสียงในห้องเพลงที่ 5 และการตีโดปรายเสียงลูกตกในท้ายห้องเพลงที่ 7-8 ซึ่งเป็นการแทรกกลวิธีพิเศษเข้ากับการดำเนินกลอนได้อย่างพอดี และสอดคล้องไปกับทำนองหลัก ลักษณะการดำเนินทำนองของทางเดี่ยวจะเข้รวมกับกลวิธีพิเศษที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้นั้น ถือว่าเป็นส่วนประกอบที่พอดี (Proportion) ซึ่งเป็นคุณลักษณะประการหนึ่งของงานศิลปะที่เป็นศิลปะระดับสูง

3. ความกระจ่างชัด (CLARITY) หมายถึง โครงสร้างทำนองของทางเดี่ยวที่มีลักษณะเน้นเสียงลูกตกหลักในห้องที่ 8 เช่น ทางเดี่ยวจะเข้ ท่อนที่ 1 เที้ยวแรก ประโยคเพลงที่ 4

ด ล ช ม	ม ช ม ร ด	- - - ด	- ด ร ม	ด ล ช ม	- ร - ม	ช ม ร ด	- - - ด
		- ช ล ด					
		ม - - ด					

ทำนองหลัก

- มี่ - มี่	- รี่ - -	ตั ตั - -	รี่ยี่ - ม	- มี่ - มี่	- รี่ - มี่	- รี่ - ตั	- - - -
- ช - ม	- ร - ด	- - - ร	- ม	- ช - ม	- ร - ม	- ร - ด	- - - -

ลักษณะของทำนองหลักเคลื่อนที่อยู่ในกลุ่มเสียงสูง ส่วนการเคลื่อนที่ในทางเดียวจะเข้ขึ้นเคลื่อนที่สวนทางอยู่ในกลุ่มเสียงต่ำ เนื่องจากผู้ประพันธ์คำนึงถึงการใช้กลวิธีพิเศษในการติดกระหนาบสามสาย ในห้องเพลงที่ 3 พบการใช้กลวิธีสลับเสียงในห้องที่ 2 และกลวิธีติดด้วยไม้เข้าปิดท้ายจังหวะตกในห้องที่ 8 จากทางเดียวจะเข้พบลักษณะความกระจ่างชัด (Clarity) ในช่วงสุดท้ายของประโยคเพลงด้วยการติดเน้นเสียงย่ำลงในจังหวะตกห้องที่ 8 ทำให้ความกระจ่างชัดของกลอนเพลงปรากฏขึ้นเมื่อลงจบท่อน

4. ความเข้มข้น (Intensity) หมายถึง โครงสร้างทำนองของทางเดียวที่ใช้เทคนิคการบรรเลงให้เกิดเสียงประสานเสียง เช่นการติดกระหนาบสองสายของจะเข้ให้เกิดเสียงขึ้นคู่ ดังตัวอย่างทางเดียวจะเข้ ท่อน 3 เที้ยวแรก ประโยคเพลงที่ 5

ด ม ซ ล	ด ล ซ ม	- ซ ร)	- ม ซ	--- ฟ	-- ล ม	- ม ร ๓ ม	--- ม
		- ซ -ซ)	- ซ -				----
							- ม --

ทำนองหลัก

-- ซ ล	ด ล --	ซ - ซ -	- ม - ซ	--- ฟ	--- ม	-- ร ม	----
- ม --	-- ซ ม	- ม - ร	--- ร	--- ด	----	ร ด - ๓	----

ลักษณะการเคลื่อนทำนองในทางเดียวจะเข้เป็นวิธีเดียวกันกับการเคลื่อนที่ในทำนองหลัก พบกลวิธีติดกระหนาบสองสายในห้องที่ 3-4 การสลับในตอนต้นห้องที่ 7 และการติดทิงนอยในห้องที่ 8 เป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของการบรรเลงจะเข้ ลักษณะของความเข้มข้น (Intensity) ที่พบในทางเดียวจะเข้ปรากฏขึ้นในห้องที่ 3-4 คือ การกระหนาบสองสายเป็นจังหวะตกที่เน้นหนักซึ่งสอดคล้องกับทำนองหลักอย่างลงตัว และการติดทิงนอยในจังหวะตกสุดท้ายในห้องที่ 8 ของประโยคเพลง ทำให้เกิดสุนทรียรสโดยเฉพาะจังหวะตกที่หนักแน่นของทำนอง ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของงานศิลปะอีกประการหนึ่ง

5. ความมีเอกภาพ (Unity) หมายถึง โครงสร้างทำนองของทางเดียวที่มีความกลมกลืนกับทำนองหลักทั้งเที้ยวแรกและเที้ยวกลับ เช่นทางเดียวจะเข้ ท่อน 3 เที้ยวแรกและเที้ยวกลับ ประโยคเพลงที่ 1

----	--- ด	-- ดด	- ด - ด	- ซ) ซ	--- ม	ร ม ซ ม	ร ด - ๓ ร
	--- ด		- ด --	- ซ -			
	--- ด		- ด -	----			

ทำนองหลัก

----	--- ด	- ด ด ด	- ด - ด	--- ม	--- ม	--- ม	ร ด - ๓
----	--- ด	- ด ด ด	- ด - ด	--- ซ	--- ม	-- ซ ม	ร ด - ร

ลักษณะทำนองหลักและทางเดียวจะเข้ที่ยกตัวอย่างขึ้นมาพิจารณานี้แสดงถึงการมีเอกภาพ (Unity) กล่าวคือมีการเคลื่อนของทำนองใกล้เคียงกันมากทั้งทำนองหลักและทางเดียว จะแตกต่างเพียงสำนวนลูกเท่าในทางเดียวเลือกใช้กลุ่มเสียงต่ำเพื่อติดกระหนาบสามสายให้เกิดเสียงฉาบแบบสำเนียงจีน การแปรทำนองในทางเดียวยังยึดหลักตามโครงสร้างทำนองหลัก อีกประเด็นสำคัญคือการประพันธ์ประโยคขึ้นต้นเพลงนี้ทั้งในเที้ยวแรกและเที้ยวกลับ ผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้บรรเลงเหมือนกันทั้งสองเที้ยว โดยมีรายละเอียดด้านการดำเนินกลอนและกลวิธีพิเศษเหมือนเดิมทุกประการ

6. ความหลากหลาย (VARIETY) หมายถึง โครงสร้างทำนองของทางเดี่ยวที่สร้างเสียงประสานด้วยเทคนิคการติดกระทบสาย รวมถึงการเลือกใช้เสียงที่อยู่นอกบันไดเสียง เช่น ทางเดี่ยวจะเข้ ท่อน 3 เทียวกลับ ประโยคเพลงที่ 5

ด ม ช ล	ด ี ล ช พ	- ช ร	- พ ช	--- พ	-- ล ม	- ม ร ด ร ม	--- ม
	--- ช	- ช ช	- ช ช				---
							- ม --

ทำนองหลัก

-- ช ล	ด ี --	ช - ช -	- ม - ช	--- พ	--- ม	-- ร ม	---
- ม --	-- ช ม	- ม - ร	--- ร	--- ด	---	ร ด - พ	---

เมื่อวิเคราะห์การดำเนินทำนองของทางเดี่ยวจะเข้เทียบกับทำนองหลักพบว่าสอดคล้องไปในแนวเดียวกัน มีการใช้กลวิธีพิเศษติดกระทบสองสายเพื่อเน้นจังหวะหนักในท้องเพลงที่ 2-4 และใช้เสียงนอกบันไดเสียง คือ เสียงฟา เพื่อกระทบสายเป็นขั้นคู่ 2 รวมด้วย ซึ่งก่อให้เกิดสำเนียงจีนที่ชัดเจน การติดกระทบขั้นคู่ 2 ร่วมกับการใช้เสียงนอกบันไดเสียงว่า กลุ่มชนชาติจีน หรือจีนกลางใช้กลุ่มเสียง 5 เสียง แตกต่างกับกลุ่มจีนใต้ หรือจีนแต้จิ๋วซึ่งจะใช้ 7 เสียง เป็นการชี้ชัดว่าการเลือกใช้เสียงนอกบันไดเสียงทำให้เกิดคุณลักษณะที่หลากหลาย (Variety) เกิดสำเนียงจีนที่ชวนฟังมากขึ้นตามองค์ประกอบของศิลปะ (สทรรัฐ จันทร์เฉลิม, 2565: สัมภาษณ์)

7. ความเสร็จสมบูรณ์ (Completeness) หมายถึง โครงสร้างทำนองของทางเดี่ยวที่ปรากฏการใช้เทคนิคเบาเสียงในประโยคสุดท้ายหรือประโยคจบในบทเพลง เช่น ทางเดี่ยวจะเข้ ท่อน 3 เทียวกลับ ประโยคเพลงที่ 6

ด ล ช ม	ม ช ม ร ด	--- ด	- ด ร ม	ด ล ช ม	- ร --	--- ด	★
		- ช ล ด			--- ช	พ ล ช ล ด	--- ด
		ม -- ด				--- ด	

ทำนองหลัก

- ม - ม	- ร --	ด ี --	ร ี - ม	- ม - ม	- ร - ม	- ร - ด	---
- ช - ม	- ร - ด	--- ร	--- ม	- ช - ม	- ร - ม	- ร - ด	---

การวิเคราะห์ลักษณะทำนองทางเดี่ยวจะเข้เทียบกับทำนองหลักพบว่าเคลื่อนที่เป็นแนวทางเดียวกัน กลวิธีพิเศษที่พบคือ การติดกระทบสามสาย การติดสะบัดเสียง อันเป็นเอกลักษณ์ที่นำมาแทรกกับการดำเนินกลอนของจะเข้ พบการติดกระทบสามสาย แล้วหยุดเสียงให้ขาดในท้องเพลงที่ 7 และการกรอด้วยการลดน้ำหนักไม้ดีดให้เบาลงครึ่งเสียงในท้องที่ 8 ซึ่งถือเป็นความสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ที่เลียนแบบการลงจบเพลงของการดีดกู๋เจิ้งที่มีกจะลดเสียงเบาลงจนเลือนหาย ซึ่งสามารถสื่อถึงการลงจบเพลงได้เป็นอย่างดี ลักษณะทำนองทางเดี่ยวจะเข้รวมเข้ากับกลวิธีพิเศษที่พบในท้องเพลงที่ 7-8 เป็นแบบเฉพาะตัวของผู้ประพันธ์ที่สร้างให้เสียงมีความเสร็จสมบูรณ์ (Completeness) ลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้ฟังเกิดความคลี่คลายและความเสร็จสมบูรณ์อย่างชัดเจน

8. ความลงรอย (Consistency) หมายถึง โครงสร้างทำนองของทางเดี่ยวที่ปรากฏการใช้เทคนิคการบรรเลงที่หลากหลาย เช่น การสะบัด การดีดขึ้นลงทั้งสามสาย การดีดโปรย ดังตัวอย่างทางเดี่ยวจะเข้ ท่อน 1 เทียวกลับ ประโยคเพลงที่ 2 และ 3

ด ล ช ม	มชม ร ด	ด ม ร ด		--- ช			
			ม ร ด ล ช	----	ทลช --	-- ทลช	
				- ช --	-- ม ร	ด ร ม -	--- ช

--- ด	- ด ร ม	- ร - ช	ม ม ม ม ม	ด ล ช ม	มชม ร -		- ด - ด
- ช ล ด					---	ทลช ล ด	ด ด --
ม -- ด							- ด --

ทำนองหลัก

- ม ม ม	- ร - ด	- ม ร ด	- ล - ช	----	- ม - ร	- ม - ช	----
- ล ช ม	- ร - ด	- ม ร ด	- ล - ช	----	- ท - ล	- ท - ช	----

- ช - ด	-- ร ม	- ร --	- ม - ม	- ม - ม	- ร - ช	- ล - ด	----
- ร - ด	--- ม	- ร - ม	----	- ช - ม	- ร - ร	- ม - ด	----

ลักษณะการดำเนินทำนองของทางเดี่ยวจะเข้ากับทำนองหลักแตกต่างกันที่ทางเดี่ยวเลือกใช้กลุ่มเสียงต่ำเพื่อต้องการให้ได้เสียงตีกระทบสามสายเป็นเสียงฉ่าง แต่รูปแบบการเดินทำนองยังไปในวิถีทางเดียวกัน พบกลวิธีสับัดเสียง การตีไปรยเสียงในจังหวะตกท้ายห้องที่ 7 และการเดินกลอนลงเสียงในสายลวดตั้งแต่ช่วงวรรคท้ายของประโยคที่ 2 โดยที่เสียงซอลในสายลวด ห้องที่ 8 นี้ ได้เป็นตัวเชื่อมเสียงนำไปสู่ทำนองในห้องที่ 1 ของประโยคที่ 3 เกิดเป็นสุนทรียรสของสำเนียง ได้อย่างดี ผู้ประพันธ์ทางเดี่ยวจะเลือกใช้ใช้กลุ่มเสียงต่ำโดยเฉพาะในสายทุ้มและสายลวด ทำให้เกิดเสียงฉ่าง เสียงฉ่าง เหมือนกับเสียงเครื่องกระทบโลหะของจีน ร่วมด้วยการผูกกลอนในสายลวดที่เกี่ยวข้องขึ้นลงระหว่างสายทุ้ม ทำให้เกิดทำนองที่ไพเราะ มีความลรรอย (Consistency) อันเป็นเอกลักษณ์ของสำเนียงจีน

9. ความเคลื่อนไหว (Mobility) หมายถึง โครงสร้างทำนองของทางเดี่ยวที่เลือกใช้เทคนิคการขยี้ปิดท้าย ประโยคเพลง เช่น ทางเดี่ยวจะเข้ ท่อน 3 เทียบกลับ ประโยคเพลงที่ 3

	--- ร	ม ร ช ร	ม ร ด -	- ด - ด	- ด - ด		
ล - ลลล	ช ล ด -		---	ด ด --	ด ด --	- ร ม ร ด ล	ด ร ม ร ด ทลช
				- ด --	- ด --		

ทำนองหลัก

----	-- ด ร	- ม - ร	- ด - ล	----	-- ด ด	- ร - ด	- ล - ช
----	ช ล --	- ม - ร	- ด - ม	----	- ด --	- ร - ด	- ม - ร

ลักษณะการดำเนินทำนองของทางเดี่ยวจะเข้ากับทำนองหลักมีความกลมกลืนในด้านการเรียบเรียงกลอน ซึ่งแตกต่างกับทางเดี่ยวจะเข้ที่เลือกบรรเลงในกลุ่มเสียงต่ำเพื่อใช้กลวิธีตีกระทบสามสายในกลุ่มทำนองลูกเต่าเสียงโด คุณลักษณะของงานศิลปะอีกประการหนึ่งคือ ความเคลื่อนไหว ซึ่งปรากฏการตีและสับัดเสียงลา ในห้องเพลงที่ 1 ผู้ประพันธ์ต้องการให้ล้วงเก็บเป็นทำนองเต็มแทรกขึ้นมาก่อน ซึ่งแตกต่างกับทำนองหลักที่ห้องเพลงนี้จะเว้นว่างไว้ อีกทั้งยัง

พบว่าในห้องเพลงที่ 7-8 ใช้กลวิธีขยี้ในลักษณะม้วนวนเสียงลงหาลูกตกหลัก จึงทำให้ทำนองทางเดี่ยวจะเข้ามีความไพเราะจากเสียงที่สลับสูงต่ำทั้ง 3 สาย จึงเกิดการเคลื่อนไหว (Mobility) ตรงตามคุณลักษณะที่แสดงออกทางงานศิลปะ

10. ภาวะขัดแย้งแล้วคลี่คลาย (Conflict-Resolution) หมายถึง โครงสร้างทำนองของทางเดี่ยว ที่ใช้เทคนิคการบรรเลงขยี้มีลักษณะแบบกลอนฝาก แล้วจึงดำเนินกลอนเพลงกลับสู่ลูกตกหลัก เช่น ทางเดี่ยวจะเข้ ท่อน 2 เทียบกลับไปประโยคเพลงที่ 4

ดํ ํ ํ ํ ํ	ดํ ํ ํ ํ	รํ ํ ํ ํ ํ	รํ ํ ํ ํ ํ	ล ํ ํ ํ ํ	ช ํ ํ ํ ํ	ด ํ ํ ํ ํ	ดํ ํ ํ ํ ํ

ทำนองหลัก

----	-- ํ ํ	- ํ - ํ	- ล - ํ	ล ํ ํ ํ ํ	--- ํ	----	ช ํ ํ - ํ
----	- ํ --	- ํ - ํ	- ํ - ํ	-- ล -	ช ํ ํ - ํ	- ํ --	ฟ -- ํ

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทางเดี่ยวจะเข้ากับทำนองหลักมีทิศทางเดียวกัน โดยที่ทางเดี่ยวจะเข้แปรทำนองได้อย่างกลมกลืน ใช้กลวิธีพิเศษ คือ การสลับและการขยี้ได้อย่างเหมาะสม จากการวิเคราะห์คุณลักษณะที่สำคัญของศิลปะในประการหนึ่งคือ การขัดแย้งแล้วคลี่คลาย (Conflict-Resolution) ซึ่งพบการขัดแย้งได้อย่างชัดเจนในห้องที่ 1-4 โดยเฉพาะการเลือกใช้กลวิธีการขยี้ด้วยสำนวนที่ยกย่องจังหวะ ก่อนที่จะคลี่คลายลงในห้องที่ 5-8 เป็นการดำเนินกลอนเพลงแนวเรียบแสดงความรู้สึกสบายเกิดความคลี่คลายจนจบประโยคเพลง

ความงามที่ปรากฏในทางเดี่ยวจะเข้เพลงเงินเก็บบุปผา สองชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทรเฉลิม คือ การสร้างทำนองเพลงที่มีทำนองเพลงที่เอื้อต่อการใช้กลวิธีการบรรเลงที่สำคัญได้อย่างครบถ้วน และมีการจัดวางตำแหน่งการใช้กลวิธีการบรรเลงได้อย่างเหมาะสมทำให้เกิดความงามในทำนองเพลง ตรงกับเกณฑ์การประเมินคุณค่างานศิลปะทั้ง 10 ประการอย่างครบถ้วน

สรุปและอภิปรายผล

การนำเกณฑ์การประเมินคุณค่างานศิลปะทั้ง 10 ประการของ Lewis Eugene Rowell มาใช้เป็นเกณฑ์สำหรับประเมินคุณค่าทางดนตรีที่ปรากฏในทางเดี่ยวจะเข้เพลงเงินเก็บบุปผา สองชั้น ที่ประพันธ์โดยอาจารย์สหรัฐ จันทรเฉลิม พบว่าส่วนใหญ่มีการเรียบเรียงสำนวนกลอนที่มีวิธีทำนองเดียวกันกับทำนองหลัก มีการเลือกใช้กลวิธีพิเศษที่เหมาะสม และแนวคิดสร้างสรรค์ในบางกลวิธีพิเศษ เช่น การตีกระทบเสียงคู่สองระหว่างเสียงนอกกลุ่มบันไดเสียง ทำให้เกิดความโดดเด่นด้านสำเนียงเงินที่ชัดเจน มีความไพเราะชวนฟัง การประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้ยังชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะที่แสดงออกทางศิลปะทั้ง 10 ประการ สามารถอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างทำนองทางเดี่ยวจะเข้กับคุณลักษณะตามเกณฑ์การประเมินคุณค่างานศิลปะที่พบในทางเดี่ยวจะเข้เพลงเงินเก็บบุปผา สองชั้น โดยพบว่าทำนองเพลงมีสัดส่วนของกลวิธีพิเศษและการดำเนินทำนองที่มีความพอดี ปรากฏคุณลักษณะที่สำคัญทั้ง 10 ประการตามที่กล่าวมา แสดงถึงสุนทรียศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักการพิจารณาความงามของศิลปะที่อธิบายเชื่อมโยงได้อย่างมีเหตุผล

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐชยา ไชยศักดิ์ (2543, น. 63) ที่ได้วิเคราะห์การสอดทำนองเพลงเร็วแกมดัดต้นหมของซอด้วง ซออู้ และจะเข้ พบว่าสามารถสอดทำนองระหว่างกันและแปลทำนองของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดเพื่อให้เกิดความกลมกลืนและสอดคล้องกับท่วงทำนองหลักได้เป็นอย่างดี และปรากฏการใช้เกณฑ์การประเมินคุณค่างาน

ศิลปะทั้ง 10 ประการอีกด้วย จึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงลักษณะทำนองเพลงที่มีความสมบูรณ์ด้านองค์ประกอบความงามด้านศิลปะสากล ซึ่งความงามดังกล่าวเป็นความงามที่มีอยู่โดยเนื้อแท้ในหลักดนตรีไทยมาแต่เดิม หากผู้ประพันธ์ทำนองเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในด้านทฤษฎีและปฏิบัติที่เกิดจากการเรียนรู้หรือการมีประสบการณ์ตรง จึงจะสามารถสร้างสรรค์ทำนองนั้นได้อย่างไพเราะหรือที่เรียกอย่างวิชาการว่าเป็นทำนองที่มีคุณค่าครบสมบูรณ์ แต่จะเข้าถึงผู้ฟังที่มีประสบการณ์ด้านการฟังมากนักเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับรสนิยม ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นคุณค่าหรือความงามในหลักทฤษฎีวิชาการ แต่อาจจะไม่ได้มีคุณค่าหรือไพเราะสำหรับผู้ฟังทุกคน ฉะนั้นจึงควรมีการร่วมบัญญัติหลักทฤษฎีการประเมินคุณค่าทางดนตรีไทยทั้ง 10 ประการ ที่สามารถนำไปใช้วัดประเมินกับเครื่องดนตรีทุกประเภทได้อย่างครอบคลุม ซึ่งจะทำให้การสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีไทยมีความงามครบถ้วนถูกต้องตามหลักวิชาการต่อไป

อย่างไรก็ตามเกณฑ์ขนบนิยมทางศิลปะตะวันตก (Western Traditional Of Classical Art) ที่ Lewis Eugene Rowell ได้กล่าวไว้ สามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์สำหรับประเมินคุณค่าทางดนตรีที่ปรากฏในทำนองเพลงไทยในแต่ละประเภทได้ ซึ่งอาจไม่ปรากฏคุณลักษณะครบทั้ง 10 ประการ แต่อย่างน้อยในทางเดียวของเครื่องดนตรีไทยย่อมปรากฏคุณลักษณะดังกล่าวตั้งแต่ 3 ประการขึ้นไป เช่น ความหลากหลาย ความกระฉ่างชัด ความเคลื่อนไหว ความลงรูปลงรอย ความเสร็จสมบูรณ์ รวมถึงเพลงไทยประเภทต่างๆ เช่น เพลงโหมโรง เพลงเถา เพลงตับ เป็นต้น เพลงเหล่านี้สามารถนำเกณฑ์ดังกล่าวมาพิจารณาถึงคุณค่าสุนทรีย์ทางดนตรีได้เช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2542). **สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย (ฉบับปรับปรุง)** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ณัฐชยา ไชยศักดิ์. (2543). **การบรรเลงเพลงเร็วในวงเครื่องสายไทย: กรณีศึกษาเรื่องแขกมัดตีนหมู**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาดุริยางค์ไทย, คณะศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สหรัฐ จันท์เฉลิม. (2565). **ทางเดี่ยวจะเข้เพลงจีนเก็บบุปผา สองชั้น/ผู้สัมภาษณ์: ชาศรีต เฉลิมสุข**.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสภา** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- อุดม อรุณรัตน์. (2526). **ดุริยางคดนตรีจากพระพุทธศาสนา**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Lewis Eugene Rowell. (1983). **Thinking about music: An introduction to the philosophy of music**. USA: The University of Massachusetts.

ประวัติศาสตร์และปรัชญา

คติพระอินทร์กับการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
Indra's doctrine and the government in the reign of King Rama III

สุรทิน พรหมลี¹

สิรินทร อินทร์ชะคราม²

โสภาวรณ มาลัย³

พินธกร นามดี⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับคติพระอินทร์ที่ใช้ในการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยศึกษารูปแบบของอุดมการณ์รัฐที่รัชกาลที่ 1 ทรงใช้ร่วมกับศาสนาเข้ามาปกครอง เพื่อการสร้างความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงใช้คติพระอินทร์ในการปกครองกรุงรัตนโกสินทร์สืบเนื่องต่อมาจนถึงช่วงปลายรัชกาล จากการรวบรวมข้อมูลหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในครั้งนี้ ได้แก่ พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 3 งานวิจัย หรือบทความที่เกี่ยวข้อง ผลจากการศึกษาพบว่า การปกครองที่ใช้แนวความเชื่อแบบคติพระอินทร์ ยังคงเป็นการปกครองรูปแบบเดิมที่เสมือนกับกรุงศรีอยุธยา คือ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้รับคติความเชื่อของพราหมณ์มาจากขอมเรียกว่า สมมติเทพ หรือเทวราชา ซึ่งเป็นลักษณะการปกครองที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้ที่มีพระราชอำนาจสูงสุดในการปกครองแผ่นดิน โดยมีความเชื่อที่ได้รับบัญชาจากสวรรค์ลงมาปกครองมวลมนุษย์ ซึ่งเรียกการปกครองนี้ว่า ระบอบราชาธิปไตย ทั้งนี้คติพระอินทร์มีความแตกต่างจากคติเทวราชาตรงที่คติพระอินทร์ใช้อำนาจในการปกครองแบบใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการปกครองร่วมด้วย โดยมีเหตุมาจากการที่พระอินทร์มีบทบาทที่รับรู้กันทั่วไปว่าเป็นเทพที่อุปถัมภ์พุทธศาสนามากที่สุด และเมื่อใดที่คนประพฤติชั่วหรือกษัตริย์ไม่มีทศพิธราชธรรม พระอินทร์จะเสด็จมากระทำให้คนเหล่านั้นละเว้นความชั่ว โดยสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีความเชื่อและมีความยำเกรงในเกณฑ์ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา มาก จึงทำให้การใช้พระราชอำนาจในการปกครองราษฎรเป็นไปอย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ: การปกครอง, คติพระอินทร์, พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

Abstract

This article aims to study about Indra's doctrine which used to rule during the reign of King Rama III by studying government of King Rama I which used political ideology combine with religion for legitimacy of King Rama I's enthronement. During the King Rama III era , which ruled Rattanakosin by using Indra's doctrine until the end of the reign. According to primary and secondary evidence about this event such as the Royal Chronicle of King Rama III 1 research and articles, found that the government which use Indra's doctrine was similar to the government with use Indra's doctrine was similar to the government. of Ayutthaya ear. During Ayutthaya ear, King recieved Brahman's belief from Khmer Called Devaraja which was an absolute monarchy. The difference between Indra's doctrine and Devaraja is combination which religion in Indra's doctrine. People know that Indra supported Buddhism. If people behave badly, he will stop it. In early Rattanakosin period, king governed people perfectly because Thai people respected Buddhist moral.

Keywords: Government, Indra's doctrine, King Rama III

บทนำ

หากจะกล่าวถึงการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังคงเป็นการปกครองรูปแบบเดิมเสมือนกับกรุงศรีอยุธยา คือ การปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ที่มีพระราชอำนาจสูงสุดในการปกครอง แต่จะแตกต่างกันตรงที่สมัยกรุงศรีอยุธยาจะยึดการปกครองโดยคติเทวราชาที่มีอำนาจสิทธิขาดในการตัดสินพระราชหฤทัยเป็นอำนาจของสมมติเทพในฐานะของพระมหากษัตริย์ที่อยู่บนโลกมนุษย์ แต่การปกครองสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการปกครองระบอบราชาธิปไตย ที่มีความเชื่อแบบคติพระอินทร์อย่างเด่นชัดในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น อันมีเหตุผลเนื่องมาจากการสร้างความชอบธรรมในการปกครองของรัชกาลที่ 1 เพราะผู้คนในสังคมไทยสมัยนั้น ส่วนใหญ่ยึดมั่นนับถือพุทธศาสนากันมาเป็นเวลาช้านาน และเกณฑ์ทางศีลธรรมของพุทธศาสนา ก็เป็นที่รับรู้กันดีอยู่ทั่วไปในสังคม ดังนั้นการนำพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ของรัฐจึงเป็นสิ่งที่ชนชั้นนำในสมัยนั้นเห็นว่าเหมาะสม (ไพรัตน์ จันทระชิต, 2528) สืบเนื่องมาถึงรัชกาลที่ 3 ที่ถือได้ว่าคติพระอินทร์มีความเจริญจนถึงขีดสุด โดยสามารถสังเกตได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธรูปอย่างมั่นคง ได้ทำนุบำรุงพระพุทธรูปให้เจริญรุ่งเรืองด้วยประการต่างๆ ทั้งการสร้างวัดวาอาราม ได้แก่ วัดสุทัศนเทพวราราม วัดอรุณราชวราราม รวมไปถึงการสร้างพุทธสัญลักษณ์คือสถูปมหาสถานตามอย่างพระมหากษัตริย์ในอดีตที่ เป็นผู้อุปถัมภ์พุทธศาสนาอย่างพระเจ้าติโลกราช ก็เป็นการแสดงถึงพระบุญญาบารมีของพระองค์ ว่าทรงมีไม่แตกต่างจากพระเจ้าติโลกราชที่เป็นผู้อุปถัมภ์การสังคายนาพระไตรปิฎกเช่นเดียวกัน (เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์, 2557) ดังนั้นจากที่กล่าวข้างต้นก็สามารถที่จะสอดคล้องกับคติความเป็นพระอินทร์ที่มีบทบาทในการทำนุบำรุงพระพุทธรูปอย่างแรงกล้าได้ คติพระอินทร์ยังเป็นความเชื่อที่เชื่อมโยงกับขมมานพหรือพระอินทร์ตามศาสนาพุทธ ที่ได้บำเพ็ญและสร้างบุญกุศลจนเมื่อสิ้นอายุขัย จึงได้เสวยสุขเป็นพระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเป็นผู้ปกครองสูงสุดของหมู่เทพเทวดา (ชาติรี ประภิตนทการ, 2552) โดยเฉพาะด้านการเมืองการปกครอง พระพุทธรูปได้เข้ามามีบทบาทในการวางแบบแผนความคิดเรื่องพระราชผู้ทรงธรรม หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าธรรมราชา เพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงประพฤติปฏิบัติให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองการปกครอง และความเป็นปกติสุขของบ้านเมือง อันจะนำมาซึ่งความชอบธรรมและความมั่นคงของการครองสิริราชสมบัติในที่สุด

คติพระอินทร์

คติพระอินทร์ คือ คติความเชื่อเกี่ยวกับการปกครองในรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นมาและมีความเด่นชัดในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น อันมีเหตุผลเนื่องมาจากการสร้างความชอบธรรมในการปกครองของรัชกาลที่ 1 ซึ่งทรงมีสถานะชาติกำเนิดในตระกูลขุนนางในสมัยอยุธยา แต่ในภายหลังได้ทำการปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี การสร้างความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ของพระองค์จึงไม่สอดคล้องกับคติเทวราชาในการเป็นพระรามตามสมัยของอยุธยาได้ โดย ชาติรี ประภิตนทการ (2552) ได้อธิบายว่า รัชกาลที่ 1 นั้น ไม่มีสถานะชาติกำเนิดและสิทธิอันชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ตามแบบอยุธยาที่เคยปฏิบัติมาก่อน ด้วยอิทธิพลความเชื่อดังกล่าวจึงได้จำลองสถานะตนเองให้เปรียบเสมือนพระอินทร์ ในคติของพระพุทธรูป ซึ่งประวัติพระอินทร์ในคติพุทธศาสนา พระอินทร์องค์ที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดในสังคมไทยคือ มขมาณพ เนื้อหาใน “ไตรภูมิโลกวิชัยยกถา” กล่าวว่า มขมาณพเป็นมนุษย์อาศัยอยู่ในหมู่บ้านอจลคาม เป็นผู้ตั้งอยู่ในศีลธรรม มีเพื่อนที่เกื้อหนุนจนเจือกัน 32 คน (รวมมขมาณพก็เป็น 33 คน) ในคราวหนึ่ง มขมาณพมีจิตกุศลต้องการสร้างศาลาบนทาง 4 แพร่งสำหรับคนเดินทางไกลมาพัก จึงชวนเพื่อนและภรรยามาร่วมกันสร้างศาลาจนแล้วเสร็จ ด้วยบุญกุศลดังกล่าว เมื่อมขมาณพตายจึงไปเกิดเป็นพระอินทร์ปกครองสวรรค์ดาวดึงส์พร้อมๆ กับเพื่อน 32 คน และภรรยาก็ตามกันไปเกิดเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เช่นกัน เมื่อพระอินทร์สิ้นบุญก็ต้องออกจากการเป็นพระอินทร์ โดยจะมีมนุษย์ผู้มีบุญคนอื่นขึ้นมาดำรงตำแหน่งแทน

จากลักษณะของพระอินทร์ในศาสนาพุทธ แสดงให้เห็นว่า ใครก็ตามไม่ว่าจะเป็นสามัญชนหรือเจ้านายสูงศักดิ์ หากประกอบบุญบารมีมากก็มีสิทธิ์ขึ้นเป็นพระอินทร์ได้เท่าเทียมกัน (ในขณะที่คติที่พระรามหรือพระนารายณ์ แบบอยุธยา ไม่สามารถให้ความหมายเช่นนั้นได้) โดยแง่มุมในเชิงความหมายแบบนี้ สถานะของกษัตริย์เปรียบกับพระอินทร์ ก็ย่อมช่วยเสริมความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ของรัชกาลที่ 1 ได้เป็นอย่างดี (ชาติรี ประภิตนทการ, 2552) ซึ่งคติพระอินทร์มิได้ส่งผลชัดเจนมากนักในช่วงรัชกาลที่ 2 เพราะด้วยเหตุว่าพระองค์มีสิทธิ์ที่จะขึ้นครองราชย์สมบัติอย่างชอบธรรม จากการที่พระองค์ได้รับการอุปราชภิเษกขึ้นเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ซึ่งเป็นตำแหน่งที่จะได้เป็นพระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่อไป ดังนั้น การนำคติพระอินทร์มาใช้ในการขึ้นครองราชย์จึงไม่จำเป็นมากนัก ทั้งนี้คติความเชื่อพระอินทร์ยังได้ส่งผลไปยังรัชกาลที่ 3 อันมีเหตุผลเนื่องมาจากพระองค์มีชาติกำเนิดเป็นเพียงพระองค์เจ้า ซึ่งเจ้าจอมมารดาเตรียม พระราชมารดาเป็นเพียงเจ้าจอมมารดาหรือสามัญชน ดังนั้น การที่รัชกาลที่ 3 ทรงนำคติพระอินทร์มาปรับใช้จึงเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่พระองค์เองเฉกเช่นเดียวกับรัชกาลที่ 1 ที่ทรงเปรียบสถานะของพระองค์เองที่เป็นสามัญชนแต่สามารถขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมได้ ทั้งนี้ยังคงความเชื่อด้านคติพระอินทร์และยังส่งเสริมทั้งทางด้านพระพุทธศาสนาด้วย โดยรัชกาลที่ 3 ยังได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ช่างเขียนภาพภายในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ (ซึ่งเป็นพระที่นั่งในการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของกษัตริย์ทุกพระองค์นับตั้งแต่รัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา) โดยเขียนเป็นเรื่องประวัติพระอินทร์ตอนเป็นมฆมาณพ ภาพสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และการจุติเป็นพระอินทร์ของมฆมาณพ ซึ่งภาพทั้งหมดเมื่อพิจารณาประกอบกับหน้าที่ใช้สอยและบทบาทเชิงสัญลักษณ์แล้ว ก็คือการย้ำให้เห็นถึงสถานภาพของกษัตริย์ในสมัยรัตนโกสินทร์ว่าเป็นพระอินทร์นั่นเอง

แม้ว่าในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระมหากษัตริย์ไทยจะทรงสร้างบ้านเมืองโดยใช้แบบแผนสังคมในสมัยอยุธยาตอนปลายเป็นต้นแบบ แต่การสร้างกรุงรัตนโกสินทร์มีการก่อตั้งภูมิสถานด้วยการถอดแบบกรุงศรีอยุธยาในการเลือกที่ตั้งให้เป็นเกาะเมือง โดยมีแม่น้ำล้อมรอบและมีการเปลี่ยนแปลงจากสมัยอยุธยาโดยมีการสร้างเมืองที่ใช้คติพระอินทร์ให้เป็นรูปธรรม ซึ่งแสดงออกให้เห็นเป็นรัฐที่ถูกจำลองขึ้นมา รัชกาลที่ 1 จึงพระราชทานนามราชธานีว่า “กรุงรัตนโกสินทร์” โดยสิ่งที่เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญว่ากรุงรัตนโกสินทร์ถูกสร้างด้วยความเชื่อจากคติพระอินทร์นั้นคือการยกพระแก้วมรกต เป็นพระพุทธรูปที่สำคัญที่สุดของรัฐ จากตำนานพระแก้วมรกตที่ปรากฏอยู่ในชินกาลมาลีปกรณ์ได้กล่าวไว้ว่า การสร้าง พระแก้วมรกตนั้น พระอินทร์ได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ทั้งอาสาไปขอ “แก้วมณีโชติ” มาจากพวกกุมภภัณฑ์เพื่อนำมาสร้างองค์พระ ซึ่งถึงแม้จะไม่สำเร็จแต่พระอินทร์ก็ได้ “แก้วอมรกต” มาแทนและยังมีส่วนร่วมในการสร้างโดยให้พระวิสุทธกรมลงมาเป็นนายช่าง จนอาจกล่าวได้ว่า พระแก้วมรกตเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นโดยการสนับสนุนของพระอินทร์ โดยภายหลังจากการที่รัชกาลที่ 1 ทรงผ่านพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ 2 ยังทรงเปลี่ยนชื่อราชธานีใหม่จนต่อมาได้กลายเป็นชื่อของกรุงเทพมหานครในยุคปัจจุบัน ซึ่งหากสังเกตจะพบว่า มีนัยสำคัญเกี่ยวกับพระแก้วมรกตและพระอินทร์ โดยคำว่า “รัตนโกสินทร์” และ “สักกะตัตติยวิศณุกรรมประสิทธิ์” นั้น สะท้อนให้เห็นว่า การเปลี่ยนชื่อของราชธานีใหม่นี้ ตั้งใจที่จะเน้นความสำคัญของพระอินทร์โดยตรง หรือกล่าวให้ถึงที่สุดก็คือกรุงเทพฯราชธานีศูนย์กลางของรัฐ ได้ถูกสร้างขึ้นให้เป็นเมืองพระอินทร์ ซึ่งแตกต่างจากอยุธยาซึ่งถูกสร้างขึ้นให้เป็นเมืองของพระราม (ชาติรี ประภิตนทการ, 2552) ในสมัยรัชกาลที่ 3 ก็ทรงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการปกครอง โดยพระมหาพรหมชา ธรรมหาโส (2556) ได้กล่าวไว้ว่า “การเป็นผู้ปกครองที่ดี” ตามนัยของพระพุทธศาสนานั้น มิได้มีนัยที่แสดงถึงนักปกครองที่เก่งกล้าสามารถโดยการใช้อาวุธประหัตประหาร เพื่อเอาชนะกลุ่มคนและแว่นแคว้นต่างๆ โดยที่จะได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง แต่นักปกครองที่ดีนั้นหมายถึงบุคคลที่ทรงธรรม และทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจโดยธรรม โดยไม่ต้องใช้อาญาหรือศาสตราเข้าไปแย่งชิงเพื่อครอบครอง หรือให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง ทั้งนี้คติการปกครองแบบพระอินทร์ก็ได้มีความสอดคล้องในทางพระพุทธศาสนาในทางด้านการเป็นผู้ปกครองที่ดี จึงทำให้กษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นโดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้นำแนวความเชื่อเกี่ยวกับคติพระอินทร์มาใช้ในการปกครองเช่นกัน

การปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

การปกครองในสมัยต้นรัตนโกสินทร์นั้นได้ใช้ระบบการปกครองแบบราชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในการปกครอง แต่ในสมัยของรัชกาลที่ 3 พระองค์ทรงได้ใช้คติพระอินทร์เพื่อสร้างความชอบธรรมทางอำนาจในการปกครองบ้านเมือง และใช้การปกครองระบบสามัคคีธรรมที่เป็นการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งพระองค์ทรงสอดส่องเรื่องราวและปัญหาต่างๆ อย่างใกล้ชิด ทรงละเอียดถี่ถ้วน รอบคอบและระมัดระวัง ทั้งยังทรงติดตามปัญหาต่างๆ ด้วยพระองค์เอง จึงทรงตัดสินพระทัยและสั่งการได้อย่างรวดเร็ว การบริหารราชการแผ่นดินจึงดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและมั่นคง อีกทั้งทรงวินิจฉัยข้อราชการและตัดสินด้วยพระองค์เอง โดยมีข้าราชการถวายรายงานทุกวัน วันละ 2 เวลา คือ ตอนก่อนเที่ยงเป็นเวลา 1-2 ชั่วโมง และตอนค่ำหลังจาก 3 ทุ่มไปแล้ว เป็นเวลา 4-5 ชั่วโมง ข้าราชการชั้นสำคัญจะเข้าเฝ้าตอนค่ำ หากเป็นราชการเร่งด่วนจะทรงว่าราชการอยู่จนค่อนข้างรุ่ง (ปริยา ศุภวงศ์, 2552) หากเปรียบเทียบพระราชกรณียกิจที่ทรงทำไปข้างต้นแล้ว จะเปรียบได้กับหลักสามัคคีธรรมในส่วนของความร่วมมือกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจนั่นเอง โดยพระองค์ยังผสมผสานให้เข้ากับหลักธรรมทางพุทธศาสนาเรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” ดังที่พระธรรมปิฎกได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบบของผู้มีอำนาจมุ่งไปที่คนมีอำนาจที่เผยแพร่อำนาจออกไป ส่วนระบบสามัคคีธรรมหรือระบบประชาธิปไตยสมัยโบราณมุ่งแต่ว่าจะจัดการปกครองอย่างไรประชาชนทุกหมู่เหล่าจึงจะอยู่ดีกินดีมีความผาสุกในบ้านเมือง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายอย่างนั้น แล้วก็ยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ก็คือความสามัคคี มีระเบียบ มีวินัย เป็นเครื่องดำรงความสามัคคี เมื่อใจไม่มีระเบียบวินัย เมื่อไรความสามัคคีหมดไป ระบบสามัคคีธรรมหรือประชาธิปไตยแบบสมัยโบราณก็ต้องพังพินาศ” (พระมหาสมปโต ญาณสมปนโน (ภาคิธง), 2547)

รัชกาลที่ 3 พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นนักพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทางการเมือง ดังปรากฏทางมนोरกรรม คือ ทางความคิด ทางการเมือง วชิกรรม คือ วาหะทางการเมือง หรือที่เกี่ยวกับการเมือง กายกรรม คือ การประพฤติปฏิบัติต่างๆ ในทางการเมือง เช่น การเป็นผู้บริหาร การปกครอง ทรงแสดงออกมา ทางกาย วาจา และใจตามหลักธรรมในทางพุทธศาสนา เพื่อสร้างคนดีให้สอดคล้องกับสังคม

ทั้งนี้ เป้าหมายสูงสุดในการปกครองในทางพุทธศาสนา สามารถสรุปได้ว่าไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการปกครองผู้ปกครอง อำนาจในการปกครองสิทธิเสรีภาพหรือความเสมอภาค ในทัศนะของพุทธศาสนามีเป้าหมาย คือการสร้างสรรคประโยชน์สูงสุดให้แก่ประชาชนโดยไม่จำกัดรูปแบบวิธีการปกครอง เพื่อความสงบสุขอันจะบังเกิดขึ้นแก่ประชาชนผู้เป็น ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง

ในสมัยรัชกาลที่ 3 แนวความคิดแบบประชาธิปไตยได้เริ่มแผ่ขยายเข้ามาสู่สังคมไทยทำให้ผู้คนในวงการต่างๆ เกิดความตื่นตัว อาจจะกล่าวได้ว่ารัชกาลที่ 3 น่าจะเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรก ที่ได้นำหลักการทางพุทธศาสนามาอธิบายให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยหลังจากพระองค์ได้ทรงเผยแพร่แนวคิดนี้ออกไป ชนชั้นนำต่างๆ ก็ได้ยึดเป็นแบบฉบับในการนำเสนอต่อมา ดังที่ พระมหาสมปโต ญาณสมปนโน ได้กล่าวว่า

“ทรงสนับสนุนแนวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และทรงต้อนรับสิทธิอื่นอย่างเต็มที่ พระองค์ทรงอธิบายแนวความคิดทางการเมืองของพุทธศาสนา ว่าเป็นประชาธิปไตย ทรงขยายแนวความคิดของพระองค์เรื่อยๆ มา จนกลายเป็นแนวคิดใหม่ของนักสอนศาสนาฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายฆราวาสที่ถือว่าถูกต้อง” (พระมหาสมปโต ญาณสมปนโน (ภาคิธง), 2547)

ครั้นเวลาต่อมาแนวความคิดนี้ได้กระจายไปยังหมู่ชนทั่วไป และข้าราชการผู้ใหญ่ แนวคิดแบบสังคมไทย ก็เผยแพร่ไปยังหัวเมืองของประเทศ หลักการนี้น่าจะได้แก่การปฏิบัติศีลธรรมในทางพุทธศาสนานั้นเอง ถ้าหากว่าทุกคนปฏิบัติศีลซึ่งเป็น

ข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานของมนุษย์แล้ว ความขัดแย้ง ความระส่ำระสายของสังคมก็ไม่มีอย่างแน่นอน โดยอาศัยหลักการดังกล่าวนี้ ความสงบสุขจึงเกิดขึ้นในสังคม (พระมหาสมปโต ญาณสมปนโน (ภาควิชา), 2547)

อิทธิพลจากคติพระอินทร์ที่ส่งผลต่อมิติต่างๆ ในรัชกาลที่ 3

ในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นยุคสมัยที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ บ้านเมืองและสังคมมีความสงบสุข ภัยจากสงครามกับพม่าที่เป็นปัญหามาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาลดน้อยลง และด้วยสภาพสังคมที่สงบและมีความเจริญทางการค้าจึงนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนา โดยเฉพาะการก่อสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรัชกาลก่อนพบว่ามีจำนวนมากเป็นพิเศษ ซึ่งการพิจารณาในกรอบแนวคิดเหล่านี้ทำให้ละเอียดประเด็นสำคัญไม่ได้ โดยเฉพาะประเด็นทางการเมืองภายในราชสำนัก ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้รัชกาลที่ 3 ต้องแสดงพระราชอำนาจพระบารมีผ่านพระราชกรณียกิจทางพุทธศาสนา ส่งผลต่อการก่อสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุจำนวนมากในรัชสมัยของพระองค์ ดังในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 3 ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (2481) ได้กล่าวไว้ว่า “การพระราชกุศลนั้น ก็ได้ให้บูรณปฏิสังขรณ์พระอารามใหญ่น้อยบ้าง สร้างขึ้นใหม่บ้าง ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (พระอุโบสถ) ก็ให้เปลี่ยนเครื่องบน ที่ชำรุดก็เปลี่ยนตัวไม้สีน้ทั้งหลัง และทำพระพิหารยอดขึ้นข้างทิศเหนือองค์หนึ่ง และซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ในวัดทั่วทุกแห่งทุกตำบล” ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์สมบัติโดยการสนับสนุนของเจ้านายและขุนนางส่วนใหญ่ แต่ก็มีผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการขึ้นครองราชย์สมบัติของพระองค์เช่นกัน เพราะพระองค์มีชาติกำเนิดเป็นเพียงพระองค์เจ้า เนื่องจากเจ้าจอมมารดาเรียม พระราชมารดาเป็นเพียงเจ้าจอมมารดา หรือสามัญชน ในขณะที่แผ่นดินเวลานั้นมีเจ้านายชั้นเจ้าฟ้าถึง 5 พระองค์ โดยเฉพาะเจ้าฟ้าพระองค์ใหญ่คือเจ้าฟ้ามงกุฎ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเจ้านายบางส่วนเช่นกัน (เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์, 2557) เนื่องด้วยเหตุนี้จึงทำให้เปรียบเทียบได้ว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต้องการสร้างความชอบธรรมในรูปแบบเดียวกับรัชกาลที่ 1 ที่นำเอาคติความเชื่อแบบพระอินทร์ที่มีมานานแล้ว มาปรับใช้กับพระองค์เอง เพื่อที่พระองค์จะได้ความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ ในรัชสมัยนี้ได้มีคตินิยมและแนวพระราชดำริที่เกิดขึ้นในการสถาปนาวัดกุศลสถานหลายประการ ได้แก่ การสถาปนาวัดเพื่อให้เป็นศูนย์กลางจักรวาล (สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ของพระอินทร์) การย้อนกลับไปนาคตินิยมทางพุทธศาสนาจากลังกา ได้แก่ การสร้างโลหะปราสาท วัดราชนันทาราม การสร้างสถูปมหาสถาน วัดสุทัศนเทพวราราม แนวพระราชดำริในการอนุรักษ์และการปรับเปลี่ยนรูปแบบ ได้แก่ การสร้างเรือสำเภา วัดยานนาวา เป็นต้น การใช้วัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา การอนุรักษ์และแหล่งเรียนรู้ เช่น จารึกตำราต่างๆ ที่วัดราชโอรสาราม และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นต้น

ในส่วนของงานประติมากรรม ได้มีแนวพระราชศรัทธาในการสถาปนาได้แก่คติเกี่ยวกับพระพุทธรูปทรงเครื่องอย่างจักรพรรดิราช คติเกี่ยวกับความเป็นพระพุทธรูปเจ้าอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เช่น การสร้างพระพุทธรูปประธานขนาดใหญ่ภายในพระอุโบสถ ที่มีการยกฐานสูงและการสร้างเรื่องราวที่เป็นงานประดับตกแต่งที่สอดคล้องกัน การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ให้เหมือนกับครั้งบ้านเมืองยังดีในสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น พระพุทธไद्यรัตนนายก วัดกัลยาณมิตร (เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์, 2557) จากปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวไปข้างต้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พระองค์ทรงต้องการให้วัดเปรียบเสมือนจุดศูนย์กลางของความเจริญ โดยสิ่งต่างๆ เสมือนกับสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย และเมื่อทำการเปรียบเทียบเข้ากับคติความเชื่อแบบพระอินทร์ที่ได้ทรงใช้กับการสร้างสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาแล้ว ก็สามารถเทียบเคียงกับการเป็นพระอินทร์ที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาได้เช่นกัน นั่นก็เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าพระองค์ทรงทำให้บ้านเมืองบนแผ่นดินนี้เป็นเหมือนกับสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ของพระอินทร์ได้ ทั้งนี้ยังบ่งบอกถึงสถานภาพความเป็นกษัตริย์ของรัชกาลที่ 3 ว่าเป็นพระอินทร์บนผืนแผ่นดินโลกมนุษย์นี้ ซึ่งการใช้คติพระอินทร์ในการปกครองทำให้รัชกาลที่ 3 ได้รับอำนาจสิทธิขาดในการตัดสินพระราชหฤทัยในด้านต่างๆ รวมถึงผลประโยชน์ในด้านการบริหารบ้านเมืองที่จะขึ้นอยู่กับพระองค์เพียงเท่านั้น โดย

ขุนนาง ชนชั้นปกครอง และประชาชนไม่สามารถคัดค้านการใช้พระราชอำนาจของพระองค์ได้ เพราะคติพระอินทร์ได้มีการเชื่อมโยงเกณฑ์ทางศีลธรรมของพระพุทธศาสนาเอาไว้ที่ตัวของพระมหากษัตริย์ด้วย (ชาติศรี ประภิตนันทการ, 2552) โดยสามารถยกตัวอย่างได้ ดังนี้

1. ด้านการเมือง

ด้วยความที่คติพระอินทร์เป็นคติที่นำความเชื่อเกี่ยวกับการเป็นผู้มีบุญญาธิการสูงจนได้เป็นผู้ปกครองที่ยิ่งใหญ่ แต่ยังคงให้ความสนใจที่จะบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างไม่ขาดตกบกพร่องและกระทำตนให้เป็นผู้ที่อยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารบ้านเมืองจนเกิดความมั่นคงภายในประเทศด้วยทรงบำเพ็ญพระองค์เป็นแบบอย่าง เรื่องการฟังธรรมมิได้ขาด มีผลทำให้สังคมเรียบร้อยในแง่ของความสงบ ความเอื้อเฟื้อ ความมีเมตตากรุณา การปราศจากอาชญากรรมที่ร้ายแรง เพราะจุดสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การไม่เบียดเบียนกัน ในสังคม ดังเมื่อคราวที่พม่ากับอังกฤษทำสัญญาสงบศึกต่อกัน ร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี ผู้แทนของรัฐบาลอังกฤษมีหนังสือมาถึงเสนาบดีแจ่งข่าวเพื่อยืนยันไมตรีกับเมืองไทย และขอให้ไทยส่งข้าหลวงออกไปชี้ดินแดน ข้อความมีว่า “กองทัพอังกฤษได้ดินแดนพม่าทางเมืองทวายแล้ว และได้ทราบว่ามีเมืองทวายเคยเป็นของไทยมาก่อน ขอให้ไทยส่งข้าหลวงไปชี้ดินแดน ส่วนไหนของไทยก็จะคืนให้” พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีศุภอักษรเสนาบดี ตอบทูตอังกฤษว่า “พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงเทพฯพระมหานคร ทรงกระทำสงครามเพื่อรักษาไว้ ซึ่งพระบวรพุทธศาสนา และเพื่อความผาสุกของสมณชีพราหมณ์ อาณาประชาราษฎร์ไม่เคยทรงทำสงครามเพื่อขยายพระราชอาณาเขต กรุงพม่านั้นเมื่อพระเจ้ากรุงอังกฤษทรงตีได้แล้วก็ขอให้ทรงรักษาเอาไว้เถิด ทางกรุงสยามไม่มีพระราชประสงค์” เช่นเดียวกับกรณีที่ต้องทำสงครามกับลาวเนื่องจากเจ้านองวงศ์ผู้ครองเวียงจันทน์ ได้ก่อการกบฏขึ้น ยกกองทัพเข้ามาถึงเมืองสระบุรี การทำสงครามในครั้งนั้นจึงถือเป็นการปราบปรามฝ่ายอธรรม ปกป้องราษฎรให้พ้นจากการเบียดเบียนของข้าศึก ซึ่งเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา เพราะเมื่อราษฎรปลอดภัยจะสามารถสร้างผลผลิตได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย สามารถทำบุญให้ทานเป็นการกุศล พระสงฆ์สามารถบำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา พระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรือง และยังทรงตั้งกฎหมายเรื่องการพนัน ซึ่งเป็นการขัดการกระทำผิดของราษฎรในศีล 5 จากการอ้างอิงบทบาทของพระอินทร์ในพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ชัดจากคัมภีร์ทางศาสนาต่างๆ เมื่อใดที่คนประพฤติชั่ว พระอินทร์จะเสด็จมากระทำโทษแก่คนเหล่านั้นละเว้นความชั่ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องปลากัด และไก่ชน ด้วยทรงเห็นว่าเป็นการพนันที่มีแต่โทษสถานเดียว เป็นเหตุให้มีการตั้งชิงวิ่งราวหรือทะเลาะวิวาทตามมา เมื่อไม่มีเหตุอันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทหรือลักขโมยแล้ว สังคมก็เกิดความสงบสุขมากขึ้นบ้านเมืองจึงมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทรงสดับพระธรรมเทศนาและทรงบาตรทุกวัน โปรดให้ตั้งโรงทานเลี้ยงคนยากจนขึ้นที่ริมกำแพงพระราชวัง ทรงบริจาคทานแก่คนยากจนเป็นประจำทุกเช้าและเพล โปรดให้นิมนต์พระภิกษุสามเณรฉันภัตตาหารที่โรงทานด้วย ฉันทเช้าแล้วโปรดให้อารธนาพระธรรมกลีกลงเทศน์ทุกวันเสมอไป วันพระก็โปรดให้จัดของมาถวายพระเป็นกรณีพิเศษโปรดให้พนักงานเอาข้าวพระราชทานนกกาก้าวส่วนเหลือตกจากกำแพง บรรดาแพะแกะตลอดจนสัตว์ชนิดอื่นๆ ก็ได้อาศัย รับพระราชทานเลี้ยงชีวิตอยู่เป็นนิตย ทำให้ผู้คนต่างพากันมาฟังพระธรรมเป็นจำนวนมากมิได้ขาด ต่างคนต่างหาข้าวของมาบูชาธรรมตามกำลัง สติปัญญา ชาวไทยมักนิยมฟังเรื่องราวในพระสูตรมาก เห็นได้จากการนิยมฟังมหาชาติ เช่น มหาชาติกลอนเทศน์คาถาพัน การที่พระสงฆ์มุ่งสอนพระสูตรทำให้ชาวไทยมีความเชื่อในเรื่อง นรก สวรรค์ การเวียนว่ายตายเกิด การทำบุญเพื่อหวังผลให้เกิดในสมัยพระศรีอาริยมืดมิด ความเชื่อเหล่านี้มีผลทำให้สังคมเรียบร้อยในแง่ของความสงบ ความเอื้อเฟื้อ ความมีเมตตากรุณา การปราศจากอาชญากรรมที่ร้ายแรง เพราะจุดสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การไม่เบียดเบียนกันในสังคม (ปรีญา สุภวงค์, 2552)

2. ด้านเศรษฐกิจ

แม้แต่ทางด้านเศรษฐกิจเอง คติพระอินทร์ที่เด่นชัดในการปกครองก็ยังส่งผลกระทบมายังระบบเศรษฐกิจด้วย ในยุคสมัยแห่งรัชกาลที่ 3 นี้ พระองค์ทรงเป็นนักพัฒนาสังคมยุคใหม่ ทรงจัดการระเบียบด้านรายได้เข้าประเทศ เช่น ค่านา

ค่าสวน ภาษีอากรแบบใหม่ เช่น หวย กข. บ่อนเบี้ยเงิน ภาษีพริกไทย ฝ้าย เกลือและไม้แดง ทรงยกเลิกภาษีฝิ่น ค่าน้ำ การจับปลา และการหาไข่เต่า ในการพัฒนาด้านสังคมไทยยุคใหม่ สนับสนุนคนไทยให้ทำการค้าขายกับต่างประเทศกับจีน สิงคโปร์ มลายู ญวน เขมร ลาว อังกฤษและอเมริกา ทั้งนี้ เองยังเกิดการขยายตัวของแหล่งเศรษฐกิจจากการสร้างวัด คือเมื่อตั้งวัดขึ้น จะมีผู้คนมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับวัด เกิดการขยายชุมชน ตั้งตัวทำมาหากิน และจะกลายเป็นแหล่งเศรษฐกิจใหม่ๆ (ปริยา ศุภวงศ์, 2552) ซึ่งหากเราพิจารณาจากการขยายตัวของแหล่งเศรษฐกิจที่มาจากวัดแล้ว จะสามารถเชื่อมโยงคติความเป็นพระอินทร์จากการสร้างจุดยุทธศาสตร์โดยเริ่มต้นที่วัด เพราะการจำลองเมืองตามจักรวาลของพระอินทร์ วัดคือสิ่งที่จำลองมาจาก เขาพระสุเมรุ ความเจริญจึงเริ่มต้นจากจุดศูนย์กลางออกไปทางด้านนอก เปรียบเสมือนกับเขาสัตตบริภัณฑ์ที่อยู่ล้อมรอบ เขาพระสุเมรุนั่นเอง ทั้งนี้กรุงเทพมหานครเป็นเขตห้ามการฆ่าสัตว์น้ำ โดยขุนนางนำเอาเสาทาสีขาวไปปักไว้ในแม่น้ำลำคลอง ตรงที่เป็นที่สุดของเขตพระนคร เพื่อเป็นอาถรรพ์กันปีศาจ ถ้าใครทำปามาตีบาตในเขตพระนคร ให้กรมเมืองจำปรับเอาทรายเข้าวัด ประกอบกับกฎหมายที่ใช้มาตั้งแต่อยุธยาที่ห้ามราษฎรจับสัตว์น้ำทั้งในและนอกกรุงเทพฯ ในวันพระ 8 ค่าและ 12 ค่า และห้ามผู้นับถือพระพุทธศาสนาฆ่าเป็ดและไก่เพื่อขายให้ผู้อื่น (ปริยา ศุภวงศ์, 2552) ซึ่งจากส่วนนี้จะเห็นได้ว่าแม้แต่การทำประมงสัตว์น้ำ ก็ยังมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยหลักธรรมในพระพุทธศาสนามีส่วนกำหนดลักษณะการประกอบอาชีพ ซึ่งมีผลต่อระบบเศรษฐกิจโดยตรง จากบันทึกของสังฆราชปาลเลกัวซ์ กล่าวว่าไม่มีเนื้อหรือปลาขายเลยในวันพระ ทั้งนี้ยังโปรดเกล้าฯให้ยกเลิกอากรค่าน้ำจากชาวประมง และภาษีฟองตนจากผู้เก็บไข่จะละเม็ด เพราะไม่มีพระราชประสงค์ให้ประเทศมีรายได้มาจากการทำลายล้างชีวิตสัตว์ (ปริยา ศุภวงศ์, 2552) ซึ่งจากตรงส่วนนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนที่รัฐยอมเสียรายได้ส่วนหนึ่งเพราะข้อห้ามทางศาสนา ซึ่งเคยเก็บอากรค่าน้ำเข้าท้องพระคลังได้ประมาณ 700 ชั่ง นอกจากนี้ทรงยังสนับสนุนทุนทรัพย์แก่ผู้ประกอบสัมมาอาชีพ ทรงผ่อนปรนค่านาพระราชทานแก่ราษฎร ยกเลิกข้าวจัดซื้อไร่ละ 2 ถัง ให้เก็บเฉพาะค่านาไร่ละ 2 ถัง เท่ากันทั้งนาของราษฎรซึ่งเรียกว่า “นารายคง” และนาของขุนนางซึ่งเรียกว่า “นารายขัด” ซึ่งการสนับสนุนทุนทรัพย์แก่ผู้ประกอบสัมมาอาชีพยังเป็นส่วนหนึ่งในหลักธรรมพระพุทธศาสนานั้นคือ “หลักจักรวรรดิวัตร” อีกด้วย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปรีชาสามารถในเรื่องของการค้าขายที่เห็นได้ชัดเจน คือการที่ได้ทรงกำกับราชการกรมท่าในสมัยรัชกาลที่ 2 (วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์, 2547) จะเห็นได้ว่าการที่พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในด้านการค้าขายนั้น พระองค์ยังได้ทรงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ จนทำให้กรุงรัตนโกสินทร์ในช่วงของรัชกาลที่ 3 เป็นระบบเศรษฐกิจแบบพุทธพาณิชย์ที่มีความเชื่อและหลักเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพต่างๆ ในเวลานั้น

3. ด้านสังคม

ความสำคัญของพระพุทธรูป ในด้านสังคมและการเมืองสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างและบูรณะพระพุทธรูปเพื่อแสดงถึงความเป็นธรรมิกราชของพระองค์ อีกทั้งยังเป็นการสมมติพระองค์เปรียบดังพระอินทร์ที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น ทรงให้ความสำคัญกับการเชิญพระพุทธรูปสำคัญจากต่างแดนอันแสดงถึงพระราชอำนาจและบารมี รวมทั้งทรงให้ความสำคัญกับการแสดงสัญลักษณ์พระมหากษัตริย์ผ่านพระพุทธรูปด้วยการริเริ่มให้มีการหล่อพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา เพราะต้องมีการหล่อเป็นประจำทุกปี ในพิธีการหล่อต้องมีขั้นตอนต่างๆ ที่เป็นแบบแผนอันศักดิ์สิทธิ์มากมาย จึงเป็นการเน้นย้ำความสำคัญขององค์พระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นพระอินทร์บนโลกมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่อง (เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์, 2557) จนเกิดการฟื้นฟูศิลปวิทยาการในแขนงต่างๆ เพื่อเผยแพร่และต่อยอดองค์ความรู้อันเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาติไทยให้ดำรงคงอยู่ตลอดไป ในยุคสมัยที่วัฒนธรรมตะวันตกกำลังหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทย ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงชาติตะวันตกที่เข้ามาเมืองไทยในขณะนั้นได้เห็นถึงความเจริญความมีอารยะของไทย จากการสร้างวัดขึ้นมากมายในสมัยนี้เพราะด้วยเหตุว่ารัชกาลที่ 3 มีพระราชศรัทธาสร้างและปฏิสังขรณ์วัดจำนวนมาก ทำให้เจ้านาย ขุนนางและคหบดีเกิดความนิยมในการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดต่างๆ ตามพระองค์ ซึ่งหลายแห่งทรงรับไว้เป็นพระ

อารามหลวง ทำให้การสร้างวัดเป็นที่นิยมในเวลานั้น ซึ่งรายได้จำนวนมากของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และผู้มีอันจะกินในสมัยนั้นหายไปอยู่ในรูปของวัดเป็นส่วนใหญ่ ก็สามารถเทียบเคียงความเป็นพระอินทร์ได้จากการที่พระองค์ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เป็นแบบอย่างแก่ราษฎรรวมถึงขุนนาง จนทำให้ต่างพากันสร้างและปฏิสังขรณ์วัดเป็นจำนวนมาก โดยหากเปรียบเทียบกับคติพระอินทร์แล้ว จะเข้ากับบทบาทของพระอินทร์ที่ชักชวนผู้คนให้ทำความดีและบำรุงพระพุทธศาสนาไปด้วย นอกจากนี้พระองค์ก็ยังคงสถานะตามคติพระอินทร์โดยการเปรียบกรุงเทพฯ เป็นเมืองพระอินทร์ ซึ่งได้รับการตอกย้ำให้มีมิติทางสัญลักษณ์นี้ชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการก่อสร้างวัดมหาสุทธารวาส (เริ่มสร้างสมัยรัชกาลที่ 1) ซึ่งตั้งอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางพระนครให้เป็นวัดที่สมบูรณ์ (จากที่สร้างค้างมาตั้งแต่รัชกาลก่อน) โดยพระราชทานนามวัดใหม่จากวัดมหาสุทธารวาสเปลี่ยนมาเป็นวัดสุทัศนเทพวราราม อันมีความหมายว่า เมืองของพระอินทร์ (สุทฺถสมมทานคร) ตลอดจนการสร้างวัดอรุณราชวรารามจนแล้วเสร็จ ด้วยการสถาปนาพระปรางค์ขนาดใหญ่เป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ของกรุงเทพฯ โดยออกแบบให้เป็นภาพจำลองของเขาวงกตและพระสุเมรุ และมีรูปสัญลักษณ์พระอินทร์ปรากฏอยู่ในซุ้มจะนำตรงบริเวณเรือนธาตุของพระปรางค์ นอกจากนี้พระองค์ยังทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามจนแล้วเสร็จ ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์พระอินทร์ในตัวพระองค์จากการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ทั้งนี้ยังทรงนำเอาตำราคำสอนว่าด้วยบทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม เช่น โคลงโลกนิติ กุศณฺดาสนนึ่งคำฉันท์ และสุภาสิตพระร่วงมาจารึกไว้ โดยการนำคำสอนต่างๆ มาจารึกเผยแพร่เอาไว้ ก็เปรียบเสมือนกับการที่พระอินทร์คอยสั่งสอนผู้คนให้ประพฤติดีละเว้นความชั่ว ทั้งนี้ผลของการมีวัดได้ประโยชน์สำหรับสังคมพอๆ กับการสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล และสาธารณูปการในปัจจุบัน (ปริยา ศุภวงศ์, 2552)

สรุป

คติพระอินทร์คือแนวความคิดเชิงรูปแบบหนึ่งที่ใช้ในการปกครองสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งมีความเด่นชัดมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 จนสิ้นสุด และมีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยในความคิดแบบคติพระอินทร์นี้ได้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องในการปกครองเพราะผู้คนในสังคมไทยสมัยนั้น ส่วนใหญ่ยึดมั่นนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลาค่อนข้างนาน และเกณฑ์ทางศีลธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นที่รับรู้กันดีอยู่ทั่วไปในสังคม ดังนั้นการนำพระพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ของรัฐจึงเป็นสิ่งที่ชนชั้นนำในสมัยนั้นเห็นว่าเหมาะสม จากการนำพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นอุดมการณ์ของรัฐ จะทำให้เราเห็นได้ว่าในช่วงรัชสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มีการทำนุบำรุงและสร้างสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามากขึ้นเป็นพิเศษ โดยจะสังเกตได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านการเมือง ทรงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการปกครอง โดยเฉพาะจุดสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การไม่เบียดเบียนกันในสังคม ซึ่งเราจะเห็นได้จากกรณีพม่ากับอังกฤษที่ทำสนธิสัญญาสงบศึกกัน โดยข้อกำหนดดังกล่าวได้มีการยึดเมืองทวายและพม่าไปพร้อมกัน ซึ่งพระองค์เองก็ทรงมีความเมตตากรุณาประสงค์ไม่ให้ประชาชนทำศึกสงครามเพื่อแย่งดินแดนกันเอง ด้านเศรษฐกิจ พระองค์ทรงนำหลักเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ควบคุม กำกับ และดูแลการประกอบอาชีพของผู้คนในสังคม ซึ่งเห็นได้จากการที่ ทรงกำหนดไม่ให้ชาวพุทธทำการฆ่าสัตว์และจัดจำหน่ายในวันพระ โดยในทางด้านสังคม พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนา จนทำให้มีการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เองก็ทำให้ขุนนางและราษฎรต่างพากันเอาแบบอย่างตามพระองค์ ซึ่งจะสอดคล้องกับความเป็นพระอินทร์ที่มีบทบาทในการชักชวนผู้คนให้ทำความดีและคอยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ โดยคติพระอินทร์ที่ใช้ในการปกครองนี้ได้สิ้นสุดในปลายรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเนื่องมาจากรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเป็นผู้ที่มีความคิดสมัยใหม่ ซึ่งช่วงเวลาที่พระองค์ปกครองเป็นยุคแห่งการล่าอาณานิคมจักรวรรดินิยม จึงทำให้พระองค์รับอิทธิพลของชาวตะวันตกมาปรับใช้กับการบริหารบ้านเมือง และทรงมีความคิดว่าพระองค์เองมิใช่กษัตริย์ในลักษณะเดียวกับรัชกาลก่อนๆ พระองค์ไม่ได้ต้องการสร้าง

ความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ จึงทำให้คติความเชื่อแบบพระอินทร์ได้สิ้นสุดลงในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์. (2557). **พุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย พ.ศ. 2310-2394**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2481). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3**. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- ชาติรี ประภิตนนทการ. (2552). **ประวัติศาสตร์ความนิยมของการสร้างกรุงเทพฯ ตามคติพระอินทร์ สมัยรัชกาลที่ 1: คติพระอินทร์กับความชอบธรรมทางการเมือง, อุดมการณ์รัฐ: ธรรมราชา พุทธศาสนา และ พระอินทร์, สัญลักษณ์พระอินทร์ในพระบรมมหาราชวัง**. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/history/article_25056
- ปรีชา ศุภวงศ์. (2552). **อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อพระราชดำริทางด้านการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระมหาสมบัติ ญาณสมปนโน (ภาคีธง). (2547). **พระพุทธศาสนาในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น (สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3) อิทธิพลต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2556). **ธรรมราชา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ไพรัตน์ จันทระชิต. (2528). **ความคิดใหม่ทางการเมือง - การปกครอง เศรษฐกิจและสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2325-2394)**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์. (2547). **นโยบายทางด้านเศรษฐกิจของรัฐในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จาก ‘สำนัก’ สู่ ‘เมืองนอก’: การศึกษาของเจ้านายสตรีสมัยรัตนโกสินทร์

From ‘Court’ to ‘Abroad’: Education of Siamese Princesses in the Rattanakosin Period

วิระยุทธ ปีสาลี¹**บทคัดย่อ**

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาลักษณะการศึกษาของเจ้านายสตรีสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 7 ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์ เพื่อแสดงให้เห็นพัฒนาการของรูปแบบการศึกษาของเจ้านายสตรีตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการศึกษาของเจ้านายสตรีสามารถแบ่งได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การศึกษาในสำนักเจ้านาย เป็นการศึกษาอักษรวิธีควบคู่กับงานบ้านงานเรือนสำหรับกุลสตรี โดยมีเจ้านายแต่ละสำนักเป็นผู้กำหนดแนวทางการศึกษา 2) การศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีระเบียบแบบแผนตามแนวทางการศึกษาวิชาการสมัยใหม่แบบตะวันตก 3) การศึกษาในต่างประเทศ เจ้านายสตรีได้รับโอกาสให้ไปศึกษาในต่างประเทศได้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 โดยเน้นศึกษาวิชาชีพเฉพาะทาง

คำสำคัญ: เจ้านายสตรี, การศึกษา, สมัยรัตนโกสินทร์

Abstract

This article aims to study the education of Siamese princesses during the Rattanakosin period, from the reign of King Rama I to the reign of King Prajadhipok, using historical methods. It shows that the education of Siamese princesses evolved in accordance with social contexts and can be categorized into three major developments: 1) royal court education, i.e. orthographic and household skill learning for ladies under the specific guidance of the mistress at each court, 2) school education, i.e. a modern study in the Westernized schooling system, and 3) overseas education, on which Siamese princesses were given opportunities to embark, with a focus on specialized vocational studies, from the reign of King Vajiravudh onward.

Keywords: Siamese Princesses, Education, Rattanakosin Period

บทนำ

หลังจากชนชั้นนำสยามยอมรับวิทยาการจากโลกตะวันตกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการแสวงหาความรู้และรูปแบบการศึกษาเป็นแบบสมัยใหม่ ชนชั้นเจ้านายเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับการศึกษาแบบสมัยใหม่และมีบทบาทในการวางรากฐานการศึกษาให้แก่คนกลุ่มอื่นๆ การวางรากฐานการศึกษาของชนชั้นเจ้านายเกิดขึ้นภายใต้พระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในแต่ละรัชกาล พอถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เจ้านายฝ่ายในเริ่มมีบทบาทในการส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาของกลุ่มผู้หญิง อาทิ สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถทรงสนับสนุนให้ตั้งโรงเรียนราชินีและโรงเรียนหญิงแพทยผดุงครรภ์และการพยาบาลไข้ สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี ทรงบำรุงการศึกษาแก่โรงเรียนต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เช่น โรงเรียนสหายหญิง จังหวัดสระบุรี โรงเรียนเจ้าฟ้าสร้าง จังหวัด

¹ ครูวิชาการ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ โรงเรียนมหิตลวิทยานุสรณ์

พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น (ชัชพล ไชยพร และคณะ, 2560, น. 74-76) สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์โรงเรียนราชินี โรงเรียนราชินีบน และทรงจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครู เพชรบุรีวิทยาลัย (ต่อมาคือมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์) การจัดการศึกษาของผู้หญิงที่แพร่หลายมากขึ้นก็เพื่อนำความรู้ไปเป็นเครื่องมือประกอบอาชีพการงานได้ในอนาคต จึงกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษานำมาสู่การเปลี่ยนแปลง สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงตั้งแต่สมัยปฏิรูปประเทศในรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

การที่เจ้านายผู้หญิงเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญต่อการเผยแพร่กระจายการศึกษาไปสู่ผู้หญิงกลุ่มอื่นๆ ในสังคมก็เพราะเจ้านายผู้หญิงเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาแบบอักษรวิธและการศึกษาที่กุลสตรีพึงมีมาเป็นอย่างดี บทความนี้ศึกษารูปแบบการศึกษาของเจ้านายผู้หญิงตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 7 ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เพื่อพิจารณาว่ารูปแบบการศึกษามีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรตามบริบททางประวัติศาสตร์ ที่ผ่านมามีงานศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของผู้หญิงในเชิงประวัติศาสตร์โดยภาพรวมอยู่บ้างแล้ว อาทิ งานศึกษาของสุนันทา นิตยจินต์ (2530) เรื่อง “การศึกษาของสตรีไทยระหว่างพุทธศักราช 2411 ถึง 2475” งานศึกษาของยุพารักษ์ แจ่มเจนกิจ (2530) เรื่อง “การศึกษาของสตรีไทย: ศึกษากรณีเฉพาะของโรงเรียนราชินี (พ.ศ. 2447-2503)” งานศึกษาของสุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา (2545) เรื่อง “กว่าจะถึงอุดมศึกษา: การศึกษาของสตรีไทยสมัยปฏิรูป” งานศึกษาของมาโนชญ์ มุลทรัพย์ (2555) เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาของสตรีไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453)” และงานศึกษาของจิตตมาศ จิระสถิตย์พร (2560) เรื่อง “พัฒนาการทางการศึกษาของผู้หญิงไทย พ.ศ. 2500-2540: หลักสูตรการศึกษากับการพัฒนาผู้หญิงสู่ความทันสมัย” งานศึกษาทั้งหมดนี้ให้ภาพรวมของการจัดการศึกษาให้แก่ผู้หญิงในสังคมไทยตั้งแต่สมัยจารีตจนถึงสมัยใหม่ โดยพิจารณาจากนโยบายของรัฐ พัฒนาการความเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม ค่านิยมและความคาดหวัง ตลอดจนการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตามยังขาดการศึกษาวิเคราะห์แบบเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเจ้านายผู้หญิงซึ่งเป็นกลุ่มที่มีโอกาสและสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษามากกว่าผู้หญิงกลุ่มอื่นในสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษารูปแบบการศึกษาของเจ้านายสตรีสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 7

สมมติฐานของการวิจัย

รูปแบบการศึกษาของเจ้านายสตรีสมัยรัตนโกสินทร์แบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในสำนักเจ้านาย การศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษาในต่างประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเวลา งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษารูปแบบการศึกษาของเจ้านายสตรีในสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 7
2. ขอบเขตด้านบุคคล เจ้านายสตรี ในงานวิจัยชิ้นนี้ หมายถึง เจ้านายผู้หญิงที่มีพระยศตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical method) โดยกำหนดหัวข้อ ค้นคว้า รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความหลักฐาน หลักฐานที่ใช้เป็นข้อมูลสำคัญคือเอกสารชั้นต้นเกี่ยวกับเจ้านายที่

กราบบังคมทูลลาเสด็จไปศึกษาในต่างประเทศ และบันทึกความทรงจำของบุคคลร่วมสมัย แล้วนำเสนอข้อมูลแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description)

ผลการวิจัย

รูปแบบการศึกษาของเจ้านายสตรีสมัยรัตนโกสินทร์แบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในสำนักเจ้านาย การศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษาในต่างประเทศ

1. การศึกษาในสำนัก (รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 7)

การศึกษาของเจ้านายมีรูปแบบมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เจ้านายผู้ชายและเจ้านายผู้หญิงเรียนกับครูผู้หญิงในพระราชวังด้วยกันในชั้นประถม แล้วจึงแยกกันเรียนในชั้นมัธยม เจ้านายผู้หญิงเรียนฝึกหัดการเรือน กิริยามารยาทในการสมาคม ราชประเพณี และภาษาไทยในสำนักเจ้านายจนสามารถกำกับดูแลกิจการในราชสำนักและฝึกสอนผู้อื่นได้ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2546, น. 17-18) เจ้านายผู้หญิงส่วนใหญ่จึงรู้หนังสือมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ เนื่องจากสภาพชีวิตของสังคมคนชั้นสูง เจ้านายผู้หญิงมีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูพระราชโอรสธิดาจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนขั้นพื้นฐานด้านอักษรวิธี นอกจากนี้ เจ้านายผู้หญิงชั้นสูงบางพระองค์มีฐานะสูงถึงขั้นได้รับการทรงกรม จึงต้องควบคุมดูแลคนในสังกัดเช่นเดียวกับกรมอื่นๆ ต้องจัดระบบบริหารในกรมซึ่งอยู่ในเขตพระราชฐานฝ่ายใน ด้วยเหตุนี้ในพระบรมมหาราชวังหรือวังเจ้านายจึงมีการให้การศึกษ้อักษรวิธีแก่เจ้านายผู้หญิงด้วย (วารุณี โอสธารมย์, 2524, น. 37-38)

ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าเจ้านายผู้หญิงบางพระองค์ที่รู้หนังสือสามารถนิพนธ์หนังสือได้ โดยเฉพาะการแต่งโคลงฉันทกาพย์กลอน เช่น ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระราชธิดาในรัชกาลที่ 1 คือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามณฑาทิพย์กับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอุบลทรงแต่หนังสือไว้หลายเรื่อง ที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดียิ่งคือกุ่มการค้าฉันท ซึ่งทั้งสองพระองค์ทรงช่วยกันนิพนธ์ พระราชธิดาในรัชกาลที่ 3 มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุตรี กรมหลวงวรเสถรรฐสุดาที่สามารถแต่งบทกลอนสู้กับกวีผู้ชายได้ จนได้รับเชิญให้แต่งโคลงเรื่องรามเกียรติ์สำหรับจารึกที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามในห้องที่ 20 ตอนพระรามเข้าสวนพิราพ ต่อมาถึงพระราชธิดาในรัชกาลที่ 4 มีสมเด็จพระปิณฑาเจ้า สุขุมามารศรี พระอัครราชเทวี ซึ่งได้รับการยอมรับว่าพระองค์ทรงเชี่ยวชาญวรรณคดีและเป็นกวีที่แต่งดีสู้ผู้ชายได้เช่นกัน (สุขุมานินพนธ์: พระนิพนธ์กาพย์กลอนและร้อยแก้ว ของสมเด็จพระปิณฑาเจ้า สุขุมามารศรี พระอัครราชเทวี, 2470, น. 1-8) ในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังทรงใช้ความรู้ทางหนังสือทำหน้าที่เป็นราชเลขานุการนิพนธ์ส่วนพระองค์ด้วย

เจ้านายผู้หญิงที่มีความรู้ทางหนังสือเหล่านี้มีบทบาทเป็นเจ้าสำนักถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่บรรดาพระราชโอรสธิดาของกษัตริย์ในรัชกาลต่างๆ เช่น พระองค์เจ้ามณฑาทิพย์เป็นพระอาจารย์ถวายการสอนแก่พระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ 2 และ 3 กรมหลวงวรเสถรรฐสุดาเป็นพระอาจารย์ของพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ 4 สำนักของกรมหลวงวรเสถรรฐสุดาหรือที่เรียกกันว่าสำนักพระองค์เจ้าบุตรีเป็นสำนักที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมากที่สุด เนื่องจากเจ้าสำนักเป็นผู้ใฝ่รู้และสนพระทัยในวิชาด้านอักษรศาสตร์มากกว่าวิชาการบ้านการเรือนแบบกุลสตรีโบราณ บรรดาเจ้านายทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในต่างก็เคยได้รับการศึกษาเบื้องต้นมาจากสำนักนี้

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 5 สำนักการศึกษาในพระบรมมหาราชวังได้ขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระภรรยาเจ้าหลายพระองค์ แต่ละพระองค์ต่างก็มีเจ้านายผู้หญิงที่เป็นพระญาติและธิดาของขุนนางเข้ามาถวายตัวเป็นข้าในสำนักเพื่อเรียนรู้ขนบธรรมเนียมตามแบบฉบับของกุลสตรีชาววัง ดังที่ หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล ทรงกล่าวว่า “ในสมัยก่อนรัชกาลที่ 6 ขึ้นไปนั้น ในพระบรมมหาราชวัง คือมหาวิทยาลัยของผู้หญิงเรานี้เอง และตำหนักพระมเหสี เจ้านายและเจ้าจอมก็คือพวกสำนักเรียนเป็นวิทยา (Colleges) ของผู้หญิง เพราะการเล่าเรียนทุกชนิด ตั้งแต่อ่าน

เขียน เย็บเสื้อผ้า ปักสติง ร้อยดอกไม้ ปอกลูกไม้ ทำกับข้าวของกิน ทั้งฝึกหัดกิริยาวาจา จะเรียนได้จากในวังทุกสิ่ง” (หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล, 2534, น. 263)

สำนักการศึกษาในวังสมัยรัชกาลที่ 5 ได้แก่ สำนักสมเด็จพระที่นั่งคือสำนักสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ เป็นสำนักที่ใหญ่ที่สุดเพราะเป็นสำนักของสมเด็จพระอัครมเหสี มีความโดดเด่นเรื่องฝีมือการทำงานดอกไม้ สำนักสมเด็จพระตำหนักหมายถึงสำนักสมเด็จพระนางเจ้าสุวัทนา พระบรมราชเทวี มีความเลื่องชื่อเรื่องงานเย็บผ้าและทอผ้า สำนักพระนางหรือสำนักพระนางเจ้าสุกุมลมารศรี พระราชเทวี เป็นสำนักที่เน้นความรู้ทางหนังสือและการฝีมือสมัยใหม่แบบยุโรป สำนักท่านองค์เล็กหมายถึงสำนักพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ มีความเชี่ยวชาญในด้านการทำอาหาร สำนักพระราชชายาหรือสำนักพระราชชายาเจ้าดารารัศมี มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชาวเหนือ และสำนักเจ้าคุณจอมมารดาแพ มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการทำน้ำปรุง สำนักใดจะมีความโดดเด่นในด้านใดก็ขึ้นอยู่กับความสนพระทัยขององค์เจ้าของสำนักนั้น เจ้านายแต่ละพระองค์มักจะส่งพระธิดาเข้าไปถวายตัวเป็นข้าหลวงเพื่อเรียนรู้อยู่ในสำนักต่างๆ ดังกล่าว

ลักษณะการศึกษาของเจ้านายผู้หญิงในสำนักต่างๆ ยังไม่มีระเบียบแบบแผนชัดเจน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจัดการขององค์เจ้าของสำนักว่าจะให้เรียนอะไรและเมื่อใด แต่ละสำนักมักจะจ้างครูจากภายนอกวังมาสอนวิชาภาษาและหนังสือ ขณะที่วิชางานบ้านงานเรือน เช่น ทำอาหาร ทำดอกไม้ และเย็บปักถักร้อยสามารถเรียนรู้ได้จากครูในสำนักโดยตรง นอกจากนี้พระราชกรณียกิจของกษัตริย์และงานพระราชพิธีต่างๆ ก็มีส่วนทำให้การศึกษาเล่าเรียนต้องหยุดชะงักขาดความต่อเนื่อง การศึกษาในสำนักเจ้านายจึงไม่ใช่การศึกษาเพื่อหวังผลสำเร็จได้รับวุฒิทางการศึกษาเหมือนกับการศึกษาในระบบโรงเรียนที่กำลังเริ่มวางรากฐานอยู่ในขณะนั้น แต่เป็นการศึกษาเพื่อให้ความรู้แตกฉานในสรรพวิชาที่เหมาะสมกับสถานะของตน และมิได้เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งหวังไปประกอบอาชีพการงานใดๆ

ในสมัยรัชกาลที่ 6 สำนักการศึกษาของเจ้านายผู้หญิงที่มีชื่อเสียงที่สุดซึ่งควรกล่าวถึงคือสำนักวังบางขุนพรหม หรือตามที่เจ้านายสมัยนั้นเรียกขานกันว่า ‘บางขุนพรหมยูนิเวอร์ซิตี’ วังบางขุนพรหมเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งได้ทรงจัดหาครูชาวไทยและชาวต่างประเทศมาทำการสอนให้ความรู้อักษรวิธีก่งพระธิดาทั้ง 5 พระองค์ โดยมีสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุกุมลมารศรี ผู้เป็นพระอัยกาเป็นผู้ควบคุมดูแล พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบงทรงเล่าถึงการเล่าเรียนในวังบางขุนพรหมและที่มาของคำว่า ‘บางขุนพรหมยูนิเวอร์ซิตี’ ไว้ว่า

“เนื่องจากพวกข้าพเจ้ามิได้เคยเข้าศึกษาในโรงเรียนหนึ่งโรงเรียนใด ด้วยเสด็จยาทรงพอพระทัยที่จะเลือกหาครูมาสอนที่วังตั้งแต่เริ่มเรียนภาษาไทยจนถึงภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส ฉะนั้นการศึกษาของพวกข้าพเจ้าจึงเรียนรู้อย่างมาในวังบางขุนพรหม ซึ่งนับว่าแปลกกว่าการเล่าเรียนของกุลบุตรอื่นๆ โดยมาก เสด็จยาทรงได้โปรดให้ผู้อื่นเข้าเรียนด้วย อาทิเช่น หม่อมเจ้าหญิงมารยาตภิญญา ดิศกุล ผู้ซึ่งได้เรียนภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสมาด้วยกันตั้งแต่นั้น ต่อมาจะได้ทรงชวนหม่อมเจ้าผจรงจิตร กฤดากร ให้เข้าเรียนด้วย และได้เรียนร่วมกันมาเป็นเวลาหลายปี หม่อมเจ้าอมรทัต กฤดากร และชาวต่างประเทศที่รู้จักมักคุ้นในสมัยนั้นพากันล้อเรียนว่า “บางขุนพรหมยูนิเวอร์ซิตี” พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีทรงเห็นคำในคำนี้ จึงทรงเรียกตามบ้างจนติดโอษฐ์ว่า “พวกยูนิเวอร์ซิตี” หรือในที่สุดให้สั้นเข้าจนเหลือแต่เพียงว่า “ยูนิเวอร์ซิตี” เท่านั้น คำ “ยูนิเวอร์ซิตี” จึงได้เกิดขึ้นด้วยประการฉะนี้” (พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทานพระธิดาสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ในคราวเสด็จประพาสเกาะชวา เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ.2472, 2492, น. ก-ข)

การเกิดขึ้นของ ‘บางขุนพรหมยูนิเวอร์ซิตี’ ถือได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาแบบนอกระบบและตามอัธยาศัย พระสวรรค์ วงษ์กาญจนกุล ได้ศึกษาการจัดการศึกษาของ ‘บางขุนพรหมยูนิเวอร์ซิตี’ ตั้งข้อสังเกตว่า “บางขุนพรหมยูนิเวอร์ซิตี เป็นสถาบันการศึกษาตามอัธยาศัย (ชั้นสูง) เทียบเท่าระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันที่ได้ผสมผสานการเรียนการสอนแบบจารีตไทยโบราณเข้ากับวิทยาการสมัยใหม่ได้อย่างละเอียด” (พระสวรรค์ วงษ์กาญจนกุล, 2557, น. 263) วิชาที่ใช้ในการเรียนการสอน นอกจากภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศสแล้ว ยังมีวิชาอื่นๆ อีกที่สะท้อนการศึกษาตามจารีตของไทยผสมผสานกับการศึกษาวิทยาการสมัยใหม่ อาทิ วิชาคณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมไทย ดนตรีไทย การกีฬา การประกอบอาหาร งานประดิษฐ์ การจัดพิมพ์หนังสือ การต้อนรับแขกต่างประเทศ เป็นต้น

รูปแบบการศึกษาตามสำนักหรือวังเจ้านายของเจ้านายผู้หญิงเริ่มสลายตัวลงเมื่อมีการขยายตัวของการศึกษาในระบบโรงเรียน เจ้านายผู้ใหญ่นิยมส่งพระธิดาให้เข้าศึกษาในโรงเรียนมากขึ้น เจ้านายระดับชั้นหม่อมเจ้าหญิงหลายพระองค์จึงได้รับการศึกษาผ่านระบบโรงเรียนพร้อมๆ กับการศึกษาในสำนักต่างๆ ประกอบกับการลดลงของสำนักเจ้านายฝ่ายในตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา ทั้งสาเหตุจากการสูญเสียเจ้านายผู้เป็นหลักของสำนักและการที่รัชกาลที่ 6 ทรงมีพระมเหสีจำนวนน้อยส่งผลให้ราชสำนักฝ่ายในไม่คึกคักอีกต่อไป วิธีการศึกษาแบบจารีตจึงผสมผสานเข้ากับวิธีการศึกษาแบบสมัยใหม่ในระบบโรงเรียน

2. การศึกษาในโรงเรียน (รัชกาลที่ 5-รัชกาลที่ 7)

การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับเจ้านายผู้หญิงชั้นสูงในระยะเริ่มแรกคือการจัดตั้งโรงเรียนราชกุมารีในปี พ.ศ. 2436 สำหรับพระราชธิดาในรัชกาลที่ 5 ที่ทรงพระเยาว์ โดยจัดให้มีการเรียนการสอนตามแบบแผนสมัยใหม่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เปิดสอน ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในพระบรมมหาราชวัง เจ้านายฝ่ายในที่เคยได้รับการศึกษาจากโรงเรียนแห่งนี้คือสมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ โดยมีพระยาอิศรพันธ์โสภณ (หม่อมราชวงศ์หนู อิศรางกูร) เป็นพระอาจารย์ การจัดตั้งโรงเรียนราชกุมารีแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของเจ้านายผู้หญิงชั้นเจ้าฟ้าและพระองค์เจ้าที่ต้องได้รับการศึกษาในพื้นที่เฉพาะอย่างในพระบรมมหาราชวังหรือวังเจ้านายเท่านั้น ในขณะที่หม่อมเจ้าหญิงสามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนสตรีทั่วไปร่วมกับสามัญชนในกลุ่มชนชั้นนำได้

โรงเรียนสตรีที่หม่อมเจ้าหญิงส่วนใหญ่นิยมเข้าไปศึกษา ได้แก่ โรงเรียนหลวงอย่างโรงเรียนสุนันทาลัยและโรงเรียนราชินี ได้ชื่อว่าเป็นโรงเรียนสตรีชั้นสูงสำหรับเชื้อพระวงศ์และธิดาของขุนนาง สำหรับโรงเรียนสุนันทาลัยนั้นก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2423 เดิมเรียกกันว่า โรงสกูลสุนันทาลัย เมื่อแรกตั้งเป็นโรงเรียนชาย ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนสตรีและเป็นโรงเรียนกินนอนประจำ มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองการตั้งโรงเรียนสตรี หากได้รับความนิยมจากประชาชนกระทรวงธรรมการจะขยายการศึกษาสำหรับสตรีสามัญต่อไป และใช้เป็นสถานที่ฝึกหัดครูอาจารย์สำหรับโรงเรียนที่อาจจะตั้งขึ้นต่อไปในภายหน้า วิชาที่สอน ได้แก่ การอ่าน การเขียน เลข ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภูมิศาสตร์ พงศาวดาร เรียงความ แม่บ้านการเรือน วาดเขียน การเรียนปงเล่น (kingdergarden) พลศึกษา ธรรมเนียมการสมาคมแบบตะวันตก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการแสดงออกของนักเรียน เช่น การแสดงละครภาษาอังกฤษทุกสิ้นปีการศึกษา (ยุพาภรณ์ แจ่มเจนกิจ, 2530, น. 23-27) การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษ เพราะครูส่วนมากเป็นครูหม่อมมาจากต่างประเทศ มีครูหญิงไทยอยู่บ้าง เช่น ครูจันทร์ ครูสุด ครูมี และครูข้า ทั้งสี่คนเคยเป็นนักเรียนทุนส่วนพระองค์ถูกส่งไปเรียนที่อังกฤษก่อนกลับมาเป็นครู

เจ้านายที่เข้าเรียนรุ่นแรก ได้แก่ หม่อมเจ้ามณฑลเทพ กมลาศน์ หม่อมเจ้าพิจิตรจิราภา เทวกุล และหม่อมเจ้าจันทร์นิภา เทวกุล ต่อมาก็มีหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม ดิศกุล หม่อมเจ้าพร้อมเพราพรรณ ดิศกุล หม่อมเจ้าสรรพสมบุรณ์ ดิศกุล หม่อมเจ้ารราวดี เทวกุล หม่อมเจ้าเฉลียววรรณมาลา กมลาศน์ และหม่อมเจ้าดัดขนิ กมลาศน์ เป็นต้น หม่อมเจ้าจางจิตรถนอม ทรงเล่าถึงกิจวัตรประจำวันที่โรงเรียนสุนันทาลัยว่า เวลาโมงเช้าหม่อมจะสั่งกระดิ่งปลุกให้ลุกจากที่นอน แล้วลงมาแต่งตัว

เสร็จแล้วต้องไปยื่นให้ตรวจดูความสะอาดของร่างกาย เข้าแถวรับประทานอาหารเช้าเป็นข้าวต้มใส่ถาด มีช้อนน้ำและกระโถนให้ อาหารกลางวันและเย็นเป็นข้าวสวย เรียนเป็นภาษาอังกฤษทุกอย่าง แม้แต่พงศาวดารหม่อมก็สอนเป็นภาษาอังกฤษ การเรียนมีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เวลาสี่โมงเย็นเลิกเรียนปล่อยให้ไปเล่นที่สวน เล่นโครเกต แบดมินตัน หรืออื่นๆ ตอนเย็นจะมีเวรให้เข้าไปรับประทานอาหารกับหม่อมวันละคนเพื่อฝึกกิริยามารยาทแบบอังกฤษ เสร็จจากอาหารเย็นก็เป็นเวลาทำการบ้าน ในช่วงกลางวันยังมีอาหารว่างให้รับประทานอีกด้วย พอวันเสาร์ได้กลับไปค้างที่ตำหนักและกลับเข้าโรงเรียนในวันจันทร์ แม้ว่าจะไม่ได้เรียนจนจบการศึกษาหม่อมเจ้าจางจิตรถนอมยังทรงกล่าวด้วยว่าโปรดชีวิตที่โรงเรียน เพราะรู้สึกสนุกมาก (ส. ศิวรักษ์, 2555, น. 44-59)

เมื่อเรียนจบชั้นสูงสุด นักเรียนมีสิทธิสอบชิงทุนเล่าเรียนหลวง ผลปรากฏว่ามีนักเรียนสอบชิงทุนได้ถึงสามคนคือ หม่อมเจ้ามณฑลสารพ ซึ่งได้ลำดับที่หนึ่ง หม่อมเจ้าจันทริภา และนางสาวชื่น ธิดาเจ้าพระยาสุรวงศ์ไฉนมศักดิ์ (โต บุนนาค) ทั้งสามได้รับพระราชทานเงินจำนวน 30 ซึ่งเป็นรางวัลแทนการส่งไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ เนื่องจากรัฐบาลสมัยรัชกาลที่ 5 ยังไม่มีความคิดที่จะส่งเจ้าผู้หญิงออกไปเรียนที่ต่างประเทศ (ส. ศิวรักษ์, 2555, น. 48-49) นักเรียนรุ่นแรกๆ ที่จบการศึกษาได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการศึกษาสำหรับสตรีผ่านการถ่ายทอดความรู้และการบริหารจัดการโรงเรียน อาทิ หม่อมเจ้ามณฑลสารพและหม่อมเจ้าพิจิตรจิราภาทรงเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนราชินี หม่อมเจ้าจันทริภาทรงเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเบญจมราชาลัย และหม่อมเจ้าเฉลิมวรรณมมาลาทรงเป็นครูโรงเรียนราชินีอยู่ระยะหนึ่ง

ในปี พ.ศ. 2445 โรงเรียนสุนันทาลัยประสบปัญหาด้านงบประมาณ การบริหารจัดการ และจำนวนนักเรียนลดลง จนต้องปิดกิจการ (ยุพากรณ์ แจ่งเจนกิจ, 2530, น. 23-27) การวางรากฐานการศึกษาของสตรีได้ถูกส่งต่อไปยังโรงเรียนราชินี ภายใต้พระบรมราชินูปถัมภ์ของสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีผู้พระราชทานกำเนิดเมื่อปี พ.ศ. 2447 การบริหารจัดการโรงเรียนราชินีช่วงแรกได้จ้างครูชาวต่างประเทศมาเป็นอาจารย์ใหญ่และทำการสอนเช่นเดียวกับโรงเรียนสุนันทาลัย แต่ในกรณีของโรงเรียนราชินีได้ว่าจ้างครูสตรีชาวญี่ปุ่นจำนวนสามคน นำโดยมิสเทตสุ ยาซุอิ (Tetsu Yasui) มาเป็นอาจารย์ใหญ่ สอนภาษาอังกฤษ คำนวณ และวิทยาศาสตร์ พร้อมด้วยมิสคิโย โคโน (Kiyoko Kono) สอนวิชาวาดเขียนและเย็บปัก และมิสโทมิ นากาจิมะ (Tomi Nakajima) สอนวิชาการประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง การจัดการเรียนการสอนเน้นตามโครงการศึกษาที่สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระราชทานไว้คือ “การช่างฝีมือ ให้มีความรู้ให้ประกอบอาชีพเลี้ยงตัวได้ หนังสือไทย ให้รู้ขนาดเขียนหนังสือให้คนอื่นอ่านเข้าใจ หนังสืออังกฤษ ให้มีความรู้พออ่านออกเขียนได้ ทั้งให้อบรมจรรยาบรรณและศีลธรรม” (โรงเรียนราชินี ในงานฉลองครบ 50 ปี, 2498, น. 2) จากโครงการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นแนวคิดสำคัญของการจัดการศึกษาสตรีที่แตกต่างไปจากก่อนหน้าคือการเน้นความรู้ในงานช่างฝีมือให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ไม่ใช่เรียนเพื่อให้อ่านหนังสือเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป วิชาที่โดดเด่นของโรงเรียนราชินีจึงได้แก่วิชาการวาดเขียน การเย็บปักถักร้อย การประกอบอาหาร และการจัดดอกไม้ อันเป็นงานฝีมือของกุลสตรี และยังผสมผสานกับวิทยาการความรู้สมัยใหม่จากตะวันตก เช่น กิริยามารยาทในการเข้าสมาคมแบบตะวันตก สอดรับกับความคาดหวังของสังคมต่อสตรีไทยให้มีทั้งความเป็นแม่บ้านแม่เรือนตามคติจารีตและความเป็นหญิงสมัยใหม่ตามวิถีสากล จึงเป็นที่นิยมในกลุ่มชนชั้นเจ้านายให้ส่งธิดาเข้าไปศึกษาหาความรู้

เจ้านายที่เข้าศึกษาในโรงเรียนราชินีส่วนมากเป็นข้าราชการในสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีองค์อุปถัมภ์โรงเรียน พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าหญิงที่เข้ามาถวายตัวเป็นข้าหลวงเข้าเรียนในโรงเรียนราชินีด้วย อาทิ หม่อมเจ้าพิลลี่ยเลขา ดิศกุล หม่อมเจ้าวงศ์ทิพย์สุดา เทวกุล หม่อมเจ้าสิบลพพัชรเสนา โสณกุล เป็นต้น หลังจบการศึกษาหม่อมเจ้าสิบลพพัชรเสนอนทรงงานเป็นครูโรงเรียนราชินีเช่นเดียวกับหม่อมเจ้าวงศ์ทิพย์สุดา นอกจากนั้นยังมีเจ้านายพระองค์อื่นที่เคยศึกษาในโรงเรียนราชินี เช่น หม่อมเจ้าพรพิมลพรรณ วรวรรณ ซึ่งเป็นนักเรียนหนึ่งในสี่คนแรกที่สอบไล่ปลายปีเพื่อเลื่อนชั้นเรียนผ่านโดยวิชาที่ใช้สอบเป็นวิชาด้านหัตถกิจคือการเย็บปักและการทำดอกไม้แห้ง (โรงเรียนราชินี ในงานฉลองครบ 50 ปี, 2498, น. 5) เป็นที่น่าสังเกตว่าเจ้านายที่เข้าศึกษาในช่วงแรกเป็นหม่อมเจ้าหญิงที่เกิดในช่วงกลางรัชกาลที่ 5 ราวทศวรรษ 2430

เพราะเมื่อโรงเรียนเปิดทำการสอนปีแรกๆ เจ้านายกลุ่มนี้ก็มีอายุตามเกณฑ์ที่จะเข้าเรียนได้ ส่วนเจ้านายที่เกิดช่วงปลายรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาพบว่าได้กระจายตัวกันไปเข้าศึกษาในโรงเรียนอื่นๆ บ้างทั้งโรงเรียนของรัฐและเอกชนตามการขยายตัวของการจัดตั้งโรงเรียนสตรี เช่น โรงเรียนสตรีวิทยา โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย เป็นต้น

โรงเรียนเอกชนที่ได้รับความนิยมจากบรรดาเจ้านายให้ส่งพระธิดาเข้าไปศึกษาเป็นโรงเรียนของมิชชันนารี ที่สำคัญคือโรงเรียนกุลสตรีวังหลังหรือโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย นับเป็นโรงเรียนสตรีแห่งแรกในสยาม ตั้งขึ้นในต้นรัชกาลที่ 5 ในสมัยที่มีสแอดน่า ซาราห์ โคล (Edna Sarah Cole) เป็นครูใหญ่จัดการศึกษาอยู่นั้น กิจการของโรงเรียนเจริญก้าวหน้าเป็นที่ไว้วางใจในหมู่เจ้านายเชื้อพระวงศ์ จึงพากันส่งพระธิดาเข้าศึกษาในโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง อาทิ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ผู้ทรงเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษสตรีเท่าเทียมกับบุรุษ ได้ส่งหม่อมเจ้าพรหมพิมล วรธรรม พระธิดาองค์ใหญ่เข้าศึกษา โดยมีได้ทรงรังเกียจที่ให้พระธิดาปะปนอยู่ร่วมกับเด็กสามัญทั้งหลาย ต่อมาก็มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นราชศักดิ์สโมสร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ และพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ได้ส่งพระธิดามาเป็นศิษย์มีสโกล์เช่นกัน (ประวัติครู 16 มกราคม 2502, 2502, น. 3-4)

นอกจากนั้น จากการขยายตัวของการจัดตั้งโรงเรียนของคณะนักบวชคาทอลิกหญิงหรือโรงเรียนคอนแวนต์ โดยเฉพาะโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตรในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ทศวรรษ 2440 ส่งผลให้เจ้านายหลายพระองค์ส่งพระธิดาเข้าศึกษาในโรงเรียนเหล่านี้ด้วย ยกตัวอย่างเช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงส่งพระธิดา คือ หม่อมเจ้ากฤษณาพัทธรพิมลเข้าเรียนชั้นประถมที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนแวนต์ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ส่งพระธิดาคือหม่อมเจ้าบรรเจิดวรรณวรางค์ หม่อมเจ้าศรีสอางค์นฤมล และหม่อมเจ้าสุจิตวรวงศ์เข้าเรียนที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนแวนต์เช่นกัน (รุท อัดัมส์ ไนท์, 2544, น. 31-32) ซึ่งเป็นโรงเรียนกินนอนประจำ ขณะที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้ส่งพระธิดาคือหม่อมเจ้าดวงทิพโชติแจ่มเกล้าและหม่อมเจ้าทิพยาทรงกลดเข้าศึกษาที่โรงเรียนเซนต์แมรี (คุณหญิงมณี สิริวรสาร, 2552, น. 129)

ความนิยมในการเข้าเรียนที่โรงเรียนคอนแวนต์ในสมัยต่อมายังมีโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์ และโรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย เช่น หม่อมเจ้าเรจินจิตร์แจรง อากาศทรงเข้าเรียนที่โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ หม่อมเจ้ากรณิกา จิตรพงศ์ทรงเข้าเรียนในโรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย เป็นต้น จนทำให้โรงเรียนนักบวชคาทอลิกหญิงเป็นที่รวมของสตรีชั้นสูง แสดงให้เห็นว่าชนชั้นเจ้านายมีความไว้วางใจในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนคอนแวนต์ให้ความสำคัญต่อการเรียนภาษาอังกฤษและวิชาการสมัยใหม่แบบตะวันตก โดยมีได้เกรงว่าเจ้านายผู้หญิงจะเปลี่ยนไปเข้ารับนับถือศาสนาคริสต์เหมือนสมัยก่อน วิชาที่สอนในโรงเรียนคอนแวนต์ก็ไม่ได้เน้นเพียงภาษาต่างประเทศหรือวิชาการตะวันตกเท่านั้น แต่ยังสอนวิชาการฝีมือ วาดเขียน ดนตรี กิริยามารยาท และจริยธรรมด้วย การส่งเจ้านายผู้หญิงเข้าเรียนในโรงเรียนประจำของฝรั่งยังเป็นการทดแทนการที่ไม่ได้ส่งเจ้านายผู้หญิงไปเรียนต่างประเทศเช่นเดียวกับเจ้านายผู้ชาย

จากตัวอย่างการศึกษาในระบบโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชนของเจ้านายผู้หญิงจะเห็นได้ว่าเป็นการเรียนในวังควบคู่สลับไปกับการเรียนในโรงเรียน หม่อมเจ้าหญิงบางพระองค์ได้รับการศึกษาเบื้องต้นในวังของพระบิดาก่อนเข้าไปเรียนในโรงเรียน และแม้การเรียนในโรงเรียนจะมีระเบียบแบบแผนชัดเจนกว่าการเรียนในวัง แต่ในบางครั้งเจ้านายผู้หญิงก็ไม่ได้เข้าเรียนอย่างต่อเนื่อง อาจเกิดจากเหตุจำเป็นต่างๆ ทำให้ต้องหยุดเรียน เช่น ความเจ็บป่วย หรือบางพระองค์อาจลาออกแล้วกลับมาเรียนในวังก็ได้ สะท้อนว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนยังไม่มีมีความสำคัญต่อเจ้านายผู้หญิงบางส่วนมากนัก เพราะไม่ได้มีความมุ่งหมายว่าต้องเรียนให้จบหลักสูตรไปเพื่อรับราชการหรือประกอบอาชีพอย่างจริงจัง เว้นเสียแต่ว่าจะไปเป็นครูสอนหนังสือหรือมุ่งเรียนต่อให้สูงขึ้นในชั้นอุดมศึกษา ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 6 เจ้านายผู้หญิงรุ่นใหม่ที่เกิดตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 จึงได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ

3. การศึกษาในต่างประเทศ (รัชกาลที่ 6-รัชกาลที่ 7)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ช่วงทศวรรษ 2460 พบว่าเริ่มมีการอนุญาตให้เจ้านายผู้หญิงออกไปศึกษาที่ต่างประเทศได้ เหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้เนื่องจากเริ่มมีการผ่อนคลายธรรมเนียมเกี่ยวกับฝ่ายใน เช่น การยกเลิกประเพณีการกั้นม่านเวลาเสด็จออก การสนับสนุนให้เจ้านายฝ่ายในเสด็จออกต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองร่วมกับเจ้านายฝ่ายหน้า เพชรสุภา ทศนพันธ์ ตั้งข้อสังเกตว่า การเรียนในต่างประเทศเป็นค่านิยมใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมหลังจากแนวคิดการเข้าสมาคมได้รับการตอบรับจากชนชั้นต่างๆ มารยาทในการเข้าสังคมกลายเป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัยและความโก้หรู คนชั้นสูงหัวก้าวหน้าจึงส่งบุตรธิดาไปเรียนในต่างประเทศ (เพชรสุภา ทศนพันธ์, 2542, น. 105-108) นอกจากนี้ พระบิดาของเจ้านายผู้หญิงแทบทุกพระองค์เคยได้รับการศึกษาจากต่างประเทศมาก่อนจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาและประโยชน์ในภายภาคหน้า

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงพระนิพนธ์โคลงสี่สุภาพถึงพระธิดาคือหม่อมเจ้าฤดีวรวรรณว่าทรงเป็นเจ้านายผู้หญิงพระองค์แรกที่ได้เสด็จไปศึกษาในต่างประเทศ ดังความว่า

“เยาวมาลย์แน่น้อยเจ็ด	โฉมะพรรณ
หญิงฤดีวรวรรณ (น้อย)	สุดท้อง
ฉลาดเฉลียวประเปรียวขวัญ	คฤหาสน์น้ำ เสน่ห์แม่
องค์แรกเรียนยุโรปก้อง	เกียรติเจ้าหญิงสยาม”

(หม่อมราชวงศ์วราภรณ์ ศุขเนตร (รวบรวม), 2543, 11)

หม่อมเจ้าฤดีวรวรรณเสด็จไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ ภายใต้การดูแลระหว่างการเดินทางของหม่อมเจ้าอรทัยประพันธ์ พระเชษฐภคินี ซึ่งเป็นชายาของหม่อมเจ้าดำรงศักดิ์ เทวกุล เลขานุการเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน ในช่วงแรกทรงพักอยู่ที่สถานทูตไทยในกรุงลอนดอน เมื่อทรงเห็นว่าการศึกษาที่สถานทูตทำให้ไม่อาจเรียนรู้ภาษาและขนบธรรมเนียมของชาวตะวันตกได้ จึงย้ายไปอยู่กับครอบครัวของแอมโบรส สเตอร์ท โจนส์ พระสอนศาสนาผู้ดำรงตำแหน่งอธิการวัดของเมืองการ์บาลดิแชม นอร์ฟอล์ก เพื่อเรียนภาษาอังกฤษให้ผ่านหลักสูตรพื้นฐานเพื่อที่จะเข้าโรงเรียนต่อไป โรงเรียนที่หม่อมเจ้าฤดีวรวรรณไปอยู่เป็นโรงเรียนประจำชื่อ ‘เดอะ ลิงส์’ ในอีสบอร์น เหตุที่ทรงเลือกที่นี่เป็นเพราะมีสโพทส์ ครูใหญ่ของโรงเรียนนี้เคยดูแลเจ้าหญิงอลิซแห่งอังกฤษมาก่อน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กนักเรียนที่มาจากพระราชวงศ์ หม่อมเจ้าฤดีวรวรรณทรงเล่าว่ากิจวัตรประจำวันที่โรงเรียนแห่งนี้ไม่เคร่งครัดเท่าสมัยที่เรียนอยู่คอนแวนต์ กล่าวคือ ตื่นนอนเวลาเจ็ดโมงเช้า แต่งตัวไปโบสถ์ สวดมนต์จากโบสถ์บพหนึ่งก่อนออกไปรับประทานอาหารเช้า นักเรียนทุกคนต้องกล่าวสวัสดีมีสโพทส์แล้วเข้าเรียนตอนสิบเอ็ดโมงเช้า ต้องออกไปวิ่งที่สนามหญ้ารอบตึกโรงเรียน จากนั้นดื่มนมคนละแก้ว ตอนบ่ายมีกิจกรรมของเนตรนารี (อนุภาค) ให้เข้าร่วม เมื่อถึงเวลาปิดเทอมก็กลับมาที่เมืองการ์บาลดิแชม (รูท อัดัมส์ ไนท์, 2544, น. 48-60)

หม่อมเจ้าฤดีวรวรรณทรงเรียนอยู่ที่อังกฤษประมาณสี่ปีจึงเสด็จกลับสยาม โดยที่ยังไม่จบการศึกษาอย่างสมบูรณ์ ทรงได้รับจดหมายอธิบายว่าหม่อมเจ้าอรทัยประพันธ์กับพระสวามีย้ายออกจากสถานทูตไทยในกรุงลอนดอนแล้วจึงไม่มีพระญาติเหลืออยู่ในประเทศอังกฤษจึงต้องเสด็จกลับ อย่างไรก็ตามก็เห็นผลสำคัญมาจากการที่กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ขาดทุนทรัพย์ที่จะส่งให้พระธิดาได้เรียนต่อ (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 6 กรมราชเลขาธิการ ร.6 บ.4 จัดการให้หม่อมเจ้าหญิงฤดีวรวรรณกลับเข้ากรุงเทพฯ, 29 สิงหาคม-9 ตุลาคม 2466)

ในสมัยรัชกาลที่ 7 มีเจ้านายผู้หญิงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเสด็จออกไปศึกษาในต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไม่เห็นด้วย แต่ก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตแบบเสียไม่ได้ กรณีที่ปรากฏชัดคือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถทรงทำหนังสือกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้หม่อมเจ้ากมลปราโมทย์ พระธิดา เสด็จไปศึกษาวิชาบำรุงรักษาเด็ก (a non-university course in infant welfare) ที่อ็อกซฟอร์ด

ประเทศอังกฤษ พร้อมกับนำหม่อมราชวงศ์มารุต บุตรชายไปเข้าเรียนด้วย (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/1 หม่อมเจ้าหญิงกมลปราโมทย์ กิติยากร, 27 กุมภาพันธ์-1 มีนาคม 2469) แม้จะพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้หม่อมเจ้ากมลปราโมทย์เสด็จไปศึกษาในต่างประเทศได้ แต่ทรงมีพระราชบัญญัติกั้นขวางมาเพื่อแจ้งให้หัวหน้าราชสกุลต่างๆ ทราบถึงพระราชานิยามที่ไม่โปรดให้หม่อมเจ้าหญิงทูลลาไปศึกษาที่ต่างประเทศ พระราชบัญญัติดังกล่าวมีใจความสำคัญดังต่อไปนี้

“ในชั้นต้น ข้าพเจ้าสงสัยเสียแล้วว่า การที่ให้หม่อมเจ้าหญิงไปเล่าเรียนที่ต่างประเทศนั้น จะทำให้หม่อมเจ้าหญิงผู้นั้นมีความสุขสบายมากกว่าไม่ได้ไปหรือ การไปอยู่ต่างประเทศนั้นมักไปอยู่อย่างสามัญ ได้สมาคมกับคนทุกชั้น ฐานกันเอง ได้เที่ยวสนุกสนานต่างๆ อย่างที่เรียกว่า “free” ครั้นกลับเข้ามาเมืองไทยจะ free อย่างนั้นหาได้ไม่ ถ้าหาสามีไม่ได้ก็ต้องอยู่ในที่บีบคั้นพอใช้ วิชาที่เรียนมาก็จะได้ใช้แต่บางอย่าง เช่น เลี้ยงเด็ก เป็นครู และการพยาบาลบ้าง (ซึ่งไม่จำเป็นไปต่างประเทศ ก็มักจะเรียนทำได้ดีพอแก่ความประสงค์ละกรรมัง) ครั้น “free” ต่างๆ เหล่านั้นไม่ได้ ก็จะกลับไม่สบายใจเสียยิ่งกว่าที่ไม่เคยสนุกสนานอย่างนั้นมาเลย

สอง ตามธรรมดาหม่อมเจ้าที่ไปอยู่ต่างประเทศนั้นจะต้องอยู่กับคนชั้นกลาง ไม่พุ่มเฟิย ต้องอยู่ในที่เลวๆ พอใช้ เพราะเงินทองไม่พอ ถ้าเป็นหม่อมเจ้าผู้ชายก็ไม่มีอะไร เพราะเป็นลูกผู้ชายเรา จะว่าให้อยู่อย่างอึดคัตเพื่อเป็นการฝึกหัดให้รู้ความเป็นไปของชีวิตก็ได้ แต่ผู้หญิงนั้นตามธรรมดาผู้มีตระกูลเขาต้องสงวนอยู่บ้าง เขาไม่ยอมให้ไปคลุกคลีกับคนทุกชั้น ยิ่งเจ้าหญิงของประเทศต่างๆ แล้ว ไม่เคยเห็นเลยที่เขาจะไม่สงวนเกียรติยศตามสมควร ไม่ให้เขาปล่อยให้เที่ยววิ่งหลกๆ เข้ามหาวิทยาลัยโน้นนี่อย่างไร เขามักให้เรียนในบ้านและอยู่ในความดูแลของญาติพี่น้องอย่างกวดขัน

นี่หม่อมเจ้าหญิงของเรา ก็ไปอยู่อย่างเลวๆ เที่ยววิ่งหลกๆ ไปตามเรื่อง ข้าพเจ้าเห็นเป็นการเสียพระเกียรติยศ บางทีจะเถียงได้ว่าไม่ได้ใช้นามว่า Princess ซ่อนก็จริงอยู่ แต่ไม่เคยเห็นปิดได้จริงๆ สักทีหนึ่ง ลงท้ายใครๆ ก็รู้ว่า เป็น Princess กันทั้งนั้น อย่างไรก็ตามก็ขึ้นชื่อว่า Siamese Princess ไปวิ่งหลกๆ อยู่กินอย่างเลวๆ ไม่พันชายหน้า ถ้ายังมีเรื่องเกี่ยวข้องกับเรื่องช้องแฉะกับผู้ชายพวยเรือ (แม้ไม่เป็นเรื่องจริง) ก็ยิ่งน่าอายหนักขึ้นอีก ผู้หญิงไทยที่ไปต่างประเทศจะปลอดภัยจากเรื่องเล่าลือถึงการเกี่ยวช้องรักใคร่ (หรืออย่างน้อยถูกเกี่ยว) กับใครๆ เลยสักคนเดียว เพราะนักเรียนผู้ชายมีมาก นักเรียนผู้หญิงหลุดออกไปก็ตอมกันเป็นแมวตอมปลาอย่าง ซ่อนนี้ทำให้ผู้หญิงได้รับความเปลี่ยวเปลี่ยวมากจริง แต่ไม่ทำให้ชื่อหอมหนัก” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10/5 พระราชบัญญัติเรื่องหม่อมเจ้าหญิงทูลลาไปศึกษาวิชาเมืองต่างประเทศ, 1-8 มีนาคม 2469)

เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีแนวพระราชดำริไปในทางจารีตนิยม ทรงห่วงเรื่องการใช้ชีวิตของเจ้านายผู้หญิงในต่างประเทศ การใช้ชีวิตที่อิสระและปะปนกับคนทุกชนชั้นอาจนำมาสู่การเสื่อมเสียพระเกียรติยศในทางใดทางหนึ่งได้ ทั้งวิชาที่เรียนนั้นทรงเห็นว่าสามารถเรียนในเมืองไทยได้ จึงไม่ทรงสนับสนุนให้เจ้านายผู้หญิงเสด็จไปศึกษาในต่างประเทศ กระนั้นก็ตาม เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พระราชทานพระบรมราชานุญาตคือการที่เจ้านายผู้หญิงเสด็จไปเรียนต่างประเทศโดยมีพระญาติไปอยู่ด้วยหรือได้ผู้ดูแลที่น่าเชื่อถือไว้วางใจได้ ต่อมาก็มียุคที่เจ้านายผู้หญิงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเสด็จไปเรียนต่างประเทศอยู่เนืองๆ

วิชาที่เจ้านายผู้หญิงเสด็จไปศึกษาจะเน้นวิชาชีวะเฉพาะทาง อาทิ วิชาครู พยาบาล และการเลี้ยงดูเด็ก แต่ละวิชาเป็นไปตามค่านิยมต่อการประกอบอาชีพของผู้หญิงในเวลานั้น ขณะนั้นการศึกษาวิชาชีวะพยาบาลภายใต้การดูแลของสภากาชาดสยามได้มีทุนการศึกษามอบให้นักเรียนพยาบาลไปศึกษาต่อในต่างประเทศ หม่อมเจ้าพรพิลาส ดิศกุลเป็นนักเรียนพยาบาลที่สอบไล่ได้ทุนไปเรียนวิชาพยาบาลที่เมืองมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ในปี พ.ศ. 2469 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า

เจ้าอยู่หัวพระราชนิพนธ์พระบรมราชานุญาตพร้อมมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ถ้าได้มีที่พำนักอยู่เป็นหลักแหล่งและผู้ปกครองอันสมควรก็ไม่ขัดข้อง มีประสงค์เพียงว่า อยากให้มีผู้ดูแลเป็นกิจจะลักษณะ เช่น ผ่ากัให้อยู่บ้านคนที่มีหลักฐานดี ที่มีครอบครัวจะเป็นฝรั่งหรือไทยก็ได้ หรือหญิงหม้ายที่มีหลักฐาน เป็นคนชั้นสูงก็ได้ เพราะเจ้าผู้หญิงจะไปอยู่ตามลำพังอย่างเจ้าผู้ชายนั้นหาควรไม่” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/28 หม่อมเจ้าหญิงพรพิลาส ดิศกุล (นักเรียนพยาบาล), 2 มกราคม 2470-1 มีนาคม 2471)

การที่หม่อมเจ้าพรพิลาสสอบชิงทุนของสภาอากาศสยามได้นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่รัฐบาลยอมให้ทุนแก่เจ้านายผู้หญิงให้ไปเรียนต่างประเทศได้ โดยมีต้องใช้ทุนส่วนตัวหรือให้พระบิดาซึ่งเป็นเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ออกหน้ารับรองให้ กรอบความคิดของกลุ่มชนชั้นสูงต่อการใช้ชีวิตภายใต้กฎเกณฑ์จารีตของเจ้านายผู้หญิงจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอีกขั้นท่ามกลางโลกที่กำลังก้าวไปสู่ความศิวิไลซ์หรือทันสมัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2473 หม่อมเจ้าพรพิลาสก็ได้รับการคัดเลือกให้ไปเรียนวิชาพยาบาลเพิ่มเติมที่วิทยาลัยเบตฟอร์ด กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เพราะ “เป็นผู้มีความอดสาหาวิริยะในการเล่าเรียน และได้เรียนวิชาพยาบาลสามัญจนจบหลักสูตรแล้วทั้งที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และโรงพยาบาลต่างประเทศในเมืองมะนิลา” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/27 หม่อมเจ้าหญิงพรพิลาส ดิศกุล, 7 กุมภาพันธ์ 2472-27 พฤศจิกายน 2473)

เจ้านายผู้หญิงอีกสองพระองค์ที่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเสด็จไปเรียนต่างประเทศในช่วงต้นทศวรรษ 2470 คือหม่อมเจ้าอุบลพรรณนิ วรวรรณ และหม่อมเจ้าอรอาไพ เกษมสันต์ จากคำกราบบังคมทูลของหม่อมเจ้าทั้งสองพระองค์ อาจิวเคราะห์ที่ได้ว่า เหตุผลหรือความประสงค์ในการไปเรียนต่างประเทศนั้นเกิดจากความต้องการเรียนรู้โลกใหม่และสิ่งใหม่ หม่อมเจ้าอุบลพรรณนิกล่าวว่าเป็นการไปเปิดหูเปิดตา ทั้งสองไม่มีจุดประสงค์ในการเรียนเพื่อรับราชการหรือพัฒนาประเทศ หม่อมเจ้าอุบลพรรณนิต้องการเรียนพอให้เกิดความรู้ ขณะที่หม่อมเจ้าอรอาไพไปเรียนเพื่อหวังว่าจะนำความรู้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ในอนาคต และทั้งสองต่างมีบุคคลอ้างอิงเช่นกัน หม่อมเจ้าอุบลพรรณนิอยู่ในความปกครองของหม่อมเจ้าอรรถิพย์ ประพันธ์กับพระสวามี ซึ่งเคยมีประสบการณ์ในการดูแลหม่อมเจ้าฤดีวรรณมาก่อน ส่วนหม่อมเจ้าอรอาไพอยู่ในความดูแลอุปถัมภ์ของหม่อมเจ้าชวลิต เกษมสันต์ พระเชษฐา (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/52 หม่อมเจ้าหญิงอุบลพรรณนิ วรวรรณ, 15 มิถุนายน-1 พฤศจิกายน 2472) และ (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/49 หม่อมเจ้าหญิงอรอาไพ เกษมสันต์, 27 พฤศจิกายน-20 กุมภาพันธ์ 2473)

ผลจากการไปเรียนต่างประเทศของเจ้านายผู้หญิงช่วงรัชกาลที่ 6-7 ไม่เพียงทำให้ได้รับความรู้เพื่อนำกลับมาใช้ประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังได้รับประสบการณ์และโลกทัศน์ใหม่ๆ เจ้านายผู้หญิงที่เคยไปเรียนต่างประเทศจึงมักเป็นผู้มีหัวสมัยใหม่ กล้าที่จะก้าวออกจากกรอบจารีตในสังคมเดิม เช่น การเลือกประกอบอาชีพที่หลากหลาย การเลือกสถานันดรศักดิ์เพื่อสมรสกับสามัญชน เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

เนื่องจากเจ้านายผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชนชั้นนำจึงได้รับโอกาสทางการศึกษามากกว่าผู้หญิงกลุ่มอื่นในสังคม แต่ด้วยข้อจำกัดทางชนบจารีตของราชสำนัก เจ้านายผู้หญิงจึงได้รับการศึกษาอยู่ในพื้นที่จำกัดอย่างในพระบรมราชวังหรือวังเจ้านาย ก่อนที่จะขยายไปสู่พื้นที่ภายนอกอย่างโรงเรียน ตามการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเก่าสู่สังคมสมัยใหม่ภายใต้การปฏิรูปประเทศตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา แล้วจึงก้าวข้ามน้ำข้ามทะเลไปศึกษาในต่างประเทศ ดังนั้นในระยะเวลาก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รูปแบบการศึกษาของเจ้านายผู้หญิงจึงแบ่งออกได้เป็นสามรูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในสำนักเจ้านายเป็นการศึกษาอักษรวิจิตรควบคู่กับงานบ้านงานเรือนสำหรับกุลสตรี การศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีระเบียบแบบ

แผนตามแนวทางการศึกษาวิชาการสมัยใหม่แบบตะวันตก และการศึกษาในต่างประเทศเป็นการศึกษาในโรงเรียนเช่นกัน แต่เน้นการศึกษาวิชาชีพเฉพาะทางในระดับที่สูงขึ้น พัฒนาการของการศึกษาทั้งสามรูปแบบจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดและวิถีชีวิตของเจ้านายผู้หญิงในโลกสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

- จิตตมาศ จิระสถิตพร. (2560). พัฒนาการทางการศึกษาของผู้หญิงไทย พ.ศ. 2500-2540: หลักสูตรการศึกษากับการพัฒนาศึกษาผู้หญิงสู่ความทันสมัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, ภาควิชาประวัติศาสตร์ ปรัชญา และวรรณคดีอังกฤษ, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัชพล ไชยพร, ระวี สัจจโสภณ และปฏิวัติ สุขประกอบ. (2560). “ราชนารี” กับการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2546). ความทรงจำ. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- พรสวรรค์ วงษ์กาญจนกุล. (2557). “บางขุนพรหมยูนิเวอร์ซิตี”: แนวคิดและการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาสตรีไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรชานพระธิดา สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตในคราวเสด็จประพาศเกาะชวา เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ.2472. (2492). พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ.
- เพชรสุภา ทศนพันธ์. (2542). แนวความคิดเรื่อง การเข้าสมาคม และผลกระทบต่อสตรีไทย พ.ศ. 2461-2475. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, ภาควิชาประวัติศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนพิศมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้า. (2534). สิ่งที่เขาพบเห็น. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: นิตยสาร คลังสมอง.
- มณี สิริวรสาร, คุณหญิง. (2552). ชีวิตเหมือนฝัน. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์ 50.
- มาโนชญ์ มุลทรัพย์. (2555). การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาของสตรีไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453). สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยุพาภรณ์ แจ้งเจนกิจ. (2530). การศึกษาของสตรีไทย: ศึกษากรณีเฉพาะของโรงเรียนราชินี (พ.ศ. 2447-2503). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุท อัดัมส์ ไนท์. (2544). บันทึกท่านหญิง-ม.จ. หญิงฤทธิวรธรรม. กรุงเทพมหานคร: ดับเบิลยู.บี.บี.
- โรงเรียนราชินี ในงานฉลองครบ 50 ปี. (2498). พระนคร: โรงเรียนราชินี.
- วรรณภรณ์ สุขเนตร (รวบรวม), หม่อมราชวงศ์. (2543). วรธรรมวงศ์: พระโอรส พระธิดา นั้ดดา ปัน้ดดา และสื่อในพระเจ้บรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พุทธศักราช 2543 (ค.ศ. 2000). กรุงเทพมหานคร: ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- วารุณี โอสภามย์. (2524). การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ. 2411-พ.ศ. 2475. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส. ศิวรักษ์. (2555). สัมภาษณ์หม่อมเจ้าหญิงจจจิตรถนอม ดิศกุล (ฉบับปรับปรุง). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.

- สุขุมลนิพนธ์: พระนิพนธ์กาพย์กลอนและร้อยแก้ว ของสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมลมารศรี พระอัครราชเทวี. (2470).
พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- สุนันทา นิตยจินต์. (2530). การศึกษาของสตรีไทยระหว่างพุทธศักราช 2411 ถึง 2475. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาสารัตถศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา และคณะ. (2545). รวบรวมบทความวิจัย เรื่อง สตรีกับการเข้าสู่การศึกษาสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2502). ประวัติครู 16 มกราคม 2502. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 6 กรมราชเลขาธิการ ร.6 บ.4 จัดการให้หม่อมเจ้าหญิงกิติวัฒรรณกลับเข้ากรุงเทพฯ (29 สิงหาคม-9 ตุลาคม 2466).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/1 หม่อมเจ้าหญิงกมลปราโมทย์ กิตติยากร (27 กุมภาพันธ์-1 มีนาคม 2469).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10/5 พระราชบันทึกเรื่องหม่อมเจ้าหญิงทูลลาไปศึกษาวิชาเมืองต่างประเทศ (1-8 มีนาคม 2469).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/28 หม่อมเจ้าหญิงพรพิลาส ดิศกุล (นักเรียนพยาบาล) (2 มกราคม 2470-1 มีนาคม 2471).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/27 หม่อมเจ้าหญิงพรพิลาส ดิศกุล (7 กุมภาพันธ์ 2472-27 พฤศจิกายน 2473).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/52 หม่อมเจ้าหญิงอุบลพรรณี วรพรรณ (15 มิถุนายน-1 พฤศจิกายน 2472).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7 กรมราชเลขาธิการ ร.7 รล.10.2/49 หม่อมเจ้าหญิงอรอำไพ เกษมสันต์ (27 พฤศจิกายน-20 กุมภาพันธ์ 2473).

การจัดเก็บภาษีจากการทำเกษตรกรรมภายในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
ระหว่าง พ.ศ. 2372-2482

Tax Collection from Agriculture in Phra Samut Chedi, Samut Prakan,
B.E. 2372-2482

สมพงษ์ สุวรรณ¹

ชาคริต ชุ่มวัฒนะ²

โตม ไกรปรกรณ์³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาการจัดเก็บภาษีจากการใช้พื้นที่เพื่อการทำเกษตรกรรมภายในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่าง พ.ศ. 2372 - 2482 เมื่อเริ่มมีการจัดระบบการเก็บภาษีอย่างเป็นรูปธรรมขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งมีสภาผู้แทนราษฎรภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และพบว่าภาษีที่จัดเก็บมาแต่เดิมไม่เหมาะสมกับยุคสมัย

ผลการศึกษาพบว่า การเรียกเก็บภาษีที่เกี่ยวกับการใช้พื้นที่เพื่อการทำเกษตรกรรมภายในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการนั้นมีทั้งหมด 4 ประเภท ได้แก่ 1) “อากรสวนจาก” เรียกเก็บจากการทำสวนจาก 2) “อากรสวนใหญ่” เรียกเก็บจากการทำสวนผลไม้ หรือสวนไม้ยืนต้นประเภทต่างๆ 3) “อากรค่านา” เรียกเก็บจากพื้นที่การเพาะปลูกข้าว และ 4) “อากรนาเกลือ” เรียกเก็บจากการใช้พื้นที่ผลิตเกลือ การเก็บภาษีเบื้องต้นเริ่มจาก “อากรสวนจาก” ใน พ.ศ. 2372 และยุติการเก็บภาษีทุกประเภทตามมติของสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2482

คำสำคัญ: อำเภอพระสมุทรเจดีย์, ภาษีอากร, สมุทรปราการ

Abstract

The purpose of research article was to study tax collection from agriculture in Phra Samut Chedi, Samut Prakan, B.E. 2372 – 2482. It started in the reign of King Nangklao that reformed the tax collection. The reformed tax collection was ended by the approval of the House of Representatives established after the revolution in 1932 because it was no longer appropriate in that period.

The results of the research revealed that there was a relationship between the landuse of Phra Samut Chedi, Samut Prakan and tax collection. There were 4 types of tax collection on agriculture: large-garden tax, nipa palm tax, rice tax and salt tax. The first type, nipa palm tax, started in B.E. 2372 and all types ended by the consent of the House of Representatives by B.E. 2482.

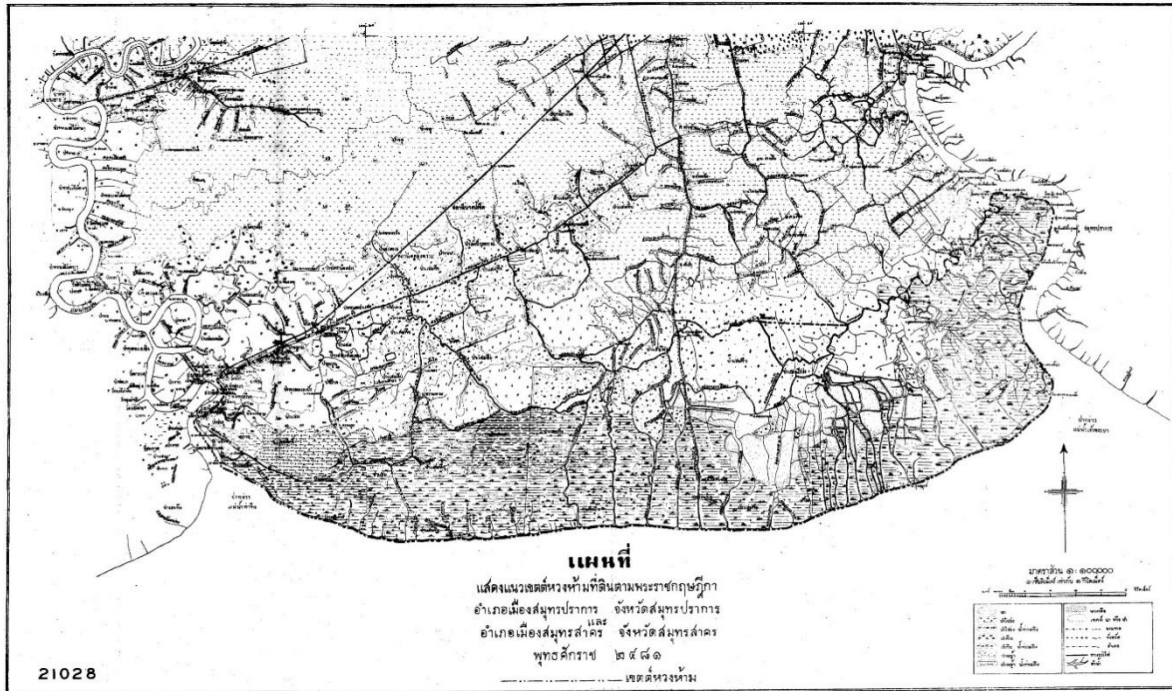
Keywords: Amphoe Phra Samut Chedi, Tax collection, Samut Prakan

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

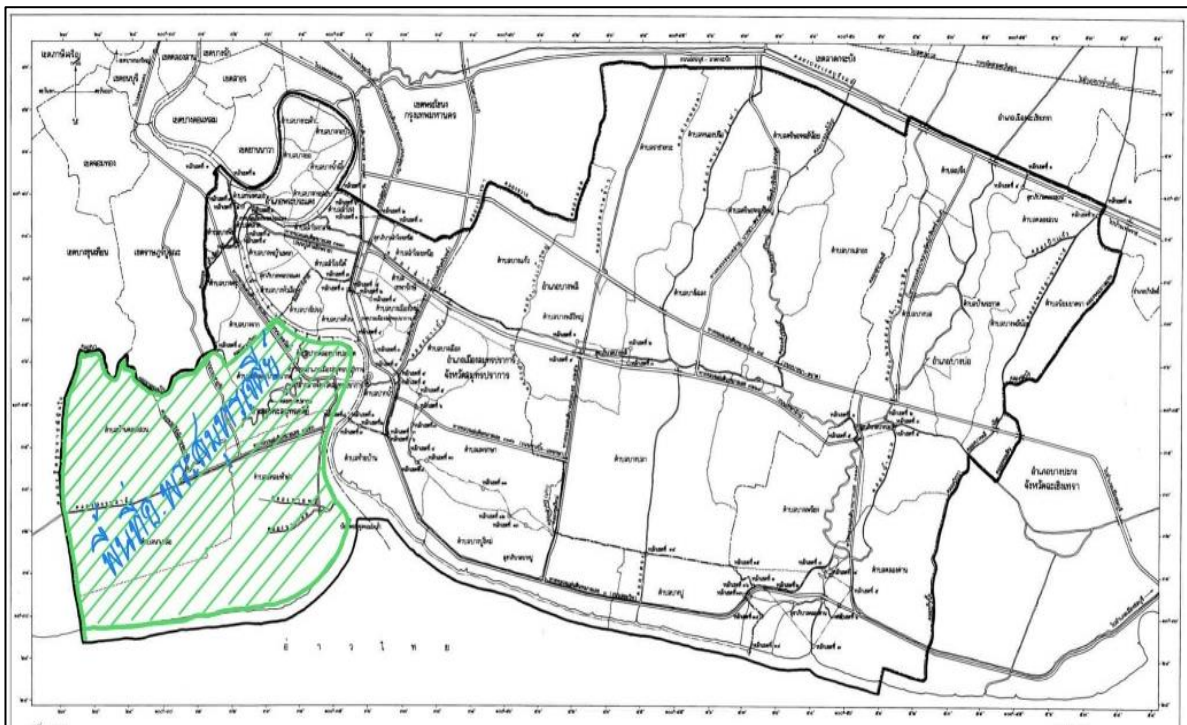
² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

ภาพที่ 1 แสดงพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ที่เป็นพื้นที่เดิมของอำเภอเมืองสมุทรปราการ พ.ศ. 2481
ที่มา: ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 “แผนที่แสดงแนวเขตหวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกา”

ภาพที่ 2 แสดงพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
ที่มา: ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนที่ 19ก “แผนที่ทำยกกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมสมุทรปราการ พ.ศ. 2556”

บริเวณที่ตั้งของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ในปัจจุบัน แต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2527 ได้จัดตั้งเป็น “กิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์” ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง แบ่งเขตท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งเป็นกิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ (2528, น. 31) ในการกำกับดูแลของอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2534 ได้มีการยกฐานะขึ้นเป็น “อำเภอพระสมุทรเจดีย์” พระราชกฤษฎีกา ตั้งอำเภอทุ่งตะโก อำเภอพะโต๊ะ อำเภอเขาต้อ อำเภอน้ำหนาว อำเภอวังจันทร์ อำเภอนาด้วง อำเภอเต่างอย อำเภอสิงหนคร อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และอำเภอลำดวน พ.ศ. 2534 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 108 ตอนที่ 107 ฉบับพิเศษ (2534, น. 29) ภายในเขตพื้นที่การปกครองประกอบด้วย 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลในคลอง บางปลากด ตำบลปากคลองบางปลากด ตำบลแหลมฟ้าผ่า ตำบลนาเกลือ และตำบลบ้านคลองสวน การใช้พื้นที่ภายในอำเภอพระสมุทรเจดีย์แต่ตั้งเดิมนั้น เป็นการใช้พื้นที่เพื่อการทำเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกข้าว การทำสวนจากการทำนาเกลือ และการทำไร่ทำสวนประเภทต่างๆ

ภาษีอากร คือ ภาระที่ประชาชนต้องนำส่งให้ภาครัฐตามที่กฎหมายกำหนดอาจเป็นเงินหรือสิ่งของอื่นที่มีใช้การบริจาด หรือการจ่ายตามอรรถยาศัย เรียกว่า “ภาษี” หรือชื่ออื่นใดก็ได้ ยุทธนา ศรีสวัสดิ์. (ม.ป.ป.) บริเวณที่ตั้งอำเภอพระสมุทรเจดีย์แต่เดิมเป็นพื้นที่เกษตรกรรม จึงจัดเก็บภาษีอากรที่มีความสอดคล้องกับพื้นที่ ได้แก่ อากรค่านา อากรนาเกลือ อากรสวนจาก อากรสวนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการเรียกเก็บภาษีประเภทอื่นๆ เช่น อากรสมพัดสร ค่าน้ำหวงห้าม ภาษีโรงเรือน ค่าน้ำชุปการ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้จะศึกษาเฉพาะภาษีที่มีการเรียกเก็บจากการทำการเกษตรกรรมภายในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ เพราะมีลักษณะสอดคล้องกับพื้นที่ในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2372 ที่มีกระแสพระบรมราชโองการตั้งพิภักดิ์อัตราค่าธรรมเนียมอากรสวนจาก จุลศักราช 1191 (พ.ศ. 2372) รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2527, น. 222) อันเป็นการจัดระบบการเก็บภาษีให้เป็นระบบมากขึ้น จนถึง พ.ศ. 2482 ที่มีการตราพระราชบัญญัติ ให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร พุทธศักราช 2481 พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร พุทธศักราช 2481 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 56 (1 เมษายน 2548, น. 1-4) ซึ่งตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้มีผลให้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะเก็บเงินค่านา ร.ศ. 119 และจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นช่วงเวลาที่ครอบคลุมอากรทั้ง 4 ประเภทที่ทยอยยกเลิกมาก่อนหน้านี้ที่เคยเรียกเก็บในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดเก็บภาษีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรม ในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ช่วง พ.ศ. 2372-2482

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ เอกสารชั้นต้นจากสำนักหอจดหมายเหตุ ราชกิจจานุเบกษา หนังสือราชการ และหลักฐานชั้นรองที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา จากวิทยานิพนธ์ งานวิจัย หนังสือ และบทความ

ผลการวิจัย

ภาษีอากร เป็นรายได้ประเภทหนึ่งของรัฐที่เรียกเก็บจากราษฎร มีการจัดเก็บภาษีในหลายลักษณะ เช่น การเรียกเก็บภาษีจากลักษณะของการใช้พื้นที่ การเรียกเก็บภาษีจากค่าธรรมเนียม การเรียกเก็บภาษีเงินได้ เป็นต้น รายได้จากภาษีเหล่านี้จะนำไปใช้บริหาร จัดการตามความเหมาะสมต่อไป จากการวิจัยพบว่าพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัด

สมุทรปราการ มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลของประเทศไทย ทำให้มีภูมิศาสตร์เป็นป่าชายเลน น้ำมีรสขาคึกเค็ม ซึ่งไม่เหมาะกับการทำเกษตรกรรมมากนัก อย่างไรก็ตามพื้นที่ดังกล่าวในอดีต เคยเป็นแหล่งเกษตรกรรมของประเทศไทยที่มีการปลูกพืชประเภทต่างๆ

ในช่วง พ.ศ. 2372-2482 ภายในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีการเรียกเก็บภาษีหลายประเภท แต่ภาษีที่มีความสอดคล้องกับการใช้พื้นที่เพื่อการทำเกษตรกรรมมีจำนวน 4 ประเภท ได้แก่ อากรค่านา เป็นภาษีที่มีการเรียกเก็บจากการทำนา อากรนาเกลือ เป็นภาษีที่เรียกเก็บจากการทำนาเกลือ อากรสวนจาก เป็นภาษีที่เรียกเก็บจากการทำสวนจาก ซึ่งเป็นพืชในป่าชายเลนตามสภาพภูมิศาสตร์ และอากรสวนใหญ่ เป็นภาษีที่เรียกเก็บจากการทำสวนประเภทอื่นๆ เช่น สวนมะพร้าว สวนส้ม สวนพุทรา

อากรสวนจากและอากรสวนใหญ่ กับ การใช้พื้นที่เพื่อการทำสวนประเภทต่างๆ พ.ศ. 2372-2481

จาก เป็นพืชป่าชายเลนที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายส่วน เช่น ใบนำมาทำเป็นดับมุงหลังคา หรือใช้ห่อขนม ใบอ่อนนำมาผัดนึ่งหรือน้ำจากยอดอ่อนนำมาทำเป็นน้ำตาลจาก ผลใช้รับประทานเป็นของหวาน หรือนำไปต้มรับประทานกับน้ำพริกของอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2564, น. 5) ซึ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีพื้นที่ป่าชายเลนจำนวนมาก การใช้ประโยชน์จากป่าจากจึงมีมาโดยตลอด

เมื่อปี พ.ศ. 2372 ได้มีกระแสพระบรมราชโองการตั้งพิกัตอัตราค่าธรรมเนียมอากรสวนจาก จุลศักราช 1191 (พ.ศ. 2372) โดยเก็บในอัตราไร่ละ 8 อัฐ หรือ 12 สตางค์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2475-2477 มีการตราพระราชบัญญัติลดอัตราเก็บเงินอากรสวนจาก⁴ โดยให้ลดอัตราลงครึ่งหนึ่ง คงเหลือเก็บในอัตรา 6 สตางค์ และปี พ.ศ. 2478 ได้มีการตราพระราชบัญญัติยกเลิกค่าธรรมเนียมอากรสวนจาก พุทธศักราช 2478 (พระราชบัญญัติยกเลิกค่าธรรมเนียมอากรสวนจาก พุทธศักราช 2478 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 (14 เมษายน 2478, น. 41-42) ตามลำดับ ส่งผลให้มีการยกเลิกการเรียกเก็บอากรสวนจากตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรจะยกเลิกการเก็บค่าธรรมเนียมอากรสวนจากอันเป็นสินค้าเล็กน้อย เพื่อให้ราษฎรต้องเสียภาษีอากรอย่างที่เคยมา ซึ่งได้ปรากฏหลักฐานระหว่างประกาศเรียกเก็บอากร และรายได้จากอากรสวนจากตามตารางที่ 1 และตารางที่ 2 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 การเรียกเก็บอากรสวนจากในพื้นที่ อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ ช่วงปี พ.ศ. 2461-2477

ที่มา: สรุปรายชื่อข้อมูลจากราชกิจจานุเบกษาช่วงพ.ศ. 2461 - 2477

ราชกิจจานุเบกษาที่ประกาศ	ปีภาษี (ปี ร.ศ.)	พื้นที่เรียกเงินค่าอากร สวนจาก	สถานที่ต้อง นำส่ง	กรอบเวลา ที่ต้องนำส่ง
9 กุมภาพันธ์ 2461, เล่ม 35 หน้า 3066	2461	ต.แหลมฟ้าผ่า	ไม่ปรากฏ	15-25 ก.พ. 2461
		ต.ปากคลองบางปลากด		20 ก.พ.-2 มี.ค. 2461
		ต.ในคลองบางปลากด		25 ก.พ.-7 มี.ค. 2461
		ต.สาขลา		25-27 ก.พ. 2461
9 พฤศจิกายน 2462, เล่ม 36 หน้า 2265	2462	ต.ในคลองบางปลากด	ไม่ปรากฏ	20 พ.ย.-10 ธ.ค. 2462
		ต.ปากคลองบางปลากด		1-10 ธ.ค. 2462
		ต.สาขลา		1-15 ม.ค. 2462

⁴ ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้ในราชกิจจานุเบกษาหัวข้อ “พระราชบัญญัติลดอัตราเก็บเงินอากรสวนจาก พ.ศ. 2475, 2476, 2477”

ตารางที่ 1 การเรียกเก็บอากรสวนจากในพื้นที่ อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ ช่วงปี พ.ศ. 2461-2477 (ต่อ)

ราชกิจจานุเบกษาที่ประกาศ	ปีภาษี (ปี ร.ศ.)	พื้นที่เรียกเงินค่าอากร		สถานที่ต้อง นำส่ง	กรอบเวลา ที่ต้องนำส่ง
		สวนจาก			
12 มิถุนายน 2475, เล่ม 49 หน้า 915-916	2475	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.ปากคลอง บางปลาгод ต.ในคลองบาง ปลาгод ต.คลองห้าง	ต.สาขลา	ที่ว่าการ อำเภอ	15-30 มิ.ย. 2475
9 กรกฎาคม 2476, เล่ม 50 หน้า 1004-1005	2476	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.ปากคลอง บางปลาгод ต.ในคลองบาง ปลาгод	ต.คลองห้าง ต.สาขลา	ที่ว่าการ อำเภอ	15-30 มิ.ย. 2476
29 กรกฎาคม 2477, เล่ม 51 หน้า 1225			ต.สาขลา		1-16 ส.ค. 2477
28 ตุลาคม 2477, เล่ม 51 หน้า 2812-2813	2477	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.คลองห้าง		ที่ว่าการ อำเภอ	16-31 ต.ค. 2477
18 ตุลาคม 2477, เล่ม 51 หน้า 3124		ต.ปากคลองบางปลาгод ต.ในคลองบางปลาгод			6-21 พ.ย. 2477

ตารางที่ 2 บัญชี ยอดเงินภาษีอากร ที่เก็บได้จากอากรสวนจาก ระหว่าง พ.ศ. 2462-2464

ที่มา: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารไมโครฟิล์ม รหัส ม-ร.6น/117

ประเภทภาษีอากร	ตำบล	เงินภาษีอากรที่เก็บได้ หน่วย:บาท		
		พ.ศ. 2462	พ.ศ. 2463	พ.ศ. 2464
อากรสวนจาก	แหลมฟ้าผ่า	47.82	9.69	11.72
	ในคลองบางปลาгод	83.82	32.29	324.96
	ปากคลองบางปลาгод	68.42	7.00	59.11
	สาขลา	-	-	0.87

นอกจาก อากรสวนจาก ตามข้างต้นแล้ว ในปี พ.ศ. 2454 ได้มีประกาศพระราชทานยกเงินอากรสวนใหญ่ค้างเก่า และเดินสำรวจต้นผลไม้ใหม่สำหรับเก็บเงินอากรสวนใหญ่ รัตนโกสินทร ศก 130 ประกาศพระราชทานยกเงินอากรสวนใหญ่ ค้างเก่า และเดินสำรวจต้นผลไม้ใหม่สำหรับเก็บเงินอากรสวนใหญ่ รัตนโกสินทร ศก 130 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 28 (28 พฤษภาคม 130, น. 65 -69) เนื่องจากการเก็บภาษีอากรสวนใหญ่เดิมมียอดค้างจ่ายจำนวนมาก มีสาเหตุหลายประการ เช่น มีถนนตัดผ่านจนที่ดินนั้นไม่อาจจะทำการเพาะปลูกได้⁵ จึงได้มีการตราประกาศฉบับนี้ขึ้นมาเพื่อกำหนด และวางระบบ เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีขึ้นใหม่ และในปีเดียวกัน มีการกำหนดพิกัตอัตราอากรสวนใหญ่ มณฑลกรุงเทพฯ ขึ้นใหม่จาก ประเภทของการใช้พื้นที่ในการทำสวนต่างๆ พิกัตอัตราอากรสวนใหญ่ มณฑลกรุงเทพฯ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 28 (28

⁵ ในปัจจุบันพื้นที่ตำบลคลองห้าง เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของตำบลแหลมฟ้าผ่า และตำบลในคลองบางปลาгод

พฤษภาคม 130, น. 20-21) ประกอบไปด้วย ทุเรียน มังคุด ลำสาด มะม่วง มะปราง มะพร้าว มะขาม หมากเือก หมากโท หมากตรี หมากผการาย กระท้อน เงาะ ลิ้นจี่ ลำไย มะตูม ฝรั่ง มะไฟ สาเก ขนุน ละมุด ชมพู พุทรา มะขวิด ซึ่งภายในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์เคยมีการปลูกมะพร้าว พุทรา เป็นต้น ซึ่งมีหลักฐานจากรายได้ในการจัดเก็บภาษีตามตารางที่ 3 ข้างท้ายนี้

ตารางที่ 3 บัญชี ยอดเงินภาษีอากร ที่เก็บได้จากอากรสวนใหญ่ ระหว่าง พ.ศ. 2462-2464

ที่มา: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารไมโครฟิล์ม รหัส ม-ร.6น/117

ประเภทภาษีอากร	ตำบล	เงินภาษีอากรที่เก็บได้ หน่วย:บาท		
		พ.ศ. 2462	พ.ศ. 2463	พ.ศ. 2464
อากรสวนใหญ่	แหลมฟ้าผ่า	53.78	53.78	14.07
	ในคลองบางปลากด	143.51	174.06	172.42
	ปากคลองบางปลากด	381.84	344.40	354.50

จากที่กล่าวมาแล้ว เกี่ยวกับ อากรสวนจาก และอากรสวนใหญ่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน คือ เป็นการเรียกเก็บภาษีจากลักษณะของประเภทสวน ซึ่งพบว่า อากรสวนจากมีการเรียกเก็บทุกพื้นที่ของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ คือ ต.ในคลองบางปลากด ต.ปากคลองบางปลากด ต.สาขลา ต.แหลมฟ้าผ่า และ ต.คลองหาลัง แต่ในขณะเดียวกันการเรียกเก็บอากรสวนใหญ่พบว่ามีเรียกเก็บเพียงแค่ 3 ตำบลเท่านั้น คือ ต.แหลมฟ้าผ่า ต.ในคลองบางปลากด และ ต.ปากคลองบางปลากด

อากรค่านากับ การปลูกข้าว พ.ศ. 2444-2481

ข้าว เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของประเทศไทย นิติ กสิโกศล ได้อธิบายไว้ว่า “...ประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรม โดยเฉพาะการทำนาเป็นอาชีพหลักของราษฎร ดังนั้นที่ดิน หรือที่นา จึงเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุด ยิ่งสมัยที่ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 แล้ว ข้าวกลายเป็นสินค้าที่ชาวต่างประเทศต้องการ ราษฎรชาวไทยจึงหันมาทำนากันอย่างแพร่หลาย มีการขยายพื้นที่เพื่อทำนามากขึ้น และเมื่อที่ดินเป็นที่ต้องการของคน ก็ยิ่งทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น ผลจากการขยายพื้นที่ทำนามากขึ้นนี้เอง ทำให้รัฐบาลมีผลประโยชน์จากการเก็บภาษีที่ดินอันเป็นรายได้ที่สำคัญ ... การเก็บอากรค่านานี้ได้มีวิวัฒนาการ และการปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัยตลอดมา...” (นิติ กสิโกศล, 2525, น. 25, 25ก).

จากความสำคัญของสินค้าข้าวข้างต้น จึงมีการตราพระราชบัญญัติลักษณะเก็บเงินค่านา (พระราชบัญญัติลักษณะเก็บเงินค่านา ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 17 (18 พฤศจิกายน 1999, น. 450-453) เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2444 เพื่อจัดเก็บภาษีในที่ดินปลูกข้าวให้เป็นระบบยิ่งขึ้น เรียกว่า “อากรค่านา” ซึ่งเป็นภาษีที่รัฐเรียกเก็บจากราษฎรผู้ได้ประโยชน์จากการใช้ที่ดินในการปลูกข้าว ต่อมาเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2458 ได้มีการออกกฎข้อบังคับว่าด้วยการสำรวจ และเก็บเงินค่านา จึงจำแนกลักษณะของนาข้าวจากการใช้ที่ดินได้ 3 ประเภท⁶ คือ

1. นาคูโค เป็นนาที่มีโฉนดหรือรังวัดไว้แล้ว ซึ่งจะต้องเสียภาษีเต็มอัตราที่กำหนดไว้ในพื้นที่นั้นๆ ไม่ว่าจะได้ผลผลิตมากหรือน้อยเท่าใด ทั้งนี้สามารถเสนอขอลดภาษีได้หากว่าเกิดภัยพิบัติ ซึ่งต้องขอและได้รับการพิจารณาเป็นลำดับไป
2. นาฟางลอย เป็นนาซึ่งต้องเสียอากรตามเนื้อที่ซึ่งได้ทำการเพาะปลูกในปีนั้นๆ และต้องกระทำการสำรวจรังวัดทุกปี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ได้มีการออกโฉนด จึงไม่สามารถกำหนดพิภคหรือเขตได้อย่างถูกต้อง
3. ที่หวงห้าม เป็นที่ป่า หรือพื้นที่ที่ยังไม่ได้จัดการเพาะปลูก ยังไม่มีผู้ถือครอง หากจะใช้พื้นที่นี้ในการเพาะปลูกต้องได้รับการอนุญาตจากทางราชการก่อนจึงจะสามารถดำเนินการใช้พื้นที่ได้

⁶ กฎข้อบังคับว่าด้วยการสำรวจ และเก็บเงินค่านา พ.ศ. 2458. (2458, 30 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 32 หน้า 432.

ตารางที่ 4 การเรียกเก็บอากรค่านาฟางลอยในพื้นที่ อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ พ.ศ. 2463-2468

ที่มา: สรุปรายชื่อข้อมูลจากราชกิจจานุเบกษา ช่วงพ.ศ. 2463-2468

ราชกิจจานุเบกษาที่ประกาศ	ปีภาษี (ปี พ.ศ.)	พื้นที่เรียกเงินค่านาฟางลอย	สถานที่ต้อง นำส่ง	กรอบเวลาที่ต้องนำส่ง
เล่ม 37 หน้า 4252, 27 มี.ค. 2463	2463	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.ในคลองบางปลากด ต.สาขลา	ที่ว่าการ อำเภอ	21-26 มี.ค. 2463
เล่ม 38 หน้า 3427, 12 ก.พ. 2464	2464	ต.ปากคลองบางปลากด ต.ในคลองบางปลากด ต.แพรกษา ต.คลองห่าง	ที่ว่าการ อำเภอ	1-7 ก.พ. 2464 8-14 ก.พ. 2464
เล่ม 38 หน้า 3515-3516, 19 ก.พ. 2464		ต.แหลมฟ้าผ่า		15-22 ก.พ. 2464
เล่ม 39 หน้า 3151, 28 ม.ค. 2465	2465	ต.ปากคลองบางปลากด ต.สาขลา ต.ในคลองบางปลากด ต.คลองห่าง	ที่ว่าการ อำเภอ	22-27 ม.ค. 2465
เล่ม 39 หน้า 3227, 4 ก.พ. 2465		ต.แหลมฟ้าผ่า ต.บางด้วน		5-15 ก.พ. 2465
เล่ม 40 หน้า 3777, 27 ม.ค. 2466	2466	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.สาขลา	ที่ว่าการ อำเภอ	28-30 ม.ค. 2466 28 ม.ค.-1 ก.พ. 2466
เล่ม 41 หน้า 3872, 1 ก.พ. 2467	2467	ต.คลองห่าง ต.ในคลองบางปลากด ต.ปากคลองบางปลากด	ที่ว่าการ อำเภอ	6-12 ก.พ. 2467 10-16 ก.พ. 2467 23-27 ก.พ. 2467
เล่ม 41 หน้า 4125, 15 ก.พ. 2467		ต.แหลมฟ้าผ่า		24-28 ก.พ. 2467
เล่ม 42 หน้า 690, 9 มิ.ย. 2468	2467	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.คลองห่าง ต.สาขลา	ที่ว่าการ อำเภอ	8-12 มิ.ย. 2468 12-18 มิ.ย. 2468 18-27 มิ.ย. 2468

จากตารางที่ 4 พบว่า มีการเรียกเก็บอากรค่านาฟาง ประเภท “ค่านาฟางลอย” ระหว่างปี พ.ศ.2463-2468 ครอบคลุม ต.ในคลองบางปลากด ต.ปากคลองบางปลากด ต.แหลมฟ้าผ่า ต.สาขลา และ ต.คลองห่าง ซึ่งเป็นพื้นที่ของ อำเภอพระสมุทรเจดีย์

ตารางที่ 5 การเรียกเก็บอากรค่านาในพื้นที่ อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ พ.ศ. 2459-พ.ศ. 2481

ที่มา: สรุปรายชื่อข้อมูลจากราชกิจจานุเบกษา

ราชกิจจานุเบกษาที่ประกาศ	ปีภาษี (ปี พ.ศ.)	พื้นที่เรียกเงินค่านา	สถานที่ต้อง นำส่ง	กรอบเวลาที่ต้อง นำส่ง
เล่ม 33 หน้า 2949, 21 ม.ค. 2459	2459	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.ปากคลองบางปลากด ต. สาขลา	ไม่ปรากฏ	5-7 ก.พ. 2459
เล่ม 33 หน้า 3109-3110, 28 ม.ค. 2459		ต.คลองห่าง		12-14 ก.พ. 2459
เล่ม 34 หน้า 3186-3187, 27 ม.ค. 2460	2460	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.คลองห่าง ต.สาขลา	ที่ว่าการ	1-3 ก.พ. 2460
เล่ม 34 หน้า 3247, 3 ก.พ. 2460		ต.ปากคลองบางปลากด ต.ในคลองบางปลากด	อำเภอ	7-9 ก.พ. 2460 6-9 ก.พ. 2460
เล่ม 35 หน้า 3018-3020, 2 ก.พ. 2461		ต.แหลมฟ้าผ่า ต.คลองห่าง ต.ในคลองบางปลากด ต.ปากคลองบางปลากด	ไม่ปรากฏ	8-12 ก.พ. 2461 27-31 ม.ค. 2461 8-12 ก.พ. 2461 13-18 ก.พ. 2461
เล่ม 35 หน้า 3067-3068, 9 ก.พ. 2461	ต.สาขลา	10-15 ก.พ. 2461		
เล่ม 36 หน้า 3449, 1 ก.พ. 2462	2462	ต.คลองห่าง	ไม่ปรากฏ	21-31 ม.ค. 2462
เล่ม 42 หน้า 3438, 7 ก.พ. 2468	2468	ต.คลองห่าง ต.ในคลองบางปลากด	ที่ว่าการ อำเภอ	4-8 ก.พ. 2468 6-12 ก.พ. 2468
เล่ม 43 หน้า 4230, 27 ก.พ. 2469		ต.สาขลา	ที่ว่าการ อำเภอ	28 ก.พ.-4 มี.ค. 2469
เล่ม 43 หน้า 4394, 13 มี.ค. 2469	2469	ต.คลองห่าง	ไม่ปรากฏ	14-16 มี.ค. 2469
เล่ม 43 หน้า 4508-4509, 20 มี.ค. 2469	2479	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.ปากคลองบางปลากด ต.ในคลองบางปลากด	ที่ว่าการ อำเภอ	17-18 มี.ค. 2469 21-22 มี.ค. 2469 21-23 มี.ค. 2469
เล่ม 53 หน้า 2873, 14 ก.พ. 2479		ต.คลองห่าง ต.แหลมฟ้าผ่า ต.ปากคลองบางปลากด	ที่ว่าการ อำเภอ	20-22 ก.พ. 2479
เล่ม 54 หน้า 2758, 7 ก.พ. 2480		ต.คลองสำโรง ต.คลองห่าง ต.บางด้วน ต.สาขลา	ที่ว่าการ อำเภอ	15-17 ก.พ. 2480
เล่ม 55 หน้า 4097, 6 มี.ค. 2481	2481	ต.สาขลา ต.คลองห่าง ต. แหลมฟ้าผ่า	ที่ว่าการ อำเภอ	24-30 มี.ค. 2481

ตารางที่ 5 การเรียกเก็บอากรค่านาในพื้นที่ อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ พ.ศ. 2459-พ.ศ. 2481 (ต่อ)

ราชกิจจานุเบกษาที่ประกาศ	ปีภาษี (ปี พ.ศ.)	พื้นที่เรียกเงินค่านา	สถานที่ต้อง นำส่ง	กรอบเวลาที่ต้อง นำส่ง
เล่ม 55 หน้า 684, 13 มิ.ย. 2481		ต.ในคลองบางปลากด ต.แหลมฟ้าผ่า ต.ปากคลอง บางปลากด		10-12 มิ.ย. 2481
เล่ม 56 หน้า 256, 25 เม.ย. 2482	2481	ต.ท้ายบ้าน ต.ปากคลองบาง ปลากด ต.ในคลองบางปลากด ต. บางปู	ที่ว่าการ อำเภอ	13-19 พ.ค. 2482

จากตารางที่ 5 พบว่ามีการเรียกเก็บอากรค่านา ประเภท “ค่านา” ระหว่างปี พ.ศ. 2459-2481 ซึ่งครอบคลุม ต.ในคลองบางปลากด ต.ปากคลองบางปลากด ต.แหลมฟ้าผ่า ต.สาขลา และ ต.คลองห่าง ซึ่งเป็นพื้นที่ของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ เช่นกัน นอกจากนี้เมื่อพิจารณาตามตารางที่ 6 แล้วพบว่า ถึงแม้ว่าประกาศเรียกเก็บอากร จะมีทั้งอากรค่านา และอากรค่านาฟางลอย แต่เมื่อเจ้าหน้าที่เขียนรายงานส่งไปยังอธิบดีกรมสรรพากร จะเขียนรายงานรวมโดยใช้คำว่า “อากรค่านา” เท่านั้น

ตารางที่ 6 บัญชี ยอดเงินภาษีอากร ที่เก็บได้จากอากรค่านา ระหว่าง พ.ศ. 2462-2464

ที่มา: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารไมโครฟิล์ม รหัส ม-ร.6น/117

ประเภทภาษีอากร	ตำบล	เงินภาษีอากรที่เก็บได้ หน่วย:บาท		
		พ.ศ. 2462	พ.ศ. 2463	พ.ศ. 2464
อากรค่านา	ปากคลองบางปลากด	449.61	73.17	140.94
	ในคลองบางปลากด	316.61	189.18	267.46
	คลองห่าง	456.84	249.11	176.58
	แหลมฟ้าผ่า	100.00	168.47	153.87
	สาขลา	243.42	115.37	-

หลังจากที่รัฐได้มีการเก็บอากรค่านา ในรูปแบบของ อากรค่านา อากรค่านาฟางลอย และที่นาหวงห้าม ตั้งแต่ พ.ศ. 2444 ต่อมาในปี พ.ศ. 2482 ได้มีการตราพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร พุทธศักราช 2481 ขึ้นตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ส่งผลให้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะเก็บเงินค่านา ร.ศ. 119 ซึ่งเป็นการตราพระราชบัญญัติโดยความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร โดยเห็นว่า “สมควรตราประมวลรัษฎากรเพื่อปรับปรุงการรัษฎากรตามหลักความเป็นธรรมแก่สังคม”

อากรนาเกลือ กับ การทำนาเกลือ พ.ศ. 2448-2475

เกลือ เป็นวัตถุดิบที่มีความสำคัญกับมนุษย์อย่างหนึ่ง ทั้งต่อระบบเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิต “รัฐ” จึงมีการควบคุมและเรียกเก็บรายได้จากการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกลือในรูปแบบของอากรนาเกลือมาโดยตลอด จากงานเขียนของรังสรรค์ ณะพรพันธุ์ระบุว่า “ภาษีเกลือ เริ่มมีการจัดเก็บในสมัยรัชกาลที่ 3 และเป็นภาษีที่รัฐชักส่วนเกินจากผลผลิต

ที่ราษฎรทำมาหากินได้บนที่ดินของรัฐ ภาษีเกลือเมื่อแรกตั้งมีการจัดเก็บอย่างผูกขาด โดยมีเอกชนมาประมูลขอรับผูกขาด การเก็บภาษีให้รัฐ ... อำนาจการจัดเก็บภาษีเกลืออยู่ในหน้าที่ของกรมสรรพากร ...” (กัลยวดี เรื่องเดช, 2552, น. 19-20) พื้นที่ของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่แห่งหนึ่งที่ติดกับอ่าวไทย มีน้ำทะเลที่ไหลเวียนผ่านภายในพื้นที่ตลอด น้ำจึงมีความเค็ม สามารถใช้น้ำทะเลประกอบอาชีพทำนาเกลือได้ โดยในงานวิจัยของกัลยวดี เรื่องเดชได้ระบุว่า “...การทำนาเกลือในเมืองสมุทรปราการ เริ่มมีมาตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์...เป็นสินค้าที่มีราคาถูก แต่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในสมุทรปราการมีแหล่งทำนาเกลือที่สำคัญคือบริเวณบ้านสาขลาและบางปลาเกด...การทำนาเกลือได้รับการส่งเสริมมากขึ้น เมื่อมีการขุดคลองสรรพสามิต เพื่อใช้ในการขนส่งเกลือระหว่างเมืองสมุทรปราการและเมืองสมุทรสาคร...ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481 ได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดให้อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเขตหวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ในการทำนาเกลือเท่านั้น ห้ามมิให้มีการปลูกสร้างในพื้นที่โดยเด็ดขาด ต่อมาใน พ.ศ. 2500 รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการผลิตเกลือในจังหวัดสมุทรปราการ โดยการจัดตั้งนิคมเกลือและนิคมเกลือในรูปสหกรณ์ในจังหวัดสมุทรปราการ...” (กัลยวดี เรื่องเดช, 2552, น. 19-20)

จากความสำคัญของเกลือข้างต้น เมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2448 ได้มีการตราพระราชบัญญัติการเก็บค่านาเกลือรัตนโกสินทร ศก 123 พระราชบัญญัติการเก็บค่านาเกลือรัตนโกสินทร ศก 123 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 21 (4 กันยายน, 123 น. 369-371) ขึ้น เพื่อเป็นการจัดระบบการเก็บภาษีให้มีระเบียบยิ่งขึ้น ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ อากรค่านาเกลือ ได้จัดเก็บรวมกันกับอากรค่านา ฉะนั้นเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติอากรค่านาเมื่อปี พ.ศ. 2444 จึงมีการตราพระราชบัญญัตินาเกลือ พ.ศ. 2448 เพื่อให้เป็นระบบมากขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งหลังการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีผลให้บังคับใช้การเรียกเก็บอากรนาเกลือในพื้นที่มณฑลกรุงเทพฯ มณฑลปราจีนบุรี มณฑลนครไชยศรี และมณฑลราชบุรี ฉะนั้นจะสรุปได้ว่า การเรียกเก็บภาษีจากการทำนาเกลือนี้จะเรียกเก็บเฉพาะในพื้นที่ที่ติดกับชายฝั่งทะเล ที่มีน้ำทะเลเป็น ตัวแปร ซึ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ เป็นหนึ่งในพื้นที่ของมณฑลกรุงเทพฯ จึงมีประกาศเรียกเก็บอากรนาเกลือดังนี้

ตารางที่ 7 การเรียกเก็บอากรนาเกลือในพื้นที่ อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ พ.ศ. 2463-2474

ที่มา: สรุปข้อมูลจากราชกิจจานุเบกษา

ราชกิจจานุเบกษาที่ประกาศ	ปีภาษี (ปี พ.ศ.)	พื้นที่เรียกเงินค่านาเกลือ/ภาษีนาเกลือ/อากรนาเกลือ	สถานที่ต้องนำส่ง	กรอบเวลาที่ต้องนำส่ง
เล่ม 38 หน้า 773-774, 19 มิ.ย. 2464	2463	ต.คลองห้า ต.สาขลา	ที่ว่าการอำเภอ	15-24 มิ.ย. 2464
เล่ม 39 หน้า 498, 24 พ.ค. 2465	2464	ต.คลองห้า ต.สาขลา	ที่ว่าการอำเภอ	1-7 มิ.ย. 2465 1-15 มิ.ย. 2465
เล่ม 40 หน้า 367, 13 พ.ค. 2466	2465	ต.คลองห้า ต.สาขลา	ที่ว่าการอำเภอ	15-19 พ.ค. 2466
เล่ม 41 หน้า 407, 18 พ.ค. 2467	2466	ต.คลองห้า		16-20 พ.ค. 2467
เล่ม 41 หน้า 613, 8 มิ.ย. 2467	2466	ต.สาขลา	ที่ว่าการอำเภอ	7-11 มิ.ย. 2467

ตารางที่ 7 การเรียกเก็บอากรนาเกลือในพื้นที่ อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ พ.ศ. 2463-2474 (ต่อ)

ราชกิจจานุเบกษาที่ประกาศ	ปีภาษี (ปี พ.ศ.)	พื้นที่เรียกเงินค่าค่านา เกลือ/ภาษีนาเกลือ/ อากรนาเกลือ	สถานที่ต้อง นำส่ง	กรอบเวลาที่ต้องนำส่ง
เล่ม 42 หน้า 690-691, 7 มิ.ย. 2468	2467	ต.แหลมฟ้าผ่า	ที่ว่าการอำเภอ	8-12 มิ.ย. 2468
		ต.คลองห่าวัง		12-18 มิ.ย. 2468
		ต.สาขลา		18-27 มิ.ย. 2468
เล่ม 43 หน้า 1170, 13 มิ.ย. 2469	2468	ต.คลองห่าวัง	ที่ว่าการอำเภอ	11-15 มิ.ย. 2469
		ต.สาขลา		15-21 มิ.ย. 2469
เล่ม 43 หน้า 1246-1247, 20 มิ.ย. 2469	2468	ต.แหลมฟ้าผ่า	ที่ว่าการอำเภอ	15-19 มิ.ย. 2469
เล่ม 44 หน้า 1547-1548, 21 ส.ค. 2470	2469	ต.แหลมฟ้าผ่า	ที่ว่าการอำเภอ	25-28 ส.ค. 2470
		ต.คลองห่าวัง		26-30 ส.ค. 2470
		ต.สาขลา		27 ส.ค. 2470-2 ก.ย. 2470
เล่ม 45 หน้า 886, 10 มิถุนายน 2471	2470	ต.แหลมฟ้าผ่า	ที่ว่าการอำเภอ	12-14 มิ.ย. 2471
		ต.คลองห่าวัง		12-16 มิ.ย. 2471
		ต.สาขลา		
เล่ม 46 หน้า 600, 26 พฤษภาคม 2472	2471	ต.แหลมฟ้าผ่า ต.คลองห่าวัง ต.สาขลา	ที่ว่าการอำเภอ	1-8 มิ.ย. 2472
เล่ม 47 หน้า 859-860, 8 มิถุนายน 2473	2472	ต.แหลมฟ้าผ่า	ที่ว่าการอำเภอ	11-18 มิ.ย. 2473
		ต.คลองห่าวัง		
		ต.สาขลา		
เล่ม 48 หน้า 278-279, 26 เมษายน 2474	2473	ต.แหลมฟ้าผ่า	ที่ว่าการอำเภอ	1-8 พฤษภาคม 2474
		ต.คลองห่าวัง		
		ต.สาขลา		
เล่ม 49 หน้า 1115, 26 มิถุนายน 2475	2474	ต.แหลมฟ้าผ่า	ที่ว่าการอำเภอ	1-5 กรกฎาคม 2475
		ต.คลองห่าวัง		
		ต.สาขลา		

จากตารางที่ 7 พบว่ามีการเรียกเก็บอากรนาเกลือ ระหว่างปี พ.ศ. 2463-2474 และมีการเรียกเก็บอากรนาเกลือ เพียงแค่ 3 ตำบล คือ ต.แหลมฟ้าผ่า ต.สาขลา และ ต.คลองห่าวัง ซึ่งมีความสอดคล้องกับตารางที่ 8 ข้างท้ายนี้ ที่มีบัญชี แสดงรายได้จากการเก็บอากรนาเกลือในพื้นที่ ต.สาขลา และ ต.คลองห่าวัง เพียง 2 ตำบลเท่านั้น โดยพื้นที่ของ ต.สาขลา มีการ จัดเก็บอากรนาเกลือมากที่สุด

ตารางที่ 8 บัญชี ยอดเงินภาษีอากร ที่เก็บได้จากอากรนาเกลือ ระหว่าง พ.ศ. 2462-2464

ที่มา: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารไมโครฟิล์ม รหัส ม-ร.6น/117

ประเภทภาษีอากร	ตำบล	เงินภาษีอากรที่เก็บได้ หน่วย:บาท		
		พ.ศ. 2462	พ.ศ. 2463	พ.ศ. 2464
อากรนาเกลือ	สาขลา	513.21	115.09	766.28
	คลองท่าง	39.74	-	148.74

หลังจากที่รัฐได้ตราพระราชบัญญัติเรียกเก็บอากรนาเกลือมาตั้งแต่ พ.ศ. 2448 แล้วนั้น เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 ได้มีการตราพระราชบัญญัติยกเลิกอากรนาเกลือ พุทธศักราช 2475 พระราชบัญญัติยกเลิกอากรนาเกลือ พุทธศักราช 2475 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 49 (17 กรกฎาคม 2475, น. 169-170) ขึ้น ซึ่งส่งผลให้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะการเก็บค่านาเกลือ รัตนโกสินทรศก 123 โดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร ต่อมาปี พ.ศ. 2481 ได้มีการตรา “พระราชบัญญัติเกลือ พุทธศักราช 2481” ขึ้นใหม่ โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า เพื่อบำรุงการทำเกลือให้เป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ คุ้มครองผู้ทำนาเกลือในเรื่องราคา ควบคุมการจำหน่ายเกลือและให้รางวัลแก่ผู้ส่งเกลือหรือสินค้าที่ใช้เกลือออกไปจำหน่ายนอกราชอาณาจักร และได้มีการตรากฎกระทรวง ออกตามความในพระราชบัญญัติเกลือ พุทธศักราช 2481 มีการกำหนดเขตในการทำนาเกลือใหม่ โดยแบ่งเป็น 9 เขต ซึ่งพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ที่ถูกกำหนดเขตทำเกลือไว้คือเขต 1 (สาขลา) แต่การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้ส่งผลต่อการเก็บอากรหรือภาษีที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ในการทำนาเกลืออีกต่อไป เป็นการตราขึ้นเพื่อจัดระเบียบ แบ่งเขตการซื้อขาย และควบคุมแหล่งผลิตเกลือในประเทศไทย เพื่อควบคุมคุณภาพของเกลือเพื่อให้เป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคต่อไป ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2489 ได้มีการตรา “พระราชบัญญัติ ยกเลิกพระราชบัญญัติเกลือ พุทธศักราช 2481 พ.ศ.2489” โดยมีผลให้ยกเลิกพระราชบัญญัติดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2489 เป็นต้นไป

จากกฎกระทรวง ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติเกลือ พุทธศักราช 2481 นั้น สรุปได้ว่าคงเหลือเฉพาะพื้นที่ตำบลนาเกลือ ในเขตอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เท่านั้นที่ยังคงใช้พื้นที่ในการทำนาเกลือต่อมา และถึงแม้ว่าจะมีการทำนาเกลือในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ ก็เป็นการทำนาเกลือให้ได้คุณภาพตามหลักวิทยาศาสตร์ และการเศรษฐกิจเท่านั้น ไม่มีการเรียกเก็บภาษีที่มีการใช้พื้นที่จากการทำนาเกลืออีกต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

การจัดเก็บภาษี มีการจัดเก็บมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2372 เป็นต้นมา ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปฏิรูบบนแผนในการจัดเก็บภาษีใหม่ให้เป็นรูปธรรม มีระบบในการจัดเก็บมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้มีพระบรมราชโองการ การตราพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับภาษีอากรมากมาย

ตารางที่ 9 ช่วงเวลาในการจัดเก็บภาษีอากรจากการทำเกษตรกรรมใน อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ พ.ศ. 2372-2482
ที่มา: สรุปรโดยผู้วิจัย

ประเภทภาษี	ช่วงเวลา (ปีพุทธศักราช)							
	2372	2444	2448	2454	2475	2478	2481	2482
อากรสวนจาก	●					●		
อากรสวนใหญ่				●			●	
อากรค่านา		●						●
อากรนาเกลือ			●		●			

จากตารางที่ 9 ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภายหลังจากการมีพระบรมราชโองการ และการตรากฎหมายต่างๆ อย่างเป็นระบบแล้ว ภายในพื้นที่บริเวณอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีการส่งภาษีที่เกี่ยวกับการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม จำนวน 4 ประเภท ได้แก่ “อากรสวนจาก” เป็นภาษีที่เก็บจากการทำสวนจาก ป่าจาก เริ่มจัดเก็บอย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2372 และสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2478 “อากรสวนใหญ่” เป็นภาษีที่เก็บจากการทำสวนประเภทอื่นๆ นอกเหนือจากสวนจาก มีการจัดเก็บอย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2454 และสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2481 “อากรค่านา” เป็นอากรที่เรียกเก็บจากการทำนาประเภทต่างๆ เริ่มเก็บอย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2444 และสิ้นสุดการเก็บในปี พ.ศ. 2482 และ “อากรนาเกลือ” เป็นอากรที่เก็บจากการใช้พื้นที่ในการทำนาเกลือ เริ่มเก็บอย่างเป็นระบบในปี พ.ศ. 2448 และสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งการสิ้นสุดการเรียกเก็บภาษีทั้ง 4 ประเภทเป็นการสิ้นสุดตามมติของสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น เนื่องจากสภาเห็นว่า การเก็บภาษีดังกล่าว เป็นภาษีที่มีมูลค่าน้อย ไม่เหมาะสมกับการบริหารบ้านเมืองในขณะนั้น ถึงแม้ว่าการเสียภาษีจากการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมภายในอำเภอพระสมุทรเจดีย์สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2482 แล้ว แต่ในปัจจุบันการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมยังคงพบเห็นอยู่ในรูปแบบของการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงหอย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจขยายขอบเขตเวลา เพื่อชี้ให้เห็นว่ามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการทำการเกษตรกรรมขึ้นใหม่แบบใดบ้าง เนื่องด้วยในปัจจุบันบริเวณพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ไม่พบการทำนาเกลือ และการทำนาข้าวแล้ว

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ช่วงทศวรรษ 2500-2550 บทความนี้สำเร็จได้ด้วย ความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โดม ไกรปกรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ทั้ง 2 ท่าน ที่กรุณาคอยให้คำแนะนำ ชี้แนะ ช่วยปรับแก้ และสนับสนุนให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการบทความฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

- กฎข้อบังคับว่าด้วยการสำรวจ และเก็บเงินค่านา พ.ศ. 2458. (2458, 30 มกราคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 32 หน้า 432.
- กองอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2564). **คู่มือความรู้เรื่องป่าชายเลน**.
- กัลยวดี เรื่องเดช. (2552). **พัฒนาการด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดสมุทรปราการในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2520-2539)**. ปรินซ์นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิตี กลโกศล. (2525). **การเรียกเก็บค่านาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2482**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง แบ่งเขตท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งเป็น กิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์. (2528, 1 มกราคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 102 ตอนที่ 1. หน้า 31.
- ประกาศพระราชทานยกเงินอากรสวนใหญ่ค่าง่า แลเค็ดรสำรวจต้นผลไม้ใหม่สำหรับเก็บเงินอากรสวนใหญ่ รัตนโกสินทรศก 130. (130, 28 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 28. หน้า 65-69.
- พระราชกฤษฎีกา ตั้งอำเภอทุ่งตะโก อำเภอพะโต๊ะ อำเภอเขาค้อ อำเภอน้ำหนาว อำเภอวังจันทร์ อำเภอนาดูน อำเภอเต่างอย อำเภอสิงหนคร อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และอำเภอลำดวน พ.ศ. 2534. (2534, 19 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 108 ตอนที่ 107. ฉบับพิเศษ หน้า 29.
- พระราชบัญญัติลดอัตราเก็บเงินอากรสวนจาก พุทธศักราช 2475. (2475, 25 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 49. หน้า 448-449.
- พระราชบัญญัติลดอัตราเก็บเงินอากรสวนจาก พุทธศักราช 2476. (2476, 4 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 50. หน้า 268-269.
- พระราชบัญญัติลดอัตราเก็บเงินอากรสวนจาก พุทธศักราช 2477. (2477, 18 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 50. หน้า 1003-1004.
- พระราชบัญญัติยกเลิกค่าธรรมเนียมอากรสวนจาก พุทธศักราช 2478. (2478, 14 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 52. หน้า 41-42.
- พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร พุทธศักราช 2481. (2482, 1 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 56. หน้า 1-4.
- พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พุทธศักราช 2517. (2517, 18 กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 91 ตอนที่ 155. ฉบับพิเศษหน้า 3.
- พระราชบัญญัติการเก็บค่านาเกลือรัตนโกสินทรศก 123. (123, 4 กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 21. หน้า 369-371.
- พระราชบัญญัติลักษณะเก็บเงินค่านา. (119, 18 พฤศจิกายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 17. หน้า 450-453.
- พระราชบัญญัติยกเลิกอากรนาเกลือ พุทธศักราช 2475. (2475, 17 กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 49. หน้า 169-170.
- พิกัดอัตราอากรสวนใหญ่ มณฑลกรุงเทพฯ. (130, 28 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 28. หน้า 20-21.
- ยุทธนา ศรีสวัสดิ์. (ม.ป.ป.). **ภาษีคืออะไร?** สืบค้นจาก <https://www.itax.in.th/pedia/ภาษีคืออะไร/>
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. (2527). **ภาษีอากรในประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารไมโครฟิล์ม ม ร.6น/117.

อิทธิพลของกลุ่มเครือญาติแบบมาตุพงศ์ที่มีต่อบทบาทและสถานภาพของสตรีล้านนาด้านการเมือง
การปกครองในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1839-2121)
Influence of Matrilocal Kinship over the Political Role and Status
of Lanna Women in Mangrai Dynasty, 1296-1578 A.D.

ชนรุจ สุสา¹

ปิยะนาถ อังควาณิชกุล²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาอิทธิพลของกลุ่มเครือญาติแบบมาตุพงศ์ที่มีต่อบทบาทและสถานภาพทางการเมืองของสตรีล้านนาในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ.1839-พ.ศ.2121) มีเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการปกครอง สถาปนาโดยพระยามังราย พ.ศ.1839 สิ้นสุดในสมัยของพระนางวิสุทธีเทวี พ.ศ.2121 กษัตริย์เชื้อสายราชวงศ์มังรายพระองค์สุดท้าย เนื่องจากอาณาจักรล้านนาตกเป็นอาณานิคมของอาณาจักรพม่า

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติแบบมาตุพงศ์ (ญาติฝ่ายแม่) ส่งผลให้การลำดับญาติของชนชั้นปกครองในราชวงศ์มังรายสามารถสืบสันดานได้ทั้งทายาทฝ่ายชายและทายาทฝ่ายหญิง อีกทั้งจารีตดั้งเดิมของล้านนาที่ขุนนางไม่สามารถตั้งตนเป็นกษัตริย์ได้ ทำให้กลุ่มขุนนางสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับราชวงศ์มังรายโดยการส่งสตรีในกลุ่มตระกูลของตนเข้ามาอภิเษกสมรสกับกษัตริย์ในราชวงศ์มังราย และอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาตินี้ในการสั่งสมอำนาจทางการเมืองของกลุ่มตน ดังนั้นจึงทำให้สตรีที่ถูกส่งเข้ามาอภิเษกกับกษัตริย์ราชวงศ์มังรายเปรียบเสมือนตัวแทนอำนาจของขุนนางกลุ่มนั้นๆ จึงทำให้สตรีในตำแหน่งพระมเหสีมีสถานภาพและบทบาททางการเมืองสูงมากเนื่องจากพระนางเป็นพระราชมารดาของกษัตริย์และเป็นผู้กุมอำนาจค้ำจุนราชบัลลังก์ เริ่มตั้งสมัยพระนางจิตรามหาเทวีและสิ้นสุดในสมัยของพระนางวิสุทธีเทวี เนื่องจากอาณาจักรล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรพม่า

คำสำคัญ: เครือญาติแบบมาตุพงศ์, อาณาจักรล้านนา, ราชวงศ์มังราย

Abstract

The purpose of research article is to study the influence of Matrilocal kinships over the political role and status of Lanna women in Mangrai Dynasty, 1296-1578. Chiang Mai is the administrative center. Founded by Phraya Mangrai in 1296 Ended in the reign of Phra Nang Wisutthithewi in 1578. The last king of the Mangrai dynasty. Because the Lanna Kingdom was colonized by the Burmese kingdom.

The result of the research revealed that Matrilocal kinships (mother's relative) resulted in the relative hierarchy of the ruling class in the Mangrai dynasty being able to inherit both male heirs and female heirs. Lanna's destiny at the nobles can establish himself as a king. This allowed the nobles to build kinship relations with the Mangrai dynasty by sending women in their families to marry the kings of the Mangrai dynasty. And relying on this kinship relationship to accumulate political power of their group. Therefore,

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

the women who were sent to marry the Mongrai dynasty were like representatives of the nobility of that group. Women who was the queen's mother having very high political status and roles because she was the mother of the king and the one who maintains the throne. It started in the reign of Chittra Maha Devi and ended in the reign of Phra Nang Wisutthithewi. The Lanna Kingdom was colonized by the Burmese kingdom.

Keywords: Matrilocal kinships, Lanna Kingdom, Mangrai dynasty

บทนำ

บทความเรื่อง “อิทธิพลของกลุ่มเครือญาติแบบมาตุพงศ์ที่มีต่อบทบาทและสถานภาพของสตรีล้านนาด้านการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1839-2121)” เน้นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้นประเภทตำนาน และเอกสารชั้นรองที่กล่าวถึงบทบาทของสตรีล้านนาด้านการเมืองการปกครอง โดยสันนิษฐานว่าการที่สตรีล้านนาสามารถแสดงบทบาททางการเมืองการปกครองได้มาก เป็นผลมาจากอิทธิพลของกลุ่มเครือญาติแบบมาตุพงศ์ ซึ่งเป็นการลำดับญาติฝ่ายแม่ตามวัฒนธรรมในการนับถือผีดั้งเดิมของคนในเอเชียอุษาคเนย์ โดยกลุ่มเครือญาติดังกล่าวถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมที่สำคัญของล้านนาในช่วงต้น ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาสังคมจากสังคมสมัยบรรพกาลเป็นสังคมระดับรัฐอาณาจักร กลุ่มชนชั้นปกครองได้รับวัฒนธรรมการปกครองแบบชายเป็นใหญ่ที่เข้ามาพร้อมกับ การรับพระพุทธศาสนาทำให้การจัดโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมล้านนาเปลี่ยนแปลงไป โดยเปลี่ยนการลำดับญาติฝ่ายแม่ มาลำดับญาติฝ่ายพ่อแทน ทำให้ลักษณะโครงสร้างสังคมของล้านนากลายเป็นวัฒนธรรมการปกครองแบบชายเป็นใหญ่ และพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญ แต่ถึงกระนั้นในทางปฏิบัติการลำดับญาติฝ่ายแม่ก็ไม่ได้หายไป การจัดลำดับความสัมพันธ์ทางครอบครัวข้างแม่ยังคงมีอิทธิพลในกลุ่มสตรีชนชั้นปกครองอยู่ แม้ว่าสตรีเหล่านั้นจะแต่งงานเข้าไปในราชวงศ์แล้ว แต่ก็ยังได้รับการคุ้มครองจากเครือญาติของตนอยู่ ลักษณะเช่นนี้ทำให้สังคมล้านนาในชนชั้นปกครองเป็นสังคมที่ลำดับญาติทั้งทางฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ซึ่งวิธีการลำดับญาติทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงนี้เองที่ส่งผลให้สตรีในชนชั้นปกครองแสดงบทบาททางการเมืองการปกครองทั้งในฐานะ พระมหาเทวี กษัตริย์ หรือผู้สำเร็จราชการแทน เนื่องจากสตรีเหล่านี้ก็นับได้ว่าเป็นสมาชิกในราชวงศ์มังรายเช่นกัน

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ศึกษาพัฒนาการรัฐของอาณาจักรล้านนาควบคู่กับการศึกษาบทบาทของสตรีล้านนาทางด้านการเมืองการปกครอง โดยแบ่งพัฒนาการรัฐของอาณาจักรล้านนา เป็น 3 ช่วงเวลา สมัยที่ 1 พระยามังราย-พระยาผายู (พ.ศ. 1839-1898) สมัยสร้างบ้านแปงเมืองอาณาจักรล้านนาช่วงต้น เป็นยุคที่ล้านนามีพัฒนาการทางสังคมพ้นจากสังคมแบบชนเผ่าเข้าสู่สังคมระดับเมือง มีการจัดลำดับชั้นสังคมแบบศักดินา มีผู้ปกครองที่เป็นผู้นำทางศาสนา พุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม มีความเจริญมากแล้ว มีเทคโนโลยีการผลิต ทั้งเรื่องชลประทาน การจัดการน้ำที่ดิน มีช่าง และสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงสังคมระดับรัฐ ซึ่งรับช่วงต่อของความรู้ เทคโนโลยี กฎหมาย และการจัดการปกครองหลังจากที่พระยามังรายสามารถยึดครองอาณาจักรทริภุชไชยได้สำเร็จ สมัยที่ 2 พระยาเกือนา-พระยาแก้ว (พ.ศ.1929-2068) สมัยรัฐรวมศูนย์อำนาจ จุดเปลี่ยนสำคัญในช่วงเวลานี้คือการรับพระพุทธศาสนาจากสุโขทัย มาสร้างสิทธิธรรมในการปกครองให้พระมหากษัตริย์วงศ์มังราย ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวมผู้คนผ่านความศรัทธาให้อพยพจากที่สูงลงมาตั้งถิ่นฐานในเวียงเชียงใหม่ และเวียงบริวารอื่นๆ ทำให้อาณาจักรมีขนาดใหญ่และอำนาจของพระมหากษัตริย์มีเสถียรภาพ ช่วงเวลานี้ได้ปรากฏบทบาททางการเมืองของสตรีล้านนาในฐานะพระราชมารดาของพระมหากษัตริย์อยู่หลายพระองค์ เช่น พระแม่พิลิก พระราชมาตาของพระเจ้าติโลกราชพระนางยสุนทรเทวี พระราชชนนีในพระเจ้าแสนเมืองมาและมหาเทวตันยาของพระเจ้าสามฝั่งแกน พระนางติโลกจุฑาเทวีพระมหาเทวีของพระเจ้าสามฝั่งแกน เป็นต้น ซึ่งแต่ละพระองค์มีอำนาจทางการเมืองการปกครองไม่ต่างจากพระมหากษัตริย์ สมัยที่ 3 พระ

เทศเมืองเก่า-พระมหาเทวีวิสุทธิเทวี (พ.ศ.2068-2121) สมัยเสื่อมของล้านนา อาณาจักรล้านนาเข้าสู่ช่วงสมัยเสื่อมอันเป็นผลมาจากหลายเหตุปัจจัยด้วยกัน เช่น โครงสร้างการเมืองการปกครองของล้านนาที่ทับทบาทแก่เจ้าเมืองในลักษณะที่ไม่ได้รวมศูนย์หรือขึ้นตรงต่อศูนย์กลางอำนาจที่เชียงใหม่ กษัตริย์เชียงใหม่ไม่สามารถรวบรวมหรือเรียกใช้กำลังคนจากเมืองอื่นได้ อีกทั้งยังเกิดความวุ่นวายภายในของล้านนาเอง ทำให้ช่วงเวลานั้นราชบัลลังก์ของล้านนาขาดเสถียรภาพเป็นอย่างมาก กลุ่มขุนนางมีความสำคัญต่อการค้ำจุนราชบัลลังก์ รวมถึงการสั่นคลอนราชบัลลังก์ด้วย มีการแบ่งกลุ่มของขุนนางออกเป็นหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างสนับสนุนเจ้านายของตนให้ขึ้นครองราชย์ เช่น ในสมัยพระเกษเมืองเก่า กลุ่มของแสนคราวขุนนางเมืองเชียงใหม่ได้ลอบปลงพระชนม์พระเกษเมืองเก่า แล้วไปอัญเชิญเจ้านายวงศ์มังรายที่เมืองเชียงตุงมาปกครองแต่ถูกปฏิเสธจึงได้ไปเชิญเจ้าฟ้าเมืองนายนแทน กลุ่มหัวเขียนสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มขุนนางเมืองลำพูนได้ยกทัพมารบกับกลุ่มของแสนคราว แต่ก็พ่ายแพ้หนีไป จึงได้แจ้งข่าวให้อยุธยามาโจมตีเมืองเชียงใหม่ ทำให้เมืองเชียงใหม่ว่างเว้นกษัตริย์ กลุ่มของพระมหาเทวีจิริระประภา กลุ่มขุนนางเมืองเชียงแสน ขุนนางเมืองเชียงราย และขุนนางเมืองลำปาง เป็นกลุ่มที่นำกำลังเข้าปราบปรามกลุ่มแสนคราว แล้วเชิญพระมหาเทวีจิริระประภาครองราชย์เป็นการชั่วคราว ในช่วงเวลานี้ปรากฏบทบาทของสตรีผู้มีอาวุโสสูงสุดในวงศ์มังราย อยู่สองท่านคือพระนางจิริระประภามหาเทวีและพระนางวิสุทธิเทวีที่สามารถขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดของการเมืองการปกครอง โดยพระนางทั้งสองได้รับการสนับสนุนให้ครองราชย์ในฐานะพระมหากษัตริย์ เพื่อแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลุ่มเครือญาติแบบมาตุพงศ์ที่มีต่อบทบาทและสถานภาพของสตรีล้านนาในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ.1839-พ.ศ.2121)
2. เพื่อศึกษาบทบาทของสตรีล้านนาในด้านการเมืองในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1839-พ.ศ. 2121)

ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งเน้นศึกษาอาณาจักรล้านนาซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย และบางช่วงเวลาอาจขยายไปถึงบางส่วนของพม่า ลาว และจีนในปัจจุบัน โดยศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 1839 จนถึง พ.ศ. 2121 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ล้านนาปกครองด้วยราชวงศ์มังราย และมีเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการปกครอง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยศึกษาจากข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น เช่น ตำนานพื้นเมืองต่างๆ ไบลาณ กฎหมายจารีตล้านนา และเอกสารชั้นรอง เช่น หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความต่างๆ

ผลการวิจัย

สถานภาพของสตรีล้านนา แบ่งตามสภาพชนชั้นสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ สตรีกลุ่มชนชั้นปกครอง และสตรีกลุ่มชนชั้นผู้ถูกปกครอง สตรีกลุ่มชนชั้นปกครองหมายถึงเครือญาติของพระมหากษัตริย์ และกลุ่มขุนนาง โดยสตรีกลุ่มนี้เมื่อแต่งงานจะต้องไปอยู่อาศัยกับครอบครัวฝ่ายชาย มีการจัดลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติผ่านครอบครัวฝ่ายชาย ทำให้สตรีกลุ่มชนชั้นปกครองเปรียบเสมือนผู้อาศัยในครอบครัวของฝ่ายชาย มีหน้าที่ดูแลบ้าน เลี้ยงดูบุตร ไม่มีอิสระในตนเอง ไม่มีสิทธิในทรัพย์สินหรือมรดกในครอบครัวของฝ่ายชาย ในขณะที่สตรีกลุ่มชนชั้นผู้ถูกปกครอง เมื่อแต่งงานฝ่ายชายต้องย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในครอบครัวของฝ่ายหญิง มีการจัดลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติผ่านครอบครัวฝ่ายหญิง ทำให้สตรีกลุ่มชนชั้นผู้ถูก

ปกครองมีอิสระในตนเองมากกว่าสตรีกลุ่มชนชั้นปกครอง มีสิทธิในทรัพย์สินและมรดกของตระกูล ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากครอบครัวของตน

คำสอนพระยามังรายกล่าวไว้ว่า “บิโจ้เจื้อเจ้าก่ออย่าหวังเป็นพระญา บิโจ้เจื้อเสนากออย่าหวังเป็นอำมาตย์ บิโจ้เจื้อคนแกแล้วจากก่ออย่าหวังเป็นขุนหาญ บิโจ้เจื้อนีก่านก่ออย่าหวังเป็นเถ้าแก่” (อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 105) แสดงให้เห็นถึงสภาพทางสังคมของล้านนาที่มีลักษณะการแบ่งชนชั้นทางคนสังคม ที่ให้ความสำคัญกับชาติกำเนิด และเชื้อสาย เพื่อไม่ต้องการให้คนต่างสถานะคิดแย่งชิงอำนาจหรือเปลี่ยนแปลงฐานะของตนเอง ด้วยการจัดชนชั้นทางสังคมเช่นนี้ ทำให้กลุ่มขุนนางในต้องอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับเชื้อพระวงศ์ในราชวงศ์มังรายโดยการส่งลูกสาว หรือน้องสาว ไปอภิเษกกับกษัตริย์ราชวงศ์มังรายเพื่อสร้างใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในฐานะญาติฝ่ายหญิงในการสั่งสมอำนาจของตน ทำให้ปรากฏบทบาทของพระเทวีมหเสี หรือพระมหาเทวีหลายพระองค์ ที่อาศัยเครือญาติของตนในการช่วยสวามีหรือบุตรให้ครองราชสมบัติ เช่น พระแม่พิลิกที่ร่วมกับหมื่นโลกนคร ช่วยพระเจ้าติโลกราชครองราชย์ หรือกรณีของพระนางสิริยศวดีร่วมกับกลุ่มขุนนางเมืองลำปาง เนรเทศพระเมืองแก้ว แล้วยกพระยอดเชียงรายพระราชโอรสของพระนางขึ้นเสวยราชสมบัติแทน เป็นต้น

บทบาทของสตรีในชนชั้นปกครองของล้านนาปรากฏตั้งแต่สมัยรัฐล้านนายังเป็นสังคมระดับชนเผ่าโดยมีสถานภาพและบทบาทที่ต่างกัน เช่น ในเอกสารจามเทวีวงศ์ ได้กล่าวว่า พระนางจามเทวีเสด็จมาทริภุญไชยตามคำเชิญของวาสุเทพฤๅษีให้มาปกครองเมือง และในการนี้พระนางได้นำกลุ่มคนและช่างฝีมือติดตามพระนางมาด้วย

“...พระเถระ 500 รูป หมู่ปะขาวทั้งหลายที่ตั้งอยู่ในเบญจศีล 500 คน บัณชิต 500 คน หมู่ช่างแกะสลัก 500 คน ช่างแก้วแหวน 500 คน พ่อเลี้ยง 500 คน แม่เลี้ยง 500 คน หมู่หมอโหรา 500 คน หมอยา 500 คน ช่างเงิน 500 คน ช่างทอง 500 คน ช่างเหล็ก 500 คน ช่างเขียน 500 คน หมู่ช่างทั้งหลายต่างๆ อีก 500 คน และช่างโยธา 500 คน...” (พระรัตนปัญญา (เขียน) แสง มนวิthur (แปล), 2515, น. 38)

เมื่อสืบค้นตำนานต่างๆ ที่กล่าวถึงพระนางจามเทวีนั้นพบว่า หลักฐานต่างๆ กล่าวตรงกันว่าพระนางเป็นคนท้องถิ่นแถบลุ่มน้ำปิง ที่ถูกส่งไปปรับวัฒนธรรมจากเมืองละโว้ ซึ่งเป็นอาณาจักรในวัฒนธรรมทวารวดีที่เจริญกว่า เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับเจ้าเมืองละโว้ และใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาตินี้ในการสร้างสิทธิธรรมในการปกครองของตน โดยกล่าวอ้างวัฒนธรรมที่เจริญกว่าเพื่อปกครองคนท้องถิ่นที่ล่าหลัง ทำให้อาณาจักรทริภุญไชย เป็นรัฐตอนเหนือที่มีหน้าที่รวบรวมสินค้าส่งมายังอาณาจักรละโว้ สถานการณ์ค่านานาชาติในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ซึ่งต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน ทำให้อาณาจักรทริภุญไชยก็เติบโตขึ้นอย่างเด่นชัดกว่าเมืองอื่นๆ ในเขตดินแดนตอนในอย่างเด่นชัด อันเนื่องมาจากการค้ากับเมืองที่มีเส้นทางค้าขายทางทะเล

นอกจากพระนางจามเทวีแล้วดินแดนล้านนาฝั่งตะวันออกในช่วงเวลาใกล้เคียงกับการสถาปนาเมืองเชียงใหม่ยังปรากฏเรื่องราวของนางพญาแม่ท้าวคำเป็น สตรีได้เป็นกษัตริย์ของเมืองน่าน พระองค์ที่ 3 แห่งราชวงศ์ภูคา ครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 1848 สืบต่อจากพญาแก้วก่อนผู้เป็นพระสวามีเนื่องจากพระสวามีของพระองค์ถูกเชิญให้ไปปกครองเมืองอย่างต่อจากพระอัยกา

“...เมื่อนั้นพระยาแก้วก่อนรู้ว่าพระยาภูคาตนปู่แปงเสนาอำมาตย์จักมาเชิญเอาตนเมื่อเมืองอย่างแท้ส้นนั้น เจ้าก็จึงจากับนางพระยาแลเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย ว่าบัดนี้พระยาภูคาตนปู่ก็จักมาเชิญเอาเราเมื่อส่วยเมืองอย่างจุงได้แท้แต่บัดนี้เราก็จักได้ไปอยู่ในเมืองอย่าง กับด้วยพระยาภูคาตนปู่ก็จะแด่ ดั่งเมืองวรรณครที่นี้กูพี่จักมอบปวงไว้แก่นางทั้งมวล บัดนี้คัพพะแห่งนางก็มี ผิวาคัพพะหากแก่ บิรวรณแล้ว หลอนนางประสูติลูกมาเป็นผู้ชายใหญ่หน้ากล้าหาญมาก็หากจักสร้างบ้านแปงเมืองที่นี้ที่รู้งเรื่องแก่เจ้าจ๊ะแต่ ว่าอันแล้ว สวณพระยาแก้วก่อนครั้นว่าปางเมืองไว้ที่อนางเทวี

แลเสนาอำมาตย์ทั้งหลายแล้ว ก็เสด็จเมื่อเมืองอย่างด้วยเสนาอำมาตย์ทั้งหลายนั้นแล...” (โบราณคดีสโมสร ผู้รวบรวม, 2461, น. 77)

การครองราชย์ต่อจากสวามีของนางพระยาแม่เท้าคำเป็น เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงจารีตท้องถิ่นเรื่องการจัดที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานของล้านนา ที่เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายย้ายเข้ามาอยู่ในครอบครัวของฝ่ายหญิง การที่พระยาแก้วเก๋อนจะกลับไปปกครองเมืองอย่างแล้ววางเมืองวรรณครให้กับนางพญาแม่เท้าคำเป็นปกครอง แสดงให้เห็นว่าเมืองวรรณครไม่ใช่เมืองของพระองค์ จึงสันนิษฐานได้ว่า เมืองวรรณครน่าจะเป็นเมืองของแม่เท้าคำเป็น ซึ่งพระยาแก้วเก๋อนแต่งงานเข้ามาแล้วใช้สิทธิธรรมของการเป็นสวามีพระนางในการครองเมือง เมื่อพระยาแก้วเก๋อนกลับไปปกครองเมืองอย่างจึงให้นางพญาแม่เท้าคำเป็นและขุนนางที่เป็นเครือญาติของพระนางปกครองต่อตามจารีตเดิม

นางอ้วมิ่งจอมเมืองหรือนางอ้วมิ่งราชธิดาของเจ้าเมืองเชียงรุ่ง พระมเหสีของพญาเจ้าเมืองกษัตริย์เมืองพะเยา บทบาทของนางอ้วมิ่งจอมเมืองที่พบในเอกสารต่างๆ ค่อนข้างจะแตกต่างจากสตรีท่านอื่นกล่าวคือ ดำเนินต่าง ๆ มักจะกล่าวถึงบทบาททางการเมืองของสตรีไว้ในลักษณะของการเป็นเจ้าก๊ก เจ้าแคว้น หรือเป็นธิดาเจ้าเมืองที่ถูกส่งไปแต่งงานกับเจ้าชายต่างเมืองเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างกัน แต่ในกรณีของนางอ้วมิ่งนั้น เอกสารต่างๆ มีการจดบันทึกเรื่องราวความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างนางอ้วมิ่งเชียงแสน พระร่วง (พ่อขุนรามคำแหง) และพ่อขุนงำเมือง ในลักษณะของการคบชู้ไว้อย่างเปิดเผยและให้รายละเอียดไว้มาก ดำเนินพื้นเมืองเชียงใหม่และข้อความใน ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง กล่าวตรงกันว่า วันหนึ่งนางอ้วมิ่งได้ทำแกงอ่อมถวายพระพญาเจ้าเมือง พระยาเจ้าเมืองชิมได้เพียงคำเดียวก็วางช้อนบ่นว่า “แกงอ่อม ลำดลี เทว่าถั่วยกว้าง น้ำแกงมากไพน้อย” (อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 46) ทำให้นางอ้วมิ่งเสียพระทัยเป็นอย่างมาก พ่อขุนรามคำแหงรู้เข้าก็รีบเข้าไปปลอบใจนาง จากนั้นทุกคืนนางอ้วมิ่งก็ไม่ยอมให้พระพญาเจ้าเมืองไปมาหาสู่ด้วย ดำเนินสุขโขทัยเขียนตรงไปตรงมาว่า “พระญาร่วงรู้ว่านางอ้วมิ่งรักพระองค์จึงได้เสียกัน” แต่ดำเนินฝ่ายพะเยากล่าวว่า พระยาเจ้าเมืองเดินทางไปเจรจาศึกเรื่องพรมแดนเมืองกับพระพญามังราย พระร่วงจึงลอบเป็นชู้กับนางอ้วมิ่ง เมื่อพระยาเจ้าเมืองกลับมาและทราบเหตุการณ์จึงเชิญให้พระยามังรายผู้เป็นญาติมาช่วยตัดสินคดีความแทน พระยามังรายจึงให้กษัตริย์ทั้งสองขอมาอโหสิกรรมต่อกัน ให้พระยาเจ้าเมืองเรียกปรับสินไหมค่าเสียหายจากพระร่วงตามแต่จะเห็นสมควร เมื่อยอมความกันได้ทั้งสามคนจึงกรีดเลือดตีมน้ำสาบานว่า ต่อจากนี้จะไม่เบียดเบียนกันอีก มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า บุคคลที่พยายามเปิดเผยเรื่องคบชู้ระหว่างพระร่วงและนางอ้วมิ่งนี้คือพระพญามังราย เห็นได้ว่าเรื่องราวการคบชู้ระหว่างพ่อขุนรามคำแหงและนางอ้วมิ่งที่พระยามังรายพยายามนำเสนอ นั้น เป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดสัญญาพันธมิตระหว่างพ่อขุนรามคำแหง พ่อขุนงำเมือง และพระยามังราย บทบาทของนางอ้วมิ่งจึงไม่ใช่แค่ที่เป็นเทวีมเหสีของกษัตริย์เมืองใดเมืองหนึ่งแต่เป็นนางเมืองผู้เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์ทั้งสามแคว้น

ช่วงของการสร้างอาณาจักรนับตั้งแต่พระยามังรายขึ้นครองราชย์ ได้รวบรวมเมืองเล็กเมืองน้อยที่อยู่ใกล้ เมืองเงินยางเชียงแสนไว้ในอำนาจ โดยอ้างสิทธิธรรมจากการสืบเชื้อสายโดยตรงจากลาวจิงกราช ย้ายลงมาสร้างเมืองเชียงราย พ.ศ. 1805 แล้วขยายอำนาจต่อมายังอาณาจักรทมิฬไชย และสร้างเมืองสำคัญอีกหลายแห่ง เช่น เชียงใหม่ เชียงตุง เมืองฝาง เมืองนาย พระองค์ได้สถาปนาศูนย์กลางอำนาจใหม่ในลุ่มน้ำปิงควบคู่กับศูนย์กลางอำนาจเดิมในลุ่มน้ำกก การขยายเมืองของพระยามังรายจากเหนือลงใต้ซึ่งมีประชากรชาวลัวะกระจายตัวอยู่ตามที่ราบระหว่างหุบเขาต่างๆ ทำให้พระยามังรายรับเอาจารีตท้องถิ่นของลัวะมาหลอมเข้ากับวัฒนธรรมการปกครองที่ยึดถือกันมาของลาวจิงกราช เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายในการปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นที่กระจายตัวอยู่ตามที่ราบระหว่างหุบเขาต่างๆ ซึ่งการรับจารีตท้องถิ่นเข้ามาหลอมรวมกับวัฒนธรรมการปกครองที่สืบทอดมาจากลาวจิงกราช ส่งผลอย่างยิ่งต่อการสืบเชื้อสายของวงศ์มังราย ที่สามารถสืบเชื้อสายได้ทั้งทางบิดาหรือมารดาทางใดทางหนึ่ง ทำให้ขุนนางที่มีอำนาจไม่สามารถสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ได้

จึงต้องสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับวงศ์มั่งราย โดยการส่งลูกสาว พี่สาวหรือน้องสาวเข้ามาแต่งงานกับกษัตริย์วงศ์มั่งราย แล้วใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาตินี้ในการสร้างกลุ่มอำนาจของตน

สมัยที่ 1 ยุคสร้างบ้านแปงเมืองช่วงพระยามังราย-พระยาผาย (พ.ศ. 1839-1898) เป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองกำลังพัฒนาจากรัฐชนเผ่าสู่รัฐอาณาจักร เมื่อศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์แล้วแทบจะไม่ปรากฏบทบาทของสตรีในราชวงศ์มั่งรายที่มีบทบาททางการเมืองการปกครองเลย เนื่องจากหลักฐานที่กล่าวถึงราชวงศ์มั่งรายในช่วงต้นนั้น เป็นหลักฐานที่เขียนขึ้น หรือจดบันทึกในสมัยหลัง สันนิษฐานว่าเริ่มจดบันทึกในสมัยพระยาภิอนาเป็นต้นมา โดยหลักฐานที่กล่าวถึงเหตุการณ์ช่วงเวลานี้มักเน้นความสำคัญไปที่การสร้างอาณาจักรของพระยามังรายและให้รายละเอียดกับเหตุการณ์ในรัชสมัยของพระยามังรายไว้มาก ทำให้บทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ในช่วงเวลานี้เน้นไปที่ตัวพระยามังรายเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามแม้ว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในช่วงต้นของราชวงศ์มั่งรายจะเน้นความสำคัญที่ตัวพระยามังรายเป็นหลักทำให้บทบาทของบุคคลอื่นไป แต่การศึกษาหลักฐานประเภทตำนาน หรือจารึกต่างๆ ได้ปรากฏเรื่องราวของสตรีในกลุ่มชนชั้นปกครองอยู่บ้าง สตรีชั้นสูงของล้านนาในช่วงเวลานั้นจะมีสถานภาพและบทบาทในการเป็นผู้เชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างอาณาจักรโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ อาศัยลักษณะเฉพาะเรื่องการลำดับความสัมพันธ์และการสืบเชื้อสายทั้งทางพ่อและทางแม่ดังที่กล่าวมาข้างต้น และความสัมพันธ์ทางเครือญาตินี้ได้เกาะเกี่ยวรัฐต่างๆ ในอาณาจักรล้านนาเข้าไว้ด้วยกันอย่างหลวมๆ ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนางพวยโคธิดาของเจ้าสุตตโสมพะณี เจ้าเมืองหงสาวดี ที่เมื่อพระยามังรายยกทัพมายังเมืองหงสาวดี ก็เกิดเกรงขามในพระบารมี จึงได้ยกนางพวยโคให้เป็นราชบรรณาการ เป็นการผูกไมตรี สวามิภักดิ์ต่อพญามังราย ดังปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ว่า

“เจ้าพระยาหงสาวดีชื่อสุตตโสมพะณีได้ยื่นคำอ้อนนั้น รำเพิงว่า คุบ่หื้อลูกรักนางพวยโคแก่เจ้าท้าวล้านนาคันมีเดชะ บ่ควรแล เพิงคุบ่หื้อด้วยสวัสดิ คัจักเปนไมตรีสนทิตตต่อเปนราชวงสาเผ่าพันธุ์สืบราชปเวณีไพเมื่อหน้าต่อเท่าชั่วลูกชั่วหลาน บ่หนีชะแล ว่าอันแล้ว พระยาหงสาแต่งเครื่องง้าฝ้าพ่อนประหมนิมอาภรณ์ทั้งมวลควรแก่วิวาห์ หื้อแก่ลูกตนบ่เท่าแต่นั้น คีหื้อข้าง มล้า ข้ายิง ข่าชาย ฟุ่น 500 ครว เพื่ออุ้มนางมาหื้อลูกรักตน นางพวยโคได้ใช้สอย แล้วคีนำเอานางกบียัสสปริวารอันมากมาถวายแก่เจ้าพระยามังรายนั้นแล เจ้าพระยามังราย คันว่าได้นางพวยโคมาเป็นราชเทวีแห่งตนแล้ว คีมีความชมชื่นยินดีมากนั้ก พระยาทั้ง 2 มาชุ่มนุมนกันที่น้ำแม่อาสาทินัน คีหื้อไพร่ไททั้งหลาย อิมด้วยเข้า เหล้า ขึ้นปลา อาหารทั้งหลาย แล้วคีหื้อเหล่านมโหสรพ 3 วัน 3 คิน แล้วกะทำราชไมตรีสนทิตตต่อกันเปน ทัพพมิตต์บัวร์มวลชู้อัน” (อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 27)

เมื่อพระยามังรายเสด็จกลับจากหงสาวดีถึงเวียงกุมกามแล้ว บรรดาเสนาอำมาตย์ได้ทำพิธีอภิเษกนางพวยโคขึ้นเป็นราชเทวี ดังความในตำนานฉบับเดียวกันว่า

“แล้วเจ้าพระยามังรายคืออำลามาสู่บ้านเมืองแห่งตน แล้วเสนาอำมาตย์คืออุสสาภิเสกนางพวยโคหื้อเปนราชเทวีหั้นแล” (อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 29)

การที่พระยามังรายรับเอานางพวยโคมาเป็นเทวีมีเหตุอันมีที่มาจากแล้วนามว่านางอ้ว มิ่งเวียงไชย ซึ่งประสูติพระราชโอรสกับพระยามังรายถึง 3 พระองค์ ได้แก่ ขุนเครื่อง ขุนคราม ขุนเครือ ซึ่งเมื่อพระนางทราบข่าวว่า พระยามังรายนำสตรีจากหงสาวดีกลับมายังเวียงกุมกาม จึงสละฐานันดรศักดิ์ไปบวชชีจนสิ้นพระชนม์อย่างเจียมๆ เมื่อลองวิเคราะห์เหตุการณ์ดังกล่าวก็ดูจะไม่สมเหตุสมผลเท่าไรนัก เนื่องจากธรรมเนียมเรื่องการส่งลูกสาวเข้ามาแต่งงานกับพระยามังรายเป็นเรื่องที่พบเจอได้ทั่วไปตลอดรัชสมัย และดูเหมือนว่าพระยามังรายเองก็ยินดีที่จะรับสตรีเหล่านั้นเป็นสนมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยจำนวนสนมของพระยามังรายก็มีมากจนเอกสารของจีนตั้งฉายาว่าเมืองปาไปสี่ฟูกั่ว แปลว่าอาณาจักรสนมแปดร้อย (กนกพร นุ่มทอง, 2563, น. 177) ดังนั้นสาเหตุเรื่องความหึงหวงระหว่างนางอ้วมิ่งเวียงไชยกับนางพวยโค จึงน่าจะไม่ใช่สาเหตุของการที่นางอ้วมิ่งเวียงไชยไปบวชชีแล้วให้พระยามังรายยกนางพวยโคขึ้นเป็นเทวีมีเหตุอันที่ตน สาเหตุสำคัญน่าจะมาจาก

เบื้องหลังครอบครัวของนางพายุโคมากกว่า โดยเพ็ญสุภา สุขคตะ ได้กล่าวว่า การมาของนางพายุโคพร้อมกลุ่มช่างฝีมือที่ติดตามมาด้วยไม่ต่ำกว่า 500 คน ซึ่งเป็นสิ่งที่พระญามังรายปรารถนา เนื่องจากพระองค์ต้องทนแบกรับคำสบประมาทของชาวหริภุญไชยว่า “มังรายขณะเราแค่กองทัพแต่พ่ายแพ้ทางวัฒนธรรมโดยสิ้นเชิง” ซึ่งในสายตาของชาวหริภุญไชยเห็นพระญามังรายเป็นเพียงชนป่าเถื่อนที่ไร้อารยธรรมตั้งนั้นเมื่อตีลำพูนแตกแล้ว แทนที่จะนำเอาอารยธรรมที่สูงส่งกว่ามาปกครองชาวลำพูน แต่กลับถกถวย ภูมิปัญญา อักษร ศิลปกรรม ดนตรี พุทธศาสนา ความรุ่งเรืองทั้งหมดที่ลำพูนไปเป็นของเชียงใหม่ ดังนั้นการที่พระญามังรายเลื่อนฐานะนางพายุโคมาเป็นเทวีมหาลิขิตนางอวมิ่งเวียงไชยจึงแฝงนัยทางการเมืองไว้ เพราะหลังจากนั้นมาเมืองเชียงใหม่ก็เต็มไปด้วยสถาปัตยกรรมวิจิตรบรรจงทัดเทียมกับเมืองพุกาม อังวะ หงสาวดี เป็นเครื่องตอกย้ำว่าพระญามังรายคือผู้ที่มีชัยชนะเหนือ หริภุญไชยอย่างแท้จริง (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2559, น. 76) ดังนั้นบทบาทของนางพายุโคจึงไม่ใช่เป็นเพียงสตรีที่ถูกส่งมาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติ แต่เป็นสตรีผู้มีบทบาททางการเมืองในฐานะผู้นำเข้าวัฒนธรรมที่ทัดเทียมกับหริภุญไชย สร้างความยิ่งใหญ่ทางวัฒนธรรมให้เมืองเชียงใหม่อยู่ไม่ต่างจากวัฒนธรรมหริภุญไชย

สมัยที่ 2 พระยาเกีอานา-พระยาแก้ว (พ.ศ.1929-2068) สมัยรัฐรวมศูนย์อำนาจ ช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่สังคมล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองเรียกได้ว่าเป็นยุคทองของอาณาจักร เป็นผลมาจากตอบสนองต่อการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเมืองเชียงใหม่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางรัฐตอนในของทวีปทำหน้าที่รวบรวมสินค้าให้กับรัฐการค้านานาชาติอย่างอยุธยาและหงสาวดี ทำให้เศรษฐกิจของล้านนาขยายตัวเป็นอย่างมาก (สรวิศ อ่องสกุล, 2557, น. 11) นอกจากนี้การที่พระยาเกีอานาอัญเชิญพระสุมนเถระจากสุโขทัยมายังล้านนา และการส่งเสริมพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์นิกายรามัญตั้งมั่นในอาณาจักร ทำให้อำนาจของพระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งขึ้น มีการรับแนวคิดธรรมราชาและคติสมเด็จพระจักรพรรดิราชย์ที่เน้นความยิ่งใหญ่เหนือกว่าราชาทั้งปวงมาใช้ในการปกครอง ส่งผลให้เกิดการขยายอำนาจเข้าครอบครองดินแดนอื่นเพื่อสถาปนาความเป็น “เอกราช” สร้างความยิ่งใหญ่ให้กับอาณาจักร ภายใต้ช่วงเวลาแห่งความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรล้านนาคือเป็นเวลาที่ปรากฏบทบาททางด้านการเมืองของสตรีชั้นสูงล้านนามากที่สุด แม้ว่าจะไม่มีสตรีท่านใดที่ขึ้นสู่ตำแหน่งพระมหากษัตริย์ แต่การครอบครองอำนาจในตำแหน่งพระมหาเทวีก็เรียกได้ว่ามีอำนาจไม่ต่างจากกษัตริย์ เนื่องจากพระนางเป็นผู้สนับสนุนให้พระมหากษัตริย์ได้ครอบครองราชย์บัลลังก์ ตัวอย่างเช่น พระนางยสุนทรเทวี ชายาของพระยาเกีอานา พระราชมารดาของพระเจ้าแสนเมืองมา พระนางยสุนทรเทวีเป็นสตรีที่มีบทบาทสำคัญในการปกครองล้านนาถึงสองรัชกาล โดยหลังจากพระยาเกีอานาสวรรคต พระเจ้าแสนเมืองมาบุตรของพระนาง ได้ครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา ขณะมีพระชันษาเพียง 14 พรรษา พื้นที่เมืองเชียงใหม่กล่าวว่าได้รับการสนับสนุนจากแสนผานองมหาอำมาตย์ โดยมีพระนางยสุนทรเทวีเป็นพระมหาเทวี ซึ่งบทบาททางด้านการเมืองการปกครองของพระนาง เฉลิมวุฒิ ต๊ะคำมิกกล่าวว่า พระองค์ได้เป็นผู้กำหนดว่าจะให้ใครเป็นอัครมเหสีของพระราชโอรสผู้ขึ้นครองราชย์ต่อได้ ซึ่งพระองค์เลือกดิโลกจุฑาเทวีที่เป็นนางรับใช้ในพระองค์และมีเชื้อสายชนชั้นสูงโดยสันนิษฐานว่าพระนางดิโลกจุฑาเทวีเป็นหลานสาวของพระนางยสุนทรเทวี การที่พระนางยสุนทรเทวีเลือกพระนางดิโลกจุฑาเทวีเป็นมเหสีของพระเจ้าแสนเมืองมา แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดอำนาจของสตรีชั้นสูงที่ผลักดันเครือญาติฝ่ายหญิงของตนขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองและแสดงให้เห็นบทบาททางการเมืองของพระมหาเทวีเจ้าที่มีมากกว่ากษัตริย์

หลังจากดิโลกจุฑาเทวีได้รับการแต่งตั้งเป็นมเหสีของพระเจ้าแสนเมืองมานั้นได้มีพระประสูติกาลพระราชโอรสนามว่าเจ้าสามฝั่งแกน ดังปรากฏใน พื้นที่เมืองเชียงใหม่ ความว่า

“...ที่นี้จักจาดด้วยแม่เจ้าราชบุตรสามฝั่งแกนก่อนแล ดั่งนางผู้นี้เป็นเชื้อท้าว มีรูปโฉมอันงามผ่อง เป็นสาวนางสนมอยู่ใช้สอยมหาเทวีแม่เจ้าแสนเมืองมา ยังมีในวัน 1 นางผู้นั้นเอาผ้าเช็ดหน้ามหาเทวีออกตาก หันนกกจกตัว 1 มากกราบนางนาง 7 บาทอย่าง ลูนนันมหาเทวีใช้นางเอจจันไปส่งสวามีพุทธญาณ วัดเชียงยืน นางบอกเหตุอันตนได้หันนกกจกนั้นยังมาหานันแก่มหาสวามี มหาสวามีจึงว่า ดูรา นางอุบลิกามิงอย่าบอกแก่ไผ มิงจักได้เป็นเทวีตั้งมหาเทวีบัดนี้บ่อย่าชะแลว่าอัน ถัดนั้นมหาเทวีใช้นางไปหาเจ้าแสนเมืองมาลูกแห่งตน เจ้าแสนเมืองมาก็เอานางไปอยู่นอน

ทวย นางจิ่งทรงคัพได้ 3 เดือน มหาเทวีหันหลาก จึงถามว่านางทรงคัพลูกไผ่ว่าอัน นางบอกว่าข้าทรงคัพกับ เจ้าเหนือหัวลูกแม่เทวีแล้วว่าอัน มหาเทวีจึงแต่งอ้อมส่งที่อนางไปเป็นเมียเจ้าแสนเมืองมาลูกแห่งตน...” (อุตม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 54)

หลังจากที่พระเจ้าแสนเมืองมาเสด็จสวรรคตขุนนางพร้อมด้วยพระนางยสุนทรเทวีและพระนางติโลกจุฑาเทวี ร่วมกันยกพระเจ้าสามฝั่งแกนขึ้นครองราชย์ในขณะที่พระชันษา 13 ชันษา ทำให้อำนาจทางการเมืองของพระองค์ตกไปที่ พระมารดาโดยสุจิตต์ วงษ์เทศมองว่า การครองราชย์ของพระเจ้าสามฝั่งแกนและพระนางติโลกจุฑาเทวีเป็นการเสวยราชย์ ร่วมกัน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2538, น. 53-55) นอกจากบทบาททางการเมืองแล้ว พระนางติโลกจุฑาเทวียังมีบทบาททางด้านการ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอีกด้วย ในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวไว้ว่า

“แต่เจดีย์อันเจ้าแสนเมืองมาตนพ่อสร้างยังบั้นแล้ว ค่อมพอลึงชายคานัน มหาเทวีตนเปนแม่ตั้งเรือนอยู่สวนแห่ เปนโบราณฉนั้น จักทับเสียได้ เพื่ออันแล เจดีย์หลังนั้นชื่อว่ากุหลวง ก่อนหันแล” (อุตม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 54) การที่พระนางติโลกจุฑาเทวีเป็นผู้ควบคุมการสร้างเจดีย์หลวงแสดงให้เห็นว่า สตรีชั้นสูงของล้านนานอกจากจะมีความรู้ ความสามารถในด้านการปกครองแล้วยังมีความสามารถในด้านการช่างอีกด้วย

ต่อมาใน พ.ศ.1985 (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, 2553, น. 48) พระแม่พิลกและขุนนางกลุ่มเมืองลำปางได้ร่วมกันยึด อำนาจจากพระเจ้าสามฝั่งแกน สถาปนาพระเจ้าติโลกราชครองราชบัลลังก์แทนพระราชบิดา ซึ่งการยึดอำนาจของพระราชมารดาของพระเจ้าติโลกราชในครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงการใช้อิทธิพลและความสัมพันธ์ทางเครือญาติฝ่ายพระราชมารดาในการ ค้ำจุน พระราชบัลลังก์ของพระมหากษัตริย์อย่างชัดเจน โดยเฉลิมวุฒิ ต๊ะคำมี ได้วิเคราะห์ไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง พระราชมารดาของพระเจ้าติโลกราชกับหมื่นโลกนครเจ้าเมืองลำปาง เป็นไปได้ว่าพระนางอาจจะเป็นผู้สาวหรือน้องสาวของ หมื่นโลกนคร (เฉลิมวุฒิ ต๊ะคำมี, 2559, น. 94) สอดคล้องกับเพ็ญสุภา สุขคตะ ที่ได้วิเคราะห์มูลเหตุของการแต่ง รัตพิมพวงศ์ (ตำนานพระแก้วมรกต) และสาเหตุที่พระแก้วมรกตจากเชียงราย ไม่ยอมมุ่งหน้าไปเชียงใหม่แต่กลับมุ่งหน้าไปยัง เมืองลำปางและประดิษฐานอยู่ที่เมืองลำปางถึง 32 ปี เนื่องจากในช่วงเวลานั้นเมืองลำปางเป็นเขตฮ่องสุ่มกองกำลังให้แก่ พระเจ้าติโลกราชเพื่อวางแผนยึดอำนาจจากพระเจ้าสามฝั่งแกนผู้เป็นพระราชบิดา (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2555, น. 76) ดังนั้น เมื่อพระเจ้าติโลกราชครองราชย์แล้วพระราชภารกิจแรกๆ ของพระองค์คือการมาอัญเชิญพระแก้วมรกตจากเมืองลำปาง กลับไปประดิษฐานยังเมืองเชียงใหม่

ตลอดรัชกาลของพระเจ้าติโลกราชผู้ยิ่งใหญ่พระมหาเทวีของพระองค์มีบทบาททางการเมืองสูงมาก และดูเหมือนว่า พระเจ้าติโลกราชมีความไว้วางใจในพระราชมารดาของพระองค์เหนือบุคคลใด โดยการปกครองของพระเจ้าติโลกราชต้องอยู่ใน คุลพินิจของพระราชมารดาเสมอ เฉลิมวุฒิ ต๊ะคำมี (2559, น. 105) ในชินกาลมาลีปกรณ์ยังปรากฏข้อความขณะที่พระเจ้าติ โลกราชทรงผนวชได้รับสั่งให้ พระราชมารดาของพระองค์เป็นผู้สำเร็จราชการแทน “เมื่อปีนั้นเป็นปีเถาะอยู่ พระเจ้าสิริธรรม จักรพรรดิราชาธิราช ทรงปรารถนาจะเป็นทายาทแห่งพระศาสนาเพื่อสนองคุณพระบรมชนกชนนี จึงมอบราชสมบัติให้แก่ พระเทวี ผู้เป็นพระราชมารดาของพระองค์ แล้วทรงผนวช” (พระรัตนปัญญา (เขียน) แสง มนวิฑูร (แปล), 2515, น. 125)

นอกจากบทบาททางการเมืองแล้วพระราชมารดาของพระเจ้าติโลกราชยังได้รับพระบรมราชโองการจากพระเจ้า ติโลกราชให้ยกทัพไปตีนครรัฐแพร์แสดงให้เห็นพระปรีชาด้านการทำสงครามพระนาง พื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวไว้ว่า

“เจ้าเหนือหัวเคียด จึงเอาพลเส็กไพรรบเอาพระญาแก่นท้าวเมืองน่าน ในป्ली ก่าได้เดือนยี่ ออก 13 ค่ำ ไผเถิงเมือง แพล่ ผู้กินเมืองแพล่ผู้ 1 ชื่อท้าวแมนคุณ มันจัดพลเส็กเข้าแครงอยู่เวียงเมืองแล่ บ่อก เจ้าเหนือหัวไพรอดเมืองน่าน แล้วจึงแต่พลเส็กห้อมหาเทวีแม่ตนที่ม้ออกรบเอาเมืองแพล่ตัวได้ มหาเทวีเจ้าจึงแต่พลเส็กห้อมเวียงเมืองแพล่ รอดชู้บ่อก ท้าวแมนคุณคืบ่อกไหว้มหาเทวีเจ้า มหาเทวีเจ้าจึงว่า ควรปล่อยปู่เจ้าเข้าเวียงห้อมันกลัวหากจักออกชะ แล ว่าอัน มหาเทวีเจ้าว่าผู้ไครู้ว่าปู่เจ้า หือว่าเหือะ ว่าอัน” (อุตม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 64)

หลังจากที่พระเจ้าติโลกราชสวรรคตได้มอบราชบัลลังก์ต่อให้กับพระยอดเชียงรายโดยมีขุนนางกลุ่มเมืองลำปางเป็นผู้สนับสนุน พระยอดเชียงรายมีชายานามว่านางโปงน้อย หรือโนชาเทวี เพ็ญสุภา สุขคตะ วิเคราะห์ว่าการอภิเษกระหว่างพระยอดเชียงรายและนางโนชาเทวีเป็นเหตุผลทางด้านการเมืองโดยตรง (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2560) เนื่องจากนางโนชาเทวีเป็นเชื้อสายของพระราชมารดาพระเจ้าติโลกราชฝั่งเมืองลำปาง ดังนั้นการอภิเษกสมรสระหว่างนางโนชาเทวีและพระยอดเชียงรายจึงเป็นการใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างวงศ์มั่งรายและกลุ่มขุนนางเมืองลำปางเพื่อรักษาอำนาจของขุนนางกลุ่มนี้เหมือนเมื่อครั้งพระราชมารดาของพระเจ้าติโลกรายังคงมีพระชนม์ชีพ

นางโนชาเทวีและพระยอดเชียงรายมีพระราชโอรสนามว่าเจ้าแก้ว (ต่อมาคือ พระเมืองแก้ว) นางโนชาเทวีเป็นสตรีชั้นสูงอีกหนึ่งท่านที่มีบทบาททางการเมืองสูงมาก เนื่องจากนางโนชาเทวีและกลุ่มขุนนางเมืองลำปางเป็นผู้สนับสนุนให้พระยอดเชียงรายครองราชย์ต่อจากพระเจ้าติโลกราช ดังนั้นนางโนชาเทวีนอกจากจะมีสถานะเป็นพระมเหสีแห่ง วงศ์มั่งรายแล้วพระนางยังมีสถานะเป็นผู้นำกลุ่มเครือญาติเมืองลำปางที่คอยค้ำจุนราชบัลลังก์ของพระยอดเชียงรายอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าอำนาจที่แท้จริงในการปกครองเมืองเชียงใหม่ในเวลานั้นอยู่ที่พระนางมากกว่าพระยอดเชียงรายด้วยซ้ำ อำนาจทางการเมืองของโนชาเทวีและกลุ่มขุนนางเมืองลำปางมีมากถึงขั้นปลดพระยอดเชียงรายออกจากราชบัลลังก์ และเนรเทศ พระยอดเชียงรายไปประทับที่เมืองชะมาศ (ปัจจุบันอยู่ที่ตำบลเวียงเหนือ อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน) อีกทั้งยังสนับสนุนให้พระเมืองแก้วครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2560) ดังความที่ปรากฏในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ว่า

“...เจ้าพญายอดมีลูกกับด้วยนางโปงน้อย เจ้าราชบุตรเกิดในปีเต้ายี่ สกราช 844 ตัว ชื่อว่าเจ้ารัตนราชบุตร พญายอดตนพอประทักษิณเท่ารักลูกหื้อผู้ 1 ชื่อ เพลาสลัง เอามาเลี้ยงเป็นลูก แล้วหื้อไปกินเมืองพร้าวทันแล [...] เจ้าพญายอดเท่าเอาใจไปคบกับหื้อ เสนาอาماجไหวว่ารื้อกับบั้ง บั้งตามริตท้าวคลองพญา บ่ขอบทสี่ธาธัมม เสนาอาماجบ่เพ็งใจ จึงพร้อมกันเอาพญายอดไปไว้เสียเมืองชะมาศ แล้วพร้อมกันอุสสาภิเสกเจ้ารัตนราชบุตร อายุได้ 14 ปี เป็นพญา...” (อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 84)

การครองราชย์ของพระเมืองแก้วภายใต้การกำกับดูแลของนางโนชาเทวีหรือพระนางสิริยศวดีมหาเทวีเจ้า สรัสวดี อ๋องสกุล ให้ความเห็นว่าเป็นการครองราชย์ในลักษณะร่วมกันปกครองโดยพบหลักฐานเรียกพระมหาเทวีและพระมหากษัตริย์ว่า “พระเป็นเจ้าสองพระองค์” และ “พระเป็นเจ้าแม่ลูกทั้งสอง” (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2558, น. 168) พระนางเป็นผู้ดูแลกิจการทั้งหมดในราชสำนักเชียงใหม่และทรงอยู่เหนือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2560)

พระมหาเทวีสิริยศวดีครองอำนาจทางการเมืองโดยการสนับสนุนของขุนนางเมืองลำปางจนสิ้นรัชกาลของพระเมืองแก้ว เมื่อพระเมืองแก้วสวรรคตพระนางและกลุ่มขุนนางเมืองลำปางได้สนับสนุนพระเกษเมืองเกล้าขึ้นครองราชย์ มหาเทวีสิริยศวดีหรือมหาเทวีต้นย่าพระนางยังคงมีอำนาจทางการเมืองอย่างสูงมากเช่นเดิม เนื่องจากพระนางสั่งสมอำนาจมาเป็นเวลานานเรียกได้ว่าพระนางคือความมั่นคงในราชบัลลังก์ของพระเกษเมืองเกล้าได้เลย

เห็นได้ว่าช่วงสมัยกลางแห่งอาณาจักรล้านนาแม้ว่าจะเป็นช่วงที่ล้านนาเข้าสู่ยุครวมศูนย์อำนาจทางการเมือง โดยรับเอาพระพุทธศาสนาเข้าสร้างกรอบธรรมทางการเมืองปกครองของวงศ์มั่งรายและสืบเชื้อสายการปกครองผ่านทางทายาทฝ่ายชาย แต่ในทางปฏิบัติแล้วกลุ่มของขุนนางที่อาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับวงศ์มั่งรายผ่านสตรีชั้นสูงกลับมีบทบาทสูงอย่างยิ่งในการปกครอง โดยกลุ่มแรก ได้แก่ กลุ่มขุนนางเมืองไทใหญ่ แสนหวิ สิบสองปันนา โดยมีนางพระนางจิตราชมหาเทวี ยสุนทรมหาเทวี และติโลกมหาเทวีเป็นผู้นำกลุ่มแล้วสืบทอดอำนาจส่งต่อกัน กลุ่มที่สองคือกลุ่มขุนนางเมืองลำปาง-เขลางค์ที่ขึ้นมา มีบทบาททางการเมืองตั้งแต่สมัยพระเจ้าติโลกราชจนถึงพระเกษเมืองเกล้าช่วงที่ 1 มีผู้นำกลุ่มอำนาจคือพระราชมารดาของพระเจ้าติโลกราชและพระนางสิริยศวดีมหาเทวี

สมัยที่ 3 พระเกษเมืองเกล้า-พระมหาเทวีวิสุทธิเทวี (พ.ศ.2068-พ.ศ.2121) สมัยเสื่อม อาณาจักรล้านนาเข้าสู่ช่วงสมัยเสื่อมอันเป็นผลมาจากการรุกรานของพม่า และอยุธยา รวมถึงความวุ่นวายภายในอาณาจักรเอง ช่วงเวลานี้ราชบัลลังก์

ของอาณาจักรล้านนาชาติเสถียรภาพเป็นอย่างมาก หลังจากพระมหาเทวีสิริยศดีสิ้นพระชนม์ บังลังก์ของพระเกษเมืองเกล้าก็ขาดเสาหลักที่คอยค้ำจุนราชบัลลังก์โดยทันที อีกทั้งนโยบายการรวมศูนย์อำนาจของพระองค์ยังสร้างความไม่พอใจให้กับขุนนางเมืองลำปางเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดกบฏหมื่นสามล้านผู้นำขุนนางเมืองลำปาง ในพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวว่า “...เสนาท่งหลาย เปนต้นว่า หมื่นสามล้านกนินคร 1 ลูกหมื่นสามล้านชื่อว่าหมื่นหลวงชั้นนอก 1 หมื่นยี่อ้าย 1 จักกะทำคอดแก่เจ้าพระญา เกสเชษฐราชา พระเปนเจ้าผู้ จึงท้อเอาหมื่นส้อยสามล้านไปฆ่าเสียวันนั้นแล...” (อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 87) เมื่อหมื่นสามล้านก่อกบฏสำเร็จแล้วด้วยจาริตของล้านนา “บ่ใจเจ้าก้ออย่าหวังเป็นพระญา บ่ใจเจ้าเสนาท่งก้ออย่าหวังเป็นอำมาตย์..” จึงทำให้ไม่สามารถตั้งตนเป็นกษัตริย์ได้จึงได้เลือกเอาท้าวซายคำ โอรสของพระเกษเมืองเกล้ากับพระนางจิระประภาเทวีขึ้นครองราชย์แทนและเนรเทศพระเกษเมืองเกล้าไปประทับที่เมืองน้อย

ท้าวซายคำครองราชย์ได้ไม่นานก็ถูกลอบปลงพระชนม์ ดำเนินพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวว่า “...เสวยเมืองบ่ชอบสราชธัมม์ เสนาอำมาตย์พร้อมกัน ข้าพ้อท้าวซายเสียในปลีก้าหม้า สก 905 ตัว...” อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ (2538, น. 87) แต่ในตำนานพระธาตุนครไชยเมืองกล่าวว่า “...พระยาซายคำถือเมืองได้ 6 ปี มีลูกหญิงก็หลาย มีลูกชายก็มาก ถึงปีก่าดหม้าเดือน 11 แรมค่ำ 1 วันอาทิตย์ ไทยระวายยี (พ.ศ. 2086) ชาวดาบเรื่อนท้อเสียชีวิตในคุ่มน้อยทั้งมวนแล...” (สิงชะ วรณสัย, 2516, น. 34) หลังจากท้าวซายคำสวรรคต กลุ่มขุนนางได้เชิญพระเกษเมืองเกล้ามาครองราชย์อีกครั้งหนึ่งแต่ก็ครองราชย์ได้ไม่นานก็ถูกขุนนางกลุ่มใหญ่ นำโดยแสนครวลอบปลงพระชนม์

หลังจากที่พระเกษเมืองเกล้าสิ้นพระชนม์แผ่นดินล้านนาที่ว่างเว้นกษัตริย์ทำให้แผ่นดินล้านนาเกิดความระส่ำระสายทางการเมือง ขุนนางตั้งกลุ่มตั้งก๊ก เพื่อช่วงชิงความเป็นใหญ่ แต่ด้วยจาริตล้านนาที่ขุนนางไม่สามารถตั้งตนเป็นกษัตริย์ได้นั้น จึงทำให้แต่ละกลุ่มต่างตั้งเจ้านายแห่งวงศ์มั่งรามาเป็นผู้นำกลุ่มก่อนของตนเอง ในจำนวนเหล่านี้กลุ่มขุนนางเมืองเชียงแสน เมืองลำปาง และเมืองพาน โดยมีพระมหาเทวีจิระประภา เป็นผู้นำกลุ่ม สามารถปราบปรามความวุ่นวายภายในแผ่นดินล้านนาได้สำเร็จ และสนับสนุนให้พระไชยเชษฐาธิราชแห่งล้านช้างเข้ามาปกครองแผ่นดินล้านนา ด้วยพระองค์เชื้อเครือมั่งรามาอยู่ กิ่งหนึ่งเนื่องจากเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าโพธิสารราชาแห่งล้านนาช้าง และพระนางยอดคำทิพย์พระราชธิดาในพระเกษเมืองเกล้าและพระมหาเทวีจิระประภาที่ถูกส่งไปอภิเษกที่เมืองล้านช้างเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง ล้านนา ล้านช้าง แต่ในขณะที่รอพระไชยเชษฐาธิราชมาปกครองล้านนานั้น เมืองเชียงใหม่ต้องเผชิญกับข้าศึกจากอยุธยาที่นำทัพโดยสมเด็จพระไชยราชา เหล่าขุนนางล้านนาจึงได้ร่วมใจกันทูลเชิญพระมหาเทวีจิระประภาครองราชย์เป็นกษัตริย์ปกครองแผ่นดินเป็นการชั่วคราว นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ล้านนาที่มีสตรีขึ้นสูงขึ้นปกครองเมืองในฐานะกษัตริย์

การที่ล้านนามีกษัตริย์เป็นสตรีสร้างความตื่นตระหนกให้กับประวัติศาสตร์ไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยเป็นเรื่องที่ไม่เคยปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์สุโขทัย และอยุธยา แต่หากวิเคราะห์ในมุมมองประวัติศาสตร์ล้านนาแล้ว การที่สตรีขึ้นสูงล้านนาขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองนั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่หลายครั้ง ดังที่กล่าวถึงบทบาททางการเมืองของพระมหาเทวี พระองค์ต่างๆ ช่างต้น ต่างกันที่พระมหาเทวีจิระประภามีสถานะเป็นกษัตริย์เท่านั้นเอง ดังนั้นการครองราชย์ของพระมหาเทวี จิระประภาจึงไม่ใช่เรื่องผิดปกติแต่อย่างใด หากแต่เป็นการแก้ไขสถานการณ์เป็นการชั่วคราวเพื่อสยบความวุ่นวายภายใน เตรียมตัวรับศึกพระไชยราชาเพียงเท่านั้น ซึ่งหากลองเปรียบเทียบบทบาทและการถือครองอำนาจทางการเมืองของพระมหาเทวีจิระประภาและพระมหาเทวีองค์อื่นในยุครุ่งเรืองของล้านนา จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันอยู่หลายประการ ยกตัวอย่างเช่น อำนาจทางการเมืองของพระมหาเทวีพระองค์ต่างๆ ในยุครุ่งเรืองล้วนได้รับการที่กลุ่มขุนนางเครือญาติฝ่ายพระมหาเทวีที่ช่วยให้พระมหาเทวีพระองค์นั้นครองราชย์บัลลังก์ ดังนั้นพระมหาเทวีพระองค์นั้นจึงมีสถานะในการเป็นผู้นำกลุ่มเครือญาติฝ่ายพระองค์ และตัวพระนางก็เปรียบเสมือนเสาหลักที่คอยค้ำจุนราชบัลลังก์ของพระมหาเทวีพระองค์นั้นๆ ต่างกับพระมหาเทวีจิระประภาที่กลุ่มขุนนางเลือกขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อรักษาบัลลังก์เป็นการชั่วคราวให้กับราชบุตรวงศ์มั่งรามาจากล้านช้างที่กลุ่มขุนนางเห็นว่าเหมาะสมในการมาปกครองแผ่นดินล้านนา ด้วยพระมหาเทวี จิระประภาทรง

เป็นพระมเหสีในพระเกษเมืองเกล้าและเป็นพระมหาเทวีในท้าวซ้ายคำ จึงนับได้ว่าพระนางก็มีสถานะเป็นวงศ์ มังรายเช่นกัน อีกทั้งพระนางยังเป็นพระอัยยิกา (ยาย) ของพระไชยเชษฐาธิราช จึงถือว่าเป็นสตรีผู้มีอาวุโสสูงสุดในวงศ์มังรายในขณะนั้น

หลังจากที่พระไชยเชษฐาธิราชเสด็จมาถึงเมืองเชียงใหม่พระมหาเทวีจิริประภาได้สละราชสมบัติให้กับพระราชชนัดดาปกครองต่อ แสดงให้เห็นว่าพระนางไม่ได้ปรารถนาอำนาจทางการเมืองในฐานะพระมหากษัตริย์แต่อย่างใด อีกทั้งในขณะที่พระไชยเชษฐาธิราชปกครองแผ่นดินล้านนาอยู่นั้นก็ไม่ปรากฏบทบาททางการเมืองของพระมหาเทวีจิริประภาเหมือนกับพระมหาเทวีพระองค์อื่นๆ ในยุครุ่งเรืองของล้านนาเลย ปรากฏเพียงว่าพระนางและพระนางยอดคำทิพย์ได้ตามเสด็จ พระไชยเชษฐาธิราชกลับไปประทับที่ล้านช้างหลวงพระบางเพื่อหนีศึกของพระเจ้าบุเรงนอง ซึ่งการที่พระนางตามเสด็จ พระไชยเชษฐาธิราชไปประทับที่ล้านช้างด้วยนั้น แสดงให้เห็นว่าพระนางไม่มีกลุ่มขุนนางล้านนาที่เป็นเครือญาติของพระนางให้พึ่งพิง พระนางยอดคำทิพย์และพระไชยเชษฐาธิราชจึงเป็นเครือญาติเดียวที่พระนางมีอยู่ ดังนั้นการที่พระนางเสด็จตาม พระไชยเชษฐาธิราชกลับไปประทับที่ล้านช้าง ทั้งให้แผ่นดินล้านนาว่างเว้นกษัตริย์จึงเป็นเรื่องที่ดูจะสมเหตุสมผล

หลังจากที่พระไชยเชษฐาธิราชเสด็จกลับล้านช้างแผ่นดินล้านนาก็เข้าสู่กลียุค กลุ่มขุนนางต่างช่วงชิงความเป็นใหญ่ แต่ด้วยจารีตเดิมทำให้ไม่มีขุนนางใดกล้าตั้งตนเป็นกษัตริย์ เนื่องจากตนไม่มีเชื้อสายของวงศ์มังรายจึงไม่อาจได้รับการยอมรับจากราชกร ทำให้กลุ่มขุนนางร่วมกันเชิญพระเมกุเจ้าฟ้าเมืองนายเชื้อสายวงศ์มังรายขึ้นครองราชย์ปกครองล้านนาต่อจากพระไชยเชษฐาธิราช ช่วงเวลานั้นเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากเป็นอย่างมาก เนื่องจากหัวเมืองต่างๆ แยกตัวเป็นอิสระ กษัตริย์เมืองเชียงใหม่ไม่สามารถเรียกรวมกำลังคนจากหัวเมืองอื่น อีกทั้งพระเมกุพระองค์ก็ไม่ค่อยจะถูกกันกับขุนนางล้านนาเดิม เนื่องจากการกระทำของพระองค์ผิดจารีตล้านนาเพราะนิยมใช้จารีตเจ็ว ส่งผลให้บ้านเมืองเสื่อม (สรสวดี อ่องสกุล, 2558, น. 178-179) เป็นเหตุให้เสียเมืองเชียงใหม่ให้กับพระเจ้าบุเรงนองใน พ.ศ.2101 (สรสวดี อ่องสกุล, 2558, น. 180-181) พระเจ้าบุเรงนองให้พระเมกุครองราชย์ต่อภายใต้การบัญชาของพระองค์เนื่องด้วยพระเมกุเป็นเจ้านายเชื้อสายวงศ์มังรายเดิม แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าบุเรงนองเองได้ยอมรับจารีตดั้งเดิมของล้านนาที่ว่ากษัตริย์ล้านนาต้องมาจากวงศ์มังรายเท่านั้นจึงจะได้รับการยอมรับจากราชกร แต่การครองราชย์ภายใต้การบัญชาจากพระเจ้าบุเรงนองของพระเมกุ เป็นเพียงช่วงเวลาสั้นๆ เท่านั้น เนื่องจากพระองค์ไม่ยอมส่งกองทัพเมืองเชียงใหม่ไปร่วมกับพระเจ้าบุเรงนองรบกับอยุธยาในสงครามช้างเผือก ทำให้พระเจ้าบุเรงนองยกกองทัพมาปราบเมืองเชียงใหม่ จับกุมพระเมกุไปเป็นองค์ประกันที่เมืองหงสาวดี และให้พระมหาเทวีวิสุทธิเทวีปกครองเมืองเชียงใหม่ในฐานะกษัตริย์วงศ์มังรายภายใต้การปกครองของพม่า ตามที่ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวไว้ว่า

“..ลูนันนั้นได้ 6 ปี่ เถิงปีกาบใจ สก ได้ 926 ตัว เจ้าท้าวแม่กู่พื้นเจ้าเปิงภาวะมังทร่าฟ้าหงสา ฟ้ามังทร่ากริพลมาคุมเอาเมืองเชียงใหม่ได้ ลวดเอาเจ้าท้าวแม่กู่เมื่อไว้เสียเมืองหงสา ไว้ให้พระนางวิสุทธิเทวีกินเมืองแทนนั้นแล..” (อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2538, น. 96)

ข้อสันนิษฐานว่าพระนางวิสุทธิเทวีเป็นใครและมีที่มาอย่างไร ยังคงเป็นเรื่องที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ในหมู่นักวิชาการเดิมเชื่อว่าพระนางน่าจะเป็นพระมเหสีองค์หนึ่งในพระเจ้าบุเรงนองที่เป็นสตรีชั้นสูงจากล้านนาซึ่งถูกส่งมาอภิเษกเชื่อมความสัมพันธ์กับเมืองหงสาวดี แต่สุนทร ชูตินธรานนท์ ได้สอบประวัติและรายนามของพระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนองไม่พบว่ามีเทวีมเหสีองค์ใดที่มีนามคล้ายกับพระนางวิสุทธิเทวี แต่พบนามของสตรีเชียงใหม่ตำแหน่งบาทบริจาริกานางหนึ่ง ความว่า “นางผู้เป็นชาวเชียงใหม่ นามว่าเคงเก้าซึ่งให้กำเนิดพระธิดากับพระเจ้าบุเรงนองนางหนึ่งนามว่าราชมิตร” (สุนทร ชูตินธรานนท์, 2554, น. 295) ดังนั้นสุนทร ชูตินธรานนท์ จึงได้สันนิษฐานว่า พระมหาเทวีวิสุทธิเทวีอาจจะเป็นพระราชชนนีของพระเมกุ เนื่องจากการที่พระเจ้าบุเรงนองนำพระเมกุไปเป็นองค์ประกันที่หงสาวดี เพื่อป้องกันไม่ให้ล้านนาแข็งเมืองต่อหงสาวดีอีก ดังนั้นจึงสถาปนาพระมหาเทวีวิสุทธิเทวีปกครองแผ่นดินล้านนาเนื่องด้วยพระนางทรงชราภาพและอาจมีความสัมพันธ์เป็นพระมารดาของพระเมกุสุทธีวงศ์ (สรสวดี อ่องสกุล, 2558, น. 294) สอดคล้องกับเพ็ญสุภา สุขคตะ ที่เห็นว่าพระนางเป็นพระราชมารดาของพระเมกุและอาจเป็นเทวีมเหสีอีกพระองค์หนึ่งของพระเมืองแก้ว (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2560)

ดังนั้นการที่พระเจ้าบุเรงนองเลือกพระมหาเทวีวิสุทธิเทวีครองราชย์ต่อจากพระเมกุ นอกจากจะเป็นการข่มไม่ให้เชียงใหม่แข็งเมืองแล้วยังเป็นการรักษาจารีตเดิมของล้านนาอีกด้วย อีกทั้งการที่สตรีที่พระมหาเทวีถือครองอำนาจทางการเมืองการปกครองในฐานะเชื้อเครือวงศ์มั่งรายก็ไม่ใช่เรื่องที่ขุนนางและราษฎรเมืองเชียงใหม่จะยอมรับไม่ได้เนื่องจากเคยปรากฏเหตุการณ์เช่นนี้มาแล้วในสมัยพระมหาเทวีจระประภา

พระมหาเทวีวิสุทธิเทวีครองล้านนาเป็นเวลา 14 ปีตลอดระยะเวลาครองราชย์นั้น พระนางสวามีภักดีต่อหงสาวดีโดยพระเจ้าบุเรงนองใช้ล้านนาเป็นฐานในการตีล้านช้างหลวงพระบาง และอยุธยา พระมหาเทวีวิสุทธิเทวีทรงดำเนินนโยบายระดับประเทศให้เมืองเชียงใหม่อยู่รอดมาได้ อีกทั้งพระนางยังทรงเป็นกษัตริย์เมืองเชียงใหม่ที่ได้รับการยอมรับจากขุนนางพม่าที่มาอยู่ในเชียงใหม่อีกด้วย

สรุปและอภิปรายผล

อิทธิพลของกลุ่มเครือญาติแบบมาตุพงศ์ (ญาติฝ่ายหญิง) มีผลต่อบทบาทและสถานภาพทางการเมืองของสตรีล้านนาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยการจัดรูปแบบโครงสร้างทางสังคมล้านนาเดิมมีการจัดความสัมพันธ์ของครอบครัวโดยใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติฝ่ายหญิงเป็นหลัก ทำให้สตรีในสังคมล้านนาได้รับการคุ้มครองจากครอบครัวและกลุ่มเครือญาติของตน สตรีเหล่านั้นจึงมีสถานภาพสูงในเครือญาติของตนและสามารถแสดงบทบาทได้อย่างอิสระเมื่อเทียบกับสตรีในสังคมอื่นในช่วงเวลาเดียวกัน ต่อมาเมื่อล้านนาพัฒนาการเข้าสู่รัฐอาณาจักร ทำให้โครงสร้างสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้นและโครงสร้างทางสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นมีการแบ่งชนชั้น ระหว่างชนชั้นปกครองและชนชั้นผู้ถูกปกครองโดยกลุ่มชนชั้นปกครองได้รับเอาพระพุทธศาสนาเข้าใช้ในการสร้างสิทธิธรรมในการปกครองตามแนวคิดธรรมราชาและสมเด็จพระจักรพรรดิราช ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการปกครองแบบปีตาธิปไตย ทำให้การจัดโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางครอบครัวของชนชั้นปกครองกลายเป็นการจัดลำดับความสัมพันธ์ผ่านทายาทชาย ในขณะที่ชนชั้นผู้ถูกปกครองยังคงจัดลำดับความสัมพันธ์ทางครอบครัวผ่านทายาทฝ่ายหญิงตามแบบวัฒนธรรมการนับถือผีบรรพบุรุษอยู่ ดังนั้นแม้ว่าชนชั้นปกครองจะรับเอาพระพุทธศาสนาสร้างสิทธิธรรมในการปกครองให้กับตนเองแล้ว แต่ก็ไม่ได้ละเลยการปฏิบัติตามจารีตท้องถิ่นที่เป็นวัฒนธรรมการถือผีบรรพบุรุษ ทำให้พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมการนับถือผีบรรพบุรุษถูกผสมผสานเข้าด้วยกัน ผลของการรับทั้งวัฒนธรรมการปกครองแบบปีตาธิปไตยและการยึดถือจารีตท้องถิ่นเรื่องความสัมพันธ์ทางเครือญาติแบบมาตุพงศ์ ทำให้การสืบสันดานของชนชั้นปกครองล้านนาสามารถสืบสันดานทั้งทายาทฝ่ายชาย และทายาทฝ่ายหญิง กล่าวคือเมื่อมีการสมรสระหว่างชายและหญิงที่เป็นชนชั้นปกครองหมายถึงการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติของทั้งสองตระกูล ทายาทที่เกิดจากการสมรสนี้จึงถือว่ามีสายสัมพันธ์ระหว่างทั้งญาติของครอบครัวฝ่ายหญิง และญาติของครอบครัวฝ่ายชาย ดังนั้นการที่ขุนนางล้านนาส่งทายาทฝ่ายหญิงของตนให้สมรสกับพระมหากษัตริย์แห่งวงศ์มั่งราย ตามจารีตล้านนาจึงถือว่าการที่กลุ่มขุนนางกลุ่มนั้นมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกษัตริย์วงศ์มั่งราย ทายาทที่เกิดจากกษัตริย์วงศ์มั่งรายและสตรีชั้นสูงฝ่ายของตน จึงถือว่าเป็นเครือญาติของตนเช่นกัน ดังนั้นการที่กลุ่มขุนนางใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติฝ่ายหญิงในการสนับสนุนให้ทายาทวงศ์มั่งรายฝั่งของตนปกครองแผ่นดินล้านนาจึงเป็นเรื่องที่ไม่ขัดต่อจารีตดั้งเดิม แต่ก็ไม่อาจจะแสดงอำนาจของขุนนางที่อยู่เหนือพระมหากษัตริย์ได้ จึงทำให้กลุ่มขุนนางเหล่านั้นใช้ตำแหน่งพระมหาเทวีหรือพระราชมารดาของพระมหากษัตริย์เข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองและกุมอำนาจทางการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนแทน สิ่งนี้ทำให้สตรีล้านนาในตำแหน่งพระมหาเทวีมีสถานภาพและบทบาททางการเมืองสูงมากในล้านนา และกลายเป็นจารีตการปกครองที่ถูกส่งต่อจนถึงอาณาจักรในสมัยพระมหาเทวีวิสุทธิเทวี พ.ศ. 2121

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาควรลงพื้นที่เพื่อศึกษาเอกสารท้องถิ่น และพูดคุยกับนักวิชาการท้องถิ่น ซึ่งอาจจะค้นพบหลักฐานท้องถิ่นประเภทตำนาน เอกสารส่วนตน หรือ จารึกต่างๆ ที่ผู้วิจัยยังไม่ได้ศึกษา เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ล้านนาที่เป็นลายลักษณ์อักษรกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน แต่ยังไม่มีการที่ทำหน้าที่รวบรวมเอกสารทางประวัติศาสตร์เหล่านั้น ทำให้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ล้านนาถูกจัดเก็บอย่างกระจัดกระจายทำให้ยากต่อการสืบค้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เรื่องอิทธิพลของกลุ่มเครือญาติแบบมาตุวงศ์ที่มีต่อบทบาทและสถานภาพของสตรีล้านนาด้านการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1839-2121) บทความนี้สำเร็จด้วยความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ขอกราบขอบพระคุณ ดร.ปิยะนาถ อังควาณิชกุล ที่กรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะ ช่วยปรับแก้ และสนับสนุนให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการเขียนบทความนี้ได้สำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร นุ่มทอง. (2563). หลักฐานล้านนาในเอกสารโบราณจีน: บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรสนมแปดร้อยในพงศาวดารหมาน พงศาวดารราชวงศ์หยวน พงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่และเจापู้จ่งลู่. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 23(1), 157-227
- เฉลิมวุฒิ ต๊ะคำมี. (2559). **ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองของล้านนาและสุโขทัย: ข้อคิดใหม่และข้อสังเกตบางประการ.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระรัตนปัญญา (เขียน) แสง มณีวิรุ (แปล). (2515). *ชินกาลมาลีปกรณ์.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). พระนคร: กรมศิลปากร.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2553). *การเมืองในประวัติศาสตร์ ยุคสุโขทัย-อยุธยา พระมหากษัตริย์ กษัตริย์ราช.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม.
- เพ็ญสุภา สุขคตะ. (30 พฤศจิกายน 2560). “ล้านนาศึกษา” ใน “ไทยศึกษาครั้งที่ 13” (8) *เมืองน้อย เมืองเนรเทศกษัตริย์ล้านนา The Romance of Three Kingdoms (3).* สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_67679
- เพ็ญสุภา สุขคตะ. (2555). *ปริศนาพระแก้วมรกต (3) จากเชียงราย สู่ลำปาง ถึงเชียงใหม่.* สืบค้นจาก <http://supremelanna.lnwshop.com/b/10057>
- เพ็ญสุภา สุขคตะ. (23 ตุลาคม พ.ศ.2559). *ปริศนาโบราณคดี: คลีโอพัตราแห่งล้านนา “นางพญาอ้วเชียงแสน”.* สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/culture/article_12454
- โบราณคดีสโมสร (ผู้รวบรวม). (2461). *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 10 เรื่องราชวงศ์ปกรณ์พงศาวดารเมืองน่าน.* พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- สร้อยสวัสดิ อ่องสกุล. (2557). *กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่.* เชียงใหม่: ศูนย์ล้านนาศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สร้อยสวัสดิ อ่องสกุล. (2558). *ประวัติศาสตร์ล้านนา.* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้ง.
- สิงขระ วรรณสัย. (2516). *ตำนานพระธาตุนครกุญชัย.* ลำพูน: ลำพูนการพิมพ์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2538). *ประชุมจารึกเมืองพะเยา.* กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สุนทร ชูตินธรรานนท์. (2554). *พม่ารบไทย: ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับพม่า.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มติชน
- อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ. (2538). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ฉบับ 700 ปี.* เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

ปัญหาชาวจีนหลังเหตุการณ์การสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียปี 1965-1966:
การตีความจากเอกสารลับสหรัฐอเมริกา

The Chinese Question after the Indonesian Anti-Communist Mass Killings of 1965-1966:
An Evaluation of Declassified US Documents

ดวงทิพย์ พรหมเขต¹

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ศึกษาเอกสารลับชุดหนึ่งที่เผยแพร่โดยหอจดหมายเหตุความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาในปี 2017 ซึ่งมีการรายงานถึงปัญหาชาวจีนในอินโดนีเซียที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และได้รับผลกระทบจากการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์หลังเหตุการณ์การสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียระหว่างปี 1965-1966 เอกสารชุดนี้สะท้อนถึงความกังวลของสหรัฐฯ ต่อปัญหาคอมมิวนิสต์ทั้งในอินโดนีเซียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคสงครามเย็น และเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างระเบียบโลกใหม่และการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ที่สนับสนุนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐฯ รับรู้ ติดตามสถานการณ์ สนับสนุนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ และให้การช่วยเหลือแก่กองทัพและกลุ่มฝ่ายขวาในอินโดนีเซีย ในด้านหนึ่ง เอกสารชุดนี้เป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาได้ว่ากองทัพอินโดนีเซียมองพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียและชาวจีนอินโดนีเซียที่ฝักใฝ่คอมมิวนิสต์เป็นภัย และเชื่อว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียให้ก่อการปฏิวัติล้มล้างรัฐบาล กองทัพและกลุ่มฝ่ายขวาจึงรณรงค์ให้มีการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเร่งด่วน อีกด้านหนึ่ง เอกสารชุดนี้เผยให้เห็นด้วยว่าสหรัฐฯ เลือกใช้รายงานข่าวจากสื่อของกองทัพอินโดนีเซียเป็นแหล่งข่าวหนึ่งในการติดตามสถานการณ์

คำสำคัญ: เอกสารลับสหรัฐอเมริกา, ชาวจีนอินโดนีเซีย, การสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซีย

Abstract

This paper examines a collection of declassified records in the US National Security Archive on the Chinese in Indonesia who were accused of being communists and affected by anti-communist campaigns after the Indonesian mass killings of 1965-1966. The documents reflect the US anxiety over the communist problem in Indonesia and Southeast Asia at large during the Cold War. As part of its new world ordering and anti-communist programs in the region, they disclose the fact that the US followed the situations, supported anti-communist persecution, and aided the military and right-wing movements in Indonesia. On the one hand, these records show that the Indonesian military viewed the Communist Party of Indonesia (PKI) and Chinese Indonesian communist sympathizers as threats and believed that the Chinese Communist Party (CCP) had lent support to the PKI in overthrowing the Indonesian government. This resulted in intense anti-communist campaigns by the military and right-wing groups. On the other hand, the documents also reveal that the US opted for the Indonesian military's press as one of its sources of information on Indonesian affairs.

Keywords: declassified US documents, Chinese Indonesians, Indonesian anti-communist mass killings

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

สหรัฐอเมริกา มีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้นตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และยิ่งมากขึ้นอีกในช่วงสงครามเย็น เอกสารสหรัฐฯ ถือเป็นแหล่งข้อมูลชั้นดีของการศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วงดังกล่าว นักวิชาการด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาหลายคนให้ความสำคัญกับเอกสารกลุ่มนี้และเลือกใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษา (เช่น Kratoska, 1998; McCoy, 2009; Marr, 2013; Miller, 2013; ญัฐพล ใจจริง, 2563) เป็นต้น การปราบปรามสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียหรือเปกาอี (Partai Komunis Indonesia-PKI) นับเป็นกรณีศึกษาสำคัญที่สามารถสืบค้นได้จากเอกสารสหรัฐฯ เช่นกัน (Robinson, 2018) ในปี 2017 หอจดหมายเหตุความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Archive) แห่งมหาวิทยาลัยจอร์จ วอชิงตัน (George Washington University) ผลักดันให้มีการเผยแพร่เอกสารลับการต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่เกี่ยวข้องกับกรณีการติดตามสถานการณ์คอมมิวนิสต์และการสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียระหว่างปี 1965-1966 จำนวน 39 ฉบับที่เผยแพร่โดยศูนย์ปลดปล่อยเอกสารแห่งชาติ (National Declassification Center) ของสหรัฐฯ เอกสารชุดนี้ประกอบด้วยรายงานโทรเลขและรายงานข่าวกรองทางการทูตจากสถานทูตสหรัฐฯ ในกรุงจาการ์ตาและสถานกงสุลสหรัฐฯ ในเมืองสำคัญ ของอินโดนีเซียช่วงสงครามเย็น ซึ่งรายงานเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองในอินโดนีเซีย ความสัมพันธ์สหรัฐฯ-อินโดนีเซีย และการสังหารหมู่สมาชิกเปกาอีระหว่างปี 1965-1966 ในจำนวนนี้มี 6 ฉบับเป็นเรื่องเกี่ยวกับชาวจีนอินโดนีเซียที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และได้รับผลกระทบจากการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยกองทัพและกลุ่มฝ่ายขวาในช่วงดังกล่าว ซึ่งเป็นเอกสารที่ยังไม่มีผู้สนใจใช้ศึกษามากนัก

หลังจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Chinese Communist Party-CCP) สถาปนาอำนาจในจีนแผ่นดินใหญ่ได้ในปี 1949 ชาวจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ถูกมองเป็น “คนอื่น” อยู่ก่อนแล้วยิ่งถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงยิ่งขึ้นเนื่องจากฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ ในกรณีอินโดนีเซีย ชาวจีนต้องเผชิญหน้ากับการถูกต่อต้านในช่วงการปราบปรามคอมมิวนิสต์ระหว่างปี 1965-1966 ประเด็นนี้ยังเป็นเรื่องที่มีหลักฐานให้ศึกษาไม่มากเท่าใดนักและรอให้มีการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดอยู่ เอกสารสหรัฐฯ ที่เปิดให้เข้าถึงโดยหอจดหมายเหตุความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ น่าจะเป็นแหล่งข้อมูลที่ช่วยให้การศึกษาเรื่องนี้ง่ายขึ้น บทความชิ้นนี้จึงเลือกใช้เอกสารดังกล่าวเป็นหลักฐานชั้นต้น แม้ว่าเอกสารกลุ่มนี้จะเป่าหลักฐานชั้นต้นที่สะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐฯ วางนโยบายการต่างประเทศต่ออินโดนีเซียอย่างไร กำลังจับตาดูปัญหาใด และมีท่าทีต่อการเมืองภายในของอินโดนีเซียอย่างไร มากกว่าที่จะเป็นหลักฐานที่สะท้อนภาพจริงของสภาพการณ์ในการเมืองอินโดนีเซียทั้งหมด แต่ข้อเท็จจริงที่เอกสารรายงานก็เป็นหลักฐานที่พอจะใช้สืบสาวเหตุการณ์การต่อต้านชาวจีนในอินโดนีเซียที่เป็นส่วนหนึ่ง ของการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้เช่นกัน

บทความนี้เสนอว่าสหรัฐฯ มีความกังวลถึงปัญหาคอมมิวนิสต์ทั้งในอินโดนีเซียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคสงครามเย็น เอกสารลับชุดหนึ่งที่เผยแพร่โดยหอจดหมายเหตุความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาในปี 2017 เผยให้เห็นว่า สหรัฐฯ มีการรายงานถึงปัญหาชาวจีนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และเป็นภัยต่อความมั่นคงหลังเหตุการณ์การสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียระหว่างปี 1965-1966 อีกทั้งยังรับรู้ ติดตามสถานการณ์ สนับสนุนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ และให้การสนับสนุนช่วยเหลือแก่กองทัพและกลุ่มฝ่ายขวาในอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างระเบียบโลกใหม่และการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ช่วงสงครามเย็น ในด้านหนึ่ง เอกสารชุดนี้เป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาได้ว่ากองทัพอินโดนีเซียมองเปกาอีและชาวจีนอินโดนีเซียที่ฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ว่าเป็นภัย ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนสนับสนุนเปกาอีให้ก่อการปฏิวัติล้มล้างรัฐบาล ทำให้กองทัพอินโดนีเซียและกลุ่มฝ่ายขวารวมมือให้มีการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเร่งด่วน

สหรัฐฯ กับการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียช่วงสงครามเย็น

อินโดนีเซียในสมัยประธานาธิบดีซูการ์โน (Sukarno) ดำเนินนโยบายการเมืองระหว่างประเทศที่ใกล้ชิดกับโลกคอมมิวนิสต์มากขึ้น และประกาศนโยบายเผชิญหน้ากับมาเลเซียและต่อต้านอังกฤษในต้นทศวรรษ 1960 สหรัฐฯ มองว่าสถานการณ์ดังกล่าวจะกระทบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตน และจะส่งผลให้คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียมีอิทธิพลมาก

จีน ประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) ของสหรัฐฯ ดัดจริตใจดำเนินนโยบายให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่กองทัพอินโดนีเซีย โดยหวังว่ากองทัพอินโดนีเซีย นักการเมืองฝ่ายขวา และกลุ่มพลเรือนจะเป็นกลุ่มสำคัญที่จะต่อต้านเปกาอี (Thaler, 2018, p. 33)

สหรัฐฯ แทรกแซงการเมืองอินโดนีเซีย เนื่องจากเห็นว่าการเป็นพันธมิตรระหว่างซูการ์โนกับเปกาอีอาจนำไปสู่การมีอำนาจมากขึ้นของเปกาอี สหรัฐฯ วิเคราะห์ว่าเป็นเรื่องยากหากจะโค่นอำนาจซูการ์โนโดยตรง แต่หากใช้กองทัพรวมถึงกลุ่มต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็อาจจะมีทางโค่นล้มซูการ์โนได้ สหรัฐฯ จึงส่งทูตเข้าพบกับพลเอกนาซุดียัน (Nasution) ผู้บัญชาการกองทัพที่เคร่งครัดในศาสนาอิสลามและต่อต้านคอมมิวนิสต์ นัยว่าสหรัฐฯ จะสนับสนุนกองทัพให้ทำรัฐประหาร ขณะเดียวกันในต้นปี 1965 สำนักข่าวกรองกลางของสหรัฐฯ หรือซีไอเอ (Central Intelligence Agency-CIA) ได้ให้การสนับสนุนกลุ่มต่อต้านคอมมิวนิสต์ให้ถอนรากถอนโคนเปกาอี การสนับสนุนของสหรัฐฯ ยิ่งเข้มข้นขึ้นอีกในช่วงกลางปี เมื่อมาร์แชล กรีน (Marshall Green) เข้ารับตำแหน่งเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำอินโดนีเซีย และรับตำแหน่งหัวหน้าซีไอเอในจากรดา เขาผลักดันนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่แข็งกร้าว คอยรายงาน ติดตาม และประเมินสถานการณ์คอมมิวนิสต์ รวมถึงให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองภายในอินโดนีเซียและการต่อต้านคอมมิวนิสต์ (Thaler, 2018, pp. 36-37)

ถึงแม้ว่าสหรัฐฯ จะสนับสนุนให้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่เป็นการยากที่จะระบุชัดได้ว่าสหรัฐฯ อยู่เบื้องหลังและสนับสนุนการก่อรัฐประหารในคืนวันที่ 30 กันยายน 1965 โดยตรงหรือไม่ อย่างไรก็ดี สหรัฐฯ มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนกองทัพอินโดนีเซียและการปราบปรามคอมมิวนิสต์หลังจากนั้น สหรัฐฯ มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำกองทัพที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ช่วยเผยแพร่เรื่องเล่าหลักของกองทัพที่กล่าวหาว่าเปกาอีอยู่เบื้องหลังการก่อรัฐประหาร ทั้งยังติดตามและรับรู้กรณีการสังหารหมู่คอมมิวนิสต์และผู้ต้องสงสัยว่าฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ในระหว่างปี 1965-1966 (Thaler, 2018, p. 39)

ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าสหรัฐฯ ติดตามสถานการณ์อินโดนีเซียอย่างใกล้ชิดคือรายงานของกรีนในปลายปี 1965 รายงานดังกล่าวระบุว่าหน่วยรบพิเศษกองทัพบก (Resimen Para Komando Angkatan Darat-RPKAD) ซึ่งรับผิดชอบภารกิจปราบปรามคอมมิวนิสต์ ได้เข้าไปฝึกฝนกลุ่มองค์กรเยาวชนมุสลิมต่อต้านคอมมิวนิสต์ในชวากลาง รายงานอีกฉบับของกรีนเสนอให้สหรัฐฯ สนับสนุนเงินช่วยเหลือเป็นจำนวนกว่า 200,000 ดอลลาร์สหรัฐแก่อดัม มาลิก (Adam Malik) นักการเมืองคนสำคัญที่มีเครือข่ายพลเรือนต่อต้านคอมมิวนิสต์ (Thaler, 2018, pp. 41-42) อีกทั้งเจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐฯ ประจำจาการ์ตา ยังให้การช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารแก่กองทัพอินโดนีเซียในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ด้วย มีการส่งรายชื่อสมาชิกของเปกาอีกว่า 5,000 คนให้กับอดัม มาลิก และสหรัฐฯ ยังได้ติดตามสถานะของผู้นำคนสำคัญของเปกาอีในช่วงการกวาดล้างคอมมิวนิสต์อย่างใกล้ชิด มีการจำแนกสถานะว่าผู้ใดถูกสังหารหรืออยู่ระหว่างการหลบหนีหรือจับกุม (Thaler, 2018, p. 43)

หลังการรัฐประหาร ซูฮาร์โต (Suharto) นายพลคนสำคัญของกองทัพอินโดนีเซียสามารถควบคุมอำนาจเบ็ดเสร็จได้ ในที่สุดในเดือนมีนาคม 1966 และประกาศกวดล้างคอมมิวนิสต์ ความสัมพันธ์สหรัฐฯ-อินโดนีเซียจึงยิ่งใกล้ชิดขึ้น นอกจากนี้สนับสนุนการขึ้นสู่อำนาจของซูฮาร์โตแล้ว สหรัฐฯ ยังให้เงินสนับสนุนให้แก่อินโดนีเซีย กรีนทำงานร่วมกับซูฮาร์โตอย่างใกล้ชิด เจ้าหน้าที่การทูตสหรัฐฯ ยินดีกับการขึ้นสู่อำนาจของซูฮาร์โต ทั้งยังสรรเสริญการปราบปรามต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเพิกเฉยกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น สหรัฐฯ รู้เห็นการปราบปรามกวาดล้างสมาชิกของเปกาอี รวมถึงผู้ต้องสงสัยว่าฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ และเห็นว่าการโจมตีพลเรือนชาวจีนในอินโดนีเซียที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ด้วย (Thaler, 2018, pp. 44-45)

ปัญหาชาวจีนอินโดนีเซียก่อนการสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในปี 1965

นับตั้งแต่ยุคอาณานิคม ชาวจีนในอินโดนีเซียถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” มาตลอด ชาวจีนอินโดนีเซียมีสถานะทางการเมืองที่ไม่มั่นคง ไม่มีสถานภาพเป็นพลเมืองที่ชัดเจน ถูกเลือกปฏิบัติและถูกกีดกันจากนโยบายรัฐ และต้องเผชิญกับอคติจากคนพื้นเมืองอินโดนีเซีย (ธียรราช พูนพิพัฒน์, 2553: 87) ทว่าชาวจีนอินโดนีเซียมีโอกาสสร้างอำนาจต่อรองเมื่อ

บรรยากาศทางการเมืองเปิดกว้างขึ้นในช่วงก่อนการสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐบาลซูการ์โนมีการดำเนินนโยบายชาตินิยมต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตก และสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอย่างเป็นทางการในปี 1950 (ชนม์ธิดา อัยกุล, 2561, น. 68) ชาวจีนอินโดนีเซียได้รวมกลุ่มทางการเมือง เกิดการก่อตั้งสมาคมชุมชนชาวจีนหรือบาเปอร์กิ (Badan Permusjawaratan Kewarganegaraan Indonesia-Baperki) ขึ้นในวันที่ 13 มีนาคม 1954 บาเปอร์กิเป็นองค์กรทางการเมืองและสังคมของชาวจีนเปอรานากัน (Peranakan Chinese)² (ธียรช พูนพิพัฒน์, 2553, น. 4) ในอินโดนีเซียที่มุ่งเป้ารักษาผลประโยชน์ ความเท่าเทียม และสิทธิของชาวจีนอินโดนีเซียซึ่งถือว่าเป็นคนส่วนน้อยในสังคม อีกทั้งสมาชิกของบาเปอร์กิส่วนใหญ่ก็เป็นคอมมิวนิสต์ด้วย (Hindley, 1964, p. 216)

หนึ่งในผู้นำชาวจีนคนสำคัญคือเซียวหยกจั้น (Siauw Giok Tjan) ซึ่งเป็นชาวจีนเปอรานากันที่เกิดในเมืองซูราบายา (Surabaya) เขาเคยเข้าร่วมเป็นสมาชิกของพรรคชาวจีนเชื้อสายอินโดนีเซียหรือเปเตอี (Partai Tionghoa Indonesia-PTI) ในช่วงปี 1934-1942 เปเตอีเป็นพรรคที่สนับสนุนการเป็นเอกราชของอินโดนีเซียและสนับสนุนชาตินิยมอินโดนีเซีย (ธียรช พูนพิพัฒน์, 2553, น. 97-100)

หลังการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ซูการ์โนและโจวเินไหล (Zhou Enlai) นายกรัฐมนตรีของจีนได้เจรจาแก้ไขปัญหาเรื่องสัญชาติของชาวจีนในอินโดนีเซีย นำไปสู่การร่วมลงนามในสนธิสัญญาเพื่อแก้ปัญหาคือสองสัญชาติของชาวจีนอินโดนีเซีย ในวันที่ 22 เมษายน 1955³ (G. P. D., 1985, pp. 777) สนธิสัญญาดังกล่าวระบุว่าชาวจีนในอินโดนีเซียที่มีสองสัญชาติควรมีสิทธิที่จะเลือกถือสัญชาติใดสัญชาติหนึ่งอย่างอิสระ ถือเป็นความพยายามขจัดปัญหาสองสัญชาติของชาวจีนโพ้นทะเลและลดความหวาดระแวงต่ออิทธิพลของจีนแผ่นดินใหญ่เหนือชาวจีนอินโดนีเซีย (Liu, 2011, p. 179) การเลือกถือสัญชาติมีผลบังคับใช้กับชาวจีนอินโดนีเซียทั้งหมด กลุ่มที่เลือกถือสัญชาติอินโดนีเซียจะกลายเป็นกลุ่มชาวจีนเปอรานากัน ขณะที่ชาวจีนที่เลือกถือสัญชาติจีนจะเป็นจินโตต็อกหรือจินแท้ (Totok Chinese)⁴ (ธียรช พูนพิพัฒน์, 2553, น. 4) ซึ่งกลุ่มหลังนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์หรือสาธารณรัฐประชาชนจีน (pro-Communist/People's Republic of China) และกลุ่มที่สนับสนุนก๊กมินตั๋งหรือสาธารณรัฐจีน (pro-Kuomintang/Republic of China Taiwan) หากเป็นกลุ่มหลังจะถือว่าเป็นคนไร้สัญชาติ (Winarta, 2008, pp. 59-60)

ชาวจีนอินโดนีเซียมีบทบาทในการเมืองระดับชาติผ่านการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกในวันที่ 29 กันยายน 1955 บาเปอร์กิส่งตัวแทนชาวจีนอินโดนีเซียลงชิงชัยในสนามการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา โดยได้รับเลือกด้วยคะแนนเสียง 178,887 คะแนน ขณะที่การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ 160,456 คะแนน หรือคิดเป็นร้อยละ 70 จากการลงคะแนนเสียงของชาวจีนอินโดนีเซียทั้งหมดในเกาะชวา ในการเลือกตั้งครั้งนี้ เซียวหยกจั้นได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกรัฐสภาร่างรัฐธรรมนูญ และเขาจะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนซูการ์โนและเปกาอีในการเมืองระดับชาติ (Winarta, 2008, p. 60)

เปกาอีให้ความสำคัญกับชาติพันธุ์กลุ่มน้อยต่างๆ ซึ่งรวมไปถึงชาวจีนอินโดนีเซียด้วย มีการเรียกร้องและสนับสนุนความเท่าเทียมและสิทธิความเป็นพลเมืองของทุกคน ในระหว่างปลายปี 1959 ถึงต้นปี 1960 เปกาอียังได้รณรงค์ต่อต้าน

² ชาวจีนเปอรานากันหมายถึงคนที่มีเชื้อสายจีนผสมกับคนพื้นเมืองอินโดนีเซียและเกิดในอินโดนีเซีย มีแนวโน้มที่จะแสดงอัตลักษณ์แบบชาว หรืออัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นตามที่ตนอยู่อาศัย คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มักจะพูดภาษาจีนไม่ได้

³ สนธิสัญญานี้ลงนามในระหว่างการประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกา (Asian-African Conference) หรือการประชุมบันดุง (Bandung Conference) ระหว่างวันที่ 18-24 เมษายน 1955 ที่เมืองบันดุงในชวาตะวันตก อินโดนีเซียในฐานะประเทศเกิดใหม่เป็นหนึ่งในผู้นำจัดการประชุมครั้งนี้ ซึ่งเป็นการประชุมของกลุ่มประเทศโลกที่ 3 ที่ดำเนินนโยบายเป็นกลางทางการเมือง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็การค้าขายกับใครก็ตามที่นำโดยสหรัฐอเมริกา หรือค่ายคอมมิวนิสต์ที่มีโซเวียตเป็นผู้นำ การประชุมครั้งนี้มีตัวแทนจาก 29 ประเทศในเอเชียและแอฟริกา เข้าร่วมประชุม เช่น จีน อินเดีย ปากีสถาน ลังกา โกลด์โคสต์ อียิปต์ และเวียดนาม เป็นต้น

⁴ จินโตต็อกหมายถึงจินแท้หรือจินบริสุทธิ์ (Pure Chinese) ใช้เรียกคนที่เกิดในประเทศจีนและมีแนวโน้มที่จะยึดติดกับประเทศจีนและอัตลักษณ์แบบจีน

นโยบายและการกระทำของรัฐบาลที่ขับไล่ที่ทำกินของพ่อค้าต่างชาติในชนบทโดยเฉพาะพ่อค้าชาวจีนด้วย (Hindley, 1964: 215) ต่อมาในต้นปี 1963 เมื่อเกิดกระแสต่อต้านชาวจีนอินโดนีเซียอย่างรุนแรง จนทำให้เกิดการจลาจลทางเชื้อชาติในพื้นที่สำคัญๆ ในเกาะชวากับเปกาลีโดยคณะกรรมการกลางพรรคได้ออกมาประณามเรื่องการเหยียดเชื้อชาติ และระบุว่ากลุ่มฝ่ายขวาเป็นผู้โหมไฟแห่งความเกลียดชังต่อต้านชาวจีน ขณะที่ชาวจีนอินโดนีเซียส่วนใหญ่มองชาวจีนด้วยความไม่พอใจ คลางแคลงใจ เนื่องจากชาวจีนอินโดนีเซียกุมอำนาจทางเศรษฐกิจเอาไว้ (Hindley, 1964, pp. 215-216)

ปัญหาชาวจีนอินโดนีเซียสัมพันธ์กับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศในช่วงสงครามเย็นเป็นอย่างดี โดยเฉพาะตั้งแต่ปี 1963 เป็นต้นมา ชูการ์โนมีความสัมพันธ์ทางการทูตที่ใกล้ชิดกับจีนและโลกคอมมิวนิสต์มากขึ้น อินโดนีเซียประณามสหรัฐฯ ที่เข้าแทรกแซงเวียดนาม รวมทั้งยังถอนตัวออกจากสหประชาชาติ (United Nations) (Robinson, 2018, p. 10) ชูการ์โนซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเปกาลีได้ประกาศนโยบายเผชิญหน้ากับมาเลเซีย คัดค้านการก่อตั้งประเทศมาเลเซีย และต่อต้านอังกฤษซึ่งถูกมองว่าให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และเป็นจักรวรรดินิยมใหม่ (neo-colonialism) ที่มุ่งหวังจะรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของตนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Ricklefs, 2008, p. 311) ขณะเดียวกันพรรคคอมมิวนิสต์จีนยังให้การสนับสนุนอย่างไม่เปิดเผยแก่อินโดนีเซีย รวมถึงช่วยเหลือฝึกฝนด้านการทหารให้กับกลุ่มเยาวชนเพื่อปฏิบัติการกิจต่อต้านมาเลเซียด้วย (Sutter, 1966, pp. 528-529)

ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างชูการ์โนกับคอมมิวนิสต์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้กองทัพอินโดนีเซียบางส่วนหันเหจากอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก ปัญหาคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียได้กลายเป็นประเด็นร้อนที่สหรัฐฯ และอังกฤษติดตามอย่างใกล้ชิด และเห็นพ้องต้องกันว่าสถานการณ์ในอินโดนีเซียกำลังจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ในที่สุด ต่อมาในต้นปี 1965 เจ้าหน้าที่สหรัฐฯ และอังกฤษต่างกังวลว่าอินโดนีเซียกำลังตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ กระทั่งในปลายเดือนกรกฎาคม ปีเดียวกัน วิลเลียม ราบอร์น (William Raborn) ผู้อำนวยการซีไอเอรายงานต่อประธานาธิบดีลินดอน จอห์นสัน (Lyndon Johnson) ว่าหากไม่สามารถพลิกสถานการณ์ในอินโดนีเซียให้กลับมาได้ อินโดนีเซียจะกลายเป็นชาติคอมมิวนิสต์ในเวลาอันใกล้ (Robinson, 2018, p. 10)

การปราบปรามชาวจีนอินโดนีเซียหลังการสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในปี 1965

ความกังวลว่าคอมมิวนิสต์จะขึ้นสู่อำนาจในอินโดนีเซียจบลงหลังเหตุการณ์ที่รู้จักกันในชื่อขบวนการวันที่ 30 กันยายน หรือเกสตาปู (Gerakan September Tigapuluh-Gestapu) ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ทหารกลุ่มหนึ่งพยายามก่อการปฏิวัติในปี 1965 แต่ล้มเหลว และกองทัพอินโดนีเซียนำโดยซูฮาร์โตสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ในวันถัดมา และกล่าวหาว่าเปกาลีเป็นผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์เกสตาปู (Zulkifli & Dhyatmika, 2012, p. 11) นำไปสู่การกวาดล้างสมาชิกเปกาลีและผู้ต้องสงสัยว่าฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ในทันที ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มพลเรือนฝ่ายขวาและองค์กรศาสนาต่างๆ เจฟฟรีย์ บี. โรบินสัน (Geoffrey B. Robinson) นักประวัติศาสตร์อินโดนีเซียคนสำคัญประเมินว่าตั้งแต่ปลายปี 1965 ถึงกลางปี 1966 มีการสังหารหมู่สมาชิกเปกาลีและผู้ต้องสงสัยว่าฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ครั้งใหญ่ รวมกันมากกว่า 500,000 คน อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีข้อยุติในหมู่นักประวัติศาสตร์เกี่ยวกับตัวเลขที่แน่นอนของผู้เสียชีวิต เป็นไปได้ว่าอาจจะมีมากถึง 1,200,000 คน (Robinson, 2018, pp. 120-121)

ชาวจีนอินโดนีเซียแม้จะไม่ใชเป้าหมายหลักในการกวาดล้างหลังเหตุการณ์เกสตาปู แต่เป็นกลุ่มคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และได้รับผลกระทบจากการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ด้วย กองทัพและกลุ่มฝ่ายขวาได้ทำให้เปกาลีและชาวจีนอินโดนีเซียกลายเป็นศัตรูภายในชาติ ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนกลายเป็นศัตรูจากภายนอก คอมมิวนิสต์กลายเป็นภัยสำคัญที่จำเป็นจะต้องปราบปรามกวาดล้างอย่างเร่งด่วน หลังเหตุการณ์เกสตาปูได้เกิดกระแสความไม่พอใจคอมมิวนิสต์และการต่อต้านชาวจีนอินโดนีเซียที่ทวีความรุนแรงขึ้นทั่วประเทศ เกิดการเผาสถานทูตจีนในกรุงจาการ์ตา การบุกกรุกสถานกงสุล

เงินที่เมดาน บ้านเรือนชาวอินโดนีเซียถูกเผาทำลาย รวมไปถึงการทำลายและบุกรุกโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่ได้รับเงินสนับสนุนจากชาวจีนด้วย (ชนมธิดา อัยกุล, 2561, น. 70) มีการปล่อยข่าวว่าเชียวหยกจั้นเป็นสมาชิกคนสำคัญที่ก่อเหตุการณ์เกสตาปู เขาถูกจำคุกโดยปราศจากการพิจารณาคดี ขณะที่บาเปอร์ก็ถูกยุบด้วยข้อหาว่าเกี่ยวข้องกับเปกาอี และมีการประเมินว่าชาวอินโดนีเซียถูกสังหารหลังเหตุการณ์เกสตาปู ประมาณ 2,000 คน (ธียรราช พูนพิพัฒน์, 2553, น. 83; Winarta, 2008, p. 61)

สหรัฐฯ ติดตามการสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซีย รวมถึงการปราบปรามชาวจีนอินโดนีเซียในระหว่างปี 1965-1966 อย่างใกล้ชิด รายงานลับทางการทูตของสหรัฐฯ จากจาร์ตา ซูราบายา และเมืองสำคัญอื่นๆ ในอินโดนีเซียระบุว่าชาวจีนอินโดนีเซียได้รับผลกระทบจากการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยกองทัพและกลุ่มฝ่ายขวา อีกทั้งยังรายงานสถานการณ์ความขัดแย้งในการเมืองอินโดนีเซียว่าซูฮาร์โต กองทัพ และนักการเมืองฝ่ายขวามีความพยายามจะโค่นอำนาจซูการ์โน ซึ่งถูกมองว่าเห็นอกเห็นใจเปกาอีและใกล้ชิดกับจีนคอมมิวนิสต์

รายงานลับของกรีนลงวันที่ 12 ตุลาคม 1965 ระบุถึงการสนทนาของเขากับเอกอัครราชทูตเยอรมันประจำอินโดนีเซียว่ากองทัพอินโดนีเซียรายงานต่อซูการ์โนในวันที่ 10 ตุลาคม 1965 ว่าเปกาอีเป็นผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์เกสตาปู ทว่าซูการ์โนเพิกเฉยต่อรายงานครั้งนี้ และยังได้ตำหนิกองทัพที่พยายามสร้างแรงกดดันต่อเปกาอีด้วย กองทัพอินโดนีเซียจึงประเมินถึงความเป็นไปได้ที่จะล้มล้างอำนาจของซูการ์โน (US Embassy in Jakarta, Telegram 971, 1965)

รายงานที่น่าสนใจอีกชิ้นคือฉบับลงวันที่ 18 ตุลาคม 1965 บันทึกการสนทนาระหว่างเจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐฯ ในจาร์ตากับซูตาร์ทอ (Surtarto) ผู้ช่วยพิเศษของรัฐมนตรีรูสลัน อับดุลกาณี (Ruslan Abdulgani) ในรัฐบาลซูการ์โน รายงานฉบับนี้กล่าวถึงสถานการณ์ความขัดแย้งในการเมืองอินโดนีเซียหลังเหตุการณ์เกสตาปู โดยระบุว่าซูฮาร์โตมีความเห็นว่ากองทัพและกลุ่มมุสลิมต่อต้านคอมมิวนิสต์กำลังพุ่งเป้าไปยังซูบันดริโอ (Subandrio) รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ซึ่งถูกมองว่าหัวเอียงซ้าย อีกทั้งยังเป็นคนสำคัญที่สนับสนุนนโยบายการเผชิญหน้ากับมาเลเซีย และดำเนินนโยบายต่างประเทศใกล้ชิดกับจีนคอมมิวนิสต์ ต่อมาซูบันดริโอถูกกล่าวหาว่าพัวพันกับเหตุการณ์เกสตาปู (Telegram 779A, 1965)

ต่อมาในวันที่ 12 พฤศจิกายน 1965 โทรเลขของกรีนรายงานว่า มีการก่อกบฏและมีการบุกปล้นเผาทำลายร้านค้าของชาวจีนในเมืองมาแกซซาร์โดยอ้างอิงแหล่งข้อมูลจากผู้นำชาวโปรเตสแตนต์ในซูลาเวสีว่า “ร้านค้าของพ่อค้าชาวจีนมากกว่าร้อยละ 90 ถูกปล้นและทำลาย การก่อกบฏที่เกิดขึ้นยังเกี่ยวข้องกับการอ้างว่าค้นพบที่ซ่อนของกลุ่มติดอาวุธเปกาอี และการที่พ่อค้าชาวจีนไม่ยอมขายสินค้าในราคาที่ต่ำ” (Telegram 1425, 1965) นอกจากนี้ การกล่าวหาว่าชาวจีนอินโดนีเซียเกี่ยวข้องกับเปกาอีและพรรคคอมมิวนิสต์จีนยังปรากฏในรายงานสหรัฐฯ ฉบับวันที่ 7 ธันวาคม 1965 ซึ่งเป็นการประเมินว่าความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียและจีนจะย่ำแย่ลง เนื่องจากเกิดการยึดทรัพย์สิน รวมถึงสังหาริมทรัพย์ที่ชาวจีนอินโดนีเซียเป็นเจ้าของ และระบุว่ารัฐมนตรีกระทรวงเกษตรประกาศว่ากองบัญชาการทหารระดับภูมิภาคจะเข้ายึดกิจการโรงสีข้าวและสิ่งทอของชาวจีนในบาเปอร์กีด้วย (Airgram A-373, 1965)

สถานทูตสหรัฐฯ ในจาร์ตาส่งรายงานอีกฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม 1965 กล่าวถึงสถานการณ์ที่กลุ่มฝ่ายขวาอย่างหน่วยรบพิเศษกองทัพบก (Resimen Para Komando Angkatan Darat-RPKAD) ผู้นำพรรคคาทอลิก และองค์กรมุสลิมสายจารีตอย่างนาร์ฮาดตุล อุลาม่า (Nahdlatul Ulama) ได้ติดตามการกวาดล้างสมาชิกเปกาอี ผู้ต้องสงสัยว่าฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ รวมถึงชาวจีนอินโดนีเซียที่เป็นสมาชิกบาเปอร์กีในเขตชวากลาง รายงานชิ้นนี้ชี้ว่าไม่ได้มีการกวาดล้างเฉพาะสมาชิกเปกาอีเท่านั้น แต่กลุ่มนาร์ฮาดตุล อุลาม่า รวมถึงเครือข่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์ยังได้ตั้งข้อกล่าวหาบุคคลที่ตนไม่ชื่นชอบหรือมีความขัดแย้งส่วนตัวว่าเป็นคอมมิวนิสต์ด้วย ขณะที่ชาวจีนอินโดนีเซียจากบาเปอร์กีได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์นี้เช่นกัน มีการส่งรายชื่อสมาชิกของบาเปอร์กีในเมืองกูตุส (Kudus) จำนวน 200 รายชื่อไปให้กองทัพ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นผู้นำ

ของบาเปอร์ก็จำนวน 20 ราย ทั้งยังจำแนกข้อมูลโดยละเอียดว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกิจการประเภทใดในเมืองนี้ด้วย (Telegram A-386, 1965)

เอกสารสำคัญอีกชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าปัญหาชาวจีนอินโดนีเซียและคอมมิวนิสต์เป็นปัญหาใหญ่ และเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศในช่วงสงครามเย็น คือรายงานของสถานกงสุลสหรัฐฯ ในซูราบายา ลงวันที่ 22 ธันวาคม 1965 รายงานดังกล่าวอ้างอิงแหล่งข้อมูลจากกงสุลญี่ปุ่นที่เดินทางกลับมาจากบาห์ลี ซึ่งกล่าวถึงสถานการณ์ที่ชาวจีนอินโดนีเซียต้องพบเจอในช่วงการปราบปรามกวาดล้างคอมมิวนิสต์ เช่น การเผาทำลายร้านค้าของชาวจีน และการยิงเข้าใส่ร้านของชาวจีนตอนกลางคืนอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น และแม้ว่าผู้นำชาวจีนที่นี่จะพยายามปกป้องชาวจีนอินโดนีเซียที่สนับสนุนพรรคก๊กมินตั๋งแล้ว แต่ร้านค้าของชาวจีนอินโดนีเซียที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ก็ยังคงถูกเผาทำลายไป 1 ร้าน (Telegram 203, 1965)

รายงานชิ้นเดียวกันนี้ยังพูดถึงความต้องการของชาวจีนอินโดนีเซียที่ร้องขออพยพออกจากบาห์ลีด้วย โดยระบุว่าชาวจีนอินโดนีเซียที่เป็นคอมมิวนิสต์ในบาห์ลีได้ส่งตัวแทนไปเจรจากับสถานทูตจีนในจาการ์ตา เพื่อร้องขอให้พวกเขาได้อพยพย้ายกลับไปยังจีนแผ่นดินใหญ่ เอกสารชิ้นนี้ยังกล่าวถึงปฏิกิริยาของกลุ่มมุสลิมฝ่ายขวาอย่างนาฮ์ดาตุล อุลามา ที่จัดการประชุมขึ้นในชาวตะวันออก เพื่อเรียกร้องให้มีการกวาดล้างผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เกสตาปูพ้นจากคณะรัฐบาล ขอให้ยุบเลิกเปกาอี รวมถึงเรียกร้องให้ใช้มาตรการที่แข็งกร้าวในการต่อต้านชาวจีนอินโดนีเซีย และขอให้รัฐบาลทบทวนการดำเนินนโยบายทางการทูตกับจีนคอมมิวนิสต์ ทั้งยังเรียกร้องให้มีการนำนโยบายกีดกันกิจกรรมการค้าปลีกของชาวต่างชาติในเขตชนบทกลับมาใช้อีกครั้ง (Telegram 203, 1965) รายงานของสหรัฐฯ สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาชาวจีนอินโดนีเซียเป็นปัญหาใหญ่ในอินโดนีเซียหลังการสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในปี 1965 ชาวจีนถูกมองว่าเป็นภัยทั้งในแง่ที่เป็นผู้สมานทานอุดมการณ์คอมมิวนิสต์สนับสนุนเปกาอีและพรรคคอมมิวนิสต์จีน รวมถึงเป็นภัยต่อความมั่นคง

ชาวจีนอินโดนีเซียได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่องจากการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยกองทัพอินโดนีเซียและกลุ่มฝ่ายขวา ความรุนแรงที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดเฉพาะชาวจีนที่เป็นผู้นำองค์กรทางการเมือง ชาวจีนฝ่ายซ้าย หรือพ่อค้าคหบดีเท่านั้น แต่เกิดกระแสการต่อต้านชาวจีนขึ้นทั้งในเมืองใหญ่และเขตชนบทที่ห่างไกลในระหว่างปี 1966-1967 เกิดการจลาจล ช่มชี่ ปล้น ชก่า และทำลายทรัพย์สินของชาวจีนโดยองค์กรเยาวชนและองค์กรนักศึกษามุสลิมที่จัดตั้งขึ้นโดยกองทัพ มีการทำลายและเข้าปล้นสำนักงานกงสุลใหญ่และสำนักงานที่ปรึกษาการค้าของจีนในจาการ์ตา ขณะที่ในเดือนมีนาคม 1966 กองทัพอินโดนีเซียได้เข้ายึดโรงเรียนสอนภาษาจีนและสั่งปิดโรงเรียนจีนทั้งหมด ประกาศสั่งปิดหนังสือพิมพ์จีน สั่งห้ามไม่ให้ชาวจีนโตต่อหรือเงินแก่ทุกคนที่อาศัยอยู่นอกเขตเมืองซูราบายาทำการค้าขายสินค้าทุกชนิด และยังคงสั่งห้ามไม่ให้ชาวจีนกลุ่มนี้ย้ายภูมิลำเนา รวมถึงมีมาตรการห้ามไม่ให้มีการใช้ภาษาจีนในวงการธุรกิจ การบริหาร และการโทรคมนาคม อีกทั้งยังกำหนดให้ศาลเจ้าและวัดของชาวจีนจะต้องลบตัวอักษรจีน โดยอ้างว่าเพื่อความมั่นคงของรัฐ (ธียรซ์ พูนพิพัฒน์, 2553, น. 83-84)

นอกจากนี้ ชูฮาร์โตยังมองว่าชาวจีนอินโดนีเซียเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาความมั่นคงของชาติ หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า ปัญหาชาวจีน (Masalah Cina) ทำให้รัฐบาลประกาศใช้นโยบายบังคับกลมกลืนทางชาติพันธุ์ในปี 1967 เพื่อกลืนชาวจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของชาติอินโดนีเซีย (ชนมธิตา อัยกุล, 2561, น. 70) ในปีเดียวกันนี้ รัฐบาลชูฮาร์โตยังได้ยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนด้วย ส่งผลให้นโยบายการเมืองระหว่างประเทศของอินโดนีเซียเปลี่ยนจากที่เคยใกล้ชิดกับโลกคอมมิวนิสต์ในสมัยซูการ์โนมาเป็นพันธมิตรกับชาติตะวันตก โดยเฉพาะกับสหรัฐฯ แทน (ชนมธิตา อัยกุล, 2561, น. 68)

เปกาอีและพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเอกสารลับสหรัฐฯ

เปกาอีและพรรคคอมมิวนิสต์จีนถูกพิจารณาว่าเป็นภัยในช่วงการปราบปรามกวาดล้างคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซีย เนื่องจากชูฮาร์โตและกองทัพเชื่อว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนเปกาอีและดี. เอ็น. ไอดิติ (D. N. Aidit)

ผู้นำเปกาอี กองทัพได้ตีพิมพ์บทความในหนังสือพิมพ์ Angkatan Bersenjata (อังกาดัน เบอรเซ็นจาตา หรือทหาร) ฉบับวันที่ 25 เมษายน 1966 กล่าวหาว่าเหมาเจ๋อตง (Mao Zedong) เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เกสตาปู หนังสือพิมพ์ Angkatan Bersenjata ถือเป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของกองทัพก่อตั้งขึ้นในต้นปี 1965 โดยมี พลจัตวาซูกันดี การ์โตซูโบรโต (Sugandhi Kartosubroto) หัวหน้าแผนกข่าวสารประจำกระทรวงกลาโหมเป็นบรรณาธิการคนแรกของหนังสือพิมพ์ (Roosa, 2020, pp. 47-51)

รายงานสหรัฐฯ ได้อ้างอิงข่าวจากหนังสือพิมพ์ Angkatan Bersenjata ฉบับวันที่ 25 เมษายน 1966 โดยได้แปลข่าวดังกล่าวทั้งหมดในชื่อ “The History of the Gestapu Abortive Coup, Engineered in Peking” (Enclosure 1: A-666, 1966) บทความดังกล่าวกล่าวหาว่าเหมาเจ๋อตงได้วางแผนและสนับสนุนโอดิตให้ก่อการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงอินโดนีเซียตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เหมากำหนดให้ใช้วันที่ 30 กันยายน 1965 เป็นวันก่อการ ด้วยหวังว่าการปฏิวัติจะสำเร็จเสร็จสิ้นตรงกับวันชาติจีนในวันที่ 1 ตุลาคม 1965 พอดี บทความนี้ยังรายงานถึงบทสนทนาระหว่างเหมากับโอดิต ความยาว 4 หน้ากระดาษ กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของโอดิตขณะเยือนจีนเป็นระยะเวลา 8 วัน และการพูดคุยวางแผนการกับเหมาถึง 3 ครั้ง โดยรัฐบาลปักกิ่งมีคำสั่งให้สังหารนายพลระดับสูงของกองทัพจำนวน 7 คน เช่น พลเอกนาซูดีน ผู้บัญชาการกองทัพที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์, พลโทยานี (Yani) ที่ใกล้ชิดกับซูการ์โน และพลตรีซูฮาร์โต เหมาบอกกับโอดิตว่าหากสังหารนายพลเหล่านี้ได้สำเร็จ กองทัพอินโดนีเซียก็จะเป็นเพียงม็กรไ้หัวเท่านั้น พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังสัญญาว่าจะให้การสนับสนุนอาวุธรวมถึงกองกำลังติดอาวุธจำนวน 30,000 คนด้วย (Enclosure 1: A-666, 1966)

ในบทความให้ภาพโอดิตและเหมา โดยบรรยายถึงบุคลิก รวมถึงอากัปกริยาของทั้งคู่ระหว่างการสนทนาอย่างละเอียด เช่น การที่เหมาโคลงศีรษะ สายหน้า ไม่เห็นด้วยเมื่อทราบแผนหลังการปฏิวัติ โอดิตต้องการเป็นเพียงนายกรัฐมนตรี แต่เหมาเห็นว่าเขาควรเป็นประธานาธิบดีเท่านั้น การบรรยายถึงความกังวลของโอดิตต่อการปฏิวัติว่ากองทัพอาจจะไม่เห็นด้วย รวมถึงการบรรยายภาพของเหมาที่หัวเราะลั่น เพื่อพยายามทำให้โอดิตคลายกังวลลง โนม่น่าวใจให้ทำตามแผนการที่วางไว้ แม้จะดูเป็นการจงใจสร้างตัวละครผู้ร้ายตามอุดมคติ แต่เมื่อภาพและรายละเอียดเหล่านี้ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์สู่สาธารณชนแล้วนั้น นับเป็นกลวิธีที่กองทัพใช้ปลุกปั่นอารมณ์และความรู้สึกของคนอินโดนีเซียที่มีต่อคอมมิวนิสต์ได้เป็นอย่างดี ควบคู่ไปกับการรณรงค์ปราบปรามกวาดล้างคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นทันทีหลังเหตุการณ์เกสตาปูจนกระทั่งถึงปลายปี 1966 ชาวอินโดนีเซียแม้จะไม่ใช่ว่าเป้าหมายหลักในการกวาดล้างโดยตรง แต่กระแสความเกลียดชังและต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ส่งผลกระทบต่อชาวอินโดนีเซียด้วย ประกอบเข้ากับประเด็นปัญหาความขัดแย้งเรื่องชาติพันธุ์ รวมถึงความไม่พอใจที่ชาวอินโดนีเซียกุมอำนาจทางเศรษฐกิจ ทำให้การเป็นคอมมิวนิสต์ได้กลายเป็นเป็นข้อกล่าวหาหรือข้ออ้างที่ฝ่ายขวาใช้จัดการกับฝ่ายตรงข้ามซึ่งถูกมองว่าเป็นคู่ขัดแย้งตามมา

ข่าวจากหนังสือพิมพ์ Angkatan Bersenjata ที่สหรัฐฯ คัดมานี้แสดงให้เห็นได้ว่ากองทัพอินโดนีเซียมีความตั้งใจสร้างเรื่องกล่าวหาเปกาอีและพรรคคอมมิวนิสต์จีนว่าอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์เกสตาปู โดยใช้สิ่งพิมพ์ของตนเองเป็นเครื่องมือในการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างมีนัยสำคัญ บทความนี้เรียกเหตุการณ์ในคืนวันที่ 30 กันยายน 1965 ว่า “เกสตาปู/เปกาอี” (Gestapu/PKI) ซึ่งแสดงให้เห็นอคติที่พยายามอธิบายว่าเปกาอีอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์เกสตาปูอย่างชัดเจน ในมุมมองของกองทัพและกลุ่มมุสลิมฝ่ายขวานั้น โอดิตและเปกาอีไม่ได้เป็นเพียงผู้ร้ายที่ทศยศต่อชาติด้วยการปฏิวัติล้มล้างรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังตกอยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนด้วย คอมมิวนิสต์จึงเป็นทั้งศัตรูภายในและภายนอก อีกทั้งแนวคิดคอมมิวนิสต์ยังได้ทำลายความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาตามทัศนะของกลุ่มฝ่ายขวาด้วย จำเป็นจะต้องปราบปรามกวาดล้างคอมมิวนิสต์อย่างเร่งด่วน

น่าสังเกตด้วยว่าบทความนี้ตีพิมพ์ในเดือนเมษายน 1966 ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่ยูฮาร์โตมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการเมืองอินโดนีเซีย บทความนี้จึงสะท้อนความตั้งใจของกองทัพและกลุ่มฝ่ายขวาที่ต้องการกวาดล้างคอมมิวนิสต์ รวมถึงความพยายาม

ของซูฮาร์โตที่จะกำจัดคู่แข่งทางการเมืองและฝ่ายตรงข้ามในรัฐบาล โดยเฉพาะฝ่ายซ้ายและฝ่ายชาตินิยมที่เห็นอกเห็นใจเปกาลี และซูการ์โน นำไปสู่การลดบทบาททางการเมืองของซูการ์โนลง และการสั่งจำคุกซูบันดริโอ อดีตรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศที่ใกล้ชิดกับซูการ์โนและสนับสนุนเงินคอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ดี สหรัฐฯ ไม่ได้เชื่อว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เกสตาปูโดยตรง จากรายงานของสถานกงสุลใหญ่สหรัฐฯ ที่ฮ่องกง ถึงสถานทูตสหรัฐฯ ประจำจาการ์ตา ลงวันที่ 27 เมษายน 1966 มีความเห็นในเรื่องที่กล่าวหาว่าเหมาและพรรคคอมมิวนิสต์จีนอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์เกสตาปูนั้นเป็นเรื่องโกหกหลอกลวง (Telegram 222, 1966) ขณะที่กรีนได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับบทความในหนังสือพิมพ์ Angkatan Bersenjata ฉบับวันที่ 25 เมษายน 1966 ไว้ในรายงานของสถานทูตสหรัฐฯ ประจำจาการ์ตา ถึงกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 1966 เขาไม่คิดว่าเงินจะเป็นสาเหตุหลักของเหตุการณ์เกสตาปู หรือการกระทำต่างๆ ของเงินจะกลายเป็นสิ่งที่นักกฎหมายเรียกว่าเหตุใกล้ชิด (proximate cause) อีกทั้งยังเห็นว่าบทสนทนาระหว่างเหมากับโอดิตที่ปรากฏในบทความนั้นดูเป็นเรื่องจริงใจให้เกิดขึ้นมาเกินไป คล้ายเป็นความพยายามสร้างเรื่องเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อในอินโดนีเซีย (Telegram A-673, 1966)

บทสรุป

เอกสารลับชุดหนึ่งที่เผยแพร่โดยหอจดหมายเหตุความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาในปี 2017 เผยให้เห็นถึงความกังวลของสหรัฐฯ ต่อปัญหาคอมมิวนิสต์ทั้งในอินโดนีเซียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคสงครามเย็น สหรัฐฯ รับรู้และติดตามสถานการณ์การสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียระหว่างปี 1965-1966 มาโดยตลอด อีกทั้งยังมีการรายงานเรื่องปัญหาชาวจีนอินโดนีเซียซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และได้รับผลกระทบจากการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ในช่วงเวลานี้ด้วย เอกสารลับชุดนี้ยังสะท้อนว่าสหรัฐฯ มีความพยายามสร้างระเบียบโลกใหม่และดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็น ทำให้สหรัฐฯ มีบทบาทหลักในการให้ความช่วยเหลือแก่กองทัพและกลุ่มฝ่ายขวาในอินโดนีเซียในช่วงการปราบปรามกวาดล้างสมาชิกเปกาลี ชาวจีน และผู้ต้องสงสัยว่าฝักใฝ่คอมมิวนิสต์

เอกสารลับชุดนี้ยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาได้ว่าในช่วงการสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียนั้น เปกาลีชาวจีนอินโดนีเซีย และพรรคคอมมิวนิสต์จีนถูกกองทัพอินโดนีเซียทำให้เป็นภัยที่จำเป็นจะต้องปราบปรามกวาดล้างอย่างเร่งด่วน และการที่สหรัฐฯ เลือกใช้รายงานข่าวจากสื่อของกองทัพอินโดนีเซียเป็นแหล่งข่าวหนึ่งในการติดตามสถานการณ์คอมมิวนิสต์สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของสหรัฐฯ ที่มองว่ารายงานข่าวจากสื่อของกองทัพอินโดนีเซียสอดคล้องกับการสร้างระเบียบโลกใหม่และนโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในยุคสงครามเย็นด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คุณอาทิตย์ เจียมรัตต์ญู และคุณสุรเชษฐ์ สุขลาภกิจ สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาบทความนี้

เอกสารอ้างอิง

- ชนม์ธิดา อัยกุล. (มกราคม-มิถุนายน 2561) เส้นแบ่งอัตลักษณ์ในอินโดนีเซีย: ความเกลียดชัง “คนอื่น” ในแคมเปญต่อต้านอาฮก. *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์*. 5(1), 66-115.
- ณัฐพล ใจจริง. (2563). *ขุนศึก คักตินา และพญาอินทรี: การเมืองไทยภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา 2491-2500*. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.
- ธียรช พูนพิพัฒน์. (2553). *องค์กรและนักเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวจีนอินโดนีเซีย ค.ศ. 1942-1966*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Airgram A-353, Joint Weeka No. 45 from U.S. Embassy Jakarta to State, Secret. (1965, Nov 30). RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 10, Folder 12-POL 2-1 Joint Weeks Sept. 1-December 31, 1965, National Security Archive (NSA). Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15712-document-16-airgram-353-joint-weeka-no-45>
- Airgram A-373, Joint Weeka No. 46 from U.S. Embassy Jakarta to State, Secret. (1965, Dec 7). RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 10, Folder 12-POL 2-1 Joint Weeks Sept. 1-December 31, 1965, NSA. Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15716-document-20-airgram-373-joint-weeka-no-46>
- Enclosure 1: A-666, Djakarta. (1966, Apr 27). RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 27, Folder 14 Pol 23-9 rebellions and coups 1966 ‘The History of the Gestapu Abortive Coup, Engineered in Peking’, NSA. Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15726-document-30-enclosure-1-666-djakarta>
- G.P.D. (1985). Memories of Bandung. **Economic and Political Weekly**, 20(18), 769-791.
- Kratoska, P.H. (1998). **The Japanese Occupation of Malaya: A Social and Economic History**. London: Hurst & Company.
- Liu, H. (2011). **China and the Shaping of Indonesia 1949-1965**. Singapore: NUS Press.
- Marr, D.G. (2013). **Vietnam: State, War, and Revolution (1945-1946)**. Berkley, LA and London: University of California Press.
- McCoy, A.W. (2009). **Policing American’s Empire: The United States, the Philippines, and the Rise of the Surveillance State**. Madison, WI: The University of Wisconsin Press.
- Miller, E. (2013). **Misalliance: Ngo Dinh Diem, the United States, and the Fate of South Vietnam**. Cambridge, MA and London: Harvard University Press.
- Ricklefs, M.C. (2008). **A History of Modern Indonesia since c. 1200**. (4th ed). New York: Palgrave Macmillan.
- Robinson, G.B. (2018). **The Killing Season: A History of the Indonesian Massacres, 1965-66**. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Roosa, J. (2020). **Buried Histories: The Anticommunist Massacres of 1965-1966 in Indonesia**. University of Wisconsin Press.
- Sutter, J.O. (1966). Two Faces of Konfrontasi: “Crush Malaysia” and the Gestapu. **Asian Survey**. 6(10), 523-546.
- Telegram 1425 from American Embassy Jakarta to Secretary of State, Secret. (1965, Nov 12). RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 14, Folder 5 pol 23-9 Sept 30th Mvt Nov 10-19 1965, NSA. Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15708-document-12-telegram-1425-american-embassy>
- Telegram 203 from American Consul in Surabaya to Jakarta, Confidential. (1965, Dec 22). RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 14, Folder 7 pol 23-9 September 30th Mvt, dec 1-31, 1965, NSA. Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15721-document-25-telegram-203-american-consul>

- Telegram 222 from American Consul General Hong Kong to American Embassy Jakarta, Limited Official Use. (1966, Apr 27). RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 27, Folder 14 Pol 23-9 rebellions and coups 1966, NSA. Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15725-document-29-telegram-222-american-consul>
- Telegram 779A from American Embassy in Jakarta to Secretary of State in Washington, Secret. (1965, Oct 18, 1965 RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 38 (Dummy Box), Folder 3, NSA. Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15701-document-5-telegram-779a-american-embassy>
- Telegram A-386 from American Embassy Jakarta to Secretary of State, 'The PKI Hunt in Central Java', Confidential. (1965, Dec 10). RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 14, Folder 7 pol 23-9 September 30th Mvt, dec 1 - 31, 1965, NSA. Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15718-document-22-telegram-386-american-embassy>
- Telegram A-673 from American Embassy to Department of State, Confidential. 'Example of Anti-Chinese Propaganda' (1966, Mar 4). RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 27, Folder 14 Pol 23-9 rebellions and coups 1966, NSA. Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15724-document-28-telegram-673-american-embassy>
- Thaler K.M. (2018). U.S. Action and Inaction in the Massacre of Communists and Alleged Communists in Indonesia. In **Dirty Hands and Vicious Deeds: The US Government's Complicity in Crimes Against Humanity and Genocide**, 23-69. Edited by Samuel Totten. Toronto: University of Toronto Press.
- US Embassy in Jakarta, Telegram 971 to Secretary of State, Secret. (1965, Oct 12). RG 84, Entry P 339, Jakarta Embassy Files, Box 4, Folder 7 pol 23-9 rebellion. Coups. 30th September Movement 1965, NSA. Retrieved from : <https://nsarchive.gwu.edu/document/15700-document-04-us-embassy-jakarta-telegram-971>
- Winarta, F. (2008). No More Discrimination Against the Chinese. In **Ethnic Chinese in Contemporary Indonesia**, 57-74. Edited by L. Suryadinata. ISEAS–Yusof Ishak Institute.
- Zulkifli, A. & Dhyatmika, W. (2012). **Sarwo Edhie dan Misteri 1965** [ซาร์วู เอ็ดดี้ และความลึกลับ ปี 1965]. Jakarta: Kepustakaan Populer Gramedia.

เฟมินิสต์ ปิตาธิปไตย: ความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้
Feminist Patriarchy: The Gender Conflict in South Korea

วรินทร อ่างคำ¹

ศิริพร ดาบเพชร²

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานประเภทงานวิจัย หนังสือ บทความ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อวิเคราะห์บริบทโดยรวมของสังคมเกาหลีใต้ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของผู้หญิงเกาหลีใต้ อันนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างเพศ

ผลการศึกษาพบว่า ค่านิยมทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อ ซึ่งมีอิทธิพลสูงสุดในเกาหลีตั้งแต่สมัยราชวงศ์โชซอน (ค.ศ. 1392 - 1910) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ ส่งผลให้สังคมของเกาหลีมีลักษณะแบ่งแยกทางเพศและมีค่านิยมแบบปิตาธิปไตย เมื่อเกาหลีใต้พัฒนาเป็นสังคมสมัยใหม่ นับแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา สถานะทางสังคมของผู้หญิงเกาหลีใต้เปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ผู้หญิงเกาหลีใต้ยังต้องเผชิญกับปัญหาการถูกกดขี่และความไม่เท่าเทียมทางเพศ จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงเกาหลีใต้ทั้งในภาคการเมืองและสังคม เพื่อสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริง การเคลื่อนไหวนี้สร้างแรงปะทะต่อค่านิยมเดิมทางสังคมที่ได้ฝังรากลึกอยู่ในสังคม จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: เฟมินิสต์, ปิตาธิปไตย, ความขัดแย้งระหว่างเพศ, เกาหลีใต้

Abstract

This article examines the factors contributing to gender conflict in South Korean society, using historical methods in data analysis from research, books, articles, and electronic media. It analyzes the overall context of the South Korea society caused from changes in the social status of Korean women. which led to gender conflict in the South Korea society.

The study has found that the social values influenced from Confucianism, which came to Korea since the Choson Dynasty (1392 - 1910) is the main factor contributed to gender conflict in the South Korea society. As a result, Korean society was shaped by gender inequality and patriarchal values was cultivated. Since the 1970s, South Korea began to develop into the modern society, the social status of South Korean women has gradually changed along with socioeconomic development. However, South Korean women have still faced gender inequality and oppression. This has led to the women's rights movement, which is active in both the political and social sectors, aiming to creating a truly gender-equal society. The movement impacts to the old social values that are still deeply rooted in the society and that led to the gender conflict in South Korean society today.

Keywords: Feminist, Patriarchy, Gender Conflicts, South Korea

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² รองศาสตราจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

ความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ที่มีที่มาจากแนวคิดชายเป็นใหญ่ หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy)³ เป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับประเทศที่มีการพัฒนาจนกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจแห่งหนึ่งในเอเชียได้อย่างรวดเร็ว ปัญหาเหล่านี้ได้รับความสนใจและมีการพูดถึงอย่างมากในช่วงปลายทศวรรษ 2010 ที่เกิดกระแส #Metoo ขึ้นในสังคมออนไลน์ของเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นการออกมาเปิดเผยประสบการณ์การถูกล่วงละเมิดทางเพศของผู้หญิงในเกาหลีใต้และมีการเรียกร้องให้มีการลงโทษผู้ที่กระทำผิด กระแส #Metoo ไม่เพียงเป็นการเคลื่อนไหวในสังคมออนไลน์เท่านั้น แต่ยังมี การออกมาเดินขบวนประท้วงเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับเหยื่อและให้มีการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสมด้วย กระแส #Metoo ทำให้ประเด็นความไม่เท่าเทียมทางเพศในเกาหลีใต้ได้รับความสนใจจากผู้คนในสังคมเป็นอย่างมากและทำให้กระแสสตรีนิยม (Feminism)⁴ ในเกาหลีใต้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะเดียวกัน สังคมเกาหลีใต้ได้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมด้วยเช่นกัน ผู้ที่ออกมาคัดค้านส่วนใหญ่เป็นผู้ชายที่มองว่าตนเองเป็นเหยื่อของกลุ่มสตรีนิยมและมองว่าข้อเรียกร้องของกลุ่มสตรีนิยมทำให้ตนเองเสียเปรียบ ปัญหาเหล่านี้ได้นำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ที่เกิดจากการปะทะระหว่างกระแสสตรีนิยมและค่านิยมเดิมทางสังคมที่มีลักษณะแบบปิตาธิปไตย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อใหม่ (New Confucianism) ที่เข้ามามีอิทธิพลตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์โชซอน (Choson Dynasty: ค.ศ. 1392-1910)

ลัทธิขงจื้อที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างสูงสุดในสมัยโชซอนได้เข้ามาเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและการใช้ชีวิตของชาวเกาหลี ผู้หญิงเกาหลีถูกกำหนดบทบาทและหน้าที่ที่ด้วยกรอบทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายในฐานะผู้สืบสกุล ส่งผลให้ผู้หญิงถูกลดบทบาทและคุณค่าในสังคมเป็นอย่างมาก ระยะเวลากว่า 500 ปีที่ราชวงศ์โชซอนมีอิทธิพลบนดินแดนเกาหลีส่งผลให้ค่านิยมต่างๆ เหล่านี้ฝังรากลึกอยู่ในสังคม เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1970 สถานะทางสังคมของผู้หญิงเกาหลีใต้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญจากนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เริ่มมาตั้งแต่ทศวรรษ 1960 และระบบการศึกษา ส่งผลให้ผู้หญิงออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้นจากการเข้าสู่ตลาดแรงงานและการได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น แต่ในความเป็นจริงผู้หญิงเกาหลีใต้ยังคงเผชิญกับปัญหาการแบ่งแยกทางเพศในสังคมจนนำมาสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรีที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสสิทธิมนุษยชนและกระแสสตรีนิยมจากตะวันตก การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรีในเกาหลีใต้เริ่มเห็นผลในช่วงทศวรรษ 1990 จากการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศที่รัฐบาลพลเรือนขึ้นมามีอำนาจและให้ความสำคัญกับปัญหาของผู้หญิง มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาหลายประการ เช่น การตั้งผู้หญิงเข้าสู่ภาคการเมืองและการสร้างความร่วมมือกับองค์กรเพื่อสิทธิสตรีในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิง รวมไปถึงการออกกฎหมายและแก้ไขกฎหมายให้มีความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น ถึงแม้จะมีความพยายามทั้งในภาครัฐและสังคมของเกาหลีใต้เพื่อสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริงนั้น ในทางปฏิบัติสังคมเกาหลีใต้ยังไม่สามารถขจัดปัญหาเหล่านี้ไปได้อย่างสิ้นเชิง ยังคงมีกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องของผู้หญิงและมองว่าตนเองเป็นเหยื่อของสตรีนิยมด้วยเช่นกัน ทำให้กลุ่มสตรีนิยมในเกาหลีใต้ยังคงมีการเคลื่อนไหวมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเกิดกลุ่มสตรีนิยมหัวรุนแรง เช่น กลุ่ม WOMAD ที่มีความคิดในการมองผู้หญิงเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงและมีความคิดที่ด้อยค่าเพศชาย ซึ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจของผู้ชายเกาหลีและยังทำให้แรงปะทะของสองความคิดมีความรุนแรงมากขึ้น จนเกิดกระแส #Youtoo ของผู้ชายเพื่อตอบโต้กระแส #Metoo ของผู้หญิง

บทความนี้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ โดยวิเคราะห์ถึงบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้เห็นถึงที่มาของปัญหาความขัดแย้งว่ามีความเป็นมาอย่างไร

³ ปิตาธิปไตย (Patriarchy) หมายถึง ระบบสังคมหนึ่งที่ทำให้เพศชายเป็นผู้มีอำนาจหลักในสังคม และเป็นผู้ควบคุมอำนาจทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

⁴ สตรีนิยม หรือ เฟมินิสม์ (Feminism) หมายถึง แนวคิดในความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและหญิง ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และพจนานุกรมภาษาอังกฤษ ฉบับอ็อกซ์ฟอร์ด ได้นิยามคำว่า "เฟมินิสต์" (feminist) ที่หมายถึงผู้ที่สนับสนุนสิทธิและความเสมอภาคของผู้หญิง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ด้วยการค้นคว้าด้านเอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) โดยใช้เอกสารชั้นรองทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ได้แก่ งานวิจัย ปรินทิพนิพนธ์ สารนิพนธ์ หนังสือ บทความ ที่มีความเกี่ยวข้อง และใช้เอกสารที่สืบค้นผ่านฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น หนังสือพิมพ์ บทความ และกระทู้ในเว็บบอร์ด เพื่อศึกษาข้อมูลในมุมมองของชาวเกาหลี และนำเสนอข้อมูลเหล่านี้ด้วยการวิเคราะห์ตีความในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้เป็นผลมาจากการปะทะกันของค่านิยมเดิมทางสังคมที่รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อซึ่งส่งผลให้สังคมเกาหลีมีลักษณะแบบปิตาธิปไตย และกระแสสตรีนิยมที่เติบโตมาพร้อมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา เมื่อการเมืองภายในเกาหลีใต้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการขึ้นมามีอำนาจของรัฐบาลพลเรือนในทศวรรษ 1990 ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมในเกาหลีใต้ได้รับความสำคัญจากภาครัฐและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อผู้หญิงหลายประการ โดยการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมและนำมาสู่ความขัดแย้งในสังคมเกาหลีใต้ในเวลาต่อมา

ลัทธิขงจื้อกับการกำหนดสถานะสตรีเกาหลี

ลัทธิขงจื้อใหม่ เข้ามามีอิทธิพลในเกาหลีตั้งแต่ในช่วงปลายราชวงศ์โครยอ (Koryo dynasty: ค.ศ. 918-1392) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ศาสนาพุทธที่มีอิทธิพลอยู่เริ่มเสื่อมลงโดยลัทธิขงจื้อใหม่ เข้ามามีอิทธิพลอย่างสูงสุดในสมัยราชวงศ์โชซอน กลุ่มผู้ปกครองได้นำลัทธิขงจื้อใหม่เข้ามาเป็นแนวทางในการจัดระเบียบการเมืองการปกครองและจัดระเบียบทางสังคม ส่งผลให้สังคมในสมัยราชวงศ์โชซอนมีลักษณะของการแบ่งแยกทางชนชั้นและการแบ่งแยกระหว่างเพศชายและหญิงอย่างชัดเจน สถานะทางสังคมของผู้หญิงโชซอนถูกกำหนดไว้ด้วยกรอบของลัทธิขงจื้อ ค่านิยมทางสังคมที่มีลักษณะแบบปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้ผู้หญิงถูกลดบทบาทและคุณค่าในสังคม แนวคิดของลัทธิขงจื้อให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเป็นหลักและมองว่าสังคมโดยรวมเปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างจะมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน โดยมีกฎที่เรียกว่า “ซัมกังก ออริยุน” (Samgong-Oryun: 삼강오륜) หรือ กฎระเบียบ 3 จริยธรรม 5 เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคล กฎระเบียบ 3 คือ กฎ 3 ข้อที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ ได้แก่ สิทธิอำนาจของผู้ปกครองที่อยู่เหนือผู้ใต้ปกครอง สิทธิอำนาจของบิดาที่อยู่เหนือบุตร และสิทธิอำนาจของสามีที่อยู่เหนือภรรยา จริยธรรม 5 คือ หลักความสัมพันธ์ 5 ประการ ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลในสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องหรืออีกนัยหนึ่งคือผู้อาวุโสและผู้อ่อนอาวุโส และความสัมพันธ์ระหว่างมิตรสหาย ทำให้ระบบความสัมพันธ์ภายในสังคมเกาหลีที่วางอยู่บนรากฐานของลัทธิขงจื้อเป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่สร้างความไม่เท่าเทียมในด้านของสถานภาพ เพศ และอายุ (วิลลาซีนี พนานครทรัพย์, 2560, น. 301-302)

โครงสร้างครอบครัวในสมัยโชซอนมีกฎการสร้างเผ่าพันธุ์ กฎการแบ่งแยก และกฎระเบียบ 3 จริยธรรม 5 เป็นแกนสำคัญ ทำให้ครอบครัวในสมัยโชซอนมีลักษณะของการให้ความสำคัญกับการอยู่ได้บังคับบัญชาตามลำดับตำแหน่งภายในครอบครัว สมาชิกครอบครัวที่เป็นผู้ชายได้รับความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ บิดาและสามีเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด ลูกชายต้องอยู่ใต้อำนาจและเชื่อฟังบิดามารดา ผู้หญิงต้องเคารพเชื่อฟังต่อผู้อาวุโสที่เป็นชาย รวมไปถึงผู้ที่มีสถานะต่ำกว่าต้องให้ความเคารพต่อผู้ที่มีสถานะสูงกว่า

(มุน ฮยอนนา, 2560, น. 306) กฎซัมจงจิโด (삼중지도: Samjeongjido) ที่ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายคยองกุกแทจอนซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ในสมัยโชซอน บัญญัติถึงแนวปฏิบัติของผู้หญิงในการดำรงชีวิตไว้ว่า วัยเด็กให้เชื่อฟังและเคารพบิดา เมื่อเป็นภรรยาให้เชื่อฟังและเคารพสามี เมื่อแก่ชราให้ติดตามบุตรชาย ส่งผลให้สตรีถูกลดบทบาทในครอบครัวและสังคมเป็นอย่างมาก

ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้หญิงในสมัยโชซอนได้ก่อให้เกิดกฎระเบียบต่างๆ มากมายสำหรับผู้หญิงเพื่อให้ปฏิบัติตนตามคติของขงจื้อ ผู้หญิงในชนชั้นยั้งบัน (Yangban) หรือชนชั้นสูงจะถูกสอนให้รู้จักมารยาทและการวางตัวเป็นกุลสตรี โดยมีแผนสุหรือนำคำสำหรับสอนผู้หญิง ที่ระบุถึงกฎสำคัญ 4 ข้อที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติ คือ 1) การมีความประพฤติในเชิงศีลธรรม ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องฉลาดแต่ต้องมีความประพฤติที่เรียบร้อย สงบเสงี่ยม รวมทั้งการรักษาพรหมจรรย์ 2) การพูดจาสุภาพ ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องพูดจาฉะฉานแต่ต้องหลีกเลี่ยงการพูดคำหยาบและไม่เหมาะสม 3) การมีท่วงทีและการแสดงตัวที่เหมาะสม ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องสวย แต่ต้องรักษาความสะอาด แต่งกายให้สุภาพและเหมาะสม 4) การทำหน้าที่ของตนเอง ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องฉลาด แต่ต้องทำหน้าที่ของตนเองในการดูแลครอบครัวรวมถึงแขกของครอบครัว (วิลาลินี พนานครทรัพย์, 2560, น. 306) รวมไปถึงการคาดหวังให้ผู้หญิงต้องเป็นแม่ที่ฉลาดและเป็นภรรยาที่ดี (현모양처: Wise Mother and Good Wife) มีการออกกฎหมายเพื่อกำหนดความประพฤติของภรรยา ในกฎหมายคยองกุกแทจอนได้กำหนดให้สามีสามารถขอหย่ากับภรรยาได้ หากภรรยามีความประพฤติในบาป 7 ประการ (칠거지악: Chilgeo jyak) ซึ่งประกอบไปด้วย 1) กรณีที่ไม่ดูแลพ่อแม่สามีให้ดี 2) การที่ไม่สามารถมีลูกชาย 3) การผิดประเวณี 4) มีความอิจฉาริษยา 5) มีโรคที่ร้ายแรง 6) พุดมาก 7) มีนิสัยลัทธิขโมย

นอกจากนี้ วาทกรรมของขงจื้อ เช่น นัมนยอูกบยอล หรือความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิง ส่งผลให้เกิดการแข่งขันทำระหว่างเพศและการแบ่งแยกระหว่างเพศชายและเพศหญิง กฎ Naewoebop (내외법) เป็นกฎที่ระบุเกี่ยวกับข้อห้ามระหว่างเพศชายและหญิง โดยเฉพาะผู้หญิงในชนชั้นยั้งบันที่ถูกจำกัดการทำกิจกรรมภายนอกบ้านเป็นอย่างมาก สตรียังบังคับจะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปยังพื้นที่สาธารณะ เช่น ตลาด หรือสวนสาธารณะมากนัก หากมีเหตุจำเป็นต้องออกไปภายนอกต้องคลุมผ้าคลุมหรือ ซังออด (장옷) เพื่อปิดบังใบหน้า ในขณะที่ผู้หญิงสามัญชนต้องสวมผ้าคลุมไหล่ (Han Hee-sook, 2004, pp. 116-117) กฎข้อนี้ยังส่งผลไปถึงการแบ่งพื้นที่ภายในบ้านเรือนที่มีการแบ่งพื้นที่ของผู้ชายและผู้หญิงอย่างชัดเจน โดยผู้หญิงต้องอยู่ในพื้นที่ของเรือนภายในซึ่งเป็นพื้นที่ของผู้หญิงเท่านั้น จะไม่ได้รับอนุญาตให้ไปยังเรือนรับรองซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับผู้ชายโดยเฉพาะเมื่อมีคนภายนอกมายังบ้านเรือน

ตลอดระยะเวลา 500 กว่าปีของราชวงศ์โชซอน สังคมเกาหลีได้ซึมซับค่านิยมต่างๆ ที่เป็นอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจนไม่สามารถแยกออกจากวิถีชีวิตของผู้คนได้ ค่านิยมทางสังคมที่มีลักษณะแบบปิตาธิปไตยถูกสืบทอดและปฏิบัติต่อกันมาทำให้ผู้หญิงเกาหลีในสมัยจารีตถูกบังคับให้อยู่ในกฎระเบียบและต้องปฏิบัติตามค่านิยมทางสังคม ตามคำสอนของลัทธิขงจื้อที่กล่าวถึงบัญญัติของสวรรค์ที่เป็นตัวกำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้คนในสังคม ส่งผลให้ผู้คนต้องปฏิบัติตามที่ตามสถานะของตนเองอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง ทำให้ผู้หญิงเกาหลีในสมัยจารีตอยู่ภายใต้ความไม่เท่าเทียมและมีสถานะต่ำกว่าผู้ชาย เมื่อราชวงศ์โชซอนล่มสลายลงใน ค.ศ. 1910 จากการถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิญี่ปุ่น ค่านิยมเหล่านี้ยังคงถูกปฏิบัติสืบต่อมา ใน ค.ศ. 1912 รัฐบาลอาณานิคมได้ออกกฎหมายแพ่ง ซึ่งมีมาตราเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัวเกาหลีโดยกำหนดให้มีระบบหัวหน้าครอบครัว (The Family Head System) ที่กำหนดให้แต่ละครอบครัวต้องมีหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ชายเท่านั้น หัวหน้าครอบครัวจะมีอำนาจเด็ดขาดเหนือสมาชิกทุกคนในครอบครัว ยังเป็นการส่งเสริมให้ค่านิยมแบบปิตาธิปไตยในครอบครัวมีความแข็งแกร่งมากขึ้นและลดทอนสถานะของผู้หญิงในครอบครัวให้น้อยลง แต่ในอีกด้าน ลักษณะการปกครองของจักรวรรดิญี่ปุ่นที่มีการกดขี่และความพยายามครอบงำวัฒนธรรมของชาวเกาหลี ประกอบกับการเข้ามาของการศึกษาแบบตะวันตกในช่วงปลายของราชวงศ์โชซอนทำให้ค่านิยมเหล่านี้เริ่มได้รับผลกระทบจากการเติบโตของแนวคิดชาตินิยมที่ก่อตัวขึ้นในหมู่ชาวเกาหลี รวมไปถึงกลุ่มผู้หญิงเกาหลีที่ออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้นจากการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการชาตินิยมเกาหลีในช่วงปลายทศวรรษ 1910 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงเกาหลีได้ออกมามีบทบาทและมีเริ่มตัวตนในสังคม เมื่อเกาหลีได้รับเอกราช (ค.ศ. 1945)

และเกิดการแบ่งแยกประเทศ (ค.ศ. 1948) ประเทศเกาหลีใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสถานะทางสังคมของผู้หญิงเกาหลี

การเข้าสู่สังคมเกาหลีสมัยใหม่และการต่อสู้เพื่อสิทธิของผู้หญิงเกาหลีใต้

ดินแดนเกาหลีถูกแบ่งแยกออกเป็นสองประเทศใน ค.ศ. 1948 ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี หรือ ประเทศเกาหลีเหนือ ปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์ และสาธารณรัฐเกาหลี หรือ ประเทศเกาหลีใต้ ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย และได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการพัฒนาเกาหลีไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ ประเทศเกาหลีใต้ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อพัฒนาประเทศเกาหลีให้มีความเจริญและเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออก และอีกนัยหนึ่งเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก

ในทศวรรษ 1960-1970 ประเทศเกาหลีใต้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมากจากนโยบายหลักของประธานาธิบดีพาร์คจุงฮี (Park Chung hee: ค.ศ. 1962-1979) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาและสนับสนุนอุตสาหกรรมหนักภายในประเทศและส่งเสริมธุรกิจการส่งออก เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ช่วงสงครามเกาหลี และเพื่อพัฒนาประเทศให้มีความเจริญชาติทัดเทียมกับชาติอื่นๆ รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยการหันมาสนับสนุนและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมแทนภาคเกษตรกรรม และให้ภาครัฐเป็นผู้นำในการสร้างพื้นฐานทางอุตสาหกรรม โดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก เช่น อุตสาหกรรมซีเมนต์ ปู๋ย เครื่องจักรอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมการต่อเรือ เป็นต้น โดยรัฐบาลมีการออกกฎหมายและดำเนินนโยบายเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม เช่น การออกกฎหมายค้ำประกันเงินกู้จากต่างประเทศ (Foreign Borrowing Repayment Guarantee Act) ใน ค.ศ. 1962 (ชินินทร์ มีโกคิ, 2560, น. 117) การจัดตั้งกองทุนเพื่อการลงทุนแห่งชาติ (The National Investment Foud) ใน ค.ศ. 1974 เพื่อจัดหาเงินกู้ระยะยาว (8-10 ปี) และมีอัตราดอกเบี้ยต่ำให้แก่ภาคอุตสาหกรรม (ชินินทร์ มีโกคิ, 2560, น. 113) และนโยบายส่งเสริมการส่งออก เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศในการซื้อสินค้าจากต่างประเทศและคืนเงินกู้จากต่างประเทศ นอกจากนี้ รัฐบาลเกาหลียังได้จัดตั้ง “คณะกรรมการวางแผนเศรษฐกิจ” (Economic Planning Bord-EPB) มีหน้าที่ในการดูแลงบประมาณและดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปี ซึ่งการดำเนินนโยบายสนับสนุนทางอุตสาหกรรมและส่งเสริมการส่งออกของรัฐบาลส่งผลให้เศรษฐกิจของเกาหลีใต้ฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว โดยใน ค.ศ. 1979 อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มีการเติบโตสูงสุดถึง 66.947 พันล้านเหรียญสหรัฐ (The World Bank, 2021)

การเติบโตอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมในเกาหลีนำมาสู่การเติบโตของชนชั้นแรงงานครั้งสำคัญ แรงงานจากภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม แรงงานหญิงเป็นอีกหนึ่งกลุ่มสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมของเกาหลีใต้ กระบวนการพัฒนาทางอุตสาหกรรมต้องพึ่งพาแรงงานของผู้หญิงเป็นอย่างมาก แรงงานหญิงส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้า และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ใน ค.ศ. 1985 แรงงานหญิงมีจำนวนถึงร้อยละ 88 ของแรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า ร้อยละ 77 ในจำนวนแรงงานทอผ้า และร้อยละ 68 ในจำนวนแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด ฮาเก็น คู. (2552, น. 54) การเข้าสู่ตลาดแรงงานผู้หญิงนี้เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงเกาหลีออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้นด้วยการออกมาทำงานหาเลี้ยงครอบครัว จากเดิมที่ถูกจำกัดบทบาทแค่เพียงภายในบ้าน

การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการที่ผู้หญิงกลายเป็นกำลังแรงงานสำคัญทำให้มีการขยายการศึกษาสำหรับผู้หญิงเกาหลีเพิ่มขึ้น ในทศวรรษ 1960-1970 รัฐบาลได้ขยายโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาไปยังระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา เพื่อตอบสนองต่อจำนวนนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้นและแผนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก ใน ค.ศ. 1969 มีการยกเลิกระบบการสอบเข้าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับสูงขึ้น การขยายการศึกษานี้เปรียบเสมือนการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้หญิงเกาหลีเช่นเดียวกัน ใน ค.ศ. 1961 มีการก่อตั้งวิทยาลัยครู 2 ปี เพื่อผลิตครูให้ตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนากระบวนการศึกษา ส่งผลให้ผู้หญิงเกาหลีสามารถรับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และในช่วง

ทศวรรษ 1970 สหประชาชาติผลักดันเรื่องสิทธิมนุษยชนและสิทธิสตรี ทำให้ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนของสตรีได้รับความสนใจมากขึ้น และทำให้เกิดความคิดที่ว่าความแตกต่างทางสรีรวิทยาของชายและหญิงไม่ควรถูกนำมาเป็นประเด็นในการเลือกปฏิบัติทางสังคม ผู้หญิงควรได้รับการสนับสนุนให้มีความสามารถและประกอบอาชีพได้ โดยใน ค.ศ. 1976 มีการแก้ไขพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการฝึกอบรมในระดับอาชีวศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เข้ารับการฝึกอบรมในสายอาชีพ และก่อตั้งศูนย์ฝึกอบรม 2 ปี สำหรับผู้หญิงขึ้น ในปีเดียวกันมีการก่อตั้งห้องปฏิบัติการวิจัยสำหรับผู้หญิงที่มหาวิทยาลัยสตรีชุกมยอง (Jae-Hee Ahn, 2011, p. 123)

การพัฒนากระบวนการศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเกาหลีเข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้นและสามารถเข้าศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ผู้ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมได้รับการคาดหวังให้ทำงานเป็นแรงงานในอุตสาหกรรมต่างๆ โดยเฉพาะแรงงานหญิงที่เป็นที่ต้องการในโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากแรงงานหญิงมีค่าแรงที่ถูกกว่าแรงงานชายและสามารถให้ชั่วโมงการทำงานที่มากกว่า สำหรับผู้หญิงที่จบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ด้วยการประกอบอาชีพครู พยาบาล หรือธุรการ แต่ความต้องการแรงงานกลุ่มนี้ยังคงมีน้อย (Jae-Hee Ahn, 2011, p. 125) การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของเกาหลีได้ที่กำลังพัฒนาเป็นกราฟที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้ผู้หญิงเกาหลีออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงสถานะของผู้หญิงยังคงถูกจำกัดและมีการเลือกปฏิบัติอยู่เช่นเดิม แรงงานหญิงต้องเผชิญกับปัญหาการถูกกดค่าแรงและการถูกบังคับให้ทำงานล่วงเวลา ใน ค.ศ. 1980 อัตราเฉลี่ยของค่าจ้างแรงงานหญิงคิดเป็นเพียงร้อยละ 42.9 ของค่าจ้างแรงงานชาย ฮาเก็น คู (2552, น. 86) กล่าวคือ หากค่าจ้างต่อเดือนของแรงงานชายอยู่ที่ 100,000 วอน ค่าจ้างต่อเดือนของแรงงานหญิงจะอยู่ที่ 42,900 วอน สำหรับผู้หญิงที่จบการศึกษาระดับสูง เป็นการยากที่จะหางานทำหลังจบการศึกษาเนื่องจากความต้องการของตลาดแรงงานมีไม่มาก และผู้หญิงมักประสบกับความยากลำบากในการทำงานหลังการแต่งงาน เนื่องจากผู้หญิงยังคงถูกคาดหวังให้สามารถทำหน้าที่ของภรรยาในการดูแลงานภายในบ้าน และการที่ต้องทำหน้าที่ทั้ง 2 อย่างพร้อมกันเป็นเรื่องที่ยาก นอกจากนี้ยังมีธรรมเนียมการเลิกจ้างหรือการกดดันลูกจ้างผู้หญิงให้ออกจากงานหลังการแต่งงาน ในช่วงทศวรรษ 1980 นายจ้างหลายแห่งจะมีสัญญาสำหรับลูกจ้างผู้หญิงที่มีเงื่อนไขว่าต้องลาออกหลังการแต่งงาน (Jae-Hee Ahn, 2011, p. 125)

การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาระบบการศึกษาตั้งแต่ในช่วงทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา ส่งผลให้สถานะทางสังคมของผู้หญิงเกาหลีเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ จากเดิมที่ผู้หญิงเกาหลีถูกวางกรอบไว้ด้วยค่านิยมของขงจื้อและถูกกำหนดให้มีบทบาทเพียงในบ้าน ก็มีบทบาทนอกบ้านมากขึ้น ด้วยการออกมาทำงานเพื่อหารายได้ให้ครอบครัว โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทางอุตสาหกรรมของประเทศ สังคมเกาหลีที่กำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่แต่ในขณะเดียวกันค่านิยมทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อยังคงฝังรากลึกอยู่ในสังคมเกาหลี ผู้หญิงยังต้องเผชิญกับปัญหาการถูกแบ่งแยกทางเพศ การถูกเลือกปฏิบัติ การถูกล่วงละเมิดทางเพศ และความคาดหวังของสังคมต่อการปฏิบัติตนเป็นแม่และภรรยาที่ดีเช่นในสมัยจารีต ซึ่งได้นำมาสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงเกาหลีในเวลาต่อมา

การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงเกาหลีได้ในช่วงทศวรรษ 1980 ได้รับอิทธิพลจากกระแสสิทธิมนุษยชนและกระแสสตรีนิยมจากฝั่งตะวันตกในช่วงทศวรรษ 1970-1980 ซึ่งเป็นช่วงที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศการเป็น “ทศวรรษของผู้หญิง” (ค.ศ. 1975-1985) โดยมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้หญิงทั่วโลก มุ่งเน้นการผลักดันนโยบายเกี่ยวกับผู้หญิง เช่น ความเท่าเทียมของค่าจ้าง ความรุนแรงทางเพศ และคุณภาพชีวิตของผู้หญิง พร้อมกับปัจจัยภายในที่ประเทศเกาหลีได้ถูกปกครองด้วยรัฐบาลเผด็จการทหารของนายพลชอนดูฮวัน (Chun Doo-hwan: ค.ศ. 1980-1988) และก่อให้เกิดกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยภายในประเทศ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนจากหลากหลายกลุ่มในสังคม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษา แรงงาน นักการเมือง หรือประชาชนทั่วไปที่ต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง ท่ามกลางกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยที่เป็นกระแสหลักในสังคมเกาหลีใต้ในช่วงเวลานี้ ผู้หญิงเกาหลีได้ผลักดันประเด็นเกี่ยวกับสิทธิสตรีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตย เพื่อให้ปัญหาต่างๆ ที่ผู้หญิงเกาหลีต้องเผชิญได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ในช่วงทศวรรษ 1980 ได้เกิดองค์กรสตรีขึ้นหลายแห่ง เพื่อดำเนินการในการผลักดันและแก้ไขปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับผู้หญิง ซึ่งการเคลื่อนไหวขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีในช่วงก่อนทศวรรษ 1980 ยังไม่มีการเคลื่อนไหวในระดับชาติและรัฐบาลยังไม่ได้ให้

ความสนใจในการจัดการแก้ไขมากขึ้น แต่เมื่อมีกระแสการร่วมมือกันของประชาชนและองค์กรต่างๆ ในการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการ กลุ่มผู้หญิงได้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเข้าร่วมขบวนการของประชาชน เพื่อผลักดันประเด็นเกี่ยวกับสตรีให้เป็นที่สนใจมากขึ้น ช่วงต้นของทศวรรษ 1980 มีการจัดตั้งองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมในปัญหาของผู้หญิงที่เฉพาะมากขึ้น เช่น สมาคมสตรีเพื่อความยุติธรรมและความเท่าเทียม WSJE (Women's Society for Justice and Equality) ก่อตั้งในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1983 มีจุดประสงค์เพื่อดำเนินกิจกรรมในปัญหาของแรงงานหญิงและเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย (ศิริพร ดาบเพชร, 2564, น. 66) และองค์กรสายด่วนสตรี WHL (Women's Hot line) สายด่วนเพื่อรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศของผู้หญิง ก่อตั้งใน ค.ศ. 1983 ที่ให้ความสนใจที่ปัญหาความรุนแรงทางเพศที่มีต่อสตรีโดยเฉพาะ โดยดำเนินการกิจกรรมเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ และช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงทางเพศภายในบ้าน ที่ทำงาน และในสังคมใน ค.ศ. 1983 มีการร่วมมือกันระหว่างองค์กรสตรีเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในกรณีเจ้าหน้าที่คอลเซนเตอร์ผู้หญิงถูกบังคับให้ออกจากงานในอายุ 25 ปี โดยตั้งแต่นั้นมาองค์กรสตรีได้มีการร่วมมือกันผ่านคณะกรรมการพิเศษหลายครั้ง เช่น กรณีการล่อลวงละเมิดทางเพศนักศึกษาหญิง ที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในสถานีตำรวจ ใน ค.ศ. 1984 (KWAU, 2022) และเหตุการณ์สำคัญคือ การทารุณกรรมทางเพศ ควอนอินซุก (Kwon Insuk) นักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีโดยตำรวจในสถานีตำรวจเมืองบูซอน ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1986 ควอนอินซุกออกมาเปิดเผยเรื่องนี้ต่อสาธารณะและยื่นฟ้องร้องตำรวจที่เป็นผู้กระทำ ซึ่งสร้างความตื่นตัวให้กับสาธารณชนในความยุติธรรมที่เกิดกับผู้หญิง และได้เป็นแรงกระตุ้นสำคัญให้เกิดการก่อตั้งองค์กรเพื่อสิทธิสตรีที่สำคัญ คือ สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี (Korean Women's Associations United: KWAU) ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1987 ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีในระดับชาติ เพื่อสร้างความร่วมมือในการผลักดันประเด็นและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสตรี และมีความร่วมมือขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีหลายกลุ่มกว่า 23 องค์กร (ศิริพร ดาบเพชร, 2564, น. 43) โดยช่วงต้นของการก่อตั้ง KWAU ดำเนินการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีไปพร้อมกับการสนับสนุนขบวนการประชาธิปไตย ทำให้ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิงได้รับความสนใจในสังคมเกาหลีมากขึ้น และยังทำให้เกิดกระแสการเรียกร้องเพื่อให้เกิดการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงในทางกฎหมายในเวลาต่อมา

การสนับสนุนจากรัฐบาลพลเรือน

เมื่อรัฐบาลเผด็จการทหารสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1988 ประเทศเกาหลีได้เข้าสู่สมัยสาธารณรัฐที่ 6 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลพลเรือนขึ้นมามีอำนาจในการบริหารประเทศ ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิสตรีจะได้รับความสนใจและมีการแก้ไขปัญหาโดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐโดยตรงและไม่ถูกกีดกันจากภาครัฐอีกต่อไป รัฐบาลพลเรือนโดยเฉพาะรัฐบาลของนายคิมยองซัม (Kim Young-sam : ค.ศ. 1993-1998) และนายคิมแดจุง (Kim Dae-jung : ค.ศ. 1998-2003) ให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นอย่างมาก มีการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับการเมือง และเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในรัฐสภามากขึ้น โดยในช่วง ค.ศ. 1993-1997 รัฐบาลของนายคิมยองซัมได้แต่งตั้งรัฐมนตรีหญิง จำนวน 3 คน และรัฐมนตรีช่วยหญิง จำนวน 1 คน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการการเมืองที่ดูแลประเด็นปัญหาของผู้หญิงภายใต้สำนักเลขาธิการประธานาธิบดี และตั้งคณะกรรมการสิทธิการพิเศษ (The Presidential Committee on Women's Affairs)⁵ ใน ค.ศ. 1998 เพื่อการออกกฎหมายสำหรับสตรีอีกด้วย (Kyounghee Kim, 2002, p. 22) นอกจากนี้ รัฐบาลยังสร้างความร่วมมือกับองค์กรสตรีในเกาหลีด้วยการสนับสนุนให้องค์กรเหล่านี้ร่วมจดทะเบียนกับรัฐบาล เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิง พร้อมสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินการขององค์กร โดยมืองค์กรที่สำคัญ เช่น สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี หรือ KWAU ร่วมจดทะเบียนกับรัฐบาลใน ค.ศ. 1995 (Seung-kyung Kim & Kyounghee Kim, 2014, p. 33)

การที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาของผู้หญิง การเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการสร้างความร่วมมือกับองค์กรเพื่อสตรีนั้น ทำให้ปัญหาของผู้หญิงได้รับการแก้ไขในเชิงนโยบายมากขึ้น มีการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับผู้หญิง

⁵ ปัจจุบันพัฒนาเป็นกระทรวงความเท่าเทียมทางเพศและครอบครัว (The Ministry of Gender Equality and Family)

เช่น การออกพระราชบัญญัติลงโทษอาชญากรรมและปกป้องเหยื่อจากความรุนแรง ใน ค.ศ. 1993 การแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยเรื่องความเท่าเทียมในการจ้างงาน ใน ค.ศ. 1995 การออกกฎหมายป้องกันความรุนแรงภายในครอบครัว ใน ค.ศ. 1997 และการแก้ไขกฎหมายครั้งสำคัญ คือ การยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว ใน ค.ศ. 2005 หลังจากการประกาศใช้ครั้งแรกใน ค.ศ. 1912 ซึ่งระบบหัวหน้าครอบครัวเป็นสัญลักษณ์ของความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ได้รับการรับรองทางกฎหมายมาเป็นเวลากว่า 93 ปี

ตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา รัฐบาลเกาหลีใต้และองค์กรเพื่อสตรีมีการสร้างความร่วมมือเพื่อการผลักดันและแก้ไขปัญหของผู้หญิงในระดับการเมืองและนำไปสู่การออกกฎหมายเพื่อผู้หญิงขึ้น แต่กฎหมายต่างๆ ที่ออกมานั้นยังคงไม่ครอบคลุมถึงผู้หญิงทุกกลุ่มในสังคม เช่น ผู้หญิงพิการ กลุ่มเลสเบี้ยน และแรงงานผู้หญิงที่ไม่ได้อยู่ในระบบแรงงานประจำ รวมไปถึงผู้ที่ประกอบอาชีพโสเภณี (ศิริพร ดาบเพชร, 2564ก, น. 96) ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมใหม่ (New Feminist Groups: NFGs) ในช่วงทศวรรษ 2000 ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นของผู้หญิงที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้นและประเด็นที่เฉพาะมากขึ้น เช่น การผลักดันกฎหมายคุ้มครองผู้ที่ประกอบอาชีพโสเภณี เป็นต้น

ตลอดระยะเวลาการต่อสู้เพื่อสิทธิและความเท่าเทียมของผู้หญิงเกาหลี ส่งผลให้สังคมเกาหลีเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการ การตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ การประสบความสำเร็จของการเคลื่อนไหวที่นำมาสู่การรับรองความเท่าเทียมของผู้หญิงเกาหลีในทางกฎหมาย แต่ในอีกด้าน สังคมเกาหลียังไม่สามารถกำจัดค่านิยมแบบปิตาธิปไตยที่ฝังลึกอยู่ในสังคมออกไปได้ ถึงแม้จะมีกฎหมายคุ้มครองถึงความเท่าเทียม แต่ในทางปฏิบัติผู้หญิงเกาหลียังคงถูกเลือกปฏิบัติและถูกแบ่งแยกทางเพศอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการถูกล่วงละเมิดทางเพศ การถูกกีดกันในการทำงานที่ตำแหน่งระดับสูงมักจะมีไว้สำหรับผู้ชาย ความคาดหวังของสังคมต่อผู้หญิงที่ต้องเป็นแม่และภรรยาที่ดี นอกจากการทำงานแล้วยังต้องสามารถดูแลครอบครัวและเลี้ยงลูกให้ได้ดี ทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่เลือกที่จะลาออกจากงานหลังการตั้งครรภ์ รวมไปถึงการกีดกันผู้หญิงที่แต่งงานแล้วหรือผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ในที่ทำงานเนื่องจากมองว่าผู้หญิงที่มีครอบครัวแล้วจะไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ บางครั้งปัญหาการแบ่งแยกทางเพศได้นำไปสู่ความรุนแรงคือปัญหาการทำร้ายร่างกาย โดยเฉพาะการทำร้ายร่างกายในครอบครัว ผลการสำรวจของสถาบันพัฒนาสตรีเกาหลีใต้ ใน ค.ศ. 2007 พบว่าการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงส่วนใหญ่มาจากคนในครอบครัว กว่าร้อยละ 44.6 ของผู้หญิงที่แต่งงานแล้วเคยถูกระทำรุนแรงโดยสามี ซึ่งร้อยละ 15.7 เป็นความรุนแรงทางร่างกาย และร้อยละ 7.1 เป็นความรุนแรงทางเพศ ซึ่งจากอัตราจำนวนนี้แสดงให้เห็นว่าเกือบครึ่งของคู่สมรสมีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวทั้งทางร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ ผลสำรวจสถิติประจำปีของสถาบันพัฒนาสตรีเกาหลีใต้แสดงว่า ตั้งแต่ ค.ศ. 2002-2015 มีคดีความรุนแรงทางเพศเพิ่มขึ้นทุก 2 ปี โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ. 2006 - 2010 เพิ่มขึ้นจาก 15,094 คดี เป็น 19,939 คดี และ ค.ศ. 2012 -2014 จาก 21,346 คดี เป็น 29,863 คดี และใน ค.ศ. 2015 เพิ่มขึ้นอีกเป็น 31,063 คดี (ศิริพร ดาบเพชร, 2564ก, น. 108) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้เกาหลีใต้จะมีกฎหมายลงโทษและป้องกันความรุนแรงทางเพศ แต่ในสังคมเกาหลีใต้โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันในช่วงทศวรรษที่ 2000-2010 กลับมีอัตราความรุนแรงทางเพศที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่สังคมเกาหลีใต้ต้องหาแนวทางแก้ไขไม่ใช่แค่ในทางกฎหมาย แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมความคิดต่อไป

กระแส #Metoo และการต่อต้านสตรีนิยม

ในช่วงปลายทศวรรษ 2010 เกิดประเด็นที่เป็นความสนใจในสังคมเกาหลีใต้ คือ กระแส #Metoo ซึ่งเป็นแฮชแท็กที่แพร่หลายในโซเชียลตั้งแต่ในทศวรรษ 2000 จากการรณรงค์เพื่อต่อต้านการเหยียดผู้หญิงผิวสี ใน ค.ศ. 2017 #Metoo ถูกพูดถึงอีกครั้งจากประเด็นการล่วงละเมิดทางเพศของผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ฮอลลีวูดชื่อดัง ฮาร์วี ไวน์สไตน์ (Harvey Weinstein) ที่ถูกกล่าวหาว่าเขาได้ทำการล่วงละเมิดทางเพศเหยื่อทั้งในและนอกวงการฮอลลีวูด โดยนักแสดงหญิงชาวอเมริกัน อลิซซา มิลาโน (Alyssa Milano) ได้ออกมาทวีตข้อความเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวว่า “ผู้หญิงคนไหนที่เคยถูกคุกคามหรือถูกล่วงละเมิดทางเพศ ลองพิมพ์คำว่า Me too ลงในสเตตัสดูสิ มันอาจช่วยให้สังคมตระหนักถึงเรื่องนี้มากขึ้น” หลังจากนั้นข้อความของเธอได้ถูกรีทวีตข้อความกว่า 2 ล้านครั้ง

และ #Metoo ได้กลายเป็นกระแสโดยถูกพูดถึงมากกว่า 12 ล้านครั้ง มีผู้หญิงหลายคนออกมาพูดถึงประสบการณ์การถูกล่วงละเมิดทางเพศที่ตนเองเคยพบเจอ (Workpoint Today, 2017)

ในเกาหลีใต้ กระแส #Metoo ได้รับความสนใจและถูกพูดถึงอย่างกว้างขวางจากการออกมาเปิดเผยของอัยการหญิง ซอจีฮยอน (Seo Jihyeon) ที่ออกมาให้สัมภาษณ์กับสถานีโทรทัศน์ว่าตนเองเคยถูกเจ้าหน้าที่อัยการระดับสูงล่วงละเมิดทางเพศในงานศพ ใน ค.ศ. 2010 หลังจากเธอแจ้งเรื่องนี้กับหัวหน้า เธอกลับถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมด้วยการถูกย้ายไปประจำยังเมืองของจังหวัดคยองซังใต้ และถูกตัดเดือนทางวินัย The Korean Herald (2018) ภายหลังการออกมาเปิดเผยของเธอ ทำให้สังคมเกาหลีใต้มีการพูดถึงประเด็นการล่วงละเมิดทางเพศเป็นอย่างมาก มีผู้หญิงจากหลากหลายกลุ่มในสังคมไม่ว่าจะเป็นในแวดวงการเมือง วงการบันเทิง และแวดวงการศึกษาออกมาเปิดเผยประสบการณ์การถูกล่วงละเมิดทางเพศของตนเองผ่าน #Metoo ในโซเชียลมีเดียเป็นจำนวนมาก โดยผู้ที่ถูกกล่าวหาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่การงานระดับสูง ผู้มีอิทธิพล รวมไปถึงอาจารย์ในมหาวิทยาลัย

ในสังคมมีการออกมารวมตัวชุมนุมของประชาชนในพื้นที่สาธารณะเพื่อกดดันให้มีการลงโทษผู้ที่กระทำผิด ประธานาธิบดี มุนแจอิน (Moon Jae-in : ค.ศ. 2017-ปัจจุบัน) ประกาศตัวชัดเจนว่าจะสนับสนุนการเคลื่อนไหวของผู้หญิง และออกคำสั่งให้มีการสอบสวนผู้ที่กระทำผิดและผู้ที่เกี่ยวข้องในกรณีอื้อฉาวของซีจี อิตีสมาชิกวงบีกแบงที่มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นการขายบริการทางเพศ และสั่งให้อัยการรื้อคดีที่มีอำนาจเกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศ คือ คดีที่บุคคลหน้าคล้ายอดีตปลัดกระทรวงยุติธรรม ในรัฐบาลของนางสาวพัคกึนฮย (Park Geun-Hye : ค.ศ. 2013-2017) และคณะ มีกิจกรรมร่วมเพศหมู่กับผู้หญิง จำนวน 30 คน โดยมีนายหน้าเป็นผู้จัดทำให้ รวมไปถึงคดีการเสียชีวิตของนักแสดงหญิงจางจาเยอน (Jang Ja-Yeon) ที่เขียนจดหมายลาตายว่าเธอถูกต้นสังกัดบังคับให้บริการทางเพศแก่ผู้บริหารสื่อและนักธุรกิจจำนวนมาก (The Momentum, 2019)

กระแสสตรีนิยมในเกาหลีใต้ได้สร้างแรงปะทะต่อค่านิยมปิตาธิปไตยในสังคมที่มีมาอย่างยาวนาน และนำมาสู่การปะทะทางความคิดระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในสังคมเกาหลีใต้ ผู้ชายเกาหลีมองว่าตนเองก็เป็นเหยื่อของ “เฟมินิสต์” เช่นเดียวกัน มีการรวมกลุ่ม Dang Dang We ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชายที่ลุกขึ้นมาบอกว่า “เฟมินิสต์ไม่ใช่การสร้างความเท่าเทียมทางเพศอีกต่อไป แต่เป็นการสร้างความเกลียดชังและเลือกปฏิบัติทางเพศ” โดยผู้ก่อตั้งกลุ่มคือชายเจ้าของธุรกิจอายุ 39 ปี ที่ถูกจำคุก 6 เดือนในข้อหาล่วงละเมิดทางเพศ โดยการจับสะโพกผู้หญิงในร้านอาหาร ซึ่งเขาถูกตัดสินว่ามีความผิดโดยไม่มีหลักฐานอื่นเพิ่มเติมนอกจากคำให้การของเหยื่อ CNN (2019, p. 112) หรือการเกิดขึ้นของเว็บไซต์ WOMED ซึ่งเป็นกลุ่มสตรีนิยมหัวรุนแรงที่เผยแพร่ข้อความที่ให้ผู้หญิงเป็นศูนย์กลางมากกว่าการสร้างการเท่าเทียมทางเพศและมีการใช้ถ้อยคำที่กดขี่ผู้ชาย ทำให้มีการเคลื่อนไหวของ #Youtoo ที่เป็นการตอบโต้ #Metoo และการระดมเงินทุนเพื่อตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “คิมจีฮยอน เกิดปี 1990” ที่บอกเล่าถึงเรื่องราวของผู้ชายเกาหลีใต้ที่ต้องเข้ารับการเกณฑ์ทหารซึ่งทำให้ผู้ชายสูญเสียโอกาสหลายอย่างในชีวิต เพื่อตอบโต้หนังสือเรื่อง “คิมจีฮยอน เกิดปี 82” ที่บอกเล่าเรื่องราวชีวิตของผู้หญิงเกาหลีที่เติบโตมากับสังคมชายเป็นใหญ่ (ศิริพร ดาบเพชร, 2564ก, น. 112) โดยการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านสตรีนิยมมีแนวโน้มที่จะเป็นฝ่ายที่มีอายุน้อยมากขึ้น เนื่องจากผู้ชายมีมุมมองว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่ได้รับสิทธิพิเศษและเป็นภัยต่อตนเอง และมองว่าตนเองเป็นเหยื่อของกระแสสตรีนิยม How Feminism Became a Dirty Word in South Korea (Online) The Diplomat (2021) ในปี 2018 มีการสำรวจของสถาบันพัฒนาสตรีเกาหลี (KWDI) ในมุมมองของผู้ชายเกาหลีที่มีต่อกระแสสตรีนิยม โดยกว่าร้อยละ 50.5 ในกลุ่มผู้ชายอายุ 20 ปี มีความคิดที่ไม่สนับสนุนสตรีนิยม (CNN, 2019) ในโลกอินเทอร์เน็ตมีกระแสของการไล่ล่าผู้ที่สนับสนุนสตรีนิยม หรือผู้ที่มีแนวโน้มจะสนับสนุนสตรีนิยมมากขึ้น เช่น กรณีของไอรีน สมาชิกเกิร์ลกรุ๊ป วง Red Velvet ที่ถูกโจมตีจากประเด็นที่เธออ่านหนังสือเรื่องคิมจีฮยอนเกิดปี 82 ทำให้แฟนเพลงผู้ชายหลายคนของเธอไม่พอใจ จนไปถึงการทำลายสินค้าที่มีรูปของไอรีนและเมารูปถ่ายของเธอ หรือกรณีของจองฮโยของ นักแสดงและอดีตสมาชิกเกิร์ลกรุ๊ป วง Secret กับประโยค “ฉันกังวลว่าจะกลับถึงบ้านอย่างมีชีวิตรอดไหม” ซึ่งเป็นคำพูดปิดท้ายของเธอในวิดีโอ Hope Painting Campaign แคมเปญรณรงค์ในการขจัดความรุนแรงทางเพศในเกาหลีจากการทวงความเท่าเทียมทางเพศและครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดกระแสโจมตีจากแฟนคลับผู้ชายของเธอ นอกจากนี้รูปภาพของเธอยังถูกนำไปล้อเลียนในการเดินขบวนประท้วงเพื่อต่อต้านสตรีนิยม (The Korean Herald, 2022) และยังมี การสร้างเว็บไซต์ Check Femi ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ระบุดาวดารา ไอดอล ยูทูบเบอร์ และบุคคลที่มีชื่อเสียงหลายสิบคนที่ถูกมองว่า

“สนับสนุนเฟมินิสม์” (Allkpop, 2021) ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งทางเพศในสังคมเกาหลีใต้ที่มีการแสดงออกและขยายไปสู่สังคมออนไลน์ และมีแนวโน้มเกิดขึ้นในหมู่คนที่อายุน้อยมากขึ้น

ระยะเวลากว่า 7 ทศวรรษ ภายหลังจากการแบ่งแยกประเทศในช่วงปลายทศวรรษ 1940 ประเทศเกาหลีใต้มีการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จนสามารถกลายเป็นประเทศศูนย์กลางทางเศรษฐกิจแห่งหนึ่งในเอเชียได้อย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันประเด็นปัญหาการแบ่งแยกทางเพศและการกดขี่ผู้หญิง ซึ่งเป็นผลมาจากค่านิยมทางสังคมแบบปิตาธิปไตยที่ได้รับอิทธิพลของลัทธิขงจื้อซึ่งฝังรากลึกในสังคมเกาหลีมาอย่างยาวนานและนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ปัจจุบัน ซึ่งประเด็นปัญหานี้เป็นประเด็นสำคัญที่น่าสนใจและจับตามองต่อไปว่ารัฐบาลเกาหลีใต้จะมีการแก้ไขหรือประนีประนอมความขัดแย้งนี้ได้อย่างไรเพื่อสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริง จากการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งล่าสุดในวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 2022 ผลคือนายยุนซอกยอล (Yoon Suk Yeol) อดีตอัยการสูงสุด ผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีจากพรรคฝ่ายค้านแนวอนุรักษ์นิยมของเกาหลีใต้ได้รับชัยชนะไปนั้น ได้ก่อให้เกิดความกังวลต่อกลุ่มสตรีนิยมในเกาหลีใต้ เนื่องจากนายยุนซอกยอลมีความคิดแบบอนุรักษ์นิยมและต่อต้านกระแสสตรีนิยม ซึ่งเป็นที่น่าจับตามองต่อไปว่าประธานาธิบดีคนใหม่ของเกาหลีใต้นี้ จะมีนโยบายหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้อย่างไรต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้เป็นผลมาจากค่านิยมทางสังคมแบบปิตาธิปไตยที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อ ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลในดินแดนเกาหลีตั้งแต่ในช่วงปลายราชวงศ์โครยอและเข้ามามีอิทธิพลสูงสุดในสมัยราชวงศ์โชซอน ลัทธิขงจื้อนี้เข้ามาเป็นตัวกำหนดแนวทางในการใช้ชีวิตของคนเกาหลีรวมถึงกฎหมายที่ใช้ในการปกครองประเทศ ทำให้ระยะเวลากว่า 500 ปี ที่ราชวงศ์โชซอนมีอำนาจบนดินแดนเกาหลี ค่านิยมต่างๆ เหล่านี้ได้ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของคน และยากที่จะเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา ทำให้บทบาทและสถานะทางสังคมของผู้หญิงเกาหลีใต้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญอย่างชัดเจนขึ้นในทศวรรษ 1970 จากเดิมที่ผู้หญิงเกาหลีมีบทบาทแค่เพียงภายในบ้าน มีหน้าที่ในการดูแลสมาชิกภายในครอบครัวและอยู่ภายใต้การดูแลของสมาชิกเพศชายในครอบครัว เช่น บิดา หรือ สามี เมื่อบริบทภายในประเทศเปลี่ยนแปลงไปจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ออกมาจับบทบาทภายนอกมากขึ้นจากการเข้าสู่ตลาดแรงงานและมีส่วนสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัวจากแต่เดิมที่เป็นหน้าที่ของผู้ชาย การพัฒนาทางการศึกษาที่ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสในการได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นและเมื่อประกอบกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่เข้ามาพร้อมกันนั้น ทำให้ผู้หญิงเกาหลีใต้มีความตระหนักถึงสิทธิของตนเองพึงมีและปัญหาการแบ่งแยกทางเพศที่ตนเองเผชิญ จนนำมาสู่การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความเท่าเทียมทางเพศและการคุ้มครองสิทธิเหล่านั้นในทางกฎหมาย

การเปลี่ยนแปลงจากรัฐบาลเผด็จการทหารสู่รัฐบาลพลเรือนในทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ทำให้ปัญหาต่างๆ ที่ผู้หญิงเกาหลีใต้เผชิญได้รับการแก้ไขจากภาครัฐ โดยรัฐบาลพลเรือนสร้างความร่วมมือกับองค์กรเพื่อสิทธิสตรีในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน รวมถึงการตั้งให้ผู้หญิงเกาหลีเข้าสู่ภาคการเมืองมากขึ้นเพื่อผลักดันให้ปัญหาเหล่านี้เกิดการแก้ไขอย่างแท้จริง โดยในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา มีการออกกฎหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศหลายฉบับ และการแก้ไขกฎหมายครั้งสำคัญคือการยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว ใน ค.ศ. 2005 แต่ในทางปฏิบัติผู้หญิงเกาหลีใต้ยังคงเผชิญกับการถูกเลือกปฏิบัติและการกดขี่ทางเพศอยู่เช่นเดิม ดังที่เห็นได้จากอัตราความรุนแรงทางเพศที่เพิ่มขึ้น ที่ถึงแม้จะมีการออกกฎหมายลงโทษและป้องกันความรุนแรงทางเพศขึ้น แต่อัตราการเกิดขึ้นของคดีความรุนแรงทางเพศกลับไม่ได้ลดลงแต่อย่างใด ทำให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยม หรือ เฟมินิสต์ในเกาหลีใต้อย่างคงมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้ก่อให้เกิดแรงปะทะระหว่างกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหว ผู้ชายเกาหลีจำนวนไม่น้อยยังคงมองว่าการเรียกร้องของกลุ่มสตรีนิยมทำให้ตนเองเสียผลประโยชน์ และการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมที่มีความคิดรุนแรง เช่น กลุ่ม WOMAD ยิ่งทำให้ความขัดแย้งมีความรุนแรงมากขึ้น และเป็นการปิดป้องไม่ให้ใจความสำคัญของการเคลื่อนไหวเพื่อความเท่าเทียมทางเพศผุดผื่นไป ซึ่งเป็นที่น่าจับตามองสำหรับประเทศเกาหลีใต้ว่าจะมีแนวทางในการแก้ไขหรือประนีประนอมความขัดแย้งนี้อย่างไรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชินินทร์ มีโกคี. (2560). การพัฒนาและการเปลี่ยนผ่านของเศรษฐกิจเกาหลีใต้. ใน *เกาหลีปัจจุบัน*. นกมลชาติประเสริฐ. หน้า 105-144. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มนุ สยอนนา. (2560). การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจเกาหลีและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวเกาหลี. แปลโดย พรณนิกา ซอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาสินี พนานครทรัพย์. (2560). พลวัตของครอบครัวและบทบาทผู้หญิงในสังคมเกาหลีใต้. ใน *เกาหลีปัจจุบัน*. นกมลชาติประเสริฐ. หน้า 299-341. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในเกาหลีใต้. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริพร ดาบเพชร. (2564ข). องค์กรสตรีเกาหลีใต้กับการเคลื่อนไหวเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและการยกเลิกกฎหมายระบบหัวหน้าครอบครัว. *เอเชียปริทัศน์*, 42(1), 29-66.
- ฮาเก็น คู. (2552). *แรงงานเกาหลี วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อตัวทางชนชั้น*. แปลโดย ธัญลักษณ์ เหลืองวิสุทธิ. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- Allkpop. (2021). *Controversial website "Check FEMI" classifies famous individuals if they're feminists*. Retrieved from : <https://www.allkpop.com/article/2021/08/controversial-website-check-femi-classifies-famous-individuals-if-theyre-feminists>
- CNN. (2019). *South Korea's young men are fighting against feminism*. Retrieved from : <https://edition.cnn.com/2019/09/21/asia/korea-angry-young-men-intl-hnk/index.html>
- Jae-Hee Ahn. (2011). Analysis of Changes in Female Education in Korea from an Education-Labor Market Perspective. *Asian Women*, 27(2), 113-139.
- Kyounghee Kim. (2002). A Frame Analysis of Woman's Policies of Korean Government and Woman's Movement in 1980s and 1990s. *Korea Journal*, 42(2), 5-36.
- Han Hee-sook. (2004). Women's Life During the Choson Dynasty. *International Journal of Korean History*, 6, 113-162.
- Seung-kyung Kim; & Kyounghee Kim. (2014). *The Korean Women's Movement and the State Bargaining for Change*. New York. Routledge.
- The Diplomat. (2021). *How Feminism Became a Dirty Word in South Korea*. Retrieved from : <https://thediplomat.com/2021/07/how-feminism-became-a-dirty-word-in-south-korea/>
- The Korean Herald. (2018). *Female prosecutor opens up about sexual harassment*. Retrieved from : <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20180130000855&fbclid=IwAR3n9G54f5argZrZefU4cJsCr-r9kPpIDlrtfPfoM-eGsCczbHtomAkWMQ>
- The Korean Herald. (2022). *After being called feminists, these women faced online harassment*. Retrieved from : <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20220210000628>
- The Momentum. (2019). *จาก #Metoo ถึง #Youtoo สำนวนการสร้างความตื่นรู้เรื่องเพศในสังคมเกาหลีใต้*. สืบค้นจาก https://themomentum.co/metoo-youtoo-south-korea/?fbclid=IwAR381voVXU2-wuVCyDjV6bAlplRjY9pWAvi8ZGV9ZpjxK_AC7XYDXyvMosc
- The World Bank. (2021). *GDP (current US\$)-Korea, Rep*. Retrieved from : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=KR>
- Workpoint Today. (2560). *แฮชแท็ก #Metoo เล่าประสบการณ์คุกคามทางเพศ ถูกใช้มากถึง 12 ล้านครั้งแล้ว*. สืบค้นจาก <https://workpointtoday.com/แฮชแท็ก-metoo-เล่าประสบการณ์/>

อ่านโมโมบนบ่าของพยอง-ชอล ฮัน: การหายไปของความเป็นอื่นในสังคมเสรีนิยมใหม่

Read Momo thru Byung-Chul Han's perceptive: The lost of the other in Neo-liberalism.

ชญญา ศรีชญญา¹

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาเสรีนิยมใหม่และการหายไปของความเป็นอื่นของพยอง-ชอล ฮัน นักปรัชญาร่วมสมัยผ่านการให้ตัวบทวรรณกรรมเยาวชนเรื่องโมโมของมิคาเอล เอ็นเด้เป็นพื้นที่วิเคราะห์แนวคิดปรัชญา นำเสนอประเด็นสำคัญสามประเด็น คือ หนึ่ง บทบาทของงานวรรณกรรมในฐานะเครื่องมือทางปรัชญา สอง แนวคิดของพยอง-ชอล ฮัน เรื่องเสรีนิยมใหม่และความเป็นอื่น และสาม บทวิเคราะห์วรรณกรรมโมโม

คำสำคัญ: พยอง-ชอล ฮัน, โมโม, เสรีนิยมใหม่

Abstract

This article is a study about the contemporary philosopher Byung-Chul Han and his concept of Neoliberalism and the lost of the other by using literature "Momo" as an analyzing field. The article provides three aspects. First, the literature as an philosophical tool; second, Byung-Chul Han's concept of neoliberalism and the lost of the other; and third, the analyzing of literature.

Keywords: Byung-Chul Han, Momo, Neoliberalism

บทนำ

ในสังคมปัจจุบัน ผู้คนดูเหมือนจะถูกผูกโยงให้ใกล้ชิดกันมากขึ้นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล คนที่อาศัยห่างกันครึ่งโลกก็สามารถติดต่อกันได้อย่างง่ายดาย แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับเป็นการที่คนขาดการสื่อสารกับผู้อื่น ขาดการพูดคุย รับฟัง หรือ แลกเปลี่ยน ประกอบกับพลังของสังคมเสรีนิยมใหม่นั้นทำให้ผู้คนหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง พยายามสร้างตัวตนที่แท้ (Authentic) เพื่อให้ปรากฏตามที่ต่างๆ เช่น โปรไฟล์ Facebook สร้างภาพจำของตนเองที่แตกต่างจากผู้อื่น และยิ่งยึดติดอยู่กับตัวเอง นักปรัชญาชาวเกาหลีสัญชาติเยอรมัน พยอง-ชอล ฮัน (Byung-Chul Han) เสนอว่า ในสังคมเช่นนี้ ความเป็นอื่น (the Other) ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ตัวตน (self) ของเราเป็นไปได้นั้น ถูกสลายให้กลายเป็นความเหมือน (the Same) ฮันได้เสนอแนวทางที่จะนำความเป็นอื่นกลับมา ด้วยการฟัง เพื่อที่จะเป็นการกระทำที่ทำให้เปิดรับความเป็นอื่นกลับเข้ามา และนำชุมชนกลับมาความสัมพันธ์กันอีกครั้ง

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะใช้หนังสือวรรณกรรมเรื่อง โมโม ของนักเขียนชาวเยอรมัน มิคาเอล เอ็นเด้ มาใช้ในการเป็นห้องทดลองทางความคิด เพื่อแสดงแนวคิดเรื่องความเป็นอื่น ปัญหาสังคมเสรีนิยมใหม่ และการนำเสนอทางแก้ปัญหา ซึ่งก็คือ การฟัง แม้โมโมจะเป็นงานวรรณกรรมเยาวชน แต่ในเรื่องราวนั้นมีเนื้อหาที่สะท้อนเรื่องสังคมสมัยใหม่ เวลาถูกเร่งรัด ผู้คนขาดปฏิสัมพันธ์ ฮันเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมา ผ่านเรื่องราวแฟนตาซีตามลักษณะการนำเสนอแบบวรรณกรรมสำหรับเด็ก ในแง่หนึ่งจึงทำให้เห็นภาพได้ชัดมากขึ้นบทบาทของวรรณกรรมดังที่ ปอล ริคัวร์ (Paul Ricoeur) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสที่เสนอ

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ว่างานเขียนมีความสามารถในการสะท้อนชีวิตของมนุษย์ และวรรณกรรมทำให้ผู้อ่านได้จินตนาการถึงความเป็นไปได้แบบต่างๆ ในการดำรงอยู่ในโลก

ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาตัวงานวรรณกรรม ตามแนวคิดของปอล ริเกอร์ เพื่อนำงานเขียนมาใช้วิเคราะห์ความคิดทางปรัชญา
2. ศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีนิยมใหม่ของพ็อง-ซอล ฮัน แนวคิด ปัญหาที่เกิดขึ้น และทางออกที่ฮันเสนอ โดยใช้งานวรรณกรรมเรื่องโมโม้นำเสนอ ผ่านตัวละคร และประเด็นต่างๆ ในเรื่อง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประเด็นปรัชญาเรื่องความเป็นอื่นในสังคมปัจจุบัน ตามแนวคิดของพ็อง-ซอล ฮัน ผ่านวรรณกรรมเยาวชนเรื่องโมโม
2. เพื่อนำเสนอการใช้งานเขียนในฐานะเครื่องมือแสดงประเด็นทางปรัชญา

โลกแห่งจินตนาการผ่านโมโม

โมโม เป็นผลงานชิ้นสำคัญของนักเขียนชาวเยอรมัน มิคาเอล เอ็นเด้ (Michael Ende, 1929-1995) ผู้มีผลงานวรรณกรรมเยาวชนระดับโลกหลายเล่ม เช่น จิม กระดุม และคนขับหัวรถจักร (Jim Button and the Engine Driver) จินตนาการไม่รู้จบ (The Neverending Story) และเล่มที่มีชื่อเสียงมากที่สุด โมโม (Momo) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1973 และเป็นที่ยอมรับอย่างมาก ได้รับการแปลไปมากกว่า 35 ภาษาทั่วโลก อีกทั้งยังได้รับรางวัลมากมายจากทั่วโลกเช่นกัน งานเขียนของเอ็นเด้มักจะเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่เป็นเรื่องราวแฟนตาซีเหนือจริง แต่ความแฟนตาซีนี้เองที่เอ็นเด้ได้ถ่ายทอดแนวคิดของตนออกมาให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้แม้งานของเขาจะดูเป็นเรื่องราวสำหรับเด็กอ่าน แต่แท้จริงแล้ว ผู้อ่านทุกเพศทุกวัยก็สามารถได้อะไรบางอย่างเมื่ออ่านเสมอ

งานวรรณกรรมเยาวชนชิ้นนี้ เล่าเรื่องราวของเด็กหญิงกำพร้าโมโม ที่อาศัยอยู่ในโรงละครร้างในเมืองแห่งหนึ่ง เมื่อโมโมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเมืองนั้น เธอก็กลายเป็นที่รักของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กๆ ผู้ใหญ่ เจ้าของร้านอาหาร หรือกระทั่งคนกวาดถนน โมโมมีบุคลิกลักษณะที่ไม่เหมือนใคร เธอเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่ว่าใครจะเข้ามาพูดคุยกับโมโม หรือเข้ามาคุยกันเองโดยมีเธอนั่งฟังอยู่ การตั้งใจรับฟังของโมโมจะทำให้ผู้คนได้อะไรบางอย่างเสมอ เช่นทำให้เด็กๆ พาจินตนาการของตัวเองโลดแล่นได้มากกว่าเดิม ทำให้คนที่ทุกข์ใจกลับมามีความสุขกับตัวเอง หรือทำให้ผู้ใหญ่ที่ขัดแย้งกันหันหน้ามาพูดจากันจนหมดเรื่องราว ด้วยความสามารถในการฟังอย่างใส่ใจนี้เอง ผู้คนต่างชอบมาหาโมโม เธอจึงเป็นที่รักของชุมชน

ในขณะที่ทุกคนใช้ชีวิตอย่างปกติ ก็มีกลุ่มผู้ชายสี่เทาที่เข้ามาในเมืองอย่างเงียบๆ พวกเขาพาเพื่อ “เสนอ” การออมเวลาของคนแต่ละคน โดยกล่าวว่า ผู้คนต่างใช้ชีวิตกันซัดๆ ทำให้ “เสียเวลา” มาก หากพวกเขาเร่งมือขึ้น รวดเร็วขึ้น ก็จะสามารถฝากเวลาไว้กับผู้ชายชุดเทา เพื่อจะได้มีเวลาเหลือใช้ในอนาคต พวกเขาชุดเทาแยกตัวเลขต่างๆ มากมายมาทำให้ผู้คนหวาดหวั่นกับจำนวนเวลาที่เสียไป จนต่างค่อยๆ ปรับวิถีตัวเองให้เร่งเร็วขึ้นตามที่พวกเขาบอก จนในที่สุดสังคมในเมืองก็เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง วิถีชีวิตคนต้องเร่งทำงานให้ได้ผลลิตออกมาเร็วที่สุด ทำงานให้ได้มากที่สุด สิ่งที่ไม่จำเป็นถูกตัดออก การสร้างสิ่งสวยงามสร้างสรรค์หายไป เหลือเพียงการผลิตของรูปแบบซ้ำๆ เพื่อประหยัดเงินและเวลา เวลาพักผ่อน เยี่ยมญาติ พูดคุยกับสัตว์เลี้ยงก็หายไป ผู้คนคิดแต่การทำงานตลอดเวลาไม่เว้นตอนพัก และแน่นอน การไปพูดคุยกับโมโมก็หายไป

ผู้ที่สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้คือโมโมและเด็กๆ เมื่อพวกเขาพบว่าปัญหาเกิดจากการเข้ามาของชายสี่เทาเด็กๆ พยายามที่จะส่งเสียงบอกให้ผู้ใหญ่ได้รู้ถึงปัญหาที่พวกเขาผู้ใหญ่เองที่กำลังเผชิญ แต่กลับไม่มีผู้ใหญ่คนไหนฟังพวกเขาเลย

โมโมพยายามเข้าไปพูดคุยกับผู้คนที่เป็นเพื่อนของเธอ แต่การกระทำนี้สร้างปัญหาให้กับชายสี่เทา แท้จริงแล้ว สิ่งที่ยาสี่เทา ทำคือการเข้ามาฉกฉวยเวลาของมนุษย์ นำมาม้วนเป็นซิการ์และสูบเพื่อต่อชีวิต พวกเขาหิวโหยเวลาของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการมีอยู่ของโมโม ที่คอยพูดคุยรับฟังผู้คน และชวนเด็กๆ ออกมาเล่น เป็นสิ่งที่ขัดขวางการขโมยเวลาของพวกเขา ชายสี่เทาจึงต้องการจัดการกับโมโมเสีย พวกเขาพยายามไล่จับเด็กหญิง ซึ่งในตอนนั้นเอง ก็มีผู้เข้ามาช่วยเหลือโมโม คือเต่าคัทซีโอเพียและท่านโฮร่า จากดินแดนที่เป็นที่มาของกาลเวลา

โมโมได้เข้าไปหลบกลุ่มผู้ชายสี่เทาที่ดินแดนแห่งกาลเวลา โดยมีท่านโฮร่า ผู้ที่เป็นตัวแทนของกาลเวลาที่ทำหน้าที่จัดสรรเวลาให้กับมนุษย์อาศัยอยู่ ณ ที่แห่งนั้น โมโมได้พบกับดอกไม้แห่งกาลเวลา ที่เป็นจุดกำเนิดของเวลาของมนุษย์แต่ละคน ดอกไม้นี้เองเรียกว่าดอกไม้ชั่วโมง ที่ชายสี่เทาขโมยมันไปจากมนุษย์และแช่แข็งมันไว้ ในขณะที่โมโมไม่อยู่ กลุ่มผู้ชายสี่เทาก็ได้จัดการกับเด็กๆ และเพื่อนสนิทรอบตัวโมโม ให้ตกอยู่ภายใต้วิถีชีวิตที่อันตรายเร่งรีบและไร้ความสุข เมื่อโมโมกลับไป เธอก็พบว่าเพื่อนของเธอเป็นเช่นนี้ไปหมดแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ชายสี่เทา ยังบีบบังคับให้โมโมพาเขาไปเจอกับท่านโฮร่า โดยแลกกับการที่จะปล่อยให้เพื่อนๆ ของเธอเป็นอิสระ

เมื่อสถานการณ์คับขันอย่างที่สุด โมโมตัดสินใจจะตอบโต้กับชายสี่เทา ด้วยการไปปลดปล่อยดอกไม้ชั่วโมงที่ถูกแช่แข็งไว้ ด้วยการร่วมมือกับท่านโฮร่า หุดเวลาของมนุษย์ทั้งหมด ทำให้ชายสี่เทาไม่มีสิ่งที่จะม้วนเป็นซิการ์เพื่อสูบต่อชีวิต และเด็กหญิงก็บุกเข้าไปเปิดประตูเพื่อปลดปล่อยดอกไม้ที่ถูกขโมยไปแช่แข็งไว้ให้เป็นอิสระ เมื่อผู้ชายสี่เทาไม่มีดอกไม้มาต่อชีวิต พวกเขาถึงสลายหายไปโดยสิ้นเชิง เพื่อนๆ และชาวเมืองก็ได้รับเวลากลับไปสู่ตัวเองดังเดิม ในตอนจบของหนังสือ ผู้คนต่างกลับมามีความสุขกันอีกครั้งหลังผู้ชายสี่เทาหายไป พวกเขากลับมาพูดคุยทักทายกัน สนทนากัน เด็กๆ ออกมาเล่น ใครต้องการพักก็ได้พัก ใครต้องการชื่นชมดอกไม้ก็ทำได้ การทำงานที่จากเดิมรีบเร่ง ก็กลับมาเป็นการทำช้าๆ อย่างเอาใจใส่ เพราะพวกเขามีเวลามากมาย ไม่ต้องประหยัดเวลาอีกต่อไป

เรื่องราวของโมโมดูด้วยสายตาของเด็กๆ ก็จะเห็นเป็นเรื่องราวที่สนุกสนาน มีส่วนที่ต้องใช้จินตนาการเหนือความจริงขึ้นไป อีกทั้งยังประกอบด้วยตัวละครที่น่าสนใจมากมาย ตลอดจนความสนุกตื่นเต้นของการผจญภัยของโมโม ในเวลาที่หากเรามองด้วยสายตาของผู้ใหญ่ ก็จะเห็นการที่นักเขียนแทนตัวละครต่างๆ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ที่สามารถนำไปตีความได้ เช่นผู้ชายสี่เทาอาจถูกตีความเป็นทุนนิยม ที่เข้ามาเปลี่ยนวิถีชีวิตมนุษย์ให้เร่งเร็วขึ้น หรือสะท้อนให้เห็นปัญหาของเด็กๆ ที่ไม่มีผู้ใหญ่รับฟังอย่างที่เรารับฟังกันอยู่ในทุกวันนี้ หนังสือวรรณกรรมเรื่อง โมโม จึงนำเสนอแนวคิดทางปรัชญาที่วิพากษ์สังคมเสรีนิยมใหม่ที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพการทำงานและการประหยัดเวลา จนละเลยมิติอื่นๆ ของประสบการณ์ของมนุษย์

วรรณกรรมที่นำพาเรื่องราวมาสู่ชีวิต

งานวรรณกรรมผูกโยงอยู่กับแนวคิดทางปรัชญาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบงานวรรณกรรมที่แฝงแนวคิดทางปรัชญาของผู้เขียน เช่น งานของ ฟิโอดอร์ ดอลตอยอฟสกี งานของอัลแบร์ กามูส์ หรืองานวรรณกรรมที่สะท้อนความคิดทางปรัชญาบางประเด็นออกมา เช่น กลุ่มงานวรรณกรรมดิสโทเปียที่สะท้อนแนวคิดทางการเมือง กล่าวคืองานเขียนเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นห้องทดลองทางความคิด แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ต่างๆ รวมไปถึงความเป็นไปได้ในประเด็นเชิงปรัชญา

ในงานเขียนบทที่ชื่อว่า “ชีวิตที่แสวงหาเรื่องเล่า” (ปอล ริเกอร์, 1991) ปอล ริเกอร์ (Paul Ricoeur, 1913-2005) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส อธิบายแนวคิดที่ว่า ชีวิตและเรื่องเล่ามีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น ไม่ใช่สิ่งที่แยกขาดกัน และงานวรรณกรรมก็มีบทบาทกับชีวิตในฐานะที่ประสบการณ์จากเรื่องราวในหนังสือวรรณกรรม เป็นสื่อกลางระหว่างโลกกับมนุษย์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับตัวเอง ริเกอร์นำเสนอถึงอัตลักษณ์แบบเรื่องเล่า ที่มองการยืนยันอัตลักษณ์ขององค์ประธานเกิดได้จากการเล่าเรื่อง ซึ่งโยงกลับไปสัมพันธ์กับรูปแบบการเล่าเรื่องแบบงานเขียนวรรณกรรม ริเกอร์เริ่มต้นจากไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “เรื่องมีไว้เล่า ไม่ได้มีไว้ในชีวิต ชีวิตมีไว้ใช้ ไม่ได้มีไว้เล่า” ริเกอร์ (Riger, 1991,

p. 76) ที่แสดงทัศนะแยกเรื่องเล่าและชีวิตออกจากกัน เขาเสนอว่า จริงๆ ชีวิตสัมพันธ์กับเรื่องเล่า โดยประเด็นหลักคือเรื่องเล่าเป็นการนำชีวิตมาจัดวางโครงเรื่องและถ่ายทอด ส่วนชีวิตก็คือสิ่งที่เตรียมจะไปถูกเล่า

ริเกอร์ใช้แนวคิดของอริสโตเติลงานเขียนเรื่อง Poetics กล่าวถึงส่วนสำคัญของงานวรรณกรรม สิ่งที่ริเกอร์นำมาใช้คือส่วนโครงเรื่อง (plot) หรือโครงเรื่องทั้งหมดของเรื่องที่ถูกถ่ายทอด โดยนำแนวคิดนี้มาเป็นมโนทัศน์ในการที่ทำให้การเล่าเรื่องมีความเป็นเอกภาพและความสมบูรณ์ในตัวเอง หมายถึงการที่ปัจเจกเล่าเรื่องชีวิตของตนเองด้วยการจัดวางโครงเรื่อง ร้อยเรียงองค์ประกอบของการกระทำ เจตนา สาเหตุให้เป็นเอกภาพ มีลำดับเหตุการณ์อย่างมีมิติทางเวลาในเรื่องเล่า กระบวนการนี้เป็นแนวคิดที่ต่อไปเรื่องอัตลักษณ์แบบเรื่องเล่า (Narrative Identity) แนวคิดที่ริเกอร์เสนอในการสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจก

วรรณกรรมหรือตัวบทที่ผ่านการวางโครงเรื่องทำงานกับมนุษย์ ตัวบทเหล่านั้นมีความสามารถในการที่จะเข้าใจได้ ริเกอร์ใช้แนวคิดของอริสโตเติล “..อริสโตเติลไม่ลังเลที่จะบอกว่าเรื่องราวที่ดีสอนอะไรบางอย่างเสมอ ยิ่งไปกว่านั้น เขากล่าวว่าเรื่องราวเปิดเผยให้เห็นแง่มุมความเป็นสากลของมนุษย์” (ริเกอร์, 1991: 79) กล่าวคือ งานวรรณกรรมทำให้เรื่องราวกลายเป็นสิ่งสากล ต่างจากงานเขียนแบบประวัติศาสตร์ ซึ่งเมื่อเป็นสิ่งสากลทำให้เกิดการทำงานกับผู้อ่าน คือผู้อ่านจะสามารถทำความเข้าใจในฐานะว่าเรื่องราวนี้ให้อะไรบางอย่างกับตน ว่าสิ่งนี้อาจเกิดขึ้นกับตนได้ วรรณกรรมเป็นการทดลองทางความคิด ที่จะช่วยให้เราเข้าใจแนวคิดต่างๆ มากกว่าการอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ ต่างจากงานเขียนทางประวัติศาสตร์ เช่น สามารถเข้าใจความคิดเรื่องจริยธรรมจากงานวรรณกรรมโสภณากรรมได้ดีกว่าจากการอ่านงานประวัติศาสตร์ เพราะงานวรรณกรรมมีการจัดโครงเรื่องให้เหตุการณ์มีความเป็นเอกภาพ และมนุษย์สามารถทำความเข้าใจผ่านโครงเรื่องได้ วรรณกรรมทำให้แนวคิดนั้นกลายเป็นสิ่งสากล เรารู้ที่จะเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตได้ แตกต่างจากงานประวัติศาสตร์ที่เป็นเหตุการณ์เฉพาะ นอกจากนี้ ริเกอร์ยังเน้นถึงบทบาทของจินตนาการในเรื่องเล่า ขณะที่ประวัติศาสตร์ต้องใช้จินตนาการนำพาเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตมาปรากฏต่อหน้า แต่จินตนาการผ่านเรื่องเล่าประเภทวรรณกรรมกลับนำพาไปสู่โลกที่อยู่ไกล แต่สะท้อนถึงความเป็นจริงของโลกได้อย่างชวนคิด (คองกฤษ ไตรยวงศ์, 2563: 258) ริเกอร์อธิบายการที่ตัวบทวรรณกรรมและผู้อ่านมาบรรจบกัน โดยแนวคิดของกาดาเมอร์มาใช้

“ข้าพเจ้าขออนุญาตเน้นย้ำถึงคำที่ข้าพเจ้าใช้ ณ ที่นี้ คำว่า ‘โลกของผู้อ่าน (World of the Reader)’ และ ‘โลกของตัวบท (World of the Text)’ การกล่าวถึงตัวบทเป็นการเน้นย้ำลักษณะสำคัญของงานวรรณกรรมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องขอบฟ้า (Horizon) แห่งประสบการณ์ที่เป็นไปได้ให้เห็นคือ โลกที่เราจะเข้าไปอยู่ ตัวบทไม่ใช่สิ่งที่ปิดตายอยู่กับตัวมันเอง แต่หากเป็นการฉายภาพของโลกใบใหม่ที่แตกต่างจากที่เราดำรงอยู่” (Riger, 1991, p. 84)

ริเกอร์มองว่าการตีความวรรณกรรมนั้นต้องตีความไปมากกว่าระดับโครงสร้างภาษา ซึ่งจะให้เกิดการแยกแยะระหว่างตัวบทและผู้อ่าน แต่ควรตีความเชิงประสบการณ์ทางวรรณกรรม ซึ่งจะช่วยให้ตัวบทเป็นสื่อกลาง โดยเกิดจากคุณสมบัติทั้งสามมิติของวรรณกรรม คือ การอ้างถึง ความสามารถในการสื่อสาร และความเข้าใจตนเอง ตัวบททำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับโลก คือการอ้างถึง (Referentiality) สื่อกลางระหว่างมนุษย์คือ ความสามารถในการสื่อสาร (Communicability) สื่อกลางระหว่างมนุษย์กับตัวเองคือ ความสามารถในการเข้าใจตัวเอง (Self-understanding) การอ่านตัวบทเป็นการเข้าไปอยู่ในโลกของเรื่องแต่ง กล่าวคือ ไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่คนเล่า แต่ยังเป็นสิ่งที่คนจะเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในจินตนาการ

การทำงานของตัวบทกับผู้อ่านริเกอร์ใช้นิยามของอริสโตเติลจากงานเขียน Poetics มาเป็นมโนทัศน์ ที่ว่า เรื่องเล่าคือการเลียนแบบของการกระทำ ใช้คำภาษากรีกว่า mimesis ดังนั้นเรื่องเล่าจึงต้องอาศัยสิ่งที่มาจากประสบการณ์ชีวิต “..ข้าพเจ้าขอย้ำถึงสมรรถภาพก่อนการเป็นเรื่องเล่า (Pre-narrative Capacity) ของสิ่งที่เราเรียกว่าชีวิต สิ่งที่ต้องตั้งคำถามคือการตั้งสมการแบบชื่อๆ ระหว่างชีวิตกับประสบการณ์ ชีวิตก็เป็นแต่เพียงปรากฏการณ์ทางชีวภาพเท่านั้นหากยังไม่ได้ตีความ” (ริเกอร์, 1991, p. 86) ริเกอร์แบ่งขั้นตอนออกเป็นสามขั้น คือ การเลียนแบบขั้นที่ 1 ขั้นก่อนการจัดรูป (Prefiguration)

คือ การที่เราเข้าใจว่าการกระทำคืออะไร อันเป็นการกระทำที่ทำความเข้าใจมีความหมาย ไม่ใช่การเคลื่อนไหวร่างกายเชิงกายภาพ แต่เป็นการกระทำที่มีบริบท การเลียนแบบขั้นที่ 2 ขั้นจัดรูป (Configuration) การวางโครงเรื่อง (Emplotment) ที่ทำให้ทุกอย่างเป็นเอกภาพ มีความต่อเนื่องในแต่ละการกระทำ การเลียนแบบขั้นที่ 3 ขั้นจัดรูปใหม่ (Refiguration) คือการที่ตัวบทกลับไปสู่คน จากการอ่าน ซึ่งจะทำการตีความครบสมบูรณ์ในขั้นตอนสุดท้าย

เมื่อเห็นได้ถึงบทบาทของวรรณกรรมในฐานะห้องทดลองทางความคิดที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ในงานชิ้นนี้ วรรณกรรม “โมโม” ที่นำมาให้เป็นห้องทดลองทางความคิด ที่จะเข้าไปนั่งพิจารณาแนวคิดของนักปรัชญาฟย็อง-ชอล ฮัน แม้ว่าเรื่องราวของโมโมจะเป็นเรื่องแฟนตาซีสำหรับเด็กอ่าน แต่ตรงนี้เองที่พาให้เห็นประเด็นที่เป็นนามธรรมได้ชัดเจนขึ้น จากความสามารถในการนำพาจินตนาการของวรรณกรรม

ตัวบทเรื่องโมโม เป็นการนำเสนอปรากฏการณ์สังคมนิยมใหม่ที่ทำงานร่วมกับทุนนิยม หรือเรียกว่า ทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberal Capitalism) ที่เวลากลายเป็นทุนลักษณะหนึ่ง เราเรียกสภาพการณ์นี้ว่า ขั้นก่อนที่จะจัดรูปหรือผู้ร้อยเป็นวรรณกรรม ผู้เขียนได้นำสิ่งที่เกิดขึ้นมาทำให้เป็นตัวละครที่จับต้องได้ และสร้างเส้นเรื่อง เรียงร้อยเหตุการณ์ต่างๆ ให้เป็นเอกภาพ และมีความสนุกน่าติดตามตามแบบของงานวรรณกรรมเยาวชน โดยใช้จินตนาการมาขยายความการนำเสนอความเป็นจริง และยังเสนอทางออกในตอนจบ ในขั้นนี้เรียกว่าการจัดรูป หรือการวางโครงเรื่อง ผู้ที่อ่านจะได้รับประสบการณ์แบบตัวละคร และสามารถมาตีความตามโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตน ด้วยความที่เรื่องราวช่างใกล้เคียงกับสิ่งที่ผู้คนประสบอยู่ในทุกวัน ตัวบทและผู้อ่านจึงสามารถเกิดการทำงานร่วมกันที่สร้างสรรค์ไปสู่ความคิดใหม่และทางออกใหม่ได้ ขั้นนี้คือขั้น การจัดรูปใหม่ ซึ่งหมายถึงการที่ตัวบทเข้ามามีส่วนในการประกอบสร้างมุมมองต่อชีวิต สังคม และโลก รวมทั้งการกระทำของผู้อ่าน กล่าวอีกนัยหนึ่ง โลกของตัวบทได้ผสมเข้ากับโลกของผู้อ่านผ่านกิจกรรมการอ่าน

ทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism)

ฟย็อง-ชอล ฮัน เป็นนักปรัชญาชาวเกาหลีสัญชาติเยอรมันที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งแห่งศตวรรษที่ 21 ฮันเกิดที่ประเทศเกาหลีใต้ และไปเรียนต่อที่ประเทศเยอรมนีด้านปรัชญาเมื่อตอนอายุ 22 ปี โดยบอกครอบครัวว่ามาเรียนโลหวิทยา เขาทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกศึกษาปรัชญาของมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ ปัจจุบันเป็นศาสตราจารย์สอนวิชาปรัชญาอยู่ที่ Berlin University of Arts ฮันเขียนหนังสือออกมามากกว่า 20 เล่ม เกี่ยวกับประเด็นสังคมในปัจจุบัน และยังได้ให้สัมภาษณ์กับสื่อหลายที่ กล่าวได้ว่าเป็นนักปรัชญาร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งในศตวรรษนี้

ในหนังสือเรื่อง The Expulsion of the Other (Byung-Chul Han, 2018 อ้างถึงใน เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2021) ฮันนำเสนอแนวคิดเรื่องปัญหาของความเป็นอื่น (the Other) ข้อเสนอหลักของหนังสือเล่มนี้คือการที่ฮันมองเห็นว่า เทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัลในปัจจุบันเข้ามาทำลายความเป็นชุมชนของสังคมมนุษย์ โดยทำให้คนหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง และแยกออกจากสิ่งอื่น ในทัศนะของฮันมองว่าความเป็นอื่นนั้นมีส่วนในการมีอยู่ของตัวตน ดังนั้นการที่คนหมกมุ่นกับตัวเอง จะทำลายตัวตน (Self) ของตัวเองไปในขณะเดียวกัน แนวคิดพื้นฐานของฮันให้ความสำคัญกับความเป็นอื่น (the Other) มาก จากอิทธิพลของปรัชญาสายปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology)

ฮันชี้ให้เห็นว่า โลกดิจิทัลและทุนนิยมในปัจจุบัน ทำให้มนุษย์เกิดการสื่อสารมากเกินไป แต่ในการสื่อสารนั้นเป็นการรับแต่อะไรที่เหมือนกับตัวเอง ไม่ใช่การสื่อสารที่จะเชื่อมต่อกับตัวเรากับสิ่งอื่น ความเป็นอื่นในทัศนะของฮัน คือสิ่งที่ไม่รู้จักเลยแม้แต่น้อย ในขณะที่สิ่งที่มีความรู้ด้วย ก็จะสามารถจัดของมาอยู่เป็นหมวดหมู่ได้ หรือคือสลายสภาวะความต่างของสิ่งอื่นไป เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารถูกพัฒนาจนถึงระดับทุกวันนี้ที่การคุยกันข้ามโลกเป็นเรื่องปกติ สิ่งในโลกดิจิทัลทำ คือการเชื่อมโยงทุกอย่างเข้าด้วยกัน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความเป็นเอกเทศของตัวตนหายไป และทำคามรุนแรงกับความเปราะบางในแง่ที่ให้ความแตกต่างหายไป ทำให้คนกลัวเมื่อเจอสิ่งที่ไม่สามารถจัดประเภทได้ เมื่อสิ่งอื่นหายไป ตัวตน (Self) ก็จะหายไป

ด้วย สำหรับอันแล้ว การมีอยู่นั้นเกี่ยวข้องกับการมีอยู่ของสิ่งอื่นเป็นอย่างมาก เงื่อนไขของการมีอยู่ของมนุษย์คือการเชื่อมโยงกับสิ่งอื่น นี่เองจึงเป็นจุดที่อันชี้ให้เห็นถึงปัญหาของโลกดิจิทัลที่จะนำไปสู่การทำลายสภาวะไม่เพียงความเป็นอื่น แต่ไปจนถึงตัวตนที่หายไป

ในสังคมเสรีนิยมใหม่ ผู้คนหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง และต้องหาตัวตนที่แท้ (Authentic) นั่นจึงเป็นการบีบให้ต้องผลิตสร้างตัวตนออกมาตลอดเวลา นั่นเองแสดงให้เห็นถึงการแยกขาด ชิดเส้นแบ่งจากสิ่งอื่นอย่างสุดขั้ว การที่คนต้องการผลิตสร้างตัวตนที่แท้ คือสร้างความแตกต่างระหว่างตัวเองและผู้อื่น แต่อันกล่าวว่า ความต่างนี้ไม่ใช่ภาวะของสิ่งอื่น ซึ่งจะไม่ใช่ความแตกต่างอย่างที่คนสร้าง แต่เป็นสิ่งที่บอกไม่ได้เลย เพราะเป็นสิ่งที่ไม่รู้เลยดังที่กล่าวไปข้างต้น ดังนั้นความแตกต่าง (Difference) จึงไม่ใช่ความเป็นอื่น (the Other)

ในส่วนต่อมา อันเสนอแนวคิดเกี่ยวกับโลกดิจิทัล เริ่มจากเรื่องการสื่อสารที่ล้นเกิน (Hypercommunication) ทำลายความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งอื่นจากสองสภาวะคือเสียงรบกวน (Noise) และความโปร่งใส (Transparency) กล่าวคือการสื่อสารในโลกดิจิทัลนั้นเต็มไปด้วยเสียงรบกวนมากมาย ในขณะที่การที่มนุษย์จะเปิดรับสิ่งอื่นนั้น ต้องอาศัยสภาวะความเงียบ และในโลกดิจิทัลนั้นทำให้ทุกอย่างโปร่งใส มองทะลุไปถึงตัวตนโดยไม่เหลือความลับ ซึ่งอันถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ แต่โลกดิจิทัลได้ทำให้ทุกอย่างโปร่งใสไปหมด และยังมีมุ่งเน้นความเรียบลื่น อันได้กล่าวถึง Digital Object ในโลกดิจิทัล โดยปกติวัตถุ (Object) เป็นสิ่งที่ถูกกระทำแรงดันกับองค์ประธาน (Subject) ซึ่งมีความเป็นอื่น แต่วัตถุดิจิทัลมีความเรียบลื่น และไม่ต่อต้าน ดังนั้นมันจึงไม่อยู่ในฐานะสิ่งที่ถูกกระทำ และกลายเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมาย

อันเสนอปัญหาเรื่องความเป็นอื่นในสังคมเสรีนิยมใหม่ไว้หลายประเด็น โดยชี้ให้เห็นผ่านสภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เริ่มจากการจ้องมอง (Gaze) ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญของความเป็นอื่น เกิดขึ้นจากสิ่งอื่นจ้องมองมาที่เรา เป็นการจ้องจากสิ่งที่ไม่รู้ในโลกดิจิทัล การจ้องมองเช่นนี้หายไป ไม่มีสิ่งอื่นจ้องมองมา นอกจากการจ้องมอง อันยังเสนอเรื่องเสียง (Voice) เสียงเป็นสิ่งที่มาจากภายนอกที่เข้ามาหา คือมาจากความเป็นอื่น เมื่อปฏิเสธไปจะไม่ยินเสียง และในโลกดิจิทัลที่เต็มไปด้วยเสียงรบกวนเช่นนี้ ก็ได้ทำลายประสาทสัมผัสที่มนุษย์จะมีต่อสิ่งอื่นๆ อันได้ยกกรณีการมีความรัก การรักใคร่คือการเผชิญหน้ากับความเป็นอื่น เพราะคือ การที่เรารับมือกับสิ่งที่ไม่รู้ ต้องเปิดรับและใช้สัมผัสทั้งหมดเพื่อสื่อสารกัน

สิ่งที่ทำหน้าที่เป็นสิ่งที่อื่นที่อันกล่าวถึงอย่างหนึ่งก็คืองานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นงานภาพวาด งานประติมากรรม หรืองานเขียน บทกวี งานศิลปะมีสถานะเป็นสิ่งที่เผชิญหน้ากับองค์ประธาน เป็นสิ่งที่มีเสียงมาหาที่ไม่รู้ ต้องสื่อสาร ต้องเปิดรับงานศิลปะมีฐานะเป็นบุคคลที่สองหรือเธอ (You) แต่ในพื้นที่โลกดิจิทัลนั้นได้สลายความเป็นเธอ (you) และเหลือเพียงความเป็นบุคคลที่สามหรือ it/them ที่ไม่ได้พูดกับองค์ประธานแต่เป็นการที่องค์ประธานพูดถึง นั่นหมายความว่างานศิลปะไม่ได้อยู่ในฐานะสิ่งอื่นอีกต่อไป เป็นตั้งการที่ศิลปะทำลายตัวเอง

ในสังคมเสรีนิยมใหม่ที่ผู้คนหมกมุ่นอยู่กับตัวเองเช่นนี้ ได้ทำลายสภาวะคู่ (Duality) ที่เป็นการเผชิญหน้ากันของ ฉัน (I) และเธอ (You) ซึ่งมุ่งแต่หาสิ่งที่เหมือนและมองสิ่งเหล่านั้นเป็น it/ them ที่มีความรู้เกี่ยวกับมัน และได้จัดประเภทไว้เรียบร้อยแล้ว อันเสนอวิธีแก้ปัญหานี้ไว้อย่างน่าสนใจว่า สิ่งที่จะนำสภาวะคู่กลับมาได้คือความรัก (Eros) การที่มีคนรัก เป็นการที่ จะเรียนรู้กับสิ่งที่ไม่รู้ เหมือนเป็นสภาวะก่อนที่จะมีภาษาใช้ ต้องพยายามสื่อสารกับสิ่งที่เผชิญหน้าด้วยความสามารถทั้งหมด และต้องเปิดรับสิ่งที่ไม่รู้

อันได้เสนอวิธีการแก้ปัญหาความเป็นอื่นที่หายไปในโลกดิจิทัล ซึ่งก็คือการฟัง (Listening) อันมองว่าการฟังเป็น กิริยาแบบ Active คือไม่ใช่แค่การนั่งให้เสียงเข้ามาเฉยๆ แต่คือการมอบหูของตนให้กับอีกฝ่าย ซึ่งเป็นการเปิดรับสิ่งอื่น และเป็นการเชื่อเชิญให้อีกฝ่ายพูดออกมา การฟังนี้เองเป็นการกระทำที่สำคัญที่จะนำสิ่งอื่นกลับมาอีกครั้ง อันยังมองในมิติของสังคมการเมืองว่าการฟังจะทำให้สามารถสร้างชุมชนขึ้นมาได้อีกครั้ง เพราะหากเราพูด เรื่องของเราจะเป็นเรื่องของเราเอง แต่หากเราเงียบและรับฟัง เรื่องของคนอื่นก็จะเป็นเรื่องของเรา ซึ่งเป็นการรวมชุมชนเข้าด้วยกัน ดังนั้นเงื่อนไขสำคัญของ

การฟังนี้ คือความเรียบ ที่จะเอื้อให้เกิดกิจกรรมการฟังขึ้น แต่ในสังคมเสรีนิยมใหม่โลกดิจิทัลทุกวันนี้เต็มไปด้วยเสียงรบกวน พุดคนพุดแต่เรื่องตัวเองและได้ยินแต่สิ่งที่เหมือนๆ กับตัวเอง ยิ่งการมีเครื่องมือค้นหา เช่น Google คนยังมีปฏิสัมพันธ์พุดฟัง กับผู้อื่นน้อยลงไปอีก รวมไปถึงไม่เอาตัวเองไปสู่พื้นที่สาธารณะ ยิ่งทำให้การสื่อสารน้อยลงไป ชุมชนก็แตกแยกไปด้วยเช่นกัน ในส่วนบทบาทของการฟังนี้ อันได้ยกตัวอย่างจากวรรณกรรมเรื่องโมโมขึ้นมา โดยชี้ให้เห็นถึงความสามารถในการฟังของ ตัวละครอย่างโมโม ที่ใช้เพียงการรับฟังผู้อื่นทำให้เกิดการสื่อสาร ทำให้ชุมชนเหนียวแน่นอยู่ด้วยกัน และยังทำให้คนที่มาพุดกับ โมโมคลายจากปัญหาตัวตนของตนเองที่แตกสลายด้วยการเปิดรับสิ่งอื่นเข้ามา ทำให้ตัวผู้อื่นเป็นอิสระจากการยึดติดอยู่กับ ตัวเอง (Byung-Chul Han, 2018, p. 79)

ในสังคมปัจจุบันนี้ ทุนนิยมและโลกดิจิทัลมีผลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ ไม่ใช่แค่การทำงานแต่รวมถึงตัวตนของมนุษย์ ดังที่ กล่าวไปข้างต้น ในโลกดิจิทัลมนุษย์หรือองค์ประธานต้องผลิตสร้าง (Produce) ตัวเองในโลกอินเทอร์เน็ต องค์ประธานต้องทำให้ตัวเองเป็นที่ประจักษ์ต่อโลก ซึ่งนี่นำไปสู่ประเด็นเรื่องเสรีภาพ อันมองว่าในสังคมเสรีนิยมใหม่เกิดแนวคิดเรื่องเสรีภาพของ องค์ประธานแบบใหม่ขึ้นมา แนวคิดเสรีภาพเดิมคือการที่องค์ประธานมีคุณสมบัติที่จะต่อต้านสิ่งที่มากดทับ มีความสามารถในการต่อต้านสิ่งที่มากดทับอำนาจที่มากดเสรีภาพขององค์ประธาน ในขณะที่ทุกวันนี้ สังคมส่งเสริมเสรีภาพแบบใหม่ให้กับมนุษย์ คือการที่โลกอินเทอร์เน็ตเต็มไปด้วยเสรีภาพ มนุษย์ต้องมีเสรีภาพและต้องใช้เสรีภาพ จะผลิตสร้างตัวตนของตัวเองออกไป เช่นไรก็ได้ แต่นี่เป็นการที่ทำให้มนุษย์แตกสลายไปมากกว่าเดิม จากองค์ประธานที่มีคุณสมบัติที่มีเสรีภาพที่มีอยู่ในสังคมเสรี นิยมใหม่เท่านั้น

โลกทุนนิยมเรียกร้องให้คนต้องทำงานเพื่อผลผลิต สิ่งที่มีมนุษย์ต้องการสะสมคือทุนและเวลา เพื่อป้องกันตัวเองจาก ความ -ตาย เวลาคือเงิน และมนุษย์ที่สะสมเวลาเช่นเดียวกับการสะสมทุน (Byung-Chul Han, 2021) เพื่อเก็บไปใช้ชีวิตต่อไป สังคมการทำงานเช่นนี้สร้างภาพให้เกิดภาพของสังคมที่ประสบความสำเร็จ เรียกร้องให้คนต้องทำงานตลอดเวลา การเป็นสิ่ง มีชีวิตที่ต้องทำงานทำให้คนไม่แยกเวลาทำงานออกจากเวลาพักผ่อน เกิดสภาพสังคมที่ผู้คนเหน็ดเหนื่อยกับชีวิต และมีปัญหา ทางสุขภาพจิตตามมา กล่าวคือ สังคมแห่งความสำเร็จนี้ ได้สร้างมนุษย์แห่งการทำงาน (Animal Laboran) ในขณะเดียวกันก็ สร้างคนขี้แพ้และผู้ป่วยซึมเศร้า สิ่งที่ยาวไปในการทำงานเช่นนี้ คือการช้าเชื่องใคร่ครวญ (Contemplative Linger) ที่ต้อง ใช้เวลา

อ่านโมโมบนบ่า พย็อง-ซอล ฮัน

การอ่าน โมโม บนบ่าพย็อง-ซอล ฮัน ก็คือการมองผ่านมุมมองแบบฮัน แต่ก็มองกว้างออกไป สภาพการณ์ที่ปรากฏ ในวรรณกรรมเยาวชนเล่มนี้คือ ระบบทุนนิยมที่จับมือกับเสรีนิยม แม้ว่าในช่วงเวลาที่เ็นต์ประพันธ์เรื่องนี้ยังไม่ปรากฏ เทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามาควบคุมกำกับวิถีชีวิตของผู้คน แต่นวนิยายเรื่องนี้ให้ภาพของสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการถูก ขโมยเวลา จุดเริ่มต้นนั่นเองที่ทำให้ผู้คนมีวิถีชีวิตเปลี่ยนไป หากนำมาตีความให้เป็นภาพของสังคมที่เราอยู่ อาจมองได้ว่า ผู้ชาย สีเทาที่เข้ามาขโมยเวลา คือทุนนิยมที่ช่วงชิงเวลาไปจากมนุษย์ ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยน ผู้ชายสีเทาเข้ามาโฆษณาขายวิถีใหม่ “ผู้ประหยัดเวลาทั้งหลายต่างสบายมากขึ้น” (มิกาเอล เอ็นต์, 2548, น. 82)

ในเรื่อง โมโม สิ่งที่สร้างความเปลี่ยนแปลงแก่สังคมที่เป็นรูปธรรมคือ การเข้ามาของผู้ชายสีเทา สิ่งหลักที่ผู้ชายสีเทา ทำคือ เอาเวลาไปจากผู้คน ผู้ชายสีเทาเริ่มเข้ามาอยู่ตามเมืองใหญ่ เมืองที่มีผู้คน พวกเขาค่อยๆ เข้ามาไม่ให้ใครรู้ตัว วางแผน แทรกแซงอย่างแยบยล ในตอนแรก ผู้คนในชุมชนมีความเหนียวแน่น พวกเขาทำงานด้วยความตั้งใจ ค่อยๆ ใส่ใจในสิ่งที่ตัวเอง ทำ เมื่อตกเย็นก็เป็นเวลาพักผ่อน ผู้คนมีเวลาที่จะไปนั่งบาร์ หรือแวมมาคุยกับโมโมที่โรงละครเก่า เด็กๆ มีเวลาออกมาเล่นกีโม โมโม การเล่นของเด็กๆ ใช้จินตนาการพาพวกเขาออกไปจากโลกเดิมไปสู่พื้นที่ใหม่ ที่ไม่ต้องสนใจทั้งเวลาที่ไหลผ่านไป หรือสภาพ แวดล้อมฝนตก ทว่าเมื่อเวลาถูกขโมยไป ก็เป็นจุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลง

ตัวละครพูซี่ช่างตัดผม เป็นผู้ที่ได้พบเจอกับการขายตรงของผู้ชายสี่เทา พูซี่เป็นช่างตัดผมที่มักใช้เวลาอยู่กับลูกค้าแต่ละคน มีชีวิตที่เรียบง่าย มีเวลาพักผ่อนไปหาแม่ เล่นกับสัตว์เลี้ยง พูดคุยกับหญิงสาว สิ่งที่ยาสี่เทาทำ คือ คำนวณเวลาทั้งชีวิตของพูซี่เป็นระดับวินาที พวกเขาชี้ให้เห็นถึงเวลาที่ให้กับกิจกรรมพักผ่อนเหล่านั้น ที่มาลกับเวลาใช้ชีวิตจนเหลือศูนย์ ทำให้ช่างตัดผมกลัวการไม่มีเวลา และตัดสินใจจะฝากเวลากับพวกผู้ชายสี่เทา ด้วยการตัด ลดทอนสิ่งที่ไม่จำเป็นนอกเหนือจากการทำงานออก เพื่อให้มีเวลาเหลือใช้ในอนาคต สิ่งก็ตามมาคือวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของพูซี่ เขาตัดผมให้ลูกค้าอย่างเร่งรีบ ชายสี่ทวลีเลี้ยงทิ้ง ย้ายแม่ไปอยู่สถานพยาบาล เขียนจดหมายห้วนๆ ตัดสัมพันธ์กับหญิงสาว กลายเป็นคนอารมณ์เสีย งุ่นง่านกับการทำงานให้ได้ปริมาณมากและรวดเร็ว

ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้สามารถตีความเป็นภาพของสังคมปัจจุบัน ที่เน้นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ฮันซ์ชี้ให้เห็นถึงการที่โลกทุนนิยมผู้คนต้องสะสมเงิน เวลา ในหนังสือมีคำขวัญการสะสมเวลาปรากฏหลายข้อความ เช่น “ประหยัดเวลา แล้วมันจะมีค่าเพิ่มขึ้นเท่าตัว” “ผู้ประหยัดเวลาทั้งหลายต่างสบายมากขึ้น” “หากำไรให้ชีวิตด้วยการคิดประหยัดเวลา” (มิกาเอล เอ็นเด้, 2548: 82-83) เปรียบเหมือนสังคมโลกแห่งความเป็นจริงที่เป็นอยู่ ผู้คนทำงานสะสมเวลาเพื่อจะหลีกเลี่ยงความตายในอนาคต สิ่งก็ตามมาคือวิถีชีวิตที่เปลี่ยน และปัญหาการไม่มีความสุขของผู้คน หลังจากพูซี่และชาวเมืองเลือกจะฝากเวลากับผู้ชายสี่เทา รอยยิ้มของพวกเขาก็ค่อยๆ หายไป “...ถึงแม้ว่าพวกที่ประหยัดเวลาจะแต่งตัวดูดีกว่า มีรายได้มากกว่าและใช้เงินได้อย่างสบาย แต่พวกเขาทั้งหลายกลับมีหน้าตาอมทุกข์ ขมิงทึง และมีแววตาซึ่งไม่เป็นมิตร” (มิกาเอล เอ็นเด้, 2548, น. 83)

สิ่งที่ยาสี่เทาเข้ามาจัดการอีกอย่างคือเด็กๆ สิ่งที่ได้ๆ ทำคือการใช้เวลาอย่างไม่มีจำกัด การออกมารวมตัวกันเล่น ใช้จินตนาการโลดแล่นไปสู่อีกโลกหนึ่ง เป็นสิ่งที่ผู้ชายสี่เทาองว่ามาขัดขวางการทำงาน เพราะเมื่อเด็กๆ มีเวลาเล่นคือมีเวลา มาพูดคุยกับโมโม่ ซึ่งโมโม่คือศัตรูคนสำคัญของชายสี่เทา พวกเขาเฝ้าดูผู้ใหญ่มาจำกัดเด็กๆ ปล่อยแนวคิดที่ว่าเด็กๆ เป็นความวุ่นวาย หากไม่ควบคุมจะทำให้ให้ออกนอกกลุ่มนอกรทาง เด็กถูกมองเป็นทรัพยากรสำหรับอนาคต ดังนั้นชายชุดเทาจึงจับเด็กให้เข้าไปอยู่ในโรงเรียน งดการออกมาวิ่งเล่นตามสถานที่สาธารณะ เวลาที่อยู่ในโรงเรียน การเล่นของเด็กๆ ถูกควบคุมให้เป็นไปตามแบบแผน สิ่งที่เกิดขึ้นคือพวกเด็กๆ ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ แต่ความสนุกสนาน พลังแห่งความใคร่รู้ ความสามารถในการใช้จินตนาการค่อยๆ หายไป พวกเด็กๆ กลายเป็นแบบเดียวกับผู้ใหญ่ที่ประหยัดเวลา หน้าตาบึ้งตึง อารมณ์ร้าย และส่งเสียงดังเอะอะที่ไม่ใช่การสื่อสาร แต่เป็นการแสดงความดูร้าย

จะเห็นได้ว่า นักเขียนชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลของโลกทุนนิยมแทรกซึมเข้าไปถึงวิถีชีวิตของเด็กๆ ด้วย การเติบโตก็กลายเป็นกระบวนการการผลิตมนุษย์ที่จะกลายเป็นมนุษย์แห่งการทำงาน เวลาที่ถูกขังขังไปเป็นการทำตามตารางเรียน สิ่งต่างๆ ในสังคมต้องถูกจัดการ ถูกควบคุมให้กลายเป็นสิ่งที่จัดแจงได้ ให้กลายเป็นสิ่งเดียวกัน หากมองในแง่ของความเป็นอื่น โมโม่จะมีสถานะความเป็นสิ่งอื่นของคนในชุมชน และต่อผู้ชายสี่เทา ผู้คนในชุมชนเองในตอนแรกก็มีการพูดคุยและเปิดรับสิ่งอื่น ทำให้ตัวตนของพวกเขาได้รับการยืนยัน สิ่งที่ยาสี่เทาทำคือใช้ความรุนแรงในการทำให้ความเป็นอื่นเช่นโมโม่หายไป ในตอนแรกพวกเขาพยายามหลอกล่อด้วยตุ๊กตา วัตถุ เพื่อควบคุมวิถีของเธอแต่ไม่สำเร็จ จึงใช้การกีดกันเธอออกไปจากเด็กๆ จากเพื่อนๆ ของเธอแทน เมื่อชายสี่เทากีดกันความเป็นอื่นออกไปสำเร็จ เด็กๆ และผู้คนที่ถูกแยกขาดจากสิ่งอื่นก็ว่างเปล่าและจัดการง่าย

สิ่งน่าสังเกตอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในเรื่องราวหลังจากผู้ชายสี่เทาเข้ามา คือเรื่องของเสียงรบกวนและความเงียบ เมื่อผู้คนใช้ชีวิตเร่งรีบ สิ่งที่ยาสี่เทาทำคือการพูดคุย ชาวเมืองทั้งหลายไม่มีความคิดที่จะไปนั่งพูดคุยกับโมโม่อีกต่อไป และในบรรยากาศที่ไร้การสนทนา พวกเขาต่างหวาดกลัวความเงียบ เพราะช่วงเวลาเงียบ เป็นเวลาที่จะได้ครุ่นคิดว่าเกิดอะไรขึ้นกับชีวิต จึงต้องการที่จะอยู่ในเสียงอึกทักของสังคมเมือง เสียงรบกวนเหล่านั้นไม่ใช่เสียงของความสนุกสนาน แต่ดุดันบึ้งตึง เหตุการณ์นี้เหมือนกับแนวคิดของฮันส์เรื่องเสียง (Voice) ที่กลายเป็นเสียงรบกวนเมื่อตัดขาดจากความเป็นอื่น เห็นได้ชัดเจนที่

ตัวละครในเรื่องโมโมไม่ใช้การพูดคุยกับผู้อื่นเพื่อทบทวน หรือยืนยันตัวตนของตัวเอง เมื่อสังคมกลายเป็นเสียงรบกวน เสียงจากผู้อื่นก็หายไป กลายเป็นเสียงรบกวน (Noise) ตัวละครในเรื่องหลงลืมตัวตน หลงลืมความตั้งใจเดิมในการทำงานไป ยิ่งส่วนบทสรุปของเรื่องราวเมื่อผู้คนได้เวลากลับมา ราวกับชาวเมืองตื่นขึ้นมาจากท่วงฝัน ชุมชนกลับมาเหนียวแน่นอีกครั้งจากการพูดคุยกัน การมีเวลาให้กัน

ตัวละครในเรื่องโมโมไม่ที่แสดงให้เห็นถึงการงานที่เปลี่ยนไปอย่างชัดเจนคือเพื่อนสนิทคนหนึ่งชื่อโมโม เบ็บโปเป็นคนกวาดถนน ชายแก่ที่อยู่ในชุมชนมานาน ทำอาชีพกวาดท้องถนน เบ็บโปเป็นชายแก่พุดน้อย บางครั้งการตอบคำถามหนึ่งใช้เวลาครุ่นคิดคำตอบเป็นวันๆ และผู้ที่คอยรับฟังเบ็บโปก็คือโมโม ในแต่ละวันจะเริ่มกิจวัตรการทำงาน เลือกถนนเส้นที่ต้องการจะกวาดในวันนั้น และเริ่มทำงานอย่างตั้งใจละเอียด และมีความสุขกับงานที่ทำ “ขณะที่กวาดถนน เขากวาดอย่างช้าๆ แต่เป็นจังหวะสม่ำเสมอ เขาจะก้าวเท้า-หายใจเข้า-กวาด ก้าวเท้า-หายใจเข้า-กวาด และกวาดถนนหนึ่งที่ยืดเยื้ออยู่สักอึดใจพร้อมกับมองออกไปข้างหน้าเหมือนกำลังคิดอะไร” (มิกาเอล เอ็นเต้, 2548: 41) การทำงานของเบ็บโปเป็นการทำงานที่มีการอ้อยอิ่ง และใคร่ครวญกับสิ่งต่างๆ ในการทำงานแบบนี้ เบ็บโปมีความสุขและพึงพอใจกับงานที่ทำ นอกจากนั้นในช่วงการครุ่นคิดระหว่างการงานก็ยิ่งเกิดความคิดที่มีคุณค่ามาแบ่งปันให้กับโมโม

หลังจากที่เบ็บโปเจอกับผู้ชายสีเทาและถูกข่มขู่ เบ็บโปต้องมอบเวลาให้กับผู้ชายสีเทาแลกกับให้โมโมปลอดภัย และห้ามให้ใครรู้เรื่องพวกเขา หลังจากนั้น การทำงานก็เปลี่ยนไปเป็นอีกแบบโดยสิ้นเชิง การกวาดไม่ช้าอย่างอ้อยอิ่ง มีเวลาครุ่นคิด แต่กลายเป็นกวาดเพื่อให้เร็วที่สุด ทำให้ถนนสะอาดได้มากที่สุดในการทำงานครั้งหนึ่ง “เดี๋ยวนี้เขากวาดอย่างรีบร้อนไม่สนุกกับงานเหมือนแต่ก่อน เขากวาดอย่างเร่งร้อนเพราะต้องเร่งประหยัดเวลา เขาเวทนาตัวเองเพราะรู้ว่ากำลังทรยศต่อความเชื่อมั่นที่เคยมีและต่อชีวิตที่ผ่านมา แต่ก็ต้องจำใจทำ มันทำให้เขาแสนจะชอกช้ำ” (มิกาเอล เอ็นเต้, 2548, น. 217) ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนแนวทางของฮันที่กล่าวถึงลักษณะการทำงานโดยเน้นประสิทธิภาพ มนุษย์กลายเป็นสัตว์แห่งการทำงาน (Animal Laboran) ในสังคมทุนนิยม นอกจากนั้น เวลาพักผ่อนก็หายไป “เบ็บโปกวาดถนนโดยไม่พักทั้งวันทั้งคืนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย กวาดไปเรื่อยๆ โดยไม่กลับบ้าน เขาทำงานจนหมดแรงทำไม่ไหว จึงได้นั่งพักลงข้างถนนเสียที่ซึ่งบางครั้งเขาก็มอยหลับไป เมื่อสะดุ้งตื่นขึ้นมาใหม่ก็เริ่มกวาดถนนอย่างเร่งรีบต่อไป” (มิกาเอล เอ็นเต้, 2548, น. 218)

จะเห็นได้ว่า การนั่งพักนั้นไม่ใช่การพักผ่อนที่แท้จริง แต่เป็นการพักหยุดเพื่อให้กลับมาทำงานต่อได้ เช่นเดียวกับที่ฮันวิเคราะห์สังคมเสรีนิยมใหม่ เวลาพักผ่อนหายไป คือเวลาทำงาน และเวลาพักผ่อนนั้นไม่แยกขาดจากกัน การพักคือเพื่อให้สามารถกลับไปทำงานให้มีประสิทธิภาพ (Byung-Chul Han, 2017) ผู้คนในสังคมเป็นเช่นนี้เห็นได้ชัด ชั่วโมงการอยู่กับหน้าจอรวมกันเป็นเวลาพักผ่อน การที่เส้นแบ่งเวลาพักและเวลาทำงานหายไปเป็นส่วนที่ทำให้ผู้คนเหน็ดเหนื่อย เบ็บโปจากที่เคยทำงานตามเวลาพระอาทิตย์ขึ้นพระอาทิตย์ตก ก็กลับกลายเป็นทำโดยไม่หยุดหย่อน แม้แต่ฤดูกาลรอบๆ ตัวก็ยังไม่สังเกตเห็นด้วยซ้ำ

ตัวละครเพื่อนสนิทอีกคนของโมโมก็เป็นอีกหนึ่งผู้ที่ประสบปัญหาความสุขของชีวิตหลังจากผู้ชายสีเทาเข้ามา จีจี้มักคุเทศก์หนุ่มน้อยรูปหล่อที่มีฝีปากเป็นเอก จีจี้เป็นขี้ตรงข้ามกับเบ็บโป เขาพุดเก่ง คล่องแคล่วว่องไว คุยกับผู้คนไปทั่ว จีจี้ทำอาชีพเปิดหมวกเล่าเรื่องราวให้กับผู้ที่มาชมโรงละครเก่าฟิง ซึ่งก็เป็นเรื่องราวที่เขาแต่งขึ้นมา มีคนถูกใจและไม่พอใจ แต่ก็ไม่มีการเถียงชนะจีจี้ได้ เขามีความฝันที่จะมีชื่อเสียงโด่งดังและร่ำรวย แต่ก็ไม่ได้ฝึกฝนจะขยันทำงานเท่าไรนัก ในแต่ละวันเขาใช้ชีวิตตั้งตัวเองเป็นนักแสดงเอกและโลกใบนี้คือเวที จีจี้มีเรื่องราวมากมายในหัวเขาที่พร้อมจะพรั่งพรูออกมาให้ผู้ฟัง บางครั้งก็เป็นเรื่องที่ดัดแปลงมา จินตนาการของจีจี้ไม่มีวันหมดสิ้น หลังจากที่โมโมเข้ามาอยู่ในชีวิตของเขา การฟังอย่างตั้งใจของโมโมทำให้ความสามารถในการวาดลวดลายเพิ่มมากขึ้นไปอีก

“โดยเฉพาะเวลาที่มิโมไม่นั่งฟังอยู่ด้วย ความเพ้อฝันของเขาก็งอกงามเหมือนดอกไม้ที่แข่งกันบานอยู่ในทุ่งหญ้า ถูกลงไปไม่ผลิ ทำให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่างเบียดเสียดเข้ามาล้อมวงฟัง เดียวนี้เขาสามารถเล่าเรื่องหนึ่งๆ ได้ต่อเนื่องนานเป็นวัน เป็นอาทิตย์ และคิดเนื้อเรื่องได้อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย แม้แต่เขาเองก็ยังอยากฟังเรื่องที่ตัวเองกำลังเล่าด้วยความตื่นเต้น เพราะไม่รู้เหมือนกันว่าจินตนาการจะพาเขาไปไกลถึงไหน” (มิคาเอล เอ็นด์, 2549, น. 50)

เรื่องเล่าของจิจี้เต็มไปด้วยจินตนาการและถ่ายทอดออกมาได้อย่างงดงาม แม้แต่เสียงผิวปาก ถ้าเขาผิวให้มิโมฟัง มันก็จะออกมาไพเราะเป็นพิเศษ ความสัมพันธ์ระหว่างจิจี้และมิโมเป็นการเผชิญหน้ากัน เป็นฉัน (I) และเธอ (You) แบบในแนวคิดของฮัน โมโมมีสถานะเป็นสิ่งอื่นสำหรับจิจี้ การเล่าเรื่องก็คือการส่งเสียง (Voice) ออกไปเพื่อไปหาสิ่งอื่น และเปิดรับสิ่งอื่นกลับเข้ามา เมื่อมิโมไม่เป็นผู้ฟัง จิจี้ก็ไม่ได้ติดต่อกับตัวตนของตัวเอง และเรื่องเล่าที่มาจากจินตนาการนี้ ก็ทำหน้าที่เป็นตั้งงานศิลปะ เป็นบทกวี และทำหน้าที่เป็นสิ่งอื่น ผู้ที่สร้างสรรค์งานได้ต้องสามารถผลักตัวตนขึ้นไป เกิดเป็นพื้นที่ “ฉัน” ของงานศิลปะ ที่สื่อสารกับผู้ชมในฐานะ “เธอ”

ต่อมาเมื่อผู้ชายสีเทาเข้ามาถึงตัวจิจี้ พวกเขาต้องการไม่ให้จิจี้ได้มาเจอกับมิโมอีก สิ่งที่ผู้ชายสีเทาทำคือการค่อยๆ ผลักดันจิจี้ให้โด่งดัง ผู้คนเดินทางมาฟังการเล่าเรื่องของจิจี้ที่โรงละคร เขาเริ่มมีเงินมากขึ้น มีชื่อเสียงมากขึ้น ต้องจัดตารางเวลาให้ผู้คนได้ฟังเรื่องเล่าของเขาที่ถูกเล่าออกไปมากขึ้น “ในช่วงเวลานี้เองที่เขาเริ่มคิดถึงมิโมขึ้นมา เพราะว่าเรื่องราวที่เขาเล่านั้นมันไม่สู้มีรสชาติ เหมือนกับขาดปีกที่พามันบินร่อนโลดโผนโจนทะยาน ต่างจากนิทานที่เขาเคยเล่า” (มิคาเอล เอ็นด์, 2548, น. 204) การเล่าเรื่องของจิจี้กลายเป็นการทำงานแบบเต็มรูปแบบ และด้วยการสื่อสารที่มากขึ้น ผู้ชมมากขึ้น เรื่องที่ต้องเล่ามากขึ้น เกิดเป็นสภาวะการสื่อสารที่เน้นปริมาณ ต้องผลิตเรื่องเล่าออกไปเรื่อยๆ ต้องใช้เวลาให้คุ้มค่า การทำงานของจิจี้ก็ต่างไปจากเดิม กระบวนการความคิดสร้างสรรค์ก็ต่างไป “แน่นอนที่เดี๋ยวนี้เขาเลิกคิดแต่งเรื่องใหม่ๆ เหมือนอย่างที่เคยได้ทำมา เขาไม่มีเวลาที่จะทำอย่างนั้นอีกต่อไป เขาเริ่มใช้โครงเรื่องอย่างตระหนี่ถี่เหนียว บางครั้งจากโครงเรื่องเดียวเขาแต่งเป็นนิทานได้ตั้งห้าเรื่อง” (มิคาเอล เอ็นด์, 2548, น. 205) สิ่งที่จิจี้ทำเหมือนกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับโลกทุนนิยม ที่มีความต้องการในเชิงปริมาณ ปัญหาใหญ่ที่จิจี้ได้เจออย่างหนึ่งคือเรื่องตัวตนของเขา เมื่อจิจี้นำเรื่องเล่าที่เก็บไว้สำหรับมิโมไปเล่าให้คนอื่นฟัง เขาก็สูญเสียความสุขจากสิ่งที่ทำไป

“และเนื่องจากต้องให้เพียงพอต่อความต้องการซึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ วันหนึ่งเขาจึงต้องฝืนใจทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ คือ เขาเรื่องหนึ่งซึ่งแต่งสำหรับมิโมโดยเฉพาะมาเสนอต่อผู้ฟังของเขา มันถูกเขมือบเข้าไปเหมือนนิยายทั้งหลาย ไม่มีใครสนใจจะเก็บไว้ในความทรงจำ แล้วพวกเขาก็เริ่มร้องขอฟังเรื่องใหม่จากจิจี้ ต่อไปอีกเรื่องแล้วเรื่องเล่า จิจี้เหมือนกับตกอยู่ในความมึนเมา เพราะหัวหมุนวุ่นวายกับการหาขายนิยายมาเสนอผู้ฟังอย่างที่เขาเองไม่ได้ตั้งใจ นิยายของมิโมออกจากปากเขาทีละเรื่องๆ แล้วเขาก็เกิดความรู้สึกเชิงซึมว่าแปล่าเมื่อใดเล่าเรื่องของมิโม เรื่องสุดท้ายออกไป” (เอ็นด์, 2549, น. 205)

การเล่าเรื่องของจิจี้ในแบบใหม่ ไม่ได้เกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างตัวตนและสิ่งอื่น (the I and the You) แต่กลายเป็นความสัมพันธ์แบบฉันและพวกเขา (the I and the Them) ลักษณะการสื่อสารแบบมวลชน (Mass Communication) เช่นนี้ลดทอนความเป็นอื่นของผู้ฟังจิจี้ และเมื่อจิจี้ไม่ได้เปิดรับสิ่งอื่นหรือมิโมเข้ามาดังเคย ตัวตนของเขาก็ค่อยๆ หายไปจากการหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง จิจี้เป็นภาพแทนขององค์ประธานที่ประสบความสำเร็จในแนวคิดของฮัน ผู้ชายสีเทาทำลายสายสัมพันธ์ระหว่างตัวตนและสิ่งอื่นด้วยการทำให้จิจี้ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว ตัดเวลาใช้ชีวิตของเขาออกไปให้เหลือแต่การทำงาน

ความเป็นองค์ประธานที่ประสบความสำเร็จของจิจี้ยังพราวอสิรภาพไป จิจี้มีงาน มีเงิน มีชื่อเสียง เขาสามารถทำโครงการ (Project) ต่างๆ มากมาย จากเด็กหนุ่มเพ้อฝันในโรงละครเก่า กลายเป็นนักเล่าเรื่องที่มีเลขานุการถึงสามคนคอยช่วยจัดการชีวิต ผู้ชายสีเทาทำให้จิจี้เติบโตและคิดว่าตัวเองมีอิสระ หลังจากที่จิจี้มีชื่อเสียงโด่งดัง เขาก็มีโครงการที่จะเปิดโปงเรื่อง

ผู้ชายสี่เทาว่าเป็นคนที่มาขโมยเวลาไปจากผู้คน แต่เพียงแค่นี้ ผู้ชายสี่เทาก็โทรศัพท์มาหาและข่มขู่ถึงเรื่องที่จะตามมาหากจี้จี้ทำ

“...ถ้าคุณเปิดเผยเรื่องของพวกเรา สิ่งเดียวที่คุณจะทำให้เกิดขึ้นได้คือการที่เกียรติยศชื่อเสียงและความสำเร็จของคุณจะหายไปอย่างรวดเร็วพอๆ กับที่มันมีขึ้นมา แน่نون คุณจะต้องตัดสินใจด้วยตัวเอง เราไม่อยากจะขังขังการจะเป็นวีรบุรุษของคุณและการที่คุณจะทำลายตัวเองถ้าคุณคิดว่ามันจำเป็นสำหรับคุณ คุณจะมาหวังจากทางเราไม่ได้ว่าเราจะปกป้องสนับสนุนคุณต่อไป ในเมื่อคุณไม่รู้จี้กับคุณอย่างนี้ เป็นคนร่ำรวยและมีชื่อเสียงไม่สบายกว่าหรือ” (มิกาเอล เอ็นเต้, 2549, น. 208-209)

ชายสี่เทาบอกกับจี้จี้ว่าเขามีอิสระในการเลือก คำถามคือความจริงเป็นเช่นนั้นหรือ สุดท้ายจี้จี้ก็ล้มเลิกความตั้งใจ เพราะกลัวที่จะสูญเสียสิ่งที่เขาได้รับในทุกวันนี้ สังคมเสรีนิยมใหม่ก็นำเสนอเสรีภาพให้แก่องค์กรประธานเช่นกัน แต่ในเสรีภาพนั้นกลับไม่ใช่พลังที่จะต่อต้านสิ่งที่กดทับดังเช่นที่จี้จี้ไม่อาจต่อต้านผู้ชายสี่เทา และต้องวนเวียนกับการทำงานที่สร้างความรู้สึกแย่งกับตัวเองต่อไป จี้จี้เป็นตัวละครที่ทำให้เห็นภาพขององค์กรประธานในสังคมเสรีนิยมใหม่ตามแนวคิดของฮันได้ชัดเจนตัวละครหนึ่ง เมื่อผู้ชายสี่เทาเข้ามา จี้จี้กลายเป็นองค์กรประธานแห่งการทำงานที่ติดกับการต้องประสบความสำเร็จ ต้องสะสมทุนหมกมุ่นกับตัวเอง และแยกขาดกับสิ่งอื่น ตัวละครจี้จี้จากเด็กหนุ่มที่เต็มไปด้วยจินตนาการกลับกลายเป็นคนที่เล่าด้วยการโกหก ลอกเลียนงานเก่าของตัวเอง และหยุดจิตใจไม่มีความสุขกับชีวิต

ในบทสุดท้ายของ *The Expulsion of the Other* ฮัน (2018) ได้เสนอแนวทางการนำความเป็นอื่นกลับมาแก่ตัวตนและการสร้างความเป็นชุมชนขึ้นมาอีกครั้ง คือ การฟัง ฮันได้ยกตัวอย่างส่วนหนึ่งจากหนังสือเรื่องโมโมมาใช้ “ความสามารถพิเศษของโมโมคือการฟังเป็น ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่พิศดารอะไรเลย คุณผู้อ่านอาจจะพูดว่าใครๆ ก็ฟังเป็นทั้งนั้น แต่นั่นเป็นการเข้าใจผิดมีคนจำนวนนิดเดียวที่ฟังเป็นจริงๆ ความสามารถของโมโมจึงกลายเป็นสิ่งพิเศษ” (มิกาเอล เอ็นเต้, 2548, น. 18) การฟังของโมโมเป็นการฟังอย่างตั้งใจ ฮันได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการฟังไว้คล้ายๆ กับสิ่งที่โมโมทำ การฟังเป็นการเปิดรับความเป็นอื่น และมอบหูให้แก่สิ่งอื่นนั้น การฟังจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้อื่นพูด กล่าวคือการฟังเป็นการมอบพื้นที่ที่ให้อีกฝ่ายพูดในแรกเริ่มและเป็นการปลดปล่อยตัวผู้พูดจากความเป็นอื่น ผู้ฟังเป็นผู้ที่จะสะท้อนความเป็นอื่นเพื่อให้ผู้พูดมีอิสระ การฟังจึงมีพลังแห่งการเยียวยา การฟังของโมโมทำให้เห็นภาพนี้ชัดเจน

“พอได้พูดต่อหน้าโมโม คนโง่กลับมีความคิดดีๆ ขึ้นมาได้ ที่เป็นเช่นนั้นไม่ใช่เพราะเธอพูดถามไถ่จนเขาคิดขึ้นมาได้ เธอเพียงแต่นั่งฟังผู้นั้นพูดด้วยความตั้งใจและเอาใจใส่ ในขณะที่เธอมองเขาด้วยนัยน์ตาต่ำลลับ คนพูดก็จับความคิดขึ้นมาได้ ซึ่งเขาก็ไม่เคยรู้ว่ามีอยู่ในหัวสมองของเขาเอง

เมื่อเธอฟังคนที่ดูเหมือนหมดปัญญาหรือว่าลึกลับใจ เขาก็คิดขึ้นได้ว่าควรทำอะไร แล้วตัดสินใจได้ในทันที แม้แต่คนขี้อายก็กลายเป็นคนกล้า คนไหนทุกซอกซอกก็รู้สึกสุขใจได้ถ้าพูดให้เธอฟัง บางคนน้อยเนื้อต่ำใจว่าตัวเองไม่มี ความหมาย ใดๆ ก็ไม่ให้ความสำคัญ ไม่เห็นจะต่างกันว่ามีเขาอยู่ในโลกนี้หรือไม่ แต่ในขณะที่เล่าให้โมโมฟังก็เกิดมีกำลังใจขึ้นมาว่าเขาเข้าใจผิด เพราะถ้าคิดให้ดี เขาก็มีเอกลักษณ์ มีความสำคัญอันแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล นั่นคือความสามารถในการฟังของโมโม!” (เอ็นเต้, 2549, น. 18-19)

สำหรับฮันแล้ว การฟังของโมโมมีคุณสมบัติของการเยียวยารักษา และความสามารถในการช่วยให้ผู้พูดค้นพบบางอย่างในตัวเอง สิ่งที่ไม่โมโมทำ คือ การมอบหูให้กับผู้อื่น (Give the Ears to the Other) ซึ่งเป็นการมอบพื้นที่ในการพูดให้ให้ผู้พูดเผชิญหน้ากับโมโมในฐานะสิ่งอื่นและสื่อสารตัวเองออกไป สิ่งที่ได้กลับมาคือการที่ผู้พูดได้รับการรักษาจากการที่ปลดปล่อยตัวเองจากการพูดนั่นเอง ซึ่งเกิดจากการเปิดรับความเป็นอื่นตามแนวคิดของฮัน หากองค์กรประธานหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง แยกขาดจากความเป็นอื่น ก็จะมีสูญเสียตัวตนไป ดังเช่นเหตุการณ์ในหนังสือช่วงที่หลังจากผู้ชายสี่เทาเข้ามา

โมโมเป็นภัยอันดับหนึ่งต่อการทำงานของผู้ชายสีเทา การมีอยู่ของโมโมในชุมชน เป็นดั่งพื้นที่ที่ทักผ่อนให้ผู้คนได้มานั่งพูดคุยใช้ความคิด ให้เด็ก ๆ ได้มาเล่นสนุก ซึ่งขัดขวางการขโมยเวลาของผู้ชายสีเทา พวกเขาจึงจัดการหาวิธีไม่ให้คนมาหาโมโม ทำให้ผู้ใหญ่ยุ่งวุ่นวายกับการทำงาน จับเด็ก ๆ เข้าสถานศึกษา นี่เป็นสถานะเดียวกันกับที่โลกทุนนิยมกำลังทำกับผู้คน สิ่งที่ย้ายไปคือเวลาพัก เวลานั่งใคร่ครวญ ผู้ชายสีเทาและโลกดิจิทัลสร้างเสียงรบกวนขึ้นมา ซึ่งส่งผลให้การฟังถูกรบกวน เพราะเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งของการฟังคือความเงียบที่เป็นสถานะเอื้อให้เกิดการฟัง การฟังเป็นสิ่งที่เชื่อมความเป็นชุมชนเข้าด้วยกัน เมื่อเกิดการฟัง ผู้คนมอบหูให้แก่ผู้อื่น เรื่องราวต่างๆ ก็ถูกแลกเปลี่ยนกัน แต่ในโลกดิจิทัลที่แม่เต็มไปด้วยเสียงและการสื่อสารที่มากมาย นั่นคือการโฆษณาตัวตนของตัวเองที่ไม่ได้อะไรกลับมามากกว่าเสียงสะท้อนของตัวเอง ในชุมชนของโมโม เมื่อการฟังหายไป ผู้คนก็ติดอยู่กับตัวเอง ไม่ได้รับการเยียวยา และจมอยู่กับความทุกข์ทรมานอย่างเฉียดตาย ไม่ต่างจากโลกเสรีนิยมใหม่ที่ผู้คนถูกขังไว้กับตัวเองจนเกิดสถานะซึมเศร้า

ในช่วงคลี่คลายของเรื่องราวในหนังสือ โมโมได้กอบกู้วิกฤตด้วยการปลดปล่อยเวลาที่ถูกขโมยไปให้กลับไปยังผู้คน ทำให้ผู้คนในชุมชนกลับมาปฏิบัติสัมพันธ์กันอีกครั้ง ผู้คนเปิดรับสิ่งอื่นกลับเข้ามา และกลับไปทำงานแบบเดิมที่ไม่เร่งรีบประหยัดเวลา หนังสือจึงจบลงอย่างมีความสุข คำถามที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ชี้ชวนให้ผู้อ่านคิดก็คือ ในโลกที่เราอยู่ที่นี่ เราจะไม่มีโมโมมาช่วยหรือไม่ หรือมีแต่ผู้ชายสีเทา

ส่งท้าย

วรรณกรรมเรื่องโมโมแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของฮันในหลายประเด็น แม้ว่าบริบทในวรรณกรรมจะไม่ได้เป็นโลกดิจิทัลแบบยุคปัจจุบัน แต่วิกฤตปัญหาและผลกระทบก็เป็นปรากฏการณ์แบบเดียวกับที่โลกเสรีนิยมใหม่เผชิญอยู่ ความเป็นอื่นที่หายไปจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปและการรบกวนของโลกดิจิทัล เช่นที่ผู้คนในชุมชนแยกขาดจากกัน

ทางออกที่ฮันเสนอคือการฟัง ที่นำสิ่งอื่นกลับมาและเชื่อมโยงชุมชนแบบที่โมโมทำ แต่หากมองในความเป็นจริง การฟังนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนทำได้จริงๆ หรือ โดยเฉพาะในบริบทที่ผู้คนหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง และอยู่ท่ามกลางเสียงรบกวนเช่นนี้ การฟังจะเรียกร้องคุณสมบัติในการอดทน ตั้งใจและใส่ใจกว่าปกติ แม้แต่ในหนังสือ ตัวตนของเด็กหญิงโมโมก็ดูมีความพิเศษกว่าตัวละครทั่วไป เราจะสามารถเป็นโมโม หรืออย่างน้อยมีคนที่เป็โมโมในชีวิตเราได้จริงหรือไม่

วรรณกรรมเรื่อง โมโม พาเราเดินทางไปดูปัญหาโลกที่เวลาถูกขโมย ตัวตนสูญหาย และความพิเศษของเด็กหญิงโมโม การอ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ได้ทำให้เราได้พาเส้นขอบฟ้าของเราไปแตะกับตัวบท และย้อนมาทำงานกับประสบการณ์ของเรา

เอกสารอ้างอิง

- แก๊งกิจ กิติเรียงลาภ. (2 กรกฎาคม 2564) **Book and Belonging Club 04 Lingering with Byung-Han.** สืบค้นจาก https://fb.watch/bF_Vm3tR07/
- คงกฤษ ไตรยวงศ์. (2563). “ประพันธ์ศิลป์เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ตามทัศนะของปอล ริเกอร์”. ใน **วิธีวิทยาในการศึกษาประวัติศาสตร์** บรรณาธิการโดย ชนิตา พรหมพยัคฆ์ และณัฐพงษ์ สกุลเลี้ยว. กรุงเทพมหานคร: ศยามปริทัศน์.
- มิคาเอล เอ็นเด้. (2548). **โมโม**. แปลจาก **Momo**. โดย ชินนรงค์ เนียวกุล. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: แพรวเยาวชน.
- ประชาไท. (18 กุมภาพันธ์ 2564), ‘อำนาจถูกทำให้เฟรนด์ลีมากขึ้น’ แก๊งกิจถอด ‘บย็อง-ชุล ฮัน’ วิกฤตเสรีภาพในสังคมดิจิทัล สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2022/02/97305>
- Riger, Pol. (1991). “ชีวิตที่แสวงหาเรื่องเล่า” (Life in Quest of Narrative) คงกฤษ ไตรยวงศ์, แปล. ใน **เรื่องเล่าอัตลักษณ์ และความยุติธรรมในปรัชญาของปอล ริเกอร์**. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ.
- Han, Byung-Chul. (2021). **Capitalism and the Death Drive**. Translated by Daniel Steuer. Polity Press.

Han, Byung-Chul. (2018). **The Expulsion of the Other**. Translated by Wieland Hoban. Polity Press.

Han, Byung-Chul. (2017). **The Scent of Time: A Philosophical Essay on the Art of Linger**ing. Cambridge: Polity Press.

Han, Byung-Chul. (2015). **The Burnout Society**. Translated by Erik Butler. California: Standford University Press.

ความ (ไม่) สำคัญของปัญหาอภิปรัชญาในพระสุตตันตปิฎก

The (in) Significance of the Metaphysical Problem in Suttanta Pitaka

พิพัฒน์ สุยะ¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์จะพิจารณาความคิดที่ว่า พุทธศาสนานั้นไม่สนใจที่จะตอบปัญหาทางอภิปรัชญา เพราะปัญหาเหล่านี้ไม่ช่วยในการดับทุกข์ ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญที่สุด ในบทความนี้ ผู้เขียนจึงพยายามเสนอข้อถกเถียงสองประการ คือประการแรก เหตุผลที่พุทธศาสนายกมาอ้างเพื่อที่จะปฏิเสธคำถามทางอภิปรัชญาในพระสุตตันตปิฎกนั้นมีน้ำหนักน้อย และประการที่สอง มโนทัศน์ทางอภิปรัชญาช่วยอธิบายและสนับสนุนความคิดหรือคำสอนในเรื่องการดับทุกข์ได้

คำสำคัญ: ปัญหาอภิปรัชญา, พระสุตตันตปิฎก, พุทธศาสนา

Abstract

The propose of this article is considered that the buddihsm is not interested in answering to Methaphysical problems because such an answer cannot truly solve the problems about cessation of sufferings which is the most important aim of Buddhism. As a result, this article aims to discuss two aspects. The first, the reasons mentioned about denial of giving answers about Metaphysics in Sutta Pitaka are not reliable or valid enough. The latter, concepts about Metaphysics can well explain and supported thoughts about cessation of sufferings.

Keywords: Metaphysical Problem, Suttanta Pitaka, Buddhism

บทนำ

ความคิดทำนองที่ว่า ในพระไตรปิฎกฉบับพระสุตตันตปิฎก พุทธศาสนานั้นไม่สนใจที่จะตอบปัญหาทางอภิปรัชญา เพราะปัญหาเหล่านี้ไม่ช่วยในการดับทุกข์อันเป็นสิ่งที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญที่สุด หรือแนวคิดทางอภิปรัชญาในเรื่องนั้นๆ ไม่เป็นประโยชน์ เช่น ในทัศนะของอดิศักดิ์ ทองบุญ (2552) ผู้เขียนไม่ค่อยจะเห็นด้วยนักกับความคิดดังกล่าว หากจำได้ถึงเหตุการณ์แรกตรัสรู้และประกาศธรรมขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ที่นครเวทพาลีนั้น พระองค์ตัดสินพระทัยที่จะไม่ประกาศธรรม เพราะเห็นว่าที่พระองค์ตรัสรู้เป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง เข้าใจยาก รังแต่จะลำบากเปล่าที่พระองค์จะเผยแผ่ธรรมนั้น แต่ครั้นเมื่อท้าวสหัมบดีพรหมได้ทูลคำทักทวน พระองค์จึงยอมเปิดประตูสู่อัสนัยธรรม คือยอมเผยแผ่ธรรมของพระองค์เอง (วินัยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ 4 ข้อที่ 7-10) จะเห็นได้ว่าหากไม่มีคำทักทวนจากท้าวสหัมบดีพรหม มนุษย์ปุถุชนคงไม่มีโอกาสที่จะทำความเข้าใจกับพุทธศาสนาได้แม้แต่น้อย ฉะนั้นแม้พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าคำถามทางอภิปรัชญาเหล่านี้ไม่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ แต่ไม่แน่ว่าหากท้าวสหัมบดีพรหมทักทวนพระองค์ หรือถ้าหากมีคำทักทวนให้พระองค์ทรงพยากรณ์ พระองค์อาจจะเปลี่ยนพระทัยแล้วทรงตอบปัญหาเหล่านี้ก็เป็นได้

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นอกจากนี้ โน้ตทัศน์ทางพุทธศาสนาหลายอย่างที่มีการรับมโนทัศน์ทางอภิปรัชญาไว้ก่อน (presupposition) เพียงแต่อาจจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ยิ่งกว่านั้นหากพุทธศาสนาสามารถตอบปัญหาทางอภิปรัชญาได้ ผู้เขียนเห็นว่าคำตอบนั้นจะสนับสนุนหรืออธิบายความคิดหรือคำสอนในเรื่องการดับทุกข์ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ปัญหาทางอภิปรัชญาไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อหนทางดับทุกข์นั่นเอง

ในบทความนี้ ผู้เขียนจึงพยายามเสนอข้อถกเถียง 2 ประการ คือ

- 1) เหตุผลที่พุทธศาสนายกมาอ้างเพื่อที่จะปฏิเสธคำถามทางอภิปรัชญาในพระสูตรต้นตอปัญหานี้มีน้ำหนักน้อย
- 2) มโนทัศน์ทางอภิปรัชญาช่วยอธิบายและสนับสนุนความคิดหรือคำสอนในเรื่องการดับทุกข์ได้

ในปฏุกฐปาทสูตร (ซึ่งนิคาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ 9) มีปฏุกฐปาทปริพาชกกราบทูลถามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องที่ภิกษุ 10 ว่า โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง โลกมีที่สุดหรือไม่มีที่สุด ชีวะกับสรีระเป็นอันเดียวกันหรือเป็นคนละอัน สัตว์ตายแล้วเกิดหรือไม่เกิด สัตว์ตายแล้วทั้งเกิดและไม่เกิด หรือว่าเกิดก็ไม่ใช่ ไม่ก็เกิดก็ไม่ใช่ พระองค์ไม่ทรงพยากรณ์หรือตอบปัญหาเหล่านี้ เพราะทรงเห็นว่าไม่มีประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์และนิพพาน ต่อมาใน จูฬมาลุงโกยวาทสูตร (มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 13 ข้อที่ 147-152) มีพระมาลุงกยบุตรก็สงสัยในเรื่องที่ภิกษุ 10 นี้เช่นเดียวกันจึงเข้าไปทูลถามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และถึงกับคิดว่า ถ้าพระพุทเจ้าทรงตอบปัญหา ตัวมาลุงกยบุตรเองก็จะประพฤติพรหมจรรย์ในพุทธศาสนาต่อไป แต่หากว่าพระองค์ไม่ทรงตอบปัญหาก็คงลาสิกขาไปเป็นคฤหัสถ์ และคำถามของมาลุงกยบุตรที่ตรงกับความคิดของหลายคนก็คือ

“ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่าเป็นโลกเที่ยง ของจงทรงตอบข้าพระองค์เถิดว่าโลกเที่ยง
ถ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบว่าเป็นโลกไม่เที่ยง ของจงทรงตอบข้าพระองค์เถิดว่าโลก
ไม่เที่ยง ถ้าพระผู้มีพระภาคไม่ทรงทราบว่าเป็นโลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง ก็ขอได้ตรัสบอกตรง
ไปตรงมาเถิดว่า ‘เราไม่รู้ เราไม่เห็น’...”

(มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 13 ข้อที่ 148)

พระพุทเจ้าได้ตรัสตอบแก่มาลุงกยบุตรว่า เราเคยพูดไว้หรือ ถ้ามาบวชแล้วเราจักตอบความเห็น 10 ประการนี้แก่เธอ และเธอเคยพูดไว้หรือเปล่าว่า ข้าพระองค์จะบวช ถ้าเราตอบปัญหาเหล่านี้ ซึ่งพระมาลุงกยบุตรก็ตอบว่า เปล่า (ก) แล้วทรงยกเรื่องเปรียบเทียบให้พระมาลุงกยบุตรฟังว่า ถ้าใครก็ตาม ถามคำถามเหล่านี้แล้ว ยืนยันว่าถ้าถามแล้วไม่ตอบ ก็จะไม่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น คนเช่นนี้ท้ายที่สุด ก็ตายอย่างไร้ประโยชน์ เปรียบเหมือนผู้หนึ่งที่ถูกรังด้วยลูกธนูอาบยาพิษ มิตรสหาย คนแวดล้อม ญาติของชายผู้นั้นก็พาไปหาแพทย์เพื่อที่จะรักษา แต่ชายผู้นั้นกลับพูดว่า ‘ทราบเท่าที่เรายังไม่รู้จักคนที่ยิงเราว่าเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ หรือศูทร...มีชื่อว่าอย่างไร มีโคตรอย่างไร...สูง ต่ำ หรือปานกลาง...ดำขาวหรือผิวสองสี...อยู่บ้านนิคมหรือนครโน้น เราจะไม่ยอมให้เอาลูกศรนี้ออกเด็ดขาด’ หรือชายผู้นั้นอาจจะพูดว่า ‘ทราบเท่าที่เรายังไม่รู้ว่าจะถูกยิงที่ข้างไหน เป็นชนิดมีแฉกหรือเกาทัณฑ์ สายที่ยิงเป็นสายทำด้วยปอ ผิวไม้ไผ่ เอ็น ป่าน หรือเยื่อไผ่ ลูกธนูที่ยิงเรานั้น เขาเสียบด้วยขนปีกนกแร้ง นกตระกูลเหยี่ยว นกยูงหรือนกสีกลีหลิน...เกาทัณฑ์นั้นเขาพันด้วยเอ็นวัว ควาย ค่างหรือลิง...ลูกธนูที่ยิงเรานั้นเป็นชนิดอะไร เราจะไม่ยอมนำลูกศรนี้ออกอย่างเด็ดขาด’ (มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 13 ข้อที่ 150) บุรุษผู้นี้ท้ายที่สุดก็จะตายไปอย่างไร้ประโยชน์ (ข) และพระองค์ยังเห็นว่าที่ภิกษุ 10 นี้ แม้จะมีคำตอบชัดเจน ก็หาได้ช่วยสนับสนุนการครองชีวิตประเสริฐก็หาไม่ ขาดิ ขรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ก็คงมีอยู่เช่นเดิม พระองค์จึงสอนให้เอาชนะสิ่งเหล่านี้ (มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 13 ข้อที่ 151) (ค)

เราจะพิจารณาคำตอบทั้งสามข้อคือ ก ข และ ค ที่มีต่อเรื่องทฤษฎี 10 ดังนี้

1) คำตอบข้อ ก

คำตอบนี้ดูเหมือนจะเป็นคำตอบในเชิงโวหารเท่านั้น จึงจะไม่นำมาพิจารณาในที่นี้

2) คำตอบข้อ ข

เป็นคำตอบโดยการยกอุปมาขึ้นมาเปรียบเทียบ หากไม่เห็นด้วย ก็คงจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะแย้งอุปมานี้ นั่นคือ

2.1 คำถามทั้ง 10 ข้อนั้นสามารถเปรียบเทียบได้กับลูกธนูหรือไม่ เพราะการที่ลูกธนูยิงนั้นเป็นสิ่งที่วิกฤตสำหรับชีวิต อาจทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตได้มากกว่าขณะที่มนุษย์เป็นทุกข์แล้วตั้งคำถามเหล่านี้ ซึ่งน่าจะแตกต่างกันพอสมควร แม้ว่าบางคนเห็นว่าความทุกข์ของชีวิตก็เป็นเรื่องวิกฤตเช่นกัน แต่ก็น่าจะเป็นคนละระดับกับวิกฤตของการถูกยิงด้วยธนูอย่างแน่นอน

2.2 หากยอมให้อุปมานี้เทียบได้กับคำถามเหล่านี้แล้ว ก็เชื่อว่าปฏิเสธคำถามทั้ง 10 ข้อเหล่านี้ได้ เพราะการที่บุรุษผู้ต้องธนูอาบยาพิษนั้นต้องการทราบที่มามีใครเป็นใคร มาจากไหน ยิ่งจากทิศไหน ลูกธนูมีลักษณะอย่างไร นั่นล้วนเป็นความต้องการที่จะแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ กล่าวคือหากไม่ทราบว่าใครยิง เป็นใคร มาจากไหน ยิ่งมาจากทิศใด ลูกธนูมีลักษณะอย่างไรก็จะไม่สามารถป้องกันตัวได้จากการถูกยิงครั้งต่อไป ต่อให้รักษาเยียวยาที่ครั้งก็ตาม ก็จะถูกยิงอยู่เรื่อยไป หากไม่รู้ที่มาของลูกธนูและเตรียมตัวป้องกันไม่ได้ ผู้ที่ถูกยิงจะสามารถให้แพทย์รักษาได้ตลอดเวลาขณะนั้นหรือ ยิ่งกว่านั้นถ้าแพทย์ผู้รักษาถูกยิงเสียเอง ก็ไม่ทราบว่าใครจะเป็นผู้รักษา การรักษาโดยเร่งด่วนเป็นสิ่งที่พึงกระทำ แต่นั่นหาวิธีแก้ปัญหาที่แท้จริง เป็นแต่เพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ชายผู้นั้นอาจจะคิดว่า เพียงแค่สละเวลาหรืออาจจะถึงชีวิตก็ได้เพื่อที่จะได้รู้ที่มาว่าลักษณะของลูกธนู ครั้งต่อไปจะได้สามารถป้องกันหรืออาจจะบอกกล่าวแก่คนอื่น ๆ ให้ระมัดระวัง ป้องกันตัวจากลูกธนูนั้นจากแหล่งที่มาของมันได้ ซึ่งก็น่าจะเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุและเป็นวิธีที่ถูกต้องมีหรือ

3) คำถามข้อ ค ซึ่งให้เหตุผลว่า แม้จะรู้คำตอบของคำถามทั้ง 10 ข้อนี้ ก็มิได้ทำให้ทุกข์หมดสิ้นไป ไม่ได้ช่วยสนับสนุนการครองชีวิตที่ประเสริฐ ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ก็คงมีอยู่เช่นเดิม

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้ก็ยังไม่ได้รับคำตอบต่อคำถามทางอภิปรัชญาทั้ง 10 ข้อของพระมาลากยบุตร แต่ดูเหมือนความทุกข์ของมนุษย์ไม่ได้ลดน้อยลงไปเลย ตรงกันข้าม มีแต่จะทวีคูณ ยิ่งกว่านั้น ยังทำให้มนุษย์ห่างไกลจากมโนทัศน์เรื่องทุกข์ ไม่สนใจเรื่องทุกข์เพิ่มมากขึ้น การกล่าวหาว่า แม้จะรู้คำตอบต่อคำถามในเรื่องทฤษฎี 10 นี้ ก็ไม่ได้ช่วยให้เราหมดสิ้นซึ่งทุกข์นั้น ก็อยู่ในระดับเดียวกับการกล่าวหาว่า การไม่รู้หรือไม่ตอบคำถามในเรื่องทฤษฎี 10 ก็ไม่ได้ช่วยให้ทุกข์หมดสิ้นไปเช่นกัน เพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ก็คงมีอยู่เช่นเดิม บางคนอาจแย้งว่า การที่เรารู้คำตอบอาจจะทำให้เรายึดติดในทัศนคติแบบใดแบบหนึ่งได้ ผู้เขียนเห็นว่า การที่ไม่รู้ก็มิได้หมายความว่าจะไม่ยึดติด การที่ไม่รู้กับการไม่ยึดติดนั้นไม่ได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยตรง การไม่รู้ต่างหากที่จะง่ายต่อการยึดติดในทัศนคติหนึ่งใด ในทางตรงกันข้าม ถ้ารู้ว่าอะไรเป็นอะไรแล้ว ก็จะสามารถเลือกได้ว่าจะยึดติดหรือไม่ กล่าวคือ อย่างน้อยการที่รู้คำตอบไม่ใช่เรื่องเสียหาย ซึ่งในทางปรัชญาเขาเรียกกันว่าเป็นการยืนยันว่ามีเหตุผลสนับสนุน (vindication) กล่าวคืออย่างไรเสียก็ไม่มีวันเสียเปรียบการไม่รู้อย่างแน่นอน

ผู้เขียนยังเห็นต่อไปว่า การที่รู้คำตอบในเรื่องทฤษฎี 10 ซึ่งเป็นปัญหาทางอภิปรัชญานั้นเป็นสิ่งช่วยอธิบายและสนับสนุนความคิดหรือคำสอนในเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ได้ ดังจะเสนอต่อไป

เมื่อก้าวถึงปัญหาอภิปรัชญาในพุทธศาสนา มักจะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีพื้นฐาน โดยเฉพาะอภิปรัชญาซึ่งเป็นปัญหาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงตอบ ไม่มีประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์และนิพพาน แต่มีมโนทัศน์ทางพุทธศาสนาหลายอย่างด้วยกัน ที่ใช้คำทางอภิปรัชญา (metaphysical terms) มากมายในการอธิบาย และบางครั้งก็มีการรับมโนทัศน์ทางอภิปรัชญาไว้ก่อน (presupposition) โดยจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม นั่นก็เท่ากับว่า แท้จริงแล้วพุทธศาสนามีได้ปฏิเสธมโนทัศน์ทางอภิปรัชญาเสียทีเดียว นอกจากนี้ยังนำมาอธิบายความคิดเรื่องอื่นๆ ของพุทธศาสนาด้วย รวมทั้งเรื่องทุกข์และการดับทุกข์

ซึ่งนักวิชาการบางท่านเห็นว่า สิ่งแรกสุดที่ควรเข้าใจคือ คำสอนเรื่องทุกข์ในพุทธศาสนา แม้จะดูเป็นคำสอนในเชิงการให้ค่าแก่โลกและชีวิต แต่โดยเนื้อหาหลักนั้น เป็นคำสอนว่าด้วยความจริงของโลกและชีวิต หลักจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่แยกไม่ออกจากหลักทางอภิปรัชญา...คำสอนเรื่องทุกข์มุ่งแสดงความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต ซึ่งเมื่อแสดงความนั้นให้สาธารณชนประจักษ์แล้ว พุทธศาสนาเชื่อว่าผู้คนจะรู้เอง เห็นเองว่าควรจัดการอย่างไรกับทุกข์ ความจริงเชิงปรมาตม์จะมีนัยชี้แนะในทางจริยศาสตร์ในตัวเองเสร็จสรรพ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ข้อธรรมอันเดียวกันในพุทธศาสนานั้นเป็นข้อความเชิงอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ในเวลาเดียวกัน (สมภาร พรหมทา, 2543) และบางท่านเห็นว่าพุทธศาสนามีได้ปฏิเสธปัญหาทางอภิปรัชญาอย่างเบ็ดเสร็จ บางปัญหาทางอภิปรัชญาพระองค์ทรงให้แนวทางข้อเท็จจริง เพื่อทำความเข้าใจให้ถูกต้องได้บ้าง (จินดา จันทร์แก้ว, 2532) มีเพียงปัญหาทางอภิปรัชญาประเภทที่เรียกว่า อภัยกตปัญหา เท่านั้นที่พระองค์ไม่ทรงตอบซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ ทิฎฐิ 10 หรือคำถามของพระมาลุงกยบุตรนั่นเอง

อย่างไรก็ตามในบทความนี้มี ได้มุ่งที่จะตอบปัญหาของพระมาลุงกยบุตร เพียงแต่คิดว่า ถ้าหากสามารถตอบคำถามได้ (ซึ่งในที่นี้จะยกตัวอย่างมาเพียงสองคำถามแรก) อย่างแน่ชัดไปในทางใดทางหนึ่ง (ซึ่งมิได้หมายความว่าจำเป็นต้องตอบคำตอบใดคำตอบหนึ่งในสองคำตอบนั้น) น่าจะสามารถทำให้หมโนทัศน์เรื่องทุกข์เป็นที่เข้าใจได้และเมื่อเข้าใจในเรื่องทุกข์ การดับสิ้นซึ่งทุกข์ก็ย่อมมีความเป็นไปได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ คำตอบต่ออภัยกตปัญหาจะช่วยในการดับทุกข์ เป็นไปเพื่อครองชีวิตที่ประเสริฐ

ต่อไปจะพิจารณาถึงหมโนทัศน์เรื่องทุกข์ ว่าทุกข์เกี่ยวข้องกับอย่างไรกับหมโนทัศน์ทางอภิปรัชญา ในอัมจักกัปปวัตตนสูตร (วินัยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ 4 ข้อที่ 4) พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเห็นว่าชีวิตล้วนเป็นทุกข์ ดังจะเห็นได้จากการที่มนุษย์เราที่มีกำเนิด แก่ เจ็บ ตาย กล่าวคือการเกิด ความแก่ชรา ความเจ็บไข้และการตายต่างก็เป็นทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ พุทธศาสนายังอธิบายทุกข์ด้วยหมโนทัศน์เรื่องขันธห้า กล่าวคือทุกข์และขันธห้า ไม่ใช่สิ่งที่แตกต่างกันสองอย่าง ขันธห้าอันนั้นเองเป็นทุกข์ (วัลโปลา ราหุล, 2540) ซึ่งขันธห้า ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

จะเห็นได้ว่า การเริ่มต้นพิจารณาถึงเรื่องทุกข์ จำต้องรับเอาคำทางอภิปรัชญาเข้ามาอธิบาย กล่าวคือ ขันธห้าก็คือสิ่ง (entities) พื้นฐานในการอธิบายทุกข์นั่นเอง แน่นนอนว่ามันเป็นการยากที่จะหลีกเลี่ยงการใช้คำทางอภิปรัชญาในการอธิบายถึงหมโนทัศน์ต่างๆ แต่ในทำนองประเด็นที่บทความนี้สนใจแต่อย่างใด หากแต่มุ่งความสนใจไปที่คำถามที่ว่า ถ้าเรามีคำตอบต่อคำถามของพระมาลุงกยบุตรแล้ว จะสามารถช่วยในการอธิบายทุกข์ได้ชัดเจนขึ้นหรือไม่อย่างไร

สมมติว่าคำตอบของพุทธศาสนาที่มีต่ออภัยกตปัญหาสองข้อแรกคือ ‘โลกไม่เที่ยง’ และหากพุทธศาสนาเกรงว่าผู้คนจะเข้าใจว่าเป็นอุทเททธิ (annihilationism) ก็สามารถตอบและอธิบายได้ว่า ‘โลกไม่เที่ยง’ ของพุทธศาสนานั้นไม่ใช่ความเชื่อในการขาดสูญ หากแต่สรรพสิ่งอยู่ในรูปกระแส มีความสัมพันธ์เนื่องอาศัยเป็นปัจจัยสืบต่อกัน จึงมีลักษณะไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ซึ่งอาจจะมีคนโต้แย้งว่า ถ้าตอบว่าโลกไม่เที่ยงนั้น จะมีเป็นการรับไว้ก่อน (presuppose) หรือไม่ว่ามีอัตตา ดังได้กล่าวแล้ว พุทธศาสนาก็สามารถตอบได้ว่า โลกที่พูดถึงไม่ได้มีอยู่ในฐานะที่มันเป็นโลกจริงๆ แล้วมีอยู่โดยไม่ต้องอาศัยปัจจัยอื่น หากแต่อยู่ในรูปของกระแสที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องอาศัยกัน... คำตอบของพุทธศาสนาจึงไม่ได้มีการรับว่ามีอัตตาไว้ก่อนแต่อย่างใด ต่อไปเราจะนำคำตอบ ‘โลกไม่เที่ยง’ ไปช่วยอธิบายเรื่องทุกข์ผ่านชุดความคิดสำคัญๆ เกี่ยวกับทุกข์ของพุทธศาสนา

พุทธศาสนาอธิบายหมโนทัศน์เรื่องทุกข์ผ่านชุดความคิดสำคัญสองชุดคือ ไตรลักษณ์และอริยสัจสี่ (สมภาร พรหมทา, 2543) จะนำอภัยกตปัญหามาร่วมพิจารณาทุกข์ผ่านชุดความคิดทั้งสอง โดยจะกล่าวถึงความคิดทั้งสองนั้นให้สั้นที่สุด เพราะเป้าหมายของบทความนี้มีได้มุ่งอธิบายทุกข์จากความคิดทั้งสอง อีกทั้งผู้เขียนเห็นว่า มีคำอธิบายเรื่องทุกข์จากความคิดทั้งสองชุดที่ตีความนี้จำนวนมากอยู่แล้ว จากนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาหลายท่านด้วยกัน

1) ทุกข์ที่อธิบายผ่านไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ ซึ่งในที่นี้ท่านพระธรรมปิฎก (2544) ใช้ภาษาอังกฤษว่า The Three Characteristics of Existence ซึ่งแปลได้ว่าลักษณะสามประการของการมีอยู่ เห็นได้ชัดว่ามโนทัศน์เรื่องไตรลักษณ์เป็นเรื่องของการอธิบายถึงภาวะทางอภิปราย และท่านได้อธิบายว่าไตรลักษณ์ ประกอบด้วย อนิจจา ทุกขตา อนัตตา กล่าวคือ อนิจจาคือความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่คงตัว ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมสลายไป ส่วนทุกขตาคือความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายไป ฯลฯ อนัตตาคือ ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงที่จะบีบบังคับให้เป็นอย่างไรได้ หากจะพิจารณาความสัมพันธ์ของไตรลักษณ์อย่างละเอียด คงต้องย้อนกลับไปก่อนต้นตอของสูตร (วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ 4 ข้อที่ 21) ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแก่เหล่าปัญจวัคคีย์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย... รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง”

“ไม่เที่ยงพระพุทธเจ้าข้า”

“สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข”

“เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า”

ฯลฯ

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ‘ความเที่ยงหรือไม่เที่ยง’ เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการตัดสินว่าสิ่งใดเป็นทุกข์หรือไม่ ดังนั้นคำถามสองข้อแรกของพระมาลากยบุตร (โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง) ถ้าหากคำตอบคือ ‘โลกไม่เที่ยง’ ก็จะสนับสนุนและสามารถอธิบายแนวคิดเรื่องทุกข์ได้ แม้ว่าการเป็นทุกข์ไม่จำเป็นต้องมีสาเหตุมาจากความไม่เที่ยงแต่เพียงอย่างเดียวก็ตาม แต่อย่างน้อยถ้ามีเงื่อนไข ‘ความไม่เที่ยง’ เกิดขึ้น ทุกข์ย่อมจะเกิดตามมาอย่างแน่นอน ตามทัศนะของศาสนาพุทธ ความเปลี่ยนแปลงเป็นสภาพที่แท้จริงของโลกหลักไตรลักษณ์สอนว่าสิ่งทั้งปวงที่พบเห็นประจำวันนั้นมีลักษณะสามประการ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อันที่จริงทั้งทุกขังและอนัตตา มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอนิจจัง ซึ่งหมายถึงความเปลี่ยนแปลง (วิทย์ วิศทเวทย์, 2540)

2) ทุกข์ที่อธิบายผ่านอริยสัจสี่

พุทธศาสนาอธิบายชีวิตในรูปขั้นห้า อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ กล่าวคือ ขั้นห้านี้ พุทธศาสนาสอนเพื่อให้เข้าใจว่าชีวิตประกอบขึ้นจากส่วนประกอบห้าส่วน แต่ละส่วนมีความสำคัญและสถานภาพเท่าๆ กัน ดังนั้นชีวิตจึงไม่มีแก่นสารอันใดอันเป็นตัวยืนโรงอยู่ หากยึดมั่นว่าชีวิตเป็นของเราเองคือทุกข์ (สมภาร พรหมทา, 2543) อริยสัจสี่ (พระธรรมปิฎก, 2544) ประกอบด้วย

1) ทุกข์ ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากของรัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปทานขั้นห้า (ขั้นห้าที่ยึดไว้ด้วยอุปาทาน)

2) สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ได้แก่ ตัณหาคือความรันทนระนทยานอยาก ที่ทำให้เกิดภาวะใหม่ประกอบด้วยความเพิลิตเพลินและความติดใจคอยไฝหาความยินดีใหม่ๆ เรื่อยๆ ไปมีอยู่สามประเภท คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

3) นิโรธ (ความดับทุกข์) ได้แก่ การที่ตัณหาดับไปไม่เหลือด้วยการคลายออก สละได้ สลัดออกพันไปให้ได้ไม่พัวพัน

4) มรรค (ปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์) ได้แก่ ทางประเสริฐมีองค์ประกอบแปด คือสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ

หากพิจารณาถึงคำสอนอริยสัจสี่ จะพบว่าสาเหตุของการเกิดทุกข์ก็คือตัณหาสามประการนั่นเอง นั่นคือการที่จะจัดว่าเป็นตัณหาได้ จะเกิดจากความยึดมั่นในตัวตนเป็นพื้นฐาน หากว่าตัวตนที่อยู่ในสภาวะตัณหานั้นได้ตระหนักรู้ว่า ‘โลกไม่

เที่ยง’ (หรือคำตอบอื่นๆ ต่ออภัยาคตปัญหา) จะทำให้ตัวตนนั้นเล็กลงมันถ่อมมันในตนได้มากกว่าการไม่รู้ถึงคำตอบว่าโลกเที่ยงหรือไม่เที่ยงหรือไม่

พุทธศาสนิกชนหรือใครก็ตามที่ศึกษาพุทธศาสนาย่อมเข้าใจหลักคำสอนนี้ได้พอควร ถาม-ตอบถึงความสัมพันธ์ทางตรรกะได้ว่าเป็นมาอย่างไร แต่เอนมมนุษย์ยังคงความเป็นทุกขอยู่แล้ว ปัญหาที่คือมนุษย์ส่วนใหญ่ไม่เห็นชีวิตเป็นทุกข เอตเวร็ด คอนซ์ ในหนังสือเรื่อง พุทธศาสนา: สาระและพัฒนาการ (2530) ให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า “ตอนแรกของสังขธรรมข้อแรกนั้นไม่เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจและใครๆ อาจจะเข้าใจได้ เป็นเพียงการพรรณนาถึงลักษณะเจ็ดชนิด ที่ชีวิตต้องเผชิญ อันล้วนประกอบความทุกข์ที่ว่ามันเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประสบ และจากการที่เราซักจะเริ่มคัดค้านนี้ ก็มีส่วนทำให้เราใช้อารมณ์ พาลจะไม่เห็นด้วยกับส่วนแรก หรือไม่พยายามเข้าใจส่วนแรกให้เต็มที่เสียก่อน พวกเราส่วนใหญ่มักจะมีธรรมชาติที่โน้มไปในทางสุขสันต์อยู่ในสวรรค์ของคนโง่ มักจะชอบมองชีวิตในแง่ที่สุกในและมักจะทำให้ชีวิตส่วนที่มีดมนั้นเป็นเพียงสิ่งที่ไม่สำคัญผ่านเข้ามาแวบเดียว ที่จริงการจะจมอยู่ในกองทุกข์ตลอดเวลาเป็นสิ่งที่ขัดกับธรรมชาติของเราอยู่ด้วย...” เป็นไปได้หรือไม่ว่า นี่เป็นเพราะมนุษย์ไม่รู้ว่โลกและชีวิตที่แท้จริงเป็นอย่างไร ถ้าหากมนุษย์ตระหนักถึง ‘ความไม่เที่ยง’ ของโลกและชีวิต จะทำให้มนุษย์ยอมรับว่าชีวิตเป็นทุกข มากกว่าที่เป็นอยู่หรือไม่

ที่กล่าวมาเป็นเพียงตัวอย่างของคำตอบหนึ่งในคำถามทางอภิปรายที่สืบข้อ ซึ่งได้สมมติว่ารู้แล้วนำมาอธิบายสนับสนุน โมโนทัศน์เรื่องทุกขเพื่อไปสู่การดับสิ้นซึ่งทุกข นี่อาจจะแสดงได้ว่า บางคำถามทางอภิปรายไม่จำเป็นต้องขัดกับการดับทุกขเสมอไป ยิ่งเหลือคำถามอยู่จำนวนหนึ่ง หากทราบคำตอบที่แท้จริงแล้ว ไม่ว่าจะบางปัญหาที่เรากำลังเผชิญอยู่ อาจจะคลี่คลายลงไปบ้างก็ได้ และตัวอย่างคำถามที่ยกมา แท้จริงแล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามิใช่มิได้ทรงตอบ หากแต่พระองค์ตรัสไว้ในที่อื่น เช่น เรื่อง ‘โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง’ ดังปรากฏอยู่ในความคิดสำคัญของพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็ไตรลักษณ์ อริยสัจสี่ ฯลฯ และแม้แต่เรื่องทุกขที่ตั้งได้กล่าวแล้ว แต่เหตุที่พระองค์ไม่ทรงตอบคำถามของพระมาลุงกยบุตรนั้น ต้องพิจารณาด้วยว่าอยู่ในบริบทเช่นไร (เช่น ผู้ถามมีจุดประสงค์เช่นไร ในกรณีของพระมาลุงกยบุตร น่าจะเป็นการที่ผู้ถามเพื่อที่จะได้คำตอบ แล้วยึดมันไปอย่างนั้นตลอดหรือมีความคิดที่รับไว้ก่อนว่ามีอดีต คือโลกในฐานะมันเป็นโลกจริง ๆ เพียงแต่อยากได้คำตอบว่ามันเที่ยงหรือไม่เที่ยงเท่านั้น จึงเป็นการผิดพุทธประสงค์ ซึ่งทำให้พระพุทเจ้าไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาเหล่านั้นแก่พระมาลุงกยบุตร) แต่หากพิจารณาถึงคำตอบของพระองค์ไม่ว่ากรณีของอภัยาคตปัญหานี้ หรือปัญหาของลัทธิสองอย่างที่มีจุดยืนตรงกันข้ามอย่างสุดโต่งหลายกรณี จะเห็นได้ว่า มิใช่พระองค์ไม่มีคำตอบต่อปัญหาเหล่านั้น และพระองค์มิได้ทรงเห็นว่าคำตอบของลัทธิเหล่านั้นผิดอย่างสิ้นเชิง เพียงแต่คำตอบของสองลัทธิที่เห็นตรงข้ามกัน เป็นการมองในลักษณะใดลักษณะหนึ่งมากกว่าที่จะมองเห็นตามสภาพที่มันเป็นจริงทั้งหมด พระผู้มีพระภาคจึงปฏิเสธคำตอบเหล่านั้น เพราะพระองค์ทรงเห็นว่าทุกสิ่งล้วนเกี่ยวเนื่องเป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน นั่นคือ พระองค์ทรงมองถึงภาพรวมของสภาพความเป็นจริงตามที่มันเป็น ฉะนั้นพระองค์จึงมีคำตอบต่อคำถามเหล่านี้ เพียงแต่พระองค์จะทรงให้คำตอบตรงๆ หรือให้ไว้ระหว่งบรรทัดเท่านั้น

อีกเหตุผลหนึ่งที่นักวิชาการบางท่านเห็นว่าเหตุที่พระพุทเจ้าทรงปฏิเสธที่จะตอบอภัยาคตปัญหาสืบข้อนี้ก็คือ ปัญหาเหล่านี้ไม่ว่าคำตอบจะออกมาในรูปใด อีกฝ่ายหนึ่งโต้แย้งได้เสมอ เพราะไม่อาจชี้ให้ประจักษ์ชัดได้ว่า ความจริงเป็นอย่างไร เนื่องจากอยู่พ้นขอบเขตของประสบการณ์ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2528) ในพุทธปรัชญามีหลายมโนทัศน์ด้วยกันที่อยู่พ้นขอบเขตประสบการณ์ไม่ว่าจะเป็นนิพพาน อนัตตาหรือแม้แต่สหายตนที่หก ฯลฯ ก็ล้วนเข้าถึงไม่ได้ด้วยประสบการณ์ แม้บางท่านจะเห็นว่าพุทธศาสนาเป็นประสบการณ์นิยม (empiricism) ก็ตาม เพราะก็ยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ ผู้เขียนเห็นว่าพุทธศาสนายอมรับประสบการณ์นิยมในระดับหนึ่งเท่านั้น คือมิได้ยอมรับแบบเบ็ดเสร็จที่ว่าความจริงจะต้องเข้าถึงได้ด้วยประสบการณ์เท่านั้น ฉะนั้นประเด็นเรื่องอยู่พ้นประสบการณ์จึงไม่น่าจะใช้ได้กับปัญหาเหล่านี้ และเรื่องการตอบไปในทางใดทางหนึ่งก็จะสามารถได้รับการโต้แย้งได้เสมอนั้น ผู้เขียนคิดว่าเป็นปัญหา เพราะโดยทั่วไปถ้าหากมันในใจคำตอบหรือคิดว่าคำตอบคงสั้นคงวาเพียงพอ ก็ไม่น่าจะเกรงการโต้แย้ง ซึ่งตรงกันข้าม การโต้แย้งน่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยทดสอบคำตอบได้เป็นอย่างดี และดังที่กล่าว

มาแล้วคำตอบของพระองค์ไม่จำเป็นต้องตรงตบหนึ่งในสองทางเลือกที่มีคนเสนอมา และคำตอบต่อคำถามที่เหลือคงจะต้องใช้เวลาและกำลังทางสติปัญญาในการศึกษาให้มากกว่านี้ว่าพระพุทธองค์ทรงตอบไว้ในที่ใดหรือไม่ แต่ถึงแม้ว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าจะไม่ทรงตอบไว้ก็ไม่ควรที่จะไม่ให้ความสนใจปัญหาเหล่านี้มิใช่หรือ หากยังต้องการที่จะแสวงหาความจริงสูงสุดกันอยู่ วิธีดังกล่าวก็น่าจะเป็นหนทางที่ต้องเดิน เพราะแม้แต่การตั้งคำถามว่าจริงหรือไม่ที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาเหล่านี้ ก็ไม่มีใครถาม เพราะมักจะคิดไปว่า หากรู้คำตอบแล้วจะทำให้ยึดมั่นถือมั่นในคำตอบนั้น ย่อมเป็นทิฏฐิอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีได้สอดคล้องกันแต่อย่างใด เพราะแม้แต่ธรรมอันสูงสุดเมื่อเรารู้หรือเข้าถึงแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้เราละเช่นกัน ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราแสดงธรรมอุปมาด้วยแพเพื่อสลัดออก มิเพื่อยึดถือ เธอทั้งหลายเมื่อรู้ว่ธรรมที่เราแสดงแก่เธอทั้งหลาย แท้แล้วเป็นอุปมา ดังแพ ฟิงละแม้ซึ่งธรรมทั้งหลาย จะป่วยกล่าวไปไปถึงธรรมเล่า”
(มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกั พระไตรปิฎกเล่มที่ 12 ข้อที่ 280)

บทสรุป

จากความคิดที่แพร่หลายและยอมรับกันทั่วไปที่ว่า พุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญกับปัญหาทางอภิปรัชญานั้นด้วยเหตุผลที่ว่าความคิดทางอภิปรัชญาดังกล่าวมิได้ช่วยให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ อันถือเป็นเป้าหมายหลักของพุทธศาสนา โดยมักจะยกอุปมาสำคัญที่ปรากฏในจุฬามาลุงโกยวาทสูตร มาสนับสนุนความคิดดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นโต้แย้งว่า ความคิดทางอภิปรัชญานั้นมีความสำคัญต่อการเข้าใจหลักธรรมสำคัญในทางพุทธศาสนา โดยผู้เขียนยกเหตุผลสองข้อมาโต้แย้ง คือ 1) เหตุผลที่พุทธศาสนายกมาอ้างเพื่อที่จะปฏิเสธคำถามทางอภิปรัชญาในพระสูตรต้นตอปัญหานี้มีน้ำหนักน้อย และ 2) มโนทัศน์ทางอภิปรัชญาช่วยอธิบายและสนับสนุนความคิดหรือคำสอนในเรื่องการดับทุกข์ได้

เอกสารอ้างอิง

- จินดา จันทร์แก้ว. (2532). **พุทธวิภาษวิธี**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทีฆนิกาย สีสันธรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ 9.
- พระธรรมปิฎก. (2544). **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. กรุงเทพมหานคร: ดวงแก้ว.
- มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกั พระไตรปิฎกเล่มที่ 12 ข้อที่ 280.
- มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสกั พระไตรปิฎกเล่มที่ 13 ข้อที่ 147-152.
- วินยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ 4 ข้อที่ 4.
- วินยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ 4 ข้อที่ 21.
- วัลโปลา ราหุล. (2540). **พระพุทธเจ้าสอนอะไร**, แปลโดย ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร และคณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2528). ญาณวิทยาของศาสนาพุทธ. **อักษรศาสตร์**, 17 (1 มกราคม), 67-68.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2540). ทศนะทางอภิปรัชญาในพุทธศาสนาเถรวาท. **พุทธศาสนศึกษา**, 4 (1 มกราคม-เมษายน), 41.
- สมภาร พรหมทา. (2543). ทุกข์ในพุทธปรัชญา: มุมมองจากลัทธิคาร์วิน. **พุทธศาสนศึกษา**, 7 (1 มกราคม-เมษายน), 3.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2552). **วิเคราะห์อภิปรัชญาในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เอ็ดเวิร์ด คอนซ์. (2530). **พุทธศาสนา: สารและพัฒนาการ**, แปลโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์. กรุงเทพมหานคร: บ้านและสวนและแพรว.

สังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์

การทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์ในประเทศไทย Work and Income of The Streamer in Thailand

ณัฐพร สว่างศรี¹

รศธร วงศ์กิตติธร²

วิศิธา จิตรมงคลชัย³

ธนตล สายด้วง⁴

ตะวัน วรณรัตน์⁵

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเติบโตของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งในประเทศไทยและศึกษาการทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์ โดยศึกษาผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและใช้การตั้งคำถามแบบปลายเปิดเพื่อเข้าถึงข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้รับชมวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งจำนวน 20 คน และสตรีมเมอร์จำนวน 4 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง ได้แก่ ปัจจัยการพัฒนาของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ปัจจัยการเติบโตของอุตสาหกรรมเกม ปัจจัยการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 และปัจจัยการนำเสนอและความน่าดึงดูดของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง ในส่วนของการทำงานของสตรีมเมอร์ในประเทศไทย สตรีมเมอร์จะกำหนดรูปแบบการทำงานและแพลตฟอร์มตามความสะดวกของตนเอง ในส่วนของการกำหนดชั่วโมงในการทำงาน สตรีมเมอร์สามารถเลือกและปรับชั่วโมงการทำงานให้เข้ากับตัวสตรีมเมอร์ได้มากที่สุด และสุดท้ายการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับชม สตรีมเมอร์จำเป็นต้องสร้างความบันเทิงและระมัดระวังในการแสดงออกหรือสื่อสารไปในทางเชิงลบที่ส่งผลให้ผู้รับชมไม่พอใจ ต่อมาคือเรื่องรายได้ของสตรีมเมอร์นั้นมาจาก 5 แหล่ง ได้แก่ 1) การบริจาค 2) การสมัครสมาชิก 3) ส่วนแบ่งรายได้จากแพลตฟอร์ม 4) สังกัดและ 5) สปอนเซอร์ สำหรับงานวิจัยถัดไปควรมุ่งเน้นศึกษาสตรีมเมอร์รุ่นใหม่เพิ่มเติม เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่แตกต่างและหลากหลายมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สตรีมเมอร์, ไลฟ์สตรีมมิ่ง, วิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง, การทำงาน, รายได้

Abstract

Regarding the research on the working and earning of streamers, the purpose is to study the history and an improvement of video game live streaming in Thailand. The methods for studying are based on the information gathering of a structured interview and the open question. The sampling groups of the interview come from 2 major groups that are 20 viewers and 4 streamers of video game live streaming.

The research finds out that factors impacting the development of video game live streaming are the improvement of internet networks and electronic devices, the growth of the video games industry, the

¹ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁴ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

pandemic of covid-19, and the attractiveness of video game live streaming. Focusing on Thai streamers, they have developed their streaming pattern at their own convenience. And they also choose the proper working hours and platforms that are suitable for them.

In terms of relationship with the audience, it's necessary for streamers to create contents that entertain their viewers. And they must be careful of what they're going to say for avoiding having a negative impact on the community. There are 5 major sources of income for streamers which come from the donations, the earnings from channel subscriptions, revenue sharing of the streaming platform, their affiliation, and the sponsorships. The next research should focus on the new generation of streamers in order to collect more varied and diverse data.

Keywords: Streamer, Live Streaming, Video Game Live Streaming, Work, Income

บทนำ

ปัจจุบันผู้คนสามารถเข้าถึงสื่อที่หลากหลายมากขึ้น เนื่องจากเทคโนโลยีที่พัฒนามากขึ้นจากในอดีต ทำให้ผู้คนสามารถมีทางเลือกในการรับชม หรือใช้งานสื่อต่างๆ มากขึ้น โดยตัวอย่างหนึ่งสื่อที่ได้รับความนิยมมากคือ โไลฟ์สตรีมมิ่ง ซึ่งหมายถึง สื่อมัลติมีเดียทั้งภาพและเสียงผ่านการรับส่งสัญญาณผ่านเครือข่ายระบบอินเทอร์เน็ต โดยไม่ต้องมีการดาวน์โหลดไฟล์จนครบ ทำให้ผู้เผยแพร่และผู้ชมสามารถส่งและรับไฟล์ได้ในช่วงเวลาเดียวกัน (obsmoscou, 2561) โดยสตรีมมิ่งมีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายเพื่อให้ผู้รับชมสามารถเลือกเนื้อหาที่ตัวเองสนใจได้และสามารถรับชมได้ทุกที่แม้กระทั่งต่างประเทศหรือห่างถึงอีกฝั่งซีกโลกก็ยังสามารถรับชมสตรีมมิ่งผ่านอุปกรณ์ที่มีอย่างเช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ต นอกจากการสตรีมมิ่งโดยทั่วไปแล้วยังมีการไลฟ์สตรีมมิ่งซึ่งหมายถึงการถ่ายทอดสดให้ผู้รับชมสามารถติดตามได้แบบเรียลไทม์ สื่อนี้จึงทำให้ผู้รับชมมีปฏิสัมพันธ์กับสตรีมเมอร์หรือผู้ที่ทำการถ่ายทอดสดและจัดทำการไลฟ์สตรีมมิ่งนี้ได้

การไลฟ์สตรีมมิ่งนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกจากยูทูปไลฟ์ (youtbe live) แต่ในตอนนั้นการไลฟ์สตรีมมิ่งยังไม่ได้เป็นที่นิยมมากนักจนกระทั่งแพลตฟอร์มทวิตช์ (twitch) ได้พัฒนาการไลฟ์สตรีมมิ่งสำหรับเกมโดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2554 และสามารถสร้างยอดการใช้งาน 45 ล้านครั้งต่อเดือนภายในเวลา 2 ปี (Bybyk, 2021) ความสำเร็จนี้ได้ทำให้แพลตฟอร์มอื่นๆ เริ่มเพิ่มการไลฟ์สตรีมมิ่งไว้ในแพลตฟอร์มของตัวเองเพื่อดึงดูดลูกค้ามาใช้งานแพลตฟอร์มของตนเองมากขึ้นโดยเฉพาะวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งซึ่งเน้นการไลฟ์สตรีมมิ่งของเกมโดยเฉพาะ โดยในประเทศไทยการไลฟ์สตรีมมิ่ง เริ่มเป็นที่รู้จักเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2559-2560 เนื่องจากเริ่มมีสตรีมเมอร์ที่ประสบความสำเร็จในการไลฟ์สตรีมมิ่ง อย่างเช่น คุณเอก เจ้าของแชนแนล HERATROCKER ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้อาชีพสตรีมเมอร์นั้นเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นสำหรับคนที่สนใจในด้านเกมอยู่แล้วเพราะเป็นอาชีพใหม่ที่ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองได้พร้อมกับทำในสิ่งที่ตนเองชอบ อีกทั้งอาชีพนี้มีรูปแบบในการทำงานที่สามารถกำหนดการทำงานของพวกเขาได้ด้วยตัวเอง อาชีพสตรีมเมอร์จึงเป็นอาชีพใหม่ที่ได้รับความสะดวกเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

บทความนี้จึงต้องการศึกษา “พัฒนาการของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งในประเทศไทยเพื่อหาคำตอบว่าเพราะเหตุใดกระแสการรับชมสื่อวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งจึงได้รับการตอบรับที่ดี รวมถึงเพื่อศึกษาการทำงานและรายได้ของการทำวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งในประเทศไทย” โดยศึกษาผ่านแนวคิดเรื่องสื่อสังคม (social media) ซึ่งเป็นช่องทางที่ทำให้ผู้คนจำนวนมากทั้งที่อยู่ใกล้ และห่างไกลกัน ได้มาพูดคุย และเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งสื่อสังคมนั้นเป็นประโยชน์กับทั้งสำหรับบุคคลทั่วไปในการติดต่อกันและยังสร้างเครือข่ายจากคนทั่วโลกที่มีความสนใจคล้ายกัน ในด้านของธุรกิจ สื่อสังคมก็ได้เข้าถึงความต้องการของลูกค้าได้ง่ายขึ้น และยังสามารถสร้างธุรกิจได้ผ่านสื่อสังคม (Contributor, 2560) โดยการจัดทำวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งก็ได้

เป็นส่วนหนึ่งของสื่อสังคม ที่ได้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสตรีมเมอร์และผู้รับชม เช่น ผู้รับชมได้ชมสตรีมและมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนต่างๆ รวมถึงยังเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ของสตรีมเมอร์อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเติบโตของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาการทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์

ขอบเขตของการวิจัย

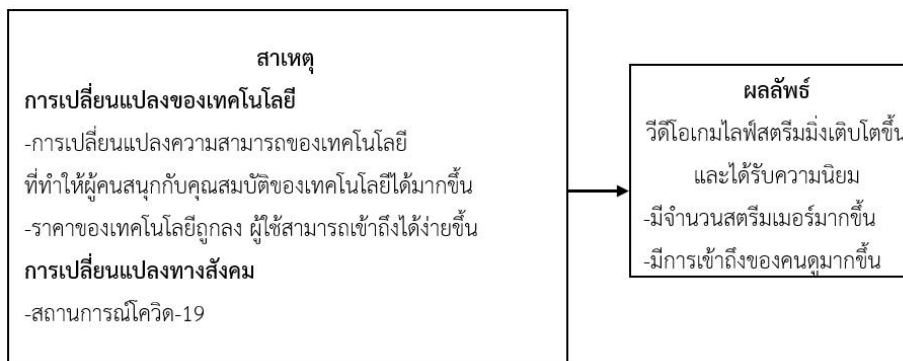
ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยนี้ศึกษากับกลุ่มประชากรทั้งหมด 2 ส่วน คือ

1. ผู้รับชมวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งที่เป็นผู้รับชมวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งบนเฟซบุ๊ก (facebook) ยูทูบ (youtube) และ ทวิตซ์ (twitter) หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวนทั้งสิ้น 20 คนโดยมีความแตกต่างทางอายุและอาชีพ
2. ผู้จัดทำวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง

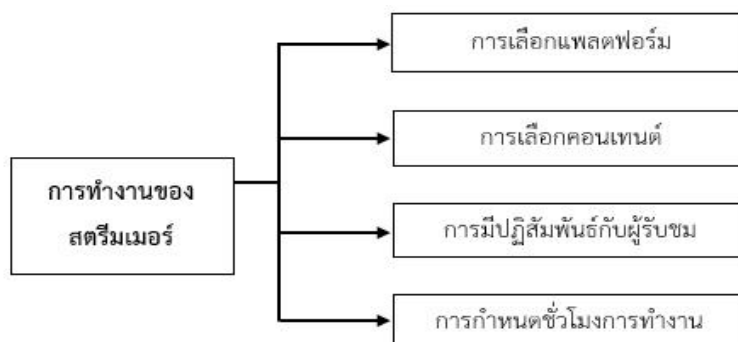
งานวิจัยชิ้นนี้ได้เลือก สตรีมเมอร์ที่ทำการไลฟ์สตรีมคอนเทนต์เกี่ยวกับการเล่นเกม จนถึงการพากย์การแข่งขันอีสปอร์ต จำนวน 4 คน ซึ่งต้องมีประสบการณ์การทำงานดังกล่าวมากกว่า 2 ปีขึ้นไป มียอดกดติดตามมากกว่า 100,000 คน และมีช่องทางในการติดตามผลงานอย่างน้อย 2 แพลตฟอร์ม

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

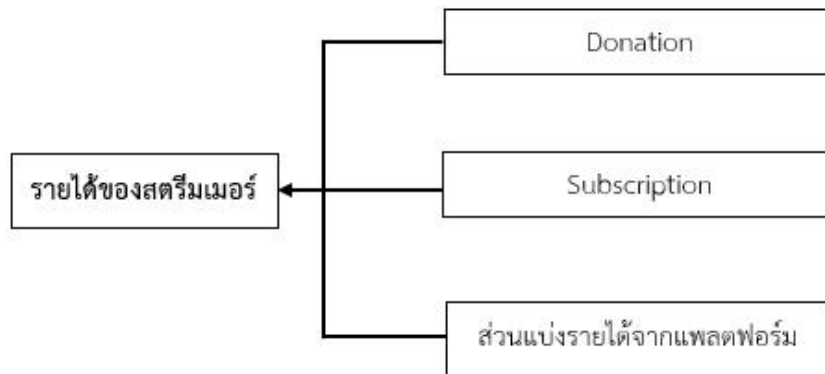
1. กรอบวิเคราะห์พัฒนาการของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง

2. กรอบวิเคราะห์การทำงานของสตรีมเมอร์

3. กรอบวิเคราะห์รายได้ของสตรีมเมอร์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์ในประเทศไทย” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีเป้าหมายเพื่อศึกษาถึงพัฒนาการและสาเหตุของความนิยมของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งในประเทศไทย รวมถึงการทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์ โดยศึกษาผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อต้องการความยืดหยุ่นในการสัมภาษณ์ แต่ก็ยังครอบคลุมประเด็นการศึกษาไว้ และใช้การตั้งคำถามแบบปลายเปิดเพื่อเข้าถึงข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ประชากรที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รับชมวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งและสตรีมเมอร์

2. ขั้นตอนและวิธีการในการเก็บข้อมูล การกำหนดพื้นที่ประชากร ตัวอย่าง ฯลฯ

2.1 ศึกษาถึงพัฒนาการและสาเหตุที่ทำให้วิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งเติบโตขึ้นรวมถึงการทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์โดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับสตรีมมิ่ง (Streaming) สตรีมเมอร์ (Streamer) เกม (Game) รวมไปถึงการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ บทความ และเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสตรีมมิ่ง

2.2 สํารวจกลุ่มประชากรผู้รับชมวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง

สำรวจประชากรโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยมีคุณสมบัติของผู้รับชมวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งเป็นผู้รับชมวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งบนเฟซบุ๊ก ยูทูปและทวิตซ์หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวน 20 คน ซึ่งใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและใช้คำถามแบบปลายเปิด

2.3 สํารวจกลุ่มสตรีมเมอร์

สำรวจประชากรโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงซึ่งมีคุณสมบัติของผู้จัดทำวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง ดังนี้ มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับคอนเทนต์เกมและการทำวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งมากกว่า 2 ปีขึ้นไป มียอดกดติดตามมากกว่า 100,000 คน และมีช่องทางในการติดตามผลงานอย่างน้อย 2 แห่ง จำนวน 4 คน⁶

การสัมภาษณ์จะใช้นั้นการพูดคุย จะเป็นการพูดคุยซักถามในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ ผู้สัมภาษณ์จะเกริ่นแนวคำถามที่ได้ตั้งไว้ล่วงหน้า แล้วให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบหรือเล่าเรื่องไปอย่างอิสระ โดยการสัมภาษณ์จะเป็นไปด้วยความยืดหยุ่น ซึ่งอาจทำให้ได้รายละเอียดหรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัยต่อไป

⁶ คณะผู้วิจัยได้เลือกสัมภาษณ์สตรีมเมอร์ทั้งหมด 4 คน ได้แก่ คุณออฟ (ad-aof tv) คุณเบิร์ต (mobydick) คุณเอส (dossier channel) และคุณบาส (Basgamer) ผ่านช่องทาง zoom และ google meet

ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเริ่มต้นจากการติดต่อประสานงานไปยังผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อนัดวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ เมื่อถึงขั้นตอนการสัมภาษณ์จะเริ่มจากการแนะนำตนเอง พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์และสร้างบรรยากาศในการสัมภาษณ์ให้เป็นกันเองและไม่กดดัน ในการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะชี้แจงและขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ก่อน เพื่อความมั่นใจและความสบายใจของผู้ให้สัมภาษณ์ว่าข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะถูกเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี

3. ขั้นตอนและวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยจึงศึกษา ค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิดีโอเกมไลฟ์ซัน เพื่อที่จะนำไปเป็นข้อมูลในการสัมภาษณ์ได้ หลังจากทำการสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะทำการพิมพ์บทสัมภาษณ์ โดยการถอดคำต่อคำ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และสรุปข้อมูลให้ได้ตามที่ต้องการและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3.2 เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับจากทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาสรุป ตีความและเรียบเรียงเพื่อหาจุดเริ่มต้นของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งตลอดจนปัจจุบัน หาแนวโน้มการพัฒนาของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งจะเป็นอย่างไรในอนาคต อีกทั้งยังมีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของความนิยมที่เกิดขึ้นในการรับชมวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง รวมถึงการทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อแรก พัฒนาการของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งนั้น คณะผู้วิจัยพบว่าวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งมีทิศทางการเติบโตที่รวดเร็วในระยะเวลาที่ผ่านมา โดยอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้รับชมแพลตฟอร์มที่ใช้ในการทำไลฟ์สตรีมมิ่งชื่อดังอย่างทวิตซ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2562 มีจำนวนอยู่ที่ 0.9 เท่า ต่อปี ในขณะที่ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบันที่เกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 มีอัตรา การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้รับชมอยู่ที่ 1.31 เท่าต่อปี (Twitchtracker, 2564) ทั้งนี้พบว่าสาเหตุเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในความสามารถของเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดด และสามารถตอบโจทย์ผู้ใช้งานได้หลากหลายมากขึ้น รวมถึงมีราคาที่ถูกลง ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีที่ใช้ในการทำไลฟ์สตรีมหรือดูไลฟ์สตรีมได้มากขึ้น ประกอบกับในระยะเวลาตั้งแต่ช่วงปลายปี 2562 จนถึงปัจจุบัน สถานการณ์แพร่กระจายของโรคโควิด-19 ทำให้ผู้คนไม่สามารถออกไปทำกิจกรรมนอกบ้านได้ จึงทำให้อาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกับโลกออนไลน์ ทำงานบนแพลตฟอร์มออนไลน์เติบโตขึ้น จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้มีจำนวนผู้จัดไลฟ์สตรีมมิ่งเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการไลฟ์สตรีมเพื่อเล่นเกม ร้องเพลง วาดรูป ทอล์คโชว์ (talk show) หรือกิจกรรมอื่นๆ แบบถ่ายทอดสดในขณะที่พวกเขาอยู่ที่บ้าน ในบทความชิ้นนี้คณะผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงการเติบโตของการไลฟ์สตรีมแบบเล่นเกม หรือเรียกว่า วิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง ที่เป็นที่ยอมรับในหมู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งสำหรับประเทศไทย คำว่าสตรีมเมอร์จะให้ความหมายถึง บุคคลที่ถ่ายทอดสดการเล่นเกมและพูดคุยกับแฟนคลับผ่านช่องทางการสตรีมบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ทั้งนี้เองทำให้การเกิดขึ้นของแพลตฟอร์มออนไลน์ที่รองรับการไลฟ์สตรีมมิ่งนั้นพยายามที่จะพัฒนาฟีเจอร์ (feature) รูปแบบการใช้งานที่ตอบโจทย์แก่กลุ่มสตรีมเมอร์ รวมถึงการเติบโตของอุตสาหกรรมเกมที่เพิ่มขึ้นมากและมีการดึงตัวบุคคลที่เป็นสตรีมเมอร์ที่มีชื่อเสียงเข้าไปเล่นเพื่อโปรโมทเกม จึงส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของคนในสังคมตามแนวคิดเรื่องสื่อสังคม วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตทำให้ผู้คนในสังคมสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้อย่างง่ายดาย ผ่านการนำเสนอบนพื้นที่ออนไลน์และการแชร์อย่างเป็นเครือข่ายจากแวดวงความรู้จักจนถึงผู้คนในสังคม ผู้คนเริ่มใช้ชีวิตอยู่บนโลกออนไลน์มากขึ้น ชาวที่รวดเร็วทำให้ผู้คนสามารถกลายเป็นบุคคลที่ทันสมัยได้ตลอดเวลา ส่งผลให้เกิดการตามเทรนด์ เลียนแบบ/สนับสนุนบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือคือตัวสตรีมเมอร์ ซึ่งสิ่งนี้ทำให้ผู้รับชมเลือกดูวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งก็เกิดจากการนำเสนอและความน่าดึงดูดของวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งที่ได้ตอบรับกับความต้องการของผู้ชมหลากหลายกลุ่มที่นอกจากผู้รับชมจะได้รับความบันเทิงจากเกมแล้ว ผู้รับชมยังได้รับความพึงพอใจจากการได้สร้างบทสนทนากับสตรีม

เมอร์ตามเวลาจริง ได้เรียนรู้เทคนิคการเล่นเกม และได้รู้สึกมีอารมณ์ร่วมในการเล่นเกมนั้นร่วมกับตัวสตรีมเมอร์ ด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้คณะผู้วิจัยต้องการทราบถึงรายละเอียดการทำงานของสตรีมเมอร์เพิ่มขึ้นเพื่อทำความเข้าใจและสร้างความเข้าใจใหม่ให้กับกลุ่มคนรุ่นเก่าที่มองว่าการเล่นเกมเป็นกิจกรรมไร้สาระและไม่สามารถสร้างอาชีพได้ จึงเป็นที่มาของวัตถุประสงค์ข้อที่สอง การทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์

การศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง การทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษามานการรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์เชิงลึกกับสตรีมเมอร์ทั้งสิ้น 4 คนตามเกณฑ์ที่คณะผู้วิจัยได้ตั้งไว้ จากการศึกษาพบว่าการทำงานของสตรีมเมอร์นั้นประกอบด้วย 4 อย่างที่สำคัญ ได้แก่ 1) การเลือกแพลตฟอร์ม 2) การกำหนดชั่วโมงในการทำงาน 3) การเลือกเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ และ 4) การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับชม สำหรับสตรีมเมอร์แล้วการเลือกแพลตฟอร์มนั้นสำคัญมาก การเลือกแพลตฟอร์มที่เหมาะสมกับตนเองและฐานผู้รับชมจะสามารถสร้างการเข้าถึงผลงาน/การไลฟ์สตรีมจากผู้รับชมได้จำนวนที่มากพอที่จะสร้างโอกาสให้สตรีมเมอร์มีชื่อเสียงและฐานผู้รับชมที่มากขึ้นได้ โดยแพลตฟอร์มที่เป็นที่นิยมในการทำวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมีคือทวิตซ์ อย่างไรก็ตามสำหรับสตรีมเมอร์ไทยจากการสังเกตพบว่าในช่วงเริ่มต้นมีสตรีมเมอร์ที่เติบโตจากการสตรีมเกมในทวิตซ์ จนกระทั่งมีการพัฒนาแพลตฟอร์มที่รองรับการสตรีมเกมมากขึ้นอย่าง youtube gaming หรือ facebook gaming ตามมา ด้วยปัจจัยในด้านของผู้รับชมที่ใช้งานยูทูปและเฟซบุ๊กมากกว่าทวิตซ์ทำให้อูทูปและเฟซบุ๊กเป็นแพลตฟอร์มยอดนิยมของสตรีมเมอร์ไทยและผู้รับชม ต่อมาการกำหนดชั่วโมงการทำงานหรือก็คือเวลาที่ทำการไลฟ์สตรีม ช่วงเวลาที่เหมาะสมคือเวลาที่มีผู้คนเว้นว่างจากการทำกิจกรรมนอกบ้านหรือเวลาที่ผู้คนโดยส่วนมากนั้นอาศัยอยู่ในบ้านเช่น ช่วงกลางวันซึ่งเป็นเวลาพักทานอาหารสำหรับนักเรียนหรือคนทำงาน เวลาเย็น หัวค่ำจนถึงช่วงเวลาดึก ซึ่งในเวลาดังกล่าวจะสร้างโอกาสให้มีผู้รับชมเข้าชมไลฟ์ในจำนวนมากกว่าช่วงเวลาอื่นๆ รวมถึงเลือกเวลาที่ไม่ตรงกับสตรีมเมอร์คนอื่นๆ ที่มีชื่อเสียงหรือฐานแฟนคลับจำนวนมากก็เป็นอีกหนึ่งทางเลือก สตรีมเมอร์นั้นมีทั้งกลุ่มที่ทำการไลฟ์เป็นระยะเวลาานร่วม 10 ชั่วโมงและกลุ่มที่ทำการไลฟ์แบบสั้นๆ 3-5 ชั่วโมง ซึ่งระยะเวลาในการจัดทำที่แตกต่างกันก็ทำให้สตรีมเมอร์ต้องมีการบริหารเวลารวมถึงการจัดการคอนเทนต์เพื่อดึงดูดให้ผู้รับชมสามารถจ่ออยู่กับการรับชมได้ตลอดเวลา โดยอาจจะดึงความสนใจด้วยการเลือกเกมที่เป็นที่สนใจในช่วงเวลานั้นๆ ซึ่งสตรีมเมอร์แต่ละคนจะมีแนวเกมที่ถนัดหรือชื่นชอบตามรสนิยมส่วนตัว จึงดึงดูดกลุ่มผู้รับชมที่สนใจในเกมประเภทเดียวกัน หรือสตรีมเมอร์บางคนมีความโดดเด่นในทักษะการเล่นเกมที่หลายหลายก็เป็นจุดที่น่าสนใจได้ นอกจากนี้สิ่งที่สามารถดึงดูดและสามารถทำให้ผู้รับชมจ่ออยู่กับสตรีมเมอร์ได้คือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับชม ซึ่งช่วยส่งเสริมให้สตรีมเมอร์ได้รับความนิยมและชื่อเสียงขึ้นอย่างหนึ่งคือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับชมจากการสัมภาษณ์พบว่าในการสตรีมแต่ละครั้งของสตรีมเมอร์ โอกาสที่สตรีมเมอร์จะพบเจอกับผู้ชมใหม่ๆ หรือโอกาสที่จะมีผู้รับชมในหลายช่วงวัยมีโอกาสมาก การวางตัวและการควบคุมอารมณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สตรีมเมอร์พึงกระทำ และเพื่อให้ทำให้ผู้รับชมรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการสตรีมและมีบรรยากาศในการสตรีมมีความสนุกสนานอยู่ตลอดเวลา สตรีมเมอร์จึงต้องใช้ทักษะส่วนบุคคลของสตรีมเมอร์เพื่อทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับชมให้มากที่สุด

ต่อมาในส่วนของรายได้ของสตรีมเมอร์ คณะผู้วิจัยได้คำตอบจากการศึกษาและสัมภาษณ์ดังนี้ อย่างแรกสตรีมเมอร์สามารถได้รับรายได้จากผู้ชมโดยการบริจาคหรือนิยมใช้คำว่าโดเนท (donate) ซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดจากที่ผู้ชมมอบให้เพื่อสนับสนุนในการทำงานของสตรีมเมอร์ ซึ่งการโดเนทมีด้วยกันสองทางคือ การโดเนททางตรง คือ เงินจากผู้ชมจะเข้าถึงสตรีมเมอร์โดยตรงทันที ผ่านช่องทางการเงินที่สตรีมเมอร์ได้ระบุไว้ เช่น บัญชีธนาคาร/พร้อมเพย์ (prompt pay) ทรูมันนี่วอลเล็ต (truemoney wallet) เพย์พอล (Pay pal) และอื่นๆ ที่สามารถรองรับการทำธุรกรรมทางการเงินได้ การโดเนททางอ้อมคือ ผู้รับชมจะซื้อสินค้าดิจิทัลที่เปรียบเสมือนเงินมอบให้แก่สตรีมเมอร์ สินค้าดิจิทัลนี้จะถูกจัดทำโดยแพลตฟอร์ม ผู้รับชมที่ต้องการโดเนทให้สตรีมเมอร์จะต้องซื้อสินค้านี้ผ่านแพลตฟอร์มก่อน ยกตัวอย่าง Cheering bits เป็นฟีเจอร์การโดเนทของแพลตฟอร์มทวิตซ์หากผู้รับชมคนใดโดเนทจำนวนมาก ก็จะได้บิทที่ใหญ่ขึ้น สัญลักษณ์การโดเนทที่แสดงขึ้นบนไลฟ์สตรีมจะมี

ความโดดเด่นมากขึ้น Facebook star หรือเรียกกันตรงตัวว่า “ดาว” เป็นฟีเจอร์เฉพาะของเฟซบุ๊กสำหรับผู้รับชมที่ให้ดาวจำนวนมากก็จะได้รับโมติคอนต่อท้ายชื่อให้มีความโดดเด่นเพิ่มขึ้น ส่วนยูทูปยังไม่มีฟีเจอร์สำหรับการโคเนททางอ้อมในประเทศไทย

ต่อมาคือการสร้างรายได้ผ่านระบบการสมัครสมาชิก (subscription) ซึ่งเป็นระบบที่ทำให้ผู้รับชม/ผู้ติดตาม สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนสตรีมเมอร์ที่ตนเองชื่นชอบได้ การสมัครสมาชิกจะต้องจ่ายค่าสมัครเป็นรายเดือน อีกทั้งสมาชิกก็ยังถูกแบ่งออกเป็นหลายระดับ ราคาที่สมาชิกต้องจ่ายจะขึ้นอยู่กับสตรีมเมอร์เป็นผู้กำหนด สมาชิกแต่ละระดับจะได้รับสิทธิพิเศษที่ต่างกัน เช่น การได้รับสติ๊กเกอร์เฉพาะของแต่ละช่องมาใช้ ได้รับสัญลักษณ์ (Badges) ต่อท้ายชื่อที่ระบุถึงจำนวนเดือนในการติดตาม การได้รับสิทธิเข้าถึงชุมชนออนไลน์ คอมมูนิตี้อะพาร์ตเมนต์เฉพาะของสตรีมเมอร์ที่จะสื่อสารกันได้เฉพาะสมาชิกที่ทำการสมัครกับตัวสตรีมเมอร์โดยตรง อย่างไรก็ตามคือส่วนแบ่งรายได้จากแพลตฟอร์ม ซึ่งเป็นรายได้ที่ได้จากแพลตฟอร์มโดยตรงผ่านการทำตามข้อกำหนดต่างๆ ที่แพลตฟอร์มได้ให้ไว้ เช่น การทำยอดเข้าชม ยอดสมัครสมาชิก ยอดกดไลค์ รวมถึงการทำตามสัญญา ในช่วงเวลาที่ผ่านไปแพลตฟอร์มที่รองรับการไลฟ์สตรีมเกม มีการดึงตัวสตรีมเมอร์เพื่อใช้ในการโปรโมทและร่วมพัฒนาแอปพลิเคชัน นอกจากนี้ส่วนแบ่งดังกล่าวยังเกิดจากการสอดแทรก โฆษณาระหว่างการไลฟ์สตรีมซึ่งจะทำให้สตรีมเมอร์ได้รายได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งการลงโฆษณาจะกำหนดได้ด้วยตัวสตรีมเมอร์เองว่าอยากให้เกิดขึ้นช่วงเวลาใดของการสตรีม หรือจะไม่ทำการสอดแทรกโฆษณาก็ได้หากไม่ต้องการ ทั้งนี้ยังมีในส่วนของการลงทุนของตัวสตรีมเมอร์กับแพลตฟอร์มเองที่จะทำให้เกิดการแนะนำช่องทางติดตามสตรีมเมอร์นั้นสามารถเข้าถึงสายตาของบุคคลทั่วไปหรือบุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจในเรื่องของการดูวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งมากขึ้น

ต่อมาคือรายได้ที่เกิดจากการที่สตรีมเมอร์เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังกัดการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสังกัด มี 2 รูปแบบ คือ สตรีมเมอร์เสนอตัวเข้าไปหาสังกัดเอง และสังกัดเป็นฝ่ายติดต่อเข้ามาหาสตรีมเมอร์ จากการสัมภาษณ์สตรีมเมอร์ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการมีสังกัดและการไม่มีสังกัดของสตรีมเมอร์ได้ 3 ประเด็น ประเด็นแรก คือ รายได้ สตรีมเมอร์ที่มีสังกัดจะถูกหักส่วนแบ่งจากรายได้ในแต่ละงาน เช่น สตรีมเมอร์ได้รับรายได้จากสปอนเซอร์ ฉะนั้นรายได้ในส่วนนี้จะถูกแบ่งให้กับทางสังกัดส่วนหนึ่ง แต่จะถูกแบ่งในสัดส่วนเท่าไรก็ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างสังกัดและสตรีมเมอร์ สำหรับสตรีมเมอร์ที่ไม่มีสังกัด รายได้จากงานทุกงานจะเป็นของสตรีมเมอร์ทั้งหมด ความแตกต่างอีกข้อหนึ่งคือบางสังกัดจะมีเงินเดือนประจำให้กับสตรีมเมอร์ แต่สตรีมเมอร์ที่ไม่มีสังกัดก็จะได้เงินเดือนประจำที่แน่นอน ประเด็นถัดมา คือ สวัสดิการ สตรีมเมอร์ที่มีสังกัดก็จะได้รับสวัสดิการแตกต่างกันไป เช่น บางสังกัดมีที่พัก มีค่ารักษาพยาบาล ตรวจสอบสุขภาพ หรือให้อุปกรณ์ gaming gear สำหรับใช้ในการสตรีมมิ่ง ส่วนสตรีมเมอร์ที่ไม่มีสังกัดก็ไม่มีสวัสดิการในส่วนนี้ ประเด็นสุดท้าย คือ การทำงาน สตรีมเมอร์ที่มีสังกัดก็เหมือนกับมีคนสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นการรับงาน จัดหางาน ช่วยเสนอคอนเทนต์ รวมถึงคอยแก้ปัญหาให้ ยกตัวอย่างจากที่สัมภาษณ์สตรีมเมอร์ คือ ปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์เพลงที่มักเกิดขึ้นบ่อยครั้ง สังกัดจะเป็นคนคอยจัดการให้ทันที แต่สำหรับสตรีมเมอร์ที่ไม่มีสังกัดก็จะตรงกันข้าม เพราะต้องรับงานหา คอนเทนต์ และจัดการปัญหาด้วยตัวเอง หากเกิดปัญหาซ้ำและแก้ไม่ได้ ก็มี ความเสี่ยงที่ไลฟ์สตรีมในครั้งนั้นจะถูกปิดกั้น หรือช่องอาจจะถูกแบนไปเลยก็ได้

อย่างสุดท้ายคือสปอนเซอร์ ซึ่งแบ่งรูปแบบการสนับสนุนของสปอนเซอร์ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การสนับสนุนในรูปแบบของเงิน และ 2) การสนับสนุนในรูปแบบของสินค้าและบริการ อันได้แก่ สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เกม รวมถึงสินค้าและบริการอื่นๆ เช่น เครื่องดื่มโซดา และบริการส่งอาหารเดลิเวอรี่ โดยอิงจากการสัมภาษณ์สตรีมเมอร์ ซึ่งราคาที่จะได้รับจากสปอนเซอร์ก็จะขึ้นอยู่กับชื่อเสียงและผลงานของตัวสตรีมเมอร์ คล้ายกับอาชีพดารา นักแสดงที่ถูกจ้างให้เป็นพรีเซ็นเตอร์สินค้าเช่นกัน การพยายามสร้างฐานคนดูและผู้ติดตามให้มีจำนวนมากก็เพื่อให้ผู้สนับสนุนเกิดความไว้วางใจว่าสตรีมเมอร์คนนั้นจะสามารถดึงดูดให้คนดูสนใจสินค้าจากสปอนเซอร์ โดยเฉพาะสตรีมเมอร์ที่มี

ผู้ติดตามและคนดูจำนวนมาก ก็จะมีผู้สนับสนุนจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือสตรีมเมอร์มีโอกาสในการเจรจาต่อรองเรื่องค่าจ้างหรือผลตอบแทนที่สูงขึ้นได้

สรุปและอภิปรายผล

อาชีพสตรีมเมอร์จึงเป็นอาชีพใหม่ที่ปัจจุบันได้รับความนิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ด้วยบริบทสังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันทำให้ผู้คนสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ได้จากการแชร์ความสามารถ ความรู้ ความบันเทิงได้จากที่บ้านผ่านสื่อโซเชียลมีเดียต่างๆ สำหรับบทความวิจัย การทำงานและรายได้ของสตรีมเมอร์ในประเทศไทย ได้ศึกษาสตรีมเมอร์ที่ทำคอนเทนต์เกี่ยวกับเกมและการเล่นเกมเท่านั้น เนื่องจากเป็นรูปแบบของคอนเทนต์ที่ได้รับความนิยม และยังเป็นคอนเทนต์ที่มีความท้าทายต่อบริบททางสังคมที่มองว่าเกมเป็นเรื่องไร้สาระหรือเป็นเรื่องของเด็ก ทำให้เหล่าผู้คนที่ต้องการประกอบอาชีพสตรีมเมอร์นั้นต้องใช้ความพยายามในการสร้างสรรค์ผลงานในการทำไลฟ์สตรีมแต่ละครั้ง รวมถึงสร้างฐานคนดูให้มาก ใช้เวลาในการพิสูจน์ตัวเองจากครอบครัวหรือคนรอบข้างว่าพวกเขาสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองได้จากการเล่นเกม อย่างไรก็ตามอาชีพสตรีมเมอร์ได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับยุคแรกๆ ของวงการวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่ง ที่สตรีมเมอร์ที่ได้รับการสัมภาษณ์นั้นให้เสียงตรงกันว่ามันเป็นเพียงชุมชน (community) เล็กๆ ที่เกิดจากการรวมกลุ่มของคนเล่นเกมเท่านั้น รวมถึงไม่ได้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่หวังรายได้ จากการศึกษาผ่านแนวคิดสื่อสังคม (social media) รูปแบบการแพร่กระจายของสื่อบนโลกออนไลน์ที่รวดเร็วที่ส่งเสริมให้กิจกรรมและพฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลง การเข้ามาของบริษัทตัวแทน (agency) ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและจัดหาสตรีมเมอร์หน้าใหม่ รวมถึงการโฆษณาและจัดหา/รับสปอนเซอร์ให้กับสตรีมเมอร์ในความดูแล ก็เป็นผลจากค่านิยมในการเสพสื่อ สินค้า ที่เกี่ยวข้องกับเกมและสตรีมเมอร์ของผู้คนมากขึ้น ดังนั้นอาชีพสตรีมเมอร์ในปัจจุบันจึงมีช่องทางการสร้างรายได้ที่มากกว่าในยุคแรก และจากสาเหตุการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 อาชีพสตรีมเมอร์ก็ตอบโต้ภัยต่อการสร้างรายได้แม้อยู่ที่บ้าน จึงทำให้คณะผู้วิจัยคาดว่าทางเลือกประกอบอาชีพสตรีมเมอร์รวมถึงความนิยมในการรับชมวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งในประเทศไทยจะเป็นไปในทางที่มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคณะผู้วิจัยพบว่าวงการวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งเติบโตอย่างรวดเร็วในระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์สตรีมเมอร์ที่อยู่ในวงการวิดีโอเกมไลฟ์สตรีมมิ่งและมีประสบการณ์ประกอบอาชีพสตรีมเมอร์มากกว่า 3 คน ต่ำกว่า 5 ปี 1 คน ทำให้สามารถเห็นภาพรวมของจุดเริ่มต้นวงการดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามหากสามารถเข้าถึงข้อมูลสตรีมเมอร์รุ่นใหม่ que เริ่มประกอบอาชีพในยุคปัจจุบันอาจได้เห็นถึงความแตกต่างของการทำงานและการเข้าถึงรายได้ที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น รวมถึงมุมมองของสตรีมเมอร์ที่เป็นวัยรุ่นก็อาจทำให้ได้รับมุมมองที่แตกต่างเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). 'สตรีมเมอร์' อาชีพคนรุ่นใหม่ รายได้หลักแสน. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/886031>
- จิราภรณ์ ศรีแจ่ม. (2563). วันที่ไทยรู้จัก COVID-19. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/290347?fbclid=IwAR0us7M_KW04U86efcmA1k8qv1kvXVEoW3x-TnXi4SH3gv4gUaRJ14sRjx4

- ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร และศุภรัช ชำนาญกิจ. (2564). วิถีอาชีพสตรีมเมอร์และแนวทางการพัฒนาอาชีพสตรีมเมอร์ในทัศนะของสตรีมเมอร์อาชีพ WAY TO BECOME STREAMERS AND GUIDELINES FOR STREAMING CAREER DEVELOPMENT IN STREAMERS' VIEWPOINTS. **วารสารเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม**, 20, 1-10.
- นิคม ชัยขุนพล. (2561). ลักษณะปฏิสัมพันธ์การสื่อสารจากพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมเครือข่ายออนไลน์ของคนไทย The Communication Interaction of Thai When Using Social Networking Media. **วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ**, 27(2), 55-65
- มณีนรัตน์ อนุโลมสมบัติ. (2563). 'เกม' และ 'อีสปอร์ต' โอกาสแรงงานแห่งอนาคต. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/125474>
- ศิริพงษ์ เนียมเจริญ. (2560). กรณีศึกษา: มุมมองผู้บริหารและผู้ผลิตสื่อบันเทิง ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคในการรับชมเนื้อหาผ่านรูปแบบสื่อออนไลน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการจัดการเชิงกลยุทธ์, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ออนไลน์สเตชัน. (2557). **มาตุ 5 อันดับ Game Caster ในประเทศไทยเป็นใครกันบ้างนะ!** สืบค้นจาก <https://www.online-station.net/pc-console-game/155062/>
- เอมิการ์ ศรีธาตุ. (2559). พฤติกรรมการใช้และการรับรู้อิทธิพลของสื่อดิจิทัลต่อเจเนอเรชันวายและเจเนอเรชันแซตในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Bybyk Alex. (2020). **The history of live streaming**. Retrieved from : <https://restream.io/blog/history-of-live-streaming/>
- Cennimo J David. (2021). **How did the coronavirus outbreak start?**. Retrieved from : <https://www.medscape.com/answers/2500114-197402/how-did-the-coronavirus-outbreak-start>.
- Dollarhide Maya. (2021). **Social Media**. Retrieved from : <https://www.investopedia.com/terms/s/social-media.asp>
- Epstein Adam. (2021). **Twitch is the undisputed champion of video game streaming**. Retrieved from : <https://qz.com/1966986/twitch-owned-by-amazon-is-the-dominant-force-in-live-streaming/>
- Espressolive. (2020). **The History of Live Streaming**. Retrieved from : <https://espressolive.com/blog/the-history-of-live-streaming/>
- Financialnewsmedia. (2021). **Gaming and eSports Streaming Industry Could Reach \$3.5 Billion By 2025**. Retrieved from : <https://www.prnewswire.com/news-releases/gaming-and-esports-streaming-industry-could-reach-3-5-billion-by-2025--301299669.html>
- G.Deyan. (2021). **45+ Out of This World Video Games Industry Statistics in 2021**. Retrieved from : <https://techjury.net/blog/video-games-industry-statistics/#gref>
- Gross Netta, Petrova Ekaterina. (2017). **454 reasons people watch gaming content on YouTube**. Retrieved from : <https://www.thinkwithgoogle.com/marketing-strategies/video/statistics-youtube-gaming-content/>
- Hum3D. **Motorola DynaTAC 8000X 3D model**. Retrieved from : <https://hum3d.com/3d-models/motorola-dynatac-8000x/>

- Iqbal Mansoor. (2021). **Twitch Revenue and Usage Statistics**. Retrieved from <https://www.businessofapps.com/data/twitch-statistics>
- jiratong. (2564). **YouTube เอาบ้าง เปิดตัวฟีเจอร์ใหม่ เพิ่มรายได้ให้ครีเอเตอร์**. สืบค้นจาก <https://www.techhub.in.th/youtube-super-thanks/>
- JobsDB. (2557). **10 เช็กलिสด์อาการ FOMO คุณกำลังเป็นคนกลัวตกเทรนด์อยู่หรือเปล่า**. สืบค้นจาก <https://th.jobsdb.com/th-th/articles/อาการ-fomo-กลัวตกข่าว/>
- Kingston. (2021). **Streaming 101**. Retrieved from : <https://www.kingstonon.com/th/solutions/gaming/streaming-101>
- Krungsri Plearn Plearn. (ม.ป.ป.). **รู้จัก Twitch แพลตฟอร์มสตรีมมิ่งแห่งยุคเกมออนไลน์**. สืบค้นจาก <https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/>
- Nations Daniel. (2021). **What Is Social Media?**. Retrieved from : <https://www.lifewire.com/what-is-social-media-explaining-the-big-trend-34866160>
- Nutn0n. (2561). **เปิดให้ใช้แล้ว Facebook Gaming สตรีมเกม**. สืบค้นจาก <https://www.rainmaker.in.th/facebook-streaming-game-now-in-thailand/>
- Obsmoscou. (2561). **ท่านรู้หรือไหม Streaming คืออะไร**. สืบค้นจาก <https://www.obsmoscou.net>
- Ruether Traci. (2021). **History of Streaming Media [Infographic]**. Retrieved from : <https://www.wowza.com/blog/history-of-streaming-media/>
- Tangsiri. (2561). **มองกลยุทธ์ Twitch ประเทศไทย กับการรักษาเบอร์ 1 เรื่องเกม และการเปิดฉากลุย Content อื่นในปี**. สืบค้นจาก <https://brandinside.asia/twitch-thailand-strategy-2018/>.
- Twitch. (ม.ป.ป.). **คำแนะนำการ Cheer ด้วย Bits**. สืบค้นจาก <https://help.twitch.tv/s/article/guide-to-cheering-with-bits?language=th>
- Twitchtracker. (2021). **TWITCH STATISTICS & CHARTS**. Retrieved from : <https://twitchtracker.com/statistics>

แนวทางการพัฒนาด้วยกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางความเชื่อและวัฒนธรรม ตามสุริยະปฏิทิน
บนพื้นที่พระธาตุภูเพ็ก จังหวัดสกลนคร ด้วยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
Guidelines for Developed Creative Tourism Activities in the Beliefs and Cultures According to
the Solar Calendar on Phra That Phu Phek Area Sakon Nakhon Province with
Community Participatory Research

กัลยาณี กุลชัย¹

พีรชัย กุลชัย²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อหาแนวทางการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บริเวณพระธาตุภูเพ็กตามหลักการของสุริยະปฏิทินขอมโบราณใน 1 รอบปี โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน วิธีการศึกษาใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการศึกษา 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกคือ ศึกษาศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยว ศึกษาความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละหน่วยงาน ชุมชน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ และขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลมาพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากสุริยະปฏิทิน ผลการศึกษาพบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการที่จะสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวของปราสาทพระธาตุภูเพ็ก ให้มีรูปแบบที่เป็นรูปธรรม ด้วยความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานรัฐ บ้านหรือชุมชน โรงเรียน และวัด ถ้าสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง จะทำให้นักท่องเที่ยวได้ทราบและมาท่องเที่ยว สำหรับตัวนักท่องเที่ยวมาพระธาตุภูเพ็ก เพราะเชื่อในการรับพลังจากดวงอาทิตย์ ต้องการมาปฏิบัติธรรม รักษาศีล มีผลต่อความสุขของจิตใจ ต้องการให้มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวทางด้านสาธารณูปโภค โดยเฉพาะการจัดการเรื่องห้องน้ำ และจัดหาน้ำสำหรับใช้ในระหว่างพักแรมบนภูเพ็ก มีการจัดการขยะ ในงานวิจัยได้มีการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติ วัฒนธรรม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมผ้าอ้อมครามของชาวภูไท โปรแกรมการท่องเที่ยวมีระยะเวลาในการทำกิจกรรม 2 วัน 1 คืน ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการเตรียมความพร้อมของชาวบ้านและชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะที่ประสงค์มาตามความเชื่อและศรัทธา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านไกด์ท้องถิ่น ผู้นำทางเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดหาที่พัก และบริการทางด้านอาหาร

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ความเชื่อและวัฒนธรรม, สุริยະปฏิทินขอมโบราณ, วิจัยแบบมีส่วนร่วม

Abstract

The objectives of this research are to created guidelines for creative tourism activities according to the principle of the ancient Khmer solar calendar of Phra That Phu Pek in one year by using a participatory research process. This study method was qualitative research with contained of 2 steps, first it is to study the potential of tourism areas and study stakeholders needs in each unit and community by using in-depth

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาเทคนิคเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

interview methods with key informants . Second , all data was used to develop creative tourism activities from Khmer solar calender. The results revealed that the stakeholders wanted to create a tourism program of Prathat Phuphek Castle in cooperation with government agencies, community, schools and temples. These will allow tourists to know and visit the place because they believe in the power of the sun. So they want to practice Dharma, keep the precepts, affect their mind. The tourist needed to improve the facilities especially toilets, water use, waste management. In research created creative tourism programs to link between dharma, nature and culture, especially linking with the indigo-dyed fabric culture of Phu Tai people. The duration of the activity is 2 days 1 night. They must be preparation of villagers and communities to accommodate specific groups of tourists who wish to travel according with their beliefs and faith. especially local guides, guides on ecotourism routes. Accommodation and food service.

Keywords: Creative torism, Beliefs and culture, Ancient Khmer solar calendar, Participations research

บทนำ

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ เป็นการนำรายได้เข้าสู่ประเทศ ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนและยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์ชาติยังกำหนดยุทธศาสตร์ทางการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมปี 2561-2580 โดยมีเป้าหมาย คือ การเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก โดยแนวคิดการเน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่านการพัฒนาสินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปี 2562 รัฐบาลกำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้ถึงท้องถิ่น พร้อมกับกำหนดเป้าหมายชัดเจนให้ผลักดันการกระจายรายได้สู่จังหวัดท่องเที่ยวรอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีแผนในการขยายกลุ่มในฐานะของ Silver Age ด้วยประเพณีของชาวอีสานในเรื่อง ฮีต 12 คอง 14 ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในเรื่องความเชื่อ ศาสนา และประเพณีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดในแผนปฏิบัติการ เรื่องการท่องเที่ยวในการสร้างเรื่องราว หรือ Go More Stories ในการค้นหาเรื่องราวในท้องถิ่น เช่น เรื่องเล่า ดำเนินถิ่น ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาในอดีต ความเชื่อ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเดินทางซึ่งเป็นการเข้าพื้นที่และมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญในการสร้างสรรค์สินค้า (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563)

และงานของ Dallen J. Timoty และ Daniel H. Olsen (2006) ซึ่งเป็นงานวิจัยได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและความเชื่อ ว่าเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และศาสนา เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จุดเด่นของการท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะขึ้นอยู่กับเรื่องราวหรือวาทกรรม ความเป็นมาและประวัติศาสตร์ของสถานที่ท่องเที่ยว นั้น โดยเฉพาะเรื่องของการทำให้เกิดสิ่งที่เหลือเชื่อ สิ่งที่ไม่น่าเป็นไปได้หรือเป็นไปได้ยาก ในปัจจุบันการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ที่มีเรื่องราวและวาทกรรมที่มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน รวมถึงสถาปัตยกรรมที่สนับสนุนความสมจริงให้กับวาทกรรม ทำให้ผู้คนมีความสนใจมากยิ่งขึ้น รวมถึงวิธีการเผยแพร่สื่อสารในรูปแบบต่างๆ ทำให้เกิดการแพร่กระจายเรื่องราวเหล่านั้นไปได้ง่ายขึ้น (สายชล ปัญญชิต และ กุเบศร วณิชชานนท์, 2558)

จังหวัดสกลนคร เป็นจังหวัดที่มีทุนทางวัฒนธรรม ศาสนาที่หลากหลายและกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมะ อาทิ วัดพระธาตุเชิงชุม วัดพระธาตุภูเพ็ก ซึ่งเป็นกลุ่มศิลปะขอมในอดีต รวมถึงวัดที่สำคัญ ที่เป็นแหล่งปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระเกจิอาจารย์สำคัญ อาทิ วัดป่าสุทธาวาส วัดถ้ำขาม วัดป่าภูริทัตติราวาส ฯลฯ นอกจากนี้ก็ยัง

มีทุนทางความเชื่อที่มีเรื่องเล่ามาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็นตำนานหนองหาร สุริยะปฏิทินที่พระธาตุภูเพ็ก ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หนองหาร ชุมชนผ้าข้อมคราม ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ฯลฯ

พระธาตุภูเพ็ก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีพระธาตุที่เป็นปราสาทขอมโบราณสร้างด้วยหินทรายอยู่บนฐานศิลาแลง ด้านในประดิษฐานพระพุทธรูปศิลปะแบบขอม ซึ่งพระธาตุแห่งนี้นี้ก็จะมีสิ่งปลูกสร้างเหมือนกับปราสาทขอมที่มีทั้งหมด สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 16 เพื่อเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ภายหลังได้ดัดแปลงให้กลายเป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ มีตำนานการสร้างพระธาตุที่มีการแข่งขันกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง นอกจากนี้บนพระธาตุภูเพ็ก ยังมีหินแท่งสี่เหลี่ยมที่เชื่อกันว่าเป็นการกำหนดสุริยะปฏิทินตามแบบขอมโบราณ จนมีการสร้างกิจกรรมการชมปรากฏการณ์สุริยะปฏิทิน รวมถึงการรับพลังแสงสุริยะแรกของปีที่พระธาตุภูเพ็กนับตั้งแต่ปี 2555 อย่างไรก็ตาม การดำเนินการก็เป็นเพียงการสร้างกิจกรรมภายในพื้นที่ที่มีประชาชนในพื้นที่ที่เดินทางไปชม ไม่มีการประชาสัมพันธ์หรือสร้างโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เห็นอย่างชัดเจนในแต่ละครั้งแต่ละปี

ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาหาแนวทางการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางความเชื่อและวัฒนธรรมตามสุริยะปฏิทินพื้นป็นพื้นที่ปราสาทภูเพ็ก จังหวัดสกลนคร ด้วยการศึกษาแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงเพื่อได้โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ และแนวทางการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการสร้างการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวทางความเชื่อ เพื่อเป็นการเสริมสร้างการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองรอง ที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในพื้นที่กับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดสกลนคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

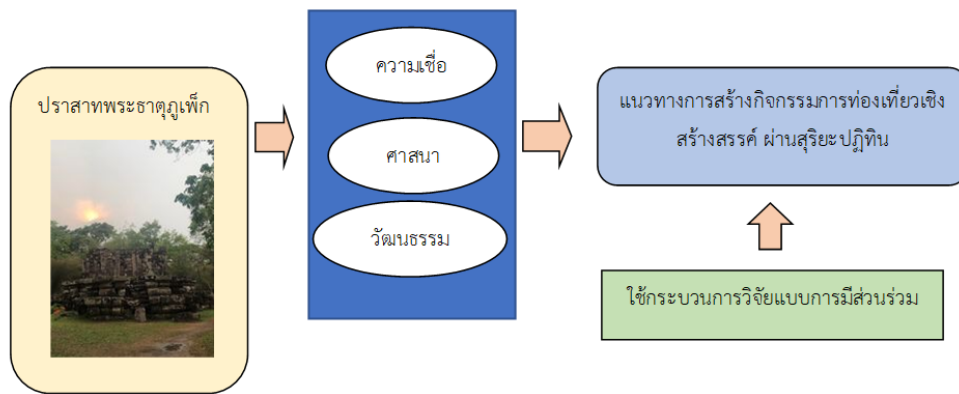
เพื่อหาแนวทางการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามหลักการของสุริยะปฏิทินขอมโบราณ บริเวณพระธาตุภูเพ็ก ใน 1 รอบปี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาของโครงการวิจัย ดำเนินการศึกษาในเขตพื้นที่ โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้ เป็นการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับบริเวณพระธาตุภูเพ็ก และหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามหลักการของสุริยะปฏิทินขอมโบราณบริเวณพระธาตุภูเพ็ก
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ดำเนินการศึกษาในเขตพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ที่ดำเนินการในเขตพื้นที่พระธาตุภูเพ็ก บริเวณเขตอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

แนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้เพื่อให้บรรลุและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับกระบวนการหาแนวทางการพัฒนาโดยการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามหลักการของสุริยะปฏิทินขอมโบราณ บริเวณพระธาตุ ภูเพ็ก ใน 1 รอบปี โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวในการชมหรือสร้างกิจกรรมบนพระธาตุภูเพ็กตามศาสนาและความเชื่อตามปีสุริยะปฏิทินโบราณ รวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับปราสาทพระธาตุภูเพ็ก โดยมีกรอบแนวความคิดตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยว ได้แก่ พื้นที่พระธาตุภูเพ็กที่เกี่ยวข้องกับสุริยะปฏิทิน โดยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และสังเคราะห์เอกสาร (Document Synthesis) และศึกษาความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้แก่ ตัวแทนจากเทศบาลตำบลนาหัวบ่อ ตัวแทนชุมชน ตัวแทนนักท่องเที่ยว ฯลฯ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants)

1.2 ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้ มาสร้างและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากสุริยะปฏิทินบนพระธาตุภูเพ็ก โดยมีกระบวนการร่างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และจัดทบทวนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของปราสาทภูเพ็ก

ปราสาทภูเพ็ก เป็นโบราณสถานขอมตั้งอยู่บนยอดเขาที่ชื่อภูเพ็กสูงจากระดับน้ำทะเล 522 เมตร ที่บ้านภูเพ็ก ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรหมานิคม จังหวัดสกลนคร บริเวณเส้นรุ้ง 17.19 องศาเหนือ และเส้นแวง 103.94 องศาตะวันออก มีทางเดินขึ้นบันไดอีก 495 ขั้น ถึงตัวปราสาท จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี พงศาวดาร และอูรังคินิทาน เมืองหนองหานหลวงเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรขอม ขนชาติขอมตั้งตัวเป็นอาณาจักรโดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ปราสาทภูเพ็กกับปราสาทนครวัดและนครธมซึ่งเป็นราชธานีของอาณาจักรขอม ตั้งอยู่บนเส้นตรงเดียวกันในแนวทิศเหนือ-ใต้ ที่เส้นแวง 103.9 องศาตะวันออก

ประวัติของปราสาทภูเพ็ก ได้มีการกล่าวในอูรังคินิทานว่า เมื่อครั้งพระเจ้ากัศสยะปะ ได้พาไพร่พลเดินทางมาสร้างเมืองใหม่บริเวณท่านางอาบ (เมืองหนองหานหลวง) เมื่อพระองค์สิ้น มีโอรสคนหนึ่งชื่อว่าเจ้าสุระอุทก ขึ้นครองเมืองต่อด้วยพระชนมายุเพียง 15 พรรษา วันหนึ่งพระยาสุระอุทกเสด็จออกไปยังเขตแคว้นหนองหานหลวงแถบลำน้ำมูลได้เผชิญหน้ากับพญานาค ชื่อธนมูล เกิดการต่อสู้กันแต่ก็ไม่มีผู้ใดแพ้นะ พระยาสุระอุทกจึงยกไพร่พลกลับ แต่นาคธนมูลผูกใจเจ็บจึงพาเหล่าทัพอสรพิษติดตามไปจนถึงเมืองหนองหานหลวง ทั้งหมดได้แปลงกายเป็นอึ่งแก้งเผือก พระยาสุระอุทกจึงสั่งให้พรานออกไปล่าเอาเนื้อมาแจกจ่ายกินกันอย่างทั่วถึงทั้งเมือง ทำให้นาคธนมูลโกรธแค้นมาก ในเวลากลางคืนนาคได้โผล่ขึ้นมาถล่มเมืองหนองหานหลวงจนจมใต้น้ำ และจับพระยาสุระอุทกมัดด้วยบาศบ่วงไปลงแม่น้ำโขงแล้วเอาศพไปคืนให้แก่เจ้าเมือง ฝ่าย

เจ้าภิงคารและเจ้าคำแดงราชบุตรของพระยาสุระอุทกพร้อมด้วยผู้ที่รอดตายจำนวนหนึ่งได้มาตั้งเมืองใหม่อยู่บนที่ดอนบริเวณภูน้ำลอดเชิงชุม มีพระยานาคชื่อ สุวรรณนาค ได้ประกอบพิธีอภิเษกเจ้าภิงคาระขึ้นเป็นเจ้าเมืองหนองหานหลวงใหม่ พร้อมกับมเหสีชื่อ พระนางนารายณ์เจงเวง ส่วนเจ้าคำแดงได้ปกครองเมืองหนองหานน้อย (บริเวณอำเภอกุมภวาปี) ต่อมาสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จมาฉันข้าวที่ภูคำพร้าว ได้ประทับพระบาทรอยไว้บนแผ่นศิลาเป็นรอยที่ 4 พระยาสุวรรณภิงคาร จึงสร้างเจดีย์ครอบรอยพระบาทเหล่านั้นไว้ปัจจุบันเรียกว่าพระธาตุเชิงชุม ต่อมาเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วพระยาสุวรรณภิงคารทราบข่าวว่าพระมหากัสสปะจะนำอัฐธาตุมาบรรจุที่เมืองหนองหานหลวงจึงสั่งให้ชาวเมืองฝ่ายชายและหญิงแข่งกันสร้างอุโมงค์หากใครเสร็จก่อนจะได้อัฐธาตุไปบรรจุไว้บูชา ฝ่ายหญิงซึ่งมีพระนางนารายณ์เจงเวงเป็นหัวหน้าได้เลือกสถานที่ในเมือง ส่วนฝ่ายชายจะก่อสร้างบนภูเขาที่ดอยแทน มีข้อตกลงว่าหากเห็นดาวเพ็ก (ดาวพระศุกร์) ขึ้นก็ให้วางมือระหว่างก่อสร้างฝ่ายหญิงได้ใช้อุบายหลอกฝ่ายชายให้ทำงานไม่สะดวก เช่น แต่งตัวไปยั่วยวน ขณะเดียวกันฝ่ายชายก็ประมาทฝีมือฝ่ายหญิงด้วย ในที่สุดฝ่ายหญิงสร้างปราสาทเสร็จก่อนพร้อมกับจุดโคมไฟหลอกว่า “ดาวเพ็ก” ขึ้นแล้วทำให้ฝ่ายชายละทิ้งงานและก็รู้ว่าถูกหลอก ปราสาทภูเพ็กจึงเสร็จเพียงครั้งเดียว และกลายมาเป็นชื่อปราสาทหลังนี้ว่า “ภูเพ็ก” เพราะตั้งอยู่บนยอดภูเขาผวนอกกับเรื่องราวของ “ดาวเพ็ก” (สรรคส์สนธิ บุญโยทยาน, 2549)

หลังจากยุคของพระยาสุวรรณภิงคาระแล้วมีเจ้านายขอมผลัดเปลี่ยนกันมาปกครองเมืองหนองหานหลวงอีกหลายคน แต่ที่สุดท้ายก็ทิ้งเมืองกลับไปยังกัมพูชาเพราะฝนแล้งติดต่อกัน 7 ปี ทำนาไม่ได้ เมืองหนองหานหลวงจึงร้างมาจนสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้โปรดเกล้าให้อุปฮาด เมืองกาฬสินธุ์มาเป็นพระธานีครองเมืองหนองหานหลวงโดยเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นสกลทวาปี ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ พระธานีมีใจเอนเอียงเข้าข้างจึงถูกประหารชีวิต และให้คนใหม่คือพระยาประเทศธานีเป็นเจ้าเมืองพร้อมกับเปลี่ยนชื่อเมืองเป็นสกลนครจนถึงปัจจุบัน

ในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในหนังสือของกรมศิลปากร เรื่อง รอยอดีตสกลนคร ได้อธิบายว่าไม่สามารถยืนยันได้ว่าปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยใด เพราะไม่ปรากฏลวดลายแกะสลักใดๆ เลย แต่ดูจากแปลนการก่อสร้างปราสาทและทำเลที่ตั้งสันนิษฐานว่าอาจจะสร้างในสมัยพุทธศตวรรษที่ 16-17 ในศิลปะเขมรแบบบาปวน-นครวัด มีความตั้งใจเพื่อสร้างเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู จากการสันนิษฐานของสรรคส์สนธิ บุญโยทยาน (2549) ได้กล่าวว่าปราสาทภูเพ็กน่าจะสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ระหว่างปี 1724-1762 เนื่องด้วยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 นั้นมีการก่อสร้างทั้งศาสนสถาน อโรคยาศาล พื้พักคนเดินทาง และปราสาทหลายแห่งในประเทศไทย แต่หลายแห่งก็สร้างไม่เสร็จเพราะพระองค์ได้สิ้นพระชนม์เสียก่อน ซึ่งมีหลักฐานการทิ้งงานที่ทำการก่อสร้างไม่เสร็จให้เห็นได้ในบริเวณปราสาทที่ไม่ได้ทำ ส่วนหลังคาปราสาท หรือร่องรอยการตัดหินที่ยังมีการกองหินและยังไม่ได้ขนย้าย อีกรอบๆ ปราสาท และยังคงพบพระพุทธรูปศิลปะขอมที่สลักจากหินทรายถูกค้นพบในโพรงหินบันไดชั้นสุดท้ายซึ่งแสดงให้เห็นการนับถือพระพุทธรูปศาสนา มีพระพุทธรูปในบริเวณปราสาทภายหลังพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สิ้นพระชนม์ลง ก็สิ้นการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนา เพราะพระเจ้าชัยวรมันที่ 8 ได้กลับไปนับถือศาสนาฮินดู ทำให้เกิดการทำลายปราสาท และการทุบทำลายพระพุทธรูปเป็นจำนวนมาก

2. ปราสาทภูเพ็ก

ปราสาทภูเพ็ก เป็นปราสาทเทวาลัย “ศาสนบรรพต” ตั้งบนยอดเขา ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคทางทิศเหนือสุดของ “อาณาจักรกัมพูชเทสะ-ขอม-เขมร” ในยุคโบราณ (Ancient Khmer) และอาจเป็นปราสาทหินในรูปแบบ “ปราสาทประธาน เชื่อมอาคารมณฑปบนฐานแกนยาว” ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สร้างอยู่ทางทิศเหนือสุดของภูมิภาคอีสานเหนือ-อีสานใต้ จนถึงเขตเขมรต่ำ (ขะแมร์กรอม) ทางทิศใต้ อันเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางอำนาจการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของอาณาจักรเขมรโบราณ ตั้งอยู่บนยอดเขาภูพาน สร้างด้วยหินทรายบนฐานศิลาแลง มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม ด้านหน้าเชื่อมต่อกับมณฑป รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชั้นที่ 1 สูงประมาณ 1.58 เมตร ชั้นที่ 2 สูงประมาณ 0.70 เมตร ตัวปราสาทสูง 7.67 เมตร ซึ่งยังสร้างไม่แล้วเสร็จ ไม่มีหลังคา และยอดปราสาท เพียงแต่ทำซ็อดตั้งไว้เท่านั้น ปราสาทภูเพ็กได้มี

การประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดขอบเขตโบราณสถาน โดยมีเนื้อที่ทั้งหมด 14 ไร่ 1 งาน 43 ตารางวา (วรณัย พงศาชลากร, 2555)

2.1 รูปแบบสถาปัตยกรรมของพระธาตุภูเพ็ก

มีเรื่องราวของปราสาทหินในคติไศวะนิกายผสมกับนิกายปศุปะตะ ที่สร้าง “เทวาลัย” ขึ้นบนยอดเขาเพื่อสมมติให้เป็นเขาไกรลาส (Kailasha) บนพื้นโลก เพื่อประดิษฐานรูปประติมากรรม “ศิวลึงค์” (Shiva Linga) เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระศิวะ ประดิษฐานอยู่เป็นประธานในอาคารประธานที่เรียกว่า “วิมาน” ปราสาทภูเพ็กยังเป็นปราสาทหินที่ถูกวางแผนผังในรูปแบบของ “ปราสาทประธาน (วิมาน) เชื่อมต่อมณฑปด้วยอันตราละบนฐานต่อเนื่องขนาดใหญ่” ในวัฒนธรรมปราสาทแบบเขมร อีกฐานชั้นซ้อนของมณฑปที่ปราสาทภูเพ็ก ก็เป็นรูปแบบของฐานมณฑปแผนผังทรงจัตุรมุข ที่ยกพื้นบัวสูงกว่าฐานบัวของปราสาทประธานเพียงแห่งเดียว นับจากรูปแบบของปราสาทประธานในแผนผังเดียวกันที่พบในประเทศไทยและกัมพูชา แผนผังของปราสาทเชื่อมมณฑปที่ปราสาทภูเพ็ก มีขนาดความยาวประมาณ 34 เมตร

รูปแบบแผนผังของปราสาทภูเพ็กเป็นแบบที่ใช้แกนยาวเป็นหลัก (Plan Axe) ในแนวตะวันออกถึงตะวันตกที่เริ่มจากบันไดขึ้นทางมายังซาลาทางเดินหรือทางดำเนิน ตรงขึ้นสู่สระพักบันได ก่อนขึ้นสู่บันได ที่ไต่ระดับความลาดชันขึ้นไปสิ้นสุดที่เพิงหน้าผาหินทรายทางด้านหน้าของยอดเขาโดยเพิงจากแกนยาวเส้นตรง เมื่อผ่านขึ้นไปสู่ยอดเขา ระยะทางกว่า 100 เมตร ก็จะพบตัวฐานของปราสาทภูเพ็กวางตัวทอดยาว “หมุนหน้า” (Orientations) ไปทาง “ทิศตะวันออกแท้” (Due East) โดยจะเห็นพระอาทิตย์ขึ้นตรงกับกรอบประตูในช่วงวัน “วสันตวิษุวัต” (Vernal Equinox) ซึ่งเป็นวันที่ช่วงสว่าง (กลางวัน) และช่วงมืด (กลางคืน) ในหนึ่งวันจะมีเวลาใกล้เคียงกันมากที่สุดในรอบปี โดยแนวฐานปราสาทภูเพ็ก จะทำมุมเฉียงขึ้นไปทางทิศเหนือจากแนวเส้นขนานละติจูด (Latitude Parallel) ประมาณ 3 องศา ในช่วงเวลาหนึ่งของเดือนมีนาคมและกันยายนในทุกปี พระอาทิตย์จะขึ้นที่ขอบฟ้าทางทิศตะวันออกแท้ตรงกับแกนหลักของปราสาทพอดี ซึ่งก็เหมือนกันกับการหมุนหน้าหรือหมุนทิศของปราสาทเทวาลัยในวัฒนธรรมของเขมรโบราณโดยทั่วไป ที่ส่วนใหญ่ก็จะเริ่มต้นจากการ “รังวัด” หามุมแสงของพระอาทิตย์ตอนเช้า อยู่ใน “ระบบความเชื่อ” (Belief System) โดยวางแผนผังตามแนวของแสงของพระอาทิตย์ในเวลาเช้า ทาบเป็นเงาจากหลักหมุดหนึ่งไปยังอีกหลักหนึ่งตามแนวเงาไปทางทิศตะวันตก เพื่อเตรียมการก่อสร้างอาคารศาสนสถานตามแนวหลักที่กำหนดขึ้นจากแสงอาทิตย์ สอดรับกับคติความเชื่อเก่าแก่ที่สืบทอดกันตั้งแต่ยุคก่อน

“ปราสาทภูเพ็ก” เป็นปราสาทหินในรูปแบบปราสาท “ศาสนบรรพต” หรือ เทวาลัย-เทวสถาน บนยอดเขาธรรมชาติ เพื่อ “สมมติ” ให้เป็นวิมานที่ประทับขององค์พระศิวะและเหล่าทวยเทพบนยอดเขาไกรลาสบนพื้นโลก ประดิษฐาน “ศิวลึงค์” (Shiva Linga) ขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างอันซับซ้อน เป็นสัญลักษณ์สำคัญแทนองค์พระศิวะ มีร่องรอยของการจัดวางหมู่อาคารศาสนสถานล้อมรอบอาคารที่เป็นจุดศูนย์กลางอย่างปราสาทประธาน ด้วยระบบของอาคาร “ระเบียงคด” ที่มีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมล้อมปริณทลศักดิ์สิทธิ์ และอาจประกอบด้วยอาคารอื่นๆ ทั้งบรรณาลัย พลับพลาและอาคารเรือนเครื่องไม้ “บันไดขึ้นทาง” (Stairway) ด้านหน้าสุดของระดับชั้นล่างตามแนวแกนหลักของปราสาทภูเพ็ก จากสระพักเขาด้านล่างทางทิศตะวันออก น่าจะเป็นบันไดที่ทำขึ้นจากหินทราย เป็นชั้นเริ่มต้นอยู่ใกล้กับลานจอดรถของวัดพระธาตุภูเพ็ก ถัดขึ้นมาเป็นซาลาทางเดิน หรืออาจมีการทำเป็นหวนาคที่หน้าบันได เรียกว่า “สะพานนาค” (Naga Bridge) ความยาวประมาณ 250 เมตร กว้างประมาณ 15 เมตร ยกสูงชันกว่าระดับด้านข้างประมาณ 50 เซนติเมตร ขอบของซาลาทางเดิน บุด้วยหินทรายเป็นก้อนวางเรียงเป็นแนว ซึ่งหากสร้างเสร็จสมบูรณ์ก็อาจมีการวาง “เสานางเรียง” (Cumval) เช่นเดียวกับปราสาทบนยอดเขาหลังอื่นๆ ด้านในของซาลาทางเดินใช้ดินบดอัดและนำหินทรายภูเขามาวางจัดเรียงปูทับไว้เป็นพื้นทางเดินด้านบน

ด้านบนสุดของยอดเขา มีร่องรอยของการปรับพื้นที่เขาธรรมชาติให้เป็นลานเรียบเสมอกัน ทางด้านขวาของบันไดทางขึ้น มีร่องรอยของสระน้ำที่ไม่มีมีการกรูขอบสระด้วยหิน เรียกว่า “สระแก้ว” ซึ่งเป็นลักษณะของบ่อน้ำกินน้ำใช้ของผู้คนที่มาเป็นแรงงานสร้างปราสาท ไม่ใช่สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ ติดกับสระน้ำใกล้กับหน้าผา มีลานหินขนาดใหญ่ตกแต่งชื่อใหม่ใน

ยุคปัจจุบันว่า “ลานเพ็ญกุสา” ความยาวของฐานปราสาทกุเพ็ญ มีความยาวประมาณ 34 เมตร มากกว่าความยาวของฐานล่างปราสาทหินพิมายที่จัดเป็นปราสาทหินที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ที่มีความยาวประมาณ 32.5 เมตร

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุกุเพ็ญ

ในสังคมเกษตรกรรมโบราณ ก่อนการเกิดขึ้นของคติความเชื่อทางศาสนาที่ซับซ้อน ในช่วง “วสันตวิษุวัต” (March equinox) ก็คือเวลาของการ “เริ่มต้น” ของวิถีการผลิตในฤดูกาลเพาะปลูกใหม่ เพื่อการคำนวณเวลาในการเตรียมเมล็ดพันธุ์ เพาะต้นกล้า เตรียมไถปรับดิน ถากร่องน้ำและซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ให้พร้อมพอดีกับการมีฝนแรกที่จะตกลงมาในเวลาไม่นานนัก จึงใช้การสังเกตการขึ้นของดวงอาทิตย์ของมนุษย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน “อำนาจเหนือธรรมชาติ” (Animism) พัฒนาเป็นคติความเชื่อทางศาสนา และเทวนิยมก็ยังคงสืบทอดเวลาสำคัญให้เป็นช่วงเวลา “มหามงคลฤกษ์” จากอารยธรรมเก่าแก่ มาผสมผสานไว้กับการก่อสร้างอาคารศาสนสถาน ที่จะเป็นศูนย์กลางของอำนาจเหนือธรรมชาติและคติความเชื่อแล้วยังใช้เป็น “เครื่องมือ” (Tool) เพื่อเป็นจุดสังเกตในการบ่งบอกช่วงเวลาสำคัญ นั่นก็คือการก่อสร้างอาคารศาสนสถานให้หันทิศไปให้ตรงกับช่วงเวลาที่เป็นมงคล ในช่วงเริ่มต้นของฤดูกาลเพาะปลูก สืบทอดมาสู่คติความเชื่อโบราณของอินเดียผสมผสานการหันทิศตามคติการสร้างศาสนสถานแห่งองค์เทพเจ้า ใช้คัมภีร์ปุราณะทางศาสนาเป็นข้อกำหนด กำกับการก่อสร้างจัดวาง “พลังอำนาจ” ของกษัตริย์ผู้สถาปนาไว้ตามหลักมณฑลจักรวาล (Cosmic Mandala) เพื่อให้มีอำนาจานุภาพที่ยิ่งใหญ่ทางโลก ปราสาทจะต้องสร้างหันหน้าไปทางทิศที่พระอาทิตย์ขึ้นในช่วงวันวสันตวิษุวัตในเดือนมีนาคม ซึ่งตามปฏิทินสุริยคติแล้วถือว่าเป็นฤกษ์ของช่วงเวลาใหม่หรือช่วงปีใหม่ที่เปี่ยมมงคลที่สุดในรอบปี

ปราสาทเทวาลัยโบราณในคติฮินดู สร้างหันหน้ารับพระอาทิตย์ขึ้น ก็จะสร้างช่องประตูที่ตรงกันเอื้อให้แสงของพระอาทิตย์ในวันปีใหม่สอดส่องผ่านประตูเข้ามาทาบแสงบนรูปประติมากรรมศิวลึงค์ ที่ประดิษฐานไว้กลางห้องครรภคฤหะ (Garbhagriha) ของปราสาทประธานได้ แสดงการสืบทอดคติความเชื่อพื้นฐานของสังคมมนุษย์ที่ต้องการความอยู่รอด ในรูปของ “ความอุดมสมบูรณ์” (Fertility) แห่งชีวิต ที่จะมีส่วนตอนของ “พิธีกรรม” (Ritual) ในแต่ละเวลาของช่วงฤดูกาลผลิตในรอบปี เพื่อการวิงวอนให้อำนาจของเทพบนสรวงสวรรค์ อำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถสัมผัสเห็นได้อยู่บนยอดเขาจะอำนวยพรให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล ไม่ให้เกิดโรคร้าย ความแห้งแล้งและความอดอยาก ให้พืชพรรณธัญญาหารเจริญเติบโตได้ผลผลิตจำนวนมาก ปราสาทศักดิ์สิทธิ์บนยอดเขาของขอมจึงมี “หน้าที่” (Functional) เพื่อการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน “หลักประกัน” ทางด้านจิตใจและวิญญานกับผู้คนของชุมชนเกษตรกรรม จึงมี “คติความเชื่อ” (Myth-Belief) และ “พิธีกรรม” (Ceremony) ที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย มีลำดับขั้นตอนและรายละเอียดมากขึ้นจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับสืบต่อเนื่องมา พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาสักการะ มีพิธีกรรมการเฉลิมฉลอง บูชาอำนาจเหนือธรรมชาติ ด้วยเครื่องพลีกรรม เครื่องหอมดอกไม้ นม เนย สุราและสิ่งของเช่นสังข์เวศ อำนาจแห่งเทพเจ้าสูงสุด และตามคติสุริยวาทีนในวัฏจักรแต่ละช่วงของรอบปีจึงถือเป็น “วันเริ่มต้น” การเริ่มต้นชีวิตใหม่ของสังคมเกษตรกรรม สืบทอดต่อมาจากจากวัฒนธรรมของอินเดียส่งต่อผ่านขวามายังวัฒนธรรมเขมรโบราณ นอกเหนือจากวันช่วง “วสันตวิษุวัต” (March equinox) ของเดือนมีนาคม ในเดือนกันยายน ซึ่งเป็นช่วงเวลา “ศารทวิษุวัต” (Autumnal equinox) อันเป็นปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์เช่นเดียวกับช่วงวันวสันตวิษุวัต คือ พระอาทิตย์จะท่ามกับโลก พอดีกับเส้นศูนย์สูตร ทำให้กลางวันและกลางคืนมีช่วงของเวลาที่ใกล้เคียงกัน เป็นการเริ่มต้นฤดูหนาวก่อนการเก็บเกี่ยว แต่การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลก็อาจทำให้เกิดความล้มเหลวของผลผลิตจากภัยทางธรรมชาติของแมลงศัตรูพืช ความแห้งแล้ง จากไฟป่า หรือจากลมพายุในช่วงรอยต่อฤดูกาล โรคร้ายที่มากับฤดูหนาว จนทำให้เกิด “ความไม่สบายใจ วิตกหวาดหวั่นและหวาดกลัว” ให้กับผู้คนในสังคมที่ยังพึ่งพาธรรมชาติ ซึ่งก็มีการประกอบพิธีกรรม บวงสรวงสักการะบูชาเหล่าเทพที่เทวสถานอีกครั้ง เพื่อร้องขอให้เทพช่วยคุ้มครองผลผลิตที่กำลังจะเก็บเกี่ยว เพิ่มความมั่นใจ และเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์จะสร้างสิ่งก่อสร้างทางศาสนสถานให้ตรงกับคติความเชื่อ ที่มาจาก

สังเกต และการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและกำหนดฤดูกาลที่ตายตัว จากทิศทางการขึ้นของพระอาทิตย์ ในช่วง 2 ครั้งต่อปี

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามหลักการของสุริยะปฏิทินขอมโบราณ

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้สำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ควรมีสำหรับเส้นทางท่องเที่ยวตามความเชื่อตามหลักการของสุริยะปฏิทินขอมโบราณ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่จะสามารถพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ จำนวน 5 รายได้แก่ 1) คุณสรรค์สนธิ บุญโยทยาน นักวิชาการและอาจารย์ที่ค้นคว้าเกี่ยวกับสุริยะปฏิทินของพระธาตุภูเพ็ก 2) เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลนาหัวบ่อ (นักวิชาการศึกษา) ที่รับผิดชอบดูแลโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเทศบาลตำบลนาหัวบ่อ 3) อติตสมาธิสภาจังหวัด เขต 1 พรรณานิคม และอติตประธานสภาวัฒนธรรมตำบลนาหัวบ่อ 4) เจ้าของธุรกิจรีสอร์ทบ้านคราสวลี&โฮมสเตย์ อติตครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์สกลนคร 5) คุณวารุณี จันทร์วิภาค กลุ่มทอผ้าภูไทธัญญา ได้ผลการศึกษาดังนี้

3.1 การดำเนินการเดิมของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพระธาตุภูเพ็กของเทศบาลตำบลนาหัวบ่อ เดิมทางเทศบาลตำบลนาหัวบ่อร่วมกับอุทยานแห่งชาติภูพาน สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม ได้เคยจัดโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีกิจกรรมที่น่าสนใจคือการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวจำนวน 2 เส้นทางบนพระธาตุภูเพ็ก ในช่วงวันเพ็ญ (วันที่ 20-21 ธันวาคม 2562) มีการจัดการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเดินขึ้นไปยังพระธาตุภูเพ็ก มีกิจกรรมการเวียนเทียนรอบปราสาทภูเพ็กนำการฟังธรรมเทศนาโดยพระอธิการณรงค์ศักดิ์ ฐิตสีโล เดินทางเรียนรู้เรื่องพืชพันธุ์สมุนไพรบนภูพานจากตัวแทนหน่วยพิทักษ์อุทยานฯภูพาน เรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์จากผู้เชี่ยวชาญ วิทยากร คือ คุณสรรค์สนธิ บุญโยทยาน นอกจากนี้ในช่วงวันวันสันติวิษณุวัติ (21 มีนาคม) วันสารทวิษุวัต (21 กันยายน) และวันครีมายัน (21 มิถุนายน) และวันเพ็ญ (21 ธันวาคม) ก็จะมีประชาชนชาวสกลนครและประชาชนจากพื้นที่อื่นๆ ที่มีความเลื่อมใส และศรัทธา เดินทางขึ้นปราสาทพระธาตุภูเพ็กเพื่อปฏิบัติธรรมและรับพลังจากแสงอาทิตย์ที่ถือว่าเป็นมงคลกับชีวิต โดยแต่ละครั้งของการขึ้นปราสาทพระธาตุภูเพ็กจะมีพระสงฆ์จากวัดพระธาตุภูเพ็กหรือพื้นที่อื่นๆ นำสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม ในเวลากลางคืน มีการกางเต็นท์พักค้างบนพื้นที่ยอดเขา เพื่อรอทำพิธีกรรมตามความเชื่อในการรับพลังงานดีๆ จาก พระอาทิตย์ตามวันในสุริยะปฏิทินที่มีความเชื่อว่ามี การเปลี่ยนผ่านฤดูกาล จะทำให้ได้รับสิ่งที่เป็นมงคลต่อชีวิตของผู้ที่ขึ้นไปปฏิบัติธรรมตามความเชื่อและศรัทธาตามศาสนาพุทธ ซึ่งต่อมาก็มีการจัดงานเป็นประจำทุกปี ในช่วงวันที่ 20-22 ธันวาคม (ขึ้นอยู่กับช่วงวันที่กำหนดโดยหน่วยงานที่จัด) เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อำเภอพรรณานิคม ร่วมกับส่วนราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่จัดโดยหน่วยพิทักษ์อุทยาน โดยนำนักเรียนและครูโรงเรียนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเข้าร่วมเดินป่าสำรวจพื้นที่ทั้งป่าเหียง ป่าเต็ง รัง บริเวณใกล้เคียงกับพระธาตุภูเพ็ก รวมถึงมีการมีการแสดงแสงสีเสียงในบางปีที่มีการจัดงาน ข้อเสนอแนะควรจะมีงบประมาณจากจังหวัดมาให้จัดงานในทุกๆ ปี เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมาเที่ยวได้เป็นช่วงเทศกาล จะทำให้คนรู้จักพระธาตุภูเพ็กมากขึ้น ถ้ามีการจัดงานเทศบาลเป็นหน่วยงานหลักที่จัดงานร่วมกับวัดและร่วมกับอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อจะได้มีงบประมาณมาจัดงานอย่างต่อเนื่อง และถ้าจะให้ดีก็ควรมีการประสานงานกับโรงเรียน ในการนำนักเรียนขึ้นมาเรียนรู้เรื่องของสุริยะปฏิทินกับการมีการแสดงที่แสดงถึงวัฒนธรรมขอม หรือความเป็นมาของพระธาตุภูเพ็ก จะทำให้เกิดความห่วงใยในศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

2.2 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักท่องเที่ยว และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้เสีย รวมถึงผู้นำที่มีประสบการณ์ การท่องเที่ยวและที่ได้ขึ้นไปในช่วงเวลาที่เป็นวันตามสุริยะปฏิทินทั้ง 3 ช่วงเวลา ช่วงวันที่ 21 มีนาคม 2563 วันที่ 21 มิถุนายน 2563 และช่วงวันเพ็ญ 21 ธันวาคม 2563 พบว่าทุกท่านที่ได้เดินทางไปบนปราสาทพระธาตุภูเพ็ก เพื่อดำเนินกิจกรรมในการร่วมปฏิบัติธรรม รับพลังแสงตะวัน ในตอนเช้า ที่เลือกขึ้นมาในช่วงวันเวลาดังกล่าวเพื่อต้องการปฏิบัติธรรม ปฏิบัติดีเพื่อรับพลังดี ๆ ของชีวิต เพราะเชื่อว่าปราสาทพระธาตุภูเพ็ก มีความศักดิ์สิทธิ์อีกทั้งกิจกรรมของวัดพระธาตุภูเพ็ก สำหรับ พระ

ธาตุฤๅษีเมื่อไม่มีการจัดงานก็จะมึนงงท่องเที่ยวขึ้นมาขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการขึ้นมาสักการะขอน้ำฟ้าน้ำฝนในช่วงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หลังจากที่ได้มาท่องเที่ยวก็ขึ้นขอบมากเพราะได้มีกิจกรรมปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิด้วย และถ้าจะมึนงงท่องเที่ยวขึ้นมาหลายๆ ส่วนใหญ่ก็ขึ้นมาปฏิบัติธรรม สวดมนต์ และรับพลังสุริยะ ระยะเวลาสำหรับการเลือกเดินทางท่องเที่ยวจะเลือกในช่วงเกิดสุริยะปฏิทิน เพราะว่าสะดวกในช่วงเวลานั้น สำหรับนักท่องเที่ยวบางคนก็หาโอกาสในการมาท่องเที่ยว เกิดจากการบอกเล่าของเพื่อน ส่วนใหญ่ตอบว่าถ้ามีการทำท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการทอผ้าย้อมครามของอำเภอพรรณานิคม ก็สามารถทำได้เพราะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องครามด้วย อาจจะให้มีผ้าย้อมคราม หรือมัดย้อมด้วยครามในพื้นที่ใกล้เคียงกับวัดพระธาตุฤๅษี

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการท่องเที่ยวบนพระธาตุฤๅษี

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว มีดังนี้

1. ถ้ามีการจัดการท่องเที่ยวบนปราสาทพระธาตุฤๅษี กิจกรรมท่องเที่ยวที่ควรจัดการ คือ กิจกรรมการเวียนเทียน สวดมนต์ และสวดมนต์ตอนรับพลังงานจากดวงอาทิตย์ กับกิจกรรมที่ควรเพิ่มคือ ควรพาไปดูพื้นที่ด้านหลังแหล่งตัดหินสำหรับทำปราสาท เส้นทางเดินป่าใกล้ๆ จะได้มีบรรยากาศของการผจญภัยไปด้วย กับทำพื้นที่พักกางเต็นท์ มีเต็นท์ให้บริการ และควรมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นบรรยายเรื่องการสร้างปราสาท ความสำคัญของพระธาตุฤๅษี และควรมีเรื่องของการทำบุญ เช่นการทอดผ้าป่าในแต่ละช่วงเวลาตามสุริยะปฏิทิน เพื่อคนที่มาปฏิบัติธรรมก็ได้ทำบุญไปด้วย

2. สิ่งที่ต้องปรับปรุงสำหรับการจะจัดท่องเที่ยวบนปราสาทพระธาตุฤๅษี คือ เรื่องของห้องน้ำ และความสะอาดของห้องน้ำ เนื่องจากการขาดแคลนน้ำในช่วงที่ไปบางช่วงทำให้นักท่องเที่ยวที่ขึ้นมาไม่สามารถใช้ห้องน้ำได้ ยิ่งถ้ามีคนมากก็จะมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องพื้นที่จอดรถบริเวณข้างล่างที่มีอยู่อย่างจำกัด อาจจะต้องจัดมีการจัดการด้านพื้นที่จอดรถบริเวณทางขึ้น

3. ควรมีการพัฒนาจัดทำของที่ระลึก หรือนำผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ได้แก่ ผ้าย้อมคราม หรือเอาหญ้าเพ็ก มาทอเป็นของประดิษฐ์ที่ระลึกจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว

4. ควรมีระบบจัดการขยะที่ดี เพราะเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาในปริมาณมาก ปัญหาคือขยะที่ทำให้วัดต้องมารับผิดชอบในการเผา เพราะไม่มีใครนำขยะลงมาทำให้เกิดปัญหาในการจัดการของวัด ซึ่งวัดมีข้อจำกัดเหมือนกันในการจัดการมีคนไม่เพียงพอที่จะมาจัดการ ขาดงบประมาณ โดยเฉพาะเรื่องของน้ำ ห้องน้ำ

ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัยสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวสุริยะปฏิทินบนพระธาตุฤๅษี มีดังนี้

1. จัดเตรียมชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อบรมเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโควิดจะมีการจัดการนักท่องเที่ยวอย่างไร หลังยุคโควิดจะทำอย่างไรกับการท่องเที่ยว

2. ควรมีการจัดงบประมาณเพื่อมาพัฒนาจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ ปราสาทพระธาตุฤๅษี เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพระธาตุฤๅษี การรับแสงพลังสุริยะคืออะไร จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้เพิ่มขึ้น

3. ปรับให้มีระบบการจัดการการจองพื้นที่สำหรับการจองเต็นท์ กับจัดให้มีเต็นท์สำหรับพักค้าง พร้อมเครื่องนอน และคิดค่าบริการ จะทำให้ชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

4. โปรแกรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางความเชื่อและวัฒนธรรม ตามสุริยะปฏิทินบนพื้นที่พระธาตุฤๅษี ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการสร้างจุดเด่นของการท่องเที่ยวในเรื่องของความเชื่อ หรือศาสนา ต้องให้ความสำคัญกับความเป็นมาและประวัติศาสตร์ของพระธาตุฤๅษี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการสร้างปราสาทที่อยู่กับความเชื่อของความอุดมสมบูรณ์ การได้รับพลังงานจากสุริยัน จะทำให้คนที่มาปฏิบัติธรรมได้รับความสงบนิ่งใจ ได้รับความสุข ความสมบูรณ์จากการมาปฏิบัติธรรมบนปราสาทเทวาลัย ที่มีความเชื่อโบราณของลัทธิพราหมณ์-ฮินดู ที่เชื่อว่า แสงสว่างจากพระอาทิตย์ จะช่วยสร้าง “พลัง” แก่รูปเคารพ หรือรูปศิวลึงค์แห่งองค์พระศิวะ ที่จะมีขั้นตอนของ “พิธีกรรม” (Ritual) ซึ่งปัจจุบันอาจใช้พิธีกรรมทางสงฆ์ การเรียนรู้เรื่องการสร้างปราสาท จุดต่างๆ ที่สำคัญของปราสาทถึงแม้จะสร้างไม่เสร็จ ได้แก่ รางโสมะสูตร รางน้ำสลักหินที่ต่อจากภายในปราสาทขอมไปสู่ภายนอกเพื่อนำน้ำหรือของเหลวที่ผ่านพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ หรือศิวลึงค์ (Shiva Lingam) ที่เป็น

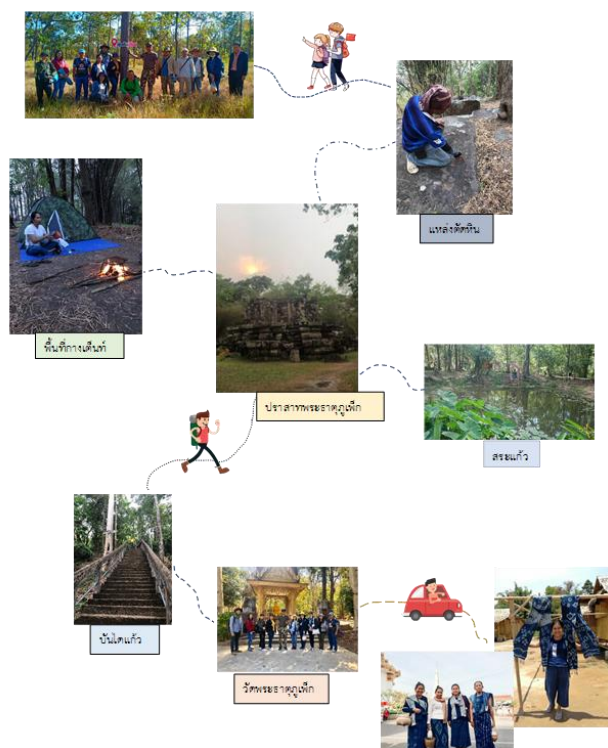
การสร้างสิ่งสมมติเพื่อการบูชาพระศิวะเป็นเทพสูงสุด ซึ่งการมีสถาปัตยกรรมประกอบการมีวาทกรรมจะทำให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ต้องมีการเผยแพร่ สื่อสารในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดการแพร่กระจายเรื่องเล่า (Story) ของปราสาทพระธาตุนฤเพ็ช โดยเฉพาะเรื่องเล่าเกี่ยวกับการสร้างปราสาทแข่งกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย และผู้หญิงได้ใช้กลลอกฝ่ายชายว่าได้สร้างพระธาตุนารายณ์เจงเวงเสร็จก่อน ก็จะทำให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น อีกด้านหนึ่งต้องหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่รองรับนักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปเที่ยวอาจจะทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควบคู่กับการท่องเที่ยวแบบศาสนาและความเชื่อ มีความเชื่อมโยงกัน พานักท่องเที่ยวไปชมแหล่งตัดหิน เดินป่าตั้งรับหลังพระธาตุ เรียนรู้เรื่องพืชสมุนไพร ก็จะทำให้เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้น สำหรับโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ได้พัฒนารวมถึงสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวดังตารางที่ 1 และภาพที่ 2 เส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถบริหารจัดการได้ตามโปรแกรมที่กำหนด

ตารางที่ 1 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมทางความเชื่อและวัฒนธรรม ตามสุริยะปฏิทินบนพื้นที่พระธาตุนฤเพ็ช

โปรแกรม	กิจกรรม	รายละเอียดของกิจกรรม
วันที่ 1		
1.1 การลงทะเบียน	ลงทะเบียน จัดเตรียมลูกหาบ เพื่อขนส่งสัมภาระขึ้นบนพระธาตุนฤเพ็ช	การรับฟังวิทยากรชี้แจงเกี่ยวกับข้อห้าม ข้อปฏิบัติ บนปราสาทพระธาตุนฤเพ็ช
1.2 การรับฟังบรรยายเกี่ยวกับปราสาทพระธาตุนฤเพ็ช	การรับฟังบรรยายเกี่ยวกับปราสาทพระธาตุนฤเพ็ชจากเจ้าหน้าที่/ชุมชน	การรับฟังบรรยายจากเจ้าหน้าที่/ชุมชนเกี่ยวกับประวัติพระธาตุนฤเพ็ช
1.3 เดินทางด้วยสองเท้าขึ้นบนปราสาท	กิจกรรมการเดินทาง	กิจกรรมการเดินทางด้วยสองเท้าขึ้นบนปราสาท ผ่านชั้นบันไดแก้ว 495 ชั้น ระหว่างทางชมเส้นทางเดิมของการเดินขึ้นปราสาทด้วยบันไดหิน (กิจกรรมแชนด์แล้วแชนด์)
รับประทานอาหารกลางวันจากเสบียงที่เตรียมมา		
1.4 ชมสถาปัตยกรรมองค์ประกอบ ความเป็นพระธาตุนฤเพ็ชส่วนต่างๆ	ชมสถาปัตยกรรมเขมรโบราณ	การชมสถาปัตยกรรม องค์ประกอบของปราสาท เช่น แท่งศิวลึงค์ แท่งครรภัตร์ รางน้ำโสมสูตร ฯลฯ เรื่องเล่าจากปราสาท ชมแหล่งตัดหินหลังปราสาท ชมบารายบริเวณข้างปราสาท แหล่งน้ำในอดีต แท่งหินสุริยะปฏิทิน พร้อมเรื่องเล่าจากไกด์ท้องถิ่น
1.5 กางเต็นท์	กิจกรรมการกางเต็นท์	นักท่องเที่ยวเลือกมุมที่ชอบ มุมที่ต้องการนอน และกางเต็นท์ของตนเอง (มีลูกหาบนำเต็นท์ขึ้นมาให้) พร้อมแนะนำสถานที่ที่ขะยะ ห้องน้ำ ข้อปฏิบัติในการใช้ห้องน้ำ การใช้น้ำพักผ่อนตามอัธยาศัย รับประทานอาหารเย็น
1.6 การปฏิบัติธรรม การสวดมนต์ การเวียนเทียน	กิจกรรมทางศาสนา	ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ ปฏิบัติศีล เจริญภาวนา บนลานหน้าปราสาท พร้อมพระจากวัดพระธาตุนฤเพ็ช เวียนเทียนรอบปราสาท หลังจากนั้นเข้านอน อาจจะชมดาวในคืนเดือนมืด ชมจันทร์ในคืนเดือนหงาย ถ้าเป็นช่วงวันที่ 21-22 ธันวาคม ครีษมายัน ก็อยู่ในช่วงฤดูหนาว อาจจะมีกิจกรรมผิงไฟทำลมหนาวผ้าเรื่องเล่าจากนฤเพ็ชประกอบ

ตารางที่ 1 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมทางความเชื่อและวัฒนธรรม ตามสุริยะปฏิทินบนพื้นที่พระธาตุภูเพ็ก (ต่อ)

โปรแกรม	กิจกรรม	รายละเอียดของกิจกรรม
วันที่ 2 1.7 การรับพลังสุริยะ	กิจกรรมรับพลังสุริยะ	ฟังบรรยายเรื่อง การเกิดสุริยะปฏิทินพันปี จากชุมชน / เจ้าหน้าที พร้อมชมปรากฏการณ์สุริยะปฏิทิน สวดมนต์ร่วมกับพระสงฆ์ รับพลังสุริยะแสงแรกแห่งฤดูกาล
1.8 เดินชมป่าเต็งรังหลังพระธาตุ	เดินป่าเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	เรียนรู้เรื่องพรรณไม้ในป่าเต็งรัง รู้จักเหียง พลวง รัง เต็ง เรียนรู้เรื่องซูเปอร์มาร์เกตบนเขาภูพาน สมุนไพรจากป่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตามเส้นทางที่กำหนด ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตรไปกลับ และเดินทางกลับลงมายังบันไดแก้ว รอยของจากลูกหาบ อาบน้ำบริเวณห้องน้ำของวัด
1.9 เรียนรู้วัฒนธรรมภูไท ย้อมครามสกลนคร	กิจกรรมเรียนรู้เรื่องผ้าคราม	เรียนรู้เรื่องผ้าคราม เรียนรู้วิถีชีวิตหญิงภูไททอผ้า กิจกรรมทดลองย้อมผ้าครามด้วยเทคนิคมัดย้อมจากวิทยากรชุมชน ซื้อสินค้าที่ระลึกจากครามและต้นหญ้าเพ็ก

ภาพที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงความเชื่อ วัฒนธรรม ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

สรุปและอภิปรายผล

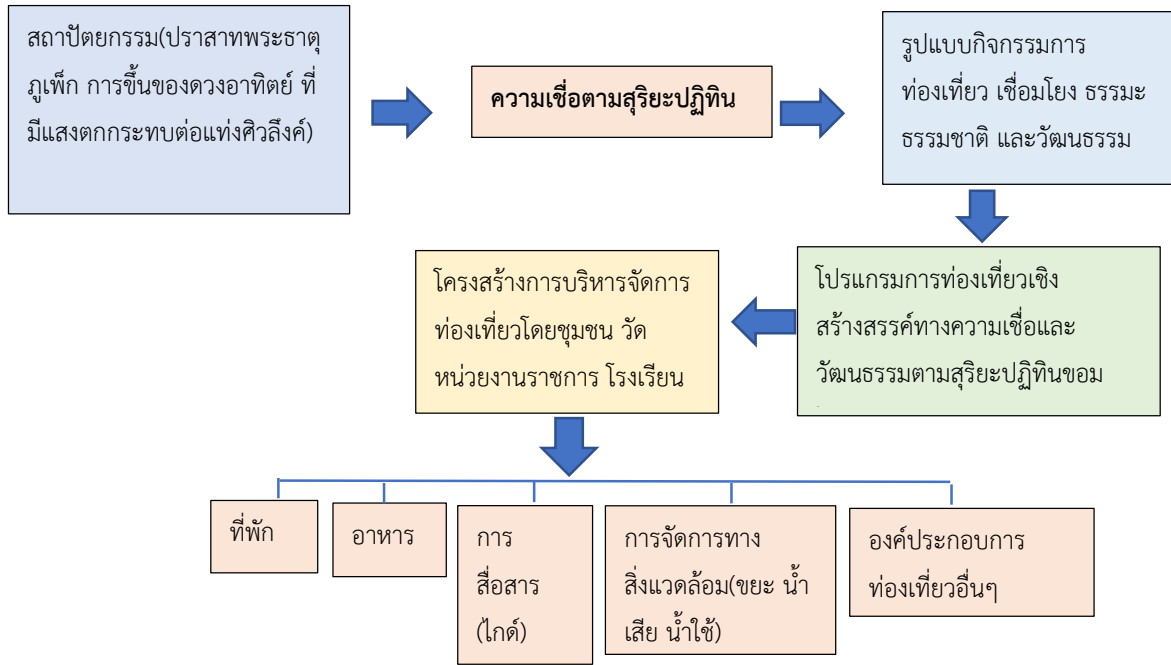
1. ในการหาแนวทางการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามหลักการของสุริยะปฏิทินขอมโบราณ บริเวณพระธาตุภูเพ็กโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อสรุปคือ สามารถที่จะพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยเชื่อมโยงเรื่องของความเชื่อและเรื่องเล่าของพื้นที่ในด้านความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ผ่านสถาปัตยกรรมที่สร้างไม่เสร็จ เรื่องเล่าตำนานในการสร้างพระธาตุภูเพ็กกับพระธาตุนารายณ์แจงแจง ซึ่งต้องมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยศึกษาประเภทของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวประเภท Silver age อีกทั้งการสนับสนุนตามแผนและยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อและศาสนา วัฒนธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดสกลนครที่มีจุดเด่นทั้ง ธรรมชาติ และวัฒนธรรม อันจะสามารถเชื่อมโยงจุดเด่นนี้เข้าด้วยกันได้

2. รูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สำหรับพื้นที่ปราสาทพระธาตุภูเพ็กสามารถใช้รูปแบบของสร้างสรรค์นั้นอยู่ภายในโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เสริมกิจกรรมเดิมของการขอพรรับพลังจากแสงสุริยะ ทำให้เป็นกิจกรรมเสริม นั่นคือการเรียนรู้เรื่องของวัฒนธรรมชาวภูไทในการย่อมนคร ซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงและเป็นเอกลักษณ์ของคนสกลนคร นักท่องเที่ยวสามารถสร้างสรรค์ผลงานด้วยการย่อมนครผ้าที่มีการจัดเตรียมไว้ให้นักท่องเที่ยวเพื่อเกิดการมีส่วนร่วมและเข้าใจวัฒนธรรมครามของสกลนคร เป็นการสร้างเสน่ห์ให้กับเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวในความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรมปราสาทพระธาตุภูเพ็กนี้ได้

3. การสร้างและเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติ (การปฏิบัติธรรม) ธรรมชาติ (การเดินป่าเรียนรู้เรื่องป่ารอบพระธาตุภูเพ็ก การรับพลังจากดวงอาทิตย์) และวัฒนธรรม (ความเชื่อเรื่องความสมบูรณ์ วัฒนธรรมครามชาวภูไท) เข้าด้วยกัน ในกิจกรรมของการท่องเที่ยวสำหรับปราสาทพระธาตุภูเพ็ก จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมได้หลากหลาย เกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จนไปสู่การสร้างรายได้ กระจายรายได้จากกิจกรรมเหล่านั้น แต่อย่างไรก็ตามชุมชนก็ต้องเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับในฐานะเจ้าของพื้นที่ การให้บริการทั้งที่พัก อาหาร มัคคุเทศก์ และในส่วนของลูกหาบ เพื่อเกิดการต่อเนื่องของการท่องเที่ยวตามสุริยะปฏิทิน และควรมีการสนับสนุนจากเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล วัด โรงเรียน ในการดำเนินการกิจกรรมแบบบูรณาการของเส้นทางท่องเที่ยว อาจอยู่ในรูปของการวางแผนการดำเนินการ งบประมาณ การสนับสนุนบุคลากรเพื่อสร้างกิจกรรมในช่วงแรก เพื่อให้เกิดโปรแกรมการท่องเที่ยวดังกล่าว จนสามารถที่จะทำการตลาดของการท่องเที่ยวต่อไป

4. ในแนวทางการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นี้ ใช้แนวคิดเรื่องของความเชื่อ และศาสนา ที่เชื่อมโยงความเชื่อและพฤติกรรมของมนุษย์ที่เข้าข่ายไสยศาสตร์ และพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการอภัยความหวังของมนุษย์ที่จะไปท่องเที่ยวตามระยะเวลาที่มีปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรม เรื่องการกำหนดทิศในการก่อสร้างที่จะทำให้ดวงอาทิตย์ขึ้นตรงกลางประตูห้องวิมานและมีแสงกระทบต่อศิวิลิ่งที่มีการแสดงพลังอำนาจของพระศิวะในห้องวิมาน ซึ่งมีความซ้อนทับกับศาสนสถานในอดีตที่มีการสร้างขึ้นตามความเชื่อของผู้สร้าง การเชื่อในเรื่องของการเกิดฤดูกาลตามสุริยะปฏิทินเชื่อมโยงกับแสงที่ส่องตรงกับแท่งศิวิลิ่งโดยเฉพาะในช่วงวันวันสันตวิษุวัต ที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลเตรียมตัวสำหรับการทำเกษตรกรรมและการเตรียมตัวสำหรับการเก็บเกี่ยวในช่วงศารทวิษุวัต

5. สามารถสรุปรูปแบบของการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ปราสาทพระธาตุภูเพ็ก บนฐานของเรื่องเล่า (Story Telling) ฐานของความเชื่อในเรื่องพลังสุริยะ ฤกษ์ที่เป็นมงคลในช่วงวันตามสุริยะปฏิทินที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของเวลา การเชื่อมโยงสิ่งเหนือธรรมชาติ กับเทพที่นับถือ รวมถึงการทำพิธีกรรมในการบูชา เพื่อให้เกิดความพอใจของเทพ และจะนำความสมบูรณ์มาสู่มนุษย์ที่ได้บวงสรวงบูชา จนสามารถนำมาสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามสุริยะปฏิทินขอมโบราณ ปราสาทพระธาตุภูเพ็ก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาล ควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน สนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมอบงบประมาณและการพัฒนาตนเองด้วยการอบรมเพื่อเป็นเจ้าบ้านที่ดีกับธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1.2 ชุมชนนำโปรแกรมการท่องเที่ยวไปดำเนินการร่วมกับเทศบาลตำบลนาหัวบ่อ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสุริยะปฏิทินอย่างต่อเนื่องจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักและนึกถึงเวลาต้องการไปพักผ่อนจากธรรมชาติพร้อมการปฏิบัติธรรม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยการให้ข้อมูลจากนักท่องเที่ยว เจ้าของรีสอร์ท เจ้าของาวาสวัดพระธาตุภูเพ็ก รวมถึงความร่วมมือของชุมชน และเทศบาลนาหัวบ่อ ขอขอบพระคุณ คุณสรสรสนธิ บุญโยทยาน ผู้เชี่ยวชาญ และเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสุริยะปฏิทินขอมโบราณของพระธาตุภูเพ็ก ขอขอบพระคุณคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่สนับสนุนงบประมาณสำหรับการวิจัยจากเงินรายได้คณะสังคมศาสตร์ประจำปี พ.ศ. 2563

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). แผนปฏิบัติการของ ททท. ปี 2562. สืบค้นจาก api.tat.or.th
- ชนัญญ์ วงศ์วิภาค. (2563). การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม. สืบค้นจาก <https://www.slideshare.net/chaloempomchantong/religion-tourism>
- นิรนาม. (2563). สุริยะปฏิทิน พระธาตุภูเพ็ก. สืบค้นจาก <http://www.moohin.com/051/051k006.shtml>
- นิรนาม. (2563). พระธาตุภูเพ็ก. สืบค้นจาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-thailand-2562/>
- วรรณัย พงศาชลากร. (2555). “ปราสาทภูเพ็ก” มหาศาสนบรรพตมณฑลเชื่อมเรือนวิมาน ไกรลาศแห่งอีสานเหนือ. สืบค้นจาก <http://www.oknation.net/blog/voranai/2012/07/02/entry-1>
- ศิวินิต อรรถภูมิกุล, นรินทร์ สังข์รักษา และสมชาย ลักษณะานุรักษ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของจังหวัดราชบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 2392.
- สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วณิชชานนท์. (มกราคม-ธันวาคม 2558). การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภาคใต้ การพัฒนาเส้นทางและผลกระทบ. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18, 247.
- สรรค์สนธิ บุญโยทยาน. (2549). สุริยะปฏิทินพันปี ปราสาทภูเพ็ก จังหวัดสกลนคร. นครปฐม: นัยนาประไพ.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร. (2563). พระธาตุภูเพ็ก สุริยะปฏิทิน. สืบค้นจาก <http://www.province.m-culture.go.th/sakonnakhon/travel4.html>

การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่น
ของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

The Implementation of Preventing and Solving Pregnancy for Adolescent Employees
of Business Establishments in Chonburi Province

หทัยรัตน์ บุญโยปัทม์¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ เพื่อสำรวจการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน และเพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสานประกอบด้วย ข้อมูลเชิงปริมาณจากข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลสถานประกอบการ และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนายจ้างหรือผู้ประกอบการด้านบริการอาหารและเครื่องดื่มที่มีลูกจ้าง 1-15 คน ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 14 คน ในเดือนกรกฎาคม 2564

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีตำแหน่งปัจจุบันในสถานประกอบการเป็นเจ้าของกิจการทุกคน สถานประกอบการส่วนใหญ่ดำเนินกิจการระหว่าง 1-10 ปี มีจำนวนลูกจ้าง 6-10 คน และมีทั้งลูกจ้างผู้หญิงและผู้ชายให้เคยและไม่เคยให้คำแนะนำ ให้และไม่เคยให้ความช่วยเหลือในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการตั้งครรภ์ และมีความเห็นว่าเป็นหน้าที่ของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น ในส่วนอุปสรรค พบว่า เจ้าของกิจการไม่ทราบกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบการและการดำเนินการของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น พ.ศ. 2561 และ การไม่สนใจคำแนะนำของเจ้าของสถานประกอบการ สำหรับปัจจัยที่เอื้อ คือ ความคิดเห็นที่สามารถดำเนินการตามกฎกระทรวงฯ ได้

คำสำคัญ: การป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์, ลูกจ้างวัยรุ่น, สถานประกอบการ

Abstract

This research consists of two purposes including surveying an implementation of preventing and solving pregnancy for adolescent employees of business establishments in Chonburi Province and studying obstacles and contributing factors of the implementation. The research employs the mixed methodology composing of the quantitative data from a personal and business establishment questionnaire and the qualitative data from personal interviews. Fourteen informants interviewed in July 2021 are owners of the food and beverage service businesses in Muang District, Chonburi Province.

The results find that most informants are women and owners of the business opening from one to 10 years and employing from 6 to 10 persons both women and men. The informants indicate that they provide and do not provide suggestions and assistance on family planning and pregnancy and agree

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

and do not agree on their roles on the implementation of preventing and solving pregnancy for adolescent employees. For the obstacles, the results indicate that the business owners do not know that the Ministerial Regulations on Business Establishment Category and an Implementation of Preventing and Solving Pregnancy for Adolescent Employees of Business Establishments B.E. 2561 and mention the self-confidence of the teenagers. Furthermore, the informants agree that they can follow the Ministerial Regulations.

Keywords: Prevention and Resolution in Adolescent Pregnancy, Adolescent Employees, Business Establishments

บทนำ

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นปัญหาที่สำคัญและถูกตระหนักในระดับสากล ประเทศต่างๆ รวมถึงองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง อาทิ องค์การสหประชาชาติ องค์การอนามัยโลก และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ มีความพยายามกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้การลดอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-14 ปีและอายุ 15-19 ปีเป็นส่วนหนึ่งของตัวชี้วัดในการบรรลุเป้าหมายที่ 3 ว่าด้วยการสร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย และเป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ที่นานาชาติต้องการบรรลุให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2573 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2561) ในการติดตามสถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจากรายงาน World Health Statistics 2018 ขององค์การสหประชาชาติได้ทำการรวบรวมและบันทึกพบว่า ข้อมูลอัตราการคลอดในวัยรุ่น 15-19 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2555-2559 โดยประเทศไทยเฉลี่ยอยู่ที่ 51.0 รายต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 ราย อย่างไรก็ตาม อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี มีความแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละภูมิภาคของโลก โดยทวีปแอฟริกามีอัตราเฉลี่ยสูงถึง 99.1 รายต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 ราย ในขณะที่ทวีปยุโรปมีค่าเฉลี่ยต่ำเพียง 16.6 รายต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 รายเท่านั้น และในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอัตรา 33 ราย ประชากรหญิงอายุเดียวกัน 1,000 ราย นอกจากนี้ ในรายงานประจำปี 2564 ของสำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ (2564) ระบุว่าอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 10-14 ปี พ.ศ. 2563 มีจำนวน 1,783 ราย จาก 1,921,480 ราย สำหรับอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี พ.ศ. 2563 เท่ากับ 28.7 รายต่อ 1,000 ราย ซึ่งยังสูงกว่าเป้าหมายในงบประมาณ 2564 ไม่นเกิน 27 รายต่อ 1,000 ราย

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเกิดจากปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกันหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นประเพณีวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความยากจน การขาดโอกาสด้านการศึกษา การมีเพศสัมพันธ์จากอิทธิพลของการใช้แอลกอฮอล์และสารเสพติด การไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอนามัยการเจริญพันธุ์ การขาดความรู้ ความเข้าใจในการคุมกำเนิด การใช้วิธีการคุมกำเนิดที่ไม่ถูกต้อง แรงกดดันจากเพื่อนที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาก่อนการถูกล่วงละเมิดทางเพศรวมถึงการข่มขืน ถูกบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ และความรุนแรงในครอบครัว ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญคือ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ เพราะถ้าหากวัยรุ่นกลุ่มนี้การตั้งครรภ์ปัญหาที่พบตามมา คือ ต้องหยุดหรือออกจากการศึกษา ส่งผลกระทบให้ประเทศขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ เกิดปัญหาบุตรที่ไม่ต้องการ และนำไปสู่การลักลอบทำแท้งมากขึ้น เสี่ยงต่อการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ การติดเชื้อเอชไอวี เป็นภาระทางเศรษฐกิจ เรื่องค่ารักษาพยาบาลขณะตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และการเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากไม่มีเงินทำ การตั้งครรภ์และการคลอดในวัยรุ่นส่งผลกระทบต่อทุกมิติของชีวิตเด็กและครอบครัว และยังส่งผลกระทบข้ามรุ่นสู่ลูกที่เกิดมา (Intergenerational Impact) ซึ่งมีหลักฐานสนับสนุนว่าบุตรสาวของแม่วัยรุ่นมีโอกาสตั้งครรภ์และกลายเป็นแม่วัยรุ่นสูงถึงร้อยละ 33 สำหรับบุตรสาวที่เกิดจากแม่อายุต่ำกว่า 18 ปี และร้อยละ 17

สำหรับบุตรสาวที่เกิดจากแม่อายุ 18-19 ปี เปรียบเทียบกับกรณีบุตรสาวที่เกิดจากแม่อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป มีโอกาสตั้งครรภ์ และกลายเป็นแม่วัยรุ่นเพียง ร้อยละ 11 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2564ข)

ด้วยเหตุนี้ ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569 ของประเทศไทยได้ตั้งเป้าหมายไว้ที่ร้อยละ 25 ภายใน พ.ศ. 2569 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2561) เมื่อเปรียบเทียบตัวเลขอัตราการคลอดของหญิงอายุ 15-19 ปี ในปัจจุบันกับเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ฯ จะพบว่า ยังคงต้องมีการดำเนินการป้องกันการ และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่อง ผ่านการส่งเสริม สนับสนุน และประสานให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน นอกจากนี้ จากรายงานผลการสำรวจการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและการช่วยเหลือแม่วัยรุ่นจำนวน 11,012 คน ที่พักพิงในบ้านพักเด็กและครอบครัว 58 แห่ง จาก 76 แห่งทั่วประเทศในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 42 รองลงมา ได้แก่ ร้อยละ 40 ไม่ได้ประกอบอาชีพ/เลี้ยงดูบุตร และร้อยละ 18 เป็นนักเรียน/นักศึกษา จะเห็นได้ว่าแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2562ก) กอปรกับกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (2562) ได้สำรวจข้อมูลแม่วัยรุ่นระดับพื้นที่พบว่า จังหวัดของประเทศที่มีจำนวนแม่วัยรุ่นมากที่สุดจำนวน 3 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดนครนายก และจังหวัดชลบุรี โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีที่อยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (ประกอบด้วยชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา) และเป็นจังหวัดที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเยือนมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ โครงการวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาการดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการ ตามกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบการและการดำเนินการของสถานประกอบการในการป้องกันการ และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น พ.ศ. 2561 โดยเฉพาะกิจการบริการอาหารและเครื่องดื่มที่มีลูกจ้างทำงานมากที่สุดเป็นอันดับ 2 รองจากกิจการการผลิตในจังหวัดชลบุรี (สำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี, 2560)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจการดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคการดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นตามกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบการและการดำเนินการของสถานประกอบการในการป้องกันการ และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2561 และยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยนี้ คือ สถานประกอบการบริการอาหารและเครื่องดื่มในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

3. ขอบเขตด้านประชากร

นายจ้างหรือผู้ประกอบการกิจการด้านบริการอาหารและเครื่องดื่มที่มีลูกจ้าง 1-15 คน อายุระหว่าง 15-19 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 14 คน

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 กำหนดให้สถานประกอบกิจการ ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ของลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น โดยการกำหนดประเภทของสถานประกอบกิจการ เป็นสถานที่ซึ่งผู้ประกอบการใช้เป็นสถานที่ประกอบธุรกิจและมีลูกจ้างทำงานอยู่ในสถานประกอบกิจการนั้นในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2559) ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดใน กฎกระทรวงฯ (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2562ข) ซึ่งถูกใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

1. การจัดทำมีข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

- 1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์
- 2) การคุมกำเนิด โดยเฉพาะการคุมกำเนิดกึ่งถาวร
- 3) การฝากครรภ์และการดูแลการตั้งครรภ์
- 4) การแท้งและปัญหาภาวะแทรกซ้อนอันเนื่องจากการแท้ง
- 5) โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะการติดเชื้อและเรื่องเอชไอวี

2. การให้คำปรึกษาและขอรับบริการอนามัยเจริญพันธุ์ของสถานประกอบกิจการให้แก่ลูกจ้างวัยรุ่น

- 1) การจัดหรือสนับสนุนให้ลูกจ้างวัยรุ่นเข้าถึงสถานบริการด้านอนามัยเจริญพันธุ์
- 2) การจัดทำมีระบบส่งต่อไปยังหน่วยงานด้านการจัดสวัสดิการสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในงานวิจัยนี้ คือ นายจ้างหรือผู้ประกอบการสถานประกอบกิจการบริการอาหารและเครื่องดื่มในอำเภอ เมือง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลนายจ้างหรือผู้ประกอบการ กิจการด้านบริการอาหารและเครื่องดื่มที่มีลูกจ้าง 1-15 คน และมีลูกจ้างอยู่ในวัยรุ่น อายุระหว่าง 15-19 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 14 คน จากที่กำหนดไว้เดิมจำนวน 20 คน เนื่องจากสถานการณ์โควิด 19 ในจังหวัดชลบุรี ทำให้ ผู้ประกอบการปฏิเสธที่จะให้สัมภาษณ์

2. เครื่องมือการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูล ส่วนบุคคล ข้อมูลสถานประกอบกิจการ และการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถาน ประกอบกิจการในปัจจุบัน การวิจัยเชิงคุณภาพจะเป็นคำถามสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไข ปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบกิจการในปัจจุบัน และปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคการดำเนินงาน การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบกิจการ ตามกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถาน ประกอบกิจการและการดำเนินการของสถานประกอบกิจการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2561 และยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569

3. การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การรวบรวมข้อมูล

ก่อนดำเนินการรวบรวมข้อมูลวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ยื่นข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอการรับรองจาก คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการที่นำวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และผ่านการพิจารณา อนุมัติเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563 เลขที่ SWUEC/E-201/2563 จากนั้นผู้วิจัยจึงส่งจดหมายถึงผู้วิจัยจะทำหนังสือขออนุญาต

สัมภาษณ์นายจ้างหรือผู้ประกอบการกิจการด้านบริการอาหารและเครื่องดื่มที่มีลูกจ้าง 1-15 คน ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 20 คน เพื่อมอบให้ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้เดินทางสัมภาษณ์นายจ้างหรือผู้ประกอบการกิจการด้านบริการอาหารและเครื่องดื่มที่มีลูกจ้าง 1-15 คน ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 14 คน เนื่องจากจังหวัดชลบุรีประสบการแพร่ระบาดของของโรค COVID 19 และได้ประกาศอำเภอเมืองชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่การวิจัยเป็นพื้นที่ควบคุม (สีส้ม) ดังนั้น การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ จึงต้องเลื่อนดำเนินการจากเดือนมีนาคมเป็นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนาจะอยู่ในรูปตารางสถิติ มาวิเคราะห์หาค่าความถี่และร้อยละประกอบด้วย ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลสถานประกอบการ และการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรีในปัจจุบันตามกฎหมายกระทรวงฯ

3.2.2 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จะอยู่ในรูปแบบการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาความคิดเห็นต่อการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นฯ และปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคต่อการดำเนินงานดังกล่าว โดยการจัดจำแนกเนื้อหาที่มีความคล้ายคลึงกัน และมีการอ้างคำสัมภาษณ์โดยไม่ระบุชื่อและนามสกุลของผู้ให้ข้อมูล เพื่อเป็นการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน และเพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี ในส่วนนี้จะแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลสถานประกอบการ (2) การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี และ (3) ปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลสถานประกอบการ

ในส่วนนี้ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศและตำแหน่งปัจจุบันในสถานประกอบการ และข้อมูลสถานประกอบการ ได้แก่ ระยะเวลาดำเนินการ จำนวนลูกจ้างทั้งหมด และเพศของลูกจ้างทั้งหมด โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าความถี่และร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลสถานประกอบการ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ข้อมูลส่วนบุคคล		
1.1 เพศ		
1) ผู้หญิง	9	64.29
2) ผู้ชาย	5	35.71
1.2 ตำแหน่งปัจจุบันในสถานประกอบการ-เจ้าของกิจการ	14	100.00

ตารางที่ 1 ค่าความถี่และร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลสถานประกอบการ (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
2. ข้อมูลสถานประกอบการ		
2.1 ระยะเวลาดำเนินงานกิจการ		
1) 1 - 10 ปี	7	50.00
2) 10 -20 ปี	5	35.71
3) ไม่ระบุ	2	14.29
2.2 จำนวนลูกจ้างทั้งหมด		
1) 1-5 คน	5	35.71
2) 6-10 คน	6	42.48
3) 11 คน ขึ้นไป	3	21.43
2.3 เพศของลูกจ้างทั้งหมด		
1) ผู้หญิงล้วน	4	28.57
2) ผู้ชายล้วน	-	-
3) ผู้หญิงและผู้ชาย	8	57.14
4) ไม่ระบุ	2	14.29

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 64.29 และเป็นผู้ชายจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 และตำแหน่งปัจจุบันในสถานประกอบการ ผู้ให้ข้อมูลทุกคนเป็นเจ้าของกิจการคิดเป็นร้อยละ 100

1.2 ข้อมูลสถานประกอบการ

1.2.1 ระยะเวลาดำเนินงานกิจการ สถานประกอบการส่วนใหญ่ดำเนินงานกิจการระหว่าง 1-10 ปี มีจำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 50 และสถานประกอบการจำนวน 5 ราย ดำเนินกิจการระหว่าง 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.71 ระยะเวลาดำเนินงานกิจการนานที่สุด คือ 18 ปี และน้อยที่สุด คือ 2 ปี

1.2.2 จำนวนลูกจ้างทั้งหมด สถานประกอบการส่วนใหญ่มีจำนวนลูกจ้าง 6-10 คน มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ จำนวน 1-5 คน และ จำนวน 11 คน ขึ้นไป ตามลำดับ

1.2.3 เพศของลูกจ้างทั้งหมด สถานประกอบการมีลูกจ้างผู้หญิงและผู้ชายมากที่สุด คือ จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 57.19 และมีลูกจ้างผู้หญิงล้วน จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.57 และไม่มีสถานประกอบการมีลูกจ้างผู้ชายล้วน

2. ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุภัณฑ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

ส่วนนี้เป็นนำเสนอผลการวิเคราะห์การสำรวจและความคิดเห็นในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุภัณฑ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรีจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการ ดังนี้

2.1 การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุภัณฑ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการตามกฎหมายกระทรวงฯ ตามตารางที่ 2 พบว่า นายจ้างหรือผู้ประกอบการยังไม่มี การดำเนินงานตาม กฎกระทรวงฯ

ตารางที่ 2 การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการตามกฎหมายกระทรวงฯ

หลักเกณฑ์และวิธีการตามกฎหมายกระทรวงฯ	มีการดำเนินการ	ไม่มีการดำเนินการ
1. การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น <ol style="list-style-type: none"> 1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ 2) การคุมกำเนิด โดยเฉพาะการคุมกำเนิดกึ่งถาวร 3) การฝากครรภ์และการดูแลการตั้งครรภ์ 4) การแท้งและปัญหาภาวะแทรกซ้อนอันเนื่องจากการแท้ง 5) โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะการติดเชื้อและเรื่องเอชไอวี 		✓ ✓ ✓ ✓ ✓
2. การให้คำปรึกษาและขอรับบริการอนามัยเจริญพันธุ์ของสถานประกอบการให้แก่ลูกจ้างวัยรุ่น <ol style="list-style-type: none"> 1) การจัดหรือสนับสนุนให้ลูกจ้างวัยรุ่นเข้าถึงสถานบริการด้านอนามัยเจริญพันธุ์ 2) การจัดให้มีระบบส่งต่อไปยังหน่วยงานด้านการจัดสวัสดิการสังคม 		✓ ✓

2.2 ความคิดเห็นในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

2.2.1 การให้คำแนะนำการดำเนินชีวิตและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นให้แก่ลูกจ้างวัยรุ่นหญิงและชาย

1) การเคยให้คำแนะนำ จากข้อมูลสัมภาษณ์พบว่าเจ้าของกิจการเคยให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการตั้งครรภ์ เพราะมีความห่วงใยในสภาพความเป็นอยู่ของลูกจ้างหญิงที่ยังไม่พร้อมกับการตั้งครรภ์ ดังตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 เคย แต่ส่วนมากแฟนผมจะพูดเยอะกว่า ถ้าผู้หญิงคุยกัน ส่วนผมก็ถ้ารู้ว่าใครมีแฟนก็บอกว่าป้องกันหน่อยอะไรแบบนี้ และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 เคยแนะนำ ก็พวกให้ไปฝากครรภ์นะอะไรจี้

2) การไม่เคยให้คำแนะนำ จากข้อมูลสัมภาษณ์พบว่าเจ้าของกิจการไม่เคยให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการตั้งครรภ์ ด้วยเหตุผลเพราะลูกจ้างไม่เคยเข้ามาปรึกษาและจะกลับบ้านเมื่อตั้งครรภ์แล้ว ดังตัวอย่างคำพูดผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ไม่เคยเพราะว่าลูกจ้างไม่เคยมีปัญหาที่เลยไม่เคยให้คำปรึกษา และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 ว่า

ที่ร้านพอมามากที่ร้านแล้วเขาก็กลับบ้านกันหมดไม่อยู่ ไม่อยู่ที่ร้านเพราะว่าเขาทำงานไม่ได้เขากลับเลย เขากลับบ้านทุกคนพอเริ่มท้องเดือนหรือสองเดือนเขากลับบ้านเลย ... เขาไม่อยู่ เขาไม่เคยคลอดลูกที่ร้าน

2.2.2 การให้ความช่วยเหลือลูกจ้างวัยรุ่นหญิงเมื่อมีการตั้งครรภ์

ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าเคยและไม่เคยให้ความช่วยเหลือลูกจ้างวัยรุ่นหญิงเมื่อมีการตั้งครรภ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การเคยให้ความช่วยเหลือ จากข้อมูลสัมภาษณ์พบว่าเจ้าของกิจการที่เคยให้ความช่วยเหลือลูกจ้าง เมื่อมีการตั้งครุฑโดยเหตุผลทางมนุษยธรรม การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความมีน้ำใจตามลักษณะนิสัยของคนไทย ดังคำพูดต่อไปนี้

ก็ช่วยเหลือ จะซื้อของมาให้พวกของเด็กก่อนอะไรจี้ แล้วก็ไปหาหมอ หมอนัดก็ไป ถ้าเกิดไม่ไหว เจ้าของร้านก็พาไป ถ้าเขามีสามัคคีกันได้ เขาก็พากันไปเอง ก็ให้หยุดงาน (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13) ก็อาจจะคุยกับเขาว่าเขาขาดเหลืออะไรไหม แบบอยากให้อะไรไหม อะไรที่เราช่วยได้เราก็จะช่วยครับ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14)

นอกจากนี้ เจ้าของกิจการได้ปรับลักษณะการทำงานให้สอดคล้องกับสภาพของลูกจ้างหญิงที่ตั้งครุฑ โดยให้ทำงานที่ลักษณะเบาและให้พักผ่อนในช่วงเวลาทำงานได้ ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลว่า

ก็จะย้ายเขาไปทำอยู่แผนกที่มัน อายุครุฑน้อยๆ ก็ยังไม่เป็นโรคนะ แต่ถ้าท้องแก่แล้วก็คงไม่ใช่นะตลอดอะไรประมาณนี้ละคะ แล้วก็แนะนำให้ทำงานจนถึงวันคลอดด้วยประสบการณ์ส่วนตัว ตัวเองก็ทำงานจนถึงวันคลอดก็จะได้มีเวลาลาให้มันนาน (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12)

ก็งานเบาๆ มีนั่งเอนพักบ้างอะไรบ้าง จากที่เคยทำหนักๆ ก็เดินไม่เยอะแล้ว ก็ดูแลกันนะ สมมุติทำในครัวใช้ไหม ก็ไม่ต้องทำครัว ไปทำบาร์น้ำง่ายๆ ดักน้ำแข็ง ไม่ต้องยกของหนัก อะไรจี้ โกลัจะคลอดก็หยุด ชักเดือนหรือครึ่งเดือนก็หยุดพัก (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13)

ให้ทำงานที่เบาประมาณนี้ละครับ พอถึงถ้าท้องไปสักระยะนึงถ้าเขาไม่ไหวก็ให้พักก่อนอะไรประมาณนี้ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14)

2) การไม่เคยให้ความช่วยเหลือ

จากข้อมูลสัมภาษณ์พบว่าเจ้าของกิจการที่ไม่เคยให้ความช่วยเหลือลูกจ้างเมื่อมีการตั้งครุฑด้วยเหตุผลว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกจ้าง การตัดสินใจของลูกจ้างที่จะกลับภูมิลำเนาเพื่อให้ครอบครัวดูแล จากตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

พูดได้ 2 อย่างอะเนาะเพราะว่าตอนนี้ปัญหานั้นยังไม่เกิดแต่เราให้คำแนะนำเขาในเบื้องต้น ส่วนมากอะแฟนผมจะบอกว่าถ้ามีแฟนอะป้องกันเพื่อถ้าไม่พร้อมที่จะมีลูกอะไรแบบนี้ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

ลูกน้องเราอะส่วนมากก็จะกลับบ้านไปหาแม่อะไรอย่างนี้ พอเขาท้องปุ๊บเนี่ยใช้ไหมโกลัจะคลอด 9 เดือน เขาก็จะกลับบ้านแล้วหรือพอ 6 เดือนก็กลับบ้านแล้ว ก็คือคิดว่าเขาก็จะไปให้แม่เขาดูแลบ้านนอกเขาจะเป็นอย่างนั้น (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

ไม่มีจ้ะ เขาไปหาหมอกันเอง เขาไปหาหมอฝากท้องเลยเขาไม่เคยมาถามเจ้ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9)

3) หน้าที่ของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุฑในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น

ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าสถานประกอบการมีหน้าที่และไม่มีหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุฑในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การมีหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุฑในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น

ผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่าเป็นหน้าที่ของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุฑในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น โดยส่วนใหญ่จะเป็นการให้คำแนะนำและการพาไปฝากครรภ์ จะเห็นได้จากคำพูดของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

มีค่ะ คิดว่าให้คำแนะนำได้ให้คำปรึกษาได้ ก็ถ้ามันจะเป็นกรณี ถ้าเกิดไม่มีใครมีปัญหาอะไรเราก็ไม่ได้ดำเนินการอะไร แต่ถ้าแบบมีใครมีปัญหาที่ปรึกษาได้ ให้ความรู้ได้ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1) แต่ถ้าเรื่องให้คำแนะนำอะไรให้ตลอด ให้คำปรึกษา หนูคิดว่าไม่ถึงกับมากมายแต่เหมือนว่าช่วยดูว่าท้องแล้วต้องทำอะไรยังไง เพราะว่าเราสามารถให้คำแนะนำได้ ต้องคอยสอดส่องค่ะ และคอยตักเตือน ถามว่าเด็กวัยรุ่นแนะนำวัยอยากรู้ยากลอง (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6) เราจะทำยังไงให้แก้ปัญหานี้ ต้องให้ความรู้เขา อาจจะมีการสอนการป้องกันแล้วก็แบบว่าเหมือนยังงั้นอะ แบบฝึกให้หน่อยๆ แล้วทางร้านก็จะเป็นสื่อกลางในการแจกถุงยาง (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8) ก็พาไป เจ้าของร้านเขาก็พาไปคลินิก ฝากครรภ์ ฝากท้อง (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13)

2) การไม่มีหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น

ผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่าสถานประกอบการไม่มีหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น เพราะว่า ลูกจ้างจะรับผิดชอบเอง ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ว่า ไม่ เพราะส่วนใหญ่เขาจะดูแลตัวเองเขาอยู่แล้ว

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

3.1 ปัจจัยที่เอื้อการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์พบว่า ปัจจัยที่เอื้อการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่น ได้แก่ ความคิดเห็นที่สามารถดำเนินการตามกฎหมายกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบการและการดำเนินการของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น พ.ศ. 2561 ถึงแม้ว่าเจ้าของสถานประกอบการจะไม่ทราบถึงกฎกระทรวงดังกล่าว แต่มีความคิดเห็นที่สามารถดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นตามกฎหมายกระทรวงได้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และการให้คำปรึกษาและขอรับบริการอนามัยเจริญพันธุ์ของสถานประกอบการให้แก่ลูกจ้างวัยรุ่น จากคำพูดของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

ก็คือเราต้องให้คำแนะนำให้ความรู้เขา โอเค ก็ถูกแล้วใช่ไหม หนูคิดถูกแล้วเนอะ ได้ด้วยการพูดคุยให้คำแนะนำ เพราะว่าเราเป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก ก็อาจจะไม่ถึงขั้นจัดอบรมอะไร แล้วก็อาจจะมีการพูดคุยให้คำแนะนำได้ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

ก็ให้คำปรึกษาได้ ให้คำแนะนำได้ยังไง อะไรงี้ ประมาณนี้แหละค่ะ ส่วนใหญ่เราก็จะให้เขาแบบเอ่ออะไรนะรู้จักการคุมกำเนิดอะ ถ้าในวัยที่เขาไม่พร้อม ในเวลาที่เขาไม่พร้อม เราก็จะให้เขาไปคุมกำเนิด ในกรณีที่เขาไม่พร้อมที่จะมีลูกในเวลาทำงานแล้วก็เรื่องฐานะถ้าก็ยังไม่พร้อมในการดูแลลูกอะไรประมาณนี้ เราก็จะให้คำแนะนำประมาณนี้ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

ก็ได้ครับ เพราะผมก็อันไหนที่เป็นของภาครัฐอะผมให้ความร่วมมือหมดทุกอย่าง (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10)

ส่งพนักงานไปอบรมแต่ถ้าเกิดพีสะตวกเรื่องนี้พีก็สนับสนุนพีก็อาจจะไปเองได้ ... (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12)

3.2 อุปสรรคการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

3.2.1 การไม่รับทราบกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบการและการดำเนินการของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น พ.ศ. 2561 นับเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานดังกล่าว จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า ไม่มีใครรับทราบถึงกฎกระทรวงดังกล่าว ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 ไม่ทราบค่ะแต่มีให้คำปรึกษาได้ว่าจะทำอะไรอย่างเนี่ย มาขอความช่วยเหลือ

3.2.2 การไม่สนใจคำแนะนำของเจ้าของสถานประกอบการ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเองสูง หรือความอาย ทำให้ไม่สนใจคำแนะนำในการป้องกันการตั้งครรภ์ จากคำพูดของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

จะเป็นความอายของเด็กๆ แล้วก็วัยรุ่นอุปนิสัย ความกล้า ความอาย เงินอายอะไรอย่างนี้คะ ไม่กล้าคุย ไม่กล้าปรึกษา (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

คิดว่าอยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่า ถ้าเราให้คำแนะนำแล้ว แล้วเขาไม่เชื่อฟังเราอะไรอย่างเนี่ย วัยรุ่นโง่คะ เด็กวัยรุ่นคือเขาเหมือนแบบอยากจะไปลองผิดลองถูกเอง เราก็มึนหน้าทีแค่ให้คำปรึกษา (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6)

อันนี้ไม่มีพีคิดว่าเขาเรียนมหาวิทยาลัยแล้วอะเนาะ น่าจะมีวิจารณญาณเรื่องแบบนี้เยอะแล้วอะ เหมือนว่าเด็กมหาวิทยาลัยเราก็คิดว่าเป็นเด็กมีความรู้อะเนาะ คนอื่นเขาก็โตะๆ กันแล้วพร้อมที่จะสามารถมีลูกกันได้หมดแล้วก็ปล่อยเขาไปเขาจะมีเพศสัมพันธ์มีลูก (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12)

สรุปและอภิปรายผล

1. สรุปข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลสถานประกอบการ และข้อมูลการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการ

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมีตำแหน่งปัจจุบันในสถานประกอบการเป็นเจ้าของกิจการทุกคนสถานประกอบการกิจการส่วนใหญ่ดำเนินกิจการระหว่าง 1-10 ปี มีจำนวนลูกจ้าง 6-10 คน มากและมีทั้งลูกจ้างผู้หญิงและผู้ชาย

2. การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี

2.1 การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรีตามกฎหมายกระทรวงฯ

นายจ้างหรือผู้ประกอบการไม่ได้ดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นของสถานประกอบการตามกฎหมายกระทรวงฯ อย่างเป็นทางการ แต่ยินดีให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการดำเนินการดังกล่าว เพราะมาตรา 8 ในพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 กำหนดให้สถานประกอบการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่นอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเพียงพอ และจัดหรือสนับสนุนให้ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่นเข้าถึงบริการให้คำปรึกษา และบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ รวมทั้งจัดให้มีระบบการส่งต่อให้ได้รับการจัดสวัสดิการสังคมอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2559)

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่น

1) การให้คำแนะนำการดำเนินชีวิตและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นให้แก่ลูกจ้างวัยรุ่นหญิงและชาย

จากข้อมูลสัมภาษณ์พบว่า นายจ้างหรือผู้ประกอบการเคยให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการตั้งครรภ์ และไม่เคยให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการตั้งครรภ์ ด้วยเหตุผลเพราะลูกจ้างไม่เคยเข้ามาปรึกษาและจะกลับบ้านเมื่อตั้งครรภ์ ซึ่งแนวคิดทางจิตวิทยาเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว (Privacy) ของ Irwin Altman (1975) ได้อธิบายไว้ว่า มนุษย์มีความต้องการความเป็นส่วนตัวผ่านการสร้างการควบคุมแบ่งเขตแดน (Boundary Control Process) เป็นการเลือกเข้าถึงกลุ่มหรือบุคคล อีกนัยหนึ่งคือการหลีกเลี่ยง

ไม่ติดต่อกับผู้อื่น ในทางกลับกันอาจจะพยายามติดต่อกับผู้อื่นที่ตนเองต้องการ เช่น มนุษย์เลือกที่จะพูดคุยกับบางคนเมื่อมีความวิตกกังวลหรือมีความทุกข์ ดังนั้น การที่ลูกจ้างไม่เคยเข้ามาปรึกษาการวางแผนครอบครัวหรือการตั้งครรรภ์กับนายจ้าง อาจเป็นเพราะเป็นเรื่องส่วนตัวและเลือกที่จะปรึกษากับสมาชิกในครอบครัวมากกว่า

2) การให้ความช่วยเหลือลูกจ้างวัยรุ่นหญิงเมื่อมีการตั้งครรรภ์

ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า เคยให้ความช่วยเหลือเพราะเหตุผลทางมนุษยธรรม การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความมีน้ำใจตามลักษณะนิสัยของคนไทย สามารถอธิบายได้โดยทฤษฎีสถิตฐานวัฒนธรรม (Culture Configuration) ของ Ruth Benedict (1934, อ้างถึงใน อ้อมเดือน สดมณี, 2541) อธิบายว่าวัฒนธรรมคือผลผลิตทางปัญญาของมนุษย์ที่แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน ซึ่งยอมรับว่าดีและยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา อย่างไรก็ตาม มนุษย์แต่ละสังคมที่มีสถิตฐานทางจิตใจต่างกัน ทำให้มีค่านิยมและพฤติกรรมต่างกัน และไม่เคยให้ความช่วยเหลือลูกจ้างวัยรุ่นหญิงเมื่อมีการตั้งครรรภ์ด้วยเหตุผลว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกจ้าง และการตัดสินใจของลูกจ้างที่จะกลับภูมิลำเนา เนื่องจากประเทศไทยให้ความสำคัญกับความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนตามมาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ที่ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

3) หน้าที่ของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้าง

ผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่าเป็นหน้าที่ของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น โดยส่วนใหญ่จะเป็นการให้คำแนะนำและการพาไปฝากครรรภ์ ในขณะที่เดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่าสถานประกอบการไม่มีหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น เพราะว่าลูกจ้างจะรับผิดชอบเอง

3. ปัจจัยเอื้อและอุปสรรคในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นฯ

3.1 ปัจจัยเอื้อในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นฯ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นฯ ได้แก่ ความคิดเห็นที่สามารถดำเนินการตามกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบการและการดำเนินการของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น พ.ศ. 2561 ถึงแม้ว่าเจ้าของสถานประกอบการจะไม่ทราบถึงกฎกระทรวงดังกล่าว แต่มีความคิดเห็นที่สามารถดำเนินการการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นตามกฎกระทรวงได้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่น และการให้คำปรึกษาและขอรับบริการอนามัยเจริญพันธุ์ของสถานประกอบการให้แก่ลูกจ้างวัยรุ่น

การที่ดึงสถานประกอบการเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่น เป็นไปตามหลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นการพัฒนาจากภายนอกภาครัฐ (Outside-in Approach) โดยให้ผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง สนับสนุนส่งเสริม และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม/ภาคประชาชน และผลของการมีส่วนร่วมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2562)

3.2 อุปสรรคในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในลูกจ้างวัยรุ่นฯ

3.1 การไม่รับทราบกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบการและการดำเนินการของสถานประกอบการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น พ.ศ. 2561 นับเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานดังกล่าว จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า ไม่มีใครรับทราบถึงกฎกระทรวงดังกล่าว

การที่สถานประกอบกิจการไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบกิจการและการดำเนินการของสถานประกอบกิจการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุณีในวัยรุ่นแก่ลูกจ้าง ซึ่งเป็นวัยรุ่น พ.ศ. 2561 ด้วยเหตุผลว่าเป็นการออกกฎกระทรวงฯ ใหม่ อาจจะยังไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตามเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการให้สิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เพราะเป็นสิทธิที่รับรู้ของประชาชน โดยกำหนดสิทธิข้อมูลข่าวสารของราชการ และกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อรองรับและคุ้มครองสิทธิของประชาชนไปพร้อมกัน โดยมีแนวคิดหลักการดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2554)

1) ให้ประชาชนมีโอกาสรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ของรัฐ โดยกำหนดข้อยกเว้นให้ข้อมูลชัดเจน เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปอย่างโปร่งใส อันเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย

2) รองรับสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่อยู่ในครอบครองของหน่วยงานรัฐ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐนำลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา สิทธิในการตรวจสอบข้อมูล สิทธิในการขอข้อมูลข่าวสารอื่นใดของราชการนอกจากข้อมูลที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา หรือจัดไว้ให้ประชาชนได้ตรวจดู

3.2 การไม่สนใจคำแนะนำของเจ้าของสถานประกอบกิจการ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเองสูง หรือความอาย ทำให้ไม่สนใจคำแนะนำในการป้องกันการตั้งครุณี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงแรงงานเร่งประชาสัมพันธ์กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบกิจการและการดำเนินการของสถานประกอบกิจการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุณีในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น พ.ศ. 2561

1.2 กระทรวงแรงงานจัดอบรมระบบการดูแล ช่วยเหลือ และคุ้มครองลูกจ้างวัยรุ่นที่ตั้งครุณีให้แก่สถานประกอบกิจการ

1.3 ผู้ประกอบกิจการจะต้องมีแนวทางปฏิบัติการให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือแก่ลูกจ้างวัยรุ่นที่ตั้งครุณีร่วมกับทีมสหวิชาชีพ

2. ข้อเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาในสถานประกอบกิจการประเภทอื่นทั้งในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดอื่นๆ

2.2 ดำเนินงานวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ข้อมูลการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุณีในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น

2.3 ศึกษาความตระหนักและการรับรู้ของเจ้าของกิจการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครุณีในวัยรุ่นร่วมกับสหวิชาชีพ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่พิจารณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้คณะสังคมศาสตร์ ประจำปี 2563

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2554). พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. สืบค้นจาก <http://www.dla.go.th/upload/service/2554/6/21.pdf>
- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. (2562). แม่วัยรุ่นอยู่ที่ไหน แผนที่ภูมิศาสตร์-สถานการณ์ แนวโน้ม ข้อมูลแม่วัยรุ่นระดับพื้นที่. สืบค้นจาก <https://thailand.unfpa.org/th/teen-pregnancy-data>
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- สำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี. (2560). สำมะโนอุตสาหกรรม พ.ศ. 2560 ข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี. ชลบุรี: สำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2559). พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A1158/%A1158-20-2559-a0001.htm>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2562). การบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วม. สืบค้นจาก <https://www.opdc.go.th/content/Mjc4Nw>
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2559). พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559. สืบค้นจาก <http://rh.anamai.moph.go.th/main.php?filename=act>
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2561). ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569 ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559. สืบค้นจาก [http://rh.anamai.moph.go.th/download/all_file/index/actionplan_tp/the-National-Strategy-on-Prevention-and-Solution-of-Adolescent-Pregnancy-B.E.2560-2569\(2017-2026\).pdf](http://rh.anamai.moph.go.th/download/all_file/index/actionplan_tp/the-National-Strategy-on-Prevention-and-Solution-of-Adolescent-Pregnancy-B.E.2560-2569(2017-2026).pdf)
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2562ก). Fact Sheet 2562 สถานการณ์ตั้งครรภ์แม่วัยรุ่น. สืบค้นจาก http://rh.anamai.moph.go.th/download/all_file/index/situation/FactSheet@62.pdf
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2562ข). กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานประกอบกิจการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่น พ.ศ. 2561. สืบค้นจาก [http://rh.anamai.moph.go.th/download/all_file/law/3.%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99\(%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%88%E0%B8%B2\).pdf](http://rh.anamai.moph.go.th/download/all_file/law/3.%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99(%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%88%E0%B8%B2).pdf)
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2564ก). รายงานประจำปี 2564 สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. สืบค้นจาก <https://rh.anamai.moph.go.th/th/department-yearly-report/download/?did=207441&id=82926&reload=>
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2564ข). รายงานเฝ้าระวังการตั้งครรภ์คุณแม่วัยรุ่น พ.ศ. 2564. สืบค้นจาก <https://rh.anamai.moph.go.th/th/surveillance-report/3331#wow-book/19>
- อ้อมเดือน สดมณี. (2541). วัฒนธรรมกับพฤติกรรมของคนไทย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 4(1), 1-14.
- Altman, Irwin. (1975). *The Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory, Crowding*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company
- Benedict, Ruth. (1934). *Patterns of Culture*. Boston, New York: Houghton Mifflin

น้ำบูดูกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

Budu and local people's style of living in Paseyawo Subdistrict, Sai Buri District, Pattani Province.

นุรไวดา กาย¹ยุสรัน มินา²ซูไรมี นอปู³สรียา หมัดอาด้า⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมทางอาชีพและวิถีชีวิตที่มีต่อน้ำบูดูของตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการ ชาวประมง พ่อค้าคนกลาง วิสาหกิจชุมชน คนงานในโรงงาน และคนในพื้นที่จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร แบบสัมภาษณ์ และการลงภาคสนาม มาวิเคราะห์และสรุปเป็นภาพรวม โดยการเขียนพรรณนาข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสัมพันธ์ของอาชีพที่มีต่อน้ำบูดู สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับในชุมชนและสะท้อนพฤติกรรมความเป็นอยู่ที่มีความผูกพันพึ่งพาอาศัยกันของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) ความสัมพันธ์ของพื้นที่ที่มีต่อน้ำบูดู ถือเป็นพื้นที่สำคัญและมีความเหมาะสมเนื่องจากมีพื้นที่ติดกับทะเลสะดวกต่อการหาปลาในการแปรรูปทำน้ำบูดู ความเป็นเอกลักษณ์ทำให้น้ำบูดูนั้นมีความโดดเด่นและขึ้นชื่อในอำเภอปะเสยะวอ และ 3) วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ที่มีต่อน้ำบูดู จากการรวมกลุ่มกันทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับบูดู ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีความสามัคคีกันภายในชุมชนมากขึ้น

คำสำคัญ: น้ำบูดู, วิถีชีวิต, ความสัมพันธ์

Abstract

The purpose of this research were to study the social relationship towards Budu water of Pasayawa sub-district, Saiburi district, Pattani province. The study was a qualitative research which describes the relationship of occupation and way of life towards Budu water of people in Paseyawo sub-district, Saiburi district, Pattani province The instruments used in this research was an in-depth interview form. The sample groups were entrepreneurs, fishermen, middlemen, and community enterprises. factory worker and 30 local people, then used the information gathered from documents, interview forms, and field trips. Let's analyze and summarize as a whole by writing descriptive information The results of the research showed that 1) the relationship of occupation with Budu water can create a career and income for the community and reflecting the behavior of living that are related dependence of coexistence between people in the community and Natural resources contribute to a good quality of life 2) The relationship of the area to the

¹ นักศึกษาด้านวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

² นักศึกษาด้านวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

³ นักศึกษาด้านวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

⁴ อาจารย์สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Budu water It is considered an important area and is suitable for making Budu water. Its uniqueness makes Budu unique and famous in Paseyawo District and 3) the way of life of the local people towards the Budu water by joining together to make a career related to Budu, they have a good relationship with each other. and have more unity within the community.

Keywords: Budu water, Lifestyle, Relationship

บทนำ

ภาคใต้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มีชายฝั่งทะเลทางด้านฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกทำให้มีผู้คนหลายชาติหลายภาษา หลายวัฒนธรรมได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทั้งชาวพุทธ ชาวมุสลิม และต่างเชื้อชาติ ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ สืบเนื่องจากดินแดนภาคใต้เคยเป็นศูนย์กลางการเดินเรือค้าขายของพ่อค้าจากอินเดีย จีน และชวาในอดีต ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชาวต่างชาติโดยเฉพาะอินเดียได้ ซึ่งเป็นต้นตำรับในการใช้เครื่องเทศและสมุนไพรในการปรุงอาหาร ได้เข้ามามีอิทธิพลต่ออาหารพื้นบ้านภาคใต้ทั่วไป และมีลักษณะผสมผสานระหว่างอาหารไทยพื้นบ้านกับอาหารอินเดียได้ อาทิ น้ำบูดู ซึ่งได้จากการหมักปลาทะเลสดผสมกับเม็ดเกลือ และด้วยสภาพภูมิศาสตร์อยู่ติดทะเลทั้งสองฝั่งทำให้มีอาหารทะเลที่อุดมสมบูรณ์ ภาคใต้จึงมีรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะอาหารพื้นบ้านภาคใต้มีรสชาติโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ภูมิปัญญาทางด้านอาหารของภาคใต้มีความหลากหลายมากมาย และมีรสชาติที่น่าสนใจไม่แพ้ภาคใด ๆ และเมื่อเจาะลึกในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรนึกถึงเครื่องปรุงรสที่มีความเป็นเอกลักษณ์ โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับในท้องถิ่น สิ่งนั้นคือ น้ำบูดู โดย บูดู เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำกันมาอย่างช้านาน และมีการถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้แก่คนรุ่นหลัง โดยรุ่นสู่รุ่น บูดู จึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจาก บูดู เป็นอาหารพื้นเมืองประเภทหมัก เป็นการสืบทอดกันมาตั้งแต่ในสมัยบรรพบุรุษ และในปัจจุบันได้มีการพัฒนากระบวนการผลิตให้มีคุณภาพ และที่สำคัญยังเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนยุคปัจจุบันรู้จักกันอย่างแพร่หลายว่า บูดู นั้นเป็นเครื่องปรุงที่ได้รับความนิยมในการประกอบอาหาร ไม่ว่าจะเป็น การปรุงแต่งอาหาร เมนูหลักของอาหาร สามารถปรับเข้ากับอาหารต่างๆ ได้นั่นเอง มุฮัมหมัด กอซิม (2552, อ้างถึงใน พุมรี อรรถรัฐเสถียร, 2555, น. 71)

“บูดู” เป็นการถนอมอาหารด้วยการหมักปลาตัวเล็กกับเกลือ มีการทำกันแพร่หลายในภาคใต้ และแหล่งผลิตที่เลื่องชื่อที่สุด คือ “สายบุรี” หรือ “เมืองสาย” เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีประวัติศาสตร์มาช้านาน อันปรากฏหลักฐานในปี พ.ศ.1719 สายบุรีถูกจัดเป็นหัวเมืองที่ 1 ในหัวเมืองนักกษัตริย์ของแคว้นศรีธรรมนคร (นครศรีธรรมราช) ถือตราหนู (ขวด) เป็นตราประจำเมือง หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดปัตตานี (2538, อ้างถึงใน พุมรี อรรถรัฐเสถียร, 2555, น. 71) และเรียกบูดูสายบุรีว่า “บูดูฮิล” ซึ่งเป็นภาษามลายูมีความหมายว่า บูดูที่เก็บไว้นานจนกลิ่นหมด (อิสมาอีล เบนจสมิทธิ์, 2553, น. 102) บูดู ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยในสมัยก่อนนั้นชาวอำเภอสายบุรี มีอาชีพประมงเป็นส่วนใหญ่ โดยผู้ชายมีหน้าที่ออกทะเลไปหาปลา ส่วนผู้หญิงเป็นแม่บ้าน เมื่อผู้ชายกลับมาจากทะเลก็ได้ปลาทะเลมาเป็นจำนวนมาก จนบางครั้งบริโภคไม่หมดจึงได้คิดวิธีการถนอมอาหารโดยการนำปลามาหมักกับเกลือ ซึ่งจะใช้เวลาทุกชนิดที่บริโภคไม่หมด ต่อมามีการค้นพบว่า การนำปลากะตักมาหมักกับเกลือนั้นจะทำให้ได้บูดูที่มีรสชาติดีกว่าปลาชนิดอื่น (สาวิตา ตือราแม, 2560) กระบวนการผลิตบูดู วัตถุดิบสำคัญที่ใช้คือปลา ซึ่งปลาที่ชาวอำเภอสายบุรีนิยมนำมาทำบูดูมากที่สุดคือ ปลากระตัก เนื่องจากเมื่อทำการหมักแล้วจะได้บูดูที่มีสี กลิ่น รส เป็นที่นิยมของผู้บริโภค ปลากะตักเป็นปลาชนิดหนึ่งที่จัดเป็นพวกปลาผิวน้ำเนื่องจากชอบอาศัยอยู่บริเวณผิวน้ำ มีชื่อเรียกแตกต่างกันตามท้องถิ่น เช่น ปลาไส้ตัน, ปลาหัวอ่อน, ปลามะลิ ชาวจีนในประเทศไทยมักจะเรียก ยิวเกียะ หรือจิ้งจิ้ง ส่วนชาวมุสลิมจะเรียกว่า "อีแกบิลิส" (สาวิตา ตือราแม, 2560)

บูดูนั้นถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งกับคนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นทั้งภูมิปัญญาและยังถือเป็นความรู้ของคนในอดีตที่มอบให้แก่คนรุ่นหลังจากที่รุ่นสู่รุ่นได้มีการพึ่งพาอาศัยกันในการร่วมมือ เพื่อให้ได้บูดูที่มีคุณภาพและเป็นเอกลักษณ์ของคนในพื้นที่ ดังนั้นเหตุผลหลักๆ ในการศึกษาค้นคว้า บูดู นั้นก็เพราะจะเป็นการให้ความรู้แก่คนที่สนใจทางด้านอาหารของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นี่ถือเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาความรู้ไปด้วย และอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญนั้นก็คือการรวบรวมเอาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับบูดูนั้น ไม่ว่าจะเป็นประวัติบูดู ประเภทของบูดู หรือกรรมวิธีการทำบูดู มาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้เป็นหลักฐานว่า บูดู นั้นเคยอยู่คู่ชาวสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กันมาอย่างช้านาน การอนุรักษ์วัฒนธรรมรวมถึงภูมิปัญญาของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ จึงควรมีการอนุรักษ์การทำบูดูไม่ให้สูญหายไปใต้อาณาเขต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อน้ำบูดูของตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการ ชาวประมง พ่อค้าคนกลาง วิชาทกิจชุมชน (OTOP) คนงานในโรงงาน และคนในพื้นที่จำนวน 30 คน โดยการเจาะจงเลือกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับน้ำบูดู

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการเตรียมคำถามแบบครอบคลุมทุกรายละเอียดที่เกี่ยวกับน้ำบูดูและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้เข้าไปสัมภาษณ์ในแต่ละผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยช่วงแรกจะมีการแนะนำตัวเอง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่เข้าไปได้ทราบรายละเอียดรวมทั้งทราบถึงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ 1) การศึกษาเอกสาร ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กรณีลงภาคสนาม ได้แก่ เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ สังเกตและถามประเด็นครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษา น้ำบูดูกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีการสืบข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตรวจสอบความถูกต้องของรายละเอียดให้ถูกต้อง จากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลรวบรวมแยกแยะประเด็น ประมวลผลคัดกรองจับลำดับเนื้อหาทั้งหมดที่ได้ มาวิเคราะห์ผลจากภาพรวมไปจนถึงประเด็นย่อย นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องน้ำบูดูกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยสามารถผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของอาชีพที่มีต่อน้ำบูดู

ผลการวิจัยพบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำน้ำบูดู ตั้งแต่ชาวประมง คนทำโรงงานน้ำบูดู พ่อค้าคนกลาง ร้านค้าสินค้า OTOP รวมไปถึงคนงานในโรงงาน ซึ่งแต่ละโรงงานเป็นโรงงานใหญ่ มีการส่งขายจำนวนมาก ทำให้เกิดอาชีพภายในชุมชน มีการรวมตัวกันทำอาชีพ มีการพูดคุยสานสัมพันธ์กันอีกด้วย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “...การทำโรงงานน้ำบูดูมีมาตั้งนานหลายปีผ่านการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งบูดูเป็นอาหารประจำท้องถิ่นของคนสามจังหวัดชายแดนใต้ มีการกระจายสินค้าในพื้นที่ดังกล่าว ทำให้คนในพื้นที่ก็ต้องหาวัตถุดิบเพื่อส่งขาย และให้มีบูดูแบบไม่ขาด

สาย คนในพื้นที่จึงมีงานให้ทำ นับว่าเป็นอาชีพที่มั่นคง โดยคนงานส่วนใหญ่ก็ทำงานเกี่ยวกับบูดูมาหลายปี....” (นายอิสมาแอล ปาทาน, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2565)

ภาพที่ 1 เจ้าของโรงงานคลัสเตอร์บูดูสายบุรี

ภาพที่ 2 โรงงานคลัสเตอร์บูดูสายบุรี

ซึ่งมีความสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลประเด็นความสัมพันธ์ของอาชีพที่มีต่อน้ำบูดู ดังคำกล่าวที่ว่า “...อาชีพน้ำบูดู ถึงแม้จะเป็นอาชีพที่ดูธรรมดา แต่สามารถเลี้ยงดูครอบครัว จนลูกหลานเรียนจบได้ และแต่ละโรงงานก็ทำมาเกือบ 20 ปี ส่วนชาวบ้านที่เป็นลูกจ้าง ถึงแม้บางคนจะทำเป็นอาชีพเสริม แต่ก็สามารถจุนเจือครอบครัวได้....” (นายอุซัย มะมูร์, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2565)

ความสัมพันธ์ทางอาชีพที่มีต่อน้ำบูดูในพื้นที่ที่มีการดำเนินชีวิตตามลักษณะงานหรืออาชีพที่ตนเองทำ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มคนได้ดังนี้

1.1 ชาวประมง ในอดีตมีการจับปลากระตักจำนวนมากเพื่อมาทำน้ำบูดูในการส่งขาย การออกเรือจะใช้เรือ กอและ เพราะมีขนาดใหญ่ การจับปลาแต่ละครั้งจะได้เป็นตัน เพื่อส่งขายให้นายทุน ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนในพื้นที่ ทำให้ ใ้อ่านวยต่อการทำอาชีพประมงเนื่องจากติดชายฝั่งทะเล ชาวบ้านก็สามารถนำปลาที่ติดอยู่ริมทะเลไปหมักที่บ้านได้ แต่ใน ปัจจุบันเนื่องจากมีนายทุนที่ทำการประมง แต่มีการจับปลาตั้งแต่กลางทะเล โดยใช้เรือพาณิชย์ขนาดใหญ่ ทำให้ไม่มีปลา หลงเหลือที่จะขึ้นชายฝั่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่และเจ้าของโรงงานก็จะติดต่อจากเรือดังกล่าว ทำให้ประมงชาวบ้านมี จำนวนน้อยลง เพราะไม่มีปลาให้จับ ซึ่งนับว่าอาชีพชาวประมงของคนในพื้นที่ในปัจจุบันไม่ได้เกี่ยวข้องกับน้ำบูดูเหมือนในอดีต

ภาพที่ 3 สัมภาษณ์ชาวประมง

ภาพที่ 4 สัมภาษณ์ชาวประมง

1.2 เจ้าของโรงงาน การทำอาชีพโรงงานน้ำบูดูมาจากการสืบทอดธุรกิจของครอบครัว เพราะทำกันมาหลายรุ่น จึงได้เข้ามาทำต่อ เพื่อให้ น้ำบูดูยังคงอยู่เป็นอาหารประจำถิ่นของคนชายแดนใต้ และยังเป็นอาชีพหลักเพื่อดูแลครอบครัวได้อีก ด้วย โดยการพัฒนาเพื่อให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป อุปสรรคในการทำบูดูก็คือปลาไม่เพียงพอ เพราะจะมีเป็นช่วง โดยปกติจะ

เอาปลาที่สายบุรี โดยลูกค้าส่วนใหญ่จะเอาคนในพื้นที่ จะรับทุกช่วงวัย เพราะขั้นตอนการทำจะแตกต่างกันออกไป แล้วจะมีการส่งออกโดยจะมีพ่อค้าคนกลางมารับที่โรงงานเป็นจำนวนมาก

1.3 พ่อค้าคนกลาง สำหรับการเริ่มทำน้ำบูดูมาจากความชอบ และคิดว่าสามารถเป็นอาชีพได้ พ่อค้าคนกลางส่วนใหญ่จะเปิดร้านค้าเป็นของตัวเองแต่เดิมแล้ว และเอามาขาย โดยตอนแรกรับมาจำนวนน้อยเท่านั้น แต่เนื่องจากมีคนเข้ามาสั่งซื้อจำนวนมาก จึงได้มีการสั่งจากที่โรงงานเพื่อมาขายต่อ เพราะจะได้ราคาที่ถูกกว่า ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนในพื้นที่ และส่งออกไปยังร้านค้าอีกที โดยการกระจายสินค้าก็จะมีทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ พ่อค้าก็จะได้กำไรจากการซื้อของคนในพื้นที่ที่มาซื้อน้ำบูดู

ภาพที่ 5 สัมภาษณ์พ่อค้าคนกลาง

ภาพที่ 6 สัมภาษณ์พ่อค้าคนกลาง

1.4 วิสาหกิจชุมชน OTOP น้ำบูดูถือเป็นอาหารท้องถิ่น ที่มีการแปรรูปจากปลา จึงนับว่าเป็นสินค้า OTOP ซึ่งนอกจากจะสร้างอาชีพให้คนในพื้นที่แล้ว ยังสามารถชูวิัตถุดิบของพื้นที่ได้อีกด้วย สินค้าจะเอาไปขายเวลาว่างงาน OTOP ซึ่งจะมีการแข่งขันในกลุ่ม แล้วจะมีหลายเจ้าที่เข้าเป็นสินค้า OTOP ซึ่งเวลาจัดงานก็จะขึ้นอยู่ที่การโปรโมทของเราและเจ้าของงานด้วยว่าลูกค้าจะสนใจมากน้อยแค่ไหน เราต้องนำเสนอวิธีการกิน บูดูมีกี่ชนิด โดยเวลาออกงานก็จะใช้แพคเกจของตัวเอง จะไม่มีการปรับเปลี่ยน เป็นการนำเสนอแบรนด์ตัวเองในตัว กลุ่ม OTOP จะมีแค่หน้าที่แจ้งเวลาว่างงาน แต่เป็นงานที่เน้นการขาย โดยจะมีการประชุมในกลุ่ม การให้คำแนะนำเพื่อพัฒนา ซึ่งจะมีการให้งบในบางครั้ง โดยแล้วแต่ว่าใครจะพัฒนาต่อในสูตรของตัวเอง เพราะถึงแม้เป็นบูดูเหมือนกัน แต่จะมีสูตรที่แตกต่าง

1.5 คนงานในโรงงาน ส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ เพราะจะมีความรู้ในเรื่องวิธีการทำมากกว่า และทำเป็นอาชีพเสริม จะมีอาชีพค้าขายของตนเองเป็นหลัก ทำให้พวกเขา มีรายได้เพิ่มขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ภาพที่ 7 คัดปลา

ภาพที่ 8 บดปลา

2. ความสัมพันธ์ของพื้นที่ที่มีต่อน้ำบาดาล

ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผลิตน้ำบาดาล เนื่องจากมีพื้นที่ที่ติดกับชายฝั่งทะเล มาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีการอาศัยพึ่งพาในการดำรงชีวิตจากทะเล ทำให้คนพื้นที่ตำบลปะเสยะวอมีอาชีพหลักคือการประมง สามารถสร้างรายได้และยังสร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่ ทำให้คนพื้นที่นั้นมีความโดดเด่นและขึ้นชื่อในอำเภอปะเสยะวอ ในอดีตการทำบาดาลเกิดจากการหาปลา แล้วมีปริมาณที่มากทำให้ปลาเหลือ จึงหาวิธีการถนอมอาหารให้คงอยู่นานเพื่อให้ครอบครัวได้บริโภคในยามอาหารขาดแคลนหรือเอาไว้บริโภคในยามจำเป็น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “...เดิมทีพื้นที่ตำบลปะเสยะวอจะแบ่งเป็น 2 ฝั่ง โชนที่ติดกับทะเลจะทำอาชีพที่เกี่ยวกับประมงและทำเรือ เพื่อไปหาปลา อีกโชนหนึ่งที่อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลจะทำการผลิตน้ำบาดาล...” (นายอายุ เจาะแหว, สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2565)

ภาพที่ 9 โองหมักน้ำบาดาล

ภาพที่ 10 เครื่องจักรทำน้ำบาดาล

อีกทั้งพื้นที่ตำบลปะเสยะวอติดกับชายฝั่งทะเล มีปลากะตักว่ายอยู่หน้าปากอ่าวเป็นจำนวนมากและง่ายต่อการจับปลาของคนในพื้นที่ที่จะไปนำไปผลิตน้ำบาดาลหรือนำปลาที่เหลือไปตากแห้ง ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ตำบลปะเสยะวอมีปัญหาเรื่องจำนวนปลากะตักที่ลดน้อยลง มีการจับปลาตั้งแต่กลางทะเล โดยใช้เรือพาณิชย์ขนาดใหญ่ของนายทุน ทำให้ไม่มีปลาหลงเหลือที่จะขึ้นชายฝั่ง เป็นอุปสรรคหรือปัญหาหลักๆ ในพื้นที่ตำบลปะเสยะวอ ทำให้ปลาที่จะใช้ในการทำบาดาลมีไม่เพียงพอที่จะทำ จึงต้องอาศัยปลาจากพื้นที่อื่นๆ หรือทะเลฝั่งอันดามัน โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “...ในอดีตชาวบ้านที่อยู่แถวชายฝั่งก็จะออกมาหาปลาจะใช้เรือกอลและขนาดใหญ่และใช้คนจำนวนมาก เพราะต้องใช้ปลาหลายตันในการที่จะทำน้ำบาดาล และปลาก็อ้วนน้ำเต็มปากอ่าวทำให้หาได้ง่ายในสมัยนั้น ซึ่งปัจจุบันปลาไม่หลงเหลือแล้วในพื้นที่...” (นายเปาะจุ สาและ, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2565)

ดังนั้นตำบลปะเสยะวอที่มีพื้นที่เหมาะสมแก่การทำน้ำบาดาล ด้วยว่ามีพื้นที่ที่ติดกับชายฝั่งทะเลมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนในชุมชนก็จะมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการทำบาดาลเป็นอย่างมาก มีการรับจ้างของคนในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ในการทำน้ำบาดาลเป็นพื้นที่ที่สร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่การเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว พื้นที่ตำบลปะเสยะวอเป็นแหล่งที่ผลิตน้ำบาดาลที่มีชื่อเสียงที่ยาวนานตั้งแต่อดีต ถ้าพูดถึงบาดาลต้องถึงนิงบาดาล ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี และปัจจุบันพื้นที่ตำบลปะเสยะวอมีแหล่งการเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจในการทำน้ำบาดาล สามารถไปเรียนรู้ในกระบวนการทำน้ำบาดาลจนถึงการส่งขายของน้ำบาดาล

3. วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ที่มีต่อน้ำบาดาล

ผลการวิจัยพบว่า บาดาลมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากคนในพื้นที่มีความสัมพันธ์กับบาดาล ตั้งแต่บรรพบุรุษ มีการพึ่งพาอาศัยกันโดยคนในพื้นที่จะมีเจ้าของโรงงานบาดาล สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ บาดาลมีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ตำบลปะเสยะวอ เนื่องจากจะใช้ปลากะตักหรือปลาไส้ตันบาดาลจึงจะมีคุณภาพและมีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “...บาดาลมีความสำคัญกับคนในพื้นที่

ที่สามารถสร้างอาชีพคนในชุมชน เพราะคนในพื้นที่นั้นชำนาญทั้งในการผลิตน้ำบูดู การหมัก และกวนปลา ตลอดจนการบรรจุขวด บูดูในพื้นที่ตำบลปะเสยะวอนนั้นมีหลายเจ้า และบางเจ้าเวลาที่มีการเปิดโองใหญ่ในการหมักบูดูก็จะแบ่งให้กับลูกจ้างคนในพื้นที่กลับไปบริโภค หรือให้กับคนที่มีฐานะที่ยากจน และเวลาแขกมาที่บ้าน ถ้าไม่รู้จะให้อะไร เราก็สามารถมอบบูดูให้แทนกันได้ และทุกบ้านก็ต้องมีบูดูติดครัวเป็นธรรมดาของคนในพื้นที่ตำบลปะเสยะวอน พอบูดูเหลือน้อยเหลือครึ่งขวด คนในพื้นที่ก็จะออกหาบูดูเพื่อกลับไปเติมในขวดบรรจุของตนเองไม่ให้ขาดสาย...” (นางยารอดะห์ มะสือณี, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2565)

ภาพที่ 11 สัมภาษณ์คนในพื้นที่

ภาพที่ 11 ผลิตภัณฑ์บูดูตราเพชร

นอกจากบูดูทำให้เกิดอาชีพภายในชุมชน ไม่ว่าจะอาชีพขายประมง คนงานในโรงงาน และพ่อค้า ซึ่งอาชีพเหล่านี้ย่อมต้องใช้คนในพื้นที่สายบุรี ที่มีความเกี่ยวข้องและมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับบูดู บูดูจึงมีความสำคัญต่อคนในชุมชนไม่ว่าด้านอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวันที่สร้างอาชีพและรายได้จนถึงปัจจุบัน และความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่เองอีกด้วย ซึ่งพบว่า คนในพื้นที่สายบุรีมีความสัมพันธ์ที่ดี มีการไปหาสุกกัน เมื่อพบปะกันมีการทักทายและถามถึงสารทุกข์ข้อย่างเสมอ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “...เมื่อเวลามาทำงานที่โรงงานบูดูทุกคนในที่ทำงานจะเป็นมิตร และให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี...” (นาง ออแวปือสา, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2565) อีกทั้งคนในพื้นที่ปะเสยะวอนมีความสามัคคี เมื่อมีกิจกรรมภายในชุมชนคนในพื้นที่ก็จะให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการดูแลอนุรักษ์พื้นที่ชายฝั่งทะเลของแม่น้ำสายบุรี ซึ่งผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “...ถ้าวันหนึ่งบูดูไม่มีเราสามารถอยู่ได้ ในสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ สมัยก่อนเรายู่งกับตะเกียงไฟมาสมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เราก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนและปรับตัวให้อยู่กับมันให้ได้...” (นายอายุ เจาะ แว, สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2565) เหมือนกับการทำบูดูที่มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาจากอดีตบูดูเป็นเพียงการถนอมอาหารเพื่อให้ปลาที่หาได้อยู่ได้นานขึ้นปัจจุบันถ้าปลาในพื้นที่ไม่มีก็ออกไปหาจากพื้นที่อื่นแทน และเราควรตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ชายฝั่งทะเล ที่ทำให้เรามีอาชีพ มีชีวิต และมีรายได้จนกระทั่งบูดูกลายเป็นสินค้าส่งขายที่สำคัญและยังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ตำบลปะเสยะวอน อำเภอสายบุรี เป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับบูดูในทางเศรษฐกิจนั้น คือการนำมาซึ่งรายได้เข้ามาให้คนพื้นที่ จากการผลิตและส่งออกบูดู ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีรายได้ ซึ่งสามารถนำมาเลี้ยงชีพและครอบครัวและเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำรงชีวิต โดยที่บูดูยังเป็นเสมือนตัวเชื่อมโยง ที่ทำให้คนในพื้นที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น ชาวบ้านในพื้นที่ได้เชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น และเกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับบูดูในเรื่องภูมิปัญญา การทำบูดูมีการทำมานาน ซึ่งปัจจุบันมีคนรุ่นใหม่เข้ามาทำและสร้างความแตกต่าง สมัยก่อนหมัก 1 ปี ปัจจุบัน 6 เดือน โดยสมัยก่อนจะทำกินเองตามบ้าน เพราะสามารถหาปลาตามชายฝั่งทะเลเองแต่ปัจจุบันซื้อกินสะดวกกว่า อีกอย่างคือปลาในตอนนี้ค่อนข้างน้อย ปัจจุบันบูดูมีหลายสูตร ทั้งสูตรดั้งเดิมและสูตรที่ผ่านการผสมโดยจะมีทั้งน้ำขุ่นและไม่ขุ่น แต่สำหรับคนในพื้นที่จะชอบกินแบบดั้งเดิมคือน้ำขุ่นและจะซื้อบูดูใส่ในถุง เพราะรู้สึกสดใหม่กว่าจะเป็นบูดูที่ดั้งเดิม ไม่ผ่านขั้นตอนการผสมหรือใส่สารกันบูด บูดูถือว่าสำคัญกับคน

ในพื้นที่มาก นอกจากจะสร้างอาชีพให้คนในพื้นที่แล้ว ยังเป็นอาหารที่มีมาอย่างช้านาน เป็นอาหารที่ทานง่าย สะดวก จะมีเกือบทุกครัวเรือน และรู้สึกผูกพัน ถ้าวันใดไม่มีคงรู้สึกไม่เหมือนเดิม แต่คนรุ่นใหม่ปัจจุบันก็จะหาอาชีพอื่นมาแทน เพราะถึงแม้เป็นอาชีพที่อยู่ได้ แต่งานอื่นได้ค่าทดแทนที่มากกว่า และการสืบต่อของคนรุ่นใหม่ก็จะทำเป็นธุรกิจขนาดใหญ่เพื่อนำมาเติบโตขึ้นและสามารถทำได้ในระยะยาวและทำให้น้ำบูดูอยู่คู่ครัวตลอดไป

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อน้ำบูดูของตำบลปะเสยะวอ อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี พบว่าความสัมพันธ์ของคนและบูดูนั้นถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกันกับทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ อีกทั้งความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ที่ได้ทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำบูดูทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีความสามัคคีภายในชุมชน และที่สำคัญความสัมพันธ์ของคนกับบูดูสามารถทำให้คนพื้นที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

1. ความสัมพันธ์ของอาชีพที่มีต่อน้ำบูดู

ความสัมพันธ์ทางอาชีพของบูดูในพื้นที่ ต.ปะเสยะวอ อ.สาบบุรี จ.ปัตตานี คืออาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำน้ำบูดู ซึ่งมีความเป็นอยู่ที่มีแบบแผนกฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติ ส่วนความสัมพันธ์นั้นมีการพึ่งพาอาศัยกันของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและทรัพยากร ซึ่งเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้คนในชุมชนมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมีความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพรของพัชรพรรณ ยาโน (2552, อ้างถึงใน ไพรัตน์ จีระเสถียร, 2564, น. 138) พบว่า ชุมชนเล็กๆ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งเป็นแบบแผนที่ร่วมสร้างแนวปฏิบัติที่ดี และสอดคล้องกับกาญจนา บุญส่ง และคณะ (2554) ที่ได้ศึกษาแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมศาลเมืองเพชร พบว่า วัฒนธรรมศาลเมืองเพชร กระบวนการทางสังคมเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน สามารถสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ให้มีกิจกรรมร่วมกันในแต่ละวัน ในการที่ต้องมาช่วยในการแปรรูปศาลโดนด

2. ความสัมพันธ์ของพื้นที่ที่มีต่อน้ำบูดู

พื้นที่ตำบลปะเสยะวอมีความอำนวยการในการทำน้ำบูดูเนื่องจากมีพื้นที่ติดกับทะเล ทำให้สามารถใช้ทรัพยากรในพื้นที่ในการประกอบอาหารและสร้างรายได้ให้กับตนเอง และพื้นที่ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี ยังเป็นพื้นที่ให้คนที่สนใจเข้ามาศึกษาเกี่ยวกับน้ำบูดู ซึ่งคนในพื้นที่เองได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีสอดคล้องกับ มูนิธิเราะ เจาะแต (2556) ชาวบ้านมีการปรับตัวอย่างเชื่องช้าแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ บนเขาบูโดเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้จากสวนยางพาราและสวนดง (สวนผลไม้รวม) ชาวบ้านทุกคนสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรภายใต้แนวทางการอนุรักษ์ตามระบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ การดำรงชีพในช่วงดังกล่าวมีความยั่งยืนภายใต้บริบทชุมชนที่คงเดิมปราศจากการรบกวนจากภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับเบญจวรรณ สุจริต และชัชชัย สุจริต (2560) ที่กล่าวถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษา การพัฒนาผู้นำและคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดและในจังหวัดใกล้เคียง ซึ่ง สันติชัย แยมใหม่ และคณะ (2561) อำนาจของความเชื่อเรื่องซินมีผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่สาธารณะไว้ให้กับชุมชน ผู้คนในชุมชนมีความเกรงกลัวไม่กล้าที่จะทำร้ายถางพงและครอบครองที่ดินบริเวณนั้นๆ ส่งผลให้ที่ดินบริเวณชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่บริเวณนั้นร่วมกัน (พระครูพิพิธสุตาทร และคณะ, 2552)

3. วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ที่มีต่อน้ำบาดาล

ความสัมพันธ์ของคนกับน้ำบาดาล เป็นการพึ่งพาอาศัยกันที่ต่างก็ได้ผลประโยชน์ร่วมกันโดยเปรียบเสมือนคนพึ่งพาธรรมชาติ และธรรมชาติพึ่งพาคนในการดำรงชีวิต ซึ่งน้ำบาดาลเป็นตัวกลางที่ทำให้ทุกคนภายในพื้นที่เชื่อมความสัมพันธ์และความสามัคคี มีความสอดคล้องกับกมลรัตน์ พรหมสิงห์ และอุทิศ สังข์รัตน์ (2557) ที่ศึกษาศักยภาพในการจัดการป่าต้นน้ำ พบว่าคนในพื้นที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีวิธีการดูแลรักษาป่า ผ่าน ระบบความรู้ ความเชื่อ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทำนองเดียวกัน จิรัชยา เจียวัก (2563) ได้อธิบายความสัมพันธ์จากพื้นที่ที่ถูกสร้างจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ผ่านความคิดสร้างสรรค์โดยกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน จนกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนที่สำคัญ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ สักพัก แสงฉาย และคณะ (2557) ได้ศึกษาทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน พบว่า ทรัพยากรทางธรรมชาติ มีพื้นที่ดินอุดมสมบูรณ์ พื้นที่แหล่งน้ำที่พร้อมในแต่ละหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านสามารถพึ่งทรัพยากรได้ในชุมชน และสร้างรายได้ให้เกิดกับท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1.1 วิถีชีวิตและภูมิปัญญาอาหารที่เกี่ยวข้องกับการทำน้ำบาดาลควรมีการถ่ายทอดการให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป
- 1.2 ควรมีการพัฒนาอุปกรณ์การประมงของคนในพื้นที่เพื่อครอบคลุมการทำที่เกี่ยวกับน้ำบาดาล
- 1.3 ผลักดันองค์ความรู้ ทางด้านวิถีชีวิตคนทำน้ำบาดาลไปสู่แผนการพัฒนากองการบริการส่วนตำบล กระทรวงการท่องเที่ยว ให้คนทั่วประเทศได้รู้จัก และนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้คนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีศึกษาความรู้ที่เกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตและการอนุรักษ์น้ำบาดาล เพื่อสร้างโอกาสทั้งรายได้และทรัพยากรในพื้นที่ ต.ปะเสยะวอ อ.สายบุรี จ.ปัตตานี
- 2.2 ควรมีศึกษาการยกระดับพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำบาดาลให้เป็นสินค้าส่งออกต่างประเทศเพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับคนในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ พรหมสิงห์ และอุทิศ สังข์รัตน์. (2557). ศักยภาพในการจัดการป่าต้นน้ำ เทือกเขาบรรทัดในจังหวัดตรัง. **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 6(1), 1-13.
- เกรียงไกร เกิด. (2560). การจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาด้านที่อยู่อาศัยของท้องถิ่นภาคใต้ : สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส. **วารสารหน้าจั่ว**, 32, 1-14.
- จริยา สุขจันทร์, กุรอฮียะห์ ยามิรุเต็ง, วิภาดา มุรินทร์นพมาศ และวิไลวัลย์ อินทรไชยมา. (2552). สถานการณ์การผลิตน้ำบาดาลในจังหวัดปัตตานี. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา**, 4(1), 1-11.
- จิรัชยา เจียวัก. (2563). กือดาจันอ: นวัตกรรมจากวัฒนธรรมของปาตานี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**, 22(2), 1-14
- สุสิทธิ์ มาสนนตร, อนิวช แก้วจำนงค์, และอรจันทร์ ศิริโชติ. (2555). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจอาหารทะเลแปรรูปที่บ้านของผู้ประกอบในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**, 4(3), 1-14.
- ทรงสิริ วิจิรานนท์, พจณีย์ บุญนา และจงทพย์ อธิมุตสิรรค์. (2557). วิถีชีวิตและความมั่นคงของอาหารภาคใต้. **วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร**, 8(1), 1-14.

- พระครูพิพิธสุตาทรร. (2552). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง. (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุมรี อรรถรัฐเสถียร. (2555). บุดูฮีเล: บุดูเลิศรสแห่งสายบุรี. **วารสารรัฐสมิแล**, 33(1), 70-74.
- ไพรัตน์ จีระเสถียร, จิรัชยา เจียวก๊ก, สวัสดิ์ ไทลภภรณ์ และศุภคุณ เอียดตรง. (2564) เวะท์กายี : วิถีชีวิต ความสัมพันธ์ และการอนุรักษ์ของคนในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี. **วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 5(4) 1-9.
- มุนีเร้าะ เจาะแด. (2557). การปรับตัวในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติบูโด-สุโขงป่าติ ทัศนศึกษา: ชุมชนในตำบลปาลูกาสาเกาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส. **ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**.
- ภัทรียา สังข์น้อย และอุรธณ์ แก้วซัง. (20-21 กรกฎาคม 2561). การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผลิตน้ำบูดูข้าวย่ำบ้านดินลาน. ใน **ทักษิณีย์ ประธาน (ประธาน), การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9 ณ ห้อง Blue Ocean Hall อาคารคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยหาดใหญ่**
- วนิดา แวฮาโละ อุดมศักดิ์ เตโชชัย, จิตติมา ดำรงวัฒนะ และเดโช แซ่น้ำแก้ว. (2560). การศึกษาแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาการผลิตข้าวเกรียบปลาสดกรณีศึกษา: กลุ่มทำข้าวเกรียบบ้านปาดาบาระ หมู่ที่ 1 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี. **วารสาร มหัจฉานาครทรรศน์**, 4(2), 1-16.
- วารุณี ณ นคร. (2563). มาตรการเพื่อขับเคลื่อนการเข้าถึงสิทธิชุมชนของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี. **วารสารมหาดใหญ่วิชาการ**, 18(2), 1-19.
- วิไลวรรณ นະชาตรี, อุดม พานทอง และสุภาณี อ่านชื่นจิตร. (2550). พฤติกรรมการบริโภคอาหารสมุนไพรพื้นบ้านของประชาชนภาคใต้ ตำบลห้วยลึก จังหวัดสงขลา. **วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก**, 5(3), 1-7.
- สมาน ยูง. (2556). แนวปฏิบัติในการส่งเสริมอาชีพชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเก่าอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี. **วารสารวิชาการ อัล-ฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา**, 3(5), 1-10.
- สัปดาห์ แสงฉาย, วิลาลินี จินตลิขิตดี, มาธินี คงสถิตย์ และณัฐพล พัวประเสริฐ. (2557). ทูทางสังคมกับการพัฒนาสังคมชุมชนบาง นางลี อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม. **การประชุมวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 52**. (น. 471-478). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สันติชัย แยมใหม่, อุทิศ สังข์รัตน์ และจิรัชยา เจียวก๊ก. (2561). ชิน: ผักกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ กรณีศึกษาตำบลคลองลู อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. **วารสารไทยคดีศึกษา**, 14(2), 107-135.
- สาวีตา ตือราแม (ไม่ปรากฏ). **ผลิตภัณฑ์น้ำบูดู**. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/veetacomsci/khxnngdi-meuxng-pattani/phlitphanth-na-budu>
- เสาวณีย์ ณ นคร, อาแว มะแส และรติพร ถึงฝั่ง. (2558). พฤติกรรมการบริโภค การเป็นหนี้ และคุณภาพชีวิตของชาวประมงทะเล ในตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย**, 10(33), 1-13.
- สุกัญญา ไหมเครือแก้ว, อุราภรณ์ เรืองวัชรินทร์ และอารยา ปราณประวีตร. (2551). คุณค่าทางโภชนาการของข้าวย่ำปักข์ใต้. **วารสารอาหาร**, 38(3), 1-9.
- สุโรยา วานี และมะรอนิง สาแลมิง. (2557). การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมกรณีศึกษา ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. **วารสารการเมืองการปกครองประเด็นปัญหาปัจจุบันในอาเซียน**, 4(1), 1-16.

- อภิสิทธิ์ บุญนาค. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคอาหารท้องถิ่นภาคใต้ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. **วารสารกระแสวัฒนธรรม**, 15(28), 1-14.
- อัมพิกา อ่ำลอย, วีระ อินพันทัง, และชินศักดิ์ ตัณฑกุล. (2562). ปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานชั่วคราวของชาวเล จังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่. **วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง**, 29(21), 1-13.
- อิสมาอีล เบญจสมิทธิ. (2553). โครงการวิจัยพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการลุ่มน้ำสายบุรี กรณีศึกษา: ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นและพื้นที่สำคัญของลุ่มน้ำสายบุรี. ปัตตานี: รายงานการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางการเมืองการปกครองไทย Justice and political inequality in Thai governance

พระชลญาณมุนี

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ “ความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางการเมืองการปกครองไทย” พบว่าการเมืองการปกครองไทย ซึ่งมีความขัดแย้งจาก 10 ปีที่ผ่านมา ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองที่สะท้อนให้เห็นในระบบกระบวนการยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เป็นส่วนหนึ่งการพัฒนาประเทศที่นำไปสู่ ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ที่อยู่บนพื้นฐานทางศีลธรรม จริยธรรม ความสมเหตุสมผล กฎหมาย กฎธรรมชาติ ศาสนา ความเที่ยงธรรม และความเป็นธรรม ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมาย โดยคำนึงถึงสิทธิของมนุษย์และพลเมืองทั้งหลายที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งเชื้อชาติ เพศ เสรีนิยมทางเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ สีสัน ชาติพันธุ์ ศาสนา ความพิการ อายุ ความยากดัดจริต รวมไปถึงความยุติธรรมทางสังคมอีกด้วย ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำหรือทำให้เกิดความเสมอ ซึ่งมีความจำเป็นต้องอาศัยการจัดการปัจจัยพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สภาพแวดล้อม กฎหมาย และระบบการบริหารงานของรัฐที่ต้องอาศัยการเปลี่ยนแนวคิดและปรับปรุงแนวทางและวิธีการให้บริการสาธารณะของรัฐเสียใหม่นั้นเอง

คำสำคัญ: ความยุติธรรม, ความเหลื่อมล้ำ, การเมืองการปกครอง

Abstract

From an analytical study “Justice and political inequality in Thai governance” found that Thai politics and governance which has been controversial from the past 10 years. People's expectations of politicians are reflected in the justice system and social inequality that are part of the country's development that leads to stability, prosperity and sustainability. on the basis of morality, ethics, reasonableness, law, natural law, religion, fairness and fairness as well as law enforcement taking into account the rights of all human beings and citizens to equal protection under the law without discrimination on the basis of race, sex, gender liberal Gender identity, skin color, ethnicity, religion, disability, age, poverty and poverty including social justice as well which is a solution to the problem of impermanence or equality This requires the management of political, economic, social, cultural, scientific and technological fundamentals, the environment, the law and the state's administrative system, which requires a change in the concepts and improvements of the state's approaches and methods of public service.

Keywords: justice, bias, politics and administration.

บทนำ

ในสังคมไทยนั้นเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในรัชสมัยปัจจุบันเข้าสู่ความเป็นสากลตามความการเชื่อมโยงของสังคมโลกตามนโยบายพัฒนาประเทศของรัฐบาลในปัจจุบันที่นำไปสู่ความ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยอาศัยความร่วมมือในทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนาประเทศที่มีความหลากหลาย ทั้งชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมประเพณี ที่ผ่านช่วงแต่ละยุคสมัยที่สำคัญผ่านการเรียนรู้ ทั้งบทเรียนความขัดแย้งทางความคิดที่บ่งบอกถึงการปรับเปลี่ยนทางการเมืองไทยหรือเรียกว่า การต่อสู้ทางการเมือง นับตั้งแต่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนโดยมีกลุ่มนักศึกษาเป็นแกนนำ เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 จนถึงเหตุการณ์ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2535 ที่ผ่านเหตุการณ์มาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งถือว่าเป็นยุคที่ประเทศไทยเข้าสู่การพัฒนาในหลายๆ ด้าน เช่น ภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรมอื่นๆ ที่มีการบริหารประเทศที่มาจาก การเมืองการปกครอง จากการขับเคลื่อนของคณะรัฐบาลและฝ่ายค้าน นำมาสู่ความขัดแย้งทางโครงสร้าง และนโยบายการบริหารประเทศเป็นความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาทั้งเป้าหมาย วิธีการ และผลที่เป็นจริง เป็นประเด็นที่ผู้คนในสังคมไทยสนใจกันมากขึ้นๆ ว่าเราจะแก้ปัญหานี้ กันอย่างไรดี เพราะมันเป็นเครื่องชี้หนึ่งของความสำเร็จผลของการพัฒนา

ดังนั้นในโอกาสที่ วันที่ 23 มิถุนายน ของทุกปี เป็นวันแห่งการให้บริการสาธารณะของสหประชาชาติ (United Nations Public Service Day) ประชาชนผู้รับบริการจากรัฐจึงควรพิจารณาถึงโอกาสของการลดความเหลื่อมล้ำที่เป็นอยู่ อันสัมพันธ์กับการได้รับหรือไม่ได้รับบริการอันควรจากรัฐร่วมกันกับประชาชนในประเทศ นับจากประเทศไทยประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนมาถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลาเกือบ 60 ปี ประเทศของเราที่ผ่านมา ดูเหมือนเป็นขบวนการไฟฟ้าเวียนเวียน ถึงก็ช่าง ไม่ถึงก็ช่าง ขับเคลื่อนไปได้เพียงการเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ปานกลางชั้นสูง (ประกาศโดยธนาคารโลกเพื่อ พ.ศ. 2554) และยังคงพบเห็นผลอันไม่พึงประสงค์ ก็คือ ความเหลื่อมล้ำในหลายด้าน นับเป็นเครื่องชี้แบบหนึ่งว่าด้วยความทุกข์ของเพื่อนร่วมชาติ ไม่ว่าจะเป็นประเด็น อำนาจการตัดสินใจ การครอบครองทรัพยากร การประกอบอาชีพ รายได้ การศึกษา สถานภาพในสังคม สุขภาพ ที่อยู่อาศัย เพศสภาพ และความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน หรือประเด็นมุมมองอื่นใดก็ตามในการพัฒนาประเทศ โดยหลักใหญ่ใจความของความเหลื่อมล้ำ คือ สภาวะของความไม่เสมอภาคหรือความไม่เท่าเทียมกัน และความไม่ได้สัดส่วนกัน ซึ่งดำรงอยู่ระหว่างผู้คนในสังคม ทั้งในเชิงอำนาจ โอกาส การกระทำ และผลของการพัฒนาในประเด็นต่างๆ ได้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541, น. 34-35)

ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานในประเทศอันนำไปสู่หรือสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำของการพัฒนา อาจพินิจวิเคราะห์ได้แตกต่างกันไป ตามมุมมองของแต่ละบุคคล สำหรับข้าพเจ้าแล้ว ขอให้หันหน้าหนักแก่ปัจจัยต่อไปนี้ คือ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาพแวดล้อม (ในทางทรัพยากรธรรมชาติและบริบทของสังคม) กฎหมาย และระบบการบริหารงานของรัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับกฎหมายและระบบการบริหารงานของรัฐ ว่ามีสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เสมอภาค นับจากการรัฐประหารเมื่อ 19 กันยายน 2549 เป็นต้นมา ประชาชนมีความแตกตื่นและตื่นตัวกับเหตุการณ์ที่กับการเมืองมากยิ่งขึ้น ในขณะที่นั้นมีการทำรัฐประหาร มีการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ลำดับที่ 24 คือ พอเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นคนกลางของความขัดแย้งระหว่างสองพรรคการเมืองใหญ่ นับเวลาย้อนหลังไป 10 ปีจนถึงปัจจุบันประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีถึง 6 คนด้วยกัน

ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาถือว่าเป็นช่วงเวลา ที่พี่น้องประชาชนชาวไทยได้รับความสับสนและบอบช้ำจากวิถีทางการเมืองเป็นอย่างมาก ความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน (ใครเป็นผู้สร้าง) ทิศทางและความเชื่อมั่นต่อระบบการเมืองไทยในยุคปัจจุบันที่มีต่อประชาชนต้องอาศัยการเยียวยาทางจิตใจพอสมควร เพราะสิ่งที่ประชาชนได้รับ 10 ปี ที่ผ่านมาเมื่อหลับตา ก็จะปรากฏให้เห็นคำถามอาจมีในใจของพี่น้องชาวไทยว่า เราคือพี่น้องที่เกิดในผืนแผ่นดินเดียวกัน ทำไมเราถึงต้องมาทะเลาะกันเอง ที่สำคัญความขัดแย้งทางออกเป็นไปในทิศทางใด เมื่อไม่ได้เป็นไปเพื่อความสันติ แนวทางสงบสุข ก็จะนำไปสู่ถึงความพินาศทั้งสองฝ่าย สุดท้ายไม่มีฝ่ายใดได้เสียแต่เป็นการเสียหายทั้งประเทศ ประเทศได้รับความเสียหาย ส่งผลกระทบต่อในทุกๆ ด้าน ในสายตาคนภายนอก

“สยามเมืองยิ้ม” ใคร คือ ผู้ทำลายภาพลักษณ์ ใครจะเป็นผู้ก้าวข้ามช่วงเวลาที่ผ่านมาได้อย่างไร (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541, น. 36)

การเมืองการปกครองที่เกิดผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย

สภาวะทางการเมืองการปกครองที่เกิดผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่กระทบไปในทางไม่เป็นมิตรกับความเสมอภาคในการพัฒนาประเทศไทย เพราะใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนไทยสมัยใหม่ ในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถือความมีอิสรภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ ในหมู่ประชาชน ได้เพิ่มพูนขึ้นอย่างมาก ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นั้น ได้ค่อยๆ ถูกกัดกร่อนให้ลดน้อยลงไป ในการปกครองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ตามระบอบประชาธิปไตยของสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากทางเลือกตั้งที่ยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร นำไปสู่การไม่มีเสถียรภาพของรัฐสภา และความต่อเนื่องของระบบการเลือกตั้ง ในการได้มาและรักษาไว้ซึ่งรัฐบาลประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ เพราะสมาชิกวุฒิสภาที่มีได้มาโดยการเห็นชอบของประชาชน แต่กำเนิดจากมดลูกของเผด็จการที่มุ่งปราบและควบคุมประชาธิปไตย มีอำนาจเหนือหรือเท่าเทียมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้ง (ดังที่วุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่มาจากการสรรหาแบบอำเภोजใจของ คสช. แต่รับเงินเดือนจากภาษีของประชาชน หาใช่จากหัวหน้า คสช. หรือนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันนี้ ไม่สามารถลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีร่วมกับส.ส.ที่ประชาชนเลือกตั้งมาได้) มีผลให้อำนาจอธิปไตยสูงสุดของประชาชนไม่สามารถใช้เพื่อปกครองตนเอง ได้ตามเจตจำนงในทางการเมืองของประชาชน องค์การอิสระมิได้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยพรรคการเมืองและรัฐบาลประชาธิปไตยแทนประชาชน เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบการเมืองภายใต้อำนาจอธิปไตยและตามเจตจำนงของประชาชน แต่กลับมีอำนาจเหนือ ควบคุม กำกับ และตรวจสอบการดำเนินงานของพรรคการเมืองและรัฐบาลจากการเลือกตั้งของเสียงส่วนใหญ่อย่างสูง จนพรรคการเมืองและรัฐบาลประชาธิปไตยขาดเสถียรภาพในการบริหารงาน การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนในบรรยากาศที่สังคมมีความเป็นประชาธิปไตย (มากกว่าปัจจุบัน) มีทิศทางที่เป็นปฏิปักษ์หรือไม่เช่นนั้นก็แข่งขันกับการเมืองแบบผู้แทนราษฎร มากกว่าการเกื้อกูลกัน เพราะรัฐบาลไม่ได้กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยการกระจายอำนาจได้รับการให้ความสำคัญตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ 2550 มากกว่าตามรัฐธรรมนูญ 2560 และแทบหยุดชะงักในยุครัฐบาล คสช. ในรอบห้าปีที่ผ่านมา เพราะเหตุนี้ การที่อำนาจรัฐบาลส่วนกลางอยู่เหนือรัฐบาลหรือระบบการบริหารท้องถิ่น ที่รับผิดชอบโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ อาทิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล ทำให้การพัฒนาในระดับท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระในการปกครองตนเองในระดับที่ยังคงความเป็นเอกภาพของประเทศ จะเห็นได้ว่า การบริหารงานของรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คสช. และยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาล คสช. ลดทอนศักยภาพในการพัฒนานโยบายสาธารณะของพรรคการเมือง และใช้บังคับเป็นการทั่วไปเหมือนนโยบายของรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลร้องเรียนว่าไม่สามารถแข่งขันกันในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด กันอย่างเสรีและยุติธรรม โดยพรรคการเมืองดังกล่าวได้รับการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคจากคณะกรรมการเลือกตั้งและอิทธิพลของรัฐบาล คสช. ที่สนับสนุนพรรคการเมืองของตน (พรรคพลังประชารัฐ) (สถาบันพระปกเกล้า, 2562, น. 32)

จากสภาวะดังกล่าวข้างต้น (ซึ่งบางประการเป็นความเหลื่อมล้ำทางการเมืองเองด้วย) เป็นกรอบแห่งพันธนาการทางการเมืองต่อการเกิดขึ้น หรือขยายตัวของความไม่เสมอภาคและความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาประเทศ มากกว่าการทำให้ความเหลื่อมล้ำหดแคบหรือหายไปในอนาคต การแก้ไขความเหลื่อมล้ำดังกล่าว สำหรับรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democratic State) แล้ว สมควรพิจารณาจัดการกับสมมติฐานว่าด้วยการเมืองและความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ดังนี้

1. ระบอบการปกครองที่เป็นเผด็จการของสังคมไทย อาจทำให้เกิดความเสมอภาคหรือไม่มีความเหลื่อมล้ำในบางเรื่อง เช่น ความพยายามของรัฐเผด็จการ คสช. ในทางการเมืองจัดสรรรายได้พื้นฐานทั่วไปและการให้สวัสดิการสังคมแก่คนจนเพื่อให้มีรายได้เพิ่มและได้รับสวัสดิการมากขึ้น ด้วยการใช้อำนาจบังคับและกลไกการจัดการจากส่วนกลาง กำลังทำให้เกิดการอุปถัมภ์สวัสดิการ

โดยรัฐในปลายมือ แต่ในวิถีทางประชาธิปไตย ความเสมอภาคเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และผลประโยชน์ที่ยุติธรรมอาจได้มาโดยการประชาชาติหรือการลงคะแนนเสียงของประชาชน เพื่อสนับสนุนนโยบายสาธารณะหรือของพรรคการเมืองที่ประสงค์จะเป็นรัฐบาล หรือการเห็นพ้องร่วมกันในสังคมผ่านเวทีสาธารณะที่เปิดกว้าง โดยยึดหลักการเคารพสิทธิในความเท่าเทียมกันของประชาชน โดยไม่เลือกปฏิบัติ และการเอื้ออำนวยจากศักยภาพและคุณภาพของประชากรในการร่วมกันช่วยเหลือปัจจัยทางเศรษฐกิจแก่สังคมส่วนรวมตั้งแต่ต้นมือ

2. รัฐบาลเผด็จการมักจะไม่กระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นหรือรัฐบาลท้องถิ่น แต่ในการบริหารท้องถิ่นเพื่อเกื้อกูลต่อความเสมอภาคอย่างทั่วถึง ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จะเกิดขึ้นได้ ก็โดยการที่รัฐเผด็จการดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการปรับเปลี่ยนให้จะมีอำนาจที่จำกัด และแบ่งมอบอำนาจการตัดสินใจให้แก่ท้องถิ่นมากขึ้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2562, น. 36)

3. การควบคุมของระบบราชการแบบเก่าเหนือระบบรัฐบาลประชาธิปไตยที่มาจากทางเลือกตั้งทำให้ความเหลื่อมล้ำระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่นแก้ไขได้ยาก การใช้ประชาธิปไตยในระดับจังหวัดในขอบเขตที่กฎหมายรับรอง จะช่วยลดอำนาจของรัฐส่วนกลางที่ไม่ได้สนใจความเสมอภาคอย่างเป็นแก่นแกนในการพัฒนาลงไป

4. การจะลดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและสังคมให้ดำเนินไปอย่างกว้างขวาง ต้องการอำนาจการเมืองแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ประชาชนสามารถกำกับการบริหารรัฐบาล ให้เคร่งครัดต่อการมีส่วนร่วมของภาคีหุ้นส่วนการพัฒนาตลอดกระบวนการของนโยบายสาธารณะ เพื่อขับเคลื่อนความเสมอภาคในมิติต่างๆ เช่น รัฐบาลบาลแนวใหม่ (New Public Governance)

5. ในสังคมประชาธิปไตย อำนาจรัฐและผลประโยชน์ที่รัฐส่วนกลางจะได้รับ ได้มาโดยความยินยอมของรัฐย่อยหรือรัฐบาลองค์ประกอบในท้องถิ่นที่มีอำนาจปกครองตนเองสูง เพื่อจัดการกับความเสมอภาคระหว่างรัฐบาลกลางและท้องถิ่น (ตัวอย่าง เช่น สมาพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ Canton ต่างๆ บำรุงตนเองก่อน ส่วนเหลือจึงส่งให้รัฐบาลกลาง)

6. วัฒนธรรมหรือค่านิยมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่งเสริมการลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาประเทศ การฝึกฝ้ออำนาจนิยมของเจ้าหน้าที่รัฐหรือในหมู่ประชาชนเหล่าใดก็ตาม จะกลายเป็นปฏิปักษ์และสิ่งเหนี่ยวรั้งความเสมอภาคในการพัฒนา เจ้าหน้าที่รัฐผู้ยึดมั่นต่อค่านิยมประชาธิปไตยจึงสมควรมีความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานมากกว่าเจ้าหน้าที่ผู้ยังคงยึดมั่นกับระบบอำนาจนิยมดั้งเดิม

7. ประเทศไทยมีการจัดระบบราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ระบบดังกล่าวไม่สนับสนุนการกระจายอำนาจและการลดความเหลื่อมล้ำ เพราะส่วนภูมิภาคพยายามควบคุมท้องถิ่นตามคำสั่งของส่วนกลาง (กระทรวงต่างๆ) ที่เป็นแหล่งรวมผลประโยชน์สูงสุดในชาติ การกำกับของส่วนกลางในแนวกว้างๆ และยืดหยุ่น แต่มีมาตรฐานกลางที่เห็นชอบร่วมกันของทุกภาคส่วนและยึดถือร่วมกันเท่าที่จำเป็นแก่มาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชน จะเหมาะสมกับการพัฒนาเพื่อความเสมอภาคของทุกภาคส่วนในอนาคตมากกว่าในอดีต

8. การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมีปัญหาวิภาวะของการพัฒนาสูง อันสะท้อนความเหลื่อมล้ำที่ยั่งยืน คือ ส่วนที่เจริญก้าวหน้า (เขตเมือง) และส่วนที่ด้อยความเจริญ (เขตชนบท) อยู่คู่กัน การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ยั่งยืนจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องจัดการวิภาวะของการพัฒนาดังกล่าว ลดน้อยถอยลงไป

9. การที่ท้องถิ่นได้ปกครองตนเอง (เช่น การเลือกตั้งผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดหรือในระดับภูมิภาค) จะทำให้มีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ของประชาชนอย่างทั่วถึงมากขึ้น และความเหลื่อมล้ำระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่นจะมีต่ำลง

10. การเลือกตั้งผู้บริหารในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแม้ว่าจะเป็นปัจจัยสนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำ แต่จะเป็นไปได้มากขึ้น หากสมรรถภาพขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีเพียงพอในการให้บริการสาธารณะ พร้อมๆ กับประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจในทางนโยบายและการบริหารของท้องถิ่นในช่องทางต่างๆ

11. จังหวัดต่างๆ ในประเทศไทยมีแผนพัฒนาจังหวัดในกำกับของแผนพัฒนาแห่งชาติ ทำให้มีปัญหาว่าแผนพัฒนาจังหวัดนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในจังหวัดของตน หรือระหว่างส่วนกลางกับจังหวัด ได้จริงหรือไม่และเพียงใด การทำให้แผนพัฒนาจังหวัดและแผนการพัฒนาร่วมกันของกลุ่มจังหวัด (เรียกว่า “สหพันธจังหวัด” ก็คือ) ที่เน้นผลการพัฒนาที่ยุติธรรมและเสมอภาคมีน้ำหนักมากขึ้น โดยแผนพัฒนาประเทศเป็นข้อกำหนดเชิงทิศทางการกว้างๆ ที่ให้อิสระแก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริงในการจัดการตนเอง จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญ

12. การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมีปัญหาความเหลื่อมล้ำในเชิงการกระจายรายได้และระดับความมั่งมีของประชาชนในจังหวัดต่างๆ เพราะอำนาจการเมืองสนับสนุนการวางแผนจากส่วนกลางมากกว่าให้ส่วนท้องถิ่นมีแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเอง แต่การพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ต้องอาศัยอำนาจของประชาชนในฐานะพลเมืองที่ตื่นตัว ทั้งในทางการเมืองโดยอ้อมที่ยอมรับระบบการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรรวมทั้งผู้บริหาร และประชาธิปไตยทางตรงของประชาชนเองอย่างเกื้อกูลกัน

13. การพัฒนานโยบายและบริการสาธารณะที่ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยและดำเนินการในรูปสหพันธ์หรือกลุ่มจังหวัด อย่างร่วมมือกันและพึ่งพาอาศัยกันและกันในการพัฒนาและผลิตบริการสาธารณะ จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ระหว่างจังหวัดและภายในจังหวัด และลดหย่อนความเป็นเจ้าของรัฐและการครอบงำของรัฐบาลส่วนกลางที่มากเกินไป

14. การส่งเสริมการรวมตัวของประชาชนกลุ่มต่างๆ เช่น สหกรณ์ สหภาพแรงงาน สมาคม สโมสร ชุมชน ชุมชน ชมรม มูลนิธิ และกลุ่มประชาชนในชื่ออื่นๆ จะช่วยให้เกิดอำนาจการต่อรองของกลุ่มประชาชนนั้นๆ อย่างพอพืดพอเพียงกับรัฐ และภาคีคู่กรณีหรือหุ้นส่วน ในการใช้อำนาจ ทรัพยากรในรัฐ และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งการกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาที่เสมอภาคมากขึ้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2562, น. 36)

15. การมีกฎหมายที่รัฐสภาอนุมัติและที่รัฐบาลส่วนกลางและท้องถิ่นออกมารวมบังคับใช้ เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคเป็นสิ่งจำเป็น และยังต้องการการปรับปรุงกฎหมาย การออกกฎหมายใหม่ๆ และทันสมัย โดยกฎหมายดังกล่าวจำเป็นต้องได้มาและบังคับใช้อย่างชอบธรรม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่กฎหมายรับรอง และที่เป็นไปเองโดยธรรมชาติ ตามหลักนิติรัฐและนิติธรรม

16. การปฏิบัติตามกฎหมายที่ส่งเสริมความเท่าเทียมกันในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและไม่เลือกปฏิบัติ จะนำไปสู่ประสิทธิผลของการลดความเหลื่อมล้ำ แต่จะเป็นไปได้จริงจังมากขึ้นก็โดยการมีดัชนีวัดความเสมอภาคของการพัฒนาและการเทียบเคียงระหว่างประเด็นการพัฒนา พื้นที่ และประชากรกลุ่มต่างๆ เป็นอย่างน้อย

17. การเมืองการและกลไกของรัฐที่มีสมรรถนะ รวมทั้งการอาศัยการจัดการนวัตกรรมที่เหมาะสม เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม (เช่น โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคม และกายภาพของเมือง) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำหรับจัดการกับปัญหาความไม่เสมอภาคในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของการพัฒนา และการเสริมสร้างการร่วมมือกับสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรของประชาชนในภาคส่วนต่างๆ ในเชิงพื้นที่และในเชิงประเด็นความสนใจร่วม จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆ ลดลงไป

18. นโยบายพรรคการเมืองที่ส่งเสริมความเสมอภาคและความยุติธรรมของการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคมอาจขัดกับค่านิยมดั้งเดิมอันทำให้ความเหลื่อมล้ำในประเทศลดลงหรือหมดไปได้ยาก แต่ความตื่นตัวของประชาชนและองค์กรของประชาชนต่างๆ รวมทั้งสมาชิกพรรคการเมืองในทางสร้างสรรค์จะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงค่านิยมแห่งความเสมอภาคในการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรืออาจฉับพลันในบางโอกาสและในขอบเขตที่มีความเป็นไปได้

19. เสรีภาพทางการเมือง เสถียรภาพทางการเมือง ความมั่นคงทางการเมือง และคุณภาพของประชาธิปไตย ล้วนสนับสนุนต่อความเป็นไปได้และยั่งยืนของความเสมอภาค ในการเข้าร่วมกำหนดเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และความยุติธรรมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาของประชาชนในประเด็น สำหรับกลุ่มบุคคล และในพื้นที่ต่างๆ

20. การรับเอาการศึกษาสากลที่สนับสนุนสิทธิในการพัฒนาของประชาชน (Right to development) ของสหประชาชาติ มาประยุกต์ในกฎหมายของประเทศอย่างจริงจัง จะเสริมสร้างความก้าวหน้าของความเสมอภาค ความยุติธรรม และการลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา มากกว่าการดำเนินเพียงลำพังตามค่านิยมดั้งเดิมของสังคมไทย (สถาบันพระปกเกล้า, 2562, น. 36)

การกำหนดยุทธศาสตร์ในระบบประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครองไทย

การเมืองการปกครองไทยนั้น ถือเป็นมติปวงชนเป็นใหญ่ โดยการถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ในรูปแบบการปกครองที่ประชาชนทรงอำนาจสูงสุด และใช้อำนาจนั้นทางผู้แทนของตน โดยยึดเสียงข้างมากเป็นใหญ่ เพราะว่า หลักการทางประชาธิปไตย นั้น ซึ่งเป็นระบบการเมืองการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจปกครองตนเอง กล่าวคือ ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิ อำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ ที่เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีการยอมรับสิทธิ เสรีภาพ และ ความเสมอภาค ความสำคัญและประโยชน์ต่างๆ ซึ่งกันและกันโดยมีเหตุผลเป็นเครื่องนำมาซึ่งในระบบประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครองไทย มีสองทาง คือ

1. ระบบประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครองไทยแบบโดยตรง (Direct Democracy) หรือแบบบริสุทธิ์ (Pure Democracy) คือ การที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม โดยไม่ต้องผ่านตัวแทนหรือมติของที่ประชุมประชาชนใช้อำนาจปกครองกันเองเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยตนเอง เหมาะสำหรับประเทศเล็กๆ และประชากรไม่มาก เช่น รัฐกรีกในสมัยโบราณ เรียกประชุมประชาชนทุกคนและลงมติโดยการชูมือหรือนำก้อนหินไปใส่ในภาชนะบรรจุชั้ยหรือชวาว่า จำนวนก้อนหินคือคะแนนเสียง กรณีตัวอย่าง ที่มีการเรียกประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีจำนวนไม่มากเช่น ประมาณ 100-200 คน มีการอภิปรายถกเถียง จากนั้นก็ลงคะแนนเสียงเพื่อหาข้อยุติ ถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง แต่ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด หรือประเทศชาติ การใช้ระบบประชาธิปไตยโดยตรงคงกระทำไม่ได้ ต้องใช้ระบบประชาธิปไตยโดยการเลือกตั้งตัวแทน (ลิซิดีร์เวติน, 2546, น. 12) เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ ส.ส.

2. ระบบประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครองไทยแบบโดยอ้อม (Indirect Democracy) หรือแบบมีผู้แทนราษฎร (Representative Democracy) คือ การที่ราษฎรปฏิบัติโดยการเลือกสรรบุคคลที่มีศักยภาพทางด้านความรู้และจริยธรรมเข้าไปบริหารและตัดสินใจแทนตน ในวาระ 2 ปี 4 ปี หรือ 5 ปี ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) ไปทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ รูปแบบของรัฐบาลมี 3 ระบบ คือ

2.1 แบบรัฐสภา (Parliamentary Form) คือ สถาบันที่สำคัญที่สุด เพราะนายกรัฐมนตรีมาจากพรรคเสียงข้างมาก ซึ่งได้สิทธิในการจัดตั้งรัฐบาล เป็นผลผลิตโดยตรงของการช่วงชิงอำนาจพระมหากษัตริย์กับรัฐสภา แหล่งกำเนิดหรือตัวแม่บทคือ อังกฤษ อานนท์ อาภากริม (2528, น. 82) หลักการสำคัญ คือ ไม่แยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative) ฝ่ายบริหาร รัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) และคณะรัฐมนตรี (ฝ่ายบริหาร) สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดรัฐสภามีหน้าที่ออกกฎหมายและมีฐานะอำนาจความสำคัญเหนือกว่าคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจะเข้าดำรงตำแหน่งได้ต่อเมื่อได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา แต่คณะรัฐมนตรีอาจยุบสภาได้ มีผู้นำของรัฐหรือประเทศ เป็นประธานสูงสุดที่เรียกว่าประมุขมี 2 ประเภท ได้แก่ พระมหากษัตริย์เป็นประมุขและประธานาธิบดีเป็นประมุข ไม่มีบทบาททางการเมือง มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารประเทศที่ปกครองแบบรัฐสภาที่กล่าวมานั้น เช่น ประเทศไทย อังกฤษ เดนมาร์ก ญี่ปุ่น เป็นต้น

2.2 แบบประธานาธิบดี (Presidential Form) เกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรก มีการประกาศอิสรภาพแยกตัวเองออกมาจากอาณานิคมของอังกฤษ ผู้นำของสหรัฐฯ ในสมัยก่อตั้งประเทศได้คิดสร้างระบบการปกครองแบบการแยกอำนาจ คือ การแยกอำนาจหน้าที่ฝ่ายบริหารกับนิติบัญญัติ หลักการที่สำคัญของการแยกอำนาจได้แก่ประธานาธิบดีเป็นผู้สรรหาและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี โดยขอความเห็นชอบจากรัฐสภา และรัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกรัฐสภาในเวลาเดียวกันไม่ได้ (บรรพต วีระสัย, 2525, น. 150) รูปแบบการปกครองแบบประธานาธิบดีนี้ มีหลักการสำคัญ คือ (1) เป็นการให้ระบบการแยกอำนาจ

(Separation of Power) ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) ฝ่ายบริหาร (ประธานาธิบดี) ฝ่ายตุลาการ (ศาล) (2) แต่ละฝ่ายมีอำนาจและความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตนแต่มีอำนาจในการยับยั้งและถ่วงดุลอำนาจเพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขต และ (3) รัฐสภาและประธานาธิบดีได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและอยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ

2.3 แบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดี (Semi-parliamentary or Semi-presidential Forms) ซึ่งเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีกลุ่มหลากหลายหรือแบบพหุนิยม (Pluralism) ได้แก่ ระบบประชาธิปไตยที่มีผู้แทนและมีการแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ ระบบรัฐสภา (Parliamentary System) และระบบประธานาธิบดี (Presidential System) ระบบการปกครองแบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดีนี้ พัฒนามาจากประเทศฝรั่งเศสในช่วงที่มีความวุ่นวายทางการเมือง ไม่ว่าจะประธานาธิบดีคนใดขึ้นมาดำรงตำแหน่ง ก็จะมีข้อขัดแย้งในรัฐบาลและรัฐสภา จนต้องลาออกและยุบสภาบ่อยครั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนา รูปแบบการปกครองเสียใหม่ กล่าวคือเป็นการผสมผสานกันของสองระบบ ระหว่างรัฐสภา กับประธานาธิบดี ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนที่กล่าวมานั้น มีกลุ่มหลากหลาย โดยถือสภาพทางสังคมซึ่งจะทำให้ระบบการปกครองอยู่รอด เรียกว่า ระบบพหุนิยม (Pluralism) ในประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาอาจจะมีกลุ่ม พหุนิยม(หลากหลาย)น้อย โดยจะมีลักษณะการปกครอง ซึ่งมี รัฐบาล ประชาชน ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มหลากหลายโดยผู้แทนของประชาชน และเพื่อประชาชนโดยมีหลักการสำคัญ คือ (1) เป็นการปกครองผสมผสานระหว่างรัฐบาลแบบรัฐสภาและแบบประธานาธิบดี (2) ประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศและประมุขฝ่ายบริหาร อยู่ในตำแหน่งได้จนครบวาระ มีอำนาจยุบสภาได้ (3) ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี (4) รัฐสภามีอำนาจควบคุมรัฐบาลและออกกฎหมาย และ (5) ถ้าสภาลงมติไม่ไว้วางใจ คณะรัฐบาลต้องลาออกแต่ประธานาธิบดีไม่ต้อง ตัวอย่างเช่นประเทศฝรั่งเศส เริ่มเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนี้ หลักการปกครองแบบประชาธิปไตยมีประเด็นที่น่านศึกษา 3 ประเด็น คือ

1. สิทธิ เสรีภาพ หลักการที่สำคัญคือ อาศัยเสียงข้างมาก ดังคำที่ว่า “เสียงของประชาชนนั้นเป็นเสียงสวรรค์” พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต (2538, น. 33) แต่สิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นต้องอยู่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย ผู้เขียนขอแยกออกเป็น 2 ศัพท์ คือ คำว่า สิทธิ และ คำว่า เสรีภาพ กล่าวคือ สิทธิ (Rights) คือ อำนาจอันชอบธรรมหรือความสามารถที่จะกระทำการได้โดยชอบธรรม สิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับโดยธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมาย เพราะฉะนั้นอำนาจอื่นแม้กระทั่งอำนาจของรัฐจะก้าวล่วงในสิทธิของบุคคลไม่ได้ ส่วน เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ความอิสระในการกระทำการใดๆ ได้ตามปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง แต่มีขอบเขตอำนาจจำกัดว่าต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลอื่น เสรีภาพนั้นเป็นเครื่องมือเพื่อจะสร้างและใช้โอกาส ไม่ถูกปิดกั้น เปิดโอกาสให้ศักยภาพของเรามีช่องทางออกไปเป็นประโยชน์ ได้จริงสิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ตั้งแต่ มาตรา 26-65 ยกตัวอย่าง เช่น มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญที่รับรองไว้โดยชัดแจ้งโดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรีศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง โดยมีมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม สิทธิเสรีภาพยังแยกออกได้เป็นข้อๆ ได้แก่ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย สิทธิส่วนบุคคล เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณา เสรีภาพในการนับถือศาสนาและเสรีภาพในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม ดังรายละเอียด เช่น สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย หากบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรืออาญา (Civil or Criminal Cases) บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมตลอดถึงการได้รับทราบสิทธิที่จะสามารถกระทำได้ เช่น ขอบพบทนายความเพื่อรับคำปรึกษา หรือผลการให้การ ที่สำคัญที่สุดคือ บุคคลจะต้องไม่ถูกลงโทษถึงแก่ชีวิต เสียดิสริภาพหรือเสียทรัพย์สินโดยปราศจากการพิจารณาตามขบวนการแห่งกฎหมาย ในบางครั้ง เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินที่เป็นภัยต่อความสงบและความมั่นคงของรัฐหรือในยามศึกสงคราม รัฐอาจละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายการศึกษา

(Martial Law) หรือประกาศภาวะฉุกเฉิน (Emergency) โดยถือว่า การละเมิดนั้นกระทำไปโดยความจำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของ รัฐหรือสังคมโดยรวม สิทธิ ต้องควบคู่กับหน้าที่ ส่วนเสรีภาพ ต้องควบคู่กับ ความรับผิดชอบ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2547, น. 34)

2. ความเสมอภาค (Equality) ซึ่งเป็นพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (human dignity) ย่อมได้รับการรับรอง และคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยมิต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่นๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด เป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย คนทุกคนมีความเท่าเทียมกันเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเป็น ขอบเขต และเป็นเครื่องสมานอีกด้วย เสรีภาพต้องมีขอบเขต คือความเสมอภาค ที่ไม่ล่วงล้ำก้ำเกิน ไม่ละเมิดต่อผู้อื่นและมีโอกาส ที่จะใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ความสม่ำเสมอในการที่จะร่วมกันแก้ปัญหาและร่วมสร้างสรรค์ เสมอในสุขและทุกข์ คือ ความมีสมานฉันท์ (Harmony) ความเสมอภาคนี้ ถ้ามองไม่ดีก็ทำให้เกิดการแก่งแย่งช่วงชิงกันโดยคอยระแวง แบบแบ่งแยกและ แก่งแย่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า คนไทยสมัยก่อนให้ความสำคัญกับความเสมอภาคเชิงสร้างสรรค์ แต่ ปัจจุบันคนไทยตีความของคำนี้ไปในทางที่ไม่ค่อยจะสร้างสรรค์

3. ภราดรภาพ (Fraternity) คือ ความเป็นพี่น้อง คำว่า “สามัคคี” และคำว่า “เอกภาพ” ที่เราใช้เป็น “เอกภาพ” สามัคคีหรือเอกภาพ ซึ่งเป็นความหมายที่ต้องการของภราดรภาพ เป็นฐานและเป็นสถานภาพแวดล้อมที่เอื้อให้การใช้เสรีภาพและ ความเสมอภาค เกิดผลงอกงามและสัมฤทธิ์ผลได้จริง ถ้าไม่มีภราดรภาพ หรือเอกภาพแล้ว เสรีภาพและความเสมอภาคจะโน้มเอียง ไปในทางที่จะทำให้คนแบ่งแยกและแก่งแย่งกันแล้วก็เกิดปัญหา ภราดรภาพนี้ จะเป็นตัวเพิ่มพลัง คือ ทำให้เกิดกำลังมากขึ้น พระ พรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวไว้ว่า ภราดรภาพ สามัคคี หรือ เอกภาพ เท่าที่ผ่านมาระบอบประชาธิปไตยของเรามัวแต่เน้นกันที่เสรีภาพและ ความเสมอภาค ความจริงภราดรภาพก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าปล่อยให้หลบๆ แฝงๆ อยู่ดีไม่ดีก็จะหายไปเสียเลย ภราดรภาพจะ ขจัดเครื่องกีดขวางทางจิตวิทยาที่มีต่อระบอบประชาธิปไตย ความยากลำบากที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่การสร้างระบบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย แต่อยู่ที่การสร้างสังคมประชาธิปไตย และการร่วมมือกันทำงานของสมาชิกในสังคม (ประยงค์ สุวรรณบุบผา, 2537, น. 199) ประเทศไทยเรา แม้จะมีปัญหาน้อยในเรื่องการแบ่งแยกกันอย่างไร แต่สิ่งที่จะมารองรับสังคมไว้ คือ ภราดรภาพ ที่เรียกว่า สามัคคี เอกภาพ ดังนั้น พื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทย มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อภราดรภาพ หรือ เอกภาพ มี 2 ประการ คือ

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กล่าวคือ ภาษาไทยที่ใช้สื่อสาร เรียกกันด้วยถ้อยคำ ฉันทานุติพี่น้อง พบคนสูงอายุ ก็เรียกคุณตาคุณยาย พบคนรุ่นใกล้เคียงพ่อแม่ก็เรียกว่า ลุง ป้า น้า อา พบคนอายุใกล้เคียงกับตน ก็เรียกว่า พี่น้อง พบเด็กก็เรียก ลูกเรียกหลาน ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ในระดับนี้ เป็นหลักสำคัญของประชาธิปไตยในสถาบันตั้งแต่ครอบครัวเป็นต้นไปถึงสังคมที่ แผ่ขยายออกไป อันจะนำมาซึ่งความรัก ความสมัครสมานสามัคคี ที่จะนำมาซึ่งความสันติสุขในระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่หรือกลุ่มชน กล่าวคือ คนไทยให้เกียรติต้อนรับ และปรับตัวเข้ากับคนต่างเชื้อชาติต่าง ศาสนาได้อย่างประสานกลมกลืนมาก หากจะมีความรังเกียจเดียดฉันท์บ้างเมื่อเทียบกับที่มีในสังคมอื่น ก็นับว่าน้อยอย่างยิ่ง ยากที่ จะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งแยก เสรีภาพและความเสมอภาคที่แท้จะประสานและเสริมกันกับภราดรภาพ แต่ถ้าไม่เป็นเช่นนั้น ถึงแม้ประชาชนมีเสรีภาพและความเสมอภาค เมื่อขาดภราดรภาพหรือสามัคคีแล้ว ประชาธิปไตยก็ไม่อาจบรรลุจุดมุ่งหมายใน การที่จะสร้างสรรค์สังคมที่มั่นคงมีสันติสุข ในขั้นสุดท้าย ภราดรภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคนมีการศึกษา ได้พัฒนาจิตใจ และปัญญา (Development of Spirituality and Wisdom) รู้เข้าใจแจ้งในความจริงของโลกและชีวิต จนข้ามพ้นความรู้สึก แบ่งแยก กีดกัน คับแคบ หวงแหน ที่เรียกในทางธรรมว่า “มัจฉริยะ” (Niggardliness) ทั้ง 5 ประการ ได้แก่ (1) อวาสมัจฉริยะ ตระหนี่ที่อยู่, หวงที่อาศัย (2) กุลมัจฉริยะ ตระหนี่ตระกูล, หวงสกุล (3) ลาภมัจฉริยะ ตระหนี่ลาภ, หวงผลประโยชน์ (4) วัฒน มัจฉริยะ ตระหนี่วรรณะ, หวงสิริวรรณะ และ (5) ธัมมมัจฉริยะ ตระหนี่ธรรม, หวงวิชา (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2547,

น. 204) เช่น วรรณมัจฉริยะ (ความหวงแหนกีดกันกันในเชิงแบ่งแยกชาติชั้นวรรณะ) เป็นต้น ได้หมดสิ้น และในบรรยากาศแห่งภราดรภาพนี้ การใช้เสรีภาพและความเสมอภาคจึงจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาระบบประชาธิปไตย ตามหลักวิธีคิดวิเคราะห์และพิจารณา (SWOT Analysis) โดยลักษณะโครงสร้างพื้นฐานของสังคมไทย ดังนี้

1. จุดแข็ง (Strength) คนไทยส่วนใหญ่ เป็นพุทธศาสนิกชนมีจิตใจเมตตาปราณี โอบอ้อมอารี รักความถูกต้อง รักความยุติธรรม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น กตัญญูรู้คุณคน ลักษณะอุปนิสัย ไม่ชอบความก้าวร้าว ไม่ชอบการเอาเปรียบ ไม่ชอบการข่มเหงรังแกผู้อื่น มีสถาบันหลักของชาติเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามระบบเศรษฐกิจไทยได้รับการพัฒนาเป็นหนึ่งในผู้นำอาเซียนทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการและการท่องเที่ยวมีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจจัดว่าแข็งแกร่ง อัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่องมีแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ (Sufficiency Economy) จัดอยู่ในกลุ่มประเทศมีรายได้ปานกลาง กลุ่มประชากรถูกจัดอยู่ในระดับยากจนร้อยละ 9.8 สังคมไทยมีประสบการณ์ในระบอบประชาธิปไตยมานานกว่า 8 ทศวรรษ มีสถาบันทางการเมือง ระบบและโครงสร้างทางการเมืองการปกครองเข้มแข็ง ประชาชนมีความสนใจ มีความรู้ ความเข้าใจ ตื่นตัว มีอุดมการณ์และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โครงสร้างและระบบการบริหารราชการ การปกครองไทย การสวัสดิการ ตลอดจนระบบบำบัดทุกข์บำรุงสุขอยู่ในเกณฑ์ คุณภาพมาตรฐาน ข้าราชการมีแนวคิดก้าวหน้า เป็นคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะข้าราชการทหารและฝ่ายความมั่นคง

2. จุดอ่อน (Weakness) สังคมไทยเป็นสังคมแบบหลวมๆ ชอบความสบาย ความสนุกสนาน ชาตวินัย ให้เกียรติผู้อาวุโสชอบทำบุญ มีความเชื่อและศรัทธา (จนกลายเป็นความมกมาย.) มีความเสียสละ กตัญญูรู้คุณ (เป็นสิ่งดีที่ชนชาติอื่นไม่มี แต่ชาติซึ่งความพอดีจึงขัดต่อระบอบประชาธิปไตย) สังคมถูกสร้างกระแสและบิดเบือนให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมและความมั่งคั่ง ละเลยคุณธรรมและจริยธรรม ระบบเศรษฐกิจผูกขาดผลประโยชน์ เช่น ปลาใหญ่กินปลาเล็ก มือใครยาวสาวได้สาวเอา ระบบอุปถัมภ์และพวกพ้อง ชาตธรรมาภิบาล นำมาซึ่งการทุจริตประพฤติมิชอบ เป็นภัยร้ายต่อระบบเศรษฐกิจและการบริหารราชการแผ่นดิน ส่งผลให้ระบบราชการอ่อนแอ ข้าราชการมีคุณธรรมและมีอุดมการณ์ท้อแท้สิ้นหวัง ประชาชนบางกลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องต้องถูกบิดเบือน ปลุกปั่น ยุยง ส่งผลให้สังคมเกิดแนวความคิดที่ขัดแย้งแตกแยก แบ่งฝายนำมาซึ่งความรุนแรง สังคมเกิดความสับสนเบื่อหน่าย ท้อแท้ สิ้นหวัง ทางการเมืองการปกครอง

3. โอกาส (Opportunities) คนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ระบบและโครงสร้างทางการศึกษา การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ของประเทศไทยมีความพร้อมสูงอยู่แล้ว แต่ยังขาดนโยบายและแนวทางการความถูกต้อง ความมุ่งมั่น การกำกับดูแลอย่างถูกต้องจริงจัง ปัจจุบัน ค่านิยมสังคมไทยให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมและความมั่งคั่ง ความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี ละเลยคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ถ้าคนดี ครอบครัวยดี สังคมความจะดีตาม แต่ถ้าคนไม่ดีการทุ่ทุ่ยเพื่อออกแบกกฎ กติกา ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ ให้ดีเลิศ สวยหรู เป็นแนวทางการแก้ไขที่ปลายเหตุ ผลลัพธ์คือการขาดทุนหรือความสูญเสียเปล่า ประเทศไทยมีปัจจัยและองค์ประกอบหรือมีต้นทุนสูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับหลายๆ ประเทศเพื่อนบ้าน เสียหายกับโอกาสที่สูญเสียไป

4. ภัยคุกคาม (Threats) ประชาชนบางกลุ่ม ยังมีความเชื่อความศรัทธาไม่สามารถก้าวข้าม ในลัทธิความเชื่อทางศาสนาและจิตวิญญาณในระบอบในส่วนบุคคลซึ่งขัดต่อระบอบประชาธิปไตย นำมาซึ่งความขัดแย้ง ความแตกแยก ความรุนแรงในสังคมและในบริบททางการเมืองกล่าวขานถึงกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มอำนาจเก่า ฯลฯ ซึ่งมีอยู่จริง ในสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นภัยคุกคามอุปสรรค ขวากหนาม เป็นวังวนหรือหลุมดำทางการเมือง ประชาชนบางกลุ่มบางส่วนไม่สามารถก้าวข้ามได้ สำหรับภัยคุกคามภายนอกประเทศ เป็นธรรมชาติของการแข่งขัน ทุกประเทศต้องรักษาผลประโยชน์ของชาติและพลเมืองของตน ในระดับภูมิภาคและในระดับเวทีโลก (พลเอกนายแพทย์บุญลือ วงษ์ท้าว, 2559, น. 154-156)

ความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางสังคมการเมืองการปกครองไทย

1. ความยุติธรรมทางสังคมการเมืองการปกครองไทย

ความยุติธรรมทางสังคมการเมืองการปกครองไทย กล่าวคือ กระบวนการยุติธรรม เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ผู้รักษาความยุติธรรมคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหน้าที่ การตัดสินใจคดีความ กฎหมาย จะมีการประพฤติมิชอบในอนาคตข้างหน้าหรือไม่ จะเห็นได้ว่า มาตรฐานความเป็นธรรม ความเป็นนิติธรรมหรือนิติรัฐ ที่มุ่งหมายคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าการพิจารณาตัดสินคดีบางครั้งมีโอกาสมิติดพลาดด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่าง จนกว่าการต่อสู้ทางคดีจะเสร็จสิ้นหรือหาหลักฐานได้ครบสมบูรณ์ จึงได้ยื่นเสมอถึงคำว่า “แพะ” ผู้ไม่ได้ทำผิดต้องมารับโทษแทน มีหลายคดีที่ปรากฏตามสื่อ อย่างไรก็ตามปัจจุบันถือว่าในหลักนิติธรรม กฎหมาย บ้านเมืองของไทยถือว่ามีความเข้มงวดต่อการลงโทษต่อผู้กระทำผิดเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะรัฐบาลยุคปัจจุบันที่มุ่งเน้นการปราบปรามคอร์รัปชัน สำหรับมาตรฐานความเป็นธรรม โดยพิจารณาจากหลักการและแนวความคิดทางกฎหมาย แต่หลักนิติธรรมยังมีความหมายเกี่ยวพันกับความยุติธรรม ซึ่งหลายหน่วยงานมองเป็นเรื่องของความยุติธรรม (fairness) ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับสังคม และระดับรัฐ (1) ความยุติธรรมระดับสังคม การดำรงชีวิตในสังคมเกี่ยวข้องกับความเป็นธรรม การเรียกร้องต้องการความเป็นธรรมในระดับสังคม อาจไม่รวมถึงการกระทำผิดกฎหมายแต่เป็นกติกากฎหมายในสังคม ที่มุ่งหวังจะให้ความเท่าเทียม หรือความเสมอภาคกัน อาทิ การแบ่งปันทางสังคมอย่างยุติธรรม การซื้อขายอย่างยุติธรรม การเล่นกีฬา การแข่งขันอย่างยุติธรรมหรือความเป็นธรรมทางธุรกิจ และ (2) ความยุติธรรมในระดับรัฐ โดยมาตรฐานดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการทำงานของรัฐ ซึ่งประกอบไปด้วยรัฐบาล สถาบันภายในระบบราชการ อาทิ ตำรวจศาล การพัฒนาระบบธรรมาภิบาล จึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและการทำงานในระบบราชการ รัฐบาลต้องบัญญัติเป็นกฎหมาย ข้อบังคับ และข้อกำหนด โดยกฎหมายที่รัฐนำออกมาบังคับใช้ที่สามารถส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลด้วยการวางมาตรฐานเกี่ยวกับความยุติธรรมตามกฎหมาย ดังนี้ (1) การเป็นรัฐที่มีกฎหมายที่มีความชัดเจน (2) การเป็นรัฐที่มีการนำกฎหมายใช้อย่างเป็นระบบ และมีเอกภาพ (3) การเป็นรัฐที่มีกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอิสระอย่างเพียงพอ และ (4) การเป็นรัฐที่มีกระบวนการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างยุติธรรมและเด็ดขาด จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นตามหลักนิติธรรมหรือนิติรัฐที่เป็นหลักมีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจของรัฐด้วยสาระที่สำคัญ 7 ประการประกอบด้วย หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา หลักความเป็นอิสระของตุลาการและหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ จากที่กล่าวมาข้างต้นคงเพียงพอที่สามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดีด้วยหลักนิติธรรม และธรรมาภิบาล

2. ความเหลื่อมล้ำทางสังคมการเมืองการปกครองไทย

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมการเมืองการปกครองไทย กล่าวคือ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การถูกเบียดเบียน ผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครอง ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือไม่ เพราะปัจจุบันยังมีปรากฏในหลายพื้นที่ ความเท่าเทียมทางสังคมจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่มีสิทธิอันชอบธรรม ในการอยู่ร่วมสังคมอย่างมีความสุขได้ เป็นความหวังหนึ่งของประชาชนที่อยู่พื้นแผ่นดินเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการประกาศราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เพื่อให้มีการใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมที่เรียกว่า หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยสำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สำนักงานประมาณและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (สถาบันพระปกเกล้า, 2547, น. 1) ดำเนินการบริหารจัดการโดยยึดหลักการ 6 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.1 หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมายที่ถูกต้อง เป็นธรรมกฎข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นที่ยอมรับของสังคมและภาคสังคมประชาชน ยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายโดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย

2.2 หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยส่งเสริมให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่ประชาชนในสังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบวิชาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

2.3 หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในสังคม โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้เสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ด้วยการแจ้งความเห็นการไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์การแสดงประชามติหรืออื่นๆ

2.4 หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหา ด้วยการแสดงหรือแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์และการแสดงประชามติ

2.5 หลักความรับผิดชอบต่อ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

2.6 หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ความไม่เท่าเทียมของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบในเรื่องของกรรม กรรมเป็นผู้กำหนดให้กับบุคคลนั้นมีความเป็นไปที่ไม่เท่าเทียมกัน ปรากฏการณ์พุทธทำนายเป็นถึงความเหลื่อมล้ำด้วยการเอาเปรียบผู้ที่ต่อยกว่าทั้งในเรื่อง ฐานะ อำนาจและสติปัญญา เมื่อเกิดความเบียดเบียนอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้รับความเดือดร้อนหรือ การกระจายอำนาจรายได้ไม่ทั่วถึงดังปรากฏตามสื่อ เช่น เกิดการทุจริตผลประโยชน์ไม่ถึงกลุ่มคนชั้นล่างหรือคนจน เป็นต้น หรือเรียกอีกอย่างว่า มีความจนเป็นทุนเดิมแต่ถูกขโมยสิทธิอันชอบธรรมไป ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ในความเป็นสังคมไทยด้วยกันจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรม เช่น ธรรมาภิบาลหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อประกอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ที่กำลังจะได้รับการเติมเต็มจากรัฐบาลยุคปัจจุบันทั้งด้าน สิทธิเสรีภาพ อาชีพ การศึกษา และทางธุรกิจ ฯลฯ จากการตื่นตัวของประชาชนระดับรากหญ้าพวกเขาจะสามารถเข้าถึงการตรวจสอบความถูกต้องชอบธรรมได้ และมีโอกาสก้าวข้ามวิกฤตนี้ไปได้ต่อเมื่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมหมดไป

คุณธรรมจริยธรรมทางการเมืองการปกครองไทย

นักการเมืองเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในแต่ละสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยมีตำแหน่งหน้าที่สำคัญและมีชื่อเสียงซึ่งอาจรวมถึงบุคคลหลายอาชีพด้วยกัน เช่น ข้าราชการ นักธุรกิจ ผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ ฯลฯ ที่ก้าวเข้ามาสู่เส้นทางการเมืองอุดมการณ์ และผลประโยชน์ ทั้งสองประเภทล้วนส่งผลต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม จะเห็นได้ว่า ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการเมืองไทยในปัจจุบัน เชื่อว่าประชาชนชาวไทยมีความหวังที่จะเห็นการเมืองไทยมีความมั่นคง ใสสะอาด และพร้อมที่จะก้าวข้ามสู่การเมืองยุคใหม่ไปด้วยกัน ไม่มีความต้องการเห็นความขัดแย้งบนเส้นทางการเมือง ดังนั้นเป้าหมายแรกที่ประชาชนคาดหวัง คือ “นักการเมือง” จะเห็นได้ว่า ผู้เข้ามาเล่นการเมืองอยู่ 2 ประเภท คือ การเข้ามาของนักการเมืองเพื่ออุดมการณ์ และนักการเมืองคือนายทุนเข้ามาเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจและแสวงหาอำนาจทางสังคม นักการเมืองควรมีคุณสมบัติอย่างไรจึงจะมีค่าควรได้รับตำแหน่งจากการเลือกตั้งที่จะมาถึง ความคาดหวังของประชาชนที่จะได้ สมาชิกผู้แทนราษฎรเป็นตัวแทนในการปกป้องและพัฒนาคุณภาพชีวิตของจะเป็นอย่างไร อาจารย์สุขุม นวลสกุล ได้กล่าวถึงเรื่องนักการเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า นักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งในขณะนี้ คือ ผู้แทนราษฎรเป็นคนของประชาชน เพราะได้รับ

การเลือกตั้งจากประชาชน ในกรณีที่ผู้แทนราษฎรประพฤตินไม่สมควรกับตำแหน่งหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายจากประชาชน ประชาชนก็ย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงผู้แทนราษฎรของตนได้ และด้วยเหตุที่ประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงผู้แทนราษฎรได้นี้เอง จึงทำให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อประชาชนในหลายประเด็น กล่าวคือ ไม่สามารถจะทอดทิ้งประชาชนได้ ต้องผูกพันกับประชาชนเสมอ แล้วนำสิ่งที่ได้รับฟังมานั้นเสนอต่อรัฐบาลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องให้ช่วยปิดเป่าทุกชั้นนั้นๆ ได้ (สุขุม นวลสกุล, 2540, น. 12)

ในปีพุทธศักราช 2550 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดให้มีการจัดทำประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้อย่างชัดเจนในแต่ละมาตรา แยกเป็นหมวดหมู่และข้อย่อย เพื่อให้เป็นไปตามหลักภาวะเบียบที่กำหนดไว้ (แม้จะมีระเบียบที่มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตาม) สิ่งที่นักการเมืองจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญคือ มโนสำนึก ในหน้าที่ของตน รัฐธรรมนูญที่มีการปรับแก้มาถึงฉบับปัจจุบันในเรื่องการนำไปใช้ผู้ที่ใช้ต้องเป็นผู้หน้าที่ดี ด้วยทางด้านจริยธรรม ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมทางการเมืองเป็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. สมาชิกต้องเป็นสัตบุรุษ ซึ่งสัตบุรุษหมายถึงความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักประชาชนและรู้จักเลือกบุคคล ถ้าไม่มีความเป็นสัตบุรุษไม่เรียกว่าสภา สภาทางการเมืองทุกชนิดควรประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นสัตบุรุษ

2. นักการเมืองเป็นผู้นำทางสังคม จึงต้องเป็นผู้นำในทางศีลธรรมโดยตั้งอยู่ในความถูกต้อง

3. นักการเมืองควรทำการใดด้วยความเคารพศักดิ์ศรีในความเป็นคนของตนเองและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นคนของผู้อื่น ในสังคมที่เจริญต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นคนในทุกสิ่งๆ ที่กระทำ (ประเวศ วะสี, 2537, น. 36-37)

นอกจากนี้ จักษ์ พันธุ์เพชร ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับนักการเมืองที่ดีควรมีจริยธรรมคุณธรรม 2 ประการคือ ด้านจิตใจและด้านความสามารถ

1. ด้านจิตใจ ประกอบด้วย การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าเห็นประโยชน์ส่วนตน เป็นผู้ที่รักษาวิชาจาสัตย์ มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน เคารพศรัทธาของสังคมด้วยการยึดถือกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมตามหลักนิติธรรมภายใต้รัฐธรรมนูญ ให้ความยุติธรรมเสมอภาคเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกัน และมีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” หรือคอร์รัปชัน โดยเจตนาหรือประมาทใดๆ ที่มุ่งส่งเสริมการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยผู้อื่น

2. ด้านความสามารถ ประกอบด้วย มีความรู้ในกิจการบ้านเมืองอันเป็นพื้นฐานสำคัญต่อเสถียรภาพของรัฐ และสวัสดิภาพชีวิตของประชาชน ความเข้าใจในกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ทั้งกลไกในการบริหารงานของกระทรวง ทบวง กรม ความเข้าใจในหน้าที่ของตนในฐานะเป็นนักการเมือง มีภาวะผู้นำเป็นผู้กล้าตัดสินใจในการดำเนินการปกครอง มีอุดมการณ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน (จักษ์ พันธุ์เพชร, 2552, น. 35)

ดังนั้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อการปกครอง นอกจากจริยธรรมของนักการเมือง ได้มีการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติควบคู่กับภาระหน้าที่ในการปกครอง จากการศึกษาวิจัยของพระครูวิบูลสิทธิการ ได้ศึกษาหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาจากการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญประกอบด้วย

1. หลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย หลักทศพิธราชธรรม, หลักจักรพรรดิราช, หลักสังคหวัตถุ, หลักพรหมวิหาร, หลักออคติ, หลักราชสังคหะหลักพลธรรม, หลักนาถกรณธรรม และหลักกุตลกรรรมบถ

2. จากการประยุกต์ใช้หลักจริยธรรมในพุทธศาสนาของนักปกครองพบว่า หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลักที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสำหรับนักปกครอง

3. การปกครองทุกรูปแบบต้องอาศัยผู้ปกครองที่มีคุณธรรม เพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ไม่อาศัยอำนาจที่ไร้ความยุติธรรม มาปกครองประชาชน (พระครูวิบูลสิทธิการ, 2552, น. 25)

นอกจากนี้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาวิกฤตจริยธรรมในสังคมไทย โดยมหาวิทยาลัยมหิดล ใน 11 วิชาชีพ หนึ่งในนั้นคือ จริยธรรมในวิชาชีพนักการเมือง จากการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการป้องกันการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองที่ควรเร่งดำเนินการอย่างเข้มข้น 11 ประเด็นสำคัญ คือ

1. การบ่มเพาะคนรุ่นใหม่ที่มีจิตสำนึก คุณธรรมและจริยธรรมเป็นความหวังในการสร้างนักการเมืองที่มีจริยธรรม
2. การปฏิรูประบบการศึกษาที่เน้นเรื่องคุณธรรม มีศีลธรรมและมีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นมากและมีส่วนช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้
3. การปรับเปลี่ยนค่านิยมของสังคมให้ยกย่องนับถือคนจากคุณงามความดี ความรู้ ความสามารถ มากกว่าตำแหน่งหน้าที่และความร่ำรวย จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรม
4. การกำหนดบทลงโทษทางกฎหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพในการที่ผู้ที่อยู่ในวิชาชีพนั้นๆ ละเมิดจริยธรรม โดยใช้ประโยชน์จากวิชาชีพสร้างความเดือดร้อนหรือลิดรอนสิทธิผู้อื่น ให้เข้มงวดยิ่งขึ้น น่าจะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้
5. การก่อตั้งหน่วยงานเฉพาะที่มีความเป็นอิสระ เพื่อกำกับดูแล เรื่องจริยธรรมของนักการเมือง จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้
6. การให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกประชาชนให้ช่วยกันสอดส่องดูแลการกระทำที่ผิดจริยธรรมของนักการเมือง จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้
7. การให้ความรู้กับประชาชนถึงหลักประชาธิปไตยที่ถูกต้อง
8. การแก้ไขปัญหาปากท้องและคุณภาพชีวิตของคนในสังคม
9. การร่วมมือกันของทุกภาคส่วน ในการป้องกัน สอดส่องดูแลและไม่ยอมรับนักการเมืองที่ละเมิดจริยธรรม
10. การทำงานและจริยธรรมของสื่อมวลชนสมควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงเพราะสื่อมวลชนเป็นตัวเชื่อมโยงสำคัญระหว่างประชาชนกับนักการเมือง
11. นักการเมืองต้องรู้จักปรับปรุงแก้ไขตัวเองให้เป็นคนดีมีจริยธรรมคู่ควรกับการเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม (วริยา ชินวรรณ และคณะ, 2558, น. 147-148)

กล่าวสรุป คือ ในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมทางการเมืองการปกครองไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีหลักคุณธรรมจริยธรรมหรือหลักธรรมประจำเฉพาะตนภายในจิตใจและแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่ตรงตามพร้อมความรู้ความสามารถในการพัฒนาสังคมประเทศชาติ ประพฤติปฏิบัติในกรอบกฎหมายกฎเกณฑ์เคารพตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดบัญญัติไว้ สื่อการเมืองยุคใหม่ผู้ที่จะเป็นนักการเมืองต้องมีความพร้อม ทั้งความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง เป็นนักการเมืองที่สะอาดทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลัง เพราะนักการเมืองที่ดีคือความหวังของพี่น้องประชาชนชาวไทย ที่จะพาก้าวข้ามจากความอยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางสังคม

บทสรุปวิเคราะห์

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “ความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางการเมืองการปกครองไทย” พบว่า การเมืองการปกครองไทย ซึ่งมีความขัดแย้งจาก 10 ปีที่ผ่านมา ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อนักการเมือง เพื่อต้องการเห็นโครงสร้างทางการเมืองในประเทศไทยที่มีความมั่นคงที่สะท้อนให้เห็นในระบบกระบวนการยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางสังคม ที่เห็นได้ชัดคือ คนในสังคมปัจจุบันให้ความเคารพกันต่อผู้ที่มียศ บรรดาศักดิ์ หรือผู้มีอำนาจอิทธิพลในสังคมนั้นๆ หม้อใหญ่มีมหาชนนำน้ำเทใส่จนล้นปล่อยให้หม้อน้ำเล็กที่วางรอบข้างแห้งและไม่มีใครสนใจใส่ใจ หนึ่งในทางการแก้ไขปัญหาทั้งสอง คือ การนำหลักธรรมมาภิบาล มาเป็นเครื่องควบคุมและประพฤติปฏิบัติให้เกิดความชอบธรรมในสังคม ด้วยการยึดหลักความถูกต้องตามกฎหมาย (หลักนิติธรรม) การมีหลักธรรมประจำใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ทั้งตนเองและส่วนรวม เช่น ความขยัน ซื่อสัตย์ อุดหนุน

มีระเบียบวินัย และสุจริตธรรม (หลักคุณธรรม) มีการตรวจสอบระบบการทำงานอย่างตรงไปตรงมา และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (หลักความโปร่งใส) มีการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานของภาครัฐ (หลักการมีส่วนร่วม) มีความสำนึกในหน้าที่ที่ตนปฏิบัติ รู้จักรับผิดชอบต่องานที่มอบหมายตลอดจนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น (หลักความรับผิดชอบ) และการรู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและเหมาะสมกับสังคมนั้นๆ (หลักความคุ้มค่า) นอกจากนี้การที่จะก้าวข้ามในความชอบธรรมทั้งสอง คือ ความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำทางสังคม การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติที่จะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ได้ที่อยู่บนพื้นฐานทางศีลธรรมจริยธรรม ความสมเหตุสมผล กฎหมาย กฎหมายธรรมชาติ ศาสนา ความเที่ยงธรรม (equity) และความเป็นธรรม (fairness) ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้และสิทธิโดยกำเนิดของมนุษยชาติและพลเมืองทั้งหลาย กับสิทธิของปวงชนและเอกชนที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมายซึ่งว่าด้วยสิทธิพลเมืองของพวกเขาเหล่านั้น โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ เพราะเหตุแห่งเชื้อชาติ เพศ รสนิยมทางเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ เหล่ากำเนิด สีผิว ชาติพันธุ์ ศาสนา ความพิการ อายุ ความยากดีมีจน และลักษณะประการอื่น ทั้งยังถือด้วยว่า รวมถึงความยุติธรรมทางสังคมอีกด้วย ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำหรือทำให้เกิดความเสมอภาคในการพัฒนามากขึ้น ซึ่งมีความจำเป็นต้องอาศัยการจัดการปัจจัยพื้นฐานทั้งหลายที่กล่าวถึงแล้วตอนต้น คือ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาพแวดล้อม (ในทางทรัพยากรธรรมชาติและบริบทของสังคม) กฎหมาย และระบบการบริหารงานของรัฐ อย่างสัมพันธ์กัน และหลายประการต้องอาศัยการเปลี่ยนแนวคิดและปรับปรุงแนวทางและวิธีการให้บริการสาธารณะของรัฐเสียใหม่ นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- จักษ์ พันธุ์ชูเพชร. (2552). **รัฐศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 6). พิษณุโลก: บริษัทมายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- บรรพต วีระสัย. (2525). **“ลักษณะและรูปแบบการปกครอง”** ในเอกสารการสอนชุดวิชาหลักรัฐศาสตร์และการบริหารหน่วยที่ 1-8 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป. สัมพันธ์พาณิชย์.
- บุญลือ วงษ์ท้าว. (2559) **การเมืองการปกครองไทยกำลังเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยยุคที่สาม**. กรุงเทพมหานคร: สยามควมรู้.
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (2537). **สังคมปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- ประเวศ วะสี. (2537). **รายงานการวิจัยเพื่อการจัดทำแผนปฏิบัติการแผนพัฒนาการเมือง คณะอนุกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย**. ม.ป.ท.
- พระครูวิบูลสิทธิการ (2552). **การวิเคราะห์หลักคุณธรรมในพุทธศาสนาเพื่อการประยุกต์ใช้สำหรับนักปกครอง**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์การปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2547). **จาริกบุญ-จาริกธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2538). **การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกจำกัด.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2546). **ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาพระยาธิการพิมพ์.
- วริยา ชินวรรโณ และคณะ. (2558). **จริยธรรมในวิชาชีพนักการเมือง**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุขุม นวลสกุล. (2540). **ประชาธิปไตย THAI-THAI**. กรุงเทพมหานคร: เอื้ออาทรสำนักพิมพ์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า (2547) **การตรวจสอบโดยประชาชน: การวัดระดับการให้บริการสาธารณะ (people's audit)**. กรุงเทพมหานคร: ศาลาแดง.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2562). **ก้าวข้ามความเหลื่อมล้ำ: ความท้าทายของสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- อานนท์ อากาภิรม. (2528). **รัฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: O.S Printing House Co., Ltd.

อิทธิพลของลัทธิบูชาตัวบุคคลต่อการเมืองการปกครองในลัทธิปูติน The Influence of Personality Cult on The Putinism

กัญจาศา พงษ์ศิริ¹

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “อิทธิพลของลัทธิบูชาตัวบุคคลต่อการเมืองการปกครองในลัทธิปูติน” มุ่งศึกษาความสำคัญของลัทธิบูชาตัวบุคคลสมัยใหม่ที่แสดงถึงแนวคิดทางการเมืองที่เน้นการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จไว้ที่ตัวผู้นำภายใต้การชี้นำทางการเมืองและสังคมแก่ประชาชน โดยใช้โฆษณาชวนเชื่อและการควบคุมสื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการควบคุมสังคมอย่างเข้มงวดและสร้างฐานอำนาจที่มั่นคง เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองแก่ตัวผู้นำ บทความนี้ใช้ทฤษฎีอำนาจนิยม ทฤษฎีจิตวิทยาการเมือง ทฤษฎีภาวะผู้นำ และ ทฤษฎีการสื่อสารและโฆษณาชวนเชื่อ เป็นหลักในการวิเคราะห์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงกลไกในการสร้างอำนาจเบ็ดเสร็จของผู้นำ

ผลการศึกษาพบว่า ลัทธิบูชาตัวบุคคลถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองการปกครองของผู้นำรัสเซียมาอย่างยาวนาน แต่ลัทธิบูชาตัวบุคคลที่ปูตินนำมาใช้คือ ลัทธิบูชาตัวบุคคลสมัยใหม่ที่ไม่มียึดติดกับอุดมการณ์ทางการเมืองดังเช่นในสมัยสหภาพโซเวียต (เลนิน และสตาลิน) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสร้างระบบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ และสร้างเครือข่ายอำนาจทางการเมืองของปูตินจนสามารถควบคุมทิศทางการเมือง และสร้างระบอบปูตินอย่างมั่นคงในรัสเซีย

คำสำคัญ: ลัทธิบูชาตัวบุคคล, ระบอบปูติน, รัสเซีย

Abstract

The article “The Influence of Personality Cult on The Putinism” focuses on the importance of modern Personality Cult in Russia as a political concept that emphasizes the centralization of absolute power over the leader under political and social guidance to the people. Propaganda and media controls are important tools to control social behavior and create the leader’s political stability. This article is based on authoritarian theory, political psychology theory and communication and propaganda theory, which can analyze and illustrate the mechanism for creating leader’s total power.

The results of the study show that The Personality Cult has long been used as a political tool for the Russian leadership. But the Putin’s personality cult is Modern ideology that does not adhere to the political ideology of the Soviet Union (Leninism and Stalinism), which created a centralized system of government. and create a network of Putin’s political power. Eventually, he can control the political direction and establish a stable Putinism in modern Russia.

Keywords: Personality Cult, Putinism, Russia

¹ อาจารย์ประจำโครงการรัสเซียศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

ลัทธิบูชาตัวบุคคล (Personality Cult) คือ แนวคิดทางการเมืองที่เปรียบบุคคลให้เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญต่อรัฐ รวมถึงองค์กร และสังคมโดยรวม โดยจะได้รับการเคารพบูชาแยกจากมวลชน ผ่านเครื่องมือสำคัญในการสร้างลัทธิบูชาตัวบุคคล คือ การสื่อสารและการโฆษณาชวนเชื่อ (Communication & Propaganda) ซึ่งนำมาเป็นเครื่องมือทางจิตวิทยาการเมืองในการหล่อหลอมความคิด คุณลักษณะของประชาชน เพื่อตอบสนองต่อแนวนโยบายการเมืองหรืออุดมการณ์ของผู้นำ

ประเทศรัสเซียได้มีการนำเอาลัทธิบูชาตัวบุคคลมาใช้ในการเมืองการปกครองอย่างเด่นชัดในสมัยสหภาพโซเวียต ในช่วงของวลาดีมีร์ เลนิน (Vladimir Lenin) และโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) ทั้งสองผู้นำดังกล่าวมีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบโซเวียต โดยโจเซฟ สตาลินได้มีการสร้างลัทธิเลนิน (Leninism) ขึ้นภายหลังการเกิดอสังกรรมของเลนิน เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในพรรคคอมมิวนิสต์ และลดแรงต่อต้านในการก้าวขึ้นสู่อำนาจของตน โดยมีการกล่าวอ้างข้อความ “ตามที่เลนินได้กล่าวไว้” และ “ตามที่ลัทธิเลนินได้กล่าวไว้” ซึ่งอุดมการณ์ทางการเมืองของเลนินได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญของนโยบายการเมืองสหภาพโซเวียตในเรื่องของการปฏิวัติ (อนันต์ชัย เลหาพะพันธ์ และ สัตยชัย สุวังบุตร, 2548) นอกจากนี้พรรคคอมมิวนิสต์ได้ใช้การโฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับแนวคิดของเลนินเพื่อให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญและปฏิบัติตามนโยบายของเลนินต่อไปเพื่อง่ายต่อการควบคุมความคิดและพฤติกรรมของมวลชน

ลัทธิบูชาตัวบุคคลได้ถูกสืบทอดมาในสมัยการปกครองของสตาลิน เนื่องจากสตาลินเสนอแนวความคิดเรื่องสังคมนิยมในประเทศเดียว (Socialism in One Country) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศสังคมนิยมโซเวียตให้ทัดเทียมกับอุตสาหกรรมในประเทศฝั่งตะวันตกจะช่วยให้เกิดความแข็งแกร่งทั้งทางเศรษฐกิจและการทหาร ดังนั้น หากสหภาพโซเวียตมีศักยภาพที่เข้มแข็งแล้วการทำปฏิวัติต่อเมืองในประเทศอื่นๆ จึงจะประสบความสำเร็จได้ ลัทธิบูชาตัวบุคคลในสมัยสตาลินได้พัฒนาไปสู่การเกิดลัทธิสตาลิน (Stalinism) เนื่องจากสตาลินได้ทำการรวบรวมอำนาจมาไว้ที่ตนเอง ทำให้เขามีอำนาจสูงสุดของประเทศ อีกทั้งนโยบายทางการเมืองและอุปนิสัยส่วนตัวของสตาลิน ส่งเสริมให้เขามีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1991 แนวคิด “ประชาธิปไตย” (Democracy) ได้ถูกให้ความสำคัญอย่างมาก ในขณะที่เรื่องของอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) ได้ถูกลดความสำคัญลง รวมทั้งปัจจัยด้านอื่นที่มุ่งเน้นในเรื่องของเศรษฐกิจมากกว่าเรื่องของระบบการเมือง ดังนั้น การเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลในรัสเซียยุคสมัยใหม่จึงมีองค์ประกอบที่แตกต่างไปตามสถานการณ์และสภาพแวดล้อม ผลจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1991 ทำให้เกิดสภาวะการขาดเสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในประเทศ เนื่องจากเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ (Socialism-Communism) สู่ระบอบประชาธิปไตย สาธารณรัฐต่างๆ ที่เคยอยู่ภายใต้สหภาพโซเวียตได้แยกตัวเป็นอิสระรวมถึงสาธารณรัฐรัสเซีย และสร้างชื่อใหม่ว่า สหพันธรัฐรัสเซีย (Russian Federation) โครงสร้างของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้ทำลายระบบเศรษฐกิจของรัสเซียอย่างมาก ซึ่งนายบอริส เยลต์ซิน (Boris Yeltsin) ประธานาธิบดีคนแรกของสหพันธรัฐรัสเซียได้ล้มล้างระบบโครงสร้างเก่าของสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในรัสเซีย² แต่การเปลี่ยนระบบ

² ในช่วงปลายของสมัยโซเวียต ได้มีการนำเอานโยบายเปเรสตรอยก้า (Perestroika) ของมีคาอิล กอร์บาชอฟมาใช้เพื่อปฏิรูปประเทศ ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ถูกลดบทบาทความสำคัญลงเนื่องจากการใช้นโยบายการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมืองการปกครองตามแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย มีผลทำให้พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตไม่สามารถผูกขาดอำนาจทางการเมืองไว้ได้อีกต่อไป และนำไปสู่การสิ้นสุดระบบพรรคเดียวในเวลาต่อมา ขณะนั้นบอริส เยลต์ซิน อดีตเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นคู่แข่งทางการเมืองของกอร์บาชอฟลาออกจากพรรคและเป็นสมาชิกพรรค และต่อมาก็ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของสหพันธรัฐรัสเซีย ในปี 1991 นับเป็นการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงเป็นครั้งแรกตามนโยบายปฏิรูปของกอร์บาชอฟ จากจุดนี้ เยลต์ซินจึงได้เริ่มมีบทบาทสำคัญทางการเมืองและได้เรียกร้องการปฏิรูปมากขึ้นและให้ลดอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ลง ภายหลังสหภาพโซเวียตล่มสลายเยลต์ซินได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีคนแรกของสหพันธรัฐรัสเซีย เขาได้สร้างฐานอำนาจใหม่ซึ่งประกอบด้วยนักธุรกิจการเมืองสายทุนนิยมเพื่อมาคานอำนาจและล้มล้างอิทธิพลของระบบอำนาจเก่าของอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ให้หมดบทบาทลง

แบบฉบับพลันโดยขาดการวางแผนการจัดการที่ดี และปัญหาเรื้อรังภายในสังคมรัสเซีย รวมทั้งขาดผู้เชี่ยวชาญในการทำงาน ทำให้สถานการณ์ในรัสเซียนั้นยุ่งยากยิ่งขึ้น ในช่วงปลายการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่ 2 ของเยลต์ซิน เขาได้วางแผนให้นายวลาดีมีร์ ปูติน (Vladimir Putin) เป็นทายาททางการเมือง ก่อนการประกาศลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีก่อนหมดวาระของเยลต์ซินในวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ.1999 ถือได้ว่าปูตินเป็นนักการเมืองหน้าใหม่ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักในหมู่ประชาชนรัสเซียดีนัก แต่ปูตินสามารถพิสูจน์ผลงานที่ทำให้ได้รับความนิยมจากประชาชนรัสเซีย คือ การดำเนินนโยบายจัดการกลุ่มกบฏเชเชเนียในสงครามเชเชเนีย ซึ่งเป็นนโยบายที่ปูตินได้นำมาใช้หาเสียงในการเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 2000 ซึ่งภายหลังจากการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยแรก (ค.ศ. 2000-2004) คะแนนความนิยมของปูตินได้เพิ่มขึ้นอย่างมากจากการดำเนินนโยบายที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อรัสเซียแบบก้าวกระโดด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงขึ้นหรือการแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในประเทศ และที่สำคัญคือ การนำรัสเซียกลับสู่ความเป็นมหาอำนาจอีกครั้ง ผลงานที่โดดเด่นของเขาได้ทำให้เขาสามารถชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีในสมัยที่ 2 (ค.ศ. 2004-2008) โดยคะแนนเสียงที่ชนะคู่แข่งอย่างท่วมท้น นอกจากนี้บุคลิกและลักษณะนิสัยส่วนตัวของปูติน คือ ความเด็ดขาด ความกล้าหาญ ความเป็นผู้นำ และความมั่งคั่งต่อผู้มีบุญคุณ ล้วนแต่ทำให้เขาเป็นบุคคลที่น่าเกรงขาม จนได้รับการยกย่องจากนิตยสารไทม์ (TIME) ให้เป็นบุคคลแห่งปี 2007 (Person of the Year 2007)

บทบาทและอิทธิพลของปูตินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีสมัยที่ 3 (ค.ศ. 2012-2018) และสมัยที่ 4 (ค.ศ.2018-2024) จนถึงปัจจุบันไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเขามีภาพลักษณ์ของการเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจต่อการเกิดการเกิดระบอบปูตินหรือลัทธิปูติน (Putinism) นั้น มีใช้เพียงแต่เรื่องบทบาทและอิทธิพลของปูตินเท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยปัจจัยด้านอื่นที่สนับสนุนให้เกิดลัทธิปูตินขึ้นในรัสเซียด้วย ทั้งนี้การศึกษาลัทธิบูชาตัวบุคคลในการเมืองการปกครองภายใต้ลัทธิปูติน จะเน้นปัจจัยในเรื่องของการบริหารประเทศเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประชาชนรัสเซียชื่นชอบในตัวเขา และเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ปูตินได้สร้างฐานอำนาจของตนเองขึ้นมาเป็นผู้มีอิทธิพลของรัสเซียกลุ่มประเทศ Near Abroad³ และของโลก ความสำเร็จจากการบริหารประเทศทำให้ปูตินเปรียบเสมือนสัญลักษณ์แห่งรัฐ และสัญลักษณ์ของเสถียรภาพทางการเมือง รวมทั้งเป็นสัญลักษณ์แห่งความหวัง โดยแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของรัสเซียสมัยใหม่ซึ่งมีปูตินเป็นผู้นำ ในปัจจุบันปูตินได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่ 4 บทบาทและอิทธิพลของปูตินตั้งแต่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีจนถึงปัจจุบันยังคงปรากฏเด่นชัดในสังคมรัสเซียและมีการสร้างฐานอำนาจที่มั่นคงทางการเมือง ซึ่งทำให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์อิทธิพลของลัทธิบูชาตัวบุคคลยุคใหม่ต่อการเมืองการปกครองภายใต้ลัทธิปูติน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่ผลักดันให้เกิดการใช้อำนาจนิยมในการเมืองการปกครองรัสเซียในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของลัทธิบูชาตัวบุคคลต่อวัฒนธรรมการเมืองการปกครองของรัสเซีย
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาททางการเมืองการปกครองของประธานาธิบดีวลาดีมีร์ ปูติน ตั้งแต่สมัยที่ 1-4
3. เพื่อศึกษาถึงกลไกและเครื่องมือทางการเมืองที่ก่อให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจในการปกครองของปูติน

สมมติฐานของการวิจัย

1. การอยู่ในอำนาจอย่างยาวนานของปูตินก่อให้เกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลในการเมืองการปกครองของรัสเซีย
2. การสร้างเครือข่ายแห่งอำนาจของปูตินที่มีความมั่นคงนั้นเป็นเครื่องมือที่ทำให้ลัทธิบูชาปูตินคงอยู่ได้ผ่านการปกครองระบอบปูติน

³ กลุ่มประเทศที่เคยอยู่ภายใต้อิทธิพลและการปกครองของสหภาพโซเวียต (Post-Soviet states/Former Soviet Union) ได้แก่ อาร์เมเนีย อาเซอร์ไบจาน เบลารุส เอสโตเนีย จอร์เจีย คาซัคสถาน คีร์กีสถาน ลัตเวีย ลิทัวเนีย มอลโดวา ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน ยูเครน และ อุซเบกิสถาน

3. การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจของปูตินส่งผลให้ความมั่นคงในตำแหน่งของปูตินในอนาคตชัดเจนขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นศึกษาในช่วงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของปูตินตั้งแต่ ค.ศ. 2000-2008 (สมัยที่ 1 และ 2) และ ค.ศ. 2012-2022 (สมัยที่ 3 และ 4)
2. เน้นการศึกษาในเรื่องของบทบาทและอิทธิพลในด้านการเมืองการปกครองของปูตินที่ส่งผลต่อสหพันธรัฐรัสเซีย และมีผลสืบเนื่องต่อการเกิดลัทธิชาตินิยมบุคคลยุคใหม่

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

บทความฉบับนี้ใช้การวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีอำนาจนิยม ทฤษฎีจิตวิทยาการเมือง ทฤษฎีภาวะผู้นำ และทฤษฎีการสื่อสารและโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทและอิทธิพลของเครื่องมือทางการเมืองที่สร้างระบอบการเมืองแบบรวมศูนย์อำนาจแก่ประธานาธิบดีปูตินจนสามารถสร้างลัทธิชาตินิยมบุคคลยุคใหม่ผ่านระบอบปูติน

1. ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory) หมายถึง การที่ผู้นำหรือกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินการด้วยอำนาจที่เด็ดขาด การนำอำนาจนิยามมาใช้นั้นมักควบคู่กับการนำสื่อมาใช้มุ่งใจมวลชน อีกทั้งยังใช้สื่อในการนำเสนออุดมการณ์เพื่อเป็นการควบคุมให้ประชาชนทำตามความต้องการของผู้นำ นิคโคโล มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) นักคิดคนสำคัญมองว่าความมั่นคงของรัฐเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ปกครองต้องใช้ความเด็ดขาดในเรื่องของนโยบายในการบริหารประเทศ นอกจากนี้ผู้ปกครองควรมีความเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบดีดี พร้อมทั้งจะขจัดศัตรูที่เป็นภัยคุกคามได้

รูปแบบการปกครองแบบอำนาจนิยม (Authoritarianism) นั้นได้ลดบทบาทลงไปภายหลังจากล่มสลายของสหภาพโซเวียต เพราะรูปแบบการปกครองแบบเสรีนิยม (Liberalism) ได้เข้ามาแทนที่ตามมาตรฐานของตะวันตก กระนั้นอำนาจนิยมยังสามารถเห็นได้อยู่ในปัจจุบันเนื่องจากการปกครองนั้นรัฐจำเป็นต้องมีอำนาจในการตัดสินใจ ควบคุม โดยรัฐจะใช้อำนาจในการบังคับเรื่องกฎหมายเพื่อให้สังคมอยู่ในระเบียบ ทั้งนี้อำนาจที่เป็นทางการ (Authority) สามารถเกิดได้จากการที่ประชาชนยอมรับ เนื่องจากเห็นว่ารัฐสามารถคุ้มครองพวกเขาได้ ประชาชนก็จะเชื่อฟังและปฏิบัติตาม อีกนัยหนึ่งคือรัฐใช้อำนาจทางทหารและตำรวจเข้ามาควบคุมบังคับให้ประชาชนเชื่อฟัง หากไม่เชื่อฟังก็จะถูกลงโทษตามกฎหมาย

จากการศึกษาในเรื่องของอำนาจนิยมนั้นสามารถนำมาวิเคราะห์กรณีปูตินได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ปูตินได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีนั้น ปูตินได้ใช้นโยบายการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง (Centralization) โดยการออกนโยบายนี้ทำให้รัฐมีอำนาจมากยิ่งขึ้น ปูตินซึ่งเป็นประธานาธิบดีจะมีอำนาจสูงสุดโดยชอบธรรมในการตัดสินใจ การรวมอำนาจมาไว้ที่ส่วนกลางนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดี ได้แก่ ช่วงที่ประเทศกำลังเผชิญกับวิกฤติในเรื่องเศรษฐกิจและสังคมที่ย่ำแย่ นั้นการรวมอำนาจมาไว้ที่ส่วนกลางจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในเรื่องของการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ส่วนข้อเสีย คือ การเปิดโอกาสให้รัฐเข้ามาควบคุมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากรัฐมีอำนาจในการกระทำการใดๆ ก็ได้ อีกทั้งการดำเนินการในบางเรื่องระหว่างส่วนกลางกับภูมิภาคอาจล่าช้า เนื่องจากต้องรออำนาจในการตัดสินใจจากส่วนกลาง ซึ่งอาจทำให้เสียผลประโยชน์ที่จะสามารถนำมาพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ปูตินได้มีการสร้างเครือข่ายแห่งอำนาจทั้งแบบทางการ และไม่ทางการ รวมทั้งกลุ่มชนชั้นนำ (Elite / Oligarchy) ที่มีอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมทั้งกลุ่มสายการบังคับบัญชาที่ดำรงตำแหน่งดูแลในด้านความมั่นคง เช่น ด้านการทหาร เป็นการส่งเสริมให้ปูตินมีอำนาจเบ็ดเสร็จมากยิ่งขึ้น

2. ทฤษฎีจิตวิทยาการเมือง (Political Psychology Theory) หมายถึง การศึกษาถึงพฤติกรรมในทางการเมืองของคน เช่น ศึกษาในเรื่องของความคิดของบุคคลในเรื่องของการเมือง ทำไมบางคนถึงต้องการมีส่วนร่วมในขบวนการทางการเมือง

เช่น การลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่ทำไมบางคนถึงเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายทางการเมือง ฯลฯ นอกจากนี้ยังทำการศึกษาถึงพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำด้วย การนำจิตวิทยามาประยุกต์ใช้กับการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในทางการเมือง จะทำให้สามารถอธิบายถึงพฤติกรรมทางการเมืองได้ (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, 2522)

การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ทางการเมืองนั้น จะต้องทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมทั่วไปของมนุษย์ก่อน สิ่งสำคัญที่จะทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้นคือ การศึกษาในเรื่องของสิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ (Behavioral Determinants) ได้แก่ ความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Value) บุคลิกภาพ (Personality) พฤติกรรม (Stimulus object) ทศคติ (Attitude) เป็นต้น

การเรียนรู้สิ่งที่เป็นพื้นฐานในการก่อให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์นั้น สามารถนำวิเคราะห์ในเรื่องพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนรัสเซียต่อกรณีความนิยมในตัวบูติน โดยยกตัวอย่าง ในสมัยการเลือกตั้งครั้งที่ 2 บูตินสามารถเอาชนะคู่แข่งได้นั้นเกิดจากความนิยมของประชาชนที่นิยมในตัวเขา การวิเคราะห์ในแง่ของความเลื่อมใสศรัทธาในตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแล้วก็มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพื่อที่จะให้พรรคที่ตนชื่นชอบชนะการเลือกตั้ง

3. ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theory) มุ่งอธิบายว่า ผู้นำ (Leader) นั้นถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการที่จะช่วยให้การทำงานต่างๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น ความหมายของผู้นำนั้นมีผู้ให้นิยามไว้จำนวนมาก ซึ่งสรุปได้ว่าผู้นำหมายถึง บุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งมีความรู้ ความสามารถ เป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากคนในกลุ่มหรือสังคมให้เป็นคนชักนำหรือชี้แนะแนวทางการทำงานของกลุ่มในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ (กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, 2527)

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง ความสามารถในการชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตาม เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายซึ่งอาจได้มาโดยการมีอิทธิพลเหนือคนอื่น อำนาจ ความเชื่อ ความศรัทธา ทฤษฎีภาวะผู้นำ นั้นถูกนำมาใช้ศึกษาและอธิบายเกี่ยวกับเรื่องผู้นำได้ชัดมากขึ้น (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2530) ซึ่งทฤษฎีภาวะผู้นำถูกแบ่งออกดังนี้

3.1 ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Trait Theories)

คนเรามักจะเชื่อว่าลักษณะของการเป็นผู้นำนั้นมักจะเป็นเรื่องของบุคลิกภาพที่โดดเด่นออกมาซึ่งหาไม่ได้ในคนทั่วไป เรียกได้ว่ามีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำมาตั้งแต่เกิด ลักษณะผู้นำที่ดีคือ เฉลียวฉลาด มีความสามารถ มีความรับผิดชอบ และสามารถปรับตัวได้ดี

3.2 ทฤษฎีผู้นำเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Theories) การศึกษาโดยมองในเชิงผู้นำประพฤติแบบไหนบ้าง มีการแสดงพฤติกรรม ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ทั้งนี้ได้ทำการยกตัวอย่างของ เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin)⁴ ซึ่งได้วิจัยและแบ่งผู้นำเชิงพฤติกรรมศาสตร์ออกเป็น 3 แบบคือ

1. ผู้นำแบบเผด็จการ (Autocratic Leaders) มักใช้ความคิดของตนเป็นใหญ่ ตัดสินใจเองโดยไม่ถามความเห็นของผู้อื่น ผู้นำประเภทนี้เหมาะกับสถานการณ์ที่กำลังประสบวิกฤติ แต่จะไม่ดีในระยะยาว

2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leaders) เป็นประเภทที่มักให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทำงานโดยมีการกระจายการทำงาน ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ข้อเสียนี้แน่นอนว่าจะใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานหรือตัดสินใจนาน เนื่องจากต้องรอความคิดเห็นของทุกคนในกลุ่ม

3. ผู้นำแบบเสรีนิยม (Laissez-Faire Leaders) ให้อิสระกับสมาชิกในการทำงานและตัดสินใจอย่างเต็มที่ ข้อเสียคือ อาจทำให้งานไม่เกิดประสิทธิผลได้ เนื่องจากการทำงานนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้ทำงานว่ามีความตั้งใจทำงานขนาดไหน

⁴ นักจิตวิทยาชาวเยอรมันผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ก่อตั้งจิตวิทยาสังคม และเป็นคนแรกที่ทำการศึกษาเรื่อง พลวัตกลุ่ม (Group Dynamics) และการพัฒนาองค์กร (Organizational Development)

3.3 ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ (Situational Leadership Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้นำนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ เพราะการจะทำความเข้าใจกับการเกิดภาวะผู้นำซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนนั้นนอกจากลักษณะของผู้นำและพฤติกรรมแล้ว สถานการณ์ที่ทำให้เกิดผู้นำขึ้นก็เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเป็นการนำปัจจัยอื่นที่ไม่ใช่เน้นแค่ตัวผู้นำมาวิเคราะห์การเกิดผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ดีขึ้น

4. ทฤษฎีการสื่อสารและการโฆษณาชวนเชื่อ (Communication & Propaganda Theory) ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับลัทธิบูชาตัวบุคคลนั้น เป็นการนำทฤษฎีมาอธิบายถึงวิธีการ องค์ประกอบ กระบวนการ ที่ทำให้เกิดผลต่อการสื่อสารและรับสารนั่นเอง ในปัจจุบันนั้นมีการพัฒนาวิทยาการเกี่ยวกับการสื่อสารใหม่ๆ เกิดขึ้น จะสังเกตได้ว่าการสื่อสารนั้นได้แทรกแซงเข้าไปอยู่ในทุกส่วนของสังคมและมีผลกระทบต่อความคิด วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์ กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารได้กว้างขวางมากขึ้น สื่อสารมวลชนถูกนำมาโยงเข้ากับระบบโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสถาบันอื่นๆ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2549) ส่วนการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นการสื่อสารประเภทหนึ่งที่ใช้เพื่อให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม สำหรับรัสเซียนั้นการโฆษณาชวนเชื่อนิยมมากในยุคของสหภาพโซเวียตโดยเฉพาะในสมัยของเลนิน ซึ่งมีการนำทฤษฎีเข็มฉีดยา (Hypodermic needle Theory) มาใช้ เช่น การทำป้ายโฆษณาแปะตามสถานที่ต่างๆ หรือการสร้างภาพยนตร์ปลุกกระแสชาตินิยมนำไปฉายตามสถานีรถไฟ เนื่องจากง่ายต่อการเข้าถึงประชาชน ในสมัยคอมมิวนิสต์นั้นการทำโฆษณาชวนเชื่อที่ง่ายที่คนจะคล้อยตาม เพราะมีการปิดกั้นปิดตาประชาชนในการไม่ให้รับสื่อจากตะวันตก อีกทั้งมีการตรวจสอบการนำเสนอข่าวให้เป็นไปตามที่รัฐต้องการ ทั้งนี้การโฆษณาชวนเชื่อเป็นวิธีการสื่อสารอย่างหนึ่งที่สามารถบิดเบือนข้อเท็จจริงได้

ในปัจจุบันสื่อที่มีความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น และสื่อมวลชนเองนั้นก็มีความอิสระในการนำเสนอข่าว ทั้งนี้พอเข้าสู่ยุคประชาธิปไตยนั้นถึงแม้ในรัสเซียจะมีการเปิดเสรีภาพให้กับสื่อมวลชนมากขึ้น แต่รัฐเองก็มีวิธีการในการควบคุมสื่อต่ออีกขั้นหนึ่งเพื่อไม่ให้เป็นการเปิดโอกาสในการปลุกปั่นทางความคิดหรือสร้างความแตกแยกภายในสังคม ยุคของปูตินสื่อได้เข้ามามีบทบาทสำคัญเนื่องจากช่วงแรกก่อนการได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีเยลต์ซินให้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ค.ศ. 1999) ปูตินยังไม่เป็นที่รู้จักที่ตื้นๆ แต่ในช่วงการเลือกตั้งครั้งใหญ่ปูตินได้รับการสนับสนุนจากสองสถานีโทรทัศน์ใหญ่ในรัสเซียให้การสนับสนุนปูติน โดยการให้ใช้ช่วงเวลาสำคัญในการถ่ายทอดการโฆษณาหาเสียงของปูตินและมีการนำเสนอข่าวที่เป็นการโจมตีคู่แข่งอีกด้วย สงครามเชเชนครั้งที่ 2 เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่สำคัญที่สร้างภาพลักษณ์ความเป็นผู้นำที่แข็งแกร่งของปูตินได้มากขึ้น เนื่องจากท่าทีที่ปูตินแสดงออกมาในเรื่องการกวาดล้างผู้ก่อการร้ายและมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าจะไม่ยอมรับการกระทำของกลุ่มกบฏเชเชน ถึงแม้จะมีการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของปูตินในเรื่องสงครามเชเชน ยึดหลักสิทธิมนุษยชน แต่อย่างไรก็ตามการที่รัฐเข้าไปควบคุมสถานีโทรทัศน์หลักของประเทศนั้นและการนำเสนอข่าวที่ผ่านการคัดกรองจากรัฐแล้วเป็นวิธีการสร้างอำนาจทางการเมืองที่เพิ่มมากขึ้นให้กับปูตินได้ อีกทั้งการทำงานที่เด็ดขาดนั้นทำให้ปูตินสามารถสร้างคะแนนความนิยมในหมู่ประชาชนชาวรัสเซียได้เพิ่มมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะการค้นคว้าวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) และนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะการบรรยาย (Descriptive Analysis) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการค้นคว้าข้อมูลจาก แลกเปลี่ยน การสัมภาษณ์ การสนทนา การบรรยาย และการเอกสารจากหน่วยงานต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประธานาธิบดีวลาดิมีร์ปูติน และการเมืองการปกครองของสหพันธรัฐรัสเซีย

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ บทความ วิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแหล่งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งที่เป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษารัสเซีย

ผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากการศึกษา เรียบเรียง วิเคราะห์และอธิบาย อภิปรายและสรุปผล การศึกษาถึงบทบาทและอิทธิพลของปฏิกิริยาทางการเมืองการปกครองสู่การเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคล

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์การเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลตามทฤษฎีมีความหมายอย่างกว้างคือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งใช้สื่อการโฆษณาชวนเชื่อ หรือวิธีการอื่นๆ เพื่อสร้างให้ตนเป็นสัญลักษณ์ของรัฐ หรือเปรียบเสมือนผู้นำมวลชนที่มีลักษณะเหนือมนุษย์ การวิเคราะห์ลัทธิบูชาตัวบุคคลในทางการเมืองนั้น ในอดีตปัจจัยทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองมักถูกนำมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้เกิดการเคารพยกย่องหรือบูชาตัวบุคคล เนื่องจากผู้นำที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ชัดเจนสามารถปลุก ระดมประชาชนให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามและยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำ ย่อมหมายถึงอำนาจของผู้นำที่มีเพิ่มสูงขึ้นจากพลังของมวลชนที่คอยให้การสนับสนุน กล่าวได้ว่า องค์ประกอบของการเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลของบุคคลใดบุคคล หนึ่งจะมีองค์ประกอบที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมนั้นๆ สำหรับประเทศไทย “ลัทธิบูชาตัว บุคคล” ที่ปรากฏชัดเจน คือ ลัทธิเลนินและลัทธิสตาลิน ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยสหภาพโซเวียต

รูปแบบของลัทธิเลนิน องค์ประกอบสำคัญคือ การปฏิวัติเดือนตุลาคม ค.ศ. 1917 โดยมีเลนินเป็นผู้นำการปฏิวัติ โดยได้นำหลักการของมาร์กซ์มาเป็นหัวใจสำคัญในการทำการปฏิวัติ ซึ่งอุดมการณ์ทางการเมืองของมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ได้ กลายมาเป็นหลักการพื้นฐานของประเทศในระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ภายหลังจากปฏิวัติได้สำเร็จเลนินกลายเป็นบุคคลที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จสูงสุดของประเทศ การขึ้นมาเป็นผู้นำของเลนินนั้นได้รับการยอมรับจากมวลชน เนื่องจากนโยบายที่เลนินใช้ ตั้งแต่ในช่วงการทำปฏิวัติจะเป็นการปฏิบัติในนามประชาชนชาวรัสเซีย ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนยอมรับและมี ส่วนสนับสนุนในการขึ้นมาเป็นผู้นำของเลนิน

รูปแบบของลัทธิสตาลิน ปัจจัยสำคัญคือ อุปนิสัยส่วนตัวและแนวทางการทำงานของสตาลินที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การผูกขาดอำนาจแบบเบ็ดเสร็จในช่วงครึ่งหลังของการบริหารประเทศ และการปกครองที่เข้มงวด สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัย ที่สตาลินนำมาสร้างลัทธิบูชาตัวบุคคลขึ้น เนื่องจากเมื่อตนมีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวทำให้สามารถเข้าควบคุมหรือจำกัดความคิด ของมวลชนให้อยู่ภายใต้อำนาจของตน ทั้งนี้อุดมการณ์ทางการเมืองยังเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในองค์ประกอบของ ลัทธิสตาลิน ถึงแม้สตาลินจะดำเนินนโยบายตามหลักการของมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ แต่การเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลที่สมบูรณ์ได้ นั้น ตัวผู้นำต้องมีอุดมการณ์ทางการเมืองของตนเองที่ชัดเจนเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงศักยภาพความเป็นผู้นำ นอกจากนี้สตาลินได้ใช้นโยบายสังคมนิยมประเทศเดียวมาเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองในการสร้างสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่ แข็งแกร่งโดยมีตนเป็นผู้นำสูงสุดแต่เพียงผู้เดียว

แม้ว่ารูปแบบการเกิดลัทธิเลนินและลัทธิสตาลิน จะมีความคล้ายคลึงกันในแง่ของการเผยแพร่อุดมการณ์ทาง การเมืองของสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และปัจจัยที่ทำให้เกิดลัทธิบูชาตัวบุคคล เช่น การใช้โฆษณาชวนเชื่อ โปสเตอร์ทาง การเมือง จิตวิทยาการเมือง การเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เข้าไปในสถาบันการศึกษา หนังสือหรือตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ คอมมิวนิสต์ ภาพยนตร์ ข่าว ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปิดหูปิดตาประชาชนในการรับสื่อ เพราะรัฐจะทำหน้าที่คอยป้อนข้อมูล ให้แก่ประชาชนตามที่รัฐต้องการเท่านั้น ทั้งนี้ ลัทธิเลนินกับลัทธิสตาลินมีความแตกต่างกันคือ ภายหลังจากการสัญกรรมของ เลนิน สตาลินได้ใช้ “ลัทธิเลนิน” เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจให้กับตน โดยสตาลินมักอ้างคำพูดของเลนินมาใช้เพื่อให้เป็น

ที่ยอมรับจากประชาชนมากขึ้น ปัจจัยสำคัญของลัทธิเลนินในทางสัญลักษณ์คือเรื่องแนวคิดมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ ผู้นำการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ ส่วนสัญลักษณ์สำคัญที่แสดงถึงลัทธิสตาลินคือ บทบาทผู้นำของสตาลิน

ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตการเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลในสมัยปัจจุบันเกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากปัจจัยแวดล้อมได้เปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันเรื่องของอุดมการณ์ทางการเมืองไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเหมือนในสมัยสงครามเย็น อีกทั้งลัทธิบูชาผู้นำไม่ได้เป็นที่ยอมรับในสังคมประชาธิปไตยตามมาตรฐานของโลกเสรีนิยมตะวันตก เนื่องจากการเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลย่อมหมายถึง รูปแบบของเผด็จการอำนาจนิยมได้เกิดขึ้น ทั้งนี้แนวโน้มการเกิดลัทธิบูตินในประเทศไทยได้เริ่มมาตั้งแต่สมัย ค.ศ. 2000 ภายหลังจากปูตินดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี โดยทำการวิเคราะห์การเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลในกรณีปูตินดังต่อไปนี้

ประการแรก รูปแบบการบริหารงานของปูตินตั้งแต่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปลายสมัยของเอลต์ซินที่ได้ดำเนินนโยบายจัดการปัญหาเชเชเนีย ซึ่งเป็นนโยบายหลักของปูตินที่ต่อเนื่องมาจนถึงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยแรก การจัดการปัญหาเชเชเนียส่งผลให้คะแนนความนิยมของประชาชนที่มีต่อเขาเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากกรณีปัญหาเชเชเนียได้กินระยะเวลายาวมาตั้งแต่ ค.ศ. 1996 สร้างความสูญเสียเป็นจำนวนมาก ประชาชนรัสเซียเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายที่ต้องตกอยู่ในสภาวะไร้ความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต จึงทำการสนับสนุนการปราบปรามกบฏเชเชเนียอย่างเด็ดขาดของปูติน นอกจากนี้ความแตกต่างในวิธีการทำงานของปูตินและเอลต์ซินได้มีความแตกต่างกันคือ สมัยของเอลต์ซิน เศรษฐกิจมีทิศทางที่ต่ำลงและปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนทางการเมืองที่มีการคอร์รัปชันอย่างมาก ส่วนในด้านต่างประเศศนั้น รัสเซียในสมัยเอลต์ซินถูกลดบทบาทลงในเวทีโลก แต่ในทางตรงกันข้าม สมัยการปกครองของปูตินนั้นได้แสดงออกถึงความเอาใจจริงเอาใจในการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ ในระยะเวลาที่ปูตินดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เขาได้แสดงศักยภาพในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการสร้างเสถียรภาพที่มั่นคงของอำนาจทางการเมืองภายในประเทศ อีกทั้งมีความเอาใจจริงเอาใจในการจัดปัญหาคอร์รัปชันในประเทศรัสเซีย ในส่วนของการปกครองนั้นปูตินได้ปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ทำให้เกิดการปกครองแบบอำนาจนิยมเกิดขึ้นในประเทศรัสเซีย หากวิเคราะห์ตามทฤษฎีอำนาจนิยมจะเห็นว่าการที่ปูตินดำเนินนโยบายทางการเมืองไปในทิศทางนี้ทำให้อำนาจผูกขาดที่ตัวผู้นำและฐานอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ ด้วยเหตุนี้ เขาได้ทำการกำจัดคนของกลุ่มอำนาจเก่า (กลุ่มพวกพ้องของเอลต์ซิน) และกำจัดศัตรูทางการเมืองที่อยู่ฝ่ายตรงข้าม อีกทั้งได้ใช้หน่วยงานของรัฐเข้าควบคุมสื่อในประเทศ ซึ่งให้เห็นว่าปูตินใช้อำนาจของตนเองในการควบคุมประชาชน แต่อำนาจนิยมที่เกิดขึ้นในสมัยปูตินจะมีความแตกต่างกับสมัยของเลนินและสตาลินในเรื่องของการควบคุมจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งในสมัยโซเวียตนั้นประชาชนจะถูกขูดรีดเรื่องสิทธิเสรีภาพ แต่ในสมัยปูตินนั้นประชาชนไม่ได้โดนจำกัดสิทธิ์ทั้งหมด เพราะปัจจุบันเรื่องของประชาธิปไตยและเรื่องสิทธิมนุษยชนถูกให้ความสำคัญอย่างมาก อีกทั้งปูตินเคยมีประสบการณ์ผ่านช่วงเวลาของการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์และการเปลี่ยนผ่านมาสู่ประชาธิปไตย ย่อมเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าสิ่งใดที่จะสร้างความมั่นคงในอำนาจได้ยาวนาน หลังจากปูตินขึ้นมาใช้อำนาจนั้นเขาพยายามสร้างความมั่นคงในด้านต่างๆ ให้กับประเทศไทย ซึ่งนัยทางการเมืองอาจชี้ให้เห็นว่าเป็นการสร้างฐานอำนาจให้กับเขาอีกทางหนึ่ง

ประการที่สอง เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ประเทศไทยจำเป็นต้องตกอยู่ภายใต้ภาวะของความไร้เสถียรภาพในด้านต่างๆ ประชาชนรัสเซียต้องการผู้นำที่สามารถพึ่งพาได้และนำพวกเขาผ่านพ้นวิกฤติ (strong hand) ประชาชนรัสเซียรู้สึกผิดหวังกับการบริหารประเทศและการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของเอลต์ซินที่ไร้ประสิทธิภาพ อีกทั้งภาพลักษณ์ของเอลต์ซินที่ออกสู่สายตาสาธารณชนทั่วโลกไม่ดีนัก แต่ปูตินเป็นตัวเลือกใหม่ที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรัสเซียได้ เพราะฉะนั้นปูตินออกนโยบายการบริหารประเทศแบบได้ออกมา เสียเป็นส่วนใหญ่ของประชาชนรัสเซียยอมให้ความเห็นชอบสนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายของปูติน เนื่องจากเห็นว่าทำยที่สุดผลประโยชน์จะเป็นของประเทศ การยอมรับจากประชาชนแสดงถึงการได้มาซึ่งอำนาจที่เป็นทางการของปูติน ส่วนนโยบาย

ด้านเศรษฐกิจ ปูตินได้นำทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศส่งออกนอกเพื่อเป็นรายได้ในการพัฒนาประเทศ ในปัจจุบันสินค้าประเภทน้ำมันและก๊าซธรรมชาติเป็นสินค้าที่มีความต้องการจำนวนมากในตลาดโลก ซึ่งสร้างรายได้หลักให้กับประเทศ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือต่อรองอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศด้วย ปูตินได้ประกาศเจตจำนงของเขาถึงความต้องการที่จะนำพาประเทศรัสเซียกลับสู่ความยิ่งใหญ่อีกครั้ง ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนรัสเซียที่ต้องการสำนึกของความภาคภูมิใจในอดีตกลับมาเช่นกัน การวางนโยบายเศรษฐกิจของปูตินเป็นการวางนโยบายในระยะยาว เนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจของรัสเซียสมัยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้นได้สร้างความยุ่งยากล้ำสมัยต่อระบบภายในของประเทศเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจให้ฟื้นตัวเป็นผลงานสำคัญของปูตินในช่วงที่เขาดำรงตำแหน่ง ผลงานจากการพัฒนาเศรษฐกิจของปูตินเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการเกิดกระแสนิยมปูตินขึ้นในประเทศรัสเซีย

ประการที่สาม ประวัติศาสตร์การเมืองของรัสเซียตั้งแต่สมัยจักรวรรดิจนปัจจุบันถูกขับเคลื่อนด้วยแนวคิดชาตินิยม เนื่องจากต้องการควบคุมสภาวะความขัดแย้งจากความแตกต่างภายในประเทศ กล่าวคือ ปูตินมองว่ารัสเซียเต็มไปด้วยความแตกต่างทั้งด้านภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม รวมทั้งแนวคิดการเมืองและมายาคติทางสังคม นอกจากนี้ชาวรัสเซียยุคใหม่ที่เติบโตขึ้นภายหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตได้ถูกหล่อหลอมด้วยกระแสทุนนิยมตะวันตกและแนวคิดแบบเสรีนิยมที่มีความผูกพันกับรากเหง้าของตนเองน้อยลง ดังนั้น การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติจึงเป็นสิ่งจำเป็น ผ่านการเชื่อมโยงภาพจำเชิงสัญลักษณ์ของเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของสงครามโลกครั้งที่สองที่สร้างเกียรติภูมิแก่รัสเซีย และการดำเนินนโยบายการปกครองอย่างแข็งกร้าว แนวคิดชาตินิยมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญอีกประการหนึ่งที่ปูตินใช้สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ประชาชนรัสเซียให้เกิดความสำนึกในความเป็นชาติเดียวกัน โดยมีผู้นำเป็นเสมือนสัญลักษณ์และศูนย์รวมความเป็นชาติที่เข้มแข็งยิ่งใหญ่ สามารถกล่าวได้ว่า แนวคิดชาตินิยมเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ร่วมกับการสื่อสารและโฆษณาชวนเชื่อในการสร้างลัทธิบูชาตัวบุคคลของปูตินขึ้นมาในรัสเซียยุคใหม่ให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ประการที่สี่ อิทธิพลของคริสตจักรรัสเซียออร์ทอดอกซ์เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างผู้นำและประชาชน เนื่องจากการสร้างศูนย์รวมจิตใจของประชาชนผ่านความศรัทธาในศาสนาเป็นเครื่องมือที่ผู้ปกครองรัสเซียใช้สืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยจักรวรรดิ โดยผู้ปกครองสูงสุดคือผู้นำของฝ่ายอาณาจักรให้การสนับสนุนผู้นำนักบวชฝ่ายศาสนจักร ในขณะที่ฝ่ายศาสนจักรก็ให้การสนับสนุนผู้ปกครองฝ่ายอาณาจักรเป็นการตอบแทนซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงได้มีการสร้างมายาคติความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาณาจักรและศาสนจักรเพื่อสร้างความชอบธรรมในการปกครองแบบอัตตาธิปไตย (Autocracy) ของผู้นำสูงสุด ชาวรัสเซียมีความผูกพันกับศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ตั้งแต่เกิดจนตาย จึงยอมรับมายาคติที่ฝ่ายอาณาจักรและคริสตจักรสร้างขึ้น อันเป็นสาเหตุให้เกิดการสร้างลัทธิบูชาตัวบุคคลขึ้นในเวลาต่อมา โดยเฉพาะในสมัยสหภาพโซเวียตซึ่งมีข้อห้ามการนับถือศาสนาจึงได้มีการใช้การโฆษณาชวนเชื่อโน้มน้าวจิตใจมวลชนแทนหลักปฏิบัติทางศาสนา และมีการเปรียบสถานะของผู้นำให้มีลักษณะเหนือมนุษย์ (Mysterious Leadership) คล้ายกับสถานะของพระเจ้าในคริสต์ศาสนาซึ่งสามารถกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ได้

ความเชื่อมโยงของอิทธิพลศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์กับบทบาทของปูตินสามารถอธิบายได้ว่า ตั้งแต่ปูตินดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ฝ่ายอาณาจักรได้แสดงการสนับสนุนฝ่ายคริสตจักรอย่างชัดเจนมาตลอด เพื่อส่งสัญญาณแก่ประชาชนว่า ปูตินเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนาอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และแสดงถึงการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับประชาชน ซึ่งทำให้ประชาชนมิได้มองปูตินเป็นเพียงแค่ผู้นำทางการเมือง หากแต่ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจด้วยเช่นเดียวกับศาสนา

ประการที่ห้า ในขณะที่ปูตินได้ผลักดันนโยบายต่างๆ ในการฟื้นฟูและพัฒนาประเทศ แต่อีกด้านหนึ่งเขาได้ถูกตั้งคำถามจากนักวิจารณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศถึงสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและประชาชนรัสเซียที่มีลดน้อยลง เรื่องของสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้บทบาทของสื่อในการนำเสนอข่าวจะถูก

แทรกแซงจากรัฐบาล หรือการแสดงความคิดเห็นของประชาชนจะถูกจำกัดภายใต้กฎหมายเพื่อไม่ให้พาดพิงหรือส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น โดยการควบคุมของรัฐเพื่อเป็นการรักษามลประโยชน์ของชาติรวมถึงความสงบสุขในสังคม แต่สังคมนิยมสหภาพโซเวียตสื่อมวลชนและประชาชนถูกปิดกั้นทางความคิด จนกระทั่งยุคของมิคาอิล กอร์บาชอฟ สื่อมวลชนและประชาชนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลมากขึ้น ทั้งนี้ สมัยของปูตินนั้นประชาธิปไตยในรัสเซียได้กลายเป็นระบอบการปกครองที่ชาวรัสเซียคาดหวังจะได้รับอย่างเต็มที่ เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองและการโฆษณาชวนเชื่อ จะเห็นว่า ปูตินได้นำสื่อมาเป็นกระบอกเสียงของรัฐในการเผยแพร่นโยบายการบริหารประเทศและใช้สื่อเข้าหาประชาชน ความพยายามในการพัฒนาด้านสารสนเทศและโทรคมนาคมของปูติน เป็นส่วนหนึ่งที่จะยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ปูตินได้ใช้อำนาจรัฐในการเข้าแทรกแซงสื่อ เช่น การที่รัฐเข้าไปควบคุมสถานีโทรทัศน์ การออกกฎหมายในการควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนโดยให้ผ่านการคัดกรองจากรัฐบาลกลางก่อนที่จะนำเสนอข่าว หรือเรื่องตลกขำขันในรัสเซียถูกขจัดการพิมพ์งานเขียนที่โจมตีการทำงานของปูตินและรัฐบาล⁵ โดยที่การเสียชีวิตของนักข่าวหลายคนในรัสเซียไม่สามารถหาคนผิดมาลงโทษได้ หรือผู้ถูกตั้งข้อหาเป็นจำเลยได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล แต่ท้ายที่สุดจำเลยได้ถูกยกเลิกความผิดไป ซึ่งหากพิจารณาจากโครงสร้างสถาบันสูงสุดของรัสเซียที่แบ่งออกเป็น 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหารจะมีอำนาจมากกว่าฝ่ายอื่นเนื่องจากปูตินได้ออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ประธานาธิบดีในการเลือกผู้เข้ามาทำงานในแต่ละตำแหน่ง รวมถึงปรับแก้รัฐธรรมนูญเพื่อเอื้อให้อำนาจทั้งหมดตกอยู่ที่ประธานาธิบดี ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าหากเกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อปูตินและคณะ ปูตินสามารถใช้อำนาจของตนในการเข้าไปควบคุมกระบวนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ทั้งสามฝ่ายให้เป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการได้ ทั้งกรณีของการขาดกรรมนักข่าวรัสเซีย หรือการแสดงท่าทีที่เพิกเฉยต่อเสียงวิจารณ์ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แม้กระทั่งออกนโยบายพัฒนาด้านโทรคมนาคมและสารสนเทศเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการเข้าถึงข่าวสารของสื่อมวลชนและประชาชน แต่ในทางปฏิบัติเขาได้ทำการควบคุมและจำกัดการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนและประชาชนนั้นแล้วแต่แสดงถึงความเป็นเผด็จการทางอำนาจของปูตินที่เกิดขึ้นเมื่อเขาได้ขึ้นมารับบริหารประเทศ นอกจากนี้ปูตินจะใช้อำนาจสั่งการให้หน่วยงานของรัฐเข้าไปแทรกแซงสื่อแล้ว เขายังใช้สื่อมาเป็นเครื่องมือในการกำจัดศัตรูทางการเมือง โดยมีความพยายามทำลายชื่อเสียงและลดความน่าเชื่อถือของศัตรูฝ่ายตรงข้ามลง เมื่อปูตินมีอำนาจเด็ดขาดในการเข้าควบคุมกลไกต่างๆ ภายในหน่วยงานสำคัญของประเทศ ส่งผลให้เขาสามารถดำเนินทิศทางการรักษาอำนาจของเขาไว้ได้

ประการที่หก เครื่องมือสำคัญอีกประการหนึ่งในการสร้างความแข็งแกร่งให้แก่การเมืองการปกครองรัสเซียภายใต้ลัทธิปูตินนั้น คือ กลุ่มชนชั้นโอลิการ์ (Russian oligarchs) คือกลุ่มชนชั้นนำที่เป็นนักธุรกิจมั่งคั่งและมีอิทธิพลในวงการเมืองไปพร้อมๆ กัน ซึ่งกลุ่มโอลิการ์นี้ได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในสมัยช่วงต้นการปกครองของเอลต์ซิน โดยมีบทบาทอย่างมากในการช่วยให้แผนปฏิรูปเศรษฐกิจของเอลต์ซินประสบความสำเร็จและไม่ถูกขัดขวางจากระบอบอำนาจเก่าที่ตกผลึกจากสมัยโซเวียตอย่างไรก็ตาม แม้กลุ่มโอลิการ์จะมีบทบาทและอิทธิพลต่อวงการเศรษฐกิจและการเมืองของรัสเซียในสมัยเอลต์ซินอย่างมากก็ตาม แต่เมื่อเข้าสู่สมัยการปกครองของประธานาธิบดีปูติน กลุ่มโอลิการ์เหล่านี้กลับถูกเพ่งเล็งเนื่องจากการสั่งสมอิทธิพลทางเศรษฐกิจที่มากเกินไปจนขอบเขตรวมทั้งมีแนวทางทางการเมืองที่ขัดกับปูติน ดังนั้น การขึ้นสู่ตำแหน่งของปูตินรวมถึงการสร้างระบอบการปกครองภายใต้ลัทธิปูตินจึงส่งผลกระทบต่อเหล่า ‘Russian oligarch’ ผู้วางรากฐานและกุมระบบเศรษฐกิจรวมถึงเครือข่ายการเมืองเอาไว้ จึงเกิดแนวคิดการกวาดล้างโอลิการ์ในยุคของเอลต์ซิน จนกระทั่งต้องลี้ภัยทางการเมืองไปยังประเทศอังกฤษและอีกหลายประเทศในยุโรปตะวันตก

⁵ กรณีการลอบสังหารนาง Anna Politkovskaya ในปี 2006 ซึ่งเธอเป็นนักข่าวชาวรัสเซียและนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนที่รายงานตีแผ่เหตุการณ์ทางการเมืองและสังคมในรัสเซีย โดยเฉพาะสงครามเชเชนครั้งที่สอง ตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา ผลงานของเธอได้รับรางวัลระดับนานาชาติมากมาย โดยเฉพาะการตีพิมพ์เรื่องรัสเซียของปูติน (Putin's Russia) ในปี 2004 ซึ่งได้รับความสนใจจากสื่อตะวันตกอย่างมาก

ในขณะที่เดียวกันปูตินก็ได้มีการสร้างเครือข่ายชนชั้นนำ หรือ กลุ่มโอลิการ์รุ่นใหม่ที่เป็นกลุ่มสนับสนุนทางการเมืองและเศรษฐกิจภายใต้การชี้นำของตนเองขึ้นมาด้วย โดยกลุ่มโอลิการ์ยุคปูตินนั้นได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการดำรงอยู่ในอำนาจของปูตินให้มั่นคงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมกิจการสำคัญๆ ของประเทศ ได้แก่ พลังงาน การคมนาคมสื่อสาร ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ รวมถึงเคมีภัณฑ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่สร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบอำนาจนิยมของปูตินทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การสร้างระบบอุปถัมภ์ที่ก่อให้เกิดระบบพวกพ้องซึ่งทำให้อำนาจทางการเมืองการปกครองของปูตินหยั่งรากลึกในรัสเซียอย่างมั่นคงจนเกิดลัทธิปูตินขึ้น

ประการสุดท้าย หากใช้ทฤษฎีภาวะผู้นำมาวิเคราะห์ในกรณีของปูตินจะเห็นได้ว่าเขามีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำอย่างสูง โดยสามารถอ้างถึง เหตุการณ์ด้านการเมืองที่ทำให้ประชาชนรัสเซียและนานาชาติเห็นถึงภาวะผู้นำของปูติน คือ เหตุการณ์ปัญหาเชเชเนียที่ปูตินได้เข้าไปจัดการอย่างเด็ดขาด ซึ่งเป็นผลงานโดดเด่นที่สร้างความนิยมในตัวเขาได้มากในช่วงแรกของการเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่ 1 นอกจากนี้ภาวะความเป็นผู้นำของปูตินยังได้แสดงออกมาจากการทำงานของเขา ทั้งเรื่องของการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ หรือการดำเนินนโยบายด้านต่างๆ ซึ่งลักษณะผู้นำแบบปูตินในทางทฤษฎีได้สอดคล้องกับผู้นำแบบวีรบุรุษ ซึ่งเป็นการตีความในเรื่องที่เขาสามารถนำพารัสเซียให้รอดพ้นจากภาวะขาดความไร้เสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ปูตินถูกยกย่องในฐานะวีรบุรุษของคนรัสเซีย นอกจากนี้นิตยสารไทม์ (TIME) นิตยสารชื่อดังของโลกได้ทำการประกาศให้ปูตินเป็นบุคคลแห่งปีของนิตยสารไทม์ในปี ค.ศ. 2007 ซึ่งแสดงถึงความสำเร็จของปูตินในเรื่องบทบาทของผู้นำที่สามารถฟื้นฟูประเทศรัสเซียให้กลับมาแข็งแกร่งและเป็นประเทศที่ทรงอิทธิพลของโลก

นอกจากนี้ความมุ่งมั่นและตั้งใจสูงของปูตินได้แสดงออกผ่านการทำงานของเขาอีกด้วย เช่น มีความตั้งใจในการนำพาประเทศให้กลับมาสู่ความยิ่งใหญ่อีกครั้ง ซึ่งปูตินสามารถทำได้สำเร็จ ถึงแม้จะไม่ใช่ในเชิงของประเทคมหาอำนาจด้านอุดมการณ์เหมือนในสมัยสงครามเย็น แต่ในปัจจุบันประเทศรัสเซียถือเป็นประเทศมหาอำนาจด้านพลังงานที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน ปูตินยังเป็นนักปฏิบัตินิยม ซึ่งปูตินได้นำมาใช้กับการออกนโยบายการทำงานต่างๆ ของรัฐบาลที่ต้องผ่านการกลั่นกรองจากหลายฝ่าย โดยปูตินจะทำการศึกษาในเรื่องนั้นอย่างจริงจังจนกว่าเขาจะให้ความเห็นชอบว่าผ่านจึงจะทำการออกนโยบายได้ โดยส่วนใหญ่นโยบายที่ปูตินได้ประกาศออกมานั้นเป็นนโยบายที่สามารถทำได้จริง

การวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ปูตินได้รับความนิยมอย่างมากจากประชาชนรัสเซีย นอกจากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้น หากวิเคราะห์ในเรื่องของประชาธิปไตยภายในรัสเซียได้มีนักสังเกตการณ์แสดงความคิดเห็นว่า ถึงแม้ประชาธิปไตยและสิทธิเสรีภาพของประชาชนรัสเซียมีน้อยลง แต่คนรัสเซียส่วนใหญ่กลับเห็นว่าประชาธิปไตยในรัสเซียได้มีการพัฒนาขึ้นอย่างมากเมื่อเทียบจากสมัยก่อนหน้านี้ จากการศึกษาความคลุมเครือในเรื่องของประชาธิปไตยในสมัยของปูติน ในมุมมองของคนที่ยินยมนปูตินนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญเทียบเท่ากับความมุ่งมั่นในการทำงานหรือวิธีการทำงานของเขาที่ตรงกับความต้องการของประชาชนในเรื่องความต้องการผู้นำที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยว อีกทั้งประเด็นเรื่องของเผด็จการอำนาจนิยมจากการวางนโยบายของเขาที่หลายฝ่ายให้ความสนใจกลับไม่ได้เป็นปัจจัยที่จะลดบทบาทและอิทธิพลของปูตินลง เนื่องจากพื้นฐานความนิยมของปูตินนั้นประชาชนยังคงพอใจการวางนโยบายการเมืองที่พวกเขา รู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์นั่นเอง ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำมาวิเคราะห์ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลของปูตินขึ้นในรัสเซีย

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาบทบาทและอิทธิพลของลัทธิบูชาตัวบุคคลที่มีต่อการปกครองของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน พบว่าลักษณะของลัทธิบูชาปูตินได้มีความแตกต่างจากทั้งลัทธิเลนินและลัทธิสตาลิน เนื่องจากลัทธิเลนินและลัทธิสตาลินเป็นรูปแบบลัทธิบูชาตัวบุคคลที่เกิดในสมัยสหภาพโซเวียตที่มีระบบการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เพราะฉะนั้นการใช้อำนาจ

ของผู้นำในการทำให้ประชาชนเชื่อฟังและยกย่องตนนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ โดยใช้วิธีเผด็จการอำนาจนิยมในการบริหารจัดการ รวมถึงการปิดกั้นในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน โดยใช้การโฆษณาชวนเชื่อและปลูกปั่นทางความคิด เป็นวิธีที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกคล้อยตาม ทำให้ผู้นำสามารถครองอำนาจของตนได้อย่างเบ็ดเสร็จสูงสุดของประเทศ การเกิดลัทธิบูชาตัวบุคคลในสมัยโซเวียตไม่สามารถมีใครคัดค้านได้เนื่องจากโดนปราบปรามจากรัฐบาลคอมมิวนิสต์ อีกทั้งการเป็นผู้นำสูงสุดของรัฐบาลที่เครมลิน กรุงมอสโก หมายถึง เป็นผู้นำสูงสุดของประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ไปโดยปริยาย รูปแบบลัทธิบูชาตัวบุคคลที่หลงเหลือมาจากสมัยอดีตในปัจจุบันนี้ปรากฏอยู่ในประเทศเดียวที่เห็นเด่นชัดคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (เกาหลีเหนือ)

การศึกษาเรื่องลัทธิบูชาตัวบุคคลจากกรณีของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ตีความโดยทำการศึกษาในรูปแบบที่แตกต่างจากอดีต โดยเน้นในบริบทการเมืองการปกครอง เนื่องจากลัทธิปูตินเป็นลัทธิบูชาตัวบุคคลสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตย เรื่องของอุดมการณ์ การดำเนินนโยบาย และการบริหารงานของรัฐบาลที่มีปูตินเป็นศูนย์กลางของอำนาจ การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่พื้นฐานของประชาชน และการนำพาประเทศกลับสู่ความยิ่งใหญ่อีกครั้งในเวทีโลกได้สร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนรัสเซียที่ชื่นชมการทำงานของปูตินในการนำประเทศก้าวไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่พัฒนาและเจริญขึ้นจากอดีต ซึ่งเป็นผลงานที่ทำให้เขาได้รับการยกย่องจากประชาชนรัสเซียเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จะเห็นได้ว่า รูปแบบของลัทธิบูชาตัวบุคคลสมัยใหม่จำเป็นต้องปรับจากหลักการเดิมโดยใช้มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนมาเป็นตัวชี้วัด รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ของตัวผู้นำให้มีลักษณะการเป็นผู้นำที่นำพาประเทศให้มีการพัฒนาแบบก้าวกระโดด และการนำรัสเซียกลับสู่สถานะมหาอำนาจโลกอีกครั้ง

นอกจากนี้ปูตินยังใช้อำนาจที่ตนเองมีอยู่นั้นตอบแทนบุคคลที่เอื้อประโยชน์ทางการเมืองให้กับตนเอง และเปลี่ยนผ่านอำนาจจากฐานอำนาจเดิมที่เซนต์ปีเตอร์สเบิร์กมาสู่ฐานอำนาจใหม่ที่มอสโก โดยการนำเอาคนใกล้ชิดเข้ามาดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ของประเทศ รวมถึงมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อเพิ่มอำนาจให้แก่ตนเองด้วย พฤติกรรมทางการเมืองดังกล่าวจึงเป็นการแสวงหาอำนาจของปูตินที่มีเรื่องของผลประโยชน์ส่วนตนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มต่างๆ ทางสังคมซึ่งสาเหตุที่นายวลาดิมีร์ปูติน แต่งตั้งพวกพ้องและบุคคลใกล้ชิดเข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญในโครงสร้างทางการเมือง คือ การแสดงความไว้วางใจของปูตินต่อพวกพ้อง รวมถึงให้ความสำคัญกับมิตรภาพเป็นอย่างมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มฐานอำนาจทางการเมืองของปูตินได้อย่างชัดเจน วิธีการบริหารประเทศในแบบปูติน ได้ทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศเป็นอย่างมาก ส่งผลให้รัฐบาลสามารถบริหารประเทศได้ตามแผนและทิศทางที่กำหนด ทำให้สหพันธรัฐรัสเซียมีระบบการเมืองที่มั่นคง ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นทางด้านเศรษฐกิจในเวลาต่อมา

ปูตินเคยถูกตั้งคำถามจากสื่อมวลชนในเรื่องการเกิดลัทธิปูตินในประเทศรัสเซีย เขาได้ยืนยันว่าจะไม่ทำให้เกิดลัทธิปูตินในสังคมรัสเซียเด็ดขาด เนื่องจากช่วงที่เกิดลัทธิสตาลินนั้นได้สร้างความเจ็บปวดและความหวาดกลัวให้กับประชาชนชาวรัสเซียเป็นจำนวนมาก การที่จะสร้างสถานการณ์ตามแนวทางของอดีตจึงเป็นการเดินถอยหลังของประเทศรัสเซีย ถึงแม้จะมีการปฏิเสธถึงการเกิดลัทธิปูติน แต่หากศึกษาในมุมมองของประชาชนรัสเซีย นั้น ปูตินในสายตาของประชาชนรัสเซียที่นิยมในตัวเขาได้ยกย่องให้เขาเป็นผู้นำคนสำคัญของประเทศและยังคงเป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะปูตินได้แสดงศักยภาพความเป็นผู้นำที่มีความมุ่งมั่นต่อการแก้ไขปัญหาของประเทศ ซึ่งแตกต่างจากสมัยของอดีตประธานาธิบดีเยลต์ซินที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศชาติได้ สำหรับมุมมองของผู้สื่อข่าวทั้งในประเทศและต่างประเทศได้แสดงความคิดเห็นถึงลัทธิปูตินในมุมมองที่ยกย่องให้ปูตินเป็นสัญลักษณ์ของรัสเซียและกษัตริย์รัสเซียในสมัยใหม่คือ เป็นผู้กอบกู้ประเทศรัสเซียให้ฟื้นกลับมาเป็นประเทศมหาอำนาจอีกครั้ง ตีความได้ว่าปูตินเปรียบเสมือนสัญลักษณ์แห่งความหวังครั้งใหม่ของประเทศรัสเซียนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม นักวิเคราะห์ทั้งหลายได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงรูปแบบการปกครองกึ่งเผด็จการของปูติน เรื่องปัญหาคอร์รัปชันในระบบที่เกิดจากการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง หรือปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมระหว่าง

ประชาชนทั่วไปกับกลุ่มชนชั้นนำทางสังคม และการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและประชาชนรัสเซีย แต่แนวโน้มการเกิดลัทธิปูดินยังคงดำเนินต่อไปในสังคมรัสเซีย ปรากฏว่าที่เราสามารถรักษาเสถียรภาพอำนาจทางการเมืองและอิทธิพลในสถาบันสูงสุดของประเทศ ตลอดจนประชาชนรัสเซียยังคงให้การสนับสนุนเขาอยู่ เพราะฉะนั้นการขัดอิทธิพลหรือยับยั้งการเกิดลัทธิปูดินในประเทศรัสเซียจึงเป็นไปได้ยาก จนกระทั่งเกิดการปกครองระบอบปูดิน (Putin Regime) ซึ่งเป็นลักษณะการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมที่ผู้นำสามารถอยู่ในตำแหน่งได้อย่างยาวนาน ผ่านการสร้างเครือข่ายแห่งอำนาจโดยเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้องในการควบคุมกลไกการปกครองในระดับต่างๆ อันเป็นการผูกขาดอำนาจทางการเมือง รวมทั้งมีการควบคุมสังคมผ่านการควบคุมสื่อ อันนำไปสู่กระแสต่อต้านจากประชาชนบางกลุ่ม ซึ่งจะเป็นบทพิสูจน์ครั้งสำคัญถึงบทบาทและอิทธิพลของปูดิน ตลอดจนแนวโน้มการเกิดลัทธิปูดินที่จะดำเนินต่อไปในประเทศไทย นอกจากนี้ ลัทธิปูดินยังได้กลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมที่ขยายไปสู่บางประเทศในยุโรปตะวันออก ตะวันออกกลาง และละตินอเมริกาซึ่งผู้นำประเทศเหล่านั้นได้นำแนวทางดังกล่าวไปสร้างเครือข่ายแห่งอำนาจที่หยั่งรากลึกในระบอบการเมืองการปกครองจนสามารถสร้างระบอบอำนาจนิยมแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จได้สำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเกี่ยวกับลัทธิบูชาตัวบุคคลนั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจประวัติศาสตร์การเมืองและสังคม รวมถึงวัฒนธรรมของรัฐนั้นๆ จึงจะสามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการหล่อหลอมความคิดของประชาชนได้ ในกรณีศึกษาของบทความฉบับนี้ ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาอิทธิพลของลัทธิบูชาตัวบุคคลที่ปรากฏในการเมืองการปกครองของรัสเซียในยุคหลังปี 2000 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นจุดกำเนิดลัทธิปูดินขึ้น จึงควรทำการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิหลัง เส้นทางการเมือง รวมทั้งคุณลักษณะของประธานาธิบดีปูดิน นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาต่อยอดในปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ได้แก่ พฤติกรรมทางการเมืองภายในของตัวผู้นำ พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน แนวนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ บทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อการเมือง พฤติกรรมต่อคู่แข่งหรือศัตรูทางการเมืองของผู้นำ เครื่องมือทางนิติบัญญัติที่เอื้อต่อการดำรงอำนาจของผู้นำ พฤติกรรมเชิงอำนาจของเครือข่ายอุปถัมภ์ รวมถึงบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในรัสเซียยุคใหม่ การบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมของภูมิภาคต่างๆ ภายในประเทศไทย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา สุระเรืองชัย. (2549). **สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนในประเทศไทยสมัยประธานาธิบดีวลาดิเมียร์ ปูติน**. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลธิดา บุญยะกุล ดันนากัน. (2553). **ประธานาธิบดี วลาดิเมียร์ ปูติน: บุรุษเหล็กรัสเซีย**. กรุงเทพมหานคร: นกฮูก พับลิชชิง.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2550). **การเมืองการปกครองรัสเซีย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วาสนา.
- ชลธิชา งามรุ่งเรืองกิจ. (2557). **การเปรียบเทียบนโยบายด้านสิทธิ และเสรีภาพของสื่อมวลชนในประเทศไทยระหว่าง สมัยโจเซฟ สตาลิน และสมัยวลาดิเมียร์ ปูติน ที่มีผลกระทบต่อสื่อมวลชนและการรับรู้ข่าวสารของประชาชน**. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตติภัทร พูนขำ. (2557). **เปิดเบื้องลึกการเมืองรัสเซีย ทีแผ่วิถีแห่งอำนาจของปูติน**. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/putin-network/>
- ณรงค์ สีนสวัสดิ์. (2522). **จิตวิทยาการเมือง (Psychology of politics)** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดรุณี ธีรวัชรภักษ์. (2542). **การสื่อสารมวลชนโลก Global Communication**. กรุงเทพมหานคร: เอเชียแปซิฟิก มัลติมีเดีย.

- นรนิติ เศรษฐบุตร. (2519). การเมืองการปกครองของประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา.
- พลชา คุ้มชนะ. (2559). เปรียบเทียบลัทธิบูชาตัวบุคคล วลาดีมีร์ เลนินและวลาดีมีร์ ปูติน ในบริบทการเมืองการปกครองที่ส่งผลต่อสังคม. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2561). เติบโตการวิทยา ว่าด้วยเผด็จการ. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- วัฒน์ชัย สงวนวงศ์. (2552). การแทรกแซงสื่อโทรทัศน์ NTV RUSSIA ในสมัยของประธานาธิบดีวลาดีมีร์ ปูติน. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ส. ศิวรักษ์. (2523). อธิบายแนวคิดปรัชญาการเมืองฝรั่ง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย (Contemporary Political Ideologies). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ.
- สมพงศ์ เกษมสิน. (2519). ลัทธิการเมือง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2530). ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม (Social psychology: Theories and applications). กรุงเทพมหานคร: พิกัดอักษร.
- สุปราณี มุขวิจิต. (2536). ประวัติศาสตร์รัสเซียยุคโบราณ จนถึงปี ค.ศ. 1917. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- โสมนัส. (2548). วลาดีเมียร์ ปูติน. กรุงเทพมหานคร: ศรีสารา.
- อนันต์ชัย เลาะห์พันธ์ และ สัญชัย สุวังบุตร. (2548). รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม = Russia: land of the Tsars and the socialists. นครปฐม: โครงการตำราและหนังสือ, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อนุช อาภาภิรม (2561). วิฤตติศตวรรษที่21: รัสเซียออร์ธอด็อกซ์กับปูติน. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_85338
- Davies, S. & Harris, J. (2005). *Stalin A New History*. New York: Cambridge University Press.
- Jackall, R. (Ed.). (1995). *Propaganda*. New York: Macmillan Press Ltd.
- Ross, C. (Ed.) (2004). *Russian politics under Putin*. Manchester, U.K.: Manchester University Press.
- Sakwa, R. (2004). *Putin: Russia's choice*. London: Routledge.

ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานรองรับที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกักต่อนขั้นตอนการปฏิบัติงาน
ที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure-SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจเรื่องการกำหนด
มาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ
Expression of Operational Staff Shelter at Protection of Detention Children According to
(Standard Operating Procedure-Sop) Under the Memorandum of Measures and Practices
Instead of Detention of Children in Immigrant Detention Centers for Repatriation

ฉมฉฉฉฉ ฉฉฉฉ¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานและการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานรองรับที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกัก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย คือ นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานในบ้านพักเด็กและครอบครัว จำนวน 10 แห่ง ที่มีจำนวนเด็กกักมากที่สุดแห่งละ 1 คน

ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้แสดงความคิดเห็นต่อขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 มีการจัดพื้นที่สำหรับการคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติเด็กอย่างเหมาะสม ขั้นตอนที่ 2 บ้านพักเด็กและครอบครัวดูแลเด็กกักตามบทบาทภารกิจของหน่วยงาน ขั้นตอนที่ 3 บางพื้นที่มีการจัดทำแผนโดยการประชุมหารือของคณะทำงาน แผนการให้ความช่วยเหลือระยะสั้นและระยะยาว ขั้นตอนที่ 4 มีการดำเนินการตามแผน การให้ความช่วยเหลือรายบุคคลและติดตามประเมินผล ขั้นตอนที่ 5 มีการเตรียมความพร้อมผ่านกิจกรรมของหน่วยงานก่อนส่งเด็กคืนสู่สังคม และความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานด้านความรู้ความสามารถ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ด้านการดูแลเด็กตามหลักศาสนา เชื้อชาติ และวัฒนธรรม 2) ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 3) ความรู้ด้านการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย 4) ความรู้ด้านขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) และ 5) ทักษะด้านการจัดการรายกรณี และด้านจิตใจ หน่วยงานควรมีการจัดสวัสดิการเพิ่มขึ้นและมีการเสริมแรงด้านจิตใจ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ ควรจัดตั้งคณะทำงานระดับจังหวัดในทุกพื้นที่ จัดทำความร่วมมือกับประเทศต้นทางและประเทศที่ 3 และควรจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนให้แก่เด็กที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายรวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ควรได้รับการอบรมความรู้และควรได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: เด็กกัก, การเตรียมความพร้อม, ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure-SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าว เพื่อรอการส่งกลับ

Abstract

The objective of this research is to study expression for performance and readiness in performance according to standard operating procedure (SOP) under the memorandum of understanding on the determination of measures and practices instead of detention of children in immigrant detention centers

¹ นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

for repatriation of operational staff shelter at protection detention children by using qualitative research method. This research collected data by using semi-structured interviews from social workers at a shelter for children and family from 10 having the most detention children in custody, one per child.

The study found that operational staff shelters at protection detention children have an expression to standard operating procedure (SOP) 5 steps as follows, Step 1: This step was places for screening and recording children's background are appropriate. Step 2: This step was to shelter for children and family, take care of children according to the roles and missions. Step 3: This step was some areas have a plan that will be a meeting to discuss case management team with every children both short term and long term. Step 4: This step was the working procedure of an Individual care plan and individual care action plan and follow-up evaluation. Step 5: This step was preparation through activities of organizations. Readiness for performance to standard operating procedure (SOP) as follows, (1) Knowledge and ability Preparation. The staff operator requires 5 skills which are 1) Knowledge of taking care of children from various religion, ethnicity and culture, 2) Knowledge of involved legal about protection of detained children, 3) Knowledge about backgrounds and reasons of illegal immigration, 4) Knowledge about standard operating procedure (SOP), 5) Case management skills with detained children. (2) Mental preparation. The organizations should provide mental reinforced welfare for part operational staff working in detention children at shelter for children and family.

These findings indicate that should be case management team established in all areas, should cooperation be established with the country of origin and the third country where the quarantined child must travel to live. to coordinate the protection of detained children should Courses be provided to children who are illegally immigrants based on ethnic diversity. and should provide knowledge training and should welfare be provided to operational staff shelter at protection detention children.

Keywords: *Detention Children, Readiness, Standard Operating Procedure (SOP) Under the Memorandum of Understanding on The Determination of Measures and Practices Instead of Detention of Children in Immigrant Detention Centers for Repatriation*

บทนำ

จากสถานการณ์ทางการเมือง ความรุนแรง ความขัดแย้งภายในและระหว่างประเทศ และการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงก่อให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร ในประเทศไทย พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 68.15 ล้านคน พบว่า มีผู้ย้ายถิ่นมาจากต่างประเทศ 0.03 ล้านคน โดย 5 ประเทศที่ย้ายเข้ามาในประเทศไทยมากที่สุด ได้แก่ 1) ประเทศเมียนมา ร้อยละ 34.1 2) ประเทศมาเลเซีย ร้อยละ 29.5 3) ประเทศกัมพูชา ร้อยละ 10.0 4) ประเทศสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 4.6 และ 5) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ร้อยละ 2.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) สำหรับบุคคลที่โยกย้ายถิ่นฐานนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งเด็กเหล่านี้ยังเป็นผู้ที่ย่อนความสามารถกิจการบางอย่าง และไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเอง

ในประเทศไทยพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 (ราชกิจจานุเบกษา, 2522) ที่มีเจตนารมณ์ในการควบคุม การเข้าเมืองและออกนอกเมือง สำหรับผู้ที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ที่มีสภาพไม่ต่างกับคนต่างด้าว ทั่วไป เมื่อกระทำความผิดฐานเข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมายจะต้องถูกระวางโทษทางอาญา กฎหมายจะเรียกว่า “จำคุก” หลังจากที่ได้รับโทษทางอาญาครบถ้วนแล้ว ก็ต้องรับโทษทางปกครอง กฎหมายจะเรียกว่า “การกักตัวเพื่อรอการส่งกลับ” สำหรับเด็กและผู้ใหญ่จะมีวิธีการกักตัวเหมือนกัน ซึ่งขาดความแน่นอนทางกฎหมาย (จินตนา สกุลบริรักษ์, 2556, น. 78-79) การกักตัวเด็กได้ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็ก โดยรายงานการวิจัยของ Dudley M. และคณะ (2012) ระบุถึงผลกระทบ ในการกักตัวเด็กทั้งในระยะสั้นและระยะยาว สังเกตพบอัตราการฆ่าตัวตาย ความพยายามฆ่าตัวตาย และการทำร้ายตนเอง ที่ เพิ่มขึ้น อาการผิดปกติทางจิตใจ และปัญหาด้านพัฒนาการ รวมทั้งภาวะผิดปกติเนื่องจากการยึดติดอย่างรุนแรง นอกจากนี้ Human Rights Watch (2014) ซึ่งเป็นองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รายงานถึงผลกระทบการกักตัว เด็กในสถานกักของงานตรวจคนเข้าเมืองในประเทศไทยว่า การกักตัวส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเด็ก และเป็น ผลร้ายต่อสุขภาพเด็ก นอกจากนี้การกักตัวเด็กยังเป็นการทำให้เด็กขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดโอกาสในการพัฒนา ทางสังคมและสติปัญญา และเด็กที่ถูกกักตัวพร้อมกับผู้ใหญ่ที่ไม่ใช่ญาติเป็นประจำ ถือเป็นภาระละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ

สำหรับประเทศไทยได้มีมาตรการในการช่วยเหลือ และปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกกักตัวอยู่ในสถานกักตัวของ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง โดยเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2559 ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศคำมั่นสัญญาในการไม่กักตัวเด็กในท้องที่ตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งถือเป็นความพยายามและความมุ่งมั่น ของรัฐบาลไทยในการช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองเด็ก และเมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2562 ประเทศไทยได้มีการจัดทำ บันทึกร่วมใจ (MOU) เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการ ส่งกลับ โดยกำหนดให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยงาน หลักในการดำเนินการ จนทำให้เกิดการจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ขึ้น (สืบค้นจาก <http://www.nsc.go.th/?p=2290>) ซึ่งขั้นตอนการปฏิบัติงานฉบับนี้ จัดทำขึ้นสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะทำงานสหวิชาชีพ โดยให้ความร่วมมือในการดำเนินงานช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก ที่ อยู่ในสถานกักตัวของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง โดยตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ได้กำหนดให้ กรม กิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการ ในรูปแบบ ของสถานรองรับในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกัก โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานในบ้านพักเด็กและครอบครัวมีบทบาท สำคัญในการให้การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกัก โดยจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) แต่เนื่องจากคู่มือ ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ยังไม่ได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษา ความคิดเห็นและการเตรียมความพร้อมต่อการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ของเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานในสถานรองรับที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกัก

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานและการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัว คนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานรองรับที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกัก

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา คือ แนวคิดการเตรียมความพร้อม แนวคิด การจัดการรายกรณี แนวคิดการคุ้มครองเด็ก และคู่มือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ

เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ ดังรายละเอียดต่อไป

แนวคิดการเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อม หมายถึง การเตรียมตัวเองก่อนกระทำ หรือทำงานที่จะทำหรือได้รับมอบหมาย เป็นการทำความเข้าใจในงานที่จะทำศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับงานและหน่วยงานที่จะเข้าร่วมปฏิบัติในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถ้ามีการศึกษาเตรียมการรัดกุมมากมีความเข้าใจกับระบบและงานมากก็จะมีความพร้อมมาก (นฤมล สุวรรณ, 2554) นอกจากนี้ ทฤษฎีความพร้อมของเฮอร์เซย์และบลันชาร์ด (Hersey and Blanchard) ซึ่งมีองค์ประกอบหลักอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านความสามารถ (Ability) ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์ ส่วนอีกด้าน คือ ความเต็มใจ (Willingness) ประกอบด้วย การให้คำมั่นสัญญา หรือ ความผูกพัน แรงจูงใจในการทำงานและความมั่นคง (นฤมล สุวรรณ, 2554) สอดคล้องกับแนวคิดของ Bryan J. Weiner นักวิชาการที่สำคัญทางด้านการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงองค์การเห็นว่า ความพร้อมเป็นสภาวะการณ์ทางด้านจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ของบุคคลที่แสดงออกถึงขั้นตอนในการเตรียมการที่จะกระทำการหรือปฏิบัติงาน (Prepared) โดยองค์ประกอบที่สำคัญของการกระทำดังกล่าวนี้ ได้แก่ ความเต็มใจ (Willingness) และความสามารถ (Ability) ในการทำงาน (Bryan J. Weiner, 2009)

แนวคิดการจัดการรายกรณี

การจัดการรายกรณี เป็นวิธีการจัดหาบริการซึ่งนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพจำเป็นต้องประเมินความต้องการของผู้ใช้บริการและครอบครัว ต้องเตรียมการประสานการขับเคลื่อนการพิทักษ์สิทธิ เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้พบกับความต้องการที่หลากหลาย (NASW, 1992 อ้างถึงใน สุรางค์รัตน์ วศินารมย์, 2554, น. 3) นอกจากนี้ การจัดการรายกรณีเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การวางแผนและการดำเนินการให้บริการจากหน่วยงาน และจากหน้าที่หลายฝ่ายตามปกติแล้วหน่วยงานแต่ละแห่งมีความรับผิดชอบต่อบริการอยู่แล้ว และจะมอบหมายให้ผู้จัดการรายกรณีเป็นผู้เชื่อมประสานบริการ พิทักษ์สิทธิ บางครั้งอาจต้องกำกับ และซื้อหาบริการ เพื่อผู้ใช้บริการด้วยกระบวนการดังกล่าว แม้วานักสังคมสงเคราะห์เองก็ปฏิเสธหน้าที่เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการผ่านทีมสหวิชาชีพอยู่ก่อนแล้ว อาจกล่าวได้ว่าการจัดการรายกรณีที่มีลักษณะการทำงานตามกระบวนการนั้น เป็นการทำงานที่ต้องขยายระดับความต้องการบริการที่หน่วยงานพยายามจัดหาให้ อย่างครอบคลุม โดยผู้จัดการรายกรณีทำหน้าที่กำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้ใช้บริการ ซึ่งตามปกติอาจมีความต้องการที่หลากหลายและเพิ่มขึ้น รวมทั้งเป็นความต้องการที่มีความจำเป็นต้องได้มาจากหลายวิชาชีพและจากโปรแกรมสวัสดิการทางสังคมของมนุษย์ (Barker, 1995 อ้างถึงใน สุรางค์รัตน์ วศินารมย์, 2554, น. 4)

แนวคิดการคุ้มครองเด็ก

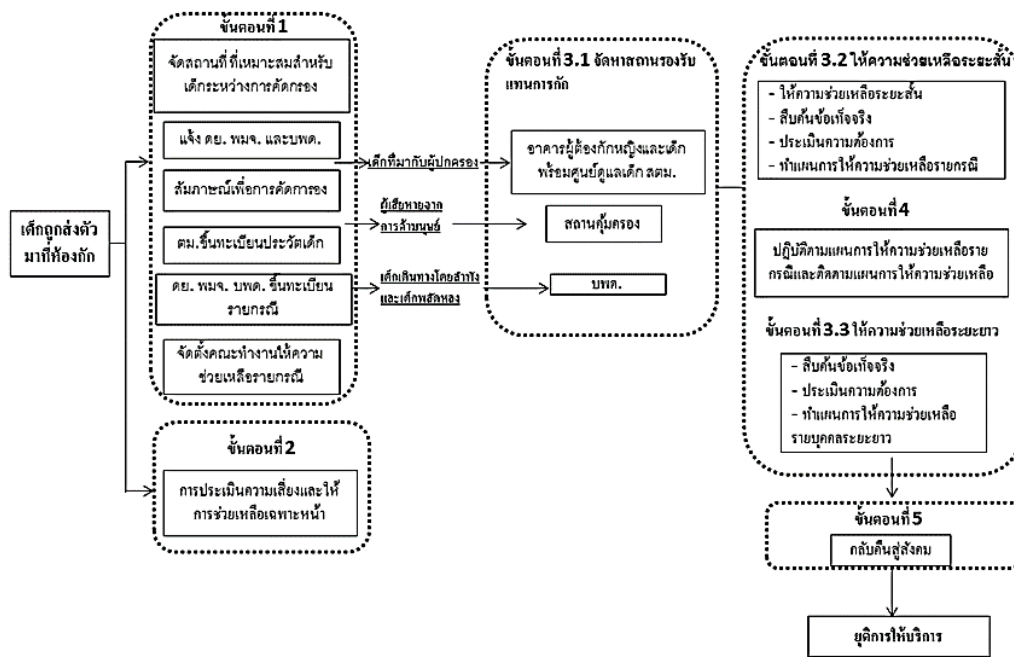
สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กมีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ประเทศไทยได้มีการพัฒนาระบบการคุ้มครองเด็กด้วยการตรากฎหมายกำหนดนโยบายและวางแนวทางปฏิบัติด้านการคุ้มครองเด็กภายใต้กรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งองค์การสหประชาชาติ (conventional on the rights of the child) และกฎหมายคุ้มครองเด็ก ดังนั้นในหลักการแล้วการคุ้มครองเด็กไม่มุ่งเน้นเพียงการช่วยเหลือเด็กเฉพาะรายดังเช่นในอดีตแต่ขยายขอบเขตภารกิจไปในการปฏิบัติงานหลายระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวที่เน้นการสร้างเสริมศักยภาพ ด้านการเลี้ยงดูเด็ก ระดับชุมชนท้องถิ่นที่เน้นการสร้างกลไกและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก และระดับสังคมที่เน้นการพัฒนาโครงสร้างด้านกฎหมาย มาตรการกลไก เพื่อคุ้มครองเด็กทั่วประเทศให้ครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงเด็กกักที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

Wulczyn และคณะ (2010) ได้อธิบายถึงกรอบการทำงานเชิงระบบคุ้มครองเด็ก ประกอบด้วย การคุ้มครองเด็ก (child protection) วัตถุประสงค์การคุ้มครองเด็ก (goal; child protection) ระบบคุ้มครองเด็ก (system; child protection) และสถานการณ์เด็ก (Status of Children; child situation) โดยระบบการคุ้มครองเด็กมีความเชื่อมโยง

โดยตรงกับสถานการณ์ปัญหาเด็ก (Status of Children; child situation) และเป้าหมายของการคุ้มครองที่สะท้อนแนวคิดที่เป็นฐาน (goal; child protection) ในการดำเนินงานของระบบ (system; child protection) ในขณะเดียวกัน ปัจจัยแวดล้อมต่างๆ เช่น ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการคุ้มครองเด็กทั้งสิ้น “การเปลี่ยนแปลง” (change) ได้ถูกวางไว้ที่จุดศูนย์กลาง ซึ่งสะท้อนความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัต โดยมีองค์ประกอบของนโยบาย กฎหมาย มาตรการ และการให้บริการคุ้มครองช่วยเหลือ ทั้งนี้ การดำเนินงานเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพจะต้องพัฒนากลไกสังคมที่มาจากฐานของชุมชน อันเป็นฐานการคุ้มครองนอกระบบให้เกิดขึ้น และให้มีบทบาทในการคุ้มครองดูแลเด็ก

ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแผนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

กรมกิจการเด็กและเยาวชน (2563, น. 9-47) ได้อธิบายถึงหลักการการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน ที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแผนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติงาน 5 ขั้นตอน ตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนผังขั้นตอนการให้ความช่วยเหลือรายการวีซ่า ตามการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแผนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ ที่มา: กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2563.

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานในบ้านพักเด็กและครอบครัว จำนวน 10 แห่ง ที่มีจำนวนเด็กกักมากที่สุด แห่งละ 1 คน โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานในบ้านพักเด็กและครอบครัว เป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับเด็กกักอย่างน้อย 1 ปี เต็มใจและยินดีที่จะให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) ใช้การร่างคำถามแบบปลายเปิดตามความสำคัญในประเด็นที่ต้องการจะสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การศึกษาและแบบประเมินความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-Objective Congruence: IOC) โดยได้ค่าความสอดคล้องของคำถาม เท่ากับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์จะถูกนำมาถอดเทปอย่างละเอียด และนำมาวิเคราะห์แบบวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำไปจัดระเบียบแยกประเภท และประเด็นของคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตีความ เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจัดทำเป็นข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษา และได้แบ่งผลการศึกษาดังกล่าวออกเป็น 3 ส่วน รายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกัก

นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานในบ้านพักเด็กและครอบครัว จำนวน 10 คน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 8 คน และเพศชาย จำนวน 2 คน อายุมากที่สุด 43 ปี และอายุน้อยที่สุด 25 ปี สถานภาพสมรส จำนวน 5 คน และโสด จำนวน 5 คน จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท จำนวน 2 คน และปริญญาตรี จำนวน 8 คน โดยเจ้าหน้าที่ทั้ง 10 คน ปฏิบัติงานอยู่ที่บ้านพักเด็กและครอบครัวในพื้นที่ต่างกัน ดังนี้ ภาคเหนือ จำนวน 3 คน คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก ภาคกลาง จำนวน 1 คน คือ กาญจนบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1 คน คือ หนองคาย และภาคใต้ จำนวน 5 คน คือ ระนอง ปัตตานี สงขลา พังงา และพัทลุง โดยมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่อยู่ที่ 3 ปี มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากที่สุด 12 ปี และน้อยที่สุด 2 ปี สำหรับประสบการณ์ทำงานด้านเด็กกัก ส่วนใหญ่แล้วมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานอยู่ที่ 3 ปี มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มากที่สุด 11 ปี และระยะเวลาในการปฏิบัติงานน้อยที่สุด 1 ปี

โดยขอสรุป ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกัก

กรณี	เพศ	อายุ (ปี)	สถานภาพ	การศึกษา	ปฏิบัติงานที่หน่วยงาน	ตำแหน่ง	ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	ประสบการณ์ทำงานด้านเด็กกัก
1	หญิง	33	โสด	ปริญญาโท	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดแม่ฮ่องสอน	นักสังคมสงเคราะห์	10 ปี	5 ปี
2	หญิง	39	สมรส	ปริญญาตรี	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดตาก	นักสังคมสงเคราะห์	12 ปี	1 ปี
3	หญิง	43	สมรส	ปริญญาโท	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดกาญจนบุรี	นักสังคมสงเคราะห์	2 ปี	2 ปี
4	หญิง	33	สมรส	ปริญญาตรี	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดระนอง	นักสังคมสงเคราะห์	5 ปี	5 ปี
5	หญิง	31	โสด	ปริญญาตรี	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดหนองคาย	นักสังคมสงเคราะห์	7 ปี	7 ปี
6	ชาย	27	โสด	ปริญญาตรี	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดปัตตานี	นักสังคมสงเคราะห์	3 ปี	3 ปี

กรณี	เพศ	อายุ (ปี)	สถานภาพ	การศึกษา	ปฏิบัติงานที่หน่วยงาน	ตำแหน่ง	ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	ประสบการณ์ทำงานด้านเด็กกัก
7	หญิง	35	สมรส	ปริญญาตรี	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดเชียงใหม่	นักสังคมสงเคราะห์	11 ปี	11 ปี
8	ชาย	26	โสด	ปริญญาตรี	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดสงขลา	นักสังคมสงเคราะห์	3 ปี	3 ปี
9	หญิง	25	โสด	ปริญญาตรี	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดพังงา	นักสังคมสงเคราะห์	3 ปี	3 ปี
10	หญิง	35	สมรส	ปริญญาตรี	บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดพัทลุง	นักสังคมสงเคราะห์	10 ปี	10 ปี

2. ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

จากการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัวได้แสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ โดยมี 5 ขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดกรองและการขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก

ขั้นตอนการคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก ถือเป็นกระบวนการแรก เมื่อเด็กถูกนำตัวมายังห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง โดยจะมีการจัดพื้นที่สำหรับการคัดกรองและการขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก บางพื้นที่จะใช้พื้นที่ของบ้านพักเด็กและครอบครัว และบางพื้นที่จะใช้พื้นที่ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง การคัดกรองและการขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก เป็นการสอบถามถึงประวัติเด็กและเครือญาติ สำนวจความเปราะบางของเด็ก และนำข้อมูลที่ได้ไปจัดทำทะเบียนประวัติเด็กเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนให้ความช่วยเหลือต่อไป โดยในแต่ละพื้นที่จะมีการจัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี หรือ ทีมสหวิชาชีพขึ้น เช่น บางพื้นที่มีการจัดตั้งคณะทำงานในระดับใหญ่ซึ่งเป็นคณะทำงานในระดับจังหวัด และ บางพื้นที่มีการจัดตั้งคณะทำงานในระดับหน่วยงานบ้านพักเด็กและครอบครัว

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก

การกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก เป็นขั้นตอนที่เด็กกักเข้ารับการคุ้มครองสวัสดิภาพในบ้านพักเด็กและครอบครัว โดยบ้านพักเด็กและครอบครัวจะดูแลเด็กกักตามบทบาทภารกิจของหน่วยงานที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ในการให้บริการที่พ้องอาศัยชั่วคราว บริการด้านปัจจัย 4 การให้ความช่วยเหลือตามกระบวนการสังคมสงเคราะห์ ทางหน่วยงานได้ให้ความสำคัญถึงความหลากหลายทางเชื้อชาติของเด็กกัก และมีการประเมินความเสี่ยงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของเด็กทุกรายรวมถึงเด็กกัก หากพบว่าเด็กต้องได้รับการช่วยเหลือเร่งด่วน ทางหน่วยงานจะให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า เพื่อให้เด็กได้รับความปลอดภัย

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี

การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี แบ่งได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่หนึ่ง คือ การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อนำเด็กจากห้องกักไปยังสถานรองรับแทนการกัก บางพื้นที่มีการจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อนำเด็กจากห้องกักไปยังสถานรองรับแทนการกัก โดยจะเป็น การประชุมหารือของคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี หรือทีมสหวิชาชีพในระดับจังหวัด เพื่อจัดทำแผนและพิจารณาสถานรองรับที่มีความเหมาะสมแก่เด็กแต่ละราย โดยจะมีประเด็นในการพิจารณา เช่น เพศ ช่วงอายุ และ

ความเปราะบาง เป็นต้น โดยดำเนินงานตามมติที่ประชุมของคณะทำงานเป็นหลัก รวมถึงจะเตรียมความพร้อมเด็กก่อนเข้ารับการคุ้มครองสวัสดิภาพในบ้านพักเด็กและครอบครัว ขณะเดียวกันพบว่า บางพื้นที่ไม่มีการจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อนำเด็กจากท้องกักไปยังสถานรองรับแทนการกัก แต่จะเป็นการพิจารณาของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ในการจัดหาสถานรองรับให้แก่เด็กกัก

ระยะที่สอง คือ การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะสั้น เป็นการให้ความช่วยเหลือในระยะ 3 เดือนแรก เมื่อเด็กกักถูกส่งตัวมายังบ้านพักเด็กและครอบครัว โดยบ้านพักเด็กและครอบครัวจะมีผู้จัดการรายกรณี ที่จะวางแผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคล ทั้งระยะสั้นและระยะยาวของเด็กทุกราย จนกระทั่งส่งเด็กกลับบ้านสู่สังคม ประเทศต้นทาง และประเทศที่ 3 สำหรับแผนการให้ความช่วยเหลือระยะสั้น บ้านพักเด็กและครอบครัวมีการจัดทำแผนโดยผ่านกิจกรรม เช่น กิจกรรมสอนหนังสือ กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมการดูแลตัวเอง เป็นต้น สำหรับมารดาของเด็กจะมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะอาชีพ กิจกรรมงานบ้านงานครัว และกิจกรรมสอนทักษะเกี่ยวกับการดูแลบุตร เป็นต้น

ระยะที่สาม คือ การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว เป็นการให้ความช่วยเหลือหลังจากระยะ 3 เดือนแรก การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาวจะสามารถทำได้กับเด็กกักบางสัญชาติเท่านั้น สำหรับเด็กกัก 3 สัญชาติ ได้แก่ ลาว เมียนมา และกัมพูชา จะไม่มีแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว เนื่องจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองสามารถผลักดันกลับประเทศต้นทาง โดยใช้ระยะได้ไม่เกิน 3 เดือน แต่สำหรับกลุ่มเด็กกักชาวโรฮีนจาไม่มีระยะเวลาเข้ารับ การคุ้มครองสวัสดิภาพที่แน่ชัด ดังนั้น การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว จึงเป็นแผนที่ใช้สำหรับบ้านพักเด็กและครอบครัวที่รับกลุ่มเด็กกักชาวโรฮีนจาเข้ารับการคุ้มครองสวัสดิภาพ หากเป็นบริบทพื้นที่ภาคใต้จะสามารถส่งเด็กกักชาวโรฮีนจา เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนในพื้นที่ และบางพื้นที่สามารถส่งเด็กและครอบครัวชาวโรฮีนจาไปอยู่ในชุมชนมุสลิมในพื้นที่ได้ ซึ่งต่างกับบริบทพื้นที่ภาคกลางที่มีข้อจำกัดด้านภาษาและวัฒนธรรม แต่จะมีการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กกักชาวโรฮีนจาในหน่วยงานแทน สำหรับมารดาเด็กกักจะมีการจัดกิจกรรมด้านการเสริมทักษะอาชีพ และเสริมทักษะที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

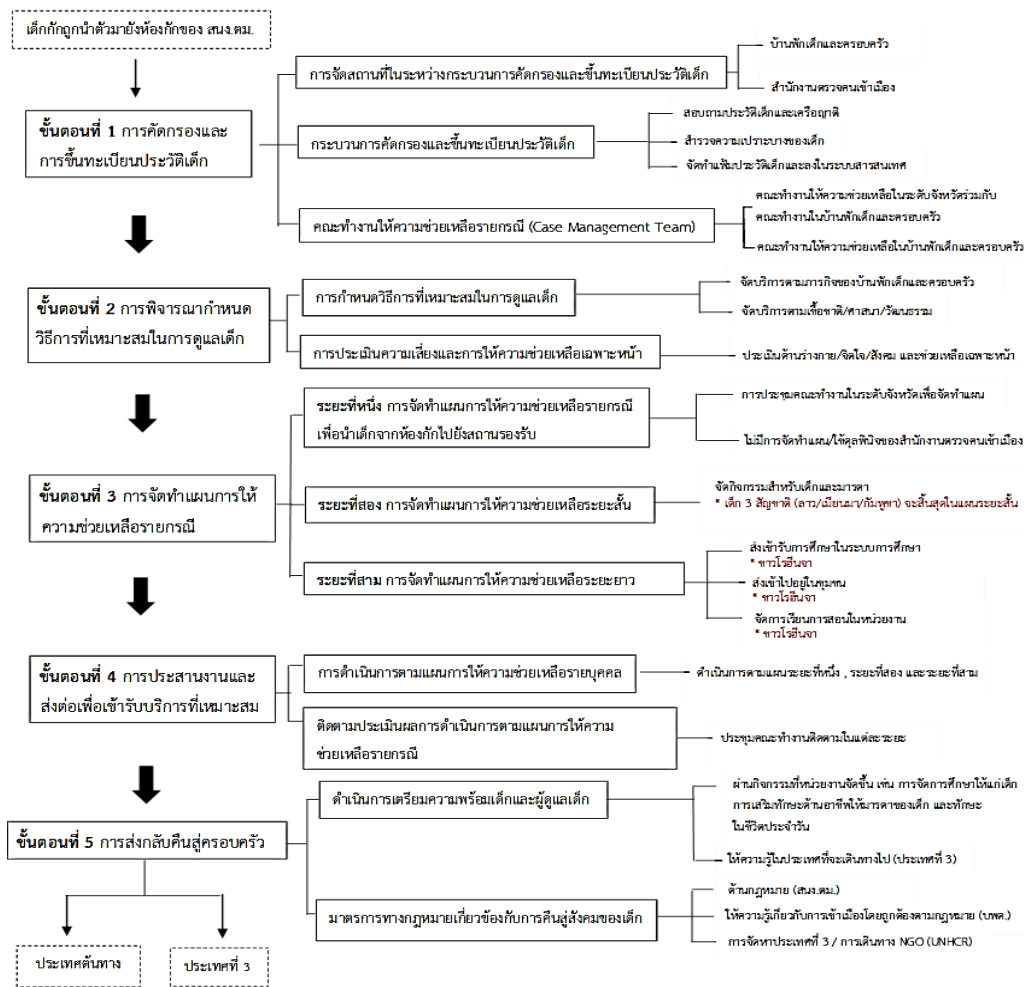
ขั้นตอนที่ 4 การประสานงานและส่งต่อเพื่อเข้ารับบริการที่เหมาะสม

เป็นการดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคล และติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี โดยคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี หรือทีมสหวิชาชีพจะเริ่มตั้งแต่เมื่อได้รับการประสานจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองว่ามีการจับกุมกลุ่มเด็กที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย จากนั้นจะดำเนินการคัดกรองและขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก การประเมินความเสี่ยงด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมของเด็ก การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การวางแผนการให้ความช่วยเหลือในระยะสั้น การวางแผนการให้ความช่วยเหลือในระยะยาว โดยการทำงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกักจะมีผู้จัดการรายกรณี เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กกัก หลังจากที่มีการดำเนินการตามแผนแล้ว จะมีการประชุมติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละระยะ จนกระทั่งกระบวนการส่งเด็กกลับบ้านสู่สังคม การผลักดันกลับประเทศต้นทาง และการจัดหาประเทศที่ 3

ขั้นตอนที่ 5 การส่งกลับและคืนสู่สังคม

การส่งเด็กกักกลับบ้านสู่สังคม ประเทศต้นทาง และประเทศที่ 3 บ้านพักเด็กและครอบครัวจะดำเนินการเตรียมความพร้อมเด็กกักและครอบครัว ผ่านกิจกรรมที่ทางหน่วยงานจัดให้ เช่น การสอนทักษะในชีวิตประจำวันให้กับเด็ก การสอนภาษา การส่งเด็กเข้ารับการศึกษาในโรงเรียน ถ้าเป็นกลุ่มมารดาเด็กจะเป็นกิจกรรมที่เน้นการฝึกอาชีพ ทักษะในชีวิตประจำวัน และทักษะการเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น นอกจากนี้ ถ้าเป็นกลุ่มเด็กกักชาวโรฮีนจาที่ต้องเดินทางไปยังประเทศที่ 3 เจ้าหน้าที่จะแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับประเทศที่ต้องเดินทางไป เช่น ให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมของประเทศนั้น การใช้ชีวิตในประเทศนั้น สภาพอากาศ ภาษา และอาหารการกิน เป็นต้น สำหรับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคืนสู่สังคมของเด็กกักเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองในการดำเนินการ บทบาทของบ้านพักเด็กและครอบครัวจะให้ความรู้กับกลุ่มเด็กกักในการเดินทางเข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย ให้เด็กกักเข้าใจและตระหนักรู้ในการที่จะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) จะจัดหาประเทศที่ 3 ประสานงานการเดินทาง และจัดการด้านเอกสารการเดินทางต่างๆ

โดยขอสรุป ตามแผนภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

3. ความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure-SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

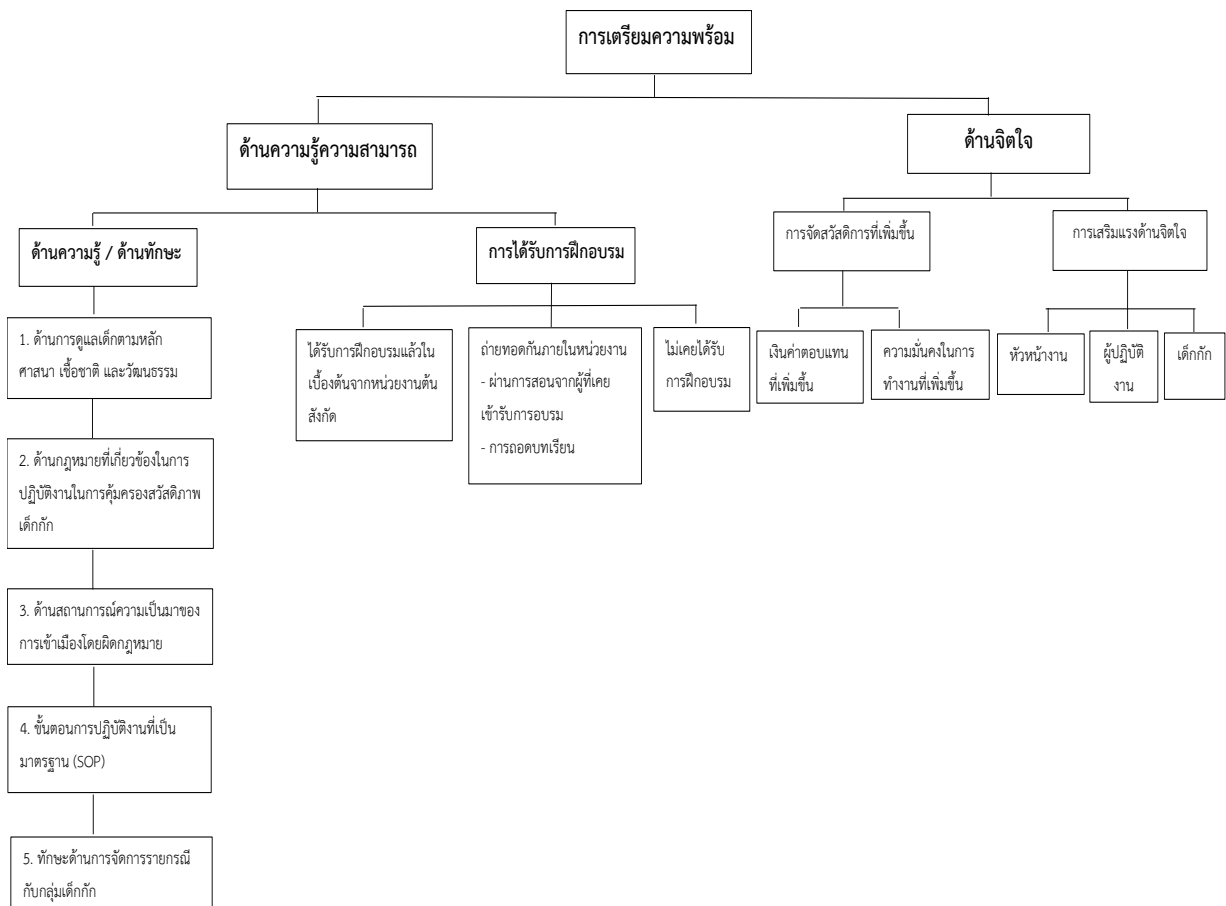
จากการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัวได้แสดงความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ โดยการเตรียมความพร้อมแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถ จากผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัว ได้แสดงความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่า การเตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นที่จะต้องมีความรู้และทักษะ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ด้านการดูแลเด็กตามหลักศาสนา เชื้อชาติ และวัฒนธรรม 2) ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกัก 3) ความรู้ด้านสถานการณ์ความเป็นมาของการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและสาเหตุในการเข้าเมือง

โดยผิดกฎหมาย 4) ความรู้ด้านขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) และ 5) ทักษะด้านการจัดการรายกรณีกับ กลุ่มเด็กกัก โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัวส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานด้านเด็กกักผ่านการฝึกอบรมจากหน่วยงานต้นสังกัดสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัวบางส่วนได้รับการถ่ายทอดความรู้และทักษะกันภายในหน่วยงาน เช่น ได้รับการถ่ายทอดจากหัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว และถอดบทเรียนจากผู้ให้บริการเด็กกักที่เคยเข้ารับบริการในหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัวบางส่วนไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องความรู้และทักษะเกี่ยวกับการทำงานด้านเด็กกัก

2. การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ จากผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัว ได้แสดงความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่า การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) หน่วยงานควรมีการจัดสวัสดิการที่เพิ่มขึ้นให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัว เช่น เงินค่าตอบแทนที่เพิ่มขึ้น ความมั่นคงในการทำงานที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการทำงานกับกลุ่มเด็กกัก มีข้อจำกัดและมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานมากกว่าเด็กรายอื่นๆ นอกจากปัจจัยด้านสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการเพิ่มขวัญและกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัวบางส่วนมองว่า การได้รับการเสริมแรงด้านจิตใจ เช่น การได้รับขวัญและกำลังใจจากหัวหน้างาน ผู้ปฏิบัติงาน และกลุ่มเด็กกัก ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน

โดยขอสรุป ตามแผนภาพที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 3 ความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP)

ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ใน

สถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลการศึกษา โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักและบริบทพื้นที่ในการทำงานด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกัก

บริบทพื้นที่ต่างกันในแต่ละภาคสะท้อนการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของเด็กกักในแต่ละสัญชาติและการทำงานในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกัก โดยเด็กกักส่วนใหญ่เป็นเด็กกักที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน 3 สัญชาติ ได้แก่ สัญชาติเมียนมา สัญชาติลาว และสัญชาติกัมพูชา โดยผลการศึกษาของน้ำฝน ยอดเพชร (2556) พบว่า ปัจจัยดึงดูดที่ทำให้แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองมายังประเทศไทยโดยผิดกฎหมาย คือ ปัจจัยด้านอัตราค่าตอบแทน ด้านเศรษฐกิจและด้านสาธารณสุขภาค เพื่อต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิม นอกจากนี้ภาคใต้ของประเทศไทยพบว่ามีกลุ่มเด็กกักชาวโรฮีนจาจำนวนมาก ที่ต้องการเดินทางไปยังประเทศมาเลเซีย (ศิววงศ์ สุขทวี, 2558) การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกักที่มีความหลากหลาย จึงจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ HUMAN RIGHT WATCH (2014) พบว่า เด็กที่ถูกกักตัวในสถานกักตัวคนต่างด้าว ควรได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพจากหน่วยงานรัฐ และควรใช้มาตรการทางเลือกแทนการกักตัวเด็ก เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

2. ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure-SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็ก ไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติงาน 5 ขั้นตอน กระบวนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชนของ Frankel และ Gelman (2004; Ginsberg & Keys, 1995; Summers, 2006) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดกรองและการขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก

ขั้นตอนการคัดกรองและการขึ้นทะเบียนประวัติเด็ก สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ขั้นตอนที่ 1) การรับทราบสถานการณ์ปัญหา (Intake) และ 2) การคัดกรองและส่งต่อ (Pre-Screening & Referral) (Frankel & Gelman, 2004., Ginsberg & Keys, 1998., Arthur J. Frankel และ Sheldon R. Gelman, 2004) จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Management Team) เกิดขึ้นครบทุกพื้นที่ แต่พบว่า รูปแบบการจัดตั้งคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Management Team) ในบางพื้นที่ยังไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ซึ่งขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) จะต้องประกอบด้วยคณะทำงานในระดับจังหวัดที่ครอบคลุมมิติการพัฒนาเด็กทุกด้านตามบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้การวางแผนและการดำเนินการช่วยเหลือเด็กกักเป็นไปอย่างเหมาะสมกับบริบทตัวเด็ก

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก

ขั้นตอนการพิจารณากำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ขั้นตอนที่ 3) การประเมินสถานะเด็กและครอบครัว (Assessment) ที่กำหนดให้มีการประเมินเด็กทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของเด็ก เพื่อให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า และนำข้อมูลที่ได้มาประเมินวางแผนต่อไป (Frankel & Gelman, 2004, Ginsberg & Keys, 1998, Arthur J. Frankel และ Sheldon R. Gelman, 2004) พร้อมทั้งได้จัดบริการโดยคำนึงถึงความหลากหลายทางเชื้อชาติของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอมรทิพย์ อมราภิบาล (2542) ได้อธิบายความต้องการของเด็กต่างชาติ ซึ่งการทำงานของผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักได้ตอบสนองในด้านความต้องการด้านวัฒนธรรม เห็นได้จากการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกักได้จัดหาอาหารที่มีความเหมาะสมกับศาสนาของเด็ก และจัดพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมทางศาสนาให้แก่เด็ก เช่น จัดพื้นที่สำหรับละหมาด และให้อิสระในการแต่งกายตามศาสนาที่เด็กกักนับถือ การเลือกใช้เนื้อไก่ เนื้อปลาแทนเนื้อหมู เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี

ระยะที่หนึ่ง คือ การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี เพื่อนำเด็กจากห้องกักไปยังสถานรองรับแทนการกัก พบว่า รูปแบบการทำงานในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกักยังไม่เป็นไปตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ที่ระบุไว้ว่า ให้มีการจัดทำแผนในการนำเด็กจากห้องกักไปยังสถานรองรับ โดยการจัดทำแผนจะต้องจัดทำโดยคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีในระดับจังหวัด นอกจากนี้ การจัดทำแผนยังสะท้อนถึงการทำงานที่แบ่งส่วนกันและยังไม่เกิดการบูรณาการในการทำงานร่วมกันของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และหน่วยงานคุ้มครองเด็ก จึงทำให้รูปแบบการคุ้มครองเด็กกักและแผนในการทำงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกพื้นที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า การเชื่อมประสานการทำงานระหว่างภาคส่วนและหน่วยงานต่างๆ เป็นข้อสำคัญในการดำเนินการคุ้มครองเด็ก แต่กลับพบว่าการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ยังไม่เชื่อมโยงถึงกัน ถึงแม้ว่าหน่วยงานต่างๆ จะทำหน้าที่ในการฟื้นฟูช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก แต่พันธกิจและบทบาทหลักของแต่ละองค์กรยังมีส่วนที่แตกต่างกันทำให้มุมมองและกระบวนการทำงานปกป้อง แก้ไขปัญหาของแต่ละองค์กรยังมีส่วนที่แตกต่างกัน และเกิดความไม่เชื่อมโยงในการทำงานระหว่างหน่วยงานขึ้น (เรณู สุขารมณ และคณะ, 2558)

ระยะที่สอง คือ แผนระยะสั้นเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นด้านการส่งเสริมและพัฒนาเด็กตามช่วงวัย และพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่ผู้ดูแลเด็ก สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ขั้นตอนที่ 4) การจัดทำแผนการบริการ (Service Planning/Care Planning) เมื่อทราบข้อมูลของเด็กครบถ้วนแล้วจะต้องจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคล (individual care plan and individual care action plan) และร่วมวางแผนการให้ความช่วยเหลือในระยะสั้น (Frankel & Gelman, 2004, Ginsberg & Keys, 1998, Arthur J. Frankel และ Sheldon R. Gelman, 2004)

ระยะที่สาม คือ การจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาว สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ขั้นตอนที่ 4) การจัดทำแผนการบริการ (Service) ในการวางแผนการให้ความช่วยเหลือระยะยาวเน้นการประสานทรัพยากร เพื่อพัฒนาเด็กก่อนคืนสู่สังคม (Frankel & Gelman, 2004, Ginsberg & Keys, 1998, Arthur J. Frankel และ Sheldon R. Gelman, 2004) โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การส่งเสริมด้านการศึกษาให้แก่เด็ก และการส่งเสริมทักษะอาชีพให้แก่มารดาเด็ก สอดคล้องกับผลการวิจัยของอมรทิพย์ อมราภิบาล (2542) ได้อธิบายความต้องการของเด็กต่างชาติ ด้านความต้องการด้านการศึกษา จากการศึกษาพบข้อสังเกตว่า การจัดการศึกษาให้เด็กกักในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากบริบทพื้นที่ที่มีความต่างกัน ทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม จึงเป็นข้อจำกัดที่ทำให้เด็กกักไม่สามารถเข้ารับการศึกษาระบบการศึกษาได้ทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีนโยบายให้เด็กทุกคนเข้าถึงระบบการศึกษาและได้รับการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน แต่ด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมายของเด็กผู้ลี้ภัย และวัฒนธรรมภาษา จึงทำให้เด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น (ธนวิศิษฐ์ มหพฤทธิ์ไพศาล, 2551) หน่วยงานรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางที่จะผลักดันให้เด็กกักได้เข้าถึงระบบการศึกษาได้อย่างถ้วนหน้า ดังผลการวิจัยที่พบว่าการสร้างกลไกการปกป้องคุ้มครองเด็กต่างตัว ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ต้องปกป้องคุ้มครองเด็ก และให้เด็กเข้าถึงสิทธิ 5 ด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษาของเด็ก (ปิ่นหทัย หนูนวล และจันยา รุจิเสถียรทรัพย์, 2549) ดังนั้น หน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ควรมีมาตรการหรือแนวทางที่ทำให้เด็กกักเข้าถึงระบบการศึกษาของไทย เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาเด็กตามที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ขั้นตอนที่ 4 การประสานงานและส่งต่อเพื่อเข้ารับบริการที่เหมาะสม

ขั้นตอนนี้ เป็นการดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายบุคคล และติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือรายกรณี สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ขั้นตอน

5) การดำเนินการตามแผน (Implementation) และ 6) การกำกับ ติดตาม (Monitoring) (Frankel & Gelman, 2004, Ginsberg & Keys, 1998, Arthur J. Frankel และ Sheldon R. Gelman, 2004)

ขั้นตอนที่ 5 การส่งกลับและคืนสู่สังคม

การส่งเด็กกลับคืนสู่สังคม ประเทศต้นทาง หรือประเทศที่ 3 จะมีการเตรียมความพร้อมเด็กและผู้ดูแลเด็กเมื่อคืนสู่สังคม และมีการประเมินสภาวะเด็กอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ขั้นตอนที่ 6) การทบทวนและประเมินสภาวะซ้ำ (Frankel & Gelman, 2004, Ginsberg & Keys, 1998, Arthur J. Frankel และ Sheldon R. Gelman, 2004) จากการศึกษาพบว่า ภายหลังจากคืนสู่สังคม ยังไม่สอดคล้องตามกระบวนการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชน 8) การยุติบริการ (Disengagement) ที่ระบุว่า เมื่อส่งเด็กกลับคืนสู่สังคม ผู้ปฏิบัติงานยังคงต้องส่งต่อภารกิจในการส่งข้อมูลของเด็กให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานที่ได้รับการประสานส่งต่อได้รับทราบ เพื่อให้การช่วยเหลือเด็กต่อไป (Frankel & Gelman, 2004, Ginsberg & Keys, 1998, Arthur J. Frankel และ Sheldon R. Gelman, 2004) ทั้งนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าการทำงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็ จึงควรมีกระบวนการติดตามภายหลังที่เด็กกลับคืนสู่สังคม ประเทศต้นทาง และประเทศที่ 3 เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นไปตามกระบวนการคุ้มครองเด็ก

ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) เป็นการจัดการทางเลือกแทนการกักตัวเด็ก โดยนำหลักการให้ความช่วยเหลือรายกรณี (Case Management) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) ที่กล่าวว่า การจัดการรายกรณีเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การวางแผนให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการ และการดำเนินการให้บริการจากหน่วยงานหลายฝ่ายในการประสานทรัพยากรร่วมกัน และจะมอบหมายให้ผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) เป็นผู้เชื่อมประสานบริการ พิทักษ์สิทธิของผู้ใช้บริการ (Barker, 1995 อ้างถึงใน สุรางค์รัตน์ วศินารมณ, 2554, น. 4) สอดคล้องกับผลการวิจัยของจุฬามาต จ้อยจุมพจน์ (2557) ที่พบว่า ผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จดูแลภาพรวมตลอดกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือจนผู้ใช้บริการสามารถกลับไปทำหน้าที่ของตนเองในสังคมได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้ ผลการวิจัยของกนกนิษฐ์ ตันต์กุลรัตน์ (2560) พบว่า การใช้มาตรการชุมชนเป็นทางเลือกแทนการกักตัวร่วมกับการบริหารจัดการรายกรณี (Case Management) ถือเป็นมาตรการแทนการกักตัว ที่ประสบความสำเร็จและนำไปสู่การจัดการหาทางออกที่ยั่งยืน โดยให้ชุมชนเป็นฐานหลักสำคัญในการปกป้องคุ้มครองเด็ก เช่น บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดปัตตานี มีการส่งเด็กกักขังโรฮินจาไปอยู่ในชุมชนซึ่งเป็นชุมชนมุสลิม เมื่อเด็กกักและครอบครัวเข้าไปอยู่ในชุมชนจึงไม่ต้องปรับตัวมาก เนื่องจากมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน บิดามารดาของเด็กสามารถประกอบอาชีพในชุมชนได้ เด็กสามารถเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนในชุมชนได้ โดยให้ชุมชนเป็นฐานหลักในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็สอดคล้องกับแนวคิดระบบคุ้มครองเด็กของ Wulezyn และคณะ (2010) ที่มองว่าการคุ้มครองเด็กจะต้องมีการขับเคลื่อนทุกระบบรวมถึงชุมชนด้วย

จากการศึกษาความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) สรุปผลการอภิปรายได้ว่า นักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกักของบ้านพักเด็กและครอบครัวได้มีการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็ทำตามตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) ครบทุก 5 ขั้นตอน ซึ่งการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนได้รับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับรูปแบบการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็ มีทั้งเชิงรับและเชิงรุก ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็เชิงรับ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกักของ บ้านพักเด็กและครอบครัวได้ปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่กำหนดให้บ้านพักเด็กและครอบครัวต้องจัดสวัสดิการในการคุ้มครองเด็กอย่างเหมาะสม และให้อำนาจหน้าที่กับผู้ปฏิบัติงานในการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก สำหรับการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็เชิงรุก เป็นการให้ความคุ้มครอง

สวัสดิภาพเด็กก็มาร่วมกับชุมชน หรือการนำชุมชนเป็นฐานหลักสำคัญในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็ สำหรับกระบวนการคืนสู่สังคมของเด็กก็ถือเป็นรูปแบบการทำงานที่ยังมีความบกพร่อง เนื่องจากไม่สามารถติดตามเด็กก็ภายหลังการกลับคืนสู่สังคมได้โดยตรงและไม่มีการจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมายและความเคยชินของผู้ปฏิบัติงานที่ไม่มี การติดตามภายหลังส่งเด็กกลับคืนสู่สังคมอย่างจริงจัง จึงทำให้การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็ยังไม่สมบูรณ์แบบเท่าที่ควร

3. ความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure-SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) แบ่งการเตรียมความพร้อมออกเป็น 2 ประเภท ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความพร้อมของเฮอรัลด์และบลันชาร์ด (Hersey and Blanchard) ได้ให้องค์ประกอบของความพร้อมไว้ 2 ด้าน คือ ด้านความสามารถ ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์ ส่วนอีกด้าน คือ ความเต็มใจ แรงจูงใจในการทำงานและความมั่นคง (นฤมล สุวรรณ, 2554) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของกาเย (Grange, 1970 อ้างถึงใน รุจิรา จงสกุล และคณะ, 2539, น. 8) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความพร้อม ได้แก่ ความสนใจ หรือใส่ใจ แรงจูงใจ และสภาพของการพัฒนา และสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของอัญชลี สว่างวงศ์ (2550) กล่าวถึงองค์ประกอบของความพร้อม คือ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านแรงจูงใจ และการได้รับการฝึกอบรม โดยการเตรียมความพร้อมมีรายละเอียดดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถ

การทำงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็ จำเป็นที่จะต้องมีความรู้และทักษะ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ด้านการดูแลเด็กตามหลักศาสนา เชื้อชาติ และวัฒนธรรม 2) ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็ 3) ความรู้ด้านสถานการณ์ความเป็นมาของการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและสาเหตุในการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย 4) ความรู้ด้านขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (SOP) และ 5) ทักษะด้านการจัดการรายกรณีกับกลุ่มเด็กก็ ข้อค้นพบจากการศึกษา พบว่า ความรู้และทักษะทั้ง 5 ด้าน ถือเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ แต่พบข้อเท็จจริงว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กก็ของบ้านพักเด็กและครอบครัวได้รับการอบรมความรู้และทักษะดังกล่าวเพียงแค่งานหน่วยงานเท่านั้น

2. การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ

การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเพิ่มสวัสดิการให้กับผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กก็ 2) การได้รับการเสริมแรงด้านจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของโสภณพรณ สุริยมณี (2561) พบว่า การเสริมสร้างความเต็มใจในการทำงาน คือ หน่วยงานจะต้องสร้างความก้าวหน้าในการทำงานให้กับผู้ปฏิบัติงาน และสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในการปฏิบัติงานร่วมกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรจัดตั้งคณะทำงานระดับจังหวัดในทุกพื้นที่ ในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กก็รายกรณี (Case Management Team) ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในขั้นตอนการปฏิบัติงาน (SOP) โดยคณะทำงานให้ความช่วยเหลือรายกรณีจะต้องทำงานร่วมกันตั้งแต่เมื่อทราบว่ามีการจับกุมกลุ่มเด็กก็ที่เดินทางเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ตลอดจนส่งเด็กกลับสู่สังคมประเทศต้นทาง หรือประเทศที่ 3

2. การจัดทำความร่วมมือกับประเทศต้นทางและประเทศที่ 3 ที่เด็กก็ต้องเดินทางไปอาศัยอยู่ เพื่อการประสานงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กก็ร่วมกัน ภายหลังที่ส่งเด็กก็กลับสู่สังคม

3. กระทรวงศึกษาธิการ และองค์กรพัฒนาเอกชน ควรจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนให้แก่เด็กที่เข้าเมือง โดยยึดกฎหมายที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ให้มีความรู้ในเบื้องต้นในระหว่างที่เด็กอยู่ในประเทศไทย เช่น จัดทำหลักสูตรสอนภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้กับเด็กที่คาดว่าจะอยู่ประเทศไทยเป็นระยะเวลาสั้นๆ เพื่อให้เด็กได้เข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐาน และความรู้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในอนาคต

4. กรมกิจการเด็กและเยาวชน ควรจัดอบรมความรู้และทักษะให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กกำพร้าของ บ้านพักเด็กและครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกำพร้า

5. กรมกิจการเด็กและเยาวชน ควรจัดสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น ให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กกำพร้าของบ้านพักเด็กและครอบครัว

เอกสารอ้างอิง

กนกนิษัฏ์ ตันท์กุลรัตน์ และสุเทพ จันทร์อำพร. (2560). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง มาตรการทางเลือกแทนการกักตัวผู้แสวงหาที่ลี้ภัยและผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2563). คู่มือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedure-SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522. (2522, 24 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 96 ตอนที่ 27, หน้า 51-59.

คณางค์ พิริยะกิจไพบูลย์. (2548). ความพร้อมของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ศึกษาเฉพาะกรณีภารกิจในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จินตนา สกกุลบริรักษ์. (2556). ปัญหาการกักกันผู้อพยพหนีภัยเด็กที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายกับพันธกรณีของประเทศไทย ภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จุฑามาส จ้อยจุมพจน์. (2557). การเรียนรู้บทบาทของผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) ในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมทางเพศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธนวิศิษฐ์ มหพฤทธิ์ไพศาล. (2551). ปัญหาและสู่ทางการคุ้มครองสิทธิผู้ลี้ภัยเด็กตามกฎหมายระหว่างประเทศ: ศึกษากรณีประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นฤมล สุมรรคา. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมของบุคลากรทางบัญชีเพื่อรองรับประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาสถานประกอบการ จังหวัดสระบุรี. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

น้ำฝน ยอดเพชร. (2556). การแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย: ศึกษากรณีจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปิ่นททัย หนูนวล และธัญยา รุจิเสถียรทรัพย์. (2549). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการระบบการคุ้มครองแรงงานเด็กต่างด้าว.

- เรณู สุชารมณี และคณะ. (2558). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการสงเคราะห์องค์ความรู้การคุ้มครองทางสังคมในกลุ่มเด็ก. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ศิววงศ์ สุขทวี. (2558). **โรฮิงยา: คนไร้รัฐในต่างแดน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชามานุษยวิทยา, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรางค์รัตน์ วศินารมณี. (2554). **การจัดการรายกรณีในงานสังคมสงเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสภภาพรรณ สุริยะมณี. (2561). **ผลการวิเคราะห์การวิเคราะห์ความพร้อมในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สายสนับสนุน: กรณีศึกษาหน่วยงานเลขานุการผู้บริหาร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล**.
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2563). **พิธีลงนามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแผนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ**. สืบค้นจาก. <http://www.nsc.go.th/?p=2290>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). **การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2563 THE 2020 MIGRATION SURVEY**. กรุงเทพมหานคร: กองสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อมรทิพย์ อมราภิบาล. (2542). **การใช้เทคนิคสนทนากลุ่มและระเบียบวิธีคิดในการประเมินความต้องการของเด็กต่างชาติ ชาวพม่า: กรณีศึกษาชุมชนผู้ย้ายถิ่นชาวพม่าในจังหวัดระยอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สว่างวงศ์. (2550). **ความพร้อมในการดำรงชีวิตภายนอกเรือนจำของผู้ต้องขังเรือนจำ จังหวัดนนทบุรี ก่อนได้รับการปลดปล่อย**. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาการบริหารงานยุติธรรม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Bryan J. Weiner. (2009). A theory of organizational readiness for change. **Implementation Science**, 4, 67.
- Dudley, M. et al. (2012). Children and young people in immigration detention. **Current Opinion in Psychiatry**, 25(4), 285-292; von werthem, M.K. Robjant, Z.
- Chui, R. Schon, L. Ottisova, C. Mason, and C. Katona. (2018). The impact of immigration detention health: a systematic review. **BMC Psychiatry**, 18(1):382.
- Frankel, Arthur J. & Gelman, Sheldon R. (2004). **Case Management**. 2nd ed., Washington, DC., NASW Press.
- Human Rights Watch. (2014). **Two Years with No Moon: Immigration Detention of Children in Thailand**. The United States of America.
- Wulczyn, F., Daro, D., Fluke, J., Feldman, S., Glodek, C. & Lifanda, K. (2010). **Adapting a systems approach to child protection: Key concepts and considerations**. New York: UNICEF.

การเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี
ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์

Home visit project of teacher under Bangkok metropolitan in helping to take care
of student 6-12 year old with behavioral and emotional problems

รักชนก แสงผดุง¹

พงษ์เทพ สันติกุล²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการ ปัญหา อุปสรรคในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ และจัดทำเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายต่อไป การวิจัยนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างคือครูที่มีบทบาทหรือมีประสบการณ์ในการเยี่ยมบ้านนักเรียนและการดูแลช่วยเหลือเด็กในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร อายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ จำนวน 15 คน และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาความ

ผลการศึกษาพบว่า ครูมีกระบวนการเยี่ยมบ้านที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ก่อนการเยี่ยมบ้าน ระหว่างการเยี่ยมบ้าน และหลังการเยี่ยมบ้าน พบปัญหาและอุปสรรคคือขาดแนวทางการปฏิบัติงานการเยี่ยมบ้าน ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการเยี่ยมบ้าน และครูยังขาดความรู้เกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือเด็ก

ข้อเสนอแนะควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือจัดทำโครงการและบูรณาการร่วมกับหน่วยสาธารณสุข สนับสนุนงบประมาณและบุคลากรให้มีความเหมาะสม พัฒนาศักยภาพครูให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็น ผลักดันให้มีครูแนะแนว หรือมีการจัดการศึกษาพิเศษ

คำสำคัญ: เยี่ยมบ้าน, ดูแลช่วยเหลือเด็ก, ปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์

Abstract

The research aims to study and analyze processes, problems, obstacles of home visit of teachers of Bangkok Metropolitan Administration in taking care of students (6-12 years old) with behavioral and emotional problems, and propose policy recommendations. In this qualitative research, the in-depth interview was applied with 15 teachers having role or experience on home visit and in order to take care of students under Bangkok metropolitan (6-12 years old) with behavioral and emotional problems. The descriptive analytics was also applied.

The study results revealed that home visit of teachers were classified into 3 stages i.e. pre visiting, visiting and post visiting. Problems and obstacles included no clear work guideline and no child care knowledge of teachers, no budget for home visit.

¹ นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² ศาสตราจารย์ ดร.ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

The recommendations are that planning meeting committees or projects should be established and work integration with public health units should be set. Home visit manual should be prepared. Budgets and personnel should be supported properly. Capabilities of teachers should be developed so that they have essential knowledge and skills.

Keywords: Home Visit, take care of student, behavioral and emotional problems.

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะช่วยในการพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญก้าวหน้าและอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้โดย การศึกษาเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ เปรียบเสมือนการบ่มเพาะให้มนุษย์เติบโตขึ้นมาอย่างมีคุณภาพใน การเป็นต้นทุนสำคัญขององค์กรและประเทศ การศึกษาปัจจุบันควรมุ่งเน้นทั้งศาสตร์องค์ความรู้ควบคู่กับศิลป์ให้เด็กมีความรู้คู่ คุณธรรม พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมในปัจจุบันได้เพื่อให้เกิดความสมดุลในการดำเนิน ชีวิตของมนุษย์

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้กำหนดการดูแลช่วยเหลือเด็ก ครอบครัวให้อยู่ในสภาพที่มีมาตรฐานใน การดำรงชีวิต ได้รับการดูแลให้มีพัฒนาการตามวัยและเด็กทุกคนต้องมีหลักประกันความปลอดภัย มุ่งให้การคุ้มครองจากผู้ ที่เกี่ยวข้องทั้งเด็กที่ประสบปัญหาและไม่ประสบปัญหาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยคำนึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสถานศึกษาควรจัดให้มีระบบงานและกิจกรรมในการให้การแนะแนว ให้คำปรึกษา ฝึกอบรมแก่นักเรียน นักศึกษา และ ผู้ปกครอง ส่งเสริมให้เกิดความประพฤติที่เหมาะสม รับผิดชอบต่อสังคม และความปลอดภัยแก่นักเรียนนักศึกษา และเมื่อปี 2559 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้สำรวจปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ กลุ่มตัวอย่างคือเด็กไทยที่กำลังศึกษาในชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยแบบประเมินจุดแข็งและจุดอ่อน (Strengths and Difficulties Questionnaire) พบว่าเด็กไทยมี ความเสี่ยงต่อปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ ร้อยละ 7 และมีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ ร้อยละ 8.8 โดยพบนักเรียนที่มีปัญหา พฤติกรรมสมาธิสั้นมากที่สุด ร้อยละ 8 รองลงมาคือกลุ่มปัญหาด้านอารมณ์ ร้อยละ 7.2 และกลุ่มปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน น้อยที่สุด ร้อยละ 3.4 (คู่มือการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตเด็กวัยเรียน ประจำปีงบประมาณ, 2563) และยังพบปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์เพิ่มขึ้น มีปัญหาสุขภาพจิต ร้อยละ 37.6 และมีแนวโน้มที่จะพบภาวะจิตใจจาก การเผชิญอันตรายรุนแรงเพิ่มขึ้น (Post-traumatic stress disorder) (คู่มือสำหรับพ่อแม่เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการดูแลและ พัฒนาการเด็ก ตอนเด็กวัยเรียน 6-12 ปี, 2560) นอกจากนี้ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลกพบว่าในวัยรุ่น อายุระหว่าง 10-19 ปี มีปัญหาสุขภาพจิต คิดเป็นร้อยละ 16 ของปัญหาสุขภาพทั้งหมด โดยเด็กอายุ 14 ปี จะเริ่มมีปัญหาสุขภาพจิต ไม่เคยได้รับการ ตรวจและบำบัดรักษา ซึ่งหากเด็กได้รับการตรวจหรือรักษาตั้งแต่อายุยังน้อยจะสามารถช่วยเรื่องสุขภาพจิตได้ ซึ่งพ่อแม่ และครูมีบทบาทสำคัญในการช่วยกันป้องกัน และควรเริ่มตั้งแต่การส่งเสริมสุขภาพจิตในวัยเด็ก เพราะการที่เด็กมีพัฒนาการ ของบุคลิกภาพที่ดี จะสามารถเป็นภูมิคุ้มกันโรคทางจิตเวชและช่วยป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่นได้มาก (กรมสุขภาพจิต, 2564) ดังนั้นวัยเด็กจึงควรได้รับการฝึกให้รู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเอง พ่อแม่และครูควรมีความรู้และทบทวนสิ่งที่ตนเอง ปฏิบัติกับเด็กคำนึงถึงความเหมาะสม ทันต่อเวลา ตรงกับสภาพปัญหา และที่สำคัญควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในการ ปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง (คู่มือสำหรับพ่อแม่เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการดูแลและพัฒนาการเด็ก ตอนเด็กวัยเรียน 6-12 ปี, 2560) มีการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นความสำคัญและแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการเยี่ยมบ้านและช่วยเหลือเด็ก อย่างเช่น การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนควรมีการเลือกใช้เครื่องมือที่หลากหลาย อาทิ การสังเกต การสัมภาษณ์ การ เยี่ยมบ้าน เพื่อให้ครูสามารถรวบรวมข้อมูลของนักเรียนให้ได้มากที่สุด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์พิจารณาในการรู้จักนักเรียน

เป็นรายบุคคล (กัลยา พรมรัตน์, 2559) การเยี่ยมบ้านทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งอาจหาไม่ได้จากเครื่องมืออื่นๆ และทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างครูกับผู้ปกครอง เห็นชีวิตความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อม ทราบความสัมพันธ์ในครอบครัว การดูแลนักเรียน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเข้าใจสถานะของนักเรียนมากยิ่งขึ้น (สรินทร์ภรณ์ พินิจเวชการ, 2561) การเยี่ยมบ้านคือเครื่องมือที่ช่วยให้ครูได้รับข้อมูลของนักเรียนมากขึ้นอย่างเป็นองค์รวม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา การเยี่ยมบ้านมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านและโรงเรียน ครูได้รับข้อมูลในขณะเดียวกันก็ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการดูแลเด็กนักเรียน ข้อมูลที่ได้จะนำไปวางแผนสำหรับการพัฒนาส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม (ณัฐธัญย์ รุ่งกลิ่นขจรกุล, 2559)

การดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียนอายุ 6-12 ปี ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิดผ่านการเยี่ยมบ้านเป็นเครื่องมือสร้างความเข้าใจนักเรียนและครอบครัวในมิติต่างๆ เพื่อป้องกันปัญหารุนแรงที่อาจเกิดขึ้นหากไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์หากไม่ได้รับการดูแลที่เหมาะสมย่อมส่งผลกระทบต่อการศึกษา การดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และเสี่ยงต่อการเกิดโรคทางจิตเวชในวัยรุ่นได้ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพื่อเรียนรู้กระบวนการและอุปสรรคเพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์
3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัด กรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ และจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

1. การเยี่ยมบ้าน หมายถึง เครื่องมือที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ทราบถึงสภาพที่เป็นจริง การแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้ใช้บริการ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม ด้านครอบครัว และด้านชุมชน เพื่อให้เข้าใจบริบทของผู้ใช้บริการและครอบครัว โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเยี่ยมบ้านมาวางแผนในการส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขปัญหา และดูแลช่วยเหลือร่วมกับครอบครัว
2. ครูสังกัดกรุงเทพมหานคร หมายถึง ครูฝ่ายปกครอง ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ที่ทำหน้าที่ในการสอนนักเรียน รวมถึงการปฏิบัติตามแนวทางในการทำงานของสำนักงานการศึกษา ในระดับชั้นประถมศึกษา
3. เด็กวัยเรียน หมายถึง เด็กนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี
4. เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ หมายถึง เด็กนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีพฤติกรรมและอารมณ์ที่เบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นประจำ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการ การเรียนรู้ การปรับตัว การดำเนินชีวิตของเด็ก รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อครอบครัว
5. เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร หมายถึง เด็กนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการประเมินด้วยแบบประเมินจุดแข็งและจุดอ่อน The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) เมื่อวิเคราะห์ผลแล้วพบว่าเด็กอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านวิธีการศึกษา ผู้วิจัยกำหนดวิธีการศึกษาเฉพาะการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการสังเกตเพื่อศึกษาการเยี่ยมบ้านนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์
2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่มีบทบาทหรือมีประสบการณ์ในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ จำนวน 15 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) เพื่อศึกษากระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร และเพื่อวิเคราะห์กระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคของการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร และจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีแนวคำถามประกอบการสนทนา (Interview Guideline)

วิธีการศึกษา

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) จากหนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และอินเทอร์เน็ต โดยทำการศึกษานวนคิดเกี่ยวกับการเยี่ยมบ้านนักเรียน
2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นการศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกต (Observation)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 6 พื้นที่ (ตามการแบ่งพื้นที่เขตความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานคร) ได้แก่ กรุงเทพมหานคร กรุงเทพฯใต้ กรุงเทพฯเหนือ กรุงเทพฯตะวันออก กรุงเทพฯเหนือ และกรุงเทพฯใต้ คัดเลือกโรงเรียนตามขนาดของโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จำนวน 15 โรงเรียน และคัดเลือกครูที่มีบทบาทหรือมีประสบการณ์ในการเยี่ยมบ้านนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ จำนวน 15 คน แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แนวคำถามประกอบการสนทนา (Interview Guideline) เป็นการศึกษาแบบไม่มีโครงสร้าง ใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้ศึกษาได้กำหนดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) ซึ่งมีแนวคำถามครอบคลุมในด้านข้อมูลทั่วไป บทบาทหน้าที่ ประสบการณ์ และแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานการเยี่ยมบ้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นเตรียมการผู้วิจัยประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร และผู้อำนวยการโรงเรียนของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัยและจัดส่งหนังสือการอนุญาตเก็บข้อมูลจากสำนักงานการศึกษาไปยังสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร และโรงเรียนของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย รวมทั้งขออนุเคราะห์รายชื่อครูที่มีบทบาทหรือมีประสบการณ์ในการเยี่ยมบ้านนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ จากผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อคัดเลือกครูที่จะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยผ่านทางโทรศัพท์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) และมีการบันทึกเทปโดยขออนุญาตผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยก่อนทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายกระบวนการปัญหาและอุปสรรคในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์

จริยธรรมการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง “การเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์” ได้รับการอนุมัติด้านจริยธรรมการวิจัยในคนจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2564 รหัสโครงการวิจัยที่ 107/2564 หนังสือรับรองเลขที่ 083/2564 และได้รับการอนุมัติจากสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ตามหนังสือสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เลขที่ กท 0805/2196 ลงวันที่ 27 กันยายน 2564 เรื่อง การเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. กระบวนการในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนการเยี่ยมบ้าน ระยะระหว่างการเยี่ยมบ้าน และระยะหลังการเยี่ยมบ้าน

ระยะก่อนการเยี่ยมบ้าน ครูปรึกษาร่วมกันหรือร่วมกันในชั้นเรียนตั้งแต่วัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้าน เนื่องจากการเยี่ยมบ้านแต่ละครั้งจะมีวัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้านที่แตกต่างกัน ในการเยี่ยมบ้านครั้งแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพ ค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและผู้ปกครอง และวางแผนการดูแลช่วยเหลือร่วมกัน และการเยี่ยมบ้านในครั้งต่อไปมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการดูแลช่วยเหลือและวางแผนการดูแลช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง รวมถึงกรณีที่เด็กมีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ไม่ดีขึ้น ครูจำเป็นต้องทบทวนการดูแลช่วยเหลือและประสานส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกโรงเรียนให้เข้ามา มีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือ

ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ 1. การเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน โดยเริ่มจากการคัดเลือกนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา อาทิ พฤติกรรม-อารมณ์ ครอบครัวยาก ขาดเรียนบ่อย พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น และนักเรียนกลุ่มถัดไปจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ 2. คัดเลือกนักเรียนบางกลุ่มในการเยี่ยมบ้าน โดยคัดเลือกเฉพาะนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาเท่านั้น ส่วนในนักเรียนกลุ่มปกติจะได้รับการเยี่ยมบ้านเฉพาะคนที่บ้านอยู่ใกล้โรงเรียน นอกจากนั้นครูศึกษาหาข้อมูลอ่านประวัติของนักเรียน จากกระเปาะสนทนากับครูและประชุมหารือร่วมกันกับทีมเยี่ยมบ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและร่วมมือกันในการค้นหาข้อมูลเพื่อนำมาวางแผนในการดูแลช่วยเหลือเด็ก และเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน แผนที่บ้าน ข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียน และหลังจากนั้นครูต้องโทรศัพท์ประสานไปยังผู้ปกครองของนักเรียนเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ สอบถามความยินยอมการเยี่ยมบ้าน และนัดหมายวันเวลาในการเยี่ยมบ้าน

ระยะระหว่างการเยี่ยมบ้าน ครูมีบทบาทในการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ปกครองและนักเรียน เริ่มต้นการสร้างสัมพันธภาพโดยพูดคุยเรื่องทั่วไป ข้อมูลของครอบครัว สมาชิกในครอบครัว ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับนักเรียน ความเสี่ยง/ปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ และการช่วยเหลือ การส่งต่อ และการสนับสนุน อีกทั้งครูต้องสังเกตสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ การใช้ภาษา และน้ำเสียงของทุกคน เพื่อใช้เป็นข้อมูลเพิ่มเติมในการวิเคราะห์และสรุปผลการเยี่ยมบ้าน และสิ่งสำคัญในกระบวนการระหว่างการเยี่ยมบ้านครูต้องให้ความสำคัญกับนักเรียนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสนทนา

นอกจากนี้ครูยังมีบทบาทเป็นผู้ให้ความรู้สุขภาพจิตศึกษา (Psychoeducation) เกี่ยวกับการสังเกตพัฒนาการทางด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสังคมของนักเรียน การให้คำแนะนำในการปรับพฤติกรรม-อารมณ์ และบทบาทการเป็นผู้บริหารจัดการ (Manager) และผู้ประสานงาน (Coordinator) เพื่อร่วมกันค้นหาสาเหตุของพฤติกรรม-อารมณ์ของนักเรียนที่เบี่ยงเบนไป และร่วมกันวางแผนการดูแลช่วยเหลือระหว่างโรงเรียนและครอบครัว ซึ่งผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านต้องสร้างให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และศูนย์บริการสาธารณสุขหรือหน่วยบริการสาธารณสุข โดยการประสานส่งต่อให้บุคลากรภายในของโรงเรียน ครูแนะแนว ครูการศึกษาพิเศษ ผู้บริหารเพื่อช่วยกันดูแลช่วยเหลือ หรือในกรณีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนจำเป็นต้องให้พยาบาลหรือนักจิตวิทยาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางมาดูแลนักเรียน และผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านจำเป็นต้องมีทักษะการสร้างสัมพันธภาพ การสังเกต การฟัง การสื่อสาร การใช้ภาษา การเจียบ และทักษะการแก้สถานการณ์ปัญหาเฉพาะหน้า เนื่องจากการลงเยี่ยมบ้านเป็นการพูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งในบางครั้งผู้ปกครองไม่ยอมรับและไม่เข้าใจในพฤติกรรม-อารมณ์ของนักเรียน อาจส่งผลให้เกิดความไม่พอใจและกระทบต่อสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองได้ ครูจึงต้องมีทักษะและไหวพริบในการแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ในระหว่างการเยี่ยมบ้านครูจะบันทึกภาพเพื่อเป็นหลักฐานประกอบการเยี่ยมบ้านและมีการขออนุญาตบันทึกภาพ ในส่วนของการบันทึกเสียงไม่พบว่ามีการบันทึกเสียงขณะเยี่ยมบ้าน เนื่องจากจะบันทึกเสียงเฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นต้องได้ข้อมูลไปวิเคราะห์หรือส่งต่อข้อมูลเพื่อประโยชน์ต่อเด็กและครอบครัวเท่านั้น และจะมีการขออนุญาตครอบครัวก่อนทุกครั้ง

ระยะหลังการเยี่ยมบ้าน สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1. ครูผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านมีการสรุปข้อมูลและการประชุมหารือร่วมกันในโรงเรียน โดยผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านสรุปข้อมูลเบื้องต้นและนำข้อมูลมาประชุมหารือร่วมกันกับทางโรงเรียนหรือผู้รับผิดชอบโครงการเยี่ยมบ้าน เพื่อจัดกลุ่มปัญหาและความเร่งด่วนในการได้รับการดูแลช่วยเหลือ โดยร่วมกันแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา วางแผนและประสานทรัพยากรในการช่วยเหลือเด็ก อาทิ การประสานไปยังศูนย์บริการสาธารณสุขในการขอคำแนะนำทางด้านจิตวิทยา การปรับพฤติกรรม และการส่งต่อเด็กเข้าสู่ระบบสาธารณสุข 2. ครูผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านมีการสรุปข้อมูลแต่ไม่ได้มีการประชุมหารือร่วมกันในโรงเรียน โดยผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านสรุปข้อมูลที่ได้จากการเยี่ยมบ้านและจัดเก็บข้อมูลของตนเอง แต่ไม่ได้มีการประชุมหารือร่วมกันกับทางโรงเรียนหรือผู้รับผิดชอบโครงการเยี่ยมบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและวางแผนการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กร่วมกัน ซึ่งจากข้อค้นพบที่ได้จากผลการศึกษาพบว่าในระยะหลังการเยี่ยมบ้านการที่ครูมีการจัดเก็บข้อมูลการเยี่ยมบ้านเป็นสิ่งที่ขึ้นต่อโรงเรียน ครอบครัว และเด็ก ทำให้ทราบสภาพความเป็นอยู่และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว สามารถส่งต่อให้กับครูประจำชั้นถัดไป ใช้เป็นฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นข้อมูลย้อนหลัง และนำข้อมูลมาวางแผนในการค้นหาทรัพยากรในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อาทิ ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการการเสนอนโยบายหรือค้นหาทรัพยากรในการดูแลช่วยเหลือเด็ก การประสานศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย หรือสถานพยาบาล นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากการเยี่ยมบ้านโรงเรียนสามารถนำมาวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อนำผลการวิเคราะห์มาพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพต่อไปได้

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งต่อการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์

1. โรงเรียนขาดแนวทางการดำเนินงานเยี่ยมบ้านนักเรียน ในระยะก่อนการเยี่ยมบ้าน โรงเรียนไม่ได้กำหนดผู้รับผิดชอบหรือคณะกรรมการการเยี่ยมบ้าน เกณฑ์การเยี่ยมบ้านนักเรียน การประสานขอความยินยอมจากผู้ปกครอง ระยะระหว่างการเยี่ยมบ้าน ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ทำหน้าที่เยี่ยมบ้านที่ต้องมีองค์ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็ก ปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ การให้คำปรึกษา และการให้ความรู้ผู้ปกครองเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรในการช่วยเหลือ อาทิ ศูนย์บริการสาธารณสุข เป็นต้น และในระยะหลังการเยี่ยมบ้านโรงเรียนยังขาดแนวทางการปฏิบัติในการจัดเก็บข้อมูลและการสร้างการมี

ส่วนร่วมของโรงเรียนในการประชุมวางแผนเพื่อจัดกลุ่มเด็กตามความรุนแรงของปัญหาที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ การค้นหาทรัพยากร การช่วยเหลือในระยะยาว และการใช้ประโยชน์จากรายงานการเยี่ยมบ้าน

2. โรงเรียนขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานเยี่ยมบ้าน สำหรับลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและพัฒนาศักยภาพบุคลากร การขาดงบประมาณสนับสนุนในการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านส่งผลให้เด็กที่บ้านอยู่ไกลไม่ได้รับการเยี่ยมบ้าน และการที่ไม่มีงบประมาณสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้และทักษะในการดูแลช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมหรือความรู้ทางด้านจิตวิทยา ซึ่งส่งผลให้เด็กไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือที่รวดเร็วและเหมาะสม

3. โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางด้านจิตวิทยา และบุคลากรขาดกำลังใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากภาระงาน โดยครูขาดองค์ความรู้และขาดความมั่นใจในการให้คำแนะนำผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ ขาดทักษะการให้คำปรึกษาแก่เด็กและผู้ปกครอง ขาดทักษะการสื่อสารพูดคุยกับผู้ปกครอง และขาดทักษะการเจรจาต่อรองเมื่อต้องเจอสถานการณ์เฉพาะหน้ากรณีที่ผู้ปกครองไม่พึงพอใจและไม่ยอมรับในการพูดถึงพฤติกรรม-อารมณ์ของนักเรียน นอกจากนี้ในโรงเรียนขนาดใหญ่ซึ่งมีภาระงานและนักเรียนจำนวนมาก ทำให้ครูไม่สามารถลงเยี่ยมบ้านเด็กได้ครบทุกคน ครูจึงต้องเลือกเยี่ยมบ้านนักเรียนเฉพาะที่มีปัญหารุนแรงและเร่งด่วนเท่านั้น ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่านักเรียนควรได้รับการเยี่ยมบ้านทุกคนเพื่อให้ครูได้รู้จักนักเรียนและครอบครัวและสามารถนำข้อมูลมาวางแผนช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาสามารถสรุปและนำมาอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. กระบวนการในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์

ระยะก่อนการเยี่ยมบ้าน ผลการศึกษาพบว่าครูส่วนใหญ่มีการประชุมหารือเพื่อวางแผนร่วมกันของครูในโรงเรียน เตรียมความพร้อมและกำหนดวัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้าน ศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และประสานผู้ปกครองเพื่อสอบถามความยินยอมก่อนการเยี่ยม สอดคล้องกับการศึกษาของญานิกา นิลแจ้ง (2559) พบว่าก่อนการเยี่ยมบ้านสิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ การตั้งเป้าหมายหรือกำหนดวัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้าน การเตรียมข้อมูล การนัดหมาย และการเตรียมตัวก่อนการเยี่ยมบ้าน ในขณะที่เดียวกันยังพบว่าในบางโรงเรียนไม่ได้มีการวางแผนการดำเนินงานเยี่ยมบ้านร่วมกัน ไม่ได้เยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน และไม่ได้ประสานผู้ปกครองก่อนการลงเยี่ยมบ้านทำให้เมื่อลงเยี่ยมบ้านไม่ได้พบกับผู้ปกครองและส่งผลให้การเยี่ยมบ้านไม่บรรลุวัตถุประสงค์และเด็กไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wright, Kim B (2018) พบว่านักเรียนที่ได้รับการเยี่ยมบ้านจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นและได้รับการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเยี่ยมบ้าน รวมทั้งนักเรียนยังมีพฤติกรรมในชั้นเรียนที่ดีขึ้นตามมาด้วย และการศึกษาของพิสิษฐ์ โภจารย์ศรี (2563) พบว่า ครูประจำชั้นและครูฝ่ายปกครอง ควรมีการวางแผนโดยการเตรียมแบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน แผนที่บ้าน นัดหมายผู้ปกครองและชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขร่วมด้วย รวมถึงกำหนดเป้าหมายเกณฑ์การคัดเลือกเด็กที่ต้องได้รับการเยี่ยมบ้านให้ชัดเจน คำนึงถึงความรุนแรงของปัญหา ความจำเป็นเร่งด่วน และยังคงดูแลเด็กกลุ่มปกติ เพื่อให้เด็กได้รับการเอาใจใส่และได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ทั้งนี้จากศึกษาแนวคิดเรื่องการเยี่ยมบ้านของผู้นวิจัยยังพบว่าการเยี่ยมบ้านควรโทรศัพท์ติดต่อครอบครัวล่วงหน้าก่อนการเดินทาง เพื่อให้ครอบครัวไม่รอนานและจะได้มีเวลาในการเตรียมตัว รวมถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในการเยี่ยมบ้านควรมีการวางแผนสำรองหากการเยี่ยมบ้านไม่เป็นไปตามแผน

ระยะระหว่างการเยี่ยมบ้าน ผลการศึกษาพบว่า การพูดคุยกับผู้ปกครองควรเริ่มจากเรื่องทั่วไป เพื่อเริ่มต้นสร้างสัมพันธภาพ และพูดคุยเรื่องครอบครัว สภาพแวดล้อม ข้อมูลทั่วไปของเด็ก ความเสี่ยง/ปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ของเด็ก และประเด็นสุดท้ายเรื่องของการสนับสนุนช่วยเหลือและส่งต่อ โดยใช้เทคนิคการพูดคุยแบบเป็นกันเองเพื่อไม่ให้ผู้ปกครองรู้สึกอึดอัดและไม่ไว้วางใจ สอดคล้องกับการศึกษาของชานาธิป สุนทรศักดิ์ (2559) พบว่าการสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในกลุ่มระหว่างผู้ที่ทำหน้าที่ทำการปรึกษากับสมาชิกกลุ่ม และการสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกด้วยกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกปลอดภัย อุ่นใจ สบายใจ ไว้วางใจ และไม่รู้สึกกดดัน ซึ่งครูที่เยี่ยมบ้านต้องสังเกตสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ การใช้ภาษา และน้ำเสียง เพื่อนำข้อมูลมาประกอบในวิเคราะห์การเยี่ยมบ้าน และควรให้ความสำคัญกับนักเรียนโดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสนทนา รวมถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในการเยี่ยมบ้านจำเป็นต้องมีความรู้ในการดูแลช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ การให้คำปรึกษาแก่เด็กและครอบครัว มีแหล่งข้อมูลทรัพยากรในการดูแลช่วยเหลือเด็ก และทักษะการสร้างสัมพันธภาพ การสังเกต การฟัง การสื่อสารและการใช้ภาษา การเรียบ และมีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้การเยี่ยมบ้านในการค้นหาข้อมูลและวางแผนการช่วยเหลือบรรลุตามวัตถุประสงค์ และจากผลการศึกษาของญาณิกานิลแจ้ง (2559) พบว่าการที่ผู้ทำหน้าที่เยี่ยมบ้านมีทักษะและเทคนิคในการเยี่ยมบ้าน ส่งผลให้การเยี่ยมบ้านดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสัมพันธภาพระหว่างผู้เยี่ยมบ้านและผู้ได้รับการเยี่ยมบ้าน ในทางกลับกันหากผู้ที่ทำหน้าที่ในการเยี่ยมบ้านยังขาดทักษะในการเยี่ยมบ้าน ส่งผลให้การเยี่ยมบ้านไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอมากนัก เพื่อนำมาวางแผนในการดูแลช่วยเหลือ

ระยะหลังการเยี่ยมบ้าน ครูมีรูปแบบในการจัดเก็บข้อมูลและสรุปข้อมูลหลังการเยี่ยมบ้านแตกต่างกัน รูปแบบที่ 1 ครูผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านมีการสรุปข้อมูลและการประชุมหารือร่วมกันในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุธิตา พงษ์สวัสดิ์ (2561) พบว่าควรมีการประชุมวางแผนค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เป็นต้นเหตุที่แท้จริงและวิเคราะห์ความรุนแรงของพฤติกรรม และในเด็กกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาควรได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วที่สุด ครูประจำชั้นควรเลือกแนวทางหรือวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างและการป้องกันไม่ให้เกิดกลุ่มปกติไม่กลายเป็นกลุ่มมีปัญหา และรูปแบบที่ 2 ครูผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านมีการสรุปข้อมูลแต่ไม่มีการประชุมหารือร่วมกันในโรงเรียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดการเยี่ยมบ้านที่พบว่า การดำเนินงานการเยี่ยมบ้านควรมีการวางแผนและประสานส่งต่อข้อมูลให้กับทีมผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและร่วมกันวางแผนในการดูแลช่วยเหลือ นอกจากนี้ในระยะหลังจากการเยี่ยมบ้านครูส่วนใหญ่ นำข้อมูลการเยี่ยมบ้านมาใช้ประโยชน์เพื่อส่งต่อข้อมูลให้กับผู้บริหารและครูท่านอื่น รวมถึงการส่งต่อข้อมูลให้กับหน่วยงานภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือเด็ก ซึ่งการที่ครูมีข้อมูลของเด็กเบื้องต้นทำให้เด็กได้รับการดูแลช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงการที่ครูมีการประชุมหารือเพื่อถอดบทเรียนจากการทำงานทำให้เกิดการพัฒนางาน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน แบ่งปันเทคนิค และประสบการณ์ เป็นการกลไกในการทำงานของโรงเรียนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือเด็กและเกิดการพัฒนาปรับปรุงงานอยู่ตลอดเวลาส่งผลให้เด็กได้รับการดูแลช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ส่วนปัจจัยความสำเร็จของการเยี่ยมบ้านครูได้รับความร่วมมือทั้งจากผู้ปกครอง เด็ก ครูในโรงเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นจุดเริ่มต้นของการดูแลช่วยเหลือ และการที่ครูมีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาพิเศษทำให้ครูทำงานได้ราบรื่นขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของรองรัตน์ ทองมาลา (2558) พบว่าโรงเรียนที่มีระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากโรงเรียนมีครูแนะแนวเพื่อทำหน้าที่โดยเฉพาะ โดยครูที่ทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวต้องมีความรู้และทักษะพื้นฐานในเรื่องจิตวิทยาวัยรุ่น การใช้คำถาม ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รู้จักกระบวนการสร้างสัมพันธภาพ และการรับฟังความรู้สึก นอกจากนี้ จุติกรณ์ นิสสัย (2558) พบว่าสภาพที่ควรเป็นด้านการส่งต่อของครูประจำชั้นควรส่งต่อเด็กกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาให้กับครูแนะแนวหรือครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในการดูแลช่วยเหลือเด็ก

2. ปัญหาและอุปสรรคในการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์

1. โรงเรียนขาดแนวทางการดำเนินงานเยี่ยมบ้านนักเรียน โดยไม่ได้กำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติการเยี่ยมบ้านของโรงเรียน ตั้งแต่การจัดตั้งคณะกรรมการเยี่ยมบ้าน การประชุมหารือก่อนการเยี่ยมบ้าน เกณฑ์การคัดเลือกนักเรียน การประสานขอความยินยอมก่อนการเยี่ยมบ้าน ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านที่ต้องมีองค์ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็ก ปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ การให้คำปรึกษา และการให้ความรู้ผู้ปกครองเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรในการช่วยเหลือ และในระยะหลังการเยี่ยมบ้านไม่มีแนวปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันในการประชุมหารือเพื่อวางแผนการดูแลช่วยเหลือและสร้างการมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียน และจากการศึกษาของเบญจวรรณ วัฒนศิริรงค์ (2557) พบว่าสิ่งที่ควรปฏิบัติก่อนการเยี่ยมบ้านควรนัดหมายไว้ล่วงหน้าก่อนลงเยี่ยมบ้านทุกครั้ง ในระยะระหว่างการเยี่ยมบ้านหากไม่มีแนวทางในการพูดคุยกับผู้ปกครองก็จะทำให้การเยี่ยมบ้านไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ และในระยะหลังการเยี่ยมบ้านหากโรงเรียนไม่มีแนวทางการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลที่ชัดเจนจะทำให้ส่งผลกระทบต่อเด็กที่จะได้รับการดูแลช่วยเหลือและการนำข้อมูลการเยี่ยมบ้านมาใช้ประโยชน์ได้

2. โรงเรียนขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานเยี่ยมบ้าน สำหรับลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและพัฒนาศักยภาพบุคลากร การที่ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการเยี่ยมบ้านทำให้โรงเรียนส่วนใหญ่คัดเลือกนักเรียนในการเยี่ยมบ้านเฉพาะนักเรียนที่บ้านอยู่ใกล้โรงเรียนเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดเรื่องการเยี่ยมบ้านพบว่าเด็กทุกคนควรได้รับการเยี่ยมบ้าน เพราะนักเรียนมีการแสดงออกพฤติกรรมที่ต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ภาวะเจ็บป่วย และบุคคลรอบข้าง และจากผลการศึกษาของสุภัค ยมพุก (2557) พบว่าการบริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงบประมาณมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของครู เนื่องจากการบริหารงบประมาณต้องมีการจัดทำแผนงบประมาณหรือโครงการและกำหนดเป็นแนวทางที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสมและเพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของกุลณา บุญมากุล (2558) พบว่าข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการควรมีการพัฒนาบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนางานเยี่ยมบ้านให้การเยี่ยมบ้านบรรลุเป้าหมาย และเด็กทุกคนควรได้รับการเยี่ยมบ้าน เพราะเด็กบางคนมีพฤติกรรม-อารมณ์ที่ต่างกันไประหว่างอยู่ที่บ้านและที่โรงเรียน

3. โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางด้านจิตวิทยา และบุคลากรขาดกำลังใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากภาระงาน ครูส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจและขาดความรู้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ ขาดทักษะการให้คำปรึกษาแก่เด็กและผู้ปกครอง ขาดทักษะการสื่อสารพูดคุยกับผู้ปกครอง การใช้คำพูดเชิงบวก และขาดทักษะการสื่อสารเพื่อเจรจาต่อรอง ส่งผลให้เมื่อเยี่ยมบ้านครูไม่สามารถที่จะให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาผู้ปกครองได้อย่างเต็มที่ และทำให้เด็กไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสม และจากผลการศึกษาของพิศิษฐ์ โกจารย์ศรี (2563) พบว่าการที่ครูยังขาดองค์ความรู้และทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการเยี่ยมบ้านนักเรียนและการที่นักเรียนจะได้รับการดูแลช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ผลการศึกษาของณัฐดนัย รุ่งกลิ่นขจรกุล (2559) พบว่าปัญหาเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานให้มีความรู้ ทักษะในการให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษาตามหลักจิตวิทยาเบื้องต้นอยู่ในระดับมาก ทำให้ส่งผลกระทบต่อปฏิบัติงานของครู

ข้อเสนอแนะ

1. จัดทำแนวทางการเยี่ยมบ้านและจัดหางบประมาณสนับสนุนการเยี่ยมบ้าน สืบเนื่องจากผลการวิจัยที่ได้คือพบปัญหาการขาดแนวทางการดำเนินงานเยี่ยมบ้านนักเรียน และขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานเยี่ยมบ้าน สำหรับลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและพัฒนาศักยภาพบุคลากร โรงเรียนจึงปฏิบัติงานการเยี่ยมบ้านไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นโรงเรียน

ควรมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อรวบรวมข้อมูล แนวทาง ปัญหาอุปสรรค ทบทวนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และงบประมาณ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเยี่ยมบ้านของโรงเรียน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานเยี่ยมบ้านนักเรียนให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น โดยโรงเรียนควรสร้างกลไกการมีส่วนร่วมผ่านการแต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านของโรงเรียนโดย กำหนดบทบาทหน้าที่รายละเอียดการปฏิบัติงาน (Job Description) กำหนดคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการและทักษะในการเยี่ยมบ้าน พัฒนาการเด็ก ปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มี ปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์

มีการจัดตั้งกลุ่มภาคีเครือข่ายหรือการบูรณาการความร่วมมือการทำงานด้านดูแลช่วยเหลือและพัฒนาระบบส่งต่อ นักเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ ในรูปแบบของทีมนสหวิชาชีพที่ประกอบด้วยจิตแพทย์/พยาบาล/นักจิตวิทยา/นักสังคม สงเคราะห์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเป็นการระดมทรัพยากรในการปฏิบัติงาน เน้นการขับเคลื่อนการบูรณาการ ร่วมกันในการดำเนินงานการเยี่ยมบ้านนักเรียนของสถานศึกษาร่วมกับระบบสาธารณสุข

2. พัฒนาศักยภาพครูด้านการเยี่ยมบ้าน สืบเนื่องจากผลการวิจัยที่ได้คือพบปัญหาโรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะทางด้านจิตวิทยา และบุคลากรขาดกำลังใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากภาระงาน ซึ่งการที่ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ส่งผลให้ผู้ปกครองไม่สามารถนำคำแนะนำไปปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ โรงเรียนจึงควรจัดทำ หลักสูตรและคู่มือเกี่ยวกับทักษะแนวปฏิบัติด้านการเยี่ยมบ้านโดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมจากคณะผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านและ ภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมกันจัดทำหลักสูตรและเป็นวิทยากรในการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรสถานศึกษาเพื่อทบทวนและ พัฒนาทักษะเดิม (Reskill) อาทิ ทักษะการสังเกต ทักษะการสื่อสาร การให้คำปรึกษา และการปรับพฤติกรรมเบื้องต้น และ เพิ่มเติมทักษะใหม่ที่มีความจำเป็น อาทิ การให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์เพื่อสอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการนำเทคโนโลยีเข้า มาใช้เพื่อเสริมการศึกษา รวมทั้งการให้ความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติการกรณีศึกษา (Case Study) ตั้งแต่การเตรียมความ พร้อมในกระบวนการเยี่ยมบ้าน การฝึกทักษะการพูดคุยสื่อสารกับผู้ปกครอง และการให้คำปรึกษากรณีที่พบเด็กที่มีปัญหา พฤติกรรม-อารมณ์ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ วิธีการ และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่าง ถูกต้อง

3. จัดทำระบบติดตามประเมินผลการเยี่ยมบ้าน โดยอาศัยกลไกการปฏิบัติงานของคณะผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านและ ภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมประเมินผลการปฏิบัติงาน ให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านได้หมั่นทบทวนวิเคราะห์การปฏิบัติงานของ ตนเอง และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงโรงเรียนควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรสถานศึกษา อาทิ การมอบรางวัล การมอบเกียรติบัตร เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงานและมีกำลังใจในการปฏิบัติงานต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการ ปัญหาและอุปสรรค และปัจจัยความสำเร็จ ในการเยี่ยมบ้านเด็กอายุ 6-12 ปี ที่มีปัญหา พฤติกรรม-อารมณ์ ในโรงเรียนสังกัดอื่นๆ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบการดำเนินงานและนำผล การศึกษามาต่อยอดในการดำเนินงานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้งานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการเยี่ยมบ้านของครูกรุงเทพมหานคร ในการดูแล ช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ อายุ 6-12 ปี เพื่อนำผลมาวิเคราะห์และพัฒนากิจการดำเนินงานเยี่ยมบ้านของครู กรุงเทพมหานคร ในการดูแลช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม-อารมณ์ อายุ 6-12 ปี

3. ควรศึกษาเสียงสะท้อนของผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ปกครองได้สะท้อน การดำเนินงาน และตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองต่อการใช้บริการหรือการดำเนินงานด้านต่างๆ ของทางโรงเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2564). สุขภาพจิตวัยรุ่น เรื่องใหญ่กว่าที่คิด. สืบค้นจาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30744>
- กัลยา พรมรัตน์. (2559). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- กุลนภา บุญมากุล. (2558). ผลของการใช้โปรแกรมการเยี่ยมบ้านในกรบำบัดทางการพยาบาลผู้ป่วยมะเร็งในระยะสุดท้ายของชีวิต ที่โรงพยาบาลระดับตติยภูมิแห่งหนึ่ง สังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล, คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- จตุกรณ์ นิสสัย. (2558). การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนหนองปรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชนาธิป สุนทรภักดี. (2559). ผลของการปรึกษากลุ่มโดยใช้ดนตรีบำบัดต่อเจตคติ และพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ญาณิกา นิลแจ้ง. (2559). เสี่ยงสะท้อนของครอบครัวที่มีต่อการเยี่ยมบ้านของนักสังคมสงเคราะห์มูลนิธิตเด็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐธิดา รุ่งกลิ่นขจรกุล. (2559). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอด่านช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- เบญจวรรณ วัฒนศิริรงค์. (2557). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านในการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนของพยาบาลวิชาชีพ สังกัดศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, คณะสาธารณสุขศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พิศิษฐ์ โกจารย์ศรี. (2563). การพัฒนารูปแบบการเยี่ยมบ้านด้วยวิธีผสมผสานกับการให้คำปรึกษาครอบครัว สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุขชุมชน, 3(2), 10-13.
- รองรัตน์ ทองมาลา. (2558). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. (2560). คู่มือสำหรับพ่อแม่เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการดูแลและพัฒนาการเด็ก ตอนเด็กวัยเรียน 6-12 ปี: ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย.
- สรินทร์ภรณ์ พินิจเวชการ. (2561). การศึกษานักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษทางการอ่าน: กรณีศึกษานักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแห่งหนึ่ง ในเขตภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, คณะวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุภัค ยมพุก. (2557). การบริหารสถานศึกษาและการรับรู้การสนับสนุนการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กลุ่มที่ 4. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุธิดา พงษ์สวัสดิ์. (2561). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี. สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สถาบันราชานุกูล. (2562). คู่มือการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตเด็กวัยรุ่น ประจำปีงบประมาณ 2563. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชานุกูล.
- Wright, Kim B., Shields, Samantha M., Black, Katie, Waxman, Hersh C. (2018). The Effects of Teacher Home Visits on Student Behavior, Student Academic Achievement, and Parent Involvement. *School Community Journal*, 28(1), 67-90.

การรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก
ในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด

Perception of Child Protection Practitioners of Shelters for Children and Families
in 76 Provinces towards Sub-district Child Protection Action Plan

สุจริต กันขุม¹

ภุชงค์ เสนานูช²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย 1) หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว 2) นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ นักจิตวิทยาหรือนักพัฒนาสังคม รวมทั้งสิ้น 228 คน เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม มีค่าความน่าเชื่อถือ 0.932 และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t การทดสอบค่า F ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการศึกษาด้านแนวคิดคุ้มครองเด็ก ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลและด้านการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงาน พบว่า มีการรับรู้ในระดับสูงและการทำงานในระดับมากที่สุด ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการฯ ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีการรับรู้และการทำงานที่ต่างกัน นอกจากนี้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านแนวคิดคุ้มครองเด็กกับด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการฯ มีความสัมพันธ์ในระดับมาก และความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และการทำงานตามแผนปฏิบัติการฯ มีการรับรู้ในระดับสูง ส่งผลให้มีการปฏิบัติงานในระดับน้อย

ข้อเสนอแนะ (1) ระดับนโยบาย กรมกิจการเด็กและเยาวชน ควรมีการปรับปรุงนโยบายระบบคุ้มครองเด็กให้ครบทุกระดับและมีการติดตามประเมินผล (2) ระดับปฏิบัติ ควรมีการพัฒนาศักยภาพและทักษะการปฏิบัติงานและควรให้ความสำคัญกับการประเมินและติดตามผล

คำสำคัญ: การรับรู้, แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล, บ้านพักเด็กและครอบครัว, ผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว

Abstract

The objectives of this study were to study the perception and performance of the sub-district child protection action plan. In this study, quantitative research method was used. The population was a total of 228 people consisting of: 1) heads of Shelters for Children and Families and 2) professional social workers, psychologists or social developers. The research instrument used in this study was questionnaire with a reliability of 0.932. The statistics used in the data analysis were percentage, frequency, mean, standard deviation, t-test, F-test and One-Way ANOVA at a significance level of 0.05.

The study on the child protection concept, procedures and performance of sub-district child protection action plan showed that the perception was at a high level and the performance was at a highest

¹ นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

level. The different levels of participation in the preparation of sub-district child protection action plan resulted difference in perception. An analysis of the relationship between perception of child protection concept. An analysis of the relationship between perception of child protection concept and procedures of sub-district child protection action plan showed a statistically high correlation. An analysis of the relationship between perception and performance of sub-district child protection action plan showed that a high level of perception resulted in a low level of performance of the sub-district child protection action plan.

According to the results, the recommendations are as follows: (1) at the policy level, the Department of Child and Youth Affairs should improve the policy on child protection system at all levels with evaluation and follow-up and (2) at the practical level, potential and operational skills should be improved and great importance should be given to evaluation and follow-up.

Keywords: Perception, Sub-district Child Protection Action Plan, Shelter for Children and Families, Child Protection Practitioner

บทนำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายหลักในการทำงานด้านการคุ้มครองเด็ก มีพนักงานเจ้าหน้าที่และทีมสหวิชาชีพที่กำหนดไว้ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา แพทย์ พยาบาล ตำรวจ หรือแม้กระทั่งฝ่ายปกครอง คือผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ทำหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก นอกจากนี้ ยังได้บัญญัติให้การทำงานด้านการคุ้มครองเด็ก โดยเป็นแนวทางและกรอบการทำงานด้านการคุ้มครองเด็ก กลไกสำคัญ คือ การเป็นสถานแรกรับเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคม เรียกว่า “บ้านพักเด็กและครอบครัว” โดยมี จำนวน 77 แห่ง ตั้งอยู่ใน 76 จังหวัดและกรุงเทพมหานคร สังกัดกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558-2564 บ้านพักเด็กและครอบครัว ได้ให้ความช่วยเหลือเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคม ได้แก่ เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กพลัดหลง เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถเลี้ยงดูได้ เด็กในครอบครัวยากจน เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง เด็กที่ถูกทารุณกรรม เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม และกรณีอื่นๆ จำนวน 90,047 ราย (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2564) ซึ่งสถิติข้อมูลดังกล่าวเป็นสถิติที่พบภายหลังการให้ความช่วยเหลือ ปกป้องและคุ้มครองสวัสดิภาพในบ้านพักเด็กและครอบครัว 77 แห่งเท่านั้น ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าอาจจะมีเด็กที่ไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการช่วยเหลือ ปกป้องและคุ้มครองสวัสดิภาพอีกจำนวนมาก กรมกิจการเด็กและเยาวชน จึงได้ร่วมกับมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ประเทศไทย กำหนดนโยบายการพัฒนาาระบบคุ้มครองเด็กระดับท้องถิ่นขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ไม่สามารถเข้ารับบริการในบ้านพักเด็กและครอบครัว นำมาสู่การกำหนดแนวทางการให้ความช่วยเหลือ แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลรายปี และการพัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว โดยเป็นนโยบายที่มุ่งส่งเสริมการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็ก ให้มีความเชื่อมโยงจากระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับตำบล เป็นที่มาของการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็กท้องถิ่น ผ่านการการผลักดันให้เกิดกลไกในการบริการการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องการติดตาม การรายงานและการช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงหรือตกเป็นผู้เสียหายจากการใช้ความรุนแรง การกระทำมิชอบ การแสวงประโยชน์ การละเลยทอดทิ้งและปัญหาอื่นๆ พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อปกป้องคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน มีแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็ก ซึ่งเปรียบเสมือนแนวทางการดำเนินงาน และเป็นเครื่องกำบังเป้าหมายในการทำงานรายปี หากสามารถดำเนินการตามแผนปฏิบัติการได้สำเร็จก็จะส่งผลต่อความสำเร็จของเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ (คณะกรรมการกำหนดนโยบาย เป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556) นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือที่ใช้การช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กเบื้องต้น คือ แบบคัดกรองเพื่อ

สนับสนุนการเลี้ยงดูเด็กตามมาตรฐานขั้นต่ำ (Child Maltreatment Surveillance Tool: CMST) ทั้งนี้ จากข้อมูลรายงานผลขยายผลระบบคุ้มครองเด็กในระดับตำบล กรมกิจการเด็กและเยาวชน (2562) ที่พบว่า การขยายผลระบบคุ้มครองเด็กในระดับตำบลมีข้อจำกัดด้านความรู้ ความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงานในบ้านพักเด็กและครอบครัว และข้อมูลจากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ประเทศไทย (UNICEF, 2562) ที่พบว่า ประเทศไทยขาดกระบวนการจัดให้มีกลไกคุ้มครองเด็กในระดับท้องถิ่น หรือการสร้างเจ้าหน้าที่ด้านการคุ้มครองเด็กให้ครอบคลุม รวมถึงการส่งเสริมสุขภาพให้เด็ก เพื่อรับรองการปกป้องคุ้มครองจากความรุนแรง การล่วงละเมิด การแสวงประโยชน์ การทอดทิ้ง ซึ่งจากการเก็บข้อมูลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้านการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564 (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2564) พบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ผ่านการชี้แจงแนวทางการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนขาดความรู้ ความเข้าใจ และใช้การตีความหรือแปลความหมายตามประสบการณ์ของตนเอง และผู้ปฏิบัติงานบางส่วนไม่ได้รับรู้การปฏิบัติงานผ่านการชี้แจงแนวทาง ไม่สามารถปฏิบัติงานตามขั้นตอนตามแผนปฏิบัติการได้ ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อประสิทธิภาพและเป้าหมายการขยายผลระบบคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบ สวนพันธุ์ (2560) ที่กล่าวถึงการรับรู้ที่เกิดจากการตีความของมนุษย์ ผ่านประสบการณ์ ความรู้ ทัศนคติ ความคิดเห็นและสภาพแวดล้อม ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติงาน

การศึกษานี้ มุ่งเน้นศึกษาการรับรู้และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการขยายผลระบบคุ้มครองเด็กในระดับตำบล และพัฒนาการปฏิบัติงานผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงการนำผลการศึกษามาเสนอต่อกรมกิจการเด็กและเยาวชน เพื่อวางแผนการดำเนินงานขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด ที่มีลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มีระดับการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่แตกต่างกัน
2. การรับรู้แนวคิดการคุ้มครองเด็ก มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล
3. การปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล มีความสัมพันธ์กับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด

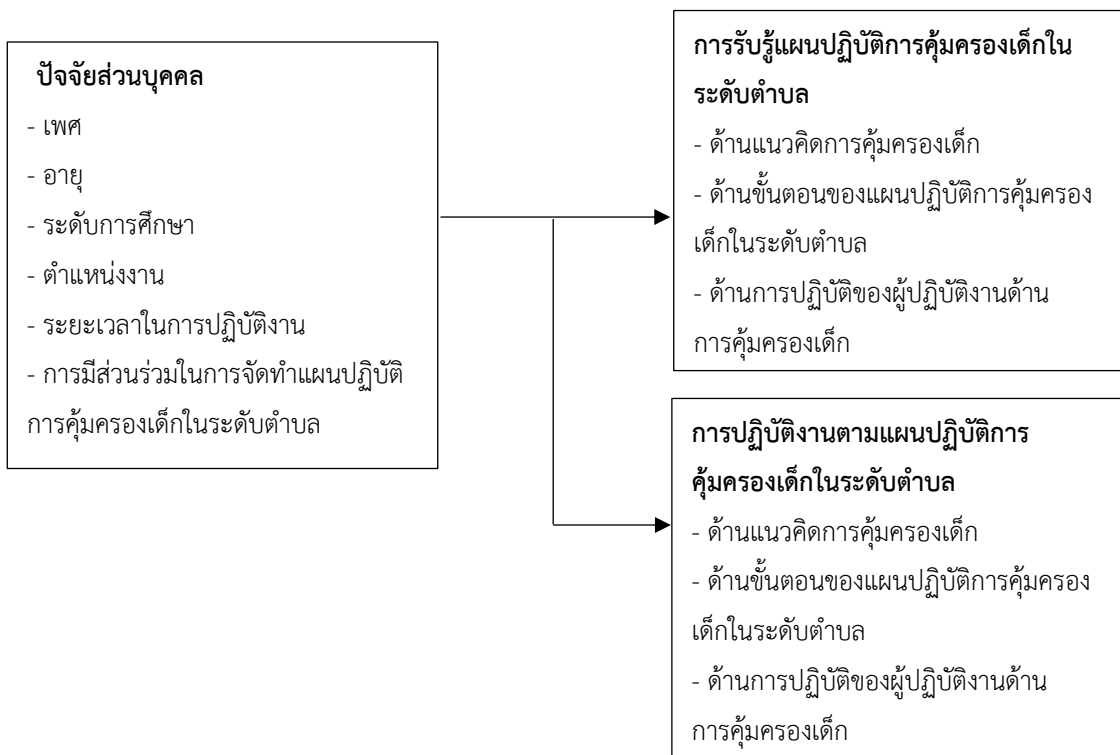
ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด
2. ขอบเขตด้านประชากร เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด สังกัดกรมกิจการเด็กและเยาวชน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วยบุคลากร 2 กลุ่ม ได้แก่

หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดละ 1 คน บุคลากรที่เป็นผู้รับผิดชอบงานคุ้มครองเด็กในระดับตำบล จังหวัดละ 2 คน ซึ่งเป็นนักวิชาชีพ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือนักพัฒนาสังคม จำนวน 3 รวมทั้งหมด 228 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ บ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด ยกเว้นบ้านพักเด็กและครอบครัวกรุงเทพมหานคร

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด ได้แก่ หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ นักจิตวิทยาหรือนักพัฒนาสังคม จำนวน 3 รวมทั้งหมด 228 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด ข้อมูลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล และข้อเสนอแนะซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด

3. การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม ซึ่งเมื่อตรวจสอบค่า IOC ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ที่ 0.765

4. การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) กับกลุ่มเป้าหมายใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือนักพัฒนาสังคม ในสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 30 ชุด และนำผลที่ได้รับไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) พบว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.932

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 การประสานงานกับกรมกิจการเด็กและเยาวชน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม รวมทั้งหมด 228 ฉบับ ได้รับข้อมูลกลับคืน จำนวน 223 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 97.8

6. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย
- 6.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนตามมาตรฐาน
 - 6.2 สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่า t (t-test) โดยการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มขึ้นไปที่เป็นอิสระต่อกัน โดยใช้ค่า F (F-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ รวมถึงการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 76.7) มีอายุระหว่าง 36 - 40 ปี (ร้อยละ 22.9) มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 65.5) มีตำแหน่งงาน คือ นักสังคมสงเคราะห์ (ร้อยละ 33.6) มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 44.8) และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล (ร้อยละ 70.4)

2. การรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

ตารางที่ 1 การรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

การรับรู้	ใช่	ไม่ใช่	ระดับการรับรู้
ด้านแนวคิดการคุ้มครองเด็ก	97.1	2.9	สูง
ด้านขั้นตอนแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล	98.7	1.3	สูง
ด้านการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก	97.3	2.7	สูง
รวม	97.7	2.3	สูง

จากการศึกษาผ่านการรับรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแนวคิดการคุ้มครองเด็ก ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักการคุ้มครองเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการรับรู้อยู่ในระดับสูง ด้านขั้นตอนแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล เป็นขั้นตอนและการให้ความหมายของขั้นตอนในแผนปฏิบัติการฯ พบว่ามีการรับรู้ในระดับสูง และด้านการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก ซึ่งเป็นการปฏิบัติภายใต้ขั้นตอนของแผนปฏิบัติการฯ ลักษณะการปฏิบัติ วิธีการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมต่อแผนปฏิบัติการฯ ของผู้ปฏิบัติต่อการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการฯ พบว่ามีการรับรู้ในระดับสูง โดยเมื่อรวมค่าเฉลี่ยของการรับรู้ทั้ง 3 ด้าน พบว่า ผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด มีการรับรู้ในระดับสูง และแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ด้านขั้นตอนแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ในระดับสูงมากกว่าด้านอื่นๆ

3. การปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

ตารางที่ 2 การปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

การปฏิบัติ	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
ด้านแนวคิดการคุ้มครองเด็ก	4.74	0.55	มากที่สุด
ด้านขั้นตอนแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล	4.58	0.690	มากที่สุด
ด้านการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก	4.5	0.742	มากที่สุด
รวม	4.61	0.661	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 การปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ผ่านความคิดเห็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแนวคิดการคุ้มครองเด็ก ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานภายใต้แนวคิด ทฤษฎีและหลักการคุ้มครองเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 ด้านขั้นตอนแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ซึ่งเป็นขั้นตอน รายละเอียด และความหมายของขั้นตอนในแผนปฏิบัติการฯ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 และด้านการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก ซึ่งเป็นการปฏิบัติภายใต้ขั้นตอนของแผนปฏิบัติการฯ ลักษณะการปฏิบัติ วิธีการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมต่อแผนปฏิบัติการฯ รวมถึงความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติต่อการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการฯ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.5 โดยค่าเฉลี่ยทั้งหมด มีค่าเท่ากับ 4.61 อยู่ในระดับมากที่สุด

4. การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปกับการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล กับการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลทั่วไปกับการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

ข้อมูลทั่วไป	การรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล
เพศ	ไม่แตกต่างกัน
อายุ	ไม่แตกต่างกัน
ระดับการศึกษา	ไม่แตกต่างกัน
ตำแหน่งงาน	ไม่แตกต่างกัน
ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	ไม่แตกต่างกัน
การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการความคุ้มครองเด็กในระดับตำบล	แตกต่างกัน*

หมายเหตุ: แตกต่างกัน คือ แตกกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ไม่แตกต่างกัน คือ ไม่แตกกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 จะเห็นว่า ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานและระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน มีการรับรู้แผนปฏิบัติการความคุ้มครองเด็กในระดับตำบลไม่แตกต่างกัน

ส่วนข้อมูลทั่วไป การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการความคุ้มครองเด็กในระดับตำบล มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการความคุ้มครองเด็กในระดับตำบลต่างกัน จะมีการรับรู้แผนปฏิบัติการความคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่ต่างกัน

5. การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปกับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล กับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล สามารถสรุปได้ ตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลทั่วไปกับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

ข้อมูลทั่วไป	การปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล
เพศ	ไม่แตกต่างกัน
อายุ	ไม่แตกต่างกัน
ระดับการศึกษา	ไม่แตกต่างกัน
ตำแหน่งงาน	ไม่แตกต่างกัน
ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	ไม่แตกต่างกัน
การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการความคุ้มครองเด็กในระดับตำบล	แตกต่างกัน*

หมายเหตุ: แตกต่างกัน คือ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ไม่แตกต่างกัน คือ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานและระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่ไม่แตกต่างกัน

ส่วนข้อมูลทั่วไป การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการความคุ้มครองเด็กในระดับตำบล มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการความคุ้มครองเด็กในระดับตำบลต่างกัน จะมีการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่แตกต่างกัน

6. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านแนวคิดคุ้มครองเด็ก กับการรับรู้ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านแนวคิดคุ้มครองเด็ก กับการรับรู้ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

		การรับรู้ด้านขั้นตอน
การรับรู้ด้านแนวคิดคุ้มครองเด็ก	ค่าสหสัมพันธ์	0.422**
	P	.002
	ระดับความสัมพันธ์	ต่ำ

หมายเหตุ: มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่า มีความสัมพันธ์เป็นไปในเชิงบวก และมีระดับความสัมพันธ์ในระดับความสัมพันธ์ต่ำมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 แสดงให้เห็นว่าหากมีการรับรู้ด้านแนวคิดคุ้มครองเด็กสูง ก็จะมีการรับรู้ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลสูงด้วยเช่นกัน

7. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล กับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลกับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

		การปฏิบัติงาน
การรับรู้	ค่าสหสัมพันธ์	-0.395**
	P	.004
	ระดับความสัมพันธ์	ต่ำ

หมายเหตุ: มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 6 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลกับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล พบว่า มีความสัมพันธ์เป็นไปในเชิงลบและมีระดับความสัมพันธ์ในระดับความสัมพันธ์ต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 แสดงให้เห็นว่าหากมีการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลในระดับสูง จะมีการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลในระดับน้อย (แปรผกผัน) กล่าวคือ หากผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด มีการรับรู้ในระดับสูง จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการฯ ที่แสดงออกผ่านการมีความรู้ ความเข้าใจ การตีความหรือแปลความหมายของแผนปฏิบัติการฯ ที่ไม่เป็นไปตามด้านแนวคิดการคุ้มครองเด็ก ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการฯ และด้านการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานฯ เช่น การปฏิบัติแบบข้ามขั้นตอน สลับขั้นตอน เพิ่มหรือลดทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการฯ อาจจะมีการปฏิบัติงานที่มากกว่าแผนปฏิบัติการฯ หรือน้อยกว่าแผนปฏิบัติการฯ และอาจจะได้ผลสำเร็จเช่นเดียวกับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการฯ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

1. การสรุปผลการศึกษา

1.1 เพศและอายุ ด้วยเพศและอายุของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัดที่แตกต่างกัน มีระดับการรับรู้และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่ไม่แตกต่างกัน ทำให้เกิดผลดีนโยบายด้านการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของหน่วยงาน

1.2 ระดับการศึกษา ด้วยระดับการศึกษาของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัดมีความแตกต่างกัน แต่มีรับรู้และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายด้านการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของหน่วยงานได้

1.3 ระยะเวลาในการปฏิบัติการ ด้วยระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด ที่มีความแตกต่างกัน โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่มุ่งยึดเด็กเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติงานและมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเด็กและครอบครัว จึงทำให้มีการรับรู้และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่ไม่แตกต่างกัน

1.4 ตำแหน่งงาน ด้วยตำแหน่งของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด มีความแตกต่างกัน แต่ด้วยความเป็นนักวิชาชีพ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักพัฒนาสังคม และตำแหน่งงานที่เป็นสายบริหารคือ หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัว ได้รับการบ่มเพาะความรู้ ความเข้าใจในภารกิจงานที่สอดคล้องกับตำแหน่งงาน ทำให้มีการรับรู้และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่ไม่แตกต่างกัน

1.5 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ด้วยผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้มีการรับรู้และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่แตกต่างกัน เพราะการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการเป็นความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ ทักษะและความคิดเห็น ส่งผลต่อความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงาน ความเข้าใจขั้นตอนของการปฏิบัติงาน รวมถึงเข้าใจรายละเอียดอย่างถ่องแท้ สามารถควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานได้อย่างตรงจุด ตรงประเด็นและเป็นไปตามขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล

ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และตำแหน่งงาน ที่แตกต่างกัน และพบว่า มีการรับรู้และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของภารตี เทพคายน์ (2564) ที่พบว่า การรับรู้ของบุคคล มาจากการแปลความ ตีความหมาย รวมถึงการสื่อสารนโยบายสามารถเข้าถึงบุคคลได้ ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน ส่งผลให้มีความเข้าใจไม่แตกต่างกัน ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลที่แตกต่างกัน ทำให้มีการรับรู้และการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันนั้น สอดคล้องกับสิทธิโชค วรานุสันติกูล (2546) และ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2549) ที่มองเห็นปัจจัยการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับรู้ เป้าหมายและสถานการณ์แวดล้อม ดังนั้นเมื่อผู้ปฏิบัติงานไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการ ย่อมทำให้มีการรับรู้และการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

2. การอภิปรายผลการศึกษา การรับรู้และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

2.1 ด้านแนวคิดการคุ้มครองเด็ก มีการรับรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ด้านแนวคิดการคุ้มครองในระดับสูง และการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.74 สอดคล้องกับการศึกษาของณรงค์ฤทธิ์ งามแผ้ว (2556) เกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับการรับรู้และการปฏิบัติงานของผู้ที่ทำหน้าที่คุ้มครองเด็ก ผ่านแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก ซึ่งการทำงานกับเด็กต้องวางตัวเด็กไว้เป็นศูนย์กลางในการคุ้มครอง ยึดเอาประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ (ฐิติมา โห้ล่ายอง, 2560) การส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดการคุ้มครองเด็ก จะเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถใช้เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม รวมถึงการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับบทบาท อำนาจหน้าที่และการให้บริการของบ้านพักเด็กและครอบครัว ที่อยู่ภายใต้แนวคิดการคุ้มครองเด็ก (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2560) ก็จะช่วยให้มีช่องทาง เครื่องมือ และเครือข่ายในการคุ้มครองเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการศึกษาของพิรพงษ์ ใจหาญ (2554) ที่กล่าวถึงการปฏิบัติงานคุ้มครองเด็ก ควรให้สมาชิกในชุมชนอาสาสมัคร กลุ่มพลังมวลชนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อป้องกันปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

2.2 ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล มีการรับรู้ในระดับสูง และการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.58 โดยขั้นตอนของแผนปฏิบัติการฯ เป็นขั้นตอน รายละเอียดและการให้ความหมายของขั้นตอนในแผนปฏิบัติการฯ สอดคล้องกับณรงค์วิทย์ แสนทอง (2554) ที่กล่าวไว้ว่า แผนปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงแผนงาน ไปสู่กิจกรรมย่อย ทำให้ดำเนินงานได้สะดวกมากขึ้น สอดคล้องกับณรงค์ฤทธิ์ งามแผ้ว (2556) ที่กล่าวถึงการรับรู้ขั้นตอนของการคุ้มครองเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญและจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก รวมถึงขั้นตอนต่างๆ ที่ส่งเสริมให้การทำหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จในการคุ้มครองเด็กสูงสุด สอดคล้องกับอัญมณี บุรณกานนท์ (2550) และลดาวัลย์ ปัญตะยัง และคณะ (2561) ที่กล่าวถึง การปกป้องคุ้มครองเด็กโดยชุมชนผ่านแผนบูรณาการทางสังคมเพื่อคุ้มครองเด็ก รวมถึงการจัดทำแผนงานในระดับพื้นที่ โดยภาครัฐต้องสนับสนุนองค์ความรู้ งบประมาณ เครื่องมือในการติดตามการคุ้มครองเด็ก สนับสนุนการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ เพื่อที่ในอนาคตเด็กทุกคน จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากภัยอันตราย อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สอดคล้องตามพัฒนาการ มีทักษะในการป้องกันตนเอง เด็บโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าและคุณภาพ และสอดคล้องกับการศึกษาของภาณุพล ทองดี (2563) ที่กล่าวถึง

การปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมเพื่อให้การดำเนินการตามขั้นตอนการคุ้มครองเด็กในมิติต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 ด้านการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก มีการรับรู้ด้านในระดับสูง และการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.50 สอดคล้องกับการศึกษาของณรงค์ฤทธิ์ งามแผ้ว (2556) จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดของการปฏิบัติงาน ตามแนวทางในการคุ้มครองเด็ก การปฏิบัติงานต้องมีความรวดเร็ว เพื่อความปลอดภัยของเด็ก รวมถึงสอดคล้องกับกลดาวัลย์ ปัญตะยัง และคณะ (2561) ที่พบว่า ประเด็นการคุ้มครองเด็กภาครัฐ ต้องร่วมมือ ส่งเสริมและประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำแผนงานในพื้นที่ โดยภาครัฐสนับสนุนองค์ความรู้ งบประมาณ เครื่องมือในการติดตาม สนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่ ติดตามความก้าวหน้า รวมถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับกรมกิจการเด็กและเยาวชน (2560) ที่กำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก มีกระบวนการสร้างระบบกลไกการเฝ้าระวังและคุ้มครองเด็กแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองเด็ก สนับสนุนให้คณะกรรมการคุ้มครองเด็กระดับตำบลมีการจัดทำข้อมูลเด็กระดับตำบล ผ่านการใช้เครื่องมือแบบคัดกรองเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงดูเด็กตามมาตรฐานขั้นต่ำ (CMST) มีการช่วยเหลือเด็กรายบุคคล หรือรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาศักยภาพ หรือกรณีที่เด็กต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพก็สามารถส่งต่อไปบ้านพักเด็กและครอบครัวได้ รวมไปถึงการติดตามและการประเมินผลการดำเนินการช่วยเหลือเด็กร่วมกับคณะกรรมการคุ้มครองเด็กระดับตำบลและภาคีเครือข่าย เพื่อวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

กล่าวได้ว่าจากการศึกษาการรับรู้และการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด ผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ร่วมกัน มีสภาพแวดล้อมร่วมกัน ย่อมทำให้เกิดการรับรู้ไปในทิศทางเดียวกัน ริญญรัตน์ กิตพัฒนธินโชติ (2554) และนิติพล ภูตะโชติ (2556) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นความรู้ ความจำที่เกิดจากการได้รับฟัง ได้ยิน การอ่าน การได้เห็น หรือเกิดจากประสบการณ์ที่พบเจอ เมื่อรับรู้และเห็นด้วยตรงกัน ส่งผลดีหรือเป็นไปในทางที่ดี แต่หากเกิดการรับรู้ที่ไม่ตรงกัน ย่อมส่งผลเสียหรือผลร้ายต่อองค์กร นอกจากนี้ยังคล้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของสิทธิโชค วรานุสันติกุล (2546) และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2549) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ ประกอบด้วยทัศนคติ ประสบการณ์ ความคาดหวัง ความสนใจ และความต้องการ

2.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านแนวคิดคุ้มครองเด็ก กับการรับรู้ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล จากการศึกษา พบว่า หากผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด มีการรับรู้ด้านแนวคิดการคุ้มครองเด็กในระดับดีมากแล้ว จะส่งผลให้มีการรับรู้ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลมากด้วยเช่นกัน ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก มีระดับความสัมพันธ์ต่ำ แสดงให้เห็นความรู้ ความเข้าใจผ่านแนวคิดการคุ้มครองเด็กและถ่ายทอดไปยังขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล สอดคล้องกับการศึกษาของณรงค์ฤทธิ์ งามแผ้ว (2556) ที่พบว่า การปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดของกฎหมาย รวมถึงแนวคิดการคุ้มครองเด็กที่คำนึงถึงความปลอดภัยของเด็ก และยึดหลักการให้ความสำคัญกับเด็ก และหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก เป็นข้อพิจารณาในการดำเนินการ และสอดคล้องกับ ภารดี เทพคาย (2564) ที่พิจารณาความสัมพันธ์ของการรับรู้ความเข้าใจในนโยบาย ส่งผลต่อการปฏิบัติงานและพฤติกรรมของบุคลากร และสอดคล้องกับ Roongtiwa และ Linjong (2016) ที่กล่าวถึงความรู้เดิม ประสบการณ์ สติปัญญา ความทรงจำ ความคาดหวัง การให้คุณค่า เป็นต้น โดยจะเลือกแปลความหมายของการรับรู้เข้ากับความรู้สึกของตนเองมากที่สุด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การรับรู้ด้านแนวคิดคุ้มครองเด็ก กับการรับรู้ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล มีลักษณะที่เชื่อมโยงกับและมีการรับรู้ในระดับสูงเช่นเดียวกัน

2.5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลกับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล จากการศึกษา พบว่า หากผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด มีการเรียนรู้แผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลในระดับมากแล้ว จะส่งผลให้มีระดับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลในระดับน้อย เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์เชิงลบ และมีระดับความสัมพันธ์ต่ำ แสดงให้เห็นว่าหากมีการเรียนรู้ในระดับสูง ที่แสดงผ่านการมีความรู้ ความเข้าใจในแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล จะทำให้การปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเป็นการแปรผกผัน ซึ่งหากผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็กในบ้านพักเด็กและครอบครัว 76 จังหวัด มีการเรียนรู้ในระดับสูง จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการฯ ที่แสดงออกผ่านการมีความรู้ ความเข้าใจ การตีความหรือแปลความหมายของแผนปฏิบัติการฯ ที่ไม่เป็นไปตามด้านแนวคิดการคุ้มครองเด็ก ด้านขั้นตอนของแผนปฏิบัติการฯ และด้านการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานฯ เช่น การปฏิบัติแบบข้ามขั้นตอน สลับขั้นตอน เพิ่มหรือลดทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการฯ อาจจะมีการปฏิบัติงานที่มากกว่าแผนปฏิบัติการฯ หรือน้อยกว่าแผนปฏิบัติการฯ และอาจจะได้ผลสำเร็จเช่นเดียวกับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการฯ สอดคล้องกับนิติพล ภูตะโชติ (2556) ที่กล่าวถึงการแสดงออกของบุคคลที่สืบเนื่องมาจากการรับรู้ โดยความรู้ ความเข้าใจ ความต้องการ ค่านิยม ทักษะของบุคคลที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลให้มีการตอบสนองที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. **ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย** กรมกิจการเด็กและเยาวชน ควรปรับปรุงนโยบายการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็ก ให้ครบถ้วนทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ โดยให้มีการประสานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ มีการกำกับ ติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และควรมีการกำหนดตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล สำหรับบ้านพักเด็กและครอบครัว เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม และเป็นเป้าหมายในการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็กในระดับตำบลอย่างจริงจัง

2. **ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ** บ้านพักเด็กและครอบครัว ควรส่งเสริมการทำงานคุ้มครองเด็กในระดับตำบลร่วมกับเครือข่ายการคุ้มครองเด็กภายในจังหวัด บูรณาการทรัพยากรและองค์ความรู้ และบ้านพักเด็กและครอบครัว ควรจัดอบรมพัฒนาศักยภาพ พัฒนาองค์ความรู้และทักษะการปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก ให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีการทบทวนแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล หรือกิจกรรมถอดบทเรียนประจำปีร่วมกับเครือข่ายการคุ้มครองเด็กที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีการออกแบบแนวทางหรือคู่มือการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ภายในจังหวัดร่วมกัน

3. **ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป** ควรศึกษาประสิทธิภาพ หรือความสำเร็จของการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็กผ่านแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กในระดับตำบล เพื่อให้สามารถประเมินผลการนำนโยบายด้านการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็กในระดับตำบลไปปฏิบัติใช้ รวมทั้งเป็นการค้นหาตัวอย่างที่ดี ปัญหา อุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็กในภาพรวมให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2561). **แนวทางการจัดให้มีระบบคุ้มครองเด็กระดับท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2562). **พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2549). **จิตวิทยาสังคม**. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติพล ภูตะโชติ. (2556). **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: วี พรินท์.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2546). **จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ด.

- อัญมณี บูรณกานนท์. (2550). แผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาเด็กยากจน 3 ปี (พ.ศ. 2550-2552). กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ฤทธิ์ งามแฉ่ง. (2556). การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหิดล, บัณฑิตวิทยาลัย.
- ริญญารัตน์ กิติพัฒน์ธนาโชติ. (2554). การรับรู้ของผู้ดูแลคนพิการเกี่ยวกับสิทธิคนพิการและสิทธิคนพิการตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.
- ฐิติมา ให้อายอง. (2560). การสังเคราะห์องค์ความรู้การคุ้มครองทางสังคมในกลุ่มเด็ก. วารสารสุทธิปริทัศน์, 31(97), 1-9.
- พีระพงษ์ ใจหาญ. (2554). ความรู้ ทักษะในการดำเนินงานการคุ้มครองเด็กของประชาชนในชุมชนตำบลอ่าวน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.
- ภาณุพล ทองดี. (2563). กระบวนการดำเนินงานและปัญหาและอุปสรรคในการจัดบริการครอบครัวอุปถัมภ์ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
- ลดาวีลย์ ปัญตะยัง และคณะ. (2561). การพัฒนาระบบคุ้มครองเด็กในสังคมไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 20(1), 225-239.
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2560). แนวทางปฏิบัติการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็กระดับท้องถิ่น. (อัดสำเนา).
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2562). รายงานการขยายผลระบบคุ้มครองเด็กในระดับตำบล ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. (อัดสำเนา).
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2554). การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Annual Action Plan). (อัดสำเนา).
- ภารดี เทพคายอน. (30 กรกฎาคม 2564). การศึกษาระดับการรับรู้และความเข้าใจของบุคลากรสายสนับสนุน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อนโยบายความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติงาน. สืบค้นจาก <https://www.km.nida.ac.th/th/all-category/research-menu>.
- Roogtiwa, J. & Linjong, P. (2016). Tourists' Psychological Factors Perception Affecting the Image of Pra That Phanom in Nakhonphanom Province. WMS Journal of Management, 5(2), 77-97.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดด้วยความสมัครใจของ
ผู้ป่วยยาเสพติด: กรณีศึกษาโรงพยาบาลธัญญารักษ์ปัตตานี

Factors related to decision of not receiving voluntary drug treatment program:

A case of Thanyarak Pattani Hospital

รวีกานต์ ชาวสวน¹

วิไลภรณ์ โคตรบึงแก²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด: กรณีศึกษาโรงพยาบาลธัญญารักษ์ปัตตานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด โดยใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Method) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยแบบสอบถาม จำนวน 92 ราย และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 3 ราย จากกลุ่มผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดในรูปแบบผู้ป่วยใน ด้วยระบบบังคับบำบัดโรงพยาบาลธัญญารักษ์ปัตตานี การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์อันประกอบไปด้วย 3 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยด้านครอบครัว 2) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม 3) ปัจจัยด้านตัวบุคคล ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า ด้านการตระหนักถึงการเข้ายาเสพติดในครอบครัว (r เท่ากับ .463) มีความสัมพันธ์มากที่สุด และด้านรูปแบบการเลี้ยงดู (r เท่ากับ .169) พบว่ามีความสัมพันธ์น้อยที่สุดต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษา ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า ปัจจัยด้านตัวบุคคลส่งผลต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษามากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านครอบครัว และสุดท้าย ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดน้อยที่สุด จากผลการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับการบำบัดรักษาเสพติด ควรเน้นการทำงาน เพื่อผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาทางสังคมของผู้ใช้ยาเสพติดในเชิงนโยบาย มีการทำงานร่วมกับครอบครัว และชุมชนเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติด และกระบวนการบำบัดรักษาเสพติด เพื่อจูงใจให้ผู้ใช้ยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจมากขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการตัดสินใจ, ระบบสมัครใจ, กระบวนการบำบัดรักษาเสพติด

Abstract

The study on “Factors Affecting Decision Not to Enter Voluntary Drug Treatment of Drug-Addicted Patients: A Case Study of Thanyarak Pattani Hospital” aimed to study the factors affecting decision making. Do not enter voluntary drug treatment of drug addiction patients using the Mixed Method to collect quantitative data from 92 patients and collect qualitative data through in-depth interviews with 3 patients from drug-addicted patients who received a compulsory treatment system at Thanyarak Pattani Hospital. The quantitative data analysis was statistically analyzed by using Pearson's correlation coefficient. The

¹ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ศิลปาคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

statistical significance level was set at 0.05 and the qualitative data was analyzed according to the objectives, which consisted of 3 factors: 1) family factors, 2) environmental factors, 3) personal factors. The quantitative findings showed that family drug awareness ($r = .463$) was the most correlated and parenting ($r = .169$) was the least correlated towards the decision not to receive treatment. The results of the qualitative study revealed that individual factors influenced the decision to seek treatment the most. followed by family factors and environmental factors that influenced the decision to seek treatment the least

Keywords: decision-making process, voluntary system, drug treatment

บทนำ

จากประสบการณ์การทำงานกับผู้ป่วยยาเสพติดในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ประจำโรงพยาบาลธัญญารักษ์ปัตตานี พบว่าปัญหาเสพติดมีความสัมพันธ์ต่อปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ทั้งการก่อสถานการณ์ความไม่สงบและปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้เข้าบำบัดจะกระทำพฤติกรรมรุนแรงต่อครอบครัวมากถึงร้อยละ 92.2 ทั้งด้านจิตใจอารมณ์ การเงินทรัพย์สิน ร่างกาย และพฤติกรรมรุนแรงทางเพศ (สุจิตตา ฤทธิมนตรี, 2554) ดังนั้น เพื่อลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด การบำบัดรักษายาเสพติดจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยงานวิจัยของอังกู ภัทรกรและนันทา ชัยพิชิตพันธ์ (2558, น. 71-81) ได้ชี้ให้เห็นว่าระบบการรักษาผู้ป่วยยาเสพติดในระบบสมัครใจสามารถเลิกใช้ยาเสพติดได้มากกว่าระบบบังคับบำบัด 1.56 เท่า ในครั้งนี้ทางภาครัฐได้ออกนโยบายเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ใช้ยาเสพติดสามารถเข้ารับ การบำบัดฟื้นฟูโดยไม่ถือว่ามีความผิด และจะได้รับการบำบัดรักษาอย่างถูกต้อง ในสถานพยาบาลของรัฐทุกแห่งทั่วประเทศ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2560) ภายใต้แนวคิดและนโยบาย “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” แต่ยอดจำนวนผู้เข้ารับการรักษาด้วยระบบสมัครใจตามนโยบายดังกล่าวยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ตรงกันข้าม กลับมีจำนวนผู้เข้ารับการรักษาด้วยระบบบังคับบำบัดมากขึ้นในทุกปี นั่นแสดงให้เห็นว่ายังคงมีผู้ใช้ยาเสพติดอยู่อีกเป็นจำนวนมากที่ไม่เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาเสพติด และมีความเสี่ยงที่จะก่อปัญหาความรุนแรงในอนาคต เพื่อลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากปัญหาด้านยาเสพติด และเพื่อจูงใจให้ผู้ใช้ยาเสพติดตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการรักษาเสพติดด้วยความสมัครใจในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติด และนำผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาการทำงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้มีความ สอดคล้องกับปัจจัยดังกล่าว แต่การเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดและการเปิดเผยตนเองของกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดที่ยังไม่เข้าสู่ กระบวนการบำบัดนั้นเป็นการยากต่อการเข้าถึง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดที่เข้าสู่ระบบบังคับบำบัดซึ่งอยู่ใน กระบวนการบำบัดรักษาแบบผู้ป่วยในที่มีลักษณะใกล้เคียงกันแทน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการรักษาเสพติดด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด

สมมติฐานของการวิจัย

สัมพันธ์ภาพในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดู การปรับตัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัว การถูกตีตราจากคนในสังคม อิทธิพลของเพื่อน และสภาพแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นให้ใช้สารเสพติด มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจไม่เข้ารับ การบำบัดด้วยความสมัครใจ

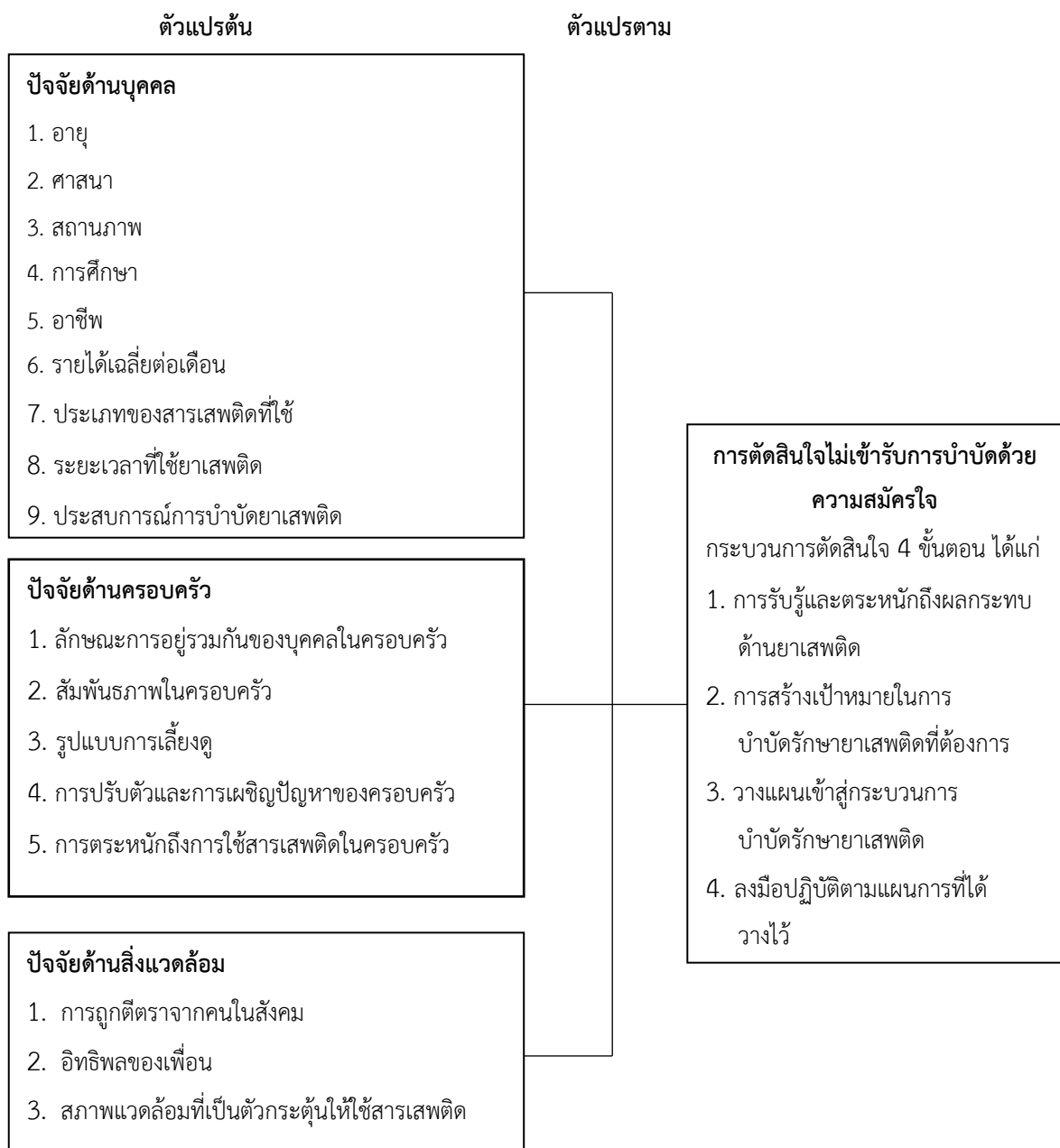
ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา: ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจไม่เข้ารับการรักษาพยาบาลด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านตัวบุคคล ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา: ผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยใน ด้วยระบบบังคับบำบัด ที่โรงพยาบาลธัญารักษ์ปัตตานี จำนวน 120 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่: โรงพยาบาลธัญารักษ์ปัตตานี

ขอบเขตด้านระยะเวลา: 1 ปี หลังจากได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการรักษาพยาบาลด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด: กรณีศึกษาโรงพยาบาลธัญญารักษ์ปัตตานี” ใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Method) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการรักษาพยาบาลด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Selection Interview) และทำพร้อมไปกับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยจะเริ่มเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน หลังจากนั้นจึงจะเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพต่อทันที ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้ป่วยยาเสพติดที่ยังคงรับการรักษาในรูปแบบผู้ป่วยในด้วยระบบบังคับบำบัด โรงพยาบาลธัญญารักษ์ปัตตานี จังหวัดปัตตานี จำนวนเฉลี่ย 120 คน โดยมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) คำนวณโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan กำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างมาจำนวน 92 คน ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ผู้ป่วยยาเสพติดที่มีภาวะเสพยาเสพติดรุนแรง (Hard core) จำนวน 3 คน ที่จะเข้าเป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพนั้นจะต้องให้ข้อมูลเชิงปริมาณด้วย โดยการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์นั้นจะใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมายหรือการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงภายใต้กรอบของการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ของกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าร่วมการวิจัย สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้ เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Inclusion Criteria) ได้แก่ 1. อายุ 18 ปีขึ้นไป 2. สามารถฟัง พูด อ่าน เขียนและสื่อสารเป็นภาษาไทยขั้นพื้นฐานได้ 3. เข้ารับการรักษาด้วยระบบบังคับบำบัด 4. อยู่ในระยะฟื้นฟูสมรรถภาพเกณฑ์การคัดออกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Exclusion Criteria) ได้แก่ 1. อยู่ระหว่างการรับโปรแกรมการบำบัดพฤติกรรม 2. ได้รับการวินิจฉัยจากทางแพทย์ว่ามีอาการทางจิตเวชที่เกิดจากยาเสพติดร่วมด้วย และรับประทุษยาเพื่อรักษาอาการทางจิตเวชที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด ตั้งแต่ก่อนเข้ารับการรักษา หรือระหว่างเข้ารับการรักษาจนถึงปัจจุบัน เกณฑ์การถอนกลุ่มตัวอย่างออกจากโครงการวิจัย (Discontinuation Criteria) ได้แก่ 1. หลบหนีออกจากสถานพยาบาลหลังได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง 2. เกิดภาวะเครียดหรือกดดันระหว่างการร่วมวิจัย 3. มีการปรับเปลี่ยนแผนการรักษาไปรับการรักษาที่อื่นๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขออนุมัติการวิจัยและขอการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันธัญญารักษ์ ปทุมธานี หลังงานวิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมแล้วผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. คัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัยตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้แนะนำตัว สร้างสัมพันธภาพและชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมวิจัยทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลให้แก่ผู้เข้าร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องทราบ
2. แจกแบบสอบถามให้ผู้เข้าร่วมงานวิจัย ผู้วิจัยจะเข้าไปแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง
3. การเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ให้ผู้ร่วมวิจัยตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ประมาณ 30-60 นาที ซึ่งลักษณะข้อคำถามในแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามชนิดปลายปิดและปลายเปิด (Closed ended and Open ended) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ปัจจัยด้านตัวบุคคล ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนที่ 3 กระบวนการตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาพยาบาล ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นอื่นๆ เพิ่มเติม
4. เก็บคืนแบบสอบถามพร้อมตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำไปประมวลผลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ทางสถิติ

5. สำหรับผู้ที่เป็นกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยเชิงคุณภาพ จะเป็นผู้ป่วยยาเสพติดที่มีภาวะเสพติดรุนแรง (Hard core) จำนวน 3 คน ที่ผ่านการทำแบบสอบถามแล้ว จะมีการนัดวันสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพิ่มเติมต่อ โดยจะสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้ร่างแนวคำถามไว้

6. นำข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อทดสอบสมมติฐานของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลเชิงปริมาณไปวิเคราะห์แปรผลด้วยค่าสถิติต่างๆ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

แบบสอบถามส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ป่วยยาเสพติด ใช้สถิติหาค่าร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (Frequencies) ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยในแบบสอบถามส่วนที่ 2 และ 3 สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequencies) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดู การปรับตัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัว และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การถูกตีตราจากคนในสังคม อิทธิพลของเพื่อน และสภาพแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นให้ใช้สารเสพติด ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจ ใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่เป็นตัวแปรระดับ Nominal และ Ordinal Scale ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่อยู่ในระดับ Interval Scale ใช้การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนแบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation) หรือเพียร์สันไคสแควร์ (Pearson Chi-Square) ในโปรแกรม SPSS สำหรับการคำนวณค่าสถิติดังกล่าว

ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกวิเคราะห์ข้อมูลโดยการถอดเทป ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน และสมบูรณ์ของข้อมูล แยกแยะตีความจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนา และนำข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นถึงปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์กันกับการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพที่ได้มาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับ ดังนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านบุคคลในเชิงปริมาณ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 92 คน พบว่า มีอายุเฉลี่ย 29.92 ปี ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 8,482.42 บาท นับถือศาสนาอิสลาม/มุสลิม ร้อยละ 78.26 สถานภาพโสด ร้อยละ 50 พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา คิดเป็นร้อยละ 39.13 การศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 33.70 ประเภทของสารเสพติดที่ส่วนใหญ่ใช้มากที่สุด คือ ยาบ้า ร้อยละ 32.07 มีระยะเวลาในการใช้ยาเสพติดเป็นระยะเวลามากกว่า 5 ปี - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.48 เคยมีประสบการณ์เข้ารับการบำบัดยาเสพติดในสถานบำบัดยาเสพติดมาแล้วอย่างน้อย 1 ครั้ง จากจำนวนผู้เคยมีประสบการณ์บำบัดยาเสพติดทั้งหมด 100 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 47.00 และเคยเข้ารับการบำบัดยาเสพติดในสถานบำบัดยาเสพติดจำนวน 1 ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.42 โดยส่วนใหญ่เข้ารับการบำบัดยาเสพติดเป็นครั้งสุดท้ายในช่วงปี พ.ศ. 2558 - 2562 คิดเป็นร้อยละ 40.43

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดู การปรับตัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัว การตระหนักถึงการใช้ยาเสพติดในครอบครัว การถูกตีตราจากคนในสังคม อิทธิพลของเพื่อน และสภาพแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นให้ใช้สารเสพติดกับการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจ (n = 92)

ปัจจัย	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	ระดับความสัมพันธ์	ระดับนัยสำคัญ Sig. (2-tailed)
	การตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจ		
สัมพันธ์ภาพในครอบครัว	.361*	ระดับปานกลาง	.000
รูปแบบการเลี้ยงดู	.169	ระดับต่ำ	.108
การปรับตัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัว	.323*	ระดับปานกลาง	.002
การตระหนักถึงการใช้ยาเสพติดในครอบครัว	.463*	ระดับปานกลาง	.000
การถูกตีตราจากคนในสังคม	.284*	ระดับต่ำ	.006
อิทธิพลของเพื่อน	.241*	ระดับต่ำ	.021
สภาพแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นให้ใช้สารเสพติด	.357*	ระดับปานกลาง	.000

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 1.38 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ปัจจัยด้าน 1) สัมพันธ์ภาพในครอบครัว 2) การปรับตัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัว 3) การตระหนักถึงการใช้ยาเสพติดในครอบครัว และ 4) สภาพแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นให้ใช้สารเสพติด มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจ และปัจจัยด้าน 1) รูปแบบการเลี้ยงดู 2) การถูกตีตราจากคนในสังคม และ 3) อิทธิพลของเพื่อน ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจ

สรุปผลการศึกษาเชิงคุณภาพ ในเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ที่มีภาวะเสพติดรุนแรง (Hard core) จำนวน 3 คน ที่ผ่านการบำบัดทดสอบเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณแล้วมาสัมภาษณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่าน มีข้อมูลส่วนบุคคลดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 อายุ 45 ปี นับถือศาสนา พุทธ สถานภาพ โสด อาศัยอยู่กับ บิดามารดา ไม่ได้ประกอบอาชีพมีรายได้จากผู้อื่นให้และสวัสดิการเบี้ยยังชีพจากรัฐบาล มีโรคประจำตัวเป็นโรคอ้วน ใช้ยาบ้าและเฮโรอีน มา 19 ปี เคยเข้ารับการบำบัดรักษาด้วยระบบบังคับบำบัด 3 ครั้ง และระบบสมัครใจเข้ารับการบำบัดหรือพยายามเลิกด้วยตนเอง 5 ครั้ง ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 อายุ 28 ปี นับถือศาสนา พุทธ สถานภาพ หย่าร้าง อาศัยอยู่กับ บิดามารดาและน้องสาว ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 9,000-12,000 บาท ไม่มีโรคประจำตัว ใช้ยาบ้า เฮโรอีนและน้ำกระท่อม มา 24 ปี เคยเข้ารับการบำบัดรักษาด้วยระบบบังคับบำบัด 3 ครั้ง และระบบสมัครใจเข้ารับการบำบัดหรือพยายามเลิกด้วยตนเอง 10 ครั้ง ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 อายุ 43 ปี นับถือศาสนา อิสลาม สถานภาพ สมรส อาศัยอยู่กับ มารดาและภรรยา ประกอบอาชีพ ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 9,000-12,000 บาท มีโรคประจำตัวเป็นโรคอ้วน ใช้ยาบ้าและน้ำกระท่อม มา 6 ปี เคยเข้ารับการบำบัดรักษาด้วยระบบบังคับบำบัด 2 ครั้ง และไม่เคยระบบสมัครใจเข้ารับการบำบัดหรือพยายามเลิกด้วยตนเอง

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญในเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านครอบครัว ครอบครัวเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้ใช้ยาเสพติดมากที่สุด การแสดงออก มุมมอง ความรู้สึก รวมถึงสัมพันธภาพในครอบครัว สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะนำไปสู่การสร้างความคิดและพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในการแก้ไขปัญหาเสพติด ครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติดส่วนใหญ่รับรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น แต่ไม่สามารถห้ามปราม หรือหยุดพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดได้ เนื่องจากผู้ใช้ยาเสพติดมักจะตอบโต้กลับด้วยพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง จนทำให้สุดท้ายแล้วครอบครัวจะต้องยอมรับการใช้ยาหรือสารเสพติดบางชนิด อย่างเช่น การใช้फीcker ท่อม แต่ถ้าหากครอบครัวมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับยาเสพติดและการบำบัดยาเสพติด ก็จะตักเตือนผู้ใช้ยาเสพติดให้เข้ารับการบำบัดรักษาอย่างเป็นประจำ ปัญหาเสพติดในครอบครัวไม่กระทบเพียงสัมพันธภาพแต่หากกระทบถึงปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัวด้วย การใช้ยาเสพติดทำให้ครอบครัวมีรายจ่ายที่มากขึ้น แต่ผู้ใช้ยาเสพติดยังคงตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดเพราะกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในการบำบัด และการขาดรายได้ในช่วงระหว่างการบำบัดรักษา

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มเพื่อน ชุมชน และศาสนา ล้วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ใช้ยาเสพติด การใช้ยาเสพติดในชุมชนถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ ในบางชุมชนมีทั้งผู้ซื้อและผู้ขายยาเสพติดอยู่ร่วมกัน ยาเสพติดจึงเป็นสิ่งสามารถหาซื้อได้ง่าย และสะดวกสบาย แม้ในบางชุมชนจะเป็นชุมชนปลอดสารเสพติดแต่หากมีเครือข่ายเพื่อนที่ใช้ยาเสพติด หรือรู้แหล่งซื้อขาย ผู้ใช้ยาเสพติดจะสามารถติดต่อโทรหากันแล้วจึงนัดหมายรับส่งด้วยตนเองหรือผ่านทางไปรษณีย์ได้ การใช้ยาเสพติดไม่จำเป็นที่จะต้องใช้เงินเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป การใช้फी การใช้ซื้อแลกเปลี่ยน หรือการซื้อแบบเหมาหมด ยิ่งจูงใจให้ผู้ใช้ยาเสพติดยังวนเวียนอยู่ในวงจรการใช้ยาเสพติดเช่นเดิม ไม่สนใจเรื่องการบำบัดรักษา แม้ผู้ใช้ยาเสพติดบางคนจะเคยรับการบำบัดรักษาแล้วแต่เมื่อต้องกลับไปเจอบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมเดิมก็จะทำให้หวนคิดถึงและกลับไปใช้ยาเสพติด โดยไม่สนใจการบำบัดที่ผ่านมาและไม่สนใจว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งผิดกฎหมายหรือผิดหลักคำสอนของศาสนา

3. ปัจจัยด้านตัวบุคคล ถึงแม้จะรู้ว่าครอบครัวและบุคคลรอบข้างนั้นได้รับผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด แต่ผู้ใช้ยาเสพติดยังคงตัดสินใจที่จะไม่เข้ารับการบำบัดรักษาด้วยระบบสมัครใจด้วยเหตุผลเฉพาะบุคคลหลายประการ การใช้ยาเสพติดเป็นวิธีการผ่อนคลายจากการใช้แรงงานที่ได้ผลดี รวดเร็ว และสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าการทำกิจกรรมอื่น จึงทำให้เกิดการใช้อย่างต่อเนื่องและเกิดความชะล่าใจในการเข้ารับการบำบัดรักษา รวมไปถึงประเด็นเรื่องภาษาและระดับการศึกษาในสถานศึกษาสายสามัญของผู้ใช้ยาเสพติด เนื่องจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยมีเอกลักษณ์ทางภาษาชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ร้อยละ 83 ใช้ภาษามลายูในการติดต่อสื่อสาร (มูนิธิเราะ ผดุง และคณะ, 2561) และมีภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง การที่ต้องเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลที่ใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการสื่อสาร จึงทำให้ผู้ป่วยยาเสพติดที่ไม่ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนที่สอนภาษาไทยควบคู่กับภาษามลายู ต้องปรับตัวอย่างหนักกับวิธีการบำบัดและภาษาที่ไม่ถนัด ดังนั้น เมื่อผู้ใช้ยาเสพติดต้องการเลิกใช้ยาเสพติด วิธีการบำบัดในรูปแบบอื่นๆ จึงเข้ามาเป็นตัวเลือกในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการพยายามเลิกด้วยตนเอง การทำตามคำบอกเล่าจากปากต่อปาก การทำพิธีกรรมความเชื่อ หรือการเข้าโรงเรียนพอเนาะ เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษาเสพติดด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด: กรณีศึกษาโรงพยาบาลธัญญารักษ์ปัตตานี นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานได้ ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษาเสพติดด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า มี 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

จากวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด ด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด จากการสำรวจข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 92 คน ในด้านปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ใช้ยาเสพติดส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในสถานภาพโสด มีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ที่ระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ย 8,482.42 บาท อาศัยอยู่กับบิดามารดา ใช้ยาบ้าเป็นหลัก ระยะเวลาที่ใช้ยาเสพติดอยู่ในช่วง 5-10 ปี เคยเข้ารับการบำบัดนานบำบัดยาเสพติดมาแล้วอย่างน้อย 1 ครั้ง ในช่วง 1-5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2558-2562) ซึ่งข้อมูลปัจจัยด้านตัวบุคคลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับลักษณะประชากรภาพรวมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรอซิดะห์ มะสะแม (2554) ทั้งในเรื่องเพศที่เพศชาย สถานภาพโสด และระยะเวลาที่ใช้สารเสพติดปัจจัยส่วนบุคคลจึงไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจ แต่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นๆ ดังต่อไปนี้ ปัจจัยด้านครอบครัว ที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดฯ ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดู การปรับตัว การเผชิญปัญหาทั่วไปของครอบครัว และการตระหนักถึงการเข้ายาเสพติดในครอบครัว ข้อมูลจากงานวิจัยได้สะท้อนให้เราเห็นว่ายาเสพติดสามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้ทุกช่วงวัย ทุกสถานภาพ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนเท่านั้น การที่ครอบครัวต้องอยู่ด้วยกันตลอดเวลา ทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัดเหมือนขาดพื้นที่ส่วนตัวและแม่จะเคยผ่านการบำบัดยาเสพติดแล้ว เมื่อกลับไปอยู่ในครอบครัวบางครั้งก็เกิดความรู้สึกเหมือนถูกจ้องจับผิด ไร้คุณค่า ไร้ตัวตนเมื่ออยู่ในครอบครัว จึงใช้ยาเสพติดซ้ำเพื่อจะได้สามารถกลับไปอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่ตนได้รับการยอมรับมากกว่าการอยู่กับครอบครัว หรือบางครั้งอาจเป็นเรื่องความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ คือ การที่รายได้ไม่เพียงพอ จึงทำให้บุคคลยอมที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด (รอซิดะห์ มะสะแม, 2554) ด้วยการเข้าไปเป็นผู้ค้าหรือผู้เดินยาเพื่อให้ได้เงินมาใช้ในครอบครัว เมื่อครอบครัวและผู้ป่วยยาเสพติดไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันและอยู่ร่วมกันได้ ปัญหายาเสพติดยังคงวงเวียนอยู่ในครอบครัว ด้วยวิถีชีวิตของชาวมุสลิมที่มักจะอยู่ด้วยกันแบบเป็นครอบครัวใหญ่ ดังนั้นหากเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว ความคิดเห็นของหัวหน้าครอบครัวอย่างบิดา มารดา หรือผู้อาวุโสในครอบครัว ย่อมจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสมาชิกในครอบครัวคนที่เหลืออย่างมาก โดยผู้วิจัยสามารถแยกวิธีการจัดการปัญหายาเสพติดของครอบครัวออกได้เป็น 3 ทาง คือ

- 1) การดักเตือน ชักชวน หรือยื่นข้อเสนอแนะ ให้รางวัล สร้างแรงจูงใจให้ผู้เข้ายาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา
- 2) การใช้อำนาจการตัดสินใจอย่างเด็ดขาดในการบังคับให้ผู้เข้ายาเสพติดไปบำบัด ด้วยการอุ้มมาสถานบำบัด หลอกมา หรือโทรเรียกให้ตำรวจจับผู้เข้ายาเสพติดที่บ้านเพื่อนำมาส่งที่สถานบำบัดหรือดำเนินคดีตามกฎหมาย
- 3) การเมินเฉยและยอมรับกับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดที่เกิดขึ้น

นอกจากปัจจัยด้านครอบครัวแล้ว ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติดฯ อย่างเช่น การรวมกลุ่มกันของกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดนอกชุมชนมีให้เห็นมากขึ้นจากเดิมที่เคยรวมกลุ่มกันเพียงในหมู่บ้านหรือพื้นที่ใกล้เคียง ก็เริ่มขยายวงสังคมกว้างมากขึ้น การรวมกลุ่มกันของกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดจึงไม่ใช่เพียงในชุมชนหรือในหมู่บ้านอีกต่อไปด้วยอิทธิพลของเพื่อนในโลกโซเชียล หรือสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับงานของอาฮูวัน อาเยะ (2556) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ ระบุว่า สื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้คุณกับคนรอบข้างมีความสนิทสนมใกล้ชิดกันมากกว่าเดิม และมีความสนใจในเรื่องเดียวกันมีการรวมตัวทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในโลกสังคมออนไลน์และในชีวิตจริง มีเพื่อนใหม่เพิ่มมากขึ้น การเข้ากลุ่มเพื่อนผู้ใช้ยาเสพติดในกลุ่มเดียวกันจะมีพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดที่คล้ายคลึงกันไม่ว่าจะวิธีการหรือชนิดของยาหรือสารเสพติดที่ใช้ โดยผู้ใช้ยาเสพติดรายใหม่มักจะเริ่มต้นการใช้ยาเสพติดด้วยความอยากรู้อยากลอง ซึ่งความรู้สึกที่มักเกิดขึ้นในกลุ่มวัยรุ่น เป็นความต้องการที่จะรับรู้รสชาติและผลที่จะเกิดขึ้นต่อร่างกายที่จะเกิดขึ้นหลังใช้ยาหรือสารเสพติด ทั้งยังมีความเชื่อว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาของวัยรุ่น ในบางครั้งก็เริ่มใช้ยาเสพติดเพื่อหนีปัญหาหรือประชดเพื่อให้นอนได้รับการยอมรับ (นฤมล ฮะอูรา, 2558) และการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการพบเห็นผู้ใช้ด้วยยาเสพติดหรือรู้แหล่งการซื้อขายในชุมชนทำให้การตัดสินใจเข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจนั้นเป็นไปได้

ยากขึ้น ผู้ใช้ยาเสพติดจะมองเห็นว่าการใช้ยาเสพติดเป็นเรื่องปกติในชุมชน แม้จะไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชน บ้างถูกแสดงอาการรังเกียจ ตีตัวออกห่าง และมักจะถูกเพ่งเล็ง แต่ก็ไม่ได้ถูกปฏิเสธ เพราะยังมีคนบางกลุ่มในชุมชนที่ใช้ยาเสพติดด้วยกันอยู่ และสำหรับในพื้นที่ภาคใต้พืชกระท่อม เป็นสิ่งที่พบเห็น หาได้ง่ายในพื้นที่ โดยก่อนที่จะมีการแก้ไขกฎหมาย ปลดให้กระท่อมออกจากยาเสพติดให้โทษ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ.2564 ในวันที่ 24 สิงหาคม 2564 กระท่อมเป็นพืชที่ถูกจัดชนิดไว้ว่าเป็นยาเสพติดประเภทที่ 5 ยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าอยู่ในประเภทถึงประเภท 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม ตามพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ.2522 แต่สำหรับชาวบ้านในพื้นที่ภาคใต้กลับมองว่ากระท่อมเป็นเพียงพืชชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับดื่มแก้กระหาย คลายเหนื่อย ลดปวดเมื่อย เหมือนเครื่องดื่มชูกำลังทั่วไปที่ดื่มแล้วทำให้ทำงานได้นานขึ้น หาได้ง่ายและราคาถูก และโดยธรรมชาติของสารเสพติดทุกชนิดจะมีการออกฤทธิ์กระตุ้นให้คนอยากกลับไปเสพอีกเรื่อยๆ ซึ่งจะมีผลต่อร่างกายและจิตใจทำให้เกิดความอยากในการใช้สารเสพติดอีก (วรกานต์ สนิสมบุญ, 2562) นอกจากนี้ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่พื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีพื้นที่บางส่วนติดกับประเทศมาเลเซีย การขนส่งยาเสพติดข้ามแดนจึงมีแนวโน้มที่จะพบได้มากขึ้นในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นการใช้ยาเสพติดในประเทศและยังกลายเป็นจุดกระจายสินค้าไปยังพื้นที่ต่างๆ ตามข้อมูลที่ทางคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2564, น.12) ได้กล่าวไว้ แม้ศาสนาจะเข้ามามีส่วนช่วยเหลือครอบครัวในการอบรมสั่งสอนตามหลักศาสนา หรือตามความเชื่อ ที่ผู้ป่วยแต่ละคนให้ความเคารพนับถืออยู่นั้น ไม่ได้ทำให้ผู้ใช้ยาเสพติดเกิดความตระหนักที่จะเข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด ผู้ใช้ยาเสพติดยังคงใช้ยาเสพติดและใช้ชีวิตตามปกติ แต่งตัวตามหลักการของศาสนา ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทำไปตามสังคมแวดล้อม ทำด้วยความไม่ศรัทธา ประกอบพิธีกรรมตามศาสนาเพื่อลดความรู้สึกผิดบาปในใจแต่ไม่ได้้นำคำสอนมาใช้จริงในชีวิตประจำวัน ปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเดียว แต่ไม่มีความศรัทธาที่เที่ยงแท้ในใจ (แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2558)

จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดด้วยความสมัครใจของผู้ป่วยยาเสพติด ตามผลการวิจัยที่ได้มานั้นสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ว่ามี 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ฯ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านครอบครัว 2) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม โดยกลุ่มผู้ที่เคยผ่านการบำบัดรักษาแล้วยังไม่สามารถเลิกยาได้เด็ดขาด อาจพลาดกลับไปเสพติดได้เมื่อกลับไปเจอตัวกระตุ้นเดิม ผู้ใช้ยาเสพติดจำนวนมากยังคงอยู่ในชุมชนและใช้ยาเสพติดเช่นเดิม และในกลุ่มผู้ที่เคยผ่านการบำบัดรักษาหรือเคยพยายามเลิกยาเสพติดด้วยตนเองแล้ว พบว่าเมื่อเกิดการเสพติดซ้ำจะตัดสินใจไม่เข้าสู่กระบวนการบำบัดด้วยความสมัครใจมากกว่ากลุ่มผู้ที่เพิ่งเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาครั้งแรก

2. ปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้ใช้สารเสพติดมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจ

จากสมมุติฐานที่ผู้วิจัยคาดไว้ว่า “สัมพันธภาพในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดู การปรับตัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัว การถูกตีตราจากคนในสังคม อิทธิพลของเพื่อน และสภาพแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นให้ใช้สารเสพติดมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจ” ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐานเฉพาะปัจจัยด้านครอบครัว ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจฯ มีเพียงปัจจัยด้านครอบครัว ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

ผลจากการวิจัยพบว่า ครอบครัวมักจะยอมรับการใช้ยาหรือสารเสพติดบางชนิด และมีความเห็นว่าการใช้ยาเสพติดเป็นเรื่องส่วนบุคคล ไม่จริงจังกับการตักเตือน หรือการพาเข้าสู่ระบบการบำบัดรักษา จนกว่าจะพบว่าผู้ใช้ยาเสพติดเริ่มมีพฤติกรรมเปลี่ยนไป และสร้างปัญหาให้กับครอบครัว ด้วยเหตุนี้เองสถาบันครอบครัวจึงกลายเป็นสาเหตุหลักของปัญหา ยาเสพติด เมื่อบุคคลอยู่ในครอบครัวที่ไม่พร้อมดูแลและไม่อบรมสั่งสอนให้บุตรหลานตระหนักถึงการใช้ยาเสพติด หรือคนในครอบครัวใช้ยาเสพติดเสียเอง (นัฐพงษ์ นาอุดม และศุภวัฒน์ นวสุ, 2563) หรือแม้ว่าจะรู้ว่าจะมีผลเสียแต่ก็ยังอยู่ในสภาพครอบครัวที่ไม่ได้ช่วยดูแล ป้องกัน และส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวตระหนักถึงการเลิกใช้ยาเสพติด ผู้ใช้ยาเสพติดจะยังคงใช้ต่อไปโดยไม่คำนึงถึงเรื่องการบำบัดรักษา หรือยังคงคิดว่าตนเองไม่ติดยาเสพติด จนสุดท้ายแล้วไม่สามารถควบคุม

ตนเองได้ (เรื่องสิทธิ์ เนตรนวลใย และคณะ, 2547) ครอบครัวจึงเริ่มมองหาวิธีการแก้ปัญหาตามคำบอกเล่า ประสบการณ์ หรือความรู้ที่มีเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อให้ผู้ใช้ยาเสพติดเลิกใช้ยาเสพติดได้โดยไม่ต้องเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาล เพราะการเข้าสู่สถานพยาบาลนั้นทำให้ผู้ใช้ยาเสพติดและครอบครัวเกิดความรู้สึกอับอาย สูญเสียชื่อเสียง เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดี จึงเลือกที่จะปกปิดเรื่องดังกล่าวให้เป็นเรื่องภายในครอบครัว และเลือกใช้วิธีการอื่นทดแทนเมื่อต้องการให้ผู้ใช้ยาเสพติดเลิกยา เช่น การเข้าโรงเรียนปอเนาะ การทำพิธีกรรมตามความเชื่อ การพยายามเลิกด้วยตนเอง เป็นต้น

โดยสรุปแล้วจากสมมติฐานที่ผู้วิจัยคาดไว้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดู การปรับตัวและการเผชิญปัญหาของครอบครัว การถูกตีตราจากคนในสังคม อิทธิพลของเพื่อน และสภาพแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นให้ใช้สารเสพติด มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจ พบว่า ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานเพียง 1 ปัจจัยคือ ปัจจัยเรื่องครอบครัว โดยเฉพาะเรื่องการตระหนักถึงการใช้ยาเสพติดในครอบครัว หากครอบครัวขาดการตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด ผู้ใช้ยาเสพติดย่อมละเลยและเพิกเฉยกับการเข้ารับการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจเช่นกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมองเห็นว่า ผู้ปฏิบัติงานในสถานบำบัดควรให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ ให้กำลังใจ ให้การปรึกษา แก่ผู้ป่วย ยาเสพติดและครอบครัว เพื่อนำไปสู่การตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหายาเสพติด และวางแผนในการบำบัดรักษา ร่วมกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันระหว่างสถานบำบัด ครอบครัว และผู้ใช้ยาเสพติด นั่นคือการที่ผู้ใช้ยาเสพติดเกิดความมุ่งมั่น และเปลี่ยนการกระบวนกรคิด การตัดสินใจหันกลับมาสู่การตัดสินใจเข้ารับการบำบัดยาเสพติดด้วยความสมัครใจ

ข้อเสนอแนะ

ระดับนโยบายและปฏิบัติ

1. สถานบำบัดควรมีการจัดการเรื่องการเงิน และเศรษฐกิจให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติด เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อน และสร้างรายได้ให้แก่ผู้ป่วยยาเสพติดและครอบครัว ลดความวิตกกังวลในเรื่องการเงิน และเศรษฐกิจขณะเข้ารับการบำบัดรักษา

2. สถานบำบัด/หน่วยงานด้านยาเสพติด ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้ร่วมกับชุมชน สร้างชุมชนเข้มแข็ง สร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนในชุมชน เกี่ยวกับประเด็นปัญหา สถานการณ์ยาเสพติด ผลกระทบจากยาเสพติดในหลากหลายมิติ เพื่อสร้างความเข้าใจให้ทุกคนในชุมชนได้ตระหนักเห็นถึงโทษพิษภัยของยาเสพติดไปในทิศทางเดียวกัน และนำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

3. เมื่อครอบครัวรับรู้ถึงพฤติกรรมของผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวว่าเริ่มมีการใช้ยาหรือสารเสพติด และมีความเสี่ยงที่จะติดยาหรือสารเสพติดเพิ่มขึ้น ไม่ควรเพิกเฉย ละเลย หรือแสดงถึงการยอมรับต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้นแล้วว่าเป็นเรื่องปกติ แต่ควรที่จะให้ความรู้ และคำแนะนำในการเลิกยาเสพติดที่ถูกต้องปลอดภัยแก่ผู้ใช้ยาเสพติด

ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องเดียวกันนี้กับสถานบำบัดรักษา ยาเสพติด สถานพยาบาล สถาบันธัญญารักษ์ และโรงพยาบาลธัญญารักษ์ในภูมิภาคอื่นๆ โดยเน้นศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ การมองเห็นคุณค่าในตนเอง และเป้าหมายในชีวิตผู้ป่วยยาเสพติด เพื่อให้เข้าใจถึงความคิดและพฤติกรรมต่างๆ ที่ทำให้ผู้ป่วยยาเสพติดตัดสินใจไม่เข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติดด้วยความสมัครใจได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาความต้องการการสนับสนุนในการเลิกยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับการทำงานสังคมสงเคราะห์ ทั้งในรูปแบบรายบุคคล ครอบครัว ไปจนถึงระดับนโยบายของผู้ป่วยยาเสพติด เพื่อสร้างแนวทางการทำงานที่เหมาะสมและมุ่งใจให้ผู้ใช้ยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัณณิกา สีทธิพงษ์. (2560). แรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยในโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น. **วารสารการพัฒนาศุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 5(2), 217-239.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2560). **แผนประชารัฐร่วมใจปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ.2561**. สืบค้นจาก https://www.oncb.go.th/Home/PublishingImages/Page/ProgramsandActivities/Plan%20SafeDrug_2561.pdf
- นฤมล ฮะอูรา. (2558). **ประสบการณ์การใช้สารเสพติดของวัยรุ่นมุสลิม จังหวัดสตูล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ.
- นัฐพงษ์ นาอุดม และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ. (2563). **สาเหตุของการติดยาเสพติด กรณีศึกษา:ชุมชนคุ้มสระบัว ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด**. สืบค้นจาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER24/DRAWER070/GENERAL/DATA0000/00000032.PDF>
- แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง. (2558). **ชีวิตมุสลิมใน “รั้งยาเสพติด”: ความปกติที่ต้องต่อรองในชุมชนแห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย**. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, สาขาวิชามานุษยวิทยา.
- วรกานต์ สีนสมบุรณ์. (2562). **แนวทางการพัฒนากระบวนการบำบัดยาเสพติดโดยระบบสมัครใจในองค์กร NGOs (Non Governmental Organizations)**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาวิชานโยบายสังคม.
- รอชีเดห์ มะสะแม. (2554). **การใช้ยาเสพติดของผู้ติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติด จังหวัดปัตตานี**. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คณะวิทยาการจัดการ, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
- เรืองสิทธิ์ เนตรนวลไย, ชีรวัดน์ นิจนตร, สธัญ ภูคัง, สุธาสิณี บุญญาพิทักษ์ และดรณี ภู่อ่าว. (2557). **กระบวนการเข้าสู่การบำบัดรักษาเพื่อเลิกใช้ยาบ้าด้วยความสมัครใจของเยาวชนไทย**. **สมาคมนักวิจัย**, 19(2), 36-44.
- สุจิตตา ฤทธิมนตรี. (2554). **พฤติกรรมรุนแรงต่อครอบครัวของผู้ใช้ยาบ้า**. **วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ**, 34(3), 48-55.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (ม.ป.ป). **แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562**. สืบค้นจาก https://www.oncb.go.th/Home/PublishingImages/Pages/ProgramsandActivities/strategic_plan2558-2560.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. (2564). **แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2565**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม.
- อาซูวัน อาเยะ. (2556). **ความคาดหวัง พฤติกรรมการเปิดรับ ความถึงพอใจจากการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน.
- อังกูร ภัทรากกร และนันทา ชัยพิชิตพันธ์. (2558). **เปรียบเทียบผลการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพแบบเข้มข้นทางสายใหม่ (FAST MODEL) ระหว่างผู้ป่วยเสติดระบบสมัครใจกับระบบบังคับบำบัด: กรณีศึกษาสถาบันจิตเวชขอนแก่น**. สืบค้นจาก <http://www.psychiatry.or.th/JOURNAL/60-1/07-Aungkun.pdf>

การจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

Risk Management of the Provincial Child Protection Fund, Provincial Social

Development and Human Security Office

ภวิตา กิจสวัสดิ์¹วิไลลักษณ์ อยู่สำราญ²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงในการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ประการที่สอง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงกับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด และประการที่สาม เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด จำนวน 210 คน

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด อยู่ในระดับมากที่สุด โดยความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงกับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ไม่พบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความแตกต่างในการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด

ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด หน่วยงานผู้รับผิดชอบควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนบริหารความเสี่ยง โดยการนำเทคโนโลยีหรือระบบมาใช้ในการกำกับ/ติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะให้แก่ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดทราบทุกสิ้นปีงบประมาณ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงงานในปีต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการความเสี่ยง, กองทุนคุ้มครองเด็ก, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the risk management performance of the Provincial Child Protection Fund; 2) to study the relationship between the awareness of risk management and of risk management performance of the officials of the Provincial Child Protection Fund and 3) to study the personal factors affecting risk management performance of the Provincial Child Protection Fund, Provincial Social Development and Human Security Office. The questionnaire was used as a research instrument in

¹ นักศึกษาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² อาจารย์ ดร.ประจำภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

collecting data from a sample of 210 officials of the Provincial Child Protection Fund, Provincial Social Development and Human Security Office.

The results showed that the risk management performance of the Provincial Child Protection Fund, Provincial Social Development and Human Security Office was at a highest level. The relationship between the awareness of risk management and risk management performance of the officials of the Provincial Child Protection Fund was relatively high at a significance level of 0.05. As for the personal factor, there were no personal factors that resulted in the differences in risk management performance of the Provincial Child Protection Fund.

For the most effective risk management performance of the Provincial Child Protection Fund, the responsible authorities should monitor and assess the performance of the risk management plan by adopting technology or systems for regular supervision and evaluation. In addition, recommendations should be made to the official of the Provincial Child Protection Fund at every end of the fiscal year in order to improve the performance in the following year.

Keywords: Risk Management, Provincial Child Protection Fund, Provincial Social Development and Human Security Office

บทนำ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกระทรวงภาคสังคมที่มีบทบาทภารกิจในการพัฒนาสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม เป็นกลไกขับเคลื่อนงานด้านสังคมให้บรรลุเป้าหมาย นโยบายของรัฐบาลที่ให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ ให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิตามกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ภายใต้วิสัยทัศน์ของกระทรวง คือ “สร้างสังคมดี คนมีคุณภาพ”

กองทุนคุ้มครองเด็ก ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กรวมทั้งครอบครัวและครอบครัวอุปถัมภ์ ทำหน้าที่เป็นแหล่งทุนในการให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัวที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน รวมถึง เป็นหน่วยสนับสนุน การดำเนินงานด้านเด็กให้แก่องค์กรภาคเอกชนที่ขาดแหล่งทุนในการทำงาน และทำหน้าที่เป็นแหล่งทุนเสริมสำหรับหน่วยงาน ภาครัฐในกรณีที่ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณหรือได้รับแต่ไม่เพียงพอเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการส่งเสริมสวัสดิภาพ กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก (แผนยุทธศาสตร์กองทุนคุ้มครองเด็ก, 2561, น. 6) โดยมีกลไกในการบริหารจัดการกองทุน ประกอบด้วย (1) คณะกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็ก (2) คณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนคุ้มครองเด็ก (3) คณะอนุกรรมการพิจารณาถ่วงดุลโครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากกองทุนคุ้มครองเด็ก และ (4) คณะอนุกรรมการบริหาร กองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ซึ่งสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นหน่วยงานภายใต้ สังกัดที่มีบทบาทในคณะอนุกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด (คำสั่งคณะกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็ก, 2560) ดำเนินงานตามอำนาจและหน้าที่โดยจะต้องดำเนินงานที่มีความรอบคอบและรัดกุมในนโยบายของหน่วยงาน ประกอบกับ องค์ความรู้ในระเบียบและหลักเกณฑ์ในด้านการปฏิบัติเพื่อให้การช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก รวมไปถึงระเบียบและ หลักเกณฑ์ด้านการเงินเพื่อการพิจารณาช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายให้ได้รับประโยชน์สูงสุดในทุกมิติ

ทั้งนี้ จากการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับการปฏิบัติในพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลนั้น พบว่ามีปัจจัยเสี่ยงที่จะทำให้การดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (รายงานประจำปี 2562 กองทุนคุ้มครองเด็ก, 2562) โดยเมื่อประเมินความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็ก พบว่า ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน เป็นความเสี่ยงที่อยู่ในระดับความเสี่ยงสูง ซึ่งหน่วยงานไม่สามารถยอมรับได้ จะต้องมีการจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ต่ำโดยเร็ว ในส่วนความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบและความเสี่ยงด้านการเงิน เป็นความเสี่ยงที่อยู่ในระดับความเสี่ยงปานกลาง ถึงแม้หน่วยงานจะสามารถยอมรับได้แต่หน่วยงานยังคงต้องการจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ต่ำโดยเร็ว เพื่อมิให้ความเสี่ยงนั้นเพิ่มพูน จนส่งผลกระทบต่อการทำงานในอนาคต (แผนบริหารความเสี่ยง, กองทุนคุ้มครองเด็ก, 2562)

ดังนั้น เพื่อให้ภารกิจงานสามารถดำเนินไปได้ตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการความเสี่ยงที่อาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานในทุกด้าน โดยการให้ผู้ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด มีความตระหนักต่อกระบวนการจัดการความเสี่ยงให้มีความชัดเจน พร้อมทั้งเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดมาตรการและแนวทาง ในการควบคุมและป้องกันความเสี่ยงในการดำเนินงานให้ลดลงหรืออยู่ในระดับที่มีความเหมาะสม เพื่อสนับสนุนให้กลไกการคุ้มครองเด็กจังหวัดขับเคลื่อนไปในทิศทางที่เหมาะสม มีเป้าหมายการทำงานในด้านคุณภาพของการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ตลอดจนวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ และมุ่งสู่ประโยชน์สูงสุดที่เด็กจะได้ตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด กับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็ก
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความแตกต่างของระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด อยู่ในระดับมาก

สมมติฐานที่ 2 ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด มีความสัมพันธ์กับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยง

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดที่ต่างกัน ส่งผลต่อระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

1.1 ศึกษาการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ

1.2 ศึกษาความตระหนักในการจัดการความเสี่ยง ซึ่งประกอบด้วยการระบุความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง และจัดลำดับความเสี่ยง และการตอบสนองความเสี่ยง ของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

1.3 ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ที่ส่งผลต่อความแตกต่างของระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

2. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หัวหน้ากลุ่มการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 76 จังหวัด รวมจำนวน 228 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 210 คน สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการประมวลความรู้ที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 210 คน ซึ่งเป็นข้อคำถามปลายปิด และข้อคำถามปลายเปิด และมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความเสี่ยงเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา และเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาข้อคำถามเครื่องมือในการวิจัย

2. สร้างแบบสอบถามตามจำนวนโครงสร้างที่กำหนด และนำเสนอแบบสอบถามพร้อมโครงร่างวิจัยฉบับย่อ ซึ่งมีคำนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรที่ศึกษา นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปร โดยพิจารณาถึงเกณฑ์และความเหมาะสมในการนำไปใช้จริง และพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของข้อคำถามในแต่ละตอน ได้ค่าดัชนีของเนื้อหา (index of item-objective Congruence: IOC) เท่ากับ 0.92 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์การยอมรับที่ 0.5

3. ปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นขอความอนุเคราะห์อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหนังสือถึงบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ให้บุคลากรในตำแหน่งหัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด จำนวน 45 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ทดลองตอบแบบสอบถาม

4. นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) การแปลผลค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคในภาพรวม เท่ากับ 0.943 โดยตัวแปรความตระหนักจำนวน 30 ข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.909 และตัวแปรการปฏิบัติจำนวน 22 ข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.926 ซึ่งมากกว่าค่า 0.7 ที่กำหนดไว้ จึงถือว่านำมาใช้ได้

5. เมื่อได้แบบสอบถามที่มีความพร้อมและสมบูรณ์ จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

6. ขอความอนุเคราะห์ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหนังสือถึงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ทำการตอบแบบสอบถาม พร้อมทั้งให้หัวหน้ากลุ่มการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ตอบแบบสอบถาม โดยกำหนดวัน เวลา ในการตอบแบบสอบถาม

7. นำแบบสอบถามที่ได้ตอบเรียบร้อยแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจนครบตามจำนวนที่กำหนดด้วยตนเอง

8. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบถูกต้องแล้วมาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ ปัจจัยส่วนบุคคล ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงในการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด และความตระหนักของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test และ f-test (ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงในการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด และ Correlation เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด กับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็ก

ผลการวิจัย

1. **ข้อมูลส่วนบุคคล** พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายและเพศอื่นๆ โดยเพศหญิง มีร้อยละ 71.9 ส่วนเพศชายมีร้อยละ 26.1 และเพศอื่นๆ ร้อยละ 1.4 โดยส่วนมากมีอายุระหว่าง 51- 60 ปี ร้อยละ 37.6 รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 41- 50 ปี ร้อยละ 29.5 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 21.9 และอายุน้อยที่สุด คือ มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 21.9 มีการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาโท ร้อยละ 60 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 39.5 และระดับปริญญาเอก ร้อยละ 0.5 ประกอบด้วย ตำแหน่ง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หัวหน้ากลุ่มการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด โดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด พบว่าส่วนใหญ่ คือ ตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ ร้อยละ 58.6 รองลงมาคือ ตำแหน่งพนักงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ร้อยละ 24.3 ตำแหน่ง นักพัฒนาสังคม ร้อยละ 15.7 และตำแหน่งนักพัฒนาการเด็ก ร้อยละ 1.4 ซึ่งผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็ก ระหว่าง 1-8 ปี ร้อยละ 65.7 รองลงมา มีประสบการณ์ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดระหว่าง 9-16 ปี ร้อยละ 20.5 มีประสบการณ์ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดระหว่าง 17-24 ปี และประสบการณ์ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดระหว่าง 25-32 ปี มีจำนวนเท่ากัน ร้อยละ 6.2 และส่วนน้อยมี ประสบการณ์ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดระหว่าง 33-40 ปี ร้อยละ 1.4

2. **ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด** พบว่า ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.13 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.89 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ภาพรวมความตระหนักของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด

ความตระหนักของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
ด้านการระบุความเสี่ยง	4.22	0.89	มากที่สุด
ด้านการประเมินความเสี่ยงและจัดลำดับความเสี่ยง	4.02	0.91	มาก
ด้านการตอบสนองความเสี่ยง	4.15	0.86	มาก
รวม	4.13	0.89	มาก

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

2.1 ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ด้านการระบุความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ย 4.22 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.89 จัดอยู่ใน

ระดับความตระหนักรู้มากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการระบุความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงานจำเป็นจะต้องคำนึงประสิทธิภาพ/ศักยภาพของกระบวนการและบุคคลากรผู้ปฏิบัติงาน และการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ตามคู่มือที่ได้รับอย่างเคร่งครัด จะไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงในด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ

2.2 ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ด้านการประเมินความเสี่ยงและจัดลำดับความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ย 4.02 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.91 จัดอยู่ในระดับความตระหนักรู้ โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการประเมินความเสี่ยง และจัดลำดับความเสี่ยงที่ชัดเจนจะนำไปสู่การวางแผนกำหนดกลยุทธ์ที่ใช้ในการจัดการกับแต่ละความเสี่ยงของงานกองทุนคุ้มครองเด็กได้ และการประเมินความเสี่ยงและจัดลำดับความเสี่ยงจะช่วยให้ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ทราบลักษณะความเสี่ยงที่สำคัญที่ต้องรับมือและการเตรียมความพร้อมเพื่อการรับมือได้

2.3 ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ด้านการตอบสนองความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ย 4.15 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.86 จัดอยู่ในระดับความตระหนักรู้ โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับความพร้อมและความเข้าใจของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ต่อการตอบสนองความเสี่ยงจะช่วยเปิดโอกาสในการเกิดความเสี่ยงของการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กได้มากขึ้น และการดำเนินการตามแผนงาน/ มาตรการ/ แนวทางของแผนบริหารจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจะช่วยให้การดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดเป็นไปตามเป้าหมายและพันธกิจของหน่วยงานได้

3. ระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด พบว่าระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.27 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.87 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ภาพรวมระดับการปฏิบัติของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด

ระดับการปฏิบัติของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
การตอบสนองความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน	4.13	0.87	มาก
การตอบสนองความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ	4.40	0.87	มากที่สุด
รวม	4.27	0.87	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

3.1 ระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ด้านการตอบสนองความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย 4.13 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.87 จัดอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก โดยกลุ่มตัวอย่างในฐานะอนุกรรมการและเลขานุการ ให้ความสำคัญต่อการสอบข้อเท็จจริง โดยนักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของหน่วยงานเพื่อวินิจฉัยปัญหาและแนวทางช่วยเหลือ ก่อนนำเข้าที่ประชุมคณะอนุกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดทุกครั้ง และคณะอนุกรรมการบริหารกองทุนเด็กจังหวัดต้องเก็บหลักฐานการรับเงินของผู้รับเงินสงเคราะห์จากกองทุนคุ้มครองเด็กทุกครั้ง ตามแบบใบสำคัญรับเงินที่กรมบัญชีกลางกำหนด

3.2 ระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ด้านการตอบสนองความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ มีค่าเฉลี่ย 4.40 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.87 จัดอยู่ในระดับ การปฏิบัติมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการเบิกจ่ายเงินกองทุนคุ้มครองเด็กที่ได้รับการจัดสรรเป็นไปตามวัตถุประสงค์

และเป้าหมายของกองทุนคุ้มครองเด็ก และให้ฝ่ายการเงินตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารและใบสำคัญทางการเงิน ทุกครั้ง ก่อนทำการเบิกจ่าย/โอนเงินให้แก่ผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์หรือหน่วยงานที่ได้รับเงินสนับสนุนโครงการจากกองทุนคุ้มครองเด็ก

4. การวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด กับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ด้วยการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.634 และค่า Sig. = 0.000 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงกับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด และระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด

		ระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด	ระดับความสัมพันธ์
ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยง	Pearson	0.634	ค่อนข้างสูง
	Correlation (r)		
	Sig.	0.000*	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความแตกต่างของระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดที่ต่างกัน ไม่ส่งผลต่อความแตกต่างของระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด โดยกำหนดระดับนัยสำคัญไว้ที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความแตกต่างของระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด

ระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด	เพศ		อายุ		ระดับการศึกษา		ตำแหน่งงาน		ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน	
	F	Sig.	F	Sig.	t	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
	0.849	0.429	1.164	0.325	1.769	0.078	1.096	0.336	1.565	0.185

จากตารางที่ 4 สามารถสรุปได้ ดังนี้

5.1 ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดไม่แตกต่างกัน (Sig. = 0.429)

5.2 ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดไม่แตกต่างกัน (Sig. = 0.325)

5.3 ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยง กองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดไม่แตกต่างกัน (Sig. = 0.078)

5.4 ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กที่มีตำแหน่งงาน แตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติในการจัดการ ความเสี่ยง กองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดไม่แตกต่างกัน (Sig. = 0.336)

5.5 ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด แตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดไม่แตกต่างกัน (Sig. = 0.185)

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. **ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด** ได้กำหนดประเด็นการบริหารจัดการ ความเสี่ยง ออกเป็นกระบวนการ 3 ขั้นตอน ที่สำคัญตามมาตรฐานการบริหารจัดการความเสี่ยงสำหรับหน่วยงานภาครัฐ (กรมบัญชีกลาง, กระทรวงการคลัง, 2562) กล่าวว่าการบริหารจัดการความเสี่ยง อย่างน้อยต้องประกอบด้วย การระบุ ความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง และการตอบสนองความเสี่ยง ผลการศึกษา พบว่า ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด มีความตระหนักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญและตระหนักในขั้นตอนการระบุความเสี่ยงในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 รองลงมาคือ การตอบสนองความเสี่ยง และการประเมินความเสี่ยงและจัดลำดับความเสี่ยงในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และ 4.02 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญนภา คำประสิทธิ์ (2557) พบว่า ผู้ปฏิบัติงานในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้ความสำคัญต่อการค้นหาความเสี่ยงมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.98) รองลงมา คือ การประเมินความเสี่ยงและความรุนแรง (ค่าเฉลี่ย 3.97) การวางแผนและการจัดการความเสี่ยง (ค่าเฉลี่ย 3.92) และการประเมินและติดตามการบริหารความเสี่ยง (ค่าเฉลี่ย 3.83) เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานเล็งเห็นว่าในขั้นตอนการค้นหาความเสี่ยง จะสามารถช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานระบุปัจจัยเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับตัวเด็กในขณะปฏิบัติงาน นำไปสู่การประเมินและการวางแผน การช่วยเหลือเด็กได้ตรงตามความต้องการและความเหมาะสม รวมถึงโอม หุะนันท์ (2549) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการความเสี่ยงใน แง่มุมของความตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องของความเสียหายที่จะเกิดขึ้น โดยขั้นตอนการระบุความเสี่ยงเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญ ผู้มีหน้าที่จัดการความเสี่ยงต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการทำงานเพื่อให้สามารถมองเห็นภาพทั้งหมดได้ อย่างชัดเจน และสามารถพิจารณาถึงโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการ โดยระบุสิ่งที่คาดว่าจะมีโอกาส จะเป็นความเสี่ยง ในขณะที่เดียวกันต้องย้อนกลับมาพิจารณาว่าจะอะไรที่จะเป็นสาเหตุของความเสี่ยงนั้น ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ในขั้นตอนการระบุความเสี่ยง เป็นขั้นตอนการระบุปัจจัยเสี่ยงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการดำเนินงานที่มีความสำคัญใน การดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด เนื่องจากหากผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ไม่สามารถพิจารณาถึงปัจจัย ที่ก่อให้เกิดความหละหลวมต่อกระบวนการ หรือไม่สามารถปิดช่องว่างที่ทำให้การดำเนินงานไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของกองทุนคุ้มครองเด็กได้ จะทำให้มีโอกาสเกิดความสูญเสียต่องานได้ง่าย และไม่สามารถทำให้งานกองทุน คุ้มครองเด็กสร้างประโยชน์สูงสุดตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้ นอกจากนี้ เจริญ เจริญกุล (2546) ยังกล่าวถึงขั้นตอน การประเมินความเสี่ยงและจัดลำดับความเสี่ยงว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญและมีความซับซ้อนเกี่ยวโยงต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิดกับ การระบุความเสี่ยงด้วย สำหรับการตอบสนองความเสี่ยงหรือการบริหารความเสี่ยง ในขั้นตอนนี้เปรียบได้กับหัวใจของ ความสำเร็จขององค์กร เนื่องจากความเสี่ยงเป็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ ดังนั้นหาก ผู้ดำเนินงานและองค์กรมีวิธีการในการจัดการความเสี่ยงที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ โดยนำกลยุทธ์ต่างๆ มาปรับใช้ ย่อมสามารถช่วยควบคุมการดำเนินงานให้เป็น ไปในทิศทางที่ต้องการได้

2. ระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด การดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มีกลไกในการบริหารจัดการกองทุนคุ้มครองเด็ก โดยคณะกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด โดยมีพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ (คำสั่งคณะกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็ก, 2560) ในการดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง พิจารณาและอนุมัติจ่ายเงินเพื่อการสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก รวมทั้งครอบครัว ครอบครัวยุติธรรมของเด็ก ในกรณีคำขอเป็นรายบุคคล และคำสั่งซึ่งเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ ว่าด้วยการบริหารกองทุน การพิจารณาอนุมัติการจ่ายเงินและรายงานสถานะการเงิน และการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2548 รวมทั้งพิจารณาและอนุมัติจ่ายเงินเพื่อสนับสนุน โครงการของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนที่ขอรับเงินสนับสนุนไม่เกินโครงการละ 150,000 บาท ดังนั้น ในการปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจะต้องให้การช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายใน 2 ลักษณะ ประกอบด้วย การช่วยเหลือรายบุคคลและครอบครัว และการขอรับการสนับสนุนโครงการ ในกรณีนี้เอง จึงได้มีการจัดการความเสี่ยงเพื่อกำหนดกิจกรรมและแนวทางในการควบคุมความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กในทุกระดับ

ผลจากการศึกษา พบว่า ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ในฐานะอนุกรรมการและเลขานุการ มีระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยง ต่อการตอบสนองความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน ในระดับมากที่สุด คือ มีการสอบข้อเท็จจริงโดยนักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของหน่วยงานเพื่อวินิจฉัยปัญหาและแนวทางช่วยเหลือ ก่อนนำเข้าไปประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดทุกครั้ง (ค่าเฉลี่ย 4.67) รองลงมา คือ คณะอนุกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด เก็บหลักฐานการรับเงินของผู้รับเงินสงเคราะห์จากกองทุนคุ้มครองเด็กทุกครั้งตามแบบใบสำคัญรับเงินที่กรมบัญชีกลางกำหนด (ค่าเฉลี่ย 4.65) และคณะอนุกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด พิจารณาให้การช่วยเหลือผู้ยื่นขอรับการสงเคราะห์ตามข้อเท็จจริงและการวินิจฉัยที่ละเอียดถี่ถ้วน (ค่าเฉลี่ย 4.62)

ผลการศึกษาการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยง การตอบสนองความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ พบว่า ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ในฐานะอนุกรรมการและเลขานุการ ปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดดำเนินการเบิกจ่ายเงินกองทุนคุ้มครองเด็กที่ได้รับการจัดสรรเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของกองทุนคุ้มครองเด็ก (ค่าเฉลี่ย 4.61) รองลงมา คือ ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดให้ฝ่ายการเงินตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารทางและใบสำคัญทางการเงินทุกครั้ง ก่อนทำการเบิกจ่าย/โอนเงินให้แก่ผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์หรือหน่วยงานที่ได้รับเงินสนับสนุนโครงการจากกองทุนคุ้มครองเด็ก (ค่าเฉลี่ย 4.59) และผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด อย่างน้อย 2 ครั้ง ในปีงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.59)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักกับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยง ของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ผลการศึกษา พบว่า ความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงกับระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ = 0.634 และค่า Sig. = 0.000 ทั้งนี้พบว่ามีผลสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงฤดี กิตติจารุดุลย์ (2557) พบว่า พนักงานที่มีความใส่ใจและเห็นคุณค่าของความตระหนักในการนำแนวคิดการบริหารจัดการความเสี่ยงมาปรับใช้ในการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด และจากแนวคิดของคาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good, 1973, อ้างถึงใน พร บุญมี, สุทธิณี มหามิตรวงศ์แสน และทิติยา กาวิละ, 2561, น. 115) ได้กล่าวไว้ว่าความตระหนัก คือ ความรู้สึกที่แสดงถึงการเกิดความรู้ของบุคคลหรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกผิดชอบต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและความตระหนักเป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือรับสัมผัสสิ่งเร้าแล้วจะเกิดความรู้ เมื่อรับขั้นต่อไปก็จะเข้าใจสิ่งนั้น คือเกิดความคิดรวบยอดและนำไปสู่การ

เรียนรู้ คือ มีความรู้ในสิ่งนั้นและนำไปสู่การเกิดความตระหนักในที่สุด ซึ่งความรู้และความตระหนักก็จะนำไปสู่การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งเรานั้น

กล่าวโดยสรุปจากผลการศึกษาระบุเกี่ยวกับสมมติฐานการวิจัยที่มีความสอดคล้องกัน ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กมีความตระหนักในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ในระดับมาก จึงส่งผลกระทบต่อระดับการกระทำและพฤติกรรมปฏิบัติเพื่อตอบสนองต่อความตระหนักในเรื่องนั้นๆ ดังที่ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด มีระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กในระดับมากที่สุด

4. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อความแตกต่างของระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ส่งผลกระทบต่อระดับการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ในด้านการตอบสนองด้านการปฏิบัติงาน และในด้านการตอบสนองความเสี่ยงด้านการดำเนินตามกฎระเบียบ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งพบว่าไม่สอดคล้องกับงานวิจัยและสมมติฐานที่ผู้ศึกษาตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง “การจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด” พบว่าผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กมีความตระหนักและการปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดในระดับมาก และระดับมากที่สุด ตามลำดับ และมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง จากข้อมูลดังกล่าวผู้ศึกษาขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารและหน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็ก ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กในทุกๆระดับ โดยมีการประชาสัมพันธ์หรือจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ในองค์กรอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดรายบุคคลเพื่อประเมินสมรรถนะองค์ความรู้ในการจัดการความเสี่ยงการดำเนินงานกองทุน

1.2 ผู้บริหารและหน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรจัดสรรให้มีพนักงานกองทุน/เจ้าหน้าที่ประจำ ปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่กองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด เพื่อให้การดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กมีความต่อเนื่อง และเกิดความชำนาญในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การบริหารกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัดมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีความต่อเนื่อง

1.3 หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรมีการทบทวนกฎหมาย ข้อระเบียบ และแนวทางการปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็กอย่างน้อย 3 ปีต่อครั้ง ให้แก่ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด

1.4 หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรนำเทคโนโลยีหรือระบบสารสนเทศมาใช้ในการกำกับ/ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนบริหารความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็ก พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะให้แก่ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็ก ทราบ ทุกสิ้นปีงบประมาณ เพื่อให้ผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กทราบถึงข้อเด่น-ข้อด้อย และข้อควรปรับปรุงงานในปีต่อไป

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

2.1 หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรประชาสัมพันธ์การขอสนับสนุนเงินกองทุนคุ้มครองเด็ก ไปยังภาคส่วนต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม เช่น จัดทำอินโฟกราฟิกในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์หรือวีดิทัศน์ เผยแพร่ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เป็นต้น และสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กสูงสุด

2.2 หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรจัดอบรมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินงานตามแผนบริหารความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทุกระดับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกันทั้งระบบ

2.3 หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรสำรวจความคิดเห็นของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กทุกระดับ เพื่อรับฟังข้อเด่น ข้อด้อย ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กจังหวัด และนำมาประเมินความเสี่ยงเพื่อจัดทำแผนบริหาร ความเสี่ยงที่ไม่เป็นการเพิ่มขึ้นตอนเกินจำเป็น แต่เป็นการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานและกำหนดความชัดเจนของการดำเนินงาน

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็กในราชการส่วนกลาง เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายต่อ นโยบายเรื่องการจัดการความเสี่ยงของกองทุน และองค์กร

3.2 ควรศึกษาการจัดการความเสี่ยงของกองทุนอื่นๆ ในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ เช่น กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคน พิการ เป็นต้น เพื่อทราบแนวทางการปฏิบัติต่อการจัดการความเสี่ยงของผู้ดำเนินงานในแต่ละด้าน ปัญหาและอุปสรรคที่ เกิดขึ้นในแต่ละกองทุน ซึ่งอาจจะนำไปสู่การพัฒนางานในแต่ละด้านให้มีความรอบคอบและครอบคลุมทั่วทั้งองค์กร

3.3 ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพหรือการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานในการจัดการความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็ก เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดและการเข้าถึงข้อมูลในเชิงลึกของผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็ก หรือเพิ่มการเปรียบเทียบกลุ่ม ตัวอย่างระหว่างผู้ดำเนินงานกองทุนคุ้มครองเด็กในราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). **แผนยุทธศาสตร์กองทุนคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2561-2564**. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). **คู่มือการบริหารความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). **รายงานประจำปี 2562 กองทุนคุ้มครองเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิสัย.
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). **แผนบริหารความเสี่ยงกองทุนคุ้มครองเด็ก ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง. (2562). **มาตรฐานการบริหารจัดการความเสี่ยงสำหรับหน่วยงานของรัฐ**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- เจริญ เกษภูววัลย์. (2546). **การบริหารความเสี่ยง Introduction to risk management**. กรุงเทพมหานคร: พอติ จำกัด.
- เจริญ เกษภูววัลย์. (2551). **การบริหารความเสี่ยงทางการดำเนินงาน Operations Risk Management**. กรุงเทพมหานคร: พอติ จำกัด.
- ดวงฤดี กิตติจารุดุลย์. (2557). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและความตระหนักรู้ด้านการบริหารจัดการความเสี่ยง กรณีศึกษา: บริษัทนำเข้าส่งออกแห่งหนึ่ง**. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเนชั่น.
- แต่งตั้งคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด 2560**. คำสั่งคณะกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็ก (24 ตุลาคม 2560).
- ทัชชกร ยุวัฒน์. (2561). **การศึกษากระบวนการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรตามกรอบแนวคิด COSO ERM 2017 กรณีศึกษา: ครัวสวนดุสิต**. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี, สาขาบัญชี.
- นฤมล สะอาดโหม. (2550). **การบริหารความเสี่ยงองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: ฐานการพิมพ์ จำกัด.

- พร บุญมี, สุทธิณี มหามิตร วงศ์แสน และทีติยา กาวิละ. (2561). ความรู้ การรับรู้และความตระหนักรู้ต่อการจัดการความเสี่ยงและความปลอดภัยของผู้ป่วยในนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 3, 112-123.
- พัทธ์ฤทัย ภาคภูมิ. (2558). **ความรู้และความต้องการสนับสนุนโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากกองทุนคุ้มครองเด็ก**. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
- เพียงนภา คำประสิทธิ์. (2557). **การจัดการความเสี่ยงของผู้ปฏิบัติงานในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กของบ้านพักเด็กและครอบครัว**. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
- ภนิดา วรทวีธำรง. (2561). **ความสอดคล้องของการบริหารความเสี่ยงตามหลัก COSO ERM 2017 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย**. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, สาขาบัญชี.
- วรรณลักษณ์ เมียนเกิด. (2560). **การวิจัยในงานสังคมสงเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร: จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.
- สมาน อัครวุฒิ. (2561). ความเสี่ยงและการจัดการความเสี่ยง. *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences*, 2(3), 1-11.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กองบริหารกองทุน. (ม.ป.ป.). **คู่มือการปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2561). **นโยบายและคู่มือบริหารความเสี่ยง Risk Management Policy and Manual**. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- โอม หุวะนันท์. (2549). **คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. นนทบุรี: สหมิตรพรินติ้ง.
- Committee of Sponsoring Organizations of the Tread Commission. (2017). **Enterprise Risk Management - Integrated with Strategy and Performance, Executive Summary**. New York: COSO.

พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

Social Media Using Behavior of people in Khaoroochang Municipality,
Muang District, Songkhla Province

เสาวลักษณ์ มากแสง¹

คะนิงนุช แยมช่วย²

ทัชมารีน เกษม³

ปภาวดี เพชรรัตน์⁴

วรพจน์ ลอยแก้ว⁵

อุบลวรรณ ศรีชุมพวง⁶

ศดานนท์ วัตรธรรม⁷

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กับปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 396 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ทสเกล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการค้นคว้าหาความรู้ ด้านความบันเทิง และด้านการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน และ 2) ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยจำแนกตามอายุ พบว่า แตกต่างกัน และจำแนกตามอาชีพ รายได้ และการศึกษา พบว่าไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: พฤติกรรม, สื่อสังคมออนไลน์, เทศบาลเมืองเขารูปช้าง

Abstract

The research were the objectives to study the level of social media use behavior of people in Khao Rup Chang Municipality, Muang District, Songkhla Province, to compare the level of social media use behavior of people in Khao Rup Chang municipality, Muang District, Songkhla Province and personal factors.

¹ นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

³ นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

⁴ นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

⁵ นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

⁶ นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

⁷ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

The sample group used in this research was 396 people in Khao Rup Chang municipality, Muang district, Songkhla province by simple random sampling method. The instrument used for data collection was a 5 rating scale questionnaire according to the Likert Scale. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and one-way analysis of variance. The results revealed that the level of social media use behavior of people in Khao Rup Chang municipality, Muang district, Songkhla province was at a moderate level. when considering each aspect It was found that in the pursuit of knowledge entertainment and communication It was at a moderate level in all aspects. Sides and results of comparison of social media use behavior of people in Khao Rup Chang municipality, Muang district, Songkhla province. Classified by age found difference, and classified by occupation, income, and education found no difference.

Keywords: Behavior, social media, Khaoroochang Municipality

บทนำ

ในปัจจุบันความก้าวหน้าและการเจริญเติบโตทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์มากขึ้น ทำให้พฤติกรรมและวิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสามารถทำให้มนุษย์ติดต่อสื่อสาร และเชื่อมโยงหากันได้ตลอดเวลา โดยการติดต่อสื่อสารเหล่านี้จะถูกเชื่อมโยงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารแบบดั้งเดิมในโลกแห่งความเป็นจริง สู่การใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ในยุคดิจิทัลแห่งโลกเสมือนจริง (Virtual World) ทำให้คนจำนวนมากทั่วโลกมีการดำเนินชีวิตทั้งในสังคมของโลกแห่งความเป็นจริง และสังคมแห่งโลกเสมือนจริงที่เข้ามามีอิทธิพลในด้านต่างๆ ทั้งด้านธุรกิจการทำงาน ด้านสาธารณสุขไปภค และด้านบริการสาธารณะ เป็นต้น โดยผ่านอุปกรณ์ที่ใช้เชื่อมโยงกันทางอินเทอร์เน็ต ได้แก่ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และโทรศัพท์สมาร์ทโฟนที่เป็นมากกว่าอุปกรณ์การใช้ติดต่อสื่อสารเพียงอย่างเดียว (สมสรค์ กันยาหลง, 2555) จากความก้าวหน้าข้างต้นส่งผลให้ปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัล สังคมดิจิทัลจึงกลายเป็นสิ่งที่ทั่วโลกให้ความสำคัญรวมถึงประเทศไทยเองก็ได้มีการกำหนดแผนในขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมีการสร้างสรรค์และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรม ข้อมูล ทุนมนุษย์ และทรัพยากรอื่นๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปสู่ความมั่นคง โดยแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมีเป้าหมายในภาพรวม 4 ประการ ได้แก่ 1) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการผลิตและการบริการ 2) สร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมด้วยข้อมูลข่าวสารและบริการต่างๆ ผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน 3) เตรียมความพร้อมให้บุคลากรทุกกลุ่มมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล และ 4) ปฏิรูปกระบวนการทำงานและการให้บริการของภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูล เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่สามารถใช้ได้ต่อกันระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร โดยมีรูปแบบการแบ่งปันเนื้อหาสารในรูปแบบต่างๆ ทั้งความคิดเห็น รูปภาพ และวิดีโอ โดยมีการพัฒนาการใช้สื่อมาอย่างต่อเนื่องทุกยุคทุกสมัย เช่น สื่อเก่า (Traditional Media) พวกสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ต่างๆ ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก แต่ปัจจุบันกลับไปตอบโจทย์ต่อความทันสมัย ความรวดเร็วในการเข้าถึง และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ล้วนทำให้สื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และเกิดเป็นสื่อออนไลน์ในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เครือข่ายสังคมออนไลน์อยู่ในประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ที่คนในปัจจุบันนิยมใช้มากที่สุด โดยในงานวิจัยของจินตนา จันทวงศ์ (2554) กล่าวถึง จุดแรกเริ่มของเครือข่ายสังคมออนไลน์ไว้ว่า เริ่มมาจากแนวคิดการต้องการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร

ระหว่างกัน จากการเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมโยงกับอุปกรณ์การสื่อสารต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน ซึ่งในยุคเริ่มแรกลักษณะของเครือข่ายสังคมออนไลน์เปรียบเสมือนเป็นชุมชนออนไลน์กล่าวคือ เป็นชุมชนที่ผู้คนสามารถแสดงความคิดเห็นและเปิดรับความคิดเห็นในรูปแบบของการสื่อสารระหว่างกันและการโพสต์ข้อความ ต่อมาในปัจจุบันเครือข่ายสังคมออนไลน์ก็มีการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง โดยบุคคลสามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือแสดงออกในเรื่องต่างๆ ทั้งระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล นอกจากนี้ ผู้คนยังสามารถสืบค้นข้อมูลติดต่อสื่อสารกัน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนเก่าเพื่อนใหม่หรือกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจหรือรสนิยมเดียวกัน ซึ่งรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวเป็นการสร้างสัมพันธ์ทางระหว่างบุคคลและทางสังคม สำหรับสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน จากการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้ อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2563 คือ เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (YouTube) ไลน์ (Line) และอินสตาแกรม (Instagram) (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563) ดังนั้น สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นนวัตกรรมการสื่อสารที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในแง่ของการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วประหยัดและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น สื่อสังคมออนไลน์ จึงส่วนสำคัญในการใช้ชีวิตในปัจจุบันให้กับประชาชนจำนวนมาก เพราะเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร การรับรู้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ต่างๆ จากหลายๆ หน่วยงานที่สนใจ ทั้งในด้านของธุรกิจการทำงาน การศึกษา ด้านสาธารณสุข โภค ด้านบริการสาธารณะ เป็นต้น รวมไปถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 หรือโควิด-19 ที่ยิ่งทำให้สื่อออนไลน์มีบทบาทต่อการสื่อสารตามชีวิตวิถีใหม่ของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น

เทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีลักษณะเป็นเมืองปริมาตรที่รองรับการขยายตัวของเทศบาลนครสงขลา ปัจจุบันในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้างมีจำนวนประชากร 42,942 คน (เทศบาลเมืองเขารูปช้าง, 2564) และมีสถานศึกษา โรงงานอุตสาหกรรม เป็นแหล่งในการคมนาคมขนส่งสินค้า และยังมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทั้งของหน่วยงานของรัฐและเอกชนก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการเข้าถึงให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้างที่เริ่มมีการเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการติดตามรับรู้การเคลื่อนไหวทั้งในด้านของการปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจ และสาธารณสุข เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลและมีจำนวนผู้ใช้สื่อที่สูงขึ้น ทำให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ดังการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่จะมีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจากที่บ้าน ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ใช้บริการด้านความบันเทิง และการสืบค้นข้อมูลต่างๆ จากการศึกษาที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์แบ่งออกเป็นรายด้าน เช่น ด้านการศึกษา ด้านความบันเทิง และด้านการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น (จันจิรา แก้วขวัญ, 2561, พิชญาวี คณะพล, 2559, พรพรรณ จันทร์แดง, 2558 และสมชัย ทองดอนน้อย, 2556) ดังนั้น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในพื้นที่ถือเป็นเรื่องสำคัญในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ การติดต่อสื่อสารรวมกลุ่มกับคนในชุมชนเพื่อเพิ่มความสุข และการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ประชาชนควรมีความเข้าใจในการเลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อทราบถึงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชน และสามารถนำไปปรับเปลี่ยนรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ให้สอดคล้องกับความสนใจและช่องทางการใช้สื่อของประชาชนเพื่อให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กับปัจจัยส่วนบุคคล

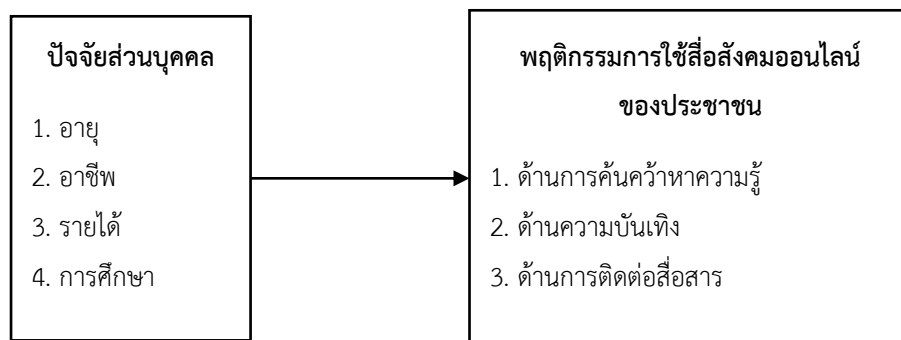
สมมติฐานของการวิจัย

1. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน จะมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน จะมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน
3. ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน จะมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน
4. ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน จะมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. ขอบเขตตัวแปร
 - 2.1 ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ และการศึกษา
 - 2.2 ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง ประกอบด้วย 3 ด้าน 1) ด้านการค้นคว้าหาความรู้ 2) ด้านความบันเทิง และ 3) ด้านการติดต่อสื่อสาร
3. ขอบเขตเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากแนวคิด ด้านปัจจัยส่วนบุคคล แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม แนวคิดเกี่ยวกับสื่อ และสื่อสังคมออนไลน์
4. ขอบเขตระยะเวลา สำหรับระยะเวลาในการดำเนินงานเริ่มต้นเดือนกรกฎาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน 2564

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวนทั้งหมด 42,972 คน ซึ่งเป็นข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2564

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรยามานะ (Yamane, 1973) โดยผู้วิจัยได้กำหนดที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 396 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยการพิจารณาจากกรอบแนวคิดทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำตัวแปรแต่ละตัวมาสร้างเป็นแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ประกอบด้วย อายุ อาชีพ รายได้ และการศึกษา ตอนที่ 2 พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยวัดระดับตามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale)

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหา กรอบแนวคิด และขอบเขตการวิจัย

3.2 สร้างแบบสอบถามและนำร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ ตรวจสอบ แก้ไข เสนอแนะ ปรับปรุง เพื่อความเหมาะสมและความถูกต้องของแบบสอบถาม

3.3 นำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา โดยมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยใช้สูตร ดังนี้ (สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์, 2551)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง

R หมายถึง คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

Σ หมายถึง ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1970) ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ .81

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนโดยนำแบบสอบถามขอความร่วมมือประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

4.1 กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัดว่าข้อมูลที่ต้องการอะไรบ้าง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยว่ามีตัวแปรอะไรบ้าง จึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

4.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

4.3 ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในการวิจัยโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามผ่านการส่งลิงค์และสแกนคิวอาร์โค้ดในการทำแบบสอบถามของประชาชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ เพื่อให้ผลการวิจัยตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สามารถดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

- 5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจะใช้สถิติ ความถี่ และร้อยละ
- 5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับพฤติกรรมกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 5.3 การทดสอบเปรียบเทียบ พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามตัวแปรอายุ อาชีพ รายได้ และการศึกษา โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) หรือ การทดสอบค่าเอฟ (F-test) และเปรียบเทียบรายคู่หากพบว่ามีความสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะทำการเปรียบเทียบรายคู่ต่อไปซึ่งการเปรียบเทียบรายคู่นั้นโดยใช้สถิติ LSD (Least significant difference)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 396 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 60.6 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 - 30 ปี จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานเรียน/นักศึกษา จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4 ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 และส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 52.8

สำหรับผลการวิจัย สามารถแสดงรายละเอียดตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระดับพฤติกรรมกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สามารถแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับพฤติกรรมกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

พฤติกรรมกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	\bar{x}	S.D.	ระดับพฤติกรรมกรรมการใช้ สื่อสังคมออนไลน์
1. ด้านการค้นคว้าหาความรู้	2.92	.39	ปานกลาง
2. ด้านความบันเทิง	2.83	.38	ปานกลาง
3. ด้านการติดต่อสื่อสาร	2.83	.39	ปานกลาง
รวม	2.86	.27	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับพฤติกรรมกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.86$, S.D. = .27) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ด้านการค้นคว้าหาความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.92$, S.D. = .39) รองลงมา ด้านความบันเทิง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.83$, S.D. = .38) และด้านการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.83$, S.D. = .39)

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถแสดงรายละเอียดในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
อายุ	.878	4	.220	3.078	.016
อาชีพ	.071	4	.220	.243	.914
รายได้	.099	3	.033	.453	.715
การศึกษา	.080	2	.040	.548	.579

**p<.01

จากตารางที่ 2 เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามอายุ มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามอาชีพ รายได้ และการศึกษา มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบรายค่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ตามปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านอายุ โดยใช้สถิติ LSD (Least significant difference) สามารถแสดงรายละเอียดในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบรายค่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามอายุ

อายุ	ไม่เกิน 20 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51 ปีขึ้นไป
ไม่เกิน 20 ปี	-				
21-30 ปี	-0.036	-			
31-40 ปี	-0.125*	-0.089*	-		
41-50 ปี	0.001	0.038	0.127*	-	
51 ปีขึ้นไป	0.004	0.040	0.129*	0.003	-

*p<.05

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบรายค่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามอายุ พบว่า ประชาชนแต่ละช่วงอายุมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 คู่ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี กับอายุ 31-40 ปี อายุ 21-30 ปี กับอายุ 31-40 ปี อายุ 41-50 ปี กับอายุ 31-40 ปี และอายุ 51 ปีขึ้นไป กับอายุ 31-40 ปี

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

จากผลวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากปัจจุบันได้เข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัล ซึ่งด้านการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ไม่ได้มีอยู่เพียงแต่ในห้องเรียน ยังมีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่สนใจผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และในพื้นที่ เทศบาลเมืองเขารูปช้างเป็นศูนย์กลางสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นต้น ด้านความบันเทิง ในส่วนของพื้นที่เทศบาลเมืองเขารูปช้าง มีทั้งห้างสรรพสินค้า ร้านค้า โรงภาพยนตร์ และสถานที่สำหรับออกกำลังกาย หรือทำกิจกรรมกับครอบครัว ด้านการติดต่อสื่อสาร ที่สามารถใช้ ติดต่อสื่อสารพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ กันได้ ทั้งระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลหนึ่ง ระหว่างกลุ่มหรือภายในกลุ่ม และ ติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานราชการทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในพื้นที่ จึงแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง และยังคงมีการใช้ชีวิตตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมแต่ได้ปรับตัวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ให้ทันตามยุคสมัยปัจจุบันมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับจันจิรา แก้วขวัญ (2561) ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้เครือข่าย สังคมออนไลน์อย่างเหมาะสมของนักเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการใช้เครือข่าย สังคมออนไลน์อย่างเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.94$) ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักเรียนใช้เพื่อติดต่อสื่อสารใช้ภาษาที่สุภาพ เหมาะสมใช้เพื่อสืบค้นข้อมูล โดยแยกเป็นระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัด สงขลา ด้านการค้นคว้าหาความรู้ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อศึกษา ข้อมูล แลกเปลี่ยนความรู้ ติดตามข่าวสารประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆ และติดตามสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากนี้ใน การสืบค้นข้อมูลเพื่อการศึกษาหาความรู้ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ทำให้การใช้สื่อสังคม ออนไลน์ในการค้นคว้าหาความรู้ที่นอกเหนือจากบทเรียนในห้องเรียน สอดคล้องกับจันจิรา แก้วขวัญ (2561) ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสมของนักเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า นักเรียนมี พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสมด้านการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.94$) เนื่องจากนักเรียนใช้ เพื่อติดต่อสื่อสารหาความรู้ ใช้ภาษาที่สุภาพเหมาะสม ใช้เพื่อสืบค้นข้อมูล และยังสอดคล้องกับพิชญาวี คณະผล (2555) ศึกษา เรื่องพฤติกรรมการใช้และผลการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้สูงอายุ ในจังหวัดนนทบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.19 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในจังหวัดนนทบุรี โดยข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ได้รับรู้และได้เรียนรู้สิ่งใหม่ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 อยู่ใน ระดับปานกลาง รองลงมา มีความรู้เรื่องรูปแบบบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 อยู่ในระดับปานกลาง และคะแนนเฉลี่ยที่มีสัดส่วนต่ำที่สุด คือ มีความรู้ช่องทางการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.02 อยู่ใน ระดับปานกลาง ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจากข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ท่านใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการติดตามความ เคลื่อนไหวเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชน ในการติดตามข่าวสารตามที่ตนสนใจ

1.2 ระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัด สงขลา ด้านความบันเทิง พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อพูดคุยกับ กลุ่มเพื่อนที่สนใจในเรื่องบันเทิง ใช้ในการดูหนัง ฟังเพลง ดาวน์โหลดข้อมูล และใช้เพื่อการเล่นเฟซบุ๊ก ไลน์ และอินสตราแกรม โดยกิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยผ่อนคลายความเครียด แต่ยังคงเลือกกิจกรรมอื่นๆ เช่น การออกกำลังกายและ การเดินห้างสรรพสินค้า ที่สามารถทำร่วมกันในครอบครัวได้เช่นเดียวกัน สอดคล้องกับ สมชัย ทองดอนน้อย (2556) ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมและผลกระทบการใช้สื่อสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตลาดกระบัง พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตลาดกระบัง ด้านความบันเทิง อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากใช้เพื่ออ่านข่าวสารประจำวัน ฟังร้องเพลง ติดตามแฟชั่นต่างๆ ผ่านเว็บไซต์ และพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมด้านความบันเทิงที่ใช้น้อยที่สุด คือ ออกกำลังกายตามเว็บไซต์ และยังคงคล้อยกับจันจิรา แก้วขวัญ (2561) ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสมของนักเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านความบันเทิง (\bar{X} = 3.446) อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนใช้เพื่อดูหนัง ฟังเพลง ทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการหาแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 ทำให้การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการหาแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางเพื่อลดการเดินทาง

1.3 ระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ด้านการติดต่อสื่อสาร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อพูดคุยทำความรู้จักกับบุคคลอื่น ใช้ติดต่อกับบุคคลอื่นที่อยู่ทางไกล และใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารตามความสนใจ และการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานราชการที่อยู่ในพื้นที่ที่เทศบาลเมืองเขารูปช้าง แต่ยังคงมีการใช้วิธีการพูดคุยแบบพบเจอหน้ากับตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับสมชัย ทองดอนน้อย (2556) ศึกษาเรื่องการศึกษาพฤติกรรมและผลกระทบการใช้สื่อสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตลาดกระบัง พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตลาดกระบัง ด้านการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากมีการใช้โปรแกรมสนทนาออนไลน์ เฟซบุ๊ก และนักเรียนชื่นชอบแหล่งบริการในเว็บไซต์สื่อสังคมเปิดโลกทัศน์ที่กว้างมากขึ้นได้คุยและได้แลกเปลี่ยนข้อมูลใหม่ๆ อยู่เสมอ

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามอายุ อาชีพ รายได้ และการศึกษา

2.1 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามอายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แตกต่างกัน ดังนั้น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในแต่ละช่วงอายุจึงแตกต่างกัน ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ อายุไม่เกิน 20 ปี จะใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ มากกว่าอายุ 31-40 ปี เนื่องจากยังอยู่ในวัยเรียนและต้องหาแหล่งความรู้เพื่อทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่เรียน อายุ 21-30 ปี และอายุ 31-40 ปี หรืออายุ 31-40 ปี กับอายุ 41-50 ปี จะมีการใช้สื่อทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากยังมีทั้งช่วงที่กำลังศึกษาอยู่ช่วงที่เริ่มออกทำงาน และเริ่มมั่นคงในหน้าที่การงาน จึงใช้ทั้งค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ ติดต่อสื่อสาร และสร้างความบันเทิง เพื่อผ่อนคลายความเครียดให้กับตนเอง แต่จะแตกต่างกันในเรื่องของประเภทหรือเนื้อหาของสื่อที่ใช้ ตามระดับอายุที่มากขึ้น ซึ่งจะเข้าถึงสื่อที่สาระหรือข่าวต่างๆ เพิ่มมากขึ้น และอายุ 41-50 ปี กับอายุ 51 ปีขึ้นไป ช่วงอายุนี้อาจใช้ในการติดต่อสื่อสาร และด้านความบันเทิง เนื่องจากอยู่ในวัยที่ใกล้เกษียณจึงหากิจกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างความสุขให้กับตนเอง และลดช่องว่างระหว่างวัยกับลูกหลานให้ได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น และจะเลือกเข้าถึงสื่อที่จำเป็นและคุ้นเคยเท่านั้นเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับปณิชา นิตินทรมงคล (2555) ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครให้ความนิยมเว็บไซต์เครือข่าย สังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก ในการเป็นสมาชิกมากที่สุด โดยพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับอายุของคนทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุแตกต่างกัน มีการแสดงพฤติกรรมการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน และสอดคล้องกับกิตติพิศ พุฒิบะ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมใช้อินเทอร์เน็ตและสารสนเทศของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า นิสิตที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมใช้สารสนเทศต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ไม่ว่าจะอาชีพใดก็มีการใช้สื่อที่เหมือนกัน เช่น เป็นนักเรียน/นักศึกษา ข้าราชการ ค้าขาย เกษตรกรรม หรือรับจ้าง มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในทั้งด้านการค้นคว้าหาความรู้ ด้านความบันเทิง และด้านการติดต่อสื่อสาร เนื่องจากในทุกๆ อาชีพก็ยังคงต้องมีการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อช่วยในการพัฒนาทักษะของตนเอง ในด้านการติดต่อสื่อสารก็เช่นกันต้องมีการพูดคุยทั้งระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม หรือระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลหนึ่ง และด้านความบันเทิงเป็นด้านที่ช่วยสร้างความสุขและผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานของแต่ละอาชีพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับพิชญาวิ คณะผล (2559) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้และผลการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ในจังหวัดนนทบุรี พบว่า อาชีพที่ต่างกันมีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านความรู้และเจตคติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่สอดคล้องกับปณิชา นิตพรมงคล (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครให้ความนิยมเว็บเครือข่าย สังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก ในการเป็นสมาชิกมากที่สุด โดยพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับอาชีพของคนทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีการแสดงพฤติกรรมการเข้าใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน

2.3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ไม่ว่าจะมียาได้ช่วงใดก็มีการใช้สื่อเหมือนกัน เช่น ช่วงรายได้ไม่เกิน 10,000, 10,001-20,000, 20,001-30,000 และ 30,001 บาทขึ้นไป โดยทุกช่วงจะมีการใช้สื่อทั้ง 3 ด้านใกล้เคียงกัน ทั้งนี้การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในด้านการค้นคว้าหาความรู้ ซึ่งใช้สืบค้นข้อมูลในการวางแผนเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการประกอบธุรกิจต่างๆ ส่วนด้านความบันเทิงใช้ในการค้นหาสินค้าและเลือกซื้อสินค้าตามที่ต้องการ และด้านการติดต่อสื่อสารใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กรด้วยกันเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับ พิชญาวิ คณะผล (2559) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้และผลการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุใน จังหวัดนนทบุรี พบว่า รายได้ที่ต่างกันมีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะการใช้บริการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่สอดคล้องกับปณิชา นิตพรมงคล (2555) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครให้ความนิยมเว็บเครือข่าย สังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก ในการเป็นสมาชิกมากที่สุด โดยพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับรายได้ของคนทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่มีรายได้แตกต่างกัน มีการแสดงพฤติกรรมการเข้าใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน

2.4 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ไม่ว่าจะมีการศึกษาระดับใดก็มีการใช้สื่อที่เหมือนกัน เช่น ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ทั้งในด้านการค้นคว้าหาความรู้ ด้านความบันเทิง และด้านการติดต่อสื่อสาร เนื่องจากประชาชนใช้ในการสืบค้นข้อมูล ข่าวสารทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง เพื่อได้รับความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน ส่วนด้านความบันเทิง ใช้ในการดาวน์โหลดข้อมูล ติดตามข่าวสารต่างๆ และด้านการติดต่อสื่อสารใช้ในการแลกเปลี่ยนความรู้ เข้าร่วมกลุ่มการสนทนา และแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับพิชญาวิ คณะผล (2559) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้และผลการใช้

บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันมีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้ และด้านทักษะการใช้บริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่สอดคล้องกับปณิธานิพนธ์มงคล (2555) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครให้ความนิยมเว็บไซต์เครือข่าย สังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก ในการเป็นสมาชิกมากที่สุด โดยพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของคนทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีการแสดงพฤติกรรมการเข้าใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่

1.1 จากผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ควรรักษามาตรฐานนี้ไว้และยกระดับสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในรูปแบบของสื่อดิจิทัลเพิ่มกลยุทธ์ต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 จากผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในด้านการค้นคว้าหาความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น เทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ควรรักษามาตรฐานนี้ไว้และยกระดับการเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของประชาชนในพื้นที่ เพื่อการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรมีการอัปเดตข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ทันต่อเหตุการณ์ผ่านทางเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันของเทศบาลเมืองเขารูปช้าง

1.3 จากผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในด้านความบันเทิง อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น เทศบาลหรือองค์กรเอกชนอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ควรรักษามาตรฐานนี้ไว้หรือยกระดับสื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และเนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ควรมีกลยุทธ์ในการจัดกิจกรรมสนทนาการผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยผ่อนคลายความเครียด และสร้างภูมิคุ้มกันของร่างกายเพื่อลดการระบาดของโควิด-19

1.4 จากผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในด้านการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น เทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ควรรักษามาตรฐานนี้ไว้ และยกระดับการติดต่อสื่อสารกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชน และเนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ควรมีการติดต่อสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงหน่วยบริการต่างๆ ได้ง่ายและสามารถใช้บริการได้โดยไม่ต้องเดินทาง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่

2.1 ควรศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการค้นคว้าหาความรู้ ด้านความบันเทิง และด้านการติดต่อสื่อสาร

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจจะใช้ในรูปแบบการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในแต่ละกลุ่มอาชีพโดยตรง ซึ่งอาจค้นพบผลการวิจัยที่ต่างกัน เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพิศ ทูปิยะ. (2560). พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตและสารสนเทศของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จันจิรา แก้วขวัญ. (2561). พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างเหมาะสมของนักเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จินตนา จันทวงศ์. (2554). ศึกษาการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อการศึกษาของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 4(2), 294-303.
- เทศบาลเมืองเขารูปช้าง. (2564). ข้อมูลทั่วไปเทศบาลเมืองเขารูปช้าง. สืบค้นจาก <https://www.krc.go.th>
- ปณิชา นิตีพรมงคล. (2555). พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พรพรรณ จันทร์แดง. (2558). พฤติกรรมการใช้สื่อใหม่ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พิชญาวี คณะผล. (2559). พฤติกรรมการใช้และผลการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สมชัย ทองดอนน้อย. (2556). พฤติกรรมและผลกระทบการใช้สื่อสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตลาดกระบัง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สมสรรค์ กันยาหลง. (2555). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). เศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล. สืบค้นจาก <http://www.mdes.go.th>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.
- สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์. (2551). การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC). สืบค้นจาก <https://www.mcu.ac.th>
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

การศึกษา บรรณารักษ์ และภูมิศาสตร์

การเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

The Comparison of Factors Affecting on Intellectual Food Consumption Behavior of
Grade 6 students in Schools, Muaeng District, Chiang Mai Province

ทัศนียา วงศ์จันทร์¹

บทคัดย่อ

พฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญามีความสำคัญต่อการมีภาวะสุขภาพที่ดีของนักเรียน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา และเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 812 คน คำนวณขนาดของตัวอย่างจากสูตรของยามาเน่ และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาในระดับสูง ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 1.36) และการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียน พบว่า เพศ ค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละวัน ระดับการศึกษาของบิดา และมารดา รายได้ของบิดา และมารดา การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: พฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา, การเปรียบเทียบปัจจัย, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Abstract

The intellectual food consumption behavior was important for students' good health. The objectives of this study were to investigate and compare the factors affecting on intellectual food consumption behavior of grade 6 students in schools, Muaeng district, Chiang Mai Province. The samples were 812 students. The sampling size was calculated by Yamane's formula and the sampling group was stratified random sampling. Data were collected by questionnaires and analysed by percentage, average, standard deviation, t-test and one-way ANOVA with Scheffe multiple comparison tests.

The results showed that the students had a high level of intellectual food consumption behavior ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 1.36). The comparison of factors affecting on intellectual food consumption behavior of students found that sex, expenses received per day, parents' education level, father and mother's income, and learning the principles of sufficiency economy philosophy from schools affected different intellectual food consumption behavior with a statistical significance of .05.

Keywords: Intellectual food consumption behavior, The comparison of factors affecting, Grade 6 students

¹ อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

บทนำ

พฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา เป็นพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยการพิจารณาไตร่ตรอง การใช้ วิจารณ์ญาณ การมีจิตสำนึก การคิดอย่างมีเหตุผล การพิจารณาถึงคุณค่าหรือคุณประโยชน์ของอาหาร การมีสติไม่คล้อยตาม การชักจูงของเพื่อนหรือกระแสสังคม มีการตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมา ซึ่งเป็นพฤติกรรมการบริโภคอาหารอย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมดังกล่าวนอกจากจะส่งผลดีต่อสุขภาพร่างกายแล้วยังช่วยลด ปริมาณขยะอาหารในบ้าน และภายในชุมชน ตรงข้ามกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามกิเลสซึ่งเป็นพฤติกรรมการบริโภค อาหารอย่างไม่เหมาะสม เป็นการบริโภคอาหารตามอารมณ์ ความอยาก ความชอบ ความโลภ โดยปราศจากการคิดไตร่ตรอง พฤติกรรมการบริโภคอาหารอย่างไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมมากมาย อาทิ ก่อให้เกิดปัญหา ขยะอาหาร ซึ่งในแต่ละปีประชากรโลกได้ผลิตขยะอาหารหรืออาหารที่รับประทานไม่หมดและต้องทิ้งไปภายในบ้านรวมถึง อาหารที่ต้องทิ้งจากการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม ระหว่างการขนส่ง จนถึงห้างสรรพสินค้าต่างๆ เป็นต้น องค์การอาหารโลก (FAO) ได้ประเมินว่าทั่วโลกผลิตขยะอาหารอย่างน้อย 30% จากอาหารทั้งหมด คิดเป็นมูลค่าประมาณ 940 ล้าน ล้านดอลลาร์ สหรัฐต่อปี ปัญหาขยะอาหารดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก (Darier and Mikhail, 2020) สำหรับประเทศไทย กรมควบคุมมลพิษ (ค.พ.) รายงานว่า ไทยมีขยะอาหารคิดเป็นร้อยละ 64 ของปริมาณทั้งหมด ขาดระบบการคัดแยกขยะ มักใช้วิธีการฝังกลบซึ่งเป็นวิธีที่ง่าย สะดวก และลดต้นทุนของธุรกิจ จึงทำให้เกิดความสูญเสีย ทรัพยากรที่ยังมีค่าโดยเปล่าประโยชน์ การสูญเสียอาหารถือเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ และประชากรโลกที่ยัง อดอยาก อาหารที่ถูกคัดทิ้งของทุกประเทศรวมกันมีปริมาณมากพอเลี้ยงประชากรทั่วโลกได้อีกจำนวนมาก อาหาร ที่เหลือทิ้ง เกิดจากหลายสาเหตุ ได้แก่ การจัดเตรียมอาหารมากเกินไป การทิ้งอาหารที่จำหน่ายไม่หมด วัฒนธรรมการกินที่เหลือไว้ใน งานเพื่อแสดงถึงมารยาททางสังคม (กลุ่มงานติดตามประเมินสถานการณ์, 2564) ฉะนั้นจึงควรรณรงค์ให้เด็กและเยาวชน บริโภคอาหารอย่างมีความรับผิดชอบ ลด ละ เลิกการทิ้งอาหาร (No food waste)

จากการสำรวจ อนามัย สวัสดิการ และพฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชากร จากครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 27,960 ครัวเรือน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหาร กลุ่มอาหารที่บริโภค และความถี่ในการบริโภค พบว่า กลุ่มวัยเด็กอายุ 6 -14 ปี ขึ้นไป มีการบริโภคอาหารมื้อหลักในแต่ละวันครบ 3 มื้อ ร้อยละ 92.8 และการบริโภค อาหารว่างสูงสุด ร้อยละ 89.2 วิธีปรุงอาหารที่ทานเป็นประจำ ใช้วิธีทอด ร้อยละ 36.2 ในการเลือกซื้ออาหารส่วนใหญ่ จะคำนึงถึง ความชอบเป็นอันดับแรก ร้อยละ 37.3 รองลงมาคือ ความอยากทาน ร้อยละ 19.3 คำนึงถึงรสชาติ ร้อยละ 17.4 ความสะอาด ร้อยละ 11.0 คุณค่าทางโภชนาการ ร้อยละ 8.0 ความสะดวกรวดเร็ว ร้อยละ 4.7 ตามลำดับ สำหรับความถี่ใน การบริโภคอาหาร 1-2 วันต่อสัปดาห์ ได้แก่ มีการรับประทานอาหารไขมันสูง ร้อยละ 51.6 การรับประทานสำเร็จรูป ร้อยละ 46.6 การดื่มนม และผลิตภัณฑ์จากนม ร้อยละ 36.0 การรับประทานขนมกรุบกรอบ ร้อยละ 32.7 การรับประทาน อาหารจานด่วนทางตะวันตก ร้อยละ 25.4 และมีการรับประทานผัก และผลไม้สด ร้อยละ 13.8 ตามลำดับ เมื่อพิจารณา เขตที่พักอาศัย พบว่า อัตราการเจ็บป่วยของผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาลมีอัตราการเจ็บป่วยที่ไม่ต้องนอนพัก และอัตรา การรับ บริการส่งเสริมสุขภาพสูงกว่าผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาล (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) นอกจากนี้ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร อย่างไม่เหมาะสม ยังก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพร่างกาย จากผลสำรวจสุขภาพของประชาชนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป พบว่า พฤติกรรมการกินผัก และผลไม้ มีสัดส่วนลดลง เริ่มมีการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในเยาวชน และยังพบว่าภาวะสุขภาพ และโรคที่มี ความชุกเพิ่มขึ้น ได้แก่ ภาวะอ้วน เบาหวาน ความดันโลหิตสูง (วิชัย เอกพลากร, 2564)

ดังนั้นการปลูกฝังให้เด็กไทยมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วงวัยเด็กเป็น ช่วงวัยที่ร่างกายมีการเจริญเติบโต และต้องการสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังต้องการสารอาหารที่ ช่วยส่งเสริมให้ร่างกายมีพัฒนาการตามวัย มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ช่วยลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการ ลดความเสี่ยงต่อการ

เกิดภาวะอ้วนในวัยเด็ก และโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง นอกจากนี้การปลูกฝังพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาในช่วงวัยเด็กยังเป็นการวางฐานรากให้เด็กมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารอย่างมีวิจารณญาณ การรู้จักคิดไตร่ตรอง และมีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีพฤติกรรมแสดงออกในการบริโภคอาหารอย่างเหมาะสม ได้แก่ การรับประทานผักและผลไม้เพิ่มขึ้น ลดอาหารที่มีไขมันสูง ลดการทานขนมถุงหรือขนมกรุบกรอบ ขนมหวานจัด อาหารจานด่วนทางตะวันตก เครื่องดื่มน้ำตาลผสม หอมกึ่งสำเร็จรูป ลดการทานอาหารปิ้งย่าง ทอด อาหารริมทาง เป็นต้น พฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญายังสามารถช่วยให้เด็กมีการคิดอย่างมีเหตุผลในการเลือกหรือปฏิเสธการรับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย แม้จะถูกกลุ่มเพื่อนชักจูง ไม่บริโภคอาหารตามกระแสความนิยมในโลกออนไลน์ หรืออิทธิพลจากสื่อโฆษณาออนไลน์ แต่มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย และส่งผลดีต่อสุขภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ เลือกศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีอายุ 11 ปีขึ้นไป จากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Cognitive Development) ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางการรู้คิด ออกเป็น 4 ขั้น ตามช่วงอายุของเด็กในแต่ละวัย ซึ่งช่วงวัยอายุ 11 ปีขึ้นไป เด็กจะมีพัฒนาการทางการรู้คิด ในขั้นที่ 4 เป็นขั้นของการปฏิบัติการเชิงนามธรรม (Formal Operational Stage) จัดเป็นขั้นสูงสุดของพัฒนาการทางการรู้คิด วัยนี้เป็นวัยที่เด็กมีพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจถึงระดับสูงสุด เริ่มมีความคิดเหมือนผู้ใหญ่ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถแก้ปัญหาอย่างมีระบบ คิดสิ่งที่เป็นนามธรรม และตั้งสมมติฐานได้ (Piaget, 1950; อ้างถึงใน ญัฐกร อินทุยศ, 2556) ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการปลูกฝังพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาแก่นักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยที่ศึกษาต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. ตัวแปรที่ศึกษา แบ่งเป็น

ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ ค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละวันโดยเฉลี่ย ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบิดา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของมารดา ประเภทของโรงเรียน การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียน เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย

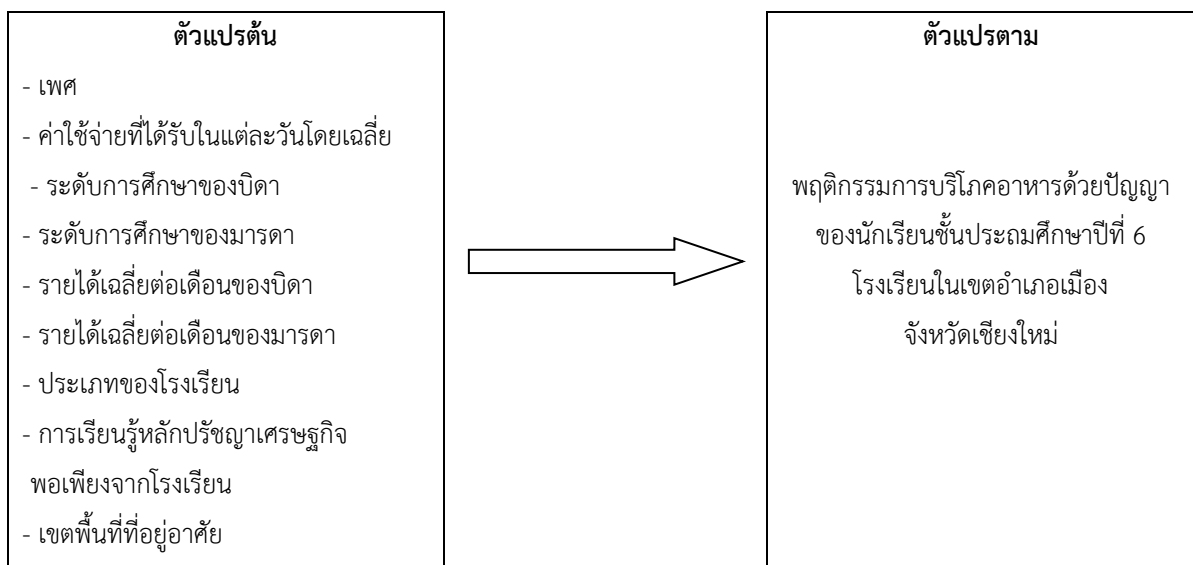
ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา พบว่า เพศ ความรู้ด้านการบริโภคอาหาร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ส่วนอาชีพของผู้ปกครอง การได้รับเงินจากผู้ปกครองในแต่ละวัน ไม่มี

ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษา (ชิราวุธ ปุญณวิษ และคณะ, 2559) นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารมีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการในเด็กนักเรียน (กัมปนาท คำสุข, บานเย็น ล้านภูเขียว, และจรรยา เสาวเวียง, 2562) สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการปกติ ได้แก่ เพศ และรายได้ของครอบครัว ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการเกิน ได้แก่ การศึกษาของบิดา และจำนวนเงินค่าเครื่องดื่ม ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะโภชนาการ ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภค การศึกษาของบิดา การศึกษาของมารดา และอาชีพของมารดา (ลลิตา แจ่มจรัส และวิยะดา ตันวัฒนากุล, 2544) รวมทั้งยังพบว่า จิตพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณค่าชีวิต มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา และยังพบว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญา (วีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพชร และคณะ, 2558)

จากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรต่างๆ ทำให้ได้กรอบความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. ประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2,933 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ นักเรียนโรงเรียนของรัฐ จำนวน 996 คน และนักเรียนโรงเรียนเอกชน จำนวน 1,937 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของยามาเน่ (Yamane, 1967 อ้างถึงใน ภัทรานิษฐ์ เหมาะะทอง, วนิตา ทองโคตร และสุพรรณิ อึ้งปัญสัตวงศ์, ม.ป.ป.) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 352 คน จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างไว้ที่กลุ่มละอย่างน้อย 400 คน (ใกล้เคียงกับระดับความเชื่อมั่น 97%) ในการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามประเภทของโรงเรียน และเพศ จำแนกตามประเภทของโรงเรียนได้เป็น

นักเรียนโรงเรียนของรัฐ จำนวน 409 คน และนักเรียนโรงเรียนเอกชน จำนวน 403 คน ส่วนจำแนกตามเพศได้แก่นักเรียนชาย จำนวน 400 คน และนักเรียนหญิงจำนวน 412 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 812 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น

4.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบ จำนวน 9 ข้อ

4.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา จำนวน 10 ข้อ ลักษณะการตอบ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 6 ระดับ มีการให้คะแนน คือ ไม่จริงเลย ได้ 1 คะแนน ไม่จริง ได้ 2 คะแนน ค่อนข้างไม่จริงได้ 3 คะแนน ค่อนข้างจริงได้ 4 คะแนน จริงได้ 5 คะแนน และจริงที่สุดได้ 6 คะแนน ผู้ตอบที่ได้คะแนนรวมมากกว่าแสดงว่ามีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญามากกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนรวมน้อยกว่า แบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.27- 0.61 ค่าความเชื่อถือได้ เท่ากับ 0.73

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขออนุญาตผู้อำนวยการโรงเรียน และเมื่อได้รับอนุญาต คณะผู้วิจัยจึงวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย และครูประจำชั้นโดยคำนึงถึงจรรยาบรรณ โดยอธิบายให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามได้อย่างอิสระ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็นดังนี้

6.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.2 สถิติที่ใช้ในการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจะทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอจำนวนข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา แสดงในตารางที่ 1

2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งการนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบตัวแปร เพศ ค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละวันโดยเฉลี่ย ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา ประเภทของโรงเรียน และเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา ด้วย การทดสอบค่าที (t-test) แสดงในตารางที่ 2

2.2 การเปรียบเทียบตัวแปร รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบิดา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของมารดา และการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียน ด้วย การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) แสดงในตารางที่ 3

2.3 การทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe) ของตัวแปรรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบิดา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของมารดา และการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียน แสดงในตารางที่ 4-6

ตารางที่ 1 จำนวนข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พฤติกรรมการบริโภคอาหาร ด้วยปัญญา	ข้อมูลที่นำมา วิเคราะห์ (n)	จริง ที่สุด	จริง	ค่อนข้าง จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่ จริง	ไม่ จริง เลย	\bar{x}	S.D.
1. ถ้าต้องเลือกดื่มระหว่างน้ำเปล่า และน้ำอัดลม ฉันเลือกดื่มน้ำเปล่า	811	27.0	35.1	27.3	7.6	2.2	0.7	4.75	1.05
2. ฉันรับประทานอาหารเช้าครบ 5 หมู่ ในแต่ละวัน	811	10.7	24.7	41.1	17.1	5.5	0.9	4.15	1.06
3. ฉันเลือกรับประทานอาหารประเภท ข้าวมากกว่าอาหารจานด่วน เช่น พิซซ่า แฮมเบอร์เกอร์ ไก่ทอด	808	34.8	29.6	15.0	10.9	5.9	3.8	4.65	1.40
4. ฉันเลือกรับประทานผลไม้มากกว่า ขนมกรุบกรอบ	812	22.0	29.6	29.3	14.4	3.9	0.7	4.49	1.14
5. ฉันอ่านฉลากเพื่อดูส่วนประกอบ ก่อนซื้อขนม	810	13.5	23.3	28.9	18.1	10.0	6.2	3.94	1.38
6. ฉันสูบบุหรี่เพื่อให้เพื่อนยอมรับ	808	94.7	3.5	0.5	0.6	0.6	0.1	5.91	0.48
7. ฉันเขี่ยผักออกก่อนรับประทาน อาหาร	807	32.7	18.5	17.8	16.0	8.9	6.1	4.32	1.56
8. ฉันเลือกซื้ออาหารโดยคำนึงถึง ความอร่อยมากกว่าคุณค่าทาง โภชนาการ	809	14.3	16.8	20.0	27.8	13.0	8.0	3.68	1.47
9. ฉันดื่มนมเป็นประจำ	807	50.6	24.9	16.5	5.1	1.7	1.2	5.14	1.10
10. ไม่ว่าเพื่อนจะเลือกรับประทาน อะไร แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่มีประโยชน์ ฉันก็จะเลือกรับประทานตามเพื่อน	809	27.9	25.6	25.2	15.6	3.3	2.3	4.52	1.26
รวม								4.55	1.36

หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ยระหว่าง 5.00-6.00 หมายถึง สูงที่สุด ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.00-4.99 หมายถึง สูง ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.00-3.99 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.00-2.99 หมายถึง ต่ำ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.99 หมายถึง ต่ำที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาโดยเฉลี่ยในระดับสูง ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 1.36) ได้แก่ การเลือกดื่มน้ำเปล่าแทนน้ำอัดลม ($\bar{x} = 4.75$, S.D. = 1.05) การรับประทานอาหารเช้าครบ 5 หมู่ในแต่ละวัน ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 1.06) การเลือกรับประทานอาหารประเภทข้าวมากกว่าอาหารจานด่วน เช่น พิซซ่า แฮมเบอร์เกอร์ ไก่ทอด ($\bar{x} = 4.65$, S.D. = 1.40) การเลือกรับประทานผลไม้มากกว่าขนมกรุบกรอบ ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = 1.14) และการดื่มนมเป็นประจำ ($\bar{x} = 5.14$, S.D. = 1.10) ตามลำดับ

ส่วนพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียนที่น่าสังเกต ได้แก่ การสูบบุหรี่เพื่อให้เพื่อนยอมรับ ($\bar{x} = 5.91$, S.D. = 0.48) การเขี่ยผักออกก่อนรับประทานอาหาร ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = 1.56) การเลือกซื้ออาหารโดยคำนึงถึงความอร่อยมากกว่าคุณค่าทางโภชนาการ ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 1.47) และการเลือกรับประทานตามเพื่อนแม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่มีประโยชน์ ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 1.26) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบตัวแปรกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาด้วยการทดสอบค่าที (t-test)

ตัวแปร	n	\bar{x}	S.D.	t	p
เพศ					
ชาย	399	44.35	6.14	-5.51	.00*
หญิง	412	46.67	5.85		
ค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละวันโดยเฉลี่ย					
ไม่เกิน 50 บาท/วัน	506	46.31	5.98	4.64	.00*
มากกว่า 50 บาท/วัน	301	44.26	6.14		
ระดับการศึกษาของบิดา					
ต่ำกว่าปริญญาตรี	243	46.20	6.29	2.39	.01*
ปริญญาตรีขึ้นไป	247	44.88	5.84		
ระดับการศึกษาของมารดา					
ต่ำกว่าปริญญาตรี	261	46.56	6.15	2.80	.00*
ปริญญาตรีขึ้นไป	252	45.08	5.87		
ประเภทของโรงเรียน					
รัฐ	406	45.87	6.23	1.55	.12
เอกชน	406	45.20	5.95		
เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย					
อำเภอเมืองเชียงใหม่	517	45.76	6.14	1.34	.17
อำเภออื่นๆ	287	45.16	5.99		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพิจารณาตามประเภทของโรงเรียนและเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยที่ต่างกัน พบว่านักเรียนมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาไม่แตกต่างกัน ส่วนการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนเมื่อพิจารณาตามเพศ ค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละวันโดยเฉลี่ย ระดับการศึกษาของบิดา และระดับการศึกษาของมารดาที่ต่างกัน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา ($\bar{x} = 46.67$, S.D. = 5.85) มากกว่านักเรียนชาย ($\bar{x} = 44.35$, S.D. = 6.14) นักเรียนที่มีค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละวันโดยเฉลี่ยไม่เกิน 50 บาทต่อวัน มีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา ($\bar{x} = 46.31$, S.D. = 5.98) มากกว่านักเรียนที่มีค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละวันโดยเฉลี่ย มากกว่า 50 บาทต่อวัน ($\bar{x} = 44.26$, S.D. = 6.14) นักเรียนที่บิดาและมารดามีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีพฤติกรรม

การบริโภคอาหารด้วยปัญญา ($\bar{x} = 46.20, S.D. = 6.29, \bar{x} = 46.56, S.D.= 6.15$) มากกว่านักเรียนที่บิดาและมารดามีการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป ($\bar{x} = 44.88, S.D. = 5.84 ; \bar{x} = 45.08, S.D. = 5.87$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบตัวแปรกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน แบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
รายได้ของบิดา	ระหว่างกลุ่ม	230.10	2	115.05	3.30	.03*
	ภายในกลุ่ม	19447.39	558	34.85		
	รวม	19677.50	560			
รายได้ของมารดา	ระหว่างกลุ่ม	580.18	2	290.09	8.11	.00*
	ภายในกลุ่ม	19618.03	549	35.73		
	รวม	20198.21	551			
การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียน	ระหว่างกลุ่ม	1654.58	2	827.29	23.61	.00*
	ภายในกลุ่ม	28160.77	804	35.02		
	รวม	29815.35	806			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพิจารณาตามรายได้ของบิดา รายได้ของมารดา และการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียนที่ต่างกัน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนจำแนกตามรายได้ของบิดา

รายได้ของบิดา	\bar{x}	ไม่เกิน 10,000 บาท	10,001-20,000 บาท	มากกว่า 20,000 บาท
		46.28	45.86	44.68
ไม่เกิน 10,000 บาท	46.28	-	0.42	1.60*
10,001-20,000 บาท	45.86		-	1.18
มากกว่า 20,000 บาท	44.68			-

*p < .05

จากตารางที่ 4 เมื่อทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe) พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่บิดามีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่บิดามีรายได้มากกว่า 20,000 บาท มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนจำแนกตาม รายได้ของมารดา

รายได้ของมารดา	\bar{x}	ไม่เกิน 10,000 บาท	10,001-20,000 บาท	มากกว่า 20,000 บาท
		46.95	44.92	44.86
ไม่เกิน 10,000 บาท	46.95	-	2.03*	2.09*
10,001-20,000 บาท	44.92		-	0.06
มากกว่า 20,000 บาท	44.68			-

*p < .05

จากตารางที่ 5 เมื่อทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe) พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มารดามีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มารดามีรายได้ 10,001-20,000 บาท และมากกว่า 20,000 บาท มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนจำแนกตาม การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียน

การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียน	\bar{x}	น้อย - ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
		43.50	45.81	47.45
น้อย-ปานกลาง	43.50	-	2.31*	3.95*
มาก	45.81		-	1.64*
มากที่สุด	47.45			-

*p < .05

จากตารางที่ 6 เมื่อทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe) พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียน น้อย-ปานกลาง กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียนมาก และมากที่สุด มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผล

1. การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาในระดับสูง ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 1.36) ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของสวนดุสิตโพลเกี่ยวกับอาหารการกินของคนไทย ที่พบว่า คนไทยส่วนใหญ่ใส่ใจเรื่องการเลือกบริโภคอาหารมากขึ้น เน้นความสะดวก การประหยัดในการกิน และการเน้นคุณค่าโภชนาการ (พรพรรณ บัวทอง, 2563)

อย่างไรก็ดียังพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เป็นที่น่าสังเกต ได้แก่ การสูบบุหรี่เพื่อให้เพื่อนยอมรับและการเลือกรับประทานตามเพื่อนแม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่มีประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากแรงกดดันของกลุ่มทางสังคมจึงทำให้นักเรียนพยายามเปลี่ยนแปลงเจตคติและแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับเพื่อน ซึ่งนักจิตวิทยาสังคมเรียกพฤติกรรมนี้ว่าการคล้อยตามผู้อื่น (ซูชัย สมितिไกร, 2564) นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนมีการเข้าฝึกออกก่อนรับประทานอาหาร และ

การเลือกซื้ออาหารโดยคำนึงถึงความอร่อย ฉะนั้นจึงควรตรวจเช็คให้เด็กเห็นคุณค่า และหันมารับประทานผัก และผลไม้ให้มากขึ้น อย่างน้อย 4 ชนิดต่อวัน เพื่อลดความเสี่ยงต่อภาวะน้ำหนักเกินหรืออ้วน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มใยอาหาร ช่วยเร่งการขับถ่าย และลดความเสี่ยงมะเร็งลำไส้ (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพิจารณาตามเพศ ค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละวันโดยเฉลี่ย ระดับการศึกษาของบิดา และระดับการศึกษาของมารดา รายได้ของบิดา และรายได้ของมารดา การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโรงเรียนที่ต่างกัน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของลลิตา แจ่มจรัส และวิยะดา ต้นวัฒนากุล (2544) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการปกติ ได้แก่ เพศ และรายได้ของครอบครัว ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการเกิน ได้แก่ การศึกษาของบิดา และจำนวนเงินค่าเครื่องดื่ม ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะโภชนาการ ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภค การศึกษาของบิดา การศึกษาของมารดา และอาชีพของมารดา อย่างไรก็ตาม จากสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ครอบครัวของนักเรียนที่บิดา มารดามีการศึกษาน้อย รายได้น้อย ต้องประหยัดในการใช้จ่ายมากขึ้นจึงอาจสอนให้นักเรียนรู้จักประหยัด และพิจารณาไตร่ตรองในการเลือกบริโภคอาหารมากกว่ากลุ่มที่บิดา มารดามีการศึกษาระดับสูง รายได้สูง นอกจากนี้โรงเรียนที่มีการสอนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียนมากที่สุดสามารถช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญามากกว่ากลุ่มอื่นเช่นกัน เพราะหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะสอนให้นักเรียนรู้จักมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีความรอบรู้ รอบคอบในการวางแผน มีภูมิคุ้มกันตนเองที่ดี พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง และมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มานะอดทน เพียรพยายาม ใช้สติปัญญาในการบริโภคอาหารมากขึ้น จากผลการวิจัยของภูสิทธ์ ชันติกุล (2555) พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล และครัวเรือนได้เพราะสามารถช่วยให้สมาชิกในครัวเรือน มีการคำนึงถึงความอยู่สบาย ง่ายขึ้น ไม่ซื้อของแพง และมีความภูมิใจในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการบริโภคอาหารด้วยปัญญา อันสามารถช่วยลดปัญหาขยะอาหาร และสิ่งแวดล้อมได้

ข้อเสนอแนะ

1. คณะผู้บริหารโรงเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังนักเรียนให้มีการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นเพราะหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา โดยการจัดโครงการต่างๆ เช่น การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย และเหมาะสม ผลเสียจากการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้อง และการปรับเปลี่ยนเจตคติให้แก่บิดา มารดา และนักเรียนเพื่อปลูกฝังค่านิยมในการรับประทานอาหารที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี การออกกระเปาะห้ามจำหน่ายอาหารที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพของนักเรียน การชักจูงนักเรียนให้เห็นคุณค่าของการบริโภคอาหารสุขภาพ การจัดโครงการเพื่อลดปริมาณขยะอาหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาอย่างยั่งยืน

2. บิดา มารดา ผู้ปกครองนักเรียนควรเป็นแบบอย่าง และให้การแนะนำการบริโภคอาหารแก่นักเรียนในทางที่ถูกต้องเมื่อซื้ออาหารสำเร็จรูปจากร้านสะดวกซื้อหรือการสั่งซื้ออาหารจากเดลิเวอรี่ นอกจากนี้ควรปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของการบริโภคอาหารท้องถิ่นหรืออาหารพื้นบ้าน

3. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรเพิ่มตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน สื่อโฆษณาออนไลน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาของนักเรียน และการศึกษาพฤติกรรมซื้ออาหารจากร้านสะดวกซื้อหรือจากเดลิเวอรี่ของนักเรียนเนื่องจากมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างจิตพอเพียงและพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับทุนอุดหนุนจาก มหาวิทยาลัยพายัพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2564). **ตามติดพฤติกรรมกินอยู่อย่างไทย**. สืบค้นจาก https://thaihealthwatch.thaihealth.or.th/assets/file/ประเด็น_เจาะลึกพฤติกรรมการกิน.pdf
- กลุ่มงานติดตามประเมินสถานการณ์. (2564). **ขยะอาหารทั่วโลกพุ่ง ถูกทิ้งปีละกว่า 2.5 พันล้านตัน**. สืบค้นจาก <https://www.onep.go.th/1-สิงหาคม-2564-ขยะอาหารทั่วโลก/>
- กัมปนาท คำสุข, บานเย็น ล้านภูเขียว และจรรยา เสาวเวียง. (2562). **พฤติกรรมการบริโภคอาหารต่อภาวะโภชนาการในเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองรังกา จังหวัดนครราชสีมา**. การประชุมวิชาการระดับชาติวิทยาลัยนครราชสีมาครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ.2562, 908-914.
- ชิราวุธ ปุณณวิช และคณะ. (2559). **พฤติกรรมการบริโภคอาหารในนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 โรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร**. สืบค้นจาก https://bkkthon.ac.th/home/user_files/department/department-24/files/12.พฤติกรรมการบริโภคอาหารในนักเรียนประถมศึกษา
- ชูชัย สมितिไกร. (2564). **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐกร อินทุยศ. (2556). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพรรณ บัวทอง. (2563). **สวนดุสิตโพล:อาหารการกินของคนไทย ปี 2020**. สืบค้นจาก <https://www.ryt9.com/s/sdp/3181964>
- ภัทรานิษฐ์ เหมาะะทอง, วนิดา ทองโคตร และสุพรรณิ อึ้งปัญเสตวงศ์. (ม.ป.ป.). **การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane**. สืบค้นจาก http://sc2.kku.ac.th/stat/statweb/images/Eventpic/60/Seminar/01_9_Yamane.pdf
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2555). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตอุตสาหกรรมกรุงเทพมหานคร**. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ลลิตา แจ่มจำรัส และวิยะดา ตันวัฒนากุล. (2544). **พฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายที่มีภาวะโภชนาการเกิน ในจังหวัดกำแพงเพชร**. สืบค้นจาก http://cmuir.cmu.ac.th/bitstream/6653943832/33476/2/astat0945lj_abs.pdf
- วิชัย เอกพลากร (บรรณาธิการ). (2564). **รายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2562-2563**. กรุงเทพมหานคร: อักษรกราฟฟิกแอนดดีไซน์.
- วีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพชร และคณะ. (2558). **ความสัมพันธ์ระหว่างจิตพอเพียงและพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่**. (รายงานการวิจัยฉบับที่ 320). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). **การสำรวจอนามัย สวัสดิการและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชากร พ.ศ.2560**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.
- Darier, Éric & Mikhail, Monique. (2020). **ขยะอาหาร: ปัญหาที่ถูกซ่อนในระบบอุตสาหกรรมอาหาร**. สืบค้นจาก <https://www.greenpeace.org/thailand/story/17905/food-agriculture-food-waste/>

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง
ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

The Development of Cooperative Learning Activation Using by TGT Techniques with the
Kahoot Program on Important Issues in Thai History for Mathayomsuksa 4 Students

ศุภกร กองเป้า¹

อัจฉริยา พรหมท้าว²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 2) ศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 จำนวน 34 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test (Dependent Samples)

ผลการวิจัย พบว่า ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าดัชนีประสิทธิผลของนักเรียน มีค่าเท่ากับ 0.71 คิดเป็นร้อยละ 71 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค, TGT โปรแกรม Kahoot, การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of the research were to 1) develop the cooperative learning activation using by TGT Techniques with the Kahoot Program on important issues in Thai History for Mathayomsuksa 4 Students, 2) study the effectiveness index of students who received cooperative learning activation using by TGT techniques with the Kahoot Program, 3) compare the learning achievement before and after learning of students who received cooperative learning activation using by TGT techniques with the Kahoot Program, and 4) study satisfaction of students who received cooperative learning activation using by TGT Techniques with the Kahoot Program. The target group were 34 Mathayomsuksa 4 students in the second semester in 2021 academic year of Buayaipittayakom School. using the cluster random sampling technique. The instruments used consisted of 1) lesson plans of Cooperative learning activation using by TGT Techniques with the Kahoot Program on important issues in Thai History for Mathayomsuksa 4 Students, 2) achievement

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² อาจารย์ที่ปรึกษา ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

test on important issues in Thai History, and 3) students' satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t - test (Dependent Sample)

The results of the research revealed that : the development of cooperative learning activation using by TGT Techniques with the Kahoot Program on important issues in Thai History for Mathayomsuksa 4 Students was at a highest level, the effectiveness index value of students who received cooperative learning activation using by TGT techniques with the Kahoot Program was 0.71 (71 percent). The achievement test of the students who received cooperative learning activation using by TGT techniques with the Kahoot Program after learning was higher than before learning at .05 level of statistical significance. The satisfaction of the students who received cooperative learning activation using by TGT techniques with the Kahoot Program was at a highest level.

Keywords: Cooperative learning by TGT techniques, Kahoot Program, 21st Century learning

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนโดยยึดหลักการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคมการปรับตัวตามสภาพแวดล้อม เข้าใจในเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เป็นมิติใหม่ของวงการการศึกษาที่ทุกองค์กรทั้งในระดับประเทศลงมาถึงระดับที่มีหน้าที่โดยตรงหรือที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต่างก็ให้ความสำคัญและร่วมมือกันวางแผนการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะสำคัญและจำเป็นบนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะความร่วมมือและทักษะการทำงานเป็นทีม ความสำเร็จในทุกหน่วยงานและองค์กรต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจหรือความรักสามัคคีช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกทุกคนในองค์กร ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดกับประชาชนในชาติ เพื่อให้ทุกคนได้รู้จักการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละไม่เห็นแก่ตัว รู้จักอุทิศตนเพื่อทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งจะทำให้สังคมน่าอยู่ ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า มั่นคง เพราะทุกคนมีความรักสามัคคีกัน พร้อมทั้งจะแบ่งปันน้ำใจและสิ่งดีงามช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (กุลิสลา จิตรชญาวนิช และเกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ, 2563)

การจัดการศึกษาของโรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม อำเภอหนอง จังหวัดขอนแก่น เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้เรียนไม่สนใจในการเรียนรู้ในระหว่างที่ครูสอน ใช้เวลาในชั้นเรียนไปกับการเล่นเกมออนไลน์ และจดจ่อไปกับการใช้สมาร์ทโฟน ไม่สนใจครู ไม่สนใจเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพียงเพราะความสนุกสนานของเกมทำให้นักเรียนถูกดึงออกจากห้องเรียนไปอยู่ในโลกของการเล่นเกมออนไลน์ จนเกิดปัญหาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ตามมา ดังที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2560-2562 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 29.93, 33.61 และร้อยละ 30.13 ตามลำดับ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น, 2562) เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา

ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนโรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม พบว่า คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากมีคะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 ในทุกปี

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสามารถส่งเสริมทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 มีหลากหลายรูปแบบ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมแข่งขัน (TGT: Team Games Tournament) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกในแต่ละทีมจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน คือ ความสามารถสูง ปานกลาง และต่ำ มารวมกลุ่มกัน สมาชิกของทีมจะได้แข่งขันกันในเกมเชิงวิชาการ (Slavin, 1987 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน มีความวิตกกังวลในการเรียนลดลง และทำให้ผู้เรียนมีความคงทนในการเรียนรู้ จึงนับว่าเป็นเทคนิคการจัดการเรียนแบบร่วมมือที่ดีและนำไปใช้ได้กับหลากหลายวิชา (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561) ในขณะเดียวกัน เพื่อแก้ไขปัญหาผู้เรียนไม่สนใจในการเรียนรู้ในระหว่างที่ครูสอน ใช้เวลาในชั้นเรียนไปกับการเล่นเกมออนไลน์ จดจ่อไปกับการใช้สมาร์ทโฟน ไม่สนใจครู ไม่สนใจเพื่อน เพียงเพราะความสนุกสนานของเกมทำให้นักเรียนถูกดึงออกจากห้องเรียนไปอยู่ในโลกของเกมออนไลน์ จึงได้นำโปรแกรม Kahoot เข้ามาประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ซึ่งโปรแกรม Kahoot เป็นเกมออนไลน์ที่ตอบสนองต่อการเรียนการสอน สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการประเมินผล ผ่านการตอบคำถาม และสามารถจัดกิจกรรมเพื่อการแข่งขันในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนมีความสนุกสนานกับเนื้อหาที่เรียนได้บนอุปกรณ์สมาร์ทโฟนของตนเอง (พรพิมล แก้วพุ่มรังษี, ม.ป.ป.)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. ศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
4. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

สมมติฐานของการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม จำนวน 2 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 58 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 จำนวน 1 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 34 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย ครอบคลุมเนื้อหาสาระการเรียนรู้จำนวน 10 แผน 10 ชั่วโมง ดังนี้

- แผนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทย
- แผนที่ 2 อาณาจักรโบราณในดินแดนไทยและอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย
- แผนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทย
- แผนที่ 4 การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานีของไทย
- แผนที่ 5 การเมืองการปกครองสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- แผนที่ 6 การเมืองการปกครองสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปบ้านเมือง
- แผนที่ 7 ไทยกับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1
- แผนที่ 8 การปกครองระบอบประชาธิปไตย
- แผนที่ 9 ไทยกับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2
- แผนที่ 10 อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันออกและวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อสังคมไทย

3. ตัวแปรที่ศึกษา

- 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot
- 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot

4. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

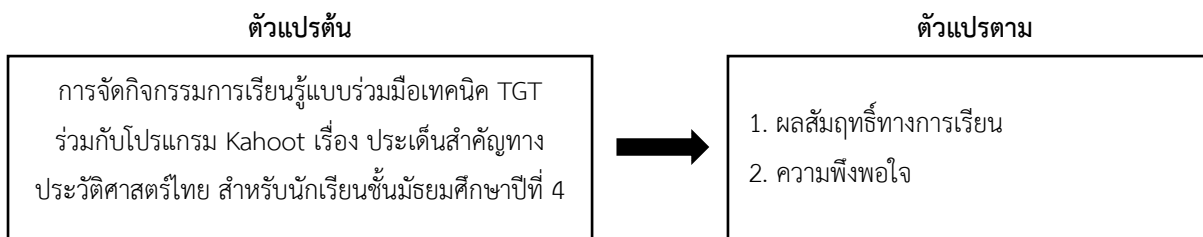
โรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

5. ระยะเวลาในการวิจัย

วิจัยในครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยสามารถสรุปกรอบแนวคิดออกมาเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน ทั้งหมด 58 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนบัวใหญ่พิทยาคม ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1 ห้องเรียน ทั้งหมด 34 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้วิธีการจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 แผน รวมเวลาสอน 10 ชั่วโมง ซึ่งผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, $S.D. = 0.49$)

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งผ่านการหาคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว โดยแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว โดยนำผลมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความพึงพอใจ อยู่ระหว่าง 0.6-1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ทุกข้อ

3. แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One Group Pretest Posttest Design) (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2549)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ขอความร่วมมือกับโรงเรียน บัวใหญ่พิทยาคม เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยอธิบายชี้แจงทำความเข้าใจและข้อตกลงกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง แนะนำรายวิชา จุดประสงค์ของการเรียนการสอน เวลาเรียน และวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot

4.3 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกับที่ใช้ ในการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 40 นาที นำคะแนนที่ได้มาเป็นคะแนนทดสอบก่อนเรียน

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ จำนวน 10 แผน ใช้เวลาในการสอนทั้งหมด 10 ชั่วโมง

4.5 เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามแผนที่กำหนดไว้ จำนวน 10 แผน ทำการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 40 นาที

4.6 นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

4.7 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา IOC ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่น ค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I.) และสถิติทดสอบที่ t-test (Dependent Samples)

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 แผน แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 แผน

ข้อที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ชื่อหน่วยการเรียนรู้ ชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหาสาระ	4.80	0.45	มากที่สุด
2	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดมีความเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
3	ความสอดคล้องของสาระสำคัญกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	4.80	0.45	มากที่สุด
4	ความครอบคลุมของสาระสำคัญกับตัวชี้วัดทั้งหมดของหน่วยการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
5	จุดประสงค์การเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับตัวชี้วัด	4.80	0.45	มากที่สุด
6	ความเหมาะสมของจำนวนชั่วโมง	4.80	0.45	มากที่สุด
7	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
8	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับขั้นตอนการสอน	4.60	0.55	มากที่สุด
9	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องให้ผู้เรียนมีความรู้ เกิดทักษะ/กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.60	0.55	มากที่สุด
10	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมสามารถนำไปสู่การสร้างชิ้นงาน และเกมแข่งขันการตอบคำถาม	4.40	0.55	มาก
11	สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
12	การวัดผลประเมินผลมีความเหมาะสมกับจุดประสงค์ ตัวชี้วัด และกิจกรรมการเรียนรู้	4.40	0.55	มาก
	รวม	4.68	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 แผน มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.49)

2. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

คะแนนทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	ผลรวมคะแนน	ดัชนีประสิทธิผล (E.I.)
ก่อนเรียน	34	30	353	0.71
หลังเรียน	34	30	827	

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0.71 แสดงว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้คิดเป็นร้อยละ 71

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้นำคะแนนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนทั้งหมด 34 คน มาวิเคราะห์ด้วยสถิติ t - test (Dependent) แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	df	t	sig
ก่อนเรียน	34	30	10.38	3.83	33	22.78	.000
หลังเรียน	34	30	24.32	2.25			

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับ โปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ข้อ	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1	กิจกรรมการเรียนรู้มีเนื้อหา ภาษา รูปแบบตรงตามความสนใจและความต้องการของนักเรียน	4.74	0.45	มากที่สุด
2	กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเวลา	4.68	0.53	มากที่สุด
3	กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิด	4.68	0.53	มากที่สุด
4	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในทีม	4.79	0.41	มากที่สุด
5	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีการวางแผนการทำงานเป็นทีม	4.65	0.54	มากที่สุด
6	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสนุกสนานไปกับการเรียนผ่านเกม การแข่งขัน การตอบคำถาม	4.85	0.36	มากที่สุด
7	กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความพยายามในการค้นหาคำตอบในเนื้อหาที่เรียนมากขึ้น	4.65	0.60	มากที่สุด
8	นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น	4.68	0.59	มากที่สุด
9	นักเรียนมีความสามารถทางการคิดที่ดีขึ้น	4.62	0.49	มากที่สุด
10	นักเรียนมีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล	4.71	0.52	มากที่สุด
	รวม	4.70	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.70, S.D. = 0.50) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสนุกสนานไปกับการเรียนผ่านเกมการแข่งขันการตอบคำถาม (\bar{X} = 4.85, S.D. = 0.36) กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในทีม (\bar{X} = 4.79, S.D. = 0.41) กิจกรรมการเรียนรู้มีเนื้อหา ภาษา รูปแบบตรงตามความสนใจและความต้องการของนักเรียน (\bar{X} = 4.74, S.D. = 0.45)

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.49) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีขั้นตอนการจัดทำอย่างเป็นระบบ คือ ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้ทราบสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวชี้วัด เนื้อหา เวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และศึกษาวิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบของแผน รวมถึงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT เนื่องจากเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สมาชิกในแต่ละทีมจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน คือ ความสามารถสูง ปานกลาง และต่ำ มารวมกลุ่มกัน สมาชิกของทีมจะได้แข่งขันกันในเกมเชิงวิชาการ (Slavin, 1987 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561) ในขณะเดียวกันผู้วิจัยได้นำโปรแกรม Kahoot เข้ามาประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ซึ่งเป็นเกมออนไลน์ที่ตอบสนองต่อการเรียนการสอน สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน (พรพิมล แก้วพุ่มรังษี, ม.ป.ป.) จากนั้น จึงสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่องประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 แผน 10 ชั่วโมง และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จึงนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและประเมินความเหมาะสม แล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จึงจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. ค่าดัชนีประสิทธิผลของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.71 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 71 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้เรียนได้รวมกลุ่มทำงานร่วมกันเป็นทีม แต่ละทีมจะคละเทศและนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน คือ เก่ง ปานกลาง และอ่อน ทีมละ 3-5 คน ในแต่ละทีมร่วมกันศึกษาใบความรู้ และทำใบงานที่ครูผู้สอนมอบให้ร่วมกันในทีม พร้อมทั้งสมาชิกในทีมช่วยกันทำการประเมินความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ทบทวนเนื้อหาที่ครูนำเสนอ นักเรียนที่เก่งช่วยเหลือหรือนำนักเรียนที่อ่อนกว่า ช่วยกันอธิบายเพิ่มเติมในประเด็นที่บางคนยังไม่เข้าใจ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการแข่งขัน โดยในการแข่งขันได้ใช้ร่วมกับโปรแกรม Kahoot ที่เป็นเกมการแข่งขันออนไลน์ เพื่อเป็นสิ่งสร้างความสนใจของผู้เรียน ที่ช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน ไม่มีความกดดัน และยังช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวนเนื้อหาที่เรียนในคาบนั้นๆ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าหรือมีความรู้ความสามารถที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ปิยนาด สุทธิประภา (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ผลการวิจัยพบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT คิดเป็นร้อยละ 73.38 แสดงว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนมีความก้าวหน้าและมีการพัฒนาทางการเรียน จึงทำให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้รวมกลุ่มเพื่อทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ส่งเสริมผู้เรียนให้รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฝึกทักษะความร่วมมือและทักษะการทำงานเป็นทีมเพื่อให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับการวิจัยของ Sa'adah (2017) ได้ศึกษาการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ในการปรับปรุงความสนใจและผลการเรียนรู้ ในรายวิชาเศรษฐศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น จากการทดสอบหลังเรียนในแต่ละรอบ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่สูงขึ้น ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของธัญญาเรศ หมื่นไกร (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ศาสนพิธีของศาสนาสาภลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ประกอบเกมการสอน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 13.30, S.D. = 1.77) สูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 6.60, S.D. = 2.26) จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน การใช้เกมการแข่งขันประกอบการสอนที่เป็นเทคนิค การสร้างความสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งการใช้เกมการแข่งขันในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ร่วมกับโปรแกรม Kahoot มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เป็นเกมการแข่งขันออนไลน์ ที่ช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน ผ่านการแข่งขันการตอบคำถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบปรนัย ที่ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมการแข่งขันบนคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ตของตนเองเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับการวิจัยของพร้อมเพื่อน จันทรวล (2560) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม Kahoot เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้วรรณคดีไทย ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่อง กาพย์พระไชยสุริยาโดยใช้เกม Kahoot สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.70, S.D. = 0.50) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในทีม และใช้เกมการแข่งขันประกอบการสอน ช่วยให้ผู้เรียน สนุกสนานไปกับการเรียนผ่านเกมการแข่งขันที่ร่วมกับโปรแกรม Kahoot สังเกตได้จากผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ข้อที่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดเป็นลำดับแรก คือ กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสนุกสนานไปกับการเรียนผ่านเกมการแข่งขันที่ร่วมกับโปรแกรม Kahoot สังเกตได้จากผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ข้อที่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดเป็นลำดับแรก คือ กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสนุกสนานไปกับการเรียนผ่านเกมการแข่งขันที่ร่วมกับโปรแกรม Kahoot สังเกตได้จากผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.52, S.D. = 0.13) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพร้อมเพื่อน จันทรวล (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.52, S.D. = 0.13) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพร้อมเพื่อน จันทรวล (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.52, S.D. = 0.13) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพร้อมเพื่อน จันทรวล (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค TGT พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้เกม Kahoot อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.8

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ครูผู้สอนควรศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT และวิธีการใช้โปรแกรม Kahoot ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปใช้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ
2. ครูผู้สอนควรเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลาในแต่ละคาบ และคอยกระตุ้นนักเรียนอยู่เสมอ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทันเวลาที่กำหนด
3. ครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot ไปปรับใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้

4. ผู้บริหารสามารถส่งเสริมทักษะความร่วมมือและทักษะการทำงานเป็นทีม และสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ที่แปลกใหม่และกระตุ้นให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน โดยนำเอาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot ไปใช้ในการวางแผน และบริหารจัดการด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ได้

ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot ไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เป็นต้น
2. ควรมีการนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับโปรแกรม Kahoot ไปศึกษาร่วมกับตัวแปรอื่นๆ ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะความร่วมมือ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะในการอ่าน การเขียนและการคิดคำนวณ เป็นต้น
3. ควรมีการวิจัยการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับเว็บสนับสนุนอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อัจฉริยา พรหมท้าว ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนบัวใหญ่ พัทธาคม และคณาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทุกท่านที่ส่งเสริม สนับสนุน และให้คำแนะนำในการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความกรุณาตรวจเครื่องมือ ความเหมาะสมของเนื้อหา และให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนได้เครื่องมือที่มีคุณภาพสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กุลิสลา จิตรชญาวนิช และเศศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ. (2563). **วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). **80 วัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ** (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: พี บาลานซ์ดีไซด์แอนด์ปริ้นติ้ง.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2549). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย** (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: อมรรการพิมพ์.
- ธัญญาเรศ หมิ่นไกร. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ศาสนพิธีของศาสนาสาภลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ประกอบเกมการสอน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(7), 190-203.
- ปิยนาล สุทธิประภา. (2560). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน **วิชาเศรษฐศาสตร์**ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดย **การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พรพิมล แก้วฟูงรังษี. (ม.ป.ป.). **คู่มือประกอบการอบรม หลักสูตรสร้างกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม**. สืบค้นจาก <https://www.digital.cmru.ac.th>

- พร้อมเพื่อน จันทรวล. (2560). การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม Kahoot เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้วรรณคดีไทย. วารสาร
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 15(2), 92-100.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. (2562). รายงานพัฒนาการผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน
(O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. สืบค้นจาก <http://www.kksec.go.th/new/index7.php?award=1>
- Sa'adah, S. R. (2017). Implementation of Cooperative Learning Model with Teams Games Tournament (TGT)
Method to Improve Interests and Learning Outcomes. *Classroom Action Research Journal*, 1(2),
65-72.

การใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ในการเรียนการสอนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ Using Grammar Animation in Teaching German as a Foreign Language

พรกฤษ คำบุญมา¹

กรกช อัครวิริยะนภาพ²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาและทดลองใช้แอนิเมชันในการสอนไวยากรณ์หัวข้อ Passiv (passive voice) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้ คำถามวิจัยประกอบด้วย 1) การสร้างแอนิเมชันสอนไวยากรณ์เพื่อใช้ในการสอน Passiv มีวิธีการและกระบวนการอย่างไร 2) แอนิเมชันสอนไวยากรณ์สามารถช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียนในระดับใด 3) ผู้เรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์เป็นสื่อการสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา 422102 ภาษาเยอรมันเบื้องต้น 2 จำนวน 25 คน เพื่อวัดประสิทธิภาพของการใช้แอนิเมชันเป็นสื่อการสอนผ่านการทำแบบทดสอบก่อนและหลังชมวิดีโอที่แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ และการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันในการเรียนภาษาต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่าคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังชมวิดีโอสูงกว่าการทดสอบก่อนชมวิดีโออย่างมีนัยสำคัญ โดยคะแนนของผู้เรียนเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 74.85 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ไวยากรณ์หัวข้อ Passiv ผ่านเนื้อหาภายในวิดีโอได้ ส่วนในด้านความคิดเห็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบทุกคนมีความคิดเห็นเชิงบวกต่อการใช้แอนิเมชันเป็นสื่อการสอนในการเรียนภาษาเยอรมัน เนื่องจากแอนิเมชันสามารถเพิ่มมุมมองและทำให้เห็นภาพเนื้อหาที่กำลังเรียนชัดเจนขึ้น

คำสำคัญ: แอนิเมชัน, แอนิเมชันสอนไวยากรณ์, Passiv, ภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ

Abstract

This study aims to develop and use an animation for teaching grammar on the topic of passive voice in the field of learning and teaching German as a Foreign Language. The research questions include 1) how to create grammar animation for teaching Passiv topics? 2) to what extent can grammar animation develop learners' knowledge?, and 3) what do students think about the use of animation to teach grammar as a teaching medium? The informants used in this research were selected through purposive sampling. They were 25 first-year students of the Faculty of Arts at Silpakorn University enrolled in the course 422102 Basic German 2. The effectiveness of using animations as a teaching material was measured through pre-and posttest as well as questionnaire asking for their opinions on the use of animations in learning foreign languages. The analysis of the data collected showed that the students' average scores obtained from the test after watching the video were significantly higher than those from before watching the video. The post-test result showed an increase of 74.85%. It indicated that students were able to learn grammar on the topic of passive voice through the content of the video. Regarding the opinions on the use of animation, it

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาบัณฑิต ภาควิชาเยอรมัน คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาเยอรมัน คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

was found that almost all of the students had positive opinions on the use of animation as a teaching medium in learning German because animations can broaden perspective and make the learning material clearer.

Keywords: Animation, Grammar Animations, Passiv, German as a Foreign Language

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวหน้ากว่าในอดีตเป็นอย่างมาก การใช้คอมพิวเตอร์ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทต่างๆ เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ฯลฯ ถูกนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญทั้งในและนอกชั้นเรียน อีกทั้งมีแหล่งการเรียนรู้ที่ใหม่และทันสมัยเกิดขึ้นมากมาย เนื่องจากสามารถใช้สำหรับการเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา เช่น YouTube ที่ใช้ในการนำเสนอสื่อ แหล่งการเรียนรู้ใหม่เหล่านี้มักใช้แอนิเมชันเข้ามาเป็นส่วนประกอบกับการเรียนรู้ เนื่องจากการใช้แอนิเมชันสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและลดความน่าเบื่อในการเรียนรู้ได้และสอดคล้องกับการเรียนในปัจจุบัน ดังที่ Roche และ EL-Bouz (2018) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสอนนั้น แอนิเมชันเหมาะสมจะเป็นสื่อประกอบสำหรับการสอนภาษาที่เน้นความเข้าใจ นอกจากนี้แอนิเมชันยังส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และความสนใจของผู้เรียนในการสื่อสารและการทำความเข้าใจเนื้อหา

แอนิเมชันเป็นตัวกระตุ้นที่ใช้อย่างแพร่หลายในห้องเรียนหรือสถานที่ต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลและความรู้แก่ผู้คนที่ทุกวัย อีกทั้งแอนิเมชันยังสามารถอธิบายภาพและแสดงท่าทางต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการในเนื้อหาที่เรียน เนื่องจากแอนิเมชันสามารถเปลี่ยนความคิดที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้ Roche และ Scheller (2008) แสดงให้เห็นว่าแอนิเมชันมีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางภาษาศาสตร์และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางกระบวนการทางความคิด จึงมีความสำคัญในการถ่ายทอดกฎไวยากรณ์ ในงานวิจัยของพวกเขาซึ่งเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับการสอนด้วยสื่อที่แตกต่างกันพบว่าผู้เรียนพัฒนาด้านไวยากรณ์ได้ดีทั้งในแง่ความเข้าใจและการใช้งานเมื่อมีการนำเสนอเนื้อหาไวยากรณ์ในรูปแบบแอนิเมชัน

ในการเรียนการสอนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ นักศึกษาคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งส่วนใหญ่เพิ่งเริ่มต้นเรียนภาษาเยอรมันในมหาวิทยาลัย มีปัญหาในการเข้าใจและใช้ภาษาเยอรมันให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์หลายประเด็นด้วยกัน Passiv หรือกรรมวาจกก็เป็นหนึ่งในหัวข้อไวยากรณ์ที่ภาษาเยอรมันมีความแตกต่างจากภาษาไทยเป็นอันมาก และผู้เรียนมักประสบปัญหาในการเรียน ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การใช้แอนิเมชันในสื่อการเรียน การสอนนั้นเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งในยุคที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีเช่นนี้ จึงต้องการออกแบบแอนิเมชันสอนไวยากรณ์เพื่อใช้ในการเรียน เนื้อหาไวยากรณ์ในหัวข้อ Passiv (passive voice) ในรูปแบบวีดิทัศน์ โดยเครื่องมือในงานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย สื่อการเรียน แอนิเมชัน แบบทดสอบก่อนและหลังการชมวีดิทัศน์ และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน หากสื่อการเรียนในงานวิจัยนี้เกิดผลสัมฤทธิ์จริงก็อาจนำไปใช้เป็นหนึ่งสื่อการเรียนการสอนในรายวิชาที่มุ่งเน้นความรู้เกี่ยวกับไวยากรณ์ภาษาเยอรมันได้ ผู้วิจัยจึงสนใจออกแบบแอนิเมชันสำหรับการสอนไวยากรณ์ในรูปแบบวีดิทัศน์และนำไปทดลองใช้จริง โดยคาดหวังให้เกิดประโยชน์เทียบเท่ากับการเรียนในห้องเรียนได้ และผู้เรียนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศก็สามารถนำสื่อการเรียนขั้นนี้ไปใช้ในการเรียนรู้หรือทบทวนความรู้ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามวิจัยหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. การสร้างแอนิเมชันสอนไวยากรณ์เพื่อใช้ในการสอน Passiv มีวิธีการและกระบวนการอย่างไร
2. แอนิเมชันสอนไวยากรณ์สามารถช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียนในระดับใด
3. ผู้เรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการใช้อินิเมชันสอนไวยากรณ์เป็นสื่อการเรียน

ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการสร้างและการพัฒนาแอนิเมชันอาจมีความซับซ้อน (Reinmann, 2013 อ้างถึงใน Zeilhofer, 2014) การคำนึงถึงแนวคิดจึงเป็นเรื่องสำคัญ ในที่นี้จะกล่าวถึงความหมายและภูมิหลังของแอนิเมชันและการเรียนรู้ด้วยแอนิเมชัน

1. แนวความคิดของแอนิเมชัน

คำว่า Animation มาจากภาษาละตินว่า animare ซึ่งมีความหมายว่า “การสร้างภาพเคลื่อนไหว” โดยพื้นฐานแล้วจะรวมถึงการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วในแต่ละเฟรมจนทำให้เกิดภาพลวงตาเมื่อมองดูรูปภาพ รูปภาพเหล่านี้สามารถสร้างโดยการวาด ถ่ายภาพ หรือสร้างจากคอมพิวเตอร์ก็ได้ คุณสมบัติสามประการของแอนิเมชัน ได้แก่ รูปภาพ การเคลื่อนไหว และการจำลอง อย่างไรก็ตาม ในบริบทของการสอนและการเรียนรู้ มักเข้าใจว่าแอนิเมชันเป็นการเคลื่อนไหวที่สั้นและซ้ำๆ

นอกจากนี้ แอนิเมชันยังมีส่วนช่วยในการสอนไวยากรณ์ซึ่งแตกต่างจากการสอนแบบเดิมๆ (Roche and EL-Bouz, 2008) การศึกษาจำนวนมากยังแสดงให้เห็นว่าการใช้แอนิเมชันในการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศสามารถเปลี่ยนแปลงมุมมองและความมีเหตุมีผลของผู้เรียนได้ (Lewalter, 1997) และยังมีการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าแอนิเมชันมีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ทางปัญญา (Zeilhofer, 2014) การแสดงแบบเคลื่อนไหวนั้น มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้แบบองค์รวมได้

2. การเรียนรู้ด้วยแอนิเมชัน

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาการออกแบบสื่อการเรียนรู้ใหม่ๆ มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้ภาพประกอบมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ (Lewalter, 1997) นอกจากข้อความที่สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนแล้ว รูปภาพที่ใช้ในการเรียนการสอนต่างๆ ยังช่วยเพิ่มคุณภาพของการนำเสนอข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เช่น สามารถนำเสนอข้อมูลที่เป็นนามธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น (Lewalter, 1997) การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนรู้ภาษาสะท้อนให้เห็นในวิธีการสอนที่หลากหลายในปัจจุบัน ซึ่งมักมุ่งเป้าไปที่การเรียนรู้แบบเร่งรัด ผลลัพธ์ของการใช้แอนิเมชันจึงอาจไม่ได้รับการยืนยันเพียงพอ เนื่องจากการศึกษาก่อนหน้านี้มักกล่าวถึงประสิทธิภาพของแอนิเมชันและวิธีการสร้าง อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตและผู้เผยแพร่มักไม่นำสื่อที่ผลิตออกมาไปทดสอบเพื่อยืนยันผลลัพธ์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตมานั้นมักไม่นำไปทดสอบจริง แต่โดยทั่วไปจะให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโปรแกรมและคำอธิบายของการใช้งานเท่านั้น (Roche and Scheller, 2008) ด้วยเหตุนี้ แอนิเมชันไวยากรณ์จึงควรนำไปทดลองใช้และวิเคราะห์เพิ่มเติมกับผู้เรียนจริง

ตามธรรมเนียมการวิจัยเชิงพฤติกรรมนิยม ภาพประกอบและการออกแบบที่โดดเด่นมักเป็นจุดสนใจของงานวิจัย (Lewalter, 1997) จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจหลักการพื้นฐานของการเรียนรู้ภาษาโดยใช้สื่อ นั่นจะเป็นวิธีที่สื่อเพิ่มคุณค่าให้กับการเรียนรู้ภาษา รวมถึงแนวความคิดก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ซึ่งจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านทางกระบวนการความคิดได้ (Zeilhofer, 2014) ด้วยเหตุนี้ เมื่อสร้างสื่อการสอนที่ใช้แอนิเมชันเป็นหลัก จึงต้องพิจารณาภาพประกอบให้มากขึ้น นอกจากนี้ เพื่อให้สื่อที่ผลิตออกมาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นต้องนำไปทดลองใช้จริงกับผู้เรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของสื่อที่จะผลิตให้อยู่ในประเด็นเรื่องกรรมวาจก หรือ Passiv (passive voice) ในภาษาเยอรมัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบสื่อแอนิเมชันสอนไวยากรณ์ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา 422102 ภาษาเยอรมันเบื้องต้น 2 ในภาคการศึกษาปลายปีการศึกษา 2564 จำนวน 25 คน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ยังไม่เคยศึกษาไวยากรณ์เรื่อง Passiv มาก่อน เหมาะสมที่จะนำมาทดลองใช้สื่อแอนิเมชันสอนไวยากรณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองกลุ่มเดียวโดยมีการทดสอบก่อนและหลังเรียน (One-Group Pretest-Posttest Design) โดยมีกระบวนการในการดำเนินงานวิจัย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาที่จะสอน เนื้อหาที่เกี่ยวข้องทั้งหมดรวบรวมจากหนังสือ แบบเรียน และงานวิจัยต่างๆ
2. จัดเตรียมแบบทดสอบก่อนเรียนเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหา
3. รวบรวมและเขียนบทพูดที่จะใช้พูดในวิดีโอ
4. สร้างแอนิเมชันที่ใช้ในวิดีโอ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินงาน 3 กิจกรรมไปพร้อมๆ กัน ดังนี้
 - 4.1 ออกแบบแอนิเมชันที่จะปรากฏในวิดีโอ
 - 4.2 สร้างวิดีโอในหัวข้อ Passiv ทั้งการสร้างแอนิเมชันและวิดีโอสร้างด้วยโปรแกรม Animaker
 - 4.3 ตัดต่อวิดีโอและบันทึกเสียง
5. รวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบก่อนเรียนและนำแอนิเมชันสอนไวยากรณ์ไปทดสอบกับกลุ่มทดลอง
6. รวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบหลังเรียนและแบบสอบถามความคิดเห็น
7. วิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ การพัฒนาและการทดลองใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ในรูปแบบวิดีโอ ผลการทดสอบก่อนและหลังการชมวิดีโอ และความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์

1. การสร้างและการทดลองใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์

1.1 การเตรียมเนื้อหาสำหรับสื่อการสอน

แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการสอนไวยากรณ์หัวข้อ Passiv (passive voice) ของงานวิจัยชิ้นนี้ถูกออกแบบมาสำหรับผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาเยอรมันเป็นวิชาระดับต้นของสาขาเพื่อศึกษาต่อในสาขาวิชาเอกหรือวิชาโท โดยระยะเวลาในการชมวิดีโอมีระยะเวลาอยู่ที่ประมาณ 17 นาที ไม่รวมระยะเวลาในการทำแบบทดสอบก่อนและหลังการชมวิดีโอ ทั้งนี้ ด้วยระยะเวลาที่จำกัด เนื้อหาที่นำมาใช้จึงมีปริมาณเทียบเท่ากับการเรียนรู้ 1 ชั่วโมงในห้องเรียนปกติ

ในการพัฒนาแอนิเมชันสอนไวยากรณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษาเนื้อหาและหัวข้อที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้หัวข้อ Passiv ซึ่งเป็นหัวข้อหลักในสื่อการสอน การใช้ Passiv เป็นหนึ่งในหัวข้อที่สำคัญที่สุดในการเรียนภาษาเยอรมัน ผู้ใช้ภาษาเยอรมันสามารถพบเจอได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นในการสนทนาหรือการเรียนในห้องเรียน หัวข้อ Passiv ในภาษาเยอรมันเป็นหัวข้อที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย มีรายละเอียดย่อยในรูปแบบต่างๆ และแต่ละรูปแบบก็มีกฎเกณฑ์แตกต่างกันไป การเรียนรู้และการใช้ Passiv ในภาษาเยอรมันนั้นค่อนข้างยากสำหรับผู้เรียนชาวไทย เนื่องจากภาษาไทยมีความแตกต่างจากภาษาเยอรมันค่อนข้างมาก และโครงสร้างแบบ Passiv นั้นก็ไม่นิยมในภาษาไทยเช่นกัน แม้ว่าโครงสร้างแบบ Passiv ไม่ได้ถูกใช้ทั่วไปในภาษาไทย แต่หลายประโยคในภาษาไทยก็มีความหมายโดยนัยเป็นความหมายแบบ Passiv ดังนั้น ในการเรียนรู้หัวข้อนี้จำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับกฎเกณฑ์และโครงสร้างเพื่อที่จะเข้าใจความหมายและนำไปใช้จริงได้ ด้วยเหตุนี้ หัวข้อนี้จึงมีความน่าสนใจเพียงพอสำหรับทุกคนที่เรียนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ หัวข้อ Passiv ยังเป็นหัวข้อที่กลุ่มทดลองไม่เคยเรียนมาก่อนในห้องเรียน เมื่อพิจารณาจากความรู้เดิมของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มทดลองในงานวิจัยแอนิเมชันสอนไวยากรณ์นี้แล้ว เนื้อหาที่นำมาสอนมีประโยชน์สำหรับผู้เรียนเป็นอย่างมากเนื่องจากผู้เรียนจะได้เรียนในอนาคต

วีดิทัศน์สื่อการสอนเริ่มต้นด้วยการทักทายของแอนิเมชัน หัวข้อแรกคือ การแยกความแตกต่างระหว่างประโยค Aktiv (Active) และประโยค Passiv (Passive) เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นภาพกว้างๆ ก่อนการเจาะลึกรายละเอียดย่อย หลังจากแยกความแตกต่างแล้ว หัวข้อต่อมาคือ Vorgangspassiv และ Zustandspassiv โดยทั้งสองหัวข้อนี้มีการแบ่งย่อยถึงรูปแบบต่างๆ อีกด้วย เนื้อหาของวีดิทัศน์มีตั้งแต่พื้นฐานของ Passiv ไปจนถึงความซับซ้อนเมื่อนำไปใช้ในประโยคจริง นอกจากนี้ยังมีการยกตัวอย่างและแบบฝึกหัด เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นภาพชัดเจนและเข้าใจเนื้อหาที่กำลังเรียนยิ่งขึ้น เนื้อหาในวีดิทัศน์จะถูกถ่ายทอดจากหัวข้อพื้นฐานไล่ระดับไปจนถึงหัวข้อที่ซับซ้อน

วีดิทัศน์ดำเนินการสอนด้วยเนื้อหาไวยากรณ์สลับกับประโยคตัวอย่าง นอกจากนี้ยังมีแอนิเมชันแสดงท่าทางต่างๆ ประกอบตามประโยคอีกด้วย เนื้อหาไวยากรณ์ที่สอนอธิบายอย่างละเอียดด้วยภาษาไทยที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้เรียนไม่ต้องแปลและเพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนของผู้เรียน นอกจากนี้ ในส่วนของตัวอย่าง จะมีการแปลความหมายเป็นประโยคเป็นภาษาไทย เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพทั้งภาษาไทยและภาษาเยอรมัน สื่อการสอนนี้จะถูกอัปโหลดบนเว็บไซต์ Youtube เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึง

 <p>ภาพที่ 1 ความแตกต่างระหว่างประโยค Aktiv และ Passiv</p>	 <p>ภาพที่ 2 คำอธิบายลักษณะของประโยค Passiv</p>
 <p>ภาพที่ 3 ตัวอย่างประโยค Aktiv</p>	 <p>ภาพที่ 4 ตัวอย่างประโยค Passiv</p>
 <p>ภาพที่ 5 ตัวอย่างประโยค Vorgangspassiv</p>	 <p>ภาพที่ 6 แมรี ตัวละครหลักในการสอน</p>

1.2 การสร้างวีดิทัศน์

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้จัดเตรียมองค์ประกอบสำคัญในวีดิทัศน์ เช่น การเลือกตัวละครแอนิเมชัน การออกแบบแอนิเมชัน การออกแบบฉาก การเลือกเพลงประกอบ ภาพประกอบที่จะใช้กับประโยคตัวอย่าง เนื้อหาได้รับการปรับให้เข้ากับบริบททศนา เนื้อหาไวยากรณ์ที่นำเสนอในวีดิทัศน์ถ่ายทอดผ่านตัวละครแอนิเมชันหญิงที่คล้ายกับครูจริงๆ และยังมีแอนิเมชันที่แสดงท่าทางประกอบตามความหมายของประโยคตัวอย่างเพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพมากขึ้น เมื่อเนื้อหา

บนวิตทัศน์เปลี่ยนไป องค์ประกอบและฉากจะถูกเปลี่ยนตามไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้วิตทัศน์ไม่เกิดความจำเจมากเกินไป ส่วนแนวคิดที่ใช้ในวิตทัศน์คือสีเขียวเหลือง ซึ่งแสดงถึงความสบายตาและความสดใส

ตัวละครหลักที่ดำเนินการสอนคือ แมรี่ ซึ่งรับบทเป็นผู้ส่งสาร และถูกออกแบบมาให้มีลักษณะที่เป็นมิตรและใจดี ทั้งท่าทางและการแต่งกายมีความสุภาพ แมรี่เปรียบเสมือนครูที่สอนในมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนที่แต่งกายสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกสบายใจและเปิดกว้างมากที่สุด นอกจากนี้ แมรี่ยังแสดงท่าทางที่หลากหลาย อาทิ การชี้มือไปที่เนื้อหา การถือหนังสือและพูด หรือการกระโดดอย่างมีความสุขเมื่อหัวข้อหนึ่งจบลง

แอนิเมชันในวิตทัศน์ได้รับการออกแบบให้เคลื่อนไหวได้เหมือนมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นตัวละครหลักที่กำลังอธิบายหรือตัวละครที่ปรากฏในแต่ละประโยคตัวอย่างล้วนเคลื่อนไหวได้ เช่น ในประโยคตัวอย่าง Aktiv Joseph kickt den Ball (โจเซฟเตะบอล) จะปรากฏแอนิเมชันชายคนหนึ่งกำลังเตะบอลอยู่ และเมื่อเป็นประโยคตัวอย่างแบบ Passiv Den Ball wird gekickt (ลูกบอลถูกเตะ) ก็จะปรากฏภาพเคลื่อนไหวของลูกบอลที่ถูกเตะ

1.3 การนำแอนิเมชันสอนไวยากรณ์ไปทดลองใช้

การทดลองแอนิเมชันสอนไวยากรณ์ในรูปแบบวิตทัศน์จัดขึ้นแบบออนไลน์ ระหว่างวันที่ 10 ถึง 18 มีนาคม พ.ศ. 2565 กลุ่มทดลองเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เรียนภาษาเยอรมันเป็นวิชาระดับต้นของสาขาเพื่อศึกษาต่อในสาขาวิชาเอกหรือวิชาโทที่มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 25 คน ในขั้นตอนแรก ผู้เรียนทุกคนจะได้รับแบบทดสอบก่อนการชมวิตทัศน์ หลังจากทำแบบทดสอบเสร็จแล้ว ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับลิงก์สื่อการสอนวิตทัศน์ที่มีความยาวประมาณ 17 นาที หลังจากผู้เรียนชมวิตทัศน์เสร็จสิ้นแล้ว พวกเขาจะได้รับแบบทดสอบหลังการชมวิตทัศน์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน ผู้เรียนทุกคนถูกจำกัดให้ทำแบบทดสอบภายในหนึ่งชั่วโมง ในช่วงท้ายของการทดสอบ ผู้เรียนทุกคนจะได้รับแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ในการเรียนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ

2. ผลการทดสอบไวยากรณ์หัวข้อ Passiv ก่อนและหลังการชมวิตทัศน์

เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของการใช้สื่อวิตทัศน์ที่มีแอนิเมชันเป็นตัวสื่อสารในการสอนไวยากรณ์หัวข้อ Passiv ผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนและหลังการชมวิตทัศน์ โดยการทดสอบดังกล่าวมีคะแนนรวม 25 คะแนน และประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วน A: คำถามอัตนัย การแปลงประโยค Passiv เป็นประโยค Aktiv

ส่วน B: คำถามอัตนัย การแปลงประโยค Aktiv เป็นประโยค Passiv

ส่วน C: คำถามปรนัย การดูรูปภาพแล้วเลือกตอบระหว่าง Vorgangspassiv และ Zustandspassiv

ตารางที่ 1 ผลลัพธ์โดยรวมของการทดสอบความรู้ไวยากรณ์ในหัวข้อ Passiv

	ผลการทดสอบก่อนการชมวิตทัศน์	ผลการทดสอบหลังการชมวิตทัศน์
คะแนนต่ำสุด	0	15.50
คะแนนสูงสุด	21.00	25.00
คะแนนเฉลี่ย	12.96	22.66
ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย	51.84	90.64
ร้อยละของการเพิ่มขึ้นของคะแนน		74.85

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนรวมเฉลี่ยของแบบทดสอบก่อนและหลังการชมวิดีโอจากผู้เรียน 25 คนที่เข้าร่วมทดสอบในครั้งนี้ คอลัมน์แรกแสดงให้เห็นว่าคะแนนรวมเฉลี่ยของการทดสอบก่อนชมวิดีโอคือ 12.96 คะแนน (ร้อยละ 51.84) ในทางกลับกัน คะแนนรวมเฉลี่ยของแบบทดสอบหลังการชมวิดีโอคือ 22.66 คะแนน (ร้อยละ 90.64) เมื่อเทียบกับผลทดสอบก่อนและหลังการชมวิดีโอแล้ว คะแนนของผู้เรียนเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 74.85 (เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 51.84 เป็นร้อยละ 90.64) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ด้วยสื่อวิดีโอที่มีแอนิเมชันสอนไวยากรณ์เป็นผู้ถ่ายทอดนั้นประสบความสำเร็จ

เมื่อพิจารณาคะแนนแยกเป็นรายบุคคลพบว่า มีผู้เรียนเพียงคนเดียวที่ได้คะแนนทดสอบหลังการชมวิดีโุน้อยกว่าคะแนนทดสอบก่อนการชมวิดีโอ โดยคะแนนของผู้เรียนในการทดสอบก่อนการชมวิดีโอ ได้รับคะแนนในส่วน A 4 คะแนน คะแนนในส่วน B 6 คะแนน และคะแนนในส่วน C 9 คะแนน ส่วนคะแนนในแบบทดสอบหลังการชมวิดีโอ ผู้เรียนได้คะแนนในส่วน A 5 คะแนน ได้คะแนนในส่วน B 4 คะแนน และได้คะแนนในส่วน C 8 คะแนน ดังนั้นผู้เรียนได้คะแนนในแบบทดสอบก่อนการชมวิดีโอ 19 คะแนน แต่ได้คะแนนในแบบทดสอบหลังการชมวิดีโอ 17 คะแนน

ผู้เรียนที่ได้คะแนนต่ำสุดในการทดสอบก่อนการชมวิดีโอคือบุคคลเดียวกันที่ได้คะแนนต่ำสุดในการทดสอบหลังการชมวิดีโอ อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มคะแนนคือ ร้อยละ 62 (คะแนนการทดสอบก่อนชมวิดีโอคือ 0 คะแนน ส่วนคะแนนหลังการชมวิดีโอคือ 15.50 คะแนน) ในทางกลับกัน ผู้เรียนที่ได้คะแนนสูงสุดในแบบทดสอบก่อนการชมวิดีโอ ไม่ใช่บุคคลที่ได้รับคะแนนสูงสุดในการทดสอบหลังการชมวิดีโอ เนื่องจากผู้เรียนได้ตอบคำถามขัดแย้งกับคำสั่งที่ให้ไว้ ถึงแม้จะเป็นประโยชน์ที่ถูกต้องแต่ผู้วิจัยจำเป็นต้องหักคะแนนในข้อดังกล่าว ผู้เรียนได้คะแนนในแบบทดสอบก่อนการชมวิดีโอถึง 21 คะแนน แต่ได้คะแนนในแบบทดสอบหลังการชมวิดีโอ 22 คะแนน อย่างไรก็ตามมีนักเรียนจำนวนมากที่ได้คะแนนเต็ม 25 คะแนน ในแบบทดสอบหลังการชมวิดีโอ

ตารางที่ 2 ผลลัพธ์และการเพิ่มขึ้นของคะแนนเปรียบเทียบระหว่างแบบทดสอบก่อนและหลังการชมวิดีโอแบบแยกส่วน

	ผลการทดสอบก่อนการชมวิดีโอ			ผลทดสอบหลังการชมวิดีโอ		
	ส่วน A	ส่วน B	ส่วน C	ส่วน A	ส่วน B	ส่วน C
คะแนนต่ำสุด	0	0	0	2	3.5	8
คะแนนสูงสุด	4	7	10	5	10	10
คะแนนเฉลี่ย	2.76	3.68	6.64	4.28	8.66	9.76
ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย	55.20	36.80	66.40	85.60	86.60	97.06

สำหรับคะแนนต่ำสุดทั้ง 3 ส่วนคือ 0 คะแนน คะแนนเฉลี่ยของส่วน A และส่วน C ในการทดสอบก่อนการชมวิดีโอมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 และส่วน C ก็เป็นส่วนที่มีคะแนนสูงสุดในการทดสอบก่อนการชมวิดีโอ นอกจากนี้ ส่วน C ยังได้คะแนนสูงสุดในการทดสอบหลังการชมวิดีโอเช่นกัน ส่วน B เป็นส่วนที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในการทดสอบก่อนการชมวิดีโอแต่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงเป็นอันดับสองรองจากส่วน C ในแบบทดสอบหลังการชมวิดีโอ (คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 36.80 เป็นร้อยละ 86.60) คะแนนสอบทั้ง 3 ส่วนในการทดสอบหลังการชมวิดีโอได้รับคะแนนมากกว่าร้อยละ 50 ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการใช้สื่อในรูปแบบวิดีโอที่มีแอนิเมชันสอนไวยากรณ์ดำเนินเนื้อหาที่มีความเหมาะสมในการให้ข้อมูล ทั้งเนื้อหาแบบปรนัยและอันทันทีปรากฏทั้งสามส่วน นั้นจึงส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยทั้ง 3 ส่วนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 3 การเพิ่มขึ้นของคะแนนในแต่ละส่วน

	คะแนนก่อนการชมวีดิทัศน์ (ร้อยละ)	คะแนนหลังการชมวีดิทัศน์ (ร้อยละ)	คะแนนที่เพิ่มขึ้น (ร้อยละ)
ส่วน A	55.20	85.60	55.07
ส่วน B	36.80	86.60	135.33
ส่วน C	66.40	97.06	46.99

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละของผลการทดสอบทั้งก่อนและหลังการชมวีดิทัศน์ คอลัมน์สุดท้ายแสดงคะแนนที่เพิ่มขึ้น โดยเปรียบเทียบจากการทดสอบก่อนและหลังการชมวีดิทัศน์ จะเห็นได้ว่าส่วน B เป็นส่วนที่มีคะแนนน้อยที่สุด แต่ก็เป็นส่วนที่มีเปอร์เซ็นต์เพิ่มขึ้นสูงสุดเช่นกัน โดยคะแนนส่วน B นั้นเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 135.33 หรือประมาณ 1.35 เท่า

ตารางที่ 4 การแจกแจงความถี่ของคะแนนเปรียบเทียบระหว่างการทดสอบก่อนและหลังการชมวีดิทัศน์

ช่วงคะแนนที่ได้	จำนวนผู้ทดสอบ (ก่อนการชมวีดิทัศน์)	จำนวนผู้ทดสอบ (หลังการชมวีดิทัศน์)
1-10	7	0
11-20	17	4
21-25	1	21
รวม (คน)	25	25

ในการทดสอบก่อนการชมวีดิทัศน์ คะแนนของผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 11-20 คะแนน โดยมีทั้งหมด 17 คน ในทางกลับกัน ในแบบทดสอบหลังการชมวีดิทัศน์ ผลคะแนนส่วนใหญ่จะอยู่ที่ช่วงคะแนน 21-25 คน ซึ่งสูงถึง 21 คน (ร้อยละ 84) จากตารางที่ 4 จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าจำนวนผู้เรียนที่ทำคะแนนได้ 21-25 เพิ่มขึ้น 20 เท่าจากคะแนนการทดสอบก่อนชมวีดิทัศน์ ส่วนผู้เรียนทั้ง 4 คนที่ทำคะแนนอยู่ในช่วง 11-20 คะแนนในผลการทดสอบหลังการชมวีดิทัศน์ ทุกคนทำคะแนนได้มากกว่าร้อยละ 50 (12.5 คะแนน) หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว มีผู้เรียน 11 คน ที่ทำคะแนนได้น้อยกว่าร้อยละ 50 ในการทดสอบก่อนการชมวีดิทัศน์ แต่ในการทดสอบหลังการชมวีดิทัศน์นั้น ผู้เรียนทั้ง 11 คนมีคะแนนมากกว่าร้อยละ 50 โดยสรุป มีนักเรียน 24 คน ได้คะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 96 และมีนักเรียนเพียงคนเดียวที่ทำคะแนนหลังการชมวีดิทัศน์ต่ำกว่าคะแนนก่อนการชมวีดิทัศน์ ซึ่งได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการใช้สื่อการสอนแอนิเมชันสอนไวยากรณ์ในงานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ

3. ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันในการเรียนภาษาเยอรมัน

ในงานวิจัยนี้มีการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เรียน 25 คน ที่มีส่วนร่วมในการทดสอบการใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์จากสื่อการสอนแบบวีดิทัศน์ในหัวข้อ Passiv โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยสี่ส่วน ดังนี้ 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบวีดิทัศน์และเนื้อหา 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันในวีดิทัศน์ 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันในการเรียนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ 4) ข้อเสนอแนะ การประเมินความคิดเห็นในการใช้วีดิทัศน์แอนิเมชันเป็นสื่อการสอนวัดด้วยมาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) ด้วยคะแนน 1-5 ดังนี้ 5 = เหมาะสมมากที่สุด 4 = เหมาะสมมาก 3 = เหมาะสม 2 = เหมาะสมน้อย 1 = ไม่เหมาะสม

เพื่อที่จะประเมินความคิดเห็นของผู้เรียนว่าการใช้แอนิเมชันในสื่อการสอนแบบวีดิทัศน์นั้น สามารถเพิ่มความรู้ของผู้เรียนได้หรือไม่ คำถามที่ถามในแบบสอบถามจึงเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ใช้และรูปแบบของวีดิทัศน์ ผลลัพธ์ของ

แบบสอบถามจะแสดงเป็นสองตาราง ดังนี้ 1) การตีความผลการประเมิน (คำถามในส่วนรูปแบบวิดิทัศน์) 2) การตีความผลการประเมิน (คำถามในส่วนแอนิเมชัน) เกณฑ์ที่ใช้สำหรับการตีความผลลัพธ์ในงานวิจัยนี้คือ 4.21-5.00 = เหมาะสมมากที่สุด 3.41-4.20 = เหมาะสมมาก 2.60-3.40 = เหมาะสม 1.81-2.60 = เหมาะสมน้อย 1.00-1.80 = ไม่เหมาะสม

ตารางที่ 5 ระดับความเหมาะสมของรูปแบบและเนื้อหาในวิดิทัศน์

ประเด็นคำถาม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
เนื้อหาที่เลือกมามีความเหมาะสมกับรูปแบบของสื่อการสอน	4.92	เหมาะสมมากที่สุด
การจัดวางรูปแบบมีความเหมาะสมกับสื่อการสอน	4.80	เหมาะสมมากที่สุด
การใช้โทนสีในสื่อการสอนมีความเหมาะสม	4.52	เหมาะสมมากที่สุด
คำอธิบายในวิดิทัศน์เข้าใจง่าย	4.84	เหมาะสมมากที่สุด
ปริมาณเนื้อหาที่เรียนรู้ผ่านสื่อการสอนมีความเหมาะสม	4.88	เหมาะสมมากที่สุด
ความยาวของสื่อการสอนมีความเหมาะสม	4.88	เหมาะสมมากที่สุด
ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.83	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีระดับความพึงพอใจโดยรวมต่อเนื้อหาที่ใช้ในวิดิทัศน์อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (4.83 คะแนน) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว จะเห็นได้ว่าคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งได้คะแนนเต็มคือ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนเท่ากับ 5 คะแนน และคำถามที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงรองลงมาคือ เนื้อหาที่เลือกมามีความเหมาะสมกับรูปแบบของสื่อการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 คะแนน เมื่อพิจารณาความคิดเห็นแยกตามระดับความเหมาะสม พบว่า มีผู้เรียน 23 คน ตอบว่า เหมาะสมมากที่สุด และผู้เรียน 2 คน ตอบว่า เหมาะสมมาก ส่วนคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ การใช้โทนสีในสื่อการสอนมีความเหมาะสม ซึ่งได้คะแนนเฉลี่ย 4.52 คะแนน สำหรับคำถามนี้มีผู้เรียน 15 คน ตอบว่า เหมาะสมมากที่สุด 9 คน ตอบว่า เหมาะสมมาก และ 1 คน ตอบว่า เหมาะสม ดังนั้นคำถามนี้จึงเป็นคำถามที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด อย่างไรก็ตาม คำถามนี้ยังคงได้ผลลัพธ์ในระดับที่เหมาะสมมากที่สุด

ตารางที่ 6 ระดับความเหมาะสมของแอนิเมชันในวิดิทัศน์

ประเด็นคำถาม	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
แอนิเมชันสื่อความหมายชัดเจน	4.56	เหมาะสมมากที่สุด
การใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ช่วยให้เข้าใจได้ดีมากเพียงไร	4.56	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.56	เหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยรวมของความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันในวิดิทัศน์ คือ เหมาะสมมากที่สุด ด้วยคะแนนเฉลี่ย 4.56 คะแนน คำถามที่ว่า แอนิเมชันสื่อความหมายชัดเจน มีผู้เรียน 15 คน ตอบ เหมาะสมมากที่สุด ผู้เรียน 9 คน ตอบว่า เหมาะสมมาก และผู้เรียน 1 คน ตอบว่า เหมาะสม ทำให้ได้คะแนนเฉลี่ย 4.56 คะแนน ส่วนคำถามที่ว่า การใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ช่วยให้เข้าใจได้ดีมากเพียงไร มีผู้เรียน 18 คน ตอบว่า เหมาะสมมากที่สุด ในขณะที่ผู้เรียน 6 คน ตอบว่า เหมาะสมมาก ทำให้คำถามนี้มีคะแนนเฉลี่ย 4.56 ด้วยกัน

ส่วนสุดท้ายเป็นคำถามปลายเปิดสำหรับผู้เรียนที่เข้าร่วมกระบวนการทดสอบนี้ว่า แอนิเมชันช่วยในการเรียนหรือไม่อย่างไร ผู้เรียนที่เข้าร่วมส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าสื่อการสอนรูปแบบใหม่นี้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ความคิดเห็นของผู้เรียนสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กรณี ดังนี้

1. ความคิดเห็นเชิงบวกเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์

ผู้เรียนเกือบทุกคนให้ความเห็นว่าแอนิเมชันสามารถทำให้มโนภาพชัดเจนขึ้น เมื่อมโนภาพชัดเจนขึ้นจึงสามารถเข้าใจเนื้อหาไวยากรณ์ที่กำลังเรียนได้ดีขึ้น นอกจากนี้ ผู้เรียนยังระบุว่าแอนิเมชันช่วยเพิ่มความสนใจในการเรียนรู้และทำให้การเรียนรู้ไม่น่าเบื่อ เต็มไปด้วยจินตนาการ ข้อความต่อไปนี้เป็นตัวอย่งความคิดเห็นเชิงบวกจากผู้เรียน

“ช่วยได้มาก แม้จะเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้เรียน แต่ทำให้เข้าใจเนื้อหาที่กำลังจะต้องเรียนมากขึ้น” (ความคิดเห็นที่ 6)

“ช่วย เนื่องจากการมีภาพทำให้เพิ่มความสามารถในการจดจำได้มากขึ้น รวมถึงเข้าใจความหมายของประโยคได้ง่ายขึ้นจากภาพแอนิเมชัน” (ความคิดเห็นที่ 9)

“ในความคิดเห็นส่วนตัว คิดว่าช่วยในการเรียนเรื่อง Passiv อย่างมาก สามารถอธิบายเรื่องที่ยากและซับซ้อนในเวลาไม่นาน เพื่อที่จะนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างในชีวิตประจำวันได้” (ความคิดเห็นที่ 17)

2. ความคิดเห็นเชิงลบเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์

มีผู้เรียนเพียงคนเดียวที่แสดงความคิดเห็นในเชิงลบว่าการใช้แอนิเมชันไม่สามารถวัดความเข้าใจของผู้เรียนได้ แอนิเมชันนั้นสามารถเพิ่มความสนใจได้แต่ควรหาความสนใจจากที่อื่นด้วยเช่นกัน ข้อความต่อไปนี้เป็นความคิดเห็นเชิงลบจากผู้เรียนหนึ่งคน

“ช่วยในส่วนน้อยเท่านั้น เราไม่สามารถรู้ได้เลยว่า ผู้เรียนจะได้รับความรู้ในเนื้อหานั้นๆ มากน้อยเพียงใด ดังนั้นการใช้สื่อแอนิเมชันมาเป็นส่วนหนึ่งของสื่อการสอนอาจจะช่วยให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจไปได้ในระยะหนึ่ง อย่างไรก็ตามเราก็ต้องหาแนวทางที่จะดึงดูดผู้เรียนให้สนใจในเนื้อหาด้วยแอปพลิเคชัน หรือวิธีอื่นๆ เพิ่มเติมเข้ามาในภายหลัง” (ความคิดเห็นที่ 14)

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

มีผู้เรียน 6 คนที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น ต้องการให้ยกตัวอย่างเพิ่ม การใช้เสียง การเปลี่ยนฉากในวิดีโอที่เร็วเกินไป เสียงเพลงประกอบดัง ความคิดเห็นเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างมาก ผู้วิจัยสามารถนำความคิดเห็นเหล่านี้ไปปรับปรุงรูปแบบการสร้างสื่อการสอนในอนาคต

จากความคิดเห็นของผู้เรียน สามารถสรุปได้ว่าสื่อการสอนแบบวิดีโอพร้อมแอนิเมชันในการเรียนการสอนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศนั้น สามารถช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้และฝึกฝนเนื้อหาทางไวยากรณ์ได้ง่ายขึ้นและมีความน่าสนใจ รวมถึงผู้เรียนยังสามารถใช้เวลาเรียนได้ทุกเมื่อที่ต้องการและไม่เกิดความกดดันในการเรียนรู้ จึงส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการสร้างแอนิเมชันสอนไวยากรณ์เพื่อใช้ในการสอน Passiv มีวิธีการและกระบวนการอย่างไร แอนิเมชันสอนไวยากรณ์สามารถช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียนในระดับใด และผู้เรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์เป็นสื่อการสอน

ผู้วิจัยใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ในสื่อการสอนแบบวิดีโอสำหรับหลักสูตรไวยากรณ์ในหัวข้อ Passiv ซึ่งเป็นการสร้างสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับโลกดิจิทัลในปัจจุบันที่เทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างมาก เนื่องจากแอนิเมชันมีบทบาทในเกือบทุกสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกแห่งการศึกษา การใช้สื่อการสอนแบบแอนิเมชันสามารถเป็นแนวทางในการสอนและ

การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ นอกจากนี้ ยังเป็นสื่อการสอนรูปแบบใหม่ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในแขนงวิชาต่างๆ ได้หลากหลาย และลดข้อจำกัดด้านเวลาหรือสถานที่ออกไป

ผลการวิจัยพบว่า การใช้แอนิเมชันในสื่อการสอนแบบวีดิทัศน์นั้น สามารถใช้เป็นสื่อการสอนไวยากรณ์ให้กับผู้เรียนชาวไทยได้ ผลการทดสอบและการสำรวจความคิดเห็นจากผู้เรียนทั้งหมด 25 คน แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการสร้างสื่อการสอนแอนิเมชันในครั้งนี้ จากความคิดเห็นของผู้เรียนและจากแบบสอบถาม สามารถสรุปได้ว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสื่อในรูปแบบนี้ได้เป็นอย่างดีและมีความคิดเชิงบวกเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันในการเรียนภาษาต่างประเทศ

กระบวนการพัฒนาแอนิเมชันในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ดำเนินไปเป็นอย่างดี โดยประเมินจากคะแนนในแบบสอบถามและผลการทดสอบของผู้เรียน คะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามในส่วนของวีดิทัศน์เท่ากับ 4.83 ซึ่งอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ยในส่วนการใช้แอนิเมชันเท่ากับ 4.56 ซึ่งอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุดเช่นกัน รวมถึงคะแนนในการทดสอบของผู้เรียนหลังการชมวีดิทัศน์ยังเพิ่มขึ้นจากผลการทดสอบก่อนชมวีดิทัศน์อีกด้วย นอกจากนี้ ผู้เรียน 21 จาก 25 คน มีคะแนนการทดสอบหลังการชมวีดิทัศน์อยู่ในช่วง 21-25 คะแนน และผู้เรียนทั้ง 24 คน สามารถทำคะแนนได้มากกว่าร้อยละ 50 (12.50 คะแนน) ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนเกือบทั้งหมดมีพัฒนาการที่ดีขึ้น มีผู้เรียนเพียงคนเดียวที่ทำคะแนนการทดสอบหลังการชมวีดิทัศน์ได้ต่ำกว่าคะแนนการทดสอบก่อนการชมวีดิทัศน์ ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดส่วนบุคคลที่ไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาของวีดิทัศน์ได้

ผลการวิจัยเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Roche และ EL-Bouz (2018) ซึ่งพบว่าแอนิเมชันช่วยทำให้การเรียนภาษาแบบดั้งเดิมแปลกใหม่ขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้นและเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าแอนิเมชันมีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ทางกระบวนการทางความคิดโดยใช้ภาพเคลื่อนไหว จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว พบว่าแอนิเมชันสามารถช่วยในการเรียนรู้ภาษาได้อย่างแท้จริง และด้วยผลการทดสอบในงานวิจัยนี้ก็เป็นหลักฐานเช่นเดียวกันว่าแอนิเมชันสามารถพัฒนาทักษะด้านไวยากรณ์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความคิดเห็นของผู้เรียนจากแบบสอบถามส่วนใหญ่มีทิศทางไปในทางเดียวกันว่า ผู้เรียนชอบแอนิเมชันเพราะสามารถกระตุ้นจินตนาการของผู้เรียน ความคิดเห็นเหล่านี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Lewalter (1997) เขาได้กล่าวว่าการออกแบบสื่อการเรียนรู้ด้วยภาพมีความสำคัญมากขึ้นในงานการศึกษา การสร้างภาพข้อมูลต่างๆ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของผู้เรียนได้ แอนิเมชันคือภาพที่เคลื่อนไหว ดังนั้นจึงสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้มากกว่าภาพปกติ การเพิ่มแอนิเมชันในห้องเรียนทำให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนมีความสนุกสนานมากขึ้นและไม่เป็นการปิดกั้นผู้เรียนในขณะที่เรียนรู้ ยิ่งผู้เรียนมีความสนุกสนานมากขึ้นในขณะที่เรียนรู้เท่าใด โลกของการเรียนรู้ก็จะยิ่งน่าสนใจมากขึ้นเท่านั้น

วีดิทัศน์แอนิเมชันในการวิจัยนี้พัฒนาขึ้นเพื่อผู้เรียนภาษาเยอรมันในฐานะภาษาต่างประเทศ ดังนั้นรูปแบบของวีดิทัศน์จึงควรเข้าใจง่ายและน่าสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของสื่อการสอน

ปัญหาที่พบ

ในการพัฒนาและทดลองใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์เพื่อการสอนกับผู้เรียน 25 คน ทุกอย่างดำเนินไปได้ด้วยดี แม้ว่าจะมีปัญหาใหญ่ 2 ประการ ประการแรก คือ จากสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา การทดสอบและการดำเนินการทุกอย่างเกิดขึ้นแบบออนไลน์ ทำให้การติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนเป็นไปได้ยาก ประการที่สอง คือ โปรแกรมที่ใช้ในการพัฒนาแอนิเมชันมีข้อจำกัดในการสร้างท่าทางของแอนิเมชัน ดังนั้น ในบางตัวอย่าง แอนิเมชันอาจไม่ตรงกับประโยคทุกประการ อย่างไรก็ตาม เป็นเพียงแอนิเมชันในบางส่วนเท่านั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเกี่ยวกับการใช้แอนิเมชันสอนไวยากรณ์ได้ผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจ ผู้วิจัยคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ก่อนสร้างสื่อการสอน ควรศึกษาโปรแกรมที่จะใช้อย่างละเอียดถี่ถ้วน เนื่องจากการเริ่มต้นโปรแกรมโดยไม่มีความรู้พื้นฐานของโปรแกรมที่ใช้สามารถทำให้เกิดปัญหามากมายและอาจทำงานได้ช้าลง

2. ในการเตรียมสื่อการสอนสำหรับการทดสอบ ควรพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก การสร้างสื่อการสอนเพื่อการทดลองใช้จะไม่สามารถบรรลุได้หากไม่มีผู้เรียนเข้าร่วมการทดลอง

3. ควรพิจารณาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ อาทิ เวลาในการดำเนินการ ความสามารถในการใช้โปรแกรม ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว

งานวิจัยนี้เป็นเพียงการศึกษานำร่องเพื่อการวิจัยในอนาคตเพื่อการสร้างรูปแบบสื่อการสอนที่น่าสนใจทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นอกเหนือจากการสร้างสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และสร้างสรรค์ควบคู่ไปกับแอนิเมชันที่น่าสนใจแล้ว การควบคุมตัวแปรอื่นๆ เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างให้กับผู้ที่สนใจเกี่ยวกับแอนิเมชันหรือสื่อการสอนแบบแอนิเมชัน เพื่อสร้างและผลิตสื่อแอนิเมชันที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมสำหรับการสอนในปัจจุบันที่การเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นแบบออนไลน์ รวมถึงหวังว่าผู้ที่สนใจในเรื่องแอนิเมชันจะสามารถเข้าใจวิธีการใช้สื่อการสอนและสร้างสรรค์ผลงานที่สนับสนุนการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนภาษา คณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

Lewalter, Doris. (1997). **Lernen mit Bildern und Animationen**. Münster: Waxmann.

Roche, Jörg & EL-Bouz, Katsiaryna. (2018). Deutsche Grammatik sportlich und animiert. **Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht**, 23(1), 30-42.

Roche, Jörg & Scheller, Julija. (2008). **Grammar animations and cognition**. In: Handbook of research on computer-enhanced language acquisition and learning, edited by Felicia Zhang and Beth Barber, 205-215.

Zeilhofer, Luisa. (2014). **Akzeptanz von Grammatikanimationen und Einfluss der Animationsart 2D vs 3D**. Landshut: Grin.

แนวทางการจัดกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุของหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากร
A Guideline for Archival Advocacy of Silpakorn University Archives

Rasmeey OL¹

เลิศชัย วาสนานิกรกุลชัย²

จุฑารัตน์ ช่างทอง³

บทคัดย่อ

งานจดหมายเหตุมีความสำคัญกับองค์กรในฐานะผู้รักษาความทรงจำในอดีต เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเป็นแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรม การจัดการเอกสารจดหมายเหตุในปัจจุบันประสบปัญหาและอุปสรรคมากมาย สาเหตุสำคัญเกิดจากผู้คนขาดความตระหนักถึงคุณค่าของงานจดหมายเหตุ นักจดหมายเหตุจึงต้องหาวิธีส่งเสริมประชาสัมพันธ์งานจดหมายเหตุให้เป็นที่รู้จักในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน ในกรณีที่มีทรัพยากรไม่เพียงพอสำหรับดูแลและจัดการเอกสารจดหมายเหตุ ผู้คนที่ตระหนักถึงคุณค่าจะยื่นมือเข้ามาช่วยตามกำลังที่มี บทความนี้ศึกษาสถานการณ์ของงานจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยศิลปากรด้วยวิธีการวิเคราะห์ใจความหลัก (Thematic Analysis) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่เคยเกิดขึ้นกับหอจดหมายเหตุอื่นซึ่งได้ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม และเสนอแนะแนวทางเพื่อพัฒนางานจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยศิลปากรให้มีความยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่างานจดหมายเหตุควรจัดกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุเพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินงาน

คำสำคัญ: จดหมายเหตุ, กิจกรรมรณรงค์, กิจกรรมตามความต้องการผู้ใช้เอกสาร, การตลาด, ประชาสัมพันธ์

Abstract

Archival work is important for an organization as the guardian of the past, providing historical evidence and acting as a source of cultural information. The management of archives currently faces many problems, and most of these obstacles result from the failure to recognize the value of archival work. Thus, archivists have to promote archival collections and launch a public relations campaign to raise the public awareness of the collective cultural heritage. In the case where archives lack sufficient resources for curating and managing collections, people who understand the value tend to help within their capacity. This article studies Silpakorn University Archive (SUA) and its situation by using Thematic Analysis, and then compares that to the challenges faced by other archives, derived from the literature review process. This article finally suggests a guideline to develop the archival work at Silpakorn University in a sustainable manner. The result shows that SUA had better conduct archival advocacy activities to solve the operation problem.

Keyword: archives, advocacy, outreach activity, marketing, public relations

¹ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการจัดการจดหมายเหตุและสารสนเทศมรดกทางวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

การจัดการเอกสารจดหมายเหตุเป็นงานที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และอารยวัฒนธรรมสู่คนรุ่นถัดไป เมื่อกระแสทุนนิยมมีอิทธิพลมากขึ้น งานเอกสารมักถูกมองว่าเป็นงานสิ้นเปลืองและถูกละเลยจากผู้บริหาร ด้วยเหตุนี้หอจดหมายเหตุมากมายจึงประสบปัญหาในการดำเนินงาน อาทิ ขาดแคลนบุคลากร ขาดเครื่องมือ หรือถูกลดทอนฐานะความสำคัญในองค์กร เป็นต้น (Brett & Jones, 2013, p. 51) จุดกำเนิดของปัญหามาจากความไม่เข้าใจถึงความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ เมื่อมีวิกฤตทางเศรษฐกิจ งานจดหมายเหตุจึงมักเป็นหน่วยงานที่ถูกตัดงบประมาณเป็นลำดับแรก ตัวอย่างเช่น สภาพิพิธภัณฑสถาน หอสมุด และจดหมายเหตุ (Museums Libraries and Archives Council) ถูกยุบใน ค.ศ. 2010 เนื่องจากรัฐบาลของประเทศสหราชอาณาจักรต้องการนำงบประมาณส่วนนี้ไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น (Department for Digital, Culture, Media & Sport & The Rt Hon Jeremy Hunt MP, 2010) การจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานก็เป็นสาเหตุให้บุคลากรในงานจดหมายเหตุถูกเลิกจ้างและผลที่ตามมาคือ หอจดหมายเหตุไม่สามารถให้บริการผู้ใช้รวมถึงประสิทธิภาพในการจัดการเอกสารจดหมายเหตุลดลง (Chartier & Quigley, 2013, p. 43; Koslowski, 2019) แนวคิดเรื่องกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุจึงกลายเป็นทางออกสำหรับแก้ปัญหาที่ได้กล่าวมา โดยให้นักจดหมายเหตุหันมาสนใจการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใช้ การตลาด และแผนในระยะยาว รวมถึงค้นหาผู้สนับสนุนกิจกรรมนี้ (Finch, 1995, p. 116) แนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Archival Advocacy

Hackman (2011, p. vii) นิยามคำว่า Advocacy ว่าเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการชักชวนบุคคลหรือองค์กรให้กระทำการบางอย่างในนามของแผนงานหรือสถาบัน⁴ สมาคมนักจดหมายเหตุอเมริกัน (2022) นิยามว่าเป็นกิจกรรมที่นักจดหมายเหตุและพันธมิตรร่วมกันทำเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนเกี่ยวกับเอกสารจดหมายเหตุ สถาบันที่จัดการเอกสารจดหมายเหตุ นักจดหมายเหตุ และวิชาชีพจดหมายเหตุ⁵ จากนิยามที่ได้กล่าวมา จึงสามารถสรุปได้ว่า Advocacy หมายถึงกิจกรรมที่งานจดหมายเหตุและ/หรือพันธมิตรจัดขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์คุณค่าของเอกสารจดหมายเหตุให้บุคคลและองค์กรต่างๆ ได้ตระหนัก และคาดหวังว่าบุคคลและองค์กรเหล่านี้จะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงานจดหมายเหตุต่อไป องค์กรระดับสูงหรือผู้จัดหาทรัพยากรสำหรับการจัดการเอกสารจดหมายเหตุรวมถึงสาธารณชนคือกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุ กิจกรรมที่จัดนั้นมีทั้งกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กร (Inreach and Outreach Activities) กิจกรรมภายในองค์กรจะมุ่งส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างบุคลากรตำแหน่งต่างๆ และงานจดหมายเหตุ ในขณะที่กิจกรรมภายนอกองค์กรจะส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการให้บริการแก่สาธารณชน กลยุทธ์ที่สำคัญในการจัดกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จคือ การประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดเพื่อระบุความต้องการของผู้คนที่บริการจดหมายเหตุสามารถตอบสนองได้เพื่อดึงดูดผู้ใช้กลุ่มใหม่ให้เพิ่มขึ้น

Finch (1995, p. 124) ให้เหตุผลว่า การส่งเสริมงานจดหมายเหตุเริ่มต้นจากการทำประชาสัมพันธ์ที่ดี กิจกรรมและกระบวนการทำงานในแต่ละวันล้วนมีส่วนช่วยพัฒนางานจดหมายเหตุให้ดีขึ้น นักจดหมายเหตุจึงควรมีแผนการทำงานในระยะยาว ได้แก่ แผนงานให้บริการ แผนงานสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ใช้ และแผนงานเกี่ยวกับองค์กรที่งานจดหมายเหตุสังกัดอยู่ นักจดหมายเหตุต้องหาผู้สนับสนุนแผนระยะยาวทั้งสามนี้เพราะเป็นงานสำคัญไม่แพ้การดูแลเอกสารจดหมายเหตุ การหาผู้สนับสนุนนักจดหมายเหตุต้องอาศัยแนวทางการตลาด กล่าวคือ ต้องเข้าใจว่าองค์กรที่งานจดหมายเหตุสังกัดอยู่ต้องการอะไร และนักจดหมายเหตุสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้อย่างไร การใช้เทคนิคเช่นนี้จะช่วยให้องค์กรแม่หันมาสนับสนุนงานจดหมายเหตุมากขึ้น ข้อจำกัดทางการเงินเริ่มมีตั้งแต่ทศวรรษ 90 ผู้บริหารองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรจึงถูกบังคับให้สร้างผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ สำหรับงานจดหมายเหตุเองก็มีการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา โปสเตอร์ ปฏิทิน ฯลฯ

⁴ "... activities consciously aimed to persuade individuals or organizations to act on behalf of a program or institution..."

⁵ "activities in which archivists and their allies engage to gain support for archival records, the institutions that manage these records, archivists, and the archives profession"

แนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุนับว่าเป็นงานใหม่และค่อนข้างซับซ้อนสำหรับนักจดหมายเหตุ Hackman เป็นนักจดหมายเหตุคนแรกที่ตีพิมพ์หนังสือชื่อ Many Happy Returns: Advocacy and the Development of Archives โดยรวบรวมกรณีศึกษาที่หลากหลาย และเป็นผู้วางหลักในการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ สมาคมนักจดหมายเหตุอเมริกัน (Society of American Archivists) หอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศสหราชอาณาจักร (The National Archives (United Kingdom) หรือ TNA) และสภาจดหมายเหตุสากล (The International Council on Archives (ICA)) ยังเผยแพร่เอกสารคู่มือเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมบนเว็บไซต์ด้วย การจัดกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุมิใช่แผนงานระยะสั้น นักจดหมายเหตุจำเป็นต้องดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในฐานะงานประจำ ซึ่งต้องใช้เวลาและความรับผิดชอบมากขึ้นและที่สำคัญ ไม่มีหลักประกันว่ากิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุนั้นจะประสบความสำเร็จเสมอไป

ในประเทศไทยการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุยังไม่แพร่หลาย หอจดหมายเหตุแห่งชาติมีกลุ่มงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ (National Archives of Thailand, 2016, pp. 293-296) กิจกรรมเผยแพร่ (Outreach) มีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์ แนะนำเอกสารจดหมายเหตุ หรือเผยแพร่องค์ความรู้ ในขณะที่กิจกรรมรณรงค์ (Advocacy) มีวัตถุประสงค์เพื่อดำรงรักษาเอกสารจดหมายเหตุให้ปลอดภัยและใช้งานได้ นอกจากนี้ยังมีบุคลากรจากหอจดหมายเหตุแห่งชาตินำเสนอหัวข้อ Archival Advocacy and Outreach Program by National Archives of Thailand ที่งาน Southeast Asia Seminar on Archives 2018 จัดโดยหอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศมาเลเซีย (Arkib Negara Malaysia, 2018) ในการนำเสนอครั้งนั้นได้กล่าวถึงการเผยแพร่เอกสารจดหมายเหตุผ่านทางเว็บไซต์และเฟซบุ๊ก (Office of the Royal Society, 2011) กิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุในประเทศไทยจึงมีผู้รู้้อย่างจำกัดอยู่เพียงภายในหอจดหมายเหตุแห่งชาติและมีเพียงการจัดกิจกรรมเผยแพร่ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับกิจกรรมรณรงค์เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากกรณีศึกษาในหนังสือ Many Happy Returns ที่กล่าวถึงหอจดหมายเหตุทั้งในภาครัฐและเอกชนในภูมิภาคอเมริกาเหนือ รวมถึงปัญหาและวิธีแก้ไข

หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยมีลักษณะคล้ายงานจดหมายเหตุในภาคเอกชน กล่าวคือมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรักษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์กรและได้รับเงินสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยที่สังกัดเป็นหลัก ในประเทศไทย มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวที่เปิดสอนหลักสูตรการจัดการจดหมายเหตุและสารสนเทศมรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้นหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุ เอกสารที่ภายใต้การดูแลของหอจดหมายเหตุประกอบด้วยเอกสารราชการ ภาพ ของที่ระลึก รวมถึงจดหมายเหตุบุคคลที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยศิลปากร เน้นการจัดการเอกสารกระดาษมากกว่าเอกสารดิจิทัล บุคลากรผู้รับผิดชอบงานจดหมายเหตุมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณเอกสาร พื้นที่ปฏิบัติงานคับแคบและขาดการสนับสนุนเชิงยุทธศาสตร์จากผู้บริหารของมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์

การศึกษากิจกรรมรณรงค์ในงานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของงานจดหมายเหตุ โดยเน้นเกี่ยวกับสถานะในองค์กร และงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้กิจกรรมรณรงค์สำหรับงานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาการประยุกต์ใช้กิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุเพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุปฏิญญาสากลว่าด้วยงานจดหมายเหตุ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบปัญหาที่ยังไม่ค้นพบมาก่อนแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือวิจัยซึ่งสร้างจากแนวปฏิบัติสำหรับการจัดกิจกรรมรณรงค์ของ Hackman

⁶ รายละเอียดอ่านเพิ่มเติมที่ <https://www.ica.org/en/universal-declaration-archives>

แบบสอบถามแบบเชิงคุณภาพชุดนี้จะได้คำตอบเชิงพรรณนาจึงไม่สามารถนำเสนอในรูปแบบสถิติได้ และประกอบด้วยคำถามปลายเปิดจำนวนทั้งหมด 20 ข้อ เพื่อรวบรวมข้อมูลใน 4 ประเด็น คือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อใช้ประเมินความน่าเชื่อถือของคำตอบ หากเป็นผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้างาน คำตอบเกี่ยวกับนโยบายจะได้รับความน่าเชื่อถือมากกว่าคำตอบจากผู้ดำรงตำแหน่งระดับปฏิบัติการ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของงานจดหมายเหตุ เพื่อรวบรวมข้อมูลจากระดับหัวหน้างานและระดับปฏิบัติการ

3. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อทราบแนวปฏิบัติที่ใช้ในปัจจุบัน และ
4. ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายและปัญหาในการทำงาน เพื่อระบุเป้าหมายสำหรับกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุ

ผู้ตอบแบบสอบถามคือบุคลากรทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับงานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 5 คน ซึ่งดำรงตำแหน่งในระดับผู้บริหาร หัวหน้างานและปฏิบัติงาน ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะถูกวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ใจความหลัก (Thematic Analysis) เพื่อหาสาระสำคัญ (Theme) และสร้างคำสำคัญ (Keyword) การตีความเพื่อสร้างคำสำคัญจะให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือต่างกัน เช่น หากเป็นประเด็นเกี่ยวกับแผนงานการตีความจะเอนเอียงตามคำตอบของผู้บริหารและหัวหน้างานเป็นลำดับต้น หากเป็นประเด็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การตีความจะเอนเอียงตามคำตอบของผู้ปฏิบัติงานเป็นลำดับต้น การวิเคราะห์ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนตามแนวทางของ Braun และ Clarke (2006, pp. 18-24) ได้แก่

1. ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล
2. กำหนดรหัสหรือคำสำคัญ
3. สร้างใจความหลัก
4. ทบทวนใจความหลัก
5. กำหนดชื่อใจความหลัก
6. เขียนข้อสรุป หลังจากนั้นจึงสร้างแผนที่ใจความหลัก (Thematic Map) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของคำสำคัญและ

ใจความหลัก

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ผู้ตอบแบบสอบถามจึงไม่สะดวกให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมได้

ผลการวิจัย

ลำดับแรกสุดจำเป็นต้องกล่าวถึงข้อจำกัดการวิจัย เนื่องจากผลการวิจัยนี้ได้จากการตีความข้อมูลในแบบสอบถามเชิงคุณภาพโดยปราศจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม การตีความจึงอาจสะท้อนความจริงผิวเผินในบางประเด็น นอกจากนี้ ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ความถี่ของคำสำคัญ คำตอบในแบบสอบถามส่วนใหญ่มีลักษณะกระชับได้ใจความ ยกเว้นบางคำถามที่ผู้ตอบมีความรู้อย่างลึกซึ้งซึ่งจะได้รับคำตอบที่มีรายละเอียดมากขึ้น ในการวิเคราะห์คำตอบพบว่าคำสำคัญบางคำปรากฏซ้ำจึงช่วยให้วิเคราะห์ด้วยความถี่ของคำสำคัญได้ว่าผู้ตอบมีความสนใจร่วมกัน หรือผู้ตอบมีประสบการณ์ร่วมกัน เป็นต้น

2. ความขัดแย้งของคำตอบ ข้อเท็จจริงในบางคำถามได้รับคำตอบที่ขัดแย้งกัน ในกรณีนี้หากเป็นข้อมูลระดับบริหาร การตีความจะใช้คำตอบจากระดับผู้บริหารและระดับหัวหน้างานเป็นหลัก ปรากฏการณ์นี้อาจเกิดจากการสื่อสารภายในองค์กรไม่ทั่วถึง และอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดภายในองค์กรได้

ผลการศึกษาข้อ 1: สถานการณ์ปัจจุบัน

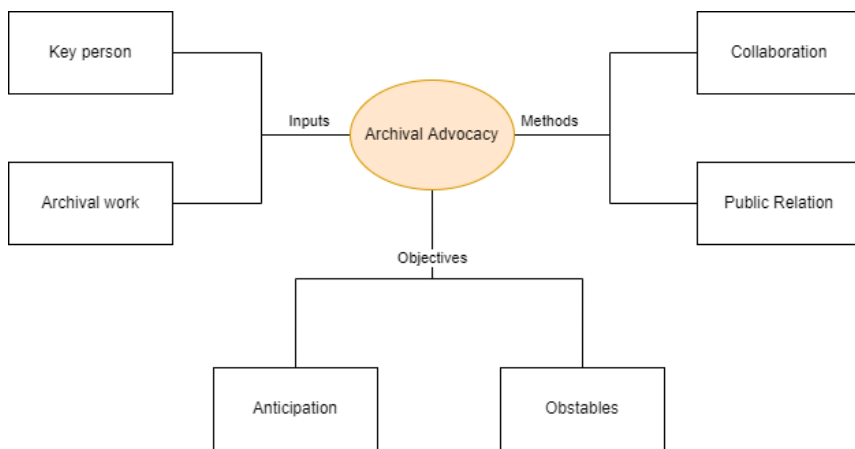
งานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรสังกัดภายใต้โครงสร้างสำนักหอสมุดกลางแต่ไม่ปรากฏชื่อหน่วยงานจดหมายเหตุเนื่องจากนโยบายการปรับโครงสร้างหน่วยงาน พ.ศ. 2562 จึงเป็นเหตุให้งานจดหมายเหตุสังกัดภายใต้เลขานุการสำนักหอสมุดกลาง ลักษณะการทำงานเน้นการจัดการเอกสารกระดาษมากกว่าเอกสารดิจิทัล มีระบบค้นคืนสารสนเทศเพื่อใช้บันทึก

ข้อมูลเอกสารโดยผู้พัฒนาระบบอาศัยข้อมูลจากแบบฟอร์มกระดาษ จึงอาจกล่าวได้ว่า แม้จะมีการเปลี่ยนจากแบบฟอร์มกระดาษเป็นแบบฟอร์มเว็บ แต่ยังคงกระบวนการทำงานแบบเดิมไว้ งานจดหมายเหตุขาดระบบจัดการเอกสารดิจิทัลที่ได้รับมาตรฐานทางจดหมายเหตุ (ISO 14721:2012) นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติงานมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณงาน พื้นที่จัดเก็บเอกสารไม่เพียงพอและจำเป็นต้องนำเอกสารบางส่วนฝากไว้กับพื้นที่อาคารอื่น ในด้านการพัฒนา ผู้บริหารมีการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร เช่น การอบรมเกี่ยวกับพ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น แต่ขาดการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการจดหมายเหตุดิจิทัล

กิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุจัดในรูปแบบนิทรรศการเป็นหลัก และใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นรูปแบบเสริม ซึ่งเป็นแนวทางที่ยังไม่เคยวัดผลกระทบจากกิจกรรมทั้งสองรูปแบบ มีการสนับสนุนผู้บริหารผ่านการให้บริการเอกสาร แต่ผู้บริหารยังมองความสำคัญของงานจดหมายเหตุน้อยกว่างานอื่นๆ จึงทำให้งานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรก้าวไม่ทันความเปลี่ยนแปลงของระบบและรูปแบบเอกสารสมัยใหม่

ผลการศึกษาข้อ 2: แนวทางการประยุกต์ใช้กิจกรรมรณรงค์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เมื่อใช้กิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุเป็นใจความหลัก จะพบความสัมพันธ์ 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ และด้านเป้าหมาย

ภาพที่ 1 แผนภาพการวิเคราะห์ใจความหลัก

ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยคำสำคัญ 2 คำ คือ บุคลากรหลัก และงานจดหมายเหตุ บุคลากรหลัก คือ บุคคลที่มีส่วนในการวางแผนงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว แม้ว่าบุคลากรทุกคนจะมีส่วนร่วมในการวางแผน จากข้อมูลพบว่า บุคลากรระดับหัวหน้างานเป็นผู้ริเริ่มแผนงานเพียงคนเดียว แผนงานส่วนใหญ่จะใช้ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเป็นเกณฑ์ ประเมินความสำเร็จ งานจดหมายเหตุ คือ ภาระงานตามหน้าที่ของหน่วยงานประกอบด้วยงานสำคัญดังต่อไปนี้ งานพัฒนาคอลเล็กชันเอกสารจดหมายเหตุ งานเผยแพร่เรื่องราวเรื้อรังความรู้จากเอกสารจดหมายเหตุ งานทำลายเอกสาร งานจัดเก็บเอกสารดิจิทัล งานฝึกสอนนักศึกษาฝึกงาน งานส่งเสริมการวิจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยนำเข้ามีผลกระทบกับกิจกรรมรณรงค์โดยตรง กล่าวคือ บุคลากรหลักอาจต้องเป็นเสาหลักในการริเริ่มกิจกรรมในขณะเดียวกันภาระงานจัดการเอกสารจดหมายเหตุอาจเป็นอุปสรรคในการเริ่มกิจกรรมใหม่

ด้านกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ งานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรใช้ช่องทางสำคัญ คือ การจัดนิทรรศการ และสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก เป็นต้น นิทรรศการที่จัดประจำทุกปีจำนวน 4 งาน ได้แก่ พิธีพระราชทานปริญญาบัตร (ช่วงมิถุนายน-กรกฎาคม) วันก่อตั้งมหาวิทยาลัย (12 ตุลาคม) วันหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล (24 ตุลาคม) และวันพระมหาธีรราชเจ้า (25 พฤศจิกายน) ภายใต้กรอบของกิจกรรมรณรงค์ฯ ช่องทางเผยแพร่ทั้งสองทางยังไม่ส่งเสริมงาน

จดหมายเหตุในระยะยาวเนื่องจากยังขาดหลักการตลาด กล่าวคือ งานจดหมายเหตุยังไม่เคยสำรวจความต้องการของผู้ใช้กลุ่มใหม่ หรือองค์กรภายนอกที่อาจมีความเกี่ยวข้อง รวมถึงริเริ่มกิจกรรมใหม่ ลักษณะเช่นนี้จะก่อให้เกิดลักษณะพึ่งพางค์กรแม่เพียงช่องทางเดียว งานจดหมายเหตุในต่างประเทศมักริเริ่มโครงการใหม่และเขียนข้อเสนอโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมการวิจัย หรือกองทุนสนับสนุนงานจดหมายเหตุ เป็นต้น

ด้านความร่วมมือ งานจดหมายเหตุเน้นการเข้าร่วมอบรม การเข้าร่วมประชุมวิชาการมากกว่าการนำเสนอในเวทีเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือทางด้านการศึกษากับคณะโบราณคดีด้วย

ด้านเป้าหมาย คำตอบที่ได้จากแบบสอบถามที่อยู่ในรูปแบบปัญหาและอุปสรรคซึ่งสะท้อนเป้าหมายเร่งด่วน ในขณะที่คำถามเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวังในอนาคตจะสะท้อนเป้าหมายในอนาคต อุปสรรคและเป้าหมายบางส่วนเป็นประเด็นทับซ้อนกัน จึงนำเสนอในรูปแบบเป้าหมายระยะสั้นและเป้าหมายระยะยาวแทน

เป้าหมายระยะสั้น เกี่ยวข้องกับการทำงานประจำวัน เป้าหมายแรกคือ รับสมัครนักจดหมายเหตุ เป้าหมายนี้มาจากคำตอบที่ระบุว่า ไม่มีนักจดหมายเหตุ และเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ งานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรดำเนินงานโดยบุคลากรสาขาบรรณารักษศาสตร์และอำนวยการอบรมเรียนรู้เพิ่มเติม นอกจากนี้บุคลากรปฏิบัติการจำนวน 4 คนมีหน้าที่จัดการเอกสารจากทุกหน่วยงานในมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม การรับสมัครพนักงานใหม่ต้องอยู่ในแผนงานและต้องมีข้อมูลประกอบที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้บริหารพิจารณา เพื่อบรรลุเป้าหมายนี้จึงควรเปิดรับสมัครอาสาสมัครเพื่อทำงานเฉพาะด้าน อาสาสมัครจะเป็นสองประเภทคือ มีค่าตอบแทนและไม่มีค่าตอบแทน หรืออาจเปิดรับนักศึกษาช่วยงานก็ได้เช่นกัน เป้าหมายที่สองคือการแนะนำงานจดหมายเหตุให้เป็นที่รู้จักของหน่วยงานอื่นภายในมหาวิทยาลัย กิจกรรมแนะนำงานจดหมายเหตุอาจแฝงอยู่ในการปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ การแนะนำบริการหอสมุด แต่ยังไม่มีความชัดเจนสำหรับแนะนำงานจดหมายเหตุแก่บุคลากรใหม่ของมหาวิทยาลัย หน่วยงานบางแห่งจัดทำดินสอที่สลักข้อความเพื่อเตือนให้ระลึกถึงบริการเอกสารและจดหมายเหตุ เป้าหมายที่สาม คือ การสื่อสารกับผู้บริการ โดยเริ่มจากการสำรวจความต้องการของนักจดหมายเหตุ คำตอบที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายนี้คือ งานจดหมายเหตุมีพื้นที่การทำงานจำกัด แต่เนื่องจากไม่สามารถสัมภาษณ์เพิ่มเติม จึงมีความคลุมเครือว่าพื้นที่การทำงานนั้นหมายถึงพื้นที่สำหรับนักจดหมายเหตุเพื่อใช้จัดการกับเอกสาร หรือพื้นที่เพื่อจัดเก็บเอกสาร เช่น การจัดการเอกสารของศาสตราจารย์เกียรติคุณท่านหนึ่งถูกส่งไปจัดเก็บในสถานที่ใหม่ชั่วคราว เป็นต้น ดังนั้นผู้ปฏิบัติการจึงควรชี้แจงรายละเอียดเพื่อนำเสนอความจำเป็นเกี่ยวกับพื้นที่ทำงานเพื่อดูแลรักษาเอกสารจดหมายเหตุให้คงอยู่ในระยะยาวตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยงานจดหมายเหตุ

เป้าหมายระยะยาว เกี่ยวข้องกับการพัฒนางานจดหมายเหตุให้ก้าวหน้า เป้าหมายแรก คือ การรณรงค์ให้ชื่องานจดหมายเหตุปรากฏในโครงสร้างองค์กร แม้ว่างานจดหมายเหตุจะดำเนินอยู่ แต่จะมีผลกระทบอย่างยิ่งเมื่อทำกิจกรรมกับสังคมภายนอกมหาวิทยาลัย เนื่องจากผู้คนทั่วไปอาจเข้าใจผิดว่าไม่มีงานจดหมายเหตุในมหาวิทยาลัยศิลปากรได้ การเพิ่มชื่องานและระบุชื่อผู้ปฏิบัติงานให้มีความชัดเจนย่อมไม่กระทบกับโครงสร้างองค์กรและยังสะท้อนความเป็นจริง เป้าหมายที่สองคือ การอบรมเพิ่มเติมความรู้ในด้านกฎหมายและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ในเบื้องต้นงานจดหมายเหตุควรสร้างความร่วมมือกับหลักสูตรการจัดการจดหมายเหตุและสารสนเทศมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อเข้าอบรมเพิ่มพูนความรู้ทั้งสองด้าน รวมถึงพัฒนาระบบจัดการเอกสารจดหมายเหตุดิจิทัล นอกจากนี้ อาจขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น การจัดการสื่อสตรีตทัศน์วัสดุอาจขอความร่วมมือจากหอภาพยนตร์หรือหอจดหมายเหตุกรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

นอกเหนือจากเป้าหมายที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีกรกล่าวถึงงบประมาณจำกัด การหารายได้สำหรับงานจดหมายเหตุมีข้อควรคำนึงต่อไปนี้ คือ

1. ขัดกับระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎหมายลิขสิทธิ์ หรือไม่ รูปแบบ การหารายได้สำหรับงานจดหมายเหตุมักเกี่ยวข้องกับการใช้เอกสารจดหมายเหตุเป็นสาระสำคัญของผลิตภัณฑ์ ดังนั้นจึงต้องตรวจสอบระเบียบข้อบังคับต่างๆ อย่างถี่ถ้วน

2. งานจดหมายเหตุมีความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกที่หลากหลายหรือไม่ ผลลัพธ์บ้างประเภทต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรอื่น ตัวอย่างเช่น การสร้างแบบจำลองโบราณสถาน การผลิตภาพยนตร์สารคดี เป็นต้น การสร้างรายได้จึงหมายถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในตลาดซึ่งอาจแบ่งได้เป็น สินค้าและบริการ อย่างไรก็ตาม ควรมีการศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายก่อนสร้างผลิตภัณฑ์เสมอ

สรุปผล

นักจดหมายเหตุในต่างประเทศนิยมใช้กิจกรรมรณรงค์เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาที่กระทบกับงานจดหมายเหตุ เช่น ปัญหาขาดแคลนบุคลากร ปัญหาผู้บริหารมองข้ามความสำคัญ ปัญหาขาดแคลนงบประมาณ เป็นต้น งานวิจัยนี้สำรวจสถานการณ์ของหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากร และแนวทางการประยุกต์ใช้กิจกรรมรณรงค์เพื่อแก้ปัญหาการดำเนินงาน

ผลการวิจัยนี้ช่วยให้ทราบสถานการณ์ของงานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรว่า ปัจจุบันโครงสร้างองค์กรไม่มีหน่วยงานจดหมายเหตุ แต่งานจดหมายเหตุยังคงดำเนินอยู่ บุคลากรของหอจดหมายเหตุเดิมจำนวน 4 คนย้ายไปสังกัดสำนักเลขานุการหอสมุดกลาง มีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อใช้ค้นคืนเอกสารจดหมายเหตุประเภทกระดาษและของที่ระลึก ขาดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเอกสารจดหมายเหตุดิจิทัลซึ่งควรกำหนดโดยงานจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยและบังคับใช้ในรูปแบบเดียวกันทุกหน่วยงาน งานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์มีลักษณะการจัดนิทรรศการเป็นประจำทุกปีซึ่งจัดในโอกาสเดิมนโยบายการริเริ่มกิจกรรมใหม่ที่ช่วยเพิ่มปริมาณผู้ใช้จากภายนอกมหาวิทยาลัย การใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์มีผลตอบรับจำกัด จึงควรหาความร่วมมือจากหอจดหมายเหตุอื่น อาทิ ความร่วมมือระหว่างหอจดหมายเหตุภูมิภาคตะวันตก เพื่อช่วยให้มีผู้ติดตามมากขึ้น มีปริมาณโพสต์และความหลากหลายของเนื้อหาเพิ่มขึ้น

การศึกษานี้ช่วยให้ค้นพบสถานะ ลักษณะการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุและปัญหาต่างๆ ที่ต้องการการแก้ไข อย่างไรก็ตามการศึกษานี้มิได้สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูง ดังนั้นข้อสรุปที่ได้มาจากเสียงสะท้อนของผู้ใกล้ชิดในการทำงานจัดการเอกสารจดหมายเหตุเท่านั้น นอกจากนี้จดหมายเหตุอาจต้องแสวงหาแหล่งทุนภายนอก ความร่วมมือใหม่หรือสร้างช่องทางหารายได้เพื่อพัฒนาบริการให้ทันสมัยขึ้น

ผลการวิจัยยังชี้ว่า งานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรสามารถประยุกต์ใช้กิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุได้ สถานการณ์ของงานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากรนั้นมีองค์ประกอบครบถ้วนเพื่อเริ่มต้นดำเนินกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุ องค์ประกอบแรก มีผู้รับผิดชอบดำเนินงานและมีทรัพยากรจดหมายเหตุที่ทรงคุณค่า องค์ประกอบที่สอง คือ มีกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ซึ่งช่วยเพิ่มฐานผู้ใช้ องค์ประกอบที่สาม คือ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเกี่ยวข้องกับการสงวนรักษาเอกสารจดหมายเหตุ (ดูภาพที่ 1: แผนภาพการวิเคราะห์ใจความหลัก)

อภิปรายผล

เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาในกระบวนการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีความใกล้เคียงกับ Dalhousie University Archives and Special Collections (DUASC) และ Corporate Archives (USA)

DUASC เป็นคอลเล็กชันด้านศิลปะการแสดง และต้องการริเริ่มสร้างคอลเล็กชันดิจิทัล (Digital Collection) ที่เกี่ยวกับประวัติโรงละคร (Harvey & Moosberger, 2007) นอกจากนี้ระบบดิจิทัลยังช่วยให้รับส่งเอกสารดิจิทัลได้สะดวกมากขึ้น เอกสารจดหมายเหตุใน DUASC แบ่งออกได้เป็นสามกลุ่ม คือ เอกสารองค์กร เอกสารบุคคล และเอกสารครอบครัวซึ่งมีถิ่นฐานที่ตั้งในบริเวณรอบหอจดหมายเหตุหรือมีความเกี่ยวข้องกับคอลเล็กชันอื่นที่จัดเก็บอยู่ในระบบ DUASC จึงจัดกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เพื่อให้ได้รับบริจาคเอกสารที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ องค์กรที่เกี่ยวข้อง

กับการแสดงในพื้นที่รวมทั้งชุมชนใกล้เคียง เอกสารที่บันทึกมิใช่การบันทึกการแสดง แต่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บทพูด เครื่องแต่งกาย และหุ่นจำลอง⁷ กิจกรรมเผยแพร่เชิงรุกที่ได้จัดทำคือ การจัดอบรมให้ความรู้แก่บริษัทผู้จัดละครเวที ในหัวข้อ การจัดเตรียมเอกสารเพื่อส่งมอบให้ DUASC การเลือกกล่องบรรจุเอกสาร การจัดเอกสารและการเตรียมพื้นที่สำหรับเอกสารใหม่ กิจกรรมเพื่อสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักมีสองกิจกรรมสำคัญ คือ การจัดนิทรรศการ และการนำเสนอในงานประชุมวิชาการหรืองานสัมมนา ซึ่งผู้เข้าร่วมมีแนวโน้มจะเข้ามาใช้เอกสารหรือสร้างความร่วมมือในอนาคต การเริ่มโครงการคอลเล็กชันดิจิทัลอาจเป็นความโชคดีที่รัฐบาลแคนาดาส่งเสริมให้ทุนสนับสนุนเพื่อพัฒนาเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศแคนาดาและเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต หลังจากมีผลตอบรับที่ดีจากผู้เข้าชม ทาง DUASC จึงได้ยื่นขอทุนสนับสนุนเพื่อพัฒนาเนื้อหา มัลติมีเดีย และได้รับการจัดสรรงบประมาณผ่านหน่วยงาน Canadian Culture Online Program (CCOP) ซึ่งเป็นตัวอย่างการพัฒนาต่อยอดเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานทางอินเทอร์เน็ต

Corporate Archives หมายถึง หอจดหมายเหตุขององค์กรซึ่งมักประกอบธุรกิจและแสวงหาผลกำไร (Adkins & Benedict, 2011) เมื่อจัดการเอกสารจดหมายเหตุซึ่งเป็นเอกสารเก่าและสร้างภาระต้นทุนดำเนินงาน การปรับความคิดของผู้บริหารจึงเป็นสิ่งสำคัญ งานจดหมายเหตุที่บริษัทโคคาโคล่าได้พัฒนาคอลเล็กชันดิจิทัลเพื่อช่วยให้เข้าถึงเอกสารจดหมายเหตุได้สะดวกขึ้น ในคอลเล็กชันประกอบด้วยโฆษณา โบปลิว ปฏิทิน เครื่องประดับ ของเล่น ฯลฯ งานจดหมายเหตุแม้ไม่ได้สร้างรายได้แก่องค์กรโดยตรง แต่สามารถสร้างผลตอบแทนในเชิงป้องกันความเสี่ยงได้ กล่าวคือ เอกสารจดหมายเหตุเป็นหลักฐานช่วยให้องค์กรปลอดภัยจากการถูกฟ้องร้องเรื่องละเมิดลิขสิทธิ์ รวมทั้งปกป้องหรือส่งเสริมชื่อเสียงขององค์กร หอจดหมายเหตุบางแห่งคิดค่าบริการจากผู้ใช้งานทั้งภายในและภายนอกองค์กร ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นภายใต้บริบทเฉพาะ กล่าวคือ บริษัทแม่ได้แตกออกเป็นบริษัทลูกหลายแห่งและต้องนำเสนอแผนพัฒนาธุรกิจ หอจดหมายเหตุมีข้อมูลของบริษัทแม่อย่างครบถ้วนจึงมีบริการเชิงพาณิชย์ ได้แก่ บริการค้นหาเอกสารทางธุรกิจ บริการจัดกลุ่มเพื่อระดมสมองพัฒนาโมเดลทางธุรกิจโดยใช้ข้อมูลจากเอกสารจดหมายเหตุ (บริการนี้คิดตามชั่วโมงที่ใช้ประชุม โดยค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ \$4,000 ต่อครั้ง) และบริการจัดทำบันทึกความทรงจำ เช่น การจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่า การจัดทำระบบจัดเก็บเอกสารจดหมายเหตุ เป็นต้น งานจดหมายเหตุจึงมีใช้งานรองรับเอกสารเก่าและจัดเก็บในระยะยาวเพียงเท่านั้น นักจดหมายเหตุจำเป็นต้องหาโอกาสใช้ประโยชน์จากเอกสารที่เก็บรักษาอยู่

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปเป็นเป้าหมายระยะสั้นและเป้าหมายระยะยาว สำหรับงานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยศิลปากร

เป้าหมายระยะสั้น มี 3 ข้อ ได้แก่

1. การเพิ่มจำนวนแรงงานซึ่งอาจทำได้โดยเปิดรับอาสาสมัครจากนักศึกษาทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและการเข้าถึงเอกสาร
2. การประชาสัมพันธ์ให้งานจดหมายเหตุเป็นที่รู้จักมากขึ้น นักจดหมายเหตุจำเป็นต้องหาโอกาสนำเสนอหรือแนะนำบริการ ตัวอย่างเช่น นักจดหมายเหตุของบริษัททรอยด์ฟอร์ด ทราบว่ามีผู้บริหารใหม่ย้ายเข้ามา นักจดหมายเหตุจึงค้นเอกสารและพบภาพถ่ายคุณปู่ของผู้บริหารรายนี้ในสมัยวัยรุ่น ซึ่งทำให้ผู้บริหารประทับใจมาก การประชาสัมพันธ์จึงไม่ใช่การสร้างแผนพับโฆษณาเพียงอย่างเดียว การให้บริการเชิงรุกเช่นตัวอย่างที่ยกมาก็นับเป็นการประชาสัมพันธ์เช่นกัน
3. การสื่อสารกับผู้บริหาร เมื่อผู้ปฏิบัติงานต้องการความช่วยเหลือจากระดับผู้บริหาร การนำเสนอข้อเรียกร้องเพียงอย่างเดียวจะมีน้ำหนักน้อยเกินไป เนื่องจากผู้บริหารจะต้องพิจารณาข้อเรียกร้องจากหน่วยงานอื่นด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ การนำเสนอผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจึงเป็นสิ่งจำเป็น ตัวอย่างเช่น การพัฒนาระบบคอลเล็กชันดิจิทัล ใช้งบประมาณเท่าใด ผลเชิงบวกคือ ช่วยประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัย สื่อสังคมออนไลน์สามารถนำลิงก์แชร์ต่อได้ สร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้วย

⁷ คำต้นฉบับคือ Maquettes

ประวัติศาสตร์อันยาวนาน ผลเชิงลบหากปราศจากระบบดังกล่าวคือ สังคมมองมหาวิทยาลัยมีการจัดการเอกสารจดหมายเหตุ ล้าสมัย และกระทบชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย เป็นต้น ดังนั้นในกรณีการขาดแคลนพื้นที่สำหรับจัดแสดงอาจแก้ปัญหาโดยใช้คอลเล็กชันดิจิทัลจัดแสดงทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะดีกว่าการจัดการพื้นที่จริง เพราะเมื่อเปิดให้บริการต้องมีผู้ดูแลพื้นที่ ต้องมีระบบรักษาความปลอดภัย ต้องใช้พลังงาน เช่น เครื่องปรับอากาศ เครื่องดูดความชื้น เครื่องดับฝุ่น เป็นต้น

เป้าหมายระยะยาว มี 2 ข้อ ได้แก่

1. การรณรงค์ให้มีหน่วยงานจดหมายเหตุในโครงสร้างองค์กร แม้การกำหนดโครงสร้างองค์กรเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร แต่การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นของคนในองค์กรก็มีความสำคัญเช่นกันตามหลักธรรมาภิบาล ในกรณี DUASC ก็มีความขัดแย้งกับผู้บริหารโรงละครเจ้าของเอกสารเกี่ยวกับประเด็นการให้บริการและส่งผลให้ DUASC มีทางเลือก 2 ข้อ ข้อแรก คือ อดทนต่อไปจนกว่าโรงละครจะได้ผู้บริหารชุดใหม่ หรือข้อสองยกเลิกการดูแลชุดเอกสารจดหมายเหตุและส่งคืนให้โรงละคร ทาง DUASC ทราบดีว่าหากส่งคืนเอกสารจดหมายเหตุมีแนวโน้มว่าจะถูกทำลาย จึงเลือกอดทนปฏิบัติตามข้อตกลงเก่า สำหรับกรณีมหาวิทยาลัยศิลปากร สำนักหอสมุดกลางยังมีแผนยุทธศาสตร์ พ.ศ. 2561-2565 (Central Library of Silpakorn University, 2018) เพื่อจัดระบบหอจดหมายเหตุให้เป็นแหล่งเก็บรักษาและเผยแพร่ทางด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงสารสนเทศเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยไปสู่สังคมและนานาชาติ เมื่อมีการปรับโครงสร้างองค์กรใน พ.ศ. 2562 จึงเป็นเรื่องน่าประหลาดใจที่มีหอจดหมายเหตุ แต่ไม่มีบุคลากรภายในหอจดหมายเหตุ

2. การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการจัดการเอกสารดิจิทัลในยุคที่สิทธิส่วนบุคคลได้รับความคุ้มครองอย่างสูง ในเบื้องต้นอาจสร้างความร่วมมือกับหลักสูตรการจัดการจดหมายเหตุและสารสนเทศมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อช่วยพัฒนาทักษะดังกล่าว การจัดกลุ่มสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงานระหว่างหอจดหมายเหตุก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะนอกจากช่วยลดต้นทุนค่าเข้าฝึกอบรมแล้วยังได้ความรู้หลากหลายจากประสบการณ์ตรงอีกด้วย

งานวิจัยนี้ ชี้ให้เห็นกิจกรรมรณรงค์ทางจดหมายเหตุในมิติต่างๆ ทั้งในด้านการผลักดันภายในหน่วยงาน การให้บริการเชิงรุก ช่องทางประชาสัมพันธ์ รวมถึงกิจกรรมความร่วมมือกับองค์กรภายนอก ผลจากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่การจัดการสงวนรักษาเอกสารจดหมายเหตุในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม เช่น การศึกษามุมมองจากผู้บริหารระดับสูงต่องานจดหมายเหตุ การสอบถามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานจดหมายเหตุที่มีต่อผลการวิจัยครั้งนี้ การศึกษาผลกระทบจากการริเริ่มกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เชิงรุก เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ออกแบบงานจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยศิลปากรให้มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทสังคม นอกจากนี้การติดตามผลของกิจกรรมรณรงค์อย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม และเป็นข้อมูลสำหรับใช้ออกแบบกิจกรรมรูปแบบใหม่ได้ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณโครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชา ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ช่วยให้มีโอกาสได้ทำวิจัยนี้ และขอขอบคุณบุคลากรหอสมุดกลางและหอจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาการทำวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Adkins, E. W., & Benedict, K. (2011). Archival Advocacy: Institutional Archive in Corporations. In L. J. Hackman (Ed.), **Many Happy Returns: Advocacy and the Development of Archives** (pp. 45-66). Society of American Archivists.
- Arkib Negara Malaysia. (2018). **SOUTHEAST ASIA ARCHIVES SEMINAR 2018 SESSION 1 231018 NEW 1**. Reverted from : https://www.youtube.com/watch?v=3eOHZVIN_wc
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). **Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3, 77-101**. Reverted from : <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brett, J., & Jones, J. (2013). Persuasion, Promotion, Perception: Untangling Archivists' Understanding of Advocacy and Outreach. **Provenance, Journal of Society, 1, 26**.
- Central Library of Silpakorn University. (2018). **แผนยุทธศาสตร์พ.ศ.2561-2565 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร**. สืบค้นจาก <http://www.l.su.ac.th/wp-content/uploads/2018/08/strategic-2561-2565-22-12-2560.pdf>
- Chartier, C., & Quigley, S. (2013). Evolving Advocacy: The Society of Georgia Archivists and the Georgia Archives Budget Crisis. **Journal of the Society of Georgia Archivists, 31(1), 14**.
- Department for Digital, Culture, Media & Sport, & The Rt Hon Jeremy Hunt MP. (2010, July 27). **DCMS improves efficiency and cuts costs with review of arm's length bodies**. GOV.UK. Reverted from : <https://www.gov.uk/government/news/dcms-improves-efficiency-and-cuts-costs-with-review-of-arm-s-length-bodies--2>
- Finch, E. F. (1995). ARCHIVAL ADVOCACY: REFLECTIONS ON MYTHS AND REALITIES. **Archival Issues, 20(2), 115-127**.
- Hackman, L. J. (Ed.). (2011). **Many Happy Returns: Advocacy and the Development of Archives**. Society of American Archivists.
- Harvey, K., & Moosberger, M. (2007). Theatre Archives' Outreach and Core Archival Functions. *Archivaria, 35-54*.
- Koslowski, M. (2019, July 18). **Archives may not survive unless funding doubles, warns council. The Canberra Times**. Reverted from : <https://www.canberratimes.com.au/story/6279683/archives-may-not-survive-unless-funding-doubles-warns-council/>
- National Archives of Thailand. (2016). **คู่มือวิชาการพื้นฐานการบริหารและจัดการงานจดหมายเหตุ**. กรมศิลปากร.
- Office of the Royal Society. (2011, July 22). **เฟซบุ๊ก**. <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=เฟซบุ๊ก-22-กรกฎาคม-2554> **Society of American Archivists**. SAA Dictionary: Advocacy. Reverted from : <https://dictionary.archivists.org/entry/advocacy.html>

สถิติเชิงพื้นที่กับอุบัติเหตุเสียชีวิตจากรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดนครปฐม
Spatial Statistics of Fatal Accidents with Cars and Motorcycles in Nakhon Pathom

รัตนติกา วิเชียร¹

ภานุพงศ์ วัชรพัฒน์พงษ์²

พรเพิ่ม แสงโง้ว³

บทคัดย่อ

อุบัติเหตุบนถนนเป็นปัญหาสำคัญระดับนานาชาติ บทวิเคราะห์นี้เป็นการเปรียบเทียบการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดนครปฐมด้วยสถิติเชิงพื้นที่ เพื่อศึกษาแบบรูปเชิงพื้นที่ และระบุจุดเสี่ยงของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตของรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลตำแหน่งการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตของรถยนต์และรถจักรยานยนต์ พ.ศ.2554-2563 ของกรมควบคุมโรค โดยมีขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดนครปฐม เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ คือ การวิเคราะห์ดัชนีย่านใกล้เคียง การวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอเนล และการวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็น ผลการวิจัยพบว่าแบบรูปเชิงพื้นที่ของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถยนต์และรถจักรยานยนต์ เป็นแบบคลัสเตอร์ คือ มีดัชนีย่านใกล้เคียงของรถยนต์และรถจักรยานยนต์ เท่ากับ 0.50 และ 0.73 ตามลำดับ สำหรับการวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอเนล พบความหนาแน่นอุบัติเหตุเสียชีวิตของรถยนต์บริเวณอำเภอเมืองนครปฐม ตำบลหนองปากโลง อำเภอกำแพงแสน ตำบลกำแพงแสน และอำเภอบางเลน ขณะที่ความหนาแน่นอุบัติเหตุเสียชีวิตของมอเตอร์ไซค์บริเวณเขตอำเภอเมืองนครปฐม ได้แก่ ตำบลพระปฐมเจดีย์ ตำบลสนามจันทร์ ตำบลปอแก้ว และตำบลนครปฐม สำหรับการวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถยนต์ไม่พบพื้นที่จุดร้อนและจุดเย็น แต่พบว่าจุดร้อนของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยมอเตอร์ไซค์บริเวณอำเภอเมืองนครปฐม ผลลัพธ์สามารถนำไปปรับปรุงนโยบายการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุของจังหวัดนครปฐมได้

คำสำคัญ: สถิติเชิงพื้นที่, อุบัติเหตุเสียชีวิต, รถยนต์, รถจักรยานยนต์, นครปฐม

Abstract

Road accidents are a major problem in the world. This paper attempts to the comparison of fatal accidents with cars and motorcycles in Nakornpathom by using the secondary data from 2011-2020 provided by Department of Disease Control. The technique to be used in this paper includes Nearest neighbor analysis, Kernel density, and Hot spot analysis. The results of this study and analysis present a spatial pattern of fatal accidents with cars and motorcycles that are clustered in which the nearest neighbor index is 0.50 and 0.73 respectively. We found a high kernel density of fatal accidents with cars in Mueang Nakhon Pathom District (Nong Pak Long Subdistrict), Kamphaeng Saen District (Kamphaeng Saen Subdistrict), and Bang Len District (Bang Len Subdistrict). While Mueang Nakhon Pathom District (Phra Pathom Chedi Subdistrict Sanam Chan Subdistrict, Bo Phlap Subdistrict, and Nakhon Pathom Subdistrict) have a high kernel

¹ นักศึกษาลัทธิสุตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

² นักศึกษาลัทธิสุตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

density of fatal accidents with motorcycles. Hot spot analysis of fatal accidents with cars has not been significant. In contrast, we found Many hot spots of fatal accidents with motorcycles in Muang Nakorn Pathom district. Finally, The results can be used to improve an accident prevention policy in Nakhon Pathom Province.

Keywords: Spatial Statistics, Fatal Accidents, Cars, Motorcycles, Nakhon Pathom

บทนำ

อุบัติเหตุบนถนนเป็นปัญหาสำคัญระดับนานาชาติจากการคาดคะเนพบว่าประมาณ 1.3 ล้านคน จะเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนถนน และมีจำนวนประมาณ 20 ถึง 50 ล้านคน ได้รับความเจ็บจากอุบัติเหตุบนท้องถนน ซึ่งประกอบด้วยผู้โดยสารในยานพาหนะ รวมไปถึงคนเดินเท้า ผู้ขับขี่จักรยานยนต์ คิดเป็นร้อยละ 50 บุคคลเหล่านี้มักเป็นผู้มีความเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน โดยข้อมูลดังกล่าวได้จากรายงาน Public Health Perspective for Europe Focusing on Preventing Road Traffic Injury เป็นข้อมูลจากการสำรวจในปี ค.ศ.2008 พบว่าใน 178 ประเทศ คิดเป็นสัดส่วนถึง 98 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งให้เห็นว่าการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนจะอยู่ใน 15 อันดับแรกของมนุษยชาติในปี 2030 (WHO, 2009) สำหรับประเทศไทยอุบัติเหตุบนถนนเป็นปัญหาสำคัญ ในปี พ.ศ.2564 มีจำนวนคดีอุบัติเหตุการจราจร 99,855 คดี (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2564) เป็นคดีเกิดบนทางหลวงแผ่นดิน 18,665 คดี (กรมทางหลวง, 2564)

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่เชื่อมโยงการเดินทางระหว่างภาคกลางกับภาคตะวันตกของประเทศ และเป็นจังหวัดที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร ทำให้จังหวัดนครปฐมเป็นปริมณฑลพื้นที่ที่รองรับการเจริญเติบโตที่ขยายออกมาเชื่อมต่อการขนส่งถ่ายเทผู้คน สินค้าและบริการสู่ภาคตะวันตกและภาคใต้ ข้อมูลประชากรจากทะเบียนราษฎรพบว่ามีประชากร 922,171 คน (กรมการปกครอง, 2564) มีจำนวนคดีอุบัติเหตุการจราจร 1,095 คดี (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2564) จำนวนคดีอุบัติเหตุบนทางหลวงแผ่นดิน 177 คน เสียชีวิต 50 คน บาดเจ็บ 141 คน (กรมทางหลวง, 2564) จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนของการจัดเก็บ และรวบรวมข้อมูลอุบัติเหตุอันเนื่องมาจากการทำงานของหลายหน่วยงาน ปัจจุบันได้มีการพัฒนาฐานข้อมูลดังกล่าวใช้ชื่อว่า “ข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนจากระบบบูรณาการข้อมูลการตายจากอุบัติเหตุทางถนน ปี 54-63” (กรมควบคุมโรค, 2563)

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สามารถนำมาประยุกต์กับการพัฒนาเชิงพื้นที่และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการจราจรบนท้องถนนทำให้สามารถเข้าใจรูปแบบของอุบัติเหตุ รวมไปถึงตำแหน่งจุดเสี่ยงภัยของการเกิดอุบัติเหตุ โดยจำเป็นต้องมีการทำงาน คือ รวบรวม จัดเก็บ จัดการ วิเคราะห์และประมวลผลโดยสามารถซ้อนทับและแสดงผลข้อมูลร่วมกับปัจจัยแวดล้อม นำไปสู่การช่วยการสนับสนุนการวางแผนและตัดสินใจ โดยงานวิจัยของ Lakshmi, Srikanth และ Arockiasamy (2019) ได้ใช้เทคนิคด้านสถิติเชิงพื้นที่ และการวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอเนลในการระบุจุดร้อนของการเกิดอุบัติเหตุ การประมาณความหนาแน่นของเคอเนลเป็นเทคนิคสำหรับการประมาณค่าและวิเคราะห์แบบรูปเชิงพื้นที่ของจุด ทำให้สามารถเข้าใจและอธิบายข้อมูลในรูปแบบแผนที่และความเข้มข้นของปรากฏการณ์ที่มีความละเอียด ขณะที่การวิเคราะห์จุดร้อนจะนิยมใช้การคำนวณทางสถิติของ Getis-Ord G_i^* นำเสนอจุดร้อนและจุดเย็น ค่าระดับของการเกาะกลุ่มรวมตัวโดยอาศัยผลลัพธ์จาก z-score และ p-value (Getis & Ord, 1992) นอกจากนี้ยังมีนักวิจัยหลายคนที่ใช้เทคนิคสถิติเชิงพื้นที่ และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์อัตโนมัติเชิงพื้นที่ในการศึกษาอุบัติเหตุ อาทิ เช่น Le, Liu และ Lin (2022) ได้ประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ความหนาแน่น การวิเคราะห์สหสัมพันธ์อัตโนมัติเชิงพื้นที่ร่วมกับระดับความรุนแรงอุบัติเหตุเพื่อกำหนดจุดร้อนของการเกิดอุบัติเหตุในกรุงเทพมหานครเวียดนาม และ Joao Mesquitela, Luis B. Elvas, Joao C Ferreira และ Luis

Nunes (2022) ได้ประยุกต์การวิเคราะห์ความหนาแน่น และการวิเคราะห์จุดร้อนแล้วระบุปัจจัยที่เกี่ยวข้องของการเกิดอุบัติเหตุ

จากข้อค้นพบดังกล่าวพบความน่าสนใจเกี่ยวกับพื้นที่เสี่ยงอุบัติเหตุ จึงมีคำถามวิจัยที่ 1 คือ แบบรูปเชิงพื้นที่ของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นอย่างไร คำถามวิจัยที่ 2 คือ จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์อยู่ที่ใด ดังนั้น บทความวิเคราะห์นี้จะเป็นการประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เทคนิคด้านสถิติเชิงพื้นที่ การวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอเนล และการวิเคราะห์จุดร้อนกับ “ข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนจากระบบบูรณาการข้อมูลการตายจากอุบัติเหตุทางถนน ปี 54-63” เพื่อทำความเข้าใจแบบรูปเชิงพื้นที่ของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ และสร้างแผนที่พื้นที่เสี่ยงด้วยการวิเคราะห์จุดร้อนของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ด้วยข้อมูลสาธารณะที่มีการอ้างอิง 3 ฐานข้อมูล หากละเอียดประเด็นดังกล่าวอาจทำให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน อันเนื่องจากการขาดความรู้ด้านแบบรูปเชิงพื้นที่ของอุบัติเหตุ รวมไปถึงตำแหน่งจุดเสี่ยงภัยของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แบบรูปเชิงพื้นที่ของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์
2. เพื่อวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในบทความวิจัยเรื่อง “สถิติเชิงพื้นที่กับอุบัติเหตุเสียชีวิตจากรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดนครปฐม” มีประเด็นต่างๆ ที่เป็นขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์แบบรูปเชิงพื้นที่ของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ด้วยดัชนีย่านใกล้เคียง และการวิเคราะห์ความหนาแน่นของเคอเนล

การวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ด้วย Getis-ord Statistics

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตการปกครองจังหวัดนครปฐม อันประกอบด้วย 7 อำเภอ 106 ตำบล และ 930 หมู่บ้าน มีพื้นที่เท่ากับ 2,168.327 ตร.กม.

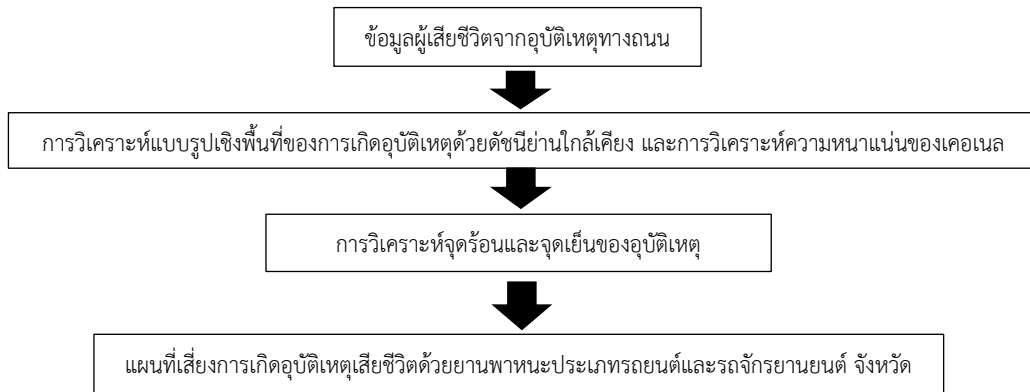
3. ขอบเขตด้านเวลา

สถิติเชิงพื้นที่กับอุบัติเหตุเสียชีวิตจากรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2554-2563

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

สถิติเชิงพื้นที่กับอุบัติเหตุเสียชีวิตจากรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดนครปฐมเป็นการประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เทคนิคด้านสถิติเชิงพื้นที่ การวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอเนล และการวิเคราะห์จุดร้อน เพื่อทำความเข้าใจแบบรูปเชิงพื้นที่ของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ และสร้างแผนที่

พื้นที่เสี่ยงด้วยการวิเคราะห์จุดร้อนของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ด้วยข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนจากระบบบูรณาการข้อมูลการตายจากอุบัติเหตุทางถนน

ภาพที่ 1 กรอบความคิดบทความวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

การศึกษานี้มุ่งเน้นเพื่อวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ จังหวัดนครปฐม ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ข้อมูลชุดเดียว ได้แก่ ข้อมูลตำแหน่งการเกิดอุบัติเหตุ รายละเอียดของผู้ประสบเหตุยานพาหนะเป็น “ข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนจากระบบบูรณาการข้อมูลการตายจากอุบัติเหตุทางถนน ปี 54-63” โดยก้องป้องกันการบาดเจ็บ กรมควบคุมโรค ตรวจสอบและให้คำแนะนำโดยสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (สพร.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2563 โดยมีขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือ ขอบเขตจังหวัดนครปฐม มีพื้นที่เท่ากับ 2,168.327 ตร.กม.

2. การจัดการข้อมูล

ทำการแปลงข้อมูลตาราง ให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยมีการจัดการข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตประเทศไทยจากข้อมูลทั้งหมด 223,541 ข้อมูล จากนั้นทำการคัดกรองข้อมูลเพียงขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือ ขอบเขตจังหวัดนครปฐม และทำการจัดการข้อมูลโดยเลือกเฉพาะข้อมูลที่มีตำแหน่งอ้างอิงพิกัด และทำการคัดเลือกเฉพาะยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ จากนั้นทำการตรวจสอบข้อมูล กำจัดข้อมูลที่มีความผิดปกติ ซึ่งตำแหน่งข้อมูลที่มีความถูกต้องที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับรถยนต์มีทั้งหมด 72 ข้อมูล และตำแหน่งข้อมูลที่มีความถูกต้องที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับรถจักรยานยนต์มีทั้งหมด 1,116 ข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อกำหนดจุดเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ โดยการวิเคราะห์แบบรูปของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ด้วยดัชนีย่านใกล้เคียง การวิเคราะห์ความหนาแน่นของเคอเนล และการวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ด้วย Getis-ord Statistics ซึ่ง สวาติร รัตโนภาส สุวรรณลี (2564) ได้อธิบายไว้ว่า

3.1 วิเคราะห์โดยการหาดัชนีย่านใกล้เคียง (Nearest Neighbor Index: NNI) ซึ่งเป็นอัตราการเปรียบเทียบของระยะทาง ระหว่างจุดที่อยู่ใกล้เคียงกัน มากที่สุด และระยะทางที่คาดหวังบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ ซึ่งประกอบด้วย

ระยะทางย่านใกล้เคียงมากที่สุดสำหรับแต่ละจุด โดยคำนวณระยะทางจุดหนึ่งไปยังทุกจุด ที่เลือกระยะทางที่น้อยที่สุด จุดที่อยู่ถัดไปก็กระทำ เช่นเดียวกัน (รวมค่าที่ได้จากจุดแรกด้วย) กระบวนการจะถูกทำซ้ำๆ จนกระทั่งทุกจุดมีย่านใกล้เคียงของตัวเอง หลังจากนั้นทำการรวมระยะทางที่น้อยที่สุดทั้งหมด แล้วหารด้วยจำนวนจุด (N) เพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ยระยะทางที่น้อยที่สุด ดังสมการ

$$\text{Nearest Neighbor Index (NNI)} = \frac{\bar{D}_o}{\bar{D}_E}$$

เมื่อ \bar{D}_o คือระยะทางเฉลี่ยที่สังเกตได้ ในจุดเกิดเหตุที่ใกล้ที่ (observed mean distance)

$$\bar{D}_o = \frac{\sum_{i=1}^n d_i}{n}$$

และ \bar{D}_E คือระยะทางเฉลี่ยที่คาดหวังสำหรับจุดเกิดเหตุที่กำหนดในรูปแบบสุ่ม (expected mean distance)

$$\bar{D}_E = \frac{0.5}{\sqrt{n/A}}$$

d_i คือ ระยะทางระหว่างจุดและย่านใกล้เคียงที่สุดของจุดนั้น

A คือ ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

n คือ จำนวนจุดเกิดเหตุทั้งหมด

ผลจากการวิเคราะห์ดัชนีย่านใกล้เคียง Nearest Neighbor (NNI) จะสามารถแปลผลออกมาเป็น 3

รูปแบบ คือ

ค่าดัชนีย่านใกล้เคียงเฉลี่ย < 1 เป็นรูปแบบกระจุกตัว (Clustered pattern)

ค่าดัชนีย่านใกล้เคียงเฉลี่ย > 1 เป็นรูปแบบกระจายตัว (dispersed pattern)

ค่าดัชนีย่านใกล้เคียงเฉลี่ย = 1 เป็นรูปแบบสุ่ม (random pattern)

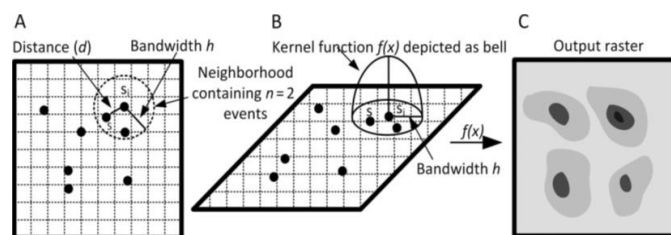
3.2 วิธีการวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอเนลเป็นวิธีการสร้างพื้นผิวให้เรียบในความหนาแน่นของจุดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปทั่วพื้นที่ ซึ่งอธิบายวิธีการดังรายละเอียดภาพที่ 4

- ตารางกริดจะถูกสร้างขึ้นครอบคลุมในทุกๆ จุด
- ฟังก์ชัน 3 มิติแบบเคอเนลที่มีความยาวรัศมีที่กำหนดไว้จะเคลื่อนที่ไปทุกๆ ช่องตารางกริด และคำนวณ

ค่าน้ำหนักสำหรับจุดแต่ละจุดภายในรัศมีของแกนกลาง

- ค่าของช่องตารางกริดสุดท้ายถูกคำนวณโดยการรวมค่าของการประมาณค่าแกนกลางทุกๆ ตำแหน่ง

ในกระบวนการวิเคราะห์การประมาณค่าความแบบเคอเนล จำเป็นต้องใช้พารามิเตอร์ 2 ตัว คือ ขนาดตารางกริด (grid cell size) และแบนด์วิดท์ (bandwidth)

ภาพที่ 2 แนวความคิดของการวิเคราะห์ Kernel Density

ที่มา: Grekousis, 2020.

3.3 การวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ด้วย Getis-ord Statistics เป็นวิธีบ่งบอกการเกาะกลุ่มกันของข้อมูลที่มีค่าสูงเหมือนกัน เรียกว่า “Hot spot” และการเกาะกลุ่มกันของข้อมูลที่มีค่าต่ำเหมือนกันเรียกว่า “Cold Spot” (Getis & Ord, 1992)

สมการวิเคราะห์จุดความร้อน (Hot Spot) จะใช้ค่าคะแนนมาตรฐานของจ็ทริส-อรอดที่ตำแหน่งใดๆ (G_i^*) เป็นการบ่งชี้กลุ่มของตัวแปรอิสระที่มีค่าเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งกลุ่มที่มีค่ามาก (Hot Spots) จะมีค่า G_i^* มากกว่า 1.96 และกลุ่มที่มีค่าน้อย (Cold Spots) จะมีค่า G_i^* น้อยกว่า -1.96 ในแต่ละพื้นที่ย่อยของพื้นที่รวมทั้งหมด ค่า G_i^* ที่ตำแหน่งใดๆ คำนวณได้ดังสมการต่อไปนี้

$$Z(G_{i^*}) = \frac{\sum_{j=1}^n w_{ij} X_j - \bar{X} \sum_{j=1}^n w_{ij}}{s \sqrt{n \sum_{j=1}^n w_{ij}^2 - (\sum_{j=1}^n w_{ij})^2}}$$

เมื่อ G_i เป็นค่าคะแนนมาตรฐานความสัมพันธ์ของจ็ทริส-อรอดที่ตำแหน่งใดๆ

X_j เป็นตัวแปรอิสระ

\bar{X} ค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ

w_{ij} เป็นค่าถ่วงน้ำหนักระหว่าง i และ j

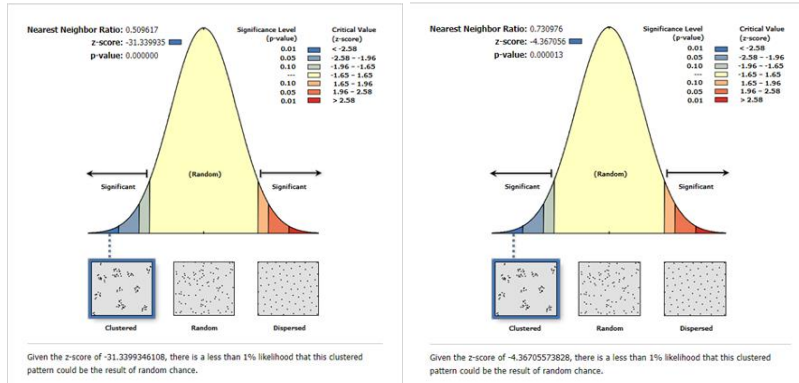
n เป็นจำนวนตัวแปรอิสระ

ค่าคะแนนมาตรฐานที่ตำแหน่งใดๆ G_i เป็นการบ่งชี้กลุ่มของตัวแปรอิสระที่มีค่าเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งกลุ่มที่มีค่ามาก (Hot spot) จะมีค่า G_i มากกว่า (Cold spot) จะมีค่า G_i น้อยกว่า 1.96 ในแต่ละพื้นที่ย่อยของพื้นที่รวมทั้งหมด ค่า G_i ที่ตำแหน่งใดๆ ผลการคำนวณค่า G_i^* จะต้องได้รับการพิสูจน์ด้วย ค่าคะแนนมาตรฐาน (Z-Scores) และค่าความน่าจะเป็น (p-value)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากทำการวิเคราะห์หาสหสัมพันธ์อัตโนมัติเชิงพื้นที่ของข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนด้วยรถจักรยานยนต์และรถยนต์ โดยมีจำนวนข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนด้วยรถจักรยานยนต์ จังหวัดนครปฐม ทั้งหมด 1,116 ข้อมูล ในช่วงปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ.2563 และจำนวนข้อมูลข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนด้วยรถยนต์ จังหวัดนครปฐม ทั้งหมด 72 ข้อมูล

โดยวิเคราะห์แบบรูปเชิงพื้นที่ของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ใช้ดัชนีย่านใกล้เคียงมาอธิบายแบบรูปของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิต ซึ่งแสดงอยู่ในรูปของค่าดัชนีย่านใกล้เคียงเฉลี่ย ผลการวิเคราะห์แบบรูป พบว่าการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ เป็นแบบคลัสเตอร์หรือเกาะกลุ่ม ทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ โดยการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตจากรถจักรยานยนต์ ค่า z-score เท่ากับ -31.339935 และค่าดัชนีย่านใกล้เคียง คือ 0.509617 p-value เท่ากับ 0.000 ขณะที่การเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตจากรถยนต์ ค่า z-score 0.730976 และ p-value เท่ากับ 0.000013 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้คือ ($p < 0.05$) ดังนั้นแบบรูปของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตของรถจักรยานยนต์และรถยนต์เป็นแบบคลัสเตอร์หรือเกาะกลุ่มโดยระยะทางเฉลี่ยที่ได้จากการเก็บข้อมูลกับระยะทางเฉลี่ยจากการคาดคะเน มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 รายละเอียดในภาพที่ 5 (a) และ (b)

Average nearest neighbor summary Average nearest neighbor summary

Observed Mean Distance: **352.9149** Meters Observed Mean Distance: **1992.9412** Meters

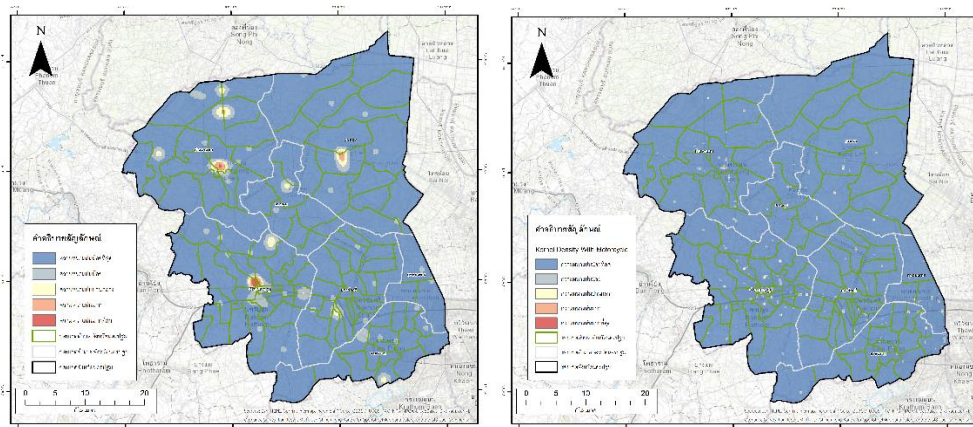
Expected Mean Distance: 692.5095 Meters Expected Mean Distance: 2726.4126 Meters

(a)

(b)

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์แบบรูปเชิงพื้นที่ของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์ (a) และรถยนต์ (b) (ที่มา : รัตนติกา วิเชียร และคณะ)

จากนั้นนำค่า Observed Mean Distance ที่ได้จากการทำดัชนีย่านใกล้เคียงมาหาความหนาแน่นแบบ Kernel Density โดยใช้กำหนด bandwidth เพื่อวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอร์เนลของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์

(a)

(b)

ภาพที่ 4 แผนที่ Kernel Density ของผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนด้วยรถยนต์ (a) และผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนด้วยจักรยานยนต์ (b) (ที่มา : รัตนติกา วิเชียร และคณะ)

จากภาพที่ 6 (a) แสดงผลการวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอร์เนล อธิบายระดับความหนาแน่นของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนด้วยรถยนต์ พบว่าบริเวณที่มีความหนาแน่นการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถยนต์ระดับมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม ตำบลพระปฐมเจดีย์ โดยเป็นบริเวณซอยราชวิถี 19 บริเวณร้านเสริมสวยอินทเรนทร์แสร้สปาร์ ถนนราชวิถี ตรงบริเวณร้านเจ๊อ้วน ข้าวต้มหน้าเวล ขณะทำอาหารแกงแสม ตำบลกำแพงแสน เป็นบริเวณทางแยกถนนมาลัยแมน ที่ตรงข้ามศรีสวัสดิ์เงินสดทันใจ และพื้นที่ตลาดกำแพงแสน

สำหรับบริเวณที่มีความหนาแน่นการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถยนต์ระดับมาก ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม ตำบลพระปฐมเจดีย์ และตำบลสนามจันทร์บริเวณที่พบเป็นซอยราชวิถี 21 ณ บริเวณตึกนครปฐมเจดีย์เคเบิลทีวีตรงข้ามสมาคมอีสปอร์ตนครปฐม

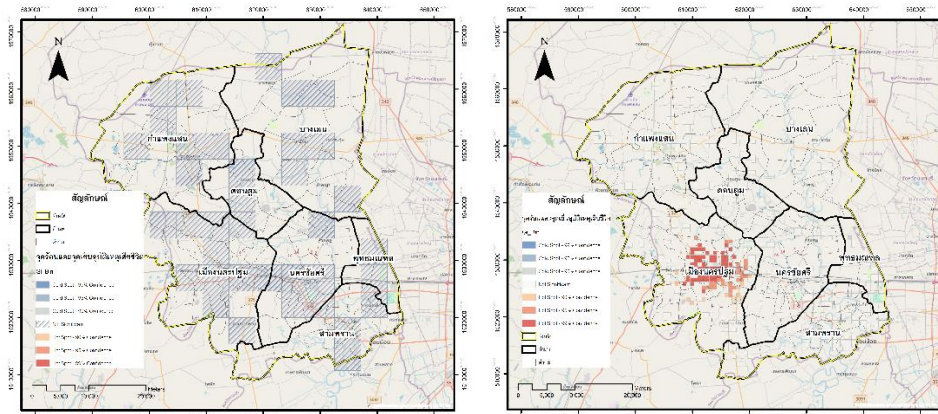
จากภาพที่ 6 (b) แสดงผลการวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอเนล อธิบายระดับความหนาแน่นของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนด้วยรถจักรยานยนต์ พบว่าบริเวณที่มีความหนาแน่นการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถจักรยานยนต์ระดับมากที่สุด ได้แก่ อำเภอกำแพงแสน ตำบลกำแพงแสน บริเวณพื้นที่ที่ติดกับถนนมาลัยแมน ตรงบริเวณร้านส้มตำอีสานแซ่บเด้อ สาขา ๒ บริเวณโรงเรียนอนุบาลกำแพงแสน ถนนปทุมราษฎร์ บริเวณพื้นที่ที่ติดกับถนนมาลัยแมน ตรงบริเวณตรงข้ามโรงพยาบาลกำแพงแสน ตำบลหนองปากโลง อำเภอเมืองนครปฐม บริเวณพื้นที่ที่ติดกับถนนมาลัยแมน ตรงบริเวณบริษัทเขาอ้อมจำกัด และตรงบริเวณอเนกอะไหล่ยนต์ และบริเวณซอย 16 รถไฟตะวันตก ตำบลบางเลน อำเภอบางเลน บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 346 ตรงบริเวณที่ติดกับร้านมงคลชาวดบางเลน บริเวณบ้านมะพร้าว น้ำหอม

การวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์และรถจักรยานยนต์ จะขอ ผลการวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์ คือ ไม่พบระดับนัยสำคัญทางสถิติของการเกิดจุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์ ภาพที่ 7 (a)

ตารางที่ 1 จุดความร้อนของข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุจากการจักรยานยนต์ตามคำร้อยละระดับความเชื่อมั่น รายตำบลของอำเภอเมืองนครปฐม (หน่วย: ตร.กม.)

ตำบล	ร้อยละ 90	ร้อยละ 95	ร้อยละ 99	รวม
อำเภอเมืองนครปฐม	4.9970	14.5368	29.9822	49.5161
สนามจันทร์	0.0000	1.8875	3.5432	5.4307
บ่อพลับ	0.0000	1.7329	3.6745	5.4074
นครปฐม	0.0000	0.0255	4.5442	4.5696
ลำพญา	0.0000	0.0000	4.3734	4.3734
หนองปากโลง	0.0000	0.0000	4.1090	4.1090
ห้วยจรเข้ม	0.3645	2.6711	0.7955	3.8311
ถนนขาด	1.4178	2.2310	0.0000	3.6488
พระปฐมเจดีย์	0.0000	0.1755	3.3182	3.4937
วังตะกู	0.0000	0.2436	2.5205	2.7641
ธรรมศาลา	0.9066	1.7583	0.0000	2.6648
บางแพม	0.4543	0.8290	0.9441	2.2275
มาบแค	0.0000	0.9086	1.1103	2.0188
สามควายเผือก	0.0000	1.2285	0.0000	1.2285
วังเย็น	0.9086	0.0000	0.0000	0.9086
โพรงมะเดื่อ	0.4543	0.0000	0.3154	0.7697
ทุ่งน้อย	0.0000	0.0161	0.7340	0.7501
พระประโทน	0.0368	0.6440	0.0000	0.6809
หนองดินแดง	0.4543	0.0000	0.0000	0.4543
ทัพหลวง	0.0000	0.1851	0.0000	0.1851
ตาก้อง	0.0000	0.0001	0.0000	0.0001

สำหรับผลการวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์จะพบจุดความร้อนของข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ โดยมีค่าร้อยละระดับความเชื่อมั่น 3 ระดับ คือ ร้อยละ 90 ร้อยละ 95 และร้อยละ 99 รายตำบลภายในเขตอำเภอเมืองนครปฐม รายละเอียดดังตารางที่ 1 โดยนำสกัดผลลัพธ์แผนที่แสดงจุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์ดังภาพที่ 7 (b) พบว่าบริเวณอำเภอเมืองนครปฐมมีพื้นที่จุดร้อนของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์ 49.5161 ตร.กม. แบ่งออกเป็นค่าระดับความเชื่อมั่นของจุดความร้อน ได้แก่ ร้อยละ 90 มีพื้นที่ 4.997036 ตร.กม. ร้อยละ 95 มีพื้นที่ 14.536832 ตร.กม. และร้อยละ 99 มีพื้นที่ 29.982216 ตร.กม. (ตารางที่ 1)

(a) (b)

ภาพที่ 7 แผนที่จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์ (a) และรถจักรยานยนต์ (b) ด้วย Getis-ord Statistics (ที่มา: รัตณิติกา วิเชียร และคณะ)

จากภาพที่ 7 และตารางที่ 1 แสดงข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนด้วยรถจักรยานยนต์ โดยกำหนดจุดความร้อน (จุด Hot Spot) มาเป็นข้อมูลเชิงบรรยาย พบว่าผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนด้วยรถจักรยานยนต์ จำแนกข้อมูลเป็นรายตำบลของอำเภอเมืองนครปฐม ตามระดับค่าความเชื่อมั่นของจุดความร้อน ได้แก่ ร้อยละ 90 ร้อยละ 95 และร้อยละ 99 พบว่าตำบลที่มีพื้นที่จุดร้อนรวมมากที่สุด คือ ตำบลสนามจันทร์ รองลงมา ได้แก่ บ่อพลับ นครปฐม ลำพญา หนองปากโลง ห้วยจรเข้ม ถนนขาด พระปฐมเจดีย์ วังตะกั่ว ธรรมศาลา บางแฉม มาบแค สามควายเผือก วังเย็น โพรงมะเดื่อ ทุ่งน้อย พระประโทน หนองดินแดง ทัพหลวง และน้อยที่สุด ได้แก่ ตำบลตาก้อง ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ของบทความวิจัยเรื่องแผนที่เสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์และรถจักรยานยนต์ จังหวัดนครปฐม พบว่า แบบรูปของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์และรถจักรยานยนต์ คือ การเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์และรถจักรยานยนต์ มีลักษณะเป็นรูปแบบกระจุกตัวหรือคลัสเตอร์ โดยที่ค่าดัชนีย่านใกล้เคียงของรถยนต์เท่ากับ 0.73 และค่าดัชนีย่านใกล้เคียงของรถจักรยานยนต์เท่ากับ 0.50 ดังนั้นลักษณะของการเกาะกลุ่มรวมตัวของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์จะมีลักษณะกระจุกตัวมากกว่าอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์ (Francis, Moshiro, Hans Yngve, & Hasselberg, 2021)

สำหรับการวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอเนลของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์ พบบริเวณที่มีความหนาแน่นของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถยนต์ระดับมากที่สุดที่อำเภอเมืองนครปฐม ตำบลพระปฐมเจดีย์บริเวณถนนราชวิถี อำเภอกำแพงแสน ตำบลกำแพงแสนบริเวณทางแยกถนนมาลัยแมน และบริเวณที่มีความหนาแน่นของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถยนต์ระดับมาก พบที่อำเภอเมืองนครปฐม ตำบลพระปฐมเจดีย์ และตำบลสนามจันทร์ ขณะที่ความหนาแน่นของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถจักรยานยนต์ระดับมากที่สุดพบที่อำเภอกำแพงแสน ตำบลกำแพงแสน อำเภอเมืองนครปฐม ตำบลหนองปากโลง และอำเภอบางเลน ตำบลบางเลน บริเวณถนนมาลัยแมน ถนนปทุมมาภิรักษ์ และบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 346

สำหรับการวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์ ไม่พบจุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์ ขณะที่รถจักรยานยนต์จะพบจุดร้อนบริเวณเขตอำเภอเมืองนครปฐมตำบลที่มีพื้นที่จุดร้อนรวมมากที่สุด คือ ตำบลสนามจันทร์ รองลงมา ได้แก่ บ่อพลับ นครปฐม ลำพญา หนองปากโลง ห้วยจรเข้ม ถนนขาด พระปฐมเจดีย์ วังตะกู่ ธรรมศาลา บางแฉม มาบแค สามควายเผือก วังเย็น โพรงมะเดื่อ ทุ่งน้อย พระประโทน หนองดินแดง ทพหลวง และน้อยที่สุด ได้แก่ ตำบลตาก้อง ตามลำดับ

ผลของการวิเคราะห์ความหนาแน่นแบบเคอเนลของอุบัติเหตุเสียชีวิตจะแสดงความหนาแน่นของปรากฏการณ์ที่ศึกษา สำหรับการวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นจะแสดงถึงตำแหน่งที่มีการเกิดเกาะกลุ่มของข้อมูลที่มีค่าสูงเหมือนกัน และตำแหน่งที่มีการเกิดเกาะกลุ่มของข้อมูลที่มีค่าต่ำเหมือนกัน ดังนั้น การเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์บริเวณที่มีความหนาแน่นของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถยนต์ระดับมากและมากที่สุดกลับไม่พบจุดร้อนและจุดเย็น นั้นหมายความว่าแม้การเกิดอุบัติเหตุจะมีลักษณะเกาะกลุ่ม แต่ก็ไม่ได้เกิดซ้ำบริเวณเดียวกัน ขณะที่การเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถจักรยานยนต์ การวิเคราะห์ความหนาแน่นของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตที่ระดับมากและมากที่สุดจะเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตจะมีลักษณะเกาะกลุ่ม และเกิดซ้ำบริเวณเดียวกัน

เนื่องจากการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางข้ามเขตตำบล อำเภอ หรือจังหวัด ขณะที่การเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์จะใช้งานภายในชุมชน หมู่บ้าน และเขตเทศบาล อีกทั้งจำนวนผู้ใช้รถยนต์ก็น้อยกว่ารถจักรยานยนต์ จากข้อมูลจดทะเบียน พ.ศ. 2563 มีการจดทะเบียนยานพาหนะทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ภายในจังหวัดนครปฐมรวม 351,433 คัน เป็นรถยนต์ 83,786 คัน และรถจักรยานยนต์ 267,647 คัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) พบว่ารถจักรยานยนต์มีการจดทะเบียนมากกว่ารถยนต์

จากทฤษฎีของการเกิดอุบัติเหตุซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ปัจจัยด้านมนุษย์ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านช่วงเวลา หากกล่าวถึงปัจจัยด้านมนุษย์พื้นที่เขตอำเภอเมืองนครปฐมเป็นเขตที่มีผู้คนอาศัยจำนวนมาก มีศูนย์ราชการ สถาบันการศึกษา และย่านการค้า จึงทำให้ความเสี่ยงของการเกิดอุบัติเหตุมีมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดนครปฐม ขณะที่ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและปัจจัยด้านช่วงเวลา เมื่อพิจารณาข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถจักรยานยนต์ พบว่าส่วนใหญ่เป็นการเกิดอุบัติเหตุเป็นช่วงเวลากลางคืน โดยเป็นช่วงเวลาตั้งแต่พระอาทิตย์ตกดินจนถึงพระอาทิตย์ขึ้น คือ 18:00-06.00 น. (Joao Mesquitela, Luis B. Elvas, Joao C. Ferreira & Luis Nunes, 2022)

ในกรณีการวิเคราะห์จุดร้อนและจุดเย็นของอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์ ไม่พบจุดร้อนและจุดเย็น เนื่องจากการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถยนต์ตั้งแต่ พ.ศ.2554 ถึง พ.ศ.2563 มีจำนวนเพียง 72 ครั้ง แม้จะมีแบบรูปเชิงพื้นที่เป็นลักษณะเกาะกลุ่มรวมตัว และมีระยะห่างเฉลี่ย (Observed Mean Distance) เท่ากับ 1,992.9412 เมตร แต่การเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตด้วยรถยนต์ไม่ได้เกิดซ้ำซ้อนในบริเวณเดียวกัน ขณะที่รถจักรยานยนต์มีแบบรูปลักษณะเกาะกลุ่มรวมตัวและมักจะเกิดอุบัติเหตุซ้ำซ้อนบริเวณเดียวกันมากกว่ารถยนต์ (Francis et al., 2021)

ข้อเสนอแนะ

1. ปัจจัยการเกิดอุบัติเหตุมีตัวแปรหลายประเภท เช่น ข้อมูลตำแหน่งการเกิดอุบัติเหตุ รายละเอียดของผู้ประสบเหตุ ยานพาหนะ เป็นต้น ดังนั้นบทความวิเคราะห์นี้มีจุดประสงค์เพื่อบอกพื้นที่ที่เกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตจากรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดนครปฐม สำหรับนักวิจัยที่ต้องการศึกษาด้านอุบัติเหตุเชิงลึกในประเทศไทยจำเป็นต้องติดต่อหน่วยงานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากกว่าข้อมูลรหัสเปิด
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการวิจัยไปตรวจสอบช่วงของการเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตจากรถจักรยานยนต์ที่เกิดอุบัติเหตุซ้ำซ้อนบริเวณเดียวกัน และ ปรับปรุง หรือ เตือนภัยผู้ขับขี่ยานพาหนะ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2564). **ระบบสถิติทางทะเบียน**. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย.
- กรมควบคุมโรค. (2563). **ข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนจากระบบบูรณาการข้อมูลการตายจากอุบัติเหตุทางถนน (3ฐาน)**. สืบค้นจาก <https://data.go.th/th/dataset/rtddi>
- กรมทางหลวง. (2564). **รายงานอุบัติเหตุบนทางหลวงแผ่นดิน ปีพ.ศ.2564**. กรุงเทพมหานคร: กรมทางหลวง, กระทรวงคมนาคม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). **สถิติการจดทะเบียนของกรมการขนส่งทางบก จำแนกตามสถานะรถที่จดทะเบียน**. สืบค้นจาก https://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=127
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2564). **รายงานสถิติคดีอุบัติเหตุการจราจรทางบก ทัวราชอาณาจักร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- สาวิตรี รัตนภาส สุวรรณสี.(2564). **สถิติเชิงพื้นที่สำหรับนักภูมิศาสตร์**. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์สวนหนังสือ.
- Francis, F., Moshiro, C., Hans Yngve, B., & Hasselberg, M. (2021). Investigation of road infrastructure and traffic density attributes at high-risk locations for motorcycle-related injuries using multiple correspondence and cluster analysis in urban Tanzania. **International Journal of Injury Control and Safety Promotion**, 28(4), 428-438.
- Getis, A., & Ord, J. K. (1992). The Analysis of Spatial Association by Use of Distance Statistics. **Geographical Analysis**, 24(3), 189-206.
- Grekousis, G. (2020). **Spatial Analysis Methods and Practice: Describe-Explore-Explain through GIS**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakshmi, S., Srikanth, I., & Arockiasamy, M. (2019). Identification of traffic accident hotspots using geographical information system (GIS). **Int J Eng Adv Technol**2019, 9, 4429-4438.
- Le, K. G., Liu, P. & Lin, L.-T. (2022). Traffic accident hotspot identification by integrating kernel density estimation and spatial autocorrelation analysis: a case study. **International Journal of Crashworthiness**, 27(2), 543-553.
- Mesquitela, J., Elvas, L. B., Ferreira, J. C., & Nunes, L. (2022). Data Analytics Process over Road Accidents Data—A Case Study of Lisbon City. **ISPRS International Journal of Geo-Information**, 11(2), 143.
- WHO. (2009). **Preventing Road Traffic Injury: A Public Health Perspective for Europe**, World Health Organization.

การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการลักลอบซื้อขายยาเสพติดกรณีศึกษา:
เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง กรุงเทพมหานคร

Analysis of Risk Areas for Drug Trafficking Case Study: Responsible Area
of Lak Song Police Station, Bangkok

ศุภฤกษ์ โออินทร์¹

ณัฐกร สีหาพล²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หาพื้นที่อาชญากรรมและคาดการณ์พื้นที่เสี่ยงต่อการลักลอบซื้อขายยาเสพติดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสถานีตำรวจนครบาลหลักสองในการวางแผนเฝ้าระวังและปราบปรามการลักลอบซื้อขายยาเสพติด วิธีการศึกษาได้ประยุกต์โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการประมาณค่าความหนาแน่นแบบเคอร์เนล และนำสถิติการถูกจับกุมการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมาวิเคราะห์เปรียบเทียบช่วงเวลาและจุดที่เกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติด ผลการศึกษาพบว่าพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดที่พบมากที่สุดอยู่ในพื้นที่สาธารณะ เช่น วัด โรงพยาบาลและห้างสรรพสินค้า เป็นต้น และพื้นที่เสี่ยงรองลงมาเป็นพื้นที่พักอาศัย จากการวิเคราะห์ช่วงเวลาที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดพบว่า ช่วงเวลาที่มีความเสี่ยงมากที่สุดคือ 12.00-18.00 น. เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่คนส่วนใหญ่เลิกงานทำให้พื้นที่ดังกล่าวไม่เป็นที่สนใจและใช้ประโยชน์จากผู้คนสำหรับการหลบหนีหรือแอบซ่อนตัว วันที่มีความเสี่ยงต่อการลักลอบซื้อขายยาเสพติดพบว่า วันศุกร์เป็นวันที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมากที่สุด เนื่องจากเป็นช่วงก่อนวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน และเดือนกรกฎาคมเป็นเดือนที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมากที่สุด

คำสำคัญ: ยาเสพติด, การซื้อขายยาเสพติด, พื้นที่เสี่ยง, เทคนิคการประมาณค่าความหนาแน่นแบบเคอร์เนล

Abstract

The objectives of this research are to analyze the crime clock and predict future drug trafficking risk areas for the benefit of the Lak Song police stations in planning surveillance and crackdown on drug trafficking. The study method was applied to the Geographic Information System program to assist in data analysis by using Kernel's density estimation technique and using the statistics of drug trafficking arrests to analyze and compare the times and points of drug trafficking. The study found that the most vulnerable areas for drug trafficking were public areas such as temples, hospitals, and shopping malls and the area at risk of drug trafficking, followed by residential areas. From the analysis of periods of risk of drug trafficking, it was found that the most vulnerable time for trading is 12.00-18.00, which is the time when most people are off work, making it unattractive and taking advantage of busy people to flee or hide. The date of risk of drug trafficking was found Friday to be the day with the greatest risk of drug trafficking because it is the time before the holiday on Saturday-Sunday that most people don't work and July is the month for drug trafficking the most.

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาหลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Keywords: Drug, Drug Trafficking, Risk Area, Kernel's density estimation technique

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงเผชิญปัญหาการลักลอบนำยาเสพติดเข้ามาในประเทศไทยอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง ปริมาณยาเสพติดที่ลักลอบนำเข้าต่อครั้งมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก สำหรับยาเสพติดที่พบมีการแพร่ระบาดมากที่สุดในประเทศไทยยังคงเป็นยาบ้า รองลงมาคือ ไอซ์และกัญชา ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าเคตามีนเริ่มเป็นที่นิยมและมีการแพร่ระบาดในกลุ่มนักท่องเที่ยวกลางคืนมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, 2561) จากความต้องการดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยยังคงถูกใช้เป็นแหล่งพักยาเสพติด ลักลอบจำหน่าย และเป็นเส้นทางผ่านลำเลียงยาเสพติดประเภท ไอซ์ เฮโรอีน และกัญชา ไปยังประเทศที่สามอีกด้วย จากการคาดการณ์ของเครือข่ายองค์การวิชาการสารเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม (2564) กล่าวไว้ว่า พบคนไทยประมาณ 3.75 ล้านคน หรือร้อยละ 7.46 ของคนไทยอายุ 12-65 ปี เคยใช้สารเสพติดชนิดใดชนิดหนึ่งในช่วงชีวิต และประมาณ 1.97 ล้านคน หรือร้อยละ 3.91 ใช้ยาเสพติดในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา

ปัญหายาเสพติดยังส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่สำคัญอย่างทรัพยากรมนุษย์ เช่น การเสียชีวิตจากการใช้ยาเสพติดและเกี่ยวข้องกับขบวนการลักลอบซื้อขายยาเสพติด การฆ่าตัวตาย เป็นต้น และยังเป็นต้นเหตุของปัญหาอีกมากมาย ทั้งปัญหาอาชญากรรม ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาโสเภณี ซ่องโจร และการพนัน และยังเกิดปัญหาส่วนบุคคลในด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต เช่น ปัญหาทางจิต ปัญหาด้านสุขภาพจากการติดสารเสพติด และทำลายสุขภาพ เป็นต้น ทำให้ในช่วงที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐได้ดำเนินการจับกุมและปราบปรามปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติด ซึ่งจากข้อมูลสถิติการจับกุมยาเสพติดที่เกิดขึ้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเพื่อวิเคราะห์หาพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติด โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพื้นที่เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง กรุงเทพมหานคร และใช้ข้อมูลสถิติการจับกุมยาเสพติดในช่วงปี พ.ศ.2561-2563 โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผนหาแนวทางแก้ไขปัญหาและเฝ้าระวังเพื่อลดจำนวนการลักลอบซื้อขายยาเสพติดในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์หาพื้นที่อาชญากรรมที่เสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดในพื้นที่เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง
2. เพื่อวิเคราะห์หาพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการลักลอบซื้อขายยาเสพติดในพื้นที่เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ใช้ข้อมูลสถิติคดีอาญาเกี่ยวกับการซื้อขายยาเสพติดที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง ที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2561-2563 และศึกษาเฉพาะข้อมูลการจับกุมซื้อขายยาเสพติดเฉพาะคดีที่มีความผิดฐานมีไว้เพื่อจำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่ายหรือส่งออกโดยมิได้รับอนุญาตเท่านั้น

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ของการศึกษานี้ คือพื้นที่เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร โดยมีขอบเขตดังนี้

- ทิศเหนือ จุดที่คลองบางไผ่ แขวงคลองขวาง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
 - ทิศใต้ จุดที่ถนนเพชรเกษม แขวงหลักสอง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร
 - ทิศตะวันออก จุดที่คลองราชมนตรี แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
 - ทิศใต้ จุดที่คลองทวีวัฒนา แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
- ดั่งภาพที่ 1

ภาพที่ 1 พื้นที่เขตรับมิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

ที่มา: google map

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

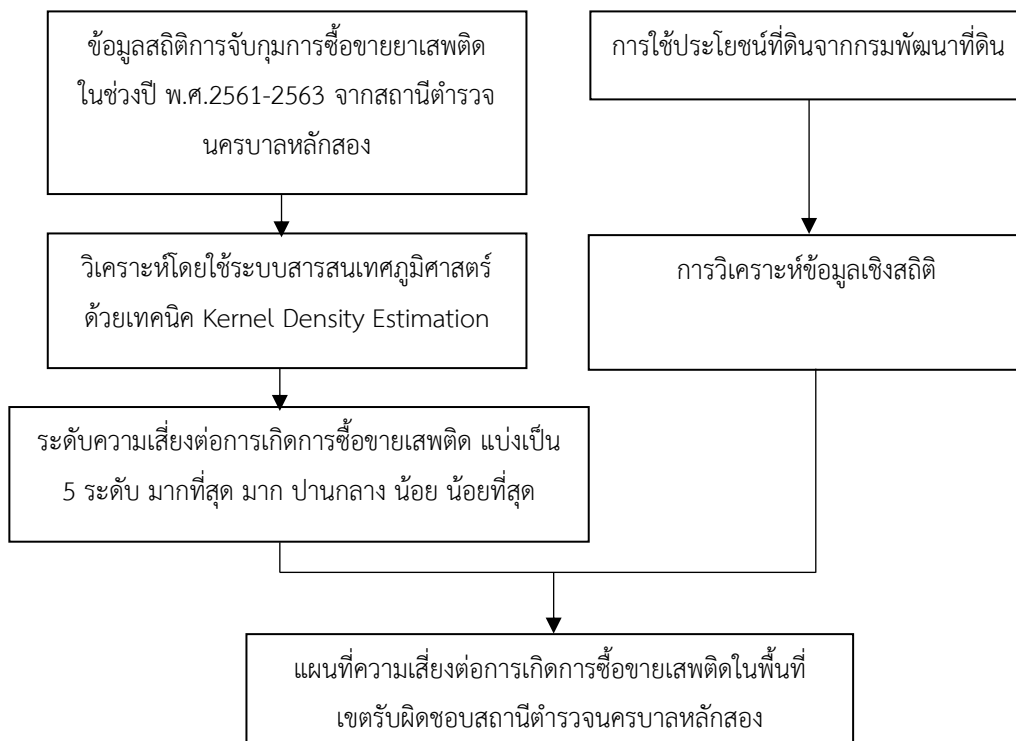
การศึกษานี้ทำการสำรวจเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยครั้งนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2564

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดในการประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์หาพื้นที่เสี่ยงโดยใช้เทคนิคการประมาณความหนาแน่นของเคอร์เนล (คณิตา โชติจันทิก, 2558) ร่วมกับข้อมูลสถิติการจับกุมการลักลอบซื้อขายยาเสพติดระหว่าง พ.ศ.2561-2563 ของสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง (2564) ร่วมกับแนวคิดการใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่มาสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผน สอดคล้องกับงานวิจัยของจุลเสนีย์ วัชรวัฒน์ ฌรงค์ พลรักษ์ แก้ว นวลฉวี และนฤมล อินทรวีเชียร (2562) ที่ได้ใช้เทคนิค Kernel's Density Estimation วิเคราะห์ความหนาแน่นของการเกิดอุบัติเหตุทำให้ทราบถึง

ความหนาแน่นและการกระจายตัวของการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในพื้นที่ศึกษา และพบว่าการเกิดอุบัติเหตุและช่วงเวลาคล้ายคลึงกัน อันนำไปสู่การวางแผนป้องกันและลดการเกิดอุบัติเหตุในปัจจุบัน รวมถึงการกำหนดนโยบายเพื่อลดอุบัติเหตุในอนาคตได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของสนทยา รัตนทิพย์ (2559) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์วิเคราะห์หาจุดเสี่ยงอุบัติเหตุจราจรทางบกด้วยใช้เทคนิคเดียวกัน ทำให้ทราบจุดที่มีระดับความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในระดับต่างๆ และงานวิจัยของมณฑล เขียมไพศาล และมานัส ศรีวณิช (2553) ได้ศึกษาความหนาแน่นเชิงพื้นที่อาชญากรรมตามแบบเคอร์เนล ได้ใช้แผนที่ในการอธิบายถึงบริเวณที่มีความหนาแน่นเชิงพื้นที่ของการเกิดอาชญากรรมและใช้เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการวางแผนป้องกันการเกิดอาชญากรรมในบริเวณและช่วงเวลาที่มมีโอกาสของการเกิดเหตุซ้ำขึ้นได้อีก

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในช่วงที่ผ่านมา ร่วมกับการศึกษาเทคนิคการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ การวิเคราะห์ความหนาแน่น รูปแบบการกระจายตัวการวิเคราะห์ความหนาแน่นของการเกิดอุบัติเหตุโดยใช้เทคนิค Kernel Density Estimation (KDE) และรูปแบบการกระจายตัวด้วยการนำเทคนิค Average Nearest Neighbor ในระบบสารสนเทศและภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 2 ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

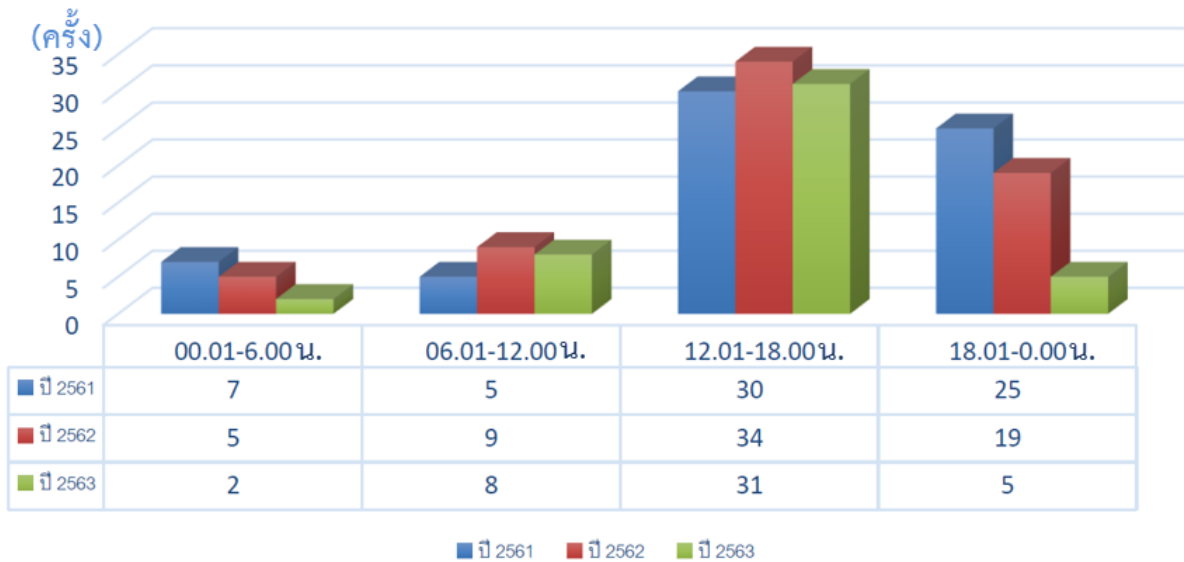
วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลหลักสองผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลสถิติการจับกุมการซื้อขายยาเสพติด ในช่วงปี พ.ศ.2561-2563 จากสถานีตำรวจนครบาลหลักสองร่วมกับข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในกรุงเทพมหานครจากกรมพัฒนาที่ดิน มาวิเคราะห์โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geography Information System: GIS) เพื่อหาพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติด โดยงานวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เทคนิคการประมาณค่าความหนาแน่นแบบเคอร์เนลเพื่อหาจุดเสี่ยงในพื้นที่ศึกษา ผลลัพธ์ที่ได้จะแสดง

ออกมาในรูปแบบข้อมูลแรสเตอร์โดยจะคำนวณความหนาแน่นของจุดข้อมูลและการกระจายของจุดข้อมูลซึ่งในที่นี้ก็คือจุดซื้อขายยาเสพติดที่แสดงอยู่ในรูปแบบจุด ถ้าหากบริเวณใดมีการกระจุกและกระจายของจุดอยู่เป็นจำนวนมากจะเป็นพื้นที่เสี่ยงที่จะมีโอกาสการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดขึ้นอีกครั้งโดยจะจำแนกระดับความเสี่ยงออกเป็นสีที่ต่างกันตามระดับต่างๆ ให้เห็นอย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

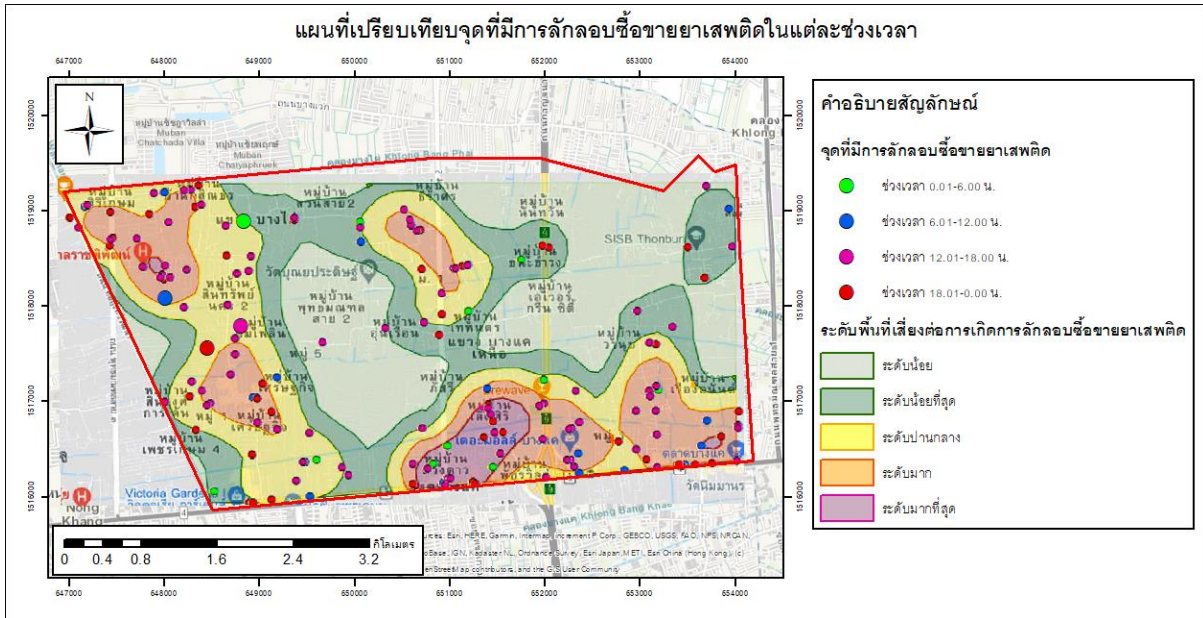
จากการวิเคราะห์หาพื้นที่อาชญากรรมที่มีความเสี่ยงต่อการซื้อขายยาเสพติดจะวิเคราะห์จากสถิติการจับกุมการซื้อยาเสพติด ใน พ.ศ. 2561-2563 แบ่งช่วงเวลาออกเป็น 4 ช่วงดังนี้คือ 00.01-06.00 น. 06.01-12.00 น. 12.01-18.00 น. และ 18.01-00.00 น. เกณฑ์การแบ่งช่วงเวลาอ้างอิงจากวิจัยของเครือวัลย์ ภูแห่งเพชร (2558) และตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ สามารถสรุปได้ดังนี้

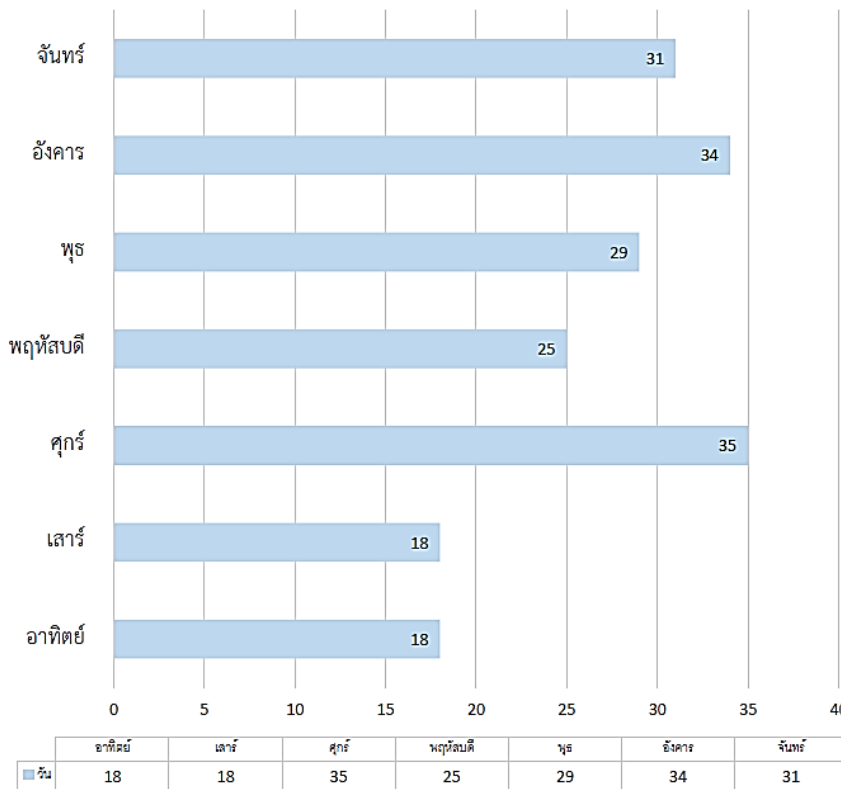
ภาพที่ 3 ช่วงเวลาที่มีการลักลอบการซื้อยาเสพติดระหว่างปี พ.ศ. 2561-2563

จากภาพที่ 3 พบว่าช่วงเวลาที่มีการลักลอบการซื้อยาเสพติดระหว่างปี พ.ศ.2561-2563 จำแนกตามช่วงเวลาพบว่า ช่วงเวลาที่มีการลักลอบการซื้อยาเสพติดมากที่สุดคือ ช่วงเวลา 12.00-18.00 น. มากถึง 95 ครั้ง จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่าเนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่มีคนพลุกพล่านเนื่องจากเป็นเวลาที่คนส่วนใหญ่เลิกงานทำให้ไม่เป็นจุดสนใจและสามารถใช้ประโยชน์หลบหนีหรือแอบซ่อนตัวจากเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน รองลงมา ได้แก่ ช่วงเวลา 18.01-0.00 น. จำนวน 49 ครั้ง ช่วงเวลา 6.01-12.00 น. จำนวน 22 ครั้ง และช่วงเวลา 0.01-6.00 น. จำนวน 14 ครั้ง ตามลำดับ

จากจุดที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดพบว่า ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่บริเวณใกล้ย่านพาณิชย์กรรมและย่านที่อยู่อาศัย ได้แก่ เดอะมอลล์บางแค โลตัสบางแค ตลาดบางแค หมู่บ้านสุขสันต์ ชุมชนหลังโรงพยาบาลราชพิพัฒน์ เป็นต้น เนื่องจากเป็นบริเวณที่คนอยู่อย่างหนาแน่นและอับสายตาในเวลากลางคืน สอดคล้องกับช่วงเวลาที่มีการจับกุมการลักลอบซื้อขายยาเสพติด ดังภาพที่ 4

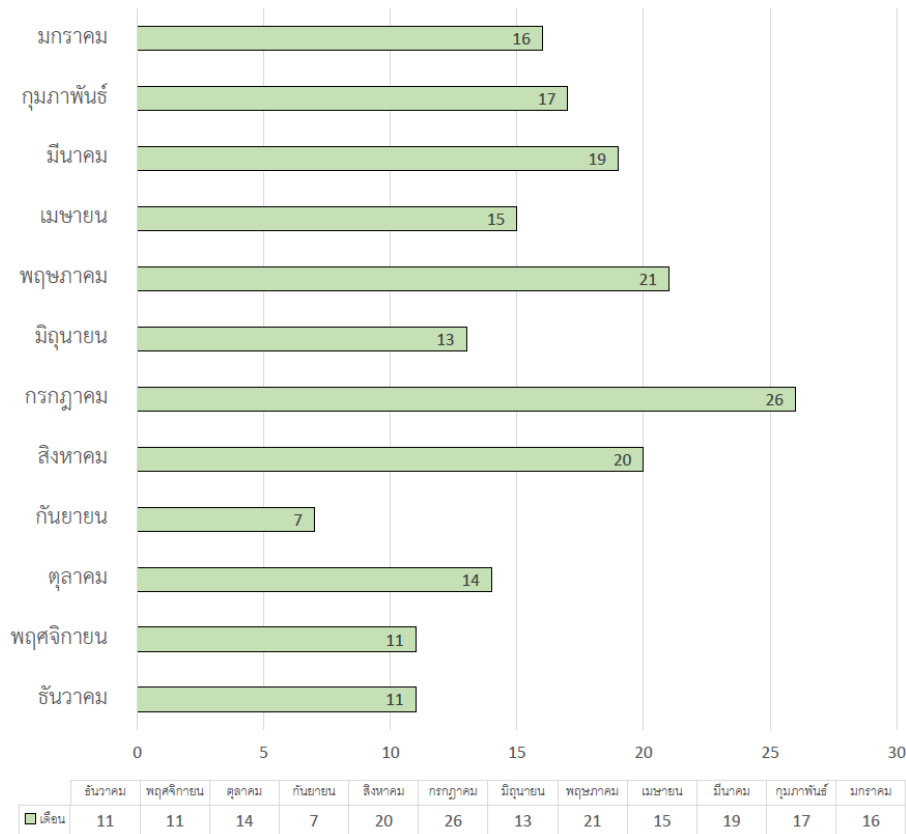
ภาพที่ 4 แผนที่เปรียบเทียบจุดที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดในแต่ละช่วงเวลา

ภาพที่ 5 กราฟแสดงจำนวนครั้งที่เกิดการซื้อขายยาเสพติดจำแนกรายวัน

สถิติวันที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดพบว่า วันศุกร์เป็นวันที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมากที่สุดเนื่องจากเป็นวันที่ผู้คนพลุกพล่านและเป็นช่วงก่อนวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเกิดขึ้นจำนวน 35 ครั้ง จากทั้งหมด 190 ครั้ง ในช่วงสามปีที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 18.42 ของทั้งหมด รองลงมาคือวันอังคารจำนวน 34 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 17.89 ของทั้งหมด วันจันทร์จำนวน 31 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 16.32 ของทั้งหมด วันพุธ จำนวน 29 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 15.26 ของทั้งหมด วันพฤหัสบดี

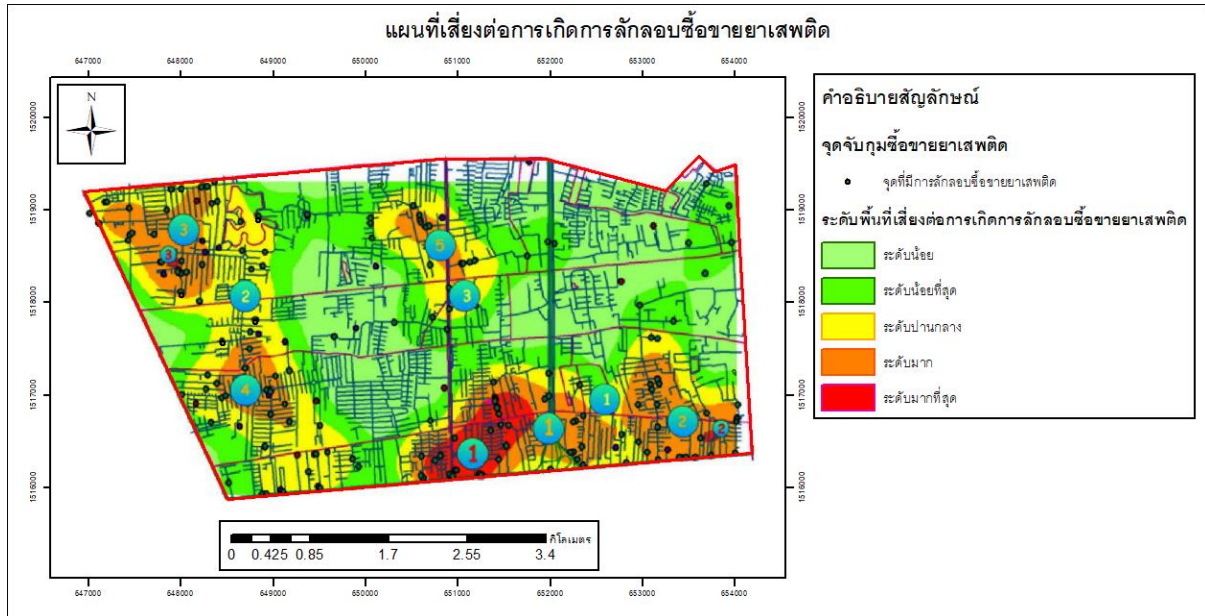
จำนวน 25 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 13.16 ของทั้งหมด วันเสาร์และวันอาทิตย์ จำนวน 18 ครั้ง เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 9.47 ของทั้งหมด ตามลำดับ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 6 กราฟแสดงจำนวนครั้งที่เกิดการซื้อขายยาเสพติดจำแนกรายเดือน

สถิติเดือนที่มีการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดพบว่า เดือนกรกฎาคมเป็นเดือนที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมากที่สุดซึ่งเกิดขึ้น 26 ครั้ง รองลงมาคือเดือนพฤษภาคม เกิดขึ้น 21 ครั้ง ส่วนเดือนที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดน้อยที่สุดคือเดือน กันยายน ดังภาพที่ 6

การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดจากสถิติการจับกุมการลักลอบซื้อขายยาเสพติดของสถานีตำรวจหลักสองในช่วงปี พ.ศ. 2561-2563 ด้วยเทคนิคการประมาณค่าความหนาแน่นแบบเคอร์เนล ผู้วิจัยได้ทำการแสดงผลออกมาในรูปแบบของแผนที่และแสดงพื้นที่ความเสี่ยงให้ออกมาในรูปแบบสีโดยจะเกณฑ์การประเมิน 5 ระดับโดยพื้นที่ที่มีความเสี่ยงมากที่สุดจะใช้สีแดงเข้ม ส่วนพื้นที่ที่มีความเสี่ยงมากจะใช้สีส้ม ส่วนพื้นที่ที่มีความเสี่ยงปานกลางจะใช้สีเหลือง และจนถึงพื้นที่ที่มีความเสี่ยงน้อยจนถึงไม่มีความเสี่ยงในการซื้อขายยาเสพติดเลยจะเป็นสีเขียวและสีเขียวอ่อนลงมาตามลำดับ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 7 ดังนี้

ภาพที่ 7 แผนที่เสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติด

ผลการวิเคราะห์พบว่า จุดที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมากที่สุด พบอยู่ 3 บริเวณ ได้แก่ จุดที่ 1 อยู่ระหว่างซอยเพชรเกษม 92 ขึ้นไปถึงซอยเพชรเกษม 88 ในหมู่บ้านวัฒนาและไนโซนโรงพยาบาลเกษมราษฎร์ บางแค ส่วนจุดที่ 2 อยู่ในซอยเพชรเกษม 64/1 ซอยเพชรเกษม 64/3 ซอยเพชรเกษม 64/4 และซอยเพชรเกษม 66 ในหมู่บ้านเพิ่มทรัพย์หมู่ 2 ละแวกบางแคคอนโดทาวน์ และจุดที่ 3 อยู่ระหว่างซอยอัสสัมชัญซอย 14 ถึงซอยอัสสัมชัญซอย 13 อยู่ในละแวก โรงพยาบาลราชพิพัฒน์ วัดพรหมสุวรรณสามัคคี และถนนพุทธมณฑลสาย 3

จุดที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมาก พบกระจายอยู่ 5 บริเวณ ได้แก่ จุดที่ 1 เป็นจุดที่ใหญ่ที่สุดครอบคลุมพื้นที่ระหว่างถนนเพชรเกษมซอย 92 ถึงซอยเพชรเกษม 78 และยังเป็นจุดที่มีพื้นที่ที่เสี่ยงสุดจุดอยู่ร่วมด้วย อยู่ในละแวกโซนถนนพุทธมณฑลสาย 2 เดอะมอลล์บางแค จุดที่ 2 ครอบคลุมพื้นที่ระหว่างถนนเพชรเกษมซอย 68 ถึงซอยเพชรเกษม 62 ในละแวกโซนหมู่บ้านรางกูล หมู่บ้านแสงเพชรและโลตัสบางแค จุดที่ 3 ครอบคลุมพื้นที่ระหว่างคลองทวีวัฒนายาวจนถึงซอยอัสสัมชัญ 13 ในละแวกโซนโรงเรียนสารสาสน์ธนาบุรี โรงพยาบาลราชพิพัฒน์ วัดพรหมสุวรรณสามัคคีหมู่บ้านศิริเกษม จุดที่ 4 ครอบคลุมพื้นที่ในวงเวียนหมู่บ้านเศรษฐกิจที่ 1 และวงเวียนหมู่บ้านเศรษฐกิจที่ 2 ในละแวกโซนศาลาประชาคมหลวงพ่อกุ้งและตลาดหมู่บ้านเศรษฐกิจ และจุดที่ 5 อยู่ในละแวกพุทธมณฑลสาย 2 บริเวณสนามฟุตบอลแกรนด์บลัดด์คอร์ท

จุดที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดปานกลาง พบกระจายอยู่ 3 จุด ได้แก่ จุดที่ 1 ในละแวกหมู่บ้านศิริเกษม หมู่บ้านกสิณทร หมู่บ้านสินทรัพย์นคร 2 หมู่บ้านชมเพลิน หมู่บ้านสินวงศ์การ์เด็น ลุมพินีพาร์คเพชรเกษม และรอบๆ เดอะมอลล์บางแค จุดที่ 2 ในละแวกหมู่บ้านณัฐวรรณ หมู่บ้านเรืองอนันต์ หมู่บ้านศุภวารณ และจุดที่ 3 ในละแวกถนนพุทธมณฑลสาย 2 ซอย 13 และซอย 10

ส่วนจุดที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดน้อยมากถึงไม่มีเลยอยู่ในละแวกวัดบุญประดิษฐ์ หมู่บ้านอุ่นเรือน โรงพยาบาลบุญญาเวช หมู่บ้านนนทวัน หมู่บ้านเอเวอร์กรีนซิตี้ และหมู่บ้านวรรณุช

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์จุดที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดพบว่าพื้นที่ที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ย่านพาณิชยกรรมและย่านที่อยู่อาศัยที่มีคนหนาแน่นและพลุกพล่าน และเมื่อวิเคราะห์โดยการจำแนกตามวัน เวลา และเดือนพบว่า วันที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมากที่สุดคือวันศุกร์ และช่วงเวลาที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมากที่สุด คือช่วงเวลา 12.01-18.00 น. เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ย่านพลุกพล่าน ทำให้ไม่เป่าสายตาและสามารถหลบหนีหรือหลบซ่อนได้ง่าย และเดือนกรกฎาคมเป็นเดือนที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดมากที่สุด ส่วนการวิเคราะห์หาพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดพบว่า พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการซื้อขายยาเสพติดมากที่สุดมีลักษณะเป็นชุมชนที่มีคนอยู่อาศัยหนาแน่นและมีจุดอับหรือลับตาคนทำให้สะดวกต่อการลักลอบซื้อขายยาเสพติด นอกจากนี้ยังพบว่า บริเวณที่มีการจับกุมอยู่บ่อยครั้งก็ยังเป็นพื้นที่ที่มีการลักลอบซื้อขายยาเสพติดอยู่เสมอ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้องพบว่า จะมีผู้จำหน่ายรายใหม่เข้ามาในพื้นที่แทนผู้จำหน่ายรายเดิมอยู่เสมอทำให้ยังพบมีการจับกุมในจุดเดิมอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ที่ได้มา ผู้วิจัยได้นำไปใช้วางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่า สามารถนำไปเป็นแนวทางการใช้งานได้จริงเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ในจุดเสี่ยงที่วิเคราะห์ออกมาตรงกับแนวทางการดำเนินงานเฝ้าระวังของสถานีตำรวจคือ เป็นบริเวณที่มีห้องเช่าที่ราคาไม่สูง มีคนอยู่เยอะ มีประชากรแฝงมาพักอาศัยเยอะ คล้ายสลัมหนาแน่น เพราะส่วนมากเป็นผู้ใช้แรงงานที่ใช้ยาเสพติดสอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑล เยี่ยมไพศาล และมานัส ศรีวิณิช (2553) ที่ได้ศึกษาความหนาแน่นเชิงพื้นที่อาชญากรรมกรณีศึกษาเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ที่ใช้วิธีการศึกษาตามแบบเคอร์เนลเช่นเดียวกัน พบว่าการเกิดอาชญากรรมทั้งคดียาเสพติด คดีลักทรัพย์ และคดีฆ่าคนตาย มักพบมากในบริเวณที่เป็นพื้นที่สาธารณะและบริเวณจุดอับสายตาในเวลากลางคืน เช่นเดียวกับงานของเครือวัลย์ ภูแห่งเพชร (2558) ที่ศึกษาพื้นที่เสี่ยงต่อการถูกโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่พบว่าการเกิดเหตุโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์มักเกิดเหตุซ้ำในบริเวณเดิมที่เป็นพื้นที่พลุกพล่านและมีจุดอับสายตาในช่วงเวลากลางคืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดลักลอบซื้อขายยาเสพติดในเขตพื้นที่รับผิดชอบสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง กรุงเทพมหานคร สามารถนำมาเป็นแนวทางสำหรับกรวางแผนแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและเพื่อลดจำนวนผู้ที่ซื้อขายยาเสพติดในพื้นที่ รวมไปถึงการวางแผนกำหนดจุดตรวจและช่วงเวลาในการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดการลักลอบซื้อขายยาเสพติดในพื้นที่และขยายผลการศึกษาไปยังพื้นที่อื่นให้ครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2564). ข้อมูลสถิติการจับกุมคดียาเสพติด ประจำปีงบประมาณ 2561-2563. สืบค้นจาก https://data.go.th/dataset/item_1419704f-2f7b-4996-90b4-a94dffe0efc2
- คณิตา โชติจันทิก. (2558). การเลือกแบนวิดจสำหรับการประมาณความหนาแน่นแบบเคอร์เนลของตัวประมาณค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักในกรณีข้อมูลมีค่าผิดปกติ. วารสารวิทยาศาสตร์ลาดกระบัง, 24(1), 62-70.
- เครือวัลย์ ภูแห่งเพชร. (2558). พื้นที่เสี่ยงต่อการถูกโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก. ภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คณะเกษตรศาสตร์, ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จุลเสนีย์ วิยวัฒน์, ณรงค์ พลธิรักษ, แก้ว นวลฉวี และนฤมล อินทวิเชียร. (2563). การวิเคราะห์เชิงพื้นที่และเวลาของการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในจังหวัดชลบุรี. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 14(2), 31-42.

- มณฑล เขี่ยมไพศาล และมานัส ศรีวณิช (2553). ความหนาแน่นเชิงพื้นที่อาชญากรรม กรณีศึกษาเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ศึกษาตามแบบเคอร์เนล. วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง, 7(1), 87-102.
- สถานีตำรวจนครบาลหลักสอง. (2564). สถิติการจับกุมการซื้อขายยาเสพติด ในช่วงปี พ.ศ.2561-2563. กรุงเทพมหานคร.
- สนธยา รัตนทิพย์. (2559). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์วิเคราะห์หาจุดเสี่ยงอุบัติเหตุจราจรทางบก อำเภอ น้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิศาสตร์พัฒนาเพื่อการจัดการทรัพยากร, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. (2561). นโยบายการดำเนินงานป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสพติด ปี2561. สืบค้นจาก <http://www.ppb.moi.go.th/midev03/upload/PREPARE%20PLAN%202561%2011SEP2017.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. (2564). ชุดความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด. สืบค้น จาก <https://www.oncb.go.th/Home/DrugEducational>

การจำลองการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลางด้วยแบบจำลอง HEC-RAS Flood Modelling in the Middle Chao Phraya River Basin Using Hec-Ras Model

ปัญชিকা มุรรังษี¹

เอกกมล วรรณเมธี²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้แบบจำลอง HEC-RAS ซึ่งเป็นแบบจำลองทางพลศาสตร์การไหลของน้ำ (Hydrodynamic model) เพื่อการจำลองและคาดการณ์การเกิดน้ำท่วมบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ท้ายเขื่อนเจ้าพระยาที่สถานี C.13 อ.สรรพยา จ.ชัยนาท สถานี C.44 อ.อินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี C.3 อ.เมือง จ.สิงห์บุรี จนถึงสถานี C.7A อ.เมือง จ.อ่างทอง โดยการใช้การจำลองน้ำท่วมแบบหนึ่งมิติ (1D) และสองมิติ (2D) ผู้วิจัยทำการปรับเทียบหาค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระ Manning's n ของแม่น้ำเจ้าพระยาสำหรับการไหลแบบไม่คงที่แบบหนึ่งมิติ โดยใช้ข้อมูลปริมาณการไหลในลำน้ำที่สถานีตรวจวัด C.13 และระดับน้ำที่ C.7A จากนั้นจึงสอบเทียบแบบจำลองในการคำนวณแบบ 2 มิติกับพื้นที่น้ำท่วมที่ได้จากการวิเคราะห์ภาพถ่ายดาวเทียมในแต่ละช่วงเวลาในปี 2553 ผลการศึกษาพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระ Manning's n ตลอดช่วงลำน้ำเจ้าพระยาในพื้นที่ศึกษาอยู่ระหว่าง 0.009-0.039 การสอบเทียบและตรวจสอบความถูกต้องของแบบจำลองด้วยสถิติ Nash-Sutcliffe Efficiency (NSE) จากข้อมูลน้ำท่วมปี 2555 เท่ากับ 0.97-0.99 ในขณะที่ผลการคาดการณ์พื้นที่น้ำท่วมบนที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากแบบจำลองสองมิติ มีความถูกต้องอยู่ระหว่างร้อยละ 0.8-48.9 ผู้วิจัยยังพบว่าแบบจำลองสามารถคาดการณ์การเกิดพื้นที่น้ำท่วมบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาได้ถูกต้องมากกว่าบริเวณที่ราบที่อยู่ห่างจากแนวลำน้ำ เนื่องจากแบบจำลองไม่ได้คำนวณการไหลแบบ 1 มิติ ในลำคลองสาขาจากแม่น้ำเจ้าพระยาจึงทำให้ไม่สามารถจำลองพื้นที่น้ำท่วมที่เกิดจากคลองสาขาได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: HEC-RAS, แบบจำลองน้ำท่วม, ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลาง

Abstract

The research presents an application of HEC-RAS model, Hydrodynamic model to simulate and predict flooding on the floodplain at the middle part of of Chao Phraya River Basin. The study area is between the downstream of the Chao Phraya dam at C.13 Station Sapphaya District Chai Nat Province C.44 In Buri District Sing Buri Province C.3 Mueang District Sing Buri Province to C.7A Mueang District Ang Thong Province. The flood was simulated in one and two dimensions. One-dimensional flood simulation is calibrated to determine appropriate Manning's roughness coefficient (Manning's n) for the Chao Phraya river channel, using time series of hydrological data in 2553 B.E., i.e. daily discharge at C.13 station and water level at C.7A station. In 2D model simulation, we calibrated HEC-RAS model against the extent of flooded areas using data from satellite images. The results indicated that the Manning's roughness coefficient of the Chao Phraya river channel in the study area ranges between 0.009 - 0.039. The simulated hydrograph

¹ นิสิตปริญญาโท ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

shows a close agreement to the observed discharge in 2555 B.E. at C.4 and C.3 stations with NSE of 0.97 - 0.99. In addition, accuracy of the simulated flood areas from HEC-RAS 2D is in a range of 0.8 - 48.9% compared to flood extent in the satellite images. It is also found that HEC-RAS model is capable of simulating flood areas more accurate in a close proximity of the Chao Phraya river compared to the areas that is further away from the river because the HEC-RAS model does not calculate 1D flow for the canals from the Chao Phraya river; thus, simulation of flooding by these canals is not very accurate.

Keywords: HEC-RAS, Flood Modelling, Middle Chao Phraya basin

บทนำ

น้ำท่วมหรืออุทกภัย (flood) เป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่สำคัญ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินในประเทศไทยประสบกับปัญหาน้ำท่วมในทุกภูมิภาคของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ลุ่มต่ำริมฝั่งแม่น้ำในช่วงปลายฤดูฝนในเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวมีฝนหนักจึงทำให้เกิดการไหลบ่าของน้ำผิวดินสู่ลำน้ำเป็นจำนวนมากและเกิดสะสมปริมาณการไหลจากการรับน้ำจากลำน้ำสาขาจนเกินขีดความสามารถในการรองรับ จึงทำให้เกิดน้ำล้นตลิ่งและท่วมขังบริเวณโดยรอบเป็นระยะเวลาสั้น สร้างความเสียหายเป็นอย่างมาก เช่น เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปี 2554 ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา สร้างความเสียหายต่อมูลค่าทรัพย์สินมากกว่า 1 ล้านล้านบาท (เทียมสุรย์ ศิริศรีศักดิ์, 2555) เป็นต้น

จากปัญหาอุทกภัยดังกล่าว การประเมินหาขอบเขตของพื้นที่ที่ประสบภัยน้ำท่วมและคาดการณ์ความรุนแรงของการเกิดน้ำท่วมในแต่ละช่วงเวลาของพื้นที่ใดๆ จึงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการเตือนภัย ฝ่าระวัง ป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายจากอุทกภัย ปัจจุบันแบบจำลองพลศาสตร์การไหลของน้ำ (hydrodynamic model) เป็นเครื่องมือสำคัญที่นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการจำลองพื้นที่น้ำท่วมในลุ่มน้ำ แบบจำลองอาศัยการประมวลผลด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อคำนวณการไหลบ่าของน้ำบนพื้นผิวดินภูมิประเทศที่มีระดับความสูงต่ำแตกต่างกันด้วยหลักการทางฟิสิกส์ แบบจำลองจึงสามารถคำนวณปริมาณน้ำไหลผ่านในแต่ละตำแหน่งของพื้นที่รวมถึงคาดการณ์ระดับน้ำท่วมขังในพื้นที่ต่างๆ ได้ ในประเทศไทยมีการใช้แบบจำลองลักษณะดังกล่าวในการศึกษาการเกิดอุทกภัยในลุ่มน้ำหลายแห่ง อาทิ ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา Sanit (2015) ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง โดยใช้แบบจำลอง Mike 11 คาดการณ์ความสูงของระดับน้ำทะเลในปี 2100 ว่าจะสูงขึ้น 1.16 ม. สุครัตน์ ภิรมย์ (2554) ศึกษาการจำลองสภาพน้ำท่วมด้วยแบบจำลอง HEC-RAS ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระ Manning's n ในลำน้ำหลักและพื้นที่น้ำท่วม เท่ากับ 0.025 และ 0.055 ตามลำดับ และผลของระดับน้ำที่ได้จากแบบจำลอง HEC-RAS มีค่า Root Mean Square Error (RMSE) เฉลี่ยที่ 0.184 เมตร ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม Sombat และคณะ (2015)

ได้ใช้แบบจำลอง HEC-RAS ในการกำหนดความจุของคลองผันน้ำเข้าสู่พื้นที่แก้มลิง เพื่อลดการเกิดน้ำท่วมในลุ่มน้ำยมตอนล่าง พบว่าความจุของคลองผันน้ำที่ 100 ลบ.ม./วินาที ช่วยให้ไม่เกิดน้ำท่วมในตัวเมืองสุโขทัย เมื่อพิจารณาปริมาณน้ำที่รอบปีการเกิดซ้ำที่ 3 7 และ 13 ปี ตามลำดับ ในพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน ชฎานโรจน์ เจริญทอง และคณะ (2562) ทำการศึกษาการบรรเทาอุทกภัยในลุ่มน้ำน่านด้วยแก้มลิงพื้นที่ลุ่มต่ำนครสวรรค์ โดยใช้แบบจำลอง MIKE11 พบว่า ความคาดเคลื่อนของแบบจำลอง เกิดจากการใช้ข้อมูล Rating Curve เป็นเงื่อนไขขอบเขตท้ายน้ำ เนื่องจากในสภาพความเป็นจริง Rating Curve จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตามการเปลี่ยนแปลงของรูปตัดลำน้ำ ส่วนในพื้นที่ลุ่มน้ำลำพระเพลิง ปรียาพร และคณะ

(2564) ได้ศึกษาการป้องกันพื้นที่น้ำท่วมในลุ่มน้ำลำพระเพลิงด้วยแบบจำลอง HEC-RAS พบว่า การสร้างพนังกั้นน้ำและเพิ่มศักยภาพการส่งน้ำและการระบายน้ำ เป็นแนวทางป้องกันน้ำท่วมที่เหมาะสม เนื่องจากช่วยลดความรุนแรงจากอุทกภัยได้ชัดเจน

การศึกษานี้มุ่งเน้นการประยุกต์แบบจำลองพลศาสตร์การไหลของน้ำเพื่อศึกษาและคาดการณ์น้ำท่วมในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณภาคกลางตอนบน (ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง) แบบจำลองที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ HEC-RAS (Hydrologic Engineering Center: River Analysis System) ซึ่งพัฒนาโดยหน่วยงาน U.S. ARMY, Corps Of Engineers ประเทศสหรัฐอเมริกา แบบจำลองดังกล่าวสามารถจำลองการไหลในลำน้ำและการไหลบนพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง (floodplain) ตลอดจนผลกระทบของอาคารหรือโครงสร้างในลำน้ำที่มีผลต่อการไหลของน้ำ แบบจำลองคำนวณความลึกของน้ำท่วมและอัตราการไหลด้วยสมการ Saint Venant ด้วยวิธีคำนวณแบบ Preissment four-point finite difference (ปฏิญญา ทรรศิทธินันต์, 2556) จึงทำให้สามารถจำลองสภาพการไหลของน้ำในลำน้ำและการไหลหลากของน้ำบนภูมิประเทศ รวมถึงการไหลที่เป็นผลจากการกำหนดโครงสร้างทางชลศาสตร์ที่ตำแหน่งใดๆ ในลำน้ำตามสภาพปัจจุบันได้ แบบจำลอง HEC-RAS สามารถนำไปใช้งานได้โดยไม่เสียค่าลิขสิทธิ์ (freeware) จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกนำมาใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการจำลองสถานการณ์น้ำท่วมในปี 2553 และ ปี 2555 โดยกำหนดช่วงเวลาในการประมวลผลแบบจำลองระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน ถึง 31 ธันวาคม ของทุกปี เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่เกิดน้ำท่วมซึ่งจากการล้นตลิ่งของแม่น้ำเจ้าพระยาในภาคกลางตอนบน ผู้วิจัยใช้เหตุการณ์น้ำท่วมในปี 2553 เพื่อการสอบเทียบแบบจำลอง (model calibration) และเหตุการณ์น้ำท่วมปี 2555 มาใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของแบบจำลอง (model validation) โดยพิจารณาจากขอบเขตพื้นที่น้ำท่วมในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งได้จากแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม ซึ่งแปลผลโดยสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (GISTDA) และระดับน้ำท่วมซึ่งได้รับรายงานจากแหล่งต่างๆ ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นแนวทางเตือนภัย เฝ้าระวัง ป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายที่จะเกิดขึ้น และเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้แบบจำลองกับลุ่มน้ำอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประยุกต์ใช้แบบจำลองทางพลศาสตร์การไหลของน้ำ (Hydrodynamic model) HEC-RAS เพื่อศึกษาและคาดการณ์การเกิดน้ำหลากจากการไหลล้นตลิ่งของแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณภาคกลางตอนบน

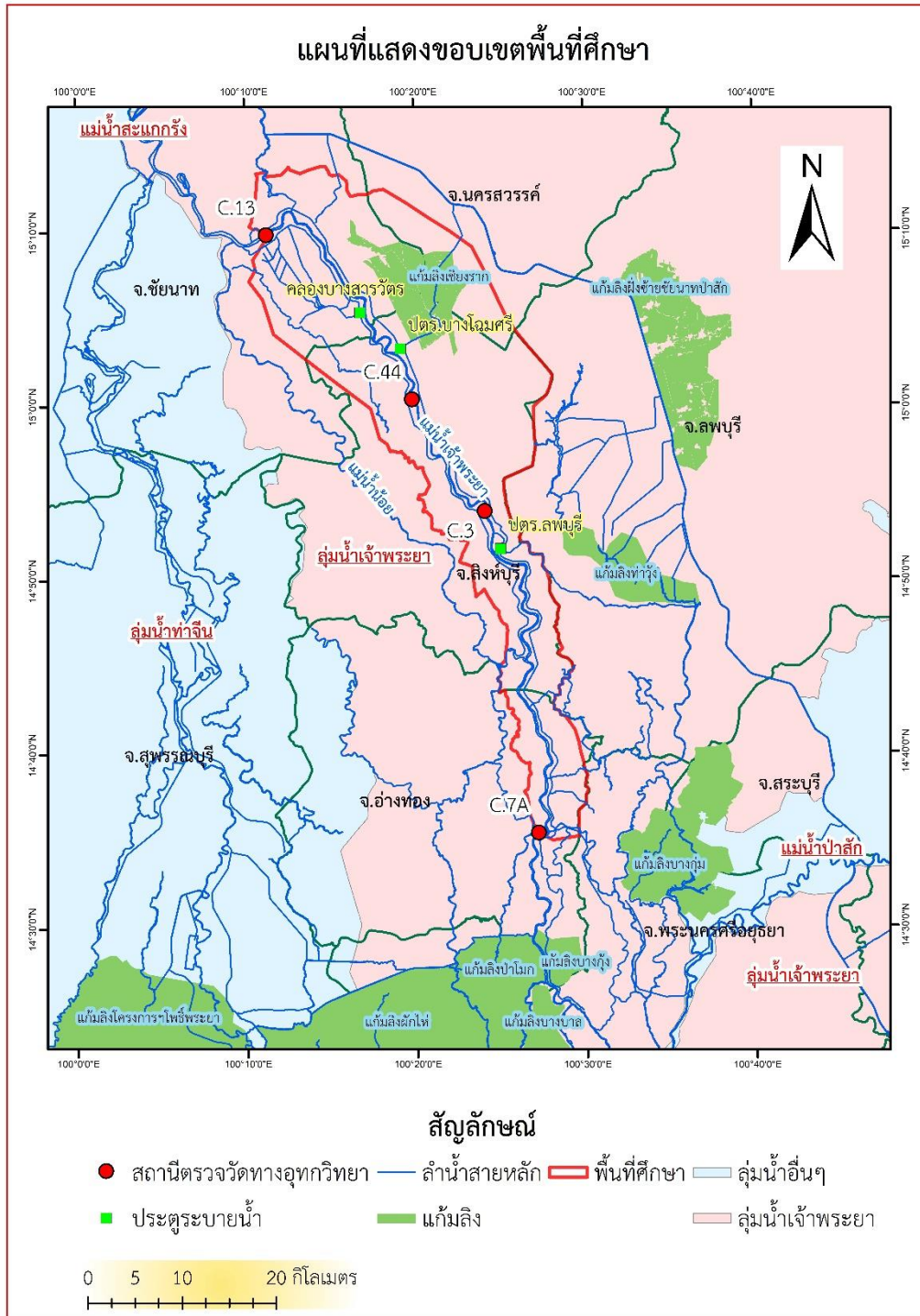
ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้แบบจำลองคณิตศาสตร์พลศาสตร์การไหลของน้ำ (hydrodynamic model) โดยวิเคราะห์ระดับความรุนแรงและความเสี่ยงของน้ำท่วมจากเหตุการณ์ที่ผ่านมา รายละเอียดของขอบเขตการวิจัยมีดังต่อไปนี้

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่บริเวณตอนล่างของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่บริเวณ สถานี C.13 ท้ายเขื่อนเจ้าพระยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท สถานี C.44 อ.อินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี สถานี C.3 อ.เมือง จ.สิงห์บุรีจนถึงสถานี C.7A อ.เมือง จ.อ่างทอง มีขนาดพื้นที่ประมาณ 900 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นราบลุ่ม ความลาดชันของลำน้ำประมาณ 1: 14500 ดังแสดงในรูปที่ 1

การจำลองการไหลของน้ำในแม่น้ำและบนพื้นดินด้วยแบบจำลองทางคณิตศาสตร์พลศาสตร์การไหลของน้ำ ได้ใช้แบบจำลอง HEC-RAS จำลองการไหลแบบ 1 มิติเพื่อคำนวณการเคลื่อนที่ของปริมาณน้ำในลำน้ำเจ้าพระยา และแบบ 2 มิติเพื่อคำนวณการหลากของน้ำท่วมที่เกิดจากน้ำล้นตลิ่งบนพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ โดยใช้เหตุการณ์น้ำท่วม ปี 2553 เพื่อสอบ

เทียบแบบจำลอง (model calibration) และเหตุการณ์น้ำท่วมปี 2555 มาใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของแบบจำลอง (model validation)

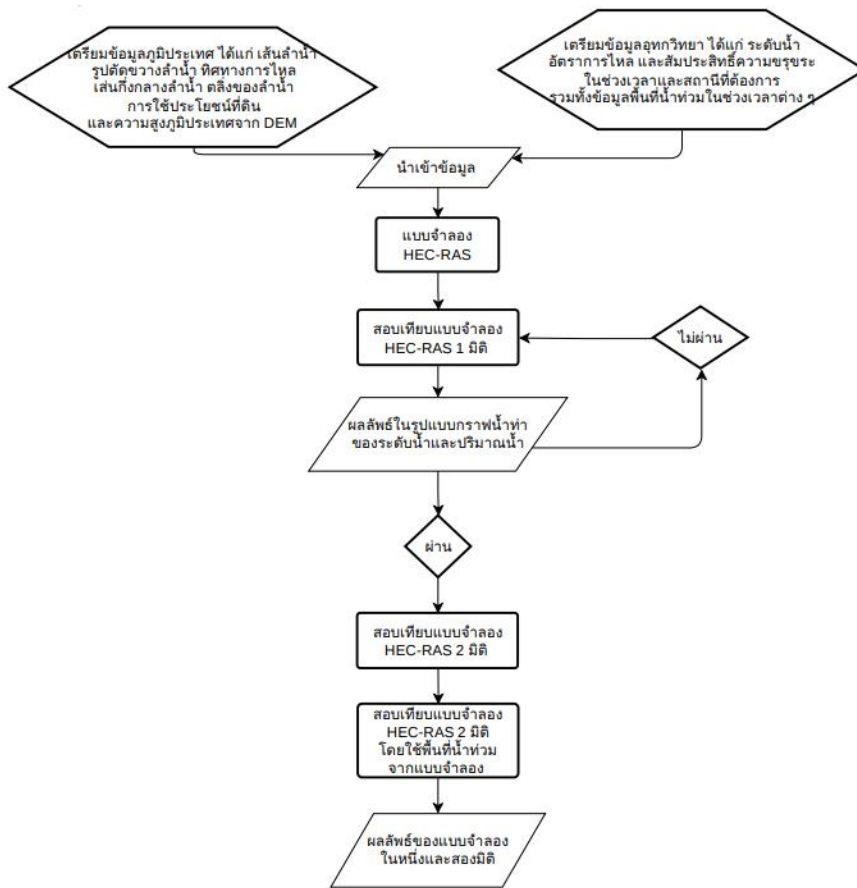
ภาพที่ 1 พื้นที่ศึกษาและโครงข่ายลำน้ำลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลางของพื้นที่ศึกษาในแบบจำลอง HEC-RAS

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

กรอบความคิดในการศึกษาครั้งนี้เริ่มมาจากการกำหนดแนวความคิดในปัญหาที่เกิดขึ้นในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีภาวะประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้การจำลองแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมในการวิจัยนี้จึงได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล และจำลองการไหลในลำน้ำ (channel) และพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง (floodplain) ด้วยการประมวลผลในแบบจำลอง HEC-RAS แบบ 1 มิติ และ 2 มิติ ตามลำดับ เพื่อหาระดับความรุนแรงและความเสี่ยงของน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นในการสร้างแผนที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการน้ำเพื่อรองรับอุทกภัยต่อไปในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ HEC-RAS ในการจำลองพื้นที่น้ำท่วมในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลาง โดยเริ่มจากรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในด้านลักษณะทางอุทกวิทยา หน้าตัดของลำน้ำ ลักษณะพื้นผิวภูมิประเทศ จากโครงการชลประทานและข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างภาพจำลองของพื้นที่ศึกษาให้ใกล้เคียงกับสภาพพื้นที่จริง จากนั้นจึงดำเนินการนำเข้าข้อมูลสู่แบบจำลอง HEC-RAS เพื่อการประมวลผล ทำการสอบเทียบ (calibrate) แบบจำลอง HEC-RAS กับเหตุการณ์น้ำท่วมที่เคยเกิดขึ้นในปี 2553 เพื่อให้ได้ค่าพารามิเตอร์ต่างๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลาง จากนั้นจึงตรวจสอบประสิทธิภาพ (validation) แบบจำลอง HEC-RAS กับเหตุการณ์น้ำท่วมปี 2555 เพื่อยืนยันค่าพารามิเตอร์ต่างๆ ว่าสามารถใช้ในการจำลองการเกิดน้ำท่วมได้อย่างถูกต้อง โดยขั้นตอนการดำเนินงานสามารถเขียนเป็นแผนผังการดำเนินงานได้ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผังการดำเนินงานวิจัย

1. ข้อมูลในการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลที่ใช้ในการประมวลผลแบบจำลอง

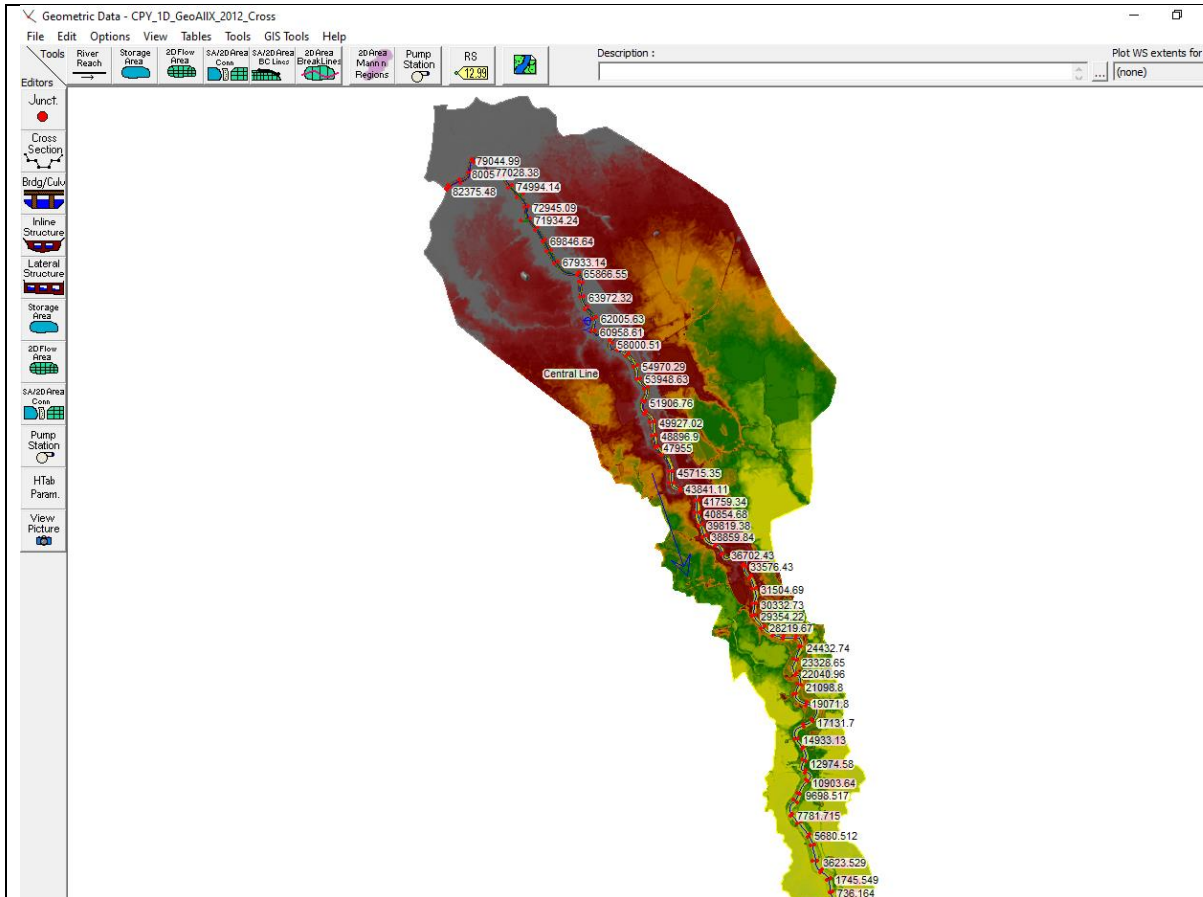
ข้อมูล	รายละเอียด	ที่มา
เส้นลำน้ำ ทิศทางการไหล เส้นกึ่งกลางลำน้ำ และตลิ่งลำน้ำ	เส้นลำน้ำเป็นข้อมูลจากกรมชลประทาน มีความยาวประมาณ 92.5 กิโลเมตร เมื่อนำมาพิจารณากับแผนที่ภูมิประเทศ จะสามารถกำหนดทิศทางการไหล เส้นกึ่งกลางลำน้ำและตลิ่งลำน้ำได้	กรมชลประทาน
ความสูงภูมิประเทศจาก DEM	เป็นข้อมูลความสูงภูมิประเทศจากการสำรวจด้วยเทคโนโลยี LIDAR ในปี 2555	กรมชลประทาน
รูปตัดขวางลำน้ำ	รูปตัดขวางลำน้ำที่สถานี C.13 C.44 C.3 และ C.7A ดำเนินการสำรวจโดยกรมชลประทาน ส่วนรูปตัดขวาง 79 ตำแหน่ง สำรวจโดยกรมทรัพยากรน้ำโดยข้อมูลรูปตัดขวางทั้งหมด สำรวจเมื่อปี 2555	กรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำ
การใช้ประโยชน์ที่ดิน	สำรวจโดยกรมพัฒนาที่ดิน ในช่วงระหว่าง ปี 2553-2555	กรมพัฒนาที่ดิน
ระดับน้ำ	ระดับน้ำที่สถานี C.13 C.44 C.3 และ C.7A ในปี 2553 และ 2555	กรมชลประทาน
ปริมาณน้ำ	ปริมาณน้ำที่สถานี C.13 C.44 C.3 และ C.7A ในปี 2553 และ 2555	กรมชลประทาน
สัมประสิทธิ์ความขรุขระ (Manning's n)	สัมประสิทธิ์ความขรุขระของลำน้ำหลัก และพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยทำการประมาณค่าจากลักษณะของลำน้ำและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	สูตราร์ตัน (2554) Chow (1959)
พื้นที่น้ำท่วม	พื้นที่น้ำท่วมรายวันจากการวิเคราะห์ภาพถ่ายดาวเทียม	สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

2. การเตรียมแบบจำลอง HEC-RAS และการจำลองการเกิดน้ำหลากในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง

ผู้วิจัยกำหนดให้แบบจำลอง HEC-RAS คำนวณการไหลหลากและสภาพทางชลศาสตร์การไหลแบบไม่คงที่ (unsteady flow) ในลักษณะที่การไหลเปลี่ยนแปลงตามเวลา โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนการเตรียมแบบจำลอง HEC-RAS ดังนี้

2.1 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลรูปตัดลำน้ำ (cross section) และข้อมูลความสูงภูมิประเทศ และปรับข้อมูลให้ค่าระดับอยู่บนระดับอ้างอิงเดียวกัน

2.2 เตรียมข้อมูลเชิงพื้นที่สำหรับการคำนวณทางชลศาสตร์เพื่อนำเข้าแบบจำลอง HEC-RAS โดยใช้โปรแกรม Hec-GeoRAS สำหรับเตรียมข้อมูล เช่น เส้นลำน้ำ (rivers) ตำแหน่งของรูปตัดลำน้ำ (cross section) ทิศทางการไหล (flow paths) เส้นกึ่งกลางลำน้ำ (centerline) ตลิ่งของลำน้ำ (bank) และความสูงภูมิประเทศจากแบบจำลองความสูงภูมิประเทศ (DEM) สัมประสิทธิ์การความขรุขระ (Manning’s n) จากการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ เมื่อนำเข้าข้อมูลสู่แบบจำลอง จะแสดงโครงข่ายของกลุ่มน้ำในแบบจำลอง HEC-RAS ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โครงข่ายลำน้ำของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลางในแบบจำลอง HEC-RAS

2.3 เตรียมข้อมูลอุทกวิทยาในระยะเวลาที่ต้องการศึกษา (ปี 2553 และ ปี 2555) ได้แก่ อัตราการไหลระดับน้ำ ค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระในลำน้ำเจ้าพระยา และพื้นที่น้ำท่วมฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของลำน้ำ

2.4 กำหนดขอบเขตการจำลองอยู่ระหว่าง สถานี C.13 บริเวณท้ายเขื่อนเจ้าพระยา จ.ชัยนาท (กำหนดให้เป็นสถานีต้นน้ำ) และสถานี C.7A จ.อ่างทอง (กำหนดให้เป็นสถานีท้ายน้ำ) ในการจำลองผู้วิจัยกำหนดเงื่อนไขขอบเขตการจำลอง (boundary conditions) ด้วยปริมาณการไหลของน้ำที่สถานีต้นน้ำ (C.13) และระดับน้ำที่ตำแหน่งสถานีท้ายน้ำ (C.7A)

2.5 ประมวลผลแบบจำลอง HEC-RAS เพื่อคำนวณหาอัตราการไหลและระดับน้ำ ตลอดแนวโครงข่ายลำน้ำ โดยอาศัยข้อมูลภาพตัดลำน้ำทุกๆ 1 กิโลเมตร ในการประมวลผลกำหนดสภาวะการไหลแบบไม่คงที่ ผู้วิจัยจำลองการเกิดน้ำหลากในช่วงเดือนมิถุนายน จนถึงเดือนธันวาคม โดยใช้ช่วงเวลาการประมวลผลทุก 10 นาที และกำหนดให้แบบจำลอง

ทำการสอบเทียบพารามิเตอร์แบบอัตโนมัติ (Auto-Calibration) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระ (Manning's n) ของพื้นที่ท้องน้ำที่เหมาะสมสำหรับอัตราการไหลต่างๆ

3. การสอบเทียบและตรวจสอบประสิทธิภาพของการจำลองการไหลในลำน้ำแบบ 1 มิติ

การสอบเทียบและสอบทานแบบจำลอง ใช้ข้อมูลปริมาณน้ำท่าที่ทำการตรวจวัดที่สถานี C.13 C.44 C.3 และ C.7A ในการประเมินประสิทธิภาพของแบบจำลอง ผู้วิจัยพิจารณาจากดัชนีความถูกต้องของการทำนายจากแบบจำลอง 4 ประเภท ได้แก่

3.1 สัมประสิทธิ์ การตัดสินใจ (Coefficient of Determination, R²) เป็นการพิจารณาว่าตัวแปรต้น มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด โดยสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ มีค่าระหว่าง 0-1 หากมีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่า ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม มีความสัมพันธ์กันมาก แต่หากค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่า ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม มีความสัมพันธ์กันน้อย โดยคำนวณได้จากสมการต่อไปนี้

$$R^2 = \frac{N \sum xy - (\sum x) (\sum y)}{\sqrt{[N \sum x^2 - (\sum x)^2][N \sum y^2 - (\sum y)^2]}} \quad (1)$$

โดย x คือ ปริมาณน้ำจากการตรวจวัด
y คือ ปริมาณน้ำจากแบบจำลอง

3.2 Root Mean Square Error (RMSE) เป็นตัวแปรทางสถิติ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณน้ำท่าที่ได้จากการคำนวณโดยแบบจำลองและปริมาณน้ำท่าที่ได้จากการตรวจวัด หากมีค่าเท่ากับ 0 แสดงว่าปริมาณน้ำท่าที่ได้จากแบบจำลองเท่ากับปริมาณน้ำท่าที่ได้จากการตรวจวัด โดยคำนวณได้จากสมการต่อไปนี้

$$RMSE = \left[\frac{1}{N} \sum_{n=1}^N (y - x)^2 \right]^{1/2} \quad (2)$$

โดย x คือ ปริมาณน้ำจากการตรวจวัด
y คือ ปริมาณน้ำจากแบบจำลอง

3.3 Sum Square Error (SSE) คือค่าผลรวมกำลังสองของความคลาดเคลื่อน ใช้เปรียบเทียบร้อยละของความคลาดเคลื่อน เมื่อใช้สมการต่างๆ กันมาคำนวณด้วยข้อมูลชุดสำรวจเดียวกัน มีสมการดังต่อไปนี้

$$SSE = \frac{\sum(x - y)^2}{\sum(x)^2} \quad (3)$$

โดย x คือ ปริมาณน้ำจากการตรวจวัด
y คือ ปริมาณน้ำจากแบบจำลอง

3.4 ดัชนี Nash-Sutcliffe Efficiency (NSE) คือค่าดัชนีที่ใช้ในการบอกความแม่นยำของแบบจำลอง (model accuracy) หรือ ประสิทธิภาพของแบบจำลอง (model performance) ซึ่งค่า NSE จะมีค่าอยู่ระหว่าง -∞ ถึง 1 หากค่าเท่ากับ 1 แสดงว่าแบบจำลองสามารถคาดคะเนค่าโดยไม่มีผิดพลาด (perfect fit) คำนวณจากสมการต่อไปนี้

$$NSE = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n (x-y)^2}{\sum_{i=1}^n (x-\bar{x})^2} \quad (4)$$

โดย x คือ ปริมาณน้ำจากการตรวจวัด

y คือ ปริมาณน้ำจากแบบจำลอง

\bar{x} คือ ค่าเฉลี่ยปริมาณน้ำจากการตรวจวัด

4. การสอบเทียบแบบจำลอง 2 มิติ และตรวจสอบประสิทธิภาพของแบบจำลองหลังจากการสอบเทียบ

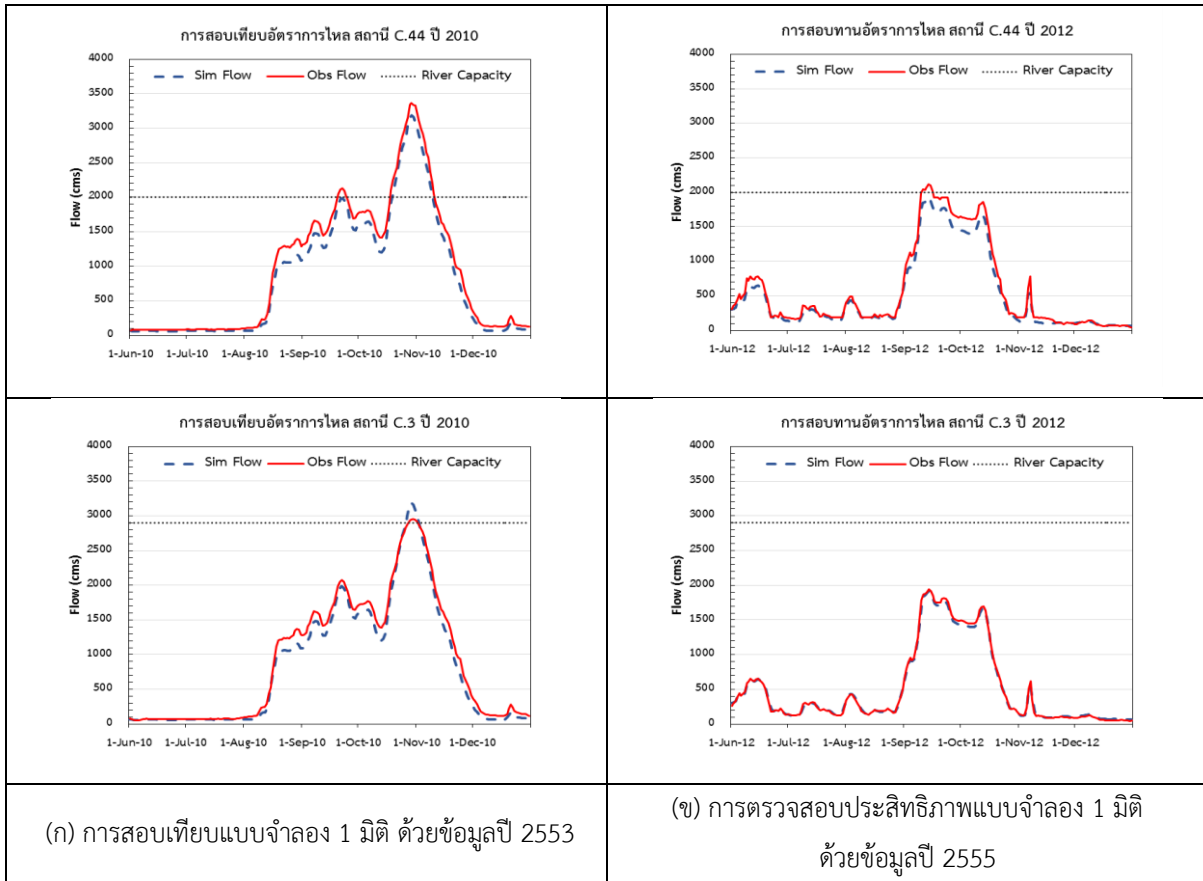
ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่การไหล 2 มิติ (2D flow area) แล้วจึงกำหนดให้แบบจำลองสร้างขนาดกริดที่ต้องการคือ 100 x 100 เมตร จากนั้นนำเข้าข้อมูลสัมประสิทธิ์การความขรุขระ (Manning's n) ตามลักษณะการใช้ที่ดินประเภทต่างๆลงในแบบจำลอง 2 มิติ ทั้งนี้ การสอบเทียบแบบจำลอง 2 มิติ ทำได้โดยการเพิ่มโครงสร้างให้สอดคล้องกับสภาพการไหลจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ คือ เพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (storage area) เพื่อให้แบบจำลองสามารถระบายน้ำออกจากพื้นที่ศึกษาได้ โดยใช้พื้นที่น้ำท่วมจากภาพถ่ายเทียมเป็นข้อมูลในการสอบเทียบและตรวจสอบความถูกต้องของแบบจำลอง

ผลการวิจัย

1. ผลการสอบเทียบและตรวจสอบประสิทธิภาพการคาดการณ์ปริมาณการไหลในลำน้ำจากแบบจำลอง HEC-RAS 1 มิติ

การสอบเทียบแบบจำลอง HEC-RAS 1 มิติ ในช่วงเวลา 1 มิถุนายน ถึง 31 ธันวาคม 2553 และใช้เหตุการณ์ในช่วงเวลา 1 มิถุนายน ถึง 31 ธันวาคม 2555 ในการตรวจสอบความถูกต้องและประเมินประสิทธิภาพของแบบจำลองที่ผ่านการสอบเทียบ (model validation) โดยทำการปรับเทียบสัมประสิทธิ์ความขรุขระ (Manning's n) ณ หน้าตัดของลำน้ำสายหลัก โดยเป็นการประมวลผลระหว่างงานศึกษาก่อนหน้า (สุภารัตน์ ภิรมย์, 2554) กับการสอบเทียบอัตโนมัติ (Auto-calibration) เพื่อให้แบบจำลองให้มีสภาพสอดคล้องกับสภาพการไหลจริงมากที่สุด โดยค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระที่เหมาะสมในการศึกษาครั้งนี้อยู่ระหว่าง 0.009-0.039 ตลอดช่วงลำน้ำ

ผลจากการสอบเทียบและการตรวจสอบประสิทธิภาพของแบบจำลอง HEC-RAS สามารถหาได้จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของปริมาณน้ำท่าที่สถานีสำรวจน้ำท่ากับปริมาณน้ำท่าที่แบบจำลองคำนวณ โดยทำการเลือกสถานีวัดน้ำท่าที่นำมาใช้ในการปรับเทียบ คือ สถานี C.44 และ สถานี C.3 จากผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพแบบจำลองพบว่าค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าอยู่ที่ 0.99 ค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อน (RMSE) อยู่ในช่วง 18.04 ถึง 105.43 ค่าผลรวมกำลังสองของความคลาดเคลื่อน (SSE) อยู่ในช่วง 0.09-1.48 และค่าดัชนี NSE อยู่ในช่วง 0.97-0.99 ผลการเปรียบเทียบปริมาณน้ำท่าของแบบจำลองและปริมาณน้ำท่าสำรวจแสดงในรูปที่ 4 และตารางที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบจำลอง HEC-RAS สามารถจำลองการไหลในลำน้ำ (1 มิติ) ได้น่าเชื่อถือ

ภาพที่ 4 ผลการสอบเทียบและสอบทานอัตราการไหลในลำน้ำ (discharge; cms) ของแบบจำลองที่สถานี C.44 และสถานี C.3

ตารางที่ 2 ผลการสอบเทียบและการประเมินประสิทธิภาพของแบบจำลอง HEC-RAS แบบ 1 มิติ ในการคาดการณ์การไหลในลำน้ำที่สถานีตรวจวัด 4 แห่ง

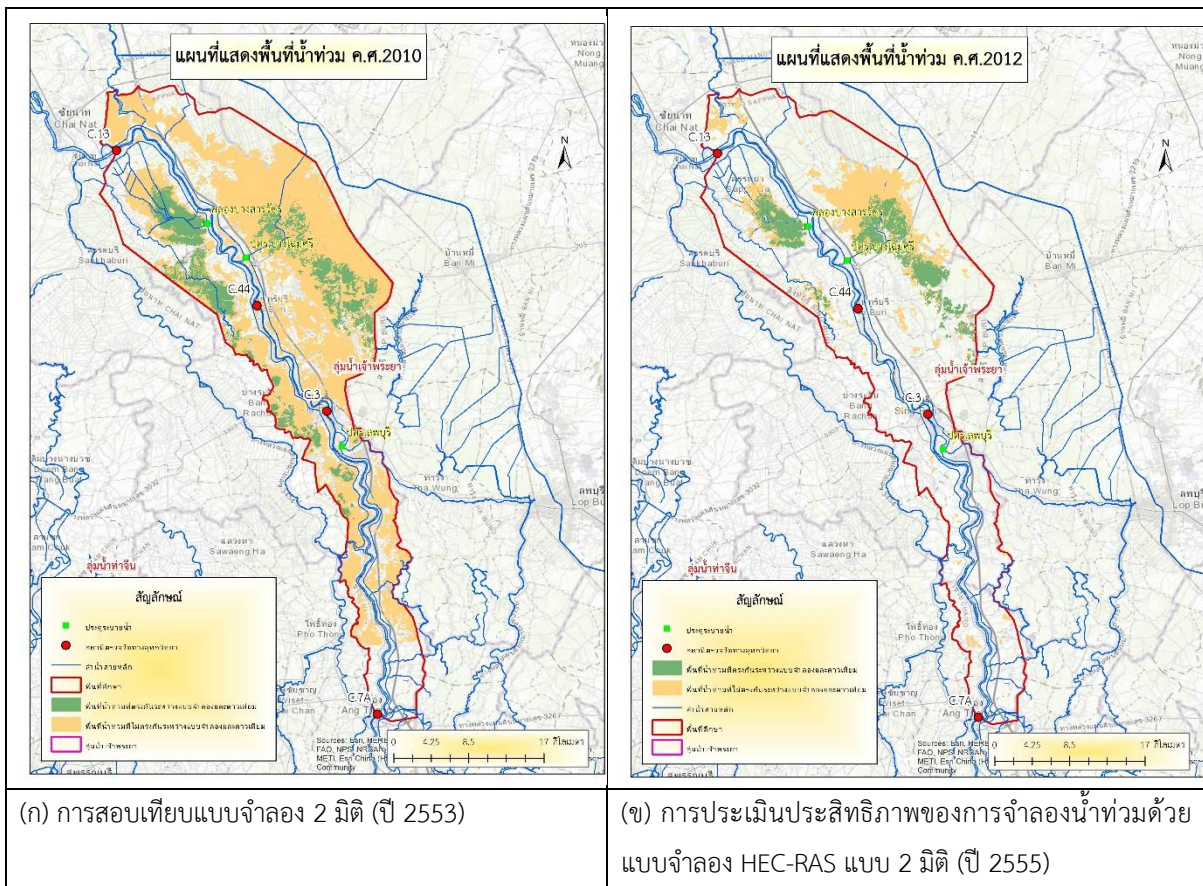
ดัชนีประเมินความถูกต้องของแบบจำลอง	การสอบเทียบแบบจำลอง (calibration)		ประเมินประสิทธิภาพแบบจำลอง (validation)	
	C.44	C.3	C.44	C.3
R ²	0.99	0.99	0.99	0.99
RMSE	105.43	84.73	79.70	18.04
SSE	1.04	0.74	1.48	0.09
NSE	0.98	0.99	0.97	0.99

2. ผลการสอบเทียบและตรวจสอบความถูกต้องของการคาดการณ์พื้นที่น้ำท่วมด้วยแบบจำลอง 2 มิติ

การสอบเทียบและการตรวจสอบความถูกต้องของแบบจำลอง 2 มิติ ได้จำลองเหตุการณ์น้ำท่วมในช่วงเวลาเดียวกันกับที่จำลองในแบบจำลอง 1 มิติ กล่าวคือ การสอบเทียบได้ใช้เหตุการณ์ปี 2553 และการตรวจสอบความถูกต้องใช้เหตุการณ์ปี 2555 ในการสอบเทียบแบบจำลอง 2 มิตินั้น จำเป็นต้องกำหนดค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระ Manning's n ของพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา (Manning's n for floodplain: n_{fp}) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ปรับค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระ Manning's n ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในปี 2553-2556 (HEC-RAS River

Analysis System, 2016) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์เป็นพื้นที่น้ำท่วมจากการคำนวณจากแบบจำลองให้สอดคล้องกับพื้นที่น้ำท่วมจากแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมจาก GISTDA ในช่วงเวลาเดียวกัน ผลการสอบเทียบและผลการสอบทานขอบเขตพื้นที่น้ำท่วมในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลางจากแบบจำลอง HEC-RAS 2 มิติ ดังแสดงในรูปที่ 5 และตารางที่ 3

ผลการสอบเทียบแบบจำลอง (model calibration) ปี 2553 พบว่า แบบจำลอง HEC-RAS สามารถจำลองการเกิดน้ำท่วมบนพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเมื่อเทียบกับภาพถ่ายดาวเทียมในช่วงเวลาเดียวกันร้อยละ 0.8 ถึง 19.4 จากรูปที่ 5 (ก) จะเห็นได้ว่าแบบจำลองสามารถคาดการณ์พื้นที่น้ำท่วมทางฝั่งตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งพื้นที่น้ำท่วมส่วนใหญ่อยู่ทางตอนบนของพื้นที่ศึกษาบริเวณเหนือสถานี C.44 ในขณะที่พื้นที่ตอนล่างของพื้นที่ศึกษา ทางตอนใต้ของสถานี C.3 แบบจำลองสามารถจำลองพื้นที่น้ำท่วมได้เพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่น้ำท่วมจากภาพถ่ายดาวเทียม

ภาพที่ 5 ผลการสอบเทียบแบบจำลองและพื้นที่น้ำท่วมด้วยแบบจำลอง HEC-RAS แบบ 2 มิติ ที่ผ่านการสอบเทียบแล้ว

ผลจากการประเมินประสิทธิภาพแบบจำลอง HEC-RAS ที่ผ่านการสอบเทียบแล้ว ในการคาดการณ์น้ำท่วมปี 2555 (model validation) พบว่า แบบจำลองสามารถจำลองพื้นที่น้ำท่วมสอดคล้องกับข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียมในช่วงเวลาเดียวกันอยู่ระหว่างร้อยละ 12.76 ถึง 48.9 จากรูปที่ 5 (ข) จะเห็นได้ว่าแบบจำลองสามารถจำลองพื้นที่น้ำท่วมทางฝั่งตะวันตกและทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งพื้นที่น้ำท่วมส่วนใหญ่อยู่ทางตอนบนของพื้นที่ศึกษาบริเวณเหนือสถานี C.44 ในขณะที่พื้นที่ด้านล่างของพื้นที่ศึกษาตั้งแต่สถานี C.3 ไม่ปรากฏพื้นที่น้ำท่วมเมื่อเทียบกับภาพถ่ายดาวเทียม ผลลัพธ์ของแบบจำลองสอดคล้องกับกราฟน้ำท่าของสถานี C.44 และ สถานี C.3 ในรูปที่ 4 (ข) จะเห็นได้ว่าปริมาณน้ำท่าของสถานี C.44 เกินความจุของลำน้ำจึงทำให้เกิดน้ำไหลล้นตลิ่งและเกิดน้ำท่วมซึ่งตามผลลัพธ์ที่ปรากฏในแบบจำลอง ในขณะที่สถานี

C.3 ปริมาณน้ำท่าไม่เกินความจุสูงสุดของลำน้ำดังนั้นจึงไม่มีการไหลล้นตลิ่งและทำให้เกิดน้ำท่วม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพื้นที่น้ำท่วมจากการคาดการณ์ของแบบจำลองไม่ถูกต้องในพื้นที่ที่อยู่ห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยา เนื่องจากน้ำท่วมในบริเวณดังกล่าวไม่ได้เกิดจากปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาล้นตลิ่งแต่เกิดจากการที่น้ำในลำคลองสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยาล้นตลิ่งและไหลบ่าบนพื้นที่ราบจากทางตอนบนของพื้นที่ศึกษาลงมายังที่ราบตอนล่าง ซึ่งในแบบจำลองนี้ ไม่มีการจำลองลำคลองสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยาเนื่องจากมีข้อมูลที่ไม่เพียงพอในการสร้างแบบจำลอง เช่น ข้อมูลรูปตัดลำน้ำ เป็นต้น รวมทั้งข้อมูลพื้นที่น้ำท่วมจากดาวเทียมที่ทำการแปลผล โดย GISTDA ยังมีข้อจำกัด เช่น ความละเอียดของภาพถ่ายดาวเทียม และประสบการณ์ของผู้แปลภาพ เป็นต้น ที่ส่งผลต่อความถูกต้องในการแปลผลพื้นที่น้ำท่วม นอกจากนี้ ข้อมูลระดับน้ำท่วมในพื้นที่ศึกษา ยังไม่มีหน่วยงานใด ทำการจัดเก็บข้อมูลระดับน้ำท่วมจริงในช่วงเวลาดังกล่าว

จากผลการศึกษาจึงสามารถกล่าวได้ว่า แบบจำลอง HEC-RAS สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจำลองพื้นที่น้ำท่วมได้สอดคล้องใกล้เคียงกับเหตุการณ์จริงในกรณีที่เป็้นน้ำท่วมจากปริมาณน้ำที่ไหลล้นตลิ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา ทว่าหากพื้นที่น้ำท่วมันเกิดจากปริมาณน้ำล้นตลิ่งจากคลองสาขาหลักหรือคลองย่อยแล้ว แบบจำลอง HEC-RAS จะไม่สามารถจำลองตำแหน่งของพื้นที่น้ำท่วมได้อย่างถูกต้อง

ตารางที่ 3 ประเมินความถูกต้องพื้นที่น้ำท่วมจากการคาดการณ์ของแบบจำลอง HEC-RAS 2 มิติ กับพื้นที่น้ำท่วมจากภาพถ่ายดาวเทียมในช่วงเวลาเดียวกัน

ผลการสอบเทียบพื้นที่น้ำท่วม (model calibration)				ผลการจำลองพื้นที่น้ำท่วมด้วยแบบจำลองที่ผ่านการสอบเทียบแล้ว (model validation)			
วันที่	พื้นที่น้ำท่วม	พื้นที่น้ำท่วมจาก	พื้นที่น้ำท่วมที่	วันที่	พื้นที่น้ำท่วม	พื้นที่น้ำท่วมจาก	พื้นที่น้ำท่วม
	จากภาพดาวเทียม (km ²)	แบบจำลอง HEC-RAS (km ²)	ถูกต้องในแบบจำลอง (%)		จากภาพดาวเทียม (km ²)	แบบจำลอง HEC-RAS (km ²)	ที่ถูกต้องในแบบจำลอง (%)
04 ก.ย. 2553	156.21	1.30	0.83	17 ก.ย. 2555	80.30	10.25	12.76
05 ก.ย. 2553	52.71	3.68	6.98	22 ก.ย. 2555	89.02	26.88	30.19
15 ก.ย. 2553	168.36	17.61	10.46	23 ก.ย. 2555	62.12	22.55	36.31
22 ก.ย. 2553	184.48	35.82	19.42	27 ก.ย. 2555	65.86	26.44	40.15
08 ต.ค. 2553	121.89	23.24	19.06	28 ก.ย. 2555	66.28	23.45	35.39
09 ต.ค. 2553	125.10	23.53	18.81	30 ก.ย. 2555	62.97	20.95	33.27
22 ต.ค. 2553	62.69	6.97	11.12	03 ต.ค. 2555	61.58	25.89	42.03
23 ต.ค. 2553	211.96	16.17	7.63	04 ต.ค. 2555	62.18	27.73	44.60
26 ต.ค. 2553	166.63	26.40	15.85	05 ต.ค. 2555	62.64	30.63	48.90
30 ต.ค. 2553	355.14	52.87	14.89	09 ต.ค. 2555	95.83	40.46	42.22
01 พ.ย. 2553	227.13	39.49	17.39	10 ต.ค. 2555	81.35	36.21	44.51
02 พ.ย. 2553	239.76	42.50	17.73	17 ต.ค. 2555	65.53	23.25	35.48
06 พ.ย. 2553	237.72	40.80	17.16	22 ต.ค. 2555	29.28	11.27	38.49
09 พ.ย. 2553	157.47	30.71	19.50				
15 พ.ย. 2553	38.14	4.28	11.23				
16 พ.ย. 2553	49.16	8.16	16.60				
02 ธ.ค. 2553	62.90	7.50	11.92				

สรุปและอภิปรายผล

1. ในการจำลองและคาดการณ์ปริมาณการไหลในลำน้ำ (channel) ด้วยแบบจำลอง HEC-RAS 1 มิติ พบว่าการสอบเทียบแบบจำลองเพื่อกำหนดค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระของหน้าตัดลำน้ำสายหลัก (Manning's n for main channel: nch) ให้ผลลัพธ์การจำลองปริมาณการไหลในลำน้ำได้อย่างถูกต้อง ผลจากการศึกษาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความขรุขระของหน้าตัดลำน้ำเจ้าพระยา มีค่าอยู่ในช่วง 0.009-0.039 ตลอดช่วงลำน้ำ เมื่อพิจารณาปริมาณน้ำท่า สถานี C.44 และสถานี C.3 ที่ได้จากการสอบเทียบและการตรวจสอบความถูกต้องของแบบจำลองในปี 2553 และ 2555 พบว่าแบบจำลอง HEC-RAS 1 มิติ สามารถจำลองปริมาณน้ำท่าที่สถานีต่างๆ ได้สอดคล้องกับข้อมูลปริมาณน้ำท่าตรวจวัด โดยมีค่าดัชนี NSE อยู่ในช่วง 0.97 ถึง 0.99 ซึ่งถือว่าแบบจำลอง HEC-RAS มีความเหมาะสมในการจำลองการไหลของน้ำท่าในลำน้ำเจ้าพระยาตอนกลางได้

2. ประสิทธิภาพของแบบจำลอง HEC-RAS 2 มิติ ในการคาดการณ์พื้นที่น้ำท่วม ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ในปี 2555 เปรียบเทียบกับพื้นที่น้ำท่วมจากภาพถ่ายดาวเทียมในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่า สามารถจำลองพื้นที่น้ำท่วมได้อย่างถูกต้องร้อยละ 0.83 ถึง 48.90 นอกจากนี้ ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า แบบจำลอง HEC-RAS สามารถจำลองขอบเขตน้ำท่วมได้สอดคล้องกับพื้นที่น้ำท่วมที่เกิดขึ้นจริงได้ดีเมื่อในกรณีน้ำหลากที่เกิดขึ้นในพื้นที่ราบเป็นปริมาณน้ำที่เกิดจากการไหลล้นตลิ่งในลำน้ำเจ้าพระยา ในทางกลับกัน หากพื้นที่น้ำท่วมที่เกิดจากปริมาณน้ำที่ไหลล้นจากคลองสายหลักหรือคลองสายย่อยจากแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วทำให้เกิดน้ำท่วมพื้นที่ราบจากบริเวณต้นน้ำมายังบริเวณท้ายน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาจะทำให้ผลการจำลอง HEC-RAS ไม่สามารถจำลองพื้นที่น้ำท่วมได้สอดคล้องกับเหตุการณ์จริงได้ เนื่องจากแบบจำลองไม่ได้มีการคำนวณน้ำท่วมจากเหตุการณ์แบบนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ในการสอบเทียบแบบจำลองและตรวจสอบความถูกต้องแบบจำลองด้วยแผนที่น้ำท่วมจากการสำรวจด้วยภาพถ่ายดาวเทียมจาก มีข้อจำกัด คือ ทรายเฉพาะขอบเขตของพื้นที่น้ำท่วมแต่ไม่ทราบความลึกน้ำท่วมจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้นหากมีข้อมูลระดับน้ำท่วมจริงในพื้นที่ศึกษา จะทำให้ผลการจำลองน้ำท่วมมีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น

2. พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลางมีลักษณะค่อนข้างราบเรียบและมีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการไหลในลำน้ำและการไหลหลากของน้ำท่วมบนพื้นที่ราบ อาทิ คลองระบายน้ำที่ถูกควบคุมด้วยการสูบน้ำ พื้นที่กักเก็บน้ำ (แก้มลิง) โครงสร้างทางชลศาสตร์กีดขวางลำน้ำ จึงทำให้ไม่สามารถจำลองและคาดการณ์การเกิดน้ำหลากด้วยแบบจำลอง HEC-RAS ได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงเท่าที่ควร สิ่งนี้ถือเป็นข้อจำกัดของแบบจำลอง HEC-RAS ที่ไม่ได้พิจารณาถึงกระบวนการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ศึกษาได้อย่างครบถ้วนและไม่สามารถใส่ตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น จึงควรประยุกต์ใช้แบบจำลอง HEC-RAS ร่วมกับแบบจำลองทางอุทกวิทยาอื่นๆ จะทำให้ผลการจำลองสภาพน้ำท่วมในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยวิจัยภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยงานที่อนุเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน และสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

เอกสารอ้างอิง

- กรกต เลิศชัยพงศ์. (2559). การบรรเทาอุทกภัยในชุมชนเมืองด้วยการผันน้ำออกสู่แก้มลิง: กรณีศึกษาเทศบาลนครราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิศวกรรมโยธา, คณะวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ชญาณโรจน์ เจริญทอง และคณะ. (2562). การศึกษาการบรรเทาอุทกภัยในลุ่มน้ำน่านด้วยแก้มลิงพื้นที่ลุ่มต่ำนเรศวรจังหวัดพิษณุโลก. การประชุมวิชาการวิศวกรรมโยธาแห่งชาติ ครั้งที่ 24, หน้า 2044-2051.
- เทียมสุรีย์ สิริศรีศักดิ์. (มกราคม-มิถุนายน 2555). ข้อคิดจากอุทกภัย 2554 เพื่อการวางแผนรับมือภัยพิบัติ. วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, 8(2), 1-22.
- ปรียาพร โกษา และคณะ. (2564). การป้องกันน้ำท่วมในลุ่มน้ำลำพระเพลิงด้วยแบบจำลอง HEC-RAS. การประชุมวิชาการวิศวกรรมโยธาแห่งชาติ ครั้งที่ 26, หน้า WRE-11-1 ถึง WRE11-8.
- ปฎิญา ธรรมช่ออินันต์. (2556). การประเมินผลกระทบด้านอุทกภัยของจังหวัดสุโขทัยอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิศวกรรมแหล่งน้ำ, คณะวิศวกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดารัตน์ ภิรมย์. (2554). การจำลองสภาพน้ำท่วมด้วยแบบจำลอง HEC-RAS และระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อบรรเทาอุทกภัยในแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างโดยใช้แก้มลิง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, คณะวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Chuenchoonklin S., Mekprufsawong and Chidchob P., The River Analysis Simulation Model for the Planning of Retention Area and Diversion Channel for Flood Reduction in the Lower Yom's River Basin, Thailand. (4th). INWEPT Streeting Meeting and Symposium. Paper 2-01, 1-13.
- HEC. (2016). HEC-RAS River Analysis System version 5.0, User's manual. Hydrologic Engineering Center, CPD-68, US Army Corp of Engineer.
- Wongsa S. (2015). Impact of Climate Change on Water Resources Management in the Lower Chao Phraya Basin, Thailand. Journal of Geoscience and Environment Proect, (3), 53-58.

การวิเคราะห์โซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ: กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

An Analysis of Supply Chain of Sisaket's Lava Durian: A Case Study of

Kantharalak District, Sisaket Province

สายใจ บึงไกล¹ปกรณ์ เมฆแสงสวย²ธีรเวทย์ ลิ้มโกมลวิลาศ³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่โดดเด่นของพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในครั้งนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีประสบการณ์ปลูกทุเรียนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 40 ราย ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างเพื่อให้ทราบข้อมูลกระบวนการการผลิตทุเรียนภูเขาไฟ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง SCOR (SCOR Model) ประกอบด้วย 5 กระบวนการหลัก ได้แก่ การวางแผน การจัดหา การผลิต การส่งมอบ และการส่งคืนสินค้า

ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มกระบวนการวางแผนที่คล้ายกัน เกษตรกรทุกรายมีวัตถุประสงค์การผลิตทุเรียนไว้จำหน่าย มีพื้นที่เอกสารสิทธิ์ประเภท สปก. 4 - 01 ก โดยเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เอง การจัดหาเกษตรกรทุกรายมีการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบในกระบวนการผลิตในพื้นที่ ยกเว้นต้นพันธุ์ทุเรียน เกษตรกรทุกรายมีกระบวนการผลิตที่เหมือนกัน ค่าใช้จ่ายในการปลูกทุเรียนอายุ 5 ปี อยู่ที่ 63,130 บาท/ไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 1,026 กิโลกรัม/ไร่ ต้นทุนการผลิต 61.53 บาท/กิโลกรัม การส่งมอบช่องทางการจำหน่ายทุเรียนของเกษตรกรจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก กลุ่มแรกเกษตรกร ร้อยละ 77.5 ขายผลผลิตเอง เกรด AB ขายผ่านช่องทางออนไลน์ และบริษัทขนส่งสินค้ามารับสินค้าหน้าสวน ในราคา 180-265 บาท/กิโลกรัม ส่วนเกรด B เกรด C และตกเกรด ส่งขายให้พ่อค้าคนกลางที่เดินทางมารับหน้าสวน ในราคา 120-140 บาท/กิโลกรัม กลุ่มที่สอง เกษตรกรร้อยละ 15 นำทุเรียนเกรด AB ขายให้แก่สหกรณ์การเกษตรอำเภอกันทรลักษ์ ในราคา 140 บาท/กิโลกรัม ซึ่งทางสหกรณ์จะนำรถมารับที่หน้าสวน แล้วดำเนินการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ หรือส่งต่อไปยังพ่อค้าคนกลางในประเทศ กลุ่มที่สาม เกษตรกร ร้อยละ 7.5 ส่งไปจำหน่ายให้ห้างในจังหวัดจันทบุรี เกรดที่ส่งคือเกรด AB ในราคา 120-140 บาท/กิโลกรัม ซึ่งจำหน่ายตามราคาตลาดกลางทุเรียน โดยเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มส่วนใหญ่จะส่งมอบในกลุ่มแรก รองลงมาคือกลุ่มที่สอง และกลุ่มที่สามตามลำดับ เกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใดส่วนใหญ่ส่งมอบในกลุ่มแรก รองลงมาคือกลุ่มสาม การส่งคืนสินค้า กรณีทุเรียนมีปัญหาเกษตรกรทุกรายทำการส่งทุเรียนไปใหม่หรือทำการคืนเงินลูกค้า

คำสำคัญ: โซ่อุปทาน, สหกรณ์, ทุเรียน

Abstract

This research aims to explore supply chain of the Sisaket Volcanic Area Durian; a prominent Geographical Indication (GI) product; in Kantharalak District, Sisaket Province. 40 of durian farmers, who have

¹ นิสิตหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภูมิสารสนเทศ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

at least 10 years experience of durian planting experience, are selected as informants in this study. All informants can be divided into 4 groups; the Kantharalak's Large Plot group, the Land Reform Cooperative Farmers group, the Kantharalak's Agricultural Cooperative Farmers group, and an independent farmers group. This research ministered telephone in-depth interview with simple random sampling method and semi-structured interview in order to understand all processes of lava durian panting. The SCOR model technique; which consists of plan, source, make, deliver, and return; is applied for analysis of Sisaket Volcanic Area Durian's supply chain.

Results found that all group of Sisaket Volcanic Area Durian farmers have main concept of commercial agriculture. The Sisaket Volcanic Area Durian farms have planted on the type Sor Por Kor 4 – 01 Kor land ownership. A procurement of raw materials have sought mostly from the locals, except durian young trees. Warehouses to store equipments as well as products will be in the same area as the garden due to the short time using of all facilities. Costs of 5-year-old durian is 63,130 baht/rai, yield 1,026 kg/rai, production cost 61.53 baht/kg. Distribution channels can be described into 3 groups. First, 77.5% of farmers sell their products directly to customers, which AB grade has sold via online track. Freight forwarders pick up the products in front of the garden at a price of 180 - 265 baht/kg. Whereas, B, C, and OUT grades are delivered to middlemen to pick them up at the garden at a price of 120 - 140 baht/kg. Second, 15% of farmers sell AB grade to Kantharalak District Agricultural Cooperative at a price of 140 baht/kg. The cooperative will drive cars to pick up at the member's gardens, then sell it online or forward to middlemen in the country. Third, 7.5 percent of farmers deliver products to distribution centers in Chanthaburi Province. AB grade sells at the price of 120-140 baht/kg (base on the durian market price). Any problem cases of products, they will be sent back to change the new one or full refund to the customers.

Keywords: Supply chain, Cooperative, Durian

บทนำ

ทุเรียนเป็นพืชที่เกิดในเขตร้อนชื้น พบมากในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโต เกษตรกรของภูมิภาคนี้มีความชำนาญในการปลูกและดูแลให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูง ทำให้ทุเรียนเป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่สร้างมูลค่าสูงให้แก่ภูมิภาคนี้ ทุเรียนเป็นผลไม้ที่ได้รับความนิยมบริโภคในหลายๆ ประเทศ ประเทศที่มีปริมาณการนำเข้าทุเรียนสูงสุดใน พ.ศ.2560 ได้แก่ ประเทศจีน ฮองกง ประเทศเวียดนาม และไต้หวัน เป็นต้น ในอนาคตมีความต้องการทุเรียนของตลาดโลกยังมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ประเทศที่มีการส่งออกทุเรียนมากที่สุดคือ ประเทศไทย ประเทศเวียดนาม ฮองกง และประเทศมาเลเซีย ตามลำดับ (The International Trade Centre, 2018) ทุเรียนจึงเป็นพืชเศรษฐกิจทางเลือกใหม่ให้กับเกษตรกรในประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จากการขยายตัวของพื้นที่ปลูกทุเรียนย้อนหลัง 5 ปี พบว่าประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกทุเรียนที่เพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561) ภูมิภาคที่มีการปลูกทุเรียนในประเทศไทย ได้แก่ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) ประเทศไทยส่งออกทุเรียนไปต่างประเทศมีมูลค่าสูงสุด 5 ประเทศ ในปี 2560 คือ เวียดนาม จีน ไต้หวัน มาเลเซีย และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ (กรมการค้าต่างประเทศ, 2561)

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2547) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการเกษตรไว้ว่าเป็นหนึ่งองค์กรที่เข้ามามีบทบาทในเรื่องของการช่วยเหลือ และสนับสนุนเกษตรกร โดยสหกรณ์การเกษตรมีส่วนในการสนับสนุนเงินทุนให้เกษตรกรนำไปพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตผลไม้ให้ได้มาตรฐาน ตั้งแต่แปลงปลูก รวบรวมผลผลิตของเกษตรกรเข้าสู่การคัดเกรดคุณภาพผลไม้ การจัดหาปัจจัยการผลิตมาจำหน่ายให้สมาชิกในราคายุติธรรมเพื่อช่วยลดต้นทุนแก่เกษตรกร การบริหารจัดการระบบขนส่ง และการจัดหาตลาดรองรับผลผลิตกระจายสู่ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านเครือข่ายพันธมิตรคู่ค้าภาคเอกชน ทั้งห้างและผู้ส่งออก ตลอดจนการให้แหล่งเงินทุน การออมเงิน และเงินปันผลที่มีความยุติธรรม เป็นต้น ดังนั้นบทบาทของสหกรณ์การเกษตรจึงมีส่วนในการส่งเสริม ผลักดัน และสนับสนุนเกษตรกรในกลุ่มสมาชิกในหลายด้านของโซ่อุปทานพืชเศรษฐกิจเหล่านั้น สหกรณ์การเกษตรอำเภอกันทรลักษ์ก็เช่นกัน ได้ส่งเสริมสนับสนุนเงินทุนให้แก่สมาชิกโดยคิดดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าแหล่งเงินทุนภายนอก มีการจำหน่ายปัจจัยการผลิตนอกจากนี้ในเรื่องของการตลาด สหกรณ์ได้รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร เพื่อกระจายผลผลิตออกสู่ตลาดอีกหนึ่งช่องทาง เป็นการรองรับผลผลิตที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต ในราคาที่เป็นธรรม เมื่อครบกำหนดทางสหกรณ์ได้ปันผลประกอบการ และมอบสวัสดิการให้แก่สมาชิกในวาระต่างๆ เช่น ทุนการศึกษาบุตร งานฌาปนกิจศพ ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น

ในส่วนของการเพาะปลูกทุเรียนเป็นพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ พบว่า ในประเทศไทยมีหลายพื้นที่ที่ผลักดัน และส่งเสริมโดยจังหวัดศรีสะเกษเป็นอีกจังหวัดที่มีการส่งเสริมเช่นกัน และได้รับผลตอบแทนจากตลาดเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการหาจุดเด่นเฉพาะในด้านการใช้ชื่อผลผลิตทุเรียนที่เพาะปลูกจากจังหวัดศรีสะเกษว่าเป็นทุเรียนภูเขาไฟ และกลายเป็นทุเรียนที่ได้รับคามนิยมสำหรับผู้บริโภค สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ (2562) ระบุว่า จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีรายได้หลักจากการทำการเกษตร ทุเรียนเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทางจังหวัดให้ความสนใจ และสนับสนุนให้มีการเพิ่มพื้นที่ปลูกในบริเวณทางตอนใต้ของจังหวัด ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์สูง เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นดินที่ได้จากการย่อยสลายของหินภูเขาไฟ จากรายงานการขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ ของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่ามีพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี เช่น พ.ศ. 2557 จำนวน 163 ราย เพิ่มขึ้นใน พ.ศ. 2561 จำนวน 785 ราย คิดเป็นร้อยละ 79 พ.ศ. 2561 มีพื้นที่ปลูกทุเรียน 5,264 ไร่ มีปริมาณผลผลิต 1,441 กิโลกรัม/ไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561) อีกทั้งทุเรียนของจังหวัดศรีสะเกษมีความโดดเด่นของผลผลิตจนได้รับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) มีความเฉพาะของพื้นที่ ถึงแม้จะเป็นทุเรียนสายพันธุ์หมอนทองเหมือนกันกับพื้นที่อื่น แต่เนื่องจากพื้นที่ในการปลูกทุเรียนบนพื้นที่ของดินภูเขาไฟ มีสภาพภูมิอากาศแห้งแบบที่ราบสูง มีปริมาณฝนน้อย จึงทำให้มีเอกลักษณ์ของทุเรียนที่แตกต่างออกไป เช่น มีกลิ่นหอมปานกลาง เนื้อเนียนนุ่มแห้ง สีเนื้อเหลืองสม่ำเสมอ มีรสชาติหวานมันละมุนไม่หวานแหลม เป็นต้น พื้นที่ในการปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ของจังหวัดจะปลูกในเขตอำเภอกันทรลักษ์ อำเภอยะหาญ และอำเภอศรีรัตนะ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2547)

การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นถึงการวิเคราะห์รูปแบบโซ่อุปทาน โดยพื้นที่ศึกษา คือ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งจากสถิติของกรมส่งเสริมการเกษตร ระหว่าง พ.ศ. 2557 ถึง 2561 พบว่าอำเภอกันทรลักษ์มีพื้นที่ปลูกทุเรียนมากกว่าอำเภออื่นๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ และมีแนวโน้มการขยายพื้นที่ในการปลูกทุเรียนเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในครั้งนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีประสบการณ์ปลูกทุเรียนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 40 ราย ได้แก่ เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่อำเภอกันทรลักษ์ จำนวน 10 คน เกษตรกรสหกรณ์ปฏิรูปที่ดิน จำนวน 10 คน เกษตรกรสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษ์ 10 คน และเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด 10 คน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก วิธีการศึกษาใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทางโทรศัพท์ ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างเพื่อให้ทราบข้อมูลกระบวนการการผลิตทุเรียนภูเขาไฟ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง SCOR (SCOR Model) ประกอบด้วย 5 กระบวนการหลัก ได้แก่ การวางแผน การจัดหา การผลิต การส่งมอบ และการส่งคืน

สินค้า ดังนั้นความเข้าใจถึงรูปแบบโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษผ่านระบบสหกรณ์การเกษตรอำเภอกันทรลักษ์ ที่มุ่งเน้นถึงประโยชน์ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรให้มีรายได้ที่เป็นธรรม จะมีประโยชน์ต่อการส่งเสริมการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. พื้นที่ศึกษา

อำเภอกันทรลักษ์ตั้งอยู่ที่ 14 องศา 38 ลิปดา 24 พิลิปดา เหนือ 104 องศา 39 ลิปดา ตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมด 1,346 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 847,500 ไร่ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอกันทรลักษ์ ห่างจากอำเภอเมืองศรีสะเกษ ประมาณ 63 กิโลเมตร (สำนักงานเกษตรอำเภอกันทรลักษ์, 2562) ดังภาพที่ 1 โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่นดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่ออำเภอศรีรัตนะและอำเภอเบญจลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศกัมพูชา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอทุ่งศรีอุดม และอำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ 1 ขอบเขตการปกครองระดับตำบล อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา: ผู้วิจัย

ในด้านความสัมพันธ์ของการเพาะปลูกทุเรียนภูเขาไฟในพื้นที่ศึกษาจากนั้น รายงานสถิติของกรมส่งเสริมการเกษตร (2561) พบว่าอำเภอกันทรลักษ์ เป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญของจังหวัดศรีสะเกษในการเพาะปลูกทุเรียนภูเขาไฟ โดยมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้นทุกปี เช่น ในช่วง พ.ศ.2560 - 2561 มีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นร้อยละ 108.20 ดังนั้นพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์จึงเป็นพื้นที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้

2. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาสภาพปัจจุบันของโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ การวิจัยนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลและแสดงรายละเอียดในการศึกษาโซ่อุปทานของทุเรียนภูเขาไฟ โดยข้อมูลที่ใช้สำหรับทำการวิเคราะห์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีเครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์กิจกรรมที่เกิดขึ้นแต่ละองค์ประกอบตามแบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานโซ่อุปทาน (SCOR Model) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลวิธีการผลิต ปัญหาการผลิต ต้นทุนการผลิตที่เกิดขึ้น โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บข้อมูล โดยประยุกต์ใช้แบบสัมภาษณ์โดยการประยุกต์ใช้หลักการของ SCOR Model ระดับที่ 1 คือ จะให้ความสำคัญกับการกำหนดขอบเขตการดำเนินงานตามหลักการที่สำคัญ 5 ประการของกระบวนการจัดการ คือ การวางแผน (Plan) การจัดหา (Source) การผลิต (Make) การส่งมอบ (Delivery) และการส่งคืนสินค้า (Return) โดยรายละเอียดกิจกรรมการปลูกทุเรียนภูเขาไฟ มีดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนในทุกกิจกรรมในการผลิต 2) การจัดหา (Source) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการในการจัดหาวัตถุดิบ อุปกรณ์ แรงงานเข้ามาใช้ในการผลิตทุเรียนภูเขาไฟ โดยผู้วิจัยได้แบ่ง คือ 1) กิจกรรมการจัดหา ซึ่งเป็นกิจกรรมโลจิสติกส์ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 4 กิจกรรมย่อย ได้แก่ ซื้อต้นพันธุ์ทุเรียน ซื้อปุ๋ยเคมี/ฮอร์โมน ซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต การจัดหาแรงงาน (คนรถ) 2) การจัดเก็บ คือ กิจกรรมที่ดำเนินการนำวัตถุดิบที่มีการจัดซื้อจัดหามาจัดเก็บภายในสถานที่ที่เหมาะสม สำหรับต้นทุนการจัดเก็บจะมองต้นทุนที่เกิดจากการดูแลวัตถุดิบ จัดเก็บต้นพันธุ์ จัดเก็บปุ๋ยเคมี ฮอร์โมน จัดเก็บวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในผลิตทุเรียน 3) การผลิต (Make) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการนำวัตถุดิบจากการจัดซื้อจัดหาหรือจากการจัดเก็บไปใช้ในการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่เตรียมดินเตรียมพื้นที่ในการปลูก 4) การส่งมอบ (Delivery) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการในการกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภค 5) การส่งคืนสินค้า (Return) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการในการรับผลผลิตกลับคืน เนื่องจากผลผลิตอาจจะไม่ได้คุณภาพ

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิได้จากการรวบรวมเอกสารสถิติ รายงานการศึกษา บทความ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกทุเรียนภูเขาไฟ โดยรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนราชการ และภาคเอกชน เช่น ข้อมูลจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนภูเขาไฟทั้งที่อยู่ในกลุ่มสหกรณ์การเกษตร และกลุ่มเกษตรกรอิสระ ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนภูเขาไฟ ข้อมูลผลผลิตทุเรียนภูเขาไฟ เป็นต้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือหลักในงานวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) ซึ่งเป็นการสร้างชุดคำถามที่ใช้เพื่อวิเคราะห์โซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ การออกแบบคำถามได้สร้างให้สอดคล้องกับแบบจำลอง SCOR ตามหลักการวิเคราะห์ของโซ่อุปทาน เพื่อนำมาคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาใช้ในการวิเคราะห์โซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ ทั้งนี้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าการประยุกต์แบบจำลอง SCOR เป็นแนวคิดที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาเครื่องมือในการวิเคราะห์โซ่อุปทานด้านสินค้าทางการเกษตรหลายอย่างและสามารถแสดงให้เห็นถึงโซ่อุปทานของสินค้าทางการเกษตรได้ทุกกระบวนการ เช่น ข้าวสังข์หยด ทุเรียน ผักสด ผักหวานป่า ผักไฮโดรโปนิกส์ มันสำปะหลัง ผลิตภัณฑ์จากกล้วย (มลฤดี จันทรัตน์ และมนตรี คงตระกูลเทียน, 2564; พิศศักดิ์ ศักดิ์หงส์ และวิษณุ งามสะอาด, 2564; ปณิศา แจ้ดนาลาว จารุกิตต์ ดิษสระ และณัฐพงษ์ แต้มแก้ว, 2563; มณฑา สมบุญตนนท์ เออวดี เปรมัชเชียร และกาญจนา ศรีพทุธิ์เกียรติ, 2562; มลฤดี จันทรัตน์ และวิวัฒน์ ไม้แก่นสาร, 2562; พัชรินทร์ สุภาพันธ์

และเบญจพรรณ เอกะสิงห์, 2560; ภาธรณี นีกชอบ และคณะ, 2560; ปัญญา สังวาลคำ และระพีพันธ์ ปีตาคะโส, 2557; สนั่น เถาขารี และระพีพันธ์ ปีตาคะโส, 2555)

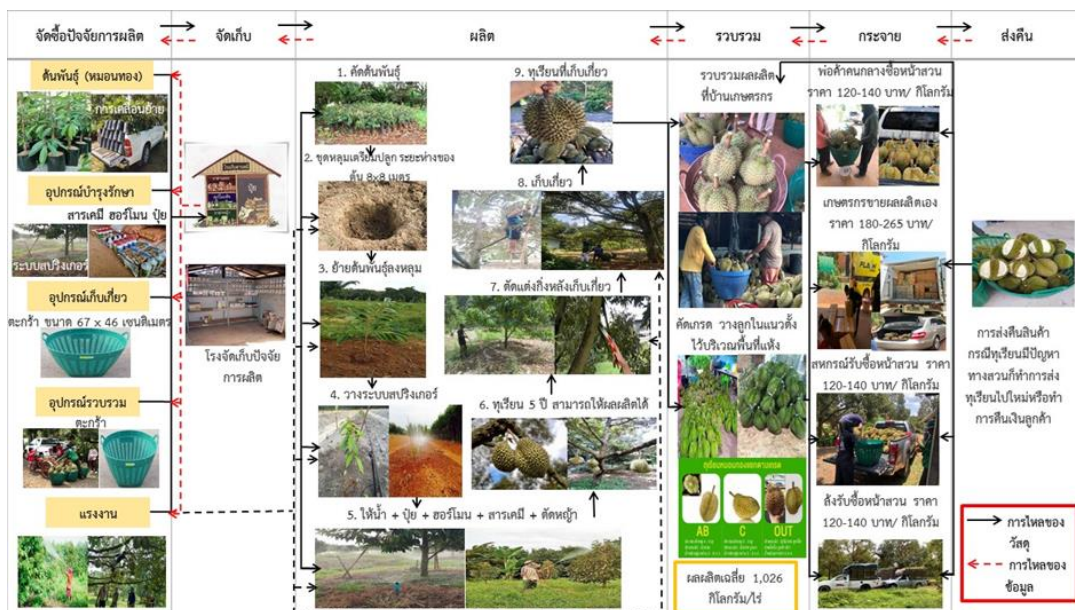
4. การรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษารูปแบบโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟในอำเภอกันทรลักษ์ในครั้งนี้นำเนินการเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลหลักจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเกษตรกรที่มีประสบการณ์ปลูกทุเรียนภูเขาไฟมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวนทั้งสิ้น 40 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่อำเภอกันทรลักษ์ จำนวน 10 คน กลุ่มที่สอง คือ เกษตรกรสหกรณ์ปฎิรูปที่ดิน จำนวน 10 คน กลุ่มที่สาม คือ เกษตรกรสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษ์ 10 คน และกลุ่มที่สี่ คือ เกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด 10 คน รูปแบบการสัมภาษณ์ใช้วิธีการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทางโทรศัพท์ (Telephone In-Depth Interview) โดยลักษณะของการสัมภาษณ์ใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์นั้นดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ของพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรปลูกทุเรียน อำเภอกันทรลักษ์ วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิที่ได้รับรวบรวมไว้แล้ว โดยอธิบายกระบวนการโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ ตามแบบจำลองโซ่อุปทาน SCOR (SCOR Model) ประกอบด้วย 5 กระบวนการหลัก ได้แก่ การวางแผน (Plan) การจัดหา (Source) การผลิต (Make) การส่งมอบ (Delivery) และการส่งคืนสินค้า (Return)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาด้านโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิ และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องภายในโซ่อุปทาน ทั้งนี้สามารถจำแนกการวิเคราะห์ได้ 5 กระบวนการหลัก ตามแบบจำลอง SCOR โดยมีรายละเอียดดังแสดงภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 กระบวนการโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ตามหลักการ SCOR Model
ที่มา: ผู้วิจัย

1. การวางแผน (Plan)

การวางแผนในทุกกิจกรรมในการผลิตทุเรียนภูเขาไฟของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยเกษตรกรแต่ละกลุ่มมีการวางแผนในด้านทรัพยากรมนุษย์ ขั้นตอนการดูแล เงินทุน วัสดุ และเครื่องจักร/เครื่องมือ ทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน รายละเอียดแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 กระบวนการวางแผน (Plan) ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ปัจจัยด้าน	เกษตรกร	เกษตรกรสหกรณ์	เกษตรกรสหกรณ์	เกษตรกร
กระบวนการวางแผน	กลุ่มแปลงใหญ่	ปฏิรูปที่ดิน	การเกษตรกันทรลักษ์	ที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด
ทรัพยากรมนุษย์	แรงงานในครัวเรือน/ และภายนอก ครัวเรือน	แรงงานในครัวเรือน/ และภายนอก ครัวเรือน	แรงงานในครัวเรือน/ และภายนอกครัวเรือน	แรงงานในครัวเรือน/ และภายนอก ครัวเรือน
ขั้นตอนการดูแล	มีความรู้อยู่แล้วและ เรียนรู้เพิ่มจากสมาชิก กลุ่ม	มีความรู้อยู่แล้วและ เรียนรู้เพิ่มจากสมาชิก กลุ่ม	มีความรู้อยู่แล้วและ เรียนรู้เพิ่มจากสมาชิก กลุ่ม	มีความรู้อยู่แล้ว
เงินทุน	เงินทุนส่วนตัว/เงินกู้ จากโครงการ	เงินทุนส่วนตัว/เงินกู้ จากสหกรณ์	เงินทุนส่วนตัว/เงินกู้ จากสหกรณ์	เงินทุนส่วนตัว/เงินกู้ จากธนาคาร
วัสดุ	หาซื้อเอง/ร่วมกัน จัดซื้อ	หาซื้อเอง/ร่วมกัน จัดซื้อ	หาซื้อเอง/ร่วมกัน จัดซื้อ	หาซื้อเอง
เครื่องจักร/เครื่องมือ	หาซื้อเอง/ร่วมกัน จัดซื้อ	หาซื้อเอง/ร่วมกัน จัดซื้อ	หาซื้อเอง/ร่วมกัน จัดซื้อ	หาซื้อเอง

จากตารางที่ 1 พบว่าเกษตรกรทั้งสี่กลุ่มมีกระบวนการวางแผนการเพาะปลูกทุเรียนที่เป็นระบบ โดยเกษตรกรอาศัยการประมาณการจากความต้องการของตลาด และดูแลแนวโน้มของความต้องการของตลาดเพื่อใช้ในการวางแผนการเพาะปลูก ทั้งนี้กระบวนการปลูกทุเรียน เกษตรกรทั้งสี่กลุ่มเน้นการใช้ทั้งแรงงานครัวเรือน และแรงงานภายนอกครัวเรือนซึ่งเป็นการจ้างแรงงานทั้งการจ้างแบบประจำ และการจ้างแบบชั่วคราวโดยเฉพาะช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต

ประเด็นด้านขั้นตอนการดูแลสวนทุเรียนพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนทั้งสี่กลุ่มมีความรู้ในการเพาะปลูกและดูแลสวนทุเรียนเป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิธีการดูแลเพิ่มเติมจากสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายที่ร่วมกันทั้งเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ เกษตรกรสหกรณ์ปฏิรูปที่ดิน และเกษตรกรสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษ์ อย่างไรก็ตามในประเด็นดังกล่าวจะพบว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มใดจะมีข้อเสียเปรียบในด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ในการดูแลสวนทุเรียน

ประเด็นด้านเงินทุน พบว่ามีความแตกต่างกันของแหล่งเงินทุนในการเพาะปลูกทุเรียนของกลุ่มเกษตรกรแต่ละกลุ่มอยู่บ้าง คือ กลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มสหกรณ์จะมีการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากเงินกู้กลุ่มสหกรณ์ ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากเงินกู้โครงการ ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มใด เข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินหลัก คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ประเด็นด้านวัสดุ และเครื่องมือ เครื่องจักรที่ใช้ในการดูแลสวนทุเรียนพบว่า เครื่องมือทำการเกษตรที่เกษตรกรกล่าวถึง คือ เครื่องพ่นยา รถไถนา เครื่องพ่นแรงดันสูง เครื่องตัดหญ้า และเครื่องสูบน้ำ โดยที่เกษตรกรทุกกลุ่มมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่คล้ายกัน คือ การจัดหาซื้อกันเองของแต่ละราย หรือการรวมกลุ่มกันจัดซื้อของกลุ่มเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มกัน ทั้งรูปแบบกลุ่มแปลงใหญ่ และรูปแบบกลุ่มสหกรณ์

2. การจัดหา (Source)

การจัดหาเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในการจัดหาวัตถุดิบ อุปกรณ์ แรงงานเข้ามาใช้ในการดูแล และการจัดเก็บทุเรียน สามารถแบ่งเป็นกิจกรรมการเคลื่อนย้าย และกิจกรรมการจัดเก็บ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 กระบวนการจัดหา (Source) ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ปัจจัยด้านกระบวนการจัดหา	เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่	เกษตรกรสหกรณ์ปฏิรูปที่ดิน	เกษตรกรสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษ์	เกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด
การเคลื่อนย้าย				
- กลุ่มต้นพันธุ์	จันทบุรี/ชุมพร	จันทบุรี/ชุมพร	จันทบุรี/ชุมพร	จันทบุรี/ชุมพร
- กลุ่มอุปกรณ์ใน	ร้านค้าใกล้ชุมชน	ร้านค้าใกล้ชุมชน	ร้านค้าใกล้ชุมชน	ร้านค้าใกล้ชุมชน
การบำรุงรักษาทุเรียน 5 ปี				
- กลุ่มแรงงาน	แรงงานในชุมชน	แรงงานในชุมชน	แรงงานในชุมชน	แรงงานในชุมชน
การจัดเก็บ	บริเวณบ้าน/สวน	บริเวณบ้าน/สวน	บริเวณบ้าน/สวน	บริเวณบ้าน/สวน

2.1 การเคลื่อนย้าย (Movement) คือ การจัดซื้อและจัดหา กิจกรรมที่ดำเนินการในการจัดหาวัตถุดิบ อุปกรณ์ แรงงานเข้ามาใช้ในการดูแล และการจัดเก็บทุเรียน โดยมีวัตถุดิบที่ต้องมีการจัดซื้อจัดหาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

2.1.1 กลุ่มต้นพันธุ์ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในพื้นที่ใช้ต้นพันธุ์ทุเรียนหอมทองที่มีความนิยมสูงในตลาดมาใช้ในการเพาะปลูก ต้นพันธุ์โดยส่วนใหญ่ประมาณ 2 ใน 3 มีการสั่งซื้อจากจังหวัดจันทบุรี และประมาณ 1 ใน 3 เป็นการสั่งซื้อจากจังหวัดชุมพร ราคาพันธุ์ไม้ที่สั่งซื้ออยู่ที่ 120-150 บาท ในส่วนนี้เกษตรกรส่วนใหญ่จะเดินทางไปยังที่เพาะพันธุ์ทุเรียนเพื่อติดต่อซื้อขายเอง เมื่อปริมาณต้นพันธุ์เพาะชำเพียงพอแล้ว เกษตรกรก็จะเดินทางไปเลือกต้นพันธุ์ให้ตรงตามความต้องการด้วยตัวเองและดำเนินการขนส่งต้นพันธุ์ด้วยตนเองเองโดยการใช้รถกระบะในการขนส่ง ซึ่งมีค่าใช้จ่ายประมาณ 2,000 บาทต่อไร่ ทั้งนี้กล่าวได้ว่าเกษตรกรในพื้นที่ทุกกลุ่มส่วนมากมีการวางแผนในการจัดซื้อต้นพันธุ์ทุเรียนด้วยตนเอง ไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันและสั่งซื้อต้นพันธุ์พร้อมกัน

2.1.2 กลุ่มอุปกรณ์ในการบำรุงรักษาทุเรียน ในช่วงอายุ 5 ปี ของการบำรุงรักษาก่อนออกผลผลิตมีค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา ดังนี้ (1) สารเคมี ฮอร์โมนประมาณ 15,000 บาทต่อไร่ (2) ค่าปุ๋ยประมาณ 10,000 บาทต่อไร่ (3) ระบบสปริงเกอร์ให้น้ำประมาณ 10,000 บาทต่อไร่ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรทุกกลุ่มในพื้นที่จัดหาอุปกรณ์ในการบำรุงรักษาทุเรียนจากร้านจำหน่ายสินค้าเกษตรในพื้นที่ เช่น ร้านเกษตรทันใจ เนื่องจากการติดต่อสะดวก สามารถเดินทางไปซื้อได้โดยใช้เวลาไม่นานจากพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร และไม่ต้องสั่งซื้อคราวละมาก ๆ ซึ่งทำให้ต้องใช้เงินทุนในการดำเนินการสูง

2.1.3 กลุ่มแรงงาน จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรทุกกลุ่มใช้กลุ่มแรงงานแรงงานหลัก คือ กลุ่มแรงงานจากในครัวเรือน ตลอดจนแรงงานในหมู่บ้าน และแรงงานจากหมู่บ้านข้างเคียง ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายด้านแรงงานส่วนมากจะใช้ในการจ้างเก็บเกี่ยว โดยค่าจ้างปลูกและดูแลรักษาต่อปีอยู่ที่ประมาณ 6,000 บาทต่อไร่ ค่าเก็บเกี่ยว 5 บาทต่อกิโลกรัม นำไปคำนวณกับปริมาณผลผลิตต่อไร่ของอำเภอกันทรลักษ์แล้วจะอยู่ที่ 5,130 บาทต่อไร่ รวมค่าแรงงานทั้งหมดคือ 11,130 บาทต่อไร่

2.2 การจัดเก็บ (Storage) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการนำวัตถุดิบที่มีการจัดซื้อจัดหาจัดเก็บภายในสถานที่ที่เหมาะสม จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรทุกกลุ่มมีการวางแผนในการจัดเก็บวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตที่ดี โดยมีการ

จัดเตรียมสถานที่ในการจัดเก็บวัตถุดิบต่างๆ ไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้เกษตรกรมีการจัดเก็บต้นพันธุ์ ตลอดจนอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก และการบำรุงรักษาต้นทุเรียนไว้สองแห่งหลักๆ ได้แก่ บริเวณบ้านของตนเอง และบริเวณสวนที่ทำการเพาะปลูก ทั้งนี้พันธุ์ต้นทุเรียนจะเก็บไว้ในที่โปร่งไม่ให้เกิดหรือความชื้นมากเกินไป เมื่อเกษตรกรมีการนำต้นพันธุ์ไปปลูกจนหมดหรือเหลือจำนวนน้อยมากจึงไม่มีการจัดเก็บต้นพันธุ์ที่เหลือ และมีรูปแบบการจัดเก็บปัจจัยการผลิตที่แยกตามประเภท ไม่มีการปะปนกัน แต่เนื่องจากเกษตรกรมีการจัดซื้อครั้งละมากจึงมีการจัดเก็บปริมาณมากตาม แต่ไม่ส่งผลต่อต้นทุนในการจัดเก็บมากนักเพราะมีการทยอยนำปัจจัยการผลิตออกไปใช้

3. การผลิต (Make)

การผลิต คือ กิจกรรมที่ดำเนินการนำวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตจากการเคลื่อนย้ายหรือจากการจัดเก็บไปใช้ในกระบวนการเพาะปลูก เริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิต รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กระบวนการผลิต (Make) ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ปัจจัยด้านกระบวนการผลิต	เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่	เกษตรกรสหกรณ์ปฏิรูปที่ดิน	เกษตรกรสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษ์	เกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด
การปลูก	25 ต้น/ไร่	25 ต้น/ไร่	25 ต้น/ไร่	25 ต้น/ไร่
การปฏิบัติดูแลบำรุงรักษา	รดน้ำ/ใส่ปุ๋ย/ตัดหญ้า	รดน้ำ/ใส่ปุ๋ย/ตัดหญ้า	รดน้ำ/ใส่ปุ๋ย/ตัดหญ้า	รดน้ำ/ใส่ปุ๋ย/ตัดหญ้า
การตัดเก็บเกี่ยว	5-6 ปี (พ.ค.-ส.ค.)	5-6 ปี (พ.ค.-ส.ค.)	5-6 ปี (พ.ค.-ส.ค.)	5-6 ปี (พ.ค.-ส.ค.)

จากการศึกษา พบว่า มีพื้นที่ปลูกทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 3.13 ไร่ต่อครัวเรือน เกษตรกรทั้งหมดปลูกบนพื้นที่เอกสารสิทธิ์ประเภท สปก. 4-01 ก โดยเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เอง เกษตรกรร้อยละ 90 จะมีการใช้ต้นพันธุ์ 25 ต้น/ไร่ ระยะห่างของต้น 8 x 8 เมตร ขนาดหลุม 50 x 50 x 50 เซนติเมตร วางต้นพันธุ์ทุเรียนลงปลูก ผูกกับไม้หลัก ป้องกันการโค่นล้ม เกลี่ยดินกลบ ให้น้ำแต่พอชุ่ม ใส่ปุ๋ยตามช่วงอายุของต้นทุเรียน ตัดหญ้า ให้การปฏิบัติดูแลบำรุงรักษา กระทั่งเข้าสู่ปีที่ 5 - 6 ก็มีทุเรียนให้ตัดเก็บ กระบวนการเก็บเกี่ยวทุเรียน ทุเรียนภูเขาไฟสามารถเก็บเกี่ยวได้เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม จนถึงปลายเดือนสิงหาคม โดยผลผลิตจะออกมากที่สุด ในช่วงเดือนมิถุนายน ผลผลิตเฉลี่ย 1,026 กิโลกรัม/ไร่ จะมีการทยอยเก็บเกี่ยวทุเรียน เพราะไม่สามารถเก็บเกี่ยวให้หมดในครั้งเดียวได้ การเก็บเกี่ยวจะใช้แรงงานคนที่มีความชำนาญในการเก็บเกี่ยว

4. การส่งมอบ (Delivery)

การส่งมอบ คือ กิจกรรมที่ดำเนินการในการกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภค โดยการส่งมอบเป็นกิจกรรมโลจิสติกส์ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 กิจกรรม ได้แก่ การรวบรวม และการจัดส่ง รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 กระบวนการส่งมอบ (Delivery) ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ปัจจัยด้านกระบวนการส่งมอบ	เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่	เกษตรกรสหกรณ์ปฏิรูปที่ดิน	เกษตรกรสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษ์	เกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด
การรวบรวม	บริเวณบ้าน	บริเวณบ้าน	บริเวณบ้าน	บริเวณบ้าน
การจัดส่ง	ขายเอง/สหกรณ์ฯ/พ่อค้าคนกลาง/ล้ง	ขายเอง/สหกรณ์ฯ/พ่อค้าคนกลาง/ล้ง	ขายเอง/สหกรณ์ฯ/พ่อค้าคนกลาง/ล้ง	ขายเอง/พ่อค้าคนกลาง/ล้ง

4.1 การรวบรวม (Consolidation) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการในการรวบรวมผลผลิตไว้ปริมาณมากก่อนที่จัดส่งไปสู่ผู้บริโภค ซึ่งก็คือการจัดเก็บในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ก่อนที่จะจัดส่งทุเรียนไปในลำดับต่อไป จากการศึกษาพบว่า การวางแผนในการรวบรวมผลผลิตของเกษตรกรทั้งหมด มีการวางแผนในการรวบรวม โดยเมื่อถึงระยะเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิต ทั้งนี้เกษตรกรทั้งสี่กลุ่มจะมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตรวบรวมผลผลิตไว้ในที่ร่มบริเวณบ้าน เพื่อรอการขนย้ายผลผลิตที่สวนของเกษตรกรเอง

4.2 การจัดส่ง (Distribution) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการนำขนส่งผลผลิตไปสู่ผู้บริโภคหรือไปขายยังตลาดรับซื้อ จากการศึกษา พบว่า ผลผลิตทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของตลาด มีขนาดของผล รสชาติ และสีส้มของเนื้ออยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน เนื่องจากสามารถควบคุมคุณภาพการผลิตได้ดีเพราะมีพื้นที่การผลิตน้อย ชาวสวนเก็บผลที่ได้อายุเก็บเกี่ยว จึงได้ผลผลิตคุณภาพดี เหมาะสมแก่การส่งออก และเป็นที่ต้องการของตลาด โดยทั่วไป ส่งผลให้ทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษมีราคาจำหน่ายหน้าสวนไม่ต่ำกว่า 150-170 บาท/กิโลกรัม ทั้งนี้เกษตรกรทำการแบ่งเกรดทุเรียนตามคุณภาพออกเป็น 3 เกรด คือ เกรด AB เกรด C และ เกรด OUT ตามลำดับ ในด้านการกระจายสินค้าทุเรียนภูเขาไฟพบว่าเกษตรกรทั้งสี่กลุ่มมีลักษณะของการจำหน่ายและจัดส่งทุเรียนภูเขาไฟออกเป็น 2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 คือ ช่องทางตลาดต่างประเทศ ผลผลิตทุเรียนของจังหวัดศรีสะเกษ เป็นที่ต้องการของพ่อค้าส่งออก เนื่องจากมีคุณลักษณะตรงตามความต้องการ และระยะเวลาที่ผลผลิตออกสู่ตลาดเป็นช่วงที่ผลผลิตในประเทศมีอยู่จำนวนไม่มากส่งผลให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายทุเรียนได้ในราคาที่สูง โดยพ่อค้าส่งออกทุเรียนส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าที่มาจากต่างจังหวัด ซึ่งบางรายก็เข้าไปติดต่อและทำสัญญาซื้อขายกับเกษตรกรเองถึงสวน โดยไม่ได้ผ่านการดำเนินของกลุ่มหรือหน่วยงานภาครัฐจึงทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบและการไม่กระทำตามสัญญาซื้อขายเกิดขึ้น

รูปแบบที่ 2 คือ ช่องทางการตลาดภายในประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ตลาดภายในท้องถิ่น การจำหน่ายทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษนั้นส่วนใหญ่จะมีพ่อค้าแม่ค้าในจังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียงเข้ามารับซื้อผลผลิตกับเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นเกษตรกรรายย่อยซึ่งพื้นที่ปลูกและผลผลิตทุเรียนไม่มากนัก จึงต้องขายทุเรียนให้กับพ่อค้าระดับท้องถิ่น โดยเมื่อได้ทุเรียนจากสวนของเกษตรกรแล้วพ่อค้าจะนำไปจำหน่ายตามจุดจำหน่ายที่สำคัญต่างๆ เช่น ตลาดสด ตามสถานที่จัดงานเทศกาลต่างๆ ทำให้สินค้าทุเรียนสามารถกระจายตัวได้อย่างทั่วถึง 2) ด้านตลาดชั้นสูง/ตลาดออนไลน์ ส่วนใหญ่ช่องทางนี้เกษตรกรจะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อและจัดทำหมายกับลูกค้าโดยตรง เกษตรกรทำการบรรจุทุเรียนลงหีบห่อหรือกล่องขนส่งผลไม้ โดยที่บริษัทขนส่งจะเดินทางมารับสินค้ายังที่หน้าสวน หรือหน้าบ้านเกษตรกรเอง ยังมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมารับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรนำไปจำหน่ายยังช่องทางออนไลน์ต่ออีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบที่ลูกค้ามาซื้อผลผลิตถึงหน้าสวน แบ่งเป็น เกษตรกรร้อยละ 77.5 ขายผลผลิตเอง เกรด AB ขายทางออนไลน์ บริษัทขนส่งสินค้ามารับสินค้าหน้าสวน ในราคา 180 - 265 บาท/กิโลกรัม เกรด B C และ OUT ส่งขายให้พ่อค้าคนกลางเดินทางมารับที่หน้าสวน ในราคา 120 - 140 บาท/กิโลกรัม เกษตรกรร้อยละ 15 นำทุเรียนเกรด AB ขายให้แก่สหกรณ์การเกษตรอำเภอกันทรลักษ์ ในราคา 140 บาท/กิโลกรัม ทางสหกรณ์จะนำรถมารับที่หน้าสวน แล้วทำการจำหน่ายออนไลน์ หรือส่งต่อไปยังพ่อค้าคนกลางในประเทศ เกษตรกรร้อยละ 7.5 ส่งให้ถึงในจังหวัดจันทบุรี เกรดที่ส่งคือเกรด AB ในราคา 120 - 140 บาท/กิโลกรัม (ยี่ดราคาตลาดกลางทุเรียน) ซึ่งมีนายหน้ามาจัดการรวบรวมผลผลิตครั้งละ 20 ตัน และจัดการกระบะตัดแปลงส่งรับน้ำหนักได้ 3 ตัน/รอบ เกรด AB C และ OUT ส่งขายในประเทศ มีพ่อค้ามารับ การขนส่งใช้รถกระบะมารับซื้อ ปริมาณไม่เกิน 500 กิโลกรัม/รอบ

5. การส่งคืนสินค้า (Return)

การส่งคืนสินค้า คือ กิจกรรมที่ดำเนินการในการรับผลผลิตกลับคืน เนื่องจากผลผลิตถูกตีกลับมาจากลูกค้าสาเหตุมาจากผลผลิตไม่ได้คุณภาพ ไม่ได้ตามปริมาณ ไม่ถูกประเภท ไม่ตรงเวลา เป็นต้น รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 กระบวนการส่งคืนสินค้า (Return) ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนภูเขาไฟ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ปัจจัยด้าน กระบวนการส่งคืน สินค้า	เกษตรกร กลุ่มแปลงใหญ่	เกษตรกรสหกรณ์ ปฏิรูปที่ดิน	เกษตรกรสหกรณ์ การเกษตร กันทรลักษ์	เกษตรกร ที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด
คืนสวน	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่
คืนพ่อค้าคนกลาง	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่
คืนสหกรณ์ ^๑	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่ (สวนรับผิดชอบ)	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่ (สวนรับผิดชอบ)	คืนเงิน/เปลี่ยนลูกใหม่ (สวนรับผิดชอบ)	-
คืนล้าง	ไม่มีส่งคืน	ไม่มีส่งคืน	ไม่มีส่งคืน	ไม่มีส่งคืน

จากตารางที่ 5 พบว่าการส่งคืนทุเรียนภูเขาไฟสามารถเกิดขึ้นได้ 4 กรณี ได้แก่ การส่งคืนสวน การส่งคืนพ่อค้าคนกลาง การส่งคืนสหกรณ์^๑ และการส่งคืนล้าง ในกรณีทุเรียนภูเขาไฟถ้าลูกค้าซื้อจากสวนโดยตรง หรือซื้อจากพ่อค้าคนกลางนั้น ทางลูกค้าต้องติดต่อส่งหลักฐานและทำการส่งคืนสวนเอง ทางสวนจะพิสูจน์ถ้าเป็นจริงตามลูกค้าแจ้ง ทางสวนก็ทำการส่งทุเรียนไปทดแทนให้ใหม่หรือทำการคืนเงินลูกค้า กรณีที่ซื้อผ่านพ่อค้าคนกลาง ลูกค้าสามารถคืนที่พ่อค้าได้โดยตรง กรณีซื้อผ่านสหกรณ์การเกษตรมีการส่งคืนในลักษณะเดียวกับสองกรณีข้างต้น แต่สหกรณ์จะส่งคืนให้สวนเจ้าของผลผลิตเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการให้ลูกค้า ส่วนกรณีซื้อผ่านล้างนั้นจะไม่มีการส่งคืนสินค้า

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาโซ่อุปทานโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง SCOR เป็นเครื่องมืออ้างอิงในการพิจารณาปัญหาในทุกกระบวนการ เพื่อให้แน่ใจว่าได้พิจารณาทุกปัญหานั้นครบถ้วน จากการศึกษางานวิจัยทั่วไปส่วนใหญ่จะนิยมใช้ SCOR model เพื่อประเมินการวัดสมรรถนะของโซ่อุปทานและเปรียบเทียบการดำเนินงานขององค์กรแต่ละแห่งที่มีลักษณะต่างกัน และจากการศึกษาโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ แสดงถึงสภาพทั่วไปและปัญหาที่เกิดขึ้นในการผลิตทุเรียนภูเขาไฟ จากกลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง 4 กลุ่ม มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการของกระบวนการจัดการ โดยรายละเอียดกิจกรรมการผลิตทุเรียนภูเขาไฟ มีดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนทุกรายมีการวางแผนก่อนการผลิต เกษตรกรร้อยละ 100 มีวัตถุประสงค์การผลิตทุเรียนพันธุ์หอมทองไว้ขาย เกษตรกร 4 กลุ่ม มีความรู้ในการเพาะปลูกและดูแลสวนทุเรียนเป็นอย่างดี มีการเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่ม การเข้าถึงแหล่งเงินทุนมีความแตกต่างกันของเกษตรกรทั้ง 4 กลุ่ม 2) การจัดหา (Source) ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2.1) การเคลื่อนย้าย (Movement) เกษตรกรทุกรายมีการจัดหาต้นพันธุ์ทุเรียนจากนอกพื้นที่ เกษตรกรยังไม่มีความชำนาญพอในการขยายต้นพันธุ์ไว้ใช้เอง อุปกรณ์และแรงงานที่ใช้ในการผลิตทุเรียนจัดหาจากในพื้นที่ 2.2) การจัดเก็บ จะอยู่ในพื้นที่เดียวกับสวน ไม่มีสถานที่จัดเก็บที่มีมาตรฐานเนื่องจากระยะเวลาในการใช้สถานที่สั้น 3) การผลิต (Make) เกษตรกร 4 กลุ่ม มีกระบวนการผลิตที่เหมือนกัน เกษตรกรเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เองมีอำนาจในการจัดการพื้นที่ซึ่งแบ่งเป็น 4 กิจกรรม ค่าใช้จ่ายของทุเรียนอายุ 5 ปี อยู่ที่ 63,130 บาท/ไร่ ผลผลิต 1,026 กิโลกรัม/ไร่ ต้นทุนการผลิต 61.53 บาท/กิโลกรัม 4) การส่งมอบ (Delivery) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการในการกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภค โดยการส่งมอบเป็นกิจกรรมโลจิสติกส์ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 กิจกรรม 4.1) การรวบรวม (Consolidation) การรวบรวมผลผลิตในที่นี้ครอบคลุมถึงการคัดแยกแบ่งเกรดทุเรียน โดยแบ่งตามเกรดคุณภาพ น้ำหนัก และจำนวนพู ได้ดังนี้ เกรดคุณภาพ A น้ำหนัก 2.5-6 กิโลกรัม 4-5 พูเต็ม หรือ 3 พูและอีก 1-2 เม็ด, เกรดคุณภาพ B น้ำหนัก 2.5-6 กิโลกรัม 3 พู 1 เม็ด หรือ 2 พู และอีก 1-2 เม็ด, เกรดคุณภาพ C น้ำหนัก 2.5-6 กิโลกรัม เสียทรง หรือแป้ว อาจมี 2 พู 1 เม็ด หรือ 3 พู ละ 1 เม็ด หรือทั้งลูก มีแค่

4 เม็ด, ทุเรียนตกรวดเหมือนเกรด C แต่ลูกอาจจะมีตำหนิที่มากกว่า เช่น ลูกที่มีรอยปริแตก เกิดความเสียหายจากโรคและแมลง เป็นต้น หรือแบ่งตามน้ำหนัก เกรดคุณภาพ A-B น้ำหนัก 2-7 กิโลกรัม, เกรดคุณภาพ C น้ำหนัก 1.7-7 กิโลกรัม กระบวนการรวบรวมเกษตรกร 4 กลุ่ม จะอยู่ในพื้นที่เดียวกับสวน 4.2) การจัดส่ง (Distribution) เกษตรกร 4 กลุ่ม เกษตรกรร้อยละ 77.5 ขายผลผลิตเอง เกรด AB ขายทางออนไลน์ บริษัทขนส่งสินค้ามารับสินค้าหน้าสวน เกรด B C และ OUT ส่งขายให้พ่อค้าคนกลางเดินทางมารับที่หน้าสวน เกษตรกรร้อยละ 15 นำทุเรียนเกรด AB ขายให้แก่สหกรณ์การเกษตรอำเภอกันทรลักษ์ ทางสหกรณ์นำมารับที่หน้าสวน แล้วทำการจำหน่ายออนไลน์ หรือส่งต่อไปยังพ่อค้าคนกลางในประเทศ เกษตรกรร้อยละ 7.5 ส่งให้ถึงในจังหวัดจันทบุรี เกรดที่ส่งคือเกรด AB 5) การส่งคืนสินค้า (Return) การส่งคืนสินค้าในกรณีทุเรียนถูกเขาไปถ้าลูกค้าซื้อจากสวนโดยตรง ทางลูกค้าต้องติดต่อส่งหลักฐานและทำการส่งคืนสวนเอง ทางสวนจะพิสูจน์ถ้าเป็นจริงตามลูกค้าแจ้ง ทางสวนก็ทำการส่งทุเรียนไปใหม่หรือทำการคืนเงินลูกค้า กรณีที่ซื้อผ่านพ่อค้าคนกลาง ลูกค้าสามารถคืนที่พ่อค้าคนกลางได้โดยตรง

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกระบวนการวางแผน การจัดหาปัจจัยการผลิต การจัดส่ง และการส่งคืนตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ การเชื่อมโยงการจัดการโซ่อุปทานดังกล่าว พบว่ามีความแตกต่างในกระบวนการต้นน้ำ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสมาชิกภายในกลุ่ม การเข้าถึงแหล่งเงินทุนมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง เกษตรกรที่รวมกลุ่มจะมีแหล่งเงินทุนที่แน่นอนกว่าเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด วัสดุ เครื่องมือ และเครื่องจักร เกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่คล้ายกัน ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและเอกชนมากกว่าเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด ขณะที่การจัดการสวนกลางน้ำ ผลผลิตจากเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มจะมีการคัดแยกเกรดผลผลิตที่มีมาตรฐาน มีความชำนาญ น่าเชื่อถือ และมีอำนาจต่อรอง รวมถึงสวัสดิการตอบแทนให้แก่สมาชิก ส่วนเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มใด พบว่าผลผลิตถูกคัดคุณภาพ คัดเกรด ไม่ได้คุณภาพ ขาดความน่าเชื่อถือเป็นส่วนใหญ่ และการจัดการปลายน้ำ พบว่าเกษตรกรทุกรายมีตลาดรับซื้อที่แน่นอน เกษตรกรที่ทำการจำหน่ายผลผลิตเอง จะได้รับผลตอบแทนในราคาที่สูง แต่มีความเสี่ยงในการระบายผลผลิต ส่งขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง หรือล้ง ไม่มีความเสี่ยงต่อการระบายสินค้า ผลตอบตกลง ไม่สามารถควบคุมราคาได้เอง เสี่ยงต่อการถูกโดนเอาเปรียบ ขายให้แก่สหกรณ์การเกษตรผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีความเสี่ยงต่อการระบายสินค้า สมาชิกได้รับผลตอบแทนและสวัสดิการจากสหกรณ์ ไม่เสี่ยงต่อการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ผลการวิเคราะห์โซ่อุปทานด้วย SCOR Model สอดคล้องกับงานวิจัยของภารดี นิกขอบ และคณะ (2560) ที่ใช้ SCOR Model วิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและต้นทุนโลจิสติกส์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักหวานป่า อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรินทร์ สุภาพันธุ์ และเบญจพรธรรม เอกะสิงห์ (2560) และเกศินี สือนิ (2565) การประยุกต์ใช้ SCOR Model ศึกษารูปแบบโซ่อุปทานสินค้าเกษตรได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

- 1.1 เนื่องจากเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทางโทรศัพท์ในบางประเด็นอาจได้รับข้อมูลไม่ละเอียดเท่ากับการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเผชิญหน้า
- 1.2 การให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรบางราย โดยเฉพาะเกษตรกรผู้สูงวัยที่มีลักษณะการทำการเกษตรแบบเคยชิน อาจทำให้การให้ข้อมูลในเชิงปริมาณบางประการไม่ชัดเจน
- 1.3 ผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาแนวทางการลดต้นทุนในกิจกรรมการผลิตและกิจกรรมด้านโลจิสติกส์ของการเกษตรทุเรียนภูเขาไปในอนาคตได้

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยนี้มีขอบเขตในการวิเคราะห์กระบวนการโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟโดยใช้แบบจำลอง SCOR เท่านั้น ควรดำเนินงานวิจัยต่อยอดประเด็นทางด้านโลจิสติกส์ครบวงจรตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

2.2 ควรต่อยอดการสร้างแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ทำให้เกิดปัญหาด้านกระบวนการไหลของโซ่อุปทานทุเรียนภูเขาไฟ เพื่อเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการโซ่อุปทานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนการนำเสนอจากโครงการเงินอุดหนุนนิสิตเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปิงปประมาณ 2564 และได้รับการรับรองโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ เลขที่ SWUEC-G-387/2563 จากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าต่างประเทศ. (2561). ภาพรวมการค้าผ่านแดนไทยกับประเทศในภูมิภาคสิงคโปร์-จีนตอนใต้-เวียดนาม ช่วง 10 เดือนแรกปี 2561 (มกราคม-ตุลาคม). สืบค้นจาก <https://www.dft.go.th/>
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2547). ความรู้เบื้องต้น เรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. สืบค้นจาก <http://www.ipthailand.go.th/th/faq/item/>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2561). จำนวนครัวเรือนที่ทำการแจ้งขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ. สืบค้นจาก <http://www.farmer.doae.go.th/>
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2547). ประเภทของสหกรณ์. สืบค้นจาก <http://cpd.go.th/cpdth2560/index.php>
- เกศินี สือณี. (มกราคม-เมษายน 2565). การประยุกต์ใช้แบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานโซ่อุปทาน (Supply Chain Operational Reference Model: SCOR Model) เพื่อลดต้นทุนโลจิสติกส์ในกระบวนการปลูกข้าวหอมมะลิ พันธุ์ 105 กรณีศึกษาเกษตรกรปลูกข้าวบ้านเชียง อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 14(1), 238-253.
- ปัญญา สังวาลคำ และระพีพันธ์ ปิตาคะโส. (2557). การจัดการห่วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางของประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ, 17(1), 49-56.
- ปณิตา แจ้คนาลาว จารุกิตต์ ดิษสระ และณัฐพงษ์ แด้มแก้ว. (2563). การจัดการโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์ชุมชนจากกล้วยกรณีศึกษาอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารการจัดการ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 9(4), 98-108.
- พัชรินทร์ สุภาพันธุ์ และเบญจพรหม เอกะสิงห์. (2560). การจัดการห่วงโซ่อุปทานด้วยตัวแบบ SCOR ของผักสดที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามการผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสมในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 30(1), 95-119.
- พีรศักดิ์ ศักดิ์หงส์ และวิษณุตร์ งามสะอาด. (2564). การพัฒนาการบริหารห่วงโซ่อุปทานผลผลิตทุเรียนและการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการตัดแยกทุเรียนด้วยหลักการ SCOR Model. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีวิทยาลัยเจ้าพระยาภิบาล, 1(2), 25-38.

- ภารดี นึกชอบ กุลบัณฑิต แสงดี วิญญู ปรอยกระโทก เฉลียว บุตรวงษ์ ดวงมณี ชักนำ ศิริพร จิระชัยประสิทธิ์ และ โกสินทร์ แสงสว่าง. (2560). การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและต้นทุนโลจิสติกส์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักหวานป่าที่ได้รับรอง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช จังหวัดสระบุรี. **วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, 12(3), 249-261.
- มณฑา สมบุญตนนท์ เออวดี เปรมัชเรีเยร และกาญจนา ศรีพุทธธีเกียรติ. (2562). การดำเนินงานและส่วนเหลือมทางการ ตลาดของห่วงโซ่อุปทานผักไฮโดรโปนิกส์. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**, 11(2), 147-161.
- มลฤดี จันทรัตน์ และมนตรี คงตระกูลเทียน. (2564). การวิเคราะห์โซ่อุปทานของผักสลัดไฮโดรโปนิกส์ด้วย SCOR Model: กรณีศึกษา บริษัท สวนละออ จำกัด. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**, 13(1), 45-53.
- มลฤดี จันทรัตน์ และวิวัฒน์ ไม้แก่นสาร. (2562). การวิเคราะห์โซ่อุปทานส่วนต้นน้ำของข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงด้วย SCOR Model. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**, 11(1): 127-138.
- สนั่น เกษารีย์ และระพีพันธ์ ปิตาคะโส. (2555). การจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศไทย. **วารสารวิจัย มข**, 17(1), 125-141.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ (2562). **แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ อำเภอกันทรลักษ์จังหวัดศรีสะเกษ ปี 2562**. สืบค้นจาก <http://www.sisaket.doe.go.th/>
- สำนักงานเกษตรอำเภอกันทรลักษ์. (2562). **แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ปี 2562**. ศรีสะเกษ: สำนักงานเกษตรอำเภอกันทรลักษ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). **สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2560**. สืบค้นจาก <http://www.oae.go.th/>
- The International Trade Centre. (2018). **Trade Statistics for International Business Development**. Retrieved from : <http://www.intracen.org/>

ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีคุณภาพน้ำกับข้อมูลการรับรู้จากระยะไกลบริเวณแหล่งเพาะเลี้ยงหอยทะเล
ในพื้นที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

The Relationships of Water Quality Index and Remote Sensing Data in Shellfish
Aquaculture in Ban Leam District Phetchaburi Province

อดุลวิทย์ ชูเชิด¹

ชูเดช โลศิริ²

อสมภรณ์ ลิทธิ³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลภาพหลายช่วงคลื่นด้วยข้อมูลการรับรู้จากระยะไกลโดยใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายจากดาวเทียม Sentinel-2A ในระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562 รวมจำนวน 4 ปี โดยทำการแปลงค่าการสะท้อนพลังงานเพื่อแปลงค่าจากตัวเลขดิจิทัล (digital number : DN) ให้ออกมาในรูปแบบของค่าการสะท้อนพลังงานด้วยเครื่องมือ Semi-Automatic Classification Plugin บนโปรแกรม QGIS จากนั้นหลอมภาพโดยใช้ช่วงคลื่นที่ 2 ถึง 6 และสกัดค่าการสะท้อนพลังงานด้วยเครื่องมือ Point Sampling Tool จากข้อมูลคุณภาพน้ำชายฝั่งจากศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีจุดตรวจวัดจำนวน 13 จุดตรวจที่อยู่ในพื้นที่อนุญาตให้เพาะเลี้ยงหอยทะเลในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) กับปัจจัยจำนวน 10 ปัจจัย ได้แก่ แอมโมเนีย ไนเตรท ไนไตรท์ ความเป็นกรด-เบส ความเป็นด่าง ฟอสเฟต ความเค็มของน้ำ การละลายออกซิเจน อุดหนุน และความโปร่งใส โดยจะเลือกใช้ค่า R^2 ที่มากที่สุดในแต่ละปัจจัย โดยผลการศึกษาพบว่าค่า R^2 ที่มากที่สุดที่ 0.548 คืออูดหนุน ในช่วงคลื่น 5 ของ พ.ศ. 2562 และค่า R^2 ที่น้อยที่สุดที่ 0.187 คือค่าแอมโมเนีย ในช่วงคลื่น 2 ของ พ.ศ. 2561 พบว่าส่วนใหญ่มีค่าความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างน้อยและบางปัจจัยอาจมีความสัมพันธ์ที่น้อยมากหรือไม่มีความสัมพันธ์กัน

คำสำคัญ: การรับรู้จากระยะไกล, คุณภาพน้ำชายฝั่ง, การเพาะเลี้ยงหอยทะเล

Abstract

The purpose of this study was to analyze the correlation between multi-wavelength image data with remote sensing data using data from Sentinel-2A satellite imagery over the period 2016-2019, totaling 4 years. By converting the reflectance energy to convert from digital number (DN) into the form of Energy reflection value by instrument Semi-Automatic Classification Plugin on QGIS. The images were then fused using band 2 to 6 and reflected energy values were extracted with the Point Sampling Tool from coastal water quality data from Phetchaburi Coastal Fisheries Resaech & Development Center. There are 13 sampling points located within the sea snail culture permit area in Phetchaburi Province. To find the decision coefficient (R^2) with 10 factors as follows: ammonia, nitrates, nitrites, pH, alkalinity, phosphates, salinity,

¹ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรมหาบัณฑิตสาขาภูมิสารสนเทศ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² นิสิตปริญญาโทหลักสูตรมหาบัณฑิตสาขาภูมิสารสนเทศ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

dissolve oxygen, temperature and transparency, that using the highest value of R^2 is chosen for each factor. The results showed that the highest R^2 value at 0.548 was the temperature in band 5 of 2019, and the lowest R^2 value at 0.187 was the ammonia in band 2 of 2018. It was found that most had relatively low correlation values and some factors may have little or no correlation.

Keywords: Remote Sensing, Coastal Water Quality, Shellfish Aquacultural

บทนำ

ในปัจจุบันพบว่าทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่องและพบปัญหามากขึ้นเช่น ปริมาณน้ำเสียที่ไหลจากปากแม่น้ำ ปัญหาขยะและสิ่งปนเปื้อนที่มีพิษ รวมถึงปัญหาเรื่องน้ำเสียจากชุมชนเมือง ซึ่งการไหลของน้ำจะพัดพาธาตุอาหารและน้ำเสียลงสู่ทะเลปริมาณมาก ซึ่งเป็นสาเหตุของการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของแพลงก์ตอน เมื่อแพลงก์ตอนเหล่านี้ตายส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ขึ้นปลาวาฬ (Red tide) เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะสามารถขยายได้อย่างรวดเร็วโดยใช้เวลาอันสั้น (จรรยา อรรถบุตร และคณะ, 2558) ทำให้มักจะพบปัญหาเรื่องคุณภาพน้ำ ซึ่งส่งผลสัตว์ทะเล รวมถึงการเพาะเลี้ยงหอยทะเลและหอยทะเลตามธรรมชาติด้วย การเพาะเลี้ยงหอยทะเลมักเลี้ยงในบริเวณดินดอนปากแม่น้ำหรือบริเวณใกล้ปากแม่น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณอ่าวไทยตอนใน ในบริเวณจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งคุณภาพน้ำในบริเวณนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องน้ำเสีย ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อการเลี้ยงหอยทะเลอย่างมาก

จากสถิติการเลี้ยงหอยทะเลประจำปี 2560 พบว่า ผลผลิตในพ.ศ. 2560 มีทั้งสิ้น 98,255.79 ตัน ลดลงจาก พ.ศ. 2559 ร้อยละ 32.67 มีจำนวนฟาร์มเลี้ยงหอย (เฉพาะที่มีผลผลิต) จำนวน 5,055 ฟาร์ม ลดลงจาก พ.ศ. 2559 คิดเป็นร้อยละ 13.41 โดยจังหวัดที่มีจำนวนฟาร์มเลี้ยงหอยทะเลมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดเพชรบุรี (กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, 2560) จากการค้นหาข้อมูลพบว่าจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของชนิดหอยและมีเกษตรกรจำนวนมาก รวมถึงมีวิธีการเลี้ยงที่หลากหลายมากกว่าพื้นที่อื่น และเป็นจังหวัดที่มีการบริหารจัดการและควบคุมด้านพื้นที่เลี้ยงหอยทะเลให้เป็นไปตามกฎหมาย ด้วยการกำหนดพื้นที่ให้เป็นไปตามประกาศฯ ของจังหวัดเพชรบุรี อีกทั้งในพื้นที่ดังกล่าวยังพบปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพน้ำที่ใช้สำหรับเพาะเลี้ยงหอยทะเลอีกด้วย

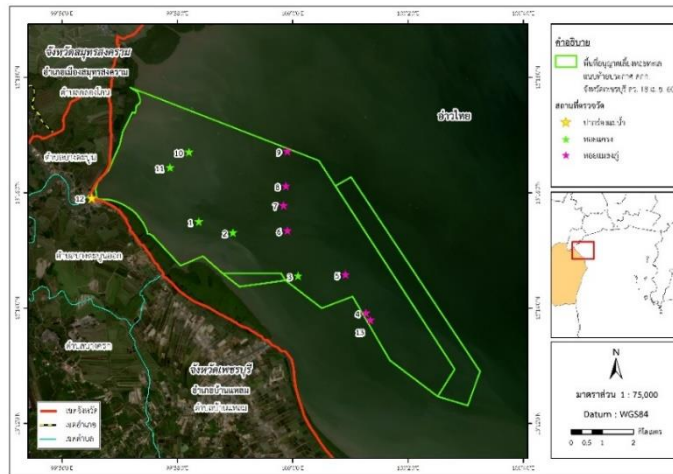
ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาปัญหาและผลกระทบต่างๆ รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพน้ำ โดยการศึกษาจากการเปรียบเทียบปัจจัยต่างๆ จากข้อมูลที่ได้หน่วยงาน จำนวน 10 ปัจจัย จากจุดตรวจวัดจำนวน 13 จุดตรวจ เพื่อนำมาประมวลผลร่วมกับการรับรู้จากระยะไกล (Remote Sensing: RS) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากดาวเทียม Sentinel-2 เข้ามาประยุกต์ในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากช่วงเวลาการซ้ำรอบในพื้นที่เดิมในระยะเวลา 5 วัน จึงทำให้ได้ภาพถ่ายที่มีความหลากหลาย ให้เลือกใช้งานได้มากกว่า อีกทั้งยังได้คุณภาพของภาพที่ดีกว่าเนื่องจากมีขอบเขตของสีที่ละเอียด และมีข้อมูลภาพย้อนหลังมากกว่า 4 ปี ซึ่งมีข้อมูลเพียงพอและครอบคลุมการด้านขอบเขตเชิงเวลาในการวิจัย มีความเหมาะสมในการศึกษาความสัมพันธ์ของแหล่งเพาะเลี้ยงหอยทะเล เพื่อวิเคราะห์ เฝ้าระวัง และส่งเสริมการเพาะเลี้ยงหอยทะเลให้กับเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลภาพหลายช่วงคลื่นด้วยข้อมูลการรับรู้จากระยะไกลโดยใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายจากดาวเทียม Sentinel-2A กับดัชนีคุณภาพน้ำทะเลที่ได้จากจุดตรวจวัด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเชิงพื้นที่ ในตำบลบางตะบูนและตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ทั้งหมด 44.91 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่เขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสำหรับกิจการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควบคุม ประเภทการเพาะเลี้ยงหอยทะเล ที่อนุญาตให้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามมาตรา 79 แนบท้ายประกาศคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดเพชรบุรี ลงวันที่ 18 เมษายน 2560 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา 22 พฤษภาคม 2560 ตามภาพที่ 1

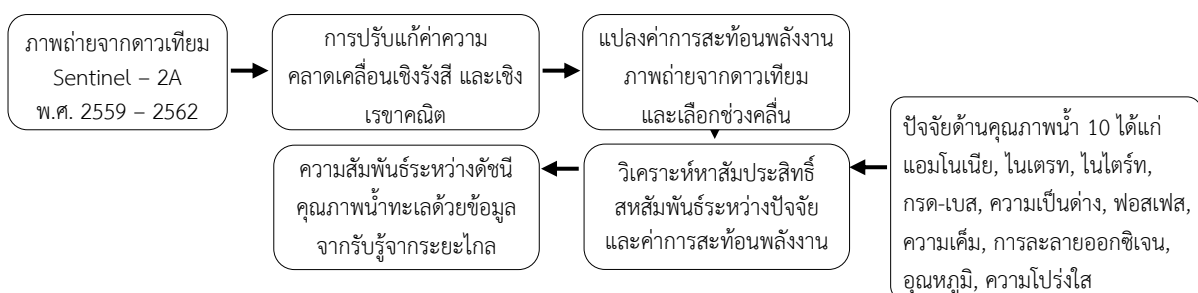

ภาพที่ 1 พื้นที่ศึกษาและจุดตรวจวัดจำนวน 13 จุดตรวจ

2. ขอบเขตเชิงเนื้อหา เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูลภาพหลายช่วงคลื่นด้วยข้อมูลการรับรู้จากระยะไกลโดยใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายจากดาวเทียม Sentinel-2A ในระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562 รวมทั้งหมด 4 ปี กับข้อมูลคุณภาพน้ำชายฝั่ง จากศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีจุดตรวจวัดจำนวน 13 จุดตรวจวัดที่อยู่ภายในพื้นที่อนุญาตให้เพาะเลี้ยงหอยทะเลในจังหวัดเพชรบุรี โดยมีจำนวน 10 ปัจจัย ได้แก่ แอมโมเนีย ไนเตรท ไนไตรท์ ความเป็นกรด-เบส ความเป็นด่าง ฟอสเฟต ความเค็มของน้ำ การละลายออกซิเจน อุณหภูมิ และความโปร่งใส จากนั้นนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย

3. ขอบเขตเชิงเวลา ใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียม Sentinel - 2A ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2559 ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2562 มีระยะเวลาทั้งหมด 4 ปี

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูลภาพถ่ายจากดาวเทียม

ในการวิเคราะห์การหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลภาพหลายช่วงคลื่นของการรับรู้จากระยะไกลเพื่อหาค่าการสะท้อนพลังงานจากข้อมูลภาพถ่ายจากดาวเทียม Sentinel-2A โดยเลือกพื้นที่ที่ศึกษาเพื่อค้นหาภาพถ่าย สามารถดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์ของกรมสำรวจธรณีวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Geological Survey: USGS): <https://earthexplorer.usgs.gov> และทางเว็บไซต์ขององค์การอวกาศยุโรป (European Space Agency: ESA): <https://scihub.copernicus.eu/dhus/#/home> ระยะเวลาหมายเลข T47PPQ ตรวจสอบความถูกต้องของภาพรวมถึงการคัดเลือกภาพที่มีการปกคลุมของเมฆให้น้อยที่สุด จากนั้นจึงดาวน์โหลดภาพ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลภาพทั้งหมด พบว่า ใน พ.ศ. 2560 เป็นปีที่มีปริมาณเมฆปกคลุมมาก รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดของข้อมูลภาพถ่ายจากดาวเทียมที่ใช้ในการศึกษา

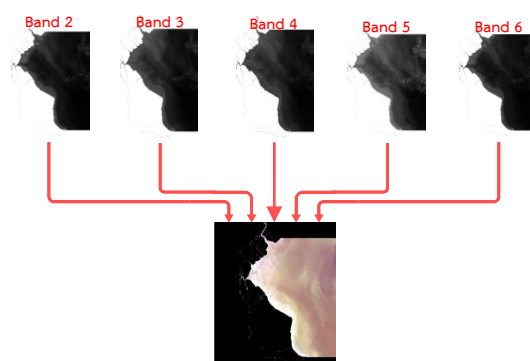
พ.ศ.	วันที่										จำนวน (ภาพ)
2559	13 ม.ค. 59	12 ก.พ. 59	13 มี.ค. 59	13 เม.ย. 59	25 ส.ค. 59	12 ก.ย. 59	19 ต.ค. 59	18 พ.ย. 59	18 ธ.ค. 59		9
2560	27 ม.ค. 60	26 ก.พ. 60	8 มี.ค. 60	27 เม.ย. 60	25 ส.ค. 60	14 ก.ย. 60	23 ธ.ค. 60				7
2561	11 ก.พ. 61	21 ก.พ. 61	3 มี.ค. 61	12 เม.ย. 61	12 พ.ค. 61	10 ก.ค. 61	9 ต.ค. 61	18 พ.ย. 61	28 ธ.ค. 61		9
2562	17 ม.ค. 62	5 ก.พ. 62	28 มี.ค. 62	17 เม.ย. 62	17 พ.ค. 62	16 ก.ค. 62	24 ต.ค. 62	3 พ.ย. 62	13 ธ.ค. 62		9

2. การแปลงค่าการสะท้อนพลังงานและการปรับแก้ค่าความคลาดเคลื่อนที่มาจากชั้นบรรยากาศ

เมื่อดาวน์โหลดภาพเสร็จแล้วให้ทำการปรับแก้ค่าความคลาดเคลื่อนเชิงรังสี (radiometric correction) และการปรับแก้ความคลาดเคลื่อนเชิงเรขาคณิต (geometric correction) หลังจากนั้นทำการแปลงค่าการสะท้อนพลังงานเพื่อแปลงจากค่าตัวเลขดิจิทัล (digital number: DN) ให้ออกมาในรูปแบบของค่าการสะท้อนพลังงาน โดยจะทำการศึกษาด้วยเครื่องมือ Semi-Automatic Classification Plugin บนโปรแกรม QGIS จากนั้นเลือกข้อมูลภาพถ่ายจากดาวเทียมทีละภาพ และเลือกรายละเอียดของข้อมูล (metadata file: MTL) ซึ่งการวิจัยนี้ใช้อัลกอริทึม Dark Object Subtraction 1 (DOS-1) เพื่อทำการปรับแก้ค่าความคลาดเคลื่อนที่มาจากชั้นบรรยากาศ เพื่อปรับปรุงการประมาณการค่าการสะท้อนพลังงานของพื้นผิว

3. การสกัดข้อมูลภาพถ่ายจากดาวเทียมที่ได้จากจุดตรวจวัดคุณภาพน้ำ

เมื่อแปลงค่าการสะท้อนพลังงานแล้ว เลือกภาพในช่วงคลื่นที่ 2 ถึง 6 นำมาหลอมภาพ (merge) และตัดภาพด้วยขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษา (subset) หลังจากได้ภาพแล้ว ทำการสกัดค่าการสะท้อนพลังงานด้วยจุดตรวจวัดคุณภาพน้ำด้วยเครื่องมือ Point Sampling Tool บนโปรแกรม QGIS เพื่อให้ได้ค่าการสะท้อนพลังงานที่อยู่จุดเดียวกันกับจุดตรวจวัดเพื่อนำมาหาความสัมพันธ์กับข้อมูลคุณภาพน้ำทะเลในลำดับต่อไป ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การหลอมภาพ (merge) หลังจากทำการแปลงค่าการสะท้อนพลังงาน

4. ข้อมูลคุณภาพน้ำชายฝั่ง

ข้อมูลคุณภาพน้ำทะเลได้จากการเก็บตัวอย่างจากศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 13 จุดตรวจ มีจำนวน 10 ปัจจัย โดยเลือกข้อมูลที่เป็นวันเดียวกันหรือวันที่ใกล้เคียงกันกับภาพถ่ายดาวเทียม คือข้อมูลภาพตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2559-ธันวาคม พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย โดยจะใช้การตรวจวัดระดับบน คือ การตรวจคุณภาพน้ำลึกลงไปประมาณ 50 เซนติเมตรนับจากบริเวณผิวน้ำ

5. การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำสมการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (pearson correlation) โดยนำค่าพารามิเตอร์ ได้แก่ค่าการสะท้อนพลังงานที่ได้จากจุดตรวจวัดและข้อมูลคุณภาพน้ำชายฝั่งที่ได้จากการเก็บตัวอย่างทั้ง 13 จุด เข้าสู่การประมวลผลในโปรแกรมทางสถิติ เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย เมื่อได้ผลการศึกษาจะแสดงค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (coefficient of determination: R^2)

ผลการวิจัย

การศึกษาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคุณภาพน้ำจำนวน 13 จุดตรวจ มีจำนวน 10 ปัจจัย เปรียบเทียบกับค่าการสะท้อนพลังงานจำนวน 5 ช่วงคลื่น ได้แก่ ช่วงคลื่น 2 (blue) ช่วงคลื่น 3 (green) ช่วงคลื่น 4 (red) ช่วงคลื่น 5 (vegetation red edge) และช่วงคลื่น 6 (vegetation red edge) จากภาพถ่ายจากดาวเทียม Sentinel-2 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562 สามารถแสดงรายละเอียดของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ระหว่างค่าแอมโมเนียกับค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.083	0.053	0.003	0.014	0.001
2560	0.004	0.012	0.104	0.000	0.005
2561	0.187	0.021	0.026	0.055	0.001
2562	0.072	0.094	0.082	0.000	0.000

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าแอมโมเนียกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียม ในช่วงคลื่นที่ 2 – ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจมากที่สุดที่ 0.187 ในช่วงคลื่นที่ 2 ของ พ.ศ. 2561 รองลงมาคือ 0.104 และ 0.094 ในช่วงคลื่นที่ 4 ของ พ.ศ. 2560 และในช่วงคลื่นที่ 3 ของ พ.ศ. 2562 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ระหว่างค่าไนเตรทกับค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.017	0.290	0.240	0.018	0.062
2560	0.080	0.018	0.049	0.046	0.028
2561	0.010	0.004	0.007	0.000	0.045
2562	0.010	0.011	0.050	0.168	0.131

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าโคเรลกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียม ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจมากที่สุดที่ 0.290 ในช่วงคลื่นที่ 3 ของ พ.ศ. 2559 รองลงมาคือ 0.240 และ 0.168 ในช่วงคลื่นที่ 4 ของ พ.ศ. 2559 และในช่วงคลื่นที่ 5 ของ พ.ศ. 2562 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ระหว่างค่าโคเรลกับค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.239	0.064	0.004	0.004	0.012
2560	0.080	0.128	0.126	0.348	0.289
2561	0.092	0.051	0.021	0.000	0.039
2562	0.000	0.011	0.035	0.000	0.033

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าโคเรลกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียมในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจมากที่สุดที่ 0.348 ในช่วงคลื่นที่ 5 ของ พ.ศ. 2560 รองลงมาคือ 0.289 และ 0.239 ในช่วงคลื่นที่ 6 ของ พ.ศ. 2560 และในช่วงคลื่นที่ 2 ของ พ.ศ. 2559 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ระหว่างค่าความเป็นกรด-เบสกับค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.052	0.001	0.003	0.074	0.065
2560	0.000	0.054	0.022	0.255	0.104
2561	0.030	0.010	0.046	0.000	0.017
2562	0.019	0.004	0.000	0.153	0.127

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าความเป็นกรด-เบสกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียมในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจมากที่สุดที่ 0.255 ในช่วงคลื่นที่ 5 ของ พ.ศ. 2560 รองลงมาคือ 0.153 และ 0.127 ในช่วงคลื่นที่ 5 ของ พ.ศ. 2562 และในช่วงคลื่นที่ 6 ของ พ.ศ. 2562 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ระหว่างค่าความเป็นด่างกับค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2- ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.044	0.125	0.169	0.024	0.047
2560	0.033	0.045	0.027	0.000	0.000
2561	0.292	0.173	0.173	0.040	0.029
2562	0.091	0.000	0.055	0.063	0.002

จากตารางที่ 6 พบว่าค่าความเป็นต่างกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียมในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสนใจมากที่สุดที่ 0.292 ในช่วงคลื่นที่ 2 ของ พ.ศ. 2561 รองลงมาคือ 0.173 และ 0.169 ในช่วงคลื่นที่ 3 และช่วงคลื่นที่ 4 ของ พ.ศ. 2561 และในช่วงคลื่นที่ 4 ของ พ.ศ. 2559 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสนใจ (R^2) ระหว่างค่าฟอสเฟตกับค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.096	0.205	0.170	0.003	0.020
2560	0.070	0.002	0.022	0.005	0.000
2561	0.006	0.025	0.150	0.098	0.138
2562	0.011	0.027	0.161	0.079	0.167

จากตารางที่ 7 พบว่าค่าฟอสเฟตกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียมในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสนใจมากที่สุดที่ 0.205 ในช่วงคลื่นที่ 3 ของ พ.ศ. 2559 รองลงมาคือ 0.170 และ 0.167 ในช่วงคลื่นที่ 4 ของ พ.ศ. 2559 และในช่วงคลื่นที่ 6 ของ พ.ศ. 2562 ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสนใจ (R^2) ระหว่างค่าความเค็มกับค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.103	0.166	0.029	0.052	0.008
2560	0.007	0.047	0.129	0.015	0.006
2561	0.116	0.040	0.146	0.005	0.188
2562	0.004	0.143	0.077	0.079	0.088

จากตารางที่ 8 พบว่าค่าความเค็มกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียม ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสนใจมากที่สุดที่ 0.188 ในช่วงคลื่นที่ 6 ของ พ.ศ. 2561 รองลงมาคือ 0.166 และ 0.146 ในช่วงคลื่นที่ 3 ของ พ.ศ. 2559 และในช่วงคลื่นที่ 4 ของ พ.ศ. 2551 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสนใจ (R^2) ระหว่างค่าการละลายออกซิเจนกับค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.073	0.000	0.015	0.002	0.005
2560	0.107	0.161	0.268	0.158	0.056
2561	0.024	0.000	0.063	0.070	0.069
2562	0.036	0.012	0.110	0.037	0.056

จากตารางที่ 9 พบว่าค่าการละลายออกซิเจนกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียมในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจมากที่สุดที่ 0.268 ในช่วงคลื่นที่ 4 ของ พ.ศ. 2560 รองลงมาคือ 0.161 และ 0.158 ในช่วงคลื่นที่ 3 ของ พ.ศ. 2560 และในช่วงคลื่นที่ 5 ของ พ.ศ. 2560 ตามลำดับ

ตารางที่ 10 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ระหว่างค่าอุณหภูมิกับค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.355	0.038	0.13	0.16	0.063
2560	0.067	0.298	0.126	0.224	0.157
2561	0.278	0.040	0.252	0.057	0.201
2562	0.024	0.006	0.131	0.548	0.222

จากตารางที่ 10 พบว่าค่าอุณหภูมิกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียมในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจมากที่สุดที่ 0.548 ในช่วงคลื่นที่ 5 ของ พ.ศ. 2562 รองลงมาคือ 0.355 และ 0.298 ในช่วงคลื่นที่ 2 ของ พ.ศ. 2559 และในช่วงคลื่นที่ 3 ของ พ.ศ. 2560 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ระหว่างค่าความโปร่งใสค่าการสะท้อนพลังงาน ในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2562

พ.ศ.	Band 2	Band 3	Band 4	Band 5	Band 6
2559	0.008	0.070	0.011	0.203	0.072
2560	0.010	0.171	0.475	0.118	0.088
2561	0.105	0.105	0.217	0.178	0.277
2562	0.059	0.006	0.097	0.102	0.023

จากตารางที่ 11 พบว่าค่าความโปร่งใสกับค่าการสะท้อนพลังงานจากดาวเทียมในช่วงคลื่นที่ 2-ช่วงคลื่นที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจมากที่สุดที่ 0.475 ในช่วงคลื่นที่ 4 ของ พ.ศ. 2560 รองลงมาคือ 0.277 และ 0.217 ในช่วงคลื่นที่ 6 ของ พ.ศ. 2561 และในช่วงคลื่นที่ 4 ของ พ.ศ. 2561 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลภาพถ่ายจากดาวเทียมที่ใช้ในการประเมินปัจจัยด้านคุณภาพน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการใช้เพาะเลี้ยงหอยทะเล มีความสามารถในการตรวจสอบและหาความสัมพันธ์ของคุณภาพน้ำได้ ในช่วงคลื่นที่ 2 และ 3 (Xing-Ping Wen, 2011) จึงได้นำมาหาความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ค่าแอมโมเนีย ค่าไนโตรท ค่าไนเตรท ค่าความเป็นกรด-เบส ค่าความเป็นด่าง ค่าฟอสเฟต ค่าความเค็ม และค่าการละลายออกซิเจนในน้ำ เป็นปัจจัยทางด้านเคมี โดยพบว่าค่าแอมโมเนีย ไนโตรท ไนเตรท และฟอสเฟต เป็นปัจจัยของคุณภาพน้ำที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของหอยมากที่สุด ค่าแอมโมเนียมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจอยู่ที่ 0.187 ในช่วงคลื่นที่ 2 ค่าไนเตรทมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจอยู่ที่ .290 ในช่วงคลื่นที่ 3 และยังสามารถนำเข้าสู่สมการเพื่อคำนวณค่าไนโตรเจนทั้งหมด (Total Nitrogen: TN) ได้ โดยการใช้ค่า

ไนโตรเจนที่มีค่าสัมประสิทธิ์การดูดกลืนใจอยู่ที่ 0.348 ในช่วงคลื่นที่ 5 ค่าฟอสเฟตที่มีค่าสัมประสิทธิ์การดูดกลืนใจอยู่ที่ 0.255 ในช่วงคลื่นที่ 5 จะเห็นได้ว่ามีค่าสัมประสิทธิ์การดูดกลืนใจที่ใกล้เคียงกัน แต่ยังคงอยู่ในระดับที่น้อยมาก

ปัจจัยค่าการละลายออกซิเจนในน้ำและค่าความเป็นกรด-เบส มีความสอดคล้องการศึกษาของ Fernanda, Philippe, Adrielly และ Camila (2563) ได้มีการใช้ช่วงคลื่นที่ต่างๆ ของภาพถ่ายดาวเทียมและแปลงเป็นค่าการสะท้อนแสงของค่าการละลายออกซิเจนในน้ำในช่วงคลื่นที่ 2 4 6 และ 11 ในการศึกษา มีความสอดคล้องกับช่วงคลื่นที่ 4 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์การดูดกลืนใจอยู่ที่ 0.268 และค่าความเป็นกรด-เบส ในช่วงคลื่นที่ 1 3 6 และ 8 ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์การดูดกลืนใจมากที่สุดที่ระดับ 0.255 ในช่วงคลื่นที่ 5 ซึ่งในการศึกษาพบว่าการพบเจอในช่วงคลื่นที่ 6 เช่นกัน แต่ไม่ได้อยู่ระดับที่มากที่สุด ในส่วนของปัจจัยค่าความเป็นด่างและค่าความเค็ม ยังไม่อาจจะสรุปได้แน่ชัดว่ามีความสัมพันธ์ที่ระดับใด ซึ่งอาจจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม จากการศึกษาครั้งนี้พบว่ามีความสัมพันธ์การดูดกลืนใจที่ระดับ 0.292 ในช่วงคลื่นที่ 2 และค่าสัมประสิทธิ์การดูดกลืนใจที่ระดับ 0.188 ในช่วงคลื่นที่ 6 ตามลำดับ

ปัจจัยค่าอุณหภูมิและปัจจัยค่าความโปร่งใส ด้วยข้อจำกัดของดาวเทียมที่ใช้ในการศึกษานั้นไม่มีอุปกรณ์ตรวจวัดอุณหภูมิจึงใช้ค่าการสะท้อนพลังงานที่ได้จากภาพถ่ายดาวเทียมในการตรวจวัด พบว่ามีความสัมพันธ์การดูดกลืนใจที่ระดับ 0.548 ในช่วงคลื่นที่ 5 โดยมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงในทิศทางเดียวกัน ซึ่งอุณหภูมิมีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางเคมีบางประการในทะเลมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเข้มข้นของแสง ซึ่งถ้ามีปริมาณสารแขวนลอยในน้ำหรือปริมาณแพลงก์ตอนมากก็จะดูดแสงทำให้อุณหภูมิในบริเวณนั้นสูงขึ้น (จริยา อรรคบุตร และคณะ, 2558) ส่วนปัจจัยค่าความโปร่งใส มีค่าสัมประสิทธิ์การดูดกลืนใจที่ระดับ 0.475 ในช่วงคลื่นที่ 4 จากการศึกษาพบว่าในช่วงคลื่นที่สีแดงเป็นช่วงคลื่นที่มีความสัมพันธ์กับค่าความโปร่งใสมากที่สุด ซึ่งเป็นช่วงคลื่นที่ถูกประยุกต์ใช้ในการประมาณค่าความขุ่นของน้ำหลากได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธีรวัฒน์ สุวรรณเลิศเจริญ และคณะ (2563) โดยผลลัพธ์ที่ได้มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงในทิศทางที่แปรผกผันกัน อาจเนื่องมาจากการใช้ค่าเฉลี่ยของจุดตรวจวัดซึ่งมีการเก็บตัวอย่างในระดับความลึกที่ต่างกัน

จากการศึกษาพบว่าการหาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยคุณภาพน้ำทางด้านเคมีกับค่าการสะท้อนพลังงานจากภาพถ่ายดาวเทียม มีความยาวช่วงคลื่นที่ระหว่าง 490-740 nm. นั้น ซึ่งมีความสัมพันธ์ในการดูดกลืนใจที่น้อยมากและในบางปัจจัยที่ศึกษาอาจมีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามหรือไม่มีความสัมพันธ์กัน อาจจะไม่มีความเหมาะสมหรือมีความเหมาะสมน้อยในการพิจารณาเพื่อหาความสัมพันธ์กับค่าการสะท้อนพลังงานที่ได้จากภาพถ่ายดาวเทียมนั้น ซึ่งอาจจะต้องใช้ปัจจัย วิธีการวิจัย สถิติเชิงบรรยาย หรือสถิติเชิงอนุมานอื่นๆ เพื่อช่วยในการสนับสนุนในการนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย อีกทั้งยังสามารถใช้ในการกำหนดเชิงนโยบายในเบื้องต้นสำหรับการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและการวางแผนในการพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพน้ำในบริเวณที่ศึกษาได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาโดยแยกเป็นช่วงฤดูกาลต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยคุณภาพน้ำในแต่ละช่วงเวลาได้
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นประกอบด้วย เพื่อให้ปัจจัยด้านคุณภาพน้ำมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่น ปัจจัยเกี่ยวกับการแพร่กระจายของคลอโรฟิลล์เอ ปัจจัยทางกายภาพอื่นๆ เป็นต้น
3. ผลของการศึกษาค่าสัมประสิทธิ์ในการดูดกลืนใจ (R^2) ระหว่างปัจจัยด้านคุณภาพน้ำกับค่าการสะท้อนพลังงานจากภาพถ่ายดาวเทียมนั้น สามารถนำผลของการตรวจวัดคุณภาพน้ำที่ได้จากจุดตรวจวัด นำมาคาดการณ์และประเมินผลคุณภาพน้ำเบื้องต้นได้

เอกสารอ้างอิง

- กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง. (2560). **สถิติฟาร์มเพาะเลี้ยงหอยทะเล ประจำปี 2560 (ฉบับที่ 17/2561)**. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง กรมประมง.
- จรรยา อรรถบุตร และคณะ. (2558). **การติดตามการเปลี่ยนแปลงแหล่งที่ขบบริเวณอ่าวไทยตอนในด้วยการรับรู้จากระยะไกล**. การประชุมวิชาการนิสิตนักศึกษาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 8.
- ธีรวัฒน์ สุวรรณเลิศเจริญ และคณะ. (2563). การประเมินค่าความขุ่นของน้ำ จากภาพถ่ายดาวเทียม Sentinel-2 หลายช่วงเวลา เพื่อเพิ่มศักยภาพการประเมินคุณภาพน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม**, 16(2/2563), 74-93.
- นลพรรณ คำคงแสง และคณะ. (2562). การประยุกต์ใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียมเพื่อประเมินคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งบริเวณอ่าวพังงา จังหวัดพังงา. **วารสารสมาคมสำรวจข้อมูลระยะไกลและสารสนเทศภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย**, 20 (ฉบับพิเศษ), 317-330.
- ประกาศคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดเพชรบุรี เรื่อง กำหนดเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสำหรับกิจการการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควบคุม ประเภทการเพาะเลี้ยงหอยทะเล พ.ศ. 2560. (2560, 22 พฤษภาคม 2560). **ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 234 ตอนพิเศษ 137 ง น. 34)**. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/E/137/34.PDF>
- พระราชบัญญัติกำหนดเขตจังหวัดในอ่าวไทยตอนใน พ.ศ. 2502. (2502, 22 กันยายน 2502). **ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 76 ตอนที่ 92 น. 430-437)**. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2502/A/092/430.PDF>
- Chavez Jr, P.S. (1988). An improved dark-object subtraction technique for atmospheric scattering correction for multispectral data. **Remote Sensing of Environment**, 24, 459-479.
- Fernanda, M. C. P., Philippe, M., Adrielly, F. F. F. & Camila, C. A. (2020). Estimation of water quality in a reservoir from Sentinel-2 MSI and Landsat-8 OLI sensors. **ISPRS Annals of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences**, (V-3-2020), 400-408.
- Xing-Ping Wen and Xiao-Feng Yang (2011). **Monitoring of Water Quality Using Remote Sensing Data Mining**. Knowledge-Oriented Applications in Data Mining, 135-146.

นิติตระดับปริญญาตรี มนุษยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์

การจำแนกประเภทและการเปรียบเทียบสำนวนภาษาเกาหลีกับภาษาไทยที่มีคำว่า ‘ปาก’

The Categorization and Comparison of Korean and Thai Idioms

with the Words 입/ip/ and /pak/ ‘Mouth’

สุชานันท์ จอกจอหอ¹ศุภชัย ต๊ะวิชัย²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อจำแนกประเภททางความหมายของสำนวนที่มีคำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาพเหตุการณ์ที่มีความหมายเดียวกันที่สะท้อนจากการใช้สำนวนทั้งสองภาษา โดยใช้ทฤษฎีต้นแบบของ Eleanor Rosch (1971) และการตีความของ Langacker (2013) วิเคราะห์สำนวนจำนวน 135 สำนวน ประกอบด้วยสำนวนภาษาเกาหลีจากงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สำนวนเกาหลีที่เกี่ยวกับร่างกายของสิทธิณี ธรรมชัย (2558) และหนังสือ **관용어와 속담으로 배우는 한국어** ของวอนและอี (2563) จำนวน 72 สำนวน และสำนวนภาษาไทยจากหนังสือ สำนวนไทย โดยขุนวิจิตรมาตรา (2543) หนังสือสำนวนไทย (2513) และหนังสือภาษิต คำพังเพย สำนวนไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2553) จำนวน 58 สำนวน ผลการวิจัยพบว่าความหมายของคำว่า “입” ในสำนวนเกาหลี มี 6 ประเภท ได้แก่ การสื่อสาร อารมณ์ความรู้สึก การรับประทานอาหาร สภาพของคนและสิ่งของ รสนิยม และจำนวนคน และสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปาก” มี 4 ประเภท ได้แก่ การสื่อสาร สภาพของคนและสิ่งของ รสนิยม และกิริยาอาการ นอกจากนี้พบว่าสำนวนเกาหลีกับสำนวนภาษาไทยสัมพันธ์กับการตีความของผู้ใช้ภาษาดังนี้ คำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีความหมายเดียวกันและมีการตีความคล้ายกัน และคำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีความหมายเดียวกัน แต่มีการตีความแตกต่างกัน ผลที่ได้จากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย ภาษา ความคิด และวัฒนธรรมได้จากการพิจารณาสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีคำว่า “입” และ “ปาก”

คำสำคัญ: การจำแนกประเภททางความหมาย, การตีความ, ปาก, สำนวนเกาหลี, สำนวนไทย

Abstract

This article aims to categorize the meanings of Korean and Thai idioms with the words 입/ip/ and /pak/ which mean ‘mouth’, and to compare the scenes reflecting from the idioms with the same meaning in the two languages. For the theoretical frameworks, Eleanor Rosch’s (1971) Prototype Theory Langacker’s (2013) Construal were employed to analyse 130 idioms which comprises of 72 Korean idioms and 58 Thai idioms. The Korean idioms were taken from Thammachai’s (2015) study and Won and Lee’s (2020) book,

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต ภาควิชาเอเชียศึกษา (ภาษาเกาหลี) คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

entitled **관용어와 속담으로 배우는 한국어**. The Thai idioms are taken from Khun Vichit Matra's (2000) Thai idioms (1970) and The Royal Society of Thailand's (2010) Thai idioms, Proverb, Sayings.

The results reveal 6 semantic categories of the word **입**/ip/ in Korean idioms: communication, feelings and emotions, eating, characteristics of people and things, taste and the number of people. In Thai, 4 semantic categories of the word /pak/ were found: communication, taste, characteristics of people and things, and behaviours. Moreover, Korean and Thai idioms are related to the construal of the language users. There were the idioms in the two languages which have the same meaning and similar construal, and those which have the same meaning but different construal. This article also points out the relationship between the body part, language, thought and culture through Korean and Thai idioms with the word **입**/ip/ and /pak/.

Keywords: Categorization, Construal, mouth, Korean Idioms, Thai Idioms

บทนำ

คำพูดของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นชาติใดภาษาใดก็สามารถแบ่งออกกว้างๆ ได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นการพูดตรงไปตรงมา สื่อความหมายเข้าใจกันทันที และลักษณะที่สอง เป็นการพูดมีชั้นเชิง มีความหมายที่ไม่ตรงตามอักษรหรือแปลตามศัพท์ แต่เป็นถ้อยคำที่มีความหมายแฝงอยู่ในลักษณะที่ชวนให้ขบคิด ซึ่งผู้ฟังอาจเข้าใจความหมายได้ทันที ต้องคิดจึงจะเข้าใจ หรือบางครั้งคิดแล้วเข้าใจไปเป็นแบบอื่นหรือไม่เข้าใจเลยก็ได้ ซึ่งคำพูดที่เป็นชั้นเชิงเหล่านี้เรียกว่า “สำนวน” (ขุนวิจิตรมาตรา, 2543, น. 1)

จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นน่าสังเกตว่าสำนวนภาษาเกาหลีกับสำนวนภาษาไทยมีลักษณะร่วมกันบางประการคือ นำเอาส่วนของอวัยวะต่างๆ ทั้งภายในและนอกร่างกายมาใช้เป็นสำนวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนวนที่มีคำว่า “**입**” ในภาษาเกาหลีและคำว่า “ปาก” ในภาษาไทย นอกจากปากจะเป็นอวัยวะที่มองเห็นได้ชัดและเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายที่มีหน้าที่หลักคือการบริโภคอาหารแล้ว ยังมีความหมายในด้านการสื่อสารอื่นๆ ที่น่าสนใจ เช่น สำนวนภาษาเกาหลี ได้แก่ “**입이 험하다**” ‘ปากน่าเกลียด’ หมายถึง พูดหรือด่าด้วยคำหยาบ และ “**입이 많다**” ‘ปากมาก’ หมายถึง มีสมาชิกครอบครัวมาก จะเห็นได้ว่านอกจากคำว่า “**입**” ที่ปรากฏในสำนวนเกาหลี จะมีความหมายเกี่ยวกับการพูดและการสื่อสารแล้ว ยังแสดงความหมายเกี่ยวกับจำนวนคนได้อีกด้วย ในสำนวนภาษาไทยก็มีสำนวนที่มีคำว่า “ปาก” ที่แสดงถึงความหมายเรื่องการพูดและการสื่อสารเช่นเดียวกัน ได้แก่ ปากปลาร้า หมายถึง ‘พูดหรือด่าด้วยคำหยาบ’ และปากมาก หมายถึง ‘พูดมากซ้ำซาก’ จากการทบทวนวรรณกรรมด้านกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้วิจัยและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนที่น่าส่วนของอวัยวะร่างกายมาเปรียบเทียบในภาษาไทย ภาษาเกาหลี ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น ผู้วิจัยพบว่ามีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา 2 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นแรก คือ การศึกษาลักษณะทั่วไปของสำนวนทั่วไป สำนวนที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะในร่างกายทั้งหมดและสำนวนที่มีคำว่า “ใจ” และ “ตา” เปรียบเทียบความหมาย ตลอดจนภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การศึกษาของควอน (2537), สุมาลี ศรีปานเงิน (2543), วรรณิตา ถึงแสง (2545), สิทธิณี ธรรมชัย (2553), รวีวรรณ จิราภรณ์ไพศาล (2561), จาง (2563) แสดงให้เห็นว่าสำนวนในแต่ละภาษาสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างของความคิด วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมนั้นได้

ประเด็นที่สอง คือ การศึกษามโนทัศน์ ได้แก่ การศึกษาของ วรรณา ชินวิทย์ (2546), เบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน (2551), ปาร์ค (2558), สิทธิณี ธรรมชัย, พุทธชาติ โปธิบาล และอุมาภรณ์ สังขมาน (2561) และไตรทิพย์สุดา เสนาธรรม และศันสนีย์ เอกอัจฉริยา (2562) โดยใช้แนวคิดของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980; 2003) แสดงให้เห็นว่า มโนทัศน์ของคำว่า “ใจ”, “หน้า”, “ตา”, “หู”, “จมูก” และ “ปาก” สามารถขยายความหมายเป็นความหมายเชิงนามธรรมที่แสดงถึงกิจกรรมทางปัญญา อารมณ์ความรู้สึก หรือลักษณะนิสัย โดยมีการเปรียบเทียบความหมายเชิงนามธรรมดังกล่าว กับประสบการณ์ทางร่างกายซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ช่วยสร้างภาพในระบบความคิดของมนุษย์และนำเอาประสบการณ์เหล่านั้น มาใช้ในการสื่อสารเพื่อแสดงความหมายและความรู้สึกได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผู้วิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาลักษณะของสำนวน โครงสร้าง ตลอดจนที่มาของสำนวนและมโนทัศน์ที่แสดงถึงความคิดของกลุ่มคนในชนชาตินั้นๆ ผ่านการใช้สำนวนที่เกี่ยวกับอวัยวะต่างๆ ทั้งภายในและนอกร่างกาย คำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย มีความหมายหลากหลายประเภทและมุมมองของคนทั้งสองวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านภาพเหตุการณ์ที่ปรากฏในสำนวนทั้งสองภาษานั้น ด้วยความน่าสนใจดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าจำแนกประเภททางความหมายของสำนวนที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย และเปรียบเทียบการใช้คำว่า “**입**” ในสำนวนเกาหลี และคำว่า “**ปาก**” ในสำนวนไทยที่แสดงภาพเหตุการณ์ที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกันในสำนวนทั้งสองภาษา

หากพิจารณาจากสำนวนที่ปรากฏข้างต้นจะเห็นว่าทั้งสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย มักจะแสดงถึงความหมายที่เกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติในการเรื่องการพูดและการสื่อสารคล้ายกันแต่ให้ภาพเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น สำนวนเกาหลี “**입이 험하다**” ‘ปากน่าเกลียด’ ใช้คำว่า “**น่าเกลียด**” แสดงถึงลักษณะคำพูดที่หยาบคาย ในขณะที่สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน นำคำว่า “**ปาก**” มารวมกับ “**ปลาร้า**” ซึ่งปลาร้าเป็นอาหารไทยชนิดหนึ่งมีกลิ่นที่ไม่ดี ให้ภาพเหตุการณ์ว่าปากที่มีกลิ่นไม่ดีมีกลิ่นคล้ายปลาร้า จึงมักแสดงความหมายในทางที่ไม่ดี ในที่นี้หมายถึงการพูดจาหยาบคาย

นอกจากนั้นยังมีสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” เหมือนกัน แต่ความหมายของทั้งสองสำนวนนั้นแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เช่น สำนวนเกาหลี “**입이 많다**” ‘ปากมาก’ มีความหมายว่า มีสมาชิกครอบครัวมาก แต่สำนวนไทย “**ปากมาก**” มีความหมายว่า ‘พูดมากซ้ำซาก’ เมื่อนำมาวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น แสดงให้เห็นว่าคำว่า “**입**” ในสำนวนเกาหลี นอกจากจะมีความหมายด้านการสื่อสารแล้ว ยังมีความหมายเรื่องจำนวนคนได้ด้วย เนื่องจาก “**ปาก**” เป็นส่วนของร่างกายที่แต่ละคนมีหนึ่งปาก จึงสามารถใช้เป็นนามนัยเรียกจำนวนคนได้ ส่วนคำว่า “**ปาก**” ในสำนวนไทยหมายถึงการพูด ซึ่งการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การพูดดีก็ย่อมส่งผลดีให้แก่ผู้พูด ตรงกันข้ามกับการพูดไม่ดีจะทำให้ผู้พูดดูไม่ดีและเกิดปัญหาหรือสร้างความขัดแย้งได้ คำถามวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประการคือ ประการแรก สำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” สามารถจำแนกประเภททางความหมายได้อะไรบ้าง และประการที่สอง ภาพเหตุการณ์ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของคนเกาหลีและคนไทยอย่างไร ผลที่ได้จากการศึกษาจะทำให้เข้าใจวัฒนธรรมของคนทั้งสองชาติและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและผู้สนใจที่จะศึกษาสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยให้รู้และเข้าใจสำนวนเหล่านั้นมากขึ้น

การนำเสนอบทความนี้แบ่งออกเป็น 9 หัวข้อ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย กรอบความคิดที่ใช้วิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจำแนกประเภททางความหมายของสำนวนที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย
2. เพื่อเปรียบเทียบภาพเหตุการณ์ที่มีความหมายเดียวกันที่สะท้อนจากการใช้สำนวน

สมมติฐานของการวิจัย

1. สำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” มีความหมายเกี่ยวกับการสื่อสาร
2. สำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” มีความหมายทั้งเหมือนและต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมและมุมมองของคนเกาหลีกับคนไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจะศึกษาสำนวนที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยเท่านั้น สำนวนอื่นๆ ที่มีความหมายเกี่ยวกับการสื่อสารที่จะต้องใช้คำว่า “**입**” และ “**ปาก**” แต่ไม่ปรากฏคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในสำนวนนั้นๆ ผู้วิจัยจะไม่นำมาศึกษา โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ได้แก่

1. ข้อมูลสำนวนภาษาเกาหลีที่มีคำว่า “**입**”

สำนวนภาษาเกาหลีที่มีคำว่า “**입**” ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มาจากงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สำนวนเกาหลีที่เกี่ยวข้องกับร่างกายของสิทธิณี ธรรมชัย (2553) และหนังสือ **관용어와 속담으로 배우는 한국어** ของวอนและอี (2020) จำนวน 72 สำนวน (ดูที่ภาคผนวก)

2. ข้อมูลสำนวนภาษาไทยที่มีคำว่า “**ปาก**”

สำนวนภาษาไทยที่มีคำว่า “**ปาก**” ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เก็บรวบรวมจากหนังสือสำนวนไทย โดยขุนวิจิตรมาตรา (2513) หนังสือภาษิต คำพังเพย สำนวนไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช (2553) และหนังสือสำนวนไทย (2543) จำนวน 58 สำนวน (ดูที่ภาคผนวก)

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

1. **แนวคิดการจำแนกประเภททางความหมาย (categorization)** วิโรจน์ อรุณมานะกุล (2564, น. 406) กล่าวว่า การจัดประเภท (categorization) เป็นความสามารถพื้นฐานทางปริชาณที่มนุษย์มี เรามองและจัดกลุ่มของ instance ต่างๆ เป็นประเภท (category) ขึ้นมาได้ เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจ เพราะมโนทัศน์ (concept) เป็นสิ่งที่ได้จาก การจัดประเภท (categorization) ด้วย ประเภท (category) ในแบบที่มองกันทั่วไป (classical view) เป็นแบบที่เป็นเซตของลักษณะที่ต้องมีและมีพอ (necessary and sufficient feature) ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้กันในหมู่นักภาษาศาสตร์โครงสร้าง (structural semantics)

ทฤษฎีต้นแบบ (prototype theory) บัณฑิตกาญจ ตั้งภากรณ์ (2561, น. 78) อธิบายว่า แนวคิดทางภาษาศาสตร์ปริชาณ (cognitive semantics) ในการจำแนกประเภทความหมายมีทฤษฎีต้นแบบ (prototype theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นในช่วงกลางทศวรรษ 70 โดยเอเลนอร์ รอกซ์ นักจิตวิทยา ได้อธิบายไว้ว่า ความหมายของรูปคำนั้นเกิดจากการจัดหมวดหมู่หรือประเภทของแต่ละความหมายในคำคำนั้น โดยในการจัดประเภทนี้ความหมายของกลุ่มสมาชิกทุกประเภทจะมีคุณสมบัติร่วมหรือลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกัน แต่มีส่วนหนึ่งที่เป็นความหมายในกลุ่มสมาชิกต้นแบบ โดยที่ความหมายของคำ

ในสมาชิกกลุ่มนี้จะพื้นฐานหรือใจความหลักของความหมายในคำคำนั้น หรือที่เรียกว่า “ความหมายหลัก” ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญ เพราะมนุษย์จะใช้กลไกทางมโนทัศน์เข้าใจความหมายหลักเป็นพื้นฐานก่อนจนนำไปสู่การเข้าใจความหมายที่หลากหลายของคำคำนั้น ซึ่งสอดคล้องกับเทย์เลอร์ (Taylor, 1989 อ้างถึงใน บัณฑิตศึกษา ตั้งภาคกรณ, 2561, น. 78) ที่กล่าวว่า ความหมายของคำในกลุ่มสมาชิกต้นแบบจะมีลักษณะที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและนึกถึงได้ง่าย เด็กจะเรียนรู้และเข้าใจความหมายของคำในระดับนี้เป็นสิ่งแรกก่อน ทั้งยังเป็นพื้นฐานของความหมายที่หลากหลายในรูปคำนั้นอีกด้วย กล่าวคือความหมายหลักเป็นพื้นฐานของความหมายคำในระดับที่สูงขึ้น ฉะนั้นการเรียนรู้ความหมายหลักหรือความหมายในระดับพื้นฐานก่อน ถือเป็นสิ่งสำคัญของการเรียนรู้และเข้าใจความหมายของคำ

2. แนวคิดการตีความ (construal) แลงแอกเคอร์ (Langacker, 2013, น. 55 อ้างถึงใน ศุภชัย ตีระวิชัย, 2563, น. 63) กล่าวว่า ความหมายของถ้อยคำ (expression) ที่แสดงออกมาในรูปของภาษามีได้มีเฉพาะสิ่งที่อยู่ในความคิดของมนุษย์ (conceptual content) เท่านั้น แต่ยังเสนอวิธีตีความ (construe) ด้วย การตีความ หมายถึง ความสามารถที่มนุษย์เข้าใจเหตุการณ์เดียวกันด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Langacker, 2013, น. 43 อ้างถึงใน ศุภชัย ตีระวิชัย, 2563, น. 63)

แลงแอกเคอร์ (Langacker, 2016, p. 2 อ้างถึงใน ศุภชัย ตีระวิชัย, 2563, น. 63) ได้ยกเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ประกอบด้วยวัตถุ 2 ชิ้น ได้แก่ โต๊ะ กับ ชาม ผู้ใช้ภาษาอาจเรียบเรียงความคิดออกมาเป็นภาษาแตกต่างกัน เช่น A bowl is on the table. On the table is a bowl. หรือ The table has a bowl on it. (Langacker, 2017, p. 3 อ้างถึงใน ศุภชัย ตีระวิชัย, 2563, น. 63) แม้ว่าจะเห็นเหตุการณ์เดียวกัน แต่อาจแสดงจุดสนใจ (focus of attention) แตกต่างกันได้ เรียกว่าตีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ประโยคแรกจุดสนใจอยู่ที่ ชาม มากกว่า โต๊ะ ประโยคที่สองจุดสนใจอยู่ที่ สถานที่ หรือตำแหน่งที่วัตถุต่างๆ วางอยู่ และประโยคสุดท้ายจุดสนใจอยู่ที่ โต๊ะมากกว่า ชาม ปรัชญาการตีความนี้ ล้วนเป็นผลมาจากการตีความทั้งสิ้น (ศุภชัย ตีระวิชัย, 2563, น. 63)

การที่มนุษย์มองสิ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่เป็นสิ่งเดียวกันหรือเหตุการณ์เดียวกัน แต่อาจจะตีความ (construe) สิ่งหรือเหตุการณ์เหล่านั้นแตกต่างกันตามประสบการณ์หรือภูมิหลังของผู้ใช้ภาษานั้น ซึ่งมีปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหลายมิติ ได้แก่ การเลือก (selection) ความเด่นชัด (prominence) มุมมอง (perspective) ความเป็นพลวัต (dynamicity) และจินตนาการ (imagination) (Langacker, 2000; 2016; 2017 อ้างถึงใน ศุภชัย ตีระวิชัย, 2563, น. 70-71) การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้มิติของการตีความจำนวน 3 มิติดังนี้

2.1 การตีความกับการเลือกใช้รูปภาษา เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ขึ้นอยู่กับขอบเขตและความเฉพาะเจาะจง ผู้ใช้ภาษาจะเป็นผู้กำหนดรายละเอียด การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน มนุษย์มักพบการเลือกใช้ภาษาในลักษณะนี้บ่อยครั้ง เช่น “นักฟุตบอลทีมชาติชาวไทยเล่นดี” กับ “กองหลังทีมชาติชาวไทยเล่นดี” ประโยคทั้งสองต่างกล่าวถึงเหตุการณ์เดียวกัน แต่เลือกใช้คำในประโยคแตกต่างกัน ประโยคแรกเลือกใช้คำว่า “นักฟุตบอล” ซึ่งมีความหมายค่อนข้างกว้าง ส่วนประโยคที่สองเลือกใช้ภาษาที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น คือ “นักฟุตบอลที่เล่นตำแหน่งกองหลัง” หากผู้ใช้ภาษาต้องการให้รายละเอียด ที่เฉพาะเจาะจงมากกว่านี้ อาจระบุชื่อบุคคลซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น (ศุภชัย ตีระวิชัย, 2563, น. 72)

2.2 การตีความกับความเด่นชัด เมื่อพิจารณาในโครงสร้างภาษา มนุษย์อาจพบเห็นความไม่สมมาตร (asymmetries) ที่เกิดขึ้นในภาษา โดยเฉพาะเรื่องความเด่นชัดของประโยค กล่าวคือ ส่วนที่ถูกขบเน้น (profile) จะเกี่ยวข้องกับจุดสนใจแรก (trajector) และ “ฐาน” (base) จะเกี่ยวข้องกับจุดสนใจรอง (landmark) (ศุภชัย ตีระวิชัย, 2563, น. 72-73) เมื่อพิจารณาในภาษาไทยก็มีคำในลักษณะนี้คือการเรียงลำดับคำในประโยค ซึ่งมีทั้งความหมายเปลี่ยน เช่น กู้กดหมา และ หมากัดงู แต่ก็มีประโยคอยู่ไม่น้อยที่ดูเหมือนว่าจะเปลี่ยนลำดับคำได้ โดยไม่เปลี่ยนความหมายหลักของประโยค (ศุภชัย ตีระวิชัย, 2563, น. 76)

2.3 การตีความกับมุมมอง เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการมอง (viewing arrangement) ประกอบด้วยการรับรู้ (perception) และการทำความเข้าใจ (conception) ปัจจัยสำคัญของการตีความที่แตกต่างกันไปส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับจุด

การมอง (vantage point) คือ มอง ณ จุดไหน หรือมองจากสถานที่ใด มิฉะนั้นเชื่อว่าหากมองในจุดการมองที่แตกต่างกัน การตีความก็จะแตกต่างกันไปด้วย (ศุภชัย ต๊ะวิชัย, 2563, น. 77)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดการจำแนกประเภททางความหมาย (categorization) ของ Rosch (1971)

1.2 แนวคิดการตีความ (construal) ของ Langacker (2013)

2. เก็บข้อมูลของสำนวนที่มีคำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย

เก็บข้อมูลสำนวนภาษาเกาหลีที่มีคำว่า “입” จากงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สำนวนเกาหลีที่เกี่ยวกับร่างกาย ของสิทธิณี ธรรมชัย (2553) และหนังสือ **관용어와 속담으로 배우는 한국어** ของวอนและอี (2020) จำนวน 72 สำนวน และสำนวนภาษาไทยที่มีคำว่า “ปาก” จากหนังสือสำนวนไทย โดยขุนวิจิตรมาตรา (2513) หนังสือสำนวนไทย (2543) และหนังสือภาษิต คำพังเพย สำนวนไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2553) จำนวน 58 สำนวน รวมทั้งสิ้น 130 สำนวน

3. วิเคราะห์ข้อมูล

3.1 จำแนกประเภททางความหมายของสำนวนที่มีคำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยตามประเภทความหมาย ได้แก่ การพูด จำนวนคน ความสนใจ และการรับประทานอาหาร เป็นต้น

3.2 วิเคราะห์เหตุการณ์เดียวกันระหว่างภาษาเกาหลีกับภาษาไทย

4. สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสำนวนที่มีคำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนเกาหลีที่มีคำว่า “입” จำนวน 72 สำนวน และสำนวนไทยที่มีคำว่า “ปาก” จำนวน 58 สำนวน ผลการศึกษาสำนวนที่มีคำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยสามารถสรุปดังนี้

1. ผลการจำแนกประเภททางความหมายของสำนวนที่มีคำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีต้นแบบมาวิเคราะห์สำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยว่า คำว่า “입” และ “ปาก” ที่ปรากฏในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

1.1 คำว่า “입” ในสำนวนเกาหลีสามารถแบ่งประเภททางความหมายออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1.1.1 คำว่า “입” ในสำนวนเกาหลีที่มีความหมายว่า การสื่อสาร ดังตัวอย่าง

(1) **입 만 살다** ปาก เท่านั้น มีชีวิต

ปากเท่านั้นที่มีชีวิต ‘ดีแต่พูดแต่ไม่ทำตามที่พูด’

(2) **입 밖-에 내다** ปาก ข้างนอก-ตัวบ่งชี้สถานที่ส่ง ส่งออกนอกปาก ‘พูด’

จากตัวอย่าง (1) ปากเท่านั้นที่มีชีวิต กล่าวคือมีแค่อวัยวะปากที่ใช้ในการพูดได้เท่านั้น แต่อวัยวะอื่นๆ ใช้การไม่ได้ และตัวอย่าง (2) ส่งออกนอกปาก กล่าวคือสิ่งที่ออกไปจากปากนั้นคือคำพูด ซึ่งตัวอย่างทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “**입**” ว่าหมายถึงการพูดสื่อสาร

1.1.2 คำว่า “**입**” ในสำนวนเกาหลี ที่มีความหมายว่า อารมณ์ความรู้สึก ดังตัวอย่าง

(3) **입을 벌리다** ปาก-ตัวบ่งชี้กรรม **อ้า**
อ้าปาก ‘ตกใจมาก’

(4) **입이 귀밑 까지 찢어지다** ปาก-ตัวบ่งชี้ประธาน **ได้หู**
จนถึง **ฉีก** ปากฉีกไปถึงใต้หู ‘ตีใจมาก’

จากตัวอย่าง (3) อ้าปาก กล่าวถึงการแสดงความรู้สึกที่คนเราตกใจมากๆ และปากก็เปิดอ้าไว้เช่นนั้น และตัวอย่าง (4) ปากฉีกไปถึงใต้หู กล่าวถึงการเปรียบเทียบที่ว่าการแสดงความรู้สึกของคนเราที่ตีใจมากๆ แล้วยิ้มออกมากว้าง เสียจนยาวลึกไปถึงใต้หู ซึ่งตัวอย่างทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “**입**” ว่าหมายถึง อารมณ์ความรู้สึก

1.1.3 คำว่า “**입**” ในสำนวนเกาหลี ที่มีความหมายว่า การรับประทานอาหาร ดังตัวอย่าง

(5) **입에 대다** ปาก-ตัวบ่งชี้สถานที่ **แตะ**
แตะปาก ‘กิน ตุ่ม’

จากตัวอย่าง (5) แตะปาก กล่าวคือปากที่เป็นอวัยวะที่ใช้ในการรับประทานอาหารต่างๆ เปรียบเสมือนการนำอาหารมาใส่ปากและกินไปในที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “**입**” ว่าหมายถึง การรับประทานอาหาร

1.1.4 คำว่า “**입**” ในสำนวนเกาหลี ที่มีความหมายว่า สภาพของคนและสิ่งของ ดังตัวอย่าง

(6) **입에서 젖내가 나다** ปาก-ตัวบ่งชี้สถานที่
กลิ่นน้ำนม-ตัวบ่งชี้ประธาน **มี** มีกลิ่นน้ำนมที่ปาก ‘ยังเด็กอยู่’

(7) **입에 품칠을 하다** ปาก-ตัวบ่งชี้สถานที่
แป้งเปียก -ตัวบ่งชี้กรรม **ทา** ทาแป้งเปียกที่ปาก ‘อยู่อย่างไม่มีจะกิน’

จากตัวอย่าง (6) มีกลิ่นน้ำนมที่ปาก กล่าวถึงการเปรียบเทียบคนที่ยังอ่อนด้อยประสบการณ์ ยังคงสภาพเหมือนเด็ก และตัวอย่าง (7) ทาแป้งเปียกที่ปาก กล่าวถึงสภาพของบุคคลที่ไม่มีอาหารตกถึงท้อง ซึ่งตัวอย่างทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “**ปาก**” ว่าหมายถึง สภาพของคนหรือสิ่งของ

1.1.5 คำว่า “**입**” ในสำนวนเกาหลี ที่มีความหมายว่า รสนิยม ดังตัวอย่าง

(8) **입이 높다** ปาก-ตัวบ่งชี้ประธาน **สูง**
ปากสูง ‘ชอบทานแต่อาหารดีๆ และอร่อย’

(9) **입에 맞다** ปาก-ตัวบ่งชี้สถานที่ **พอดี**
พอดีปาก ‘ตรงตามรสนิยม’

จากตัวอย่าง (8) ปากสูง กล่าวคือการใช้รสสัมผัสเกี่ยวกับการกินที่สูง อยากรับประทานแต่อาหารที่ดี และอร่อย และตัวอย่าง (9) พอดีปาก กล่าวถึงสิ่งต่างๆ ที่ทำให้เกิดความพอใจหรือสิ่งนั้นตรงตามรสนิยม ส่วนใหญ่มักใช้ร่วมกับอาหาร เช่น **음식이 입에 맞다** หมายถึง ฉันทชอบอาหารนี้ ซึ่งตัวอย่างทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “**입**” ว่าหมายถึง รสนิยม ความชอบ ความพึงพอใจ

1.1.6 คำว่า “**입**” ในสำนวนเกาหลี ที่มีความหมายว่า จำนวนคน ดังตัวอย่าง

(10) **입-이 많다** ปาก-ตัวบ่งชี้ประธาน มาก
ปากมาก ‘มีสมาชิกครอบครัวมาก’

จากตัวอย่าง (10) ปากมาก กล่าวคือปากที่แสดงถึงจำนวนคน ซึ่งมาจากการที่คนเรามีปากเพียงแค่ว่าหนึ่งปากเท่านั้น จึงสามารถใช้นับแทนตัวคนจริงๆ ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “**입**” ว่าหมายถึงจำนวนคน

1.2 คำว่า “ปาก” ในสำนวนไทยสามารถแบ่งประเภททางความหมายออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1.2.1 คำว่า “ปาก” ในสำนวนไทย ที่มีความหมายว่า การสื่อสาร ดังตัวอย่าง

(11) พุดดีเป็นศรีแก่ปาก ‘พุดดีเป็นที่นิยมชมชอบ’
(12) ปากเป็นแม่ค้าปลา ‘พุดจาใช้คำต่างๆ หยาบๆ’

จากตัวอย่าง (11) พุดดีเป็นศรีแก่ปาก กล่าวถึงการสั่งสอนว่าหากคนใดพุดดีก็จะดีมีแต่สิ่งดี ๆ เข้ามา มีแต่คนนิยมชมชอบไม่มีคนเกลียดชัง และตัวอย่าง (12) ปากเป็นแม่ค้าปลา กล่าวถึงการเปรียบเปรยคนที่พุดจาหยาบคาย เนื่องจาก แม่ค้าขายปลาในตลาดมักจะใช้วาจาที่ไม่ไพเราะในการสื่อสารระหว่างแม่ค้าด้วยกันเองและลูกค้า ซึ่งตัวอย่างทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “ปาก” ว่าหมายถึง การพุดสื่อสาร

1.2.2 คำว่า “ปาก” ในสำนวนไทย ที่มีความหมายว่า สภาพของคนและสิ่งของ ดังตัวอย่าง

(13) แค้จุมกมาปาก ‘ใกล้มากๆ’
(14) ปากไม่ลั่นกลั่นน้ำมัน ‘ยังเป็นเด็ก’

จากตัวอย่าง (13) แค้จุมกมาปาก กล่าวถึงบางสิ่งบางอย่างที่อยู่ใกล้กันมากๆ เนื่องจากระยะห่างระหว่างจุมกและปากมันอยู่ใกล้กันมาก และตัวอย่าง (14) ปากไม่ลั่นกลั่นน้ำมัน กล่าวถึงการเปรียบเปรยคนที่ยังอ่อนด้อยประสบการณ์ ยังคงสภาพเหมือนเด็กๆ ซึ่งตัวอย่างทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “ปาก” ว่าหมายถึง สภาพของคนหรือสิ่งของ

1.2.3 คำว่า “ปาก” ในสำนวนไทย ที่มีความหมายว่า รสนิยม ดังตัวอย่าง

(15) เปรี้ยวปาก ‘อยากรกิน’

จากตัวอย่าง (15) เปรี้ยวปาก กล่าวถึงความรู้สึกอยากกินสิ่งที่เคยกินซึ่งเป็นของชอบ บางครั้งใช้ในแสดงความรู้สึกของคนที่ไม่ได้กินในสิ่งที่เคยกิน เช่น บุหรี่ หนัก เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “ปาก” ว่าหมายถึง รสนิยม ความชอบ ความพอใจ

1.2.4 คำว่า “ปาก” ในสำนวนไทย ที่มีความหมายว่า กิริยาอาการ ดังตัวอย่าง

(16) ขุดด้วยปาก ถากด้วยตา ‘แสดงอาการเหยียดหยามทั้งวาจาและสายตา’

จากตัวอย่าง (16) ขุดด้วยปาก ถากด้วยตา กล่าวถึงกิริยาอาการของคนแสดงอาการเหยียดหยามผู้อื่นด้วยคำพูดไม่ดีและสายตาที่มองผู้อื่นต่ำต้อยกว่าตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “ปาก” ว่าหมายถึง กิริยาอาการ

2. ผลการเปรียบเทียบภาพเหตุการณ์สำนวนที่มีคำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีความหมายเดียวกัน

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการตีความ (construal) ซึ่งใช้มิติการเลือก ความเด่นชัด และมุมมองในการเปรียบเทียบภาพเหตุการณ์ที่คนเกาหลีกับคนไทยมีการตีความผ่านสำนวนที่มีคำว่า “입” และ “ปาก” ที่มีความหมายเดียวกัน ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่าสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยมีลักษณะการอธิบายเหตุการณ์แตกต่างกันจำนวน 4 เหตุการณ์ ได้แก่

2.1 เหตุการณ์เกี่ยวกับการพูดในสิ่งที่ดี

สำนวนเกาหลีกล่าวถึงประเด็นการพูดดีโดยใช้คำว่า “꿀” หมายถึง ‘น้ำผึ้ง’ ร่วมกับคำว่า “ปาก” เป็นสัญลักษณ์ของความหวาน ซึ่งในที่นี้สื่อความหมายถึงคำพูดดี เช่น “입에 꿀을 바른 말” ‘คำพูดที่ทาน้ำผึ้งที่ปาก’ หมายถึง คำพูดที่ฟังแล้วสบายใจ แต่ในสำนวนไทยที่กล่าวถึงประเด็นการพูดดีจะใช้คำว่า “หวาน” ร่วมกับคำว่า “ปาก” สำนวน “ปากหวาน” จึงแสดงถึงการพูดในสิ่งที่ดี

2.2 เหตุการณ์เกี่ยวกับการพูดในสิ่งที่ไม่ดี

สำนวนเกาหลีกล่าวถึงประเด็นการพูดไม่ดี พูดหยาบคายโดยใช้คำว่า “더럽다” หมายถึง ‘สกปรก’ และ “무섭다” หมายถึง ‘น่ากลัว’ ร่วมกับคำว่า “ปาก” เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งไม่ดี ซึ่งในที่นี้สื่อความหมายถึงคำพูดหยาบ เช่น “입이 더럽다” ‘ปากสกปรก’ หมายถึง พูดจาร้ายกาจ และ “입이 무섭다” ‘ปากน่ากลัว’ หมายถึง พูดทำร้ายจิตใจคนอื่น แต่ในสำนวนไทยที่กล่าวถึงประเด็นการพูดในสิ่งที่ไม่ดี มักจะใช้คำที่แสดงถึงลักษณะคำที่สื่อความหมายในทางที่ไม่ดีร่วมกับ คำว่า “ปาก” เช่น “ปากจัด”, “ปากบอน”, “ปากร้าย”, “ปากปลาร้า”, “ปากเป็นกรรไกร”, “ปากเป็นแม่คำปลา” และ “ปากหอยปากปู” เพื่ออธิบายถึงการพูดจาหยาบคาย พูดแต่สิ่งที่ไม่ดีออกมา

2.3 เหตุการณ์เกี่ยวกับความลับ

สำนวนเกาหลีกล่าวถึงประเด็นความลับ ในด้านการเก็บรักษาความลับใช้คำที่แสดงถึงอาการเก็บปิดกันไว้ ร่วมกับ คำว่า “ปาก” เช่น “입에 반창고를 붙이다” ‘ปิดพลาสติกที่ปาก’, “입에 자물쇠를 채우다” ‘ล็อกกุญแจที่ปาก’, “입을 다물다” และ “입을 봉하다” ‘หุบปาก’ และ “입을 막다” ‘อุดปาก’ เป็นการบ่งบอกว่ามีบางสิ่งมาปิดที่ปากไว้เพื่อไม่ให้แพร่กระจายความลับออกมา แต่ในสำนวนไทยที่กล่าวถึงประเด็นการเก็บรักษาความลับใช้คำว่า “พราง” เป็นของมีคม ร่วมกับคำว่า “จัด” เป็นการทำให้บางสิ่งเผยออก ร่วมกับคำว่า “ปาก” สำนวน “พรางจัดปากไม่ออก” จึงแสดงให้เห็นภาพเหตุการณ์ที่แม้จะมีของมีคมมาจ่อที่ปาก ก็ไม่ยอมปริปากพูดอะไรออกมาเลย ในด้านการเปิดเผยความลับ สำนวนเกาหลีใช้ คำว่า “열다” หมายถึง ‘เปิด’ ร่วมกับคำว่า “ปาก” เป็นสัญลักษณ์ของการเปิดเผยบางสิ่งออกมา “입을 열다” ‘เปิดปาก’ หมายถึง พูดความลับทุกอย่างออกมา แต่ในสำนวนไทยใช้คำว่า “โป่ง” หมายถึง อาการที่พูดโพล่งออกมาโดยไม่ได้ระมัดระวังปากหรือพูดเปิดเผยสิ่งที่ไม่ควรพูดออกมา ร่วมกับคำว่า “ปาก” สำนวน “ปากโป่ง” จึงแสดงให้เห็นภาพเหตุการณ์ที่ปากที่โพล่งทุกสิ่งออกมาหมด จึงใช้เปรียบเทียบกับคนที่ปากไม่ดีเก็บความลับไม่อยู่

2.4 เหตุการณ์เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของคน

สำนวนเกาหลีกล่าวถึงประเด็นสภาพความเป็นอยู่ของคนโดยใช้คำว่า “거미줄 치다” หมายถึง ‘ชักใยแมงมุม’ ร่วมกับคำว่า “ปาก” เป็นสัญลักษณ์ของความเก่า ไม่ได้ใช้งานนาน ในที่นี้หมายถึงปากที่ไม่มีอาหารเข้ามาเลย จนมีใยแมงมุมเต็มไปหมด “입에 거미줄 치다” ‘ชักใยแมงมุมที่ปาก’ หมายถึง อุดอาก แต่ในสำนวนไทยกล่าวถึงประเด็นสภาพความเป็นอยู่ของคนโดยใช้คำว่า “แห้ง” ร่วมกับคำว่า “ปาก” สำนวน “อดอยากปากแห้ง” จึงแสดงให้เห็นภาพเหตุการณ์ของสภาพคนที่อดอยาก ไม่มีอาหารกิน

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกประเภททางความหมายของสำนวนที่มีคำว่า “입” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยและเปรียบเทียบภาพเหตุการณ์ที่มีความหมายเดียวกันที่สะท้อนจากการใช้สำนวนทั้งสองภาษา โดยเก็บ

ข้อมูลสำนวนภาษาเกาหลีจากงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สำนวนเกาหลีที่เกี่ยวข้องกับร่างกายของสิทธิณี ธรรมชัย (2558) และหนังสือ **관용어와 속담으로 배우는 한국어** ของวอนและอี (2563) และสำนวนภาษาไทยจากหนังสือสำนวนไทย โดยขุนวิจิตรมาตรา (2543) หนังสือสำนวนไทย (2513) และหนังสือภาษิต คำพังเพย สำนวนไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2553) โดยใช้ทฤษฎีต้นแบบ ของRosch (1971) และแนวคิดการตีความ (construal) ของ Langacker (2013) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การจำประเภททางความหมายของสำนวนมีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย สามารถแบ่งได้ดังนี้

1.1 ความหมายของคำว่า “**입**” ในสำนวนเกาหลีสามารถแบ่งได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ การสื่อสาร เช่น “**입 밖에 내다**” ‘ส่งออกนอกปาก’ หมายถึง พูด; อารมณ์ความรู้สึก เช่น “**입을 가리다**” ‘ปิดปาก’ หมายถึง อาย; การรับประทานอาหาร เช่น “**입에 대다**” ‘แตะปาก’ หมายถึง กิน ต้ม; สภาพของคนและสิ่งของ เช่น “**입에서 젖내가 나다**” ‘มีกลิ่นน้ำนมที่ปาก’ หมายถึง ยังเด็กอยู่; รสนิยม เช่น “**입이 높다**” ‘ปากสูง’ หมายถึง ชอบทานแต่อาหารดีๆ และอร่อย และจำนวนคน ได้แก่ “**입이 많다**” ‘ปากมาก’ หมายถึง มีสมาชิกครอบครัวมาก เป็นต้น

1.2 ความหมายของคำว่า “**ปาก**” ในสำนวนไทยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ การสื่อสาร เช่น “**น้ำท่วมปาก**” หมายถึง ‘พูดไม่ออก เพราะเกรงว่าจะมีภัยแก่ตนหรือผู้อื่น’; สภาพของคนและสิ่งของ เช่น “**ปอกกล้วยเข้าปาก**” หมายถึง ‘ง่าย สะดวก’; รสนิยม เช่น “**เปรี้ยวปาก**” หมายถึง ‘อยากกิน’ และกิริยาอาการ เช่น “**ซุดด้วยปาก ถากด้วยตา**” หมายถึง ‘แสดงอาการเหยียดหยามทั้งวาจาและสายตา’ เป็นต้น

2. การเปรียบเทียบภาพเหตุการณ์สำนวนที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีความหมายเดียวกันและมองภาพเหตุการณ์แตกต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็น 4 เหตุการณ์ ได้แก่

2.1 เหตุการณ์เกี่ยวกับการพูดในสิ่งที่ดี เช่น สำนวนเกาหลี “**입에 꿀을 바른 말**” ‘คำพูดที่ทำน้ำผึ้งที่ปาก’ หมายถึง คำพูดที่ฟังแล้วสบายใจ กับสำนวนไทย “**ปากหวาน**” หมายถึง ‘พูดจาอ่อนหวาน’

2.2 เหตุการณ์เกี่ยวกับการพูดในสิ่งที่ไม่ดี เช่น สำนวนเกาหลี “**입이 더럽다**” ‘ปากสกปรก’ หมายถึง พูดจาร้ายๆ กับสำนวนไทย “**ปากจัด**” หมายถึง ‘พูดจาหยาบค้าย’

2.3 เหตุการณ์เกี่ยวกับความลับ เช่น “**입을 봉하다**” ‘หุบปาก’ หมายถึง เก็บความลับ กับสำนวนไทย “**พรางปากไม่ออก**” หมายถึง ‘เก็บความลับ’

2.4 เหตุการณ์เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของคน เช่น สำนวนเกาหลี “**입에 거미줄 치다**” ‘ชักใยแมงมุมที่ปาก’ หมายถึง อดอยาก กับสำนวนไทย “**อดอยากปากแห้ง**” หมายถึง ‘อดอยาก’

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง สำนวนที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย พบประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งนำมาอภิปราย ดังนี้

ประการแรก คือ การวิเคราะห์ความหมายของสำนวนที่มีคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยพบว่าคำว่า “**입**” และ “**ปาก**” ในภาษาเกาหลีกับภาษาไทย แม้ว่าจะส่วนใหญ่จะสื่อความหมายในเรื่องการพูดสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งเป็นการบอกพฤติกรรมต่างๆ ที่ใช้ปากในการพูดคล้ายกัน เช่น พูดมาก ไม่พูด เก็บรักษาความลับและเปิดเผยความลับ แต่ก็มีจุดแตกต่างกันที่ว่าในสำนวนไทยมักจะสอดแทรกการสั่งสอนตักเตือนว่าสิ่งใดสมควรแก่การพูดหรือไม่สมควรพูดเข้าไปด้วย อาจเป็นเพราะว่าปากเป็นอวัยวะที่สำคัญที่ใช้สื่อสารระหว่างกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (สิทธิณี ธรรมชัย, พุทธชาติ โปธิบาล และอุมาภรณ์ สังขมาน, 2561: 108) ที่ได้ศึกษาเรื่อง อุปลักษณะนิทัศน์ของ **입** (ip) ‘ปาก’ ในภาษาเกาหลี โดยผลการวิจัยพบว่า คนเกาหลีมีนิทัศน์เกี่ยวกับปากในแง่ของการแสดงลักษณะของคำพูดหรือ

ความคิดเห็นต่างๆ ดังนั้นจึงมีการนำปากมาเปรียบเทียบกับกรพุดสื่อสารและยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของอาทิศย์ จิตรโท (2557, น. 136) ได้กล่าวถึงคำว่า “ปาก” ว่าเป็นอวัยวะที่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตและสร้างความสุขได้ เมื่อใช้พูดในทางที่เหมาะสม แต่ก็อาจเกิดเรื่องร้ายหรือเรื่องที่ไม่พึงประสงค์ได้เช่นเดียวกัน หากใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควร เช่น “ปากเอกเลขโทหนังสือตรีชั่วดีเป็นตรา” และ “พูดดีเป็นศรีแก่ปาก” เป็นต้น

ประการที่สอง คือ ความสัมพันธ์ของภาษากับการตีความจากสำนวนที่มีคำว่า “**입**” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย พบว่าสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีความหมายเหมือนกัน เป็นสำนวนที่สื่อความหมายในเรื่องการสื่อสารและสภาพของคนและสิ่งของ ซึ่งการตีความของคนเกาหลีกับคนไทยเกี่ยวกับปากในสำนวนมีความแตกต่างกันจำนวน 4 เหตุการณ์ ได้แก่ เหตุการณ์เกี่ยวกับการพูดในสิ่งที่ดี เหตุการณ์เกี่ยวกับการพูดในสิ่งที่ไม่ดี เหตุการณ์เกี่ยวกับความลับ และเหตุการณ์เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของคน นอกจากนี้ยังพบว่ามีสำนวนที่มีคำว่า “**입**” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทยที่มีความหมายเหมือนกันและมีการตีความภาพเหตุการณ์เดียวกัน เช่น ลักษณะของคนที่ยังเป็นเด็กอยู่ ในสำนวนเกาหลี “**입에서 젖내가 나다**” ‘มีกลิ่นน้ำนมที่ปาก’ เช่นเดียวกับสำนวนไทย “ปากไม่สิ้นกลิ่นน้ำนม” ที่ใช้กลิ่นน้ำนมสื่อความหมายถึงคนที่ยังเป็นเด็กอยู่ จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าคนเกาหลีกับคนไทยมีการตีความทางภาษาที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม ซึ่งอาจมีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกันไปตามระบบความคิดที่ถูกปลูกฝังกันมาช้านานของชนชาตินั้นๆ อีกทั้งบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ผู้ใช้ภาษาในฐานะผู้ตีความอาจมองสิ่งเดียวกันแต่ไม่ตรงกันได้และส่วนที่เหมือนกันก็สะท้อนให้เห็นความเป็นสากลของการใช้สำนวนที่มีคำว่า “ปาก” เช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ แลงแอกเคอร์ (Langaker, 2000; 2016; 2017 อ้างถึงใน ศุภชัย ติยะวิชัย, 2563: 70) ที่ว่ามิติการตีความ คือ การที่มนุษย์ มองสิ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่เป็นสิ่งเดียวกันหรือเหตุการณ์เดียวกัน แต่อาจจะตีความ (construal) สิ่งหรือเหตุการณ์เหล่านั้นแตกต่างกันตามประสบการณ์หรือภูมิหลังของผู้ใช้ภาษานั้น อาจกล่าวได้ว่าการศึกษานี้มีคำว่า “**입**” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย สามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่เชื่อมโยงและแตกต่างกันของภาษาเกาหลีกับภาษาไทยทั้งในด้านภาษา ทักษะคิดตีความ และวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของคนทั้งสองชาติ ซึ่งสอดคล้องกับปัจจุบันที่การเรียนการสอนภาษาเกาหลีในประเทศไทยและภาษาไทยในประเทศเกาหลีได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น การเรียนรู้ข้ามภาษาจากการเข้าใจสำนวน โดยเฉพาะสำนวนที่มีคำเกี่ยวกับปากมักจะแสดงถึงลักษณะของการพูดการสื่อสาร ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจทัศนคติความคิดและวัฒนธรรมที่คนในชนชาตินั้นๆ ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาได้อย่างแท้จริงมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย “สำนวนที่มีคำว่า “**입**” และ “ปาก” ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนไทย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับผู้ที่กำลังเรียนหรือสอนภาษาเกาหลีหรือภาษาไทย เพื่อใช้ในการเรียนการสอนสำนวนต่างๆ ได้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจำแนกประเภททางความหมายของคำเรียกอวัยวะอื่นๆ ในสำนวนเกาหลีกับสำนวนภาษาอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์). (2543). **สำนวนไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนภาษาและวัฒนธรรมสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- ควน ขุนชิล. (2537). **สำนวนเกาหลีและสำนวนไทย: การศึกษาเปรียบเทียบ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- จาง เจีย. (2563). การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับร่างกาย. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**, 13(2), 99-109.
- ไตรทิพย์สุตา เสนาธรรม และศันสนีย์ เอกอัจฉริยา. (2562). มโนอุปลักษณ์ “หน้า” ในสำนวนจีน. **วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**, 12(1), 47-65.
- บัณฑิตกาญจ ตั้งภรณ์. (2561). การประยุกต์ความรู้ทางอรรถศาสตร์ปริชานกับการสอนคำหลายความหมายในภาษาจีนสำหรับผู้เรียนชาวไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 37(1), 78.
- เบญญาทิพย์ ศุภะกะลิน. (2551). อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์คำเกี่ยวกับอวัยวะในภาษาจีนกับภาษาไทย. **วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม**, 7(1), 184-210.
- ปาร์ค คยองอิน. (2558). มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาเกาหลี. **วารสารศิลปศาสตร์**, 15(2), 199-210.
- รวีวรรณ จิราภรณ์ไพศาล. (2561). **สำนวนจีนที่มีคำเกี่ยวกับอวัยวะ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาเอเชียศึกษา, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). **ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรรณภา ชินวิทย์. (2546). **ความหมายเปรียบ “หน้า” เปรียบเทียบภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณิดา ถึงแสง. (2545). **การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนกับสำนวนไทยที่มีคำบอกอวัยวะ “ตา”**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาจีน, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีโรจน์ อรุณมานะกุล. (2562). **ศาสตร์แห่งภาษา: ความเป็นมาและพัฒนาการ**. ภาควิชาภาษาศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภชัย ต๊ะวิชัย. (2563). **คำบุพบท “แก่”: การศึกษาเชิงประวัติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สง่า กาญจนาคพันธุ์. (นามแฝง). (2513). **สำนวนไทย**. กรุงเทพมหานคร: รวมสาสน์.
- สิทธิณี ธรรมชัย. (2558). **การวิเคราะห์สำนวนเกาหลีที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย**. งานวิจัยภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิทธิณี ธรรมชัย, พุทธชาติ โปธิบาล และอุมาภรณ์ สังขมาน. (2561). อุปลักษณ์มโนทัศน์ของ 눈 (nun) ‘ตา’ 귀 (kwi) ‘หู’ 코 (kho) ‘จมูก’ และ 입 (ip) ‘ปาก’. **วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม**, 6(2), 94-108.
- สุมาลี ศรีปานเงิน. (2543). **การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่มีคำว่า 心 (心) “ใจ” กับสำนวนไทยที่มีความหมายตรงกัน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาจีน, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาทิตย์ จิตรโท. (2557). การเปรียบเทียบสำนวนที่เกี่ยวข้องกับปากในภาษาไทยและภาษาสเปน. **วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**, 31(1), 134-146.
- 원은영. 이경아. (2020). **관용어와 속담으로 배우는 한국어**. 도서출판 참.

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 ส่วนวนภาษาเกาหลีที่มีคำว่า ‘입’

입만 뻥긋하면	입에 발린 소리 (말)	입을 막다	입이 더럽다
입만 살다	입에 붙이다	입을 봉하다	입이 떨어지지 않다
입만 성하다	입에서 신물이 나다	입을 모으다	입이 뜨다
입만 아프다	입에서 입으로	입을 벌리다	입이 무겁다
입 밖에 내다	입에서 젓내가 나다	입을 삐죽이다	입이 많다
입 안의 소리	입에 익다	입을 열다	입이 무섭다
입에 거미줄 치다	입에 자물쇠를 채우다	입을 열자나 빼고 있다	입이 바르다
입에 거품을 내다	입에 침도 마르기 전에	입을 틀어막다	입이 벌어지다
입에 거품을 물다	입에 침이 마르다	입이 가볍다	입에 붙다
입에 곰팡이가 슬다	입에 품칠을 하다	입이 거칠다	입이 빠르다
입에 꿀을 바른 말	입을 가리다	입이 걸다	입이 싸다
입에 달고 다니다	입을 나불대다	입이 궁금하다	입이 쓰다
입에 달라붙다	입을 내밀다	입이 심심하다	입이 얼어붙다
입에 담다	입이 석자나 나오다	입이 귀밑까지 찢어지다	입이 열 개라도
입에 담지 못하다	입을 놀리다	입이 찢어지다	입이 질다
입에 대다	입을 다물다	입이 근질근질하다	입이 짧다
입에 맞다	입을 다물지 못하다	입이 높다	입이 험하다
입에 반창고를 붙이다	입을 떼다	입이 닳다	입이 험프다

ตารางที่ 2 ส่วนวนภาษาไทยที่มีคำว่า ‘ปาก’

กินอยู่กับปาก อายอยู่กับท้อง	ปลาหมอตายเพราะปาก	ปากปลาร้า	ปากยาว	พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง
ซูดด้วยปาก ถากด้วยตา	ปอกกล้วยเข้าปาก	ปากเป็นกรรไกร	ปากร้าย	พออ้าปากก็เห็นลิ้นไก่
คันปาก	ปากกล้า	ปากเป็นช่องกระแต	ปากว่าตาขยิบ	พูดดีเป็นศรีแก่ปาก
แค่จุมพมาปาก	ปากกัตตีนถีบ	ปากเป็นซังยन्द	ปากโว	มือถือสาก ปากถือศีล
เงยหน้าอ้าปาก	ปากแข็ง	ปากเป็นต้อยหอย	ปากหวาน	ยิ้มด้วยปากถากด้วยตา
ตบปากตบคำ	ปากคนยาวกว่าปากกา	ปากเป็นแม่ค้าปลา	ปากหวานกันเปรี้ยว	ละเลงขนมเบื้องด้วยปาก
ต่อปากต่อคำ	ปากจัด	ปากเปราะ	ปากหอยปากปู	เล่นกับหมา หมาเลียปาก
ตามใจปากมากหนี่	ปากฉีกถึงใบหู	ปากเปียกปากแฉะ	ปากเอกละโทหนังสือตรี ชั่วดีเป็นตรา	ลิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น
ตามใจปากลำบากท้อง	ปากตลาด	ปากโป้ง	ปิดปาก	อดอยากปากแห้ง
ตีฝีปาก	ปากบอน	ปากพระร่วง	เปรี้ยวปาก	อ้อยเข้าปากข้าง
น้ำท่วมปาก	ปากเบา	ปากมาก	พรั่งปากไม่ออก	
เนื้อเข้าปากเสีย	ปากปราศรัยน้ำใจเชือดคอ	ปากไม่สิ้นกลิ่นน้ำนม	พลั่งปากเสียศีล	

ความทรงจำของคนไทยช่วงเขมรอพยพ พ.ศ. 2518-2536
ในนวนิยายเรื่อง จำหลักไว้ในแผ่นดินของ กฤษณา อโศกสิน

Thai People's Memories of Cambodian Refugee Crisis during 1975-1993
in the Novel Chamlak Wai Nai Phaendin by Krisna Asoksin

ณิชากร คำดี¹

สิริชญา คอนกรีต²

บทคัดย่อ

นวนิยายเรื่อง *จำหลักไว้ในแผ่นดิน* ของกฤษณา อโศกสิน จัดเป็นนวนิยายที่ถ่ายทอดความทรงจำทางประวัติศาสตร์ของไทยช่วงเขมรอพยพได้อย่างน่าสนใจ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความทรงจำของคนไทยช่วงเขมรอพยพ ปี พ.ศ. 2518-2536 และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างไทยและกัมพูชา โดยเก็บข้อมูลจากนวนิยายเรื่อง *จำหลักไว้ในแผ่นดิน* ของกฤษณา อโศกสิน ตีพิมพ์ครั้งที่ 4 ปี พ.ศ. 2550 ผลการศึกษาพบว่าความทรงจำสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การถ่ายทอดความทรงจำของคนเขมรที่อพยพมาชายแดนไทย 2) ความทรงจำช่วงตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา รุ่งเรือง และ 3) ความทรงจำบาดแผลของคนเขมรที่ต้องสูญเสียอัตลักษณ์ ทั้ง 3 ประเด็นนี้ล้วนเป็นความทรงจำที่ไม่ปรากฏในประวัติศาสตร์กระแสหลัก แต่เป็นความรู้สึกเจ็บปวดของคนเขมรที่ตกอยู่ในสถานะคนพลัดถิ่น นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างไทยและกัมพูชา กล่าวคือ กฤษณา อโศกสิน ได้สร้างตัวละครที่เป็นคนไทยและคนเขมรเพื่อนำเสนอบทบาทในการแก้ไขปัญหาเขมรอพยพทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านการทหาร และด้านมนุษยธรรม สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจคือผู้ให้ความช่วยเหลือและผู้รับความช่วยเหลือ

คำสำคัญ: กฤษณา อโศกสิน, เขมรอพยพ, ความทรงจำ, ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

Abstract

The novel, *Chamlak Wai Nai Phaendin* written by Krisna Asoksin, is one of the novels that interestingly portrays Thai people's memories of the Cambodian Refugee Crisis. The purposes of this research are to investigate the memories of Thai people towards the Cambodian Refugee Crisis during 1975-1993 and to analyze the power relations between Thailand and Cambodia from the 4th edition of Krisna Asoksin's novel, *Chamlak Wai Nai Phaendin*, published in 2007. The results suggest that there were three memories found in the novel: 1) memories of the Cambodian refugees who migrated to the Thai border, 2) memories during the prosperity of the trade market at the Thai-Cambodian border, and 3) those related to the traumas of losing the Cambodian identity. Although all three memories are not presented in the mainstream history, they are painful memories of the Cambodians diasporas. In addition, the results demonstrate the power relations between Thailand and Cambodia. That is, Krisna Asoksin created a Thai

¹ นักศึกษาหลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

protagonist and a Cambodian protagonist to illustrate the roles in solving three aspects of the Cambodian Refugee Crisis: politics, military, and humanitarian. These aspects reflect the power relations of the ones who offer help and those who receive it.

Keywords: *Krisna Asoksin, Cambodian refugees, memories, power relations*

บทนำ

การทบทวนอดีตด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ทำให้มนุษย์รับรู้เรื่องราวที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น แต่การแสวงหาความเป็นจริงจากการเปรียบเทียบหลักฐานที่มีอยู่เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่น่าเชื่อถือ ทำให้หลักฐานหรือข้อมูลบางส่วนที่ไม่เป็นทางการตกหล่นหายไป ด้วยเหตุนี้ การศึกษาความทรงจำจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยรักษาคำบอกเล่า ข้อมูลหรือความทรงจำของคนส่วนน้อยไม่ให้เลือนหายไปจากสังคม แพทริเซีย ฮัมพ์ นักเขียนชาวอเมริกันชี้ให้เห็นว่า “การบันทึกความทรงจำมีพลังมหาศาลในทางการเมือง หากเราไม่จดบันทึกประวัติศาสตร์ให้หลากหลาย จะมีคนบางกลุ่มครอบครองความทรงจำทางสังคม และกักขังเราไว้ภายใต้ความทรงจำชุดเดียว” (Hampl, 1996, น. 201-211 อ้างถึงใน จุฬารัตน์ ดำรงวิจิตรธรรม, 2016, น. 25) การศึกษาความทรงจำร่วมกับวรรณกรรมจึงเป็นโอกาสอันดีที่จะทำให้มองเห็นความทรงจำชุดอื่นอันไม่ได้ถูกกล่าวถึงให้คนทั่วไปรับรู้ได้มากขึ้น

นวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดิน ประพันธ์โดย สุกัญญา ชลศึกษ์ ภายใต้นามปากกา กฤษณา อโศกสิน ได้บอกเล่าเรื่องราวชีวิตของคนเขมรที่อพยพมายังชายแดนไทยช่วงแผ่นดินกัมพูชาแตกแยกในปี พ.ศ. 2518-2536 โดยนำข้อมูลจากหลากหลายแหล่งนำมาประกอบสร้างโครงเรื่อง ทั้งหนังสือ เอกสารทางประวัติศาสตร์ นิตยสารการเมือง คำบอกเล่าของผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ รวมถึงการลงพื้นที่จริง นวนิยายเรื่องนี้จึงเปรียบเสมือนการรวบรวมพื้นที่ความทรงจำของคนไทยที่มีต่อเหตุการณ์เขมรอพยพ และเป็นความทรงจำที่ไม่ค่อยถูกบอกเล่าถึงผู้คนยุคปัจจุบัน ผู้ประพันธ์มีความตั้งใจที่จะนำเสนอภาพความยากลำบากของคนเขมรที่สูญเสียแผ่นดินเกิด ความรับผิดชอบของประเทศไทยในฐานะคนกลาง อีกทั้งยังเป็นกระบอกเสียงให้แก่แพทย์ พยาบาล และหน่วยงานที่คอยรักษามนุษยธรรมในค่ายอพยพ ให้คนอ่านได้รำลึกถึงคุณค่าของคนกลุ่มนี้ นอกเหนือไปจากเกมการเมืองหรือการแบ่งแยกชั่วอำนาจที่ผู้คนส่วนใหญ่ได้ศึกษาผ่านประวัติศาสตร์ฉบับทางการ

สิ่งที่โดดเด่นในนวนิยายเรื่องนี้คือการสร้างตัวละครหลักที่เป็นทั้งคนไทยและคนเขมรให้เป็นตัวดำเนินเนื้อเรื่อง โดยมีตัวละครเจ้าหญิงโสคนเทีย เชื้อพระวงศ์กัมพูชาเป็นภาพแทนของชาวกัมพูชานับหมื่นที่เดินเท้าอพยพสู่ชายแดนไทย และมีตัวละครคู่กับมณฑาทอง เป็นภาพแทนของคนไทยในฐานะผู้ช่วยเหลือ แม้ภายในเนื้อหาจะมีการบอกเล่าความรู้สึกนึกคิดของคนเขมร ทั้งทางด้านความสูญเสีย ความเจ็บปวด และความยากลำบากในฐานะคนพลัดถิ่นผ่านตัวละครชาวเขมร ถึงอย่างนั้นเรื่องราวทั้งหมดก็ถูกบอกเล่าผ่านความคิดของผู้ประพันธ์ที่เป็นชาวไทย ทำให้ปรากฏความทรงจำระดับปัจเจกบุคคลตามผู้ประพันธ์เลือกที่จะหยิบยกมาเขียนซ้ำหรือถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางวรรณศิลป์

ตัวบทวรรณกรรมจะทำหน้าที่ถ่ายทอดความทรงจำให้ติดอยู่ในความทรงจำของผู้อ่าน (Rigney, 2016, p. 73 อ้างถึงใน นัทธนัย ประสานนาม, 2019, น. 85) นวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดินทำหน้าที่รื้อฟื้นความทรงจำในพื้นที่ชายแดนไทยกับกัมพูชา ช่วงที่สงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 กำลังคุกรุ่นอยู่บนดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกเหนือจากเหตุการณ์ทางการเมือง คนไทยมีการรับรู้ภาพจำของผู้อพยพชาวเขมรที่มาอาศัยอยู่ในชายแดนไทยไว้อย่างไร ซึ่งทั้งหมดจะสะท้อนออกมาให้เห็นถึงความทรงจำร่วมของคนไทยที่มีต่อเหตุการณ์เขมรอพยพ เป็นการเผยให้เห็นถึงความทรงจำอันไม่ค่อยถูกบอกเล่าในประวัติศาสตร์กระแสหลัก และการใช้วรรณศิลป์ถ่ายทอดความทรงจำเหล่านั้นเอง ทำให้อารมณ์ความรู้สึกที่ส่งผ่านตัวละครไม่ได้ถูกกลืนหายไปกลายเป็นสิ่งที่ไร้ความหมายในการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาความทรงจำของคนไทยช่วงเขมรอพยพในนวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดิน เพื่อที่จะรู้ว่ามีการนำเสนอความทรงจำร่วมของคนไทยที่มีต่อเหตุการณ์นี้ไว้อย่างไร มีเหตุการณ์ใดที่ถูกลืมเลือนหรือไม่ปรากฏในประวัติศาสตร์กระแสหลัก การสร้างตัวละครที่เป็นตัวแทนระหว่างสองเชื้อชาติทั้งคนไทยและคนเขมร ทำให้มีการแสดงออกถึงมุมมองและความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาตามบทบาทหรือทัศนคติที่เปิดเผยผ่านตัวละครอย่างไร ถือเป็นสิ่งน่าสนใจที่ให้ผู้อ่านและผู้วิจัยมองเห็นอีกชุดความคิดหนึ่งอันตตะกอนมาจากการรับรู้ข้อมูลหรือเรื่องราวของผู้ประพันธ์ จนกลายมาเป็นการผลิตและถ่ายทอดความทรงจำซ้ำผ่านตัวบทนวนิยายเรื่อง จำหลักไว้ในแผ่นดิน ของ กฤษณา อโศกสิน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความทรงจำของคนไทยช่วงเขมรอพยพ พ.ศ. 2518-2536 ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดิน
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างไทยและกัมพูชาอันปรากฏในนวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดิน

สมมติฐานของการวิจัย

นวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดินนำเสนอความทรงจำช่วงเขมรอพยพมายังชายแดนไทยไว้หลากหลายแง่มุม ทั้งเหตุการณ์บ้านเมือง การกำหนดนโยบายต่อผู้ลี้ภัย สภาพสังคมและเศรษฐกิจตามเขตชายแดนไทยหลังจากที่รับผู้อพยพเข้ามา ผู้ประพันธ์มีการใช้วรรณศิลป์บอกเล่าอารมณ์ ความรู้สึก และมุมมองผ่านตัวละคร ทำให้ปรากฏความทรงจำในลักษณะที่เจ็บปวดของคนไทยและเขมรที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม นอกจากนี้การบอกเล่าเรื่องราวผ่านตัวละครที่มีเชื้อชาติไทยและกัมพูชาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสองประเทศอันไม่ได้ถูกกล่าวถึงออกมาโดยตรง

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาจากนวนิยายเรื่อง จำหลักไว้ในแผ่นดิน ประพันธ์โดย กฤษณา อโศกสิน ตีพิมพ์ครั้งที่ 4 ปี 2550

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ศึกษาจากการวิเคราะห์ตัวบทนวนิยาย ประกอบกับเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ช่วงเหตุการณ์เขมรแดง ประวัติศาสตร์ไทยและกัมพูชาในการนำมาวิเคราะห์อ้างอิง โดยนำแนวทางการศึกษาพื้นที่ความทรงจำของ Nora (1989 อ้างถึงใน นัทธนัย ประสานนาม, 2562) และการวิจารณ์แนวหลังอาณานิคมของ Lynn (2005 อ้างถึงใน นัทธนัย ประสานนาม, 2550) มากำหนดกรอบและขยายแนวคิดให้ชัดเจนมากขึ้น ก่อนเรียบเรียงเนื้อหาเชิงพรรณนาวิเคราะห์ และนำเสนอในรูปแบบบทความวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความทรงจำของคนไทยช่วงเขมรอพยพในนวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดิน ผลการศึกษาพบว่า มีการนำเสนอความทรงจำของคนไทยที่มีต่อเหตุการณ์เขมรอพยพอันไม่ค่อยถูกกล่าวถึงในประวัติศาสตร์กระแสหลัก ภาพจำ ความรู้สึก และบาดแผลของคนเขมรผ่านมุมมองของคนไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ การนำเสนอภาพจำของคนเขมรยามอพยพมายังแผ่นดินไทย ช่วงการค้าอำเภอรัญประเทศรุ่งเรือง และปัญหาจากการสูญเสียปัญญาชนชาวเขมร นอกจากนี้ยังมีการเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาผ่านรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. จำหลักไว้ในแผ่นดิน ในฐานะพื้นที่ความทรงจำของคนไทยช่วงเขมรอพยพ

หลังจากที่เวลาผ่านไปเกือบ 30 ปี นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ส่งผู้อพยพชาวเขมรกลุ่มสุดท้ายเดินทางกลับมามตุภูมิ ในปี พ.ศ. 2536 มีบันทึกเอกสารฉบับทางการของไทยที่กล่าวถึงเรื่องราวนี้เป็นส่วนน้อย ในขณะที่เหตุการณ์เขมรอพยพมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ไทยเป็นอย่างมาก และเป็นเหตุการณ์ที่ควรค่าแก่การรับรู้ของคนไทย เนื่องจากเหตุการณ์นี้มีความสำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงเป็นภาพลักษณ์ทางด้านมนุษยธรรมของไทยต่อสายตาของประชาคมโลก ความทรงจำบนพื้นที่ที่เคยเกิดขึ้นหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์เหล่านี้ ต่างเลือนหายไปตามกาลเวลา นวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดินจึงมีคุณค่าในฐานะพื้นที่ความทรงจำของคนไทยช่วงเขมรอพยพ ที่มีการประพันธ์ออกมาหลังจากเหตุการณ์จริงสิ้นสุดลงไม่นาน ผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1.1 สิ้นหวัง หวาดระแวง: การถ่ายทอดความทรงจำของคนเขมรยามอพยพมายังแผ่นดินไทย

นวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดิน มีความแตกต่างจากสื่อหรือนวนิยายเล่มอื่นที่ใช้เหตุการณ์ช่วงเขมรแดงหรือสงครามกลางเมืองกัมพูชาเป็นฉากหลัง เนื่องจากไม่ได้มุ่งนำเสนอภาพของชาวเขมรที่กำลังประสบกับชะตากรรมภายในประเทศหรือฉากที่ตัวละครกำลังอพยพหนีตายมายังฝั่งชายแดนไทย แต่เน้นการนำเสนอภาพของชาวเขมรหลังจากอพยพเข้ามายังชายแดนไทยได้สำเร็จ ด้วยเหตุนี้ จึงปรากฏความทรงจำในสิ่งที่คนเขมรต้องประสบพบเจอหลังจากรอดชีวิตมาจากกัมพูชาหรือหน่วยลาดตระเวนที่คอยตรวจจับคนข้ามชายแดน ในเนื้อเรื่องเจ้าหญิงโสคนเทียและพระญาติซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของผู้อพยพระลอกแรก ได้ฉายให้เห็นถึงสภาพความสิ้นหวังและเหนื่อยล้า เนื่องจากไม่รู้ว่าจะชะตากรรมของตนเองจะเป็นอย่างไรต่อไป ตัวละครและชาวบ้านไทยที่ได้พบผู้อพยพเป็นกลุ่มแรก จึงให้ความช่วยเหลือผู้อพยพเป็นอย่างดี แต่ก็ไม่ได้แสดงท่าทีเห็นอกเห็นใจนัก เนื่องจากรัฐบาลยังไม่ประกาศเรื่องการรับผู้อพยพ และสุมิความต้องการที่จะแจ้งทางการไทยก่อนเป็นอันดับแรก สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายของประเทศไทยที่ไม่ต้องการรับภาระผู้อพยพชาวเขมรในตอนต้นตั้งตัวบทที่สูงกล่าวกับเจ้าหญิงโสคนเทียว่า “คุณยังไม่ได้เล่าเลยว่า ข้ามเขตมายังไง...คุณทราบไหมว่า คุณเข้ามาอย่างผิดกฎหมาย รัฐบาลไทยอาจประกาศเร็วๆ นี้ก็ได้ว่าไม่พึงประสงค์ให้บุคคลต่างด้าว ไม่ว่าสัญชาติใด อพยพหนีภัยเข้ามาในราชอาณาจักร...” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 27)

ด้วยความที่ประเทศไทยซึ่งขณะนั้นมี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ยังไม่มีนโยบายรับผู้อพยพจากประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งการรับผู้อพยพยังต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ผู้อพยพระลอกแรกจึงต้องใช้ชีวิตกันอย่างตามมีตามเกิด (หม่อมราชวงศ์เบญจมาภรา ไกรฤกษ์, 2547, น. 198) เจ้าหญิงโสคนเทีย รวมถึงพระญาติจึงต้องใช้ชีวิตอย่างหลบซ่อนในระยะแรก ด้วยสถานะที่เป็นคนพลัดถิ่นทำให้เกิดความรู้สึกคิดถึงบ้านและสิ้นหวัง นอกจากนี้ยังต้องรับความรู้สึกหวาดระแวงจากคนไทย เนื่องจากผู้อพยพเขมรจะนำภัยคอมมิวนิสต์เข้ามา ช่วงเวลานั้นสงครามเวียดนามเพิ่งสิ้นสุดลง และคนไทยยังคงหวาดกลัวคอมมิวนิสต์จากการโฆษณาชวนเชื่อในสมัยการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แม้ตัวบทจะไม่มีกรกล่าวถึงโดยตรงแต่จากการวิเคราะห์ความคิดของตัวละครไทย ปรากฏว่าคนไทยมีความกังวลถึงเรื่องผู้อพยพเขมรจะยึดถือแนวคิดคอมมิวนิสต์หรือเป็นสายลับญวน มากกว่าจะมาเปิดเป็นนรพยากรในการดำรงชีพ เนื่องจากการโฆษณาชวนเชื่อทำให้ภาพของคอมมิวนิสต์ญวน หรือ พวกญวน ถูกผลิตซ้ำให้เห็นถึงความน่ากลัวโหดร้ายและมุ่งล้มล้างความเป็นไทย (เจนรินทร์ นามวงศ์, 2563, น. 94) ดังที่สุคตยสังเกตุเจ้าหญิงโสคนเทียว่าไม่ใช่ชาวบ้านธรรมดา และอาจจะทำงานให้กับพวกเขมรแดงที่ได้รับการสนับสนุนจากญวนในการยึดครองอำนาจ ดังตัวบท

หวังว่า หล่อนจะไม่ใช้ใครสักคนที่ทำงานให้เขมรแดง

115 รหัสกล่าวเตือน ‘ต้องสอบปากคำให้แน่ๆ ว่าเป็นราชวงศ์ ขอให้สิ้นสงสัยเท่านั้นว่าคนกลุ่มนี้ไม่ได้ปลอมตัว’

ธมไป...สาวญวนสายลับเข้ามา ‘ทำงาน’ ตามอำเภอชายแดน มาเป็นนางโลม หมอนวด

หญิงเสิร์ฟ นักร้อง...เพื่อล้วงความลับจากทหาร...ยามเมื่อขาดสติเปลี่ยงพลั่ว

(กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 76)

ผู้อพยพเขมรที่รอดชีวิตจากการข้ามเขตแดนจึงต้องประสบกับความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตรจากคนไทย และเมื่อคนเขมรอพยพข้ามมาถึงฝั่งไทยแล้ว สิ่งที่ต้องระมัดระวังมากที่สุดคือการถูกดักปล้นทรัพย์สินจากคนไทยที่ดักรออยู่ตามแนวชายแดน เจ้าหญิงโสคนเทียและพระญาติที่อพยพเข้ามาต้องคอยเฝ้าทรัพย์สินที่น่าติดตัวมาไม่ห่าง ผู้อพยพชาวเขมรจะนำทรัพย์สินที่ติดตัวมาได้เย็บซ่อนไว้ตามตะเช็บเสื้อ โดยส่วนมากจะเป็นทองที่ยังคงมีมูลค่ามากกว่าเงินสกุลเรียลของกัมพูชาตัวละครเปร์รี่ นารี ผู้อพยพชาวเขมรระลอกสองก็เป็นผู้ประสบกับการถูกชิงทรัพย์สินด้วยเช่นกัน แม้จะไม่มีกรกล่าวถึงว่าผู้ร้ายเป็นคนชาติไหนก็ตาม “นารีสอดใส่ทองคำสามเส้นเล็กและจีเพเซอร์ห้อยคอหนึ่งอันไว้ภายในตะเช็บเสื้อที่ยาวคลุมสะโพก ดังนั้น คนร้ายจึงเพียงแต่ถลกชิงเสื้อผ้าสามี่ไปเท่านั้น...” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 194)

การที่คนเขมรถูกคนไทยจับปล้นตามชายแดนนั้น ไม่ค่อยถูกกล่าวถึงในมุมมองของประวัติศาสตร์ไทย นอกเหนือไปจากการที่คนเขมรอพยพเข้ามาอย่างผิดกฎหมายและบันทึกที่แสดงให้เห็นว่าคนเขมรถูกชิงทรัพย์สินจากคนเขมรด้วยกันเอง หรือภัยอันตรายที่เกิดจากโจรผู้ร้ายกัมพูชา อย่างไรก็ตามมีการกล่าวถึงประเด็นนี้ในงานวิจัยของอมรา พงคาพิชญ์, พลศักดิ์ จิรโกรศิริ และธเนศ วงศ์ยานนาวา (2525) ที่ศึกษาการเปรียบเทียบผู้อพยพทางบกในค่ายอพยพคนลาว คนเขมร และคนเวียดนาม พบว่าหลังจากที่คนเขมรอพยพข้ามเข้ามาฝั่งไทย คนเขมรมักจะถูกชาวบ้านทางฝั่งไทยรวมกลุ่มกันคอยดักปล้นตามป่าตามเขา จากการสอบถามผู้อพยพก็พบว่ามีการปล้นเกิดขึ้นจริงและส่วนมากเป็นคนในพื้นที่ชายแดนฝั่งไทย เรื่องการจับปล้นเอาทรัพย์สินของคนเขมรจึงเป็นความทรงจำที่คนไทยไม่อยากจะกล่าวถึง หรือเป็นความทรงจำที่คนไทยพยายามจะลบเลือนออกไปในช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์นั้น อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้ถ่ายทอดเพื่อที่จะเสนอมุมมอง ความรู้สึกของคนเขมรให้ชัดเจนและสมจริงมากที่สุด ถึงสิ่งที่พวกเขาต้องเผชิญยามข้ามเขตแดนมาถึงฝั่งไทยแล้ว โดยพยายามนำข้อเท็จจริงจากข้อมูลทางฝั่งเขมรมาถ่ายทอดอย่างปราศจากอคติ

นอกจากคนเขมรจะต้องประสบกับความยากลำบากในการลี้ภัย รวมถึงระมัดระวังการถูกดักปล้นตามเขตชายแดน คนเขมรยังต้องรับมือกับความเกลียดชังยามมาอาศัยอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน เจ้าหญิงโสคนเทียเมื่ออพยพมาถึงประเทศไทยแล้ว ได้มีความคิดที่จะปกปิดว่าตนเองเป็นคนเขมร ดังบทสนทนาที่พูดคุยกับสุว่า “เพราะรู้ดี คนไทยเกลียดเขมรมาแต่ไหนแต่ไร แล้วนี่...ฉันก็ไม่อยากให้ใครรู้ว่าฉันเป็นคนเขมร” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 99) การที่ตัวละครโสคนเทียมีแนวคิดแบบนี้ มาจากการรำลึกถึงประวัติศาสตร์ระหว่างชาติไทยกับกัมพูชาที่มีมาตั้งแต่อดีต และในเนื้อหา มีการกล่าวถึงความคิดของตัวละครไทยที่ใส่ใจกับคนเขมรเรื่องขอมแปรพักตร์ ทำให้ตัวละครไทยส่วนมากไม่เห็นด้วยกับการช่วยเหลือคนเขมรและมองว่าคนเขมรเชื่อใจไม่ได้ โดยในเนื้อหาผู้เขียนมักจะเสนอมุมมองทางฝั่งไทยและเขมรที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ในอดีต เพื่อที่จะคอยแทรกแนวคิดที่สมจริงให้แก่ผู้อ่าน อย่างไรก็ตาม การรับรู้เรื่องราวของผู้เขียนมีผลต่อการสร้างตัวละครโส-คนเทียให้มีความเชื่อว่าคนไทยส่วนมากเกลียดชังคนเขมรอพยพ โดยเฉพาะทหารไทย ตามประวัติศาสตร์ประเทศไทยไม่ค่อยกล่าวถึงหรือมีบันทึกเหตุการณ์สำคัญในช่วงที่ผู้อพยพมาอาศัยอยู่ตามชายแดนไทยระหว่างปี พ.ศ. 2518-2536 เท่าไรนัก แต่การควบคุมผู้อพยพนั้น ประเทศไทยได้ใช้กำลังทหารเข้าดำเนินภารกิจ (พัชร ลิ้มโกคา, 2528, น. 27) ด้วยเหตุนี้จึงอาจมีเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันระหว่างผู้อพยพกับทหารไทยเกิดขึ้น

นวนิยายมีการกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ทหารไทยผลักดันผู้อพยพกลับกัมพูชา โดยการต้อนคนเขมรลงเขาพระวิหารจนมีผู้เสียชีวิตจากกับระเบิดหลายร้อยคนระหว่างเดินทางข้ามฝั่ง ดังตัวบท “ถ้าไม่ได้องค์การสหประชาชาติยื่นมือเข้ามาช่วย ไทยก็คงต้องผลักดันคนเขมรกลับบ้านเหมือนเมื่อกกลางปีที่แล้วนั้นละ ริน ที่ต้องขนไปส่งแถวเขาพระวิหารจนเขมรด่าทหารไทยขรมไปทั้งโลกนั่นไง” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 204) แม้เหตุการณ์นี้จะปรากฏเป็นเพียงบทสนทนาในนวนิยายและไม่มีการบันทึกกล่าวถึงการกระทำนี้จากข้อมูลทางฝ่ายไทยเป็นกิจจะลักษณะ แต่สันนิษฐานว่าผู้เขียนรับความทรงจำตรงส่วนนี้มาจากหนึ่งในหนังสือที่ใช้อ้างอิงเรื่อง “หนีไฟนรก” ของโนริโอะ ชิมามุระ ที่เขียนบันทึกจากคำบอกเล่าของ เจีย กิมลิ่ง ผู้อพยพชาวเขมรเชื้อสายจีนที่เคยหนีข้ามมายังฝั่งไทย ซึ่งในเนื้อหาจะมีเหตุการณ์ ‘ข้ามเขาพระวิหาร’ บันทึกอยู่ด้วย ผู้เขียน

จึงจดจำและรับอิทธิพลจากความทรงจำนี้มาผลิตซ้ำให้เป็นมุมมองของคนเขมร ทำให้ตัวละครเขมรมีภาพจำของทหารไทยในแง่มุมมองไม่ค่อยดีนัก

อย่างไรก็ตามในแง่มุมมองที่ดี เจ้าหญิงโสคนเทียมีความรู้สึกซาบซึ้งซึ่งประเทศไทยที่ให้ที่พักพิงแก่คนเขมร และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่จัดตั้งศูนย์อพยพผู้ลี้ภัยกัมพูชาเป็นที่แรก ณ จังหวัดตราด ผู้เขียนได้สร้างตัวละครเทียให้มีความรู้สึกที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย เนื่องจากการเปิดค่ายอพยพของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านมนุษยธรรมสากล จนคณะกรรมการอำนวยการของศูนย์การศึกษาอพยพ (The U.S. Center for Migration Studies) ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความช่วยเหลือด้านผู้ลี้ภัยประจำปีแต่พระองค์ในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวว่าเป็นสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน และถือเป็นความรู้ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง จึงมีการแทรกข้อเท็จจริงนี้ลงในเนื้อหา และให้ตัวละครเจ้าหญิงโสคนเทียเป็นผู้บรรยายความรู้สึกเพื่อเสริมให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่มีต่อคนเขมรมากขึ้น และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยในสายตาของประเทศเพื่อนบ้าน แต่สถานะของเทียในตอนนั้นไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นผู้อพยพเขมรในฐานะชาวบ้านธรรมดา แต่เป็นเชื้อพระวงศ์และแกนนำกลุ่มปัญญาชนชาวกัมพูชาที่คอยดำเนินการแก้ไขปัญหาทางการเมืองอยู่เบื้องหลัง พยายามติดต่อสถานทูตและสามารถลี้ภัยไปยังฝรั่งเศสได้สำเร็จ

ด้วยเหตุนี้ ภาพจำของคนเขมรในฐานะผู้อพยพในความทรงจำร่วมของคนไทยจึงปรากฏออกมาในลักษณะที่สิ้นหวังและหวาดระแวงต่อชะตากรรมชีวิตว่าจะถูกส่งตัวกลับคืน การถูกปล้น โจรกรรม และถูกเกลียดชังจากคนไทยเป็นความเจ็บปวดของคนเขมรที่ผู้เขียนเลือกหยิบยกออกมานำเสนอ โดยใช้วรรณศิลป์เป็นตัวช่วยในสิ่งที่ไม่สามารถกล่าวถึงออกมาได้อย่างชัดเจน เนื่องจากในเนื้อหามีการแสดงอารมณ์และความรู้สึกของคนเขมรที่ผู้เขียนไม่ได้อธิบายหรือบอกเหตุผลไว้ อีกทั้งความรู้สึกของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแสดงออกมาได้ในเชิงรูปธรรมและไม่ใช้สาระสำคัญของการบันทึกเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ความรู้สึกร่วมหรือความทรงจำของคนบางกลุ่มจึงค่อนข้างเลอะเลือนและไม่ชัดเจนไปตามกาลเวลา ยกที่จะกล่าวถึงออกมาได้โดยตรง

1.2 ตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ยุครุ่งเรืองของอรัญประเทศ

นวนิยายมีการกล่าวถึงช่วงที่ตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว กำลังเฟื่องฟูจากการเปิดรับผู้อพยพเขมรเป็นจำนวนมาก ตามประวัติศาสตร์ไทยช่วง พ.ศ. 2531-2534 ประเทศไทยภายใต้การนำของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าและมองว่าปัญหาการเมืองภายในกัมพูชาไม่ควรจะเป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างไทยกับกัมพูชา (ศศิธร โอเจริญ และ เมธีพัชญ์ จงวโรทัย, 2563, น. 162) ทำให้มีการเปิดด่านบริเวณชายแดนเพื่อทำมาค้าขาย แม้ขณะนั้นจะมีการปะทะกันระหว่างทหารไทย เขมร และเวียดนามเป็นระยะก็ตาม ผู้อพยพเขมรที่รอดชีวิตและพอมิทรัพย์สินหลงเหลือติดตัวเอาไว้ จะนำทรัพย์สินมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดไทยและนำออกมาจับจ่ายใช้สอยตามชายแดน ดังตัวบทที่บรรยายว่า “ผู้อพยพที่พอจะมีทรัพย์สินติดตัว เช่น เพชรหรือทองคำ ที่มักจะเย็บติดกับชายเสื้อ ผ้าโพกหัว ชายกางเกง หรือไต้รองเท้า แม้แต่กลิ่นเพชรเข้าไป แล้วถ่ายออกมาเมื่อพ้นด่านตรวจ มักจะนำสิ่งเหล่านั้นออกขายเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายส่วนตัว” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 195)

การที่บริเวณชายแดนมีการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ตลอดจนมีทหารหรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เข้ามาทำงานในพื้นที่ ส่งผลให้เศรษฐกิจบริเวณอำเภอรัญประเทศช่วงสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว จนปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่สำคัญของไทย ดังเช่นตัวบท “การค้าในตลาดอรัญประเทศกำลังเฟื่องฟู ไม่ว่าจะสินค้าชนิดใดล้วนไปโลดไปรุ่ง คลับ บาร์ ร้านอาหาร และบริการทางเพศคึกคักคับคั่ง นับเป็นยุคทองยุคเงินยุคเพลินซื้อเพลินขายแห่งตลาดชายแดนไทยอย่างแท้จริง” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 195) อย่างไรก็ตามช่วงที่ตลาดชายแดนไทยกำลังทำมาค้าขายคล่อง การฉกฉวยโอกาสช่วงที่ผู้อพยพเขมรกำลังเดินทางทะลักเข้ามาที่มีอยู่มากเช่นกัน ตัวบทนวนิยายมีการบรรยายถึงผู้คนกลุ่มหนึ่งที่ทำกาการค้าสินค้าและหาผลประโยชน์จากช่วงเวลาที่เกิดสงคราม เช่น

ใครคนนั้นเป็นแม่ค้าที่ตลาด...ทำมาค้าคล่องกับขบวนการที่ตั้งตนเป็นผู้ผูกขาดการนำ
สินค้าเข้าและออกตลอดแนวเขตแดนไทย ขยายร้านขยายบ้านจนร่ำรวยตลอด 11 ปีที่เกิด
กบฏในกัมพูชา...ขบวนการนี้...มีทั้งพ่อค้าแม่ค้าจำนวนหนึ่ง ทั้งคนเขมรและคนไทย
ร่วมมือร่วมใจ แผ่เครือข่ายผลประโยชน์ครอบคลุมทั่วชายแดน
(กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 559)

ในนวนิยายจะมีการกล่าวถึงการเอาเปรียบจากผู้อพยพ อีกทั้งชาวบ้านบริเวณชายแดนยังได้รับ
ผลกระทบจากกระสุนปืนหรือระเบิดที่กองกำลังเวียดนามทำการโจมตีข้ามเขตแดนมา ท่ามกลางความซุลมุนวุ่นวายจึงมีคน
กลุ่มเดียวที่ได้รับผลประโยชน์คือกลุ่มพ่อค้า-แม่ค้าที่อาศัยช่วงเวลาของการเกิดสงคราม คนสินค้าเข้ามาขายบริเวณชายแดนจน
เกิดคำเรียกของคนกลุ่มนี้ว่า “กองทัพนมด” ตามประวัติศาสตร์กระแสหลักของไทยมีการกล่าวถึงความรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ
ตามเขตชายแดนจากการปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อลดความตึงเครียดกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ไม่มีการกล่าวถึงมุมมองของ
ผู้อพยพที่ต้องถูกขูดรีดจากพ่อค้า-แม่ค้าหรือระบบผูกขาดที่หากินท่ามกลางความทุกข์ยากของคนเขมร และสิ่งที่สะท้อน
ออกมาผ่านมุมมองของนวนิยายไม่ได้ปรากฏเพียงการบอกเล่าถึงความเจ็บปวดของคนไทยที่มีต่อคนเขมรเท่านั้น แต่มีภาพ
ความเดือดร้อนของคนไทยร่วมด้วย เนื่องจากชาวบ้านธรรมดาที่อาศัยอยู่ตามเขตชายแดนได้รับความเดือดร้อนจากความ
ไม่สงบบริเวณชายแดน ในเนื้อหาของนวนิยายมีการกล่าวถึงคนไทยที่ได้รับผลกระทบจากตลาดพรมแดนไทย-กัมพูชาในฐานะ
แหล่งซ่องสุมของโจรและพ่อค้าตลาดมืด คนไทยบางคนถูกจับไปเรียกค่าไถ่ แม้แต่ตลาดปอยเปตฝั่งกัมพูชาก็มีการยิงกันเป็น
ครั้งคราว ส่งผลให้ราษฎรไทยเกิดอาการขวัญเสียจากการสู้รบของทหาร ดังตัวบท “คนไทยเดือดร้อนจากการสู้รบกับ
การอพยพของเขมรทุกพื้นที่...พวกที่ได้ประโยชน์จากการค้ามีอยู่กลุ่มเดียว แต่คนที่ทุกข์ยากเพราะสงครามเขมรแดงเขมรญวน
มีมากกว่าหลายร้อยเท่า” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 264)

ถึงแม้ในนวนิยายจะไม่ได้มีการขยายความถึงเหตุการณ์ที่ส่งผลเสียต่อคนไทยอย่างชัดเจน แต่ทำให้มองเห็น
ถึงความทรงจำร่วมของคนไทยตามชายแดนที่ได้รับความสะดวกจากสงครามและเห็นภาพของคนเขมรที่ถูกเอาเปรียบ
การพลีวิฤกษ์ให้เป็นโอกาสจากการค้าขายไม่ได้ช่วยทำให้คนไทยรู้สึกปลอดภัยหรือได้รับผลประโยชน์อย่างถ้วนทั่ว มีเพียงคน
กลุ่มเดียวเท่านั้นที่ได้รับผลประโยชน์คือกลุ่มคนที่มาทำการค้าซึ่งร่ำรวยขึ้นจากการตั้งราคาขูดรีดผู้อพยพ

1.3 มนุษยธรรมในค่ายอพยพ การรักษาสัญลักษณ์ของผู้พลัดถิ่นชาวเขมร

นอกจากบทบาทของทหารที่คอยปกป้องชายแดน ผู้เขียนได้นำเสนอบทบาทของเจ้าหน้าที่ที่คอยดูแล
คนเขมรในค่ายอพยพ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมของไทย ตามประวัติศาสตร์ผู้ที่มีบทบาท
ในการดูแลช่วยเหลือชาวกัมพูชามากที่สุดคือองค์การระหว่างประเทศ UNHCR หรือสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย
แห่งสหประชาชาติ โดยศูนย์อพยพชั่วคราวที่ใหญ่ที่สุดอยู่ที่ค่ายเขาอีตอง อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว หลังจากที่พลเอกเกรียงศักดิ์
ชมนันทน์ นายกรัฐมนตรีไทยในขณะนั้นได้เดินทางตรวจเยี่ยมชายแดน พอเห็นสภาพของชาวกัมพูชาแล้วจึงเกิดความเห็นใจ
ทางด้านมนุษยธรรม เลยได้พิจารณาอนุญาตเปิดรับผู้อพยพในวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2522 (ขจิตถัย บุรุษพัฒน์, 2550, น. 73)
ตามเนื้อหาของนวนิยายมีการแสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในค่ายอพยพ มีทั้งการดูแลรักษาพยาบาลของผู้อพยพ
ภายในค่าย รวมถึงการตามหาผู้อพยพที่สูญหายหรือพลัดพรากกันระหว่างเดินทาง ในส่วนของการทำงานเกี่ยวกับค่ายผู้อพยพ
นี้ได้ปรากฏให้เห็นถึงความทรงจำของคนเขมรในมุมมองของคนไทยที่คนเขมรต้องสูญเสียอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตัวเอง
อันเป็นผลมาจากสงครามในประเทศกัมพูชาได้กินเวลานานนับสิบปี ในขณะที่เด็กเกิดใหม่ในค่ายอพยพมีจำนวนมาก ทำให้
การรับรู้เรื่องราวของเขมรรุ่นใหม่จำกั้อยู่เพียงสภาพแวดล้อมทางฝั่งไทยเท่านั้น ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงมุมมอง
ความเจ็บปวดของผู้อพยพที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ยุคเขมรแดง ไม่ว่าจะเป็นการพลัดพรากจากกันของครอบครัว
ปัญหาเด็กกำพร้า หรือการขาดแคลนปัญญาชนในการสืบสานอัตลักษณ์ เนื่องจากปัญญาชนชาวเขมรที่มีความรู้ส่วนมากจะ
เดินทางไปอาศัยยังประเทศที่สาม หรือในประเทศที่มีความเป็นอยู่ที่ดีกว่า ส่งผลให้ค่ายอพยพเหลือเพียงแรงงานที่ไม่สามารถ

ถ่ายทอดความรู้หรือศิลปะภายในประเทศของตนได้ ดังคำบรรยายที่ปรากฏในตัวบท “น่าเสียดายที่ปัญญาชนชาวกัมพูชาเหลือน้อย โดยเฉพาะในค่ายอพยพ พวกที่มีความรู้ความสามารถสูง ก็มักจะได้รับโอกาสรับการสัมภาษณ์เพื่อเดินทางไปอยู่กับญาติประเทศที่สาม [...] ศิลปินและช่างประเพณีต่างๆ รวมทั้งแรงงานฝีมือจึงหาได้ยาก” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 356)

นอกจากนี้ยังมีมุมมองของคนพลัดถิ่นที่ถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรม เมื่อคนเขมรมาอาศัยอยู่ในค่ายอพยพจึงต้องมีการปรับตัวให้การใช้ชีวิตในประเทศไทยสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น คนเขมรหลายคนเรียนภาษาไทยเอาไว้ติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ เด็กรุ่นใหม่ที่อยู่ในค่ายอพยพมีการเรียนภาษาไทยและพูดภาษาไทยเป็นหลัก ทำให้ระยะหลังพวกเขาไม่คุ้นชินกับการ “เป็นคนเขมร” และบางคนมีความรู้สึกกังวลหรือไม่ปลอดภัยยามที่ต้องเดินทางกลับมาตุภูมิเดิม ยกตัวอย่างตัวบท “...เด็กชาวกัมพูชาบางรุ่นจึงอยู่มาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ครั้นหนีภัยเขมรแดง บัดนี้ พวกเขาเติบโตเข้าเขตรุ่นหนุ่มรุ่นสาวพูดภาษาไทยเรียนภาษาไทย แทบจะไม่ว่ามาตุภูมิแท้จริงอยู่ที่ไหน [...] พ่อหรือแม่ในกรณีนี้ที่พารอดชีวิตมาได้ด้วยกันบอกลูกของเขาว่า ที่นี่คือประเทศไทย ไม่ใช่กัมพูเจียที่เป็นบ้านของเรา” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 628)

ประเทศไทยหลังจากได้รับแนวทางจากองค์กรสากล และยึดถือคุณค่าตามหลักมนุษยธรรมก็ไม่มีนโยบายที่จะให้คนเขมรเดินทางกลับมาตุภูมิเดิมโดยไม่สมัครใจอีก ด้วยเหตุนี้การส่งผู้อพยพกลับประเทศกัมพูชาจึงดำเนินการไปอย่างล่าช้าด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้อพยพจำนวนมากยังคงหวาดกลัวในการเดินทางกลับไปยังประเทศบ้านเกิด เนื่องจากไม่คุ้นชินกับสภาพแวดล้อม กังวลว่าจะถูกฆ่าด้วยเหตุผลทางการเมืองหรือนำพาชีวิตของตัวเองกลับไปเผชิญหน้ากับความยากลำบากอีกครั้ง มณฑาทอง ตัวละครไทยที่ทำงานในค่ายอพยพจึงรับรู้ได้จากคำร้องทุกข์ของคนเขมรที่ถูกส่งมา “อาจจะเป็นเหตุผลทางเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา การเมืองหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดที่ทำให้ไม่สามารถกลับบ้านเกิดได้ หรือมีฉะนั้นก็เกรงกลัวต่อการกลับสู่บ้านเกิด” (กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 503) การที่เด็กรุ่นใหม่ไม่รู้จักกัมพูชา และมีประชากรเป็นจำนวนมากที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์จนเกือบสูญเสียชีวิตคนเขมรทั้งแผ่นดิน กลายเป็นบาดแผลความทรงจำของคนเขมรที่ปรากฏอยู่ในนวนิยาย โดยผู้เขียนได้ใช้การเล่าเรื่องแบบอิงประสบการณ์ผ่านความคิดของตัวละครนำมาถ่ายทอดให้ผู้อ่านรับรู้ได้อย่างชัดเจน

2. ไทย-กัมพูชา: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ภาพสะท้อนจากตัวละครและบทบาท

เนื้อหาของนวนิยายมีการนำเสนอบทบาทของไทยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศกัมพูชา ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเมือง ทางด้านการทหาร การรับผู้อพยพ ทำให้มีการสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ผ่านตัวละครที่เป็นทั้งคนไทยและคนเขมร โดยสามารถแบ่งผลการวิเคราะห์ผ่านความสัมพันธ์ของตัวละครในบทบาทที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน ดังนี้

2.1 บทบาททางการเมือง: ตัวละครสุ และ เจ้าหญิงโสคนเทีย

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบตัวละครที่มีบทบาททางการเมือง

ตัวละคร สัญชาติ ฐานะ/ชนชั้น	ตำแหน่งหน้าที่	สถานะ
สุ/สรคม ไทย คนธรรมดาสามัญ	ข้าราชการทหาร	ผู้ช่วยเหลือ
เทีย/โสคนเทีย กัมพูชา ราชวงศ์นอกทำเนียบ	เจ้าหญิงเขมร/ผู้สนับสนุน ขบวนการกู้ชาติกัมพูชา	ผู้รับความ ช่วยเหลือ

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวละครสุที่เป็นคนไทยมีตำแหน่งเป็นข้าราชการทหาร และโสคนเทียเป็นเชื้อพระวงศ์ที่คอยช่วยเหลือขบวนการกู้ชาติกัมพูชาให้รอดพ้นจากการปกครองของเวียดนามอยู่เบื้องหลัง ในเนื้อหาทั้งสุและโสคนเทียมีการติดต่อกันตามกระบวนการที่จะหาทางคลี่คลายปัญหาทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากช่วงการเกิดสงครามอินโดจีน

ประเทศไทยถือว่าเป็นที่ใหญ่มากในประชาคมอาเซียนและมีบทบาทอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติ จึงส่งผลกระทบต่อกรอบสร้างตัวละครหลักอย่างสูงให้ค่อยๆ เลื่อนจากทหารคนน้อยมาเป็นข้าราชการทหารที่มีตำแหน่งสูง จนสามารถขึ้นมาเป็นผู้ประสานงานพิเศษของรัฐบาลไทยอันมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเรื่องภัยพิบัติโดยตรง ส่วนตัวละครโสคนเทียถูกประกอบสร้างให้มีเชื้อพระวงศ์เพื่อที่จะได้มีบทบาทสอดรับกับตัวละครหลักทางฝั่งไทยในเรื่องของการเมือง ถึงอย่างนั้นก็เป็นผู้ที่มีอำนาจจำกัดด้วยความที่เป็นราชวงศ์นอกทำเนียบ ทำให้ต้องดำเนินการช่วยเหลือประเทศกัมพูชาอยู่เบื้องหลัง ในขณะที่สามารถขึ้นมาเป็นบทบาทอยู่เบื้องหน้าได้ ตามเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่ไทยอยู่ในฐานะผู้เป็นกลางสำหรับการแก้ไขความขัดแย้ง และเป็นประเทศที่สามที่คอยช่วยเหลือกลุ่มผู้นำทางการเมืองของกัมพูชา ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้ตัวละครหลักอย่างเจ้าหญิงโสคนเทียซึ่งเป็นภาพแทนของคนเขมรจะมีสถานะทางชนชั้นที่สูงกว่าตัวละครสุซึ่งเป็นข้าราชการทหารและเป็นภาพแทนทางฝั่งรัฐไทย แต่ก็ยังต้องตกอยู่ในสถานะที่เป็นรองในเรื่องของการดำเนินนโยบายทางการเมือง ทำให้ปรากฏความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไทยมีสถานะสูงกว่าเขมร ยกตัวอย่างด้วยบท

ทรงตกอยู่ในฐานะยากลำบาก...ด้วยทรงเป็นพระราชวงศ์ผู้มีอำนาจจำกัด

ประการสำคัญก็คือ ทางเลือกสำหรับพระองค์นั้นน้อยนิด

หากไม่ได้ประเทศที่สามสนับสนุน ก็คงทรงเป็นผู้ถือเทียนดวงเดียวดุ่มดำเนินในป่ากว้าง

(กฤษณา อโศกสิน, 2550, น. 365)

นอกจากนี้ยังมีมุมมองในเรื่องอำนาจระหว่างชายกับหญิง ผู้เขียนมีการสร้างตัวละครเจ้าหญิงโสคนเทียให้มีรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมคือเป็นผู้หญิงที่เก่ง มีความสามารถ รวมถึงมีอุดมการณ์ที่ยิ่งใหญ่ไม่แพ้ผู้ชาย อย่างไรก็ตามด้วยบทบาททางการเมืองที่เป็นรอง อีกทั้งหญิงยังต้องอาศัยความคุ้มครองจากสุยามที่ตนเองเป็นผู้อุปถัมภ์ ทำให้สะท้อนมุมมองของผู้ประพันธ์ในการสร้างตัวละครหลักทางฝั่งไทยและเขมรที่สอดคล้องกับเรื่องเพศภาวะคือไทยมีภาพลักษณ์ของผู้ชายในฐานะผู้ปกป้อง และกัมพูชามีภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะผู้ที่ได้รับความคุ้มครอง

2.2 บทบาททางด้านการทหาร: ตัวละครสุ และ เจีย วาริน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบตัวละครที่มีบทบาททางด้านการทหาร

ตัวละคร สัญชาติ ฐานะ/ชนชั้น	ตำแหน่งหน้าที่	สถานะ
สุ/สรคม ไทย คนธรรมดาสามัญ	ที่ปรึกษาใหญ่	ผู้ช่วยเหลือ
เจีย วาริน กัมพูชา คนธรรมดาสามัญ	หัวหน้าชมรมโอเวง	ผู้รับความช่วยเหลือ

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เขียนมีการสร้างตัวละครไทยและเขมรให้มีบทบาทควบคู่กันทางด้านการทหารเพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของทหารไทยในการปกป้องชายแดน และบอกเล่าว่าทหารไทยมีส่วนช่วยกัมพูชาในการสู้รบกับทหารเวียดนามอย่างไร จากการเกิดสงครามเวียดนาม-กัมพูชาตามเนื้อหาหลักภาคที่สอง ผู้นำหรือคู่ขัดแย้งทางการเมืองในประเทศกัมพูชาหลายฝ่ายได้หลบหนีเข้ามายังเขตแดนไทย และใช้ชายแดนไทยเป็นฐานที่มั่นของ ‘ขบวนการกู้ชาติกัมพูชาทั้งสามฝ่าย’ ในการรวบรวมกองกำลังเพื่อสู้รบกับทหารฝ่ายเวียดนาม ด้วยเหตุนี้ตัวละครสุในภาคที่สองจึงถูกโยกย้ายให้มีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาใหญ่ของชมรมโอเวง สำหรับการให้คำแนะนำแก่กองกำลังอาสาสมัครของกัมพูชาซึ่งตัวละครชาวกัมพูชาที่มีบทบาทสอดรับกับตัวละครไทยคือพันเอกเจีย วาริน หัวหน้ากลุ่มชมรมโอเวง ในเนื้อหาพันเอกเจีย วาริน นับว่ามีอำนาจสูงสุดในการสั่งการเหล่าทหาร อย่างไรก็ตามการตัดสินใจของเขายังต้องอาศัยคำแนะนำจากสุในฐานะที่ปรึกษาเสมอ ด้วยความที่เขาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านการรบ อีกทั้งการประกอบสร้างตัวละครก็มีการกำหนดให้สุสถานะเป็น ‘พี่’ และ

พันเอกเจีย วาริน มีสถานะเป็น “น้อง” ที่ต้องคอยเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า ดังตัวบทที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ เช่น “เขามักวิจารณ์ เขมรอย่างตรงไปตรงมา...แน่นอน แม้จะอย่างไร พันเอกเจีย วารินก็ต้องรับฟัง...นอกจากฟังในฐานะน้องฟังที่ แล้วยังต้องฟังในฐานะที่ปรึกษาสอน ‘การกู้ชาติ’ อีกโสดหนึ่ง” (ภุชญา อโศกสิน, 2550, น. 207)

นอกเหนือจากการกำหนดบทบาทของตัวละครแล้ว การกำหนดลักษณะนิสัยยังสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของความเป็นผู้นำ ผู้เขียนสร้างตัวละครผู้ที่มีลักษณะสุขุม รอบคอบ และมอมบมมองความเห็นใจให้แก่คู่รบทั้งสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นเขมรหรือญวน เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ของไทยในฐานะ “ผู้เป็นกลาง” ทางการเมือง ในขณะที่เจีย วาริน จะมีนิสัยที่ค่อนข้างใจร้อน หุนหันพลันแล่น จากแรงแค้นที่มีต่อทหารญวนในฐานะคู่ปฏิปักษ์ ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏมุมมองที่สะท้อนถึงความ เป็น “พี่ใหญ่” ของประเทศไทยที่ต้องเป็นผู้นำที่มีสติ คอยช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านที่เปรียบเสมือน “น้องเล็ก” ให้รอดพ้นจากปัญหาไปได้ แสดงให้เห็นสถานะที่กัมพูชาตกเป็นรองไทยจากการพึ่งพาความรู้ทางการทหารและการกำหนดลักษณะตัวละครไทยและเขมรของผู้เขียน

2.3 บทบาททางด้านมนุษยธรรม: ตัวละครมณฑาทอง และเปรย์ นารี

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบตัวละครที่มีบทบาททางด้านมนุษยธรรม

ตัวละคร สัญชาติ ฐานะ/ชนชั้น	ตำแหน่งหน้าที่	สถานะ
มณฑาทอง ไทย คนธรรมดาสามัญ	แพทย์/เจ้าหน้าที่ UNHCR	ผู้ช่วยเหลือ
เปรย์ นารี กัมพูชา คนธรรมดาสามัญ	ผู้อพยพ/ครู	ผู้รับความช่วยเหลือ

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เขียนได้สร้างตัวละครเพื่อที่จะนำเสนอการทำงานของเจ้าหน้าที่ในค่ายอพยพ โดยได้สร้างตัวละครมณฑาทองให้เป็นภาพแทนของเจ้าหน้าที่ไทยที่คอยช่วยเหลือผู้อพยพเขมร และมีตัวละครเปรย์ นารี เป็นผู้อพยพเขมรที่มาอาศัยอยู่ในค่ายอพยพตั้งแต่ช่วงเหตุการณ์เขมรแดง คอยเป็นครูสอนหนังสือให้แก่เด็กในค่ายตามคำร้องขอของมณฑาทองที่ไม่ต้องการให้คนเขมรรุ่นใหม่สูญเสียอัตลักษณ์ของตนเองไป ด้วยเหตุนี้บทบาทตัวละครไทยอย่างมณฑาทองในฐานะผู้ดูแล กับตัวละครเขมรอย่างเปรย์ นารีในฐานะที่เป็นผู้ลี้ภัย จึงปรากฏความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไทยเป็นผู้ช่วยเหลือชาวกัมพูชาให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามตัวละครมณฑาทองมีส่วนที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดหลังอาณานิคมในการกล่าวถึงอำนาจของตะวันตก เนื่องจากผู้ที่มิอำนาจสั่งการในการดำเนินงานต่างๆ ภายในค่ายล้วนแต่เป็นชาวตะวันตกทั้งสิ้น ในขณะที่เจ้าหน้าที่สัญชาติไทยหรืออื่นๆ จะอยู่ในฐานะบุคลากรที่เป็นอาสาสมัครหรือพนักงานกินเงินเดือนเพียงเท่านั้น อีกทั้งเมื่อมณฑาทองมาเป็นอาสาสมัครในค่ายอพยพ มีการใช้นามแทนตัวเองว่า “เพียร์ วาเลอร์” ขณะที่กำลังปฏิบัติงานเป็นแพทย์ เพราะนามสกุลของสามีชาวฝรั่งเศสสามารถช่วยเหลือ หรือเพิ่มเกียรติในการทำงานให้แก่มณฑาทองได้ ดังตัวบท

มณฑาทองเห็นใจ ดังนั้นจึงร่วมพยักหน้าพร้อมกัน แม้หล่อนจะไปยื่นใบสมัครที่เจนีวาและได้รับเลือกด้วยความสามารถของตนเอง ก็รู้สึกว่าคุณและเชื้อชาติของหมอกาแมลช่วยให้หล่อนมาอยู่ตรงนี้ออย่างมีเกียรติด้วยเหมือนกัน ขณะที่เพื่อนชาวไทยอื่นๆ ไม่ว่าจะจบก็ปริญญาก็ไม่สามารถเข้าไปอยู่ในระดับบริหารขององค์การระหว่างประเทศยามนี้ (ภุชญา อโศกสิน, 2550: 302)

ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้ไทยจะมีสถานะที่เหนือกว่าเขมรในฐานะผู้ที่มีมอมบมมองความเห็นใจและให้ความช่วยเหลือ แต่ไทยก็ยังคงตกเป็นรองตะวันตกทั้งในเรื่องของการเมืองและการดำเนินงานตามองค์กรที่ตะวันตกเป็นผู้กำหนดทิศทาง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชนชาติที่มีอิทธิพลเหนือกว่าและชนชาติที่มีสถานะรองลงมา กล่าวได้ว่าถึงแม้เนื้อหา นวนิยาย

จะมีการสะท้อนให้เห็นถึงความเหนือกว่าของไทยที่มีต่อชนชาติเขมรหรือประเทศเพื่อนบ้าน แต่ไทยก็ยังถูกรอบงำด้วยอำนาจและอิทธิพลของตะวันตก ทั้งหมดเหล่านี้เป็นสิ่งที่แฝงฝังอยู่ในองค์ประกอบของเนื้อเรื่อง มาจากการใช้ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์มาสรรค์สร้างนวนิยายของผู้ประพันธ์

สรุปและอภิปรายผล

นวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดินนำเสนอเหตุการณ์ช่วงที่คนเขมรอพยพมายังประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2518-2536 มาถ่ายทอดผ่านกลวิธีการประพันธ์ของผู้เขียน โดยผลการวิเคราะห์ความทรงจำแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ ประเด็นแรก การบอกเล่าภาพจำของคนเขมรอันเป็นผลจากการรับความทรงจำจากสื่ออื่นมาถ่ายทอดซ้ำโดยผู้ประพันธ์ พบว่าคนเขมรมีภาพจำที่ไม่ค่อยดียามอพยพมายังชายแดนไทย เนื่องจากถูกทางการไทยผลักดันให้กลับประเทศ ถูกหวาดระแวงจากคนไทยว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และมีการดักปล้นทรัพย์สินของผู้อพยพอันเป็นความทรงจำที่คนไทยพยายามปกปิด ประเด็นที่สอง ความทรงจำช่วงที่อำเภอรอรัญประเทศกำลังรุ่งเรืองจากการเปิดชายแดน พบความทรงจำร่วมของคนไทยที่มองเห็นภาพคนเขมรถูกขูดรีดเอาไรต์เอาเปรียบ และหาผลประโยชน์จากการค้า และประเด็นสุดท้าย การบอกเล่าความทรงจำบาดแผลของคนเขมรที่ขาดแคลนปัญญาชนจากเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ยุคเขมรแดง จนเกือบต้องสูญเสียชีวิตลักษณะและถูกวัฒนธรรมไทยกลืนกลายทั้งหมดนี้เป็นความทรงจำที่ไม่ปรากฏในประวัติศาสตร์กระแสหลัก และความทรงจำเหล่านี้มาจากการรับรู้ข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ ของผู้ประพันธ์ไทย ด้วยเหตุนี้สิ่งที่บอกเล่าผ่านตัวบทนวนิยายจึงไม่ใช่ความทรงจำร่วมของคนเขมร แม้จะมีตัวละครเขมรเป็นผู้ถ่ายทอดมุมมองหรือความทรงจำบางส่วนก็ตาม

นอกจากนี้จากผลการศึกษาความทรงจำ รวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหาในนวนิยาย ปรากฏความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านการกำหนดบทบาทของตัวละคร ตัวละครที่มีเชื้อชาติเขมรมีสถานะเป็นรองตัวละครไทยทั้งทางด้านการเมือง การทหาร และการเป็นผู้ได้รับความช่วยเหลือในค่ายอพยพ อันเป็นผลมาจากการใช้ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่ไทยคอยช่วยเหลือกัมพูชาในการยุติปัญหาระหว่างเวียดนามเป็นโครงเรื่องนวนิยาย โดยการเขียนนวนิยายเล่มนี้มีจุดมุ่งหมายหลักที่ต้องการให้ผู้อ่านเห็นถึงการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ไทยบนพื้นที่ชายแดน การถ่ายทอดความรู้สึกของตัวละครเขมรที่ได้รับผลกระทบจากการเป็นผู้พลัดถิ่นจึงไม่ได้มีลักษณะที่มีความลึกซึ้งหรือก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกเจ็บปวดร่วมไปด้วย ผู้ประพันธ์ต้องการเพียงให้ผู้อ่านยกตัวอย่างของคนเขมรไว้เป็นบทเรียนของการแตกแยก และมองภาพความเดือดร้อนของประชาชนชาวเขมรอันเป็นผลมาจากการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง อย่างไรก็ตามด้วยการรับรู้ประวัติศาสตร์ผ่านมุมมองของทางฝั่งไทยเป็นส่วนมาก ทำให้ผู้ประพันธ์มีภาพจำของความขัดแย้งทางเชื้อชาติจากประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ถึงอย่างนั้นก็ถ่ายทอดออกมาในนวนิยายด้วยจุดประสงค์เพื่อคงความสมจริง ไม่ได้มีเจตนาที่จะแสดงความออกถึงความเกลียดชังแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาความทรงจำและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในนวนิยายเรื่องจำหลักไว้ในแผ่นดิน ของ กฤษณา อโศกสิน ตามเหตุการณ์ที่คนเขมรอพยพมายังประเทศไทย พ.ศ. 2518-2536 การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดชาตินิยมอุดมการณ์ทางการเมืองของไทย หรือภาพลักษณ์ของคนเขมร อาจเป็นประเด็นอื่นที่น่าสนใจในการศึกษาวรรณกรรมเรื่องนี้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา อโศกสิน. (2550). **จำหลักไว้ในแผ่นดิน** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เพื่อนดี.
ขจัตถัย บุรุษพัฒน์. (2536). **ผู้อพยพลี้ภัยอินโดจีน**. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา.

- เขียน ธีระวิทย์ และสุนัย ผาสุข. (2543). **กัมพูชา ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมืองและการต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์. (2557). **เรื่องเล่ากับสถานะพลัดถิ่นในวรรณกรรมหลังยุคสงครามเย็นของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และม้ง-ลาว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, สาขาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ, อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฬารัตน์ ดำรงวิถีธรรม. (2559). **ถ้อยแถลง: การซ่อมสร้างประวัติศาสตร์และความทรงจำหลอนในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธงชัย แซ่เจี๋ย. (2559). **นวนิยายเรื่องมีเมฆบ้างเป็นบางวัน การพิณิจระบวนทัศน์หลังอาณานิคม**. ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยาและสังคมวิทยาภาคใต้ ครั้งที่ 2 “ศาสตร์แห่งการจำ ศิลป์แห่งการลืม” มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ฦภัก เสรีรักษ์, พุทธพล มงคลวรรณ, ภมรี สุรเกียรติ, พิชามนซ์ วรรณชาติ, นันดา การแข็ง และนันทพร แสงมณี (บรรณาธิการ). ปัตตานี: ปัตตานีอินโฟเซอร์วิส, 249-270.
- ธงรรินทร์ นามวงศ์. (2562). **โฆษณาชวนเชื่อในนิตยสารเสรีภาพ พ.ศ. 2497-2518**. ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2550). **วรรณคดีมรดกของไทย: การอ่านใหม่ด้วยแนวคิดหลังอาณานิคม**. **วารสารสังคมผู้นำโขง**, 3(2), 91-108.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2561). **วรรณกรรมกับประวัติศาสตร์ในประเทศไทย จากมุมมองความทรงจำศึกษา**. **วารสารอักษรศาสตร์**, 1(40), 51-84.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2562). **ประพันธ์ศาสตร์ของความหลัง: ความทรงจำวัฒนธรรมกับวรรณกรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- เบญจมาภา ไกรฤกษ์. (2547). **เนาขแมร์**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- มิสลิวิด อีวา. (2534). **ลงทัณฑ์ผู้ยากไร้**. แปลจาก Punishing the poor. แปลโดย วิภาพรรณ ก่อเกียรติขจร. กรุงเทพมหานคร: อักษรสาส์น.
- ลักขณา ชาปู้ และคณะ. (2564). **ตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง จำหลักไว้ในแผ่นดิน: กลวิธีการสร้างตัวละครและปฏิสัมพันธ์กับบริบทสังคม**. **วิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**, 3(29), 76-103.
- วันชัย ไพเราะ และภารดี มหาจันทร์. (2559). **พัฒนาการชายแดนไทย-กัมพูชา: การเกิดศูนย์พักพิงผู้อพยพและจุดเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของไทย**. **มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 46(24), 119-145.
- ศศิธร โอเจริญ และเมธีพัชญ์ จงวโรทัย. (2563). **ความขัดแย้งทางการเมืองในการดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ. 2531-2534)**. **เศรษฐศาสตร์การเมือง บูรพา**, 2(8), 151-168.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (บรรณาธิการ). (2562). **นวนิถึ วิธีวิทยาร่วมสมัยในการศึกษาวรรณกรรม**. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- อมรา พงศาพิชญ์, พลศักดิ์ จิรไกรศิริ และธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2525). **การศึกษาเปรียบเทียบผู้อพยพทางบกในค่ายอพยพคนลาว คนเขมร และคนเวียดนาม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กลไกการปราบปรามของรัฐและบทบาทของประชาชนโซเวียตในสมัยสตาลิน: การศึกษาจากนวนิยาย
อิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไซมอน ซีแบก มอนเตฟิโอเร

Repressive State Apparatus and the Role of Soviet Citizens During Stalin Regime:
A Study of the Historical Novel “One Night in Winter” by Simon Sebag Montefiore

ปิยะฉัตร การสมเจตน์¹

วัฒน์ คุ้มวงศ์²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกการปราบปรามของรัฐและบทบาทของประชาชนโซเวียตในสมัยสตาลินผ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไซมอน ซีแบก มอนเตฟิโอเร ด้วยนวนิยายนำเสนอให้เห็นถึงแรงกดดันที่ประชาชนต้องเผชิญจากการใช้กำลังปราบปรามอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้ความรุนแรงกำลังในการปราบปรามโดยไม่จำเป็นและเกินกว่าเหตุ โดยมีคำถามของการศึกษาคือในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลินมีกลไกการปราบปรามอย่างไรและประชาชนมีบทบาทในกลไกการปราบปรามเช่นไรบ้าง ซึ่งใช้ทฤษฎีว่าด้วยรัฐของมาร์กซ์ในการศึกษาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่ากลไกการปราบปรามของรัฐที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องดังกล่าวคือกลไกทางกฎหมายและกลไกการปราบปราม ในขณะที่ประชาชนส่วนหนึ่งถูกปราบปรามโดยรัฐผ่านการถูกจำกัดสิทธิและการถูกบังคับให้สูญหาย ประชาชนอีกส่วนหนึ่งก็มีบทบาทในฐานะผู้ขับเคลื่อนกลไกการปราบปรามผ่านการใส่ความ ชัดทอดความผิด และตีตราผู้อื่น การศึกษาครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนของกลไกการปราบปราม ความท้าทายของประชาชนภายใต้สังคมนิยม การปราบปรามเข้มข้น และความสำคัญของบทบาทของประชาชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

คำสำคัญ: การปราบปรามโดยรัฐ, ประชาชน, สหภาพโซเวียต, สตาลิน, นวนิยายอิงประวัติศาสตร์

Abstract

Qualitative research was done to examine repressive state apparatus and the role of Soviet citizens under Stalinist dictatorship as depicted in the historical novel “One Night in Winter” by Simon Sebag Montefiore. Marxist theory of the state was used as an approach to studying this research. The novel depicts social tension caused by systematic state repression, especially how disproportionate and unneeded violent force is used to suppress dissent. The research questions included describing the repressive state apparatus in Stalin’s Soviet Union and the role of citizenry in the repressive apparatus.

Results were that the repressive state apparatus could be divided into legal and repressive sections. Individuals were repressed by the state through restrictions and enforced disappearances while also accusing, blaming, and stigmatizing one another as functions of the repressive state apparatus. These

¹ นักศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² อดีตเอกอัครราชทูตประจำสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย, อาจารย์พิเศษกลุ่มวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โครงการรัสเซียศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

findings highlight the complexity of repressive state apparatuses, the challenge of citizens under the repression society, and the importance of action by citizenry for social change.

Keywords: State repression, Citizens, Soviet Union, Stalin, historical novel

บทนำ

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นนวนิยายประเภทหนึ่งที่ดำเนินเรื่องราวสมมติในช่วงเวลาอดีตบนพื้นฐานของการรวบรวมบรรทัดฐานทางสังคม มารยาท ขนบธรรมเนียม และรายละเอียดทางประวัติศาสตร์ แต่ละเรื่องจึงสามารถบันทึกเรื่องราวสมมติในฐานะภาพแทนของอดีตได้เป็นอย่างดี ดังเช่นเรื่อง *One Night in Winter*³ ของนักประวัติศาสตร์และนักเขียนชาวอังกฤษ ไชมอน ซีแบก มอนเตฟิโอเร⁴ (Simon Sebag Montefiore) ซึ่งเขียนขึ้นบนพื้นฐานการศึกษาค้นคว้าทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีบรรยากาศที่สมจริง ดังที่ไชมอน ซีแบก มอนเตฟิโอเร ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า

เห็นได้ชัดเจนนว่าผู้นำโซเวียต นายพล และตำรวจลับบางคนนั้นมาจากบุคคลจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับบุคลิกภาพของพวกเขา บางครั้งแม้กระทั่งสิ่งที่พวกเขาพูดก็ยิ่งเหมือนไม่คิดเพี้ยน [...] เพราะความตั้งใจของผม [มอนเตฟิโอเร] คือการทำให้บรรยายกาศสมจริงที่สุดที่เท่าที่จะเป็นไปได้ โดยยังคงความสนุกในฐานะเรื่องแต่งเอาไว้ [...] สำหรับคนที่สนใจความน่าเชื่อถือของโครงเรื่องหรือแรงบันดาลใจ นวนิยายได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่องจริงหลายเรื่อง [...] รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ชีวิตในโรงเรียน และระบบราชการก็ถูกต้องเช่นกัน แต่ผม [มอนเตฟิโอเร] ได้ทำให้วันเวลาบางส่วนคลาดเคลื่อนเพื่อเป้าประสงค์ในการสื่อสารของนวนิยาย” (Montefiore, 2014, pp. 449-453)

แม้มองจากเปลือกนอก *One Night in Winter* จะเป็นเรื่องที่ถูกแต่งขึ้น ทว่าโดยพื้นฐานแล้วนวนิยายเรื่องนี้ถูกเขียนขึ้นบนพื้นฐานการศึกษาจากเอกสาร ข้อเท็จจริงหลายเรื่องปรากฏในนวนิยายนั้นมาจากหนังสือเรื่อง *Stalin: The Court of the Red Tsar* หนังสือชีวประวัติของโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) ผู้นำสูงสุดของสหภาพโซเวียตและบรรดาผู้นำระดับสูงซึ่งผู้เขียนเคยศึกษา เขียน และตีพิมพ์ไว้ในปี ค.ศ. 2003 ทั้งนี้ผู้เขียนยังได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับชีวิตประชาชนโซเวียตและการใช้อำนาจรัฐปราบปรามประชาชนจากการสัมภาษณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์จริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้เขียนได้ระบุข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่สัมภาษณ์ ส่วนใดมาจากเรื่องจริง และส่วนใดเป็นเรื่องแต่งไว้ใน *กิติกรรมประกาศและบทเรื่องจริงและเรื่องแต่ง* (Facts and Fiction) ของนวนิยายอย่างชัดเจนและครบถ้วน ดังนั้น *One Night in Winter* จึงสามารถเก็บรายละเอียดทางประวัติศาสตร์ เรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลินได้เป็นอย่างดี

ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง *One Night in Winter* นำเสนอให้เห็นถึงแรงกดดันที่ประชาชนโซเวียตต้องเผชิญจากการใช้กำลังปราบปรามอย่างรุนแรงของสตาลิน โดยเล่าเรื่องราวการสืบสวน “คดีเด็ก” (Children’s Case) หรือการตายปริศนาของลูกผู้นำระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียต เพื่อสืบหาว่าการตาย “เป็นการฆาตกรรม การฆ่าตัวตาย หรือการสคบคิดต่อต้านรัฐ?” ในการสืบหาความจริงนี้ สตาลินได้สั่งการให้ตำรวจลับ (secret police) จับกุมและคุมขังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องออกไปเป็นวงกว้าง ซึ่งรวมไปถึงการทำ “งานสกปรก” (black work; *chernaya rabota*) อย่างการทรมานและ

³ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง *One Night in Winter* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 2013 ต่อมาถูกตีพิมพ์ร่วมกับนวนิยายเรื่อง *Sashenka* และนวนิยายเรื่อง *Red Sky at Noon* เป็นนวนิยายชุด *The Moscow Trilogy* ในปี ค.ศ. 2018

⁴ นักประวัติศาสตร์และนักเขียนชาวอังกฤษที่เชี่ยวชาญและมีผลงานเขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์รัสเซียหลายเล่ม อาทิ *Stalin: The Court of the Red Tsar* (2003) *Young Stalin* (2007) *The Romanovs: 1613–1918* (2016) เป็นต้น

การสังหาร อันเป็นการชี้ให้เห็นความโหดร้ายในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโซเวียต เพราะสตาลินจะไม่เว้นแม้จะเป็นเด็กอายุเพียงหกขวบ หรือจะมีสถานะเป็นชนชั้นนำ ทุกคนต่างต้องเอาตัวรอดจากการกวาดล้าง⁵ (purge) ของสตาลินทั้งสิ้น

ผู้ศึกษาสังเกตการปราบปรามที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง One Night in Winter ว่าเป็นการใช้กำลังในการปราบปรามประชาชนอย่างรุนแรงโดยไม่จำเป็นและเกินกว่าเหตุ แต่การปราบปรามนี้ยังคงอยู่อย่างยาวนานและต่อเนื่องหลายปีในช่วงสหภาพโซเวียตสมัยสตาลิน ผู้ศึกษาจึงสนใจจะศึกษาว่าในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลินมีกลไกในการปราบปรามอย่างไร ประชาชนโซเวียตมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกลไกการปราบปรามเช่นไรบ้าง เป็นผู้ถูกปราบปรามเพียงอย่างเดียวหรือเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนกลไกการปราบปรามนี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนของกลไกการปราบปราม ความท้าทายของประชาชนภายใต้สังคมที่มีการปราบปรามเข้มข้น และความสำคัญของบทบาทของประชาชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลไกการปราบปรามของรัฐในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลินผ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไซมอน ซีแบ็ก มอนเตปิโอเร
2. เพื่อศึกษาบทบาทของประชาชนโซเวียตที่เกี่ยวข้องกับกลไกการปราบปรามของรัฐผ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไซมอน ซีแบ็ก มอนเตปิโอเร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์และการเมืองในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลิน โดยมุ่งศึกษา (1) กลไกการปราบปรามของรัฐ และ (2) บทบาทของประชาชนโซเวียตที่เกี่ยวข้องกับกลไกการปราบปราม เท่าที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไซมอน ซีแบ็ก มอนเตปิโอเร

2. ขอบเขตด้านเวลา

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไซมอน ซีแบ็ก มอนเตปิโอเร เรื่องราวหลักดำเนินในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลิน ช่วงปี ค.ศ. 1945 – 1953 แต่ผู้ศึกษาเลือกกำหนดกรอบเวลา โดยมุ่งศึกษาเฉพาะเรื่องราวและเหตุการณ์ที่ปรากฏในนวนิยายในปี ค.ศ. 1945 เนื่องจากเป็นปีที่นวนิยายบรรยายรายละเอียดของแต่ละเหตุการณ์ไว้มากที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (documentary analysis) เพื่อศึกษากลไกการปราบปรามของรัฐและบทบาทของประชาชนโซเวียตสมัยสตาลินในมิติประวัติศาสตร์และการเมือง ผู้ศึกษาได้ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไซมอน ซีแบ็ก มอนเตปิโอเร โดยละเอียดแล้วเรียบเรียงข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ในขั้นต่อไป ทั้งยังศึกษาเอกสารทางวิชาการ หนังสือ และข้อมูลสารสนเทศอื่นๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์โซเวียตสมัยสตาลิน และทฤษฎีว่าด้วยรัฐของมาร์กซ์ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ก่อนนำเสนอด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (descriptive analysis) ต่อไป

⁵ การกำจัดศัตรูทางการเมือง ผู้ที่มีท่าทีต่อต้านรัฐ หรือกบฏ การกำจัดนี้อาจหมายถึงการประหารชีวิตหรือการส่งไปที่ค่ายกักกันในพื้นที่ห่างไกล โดยนัยคือการทำให้บุคคลหมดบทบาทในสังคมโดยรวม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการกลไกการปราบปรามของรัฐในสมัยสตาลินและบทบาทของประชาชนโซเวียตที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามของรัฐผ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ *One Night in Winter* ของไซมอน ซีแบ็ก มอนเตฟิโอเร พบว่ามีรายละเอียดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. กลไกการปราบปรามของรัฐในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลิน

การวิเคราะห์ตัวบทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ *One Night in Winter* ผ่านมุมมองของทฤษฎีว่าด้วยรัฐของ มาร์กซ์ ทำให้เห็นว่าในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลิน รัฐถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการปราบปรามคนในรัฐ เพื่อเป้าหมายในการรักษาและประกันโครงสร้างทางสังคมเช่นนั้นไว้ กล่าวคือการประกันโครงสร้างที่สตาลินเป็นผู้ถือครองอำนาจรัฐ โดยสามารถจำแนกกลไกการปราบปรามของรัฐได้ออกเป็น 2 กลไก ได้แก่ กลไกทางกฎหมาย และกลไกการปราบปราม

1.1 กลไกทางกฎหมาย

ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง *One Night in Winter* ปรากฏให้กลไกทางกฎหมายเพื่อใช้ในการปราบปรามของรัฐ โดยสามารถแบ่งกลไกทางกฎหมายได้เป็น (1) หลักกฎหมายที่ถูกนำไปใช้ในการปราบปราม และ (2) หลักในการตีความกฎหมาย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 หลักกฎหมายที่ถูกนำไปใช้ในการปราบปราม

ในนวนิยายเรื่อง *One Night in Winter* ปรากฏให้เห็นหลักกฎหมายที่ถูกนำมาใช้ในการปราบปรามประชาชนคือ กฎหมายมาตรา 158 ซึ่งว่าด้วยการกบฏต่อรัฐ อันเป็นหลักกฎหมายที่มุ่งควบคุมการกบฏและลงโทษผู้ที่ก่อกบฏ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกบฏ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากตัวบทสามารถสรุปบทลงโทษของกฎหมายว่าด้วยการกบฏต่อรัฐได้ว่า “ผู้ที่ก่อการกบฏมีความผิดต้องโทษสูงสุดหรือโทษประหารชีวิตโดยการยิงที่หลังศีรษะ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการกบฏมีความผิดต้องโทษจำคุก 10-25 ปี แต่หากผู้กระทำความผิดอายุต่ำกว่า 12 ปี มีความผิดต้องโทษจำคุก 10 ปี” โดยบทลงโทษของกฎหมายว่าด้วยการกบฏต่อรัฐบางส่วนถูกกล่าวถึงผ่านการอ่านคำตัดสินคดีเด็ก ดังที่ลิลาเซฟ ตำรวจลับกล่าวไว้ว่า

“รายชื่อที่กล่าวไปก่อนหน้าได้เซ็นรับสารภาพว่าสมคบคิดต่อต้านรัฐโซเวียต และเพราะอย่างนั้นพวกเขาก็ต้องรับโทษตามมาตรา 158 ถูกจำคุกระหว่างสิบถึงยี่สิบห้าปี แต่ถ้าใครอายุมากกว่าสิบสอง-ซึ่งก็คือจำเลยทุกคน ยกเว้นมารีโกะ ซาตินอฟที่อายุหกขวบ กับเซนก้า โดรอฟที่อายุสิบขวบ ก็ต้องรับโทษสูงสุด [โทษประหารชีวิต]” (Montefiore, 2014, p. 383)

กฎหมายว่าด้วยการกบฏต่อรัฐมีการบัญญัติบทลงโทษที่รุนแรงไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาไม่พบว่าในตัวบทนวนิยายมีการระบุถึงการกำหนดขอบเขตหรือนิยามของ “การกบฏ” ที่ชัดเจนว่ากระทำใดถือว่ายู่ในขอบข่ายของการกบฏบ้าง หรือกฎหมายบังคับใช้แก่กรณีใดบ้าง เมื่อตัวบทกฎหมายว่าด้วยการกบฏนั้นมีบทบัญญัติที่คลุมเครือไม่ชัดเจน ตัวบทกฎหมายจึงเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายเข้ามามีบทบาทสำคัญในการตีความกฎหมาย อันเอื้อให้เกิดการตีความกฎหมายในลักษณะขยายความเพิ่มขอบเขตของการกระทำผิดหรือเพิ่มโทษให้หนักขึ้นได้

1.1.2 หลักในการตีความกฎหมาย

เมื่อตัวบทกฎหมายนั้นมีความคลุมเครือ จึงมีจำเป็นต้องมีหลักในการตีความกฎหมาย “เพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นหาความหมายที่ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นธรรม” (อริยพร โพธิ์ใส, 2553, น. 164) อย่างไรก็ตาม หลักในการตีความกฎหมายว่าด้วยการกบฏต่อรัฐไม่มีปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในตัวบทนวนิยายว่ามีหลักการอย่างไร แต่ผู้ศึกษาพิจารณาจากคำกล่าวซึ่งผู้มีอำนาจตามกฎหมายได้กล่าวไว้ในตัวบทนวนิยาย ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าคำกล่าวนั้นมีลักษณะเป็นสุภาษิตกฎหมาย (legal doctrines) และพิจารณาว่าคำกล่าวนั้นปลุกถ่ายความคิดทางกฎหมายหรือเป็นแง่คิดที่ถูกใช้ในการดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแบบโซเวียต (Soviet justice) ทั้งนี้คำกล่าวนั้นยังเกี่ยวข้องกับเหตุผลที่ทำให้เกิดการปราบปรามประชาชนอย่างเป็นระบบในวงกว้าง กล่าวคือคำกล่าวที่ว่า

“ฆ่าผู้บริสุทธิ์ไปเป็นร้อยคน ก็ยังดีเสียกว่าปล่อยให้ศัตรูหลุดรอดไปได้แม้คนเดียว” (Montefiore, 2014, p. 355)

จากคำกล่าวดังกล่าวสามารถใช้อธิบายหลักการในการตีความกฎหมายในสหภาพโซเวียตสมัย สตาลิน ซึ่งผู้ศึกษาเรียกว่า “หลักการตัดสินไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำผิด” ในกระบวนการยุติธรรมหลักการตัดสินไว้ก่อนว่าเป็น ผู้กระทำผิดไม่ได้มีให้ความสำคัญกับภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่าจะต้องตกเป็นภาระของผู้ใด ภายใต้หลักการนี้จะไม่มีการพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดจริงหรือไม่เนื่องจากตัดสินไว้ก่อนแล้วว่าผู้ต้องหาต้องเป็นผู้กระทำผิด

หลักการตัดสินไว้ก่อนว่าผิดจึงชี้ให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของรัฐในการควบคุม การกระทำผิดและลงโทษผู้กระทำผิดเป็นความสำคัญลำดับแรก โดยไม่ใส่ใจต่อผลกระทบที่จะเกิดต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ อีกนัยหนึ่งสิ่งที่มีความสำคัญสูงสุดสำหรับรัฐคือการกวาดล้างการกบฏต่อรัฐ หลักการตัดสินไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำผิดจึงเอื้อให้ รัฐสามารถใช้อำนาจลงโทษบุคคลได้เป็นวงกว้างและโดยไม่มีขอบเขตจำกัดที่ชัดเจน ด้วยหลักการดังกล่าวทำให้ไม่อาจจะมี หลักฐานหรือคำกล่าวซึ่งใช้กล่าวโทษผู้ต้องหาที่มีน้ำหนักน้อยเพียงใด ผู้ต้องหาก็คงจะถูกตัดสินไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำผิด ทั้งนี้ ยังส่งผลต่อวิธีการที่ตำรวจลับจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหา โดยเอื้อให้ตำรวจลับสามารถปฏิบัติต่อผู้ต้องหาที่ต้องสงสัยว่าอาจกระทำ ผิดได้เหมือนกับการปฏิบัติกับโทษผู้ทำกระทำความผิด นอกจากนี้ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการตัดสินว่าผู้ต้องหา ไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำผิดคือการเปลี่ยนสภาพของ “กระบวนการสอบปากคำ” ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งสืบหาว่าผู้ต้องหา กระทำความผิดจริงหรือไม่ ให้กลายเป็น “กระบวนการสารภาพ” ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งให้ผู้ต้องหายอมรับความผิดแทน ดังเห็นได้จาก *การสอบปากคำ* เจ้าหน้าที่รัฐเริ่มถามคำถามแรกกับผู้ต้องหาซึ่งเป็นพยานในที่เกิดเหตุการตายคดีเดียวกันว่า “แกทำ หน้าที่อะไรในการสวบคิดฆ่าโคโลลาซ่ากับโรซ่า?” (Montefiore, 2014, p. 117) อันชี้ให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้มอง ผู้ต้องหาในฐานะผู้บริสุทธิ์เลย แต่กลับตัดสินไปก่อนแล้วว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดแม้จะยังไม่มีหลักฐานที่บ่งชี้ความผิดก็ตาม หลักการตัดสินไว้ก่อนว่าผิดจึงส่งผลให้กระบวนการสอบปากคำแปรสภาพเป็นกระบวนการสารภาพที่เจ้าหน้าที่รัฐแสวงหา คำสารภาพเป็นสำคัญ

1.2 กลไกการปราบปราม

เพื่อควบคุมการกระทำผิดและลงโทษผู้กระทำผิดตามเจตนารมณ์ของรัฐ ไม่อาจมีเพียงตัวบทกฎหมายซึ่งระบุ ถึงบทลงโทษเพื่อบังคับใช้แก่คนในรัฐ แต่ต้องมีกลไกการปราบปรามเพื่อทำหน้าที่ในควบคุมปราบปรามและบังคับใช้ กฎหมายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยมีพันธกิจสำคัญในฐานะเครื่องมือของสตาลินคือการสืบหาและกวาดล้างศัตรูของ ประชาชน⁶ (enemy of the people) เมื่อพิจารณาหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการปราบปรามจากตัวบทนวนิยายจะพบว่า มี หน่วยงานสำคัญที่มีอำนาจที่เกี่ยวข้อง 2 หน่วยงาน ได้แก่ ตำรวจลับ และเรือนจำ

1.2.1 ตำรวจลับ

ตำรวจลับหรือที่ถูกรู้จักในอีกชื่อหนึ่งว่าอัศวินผู้กล้า (fearless knight) ผู้ศึกษาพบว่าเป็นหน่วยงานที่ สำคัญที่สุดในการปราบปราม ทั้งนี้ตำรวจลับจะไม่ทำงานเหมือนตำรวจพลเรือนทั่วไป แต่ตำรวจลับจะมีปฏิบัติการภายใน หน่วยงานตนโดยมีพันธกิจในการรักษาการควบคุมทางการเมืองและสังคม ในฐานะเจ้าพนักงานตำรวจลับจึงมีสิทธิใน การตีความกฎหมายว่าการกระทำใดเป็นความผิด อีกนัยคือมีอำนาจในการชี้เป็นชี้ตายให้ผู้อื่นได้ โดยตำรวจลับมีอำนาจหน้าที่ ตั้งแต่การสอดส่อง ดักฟัง จับกุม ควบคุมตัว สืบสวน สอบสวน กักขัง จำคุก ทรมาน ไปจนถึงสังหารศัตรูของประชาชน

⁶ การกวาดล้างประชาชนผู้เห็นต่างที่แสดงออกถึง “ความไม่เป็นโซเวียต” (un-Soviet) หรือ “ความไม่เป็นบอลเชวิค” (un-Bolshevik) ซึ่งถูกมอง ว่าเป็นการแสดงตัวเป็นศัตรูต่อสังคมโซเวียต ตำรวจลับจะพิจารณาว่าเป็น “การต่อต้านโซเวียต” (anti-Soviet) หรือ “การต่อต้านพรรค” (anti- Party) เนื่องจากมีแนวคิดว่า “พรรคนั้นถูกเสมอ” (Montefiore, 2014, p. 355) และ “มีเพียงสหภาพสตาลินและพรรคที่สามารถชี้หน้าเรา [ประชาชนโซเวียต] ได้” (Montefiore, 2014, p. 21)

กล่าวได้ว่าตำรวจลับมีอำนาจหน้าที่เพื่อการปราบปรามเป็นการเฉพาะ ตำรวจลับจึงถือเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจทำหน้าที่ในการปราบปรามโดยตรงและเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจกว้างขวางในสหภาพโซเวียต

1.2.2 เรือนจำ

เรือนจำเป็นหน่วยงานปราบปรามที่ทำงานควบคู่ไปกับการทำงานของตำรวจลับโดยมุ่งเน้นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยการควบคุมและลงโทษผู้กระทำผิด เรือนจำที่ปรากฏในนวนิยาย One Night in Winer สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทตามสถานะของผู้ถูกขัง ได้แก่ (1) สถานควบคุมตัวซึ่งมีลักษณะเป็นสถานที่กักขังผู้ต้องหา สถานควบคุมมุ่งแสวงหาคำสารภาพเพื่อทำการดำเนินคดีและสืบหาตัวผู้ต้องหาอื่น กล่าวคือผู้ต้องหาจะถูกทรมานทั้งทางร่างกายและทางจิตใจเพื่อเป็นการบีบบังคับให้ผู้ต้องหาสารภาพและเพื่อสืบหาผู้ที่กระทำความผิดอื่นผ่านคำขัดท้อของผู้ต้องหา (2) ค่ายกักกันซึ่งเป็นสถานที่จำคุกแก่นักโทษ ค่ายกักกันมุ่งเน้นการลงโทษจำคุกและทำให้บุคคลหมดบทบาทในสังคมผ่านการจำคุกในค่ายกักกันที่ห่างไกลทางโซเวียต แต่ด้วยการเดินทางที่ยากลำบากและสภาพอากาศที่หนาวเย็นทำให้นักโทษจำนวนมากเสียชีวิตก่อนเดินทางไปถึงค่ายกักกัน การต้องโทษจำคุกที่ค่ายกักกันจึงมีนัยถึงโทษประหารชีวิต

2. บทบาทของประชาชนโซเวียตที่เกี่ยวข้องกับกลไกการปราบปรามของรัฐ

ผู้ศึกษาได้ศึกษาบทบาทของประชาชนโซเวียตที่เกี่ยวข้องกับกลไกการปราบปรามของรัฐในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลินจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter พบว่า (1) ประชาชนเป็นฝ่ายถูกระงับจากกลไกการปราบปรามของรัฐ ประชาชนถูกกลไกรัฐปราบปราม และตกอยู่ในฐานะผู้ถูกปราบปรามโดยรัฐ และ (2) ในขณะเดียวกันประชาชนก็เป็นตัวแสดงที่มีส่วนร่วมในการปราบปรามของรัฐ มีบทบาทในฐานะผู้ขับเคลื่อนกลไกการปราบปราม

2.1 ประชาชนในฐานะผู้ถูกปราบปราม

สหภาพโซเวียตสมัยสตาลินมีกลไกการปราบปรามที่เข้มแข็ง ประชาชนโซเวียตจึงได้รับผลกระทบจากการปราบปรามอย่างกว้างขวาง โดยสามารถแบ่งผลกระทบของประชาชนในฐานะผู้ถูกปราบปรามได้ออกเป็น 2 รูปแบบหลักๆ คือ การบังคับให้สูญหาย และการจำกัดสิทธิเสรีภาพ

2.1.1 การบังคับให้สูญหาย

การบังคับให้สูญหาย หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “การอุ้มหาย” หมายถึง “การจับกุม กักขังลักพาตัว หรือกระทำการใดที่เป็นการลิดรอนเสรีภาพโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ [...] ตามมาด้วยการปฏิเสธที่จะยอมรับว่าได้มีการลิดรอนเสรีภาพ หรือการปกปิดชะตากรรมหรือที่อยู่ของบุคคลที่สูญหาย ซึ่งส่งผลให้บุคคลดังกล่าวอยู่นอกการคุ้มครองของกฎหมาย” (General Assembly of the United Nations, 2010) ในตัวบทผู้ศึกษาพบกระบวนการบังคับให้สูญหายที่กระทำการโดยเจ้าหน้าที่รัฐอย่างเป็นระบบ

การพาตัวไปโดยไม่ยินยอมถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการบังคับให้สูญหาย แม้ตามนวนิยายจะเกิดเหตุคดีซึ่งทางภาครัฐต้องการพยานหรือผู้ต้องสงสัยไปสอบปากคำ แต่ตำรวจลับพาตัวประชาชนไปโดยไม่ยินยอม ยิ่งไปกว่านั้น ตำรวจลับยังนำตัวไปโดยไม่ให้ความสำคัญกับการยืนยันตัวตนว่านำตัวบุคคลไปถูกต้องหรือไม่ ทั้งยังพาตัวไปโดยไม่มีการแจ้งแก่ผู้ปกครองหรือญาติของผู้ที่สูญหายใดๆ อันเป็นเพียงการพาตัวไปโดยปกปิดชะตากรรมและที่อยู่ของผู้ที่สูญหาย

ชายสามคนในชุดเครื่องแบบสีน้ำเงินยืนอยู่ด้านหลังอย่างเร่งรีบ กล่าวหา และมึนงงหมายบางอย่างที่ทุกคนรับรู้ถึงกันได้ แล้วบรรยากาศก็ตกอยู่ภายใต้ความเงียบโดยสมบูรณ์เมื่อชายเหล่านั้นเดินไปตามโถงทางเดินจ้องหน้าของเด็กที่ละคน จนกระทั่งพวกเขาเจอวลาด ดิโตรนโก ซึ่งมีใบหน้าขาวซีดและผมยาวดำที่สังเกตเห็นได้ไม่ยาก

“วลาดิมิร์ ดิโตรนโก ไช้ไหม?” ชายคนหนึ่งเอ่ยปากถาม วลาดพยายามจะตอบพวกเขาว่าใช่ แต่เขา [วลาด] พูดไม่ออกเลยสักนิด “มากับเรา!” แต่เขา [วลาด] ก้าวขาไม่ออกเสียด้วยซ้ำ คนพวกนั้นจึงดึงเขา [วลาด] ไว้ได้วงแขนและลากตัวเขา [วลาด] ออกไป แต่ในขณะที่พวกเขากำลังจะจากไป ชายคน

หนึ่งก็หันกลับมาทางครุบนเวที “ทำกิจกรรมกันต่อกันเลย สหายครูใหญ่” เขาบอก แล้วพวกเขา ก็เดินจากไปตรงทางเดิน โดยที่ทุกคนคงยังได้ยินเสียงสะท้อนของเวลาที่อยู่ไกลออกไปอยู่เลย (Montefiore, 2014, pp. 111-112)

หลังการถูกพาตัวมาควบคุมอย่างไม่ยินยอมแล้ว บุคคลซึ่งเป็นผู้ต้องหาจะถูกกักขังในสถานควบคุม และถูกปฏิบัติในฐานะนักโทษ แม้จะไม่มีหลักฐานที่มีน้ำหนักมากพอจะบ่งชี้ความผิดก็ตาม ภายในสถานควบคุมผู้ต้องหาถูก กักขังในกล่องโลหะที่มีลักษณะเหมือนโรงศพที่วางในแนวตั้ง โดยที่สภาพแวดล้อมที่ไฟถูกเปิดสว่างตลอดเวลา ภายในขอบว ลไปด้วยกลิ่นน้ำยาทำความสะอาด กลิ่นปัสสาวะ และกลิ่นเหงื่อ หรือที่เรียกกันว่า “กลิ่นหอมหวานของชีวิตในเรือนจำ” (perfume of prison life) นอกจากนี้ ผู้ต้องหาจะถูกทรมานระหว่างการสอบปากคำที่มุ่งแสวงหาคำสารภาพ ตำรวจลับที่ทำ หน้าที่สอบปากคำจะบีบบังคับโดยการทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา ในบางครั้งตำรวจลับอาจใช้วิธีการข่มขู่ผู้ต้องหาโดยการพาตัว บุคคลที่ผู้ต้องหาสนิทสนมมาทำร้ายร่างกาย

‘เอาตัวนักโทษหมายเลข 72 เข้ามา’ [...] จอร์จอ้าปากค้าง ตอนแรกมันก็แค่บาดแผลน่าสยดสยองที่ ทำให้เขาตกใจ เพราะใบหน้าถูกทุบจนและ แขนงย้งบวมเป็นสองเท่าของขนาดปกติได้เลย จมูกก็หัก ฟันก็หลุด ตรงริมฝีปากมีรอยแผลพาดยาวไปถึงจมูก ส่วนที่ผมก็เปื้อนเลือดเกรอะกรังอีก [...] แต่ตอนนี้ เขาเห็นและรู้แล้วว่ามันคือ โลซ่า กลับกลายเป็นว่าชายเหนือชายผู้นี้ได้กลายมาเป็นเศษ ซากอาบเลือดอยู่ข้างทหารยามสองคนในคุกที่พระเจ้าทอดทิ้งแห่งนี้เสียแล้ว ถ้าแม้แต่โลซ่า ยังพังทลายอยู่ที่นี่ อะไรก็เป็นไปได้ทั้งนั้น พ่อของเขาคงจะอยู่ที่นั่นเหมือนกันแล้วก็ได้ (Montefiore, 2014, p. 227)

การทรมานทางร่างกายและทางจิตใจระหว่างการสอบปากคำนั้นจะดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกว่า ผู้ต้องหาจะยินยอมเซ็นรับสารภาพ ทำให้มีหลายครั้งที่ผู้ต้องหาเสียชีวิตจากการถูกทำร้ายร่างกายในระหว่างการสอบปากคำ ภายใต้การควบคุมตัวจากภาครัฐผู้ต้องหาจึงมีทางเลือกไม่มากนัก หากผู้ต้องหาไม่เสียชีวิตระหว่างการสอบปากคำ ผู้ต้องหา ก็ต้องโทษจากความผิดที่เซ็นรับสารภาพไป เนื่องจากเอกสารเซ็นรับสารภาพของผู้ต้องหาจะกลายเป็นเครื่องมือที่ทำให้ตำรวจ ลับและภาครัฐขอด้วยกฎหมายในการกระทำการลงโทษผู้ต้องหา โดยตำรวจลับอาจใช้วิธีการเรียกตัวผู้ปกครองมารับเพื่อ สร้างความหวังในการออกไปยังโลกภายนอกให้ผู้ต้องหา ในขณะที่เดียวกันก็กดดันให้ผู้ต้องหาเซ็นรับสารภาพในความผิดที่ ต้องโทษรุนแรง หากไม่เซ็นรับก็ผู้ต้องหาที่ต้องถูกทรมานอยู่ในสถานควบคุมนี้ต่อไป

“นี่คือบันทึกรายชื่อของทุกอย่างที่แกบอกเรามา สิ่งที่จะต้องทำต่อไปก็คือเซ็นมันซะ” ลอบสเตอร์พูด เซน ก้านั่งลงบนเก้าอี้และมองไปที่กระดาษ จู่ๆ เขาก็นึกสงสัยว่าแม่ของเขาอยู่ที่นั่นจริงๆ ไหม พวกเขา หลอกหรือเปล่า ในช่วงหนึ่ง เขาปล่อยให้ความสิ้นหวังถาโถมเข้ามา แต่ก็พยายามรวบรวมสติอีก ครั้ง และเริ่มอ่านมันตั้งแต่หัวกระดาษ ‘บันทึกการสอบสวนเชมิออน เคนริโควิช โดโรฟ’ [...]

‘ผม เชมิออน เคนริโควิช ‘เซนก้า’ โดโรฟ (เกิดปี 1935) ขอสารภาพว่าผมเป็นสมาชิกของกลุ่ม ต่อต้านโซเวียต โดยร่วมมือกับเด็กคนอื่นๆ ที่โรงเรียนหมายเลข 801 ภายใต้องค์กรเยาวชนต่อต้าน โซเวียตที่ชื่อว่า Fatal Romantics’ Club ผมร่วมสมคบคิดล้มล้างรัฐบาลโซเวียตและวางแผนก่อ การร้ายต่อสมาชิกของคุณโปลิติบูโร’ [...]

‘ผมหิยสมมุติเล่มนั้นมาก็จริง แต่ผมไม่เคยวางแผนต่อต้านรัฐบาลเลยนะ ผมยังสิบขบอยู่เลย’ ‘พอ แกสลิปสอง แกก็จะแกพอที่จะโดนมาตรการลงโทษขั้นสูงสุดแล้วแหละน่า’ เซนก้าสะดุ้ง ไซ่ ก็ตายนั้นแหละ พวกเราแค่เก็บแกไว้ที่นี่ไม่กี่เดือนแล้วก็ บัง! เพราะงั้นก็เซ็นซะ!’ (Montefiore, 2014, p. 361)

การบังคับให้สูญหายเป็นกระบวนการปราบปรามที่รัฐกระทำต่อประชาชนโดยมิชอบและปราศจากการยินยอมของผู้ที่สูญหาย ทั้งยังเป็นกระบวนการที่ใช้ความรุนแรงในการบีบบังคับให้ประชาชนเซ็นรับรองคำสารภาพและต้องรับโทษในความผิดที่ไม่ได้ก่อ ยิ่งไปกว่านั้น การที่ประชาชนผู้ถูกปราบปรามจำต้องเซ็นสารภาพทุกอย่างนั้นยังทำให้เมื่อมองอย่างผิวเผินด้วยสายตาของคนภายนอกแล้ว การปราบปรามของรัฐนั้นชอบด้วยกฎหมายและเชื่อถือได้ เพราะ “...เขาสารภาพทุกอย่างและเซ็นรับรองกระดาษทุกหน้า เขาก็เป็นคนเซ็นรับรองเอง เห็นไหม? ตรงนั้นนั่นแหละที่ทำให้มันดูน่าเชื่อถือเหมือนที่ใครเขาว่าไง ถ้าเขาไม่ผิดจริง เขาก็ไม่สารภาพหรอก เพราะอย่างนั้น การสารภาพถึงเป็นเทพีแห่งความยุติธรรม” (Montefiore, 2014, p. 226)

2.1.2 การถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ

ภายใต้รัฐที่เน้นการใช้กลไกการปราบปรามในการควบคุมสังคม ประชาชนนั้นมีเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัด สหภาพโซเวียตสมัยสตาลินที่มุ่งเน้นความเป็นโซเวียตและความเป็นบอลเชวิคว่าเป็นคุณธรรมและความถูกต้อง ผู้ที่แสดงท่าทีแตกต่างออกไปจึงถูกมองเป็นศัตรูต่อสังคมโซเวียตหรือ “ศัตรูของประชาชน” ที่ต้องถูกปราบปรามจากรัฐ ดังเช่นการถูกบังคับให้สูญหายที่กล่าวถึงไปในตอนต้น ประชาชนจึงไม่อาจมีเสรีในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างออกไปเพราะรัฐมุ่งเน้นการกวาดล้างศัตรูเสียยิ่งกว่าการคุ้มครองประชาชนโดยทั่วไป ในการปราบปรามนี้ครอบครัวก็ถูกจำกัดสิทธิที่จะรับรู้ถึงชะตากรรมหรือที่อยู่ของผู้ที่ถูกปราบปราม

‘ฉันเห็นทุกคนมารับลูกกันแล้ว’ อิรินาสะอื่น ‘เด็กๆ ออกมากันแล้ว แต่ฉันไม่เห็นลูกฉันเลย แล้วครูใหญ่เมดเวเดฟวา เธอก็มาบอกกับฉันว่า วลาดเขาอยู่กับตำรวจลับตั้งแต่เก้าโมงเช้าแล้ว แต่ทำไมไม่มีโทรมาหาฉันเลย ไม่มีใครรู้ว่าเขาอยู่ที่ไหน หรือเขาเป็นยังงัยบ้าง ไม่มีใครรู้อะไรเลย ถ้าเป็นแบบนี้ฉันจะทำยังงัยดี...’ (Montefiore, 2014, p. 114)

นอกจากนี้ ภายใต้สังคมที่จำกัดสิทธิเสรีภาพและปราบปรามของประชาชนอย่างเข้มข้น ประชาชนจำต้องระมัดระวังการสื่อสารระหว่างกันและกันสูง สร้างเงื่อนไขให้สังคมโซเวียตเกิดการพัฒนากลวิธีในการสื่อสารอย่างลับๆ ผ่านภาษาที่มีหลายนัยหรือ “ภาษาอีสป” (Aesopian language) อันเป็นผลพวงจากการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก

‘อรุณสวัสดิ์ดีค่ะ ฉันสงสัยจังว่าอากาศจะเปลี่ยนไปบ้างไหม?’ เธอถามเขาในตอนนั้น ‘แสงอาทิตย์มันช่าง... สว่างจ้าจนแสบตาไปหมด ฉันไม่คิดว่าจะทนมันไปได้มากกว่านี้แล้วนะค่ะ’

‘อย่ามองที่ดวงอาทิตย์สิ’ ซาดินอฟกล่าวอย่างเนิบช้าและระมัดระวัง ‘แสงตอนนี้อาจจะจำบาดตาคุณไปหน่อย แต่แสงจะไม่สว่างจ้าแบบนี้ไปตลอดหรอก’ นี้เขากำลังบอกว่า ปลอ่ยให้มีการดำเนินคดีไป แล้วลูกๆ เราก็จะกลับมาใช่ไหม? เขากำลังสื่อถึงอะไรอยู่? นี่พวกเราสร้างระบบอะไรกันขึ้นมาละลูกๆ ถึงต้องเจออะไรแบบนี้? (Montefiore, 2014, p. 326)

2.2 ประชาชนในฐานะผู้ขับเคลื่อนกลไกการปราบปราม

จากการศึกษาประชาชนในสหภาพโซเวียตสมัยสตาลินผ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ One Night in Winter พบว่าประชาชนไม่ได้มีเพียงบทบาทในฐานะผู้ถูกปราบปรามเพียงอย่างเดียว แต่มีบทบาทในฐานะผู้ขับเคลื่อนกลไกการปราบปรามเช่นกัน โดยในตัวบทได้แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีอำนาจหน้าที่หลายประการในขับเคลื่อนกลไกการปราบปราม อาทิ การรายงานบุคคลต้องสงสัย การซัดทอดความผิด และการตีตรา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 การรายงานบุคคลต้องสงสัย

การรายงานบุคคลต้องสงสัยหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “การใส่ความ” คือการรายงานบุคคลที่ต้องสงสัยว่าเป็นศัตรูของประชาชนแก่รัฐ อันจะนำไปสู่การนำกำลังตำรวจลับมาปราบปรามบุคคลนั้นต่อไป โดยผู้ศึกษาพบว่าในสหภาพโซเวียต รัฐให้อำนาจประชาชนในการรายงานหรือใส่ความผู้อื่น โดยรายงานนั้นจะถือเป็นหลักฐานที่มีน้ำหนักเพียงพอ

ต่อจับกุมผู้ต้องหาได้ แม้ว่ารายงานนั้นจะถูกส่งมาโดยไม่ระบุชื่อผู้รายงานก็ตาม ทำให้ในสังคมโซเวียตเป็นสังคมที่มีการใส่ความกันมาก ทั้งนี้เพื่อกำจัดบุคคลที่ไม่พอใจ เพื่อผลประโยชน์ในที่ทำงาน หรืออาจเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้รายงาน

‘ผมเป็นคนเสนอตัวทำงานให้กับพรรคเอง’ อังเดรค่อยๆ พูดอย่างช้าๆ ‘เมื่อตอนที่ผมได้อ่านหนังสือหนังสือพิมพ์นั้น ผมก็กังวลกับมุมมองที่ดูอันตรายพวกนั้นนะ ถึงภูมิหลังของผมไม่ค่อยจะดีเท่าไร แต่ผมก็อยากแสดงความจงรักภักดีของผมให้พรรคเห็น ผมเลยไปพบผู้ควบคุมของผมที่เซฟเฮาส์ แจ้งกับพวกเขาว่านิโคลาซ่า บลาคอฟกำลังเผยแพร่แนวคิดต่อต้านโซเวียตอยู่ครับ โค้ดเนมของผมคือ “สัตว์เลี้ยงของครู” ผมภูมิใจที่ได้การทำงานร่วมกับเชก้าครับ’ (Montefiore, 2018, p. 999)

2.2.2 การขัดทอความผิด

การขัดทอความผิดคือการที่ผู้ต้องหาได้ให้การพาดพิงถึงผู้อื่นว่ามีส่วนร่วมในการกระทำผิดนั้นด้วย หรือการพาดพิงถึงผู้อื่นว่ากระทำความผิดบางอย่าง โดยกระบวนการสอบปากคำที่ปรากฏในคดียุติธรรมแล้ว การขัดทอความผิดถือเป็นการสารภาพในอีกรูปแบบหนึ่งที่ตำรวจลับแสวงหาเพื่อสืบหาและกวาดล้างศัตรูของประชาชนอื่นต่อไป ผู้ต้องหาจึงจำเป็นต้องขัดทอความผิดเพื่อหลีกเลี่ยงการโดนทำร้ายระหว่างการสอบปากคำ แม้ว่าผู้ที่โดนขัดทอนั้นจะไม่กระทำความผิดจริงก็ตาม ส่งผลให้เกิดการปราบปรามผู้บริสุทธิ์จำนวนมาก การขัดทอความผิดจึงถือเป็นสิ่งที่เสริมความรุนแรงของการปราบปรามขยายตัวออกไปเป็นวงกว้างในสังคม

‘อ่า ครับ ครับ เมื่อตอนนั้น ...’ อย่าให้ซาราพิมาต้องตกที่นั่งลำบาก เซนกล้าบอกรับตัวเอง อย่าพูดถึงวาซาลี สตาลินด้วย อย่าโยงพ่อหรือแม่เข้ามาเกี่ยวกับเรื่องนี้ อย่าพูดอะไรที่จะทำมินก้าตกอยู่ในอันตราย มีสิ่งที่ต้องเก็บมาคิดมากเกินไปแล้ว เขาพยายามคิดถึงเรื่องราวที่ดีที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด อันนั้นก็ดูไม่มีอะไรมากเกินไป อันนี้เป็นความลับ หรืออันนี้ก็ทำให้พวกนั้นพอใจไม่ได้หรอก ส่วนอันนี้ อันตรายเกินไป ... กระบองตีลงมาที่มือเซนก้าอย่างแรง มันเจ็บจนเขารู้สึกท้อแท้ไปหมด จนเขาเริ่มร้องไห้ออกมา พร้อมกับพยายามโอบมือขวาที่บาดเจ็บไว้ทางซ้าย น้ำตาไหลจนตาพร่ามัวไปหมด ‘จะบอกแล้ว ผมจะบอกเดี๋ยวนี้แหละ’ แต่เขายังตัดสินใจไม่ได้เลยว่าจะบอกอะไรกับพวกเขา เขาพยายามนึก และแล้วเขาก็นึกออก ใช่ อันนี้แหละ สมบูรณ์แบบเลย เรื่องนี้จะไม่ทำให้คนที่เขารักต้องเจ็บ ‘ด้านหลังเธอ ร้อยเมตรด้านหลังเธอ ผมเห็นเขาแอบตามเธออยู่’ ความรู้สึกอ่อนคลายนั่นทำให้คนเราน้ำมีตตามัว เหมือนดังที่เซนก้าตั้งหน้าตั้งตาเล่าเรื่องแต่งของเขา (Montefiore, 2014, pp. 215-216)

2.2.3 การตีตรา

การตีตรา หมายถึง การตีคุณค่าของกลุ่มบุคคลว่าด้อยกว่าหรือมองในเชิงลบอันส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกตีตรา ผู้ศึกษาพบว่าในตัวบทมีการตีตราศัตรูของประชาชนซึ่งถูกมองว่าต่อต้านสังคมโซเวียต โดยการตีตรานี้ยังเกิดการเหมารวมไปการตีตราผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น การตีตราลูกของศัตรูของประชาชน เป็นต้น การตีตรายังเป็นการทำให้ประวัติเสียหายและถูกกีดกันจากวงของสังคม โดยเฉพาะการถูกกีดกันจากการเข้าร่วมกับพรรค ดังที่ปรากฏในคดียุติธรรม เมื่ออันตรายกลับเข้ามาในมอสโกในระยะแรกยังต้องเจอกับสายตาเหยียดหยามเมื่อผู้อื่นพบว่าเขาเพิ่งกลับมาจากการเนรเทศ อันตรเองก็ต้องหวาดระแวงว่าผู้อื่นจะเปิดโปงและขับไล่เขาออกไป และอันตรายก็ไม่สามารถเป็นหนึ่งในคอมโซโมล (Komsomol) ได้ “เพราะมันไม่มีที่สำหรับเด็กที่มีประวัติต่างปร้อยในยุวชนแห่งพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียต” (Montefiore, 2014, p. 10) ดังนั้น การตีตราทางสังคมส่งผลให้ศัตรูของประชาชนหรือลูกของศัตรูของประชาชน ซึ่งโดนลงโทษจำคุกหรือโดนเนรเทศออกไปนั้น กลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมทั่วไปได้ยาก การตีตราจึงเปรียบเหมือนตราประทับที่ติดตัวบุคคลนั้นไปตลอด

อันตรทั้งตัวลงนอนในห้องซัง ตอนนั้นเขารู้แล้วว่าเขาไม่มีทางที่จะหลุดพ้นไปจากคำสาปของประวัตินี้ที่แปดเปื้อนนี้ได้ เขาจะคงเป็นลูกของศัตรูตลอดไป แต่ถึงอย่างนั้น ก็มีสิ่งหนึ่งที่ปลอบประโลมจิตใจของเขา คือเขารู้สึกใกล้ชิดกับพ่อเสียยิ่งกว่าเดิม (Montefiore, 2014, p. 191)

สรุปและอภิปรายผล

การปราบปรามของรัฐที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไซมอน ซีแบก มอนเตฟิโอเร ไม่ใช่เพียงเครื่องมือที่ใช้ในการปราบปรามอย่างชั่วคราวชั่วคราว แต่เป็นกลไกการปราบปรามประชาชนอย่างเป็นระบบเพื่อคงสภาพของโครงสร้างทางสังคมที่สตาลินมีบทบาทนำ โดยการกีดกันประชาชนส่วนหนึ่งที่ความเห็นแตกต่างออกไปจากแนวทางที่สตาลินและพรรควางไว้ด้วยการตีตราให้บุคคลนั้นเป็น “ศัตรูของประชาชน” และทำการกวาดล้างศัตรูนั้น โดยสร้างความชอบด้วยกฎหมายและอ้างความชอบธรรม อีกนัยหนึ่ง กลไกการปราบปรามของรัฐได้มุ่งการควบคุมสังคมผ่านการกวาดล้างประชาชนส่วนหนึ่งและได้สร้างความกลัวเพื่อแบ่งสังคมโดยรวมให้แตกแยกออกจากกัน ทำให้สังคมซึ่งควรจะเป็นการดำรงอยู่ร่วมกันของมนุษย์เกิดความแปลกแยกในสังคม

อย่างไรก็ดี กลไกการปราบปรามที่ทำงานในสังคมโซเวียตสมัยสตาลิน ไม่ใช่แค่เพียงอำนาจรัฐที่ปราบปรามประชาชนผ่านตำรวจลับและเรือนจำโดยมีกฎหมายเป็นตัวสนับสนุน แต่เป็นอำนาจของประชาชนที่ได้รับปันส่วนมาจากรัฐ ให้มีอำนาจหน้าที่ในการปราบปรามกันเอง เนื่องด้วยรัฐวางระบบให้ประชาชนมีอำนาจในการรายงานบุคคลคนอื่นเพื่อผลประโยชน์ ทั้งยังบีบบังคับให้ซัดทอดความผิดไปเพื่อเอาตัวรอดจากแรงกดดันของรัฐ และทำให้สังคมที่แปลกแยกนี้แสวงหาจำเลยสังคมอย่างศัตรูของประชาชนเพื่อมาอธิบายต้นเหตุของความเลวร้ายที่เกิดขึ้นที่ทำให้สังคมไม่สงบขัดขวางระบบที่สตาลินและพรรควางระบบไว้

ในด้านหนึ่งประชาชนก็เป็นตัวกระทำที่มีส่วนในการขับเคลื่อนกลไกการปราบปรามของรัฐ และในอีกด้านหนึ่งประชาชนจึงเป็นผู้ถูกปราบปรามจากทั้งภาครัฐและประชาชนกันเอง อันเป็นผลจากระบบสังคมที่วางเงื่อนไขให้ต้องตรวจสอบและแสวงหาผู้ที่เป็นศัตรูของระบบเสมอ ประชาชนผู้ถูกปราบปรามจึงต้องเผชิญแรงกดดันจากการปราบปรามรอบด้าน แต่ถึงกระนั้น ต้องกลับมาพิจารณาประชาชนด้วยว่าไม่ได้มีฐานะเพียงเป็นตัวที่ถูกกระทำ แต่เป็นผู้กระทำด้วย แม้ประชาชนบางส่วนนั้นจะไม่ได้กระทำการใส่ความ ซัดทอด หรือตีตราผู้อื่นโดยตรง หากแต่การไม่กระทำการใดหรือการนิ่งเฉยก็เป็นการปล่อยให้ความเลวร้ายเหล่านี้เกิดขึ้นและผลิตซ้ำในสังคม ประชาชนจึงถือเป็นผู้ที่อนุมัติให้เกิดโครงสร้างและระบบเช่นนี้เกิดขึ้นมาในสังคมโดยรวม

แต่เมื่อมองในฐานะประชาชนคนหนึ่ง การลุกขึ้นมาต่อต้านระบบที่มีการปราบปรามอย่างเข้มข้นและกว้างขวางนั้นเป็นเรื่องที่ท้าทายและต้องเผชิญกับแรงต้านสูง เพราะการต่อสู้ต่อกลไกการปราบปรามที่แท้จริงนั้นไม่ใช่เพียงการต่อสู้กับบุคคลผู้กุมอำนาจรัฐ แต่เป็นการต่อสู้กับทั้งระบบสังคมซึ่งถูกพัฒนา หล่อหลอม และเรียนรู้ขึ้นจากประสบการณ์ของประชาชนและสังคมในอดีตทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม อย่างที่บทความนี้พยายามย้ำเสมอคือประชาชนไม่ใช่เพียงผู้ถูกกระทำหรือร่างทรงของโครงสร้างที่มีมาแต่เดิม เพราะในอีกมุมหนึ่ง ประชาชนคือตัวกระทำที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้และพัฒนาตนจากประสบการณ์ในอดีต สังคมที่พัฒนามาจนถึงทุกวันนี้เป็นผลจากการเรียนรู้และเติบโตของประชาชนทั้งสิ้น ประชาชนและสังคมถือเป็นก้าวสำคัญของการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์เสมอ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ดัดแปลงมาจากภาคินพนธ์เรื่อง “กลไกการรักษาอำนาจรัฐของสตาลิน: การศึกษาจากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง One Night in Winter ของไซมอน ซีแบก มอนเตฟิโอเร” ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอขอบคุณอาจารย์วัฒน์ คันวงศ์ ที่อนุเคราะห์ให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขทั้งภาคินพนธ์และบทความมาโดยตลอด ขอขอบคุณอาจารย์ปริตต์ อรุณโอบษฐ์

ที่อนุเคราะห์ให้ความช่วยเหลือในการนำเสนอบทความ รวมไปถึงขอบคุณโครงการรัสเซียศึกษาและคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ให้การสนับสนุนในการนำเสนอผลงานครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

อริยพร โปธิโส. (2553). หลักทั่วไปในการตีความกฎหมายแพ่งและอาญา. **จลนิตี**, 17, 163-171.

Montefiore, S. S. (2014). **One Night in Winter**. Arrow Books.

Montefiore, S. S. (2018). **The Moscow Trilogy**. Cornerstone Digital.

General Assembly of the United Nations. (2010, December 23). **International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance**. Retrieve from : <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-protection-all-persons-enforced>

การศึกษาแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครั่ง A Study of Settlement Patterns of Lao Khrang Ethnic

ชนนิกันต์ บุญศรีทอง¹

อภิเศก บันสุวรรณ²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบรูปการตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบรูปและการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของชาติพันธุ์ลาวครั่ง บ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้เทคนิค Nearest Neighbor Analysis ด้วยโปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชากรลาวครั่งบ้านกงลาดจำนวน 4 คน เก็บข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และสมาชิกในชุมชน วิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์การเล่าเรื่อง โดยช่วงเวลาเก็บข้อมูลคือ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 - เดือนมกราคม พ.ศ. 2565

ผลการศึกษาพบว่า บ้านของลาวครั่งบ้านกงลาด ใน พ.ศ. 2552, 2559 และ 2563 มีค่าการกระจายตัวเท่ากับ 0.57 มีลักษณะแบบรูปเป็นการรวมกลุ่ม และมีแบบรูปของหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน ไม่เป็นระเบียบ และมีแบบรูปไม่แน่นอน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบรูปการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพ ปัจจัยด้านเส้นทางคมนาคม และปัจจัยด้านความสำนึกรักบ้านเกิด ด้านการประกอบอาชีพดั้งเดิมคือ เกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่ทำนา แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นอาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้าง และยังมีการปฏิบัติวัฒนธรรม ประเพณีของลาวครั่งอยู่แต่จะเป็นสังคมของผู้เฒ่า ในขณะที่พิธีการทำนาได้เสื่อมความนิยมลงและเลิกปฏิบัติอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: แบบรูปการตั้งถิ่นฐาน, ชาติพันธุ์, ลาวครั่ง, นครปฐม

Abstract

The objectives of this research are to study settlement patterns, factors affecting settlement patterns and economic and social changes of Lao Khrang ethnic Ban Kong Lat, Huai Duan Sub-district, Don Tum District, Nakhon Pathom province. By using the Nearest Neighbor Analysis Technique with Geographic Information System. This research uses in-depth interviews for gathering information from sample group from a population of Lao Khrang from Ban Kong Lat total of 4 people with community leaders, local scholars, and members of the community and analyze by using narrative analysis. This research uses in-depth interview to gather information December 2021– January 2022.

The finding found that the villages of Lao Khrang Ban Kong Lat in 2009, 2016, and 2020 had the distribution value of 0.57 in a clustered pattern. The part of the settlement patterns is an irregular cluster village. Factors affecting the pattern of settlement include physical factors, transport factors, occupation factors, and the sense of loving hometown factor. Economic and social changes found that the traditional occupation is agriculture, mainly farming but now has changed to other occupations such as hire. There is

¹ นักศึกษาลัทธิปริญญาบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

also a cultural practice tradition of Lao Khrang but will be a society of the elderly while the ceremony of farming has decreased significantly

Keywords: Settlement patterns, Ethnic, Lao Khrang, Nakhon Pathom

บทนำ

ประเทศไทยมีความหลากหลายของชาติพันธุ์เป็นจำนวนมากที่อาศัยอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาติพันธุ์ลาวครึ่ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีการอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย สาเหตุเป็นลักษณะของการถูกกวาดต้อนเข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ทั้งนี้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งมีอัตลักษณ์ในด้านวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ความเชื่อร่วมกัน การทอผ้าที่โดดเด่น มีความ วิจิตร สวยงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ และเรื่องของประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ รวมทั้งความรักใคร่กลมเกลียวในหมู่เครือญาติที่มีความ ใกล้เคียงและเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกัน ไม่ไกลจากกัน ชาติพันธุ์ลาวครึ่งนี้ มีปรากฏการณ์การตั้งถิ่นฐานอยู่หลายจังหวัดในประเทศไทย รวมถึงจังหวัดนครปฐมเช่นเดียวกัน

จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีกลุ่มชนเชื้อสายลาวเข้ามาอยู่บริเวณภาคกลางและมีบทบาทเป็นไพร่ลาว ในช่วง รัชกาลที่ 3 ชาวลาวมีการควบคุมให้อยู่ในระบบมูลนาย อาศัยในบริเวณนครชัยศรี (นครปฐม) สุพรรณบุรีและราชบุรีเป็นเมือง หลัก ในจังหวัดนครปฐมลาวครึ่งแตกศึกษาจากเวียงจันทน์ หรือมาจากหลวงพระบาง ลาวครึ่งบ้านกงลาดอพยพมาในสมัย รัชกาลที่ 1 จากหลวงพระบางและอพยพมาในสมัยรัชกาลที่ 3 จากเวียงจันทน์และหลวงพระบาง (มยุรี ถาวรพัฒน์ และ เอมอร เซวีสวน, 2548)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครึ่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ศึกษา บ้านกง ลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์การตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครึ่งที่สำคัญ ในจังหวัดนครปฐม เพื่อให้ทราบแบบรูปการตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยด้านต่างๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ ปรากฏขึ้น ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะให้องค์ความรู้ใหม่ต่อสาขาภูมิศาสตร์มนุษย์ สามารถนำไปเป็นแนวทางให้หน่วยงาน ทั้งภาครัฐบาล เอกชน และหน่วยงานที่ต้องการนำผลการวิจัยเพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งนำเสนอในรูปแบบของฐานข้อมูลชาติพันธุ์ลาวครึ่งในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครึ่ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครึ่ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอ ดอนตูม จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชาติพันธุ์ลาวครึ่ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานของการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อแบบรูปการตั้งถิ่นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ใช้พื้นที่ศึกษาของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขอบเขตกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้เป็นตัวแทนของชาติพันธุ์ลาวครั้ง จำนวน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 บ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ขอบเขตด้านสภาพเศรษฐกิจศึกษาเกี่ยวกับอาชีพและรายได้ของสมาชิกภายในหมู่บ้านกงลาด ขอบเขตด้านสังคมศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี อาทิ ภาษา การแต่งกาย อาหาร และความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนบ้านกงลาด

3. ขอบเขตด้านเวลา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ถึง พ.ศ. 2563 โดยศึกษาภาพบันทึกจากภาพถ่ายดาวเทียมในโปรแกรม Google Earth ปี พ.ศ. 2552, 2559 และ 2563

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

เพื่อศึกษาแบบรูปการตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบรูปการตั้งถิ่นฐาน และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บ้านกงลาด โดยนำแนวคิดและทฤษฎีมาวิเคราะห์ดังนี้ แนวคิดและทฤษฎีแบบรูปการตั้งถิ่นฐาน โดยใช้เทคนิค Nearest Neighbor Analysis แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว และแนวคิดของกระบวนการเป็นเมืองกับการพัฒนาประเทศ ซึ่งส่งผลต่อการกลายเป็นเมือง การประกอบอาชีพ การปฏิบัติวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของลาวครั้ง และความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนของลาวครั้งบ้านกงลาด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

1.1 ศึกษาภาพถ่ายดาวเทียม ใน พ.ศ. 2552, 2559 และ 2563 จากนั้นใช้ข้อมูลขอบเขตของหมู่บ้าน และใช้โปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการดิจิทัล (Digitizing) ตำแหน่งของหลังคาบ้าน รวมถึงหาค่าของขอบเขตพื้นที่ศึกษา และค่าของกระจายตัวด้วยเทคนิค Nearest Neighbor Analysis เพื่อดูการกระจายตัวของบ้านกงลาด

1.1.1 ใช้วิธีการสำรวจภาคสนาม จากนั้นนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าจัดทำเป็นแผนที่แสดงการกระจายตัวหมู่บ้านทั้ง 3 ปี และวิเคราะห์แบบรูปการกระจายตัวของหมู่บ้าน

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

2.1 จัดทำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อไปสนทนาตัวต่อตัว ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้ตัวแทนเป็นผู้นำชุมชน 1 คน ประชาชนชาวบ้าน 1 คน และสมาชิกในชุมชน 2 คน รวมทั้งสิ้น 4 คน

2.1.1 จากนั้นนำผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ และสรุปผลออกมาเป็นการวิเคราะห์การเล่าเรื่อง (Narrative Analysis)

3. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

3.1 ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 2

3.1.1 จากนั้นนำผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์หาการเปลี่ยนแปลง และสรุปผลออกมาเป็นการวิเคราะห์การเล่าเรื่อง (Narrative Analysis)

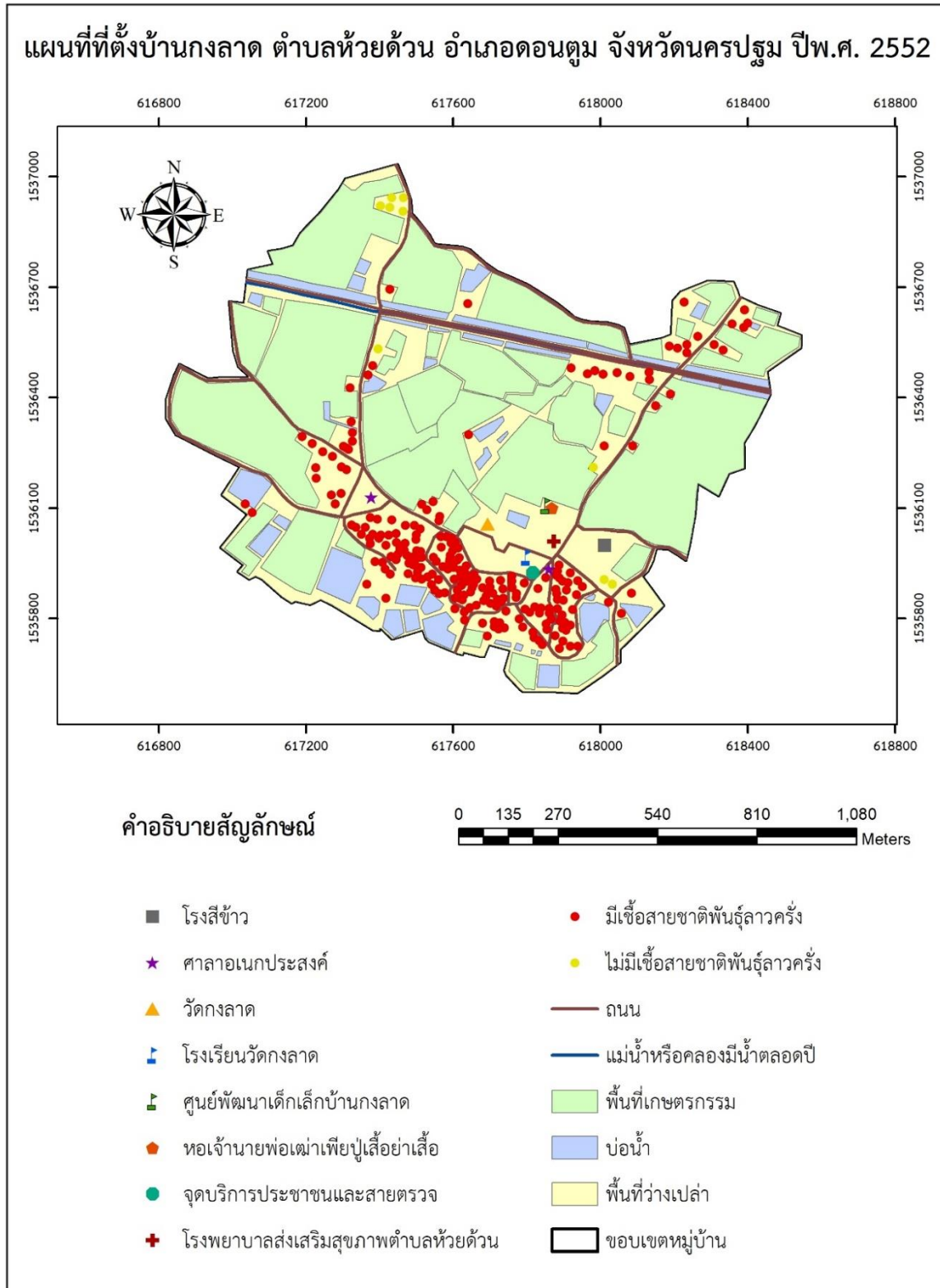
ผลการวิจัย

1. แบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ผลการศึกษาพบว่า หมู่บ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ในปี พ.ศ. 2552-2559 และ 2563 มีค่าการกระจายตัวเท่ากับ 0.57 มีลักษณะเป็นแบบรูปของการรวมกลุ่ม (Clustered Pattern) และมีลักษณะแบบรูปของหมู่บ้านคือ หมู่บ้านที่มีบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน ไม่เป็นระเบียบ มีแบบรูปที่ไม่แน่นอน (Irregular Cluster Village)

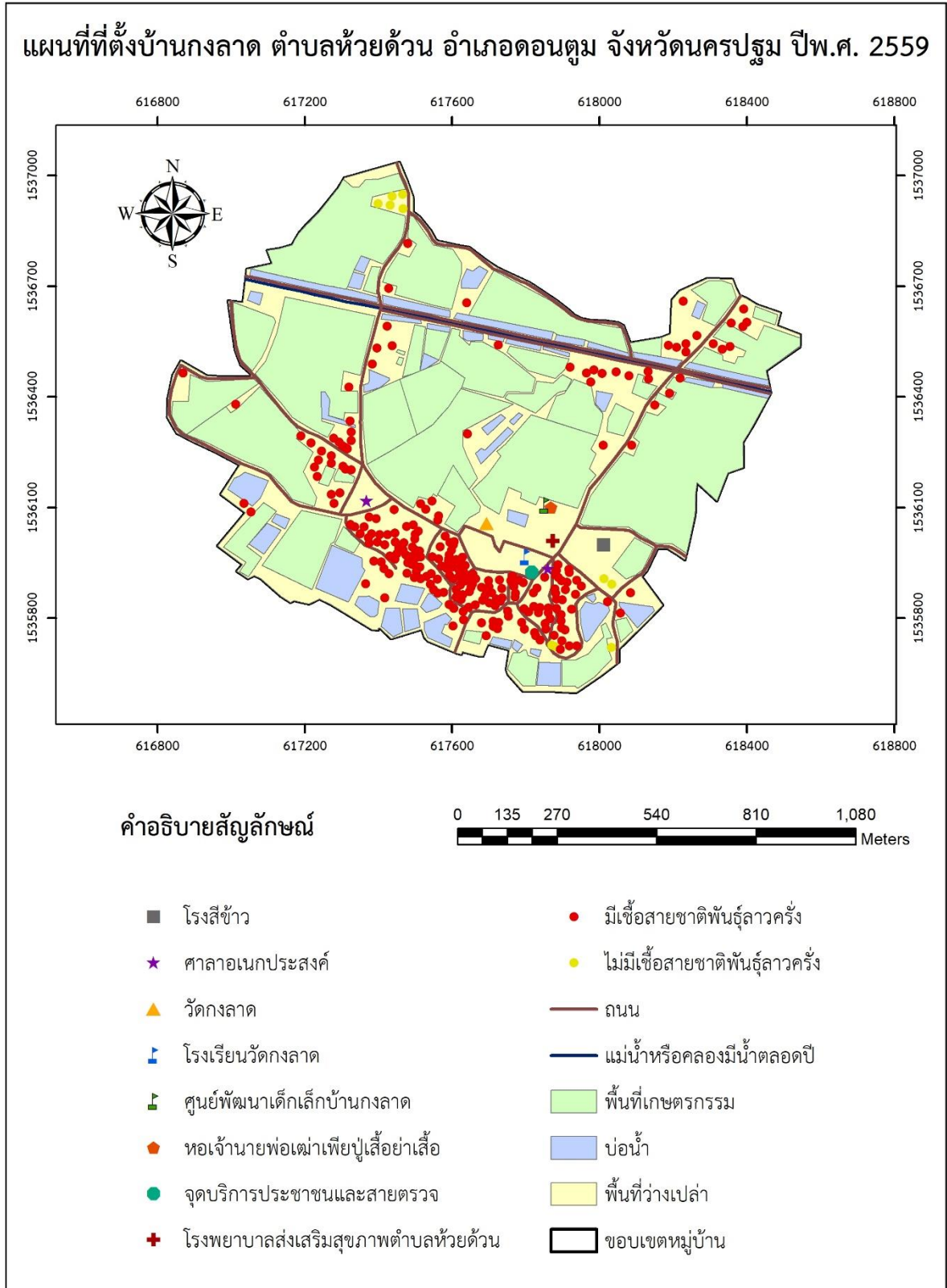
ลักษณะแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านกงลาดในปี พ.ศ. 2552-2563 จากภาพที่ 1 2 และ 3 จำนวนหลังคาเรือนพบว่า พ.ศ. 2552 มีจำนวน 239 หลังคาเรือน จำแนกเป็นบ้านที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์ลาวครั้ง 230 หลังคาเรือน และบ้านที่ไม่มีเชื้อสายชาติพันธุ์ลาวครั้ง 9 หลังคาเรือน ใน พ.ศ. 2563 มีจำนวน 272 หลังคาเรือน ซึ่งจากจำนวนดังกล่าวมีจำนวนของบ้านเรือนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2552 จำนวน 33 หลังคาเรือน จำแนกเป็นบ้านที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์ลาวครั้ง 260 หลังคาเรือน มีจำนวนของบ้านเรือนเพิ่มขึ้น 30 หลังคาเรือน และบ้านที่ไม่มีเชื้อสายชาติพันธุ์ลาวครั้ง 12 หลังคาเรือน มีจำนวนของบ้านเรือนเพิ่มขึ้น 3 หลังคาเรือน จะเห็นได้ว่าลักษณะแบบรูปการตั้งถิ่นฐานเป็นแบบรวมกลุ่มและการตั้งถิ่นฐานจะอยู่ใกล้กันเป็นกลุ่มตามบริเวณเส้นทางคมนาคม มีเส้นของถนนเข้าถึงภายในหมู่บ้านได้อย่างสะดวก พื้นที่แปลงเกษตรอยู่บริเวณรอบหมู่บ้าน เนื่องจากลาวครั้งบ้านกงลาดมีวิถีชีวิต รวมถึงการประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังมีทำนาอยู่บางส่วน และเป็นเจ้าของที่ดิน อีกทั้งอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำที่มีลักษณะเป็นบ่อน้ำดินทางธรรมชาติ และมีการขยายพื้นที่ของระบบชลประทานเข้ามา จึงก่อให้เกิดการขยายตัวของชุมชน

ลักษณะของบ้านเรือนจะเป็นแบบทรงไทยประยุกต์มากขึ้น รูปแบบบ้านเรือนดั้งเดิมของลาวครั้งมีจำนวนน้อยลง รวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงการใช้วัสดุก่อสร้างบ้านเรือนให้แข็งแรงขึ้นกว่าแบบดั้งเดิม วัสดุที่ใช้ในการทำหลังคาเปลี่ยนมาใช้เป็นกระเบื้องแทนเก็บบจะทุกหลังคาเรือนและมีการใช้สังกะสี จากบ้านเรือนที่เป็นไม้ชั้นเดียวได้ถูกสูงเปลี่ยนมาเป็นชั้นล่างก่อด้วยปูนสร้างเป็นห้องนั่งเล่นหรือห้องรับแขกแทนพื้นไต้ถุนที่เอาไว้เก็บเครื่องมือทางการเกษตร มีการใช้เสาคอนกรีตแทนเสาไม้ตามแบบบ้านคนไทยในปัจจุบัน เพื่อให้ทนต่อสภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ และเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมของคนไทย อีกทั้งมีวัดประจำหมู่บ้านนั้นคือ วัดกงลาด เป็นสถานที่ที่ประชากรลาวครั้งมาทำบุญกันในวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญของประเพณีลาวครั้ง และมีหอเจ้านาย พ่อเฒ่าเพี้ย เนื่องจากลาวครั้งมีความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งเหนือธรรมชาติ มีการนับถือผี จึงมีการตั้งหอเจ้านายประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นสถานที่เคารพบูชาพ่อแสนหาญหรือพ่อเฒ่า ซึ่งเป็นวีรบุรุษที่ลาวครั้งให้ความนับถือ ส่งผลให้มีพิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณี เช่น ประเพณีการเลี้ยงปีพ่อเฒ่า

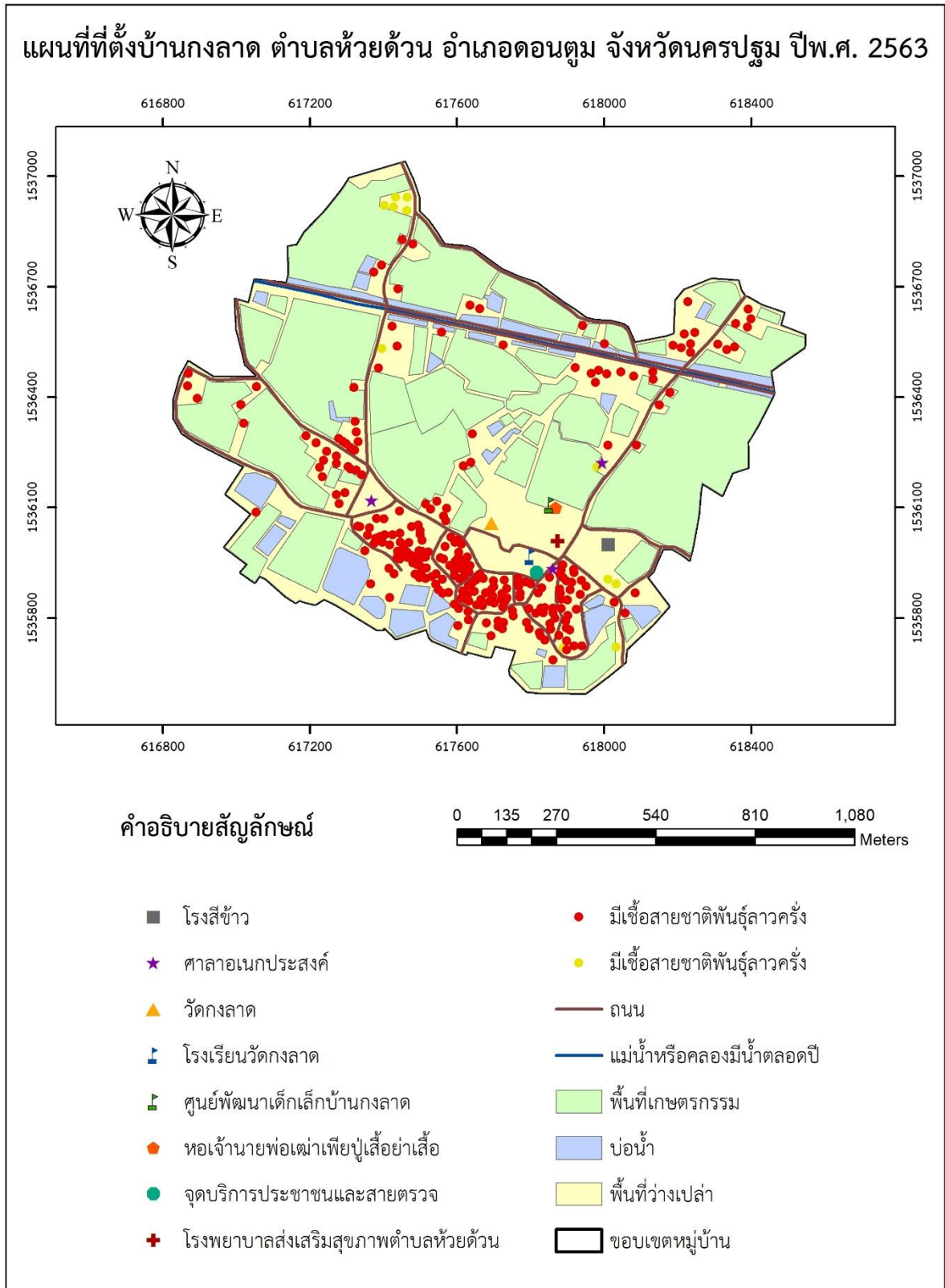

ภาพที่ 1 แผนที่ที่ตั้งบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2552

ที่มา: ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 2 แผนที่ที่ตั้งบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2559
ที่มา: ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 3 แผนที่ที่ตั้งบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2563
ที่มา: ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 4 บ้านลาวครึ่ง ศาลพ่อเฒ่าเพี้ย และโบสถ์วัดกงลาด

ที่มา: ผู้วิจัย, 2565.

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครึ่ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

2.1 ปัจจัยด้านกายภาพ กล่าวคือ มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินในด้านของการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ มีการทำนา ทำสวนปลูกพืชชนิดต่างๆ ได้แก่ กระชาย คენ้ำ กวางตุ้ง เป็นต้น สำหรับแหล่งน้ำทางธรรมชาติประจำหมู่บ้านในอดีตอยู่บริเวณทางตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่ที่ 5 ปัจจุบันเป็นสถานที่เจาะบ่อน้ำบาดาล และอยู่ทางทิศเหนือของหมู่ 6 ปัจจุบันเป็นศาลาอเนกประสงค์ ซึ่งทั้ง 2 แหล่งจะเป็นในลักษณะของบ่อน้ำซึมชั้นล่างเป็นทราย ชั้นบนเป็นดิน นำไปใช้ในประโยชน์ในด้านอุปโภคและเลี้ยงสัตว์ สำหรับน้ำที่ใช้ในการบริโภคคือ น้ำฝน โดยต้องรอในฤดูฝน สมาชิกในชุมชนจะหาภาชนะมารองน้ำฝน เช่น โอ่งหรือตุ่มน้ำ แต่แหล่งน้ำทางธรรมชาติในปัจจุบันต้นเขินหมดแล้ว ส่งผลให้เปลี่ยนมาใช้น้ำประปาในการอุปโภคและบริโภค และมีการขุดบ่อน้ำในพื้นที่การเกษตรของตนเอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในด้านเกษตรกรรม

2.2 ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพ กล่าวคือ เนื่องจากภูมิปัญญาในอดีตคือ การทำนา อีกทั้งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของบ้านกงลาดมีลักษณะเป็นที่ราบ และมีแหล่งน้ำเข้าถึงการเกษตร ดังนั้นพื้นที่ดังกล่าวจึงเหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ ส่งผลให้มีการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนเป็นแบบเกาะกลุ่ม พื้นที่รอบข้างเป็นการใช้ประโยชน์ในด้านของเกษตรกรรม

2.3 ปัจจัยด้านเส้นทางคมนาคม เกิดการพัฒนาของเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อถึงกันภายในหมู่บ้านและระหว่างอำเภอให้ประชากรเดินทางได้สะดวก และติดต่อสื่อสารได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนใกล้ชิดกันเป็นแบบรูปของการรวมกลุ่ม และบ้านเรือนเรียงรายตามเส้นทางคมนาคมนั้นคือ ถนน ซึ่งมีหมายเลขทางหลวงชนบทนครปฐมคือ นธ.4002

2.4 ปัจจัยด้านความสำนึกรักบ้านเกิด ลาวครึ่งบ้านกงลาดไม่ว่าจะไปอยู่อาศัยที่ใด ออกไปเรียนหนังสือ ประกอบอาชีพนอกพื้นที่ ทำให้มีการแต่งงานกับคนนอกพื้นที่ ต้องอยู่อาศัยที่อื่น และให้พ่อแม่อยู่อาศัยที่บ้านกงลาดดั้งเดิม แต่เมื่อเกษียณอายุก็ต้องกลับมาอยู่ที่บ้านเกิดของตนเองพร้อมกับครอบครัว อีกทั้งอุปนิสัยของลาวครึ่งนั้นจะมีความรักใคร่กันในกลุ่มของเครือญาติ ทำให้การตั้งถิ่นฐานที่ใกล้ๆ กันพบว่า พื้นที่ในบริเวณเดียวกันในแต่ละหลังคาเรือนเป็นญาติกัน มีความสนิทสนมเป็นการแต่งงานของคนในพื้นที่แล้วก็มี การขยายครัวเรือนออกมา

3. การเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชาติพันธุ์ลาวครึ่ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ลักษณะทางเศรษฐกิจพบว่า ในด้านการประกอบอาชีพดั้งเดิมทำเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีต โดยที่ไม่มี การประกอบอาชีพอื่นๆ นอกภาคเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลัก ในปัจจุบันการประกอบอาชีพของลาวครึ่ง

บ้านกงลาดเปลี่ยนมาประกอบอาชีพอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น รับจ้าง และในอนาคตจะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมากขึ้น การทำเกษตรกรรมจะน้อยลง เปลี่ยนเป็นอาชีพรับราชการนอกพื้นที่ รับจ้าง หรืออาชีพอื่นๆ ที่มั่นคงในด้านของรายได้ที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตและมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคง

ลักษณะทางสังคมพบว่า การมีส่วนร่วมของวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของลาวครั้งที่ยังมีการปฏิบัติอนุรักษ์สืบทอด และสืบสานอยู่อย่างเหนียวแน่น โดยผู้ที่สืบสานจะเป็นผู้เฒ่า ในขณะที่พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาของบรรพบุรุษได้เสื่อมความนิยมลงและเลิกปฏิบัติอย่างชัดเจน รวมถึงภาษาลาวครั้งเหลือเพียงสังคมของผู้เฒ่าที่ใช้สื่อสารภายในกลุ่ม เปลี่ยนมาแต่งกายแบบสมัยนิยมในชีวิตประจำวันแทนการแต่งแบบลาวครั้งดั้งเดิม รวมถึงเปลี่ยนมารับประทานอาหารตามสมัยนิยมมากขึ้น อีกทั้งในอนาคตหากยังมีสมาชิกในชุมชนคอยสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของลาวครั้ง ส่งผลทำให้วัฒนธรรมนี้ยังคงอยู่ ด้านของความสัมพันธ์ภายในครัวเรือน อดิที่อยู่อาศัยแบบครอบครัวขยาย ปัจจุบันอยู่อาศัยกันแบบครอบครัวเดี่ยวปะปนกับแบบครอบครัวขยาย ในขณะที่อนาคตลาวครั้งบ้านกงลาดอาจจะมีการแต่งงานกับคนนอกพื้นที่มากขึ้น รวมถึงวิถีชีวิตจะเปลี่ยนเป็นวิถีชีวิตของครอบครัวในสังคมสมัยใหม่

สรุปและอภิปรายผล

1. แบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

จากการศึกษาพบว่าหมู่บ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในช่วง 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552, 2559 และ 2563 เลือกศึกษาภาพบันทึกจากภาพถ่ายดาวเทียมในโปรแกรม Google Earth โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ Nearest Neighbor Analysis ด้วยโปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ พบว่า ในปี พ.ศ. 2552, 2559 และ 2563 มีค่าการกระจายตัวเท่ากับ 0.57 มีลักษณะแบบรูปเป็นการรวมกลุ่ม (Clustered Pattern) และมีลักษณะแบบรูปของหมู่บ้านคือ หมู่บ้านที่มีบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน ไม่เป็นระเบียบ มีแบบรูปที่ไม่แน่นอน (Irregular Cluster Village)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

2.1 ปัจจัยด้านกายภาพ กล่าวคือ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ทั้งมีการทำนาทำสวนปลูกพืชชนิดต่างๆ สำหรับแหล่งน้ำทางธรรมชาติประจำหมู่บ้าน ในอดีตจะอยู่บริเวณทางตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่ที่ 5 ปัจจุบันเป็นสถานที่เจาะบ่อน้ำบาดาล และอยู่ทางทิศเหนือของหมู่ 6 ปัจจุบันเป็นศาลาอเนกประสงค์ ซึ่งทั้ง 2 แหล่งจะเป็นในลักษณะของบ่อน้ำซึมชั้นล่างจะเป็นทราย ชั้นบนเป็นดิน

2.2 ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพ กล่าวคือ อาชีพของลาวครั้งแต่เดิมคือ เกษตรกรรม ส่วนใหญ่คือ ทำนา ซึ่งรูปแบบของการทำนาในอดีตจะเป็นการทำนาปี หมายความว่า 1 ปี ทำนาได้ 1 ครั้งในฤดูฝน เพราะต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ โดยใช้แรงงานสัตว์ร่ำ อีกทั้งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของบ้านกงลาดนั้นเหมาะสมต่อการทำการเกษตร มีลักษณะเป็นที่ราบและมีแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรอย่างต่อเนื่อง

2.3 ปัจจัยด้านเส้นทางคมนาคม กล่าวคือ เกิดการพัฒนาของเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อถึงกันภายในหมู่บ้าน และระหว่างอำเภอให้ประชากรเดินทางได้สะดวกและติดต่อสื่อสารได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้เกิดบ้านเรือนเรียงรายตามเส้นทางคมนาคมนั้นคือ ถนน ซึ่งมีหมายเลขทางหลวงชนบทนครปฐมคือ นฐ.4002

2.4 ปัจจัยด้านความสำนึกรักบ้านเกิด กล่าวคือ ลาวครั้งบ้านกงลาดไม่ว่าจะไปอยู่อาศัยที่ใด เมื่อเกษียณอายุก็ต้องกลับมาอยู่ที่บ้านเกิดของตนเองพร้อมครอบครัว อีกทั้งอุปนิสัยของลาวครั้งจะมีความรักใคร่กันในหมู่ของเครือญาติ ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานที่ใกล้ๆ กันพบว่า พื้นที่ในบริเวณเดียวกันในแต่ละหลังคาเรือนเป็นญาติกัน มีความสนิทสนมกันและเป็นการแต่งงานของคนในพื้นที่แล้วก็มีกรขยายขยายครัวเรือนออกมา

3. การเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บริเวณบ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ลาวครั้งบ้านกงลาด มีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจคือ ในด้านการประกอบอาชีพดั้งเดิมทำเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีต โดยที่ไม่มีการประกอบอาชีพอื่นๆ นอกภาคเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลักในปัจจุบันการประกอบอาชีพของลาวครั้งบ้านกงลาดเปลี่ยนมาประกอบอาชีพอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่เปลี่ยนจากการทำนามาเป็นอาชีพอื่น เช่น รับจ้าง และในอนาคตจะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมากขึ้น การทำเกษตรกรรมจะน้อยลง เปลี่ยนเป็นอาชีพรับราชการนอกพื้นที่ รับจ้าง หรืออาชีพอื่นๆ ที่มีมั่นคงในด้านของรายได้ที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตและตำแหน่งหน้าที่การงาน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือ การมีส่วนร่วมของวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของลาวครั้งบ้านกงลาดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ประเพณี พิธีกรรมที่ยังมีการปฏิบัติ อนุรักษ์ และสืบสานอยู่อย่างเหนียวแน่น โดยส่วนใหญ่ผู้ที่สืบสานจะเป็นผู้เฒ่า และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนาของบรรพบุรุษได้สืบทอดความนิยมลงและเลิกปฏิบัติอย่างชัดเจน รวมถึงภาษาลาวครั้งเหลือเพียงสังคมของผู้เฒ่าที่ใช้สื่อสารภายในกลุ่ม เปลี่ยนมาแต่งกายแบบสมัยนิยมในชีวิตประจำวันแทนการแต่งแบบลาวครั้งดั้งเดิม รวมถึงเปลี่ยนมารับประทานอาหารตามสมัยนิยมมากขึ้น อีกทั้งในอนาคตหากยังมีสมาชิกในชุมชนคอยสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของลาวครั้งอยู่ ส่งผลทำให้วัฒนธรรมนี้ยังคงอยู่เรื่อยๆ แต่หากไม่มีผู้ใดที่สืบสานวัฒนธรรมของลาวครั้งนี้จะเลือนหายไป และในด้านการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ภายในครัวเรือน อดีตจะอยู่อาศัยแบบครอบครัวขยาย ในปัจจุบันจะอยู่อาศัยกันแบบครอบครัวเดี่ยวปะปนกับแบบครอบครัวขยาย ในขณะที่อนาคตลาวครั้งบ้านกงลาดจะมีการแต่งงานกับคนนอกพื้นที่มากขึ้น ทำให้รูปแบบของครอบครัวมีแนวโน้มในลักษณะของครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย พอช่วงที่มีประเพณี พิธีกรรมของลาวครั้งก็จะกลับบ้านมาเข้าร่วมประเพณีและได้ใช้เวลาอยู่กับครอบครัว อีกทั้งเรื่องของเศรษฐกิจที่การอยู่แบบครอบครัวเดี่ยวส่งผลให้มีภาระหน้าที่ที่น้อยกว่าการอยู่แบบครอบครัวขยาย

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ กล่าวคือ หมู่บ้านกงลาด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ใน พ.ศ. 2552, 2559 และ 2563 มีลักษณะเป็นแบบรูปของการรวมกลุ่ม (Clustered Pattern) และมีลักษณะแบบรูปของหมู่บ้านคือ หมู่บ้านที่มีบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน ไม่เป็นระเบียบ มีแบบรูปที่ไม่แน่นอน (Irregular Cluster Village) ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของพรณี ชิวินศิริวัฒน์ (2554) เรื่องการศึกษาการใช้ GIS ในการสำรวจรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดน่าน ประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลาวมีการกระจายแบบกลุ่ม มักอาศัยอยู่บนพื้นที่ราบเรียบใกล้ถนนและแม่น้ำ กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมักจะอาศัยอยู่ใกล้กัน แต่แตกต่างกันในด้านวิถีชีวิตและพื้นที่ศึกษา โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์แบบรูปการตั้งถิ่นฐานของนาวัลย์ กิระรักษ์กุล (2528) ที่ได้จำแนกแบบรูปการตั้งถิ่นฐานในชนบทออกเป็นการตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีกรวางแผน และของศุทธิณี ทองสะอาด (2557 อ้างถึงใน สุริรัตน์ เกตุหอม, 2562) กล่าวว่ามีการอธิบายแบบรูปการตั้งถิ่นฐานในชนบทไว้ 2 แบบรูปใหญ่ ซึ่งบ้านกงลาดอยู่ในแบบรูปการตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่ม (Cluster settlement)

โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบรูปการตั้งถิ่นฐานทั้ง 4 ปัจจัย ได้แก่ ด้านกายภาพ ผลการศึกษาสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ด้านการประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่ทำนา ซึ่งรูปแบบของการทำนาในอดีตจะเป็นการทำนาปี อาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ โดยใช้แรงงานสัตว์ป่า สอดคล้องกับงานวิจัยของธิดิพงษ์ มีทอง (2559) เรื่องการศึกษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านกงลาดมีความเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม ส่งผลให้ประชากรลาวครั้งต้องปรับตัวตามวิถีชีวิตแบบคนไทยในลุ่มแม่น้ำภาคกลาง ปัจจัยด้านเส้นทางคมนาคม กล่าวคือ มีการพัฒนาถนนที่เชื่อมต่อถึงกันได้สะดวกมากขึ้น และปัจจัยด้านความสำนึกรักบ้านเกิด กล่าวคือ อุปนิสัยของลาวครั้งจะมีความรักใคร่กันในหมู่ของเครือญาติทำให้มีการตั้งถิ่นฐานที่ใกล้ๆ กัน โดยปัจจัยทั้งหมดนี้ส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนเป็นแบบรูปของการรวมกลุ่ม

ประกอบกับการศึกษาของอรณิชา ภมรเวชวรรณ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวลาวครั้ง: กรณีศึกษาชุมชนลาวครั้งหมู่บ้านกุดจอก จังหวัดชัยนาท ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักของชุมชนมานาน อีกทั้งการคงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องไปกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของลาวครั้งบ้านกงลาด การประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลัก อีกทั้งการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรม ประเพณีของลาวครั้งบ้านกงลาดนั้นยังเห็นคุณค่าร่วมกัน รวมถึงความเชื่อในเรื่องของผีเจ้านายและสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้ยังมีการอนุรักษ์และมีการปฏิบัติกันในสังคมของผู้เฒ่า ในขณะที่ภาษา การแต่งกายและอาหารปัจจุบันได้เริ่มเลือนหายไป รวมถึงการศึกษาของนารถฤดี วิวัตติกุล (2542) ศึกษาเรื่องการดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มความเชื่อผีเจ้านายและกลุ่มความเชื่อผีเวทดา กรณีศึกษา: ชาวลาวครั้งหมู่บ้านโคก ตำบลอุ้มงิ้ว อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของครอบครัวช่วงแรกเป็นครอบครัวเดี่ยว จากนั้นเมื่อมีความพร้อมด้านเศรษฐกิจจะแยกครอบครัวออก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายสู่ครอบครัวเดี่ยว สำหรับความสัมพันธ์ในครัวเรือนของลาวครั้งบ้านกงลาด อดิโตอยู่แบบครอบครัวขยาย ปัจจุบันอยู่แบบครอบครัวเดี่ยวปะปนกับแบบครอบครัวขยาย อีกทั้งแนวโน้มในอนาคตลาวครั้งอาจจะมีการแต่งงานกับคนนอกพื้นที่มากขึ้น ทำให้รูปแบบของครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่า และวิถีชีวิตจะเปลี่ยนแปลงเป็นวิถีชีวิตครอบครัวในสังคมสมัยใหม่

โดยเกิดจากกระบวนการเป็นเมืองที่มีความสำคัญที่จะสร้างความทันสมัยให้แก่คนในชนบท ตามการศึกษาของดารณี บัญชรเทวกุล (2551) ศึกษาไว้ในกระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา เมื่อลาวครั้งบ้านกงลาดได้รับกระบวนการความเป็นเมืองและสังคม ส่งผลให้นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีต่างๆ มาปรับใช้ อีกทั้งส่งผลถึงการเคลื่อนย้ายประชากรอพยพจากชนบทสู่เมือง เหตุผลจะเป็นในลักษณะของการประกอบอาชีพและรายได้ ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รูปแบบของครอบครัวจะเป็นครอบครัวเดี่ยว รวมถึงสังคมของคนรุ่นใหม่จะไม่ค่อยสืบทอดประเพณีดั้งเดิมของลาวครั้งอย่างเหนียวแน่นและไม่ค่อยเห็นคุณค่า เมื่อเทียบกับสังคมของผู้เฒ่า เพราะต้องออกไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ทำให้ไม่มีเวลามาให้กับประเพณีเท่าที่ควร รวมถึงรับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของต่างประเทศมาปรับใช้ ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นกระบวนการของการใช้วิถีชีวิตตามแบบสังคมเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในด้านของวัฒนธรรมที่มีการปฏิบัติ อนุรักษ์น้อยลงหรือไม่มีการปฏิบัติกันแล้วมาหาวิธีป้องกัน รวมถึงหาแนวทางแก้ไข โดยนำวัฒนธรรมของลาวครั้งมาพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างเศรษฐกิจและรายได้ให้แก่ลาวครั้งบ้านกงลาด รวมถึงเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมของลาวครั้งให้คงอยู่สืบไป

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. อภิเศก ปันสุวรรณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิของรายงานวิจัย ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำตลอดการดำเนินการวิจัย ส่งผลให้รายงานวิจัยนี้สมบูรณ์แบบมากขึ้น ขอขอบพระคุณบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยด้วน และประชารลาวครั้ง ณ บ้านกงลาด ที่ให้ความอนุเคราะห์ และกรุณาสละเวลาอันมีค่าในการถ่ายทอดข้อมูลเป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณต่อทุกความช่วยเหลือเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- ดารณี บัญชรเทวกุล. (2551). กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรพิงศ์ มีทอง. (2559). การศึกษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม. สาขาวิชาสังคมศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- นารณฤดี วิวิตกุล. (2542). การดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มความเชื่อผีเจ้านายและกลุ่มความเชื่อผีเทวดา กรณีศึกษา: ชาวลาวครั้ง บ้านโคก ตำบลอุ้อทอง อำเภออุ้อทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สารานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล. (2528). ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน. กรุงเทพมหานคร: O.S. Printing House Co.,Ltd.
- มยุรี ถาวรพัฒน์ และ เอมอร เขาวนสวน. (2548). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ลาวครั้ง. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอกพิมพ์ไทย จำกัด.
- สุรรัตน์ เกตุหอม. (2562). การศึกษาแบบรูปการตั้งถิ่นฐาน เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของไทยไซ่ง ในจังหวัดนครปฐม. ปรินญาอักษรศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรณิชา ภมรเวชวรรณ. (2560). อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของลาวครั้ง: กรณีศึกษาชุมชนชาวลาวครั้งหมู่บ้านกุดจอก จังหวัดชัยนาท. ปรินญาศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Panee Cheewinsirawat. (2011). The use of GIS in exploring settlement patterns of the ethnic groups in Nan, Thailand. Retrieved from : ACAH Proceedings 2011.pdf (chula.ac.th)

พัฒนาการวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทย 2550-2564 สะท้อนผ่านซีรีส์วายนับสิบจะจูบ
The Development of Y-Thai fan culture in 2007-2021 reflected through
Lovely Writer Boy's love series

วาสนา แซ่จั้น¹

ญาณินี ไทพยวัฒน์²

บทคัดย่อ

งานวิจัยเล่มนี้จัดทำขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษากระแสนิยมของซีรีส์วายไทยและความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มแฟนคลับวายไทยในช่วงปี พ.ศ. 2550-2564 และศึกษาซีรีส์วายเรื่อง นับสิบจะจูบ ที่สะท้อนประเด็นของกลุ่มแฟนคลับวายไทยในปัจจุบัน ผ่านการศึกษาและค้นคว้าโดยใช้ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยวิเคราะห์จากหลักฐานชั้นต้นอ้างอิงจากสื่อซีรีส์วายเรื่องนับสิบจะจูบ และสื่อสัมภาษณ์ผู้กำกับซีรีส์ รวมถึงการอ้างอิงงานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

ผลของการศึกษาพบว่าในช่วงเวลา พ.ศ. 2550 เริ่มเห็นความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมวายไทยและเริ่มมีสื่อที่นำเสนอความสัมพันธ์ชายกับชาย อย่างเช่นภาพยนตร์รักแห่งสยามขึ้น จนในปี พ.ศ. 2557 ได้เกิดซีรีส์วายไทยเรื่องแรกโดยนำโครงเรื่องมาจากนิยายวายไทยที่ได้รับความนิยมบนโลกออนไลน์มาผลิตเป็นซีรีส์ และหลังจากนั้นเป็นต้นมาซีรีส์วายไทยก็ได้มีการพัฒนาในเรื่องของเค้าโครงเรื่อง และกระแสก็เพิ่มมากขึ้นซึ่งได้เปลี่ยนแปลงควบคู่กับวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทยที่เริ่มมีตัวตนบนโลกออฟไลน์มากยิ่งขึ้น สามารถแสดงความชื่นชอบได้อย่างอิสระหรือโลกออนไลน์ก็สามารถแสดงความคิดเห็นได้ง่ายมากขึ้น โดยซีรีส์วายเรื่องนับสิบจะจูบสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทยในปัจจุบันที่สามารถแสดงออกทางอัตลักษณ์ในความเป็นสาววายหรือแฟนคลับวายได้อย่างอิสระมากขึ้นทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์

คำสำคัญ: ซีรีส์วาย, สาววาย, แฟนคลับ

Abstract

The purpose of this research article is to study the development of Y-Thai fan culture in 2007-2021 reflected through Lovely Writer Boy's love series. Lovely Writer reflected through the Y-Thai fan culture at present. This research is a historical approach, using evidences from Lovely Writer on WeTV application and interview director this series. Other evidences such as dissertations are referred in this research.

The results of the research reveal that in 2007, we began to see a change in the Y-Thai culture and began to have media portraying male-to-male relationships. Such as the movie Love of Siam, until in 2014, the first T-Thai series was born, bringing the story line from the popular Y-Thai novels that are popular in the online world to produce a series. And after that, the Y-Thai series has developed in terms of the plot. And the trend is increasing, which has changed in tandem with the Y-Thai fan culture that has begun to appear more offline. They can express their likes freely or the online world can make it easier to comment.

¹ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Lovely Writer, reflecting the current Y-Thai fan culture the can express their identity as the Y-Thai fan groups more freely both online and offline.

Keywords: Boy's love series, Y-fan, Fanclub

บทนำ

คำว่าแฟนคลับ มีต้นกำเนิดมาจาก คำว่า “แฟน” ซึ่งมาจากคำว่า “Fanatic” ที่หมายถึง หลงใหล คลั่งไคล้แฟน เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อศตวรรษที่ 19 เมื่อนักข่าวกำหนดคำว่า “แฟน” ขึ้นมาเพื่อใช้อธิบายเกี่ยวกับผู้คนที่คอยติดตาม ทีมนักกีฬา มืออาชีพ หลังจากนั้นความหมายของ แฟน ก็ถูกพัฒนาต่อมา โดยขยายนัยถึงความจงรักภักดี (ศิริพันธ์ ดันติเมธ และอรุณญา ต้อยคุณภีร์, 2561) ปัจจุบัน เราสามารถมองเห็น การรวมกลุ่มของแฟน หรือ “แฟนคลับ” (fan club) ของศิลปินนักร้อง นักแสดง ภาพยนตร์ นักการเมือง แบรินด์ สินค้า (brands) หรืออื่นๆ ได้โดยง่าย เนื่องจากการรวมกลุ่มของแฟนผ่านช่องทางต่างๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ที่สะดวกมากขึ้น (Jenkins, 1992; Harris, 1998; Stavros และคณะ, 2014 อ้างถึงใน พัน ฉัตรไชยยันต์, 2563)

วาย (Y) มาจากคำว่า ยาโอย หรือยาโออิ (Yaoui) โดยเป็นวัฒนธรรมที่รับมาจากญี่ปุ่น แรกเริ่มเป็นเรื่องราว ความสัมพันธ์ระหว่างชายและชายในการดูหรือนิยาย (Boy's Love) ซึ่งคำว่าวายไม่ได้หมายถึงเพียงแค่ความสัมพันธ์ระหว่าง ชายและชายเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและหญิง หรือที่เรียกว่า ยูริ (Yuri) อีกด้วย (Mimiemew, 2020)

อรุณวรรณ วิชวุฒวรรกุล (2559) พบว่า สาววาย หรือแฟนคลับวายนั้นส่วนใหญ่หลักๆ เป็นเพศหญิงซึ่งมีทั้งสายบริโภค และสายผลิต โดยที่สายผลิตนั้นก็คือนักเขียน เขียนนวนิยายชายรักชายขึ้นมาและก้าวเข้าสู่โลกของผู้ชายผ่านนวนิยาย ซึ่งกลุ่ม เหล่านี้ส่วนใหญ่ทัศนคติของครอบครัวที่มีต่อชายรักชายเป็นไปในแง่บวก คือ ไม่มีอคติกับคนกลุ่มนี้จะค่อนข้างเฉยๆ มากกว่า โดยจะมองว่า คนกลุ่มนี้ก็เหมือนเพศหญิงหรือเพศชายทั่วไป มองว่าเป็นเรื่องไกลตัว จึงไม่มีการแสดงทัศนคติที่ชัดเจน ต่อคนกลุ่มนี้ จึงไม่มีการห้ามปรามหากลูกหลานจะคบหาทำความรู้จักจะส่งสอนให้มองที่พฤติกรรมการแสดงออกของคนคน นั้นเป็นรายบุคคลมากกว่าที่จะตัดสินรวบทั้งหมดในสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการโน้มน้าวของอุปนิสัยของผู้หญิงกลุ่มนี้ที่มีใจเปิดกว้างต่อกลุ่มชายรักชายต่อไป

ซีรีส์วายเรื่องนั้บสลิปจะจูบ เป็นซีรีส์ที่ดัดแปลงมาจากนวนิยายวายเรื่องนั้บสลิปจะจูบ โดยนักเขียนวาทกั้ง ซึ่งเป็น เรื่องราวความรักของนั้บสลิปที่แอบรักคุณจินมานานแล้ว โดยที่นั้บสลิปเปรียบเสมือนหมาป่าผู้ห่มหนังแกะ ก็จะมีวิธีตะล่อมใน การเข้าหาจินอย่างแนบเนียน การที่นั้บสลิปกับจินมาเจอกันก็เป็นสิ่งที่นั้บสลิปคิดมาอยู่แล้วเช่นกัน ซึ่งจินเป็นนักเขียนที่ถนัดเขียน นิยายแนวแฟนตาซีของขวัญ แต่เมื่อนิยายชายรักชายกำลังเป็นที่นิยมของตลาด เขาจึงต้องตามกระแสอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยที่เขาเขียนนิยายวายเล่มแรกในชีวิตอย่าง วิศวะผัวโหด ก็ทำให้ได้รับความนิยมจนถูกนำไปสร้างเป็นซีรีส์ ซึ่งมีนั้บสลิปเป็น หนึ่งในผู้มาแคว้นตั้งพระเอกหมายเลขสลิปแปด จนทำให้มีเรื่องราวต่างๆ ที่ตัวจินเข้ามาเกี่ยวข้องกับนั้บสลิปและกองถ่ายซีรีส์ วิศวะผัวโหดที่สร้างจากนิยายที่ตนเองเขียนขึ้น โดยซีรีส์เรื่องนี้ก็จะมีโทนเรื่องเป็นแนว feel good แต่ก็สอดแทรกประเด็น ต่างๆ ให้ผู้รับชมได้ขบคิดและตั้งคำถามไปพร้อมกัน (Kapook, 2021)

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้นจะพบว่าวายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันซึ่งเป็นวัฒนธรรม จากญี่ปุ่น โดยมีกลุ่มที่ชื่นชอบวัฒนธรรมเหล่านี้ที่เรียกว่า สาววาย หรือแฟนคลับวาย เมื่อวัฒนธรรมวายเข้ามาในประเทศไทย จึงเกิดกลุ่มสาววายหรือแฟนคลับวายไทยขึ้น และในแต่ละกลุ่มก็จะมีพฤติกรรมที่แสดงออกแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา ซึ่ง ซีรีส์วายนั้บสลิปจะจูบก็จะเป็นตัวสะท้อนทรรศนะของวัฒนธรรมวายไทยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทยในปี พ.ศ. 2550-2564
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทยปัจจุบันสะท้อนผ่านซีรีส์วายนับสิบจะจูบ

สมมุติฐานของการวิจัย

วัฒนธรรมแฟนคลับวายไทยเริ่มแรกกลุ่มสาววายหรือแฟนคลับวายมีการแสดงออกทางอัตลักษณ์แบบไม่สามารถเปิดเผยตัวตนหรือแสดงความชอบส่วนตัวในพื้นที่สาธารณะได้ ซึ่งจะแสดงออกโดยมีพื้นที่เฉพาะกลุ่มในการพูดคุย และเขียนแฟนฟิค หรือเขียนนิยายวายสำหรับแต่ละคน แต่เมื่อสังคมออนไลน์ที่ก้าวหน้าประกอบกับการศึกษาที่พัฒนา และกระแสความนิยมของนิยายวายและซีรีส์วายที่เพิ่มขึ้นทำให้กลุ่มสาววายหรือแฟนคลับวายสามารถมีพื้นที่แสดงออกได้อย่างอิสระ และแสดงความคิดเห็นต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาพัฒนาการของวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทยในช่วงปี พ.ศ. 2550-2564 และประเด็นในซีรีส์วายเรื่องนับสิบจะจูบที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทยในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ด้วยการค้นคว้าด้านเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ เอกสารหลักฐานชั้นต้นจากซีรีส์วายเรื่องนับสิบจะจูบ และเบื้องหลังการถ่ายทำซีรีส์ หลักฐานชั้นรองจากวิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง คือ แฟนคลับของนักแสดงซีรีส์วายเรื่องนับสิบจะจูบ ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

1. **แฟนคลับนักแสดง** เลือกจากผู้ที่เป็นแอดมินที่ดูแลเพจแฟนคลับของนักแสดงจากซีรีส์วายเรื่องนับสิบจะจูบ แฟนคลับนักแสดงที่เลือก คือ เก้า นพเก้า เดชาพัฒนคุณ และ อัฟ ภูมิพัฒน์ เอี่ยมสำอาง สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมแฟนคลับวายในกลุ่มของนักแสดงทั้งสองคนได้เป็นอย่างดี และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับซีรีส์วายเรื่องนับสิบจะจูบได้
2. **เพจแฟนคลับ** เลือกจากเพจแฟนคลับ Official ของนักแสดงทั้งสองคน ทั้งเพจเดี่ยวและเพจคู่ สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมของแฟนคลับของนักแสดงทั้งสองคนที่อยู่บนสังคมออนไลน์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า สาววายหรือแฟนคลับวาย หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความชื่นชอบความรักและความสัมพันธ์ของชายรักชาย ในเริ่มแรกสาววายเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยของผู้หญิงในสังคมญี่ปุ่น ซึ่งปรากฏขึ้นครั้งแรกราวปี ค.ศ. 1960 เริ่มต้นจากงานมังงะและนวนิยายแบบ Tanbi (ต้นปี) ที่เป็นการให้ความสนใจเกี่ยวกับการบูชาและแสวงหาความรัก เน้นเรื่องราวความรักแนวพ่อกับลูก (Fatherly) คือเป็นการเน้นเรื่องราวความสัมพันธ์ซึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างพ่อกับลูก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม่ Tanbi จะให้ความสำคัญกับความรัก แต่ก็เลือกที่จะไม่เคร่งครัดกับศีลธรรมและจริยธรรม โดยผู้ผลิตและผู้บริโภคผลงาน Tanbi ส่วนใหญ่ล้วนเป็นหญิงสาว ในช่วงอายุ 15-30 ปี ที่เรียกตัวเองว่า Fujoshi (ฟูโจชิ) หรือสาววาย ต่อมา Tanbi ได้รับความนิยมน้อยลง เพราะกฎเกณฑ์และข้อจำกัดที่เคร่งครัด ทั้งด้านภาษาและการวางเส้นเรื่อง จนในปี ค.ศ. 1970 ได้มีผลงานที่เรียกว่า Shonen-ai (โชเน็นไอ) ซึ่งเกิดโดยกลุ่มนักวาดการ์ตูนหญิงชื่อว่า Year 24 เข้ามาดึงดูดความสนใจนักอ่านสาววายทดแทนการอ่านงานของ Tanbi โดย Shonen-ai มีที่มาจากคำรวมคำว่า Shonen ที่แปลว่าเด็กชายและ ai ซึ่งแปลว่าความรัก และกลายเป็นคำที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในช่วงปี ค.ศ. 1970-1980 ซึ่งมีการผลิตงาน Shonen-ai

ออกมาทั้งในรูปแบบแอนิเมะ ภาพยนตร์ และวรรณกรรมเป็นจำนวนมาก นอกจากการพูดถึงความสัมพันธ์ของตัวละครแล้ว Shonen-ai ยังเต็มไปด้วยปรัชญาและนามธรรมที่ลึกซึ้งเพื่อท้าทายผู้อ่าน ทำให้ความน่าสนใจของ Shonen-ai ตกไปอยู่ที่ความสัมพันธ์อันลึกซึ้งของตัวละครชายมากกว่าที่คนอ่านจะพยายามทำความเข้าใจในเนื้อหา ทำให้งานประเภท Shonen-ai ได้รับความนิยมนลดลงในช่วงปลาย ค.ศ. 1980 นำสู่การสร้างผลงานรูปแบบใหม่ที่เรียกกันว่า Yaoi หรือการ์ตูนญี่ปุ่นที่ได้กลายเป็นรูปแบบงานที่ได้รับความนิยมในหมู่หญิงสาวญี่ปุ่นที่สนใจเรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายด้วยกันทั้งในแง่ของความโรแมนติกและอีโรติก (ณิชากรีย์ เลิศวิญญโรจน์, 2560, น. 25-30); นันทิชา ลือพีช (2560)

วัฒนธรรมวายในไทย

วายเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกช่วงยุค 90's ในแฟนคลับเพลงญี่ปุ่น (J-Music) ซึ่งศิลปินมีการหอมแก้มหรือโอบกอดกันบ้าง โดยแฟนคลับก็นำเอากรีธาเหล่านั้นของศิลปินมาจินตนาการลงไปในงานเขียนและแต่งออกมาเป็นฟิค (Short Fiction) มีการถ่ายเอกสารและแจกกันอ่านกันเองในกลุ่มแฟนคลับ และกลุ่มแฟนคลับก็จะเรียกศิลปินคู่นั้นว่าคู่จิ้น มาจากคำว่า Imagine ซึ่งแปลว่า จินตนาการ (Nainapat, 2016 อ้างถึงใน กฤตพล สุธีภัทรกุล, 2563) การเกิดขึ้นมาของผู้หญิงที่ชื่นชอบความสัมพันธ์ของชายรักชาย หรือที่เรียกกันว่าสาววาย หรือแฟนคลับวายอย่างไรนั้น แต่ทั้งนี้หากมองสาววายหรือแฟนคลับวายจากภายนอกนั้นไม่สามารถบอกได้เลยว่าผู้หญิงคนใดที่เป็นสาววาย เพราะสาววายยังมีการใช้ชีวิตบนพื้นที่ออฟไลน์หรือพื้นที่ทางสังคม ที่คนทุกคนมีกิจกรรม หรือปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งสาววายก็เป็นบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมด้วย เช่น ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถานที่ทำงาน เป็นต้น ดังนั้นแล้วการที่จะบอกว่า ‘ตนเป็นสาววาย’ นั้นจึงต้องมาจากการที่บุคคลผู้นั้นบอกตัวตนของตนเองว่ามีรสนิยมดังกล่าว อย่างไรก็ตามเราไม่สามารถมองได้จากภายนอกว่าใครที่เป็นสาววาย และไม่สามารถระบุได้อย่างแน่ชัดว่าสาววายมีลักษณะอย่างไร เพราะในพื้นที่ออฟไลน์สาววายไม่ได้มีการแสดงตัวตน หรือแสดงออกถึงความชื่นชอบความสัมพันธ์ชายรักชายผ่านการบริโภค ความชอบของกลุ่มจึงถูกจำกัดไว้แต่ในพื้นที่เฉพาะของสาววาย ทำให้การแสดงออกทางสังคมของสาววายจึงไม่ได้มีการเปิดเผยมากนัก (นันทิชา ลือพีช, 2560)

วัฒนธรรมวายไทยในช่วง พ.ศ. 2550-2556

ในช่วงปี 2550 เป็นช่วงเวลาที่วัฒนธรรมวายไทยเป็นวัฒนธรรมที่อยู่ใต้ดิน ซึ่งช่วงเวลาก่อนหน้านี้อาจเป็นเช่นนี้เรื่อยมา โดยที่การแสดงออกในอัตลักษณ์ของสาววายยังอยู่ในพื้นที่เฉพาะส่วนตัว ไม่สามารถแสดงออกในพื้นที่สาธารณะได้ ซึ่งจะมีกลุ่มเฉพาะในการพูดคุย และเขียนนิยาย แฟนฟิคกันในสื่อออนไลน์หรือเว็บบล็อกส่วนตัว กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมวายไทยในช่วงนี้เป็นวัฒนธรรมที่ถูกปิดกั้นจากสังคม โดยสาววายเองก็ถูกสร้างความหมายจากสังคมว่าเป็นพวก ‘แปลก’ ‘ผู้หญิงโรคจิต’ ‘ผิดปกติ’ และถูกนำไปเป็นเครื่องมือทางการตลาด สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เข้าใจตัวตนและการไม่ยอมรับตัวตนของกลุ่มวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างในสังคม ด้วยบรรทัดฐานของสังคมที่ยึดเรื่องรักต่างเพศก็ทำให้วัฒนธรรมวายไทยถูกปิดกั้นไปนัยที่สุด (นันทิชา ลือพีช, 2560)

ภาพที่ 1 คู่จิ้นศิลปิน AF เต้า-คชา

ที่มา: daradaily, 2563.

โดยวัฒนธรรมมวยไทยถูกเป็นวัฒนธรรมใต้ดินมาโดยตลอดถึงขั้นบางครั้งสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับมวยหรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับความรักเพศเดียวกันก็ถูกจัดเป็นสื่อลามกและถูกปราบปรามกันในบางครั้ง แต่เมื่อถึงช่วงหนึ่งในช่วงประมาณ พ.ศ. 2555-2556 เป็นช่วงเวลาที่กระแสของทั้ง J-pop และ K-pop โดยเฉพาะ K-pop ได้รับความนิยมอย่างมาก ทั้งกลุ่มไอดอลต่างๆ ซึ่งแฟนคลับก็นำลักษณะหรืออุปนิสัยส่วนตัวของไอดอลแต่ละคนมาแต่งเป็นเรื่องราวต่างๆ เป็นตัวละครในเนื้อหาที่เรียกว่า แฟนฟิคชั่น (Fan Fiction) หรือที่รู้จักกันคือ แฟนฟิค โดยเป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้นจากจินตนาการของแฟนคลับจากการสังเกตพฤติกรรมของศิลปินที่ชื่นชอบนำมาแต่งเป็นเรื่องราวซึ่งอ้างอิงจากตัวตนจริงของศิลปินคนนั้น โดยที่แฟนฟิคก็มาก่อนหน้านั้นอยู่แล้วหรือแทบจะเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับวัฒนธรรมมวยไทยที่เข้ามาแต่อาจจะมาในรูปแบบของตัวละครของการตูนในหนังสือการ์ตูนและตัวละครในแอนิเมชัน (นันทิชา ลือพีช, 2560)

ในขณะเดียวกันกระแสจากรายการประกวดร้องเพลงของไทยแนวเรียลลิตี้โชว์กำลังได้รับความนิยม เพราะนอกจากนำเสนอความสามารถของผู้เข้าแข่งขันแล้ว ยังถ่ายทอดให้เห็นภาพการใช้ชีวิตรวมกันและความผูกพันที่เกิดขึ้นในกลุ่มอย่าง Academy Fantasia (AF) และ The Star ค้นฟ้าคว่ำดาว เช่น เต๋าคชา AF8 และไนริท The Star 6 กลุ่มแฟนคลับก็นำความสัมพันธ์เหล่านี้มาแต่งเป็นแฟนฟิคเช่นเดียวกัน (ศิริภา นรินทร์ และรุ่งนภา พิมมะศรี, 2563)

วัฒนธรรมมวยไทยในช่วง พ.ศ. 2557-2560

ภาพที่ 2 20 อันดับหมวดหมู่นิยายวายบนเว็บไซต์ Dek-D ที่มา: Dek-D (ออนไลน์)

ช่วงเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2557-2558 เป็นช่วงเวลาที่แฟนฟิคค่อยๆ พัฒนาเป็นนิยายวายที่ผู้แต่งคิดพล็อตเนื้อเรื่องเอง ซึ่งพล็อตที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เป็นพล็อตที่มีแก่นเรื่องความรัก ความสัมพันธ์ของผู้มีเพศสภาพ (Gender) เดียวกัน และเลิอกมีเพศวิถี (Sexuality) มีความรักในรูปแบบชายรักชาย, หญิงรักหญิง โดยอาจเริ่มต้นจากมิตรภาพหรือศัตรู แต่ท้ายที่สุดจะขยับไปสู่สถานะที่มากกว่าเพื่อน พี่ และน้อง ซึ่งก็คือคนรัก The potential (2564) ซึ่งการแสดงออกในวัฒนธรรมมวยไทยก็ขยายออกไปในวงกว้างมากขึ้นจากแต่เดิม แต่ก็ยังอยู่ในขอบเขตบนโลกออนไลน์หรือสื่อออนไลน์เพียงเท่านั้น ในพื้นที่สาธารณะยังไม่สามารถแสดงความชอบได้อย่างเปิดเผยได้มากนัก ต่อมาเมื่อนิยายวายได้รับความนิยมจากผู้อ่านบนโลกออนไลน์ก็ถูกดึงนำไปผลิตซีรีส์วาย ซึ่งซีรีส์วายไทยเรื่องแรกคือ Love Sick The Series รักวุ่นวายรุ่นสเปซ ทำให้เกิดกระแสวายที่ถูกขยายเพิ่มมากขึ้น วัฒนธรรมมวยเองก็ถูกทำความเข้าใจและเรียนรู้จากสังคมมากขึ้น

จากที่วัฒนธรรมมวยไทยเคยเป็นวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม ในปีหลังๆ วัฒนธรรมมวยไทยได้ขยายกว้างมากขึ้น อาจจะเป็นผลส่วนหนึ่งจากการที่สังคมเปิดกว้างยอมรับกับเรื่องความหลากหลายทางเพศและความรักของเหล่า LGBTQ ได้มากขึ้น จึงมีการนำเนื้อหานิยายชายรักชายมาสร้างละครหรือซีรีส์มากขึ้น และช่องทางในการรับชมก็มีให้เลือกหลากหลาย ทั้งที่ดูได้ฟรีอย่างทีวีดิจิทัล หรือทางออนไลน์ และช่องทางที่ต้องจ่ายตังค์ ซึ่งความนิยมก็เพิ่มขึ้นในทุกช่องทาง มีกลุ่มผู้ชมเพิ่มจำนวนมากขึ้น แม้ว่าโดยส่วนใหญ่จะเป็นกระแสในหมู่วัยรุ่น แต่ก็เป็นที่นิยมในกลุ่มคนช่วงวัยอื่นๆ ด้วยเช่นกัน หากมองย้อนกลับไปที่เมื่อหลายสิบปีที่แล้ว ภาพยนตร์และละครไทยที่เนื้อหาเกี่ยวกับชายรักชายก็มีให้เห็นบ้าง แต่ตัวละครชายรักชายอาจไม่ใช่

ตัวเอกของเรื่อง และบทก็ยังคงมีความคลุมเครือว่าเขาเหล่านั้นมีความสัมพันธ์แบบใด เมื่อซีรีส์เรื่อง “Love Sick The Series รักอุ่น วยร้อนแสบ” ก็เป็นกระแสที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก นับเป็นซีรีส์เรื่องแรกที่ตัวเอกมีความสัมพันธ์แบบชายรักชายนอกจากที่ประเทศไทยแล้วซีรีส์เรื่องนี้ยังได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศจีนเช่นกันทำให้เกิดงานแฟนมีตติ้ง และได้รับงานโฆษณาต่างๆ อีกมากมาย (ศิริินภา นรินทร์ และรุ่งนภา พิมมะศรี, 2563) โดยวัฒนธรรมวายก็ถูกแทรกซึมไปกับพฤติกรรม การแสดงออกของกลุ่มแฟนคลับด้วยเช่นเดียวกัน

วัฒนธรรมวายไทยในช่วง พ.ศ. 2561-2564

ภาพที่ 3 ตัวอย่างโปรเจกต์วันเกิดที่แฟนคลับฮ่องกงจัดให้กับอัฟ ภูมิพัฒน์
ที่มา: ทวิตเตอร์ @KaoUp_HK (ออนไลน์)

เมื่อเข้าสู่ช่วงเวลาประมาณปี พ.ศ.2561-2564 เป็นช่วงที่ทั้งตัวของนิยายวายและซีรีส์วายต่างได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก สื่อเริ่มหยิบนิยายวายมาผลิตเป็นซีรีส์วายให้แฟนคลับได้รับชม ซึ่งแฟนคลับวายเป็นกลุ่มเป้าหมายใหม่ของตลาดการผลิตสื่อ รวมถึงวัฒนธรรมวายเองก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในวงกว้างมากขึ้น เริ่มเป็นที่รู้จัก และยังสามารถแสดงออกต่อสาธารณะได้มากขึ้น จนเกิดมิติในการแจ้งเกิดของนักแสดงวัยรุ่นใหม่ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นว่า ณ ปัจจุบันกลุ่มแฟนคลับวายได้ขยายตัวกลายเป็นแฟนคลับขนาดใหญ่กว่าในอดีต ที่พร้อมผลักดันให้นักแสดงวัยรุ่นที่ตนเองชื่นชอบเข้าไปใกล้สปอตไลท์มากที่สุด ซึ่งแน่นอนว่าที่ซีรีส์วายมีฐานแฟนคลับมากจนถึงในปัจจุบันก็สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมซีรีส์วายจากทั้งเกาหลีใต้ จีน ญี่ปุ่น หรือไทย ที่โอนถ่ายและไหลเวียนเปลี่ยนไปมาระหว่างกัน หากลองสังเกตรอบๆ ตัว จะเห็นได้ชัดเจนว่ามีทั้งเพจ Cute Boy ตามมหาวิทยาลัยต่างๆ เกิดขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมคู่จิ้น และความวายได้เปลี่ยนถ่ายสู่วิถีชีวิตของเราในทุกๆ ด้านเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และนับได้ว่าวัฒนธรรมวายเองก็ได้กลายเป็นอุตสาหกรรมบันเทิงนานาชาติไปด้วยเช่นกัน (Peeranat chansakoolnee, 2563)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเราอยู่ในยุคที่กระแสสื่อวายถูกได้รับความนิยมค่อนข้างสูง เราก็จะพบเจอกับวัฒนธรรมวายในช่วงปัจจุบันที่ไม่ว่าเราจะเดินไปไหนมาไหนเราก็จะพบป้ายโฆษณาที่ติ จอ LED ก็ติ หรือแม้แต่หลังรถตุ๊กตุ๊ก เราจะพบโปรเจกต์วันสำคัญต่างๆ ของนักแสดงซีรีส์วายทั้งโปรเจกต์เดี่ยวและโปรเจกต์คู่ รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อการขายกลุ่มแฟนคลับวายและแฟนคลับของพวกเขาเช่นกัน ด้วยรูปแบบการบริโภคสื่อในปัจจุบันที่มีความหลากหลายมากขึ้นและเข้าถึงได้ง่าย ผู้รับชมสามารถที่จะเลือกบริโภคสื่อได้ตามความชอบและความสนใจส่วนตัว Peeranat chansakoolnee (2563) และกล่าวได้ว่ากระแสของวายไทยในปัจจุบันก็ได้ถูกส่งออกไปเป็น pop culture ไปต่างประเทศทำให้เกิดการขายฐานแฟนคลับและวัฒนธรรมวายที่ถูกกระจายออกไปในต่างประเทศเช่นเดียวกัน ซึ่งสื่อก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กระแสดังกล่าวขยายตัวออกไปได้ไกลโดยเฉพาะทวิตเตอร์ เป็นอีกหนึ่งสังคมออนไลน์ที่กลุ่มแฟนคลับวายไทยสามารถแสดงออกได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

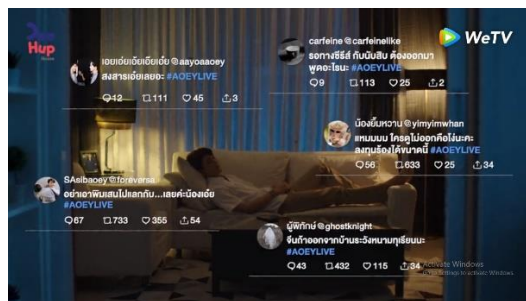
ซีรีส์วายนับสิบจะจบกับวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทย

ภาพที่ 4 กลุ่มแฟนคลับสิบเอ๋ย VS สิบจิ้น

ที่มา: “Lovely Writer EP8.” WeTV video, 1:17:41. April 14, 2021.

วัฒนธรรมของแฟนคลับวายที่สะท้อนผ่านซีรีส์เรื่องนับสิบจะจบในเรื่องของการเงินของแฟนคลับวายซึ่งในเรื่องคือนับสิบกับเอ๋ย แต่ในชีวิตจริงของนับสิบได้คบกับจิ้นซึ่งเป็นนักเขียน โดยกลุ่มของแฟนคลับวายก็เกิดความชอบแตกออกเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่ชอบนับสิบเอ๋ย และอีกกลุ่มที่ชอบนับสิบจิ้น จะเห็นได้ว่าในเรื่องมีการปะทะทางด้านของแฟนคลับสองกลุ่มนี้เกิดขึ้น หรือแม้กระทั่งในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มแฟนคลับวายต่างๆ ในโลกออนไลน์ ซึ่งซีรีส์เรื่องนี้ก็สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ของกลุ่มแฟนคลับวายบนโลกออนไลน์ สื่อที่เรียกว่า ทวิตเตอร์ หรือแม้กระทั่งการลงข่าวของสื่อเองก็มีส่วนของการกระตุ้นให้กลุ่มแฟนคลับวายต่างออกมาแสดงความคิดเห็นทั้งชอบและไม่ชอบ นอกจากนี้รวมไปถึงการรูด้าพื้นที่ส่วนตัวของนักแสดง เช่น การแอบถ่าย เป็นต้น

ภาพที่ 5 การแสดงความคิดเห็นบนสื่อออนไลน์

ที่มา: “Lovely Writer EP11.” WeTV video, 1:12:34. May 05, 2021.

ภาพที่ 6 กลุ่มแฟนคลับของนักแสดง เก้า นพเก้า และ อัฟ ภูมิพัฒน์

ที่มา: ทวิตเตอร์ @TimelsUppoompat และ @Stmndofficial (ออนไลน์)

กลุ่มแฟนคลับของนักแสดงทั้งสองคนค่อนข้างตระหนักในเรื่องการเคารพวัฒนธรรมแฟนคลับวัยที่เหมาะสมมากขึ้น โดยที่ตัวของซีรีส์เรื่องนัปลิขจะจบเป็นสื่อที่ส่งสารบอกให้กับกลุ่มแฟนคลับวัยที่รับชมซีรีส์เรื่องนี้หรือแม้แต่แฟนคลับของนักแสดงเช่นกัน อย่างในเรื่องก็จะมีกลุ่มที่เป็นแฟนคลับคู่ในซีรีส์ค่อนข้างจะจิ้นหนักมาก ๆ แล้วก็ค่อนข้างก้าวก่ายในชีวิตส่วนตัวจนเกินไป ซึ่งซีรีส์ก็จะสะท้อนให้เราต้องไม่ทำอย่างนั้นต้องจิ้นอย่างพอดีมีขอบเขตมีพื้นที่ส่วนตัวให้กับนักแสดงในชีวิตจริง ต้องมีความเข้าใจว่าทั้งหมดคืองานคือการแสดง ต้องไม่มีการผูกโยงกับชีวิตจริง หากพวกเขาจะมีความรักก็ควรยอมรับและไม่ไปโจมตีหรือทำให้พวกเขาต้องลำบากใจ KaoUpOfficialTH (2564) และในฐานะที่เป็นบ้านแฟนคลับหลัก สิ่งที่ได้คือการที่เราเป็นสื่อกลางและเปิดกว้างในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นและการสนับสนุนนักแสดง ซึ่งมีบ้างที่แฟนคลับจะสนับสนุนหรือชื่นชมนักแสดง หรือการจับคู่นักแสดงที่เรียกว่าการจิ้นที่ไม่ตรงกัน ซึ่งมีความเสี่ยงที่อาจจะเกิดความขัดแย้งกันได้ แต่ในฐานะที่เราเป็นบ้าน Official เราจะเป็สื่อกลางของแฟนคลับซึ่งสิ่งที่เราอยากจะแสดงออกให้แฟนคลับทราบ คือการให้เกียรติและเคารพในความชื่นชอบของกันและกัน การจิ้นคู่ใดคู่หนึ่งไม่ใช่เรื่องผิด แต่เมื่อเรามาใช้พื้นที่ส่วนรวมตรงนี้เพื่อแชร์ข้อมูล แชรความคิดเห็น ก็ควรที่จะเคารพและให้เกียรติในความชอบที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทุกคนได้ชื่นชมนักแสดงของทุกคนอย่างมีความสุข และไม่เกิดความขัดแย้งที่จะทำให้รู้สึกไม่ดี KAO Noppakao official (2564) ซึ่งซีรีส์เรื่องนี้ค่อนข้างดีแน่ชัดเจน โดยที่มันเป็นแบบนี้ คือ ทุกคนก็อย่าเอาตัวเองไปอยู่กับตัวละคร ทุกคนก็มีชีวิตจริงเป็นของตัวเอง เราไม่ได้ใช้ชีวิตไปบังคับว่าจะต้องเป็นแบบนี้แบบนี้ แต่เราจะใช้วิธีการที่ว่านักแสดงของเราไปทำงานกับใครไปแสดงกับใครเราสนับสนุนหมดเราก็ใช้วิธีการสนับสนุนเพื่อให้นักแสดงของเราสามารถไปร่วมงานกับคนอื่น ๆ ได้ เราก็จะเห็นตัวอย่างของบางคนที่จิ้นมากๆ เขาก็จะให้นักแสดงคนนั้นไม่สามารถไปร่วมงานกับคนอื่นได้เลยเหมือนนัปลิขกับเอย์ที่โดน ถ้าลองเปรียบเทียบว่าในเรื่องคุณจิ้นไม่ใช่นักเขียนแต่เป็นนักแสดงเหมือนกันมันก็จะทำให้เขาไม่สามารถที่จะไปร่วมงานกับคนอื่นได้อีกเลยเช่นกัน ดังนั้นเราเลยต้องใช้วิธีการสนับสนุนเพื่อให้นักแสดงร่วมงานกับคนอื่น ๆ ได้ตลอด (Uppoompat Official, 2564)

สรุปและอภิปรายผล

วัฒนธรรมวายเป็นวัฒนธรรมที่มาจากญี่ปุ่นโดยเข้าสู่สังคมไทยมาพร้อมกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เข้ามาในประเทศไทยในช่วง 90's ซึ่งในยุคแรกวัฒนธรรมวายเป็นสิ่งที่แปลกมากในสังคมไทย และเป็นวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มกลายเป็นวัฒนธรรมใต้ดินผู้ที่เป็นแฟนคลับวัยหรือสาววัยในขณะนั้นที่ไม่สามารถแสดงตัวหรือแสดงความชอบส่วนตัวได้ในพื้นที่สาธารณะ แต่จะมีกลุ่มเฉพาะเว็บบอร์ดเฉพาะแต่ละกลุ่มเท่านั้น แต่เหล่าแฟนคลับวัยหรือสาววัยก็แสดงความชอบเหล่านี้ผ่านการแต่งแฟนฟิค ที่นำพฤติกรรมของศิลปินที่ตนชื่นชอบมาแต่งเป็นเรื่องราวตามจินตนาการขึ้นมา ในยุคต่อมาวัฒนธรรมวัยก็ได้พัฒนาขึ้นมาพร้อมกับสื่อสังคมออนไลน์ คือ เริ่มมีพื้นที่ในสื่อออนไลน์ที่สามารถแสดงความชอบออกมามากขึ้น แต่ก็ยังถูกรอบจำกัดในการแสดงออกแค่ในพื้นที่ออนไลน์เพียงเท่านั้น แต่เริ่มมีสิ่งที่เรียกว่านิยายวัยที่ถูกพัฒนาต่อจากแฟนฟิคในช่วงแรกที่เขียนกัน จนมาถึงปัจจุบันที่กระแสสวยของไทยได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจนผู้ผลิตสื่อซีรีส์ก็หยิบนำนิยายวัยที่ได้รับความนิยมจากโลกออนไลน์มาผลิตเป็นซีรีส์ ก็ทำให้วัฒนธรรมวัยไทยได้เริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น และถูกทำความเข้าใจมากขึ้นไปพร้อมๆ กัน ประกอบกับความสามารถในการแสดงออกก็เปิดกว้างและมีพื้นที่ได้มากขึ้น ซึ่งซีรีส์วัย เรื่องนัปลิขจะจบ เป็นซีรีส์วัยเรื่องหนึ่งที่สะท้อนภาพของการเป็นวัฒนธรรมแฟนคลับวัยไทยในสังคมปัจจุบันได้ดี ทั้งในเรื่องของการจิ้นคู่ของนักแสดง การเคารพพื้นที่ส่วนตัวของศิลปินหรือนักแสดง เช่น การแอบถ่ายในเวลาส่วนตัว หรือมารยาทในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ บนสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้สิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความเข้าใจ และทำให้เกิดวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ให้กับกลุ่มแฟนคลับซีรีส์เรื่องดังกล่าวและแฟนคลับของนักแสดงทั้งเก้า นพเก้า และอัฟ ภูมิพัฒน์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการสัมภาษณ์ผู้กำกับซีรีส์วายเรื่องนับสิบจะจูบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชิงลึกมากขึ้นและสามารถนำมาวิเคราะห์ให้การวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรต่อยอดการศึกษาถึงวัฒนธรรมแฟนคลับวายในต่างประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทย 2550-2564: กรณีศึกษาซีรีส์วาย เรื่อง นับสิบจะจูบ ซึ่งเป็นรายงานการวิจัยระดับปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิตของผู้วิจัย บทความวิจัยนี้สำเร็จได้ โดยอาศัยความช่วยเหลือจากหลายท่าน ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.ณณานิณี ไพทยวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยที่คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยและสนับสนุนในการทำบทความวิจัยนี้ให้สำเร็จลุล่วง อีกทั้งขอขอบคุณ อาจารย์ชิตีพัทธ์ สุนทรสารทูล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โดม ไกรปกรณ์ ที่ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยในการศึกษาให้วิจัยสำเร็จไปได้ อีกทั้งขอขอบคุณภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- คลับเยาวชน. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 8(1), 205-221.
- นันท์ทิชา ลือพีช. (2560). การสร้างความหมายและการแสดงตัวตนของสาววายในพื้นที่ออฟไลน์และพื้นที่ออนไลน์. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาปรัชญา การเมือง และเศรษฐศาสตร์, วิทยาลัยสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัน ฉัตรไชยยันต์. (2563). วัฒนธรรมแฟน: กรณีศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา เป็ก ผลิตโชค แฟนคลับ. วารสารนิเทศศาสตร์, 38(2), 35-51.
- วัฒนธรรมแฟนคลับวายเก๋-อัฟจากซีรีส์นับสิบจะจูบ. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2564.
- ศิริณา นรินทร์ และรุ่งนภา พิมมะศรี. (2563). “วาย” จากวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มก้าวสู่กระแสหลัก ขุมทรัพย์ใหม่ธุรกิจบันเทิง-หนังสือ. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/d-life/news-538162>
- ศิรินทร์ ต้นติเมธ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างความคลั่งไคล้ศิลปินและความสุขเชิงอัตวิสัยในแฟน. อรวรรณ วิทยุวรรณกุล. (2559). ผู้หญิงกับการสร้างนวนิยายชายรักชาย. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- KaoUpOfficialTH. วัฒนธรรมแฟนคลับวายเก๋-อัฟจากซีรีส์นับสิบจะจูบ, สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2564.
- Kapook. (2564). เรื่องย่อ นับสิบจะจูบ. สืบค้นจาก <https://drama.kapook.com/view237415.html>
- KAO Noppakao official. วัฒนธรรมแฟนคลับวายเก๋-อัฟจากซีรีส์นับสิบจะจูบ, สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2564.
- Mimiemew. (2563). Introduction: ซีรีส์วายคืออะไร? สืบค้นจาก <https://minimore.com/b/F0CvQ/1>
- Naruebetj. (2563). Y ไทยดังไกลทั่วโลก? ปรากฏการณ์คู่จิ้นชายไทย ทำไมก้าวไกลไปทั่วสากล. สืบค้นจาก <https://storylog.co/story/5cd6e374a88d2b236680f66e>
- Peeranat chansakoolnee. (2563). ดีแฉโลกซีรีส์ Y...ตลาดบันเทิงระดับนานาชาติ ที่ทำให้สาววายผุดขึ้นเป็นดอกเห็ด. สืบค้นจาก <https://www.vogue.co.th/fashion/article/aphenomenonofseriesy>
- The potential. (2564). What when where “Y” การเดินทางของซีรีส์วาย. สืบค้นจาก Uppoompat Official, <https://thepotential.org/social-issues/what-when-where-y/>

พัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563
The Development and Importance of Ceramics on Thai Economy from 1960-2020

ภาวรินทร์ มีชาติ¹

ปิยะนาถ อังควาณิกุล²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการของ เซรามิกในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการและการเปลี่ยนแปลงของ เซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2503-2563 3) เพื่อศึกษานโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก โดยขอบเขตงานวิจัยนี้เป็น การศึกษาเซรามิกช่วง พ.ศ.2503-2563 เป็นสำคัญ ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมเซรามิกเกิดการพัฒนามาจากเดิม ที่มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวสู่การผลิตในรูปแบบของโรงงานอุตสาหกรรม ที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัย สามารถผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศและทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ และสามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกมีมูลค่าการส่งออกถึงหลักพันล้านบาท ส่วนหนึ่งเพราะรัฐบาล มีการดำเนินนโยบายส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิต (พ.ศ.2503-2539) และมูลค่าการส่งออกมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ.2540 ผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกมูลค่าถึงหลักหมื่นล้านบาท แต่อย่างไรก็ตามจากปัจจัยที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ภายในและสถานการณ์ภายนอกประเทศตั้งแต่ พ.ศ.2540-2563 ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายเซรามิกมีการชะลอตัวและลดลงตามลำดับ รัฐบาลจึงมีปรับการนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิกเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: พัฒนาการ, ความสำคัญ, เซรามิก

Abstract

This article is part of the research with 3 objectives; 1) To study the development of ceramics in Thailand from 1960 - 2020. 2) To study economic factors that affect the process and changes of the ceramics industry since 1960 - 2020. 3) To study public sector policies related to the development of the ceramics industry. The scope of this research is the study of ceramics from 1960 - 2020. Since the 1960s, the ceramics industry has transformed from a family-scale business into a factory-scale business with big factories and high-tech technologies, capable of producing ceramics to meet the demand domestically, reducing importation and continuing to develop an industry that has an export value of one billion baht One of the reasons is because the government's production enhancement and development policy (1960-1996) and the export value has also increased. Since 1997, ceramic products have created income value from exportation up to 10,000 million baht. However, due to factors that took place both inside and outside the country from 1997 - 2020 affect the production and selling of ceramic products and cause them to

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย

slow down and decrease, respectively. The government has made an adjustment to policies and related measures towards the ceramics industry to suit the change of situations.

Keywords: Development, Importance, Ceramics

บทนำ

เซรามิกจัดเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการผลิตภัณฑ์เซรามิกภายในประเทศและทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ รวมถึงมีการพัฒนาจากอุตสาหกรรมขนาดเล็กซึ่งผลิตเพื่อใช้ภายในครอบครัวเป็นอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญสาขาหนึ่ง ซึ่งมีอัตราของมูลค่าการส่งออกเพิ่มมากขึ้นถึงหลักหมื่นล้านบาท รวมถึงอุตสาหกรรมเซรามิกเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมไฟฟ้า เป็นต้น

ความหมายของเซรามิก คือ ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากกระบวนการผลิตเซรามิกเกิดจากวัตถุดิบในธรรมชาติ เช่น ดิน หิน ทราย และแร่ธาตุต่างๆ โดยเฉพาะแร่ดินขาว นำมาผสมกันแล้วทำเป็นผลิตภัณฑ์รูปทรงต่างๆ หลังจากนั้นจึงนำไปเผาเพื่อเปลี่ยนเนื้อวัตถุให้แข็งแรง สามารถคงรูปอยู่ได้เพื่อนำมาใช้ในครัวเรือน โดยผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้ ผลิตภัณฑ์เอร์เทนแวร์ ผลิตภัณฑ์สโตนแวร์ ผลิตภัณฑ์พอร์ซเลน เป็นต้น สำหรับอุตสาหกรรมเซรามิกเกิดขึ้นในสังคมไทยมาช้านานจนถึงปัจจุบัน โดยวิวัฒนาการของเซรามิกเกิดขึ้นเมื่อพบหลักฐานและมีการสันนิษฐานว่าประเทศไทยมีการทำเซรามิกขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์มีการพัฒนามาเรื่อยๆ มาอย่างยาวนานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการใช้สอย และมีการรับวัฒนธรรมจากจีนรวมถึงตะวันตกเกี่ยวกับเซรามิกเข้ามา เช่น การนำเข้าของตกแต่งบ้านประเภทเซรามิก และเครื่องสุขภัณฑ์ โดยการผลิตเซรามิกจากเดิมที่เคยเป็นสิ่งของเครื่องมือใช้สอยภายในครัวเรือน สูการเป็นเครื่องแสดงฐานะทางสังคมมากขึ้น แม้ว่าการผลิตเซรามิกจะเริ่มมีการพัฒนาแต่ต้องเผชิญกับปัญหาสะสมช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศและภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมทุกชนิดซบเซาลง รวมถึงการผลิตเซรามิกที่ได้รับความสนใจน้อยลง แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐมีการกำหนดแนวทางพัฒนางานหัตถกรรมเซรามิก จึงทำให้เซรามิกกลับมามีบทบาทมากขึ้นอีกครั้ง โดยมีการผลิตเซรามิกที่เป็นภาชนะใช้สอยภายในครัวเรือนมากขึ้น แต่ผลิตภัณฑ์ยังคงมีคุณภาพต่ำ

นับตั้งแต่ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา เป็นช่วงเวลาที่อุตสาหกรรมมีการเจริญเติบโตและขยายตัว เนื่องจากรัฐได้มีแนวคิดในการพัฒนาประเทศจากประเทศกสิกรรมไปเป็นอุตสาหกรรม การผลิตเซรามิกจึงเกิดการพัฒนาเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเซรามิกมากขึ้นและมีกระบวนการพัฒนาการผลิต รวมถึงมีการนำเข้าเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ อุตสาหกรรมเซรามิกจึงมีการเติบโตและขยายตัวเพิ่มขึ้นและมีการปรับเปลี่ยนการผลิตเซรามิกจากเดิมที่เป็นการผลิตเพื่อใช้ภายในครัวเรือนเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก โดยทำการผลิตเซรามิกแบบดั้งเดิม ได้แก่ กระเบื้องเซรามิก กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร กลุ่มของชำร่วยและเครื่องประดับ กลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้า ตั้งแต่ พ.ศ.2533 เป็นต้นมา จึงนับว่าเป็นยุครุ่งเรืองของการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกของไทย ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 788 ล้านบาทในปี พ.ศ.2529 (สุพิชญา อินทะพุด, 2546).

การส่งออกเซรามิกของไทยมีตลาดการส่งออกที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เยอรมนี จีน ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และประเทศในกลุ่มอาเซียน ได้แก่ ลาว มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย กัมพูชาและเวียดนาม และตั้งแต่ พ.ศ.2549-2554 อุตสาหกรรมเซรามิกประเทศไทยยังคงประสบกับปัญหาจากภายในและภายนอกประเทศ คือ ภาวะซบเซาของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาต่างๆ เช่น ราคาวัตถุดิบ และอัตราดอกเบี้ย ที่เพิ่มสูง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเซรามิกเพิ่ม จึงทำให้การผลิตเซรามิกลดลง และจากปัญหาวิกฤตการณ์การเงินที่เกิดขึ้น จากความซบเซาของตลาดอสังหาริมทรัพย์ในประเทศสหรัฐอเมริกาจนลุกลามไปยังสหภาพยุโรปและประเทศต่างๆ ทำให้สภาพความคล่องตัว

ของการเงินทั่วทั้งโลกต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจโลกชะลอตัวลง ได้ส่งผลให้กำลังของผู้บริโภคและการส่งออกเซรามิกลดลง แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้มีการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเซรามิกมาโดยตลอด เซรามิกจึงเป็นอุตสาหกรรมภาคเศรษฐกิจหลักของประเทศที่สามารถทำให้ประเทศไทยเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของเซรามิกในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อกระบวนการและการเปลี่ยนแปลงของเซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2503-2563
3. เพื่อศึกษานโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาพัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2503-2563 เป็นสำคัญ โดยตั้งแต่ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา การผลิตเซรามิกเริ่มกลับมาได้รับความนิยมมากขึ้นและการผลิตเซรามิกมีการพัฒนาจาก การผลิตเพื่อใช้ภายในครัวเรือนสู่การส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกที่มีหลากหลายและสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย โดยช่วง ระยะเวลานี้เป็นช่วงที่ผลิตภัณฑ์เซรามิกมีความเจริญรุ่งเรือง และถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกจะได้รับการพัฒนาและสามารถสร้างมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์ให้กับประเทศแต่ประสบกับปัญหาที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลือด้วยการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิกมาโดยตลอดจึงทำให้อุตสาหกรรมเซรามิกประสบความสำเร็จด้านการส่งออกและเติบโตมาอย่างต่อเนื่องจนถึง พ.ศ.2563

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical approach) โดยการค้นคว้าด้านเอกสารเป็นหลัก (Documentary research) สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่เป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัยต่างๆ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร และบทความที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิก โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลเหล่านี้ มาวิเคราะห์ ตีความ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และอธิบายโดยใช้รูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ให้เห็นถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทยช่วง พ.ศ.2503-2563

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563 ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจส่งผลต่อพัฒนาการการผลิตเซรามิกจากลักษณะการผลิตเซรามิกเพื่อใช้ภายในครัวเรือนซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และได้รับการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเซรามิกผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิก จากต่างประเทศ

รวมถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายเซรามิก และรัฐบาลมีการส่งเสริมทั้งด้านการผลิต เทคโนโลยี ความรู้วิชาการ และพัฒนาศักยภาพการแข่งขันเพื่อการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกมาโดยตลอด อุตสาหกรรมเซรามิกจึงเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่สำคัญต่อประเทศตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

กำเนิดและการพัฒนาเซรามิกในระยะแรก

การผลิตเซรามิกในประเทศไทยเริ่มแรกมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอยภายในครัวเรือนและมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกจากต่างประเทศ โดยมีการค้นพบหลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์เมื่อประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว และมีการสันนิษฐานจากหลักฐานที่พบว่าเป็นของมนุษย์สมัยยุคหิน ได้แก่ โบราณวัตถุเนื้อดินปั้นภาชนะแบบเอิร์ธแวร์ (Earthenware) ซึ่งเป็นเซรามิกประเภทหนึ่งที่ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี และพบที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน

จังหวัดอุดรธานี (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน), 2562) จากหลักฐานที่พบปรากฏว่าทั้ง 2 แหล่งมีลักษณะเนื้อดินปั้นภาชนะแบบเอิร์ธเทนแวร์ (Earthenware) ชนิดเดียวกัน เพียงแต่มีความแตกต่างตรงขนาดของภาชนะที่ปั้น และการตกแต่งลวดลาย เมื่อช่วงสมัยประวัติศาสตร์มีการขุดค้นพบหลักฐาน ได้แก่ แหล่งเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญในสมัยสุโขทัย จำนวน 600-800 เตา แสดงให้เห็นว่าในสมัยสุโขทัยเริ่มมีการนำเอาชิ้นตอนการผลิตเซรามิกแบบจีนมาใช้³ รวมถึงมีการผลิตเซรามิกลักษณะของเครื่องถ้วยสังคโลกจำนวนมาก และเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จึงทำให้สมัยสุโขทัยเป็นช่วงที่ ยุคเซรามิกเจริญรุ่งเรืองที่สุด และเมื่อสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์พบหลักฐานการติดต่อค้าขายกับต่างชาติจึงมี การนำเข้าเครื่องถ้วยชามของชาติตะวันตกและเครื่องถ้วยชามเบญจรงค์⁴ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการทำมาจากประเทศจีน โดยในช่วงแรกนำเข้ามาในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและเป็นเครื่องราชบรรณาการในราชสำนัก

นอกจากนี้สมัยรัตนโกสินทร์เริ่มมีการประดิษฐ์ตกแต่งลวดลายใหม่ๆ ลงบนเซรามิกมากขึ้น เช่น รูปครุฑ เทพพนม รวมถึงลวดลายแบบจีน (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน), 2562) สำหรับความนิยมในเครื่องเบญจรงค์เริ่มลดลงตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงการนำเข้าเครื่องถ้วยลายครามหรือเครื่องเซรามิกแบบพอร์ซเลน (Porcelain) และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการนำเข้าของตกแต่งบ้าน และสุขภัณฑ์เข้ามาจำหน่ายภายในประเทศ โดยผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ เหล่านี้ มีราคาสูงจึงได้รับความนิยมเฉพาะผู้มีฐานะ และผลิตภัณฑ์เซรามิกเริ่มมีผู้นิยมใช้เพิ่มมากขึ้น แต่หลังจากปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เกิดจากปัญหาสถานการณ์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศและภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรม ทุกชนิดซบเซาลง รวมถึงการผลิตเซรามิกที่ได้รับความนิยมน้อยลง จึงไม่เกิดการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเซรามิกขนาดใหญ่ และส่งผลกระทบต่อ การนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกจากต่างประเทศมีมูลค่าเพิ่มขึ้น แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลพยายามฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติ โดยมีการส่งเสริมให้มีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมมากขึ้น และมีการกำหนดแนวทางพัฒนางานหัตถกรรมเซรามิก เช่น มีการศึกษาดูงานเซรามิกในประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน), 2562) จึงทำให้เซรามิก กลับมามีบทบาทมากขึ้นอีกครั้ง โดยมีการผลิตเซรามิกที่เป็นภาชนะใช้สอยภายในครัวเรือนมากขึ้น แต่ผลิตภัณฑ์ยังคงมีคุณภาพต่ำ และเมื่อมีการสำรวจแหล่งวัตถุดิบภายในประเทศพบแหล่งดินขาวขนาดใหญ่ที่จังหวัดลำปาง นับว่าเป็นการเริ่มทดลองการผลิตเครื่องปั้น เซรามิกจากวัตถุดิบที่มีคุณภาพสูงกว่าเดิม และเริ่มมีการจัดตั้งโรงงานผลิตเซรามิกขึ้นที่จังหวัดลำปาง

พัฒนาการของเซรามิกในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563

ตั้งแต่ พ.ศ.2503 อุตสาหกรรมเซรามิกของประเทศไทยเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่รัฐบาลเห็นถึงความสำคัญมากขึ้น จึงได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมไปพร้อมกับช่วงแรกที่ประเทศเริ่มพัฒนาเข้าสู่ความทันสมัย โดยรัฐบาลมีการนำแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่งมาปรับใช้เพื่อเป็นการบรรลุเป้าหมายตามการพัฒนาที่วางแผนไว้ และกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกซึ่งมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการลงทุนและสินเชื่อ การนำเข้าเทคโนโลยีการผลิตเซรามิก การจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ให้บริการด้านต่างๆ เกี่ยวกับเซรามิก รวมถึงการกำหนดนโยบายเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมเซรามิก จึงส่งผลให้ตั้งแต่ พ.ศ.2513 เป็นต้นมา มีการพัฒนาการผลิตเซรามิกสู่ระบบโรงงานเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และเพื่อทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศมากขึ้น โดยแหล่งการผลิตเซรามิกของไทยมักจะกระจายอยู่ตามแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตทั่วประเทศ เช่น แหล่งเซรามิกจังหวัดลำปาง เชียงใหม่ สระบุรี และกรุงเทพฯ เป็นต้น (ฐานข้อมูลส่งเสริมและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP, 2558) และเมื่ออุตสาหกรรมเซรามิกมีอัตราการเติบโตและขยายตัว

³ ประเทศจีน นับว่าเป็นอีกประเทศหนึ่งที่เป็นต้นกำเนิดการผลิตเซรามิก เช่น การผลิตเซรามิก “ชามโก”

⁴ การนำเข้าเครื่องถ้วยชามสีขาว (Whiteware) มาตกแต่งเขียนลวดลายและลวดสีเคลือบ 5 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีขาว สีดำ และสีเขียว

มากขึ้น การผลิตเซรามิกจึงมีรูปแบบที่หลากหลาย โดยทำการผลิตเซรามิก 5 ประเภท ได้แก่ กลุ่มเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร กลุ่มกระเบื้อง กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มของชำร่วย และเครื่องประดับ และกลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้าเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ เมื่อการผลิตมีจำนวนมากพอผลิตภัณฑ์เซรามิก 5 ประเภทจึงสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศโดยทำการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกเหล่านี้ไปยังตลาดการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกที่สำคัญ เช่น ตลาดสหรัฐอเมริกา ตลาดยุโรป และตลาดเอเชีย เป็นต้น ซึ่งการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นจากหลักร้อยล้านบาทจนถึงหลักพันล้านบาท โดยกระเบื้องเซรามิกเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการส่งออกมากที่สุดระหว่าง พ.ศ.2525-2530 แต่ตั้งแต่ พ.ศ.2531 เป็นต้นมา มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร (ถ้วยชาม) มีการส่งออกมากที่สุด เนื่องจากตลาดต่างประเทศมีความนิยมเพิ่มขึ้น ส่วนการส่งออกกระเบื้องเซรามิกมีมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยลดลง เนื่องจากได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่เริ่มชะลอตัวลงตั้งแต่ปลาย พ.ศ.2533 เนื่องมาจากวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย รวมถึงผลิตภัณฑ์เซรามิกประเภทกระเบื้องโมเสกมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ทั้งขนาดและลวดลายยังไม่เป็นที่นิยมของตลาดต่างประเทศมากพอ จึงมีแนวโน้มการขยายตัวในอัตราที่ชะลอตัวลง แต่ในเวลาต่อมาการส่งออกกระเบื้องเซรามิกสามารถพัฒนาการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออกได้ ทั้งนี้การส่งออกเซรามิกประเภทอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มของชำร่วยและเครื่องประดับ และกลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้ามีอัตราการส่งออกที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ การส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น นับตั้งแต่ พ.ศ.2540 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมเซรามิกจึงมีมูลค่าของการส่งออกประมาณหลักหมื่นล้านบาท ถือเป็นสินค้าส่งออกอันดับที่ 41 ของไทย และมีการใช้วัตถุดิบในประเทศมากถึงร้อยละ 80 (อุตสาหกรรมสาร, 2546, น. 20) ซึ่งนับว่าเป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยค่อนข้างมาก เมื่อมีการเปรียบเทียบกับนานาประเทศในแต่ละช่วงเวลาปีเดียวกัน

นอกจากนี้ประเทศไทยถือเป็นผู้ผลิตสุขภัณฑ์ในอันดับที่ 8 ของโลก เป็นผู้ผลิตกระเบื้องอันดับที่ 11 ของโลก และเป็นผู้ส่งออกเครื่องใช้บนโต๊ะอาหารอันดับที่ 8 ของโลก (สุพิชญา อินทะพุด, 2546) ซึ่งจะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกมีมาตรฐานในการผลิตอุตสาหกรรมในอันดับต้นๆ ของโลก แม้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกจะประสบความสำเร็จด้านการส่งออก แต่มีอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกของไทยส่งผลให้การส่งออกมีมูลค่าลดลงไทย ได้แก่ เหตุการณ์มหาอุทกภัย, นโยบายการปรับขึ้นราคาก๊าซ LPG นโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ เหตุการณ์รัฐประหาร และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลจึงมีการกำหนดและปรับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิกตั้งแต่พ.ศ.2540 เป็นต้นมา เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกทั้งด้านการผลิต และการส่งออกเพื่อรองรับกับความต้องการของตลาดโลกและมีศักยภาพสำหรับการแข่งขัน

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตและการเปลี่ยนแปลงของเซรามิกตั้งแต่ก่อน พ.ศ.2503-2563

จากปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตและการเปลี่ยนแปลงของเซรามิก พ.ศ.2503-2563 สามารถพิจารณาเป็น 2 ช่วง ได้แก่ (1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการการผลิตเซรามิกเป็นอุตสาหกรรมเซรามิกสามารถพิจารณาจาก 2 ปัจจัย คือ โครงสร้างเศรษฐกิจ พ.ศ.2398 และผลกระทบจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 (2) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เซรามิก พิจารณาจาก 2 ปัจจัย คือ สถานการณ์ภายใน และสถานการณ์ภายนอกประเทศ

1. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการการผลิตเซรามิกเป็นอุตสาหกรรมเซรามิก (ก่อน พ.ศ.2503)

1.1 โครงสร้างเศรษฐกิจ พ.ศ.2398

การที่ชาวจีนมีอิทธิพลทางการค้ากับไทยมาตั้งแต่ก่อนการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง โดยการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น ชา ถ้วยชาม เครื่องกระเบื้อง ผ้าไหมจากจีน เป็นต้น และเมื่อไทยทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษจึงเกิดเป็นปัญหาจากโครงสร้างเศรษฐกิจตั้งแต่ พ.ศ. 2398 เป็นต้นมา เนื่องจากชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวตะวันตกและชาวจีนเป็นชาติที่มีอิทธิพลและได้รับประโยชน์ทางการค้า อุตสาหกรรมและทรัพยากรภายในประเทศมากกว่าผู้ประกอบการชาวไทย เมื่อเป็นเช่นนั้นรัฐบาลไทยจึงผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรมพื้นบ้านไปพร้อมกับการส่งออกข้าวซึ่งเป็นรายได้หลักของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการผลิตเซรามิกในครั้งนี้ไม่ได้รับการพัฒนามากพอจึงซบเซาลงไป

เนื่องจากผลกระทบจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1 รัฐบาลได้จัดตั้งโรงงานต่างๆ เพื่อสนองความต้องการทางด้านการทหารมากกว่าเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนรวมถึงประเทศไทยเกิดปัญหาสถานการณ์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศ เช่น วิกฤตข้าวแพงและภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ และการผลิตเซรามิกได้รับการพัฒนาขึ้นอีกครั้งหลังจากเศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

1.2 ผลกระทบจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

เนื่องจากเศรษฐกิจไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ต้องประสบความยากลำบากด้านการค้าขายกับต่างประเทศ ความต้องการสินค้าเริ่มลดลง เนื่องจากการลำเลียงสินค้าเพื่อการขนส่งทำได้ยากขึ้น และเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นพันธมิตรกับจักรวรรดิญี่ปุ่น ได้ตัดขาดความสัมพันธ์และยุติการค้าขายกับประเทศตะวันตก โดยเฉพาะ อังกฤษ ซึ่งเป็นคู่ค้าสำคัญ (เขมภัทร ทฤษฎีกุณ, 2563) หลังจากสงครามยุติลงทำให้ประเทศไทยประสบภาวะขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น และสินค้านำเข้าที่มีค่ามากที่สุดคือ สิ่งหัตถกรรมต่างๆ จากทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าว รัฐบาลจึงพยายามส่งเสริมให้ประชาชนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการเรียนรู้การทำอุตสาหกรรมขึ้น ช่วงนี้จึงเกิดการผลิตเซรามิกในลักษณะการผลิตขนาดเล็กหรือการผลิตภายในครอบครัว

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เซรามิก

2.1 สถานการณ์ภายในประเทศ

จากเหตุการณ์มหาอุทกภัยในประเทศไทย พ.ศ.2554 ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นเป็นระยะเวลาอันยาวนานและครอบคลุมเกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้ส่งผลกระทบต่อขั้นตอนการผลิตเซรามิกเพื่อรองรับความต้องการใช้ของผู้บริโภค มีการผลิตได้น้อยลงและเป็นอุปสรรคต่อการจัดส่งสินค้าล่าช้าขึ้น และจากรัฐบาลกำหนดนโยบายการปรับขึ้นราคาก๊าซ LPG ภาคครัวเรือนและภาคยานยนต์ เพื่อเป็นการลดภาระของเงินกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง และช่วยแก้ปัญหาความมั่นคงของการใช้ก๊าซ LPG ในระยะยาว โชติชัย สุวรรณภรณ์ (2556) และจากนโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำจากค่าแรงวันละ 215 บาท ปรับเป็น 300 บาท ได้ส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนของอุตสาหกรรมเซรามิกเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเซรามิก โดยเฉพาะโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็กที่ผลิตเครื่องใช้บนโต๊ะอาหารส่วนมากจะใช้ก๊าซ LPG เป็นเชื้อเพลิงหลักในกระบวนการผลิต ซึ่งคิดเป็นต้นทุนโดยเฉลี่ยประมาณ 20-30% ของต้นทุนการผลิตรวม เมื่อรัฐบาลมีการยกเลิกเงินอุดหนุนค่าแก๊ส LPG จึงทำให้ราคาแก๊ส LPG มีราคาสูงขึ้น 50-100% (กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน, 2555) ต้นทุนการผลิตเซรามิกจึงสูงขึ้นตามลำดับ รวมถึงนโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนเพิ่มขึ้นอีก 1 เท่าตัว เนื่องจากต้นทุนค่าจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมเซรามิกคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 15-20 ของต้นทุนรวม ซึ่งสถานการณ์หลังปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ มีการเปลี่ยนวิธีการจ้างงานเพื่อความอยู่รอด เช่น จากรายวันเป็นการจ้างเหมาแบบรายชิ้น ปรกรณ์ พึ่งเนตร (2556) และมีการเลิกจ้างแรงงานในบางพื้นที่ ได้ส่งผลกระทบต่อปริมาณการผลิตลดลง และมีมูลค่าของรายได้ต่ำกว่าที่ตั้งไว้ และจากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2556-2557 ของไทยได้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเอสเอ็มอี เนื่องจากกลุ่มลูกค้าจากต่างประเทศมีการเลือกที่จะนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกจากประเทศคู่แข่งเพราะผู้ประกอบการไทยไม่สามารถกำหนดวันส่งสินค้าได้อย่างชัดเจน เนื่องจากติดปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการด้านเอกสารกับหน่วยงานราชการ

2.2 สถานการณ์ภายนอกประเทศ

วิกฤตการณ์ทางการเงิน (Financial Crisis) ของสหรัฐอเมริกาได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อไปยังภาคธุรกิจอุตสาหกรรม การบริการ ฯลฯ (ปณิษฐ์ศรี ปทุมวัฒน์, 2552, น. 131) ซึ่งอุตสาหกรรมเซรามิกของประเทศไทยนั้นก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน เนื่องจากตลาดส่งออกหลักของผลิตภัณฑ์เซรามิกไทย ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกเป็นอันดับที่ 2 ผู้ประกอบการ จึงต้องเผชิญกับปัญหาการส่งออกชะงักงันหรือลดลงจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ชะงักงัน นอกจากวิกฤตการณ์ทางการเงินของสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบต่อส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกของไทยแล้ว การที่

สหรัฐอเมริกากระงับการให้สิทธิภายใต้โครงการสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (พ.ศ.2563) ส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกที่เพิ่มมากขึ้น จากปัจจัยทั้ง 2 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกแม้จะมีอัตราการขยายตัวมากขึ้น มีศักยภาพทั้งด้านการผลิต และการส่งออกผลิตภัณฑ์จนประสบความสำเร็จสามารถสร้างรายได้มูลค่าหลักหมื่นล้านบาท แต่อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เซรามิกเกิดการชะลอตัว และมูลค่าการส่งออกที่ลดลง

นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก

หลังจากปัจจัยทางเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อประเทศทั้งการค้าและอุตสาหกรรม รัฐบาลจึงส่งเสริมให้ประชาชนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการเรียนรู้การทำอุตสาหกรรมและมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเซรามิก เริ่มจากการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตเซรามิกเป็นอุตสาหกรรมช่วงก่อน พ.ศ.2503 ซึ่งการผลิตเซรามิกได้รับการส่งเสริม และพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การสำรวจแหล่งแร่ (ดินขาว) การให้ความรู้การผลิตเซรามิกในรูปแบบที่หลากหลายส่งผลให้เริ่มมีผู้ประกอบการผลิตเซรามิกภายในประเทศมากขึ้น และมีการนำวัตถุดิบจากแหล่งในประเทศมาใช้ในการผลิตแต่ลักษณะ การผลิตเป็นขนาดเล็กและผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย จนกระทั่งรัฐบาลมีการพัฒนาประเทศจากประเทศกสิกรรมไปเป็นอุตสาหกรรม ชาคริตจันทร์วิจิตร (2546, น. 1) ได้มีการกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิตเซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2503-2539 โดยมีการสนับสนุนทั้งด้านการลงทุนและสินเชื่อ ส่งผลต่อการผลิตเซรามิกมีพื้นที่การลงทุนเขตใหม่ๆ เช่น เกิดการกระจายตัวของการจัดตั้งโรงงานทั่วภูมิภาคที่อยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบและเกิดการผลิตเซรามิกประเภทอื่นๆ มากขึ้น เช่น มีการผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิกประเภทกระเบื้องปูพื้น-บุผนังและโมเสก และเครื่องสุขภัณฑ์ ตลอดจนมีสถาบันการเงินสนับสนุนและส่งเสริมแก่อุตสาหกรรมเซรามิก ได้แก่ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย และมีการนำเข้าเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการผลิตให้มีคุณภาพมากขึ้น เช่น มีการนำเข้าเครื่องจักร และ Licence ในการผลิตจากประเทศอิตาลี ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำทางด้านเทคนิคการผลิตกระเบื้องเซรามิกของโลก ทำให้กระเบื้องที่ผู้ผลิตไทยแต่ละรายผลิตได้นั้นมีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ (ศุภชัย ศุภชลาศัย และศุภมาศ พยัคฆพันธ์, 2539, น. 5) และมีการจัดตั้งองค์กรของรัฐบาลเพื่อให้บริการด้านต่างๆ เกี่ยวกับเซรามิก เช่น ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก เป็นที่ปรึกษาเรื่องการผลิตเซรามิกตั้งแต่นั้นตอนเริ่มต้น และสมาคมเซรามิกแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นหน่วยงานกลางสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ระหว่างโรงงานผู้ผลิตและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และการกำหนดนโยบายเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมเซรามิก เช่น การลดภาษีนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ และนโยบายลดภาษีอากรการนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิก เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการในประเทศพัฒนาคุณภาพและ รูปแบบของสินค้า เพื่อสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์เซรามิกที่นำเข้าจากต่างประเทศ

จากการดำเนินนโยบายช่วงนี้ (พ.ศ.2503-2539) ส่งผลให้การขยายตัวของอุตสาหกรรมเซรามิกเกิดการพัฒนาจากเดิมที่มีลักษณะเป็นงานหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครอบครัวเป็นการผลิตในรูปแบบโรงงานที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัยสามารถผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศและทดแทนการนำเข้า และมีศักยภาพมากพอสำหรับการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกและแข่งขันกับต่างประเทศ ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ.2530 ผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกมูลค่าถึง หลักพันล้านบาทและตั้งแต่ พ.ศ.2540 ผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกมูลค่าถึงหลักหมื่นล้านบาท อุตสาหกรรมเซรามิกจึงเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่ประสบความสำเร็จ แต่อย่างไรก็ตามจากปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายเซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2540-2563 ส่งผลต่อการผลิตและการจำหน่ายมีการชะลอตัวและลดลงตามลำดับ ซึ่งรัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมเซรามิกมาแต่เดิมอยู่แล้ว จึงมีการปรับนโยบายและมาตรการ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิกเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและสอดคล้องกับแนวโน้มภาวะเศรษฐกิจในอนาคตมากขึ้น

การปรับนโยบายส่งเสริมการลงทุนและหลักเกณฑ์ใหม่เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมเซรามิกและอุตสาหกรรมอื่นๆ เพื่อช่วยในการปรับปรุงมาตรฐานของระบบการบริหารงานด้านคุณภาพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและกำหนดแผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกส์ไทยระยะ 10 ปี สิ้นสุดใน พ.ศ.2557 ด้านการผลิตมีคุณภาพเป็นสากลมากขึ้น และรูปแบบผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย รวมถึงพัฒนาการส่งออกเพื่อต้องการให้ผลิตภัณฑ์เซรามิกไทยต้องเป็นหนึ่งในอาเซียน (Best Quality and Design in ASEAN 2014) นอกจากนี้ยังคงดำเนินการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนแก่อุตสาหกรรม ขนาดกลาง และขนาดย่อมเพื่อไม่ให้อุตสาหกรรมเงินเป็นอุปสรรคในการผลิตเซรามิก และจากการกำหนดพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ 10 จังหวัด และกำหนดให้อุตสาหกรรมเซรามิกเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมเป้าหมาย 13 สาขาที่สามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ส่งผลให้อุตสาหกรรมเซรามิกเกิดการขยายพื้นที่การผลิตเพิ่มมากขึ้นและได้รับสิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากร เช่น ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 8 ปี และลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล 50% เพิ่ม 5 ปี การสนับสนุนด้านความรู้วิชาการ (พ.ศ.2540-2563) รัฐบาลสนับสนุนโครงการพัฒนาบุคลากรโดยให้ทุนการศึกษา สาขาเซรามิกเพื่อเพิ่มจำนวนบุคลากรมาพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกในประเทศ และมีการส่งเสริมงานวิจัยด้านเซรามิกยุคใหม่ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมในอนาคต และด้านภาษี เช่น ลดอัตราภาษีนำเข้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ได้แก่ ดิน แร่ เคมีภัณฑ์ สี และรูปลอกซึ่งใน พ.ศ.2541 โครงสร้างภาษีเดิมมีการเก็บภาษีนำเข้าวัตถุดิบอยู่ที่อัตราร้อยละ 15-40 และใน พ.ศ.2546 ลดลงเหลือ 5-20 ของราคานำเข้า (CIF) (พรพินิจ พูลลาภ, 2547) ซึ่งเป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิตเซรามิกและเพิ่มความสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้อย่างมั่นคง จากการกำหนดนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิก พ.ศ.2540-2563 ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการผลิตมีคุณภาพ และมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น รวมถึงศักยภาพการส่งออกเซรามิกไปยังตลาดต่างประเทศ

สรุปและอภิปรายผล

แรกเริ่มการผลิตเซรามิกในประเทศไทยมีการผลิตและนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอยภายในครัวเรือน เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2 ประการ ได้แก่ โครงสร้างเศรษฐกิจ พ.ศ.2398 และผลกระทบจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายส่งเสริมการผลิตเซรามิกเป็นอุตสาหกรรม ซึ่งการผลิตเซรามิกช่วงก่อน พ.ศ.2503 จึงมีการผลิตเซรามิกลักษณะชั้นพื้นฐานหรือเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัว ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเพียงแค่อภาชนะใช้สอยภายในครัวเรือนและยังคงมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ จากประเทศจีนหรือสหรัฐอเมริกา และการผลิตเซรามิกมีการพัฒนาจากลักษณะอุตสาหกรรมภายในครอบครัวสู่การผลิตลักษณะโรงงานอุตสาหกรรม สามารถผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ ทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ และสามารถพัฒนาสู่การเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกได้ โดยการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา รัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการลงทุนและสินเชื่อ การนำเข้าเทคโนโลยีผลิตเซรามิก การจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ให้บริการด้านต่างๆ เกี่ยวกับเซรามิก รวมถึงการกำหนดนโยบายเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมเซรามิกจึงเกิดการขยายตัว มีศักยภาพการผลิตมากขึ้น และมีการผลิตเซรามิกที่หลากหลาย โดยทำการผลิตเซรามิก 5 ประเภท ได้แก่ กลุ่มเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร กลุ่มกระเบื้อง กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มของชำร่วยและเครื่องประดับ และกลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้า ซึ่งอุตสาหกรรมเซรามิกมีการขยายตัวมากขึ้นและมีการพัฒนาทั้งการผลิต และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก

โดยมีมูลค่าการส่งออกถึงหลักพันล้านบาท (พ.ศ.2503-2539) และการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกมีมูลค่าเพิ่มขึ้นถึงหลักหมื่นล้านบาทตั้งแต่ พ.ศ.2540 เป็นต้นมา ส่วนหนึ่งของการประสบความสำเร็จด้านการส่งออกเพราะการดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกโดยรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกจะมีแนวโน้มอัตรามูลค่าการส่งออก

ที่เพิ่มขึ้น แต่จากปัจจัยสถานการณ์ภายในประเทศ ได้แก่ เหตุการณ์มหาอุทกภัย พ.ศ.2554 นโยบายการปรับขึ้นราคาก๊าซ LPG นโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ เหตุการณ์ทางการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านการผลิตและการขนส่งชะลอตัวลง รวมถึงส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้น และปัจจัยจากสถานการณ์ภายนอก ได้แก่ วิกฤตการณ์ทางการเงินของสหรัฐอเมริกาและการที่สหรัฐอเมริกากระชับการให้สิทธิภายใต้โครงการสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (พ.ศ.2563) ส่งผลกระทบต่อการผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิกชะลอตัวลงตามภาวะเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาและส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิกไปยังสหรัฐอเมริกาที่เพิ่มขึ้น จากปัจจัยดังกล่าวที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและจำหน่ายเซรามิกรัฐบาลได้มีการปรับและกำหนดนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิก พ.ศ.2540-2563 ซึ่งการกำหนดนโยบายของรัฐบาลเป็นส่วนหนึ่งพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกให้สามารถอยู่รอดและเป็นอุตสาหกรรมสำคัญสาขาหนึ่งที่สามารถทำให้เศรษฐกิจของประเทศมั่นคงได้มาถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาเกี่ยวกับเซรามิกครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษานโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก สำหรับในการศึกษาและจัดทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการขยายขอบเขตของเนื้อหาเพื่อศึกษานโยบายของภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาและสนับสนุนอุตสาหกรรมเซรามิก
2. งานวิจัยเรื่อง พัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563 จะเป็นการศึกษาเฉพาะเซรามิกแบบดั้งเดิม (Traditional ceramics) ได้แก่ กลุ่มเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร กลุ่มกระเบื้อง กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มของชำร่วยและเครื่องประดับ และกลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้า สำหรับในการศึกษาและจัดทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการขยายขอบเขตของเนื้อหาและเวลาเพื่อศึกษาเซรามิกสมัยใหม่ (New ceramics)

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง พัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563 ซึ่งเป็นรายงานการวิจัยระดับปริญญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ของผู้วิจัย บทความวิจัยนี้สำเร็จสมบูรณ์ไปด้วยดี ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือ รวมถึงกำลังใจที่ดีจากผู้มีพระคุณในการทำวิจัยครั้งนี้หลายท่าน โดยเฉพาะอาจารย์ ดร.ปิยะนาล อังควาณิชกุล อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยช่วยแนะนำ ตรวจสอบข้อบกพร่องในการทำวิจัยมาโดยตลอด และขอขอบพระคุณสายเทคโนโลยีร่วมเซควิจัย (มิว บุม และนุชนิบ) และครอบครัว สำหรับคำแนะนำและกำลังใจที่ดีเสมอมา

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน. (2555). **โครงการนำร่องเพื่อผลิตพลังงานทดแทนจากชีวมวลใน ระดับชุมชน**. สืบค้นจาก <https://webkc.dede.go.th/testmax/node/2520>
- เขมภัท ทฤษฎีคุณ. (2563). **การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2**. สืบค้นจาก <https://pridi.or.th/th/content/2020/08/385>
- ชาคริต จันทวีโรจิต. (2546). **ต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศของอุตสาหกรรมเซรามิกในจังหวัดลำปาง = Domestic resources cost of the ceramics industry in Lampang Province**. วิทยานิพนธ์ปริญญา เศรษฐศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โชติชัย สุวรรณภรณ์. (2556). **ก๊าซปิโตรเลียมเหลว (LPG) กับการปรับราคา**. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/103527>

- ดาวัลย์ โชติมงคล. (2545). **อุตสาหกรรมเซรามิกส์ของไทยในปี ค.ศ.2000**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
- ฐานข้อมูลส่งเสริมและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP. (2558). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์เซรามิก**. สืบค้นจาก <http://otop.dss.go.th/index.php/en/knowledge/informationrepack/359-2020-01-24-08-42-46?showall=1&limitstart=>
- นักปราชญ์ ไชยानนท์. (2541). **ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมเซรามิกส์ในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปกรณ์ พึ่งเนตร. (2556). **เซรามิกล้ำปาง..ดีหนีตาย ค่าจ้าง300บาท+ราคาก๊าซ**. สืบค้นจาก www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/101770
- ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์. (2552). **The Sub-Prime Crisis วิฤตเศรษฐกิจแห่งสหรัฐอเมริกา**. สืบค้นจาก www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/13win/win9.pdf
- ศุภัช ศุภชลาศัย และศุภมาศ พยัคฆพันธ์. (2539). **เส้นทางและโอกาสการส่งออกและผลกระทบจากการมีเขตการค้าเสรีอาเซียน (สำหรับอุตสาหกรรมเซรามิก)**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- พรพินิจ พูลลาภ. (2547). **โครงสร้างภาษีนำเข้าตามพิกัดอัตราศุลกากร**. สืบค้นจาก <http://www.dpim.go.th/service/download?articleid=2167&F=5112>
- ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน). (2562). **งานศิลปหัตถกรรมประเภทเซรามิก**. สืบค้นจาก https://www.sacit.or.th/uploads/items/attachments/126548d403b6c39820e63fed2cd54db3/_cad463e0c7f2e8ec38d5b8a50c769be6.pdf
- สุพิชญา อินทะพุด. (2546). **ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเซรามิกไทย**. สืบค้นจาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/78351/78351.pdf
- อุตสาหกรรมสาร. (2546). **เซรามิกสำคัญไฉน. คลุกวงใน**, 46(1), 20.

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม
Guidelines for preserving the tradition of Phra Pathom Chedi Blanket Procession,
Mueang District, Nakhon Pathom Province

ธนาภรณ์ ฮวบเอม¹

นาตยา วงษ์จำปา²

ปิ่นณัฏริ กุลเรือง³

พรสวรรค์ สุทัศน์⁴

ลักษิกา ธรรมราษฎร์⁵

สุพรรณษา ใจวงศ์⁶

ปรารถนา แซ่อึ้ง⁷

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 3) เพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มคณะกรรมการการจัดงานฝ่ายสงฆ์ จำนวน 1 รูป กลุ่มคณะกรรมการการจัดงานฝ่ายฆราวาส จำนวน 2 คน กลุ่มประชาชนทั่วไปที่เคยเข้าร่วมประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์นั้นมีมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งประเพณีแห่ผ้าจะจัดขึ้นในช่วงงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี 2) ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ให้ผู้คนรู้จัก โปรโมทผ่านทาง Social Media และสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงความสำคัญของประเพณี และเสริมเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีไปในการเรียนบางรายวิชา ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง และส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันจัดประเพณีจากทุกภาคส่วน และ 3) คุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ แบ่งได้เป็น 3.1) คุณค่าต่อตัวผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ คุณค่าทางจิตใจ ด้านการขัดเกลาและยกระดับศีลธรรมของตนเอง และด้านศรัทธาความเชื่อทางศาสนาพุทธเรื่องบุญกุศล และ 3.2) คุณค่าต่อชุมชน ได้แก่ คุณค่าด้านการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม ด้านการขัดเกลาและยกระดับศีลธรรมของชุมชน และด้านเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: ประเพณี, แห่ผ้า, การอนุรักษ์

¹ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

² นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

³ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

⁴ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

⁵ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

⁶ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

⁷ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the tradition of Phra Pathom Chedi Blanket Procession, Phra Pathom Chedi Subdistrict, Muang District, Nakhon Pathom Province. 2) to find the way to preserve the Phra Pathom Chedi Blanket Procession tradition, Phra Pathom Chedi Subdistrict, Mueang District, Nakhon Pathom Province. 3) to raise awareness of the value of the Phra Pathom Chedi blanket procession tradition, Phra Pathom Chedi Subdistrict, Mueang District Nakhon Pathom Province. The population and the sample group used in the research were 1 monk organizing committee group, 2 secular organizing committee groups, 5 general people in public groups who had participated in the tradition of Phra Pathom Chedi blanket parade, acquired by specific selection. The research tool was an in-depth interview form. The tool used to collect data was an in-depth interview form.

The results of the research showed that 1) The history of the Phra Pathom Chedi blanket parade tradition has been around for a long time. Since the reign of King Rama IV, the cloth parade tradition will be held during the worship of Phra Pathom Chedi on the 15th day of the 12th lunar month of every year. 2) Public relations about the tradition of Phra Pathom Chedi blanket parade let people know Promote through Social Media and encourage the new generation to realize the importance of tradition and add content about traditions in some courses. Giving students the opportunity to participate in the activities by themselves and to encourage cooperation in organizing traditions from all sectors. 3) the values of the Phra Pathom Chedi blanket parade tradition can be divided into 3.1) values for those involved, including mental values, the refinement and upgrading of one's own morals and Buddhist beliefs about merit 3.2) values to the community, i.e., values of continuation of traditions and culture, the refinement and upgrading of the morals of the community and economic.

Keywords: Tradition, Blanket Procession, Conservation

บทนำ

ปูชนียสถานสำคัญของประเทศไทยที่โดดเด่นเป็นสง่าอยู่ใจกลางเมืองนครปฐม “วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร” พระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ซึ่งมีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ และเป็นທີ່ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์พระโคตมพุทธเจ้า ลักษณะเป็นพระเจดีย์ใหญ่ รูปประฆังคว่ำ ปากผายมหิมา โครงสร้างเป็นไม้ซุงรัดด้วยโซ่เส้นมหิมาก่ออิฐถือปูน ประดับด้วยกระเบื้องปูทับ มีวิหาร 4 ทิศ กำแพงแก้ว 2 ชั้น เป็นที่เคารพสักการบูชาของบรรดาพุทธศาสนิกชนทั่วโลก พระปฐมเจดีย์ แต่เดิมเรียกขานกันว่า “พระธมเจดีย์” มีฐานะที่เป็นมหาธาตุหลวงของแผ่นดินสุวรรณภูมิ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม, 2561) ทั้งนี้ไม่มีใครทราบว่าพระปฐมเจดีย์ถูกสร้างในยุคสมัยใด มีข้อสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระอโศกมหาราช ทรงส่งสมณทูต เผยแพร่ศาสนา นักโบราณคดีต่างเห็นพ้องกันว่า พระโสณเถระ และพระอุตตรเถระ เป็นสมณทูต และมาตั้งหลักฐานประกาศหลักธรรมคำสอนที่นครปฐมเป็นครั้งแรกในพุทธศตวรรษที่ 3 และได้สร้างพระเจดีย์ทรงบาตรคว่ำ แบบเจดีย์สาญจีในประเทศอินเดียไว้ (มิวเซียมไทยแลนด์, 2558)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงผนวชได้เสด็จไปนมัสการพระปฐมเจดีย์หลายครั้ง และทรงพระราชดำริว่าเป็นของเก่าแก่อันศักดิ์สิทธิ์ น่าจะมีพระบรมธาตุบรรจุอยู่ในจึงนำความกราบทูลสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็หาโปรดไม่ รับสั่งว่า “เป็นของอยู่ในป่ารกจะทำขึ้นก็ไม่เป็นประโยชน์อันใดนัก” ครั้นเมื่อสมเด็จพระ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชย์แล้ว จึงโปรดให้ปฏิสังขรณ์ก่อเป็นพระเจดีย์ใหญ่หุ้มข้างนอก แรกเริ่มโปรดให้สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์เป็นแม่กองจัดสร้างเมื่อราว พ.ศ. 2396 ครั้นทำจนถึงแก่พิราลัย จึงโปรดให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์รับหน้าที่แทน ต่อมามีการก่อองค์พระเจดีย์หุ้มใหม่เนื่องจากฝนตกหนักที่ก่อองค์พระเจดีย์หุ้มเก่าทรุดลงมา จึงโปรดเกล้าให้กรมหมื่นบวรรัชนีศรีสุริยพันธ์ (สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร) และกรมขุนราชสีหวิกรมคิดแบบตัวอย่างถวายได้จัดการก่อเมื่อ พ.ศ. 2403 พร้อมทั้งวิหารทั้ง 4 ทิศไว้พระพุทธรูปปางและพระระเบียงล้อมรอบประกอบด้วยพระปฐมเจดีย์องค์เก่าแต่ย่อมกว่าอยู่ทางทิศใต้อย่างเมืองนครศรีธรรมราชไว้ทางทิศตะวันตก นอกจากนั้นยังได้ยกปรับปรุงบริเวณ ต้นท้าวสร้างพระอุโบสถตรงพระอุโบสถเก่า หอระฆัง และปลูกต้นไม้ต่างๆ เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นจิก ไร่รอบนอก แล้วโปรดให้สร้างพระราชวังที่ประทับไว้คู่กับวัด เรียกว่า “วังปฐมนคร” (ปัจจุบันเหลือแต่วัดพระตำหนักเป็นที่ทำการเทศบาลจังหวัดนครปฐม) และชุดคลองเจดีย์บูชาตัดทางทำถนนเสด็จไปบูชาหลายครั้ง แต่การจัดสร้างไม่แล้วเสร็จในรัชกาลของพระองค์ ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงจัดทำต่อตามรับสั่งของสมเด็จพระบรมชนกนาถได้เสด็จพระราชดำเนินมายกยอดพระเจดีย์เมื่อ พ.ศ. 2513 และเมื่อจวนสวรรคต ได้โปรดให้ประดับกระเบื้องเคลือบพระมหาสุภทั้งองค์ ซึ่งมาแล้วเสร็จในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระปฐมเจดีย์กับน้ำทิพย์, 2513, น. 69) ซึ่งพระองค์ทรงเห็นว่าเมืองนครปฐมในเวลานั้นยังขาดพระพุทธรูปสำคัญที่เป็นมิ่งขวัญของชาวเมือง จึงโปรดให้อัญเชิญพระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ ไปประดิษฐานอยู่ที่ซุ้มวิหารบริเวณบันไดใหญ่ทางขึ้นด้านหน้าขององค์พระปฐมเจดีย์ในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458 และก่อนที่พระองค์จะเสด็จสวรรคตได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าไว้ในพระราชพินัยกรรมว่า หลังจากที่เสร็จพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระองค์แล้ว ให้นำพระบรมสารีริกธาตุและพระบรมอัฐิของพระองค์ส่วนหนึ่งไปบรรจุไว้ภายใต้ฐานของพระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ (เจนจบ ยิ่งสุมล, 2543, น. 151) งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ เป็นงานประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต เริ่มจัดครั้งแรกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ร่วมกันบริจาคทรัพย์บำรุงรักษาองค์พระปฐมเจดีย์ให้มั่นคงสืบต่อไป มีหลักฐานปรากฏว่างานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ที่จัดอย่างเป็นพิธีการ เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือหลังจากที่โปรดเกล้าให้บูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ครั้งใหญ่แล้วประมาณปี พ.ศ. 2396 ซึ่งการจัดงานในสมัยก่อนอยู่ในช่วงระยะเวลาเดียวกับปัจจุบัน คือ วันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 12 ถึง วันแรม 5 ค่ำ เดือน 12 รวมทั้งหมดเป็นเวลา 9 วัน 9 คืนทุกปี ภายในงานมีมหรสพสมโภชตลอดงานพิณพาทย์ ระนาด ประโคมกันอีกทีกครึกโครมมีการแสดง เช่น เพลงและละคร มีการตั้งกองรับบริจาคเงินเพื่อบูรณะองค์พระปฐมเจดีย์ พอดตกกลางคืนมีการจุดดอกไม้ไฟบูชาที่บริเวณลานองค์พระเจดีย์นอกจากนี้ยังมีการออกร้านขายของโดยราษฎรจากตำบลต่างๆ เรียงรายกันตลอดถนนเต็มลานองค์พระปฐมเจดีย์ นอกจากนี้ ผู้นมัสการจะได้บริจาคเงินทำบุญแล้ว มักจะเตรียมหาผ้ากาสาขาวพัสดุ น้ำอบ ทองคำเปลว และธูปเล็กๆ มาด้วย มีการสรงน้ำพระและปิดทองพระพุทธรูป ซึ่งองค์ที่สำคัญก็คือพระพุทธรูปไสยาสน์ เพราะสมัยนั้นยังไม่ได้สร้างพระร่วงโรจนฤทธิ์ บริเวณลานชั้นบนขององค์เจดีย์จะมีวงพิณพาทย์บรรเลงเวลาอุทิศต่างๆ แล้วเดินชมเที่ยวงานร้านค้า ซึ่งในงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ได้มีประเพณีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับองค์พระปฐมเจดีย์ คือ การแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป., น. 11-12)

การแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ เป็นประเพณีที่จะนำผ้าสีเหลืองขึ้นไปห่มองค์พระเจดีย์ในช่วงงานเทศกาลนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ ประเพณีนี้มีมาตั้งแต่ครั้งสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว และมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นประจำทุกปี สมัยแรกๆ อาจยังไม่มีการจัดขบวนแห่และจัดผ้าห่มขนาดยาวมากๆ ขึ้นไปห่มเป็นการนำผ้ากาสาพัสดุขนาดที่พระสงฆ์ทั่วไปใช้นุ่งห่มขึ้นไปห่มและต่างคนต่างนำมาถวายตามความเชื่อความศรัทธาที่ว่าผ้าที่ตนถวายนั้น นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ใช้นุ่งห่มแล้ว บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วยังมีโอกาสได้รับบุญกุศลนั้นด้วย ต่อมาจึงเปลี่ยนไปเป็นการนำผ้าที่มีผู้บริจาคมาต่อกันเป็นผืนยาว พอที่จะพันรอบองค์พระเจดีย์ตอนบนได้แล้วนำขึ้นไปห่มที่เดียวซึ่งจะต้องใช้ผ้ายาวประมาณ 80-100 เมตร ทางวัดจึงบอกบุญยังผู้มีจิตศรัทธาในรูปของการจัดขบวนแห่ โดยให้ผู้ร่วมขบวนแห่แต่งกายสวยงาม เช่น ชุดนางฟ้า เพื่อสร้างความสนใจและเพื่อความรื่นเริงของประชาชนด้วย ซึ่งขบวนแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จะเดินเวียน

รอบองค์พระเจดีย์ 1 รอบแล้วนำมาปักไว้บริเวณด้านหน้าองค์พระปฐมเจดีย์เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้เขียนคำอุทิศส่วนกุศลลงบนผืนผ้าด้วยปากกาหรือดินสอที่ทางวัดจัดเตรียมไว้ให้ตลอด 3 วัน จนถึงวันพระกลางเดือน 12 อันเป็นวันสำคัญของงาน ทางวัดจะนำผ้าเหล่านั้นแห่เวียนรอบองค์พระปฐมเจดีย์ด้านในตามแบบทักษิณาวัตรอีก 3 รอบ แล้วจึงนำขึ้นไปห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ที่เสาด้านส่วนคอของ พระเจดีย์เป็นอันเสร็จพิธี (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป., น. 13-14)

ประเพณีการแห่ผ้าองค์พระปฐมเจดีย์ เป็นประเพณีที่สะท้อนความศรัทธาสร้างสามัคคีทำนุบำรุงพุทธศาสนา และเป็นประเพณีที่มีเอกลักษณ์ อีกทั้งยังถือว่าเป็นสิ่งที่ตั้งมาควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป แต่ในยุคปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงในการใช้ชีวิตวิถีต่างๆ ที่ส่งผลให้คนรุ่นใหม่ละเลยไม่ให้ความสำคัญหรือตระหนักถึงประเพณีการแห่ผ้าองค์พระปฐมเจดีย์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประเพณีดังกล่าว เพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและร่วมกันหาแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาบริเวณวัดพระปฐมเจดีย์ ต.พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง

2. ขอบเขตด้านเวลา

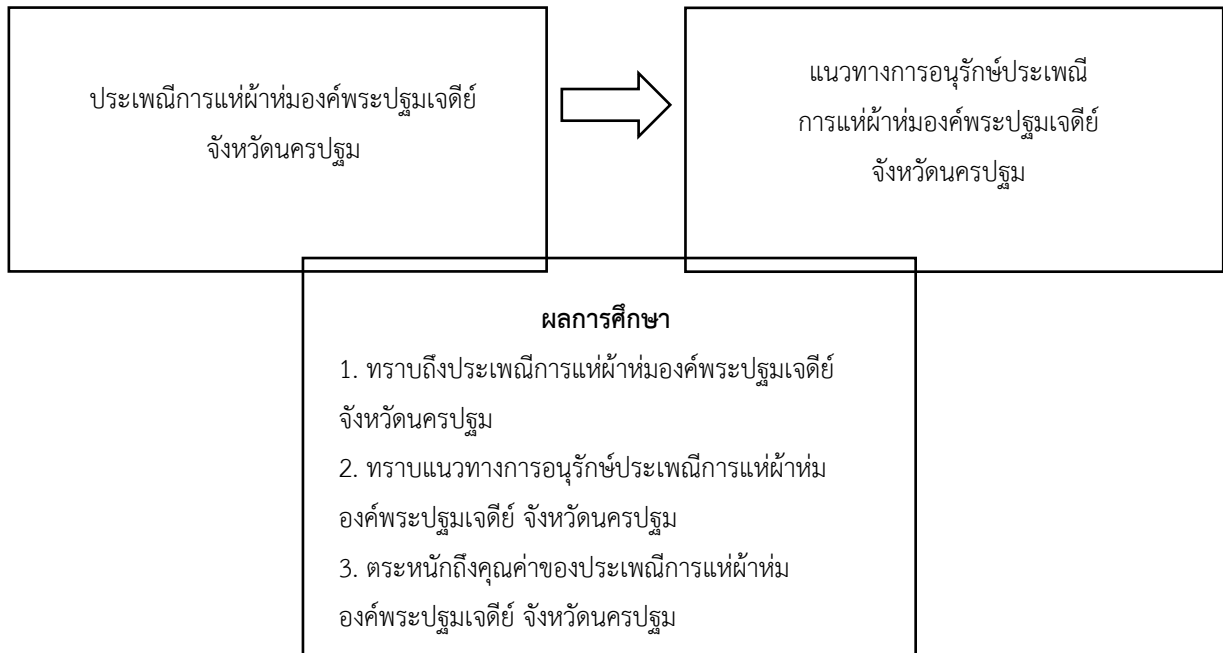
การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาภายในระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2564-เดือนมีนาคม พ.ศ. 2565

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ต.พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การอนุรักษ์ หมายถึง การปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม อีกทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม ให้คงอยู่สืบไป

ประเพณี หมายถึง พฤติกรรมที่กลุ่มคนในสังคมปฏิบัติสืบทอดกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญ ต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศิลปกรรมหรือความเชื่อ โดยเฉพาะพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อประเพณีไทยที่เห็นได้จากประเพณีต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับพิธีกรรมทางศาสนา

การแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ หมายถึง การที่ผู้คนช่วยกันนำผ้าผืนยาวมาจัดขบวนแห่รอบองค์พระปฐมเจดีย์ มีการเขียนคำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลลงบนผ้า โดยจัดขึ้นในช่วงงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี

ความหมายของประเพณี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, น. 663) ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า “ประเพณีสิ่งที่นิยมถือ ประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี”

อุดม เขยกีรวงศ์ (2548, น. 112) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า เป็นเรื่องความประพฤติของกลุ่มชนถือเป็นแบบแผนสืบต่อกันมานาน ถ้าใครประพฤตินอกแบบถือเป็นการผิดประเพณี และประเพณีเป็นการแสดงเอกลักษณ์ของชาติอีกอย่างหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

ความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2535 ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่าเป็นการรักษาไว้ ให้คงเดิม การอนุรักษ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ คือ การรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพให้ยาวนานที่สุด และเกิดประโยชน์มากที่สุด รวมถึงการสูญเสียน้อยที่สุดด้วย การอนุรักษ์ที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม คือ การรู้จักรักษาไว้ไม่ให้สูญสิ้นไปหรือให้คงอยู่ในสภาพเดิม

กรมศิลปากร (2544, น. 6) อธิบายว่าการอนุรักษ์ (Conservation) คือ การใช้และจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างฉลาด ตลอดจนมีการวางแผนอย่างรอบคอบสำหรับทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อบรรลุนความต้องการในอนาคตและให้หมายรวมถึงการป้องกัน การดูแล การรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ การสงวนและการปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

แนวคิดอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2528, น. 20) ที่ว่า ประเพณี คือ แบบแผนทางพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมที่กำหนดไว้ และได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยบุคคลในสังคมต้องปฏิบัติตามเพื่อความเป็นระเบียบแห่งสังคมนั้นๆ

ชูชีพ เยาวพัฒน์ (2553, น. 77-78) อธิบายถึงประเพณีมีรูปแบบความประพฤติปฏิบัติ 3 ประเภท คือ

- 1) จารีตประเพณี (Mores) เป็นกฎข้อปฏิบัติอันเกิดจากความรู้สึกร่วมกันในชนกลุ่มนั้นๆ ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม ถ้าฝ่าฝืนจะถูกตำหนิด้วยความรู้สึกของสังคมเป็นความผิดถูกที่สังคมนั้นๆ กำหนดขึ้นแล้วถือเป็นมรดกถ่ายทอดกันมา
- 2) ขนบประเพณี (Institution) เป็นระเบียบแบบแผนที่บุคคลหรือชนกลุ่มนั้น สังคมนั้นกำหนดขึ้นเป็นข้อตกลงปฏิบัติ จะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้ แต่เป็นความนิยมประเพณีกันไปในสังคมนั้นๆ
- 3) ธรรมเนียมประเพณี (Convention) เป็นการปฏิบัติอย่างเป็นบรรทัดฐาน เป็นระเบียบข้อปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาจนเคยชินจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชนกลุ่มนั้น

แนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

ปรัชญา โพธิ์สุวรรณกิจ (2541, น. 12-13) ด้วยวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญและเอกลักษณ์ของชุมชนหรือสังคมที่มีการสั่งสมถ่ายทอด เกิดการปรับปรุงและพัฒนาให้เจริญงอกงามด้วยเวลาอันยาวนาน ถ้ากลุ่มชนหรือสังคมใด สามารถดำรงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ โดยไม่ถูกรอบงำจากวัฒนธรรมอื่นหรือยอมให้วัฒนธรรมของตนสูญหายไป ย่อมถือได้ว่า เป็นสังคมที่มีเอกราช

พระมหาบุญเรือง อายุวัฒนมงคล (2550, น. 19-20) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในการอนุรักษ์ คือ การทำความเข้าใจความคาดหวังในพฤติกรรมของคนในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- 1) ให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ที่ตัดสินใจในลักษณะวันต่อวันต่อการดำเนินการ
- 2) การยอมรับผิดชอบหรือไม่ของประชาชนขึ้นอยู่กับทัศนคติและความสามารถในการเข้าใจความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างการตัดสินใจและผลที่เกิดตามมา
- 3) โดยปกติไม่มีเหตุผลใดๆ ที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการอนุรักษ์ เนื่องจากการกระทำดังกล่าวอาจไม่ได้ ช่วยเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มพูนรายได้ให้แก่พวกเขาแต่ประการใด
- 4) ประชาชนบางคนบางกลุ่มอาจมีความสนใจที่จะอนุรักษ์ แต่มีอาจจะลงมือทำได้เนื่องจากไม่มีเงิน ไม่มีเวลาหรืออาจขาดความรู้ในเรื่องนั้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การกำหนดพื้นที่ศึกษา

วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) กลุ่มคณะกรรมการการดำเนินงาน ฝ่ายสงฆ์ จำนวน 1 รูป 2) กลุ่มคณะกรรมการการดำเนินงานฝ่ายฆราวาส จำนวน 2 คน 3) กลุ่มประชาชนทั่วไปที่เคยเข้าร่วมประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) ซึ่งสอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยเป็นคำถามปลายเปิด ดังนี้

- 1) ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีประวัติและขั้นตอนอย่างไร
- 2) มีแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมอย่างไรบ้าง
- 3) ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีคุณค่าในด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างไร

ขั้นตอนการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาขององค์พระปฐมเจดีย์งานเทศกาลนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งมีแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ บทความ และข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต รวมถึงเอกสารงานวิจัยที่มีการเผยแพร่ทางออนไลน์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่เปิดให้เข้าถึงได้สำหรับการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้พิจารณาหลายลักษณะ เช่น การพิจารณาตัวผู้เขียนหรือคุณสมบัติของผู้เขียนว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด ได้ข้อมูลจากอะไร มีหลักที่สมเหตุสมผลหรือไม่ และที่สำคัญคือผู้เขียนคนนั้นหรือกลุ่มนั้นมี “อุดมการณ์” อย่างไร การเขียนโดยมีวัตถุประสงค์ใด จากนั้นตรวจสอบว่าเอกสารนั้นเขียนขึ้นเมื่อใด ที่ใดและเอกสารนั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ทั้งหมดนี้จะต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่สนับสนุนการตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ระยะที่ 2 ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม โดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม ในพื้นที่ที่ศึกษาโดยมีกระบวนการที่สำคัญ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยวิธีการแบบ Face to Face 1 ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม คุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกเลือกแบบเจาะจงที่สามารถให้ความรู้ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ได้แก่ 1) กลุ่มคณะกรรมการการดำเนินงานฝ่ายสงฆ์ 2) กลุ่มคณะกรรมการการดำเนินงานฝ่ายฆราวาส 3) กลุ่มประชาชนทั่วไปที่เคยเข้าร่วมประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) มาวิเคราะห์และเรียบเรียง ข้อมูล เพื่ออธิบายประวัติและขั้นตอนของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่ม

องค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และคุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม โดยนำเสนอผลการศึกษาในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยที่ได้นำเสนอ ปรากฏผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จุดเริ่มต้นของประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงมีรับสั่งให้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งในการบำรุงรักษาองค์เจดีย์ขนาดใหญ่ จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูง เจ้าเมืองผู้ดูแลในตอนนั้นจึงได้จัดให้มีงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เพื่อให้ผู้คนได้มากราบไหว้และซื้อขายสินค้าภายในงานอีกด้วย ซึ่งภายในงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์มีประเพณีสำคัญ คือ การแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ที่จัดขึ้นในเวลาประมาณ 21.00 น. คืนที่ 4 ของงานถือเป็นการทำบุญใหญ่

1.2 ลักษณะของการจัดงานประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จัดขึ้นในช่วงของงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ โดยได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการทุกส่วน ทั้งจังหวัด อำเภอเทศบาล สถาบันการศึกษาทั้งหมดนี้ จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งหมด

1.3 ขั้นตอนเตรียมสถานที่ มีหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือในการเตรียมสถานที่ทั้งหน่วยงานราชการและภาคประชาชน

1.4 ขั้นตอนเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ผ้าที่ใช้แห่ คือ ผ้าไตรจีวรที่มีหน้ากว้างประมาณ 1 เมตร ยาว 275 เมตร การเตรียมแท่นตั้งผ้าให้เขียนชื่อนามสกุล ซึ่งแท่นเขียนชื่อจะวางไว้ตั้งแต่คืนแรกของงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ สำหรับเครื่องสักการะ เป็นพานพุ่มดอกไม้ดอกบัวหรือต้นไม้เป็นสีเงินสีทองคำเพื่อสักการบูชา

1.5 การเตรียมขบวนแห่ โดยขบวนแห่ประกอบไปด้วย เครื่องสักการบูชา พระบรมสารีริกธาตุ รัศมีผ้าห่มพระร่วง เป็นพระร่วงองค์เล็กจำลอง มีขบวนกลองยาวเป็นการแสดงการสักการบูชาความรื่นเริงในการจัดงานเฉลิมฉลอง จะมีหน่วยงานราชการสถาบันการศึกษา โรงเรียนแต่งเป็นชุดย้อนยุคไปถึงในสมัยรัชกาลที่ 4

1.6 วันเวลาและสถานที่ในการจัดงาน การถวายผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ปีหนึ่งจะมี 2 ครั้ง คือ งานประเพณีสงกรานต์และงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ ประเพณีสงกรานต์จะมีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์วันที่ 16 เมษายน เวลาประมาณ 14.00 น. ส่วนงานนมัสการองค์พระมีการถวายผ้าห่มวันเพ็ญเดือนสิบสอง ซึ่งเป็นวันลอยกระทงแต่จะถวายในช่วงกลางคืนถวายเวลา 21.00 น. ในวันที่ 4 ของงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์

1.7 พิธีทางสงฆ์ สำหรับขั้นตอนที่พระสงฆ์จะกล่าวคำบูชา ถ้าประเพณีในปัจจุบันก็จะกล่าวตอนประมาณ 21.00 น. ซึ่งเมื่อได้เวลาพระเดชพระคุณหลวงพ่เจ้าอาวาสก็จะมาพานำกล่าวถวาย โดยทุกคนจับผ้าไว้ให้ผ้าโยงมาตั้งแต่น้ำพระร่วงเลยถนนไปจนตลอดเส้นทาง ผู้คนก็จับบริมๆ ผ้าไว้ แล้วเจ้าอาวาสก็ประกาศโดยกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย และถวายสังฆทานแต่เปลี่ยนเป็นการถวายผ้าเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า

2. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ดังนี้

2.1 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ผ่านสื่อ social media

2.2 สนับสนุนให้เยาวชนได้รู้จักและตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ โดยเริ่มจากการเข้าใจจุดประสงค์ของการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ก่อน

2.3 แทรกเนื้อหาของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ไปในการเรียนการสอน

2.4 ส่งเสริมให้มีการสนับสนุนการจัดงานประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์จากทุกภาคส่วน

3. เพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ดังนี้

3.1 คุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ต่อตัวของผู้เข้าร่วมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้น ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านการขัดเกลาและยกระดับศีลธรรมของตนเอง และด้านคติความเชื่อทางศาสนาพุทธเรื่องบุญกุศล

3.2 คุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ต่อชุมชน ได้แก่ ด้านการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการขัดเกลาและยกระดับศีลธรรมของชุมชน และด้านเศรษฐกิจ

อภิปรายผล

ประเด็นที่ 1 ประวัติความเป็นมา ลักษณะของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์

จุดเริ่มต้นของประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์คือการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้รุดงค์ได้พบเจดีย์เก่าแก่ขนาดใหญ่บริเวณเมืองนครชัยศรี (ปัจจุบันคือจังหวัดนครปฐม) ต่อมาทรงมีรับสั่งให้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์องค์เจดีย์ดังกล่าวและพระราชทานนามว่า “องค์พระปฐมเจดีย์” ซึ่งในการบำรุงรักษาองค์เจดีย์ขนาดใหญ่จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูง เจ้าเมืองผู้ดูแลในตอนนั้นจึงได้จัดให้มีงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เพื่อให้ผู้คนได้มากราบไหว้ และยังให้ชาวบ้านได้มาตั้งร้านค้าเพื่อค้าขายภายในงานอีกด้วย ซึ่งภายในงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์นั้น ยังมีประเพณีสำคัญคือการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเวลากลางคืน เวลาประมาณ 21.00 น. คืนที่ 4 ของงานถือเป็นการทำบุญครั้งใหญ่ในช่วงฤดูหนาวโดยประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระฯ ตามความเชื่อของคนในสมัยนั้นเปรียบเสมือนการถวายผ้าไตรจีวรแก่พระภิกษุ เปรียบองค์เจดีย์นั้นคือองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประชาชนส่วนมากจึงนิยมเข้าร่วมและทำบุญเป็นจำนวนมาก ทำให้องค์พระปฐมเจดีย์ได้รับการบำรุงดูแลอย่างดีมาจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะของการจัดงานงานประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์เป็นประเพณีสำคัญที่จัดขึ้นในช่วงของงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ โดยมีการจัดขึ้นในทุกๆ ปีและยังเป็นงานประจำปีของจังหวัดนครปฐม ในการจัดงานแต่ละครั้งจะได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการทุกส่วน ทั้งจังหวัดอำเภอ เทศบาล สถาบันการศึกษาทั้งหมดนี้จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งหมด ซึ่งประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยได้ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ขั้นตอนในการจัดเตรียมสถานที่จัดงานประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ โดยมีหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือในการเตรียมสถานที่ อาทิ หน่วยงานกาชาดทางจังหวัด อำเภอ และส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตำรวจ ทหาร ประชาชน ข้าราชการครูโรงเรียนต่างๆ ทุกหน่วยงานก็ส่งบุคลากรมาช่วยกันจัดงานกับทางวัด ทุกครั้ง การจัดขบวนแห่วันเปิดงานก็จะตรงกับขึ้น 12 ค่ำ เดือน 12 เป็นวันเปิดงานวันแรกของงาน ขบวนแห่ได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการจากโรงเรียนจากสถาบันต่างๆ จัดขบวนแห่ขบวน ขบวนแห่ก็จะประกอบไปด้วย เครื่องสักการบูชาอาจจะเป็นพานพุ่มดอกไม้ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาสักการะพระบรมสารีริกธาตุ หรืออาจจะไม้เป็นต้นไม้เป็นสีเงินสีทองคำแล้วก็มีกรธือมาเพื่อสักการบูชา และก็ขบวนเครื่องสักการะจะตั้งเป็นแถวจะมีสัญลักษณ์ของการบูชาในทางพุทธศาสนา จะมีรถผ้าห่มพระร่วงเป็นพระร่วงองค์เล็กจำลองและพระบรมสารีริกธาตุ แต่ถ้างานสงกรานต์ก็เช่นกันก็จะมีเครื่องสักการะแล้วก็มีผ้าห่มมีหลวงพ่อบพระร่วงและมีพระสงฆ์พรมน้ำมนต์ไปตลอดเส้นทางแต่ไม่มีพระบรมสารีริกธาตุ จะมีผ้าห่มกับพระร่วงแล้วก็มีพระสงฆ์ขึ้นรถพรมน้ำมนต์จากหลวงพ่อบพระร่วงไปเรื่อยตลอดเส้นทาง ส่วนกำหนดการในการถวายผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์การถวายผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ปีหนึ่งจะมี 2 ครั้ง ก็คือ งานประเพณีสงกรานต์ปีใหม่ของไทย งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์จะมีการเปลี่ยนผ้าสมัยก่อนก็จะมีเปลี่ยนผ้าปีละ 2 ครั้ง คือ งานประเพณีสงกรานต์งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ มีประเพณีห่มผ้าองค์พระปฐมเจดีย์เช่นเดียวกันแต่ประเพณีสงกรานต์จะมีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ประมาณเวลา 14.00 น. วันที่ 16 เมษายน ก็จะมีการแห่ผ้าห่ม 3 รอบ มีประชาชนจำนวนมากให้ความสนใจเข้าร่วมประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ โดยการจับชายผ้าห่มร่วมบุญแห่ 3 รอบ มีกลองยาวนำขบวนมี

การร่ายรำเฉลิมฉลอง และมีการถวายผ้าห่มวันเพ็ญเดือนสิบสอง ซึ่งเป็นวันลอยกระทงแต่จะถวายในช่วงกลางคืนถวายเวลา 21.00 น. ในวันที่ 4 ของงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์จะถวายผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ สำหรับขั้นตอนที่พระสงฆ์จะกล่าวคำบูชา ถ้าประเพณีในปัจจุบันก็จะกล่าวตอน 21.00 น. โดยประมาณ ซึ่งเมื่อได้เวลาพระเดชพระคุณหลวงพ่ोज้าวาสาทก็จะมาพานำกล่าวถวาย โดยทุกคนจับผ้าไว้ให้ผ้าโยงมาตั้งแต่หน้าพระร่วงเลยถนนไปจนตลอดเส้นทางผู้คนก็จับบริมๆ ผ้าไว้ แล้วเจ้าอาวาสก็จะใช้ไม้ค้ำประกาศ โดยกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยก่อน อะระหังสัมมา, อิมินา สักกาเรนะ แล้วก็กล่าวถวายเลย อิมานิ มะยัง ภันเต คัลยาณการถวายสังฆทานแต่เปลี่ยนเป็นการถวายผ้าเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า หลังจากกล่าวถวายเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทุกคนก็จับผ้าเลยอธิษฐานจิตนึกในใจว่าเราจะถวายแก่พระพุทธเจ้าโดยตรงเลย

ประเด็นที่ 2 แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์สามารถทำได้หลากหลายแนวทาง แม้ว่าในปัจจุบันจะตกอยู่ในสถานการณ์โควิด-19 ที่อาจไม่ค่อยเอื้ออำนวยต่อการจัดประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์เท่าที่ควร แต่ก็ยังสามารถทำการสนับสนุนและสร้างแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้คนที่ได้รู้จักได้ให้แม่ค้าพ่อค้าต่างๆ นำสินค้ามาจำหน่ายเปิดโอกาสให้ชาวบ้านทั่วๆ ไปได้มีรายได้จากการนำสินค้ามาขาย มาแสดงให้คนที่ต่างถิ่นได้เห็นได้ทราบ และช่วยให้บุคคลทั่วไปจากต่างถิ่นที่มาท่องเที่ยวได้รู้จักประเพณีนี้เพิ่มมากขึ้น อาจทำการโปรโมทผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตอย่าง Social Media เช่น Facebook Line YouTube เป็นต้น รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านเพจประจำจังหวัดนครปฐม และเว็บไซต์ของหน่วยงานราชการ นอกจากนี้อาจทำการประชาสัมพันธ์ช่วงใกล้ๆ ที่จะจัดงาน โดยการติดป้ายตามจุดต่างๆ ภายในพื้นที่จังหวัดนครปฐม โดยเนื้อหาที่นำมาประชาสัมพันธ์ควรระบุวัตถุประสงค์ให้แน่ชัด ทำให้น่าสนใจ เพราะการประชาสัมพันธ์นั้นนอกจากจะทำให้คนมาเข้าร่วมงานมากขึ้นแล้วยังเป็นการให้ความรู้สร้างความเข้าใจในประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดนครปฐม

การสนับสนุนให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้รู้จักและตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ โดยเริ่มจากการเข้าใจจุดประสงค์ของการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ก่อน คือ เป็นการถวายแด่พระพุทธเจ้า ดังนั้นจึงนับเป็นบุญที่ยิ่งใหญ่ การได้เข้าร่วมถวายผ้าไตรผ่านประเพณีดังกล่าวจึงเป็นประเพณีที่ทรงคุณค่า

การแทรกเสริมเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ไปในการจัดการเรียน การสอนของเนื้อหาบางรายวิชา และให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมภายในงานประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำความรู้จักเกี่ยวกับประเพณีนี้มากขึ้นพร้อมทั้งได้มีประสบการณ์ในการ มีส่วนร่วมด้วยตนเอง จนเกิดเป็นคุณค่าในแต่ละบุคคล รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการสนับสนุนการจัดงานประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์จากส่วนราชการทุกส่วน ทั้งจังหวัด อำเภอ เทศบาลสถาบันการศึกษา รวมถึงบุคคลทั่วไป อาจจะเริ่มจากการจัดประชุมก่อนการจัดงานล่วงหน้า เพื่อให้ช่วยกันหารือ มองการจัดงานอย่างรอบด้านว่าต้องปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมในส่วนใดบ้างเพื่อให้สมบูรณ์

ประเด็นที่ 3 คุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์

การดำรงอยู่ของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ที่มีมาแต่โบราณ และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันส่วนหนึ่งย่อมเกิดจากความศรัทธาและความเชื่อทางศาสนาพุทธที่ยังคงเหนียวแน่น โดยจะเห็นได้จากการที่ในปี พ.ศ. 2563-2564 จะเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 จนทำให้ไม่สามารถจัดงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ได้ ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถจัดงานประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ด้วย แต่การถวายผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ก็ยังคงมีเจ้าภาพติดต่อมาเพื่อถวายกับทางวัดเสมอ ถึงจะไม่สามารถจัดขบวนแห่ได้ ก็ตาม และอีกสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ประเพณีนี้ยังคงอยู่ ก็คือการตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ทั้งต่อตนเองและชุมชนของผู้เข้าร่วมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในประเพณีนี้นั่นเอง

โดยคุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ต่อตัวของผู้เข้าร่วมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้น ได้แก่ คุณค่าทางจิตใจ กล่าวคือเมื่อได้จัดงานหรือเข้าร่วมในประเพณีนี้แล้วทำให้รู้สึกสบายใจ มีความสุขเมื่อได้มาสักการบูชาทำให้เกิดความสงบร่มเย็นภายในจิตใจ ช่วยย้ำเตือนให้รู้ตัวอยู่เสมอว่า ควรปฏิบัติในสิ่งที่ดี ชำรุดด้านที่ไม่ดีในตัวเอง เพราะเกิดความละเอียดรอบคอบเมื่อเข้าใกล้องค์พระปฐมเจดีย์ และที่สำคัญก็คือ การได้มีส่วนร่วมในประเพณีนี้ย่อมตรงถือเป็นการทำบุญทำกุศลสะสมไปยังชาติหน้า เป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว และยังได้อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรมนายเวร ตามความเชื่อในศาสนาพุทธด้วย อีกทั้งประชาชนในจังหวัดนครปฐมก็ยังทำให้เกิดความภาคภูมิใจของตนเองในฐานะคนนครปฐมที่ได้สืบสานประเพณีที่ดีงามของจังหวัดอีกด้วย และคุณค่าของประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ต่อชุมชน ได้แก่ การจัดประเพณีนี้ถือเป็นการสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่างๆ ของคนในท้องถิ่นไว้ และยังช่วยหล่อหลอมและขัดเกลาจิตใจผู้คนในชุมชนและสังคมทางอ้อม เพราะเมื่อทุกคนมีเป้าหมายเดียวกันคือการจัดและเข้าร่วมประเพณีแห่ผ้าห่ม องค์พระปฐมเจดีย์ ก็จะทำให้ทุกคนร่วมแรงร่วมใจสามัคคีกัน โดยไม่แบ่งแยกหรือจำกัดอายุ เพศ หรือเชื้อชาติ จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่งดงาม ความปรองดองสามัคคีนี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเจริญทางด้านจิตใจของมนุษย์ เพราะภายใต้การจัดประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ก็แฝงไปด้วยความอ่อนโยน ความมีเมตตาต่อกัน ขัดเกลาให้ผู้คนอ่อนโยนลงด้วย นอกจากนี้ยังส่งผลต่อทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดนครปฐม เพราะความเลื่อมใสและศรัทธาต่อองค์พระปฐมเจดีย์ ทำให้ผู้คนจากหลากหลายจังหวัดหลั่งไหลเข้ามาร่วมงาน เพื่อสักการบูชาขององค์พระปฐมเจดีย์ ร้านค้ามากมายที่อยู่บริเวณรอบองค์พระปฐมเจดีย์จึงมีรายได้ รวมถึงสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดนครปฐมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

เป็นฐานข้อมูลให้แก่จังหวัด ตำบล หมู่บ้าน สถานศึกษา และประชาชนผู้สนใจทั่วไปซึ่งฐานข้อมูลดังกล่าวเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ที่เยาวชนและประชาชนทั่วไป รวมถึงทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูล เพื่อการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์

2. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ควรพัฒนาไปสู่การสร้างสรรคณวัตกรรมการเข้าถึงข้อมูลองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ อีกทั้งยังมีการรวบรวมข้อมูลเอกสาร บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรส่งเสริมให้เกิดการวิจัยประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2544). **คู่มือถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สมานพันธ์.
- เจนจบ ยิ่งสมูล. (2543). **พระพุทธรูปสำคัญในเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์นจำกัด.
- ชูชีพ เยาวพัฒน์. (2553). **กิจกรรม Activity**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ปรัชญา โพธิ์สุวรรณกิจ. (2541). **วัฒนธรรมตามหลักการของวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนพิทยา.

- พระมหาบุญเรือง อายุวัฒนมงคล. (2550). **การมีส่วนร่วมของชุมชนฝั่งหมิ่นต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- มิวเซียมไทยแลนด์. (2558). **พระปฐมเจดีย์**. สืบค้นจาก <https://www.museumthailand.com/th/3085/storytelling/พระปฐมเจดีย์/>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2535** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- สถาบันไทยคดีศึกษา. (2528). **การอนุรักษ์และฟื้นฟูงานเทศกาลและงานประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล และขุนสิงหนาทนิตริรักษ์. (2513). **พระปฐมเจดีย์กับน้ำทิพย์: ศิลธรรมบางประการว่าด้วยศิลป สมานธิ ปัญญา กิเลส และอื่นๆ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). **รายงานแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมพระปฐมเจดีย์และพระราชวังสนามจันทร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์นจำกัด.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม. (2561). **วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร**. สืบค้นจาก http://www.nakhonpathom.go.th/travel_top10/detail/3
- อุดม เขยแก้ว และคณะ. (2548). **ศิลปะและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน
อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

Guidelines for preserving clothing culture of Karen tribes at Pong Krathing Bon Village,
Ban Kha District, Ratchaburi Province

กมลทิพย์ ทองโสภณ

จิราภรณ์ สุขนิพิฐพงษ์

มลฤดี จำปานิล

วรรณิศา ทับแสง

หทัยรัตน์ ผืนอิน

อรพรรณ ลิทธิไทย

ปรารภณา แซ่อึ้ง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุที่ส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เปลี่ยนแปลง 3) เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคำถาม (Interview form) โดยมีวิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ อันได้แก่ ผู้นำชุมชนชนเผ่ากะเหรี่ยง และกลุ่มชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่า 1) การแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี การแต่งกายที่สวมใส่จะเป็นผ้าทอมือ แต่อาจจะปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจุบัน จึงไม่นิยมใส่ทุกวันใส่เฉพาะในประเพณีสำคัญเท่านั้น 2) สาเหตุที่ส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เปลี่ยนแปลง เนื่องด้วยสภาพวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน ประกอบด้วย ด้านครอบครัว ด้านอาชีพ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านศาสนา วัฒนธรรม และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอกเข้ามามีบทบาท และปรับเปลี่ยนค่านิยมสมัยใหม่มากกว่าวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม 3) แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี คือการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีพื้นบ้าน เมื่อมีประเพณีพื้นบ้านให้ชาวบ้านใส่ชุดชนเผ่ากะเหรี่ยงเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกาย มีการปลูกจิตสำนึกให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมการแต่งกาย จัดตั้งศูนย์ทอผ้ากะเหรี่ยงที่และจัดกิจกรรมให้คนรุ่นหลังเข้ามาศึกษาวิธีการทำชุดกะเหรี่ยงเพื่อสืบทอดต่อกันไป

คำสำคัญ: วัฒนธรรม, การอนุรักษ์, การแต่งกาย, กะเหรี่ยง

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the dress culture of the Karen tribe at Pong Krathing Bon Village, Ban Kha District, Ratchaburi Province 2) to analyze the reasons that resulted in the change in the dress culture of the Karen tribe at Pong Krathing Bon Village, Ban Kha District, Ratchaburi Province. 3) to

find a way to preserve the clothing culture of the Karen tribe at Pong Krathing Bon Village, Ban Kha District, Ratchaburi Province. The tool used in this research was the questionnaire (Interview form) by studying the data from the document. Formal and informal interviews, including leaders of Karen tribes and village groups. The results of the research were as follows: 1) The dress of the Karen tribe at Pong Krathing Bon Village, Ban Kha District, Ratchaburi Province. The clothes that are worn are hand-woven fabrics but may be modified to suit the present. Therefore, it is not popular to wear it every day, only in important traditions. 2) The reasons that resulted in the change in the dress culture of the Karen tribe at Pong Krathing Bon Village, Ban Kha District, Ratchaburi Province, was due to the change in the way of life of the community in the past and present, as follows: Family, career, education, government, religion, culture and technological advancement played an important role in the change in dress culture which has been influenced by external social trends to play a role and change modern values rather than traditional culture. 3) Guidelines for preserving the dress culture of Karen tribes at Pong Krathing Bon Village, Ban Kha District, Ratchaburi Province is to promote and support activities according to local traditions when there is a folk tradition for villagers to wear Karen tribal costumes. In order to preserve the dress culture, there is an awareness of the importance of dress culture. Set up a Karen weaving center and organize activities for the next generation to learn how to make Karen clothes for the next generation.

Keywords: Culture, Conservation, Dressing, Karen

บทนำ

กะเหรี่ยง เป็นคำเรียกตนเองที่รับรู้กันโดยทั่วไป โดยในบริบทของไทยในปัจจุบัน คำว่า “กะเหรี่ยง” ถูกใช้เป็นคำเรียกตนเองของกะเหรี่ยงโปหรือโพลัวในบริบทที่ต้องการแยกตัวเองออกจากกะเหรี่ยงสกอกที่เรียกตนเองว่า “ปกากะญอ” (ขวัญชีวัน บัวแดง, 2549, น. 11-12) กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (Karen) ถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลพม่า-ทิเบต ตั้งถิ่นฐานอยู่ทั้งประเทศเมียนมาร์และประเทศไทย โดยมีหลักฐานว่า คนกะเหรี่ยงอาศัยอยู่บริเวณพรมแดนไทย-พม่า ราว 600-700 ปีมาแล้ว (ทิพย์วิมล ศิริบุษย์ และ พรพรรณ กาญจนารัตน์, 2562, น. 13) โดยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยถูกแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ดังนี้ 1) กะเหรี่ยงสะกอ (Skaw/Sgaw) 2) กะเหรี่ยงโป (P'wo/Pwo) 3) กะเหรี่ยงคะยา (Kayah) และ 4) กะเหรี่ยงตองสู/ตองตู (Taungthu/Tuang Tsu) หรือปาโอ/พะโอ (Pa-O) โดยกะเหรี่ยงสองกลุ่มแรกเป็นกะเหรี่ยงกลุ่มใหญ่ในประเทศไทยและกระจายตัวอยู่บริเวณภาคเหนือฝั่งตะวันตกกลางไปจนถึงภาคตะวันตกและบางส่วนของภาคกลาง ในขณะที่สองกลุ่มหลังมีจำนวนประชากรไม่มาก โดยอาศัยอยู่บริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน (พื่อน เปรมพันธุ์, 2560, น. 3)

ในอดีตบ้านโป่งกระติงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เป็นอีกที่หนึ่งที่มีหมู่บ้านเก่าแก่ของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงโพล่ง หรือกะเหรี่ยงโปว์ ชื่อเดิมชื่อบ้านกุยโน้ ซึ่งเป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง กุย แปลว่าบึงหรือหนองน้ำ โน้ คือ ต้นสัตบรรณหรือต้นตีนเป็ด กุยโน้ จึงหมายถึง ชุมชนที่มีหนองน้ำและไม้ตีนเป็ดขนาดใหญ่อยู่ใกล้หนองน้ำ ต่อมามีการลักลอบตัดไม้กับคนพื้นราบ คนพื้นราบเห็นว่าอยู่บนพื้นที่สูงจึงเรียกว่าบ้านบนเขาและเมื่อหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (พนค.) ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) กลางได้เข้ามาพัฒนาเส้นทางในสมัยที่ยังมีการต่อสู้ของคอมมิวนิสต์ ได้เห็นกระติงและสัตว์อื่นมากินโป่งอยู่ประจำจึงเรียกชื่อใหม่ว่าโป่งกระติง แต่เนื่องจากสมัยนั้นมีดินโป่งอยู่หลายแห่ง จึงเรียกกลุ่มบ้านที่ถึงก่อนว่า โป่งกระติงล่าง และเรียกกลุ่มบ้านโป่งกระติงที่อยู่สูงขึ้นไปว่าโป่งกระติงบน และความโดดเด่นของชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ้านโป่งกระติงบน มีศิลปะการแสดงรำ

กะเหรี่ยง และรำกระทบไม้ มีสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นพืชผักการเกษตร พืชผักสมุนไพร ผลไม้เพื่อสุขภาพ เช่น โอโวกาโด ผ่า ทอกะเหรี่ยง เม็ดเงินกะเหรี่ยง อาหารชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เช่น ข้าวห่อกะเหรี่ยง ข้าวปั้นกะเหรี่ยง แกงคั่วแห้งขมิ้น และอื่นๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชนชาวไทยกะเหรี่ยง (ชุมชนบ้านโป่งกระทิงบน. ค้นเมื่อ 7 เมษายน 2565 จาก <https://moral.mculture.go.th/moralcommunity>)

ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงรับวัฒนธรรมจากภายนอก จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย อาชีพ มีนักท่องเที่ยวเข้าไปสร้างสังคมใหม่ให้กับชนเผ่า จึงมีผลกระทบให้ชาวกะเหรี่ยงต้องพยายามอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาของชนเผ่า ด้านการแต่งกาย อาจเพราะความคิดที่มองว่าการแต่งกายดังกล่าวไม่ทันสมัย ไม่สวยงามและไม่เหมาะที่จะใส่ไปข้างนอก มีการทอผ้าใส่เองน้อยลงและไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่ตนใช้ชีวิต รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของ อัตลักษณ์ ในเรื่องการแต่งกาย ปัจจุบันการแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงตั้งแต่วัยทำงานขึ้นไปส่วนใหญ่จะแต่งกายด้วยชุด กะเหรี่ยงครึ่งท่อน คือ ใส่ผ้าถุงและใส่เสื้อแบบอื่นแทน เช่น เสื้อยืด หรือ เสื้อโป่ง ในคนชรา ส่วนวัยรุ่นนั้นจะแต่งตัวแบบ วัยรุ่นปกติทั่วไปตามแฟชั่น (เกศศิริ วงศ์สองชั้น และคณะ, 2560, น. 1)

จากการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะ ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยอาศัยแนวทางการร่วมมือจากคนในชุมชนบ้านโป่งกระทิงบน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุที่ส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เปลี่ยนแปลง
3. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

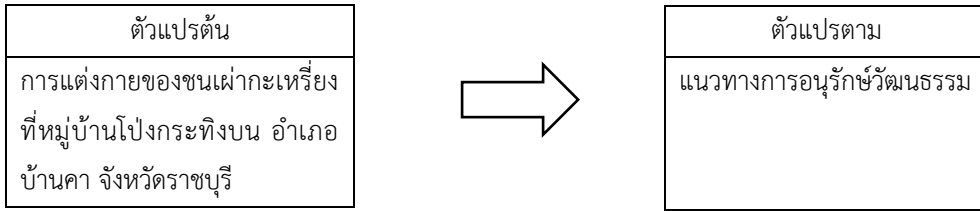
ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีการกำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะพื้นที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยง หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชนเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ออกแบบแนวคิดในการวิจัยโดยแสดงเป็นแผนผังได้ ดังนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วัฒนธรรม หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งทีคนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้อยู่ในหมู่ของตน
2. การอนุรักษ์ หมายถึง การสงวนรักษาให้สามารถใช้ประโยชน์ได้นานต่อไปในอนาคตและสิ่งที่ควรอนุรักษ์มีด้วยกันอยู่หลายประเภททั้งรูปธรรมและทางกายภาพ เช่น เมืองพื้นที่บางสวนหรือชิ้นส่วนของอาคารรวมถึงที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณีวิถีชีวิต
3. การแต่งกาย หมายถึง การตกแต่งร่างกายด้วยเสื้อผ้า และเครื่องประดับทุกอย่างตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าหากรู้จักเลือกเครื่องแต่งกายที่เหมาะสมกับตนเอง จะทำให้มีบุคลิกมีบุคลิกภาพที่ดี นอกจากต้องแต่งกายให้เหมาะสมกับตนเองแล้ว ต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ
4. กะเหรี่ยง หมายถึง คนหรือมนุษย์ที่เป็นกลุ่มชนเผ่าชาติพันธุ์หนึ่งที่ได้ตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นชุมชนหมู่บ้านในเขตแดนการปกครองของประเทศไทย และจัดได้ว่ามีหลายเผ่าพันธุ์ หลายภาษา และมีการนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยง

1. กะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงเป็นชาวเขาเผ่าใหญ่ที่สุดในประเทศไทยคือมีประชากรมากกว่าร้อยละ 50 ของประชากรชาวเขาทั้งหมด กะเหรี่ยงในไทยแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม แต่มีที่โดดเด่นอยู่ 2 กลุ่มคือกะเหรี่ยงสะกอและกะเหรี่ยงโปว์ ทั้งสองพวกตั้งหมู่บ้านกระจายอยู่ในภาคเหนือตั้งแต่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ระบุเรื่อยลงมาตามชายแดนตะวันตก ร่วม 15 จังหวัด ลงไปจนถึงคอคอดกระแต่พวกโปว์พบมากที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรีและอุทัยธานี

2. การแต่งกาย

ชาวกะเหรี่ยงเป็น “นักทอ” เพราะทอผ้ากันเป็นวัฒนธรรมประจำเผ่า เสื้อสาวโสดตั้งแต่ยังเยาว์จนได้เวลาออกเรือนจะเป็นเสื้อทรงกระสอบ ผ้าฝ้ายพื้นขาว ทอหรือปักประดับลวดลายให้งดงาม ส่วนหญิงที่มีครอบครัวแล้วจะสวมเสื้อและผ้าถุงคนละท่อน ผ้าถุงและเสื้อจะมีความสั้นยาว ลวดลาย และสีสันทากหลาย มีการตกแต่งนานารูปแบบ เช่น นำลูกเต๋อยมาประดับ หรือใช้กรรมวิธีการทอยกดอกหรือยกลาย เป็นต้น และชาวกะเหรี่ยงโปว์จะประดับประดาตกแต่งมากกว่ากะเหรี่ยงสะกอ สำหรับผู้ชายกะเหรี่ยงนั้นส่วนมากจะสวมเสื้อตัวยาวถึงสะโพก ตัวเสื้อจะมีการตกแต่งด้วยแถบสีไม่มีการปักประดับเหมือนเสื้อผู้หญิง นอกจากนี้ ชาวกะเหรี่ยงทั้งชายหญิงจะนิยมใช้สร้อยลูกปัดเป็นเครื่องประดับ ไม่นิยมใช้เครื่องเงินชิ้นใหญ่ เช่นชาวเขาเผ่าอื่น นิยมสวมกำไลอะลูมิเนียมและทองเหลือง โดยเฉพาะสาวกะเหรี่ยงโปว์จะสวมกำไลเกือบทั้งแขน ส่วนผู้ชายอาข่าจะสวมเสื้อคอกลม แขนยาว ผ่าหน้า ซึ่งมีรายละเอียดของแบบและการประดับประดาหลากหลาย ใช้ลวดลายและสีสันทากเดียวกับเสื้อสตรี ส่วนกางเกงขาก๊วยไม่มีการตกแต่ง ในบางโอกาสจะใช้ผ้าโพกศีรษะสีดำ พันอย่างเรียบร้อยแน่นหนาจนถอด และสวมได้คล้ายหมวก เครื่องประดับนั้นส่วนใหญ่จะถูกเย็บติดกับเสื้อผ้า แต่ก็ยังนิยมสวมเครื่องเงินเป็นกำไล คอ และข้อมือ รวมทั้งนิยมประดับหมวกด้วยเครื่องเงิน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดหน่วยพื้นที่การศึกษาเพื่อใช้เป็นสถานที่ในการรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยไว้ ดังนี้

1.1 ชุมชนชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ตรงตามวัตถุประสงค์ มีความน่าเชื่อถือและสามารถให้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการนำมาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

2.1 กลุ่มผู้นำชุมชนชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี

2.2 กลุ่มชาวบ้านในชุมชนชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี มีดังต่อไปนี้

3.1 แนวคำถาม (Interview form) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended Discussion) เพื่อให้ผู้ตอบและผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พูดคุยและตอบคำถาม พร้อมทั้งการแสดงเหตุผลและความคิดเห็นของผู้ตอบไปด้วยพร้อมกับผู้ศึกษาจะใช้อุปกรณ์บันทึกความรู้/ความทรงจำภาคสนาม (Field) เช่น สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ ฯลฯ เพื่อเป็นประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และป้องกันการลืมข้อมูลจนอาจก่อให้เกิดความผิดพลาด หรือความบกพร่องขึ้นมาได้ แนวคำถามมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล อาทิ ชื่อ-นามสกุล เพศ อายุ สภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตประจำวัน เป็นต้น

2) วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี

3) สาเหตุหรือปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี

4) แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงมีวิธีการดำเนินการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

4.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ที่เป็นการเก็บข้อมูลและศึกษาข้อมูลจากเอกสาร บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสารงานวิจัยและสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ วารสารต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับประเด็นที่ศึกษาวิจัย อันประกอบด้วย วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี สาเหตุหรือปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี และแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี

4.2 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชนเผ่ากะเหรี่ยง อันได้แก่ ผู้นำชุมชนชนเผ่ากะเหรี่ยง และกลุ่มชาวบ้านชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เพื่อสัมภาษณ์ถึงวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี สาเหตุหรือปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี และแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ (Descriptive Analysis) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) และไม่เป็นทางการ (Informal Interview) มาวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล เพื่ออธิบายถึง วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี สาเหตุหรือปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี และแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยที่ได้นำเสนอ ปรากฏผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังนี้

1. การแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

ชุดการแต่งกายที่สวมใส่จะเป็นผ้าทอมือเหมือนเดิม แต่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจุบันมากยิ่งขึ้น จึงไม่นิยมใส่ทุกวันจะใส่เฉพาะในประเพณีสำคัญเท่านั้น ชุดของเด็กผู้หญิง (ชุดไข่อั่ว) จะเป็นชุดของเด็กผู้หญิงชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ยังไม่มีประจำเดือนใส่สวมใส่ เมื่อเด็กสาวมีประจำเดือนเด็กสาวจะเปลี่ยนมานุ่งผ้าซิ่น (นิไคย) แล้วใส่เสื้อแบบกะเหรี่ยง (ไขโผล่ง) ส่วนเสื้อของหญิงสาวที่มีครอบครัวจะทอด้วยสีดำหรือสีน้ำเงินเป็นพื้น แล้วปักด้วยด้ายสีต่างๆ เฉพาะตรงกึ่งกลางรอบอกปักเป็นช่องสี่เหลี่ยมบรรจุลายดอกดวงนับเป็นเอกลักษณ์ทางเผ่าพันธุ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และใส่ผ้าซิ่นทอมือเป็นลวดลายสีเหลืองเข้ม ส่วนชุดไข่อั่วเป็นชุดของเด็กผู้ชายที่ยังไม่เป็นหนุ่มจะใส่เสื้อสีขาว ส่วนกางเกงจะเป็นกางเกงสีดำทรงกระบอก ส่วนชุดไข่อั่วเป็นชุดของชายหนุ่มจนถึงวัยชราจะใส่เสื้อเข้ดสีขาวยาวขางในและใส่เสื้อสีแดง สีดำ หรือสีน้ำเงินแขนยาวไว้ด้านนอกแทนและใส่กางเกงสีดำทรงกระบอกที่ยาวเลยเข่า ส่วนทรงผมของผู้หญิงปัจจุบันจะมัดผมต่ำไว้ข้างหลังหรือเก็บผมให้เรียบร้อยและทรงผมของผู้ชายปัจจุบันผู้ชายกะเหรี่ยงตัดผมสั้นและใส่แว่นเทียมติดตรงหน้าผากในส่วนเครื่องประดับของคนกะเหรี่ยงจะใช้เงินแท้นำมาทำเครื่องประดับต่างๆ เช่น สร้อยคอ (จีพริย) ตุ่มหู (กรก) กำไล (ไถ่) เป็นต้น

2. สาเหตุที่ส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรีเปลี่ยนแปลง เนื่องด้วยสภาพวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน ประกอบด้วย ด้านครอบครัว ด้านอาชีพ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านศาสนา วัฒนธรรม และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในโลกสมัยใหม่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรีเป็นอย่างมาก ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การสืบทอดประเพณีพิธีกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการถูกกระแสสังคมภายนอกชุมชนเข้ามามีบทบาทและปรับเปลี่ยนค่านิยมสมัยใหม่มากกว่าวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม

3. แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีพื้นบ้าน เมื่อมีประเพณีพื้นบ้านหรือประเพณีของชาวพุทธให้ชาวบ้านใส่ชุดชนเผ่ากะเหรี่ยงเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยง ปลูกจิตสำนึกให้เห็นถึงความสำคัญของการ

วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยง จัดตั้งศูนย์ทอผ้ากะเหรี่ยงและจัดกิจกรรมให้คนรุ่นหลังเข้ามาศึกษาวิธีการทำชุดกะเหรี่ยงเพื่อสืบทอดต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่าในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ชุดการแต่งกายที่สวมใส่จะเป็นผ้าทอมือเหมือนเดิม แต่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจุบันมากยิ่งขึ้น จึงไม่นิยมใส่ทุกวันจะใส่เฉพาะในประเพณีสำคัญเท่านั้น ชุดของเด็กผู้หญิง (ชุดไข่อั่ว) จะเป็นชุดของเด็กผู้หญิงชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ยังไม่มีประจำเดือนใช้สวมใส่ เมื่อเด็กสาวมีประจำเดือนเด็กสาวจะเปลี่ยนมานุ่งผ้าซิ่น (นิไคย) แล้วใส่เสื้อแบบกะเหรี่ยง (ไซโผล่ง) ส่วนเสื้อของหญิงสาวที่มีครอบครัวจะทอด้วยสีดำหรือสีน้ำเงินเป็นพื้น แล้วปักด้วยด้ายสีต่างๆ เฉพาะตรงกึ่งกลางรอบอกปักเป็นช่องสี่เหลี่ยมบรรจุลายดอกดวงนับเป็นเอกลักษณ์ทางเผ่าพันธุ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และใส่ผ้าซิ่นทอมือเป็นลวดลายสีเหลืองเข้ม ส่วนชุดไข่อั่วเป็นชุดของเด็กผู้ชายที่ยังไม่เป็นหนุ่มจะใส่เสื้อสีขาว ส่วนกางเกงจะเป็นกางเกงสีดำทรงกระบอก ส่วนชุดไข่อั่วเป็นชุดของชายหนุ่มจนถึงวัยชราจะใส่เสื้อเข้ตสีขาวไว้ข้างในและใส่เสื้อสีแดง สีดำ หรือสีน้ำเงินแขนยาวไว้ด้านนอกแทนและใส่กางเกงสีดำทรงกระบอกที่ยาวเลยเข่า ส่วนทรงผมของผู้หญิงปัจจุบันจะมัดผมดำไว้ข้างหลังหรือเก็บผมให้เรียบร้อยและทรงผมของผู้ชายปัจจุบันผู้ชายกะเหรี่ยงตัดผมสั้นและใส่แว่นตาดำตรงหน้าผาก ในส่วนของเครื่องประดับของกะเหรี่ยงจะใช้เงินแท่นนำมาทำเครื่องประดับต่างๆ เช่น สร้อยคอ (จีพริย) ตุ้มหู (กรก) กำไล (ไถ้) เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพจนานุกรมพันธุ์ และคณะ (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิถีวัฒนธรรม อนุรักษ์และพัฒนาผ้าชนเผ่าสู่เชิงพาณิชย์ กรณีศึกษาผ้าทอกะเหรี่ยงจังหวัดภาคเหนือ ผลวิจัยพบว่า กลุ่มกะเหรี่ยงในพื้นที่ที่ศึกษา 3 กลุ่ม คือ กลุ่มกะเหรี่ยง ตำบลปางหมู อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มกะเหรี่ยง ตำบลชะเนือ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก และกลุ่มกะเหรี่ยง ตำบลศรีตึงเย็น อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ มีการใช้ผ้าทอมาสวมใส่ที่คล้ายคลึงกัน ในงานพิธีต่างๆ จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาผ้าชนเผ่าควรพัฒนาจากรูปแบบดั้งเดิม ใช้วิธีการ 2 วิธี นำผ้าลายทอและวัสดุมาตกแต่ง ได้แบบเสื้อผ้ากะเหรี่ยง 10 รูปแบบ โดยรูปแบบที่ 6 มีความเหมาะสมทั้งด้านการตกแต่ง รูปแบบ และลวดลาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.44

2. สาเหตุที่ส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรีเปลี่ยนแปลง เนื่องด้วยสภาพวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน ประกอบด้วย ด้านครอบครัว ด้านอาชีพ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านศาสนา วัฒนธรรม และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในโลกสมัยใหม่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรีเป็นอย่างมาก ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การสืบทอดประเพณีพิธีกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการถูกกระแสสังคมภายนอกชุมชนเข้ามามีบทบาทและปรับเปลี่ยนค่านิยมสมัยใหม่มากกว่าวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวลักษณ์ (2559, น. 71) ได้ศึกษาเรื่อง ประเพณีการแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงโป: กรณีศึกษาบ้านขุนอมแฮดในหมู่ที่ 5 ตำบลสบโขง อำเภออมกอย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1. การติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอก ในอดีตที่ยังไม่มีการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกมากนักชาวกะเหรี่ยงก็จะมีวิถีชีวิตเหมือนเดิม แต่เมื่อมีการติดต่อกับคนภายนอก จึงมีการรับเอาวัฒนธรรมความเป็นคนเมืองกลับเข้ามาสู่หมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการกินอาหาร การแต่งกาย เป็นต้น 2. ความสะดวกในการคมนาคม เนื่องจากปัจจุบันการคมนาคมที่สะดวก สามารถเข้าออกหมู่บ้านได้ง่ายขึ้นกว่าอดีตเยอะ จึงทำให้มีคนขึ้นลง อำเภออมกอยเกือบทุกวัน ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้คนกะเหรี่ยงได้ออกไปติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกมากขึ้น จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่างๆ เช่นรูปแบบสิ่งของเครื่องใช้ รูปแบบการแต่งกายซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมภายนอกผ่านการติดต่อสื่อสาร และ 3. ขาดการสืบทอดประเพณี พิธีกรรม ในปัจจุบันคนกะเหรี่ยงให้ความสนใจในการเรียนรู้และสืบทอดประเพณีของตนน้อยลง

โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีความรู้ ความเข้าใจ ในการประกอบพิธีกรรมของตน แม้ว่าจะปฏิบัติตามรูปแบบในอดีตแต่หลายคนก็ไม่เข้าใจความหมาย และไม่เห็นถึงความสำคัญของการทำพิธีกรรมแต่อย่างนั้นและไม่ได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเหมือนในอดีต แต่หันไปให้ความสำคัญกับสิ่งอื่นมากกว่าตามกระแสของสังคมภายนอกที่เข้ามา โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่จะมุ่งไปที่ความสนุกสนานรื่นเริงมากกว่าที่จะเห็นความสำคัญที่เป็นความหมายดั้งเดิมของการประกอบพิธี

3. แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีพื้นบ้าน เมื่อมีประเพณีพื้นบ้านหรือประเพณีของชาวพุทธให้ชาวบ้านใส่ชุดชนเผ่ากะเหรี่ยงเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยง ปลุกจิตสำนึกให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยง จัดตั้งศูนย์ทอผ้ากะเหรี่ยงที่และจัดกิจกรรมให้คนรุ่นหลังเข้ามาศึกษาวิธีการทำชุดกะเหรี่ยงเพื่อสืบทอดต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของยุภาพร เจริญวัฒนมณีชัย (2559, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ กรณีศึกษาผ้าไหมมัดหมี่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ การศึกษาวิจัยนี้ได้ค้นพบ 5 แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมการสืบสานสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ไปสู่คนรุ่นต่อไป การปลุกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมกิจกรรมร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการความรู้และการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ดำรงอยู่ซึ่งการศึกษาวิจัยนี้ ค้นพบว่าการภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านเขว้า ให้มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นการสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้คนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ ของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หมู่บ้านโป่งกระทิงบน อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายมากขึ้น
2. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรศึกษาชนเผ่ากะเหรี่ยงในพื้นที่อื่นๆ ร่วมด้วยเพื่อเปรียบเทียบว่าชนเผ่ากะเหรี่ยงในแต่ละพื้นที่ที่มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
3. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรมีการสร้างนวัตกรรม เพื่อใช้ในการนำเสนอข้อมูล เช่น โบรชัวร์ อินโฟกราฟิก แอนิเมชัน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). **ชุมชนบ้านโป่งกระทิงบน**. สืบค้นจาก <https://moral.m-culture.go.th/>
- เกศศิริ วงศ์สองชั้น. (2560). **การปรับตัวทางวัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่ของชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตก ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร**, 4, (ธันวาคม), 43.
- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2549). **กะเหรี่ยง: หลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง**. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา, สถาบันวิจัยสังคม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทิพย์วิมล ศิริบุษงค์. (2562). **ใจแผ่นดิน: แผ่นดินกลางใจกะเหรี่ยงแก่งกระจาน**. กรุงเทพฯ: พี. เพรส จำกัด
- พจนา นุ่มหันต์ และคณะ. (2555). **ศึกษาวิถีวัฒนธรรม อนุรักษ์และพัฒนาผ้าชนเผ่าสู่เชิงพาณิชย์ กรณีศึกษาผ้าทอกะเหรี่ยงจังหวัดภาคเหนือ**. คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

- พ่อน เปรมพันธุ์. (2560). **ภูมิปัญญากะเหรี่ยง กาญจนบุรี**. กาญจนบุรี: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ยุภาพร เจริญวัฒนณีชัย. (2559). **แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ กรณีศึกษาผ้าไหมมัดหมี่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ**. สารนิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, ภาควิชาการพัฒนชุมชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสาวลักษณ์ กาญจนธนสิน. (2559). **ประเพณีการแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงโป: กรณีศึกษาบ้านขุนอมแฮดในหมู่ที่ 5 ตำบลสบโขง อำเภออมกอย จังหวัดเชียงใหม่**. การวิจัยเฉพาะประกาศนียบัตรบัณฑิต, สาขาวิชาบัณฑิตอาสาสมัคร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำหลักห้า อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
Approaches to restore the way of life of the Lak Ha floating market community
Damnoen Saduak District Ratchaburi Province

ฐากร ฤทธิ์สวัสดิ์

ชาคริต ล้าเลิศ

สรวงสุดา วิรุณพันธ์

พีรดา มณีโชติ

ธนพัฒน์ นิยมพงษ์

วัชรพล ปากดี

ปรารภนา แซ่อึ้ง

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาความเป็นมาของตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 2) ศึกษาความสำคัญของตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 3) ศึกษาแนวทางการฟื้นฟูตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงโดยการสัมภาษณ์ข้อมูลเจาะลึก โดยจะทำการสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถาม จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านพ่อค้าแม่ค้า จำนวน 20 คน ด้านนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน ด้านผู้ที่อยู่อาศัยบริเวณรอบชุมชน จำนวน 15 คน รวมถึงแบบสอบถามการวิจัยของนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมาของตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า ตลาดน้ำหลักห้าที่ยังคงมีเสน่ห์แห่งวิถีชีวิตชุมชนชาวคลองบริเวณตลาดน้ำปากคลองโพหัก ซึ่งในปัจจุบันตลาดน้ำหลักห้ามีการนำเสนอจุดที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมในชุมชน 2) ความสำคัญของตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตลาดน้ำหลักห้ายังคงเป็นแบบดั้งเดิมที่เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สมาชิกในชุมชนคอยดูแลและให้ความช่วยเหลือต่อกัน ล้วนเป็นวิถีวัฒนธรรมไทยที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบสาน 3) แนวทางการฟื้นฟูตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำหลักห้า ประกอบด้วย 3 แนวทาง 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการแสดงความคิดเห็น 2) การรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และทำกิจกรรมอันเป็นประสบการณ์ที่สามารถนำไปเผยแพร่สู่ภายนอกได้ 3) การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะ คือการสร้างสิ่งที่น่าสนใจหรือสิ่งที่น่าสนใจของตลาดน้ำหลักห้า

คำสำคัญ: ตลาดน้ำ, การฟื้นฟู, ชุมชน, วิถีชีวิต

Abstract

The objectives of this research are 1) study the history of Lak Ha Floating Market. Prasatsit Subdistrict Damnoen Saduak District Ratchaburi Province 2) study the importance of Lak Ha Floating Market Prasatsit Subdistrict Damnoen Saduak District Ratchaburi Province 3) study the approaches to restoration

the Lak Ha Floating Market Prasatsit Subdistrict Damnoen Saduak District Ratchaburi. In this research a specific sample was selected through in-depth interviews. By conducting an interview and answering a questionnaire. From the interviews with the sample groups in various fields, namely 20 merchants, 15 tourists, 15 people living in the surrounding communities, including a tourist research questionnaire. The results of the research showed that 1) the history of Lak Ha Floating Market Prasatsit Subdistrict Damnoen Saduak District Ratchaburi Province found that Lak Ha Floating Market still has the charm of the canal community lifestyle around Pak Khlong Pho Hak Floating Market. At present, Lak Ha Floating Market presents interesting points to attract tourists to visit the community 2) The importance of Lak Ha Floating Market. Prasatsit Subdistrict Damnoen Saduak District Ratchaburi Province found that the way of life of the Lak Ha Floating Market community is still a traditional, simple way of life. Community members look after and help each other. All of them are Thai cultural ways that are worth preserving and inheriting 3) the approaches to restoration the Lak Ha Floating Market Prasatsit Subdistrict Damnoen Saduak District Ratchaburi province found that the rehabilitation of the community at Lak Ha Floating Market consists of 3 approaches. 1) community participation through comments 2) to support tourists so that tourists can learn and do activities that are experiences that can be disseminated to the outside 3) creating a unique identity is to create something memorable or interesting of the five floating markets.

Keywords: floating market, back, community, persistent

บทนำ

ตลาดน้ำ เป็นลักษณะการค้าหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและคนที่อาศัยอยู่บริเวณชุมชนริมน้ำ โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านนิยมสัญจรทางน้ำ และมีการพึ่งพาแม่น้ำลำคลองในการหล่อเลี้ยงชีวิต เช่น นำน้ำมาบริโภค การเพาะปลูก การทำสวน เมื่อได้ผลผลิตชาวบ้านจะนำผลผลิตไปแลกเปลี่ยนกัน จนกระทั่งเป็นการแลกเปลี่ยนเพื่อการค้า เมื่อมีพ่อค้าแม่ค้าเพิ่มมากขึ้นจากชุมชนสู่การเป็นตลาดน้ำ (ราตรี โดเฟงพัฒน์, 2543, น. 1) ตลาดน้ำของไทยที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตลาดน้ำไทรโยธา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตลาดน้ำหลักห้า เป็นอีกหนึ่งสถานที่ในชุมชนที่มีการค้าขายทางน้ำและมีชื่อเสียง โดยข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีเขตติดต่อกัน 2 จังหวัด คือ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันออกของจังหวัด บริเวณตอนปลายของแม่น้ำแม่กลองที่เชื่อมต่อกับจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นที่ราบลุ่ม มีลำคลองและคูน้ำที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำแม่กลองอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1-2 เมตร ซึ่งชุมชนริมน้ำแห่งนี้มีอายุไม่ต่ำกว่า 150 ปี ถ้านับจากหลักฐานการสร้างวัดปราสาทสิทธิ์ (วัดหลักห้า) พ.ศ. 2409 ตลาดน้ำแห่งนี้มีหลายชื่อเรียก ไม่ว่าจะเป็นตลาดน้ำคลองโพธิ์ ตลาดน้ำปากคลองบัวงาม ตลาดน้ำหน้าวัดปราสาทสิทธิ์ (วัดหลักห้า) แต่เป็นสถานที่เดียวกัน (เที่ยวราชบุรี.com; (ทศพล ศศิสุริยาภูมิ, 2565)

ในอดีตตลาดน้ำหลักห้า ถือเป็นตลาดน้ำที่ได้รับความนิยมจากผู้คนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะสินค้ามีความหลากหลาย มีเอกลักษณ์ ถึงแม้จะเป็นเพียงตลาดน้ำเล็กๆ แต่ก็ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปมีความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการคมนาคม เส้นทางสัญจรทางบกจึงเข้ามาแทนที่เส้นทางสัญจรทางน้ำ รวมถึงการเกิดตลาดทางบกทำให้ผู้คนมีทางเลือกในการแลกเปลี่ยนสินค้า โดยรูปแบบของการซื้อขายไม่ได้ยึดติด

กับตลาดเพียงอย่างเดียว แต่มีร้านค้า ห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวกซื้อจำนวนมาก ทำให้ตลาดน้ำค่อยๆ หายไปตามกาลเวลา ตลาดน้ำที่ยังเหลืออยู่จำเป็นต้องปรับตัว ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน จากที่เคยเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตร ระหว่างครัวเรือน หรือการแลกเปลี่ยนของกินของใช้มาเป็นการค้าเชิงพาณิชย์มากขึ้น มีการปรับปรุงรูปแบบของการตลาดให้มี สินค้าหลากหลายมากขึ้น เพื่อเอาใจนักท่องเที่ยวหรือผู้เดินทางมาซื้อสินค้า (สฤณี ญัฐพลวัฒน์, 2541, น. 28) เมื่อมีการกระจายตัวของตลาดทางบกและการค้าเชิงพาณิชย์อย่างแพร่หลาย เช่น การที่ผู้ประกอบการนำสินค้าจากชาวบ้านไปสร้างมูลค่าในเชิงพาณิชย์ ตลาดน้ำหลักห้าจึงถูกลดความสำคัญลง ยังมีอีกหลายปัจจัยที่ทำให้ตลาดน้ำหลักห้าเริ่มหมดความสำคัญ คือ การที่คนในชุมชนย้ายถิ่นฐานไปยังสถานที่ที่เอื้อต่อความสะดวกสบายของตนเองและครอบครัว การที่คนในชุมชนออกไปแสวงหางานทำนอกพื้นที่ การที่นักท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาสั้นๆ ในการท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวถูกทำให้รับรู้ว่าจะสามารถท่องเที่ยวได้ในช่วงเช้าเท่านั้นขาดกิจกรรมดึงดูดที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและยังไม่มีความสะดวกเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น (เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก, 2565) อีกทั้ง การที่คนในชุมชนมีทางเลือกในการซื้อขายออนไลน์ที่สะดวกสบาย ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและการคมนาคมทางบกที่สะดวกรวดเร็วกว่าการคมนาคมทางน้ำ จึงทำให้เกิดการถดถอยเพื่อสร้างถนนอันมีผลต่อวิถีชีวิตการทำมาหากินของคนในชุมชนตลาดน้ำ

จากการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนตลาดน้ำหลักห้า ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาตลาดน้ำหลักห้าในเรื่องของการท่องเที่ยว การซื้อสินค้าและบริการ เพื่อที่จะฟื้นฟูวิถีชีวิตของคนในชุมชนริมน้ำตลาดน้ำหลักห้า โดยอาศัยแนวทางการร่วมมือจากชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ตลาดน้ำหลักห้าให้กลับมามีชื่อเสียง รวมถึงนักท่องเที่ยวจะได้กลับมาสัมผัสบรรยากาศเหมือนในอดีต และได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนอีกครั้ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาความสำคัญของตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ขอบเขตการวิจัย

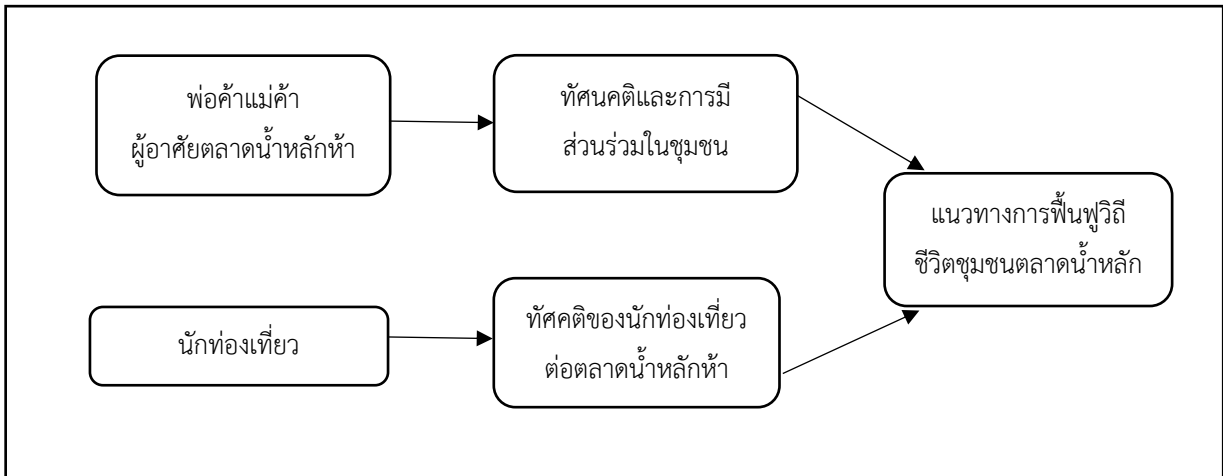
การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาแนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ตำบลประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา แนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ขอบเขตด้านประชากร ประชาชนในเขต ตำบลประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
3. ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้มุ่งเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ประชาชนในเขตตำบลประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย พ่อค้าแม่ค้า ผู้อยู่อาศัย นักท่องเที่ยว ฯลฯ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษางานวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำหลักห้า อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีการกำหนดแนวคิดไว้ 2 ด้านใหญ่ๆ ด้วยกัน

คือ ทักษะคิดและการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านทัศนคติของการท่องเที่ยวที่มีต่อตลาดน้ำหลักห้า โดยแต่ละกรอบแนวคิดจะมีทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาทุกด้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

การฟื้นฟู หมายถึง การปรับปรุงฟื้นฟู ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การฟื้นฟูเชิงพื้นที่ การฟื้นฟูเชิงออกแบบ และการฟื้นฟูเชิงเศรษฐกิจและสังคม

วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลธรรม และคุณธรรม จนกลายเป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ชุมชน หมายถึง การรวมตัวของผู้คนในชนบทและในเมือง หมู่บ้านในอาชีพ หรือในความสนใจร่วมกันของคนหลายอาชีพ หลายพื้นที่ที่รวมตัวกัน การเสริมสร้างให้ชุมชนมีการรวมตัว กันอย่างเข้มแข็ง

ตลาดน้ำ หมายถึง บริเวณที่มีการซื้อขายสินค้าโดยอาศัยแม่น้ำลำคลองเป็นสถานที่ และอาศัยเรือเป็นพาหนะ

แนวคิดและทฤษฎี

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีดังนี้ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อปกป้อง สงวนรักษาและพัฒนาสิ่งเหล่านี้ให้อนุชนคนรุ่นหลัง ซึ่งต้องปลูกจิตสำนึกให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้ง นักท่องเที่ยว คนท้องถิ่น ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในปัจจุบันมีรูปแบบการท่องเที่ยวหลายแบบที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวเชิงชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ หรือแม้แต่ต้นนโยบายรัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่นที่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมหรือกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

ทฤษฎีชุมชนเข้มแข็ง คือ การที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ ร่วมกันในการกระทำการติดต่อสื่อสารการจัดการและการแก้ไขปัญหาหารือกันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น ตามลำดับการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำหลักห้า อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ความรู้รอบด้านเพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการฟื้นฟูตลาดน้ำหลักห้า อันส่งผลให้ตลาดน้ำหลักห้าเป็นตลาดน้ำที่ยั่งยืน วิธีการที่ใช้ในการศึกษาวิจัยมีหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงโดยจะดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลเจาะลึก โดยจะทำการสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถาม

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิจากการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาเรื่องดังกล่าว และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิข้อมูลจากเอกสารเป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางในการศึกษาเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจและนำไปสู่แนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ทางผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตัวเอง การสัมภาษณ์เป็นในลักษณะการพูดคุยหรือการซักถามระหว่างบุคคล โดยมีการกำหนดประเด็นที่จะสอบถามไว้ล่วงหน้า เช่น ประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำ การขายสินค้าและบริการ การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว ปัญหาและข้อจำกัดที่พบในตลาดน้ำหลักห้า เป็นต้น โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบไปด้วย พ่อค้าแม่ค้า อยู่อาศัยในชุมชนรอบตลาดน้ำ และนักท่องเที่ยว อุปกรณ์ที่ช่วยในการรวบรวมข้อมูล เช่น กล้องถ่ายรูป สมุดจดบันทึก เทปบันทึกเสียง

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบเครื่องมือให้ตรงตามเนื้อหา โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ตรวจสอบด้านเนื้อหาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมถึงการตรวจสอบความถูกต้องของภาษาที่ใช้ในแบบสอบถามพร้อมทั้งให้คำชี้แนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ แล้วจึงนำมาสรุปประเด็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค และข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม รวมถึงข้อเสนอแนะที่ได้ นำมาสรุปและการสร้างกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวที่ตอบสนองกับความต้องการของนักท่องเที่ยว พ่อค้าแม่ค้า และผู้พักอาศัยรอบตลาดน้ำ อันเป็นแนวทางในการฟื้นฟูตลาดน้ำหลักห้าได้อย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจเจกส่วนบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูลประชากรนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปตลาดน้ำหลักห้า อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามลักษณะตามลักษณะทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้เงินเดือน จำนวน 15 คน โดยแจกแจงจำนวนความถี่จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวตลาดน้ำหลักห้าทั้งหมด 15 คน จำแนกตามเพศพบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 8 คน รองลงมาคือเพศชาย จำนวน 7 คน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 25-35 ปีจำนวน 6 คน อยู่ในช่วงอายุ 36-45 ปี จำนวน 4 คน อยู่ในช่วงต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 2 คน อยู่ในช่วงอายุ 46-55 ปี จำนวน 2 คน และอยู่ในช่วงอายุสูงกว่า 55 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน ตามลำดับ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวจำนวน 8 คน

รองลงมามีอาชีพอื่น ๆ จำนวน 3 คน มีอาชีพข้าราชการ จำนวน 2 คน และนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 2 คน นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีรายได้ 25,000-40,000 บาท จำนวน 7 คน รองลงมาได้มากกว่า 40,000 บาท จำนวน 4 คน มีรายได้ 10,000-25,000 บาท จำนวน 2 คน และมีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 2 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูลประชากรนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปตลาดน้ำหลักห้า อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามข้อมูลในการเดินทางในลักษณะต่างๆ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยวตลาดน้ำหลักห้า มีทั้งหมด 15 คน ปกตินักท่องเที่ยวเดินทางมาคนเดียว 1 คน มากับเพื่อน 2 คน มากับแฟน 4 คน มากับครอบครัว/ญาติ 8 คน วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวตลาดน้ำหลักห้า ซื้ออาหาร 4 คน และอื่นๆ 11 คน ท่านรู้จักตลาดน้ำหลักห้าจากแหล่งข้อมูล อินเทอร์เน็ต 3 คน ครอบครัว/ญาติ 8 คน เพื่อน 4 คน ปัจจัยที่อยากกลับมาท่องเที่ยวตลาดน้ำหลักห้า อาหารการกิน 4 คน และอื่นๆ 11 คน พาหนะในการเดินทางมาตลาดน้ำหลักห้า รถยนต์ส่วนตัว 7 คน และอื่นๆ 8 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติของการเดินทางการคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ความสะดวกในการเดินทางมาตลาดน้ำหลักห้า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมาก จำนวน 10 คน ระดับปานกลาง จำนวน 3 คน และระดับมากที่สุด จำนวน 2 คน สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ลานจอดรถ สถานที่นั่งพักผ่อน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับปานกลาง จำนวน 5 คน ระดับน้อย จำนวน 5 คน ระดับมาก จำนวน 4 คน และระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติด้านสถานที่ท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติด้านสถานที่ท่องเที่ยว พบว่า ตลาดน้ำหลักห้ามีความน่าสนใจ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับปานกลาง จำนวน 8 คน ระดับมาก จำนวน 5 คน และระดับน้อย จำนวน 2 คน สินค้าที่นำมาจำหน่ายมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับปานกลาง จำนวน 9 คน ระดับน้อย จำนวน 5 คน และระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 คน สถานที่ของตลาดน้ำหลักห้ามีภูมิทัศน์ที่สวยงาม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมากที่สุด จำนวน 10 คน ระดับปานกลาง จำนวน 3 คน และระดับมาก จำนวน 2 คน ทัศนียภาพและการตกแต่งสถานที่มีความสวยงาม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมาก จำนวน 8 คน ระดับปานกลาง จำนวน 4 คน ระดับมากที่สุด จำนวน 2 คน และระดับน้อย จำนวน 1 คน มีสถานที่ถ่ายรูปที่มากมาย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับปานกลาง จำนวน 8 คน ระดับมาก จำนวน 4 คน และระดับน้อย จำนวน 3 คน บรรยากาศและความร่มรื่นของสถานที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมากที่สุด จำนวน 8 คน ระดับมาก จำนวน 6 คน และระดับปานกลาง จำนวน 1 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติด้านสินค้าและราคา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติด้านสินค้าและราคา พบว่า ราคาสินค้าและบริการเหมาะสมกับด้านคุณภาพ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมาก จำนวน 7 คน ระดับมากที่สุด จำนวน 5 คน และระดับปานกลาง จำนวน 3 คน มีสินค้าที่แตกต่างจากตลาดน้ำอื่นๆ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับน้อย จำนวน 7 คน ระดับน้อยที่สุด จำนวน 4 คน และระดับปานกลาง จำนวน 4 คน อาหารรสชาติอร่อย สด สะอาด ถูกหลักอนามัย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมากที่สุด จำนวน 7 คน ระดับมาก จำนวน 4 คน และระดับปานกลาง จำนวน 4 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติด้านกิจกรรมและสิ่งดึงดูดความสนใจในการเดินทาง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติด้านกิจกรรมและสิ่งดึงดูดความสนใจในการเดินทาง พบว่า ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับน้อย จำนวน 6 คน ระดับปานกลาง จำนวน 6 คน และระดับมาก จำนวน 3 คน กิจกรรมที่ตลาดน้ำมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับ

ความคิดเห็นอยู่ที่ระดับปานกลาง จำนวน 8 คน ระดับน้อยจำนวน 6 คน และระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 คน พ่อค้า แม่ค้า มีอัตราศัยดี นิสัยดี เป็นมิตรไมตรีเสมอ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมากที่สุด จำนวน 8 คน ระดับมาก จำนวน 4 คน และระดับปานกลาง จำนวน 1 คน

ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

ในการศึกษาผู้วิจัยใช้แนวคิดตามหลัก SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

จุดแข็ง พบว่า วิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำหลักห้ามีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ มีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตต่างๆ อยู่กับสายน้ำ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสามารถพัฒนาการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม วิถีชีวิต บรรยากาศของตลาดน้ำได้ และการเดินทางตลาดน้ำหลักห้าอยู่ไกลจากกรุงเทพมหานครมีเส้นทางการคมนาคมที่หลายสาย ทำให้สะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว ถัดมาบรรยากาศและทัศนียภาพปัจจัยด้านธรรมชาติโดยเฉพาะลักษณะที่ตั้งของตลาดน้ำหลักห้า เอื้อต่อการพายเรือขายสินค้า ตลอดจนการล่องเรือเที่ยวชมวิถีชีวิตสองฝั่งคลองดำเนินสะดวก ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ดีดึงดูดและเป็นจุดขายที่สำคัญของตลาดน้ำหลักห้า

จุดอ่อน พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวตลาดน้ำหลักห้า แม้จะตั้งอยู่ใกล้วัดปราสาทสิทธิ์ แต่สถานที่จอดรถยังมีไม่เพียงพอ รวมถึงปัญหาเรื่องห้องสุขาที่มีจำนวนน้อยและไม่สะอาด จึงเป็นสิ่งที่ตลาดน้ำหลักห้าต้องเร่งแก้ไข ถัดมาความหลากหลายของสินค้าแม่ตลาดน้ำหลักห้าอยู่ในพื้นที่ที่อุดมไปด้วยผลผลิตทางการเกษตร แต่ผู้ค้าในตลาดน้ำหลักห้ามีจำนวนไม่มาก จึงส่งผลให้ร้านค้าและสินค้าในตลาดน้ำมีน้อย ซึ่งจะมียอดขายเพียงพอกับผลไม่ตามฤดูกาลจากเกษตรกรในพื้นที่เท่านั้น ถัดมาคือกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก ตลาดน้ำหลักห้ามีเพียงด้านวิถีชีวิตในรูปแบบของการสร้างบ้านเรือนและการประกอบอาชีพ แต่ยังขาดกิจกรรมเชิงวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นจุดขายช่วยให้ตลาดน้ำหลักห้ากลับมาเป็นสถานที่ยอดนิยมอีกครั้ง และสุดท้ายการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลาดน้ำหลักห้าแม่ได้รับการช่วยเหลือในด้านพัฒนาและการฟื้นฟูอยู่หลายครั้ง แต่เป็นการพัฒนาเพียงชั่วคราวเท่านั้น ขาดการพัฒนาและส่งเสริมให้ตลาดน้ำอยู่อย่างยั่งยืนได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะหน่วยงานในระดับชุมชนที่จะช่วยสนับสนุนและผลักดันให้ตลาดน้ำเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

โอกาส พบว่า การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ตลาดน้ำหลักห้ามีอาณาเขตใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์อื่นๆ จำนวนมาก เอื้อต่อการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในชุมชน เพื่อสร้างพื้นฐานด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับสมาชิกในชุมชน ถัดมาคือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กระแสน้ำท่องเที่ยวเอกลักษณ์และวิถีชุมชนตลาดน้ำหลักห้าเป็นสิ่งที่สังคมปัจจุบันต้องการ ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่กับการค้า จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาและเปิดโอกาสให้กับชุมชนตลาดน้ำหลักห้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมดั้งเดิม ถัดมาคือการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ระบบสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัยในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ช่วยในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของตลาดน้ำหลักห้าแก่นักท่องเที่ยวและบุคคลภายนอกให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นผ่านการสร้างเอกลักษณ์และสิ่งที่น่าสนใจ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

อุปสรรค พบว่า การแข่งขันด้านการท่องเที่ยว ในปัจจุบันมีตลาดน้ำหลายแห่งเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งนักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้ตลาดน้ำต้องเร่งแก้ไขปัญหาและสร้างจุดเด่นการแข่งขันกับตลาดน้ำแห่งอื่น ถัดมาการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ปัจจุบันไวรัสโควิด-19 มีการแพร่ระบาดเป็นวงกว้าง ทำให้ภาครัฐออกมาตรการด้านความปลอดภัย ซึ่งมีการจำกัดการเดินทางและงดการทำกิจกรรมบางอย่าง รวมถึงความหวาดกลัวของนักท่องเที่ยวที่มีต่อไวรัสโควิด-19 ส่งผลให้ตลาดน้ำหลักห้าไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและทำให้ตลาดน้ำหลักห้าเกิดความซบเซาลง

อภิปรายผล

ตลาดน้ำหลักห้าตั้งอยู่ระหว่างสองฝั่งคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดราชบุรี ติดกับวัดประสาทสิทธิ์ บริเวณโดยรอบตลาดน้ำประกอบด้วย ชุมชน โรงเรียน จากการวิจัยได้ผลการศึกษามหาวิทยาลัยราชบุรี ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ในการศึกษาความเป็นมาของตลาดน้ำหลักห้ามีประเด็นที่จะต้องกล่าวถึง คือ ลักษณะที่ตั้ง ความเป็นมา วิถีชีวิตของคนริมฝั่งคลองหลักห้า และชมรมการฟื้นฟูวิถีชีวิตคนหลักห้า

ตลาดน้ำหลักห้า ตั้งอยู่บนเส้นทางของคลองดำเนินสะดวก ซึ่งเส้นทางที่จะขุดคลองดำเนินสะดวกนั้น เดิมเป็นป่าที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่หนาแน่น เล่ากันว่าแรกเมื่อจะทำการขุดคลองดำเนินสะดวก ใช้ช้างเดินลุยป่าเบิกทางเพื่อวัดระยะจากนั้นจึงใช้แรงงานคนกลางที่จมน้ำแล้วจึงลงมือขุดคลอง ซึ่งหลักที่กล่าวเรียกนี้มีระยะทางทั้งสิ้น 8 หลัก คลองที่ขุดมีขนาดกว้างราว 10 - 20 วา ยาว 840 เส้น (32 กิโลเมตร) มีหลักเขตตั้งรายเป็นระยะโดย หลัก 1 เริ่มที่ประตูน้ำบางยาง อ.บ้านแพ้ว จ.สมุทรสาคร เว้นระยะห่างทุก 100 เส้น (4 กิโลเมตร) ต่อเนื่องไปจนสุดที่หลักสุดท้าย คือ หลัก 8 บริเวณประตูน้ำบางนกแขวก อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม ชาวจีนเรียกตลาดน้ำดำเนินสะดวก เมื่อขุดคลองเสร็จใหม่ๆ ว่า “ซิงกั้ง” หมายถึง คลองใหม่ บางครั้งก็เรียกว่า “ตั่วกั้ง” หมายถึง คลองใหญ่

ตลาดน้ำหลักห้า เมื่อปี พ.ศ. 2530 เคยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อแห่งหนึ่ง ชาวต่างชาติมักนิยมมาล่องเรือหางยาวเที่ยวชมตลาดน้ำกันมาก ซึ่งในครั้งนั้นตลาดน้ำหลักห้านี้ เรียกว่า “ตลาดน้ำปากคลองโพหัก” หรือ “ตลาดน้ำปากคลองบัวงาม” ตั้งอยู่บริเวณปากคลองโพหัก หรือ คลองบัวงาม ฝั่งตรงข้ามวัดหลักห้า ซึ่งตลาดน้ำหลักห้าซึ่งอยู่มาชั้ว 3 อายุ คนของครอบครัวที่ย้ายมาตั้งหลักแหล่งนี้ แต่เดิมเป็นชุมชนอยู่ก่อนแล้ว ความเก่าแก่ของชุมชนแห่งนี้อาจเทียบได้กับชุมชนตลาดเก่า หรือ เหล่าตึกถ้ำ บริเวณปากคลองลัดพลีที่ อ.ดำเนินสะดวก แต่ทั้งนี้เนื่องเป๊ะได้ตั้งข้อสังเกตว่าที่ตลาดเก่า หรือ เหล่าตึกถ้ำนั้นไม่พบว่ามีวัดในชุมชนตามปกติที่วัดมีอยู่เคียงคู่กัน และไม่อาจทราบได้ว่าชุมชนแห่งนี้เกิดขึ้นก่อนกัน แต่หากนับเทียบกับตลาดน้ำดำเนินในปัจจุบัน ที่ชาวต่างชาติรู้จักในนาม Floating market ในยุคแรกของไทย ซึ่งได้ย้ายที่ตั้งจากฝั่งปากคลองลัดพลีมาฝั่งตรงข้ามดังเช่นในปัจจุบันนั้น ตลาดน้ำหลักห้า จะมีความเก่าแก่มากกว่า

วิถีชีวิตของชุมชนริมคลองหลักห้าแห่งนี้ มีรายละเอียดที่น่าสนใจอีกมากมาย รวมถึงเรื่องเล่าในการร่วมกันฟื้นฟูสายน้ำที่ซบเซาลงเมื่อการคมนาคมทางบกเข้ามา โดยชาวชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างร่วมแรงร่วมใจกันฟื้นฟูกิจกรรมต่างๆ ที่เคยมีและหายไป ให้กลับคืนวิถีชีวิตริมคลองแห่งนี้ ให้มีชีวิตกลับมาอีกครั้ง เช่น กิจกรรมลอยกระทงสายน้ำ การตักบาตรพระทางน้ำ ที่แม้จะเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว แม้นักท่องเที่ยวจะลดน้อยลงในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์หรือช่วงเทศกาล หากเทียบกับตลาดน้ำที่เกิดขึ้นใหม่แทบทุกแห่งในปัจจุบัน ทั้งตลาดน้ำที่โดยสภาพภูมิศาสตร์เอื้ออำนวย หรือแม้กระทั่งตลาดน้ำที่ถูกจำลองเลียนแบบตามภูมิศาสตร์ ซึ่งต้องใช้เงินทุนมหาศาลในการสร้างขึ้นใหม่ แต่ทุกครั้งที่มีชุมชนตลาดน้ำหลักห้า ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมสู่สาธารณะ จะมีผู้คนมากมายหลั่งไหลมาร่วมอย่างเกินความคาดหมาย ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะเพียงคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีบุคคลภายนอกพื้นที่เข้ามาเข้าร่วมกิจกรรม จึงทำให้ตลาดน้ำหลักห้า เติบโตขึ้นใหม่ตามศักยภาพของชุมชน ในมุมที่ชาวบ้านสามารถทำได้ด้วยตนเองจนเป็นที่รู้จักในวงกว้างขึ้นในปัจจุบัน (ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์, 2563)

ตลาดน้ำหลักห้ามีชมรมฟื้นฟูวิถีไทยชุมชนหลักห้าเพื่อการท่องเที่ยว ได้มีการแนะนำว่าตลาดน้ำหลักห้าที่ยังคงมีเสน่ห์แห่งวิถีชีวิตชุมชนชาวคลองบริเวณตลาดน้ำปากคลองโพหัก ซึ่งในปัจจุบันตลาดน้ำหลักห้ามีการนำเสนอจุดที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมในชุมชน ดังนี้

- 1) นมัสการหลวงพ่อดำรัตนโรจนฤทธิ์หน้าวัดปราสาทสิทธิ์ พระศักดิ์สิทธิ์ของหลักห้า
- 2) พิพิธภัณฑ์ชุมชน มีเครื่องใช้สอยโบราณ และมีบ่อน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์โต พรหมรังสี

3) เสาหิน “หลักห้า” เป็นหลักหินบอกเขต ที่ 5 ของระยะทางคลองดำเนินสะดวกในสมัยก่อน ทุกๆ 100 เส้น (4 กิโลเมตร) โดยจะมีเสาหลัก 1 หลัก มีตั้งแต่หลักหนึ่ง จนถึงหลักแปด และ หลักห้า เป็นที่มาของชื่อชุมชนนี้

4) โบสถ์คาทอลิก AVE MARIA วัดแม่พระสายประคำ ที่มีภาพวาดที่สวยงามภายในโบสถ์ โดยท่านบาทหลวง วิตราโนของศาสนาคริสต์

5) ร้านขายยา จีนแซตติ้ง ร้านเครื่องยาจีน ยาไทย แนะนำเครื่องยา ตำรับยาจีนโบราณตั้งแต่สมัยเตี้ยที่มาจาก เมืองจีน เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ OTOP ยาหม่องน้ำ ยาต้มยี่ห้อ “นิยม” อีกร้านหนึ่งคือร้าน “ตงชูตึ้ง” ร้านยาจีนและหมอมะ เต้ตำรับจีนโบราณ

6) ร่วมเวิร์คช็อปการทำสบู่ขนมไทย By Grandmama ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย (CPOT ของกระทรวง วัฒนธรรม) จังหวัดราชบุรี สัมผัสและสร้างสรรค์วิถีความเป็นไทย ผ่านผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ โดยใช้วัตถุดิบและภูมิปัญญาจาก ธรรมชาติและท้องถิ่น

7) บ้านครูสร้อย บ้านครูเก่า พี่เทพ ทายาททำตุ๊กตาปูนปั้น เป็นของฝากของขวัญ สร้างสรรค์ตกแต่งสวน สวยงาม

8) บ้านพอเพียง ร้านตัดชุดและให้เช่าชุดเสื้อผ้าดั้งเดิม ชุดงานบวชนาค ยังให้บริการอยู่ รวมถึงเปิดบริการอาหาร ย่อยยุคพื้นถิ่น ขนมจีนน้ำยาสาบบัว บำปิ่นมะพร้าวอ่อน (Thailand Tourism Directory, 2565)

2. เพื่อศึกษาความสำคัญของตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาธลสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ตลาดน้ำหลักห้าเป็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่อยู่ในบริเวณสายน้ำ เป็นที่อยู่อาศัยในการเลี้ยงชีพตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงกระบวนการค้าขายแลกเปลี่ยน นอกจากนี้เรื่องการค้าขายแล้ว ตลาดน้ำหลักห้ายังเป็นแหล่งพบปะของสมาชิกในชุมชน ถือเป็น การสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ในชุมชน รวมถึงวิถี ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตลาดน้ำหลักห้ายังคงเป็นแบบดั้งเดิมที่เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สมาชิกในชุมชนคอยดูแลและให้ ความช่วยเหลือต่อกัน ล้วนเป็นวิถีวัฒนธรรมไทยที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบสาน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูตลาดน้ำหลักห้า ตำบลประสาธลสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ทั้งนี้เมื่อได้ใช้แนวคิด SWOT Analysis ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยจึงนำเสนอแนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำ หลักห้า ซึ่งประกอบด้วย 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 การมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกในชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมใน การบริหารและการจัดการผ่านการแสดงความคิดเห็น เสนอแนวทาง วางแผนและนโยบายต่างๆ เพื่อให้ตลาดน้ำหลักห้าเป็นที่ นิยมและอยู่อย่างยั่งยืนได้ในอนาคต โดยการร่วมกันอนุรักษ์ รักษาและฟื้นฟูตลาดน้ำหลักห้า

แนวทางที่ 2 การรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เพียงพอต่อ จำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงการประสานความร่วมมือจากภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาและเพิ่ม ศักยภาพของตลาดน้ำหลักห้า เช่น การเชิญชวนนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม การสร้างศูนย์การเรียนรู้ในเรื่องวิถีชีวิตในชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และทำกิจกรรมอันเป็นประสบการณ์ที่สามารถนำไปเผยแพร่สู่ภายนอกได้

แนวทางที่ 3 สร้างเอกลักษณ์เฉพาะ กล่าวคือ ด้วยความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการรับข้อมูลข่าวสารที่ รวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้บุคคลภายนอกมีโอกาสรับรู้เรื่องราวต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการสร้างเอกลักษณ์ก็คือการสร้างสิ่ง ที่น่าจดจำหรือสิ่งที่น่าสนใจของตลาดน้ำหลักห้า อาจเป็นการโฆษณาหรือโปรโมทบนพื้นที่ออนไลน์ การสร้างพื้นที่สำหรับ ถ่ายรูป และการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ อาจอาศัยพื้นที่ทางเกษตรกรรมในชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- จิตติ มังคละศิริ. (2562). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. สืบค้นจาก https://www.nstda-tiis.or.th/our-rd-activities/sd-data/10yfp-scp/sustain_tourism/
- ทศพล ศศิสุริยาภูมิ. (2562). **เที่ยวอำเภอตำบเนินสะดวก ราชบุรี**. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/HrlzJ>
- พัชรา ลากลือชัย. (2546). **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และตลาดน้ำท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มณีวรรณ ผิวนิ่ม และปรารณา จันทร์พันธุ์. (2546). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาและผลกระทบของการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนวิจัย.
- รัตนากร จุฑามณี และคณะ. (2546). **รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม**. นครปฐม: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ.
- ราตรี โตเพงพัฒนา. (2543). **ตลาดน้ำ: วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2540). **นครหลวงของไทย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ศิริกาญจน์ กิตติชยานนท์. (2550). **การสร้างมาตรฐานตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาตลาดน้ำตลิ่งชัน**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สกุณี ญัฐพลวัฒน์. (2541). **ตลาดน้ำวิถีชีวิตพ่อค้า-แม่ขายไทย**. กรุงเทพมหานคร: เอส.ที.พี. เวิลด์มีเดีย.
- สนธยา พลศรี. (2545). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สุนงา หลบภัย. (2543). **จิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกของผู้ประกอบการค้าบริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี**. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวภายในประเทศ. (2562). **หลักการเบื้องต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. สืบค้นจาก <https://www.adt.or.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). **ชุมชนเข้มแข็ง**. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_news.php?nid=7188&filename=
- อรนุช โกศล และโชคชัย สุทธาเวช. (กันยายน-กุมภาพันธ์ 2557). **การจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อรองรับการเข้าประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. วารสารการเมืองการปกครองประเด็นปัญหาปัจจุบันในอาเซียน, 4(1), 227.
- อริสรา เสยานนท์. (ตุลาคม-ธันวาคม 2552). **การป้องกันการเสื่อมโทรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตลาดน้ำอัมพวา**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 29(4), 87.

นิติตระดับปริญญาตรี สังคมศาสตร์และบริหารธุรกิจ

สตรีมเมอร์ผู้สร้างความบันเทิงบนโลกของเกมออนไลน์: อัตลักษณ์ที่หลากหลายของสตรีมเมอร์

Streamers who Entertain the World of Online Games: Diverse Identities of Streamers

พงศธร พันธุ์สีดา¹

ภูเบศ สติรสีลา²

วราษกรรัฐ ภัทรพันธ์วิเชียร³

ศุภิสรา ภูสุวรรณ⁴

นัตยา อยู่คง⁵

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “สตรีมเมอร์ผู้สร้างความบันเทิงบนโลกของเกมออนไลน์: อัตลักษณ์ที่หลากหลายของสตรีมเมอร์” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาอำนาจของเกมและแพลตฟอร์มที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีขอบเขตในการศึกษาเกมออนไลน์ จำนวน 3 เกม รวมทั้งแพลตฟอร์ม จำนวน 3 แพลตฟอร์ม และสตรีมเมอร์ จำนวน 9 คน

ผลการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์ในการสตรีมเกมออนไลน์พบว่า อาชีพสตรีมเมอร์เป็นการสร้างความบันเทิงผ่านการเล่นเกมออนไลน์ ซึ่งการนำเสนอทั้งแบบเปิดเผยตัวตนให้เห็นหน้า และแบบไม่เปิดเผยตัวตนที่ใช้อวตารหรือรูปการ์ตูนแทนการให้เห็นหน้า โดยมีการแสดงออกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ 4 อย่าง คือ 1. การเล่าเรื่องและบรรยายเกี่ยวกับเกมขณะสตรีม 2. การใช้ภาษากาย ท่าทางลีลา 3. น้ำเสียงและถ้อยคำประกอบในการสตรีม และ 4. การมีปฏิสัมพันธ์ อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ที่แสดงออกดังกล่าวจะสามารถกลืนไหลในการเปลี่ยนแปลงบทบาทไปตามประเภทและเนื้อหาของเกมและแพลตฟอร์ม นอกจากนี้พบว่าสตรีมเมอร์แต่ละคนมีการสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันหลากหลายกันออกไป ในการแสดงออกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ โดยมีบริบทต่างๆ ได้แก่ อาชีพการเป็นสตรีมเมอร์ การมีผู้ว่าจ้างและไม่มีผู้ว่าจ้าง ประสบการณ์การเป็นสตรีมเมอร์ การศึกษา ความเป็นเพศและสถานภาพชีวิตความรัก โดยบริบทที่กล่าวข้างต้นเข้ามามีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์ให้แตกต่างกัน ที่นำไปสู่ความโดดเด่นในการเป็นสตรีมเมอร์ของตัวเองที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับคำตอบแทนจากผู้ว่าจ้างและรายได้จากการสนับสนุนของผู้ติดตาม

คำสำคัญ: เกมออนไลน์, แพลตฟอร์ม, สตรีมเมอร์, อัตลักษณ์

Abstract

Research on “Streamers who Entertain the World of Online Games: Diverse Identities of Streamers” aims to study the power of games and platforms to influence streamer identity formation. By using a qualitative research methodology. The method of collecting data through interviews and participant observations. The scope of the study included 3 online games, 3 platforms and 9 streamers.

¹ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาสังคมศาสตร์การพัฒนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาสังคมศาสตร์การพัฒนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาสังคมศาสตร์การพัฒนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁴ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาสังคมศาสตร์การพัฒนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตราชวังสนามจันทร์

A study on the identity of streamers in online game streaming, found that a streamer career is about creating entertainment through online gaming, which both presentations reveal themselves to see the face and anonymously using avatars or cartoon images instead of showing faces. There are four aspects of identity expressions: 1. storytelling and narrative about the game while streaming, 2. body language, gestures, 3. tone of voice and speech during streaming, and 4. interactions. However, such expressive identities will be able to fluidly change roles according to the genre and content of the game and platform. Additionally, it was found that each streamer has a different identity. in the expression of identity with various contexts, including career as a streamer Having employers and without employers Streamer experience, education, gender and love life status. The contexts mentioned above play a part in creating a different streamer's identity. That leads to the prominence of being a female streamer who is relevant and correlates with employer compensation and follower sponsorship income.

Keyword: Online Game, Platform, Streamer, Identity

บทนำ

บทความชิ้นนี้มาจากงานวิจัยเรื่อง สตรีมเมอร์ผู้สร้างความบันเทิงบนโลกของเกมออนไลน์: อัตลักษณ์ที่หลากหลายของสตรีมเมอร์ โดยมีที่มาจาก ในปัจจุบันความบันเทิงที่อยู่ปรากฏบนพื้นที่โลกออนไลน์ที่สำคัญ คือเกมออนไลน์ ซึ่งมีลักษณะเป็นวิดีโอเกมที่เล่นบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะบนอินเทอร์เน็ต เกมออนไลน์มีส่วนที่คล้ายคลึงกับเกมหลายผู้เล่นผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (Multiplayer) เกมออนไลน์ส่วนมากจะเป็นเกมแบบ MMO (Massive Multiplayer Online) หรือก็คือ เกมหลายผู้เล่นที่รับจำนวนผู้เล่นได้มหาศาลในพื้นที่ๆ หนึ่ง (ตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป) เกมออนไลน์ได้รับความนิยมมากเนื่องจากผู้เล่นได้เข้าสังคมรู้สึกสนุกที่จะมีเพื่อนเล่นเกมไปด้วยกันมากกว่าการเล่นคนเดียว เกมออนไลน์หลายเกมที่มีกราฟิกที่สวยงามมาก จึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้คนหันมาเล่นเกมออนไลน์ เกมออนไลน์มีกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งมีการเพิ่มแผนที่ในเกม อาวุธชุด มอนสเตอร์ และอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง เกมออนไลน์ในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ MMORPG และ Casual Game MMORPG: Massively Multiplayer Online Role-Playing Game เป็นเกมออนไลน์ประเภทแรกที่เกิดขึ้นในโลก จนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมีเกมออนไลน์ประเภทนี้ออกใหม่อยู่เรื่อยๆ จุดเด่นของเกมประเภทนี้คือ ผู้เล่นสามารถสร้างตัวละครขึ้นมาตัวหนึ่งและสวมบทบาทเป็นละครตัวนั้นผจญภัยไปตามเนื้อเรื่องของตัวเกม สามารถอัปเลเวลของตัวละครรวมถึงหาซื้อไอเทมต่างๆ มาเพิ่มความสามารถให้กับตัวละครของเราได้ เกมประเภทนี้สามารถเล่นได้เรื่อยๆ ไม่มีวันจบ เพราะผู้พัฒนาเกมจะทำการอัปเดต patch ที่เกี่ยวกับเนื้อเรื่องใหม่ๆ แผนที่ใหม่ๆ ออกมาอยู่ตลอดเวลา Casual Game: เกมแนวนี้ จะแตกต่างจะ MMORPG โดยสิ้นเชิง ส่วนมากมักจะเป็นเกมที่เล่นเป็นตา สามารถเล่นจบภายในเวลาอันสั้น เกมประเภทนี้จะมีหลากหลายแนวเช่น เป็นการ์ดเกม เป็นเกมแนวกีฬาและเป็นเกม Shooting เป็นต้น และมีผู้สร้างความบันเทิงที่สำคัญ คือ สตรีมเมอร์ คนที่ถ่ายทอดสดกิจกรรมต่างๆ ของตัวเองแบบเรียลไทม์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเล่นเกมและในบางครั้งจะมีการพากย์เสียง พูดคุยกับผู้ร่วมเล่นเกมและผู้ชมไปด้วยตามสไตล์ของแต่ละคน โดยสตรีมเมอร์ส่วนใหญ่ 3 มีคุณสมบัติคล้ายกันคือ ชื่นชอบในการเล่นเกมน ก้าวแสดงออก ก้าวพูด ก้าวคุย และแต่ละคนจะมีลีลาท่าทาง การสตรีมเป็นของตนเอง สตรีมเมอร์แต่ละคนจะมีการนำเสนอภาพลักษณ์แตกต่างกันไปและมีการสร้างเอกลักษณ์ เฉพาะตัวเพื่อให้เป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือแฟนคลับ นอกจากนี้สตรีมเมอร์สามารถเป็นได้ทุกเพศทุกวัย จากการเก็บข้อมูลพบว่า สตรีมเมอร์เพศหญิงที่มีรูปร่าง หน้าตาดี ก็จะใช้รูปร่างหน้าตาของตน เป็นจุดเด่นในการสตรีมเกมออนไลน์ โดยมีแฟนคลับส่วนใหญ่เป็น

ผู้ชาย สตรีมเมอร์เพศชายที่มีการนำเสนอตัวตนในด้านความตลกผ่านการเล่นเกม โดยมีแฟนคลับคล้อยกันไปทั้งผู้ชายและผู้หญิง และสตรีมเมอร์ที่มีความหลากหลาย ทางเพศก็มีการนำเสนอตัวตนในด้านความตลกผ่านการแต่งตัว สตรีมเมอร์กลุ่มนี้จะมีแฟนคลับส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้ยังพบว่าสตรีมเมอร์บางท่านได้เลือกให้อาชีพสตรีมเมอร์เป็นอาชีพหลักของตนและมีอาชีพเสริมประเภทอื่นเข้ามาเช่น ขายของออนไลน์ เป็นต้น แต่บางท่านเลือกที่จะให้อาชีพสตรีมเมอร์นั้นเป็นอาชีพเสริมของตนเนื่องจากตนเองมีอาชีพหลักที่ทำอยู่แล้ว โดยผู้ที่ทำอาชีพสตรีมเมอร์เป็นอาชีพหลักจะใช้เวลาในการสตรีมเหมือนกับเวลาการทำงานของพนักงานออฟฟิศนั่นคือ 8 ชั่วโมงต่อวัน แต่ต่างจากพนักงานออฟฟิศที่สตรีมเมอร์สามารถเลือกเวลาทำงานได้เองคล้ายกับฟรีแลนซ์ ในขณะที่ผู้ที่เลือกให้อาชีพสตรีมเมอร์เป็นอาชีพเสริมนั้นเวลาในการสตรีมเกมนั้นจะอยู่ช่วงเวลาหกโมงเย็นถึงตี 1 หรือ ตี 2 โดยเกมที่สตรีมเมอร์นิยม ใช้ในการสตรีมนั้น ได้แก่ 1. Battle Royale 2. MOBA 3. FPS เหตุผลที่เลือกประเภทเกม 3 ประเภทนี้ เนื่องจากเกม 3 ประเภทนี้เป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่อายุสตรีมเมอร์และคนดู นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยพบว่า พฤติกรรมของสตรีมเมอร์ในการสตรีมนั้นมีหลากหลายดังนี้ 1. สตรีมเมอร์ที่สตรีมเกมประเภทเดียวบนแพลตฟอร์มเดียว 2. สตรีมเมอร์ที่สตรีมเกมประเภทเดียวบนแพลตฟอร์มที่หลากหลาย 3. สตรีมเมอร์ที่สตรีมเกมหลายประเภทบนแพลตฟอร์มเดียว 4. สตรีมเมอร์ที่สตรีมเกมหลายประเภทบนแพลตฟอร์มที่หลากหลาย พบว่าสตรีมเมอร์ที่มีพฤติกรรมในการสตรีมในแบบที่ 1 นั้นจะมีอัตลักษณ์เพียงอัตลักษณ์เดียวในส่วนของแบบที่ 2 ถึงแบบที่ 4 นั้นจะมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายเนื่องจากเกมและแพลตฟอร์มแต่ละประเภคนั้นมีบริบทและลักษณะที่แตกต่างกันส่งผลให้อัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์นั้นมีความหลากหลายเพื่อให้เข้ากับบริบทของแพลตฟอร์มและประเภทเกม

ดังนั้นคณะผู้ทำวิจัยสนใจที่จะศึกษาสตรีมเมอร์โดยมีประเด็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์ที่ใช้ในการสตรีมเกมออนไลน์ในแต่ละประเภทว่ามีความสับสนและมีความหลากหลายตามบริบทของประเภทเกมและแพลตฟอร์มที่มีการสตรีมมิ่งอย่างไร โดยนำแนวคิดอัตลักษณ์ เป็นกรอบการศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์กับเกมแต่ละประเภท

สมมติฐานของการวิจัย

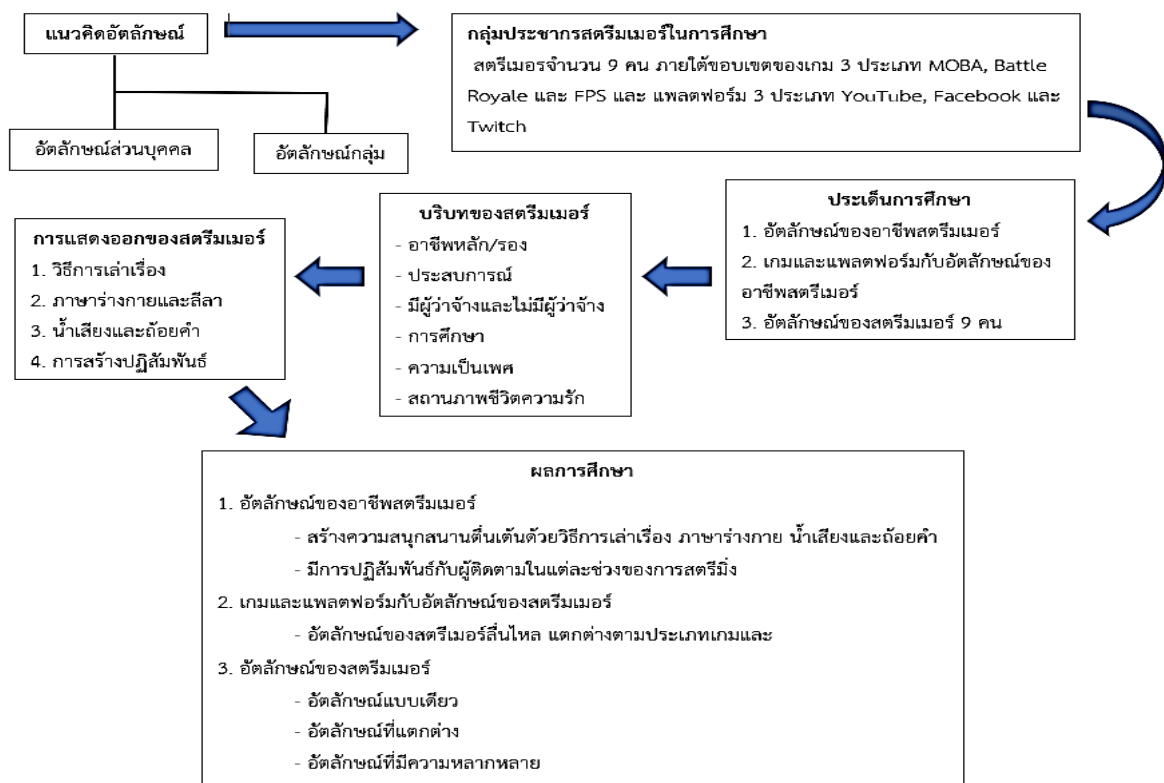
จากการทบทวนแนวคิดอัตลักษณ์หลังสมัยใหม่ที่น่ามาเป็นกรอบการศึกษา สามารถนำมาเป็นสมมติฐานของการวิจัยว่า อัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์มีความสับสน โดยสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของเกมออนไลน์และแพลตฟอร์ม

วิธีดำเนินการวิจัยและขอบเขตของการวิจัย

วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลเจาะลึกด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมกับสตรีมเมอร์ทั้ง 9 คน โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้ 1. พื้นที่ คือ ประเภทเกม 3 ประเภท คือ Battle Royale, MOBA และ FPS และแพลตฟอร์ม 3 แพลตฟอร์มคือ Twitch, YouTube และ Facebook 2. ประชากรตัวอย่าง สตรีมเมอร์มีผู้ติดตาม 1 แสนคนขึ้นไป จำนวน 9 คน อีกทั้งจะต้องเป็นสตรีมเมอร์ที่สตรีมเกม 3 ประเภทอย่างน้อย 1 ประเภท และ 3. ระยะเวลาการศึกษาศึกษาสตรีมเมอร์ในช่วงปี พ.ศ.2559-พ.ศ.2564

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

งานวิจัยเรื่อง สตรีมเมอร์ผู้สร้างความบันเทิงบนโลกของเกมออนไลน์: อัตลักษณ์ที่หลากหลายของสตรีมเมอร์ ได้มีการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ของยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ที่เน้นไปที่การมองภาพของสังคมด้วยกรอบแนวคิดทฤษฎีสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ถูกตั้งคำถามด้วยกลุ่มความคิดใหม่ ซึ่งมีลักษณะเด่นของแนวคิด คือ การตั้งข้อสงสัยกับเหตุผลในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าถึงความจริง การเปลี่ยนแปลงสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษาและผู้ถูกศึกษาด้วยการเข้าถึงความจริงอย่างถ่องแท้ ลักษณะดังกล่าวนี้สร้างผลกระทบต่ออารมณ์มองปัจเจกสภาพในฐานะอัตลักษณ์ (Identity) เป็นอย่างมาก เนื่องจากแนวคิดนี้กลับเห็นว่าแนวคิดปัจเจกสภาพดังกล่าว เป็นเพียงผลกระทบ (Effect) ที่เกิดจากชุดวาทกรรมต่างๆ บทบาทของตัวตนแบบต่างๆ ที่วาทกรรมหยิบยื่นให้อัตลักษณ์นั้นเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ (อภิญา เพ็ญพสุกุล, 2561, น. 43-47) ซึ่งอัตลักษณ์นั้นมีความทับซ้อนกันอยู่ โดยแบ่งประเภทของอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. อัตลักษณ์ส่วนบุคคล 2. อัตลักษณ์กลุ่ม โดยนำแนวคิดนี้มาสร้างกรอบแนวคิดโดยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้วิจัย

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลเจาะลึกด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมกับสตรีมเมอร์ทั้ง 9 คน กับเกม 3 ประเภทคือ Battle Royale, MOBA และ FPS และแพลตฟอร์ม 3 แพลตฟอร์มคือ Twitch, YouTube และ Facebook โดยมีลักษณะอัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์

1. อັตลัษณ์ขงอาชีฟสตรึมเมอรื

อັตลัษณ์ขงการเป็นสตรึมเมอรืเกดขึ้นจกการสตรึมมึงเกมออนไลน์ ซึ่เป็นการแสดงการเล่นเกมเพื่อให้ความบ้นเทึงกับผู้รับชมอย่างหนึ่ง โดยการสร้างควมบ้นเทึงขงสตรึมเมอรืจะเป็นการทำให้เกมออนไลน์ที่ไม่มีเสึงพากย์ ไม่มี การบรรยายเนือหาขงเกมเกดควมน่าสนใจ และสร้างควมสนุกสนานมากขึ้น ทั้งนี้การสตรึมมึงในรูปแบบต่างๆ จะขึ้นอยู่กับวิธีการนำเสนอขงสตรึมเมอรืที่สามารถสร้างสรรคืให้การสตรึมเกมธรรมาคืควมแปลกใหม่ และสร้างควมสนุกสนาน ร่วมกันกับผู้ชมได้มากขึ้นกว่าการรับชมการเล่นเกมแบบปกติโดยไม่มีสตรึมเมอรื นอกจากนี้อັตลัษณ์ขงสตรึมเมอรืยังสัมพันธ์กับการตั้งชื่อและโปรไฟล์ขงสตรึมเมอรื การเปิดเผยตัวตนสู่สาธารณะหรือใช้อวตารเพื่อนำเสนอตัวตนขงตนเองในรูปแบบปกปิดตัวตนที่ท้ให้สตรึมเมอรืควมโดดเด่นและควมแตกต่างจากผู้อื่น

1.1 วิธีการเล่าเรื่องและการบรรยายขณะสตรึมมึง การเล่าเรื่องและการบรรยายเกี่ยวกับเกมเป็นการสร้างควมบ้นเทึงเพื่อทำให้การเล่นเกมขงสตรึมเมอรืควมสนุกสนานมากขึ้น เนื่องจากภายในเกมแต่ละเกมนั้นจะมีเพียงภาพที่สวยงามหรือมีเพียงเสึงที่เป็นองค์ประกอบฉาก เสึงการกระทำขงตัวละคร และเสึงพูดขงตัวละครที่เป็นภาษาอื่นหรือ แปลควมหมายมาจากวัฒนธรรมชาติอื่นเท่านั้น สตรึมเมอรืจึงต้องมีการการเล่าเรื่องและการบรรยาย เพื่อท้ให้ผู้ฟังได้เกดอารมณ์สนุกสนานร่วมกันกับการรับชมการเล่นเกมขงสตรึมเมอรื โดยเกมแต่ละประเภทก็จะมีเนือหาและควมสนุกสนานที่แตกต่างกันออกไป การเล่าเรื่องและการบรรยายควบคู่ไปกับการเล่นเกมจึงทำหน้าที่เชื่อมโยงเรื่องราวให้สอดคล้องกับเกม

วิธีการเล่าเรื่องและการบรรยายขณะสตรึมมึงนั้น สตรึมเมอรืบางคนอาจจะมีอັตลัษณ์ในวิธีการนำเสนอแบบที่เป็นการพากย์เสึงการเล่นเกมขงตัวเองให้ผู้ชมฟังกันแบบสดๆ ลักษณะคล้ายกับการพากย์กีฬาที่ผู้พากย์จะบรรยาย จังหวะต่างๆ ในการแข่งขันกีฬาให้ผู้ชมได้รับฟังสถานการณ์ต่างๆ แต่ว่าการพากย์เสึงการเล่นเกมขงตัวเองให้ผู้ชมฟังนั้นมีความแตกต่างออกไป เนื่องจากสตรึมเมอรืนั้นจะทำหน้าที่ถึง 2 บทบาทในเวลาเดียวกัน ได้แก่ บทบาทผู้เล่นและบทบาทผู้บรรยายสด เพื่อสร้างควมบ้นเทึงให้กับผู้รับชมได้มีอารมณ์ร่วมและเข้าถึงอารมณ์ขงสตรึมเมอรืได้ทันที ทั้งนี้วิธีการเล่าเรื่องและการบรรยายที่เป็นการพากย์การเล่นขงตัวเองหรือการบรรยายให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับเกมขึ้นอยู่กับรูปแบบการนำเสนอขงการสตรึมมึงแต่ละคร้ง

1.2 ภาษาร่างกายและลีลาท่าทาง ในการสร้างลึสันและควมสนุกสนาน การเล่นเกมขงสตรึมเมอรืไม่ว่าจะเป็นการเล่นเกมปกติ หรือเป็นการเล่าเรื่องและบรรยายควบคู่ไปกับการเล่นเกม สตรึมเมอรืจะสร้างควมตื่นเต้นให้ผู้ชมเกดอารมณ์ร่วมผ่านการแสดงออกทางภาษาร่างกาย ซึ่ใช้ลีลาท่าทางในการนำเสนอผ่านการแสดงสีหน้า และอิริยาบถต่างๆ ระหว่างการเล่นเกม ท้ให้ผู้รับชมรับรู้ว้สตรึมเมอรืคนนี้มีลัษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารอย่างไร การแสดงออกผ่านการแสดงสีหน้า ท่าทาง ระหว่างการเล่นเกมจะมีลัษณ์อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับประเภทเกมหรือเกมที่เล่น เนื่องจากเกมแต่ละประเภทนั้นมีความแตกต่างกันในเรื่องขงเนือหาภายในเกมที่จะมีผลในการรับรู้ลึสันขงผู้เล่นอย่างมาก

การแสดงออกด้านลีลาท่าทาง สีหน้า และอิริยาบถต่างๆ ที่ใช้ในการสตรึมเกมจะขึ้นอยู่กับเกมแต่ละประเภทที่มีเนือหาแตกต่างกันนั้น จะท้ให้ควมรับรู้ลึสันที่ก้ล้งเล่นเกมก็จะแตกต่างกันออกไป ซึ่ควมรับรู้ลึสันดังกล่าวจะนำไปสู่การแสดงออกขงสตรึมเมอรืไม่ว่าจะเป็น การแสดงควมรับรู้ลึสันเต้นเร้าใจ ควมรับรู้ลึสันโมโหไม่พอใจ ควมรับรู้ลึสันดีใจ ควมรับรู้ลึสันเบื่อหน่าย และควมรับรู้ลึสันกระตุนฮึกเหิม ซึ่การแสดงออกทางควมรับรู้ลึสันดังกล่าวสามารถแบ่งเป็นประเด็นตามลีลาท่าทาง และสีหน้าขงสตรึมเมอรืได้ดังนี้

1) การแสดงออกด้านลีลาท่าทางขงสตรึมเมอรื การแสดงออกด้านควมรับรู้ลึสันผ่านลีลาท่าทาง และสีหน้าขงสตรึมเมอรืขณะเล่นเกมนั้นมีหลากหลายลัษณ์ ซึ่จะขึ้นอยู่กับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในเกมที่เป็นตัวกระตุน สตรึมเมอรืจะมีการแสดงเมื่อเกดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นในเกม เช่น การทุบโต๊ะหรือทำลายขงเมื่อโมโหหรือสะใจ การเอามือกุมศึรุษะเมื่อ

ตื่นตระหนก การชும்เมื่อตีใจ การสายหัวเมื่อหงุดหงิด การลุกขึ้นเต้นเมื่อตีใจ การเอามือปิดปากเมื่อตื่นเต้น และการเกาศีรษะเมื่อไม่พอใจ เป็นต้น

2) การแสดงออกด้านสีหน้าของสตรีมเมอร์ การแสดงออกด้านความรู้สึกผ่านสีหน้าของสตรีมเมอร์ขณะเล่นเกมนั้นมีหลากหลายลักษณะ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในเกมที่เป็นตัวกระตุ้น สตรีมเมอร์จะมีการแสดงเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นในเกม เช่น การทำควมขมวดแสดงเมื่อโกรธ การมีรอยยิ้มเมื่อตีใจ การทำตาโตเมื่อตกใจ การเบะปากเพื่อเยาะเย้ยฝ่ายตรงข้าม และอ้าปากเมื่อประหลาดใจ เป็นต้น

การแสดงออกด้านสีหน้าท่าทาง และสีหน้าที่ใช้ในการสตรีมเกมจะขึ้นอยู่กับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในเกมที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการแสดงออก เกมประเภท Battle Royale, MOBA และ FPS มีผลต่อการสร้างความตื่นเต้นเร้าใจที่แตกต่างกันออกไป

1.3 น้ำเสียงและถ้อยคำสร้างอารมณ์ความรู้สึกตื่นเต้นเร้าใจ การเล่นเกมของสตรีมเมอร์จะมีการเล่าเรื่องและบรรยายควบคู่ไปกับการเล่นเกม สตรีมเมอร์จะสร้างความตื่นเต้นเพื่อให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมผ่านการใช้น้ำเสียงและถ้อยคำในการสื่อสารความรู้สึกระหว่างการเล่นเกม ทำให้ผู้ที่รับชมรับรู้ว่ามีลักษณะที่ใช้ในการสื่อสารอย่างไร โดยการแสดงออกผ่านน้ำเสียงและถ้อยคำระหว่างการเล่นเกมจะมีลักษณะที่ทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกตื่นเต้นเร้าใจนั้นขึ้นอยู่กับประเภทเกมหรือเกมที่เล่น ซึ่งเนื้อหาของเกมที่ทำให้เกิดความตื่นเต้นเร้าใจในการเล่นนั้นจะมีความแตกต่างกัน อารมณ์ที่ได้จากการรับชมการเล่นเกมก็จะมีแตกต่างกันเช่นเดียวกัน

1) การแสดงออกด้านน้ำเสียงของสตรีมเมอร์ การแสดงออกทางน้ำเสียงของสตรีมเมอร์ขณะเล่นเกมจะเป็นการสื่อสารความรู้สึกที่สามารถสร้างอารมณ์ร่วมให้กับผู้ชมได้จากความหนักเบาของน้ำเสียงที่สตรีมเมอร์พูดออกมา ที่เป็นการแสดงออกมาพร้อมกันกับสีหน้าท่าทาง โดยน้ำเสียงเหล่านี้ของสตรีมเมอร์จะขึ้นอยู่กับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในเกมที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการแสดงออก เช่น การใช้เสียงดังเมื่อเกิดการต่อสู้กัน การใช้เสียงสูงเมื่อเกิดความรู้สึกตีใจ การใช้เสียงไววายเมื่อไม่พอใจหรือโกรธ และการใช้เสียงเฮฮาเมื่อเกิดความตลกขบขันในเกม เป็นต้น

2) การใช้ถ้อยคำของสตรีมเมอร์ การใช้ถ้อยคำของสตรีมเมอร์ขณะเล่นเกมจะเป็นถ่ายทอดความรู้สึกไปยังผู้ชม เพื่อสร้างอารมณ์ร่วมให้เกิดความสนุกสนานเร้าใจจากวิธีการพูด ภาษาที่ใช้ที่เป็นการแสดงออกมาพร้อมกันกับสีหน้าท่าทาง โดยถ้อยคำเหล่านี้ของสตรีมเมอร์จะขึ้นอยู่กับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในเกมที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการแสดงออก เช่น การใช้คำหยาบในช่วงเวลาที่เกิดการต่อสู้ หรือการใช้คำสุภาพทั่วไปในขณะที่เกมยังไม่มีการต่อสู้ เป็นต้น

1.4 การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมเพื่อให้ผู้ชมมีส่วนร่วมและสร้างความสนิทสนมกัน เนื่องจากบทบาทของผู้ชมมีผลต่อความชื่นชอบ ระดับความนิยม และรายได้ของสตรีมเมอร์ ซึ่งวิธีการสนับสนุนให้กับสตรีมเมอร์สามารถทำหลายช่องทางคือ การเป็นผู้สนับสนุนหลักของสตรีมเมอร์ผ่านการบริจาคขณะสตรีม การกดเป็นผู้ติดตามเพื่อเพิ่มระดับความนิยมและสนับสนุนสตรีมเมอร์ รวมถึงสปอนเซอร์จะให้ค่าตอบแทนโดยขึ้นอยู่กับจำนวนผู้สนับสนุนรายเดือน ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสตรีมเมอร์เพื่อสร้างความสนิทสนมกับผู้ชมจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะยิ่งสตรีมเมอร์เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมมากเท่าไร รายได้ก็จากการเป็นสตรีมเมอร์ก็จะมีปริมาณที่สูงขึ้นตามความนิยม

ทั้งนี้การปฏิสัมพันธ์จะเกิดขึ้นในช่วงก่อนเริ่มเกม ในช่วงการหยุดพักระหว่างเกม และช่วงตอนจบเกม วิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์ด้วยการพูดคุยผ่านช่องทางกล่องข้อความที่เป็นการอ่านข้อความที่ผู้ชมส่งมาเพื่อโต้ตอบกับสตรีมเมอร์หรืออีกหนึ่งวิธีคือ การสนับสนุนสตรีมเมอร์โดยการให้รางวัลพร้อมกับแนบข้อความในช่องทางสตรีมมิ่งเพื่อพูดคุยกับสตรีมเมอร์ โดยระดับของการพูดคุย หยอกล้อ เพื่อสร้างความสนุกสนาน ความสุข และเสียงหัวเราะ ขึ้นอยู่กับบริบทของสตรีมเมอร์ที่แตกต่างกัน การพูดคุยสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดความสนิทสนมกับผู้ชมจะทำให้เกิดความชื่นชอบในตัวสตรีมเมอร์และเพิ่มความนิยมให้สตรีมเมอร์มากขึ้น

สตรีมเมอร์นั้นมีการสร้างอัตลักษณ์ทั้งในการเปิดเผยตัวตนและไม่เปิดเผยตัวตน โดยอาจจะมีการแต่งหน้าตามตัวละครในเกมหรือแต่งกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามประเภทเกมที่เล่น ในขณะที่เดียวกันสตรีมเมอร์บางคนก็มีการสร้างอัตลักษณ์แบบไม่เปิดเผยใบหน้า แต่เป็นการสร้างอวตารขึ้นมาใหม่บนโลกออนไลน์ และสตรีมเมอร์แบบไม่เปิดเผยหน้าตา แต่เป็นการใช้รูปการ์ตูนหรือการสวมหน้ากากแทนตัวสตรีมเมอร์เอง ใช้เพียงน้ำเสียงผ่านการสื่อสารและการเล่าเรื่องผ่านเกมไปยังผู้ชม จึงทำให้อัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์มีความแตกต่างจากผู้ให้ความบันเทิงอื่นๆ อย่างอาชีพนักร้องและนักเต้น โดยกลุ่มนักร้องและนักเต้นจะแสดงอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นผ่านการเปิดเผยตัวตน การนำเสนอผ่านร่างกาย เสียงร้อง และลีลาท่าทางการเต้นเป็นหลัก รูปแบบในการให้ความบันเทิงที่กล่าวข้างต้นจึงทำให้อัตลักษณ์มีความแตกต่างจากกลุ่มอาชีพสตรีมเมอร์

2. อัตลักษณ์ของการเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่นไหลตามเกมและแพลตฟอร์ม

สตรีมเมอร์ปัจจุบันส่วนใหญ่ เนื้อหาที่สตรีมเมอร์เลือกสตรีมส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับเกม ทั้งเกมออนไลน์และเกมออฟไลน์ โดยตัวสตรีมเมอร์จะใช้เกมเป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความบันเทิงผ่านการสตรีมบนแพลตฟอร์มต่างๆ ซึ่งเกมในปัจจุบันก็มีหลากหลายประเภทให้เลือกใช้ประกอบการสตรีม ในแต่ละเกมที่เลือกมาใช้ก็มีความแตกต่างกันออกไป ทั้งวิธีการเล่น เนื้อหาวัตถุประสงค์ของเกม เป็นต้น จุดนี้เองจะทำให้ตัวสตรีมเมอร์มีอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยขึ้นอยู่กับประเภทของเกม เช่น สตรีมเมอร์ Xcrossz ที่เมื่อสตรีมเกมประเภท FPS จะมีอัตลักษณ์ที่มีความตั้งใจเล่น ตื่นตัวตลอดเวลา ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม น้ำเสียงและถ้อยคำ เปลี่ยนไปตามจังหวะของเกม เมื่อยิ่งได้จะสกดเป็นคำหยาบ และกลับมาสุภาพตามสถานการณ์ของเกม แต่เมื่อสตรีมเกมประเภท MOBA ตัวสตรีมเมอร์มีความตั้งใจเล่นสูง แต่ดูสุขุมและผ่อนคลายมากกว่าเกมประเภทอื่นๆ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมเพื่อสร้างความบันเทิงบ่อยครั้ง อีกทั้งน้ำเสียง ลีลา ท่าทาง ก็เปลี่ยนไปตามจังหวะของเกมมีสกดคำหยาบเสียงดังโวยวายเมื่อเล่นผิดพลาดหรือเล่นเป็นอย่างตั้งใจ เป็นต้น

1. Battle Royale เป็นเกมประเภทเอาชีวิตรอด โดยต้องแย่งชิงทรัพยากรจากผู้เล่นอื่นๆ และพยายามทำทุกทางให้ตนเองนั้นเหลือรอดเป็นคนสุดท้าย เช่น การยิง การขับรถชน กับผู้เล่นคนอื่นๆ เพื่อตัดผู้เล่นออกไปให้มากที่สุดจนตนเองเหลือรอดเป็นคนสุดท้าย ก็จะเป็นผู้ชนะในเกมรอบนั้นไป ซึ่งเมื่อเกมมีวิธีแบบนี้ ทำให้สตรีมเมอร์ที่เลือกเกมประเภทนี้มาประกอบการสตรีมเพื่อสร้างความบันเทิง ขณะสตรีมจะมีความตั้งใจเล่นสูง ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม เนื่องจาก หากต้องการเป็นผู้ชนะในแต่ละรอบนั้นก็จำเป็นต้องเหลือรอดเป็นคนสุดท้าย ซึ่งจุดนี้จะทำให้สตรีมเมอร์ต้องระมัดระวังจากผู้เล่นคนอื่นๆ ที่พยายามจะเข้ามาฆ่าเพื่อตัดตัวสตรีมเมอร์และให้ตัวเองเป็นผู้รอดชีวิตต่อไป ทำให้สตรีมเมอร์ต้องมีความตั้งใจเล่นสูง และหากมีการปะทะกันเกิดขึ้นระหว่างสตรีมเมอร์กับผู้เล่นท่านอื่นๆ ก็จะสร้างความบันเทิงให้กับผู้ชม เพราะเป็นการชิงไหวพริบ ชิงเหลี่ยมกัน ว่าใครจะรอดและได้ไปต่อ ทำให้เมื่อสตรีมเมอร์สามารถกำจัดผู้เล่นคนอื่นที่กำลังปะทะออกจากเกมไปได้ สตรีมเมอร์จะแสดงออกด้วยการมีท่าทางสะใจ เสียงดัง โวยวาย สบถออกมาเป็นคำหยาบคาย และหากสตรีมเมอร์นั้นสามารถเหลือรอดเป็นคนสุดท้ายในรอบนั้นได้ สตรีมเมอร์ก็จะยิ่งดีใจหรือสะใจมากยิ่งขึ้น น้ำเสียง ท่าทาง ก็จะยิ่งชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. MOBA เป็นเกมที่จะมีผู้เล่นในแต่ละรอบจำนวน 10 คน แบ่งเป็น 2 ทีม ทีมละ 5 คน แต่ละคนสามารถเลือกตัวละครได้ 1 ตัว โดยในแต่ละตัวก็จะมีทักษะความสามารถที่แตกต่างกันออกไป โดยเมื่อเลือกครบทุกคนก็จะเริ่มเล่นโดยการให้ตัวละครแต่ละตัวมาหาจังหวะหรือวางแผนต่อสู้กันเพื่อที่จะชนะไปได้ ซึ่งเป็นเกมที่ต้องใช้ทั้งความสามัคคี ความสามารถในการสื่อสาร เข้ามาช่วยอย่างมาก แต่ด้วยความที่เป็นเกมที่มีหลายชีวิต สามารถเล่นได้ตลอด หรือหากผิดพลาดก็ยังสามารถแก้ตัวได้ หากยังไม่มีการยอมแพ้ ทำให้สตรีมเมอร์ที่ใช้เกมประเภทนี้ประกอบการสตรีม สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมได้ตลอดการสตรีม โดยจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมได้บ่อยครั้งตอนที่ตัวละครของสตรีมเมอร์นั้นตาย ทำให้สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมเพื่อสร้างความบันเทิงได้ เช่น การเล่นมุกตลก เล่นมุกจีบผู้หญิง การเล่นตามใจผู้ชม เป็นต้น ส่วนทางด้าน

ภาษากาย น้ำเสียงและถ้อยคำ ก็จะเปลี่ยนไปตามจังหวะของเกมเช่นเดียวกับเกมประเภท Battle Royale เช่น ท่าทางจะดูผ่อนคลายถ้าชนะในการต่อสู้ในแต่ละครั้ง หรือหากเล่นพลาดก็อาจจะออกอาการหงุดหงิด เสียใจ เป็นต้น

3. FPS เกมประเภทนี้จะมีคล้ายคลึงกันกับเกมประเภท Battle Royale และ MOBA โดยเกมประเภทนี้จะใช้การยิงกันในการหาผู้ชนะ โดยแต่ละรอบจะมีผู้เล่น 10 คน แบ่งเป็นทีมฝั่งละ 5 คน เริ่มเล่นโดยการยิงกันโดยมีแต้มกำหนดไว้ หากทีมไหนสามารถยิงไปถึงแต้มนั้นได้ก่อนก็จะเป็นผู้ชนะ ซึ่งจะเริ่มนับ 1 แต้มเมื่อมีผู้เล่นจากทีมหนึ่งยิงผู้เล่นอีกทีมได้ และเมื่อทีมถูกยิงจนตายครบห้าคนก็จะเริ่มรอบใหม่ เป็นแบบนี้วนไปจนถึงแต้มที่เกมกำหนดไว้ โดยทีมที่สามารถถึงแต้มนั้นได้ก่อน ก็จะเป็นผู้ชนะไป ทำให้สตรีมเมอร์ที่เลือกเกมประเภทนี้มาประกอบการสตรีมก็จะจดจ่อกับการเล่นสูง แต่ก็สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมได้ ไม่เหมือนกับเกมประเภท Battle Royale เพราะมีหลายรอบให้แก้ตัว ทำให้สตรีมเมอร์สามารถสร้างความบันเทิงได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม เช่น ผู้ชมขอให้ข่มอยู่ในจุดแปลก ๆ บนแผนที่ และรอหาจังหวะยิงอย่างเดียว ไม่ต้องขยับตัว ซึ่งเมื่อยิงได้จากวิธีเล่นที่ผู้ชมเสนอมา ก็จะเกิดความสนุกสนาน เป็นต้น

ดังนั้นเกมประเภท Battle Royale กับประเภท FPS จะมีวิธีการเล่นที่คล้ายคลึงกันและมีความแตกต่างกันไม่มาก ทำให้เอกลักษณ์ของสตรีมเมอร์ที่เลือกเล่นเกมนี้มาประกอบการสตรีมมีคล้ายคลึงกัน ทั้งในวิธีการเล่าเรื่อง ภาษาร่างกาย และลีลา น้ำเสียงและถ้อยคำ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม เพราะเกมประเภทนี้จะเป็นเกมที่ต้องตั้งใจเล่นสูง แตกต่างจากเกมประเภท MOBA ที่สตรีมเมอร์เมื่อใช้เกมนี้ประกอบการสตรีมจะมีภาษาร่างกายและลีลาที่ดูข่มและผ่อนคลายมากกว่า และสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมได้บ่อยครั้งมากกว่าเกมประเภท Battle Royale และ FPS

ในปัจจุบันมีแพลตฟอร์มสำหรับสตรีมมิ่งให้เลือกใช้จำนวนมาก ซึ่งแต่ละแพลตฟอร์มก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ฎระเบียบที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้ใช้และตัวสตรีมเมอร์เองก็สามารถเลือกใช้ตามที่ต้องการหรือถนัดได้อย่างอิสระ แต่เมื่อเลือกใช้แล้วผู้ใช้และตัวสตรีมเมอร์ก็ต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของแพลตฟอร์มแต่ละแพลตฟอร์ม ซึ่งหากผู้ใช้และสตรีมเมอร์ไม่ทำตามกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ก็จะได้รับบทลงโทษจากแพลตฟอร์ม เช่น การโดนสั่งให้ลบคลิป การถูกระงับการเผยแพร่ชั่วคราว เป็นต้น ซึ่งในจุดนี้เองจะทำให้เอกลักษณ์ของสตรีมเมอร์บนแพลตฟอร์มเดียวกันมีลักษณะเหมือนกัน ส่วนเอกลักษณ์ของสตรีมเมอร์บนแพลตฟอร์มที่ไม่เหมือนกัน จะแตกต่างกัน อย่างเช่น สตรีมเมอร์ Thanawatlive ที่เลือกใช้ Twitch เพราะมีสตรีมเมอร์ที่ชอบใช้แพลตฟอร์มนี้ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์สตรีมเมอร์ Duckmanzch ที่เลือกใช้แพลตฟอร์ม Twitch เพราะว่ามันเหมาะกับการสตรีม ซึ่งเมื่อใช้สตรีมแล้วจะทำให้มีอิสระในการสตรีม ทำให้สามารถแสดงเอกลักษณ์ของตนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1. Twitch เป็นแพลตฟอร์มที่สตรีมเมอร์ที่มีชื่อเสียงหลายคน ออกมายอมรับว่าเป็นแพลตฟอร์มที่เหมาะสมกับการสตรีมและเหมาะกับสตรีมเมอร์มากที่สุด เนื่องจากกฎและข้อบังคับต่างๆ ของแพลตฟอร์มนั้นให้ความอิสระแก่สตรีมเมอร์ รวมไปถึงเรื่องของรายได้ที่หักเปอร์เซ็นต์น้อยกว่า ทำให้ Twitch เป็นแพลตฟอร์มที่สตรีมเมอร์ส่วนใหญ่เลือกที่จะใช้เพื่อการสตรีม

2. YouTube เป็นแพลตฟอร์มที่มีผู้ใช้จำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับทุกแพลตฟอร์มที่ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมา เพราะด้วยความสะดวกที่เข้าถึงได้ง่าย ไม่จำเป็นต้องมีบัญชีผู้ใช้ก็สามารถที่จะรับชมวิดีโอต่างๆ บนแพลตฟอร์มได้อย่างอิสระ ด้วยเหตุนี้สตรีมเมอร์บางคนจึงเลือกที่จะสตรีมบนแพลตฟอร์มนี้ แต่ก็ต้องระมัดระวังทั้งเรื่องการแสดงออกและเรื่องของลิขสิทธิ์มากเป็นพิเศษ เนื่องจากแพลตฟอร์มนี้เครื่องของลิขสิทธิ์และเนื้อหาของวิดีโอเนื่องจากเป็นแพลตฟอร์มที่มีผู้ใช้ทุกเพศ ทุกวัย

3. Facebook เป็นอีกหนึ่งแพลตฟอร์มที่สตรีมเมอร์หน้าใหม่เลือกใช้อันดับต้นๆ เพราะเป็นแพลตฟอร์มที่คนส่วนใหญ่มีบัญชีผู้ใช้อยู่แล้ว และมีผู้ใช้จำนวนมาก เพียงแค่เริ่มสมัครเพิ่ม กรอกรายละเอียดอีกเพียงเล็กน้อย ก็สามารถเริ่มทำการสตรีมได้ทันที แต่แพลตฟอร์มนี้ก็มีกฎระเบียบหลายข้อที่ไม่ให้อิสระในการสตรีม เช่น เรื่องของเพลงที่นำมาเปิดประกอบการสตรีม ซึ่งอาจจะติดลิขสิทธิ์ เป็นต้น

แพลตฟอร์มนั้นทำให้สตรีมเมอร์มีการปรับตัวไล่ไหลไปตามกฎระเบียบของแพลตฟอร์ม โดยพบว่าแพลตฟอร์มที่เครื่องในเรื่องของลิขสิทธิ์ทั้ง Facebook และ YouTube ทำให้ตัวสตรีมเมอร์ได้มีการปรับตัวให้ระมัดระวังมากขึ้นในเรื่องของเพลงหรือเสียงเอฟเฟคที่นำมาประกอบการสตรีมเพื่อการบรรยายหรือเล่าเรื่อง และในเรื่องของภาษาร่างกายและลีลา น้ำเสียง และถ้อยคำ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ของสตรีมเมอร์นั้นจะเป็นไปตามกฎระเบียบของแพลตฟอร์ม ทำให้บางคำพูด บางเรื่อง บางการกระทำจะไม่สามารถแสดงออกได้ เนื่องจากมีข้อห้ามของทางแพลตฟอร์มที่กำหนดไว้

3. อัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์ที่แตกต่างและหลากหลาย

สตรีมเมอร์คนที่ 1 คือ Bay Riffer มีอัตลักษณ์ที่แตกต่าง เนื่องจากเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่น 2 เกมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งมีบริบทในการสร้างอัตลักษณ์จากการสตรีมเมอร์เป็นอาชีพหลัก และมีระยะเวลาในการเป็นสตรีมเมอร์มากกว่า 10 ปี การสตรีมของ Bay Riffer จึงเป็นการสตรีมเพื่อหารายได้เป็นหลัก ทั้งนี้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง น้ำเสียงถ้อยคำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม มีผลมาจากบริบทการเป็นสตรีมเมอร์ที่ไม่มีผู้ว่าจ้าง จึงทำให้การแสดงออกในการเล่นสามารถพูดหยาดคาย และนำเสนอได้แบบอิสระ การศึกษาที่จบจากสาขาภาษาอังกฤษที่มีการนำเอาความรู้มาปรับใช้สำหรับการแปลภาษาในเนื้อหาของเกมที่เป็นภาษาอังกฤษ รวมถึงความเป็นเพศชาย และสถานภาพชีวิตที่แต่งงานแล้ว ทำให้ลดการใช้คำพูดที่มีเนื้อหารุนแรงออก เนื่องจากคำนึงถึงผลที่จะตามมาในเรื่องเป็นตัวอย่งที่ไมดีแก่เด็กๆ และสังคม

สตรีมเมอร์คนที่ 2 คือ Xcrossz มีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ลื่นไหลไปตามเกม เนื่องจากเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่น 3 เกมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งมีบริบทในการสร้างอัตลักษณ์จากการสตรีมเมอร์เป็นอาชีพหลัก และมีระยะเวลาในการเป็นสตรีมเมอร์มากกว่า 10 ปี การสตรีมของ Xcrossz จึงเป็นการสตรีมเพื่อหารายได้เป็นหลัก ทั้งนี้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง น้ำเสียงถ้อยคำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม มีผลมาจากบริบทการเป็นสตรีมเมอร์ที่มีผู้ว่าจ้าง จึงทำให้การแสดงออกในการเล่นมีการบรรยายการเล่นเกมที่น่าสนใจ ตื่นเต้น ลีลาท่าทางและน้ำเสียงที่เน้นการสร้าง ความสนุกสนาน ถ้อยคำหยาดคายในบางครั้งเพื่อให้ความรู้สึกเป็นกันเองกับผู้ชม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมด้วยความสนิทสนมที่มีผลมาจากจำนวนผู้ติดตามที่สนับสนุนสตรีมเมอร์และรายได้จากต้นสังกัด รวมถึงความเป็นเพศชาย และสถานภาพชีวิตที่โสด ทำให้การปฏิสัมพันธ์กับสตรีมเมอร์มีการหยอกล้อกับเพศตรงข้ามบางครั้ง เพื่อสร้างความสนิทสนมและความเฮฮาให้กับผู้ชมให้ไม่น่าเบื่อจนเกินไป

สตรีมเมอร์คนที่ 3 คือ Doyser มีอัตลักษณ์แบบเดียว เนื่องจากเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่นเกมประเภทเดียว ซึ่งมีบริบทในการสร้างอัตลักษณ์จากการสตรีมเมอร์เป็นอาชีพหลัก และมีระยะเวลาในการเป็นสตรีมเมอร์ถึง 5 ปี การสตรีมของ Doyser จึงเป็นการสตรีมเพื่อหารายได้เป็นหลัก ทั้งนี้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง น้ำเสียงถ้อยคำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม มีผลมาจากบริบทการเป็นสตรีมเมอร์ที่มีผู้ว่าจ้าง จึงทำให้การแสดงออกในการเล่นในด้านน้ำเสียง และถ้อยคำที่มีความสุภาพเรียบร้อยอย่างมาก ไม่มีคำหยาดคายในการสตรีมเกม เน้นไปที่สาระสำคัญในเนื้อหาของเกมเพื่อเป็นการแนะนำและให้ความรู้กับผู้ชม นอกจากบริบทความเป็นเพศชายแล้ว การศึกษาและสถานภาพชีวิตที่นั้นสตรีมเมอร์ไม่มีการเปิดเผยข้อมูล เพราะ Doyser ต้องการรักษาพื้นที่ความเป็นส่วนตัวเอาไว้ เพื่อให้ผู้ชมนั้นได้รับความสนุกสนาน และประโยชน์ในเนื้อหาของเกมของสตรีมเมอร์เป็นหลัก โดยไม่สนว่าสตรีมเมอร์จะมีหน้าตาหรือความเป็นมาอย่างไร

สตรีมเมอร์คนที่ 4 คือ Wanoiz มีอัตลักษณ์แบบเดียว เนื่องจากเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่นเกมประเภทเดียว ซึ่งมีบริบทในการสร้างอัตลักษณ์จากการสตรีมเมอร์เป็นอาชีพรอง และมีอาชีพ นักแข่ง E-sport เป็นหลัก โดยมีระยะเวลาในการเป็นสตรีมเมอร์เพียง 3 ปี การสตรีมของ Wanoiz จึงเป็นการสตรีมเพื่อเพื่อหารายได้เสริมหลังจากช่วงพักการแข่งขัน ทั้งนี้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง น้ำเสียงถ้อยคำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม มีผลมาจากบริบทการเป็นสตรีมเมอร์ที่ไม่มีผู้ว่าจ้าง จึงทำให้การแสดงออกในการเล่นสามารถทำได้อย่างอิสระ การเล่นเกมของ Wanoiz จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเล่น เนื่องจากเป็นนักแข่งเกม ประกอบกับแนะนำวิธีการเล่นที่เป็นประโยชน์ให้กับผู้ชม รวมถึง

ความเป็นเพศชาย และสถานภาพชีวิตที่โสดที่ทำให้การปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมมีการสร้างความสนิทสนม และมีการใช้คำหยาบคายกับผู้ชมเพศชาย แต่ใช้คำพูดสุภาพกับผู้ชมเพศหญิงระหว่างสตรีมเกม

สตรีมเมอร์คนที่ 5 คือ THE PED มีอัตลักษณ์แบบเดียว เนื่องจากเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่นเกมประเภทเดียว ซึ่งมีบริบทในการสร้างอัตลักษณ์จากการสตรีมเมอร์เป็นอาชีพหลัก โดยมีระยะเวลาในการเป็นสตรีมเมอร์ถึง 5 ปี การสตรีมของ THE PED จึงเป็นการสตรีมเพื่อหารายได้เป็นหลัก ทั้งนี้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง น้ำเสียงถ้อยคำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม มีผลมาจากบริบทการเป็นสตรีมเมอร์ที่มีผู้ว่างจ้าง จึงทำให้การแสดงออกในการเล่นเกมนมีการใช้ ลีลาท่าทาง น้ำเสียง และถ้อยคำที่สุภาพเรียบร้อย ประกอบกับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมโดยการถาม-ตอบ หยอตมุกตลกขบขัน อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากจะมีผลต่อผู้ติดตามและรายได้ที่ได้รับจากต้นสังกัด รวมถึงความเป็นเพศชาย และสถานภาพชีวิตที่โสดที่ทำให้ มีการนำเสนอความเป็นผู้ชายที่น่ารัก อบอุ่น การปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมมีการสร้างความสนิทสนม มีการใช้คำพูด หยอกล้อแบบสองแง่สองง่ามเล็กน้อยเพื่อความสนุกสนาน และการหยอตมุกจีบสาวกับผู้ชมเพศหญิงระหว่างสตรีมเกมอยู่ บ่อยๆ

สตรีมเมอร์คนที่ 6 คือ Jacobjubjub มีอัตลักษณ์ที่แตกต่าง เนื่องจากเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่น 2 เกมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งมีบริบทในการสร้างอัตลักษณ์จากการสตรีมเมอร์เป็นอาชีพรอง และมีอาชีพ นักแข่ง E-sport เป็นหลัก และมีระยะเวลาในการเป็นสตรีมเมอร์เพียง 2 ปี การสตรีมของ Jacobjubjub จึงเป็นการสตรีมเพื่อหารายได้เสริม หลังจากช่วงพัก การแข่งขัน หรือใช้โอกาสในการสตรีมเพื่อเป็นการซ้อมฝีมือ ทั้งนี้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง น้ำเสียง ถ้อยคำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม มีผลมาจากบริบทการเป็นสตรีมเมอร์ที่มีผู้ว่างจ้างเป็นสังกัดเกี่ยวกับการแข่งขันเกม E-sport ที่ไม่ได้เน้นการสร้างความเป็นกันเองเหมือนสังกัดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการสตรีมเกม จึงทำให้การแสดงออกในด้านวิธีการ เล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง และน้ำเสียงถ้อยคำ มีความโดดเด่นน้อย จะเน้นไปที่การเล่นเกมนแสดงทักษะให้ผู้ชมดูเป็นหลัก รวมถึง ความเป็นเพศชาย และสถานภาพชีวิตที่มีผลที่สตรีมเมอร์ใช้หน้าตาที่หล่อในการสตรีม มีผลเรื่องจำนวนผู้รับชมและผู้ติดตาม ของสตรีมเมอร์

สตรีมเมอร์คนที่ 7 คือ Duckmanzch มีอัตลักษณ์ที่แตกต่าง เนื่องจากเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่น 2 เกมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งมีบริบทในการสร้างอัตลักษณ์จากการสตรีมเมอร์เป็นอาชีพรอง และมีอาชีพ นักแข่ง E-sport เป็นหลัก และมีระยะเวลาในการเป็นสตรีมเมอร์เพียง 3 ปี การสตรีมของ Duckmanzch จึงเป็นการสตรีมเพื่อหารายได้เสริม หลังจาก ช่วงพักการแข่งขัน หรือใช้โอกาสในการสตรีมเพื่อเป็นการซ้อมฝีมือ ทั้งนี้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง น้ำเสียงถ้อยคำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม มีผลมาจากบริบทการเป็นสตรีมเมอร์ที่มีผู้ว่างจ้างเป็นสังกัดเกี่ยวกับการแข่งขัน เกม E-sport ที่ไม่ได้เน้นการสร้างความเป็นกันเองเหมือนสังกัดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการสตรีมเกม จึงทำให้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง และน้ำเสียงถ้อยคำ มีความโดดเด่นอยู่บ้างในเรื่องความตลก เฮฮา ของสตรีมเมอร์ แต่ส่วนใหญ่จะ เน้นไปที่การเล่นเกมนแสดงทักษะให้ผู้ชมดูเป็นหลัก รวมถึงความเป็นเพศชาย และสถานภาพชีวิตที่มีผลในเรื่องน้ำเสียง ถ้อยคำ โดยช่วงที่มีปฏิสัมพันธ์จะพูดจาไพเราะ สุภาพ แต่เมื่อเวลาต่อสู้อหรือเอาชนะคู่แข่งได้ก็จะมีการแหกปากโววาย มีการ ใช้ถ้อยคำรุนแรงตามอารมณ์ของเกม

สตรีมเมอร์คนที่ 8 คือ Jorjoy มีอัตลักษณ์ที่แตกต่าง เนื่องจากเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่นเกม 2 เกมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งมีบริบทในการสร้างอัตลักษณ์จากการสตรีมเมอร์เป็นอาชีพหลัก โดยมีระยะเวลาในการเป็นสตรีมเมอร์ 4 ปี การสตรีม ของ Jorjoy จึงเป็นการสตรีมเพื่อหารายได้เป็นหลัก ทั้งนี้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง น้ำเสียงถ้อยคำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม มีผลมาจากบริบทการเป็นสตรีมเมอร์ที่มีผู้ว่างจ้าง จึงทำให้การแสดงออกในการเล่นเกมนมีการใช้ ลีลาท่าทางที่ตื่นตัว และสร้างความสนุกสนานอยู่ตลอดเวลา น้ำเสียง และถ้อยคำที่น่ารัก สุภาพ ควบคู่กับคำหยาบคาย เพื่อสร้างความสนิทสนม ประกอบกับการมีปฏิสัมพันธ์โดยการพูดคุยกับผู้ชมตลอดเวลา เนื่องจากจะมีผลต่อผู้ติดตามและ

รายได้ที่ได้รับจากต้นสังกัด รวมถึงความเป็นเพศหญิง และสถานภาพชีวิตที่รักที่มีแฟนแล้วที่ทำให้มีการแสดงออกในเรื่องของความอ่อนหวานที่มีในเพศหญิง และในบางครั้งมีการนำท้าวหาญ และสิ่งที่แสดงถึงพลังของเพศชายมาประกอบการสตรีม ในด้านการปฏิสัมพันธ์จะเป็นการพูดคุยที่หลีกเลี่ยงคำถามสองแง่สองง่ามจากผู้ชมเพศชาย

สตรีมเมอร์คนที่ 9 คือ Thanawatlive มีอัตลักษณ์ที่แตกต่าง เนื่องจากเป็นสตรีมเมอร์ที่เล่น 2 เกมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งมีบริบทในการสร้างอัตลักษณ์จากการสตรีมเมอร์เป็นอาชีพรื่อง และมีอาชีพ นักแข่ง E-sport เป็นหลัก และมีระยะเวลาในการเป็นสตรีมเมอร์เพียง 3 ปี การสตรีมของ Thanawatlive จึงเป็นการสตรีมเพื่อหารายได้เสริม หลังจากช่วงพักการแข่งขัน หรือใช้โอกาสในการสตรีมเพื่อเป็นการซ้อมฝีมือ ทั้งนี้การแสดงออกในด้าน วิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง น้ำเสียง ถ้อยคำ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม มีผลมาจากบริบทการเป็นสตรีมเมอร์ที่มีผู้วางจ้างเป็นสังกัดเกี่ยวกับการแข่งขันเกม E-sport ที่ไม่ได้เน้นการสร้างความเป็นกันเองเหมือนสังกัดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการสตรีมมิ่งเกม จึงทำให้การแสดงออกในด้านวิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทาง และน้ำเสียงถ้อยคำ ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การเล่นเกมที่ทักษะให้ผู้ชมดูเป็นหลัก และมีความตั้งใจเล่นสูง รวมถึงความเป็นเพศชาย และสถานภาพชีวิตที่รักที่มีผลในเรื่องน้ำเสียง ถ้อยคำ โดยเวลาต่อสู้อหรือเอาชนะคู่แข่งได้ก็จะมี การแหกปากไว้วาย มีการใช้ถ้อยคำรุนแรงตามอารมณ์ของเกม

สรุปผลการวิจัย

สำหรับอัตลักษณ์ของอาชีพสตรีมเมอร์มีลักษณะสำคัญในการสร้างความโดดเด่น สร้างความสนุกสนาน ตื่นเต้น ร่วมกันไปกับผู้ชม จนทำให้เกิดการเล่นเกมที่มีความสนใจ มีความแปลกใหม่และน่าติดตาม อีกทั้งยังเป็นการดึงดูดผู้ที่รับชมให้เกิดความบันเทิงผ่านการรับชมเกมที่สตรีมเมอร์นำเสนอ ซึ่งการนำเสนอมีทั้งแบบเปิดเผยตัวตนให้เห็นใบหน้า และแบบไม่เปิดเผยตัวตนที่ใช้อวตาร หรือรูปการ์ตูนแทนการเปิดเผยให้เห็นใบหน้า โดยมีการแสดงออกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ 4 อย่าง คือ 1. การเล่าเรื่องและบรรยายเกี่ยวกับเกมขณะกำลังสตรีม 2. การใช้ภาษาร่างกาย ท่าทางลีลา 3. น้ำเสียงและถ้อยคำประกอบในการสตรีมเพื่อสร้างความตื่นเต้น และ 4. การมีปฏิสัมพันธ์ พูดคุย ได้ตอบกับผู้ชมในช่วงก่อนเริ่มเกม ช่วงเกมกำลังพัก และตอนจบเกม

อัตลักษณ์ที่สตรีมเมอร์แสดงออกมานั้นถูกกำหนดโดยเกมและแพลตฟอร์ม สตรีมเมอร์แต่ละคนจะมีเนื้อหาของเกมแต่ละประเภทเป็นตัวกำหนดในการสร้างความสนุกสนานและความบันเทิงที่แตกต่างกันออกไป เกม Battle Royale, เกม MOBA และเกม FPS จะกำหนดให้วิธีการเล่าเรื่องและการบรรยายเกี่ยวกับเกม ภาษาร่างกายและลีลาท่าทาง ตลอดจนน้ำเสียงและถ้อยคำของสตรีมเมอร์มีความสนุกสนาน และความตื่นเต้นเร้าใจในการต่อสู้เพื่อชัยชนะที่แตกต่างกัน รวมถึงแพลตฟอร์ม Twitch, YouTube และ Facebook ที่มีผลในการกำหนดการปฏิสัมพันธ์ของสตรีมเมอร์กับผู้ชม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับกฎระเบียบและข้อบังคับของแพลตฟอร์มที่อนุญาตให้สตรีมเมอร์พูดคุยด้วยถ้อยคำที่หยาบคายหรือแสดงออกได้ในระดับใด และเนื้อหาในการปฏิสัมพันธ์จะเป็นไปตามข้อกำหนดของแพลตฟอร์ม ส่งผลให้สตรีมเมอร์ที่เล่นเกมประเภทต่างๆ และสตรีมเมอร์ที่ใช้แพลตฟอร์มต่างๆ เป็นพื้นที่ในการสตรีมมีการประกอบสร้างอัตลักษณ์ที่มีความแตกต่างหลากหลาย และสามารถมีความสลับไหลในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองไปตามเนื้อหาของเกมแต่ละเกม

สตรีมเมอร์แต่ละคนนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามเกมแต่ละประเภทที่ตนเองเล่น เนื่องจากเนื้อหา ความสนุกสนาน และองค์ประกอบต่างๆ ภายในเกมนั้นสามารถสร้างความสนุกสนานได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งพบว่าอัตลักษณ์ของอาชีพสตรีมเมอร์จำนวน 9 คน มีลักษณะอัตลักษณ์ 3 แบบ คือ 1. อัตลักษณ์แบบเดี่ยว คือ สตรีมเมอร์ที่เล่นเกมประเภทเดียว โดยเกมนั้นกำหนดให้สตรีมเมอร์แสดงออกแบบเดียว ไม่มีความเปลี่ยนแปลงในการเล่น และส่วนใหญ่เป็นทำอาชีพหลักเป็นนักแข่ง E-Sport จึงเล่นเกมเพียงประเภทเดียว มีจำนวน 3 คน 2. อัตลักษณ์ที่แตกต่าง คือ สตรีมเมอร์ที่เล่นเกม 2 ประเภท ทำให้มีวิธีการแสดงออกที่แตกต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหาของเกม ทำให้มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละประเภทของ

เกม มีจำนวน 5 คน 3. อัดลักษณะที่หลากหลาย คือ สตรีมเมอร์ที่เล่นเกมทั้ง 3 ประเภท ทำให้มีวิธีการแสดงออกที่หลากหลาย มีการเปลี่ยนแปลงและลื่นไหลไปตามเนื้อหาของเกมแต่ละประเภท โดยจะพบในสตรีมเมอร์ที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี และมีอาชีพหลักเป็นสตรีมเมอร์ จึงรู้วิธีที่จะสร้างความบันเทิงที่หลากหลาย มีจำนวน 1 คน

ลักษณะอัดลักษณะดังกล่าวของสตรีมเมอร์จะขึ้นอยู่กับบริบท คือ (1) อาชีพหลัก หรืออาชีพรองที่ทำให้ช่องทางและช่วงเวลาของสตรีมเมอร์มีความแตกต่างกัน สตรีมเมอร์อาชีพหลักนั้นจะมีช่องทางในการเผยแพร่การสตรีมที่หลากหลาย ช่องทาง มีช่วงเวลาในการสตรีมเมอร์ที่มีความถี่ต่อสัปดาห์ และจำนวนชั่วโมงในการสตรีมที่มากกว่า (2) ประสบการณ์ที่ทำให้การเล่าเรื่องและบรรยายเกี่ยวกับการเล่นเกมเพื่อสร้างความสนุกสนานมีความโดดเด่นในวิธีการเล่าเรื่อง ลีลาท่าทางของสตรีมเมอร์นั้นก็จะมีการเปลี่ยนแปลงและลื่นไหลไปตามเกม (3) การมีผู้ว่าจ้างหรือไม่มีผู้ว่าจ้างที่จะมีเรื่องราวได้ ตลอดจนขอบเขตกติกา และข้อบังคับเป็นตัวกำหนดเพิ่มขึ้น ทำให้สตรีมเมอร์เปรียบเสมือนแรงงานผลิตความบันเทิงภายใต้อำนาจของนายทุน (4) การศึกษาที่ทำให้สร้างความบันเทิงในการเล่นเกมนั้นมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ โดยมีการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ประกอบการสตรีมเกม และ (5) ความเป็นเพศและสถานภาพชีวิตความรักที่นำความเป็นเพศชายและเพศหญิงมาประกอบสร้างให้เกิดความน่าสนใจ รวมถึงทัศนคติเกี่ยวกับเนื้อหาในการสตรีมเกมที่เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นไปตามสถานภาพชีวิตความรัก โดยบริบทที่กล่าวข้างต้นเข้ามามีส่วนในการสร้างอัดลักษณะของสตรีมเมอร์ ทำให้การสร้างอัดลักษณะในการเล่นเกมนั้นของสตรีมเมอร์ทั้ง 9 คนนั้นมีอัดลักษณะในมุมมองที่แตกต่างกัน มีการแสดงออกที่มีความโดดเด่นด้านความสนุกสนาน และมีลักษณะเฉพาะที่เป็นของตนเอง อีกทั้งมีความลื่นไหลในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองขณะเล่นเกม เพื่อเป็นจุดเด่นที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับคำตอบแทนจากผู้ว่าจ้างและรายได้จากการสนับสนุนของผู้ติดตาม

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสถานภาพของสตรีมเมอร์

ชื่อสตรีมเมอร์	อาชีพ	ระยะเวลา	นักแข่ง E-sport	ผู้ว่าจ้าง	การศึกษา	เพศ	สถานภาพชีวิตรัก
1. Bay Riffer	หลัก	> 10 ปี	ไม่เป็น	ไม่มี	จบการศึกษา	ชาย	แต่งงานแล้ว
2. Xcrossz	หลัก	> 10 ปี	เป็น	มี	ไม่จบการศึกษา	ชาย	โสด
3. Doyser	หลัก	5 ปี	ไม่เป็น	มี	ไม่เปิดเผย	ชาย	ไม่เปิดเผย
4. Wanoiz	รอง	3 ปี	เป็น	ไม่มี	กำลังศึกษา	ชาย	โสด
5. THE PED	หลัก	5 ปี	ไม่เป็น	มี	จบการศึกษา	ชาย	โสด
6. Jacobjubjub	รอง	2 ปี	เป็น	มี	ไม่จบการศึกษา	ชาย	โสด
7. Duckmanzch	รอง	3 ปี	เป็น	มี	จบการศึกษา	ชาย	โสด
8. Jorjoy	หลัก	4 ปี	ไม่เป็น	มี	จบการศึกษา	หญิง	มีแฟนแล้ว
9. Thanawatlive	รอง	3 ปี	เป็น	มี	ไม่จบการศึกษา	ชาย	มีแฟนแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง สตรีมเมอร์ผู้สร้างความบันเทิงบนโลกของเกมออนไลน์: อัดลักษณะที่หลากหลายของสตรีมเมอร์ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

อาชีพสตรีมเมอร์ เป็นอาชีพที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยมีทั้งการเป็นสตรีมเมอร์แบบมีผู้ว่าจ้างโดยการทำสัญญากับแพลตฟอร์ม และการเป็นสตรีมเมอร์ธรรมดาแบบไม่มีผู้ว่าจ้าง โดยสตรีมเมอร์เหล่านี้ได้ผลิตผลงานการสตรีมเกมของตนออกมาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ที่ชื่นชอบการรับชมการสตรีมเกมออนไลน์ ดังนั้นอาชีพสตรีมเมอร์จึงเป็นแรงงาน

ประเภทฟรีแลนซ์ แต่ไม่ได้มีอิสระ สตรีมเมอร์ถูกควบคุมจากนายทุน เกม แพลตฟอร์ม และผู้ชม ซึ่งเป็นบริบทสำคัญของ การประกอบอาชีพในสังคมออนไลน์ สตรีมเมอร์ใช้แรงงานของตนในการผลิตสร้าง ภาพและเสียงออกมาเพื่อใช้ในการสตรีม เกมออนไลน์ผ่านปัจจัยที่ตนถือครองอยู่อย่าง อุปกรณ์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์นอกจากนี้ยังเกิดกระบวนการใช้แรงงานของ ผู้ชม ที่ผู้ชมจะการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านการส่งข้อความเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับสตรีมเมอร์ หรือกับผู้ชมด้วยกันเอง ผ่านปัจจัยที่ตนถือครองอยู่อย่างอุปกรณ์และโปรแกรมที่ตนมี โดยทั้งการถ่ายทอดสดการสตรีมเกมออนไลน์ของสตรีมเมอร์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้ชมล้วนเกิดขึ้นบนพื้นที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของนายทุน อย่างแพลตฟอร์ม Twitch TV แต่มีแค่ สตรีมเมอร์ที่ทำสัญญากับแพลตฟอร์มเท่านั้นที่ได้รับค่าแรง ในขณะที่ผู้ชมและสตรีมเมอร์ธรรมดาไม่ได้รับค่าแรงเพียงเพราะ แค่อุปกรณ์ธรรมดาไม่ได้ทำสัญญา จึงไม่ถูกนับว่าเป็นแรงงาน ทั้งๆ ที่พวกเขาที่ออกแรงในการผลิตสื่อลงบนแพลตฟอร์ม เช่นกัน แต่ในบางครั้งสตรีมเมอร์ธรรมดาเหล่านี้ก็ไม่ได้ตระหนักว่าตนถูกเอาเปรียบ เพราะมองว่าการผลิตสื่อของตนเป็นเพียง ความชอบหรืองานอดิเรก ไม่ได้ทำเพื่อหารายได้หรือทำเพื่อใคร ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ระหว่างนายทุนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ กับแรงงานที่เป็นแค่ผู้ใช้งาน ที่ทำให้พื้นที่แห่งนี้ไม่ใช่พื้นที่เพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเป็น พื้นที่ที่สร้างดอกผลให้กับนายทุน และส่งผลให้กระบวนการใช้แรงงานเกิดความเปลี่ยนแปลง โดยไปทำให้กรอบคิดว่าด้วย แรงงานที่ถูกใช้ เพื่อพิจารณาว่าใครเป็นหรือไม่เป็นแรงงานเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน แรงงานไม่ใช่สิ่งที่ถูกโยกย้ายอยู่กับการได้ หรือ ไม่ได้รับค่าแรงอีกต่อไป แต่แรงงานเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของผู้คนที่อยู่บนโครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียม เป็น ความสัมพันธ์ของผู้คนที่กำลัง ใช้แรงงานเพื่อผลิตสร้างสิ่งต่างๆ ให้แก่นายทุน ทำให้ทั้งสตรีมเมอร์ธรรมดาและผู้ชมต่างก็เป็น ตัวอย่างของแรงงานที่ไม่ได้รับค่าจ้างแต่กำลังใช้แรงงานของตนผลิตสิ่งต่างๆ เพื่อให้ทุนดำรงอยู่ต่อไปได้ (รวีพล สีมิ่งสวัสดิ์, 2564, น. 84-117)

นอกจากนี้อาชีพสตรีมเมอร์ยังถูกอำนาจของเกมและแพลตฟอร์มกำหนด ไม่ได้มีความอิสระทั้งหมด ดังเห็นได้จาก การที่สตรีมเมอร์ต้องคอยปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนไปตามเกมและคอยปฏิบัติตามกฎของแพลตฟอร์มที่ตนเลือกใช้ รวมไปถึง อำนาจของผู้ชมก็มีส่วนในการเป็นตัวกำหนดสตรีมเมอร์ ทำให้สตรีมเมอร์ต้องคอยมีการปฏิสัมพันธ์ สร้างความสนิทสนม และเป็นกันเอง รวมไปถึงการเอาใจผู้ชม เนื่องจากหวังรายได้จากการสนับสนุนของผู้ชม

สำหรับแนวคิดการศึกษาพบว่า แนวคิดอัตลักษณ์ยุคหลังสมัยใหม่ เสนอว่ากระบวนการสร้างและนำเสนอความหมาย ของตัวตน ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา สามารถนำมาใช้วิเคราะห์อัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์ใน งานวิจัยชิ้นนี้ได้เนื่องจากอัตลักษณ์ของสตรีมเมอร์นั้นไม่ตายตัว มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยอัตลักษณ์และพฤติกรรม ที่สตรีมเมอร์แสดงออกมานั้นถูกกำหนดโดยเกมและแพลตฟอร์ม ส่งผลให้อัตลักษณ์ที่สตรีมเมอร์แสดงออกมานั้นสั่นไหวไปตาม รูปแบบของเกมและแพลตฟอร์ม โดยการประกอบสร้างอัตลักษณ์จะขึ้นอยู่กับบริบทที่แตกต่างกันตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น การศึกษาจำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นบริบททางสังคมในการศึกษา และอัตลักษณ์ในบริบทปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีและโลกเสมือนจริงได้มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างกับสังคมในแต่ละช่วงเวลา

นอกจากนี้ความเป็นเพศกับเกมออนไลน์ พบว่าความเป็นเพศที่สังคมประกอบสร้างเป็นส่วนหนึ่งที่เข้ามากำหนด อัตลักษณ์ ดังนั้นสังคมจึงกำหนดว่าความเป็นเพศไหนมีเวลาว่างและมีโอกาสได้เล่นเกม ซึ่งนำไปสู่ประสบการณ์ ความรู้ และ อาชีพที่แตกต่างกัน ความเป็นเพศก็มีส่วนในการเข้ามากำหนดอัตลักษณ์ ดังนั้นเกมออนไลน์จึงเป็นพื้นที่ของเพศชายที่เน้น การแข่งขัน ต่อสู้มากกว่าเพศหญิง แต่ในปัจจุบันความเท่าเทียมทางเพศมีเพิ่มมากขึ้นจึงทำให้เพศหญิงสามารถมีอาชีพเป็น สตรีมเมอร์มากขึ้นตาม อย่างไรก็ตามเกมออนไลน์ก็ยังคงมีความเป็นเพศแฝงอยู่ โดยสตรีมเมอร์เพศชายจะสตรีมเกมในรูปแบบที่ให้ความบันเทิงในด้านการเล่นเกมที่จริงจังและเข้มข้น มีการแสดงออกที่แข็งกร้าวในการทู่โตะและมีการใช้น้ำเสียงที่ดูดุดันใน การแหกปากโวยวายขณะเล่นเกม ในส่วนของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมก็จะเป็นการพูดคุย โต้ตอบด้วยความสนุกสนาน อาจจะมี การหยอตมูกีบสาวในกรณีที่ผู้ชมเป็นเพศหญิงควบคู่ไปกับการให้คำแนะนำเกี่ยวกับเกมเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่สตรีมเมอร์

เพศหญิง จะสตรีมเกมในรูปแบบที่ให้ความบันเทิงในด้านการเล่นเกมที่ไม่ได้จริงจังและเข้มข้น จะเน้นเป็นการสตรีมเพื่อความผ่อนคลายและสนุกสนาน น้ำเสียงของสตรีมเมอร์เพศหญิงจะมีความนุ่มนวลและอ่อนหวานเป็นส่วนใหญ่ แต่ถึงอย่างนั้นก็ได้มีการแสดงออกที่แข็งกร้าวหรือใช้น้ำเสียงดุเดือดแบบสตรีมเมอร์เพศชาย ในส่วนของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมก็จะเป็นการพูดคุยท่าทีสุภาพ การโต้ตอบกับผู้ชมส่วนใหญ่จะเป็นการโต้ตอบกับแฟนคลับเพศชาย และจากการที่สตรีมเมอร์เพศชายเมื่อเล่นเกมเป็นตัวละครผู้หญิงภายในเกมจะมีการตัดเสียงให้เล็กและแหลมเหมือนผู้หญิง หรือเวลาที่ชนะการแข่งขันแล้วสตรีมเมอร์เพศชายแสดงความดีใจด้วยการกรี๊ด ก็จะมีการใช้ความเป็นเพศหญิงเข้ามาเกี่ยวข้องของนั่นเอง ความเป็นเพศดังกล่าวเป็นบริบททางสังคมที่สำคัญต่อโลกของเกมออนไลน์ ยังอยู่ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่ที่มีเพียงความเป็นหญิงความเป็นชายหรือรักต่างเพศเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการศึกษาต้องนำกรอบแนวคิดความเป็นเพศมาทำการศึกษาวิเคราะห์ และต้องคำนึงว่าความเป็นเพศเป็นสิ่งที่สังคมประกอบสร้างขึ้นมา จึงมีความแตกต่างกันบริบทของสังคมและแต่ละยุคสมัย ดังเห็นได้จากความเป็นเพศที่มีโอกาสในการเป็นสตรีมเมอร์ที่แตกต่างกันออกไป และการแสดงออกในการสตรีมมิ่ง อย่างเช่น น้ำเสียง การแสดงท่าทาง ภาษา และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศในการสตรีมมิ่งกับผู้ชม

รายการอ้างอิง

- กิตติชัย ตั้งไวบูลย์ และสุจิตร์ คุ่มสมัย. (2553). พฤติกรรมการเล่นเกมออนไลน์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ม.ป.พ. ดิฐพงศ์ ประเสริฐไพฑูรย์. (2558). การสื่อสารกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์กลุ่มวัฒนธรรมย่อยของนักเต้น Cover Dance. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นฤพนธ์ ต้วงวิเศษ. (2562). การศึกษาวัฒนธรรมในโลกไซเบอร์-ดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- พูลศักดิ์ อุดมโภชน และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2557). การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของวัยรุ่นชายผ่านพฤติกรรมการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ไทย. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 7(1), 379-394.
- ภัทร์ธีรา คำนิล. (2561). อัตลักษณ์และการเล่าเรื่องเพื่อสร้างกระแสนิยมของวง BLACKPINK ผ่านสื่อออนไลน์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รวีพล ลีมีงส์สวัสดิ์. (2564). สังคมวิทยา ใน วสันต์ ปัญญาแก้ว (บก.), คน/งาน พนัน/เกม มานุษยวิทยา Cyborg. (น. 65-117). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โรงเรียนราชโบริกานุเคราะห์ จังหวัดราชบุรี. สืบค้นจาก <http://www.sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/16001>
- วราเทพ ศรีประเทศ. (2562). วัฒนธรรมแฟนกับสตรีมเมอร์ กรณีศึกษาเด็กทอย กลุ่มแฟนคลับสตรีมเมอร์ทอยเซอร์. สืบค้นจาก <http://www.sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/15280>
- อภิัญญา เฟื่องฟูสกุล. (2561). อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรถพล หมั่นเจริญ. (2560). อัตลักษณ์วงดนตรีอิสระ: กรณีศึกษวงดนตรีอิสระในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- BabeElena. (2561). รู้จักกับ First Person และ First Person Shooter แบบเข้าใจง่ายๆ. สืบค้นจาก <https://www.gamingdose.com/feature/wip-รู้จักกับคำว่า-first-person-perspective-และ-first-person-s/>
- DARK_LIBRARIAN. (2561). The Creator: รู้จักกับ JorJoy อดีตผู้ตรวจสอบภายในสู่การเป็นสตรีมเมอร์. สืบค้นจาก <https://www.online-station.net/pc-console-game/249075/>
- DARK_LIBRARIAN. (2562). The Creator: ขึ้นคอน(เคอเรอร์) กับ THE PED สตรีมเมอร์ผู้มีคุณแม่ช่วยซัพพอร์ต. สืบค้นจาก <https://www.online-station.net/mobile-game/249615/>

- GamingDose. (2562). วิวัฒนาการเกม MOBA จากเกมส่วนเสริมสู่ตำนานเกมทำเงินหลักล้าน. สืบค้นจาก <https://today.line.me/th/v2/article/39gGVW>
- GreenEzqelusia. (2563). PUBG MOBILE Duo กับแฟนใครแบกใครกันแน่...?. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=zXbKlwnBDds>
- JaeDY. (2564). RoV: Bacon Time ประกาศดึง Wanoiz เข้าสังกัด. สืบค้นจาก <https://www.4gamers.co.th/news/detail/5563/rov-wanoiz-bacon-time-evos-esports-streamer-influencer>
- JaeDY. (2564). RoV: Doyser ประกาศชัดเจนปีนี้จะเน้นทำคอนเทนต์เกี่ยวกับ LoL: Wild Rift เป็นหลัก. สืบค้นจาก <https://www.4gamers.co.th/news/detail/3967/rov-doyser-go-league-of-legends-wild-rift>
- JaeDY. (2564). EVOS Esports แกล้งแยกทาง Wanoiz. สืบค้นจาก <https://www.4gamers.co.th/news/detail/5217/rov-wanoiz-evos-sports-evos-th-out-of-contract-go-to-streamers-youtuber-full-time>
- JAI RAW ใจร้าย. (2563). ใจร้ายกลับมาพากย์อีกครั้ง !! - RoV. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=qBPQlpbKdZc>
- JorJoy. (2563). ล่าทำฟีอิกวัน. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com%2FJorJoyChannel%2Fvideos>
- Krungsri Plearn Plearn. (2564). รู้จัก Twitch แพลตฟอร์มสตรีมมิ่งแห่งยุคเกมออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/twitch-สตรีมมิ่ง-ยุคเกมออนไลน์>
- modify. (2562). เกมแนว FPS คืออะไร (First Person Shooter). สืบค้นจาก <https://www.modify.in.th/27780>
- Niran Kasri. (2563). เกม Battle royale Game คืออะไร ?. สืบค้นจาก <https://www.blogsdit.com/2020/05/battle-royale-game>
- ONE ESPORTS. (2562). จากแผนที่สู่เกมฮิต: รวมประวัติศาสตร์สำคัญ MOBA ในช่วง 17 ปีที่ผ่านมา. สืบค้นจาก <https://www.oneesports.co.th/aov/จากแผนที่สู่เกมฮิต-รวม/>
- PeerPower Team. (2563). อุตสาหกรรม “เกมไทย” 2020. สืบค้นจาก <https://www.peerpower.co.th/blog/investor/thai-game-industry/>
- POR_KK. (2561). THE CREATOR: JorJoy สตรีมเกม จุดเปลี่ยนของชีวิต. สืบค้นจาก <https://www.online-station.net/pc-console-game/249419/>
- stringfixer. (2564). วาน้อยอันดับ 1 ของเซฟไฟต์แร็งค์. สืบค้นจาก <https://stringfixer.com/tags/wanoiz>
- TF_Baconboom. (2560). ทำความเข้าใจ: ทำไม MOBA จึงกลายเป็นแนวเกมที่นิยมไปทั่วโลก. สืบค้นจาก <https://www.thisisgamethailand.com>
- Wananurat02472. (2556). เกมออนไลน์คืออะไร. สืบค้นจาก <https://wananurat02472.blogspot.com>
- wandee. (2561). ไขข้อสงสัยสำหรับมือใหม่ “เฟสบุคคลส่วนตัวกับเพจต่างกันหรือไม่”. สืบค้นจาก <https://www.takraonlinetraining.com>
- XENONINSIDE. (2561). มารู้อีกประวัติของเกม MOBA เคยผ่านเกมไหนกันบ้าง มาดูกันเลย. สืบค้นจาก <https://game-neon.com/online/moba-history/>
- XENONINSIDE. (2561). กระดอตร่มค้นหาที่มา กว่าจะเป็นเกมแนว Battle Royale ที่เรารู้จักกัน. สืบค้นจาก <https://thematter.co/entertainment/before-battle-royale>

การเปรียบเทียบการตีความความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย
The Comparison of interpretations of the beauty of female characters in
German and Thai Folktales

มัณฑนา ยุพานิช¹

อากาศร หาญนภาชีวิน²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบการตีความความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านโดยศึกษาเชิงวิเคราะห์ลักษณะของความงาม ผลกระทบที่เกิดจากความงาม รวมทั้งศึกษาสังคมและวัฒนธรรมในการสร้างความงามของตัวละครผู้หญิง ซึ่งศึกษาผ่านตัวละครหญิงในนิทานพื้นบ้านแปดเรื่อง ตัวละครจากนิทานพื้นบ้านเยอรมัน ได้แก่ เจ้าหญิงนิทรา, ซินเดอเรลล่า, สโนว์ไวท์ และราพันเซล และตัวละครจากนิทานพื้นบ้านไทย ได้แก่ โสนน้อย, นางตะเภาทอง, มัทนาและนางเอื้อย

ผลการศึกษาพบว่า ความงามของตัวละครผู้หญิงในแต่ละประเทศขึ้นอยู่กับสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นตัวกำหนดรูปแบบการนำเสนอความงาม โดยลักษณะความงามในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทยจะแตกต่างกันตามบริบทของสังคม แต่มีการสอดแทรกแนวคิดความงามของผู้หญิงในอุดมคติจะต้องเป็นผู้ที่งดงามทั้งภายนอกและภายใน อีกทั้งผลกระทบในนิทานพื้นบ้านทั้งสองชาติไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความงามของผู้หญิง แต่เป็นทัศนคติและการกระทำของคนนอกที่มีต่อความงาม นอกจากนี้สังคมและวัฒนธรรมในนิทานทั้งสองชาติยังบอกลักษณะแนวคิดของสังคมปิตาธิปไตย โดยเฉพาะการสร้างความงามของผู้หญิงเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชาย แสดงให้เห็นว่าคุณค่าของความงามของผู้หญิงต่างก็ขึ้นอยู่กับผู้ชาย แต่ในปัจจุบัน ผู้หญิงไม่ได้มีความงามตามที่สังคมกำหนด แต่กลับมีความงามเพื่อความพอใจในตนเองและสังคม

คำสำคัญ: นิทานพื้นบ้าน, ความงาม, ตัวละครผู้หญิง, สังคมและวัฒนธรรม

Abstract

The purpose of this article is to study the comparative interpretation of the beauty of female characters in Folktales by analyzing the beauty aspects of female characters and the effects of beauty, as well as to study the society and culture that creates the beauty of female characters. This study investigated the female characters in eight Folktales: Female characters from German Folktales are Sleeping Beauty, Cinderella, Snow White, and Rapunzel, and characters from Thai Folktales tales are Snonoi, Tapaonthong, Mattana, and Oey.

The beauty of a woman's character in a country depends on society and culture that determine the beauty presentation style. The beauty characteristics in German and Thai folktales are different according to the social context. However, there is an interpolation of the concept of beauty that the ideal woman must be beautiful both externally and internally. Moreover, the effect in the folktales of both

¹ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาเยอรมัน คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

nations is not because of women's beauty but on outsiders' attitudes and actions toward beauty. In addition, the society and culture in the tales of both nations also convey the concept of a patriarchal society, especially the creation of female beauty to meet the needs of men. It shows that the value of women's beauty depends on men. Nowadays, women do not have beauty as defined by society, but beauty is for self and social satisfaction.

Keywords: Folktales, Beauty, Female Character, Society and Culture

บทนำ

ผู้หญิงทุกคนต่างก็ต้องการปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อให้มีความงามตามที่สังคมยอมรับ โดยสื่อมีการสร้างภาพลักษณ์ความงามอุดมคติให้กับผู้หญิงจนทำให้ผู้คนอาจตีค่าความงามของผู้หญิงในทางที่ผิดและถ่ายทอดชุดความคิดที่ผู้หญิงต้องขาวและผอม (กมลทิพย์ จิงเลิศศิริ, 2558) นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมและงานเขียนต่างๆ ที่ผู้แต่งมักจะสร้างตัวละครหญิงให้เป็นผู้หญิงในอุดมคติ โดยนิทานพื้นบ้านก็เป็นหนึ่งในนั้น ค่านิยมเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงในสังคมได้ส่งผลมาถึงการสร้างผู้หญิงในนิทานและยังสะท้อนให้เห็นการตีความความงามของผู้หญิงในสังคมรวมถึงสะท้อนมุมมองแนวคิดของผู้คนและแนวคิดเกี่ยวกับความงามของตัวละครผู้หญิงผ่านนิทานพื้นบ้านอีกด้วย นิทานพื้นบ้านไทยหลายเรื่องก็นำเสนอเกี่ยวกับความงามของผู้หญิง โดยแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจะได้รับยกยอมรับก็ต่อเมื่อมีความงาม (กุลวรา งามเอกเอื้อ, 2557) นอกจากนี้ นิทานพื้นบ้านเยอรมันที่รวบรวมโดยพี่น้องกริมม์ ก็มีการนำเสนอตัวละครผู้หญิงในแง่ของความงามและพรรณนาถึงถึงรูปลักษณะเจ้าหญิง ยกตัวอย่างเช่น “สวยที่สุดในอาณาจักร” (Wernle, 2013) แสดงให้เห็นว่านิทานพื้นบ้านของทั้งสองชาติต่างก็มีการนำเสนอความงามของผู้หญิง และด้วยวัฒนธรรมและสังคมที่แตกต่างกันทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับการตีค่าความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานเยอรมันและไทย

บทความฉบับนี้ผู้วิจัยจึงต้องการเปรียบเทียบการตีความความงามในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและนิทานพื้นบ้านไทย เนื่องจากนิทานเป็นบทเรียนวัฒนธรรมสำคัญสำหรับเด็กๆ มีการสอดแทรกคำสอนและแนวคิดต่างๆ รวมถึงเรื่องความงามของผู้หญิงผ่านเนื้อหานิทาน มันจึงแสดงให้เห็นว่าสังคมมีแนวโน้มที่จะใช้นิทานในการควบคุมบทบาทของหญิง (Chen, 2011) อีกทั้งนิทานพื้นบ้านของไทยและเยอรมันเป็นตัวเลือกสำคัญในการศึกษาการตีความความงามเนื่องจากความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการตีความความงามของตัวละครหญิงในนิทานทั้งสองชาติ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความงามของผู้หญิงทั้งจากไทยและเยอรมันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยศึกษาด้วยกันทั้งหมดสามประเด็น คือ ลักษณะความงามของผู้หญิงในนิทานทั้งสองชาติ ผลกระทบจากความงามของตัวละครหญิง ความแตกต่างและความเหมือนของสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างความงามของตัวละครหญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะความงามของตัวละครหญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย
2. เพื่อศึกษาผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบของความงามของตัวละครหญิงในนิทานพื้นบ้านทั้งสองชาติ
3. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างความงามของตัวละครหญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาตัวละครหญิงที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินเรื่องและมีลักษณะความงามที่ชัดเจนที่มีผลกระทบในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทยจากนิทานพื้นบ้านทั้งหมดแปดเรื่อง โดยแบ่งเป็นนิทานพื้นบ้านเยอรมันสี่เรื่อง ได้แก่ เจ้าหญิงนิทรา, ซินเดอเรลล่า, สโนไวท์ และราพันเซล ในส่วนของนิทานพื้นบ้านไทยได้เลือกตัวแทนความงามจากทั้งหมดสี่ตัวละคร ได้แก่ นางโสนน้อย จากโสนน้อยเรือนงาม, นางตะเกาทอง จากไกรทอง, นางมัทนา จากมัทนะพาธาและนางเอื้อย จากปลาบู่ทอง โดยเลือกจากความงามที่โดดเด่นอย่างชัดเจนของตัวละครหญิง

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากแนวคิดและความหมายของคำว่า ความงามและนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

“นิทานพื้นบ้าน” เป็นเรื่องราวที่เล่าปากต่อปาก ในสมัยโบราณไม่มีความบันเทิงในรูปแบบอื่นในสังคมจึงใช้การเล่าเรื่องสู่กันฟังซึ่งมักเป็นเรื่องราวจากจินตนาการแสดงความรักของชาวบ้าน (Holmström, 2017) นิทานพื้นบ้านมักจะเป็นเรื่องที่เหนือธรรมชาติและขัดแย้งกับความเป็นจริง เนื่องจากมีการผสมผสานระหว่างเรื่องธรรมดากับความมหัศจรรย์ (Wittmann, 2008) และในนิทานพื้นบ้านไทย เกริก ยूनพันธ์ (2543) ได้ให้ความหมายนิทานพื้นบ้านไทยว่าเป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดกันมา โดยอาศัยการเล่าปากต่อปากเช่นกัน โดยหน้าที่ของนิทานนอกจากจะเป็นเรื่องเล่าแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดแนวคิดไปให้กับผู้อ่านหรือเด็ก มีพลังโน้มน้าวความคิด ทศนคติ รวมทั้งมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์และสังคมในหลายด้าน (Wöller, 1955; พิมพ์ประไพ ธวัชวงศ์, 2542) ดังนั้นนิทานพื้นบ้านจึงสามารถนำมาวิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมในการสร้างความงามโดยศึกษาผ่านโครงเรื่องของนิทาน

ในส่วนของการศึกษาค่านิยมของความงาม ความงามเป็นวัฒนธรรมทางสังคมที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่ง Rita Fredman (1989) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ความงามเป็นค่าที่มีความหมายได้หลายอย่าง – ความดึงดูดทางเพศ อุดมคติทางสุนทรียะที่ถ่ายทอดทางวัฒนธรรม และ Erving Goffman (1995) อธิบายว่า “ความงามเป็นระบบ (Beauty System) ที่ถูกทำให้รู้สึกว่าเป็นสิ่งจำเป็น (Essential) เมื่อผู้หญิงไม่เป็นไปตามสังคมคาดหวังจะละลายและมีความรู้สึกเชิงลบ ดังนั้นข้อกำหนดมากมายทำให้ผู้หญิงต้องมีลักษณะตามที่สังคมกำหนดถึงจะถูกมองว่า “งาม” และเป็นที่ยอมรับในสังคม แนวคิดความงามดังกล่าวจึงนำมาใช้วิเคราะห์และเปรียบเทียบในประเด็นลักษณะความงามของผู้หญิงจากนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทยโดยแบ่งทัศนคติการมองความงามของสังคมเยอรมันและไทย นอกจากนี้แนวคิดความงามยังมาใช้ในการศึกษาประเด็นสังคมและวัฒนธรรมที่สร้างความงาม โดยใช้แนวคิดที่ว่าผู้หญิงต้องมีลักษณะตามที่สังคมกำหนดถึงจะเป็นที่ยอมรับมาเป็นกรอบในการตีความสังคมที่ทำให้เกิดการสร้างภาพลักษณ์ความงามของผู้หญิง

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเรื่องความงาม เพื่อศึกษาและนำประเด็นมาใช้เป็นแนวทางศึกษาต่อในงานวิจัยนี้ งานวิจัยของกชกรณ์ เสรีฉันทฤกษ์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องวาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมไทย โดยใช้มุมมองพหุมิติในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งความงามออกเป็น 2 มิติ คือ ความงามจากภายนอกเป็นความงามทางกายภาพ ได้แก่ รูปร่าง หน้าตาและงามด้วยสิ่งประดับ และความงามจากภายใน คือ การมีกิริยามารยาท อ่อนน้อมถ่อมตน ประกอบกับการมีความงามทางปัญญา ซึ่งหมายถึง การมีความรู้ การศึกษา มีความสามารถ โดยแนวทางการศึกษาในงานวิจัยดังกล่าว สามารถนำมาปรับใช้ได้ในการวิเคราะห์ลักษณะความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้าน แนวคิดนี้ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนของตัวละครหญิงในนิทานพื้นบ้านและสามารถนำมาแยกเปรียบเทียบลักษณะความงามของผู้หญิงในนิทานแต่ละชาติได้อย่างเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความงดงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย ทั้งหมดแปดเรื่อง โดยการวิเคราะห์และเปรียบเทียบเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านการศึกษาประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะความงามที่แสดงถึงทัศนคติและค่านิยมการมองความงาม ผลกระทบจากความงามและสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นตัวสร้างความงามในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย

ผลการวิจัย

ผลของการวิจัยจะได้จากการวิเคราะห์ตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย ซึ่งวิเคราะห์และเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงเพื่อให้เห็นมุมมองของผู้คนและการตีความเกี่ยวกับความงาม ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะความงาม ผลกระทบ รวมถึงปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

1. ลักษณะความงามของตัวละครผู้หญิง

ลักษณะความงามของตัวละครหญิงที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทยมักจะแสดงถึงทัศนคติและค่านิยมการมองความงามของผู้แต่งและสังคมที่ได้ให้ความหมายของความงามไว้ในสมัยนั้น โดยใช้มุมมองพหุมิติในการศึกษาความงาม (กชกรณ ศรีฉันทฤกษ์, 2551) ซึ่งแบ่งความงามออกเป็น 2 มิติ คือ ความงามจากภายนอกและความงามจากภายในเพื่อให้เห็นมิติของความงามที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.1 ลักษณะความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมัน

ผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันนั้นโดดเด่นด้วยความงามเป็นพิเศษ ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมัน (Wittmann, 2008) องค์ประกอบของความงามเป็นหนึ่งในคุณลักษณะที่ชัดเจนที่สุดของเจ้าหญิงในเทพนิยาย โดยมีจุดประสงค์เพื่อเน้นย้ำถึงความรู้ที่ดีของผู้หญิง (Heidrich and Schulz-Jarek, 2010) ยกตัวอย่างจากนิทานเรื่องเจ้าหญิงนิทราที่มีการกล่าวถึงเจ้าหญิงนิทราที่งดงามที่กำลังหลับใหลอยู่ (Grimm, 2014: 219-220) แม้จะไม่ได้ลงรายละเอียดความงาม แต่ด้วยจากปฏิกิริยาของผู้คนและเจ้าชายที่เห็นใบหน้าเธอตั้งแต่ครั้งแรกก็จุ่มพิตันที่ก็วิเคราะห์ได้ว่าความงามที่เลื่องลือไปทั่วอาณาจักรของเจ้าหญิงนิทราต้องเป็นความงามที่มากจนเกินจริงทำให้ผู้คนต้องการมาครอบครองและการกล่าวความงามที่เกินจริงก็เพื่อให้ตรงตามอุดมคติความงามของผู้หญิงในสังคม (Wernle, 2013)

ส่วนการวิเคราะห์ลักษณะความงามภายนอกที่ปรากฏในการศึกษานิทานพื้นบ้าน พบว่า ซินเดอเรลล่ามีความงามที่มาจากการเปลี่ยนรูปลักษณ์ ถึงแม้จะไม่มีกรออธิบายความงามของซินเดอเรลล่ามากนัก แต่เมื่อเธออยู่ในเสื้อผ้าที่สวยงาม ก็มีการบรรยายความงามของเธอว่า “เธองดงามเมื่ออยู่ในชุดสีทอง...” (Grimm, 2014, p. 135) ซึ่งเป็นลักษณะความงามที่มาจากการเปลี่ยนรูปลักษณ์ภายนอกด้วยเสื้อผ้าที่งดงาม สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองความงามที่ส่งเสริมให้ผู้คนรู้จักการสร้างภาพลักษณ์ภายนอกให้ดูดี นอกจากนี้ยังมีลักษณะความงามของเจ้าหญิงสโนไวท์ที่เป็นภาพสะท้อนความงามของเจ้าหญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันที่จะต้องมีความงามที่เหนือกว่าและมีความงามที่เด่นชัดในนิทานพื้นบ้านเยอรมันทั้งสิ้นเรื่อง คือ ความงามในแง่ของความอ่อนเยาว์ โดยจะเห็นได้อย่างชัดเจนในนิทานเรื่องราพันเซลที่บรรยายว่าราพันเซลเป็นเด็กสาวเยาว์วัยที่งดงาม (Grimm, 2014, p. 65) และสโนไวท์ที่มีความงามตั้งแต่เด็ก (Grimm, 2014, p. 229); Elke Liebs (1993) กล่าวว่า

ความแก่ชราเป็นสิ่งที่เลวร้ายสำหรับผู้หญิง ทำให้ตัวเอกผู้หญิงในนิทานส่วนใหญ่ต้องมีความงามที่บริสุทธิ์ ไร้เดียงสา และอ่อนเยาว์ สิ่งนี้เป็นการสร้างแนวคิดความงามของผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมัน

นอกจากนี้ทัศนคติและการมองความงามของคนในสังคมผ่านนิทานพื้นบ้านเยอรมันที่เห็นได้อย่างชัดเจนอีกอย่างคือ ความงามภายนอกที่ต้องมาพร้อมกับความงามภายในทางจิตใจ ยกตัวอย่าง เจ้าหญิงนิทราที่มีความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานบ้าน หรือการร้องเพลง ดังที่บรรยายไว้ว่า “เธอสวย สง่า เป็นมิตร ร้องเพลงไพเราะ” (Grimm, 2014, p. 247) ซินเดอเรลล่าก็มีความขยันและจิตใจที่เข้มแข็ง “เธอต้องทำงานหนักตั้งแต่เช้าจรดเย็น ตื่นแต่เช้า ตักน้ำ จุดไฟ ทำอาหาร และซักผ้า” (Grimm, 2014, p. 110) ราพันเซลที่มีความสามารถในการร้องเพลงอันไพเราะ “เจ้าชายได้ยินเสียงเพลงที่ไพเราะมากของราพันเซลจนเขาต้องหยุดฟัง” (Grimm, 2014, p. 65) และสโนไวท์ที่มีความสามารถในการทำงานบ้านและการทำอาหาร “เธอทำให้บ้านของเหล่าคนแคระเป็นระเบียบ และคอยหุงหาอาหารไว้รอ” (Grimm, 2014, p. 231) คุณลักษณะดังกล่าวจะได้รับการยอมรับและเป็นผู้หญิงตามอุดมคติ ซึ่งเป็นแนวคิดในสังคมที่ต้องการสร้างภาพลักษณ์ให้ผู้หญิงมีลักษณะเช่นนี้ ยกตัวอย่างจากการศึกษาของ Emelie Holmström (2017) กล่าวว่า “คนที่ไม่สามารถตัดสินด้วยความงามได้และตัวละครที่ไม่ดีที่สวยหรือน่าเกลียดสามารถถูกลงโทษได้” ซึ่งตอกย้ำแนวคิดที่ว่าผู้หญิงในอุดมคติต้องสวยทั้งกายและใจ ดังนั้นนิทานพื้นบ้านจึงทำหน้าที่เป็นแบบอย่างสำหรับ “ภาพลักษณ์ที่สมบูรณ์แบบ” ของหญิงสาวที่พยายามทำให้สอดคล้องกันระหว่างความงามภายในและความงามภายนอก (Chen, 2011)

1.2 ลักษณะความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านไทย

งานวรรณกรรมไทยหรืองานเขียนต่างๆ รวมถึงนิทานพื้นบ้านไทยก็ได้ให้ความสำคัญกับความงามว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้หญิง ดังจะพบว่าวรรณคดีไทยส่วนใหญ่มีการถ่ายทอดค่านิยมเรื่องความงามของผู้หญิง (กุลวรรางามเอกเอื้อ, 2557) เช่นเดียวกับนิทานพื้นบ้านไทยก็มีเรื่องเกี่ยวกับความงามของตัวละครผู้หญิงแต่จะมาในรูปแบบการกล่าวถึงและบางครั้งมีผลต่อการดำเนินเรื่องด้วยเช่นกัน

ในนิทานพื้นบ้านไทยส่วนใหญ่จะไม่ได้ลงละเอียดลักษณะความงามของตัวละครผู้หญิงอย่างชัดเจน แต่ก็มี การกล่าวถึงหรือใช้การกระทำของตัวละครภายในเรื่องเพื่อให้เห็นว่าพวกเธอนั้นงามและโดดเด่นกว่าผู้อื่น โดยมักจะเกิดสถานการณ์ที่ตกหลุมรักในทันทีเมื่อได้เห็นหน้าพวกนาง จากบทในนิทานเรื่องปลาบู่ทองที่พระเจ้าพรหมทัต ได้พบกับนางเอื้อย เป็นครั้งแรกก็ตกหลุมรักและรับนางเป็นภรรยาในทันที (อำภา โอตระกูล, 2562, p. 44) และตัวอย่างจากเรื่องไกรทอง “เมื่อได้เห็นนางตะเกาทอง ก็ลุ่มหลงในความงาม...” (Nitanstory, 2016) อาจวิเคราะห์ได้ว่าความงามของนางตะเกาทองและนางเอื้อยเป็นความงามในลักษณะที่เป็นอุดมคติความงามของผู้หญิงในสังคม เพราะการตกหลุมรักเพียงแค่นี้เห็นหน้า แสดงได้ว่าลักษณะความงามของตัวละครผู้หญิงดังกล่าว ต้องมีความงามที่เหนือกว่าความงามโดยปกติของผู้หญิง

นอกจากนี้ประเด็นที่สำคัญในการศึกษา คือ ลักษณะความงามที่แสดงถึงทัศนคติและค่านิยมการมองความงามในนิทานพื้นบ้านไทย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 แบบ คือ ความงามจากภายนอกและความงามจากภายใน โดยความงามภายในของนางเอื้อยในปลาบู่ทอง แม้อื้อยจะถูกกระทำไม่ดีจากชาวประมงผู้เป็นพ่อและแม่เลี้ยง แต่เธอก็ยังให้อภัยพวกเขาทั้งสองคน เนื่องจากความกตัญญูที่มีต่อผู้พี่เลี้ยงดูเธอมาตั้งแต่เด็ก เป็นการแสดงถึงทัศนคติของสังคมไทยอย่างชัดเจนเลยว่า ต้องมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและกับพ่อแม่ ซึ่งนำมาสอดแทรกเป็นหนึ่งในลักษณะความงามจากภายนอกของเอื้อย ทำให้เอื้อยเป็นตัวละครผู้หญิงที่มีลักษณะความงามที่สะท้อนแนวคิดของความเป็นไทย นอกจากนี้ความรู้ความชำนาญในงานบ้านงานเรือนของเอื้อย คือ เย็บปักถักร้อย ทำอาหาร เป็นต้น (อภิวันท์ อุดลยพิเชษฐ, 2544) ก็เป็นหนึ่งในตัวอย่างของกุลสตรีไทยที่มีความงามจากภายในดังกล่าว เช่นเดียวกับโสณน้อยเรื่อนางม โสณน้อยเป็นนางเอกที่มีกิริยาเรียบร้อยและมีมารยาท มักจะช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ (มาลัย, 2561, น. 254) ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นความงามจากภายในที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงไทยในสมัยก่อนมักจะมีกิริยามารยาทเรียบร้อยสมกับเป็น “กุลสตรีไทย”

นอกจากนี้นางมีหนาก็เป็นผู้ที่มีความงามจากภายใน คือ มีจิตใจที่ดีงามและมีความรักที่มั่นคง ซึ่งตามทัศนะคติของผู้คนในสมัยก่อน ผู้หญิงมีบทบาทที่จะต้องดูแลและรักมั่นในสามีของตนเอง ซึ่งนางมีหนายึดมั่นในรัก และจะมอบความรักให้กับคนที่นางรัก ซึ่งเป็นลักษณะความงามจากภายในของผู้หญิงในสังคมไทยที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่อดีต ตามแนวคิดในเรื่อง กฤษณาสนอนองคำฉันท์³ เกรียงศักดิ์ ดุจจนาทัศน์ และพัชรเวช สุขทอง (2564) ที่นำเสนอสตรีผู้เป็นภรรยา นั้นจะต้องยกย่องให้ความสำคัญแก่สามี ผู้ที่ทำให้ผู้หญิงมีคุณค่าก็คือสามี (เรีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2545) ดังความในบทมีหนะพาธว่า “ตัวข้านี้มีสวามีอยู่แล้ว...หญิงดีจะมีสองสวามีนั่นหาควรไม่...” (วารุณี ดีบัว, 2556) ดังนั้นลักษณะความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านไทยนอกจากความงามภายนอกแล้ว ยังต้องมีจิตใจที่ดีงามตามที่สังคมไทยกำหนด ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ตัวละครหญิงเป็นผู้หญิงในอุดมคติของสังคม

ลักษณะความงามจากภายนอกที่ชัดเจนจากเรื่องมีหนะพาธและโสทรน้อยเรือนงาม ที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมและการมองความงาม ยกตัวอย่าง เช่น การกล่าวชมความงามของโสทรน้อย “เธอมีใบหน้าและดวงตาที่งดงาม มีผมสีดำนาว และผิวเรียบเนียน” (มาลัย, 2561, น. 254) และการกล่าวชมความงามของนางมีหนะพาธว่านางมีผิวขาว แก้มอมชมพู ผมสีเข้ม ดวงตาสวยและมีรูปร่างผอมเพรียว (มาลัย, 2561, น. 155-156) แสดงให้เห็นถึงค่านิยมหรืออุดมคติของผู้หญิงไทยในยุคสมัยนั้น คือ ผู้มีความงามทั้ง 5 ประการ ได้แก่ ผงาม เนืองงาม ฟันงาม ผิวงาม และวัยงาม (กุลวรา งามเอกเอื้อ, 2557) การพรรณนาในลักษณะเหล่านี้เป็นการชมที่ให้เห็นลักษณะความงามตามอุดมคติได้อย่างชัดเจน อีกทั้งจากการศึกษาภาพความงามตามอุดมคติที่มักจะใช้ในงานโฆษณาคือภาพผู้หญิงที่มีผิวสวย รูปร่างผอม มีส่วนโค้งเว้า แก้มอมชมพู ผมยาวสลวย สิ่งเหล่านี้เป็นความงามในความคิดของหญิงไทย (กมลทิพย์ จึงเลิศศิริ, 2558) ดังนั้นลักษณะความงามของนางมีหนะพาธและโสทรน้อยจึงเป็นต้นแบบของความงามตามอุดมคติของสังคมไทยซึ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยมเกี่ยวกับความงามภายนอกของผู้หญิงไทย เพื่อให้คนในสังคมเข้าใจว่าสังคมนั้นต้องการให้ผู้หญิงมีความงามตามแบบอย่างที่สังคมกำหนดทั้งความงามจากภายนอกและภายใน

2. ผลกระทบที่เกิดจากความงามของตัวละครผู้หญิง

2.1 ผลกระทบในด้านบวก

ความงามเป็นสิ่งที่ดึงดูดทางเพศ การยั่วยวน และยังเป็นอุดมคติทางสุนทรียะทางอารมณ์ (Krenn, 2018) ดังนั้นความงามจึงเป็นลักษณะภายนอกที่ผู้คนสังเกตเห็นได้ในทันทีและเกิดการหลงใหล ซึ่งในนิทานพื้นบ้านก็ปรากฏการกระทำของผู้คนที่เมื่อต่อตัวละครเอกผู้หญิงที่มีความงาม อาจกล่าวได้ว่าความงามของตัวละครผู้หญิงเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ผู้อื่นสนใจและให้ผลติดตามมา ดังต่อไปนี้

1) ความงามที่ยกระดับสถานะทางสังคม

เป็นผลกระทบด้านบวกที่เกิดจากความหลงใหลของเจ้าชายต่อผู้หญิงในนิทานพื้นบ้าน ซึ่งตัวละครหญิงมักจะเป็นหญิงสาวชาวบ้านที่มีความงามโดดเด่นเป็นพิเศษและทำให้เจ้าชายตกหลุมรักตั้งแต่แรกเห็น โดยเธอได้ยกสถานภาพทางสังคมของตนเองด้วยการแต่งงานกับเจ้าชาย เช่น ซินเดอเรลล่า และราพันเซล ซึ่งเจ้าชายได้ทำทุกวิถีทางเพื่อพบกับพวกเขา โดยการกระทำดังกล่าวเกิดจากความงามที่ทำให้เจ้าชายตกหลุมรัก โดยเขาจะยึดมั่นในความรักและหวังว่าจะได้ครองรักกับเธอ ซึ่งทำให้ซินเดอเรลล่าและราพันเซลได้ยกสถานะทางสังคมของตนเองจากหญิงสาวชาวบ้านกลายเป็นเจ้าหญิงในที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีโอกาสเพิ่มฐานะทางสังคม เมื่อผู้หญิงคนนั้นมีความงาม

นอกจากนี้ในนิทานพื้นบ้านไทยที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบของความงามที่ช่วยยกระดับสถานะทางสังคมคือ ปลาบู่ทอง ตัวนางเอกคือ เอื้อย เป็นเพียงหญิงสาวชาวบ้านแต่มีความงามอย่างมาก “เมื่อเจ้าชายเห็นเอื้อย พระองค์ก็ทรงหลงรักนางในทันที” (อภา โอตระกุล, 2562, น. 44) ในตอนจบเมื่อเอื้อยได้แต่งงานกับกษัตริย์ ทำให้เอื้อยมีชีวิตที่ดีขึ้น

³ กฤษณาสนอนองคำฉันท์เป็นวรรณกรรมสมัยอยุธยา มีเนื้อหาที่มุ่งสอนผู้หญิงว่าการเป็นภรรยาที่ดีจะต้องปฏิบัติตนต่อสามีอย่างไร สิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ เช่น ดูแลเรื่องอาหารการกิน การรักษาวลสงวนตัว และการรักษาศีลธรรมอันดี

กว่าแต่ก่อนและไม่ต้องทำงานหนักหรือถูกรังแกอีกต่อไป สะท้อนให้เห็นว่า ความงามของผู้หญิงสามารถยกระดับทางสังคมได้ ซึ่งเกิดจากความชอบธรรมในความงามจึงนำพาชีวิตของเธอให้ดียิ่งขึ้นด้วยบุคคลอื่น

2) ความงามที่ช่วยให้หลุดพ้นจากโศกนาฏกรรม

จากการศึกษาในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทยพบว่า ความงามของตัวละครผู้หญิงมีผลกระทบในด้านที่ดีที่ทำให้เธอหลุดพ้นจากโศกนาฏกรรม ยกตัวอย่าง เจ้าหญิงนิทราและสโนไวท์ แต่ในนิทานพื้นบ้านไทยที่นำมาวิเคราะห์ที่ไม่ปรากฏลักษณะผลกระทบเช่นนี้

จากตัวอย่างในนิทานพื้นบ้านเจ้าหญิงนิทรา เจ้าชายที่ได้ยินกิตติศัพท์ความงามของเจ้าหญิงได้พยายามฝ่าอุปสรรคเพื่อเข้าไปปลุกเธอที่กำลังหลับใหลอยู่ในปราสาท จากนั้นเจ้าชายก็จูมกอดเธอเมื่อเห็นความงามของเธอ และเธอก็ตื่นขึ้น (Grimm, 2014, pp. 220-221) และตัวอย่างในสโนไวท์ เธองดงามแม้ยามหลับใหลอยู่ ทำให้เจ้าชายตกหลุมรักตั้งแต่วัยเด็ก ดังนั้นเขาจึงจูมกอดเธอและพาเธอกลับบ้านมาด้วย (Grimm, 2014, pp. 235-236) จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า เจ้าชายทั้งสองต่างก็หลงใหลในความงามตั้งแต่แรกเห็นของสโนไวท์และเจ้าหญิงนิทรา ซึ่งเป็นการสะท้อนแนวคิดมองคนจากรูปลักษณ์ภายนอก เนื่องจากในสังคมมักจะชื่นชมและให้การยอมรับผู้หญิงที่งดงาม เป็นการสื่อว่าผู้หญิงต้องคู่ควรกับความงามและความงามคือคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ผู้หญิงต้องมี (กุลวรา งามเอกเอื้อ, 2557) จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าความงามของผู้หญิงนำไปสู่การช่วยเหลือให้พวกเธอหลุดพ้นจากความตายได้ในที่สุด

2.2 ผลกระทบในด้านลบ

ความงามไม่ได้ส่งผลแต่ด้านบวก คนเราเกิดมาไม่ว่าจะมีความงามหรือไม่ หากยังมีคนที่เห็นแก่ตัวอย่างรูปลักษณะหน้าตาลักษณะใดก็สามารถนำภัยมาได้ จากการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านพบว่าความงามมีผลกระทบด้านลบ ดังนี้

1) ความงามที่ทำให้เกิดความอิจฉาริษยา

ความงามของตัวละครหญิงในนิทานพื้นบ้านมักถูกให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ทว่าเมื่อมีคนนิยมชมชอบก็มักจะมีคนอิจฉาริษยาด้วย เห็นได้จากตัวอย่างในนิทานสโนไวท์ที่ราชินีอิจฉาความงามของสโนไวท์ เธอต้องการเป็นคนทั้งงามที่สุด แต่สโนไวท์งามกว่า เธอจึงวางแผนฆ่าสโนไวท์และทำให้ชีวิตของสโนไวท์ต้องลำบาก (Grimm, 2014) นอกจากนี้ผลกระทบดังกล่าวยังปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทย ได้แก่ โสนน้อยเรือนงาม โดยโสนน้อยมีความงามทั้งภายนอกและภายใน ทำให้โสนน้อยมักได้รับสิ่งดีๆ มากมาย รวมถึงการแต่งงานกับพระวิจิตรจินดา นั้นทำให้นางกุลาที่ติดตามโสนน้อยมาอิจฉาริษยา เพราะนางเป็นเพียงหญิงอับโชคที่มีอาชีพเก็บฝืนขาย เมื่อผู้หญิงไม่ไปตามที่สังคมคาดหวังจะมีความรู้สึกเชิงลบ (Goffman, 1995) กุลาจึงเป็นภาพแทนของคนในท่วงอิจฉาที่ไม่มีความสุขเมื่อคนอื่นมีสิ่งที่ดีกว่าตัวเองอยากได้ เธอมักเปรียบเทียบให้ตัวเองรู้สึกขาดและต้องดิ้นรนเติมเต็มความอยากได้ นางกุลานั้นนอกจากจะมีกิริยามารยาทที่กระด้างและหยาบคายแล้ว ยังมีรูปโฉมที่ซีเหร่ (มาลัย, 2561, น. 294) แสดงให้เห็นว่านางไม่มีทั้งความงามจากภายในและภายนอกเลย นางกุลาจึงอิจฉาโสนน้อยและต้องการในสิ่งที่โสนน้อยได้รับ ดังเช่น “พอพระวิจิตรจินดาได้สติ นางกุลาแอบอ้างว่า ตนเป็นเจ้าหญิงที่ช่วยรักษา ส่วนโสนน้อยนั้นเป็นเพียงหญิงรับใช้ของตน” (มาลัย, 2561, น. 293) ความอิจฉาริษยาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองตัวละครผู้หญิงที่ยึดติดกับความงาม และมองว่าความงามคือการยอมรับทางสังคม ดังนั้นจึงทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า “สิ่งที่สวยงามคือสิ่งที่ดี” และผู้ที่มีรูปร่างหน้าตาสวยงามจะได้รับสิ่งต่างๆ ที่ดีกว่า (Goffman, 1995)

2) ความงามที่ทำให้เกิดการแย่งชิง

ความงามมักอยู่คู่กับผู้หญิง และผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านมักจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดเรื่องราวการต่อสู้หรือการทำสงคราม ซึ่งส่วนหนึ่งของความต้องการผู้หญิงล้วนมาจากความงามของพวกเธอที่ทำให้เกิดความรู้สึกหลงรักและความรู้สึกที่อยากจะทำครอบครอง โดยในการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ พบว่า ผลกระทบความงามที่ก่อให้เกิดการแย่งชิง ส่วนใหญ่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทย จากตัวอย่างในโสนน้อยเรือนงาม “พญายักษ์หลงรักโสนน้อย เลยจับนางไปไว้ในสวนหลวง และพยายามจะเข้าหานาง แต่โสนน้อยก็ผัดผ่อนถ่วงเวลาจนกระทั่งพระวิจิตรจินดาที่พระฤๅษีช่วยเหลือไว้ตามมาพบ จึงเกิดต่อสู้กัน” (มาลัย, 2561, น. 298) อีกเรื่องหนึ่งที่มีความงามก่อให้เกิดการแย่งชิง คือ เรื่องไกรทอง ความงามของนางตะเกาทองทำให้

พญาจรเซตทกลมรักและชิงตัวนางไปที่ถ้าได้นำเพื่อให้นางมาเป็นภรรยา ไกรทองจึงได้เสนอตัวเพื่อไปจัดการพญาจรเซตจนเกิดการต่อสู้เพื่อแย่งชิงในที่สุด (Nitanstory, 2016) ตัวอย่างทั้งสองแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากความงามที่ทำให้เกิดการแย่งชิง สะท้อนให้เห็นถึงสังคมปิตาธิปไตยที่ต้องการเข้ามาควบคุมกำกับเนื้อตัวร่างกายและครอบครองผู้หญิง ผู้หญิงที่มีความงามได้กลายเป็นสิ่งที่ผู้ชายต่อสู้เพื่อครอบครอง

3) ความงามที่ทำให้เกิดความโกรธแค้น

ผลกระทบนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากความงามโดยตรง แต่ความงามเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความโกรธแค้นของผู้อื่น จากการศึกษาพบว่านิทานพื้นบ้านไทยที่มีเหตุการณ์ใกล้เคียงกับผลกระทบในรูปแบบนี้มากที่สุดคือ มัทนะพาธา ซึ่งให้ภาพที่ชัดเจนของผลกระทบนี้ ชีวิตของเธอต้องพลัดปลากในรักเพราะความโกรธของผู้อื่น หลังจากที่ท้าวชัยเสนตกหลุมรักนางมัทนะจากความงามแล้ว จึงพานางมาเป็นมเหสี แต่ท้าวชัยเสนกลับมีภรรยาอยู่แล้ว ทำให้พระนางจันทิ์หึงหวงสามีและโกรธแค้นนางมัทนา จึงเป็นชนวนเหตุให้พ่อของตนทำสงครามกับท้าวชัยเสน อีกทั้งยังออกกลอุบายให้ท้าวชัยเสนเข้าใจนางมัทนะผิด ทำให้นางต้องถูกประหาร แต่กระนั้นนางก็หลบหนีไปได้ในที่สุด นอกจากนี้ความงามของนางมัทนะก็ให้ผลร้ายอีกครั้งสุเทษณ์เห็นว่านางมัทน่ายังคงปฏิเสธความรักของตนจึงกริ้วนักสาปส่งให้นางมัทนาเป็นดอกกุหลาบไปตลอดกาล (วารุณี ตีบบมา, 2558) โดยเรื่องนี้เห็นถึงมุมมองอำนาจของผู้ชายในสังคมไทย การที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือสิทธิของผู้หญิง เมื่อไม่ได้รับในสิ่งที่คาดหวัง ก็จะแสดงอำนาจในการกดขี่ผู้หญิง เช่น การสั่งประหารเธอและการทำให้เธอเป็นดอกกุหลาบตลอดกาล แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านก็ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย ซึ่งนี่เป็นการตอกย้ำความคิดของผู้ชายเป็นใหญ่ในสังคม

3. สังคมและวัฒนธรรมสู่ความงามของผู้หญิงในนิทานพื้นบ้าน

จากการศึกษาพบว่าในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทยปรากฏภาพความงามของตัวละครที่แตกต่างและเหมือนกัน โดยมีปัจจัยที่สำคัญ คือ สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศที่เป็นรากฐานของนิทานพื้นบ้านซึ่งนำไปสู่การสร้างความงามของตัวละครผู้หญิงในรูปแบบต่างๆ

3.1 สังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่ความงามในนิทานพื้นบ้านเยอรมัน

ลักษณะความงามและผลกระทบที่พบในนิทานพื้นบ้านเยอรมันล้วนมาจากสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นตัวบ่งชี้ให้เกิดรูปแบบของความงามในลักษณะต่างๆ ตามที่ Rainer Wehse (1985) กล่าวว่า เทพนิยายมักตีความตามบริบทของวัฒนธรรมและสถานการณ์ปัจจุบัน จึงได้สร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่แสดงออกถึงเงื่อนไขเหล่านี้ ซึ่งนิทานพื้นบ้านเยอรมันมักจะบรรยายถึงถึงรูปลักษณ์ว่า "สวยที่สุด" ของเจ้าหญิง (Wernle, 2013) ยกตัวอย่างสโนไวท์ที่ให้รายละเอียดความงามของผู้หญิงผิวขาว ทำให้เห็นรูปแบบของผู้หญิงในสังคมตะวันตกที่จะต้องผิวขาว ซึ่งสะท้อนแนวคิดของสังคมตะวันตกว่าด้วยความเชื่อจากบรรทัดฐานที่ว่าการมีผิวขาว หมายถึง ความงามและความสะอาด ในประวัติศาสตร์ตะวันตก มีความเชื่อว่า "ความขาว" เป็นสัญลักษณ์แห่งพรหมจรรย์ ความบริสุทธิ์และความไร้เดียงสา และในความเชื่อของศาสนาคริสต์ ถือว่าความขาวเป็นตัวแทนของความดีและความบริสุทธิ์ที่จะนำจิตวิญญาณไปสู่พระเจ้า ดังนั้นแนวคิดของสังคมในลักษณะนี้จึงนำมาสร้างลักษณะความงามของสโนไวท์ผ่านนิทานพื้นบ้านซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดแนวคิดและทัศนคติ (Wöller, 1955; พิมพ์ประไพ รัชวงศ์, 2542)

ผู้หญิงมักถูกตีความในสังคมว่าเป็นเพศแห่งความบริสุทธิ์และอ่อนแอ (วรวิดี วงศ์สง่า, 2535) มีสถานะในสังคมที่ต่ำกว่าผู้ชายและไม่มีอำนาจหรืออำนาจน้อยกว่า ประกอบกับแนวคิดในสังคมที่กำหนดว่าผู้หญิงงดงามเป็นผู้หญิงที่ดีในนิทานพื้นบ้านจึงนำเสนอภาพความงามของผู้หญิงที่ช่วยยกระดับสถานะทางสังคม ความงามของพวกเธอเป็นจุดสำคัญที่ทำให้พวกเธอมีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งส่วนมากชีวิตที่ดีขึ้นของผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันเกิดขึ้นจากผู้ชายที่เป็นคนช่วยเหลือ เช่น เจ้าหญิงนิทรา และสโนไวท์ หรือซินเดอเรลล่าและราพันเซล จากหญิงสาวชาวบ้านธรรมดาสู่การเป็นเจ้าหญิง เพราะความงามเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้รับสถานะทางสังคมที่สูงขึ้น

สภาพสังคมปีตาธิปไตยที่แสดงถึงอำนาจของผู้ชายและการครอบงำบทบาททางสังคมที่เหนือกว่าผู้หญิง ทำให้ในนิทานพื้นบ้านเยอรมันนำเสนอการยกสถานภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้หญิงมาจากผู้ชายที่หลงใหลความงาม เช่น “เธอสวยมาก เขาจะสาวยตาจากมันไม่ได้เลย เขาก็ล้มจวบ เจ้าหญิงนิทราภิรมย์” (Grimm, 2014, p. 221) เนื่องจากความงามของเจ้าหญิง ทำให้เจ้าชายปรารถนาจะเอาชนะใจเธอและขอแต่งงาน การแต่งงานจึงเป็นส่วนสำคัญของ "ตอนจบที่มีความสุข" (Wernle, 2013) ซึ่งสะท้อนแนวคิดความงามของผู้หญิงที่ถูกเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์กับผู้ชาย ซึ่งบทบาทของความงามที่ปรากฏมักเป็นตัวช่วยเหลือให้ผู้หญิงมีชีวิตที่ดีขึ้นและได้รับสถานะทางสังคมที่ดี โดย Alan Mazur (1986 อ้างถึงใน Chen, 2011) ชี้ให้เห็นว่าผู้ชายให้ความสำคัญกับความดึงดูดใจทางกายภาพของผู้หญิงมากกว่าผู้หญิงที่ให้ความสำคัญกับความดึงดูดใจทางกายของผู้ชาย ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงจึงถูกกดดันให้ปฏิบัติตามอุดมคติของความสวย ซึ่งส่งเสริมแนวคิดเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงในอุดมคติ ทำให้เกิดการสร้างภาพผู้หญิงที่งดงามในนิทานพื้นบ้านเยอรมันนั่นเอง

3.2 สังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่ความงามในนิทานพื้นบ้านไทย

แบบแผนของนิทานพื้นบ้านไทยค่อนข้างใกล้เคียงกับนิทานพื้นบ้านเยอรมัน แต่นิทานพื้นบ้านไทยมักจะแสดงออกชัดเจนเกี่ยวกับชนชั้นปกครอง นั่นก็คือผู้ชายจะมีบทบาทสำคัญในการเข้ามามีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงในนิทาน โดยลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมในไทยส่วนหนึ่งจะให้ความสำคัญต่อผู้ชายในสังคม ผู้ชายในสังคมไทยจะมีโอกาสทางสังคมมากกว่า เมื่อโตแล้วจะสามารถเข้ารับราชการเป็นเจ้าคนนายคน ในขณะที่เด็กผู้หญิงต้องเรียนรู้เกี่ยวกับงานบ้านงานเรือน (ประจักษ์ ประภาพิทยากร, 2520) ในนิทานพื้นบ้านไทยจึงปรากฏภาพของผู้ชายที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคนนายคน เช่น พระเจ้าพรหมทัต (ปลาบู่ทอง) พระวิจิตรจินดา (โสนน้อย) พญาจะเข้ชลาวัน (ไกรทอง) และสุเทษณะ (มัทนะพาธา) สำหรับผู้หญิงจะได้รับการสั่งสอนให้เรียนรู้เรื่องงานบ้านงานเรือนซึ่งถือว่าเป็นความงามภายในของกุลสตรีในสังคมไทยเพื่อทำหน้าที่แม่บ้านเมื่อมีครอบครัว (เรีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2534) การที่ผู้หญิงมีความสามารถในวิชาของกุลสตรีเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของผู้หญิงที่จะมีผลต่อสถานภาพหลังการแต่งงาน โดยเฉพาะในครอบครัวที่สามีมีภรรยาหลายคน เห็นได้จากในปลาบู่ทองที่เอื้อยมีความสามารถในการทำอาหารและในโสนน้อยที่เธอมีความสามารถในการตัดเย็บผ้า

นอกจากนี้ในตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์⁴ (อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ, 2544) ให้ภาพของผู้หญิงในอุดมคติ คือ มีรูปสมบัติทรัพย์และปัญญาสมบัติ (อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ, 2544) คือต้องเปรียบพร้อมภายนอกและมีมารยาท ฉลาดและมีความสามารถในการดูแลครอบครัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เป็นสามี ดังนั้นนิทานพื้นบ้านไทยจึงสร้างตัวละครผู้หญิงที่มีความงามทั้งภายนอกและภายในตามแนวคิดของกุลสตรีไทยเพื่อให้เทียบพร้อมกับผู้ชายที่สถานะสูงกว่า หรือมีอำนาจมากกว่า ผู้หญิงถูกล้อลอมให้เชื่อว่าต้องงามแบบไร้ที่ติ ซึ่งสร้างค่านิยมว่าอำนาจของผู้หญิงมักถูกผูกติดกับความงามและความสัมพันธ์ที่มีกับเพศชายเท่านั้น (กมลทิพย์ จิงเลิศศิริ, 2558) ดังนั้นในนิทานพื้นบ้านไทยอาจกล่าวได้ว่า สังคมและวัฒนธรรมได้ยกย่องบทบาทของผู้ชายมากกว่า นำไปสู่การสร้างรูปแบบของผู้หญิงที่คู่ควรกับผู้ชาย เช่น โสนน้อยเรือนงามที่มีลักษณะงดงามเลิศล้ำ มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อยและมีความสามารถงานบ้านงานเรือน (มาลัย, 2561, น. 294-295) นอกจากนี้ในนิทานพื้นบ้านไทยได้นำเสนอประเด็นเรื่องการมีภรรยาหลายคนของผู้ชาย เนื่องจากสังคมไทยให้สิทธิสามีในการมีภรรยาได้หลายคน การมีภรรยาหลายคนแสดงถึงฐานะและสนองความต้องการของตนเอง (ดรรรัตน์ เมตตาริกานนท์, 2528) ดังนั้นความงามจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้หญิงเพื่อเป็นตัวเลือกในการตอบสนองความต้องการของผู้ชาย ตามที่สังคมคาดหวังว่า ความสวยงามของภรรยาคือสิ่งที่คู่ควรกับสามี ทำให้ผู้ชายได้รับการเชิดหน้าชูตาในสังคม (กุลวรา งามเอกเอื้อ, 2557) ดังนั้นการสร้างภาพให้ผู้หญิงงดงามทั้งภายนอกและภายในก็เพื่อให้ออกคู่ควรกับผู้ชาย

ในสังคมไทยมักให้ค่านิยมแก่ผู้หญิงในเรื่องรูปร่างหน้าตา ผู้หญิงเปรียบเสมือนเครื่องประดับสำหรับผู้ชาย เห็นได้จากการให้ความสำคัญต่อความต้องการของผู้ชายและเพื่อให้มีคุณค่าทางสังคม ผู้หญิงจึงพยายามสร้างคุณค่าของตนเองด้วยความงาม ดังนั้นผู้หญิงในสังคมไทยจึงถูกปลูกฝังตั้งแต่เด็กให้รู้จักดูแลผิวพรรณ รูปร่าง หน้าตาของตัวเอง ในสังคมผู้หญิงจึง

⁴ เป็นวรรณกรรมที่แสดงถึงความสามารถนางนพมาศ ตัวเอกผู้เป็นแบบอย่างในวรรณกรรมเรื่องนี้ในการเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ประดิษฐ์กระทง แต่ทั้งนี้ความสามารถของนางนพมาศดังกล่าวยังอยู่ในกรอบของการสร้างความสำราญแก่ชายผู้เป็นสามี คือ เอาใจกษัตริย์เป็นสำคัญ

สนใจเรื่องความสวยงามเป็นพิเศษ (ศิริลักษณ์ คชนิล, 2550) โดยความงามแบบผู้หญิงไทยได้รับอิทธิพลจากคติความเชื่อในสมัยโบราณที่เชื่อว่า ผู้หญิงไทยในอุดมคติจะต้องมีลักษณะความงามแบบเบญจกัลยาณีซึ่งเป็นค่าของผู้หญิงไทย ดังเช่นการพรรณนาถึงความงามของนางมัทนะพาธา นางมัทนาเป็นเทพธิดาที่มีรูปโฉมงดงามมาก มีผิวพรรณผุดผ่อง มีผมสีดำเงา (มาลัย, 2561, น. 159-160) ดังนั้นแนวคิดดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งในการตีค่าความงามของผู้หญิงในสังคมไทยและปรากฏในลักษณะความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านไทย

สรุปและอภิปรายผล

การตีความเกี่ยวกับความงามของตัวละครผู้หญิงแต่ละชาติจะขึ้นอยู่กับสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบในการนำเสนอภาพความงาม สิ่งเหล่านี้จะหล่อหลอมความคิดของผู้คนในสังคมและทำให้เกิดการถ่ายทอดแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับความงามของผู้หญิงเข้ามาในนิทานพื้นบ้าน เนื่องจากนิทานพื้นบ้านมีหน้าที่ที่สำคัญในการถ่ายทอดแนวคิดไปให้กับผู้อ่านและเด็กๆ เพื่อที่พวกเขาจะได้ซึมซับวัฒนธรรมและรับแนวคิดดังกล่าวไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ สังคมและวัฒนธรรมยังเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดลักษณะและผลกระทบกับความงามของตัวละครผู้หญิงอีกด้วย ดังที่ปรากฏให้เห็นในลักษณะความงามของตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย โดยใช้มุมมองพหุมติในการมองลักษณะความงามเพื่อให้เห็นภาพความงามที่ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ความงามภายนอกและความงามภายใน

ตัวละครผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันจะมีสีผิวที่ขาวตามแนวคิดของสังคมตะวันตกที่มองว่าบุคคลที่ขาวคือคนที่บริสุทธิ์ สะอาดและไร้เดียงสา ในขณะที่สังคมไทยมีแนวคิดที่ว่าผู้หญิงต้องมีความงามตามความเชื่อเกี่ยวกับเบญจกัลยาณี คือ ผิวงาม นี่คือนิยามของความงามภายนอก และลักษณะความงามภายในมักจะอยู่ควบคู่ไปกับความงามภายนอก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ปรากฏทั้งในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย มันจึงสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงในอุดมคติหรือผู้หญิงที่ดีจะต้องมีความเพียบพร้อมด้วยรูปร่าง หน้าตาแล้วยังต้องมีจิตใจดี มีกิริยามารยาทและความสามารถ ดังนั้นจึงเป็นการปลูกฝังให้ผู้หญิงตระหนักถึงคุณค่าภายในด้วยเช่นกัน นอกจากนี้สังคมและวัฒนธรรมของไทยได้ปลูกฝังแนวคิดกุลสตรีไทยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความงามภายใน โดยนำเสนอภาพผู้หญิงต้องมีบทบาทในงานบ้านงานเรือนและควรให้ความสำคัญกับสามี เช่น นางมัทนาที่ยึดมั่นในรักและซื่อสัตย์ต่อสามี ซึ่งเป็นการพยายามสร้างภาพผู้หญิงในอุดมคติและปลูกฝังให้ผู้หญิงมีคุณสมบัติตรงตามความต้องการผู้ชาย

แต่ความงามของผู้หญิงก็ไม่ได้เป็นสาเหตุเดียวที่ทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ ทั้งนี้อยู่ที่ตัวบุคคลอื่นที่มีทัศนคติและการกระทำแบบใดต่อผู้ที่มีความงามมากกว่า ความริษยา โกรธแค้น และการแย่งชิงล้วนเกิดจากจิตใจคนที่มีความไม่รู้จักพอ ตัวละครผู้หญิงอื่นๆ ภายในเรื่องจะเป็นตัวแทนถึงความริษยาและการโกรธแค้น ซึ่งปรากฏลักษณะเช่นนี้ทั้งในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทย แต่จะแตกต่างที่ในนิทานพื้นบ้านไทยนำเสนอการแย่งชิงผู้หญิง นอกจากนี้ จากการเปรียบเทียบผลกระทบในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทยพบว่า ในนิทานพื้นบ้านเยอรมันส่วนใหญ่มักจะนำเสนอด้านดีของความงาม โดยสอดแทรกแนวคิดที่ว่าผู้หญิงต้องรู้จักคุณค่าของตนเอง ซึ่งจะส่งเสริมให้ชีวิตพวกเขาพบกับสิ่งที่ดีขึ้น แต่กระนั้นก็ปฏิเสธไม่ได้ถึงการกดทับแนวคิดของผู้หญิงในสังคม

สังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาผ่านนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทยยังเป็นตัวบ่งชี้แนวคิดเรื่องสังคมปิตาธิปไตย โดยเฉพาะการสร้างความงามของผู้หญิงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชายและเพื่อเป็นเครื่องประดับบารมีของตนเองในสังคม โดยบทบาทของผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านเยอรมันและไทยมักจะถูกตีค่าว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ ดังนั้นจึงนำเสนอภาพผู้หญิงที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้ชาย ผู้ชายจึงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ผู้หญิงมีสถานภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความงามของผู้หญิงจะดึงดูดผู้ชาย ซึ่งในนิทานพื้นบ้านทั้งสองชาติสะท้อนให้เห็นการยึดโยงค่าความงามของผู้หญิงไว้กับผู้ชาย และผู้ชายจะเป็นส่วนที่สำคัญในการกำหนดชีวิตของผู้หญิง ยกตัวอย่างในนิทานพื้นบ้านเยอรมันที่นำเสนอภาพการแต่งงานครั้งสุดท้ายของเจ้าหญิงเพื่อหลุดพ้นจากโศกนาฏกรรม

ในสังคมปัจจุบันการตีค่าความงามของผู้หญิงจากภายนอกเพียงอย่างเดียวได้เปลี่ยนไป ผู้หญิงจำนวนมากได้หันมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับความสวยงามเพื่อความพอใจของตนเอง การที่ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงตัวเองให้สวยงามและดูดีขึ้น ก็เป็นวิธีการหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงไม่ได้ถูกกดทับอีกต่อไป ผู้หญิงสามารถเลือกทางเดินให้กับชีวิตและสิ่งที่ยากจะทำได้ ผู้ชายไม่ได้เป็นตัวชี้้นำความงามของผู้หญิงในสังคมอีกแล้ว

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาข้างต้น ทำให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของสตรีในสังคมตั้งแต่อดีต ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแนวคิดมากมาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญการให้คุณค่าเรื่องความเท่าเทียมทางเพศระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในสังคม ทุกคนภายในสังคมควรปฏิบัติตนอย่างเท่าเทียมและให้เกียรติโดยไม่แบ่งแยกเพศสภาพ ผู้หญิงควรให้คุณค่าแก่ตนเองเป็นสำคัญ ความงามก็เป็นส่วนหนึ่งถึงความพึงพอใจต่อร่างกายของตนเอง ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้อื่นแต่อย่างใด

เอกสารอ้างอิง

- กชกรณี เสรีฉันทฤกษ์. (2551). **วาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมไทย: มุมมองพหุมิติ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสตรีศึกษา, วิทยาลัยสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกริก ยุ้นพันธ์. (2539). **การเล่านิทาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาราน.
- เกรียงศักดิ์ ดุจจางุทศน์ และพัชรเวช สุขทอง. (2564). **“กฤษฎาสอนน้องคำฉันท์” ฉบับธนบุรี ว่าด้วยหญิงในอุดมคติของชายไทยผ่านวรรณกรรม**. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_13449
- กุลวรา งามเอกเอื้อ. (2557). การผลิตซ้ำความงามของนางแก้วหน้าม้า. **วารสารสหวิทยาการ**, 11(2), 35-51.
- กมลทิพย์ จิงเลิศศิริ. (2558). **วาทกรรมความเป็นหญิงกับความงามในสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม), คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2528). ระบบผิวเดียวหลายเมียในสังคมไทย. ใน **ศิลปวัฒนธรรม ฉบับมีนาคม**, 6(5), 31-33.
- ประจักษ์ ประภาพิตยากร. (2520). **ประเพณีในขุนช้างขุนแผน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม.
- พิมพ์ประไพ ธวัชวงศ์. (2542). **การใช้กิจกรรมนิทานเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มาลัย (จุฑารัตน์). (2561). **นางในวรรณคดี (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)**. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2534). **ตัวละครหญิงในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 1893-2394)**. วิทยานิพนธ์ระดับดุขฎีบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวิ วงศ์สง่า. (2535). **การศึกษาทัศนคติที่สนับสนุนสิทธิสตรีของนักเขียนศตวรรษที่ 19 ในนวนิยายชิ้นสำคัญของอังกฤษ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วารุณี ดีบัวมา. (2556). **นิทานพื้นบ้านมัทนะพาธา**. สืบค้นจาก http://maewwarunee.blogspot.com/p/blog-page_3264.html.
- วิสิษฐุ์ คิดคำส่วน. (2557). **วาทกรรมความขาว: อัตลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวในวัฒนธรรมสมัยนิยม**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขฎีบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิคุ้มน้ำโขงและสาละวินศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ศิริลักษณ์ คชนิล. (2550). **ความสัมพันธ์ของร่างกายกับกระบวนการทางสังคม-วัฒนธรรม บทบรรยายเชิงทดสอบเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีร่างกาย**. สืบค้นจาก <https://bit.ly/3jgrcJU>.
- อุ๋นใจ เจียมบูรณะกุล. (2549). **วาทกรรม “ความสวย” และการต่อรองอัตลักษณ์วัฒนธรรมบริโภค**. **วารสารสังคมศาสตร์**, 18(2), 134-137.

- อภิวันท์ อุดลยพิเชษฐ์. (2544). **สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อำภา โอตระกุล. (2562). **Thailand erzählt. Hof- und Volksdichtung aus alter Zeit**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Nitanstory. (2016). **นิทานพื้นบ้านภาคกลาง เรื่องไกรทอง**. สืบค้นจาก <https://rb.gy/ybdmmy>.
- Chen, Vivien. (2011). **Cinderella, Snow White, and Sleeping Beauty not the Fairest Anymore. The Role of the Feminine Beauty Ideal in Fairy Tales**. Retrieved from : <https://rb.gy/bkiutl>
- Freddman, Rita. (1989). **Die Opfer der Venus. Vom Zwang schön zu sein**. Zürich: Kreuz publishing house.
- Goffman, Erving. (1995). **Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity**. England Klippe. NJ: Prentice-Hell.
- Grimm, Jacob und Willhelm. (2014). **Kinder- und Hausmärchen**. Stuttgart: Reclam.
- Heidrich, Nina and Schulz-Jarek, Michael. (2010). **Schön, fleißig, sittsam Zur Darstellung von Weiblichkeit in den Kinder- und Hausmärchen der Gebrüder Grimm**. In Jucquois-Delpierre, Monique (Eds.): Female Figures. Frauenfiguren. Figures de femmes. In art and media. In Kunst und Medien. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH., pp. 153-164.
- Holmström, Emelie. (2017). **Das Frauenbild in den Märchen der Gebrüder Grimm**. Bachelor of Education thesis, Linnaeus University Kalmar and Vaxjo.
- Krenn, Lisa-Maria. (2018). **Frauen in den Medien Schönheitsideale in unserer Gesellschaft**. Master of Arts thesis, Faculty of Media, Communication and Culture, Alpen-Adria University of Klagenfurt
- Liebs, Elke. (1993). **Spieglein Spieglein an der Wand- Mutter-Mythen/ Märchen-Mütter/ Tochter-Märchen**. In Kraft, Helga und Liebs, Elke (Ed.): Mütter- Töchter- Frauen. Weiblichkeitsbilder in der Literatur. Stuttgart: Publisher J.B. Metzler, p. 115.
- Posch, Waltraud. (2009). **Projekt Körper. Wie der Kult um die Schönheit unser Leben prägt**. Frankfurt am Main: Campus Publisher.
- Wehse, Rainer. (1985). **Die Prinzessin**. In Früh, Sigrid/Wehse, Rainer (Eds.). Die Frau im Märchen. Kassel: Erich Röth Publisher Kassel, p. 9-17.
- Wernle, Carmen Isabella. (2013). **Stereotypen des Weiblichen in den Märchen der Gebrüder Grimm**. Master of Philosophy thesis, Faculty of Cultural Studies, Applied Cultural Studies, Alpen-Adria University of Klagenfurt.
- Wittmann, Gerda-Elisabeth. (2008). **Aschenputtel und ihre Schwestern – Frauenfiguren im Märchen. Eine Kontrastierung des Grimmschen Aschenputtel von 1857 mit Aschenputtelerzählungen des 20. und 21. Jahrhunderts**. Bachelor of Education thesis, Magister Artium (German), Stellenbosch University.
- Wöllner, Waltraud. (1955). **Der soziale Gehalt und die soziale Funktion der deutschen Volksmärchen**. Berlin: Humboldt University.

การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านปงสนุก
The Design and Development of Community-Based Learning Innovation:
A Case Study of Ban Pong Sanuk Community

ภัทรพงษ์ ภูวสันติ¹

สุริเยศร์ เลิศกมลวรรณ²

ปวีณาพัฒน์ วรพันธ์³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อออกแบบและพัฒนา นวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานกับเกณฑ์ และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนิสิตชั้นปีที่ 1-3 สาขาวิชาสังคมศึกษา (กศ.บ.) ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยตรวจสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจากการทดสอบค่าทีโดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างกับเกณฑ์ที่กำหนดและการอธิบายความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัยพบว่า

1. นวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ประเภทบอร์ดเกมซึ่งบูรณาการข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านปงสนุกในมิติต่างๆ กับสาระต่างๆ ในวิชาสังคมศึกษา
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การออกแบบและพัฒนา, นวัตกรรมการเรียนรู้, ชุมชนเป็นฐาน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจ

Abstract

This research aims to 1) design and develop Community-Based learning innovation, 2) to compare learning achievement of sample group after using Community-Based learning innovation with the specified criteria, and 3) to study the satisfaction of sample group after using Community-Based learning innovation. The sample group of this research is 15 undergraduate students of Social Studies (B.Ed.), Department of Sociology, Faculty of Social Science, Srinakharinwirot University in semester 2 of the academic year 2021 which were derived by purposive sampling and examine the efficiency of Community-Based learning

¹ นิสิตหลักสูตรการศึกษาด้านจิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² นิสิตหลักสูตรการศึกษาด้านจิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ อาจารย์สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

innovation by comparing the mean of sample group's learning achievement with the specified criteria using t-test and describing sample group's satisfaction after using Community-Based.

The research results were as follows;

1. Community-Based learning innovation is a boardgame which contains the integration of various information about Ban Pong Sanuk community and Social Studies.

2. Learning achievement of sample group after using Community-Based learning innovation was higher than the specified criteria which is 70 percent with statistical significance at .05.

3. The overall satisfaction of sample group after using Community-Based learning innovation was high.

Keywords: Design and Development, Learning Innovation, Community-Based, Learning Achievement, Satisfaction

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 บัญญัติให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ประกอบกับมาตรา 23 ยังบัญญัติให้สถานศึกษาให้ความสำคัญกับความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งการบูรณาการเพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542) รวมทั้งกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมยังมีบทบาทในการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจการดำรงชีวิตของตนเองร่วมกับบุคคลอื่นๆ และการดำรงชีวิตในฐานะปัจเจกบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียนโดยนักเรียนต้องได้รับการประเมินและการพัฒนาที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การบูรณาการชุมชนกับการจัดการเรียนรู้เป็นการใช้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเพื่อให้นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างครู นักเรียน รวมทั้งสมาชิกในชุมชน อาทิ การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชนหรือการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน ชุมชนจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนและพัฒนาทักษะของนักเรียนอย่างหลากหลาย ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดสังเคราะห์ ทักษะการคิดวิพากษ์ ตลอดจนตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอันเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน (วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2561) ชุมชนบ้านปงสนุกเป็นชุมชนขนาดเล็กในตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ซึ่งมีวัดปงสนุกที่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในศตวรรษที่ 19-21 เป็นโบราณสถานที่สำคัญและศูนย์กลางของชุมชน (ภิญญพันธุ์ พงษ์นลาวัฒน์, 2564) อย่างไรก็ตาม ชุมชนบ้านปงสนุกยังมีภัยคุกคามต่อโบราณสถานที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ การประสพภัยพิบัติทางธรรมชาติ การใช้ประโยชน์อย่างไม่เหมาะสม การเข้าถึงที่ลำบาก การถูกทิ้งร้าง การขาดการประชาสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคของประชาชนในการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าของโบราณสถาน (พิชชานนท์ รมย์นุกูล, 2557) แม้วัดปงสนุกจะมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อจัดแสดงโบราณวัตถุและข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัดและชุมชนบ้านปงสนุก แต่วัดปงสนุกยังประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณ ขาดผู้นำชมชาติผู้รับผิดชอบหรือผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้การจัดแสดงโบราณวัตถุต่างๆ ยังไม่เป็นระเบียบ ไม่มีสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติม ไม่มีคู่มือแนะนำชม ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ อีกทั้งไม่มีระบบแสงสว่างหรือระบบรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพซึ่งส่งผลให้ไม่ประสบความสำเร็จ (ศุภลักษณ์ รอดแจ่ม, 2557) จึงกล่าวได้ว่า แม้ชุมชนบ้านปงสนุกจะมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการของจังหวัดลำปางแต่ชุมชนบ้านปงสนุกยังไม่มีแผนเผยแพร่ข้อมูลของชุมชนให้

ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวที่ทราบซึ่งเป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการปลูกฝังความตระหนักแก่สมาชิกในชุมชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

แม้ชุมชนบ้านปงสนุกเป็นชุมชนจะมีเอกลักษณ์อันโดดเด่นและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาของจังหวัดลำปาง แต่ยังไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ สู่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจจะออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพโดยใช้ชุมชนบ้านปงสนุกเป็นฐาน โดยบูรณาการข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านปงสนุกในมิติต่างๆ กับสาระต่างๆ ของวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างระหว่างหลังการใช้งานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานกับเกณฑ์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในการใช้งานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

สมมติฐานของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการบูรณาการข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านปงสนุกในมิติต่างๆ กับสาระต่างๆ ของวิชาสังคมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้แก่ สาระศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ สาระประวัติศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์

2. ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ระหว่างวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2565 รวมระยะเวลาดำเนินการวิจัย 8 สัปดาห์ โดยจำแนกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบบอร์ดเกมและชุมชนบ้านปงสนุก จำนวน 3 สัปดาห์ ช่วงที่ 2 การออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จำนวน 3 สัปดาห์ และช่วงที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของวัตกรรมการเรียนรู้ จำนวน 2 สัปดาห์

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ในการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กรณีศึกษาชุมชนบ้านปงสนุก ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ประเภทบอร์ดเกม ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านปงสนุกสำหรับใช้ในการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานโดยนำวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของวัตกรรมการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจในการใช้งานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนิสิตชั้นปีที่ 1-3 หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างต้องไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับชุมชนบ้านปงสนุก

2. ขั้นตอนในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.1 การวิเคราะห์ (A: Analysis)

2.1.1 การวิเคราะห์ความจำเป็น ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าชุมชนบ้านปงสนุกมีบริบทและความจำเป็นอย่างไร เพื่อออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทและความจำเป็นดังกล่าว

2.1.2 การวิเคราะห์นักเรียน ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่านักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการทดลองใช้นวัตกรรมการเรียนรู้เป็นฐานกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นใด มีความรู้พื้นฐานอย่างไร และมีคุณลักษณะอย่างไร

2.1.3 การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าข้อมูลต่างๆ ของชุมชนบ้านปงสนุกเกี่ยวข้องกับสาระต่างๆ ในวิชาสังคมศึกษาอย่างไรเพื่อบูรณาการข้อมูลข้างต้นในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

2.1.4 การวิเคราะห์วัตถุประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าวัตถุประสงค์ของการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานคืออะไร ซึ่งการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานคือเพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนบ้านปงสนุกในมิติต่างๆ และสามารถบูรณาการความรู้ในวิชาสังคมศึกษาได้

2.2 การออกแบบ (D: Design)

2.2.1 การออกแบบเนื้อหา ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลต่างๆ ของชุมชนบ้านปงสนุกมาบูรณาการกับสาระต่างๆ ในวิชาสังคมศึกษา

2.2.2 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยนำนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์

2.2.3 การออกแบบการวัดและประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ประกอบด้วยข้อคำถามแบบปรนัยจำนวน 15 ข้อ คะแนนเต็ม 15 คะแนน

2.2.4 การออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งผู้วิจัยออกแบบอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานซึ่งเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ประเภทสื่อการเรียนรู้ชนิดบอร์ดเกม โดยส่งนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสม

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจากผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					\bar{X}	S.D.	การแปลความหมาย
	1	2	3	4	5			
1. ด้านคุณสมบัติของนวัตกรรมการเรียนรู้ “เกมเศรษฐีปงสนุก”								
1.1 นวัตกรรมมีเนื้อหาที่ถูกต้อง	5	5	5	5	5	25	5.00	มากที่สุด
1.2 นวัตกรรมมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับนักเรียน	5	4	4	5	5	23	4.60	มากที่สุด
1.3 นวัตกรรมมีความสะดวกในการนำไปใช้	5	5	5	4	5	24	4.80	มากที่สุด
1.4 นวัตกรรมมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	5	5	5	5	5	25	5.00	มากที่สุด

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจากผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					\bar{X}	S.D.	การแปลความหมาย
	1	2	3	4	5			
1.5 นวัตกรรมสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน	5	5	5	5	5	25	5.00	มากที่สุด
1.6 นวัตกรรมมีกระบวนการออกแบบที่สอดคล้องกับ ADDIE Model	5	5	5	5	5	25	5.00	มากที่สุด
ด้านคุณสมบัติของนวัตกรรมการเรียนรู้ “เกมเศรษฐีปงสนุก” ในภาพรวม						4.90	-	มากที่สุด
2. ด้านประโยชน์ของนวัตกรรมการเรียนรู้ “เกมเศรษฐีปงสนุก”								
2.1 สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนบ้านปงสนุกในมิติต่างๆ	5	5	5	5	5	25	5.00	มากที่สุด
2.2 สร้างความสนใจเกี่ยวกับชุมชนบ้านปงสนุก	4	5	4	5	4	22	4.40	มาก
2.3 สร้างความสนุกสนาน	4	4	5	4	4	21	4.20	มาก
2.4 ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ภายนอกกลุ่มและในชั้นเรียน	5	5	5	5	5	25	5.00	มากที่สุด
2.5 ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมภายในกลุ่ม	5	5	5	5	5	25	5.00	มากที่สุด
2.6 ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิด	4	4	4	4	4	20	4.00	มาก
2.7 ส่งเสริมการบูรณาการความรู้ในสาระต่างๆ ของวิชาสังคมศึกษา	4	5	4	4	4	21	4.20	มาก
2.8 ส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4	4	5	5	4	22	4.40	มาก
ด้านประโยชน์ของนวัตกรรมการเรียนรู้ “เกมเศรษฐีปงสนุก” ในภาพรวม						4.53	-	มาก

2.3 การพัฒนา (D: Development)

2.3.1 การพัฒนาคู่มือการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งผู้วิจัยนำอุปกรณ์ที่ผ่านการออกแบบมาพัฒนาเป็นอุปกรณ์ฉบับสมบูรณ์

2.3.2 การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จากนั้นส่งแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสม

2.3.3 การพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชุมชนบ้านปงสนุกในกระแสรและพลวัตแห่งแม่น้ำวัง ที่ประกอบด้วยข้อคำถามแบบปรนัยจำนวน 15 ข้อ คะแนนเต็ม 15 คะแนน จากนั้นตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) อำนาจจำแนก (Discrimination Index) และความเชื่อมั่น (Reliability)

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชุมชนบ้านปงสนุกในกระแสดารและพลวัตแห่งแม่น้ำวัง

ข้อคำถาม	ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)	อำนาจจำแนก (Discrimination Index)	ความเชื่อมั่น (Reliability)
1	1.00	0.00	0.679
2	0.80	0.68	
3	1.00	0.40	
4	1.00	0.18	
5	1.00	0.10	
6	0.80	-0.08	
7	1.00	0.26	
8	1.00	0.22	
9	1.00	0.65	
10	1.00	0.78	
11	1.00	0.58	
12	1.00	0.50	
13	1.00	0.84	
14	1.00	0.66	
15	1.00	0.26	

2.3.4 การพัฒนาแบบประเมินความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่ประกอบด้วยรายการประเมินแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ด้านประโยชน์ของนวัตกรรมการเรียนรู้และด้านการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) อำนาจจำแนก (Discrimination Index) และความเชื่อมั่น (Reliability)

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

รายการประเมิน	ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)	อำนาจจำแนก (Discrimination Index)	ความเชื่อมั่น (Reliability)
ด้านประโยชน์ของนวัตกรรมการเรียนรู้			
1	1.00	0.66	0.905
2	1.00	0.66	
3	1.00	0.52	
4	1.00	0.83	
5	1.00	0.50	
6	1.00	0.78	
7	1.00	0.77	

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (ต่อ)

รายการประเมิน	ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)	อำนาจจำแนก (Discrimination Index)	ความเชื่อมั่น (Reliability)
8	1.00	0.71	
ด้านการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้			
9	1.00	0.77	
10	1.00	0.59	
11	1.00	0.62	
12	1.00	0.62	
13	1.00	0.74	
14	1.00	0.60	
15	1.00	0.69	
16	1.00	0.57	

2.4 การทดลองใช้ (I: Implementation)

ผู้วิจัยนำนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ผ่านขั้นตอนการพัฒนาไปทดลองใช้กับนิสิตชั้นปีที่ 1-3 สาขาวิชาสังคมศึกษา (กศ.บ.) ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชาการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.5 การประเมินผล (E: Evaluation)

ผู้วิจัยตรวจสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานโดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวัดและประเมินผลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชุมชนบ้านปงสนุกในกระแสธารและพลวัตแห่งแม่น้ำวัง ขณะที่ความพึงพอใจในวัดโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไปทดลองใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชุมชนบ้านปงสนุกในกระแสธารและพลวัตแห่งแม่น้ำวัง และแบบประเมินความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้เพื่อนำคะแนน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชุมชนบ้านปงสนุกในกระแสธารและพลวัตแห่งแม่น้ำวัง และแบบประเมินความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC: Index of Item-Objective Congruence) จากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งมีสูตร ดังนี้ (พิชิต ฤทธิจรูญ, 2560; สมนึก ภัททิยธนี, 2565)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

4.2 การวิเคราะห์อำนาจจำแนก (Discrimination Index) โดยคำนวณดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) ซึ่งมีสูตร ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2560)

$$r_{XY} = \frac{N\Sigma XY - \Sigma XY}{\sqrt{[N\Sigma X^2 - (\Sigma X^2)][N\Sigma Y^2 - (\Sigma Y^2)]}}$$

4.3 การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability)

4.3.1 การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชุมชนบ้านปงสนุกในกระแสดรและพลวัตแห่งแม่น้ำวัง ใช้สูตร KR-20 ซึ่งมีสูตร ดังนี้ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2560; สมณี กัททิยธนี, 2565)

$$r_n = \left[\frac{n}{n-1} \right] \left[1 - \frac{\Sigma pq}{S_t^2} \right]$$

4.3.2 การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ใช้การหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีสูตร ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2560)

$$\alpha = \left[\frac{k}{k-1} \right] \left[1 - \frac{\Sigma S_i^2}{S_t^2} \right]$$

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนี้

4.4 การทดสอบค่าทีโดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างกับเกณฑ์ที่กำหนด (One-Sample t-test) ซึ่งมีสูตร ดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2540)

$$t = \frac{\bar{X} - \mu_0}{\frac{s}{\sqrt{n}}}$$

4.5 การอธิบายความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งมีสูตร ดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2540)

4.5.1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X})

$$\bar{X} = \frac{\Sigma X}{N}$$

4.5.1 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

$$S.D. = \frac{N\Sigma X^2 - (\Sigma X)^2}{N(N-1)}$$

ผลการวิจัย

1. นวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ประเภทบอร์ดเกมซึ่งบูรณาการข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านปงสนุกในมิติต่างๆ กับสาระต่างๆ ในวิชาสังคมศึกษา ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากเกมเศรษฐกิจโดยผู้วิจัยกำหนดชื่อว่า “เกมเศรษฐกิจปงสนุก”

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบค่าทีโดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างกับเกณฑ์

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (N)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t	P
15	11.67	2.66	-84.82	<.001*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยแปลความหมายผลการประเมินความพึงพอใจตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว (2535) ดังนี้

ระดับคะแนน 4.51-5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ “มากที่สุด”

ระดับคะแนน 3.51-4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ “มาก”

ระดับคะแนน 2.51-3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ “ปานกลาง”

ระดับคะแนน 1.51-2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ “น้อย”

ระดับคะแนน 1.00-1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับ “น้อยที่สุด”

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					\bar{X}	S.D.	การแปลความหมาย
	1	2	3	4	5			
1. ด้านประโยชน์ของนวัตกรรมการเรียนรู้ “เกมเศรษฐีปิงสนุก”								
1.1 สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนบ้านปิงสนุกในมิติต่างๆ	0	0	1	9	5	4.27	0.59	มาก
1.2 สร้างความสนใจเกี่ยวกับชุมชนบ้านปิงสนุก	0	0	2	6	7	4.33	0.72	มาก
1.3 สร้างความสนุกสนาน	0	0	1	7	7	4.40	0.63	มาก
1.4 ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ภายนอกกลุ่มและในชั้นเรียน	0	0	2	6	7	4.33	0.72	มาก
1.5 ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมภายในกลุ่ม	0	0	0	6	9	4.60	0.51	มากที่สุด
1.6 ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิด	0	0	3	3	9	4.40	0.83	มาก
1.7 ส่งเสริมการบูรณาการความรู้ในสาระต่างๆ ของวิชาสังคมศึกษา	0	0	0	6	9	4.60	0.51	มากที่สุด
1.8 ส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	0	0	1	4	10	4.60	0.63	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ของนวัตกรรมการเรียนรู้ “เกมเศรษฐีปิงสนุก” ในภาพรวม						4.44	-	มาก
2. ด้านการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ “เกมเศรษฐีปิงสนุก”								
2.1 นวัตกรรมมีจำนวนสมาชิกในแต่ละกลุ่มที่เหมาะสม	0	0	2	5	8	4.40	0.74	มาก
2.2 นวัตกรรมมีเนื้อหาที่ถูกต้อง	0	0	1	6	8	4.47	0.64	มาก

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					\bar{X}	S.D.	การแปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
2.3 นวัตกรรมสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน	0	0	1	6	8	4.47	0.64	มาก
2.4 นวัตกรรมมีความน่าสนใจ	0	0	1	7	7	4.40	0.63	มาก
2.5 นวัตกรรมมีความเหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6	0	0	2	7	6	4.27	0.70	มาก
2.6 นวัตกรรมมีคู่มือการใช้งานที่เข้าใจง่าย	0	0	3	8	4	4.07	0.70	มาก
2.7 นวัตกรรมมีระยะเวลาในการใช้งานที่เหมาะสม	0	0	2	8	5	4.20	0.68	มาก
2.8 นวัตกรรมสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านปงสนุก	0	0	1	4	10	4.60	0.63	มากที่สุด
ด้านการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ “เกมเศรษฐีปงสนุก” ในภาพรวม						4.36	-	มาก

สรุปและอภิปรายผล

1. นวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ประเภทบอร์ดเกม เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้รับความสนุกสนาน ตลอดจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการเล่นเกม (ทศนา แฉมมณี, 2563) สอดคล้องกับสุนทร สินธพานนท์, พงษ์จันทร์ สุขยิ่ง, จินตนา วีรเกียรติสุนทร และพิวัสสา นภารัตน์ (2562) ซึ่งอธิบายว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้ สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือและสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ส่งเสริมให้นักเรียนมีน้ำใจนักกีฬา และสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ อย่างหลากหลาย โดยชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2561) อธิบายว่า การนำเกมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ต้องมีจุดประสงค์และกติกาที่ชัดเจน เนื้อหาและระยะเวลาการเล่นเหมาะสมกับนักเรียน และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเล่นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนฐานผ่าน ADDIE Model อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับอิศรา ก้านจักร (2559) ซึ่งอธิบายว่า ADDIE Model เป็นรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้ ADDIE Model ในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธวัชชัย สหพงษ์ (2563) ที่ใช้ ADDIE Model ในการออกแบบและพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งส่งผลให้ได้รับสื่อมัลติมีเดียที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ อีกทั้งผลการวิจัย ของกนกมน รุจิรกุล, กนิษฐา พุทธเสถียร, ทิพย์วารี สงนอก และนัฏฐา มณฑล (2564) ที่ใช้ ADDIE Model ในการออกแบบและพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันซึ่งส่งผลให้ได้รับโมบายแอปพลิเคชันที่สะดวกต่อการนำไปใช้ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ โดยนักเรียนที่ใช้งานโมบายแอปพลิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้งานสูงกว่าก่อนการใช้งานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจในการใช้งานในระดับมากที่สุด รวมทั้งผลการวิจัยของสุนทรี เจกะวัฒนะ (2556) ที่ใช้ ADDIE Model ในการออกแบบและพัฒนาคอมพิวเตอร์กราฟิกตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองซึ่งส่งผลให้ได้รับคอมพิวเตอร์

กราฟิกที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ 80/80 อีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้งานคอมพิวเตอร์กราฟิกสูงกว่าก่อนการใช้งานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ชุมชนบ้านปงสนุกในกระแสดารและพลวัตแห่งแม่น้ำวัง ซึ่งผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างยังเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพเนื่องจากข้อคำถามทุกข้อมีดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Item-Objective Congruence) มากกว่า 0.5 มีดัชนีอำนาจจำแนกมากกว่า 0.2 จำนวน 11 ข้อ และแบบทดสอบทั้งฉบับมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.679 ตามเกณฑ์การแปลความหมายดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและดัชนีอำนาจจำแนกของพิชิต ฤทธิ์จรูญ (2560) และสมนึก ภักทิษณี (2565) ประกอบกับผู้วิจัยใช้งานนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้และแก้ปัญหาพร้อมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แสวงหาความรู้ร่วมกันจนมีความรู้และความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทเรียน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของทิพวรรณ สลืออ่อน ระพีพัฒน์ เตือนเพ็ญศรี และสิริวารณ จรัสวีวัฒน์ (2564) ที่จัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์โดยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการวิจัยของปิยนุช วงศ์กลาง (2562) ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ในวิชาเทคโนโลยีการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีโดยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของของนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากนวัตกรรมจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานซึ่งผู้วิจัยออกแบบและพัฒนาเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ประเภทสื่อการเรียนรู้ชนิดบอร์ดเกมซึ่งเป็นเกมชนิดหนึ่ง โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมจะส่งเสริมให้นักเรียนได้รับความสนุกสนานในการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ภายในห้องเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของภาศรี สงสัย และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์ (2563) ที่ใช้บอร์ดเกมในการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์เรื่อง ระบบนิเวศ โดยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อบอร์ดเกมในระดับมาก อีกทั้งผลการวิจัยของพิมพ์สิริ พุ่มพิช (2564) ที่พัฒนาทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารในวิชาภาษาไทยโดยใช้บอร์ดเกม โดยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้งานบอร์ดเกมในระดับมากที่สุด ตลอดจนผลการวิจัยของชนันภรณ์ อารีกุล (2563) ที่พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดานเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนิสิตระดับปริญญาตรีโดยพบว่า ความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาตรีในการใช้งานเกมกระดานอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ครูควรสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทราบว่านักเรียนตอบสนองต่อการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างไร
2. ในการใช้งานนวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ครูและนักเรียนควรร่วมกันศึกษาคู่มือการใช้งานให้เข้าใจ เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจส่งผลให้นักเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
3. ควรออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนอื่นๆ เป็นฐานเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนได้รับการเผยแพร่อย่างเป็นรูปธรรม
4. ควรออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอื่นๆ ของนักเรียน อาทิ ทักษะการคิด

เอกสารอ้างอิง

- กนกมน รุจิรกุล, กนิษฐา พุทธเสถียร, ทิพย์วารี สงนอก และนันทฎา มณฑล (2564). การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันสนับสนุนการเรียนรู้ภาษาจีนที่บ้านภาษาถิ่นโคราชของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา. **วารสารสารสนเทศศาสตร์**, 39(2), 1-15.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชนันภรณ์ อารีกุล. (2563). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดานเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนิสิตระดับปริญญาตรี. **วารสารวิชาการปัญญาภิธาน**, 5(2), 137-150.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). **80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ** (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: พี บาลานซ์ ดีไซน์ แอนพริ้นติ้ง.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). **เทคนิคการสร้างเครื่องมือวิจัย: แนวทางการนำไปใช้อย่างมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- ทิพวรรณ สลีอ่อน, ระพีพัฒน์ เตือนเพ็ญศรี และสิรารวรรณ จรัสวีวัฒน์. (2564). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ 2 วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. **HRD Journal**, 12(1), 42-55.
- ทิตนา แคมมณี. (2563). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย สหพงษ์. (2563). ผลการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมตามรูปแบบ ADDIE Model ในรายวิชาการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนการสอน. **วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 7(2), 7-14.
- นภาศรี สงสัย และทิพรรัตน์ สิทธิวงศ์. (2563). การศึกษาผลการใช้บอร์ดเกมประกอบการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ระบบนิเวศ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์สื่อวัฒนธรรมและการศึกษาเชิงสร้างสรรค์**, 3(2), 1-11.
- บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว. (2535). การอ้างอิงประชากรเมื่อใช้เครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่ากับกลุ่มตัวอย่าง. **วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 3(1), 22-25.
- ปิยนุช วงศ์กลาง. (2562). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ ในรายวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**, 30(2), 101-109.
- พิชชานนท์ รมย์นุกูล. (2557). **แนวทางพัฒนาทางกายภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวงานพุทธศิลป์อารยธรรมล้านนา: กรณีศึกษาเมืองเก่าเขลางค์นคร (ลำปาง)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสถาปัตยกรรม, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชิต ฤทธิจรูญ. (2560). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: เอ็นเอส ออฟ เคอร์มิสท์.
- พิมพ์สิริ พุ่มพิช. (2564). การพัฒนาทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารโดยใช้บอร์ดเกม Ultimate Werewolf. ในรายวิชา ท 21101 ภาษาไทย 1 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกลางดงปทุมฉวีวิทยา อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.
- ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัฒน์. (2564). **ประวัติศาสตร์วัดปงสนุกบนภูมิศาสตร์การเมืองจากโลกใบเก่าสู่โลกใบใหม่**. ใน มรดกวัฒนธรรม ศิลปกรรมวัดปงสนุก. หน้า 41-58. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.

- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2540). สถิติวิทยาทางการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครู
ในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 11(3), 179-191.
- ศุภลักษณ์ รอดแจ่ม. (2557). การจัดการพิพิธภัณฑ์ของวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ
ศิลปะและวัฒนธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2565). การวัดผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 13). กทม: ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช
2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุนธ์ สินธพานนท์, พงษ์จันทร์ สุขยั้ง, จินตนา วีรเกียรติสุนทร และพิวัสสา นภารัตน์. (2562). หลากหลายวิธีสอนเพื่อพัฒนา
คุณภาพเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.
- สุนทรী เจกะวัฒน์นะ. (2556). กระบวนการจัดการเรียนรู้คอมพิวเตอร์กราฟิกตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดย
การสร้างสรรค้ขึ้นงานสำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา,
24(2), 160-172.
- อิสรา ก้านจักร. (2558). พื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.

ทัศนคติของประชาชนจังหวัดยะลาต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม
ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

The perspective of people in Yala province toward the Islamic way of life and practices
under Covid-19 situation

ถิรมนัส วิสฺทิตฺต¹

บทคัดย่อ

สถานการณ์โควิด-19 ในจังหวัดยะลา การติดเชื้อแบบเป็นกลุ่มก้อนส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม เนื่องจากมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่ ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนจังหวัดยะลา ก่อนสถานการณ์โควิด-19 และเพื่อศึกษาทัศนคติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนจังหวัดยะลา ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยอาศัยแนวคิดแนวคิดความขัดแย้ง แนวคิดพหุวัฒนธรรม แนวคิดการดำรงชีวิตตามวิถีมุสลิม และแนวคิดการตีตราทางสังคม ในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการศึกษาจากเอกสารและแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ก่อนสถานการณ์โควิด-19 ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม และศาสนา สร้างความรู้สึกแปลกแยกให้กับคนมุสลิมในพื้นที่เป็นอย่างมาก ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างศาสนิกชน จึงค่อนข้างมีความเปราะบาง และมีความไม่ไว้วางใจระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างสองวัฒนธรรมที่มีมาอย่างยาวนาน ประชาชนจึงค่อนข้างเข้าใจในวิถีชีวิตและมีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกัน รวมถึงเมื่อเกิดสถานการณ์โควิด-19 การมีมุสลิมเป็นคนส่วนใหญ่ของพื้นที่ แม้จะมีกลุ่มที่เคร่งครัดในแบบแผน แต่ภาพรวมประชาชนในพื้นที่ค่อนข้างมีความเข้าใจในวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามภายใต้สถานการณ์โควิด-19

คำสำคัญ: โควิด-19, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้, จังหวัดยะลา

Abstract

Covid-19 situation in Yala province, most of the clusters are linked to the Islamic way of life and practices and Muslims are the majority of population in Yala. This research aims to study the relationship of the people in Yala Province before the Covid-19 situation and study the perspective of people in Yala during the covid 19 situation. This research used the concept of conflict, the concept of multicultural, the concept of the Muslim way of life and the stigmatization concept to explain this phenomenon. The method used in this study was mixed methodology by using documents and questionnaire. The finding indicates that before the pandemic, the relationship between people in Yala is fragile and there is mistrust between Buddhist and Muslim in the area due to historical, political, social, and religious factors. However the combine cultural between Buddhist and Muslim that resides together for a long time, it creates understanding of the Islamic way of life and practices during Covid-19. Even though there are some conservative Muslims but overall both of Muslim and Buddhist, they can accept the way of life and religious practices of Islamic principles under the Covid-19 situation.

Keywords: Covid-19, South Border Provinces of Thailand, Yala Province

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั่วโลก ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน สำหรับเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส สถานการณ์การแพร่ระบาดมีจำนวนผู้ติดเชื้อสูง การติดเชื้อแบบเป็นกลุ่มก้อนส่วนใหญ่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม เนื่องจากมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่ และมีความเคร่งครัดในวิถีปฏิบัติเป็นอย่างมาก ซึ่งมีความเสี่ยงสูงต่อการแพร่ระบาดด้วยเงื่อนไขเชิงบริบททั้งเป็นพื้นที่ชายแดน คนในพื้นที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม การนับถือศาสนาที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ ส่งผลให้การควบคุมโรคอุบัติใหม่นี้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้ การระบาดของโควิด-19 ที่ส่วนใหญ่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม อาจทำให้คนในจังหวัดยะลา ทั้งคนที่นับถือศาสนาอิสลาม และคนที่นับถือต่างศาสนามองว่า คนมุสลิมบางกลุ่มไม่ให้ความร่วมมือต่อมาตรการของรัฐในการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 รวมถึงอาจนำไปสู่การมองคนมุสลิมในภาพลักษณ์ที่อาจจะจะเป็นภาพลักษณ์ในแง่ลบได้

บริบทของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมในมิติทางศาสนา วิถีชีวิต วัฒนธรรมชาติพันธุ์ โดยมีชาวมุสลิมเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของพื้นที่ ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีวิถีการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด ทำให้เผชิญปัญหาในการถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ไม่ยอมรับความหลากหลาย นำไปสู่การถูกควบคุมโดยกฎหมายและนโยบายของรัฐที่ละเมิดสิทธิทางศาสนาอิสลาม รวมถึงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่รัฐมักจะใช้กำลังเข้าจัดการ ส่งผลให้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ยิ่งสลับซับซ้อนและแก้ไขยากมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มุสลิมเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของพื้นที่ มีทั้งมุสลิมที่เห็นด้วยกับมาตรการควบคุมการแพร่ระบาด และผู้ที่เคร่งครัดในแบบแผนที่ไม่เห็นด้วยกับมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของรัฐ รวมถึงส่วนใหญ่การติดเชื้อแบบเป็นกลุ่มก้อนในพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม จึงอาจนำไปสู่การตีตราทางสังคม หรืออาจนำไปสู่การมองชาวมุสลิมในแง่ลบมากขึ้นจากเดิมได้

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวได้นำมาซึ่งคำถามวิจัย คือความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ก่อนสถานการณ์โควิด-19 มีลักษณะเป็นอย่างไร ทิศนคติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เป็นอย่างไร เพื่อช่วยทำให้เข้าใจถึงสภาพการณ์ภายใต้สถานการณ์ที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อสูงจะนำมาสู่การตีตรา หรือจะนำไปสู่การมองชาวมุสลิมในแง่ลบมากขึ้นจากเดิมหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ก่อนสถานการณ์โควิด-19
2. เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

สมมติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสมมติว่าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ดั้งเดิมในพื้นที่ รองลงมาคือกลุ่มชาวไทยพุทธที่เป็นชนกลุ่มดั้งเดิมเช่นเดียวกัน การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างสองวัฒนธรรมที่มีมาอย่างยาวนาน อาจเป็นไปได้ว่าทั้งสองวัฒนธรรมจะค่อนข้างเข้าใจในวิถีชีวิตและมีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกัน เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 การมีมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่ แม้จะมีกลุ่มที่เคร่งครัดในแบบแผน แต่ประชาชนจังหวัดยะลานั้นจะมีความเข้าใจในวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามภายใต้สถานการณ์โควิด-19

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ก่อนสถานการณ์โควิด-19 ในการศึกษาวิเคราะห์จะพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์ รวมถึงปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่ 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางศาสนา

1.2 การวิเคราะห์ทัศนคติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 และวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม

2. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา จำนวน 400 คน และได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร จำแนกตามศาสนา ด้วยวิธีการกำหนดโควตา

3. ขอบเขตด้านเวลา ได้แก่ ตั้งแต่เริ่มมีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทยเมื่อช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 จนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2565

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนจังหวัดยะลาต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม ภายใต้สถานการณ์โควิด-19” เป็นการศึกษาวิจัยที่มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ควบคู่กันโดยแบ่งกรอบแนวคิดการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนแรก ผู้วิจัยได้ศึกษาภูมิหลังประวัติศาสตร์ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ยุครัฐจารีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองหลายเหตุการณ์ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงประเด็นคำถามของการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยนำแนวคิดความขัดแย้ง แนวคิดพหุวัฒนธรรม และแนวคิดการดำรงชีวิตตามวิถีมุสลิม เพื่อประกอบการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ก่อนสถานการณ์โควิด-19

ส่วนที่สองผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยนำแนวคิดการดำรงชีวิตตามวิถีมุสลิม เป็นฐานคิดในการกำหนดตัวแปรต้น และตัวแปรตาม เนื่องจากวิถีในการดำเนินชีวิตบางอย่างของคนมุสลิมในพื้นที่ รวมทั้งการประกอบกิจกรรมทางศาสนา เป็นสาเหตุหลักของการระบาดที่ค่อนข้างมีความรุนแรงและควบคุมยาก โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดการตีตราทางสังคมร่วมประกอบกับการวิเคราะห์ทัศนคติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดในพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ควบคู่กัน โดยวิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน

1. งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

1.1 วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ เอกสารประเภทหนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังประวัติศาสตร์ความเป็นมาของปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยพุทธกับคนไทยมุสลิมก่อนสถานการณ์โควิด-19 รวมถึงข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.2 ขั้นตอนในการศึกษา ประกอบไปด้วย

1.2.1 ศึกษาผ่านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในหลายประเด็น ได้แก่ความเป็นมาและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สภาพการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ รวมถึงสถานการณ์โควิด-19 และการฉีดวัคซีนของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2.2 เก็บรวบรวมข้อมูล ในการดำเนินการศึกษาจากแหล่งข้อมูลอันประกอบไปด้วย การศึกษาวิจัยเอกสาร

1.2.3 วิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีเนื้อหาบรรยาย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น จะเป็นไปในลักษณะของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1.2.4 เขียนผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาทำการเรียบเรียงข้อมูลในรูปแบบการพรรณนา (Descriptive Method) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2. งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดของประชากร ขนาดตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนในการศึกษาและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

2.1 ประชากร ขนาดตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ ประชากรได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของทาโร ยามาเน (Taro Tayamane) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควตา จากจำนวนประชากร จำแนกตามศาสนา โดยประชากรจังหวัดยะลานั้นถือศาสนาอิสลาม มีร้อยละ 81.50 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 326 คน ประชากรจังหวัดยะลานั้นถือศาสนาพุทธ มีร้อยละ 18.50 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 74 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยใช้คำถามที่มีหลายคำตอบส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของผู้ตอบแบบสอบถามต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม โดยใช้คำถามแบบปลายปิด และส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อมาตรการต่างๆ ว่าด้วยการงดปฏิบัติศาสนกิจของผู้นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert's scale) โดยแบบสอบถามดังกล่าวได้ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และผ่านการทดสอบความยากง่ายของคำถาม รวมถึงผ่านการทดสอบความน่าเชื่อถือของมาตรวัดด้วยการทดสอบแบบสอบถามจำนวน 38 ชุด และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้ระดับความเชื่อมั่นของมาตรวัดเท่ากับ 0.9

2.3 ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงใช้วิธีการแจกแบบสอบถามออนไลน์

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.4.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของประชาชนจังหวัดยะลาต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม โดยนำเสนอในรูปแบบค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.4.3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของประชาชนจังหวัดยะลาต่อมาตรการต่างๆ ว่าด้วยการงดปฏิบัติศาสนกิจของผู้นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยนำเสนอในรูปแบบค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยซึ่งประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ก่อนสถานการณ์โควิด-19 และทัศนคติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ก่อนสถานการณ์โควิด-19

สภาพการณ์ความขัดแย้งของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มี 4 ปัจจัย ดังนี้

1.1 ปัจจัยทางประวัติศาสตร์

ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสาเหตุมาจากความต้องการเรียกร้องเอกราชของชนมลายูมุสลิม จากมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน โดยฝ่ายรัฐไทยมองว่า อาณาจักรปัตตานีเป็นเมืองประเทศราชอยู่ภายใต้อำนาจของไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา การผนวกดินแดนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสยามมีความชอบธรรม ในขณะที่ฝ่ายชาตินิยมมลายูปัตตานีมองว่า อาณาจักรปัตตานีมีเอกราชและอำนาจอธิปไตยมาช้านาน แต่กลับถูกรัฐไทยยึดครองอย่างขาดความชอบธรรม โดยใช้ความรุนแรงทำให้เกิดความสูญเสียของผู้คนในพื้นที่มาตลอด จนเกิดเป็นการต่อต้านรัฐไทยซึ่งข้อผิดพลาดของรัฐไทย คือ การไม่พยายามทำความเข้าใจอัตลักษณ์ความเป็นมลายูของคนในพื้นที่ มีการบังคับใช้กฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ที่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม เมื่อเกิดการต่อต้านก็ใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างรุนแรง การลุกขึ้นสู้ของคนในพื้นที่จึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม

1.2 ปัจจัยทางการเมือง

จากบาดแผลทางประวัติศาสตร์ที่รัฐไทยขาดความเข้าใจต่อชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และวิถีในการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ นำไปสู่การดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐที่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการส่งเจ้าหน้าที่จากต่างถิ่นเข้ามาแก้ไขปัญหในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่ขาดการรับรู้และไม่พยายามทำความเข้าใจในความแตกต่าง จึงยิ่งทำให้การแก้ไขปัญหในพื้นที่ที่มีความซับซ้อนและแก้ไขยากยิ่งขึ้น ตั้งแต่เหตุการณ์สำคัญๆ อย่าง เหตุการณ์กบฏดุซงญอ จนถึงเหตุการณ์ตากใบ ผลกระทบที่สืบเนื่องต่อมาคือ กลายเป็นเหตุผลที่สร้างความชอบธรรมที่สะท้อนให้เห็นความยุติธรรมที่รัฐกระทำต่อคนมุสลิมในการต่อสู้กลับด้วยความรุนแรงของกลุ่มปฏิบัติการแบ่งแยกดินแดนจนเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไข

1.3 ปัจจัยทางสังคม

การส่งข้าราชการจากต่างถิ่น รวมถึงข้าราชการที่มีปัญหาประพฤตินิยมชอบในระบบราชการไปทำงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในความแตกต่าง จึงเกิดการดูถูกดูแคลนคนในพื้นที่ กดขี่เอารัดเอาเปรียบ ขาดความยุติธรรม ตลอดจนละเลยการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาระดับพื้นฐานเป็นระยะเวลานานต่อเนื่อง นอกจากนี้ การเลือกปฏิบัติต่อคนมุสลิมการให้ความสำคัญเฉพาะวัฒนธรรมหลักของชาติตามแนวพุทธนิกาย ล้วนสร้างความรู้สึกแปลกแยกให้กับคนไทยมุสลิมในพื้นที่เป็นอย่างมาก และนำไปสู่ความมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันในระยะเวลาดังกล่าว

1.4 ปัจจัยทางศาสนา

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ แต่เดิมเป็นปัญหาเรื่องชาติพันธุ์มลายูที่มีความขัดแย้งกับรัฐไทย ผ่านการใช้นโยบายกลืนกลายทางวัฒนธรรม โดยปรากฏการณ์การมองมุสลิมในแง่ลบ สืบเนื่องมาจากกระแสฟื้นฟูศาสนาอิสลามให้หวนคืนสู่การเป็นผู้นำสังคม เหตุการณ์ต่างๆ เช่น รัฐอิสลามแห่งอิรักและซีเรีย (ISIS) เหตุการณ์ 9/11 ล้วนประกอบสร้างทำให้ภาพลักษณ์ของศาสนาอิสลามถูกผูกโยงกับความรุนแรงปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง หากแต่ทำให้หลายคนเกิดการเหมารวมว่ามุสลิมเชื่อมโยงกับความรุนแรง เกิดเป็นกระแสแนวมุสลิมในไทย นำไปสู่การเลือกปฏิบัติ และการละเมิดสิทธิทางศาสนาจากรัฐ

2. ทศนคติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลาภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ดังนี้

2.1 ความรู้ความเข้าใจของประชาชนจังหวัดยะลาต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม

ตารางที่ 1 ความรู้ความเข้าใจของประชาชนจังหวัดยะลาต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม

ความรู้ความเข้าใจของประชาชนจังหวัดยะลาต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม	ศาสนา	ตอบถูก	ตอบผิด	ไม่ทราบ
		จำนวน	จำนวน	จำนวน
1. ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่วางอยู่บนพื้นฐานของ “หลักศรัทธา” “หลักปฏิบัติ” และ “หลักคุณธรรม” กิจวัตรประจำวันของมุสลิมจึงผูกพันไว้กับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม	อิสลาม	319	4	3
	พุทธ	61	1	12
2. การละหมาด เป็นการแสดงความเคารพต่ออัลลอฮ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มุสลิมทุกคนต้องละหมาดจนถึงวันสุดท้ายของชีวิต	อิสลาม	324	2	0
	พุทธ	64	3	7
3. การละหมาดทุกวันศุกร์ (ญูมาอะห์) ที่มีสยิดเป็นบทบังคับที่มุสลิมทุกคนพึงปฏิบัติโดยไม่มีข้อยกเว้น	อิสลาม	212	104	10
	พุทธ	45	18	11
4. การถือศีลอดในช่วงเดือนรอมฎอน คือการอดอาหารและน้ำ ในช่วงเวลารุ่งสางจนดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า เป็นข้อกำหนดที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดโดยไม่มีข้อยกเว้น	อิสลาม	255	66	5
	พุทธ	53	12	9
5. การละหมาดวันอีฎิ้ลฟิตริ หรือการละหมาดใหญ่หลังแล้วเสร็จการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เฉพาะผู้ชายมุสลิมต้องเข้าร่วมละหมาดที่มีสยิดโดยพร้อมเพรียงกัน	อิสลาม	184	133	9
	พุทธ	14	38	22
6. วันตรุษอีฎิ้ลฟิตริ (วันฮารีรายอ) คือวันรวมญาติหลังแล้วเสร็จการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เพื่อขอภัยซึ่งกันและกัน	อิสลาม	313	9	4
	พุทธ	58	1	15
7. พิธีฝังศพของมุสลิมจัดขึ้นภายใน 3-7 วัน เพื่อให้ครอบครัวญาติพี่น้องและมุสลิมคนอื่นๆ ร่วมกันละหมาดขอพรและละหมาดอุทิศให้ผู้ล่วงลับ	อิสลาม	172	135	19
	พุทธ	15	39	20
8. การตะอาวะฮ์ระดับสี่ม เป็นการจัดกิจกรรมและออกเผยแผ่ศาสนาชักชวนให้มุสลิมช่วยกันทำความดี	อิสลาม	293	11	22
	พุทธ	47	5	22
9. การทำตะหฺนิก หรือพิธีเปิดปากเด็กทารกแรกเกิดเพื่อให้กลัมน้ำนมริมฝีปากเด็กแข็งแรง โดยเชื่อว่าหากทำโดยผู้ที่เป็นคนดีและมีศรัทธามั่น เด็กจะเติบโตเป็นคนดีและมีศรัทธามั่นเช่นกัน	อิสลาม	238	31	57
	พุทธ	36	5	33
10. ผู้มีความศรัทธาเรื่องภัยบาลาเชื่อว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 เป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงกำหนดขึ้นเพื่อเป็นบททดสอบในชีวิต	อิสลาม	292	14	20
	พุทธ	37	8	29

จากตารางที่ 1 และ 2 พบว่าภาพรวมประชาชนจังหวัดยะลามีความรู้ความเข้าใจต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี แต่มีข้อสังเกตที่น่าสนใจ 2 ข้อคำถาม ซึ่งมีอัตราการตอบถูกไม่ถึงร้อยละ 50 ข้อแรก คือ “การละหมาดวันอิฎิ้ลฟิตรี หรือการละหมาดใหญ่หลังแล้วเสร็จการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เฉพาะผู้ชายมุสลิมต้องเข้าร่วมละหมาดที่มีสยิดโดยพร้อมเพรียงกัน” โดยจากการศึกษาการละหมาดในวันนี้ถือเป็นบุญใหญ่ มุสลิมทุกคนไม่ว่าเด็กผู้ใหญ่ ผู้หญิง และผู้ชายต้องเข้าร่วมละหมาดที่มีสยิดโดยพร้อมเพรียงกัน และข้อสอง คือ “พิธีฝังศพของมุสลิมจัดขึ้นภายใน 3-7 วัน เพื่อให้ครอบครัว ญาติพี่น้อง และมุสลิมคนอื่นๆ ร่วมกันละหมาดขอพรและละหมาดอุทิศให้ผู้ล่วงลับ” จากการศึกษาการประกอบพิธีฝังศพของมุสลิมต้องจัดขึ้นภายในเวลา 24 ชั่วโมงหลังการเสียชีวิต ส่วนหนึ่งของพิธี คือ การที่ครอบครัว ญาติพี่น้อง และมุสลิมคนอื่นๆ ร่วมกันละหมาดขอพรและละหมาดอุทิศให้ผู้ล่วงลับ เมื่อวิเคราะห์โดยจำแนกตามศาสนา พบว่าคนไทยพุทธไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดเชิงลึกมากนัก ขณะที่คนไทยมุสลิมเองก็มีสัดส่วนการตอบผิดสูงเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจจะเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน หรือเป็นวิถีปฏิบัติเฉพาะในบางพื้นที่ จึงทำให้ในข้อคำถามนี้มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามผิดสูง

2.2 ความคิดเห็นของประชาชนจังหวัดยะลาต่อมาตรการต่างๆ ว่าด้วยการงดปฏิบัติศาสนกิจของผู้นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นต่อมาตรการต่างๆ ว่าด้วยการงดปฏิบัติศาสนกิจของผู้นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19

มาตรการเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
มาตรการเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม	3.01	1	ปานกลาง
มาตรการเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมที่มีสยิด	2.92	1	ปานกลาง
มาตรการเกี่ยวกับการจัดการพิธีศพของชาวมุสลิม	3.20	1.08	ปานกลาง
มาตรการเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจในเดือนรอมฎอน	2.64	0.95	ปานกลาง
ภาพรวม	2.94	0.86	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่าความคิดเห็นของประชาชนจังหวัดยะลาต่อมาตรการต่างๆ ว่าด้วยการงดปฏิบัติศาสนกิจของผู้นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยมีมาตรการทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ มาตรการเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม มาตรการเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมที่มีสยิด มาตรการเกี่ยวกับการจัดการพิธีศพของชาวมุสลิม และมาตรการเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจในเดือนรอมฎอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86

แต่อย่างไรก็ตาม ในมาตรการเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมที่มีสยิดมีความคิดเห็นในระดับน้อย คือ มาตรการงดปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมที่มีสยิด เนื่องจากเชื่อว่าการละหมาดรวมกันที่มีสยิดมีความดีงามและมีความประเสริฐมากกว่าการละหมาดคนเดียว รวมถึงในมาตรการเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามมีความคิดเห็นในระดับมาก คือ มาตรการงดการรับประทานอาหารแบบใส่ถาดรวม ให้แบ่งใส่ภาชนะที่ใช้เฉพาะของตนเองและงดการรับประทานอาหารแบบใช้มือป้อน โดยให้ใช้ช้อนที่ใช้เฉพาะของตนเอง หรือใช้ช้อนกลางในการรับประทานอาหาร เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปวัฒนธรรมดังกล่าวจึงค่อยๆ ปรับเปลี่ยนไป การไม่ได้ปฏิบัติจึงไม่ได้ขัดต่อหลักศาสนา

สรุปและอภิปรายผล

1. ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ก่อนสถานการณ์โควิด-19

จากปัจจัยทางประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม และทางศาสนา สร้างความรู้สึกแปลกแยกให้กับคนไทยมุสลิมในพื้นที่เป็นอย่างมาก ฝ่ายคนไทยมุสลิมมองว่า ถูกกดขี่ ถูกละเมิดสิทธิทางศาสนา ได้รับสิทธิที่ไม่เท่าเทียมกับคนไทยพุทธ ขณะที่ฝ่ายคนไทยพุทธ หลังเกิดสถานการณ์การก่อความไม่สงบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 มีกลุ่มปฏิบัติการแบ่งแยกดินแดนแบบสุดโต่ง มีการลอบทำร้ายเจ้าหน้าที่ชาวไทยพุทธ พระสงฆ์ บิณฑบาตชาวไทยพุทธให้ออกนอกพื้นที่ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดยะลา จึงค่อนข้างมีความเปราะบาง และไม่มีแนวโน้มว่าจะดีขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนไทยพุทธและคนไทยมุสลิมสุดโต่งที่พร้อมจะปะทุขึ้นมาได้ทุกเมื่อหากมีชนวนเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้ง สอดคล้องกับแนวคิดความขัดแย้ง กล่าวคือ สถานการณ์ที่บุคคลสองฝ่ายมีความแตกต่างทางทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ เป้าหมาย และผลประโยชน์ ทำให้เกิดความพยายามที่จะต่อต้านอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจากการมองประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันของฝ่ายรัฐไทยกับคนในพื้นที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงของรัฐในการแก้ไขปัญหาต่างๆ และมักจะมีการโต้กลับจากกลุ่มปฏิบัติการเพื่อแบ่งแยกดินแดนอย่างไม่มีที่ท่าสิ้นสุด รวมถึงมีลักษณะของความขัดแย้งทางวัฒนธรรมตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมด้วย ความพยายามต่อสู้ทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางอัตลักษณ์ของชาวมุสลิม ซึ่งความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวมมีระดับไม่รุนแรง คนไทยพุทธกับคนไทยมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกันได้ แต่พบลักษณะความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่ค่อนข้างรุนแรงในกลุ่มปฏิบัติการเพื่อแบ่งแยกดินแดน

2. ทัศนคติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลาภายใต้สถานการณ์โควิด-19

ผ่านการวิเคราะห์จากการใช้แบบสอบถามกับประชากรของจังหวัดยะลา เนื่องจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร จำแนกตามศาสนา ด้วยวิธีกำหนดโควตา ประชากรจังหวัดยะลานั้นถือศาสนาอิสลาม มีร้อยละ 81.50 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 326 คน ประชากรจังหวัดยะลานั้นถือศาสนาพุทธ มีร้อยละ 18.50 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 74 คน เพื่อแทนกลุ่มประชากรของจังหวัดยะลา

2.1 ความรู้ความเข้าใจของประชาชนจังหวัดยะลาต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม

ภาพรวมประชาชนจังหวัดยะลามีความรู้ความเข้าใจต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี แต่มีข้อสังเกตที่น่าสนใจใน 2 ข้อคำถาม ซึ่งมีอัตราการตอบถูกไม่ถึงร้อยละ 50 ข้อแรก คือ “การละหมาดวันอีฎิ้ลฟิตริ หรือการละหมาดใหญ่หลังแล้วเสร็จการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เฉพาะผู้ชายมุสลิมต้องเข้าร่วมละหมาดที่มีสยิดโดยพร้อมเพรียงกัน” โดยจากการศึกษาการละหมาดวันอีฎิ้ลฟิตริถือเป็นบุญใหญ่ มุสลิมทุกคนไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง และผู้ชายต้องเข้าร่วมละหมาดที่มีสยิดโดยพร้อมเพรียงกัน และข้อสอง คือ “พิธีฝังศพของมุสลิมจัดขึ้นภายใน 3-7 วัน เพื่อให้ครอบครัว ญาติพี่น้อง และมุสลิมคนอื่นๆ ร่วมกันละหมาดขอพรและละหมาดอุทิศให้ผู้ล่วงลับ” จากการศึกษาการประกอบพิธีฝังศพของมุสลิมต้องจัดขึ้นภายในเวลา 24 ชั่วโมงหลังการเสียชีวิต ส่วนหนึ่งของพิธี คือ การที่ครอบครัว ญาติพี่น้อง และมุสลิมคนอื่นๆ ร่วมกันละหมาดขอพรและละหมาดอุทิศให้ผู้ล่วงลับ ซึ่งอาจเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเมื่อวิเคราะห์โดยจำแนกตามศาสนา พบว่าคนไทยมุสลิมมีส่วนการตอบผิดและไม่ทราบในข้อคำถามข้างต้นสูง ซึ่งอาจจะเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน หรือเป็นวิถีปฏิบัติเฉพาะในบางพื้นที่ ขณะที่คนไทยพุทธแม้การเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ จะมีสัดส่วนคนไทยพุทธเพียง 74 คน แต่ก็สะท้อนภาพความสัมพันธ์ของประชาชนจังหวัดยะลาได้อย่างน่าสนใจ การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งพบว่าคนไทยพุทธค่อนข้างมีความรู้ความเข้าใจต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามเพียงแต่อาจไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดเชิงลึกมากนัก

2.2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนจังหวัดยะลาต่อมาตรการต่างๆ ว่าด้วยการงดปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19

การมีชาวมุสลิมแทนกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดยะลา จึงเป็นการสะท้อนความสัมพันธ์ที่มุสลิมมีต่อกันเป็นหลัก ทำให้เข้าใจในวิถีชีวิตและมีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มมุสลิมที่มีมุมมองต่อมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของรัฐที่หลากหลาย ทั้งมุสลิมที่เห็นด้วยกับมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของรัฐ และผู้ที่เคร่งครัดในแบบแผนที่ไม่เห็นด้วยกับมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของรัฐ รวมถึงความคิดเห็นของชาวมุสลิมส่วนใหญ่ ที่มีความต้องการปฏิบัติศาสนกิจตามปกติ แต่ด้วยสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้เกิดสภาวะลังเลใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยว่า ทักษะคิดต่อมาตรการต่างๆ ว่าด้วยการงดปฏิบัติศาสนกิจของผู้นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อมาตรการต่างๆ ในระดับปานกลาง แต่อย่างไรก็ตาม มีความคิดเห็นในระดับน้อย คือ มาตรการงดปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมที่มีสยิด เนื่องจากเชื่อว่าการละหมาดรวมกันที่มีสยิดมีความดีงามและมีความประเสริฐมากกว่าการละหมาดคนเดียว รวมถึงมีความคิดเห็นในระดับมาก คือ มาตรการงดการรับประทานอาหารแบบใส่ถาดรวม ให้แบ่งใส่ภาชนะที่ใช้เฉพาะของตนเองและงดการรับประทานอาหารแบบใช้มือป้อน โดยให้ใช้ช้อนที่ใช้เฉพาะของตนเอง หรือใช้ช้อนกลางในการรับประทานอาหาร เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปวัฒนธรรมดังกล่าวจึงค่อยๆ ปรับเปลี่ยนไป และการงดปฏิบัติไม่ได้ขัดต่อหลักศาสนา

จากการศึกษาจึงไม่นำไปสู่การตีตรา ตามแนวคิดการตีตราที่มีการนิยามว่า การตีตราทางสังคมในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 คือ การแสดงปฏิกิริยาด้านลบของคนในสังคมที่มีการตำหนิ กล่าวโทษ รังเกียจ เหยียดเชื้อชาติ หรือปฏิเสธการอยู่ร่วมในสถานที่เดียวกัน ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญ คือ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนกลับมาใช้ชีวิตเกือบจะเป็นแบบปกติแล้ว ประกอบกับองค์ความรู้ที่มีเพิ่มมากขึ้น มีความเข้าใจลักษณะการติดเชื้อ ในช่วงเวลานี้จึงไม่พบการตีตรา หรือมองมุสลิมในแง่ลบมากขึ้นกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

1. บริบททางศาสนา เนื่องด้วยจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ของพื้นที่ ซึ่งมีลักษณะวัฒนธรรมแข็ง ปรับเปลี่ยนยาก และมีความยึดติดในความเชื่อ ความศรัทธาเก่าๆ ที่สืบทอดกันมาสูง แตกต่างจากมุสลิมในภูมิภาคอื่น การทำงานเพื่อควบคุมสถานการณ์โควิด-19 ในพื้นที่จึงต้องอาศัยบทบาทของผู้นำเข้าไปพูดคุยกับประชาชน เนื่องจากในสังคมมุสลิมจะเชื่อถือและเชื่อฟังผู้นำของศาสนาเป็นอย่างมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องสื่อสารผ่านบุคคลสำคัญเหล่านี้ เพื่อปรึกษาหารือ และทำความเข้าใจร่วมกันต่อมาตรการรัฐที่กำหนดออกมา ก่อนลงพื้นที่เพื่อสื่อสารกับประชาชน

2. บริบททางการเมือง ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีกฎหมายพิเศษเพื่อบังคับใช้ในพื้นที่ ซึ่งละเมิดสิทธิและกระทบต่อประชาชนโดยเฉพาะการเข้าปิดล้อมตรวจค้นบุคคลต้องสงสัยในหมู่บ้าน เพื่อจับกุมและควบคุมตัวบุคคลต้องสงสัย เมื่อเกิดการระบาดของโควิด-19 มีการควบคุมโรคด้วยมาตรการต่างๆ โดยฝ่ายปกครองอาจยิ่งซ้ำเติมความรู้สึกที่อ่อนไหว และกลายเป็นการต่อต้านได้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทบทวนและพิจารณาการใช้มาตรการต่างๆ อย่างรอบด้าน รวมถึงต้องอาศัยการสื่อสารที่มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อทำความเข้าใจต่อมาตรการกับประชาชน อาจจะใช้ผ่านผู้นำทางศาสนา หรือบุคคลสำคัญในพื้นที่ บนพื้นฐานของความเข้าใจว่าคนในพื้นที่ถูกปฏิบัติจากรัฐอย่างไม่เป็นธรรมเป็นระยะเวลานาน การควบคุมโควิด-19 ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงต้องใช้ทั้งความเข้าใจและความพยายามในการใช้มาตรการต่างๆ อย่างประนีประนอมที่สุด

นอกจากนี้ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มีกลุ่มคนที่มีแนวคิดต่อต้านรัฐ ซึ่งมักจะไม่ให้ความร่วมมือต่อการควบคุมโรค รวมถึงกลุ่มที่มีคติความมั่นคงและกลุ่มปฏิบัติการเพื่อแบ่งแยกดินแดนที่ต้องหลบซ่อนตัว การต้องยืนยันตัวตนก่อนเข้าสู่ระบบสาธารณสุขเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการในการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการให้คนกลุ่มนี้เข้าสู่ระบบสาธารณสุขโดยไม่แยกแยะจากคนทั่วไป และแสดงให้เห็นว่ารัฐไม่ได้นำเรื่องนี้มาเป็นเรื่องต่อรองทางการเมือง เพื่อควบคุมโควิด-19 ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. บริบททางสังคม จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีบางพื้นที่ที่มุสลิมยังสื่อสารด้วยภาษามลายูถิ่น หรือภาษายาวีในชีวิตประจำวัน ซึ่งคล้ายคลึงกับภาษามลายูในประเทศมาเลเซีย เนื่องจากมีพื้นที่เขตแดนติดต่อกัน จึงรับข้อมูลข่าวสารการรณรงค์ด้านสุขภาพ และข้อมูลเกี่ยวกับโควิด-19 จากทางมาเลเซียเป็นหลัก ส่งผลให้มีปัญหาด้านการสื่อสารองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับโควิด-19 เป็นอย่างมาก เพราะข้อมูลที่ได้รับต่างจากคนทั้งประเทศ รวมถึงข่าวปลอมต่างๆ ด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องเร่งผลิตและเผยแพร่สื่อต่างๆ เช่น โปสเตอร์ สื่อเสียง สื่อออนไลน์ เป็นภาษามลายูในรูปแบบที่เข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ได้จริง และเพิ่มการลงพื้นที่สื่อสารกับประชาชน เพื่อให้มั่นใจว่าประชาชนจะมีความรู้ความเข้าใจต่อการแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างเพียงพอ

“การตะอวะฮ์ฮ์บลิฮ์” ของมุสลิมชายแดนใต้ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
"Da'wah Tabligh" the Muslims of the South Border Province of Thailand
during the pandemic situation of COVID-19

นัสรีน ยะห์ริง¹

บทคัดย่อ

การตะอวะฮ์ฮ์บลิฮ์ คือกลุ่มที่ทำงานเชิญชวนมวลมนุษย์สู่พระเจ้าและเผยแพร่สารของพระองค์ ปี พ.ศ. 2563 มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ในประเทศไทย ซึ่งกลุ่มดังกล่าวถูกมองว่าเป็นต้นตอของการระบาดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์การรวมกลุ่มตะอวะฮ์ฮ์บลิฮ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้ท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และเพื่อศึกษาบทบาทและมาตรการของภาครัฐในรับมือกับการรวมกลุ่มของกลุ่มตะอวะฮ์ฮ์บลิฮ์ท่ามกลางการระบาด โดยอาศัยแนวคิดการตะอวะฮ์ฮ์บลิฮ์ แนวคิดการดำรงวิถีชีวิตตามหลักศาสนาอิสลาม แนวคิดและทฤษฎีระบาดวิทยา และแนวคิดการป้องกันและการควบคุมโรคติดต่อ โดยงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษจากเอกสารและการสัมภาษณ์ ผลจากการศึกษาพบว่าแม้ในพื้นที่ที่ประสบกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 แต่การรวมกลุ่มทำกิจกรรมตะอวะฮ์ฮ์บลิฮ์ยังคงมีอยู่เสมอมา เนื่องจากพวกเขามีแนวคิดมุ่งมั่นในการละทิ้งความเป็นตัวตนและคงอยู่กับพระเจ้า ส่วนการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาด ภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เพียงลำพัง จำเป็นต้องมีหลายภาคส่วนทำงานร่วมกัน และแม้จะมีการทำงานร่วมกันแต่ก็ยังไม่สามารถควบคุมการแพร่ระบาดในพื้นที่ได้ยังคงเป็นสิ่งท้าทายสำหรับภาครัฐในการทำงานต่อไป

คำสำคัญ: การตะอวะฮ์ฮ์บลิฮ์, โรคโควิด-19, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

Da'wah Tabligh is the group of Muslims who invites all humans into Islam and disseminates Allah's words. In 2021, it was the beginning of the pandemic of the coronavirus (Covid-19) in Thailand which Da'wah Tabligh was criticized that was the origin of the spreading of diseases in southern border provinces of Thailand. This research aims to study the circumstance of Da'wah Tabligh in southern border provinces during the Covid-19 situation and study the role of the government and how they respond to the Da'wah Tabligh during Covid-19. This research used the concept of Da'wah Tabligh, the concept of preserving the Islamic way of life, the concept of epidemiology and the concept of prevention and control of epidemic diseases. The method used in this study was qualitative methodology by using documents and interviews. The finding indicates that even the southern border provinces are the spreading area of covid-19 but the Da'wah Tabligh continues their activities actively because they have a strong determination to abandon themselves and stay peaceful with Allah. The government could not respond to the pandemic situation exclusively but necessitated integration with other sectors. Even though there are integrations between various sectors but they could not control the situation and it is still a challenging task for the government to cope with the covid-19.

Keywords: Da'wah Tabligh, Covid-19, South border Provinces

¹ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

การตระหวะฮดับลีส้ม หรือที่จ้ะรู้จักกันทั่วไปโดยสากลว่า ญูมาอะฮดับลีส้ม หมายถึง การเชื่อเชื่ญ การชี้แจงทางศาสนา หรือเป็นการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อการเติมเต็มศรัทธาทางศาสนาอิสลาม โดย “กลุ่มตระหวะฮดับลีส้ม” จะเดินทางไปในพื้นที่ต่างๆ เพื่อเชื่ญชวนผู้คนแล้วใช้มัสยิดเป็นศูนย์รวมในการวางแผนลงพื้นที่เพื่อพบปะผู้คน มัสยิดที่เป็นศูนย์กลางเช่นนี้ จะถูกเรียกว่า “มัสกัฮ” หรือศูนย์การบริหารของกลุ่มตระหวะฮดับลีส้ม การตระหวะฮดับลีส้มมีจุดเริ่มต้นครั้งแรกที่ประเทศอินเดีย และหลังจากนั้นก็ได้ถูกเผยแพร่ขยายการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวไปยังพื้นที่ หรือประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และทางตอนใต้ประเทศไทย โดยการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มตระหวะฮดับลีส้มนี้เป็นหนึ่งในกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างหนึ่งซึ่งไม่ได้เป็นข้อบังคับทางศาสนา แต่ถ้าทำแล้วจะได้ผลบุญ โดยกิจกรรมนี้ดำเนินอย่างปกติ จนกระทั่งเกิดวิกฤติจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่อุบัติการณ์ขึ้นมาบนโลกใบนี้และได้คร่าชีวิตมนุษย์จนเกิดการสูญเสียมาแล้วมากมาย อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้อยู่วิถีชีวิตแบบใหม่ (new normal) โดยมีการบริหารจัดการของภาครัฐในแต่ละพื้นที่ เพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดต่อนี้

กลุ่มตระหวะฮดับลีส้มไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มเดียวหรือสาเหตุเดียวที่ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ด้วยวิถีชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ดังกล่าวนี้ถือเป็นความท้าทายสำคัญ โดยประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่มีวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อที่วางอยู่บนรากฐานของศาสนาอิสลาม มีการละหมาดร่วมกัน พบปะญาติพี่น้อง การจัดงานศพ และการรวมตัวทำกิจกรรมทางศาสนาอื่นๆ ที่ยังดำเนินไปตามปกติ ท่ามกลางระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งหลายกิจกรรมนำไปสู่การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และความซับซ้อนดังกล่าวส่งผลกระทบต่อ การวางแผนรับมือการระบาดและการควบคุมโรคอย่างมีนัยสำคัญ พื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้จึงจำเป็นต้องมีมาตรการที่นำมาใช้เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างเช่น มาตรการงดเว้นการประกอบศาสนกิจในศาสนสถานของทุกศาสนา และมาตรการที่มุ่งเน้นการควบคุมของประชากรบางกลุ่มเป็นการจำเพาะ (อย่างเช่น คำสั่งห้ามการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมทางศาสนาของกลุ่มตระหวะฮดับลีส้ม) เป็นต้น ความละเอียดอ่อนและซับซ้อนเหล่านี้ล้วนส่งผลให้การควบคุมโรคมีอาจเป็นเพียงความรับผิดชอบของหน่วยงานสาธารณสุขแต่เพียงผู้เดียวแต่จำเป็นต้องอาศัยการผลักดันและสนับสนุนทั้งจากภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคการเมือง และองค์กรทางด้านศาสนา

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จากการรวมกลุ่มของกลุ่มตระหวะฮดับลีส้มอันนำไปสู่การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นวงกว้างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การตระหวะฮดับลีส้ม” ของมุสลิมชายแดนใต้ ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การรวมกลุ่มตระหวะฮดับลีส้มในสามจังหวัดชายแดนใต้ท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
2. เพื่อศึกษาบทบาทและมาตรการของภาครัฐในการป้องกันและรับมือกับการรวมกลุ่มของกลุ่มตระหวะฮดับลีส้มท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายในการป้องกันและรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาไปที่การวิเคราะห์ผลกระทบของการรวมกลุ่มตระหวะฮดับลีส้ม ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในเรื่องของแนวคิดของกลุ่มตระหวะฮดับลีส้มและวิถีการดำรงชีวิตตามหลักการทางศาสนาอิสลามของมุสลิมชายแดนใต้ อีกทั้งมาตรการและบทบาทของภาครัฐในการป้องกันและรับมือท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เจาะจงไปที่พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ขอบเขตพื้นที่ พื้นที่ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ถือเป็นความท้าทายสำคัญเพราะมีสภาพทางสังคมที่มีประชากรส่วนใหญ่ดำรงวิถีชีวิต ความคิด และความเชื่อวางอยู่บนรากฐานของศาสนาอิสลาม รวมถึงเป็นพื้นที่ที่มีศูนย์กลางการตะวะฮ์ดัลอิสลามที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

3. ระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่โรคโควิด-19 ได้อุบัติการณ์ขึ้นมาในประเทศไทยเมื่อต้นปี พ.ศ. 2563 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลโดยใช้แนวคิดการตะวะฮ์ดัลอิสลาม แนวคิดการดำรงวิถีชีวิตตามหลักศาสนาอิสลาม แนวคิดและทฤษฎีระบาดวิทยา และแนวคิดการป้องกันและการควบคุมโรคติดต่อนำไปสู่การเข้าใจและสามารถอธิบายภายใต้แนวคิดทฤษฎีนั้นๆ เพื่อนำเสนอในรูปแบบของการอธิบายเชิงปรากฏการณ์ (Phenomenology) และนำไปสู่การวิเคราะห์และอภิปรายในประเด็นวิถีคิดและลักษณะของการรวมกลุ่มตะวะฮ์ดัลอิสลาม สภาพการณ์และผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มาจากกลุ่มตะวะฮ์ดัลอิสลาม ลักษณะของมาตรการที่ใช้ในการควบคุมโรคในพื้นที่ และบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการจัดการกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

1. วิธีดำเนินการศึกษา/เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary research) ทั้งจากเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง และเอกสารอื่นๆ มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการตะวะฮ์ดัลอิสลามและบทบาทรวมถึงมาตรการของภาครัฐในการรับมือกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย บทความ ข่าวสาร มาตรการหรือนโยบายที่ประกาศใช้ และเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.2 การเก็บข้อมูลผ่านรูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยในแบ่งกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการและผู้นำทางศาสนาอิสลามที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องศาสนาอิสลามและการตะวะฮ์ดัลอิสลาม อีกกลุ่มคือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันและรับมือกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบผู้ชำนาญการ (Expert sampling)

2. ขั้นตอนในการศึกษา

2.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นหรือพื้นฐาน รวมถึงบริบทโดยรอบที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะศึกษา อาทิ การศึกษาในเรื่องของวิถีของกลุ่มตะวะฮ์ดัลอิสลาม บทบาทและมาตรการของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อที่จะเข้าใจในประเด็นที่จะศึกษาได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.2 ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเพื่อกำหนดแนวคิดในการศึกษางานวิจัย

2.3 การศึกษามุ่งเน้นไปที่การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง และเอกสารอื่นๆ เช่น หนังสือ บทความวิจัย งานวิจัย มาตรการหรือนโยบายที่ประกาศใช้ ข่าวสาร และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ในเรื่องของวิถีของกลุ่มตะวะฮ์ดัลอิสลามและบทบาทของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันและรับมือกับการรวมกลุ่มของกลุ่มตะวะฮ์ดัลอิสลามท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความรู้เฉพาะด้านเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา เพื่อให้เกิดประเด็นย่อยและคำถามชวนคิดใหม่ที่นอกเหนือจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ผลการวิจัย

1. สภาพการณ์การรวมกลุ่มตะอวะฮ์ดบลิซในสามจังหวัดชายแดนใต้ท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

1.2 การตะอวะฮ์ดบลิซที่นำไปสู่การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาผู้วิจัยได้จำแนกการระบาดออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

1.2.1 การริเริ่มแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากการตะอวะฮ์ดบลิซ ณ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2563 สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้ออกประกาศเรื่อง สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ฉบับที่ 2/2563 จากกรณีที่มีคนเข้าร่วมงาน Jhor Qudamak & Ulamak Malaysia 2020 ณ มัสยิดศรีเปอร์ตาลิง (Sri Petaling Mosque) ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ถึง 2 มีนาคม พ.ศ. 2563 โดยมีผู้เข้าร่วมกว่า 1 หมื่นคน และต่อมาได้มีการตรวจพบผู้ติดเชื้อโควิด-19 หลังจากเข้าร่วมงานดังกล่าว (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) พบว่า มีชาวไทยกว่า 132 คน ที่เดินทางมาจากประเทศไทย เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วยซึ่งในจำนวน 132 คนนี้ไม่ได้มีเฉพาะชาวมุสลิมจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น แต่ยังมีผู้นำทางศาสนาที่มาจากจังหวัดสตูล สงขลา และภาคใต้ตอนบนอีกด้วย การรวมกลุ่มตะอวะฮ์ดบลิซในครั้งนี้เป็นรอบของโต๊ะครูและอุสตาซระดับนำ²

1.2.2 การระบาดของโรคโควิด-19 จากการตะอวะฮ์ดบลิซ ณ ประเทศอินโดนีเซีย โดยมีรายงานข่าวว่าชาวไทยมุสลิมกลุ่มหนึ่งเดินทางไปเข้าร่วมชุมนุมตะอวะฮ์ดบลิซ ณ สุลาเวสี ประเทศอินโดนีเซีย และกลับมายังประเทศไทยในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2563 ด้วยเครื่องบินเช่าเหมาลำ จากกรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย มายังท่าอากาศยานหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยจำนวนคนเหล่านี้ถือว่าเป็นคนกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งจะมีการติดตามกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้ และท้ายที่สุดจึงพบผู้ติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ในกลุ่มชาวไทยมุสลิมที่เดินทางกลับมาจากประเทศอินโดนีเซียรวมกว่า 41 ราย จาก 76 ราย (สำนักข่าวอิศรา, 2565)

1.2.3 การระบาดของโรคโควิด-19 จากการตะอวะฮ์ดบลิซในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การนำเข้าเชื้อโควิด-19 จากต่างประเทศตามที่กล่าวไปข้างต้น ส่งผลต่อสภาพการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นยังคงแพร่ระบาดต่อเนื่อง โดยมีการแพร่ระบาดเป็นวงกว้าง (คลัสเตอร์) ตามพื้นที่ต่างๆ ซึ่งจะพบผู้ติดเชื้อโควิด-19 จากการเข้าร่วมกิจกรรมฮาลาเกาะห์หรือการชุมนุมตะอวะฮ์ดบลิซทางศาสนา โดยคลัสเตอร์โรคโควิด-19 หลายพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นการสัมผัสผู้ติดเชื้อและผู้สัมผัสเสี่ยงสูงอันเกิดจากพฤติกรรมวัฒนธรรมที่มีการนั่งคุยกัน จิบน้ำชายามเช้า เปิดหน้ากาศคุยกัน ทานอาหารร่วมกัน ทำให้เกิดการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ในพื้นที่ที่มีความรุนแรงในช่วงเดือนมิถุนายนต่อเนื่องไปจนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งเกิดจาก “คลัสเตอร์มรกัสยะลา” อันทำให้สร้างความตื่นตระหนกไปทั่วทั้งภาคใต้ เนื่องจากเป็นคลัสเตอร์ของกลุ่มนักเรียนตะอวะฮ์ดที่มาจากเกือบทุกจังหวัดภาคใต้ สะสม 402 คน ใน 12 จังหวัดภาคใต้จากการสอบสวนโรคเบื้องต้นเป็นการสัมผัสในชุมชน การทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันในมัสยิด และเข้าไปยังโรงเรียนประจำที่สอนอัลกุรอานซึ่งอยู่ในศูนย์ดังกล่าว

1.3 รากฐานแนวคิด รูปแบบ และลักษณะของการตะอวะฮ์ดบลิซในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3.1 รากฐานแนวคิดการตะอวะฮ์ดบลิซในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีผู้วิจัยเห็นว่า รากฐานของศาสนาอิสลามที่วางอยู่บนรากฐานของ หลักศรัทธา หรืออัลอะเกะดีเตฮ์ และความเคารพภักดี หรือ อิบาตะฮ์ความเชื่อที่ต้องศรัทธาและปฏิบัติตนในการเคารพภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าทำให้กลุ่มตะอวะฮ์ดบลิซจะต้องมีความศรัทธาและต้องมีการปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดกว่ากลุ่มคนมุสลิมทั่วไป

² โต๊ะครู คือ คุณครูอิสลามที่สอนอยู่ที่ปอเนาะ (หมู่บ้าน) และอุสตาซ คือ คุณครูและผู้ให้ความรู้ในการสอนศาสนาอิสลามเช่นกัน แต่โดยส่วนมากในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นผู้ชายที่มีอายุมากในระดับหนึ่ง

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดของกลุ่มตะอวะฮุด์บลิซในพื้นทีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการละทิ้งความเป็นตัวตน ปลีกตนจากหมู่ชน และมอบกายถวายตนเพื่อทำสะอาดจิตใจและคงอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าของ ซึ่งมีความเชื่ออย่างแรงกล้าในเรื่องความปลอดภัยในโลกนี้และโลกหน้าขึ้นอยู่กับการศรัทธาอันมั่นคงต่อพระผู้เป็นเจ้าของเท่านั้น โดยทีพวกเขาไม่ต้องการฟังฟังสิ่งถูกสร้างและสาเหตุต่างๆ แห่งโลกนี้พร้อมทีละเลยการศึกษาเชิงวิชาการ ซึ่งสามารถยกตัวอย่างในกรณีของการออกตะอวะฮุด์บลิซจึงเน้นไปที่การเชิญชวนผู้คนผ่านการสงสารให้เกิดความเชื่อมั่นต่อพระผู้เป็นเจ้าของ ไม่ว่าใครหรือมาจากสายอาชีพใดก็ตามเมื่อเข้าร่วมเข้าร่วมกิจกรรมตะอวะฮุด์บลิซและได้เข้าไปในคลื่นของฝูงชนแล้ว บทบาท หน้าที อาชีพ ทีมีหรือเป็นอยู่นั้นจะต้องถูกนำออกไปโดยเหลือแค่ตัวตน และมุ่งเน้นไปที่การพูดคุยในประเด็นศาสนาอิสลามเท่านั้น ไม่มีการพูดถึงสิ่งทีเกิดขึ้นทางโลก

1.3.2 รูปแบบและลักษณะของการตะอวะฮุด์บลิซในพื้นทีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการศึกษาของผูวิจัยจึงได้จำแนกประเภทของรูปแบบและการดำเนินกิจกรรมตะอวะฮุด์บลิซในพื้นทีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. การชุมนุมของกลุ่มผู้นำทางศาสนา หรือทีเรียกว่า โยร์
2. การออกตะอวะฮุด์บลิซสำหรับชาวบ้านบุคคลทั่วไป
3. การรวมกลุ่มของนักเรียนตะอวะฮุด์เพื่อดำเนินกิจกรรมฮาฟิซฮอนอัลกุรอาน
4. การตะอวะฮุด์ผู้คนผ่านการนำเสนอคุตบะฮ์ทุกการละหมาดวันศุกร์
5. การตะอวะฮุด์ผ่านการฮาลาเกฮ์ หรือการจัดกลุ่มศึกษาขึ้นเพื่อการศึกษาอิสลามร่วมกัน

จากลักษณะการตะอวะฮุด์บลิซในบางรูปแบบ บางครั้งได้มีการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากผู้รู้ทางศาสนาหลายๆ ท่านว่าไม่ใช่สิ่งทีถูกต้องตามหลักศาสนาตามคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน หรืออัลหะดีษเสมอไป อีกทั้งยังมีภาพลักษณ์ในแง่ของการละทิ้งงานและครอบครัวเพื่อไปดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ทำให้กลุ่มตะอวะฮุด์บลิซถูกตั้งข้อสังเกต มาอยู่ก่อนแล้ว จึงยิ่งส่งผลให้ในสภาวะการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยิ่งส่งผลให้มีการดำเนินและตีตราจากหลายภาคส่วน

1.4 การวิเคราะห์สภาพการณ์การแพร่ระบาดและผลกระทบของโรคโควิด-19 ณ พื้นทีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทีมาจากการรวมกลุ่มตะอวะฮุด์บลิซ

ผูวิจัยได้นำแนวคิดระบาดวิทยา มาวิเคราะห์สภาพการณ์การแพร่ระบาดของโรคในพื้นทีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากระบาดวิทยานั้นเป็นการศึกษาถึงการกระจายของโรคระบาดและปัจจัยทีมีอิทธิพลต่อสภาวะการแพร่ระบาดของโรค ซึ่งมีทฤษฎีระบาด: ปัจจัยสามระบาดวิทยา มาเป็นกรอบในการแจกแจงปัจจัยและวิเคราะห์สภาพ การณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นทีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังนี้

ภาพที 1 ปัจจัยสามระบาดวิทยาของการรวมกลุ่มตะอวะฮุด์บลิซในพื้นทีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ที่มา: จัดทำโดยผูวิจัย

1. โฮสต์ คือ กลุ่มคนที่มีความเสี่ยงที่รับสิ่งที่เกิดโรคเข้ามาในพื้นที่ ในที่นี้คือ กลุ่มตะอวะฮ์ฮ์ลิม หรือกลุ่มคนที่รวมตัวกันทำกิจกรรมทางศาสนา ในรูปแบบและลักษณะต่างๆ
2. สิ่งที่ทำให้เกิดโรค (Agent) เป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดโรค ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้เลือก สิ่งที่ทำให้เกิดโรคทางชีวภาพ ซึ่งในงานวิจัยเรื่องนี้ คือ ไวรัสโคโรนา 2019 ได้แก่ สายพันธุ์อู่ฮั่น สายพันธุ์อัลฟา (อังกฤษ) สายพันธุ์เบตา (แอฟริกา) สายพันธุ์เดลตา (อินเดีย) และสายพันธุ์โอมิครอน เป็นต้น
3. สิ่งแวดล้อม (Environment) ผู้วิจัยได้ทำการเลือกสิ่งแวดล้อมทางสังคม ในที่นี้คือความคิดความเชื่อของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม กลุ่มตะอวะฮ์ฮ์ลิม และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีลักษณะความเชื่อและพฤติกรรมอันสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่จะก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ปัจจัยสามระดับที่กล่าวไปข้างต้นนั้น จากสภาวะการณ่ปกติ สามเหลี่ยมทั้งสามจะมีความสมดุลกัน แต่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นี้ถือว่ายังขาดความสมดุลเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการแพร่ระบาดมากเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศไทย มีเหตุปัจจัยหลักมาจากสภาพแวดล้อมในพื้นที่อันประกอบไปด้วยวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และความเชื่อโดยเฉพาะการรวมกลุ่มตะอวะฮ์ฮ์ลิมซึ่งถือเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายของโรค สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อทางศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถือว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ในการที่จะให้พวกเขาปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลกระทบการแพร่ระบาดเป็นวงกว้างในพื้นที่ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อ การวางแผน แก้ไข ป้องกัน ควบคุม และรับมือต่อการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในอนาคต

2. แนวทางการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 มาตรการการป้องกันและควบคุมโรคโควิด-19 ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การดำเนินมาตรการในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยนั้นต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ซึ่งได้ให้อำนาจในแต่ละจังหวัด นำโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ในการออกมาตรการเฉพาะพื้นที่ และจัดทำแผนปฏิบัติการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่ออันตรายในพื้นที่นั้นๆ สำหรับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีบริบททางวัฒนธรรมต่างจากพื้นที่อื่นๆ การออกมาตรการจากกระทรวงสาธารณสุขจึงมีการศึกษาแนวทางปฏิบัติทางกฎหมายและนิติศาสตร์อิสลามในการรับมือกับผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และได้ทำการศึกษาร่วมกับสำนักงานจุฬาราชมนตรีและศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ในการออกมาตรการเฉพาะสำหรับการประกอบศาสนกิจและการดำรงชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรค ดังนี้

1. มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ว่าด้วยเรื่องการละหมาดวันศุกร์การละหมาดญามาอะฮ์
2. มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ว่าด้วยเรื่อง การออกตะอวะฮ์ฮ์ลิม การบรรยายธรรม การจัดงานการกุศล ขอความร่วมมืองดหรือเลื่อนไปก่อนจนกว่าสถานการณ์จะเข้าสู่สภาวะปกติ ในกรณีนี้จะมอบหมายให้โต๊ะอิหม่ามใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ
3. การพิจารณาภาวะเสี่ยงตามประกาศจุฬาราชมนตรี เรื่อง มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตามที่ได้ประกาศทุกฉบับ
4. มาตรการระดมหน่วยงานทุกภาคส่วนในการบูรณาการควบคุมป้องกันมิให้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงมิให้เคลื่อนย้ายหรือร่วมกิจกรรมสาธารณะโดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนา

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกระบวนการการทำงานในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

พื้นที่สามจังหวัดจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถือเป็นพื้นที่ ณ ช่วงเวลาหนึ่งมีการระบาดอย่างรุนแรงมากเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ ส่งผลกระทบต่อ การวางแผนรับมือการระบาดและการควบคุมโรคอย่างมีนัยสำคัญ โดยจากการศึกษา

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและการเชื่อมโยงกับแนวคิดการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ นี้ผู้วิจัยสามารถแบ่งกลุ่มการทำงานออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาครัฐ ฝ่ายนิติบัญญัติ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นไปในรูปแบบของการศึกษาสภาพแวดล้อมและปัญหาของพื้นที่ที่เจาะจงไปยังพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากนั้นจึงออกมาเป็นกฎหมาย ข้อบังคับมาตรการ ข้อห้าม และมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน สั่งการ และประสานผู้ว่าราชการจังหวัด และภาคส่วนอื่นๆ ในการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

2. กระทรวงสาธารณสุข กรมควบคุมโรค และเครือข่ายโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่การแพทย์และหน่วยงานอาสาสมัคร โดยกลุ่มนี้มีอำนาจในการกำหนดมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค กำกับดูแลการฉีดวัคซีนให้กับประชาชน ทำการติดตามคัดกรองอาการป่วย การตรวจหาเชื้อ และทำการประเมินผลการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรค เป็นต้น

3. ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและองค์กรทางศาสนาอิสลาม ลักษณะเด่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีองค์กรที่เป็นองค์กรผสมผสานระหว่างสาธารณสุขและศาสนาอิสลาม อย่างมูลนิธิเพื่อการแพทย์และสาธารณสุข สมาคมจันทร์เสี้ยวการแพทย์และสาธารณสุข นอกจากนี้ก็มีหน่วยงานอื่นๆ ตามที่ได้จำแนกให้เห็นในตาราง โดยกลุ่มนี้จะทำงานร่วมกับ 4 กลุ่มที่เหลือในการหารือในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เจาะจงไปยังการจัดการกับการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมตะอวะฮ์ดบัส และเป็นตัวแทนการประชุมระหว่างศูนย์ประสานงานกับทุกๆ หน่วยงานอีกทั้งเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาและให้ความรู้ที่ถูกต้องในการดำรงวิถีชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรค

4. ภาคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้” รวบรวมข้อมูลเพื่อประสานข้อร้องเรียนและปัญหาของประชาชนในระดับต่างๆ ไปยังภาครัฐทั้งหน่วยงานในระดับจังหวัด ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกระทรวงต่างๆ เพื่อให้แก้ไข บรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้น และออกแบบการสื่อสารในระดับพื้นที่ รวมทั้งผลักดันให้มีการนำงบประมาณกระจายลงมาสู่พื้นที่เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

5. ภาคประชาชน จิตอาสา และภาคธุรกิจ ในการที่จะช่วยเหลือในด้านการบริจาคและมาร่วมมือกับภาคประชาสังคม เช่น จิตอาสาในชุมชน หรือจากการที่ชาวบ้านร่วมมือกัน เป็นต้น

จากการทำงานของทุกภาคส่วนในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สิ่งที่สำคัญมากกว่าการจัดการรักษาผู้ติดเชื้อ คือการทำให้คนมีความตระหนักรู้ที่จะป้องกันตนจากการติดเชื้อ ผ่านการมีชุดข้อมูลและความรู้ในการรักษาสุขภาพที่ถูกต้องตามหลักแนวทางการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาด สามารถจัดกลุ่มการรับชุดความรู้ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มจารีตนิยม ซึ่งจะเป็กลุ่มโต๊ะครูสายเก่าที่เคร่งครัดทางศาสนาอิสลามหรือเรียกว่าเป็นการศึกษาอิสลามแบบสายปอนาะ ในที่นี้ก็จะรวมไปถึงกลุ่มตะอวะฮ์ดบัส กลุ่มที่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามมาตรการของรัฐรวมถึงให้ความร่วมมือในการฉีดวัคซีนได้น้อยที่สุด

กลุ่มที่ 2 กลุ่มโต๊ะครูรุ่นใหม่ เป็นกลุ่มที่มีองค์ความรู้ที่ทันสมัยเพราะองค์ความรู้มีการถูกปรับเปลี่ยนไม่ได้ยึดติดกับตำราศาสนาหลายร้อยปีก่อน และที่สำคัญ คือกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่คอยช่วยเหลือให้มีการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนในพื้นที่

กลุ่มที่ 3 กลุ่มคนทั่วไปที่เรียนสายสามัญ ในที่นี้จะรวมถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่สื่อสารง่ายที่สุด

กลุ่มที่ 4 ชาวบ้านทั่วไป ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่มีปัญหาเนื่องจากไม่มีองค์ความรู้จากการศึกษาสายสามัญและการศึกษาภาษาไทย และจะเป็นกลุ่มที่จะรับฟังข้อมูลในการปฏิบัติตนท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรคจาก 2 กลุ่มแรก

แต่ส่วนใหญ่จะเชื่อตามกลุ่มโต๊ะครูสายเก่า หรือโต๊ะครูโรงเรียนปอเนาะ และกลุ่มตะอวะฮ์ที่มีมวลชนอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งเป็นจำนวนที่มากพอสมควร ซึ่งในกลุ่มที่ 4 นี้เองที่จะเป็นปัจจัยที่ทำให้โรคนั้นแพร่กระจาย เพราะไม่ได้มีความรู้เกี่ยวกับด้านวิทยาศาสตร์ และมักจะตีความชุดความรู้ผิดๆ จากการที่เป็นกลุ่มที่มีการรับสารจากหลายฝ่าย

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดของกลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิขในพื้นที่ยี่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการละทิ้งความเป็นตัวตน ปลีกตนจากหมู่ชน และมอบกายถวายตนเพื่อทำความสะอาดจิตใจและคงอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า โดยใช้หลักการจริยธรรมอันดีงามเป็นแนวทางสู่การยึดหลักศรัทธา เคารพภักดี และเชื่อมั่นต่อพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งมีความเชื่ออย่างแรงกล้าในเรื่องความปลอดภัยในโลกนี้และโลกหน้านั้นขึ้นอยู่กับการศรัทธาอันมั่นคงต่อพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น โดยที่พวกเขาไม่ต้องการพึ่งพิงสิ่งถูกสร้างและสาเหตุต่างๆ แห่งโลกนี้พร้อมกับละเลยการศึกษาเชิงวิชาการ มีการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายอันเป็นส่วนหนึ่งของการทรมานกายเพื่อเป็นผลพิสูจน์ในการที่จะได้รับความโปรดปรานจากพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งจะมุ่งเน้นไปที่ “การเชิญชวน” ให้คนหันมาศรัทธาและเคารพภักดีต่อศาสนาอิสลาม

ท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมและความคิดของคนกลุ่มหนึ่งในสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อการระบาดของโรคโควิด-19 ว่าเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้ากำหนด ดังประโยคที่ผู้วิจัยได้ยินบ่อยครั้งว่า “อัลลอฮ์ให้เป็น อัลลอฮ์ก็ให้หาย” จากการตีความประโยคนี้ของผู้วิจัยนั้นจะหมายถึงความคิดของคนที่ยึดติดชีวิตต่อพระผู้เป็นเจ้ามากกว่าการดำรงชีวิตที่ต้องดำรงอยู่ในสภาพความเป็นจริงที่ยังคงต้องประสบกับการติดเชื้อทางกายภาพ ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ไม่มีความคิดที่จะป้องกันตัวเองในการที่จะไม่ติดเชื้อและไม่แพร่โรคระบาดไปต่อยังคนอื่น เพราะถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นพระผู้เป็นเจ้าได้กำหนดไว้หมดแล้ว แต่ ณ สถานการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น รวมถึงจากการที่ได้ระบุไว้ในหลักศาสนาอิสลาม อัลกุรอาน และอัลหะดีษ ความคิดเหล่านี้จึงเป็นสิ่งผิด เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อในอนาคต

ถึงแม้จะมีมาตรการและระบบการดำเนินงานของทุกภาคส่วน ในการทำงานเพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่ แต่กลับกลายเป็นว่ายังไม่สามารถฟงทลายความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ของคนบางกลุ่มในพื้นที่ อีกทั้งภาครัฐยังไม่มีความคืบหน้าในการที่จะผลักดันให้เกิดการดำเนินการศึกษาและแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ฉะนั้นเป็นที่น่าติดตามว่าหากสถานการณ์การระบาดในอนาคตว่าทิศทางความเชื่อและการปฏิบัติตนของกลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิขจะยังคงมั่นคงและไม่เปลี่ยนแปลง หรือจะมีแนวโน้มทางความเชื่อที่ปรับเข้าหาสังคม เนื่องจากที่ผ่านมาคนกลุ่มนี้ได้ถูกกดดันและถูกตีตรามาแล้วมากมาย ซึ่งเป็นเรื่องในทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญในการศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อที่ท้ายที่สุดทุก ๆ ฝ่ายจะมีทางออกร่วมกันในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาจากผู้วิจัยสามารถทำการเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายในการป้องกันและรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 บริเวณพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยในอนาคต ได้ดังนี้

1. ฝ่ายปกครองจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะทำความเข้าใจกับปัญหา มีการพูดคุยกับผู้นำกลุ่มตะอวะฮ์ระดับลิข (อามิร) และประสานงานไปยังผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลาม ที่น่าเชื่อถือ เพื่อที่จะช่วยให้ดำเนินการให้เกิดบรรยากาศของการพูดคุยในการที่จะทำความเข้าใจซึ่งกันอันนำไปสู่การหาข้อตกลงร่วมกันในการที่จะป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค

2. ควรมีการสื่อสารและให้ความรู้กับประชาชนในกลุ่มที่ยังไม่ทราบถึงมาตรการของรัฐเพื่อเตรียมความพร้อมและการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามมาตรการที่รัฐกำหนด โดยเพิ่มการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์มากขึ้น รับผิดชอบกำกับดูแลบุคลากรปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร การอธิบาย และการปฏิบัติที่ตรงตามหลักวิชาการตลอดจนการบริการอย่างเป็นกัลยามิตร

3. จากบริบททางวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชาวมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัด ที่อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ และต้องมีการไปมาหาสู่ระหว่างญาติพี่น้อง มาตรการแยกผู้ป่วยผู้ติดเชื้อออกจากครอบครัว จึงเป็นมาตรการที่ต้องดำเนิน รัฐควรมีระบบแยกตัวผู้ติดเชื้อที่สอดคล้องกับความต้องการของคนกลุ่มต่างๆ รวมถึงการพัฒนาระบบการติดตามผู้มีความเสี่ยงที่เหมาะสมมาตรการแยกผู้ป่วยออกจากครอบครัวนี้

4. ต้องผลักดันที่จะให้ประชากรทุกคนและทุกกลุ่มได้ทำการฉีดวัคซีน เพราะวัคซีนคือปัจจัยสำคัญในการบรรเทาการแพร่ระบาดของโรคหรือกรณีได้รับเชื้อมานั้นจะสามารถบรรเทาไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยหนักหรือป้องกันและลดอัตราการเสียชีวิต จากการศึกษาจะพบว่าอัตราการฉีดวัคซีนของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นยังอยู่ในระดับที่ช้าเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย

จากที่กล่าวไปข้างต้นผู้วิจัยจึงขอสรุปว่า ถึงแม้จะมีมาตรการและระบบการดำเนินงานของทุกภาคส่วน ในการทำงานเพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่ แต่กลับกลายเป็นว่ายังไม่สามารถพังทลายความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ของคนบางกลุ่มในพื้นที่ อีกทั้งภาครัฐยังไม่มีควมเคียดแค้นในการที่จะผลักดันให้เกิดการดำเนินการศึกษาและแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ฉะนั้นเป็นที่น่าติดตามว่าหากสถานการณ์การระบาดในอนาคตว่าทิศทางความเชื่อและการปฏิบัติตนของกลุ่มตะอวะฮ์ดบลิซจะยังคงมั่นคงและไม่เปลี่ยนแปลง หรือจะมีแนวโน้มทางความเชื่อที่ปรับเข้าหาสังคม เนื่องจากที่ผ่านมาคนกลุ่มนี้ได้ถูกกดดันและถูกตีตรามาแล้วมากมาย ซึ่งเป็นเรื่องในทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญในการศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อที่ท้ายที่สุดทุกๆ ฝ่ายจะมีทางออกร่วมกันในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพแห่งชาติภายใต้แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: อักษรกราฟฟิคแอนดดีไซน์.
- คณะกรรมการเฉพาะกิจศูนย์ประสานงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2564). รายงานผลการดำเนินงานการให้ความช่วยเหลือประชาชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในห้วงการระบาดของไวรัสโควิด-19. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- ไซต้อาดีออลัน กาซาเด็ง ซัมซู สาอู และเบญจรงค์ ธีระผลิกะ. (2564). การตีตราและลดทอนความเป็นมนุษย์จากโรคระบาดโคโรนาไวรัส 2019 ของผู้ป่วยมุสลิมกลุ่มตะอวะฮ์ดบลิซ. วารสารรัฐสมิแล, 42(1), 89-91.
- คุรซิด อะห์หมัด. (2541). อิสลามความหมายและคำสอน. แปลโดย จริญญา มะลูลิม. กรุงเทพมหานคร: อิสลามิก อะเคเดมี.
- ต่อเหล็บ โอรัมหลง. (2557). วิธีการตะอวะฮ์ของมุลนิรฮันติชนแก่มุอัลลัฟ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,
- ณัฐพงษ์ สวนดี. (2559). การสื่อสารของกลุ่มตะอวะฮ์ในการดำรงความเป็นมุสลิม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์, คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564). ได้รวมพลังรับมือ “คลัสเตอร์มาร์กัส” พุงไม่หยุด สกัดไม่อยู่ หนักแน่! สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2123016>

- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). **เดือนคนไทย 132 คน ร่วมงานศาสนาที่มาเลเซีย หลังพบผู้ติดเชื้อโควิด-19**. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1794444>
- มะสาการี อาแด. (2543). **แนวคิดเชิงซูฟีของกลุ่มตะอวะฮ์ฮ์บลิฮ์ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญา บัณฑิต, สาขาวิชาอิสลามศึกษา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มูหะมัด คอยา และซาฟีอี อาดำ. (2564). **ตะอวะฮ์ฮ์ด้วยหลักอัลละฮ์กุญียะฮ์ผ่านการนำเสนอคุณบะฮ์วันศุกร์**. อัล-นุร, 14(26), 29-37.
- วิชัย โชควิวัฒน์. (2564). **โควิด-19 มหันตภัยเขย่าโลก ชัยชนะของจีน ความสำเร็จกับอุปสรรคของไทย และบทเรียนจาก นานาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: เสริมสิกขาลัย.
- วิฑูรย์ โล่ห์สุนทร. (2561). **ระบอบวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์ และสุปรียา นุ่นเกลี้ยง. (2563). **มุมมองของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ต่อมาตรการ ช่วยเหลือ การปรับตัวต่อมาตรการป้องกันและแนวทางการส่งเสริม มาตรการป้องกันโรคโควิด-19. ใน** รวบรวมคดีย่อและบทความ (Proceeding) ประชุมวิชาการ รัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติครั้งที่ 11. รวบรวมโดย สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ร่วมกับสำนักวิชาการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ราย, 197-211.
- สภาเครือข่ายช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และสมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย. (2563). **ฝ่าวิกฤตโควิด-19 เอาชนะโรคร้าย ด้วยภูมิคุ้มกันทางความคิด**. กรุงเทพมหานคร: สถานีความรู้.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2531). **กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยมุสลิม**. กรุงเทพมหานคร: กองทุนสง่าารุจิระอัมพร.
- สำนักข่าวอิสรา. (2564). **รู้จัก “โยร์-ตะวะห์” ภารกิจแห่งศรัทธาของผู้เผยแผ่อิสลาม**. สืบค้นจาก https://isranews.org/article/content_page/tag/32602-2020-04-06-09-29-25.html
- สำนักข่าวอิสรา. (2565). **สรุปยอดผู้ป่วยโควิดชายแดนใต้ คอ.บต.เร่งรับมือ นศ.-แรงงานแห่กลับเพิ่ม**. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/article/south-news/other-news/86678-covid_south.html.
- สำนักข่าวอิสรา. (2565). **เจออีกกลุ่ม! ตะวะห์อินโดฯ 14 ชีวิต...ไม่ติดโควิดแต่ไม่มีรถกลับบ้าน**. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/article/south-news/south-slide/87440-four.html>.
- สำนักข่าวอิสรา. (2565). **กลุ่มตะวะห์กลับจากอินโดฯ สอดติดโควิดกว่าครึ่ง**. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/article/south-news/south-slide/87375-indo.html>
- สำนักข่าวอิสรา. (2565). **โอมิครอน “ถึงชายแดนใต้! พบ 3 ผู้ป่วยกลับจาก ‘อุมเราะห์’**”. สืบค้นจาก www.isranews.org
- อามีน ลอนา. (2560). **หลักศรัทธาเบื้องต้นสำหรับชาวมุสลิมใหม่**. กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ท.
- อิสมาอีลลุดดี จะปะเกีย. (ม.ป.ป.). **คู่มือเผชิญโรคระบาด คำแนะนำเนื่องในวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)**. กรุงเทพมหานคร: เจบีคส์ เทรตติ้ง.
- อัลฮูดา บินดีฮารูน. (2557). **วิธีการตะอวะฮ์ขององค์กรมุสลิมะฮ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต, สาขาวิชาอิสลามศึกษา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อุไรวรรณ บุญส่ง, ปราโมทย์ ทองสุข และประภาพร ชูกำเนิด. (2564). **การจัดการภาวะวิกฤติในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ของผู้บริหารการพยาบาลระดับต้น โรงพยาบาลชุมชน 5 จังหวัดชายแดนใต้**. วารสารสุขภาพและการศึกษาพยาบาล, 27(2), 137148.
- Abdul Salam Muhamad Shukri. (2021). **An Overview of the Concept, Meanings, Nature and Significance of Islamic Da'wah**. Al-Itqan: Journal of Islamic Sciences and Comparative Studies, 5(1), 21-46.

- A. Haleem. (2565) คนคุตบะห์วันศุกร์ที่ 29 มกราคม 2559. (วิดีโอประกอบการบรรยาย). สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=iUO6oSk1Gbw>
- Ahmad Zabidi. (2020). Sayyid Qutb's Concept of Da'wah in His Fi Zilal al Quran. *Ilmu Dakwah: Academic Journal for Homiletic Studies*, 14(2), 167-186.
- BBC News ไทย. (2564). โควิด-19: จับตาดูผู้ติดเชื้อ ภาคใต้หลังแนวโน้มการติดเชื้อใน 4 จังหวัดชายแดนใต้ยังน่ากังวล หลังจากแขงหน้ายอดติดเชื้อในกรุงเทพฯ-ปริมณฑล. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-58923868>
- BBC News ไทย. (2565). โควิดชายแดนใต้: “ระบบสาธารณสุขใน 3 จังหวัดล่มแล้ว ถึงได้เห็นการทะลุขึ้นมาแบบนี้”. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-58951871>
- MapsUs.net. (2565). สถาบันฮอฟิสอัลกรุอาน มัรกีสพัทลุง สาขาเกาะนางค้ำ. สืบค้นจาก <https://mapsus.net/TH/---100884>
- Mtoday. (2565). ‘โยรโคกเมา’ สุดคึกคัก! จุฬาราชมนตรี ประธานเปิด สายตะวะห์นับหมื่นร่วม. สืบค้นจาก <https://www.mtoday.co.th/35698>
- The Tajdid. (2564). กลุ่มฟื้นฟูอิสลาม ญามาอะฮุดะวะฮ์ตัจลิษ. สืบค้นจาก <https://thetajdid.wordpress.com/portfolio/jemaah- tabligh/>
- The Tajdid. (2565). ร่วมกันศึกษาแนวทางสร้างทะเลาะฮะฮ์ EP1. สืบค้นจาก <https://thetajdid.wordpress.com/portfolio/way-halaqah-ep1/>
- Nuraedah and Mutawakkil. (2020). The Da'wah Communication Strategy of Jamaah Tabligh in Sub-district of Tondo, Palu City. *Ilmu Dakwah: Academic Journal for Homiletic Studies*, 14(2), 297-313.
- Zanirah, Mustafa Busu, Badriah, Nordin and Norazmila, Yusuf. (2018). Da'wah: Transformation method in the new millennium and its challenges in forming an Islamic community. *Asian People*, 1(1), 125-137.

สมดุลชีวิตใหม่: เรื่องเล่าของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

A New Life Balance: Telling Stories the Experience Individuals Infected with COVID-19

ผลพกา บุญทิพย์¹พิมพ์ชนก เลียบทวี²ปยุณภา เพชรไพโร³เบญญาภา ไชยณรงค์⁴ขวัญชีวา ชัยษา⁵ปริยรัศม์ พัฒนชัยมงคล⁶

บทคัดย่อ

เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้มีการแพร่ระบาดไปทั่วโลก ส่งผลให้การใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนจำเป็นต้องมีการปรับตัวในหลายด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีประสบการณ์การติดเชื้อ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาผลกระทบของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อ และ (2) เพื่อศึกษาการปรับตัวเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่ของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนาผ่านเรื่องเล่า โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์โดยใช้ประเด็นกึ่งโครงสร้าง ผ่านเทคนิคเรื่องเล่าในผู้ที่เคยติดเชื้อด้วยวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 7 คน ซึ่งมีความหลากหลายในด้านต่างๆ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และตรวจสอบคุณภาพข้อมูลด้วยวิธีการโยงสามเส้าด้านทฤษฎีและตรวจสอบโดยเพื่อนนักวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอด้วยการสรุปประเด็น

ผลการศึกษาพบว่าผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อเชื้อไวรัสโคโรนาได้รับผลกระทบและมีการปรับตัวเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่หลังจากติดเชื้อไวรัสโคโรนาในหลากหลายมิติ ทั้งนี้ (1) ผลกระทบในแต่ละด้านของผู้ให้ข้อมูลมีทั้งความแตกต่าง และคล้ายคลึงกันไปตามการรับรู้หรือประสบการณ์ของแต่ละคน อีกทั้งระลอกของการแพร่ระบาดที่แตกต่างกันมีความเกี่ยวข้องต่อระดับความรุนแรงของผลกระทบแต่ละด้าน เช่น ด้านสังคม พบประเด็น “ติดก่อน ตีตราก่อน” โดยการตีตราในระลอกแรกจะมีความรุนแรงมากกว่าระลอกอื่น เนื่องจากผู้คนยังมีความหวาดกลัวต่อโรค และกล่าวโทษบุคคลที่ติดเชื้อ แต่เมื่อเวลาผ่านไปผู้คนสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับเชื้อไวรัสได้ดีขึ้น การตีตรามีน้อยลง (2) การปรับตัวเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่ พบประเด็น “โควิดเปิดประตูสู่สมดุลชีวิตใหม่” โดยการระบาดระลอกหลัง ผู้เคยติดเชื้อสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับเชื้อไวรัสโคโรนาได้ดีขึ้น กล่าวคือมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีขึ้น เช่น มีการออกกำลังกาย การทานอาหารเสริมเพิ่มภูมิต้านทาน เป็นต้น ข้อค้นพบจากการศึกษานี้จะเป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างกลไกการดูแลฟื้นฟูผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนาให้ได้รับการดูแลสร้างเสริมสุขภาพที่มีความต่อเนื่องมากขึ้น นอกจากนี้ ยังนำไปสู่การสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญต่อการฉีดวัคซีนซึ่งเป็นตัวช่วยสำคัญในการลดความรุนแรงเมื่อเกิดการติดเชื้อโควิด-19 ได้

คำสำคัญ: ผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา, ผลกระทบ, การปรับตัวเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่, เรื่องเล่า

¹ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁴ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁵ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁶ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

The Novel Coronavirus 2019 (COVID-19) pandemic has obliged people worldwide to take precautionary measures to avoid infection. The multifarious ways it affects populations were studied by examining how COVID-19 patients experienced the virus. The aims were to study: (1) the impact of COVID-19 patients through narrative approach; and (2) adaptations to new life balance through patient narratives. Qualitative research was done with a purposive selection comprising seven coronavirus patients of different dimensions. Data were analyzed by qualitative methods and using the theoretical triangulation to check the research quality and examined by peer debriefing.

Thematische analysis was presented the study results. (1) Individual sample effects varied according to personal perceptions and experiences. During the first wave of the pandemic, knowledge, understanding, and medication was lacking, leading to a more severe impact than later occurrences, especially in a society that sees "Infected first, stigmatized" due to shared dread of the pandemic. With time, coexisting with the pandemic became a learned skill, and its impact reduced somewhat in severity. (2) New implications also arose, including physical effects reported by samples about viral symptoms during long-term effects of coronavirus (Long COVID) and the notion "COVID opens the door to a new life balance" that better adaptation to the pandemic is possible through individual research and self-care, including vitamin therapy to boost immunity. Attitudes about, and empathy for, COVID-19 patients also developed. These findings may help increase support for continuity of care for COVID-19 patients to reduce post-infection symptoms and build awareness about the usefulness of vaccination to lessen infection severity and diminish pandemic stigma, leading to improved societal coexistence.

Keywords: Novel Coronavirus 2019 (COVID-19) pandemic patients, Impact, Adaptation, New life balance.

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ได้เริ่มต้นแพร่ระบาดขึ้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 โดยได้ส่งผลกระทบต่ออย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนและกลายเป็นการระบาดครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ปัจจุบัน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2565) มีผู้ติดเชื้อทั่วโลก จำนวนมากถึง 460,214,272 คน รักษาหาย จำนวน 386,263,284 คน และเสียชีวิต จำนวน 6,067,716 คน (กรมควบคุมโรค, กระทรวงสาธารณสุข, 2565) การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาได้สร้างความเสียหายอย่างเป็นวงกว้างทั้งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านสุขภาพระดับโลก (Global Health Security) การแพร่ระบาดได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบัน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2565) ประเทศไทยมียอดผู้ติดเชื้อ จำนวน 2,039,049 คน และรักษาหาย จำนวน 1,924,384 คน และเสียชีวิต จำนวน 6,919 คน (กรมควบคุมโรค, กระทรวงสาธารณสุข, 2565) สถานการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนในประเทศหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย เศรษฐกิจ สังคม อารมณ์ จิตใจ และจิตวิญญาณ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวทำให้ผู้คนในสังคมหรือผู้ที่มิประสบการณืติดเชื้อไวรัสโคโรนาไม่สามารถที่จะใช้ชีวิตได้ตามปกติเช่นเคย

นอกจากนี้ การเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ยังทำให้เกิดความไม่สมดุลในชีวิตของประชาชน โดยการขาดสมดุลชีวิตนี้จะก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้ประชาชนทุกคนจึงจำเป็นต้องจะมีการปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในรูปแบบเดิมไปสู่การใช้สมดุลชีวิตใหม่ (เนตรชนก สุนา, 2563) โดยเฉพาะในกลุ่มที่เคยมีประสบการณ์การติดเชื้อ เมื่อสมดุลชีวิตคือความพอดีในทุกมิติของชีวิตไม่ว่าจะเป็นสมดุลทางร่างกาย ทางการเงิน ทางปัญญา ทางอารมณ์ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ (Robertson & Microy, 2001) โดยสมดุลชีวิตของผู้คนจะเป็นภาวะที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นปกติของชีวิตเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสมีแนวโน้มที่จะอยู่กับประชากรโลก จนกว่าจะมีวิธีการรักษาหรือมีวัคซีนที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัยในการป้องกัน ดังนั้น ทวีโลกรวมทั้งประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคจนกว่าสถานการณ์การระบาดจะคลี่คลาย ทั้งนี้ ยังพบว่าภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ยังไม่มีการศึกษาข้อมูลของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนาในประเด็นผลกระทบและการปรับตัวเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่ จึงทำให้ผู้ศึกษาวิจัยมีความสนใจที่จะตั้งคำถามในประเด็นต่างๆ ดังนี้ (1) ผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนาได้รับผลกระทบอย่างไร และ (2) ผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อได้ปรับตัวเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่อย่างไรภายหลังการติดเชื้อ ผ่านเรื่องเล่าที่จะทำให้เห็นรายละเอียดหรือข้อมูลของผู้ติดเชื้อที่มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบในมิติทางร่างกาย มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางปัญญา มิติทางอารมณ์ มิติทางสังคม และมิติทางจิตวิญญาณผ่านการเล่าเรื่องของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่ในมิติทางร่างกาย มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางปัญญา มิติทางอารมณ์ มิติทางสังคม และมิติทางจิตวิญญาณ ผ่านการเล่าเรื่องของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

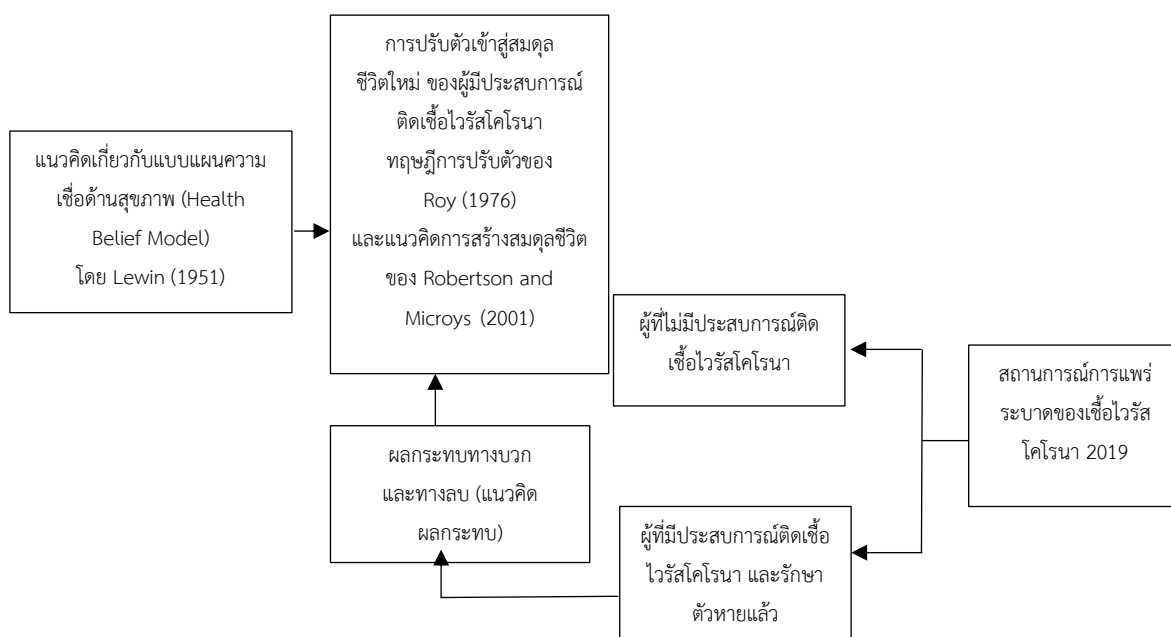
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ผลกระทบและการปรับตัวเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค นับตั้งแต่ติดเชื้อจนถึงปัจจุบัน และอนาคตของผู้ให้ข้อมูลซึ่งจะนำไปสู่การสร้างและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ เพื่อเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่ ใน 6 ด้านต่อไปนี้ (1) ผลกระทบทางร่างกาย คือ การที่บุคคลติดเชื้อไวรัสโคโรนาและได้รับผลกระทบทางสุขภาพที่แสดงออกทั้งในเรื่องของสภาวะทางด้านร่างกาย การเป็นโรคการเจ็บป่วย ซึ่งจะนำไปสู่การปรับพฤติกรรมที่ส่งผลดีต่อสุขภาพ เช่น การสวมหน้ากากอนามัย การทานอาหารที่มีประโยชน์เพื่อให้เกิดสมดุลทางร่างกาย (2) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ คือ ผลกระทบที่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นผลพวงมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อ ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการในด้านการเงินเพื่อเข้าสู่สมดุลทางเศรษฐกิจ (3) ผลกระทบทางปัญญา คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อความรู้สึกนึกคิด มุมมองและทัศนคติต่อความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งจะส่งผลให้เกิดทัศนคติใหม่ หรือมุมมองความคิดทางบวกอันจะนำไปสู่การเกิดสมดุลทางปัญญา (4) ผลกระทบทางอารมณ์ คือ ผลกระทบที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์และความรู้สึก เช่น ความโกรธ เศร้า เสียใจ และท้อแท้ เมื่อผู้ที่มีประสบการณ์ติดเชื้อฯ สามารถควบคุมและความเครียดได้แล้วก็จะนำไปสู่สมดุลทางอารมณ์ และมีการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวก (5) ผลกระทบทางสังคม คือ ผลกระทบที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมทั้งทางตรง และทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีประสบการณ์ติดเชื้อ และเมื่อผู้ที่มีประสบการณ์ติดเชื้อสามารถสร้างปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมก็จะทำให้เกิดสมดุลทางสังคม และ (6) ผลกระทบทางจิตวิญญาณ คือ ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและจริยธรรมของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อในการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีการเปลี่ยนแปลงภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค โดยผู้ที่มีประสบการณ์ติดเชื้อจะสามารถเข้าสู่สมดุลทางจิตวิญญาณได้ด้วยการรู้สึกถึงคุณค่าและความสงบทางจิตใจ

ทั้งนี้ข้อตกลงเบื้องต้นของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาในรายวิชา จึงทำให้มีช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลที่จำกัด ระยะเวลาประมาณ 2 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 จนถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2565 ซึ่งอยู่ในช่วงของการแพร่ระบาดระลอกที่ 5 ของประเทศไทย โดยระลอกนี้ก็ยังมีผู้ติดเชื้อจำนวนมาก ทั้งนี้ผู้คนเริ่มมีการปรับตัวและมีความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดที่มากขึ้นกว่าในระลอกแรกๆ นอกจากนี้ เมื่อการศึกษาครั้งนี้อยู่ในช่วงของการระบาด จึงทำให้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลบางส่วน ยังต้องใช้รูปแบบออนไลน์

กรอบเชิงทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนำไปสู่กรอบเชิงทฤษฎี โดยแนวคิด ทฤษฎีหลักที่ใช้ ได้แก่ ทฤษฎีการปรับตัวของ Roy แนวคิดการสร้างสมดุลชีวิต ผลกระทบ รวมทั้งแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ซึ่งสะท้อนความเชื่อมโยงที่นำมาสู่ความสนใจในการศึกษาครั้งนี้ ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สมดุลชีวิตใหม่: เรื่องเล่าของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา มีรายละเอียดการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

1. วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยที่ใช้เทคนิคเรื่องเล่า (Narrative Approach) ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม เพื่อตอบคำถามการวิจัย

2. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้ คือ ผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 7 คน ซึ่งผู้วิจัยเข้าถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกได้โดยใช้วิธีการสอบถามและเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection) ร่วมกับความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล โดยคุณลักษณะ

ของผู้ให้ข้อมูลจะเลือกผู้ที่มีเพศ ช่วงวัย และระลอกที่ได้รับการติดเชื้อ รวมถึงการมีภูมิคุ้มกันที่แตกต่างกัน เพื่อให้การศึกษาได้ ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลาย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้มีประกอบด้วย (1) ผู้วิจัยในฐานะเครื่องมือการวิจัย โดยหนึ่งในคณะผู้วิจัยมี ผู้ที่มีประสบการณ์ติดเชื้อโควิด-19 จึงทำให้มีความเข้าใจในผลกระทบ การปรับตัวของผู้ให้ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ประกอบกับข้อมูล เกี่ยวกับโรคนี้มีการเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ จำนวนมาก ทำให้ผู้ศึกษาเข้าถึงและเข้าใจโรคนี้ (2) ประเด็นสัมภาษณ์กึ่ง โครงสร้าง (Semi-structure Interview) เพื่อตอบวัตถุประสงค์หรือคำถามการวิจัย ทั้งด้านผลกระทบของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา และการปรับตัวเข้าสู่สมมติชีวิตใหม่ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ (3) เครื่อง บันทึกลงเสียงและการจดบันทึกของคณะผู้วิจัย ซึ่งทำการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนที่จะบันทึกการสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างแบบเจาะจงในผู้ที่มีประสบการณ์ติดเชื้อโควิด-19 และสอบถามความสมัครใจในการให้ ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์จะเริ่มขึ้น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย จะใช้ผู้วิจัยจำนวน 2 คน ซึ่งผ่านการสร้างความ เข้าใจร่วมกันในการสัมภาษณ์โดยใช้ประเด็นสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทั้งนี้การสัมภาษณ์ในสถานการณ์จริงจะมีคำถาม เพิ่มเติม ต่อเนื่องจากการให้ข้อมูลที่นำเสนอใจของผู้ให้สัมภาษณ์ ด้วยการใช้เทคนิคเรื่องเล่าหรือรายละเอียดของเรื่องราวที่ นำเสนอใจของผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ รูปแบบการสัมภาษณ์เป็นไปตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน ได้ สัมภาษณ์ในรูปแบบออนไลน์ และอีกจำนวน 3 คน สัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ ประมาณ 45-60 นาทีต่อคน

5. การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theoretical Triangulation) เป็นการเปรียบเทียบแนวคิดที่ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม เช่น แนวคิดเรื่องผลกระทบ แนวคิดเกี่ยวกับแบบแผนความ เชื่อด้านสุขภาพ (Washburn, n.d.) ทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (Roy's adaptation model) ซึ่งพัฒนาขึ้นในปี 1976 และ แนวคิดการสร้างสมมติชีวิต โดยศึกษาถึงความเหมือนและความต่างของแต่ละแนวคิดเพื่อหาข้อสรุปที่มีความน่าสนใจที่จะ นำมาศึกษาผลกระทบ และการปรับตัวเข้าสู่สมมติชีวิตใหม่ของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา นอกจากนี้ยังใช้วิธี ตรวจสอบคุณภาพข้อมูลด้วยการตรวจสอบโดยเพื่อนนักวิจัย (Peer Debriefing) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับ เพื่อนนักวิจัยด้วยตนเอง รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ข้อค้นพบหรือข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพ ถูกต้องและเชื่อถือได้มากที่สุด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการจดบันทึกและถอดเทปการสัมภาษณ์ ด้วยการ ค้นหาคำสำคัญต่างๆ ที่ได้ กำหนดรหัส นำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ และนำมาวิเคราะห์ตีความหมายของข้อมูลโดยทบทวน ตามกรอบเชิงทฤษฎี จากนั้นจึงนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาที่สรุปเรื่องราวตามประเด็น (Thematic Analysis)

7. จริยธรรมในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา และเป็นการศึกษารายวิชาใน หลักสูตรระดับปริญญาตรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของผู้ให้ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ยึดถือหลัก ปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ (1) ผู้ทำวิจัยได้มีการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์ โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และ การศึกษาวิจัย (2) การสัมภาษณ์ครั้งนี้ เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน จึงให้ความสำคัญต่อการยินยอมใน การบันทึกการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล ขอบเขตความสบายใจในการตอบคำถาม และการนำข้อมูลจากการสอบถามไปเผยแพร่

โดยจะไม่มี การเปิดเผยชื่อหรือข้อมูลส่วนบุคคลต่างๆ ที่จะเชื่อมโยงถึงหรือส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล และ (3) กรณีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบบเผชิญหน้า คณะผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลได้มีการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา โดยการสวมใส่หน้ากากอนามัยขณะสัมภาษณ์ การเว้นระยะห่าง เป็นต้น

ทั้งนี้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ยื่นขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยอย่างเป็นทางการ เนื่องจากเป็นการฝึกปฏิบัติการวิจัยในรายวิชาเรียนของหลักสูตร ซึ่งส่งผลกระทบต่อข้อจำกัดด้านระยะเวลาของการศึกษาวิจัย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อความยินยอมในการให้ข้อมูลของผู้มีส่วนร่วม รวมทั้งความตระหนักในการเผยแพร่ผลงานวิจัยด้วยการปกป้องและรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาและการอภิปรายผล จำแนกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ส่วนที่ 2 ผลกระทบของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ส่วนที่ 3 การปรับตัวเข้าสู่สมมติฐานชีวิตใหม่ของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา และส่วนที่ 4 การอภิปรายผลการศึกษา โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน รายละเอียดต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำเสนอผ่านธิมหรือประเด็น ดังนี้

1.1 “โควิดเข้าถึง ซึ่งความหลากหลาย”

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน มีประสบการณ์การติดเชื้อโควิด-19 ประกอบด้วยนักเรียน/นักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 42.9 และเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพแล้วคิดเป็นร้อยละ 57.1 โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในภูมิลำเนาที่มีความหลากหลาย มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 17-63 ปี อายุเฉลี่ย 34.9 ปี ผู้ให้ข้อมูลมีความแตกต่างกันในเรื่องของระยะเวลาที่ได้รับเชื้อ โดยส่วนใหญ่จะได้รับเชื้อในช่วงระลอกที่ 4-5 หรือช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2564-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 จากข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล สะท้อนให้เห็นว่า โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนากลายเป็นโรคระบาดที่ผู้คนไม่จะมีอาชีพ อายุหรือภูมิลำเนาต่างกัน ก็มีโอกาสในการติดเชื้อไม่ต่างกัน หรือแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายจะได้รับวัคซีนครบจำนวนแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากความจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวันและไม่ใช่ว่าทุกคนที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตแบบใหม่ตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาได้ จึงทำให้เชื้อก็ยังคงมีการระบาดอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นว่าปัจจุบัน (เมษายน 2565) ประเทศไทยอยู่ในช่วงของการระบาดระลอกที่ 5 เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ที่ยังพบว่าเชื้อไวรัสโคโรนายังคงสร้างความรุนแรงและรอยแผลเป็นอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ทราบจุดสิ้นสุดของสถานการณ์การระบาดนี้ได้

ส่วนที่ 2 ผลกระทบของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ผลการศึกษาในส่วนนี้เป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาผลกระทบของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผ่านเรื่องเล่า ซึ่งพบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดและการได้รับเชื้อส่งผลให้เกิดผลกระทบในหลากหลายมิติดังต่อไปนี้

2.1 “โควิดเจ็บ แต่ไม่จบ”

“เจ็บแต่ไม่จบ” ในที่นี้หมายถึงภาวะของผู้ที่หายจากเชื้อไวรัสโคโรนาแล้วแต่ยังคงเผชิญกับอาการที่หลงเหลืออยู่ แม้ว่าเชื้อไวรัสโคโรนาจะหายจากร่างกายแล้ว แต่บางอาการกลับไม่หายไปด้วย ซึ่งอาการดังกล่าวมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่าอาการหลงเหลือหลังติดเชื้อไวรัสโคโรนาในระยะยาว (Post COVID-19 Syndrome) หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า Long COVID โดยอาการของแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป ไม่มีลักษณะที่ตายตัว (โรงพยาบาลรามคำแหง, 2564) การศึกษาวิจัยนี้พบว่าผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 6 คนมีอาการที่คล้ายคลึงกับภาวะ

Long COVID และจากการสัมภาษณ์พบว่าทั้ง 6 คน มีภาวะดังกล่าวหนักเบาแตกต่างกันออกไป แต่อาการเดียวกันที่ทุกคนต้องเผชิญ คือ อาการเหนื่อยง่าย

“ก่อนเป็นโควิดเคยออกกำลังกายด้วยการปั่นจักรยานทุกวัน แต่หลังจากหายแล้วแค่เดินสักระยะหนึ่งก็จะรู้สึกเหนื่อยง่ายมากขึ้น รู้เลยว่าร่างกายตัวเองอ่อนแอลง”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ทุกคนที่จะต้องเผชิญกับภาวะ “เจ็บ แต่ไม่จบ” หรือ Long COVID เพราะปริมาณเชื้อที่แต่ละคนได้รับ รวมถึงปัจจัยอื่นๆ มีความแตกต่างกัน เช่น ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่มีอาการหลังจากป่วยเป็นโควิด-19 และในขณะที่ป่วยมีความปกติมากแทบไม่มีอาการใดที่รุนแรงจนส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน

“ติดโควิดเป็นยังงัยก็ไม่รู้ อาการมันเป็นยังงัยก็ไม่รู้ เพราะมันปกติมาก ชีวิตประจำวันก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไรติดแล้วก็เหมือนเป็นไข้หวัดธรรมดา”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

2.2 “รายงานเพิ่มเติมเพราะต้องเสริมภูมิคุ้มกัน”

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาได้ส่งผลกระทบต่อในทุกภาคส่วนและประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม จิตใจ รวมถึงการเมืองด้วยเช่นกัน ทุกประเทศทั่วโลกต่างเผชิญกับการแพร่ระบาดครั้งนี้ส่งผลให้ปัญหาต่างๆ ทั้งที่มีอยู่แล้วกลายเป็นปัญหาเรื้อรังและเกิดปัญหาใหม่ที่เป็นผลตามมาจากวิกฤตการณ์ในครั้งนี้ ซึ่งปัญหาหรือผลกระทบที่พบได้มากที่สุดและเห็นได้ชัดที่สุดคือผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 คนได้เล่าว่าตนเองไม่ได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจมากนักหรือไม่ได้รับผลกระทบเลย เนื่องจากบางคนได้รับสิทธิการรักษาฟรีเนื่องจากเป็นนักเรียน/นักศึกษา บางคนมีหน้าที่การงานที่มั่นคง ไม่ได้ถูกหักค่าแรงหรือเงินเดือน มีเงินหมุนเวียนที่สามารถนำมาสนับสนุนค่าใช้จ่ายได้เพียงพอ

“คนอื่นป่าไม่รู้นะแต่ปายังมีรายได้ อยู่ มีลูกมาช่วยเลยมีเงินหมุนเวียน สำหรับป่าไม่มีปัญหา”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3
ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลบางท่านได้เล่าว่า ตนเองนั้นได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจจากวิกฤตการณ์ในครั้งนี้ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 กล่าวว่า “ได้รับผลกระทบในเชิงค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น เพราะมีสิ่งของที่จำเป็นมากขึ้น เราซื้ออุปกรณ์ในการอยู่รอด ไม่ว่าจะเป็นเครื่องวัดออกซิเจน ตั้งแต่ก่อนโควิดก็ไม่ประมาท ยาอะไรอะไรเลย เราก็มีทั้งเซ็ทของเราไว้แล้ว” จะเห็นได้ว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มีเพียงแค่ภาระค่าใช้จ่ายจากหน้ากากอนามัยหรือแอลกอฮอล์ล้างมือที่เพิ่มมากขึ้น แต่ในวิกฤตการณ์ครั้งนี้การเสริมภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและครอบครัวก็เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเช่นกันสำหรับผู้ที่มีกำลังทรัพย์

2.3 “เพราะติดจึงคิดเปลี่ยน”

“ติด” ในหัวข้อนี้หมายถึงการติดเชื้อไวรัสโคโรนา และ “เปลี่ยน” คือ การเปลี่ยนในมุมมองของปัญหาหรือความคิดที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 7 คน โดยผลกระทบทางด้านปัญญาของบุคคลที่ได้รับเชื้อไวรัสโคโรนา มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งมีทั้งคนที่ไม่ได้รับผลกระทบ และคนที่ได้รับผลกระทบ แต่ผลกระทบที่ได้รับนั้นจะเป็นไปในทางบวกมากกว่าด้านลบ มีทั้งการมองว่าโควิด-19 เป็นโรคที่สามารถติดได้ง่ายหรือการพยายามหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรักษาตนเอง และพยายามป้องกันการแพร่เชื้อให้แก่คนอื่น ๆ

“ไม่มีใครอยากเป็นโควิด-19 ทุกคนอยากใช้ชีวิตอย่างปกติ ทุกคนเป็นมนุษย์และมนุษย์จะต้องใช้ชีวิตในสังคม ไม่มีใครอยากติดแต่ถ้าติดมาแล้วให้คนที่เขารู้ตัวว่าตนเป็น ต้องรักษาและดูแลตนเองให้หาย ออกรักษาไปแพร่เชื้อให้ใคร ส่วนคนที่ไม่มีเป็นก็ควรให้กำลังใจ ช่วยเหลือคนที่เขาน่าเป็น”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่ามีมุมมองถึงการฉีดวัคซีนเป็นสิ่งที่ดี และสามารถช่วยเมื่อติดเชื้อโควิด-19 ได้ โดยจะมีอาการที่มีความรุนแรงลดน้อยลงได้

“การฉีดวัคซีนจะช่วยผ่อนหนักเป็นเบาได้”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

2.4 “ป่วยกายไม่เท่าป่วยใจ”

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาจากจะต้องป้องกันตนเองไม่ให้ได้รับเชื้อแล้วนั้น ยังต้องระมัดระวังไม่ให้เชื่อนั้นแพร่สู่คนในครอบครัว และเมื่อสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งได้รับเชื้อ ผลที่ตามมาคือความกังวลใจและความรู้สึกหวงสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะด้วยความหวงจากสมาชิกในครอบครัวต่อผู้ติดเชื้อ และความรู้สึกหวงของผู้ติดเชื้อที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวจากเรื่องเล่าของผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ต่างมีความกังวลใจว่าครอบครัวข้างจะได้รับการแพร่เชื้อจากตนเอง

“มีความกังวลว่าพ่อกับแม่จะติดจากตนเอง เพราะอยู่บ้านด้วยกันก็ทำตัวปกติ ทานข้าวร่วมโต๊ะกัน พอผลเป็นบวกก็รีบกักตัวอยู่ในห้องแยกจากพ่อแม่เลย...ตอนอยู่ Hospitel ก็โทรหาทางบ้านทุกวัน ถามว่าเป็นยังไงบ้าง มีอาการอะไรไหม ให้ที่บ้านตรวจ ATK”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6

2.5 ติดก่อน “ติดร่าก่อน”

“ติดก่อน” ในที่นี้หมายถึงการติดเชื้อไวรัสโคโรนาซึ่งเป็นเสมือนโรคใหม่ที่ยังไม่มีการรักษาโดยเฉพาะ จึงอาจสร้างความสับสนและความหวาดกลัวให้กับผู้คนในสังคม แม้กระทั่งผู้ที่ติดเชื้อและรักษาหายแล้วเมื่อกลับเข้าไปในสังคมกลับพบว่ายังมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่แสดงความรังเกียจไม่ต้อนรับ หากเปรียบเทียบมุมมองของผู้คนเกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัสโคโรนา จะพบว่าในช่วงระลอกแรกๆ การติดเชื้อไวรัสโคโรนายังคงเป็นเรื่องใหม่ในสังคมผู้คนที่ต่างมองว่าผู้ที่ติดเชื้อ คือคนที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและไม่ดูแลตนเอง ทำให้ในตอนนั้นโควิด-19 ที่นอกจากจะส่งผลกระทบต่อร่างกายแล้วยังได้ส่งผลกระทบต่อจิตใจและทางสังคมด้วย ดังจะเห็นได้จากสื่อสังคมและผู้คนที่ใช้วาจารุนแรงรุนแรงประณามผู้ติดเชื้อ ด้วยถ้อยคำจาที่ไม่ดีผ่านสื่อออนไลน์

“ตอนนั้นที่ติดเป็นคนแรกของจังหวัดแล้วไหมไลน์พี่ก็ยังไม่ไปร้านเหล้ามา อีกพอคนรู้ว่าพี่ติดทุกคนก็มาแน่นในเฟซบุ๊กในทำนองคำทอเยอะมากคำถึงพ่อถึงแม่ก็มี คนแถวบ้านก็ไม่กล้ามาบ้านพี่เพราะกลัวติดเชื้อ พี่ก็เข้าใจว่าตอนนั้นโควิดมันยังเป็นเรื่องใหม่มาก ใครก็กลัวว่าติดแล้วจะตาย”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

จะเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 เป็นผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนาที่เป็นรายแรกๆ หรือติดในระลอกแรก ช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ความเข้าใจในเรื่องโควิด-19 ยังมีไม่มากนักอีกทั้งประกอบกับเกิดในพื้นที่ต่างจังหวัดที่ชาวบ้านหลายคนยังขาดความรู้ ดังนั้น ความสับสนหวาดกลัวจึงมีมาก หากเปรียบเทียบกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ที่ได้รับการแพร่เชื้อในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2565

2.6 “ที่พึ่งทางใจ เยียวยาทางกาย”

สถานการณ์ของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ทำให้ผู้คนมากมายเกิดความวิตกกังวล หวาดกลัว และมองหาที่พึ่งในการยึดเหนี่ยวเป็นจำนวนมาก เพื่อหวังให้เป็นความสบายกาย และสบายใจแก่ตนเอง โดยเฉพาะผู้ที่ติดเชื้อก็มักที่ จะนึกถึงศาสนา ศาสดาของตนเอง หรือหลักคำสอนเป็นอันดับต้นๆ ไม่ว่าจะเป็นการสวดมนต์ ถวาย การกราบไหว้บูชา ขณะที่บางคนได้มีการตั้งคำถามต่อพระผู้เป็นเจ้านี่คือการทดสอบมนุษย์หรือไม่ ในผู้ที่นับถือศาสนาพุทธก็มักมองเป็นบาป เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์พบว่า มีผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงการสวดมนต์เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ เช่น ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 ได้กล่าวว่า “ไม่มีผลกระทบทางด้านจิตใจ เพราะมีที่พึ่งทางจิตใจคือการสวดมนต์ที่มีการทำเป็นประจำอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการทำให้จิตใจสงบ” และได้มีการปรับตัวทางด้านจิตวิญญาณที่นึกถึงสังคมมากขึ้นในทุกๆ การกระทำที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสังคม นึกถึงคนที่ขาดแคลนและต้องการช่วยเหลือมากกว่าตนเอง

ทั้งนี้ ผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนา เช่นผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 ได้รับผลกระทบในด้านจิตวิญญาณที่แสดงออกในรูปแบบ ความหวาดระแวงและวิตกกังวลว่าตนเองอาจจะติดเชื้อซ้ำและทำให้คนอื่น ๆ ในครอบครัวหรือครอบครัวข้างติดไปด้วย แต่มี

การปรับตัวในด้านจิตวิญญาณด้วยคำปลอบใจจากเพื่อน โดยผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 ได้กล่าวว่า “มีเพื่อนคอยให้กำลังใจ ปลอบใจ ไม่ให้รู้สึกวิตกกังวลกับการป่วยมากจนเกินไป ทำให้ตนเองรู้สึกสบายใจขึ้น”

ส่วนที่ 3 การปรับตัวเข้าสู่สมดุชีวิตใหม่ของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ผลการศึกษานี้ต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาการปรับตัวเข้าสู่สมดุชีวิตใหม่ของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ผ่านเรื่องเล่า โดยมีผลการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

3.1 “โควิดเปิดประตูสู่สมดุชีวิตใหม่” (การปรับตัว)

“สมดุชีวิตใหม่” จึงเป็นวิถีชีวิตแบบใหม่ที่ใช้สร้างสุขอนามัยที่ดีและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 7 คนซึ่งเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา แต่ละคนได้เล่าเรื่องราวถึงประสบการณ์ในการปรับตัวเข้าสู่สมดุชีวิตใหม่อย่างหลากหลายมิติ เช่น มิติทางด้านร่างกาย ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 7 คน ได้เล่าว่าพวกเขามีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีขึ้นเกี่ยวกับการดูแลตนเอง เช่น การออกกำลังกาย การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์สด สะอาด หรือเลือกรับประทานอาหารเสริมสำหรับใช้สร้างภูมิคุ้มกัน และนอกเหนือจากพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ดีขึ้นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลก็มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค ที่เคร่งครัดขึ้น เช่น การสวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่าง หรือการหลีกเลี่ยงไปในที่แออัด เป็นต้น

“หลังจากหายจากโรคนี้นี้ เราก็คอยวัดความดันและตรวจเช็กร่างกายตนเองอย่างสม่ำเสมอ สวมใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ตลอด มีการทานอาหารเสริมบ้าง เข้าฟิตเนสออกกำลังกายบ้างในช่วงที่หายป่วยแรกๆ”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

มิติด้านเศรษฐกิจพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลกระทบใดมากนักเนื่องจากพวกเขามองว่าค่าใช้จ่ายที่เสียไปเป็นค่าใช้จ่ายที่มีความจำเป็น หากจะปรับตัวพวกเขาก็จะเลือกที่จะประหยัดค่าใช้จ่ายอื่นๆ มาทดแทนรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นจากสถานการณ์โควิด-19 ส่วนมิติด้านปัญญาหรือความคิด ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 7 คนได้เล่าเป็นเสียงเดียวกันว่าก่อนที่จะติดเชื้อไวรัสโคโรนา พวกเขาไม่ได้มีความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับโรคนี้นัก แต่หลังจากได้มีประสบการณ์ติดเชื้อและเข้ารับการรักษาแล้ว มุมมองหรือทัศนคติที่เคยเข้าใจมีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในการป้องกันตัว หรืออาหารเสริมต่างๆ ที่ใช้เสริมภูมิคุ้มกัน มากไปกว่านั้นเมื่อติดเชื้อจึงมีความเข้าใจผู้ป่วยคนอื่นๆ มากขึ้น มีความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยด้วยกัน เนื่องจากโรคนี้นี้เป็นโรคที่ทำให้เราไม่สามารถให้คนในครอบครัวมาดูแลกันได้

มิติด้านอารมณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 7 คนได้แสดงพฤติกรรมที่ทำให้ความกังวลหรือความเครียดในช่วงการรักษาตัว และหลังจากรักษาตัวบรรเทาลง โดยการปรับความคิดมองเรื่องราวที่เกิดขึ้นในทางบวกมากขึ้น พยายามทำความเข้าใจกับตนเองเสมอว่าโควิดป่วยแล้วก็สามารถหายได้ หรือในผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ที่รู้สึกกังวลในเรื่องของอาการป่วยและเป็นคนห่วงที่บ้าน จึงเลือกที่จะบรรเทาความเครียดโดยการโทรศัพท์หาคนที่บ้านอยู่สม่ำเสมอ เพื่อให้มั่นใจว่าทุกคนปลอดภัย อีกทั้งยังมีการให้กำลังใจตนเองและเชื่อมั่นในทีมแพทย์ว่าตนจะปลอดภัย

“อยู่กับหมอแล้ว ยังไงก็ไม่เป็นอะไรแล้ว อยู่กับหมอถ้าตายอีกก็คือตาย ขนาดหมอยังช่วยอะไรเราไม่ได้”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

นอกเหนือจากที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังมีการปรับตัวในมิติด้านสังคมและแน่นอนว่าโควิด-19 เป็นโรคระบาดที่ไม่มีใครอยากป่วย ผู้ให้ข้อมูลหลายคนได้เล่าถึงประสบการณ์การถูกตีตรา เช่น การถูกตำทาลงสื่อออนไลน์ การถูกมองว่าเป็นตัวเชื้อโรค แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะเป็นพฤติกรรมที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกแค้นและรู้สึกผิดต่อสังคมแต่พวกเขาก็ได้มีการปรับความคิดและเข้าใจถึงพฤติกรรมต่างๆ ที่เพื่อนบ้านหรือคนในหมู่บ้านกระทำต่อพวกเขา

“ป้ารู้สึกเฉยๆ ในเมื่อเขาไม่ให้เข้าก็ไม่เข้า ใช้วิธีไปซื้อร้านอื่นแทน เขาเองก็มีสิทธิเหมือนเรา เราเองก็ไม่อยากเข้าใกล้คนที่เพิ่งหายเหมือนกัน”-ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

มิติสุดท้าย คือ มิติทางด้านจิตวิญญาณ เนื่องจากโควิด-19 เป็นโรคระบาดใหม่ที่หลายๆ คนไม่ได้รู้จักมาก่อนจึงทำให้เกิดความกลัว ความวิตกกังวลเป็นอย่างมาก นอกจากการเข้าสู่การรักษาตัวตามกระบวนการทางแพทย์แล้ว การมองหาที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจก็เป็นอีกความหวังที่จะทำให้ผู้คนได้มีความสงบทั้งกายและใจ โดยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่จะมีการปรับตัวทางด้านจิตวิญญาณโดยการนึกถึงหลักคำสอนของศาสนา

ส่วนที่ 4 การอภิปรายและสรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง สมดุลชีวิตใหม่: เรื่องเล่าของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา สามารถอภิปรายผลโดยจำแนกผลการศึกษารายด้าน เป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นที่ 1 ผลกระทบของโควิด-19 คือ วิกฤตที่เราต้องเรียนรู้ และประเด็นที่ 2 ก้าวผ่านโควิด ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ โดยแต่ละประเด็นสามารถอภิปรายและสรุปผลได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1: ผลกระทบของ “โควิด-19” คือ วิกฤตที่เราต้องเรียนรู้

จากเรื่องเล่าของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อทำให้เห็นว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งความแตกต่างนี้อาจจะเกิดจากการรับรู้ สถานะทางสังคม หรือประสบการณ์ในการรับมือที่แตกต่างกัน อีกทั้งระยะเวลาของผลกระทบนั้นอาจจะมีทั้งผลกระทบระยะสั้นหรือระยะยาวก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องผลกระทบของสมบัติ อารมณ์ (2546) ที่กล่าวว่า ผลกระทบเป็นชุดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมาจากสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งอาจมีทั้งผลกระทบทางบวกและทางลบ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา ของสุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2564) ซึ่งผลวิจัยพบว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีการปรับตัวโดยการสวมหน้ากากอนามัยเพื่อไม่ให้รับเชื้อโควิด-19

ผลกระทบทางร่างกาย จากเรื่องเล่าสามารถสรุปได้ว่าผลกระทบทางกายของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อแต่ละคนมีความแตกต่างกันไปเนื่องจากบริบทของร่างกายหรือแหล่งการได้รับเชื้อของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เห็นได้ว่ามุมมองต่อโควิด-19 ของผู้มีประสบการณ์ติดเชื้อจะแตกต่างกันไปตามอาการที่เกิดขึ้นกับพวกเขา ผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับผลกระทบจากภาวะ Long COVID ก็จะมีอาการที่ร้ายแรง แต่ในผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้มีผลกระทบใดก็จะมองว่าโรคระบาดดังกล่าวไม่ได้มีความน่ากลัวและไม่มีผลกระทบแต่อย่างใด ส่วน**ผลกระทบทางเศรษฐกิจ** จากเรื่องเล่าสามารถสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าตนไม่ได้มีผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ แต่พวกเขาหาว่าไม่รู้ว่าจะค่อยๆ เข้ามาส่งผลกระทบทางอ้อมทำให้พวกเขามีภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นอย่างไม่รู้ตัว และทำให้เศรษฐกิจหยุดชะงักจากมาตรการต่างๆ (ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์, 2563) ซึ่งหากมองย้อนกลับไปในวันที่ไม่มีวิกฤตการณ์เช่นนี้ เราจะไม่จำเป็นต้องซื้อหน้ากากอนามัยเป็นจำนวนมากเพื่อสวมใส่ในชีวิตประจำวัน ซื้อแอลกอฮอล์ล้างมือเพื่อพกพาไปทุกๆ ที่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ในสถานการณ์ปัจจุบันที่การแพร่ระบาดได้ผ่านมายหลายระลอกทำให้เชื่อสามารถแพร่กระจายได้ง่ายมากขึ้น ผู้คนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสวมหน้ากากอนามัยหลายชั้นส่งผลให้จำนวนหน้ากากอนามัยที่ใช้ในแต่ละวันเพิ่มมากขึ้น การซื้อหน้ากากอนามัยย่อมมีภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นเช่นกัน ส่วน**ผลกระทบทางปัญญา** สามารถสรุปได้ว่าการติดเชื้อไวรัสโคโรนา ส่งผลให้เกิดผลกระทบทางบวกแก่ผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ การติดเชื้อทำให้พวกเขามีความกระตือรือร้นที่จะค้นหาข้อมูล หรือความรู้ในการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากเชื้อดังกล่าว อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลทุกคนยังมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นต่อผู้ป่วยด้วยกัน คือ ไม่ถือโทษผู้ที่ติดเชื้อมากเกินไปนั้นยังมีความเข้าใจต่อสถานการณ์ดังกล่าวอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น

ผลกระทบทางอารมณ์ การติดเชื้อไวรัสโคโรนาได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่ออารมณ์และความรู้สึก เนื่องจากโควิด-19 เป็นโรคระบาดใหม่ที่ยังไม่มียารักษาเฉพาะทาง มากไปกว่านั้นความเป็นห่วงของผู้ให้ข้อมูลยังเป็นผลพวงมาจากการที่รู้ว่าตนเองติดเชื้อและไม่ต้องการให้คนใกล้ชิดได้รับเชื้อจากตน ทำให้เห็นว่าแม้ตนจะเป็นผู้ป่วยแต่ความกังวลใจที่มีต่อตนเองนั้นไม่มากเท่าความกังวลใจต่อผู้อื่น อีกทั้งแม้จะป่วยแต่ก็ยังมีความหวังต่างๆ เข้ามาทำให้คิดมากกว่าเดิม สิ่งเหล่านี้จึงเป็นผลกระทบทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา **ผลกระทบทางสังคม** การติดเชื้อไวรัสโคโรนาได้ส่งผลกระทบต่อด้าน

สังคมอย่างชัดเจนเพราะหลังจากติดเชื้อไวรัสโคโรนาแล้ว ผู้ป่วยจำเป็นต้องมีการกักตัว อีกทั้งผู้คนในสังคมมักมีความกลัวต่อโรคนี้ มากไปกว่านั้น พบว่าโควิด-19 ได้ก่อให้เกิดการตีตราทางสังคมอย่างมาก เนื่องจากความใหม่ของโรค (IFRC, UNICEF, & WHO, 2563) โดยเฉพาะช่วงการแพร่ระบาดในระลอกแรก และแม้ว่าโรคนี้จะอยู่กับผู้คนเป็นเวลานานแต่การตีตราหรือการกล่าวโทษก็ไม่ได้หายไป เพียงแต่ระดับของการตีตราจะลดลงในช่วงการระบาดระลอกหลังๆ นอกจากนี้ โควิด-19 ยังส่งผลกระทบต่อเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คน เนื่องด้วยคนในสังคมต่างมีการรับรู้และเข้าใจในสถานการณ์ การแพร่ระบาดที่แตกต่างกันไปจึงส่งผลให้มีการแสดงออกในการปฏิบัติต่อคนรอบตัวที่แตกต่างกันไปด้วย และ **ผลกระทบทางจิตวิญญาณ** นอกจากผลกระทบในด้านอื่นๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วมีผู้ให้ข้อมูลบางรายโดยเฉพาะผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่มักจะกล่าวถึงที่พึ่งทางจิตใจที่พวกเขายึดถือซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้พวกเขามีสติ และมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจทำให้สามารถผ่านสถานการณ์อันแสนเลวร้ายนี้ไปได้ โดยยึดถือหลักคำสอนตามศาสนาที่นับถือ รวมทั้งการใช้ศาสนาในการกำหนดแบบแผนพฤติกรรม (ธัญนิชา วิโรจน์รุจน์ และคณะ, 2561)

ประเด็นที่ 2: ก้าวผ่านโควิด ปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่

โรคระบาด “โควิด-19” ได้ส่งผลให้ผู้คนในสังคมมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ชีวิตแบบวิถีใหม่ (New Normal) เพื่อให้พวกเขามีชีวิตรอดและสามารถอยู่ร่วมกับเชื้อโรคดังกล่าว ที่ไม่มีใครทราบว่าจะหายไปจากโลกนี้เมื่อใด ดังนั้นจึงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งในด้านร่างกาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านปัญญาหรือความคิด ด้านอารมณ์ และด้านสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (Roy's adaption model, 1976) ที่กล่าวถึงการปรับตัวเมื่อมีเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในชีวิต โดยใช้ความตระหนัก ทั้งนี้พฤติกรรมปรับตัวของแต่ละจะมีความแตกต่างกันไปตามการรับรู้และความสามารถของตนเอง เมื่อผู้คนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจนเกิดความเคยชินจนเป็นกิจวัตรประจำวันแล้ว การกระทำดังกล่าวจะทำให้ผู้คนก้าวข้ามวิถีชีวิตแบบเดิมไปสู่สมดุลชีวิตใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรชนก สุนา (2563) ที่ได้ศึกษาถึงการสร้างสมดุลชีวิตใหม่ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ที่ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลการสร้างสมดุลชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูงโดยเฉพาะในด้านการเงิน ด้านปัญญา สังคม และจิตวิญญาณ นอกจากนี้ การปรับตัวเข้าสู่สมดุลชีวิตใหม่ยังสอดคล้องกับแนวคิด New Normal ที่ทำให้พฤติกรรมต่างๆ ของผู้คนเปลี่ยนไปกลายเป็นพฤติกรรมที่ปกติในสังคม เห็นได้จากเรื่องเล่าที่ผู้ให้ข้อมูลได้พูดถึงสมดุลชีวิตใหม่ของตน เช่น การสวมใส่หน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่าง หรือการทำงานแบบ Work From Home นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Washburn, n.d.) ในส่วนของการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเป็นโรค ซึ่งหมายถึงความเชื่อของบุคคลที่มีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติตามคำแนะนำด้านสุขภาพเพื่อช่วยลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสโคโรนาได้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการศึกษา

จากผลศึกษาข้างต้นนำไปสู่ข้อเสนอแนะ ดังนี้ (1) จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบในระยะยาวหลังจากที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนาจึงเห็นว่รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับควรมุ่งให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูสุขภาพของประชาชนมากขึ้น นอกเหนือจากการรักษาผู้ติดเชื้อเพียงอย่างเดียว (2) จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลได้มีการกล่าวถึงประสิทธิภาพของวัคซีนซึ่งเป็นตัวช่วยสำคัญในการบรรเทาความรุนแรงของการติดเชื้อ ดังนั้น จึงควรมีการรณรงค์ส่งเสริมการฉีดวัคซีนให้มีความทั่วถึงประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายผ่านการร่วมมือของทุกภาคส่วน และ (3) ผลการศึกษาที่พบว่าการตีตรายังคงเกิดขึ้นกับผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนาดังนั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโควิด-19 ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณวดี พูลพอกสิน อาจารย์ที่ปรึกษาในการทำวิจัยที่ได้สละเวลาอันมีค่าชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ ให้คำปรึกษา และตรวจสอบวิจัยฉบับนี้ด้วยความใส่ใจเป็นอย่างดีรวมถึงการได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 7 ท่าน ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยฉบับนี้ ท้ายที่สุดนี้คณะผู้วิจัยหวังว่าผลการศึกษาและข้อเสนอแนะจะสามารถให้ประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปศึกษาต่อหรือขับเคลื่อนมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด-19 ได้อย่างครอบคลุม สำหรับข้อบกพร่องที่อาจมีขึ้นในงานวิจัยชิ้นนี้ คณะผู้วิจัยขออภัยมา ณ โอกาสนี้ และขอน้อมรับนำไปปรับปรุงเพื่อให้งานวิจัยสามารถพัฒนาต่อในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2565). สถานการณ์ผู้ติดเชื้อ COVID-19 อัปเดตรายวัน. สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/covid19-dashboard/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564). “กล่องต้องรอด” ช่วยผู้ป่วยโควิด-19 ระหว่างรอเตียง กักตัวรักษาที่บ้าน. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2150754>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). โควิดระลอก 5 แร่ง เผยโอมิครอนในไทยพุ่ง เดลตาก็ยังอยู่. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/scoop/infographic/2280742>
- ธัญนิชา วิโรจน์รุจน์, พระครูธรรมธราชภทฺธ และศิริวัฒน์ ครอบงม. (2561). ความมั่นคงทางจิตใจ: ลดความเสี่ยงช่วยแก้ปัญหาสังคม. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 5(2), 141-150.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2564). จะทำอะไร เมื่อความรุนแรงไม่ใช่เรื่องไกลตัว และบ้านไม่ใช่ Safe Zone ของทุกคน. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/d-life/news-653845>
- ภูชงค์ เสนานุช. (บรรณาธิการ). (2564). หนังสือรวมบทความความท้าทายของศาสตร์สังคมสงเคราะห์และนโยบายสวัสดิการสังคมภายใต้สถานการณ์ COVID-19.
- ไลฟ์สไตล์. (2563). ‘New Normal’ คืออะไร? เมื่อโควิด-19 ผลักเรารู้ชีวิต ‘ปกติวิถีใหม่’! สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/882508>
- วิเชียร มั่นแท้ และคณะ. (2564). ผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 8(11), 336-337.
- เวิร์คพอยท์ทูเดย์. (2564). รวมโครงการ บริจาคช่วยเหลือผู้คนในวิกฤตโควิด-19. สืบค้นจาก <https://workpointtoday.com/donations-covid/>
- เวิร์ลแบงก์โลก. (2564). ผลกระทบของโควิด-19 ต่อครัวเรือนในประเทศไทย-ข้อมูลเชิงลึกจากการสำรวจแบบเร่งด่วนทางโทรศัพท์. สืบค้นจาก <https://blogs.worldbank.org/th/eastasiapacific/phlkrathbkhxngokhwidt khra weruuxninpraethsithy>
- ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์. (2563). วิกฤตโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 3(2), 1-14.
- สภากาชาดไทย. (2564). สภากาชาดไทยผนึกกำลัง รัฐ เอกชน ให้ความช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโควิด-19 ที่บ้าน (HOME ISOLATION). สืบค้นจาก <https://www.redcross.or.th/news/information/15535>
- สหกรณ์ออมทรัพย์กระทรวงยุติธรรม. (2562). ประกาศสหกรณ์ออมทรัพย์กระทรวงยุติธรรม จำกัดที่ 3/2564 เรื่อง สวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19). สืบค้นจาก <https://www.coopmoj.org/coop/data>

- สุธิดา แจ้งประจักษ์. (2563). สวัสดิการสังคมไทยในกระบวนการพัฒนา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(2), 15-16.
- สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ. (2563). ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. สืบค้นจาก <https://wb.yru.ac.th/bitstream/yr/5389/1/3>
- เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ และคณะ. (2563). ผลกระทบทางสังคมจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา และวิกฤตเศรษฐกิจ. สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- IFRC, UNICEF, & WHO. (2563). การตีตราทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ COVID-19. สืบค้นจาก <https://www.who.int/docs/default-source/searo/thailand/covid19-stigma-guide-th-final.pdf>
- Becker, M.H., & Maiman L.A. (1975). **The Health Belief Model and Sick Role Behavior, In the Health Belief Model and Personal Health Behavior.** New Jersey: ChalesB.Slack. 12
- Health Organization. (2021). **Coronavirus disease (COVID-19) pandemic.** Retrieved from : <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
- Moradi, M., Namdar, P., GHapanvari, F., & Yekefallah, L. (2020). **Lived Experiences of the Patients Hospitalized with COVID-19: A Phenomenological Study in a Province of Northwest Iran.** Retrieved from : <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/PRIJNR/article/view/248372/170002World>
- Robertson, R., & Microy, G. (2001). **Life Balance Assessment and Action Planning Guide.** Michigan: Lutheran Social Services of Michigan.
- Roy, S.C. (1976). **Sister Callista Roy: Adaptation Model of Nursing.** Retrieved from : <https://nurseslabs.com/sister-callista-roys-adaptation-model/>
- Washburn, L. (n.d.). **Understanding the Health Belief Model.** Retrieved from : <https://extension.tennessee.edu/publications/Documents/W931-C.pdf>

สุขภาพของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19

Health Status of Vulnerable Populations During COVID-19 Pandemic

ปัทมพร เฉดจะโปะ¹ศศิประภา บัณารถ²รัฐศาสตร์ รักภักดี³รุจิเรข คุมโสรระ⁴ปาลีรัตน์ บุญประกอบ⁵สุพิชญ์มา ฐานหมั่น⁶ธนวัฒน์ พักวัต⁷

บทคัดย่อ

ความต่อเนื่องของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ทำให้เกิดข้อท้าทายทางด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีในมิติทางสุขภาพของกลุ่มเปราะบาง นำมาสู่วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสุขภาพของกลุ่มเปราะบาง และศึกษาความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มเปราะบาง แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ และแนวคิดการประเมินความต้องการ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือกลุ่มเปราะบาง ที่มีการศึกษาแบบเจาะจง จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ แรงงานข้ามชาติ คนพิการ คนไร้บ้าน และผู้ที่เคยติดโควิด-19 ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่าสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้กลุ่มเปราะบางมีความระมัดระวังสุขภาพด้านการป้องกันตนเองมากขึ้น มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่เปลี่ยนไป รวมทั้งสภาวะทางจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์กับการนอนหลับพักผ่อน และมีปัญหาในด้านการเข้าถึงสิทธิการรักษาสุขภาพ ส่วนความต้องการจำเป็นนั้นพบว่ากลุ่มเปราะบางต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การสนับสนุนหน้ากากอนามัย หรือแอลกอฮอล์ เป็นต้น และต้องการการสนับสนุนทางจิตใจจากครอบครัว ข้อค้นพบที่ได้เป็นแนวทางข้อเสนอแนะ ดังนี้ (1) ส่งเสริมหน่วยบริการสุขภาพในระดับปฐมภูมิผ่านการประชาสัมพันธ์ข้อมูล การสนับสนุนสิ่งของจำเป็น และการปฏิบัติงานแบบเชิงรุก และ (2) หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเปราะบางมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการป้องกันดูแลสุขภาพของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19

คำสำคัญ: สถานการณ์โควิด-19, สุขภาพ, กลุ่มเปราะบาง

Abstract

Continuation of the Novel Coronavirus 2019 pandemic has caused health challenges to vulnerable populations. The objective of this research was to study health status and health needs of vulnerable

- ¹ นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ² นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ³ นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ⁴ นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ⁵ นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ⁶ นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ⁷ นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ชั้นปีที่ 3 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

groups during the COVID-19 pandemic using qualitative research to conduct. The scope of this study included concepts used, including vulnerable groups and health factors. Social determinants of health comprised demand assessment conceptions and dominant informer scope of a vulnerable group, consisting of six informants: elderly people, pregnant woman, migrant workers, the disabled, homeless, and previous infected COVID-19 patients. Data was gathered by in-depth semi-structured interviews. Results were that in terms of health, the vulnerable group was defensive, with increasingly altered life goals and psychological states changed relating to sleep and rest. Problems existed with access to health care rights, including needs. Vulnerable populations required more governmental support to obtain masks and alcohol-based hand sanitizers as well as familial psychological support to ensure vulnerable group well-being during the outbreak. Based on the findings, issues should be taken into consideration by stakeholders: (1) Primary level health service units should be promoted by publicizing information, offering necessary support, and proactive working; and (2) All agencies working for vulnerable groups must strengthen publicity of group health care prevention information during this crisis.

Keywords: COVID-19 pandemic, health status, vulnerable populations

บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบันทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลและครอบครัวที่อยู่ในสภาวะเปราะบาง เช่น บุคคลที่มีความเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยจากไวรัส เด็กและเยาวชน คนพิการ ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ ผู้ติดโควิด-19 รวมทั้งกลุ่มคนไร้บ้านและคนไร้ที่พึ่ง โดยจำนวนของกลุ่มเปราะบางได้ต่างได้รับผลกระทบจากการระบาดดังกล่าวสูงถึง 66,048 ราย (กรุงเทพมหานคร, 2564) ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในปัจจุบันซึ่งอยู่ในระลอก 5 นั้นมีความแตกต่างจากการแพร่ระบาดในรอบแรกแต่จำนวนผู้ติดเชื้อยังคงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีการกระจายตัวไปในหลายจังหวัดเนื่องจากมาตรการการจำกัดการระบาดนั้นมีความเข้มงวดของมาตรการและขนาดของพื้นที่ในการควบคุมกว่าในระลอกที่ผ่านมา โดยจากการสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่ารายได้ของครัวเรือนกลุ่มเปราะบางลดลงอย่างมาก เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นรายได้ลดลงหรือเกิดภาวะการว่างงาน หรือภาระหนี้สินที่สูงขึ้น เช่น ในครอบครัวที่เลี้ยงดูเด็กจะมีค่าใช้จ่ายมากขึ้นในการเลี้ยงดู เนื่องจากไม่สามารถไปโรงเรียนหรืออยู่ในศูนย์เลี้ยงเด็กได้ หรือครัวเรือนที่มีผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่ต้องมีการปรับรูปแบบของการเดินทางเพื่อลดความเสี่ยงในการติดโควิด-19 เป็นต้น (กองพัฒนานโยบายและนวัตกรรมทางสังคม, 2564)

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ผ่านมานั้นรัฐได้มีการออกมาตรการเพื่อดูแลกลุ่มเปราะบางเพื่อเป็นโครงข่ายรองรับทางสังคมให้กับประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง โดยมุ่งให้ความสำคัญในมิติทางเศรษฐกิจผ่านการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 เช่น มาตรการการให้เงินเยียวยาในโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” จำนวนเงิน 5,000 บาท ต่อเนื่อง 3 เดือน โดยครอบคลุมประชาชนทั้งหมด 43.9 ล้านคน โดยแบ่งเป็นกลุ่มเปราะบางจำนวน 6.9 ล้านคน นอกจากนี้ยังมีมาตรการการให้เงินเยียวยา จำนวน 3,000 บาทเป็นระยะเวลา 3 เดือนเพื่อครอบคลุมการเยียวยาในกลุ่มเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ จำนวน 6,781,881 คน และจ่ายเงินเยียวยาผู้มีบัตรประจำตัวคนพิการ จำนวน 1,000 บาทต่อเดือน รวมถึงมีการเปิดโอกาสให้แก่คนพิการสามารถกู้เงินผ่านกองทุนคนพิการและผู้ดูแลคนพิการ รวมทั้งยังมีมาตรการเพื่อสนับสนุนกลุ่มเปราะบางผ่านการให้นมผงเด็กเล็กๆ สำหรับครอบครัวที่ตกงาน ไม่มีรายได้ การจัดการที่พัก ผูกอาชีพสำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยว การจัดตั้งตลาดนัดองค์กรชุมชนและจัดเตรียมบ้านพักชั่วคราวสำหรับคนไร้บ้าน เป็นต้น (กองพัฒนานโยบายและนวัตกรรมทางสังคม, 2564)

ถึงแม้ที่ผ่านมาจะมีการดูแลกลุ่มเปราะบางผ่านมาตรการการดูแลต่างๆ แต่ยังคงมีปัญหาที่ทำให้มาตรการดังกล่าวไม่สามารถเป็นโครงข่ายรองรับทางสังคมที่ดีได้ อาทิ ปัญหาที่เกิดจากการเข้าถึงมาตรการการเยียวยา ที่ทำให้เกิดการตกหล่นทางด้านการช่วยเหลือของกลุ่มเปราะบาง เนื่องจากไม่สามารถลงทะเบียนเพื่อรับการช่วยเหลือจากมาตรการ ไม่มีบัญชีธนาคาร หรือไม่มีมือถือ และปัญหาจากความไม่เพียงพอของเงินช่วยเหลือเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ (กองพัฒนานโยบายและนวัตกรรมทางสังคม, 2564) ส่งผลให้กลุ่มเปราะบางเป็นกลุ่มที่ยังคงมีความเสี่ยงทางด้านสุขภาพทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยสะท้อนให้เห็นผ่านจำนวนของผู้เปราะบาง และผู้ติดเชื้อจากสถานการณ์โควิด-19 ที่เพิ่มสูงขึ้น

สถานการณ์โควิด-19 ในระยะเวลาเกือบ 3 ปีที่ผ่านมาถึงแม้รัฐจะมีการดูแลกลุ่มคนเปราะบางเหล่านี้ด้วยการเยียวยาผ่านการให้เงินช่วยเหลือและการสมทบของใช้ที่มีความจำเป็น แต่ปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งหมด เนื่องจากปัญหาทางด้านการเข้าถึงมาตรการเยียวยา และความไม่เพียงพอของเงินช่วยเหลือเพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ โดยประเด็นปัญหาข้างต้นส่งผลต่อการตั้งคำถามของผู้วิจัยในปัญหาด้านสุขภาพของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เป็นอย่างไร และกลุ่มเปราะบางมีความต้องการด้านการสุขภาพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 อย่างไร เพื่อผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประโยชน์หรือสนับสนุนต่อการกำหนดนโยบายต่อกลุ่มเปราะบางได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสุขภาพของกลุ่มเปราะบาง และ (2) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

สถานการณ์โควิด-19 หมายถึง การแพร่ของเชื้อไวรัสโคโรนาตั้งแต่ช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน (มีนาคม พ.ศ. 2565) โดยสถานการณ์โควิด-19 ณ ปัจจุบันของประเทศไทยอยู่ในช่วงของการแพร่ระบาดระลอก 5 ซึ่งส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้าง และวิถีชีวิตของบุคคลทุกกลุ่มในสังคม ภายใต้มาตรการจากภาครัฐในการควบคุมโควิด-19 ทั้งหมด 5 ระดับ ได้แก่ มาตรการการเดินทางในรูปแบบ Free setting มาตรการการฉีดวัคซีนป้องกันโควิด-19 มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม ใส่หน้ากากอนามัย และมาตรการหลีกเลี่ยงการรวมกลุ่มทางสังคมเป็นจำนวนมาก

กลุ่มเปราะบาง หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีโอกาส มีความเสี่ยง หรือรอยแผลเป็นทางด้านสุขภาพ ที่ส่งผลให้เกิดความสามารถในการรับมือหรือแก้ไขปัญหาภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยกลุ่มคนเปราะบางในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ แรงงานข้ามชาติ คนพิการ คนไร้บ้าน และผู้ติดเชื้อโควิด-19

สุขภาพ หมายถึง สภาวะของความสมบูรณ์ของกลุ่มเปราะบางทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวมอย่างสมดุลของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยแต่ละมิติมีความหมายดังนี้ (1) สุขภาพทางด้านร่างกาย หมายถึง การมีโรคประจำตัว การดูแลตัวเองและผลกระทบทางด้านร่างกายเนื่องจากการใช้ชีวิตภายใต้การแพร่ระบาดของโควิด-19 อัตราการเจ็บป่วยก่อนและหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ความสามารถในการดูแลและป้องกันร่างกายในสภาวะที่ยากลำบากและยามเจ็บป่วย (2) สุขภาพทางด้านจิตใจ หมายถึง การจัดการกับอารมณ์และจิตใจภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 รวมถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เผชิญในแต่ละวัน ความสุขที่เกิดจากการใช้ชีวิตประจำวัน (3) สุขภาพทางสังคม หมายถึง การมีกลุ่มเพื่อน หรือผู้ที่คอยให้การช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความสามารถในการหาเลี้ยงชีพตนเอง การเข้าถึงสิทธิบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ จากสังคม การมีหลักประกันในการดำรงชีวิต เช่น การมีประกันสุขภาพ เป็นต้น และ (4) สุขภาพทางจิตวิญญาณ หมายถึง หลักที่ยึดถือหรือสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต ความหมายหรือเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของกลุ่มเปราะบาง

ความต้องการจำเป็น หมายถึง การที่กลุ่มเปราะบางมีความต้องการในด้านต่อไปนี้ (1) ความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น ความต้องการด้านอาหาร ยา รักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยที่มีความปลอดภัย เป็นต้น (2) ความต้องการที่มั่นคงปลอดภัย เช่น การได้รับหลักประกัน สิทธิประโยชน์ในการดำรงชีวิต เป็นต้น (3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ เช่น การได้รับการยอมรับและปฏิบัติอย่างเท่าเทียม เป็นต้น (4) ความต้องการการยกย่อง คือ การที่กลุ่มเปราะบางเกิดการยอมรับในตนเอง เห็นคุณค่าของตนเองและสามารถปรับตัวอยู่ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ได้อย่างปกติสุข เป็นต้น และ (5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต เช่น การเติมเต็มศักยภาพของตนเอง หรือการหาแนวทางในการดำรงชีวิตช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นต้น

ปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพ หมายถึง สภาวะทางสังคมแวดล้อมที่ทำให้เกิดสภาวะในกลุ่มเปราะบางโดยสามารถแบ่งปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพได้ทั้งหมด 5 มิติประกอบด้วย (1) ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีมาแต่กำเนิด เช่น เพศ อายุ โรคทางพันธุกรรม เป็นต้น (2) รูปแบบของการใช้ชีวิต เช่น การรับประทานอาหาร การนอนหลับ การดูแลสุขภาพอนามัย เป็นต้น (3) เครือข่ายทางสังคมและชุมชน เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงานบรรพบุรุษ และวัฒนธรรม เป็นต้น (4) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น มีรายได้และการมีงานทำ เป็นต้น และ (5) สิ่งแวดล้อมของปัจเจกบุคคล เช่น สภาพแวดล้อมในชุมชน สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน เป็นต้น

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่อง สุขภาวะของกลุ่มเปราะบาง มีขอบเขตของการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย (1) แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มเปราะบาง เพื่อศึกษาถึงลักษณะของความเปราะบางที่จะต้องเผชิญในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเปราะบาง และสร้างความเข้าใจในการศึกษาและเก็บข้อมูลวิจัย (2) แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นด้านสุขภาพของคนกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์ปกติ และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั้งในมิติทางกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ (3) แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ ที่เป็นแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดสุขภาพของกลุ่มเปราะบาง และ (4) แนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็น ที่เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์หรือกำหนดปัจจัยที่สำคัญของกลุ่มเปราะบางในสถานการณ์โควิด-19 และส่วนที่ 2 คือ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล โดยในการศึกษานี้มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 6 คนที่เป็นกลุ่มเปราะบางซึ่งประกอบด้วย คนไร้บ้าน ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ แรงงานข้ามชาติ คนพิการ และผู้ที่เคยติดโควิด-19

ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาเรื่อง สุขภาวะของกลุ่มเปราะบาง มีเงื่อนไขบางประการ ดังต่อไปนี้ (1) การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชา ระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ส่งผลให้ระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาทั้งหมด 4 เดือน (ตามภาคการศึกษา) นับตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน 2565 และ (2) เนื่องด้วยสถานการณ์โควิด-19 ทำให้คณะผู้วิจัยมีการปรับวิธีการเก็บข้อมูลงานวิจัยนี้ทั้งในรูปแบบออนไลน์และการลงพื้นที่ภาคสนาม ตามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา สุขภาวะของกลุ่มเปราะบาง มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มเปราะบาง

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2560) ให้ความหมายของคำว่า ความเปราะบาง หมายถึง สภาพที่ทำให้อ่อนแอหรืออ่อนด้อย ไม่มีกำลังและความสามารถพอที่จะรับมือกับปัญหาที่เข้ามากระทบ รวมทั้งไม่สามารถจะคาดการณ์หรือวางแผนล่วงหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นจะจัดการอย่างไร และเมื่อได้รับ

ผลกระทบจากปัญหาจนอยู่ในสภาพที่เสียหลักหรือบอบช้ำแล้วจะสามารถลุกขึ้นและกลับคืนสู่สภาพที่เป็นปกติได้อย่างไร หรือหมายถึง สภาพหรือสถานะที่จะได้รับความเสียหายหรืออันตรายทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ง่ายโดยไม่มีสิ่งป้องกันหรือการป้องกัน และบุคคลเปราะบางจึงเป็นบุคคลที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ การสนับสนุน การปกป้องเพราะปัจจัยทางด้านอายุ ความพิการ ความเสี่ยงต่อการถูกกระทำ หรือถูกเพิกเฉย (กุลธิดา ศรีวิเชียร และคณะ, 2564) ดังนั้นคนเปราะบางจึงมีหลายกลุ่ม คือ เด็ก ผู้หญิง ผู้สูงอายุ คนพิการ คนไร้บ้าน ผู้ที่มีภาวะสุขภาพจิต หรือมีปัญหาสถานะบุคคล คนไร้รัฐไร้สัญชาติ คนพลัดถิ่น ผู้ต้องขังในทัณฑสถาน คนยากจน และแรงงานข้ามชาติ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560)

จากการนิยามกลุ่มเปราะบางดังกล่าวจึงนำไปสู่การศึกษา สุขภาวะของกลุ่มเปราะบาง ที่มีการคำนึงถึงความเปราะบางของกลุ่มเปราะบางในการเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ซึ่งถือเป็นความท้าทายในการรับมือและการปรับตัวของกลุ่มเปราะบาง เนื่องจากกลุ่มเปราะบางมีความต้องการในการดูแล สนับสนุน และการปกป้องเป็นพิเศษเนื่องด้วยปัจจัยด้านความเปราะบาง

2. แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ

สุขภาวะ หมายถึง สภาวะที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ มิได้หมายถึงเพียงการปราศจากโรคหรือทุพพลภาพ (WHO, 1998) การมีสุขภาวะที่สมบูรณ์จึงเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทั้งหมดของบุคคล (ประเวศ วะสี, 2543) เช่นเดียวกับ วิพุธ พูลเจริญ (2544) ที่กล่าวว่า สุขภาวะนั้นครอบคลุมไปถึงการดำเนินชีวิตที่ยืนยาวของทุกคน แม้แต่ผู้ป่วยเรื้อรัง คนพิการ รวมถึงผู้ที่มีความบกพร่องทางกายหรือทางจิตก็สามารถที่จะบรรลุสุขภาวะที่ดีได้ตามแต่ละศักยภาพของบุคคล สุขภาวะจึงแบ่งออกเป็น 4 มิติ คือ (1) สุขภาวะทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่แข็งแรง ไม่เจ็บป่วยหรือสามารถฟื้นตัวจากการเจ็บป่วยได้ ความสามารถในการทำงาน (2) สุขภาวะทางจิต หมายถึง ความมั่นคงทางอารมณ์ มีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์และจิตใจของตนได้ เชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตนเอง (3) สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม มีบุคคลรอบข้างที่คอยสนับสนุน รวมไปถึงการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ (4) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หมายถึง การให้ความหมายและเป้าหมายสูงสุดของชีวิต มีความศรัทธาในตนเอง หรือการเข้าถึงสัจธรรมของชีวิต เป็นต้น

จากการศึกษาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ จึงนำไปสู่คำถามการวิจัยของการศึกษาที่ต้องการทราบถึงสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางนั้นเป็นอย่างไร ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะไปในทุกกลุ่มบุคคลรวมถึงกลุ่มเปราะบาง ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางมากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้สูงอายุในสถานการณ์โควิด-19 ที่ถือว่าเป็นกลุ่มความเสี่ยง เนื่องด้วยสภาพร่างกายที่ถดถอยตามวัยและเกิดสภาวะอ่อนไหวทางอารมณ์ได้ง่าย และพบว่า มีจำนวนผู้เสียชีวิตจำนวน 569 ราย เฉพาะช่วง 1 มกราคม-14 กุมภาพันธ์ 2565 (กรุงเทพมหานคร, 2565) รวมถึงกลุ่มนี้ยังขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

3. แนวคิดปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ

WHO (n.d.) ได้ให้ความหมายของ “ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ” ไว้ว่า สภาพแวดล้อม ชุมชน สังคม ที่อยู่อาศัย ผู้คนในชีวิตประจำวัน ปัจจัยอื่นๆ ทางสังคม ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม การจัดการนโยบาย เศรษฐกิจ การเมือง เหล่านี้ต่างเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพร่างกายของบุคคล ทั้งนี้ แนวคิดปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของปัญหาและการมองปัญหาในมุมที่แตกต่างจากเดิม จนกลายเป็นแนวทางการดูแลสุขภาพประชาชน 3 ประการ ดังนี้ (1) การมองปัจจัยการเกิดโรค การเจ็บป่วยอย่างเป็นมุมกว้างมากกว่ามองว่าโรคเกิดจากปัจจัยทางกายภาพ พันธุกรรม หรือพฤติกรรม (2) พิจารณาปัจจัยอย่างเป็นองค์รวมที่มีผลกระทบต่อระบบสุขภาพในทุกช่วงอายุของบุคคล (3) การเพิ่มบทบาทของการป้องกันโรค (Prevention) แทนการรับมือด้วยการรักษาพยาบาล นอกจากนี้แนวคิดปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติของสุขภาพ โดยสุขภาพของประชาชนในแต่ละประเทศนั้นมีความแปรผันตามลำดับของชนชั้น

ทางสังคมหรือสภาพเศรษฐกิจ หากปัจเจกบุคคลอยู่ในระดับล่างเพียงใด แนวโน้มของสุขภาพมักจะแย่ไปด้วย (จารุภา วัชสี, 2559)

สถานการณ์โควิด-19 การเข้าถึงระบบการบริการสุขภาพก็ได้ถูกจำกัดให้น้อยลงและยิ่งทวีคูณเข้าไปอีกเมื่อเกิดขึ้นกับกลุ่มเปราะบางที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุขได้ง่าย เช่น คนพิการที่มีข้อจำกัดทางด้านร่างกายในการเข้าถึงระบบสุขภาพจำเป็นที่จะต้องพึ่งพิงหรือได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นเพื่อการเข้าถึงบริการ และแรงงานต่างชาติที่ยังขาดการเข้าถึงระบบบริการขั้นพื้นฐานของรัฐในการส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดี เป็นต้น

4. แนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็น

สุวิมล ว่องวานิช (2558) ได้กล่าวถึง “ความจำเป็น” มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย โดยสามารถสรุปได้ว่า “ความจำเป็น” หมายถึง สิ่งที่พึงเป็นอย่างที่สมควรเป็น สิ่งที่ไม่สามารถขาดได้หากสิ่งเหล่านั้นขาดหายไป อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลและนำไปสู่การขาดความสมดุล และความไม่มั่นคงในชีวิต ซึ่งความจำเป็นนั้นสามารถแบ่งประเภทเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย (1) ความแตกต่างหรือความขาดแคลน (Discrepancy) และ (2) ประโยชน์ที่ได้รับ (Benefits) ทั้งนี้ การประเมินความต้องการจำเป็นมีกระบวนการดำเนินงานทั้งหมด 3 กระบวนการ ดังนี้ (1) การระบุความต้องการจำเป็น (Needs identification) (2) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs analysis) เพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุ และ (3) การกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความต้องการจำเป็น (Needs solution)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

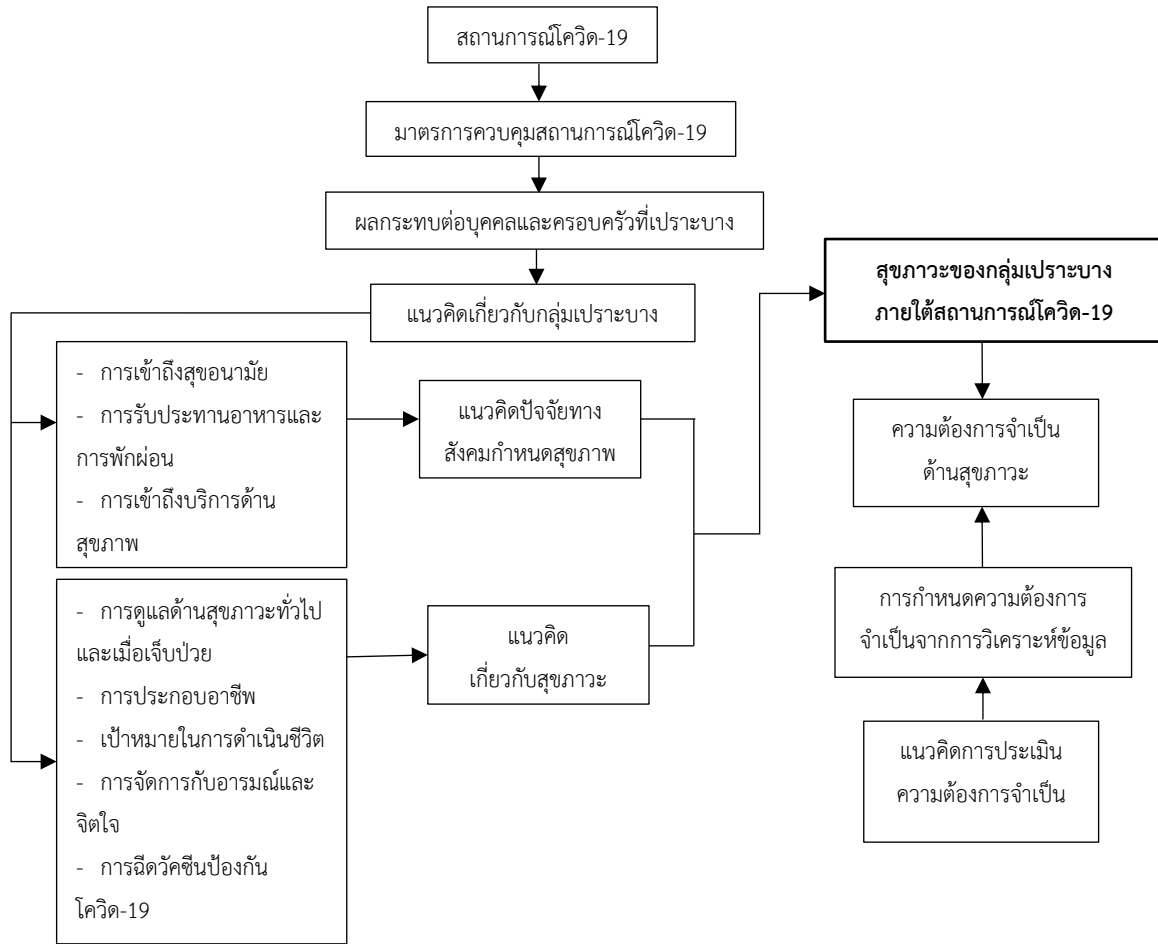
จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการศึกษากลุ่มเปราะบางที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้และสามารถสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญได้ 2 ประเด็น ดังนี้

ผลกระทบในมิติสุขภาพของกลุ่มประชากรเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งได้แก่งานวิจัยของชาคร เลิศนัทธน์ และสมชัย จิตสุชน (2563) พบว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนเปราะบางได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดและมาตรการควบคุมของรัฐ โดยปัญหาที่พบมากที่สุดคือปัญหาการเดินทางไปเข้ารับบริการทางการแพทย์ และ Perzow และคณะ (2021) พบว่าสุขภาพจิตของหญิงตั้งครรภ์และหญิงหลังคลอดนั้นมีโอกาสซึมเศร้าเพิ่มมากขึ้นในสถานการณ์โควิด-19 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนสถานการณ์โควิด-19 อาการซึมเศร้าที่เกิดขึ้นช่วงสถานการณ์โควิด-19 นี้สูงพอๆกับการตั้งครรภ์ในระยะแรก และอาการวิตกกังวลถือได้ว่าสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนสถานการณ์โควิด-19 และการตั้งครรภ์ในระยะแรก ความรู้สึกโดดเดี่ยวที่สูงมากขึ้นก็ไปสัมพันธ์กับอาการซึมเศร้าที่เพิ่มมากขึ้นด้วย นอกจากนี้การเผชิญกับความยากลำบากในช่วงโควิด-19 ที่ยากลำบากมากก็สัมพันธ์กับสุขภาพจิตด้วยเช่นกัน และหญิงที่มีรายได้น้อยมีโอกาสซึมเศร้าและวิตกกังวลตั้งแต่การตั้งครรภ์ในระยะแรกและช่วงสถานการณ์โควิด-19

ผลกระทบในกลุ่มเปราะบางที่มีสาเหตุมาจากมาตรการหรือนโยบายของรัฐบาล งานวิจัยของ Kim และคณะ (2020) พบว่าในช่วงของการแพร่ระบาดของโควิด-19 กลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่มีอาการกังวลเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยปัจจัยที่มีส่วนที่ทำให้เกิดความกังวลคือ โครงสร้างทางสังคม โดยการมีโครงสร้างทางสังคมที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถลดปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม สามารถทำให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง และสามารถคุ้มครองกลุ่มเปราะบางให้เกิดการคุ้มครองทางสังคมและสามารถเข้าถึงสวัสดิการได้แบบไม่ตกหล่น นอกจากนี้ กุลธิดา ศรีวิเชียร และคณะ (2564) พบว่าเกิดความผกผันของสิทธิทางสุขภาพและการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ เช่น ในกรณีของผู้สูงอายุอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากโรงพยาบาลที่ตนมีสิทธิอยู่และไม่สามารถเดินทางได้เนื่องจากมีอุปสรรคในการเดินทาง และปัญหาด้านสิทธิสุขภาพของแรงงานข้ามชาติที่ไม่สามารถรักษาพยาบาลได้เนื่องจากเจ้านายไม่ลงทะเบียนประกันสังคมให้

กรอบเชิงทฤษฎี

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นประกอบกับสถานการณ์โควิด-19 สามารถเขียนเป็นกรอบเชิงทฤษฎีที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของแนวคิด และนำไปสู่การศึกษาและคำถามการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบเชิงทฤษฎี (Theoretical framework)

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยมีรูปแบบการสัมภาษณ์ออนไลน์ และการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าที่มีการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มเปราะบางจำนวน 6 คน โดยมีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive selection) รวมถึงพิจารณาและให้ความสำคัญต่อบริบทสถานะความเปราะบางทางสังคมของแต่ละบุคคลที่มีความหลากหลาย ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ แรงงานข้ามชาติ คนพิการ คนไร้บ้าน และผู้ที่เคยติดโควิด-19

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ในการศึกษา คือ (1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) โดยจำแนกได้ทั้งหมด 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิลำเนา อาชีพ ประวัติการรับวัคซีนโรคประจำตัว ส่วนที่ 2 สุขภาวะของกลุ่มเปราะบาง ประกอบด้วย ความหมายของการมีสุขภาพดีและไม่ดี สุขภาวะของผู้ให้ข้อมูล รูปแบบการใช้ชีวิตภายใต้สถานการณ์โควิด-19 และส่วนที่ 3 ความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ประกอบด้วย ข้อดีและข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการดำรงชีวิต และความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพในสถานการณ์โควิด-19 (2) เครื่องมืออื่นๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เช่น สมุดจดบันทึก แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์ (iPad) มีถือนำเพื่อใช้ในการสื่อสารบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และ (3) ผู้วิจัยในฐานะเครื่องมือการวิจัย เนื่องด้วยประเด็นด้านสุขภาพของ

กลุ่มเปราะบางมีความท้าทาย จำเป็นต้องมีการอาศัยความเป็นคนในต่อการเข้าถึงข้อมูล ทั้งนี้เกิดขึ้นได้จากการอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลเป็นระยะเวลาานาน หรือผู้ให้ข้อมูลบางส่วนที่ผู้วิจัยยังคงขาดซึ่งความเป็นคนในโดยตรง จำเป็นต้องมีการอาศัยเครือข่ายทางสังคมของผู้วิจัยในการเข้าถึงข้อมูล ตลอดจนการได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิแห่งหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล (คนไร้บ้าน) ซึ่งจะสามารถเติมเต็มความเข้าใจอย่างลุ่มลึกต่อประเด็นที่ผู้วิจัยมีความสนใจต้องการศึกษา

วิธีการสัมภาษณ์

วิธีการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interviews) ผ่านแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยใช้ผู้วิจัยร่วมสัมภาษณ์จำนวน 2 คน โดยจำแนกรูปแบบการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า ซึ่งเป็นการขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลโดยตรง และลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่มูลนิธิแห่งหนึ่ง และ (2) การสัมภาษณ์แบบออนไลน์ โดยเป็นการสื่อสารผ่านหมายเลขมือถือของผู้ให้ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยมีทั้งในรูปแบบ (1) การเผชิญหน้ากับผู้ให้ข้อมูลโดยตรง เนื่องจากมีพื้นที่ที่อยู่อาศัยบริเวณเดียวกัน หรือการลงพื้นที่ภาคสนามร่วมกับมูลนิธิแห่งหนึ่ง เพื่อเก็บข้อมูลกับคนไร้บ้าน และมีการปฏิบัติตามมาตรการทางสังคมเพื่อปกป้องผู้ให้ข้อมูล รวมถึงสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ (2) การสัมภาษณ์แบบออนไลน์ผ่านมือถือ ที่มีการพิจารณาถึงความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบมีจุดร่วมสำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ มีระยะเวลาที่ใช้สัมภาษณ์ประมาณ 30-45 นาที โดยสัมภาษณ์เชิงลึกและเจาะจงไปที่จุดประสงค์ของการศึกษา ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกบทสนทนา ระหว่างการสัมภาษณ์ และใช้การจดบันทึกข้อมูลร่วมด้วย ภายหลังจากสัมภาษณ์ที่ได้รับข้อมูลครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์มาถอดบทสนทนา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ต่อไป

การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลงานวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) และด้านผู้วิจัย (Investigators triangulation) ที่ใช้มุมมองหรือการวิเคราะห์จากคณะผู้วิจัยร่วมกันตรวจสอบข้อมูลที่ค้นพบภายหลังการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยมีการใช้การทวนถามข้อมูลซ้ำเพื่อความแม่นยำ (Re-questioning) ในกรณีที่ระหว่างการสัมภาษณ์ข้อมูลไม่ชัดเจนเนื่องด้วยข้อจำกัดของสัญญาณมือถือ หรือสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย รวมถึงการคำนึงถึงความสำคัญ เสี่ยงทุกเสี่ยงของผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 6 ราย (Fair dealing) เนื่องด้วยบริบทของผู้ให้ข้อมูลตลอดจนความคิดเห็นมีความหลากหลาย จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลอย่างละเอียด

การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาจำแนก และจัดเรียงประเภทหมวดหมู่ในแต่ละประเด็นที่เกี่ยวข้อง และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่วางไว้ และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การสร้างข้อสรุป นำเสนอผ่านการอธิบายข้อมูลเชิงพรรณนา รวมถึงการใช้ไดอะแกรม (Diagram) ผ่านการกำหนดธีมหรือประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา

การพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

เนื่องด้วยระยะของการเก็บข้อมูลดำเนินอยู่ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 จึงมีวิธีการสัมภาษณ์ทั้งรูปแบบออนไลน์และรูปแบบการเผชิญหน้า ซึ่งผู้วิจัยมีการปฏิบัติตามมาตรการทางสังคม เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับผู้ให้ข้อมูล หรือในกรณีของคนไร้บ้าน ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์การให้ความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าถึงข้อมูลสำคัญ ทั้งนี้จุดร่วมที่สำคัญของการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มเปราะบาง คือ การขออนุญาตและความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะมีการแจ้งวัตถุประสงค์ และระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์อย่างชัดเจน ให้ความสำคัญในประเด็นคำถามที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล เน้นความกระชับไม่ซับซ้อน และใช้ภาษาที่เรียบง่าย เพื่อสร้างความเป็นกันเองรวมและเข้าถึงข้อมูลได้อย่างลุ่มลึก

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีการนำเสนอผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา เป็นทั้งหมด 4 ส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 คน พบว่าผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 ใน 6 คนเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 39.5 ปี โดยอายุต่ำสุดคือ 22 ปี และสูงสุดคือ 76 ปี อาชีพส่วนใหญ่คือ รับจ้างทั่วไป โดยผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 คน มีประวัติการรับวัคซีนอย่างน้อยสองเข็ม และภูมิภวณาของผู้ให้ข้อมูลมีการกระจายตัวตามจังหวัดต่างๆ ดังข้อมูลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล	เพศ	อายุ	อาชีพ	จังหวัด	ประวัติการรับวัคซีน	โรคประจำตัว	รูปแบบการสัมภาษณ์
ผู้ให้ข้อมูล 1	หญิง	22 ปี	รับจ้าง	ปทุมธานี	Sinovac 2 เข็ม	กระเพาะอาหารอักเสบ	ออนไลน์
ผู้ให้ข้อมูล 2	หญิง	28 ปี	พนักงานบริษัทเอกชน	ปทุมธานี	Sinovac 2 เข็ม AstraZeneca 1 เข็ม	-	ออนไลน์
ผู้ให้ข้อมูล 3	ชาย	32 ปี	พนักงานบริษัทเอกชน	ปทุมธานี	AstraZeneca 2 เข็ม Moderna 1 เข็ม	-	เผชิญหน้า
ผู้ให้ข้อมูล 4	ชาย	39 ปี	พนักงาน (มาตรา 35)	กระบี่	Moderna 2 เข็ม	ไตเสื่อม ระยะสอง	ออนไลน์
ผู้ให้ข้อมูล 5	ชาย	49 ปี	อาชีพอิสระ	กรุงเทพฯ	วัคซีนไม่ทราบชื่อ จำนวน 3 เข็ม	-	เผชิญหน้า
ผู้ให้ข้อมูล 6	ชาย	67 ปี	เกษตรกร	สิงห์บุรี	AstraZeneca 2 เข็ม Moderna 1 เข็ม	เบาหวาน, ความดันโลหิตสูง, ไชมัน, เก๊าท์, ไตอักเสบ-เฉียบพลัน	เผชิญหน้า

ส่วนที่ 2 สุขภาวะของกลุ่มเปราะบาง ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในประเด็นของความหมายของคำว่าสุขภาพดีและสุขภาพไม่ดี พบผลการศึกษาน่าสนใจได้ต่อประเด็นข้างต้น ดังนี้

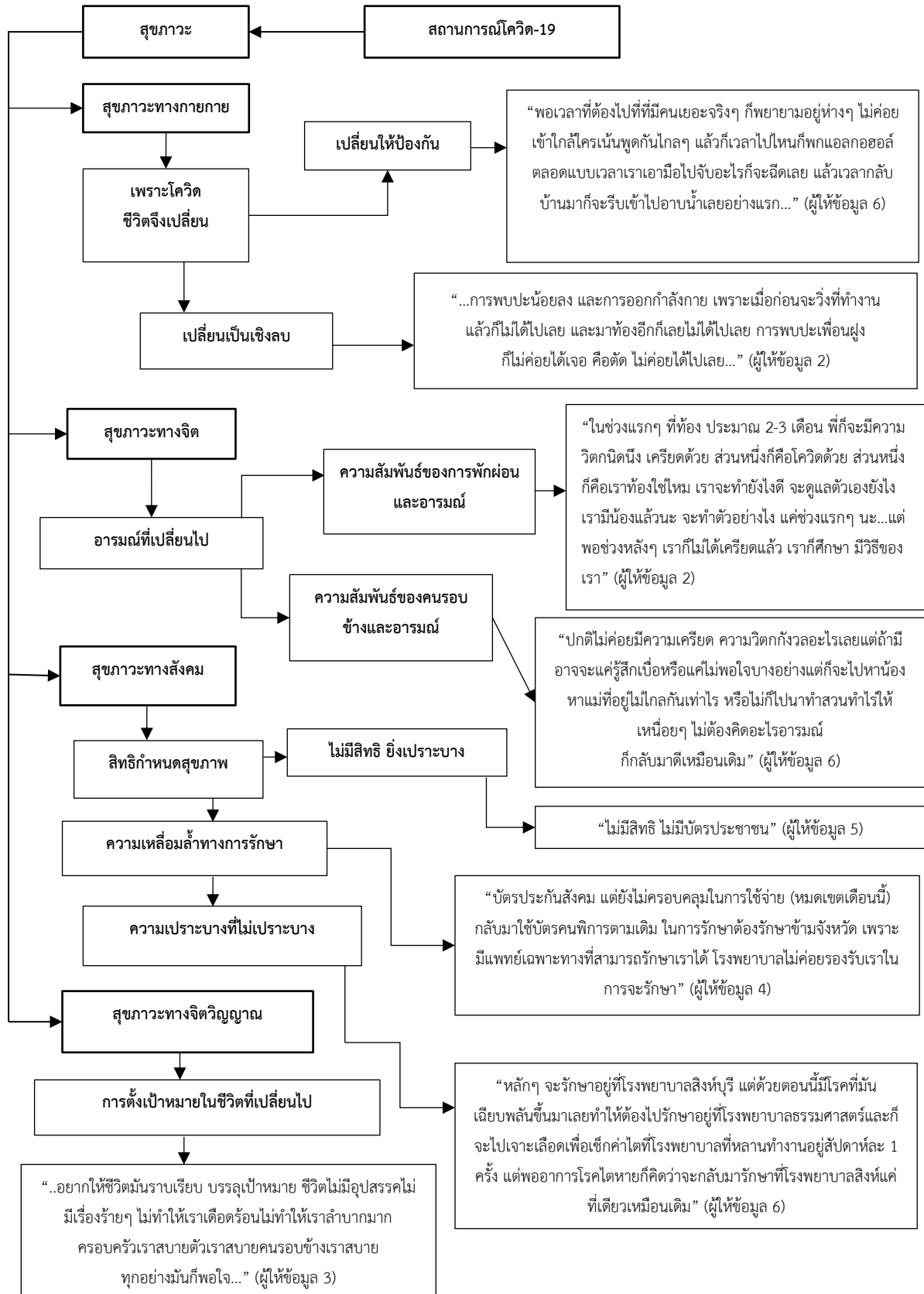
สุขภาพดีคือการไม่เจ็บป่วย สุขภาพไม่ดีคือเจ็บป่วย

“สุขภาพดี ก็คือไม่เจ็บป่วย ไม่มีโรค ร่างกายแข็งแรง...คนที่สุขภาพไม่ดี ก็น่าจะแบบ เจ็บๆ ป่วยๆ” (ผู้ให้ข้อมูล 3)

สุขภาพดีคือความสามารถในการดำเนินตามบทบาทของตน

“สุขภาพดี ก็ไม่ได้เป็นอะไร ไปทำงานหรือว่าอยู่กับใคร...ทำงานหรือว่าไปไหนมาไหนได้...” (ผู้ให้ข้อมูล 1)

นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลในประเด็นสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ซึ่งสามารถนำเสนอผลการศึกษาในประเด็นดังกล่าวผ่านไดอะแกรม ดังนี้

ภาพที่ 2 ผลการศึกษาด้านสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19

ส่วนที่ 3 ความต้องการจำเป็นด้านสุขภาวะ ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 คน ได้มีการระบุถึงผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อการดำรงชีวิตส่วนบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ทั้งหมด 2 ประเด็นสำคัญ คือ (1) ผลกระทบเชิงบวกต่อการดำรงชีวิต สามารถจำแนกข้อมูลได้ทั้งหมด 3 ประเด็น ซึ่งสอดคล้องกับมิติสุขภาวะ คือ ด้านกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม และ (2) ผลกระทบที่ทำให้เกิดข้อจำกัดในการดำรงชีวิต ซึ่งบางประเด็นมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน โดยสามารถอธิบายผ่านธีม หรือประเด็น ดังนี้

พลิกวิกฤต ให้โล่งใจชีวิตมากขึ้น

“ทำให้เราสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการทำความสะอาด อย่างเวลาออกไปไหนมาก็ตามพอกลับบ้าน ปู่เราจะรีบล้างมือทันทีเลย” (ผู้ให้ข้อมูล 6)

เพราะครอบครัวสำคัญ ใกล้ชิดกันจึงสัมพันธ์ต่อใจ

“ได้อยู่กับครอบครัว ได้สนทนากัน ได้ทำอะไรที่ว่าสนทนากับครอบครัว” (ผู้ให้ข้อมูล 4)

ทำงานสบาย ค่าใช้จ่ายน้อยลง

“อย่างในเรื่องของการประชุมออนไลน์ เมื่อก่อนเราไม่รู้จักพวกโปรแกรมสื่อสารผ่านออนไลน์ ทำให้เราได้ใช้ตรงนั้นมา ช่วยช่วงโควิดได้ ประหยัดเวลา และมันก็สามารถทำอะไรได้อีกเยอะเลย” (ผู้ให้ข้อมูล 2)

“ช่วงโควิดนะคะเราจะไปไหนมาไหนยาก เราจะไปเที่ยวนู่นนี่นั่นก็ยากนะคะ เราก็กักตัวโควิดด้วยนะคะ ทำให้ข้อดีของเราก็คือเราใช้ตั้งคั่นน้อยลง ก็ไม่ค่อยไปไหนมาไหน ใช้ตั้งคั่นน้อยลงอะคะ” (ผู้ให้ข้อมูล 1)

นอกจากประเด็นข้างต้น ภาพสะท้อนจากผลกระทบเชิงบวกนำไปสู่ผลกระทบที่ทำให้เกิดข้อจำกัดในการดำรงชีวิตด้วยเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ผลการศึกษบางประเด็นมีความสอดคล้องจากผลกระทบเชิงบวก หรือในขณะเดียวกันกลับมีความแตกต่าง แต่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตหรือสภาวะความเปราะบางของผู้ให้ข้อมูล โดยสามารถอธิบายได้ ดังนี้

เรื่องราวเดียวกัน กลับแปรผกผันต่อมุมมอง

“ก็อันนี้แหละคะ อันนั้นก็เป็นอย่างหนึ่งที่จะไปไหนก็ได้ไป ในบางที่ก็หยุดจิตใจอะ” (ผู้ให้ข้อมูล 1)

“อย่างที่ดูในเรื่องของการอบรมพนักงาน ก็จัดการยากมากในช่วงโควิด ต้องจัดทีละน้อยคน ถ้าต้องเป็นคลาสรูมนะ ต้องมีการกำหนดคนเข้า ต้องจัดแจงทุกอย่าง มันเพิ่มขึ้นตอนการทำงานที่เยอะมาก” (ผู้ให้ข้อมูล 2)

ข้อเสียต่างกัน แต่สัมพันธ์กับตัวตนเรา

“ที่ผมทำงานเนี่ยมันต้องพบปะผู้คน ต้องระมัดระวังตัวเองมากขึ้น ทำงานไม่สะดวก คนใกล้ชิดมีความเสี่ยง ผลกระทบของภาระงาน ความไม่มั่นคงของเศรษฐกิจ มันก็ไม่แน่นอนนอน อยู่ด้วยบทยองค์กร ถ้าไม่มีเขาก็อยู่ลำบาก” (ผู้ให้ข้อมูล 3)

“เรื่องการเดินทางไปไหนมาไหน ตอนแรกจะมาหาหมอดั้งแต่ปีที่แล้วนะ แต่ช่วงโควิดซีซั่นสอง เขาไม่ให้เดินทางข้ามจังหวัด...อีกอย่างมันยุ่งยากด้วยถ้าเราจะมาเราต้องขอหนังสือเดินทาง ช่วงนั้นมันยุ่งยากมาก” (ผู้ให้ข้อมูล 4)

“อุปสรรคหลักๆ เลยคือลูกกลับมาบ้านน้อยลง ความห่างเหินความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ได้เป็นเหมือนเมื่อก่อน แล้วอย่างเวลาไปหาหมอไปโรงพยาบาลก็ต่อระวางมากกว่าเมื่อก่อนมาก” (ผู้ให้ข้อมูล 6)

นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลในประเด็นความต้องการจำเป็นด้านสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ซึ่งสามารถนำเสนอผลการศึกษาเป็นไดอะแกรมได้ ดังนี้

ภาพที่ 3 ผลการศึกษาด้านความต้องการจำเป็นด้านสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19

ส่วนที่ 4 การอภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้มีการนำเสนอการอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การศึกษา คือ (1) การอภิปรายผล การศึกษาด้านสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 (2) การอภิปรายผลการศึกษาด้านความต้องการจำเป็น ด้านสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ดังนี้

4.1 สุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19

จากผลการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ด้านสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เมื่อ พิจารณาความหมายของสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน ของวิฑูร พูลเจริญ (2544) สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) สุขภาวะทางกาย หมายถึง การมีร่างกายที่แข็งแรง ไม่เจ็บป่วยหรือสามารถฟื้นตัวจากการเจ็บป่วยได้ ความสามารถในการทำงาน ซึ่งจากการนิยามความหมายจึงมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาในด้านของการให้ความหมาย ของสุขภาพดีและไม่ดีจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน ที่ให้ความหมายสุขภาพไปเชื่อมโยงกับสุขภาวะทางกาย โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูล 2 คนให้ความหมายในด้านการไม่เจ็บป่วย และมีร่างกายที่แข็งแรง และผู้ให้ข้อมูลอีก 2 คน ได้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องสามารถ ทำงานตามหน้าที่ของตนต่อไปได้ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูล 1 คน ได้ให้ความหมายที่เชื่อมโยงไปกับครอบครัว สิ่งแวดล้อม และ

ตนเอง ซึ่งในส่วนนี้จึงมีความสอดคล้องกับ แนวคิดปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพ WHO (n.d.) ที่กล่าวว่า สภาพแวดล้อม ชุมชน สังคม ที่อยู่อาศัย ผู้คนในชีวิตประจำวัน จะเป็นปัจจัยที่กำหนดสุขภาพของบุคคล

เมื่อพิจารณาด้านสุขภาพทางกายตามค่านิยมข้างต้นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 คน จากผลการศึกษาพบว่า ภายใต้อาณัติการณโควิด-19 ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน มีการดูแลและป้องกันตัวเองมีทั้งการสวมหน้ากากอนามัย หมั่นใช้แอลกอฮอล์ และกินร้อนช้อนกลางล้างมือ ซึ่งถือเป็นการกระทำเพื่อการรักษาร่างกายของตนเองให้แข็งแรงและไม่เจ็บป่วย และผู้ให้ข้อมูล 1 คน ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือในการป้องกันตนเองด้านร่างกายและการเข้าถึงด้านอาหาร และยังพบว่าผู้ให้ข้อมูลทุกคนสามารถเข้าถึงสุขอนามัยและอาหารได้ด้วยตนเองและจากแหล่งสนับสนุนทางสังคม จึงสอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพ (นิภาพร เอื้อวัฒน์โชติมา, 2559) ที่กล่าวว่าปัจจัยทางด้านอาหารและการสนับสนุนทางสังคมที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมสุขภาพทางกายที่ดีของผู้ให้ข้อมูล จากสถานการณ์โควิด-19 มีทั้งด้านดีและไม่ดีต่อผู้ให้ข้อมูลกล่าวคือ ไม่ได้เจอเพื่อน ออกกำลังกายลดลง และยังพบว่าผู้ให้ข้อมูลหนึ่งคนได้รับผลกระทบทั้งด้านดีและไม่ดีในการดูแลตัวต่างกันเนื่องจากรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนไป ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งดีและไม่ดีทางด้านร่างกาย เช่น การกิน ออกกำลังกาย เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยทางสังคมที่กำหนดสุขภาพ และสร้างเสริมสุขภาพกายของผู้ให้ข้อมูล

2) สุขภาวะทางจิต หมายถึง ความมั่นคงทางอารมณ์ มีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์และจิตใจของตนเอง มีความสอดคล้องจากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูล 3 คน มีความมั่นคงอารมณ์สัมพันธ์กับการนอนหลับ โดยนอนน้อยทำให้มีความเครียด ความเครียดและวิตกกังวลก็ส่งผลต่อการนอนเช่นเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่าสุขภาวะทางจิตและสุขภาพทางกาย เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน โดย 1 ในผู้ให้ข้อมูล 3 คน ที่มีความเครียดจากโควิด-19 และการตั้งครร์ที่ส่งผลต่อการนอนหลับ ในช่วง 2-3 เดือนแรกซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัย Perzow และคณะ (2021) ที่พบว่าสุขภาพจิตของหญิงตั้งครร์มีอาการวิตกกังวลสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนสถานการณ์โควิด-19 และการตั้งครร์ในระยะแรก และพบว่าการจัดการอารมณ์ของผู้ให้ข้อมูลโดยส่วนใหญ่มีกรอบข้างที่เป็นการสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญที่เป็นปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพ (นิภาพร เอื้อวัฒน์โชติมา, 2559) ในการข้ามผ่านอารมณ์ที่ไม่มั่นคง การแก้ไขปัญหาพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะแก้ปัญหาด้วยตนเองมากกว่าจะมีบ้างเมื่อจำเป็นถึงจะขอความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง และนอกจากนี้ยังพบว่าความสุขของผู้ให้ข้อมูลมีความแตกต่างกัน เช่น การได้อยู่กับสิ่งที่เราชอบ การมีสุขภาพที่ดี ครอบครัวมีความสุขเราก็มีความสุข เป็นต้น ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่าสุขภาพทางกายจิตสังคมนั้นเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม

3) สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม มีบุคคลรอบข้างที่คอยสนับสนุน รวมไปถึงการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าผู้ให้ข้อมูลสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งเกิดจากความสามารถของตนเองในการจัดการ และการมีบุคคลรอบข้าง เช่น ครอบครัว เพื่อน ในส่วนของการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ พบว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 4 คน สามารถเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ แต่มีผู้ให้ข้อมูล 1 และ 5 ไม่มีสิทธิด้านสุขภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลธิดา ศรีวิเชียร และคณะ (2564) ที่พบว่าแรงงานข้ามชาติจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบสุขภาพด้วยตนเอง และคนไร้บ้านที่ไม่มีเอกสารแสดงตัวตนไม่สามารถเข้าถึงการรับบริการรักษาพยาบาลและสวัสดิการสังคมต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงชัย ทองปาน (2563) ที่พบว่าแรงงานข้ามชาติเข้าถึงสิทธิประโยชน์ด้านการประกันสังคมอยู่ในระดับน้อย เพราะขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประกันสังคม และนายจ้างมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ แต่พบว่าผลการศึกษาของผู้ให้ข้อมูล 6 ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลธิดา ศรีวิเชียร และคณะ (2564) ที่พบว่าเข้าถึงสิทธิการรักษาของผู้สูงอายุเข้าถึงยากเนื่องด้วยการเดินทาง ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูล 6 มีความพร้อมในการเดินทางและมีสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพ

4) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หมายถึง การให้ความหมายและเป้าหมายของชีวิต สิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความสอดคล้องจากผลการศึกษาที่พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการตั้งเป้าหมายในการดำรงชีวิตทั้งเป็นไปเพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อมี

คุณภาพชีวิตที่ดีและความมั่นคงในหน้าที่การงาน รวมไปถึงการตั้งเป้าหมายที่มุ่งหวังไปถึงคนรอบข้าง คือ อยากเห็นลูกหลาน ประสบความสำเร็จ เป็นต้น และสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีแหล่งสนับสนุนทางสังคมคือ ครอบครัว ซึ่งถือเป็นทั้งสุขภาวะทางสังคมและปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในการก้าวข้ามผ่านอุปสรรคปัญหาที่ประสบในชีวิต

4.2 ความต้องการจำเป็นด้านสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19

จากผลการศึกษาเพื่อต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ด้านสุขภาวะของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 พบว่า สถานการณ์โควิด-19 มีทั้งผลกระทบเชิงบวกและข้อจำกัดในการดำรงชีวิต ซึ่งส่งผลอย่างเป็นองค์รวมในทุกด้านของกลุ่มคนเปราะบางไม่ว่าจะเป็นด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ โดยสามารถอธิบายอย่างชัดเจนได้ ดังนี้

ด้านกาย สรุปได้ว่า สถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลมีการดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงทำให้มีการหันกลับมาใส่ใจในการบริโภคและการปรุงอาหารที่ถูกสุขอนามัยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการระวังในการใช้ชีวิตมากยิ่งขึ้นเพื่อความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว รวมไปถึงการทำงานมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสามารถลดภาระงานที่เกิดขึ้นได้ แต่ในทางตรงกันข้ามนั้นผู้ให้ข้อมูลบางท่านที่ยังต้องไปทำงานในรูปแบบปกตินั้น ส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการทำงานมากขึ้นเนื่องจากจะต้องมีการปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อเพิ่มความปลอดภัยให้แก่บุคลากรในการทำงานมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลให้ขั้นตอนในการทำงานนั้นมีการเพิ่มขึ้นขั้นตอนในการทำงานมากขึ้น รวมไปถึงการเดินทางที่ยากลำบากในเข้ารับบริการทางการแพทย์เนื่องด้วยมาตรการการจำกัดการเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชาคร เลิศนิทัศน์ และสมชัย จิตสุชน (2563) ที่พบว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนเปราะบางได้รับผลกระทบปัญหาการเดินทางไปเข้ารับบริการทางการแพทย์

ด้านจิตใจ สรุปได้ว่า สถานการณ์โควิด-19 ส่งผลในทางด้านดีคือ การที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลนั้นสามารถมีเวลาเพิ่มมากขึ้นในการอยู่กับครอบครัว ทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว และส่งผลให้มีการสานสัมพันธ์กับคนในครอบครัวมากยิ่งขึ้น โดยครอบครัวถือว่าเป็นสภาพแวดล้อมในชั้นแรกที่มีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหา โดยจากข้อมูลจะทำให้เห็นถึงข้อดีจากสถานการณ์โควิด-19 ในอีกด้านหนึ่งคือพบว่าผู้ให้ข้อมูลบางท่านได้มีความคิดเห็นในทางตรงกันข้ามเนื่องจากว่าผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลว่าภายใต้สถานการณ์โควิด-19 นั้นส่งผลให้สุขภาพจิตแย่ลงเนื่องจากมีความห่างเหินจากครอบครัวโดยเกิดจากเดินทางที่มีความยากลำบากมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงยังมีอารมณ์ที่หงุดหงิดมากยิ่งขึ้นเนื่องจากไม่สามารถเดินทางไปในที่ที่ต้องการได้เช่นเคย ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ (วิพุธ พูลเจริญ, 2544) ที่กล่าวว่าสุขภาวะทางจิต หมายถึง ความมั่นคงทางอารมณ์ มีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์และจิตใจของตนได้ ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวจะทำให้เห็นว่าสุขภาวะทางจิตที่ดีนั้นจะต้องมีความมั่นคงทางอารมณ์และสามารถเผชิญและจัดการกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้

ด้านสังคม สรุปได้ว่า สังคมเป็นอีกหนึ่งสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของปัจเจกบุคคล เนื่องจากว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมและมีการรวมตัวกันอยู่เป็นชุมชน ดังนั้นการยอมรับจากสังคมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและส่งผลต่อทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของปัจเจกบุคคลนั้นๆ ด้วย โดยผู้ให้ข้อมูลนั้นได้ให้ข้อมูลว่าต้องการการยอมรับจากสังคมและเห็นคุณค่าของทุกคนเท่ากันไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใด เนื่องจากว่าการถูกด้อยค่าหรือลดทอนจากสังคมนั้นส่งผลต่อปัจเจกบุคคลนั้นโดยตรง

ด้านเศรษฐกิจ กล่าวโดยสรุปคือ ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 นั้น ส่งผลให้เศรษฐกิจภายในครอบครัวนั้นดีขึ้น รายจ่ายน้อยลงเนื่องจากว่าทำงานออนไลน์อยู่จึงทำให้ลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางรวมถึงลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อของที่ไม่จำเป็นลงไปได้อีกด้วย

จึงสรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมกลายเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาวะของผู้ให้ข้อมูลในทุกด้านอย่างเป็นองค์รวมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ (นิภาพร เอื้อวันฉะโชติมา, 2559) กล่าวถึงปัจจัยทางสังคมที่

มีอิทธิพลต่อสุขภาพของปัจเจกบุคคลไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมการทำงาน เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งล้วนส่งผลโดยตรงต่อการดูแลสุขภาพของปัจเจกบุคคล

ความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 กล่าวโดยสรุปว่า มีความต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้อง โดยความจำเป็นที่ต้องการจะได้นั้นเป็นความจำเป็นด้านปัจจัย 4 รวมไปถึงอุปสรรคในการป้องกันเชื้อโควิด-19 ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับสถานการณ์การแพร่ระบาดในปัจจุบันซึ่งปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นถือเป็นปัจจัยที่เป็นสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนพึงจะได้รับ จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kim และคณะ (2020) ที่พบว่าในช่วงของการแพร่ระบาดของโควิด-19 กลุ่มเปราะบางส่วนใหญ่มีอาการกังวล เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมโดยหากมีโครงสร้างทางสังคมที่เข้มแข็งจะสามารถทำให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง และสามารถคุ้มครองกลุ่มเปราะบางให้เกิดการคุ้มครองทางสังคมและสามารถเข้าถึงสวัสดิการได้แบบไม่ตกหล่น รวมไปถึงผู้ให้ข้อมูลยังมีความต้องการในการได้รับการยอมรับจากสังคมและได้รับการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่มากกว่าเดิม ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็น (สุวิมล ว่องวานิช, 2558) ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า “ความจำเป็น” ว่าหมายถึง สิ่งที่ยังเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถขาดได้หากสิ่งเหล่านั้นขาดหายไป อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลและนำไปสู่การขาดความสมดุล และความไม่มั่นคงในชีวิต โดยความต้องการจำเป็นที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการนั้นคือปัจจัย 4 ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนควรได้รับซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้และเป็นสิ่งที่พึงเป็นอย่างที่สมควรเป็น รวมไปถึงจากข้อมูลที่ได้ก็น่าจะพบว่าผู้ให้ข้อมูลยังมีความต้องการพื้นฐานที่มนุษย์ต้องการที่จะได้รับไม่ว่าจะเป็น อาหาร ที่อยู่อาศัย ความมั่นคงปลอดภัย และความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (McLeod, 2022) ว่ามนุษย์นั้นมีความต้องการที่สูงกว่าและต่ำกว่าซึ่งจัดเป็นลำดับขั้น โดยความต้องการในระดับแรกคืออาหารซึ่งเป็นความต้องการที่มีความสำคัญที่สุดและจะผูกขาดจิตสำนึกจนกว่าจะได้รับความต้องการนั้นและเมื่อความต้องการนั้นได้รับการดูแลแล้วจิตใจก็จะเคลื่อนไปสู่ระดับถัดไป โดยมนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานที่มีความคล้ายคลึงกันในขณะที่แต่ละปัจเจกบุคคลล้วนแล้วแต่มีความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคลอีกมากมาย และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดกลุ่มเปราะบาง (กุลธิดา ศรีวิเชียร และคณะ, 2564) ที่บุคคลเปราะบางเป็นบุคคลที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ต้องการสนับสนุน การปกป้อง เพราะปัจจัยทางด้านอายุ ความพิการ ความเสี่ยงต่อการถูกกระทำ หรือถูกเพิกเฉย ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวจะทำให้เห็นว่าสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการนั้นล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยและความต้องการพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับเพื่อการดำรงชีวิตและการอยู่รอดแต่สิ่งเหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลยังคงไม่สามารถเข้าถึงได้และเกิดเป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

จากผลการศึกษาข้างต้นที่ได้นำเสนอผ่านอีเมลหรือประเด็น ทั้งด้านสุขภาพและความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพภายใต้สถานการณ์โควิด-19 นำไปสู่ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. หน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิควรมีการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มเปราะบาง ดังนี้ (1) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลการดูแลสุขภาพ และการป้องกันตนเองจากโควิด-19 ผ่านเสียงตามสายหรือการประชาสัมพันธ์ผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรืออาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานครเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล (2) การสนับสนุนด้านอุปกรณ์การดูแลตนเองภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เช่น หน้ากากอนามัย แอลกอฮอล์สำหรับล้างมือ แก้วกลุ่มคนไร้บ้านและครอบครัวเปราะบางโดยไม่มีค่าใช้จ่าย (3) หน่วยงานบริการสุขภาพในระดับปฐมภูมิ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและศูนย์บริการสาธารณสุข ควรเพิ่มการปฏิบัติงานในเชิงรุก ผ่านการสำรวจความต้องการและประเมินด้านสุขภาพของกลุ่มเปราะบาง เป็นต้น

2. หน่วยบริการฝากครรภ์ควรให้ความสำคัญกับการให้การปรึกษาสุขภาพจิตผ่านทางโทรศัพท์หรือเข้ารับที่สถานบริการแก่กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ในช่วงสถานการณ์โควิด-19

3. สถานประกอบการหรือองค์กรจำเป็นต้องมีการพิจารณาการให้สวัสดิการด้านอุปกรณ์ป้องกันโควิด-19 เช่น หน้ากากอนามัย แอลกอฮอล์ แก้วน้ำในกรณีการกักกันดูแลโดยไม่มีค่าใช้จ่ายเพื่อสนับสนุนค้ายังชีพ เช่น กลุ่มแรงงานข้ามชาติ กลุ่มแรงงานคนพิการ และพนักงานทั่วไป

4. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องมีการประสานความร่วมมือในการดำเนินงาน เพื่อสุขภาพที่ดีของกลุ่มเปราะบาง เช่น (1) หน่วยงานทางด้านสุขภาพ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) รวมถึงสถานประกอบการเอกชน หรือหน่วยงานนอกภาครัฐที่มีการคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติ จำเป็นต้องมีการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการดูแลตนเองภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติโดยใช้ภาษาถิ่นของแรงงานข้ามชาติผ่านการลงพื้นที่เพื่อประชาสัมพันธ์ หรือการแจกแผ่นพับหรือเอกสารเพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการดูแลตนเองภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ผ่านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้มีความทั่วถึงมากยิ่งขึ้น (2) สถานบริการสาธารณสุขในพื้นที่ และมูลนิธิที่เกี่ยวข้องกับคนไร้บ้านมีการปฏิบัติงานร่วมกันในการสนับสนุน เฝ้าระวังความเสี่ยงต่อสุขภาพของกลุ่มคนไร้บ้านเพิ่มมากขึ้น เช่น ความเจ็บป่วยทางกายและจิตในกลุ่มคนไร้บ้าน (เช่น การติดสุราเรื้อรัง การสูบบุหรี่) รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความต้องการของกลุ่มคนไร้บ้านนอกเหนือจากความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ที่ต้องการทราบสุขภาพและความต้องการจำเป็นด้านสุขภาพของกลุ่มเปราะบางภายใต้สถานการณ์โควิด-19 นำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ (1) ควรสำรวจกลุ่มเปราะบางที่มีสิทธิการรับบริการทางสาธารณสุขที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมในด้านการเข้าถึงระบบบริการทางสาธารณสุขของกลุ่มเปราะบาง และสามารถสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางด้านสุขภาพที่หลากหลาย และ (2) ควรศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างทางด้านอายุในแต่ละบริบทของความเปราะบาง เพิ่มเติมมากขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ผู้ที่มีความพิการทั้งในกลุ่มเด็ก วัยทำงาน และวัยผู้สูงอายุ เป็นต้น

ข้อจำกัดในการศึกษา

ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ พบข้อจำกัด 2 ประการ ได้แก่ (1) ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มีรูปแบบการสัมภาษณ์ผ่านเบอร์โทรศัพท์ ทำให้มีข้อจำกัดในการสร้างสัมพันธภาพ การสังเกตพฤติกรรม รวมถึงพบปัญหาเครือข่ายมือถือที่ไม่เสถียรซึ่งอาจทำให้ได้รับสารไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยจึงได้มีการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลให้มากขึ้นก่อนเข้าสู่ประเด็นการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงตามประเด็นการสัมภาษณ์ได้อย่างชัดเจนและครอบคลุม และผู้วิจัยได้ขอให้สัญญาณเครือข่ายมือถือมีความเสถียรก่อน พร้อมกับทวนประเด็นคำถามและทวนคำตอบของผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง ซึ่งทำให้การสัมภาษณ์สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น และ (2) ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนไร้บ้านมีรูปแบบการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า ผู้วิจัยประสบปัญหาด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเก็บข้อมูลเนื่องจากอยู่บริเวณถนนทำให้มีเสียงรบกวน ผู้วิจัยจึงได้มีการจดข้อมูลที่ได้พร้อมกับทวนคำตอบของผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องและสามารถทำให้การสัมภาษณ์ดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ต้องขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. วรณวดี พูลพอกสิน อาจารย์ประจำรายวิชา สพ. 312 การวิจัย และการจัดการความรู้ทางสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ เป็นอย่างสูงในการเป็น

ผู้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ แนวคิด แนะนำ ชี้แนะให้คำปรึกษา หรือแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และกำลังใจที่ดีในการทำวิจัยครั้งนี้ และหนึ่งส่วนที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ต้องขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 ท่าน ที่เป็นเกียรติให้ข้อมูลอย่างรอบด้านอันเกิดประโยชน์ และสร้างความเข้าใจต่อประเด็นทางด้านสุขภาพของปัจเจกบุคคลต่อผู้วิจัยอย่างสูงสุด อีกทั้งขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาร่วมรายวิชาที่แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อเสนอแนะในการศึกษา และมิตรภาพที่ดี ท้ายที่สุดขอขอบคุณครอบครัว เพื่อน และคนรอบข้าง ที่คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจ หากการศึกษานี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุง และแก้ไขในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา ศรีวิเชียร, ศิลา โทษบุตร และศุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย. (2564). การสังเคราะห์องค์ความรู้และสถานการณ์การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะประเด็นสิทธิด้านสุขภาพของกลุ่มเปราะบาง. *วารสารสังคมสงเคราะห์*, 29(1), 177-209.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). **โควิด-19 กระทบกลุ่มเปราะบาง 6.6 หมื่นคนทั่วประเทศ**. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/957605>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). **ผู้สูงอายุกว่า 2 ล้านคน ยังไม่ได้วัคซีนโควิด-19**. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/988494>
- กองพัฒนานโยบายและนวัตกรรมทางสังคม. (2564). **ผลกระทบของ COVID-19 ต่อประชากรกลุ่มเปราะบาง**. Open Data Portal for eMENSUR. สืบค้นจาก <https://opendata.nesdc.go.th/en/dataset/the-impact-of-covid-19-toward-vulnerable-population>
- จารุภา วะสี. (2559, 13 กุมภาพันธ์). **แนวคิดปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ (social Determinants of Health หรือ SDH) กับการเพิ่มอำนาจให้คนชายขอบ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและสุขภาพ**. สืบค้นจาก <https://roottogether.net/leader/the-classroom/แนวคิดปัจจัยสังคมกำหนด/>
- ชาคร เลิศนิทัศน์ และสมชัย จิตสุชน. (2 มิถุนายน 2563). **ความเปราะบางของประชาชนกลุ่มเปราะบางภายใต้โควิด-19**. Thailand Development Research Institute. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2020/06/impact-of-covid19-on-vulnerable-groups/>
- ทรงชัย ทองปาน. (2563). **องค์ความรู้ว่าด้วยแรงงานข้ามชาติกับสุขภาพ: ผลจากการสังเคราะห์งานวิจัย ว่าด้วยแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย**. *วารสารสุขภาพศึกษา*, 43(2), 1-17.
- นิภาพร เอื้อวัฒน์โชติมา. (2559). **ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ และการสร้างเสริมสุขภาพของประชากร**. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 25(1), 147-156.
- ประเวศ วะสี. (2543). **สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์**. สืบค้นจาก <https://www.sem100library.in.th/medias/b1516.pdf>
- วิพุธ พูลเจริญ. (2544). **สุขภาพ อุดมการณ์และยุทธศาสตร์ทางสังคม**. สืบค้นจาก <https://kb.hsri.or.th/dspace/bitstream/handle/11228/931/hs0831.pdf?sequence=2&isAllowed=y&meless-covid19/>
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2560). **สุขภาพคนไทย 2560: เสริมพลังกลุ่มเปราะบาง สร้างสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน**. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. สืบค้นจาก <https://www.thaihealth.or.th/Books/544/รายงานสุขภาพคนไทย+ปี+2560.html>

- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kim, J., Han, J., & Lee, H. (2020). **Recommendation for response to the COVID-19 pandemic: Korean context of “distancing in daily life,” considering vulnerable population.** *International Journal for Equity in Health*, 19(198), 1-5. Riveded from : <https://doi.org/10.1186/s12939-020-01309-x>
- Perzow, E.D. S., Hennessey, P. E., Hoffman, C. M., Grote, K. N., Davis, P. E., & Hankin, L. B. (2021). Mental Health of pregnant and postpartum women in response on the COVID-19 pandemic. **Journal of Affective Disorders Reports**, 4(2021) 100123, 1-7. Riveded from : <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2021.100123>
- McLeod, S. (2022). **Maslow’s Hierarchy of Needs.** simplypsychology. Riveded from <https://www.simplypsychology.org/maslow.html>
- World Health Organization. (1998). **Health Promotion Glossary.** Riveded from : <https://www.who.int/healthpromotion/about/HPR%20Glossary%201998.pdf>
- World Health Organization. (n.d.). **Social determinants of health.** Riveded from : https://www.who.int/health-topics/social-determinants-of-health#tab=tab_1

การปรับปรุงการจัดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง
กรณีศึกษา บริษัท AAA จำกัด

Improving Truck Scheduling by Limited Resources Allocation to Reduce Transportation
Costs a Case Study of AAA Company Limited

ฐิติยา อ่างสุวรรณ¹

นพฤทธิ์ นุชิตประสิทธิ์ชัย²

นาริน ลิตขบ³

ปรมัตต์ หมั่นละม้าย⁴

สรวิศ หอมสินธุ์⁵

วราภรณ์ ตั้งจิตระเจริญ⁶

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนการขนส่ง และวิธีการจัดตารางเดินรถ เพื่อหาแนวทางปรับปรุงการจัดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อลดต้นทุนการขนส่งของบริษัท AAA จำกัด ข้อมูลถูกรวบรวมจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานจัดตารางเดินรถของบริษัท จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจัดทำกรวิเคราะห์และหาสาเหตุของปัญหาที่ควรแก้ไขในกระบวนการจัดตารางเดินรถด้วยเครื่องมือวิเคราะห์ Why-Why Analysis พร้อมทั้งได้ทำการวิเคราะห์ต้นทุนการขนส่งแบ่งตามประเภทงาน ได้แก่ การขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาว และการขนส่งสินค้าภายในประเทศ อีกทั้งได้แจกแจงต้นทุนการขนส่งแบ่งตามผู้รับผิดชอบงานขนส่งระหว่างบริษัทดำเนินการขนส่ง และการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงดำเนินการขนส่ง การศึกษาครั้งนี้ได้นำหลักการวิธีกำหนดการเชิงเส้น (Linear Programming) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับเครื่องมือ Microsoft Excel Solver ในการสร้างแบบจำลองการจัดตารางเดินรถ เพื่อเข้ามาช่วยตัดสินใจในการจัดตารางเดินรถที่ทำให้ต้นทุนการขนส่งต่ำที่สุด ภายใต้การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

ผลการศึกษาพบว่า การจัดตารางเดินรถมีการจัดสรรทรัพยากรไม่เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาวต่อเที่ยว ผลกำไรจากการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงสูงกว่าผลกำไรจากบริษัทดำเนินการขนส่ง และการขนส่งสินค้าภายในประเทศต่อเที่ยว ผลกำไรจากบริษัทดำเนินการขนส่งสูงกว่า ผลกำไรจากการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วง จึงกำหนดแนวทางจัดสรรทรัพยากรด้วยการกำหนดให้การขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาว ดำเนินการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงเป็นหลัก และบริษัทต้องดำเนินการขนส่งด้วย รถบรรทุกบริษัท 1 คันต่อสถานที่ปลายทางตามเงื่อนไขของลูกค้า และการขนส่งสินค้าภายในประเทศบริษัทต้องดำเนินการขนส่งเป็นหลัก และดำเนินการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงเมื่อรถบรรทุกบริษัทไม่เพียงพอต่อความต้องการที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำแนวทางจัดสรรทรัพยากรมาสร้างแบบจำลองการจัดตารางเดินรถ เพื่อช่วยจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งผลจากการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของ

¹ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

² นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

³ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

⁴ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

⁵ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

⁶ อาจารย์ที่ปรึกษา ประจำสาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

บริษัทก่อนและหลังการปรับปรุงพบว่า ต้นทุนการขนส่งหลังการปรับปรุงลดลงคิดเป็นร้อยละ 12.73 และส่งผลให้ผลกำไรจากการดำเนินงานหลังการปรับปรุงเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 57.85

คำสำคัญ: ต้นทุนการขนส่ง, การจัดตารางเดินรถ

Abstract

The objectives of this study were to study the cost of transportation and truck scheduling. To improve truck scheduling by allocating limited resources to reduce transportation costs for AAA Ltd. Data was collected from interviews with operators and related staffs for company's truck scheduling. Then finding the root causes for truck scheduling by Why-Why Analysis tool. Transportation costs were classified by type of work including Thai-Lao border transport and domestic transportation. In addition, the cost of transportation is divided according to the person who was responsible for the transportation work between the transport company and subcontractor. This study applied the linear Programming method and Microsoft Excel Solver tool to optimize a truck scheduling model in order to make a decision on truck scheduling with reduced transportation costs under limited resource allocation.

The results of the study found that the truck schedule is not optimized for resource allocation. The profit for operating one way of Thai-Laos transport by subcontractors is higher than the transport companies. While the profit from domestic transportation per trip is higher than subcontractors operating. Therefore, a resource allocation guideline has been established by providing transportation across the Thai-Laos border by employing sub-contractors, including supporting truck transport requested by customer for one company truck per destination. Domestic transport was operated by company and outsourced to subcontractors when the company trucks were insufficient to meet demand. As a result of the comparison of the Company's performance, it was found that Transportation costs after renovations were reduced by 12.73 percent and resulted in a 57.85 percent improvement in operating profit.

Keywords: Transportation Cost, Truck Scheduling

บทนำ

ในอดีตจนถึงปัจจุบันกิจกรรมโลจิสติกส์ด้านการขนส่งมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากการขนส่งถือเป็นธุรกิจบริการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ส่งผลให้เกิดการกระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคตามความต้องการของลูกค้า อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดการค้าระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจระดับโลก โดยทั่วไปการบริการขนส่งสินค้ามีรูปแบบการขนส่ง 5 ประเภท ได้แก่ การขนส่งทางอากาศ การขนส่งทางรถไฟ การขนส่งทางน้ำ การขนส่งทางถนน และการขนส่งทางท่อ (เวทพาไฟไจต์, 2560) ซึ่งการขนส่งทางถนนเป็นรูปแบบการขนส่งที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการขนส่งสินค้าของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนของการขนส่งสินค้าทางถนน ในปี 2563 คิดเป็นร้อยละ 79.70 ของรูปแบบการขนส่งสินค้าทั้งหมด (กระทรวง

คมนาคม, 2564) เนื่องจากการขนส่งสินค้าทางถนนเป็นการขนส่งที่สามารถเชื่อมโยงกับการขนส่งรูปแบบอื่นที่ไม่สามารถให้บริการขนส่งจากต้นทางถึงปลายทางได้อย่างสมบูรณ์ รวมไปถึงการขนส่งทางถนนมีความยืดหยุ่นด้านเวลา และสามารถขนส่งสินค้าได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนถ่ายสินค้าจากการเปลี่ยนยานพาหนะ ส่งผลให้ผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจโลจิสติกส์ด้านการให้บริการขนส่งทางถนนมีบทบาทความสำคัญต่อการขนส่งสินค้าทั้งในประเทศ และการขนส่งผ่านแดนมาจนถึงปัจจุบัน

จากข้อมูลสถิติปริมาณการขนส่งสินค้าทางถนน ในปี 2563 แสดงให้เห็นว่าการขนส่งสินค้าทางถนนระหว่างประเทศมีแนวโน้มลดลง โดยมีปริมาณการขนส่งทั้งสิ้น 34,594 พันตัน ลดลงจาก 36,557 พันตัน ในปี 2562 หรือลดลงคิดเป็นร้อยละ 5.40 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) ซึ่งปริมาณการขนส่งที่ลดลงได้รับผลกระทบมาจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ทำให้หลายประเทศทั่วโลกมีการบังคับใช้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาด จึงมีการปิดพรมแดนหรือประกาศภาวะฉุกเฉิน นอกจากนี้การค้าชายแดนและผ่านแดนได้รับผลกระทบจากมาตรการควบคุมการนำเข้าส่งออกสินค้า และการปิดด่านพรมแดนชั่วคราวเช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการขนส่งทางถนนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามคาดหวัง การบริหารจัดการต้นทุนและระยะเวลาในการขนส่งที่มีความท้าทายมากขึ้น รวมไปถึงการพยายามจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงควรหันมาตระหนักหรือให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการภายในองค์กรทุกส่วน เพื่อรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญสำหรับธุรกิจให้บริการขนส่งทางถนน คือ ต้นทุนการขนส่ง ซึ่งถ้าหากผู้ประกอบการรายใดสามารถบริหารจัดการต้นทุนการขนส่งได้เป็นอย่างดี จะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น โดยถือว่าเป็นข้อได้เปรียบ ที่สำคัญสำหรับผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจให้บริการขนส่งทางถนน

บริษัท AAA จำกัด เป็นบริษัทดำเนินธุรกิจให้บริการขนส่งสินค้าด้วยรถบรรทุกหัวลากตู้คอนเทนเนอร์ ในปัจจุบันมีการขนส่งทั้งภายในประเทศและการขนส่งผ่านแดนจากประเทศไทยเข้าไปในประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศลาว โดยบริษัทมีความเชี่ยวชาญในด้านการขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาว เนื่องจากได้ดำเนินธุรกิจ ที่ให้บริการขนส่งสินค้าเฉพาะเส้นทางผ่านแดนไทย-ลาวเป็นเวลานานถึง 8 ปี ซึ่งในอดีตบริษัทมีปริมาณการขนส่งผ่านแดนไทย-ลาว คิดเป็นร้อยละ 95 ของการขนส่งทั้งหมด แต่เนื่องด้วยสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการขนส่งเป็นวงกว้าง จากการประกาศบังคับใช้มาตรการป้องกันโรคระบาด จึงทำให้มีการปิดพรมแดนหรือประกาศภาวะฉุกเฉินในหลายประเทศ ส่งผลให้บริษัทมีปริมาณการขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาวลดลง ดังนั้นบริษัทจึงได้ปรับตัวหันมาให้บริการขนส่งสินค้าภายในประเทศมากขึ้น โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ไตรมาสที่ 4 ในปี 2563 มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ธุรกิจสามารถปรับตัวอยู่รอดได้ในสถานการณ์ดังกล่าว อีกทั้งยังสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าภายในประเทศได้อีกด้วย ทั้งนี้ บริษัทจำเป็นต้องมีการบริหารงานขนส่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตารางเดินรถ การเลือกเส้นทางขนส่ง การจัดสรรทรัพยากรรถบรรทุกหัวลากและทรัพยากรมนุษย์ และการบริหารจัดการผลการดำเนินงาน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการบริษัท พบว่า เดิมในการขนส่งผ่านแดนไทย-ลาว บริษัทมีการจัดสรรทรัพยากรรถบรรทุกที่มีอยู่ทั้งหมด 13 คัน เพื่อทำการขนส่งสินค้าไปยังประเทศลาว และจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วง (Sub-Contract) เพื่อรองรับปริมาณงานผ่านแดนไทย-ลาวที่มีมากเกินกว่าที่บริษัทสามารถทำได้ แต่เมื่อบริษัทมีการขนส่งในประเทศร่วมด้วย จึงจำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรรถบรรทุกของบริษัทให้สามารถขนส่งสินค้าให้กับลูกค้าในประเทศได้ ทำให้ในปัจจุบันมีการใช้ทรัพยากรรถบรรทุกของบริษัทขนส่งสินค้าทั้งภายในประเทศ และขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาว แต่เนื่องด้วยปริมาณงานขนส่งสินค้าภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้บริษัทไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรรถบรรทุกที่มีอยู่อย่างจำกัดของบริษัท ให้สามารถรองรับปริมาณงานขนส่งของลูกค้าภายในประเทศได้เพียงพอ จึงทำให้ต้องมีการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงเพิ่มขึ้นจากเดิม ซึ่งทาง

บริษัทมีความเห็นว่าการขนส่งสินค้าภายในประเทศ ส่งผลให้บริษัทมีผลการดำเนินงานด้านกำไรไม่ดีเท่าที่ควร จึงเป็นผลทำให้บริษัทมองว่าการบริหารงานขนส่งสินค้าภายในประเทศของบริษัทไม่สามารถดำเนินการได้ดีเท่ากับการขนส่งผ่านแดน ไทย-ลาว

จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้นนี้ คณะผู้จัดทำจึงได้พบเห็นถึงความสำคัญของผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นของบริษัท จึงได้ทำการศึกษาหาแนวทางลดต้นทุนการขนส่งเพื่อเพิ่มความสามารถในการทำกำไร และความสามารถในการรองรับความต้องการของลูกค้าภายในประเทศที่เพิ่มขึ้นของบริษัท โดยวิเคราะห์ต้นทุนการขนส่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงวิธีการจัดตารางเดินรถบรรทุกหัวลากรูปแบบใหม่ ด้วยการจัดสรรทรัพยากรรถบรรทุกหัวลากที่มีอยู่อย่างจำกัด และการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งมีการสร้างตัวแบบการตัดสินใจในการจัดตารางเดินรถโดยใช้วิธีกำหนดการเชิงเส้น (Linear Programming) และใช้เครื่องมือ Microsoft Excel Solver เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรและการกระจายงานให้แก่รถบรรทุกหัวลากของบริษัท รวมไปถึงการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงมีผลการตัดสินใจที่คำนึงถึงต้นทุนการขนส่งต่ำที่สุดเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งการจัดสรรทรัพยากรใหม่ และการจัดตารางเดินรถด้วยแบบจำลองทางคณิตศาสตร์จะเป็นปัจจัยที่ทำให้บริษัทมีต้นทุนการขนส่งลดลงและมีความสามารถในการทำกำไรเพิ่มสูงขึ้นได้ นอกจากนี้ทรัพยากรรถบรรทุกหัวลากของบริษัทยังสามารถรองรับความต้องการของลูกค้าเพิ่มขึ้นได้อีกด้วย

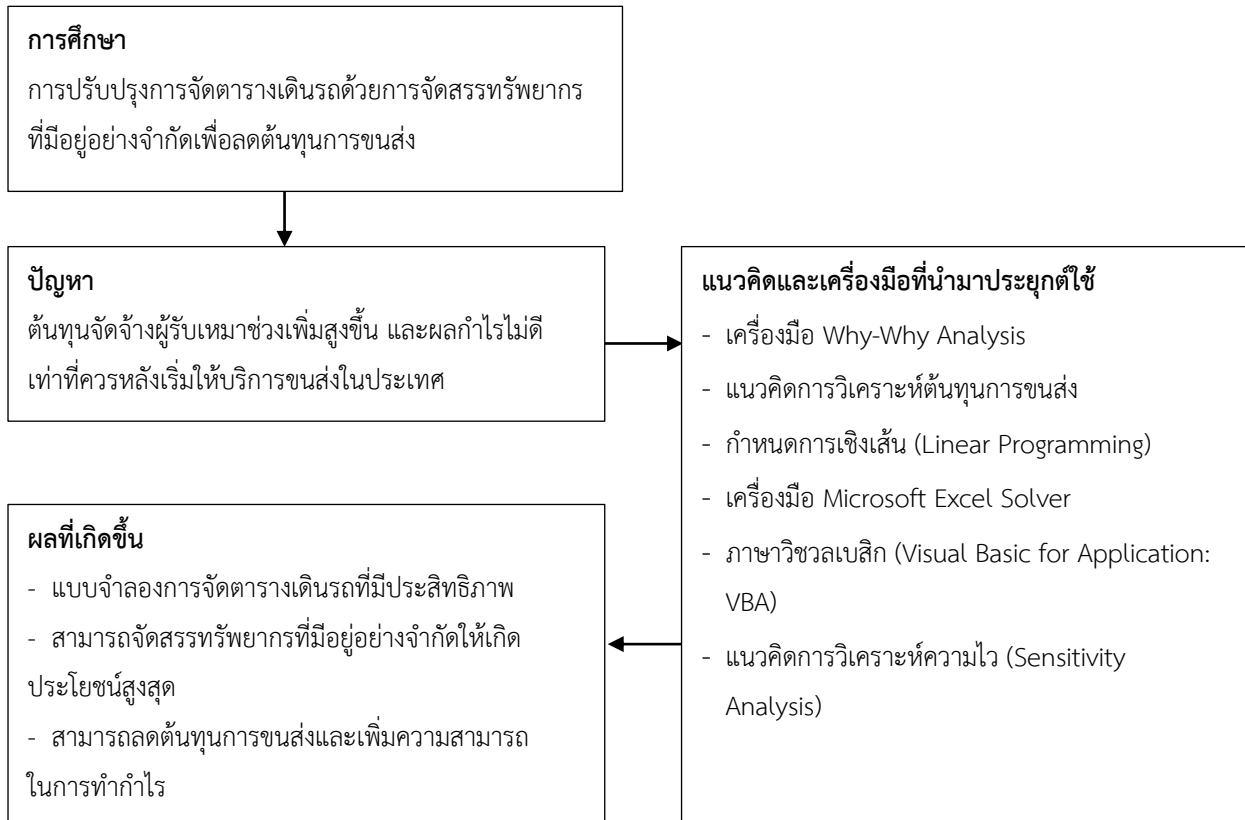
วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ต้นทุนการขนส่งของบริษัท AAA จำกัด
2. เพื่อศึกษาหาแนวทางลดต้นทุนการขนส่งด้วยการปรับปรุงการจัดตารางเดินรถ โดยใช้วิธีกำหนดการเชิงเส้น

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาปัญหาพิเศษในครั้งนี้ได้ทำการศึกษา เรื่อง การปรับปรุงการจัดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง กรณีศึกษา บริษัท AAA จำกัด ที่ตั้งอยู่ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยมีขอบเขตของเนื้อหาที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้อมูลรถบรรทุกของบริษัทที่ใช้ในการขนส่งผ่านแดนไทย-ลาว และการขนส่งภายในประเทศ จำนวน 13 คัน ข้อมูลการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วง (Sub-Contract) ข้อมูลต้นทุนการบริหารจัดการงานขนส่งและรายได้จากการดำเนินงานขนส่งในปี 2564 รวมถึงข้อมูลจัดตารางเดินรถบรรทุกในเดือนพฤศจิกายน ปี 2564 ประกอบด้วย วันที่ขน จำนวนเที่ยวขนส่ง ประเภทงาน ขนาดตู้สินค้า เส้นทางขนส่งจากจุดต้นทางไปถึงจุดปลายทาง ระยะทางขนส่ง ระยะเวลาขนส่ง และระยะเวลาระหว่างขนส่ง เพื่อหาแนวทางลดต้นทุนการขนส่งจากการจัดสรรทรัพยากรและการกระจายงานให้แก่รถบรรทุกของบริษัท รวมไปถึงการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วง ด้วยการสร้างแบบจำลองการจัดตารางเดินรถ

กรอบความคิดที่ใช้ศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบความคิดที่ใช้ศึกษา

ที่มา: คณะผู้จัดทำ (2565)

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาปัญหาพิเศษ เรื่อง การปรับปรุงการจัดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง กรณีศึกษา บริษัท AAA จำกัด ในครั้งนี้ ทางคณะผู้จัดทำได้ทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้จัดทำได้มีการรวบรวมข้อมูลที่สำคัญโดยการสัมภาษณ์จากผู้ประกอบการและวิเคราะห์ข้อมูลจากที่ผู้ประกอบการได้บันทึกไว้ตลอดทั้งปี 2564 ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนการขนส่งและรายได้ของบริษัท รวมไปถึงข้อมูลแผนการจัดตารางเดินรถในเดือนพฤศจิกายน ปี 2564 เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางการเดินรถของรถแต่ละคัน จำนวนเที่ยวในการขนส่งในแต่ละวัน เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาปัญหาพิเศษที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์ โดยจำแนกข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

คณะผู้จัดทำได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการของบริษัท AAA จำกัด และเก็บรวบรวมข้อมูลจากบันทึกการดำเนินงานของผู้ประกอบการในปี 2564 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนการขนส่ง และแผนการจัดตารางเดินรถ เช่น ข้อมูลพนักงานขับรถ ข้อมูลรถบรรทุกหัวลาก ข้อมูลผู้ขนส่งรับเหมาช่วง เป็นต้น

1.1.1 ข้อมูลทั่วไปของบริษัท

บริษัท AAA จำกัด ตั้งอยู่ ตำบลบึง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ทางบริษัทมีการให้บริการรับขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาว และขนส่งสินค้าภายในประเทศ โดยบริษัทมีพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการเดินรถบรรทุกหัวลากในการขนส่งทั้งหมด 14 คน ประกอบด้วย พนักงานจัดตารางเดินรถหรือวางแผนการเดินรถ 1 คน และพนักงานขับรถบรรทุกหัวลาก 13 คน ทั้งนี้ พนักงานขับรถแต่ละคนมีรถบรรทุกหัวลากต้องรับผิดชอบประจำคัน และพนักงานขับรถทุกคนของบริษัทมีใบอนุญาตขับรถชนิดที่ 3 ขึ้นไป ซึ่งใบอนุญาตขับรถชนิดที่ 3 (ท.3) เป็นใบอนุญาตขับขี่ที่ใช้สำหรับลากจูงรถอื่นหรือล้อเลื่อนที่บรรทุกสิ่งใดๆ บนล้อเลื่อนนั้น เพื่อใช้ประกอบการขับขี่ และในส่วนของข้อมูลรถบรรทุก หัวลาก ทางบริษัทมีรถบรรทุกหัวลากที่ใช้ในการขนส่งสินค้าทั้งสิ้น 13 คัน และทางฟางสำหรับบรรทุกตู้คอนเทนเนอร์ทั้งสิ้น 13 ฟาง โดยจะใช้ในการขนส่งสินค้าทั้งผ่านแดนไทย-ลาว และภายในประเทศ นอกจากนี้ ในส่วนของผู้ขนส่งรับเหมาช่วง (Sub-Contract) เนื่องจากแต่เดิมบริษัทรับขนส่งสินค้าด้วยการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงเป็นหลัก โดยบริษัทไม่ได้เป็นเจ้าของรถบรรทุกหัวลากเอง ทำให้ปัจจุบันบริษัทยังคงมีพันธมิตรผู้ขนส่งรับเหมาช่วงทั้งสิ้น 25 ราย และมีจำนวนรถบรรทุกหัวลากรวมกันทั้งสิ้น 500-600 คัน

1.1.2 ขั้นตอนและกระบวนการขนส่งของบริษัท

1) เมื่อลูกค้ามีความต้องการใช้บริการขนส่งสินค้า จะทำการติดต่อมายังบริษัทผ่านช่องทางต่างๆ เช่น เบอร์โทรศัพท์ แอปพลิเคชันไลน์ หรืออีเมลของบริษัท ซึ่งมีพนักงานของบริษัทคอยรับข้อมูลความต้องการขนส่งสินค้าของลูกค้า และทำการบันทึกข้อมูลลงในแบบฟอร์มของบริษัท ทั้งนี้ ลูกค้าของบริษัทเป็นลูกค้าที่ทำสัญญาการว่าจ้างระยะยาวเป็นหลักจากการร่วมประกวดราคาให้บริการขนส่ง

2) พนักงานจัดตารางเดินรถรับข้อมูลความต้องการขนส่งสินค้า เพื่อจัดทำตารางวางแผนและจัดตารางเดินรถบรรทุกของบริษัทในแต่ละวัน แล้วแจ้งไปยังพนักงานขับรถให้เตรียมตัวสำหรับปฏิบัติงาน และหากต้องจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงจะแจ้งไปยังฝ่ายประสานงาน เพื่อทำการจัดหาผู้ขนส่งรับเหมาช่วงที่สามารถรับงานขนส่งของลูกค้า

3) พนักงานขับรถเริ่มปฏิบัติงานด้วยการขับรถบรรทุกไปรับตู้สินค้าที่บรรจุสินค้าเรียบร้อยแล้ว หรือตู้เปล่าที่ทำเรือแหลมฉบัง หรือที่ลานตู้เพื่อนำไปบรรจุสินค้า โดยใช้เวลาดำเนินการประมาณ 1 ชั่วโมง จากนั้นนำไปส่งยังสถานที่ปลายทางลูกค้ากำหนด ในระหว่างการขนส่งของบริษัทมีการติดตามและตรวจสอบตำแหน่งของรถบรรทุกที่ทำการขนส่งสินค้าด้วยการใช้ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) เพื่อดูว่ารถบรรทุกหัวลากอยู่ตำแหน่งใด และพนักงานมีพฤติกรรมขับรถอย่างไร นอกจากนี้การขนส่งของบริษัทแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การขนส่งสินค้าภายในประเทศ และการขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาว ซึ่งแต่ละประเภทงานมีลักษณะดำเนินงานขนส่ง ดังนี้

ประเภทที่ 1 การขนส่งสินค้าภายในประเทศ เริ่มต้นจากพนักงานขับรถบรรทุกไปรับตู้คอนเทนเนอร์ที่ทำเรือแหลมฉบังหรือลานตู้เปล่าเพื่อนำไปบรรจุสินค้าตามที่ลูกค้าได้กำหนดไว้ หรือในบางกรณีรับตู้คอนเทนเนอร์ที่บรรจุสินค้าเรียบร้อยแล้ว จากนั้นพนักงานขับรถนำสินค้าไปส่งให้กับลูกค้าตามที่ระบุไว้ ซึ่งเมื่อทำการส่งมอบสินค้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว พนักงานขับรถนำตู้เปล่าไปคืนที่ท่าเรือแหลมฉบัง หรือลานตู้ หรือไม่คืนตู้ จากนั้นพนักงานขับรถกลับมายังบริษัท โดยระยะเวลาขนส่งแตกต่างกันออกไป

ประเภทที่ 2 การขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาว เริ่มต้นจากพนักงานขับรถบรรทุกไปรับตู้คอนเทนเนอร์ที่บรรจุสินค้าแล้วที่ทำเรือแหลมฉบัง จากนั้นนำไปส่งที่คลังสินค้าของลูกค้าที่ประเทศลาว เมื่อทำการส่งมอบสินค้าที่ประเทศลาวเสร็จเรียบร้อยแล้ว พนักงานขับรถจะนำตู้เปล่าไปคืนที่ท่าเรือแหลมฉบัง หรือลานตู้ จากนั้นพนักงานขับรถกลับมายังบริษัท โดยใช้ระยะเวลาขนส่งทั้งขาไปและขากลับเป็นระยะเวลา 3 วัน

4) เมื่อพนักงานขับรถของบริษัทดำเนินการขนส่งสินค้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว พนักงานขับรถจะนำเอกสารยืนยันการขนส่งสินค้ามาให้กับพนักงานฝ่ายบัญชีของบริษัท เพื่อให้พนักงานฝ่ายบัญชีทำการเรียก เก็บค่าบริการจากลูกค้าต่อไป

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ทางคณะผู้จัดทำได้ทำการศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล และทำการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยแหล่งข้อมูลที่น่ามาศึกษานั้นเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดตารางเดินรถเพื่อลดต้นทุนการขนส่งตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งยังมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกของผู้ประกอบการ เช่น ข้อมูลการวางแผนจัดตารางเดินรถของบริษัท

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการจัดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง ทางคณะผู้จัดทำได้เลือกเครื่องมือที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา และสร้างแบบจำลองการจัดตารางเดินรถ ดังนี้

2.1 เครื่องมือ Why-Why Analysis

เครื่องมือ Why-Why Analysis เป็นเทคนิคการวิเคราะห์หาปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาอย่างเป็นระบบและเข้าใจปัญหาได้ง่าย โดยการวิเคราะห์จะใช้หลักการพิจารณาถึงผลกระทบ และสาเหตุของแต่ละประเด็นปัญหาให้ได้ข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องและชัดเจน แล้วจึงสรุปเป็นสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ที่ต้องการหาสาเหตุของปัญหานั้นๆ และหากการวิเคราะห์สามารถค้นพบสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงและกำจัดได้แล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วจะไม่เกิดซ้ำอีก ซึ่งทางคณะผู้จัดทำได้นำเครื่องมือ Why-Why Analysis มาใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่ทำให้ต้นทุนการจัดจ้างผู้รับเหมาช่วงของบริษัทเพิ่มสูงขึ้น

2.2 กำหนดการเชิงเส้น (Linear Programming)

กำหนดการเชิงเส้น (Linear Programming) เป็นการนำตัวแบบทางคณิตศาสตร์มาใช้ในการตัดสินใจ สำหรับการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของบริษัท เพื่อให้บริษัทสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ทำให้การจัดสรรทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุด ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดที่คณะผู้จัดทำกำหนด โดยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการจัดตารางเดินรถมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบเชิงเส้น ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ตัวแปรตัดสินใจ ฟังก์ชันวัตถุประสงค์ และข้อจำกัดหรือเงื่อนไข ทางคณะผู้จัดทำได้นำรายละเอียดขององค์ประกอบทั้งหมด มาสร้างเป็นตัวแบบการจัดตารางเดินรถด้วยวิธีกำหนดการเชิงเส้น ซึ่งเป็นวิธีการคำนวณเพื่อแก้ปัญหาที่กำหนดการเชิงเส้นที่มีขั้นตอนชัดเจน ทำให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ ทางคณะผู้จัดทำได้นำวิธีกำหนดการเชิงเส้นมาใช้งานร่วมกับการใช้ เครื่องมือ Microsoft Excel Solver บนโปรแกรมสำเร็จรูปไมโครซอฟท์ เอ็กเซล (Microsoft Excel) เป็นเครื่องมือช่วยในการคำนวณผลลัพธ์การตัดสินใจ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรและการกระจายงานให้แก่รถบรรทุกหัวลากของบริษัท รวมไปถึงการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงมีผลการตัดสินใจที่คำนึงถึงต้นทุนการขนส่งต่ำที่สุดเป็นสำคัญ

2.3 เครื่องมือ Microsoft Excel Solver

เครื่องมือ Microsoft Excel Solver เป็นเครื่องมือที่ใช้ช่วยในการคำนวณผลลัพธ์การตัดสินใจประเภทโปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) ช่วยหาค่าตอบที่เหมาะสมที่สุดและดีที่สุด (Optimization) ภายใต้ข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่กำหนดด้วยการใช้ Microsoft Excel solver ในการประมวลผลผลลัพธ์ของตัวแบบทางคณิตศาสตร์จากโปรแกรมเชิงเส้นหรือวิธีกำหนดการเชิงเส้นบนโปรแกรมสำเร็จรูปไมโครซอฟท์ เอ็กเซล (Microsoft Excel) เพื่อนำเข้ามาช่วยใน

การวิเคราะห์ปัญหาและแสดงคำตอบหรือผลลัพธ์ที่ดีที่สุด โดยสามารถหาผลลัพธ์ที่ดีที่สุดที่แท้จริงได้ แต่ในบางครั้งสามารถให้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดที่ในขอบเขตหนึ่ง และบางครั้งอาจให้เพียงผลลัพธ์ที่ดีที่สุดเท่าที่ทำได้ภายในเวลาที่กำหนดเท่านั้น ทางคณะผู้จัดทำได้สังเกตเห็นว่าเครื่องมือดังกล่าวจะช่วยแก้ปัญหาได้รวดเร็ว และหากมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลบางอย่างที่ต้องเปลี่ยนแปลงตัวเลขหรือเงื่อนไขในกำหนดการเชิงเส้นที่สร้างไว้ในแบบจำลองการจัดตารางเดินรถ โดยผู้ใช้งานสามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงและทำการคำนวณผลลัพธ์ใหม่ได้อย่างรวดเร็ว

2. 4 ภาษาวิซวลเบสิก (Visual Basic for Application: VBA)

ภาษาวิซวลเบสิก (Visual Basic for Application: VBA) เป็นภาษาที่ใช้ในการเขียนโค้ด (Code) บนโปรแกรมสำเร็จรูปไมโครซอฟท์ เอ็กซ์เซล (Microsoft Excel) โดยเป็นชุดคำสั่งควบคุมการทำงานแบบอัตโนมัติแทนการเขียนคำสั่งทีละขั้นตอน เพื่อให้มีความสะดวกและรวดเร็วต่อการใช้งานยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสามารถออกแบบหน้าจอของโปรแกรมที่จะสร้างจากการเขียนโปรแกรมได้ โดยไม่จำเป็นต้องเขียนคำสั่งต่างๆ หลายคำสั่ง แต่สามารถสร้างโปรแกรมใช้งานได้อย่างรวดเร็ว ทางคณะผู้จัดทำได้นำภาษาวิซวลเบสิกมาใช้ในการเขียนโค้ดคำสั่งอัตโนมัติสำหรับการสร้างแบบจำลองการจัดตารางเดินรถ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้และผู้ใช้งานสามารถใช้งานได้สะดวกและรวดเร็ว

2.5 แนวคิดการวิเคราะห์ความไว (Sensitivity Analysis)

การวิเคราะห์ความไว (Sensitivity Analysis) เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ เพื่อลดความเสี่ยงจากการพิจารณาค่าความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของตัวแปร ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งแบบคราวละ 1 ตัวแปร หรือหลายตัวแปรพร้อมกัน ทางคณะผู้จัดทำได้ทำการวิเคราะห์ความไวของผลดำเนินงานของบริษัทที่เปลี่ยนแปลง ในทิศทางใด หากปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกของบริษัทมีการเปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

ผลการศึกษา

การปรับปรุงการจัดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อลดต้นทุนการขนส่ง กรณีศึกษา บริษัท AAA จำกัด พบว่า บริษัทมีปัญหาเรื่องของต้นทุนการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วง (Sub-Contract) ในประเทศสูงชัน หลังจากเริ่มให้บริการขนส่งภายในประเทศ ทางคณะผู้จัดทำจึงได้ทำการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาดังกล่าว และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการปรับปรุงการจัดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อลดต้นทุนการขนส่งและให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งทางคณะผู้จัดทำได้มีการประยุกต์ใช้ทฤษฎี Why-Why Analysis เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาและได้ทำการวิเคราะห์ต้นทุนการขนส่งของบริษัท พร้อมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการดำเนินงานระหว่างบริษัททำการขนส่งเองกับการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงทำการขนส่ง จากนั้นจึงได้นำทฤษฎีกำหนดการเชิงเส้น (Linear Programming) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับเครื่องมือ Microsoft Excel Solver สำหรับสร้างแบบจำลองการจัดตารางเดินรถ เพื่อทำการปรับปรุงการจัดตารางเดินรถให้สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถลดต้นทุนการขนส่งของบริษัท

จากการวิเคราะห์ปัญหาของบริษัทเรื่องของต้นทุนการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วง (Sub-Contract) ในประเทศสูงชัน หลังจากเริ่มให้บริการขนส่งภายในประเทศ พบว่า สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเกิดจากการจัดตารางเดินรถของบริษัทไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากบริษัทได้มีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่เกิดประโยชน์สูงสุดและจากการวิเคราะห์ต้นทุนการขนส่งของบริษัท พบว่า ต้นทุนการขนส่ง หากบริษัทใช้รถบรรทุกหกล้อทำการขนส่งจะมีต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปรเกิดขึ้น และหากบริษัททำการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงจะมีต้นทุนคงที่ของบริษัทและต้นทุนค่าจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงเกิดขึ้น อีกทั้งคณะผู้จัดทำได้นำข้อมูลรายได้จากการขนส่งและต้นทุนการขนส่งของบริษัทมาเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน

ระหว่างบริษัททำการขนส่งเองกับการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วง พบว่า การขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาวมีผลกำไรต่อเที่ยวจากการจัดจ้างผู้รับเหมาช่วงสูงกว่ากำไรต่อเที่ยวจากการใช้รถบรรทุกหัวลากของบริษัทขนส่งและการขนส่งสินค้าภายในประเทศ มีผลกำไรต่อเที่ยวจากการใช้รถบรรทุกหัวลากของบริษัทขนส่งสูงกว่ากำไรต่อเที่ยวของการจัดจ้างผู้รับเหมาช่วง ทำให้ทางคณะผู้จัดทำเล็งเห็นถึงความสำคัญของต้นทุนการขนส่งและผลกำไรสุทธิ จึงนำผลที่ได้มากำหนดแนวทางการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

ทางคณะผู้จัดทำได้ทำการกำหนดให้การขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย-ลาว จะต้องเลือกใช้การจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงเป็นหลักและเลือกใช้รถบรรทุกหัวลากของบริษัทจำนวนหนึ่งคันต่อหนึ่งสถานที่ปลายทางเท่านั้นภายใต้ข้อกำหนดสำหรับการขนส่งกรณีดังกล่าว และการขนส่งสินค้าภายในประเทศจะต้องเลือกใช้รถบรรทุกหัวลากของบริษัทเป็นหลัก ซึ่งถ้าหากรถบรรทุกหัวลากของบริษัทไม่เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ จึงเลือกใช้การจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วงทำการขนส่ง ซึ่งเมื่อได้แนวทางที่กำหนดดังกล่าว ทางคณะผู้จัดทำได้นำแนวทางมาสร้างแบบจำลองการจัดตารางเดินรถด้วยวิธีกำหนดการเชิงเส้นประยุกต์ใช้ร่วมกับเครื่องมือ Microsoft Excel Solver เพื่อช่วยจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้เป็นจำนวนเที่ยวงานที่ต้องทำการขนส่งด้วยรถบรรทุกหัวลากของบริษัททั้งหมด 13 คัน และจำนวนเที่ยวงานที่ต้องทำการจัดจ้างผู้ขนส่งรับเหมาช่วง ดังนั้นเมื่อได้ผลลัพธ์จากแบบจำลองการจัดตาราง เดินรถจึงได้นำปริมาณงานขนส่งที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการปรับปรุงมาเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งหลังจากการเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า รายได้จาก การขนส่งก่อนและหลังปรับปรุงมีมูลค่าเท่าเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เพราะจำนวนเที่ยวงานรวมเท่ากัน แต่ต้นทุนการขนส่งรวม หลังปรับปรุงลดลง เท่ากับ 716,867 บาท คิดเป็นสัดส่วนที่ลดลงร้อยละ 12.73 จากต้นทุนการขนส่งรวมก่อนปรับปรุง และส่งผลให้บริษัทมีกำไรสุทธิรวมหลังปรับปรุงเพิ่มขึ้น 716,867 บาท คิดเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 57.85 จากกำไรสุทธิรวมก่อนปรับปรุง สรุปได้ว่าหากผู้ประกอบการของบริษัท AAA จำกัด ต้องการหาแนวทางในการลดต้นทุนการขนส่งเพื่อเพิ่มผลกำไรจากการให้บริการขนส่งภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด บริษัทควรมีการจัดสรรทรัพยากร การใช้รถบรรทุกหัวลากของบริษัทใหม่ตามแนวทางที่ได้กำหนดเพื่อทำให้บริษัทสามารถลดต้นทุนการขนส่ง และก่อให้เกิดผลกำไรที่เพิ่มขึ้นจากเดิมได้

ข้อเสนอแนะ

การจัดเก็บข้อมูลจากการให้บริการขนส่ง บริษัทควรมีเสริมช่องทางเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลการขนส่ง โดยคณะผู้จัดทำเสนอให้บริษัทสร้างแบบฟอร์มสำหรับการบันทึกข้อมูล แล้วพิมพ์ออกมาให้พนักงานขับรถ ใช้ในการกรอกข้อมูลการขนส่งที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งข้อมูลที่ควรเก็บบันทึก ได้แก่ วันและเวลาในการขนส่งสินค้า เลขไมล์ของรถบรรทุกหัวลากขาไป-กลับ ระยะทางที่วิ่งในแต่ละเที่ยว ปริมาณน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในการขนส่ง ราคาน้ำมันเชื้อเพลิง และข้อมูลเกี่ยวกับเวลาการทำงานของพนักงาน เป็นต้น และทำการจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวเพื่อนำมาตรวจสอบให้ตรงกับข้อมูลทางเทคโนโลยีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริง และลดความผิดพลาดของระบบเทคโนโลยีได้ อีกทั้งข้อมูลดังกล่าวยังสามารถนำมาใช้ในการวางแผนจัดตารางเดินรถให้เกิดความเหมาะสมมากขึ้น

การปรับปรุงและพัฒนาแบบจำลองการจัดตารางเดินรถของทางคณะผู้จัดทำสร้างขึ้นสามารถนำไปพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนเงื่อนไขให้สอดคล้องกับการดำเนินงานขนส่งของบริษัทในอนาคตได้ โดยการเพิ่มเงื่อนไขใน Microsoft Excel Solver หรือเขียนภาษาวิซวลเบสิกในโปรแกรมสำเร็จรูปไมโครซอฟท์ เอ็กเซล (Microsoft Excel) ให้โปรแกรมหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นสามารถทำงานโดยอัตโนมัติ สะดวกรวดเร็ว ง่ายต่อการใช้งาน อีกทั้ง ยังสามารถแก้ไขหรือเพิ่มข้อมูลเข้าไปในแบบจำลอง เช่น ข้อมูลลูกค้าใหม่ ข้อมูลต้นทุน และปลายทางใหม่ รวมไปถึงข้อมูลต้นทุนการขนส่งใหม่ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

การปรับปรุงการจัดตารางเดินรถด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง กรณีศึกษา บริษัท AAA จำกัด ในครั้งนี้จะไม่สามารถประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ถ้าหากไม่ได้รับความกรุณาจากบริษัท AAA จำกัด ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในเรื่องข้อมูลต่างๆ ของธุรกิจ ตลอดจนพนักงานที่ให้ความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือ ในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ทำให้ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ปัญหาพิเศษเล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาชี้แนะและคำปรึกษา พร้อมทั้งการให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด รวมไปถึงการเสนอแนวทางในการจัดทำปัญหาพิเศษในครั้งนี้จาก ผศ.ดร.วรภรณ์ ตั้งจิตเจริญ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ทางคณะผู้จัดทำได้ตระหนักถึงความตั้งใจและความทุ่มเทของอาจารย์ที่จะให้งานมีความสมบูรณ์มากที่สุด ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณบิดามารดา ครอบครัว คนรู้จักในสายงานโลจิสติกส์ และเพื่อนทุกคนที่ช่วยให้การสนับสนุนและให้กำลังใจในการทำงานครั้งนี้ผ่านประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ประจำสาขาการจัดการโลจิสติกส์และบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้อบรมสั่งสอน วิชาความรู้จนทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษานำมาประยุกต์ใช้จนเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงคมนาคม. (2564). แผนยุทธศาสตร์กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2560-2564. สืบค้นจาก https://www.mot.go.th/file_upload/2560/mot_strategy2560-2564.pdf

พิศุทธิพงษ์ชัยฤกษ์. (2560). กำหนดการเชิงเส้น. กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.

ลินนดา ว่องวิเชียรกุล. (2540). แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วรัญญา วรัญญวงค์. (2550). การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตเปียร์ด้วยวิธี Why-Why Analysis. สืบค้นจาก <http://www.lib.ku.ac.th>

เวทยา ใฝ่ใจดี. (2560). ความคาดหวังและการรับรู้คุณภาพบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนครราชสีมา ต่อการรับบริการภายนอกด้านการขนส่งสินค้า. วิทยานิพนธ์การศึกษาระดับมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

สมชัย อัครทิวา. (2549). Why-Why analysis เทคนิคการวิเคราะห์อย่างถึงแก่นเพื่อปรับปรุงสถานประกอบการ. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

สิริพงศ์ จิงถาวรณ. (2561). LEAN ผู้ประกอบการยุคใหม่จากก้าวเล็กๆ สู่ก้าวที่ยิ่งใหญ่ในโลกธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน 7D ACADEMY.

สุพัฒตรา เกษราพงศ์ และคณะ. (2555). การลดของเสียในกระบวนการผลิตชิ้นส่วนท่อไอเสียรถจักรยานยนต์ (Defect Reduction in Process of Motorcycle Exhaust Parts). กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

สุทธิมา ชำนาญเวช. (2551). การวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อการจัดการและการตัดสินใจ. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒนาจำกัด.

สุภา ทองคง. (2547). การวิเคราะห์เชิงปริมาณทางการเงิน. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เซเวนมัดดีเทค

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). รายงานโลจิสติกส์ของประเทศไทยประจำปี 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

การศึกษาการปรับปรุงตำแหน่งจัดวางสินค้าในคลังสินค้า กรณีศึกษา บริษัท ผู้จำหน่ายเครื่องพิมพ์ XYZ
A Case Study of Improvement of Product Locations in The Warehouse
for XYZ Printer Vendor Company

กฤษฎิมา อรุณศรี¹

จุฑารัตน์ ธะคำวงษ์²

ชุตติกาญจน์ สุวรรณระ³

บุษยมาศ แก้วเหมือน⁴

สโรชา เขียดนิล⁵

พิชญดา ดอนสมจิตร⁶

บทคัดย่อ

ปัญหาพิเศษนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดระยะทางรวมในกระบวนการหยิบสินค้า ร่วมกับหลักการสินค้าเคลื่อนไหวเร็ววางไว้ใกล้ประตู (Fast Mover Closest to the Door) มาช่วยในการกำหนดพื้นที่การจัดเก็บที่เหมาะสมสำหรับสินค้าแต่ละกลุ่ม และเพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงการจัดตำแหน่งวางสินค้าภายในคลังสินค้า กรณีศึกษาบริษัทผู้จำหน่ายเครื่องปริ้นเตอร์ XYZ เพื่อแก้ปัญหาระยะทางในการเดินหยิบสินค้าที่เคลื่อนไหวเร็วและปานกลางอยู่ไกลจากประตู และพนักงานใช้เวลาหาสินค้านาน ซึ่งใช้หลักการวิเคราะห์สินค้าคงคลังตามแนวคิด ABC Analysis มาแบ่งกลุ่มสินค้าโดยจัดแบ่งลำดับความสำคัญตามการเคลื่อนไหวร่วมกับหลักการตัวแบบโปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) และสินค้าที่ควรวางใกล้ประตูจะมีปริมาณการเคลื่อนไหวบ่อย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการกำหนดตำแหน่งการวางสินค้าในคลังสินค้า และช่วยลดระยะทางการเดินหยิบสินค้าตามใบสั่งซื้อต่อเนื่อง รวมถึงการนำหลักการการควบคุมด้วยการมองเห็น (Visual Control) เพื่อให้หาสินค้าได้ง่ายและเร็วขึ้น โดยจากการจัดตำแหน่งการวางของสินค้าในพื้นที่ (Zone) ใหม่ พบว่าทำให้การเดินหยิบสินค้าตามใบสั่งซื้อมีระยะทางรวมลดลง 74.23 กิโลเมตรต่อเดือน ซึ่งลดลงจากเดิม 57.70 กิโลเมตรต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วน 43.74%

คำสำคัญ: หลักการสินค้าเคลื่อนไหวเร็ววางไว้ใกล้ประตู, การจัดวางตำแหน่งสินค้า, หลักการวิเคราะห์สินค้าคงคลังตามแนวคิด ABC Analysis, หลักการของตัวแบบโปรแกรมเชิงเส้น, หลักการการควบคุมด้วยการมองเห็น

Abstract

The objectives of this special problem are to reduce the total distance in the order picking process. In addition to the principle of Fast Mover Closest to the Door to assist in determining the appropriate storage zone. To provide a way to improve product locations within the warehouse for each group of products. A case study of XYZ Printer Vendor Company to solve the problem of the distance to pick up the fast and

¹ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

² นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

³ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

⁴ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

⁵ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

⁶ อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

medium moving. Goods are far from the door and employees take a long time to find products. This special problem uses the concept of ABC Analysis to classify products. By prioritizing movements together with the principle of linear programming. And products that should be placed near the door will have a volume of movement frequently to achieve suitability to determine. The placement of goods in the warehouse helps minimize order picking distance per month. By applying the principles of visual control to make finding products easier and faster by the placement of the goods in the new zone, it was found that the total distance of the order picking was reduced by 74.23 kilometers per month, which was reduced from 57.70 kilometers per month, accounted for 43.74%.

Keywords: Fast Mover Closest to the Door, Product Locations, ABC Analysis, Linear Programming, Visual Control

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการโลจิสติกส์เข้ามามีบทบาทสำคัญในหลายกิจกรรมทางธุรกิจ โดยการจัดการคลังสินค้าเป็นกิจกรรมพื้นฐานหนึ่งของการจัดการโลจิสติกส์ ทั้งนี้การทำธุรกิจต้องเผชิญกับความท้าทายไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สภาพสังคม กฎระเบียบใหม่ทางการค้าโลก ภัยธรรมชาติ เป็นต้น (วสุธิดา นักเกษม และประสพชัย พสุนนท์, 2561) อีกทั้งกระแสการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์เป็นสังคมแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม ซึ่งมีอิทธิพลทั่วโลกส่งผลให้เกิดสถานการณ์ทางเศรษฐกิจด้านการแข่งขันอย่างรุนแรงในกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าและบริการ ทั้งในและระหว่างประเทศ โดยพฤติกรรมผู้บริโภคมีความคาดหวังที่จะได้สินค้าและบริการที่รวดเร็วมากขึ้น (ฐนิชา คงประดิษฐ์ และปรีชา คำมาตี, 2562) สิ่งเหล่านี้ ล้วนแต่ทำให้ผู้ประกอบการต้องพยายามปรับตัว เพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ

ธุรกิจคลังสินค้าถือเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมของประเทศ ทั้งยังเติบโตอย่างต่อเนื่องอันเกิดจากการลงทุนจากนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจในเชิงบวกของทางภาครัฐ และการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจอีคอมเมิร์ซ และธุรกิจค้าปลีกที่ต่างต้องการพื้นที่ เพื่อกระจายสินค้าไปสถานที่ต่างๆ (อรวรา คำเกลี้ยง และพัฒน์ พิสิษฐเกษม, 2561) อีกทั้งคลังสินค้าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของระบบห่วงโซ่อุปทาน ดังนั้นการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างความสมดุลในห่วงโซ่อุปทาน โดยการป้องกันกระบวนการจัดซื้อที่ไม่แน่นอน หรือเหตุสุดวิสัยที่เกิดขึ้นกับผู้ขาย หรือความล่าช้าของการขนส่งที่ทำให้เวลาการรอคอยนานขึ้น (สุนิสา เจริญสิริวิไล และศุภษา เขียมรัตนกุล, 2562) โดยส่วนใหญ่กระบวนการหยิบสินค้าทำให้เกิดปัญหาด้านต้นทุน ในคลังสินค้า ดังนั้นการมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงกระบวนการหยิบสินค้าให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการคลังสินค้า และปัจจัยที่ช่วยลดระยะทางรวมในกระบวนการหยิบสินค้าเกี่ยวข้องกับการจัดวางตำแหน่งสินค้า (Warehouse storage location) (ชนิษฐา เลหาวิชิตศักดิ์ และอัครินทร์ พงศธรวิวัฒน์, 2564)

การบริหารคลังสินค้าจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อทุกองค์กร และเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งจากสถานการณ์แข่งขันทางธุรกิจในปัจจุบันได้เป็นแรงกดดันให้ธุรกิจภาคอุตสาหกรรมต้องทำการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน โดยปัจจัยที่สำคัญต่อการสร้างศักยภาพในการแข่งขัน คือ ต้นทุนที่ต่ำกว่า คุณภาพที่เหนือกว่า และการส่งมอบที่ตรงเวลา เพื่อสร้างความพึงพอใจสูงสุด (อำพรธม ชำจันทร์ และชินโสภณ วิสิฐนิจิโก, 2561) และมุ่งตอบสนองความต้องการของลูกค้า ซึ่งการตอบสนองความต้องการของลูกค้าต้องครบทั้ง 3 มิติ คือ มิติด้านต้นทุน (Cost) มิติด้านเวลา (Lead Time) และมิติด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) ซึ่งสินค้าคงคลังเป็นองค์ประกอบและมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจ โดยปริมาณสินค้าคงคลังที่

เหมาะสมนั้นเป็นสิ่งที่ยากในการคาดการณ์ เนื่องจากอุปสงค์และอุปทานมีความไม่แน่นอนรวมทั้งระยะเวลาจัดเตรียม (Lead time) จึงจำเป็นต้องมีการจัดเก็บสินค้าคงคลัง เพื่อให้พร้อมต่อความต้องการ (อาทร จิตสุนทรชัยสกุล, 2561) ในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าทั้ง 3 มิติ ดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นส่วนสำคัญที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีระบบการจัดการสินค้าคงคลังและคลังสินค้าที่ดี ซึ่งส่งผลในด้านต้นทุน การเก็บรักษา การใช้พื้นที่ได้อย่างคุ้มค่า รวมถึงความรวดเร็วในการเบิกสินค้าภายในคลังสินค้า ทำให้สามารถส่งมอบสินค้าได้ทันตามที่ต้องการของลูกค้าไว้ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดี (อุษาวดี อินทร์คล้าย, กนกสม ชูติโสวรรณ และจิราวุธ สุวัชรกุลธร, 2563)

ปัญหาพิเศษนี้ กรณีศึกษาเป็นคลังสินค้าของบริษัทผู้จำหน่ายเครื่องปริ้นเตอร์รายหนึ่ง โดยนำเข้าสินค้าจากประเทศจีน ดังนั้นจึงต้องมีการบริหารคลังสินค้าและสินค้าคงคลังที่ดี เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า จากการศึกษา พบปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้ การจัดวางตำแหน่งสินค้าภายในคลังสินค้ายังไม่เป็นระบบ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เนื่องจากการจัดวางตำแหน่งสินค้าแบบเดิม ทำให้พนักงานใช้เวลาค้นหาและหยิบสินค้า (SKU) ต่อคำสั่งซื้อนาน สินค้าที่มีคำสั่งซื้อบ่อยนั้นถูกจัดเก็บไว้ในตำแหน่งที่ไกลจากประตูคลังสินค้า ส่งผลให้รถที่มารับสินค้าแต่ละคำสั่งซื้อ เกิดการรอคอยในการเบิกสินค้าออกจากคลังสินค้า ดังนั้นจากการศึกษาแนวความคิดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการคลังสินค้าและปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน โดยจัดเก็บสินค้าในตำแหน่งที่เหมาะสม สามารถช่วยลดระยะทางรวมในการหยิบสินค้าลง พนักงานหยิบสินค้าง่ายขึ้นรวดเร็วขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้บริษัทสามารถส่งมอบสินค้าได้ทันเวลาตามที่ต้องการ เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า สร้างความได้เปรียบทางธุรกิจด้านการแข่งขัน ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีทางธุรกิจ และเสริมสร้างศักยภาพของคลังสินค้าบริษัทกรณีศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อลดระยะทางรวมในกระบวนการหยิบสินค้า ร่วมกับหลักการสินค้าเคลื่อนไหวเร็ววางไว้ใกล้ประตู มาช่วยในการกำหนดพื้นที่การจัดเก็บที่เหมาะสมสำหรับสินค้าแต่ละกลุ่ม กรณีศึกษา บริษัท ผู้จำหน่าย เครื่องปริ้นเตอร์ XYZ
2. เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงการจัดตำแหน่งวางสินค้าในคลังสินค้า กรณีศึกษา บริษัท ผู้จำหน่าย เครื่องปริ้นเตอร์ XYZ

ขอบเขตของการวิจัย

การกำหนดขอบเขตปัญหาพิเศษนี้ประกอบด้วย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประกอบด้วย หลักการวิเคราะห์สินค้าคงคลังตามแนวคิด ABC Analysis โดยจัดลำดับความสำคัญตามการเคลื่อนไหว จัดตำแหน่งการวางสินค้าคงคลังโดยใช้หลักการของตัวแบบโปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) และหลักการการควบคุมด้วยการมองเห็น (Visual Control)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

เป็นการศึกษาการจัดการคลังสินค้า และปัญหาอุปสรรคฝั่งขาออก (Outbound) ของกรณีศึกษา บริษัท ผู้จำหน่ายเครื่องปริ้นเตอร์ XYZ ตั้งอยู่จังหวัดปทุมธานี ซึ่งปัญหาพิเศษนี้เป็นการเสนอแนวทางการจัดวางตำแหน่งสินค้า ในพื้นที่คลังสินค้าชั้นที่ 1 โดยคลังสินค้าแห่งนี้มีทั้งหมด 2 ชั้น

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ทำการศึกษาปัญหาพิเศษนี้ คือ ที่ปรึกษาด้านคลังสินค้า และพนักงานแผนกคลังสินค้า สินค้าที่ใช้ทำการศึกษาปัญหาพิเศษนี้ คือ เครื่องปริ้นเตอร์เลเซอร์แบบขาวดำและแบบสีทั้งหมด 23 รายการ หมึกพิมพ์ 2 ประเภท คือ

โทนเนอร์ (Toner) และดรัม (Drum) ทั้งหมด 29 รายการ โดยใช้ข้อมูลย้อนหลัง 1 ปี คือ เดือนมกราคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2564

4. ขอบเขตด้านเวลา

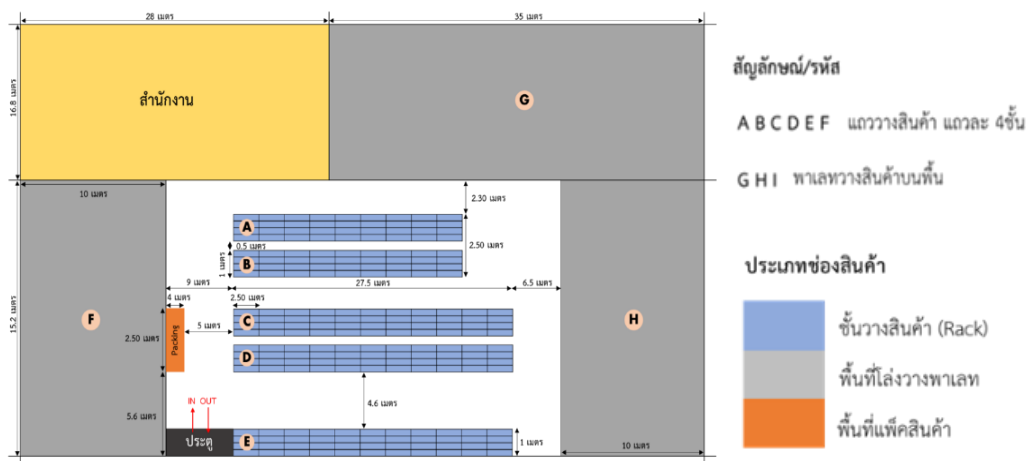
ปัญหาพิเศษนี้ ใช้ระยะเวลาเดือนธันวาคม 2564 ถึง มีนาคม 2565 ในการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล จัดทำรายงาน และนำเสนองาน

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อลดระยะทางรวมในกระบวนการหยิบสินค้า ร่วมกับหลักการสินค้าเคลื่อนไหวเร็ววางไว้ใกล้ประตูมาช่วย ในการกำหนดพื้นที่การจัดเก็บสินค้าที่เหมาะสมสำหรับสินค้าแต่ละกลุ่ม และเสนอแนวทางปรับปรุงการจัดตำแหน่งวางสินค้าในคลังสินค้าของกรณีศึกษา บริษัทผู้จำหน่ายเครื่องปริ้นเตอร์ XYZ โดยใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์ระหว่างเดือนมกราคม- ธันวาคม 2564 โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลคลังสินค้า การจัดวางตำแหน่งสินค้าภายในคลัง และรูปแบบการเดินหยิบสินค้าภายในคลังสินค้าของบริษัทกรณีศึกษา

1.1 คลังสินค้า กรณีศึกษา บริษัทผู้จำหน่ายเครื่องปริ้นเตอร์ XYZ ที่นำมาจัดทำปัญหาพิเศษตั้งอยู่ในประเทศไทย ที่จังหวัดปทุมธานี โดยพื้นที่คลังสินค้า มีขนาดของพื้นที่รวม 2,016 ตารางเมตร แบ่งเป็นพื้นที่สำนักงาน 470.4 ตารางเมตร และพื้นที่จัดเก็บสินค้า 1,545.6 ตารางเมตร สามารถจัดเก็บพาเลทได้ทั้งหมด 606 พาเลท ซึ่งจะจัดวางสินค้าบนชั้นวางสินค้า (Rack) โดยแบ่งพื้นที่ (Zone) ในการจัดเก็บสินค้าออกเป็นพื้นที่ (Zone) A ถึง H โดยสินค้าที่จัดวางไว้บนชั้นวางสินค้า (Rack) จะอยู่ในพื้นที่ (Zone) A ถึง E โดยชั้นวางสินค้ามี 4 ชั้น ใน 1 ชั้นสามารถวางพาเลทได้ 2 พาเลท และมีการจัดเก็บสินค้าไว้บนพื้น ซึ่งจะวางสินค้าบนพาเลทที่วางบนพื้น จะอยู่พื้นที่ (Zone) F ถึง H โดยแสดงผังของพื้นที่คลังสินค้าและการกำหนดพื้นที่ (Zone) การจัดเก็บสินค้า ดังภาพที่ 1 และมีเครื่องจักรอุตสาหกรรมที่ช่วยทุ่นแรงในการเคลื่อนย้ายสินค้า ได้แก่ รถโฟล์คลิฟท์ (Forklift) และรถแฮนด์ลิฟท์ (Hand Lift) ที่เป็นรุ่นมาตรฐาน

ภาพที่ 1 ผังของพื้นที่คลังสินค้าและการกำหนดพื้นที่(Zone)การจัดเก็บสินค้า
 ที่มา: คณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษ, 2564.

1.2 สินค้าของบริษัทกรณศึกษาผู้จำหน่ายปริ้นเตอร์ XYZ มีทั้งหมด 52 รายการ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.2.1 เครื่องปริ้นเตอร์ชนิดเลเซอร์ (Printer) ทั้งหมด 23 รายการ โดยแบ่งประเภทเครื่องปริ้นเตอร์ เป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องปริ้นชนิดเลเซอร์ แบบพิมพ์สีขาวดำ (Mono) มีรุ่นดังนี้ P2500W P3010DW M6800FDW P3500DN M6550NW BP5100DW M7105DW M7200FDW M6600NW P3305DW P5500DN P2500 BM5100ADW BM5100FDW P5000DN P2500DN BP5100W M6500NW P5500N และ PT-550S และเครื่องปริ้นเตอร์ชนิดเลเซอร์ แบบพิมพ์สี (Color) มีรุ่นดังนี้ CP2200DW CM2200FDW และ CP2500PLUS

1.2.2 หมึกพิมพ์ มีจำนวนทั้งหมด 29 รายการ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ ตลับโทนเนอร์ (Toner) มีรุ่นดังนี้ PC-310HEV TL-410X PC-210EV TL-550X TL-410H PC-310EV TL-425U CTL-2000HK PC-211RB CTL-2000HC CTL-2000HY CTL-2000HM CTL-300HY CTL-300HK TL-500X CTL-300HC CTL-300HM TL-5120H PC-310X TL-10X TL-5120X และ TL-500 และลูกดรัม (Drum) มีรุ่นดังนี้ DL-500H DL-410 DL-425X DL-550H DL-410H DL-500 และ COL-300YMCK

1.3 การจัดวางตำแหน่งสินค้าภายในคลังสินค้าของบริษัทผู้จำหน่ายปริ้นเตอร์ XYZ เป็นแบบจัดวางสินค้าตามหมวดหมู่ (Community System) โดยวางเครื่องปริ้นเตอร์ (Printer) ในพื้นที่ทั้งหมด 2 พื้นที่ (Zone) โดยจัดเก็บไว้ บนชั้นวางสินค้า (Rack) และบนพื้น ได้แก่ พื้นที่ (Zone) A1 ถึง A9 และพื้นที่ (Zone) G1 ถึง G16 รวมทั้งหมด 25 ช่อง และวางหมึกพิมพ์ไว้ในพื้นที่ (Zone) ทั้งหมด 6 พื้นที่ (Zone) โดยจัดเก็บบนชั้นวางสินค้า (Rack) และบนพื้น ได้แก่ พื้นที่ (Zone) B1 ถึง B9 พื้นที่ (Zone) C1 ถึง C11 พื้นที่ (Zone) D1 ถึง D11 พื้นที่ (Zone) E1 ถึง E11 พื้นที่ (Zone) F1 ถึง F7 และพื้นที่ (Zone) H1 ถึง H7 โดยแสดงรายการสินค้าที่จัดเก็บไว้บนชั้นวางสินค้า (Rack) และจัดเก็บบนพื้น ดังภาพที่ 2

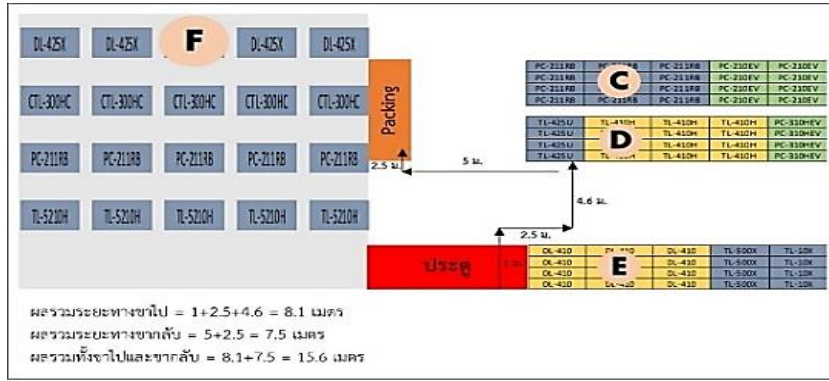

ภาพที่ 2 รายการสินค้าที่จัดเก็บไว้บนชั้นวางสินค้า (Rack) และจัดเก็บบนพื้นในคลังสินค้า

ที่มา: คณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษ, 2564.

1.4 รูปแบบการเดินหยิบสินค้าภายในคลังสินค้า

การเดินหยิบสินค้าของพนักงานภายในคลังสินค้าของบริษัทกรณศึกษา เป็นรูปแบบเส้นตรง โดยเริ่มจากประตู ซึ่งพนักงานจะรับใบรายการสินค้าแล้วไปหยิบตามคำสั่งซื้อ (Order Picking) จากนั้นไปหยิบสินค้าตามที่ระบุไว้ในใบรายการสินค้าในแต่ละตำแหน่ง และนำสินค้าที่หยิบนั้นมาวางในบริเวณที่สำหรับแพ็คสินค้า (Packing Area) เพื่อนำสินค้ามาบรรจุและเตรียมขนส่งให้ลูกค้า ซึ่งรูปแบบการเดินหยิบสินค้าเป็นรูปแบบเส้นตรง แสดงดังภาพที่ 3 และแสดงข้อมูลระยะทางจากประตูไปยังพื้นที่ (Zone) การจัดเก็บและกลับมาจุดบรรจุสินค้า (เมตร) ดังตารางที่ 1

ภาพที่ 3 รูปแบบการเดินทางหยิบสินค้าแบบเส้นตรงภายในคลังสินค้า

ที่มา: คณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษ, 2564.

ตารางที่ 1 ข้อมูลระยะทางจากประตูไปยังพื้นที่ (Zone) การจัดเก็บและกลับมาที่จุดบรรจุสินค้า (เมตร)

ที่มา: คณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษ (2564)

Door	จำนวนพื้นที่	พื้นที่	ระยะทางจากประตูไปยังพื้นที่ (Zone) การจัดเก็บและกลับมาที่ จุดบรรจุสินค้า (เมตร)
	(Zone)	(Zone)	
	1	A1	30
	2	A2	35
	3	A3	40
	4	A4	45
	5	A5	50
	6	A6	55
	7	A7	60
	8	A8	65
	9	A9	70
	10	B1	22.7
	81	H7	81

2. ศึกษาสภาพปัญหาที่พบและเสนอแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหา

2.1 สภาพปัญหาระยะทางในการเดินหยิบสินค้าเคลื่อนไหวเร็วและปานกลางไกลจากประตู และพนักงานใช้เวลาหาสินค้าของกรณีศึกษา บริษัท ผู้จำหน่ายเครื่องปริ้นเตอร์ XYZ มีสาเหตุของปัญหาจาก 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

2.1.1 การจัดการคลังสินค้า (Management) ภายในคลังสินค้ามีการจัดเก็บสินค้าตามหมวดหมู่ โดยไม่คำนึงถึงการเคลื่อนไหวของสินค้า ซึ่งมีสาเหตุมาจากทางบริษัทกรณีศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดเก็บสินค้า โดยการแบ่งกลุ่มสินค้าแต่ละรายการตามการเคลื่อนไหวของสินค้า

2.1.2 พนักงาน (Man) ใช้ความเคยชินในการจัดเก็บสินค้าแต่ละรายการไว้ในพื้นที่ (Zone) เดิมถึงแม้ว่าจะมีสินค้าที่มีปริมาณการขายมาก และความถี่ในการหยิบสินค้าบ่อย แต่พนักงานยังคงวางสินค้าในตำแหน่งเดิมเสมอ โดยไม่คำนึงถึงการเคลื่อนไหวของสินค้าแต่ละรายการ

2.1.3 วิธีการหาสินค้า (Method) ต้องใช้บรรดโพล์คลิฟท์เข้าไปหาสินค้าที่ละพื้นที่ (Zone) จนเจอสินค้าที่ต้องการหยิบ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเกิดปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างพนักงานแผนกคลังสินค้าในขั้นตอนการหยิบสินค้า เนื่องจากพนักงานแผนกคลังสินค้าบอกตำแหน่งของสินค้าที่ต้องการหยิบไม่ชัดเจนกับพนักงานขับรถโพล์คลิฟท์ ส่งผลให้พนักงานขับรถโพล์คลิฟท์ใช้เวลาในการหาสินค้านาน

หมายเหตุ: ระยะเวลาที่พนักงานขับรถโพล์คลิฟท์ใช้ในการหาสินค้าเฉลี่ยอยู่ที่ 23 นาที โดยระยะเวลาปกติในการหาสินค้าอยู่ที่ 18 นาที

2.1.4 อุปกรณ์ (Equipment) ภายในคลังสินค้าไม่มีป้ายบอกรายการสินค้าติดไว้หน้าทางเข้าที่ชั้นวางสินค้า (Rack) แต่ละแถว และบริเวณเสาที่อยู่หน้าพาเลทที่ 1 ของสินค้าที่วางบนพื้นทุกแถว

2.2 แนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหา

2.2.1 การใช้หลักการวิเคราะห์สินค้าคงคลังตามแนวคิด ABC Analysis แบ่งกลุ่มสินค้าตามการเคลื่อนไหว จากที่ได้กล่าวถึงปัญหาของบริษัทกรณีศึกษาไปข้างต้น ทางคณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษจึงหลักการวิเคราะห์สินค้าคงคลังตามแนวคิด ABC Analysis มาใช้แก้ปัญหาการจัดเก็บสินค้าตามหมวดหมู่ และความเคยชินของพนักงานในการจัดเก็บสินค้าแต่ละรายการไว้พื้นที่ (Zone) เดิม โดยไม่คำนึงถึงการเคลื่อนไหวของสินค้าแต่ละรายการ โดยแบ่งกลุ่มสินค้าออกเป็น 3 กลุ่ม คือ สินค้ากลุ่มเอ (A) สินค้ากลุ่มบี (B) และสินค้ากลุ่มซี (C) ซึ่งใช้ข้อมูลปริมาณการขายและข้อมูลความถี่ในการหยิบในการแบ่งกลุ่มสินค้า (Richards, 2017) โดยกลุ่มเอ (A) คือ จำนวนสินค้า 7.69% ของทั้งหมด มีการเคลื่อนไหวเร็วคิดเป็น 80% กลุ่มบี (B) คือ จำนวนสินค้า 11.54% ของทั้งหมดมีการเคลื่อนไหวปานกลางคิดเป็น 15% และกลุ่มซี (C) คือ สินค้ามีจำนวน 80.77% ของสินค้าทั้งหมด เคลื่อนไหวน้อยหรือไม่มีการเคลื่อนไหวคิดเป็น 5% โดยคณะผู้วิจัยได้จำลองหยิบสินค้าทั้งหมด 10 รายการ และเป็นสินค้ากลุ่มเอ (A) และสินค้ากลุ่มบี (B) จากจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด 52 รายการ ซึ่งอยู่ในสินค้ากลุ่มเอ (A) 4 รายการ และสินค้ากลุ่มบี (B) 6 รายการ คิดเป็นสัดส่วนจากสินค้าทั้งหมดเท่ากับ 19.23% ส่วนปริมาณการขายคิดเป็นสัดส่วนจากปริมาณการขายทั้งหมดเท่ากับ 86.60% และพื้นที่จำนวน 30 พื้นที่ (Zone) คิดเป็นสัดส่วนจากพื้นที่ 81 พื้นที่ (Zone) เท่ากับ 37.04% ของพื้นที่ในคลังสินค้า โดยแสดงรายการสินค้ากลุ่มเอ (A) กลุ่มบี (B) ดังตารางที่ 2 และแสดงจำนวนพื้นที่ (Zone) ที่ต้องการของสินค้าแต่ละกลุ่ม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 รายการสินค้าของสินค้ากลุ่มเอ (A) กลุ่มบี (B)

ที่มา: คณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษ (2564)

No.	Type	Modal	ABC category
1	Printer	P2500W	A
2	Toner	PC-310HEV	A
3	Toner	TL-410X	A
4	Toner	PC-210EV	A
5	Toner	TL-550X	B
6	Printer	P3010DW	B
7	Drum	DL-500H	B
8	Drum	DL-410	B
9	Toner	TL-410H	B
10	Toner	PC-310EV	B

ตารางที่ 3 จำนวนโซนที่ต้องการของสินค้าแต่ละกลุ่ม

ที่มา: คณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษ (2564)

กลุ่มสินค้า	จำนวนพื้นที่ (Zone) ที่ต้องการ (%)	ความต้องการพื้นที่การจัดเก็บ (Zone)
A	15	12
B	22	18
C	63	51
รวม	100	81

2.2.2 การใช้โปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) หาดำแหน่งการจัดวางสินค้าแต่ละรายการ โดยใช้หลักการที่ว่า สินค้าเคลื่อนไหวเร็ววางไว้ใกล้ประตู (Fastest Turning Closest to the Door)

ทางคณะผู้วิจัยประยุกต์ใช้ตัวแบบทางคณิตศาสตร์โปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) มาใช้แก้ปัญหาการจัดเก็บสินค้าตามหมวดหมู่ และความเคยชินของพนักงานในการจัดเก็บสินค้าแต่ละรายการไว้พื้นที่ (Zone) เดิม โดยไม่คำนึงถึงการเคลื่อนไหวของสินค้าแต่ละรายการ เพื่อใช้ค้นหาตำแหน่งการจัดวางของสินค้า แต่ละรายการ แต่คำนึงถึงระยะทางที่ใช้วัดการนำสินค้าเข้าจัดเก็บ และการนำสินค้าไปที่จุดบรรจุสินค้า รวมถึงข้อมูล ความต้องการพื้นที่สินค้าแต่ละรายการในกลุ่มสินค้า A B และ C โดยใช้หลักการสินค้าเคลื่อนไหวเร็ววางไว้ใกล้ประตู ในการจัดตำแหน่งสินค้าใหม่ เพื่อให้ระยะทางในการหยิบของสินค้าแต่ละรายการสั้นที่สุด โดยใช้สูตรในการคำนวณ คือ

สมการวัตถุประสงค์

$$\text{Min} = \sum_{i=1}^M \sum_{j=1}^N d_{ij} x_{ij} \quad (1)$$

เงื่อนไข

$$\sum_{j=1}^N x_{ij} = q_i, \forall i = 1, \dots, M \quad (2)$$

$$\sum_{i=1}^M x_{ij} \leq N; j = 1, 2, 3, \dots, N \quad (3)$$

$$x_{ij} \in \{0, 1\} \quad (4)$$

เมื่อ $i = 1, 2, 3, \dots, M, j = 1, 2, 3, \dots, N$

โดยที่ $M =$ คือ ประเภทการจัดเก็บ A=1, B=2, C=3

$N =$ คือ จำนวนพื้นที่ (Zone) การจัดเก็บสินค้า

กำหนดให้ $d_{ij} =$ ระยะทางการเคลื่อนที่ของสินค้า i จากประตูไปยังพื้นที่ (Zone) จัดเก็บ j

$x_{ij} = 1$ ยอมรับประเภทการจัดเก็บ i ไปเก็บยังพื้นที่ (Zone) j หรือ 0 ไม่ยอมรับประเภทการจัดเก็บ i ไปเก็บยังพื้นที่ (Zone) j

$q_{ij} =$ ความต้องการโซนที่ต้องการเก็บสินค้าในแต่ละประเภทการจัดเก็บ

สมการวัตถุประสงค์ (Objective Function) (สมการ 1) เป็นผลรวมของระยะทางที่น้อยที่สุดของตำแหน่งที่มีการจัดเก็บสินค้า ผลรวมของจำนวนพื้นที่ (Zone) ที่อยู่ในแต่ละประเภทการจัดเก็บตามแนวคิด ABC Analysis (สมการ 2) จำนวนพื้นที่ (Zone) ที่กำหนดให้จัดเก็บสินค้าต้องน้อยกว่าหรือเท่ากับจำนวนพื้นที่ (Zone) ทั้งหมดที่มีอยู่ (N)

(สมการ 3) และกำหนดให้ตัวแปร X_{ij} เป็นจำนวน Binary (0,1) เท่านั้น (สมการ 4) โดยการระบุตำแหน่งการจัดเก็บสินค้าแต่ละกลุ่มสินค้าใช้ (Excel Solver) ร่วมกับหลักการของตัวแบบโปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming)

2.2.3 การควบคุมด้วยการมองเห็น (Visual Control)

ธนัชฐนันท์ จันทรแย้ม และนภพร อัครพิเชษฐ (2562 อ้างถึงใน ศุภนิธิ เรื่องทอง, 2552) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ระบบกำกับดูแลการทำงานโดยใช้ป้าย สัญลักษณ์ สี กราฟ และอื่นๆ ที่ช่วยให้พนักงาน เข้าใจขั้นตอนการทำงาน เป้าหมาย ผลลัพธ์ ได้สะดวกและชัดเจนมากขึ้น เพื่อใช้สื่อสารให้พนักงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญในทำงาน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจหลักการของการควบคุมด้วยการมองเห็นให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพภายในองค์กร ทั้งนี้การควบคุมด้วยการมองเห็นคล้ายกับเข็มทิศที่ชี้นำพนักงานไปยังงาน สถานที่ทำงานที่มีความชัดเจนความแม่นยำ และความรวดเร็ว

ทางคณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษประยุกต์ใช้การควบคุมด้วยการมองเห็น (Visual Control) มาใช้แก้ปัญหาพนักงานขับรถโพล์คลิฟท์ใช้เวลาในการหาสินค้านาน ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเกิดปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างพนักงานแผนกคลังสินค้าในขั้นตอนการหยิบสินค้า และปัญหาภายในคลังสินค้าไม่มีป้ายบอกรายการสินค้าติดไว้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการจัดการคลังสินค้าของบริษัทกรณีศึกษา และการจัดตำแหน่งสินค้าให้มีความเหมาะสม ตามการเคลื่อนไหวของสินค้าแต่ละรายการ โดยจัดกลุ่มสินค้าตามหลักการวิเคราะห์สินค้าคงคลังตามแนวคิด ABC Analysis และใช้โปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) ในการหาตำแหน่งการจัดเก็บสินค้าที่เหมาะสมกับการเคลื่อนไหวของสินค้าแต่ละรายการ เพื่อลดระยะทางในการหยิบสินค้า การดำเนินการปรับปรุงในการแก้ไขปัญหาระยะทางในการหยิบสินค้า เคลื่อนไหวเร็วและปานกลางไกลจากประตู และพนักงานใช้เวลาหาสินค้านาน สามารถสรุปผลการวิจัยได้แสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตำแหน่งการจัดวางสินค้าใหม่

จากการแบ่งกลุ่มสินค้าตามหลักการวิเคราะห์สินค้าคงคลังตามแนวคิด ABC Analysis จากข้อมูลปริมาณการขายและความถี่ในการหยิบสินค้า หลังจากแบ่งกลุ่มสินค้า A และ B จะใช้ตัวแบบของโปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) ในการหาตำแหน่งการจัดวางสินค้าแต่ละกลุ่ม ซึ่งทางคณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษได้จำลองการหยิบสินค้าของกลุ่มสินค้า A และ B รวมกัน 10 รายการ เพื่อหาระยะทางรวมต่อเดือนในการหยิบของสินค้าตามใบคำสั่งซื้อสินค้า ที่มีระยะทางสั้นที่สุด ซึ่ง ใน 1 เดือน มีคำสั่งซื้อเฉลี่ย 25 คำสั่งซื้อ

สินค้ากลุ่ม A มีผลลัพธ์ของระยะทางสั้นที่สุดในการหยิบสินค้า 1 ชั้นเท่ากับ 166.90 เมตร และสินค้ากลุ่ม B มีผลลัพธ์ของระยะทางสั้นที่สุดในการหยิบสินค้า 1 ชั้นเท่ากับ 575.40 เมตร รวมระยะทางในการหยิบสินค้า 1 ชั้นทั้งหมด 742.30 เมตรต่อคำสั่งซื้อต่อเดือน ซึ่งชั้นวางสินค้า (Rack) ของบริษัทกรณีศึกษามี 4 ชั้น โดยในการหยิบสินค้า 4 ชั้นของสินค้ากลุ่ม A มีระยะทางรวมเท่ากับ 667.60 เมตร และสินค้ากลุ่ม B มีระยะทางรวมเท่ากับ 2,301.60 เมตร รวมระยะทางที่ลดลงทั้งหมดเท่ากับ 2,969.20 เมตรต่อคำสั่งซื้อต่อเดือน ซึ่งใน 1 เดือนมีคำสั่งซื้อเฉลี่ย 25 คำสั่งซื้อ จึงคิดเป็นระยะทางรวมที่ลดลงทั้งหมดเท่ากับ 74,230 เมตรต่อเดือน โดยผลลัพธ์ที่คำนวณได้จากการรัน (Run) ใน Solver ตามสมการ โดยสามารถลดระยะทางก่อนการปรับปรุงจาก 5,277.20 เมตรต่อคำสั่งซื้อต่อเดือน คิดเป็น 131,930 เมตรต่อเดือน หรือ 131.93 กิโลเมตรต่อเดือน หลังปรับปรุงเหลือระยะทาง 2,969.20 เมตร ต่อคำสั่งซื้อต่อเดือน คิดเป็น 74,230 เมตรต่อเดือน หรือ 74.23 กิโลเมตรต่อเดือน ระยะทางลดลง 2,308 เมตรต่อคำสั่งซื้อต่อเดือน คิดเป็น 57,700 เมตรต่อเดือน หรือ 57.70 กิโลเมตรต่อ

เดือน โดยระยะทางที่ลดลงคิดเป็นสัดส่วน 43.74% และ แสดงผลลัพธ์ในการเลือกโซนสินค้าแต่ละกลุ่มที่ทำให้ได้ระยะทางหยิบสินค้าต่อเดือนที่สั้นที่สุด

จากการเลือกตำแหน่งพื้นที่ (Zone) ในการวางสินค้ากลุ่ม A และ B ใน Solver สามารถแสดงตำแหน่งของพื้นที่ (Zone) วางสินค้าแต่ละกลุ่มในผังคลังสินค้า โดยจะเห็นว่าสินค้ากลุ่ม A วางไว้ใกล้ประตูที่สุดตามหลักการสินค้าเคลื่อนไหวเร็ว วางไว้ใกล้ประตู (Fast Mover Closest to the Door) ทำให้หยิบสินค้าง่ายและระยะทางหยิบสินค้าเคลื่อนไหวเร็วและปานกลางลดลง โดยพื้นที่ (Zone) การจัดเก็บสินค้ากลุ่ม A ได้แก่ พื้นที่ (Zone) C1 D1-D2 E1-E2 และ F1-F7 ทั้งหมด 12 พื้นที่ (Zone) ส่วนพื้นที่ (Zone) จัดเก็บสินค้ากลุ่ม B ได้แก่ พื้นที่ (Zone) A1-A3 B1-B4 C2-C5 D3-D6 และ E3-E5 ทั้งหมด 18 พื้นที่ (Zone) และพื้นที่ (Zone) จัดเก็บสินค้ากลุ่ม C ได้แก่ พื้นที่ (Zone) A4-A9 B5-B9 C6-C11 D7-D11 E6-E11 G1-G16 และ H1-H7 ทั้งหมด 51 พื้นที่ (Zone) โดยแสดงตำแหน่งการจัดวางสินค้าในคลังสินค้าของสินค้าแต่ละกลุ่มก่อนการปรับปรุงนำมาเปรียบเทียบกับตำแหน่งการจัดวางสินค้าในคลังสินค้าของสินค้าแต่ละกลุ่มหลังการปรับปรุง ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ตำแหน่งการจัดวางสินค้าในคลังสินค้าของสินค้าแต่ละกลุ่มก่อนการปรับปรุงนำมาเปรียบเทียบกับตำแหน่งการจัดวางสินค้าของสินค้าแต่ละกลุ่มหลังการปรับปรุง
ที่มา: คณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษ (2564)

2. การควบคุมด้วยการมองเห็น (Visual Control)

ทางคณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษ จึงเสนอแนวทางการจัดทำแผ่นป้ายบอกประเภทสินค้า และระบุนายการสินค้าที่อยู่ในแต่ละพื้นที่ (Zone) โดยมีขนาดแผ่นป้ายกว้าง 30 เซนติเมตร ยาว 40 เซนติเมตร หากรายการสินค้าในแต่ละพื้นที่ (Zone) เปลี่ยนไปพนักงาน ก็สามารถถอดแผ่นป้ายที่ใส่ในช่องพลาสติกใสที่ติดไว้ที่บริเวณทางเข้าของชั้นวางสินค้า (Rack) และวางสินค้าบนชั้นจะปฏิบัติเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน โดยแผ่นป้ายมีขนาดเท่ากัน และนำไปใส่ในช่องพลาสติกใสที่ติดไว้ที่บริเวณทางเข้าของชั้นวางสินค้า (Rack) แต่ละแถว ส่วนสินค้าที่วางบนชั้นจะติดแผ่นป้ายที่เสาเหล็กที่อยู่หน้าพาเลทแรกของทุกแถว ทำให้พนักงานขับรถ โฟล์คลิฟท์ไม่ต้องเข้าไปวนหาสินค้าให้เสียเวลาเหมือนกับการทำงานรูปแบบเดิม ส่งผลให้ช่วยลดระยะเวลาในการหาสินค้าได้มากขึ้นและง่ายต่อการเปลี่ยนป้ายเมื่อ

สินค้าในพื้นที่ (Zone) นั้นๆ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่จัดเก็บ โดยแสดงการจำลองการติดแผ่นป้ายบอกประเภทสินค้าแต่ละรายการสินค้า และที่ตั้งของสินค้าที่อยู่ในแต่ละพื้นที่ (Zone) และแต่ละแถว ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงการจำลองการติดป้ายบอกประเภทสินค้าในแต่ละรายการสินค้า และที่ตั้งของสินค้าที่อยู่ในแต่ละพื้นที่ (Zone) และแต่ละแถว
ที่มา: คณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษ (2564)

สรุปและอภิปรายผล

ปัญหาพิเศษ เรื่อง การศึกษาการปรับปรุงตำแหน่งจัดวางสินค้าในคลังสินค้า กรณีศึกษาบริษัทผู้จำหน่ายเครื่องพิมพ์ XYZ มีวัตถุประสงค์ เพื่อลดระยะทางรวมในกระบวนการหยิบสินค้า ร่วมกับหลักการสินค้าเคลื่อนไหวเร็ววางไว้ใกล้ประตู (Fast Mover Closest to the Door) มาช่วยในการกำหนดพื้นที่ (Zone) การจัดเก็บที่เหมาะสมสำหรับสินค้าแต่ละกลุ่ม และเพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงการจัดตำแหน่งวางสินค้าในคลังสินค้า ซึ่งจากการศึกษาปัญหาที่พบคือ ระยะทางในการเดินหยิบสินค้าที่เคลื่อนไหวเร็วและปานกลางอยู่ไกลจากประตู และพนักงานใช้เวลาหาสินค้านาน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น คำนวณหาระยะทางรวมของการเคลื่อนไหวของสินค้าแต่ละรายการก่อนการปรับปรุง จากนั้นใช้หลักการวิเคราะห์สินค้าคงคลังตามแนวคิด ABC Analysis จัดแบ่งกลุ่มสินค้าตามความถี่ของการเคลื่อนไหว และการใช้โปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) หาดำเนินการจัดวางสินค้าแต่ละรายการ โดยใช้ทฤษฎีที่ว่า สินค้าที่มีการเคลื่อนไหวเร็ววางไว้ใกล้ประตู (Fast Mover Closest to the Door) เพื่อให้ระยะทางในการเดินหยิบสินค้าแต่ละรายการของกลุ่มสินค้า A และ B สั้นที่สุด จากนั้นออกแบบผังการจัดเก็บสินค้าในคลังสินค้าตามกลุ่มสินค้า A B และ C หลังการปรับปรุง รวมถึงการนำหลักการควบคุมด้วยการมองเห็น (Visual Control) มาช่วยในการหาสินค้าของพนักงานให้ง่ายและเร็วขึ้น

การจัดวางตำแหน่งสินค้าก่อนการปรับปรุงมีผลคำนวณระยะทางของการหยิบสินค้า เท่ากับ 131.93 กิโลเมตรต่อเดือน หลังการปรับปรุงแก้ไขตามแนวทางที่ได้เสนอไว้ ทำให้ระยะทางการเดินหยิบสินค้าลดลงเหลือ 74.23 กิโลเมตรต่อเดือน ลดลงจากเดิม 57.70 กิโลเมตรต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วน 43.74%

ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับการจัดแบ่งกลุ่มสินค้าตามหลักการวิเคราะห์สินค้าคงคลังตามแนวคิด ABC Analysis โดยใช้ความถี่ในการเคลื่อนไหวของสินค้าเป็นเกณฑ์ในการพิจารณานั้น จำเป็นต้องมีการปรับปรุงทุกๆ ปี เนื่องจากสินค้ามีการหมุนเวียนตามความนิยมในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้ระยะทางในการหยิบสินค้าสั้นที่สุด จากงานวิจัยของพิศาล สีนวล (2559) พบว่า

ความต้องการของลูกค้ามีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทางผู้ประกอบการจึงต้องมีการวางแผนด้านทรัพยากรการผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ เพื่อลดความล่าช้าในการทำงาน

2. บริษัทกรณีศึกษาได้มีการใช้เทคโนโลยีระบบสารสนเทศ (IT) เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการคลังสินค้า เช่น ระบบบาร์โค้ด (Barcode) หรือระบบอาร์เอฟไอดี (RFID) เพื่อช่วยในการหยิบสินค้าแต่ละคำสั่งซื้อให้ มีความแม่นยำ และรวดเร็วในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น จากงานวิจัยของพุมรินทร์ พรหมเพชร (2561) พบว่า การเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการคลังสินค้าด้วยเทคโนโลยีบาร์โค้ด สามารถลดความผิดพลาดในการหยิบสินค้าและช่วยลดขั้นตอนกระบวนการทำงานให้สั้นลงจากเดิม 6 ขั้นตอนใช้เวลาในการทำงาน 60 นาที เหลือเพียง 3 ขั้นตอนและใช้เวลาในการทำงานเพียง 25 นาที รวมทั้งช่วยในการระบุตำแหน่งของสินค้าในแต่ละโซน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้จัดทำปัญหาพิเศษขอขอบพระคุณคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ที่ได้ให้การสนับสนุนคณะผู้จัดทำในการนำเสนอผลงาน และได้ให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ปัญหาพิเศษนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์

งานปัญหาพิเศษ เรื่อง การศึกษาการปรับปรุงตำแหน่งจัดวางสินค้าในคลังสินค้า กรณีศึกษา บริษัทผู้จำหน่ายเครื่องพิมพ์ XYZ สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องด้วยความอนุเคราะห์จากบริษัทกรณีศึกษา ผู้จำหน่ายเครื่องพิมพ์ XYZ รวมถึงที่ปรึกษาด้านคลังสินค้า พนักงานแผนกคลังสินค้าและพนักงานทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งให้โอกาสคณะผู้จัดทำศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล และให้ข้อมูลที่จำเป็นในการจัดทำปัญหาพิเศษ คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์นี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์พิชญดา ดอนสมจิตร อาจารย์ที่ปรึกษาของวิชาปัญหาพิเศษ ที่ให้คำปรึกษา แนวทางในการจัดทำปัญหาพิเศษ ตลอดจนถึงแนะนำแนวทางการนำเสนอผลงาน

ขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชาทุกท่าน ที่ให้วิชาความรู้ แนวคิด และคำแนะนำเพื่อปรับปรุงปัญหาพิเศษเรื่องนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ คณะผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณมารดา บิดา ครอบครัว กัลยาณมิตร ตลอดจนทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้นี้สำเร็จ คุณค่าอันพึงมีจากปัญหาพิเศษนี้ คณะผู้จัดทำขอมอบเป็นสิ่งตอบแทนพระคุณทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือคณะผู้จัดทำ

เอกสารอ้างอิง

จักรินทร์ ศุขหมอก และเพียงจันทร์ โภญจนาท. (2563). การเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการหยิบสินค้าด้วยการใช้หลักการของพื้นที่การหยิบสินค้าอย่างรวดเร็ว กรณีศึกษาคลังสินค้าบริษัท A. โลจิสติกส์, คณะสถิติประยุกต์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จุฑาทิพย์ ลีลาธนาพิพัฒน์ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2561). การจัดการสินค้าคงคลังอย่างมืออาชีพ Professional Inventory Management. วารสารวิจัยสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11 (1), 228-230.

เจนรตชา แสงจันทร์. (2562). การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการคลังสินค้าโดยประยุกต์ใช้วิธีการจัดแบ่งวัสดุตามความถี่ในการใช้งาน กรณีศึกษาบริษัทแห่งหนึ่งในอุตสาหกรรมการพิมพ์. ศึกษาค้นคว้าบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ฐิติรัตน์ มีมาก และคณะ. (2563). การบริหารต้นทุนโลจิสติกส์. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 1, 643-644.

- นิตยา พูลผล. (2561). การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์แบบ เอบีซี และการควบคุมการมองเห็นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเบิกจ่ายสินค้า กรณีศึกษา: บริษัทผู้แทนจำหน่ายและนำเข้าอาหารปลาสวยงาม. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ, คณะวิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พุมรินทร์ พรหมเพชร. (2561). การเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการคลังสินค้าด้วยเทคโนโลยีบาร์โค้ดกรณีศึกษาธุรกิจจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป. ค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, โลจิสติกส์และโซ่อุปทาน, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ไพบุลย์ กิจวรรุฒิ. (2565). ที่ปรึกษาคลังสินค้าของบริษัทกรณีศึกษาบริษัทผู้จำหน่ายเครื่องปรับอากาศ ABC. สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2565.
- สุนันทา อนันต์ชัยทรัพย์ และชุมพล มณฑาทิพย์กุล. (2564). การปรับปรุงการจัดวางตำแหน่งสินค้าภายในคลังสินค้า กรณีศึกษาบริษัทศรีไทยซูเปอร์แวร์ โคราช จำกัด. *Journal of Engineering and Digital Technology (JEDT)*, 9(2), 13-23.
- อรรคเดช อุบลโทร และอักรนันท์ พงศธรวิวัฒน์. (2564). การประยุกต์ใช้กฎความสัมพันธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดวางตำแหน่งสินค้าภายในคลังสินค้า กรณีศึกษาบริษัทจำหน่ายสินค้าบรรจุภัณฑ์ขนมและอาหารแห่งหนึ่ง. *Thai Journal of Operations Research: TJOR*, 9(2), 21-31.
- อุษาวดี อินทร์คล้าย, กนกสม ชูติโสวรรณ และจิราวุธ สุวัชระกุลธร. (2564). การปรับปรุงคลังสินค้า กรณีศึกษาอุตสาหกรรมกล่องกระดาษ. วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต, ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรมและ โลจิสติกส์, คณะวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร.
- Kusrini, Novendri & Helia. (2018). *Determining key performance indicator foe warehouse performance measurement-a case in construction materials warehouse*. Department of Industrial Engineering, Universitas Islam Indonesia.
- Richards. (2017). *Warehouse Management: A Complete Guide to Improving Efficiency and Minimizing Costs in the Modern Warehouse*. (3rd ed). Kogan Page.

- Faculty of **S**ocial Sciences, SWU
- Faculty of **M**angaement Sciences, KU
- Faculty of **ART**s, SU
- Faculty of Humanities and **S**ocial Sciences, NPRU
- Faculty of Liberal Arts, TU
- Faculty of Social Administration, TU